Recherches hist. et critiq. sur la vie et les ouvrages de R. Dodonaeus par P. J. van Meerbeeck de Malines

Malines 1841

Pre-Linn
QK41
.D665
1616

REMBERTI DODONÆI

MECHLINIENSIS
MEDICI CÆSAREI

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADES SEX SIVE LIBRI XXX.

Varie ab AVCTORE, paullò ante mortem, aucti & emendati.

J. de Barenfels
Bergen 1735

ANTVERPIÆ
EX OFFICINA PLANTINIANA
Apud Balthaſarem et Ioannem Moretos.
M. DC. XVI.

AMPLISSIMO AVGVSTISSIMAE VRBIS ANTVERPIENSIS SENATVI

REMB. DODONÆVS S.

DE STIRPIVM HISTORIA Commentarios noſtros, quos in publicum damus, vobis, VIRI AMPLISSIMI ET MAGNIFICI, offerimus & dedicamus. Quod non repentina aliqua voluntate, aut fortuito ductu, ſed ex ſingularis obſeruantiæ vetere affectu à me factum, vt perſuaſum habeatis maximè opto. Neque etenim iam pridem, ſed dudum & à multo tempore obſequium vobis, & veſtræ huic, cui præſidetis, Vrbi, præſtare aliquo poſſe modo deſideraui. Verùm hoc cùm nullo officio hactenus declarare potuerim, huius noſtri operis dedicatione nunc oſtendere, aliqua decreuimus ratione. In deſcribendis autem hiſce de Stirpibus Commentariis quid præſtitum ſit, licet fortaſſis plerique à nobis prolixa oratione narrandum exiſtiment: maluimus tamen id aliorum ac æqui Lectoris iudicio deferre, quàm de noſtris lucubrationibus multa prædicare. Affirmare tamen ac profiteri nihilominùs (& quidem, vti ſperamus, citra arrogantiæ notam) audemus, nos laboraſſe, & omni ſtudio anniſos eſſe, vt clarè, dilucidè, & quàm commodè fieri potuit, breuiter (ſucciſis ſuperfluis) ſingularum Stirpium hiſtoriæ ſiue deſcriptiones proponerentur: deinde in certas claſſes ordine quàm licuit commodiſſimo atque expeditiſſimo digererentur. Hæc autem quo labore, vel cuiuſmodi cura ac induſtria à nobis ſint præſtita, facilè is cognouerit, qui Stirpium multitudinem in hiſce Commentariis deſcriptarum, ac varietatem earum obſeruare; & cur in ſex Pemptades ſiue Libros XXX. hi à nobis ſint digeſti, attentiùs expendere volet. De huius verò auguſtiſſimæ Vrbis eximiis, raris, & præclaris dotibus fieri quoque poteſt, vt & multa à nobis expectentur, veluti operis noſtri hæc ad vos huius Vrbis Præſides, Ampliſſimi Viri, nuncupatoria Epiſtola poſtulare videtur: ſed adeò multa, adeò magna, adeò eximia & præclara ſunt quæ hanc exornant, illuſtrant, ac commendant, vt breui præfatione enumerari nequeant, & pluribus omnino verbis, prolixaque oratione

tione deſcribi oporteant. Siue enim antiquitas Vrbis, aut limitis eius, ſiue ſitus, ſiue maxima commoditas, ſiue elegantia, vel alia eiuſcemodi haud pauca expendantur, vel etiam Principes, qui huic dominati ſunt, proponantur, nuſquam non ampliſſima locupletiſſimaque ad dicendum & ſcribendum ſeſe offert materia: maior certè & copioſior, quàm à nobis anguſto tempore ac pro dignitate ſua tractari ac expoliri queat. Antiquitate enim in primis hæc vrbs nulli cedit, ſi limes eius conſideretur. Eſt autem hic appellatorum olim Ambiuaritarum, quorum Iulius Cæſar in Commentariis ſuis de bello Gallico meminit. Si etenim huius verba diligenter expendantur, non alij poterunt eſſe Ambiuaritæ, quàm qui limitem Antuerpienſem incolunt ac habitant. Refert ſiquidem Iulius Cæſar, Vſipetes & Tenchteros Germanos, occupatis Menapiorum ſedibus, magnam ſui equitatus partem ad Ambiuaritas trans Moſam prædandi frumentandique cauſſa miſiſſe, atque eos aliquot diebus abfuiſſe, cùm ad ipſum horum legati mitterentur: qui reſponſo accepto, poſt tres dies ſe, re deliberata, reuerſuros dixerunt. tantam temporis moram interponi cupientes, vt intereà equites, (prout veriſimile) qui expectabantur, adeſſe poſſent. Ex quibus ſanè, Ambiuaritas vltra Moſam etiam remotiora loca occupaſſe, & haud anguſtis finibus comprehenſos fuiſſe, ſatis apparet. Alioqui ſiquidem opus non fuiſſet, longioris temporis moram ad equitum reditum deſiderari: nam ex proximis & vicinis redire citò integrum fuiſſet. Iam & magna equitatus pars, non niſi ad amplè patentia loca mitti potuit. Conſederant autem Vſipetes & Tenchteri illo tempore haud procul à confluente Moſæ ac Rheni, hoc eſt, in eo noſtra hac ætate nuncupatæ Geldriæ tractu, qui infra Neomagum ciuitatem, inter Moſam ac Vahalim Rheni partem à Moſa receptam, ſitus eſt. Ab hoc Geldriæ agro vltra Moſam latè patentia & remotiora loca ad Ambiuaritas pertinent; nempe ab appellata Buſcoducis ciuitate ad ripam Scaldis vſque: tota nempe illa regio, quam aliquando ſalo ſubfuiſſe non obſcura indicia ac veſtigia oſtendunt, priùs videlicet quàm aggeribus erectis maris littora, & fluuiorum ripæ coarctarentur: quæ idcircò & Antwarpten (Latinè alluuio aut adiectio dixeris) nuncupata fuit. Vocem Cæſar, quoad potuit, proximè exprimere conatus, huius incolas Ambiuaritas dixit. Et populorum hoc fuiſſe, non oppidi, prætérquam quòd ex Iulij Cæſaris Commentariis ſatis patet, teſtatur quoque & Audoënus in vita D. Eligij, quem ſcribit in Flandris laboraſſe, ac in Andouerpis iugi inſtantia pugnaſſe, circa annum à Chriſto nato VI^c. XL. Ex his autem manifeſtum ac euidens, antiquiſſimam eſſe Ambiuaritarum ſiue Andouerporum gentem, ac nullis Galliæ Belgicæ, ſiue inferioris Germaniæ regionibus aut populis ætate poſthabendam. Referuntur autem Ambiuaritæ ad eos, quos Ptolomæus

Geogra-

Geographiæ lib. II. Tongros appellat, quorum ciuitatem Aduacutum eſſe tradit: ab hac ciuitate Iulius Cæſar ipſos populos Aduaticos pro Tongris nominaſſe videtur, qui & ipſos Belgis annumerat, Galliæ Belgicæ terminum Rhenum conſtituens. Plinio verò Naturalis hiſtoriæ lib. IIII. Tongri ſiue Aduatici, Germani ſunt. Toto hoc, inquit, mari (Germanico videlicet) ad Scaldim vſque fluuium Germaniæ accolunt gentes haud explicabili menſura. Et ſanè ſi linguæ & morum ratio habeatur, olim Tongri ſiue Aduatici dicti, atque cum his Ambiuaritæ, quorum maxima pars Brabantiæ agro continetur, Germanis citiùs quàm Gallis erunt annumerandi. In hoc autem Ambiuaritarum latè patente territorio olim ædificatum extat oppidum, quod ab ipſa ditione nomen accepit, & modò retinet, **Antwarpen** dictum: reliqua, vel ſaltem maxima agri parte, à Campano quodam Campaniæ nomine (vt creditur) mutuato. Quo autem tempore ædificatum iſtud fuerit, licet hiſtoriæ apertè non referant, peruetuſtum tamen & ipſum eſſe ſatis conſtat: fuit enim circa annum Domini DCCC. XXXVII. à Nortmannis occupatum, direptum, & igne deuaſtatum, & ante illum annum multò antè haud dubiò conſtructum ac habitatum. Feliciſſimis autem auſpiciis hoc oppidum conſtrui ac habitari cœptum eſt; id quod ſæpiùs aucta, amplificata, nunc ampliſſima & celeberrima Vrbs manifeſtè oſtendit. Initio quidem exiguum fuiſſe oppidum, non modò porta, ſed & veteres aliquot reſtantes muri pleniſſimè docent. Accepit verò deinde iſtud haud exigua incrementa, & non ſemel quidem, ſed ſæpiùs acceſſionibus nouis inſigniter creuit ac amplificatum eſt. Prioris incrementi teſtes ſunt viæ ac vici publici à mœnibus nomen retinentes, tum & portæ quædam non ita dudum dirutæ. Et tametſi cùm iſtis terminis ac muris contineretur, non exigua foret ciuitas; accedente tamen populi multitudine, & ciuium numero multipliciter adaucto, citò etiam in maiorem ciuitatem creuit, eam amplitudinem magnitudinemque conſequuta, quam viſa eſt habere anno M. D. XLII. cùm à Martino Roſſemio aliiſque coniuratis, aliquot diebus obſideretur. A quo rurſus tempore non ſolùm compluribus vicis & magnificis ædificiis exornata eſt, ſed & haud mediocre auctuarium à Septemtrionis parte, mœnibus latè extenſis, accepit: veluti & à pauciſſimis annis ad Meridiem huic quoque ampliſſima acceſſio facta eſt: occaſione videlicet caſtri, à Duce Albano erecti. Si verò & de ſitu huius Vrbis quædam adducenda, notiſſimus quidem hic eſt, & quidem non ad maris littus poſitus, ſed ad dextram Scaldis ripam, XVII. aut XVIII. (plus minus) horarum, ſi pedibus metiri liceret, itinere ab Oceano diſtans; loco videlicet periculis & tempeſtatibus minùs expoſito, & ab exorbitantis maris fluctibus ac inundationibus ſatis tuto; nec ita tamen longè à mari, quin com-

modè altiſſimo æſtu, quo Scaldis Oceani vndis ac veniliis obluctans attollitur, retrorſúmque fluit, magnæ ac onerariæ naues in portum appellere queant. Quem adeò habet opportunum, vt quęuis onera & merces facilè & haud magno negotio eximantur. Facit verò & ad huius Vrbis celebritatem non parum, quòd in huius portum ex omni orbis terrarum parte omnis generis merces aduehantur: ſic vt tametſi in extrēmis Galliæ Belgicæ finibus Antuerpia ſita ſit, in medio tamen orbis poſita, ac vniuerſi orbis forum eſſe videatur, & verè meritóque ad hanc applicari debeat, quod de Morinis haud inelegans noſtri temporis Poëta his verbis ſcriptum reliquit:

Extremi, fateor, ſunt Morini, tamen
Si merces videas, ſi populos, ſi opes,
Concurſúſque, ratéſque in medio ſitum
Orbe, Orbis referes forum.

De elegantia verò tantæ Vrbis, vicorum & viarum ſplendore vel nitore, ædificiorum magnificentia, commoditate, ornatu, ſuburbiorum laxitate, hortorum amœnitate, atque in his naſcentium herbarum ac florum varietate, non pauca etiam ſcribenda occurrerent, niſi de his tacendum quàm ſcribendum potiùs videretur: adeò enim omnium oculis expoſita hæc ſunt, vt pluribus verbis celebrari non referat. Quòd ſi verò ad huius Vrbis dignitatem, auctoritatem, & gloriam non parum conferant, qui primi extiterunt limitis Antuerpienſis ad Scaldim Sacri Romani Imperij Marchiones, & vnde iſti & quando initium ſumpſerint, non poterit non maximum dignitatis incrementum huic, vel hinc quoque accedere. Nam qui olim huius Marchionatus principatum obtinuerunt, vel ipſi magni & potentes Principes fuere, vel maximorum, fortiſſimorum, ac potentiſſimorum Ducum, Regum, ac Imperatorum progenitores. Primus autem huius Marchionatus Princeps extitit Anſbertus ſiue Anſelbertus, Vauberti & Lucillæ Zenonis Romanorum Imperatoris ſororis filius: Vaubertus verò patrem habuit Alberonem Clodionis Comati Franciæ Regis filium, à Meroueo ipſius tutore regno orbatum: qui occupata Arduenna ſilua, complura cum Meroueo ac eius filio Childerico bella fortiter geſſit. Vaubertus autem iſte inter Principes in honore habitus, & eximia virtute commendatus fuit. Ex Argotta autem Theodemiri Gotthorum Regis filia, & Theodorici Gotthorum in Italia Regis ſorore natus: horum amicitia & affinitate fretus, Meroueum atque eius ſucceſſores haud magni faciebat. Bellum verò gerente Clodoueo Francorum Rege, qui poſteà Ludouici Magni nomen obtinuit, cum Alarico Viſegotthorum Rege, Toloſæ regni ſedem habente, & Alberonis liberos omneſque Clodionis Comati nepotes ac affines ſeueriſſimè perſequente, Vaubertus liberos ſuos ad Zenonem Imperatorem

miſit,

miſit, à quo ſenatorio honore donati ſunt. Anſelbertus verò, etiam ſenior, perpetuam ac hereditariam Sacri Romani Imperij ad Scaldim Marchionatum deinde à Iuſtiniano Imperatore obtinuit. Huic vxor contigit Blitildis Clotarij Francorum Regis filia: Ludouici Magni filius hic erat, & Sueſſionum primùm, deinde mortuis fratribus, Franciæ quoque totius Rex, qui Anſelberto genero ſuo Moſellanicam prouinciam à ciuitate Metenſi ad Coloniam Agrippinam vſque Ducatus titulo permiſit. Ab hoc autem Anſelberto, primo illo Sacri Romani Imperij Marchione, originem habet nobiliſſima ac omnium hiſtoriis celebrata Carolinorum ſtirps. Anſelberto ſiquidem fuit filius Arnoaldus; huic verò Arnulphus, cuius filius Anſigiſus Beggam vxorem habuit Pipini Landenſis filiam, ex qua natus Pipinus, cognomento Craſſus, Caroli illius Martelli pater, qui rebus valdè fortiter geſtis, multiſque victoriis celebris, maximam ſibi apud Francos auctoritatem & potentiam conciliauit. Carolo Martello progenitus eſt Pipinus Breuis dictus: Chilperico Regis filio ſubmoto, Regni Franciæ gubernationem & diadema hic accepit, annuente Zacharia Romano Pontifice. Pipino huic ſucceſſit Carolus, qui propter res domi foriſque fortiter geſtas, frequenteſque de hoſtibus partas victorias, Magni cognomen aſſecutus eſt, & tandem Romanorum Imperator ac Auguſtus ſalutatus, ad Germanos Imperij dignitatem tranſtulit. Numerantur verò & inter huius Vrbis, & Sacri Imperij Marchiones & alij rerum geſtarum magnitudine illuſtres celebréſque Principes, vt Gozelo ſiue Gothelo, tum & ex hoc natus Gothefridus, item & huius rurſus filius Gothefridus, præſtantis ingenij vir, ſed gibbo deformis, Lotharingiæ inferioris Duces, Henrico II. III. & IIII. Romanorum Imperatoribus AAA. gratiſſimi ac amicitia coniunctiſſimi. Horum temporibus Marchionatum Antuerpienſem in nonnullis veteribus monumentis reperitur, præter alia loca, vniuerſam quoque Vaurienſem ſiluam (vulgò Wauerwald tunc dictam) complexam fuiſſe. quæ illa ætate ab Heyſt, non incelebri Brabanticæ Campaniæ pago, aduſque Baſrodium, infra Teneramundam ad Scaldim ſitum, & ſupra vtrumque Nitham, tum & Diliam extendebatur, Rumeſtam ac Mechliniam comprehendens. Ab iſtis autem Principibus originem ac vitæ incunabula ſumpſit Gothefridus ille Magnus, Bullonij Comes, ex Itta nempe Gothefridi Gibboſi ſorore natus, qui profectionem ad Ieroſolymam ſuſcipiens, feliciter etiam perfecit, & Vrbe potitus, Rex eius coronatus; quam deinde firmauit, & ſequacibus ſuis aliquot annis poſſidendam reliquit. Debent verò & Duces, Reges, & Imperatores alij non pauci generis ſui primordia Sacri Imperij & huius Vrbis Marchionibus, nempe ex Gothefrido Barbato Brabántiæ Duce maternum genus agnoſcentes: veluti Ioannes Burgundiæ Dux,

ex Ludouici Flandriæ Comitis filia procreatus, quæ auum habuit Ioannem Brabantiæ Ducem, ex Gothefrido illo, intermediis tamen aliquot, progenitum. Ioannis filius Philippus fuit Bonus; nepos verò ex Philippo Carolus Audax, filiam cuius vnicam Maximilianus I. Romanorum Imperator vxorem habuit. Ex qua deinde multi Duces, Reges, Imperatoreſque potentiſſimi prodierunt, quos noſtra vidit & agnouit ætas.

Cùm igitur tanti Principes, Duces, Reges, ac Imperatores, Sacri Imperij ac huius Vrbis Marchionibus vitæ ſuæ initia ac primordia accepta referant, non poterit non iſte Marchionatus & Vrbs hæc reliquis & nobilitate & dignitate potior haberi, quæ alioqui magnificentia, mercatu, opulentia, ſplendore, alias ciuitates ſuperat ac longè antecellit. Hæc autem qualiacumque breuiter de huius Vrbis præſtantia à nobis prolata, non in hoc ſcripta exiſtimari debent, vt huic tantæ Vrbi gloriæ aliquid hinc acceſſurum ſperemus, ſed ne vel ſtudio vel officio defuiſſe videremur, & quorumdam, ſi non plenè, aliquatenus tamen expectationi ſatisfieret.

Veſtrarum nunc erit partium, AMPLISSIMI VIRI, non modò hæc, ſed & Commentarios noſtros de Stirpibus, vobis inſcriptos, grato benignóque animo ſuſcipere, quos optamus tantam ſtudioſis vtilitatem conferre poſſe, quantam hæc Vrbs rerum venalium copia ac varietate vniuerſo orbi commoditatem præbet. Quam, Deum Optimum Maximum rogamus, vt feliciter florentem ac incolumem quàm diutiſſimè conſeruet, ac ſimul, vt & conſilia veſtra ad ſui nominis gloriam & honorem dirigat.

Antuerpiæ, Anno M. D. LXXXII.

LAVS

LAVS REI HERBARIAE
AVCTORE FRANCONE
ESTIO GORCOMIO.

ET querimur celeréſque colos, annóſque fugaces,
Et maturantes abſcindere ſtamina Parcas,
Præconéſque necis properare in vertice canos;
Cùm bona tot nobis tellus producat & vnda,
Cùm nos diuinis munitos mentibus ille,
Ille opifex rerum ſpatioſi prouidus orbis
In medio poſitos rimari iuſſerit, vnde
Auxilium miſeris poſcamus caſibus, & cùm
Pharmaca tot paſſim lethi tardantia pennas
Larga ſui Natura dedit, ſic obuia cuique,
Vt calcanda etiam pedibus nolentibus eſſent.
Nam quid tam vile eſt, ſua vis, ſua lege perenni
Munia cui deſint, cælóque potentia ducta?
Aſpice florentes inculto germine campos
Sponte ſua veſtire ſolum, glebáque feraci
Non expectatas vlli prorumpere ſtirpes,
Haud oculos ſolùm vt paſcant, naréſque ſagaces
Detineant blandum latè fragrantibus auris,
Intus maior ineſt vigor, & latet abdita in imis
Viſceribus vulgo non obſeruata poteſtas,
Quæ cymbam poſſit reuocare Charontis, & acrem
Fallere Perſephonen, Ditique auertere prædam,
Miremur reduces nunc vt minùs Æſonis annos,
Canitiémque nigris ſubitò ceſſiſſe capillis.
Hippolytus crimen ſceleratæ turpe nouercæ
Dum fugit, & patrium pudet inceſtare cubile,
Arida dum celeri metitur littora curru,
Et mœſtus ſuperóſque Deos teſtatur & imos;
Extemplò vaſta tollens ſe mole per vndas
Bellua turbat equos; illi diuerſa petentes
Hac illácque ruunt, nec iam patiuntur habenas.
Excidit infelix, animámque per auia fundit
Implicitus loris, & inundant ſaxa cruore.
Ingemuit nemorum viduata ſatellite virgo,
Et mota ingenti planxit Dictynna dolore:
Te tamen arcebo Stygiis, niſi fallimur, vmbris.

Nequaquam fruſtrà ſtudiis operate Dianæ
Caſte puer, viues, & habent hæc fata regreſſum.
Dixit, & his verbis Epidauri exorat alumnum:
Herbarum ſuccíque potens, tibi templa, tibi aras
Mortales ſtatuent, mercéſque erit vltima cælum.
Si meus eſt frater genitor tuus, annue nobis,
Et titulis Triuiam patiâre accedere veſtris.
En meus Hippolytus furiis diſtractus equorum,
Dum patris inuicti fœdare cubilia vitat,
Inceſtæq; pudens renuit commercia Phædræ,
Scilicet vt referat pretium pietatis amarum,
Pallidus in ripis & ſanguinolentus oberrat,
Quà limoſa palus ſtat pigra immobilis vnda,
Multáque in exigua tranſmittit millia lintre.
Forſitan & metuit, cladis terrore recentis,
Ne noua Lethæo ſe bellua gurgite tollat.
Hîc opus arte tua eſt, valido medicamine ſiſte
Præproperos manes, vitámque in membra reduce.
Magna peto, ſed magna potes: tibi Cynthia ſupplex,
Audi amitam Dîs chare tuam, Numénque triforme
Te numquam credas nulla mercede rogare.
Juſſa facit ſenior, laceróſque recolligit artus,
Vitalémque animam pollentibus ingerit herbis,
Et vacuas ſuccis venas medicantibus implet.
Victa pedem mors atra refert, Theſeïus heros
Viuit, habétq; ſacros inter ſua numina lucos
Vallis Aricinæ cuſtos, & Virbius audit,
Ex re nomen habens; at Paſiphaeïa noctes
Flet totóſque dies, fraudémque ſcelúſque fatendo
Plurima ſe incuſat, mortémque miſerrima quærit.
Tantus ineſt herbis vigor & vis inſita cælo,
Graminibúſque ſua eſt vel vilibus addita virtus.
At rudis olim ætas mundíque nouitia pûbes
Non fruticum vires, non auxiliare notabat
Robur, & euulſis innata iuuamina plantis,
Et foliis nullam, nullam radicibus vllis
Spem credit morbos tollentis ineſſe medelæ,
Eq; laboratis cultæ Zephyritidos hortis,
Floréque tot paſſim vario radiantibus aruis
Friuola nil præter delectamenta petebat;
Pulchra Deos vno donec Latona gemellos
Enixa eſt partu, & firmo ſtetit inſula fundo.

Nata

Nata Aquilone graui iactari Delos & æſtu.
Jlla Panomphæi ſoboles tum clara tonantis
Extulit os ſacrum, patulóque ſalutifer orbi
Suppetias miſeris primus tulit auctor Apollo,
Mille opifex rerum, nec tantùm callidus arcu
Figere lunato diris animata venenis,
Sternereque ingentem miſsis Pythona ſagittis;
Sed Libycum virus, ſed noxia quæque per orbem
Viribus herbarum, ſuccóque medente fugare,
Atráque vipereos hebetare in vulnera morſus.
Jlle etiam ſi tetra lues, ſi tabida cœli
Corrupti vulgus contagio ſerpat in omne,
Si grauis Autumnus, rabido vel Sirius aſtro
Aëra contriſtet, vitiet fontéſque lacúſque,
Multiplicétque rogos numero ſine lethifer annus,
Jgne vaporatas contuſis frondibus ollas,
Poculáque inſtituit lento medicata camino,
Edocuitque quibus cedat febris arida plantis,
Quæ peſtem, aut acrem pleuritida potio ſiſtat.
Tunc honor immenſus per terras protinus omnes
Arboribúſque Satíſque fuit, tunc Stirpibus ingens
Gloria, nec luctæ tantum liquor aptus oliui,
Nec placuit tantum ſapida dulcedine Lotos
Orbatura ſuis Ithacénque Saménque colonis.
Tunc Myrrhæ lachrymis decus & laus plurima vênit,
Et ſua maieſtas ſudatis cortice guttis.
Sed neque Panchæos memorare ex ordine odores,
Balſamáque, & Coſtum, & baccam frondentis Acanthi,
Diuitiáſque Arabum, & ferientes æthera ſiluas
Cura mihi, noſtris ſunt terris roſcida Tempe,
Et nemus Alcinoi, & pictis viridaria campis;
Nilque adeò abiectum eſt, nihil eſt tam vile, ſacratum,
Quin medicamen habet: Bulbo Maluæq; poteſtas
Eſt ſua, & Vrticis; mentes adhibete fidémque
Mortales multa ſcrutati indagine, numen
Non deerit, Superíque volunt ſua munera quæri,
Munera fatidico quæ poſtquam Cynthius ore
Nudauit penitus, iuſsítque ediſcere cunctos,
Succedens patriis Epidaurius artibus orbem
Jmpleuit meritis, & quamlibet ictus auitis
Fulminibus, cœlo potitur tamen, & Deus aſtra
Poſsidet; huic ſolers ſubiit Podalirius, & qui

Crura

Crura Philoctetæ Lernæo tarda veneno
Sanauit nulli concedens arte Machaon.
Hinc ope Pæonia poſtquam experientia creuit,
Et caligantes tenebras vaſer expulit vſus,
Quilibet exultat; iam maximus ille Galenus,
Hippocratesq́ſacer Parcis extendere fila
Præcipere, atque hominum prohibere incidere fata.
Indoluit ſtupuitq́ Charon, naulumq́ minutum
Littore paulatim vacuo decreſcere ſenſit,
Otiaq́ indixit ceſſantibus Æacus vmbris.
Quò non diuinæ prorumpit mentis acumen,
Ingeniumq́ ſagax? præclara reperta nepotes
Ne lateant ſeros, ventura in ſæcula gnaui
Mandarunt patres victuris omnia chartis.
Jamque malis hominum per tot creſcentibus annos,
Arsq́ ſalutaris ſimul atque induſtria creuit,
Magnaq́ per terras medicorum turba patentes
Luctatur fatis, ſpoliisq́ ſuperbit Auerni.
Parcite mortales minitantia ſidera cæli
Reſpicere, & nimiùm rebus trepidare futuris,
Si lugubre micet cauda flammante Cometes,
Sanguineaq́ faces, ſi lapſi gutta cruoris
Nil leue portendat, gladiiq́ per aëra ſtricti,
Plurimus eq́ polo deſcendat tabidus ignis;
Jam contrà parat arma catus, dirisq́ minatur
Exitium furiis, & mortem prouocat ipſam
Herbarum fruticúmque ſciens, vir maximus arte,
Maximus ingenio, patriæ noua gloria noſtræ,
Láusque ſuis ingens non vno nomine Belgis
Rembertus ſpes magna hominum, & tutela Deorum;
Quem Dodonæo ſeductum vertice Phœbus
Edocuit, magníque Iouis decreta recluſit.
Hic opus exacta nouies trieteride terſum,
Sudatúmque diu, multáque incude nouatum,
Inuidiam facturum Erebo, populóque ſilentûm
Parturit, humanæ miſerans incommoda gentis,
Quo nihil vtilius dilucidiúsque vetuſtas,
Non ætas par noſtra tulit, per ſéque coruſcum,
Interpréſque ſui, nebula tenebríſque remotis
Externæ nil lucis eget; ſed qualis in aſtris
Ipſe laboranti defecta luce ſorori
Succurrit Titan, & ſtellas lumine paſcit

Largus

Largus opes proprias diffundens ſolus in omnes,
Sic hoc Scriptorum veterum monimenta volumen
Illuſtrat ſplendore ſuo, noctemq; recentum
Arte noua pulſa penitus caligine nudat.
Iure igitur viuax, omniq; perennius ære
Maieſtate ſua ſtabit, nec firmius vllum
Olim cudit opus vapidæ fornacibus Ætnæ
Cyclopum laſſata manus, ferroq; coactæ
Sudantis rara ſub veſte Pyracmonis artes
Sentiſcent æui cariem priùs, & ſolida ſpe
Fraudatus Steropes operam plorabit inertem.
O quæ fama tuas olim ſectabitur vmbras?
Venturi quantus populi memoraberis ore
Dodonææ pater? quanto celebrabere plauſu?
Cùm tibi ſe paßim debebunt plébsque, patresq;,
Seruatiq; ſenes, ignaraq; virgo mariti?
Funera quid metuis? viuet poſt buſta ſuperſtes
Pars immenſa tui, nulloq; taceberis æuo,
Atque ipſo à ſenio ſumet tua gloria vires.
Nam priùs aſtra polum toto radiantia cœlo
Deſtituent, ſterileſq; fragoſum littus arenæ,
Inq; autumnali noua palmite gemma tumebit,
Et pede preſſa fluet tepido vindemia Vere,
Quàm taceant nomenq; tuum, laudeſq; minores,
Irritaq; intereant operæ conamina veſtræ.
Vtq; ſemel dicamq; ſimul, niſi me omina fallant,
Vna eademq; dies luſtris labentibus orbi
Atq; operi fatalis erit, pariterq; peribit
Ille tuus ſudor, pariter chaos omnia mœſtum
Confundet, cœlum terris, atque ignibus vndas.
Intereà iam ſume lubens pro tempore Muſis,
Remberte, auſpicibus quaſcumque propino tuarum
Primitias laudum, & iam nunc aſſueſce futuris,
Ac meritis dudum quæſitos concipe faſtus.

REMB.

REMB. DODONAEVS LECTORI S.

INGENVVM ac liberale ſemper habitum fuit, amice Lector, agnoſcere quorum vel ſcriptis vel opera quis adiutus fuerit ac promouerit. Quam ob cauſſam cùm nos in deſcribendis Stirpium hiſtoriæ Pemptadibus iſtis non modò plurimorum veterum, ſed & recentiorum noſtriq; temporis Scriptorum teſtimoniis vſi ſumus; nomina quoq; omnium aſſcribenda putauimus, ex quorum videlicet monumentis ac poſteritati relictis ſcriptis nos profeciſſe & adiutos inficiari haud poſſumus. Adiecimus verò & horum ſimiliter nomina, (ſed tamen ſeorſim) ex quorum hortis nobis copioſa locupleſque ſubinde præſtita eſt Stirpium multitudo, & coràm videndarum cognoſcendarúmque copia & poteſtas facta: tum & eorum, qui etiam vel aridas & alia quædam ad nos, ſiue ex Italia, aut ex Germania, vel aliunde miſerunt. Vtriſque autem nos plurimùm debere vti agnoſcimus, ita & non paucis locis teſtatum etiam eſſe voluimus. Icones autem plurimas quidem noſtra opera & cura iam olim delineatas fuiſſe facilè agnouerit, qui frumentorum, florum, & coronariarum, purgantiúmque hiſtorias cum Appendice priùs habuerunt aut viderunt. His acceſſerunt non paucæ (præter nonnullas nouas & antè non editas) & me quidem procurante ſupra aliquot annos expreſſæ, quæ in vernaculis ac Gallicis de Stirpium hiſtoria Commentariis à Ioanne Loëo quondam editis extant: reliquæ partim ex Caroli Cluſij, ſed plures ex M. Lobelij Obſeruationibus acceſſerunt. Quod quidem nobis ea de cauſſa licuit, quòd omnes noſtras in ſuis Obſeruationibus ipſe Lobelius inſeruerit: ſed tamen haud præter conſenſum & voluntatem noſtram, & ſub conditione, vt viciſſim ſua cura delineatas, mihi liceret in meas Pemptades, quibus opem haberem, transferre. Non exiſtimauimus enim eaſdem (niſi fortè non ſatis rectè expreſſas) iterùm depingendas, ac duplici ſumptu Chriſtophorum Plantinum typographum diligentiſſimum grauandum, qui olim noſtras de floribus, purgantibus, frumentiſque hiſtorias, ac deinde Caroli Cluſij & M. Lobelij Obſeruationes ſuis typis in publicum dedit. Vale.

AVCTORES QVI IN HAC STIRPIVM HISTORIA CITANTVR.

ABSYRTVS Hippiater.
Actuarius.
Adamus Lonicerus.
Ælianus.
Aëtius.
Agrippa apud Aëtium.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Aloiſius Anguillara.
Ammianus Marcellinus.
Anacreon Teius.
Andreas Lacuna.
Andreas Theuetus.
Angelus Palea.
Antonius Guanerius Papienſis.
Antonius Mizaldus.
Antonius Muſa Braſauolus.
Apollodorus apud Plinium.
Apuleius.
Archigenes apud Aëtium. apud Galenum.
Ariſtobulus apud Strabonē.
Ariſtomachus Athenienſis apud Plinium.
Ariſtophanes.
Ariſtoteles.
Arnoldus Villanouanus.
Aſaranius.
Aſclepiades apud Galenum.
Athenæus.
Auicenna.
Augerius Buſbequius.
Aurelius Nemeſianus.
Ælianus.
Æmilianus apud Athenæum.
BAPTISTA Montanus.
Baptiſta Sardus.
Barptolomeus ab Vrbe veterum.
Benedictus Arias Montanus.
Benedictus Curtius Symphorianus.
Bernardus Gordonius.
Berytius.
Bion Smyrneus.
CÆLIVS Aurelianus.
Carolus Cluſius.
Caſſius Dionyſius Vticenſis.
Cato.
Catullus.
Chereas Athenienſis apud Plinium.
Cicero.
Claudianus.
Clearchus Peripateticus apud Athenæum.
Codex Cæſareus manuſcriptus.
Columella.
Conradus Geſnerus.
Cornelius Celſus.
Crateuas.
Crito apud Galenum.
DAMOCRATES apud Galenum.
Dauid Kyberus.
Demetrius Ixion.
Democritus in Geopon.
Didymus in Geopon.
Diocles apud Galenum.
Diodorus Siculus.
Dionyſius Halicarnaſſæus.
Dionyſius Iunior.
Diophanes in Geoponicis.
Dioſcorides.
Diphilus Siphnius apud Athenæum.
Donatus.
ERASMVS Roterodamus.
Eratoſthenes apud Strabonem.
Eros Iuliæ.
Eumelus Hippiater.
Euricius Cordus.
FESTVS Pompeius.
Florentinus.
GALENVS.
Garcias ab Horta.
Garcias Lopius.
Georgius Agricola.
Glaucias apud Plinium.
Guido de Cauliaco.
Guilhelmus Placentinus à Saliceto.
Guilhelmus Quacelbenus.
Guilhelmus Rondeletius.
Guilhelmus Turnerus.
HADRIANVS Iunius.
Hali Abbas.
Hecatæus, Hegeſander, Hellanicus } apud Athenęũ
Henricus Stephanus.
Hermolaus Barbarus.
Herodotus.
Heſiodus.
Heſychius.
Hierocles Hippiater.
Hieronymus Cardanus.
Hieronymus Fracaſtorius.
Hieronymus Heroldus.
Hieronymus Tragus.
Hippocrates Cous.
Hippocrates Hippiater.
Homerus.
Horatius.
Hugo Solerius.
Hyginus apud Plinium.
IACOBVS à Manliis.
Iacobus Siluius.
Ianus Cornarius.
Ioannes Baptiſta Montanus.
Ioannes de Choul.
Ioannes Gorræus.
Ioannes Guinterius Andernacus.
Ioannes Leo.
Ioannes Manardus.
Ioannes Meſues.
Ioannes Ruellius.
Ioannes Spiringus.
Iodocus VVillichius.
Ioſephus belli Iudaici ſcriptor.
Ioſephus Scaliger.
Iuba Rex apud Plinium.
Iulius Pollux.
Iulius Solinus Polyhiſtor.
Iuuenalis.
LEONHARTVS Fuchſius.
Leonhartus Rauvvolfius.
Leontius in Geoponicis.
Leuinus Lemnius.
Lucas Chynus.
Lucianus.
MACER.
Macrobius.
Mago apud Plinium.
Marcellus Empiricus.
Marcellus Vergilius.
Martialis.
Maſſurius apud Plinium.
Matthæus Syluaticus.
Matthias Lobelius.

Matron

Matron Parodus apud Athenæum.
Melchior Guilandinus.
Menander.
Mneſitheus apud Galenum.
NICANDER.
Nicandri interpres.
Nicander Colophonius.
Nicolaus Leonicenus.
Nicolaus Monardis.
Nicolaus Myrepſus.
Nicolaus Nicolus.
OCTAVIVS Horatianus.
Olaus Magnus.
Oneſicritus apud Strabonē.
Oribaſius.
Orpheus apud Plinium.
Ouidius.
PALLADIVS.
Pandectæ Iuris.
Paulus Ægineta.
Pauſanias.
Pelagonius.
Petrus Andreas Matthiolus.
Petrus Bellonius.
Petrus Creſcentius.
Petri Hiſpani Theſaurus pauperum.
Petrus Pena.
Philinus.
Philoſtratus.
Philotimus.
Platearius.
Plato.
Plautus.
Plinius Secundus.
Plinius Valerianus.
Plutarchus.
Poſidonius.
Prudentius.
Pſalmorum Interpres.
Pſeuſippus apud Athenęum.
Ptolomæus.
Pythagoras.
Q. SERENVS Sammonicus.
Quintilij in Geoponicis.
RHASIS.
SCRIBONIVS Largus.
Seleucus apud Athenæum.
Serapio.
Seruius Virgilij Interpres.
Simeon Zethy.
Simon Ianuenſis.
Sophocles.
Soranus apud Galenum.
Sotion in Geoponicis.
Strabo.
Strabus Gallus.
Sura Manilius.
TARENTINVS in Geoponicis.
Terentius.
Theocritus Syracuſius.
Theodorus Gaza.
Theophraſtus.
Theophraſtus Paracelſus.
Thomas Iordanus.
Tibullus.
Timachidas apud Athenæum.
Titus Calphurnius.
Titus Liuius.
VALERIVS Cordus.
Varro.
Vegetius Renatus.
Verrius.
Virgilius.
Vitruuius.
Vlyſſes Aldrouandus.
XENOCRATES.
Xenophon.
YSAAC.
ZOROASTER.

Nomina eorum ex quorum hortis Stirpium copia facta eſt,& à quibus aliunde quædam acceſſerunt.

IOANNES *Branchion vir generoſus, ex cuius ditiſſimo horto locuples ſtirpium ſuppeditata eſt varietas.*
Joannes Dilſius vir ſimiliter generoſus, ſtirpium D. Branchion heres.
Joannes Boiſotus, vir nō minùs doctus quàm generoſus, ſtirpiū herbarumque ſtudioſiſſimus.
Chriſtina Bertolſia, vidua ampliſſ. ac clariſſ. I. C. Ioachimi Hopperi.
Joannes Vreccomius Bruxellenſis, herbarum ſuo tempore cultor diligentiſs.
Martinus Tulemannus Traiectenſis, in quærendis ſtirpibus ſedulus ac diligens.
Petrus Coldenbergius, *Guilelmus Andreas* } *diligentes Pharmacopœi Antuerpienſes.*
Georgius Rhetius, *Raphaël Coxia* } *ciues Mechlinienſes.*

IACOBVS *Antonius Cortuſus patritius Patauinus.*
Alphonſus Pancius Ill^mi Ferrarienſis Ducis Medicus.
Seuerinus Gobelius Regis Daniæ Medicus.
Georgius Marius Ill^mi Principis Electoris Palatini Medicus.
Ioannes Aychholtzius Medicinæ profeſſor Viennenſis.
Gaſpar Hoffmannus in Academia Francofordiana ad Oderam Medicus.
Adamus à Zaſchſſlauw ciuis Glaſenſis.
Achilles Cromerus Niſſenſis.

REM-

REMBERTI DODONAEI STIRPIVM HISTORIAE PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

INTER *Medicinæ partes, quæ haud paucæ exiſtunt, ſtirpium ac ſimplicis Medicinæ notitia, vt nec minima nec poſtrema, ſic præcipua ſemper habita fuit; vtpote antiquiſſima, quæq; ipſi arti originem contulit, ac exordium præbuit. Cùm enim adhuc nulla ars Medica eſſet, à notitia nonnullarum ſtirpium initium ſumpſit: quas veteres illi Heroës, quibus artis inuentio aſſcribitur, vel caſu aliquo monſtrante, vel alio modo cognouerunt; & deinde frequentibus experimentis ad curationes variorum morborum adhibuerunt, ac vtiles obſeruarunt. Reliquæ artis partes pòſt natæ ſunt: quæ tametſi Medicum aptiorem & perfectiorem reddant, à nonnullis tamen quadam neglectæ, vel etiam contemptæ ſunt.*

Phyſiologicen ſiquidem plerique non neceſſariam exiſtimant; qui videlicet ex ſolis vſu & experientia obſeruatis artem conſtitui iudicant, quos Ἐμπειρικοὺς *nominant. Nonnulli tametſi Phyſiologicen in totum non reiiciant, non omnes tamen eius partes recipiunt. Anatomicen enim plerique tam parui faciunt, vt veluti crudelem & fœdam damnent. Pulſuum doctrinam multi veterum neglexerunt: neque de hac Hippocrates niſi pauciſſima memoriæ prodidiſſe legitur.*

Nullorum autem extat memoria, qui non ſtirpium herbarumq; notitiam plurimi fecerint; quam nec barbariſſimæ gentes contemnũt, herbas aliaq; ſimilia ſimplicia quædam in auxilium vulnerum & morborum cognoſcentes.

Tanti verò ſemper apud veteres ſtirpium herbarumq; cognitio æſtimata, vt vel Diis immortalibus inuentionem earum aſſcripſerint; vel mortales, qui aliquas adinuenerunt ac monſtrarunt, diuinis honoribus dignos iudicauerint.

Molyos herbæ cognitio Mercurio aſſcribitur, quam Vlyſſi aduerſus Circes veneficia oſtendiſſe Homerus refert. Huius & Mercurialis herbæ inuentum, nomen ab ipſo retinens. Apollo multas quoque mortalibus communicaſſe dicitur: atque idcircò huic Medicinæ inuentionem Ouidius tribuit. Panaces appellatæ Aeſculapio ac Herculi acceptæ habentur. Nymphæa à Nympha, quæ prima hanc oſtendit, nomen habere fertur. Chiron autem Centaurus & Achilles, quibus diuini honores tribuerentur, digni æſtimati ſunt, propter eas quas variis modis vtiles ab ipſis appellationem ſortitas herbas primi adinuenerunt: vt ſunt Panaces Chironium, ac Centaurium vtrumque, tum & Achillea, qua ſanitati Telephum reſtituiſſe Achilles ab Homero canitur.

Coluerunt verò harum notitiam non modò Heroës iſti, aut ſoli poſt eos Medici, verùm & Regibus ac Principibus herbas cognoſcere curæ fuit: veluti Gentio Illyriorum, Lyſimacho Macedonum, Attalo Pergami, Iubæ Mauritaniæ Regibus, Artemiſiæ Mauſoli Cariæ Regis coniugi, item & Mithridati Ponti ac Bithyniæ Regi, à quo non modò Scordium repertum, ſed & ab ipſo nomen habens celeberrima Antidotus, apud veteres omnes Medicos Græcos, Latinos, Arabes ſemper in pretio habita, & apud poſteritatem vbique frequentiſſimi vſus.

Medicorum autem veterum nemo fuit, qui non & ſtirpium ac ſimplicis Medicinæ notitiam ſibi comparare ſtuduerit; ſi non omnium, earum ſaltem, quas ad medicationes adhibuerunt.

Neque opus eſt vniuerſam illam veterum Medicorum turbam huc teſtes aduocare, quorum ſubinde Galenus meminit. Abundè ſiquidem conſtat, hos, vt nulla Pharmacopœorum opera vſos: ſic & ſuis ac diſcipulorum manibus medicamenta paraſſe, commiſcuiſſe, ac ægrotis propinaſſe; quæ citra cognitionem ſtirpium ſimpliciumq; præſtare non potuerunt. Hippocratem verò Medicinæ principem ſimiliter quoque feciſſe, vel vna ad Crateuam epiſtola ſatis manifeſtè oſtendit.

Atque hinc eſt, quòd Galenus omnes Medicos artíſque ſtudioſos ad ſtirpium cognitionem adhortetur. Medicus, inquit lib. 1. de Antidotis, omnium ſtirpium, ſi fieri poteſt, peritiam habeat, conſulo; ſin minùs, plurium ſaltem, quibus frequenter vtimur.

Rationes autem, cur Medicos ad ſtirpium notitiam comparandam admoneat, præcipuas quidem duas habet; locis tamen ſeparatis. Vna lib. VII. *cap.* II. *de Pharmacorum compoſitione ſecundùm locos reperitur: altera lib.* III. *de Medicamentis ſecundùm genera.*

Prior ratio eſt, vt compoſiti alicuius facultatem, & ex quo ordine medicamentorum ſit, cognoſcere Medicus queat; quod circa ſimplicium exactam cognitionem impoſſibile affirmat. Quòd enim, ait, circa ſimplicium pharmacorum tractatum eſſe præexercitatum oporteat eum qui dicenda aſſequi velit, ſæpè à me dictum eſt. Citra enim ſingulorum ſimplicium exquiſitam ac certam notitiam, impoſſibile eſt cognoſcere, ex quo ordine eiuſdem generis medicamentorum compoſitum ſit, Num ex molliſſimo, an vehementiſſimo, aut medio, aut alio aliquo inter hunc & alios intermedio.

Altera verò ratio eſt, ne per ignorantiam patiantur ſibi Medici à Rhopopolis imponi. Vos ergo, inquit, amici admoneo, vt in hoc quoque me ſequamini, ſi artis opera pulchrè obire velitis. Nouiſtis etenim quomodo ex omni natione præſtantiſſima quotannis medicamenta mihi adferantur, eo quòd perditi illi omnigenarum rerum coëmptores (Græci ῥωποπώλας *vocant) variis modis ea contaminant. Præſtiterat autem non ſolùm hos, ſed multo magis etiam mercatores, qui illa aduehunt, incuſare: atque his multò magis ipſos Herbarios: item nihil minùs eos, qui radicum liquores, ſuccos, fructus, flores, & germina ex montibus in vrbes conferunt: hi ſiquidem primi dolum in eis exercent. Quiſquis igitur auxiliorum vndique copiam habere volet, omnis materiæ ſtirpium, animalium, & metallorum, tum & aliorum terreſtrium corporum, quæ ad Medicinæ vſus ducimus, expertus eſto; vt ex eis & exacta & nota cognoſcat.*

Et tales quidem Galeni rationes ſi vmquam, noſtro certè ſæculo vel maximè locum habent: quo adeò neglecta hæc Medicinæ pars iacuit, vt ad imperitos homines & mulieres, herbarum collectores, relegata fuerit, nec ad Medicos pertinere exiſtimata. Quod non abſque magno Medicorum dedecore, & ægrotantium ſumma accidit iniuria. Qua ratione enim quis ſe artificem profiteri poterit, ſi artis ſuæ inſtrumenta haud cognouerit? Medicina ex artium eſt numero: verus Medicus artifex quoque eſt. Abſque inſtrumentis nulla abſoluitur aut conſiſtit ars.

Artis Medicæ inſtrumenta, plurima parte ſunt ſimplicia medicamenta à ſtirpibus ſumpta, eius videlicet, quæ Pharmaceutice dicitur. Chirurgices ſiquidem manus & machinæ quædam inſtrumenta ſunt; nec tamen à medicamentis aliena hæc eſt. Medicamenta autem ſimplicia ſunt; aut ex ſimplicibus componuntur. Si igitur ſimplicia medicamenta & ſtirpes non nouerit Medicus; qua ratione ægrotantibus rectè poterit conſulere? At Pharmacopæos (reſpondent) hæc ætas habet, quibus veteres caruerunt. An ergo vniuerſa ægrotantis ſalus Pharmacopæo credenda? Quid ſi imperitus, nec ei curæ ſit, vel ſimplicia cognoſcere, vel ex optimis & genuinis rectè componere, Medicus conniuebítne? patietur pro ſalutaribus noxia, pro calidis frigida, & econuerſò pro frigidis calida, pro recentibus exoleta & ſitu corrupta aſſumi? Conniuere eum oportebit, qui cognitionis ſimplicis materiæ Medicæ rudis ac imperitus, errores & impoſturas deprehendere nequiuerit. Quid interim miſero ægroto? Medicus ſalutem promittit: experientiam ſuam commendat: ægrotus ſperat, dicto audiens eſt: Pharmacopæus vel imperitus vel infidus omnia perturbat.

Sit pro exemplo Electarium Diamargariton calidum ab Auicenna deſcriptum Canonis tertij, fen. XXI. *tract.* II. *cap.* II. *vterum geſtantibus conueniens, in cuius compoſitionem Seitaragi Arabibus dictum, venit admiſcendum. Huius autem loco indocti Pharmacopæi Turbith appellatum accipiunt: radicem validè purgantem, & corpus inſigniter commouentem. ita ſalutare medicamentum in noxium commutant. Quis hîc venit culpandus? cui imputandus error? Pharmacopæo ne an Medico? Pharmacopæus fortaſſis ſe alicuius Medici auctoritate tuebitur: culpa idcircò in Medicum recidit imperitum, & ſimplicis materiæ Medicæ ignarum. Si etenim ſciret Seitaragi lignoſum quoddam eſſe, tenue, Garyophyllis ſimile (qualia ſunt lignoſa ſa menta quæ cum Garyophyllis inferuntur) vt Auicenna teſtatur, nec Hali Abbas repugnat; haudquaquam Turbith eius loco ſubſtitui permiſiſſet.*

Similis error in Lycio. Præſcribuntur à Medicis glandes ex Lycio factæ (Lycinia appellant) imponendæ ano ſi quando Tineſmus vehementiùs vrget. ab his verò contingit non rarò ampliùs irritari malum, quòd pro Lycio ſucco adſtringente, Pharmacopæi ſubſtituant Periclymeni (Caprifolium vulgò vocant) fructuum ſuccum acrem & mordacem. Si Medicis curæ fuiſſet Caprifolij facultates vel guſtu cognoſcere, citò errorem deprehendiſſent: ſed tanta fuit ſupinitas, tanta negligentia, tantus notitiæ ſimplicis materiæ Medicæ ac ſtirpium contemptus, vt omnis Pharmacopæo cura relicta ſit.

Memini me in Officinis videre formulas quaſdam vnguentorum, quibus addendus erat Cyclamini ſuccus. quo cùm ſcirem Pharmacopæos carere, percontanti vbi hunc nacti eſſent, mox

Pyrolam oſtenderunt, quam pro Cyclamino habebant. Et tales quidem in nonnullis Officinis frequenter errores occurrunt.

Non lubet autem hîc referre, quàm multis modis impoſturas ac fraudes moliantur: vel dum compoſitiones ex vetuſtate exoletis aut ſitu corruptis parant: aut eaſdem deprauant, quædam omittentes, alia addentes: vel cùm ſpuria, factitia, adulteratáque pro legitimis exquiſitíſque venum exponunt; veluti pro Aloë, Aeizoi ſuccum cum ſordibus Aloës decoctum; pro Rha, radicem quamdam croco tinctam; acerbi cuiuſdam fructus expreſſum & liquidum ſuccum, Anchuſæ radice coloratum, pro vino ſiue ſucco Granatorum acidorum: & alia plura, quæ non tantùm Pharmacopœi, ſed & Rhopopolæ tum vitiare, corrumpere, contaminare, tum & comminiſci ac fingere didicerunt; adulterina & factitia pro legitimis, imprudentibus ac imperitis obtrudentes.

Proinde Medicum vel maximè ſollicitũ eſſe decet, vt ſimplicis materiæ Medicæ ac ſtirpium notitiam ſibi paret, ne videlicet à Rhopopolis aut Pharmacopœis ipſi imponatur: deinde, vt, ſi fieri poterit, ab externis abſtineat, domi verò natis vtatur; quæ & paratu facilia ſunt, & adulterari aut contaminari facilè nequeunt. Hæc ſiquidem ex illorum exacta cognitione & notitia conſequetur.

Laudandus idcircò omnium eſt conatus ac ſtudium, quotquot in illuſtranda, ac in lucem veluti ab inferis reuocanda hac Medicinæ parte, operam ſuam ac diligentiam contulerunt, & modò conferunt. Quòd ſi veritatem aliquando minùs aſſecuti fuerint, non acriter inſectandi aut reprehendendi ſunt (vt plerique contentioſi ſolent) ſed diſſimulato illorum, quantum licet, errore, veritas oſtendenda ac docenda, quæ ad errores redarguendos ſola ſufficit. Quòd ſi verò talis ſit error, vt diſſimulari omnino nequeat, modeſtè corripiendus eſt: nam errare & hallucinari ſi alicubi contingit, in hoc certè ſtirpium cognitionis ſtudio maximè procliue eſt; tum propter neglectam & multo tempore conſopitam hanc doctrinam; tum propter veterum breuitatem, qui multarum ſtirpium (vtpotè tunc vulgò notiſſimarum) formas non expreſſerunt, vel ita obiter deſcripſerunt, vt neglexiſſe videantur. Quam ob cauſam haud mirum, ſi, qui primi ſimplicis Medicinæ ſtirpiumq́; peritiam in lucem reuocare loborarunt, non mox ſtatim & vbique veritatem attigerint, & alicubi hæſitarint, vel iudicio lapſi fuerint: neque illorum idcircò conatus reprobandi, nec laude ſua, vt diximus, ipſi fruſtrari debent. Multa certè his gratia debetur, quòd multorum excitarint ingenia, qui anteceſſorum opera & inuentis adiuti, certius & verius aliquid definire potuerunt.

Exercuimus autem & nos in hoc ſtudij genere, quando iuuenilis ferebat ætas, & per artis Medicæ exercitium licuit: non tamen eo animo, vt de ſcripti alicuius editione cogitaremus; ſed cognoſcendæ tantummodò ſimplicis Medicinæ ſtudio prouocati. Neque ad ſcribendum vmquam animum appuliſſem, niſi Iohannes Loëus Antuerpienſis typographus, quo familiari vtebar amico, à me impetraſſet, vt vernacula dialecto ſtirpium earum hiſtoriam proſequerer, quæ in cognitionem meam veniſſent. Hæc verò poſteà aucta & recognita, ſecundò edita eſt. Prodierunt eodem ferè tempore icones additis nominibus & breuibus annotationibus. Atque ſic ſtudioſis ſatisfactum ſperaueram: ſed non defuerunt interpellatores, qui crebriùs admonerent, vt vulgò ſcripta ſtudioſis non inuiderem, ac Latinè publicarem.

Optaui autem ſæpè otium concedi, ſed illud quàm exiguum contigerit in artis exercitio verſanti, facilè agnoſcit, qui quantum curarum, moleſtiarum ac laborum Praxis ſecum ducat, expendit. Omitto patriæ domeſticas & miſeras calamitates, quæ tamen & ſtudia noſtra interturbare potuerunt. His de cauſis ad operis editionem ſerius acceſſi, & non niſi partes quaſdam hactenus edidi, quæ in hoc opere auctæ, recognitæ, & locupletatæ extant.

Stirpium autem hiſtoriam meditanti, de ordine non exigua acceſſit ſollicitudo. Nam quemadmodum artes omnes ac ſcientiæ, ſi methodico aliquo ordine deſcribantur, non exiguum ornatus ac lucis inde referunt: ſic & ſtirpium hiſtoriæ ab hoc plurimum gratiæ ac decoris accedere poſſe haud dubium.

Cùm autem veteres, qui de ſtirpibus ſcripſerunt, non eamdem methodum obſeruent, nobis ea maximè placuit, quam Dioſcorides inſtituit.

Theophraſtus ſiquidem dum differentias caudicum, lignorum, corticum, radicum, medullarum, foliorum, florum, ſiliquarum, fructuum, ſeminum, ſuccorum, & ſimilium expendit, membra ita ſeparat ac ſeiungit, vt vnius alicuius ſtirpis forma, non niſi è pluribus, & ſubinde ſeparatis locis, colligi ac haberi queat: quod ſtirpium ſtudioſis non parùm tædij ac moleſtiæ adfert.

Galeni autem ordo, quem Oribaſius, Aëtius, Paulus Aegineta, Græci, & Auicenna Arabs imitantur, facilior ac expeditior apparet; ſtirpibus ſcilicet elementorum ordine digeſtis: ſed dum hoc modo congeneres ſeparantur, ac ab inuicem diuelluntur; differentes verò non modò forma, ſed & viribus diſſimiles coniunguntur, haud exquiſitus eſſe poteſt.

Dioſcorides verò ſtirpes membratim non diuidit, & conſimiles coniungere laborauit. Huius exemplum & nos imitari ſtuduimus; inſtituto quidem, ſed non ordine vbique eius obſeruato.

Multa ſiquidem cùm à nobis deſcribantur, quas Dioſcoridis ætas ignorauit, plures nobis claſſes conſtituendæ occurrerunt, & ſubinde aliæ, quàm ſint illius.

Dedimus autem operam, vt quæ vel facultate, vel parte aliqua præcipui vſus ſimiles ſunt, coniungerentur; tum & ne forma figuráque reſpondentes, quantum foret poſsibile, ab inuicem diuellerentur: vt in ipſius hiſtoria progreſſu ſatis manifeſtum.

Sed priuſquam ad ipſarum ſtirpium hiſtorias, id eſt, deſcriptiones, nomina, facultates, & quæ reliqua ſunt, veniamus, operæpretium fuerit, primùm in genera quædam ſtirpes ipſas diſtinguere: partes deinde ſingularum explicare: facultatum poſteà differentias proponere, & quibus modis hæ cognoſci queant docere. Quibus rectè præmiſsis & explicatis, ſingularum hiſtorias minùs difficile erit proſequi.

DE STIRPIVM GENERIBVS.

CAPVT I.

PRIMA autem ac ſumma ſtirpium genera quatuor ſunt: Δένδρον, Θαμνὸς, Φρύγανον, καὶ Πόα. Arbor, Frutex, Suffrutex, & Herba.

Arbor. Arbor ſiue Δένδρον dicitur, quidquid mox à radice, craſſo, lignoſo, vnico caudice ſiue trunco (μονοςέλεχες vocant) aſſurgit, ramiſq; compluribus brachiorum inſtar diffunditur; vt ſunt Pinus, Picea, Abies, Quercus, Fagus, Betula, Alnus, Fraxinus, Platanus, Populus vtraque, & ex vrbanis Pomus, Pyrus, Caſtanea, Amygdalus, Ceraſus, Olea, Nux iuglans, & aliæ ſimiles.

Frutex. Θαμνὸς ſiue Frutex ad iuſtam arborum altitudinem non attollitur, nec craſſitudinem harum aut amplitudinem aſſequitur, lignoſo tamen caudice ac durabili quoque perennat. Hic verò haud perpetuò μονοςέλεχες, ſed frequenter complures à radice caudices promit, in ramos quoque ſparſos ac diuiſos: vt ſunt Corylus, Rhamnus, Oxyacantha, Liguſtrum, Virga ſanguinea, Sambucus paluſtris. Plinius lib. XIIII. cap. XVI. e fruticum genere eſſe refert Laurum, Cupreſſum, Cedrum, Iuniperum, Terebinthum, Lentiſcum.

Φρύγανον. Φρύγανον, à radicibus πολυςέλεχες ac multis exiguis caudicibus, vel potiùs cauliculis exit, ſed in altum haud aſſurgit: πολύκλαδον quoq; ac ramoſum eſt: mediá inter Herbam ac Fruticem naturam & cõſiſtentiam habet: quia lignoſis cauliculis ad Fruticum naturam accedit; quatenus verò humile, Herbas imitatur, vt ſunt Spartũ, Rubus, Roſmarinus coronaria, Lauandula, Hedera, & quidquid lignoſo caudice vel caule, aut humile ſerpit, aut non admodũ *Cremium.* attollitur. Gaza Latinè Suffruticẽ appellat. Sunt qui Cremiũ dici affirment, ſed Columella lib. XII. cap. IX. ruſticos Cremia dicit nominare ſurculos aridos & minutos. Pro arido aliquo etiam interpres Pſal. hac voce vtitur: Et oſſa mea ſicut cremium aruerunt: Pſalmo CI. vbi tamen in Græcis legitur φρύγιον, non φρύγανον. Φρύγιον autem dicitur ſiccum & aridum.

Πόα, Herba. Πόα, apud Latinos Herba. caules aut culmi huic ſunt molles, haudquaquam lignoſi: gignitur verò & abſque caule, pediculos promens; in quibus flores ſemenque; à radice autem magna ex parte foliata, vt ſunt Plantago, Borrago, Braſſica, Beta, Triticum, Secale, Faſelus, Eruilia, Cicer & olera, frumenta, & legumina alia, ac plures & infinitæ herbæ.

Atque his quatuor veluti ſummis generum faſtigiis, omnes comprehendi poſſe ſtirpes videntur. Contingit autem quandoq; ex his nonnullas vel culturæ mangonio: vel negligentia & incuria colentium: vel aliàs ſuapte natura ac ſponte à figura ſua deſciſcere, & ad aliud genus quodammodò tranſire. Inter Maluas ſiquidem quædam ſenis ſepteniſue menſibus tanta longitudine ac craſſitudine proficit, vt inſtar haſtæ cuiuſdam grandeſcat, arboreſcenſque baculorum vſum præbeat. Similiter & Betam ſubinde ampliorem magnitudinem accipere Theophraſtus lib. I. refert: vbi eiuſmodi olera δενδρολάχανα, Gaza Oleriarbores vocat. ſic & Malua grandior facta δενδρομαλάχη dicitur. Tranſit etiam in arborem in quibuſdam regionibus Ricinus, alibi annua ſtirps. Eodem modo & frutices nonnulli in arbores tranſeunt: vt Vitex & Paliurus, auctore Theophraſto. Et vice verſa, arbores niſi purgentur & cultu retineantur, à natura & forma ſua recedunt, & ex arboribus in frutices degenerant: id fruticare arbores appellant.

Nonnullæ quandoq; etiam Herbæ ad Fruticum vel Φρυγανῶν ſimilitudinem accedunt, quas ſubinde Θάμνυς, Θαμνίσκους, Θαμνοείδεις, Θάμνια, καὶ Φρυγανοείδεις Dioſcorides appellat: quæ videlicet vel vnicaules, vel aliàs duriuſculis cauliculis aſſurgunt. Saluia, Androſæmon, Polygonaton, Hyoſcyamus, Dorycnion, Rhododendron, &c. Θάμνοι dicuntur. Botrys herba Θαμνοειδὴς, & ſimilitèr Crithamum. Melanthium verò, Chamædrys, Ambroſia, Periclymenum, Tragus, Paronychia, Solanum hortenſe; Aſtragalus, Θαμνίσκα nominantur.

Polygonon

Polygonon femina ϑαμνίον. Polycnemon Θάμνος φρυγανοειδής. Clinopodium Θαμνίον φρυγανοειδές. Eupatorium Πόα φρυγανοειδής. Alyſſon autem φρυγάνιον.

De Partibus ſtirpium. Cpa. II.

DIFFERENTIAS ſtirpium ſuperiore capite oſtendimus, nunc ad partium explicationem conuertimur. Sunt autem Arboribus & Fruticibus partes quidem plurimæ: pauciores Φρυγάνοις: nonnullis verò Herbis pauciſſimæ.

Harum autem quædã perpetuò ſuis adſunt ſtirpibus: aliæ non ſemper adhærent, ſed ſubinde pereunt ac decidunt; quas idcircò nonnulli partes eſſe pernegant: alij annuas appellant.

Perpetuę partes ſunt, radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, &c. Annuæ verò & nec perpetuò præſentes, flores, calyces, iuli, fructus, ſemina, capitula, ſiliquæ, valuulæ, inuolucra, vmbellæ, pappi, & multis folia etiam, ſed non omnibus tamen.

Folia ſiquidẽ Arbores multę, & non pauci Frutices, deponunt; non deſunt verò etiam perpetua fronde virentes: vt omnes coniferę (excepta Larice) Terebinthus, Lentiſcus, Taxus, Cupreſſus, Malus medica, Laurus, Tinus, Agrifolium, Roſmarinus, Nerion, Myrti genera, &c.

Radix ſiue Ρ'ίζα, tam in arbore quàm in alia quauis ſtirpe appellatur inferior pars, qua terræ inſeritur, atque ei cohæret, & per quam alimentum allicitur. Omnibus autem ſtirpibus hæc communis eſt, exceptis pauciſſimis, quæ abſque radicibus viuunt, & augentur: veluti Caſſytha, Viſcum, & quod Hyphear dicitur, Fungi arborum, Muſcorum & Fucorum genera, quæ inter φυτὰ numerari tamen contingit. *Radix.*

Caudex in arboribus quidem ac fruticibus, quòd à radice ſupra terram aſſurgit, & per quem alimentum ſurſum defertur; qui in herbis Caulis & Cauliculus dicitur. Herbarum ſiquidem caulis proprius eſt: caudex verò ad arbores & frutices dumtaxat pertinet. *Caudex.* *Caulis.*

Stolones appellantur, qui iuxta arborum & fruticum caudices erumpunt; luxuriantes videlicet ſoboles, & inutiles è radicibus fruticationes, quæ tamen euulſæ & plantatæ ſubinde adoleſcunt. *Stolones.*

Truncus caudicis pars inferior eſt radici vicinior, ſiue quæ truncatis ramis ſupereſt. *Truncus.*

Rami, qui à caudice aut caule fiſſi multiplices ſparguntur: ſuntque ipſarum arborum quædam veluti brachia, quibus ſeſe latè diffundunt, & in omnem partem expandunt. Vnde & Virgilius: *Tum fortes latè ramos, & brachia tendens.* Conſtant autem caudices, trunci, rami, ac radices arborum, cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur. *Rami.*

Cortex pars extima eſt & vltima, à ſubiecto corpore ſeparabilis, quo caudices, caules, arborum rami, & radices conueſtiuntur; ac veluti membrana, operculo, ac cruſta integuntur. *Cortex.*

Eſt autem hic ſubinde vnicus: nonnullis duplex.

Vnicus qui craſſior, ex diſſimilaribus partibus frequenter componitur. exterior pars aſpera, inæqualis, & non rarò rimoſa: altera læuis & æqualis. Hæc tunica à tuendo, & propriè liber dicitur: quibus ſcribimus libris, nomen hic dedit.

Duplici cortice conteguntur Sambucus, Frangula, & pleræque aliæ.

Lignum, interior pars, cortice circumdata, fiſſilis, ac dura; veluti corpus aut caro arborum & fruticum. Huius exterior & cortici vicinior pars, mollior, ac albidior, Alburnum à quibuſdam dicitur: facilè hæc putreſcit, & teredinibus crebrò obnoxia eſt. *Lignum.* *Alburnum*

Pectines ſiue Κτηδόνες, lineæ ſunt ſecundùm longitudinem in arborum materia, per quas & findi & vnitas diſſolui poteſt; quæ Interualla etiam dicuntur. *Pectines.*

Matrix, quod in medio ligni eſt, à nonnullis Cor & Medulla dicitur. *Matrix.*

Medulla quoque eſt, quod in medio ligni fungoſum, veluti Sambuci medulla. *Medulla.*

Caules herbarum, ſi exigui, Cauliculi aut Coliculi dicuntur; quandoque & Scapi aut Culmi; vt Fabarum ſcapus; frumentorum & arundinum culmi. *Cauliculi.* *Coliculi*

Folium in quauis ſtirpe, quod ipſam veſtit atque exornat: Græci Φύλλον dicunt; quo ſpoliatæ arbores aut reliquæ ſtirpes quodammodò nudæ apparent. *Folium.*

Flos, Α'νθος, arborum & herbarum gaudium dicitur, futuriq; fructus ſpes eſt. vnaquæq; etenim ſtirps pro natura ſua, poſt florẽ, partus ac fructus gignit. Floribus autẽ ſuę ſunt partes. *Flos.*

Calyx eſt, quo primum flos continetur, deinde mox fœtus clauditur. *Calyx.*

Stamina, quæ veluti filamenta ab intimo floris ſinu è calyce erumpunt. *Stamina.*

Apices, craſſiuſcula quædam in ſummo ſtaminum dependentia. *Apices.*

Vngues, veluti in roſis & aliis foliatis floribus, intelliguntur imæ foliorum partes, quibus calyci cohærent, decolores magna ex parte, idcircò Medicinæ damnatæ. *Vngues*

Iulus, quod rotunda & oblonga ſpecie dependens floris loco eſt; veluti in Iuglande, Corylo, Moro, Fago, & alijs. *Iulus.*

Fructus. Fructus,ſiue Καρπὸς, in quo ſemen progignitur:non rarò verò & ipſum ſemen,vbi videlicet nulli alteri incluſum , nudum naſcitur.

Caput. Caput , Κεφαλὴ, quidquid in globum extuberat , aut in orbem glomeratur.

Capitulum Capitulum , Κεφάλιον, quod minus , & magnitudine cedit , vt Papaueris κώδια ſiue capitula ; in quibus ſemen gignitur .

Siliqua. Siliqua, Κεράτιον, tegumentum oblongum, quo vel leguminum grana , vel herbarum ſemina continentur: huc pertinent,folliculus, cuiuſlibet rei theca,valuuli ſiue valuulæ,vaſcula, loculamenta, à loculis nomen habentia;quæ ſi ſpinarum agmine marinum Echinum referant , Echini & Echinata dicuntur.

Vmbella. Vmbella, Σκιάδιον, quæ in cauliculorum faſtigiis exorta in plures pediculos digeritur: qui ſimul in latitudinem expanſi, in orbem circumaguntur, & flores ſeminaque proferunt.

Muſcariū. Muſcarium hæc eadem dicitur à flabri ſimilitudine , cuius ventilatu muſcæ à conuiuijs arcentur ac abiguntur.

Pappus. Pappus lanoſus villus,qui defloreſcentibus aliquot herbis remanet, quibus ſemen ſubeſt.

De facultatibus ſtirpium. CAP. III.

FACVLTATES ſtirpium,de quibus nobis inſtitutus ſermo,non illæ ſunt,quibus viuunt, virent, vegetantur,& in omnem dimenſionem creſcunt; flores,fructus, ſeminaque perficiunt : ſed illæ, quibus actiones ſuas, & quidem in humano corpore, exercent.

Sunt autem hæ duplices. Quædam enim humanum corpus,aut vnam eius aliquam partem alterant ac permutant:aliȩ verò alimentum præbent,ad nutricationem faciunt,& ſubſtantiam corporis augent. Huiuſcemodi facultatibus ſtirpes,vel earum partes præditæ, tum & alia quæcumque, alimenta ſunt & dicuntur. Sed quæ corpus alterant , ac victoriæ aliquo modo ſuperant , ad medicamentorum materiam pertinent.

Harum autē facultatū quædā actu ſiue ἐνεργείᾳ: aliȩ potentia ſiue δυνάμει, id eſt,poteſtate.

Actu. Actu quidem, quod in præſens tale eſt,quale dicitur, nec tempore indiget vt tale fiat : vt, aqua humida , ignis calidus .

Poteſtate. Poteſtate vero dicitur, quod tale nondum eſt , ſed tale eſſe poteſt.

Perfectum namque , vt Galenus ait , quod ἐνεργείᾳ ſiue actu : quod verò poteſtate imperfectum & adhuc futurum , atque vt fiat id quod dicitur veluti habile, non tamen adhuc eſt : quemadmodum cùm hominem recèns natum rationalem dicimus , & catellum nondum videntem venaticum .

Dicuntur autem quæ poteſtate , quædam quidem propriè ſiue propriiſſimè : alia verò minùs propriè .

Maxime verò propriè ſiue propriiſſimè ſola ea poteſtate dicuntur , in quibus natura ſuopte impetu ad abſolutionem peruenit , ſi quidem nihil ei extrinſecus impedimento ſit. Sic hominem modò natum,vt diximus,rationalem,& canem recèns editum,venaticum appellamus,cùm tamen infans rationalis non ſit,ſed talis aliquando futurus: & canis venator,qui adhuc non videt , ſed quòd venari poterit, vbi adoleuerit.

Minùs verò proprie potentia ſiue poteſtate ſunt, quæ materiæ exiſtunt conuenientes, vt id fiant vel tale , quod poteſtate eſſe feruntur.

Quarum quædam materiæ ſunt admodum propinquæ , quas Galenus προσεχεῖς , id eſt, continentes ſiue continuas appellat , vt id fiant quod poteſtate ſunt : ſic fumida exhalatio vicina flammȩ,potentiâ flamma;& ſanguis in animantium corporibus poteſtate caro,quòd non magnam mutationem, vt id fiat, requirat. Cibus verò qui in ventriculo concoctus habetur,carnis quidem materia eſt,ſed non προσεχὴς ſiue continua:priùs etenim vt id fiat,ſanguis ſit oportet. Longiùs verò etiam abſunt maza , panis , triticum , hordeum , & ſimilia; quæ , vt caro fiant , plures mutationes requirunt : ſed tamen hæc quoque omnia poteſtate caro (vt Galenus teſtatur) dicuntur . Et talia quidem alimenta.

Quæ verò medicamēti vim obtinent, ſimili quoque quadam ratione, qua alimenta, poteſtate talia eſſe dicūtur:neq; enim ſuapte natura , aut ſponte ad ἐνέργειαν ſiue actū perueniūt, ſed mutatione opus habent;verū non tanta,quanta quæ futura alimenta : non enim eouſq; mutantur,vt in alimētum conuertantur, ſed vt ad actum ſolummodò deducantur,& talia, qualia dicuntur, fiant;vt calida videlicet calfaciāt , frigida refrigerent; cauſtica exulcerent; narcotica ſtupefaciant;& ita cetera,quæ à corpore humano, calidoque naturali prȩſtantur.

Nec enim animantium corpora à medicamentis afficiuntur,niſi illa priùs ab ipſo ſint mutata. Quòd enim talia actu ſunt,à nobis accipiunt:veluti ſicci calami,quòd accenduntur,ab igne. Itaque nec calfacere nec refrigerare nos valent , priuſquam actu talia fuerint : veluti nec ignis augetur, antequam ab eo ligna aut calami ſint mutati: ſic nec mirum,ſi quæ excalfaciunt , calfieri priùs à corpore noſtro poſtulent.

Si etenim

Si etenim, exempli gratia, perfrigerato corpori calidum aliquod, quantumuis diligenter comminutum, inſpargatur, prorſus non calfacit, Proinde, inquit Galenus, quæ refrigeratæ ſunt partes, eiuſmodi medicamentis perfricamus, calorem perfricando excitantes, & vnà, quod frigore fuit denſum, rarum reddentes, quò ſcilicet introrſum pharmacum penetret, & cum naturali animantis calore coniunctum, mutetur ac calfiat.

Comminuenda autem in parua & tenuia medicamenta ſunt, vt ad actum deducantur: Nam & ligna ſicca quæ tenuiora, tum & quæcumq; gracilia, faciliùs quàm craſſiora ignem concipiunt. Idcirco & de facultatibus alicuius guſtatu iudicium facturi, idipſum priùs comminuunt aut dentibus atterunt.

De facultatum differentijs, & earum Primis, harúmque ordinibus ac gradibus. CAP. IIII.

MEDICAMENTORVM autem facultates complures ſunt: Quædam Primæ ſunt & dicuntur: aliç Secundæ, quæ ad has ſequuntur: quibus iterùm ſuccedunt Tertiæ: poſteriores Quartæ, quæ à prioribus non pendent, ſed ſolis experimentis cognoſcuntur.

Primæ facultates ab ipſis elementis nullius interuentu proueniunt, reliquarum idcirco facultatum veluti baſis & fundamentum exiſtunt; exceptis tamen quartis, quæ non qualitatem aliquam manifeſtam, ſed ſubſtantiæ potiùs formam conſequuntur.

Primæ ſunt, vt calfaciendi, refrigerandi, humectandi, reſiccandi, & quæ per horum coniugationem naſcuntur: calfaciendi & humectandi: calfaciendi & reſiccandi: refrigerandi & humectandi: refrigerandi & reſiccandi.

In harum medio facultas eſt temperata ac moderata, quæ ei, cui admouetur, temperatura reſpondet, ſic vt nec excalfaciat, nec refrigeret, nec humectet, nec reſiccet. Reliquæ ab excedente & præpollente qualitate appellantur, in quibus ratio maioris ac minoris exceſſus conſideratur: Neque enim omnium eorum, quæ ad medicamentorum materiam referuntur, æquè intenſç ſunt qualitates; Quędam enim mitiùs calfaciunt, refrigerant, humectant, aut reſiccant: iſta paulò ampliùs: alia multùm: nonnulla plurimùm.

Continentur autem iſtorum receſſus certis quibuſdam limitibus, quos ordines, τάξεις καὶ ἀποστάσεις: Galenus etiam ἀριθμοὺς ſiue numeros: recentiores verò gradus appellant; qui omnino quatuor habentur.

Ad primum ordinē referuntur quęcumq; à medio ac moderato tam exiguùm declinant, vt nō euidenter alterent, ſed rationali quadam demonſtratione indigent, qua alterare oſtendantur: veluti Oleum roſaceum, quod eos, qui aduſtione tentantur, refrigerat; refrigeratos etiam offendit: vnde & magis refrigerare quam excalfacere apparet, ſed tamen valida ab eo refrigeratio non percipitur, ſed quæ proxima temperiei mediæ. Atque eodem iudicandum modo, de ijs quæ à moderata temperie ad calidum, humidum, aut ſiccum declinarunt. 1.

Quæ verò manifeſtè ac euidenter ſiccare, humectare, calfacere, aut refrigerare poſſunt, nec demonſtratione opus habent, ea ſecundo ordine cenſentur. 2.

Tertio autem annumerantur his potentiora, quæ vehementiùs, tamen non ſummè, qualitatem ſuam exercent. 3.

Ad quartum ordinem pertinent, calida quidem vehementer acria ac vrentia, qualia quæ exulcerant, & veſicas excitant, & cruſtas faciunt: frigida verò quæ ſtupefaciunt, ac ſenſu priuant, quæ maximè & longiſſimè à medio ac moderato recedunt. 4.

Siccum autem quarti ordinis nullum eſt inuenire, inquit Paulus Ægineta, medicamentum, ſi non vrat: nam quod ſummè exſiccat, id planè vrit, vt Calchitis, Myſi, Calx. Tertij verò ordinis ſiccantium poteſt aliquod eſſe etiam non vrens, quemadmodum quæ vehementer adſtringunt omnia.

De Medicamentorum partium ac ſubſtantiæ eſſentia. CAP. V.

DE partium ipſorum medicamentorum eſſentia operæpretium fuerit paucis agere, priuſquam ad reliquarum facultatum explicationem pergamus. Citra enim huius cognitionem, Secundæ ac Tertiæ facultates definiri ac explicari nequeunt. Siquidem hæ non ſolas Primas facultates, ſed & partium eſſentiam conſequuntur.

Partium autem eſſentia nonnullis tenuis contigit, aliis verò craſſior. Hæc craſſarum partium & παχυμερῆ; illa verò tenuis eſſentiæ, tenuium partium & λεπτομερῆ appellantur.

Tenuium autem partium ſunt, quæ facilè in tenues ac minutulas partes diducuntur, ſiue, quæ celeriter in tenuia ſoluuntur. *Tenuium partium.*

Craſſarum verò partium ſunt, quæ facilè in tenuia ſolui non poſſunt, vt dura, ſolida, lenta, viſcida; quarum ſubſtantia haud friabilis. *Craſſarum partium.*

Galenus tenuiſſimarum partium aquam & aërem eſſe oſtendit. Promptiſſimè ſiquidem,

vt de ſimp.med. facul.lib.I.cap.XIV. refert, aqua per pilos & veſtimenta profluit, partes habens diuiſibiles,& quæ facilè in minutiſſimas diſtrahi poſſunt. Aër ſimiliter, eodem auctore lib.I. c. XXIV. in tenuiſſimas partes cōminuitur, per corpora denſiſſima exquiſitè penetrans.

Atque idcircò quæ tenuium ſunt partium,aëreæ eſſentiæ ac ſubſtantiæ participant: cuiuſmodi odorata,quæ quatenus odorata,tenuis ſunt ſubſtantiæ;vt Paulus Ægineta teſtatur: ſed quæ craſſarum partium, hæc terreſtria ſunt.

Quæcumque autem tenuium ſunt partium,ea & facultatem ſuam liquori alicui, veluti vino aut aquæ,facilè ac citò communicant: è contrà,quæ craſſarum partium difficulter admodum facultatem in liquorem deponunt.

Exempli gratia,Piper,quod quidem craſſarum eſt partium,exiguum aut nihil odoratum, facultatem ſuam penes ſe retinet,neque liquori communicat, eapropter & eius virtus circa ventriculum hæret,ad hepar vix aut non pertingit, vt Gal. lib.I. de ſanit. tuend. teſtatur.

Caſia verò, quam vulgò Canellam & Cinamomum, tenuiorum eſt partium, multum habens aëreæ eſſentiæ, odoratiſſima,vires facilè communicat,& in liquorem transfundit.

De Secundis facultatibus. CAP. VI.

SECVNDÆ facultates Primas nullius alterius interuentu conſequuntur. Ad has autem referuntur,quæ emolliunt,indurant: rarefaciunt, condenſant: aperiunt, conſtipant: attrahunt,repellunt:abſtergunt,expurgant,attenuant,illinunt,obſtruunt,incraſſant,dolorem ſedant atque excitant.

Emollientia. Emollientia, Μαλακτικά, ſunt & dicuntur, quæ duros tumores & ſcirros molliunt.

His affinia ſunt Διαπυητικὰ ſiue Ἐκπυητικά, quæ pus mouent: vtraque enim ęqualē ac ſymmetrum calorem poſſident, atq; illi reſpondentem ſiccitatem; diuerſo tamen vtraq; modo.

Pus mouentia. Pus mouentia ſimillimum corpori calidum producunt abſque vlla humiditatis aut conſumptione aut adiectione.

Emollientia paulò maiorem,quàm pro natura, calorem accendunt, & nonnihil humiditatis contrahunt, quocircà illa quantitate quidem magis,quàm qualitate caloris agunt; quæ verò indurata emolliunt, qualitate potiùs. Emplaſticum idcircò medicamentum eſt, quod exactè ſuppuratorium: nam ſi ſubſtantiam caloris innati augere, non intendere qualitatem conueniat, poros corporis obſtructos eſſe expedit.

Sunt verò & alia emollientia quæ humiditatem conſequuntur,omnia enim humida mollia ſunt, ſi cum calore modico humida perſeuerent: ob id ſanguis mollis, quia conſiſtentia liquidus. Fit autem humectatio, & ab ea mollitio; vel penitiſſimè in totam partem, veluti per nutritionem,quæ vera humectatio eſt:vel ſuperficietenus, non per totum,ſed per ſpatia rerum inania,qualis fit à balneo, vel fotu aquæ dulcis.

Indurantia. Indurantia, Σκληρυντικά,propriè ea ſunt, quæ citra caloris aut frigoris exceſſum reſiccaut: nam & frigus quidem indurat,& calor nimius. Adipes & alia frigore condenſantur; lutum vi caloris ignei in lapides conuertitur:ſed hęc alio modo quàm reſiccatione ſola fiunt. Redditur autem durius ſola reſiccatione, quod aduentitio humore emollitū eſt: veluti in vlceribus humidior ac laxior caro, ad quam duriorem reddendam, exſiccantia conueniunt, à mordacitate, eroſione, & aliis vehementibus qualitatibus aliena. Omne ſiquidem quod ſiccum, durum. Siccum autem bifariàm ſiccat & indurat; alterando ſcilicet & ſicciorem reddendo partium eſſentiam, quod propriè durum; aut humorem in poris ac ſpatijs contentum conſumendo.

Eſt verò & durum repletione, veluti cùm vter aliquis nimiùm repletus diſtenditur, ſed quod renitens & ἀντίτυπον, non durum Galenus appellat. Inter Indurantia idem lib. V. De ſimp. med. facult. etiam refert, poſteà Πυκνωτικά, id eſt, Condenſantia appellat.

Durum. Durum autem dicitur, cui caro noſtra temperata cedit.

Molle. Molle, quod eidem carni ac cuti cedit, ſi quidem corpus ſimplex fuerit: Quod enim ex pluribus conſtat, aut ſeſe contingentibus, ſicut tritici aceruus: aut inuicem implicatis, vt lana,pili,ſimul & cedere poteſt, nec tamen eſſe molle.

Rarefacientia. Rarefacientia,Ἀραιωτικά,ſiue Διαφορητικά,Reſoluentia,dicuntur,quę cutis poros dilatant, & partium ſubſtanitā tenuiorem rarioremq; reddunt. Modicè calida hęc natura ſunt,& tenuium partium,ac quàm minimū reſiccant; vt Chamæmelum,Althæa. Caliditas ſiquidem excedens non rarefacit, ſed adurit,& per aduſtionem condenſat & reſiccat: moderata caliditas vias aperit, & in profundum per ſubſtantiæ tenuitatem penetrat, ac dolores lenit.

Rarum. Rarum autē dicitur, cuius partes ſpatiis inanibus interceptæ ſunt,vt ſpongia, pumex, &c.

Denſum. E contrà verò Denſum eſt,cui nulla inania ſunt ſpatia aut patētes pori,ſed partes cōpactę.

Condenſantia. Condenſantia, Πυκνωτικά,Rarefacientibus contraria ſunt,poros cōtrahunt, & rara humidaque

daque incraſſant, ſolidioraque reddunt. Talia exiſtunt quæ refrigerant, non terrena tamen, nec aërea, ſed aquea, & nihil aut exiguum omnino adſtringunt. Debiliter enim hæc contrahunt & conſtringunt, nimirum propter mollitiem, vt Semperuiuum, Portulaca, &c.

Aperientia, Ἀναστομωτικὰ, vaſorum oſcula reſerant, & aperiunt, craſſiorum ſunt partium, calida, acria, & mordacia; vt, Cyclaminus, Allia, Cæpe. *Aperientia.*

Conſtipantia, Στεγνωτικὰ, quæ & Contrahentia, Occludentia, ac Conſtringentia dicuntur, oſcula concludunt, & ſenſibiles excretiones cohibent; frigida ſunt, craſſarumque partium, & quidem citra acrimoniam: vt, Bolus armena, & terrenorum corporum complura. Quæ etenim valenter conſtipare & conſtringere debent, robur quoddam renitens ac durius habeant oportet, quod craſſa & terreſtris ſubſtantia confert. *Conſtipantia.*

Attrahentia, Ἑλκτικὰ, Ἐπισπαστικὰ, ex alto ſuccos euocant & extrahunt; calida ſunt & tenuium partium. Attrahit ſiquidem calidum, & quidem quod coniunctam habet partium tenuem eſſentiam, vehementiùs. Moderatè autem attrahunt calida & ſicca ſecundo ordine: potentiùs quæ tertij ſunt ordinis: maximè verò quæ quarto ordine calida; pro ratione enim caloris fit attractio. Eſt autem Attrahentium duplex materia, auctore Galeno, vna αὐτοφυὴς, hoc eſt, ſponte nata, ſiue quæ talis ex ſeipſa eſt; altera verò ex putredine areſcente generationem ſortita. Sponte nata, vt Dictamni eſſentia, Thapſiæ, Sagapeni, &c. *Attrahentia.*

Ex putrefactione, qualis eſt fermenti & nonnullorum fimorum eſſentia, vt fimi columbini, non tamen omnium. Sunt verò & Attrahentia quædam, quæ à totius eſſentię ſimilitudine, non à qualitate manifeſta: talia ſunt omnia purgantia medicamenta, & quædam alexiteria, quæ ad medicamenta pertinent, ad quartas facultates relata.

Repercutientia, Ἀποκρουστικὰ, in altum ſibi occurrentes ſuccos repellunt: frigida ſunt, & craſſarum partium. Frigidum ſiquidem repellit. quod, cùm vnà coniunctam craſſitudinem partium obtinet, etiam violentiùs propellit; qualia ſunt acerba & auſtera: vt Omphacium, Balauſtium, Malicorium, &c. Repellunt verò & Adſtringentia, præſertim quę à partium tenuitate adiuuantur, vt e nucum iuglandium corticibus expreſſus ſuccus, maximè valideq; adſtringens, qui tenuiſſimæ eſſe ſubſtantiæ oſtenditur: Adſtrictionem ſiquidem tenuitas ſubſtantię adiuuat quàm maximè. alia etenim Adſtringentia, ob ſubſtantiæ craſſitiem facilè in altum penetrare non poſſunt: dum viam ſibi ad interiora etiam præcludunt. *Repercutientia.*

Abſtergentia, Ῥυπτικὰ, ſiue detergentia, lentos, glutinoſos humores in ſuperficie, cutis poris, vel etiam vlceribus adhæreſcentes, eluunt atque extergunt. vim habent exſiccandi cum tenuitate ſubſtantiæ; nec refert calida ſint an frigida, neutra enim qualitas actionem impedit, niſi exceſſerit. Nam abſtergunt frigida, veluti Hordeum, Limonum ſuccus, Telephium: item & calida, vt Mel, Sacharum, & alia. *Abſtergentia.*

Expurgãtia, Ἐκκαθαρτικὰ, quæ & Galeno Ἐκφρακτικὰ, id eſt, ab infarctu liberantia, obſtructiones tollentia, ſiue, vt vulgò, deopilantia, non tam poros cutis, quàm interiorũ viſcerum meatus expurgant: vt iocinoris, lienis, venarũ: qualia ſunt, Nitrum, Abrotonũ, Lupini, & cetera nitroſa, & amara, etiamſi exiguũ adſtringãt. Sunt hæc ſubſtantię ratione ab Abſtergentibus minime diuerſa, ſed ratione maioris & minoris differunt: nam quæ poros & meatus internos expurgãt, tenuiorum magis ſunt partiũ, ac moderatè calida; vt nitroſa & amara. Iam & quæ cuti exteriùs impoſita, ſordes ſiue in cute ſiue in vlceribus extergunt, adſtringendi facultate deſtituũtur: intrinſecus verò aſſumpta, etiam ſi adiuncta quędam adſtrictio, poſſunt tamẽ ſic nihilominùs quoque magnos purgare abſtergereq; meatus, cuiuſmodi in viſceribus & vaſis ſunt. Nam foris meatus exigui priùs ab adſtrictione occludũtur, quàm probè queant expurgari. At quæ circa ventrem partes omnes, quæque in iocinore, liene, aliiſque viſceribus, cum maximos in ſe meatus habeant, maius accipiunt commodum ex vaſorum corroboratione (quod per adſtrictionẽ fit) quàm propter oſculorum exiguitatem aut anguſtiam lædantur. Proinde interius Abſinthium expurgare poteſt: foris verò extergere nequit. *Expurgantia.*

Attenuantia, Λεπτυντικὰ, ſiue extenuantia, huiuſmodi omnia ſunt expurgantia, calida quidem etiam ac tenuiorum partium. Protinus etenim expurgantibus & obſtructiones expedientibus ineſt, vt craſſos humores ac lentos extenuandi vim habeant: auctore Galeno. *Attenuantia.*

Illinentia, Ἐμπλαστικὰ, Abſtergentibus omnino contraria ſunt. cutis enim poris illita tenaciter inhærent, eoſdemque opplent ac obſtruunt; veluti pinguia, glutinoſa, & terreſtria acrimonia & aſperitate carentia; vt adipes, oleum, reſina, butyrum, lytargyrium, bolus, creta, farinæ addito liquore: item & aloë, quod foris admotum, emplaſticam & ſubſtantiam & facultatem obtinet; intrò verò aſſumptum amaritudine ſua expurgat & aperit. Non deſideratur in his calor aut ſiccitas, ſed ſubſtantiæ, qualem diximus, eſſentia. *Emplaſtica.*

Obſtruentia, ſiue Ἐμφρακτικὰ, hæc eadem ſunt & Παχυντικὰ, Incraſſantia: nam veluti Detergentia atque Expurgantia poros ac meatus ab obſtructione liberant, ſic hæc *Obſtruentia. Incraſſentia.*

eoſdem

eoſdem obſtruunt atque infarciunt, & craſſos lentoſque corporis ſuccos reddunt.

Dolores ſopientia. Dolores ſopientia ac ſedantia duo ſunt: quædam enim reuerà talia, vt Ἀνώδυνα & Παρηγορικὰ vocata: alia tantùm, ſed impropriè, dicuntur, Ναρκωτικὰ videlicet; veluti, ſi quis hominem mortuum anodynon dicat, quia dolore vacet.

Anodyna. Quæ autem reuerà Ἀνώδυνα aut Παρηγορικὰ, partium ſunt tenuium, ac moderatè admodum calida, non multò quàm temperata calidiora; ex primo nempe ordine excalfacientium, ac Ἀραιωτικὰ, ſiue rarefacientia. Hæc enim quidquid in partibus dolore vexatis, ſiue acrium, ſiue lentorum, aut craſſorum tenuibus poris infarctorum humorum inhæret: vel etiam quidquid vaporoſi, craſſi, aut frigidi ſpiritus exitum non inuenientis incluſum eſt, euacuant, digerunt, rarefaciunt, extenuant, concoquunt, & æquabile reddunt; vt flos Chamæmeli, lac tepidum, & oleum anethinum, Galeno teſte.

Narcotica. Narcotica, Ναρκωτικὰ, haud propriè dolores mitigant, nec dolorum cauſas auferunt, ſed partes frigore ſuo ſtupefaciunt: eſt autem ſtupor paulò minùs quàm inſenſibilitas aut ſenſus priuatio. Hæc eadem verò & Ὑπνωτικὰ, id eſt, ſomnum conciliantia ſiue ſomnifica, ac Καταφορικὰ, ſiue grauem ſoporem epota adferunt. Refrigerant autem hęc omnia vehementer, ac quarto quidem ordine, Galeno veteribuſq; aliis teſtibus, ſic vt non modò ſenſum obſtupefaciant, ſed & ſi paulò liberaliùs ebibantur aſſumantúrve, mortem adferant: qualia ſunt Opiũ, Hyoſcyamus, Mandragoras. Videntur tamen non tam ſola qualitate extremè & quarto ordine frigida hæc efficere, ſed & à ſubſtantiæ quadam proprietate ac eſſentia concurrente præſtare. Nam frigidorum multorum qualitates ſępenumerò calidorum adiectione contemperatæ obtunduntur, ſic vt nulla aut exigua refrigeratio ab his ſentiatur. Opij autem & nonnullorum ſimilium ſtupefaciendi facultas vehementer etiam calidorum permixtione exiguum admodum reprimitur. Philonis Antidotus omnem dolorem Opij ac ſeminis Hyoſcyami facultate ſtupefaciendo lenit, tametſi Euphorbium, Piper, Pyrethrum, aliaq; calida admittat, adeò vt & guſtu acris & feruida ſentiatur. Nec verò & ætate aut temporis diuturnitate Opij ac Hyoſcyami vis in hac compoſitione ſuperatur: quæ inuincibilem ferè horum ſtupefacientium facultatẽ oſtendere videntur; & haud à ſola qualitate frigida, ſed & à ſubſtantiæ eſſentia ſtupefaciendi potentiam his adeſſe: frigida ſiquidem qualitas ætate & lapſu temporis calidorum mixturâ ſuperari poteſt; quæ verò à tota ſubſtantia, non ita facilè edomari. Iam & Opium amaritudinis nonnullæ particeps eſt, quæ ipſum ex differentibus natura partibus conſtare oſtendit, nec omnes extremè frigidas eſſe. Relinquitur ab eſſentia ſubſtantiæ, ſtupefaciendi quoque vim communicari; nec à ſola extremè frigida qualitate proficiſci.

Rubefacientia. Contraria autem Anodynis ſunt, quæcumque dolores excitant, qualia ſunt quæ calefaciunt ac vnitatem diſſoluunt, veluti cutim rubefacientia, ac veſicas excitantia, vt ſunt Naſturtium, Sinapi, ſtercus columbinum, pręſertim ſilueſtrium, Euphorbiũ, Cantharides, Ranunculi, Allij nuclei; ex quibus φοινιγμοὶ & σιναπισμοὶ dicti conficiuntur. quæ Ἀμυκτικὰ & Μεταϲυγκριτικὰ quoque appellantur. *Φοινιγμοί. Σιναπισμοί. Eſcharotica.* Huius generis, ſed calidiora, Ἐσχαρωτικὰ, quæ cauſtica ſiue vrentia ſunt, & ἐσχάρας, hoc eſt, cruſtas, cauterij ritu cum dolore efficiunt. Sunt autem Eſcharotica non modò ordine quarto calida ac ſicca, ſed etiam conſiſtentia craſſa, & idcircò cuicumque inhærent parti, ſtipitis modo infixa ipſam excruciant: vt calx viua.

Septica. His ſimilia eſſent Σηπτικὰ, vehementer quoq; calida ac ſicca, niſi partium eſſent tenuium, omninoque tenuem haberent conſiſtentiam; quæ & idcircò cum exiguo tum dolore tum morſu, aut etiam citra doloris ſenſum partem eliquant. Vocantur autem hæc Septica, hoc eſt, putrefacientia, appellatione haud propria: verè enim Septica calefaciunt & humectant; efficit autem ſymptomatis ſimilitudo vt ſic quoque appellentur.

Multis autem modis corrumpi quid poteſt: ſiquidem quæ nimio plus refrigerata ſunt, aut excalfacta, tum exſiccata aut humectata, ea omnia corrumpuntur: non tamen quidquid corrumpitur, σήπεϑ, hoc eſt, putreſcere dicitur, ſed quibus id cum fœtore accidit.

Medicamina autem quæ Septica dicuntur, ſunt Auripigmentum, Sandaraca, Chryſocolla, Pityocampe, Aconitum, &c. Et de Secundis facultatibus quidem huc vſque; ad Tertiarum explicationem accedere ordo poſtulat.

De Tertijs facultatibus. CAP. VII.

TERTIÆ facultates non ex primis modò conſiſtunt, ſed & vlteriùs progrediendo, ex ijs quoque, quas ad Secundas referre contingit, ſic vt ex vtrarumque mixtura conſequi videantur: veluti Sarcotica abſque morſu deſiccant & adſtringunt. Siccare quidem ad Primas, adſtringere verò ad Secundas refertur. Sunt autem ex Tertij generis facultatibus, quæcumque maturant, ſuppurant, carnem ingenerant, conglutinant, cicatricem inducunt, callum gignunt, vrinam mouent, menſes euocant, ſecundas & fœtus excutiunt,

cutiunt, tuſſim ſedant, lac generant; genituram gignunt ac extinguunt.

Pus mouentia, Διαπϋητικά, ſiue Ἐκπϋητικά, ſuppurantia, humorem in tumoribus conſiſten- *Pus mouentia.* tem, carnemque contuſam in pus conuertunt. moderate calida ſunt, & emollientibus (vt ſuprà oſtendimus) proxima, ſed tamen hoc differunt, quòd emplaſticam vnà facultatem habeant poros obſtruentem; caloris ſubſtantiam augent, qualitatem non intendunt. Appellamus verò hæc eadem & Maturantia ſiue Πεπτικά.

Σαρκωτικά, quæ in vlcere cauo carnem gignunt, & ſinus implent, ſicca ſunt primo ordi- *Σαρκωτικά.* ne, modicè & abſque morſu detergunt, citraque adſtrictionem: vt hordei farina, thus.

Conglutinantia, ſiue Κολλητικά, ſiccant ordine ſecundo ferè, & medio modo ſe habent ad *Conglutinantia.* ea quæ carnem ingenerant, ac cicatricem inducunt; non abſtergunt, ſed adſtringunt; prohibentque ne quid humoris labris vulnerum (quibus peculiariter adhibentur) obueniat. Non ſolùm autem ad conglutinanda cruenta vulnera, ſed ad fiſtulas, ſinus, vetuſtaq; vlcera vſurpantur. Συμφυτικά autem & hæc dicuntur, tum & Τραυματικά, ac ſubinde Ἔναιμα, quòd recentibus & adhuc cruentis vulneribus adhibeantur.

Ἐπουλωτικά, cicatricem inducentia, valide citra morſum reſiccant & adſtringunt, quòd *Cicatricem inducentia.* in carne humidum abſorbent, ipſamq; contrahunt, & tenui callo cuti perſimili contegunt. quamobrem magis ſiccare hæc, quàm quę carnem gignunt, aut vulnera conglutinant, neceſſum; carnem ſiquidem conſtringant, contrahant, conſtipent, & calli inſtar indurent oportet, alioqui cicatricem non inductura.

Eſt verò & aliud Ἐπουλωτικῶν genus, quod excreſcentem carnem adimit, natura acre ac mordax: hoc Καθαιρετικὸν, id eſt, detractorium propriè dicitur Galeno; huiuſque vſus ad inducendam vlceribus excreſcentibus cicatricem: additur à nonnullis & Tertium, citra adſtrictionem reſiccans.

Πωρωτικά, callum gignentia, oſſa fracta ferruminant, ac vniunt. vniuntur autem inter- *Callum gignentia.* medio callo. Callus autem neque os, neque caro eſt, ſed inter vtrumque ambigit: corpus durũ, ſiccum, album, oſſa coniungens: nam cùm oſſis fracti partes interſe propter ſiccitatem coaleſcere nequeant, natura eas callo, circa oras fracturæ cõſiſtente, quaſi vinculo colligat.

Adiuuant autem ad huius generationem & victus ratio conueniens, tum & medicamenta foris admota, quæ emplaſtica ſunt & modicè calida.

Διουρητικά appellantur medicamenta, quæ vrinas promouent ac prouocant. Sunt autem *Diuretica.* hæc non vniuſmodi: quædam enim per accidens, alia propriè: tertia medio quodam inter vtraque modo, & per accidens videlicet & propriè vrinam ciunt.

Per accidẽs Diuretica, humida, liquida, & cõſiſtentię tenuis, facilè penetrãtia ſunt: quam- 1. obrem cùm facilè ac citò per vias vrinæ deferãtur deſcendantque, Diuretica appellãtur: vt ſunt aquę puriſſimę ac leuiſſimę; vinum album, tenue, & pauciferum; hordei tenuius ac dilutiùs decoctum, &c. quę quidem vrinæ copiam adaugẽt, ſed nec meatus aperiunt, nec craſſa, (quod propriè Diuretica) attenuant: quandoq; tamen ſi quæ in vijs vrinę hærent, vel quę propter vrinæ paucitatem vel defectum deſcendere nequeunt, expellunt atque educunt.

Proxima ſunt, quę & propriè & per accidens ſimul vrinam mouent: mediocrem hæc ex- 2. purgandi atque attenuandi vim habent, & meatus aperiendo liberum vrinæ tranſitum ad deſcenſum procurant. Talia autem nonnulla etiam frigida, ſed tenuium partium ſunt; velut Solani veſicarij fructus, Melonũ, Peponum, aliorumq; cucumerariorum ſemina, graminis radices, quæ vrinas clementer prouocant, & in vijs hęrentia non rarò expellũt. quamobrem & propriè Diuretica dici queunt; tametſi & quandoque per accidens hoc præſtent: quando etenim calor aliquis nimius atque excedens venas occupat, ſeroſam humiditatem reſoluens, aut aliò abducens; tum frigida huiuſcemodi, cùm calorem contemperant, efficiunt, vt faciliùs humores à renibus attrahantur, perque veſicam deſcendant.

Quæ autem propriè Διουρητικά, meatus expurgant, vias aperiunt, craſſos humores, atque 3. ipſum ſanguinem extenuant ac diffundunt, quodque extenuatum eſt, à craſſioribus partibus ſecernunt; quod facilè deinde renes attrahunt, & per vrinarios meatus demittunt.

Huius autem generis Diuretica intensè calida ſunt ac ſicca, ordine nempe tertio, acria, & tenuis admodũ ſubſtantiæ: vt ſunt ſemina Apij, Petroſelini, Fœniculi, Dauci, Agrioſelini, Seſeleos, Saxifragię; nõ modò ſemina, ſed & radices, & alia ſimilia, à quibus humores & ſanguis nõ extenuatur dumtaxat, ſed & funditur, ſiue vt Græcè χεῖται, ac ſecernitur, non ſecùs quàm à coagulo, quod ſeroſum ac tenue in lacte ſeorſum ſegregatur, craſſo in ſe coacto ac exactè vnito. Horum itaque natura excalfactoria, exſiccatoria, tum & διακριτικὴ ſiue ſecretoria, & συνακτικά, id eſt, coactoria eſt. Exiſtimantur hæc eadem & Λίθων θρυπτικά, *Λίθων θρυπτικά.* ſiue calculum comminuentia & frangentia. nulla tamen reuerà calculum comminuentia reperiuntur, niſi quæ cohærentes arenulas lentis viſcidiſque humoribus veluti glutino vnitas,

tas,diſſoluunt,ſeparant,ac expellunt. Nec enim durus calculus vllis medicamentis comminui poteſt, qui renibus inhęret; multò verò etiam minùs is qui veſicam occupat; vtcumque multa circumferantur, quæ tale aliquid promittunt: quæ ſi acria ſunt,& ex propriè appellatis Diureticis,non modò calculum non comminuunt,ſed è conuerſo ad eius generationem faciunt. Tenue etenim ſegregantes, craſſum cogunt, & excedente calore excoctum in calculum conuertunt. Quòd ſi verò ex temperatis aut frigidis ac medijs Diureticis ſint,nec hęc eum comminuere queunt: ſiquidem quod ex materia terrea, lento viſcidoque humore permixta intenſo calore induratum (veluti calculus eſt) id nec calido nec frigido diſſolui poteſt: tritura tantummodò comminui ac atteri poteſt. Dura namque corpora ab inuicem, & ab aſperis atteruntur. Nullum autem eſt,quod intra corpus aſſumptũ, aſperitate ſua calculum atterere aut comminuere queat. Tametſi enim lapis ſpongiæ, & ſimilia alia aſpera hunc in ſcopum à nonnullis exhibeantur; nullatenus tamen ad renes aut veſicam perueniunt, cùm eò liquida tantùm deferantur. Lithontryptica idcircò ac calculum comminuentia ea tantùm verè ſunt, quæ cohærentes arenulas diſſoluere ac expellere queunt. & talia quidem ſunt Diuretica quædam calida ac ſicca,tenuiumque partium, acria quoque,ſed remiſſiùs & ſimul amaritudinis nonnihil obtinentia, vt Virga aurea, quæ crudos lentoſque humores, vrinarios meatus obſtruentes, expurgat,& arenulas cohærentes diſſoluit.

Menſes euocantia Quę menſes euocant,ſiue Ἐμμηνῶν ἀγωγά, calida ſint ac tenuium partium oportet,vt crudos humores cõcoquant, craſſos verò ac lentos attenuare ac incidere valeant,& meatus expurgando ab obſtructione liberare: qualia ſunt omnia propriè Diuretica,quæ menſium expurgationem etiam promouent. Quòd ſi verò eadem graueolentia aut amara, hoc præſtantiora & efficaciora futura. Graueolentia ſiquidẽ vterum deorſum deprimunt: veluti ſuauè odorata ſurſum trahunt. At ſurſum trahentia ad menſium remoram faciunt: deorſum verò deprimětia eoſdem ciunt,veluti Ruta, Parthenium, Chalbanum, ſuccus medicus, Caſtoriũ, & alia ſimilia. Amara verò etiam valentiùs quàm alia menſes euocant,quia magis expurgãt, ſi quidem cum tenuitate ſubſtantiæ & acrimonia cõiunctis talia fuerint: veluti Sabina, Ariſtolochiæ omnes, Myrrha,& ſimilia; talia enim craſſa attenuant atque diffundunt, vias ac orificia venarum potenter expurgant. Sunt verò & alia,quæ menſes, ſed per accidens, promouent: veluti quæ corpus longo morbo aut aliàs extenuatũ reficiunt; aut quæ idipſum nimio calore reſiccatum refrigerant ac humectant. Cùm enim ob ſanguinis inopiã aut paucitatẽ menſes prodire nequeant,corpus ali,& optimis alimẽtis ſanguinis copia augeri debet. vbi verò caliditas adurẽs ac reſiccãs ſanguinẽ abſumit, frigidis ac humidis caliditas ſiccitaſq; temperanda, & ad temperiem ſanguis reuocãdus,vt tenuior aptiorq; ad fluxiones reddatur.

Secundas expellentia. Quæ verò χόρια,ſiue δεύτερα, id eſt,ſecundas à partu relictas expellunt,nec non & fœtus mortuos,eadem ſunt cum ijs quæ menſium purgationes procurant; potiſſimùm quæ potentiora,calida nempe, tenuium partium, graueolentia,ac cum acrimonia amara, præſertim ſi in maiore quantitate & frequentiùs propinentur.

Βηχικά. Βηχικὰ Galenus Diureticis ac menſes mouentibus annumerat. Sunt autem hæc, eodem auctore,duorum generum: quædam tuſſim ſedant, alia prouocant: quæ etenim ad craſſos humores è thorace excreandos faciunt, tuſſim vnà excitant: econtrà, quæ tenues humores incraſſant,eamdem ſedant. Nam quæ excernuntur, ea cum tuſſi & excuſſi aëris impetu expelluntur. Calida autem & tenuium partium,ac extenuandi naturam habent, quæ ad craſſorum excrementorum thoracis expurgationem adiuuant; vt Hyſſopus, Scabioſa, Marrubium, Iridis ac Helenij radices. Sunt tamen & alia quædam mediocriter thoracem expurgantia,non multùm calida,nec impensè ſicca,ſed nonnihil humectantia,vel ſaltem,quæ exaſperata ſunt lenientia,vt ſunt Glycyrrhiza, Vuę paſſę, Caricę,& ſimilia dulcia,quæ reſiccantibus ſubinde pręſtant: longè ſiquidem commodiùs e thorace excremẽta humidis quàm ſiccis educuntur. Conueniunt etiam thoraci ac pulmonibus medij generis Diuretica: quæ ſi frigida ſunt, tenues humores incraſſant, & tuſſim ſedant, vt ſunt Cucumerariorum ſemina,nuclei nucum pinearum,& ſimilia. Præcipuè tamen tenues humores incraſſant, ac tuſſim ſedant, Narcoticam vim obtinentia, veluti Papaueris codia,ex quibus variæ compoſitiones apud Galenum lib. VII. de med. ſecundùm loca. tuſſim ſedantes.

Lac generantia. Lactis ac ſeminis effectrices facultates partim in alimentis, partim in medicamentis, Galeno teſte, ſunt. Lactis quidem generationem promouet cibus plenior & εὔχυμος, ſiue boni ſucci, & paulò quidem calidior ac ſiccior, ſi pituitoſus ſanguis ac frigidior ſit: humidior verò ac minùs calidus, ſi bilis infeſta. Medicamenta autem lac prouocantia tenuium quoque partium, ac calida, & iis,quæ vrinas propriè mouent, affinia atque vicina, ſed tamen mitiſſima,vt Aniſi & Anethi ſemina, Fœniculi verò non modò ſemen, ſed & ſuccus. Vehementiora, & quæ menſes euocant, lactis generationem impediunt. Nam quibus men-

ſes

ſes feruntur, his in mamillis lac nullum aut exiguum admodum colligitur.

Semen autem generant, præter alimenta optimi ſucci, & quæcumque ſanguinis copiam *Semen generantia.* augent, etiam calida non admodum ſicca, ſed flatuoſa: vt, bulbi, legumina pleraque, Orchies, Eruca. Et hactenus quidem de his, quæ ad tertij generis facultates referri contingit.

De Quartis facultatibus. CAP. VIII.

DIFFERENTES ac valde diſſimiles Quartæ dictæ facultates à ſuperioribus ſunt: non etenim ex Primarum qualitatum aliqua dependent: neque Secundis aut Tertijs ſuccedunt, ſed ſubſtantię ſiue eſſentię proprietatē conſequuntur. Sola autem experientia tales deprehenduntur; neque alia ratione cognoſci queunt: veluti quòd magnes ferrum ad ſe pertrahat, attractumq; retineat, & quòd vires eius allio debilitentur; nulla adinuenit ratio, ſed ſola obſeruatio oſtendit. Eodem modo & quòd ſuccino attritu calfacto paleæ adducantur, nec ratione vlla cognitum: ſic & nec multorum aliorum, quæ à ſubſtantiæ ac eſſentiæ ſuæ ſingulari proprietate vires ſuas exercent: atque idcircò occultæ, ſpecificæ, & latentes appellantur facultates. Ac tales quidem omnium ſunt ferarum, & ἰοβόλων ζώων, ſiue venenum eiaculantium animalium: tum & eorum quæ δηλητήρια, ſiue venena appellantur & ſunt; quæ non manifeſtis, aut ratione naturali perceptibilibus qualitatibus, ſed latente & occulta vi mortifera ſunt. Animalia quidem venenata morſu, ictu, punctura, vel etiam attactu; venena verò, ſi intra corpus aſſumantur. Quorum ſingula vti diuerſas obtinēt proprietates, ſic & diuerſimode homini perniciem adferunt. Ex ferarum numero Aſpis letalem ſoporem adfert, & citò hominem tollit. Viperę ictum dolores, rigores, bilioſi vomitus, ſitis, & alia grauiſſima ſequuntur ſymptomata: ſic & Amphiſbęnę, Ceraſtis, Dipſadis, Σηπέδονος, Dryini, & aliorum. Ab Hæmorrhoo demorſis ſanguis ab omni parte profluit. Scorpij, Scolopendrę, Lacertę, Phalangia, & reliqua eius generis, ſuis quoque modis nocent. Rabidi canis morſum Hydrophobia conſequitur. *Animalia virus eiaculantia.* Inter venena ſiue deleteria quæ aſſumuntur, Cantharides *Venena.* veſicæ maximè incommodant: Lepus marinus pulmonem exulcerat: Cerebrum catti ſiue felis homines furentes efficit. Metallica, vt Ceruſſa, Argenti ſpuma, Stibium ſiue Antimonium, Argentum viuum quocumque tandem modo apparatum; & pleraque alia, mortifera etiam, ſed diuerſis modis: quædam quoque citiùs, alia tardiùs interimunt. Similiter quoque & letiferæ ſtirpes, quæ non eodem omnes modo homini pernicioſæ.

Quęcumq; verò venenis & venenatis ictibus medentur, ſubſtātię ſpecificę proprietati hoc quoq; acceptum debent. Sunt autem genere duplicia, Theriaca ſcilicet, & Alexipharmaca.

Theriaca proprie dicuntur, quæcumque venenatis animalibus, eorumque malignitati *Theriaca.* reſiſtunt. Nomen à feris ἰοβόλοις habent, quæ θηρία Græcis dicuntur, quo nomine omnia animalia venenum eiaculantia comprehenduntur. Ab his medicamenta quæcumque, ſiue ſimplicia, ſiue compoſita, quæ ferarum venenum eiaculantium morſibus, ictibus, & plagis medentur, Θηριακὰ appellantur. Horum autem quædam feras malignas & ſerpentes venenatos ſuffitu, inſtratu, aut illitu fugant: alia ab his male habentes ſanitati reſtituunt, & vt ictus, morſus, aut punctura innocua euadant, præſtant.

Ex illorum genere ſunt Περιάμματα ac Ἀποτρόπαια, quæ appenſa aut alligata venenatorum *Περιάμματα.* inſidias arcent; & non modò venena, ſed & incantamenta magica inefficacia reddunt. Exempla apud multos Auctores cōplurima extant. *Ἀποτρόπαια.* Succinum pro amuleto infantibus alligari: Corallium in domo inuidiam omnem amoliri: areſcentem Scyllam in limine veſtibuli ſuſpenſam maleficiorū introitū depellere, Plinius pręter alia multa refert. Galenus lib. II. de medic. ſecundùm loca pleraq; recenſet, quæ coronæ modo capiti impoſita dolores leniunt.

Dicuntur hæc Latinis Amuleta ab amoliendo, quòd ſcilicet venena & maleficia arceant. *Amuleta.* Appellantur verò & Ἀλεξιτήρια, quandoque & Amuleta.

Alexipharmaca nominantur, quæ aduerſus venena & deleteria pharmaca adhibentur; *Ἀλεξιφάρμακα.* non quidem extrinſecùs corpori appoſita aut admota, ſed intrò aſſumpta. Eadem exiſtimantur & Ἀλεξιτήρια dici. ſed Hippocrati Ἀλεξιτήρια ſunt contra ferarū morſus remedia. *Ἀλεξιτήρια.*

Cum venenis affinitatem habent multam Cathartica, proprie quidem ita nuncupata. nam ſi in ijs propinandis modus aut menſura excedatur, non modò vehementer nocent, ſed & è vita hominem ſubinde tollunt. Dicuntur autem Cathartica dupliciter:

Generaliter quidem ea omnia quæ quouis excrementa expurgant modo, vt ſunt diuretica, expectorantia, menſes mouentia, & cetera quæ craſſos humores attenuant, meatus obſtructione liberant, & vias aperiunt: de quibus, vbi de Tertiis facultatibus. 1.

Minùs verò generaliter κατ' ἐξοχὴν, id eſt, per excellentiam Cathartica vocantur, per inferiorem ventrem & vomitum purgantia, quæ proprie Καθαρτικὰ, & non qualitatum, quæ 2. *Καθαρτικὰ.* ipſis inſunt, vi aut potentia, ſed totius ſuæ ſubſtantiæ proprietate ac ſimilitudine familiarem ſibi humorem attrahunt & educunt.

Quæ inuicem conſentiunt, aut diſſentiunt. Succedunt Catharticis, quæ inter ſe vel maximè conueniunt, vel admodum diſſentiunt. Nam quæ in multis rebus diſcordia aut cõcordia reperitur, haud aliunde quàm ex ſubſtantiæ eſſentia prouenit. Greci Diſcordiam Ἀντιπάθειαν, id eſt, diſſenſionem: Concordiam Συμπάθειαν, id eſt, conſenſum vocant: Plinius odium & amicitiam nominat. *Ἀντιπάθεια. Συμπάθεια.* Hæc autem non modò in animantibus, ſed & in ſtirpibus alijſque ſenſu carentibus obſeruantur. Apud varios ſcriptores exempla non pauca reperiuntur, quæ moleſtum foret huc referre: ſatis viſum fuit nonnulla attuliſſe, quæ amicitiæ & odij in ſtirpibus teſtimonium exhibeant.

Pernicialia Braſſicæ cum Vite odia: ſi etenim contigerit Braſſicam iuxta Vitem plantari, ſarmentum Vitis augeſcens, ac Braſſicę appropinquãs, non ampliùs rectè procedit, ſed retrò vertitur: Sic & Braſſicæ, dum coquitur, ſi vinum inſtilletur, de cetero non coquitur, & color eius corrumpitur. Ex multo vino etiam non inebriatur, qui crudam braſſicam præſumſerit.

Amica Viti Vlmus eſt, cuius amplexu viuit & feliciter adoleſcit.

Quercus & Olea tam pertinaci odio diſſident, vt altera in alterius ſcrobe depacta moriatur.

Filix non renaſcitur arundine ſecta, aut exarata vomeri arundine impoſita: ſimiliter & arundo intercidit, ſi exaretur filice vomeri alligata. Inter arundinem verò & Aſparagos amicitia: nuſquam enim quàm in arundinetis lætiores Aſparagi.

Amica quoque ſunt Myrtus & Olea: item Ficus & Olea.

Quæ parti alicui proſunt aut nocent. Referuntur verò ad Quartas facultates, tum etiam ad ſuperiores conſentientes aut diſſentientes, omnes, quæ vni alicui humani corporis parti vel nocent vel proſunt. Siquidem propter ſingularem & ſpecificam à ſubſtantiæ eſſentia proprietatẽ, & diſſenſionem aut conſenſum, vni parti magis quàm reliquis noxam inferunt vel benefaciunt. Quod Galenus lib. I. de med. ſecundùm genera, exemplo Cantharidũ & Leporis marini oſtẽdit. Cantharides enim intrà aſſumptæ, reliquis partibus per quas tranſeũt illæſis, veſicam præcipuè exulcerant: Lepus marinus pulmoni tantummodò infeſtus, quamuis per alia membra mollia tranſeat. Sic & Betonica, Stœcas, Maiorana, & quædam aliæ capiti vtiles: Tuſſilago, Scabioſa, Hyſſopus pectori & pulmoni: Eupatorium tum & Hepatorium iocinori: lieni Aſplenion: renibus Glycyrrhiza, Virga aurea; vtero Pulegium, & Arthemiſia, & aliæ tum his, tum aliis partibus.

Et ſufficiant hæc de facultatibus, nunc quo modo ac ratione ad cognitionem facultatum perueniri queat, occurrit docendum.

Quibus modis cognoſcendæ facultates ſtirpium, & primùm per odorem. CAP. IX.

COGNOSCVNTVR ſimplicium medicamentorum & ſtirpium facultates experientia quidem, tum & guſtu, ac ſapore. Ex odore quoque de his iudicari poſſe apparet. Recentiorum nonnulli ex ſignaturis ſiue ſignaculis, aut χαρακτηρισμοῖς, quæ ſubinde ſtirpibus à natura indita ſunt, de facultatibus, maximè Quartis, iudicium rectè fieri autumant.

Odor. Senſibilium autem gratia, odoris ſenſum Deus Opt. Max. creauit, ſed tamen de temperatura coniecturam aut iudicium facere, non perinde tutum per odorem, ac ex guſtu, vt Galenus ait. Sunt tamen quædam, quæ vt ſapores nos afficiant. ſiquidem acida omnia, & præſertim acetum, odoratum mouẽt: item & acria, vt Allium, & Cepe, quę non guſtum modò, ſed & odoratum offendunt ac mordicant. Sic in nonnullis propemodum ſimilis odoris ſenſus ſenſui guſtus; verùm hoc in admodum paucis contingit. Quandoque etiam citra guſtum ex ſolo odore quarumdam rerum qualitates cognoſcuntur, veluti fimi & aliorum fœtidorum, quæ guſtare nemo aggreditur: ſic & edulia putrilagine corrupta, odore ſolo offendunt; & ne guſtare quidem quiſquam ea dignatur; ſed protinus abiicit, odoratui ſoli fidem habens. Non tamen idcircò per odorem qualitates multorum aliorum deprehenduntur.

Maxima autem potiſſimaque cauſſa, quamobrem ex odore nihil euidens iudicari queat, ſubſtantię eſt inęqualitas: corpora enim pleraq; diſſimili ſunt conſiſtentia, de quarũ ſingularum partiũ temperamento odor non iudicat, veluti Gal. lib. IV. de ſimp. med. facultatibus, exemplo Roſæ latiùs oſtendit. Ceterùm rerum odorabilium vaporoſa eſt ſubſtantia: recta ergo ratione, quęcumq; odorata, eadem & calida; vaporum enim copia à calore prouenit. Auicenna autem odores non modò à caliditate, ſed & frigiditate prouenire ait, & bene olentes, & à quibus ſentitur mordicatio, calidos eſſe; illos verò qui acetum redolent, frigidos. Odorum autem quidam grati, εὐώδεις, ac ſuaue olentes, qui cerebri ſpiritui familiares: alij graueolentes, ſiue δυσώδεις, cerebri ſpiritui non familiares. Diſſident hi multis inter ſe differentijs; ſed ipſis non ſunt, vt ſaporibus, nomina impoſita. Quæcumque autem odorata, eadem & tenuium partium, ſed nonnulla ampliùs, nonnulla minùs. Quæ autem odore deſtituuntur, craſſæ ſunt eſſentiæ, vt ſalſa & auſtera, à quibus ſi quid defluit, paucum eſt & craſſum, & mole ſua veluti terreum, ac proinde per inſpirationem in cerebrum non incidens.

De Saporibus. CAP. X.

SAPORES ex quibus de ſtirpium, tum & aliorum ſimplicium temperamento ac facultatibus iudicari, & certiùs quàm ex odoribus, poteſt, nouem ſunt: tres calidi; acris, amarus, & ſalſus: tres frigidi; acerbus, auſterus, & acidus: tres medij temperamenti; dulcis, vnctuoſus, & inſipidus. Acris, δριμὺς, ſapor acutus eſt, linguam & os mordicat, pungit, ac inſigniter excalfacit: interdum etiam fauces ferit, & quaſi vrit; qualis eſt Piperis, Pyrethri, Euphorbij, item Naſturtij, Sinapios, Allij, ac Cepę. Eorum autem quę acria, quędam eſui apta: alia minimè. Horum verò nõnulla ſimpliciter medicamenta; alia nociua, ſi aſſumantur, aut mortifera. Eduntur autem quę humiditatem admixtam habent: vt Naſturtium, Allium, Cepe. *Acris ſapor.* *Acria edulia.*

Quæ verò citra humiditatem, cum tenuitate ſubſtantiæ infra tertium excalfaciendi conſiſtunt gradum, medicamentoſa ſunt: vt Διουρητικὰ, id eſt, vrinam prouocantia: quæ ſudores mouent ac ciunt, ac quæcumque incidendi ac per halitum digerendi vim habent. *Acria medicamenta.*

Ex horum genere quoque, ſputi è thorace ac pulmone excreationem adiuuantia, menſeſque promouentia. Sed tertium caloris ordinem excedentia, acria & vnà craſſioris eſſentiæ, cauſtica ſunt, & veſicas excitant, aut cruſtas moliuntur, vt Cantharis, Ranunculus, Chamælea, &c. & ſi tota ſubſtantia animanti aduerſentur, Σηπτικὰ, id eſt, putrefacientia ac Δηλητήρια. *Acria cauſtica ac deleteria.*

Amarus, πικρὸς, ſapor, minùs quàm acris calidus eſt, inſuauis ac triſtis, guſtum diuellit, veluti qui in Aloë, Abſinthio, Colocynthide, Gratiola, & id genus alijs ſentitur. Craſſa autem huius eſt materia & terrena. *Amarus ſapor.*

Amara omnia idcircò calida, ſicca, ac terreſtria: reſiccandi, extergendi, meatuſque expurgandi vim habent, ac quia deſiccando ſuperuacuos humores abſorbent, putredinibus reſiſtunt; ac dulcedini aduerſantur, quæ fouendo humores, putredinis parens eſt. *Amara.*

Salſus, ἁλμυρὸς, ſapor, calidam quoque facultatem habet, ſed mitiorem: ſiccitatem verò ſatis intenſam, cineri, vt Galenus ait, aſſimilem: non admodum linguam calfacit, ſed ſiccando abſtergit, expurgatq; valide ſiccando. Hic à ſale nomen accepit, in quo elucet: in mediocri materia conſiſtit. Salſa hinc moderatè penetrant, incidunt, abſtergunt, expurgant, valdè ſiccando tenues ichores & humores abſorbent. Adeſt his obſcura quoque quædam adſtringendi vis, non tamen linguam contrahens, qua carnes, piſces, & alia ſale condita, conſtringuntur, denſantur ac conſeruantur. Quidam tamen ſal, altero minùs adſtringit; atque idcircò vnus meliùs condita conſeruat, quàm alius. *Salſus.*

Acerbus ſapor, Græcis ϛρυφνὸς, Arabum interpretibus Ponticus, linguam valdè contrahit, & inæqualiter exſiccando exaſperat, omnino terrenus frigiduſque. Huius ſaporis ſunt pyra immatura, vuæ acerbæ, corni fructus, &c. *Acerbus.*

Auſterus, αὐϛηρὸς, quem Arabum interpretes Stypticum vocant, acerbo finitimus eſt, ſed mitior, minus quoq; frigidus aut ſiccus: hic in Rhoë, Galla, & Malicorio ſentitur, ac in alijs plurimis. Tanta autem huius cum acerbo affinitas, vt pleriq; inter hos diſtinctionem nullam fecerint. Vterque refrigerans, reſiccans, adſtringens, & externam ſuperficiem condenſans eſt: maioris autem minoriſq; ratione inter ſe differunt; nam Auſterus ſiccus, linguam non exaſperat; Acerbus verò ſiccior, humidas linguæ partes valdè exaſperat. Deponunt autem vtraque, tam acerba quàm auſtera, ſuam qualitatem ſenſim: ſemper enim quæ veteraſcunt, vel acredinem quamdam, vel dulcedinem adſciſcunt, abiecta etiam adſtrictione. *Auſterus.*

Acerbum autem, auctore Galeno, trifariàm exoluitur; aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrumque ſimul perferens.

Si caleſcat dumtaxat, nec ſit humidius, nec mollius, ſed durum, ſolùm acquiret dulcedinem, veluti Caſtaneæ. Si autem humeſcat, & humiditas craſſarum ſit partium & aquea, auſterum euadet: ſi verò humiditas tenuium partium & aërea, aceſcet. At ſi pariter humeſcat & calefiat, humiditas quidem aquea in dulcedinem, aërea verò tranſibit in pinguedinem. 1. 2. 3.

Acidus, ὀξὺς, guſtum ferit ac penetrat: citra ſenſum caloris mordicat ac rodit: pollet tenuitate ſubſtantiæ, idcircò penetrat: in aceto & omnibus acidis manifeſtus. Refrigerant autem acida omnia, & tenuitate ſubſtantiæ citò ac facilè penetrant: penetrando ac incidendo acribus, medicamentoſis, quæ infra tertium ordinem, haud ſunt infirmiora; non tamen diſſoluunt ac diſſipant, ſed fluxiones altè ſubeuntis frigoris beneficio repellunt, & ſiccitate admodum valida, ſanguinis eruptiones cohibent ac ſiſtunt. *Acidus.*

Dulcis ſapor, γλυκὺς, ſuauis ac iucundus oblectat, nulla qualitatis exuperantia moleſtus; vt in melle & ſacharo euidens eſt. Relaxant autem omnia dulcia, ſed minùs tamen quàm pinguia; aſpera leniunt, concoctionem promouent, maturant. Materię verò mediocritatem obtinent, & humidam qualitatem nobis familiarem & affinem; temperatè quoque calida ſunt. Nullum enim eorum quæ valdè dulcia frigidum eſt: poteſt tamen modicè dulce ali- *Dulcis.*

quod frigidum eſſe, cuius aquoſa videlicet eſt ſubſtantia. Omnium autem quæ nutriunt, communis dulcedo: quidquid enim nutrit, aut plus, aut minùs dulce.

Pinguis. Pinguis ſiue vnctuoſus, λιπαρὸς, ſapor, linguam oriſque partes lentore quodam oblinit, euidentis caloris expers, obſcuræ dulcedinis ſubinde particeps: in ſubſtantia conſiſtit inter tenuem & craſſam mediocri; & humida quidem, non aquea tamen, ſed aërea, in calore frigoreque temperata. Pinguem ſaporem referunt non modò adipes & olea quædam, ſed & Malua, Althæa, Lacryma tragacanthæ, & ſimilia. Pinguia autem omnia relaxant, emolliunt, humectãt, exaſperata leniunt, oblinunt, ac in ſuum ſtatum reducunt, & meliùs quàm dulcia: ad quorum remiſſiſſimum gradum pertinent.

Ἄποιος ſapor. Ἄποιος, id eſt, qualitatis expers, inſipidus, ac (vt nonnullis placet) exqualis, non tam ſapor, quàm ſaporis omnis priuatio, nulla qualitate guſtum afficit: inuenitur in nõnullis fructibus, vt Peponibus & Cucurbitis; item & in Farris ac Tritici generibus. Materia huius craſſa, non tamẽ terrena, aut ſicca adſtringens, ſed humore quodam perfuſa: quæ quoniam emplaſtica eſt, meatus omnes infarcit ac obſtruit, exaſperata lenit, & diſſoluta vnit ac conglutinat. Sunt verò & Ἄποια dulcibus affinia, ſed materia ipſorum paulò craſſior & crudior eſt.

Et totidem quidem ſimplices ſapores, ex quibus de ſtirpis aut alterius medicamenti temperatura ac ſubſtãtiæ eſſentia iudicatur, atque ex his deinde, quibus id Secundis ac ſubinde Tertijs facultatibus ſit prę̄ditum, cognoſcitur: quod, vbi vnicam tãtùm qualitatem guſtabilem poſſidet, haud difficile. Quòd ſi plures ſapores ſentiantur, ex omnibus miſtam medicamentum facultatem & actionem edet: veluti Abſinthium, quod præter amaritudinem, & adſtrictionem habet, vnde & diuerſæ ſubſtantiæ & facultates ei inſunt: ab amaritudine extergendi; ab altera adſtringendi ac corroborandi. Sunt autem differentes ſapores, quandoque ita inter ſe confuſi, vt nequeant certò medicamenti vim ac facultatem exprimere. Atqui tunc quidem experientia ſuccurrit, qua ſola etiam, citra ſaporum dignotionem, medicamenti cuiuſuis facultas reperiri poteſt. Quam etiam ſemper adhibere conuenit, etiamſi guſtu aut ratione facultas cognita videatur aut perſpecta. Quandoque ſiquidem, quæ ratio probauit, experientia redarguit.

De characteriſmis ſiue ſignaturis. CAP. XI.

EX characteribus ſiue ſignis quę in ſtirpibus aut earum partibus obſeruari contingit, ipſarum cognoſci facultates poſſe, à probatis inter veteres Auctoribus traditum non reperitur: nonnullorum poſterioris ætatis, & noſtri ſæculi recentiorum hæc inuenta, aut veriùs commenta ſunt; qui naturam quodlibet à ſe procreatum ſuis peculiaribus ſignaturis maniſeſtiſſimè notaſſe exiſtimant ac docent; per quas vires & facultates, præſertim occultæ & latentes, certò cognoſcantur: haud aliter (vt aiunt) quàm ex inſpectione vultus & nonnullarum corporis partium Φυσιογνωμία mores & affectus hominum percipit: ſed Phyſiognomia ab Ariſtotele ac alijs veteribus Philoſophis probatur: doctrina verò de ſignaturis ſtirpium, à nullo alicuius æſtimationis veterum teſtimonium accepit: deinde tam fluxa & incerta eſt, vt pro ſcientia aut doctrina nullatenus habenda videatur.

Pro ſignaturis autem ſiue characteriſmis habentur vel ipſarum ſtirpium, aut alicuius eius partis forma figuráve, vel etiam color; & non modò alicuius partis, veluti floris, fructus, aut radicis, verùm & ſucci: non rarò verò & aliæ proprietates. Ab huiuſmodi autem notis de ſtirpium facultatibus iudicium depromere aut facere, ab omni prorſus ratione alienum, ac vaniſſimum eſt; veluti nonnullis exemplis apertè oſtendi poteſt.

Scrofulariæ herbæ nodoſæ radices extuberantia tubercula habent: idcircò aduerſus ſcrofulas, id eſt, glandularum duros tumores, qui quandoque in collo, alis, aut inguinibus ſentiuntur, Græcis χοιράδες, tam vtiles & efficaces affirmantur, vt etiam vel geſtatę ſolùm (quod vaniſſimum) prodeſſe queant. Nec ſolùm ad ſcrofulas, ſed ad hæmorrhoïdum dolores eaſdem commendant. Et quidem aduerſus χοιράδας & hæmorrhoides, ſi imponantur, benè faciunt, quia calidi & ſicci temperamenti, ac digerendi vim habent, non quia nodoſæ ſcrofulas referant. Si enim propterea conferrent, quòd nodoſæ & inæquales, conſequens foret, & alias ſimilis figuræ ſimiliter ſcrofulis & hæmorrhoïdibus mederi: vt ſunt Telephij radices, nodos quoque adnatos habentes: item & Polygonati, quæ tuberculis nodoſis ſcrofulas referre poſſunt: neutra tamen iſtarum herbarum vel ad ſcrofulas, vel ad hæmorrhoides commendatur vel confert.

Chelidonij minoris radicibus veluti oblonga grana adhærent, inſtar hæmorrhoïdum foras prominentium; & reſiccat ipſa cum radicibus herba hæmorrhoides. An idcircò Ranunculum Illyricum radicibus ſimilem, hæmorrhoïdibus quiſquam adhibere audebit?

Nucum nucleus contegitur lignoſo cortice, veluti cerebrum oſſeo craneo: ergo omnes nuces cerebro ſimilitudine ſubſtantiæ ac eſſentiæ prodeſſe, malè conſequitur. Nuces tamen

myri-

myriſticæ cerebro & capiti conferunt; ſed nuces iuglandes aut auellanæ nullam capiti vtilitatem præbent, imò non rarò offendunt, præcipue dum ventriculum grauant.

In folliculis veſicas referentibus gignitur Halicacabi fructus, veſicæ commodus, & vrinas ciens. Alcea veſicaria, Solanum ſomniferum, Colutea, Nux veſicaria, quorum vel fructus vel ſemina in folliculis inſtar veſicarum gignuntur, nihil tale præſtant.

Maioris Heliotropij coma, & ſemen Scorpioidis reflectuntur vt ſcorpionum cauda, perhibentur a veteribus remedio eſſe aduerſus ſcorpiones. Calendulæ ſemen recuruum eſt, Ornithopodij ſiliquæ exiguæ caudam ſcorpionis referunt: quis autem tandem hinc affirmare volet, has ſcorpionibus quoque aduerſari?

Lutea aduerſus morbum Regium facere, ex coloris ſimilitudine perſuaſum ſibi habent, qui ſignaculis addicti ſunt. Et ſunt quædam quæ proſunt, multa verò etiam quorum nullus vel non tutus vſus. Rhabarbarum quidem luteum eſt, & Regium morbum, vitioſos humores per aluum expurgando curat: idem verò poteſt & Agaricus totus candidus, qui & ſubinde vtilior, pituitoſos videlicet craſſos humores expurgans, meatus fellis obſtruentes. Curant verò & multa alia vacuando hunc morbum, quæ nequaquam lutea ſunt. Aduerſus verò & iſtum Chelidonij maioris luteæ radices valent; verùm non purgando, ſed meatus aperiendo. Commendantur & Conyza, Chryſanthemum, & Buphthalmum, quorum lutei flores. Sunt autem & aliæ multæ, quarum flores lutei, quæ tamen ad Regij morbi curationem non expetuntur, vt Calendula, Verbaſcum, Virga aurea, Pentaphyllon, Tormentilla, Lyſimachion, Elichryſum, Chryſocome, Ageratum, Aſteris Attici ſpecies, flore toto luteo, Santolina, Balſamita, & ipſa Lutum herba, tota lutea. Nonnullarum verò haud tutus videtur vſus: Ranunculum ſiquidem, cuius flores auri luteo relucent colore, nemo facilè icterico propinauerit: nec Armeniaca lutea mala, aut cerea pruna admiſerit, multò verò etiam minùs Mandragoræ luteos fructus.

Simile eſt de rubente colore, qui & inter ſignationes non poſtremo loco habetur. Superioribus temporibus perſuaſum nonnulli habuerunt, omnia rubra calida eſſe, propterea quòd colorem viderentur referre ignis, qui rubens apparet: verùm horum errorem redarguit Galenus de ſimp. med. facult. lib. II. Noſtra ætate exiſtimantur quæcumque rubra ſunt, adſtringere, & ſanguinis fluores vndequaque reprimere: nec deſunt quidem tales plurimæ vt Roſa rubra, Balauſtium, Oxyacanthæ acidæ, vulgò Berberis, rubens fructus: item & Corna, Sandali rubentes, Sanguis draconis, Biſtortæ & Tormentillæ radices, & pleræque aliæ huius coloris, quæ adſtringendi ac reprimendi ſanguinis fluoris vi pollent. Verumtamen & alia reperiuntur rubra aut rubro ſucco prędita, diſſimilis facultatis. Hyperici, Aſcyri, Rutæque hypericoidis ſuccus, qui è folijs attritu exprimitur, ſanguinis inſtar rubet, ſanguinem tamen hæ herbæ non ſupprimunt, ſed econtrà eumdem per menſtrua pellunt. Agrifolij verò, ex cuius cortice Viſcum paratur, fructus rubentes, non modò non adſtringunt, ſed per aluum valenter deiectionem moliuntur.

Lactuca ſuccum præbet vulnerata diluto lacti ſimilem, & quandoque lac promouet.

Effluit quoq; ex Tithymalis aliqua parte lęſis ſuccus cādidus lactis inſtar; an propterea Tithymali aſſumpti lac augebunt? hoc certe nemo prudēs affirmauerit. Tithymali ſiquidē calidi ac ſicci, purgādo & ventriculū inſigniter perturbādo, lactis generationi omnino reſiſtūt.

Manat verò & ex Papaueris capitibus lacteus liquor: hic autem non purgans, nec lac generans, ſed Narcoticus & ſomniferus.

Nec ergo Lactuca propterea ad lactis generationem facit, quòd lacti aliquatenus ſimilem ſuccum contineat, ſed potiùs, quòd exceſſum caloris & ſiccitatis contemperet. Nam calidis ac natura ſiccis bilioſiſque mulieribus ad lactis generationem potiſſimùm conducit: temperamento verò frigidis citiùs nocuerit.

Eufraſia herba oculis aſſumpta prodeſt, & videndi aciem intendit: huius facultatis ſignaturam in flore reperiri aiunt, qui varietate colorum, oculi colorem referat. Haud diſſimilis coloris varietas in tricolore Viola, illa nempe quæ plurima parte candida (nam in floris colore diuerſitas) reperitur, non tamen ad oculorum morbos à quoquam commendata.

Roris Solis herbæ ſignatura fertur eſſe humor, qui ipſa meridie, & etiam ſeriùs foliolis adhærere comperitur: adeò enim tenax humoris hæc herba apparet, vt etiam ſub feruentiſſimo Solis ardore hunc non dimittat: vnde & humidum quoque homini ingenitum ac naturale conſeruare ac augere poſſe, infertur quidem, ſed non rectè. Nam quòd rore madida æſtuante & vigente Sole, non ex ipſius herbæ humoris tenace proprietate euenit, ſed à loci natura, in quo naſcitur, accedit: in muſco etenim prouenit, cui aqua ſubeſt. Cùm autem ex hac aſſiduè vapores efferantur, non modò huic exiguæ herbæ, ſed & ipſi muſco humor adhæret: eodem ſiquidem tempore, quo rorem Ros Solis retinet, & muſcus humidus eſt.

 Præter

Roris Solis aqua. Præter verò hanc & aliam in Rore Solis ſignaturam eſſe aiunt,qui Theophraſtum Paracelſum præceptorem agnoſcunt, colorem videlicet liquoris per organa, quæ Alembica vulgò dicuntur, exſtillati; qui ex luteo pallet, cùm aliarum herbarum ſtillatitij liquores, aquæ colorem referant: & colorem quidem hunc ex eo adeſſe affirmant, quòd ſalem (vt ipſi loquuntur) volatilem liquor iſte contineat: ac propterea conſeruandi genitalis humoris habere facultatem, ac phthiſicis in primis vtiliſſimum.

Rationem addunt,quòd ſale condita diutiſſimè conſeruari queant. Sale ſanè mortuorum corpora & carnes conſeruantur, ſed minimè viuorum: viuentibus exiguus & moderatus vſus vtilis eſt, ſed nimius valdè nocet: phthiſicis verò vel maximè. Sal omnia corpora extenuat, & validiſſimè humores abſorbendo deſiccat: phthiſi autem laborantes, non reſiccari, ſed refici ac nutriri citiùs opus habent. Iam & ſalſæ ex capite deſtillationes, pulmonem non conſeruant, ſed exulcerant ac corrumpunt.

Nec igitur quòd vel rore,æſtuante Sole,madens reperiatur;vel quòd ſalem (vt illorum verbis vtamur) volatilem contineat, ingenitum ac naturale humidum conſeruat vel auget, aut phthiſicis vtilis Ros Solis eſt: ſed alia ex cauſſa hoc ei ineſſe neceſſum eſt; ſi modò conferat, quod haud veriſimile. Nā cùm acris & exulcerans ſit, nulla ſubeſt ratio, quare vel humidum conſeruare, vel phthiſicis prodeſſe queat. Atque his & ſimilibus de cauſis quàm dubium & incertum ſit de facultatibus ſtirpium ex χαρακτηρισμοῖς ſiue ſignationibus aut ſignaturis, vt appellant,iudicium,abunde manifeſtum. Non deſunt tamen qui veteres harum etiam rationem habuiſſe opinentur:atque idcircò Orchies omnes ad venerem excitandam commendatos,quia radicum fibris duo globuli inſtar teſticulorum adhæreant: Mercurialem & Phyllon mares,ad maſculorum:feminas,ad feminarum procreationem conferentes haberi,quòd hi ſexus in ſeminibus ac floribus euidenter apparere videantur.

Et fieri haud dubiò potuit, vt veterum nonnulli quandoque ſignationum rationem ac conſiderationem habuerint; ſed præcipuè illi, qui Ægyptiorum ac aliorum præſtigiatorum fuerunt ſectatores, quales mendacijs ac nugis Medicam materiam contaminaſſe teſtatur Galenus: & hanc ob cauſam illis parum quoque,aut nihil deferendum. Quòd ſi verò & fortuito caſu vires quandoque ſignaturis reſpondeant, non tamen idcircò tutò,certò,aut perpetuò ex ijs, quæ pro ſignaturis habentur, facultates cognoſci aut manifeſtas fieri conſequens eſt: ſæpenumerò facultates multùm differentes, ſignaturis repugnant,vt ſuperioribus exemplis ſatis dilucidè oſtenſum. Atque idcircò quoque ſignaturis nullatenus fidendum eſt, niſi experientia adſtipuletur: per quam de facultatibus medicamentorum iudicium certius depromitur; vt ſuperiore capite quoque ſcripſimus.

Qualiter per experientiam medicamentorum ſimplicium facultates cognoſcendæ. CAP. XII.

DE experientia verò ſupereſt vt paucis agatur. Hæc autem de nonnullis facultatibus ſola & certiſſimum quidem iudicium facit: de aliarum verò virtute decernit. Theriacorum ſiquidem, Alexipharmacorum, & Catharticorum ſiue purgantium vis, per ſolam experientiam cognita eſt. Experientia autem dicitur, eius quod frequenter eodem modo viſum eſt, comprehenſio atque memoria: ſiue, Notio quæ ex crebra ſimilium euentuum obſeruatione habetur. Non etenim quod ſemel dumtaxat,ſed quod frequenter ac ſimiliter, eadem rerum omnium concurſione,ſæpiùs euenerit, experientiam gignit. Vt etenim ex multis experimentis ars conflatur, & Theoremata comparantur: ita ſingula experimenta ex multis obſeruationibus conſtant. Illud autem de quo experimentum faciendum,ſimplex eſſe debere, non miſtum, Galenus docet: & in ijs periculum faciendum, qui inculpata ſanitate fruuntur,aut in ijs, qui, quoad fieri licet, quàm maximè ſimplicibus tenentur morbis. Aliorum ſiquidem admixtione, vnius alicuius vis atque potentia facilè ita retunditur,vt cognoſci nequeat. Vbi autem affectus complures vnum ægrotum torquent, ac male habent, cui malo medicamentum profuerit iudicare, difficile eſt.

Iam & hoc ipſum medicamentum, cuius periculum faciendum, & quod experimento examinandum, omnis alienæ qualitatis expers ſit neceſſe eſt: aliena ſiquidem imbutum, non ita facilè aut citò vim ſuam exerit:veluti enim (exempli gratia) ſi Mandragora,Hyoſcyamus,aut Cicuta vehementer calefacta corpori admoueantur, ipſum non refrigerare, ſed excalfacere ac propemodum vrere ſentientur: quæ alioqui refrigerant & ſtupefaciunt.

Diſtinguendum verò eſt & illud quod ex accidente, ab eo quod primariò ac per ſe efficitur. Nam aqua, quæ natura ſua refrigerans eſt, nonnumquam calorem reuocando, ipſum intendit. Si enim medio æſtatis tempore iuuenis bene carnoſus ex diſtentione neruorum male habens, multa aqua frigida perfundatur, calore reuocato naturali, ſanitatem conſequitur,

vt Hipp.

vt Hipp. Aph. xxi. lib. v. teſtatur. Verùm hoc frigida non ſua vi præſtat aqua, ſed ex accidente tantummodò, calorem videlicet reuocando & intendendo.

Simili modo & calidorum nimius vſus quandoque refrigerat; excalfacientem videlicet humorem digerendo: quo reſoluto, corpus refrigeratum effeminatur, aliaque conſequuntur, quæ Hipp. Aph. xvi. eiuſdem lib. refert. Et hæc quidem de ratione, qua experimento vis ac facultas cuiuſque medicamenti inquirenda ac inuenienda. Quòd ſi verò ratio etiam adſtipuletur, tanto experientia certior habenda. Nam ſicut experientia de ratione inuentorum virtute decernit, ita experientia à conſentiente ratione non exiguum ornamentum ac firmum ſtabilimentum accipit, ſi modò accedere queat. Sed ſæpè talis eſt facultas, vt rationis examen non admittat; veluti ſubſtantiæ eſſentiam conſequentes, quæ ſolo experimento (vt priùs dictum) cognoſcuntur, nec rationem admittunt.

De facultatibus alimentorum. Cap. xiii.

POSTEAQVAM de facultatibus medicamentorum egimus, conſentaneum eſt alimentorum vires explicari; vt videlicet enumeratis corpus noſtrum alterantibus, eæ quoq; deſcribãtur, quæ ad alimenti materiã faciunt, quas ex ſtirpium facultatibus alteras eſſe cap. iii. oſtendimus. Eſt autem alimentum quod corporis ſubſtantiam alit & auget, hoc videlicet, quod defluxit, reſtaurando. In perpetuo enim fluore noſtra, tum & viuentium omnium, corpora ſunt: ſemper ipſis aliquid decedit, quod cibo potuque refici reſtaurarique debet: id niſi fiat, vniuerſum corpus tandem extenuatum diſſipatur; vt videre eſt in tabeſcentibus. *Alimẽtum.*

Simile autem quodãmodò alimentum noſtri corporis ſubſtantiæ, in quam conuertendum eſt. Hoc autem ſi tale fuerit, vt nulla aliena qualitate inſigniter afficiat, propriè, ſimpliciter, & abſolutè alimentum eſt. At ſi exuperante qualitate corpus immutet, alimentum eſt medicamentoſum, non ſimplex: vt ſunt quæ vnà cum dulcedine acidam, acerbam, amarã, aut acrem qualitatem adiunctã habent: ſed tamen & hæc alimenta generaliter appellantur. Atque hinc alimentorum differentiæ aſſignantur: quędam enim ſunt quæ in bonum ac laudabilem ſuccum conuertuntur, in prauum alia. Iam & craſſum nonnulla ſuccum præbent, tenuem verò pleraque. Sunt item quæ citò ac facile concoquantur, & econtrà, quæ difficiliter ac tardè.

Boni ſucci alimenta Græcis εὔχυμα, ſapore dulcia, ori grata, odore haud iniucunda: item & pinguia, & quædam ex ἀποιῶν generibus. Referuntur in hunc ordinem, lac, oua; pręſertim gallinarum; carnes volucrium & animalium quadrupedum, præſertim quæ non in cloacis aut locis ſordibus infectis victitant; piſces ſaxatiles, & qui in alto mari capiuntur; panis ex optimo tritico, vinum odoratum, boni ſuauiſque guſtus, & potiſſimùm dulce. *Εὔχυμα.*

Cacochyma, ſiue praui ſucci ſunt, quæcumque præter dulcedinem aliam aliquam qualitatem permixtam habent, veluti acredinem, amaritudinem, ſalſedinem, acerbitatem, aciditatem nimiam: fœtida item omnia, odoreque ingrata, ac quæcumque corrupta ſunt. *Cacochyma.*

Mali ſucci olera, præſertim agreſtia, omnia habentur, excepta tamen Lactuca & Intybo, quæ inter boni ſucci edulia admittuntur: item fructus horei & cucumerarij, frumentum corruptum, animalium in luto & cœno viuentium (præter porcorum) carnes, piſcium magna ex parte omnium, vina craſſa, auſtera, acida; ceruiſia è malis frugibus cocta, & id genus ſimilia.

Quædam autem horum frigidum, pituitoſum, crudumque ingenerant ſuccum, vt fructus horei, cucumeraria, olera frigida: alia verò calidum ac bilioſum, vt quæcumque acrimoniam habent, Allium, Cepe, Porrum, Arum, Naſturtium, Sinapi, Eruca: nonnulla verò etiam melancholicum, veluti legumina, & præſertim Lens, & ex oleribus Braſſica, tum & carnes ceruorum, hircorum, boum, præſertim ſale conditorum, aut fumo reſiccatorum.

Craſſum autem ingenerant ſuccum, valentem ac duram habentia ſubſtantiam, vt panes ſubcineritij, vel abſque fermẽto omnia ex farinis apparata, faſeli, faſeoli, pręſertim fricti, carnes bubulæ, ceruinæ, caprinæ, hircinæ; animalium iſtorum, tum & aliorum iocinora, renes, glanduloſæ partes, &c. loligines, ſepiæ, polypodes: omnia teſtacea, vt oſtrea, pectines, pinnæ, mituli, cancri, caſeus omnis, caſtaneæ, glandes, tubera, fungi; vina craſſa, dulcia & nigra, & ceruiſiæ: iam & quæcumque viſcida ac glutinoſa etiam inter craſſi ſucci alimenta numerantur, qualia ſunt animalium pedes, aures, extremæque partes: quæ tamen ſi à ventriculo benè fuerint concocta, boni ſucci ſanguinem producunt, ſed lienem & iecur facile obſtruunt. Vitandus autem omnibus cibus craſſi ſucci in otio viuentibus, & ijs qui ante cibum exerceri nequeunt. Laudatiſſimi autem omnes cibi ſunt inter incraſſantes & attenuantes medij. *Craſſi ſucci alimenta.* *Viſcida.*

Tenuem ſuccum ſubminiſtrant ac ingenerant, non lenta, non viſcida, nec valentem ſubſtantiam obtinentia, ſed tenuem ac friabilem, pręſertim ſi acrimonia aliqua coniuncta ſit; vt Allium, Cepe, Porrum, Hyſſopus, Origanũ, Satureia, Radicula, & alia eiuſmodi: Triticei panes benè fermẽtati, ac pręcipuè biſcocti: Amygdala amara, Piſtacia: animantes calidioris ſiciorisque *Tenuis ſucci alimenta*

tiorisque naturæ, vt perdices, attagenes, phaſiani, ſturni, turdi, merulæ, & quęcumq; in montanis degunt: vina alba tenuia, paucifera; ſerum lactis. Aperiunt autem hæc meatus, viſcoſa extergunt, craſſa incidunt, & extenuant. Vitari debent ab his, quibus bilioſum eſt temperamentum, diutino ſiquidem vſuननbilioſa ab his & ſeroſa in corpore excrementa colliguntur. Conueniunt omnibus, quibus crudus, pituitoſus, aut craſſus melancholicus ſuccus in corpore ac venis redundat. Differt attenuans victus ratio à tenui. Tenuis modum in quantitate præfigit: Attenuans à tenuis ſucci alimento appellationem accepit.

Concoctu facilia. Concoctu facilia ſubſtantiam non ſolidam nec firmam obtinent, ſed vel rarum, vel citò reſolubilem, vt ſunt magna ex parte olera omnia; (paucis exceptis) fructus plurimi: animalium iuuenum ac tenellorum carnes, vt vitulorum, agnorum, porcellorum, pullorum gallinaceorum, ac aliarum volucrium exiguæ ætatis; piſces ſaxatiles. Hæc autem vt citò & facilè concoquuntur, ita quoque facile alterantur ac corrumpuntur. Nam ſi in ventriculum incidant, cui calor adſit acris, mordax, ac febriculoſus, vel in quem bilioſus humor influit, non in alimentum, ſed in prauum conuertuntur humorem. Quæ autem concoctu difficilia, non facilè vel alterantur vel corrumpuntur.

Concoctu difficilia. Concoctu difficilia omnia exiſtunt, quibus dura ſolidaque eſt ſubſtantia, & omnia quæ craſſi ſunt ſucci, vt panes azymi, braſſica, palmulæ, glandes, caſtaneæ, ſorba ante maturitatem, carnes boum, ceruorum, aliorum ſimilium quadrupedum, tum & omnium quæ ætate conſenuerunt: omnia ſale condita, vento aut fumo durata: cochleæ, cancri, paguri, locuſtæ; ſquillæ, ac teſtacea omnia: vina acerba, aut acida. Hæc ſi in ventriculum inciderint calidum concoquuntur citius, quàm ſi in mediocrem: in debili ac frigido concoctionem non, aut tardè admodum admittunt.

Experimentum autem facultatum, de quibus iam ſcripſimus, per externam in aqua ſimplici decoctionem fieri poſſe apparet: nam quorum decoctorum ſuccus, ſiue ius ſuaue, boni odoris & palato gratum eſt, omnia boni ſunt ſucci: econtrà verò quæ ingratum ſaporem aut fœtorem iuri communicant, mali ſunt ſucci, veluti omnium piſcium ſalſamenta. Sic & quorum ius refrigeratum craſſeſcit, & ſoliditatem inſtar glutinis, ſiue (vt vulgò) gelatinę, contrahit, craſſi ſunt ſucci, & ſi benè concoquantur copioſum præbent alimentum: & econuerſò quorum ius tenue permanet, tenue & exiguum alimentum conferunt.

Quæ item in aqua difficulter ac tarde percoquuntur, ægre in ventriculo alterantur: & vice verſa, quæ facilem in decoquendo mutationem ſubeunt, citò quoque ac citra negotium in ventriculo non omnino frigido conficiuntur.

Ceterùm præter has facultates, quæ præcipuè in alimentorum materia conſiderantur, reſtant & aliæ quædam haud negligendæ: ſiquidem flatulenta quædam ſunt; alia minime: tardè deſcendunt nonnulla, citò iſta.

Flatus gignentia. Flatus autem gignunt, ac flatulenta ſunt, quæ multam continent humiditatem frigidam non percoctam; vt ſunt fructus omnes horni, præſertim ſi crudi edantur: ex leguminibus Cicer, Lupini, Ochri: item quæcumque dulcia ſimul ſunt & auſtera, quæ cùm citò diſtribui nequeant, in ventriculo diutiùs hærentia, flatus inducunt, vt muſtum, cereuiſia nondum defæcata, & alia plura.

Expertia flatus. Expertes autem flatus ſunt cibi probè ad ignem cocti, non ex oleribus aut leguminibus, ſed ex carnibus auium montanarum, vel etiam quadrupedum quæ boni ſunt ſucci: panis ex optimo tritico fermentatus, & probè coctus: vinum generoſum maturum, ac vetus potiùs quàm nouum.

Citò tranſeuntia. Citò tranſeunt ac per aluum deſcendunt, quæ humiditate abundant, non acerbitatis, ſed ſalſuginis aut alicuius acrimoniæ participe; vel etiam inſipida; vt Malua, Atriplex, Mercurialis, Calendula, & plures aliæ ſimiles.

Facilè etiam deſcendunt, quæ in ventre copioſum excrementum colligi faciunt, vt ſunt panes furfuracei, & quæcumque multum furfuris admixtum habent.

Tranſeunt quoque celeriter omnia iurulenta, præſertim pinguium carnium, & gallinarum, vel etiam caponum, aliorumque haud diſſimilium iuſcula, quæ lentorem inteſtina lubricantem obtinent.

Tardè deſcendentia. Hærent autem in ventre & tardè deſcendunt exiguum humidi habentia, vt ſunt edulia ſicca, carnes aſſæ, oua frixa, panes puri ſiliginei à furfuribus repurgati; tum & quibus, etiam exigua adſtringendi vis adeſt: vt pyra, ſorba, vinum nigrum aut rubens minimè dulce, ſed citiùs auſterum. Et de alimentis hæc ſatis.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS PRIMÆ
LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

ABSOLVTIS *ijs quæ in ſtirpium hiſtoriam præfanda videbantur, ad ſingularum hiſtorias conuertimur. Vt autem in certas claſſes hæ diſtinguerentur, à nobis laboratum eſſe ſuperiore Præfatione oſtendimus. Cùm autem pro voto id non ſuccederet, neceſſe habuimus nonnullas extra claſſes, & elementorũ quidem ordine deſcribere: quas in hanc priorem Pemptadem digeſſimus.*

Veluti enim elementa omnium prima ſunt; ſic ſtirpes elementorum ordine digeſtæ reliquas præcedant, vel maximè decet: quod tamen ita præſtitum eſt, vt congeneres ac affines ab inuicem haudquaquam ſint diuulſæ. Plus enim affinitati vel ſimilitudini tribuendum duximus, quàm ordini ab elementis petito.

Sunt autem huius Pemptadis ſtirpes non Græcorum, ſed Latinorum elementorum ordine deſcriptæ. Vulgares verò & vt plurimùm nomenclaturas apprehendimus. Maluimus enim ſtirpes vulgò cognitis nominibus deſcribere, quàm veteres appellationes ipſis temerè tribuere.

DE ABROTONO.
CAPVT PRIMVM.

Abrotonum femina arboreſcens.

Abrotonum mas.

ABROTONVM, Dioſ. inquit, duûm eſt generum: femina & mas: quæ Maioris & Minoris appellatione paſſim cognita ſunt: præter hæc verò & Tertium eſt, reliquis odoratius ac minus.

1. Maius Abrotonum fruticis non rarò in modum, cultura accedente, adoleſcit; ad hominis altitudinem tunc attollitur, & caudices profert pollicis craſſitudine, aut ampliores: ramulos verò

los verò ex his complurimos, folijs circumueſtitos multipliciter ac minutim inciſis, ſubalbicantibus, cum grauitate quadam odoratis: pro floribus corymbi à medio ad faſtigium vſque è virgulis dependent, colore lutei, tandem in ſemen abeuntes: radix fibroſa eſt.

2. Minus Abrotonum humile eſt, virgulis tenuibus, lignoſis tamen, aſſurgit. Folia magis quàm ſuperioris inciſa, minùs inalbicant: corymbos in Belgio non profert: radix fibris multis cohæret.

3. Abrotonum odoratum humile.

Tertium genus humilius etiam eſt. Folia huius maioris Abrotoni ſimilitudine diſſecta, ſed minùs candida, & odoratiora, quo Santolinam referunt. Iſtud genus ſeminis admodum fœcundum eſt, copioſi e ramulis corymbi ad ſummum vſque luteo ſplendent colore: radix vt aliorum.

Loca, inquit Theophraſtus, aprica amat: Dioſcorides in Cappadocia, & Aſiæ Galatia, atque in Syriæ Hierapoli gigni refert. Apud Germanos ac Belgas in hortis ſeritur. Siculum & Galaticum à Plinio commendantur.

Auguſto menſe Abrotoni vigent corymbi, ac ſubinde Septembri.

Ἀβρότονον Græci appellant: Latini & Officinæ nomen retinent: Italis *Abrotono*, ac Hiſpanorum nonnullis: alijs *Yerua lombriguera*: Germanis Stabwurtz / Gertwurtz / Garthagtẽ / Schoßwurtz / Auffruſch: Belgis Aueroone, & Auerrupt: Gallis *Aurone*, *& Auroeſne*: Anglis Sothernwod: Bohemis Brotan. Extant huius apud Dioſcoridẽ & aliquot ſpuria nomina, vt Ἀβρότονον, ἡράκλειον, χολοποιὸν, θηλυφθόριον, ἀψινθιόμινον, πρεσκάμπυλον, κυναγχίτη, θηλύθαμνον, & Abſinthium Ponticum: quorum nonnulla Abrotono feminæ propria ſunt, vt Thelyphthorion, ac Thelythamnon.

1. Maius genus Dioſcoridi femina: Plinio Montanum. Abrotonum, inquit lib. XXI. cap. XXI. duûm traditur generum: Campeſtre & Montanum: hoc feminam, illud marem intelligi volumus.

Sunt tamen nonnulli in ea ſententia, vt Santolinam Abrotonum feminam eſſe velint: occaſionem ex eo accipiunt, quòd in ſummo virgularum inſtar corymborum luteos proferat flores. Sed ſi Dioſcoridis verba hi diligentiùs expendiſſent, in hanc ſententiam neutiquam veniſſent: Dioſcorides ſiquidem multos feminæ Abrotono floſculos circa ramulos eſſe ait, qui (ſcilicet floſculi) ἐπ' ἄκρου, id eſt, parte ſuperiore corymbi ſimilitudinem habeant; & auri colore lutei. Santolina autem in ſingulis virgulis vnicum tantùm floſculum gignit. Verba Dioſcoridis hæc ſunt: Περὶ τὰ κλωνία πλήρεις ἄνθους, ἐπ' ἄκρου ἔχον κορυμβῶδες χρυσοειδές. Et multos quidem, ac tales, Abrotonum maius, tum & Tertium odoratum, flores gignit. Vtrumque idcircò Abrotonum femina.

2. Minus Abrotonum mas eſt, Plinio Campeſtre dicitur.

3. Tertium, vt diximus, & femina quoque eſt, Odoratum vulgò ex eo appellãt, quòd ceteris odore præſtet. Dioſcorides Siculum cognominari videtur. Ceterùm Abrotonum calidum & ſiccum ordine tertio ſatis intenſo; digerendi quoque ac rarefaciendi vim habet.

Abrotoni ſemen decoctum, aut crudum tritum cum aqua & potum, non niſi recta ceruice ſpirantibus, conuulſis, iſchiadicis, vrinæ difficultati, & menſibus ſuppreſſis auxiliatur: lumbricos interimit ac pellit: Cum vino exitialium venenorum antidotum eſt: aduerſus ſcorpionum quoque ac phalangiorum morſus prodeſt: aduerſatur autem ventriculo.

Cum oleo tritum aut permixtum, rigores per circuitum recurrentes tollit, corpuſq; calfacit, ſi ante inuaſionem eo confricetur. Cum farina hordeacea tritum & impoſitum phymata diſcutit. Oculorum inflammationibus cum cocto cotoneo malo, aut pane impoſitum ſubuenit. Vſti Abrotoni cinis cum oleo tenuium partium, vt Cicino, Raphanino, Sycionio, alopeciam curat, & barbam ſegniùs enaſcentem elicit.

C. Serpentes, lecto inſtratum, & ſuffitu abigit. Ramo eius, ſi ſubijciatur puluino, Venerem ſtimulari tradunt: Plinius.

DE

De ABSINTHIIS, *ac primùm de Latifolio.*

CAP. II.

ABSINTHII plura occurrunt genera: vnum latioris folij, quod ceteris præſtat: alia duo tenuioris ſunt folij: reliqua ſpuria. Dioſ. tria Abſinthij receſet genera: Ponticum, Seriphium, ac Santonicũ, quę ad ſuperiora genera refereda veniunt.

Abſinthium Latifolium.

Latifolium Abſinthium caule aſſurgit ramoſo, cubito altiore: folia promit ampla, multiplicatis ſectionibus laciniosa, mollia, è virore caneſcentia, inferiore parte candidiora: floſculi parui rotundi cauliculos ſuperiores conueſtiunt, colore ſublutei, in exigua ſemina ſtaminea abeuntes: radix ſubeſt dura, lignoſa, in diuerſa tendens, reſtibilis, & in plures annos ſufficiens.

Amat Latifolium Abſinthium ſaxoſa, montoſa, & inculta loca: prouenit non raro circa aggeres. Vbique & omnibus regionibus vulgare. Præſtantius, inquit Dioſcorides, in Ponto, Cappadocia, & in Tauro monte naſcitur. Plinius Ponticum Italico amarius eſſe ait. Valdè amarum Abſinthium Ponticum eſſe & his verbis Ouidius oſtendit:

Turpia deformes gignunt abſinthia campi,
Terraq; de fructu quàm ſit amara docet.

Naſci verò in Ponti regionibus & Latifolium noſtro ſimile, ac in vſu Conſtantinopoli medicantium tale eſſe, Bellonius in primo Singularium ſuorum libro, cap. 76. refert.

Reperitur & in quibuſdam frigidis Heluetiorum montibus, quod præ cæli rigore non attollitur, ſed per terrã ſerpit, vnde Supinum à nõnullis dicitur.

Iulio ac Auguſto floſculi ſeminaque perficiuntur; colligi ac in vſum reponi tunc Abſinthium vtiliter poteſt.

Græci Ἀψίνθιον appellant: Comicorum nonnulli etiam Ἀπίνθιον, (ſiue vt plerique Ἄπινον) quaſi non potabile, quòd propter inſignem eius amaritudinem in potionem non videatur admittendum. Dicitur & Βαθύπικρον, aut (vti alij legunt) Βαρύπικρον. Ab Apuleio Abſinthium Ruſticum: nos Latifolium cognominauimus, ad aliorum differentiam.

Arabum interpretes præſtantius, quod videlicet Ponticum Dioſcoridi, Romanum cognominant, & poſt hos poſterioris ætatis Medici barbaram ſectantes medicinam. Itali Abſinthium *Aſſenſo* nominant; Hiſpani *Axenxios, Aſſenſios,* plerique *Donzell:* Luſitani *Aloſna:* Germani Weronmut/ Wermut; Galli *Aluyne*: Belgæ Alſem: Britanni, ſiue Angli, Common wormewood: Bohemi Pelinek.

Facultate autem ac temperie calidum ac ſiccum eſt Abſinthium; & calidum quidem ſecundo ordine; ſiccum verò etiam tertio. Amarum eſt & expurgans, & vnà quoque potentiæ aſtringendi vim obtinet.

Vtiliſſimum idcircò debili ventriculo, quem bilis infeſtat: nam amaritudine ſua hanc expurgat, & per infernam egeſtionem expellit, perque vrinam euacuat; aſtringendi verò ſua potentia ventriculum roborat ac confirmat. Sed ad contentam in ventriculo pituitam nihil (addit Galenus) iuuat.

Crapulam idem præſumptum arcere & faſtidia diſcutere Dioſ. ait; iuuat verò non modò ante ſumptum, ſed & à crapula ac largiore potatione ventriculum ac ſtomachum malè habentem breui reficit.

Aduerſus diuturnas & prorogatas febres, præſertim tertianas, magno ſæpenumerò præſidio eſt; neque enim ventriculum tantummodò confirmat, aut cibi appetentiam excitat, ſed & iocinori robur conciliat, ac ipſum ab obſtructionibus expedit, vitioſos humores per vrinam expurgans.

Confert deinde Abſinthium plurimùm etiam his, qui ex liene ſanguinem profuſum vomunt. Quod quidem accidit, cum lien ſanguine craſſo diſtentum ac turgidum ſeipſum exonerat *Sanguinis vomitus.*

onerat. Tunc autem magno impetu ſanguis ſæpè plurimus vomitu eijcitur; nonnullum verò & cum excrementis permixtum per inferiorem ventrem nigrum & corruptum deſcendere contingit; fit autem non rarò, vt in ipſa violenta copioſioreq́; vomitione æger deficiat, aut viribus reſumptis, in difficilem ac pęnè incurabilē Aſcitem paulò pòſt delabatur, præſertim ſæpiùs malo recurrente. Ab his periculis ægrum abſinthium vindicare poteſt, ſi à vomitu refectis, & vtcumq; reparatis viribus, multo tempore, quocumque libuerit modo, hoc vtatur.

Pellit prætereà abſinthium & interaneorum vermes, non modò intrò aſſumptum, ſed & foris admotum; aduerſatur omnibus putredinibus; oris graueolentiam emendat; veſtes etiam à tineis conſeruat; culices cum oleo corpori illitum abigit. Item in cataplaſmatis ac fomentis; ad aſtringendum & reſiccandum plurimum poteſt.

Dioſcorides prætereà & ad inflationes vtile eſſe refert, & ad ventris ac ſtomachi dolores cum ſeſeli & nardo Celtica; Morbum item regium ſanare decoctum, aut dilutum eius quotidie cyathorum trium menſura potum.

Commodum verò & ad ſtrangulationes ex fungis cum aceto; cum vino verò potum aduerſus Ixiam, Cicutam, muris aranei morſum, & draconem marinum. Imponitur anginis cum melle & nitro: puſtulis nocturnis, E'πινύκτιδας vocant, cum aqua: ſuggillatis cum melle: ad caligantes oculos, & ſanie manantes aures eodem adhibetur modo.

De Tenuifolio Abſinthio, quod Romanum appellatur. CAP. III.

Abſinthium tenuifolium.

TENVIFOLIVM abſinthium cauliculos promit complures, tenues, dodrante aut pede altiores, foliis circumueſtitos, multò quàm ſuperioris minoribus ac tenerioribus, minutiſſime ac tenuiſſimè diſſectis. Floſculi vti prioris ſecundùm cauliculos ac virgulas dependent: radiculę tenues per obliquum proſerpentes germina complura hinc inde promunt. Subcandidum quoque iſtud abſinthium eſt; multò minùs quàm latifolium amaricans; & odore haud perinde graui aut iniucundo, ſed potiùs grato.

In Myſia, Thracia, Pannonia, aliiſque viciniș regionibus frequens. Reperitur & in Bohemia, ac in non paucis Germaniæ incultis locis. In Belgio & Britannia hortenſe eſt.

Autumno flores, ſemenq́; profert, paulò pòſt, hieme aduentante, herba marceſcit, vegeta interim radice, à qua vere folia cauleſq́; rurſus exeūt.

Vulgò Romanum abſinthium, & Roomſche Alſene appellant, quo nomine compluribus medicinam facientibus, ac Pharmacopœis innotuit, qui hoc abſinthio Pontici loco vtuntur. Videtur verò Ponticum illud eſſe, quod à Galeno XI. Methodi his verbis deſcribitur: Ponticum ad iocinoris & ventris phlegmonas eligi præſtat. Porrò id tum folio, tum flore longè quàm cetera abſinthia minore; odor quoque huic non modò non inſuauis, verùm etiam aromaticum quid præferens: reliquis omnibus planè eſt fœdus. Differens verò iſtud Ponticum eſt, ab eo, quod à Dioſcoride commendatur. Nam Dioſcoridis Ponticum, ex primi generis, ſiue Latifolij abſinthij eſt numero: quod & Galenus lib. VI. de ſimplic. medic. facult. cap. de Abrotono affirmat: Abſinthij, inquit, tres ſunt ſpecies, quarum vnam eodem cum genere ipſo nomine appellitant, cuiuſmodi potiſſimùm eſt Ponticum, &c. Ex quibus manifeſtum, Galenum hoc loco Ponticum non aliò quàm ad primum Abſinthium retuliſſe. Proinde non temerè plerique admirantur Galenum in lib. de med. methodo Ponticum & flore & folio minus eſſe ſcripſiſſe. Excuſatur à nonnullis, qui occaſionem in deprauatum conijciunt codicem, & XI. Methodi pro μικροτέϱοις. i. minoribus, reſtituendum volunt μακροτέϱοις ſiue longioribus. Tenuifolium ergo iſtud abſinthium haudquaquam legitimum Ponticum eſt. Neque etiam Arabum Romanum, quibus non aliud eſt Romanum, quam Græcorum Ponticum.

Creditur verò & à nōnullis iſtud eſſe appellatum Santonicum; verùm hoc non in Myſia,

Thracia,

Thracia, aut aliis Orientem verſus regionibus requirendum, ſed vltra Alpes in Galliis, ſi fides Dioſ. exemplaribus. Sunt tamen qui velint non vltra Italiæ Alpes, ſed in Galatia Aſiatica naſci; & in Sardorum regione, quæ & in Aſia minore: vnde illi Σαρδονίῳ Græcè nomen, quod in Santonicum commutatum, transſcribentium (vt aiunt) errore. Retinent Dioſ. exemplaria Sardonij vocem, Galeni verò Santonici; ex quo ad poſteritatem, vt videtur, peruenit. Plinius etiam Santonicum vocat, & à Galliæ quadam ciuitate ſic nominari refert.

Facultate autem Tenuifolium iſtud Abſinthium calidum quidem eſt ac ſiccum, amaritudinis quoque, ſed multò minoris, quàm Latifolium, particeps; aſtringendi autem vis in eo ſuperat.

De Seriphio, ſiue Marino abſinthio. CAP. IIII.

Abſinthium Seriphium.

Abſinthium Ægyptium.

SERIPHIVM Abſinthium tenuitate, ac multiplici foliorum ſectione Tenuifolio haudquaquam cedit: in tenues & minutulas particulas complures ſimiliter diſſecta ſunt folia, mollia, item & candida: cauliculi in multos ramulos diuiduntur, circa quos floſculi & ſemina vti aliorum. radix dura & lignoſa.

Amat aggeres, incultaq; quæuis haud procul à mari loca; frequens Hollandiæ, Zelandiæ, Flandrię littoribus, ac vicinis locis. Reperitur & in Gallia, Italia, aliisq; regionibus maritimis, ſed non raro odore, quandoque & colore differens. Quod enim circa littora exit maris Mediterranei in pleriſq; Europæ prouinciis, veluti in Narbonenſi Gallia, graueolentius eſt, ac minus candicat: candidius verò ac minùs graueolet ad Oceani littora natum. in Africa & Ægypto odore etiam potentius eſt, quale olim ad me Magnificus vir Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus miſit.

Tempore florendi, ſeminiſque perficiendi cum prioribus conuenit.

Nomen à Græcis Σερίφιον & Ἀψίνθιον θαλάσσιον habet, Latini Seriphium, & Abſinthium marinum appellant, vulgò Zee alſem: Angli Sea wormwode. Dicitur & à nonnullis Santonicum, vt Dioſ. teſtatur: ſed & aliud tamen Santonicum, à Seriphio differens.

Eſt autem Seriphium, ſiue Marinum abſinthium calidum quoque ac ſiccum natura. Stomacho, vti Plinius, inimicum. Dioſcorides per ſe, vel cum oriza decoctum, ait, & cum melle ſumptum, aſcaridas, & rotundos lumbricos necare, aluumq; ſimul leuiter ſubducere. quod & Plinius affirmat; Aluum, inquit, mollit, pellitque animalia interaneorum.

De Externis & Spuriis Abſinthiis. CAP. V.

Abſinthium inodorum, & inſipidum.

Abſinthium anguſtifolium.

Abſinthij anguſtifolij ramulus foliis fiſſis.

SPVRIORVM abſinthiorum, quæ non abs re Externa appellari poſſunt, aliquot ſuperſunt genera.

1. Herba alba ab Heluetiis appellata, vel prima occurrit. Tota hæc mollis, veluti lanuginoſa atque albida eſt, & Seriphio ſiue Marino abſinthio aſſimilis, ſed candidior; odore & ſapore ipſum quoque ſatis refert, ſed tamen aliquanto ſuauior, ad Caphuræ odorem accedens.

In Valeſia prope Sedunum in collibus naſci apricis, Geſnerus ſcribit; ac Autumno demum, & ſub Æſtatis finem florere.

2. Proximum genus, foliis, caulibus, floreq; vulgare Latifolium refert, ſed odore ac ſapore deſtituitur, vnde & Inſipidum appellatur. Quibus locis, aut qua in regione huiuſmodi naſcatur, nondum cognouimus, in ſtudioſorum hortis à nobis repertum.

3. Tertium ex Lauandula & Abſinthio miſcellanea quædam ſtirps apparet. Cauliculi eius complures, tenues, teretes, & lignoſi in multas alas ſparguntur: circa quos floſculi, Abſinthij ac Artemiſiæ ſimiles; folia oblonga, incana, veluti Lauandulæ, ſubinde tamen in partes quaſdam fiſſa. odore autem hæc ſtirps haud ingrato, Lauandulam tenuiter refert.

In maritimis fertur, præſertim Adriatici ſinus,

nus, ſpontè naſci; in hortis facilè comprehendit, ac mediocriter hiemem fert.

Spuria autem hæc ſunt, nec legitima Abſinthia.

Primum Conrardus Geſnerus Seriphium feminam nominauit,&vulgò Herbam Albam Weiſzkraut dici refert; alius Santonicum appellare maluit. Nam Santonicum in Gallia vltra Alpes reperitur,& à regione,in qua naſcitur,nomẽ ſortitum. Heluetiorum autem ager Romanis eſt vltra Alpes ad Gallias pertinens; ſed longe tamen ab his abeſt Santonum prouincia; hæc enim Aquitaniæ pars eſt, ſita ad Oceani oram maritimã, infra Garumnam flumen,verſus Septemtriones. Santonicum idcircò Abſinthium, ſi a Santonibus nomen habet, procul ab Alpibus naſcitur: quòd ſi verò iuxta Alpes,à Santonibus nomen non accepit. 1.

Alterum Inodorum, Inſipidum ac Fatuum abſinthium recte appellatur.

Tertium Anguſtifoliũ abſinthium dicitur:à pleriſq; tamen Lauandula flore Abſinthij:ab 2.
aliis Artemiſia marina. flore tamen Abſinthio,quàm Artemiſiæ (his ipſis teſtibus) ſimilior. A 3.
vero recedũt,qui Santonicum eſſe cenſent;longiùs verò etiam,qui Seriphiũ eſſe exiſtimant.

Facultate Herba quidem Alba caloris & ſiccitatis cuiuſdam exiguæ particeps eſt. 1.

Alterum Abſinthium, vt ſapore ac odore deſtituitur, ita vix vllius qualitatis calidæ,multò minùs expurgatricis facultatis aliquid poſſidet. Summopere cauendum, ne tale aliquod (ſi alicubi occurrerit) pro legitimo colligatur. Odor perpetuò conſulendus,atque vnà ſapor. 2.

Anguſtifolium abſinthium calidum ac ſiccum eſt, ſed tamen haud intenſe, multò certè minùs,quàm vel Abſinthium, vel Lauandula. 3.

De Sementina, Cap. VI.

Sementina.

AD Abſinthij genus contingit & referri, vulgò Sementinam dictam; non tamen primis tribus comparandam, ſed vel inter Spuria abſinthia,vel aliò referendam. Caule hęc aſſurgit,mox in multas alas ac ramos diſtributo, circa quos folia minuta, copioſiora verò ſemina, exigua quidem illa,ſed adeò frequentia, vt ſtirps cum ramis vniuerſis ſemine tota turgida appareat.

Peregrina eſt ſtirps; ſemen in calidarum regionum hortis ſatum non infeliciter prouenit.

Galli *Barbotine* appellant: Italis *Semenzena* eſt; vnde & Latinis Sementina. Semen paſſim Semen Sanctum, & Semen contra Lumbricos appellatur; à quibuſdam Semen Zedoariæ.

Amarum autem admodum hoc ſemen eſt; calidum & ſiccum ea de cauſa facultate. Aduerſus ventris lumbricos, & interaneorum vermes quocumque modo ſumptum vtile. Vtilius verò & futurum, ſi Rhabarbari nonnihil ei addatur: ita enim non modò vermes interficiuntur,ſed & per aluum mortui expelluntur; quod fieri omnino expedit.

De Agrimonia ſiue Eupatorio. Cap. VII.

FOLIA Agrimonia profert oblonga, in plures vtrimq. partes diuiſa,quarum ſingularia Cannabis particularibus quadam tenus ſimilia,ſed latiora,molliora,minuſque ſaturato colore virentia,hirſuta,& ſecundùm margines crenata. Caulis tenuis,rectus,cubito altior, duriuſculus,ſubnigricans, & ipſe piloſus; à cuius medio ſurſum verſus floſculi exeunt parui, lutei; deinde ſemina faſtigio latiora, quæ deorſum inclinantur, & prope inambulantium laneo ac pelliceo veſtitui inhærent. Radix oblonga, mediocris craſſitudinis, ſubnigricat.

Locis parũ cultis ſecus vias,ſepimenta pratorum ac aruorum, ac quandoq. in ſiluis exit. Iunio menſe, ac ſeriùs flores: ſemen deinde in multam Æſtatem facit.

Græcis eſt Εὐπατώριον; Latinis quoq. Eupatorion; Plinio Eupatoria. Inter nothas appellationes Ἡπατώριον,ac Ἡπατῖτις etiam appellata reperitur. Eſt tamẽ & aliud Eupatorium Apu-

 leio;

Agrimonia ſiue Eupatorium.

leio; ipſum nempe Marrubium. Aliud item Hepatorium Officinis, vulgaris videlicet vſus, quod & Hepatorium adulterinum appellatur. Officinæ Eupatorium Agrimoniam nominant: à nonnullis Ferraria minor dicitur: ab aliis Concordia aut Marmorella. In vetere verſione Oribaſij de ſimplicibus lib. IIII. Agrimonia Lappa inuerſa nominatur;& Lappa quidem inuerſa, quòd ſemina lapparum inſtar aſpera deorſum dependeant: Italis quoque *Agrimonia*: Hiſpanis *Agramonia*: Germanis Odermenge/ Bruchwurtz: Belgis, Gallis, & Anglis, Agrimonie. Bohemis Staruk. Differt autem Agrimonia ab Argemone.

Eupatorium autem ab Eupatore inuentore nomen, & Regiam, inquit Plinius, auctoritatẽ habet.

Citra autem manifeſtã caliditatem adſtringendi mediocrem vim Agrimonia obtinet, & vna temperiem ſiccam. Galenus Eupatorium tenuium eſſe partium refert, & incidendi expurgandiq; facultate præditũ; quocircà & iocinoris obſtructiones expurgare, & ſimul viſceri robur adſtringendi ſua facultate addere. Decoctum foliorũ hepaticis, & nephriticis ſanguinem mingẽtibus confert.

Semen, Plinio auctore, dyſentericis in vino potum auxiliatur: addit Dioſcorides, iocineroſis, & à ſerpentibus commorſis.

Contrita folia ac cum vetere ſuillo adipe impoſita, vlceribus difficilem cicatricem contrahentibus, medentur; Dioſcoride quoq; auctore.

De vulgari ſiue Adulterino Hepatorio. CAP. VIII.

Vulgare Hepatorium.

VVLGARE Hepatorium teretibus ac ſubrubentibus caulibus ad duos cubitos, vel altiùs interdum aſſurgit: foliis hi conueſtiuntur oblongis, virentibus, per marginem ſerratis, quinis ſeptenisſve ab vno dependentibus pediculo, inſtar cannabinorum, ſed tamen mollioribus: floſculi exigui, muſcoſi, dilutè rubentes, in mollibus rotundis vmbellis, & quidem in alarum faſtigiis apparẽt; qui tandem in pappos euaneſcunt: radix ſubeſt fibroſa, mediocris magnitudinis.

Circa ſcrobium, riuulorum, ac ſtagnantium aquarum margines, fluuiorum ripas, aliſq; vliginoſis locis, ſubinde & in veteribus ac humentibus muris naſcitur: amat aquoſa & vicina aquis loca, non tamen rigari omnino poſtulat.

Proxima huic videtur, quæ Hepatorij aquatilis nomine, inter eas quæ aquoſis gaudent, deſcribitur Pempt. IIII. libro V.

Iulio & Auguſto floret ac viget: radix reſtibilis eſt, ſed caules foliaque hieme intercidunt.

Vulgò Hepatorium, nonnulli etiam Eupatorium: Leonhartus Fuchſius Eupatorium adulterinum nominat: plerique Cannabinam, à ſimilitudine foliorum cum Cannabis. Exiſtimatur & ea quam Baptiſta Sardus Terzolam vocat: Germanis eſt S. Kunigunde kraut. i. Sanctæ Kunigundis herba, & Waſſerdoſt: Belgis Boelkens kruyt.

Hepa-

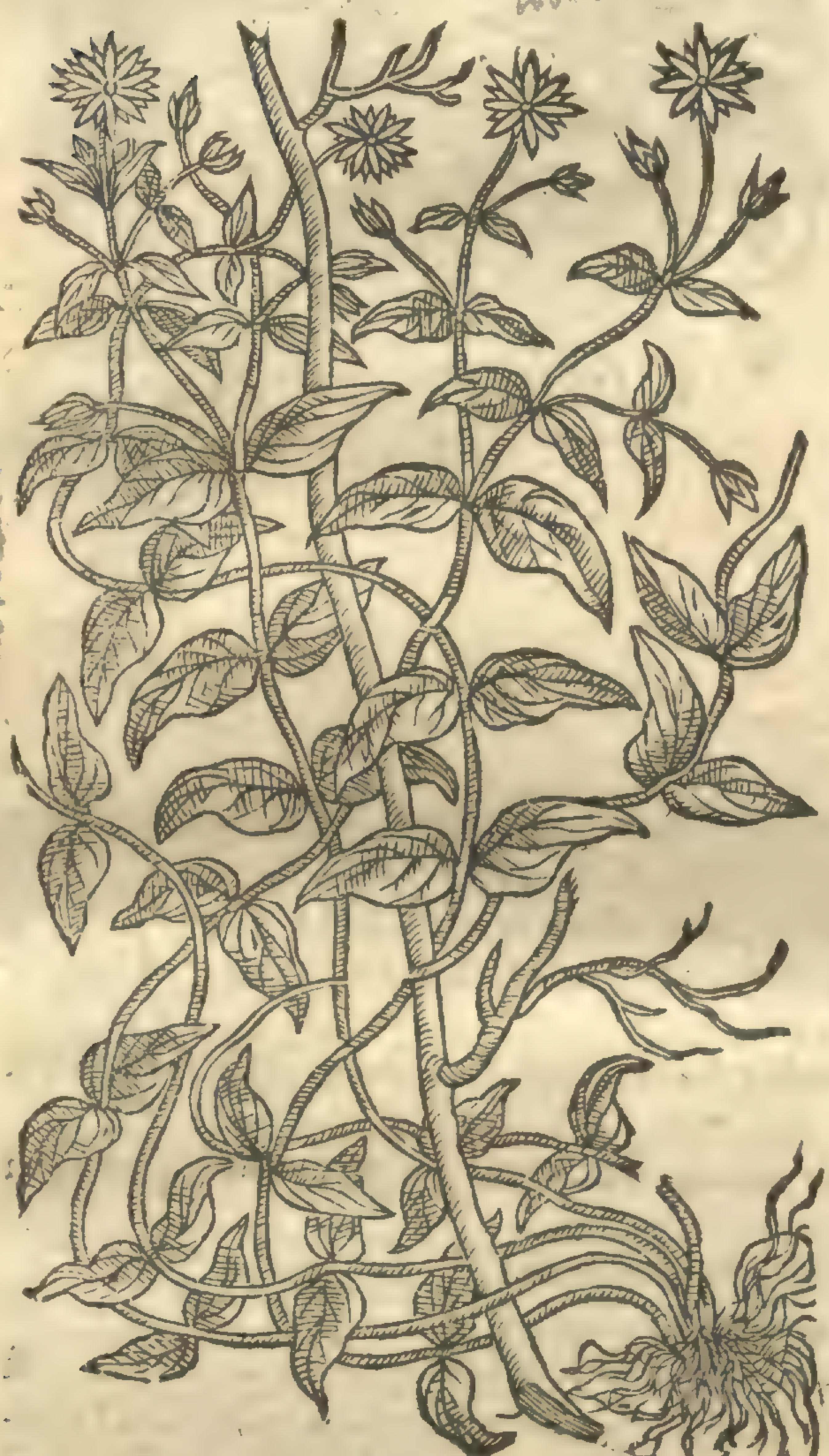
Hepatorium autem ab ea,qua hepati ſiue iocinori prodeſt, facultate nomen inuenit: ad Eupatorem inuentorem referri non poteſt.

Amara autem ſunt herbæ & folia & radix, calida & ſicca ordine ſecundo. Vim obtinent expurgatricem & aperitiuam, craſſos humores attenuant, & per vrinas expellunt, ſanguinem puriorem reddunt. Datur vtiliter decoctum huius ſcabie aut alia quauis cutis fœditate laborantibus, tum & iis, quibus vel lien vel iecur obſtructum aut tumidum: vtriuſque enim viſceris infarctus expedit; tum & fellis. Proinde & ictericis, præſertim poſt principia, vtilis: diuturniores ac productas tertianas febres citò curat ac tollit; aduerſus quartanas etiam prodeſt.

Succus herbæ ac foliorum eadem poteſt, qui & ventris lumbricos aſſumptus potenter necat. Fugantur venenatæ feræ ac animalia aridæ herbæ ſuffitu. Ceruos telis vulneratos, paſtu huius herbæ proculdubiò ſanari, quidam affirmant.

De Alſine. CAP. IX.

Alſine maior.

Alſine minor.

INTER Alſines vna maior ac procerior eſt, aliæ minores & humiles: ſunt & quas Spurias non abs re nominare licet.

Maior Alſine cubitalibus, ſubinde etiam altioribus aſſurgit coliculis, à radice compluribus, teretibus, tenuibus, geniculatis: foliis è ſingulis articulis binis, digito latioribus, longioribus quàm Parietariæ: quibus ſatis forma reſpondent, ſed læuia, pilis, lanuginéve carentia, dilutiuſque virentia. Cauliculi aliquo modo tranſparentes apparent, ac circa genicula dilutè admodum quandoque ſubrubent, veluti Parietarię. floſculi in alarum ſummo candiduli, veluti graminis Leucanthemi, ſed tamen minores; oblongis ſuccedentibus haud magnis capitulis, in quibus ſemen. radix ex tenuibus capillamentis confibrata. 1.

Altera Alſine humi vt plurimùm procumbit, cauliculi eius tenues, teretes, ac geniculati, à quibus ramuli: folia veluti prioris, ſed minora multò, veluti & tota eſt herba, quæ ad prioris magnitudinem nullatenus accedit, omnibus partibus minor: floſculi ſimiliter albidi, capitula veluti prioris: radix perinde fibroſa. 2.

Alſine minima.

Alſine marina.

3. Tertia ſimilis Secundæ, ſed longè minor; coliculi tenerrimi ſunt; foliola admodum minuta, floſculi exigui, radiculæ tenuiſſimæ.

4. Quarta verò & quædam eſt, ſed maritima; hæc Secundam referret, niſi caules craſſiores, breuiores, crebriùs geniculati: folia ſimiliter craſſiora: capitula non in rotunditate oblonga, ſed latiuſcula; in quibus ſemina terna, quaternáve.

1. Prima Alſine inter vepres, in dumetis, ſub rubis, locis opacis & alſioſis, prope fontes vel defluentes aquas exit.

2. 3. Secunda & Tertia lucos & humentia etiam amant, ſed tamen in hortis inter olera, ac in vitibus enaſcuntur.

4. Quartam fruſtrà fuerit alibi, quàm in maritimis requirere.

Virent Alſines etiam hieme; Vere florent, ac ſemen perficiunt.

Alſinem Græci Ἀλσίνην quoque appellant: dicitur verò & μυὸς ὦτα .i. muris auricula; eſt tamen & alia Muris auricula, à Dioſ. alio deſcripta loco. Diſcrimen harum notum, & Galeno quidem qui de vtraque ſeorſum ſcripſit. Diſtinguit & Plinius inter Alſinem & Myoſotidem. Paulus autem Ægineta Alſinem à Myoſotide non putauit differentem, vt in littera M. vbi de Myoſotide, apparet. Nominatur verò & Alſine ſpuriis quibuſdam vocibus, Myorthocos, & Myortoſplenon.

1. Priorem plerique Hippiam maiorem appellant; incognita tamen multis eſt, ac etiam (quod admiramur) diligentibus de ſtirpium materia ſcriptoribus.

2. 3. Secundam & Tertiam Morſum gallinæ vulgò vocitant; plerique Hippiam minorem: Ruellius ab Italis *Paſſerinam* dici refert; Gallicè verò *du Mouron*; vnde Belgis Meur, Germanis Hünerbiſs: Anglis Chickeweede.

4. Quartam Alſinem Marinam appellandam natales requirunt.

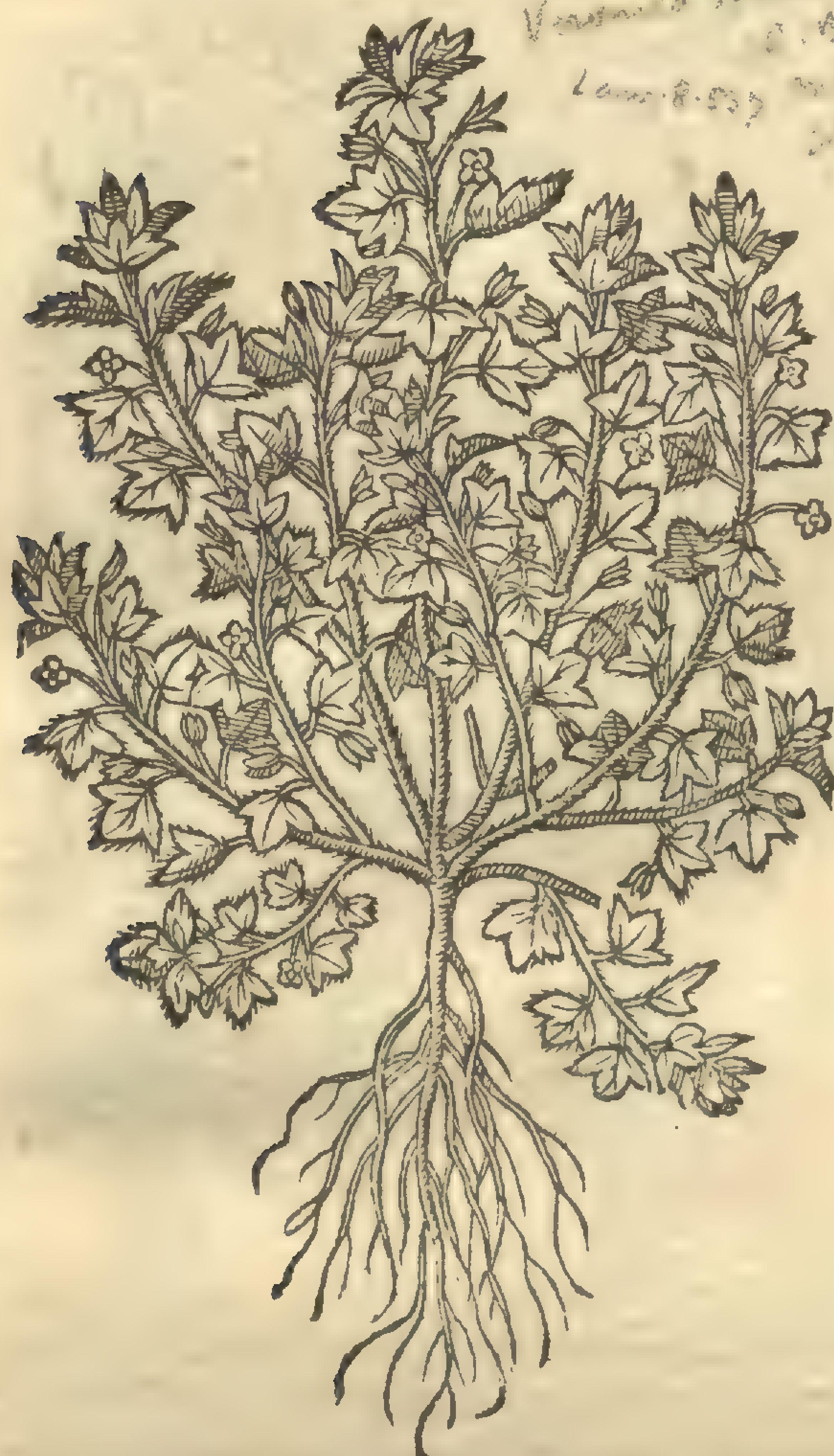
Eſt autem Alſine frigida quidem & humida, ac aqueæ eſſentiæ; quare & citra adſtrictionem refrigerans; vt Galenus. Oculorum inflammationibus cum polenta, auctore Dioſcoride, imponitur: Succus aurium doloribus, (ex cauſſa videlicet calida) infunditur.

Minore, auiculæ caueis incluſæ, cùm eſcam faſtidiunt, recreantur.

De Sph-

De Spuriis Alſinis. CAP. X.

Alſine ſpuria prior, ſiue Morſus gallinæ.

Alſine ſpuria altera.

DIFFERVNT à ſuperioribus Spuriæ Alſines, quòd piloſæ ac hirſutæ appareant: foliorum etiam forma, ac floſculorum color quarumdam non reſpondet.

Prima harum tenuibus cauliculis humi, veluti minores Alſines, procumbit; foliola latiuſcula inciſuras ferè duas habent: floſculi è cæruleo purpurei: radix tenuis, longa, adnatis fibris capillatur. 1.

Alterius folia oblongioris formæ, ambitu ſerrata ſunt: floſculi ſimiliter cærulei: valuulæ planæ, quales Veronicæ; radix ſimiliter fibroſa. 2.

Tertia ex minoribus Alſinis priorem omnino referret, niſi tota hirſuta, ac è virore amplius nigricaret: caules & folia ſunt minoris Alſines: floſculi quoque albidi; capitula cum ſeminibus reſpondent; nec radices fibroſæ deficiunt. 3.

Huic caule, foliis, floſculis candidis, capitulíſque ſimilis eſt Quarta, ſed aſſurgens, haud procumbens, candidior & lento quodam ac glutinoſo veluti ſucco aut rore occupata, tangentium manus inficiente. 4.

Reperiuntur paſſim, etiam in agris demeſſa ſegete; Quarta tamen non vſque adeò frequens occurrit.

Vigent ac virent quo tempore aliæ Alſines.

Priorem & alteram, plerique Morſum gallinæ quoque appellant: Germanicè *Hünerbiſs*: Gallicè *Morſgelin*.

Tertia nonnullis μυὸς ὦτα, & Auricula muris appellatur: non eſt tamen legitima Dioſ. μυὸς ὦτα. Deſunt flores cærulei, & radix digitalis craſſitudinis (ſi legitima lectio.) Poteſt idcircò non modò pro Spuria Alſine, ſed & pro notha Auricula muris haberi; veluti & Quarta, à Tertia exiguum, vti diximus, differens.

Videntur autem hæ frigidæ quoque ac humidæ, ac aliis Alſinis potentia ac viribus aſſimiles.

De Anagallide. CAP. XI.

Anagallis mas. Anagallis femina.

ANAGALLIS Alſines ſimilitudinem refert, eius præſertim, quæ inter minores prior eſt. Cauliculi eius quadrangulares non attolluntur, ſed per terram ſparſi iacent; pauca paruulaque folia, non toto ambitu rotunda, ſuperna parte virent, auerſa verò exiguis nigri-
1. cantibus punctulis notantur: flores in tenuibus pediculis iuxta folia, aut phœniceo colore
2. rubentes, aut cærulei: fructus rotundus inſtar ſeminis Coriandri, in quo ſemen minutum:
radix tenuibus fibris conſtat.

In aruis, iuxta ſemitas, & in hortis ac vineis non rarò vtraque prodit. Frequenter tamen
3. flore rubens. Lutei verò floris & quædam in ſiluis & opacis reperitur locis, prioribus alioqui
haud diſſimilis. In Auſtria quidē, vt C.Cluſius; in Britannia autē, vt M.Lobelius annotauit.

Tota Æſtate, potiſſimùm tamen Auguſto menſe, florem facit.

Anagallis Græcis ſimiliter Ἀναγαλλίς; à nonnullis, Plinio auctore, Corchorus. Marcellus vetus ſcriptor Maciam appellat, quæ vox & inter ſpurias apud Dioſ. extat: Germanis Gauchheyl; Belgis Guychelheyl; Anglis Pimpernell.

1. Quæ phœnicei eſt floris, mas habetur; eadem Phœnicion & Corallion dicitur. Ex hac
paratur cōpoſitio Diacorallion aduerſus articulares morbos, de qua Paulus Ægineta li.VII.
Appellatur verò & hæc ipſa, vt inter nothas appellationes ſcribitur, Aëritis, Ægitis, Sauritis.
2. Altera, cærulei floris, femina vocatur, quæ & Zeliaurus, & Nycteritis, nominibus ſpuriis
dicta reperitur.

Habet autem vtraque Anagallis deſiccandi vim citra mordacitatem; nonnihil quoque caloris, & quandam trahendi facultatem, adeò, vt & infixa corpori extrahat: auctor Galenus.

Dioſ. vtramque mitigandi vim habere, inflammationes arcere, adactos corpori aculeos extrahere, & nomas cohibere tradit: ſuccum item caput gargariſatum purgare, naribus infuſum dolorem dentium lenire, ſi in aduerſam narem iniiciatur; retuſæ oculorum aciei auxiliari, & argema cum melle expurgare: contra viperarum morſus, iocinoris, ac renum vitia, ſi ex vino bibatur, prodeſſe. addit dici eam, quę cæruleum florem profert, prociduam ſedem reprimere; quæ verò phœniceum, impoſitione euocare.

De Artemiſia. CAP. XII.

ARTEMISIÆ genera poſteriores complura ſtatuunt, Matricariam & Tanacetum eò quoque referentes. Fuchſius florem Africanum huc quoque adducere conatus fuit, de quo Pemptadis alterius lib.III. Nobis de propriè Artemiſia dicta primùm; deinde de aliis congeneribus agendum.

Huius

Artemiſia latioris folij.

Artemiſia tenuifolia.

Huius autem Artemiſiæ genera duo: vnum latioris folij; alterum tenuioris.

Prioris Artemiſiæ folia lata ſunt, laciniosa, ac varie diſſecta, per margines inciſa, Abſinthij 1.
Latifolij minora, nec perinde albida; ſuperiùs enim herbido colore virent; inferiùs tantummodò inalbicant: caules recti, ſeſquicubitales, rotundi, ſtriati, ac in paruulos multos diſtributi, ſubinde rubent, folia circa quos ſenſim attenuantur: floſculi perexigui, Abſinthij æmuli, ſurſum verſus digeruntur: radix multis firmatur fibris.

Alterius minutiſſimè diſſecta folia Abrotoni maris æmulantur; paulò tamen minora, & 2.
longiora: cauliculi tenues, in tenuiores alas diuidũtur, quibus præter exigua inferiùs foliola, & parui corymbi copioſi ſuperiùs adhęrẽt, minores quam prioris: radix craſſa altè deſcẽdit.

Prior Artemiſia ſecus vias, agrorum & aruorum margines, multis locis frequens eſt, & 1.
non modò in locis mari vicinis, ſed & longiſſime ab eo diſſitis exit; & nonnullis locis altior ampliùs luxuriat: alibi humilior; pro ſoli videlicet ac regionis conditione, quæ ad ſtirpium mutationem plurimùm facit.

Soli ac regionis conditio, ad ſtirpiũ mutationẽ plurimũ facit.

Altera longiùs à maritimis recedit; in Germania, Bohemia, Auſtria, aliis regionibus ſecus
ſcrobes, aquarum riuulos, quandoque etiam in apricis occurrit. 2.

Florent ambæ, & ſemen perficiunt æſtiuis menſibus, inareſcunt inde; ſed reſtant hieme radices.

Quæ Græcis Ἀρτεμισία, apud Latinos nomen retinet, quod ab Artemiſia Mauſoli Cariæ Regis vxore, hanc ſibi adoptante, accepit; anteà παρθένις dicta, vti Plinius refert. Apuleius παρθένιον etiam dici affirmat, apud quem & complures appellationes huius occurrunt: quarum multæ inter nothas apud Dioſcoridem. Harum pleræque legitimæ Artemiſiæ, nonnullæ aliis conueniunt, quos ſubinde Artemiſiis annumerari contingit. Poteſt hæc πολύκλωνος, & fortaſſis non abs re ἐφεσία, χαρισολοχία, λευκῶπις, & Valentina dici.

Priorem Artemiſiam nonnulli Matrem herbarum nominant: Germani Beyfus / & Sant 1.
Johannes gürtell: Hiſpani *Artemiſa*: Itali *Artemiſia*: Galli *Armoiſa*: Belgæ Bijuoet / Sint Jans kruyt: Angli Mugworte: Bohemi Czernobyl.

Altera Artemiſia λεπτόφυλλος cognominatur, ſiue Tenuifolia. Huius & in legitimo de 2.
Artemiſia apud Dioſ. cap. tum & altero inter notha reiecto, nomen, & qualiſcumque deſcriptio

ſcriptio occurrit. Videtur autem hanc Matthiolus pro Ambroſia altera depinxiſſe.

Eſt autem Artemiſia vtraque, auctore Galeno, excalfaciens, ac modice deſiccans; calida autem ſecundo exceſſu, ſicca primo aut ſecundo remiſſo, & vnà modicè tenuium partium. Plinius priuatim feminarum malis mederi ait: Dioſ. ad ducendos menſes, ſecundas, & fœtus: item ad præcluſiones, & inflammationem vteri, ad inſeſſus muliebres adiici, atque ipſis incoqui refert: item cum myrrha ſubditam, eadem, quæ inſeſſu poſſe: bibi & comam decoctam eorumdem gratia; iam & pubi inſtar cataplaſmatis impoſitam menſes ducere.

Ciet verò & eadem remoratam vrinam, ac calculos comminuit, eodem auctore.

Plinius, viatorem, ait, qui alligatam herbam habeat, laſſitudinem non ſentire: & ſecum habentem, negari nocere mala medicamenta, beſtiámve vllam; & ne Solem quidem: bibi verò & ex vino aduerſus opium.

De Botry. Cap. XIII.

Botrys.

EXIGVA herba Botrys eſt, dodrante vix altior, fruticis modò rectè, & vnico caule aſſurgens, in nonnullos tamen ramulos effuſo, ac diſtributo; quos folia vtrimque laciniata, atq; profundiùs inciſa, inſtar foliorum Erigeri, exornant: ſemen in racemulos collectum, circa totos exit ramulos. radix in fibras abit. Tota herba per maturitatem in viridi luteo langueſcit colore, odòrata eſt, & tota quoque gummoſo lentore prædita, quo colligentium manus inficit. ante verò quàm adoleuerit, ac quum primùm prodit, folia inferiore parte rubent.

Naſcitur in Italia & Gallia circa profluentes aquas, & fontes: reperitur verò & in ſabuloſis, ac aridis, in oliuetis quibuſdam; facillimè in hortis adoleſcit: annua eſt.

Auguſto ac Septembri menſe ad perfectionem venit.

Græci Βότρυν appellant: Latini eadem appellatione vtuntur: Itali *Botri*: Germani Traubenkraut, & Krottenkraut: Galli *Pymen*: Belgæ Piment/Druyuencruyt: Angli Oke of Hieruſalem: Hiſpani *Bien granada*.

Dicitur verò & Artemiſia, vt non modò Dioſcorides, ſed & Plinius teſtatur: apparet autem Artemiſiæ illa ſpecies, quæ Μονόκλωνος appellatur. Præter enim duas illas Artemiſias, de quibus cap. præcedente, & tertiam ſupereſſe Dioſ. & Plinius teſtatur. Quam Dioſcor. Μονόκλωνον, ſiue vnicaulem: Plinius lib. 25. cap. 7. etiã Botrym ac Ambroſiam vocari refert. Tenuis autem hæc deſcribitur herba, ſimplici caule, & minutis floribus ſcatente, flauo colore, quæ iucundiorem quàm præcedentes Artemiſiæ odorem fundat: qualis vtique Botrys. eſt. Facit huc quòd Botrys Dioſ. auctore, etiam Artemiſia ac Ambroſia dicatur.

Ceterùm Botrys calida ac ſicca eſt ſecundo exceſſu; vim habet attenuandi, aperiendi, ac incidendi. In vino pota, vt quidem Dioſcor. & Paulus, ὀρθοπνοϊκοῖς.i. non niſi recta ceruice ſpirantibus auxiliatur. Prodeſt verò & eadem aſthmaticis ac purulenta expuentibus: menſes item mouet, & ſecundas excludit.

Fit ex foliis cum ſacharo, quam Conſeruam vulgò vocant, ad eadem vtilis. Addita carnibus, quæ cum iure coctæ eduntur, ad gratum ipſarum ſaporem conducit.

Interponitur arida veſtimentis non modò vt ſuauitatem odoris inde contrahant; verùm vt & à tineis ac blattis conſeruentur, quod ipſa quoque præſtat.

De Ambroſia. Cap. XIIII.

AMBROSIA vnico ſimiliter caule, eoque nonnihil ſtriato, fruticis exigui modo aſſurgit, duos aut tres palmos alto, qui in ramulos, ac alas complures quoque diffunditur: folia haud magna, variè fiſſa, teneriora, tenuioraq; quàm Artemiſiæ prioris, quorum minora ſegmenta tenuia, graueolentis Rutæ foliola quodammodò exprimunt: flores ſecundum

ramulos

Ambroſia.

ramulos ſublutei, rotundi, muſcoſi, abſque fructu pereunt: ſubſunt inferiùs anguloſa, terreſtris tribuli inſtar echinata capitula exigua, numquam florentia, in quibus ſemen nigricans: radix gracilis, palmaris. Inalbicat è virore tota herba, & gratum odorem ſpirat.

In Cappadocia ſpontè naſcitur, alibi ſata in hortis feliciter adoleſcit, vbi fecunditate læti ſoli quandoque luxurians altiùs attollitur.

Sub finem Æſtatis, & flores, & ſemen Ambroſiæ in Germaniis perficiuntur.

Græcis eſt Ἀμβροσία; Latinis quoque Ambroſia, nec aliud eius nomen cognitum. Plinius Ambroſiam vagi nominis eſſe, & circa alias herbas fluctuari ait. Nam & Botrys, vt ſcripſimus, à nonnullis Ambroſia dicitur.

Matthiolus & alteram quamdã deſcribit Ambroſiam, à nobis pro ſecunda ac tenuifolia Artemiſia deſcriptam. Recentior ætas & Ambroſiam quoque ſiue Ambroſianam aliam nominat, quam ſub agreſtis Saluiæ nomine expreſſimus.

Vſus autem Ambroſiæ ad ea, quæ repelli & reprimi ſit opus. Nam, vt Galenus, impoſita vim habet adſtringentem ac reprimentem.

De Matricaria ſiue Parthenio.

Cap. XV.

Matricaria

MATRICARIA plures ſubinde cauliculos promit rotundos, in alas ac ramulos quoſdam ſubinde diuiſos: folia tenera, varie fiſſa, ambituque crenata, Coriandri prima ac terræ proxima æmulantur, ſed tamen maiora; flores in faſtigiis ramulorum eminent medio orbiculo ſiue diſco lutei, è quo candida foliola per marginem erumpunt, Chamęmeli floribus ſimiles: radix durior adnatis multis capillamentis confibratur. Tota herba diluto colore viret, grauiter olet, ac guſtu perquàm amara eſt.

Naſcitur in ſepibus, in hortis, ſecus veteres muros: locis gaudet ruderatis: ſubeſt ſæpenumero radicum fibris aliquis, licet exiguus, carbo, quem inter rudera facilè contingit reperiri: de quo Cardanus nugas nonnullas in libris De ſubtilitate adfert.

Huius verò & ſpecies quædam eſt, flore multi-
plici ac polyphyllo, quæ ex Britannia in Belgij 2.
hortos peruenit.

Æſtiuis menſibus in vigore ac flore eſt.

Dioſcoridi Παρθένιον eſt, Galeno verò ac eius ſectatori Paulo, Ἀμάρακος ἢ Ἀμάρακον. Teſtatur ipſe Dioſcorides, Parthenium à nonnullis Amaracum dici & Λευκάνθεμον.

Parthenium Galeno Perdicium ſiue Parietaria eſt; & ſimiliter Plinio lib. 22. cap. 17.

Eſt & tertium Parthenium, Linozoſtis videlicet ſiue Mercurialis, quam Dioſ. refert aliquos Parthenion nominare; cui accedit & Plinius libro 25. cap. 5. & ſimiliter Appuleius.

Recentior ætas, Dioſcoridis Parthenium Matricariam appellat; plerique Amarellam: Itali

Matricaria parthenium, L.

Itali *Marellam* : Hiſpani *Matricaria* : Germani Mütterkraut/Meidtblümen : Belgæ Mater, & Moedercruyt : Galli *Marone*: Bohemi Rzimbaba : ac Angli Feuerfew & Fedderfew .

Extant & huius inter ſpurias voces nonnullæ appellationes; vti Ἀνθεμὶς, Χαμαίμηλον, Χρυσόκαλις, Μελαβάθεον, Ἄνθος πεδινὸν, Solis ſæculum, Millefolium . Putatur hæc eſſe ea, quæ ab Apuleio Artemiſia Traganti vocatur : verùm cùm ipſe hanc nullis notis exprimat, difficile eſt affirmare.

Excalfacit autem Matricaria inſigniter, tertio ordine calida; ſicca verò ſecundo, abſtergit, expurgat, aperit, & quæcumque amara poſſunt, feliciter præſtat; ad vterinos affectus non parum confert, menſes remorantes cit; ſecundas, & mortuos educit fœtus, ſiue eius decocto epoto, vel in balneo incocta, aut etiam cataplaſmatis modo pubi impoſita. Facit & ad ſuffocationes ex vtero hunc in modum, & ad eiuſdem durities.

Dioſcorides etiam Eryſipelatis & inflammationibus, cum flore imponi vtiliter, tradit. Idem Parthenium aridum cum Oxymelite, aut vino, aut ſale, non ſecus ac Epithymum, pituitam ac bilem atram ducere, & aſthmaticis ac melancholicis eodem prodeſſe modo ait. Vtile quoque in potu calculoſis, eodem auctore.

De Tanaceto. CAP. XVI.

Tanacetum.

Tanacetum criſpum.

1. TANACETVM vno aut altero, ſubinde etiã pluribus caulibus conſurgit ſtriatis, in quorum faſtigiis aliquot vmbellæ, quorũ flores mediis Anthemidis aut Parthenij orbiculis perſimiles, nullis circumpoſitis aut ambientibus foliolis, auri luteo reſplendent colore: folia oblonga ſunt, veluti ex pluribus ad vnum congeſtis pediculum compoſita, Agrimoniæ, aut Potentillæ potiùs ſimilia, filicis maris ſatis æmula ; ſed tamen molliora ac minora, quorum particularia vti filicis, vtroque margine ſerrata. radix lignoſa in plures hinc inde diſtribuitur fibras, quibus ſubinde latè ſerpit. Tota amara herba eſt, & cũ iucunditate quadã graueolens.

2. Huius & alia quædam reperitur ſpecies, cuius folia frequentiſſimis inciſuris diſſecta, ac criſpa, denſam aliquam plumam referre videntur, priori & odore, & ſapore, necnon flore planè aſſimilis.

Exit Tanacetum paſſim ſecus agrorum margines, aggeres, hortorum ſepimenta. Criſpi Anglia ferax eſt.

Tertium

Tanacetum inodorum.

Tanacetum minus.

Tertium etiam reperiri in Prouincia ac Delphinatu haud procul Valentiâ Galliæ, Lobelius tradit; quod foliis primùm Tanacetum; flore verò Matricariam referat, omni autem odore deſtitutum ſit. Tale verò & in Pannoniæ montibus à ſe repertum C. Cluſius memoriæ prodidit: tum & aliud huic ſimile, ſed flore maiore, & Bellidis maioris ferè æquali. 3.

Flores ſiue potius aurei corymbi Tanaceti, Iunio ac Iulio vigent menſe; deperdita inde lutei coloris gratia, ſuccedit ſemen in ipſis orbiculis, quod Auguſto ad perfectionem venit.

Tanacetum noſtra ætas appellat: nonnulli Athanaſiam, quaſi immortalem, quòd non citò flos inareſcat: Germani Reinfarn appellãt: Belgæ Reinvaer, & Wormcruyt: Italis *Tanaceto*: Anglis Tanſy: Bohemis Wratyc. Non eſt Artemiſia μονόκλωνος, ſiue vnicaulis, vt à nonnullis creditur.

Facultate autem calidum & ſiccum eſt Tanacetum, vtpote omnibus ſuis partibus amarum; non tamen ſecundum vtriuſque ordinem longè egrediens.

Semina in vſu ſunt vulgi aduerſus ventris lũbricos, ac tineas, quas expellunt. Ex tenellis herbæ erumpentis foliis, cum ouis placentæ Vere conficiuntur, ori nec ingratę nec iniucundæ, ventriculo verò etiam vtiles. Nam ſi qui in eo hæreant vitioſi humores, eos partim ad concoctionem perducit, partim abſtergendo deorſum deducit. Succus herbæ cum vino potus, aut eiuſdem decoctum, vrinã prouocat, dolores veſicæ lenit, & vrinæ ſtillicidio medetur: idem ſuccus cum oleo roſaceo ſpinæ ante acceſſiones illitus, febrium rigores tollere fertur: cum quouis autem oleo, etiam neruorum contractionibus ac doloribus auxiliaris eſſe.

Dicitur & de radice, quòd cum melle aut ſacharo condita, aduerſus podagram plurimũ faciat; ſi ieiuno ventriculo eius aliquantula pars, cõtinuo aliquo tempore ſumatur.

De Tanaceto minore ſiue albo.

CAP. XVII.

ODORE ac ſapore proximè hæc herba Tanacetum exprimit, minùs tamen odorata aut amara: caules eius humiliores, ad pedis altitudinem aut nõ multò ampliorem attolluntur: folia cùm circa caules, tum priùs enata, variè diſſecta atque inciſa, Coriandrinis maiora; minora tamen ac tenuiora, quàm Matricariæ, ex albido virentia: vmbellæ in faſtigiis cauliculorum, atque in his floſculi candidi, Millefolij ſimiles. radix lignoſa, oblonga, ſenſim attenuatur, & ſubinde in ramulos diuaricatur.

In Germaniæ ac Italiæ agris, pleriſque reperitur locis.

Iulio & Auguſto, & quandoque Septembri menſe floribus ac ſemine turget.

Odor, ſaporque, qualis Tanaceto, ſpeciem eius quamdam eſſe oſtendunt.

Proinde non abs re Tanacetum minus, vel Tanacetum album nominari poteſt, præſertim cùm nullum eius aliud nomen cognitum habeamus. Nam quod pro Sideritide Achillea (ſi non fallimur) Matthiolus eam exhibuerit, omni ex parte probare non poſſumus.

Achillea enim Sideritis adſtrictione exuperat, & ad ſanguinis eruptiones, dyſenterias, & muliebria profluuia congruit; at Tanacetum iſtud citius expurgans ac aperiens eſſe apparet: maiori Tanaceto vti odore ac ſapore, ita & reliquis facultatibus ſimile, tametſi minus potẽs.

De Bardana, ſiue Lappa maiore.

CAP. XVIII.

Bardana, ſiue Lappa maior.

BARDANA folia initio promit ampliſſima & hirſuta, longè quàm Cucurbitæ maiora, ac latiora, craſſiora item & nigriora, quæ ſuperiore parte ſaturatiùs virent, inferiore nonnihil inalbicant: caulis anguloſus, craſſus, foliis ſimilibus, ſed minoribus longè cingitur, hic in alas & ramulos quamplurimos diſtributus lappas gignit grandes, globatas, pungentibus exiguis aculeis recuruatis vndique aſperas, & tranſeuntium veſtitui inhærentes, è quibus ſuperiùs flos exit ſtamineus, colore purpureus: ſemen intra globoſum capitulum perficitur, quod dehiſcentibus lappis, vnà cum lanoſis pappis, impellente vento, auolat: radix lõga, intus candida, foris nigricat.

Nuſquam non obuia Bardana ſecus vias: locis incultis deſertiſque ſpontè naſcitur; nec lapidoſa fugit.

Iunio menſe caulis aſſurgit; altera ex quo nata eſt anno, lappæ ſuccedunt vnà cum floribus ac ſemine.

Grçcis eſt *ἀρκεῖον*, item & *προσώπιον ἢ προσωπὶς*; Latinis Perſonatia, Perſonata, & Arcium: Officinis Bardana, & Lappa maior: Germanis Groſſe kletten: Belgis Groote cliſſen: Italis *Lappola maggiore*: Gallis *Glouteron*, aut *Gletteron*: Hiſpanis *Bardana:* Anglis Great burre: Bohemis Rzepijck. Apuleius præter ſuperiores, & alias quaſdam Perſonatiæ appellationes refert, vt Dardana, Bacchion, Elephantoſis, Nephelion, Manifolium.

Differt autem Arcion & Arctio, vt ex vtriuſque deſcriptione, quæ & apud Dioſcoridem & Plinium ſeparatis locis extat, manifeſtum eſt: tum & ex cap. XXXIII. lib. v. huius Pempt. vbi eius icon & deſcriptio habentur.

Proinde non parum falluntur, qui nominum vicinitate decepti, Arcium idem cum Arctio eſſe rentur.

Facultate autem Bardanæ folia moderatè reſiccant, ac diſcutiunt: radix nonnullæ caliditatis particeps eſt.

Proſunt radices ſanguinem & purulenta expuentibus cum pineis nucibus, auctore Dioſcoride. Apuleius eaſdem cum modico ſalis tritas morſui canis rabidi vtiliter imponi, atque ſic ægrum ſtatim liberari ait.

Idem ſuccum foliorum cum melle potui datum, vrinam prouocare, & veſicæ dolores tollere: atque eumdem cum vino vetere potum omnes ſerpentium morſus mirificè ſanare. Columella herbam cum ſale tritam, & ſuper ſcarificationem cum ferro factam impoſitam, venena viperæ pellere, plus verò etiam eiuſdem radicem contuſam contra ſerpentes prodeſſe; ſtrumis item radicem mederi refert. Caulis autem Arcij, priuſquam lappæ gignantur, detracto cortice, crudus cum ſale & pipere, aut in pinguium carnium iure decoctus non inſuauiter editur; ſic ſumptus ſemen auget, & ad Venerem inuitat: alimentum præterea haud

C. malum

malum corpori, præſertim decoctus, confert. additis pineis nucibus ampliùs conferre poteſt, & non minùs quàm radix rabidis ac hæmoptoicis prodeſſe.

De Lappa minore ſiue Xanthio.

CAP. XIX.

Xanthium.

LAPPÆ minoris folia, quàm ſuperioris, longè minora, dilutiùs virēt, ad Attriplicis accedunt, ambitu inciſuras habent: caulis cubitalis, anguloſus, punctis exiguis nigris notatur, & in alas funditur: floſculi ante lappas verticillatim cauliculos ambiunt, ſed exigui & citò collabentes: ſequuntur lappæ ſiue fructus è foliorum ſinubus, ac in alarum faſtigiis oblongi, Oliuæ aut Korni magnitudine, veluti Platani pilulæ aſperi, & contactu veſtitui adhæreſcentes, qui haudquaquam dehiſcunt, ſed ſemen concluſi intra ſe gignunt forma oblongum. radix plurimis fibris firmatur, & haud altè deſcendit.

Læto & pingui ſolo, in ſcrobibus & lacubus, vbi exaruerunt, facilè gignitur.

Iulio & Auguſto vigent Xanthij Lappæ.

Græcis eſt Ξάνθιον, Latini nomen retinent: Officinis Lappa minor, Lappa inuerſa, nonnullis Strumaria. Galenus etiam Φασγάνιον appellari ait. Reperitur verò & Φάσγανον inter ſpurias Ξανθίου appellationes; propriè tamen Φάσγανον, ξίφιον eſt. Germanis Bettlerleus/ & Spitzkletten; Belgis Cleyne cliſſen, Bedelaers luyſen: Italis *Lappola minore:* Hiſpanis *Lappa menor:* Gallis *Petit glouteron*: Anglis Lowſe burre/ & Leſſe burre.

Ξάνθιον autem ab effectu dictum videtur: fructus ſiquidem, priuſquam totus inareſcat, collectus, tuſus, & in fictili reconditus, ac deinde vſu exigente acetabuli menſura in aqua tepida madefactus, capillos ξανθοὺς.i. rufos efficit iiſdem illitus, capite tamen priùs nitro præparato, vt Dioſcorides tradit.

Xanthij ſemen, auctore Galeno, digerendi vim habet; proinde calidum ac ſiccum.

Dioſcorides fructum commodè tumoribus imponi ait.

De Betonica. CAP. XX.

BETONICA foliis exit oblongis, latis, virentibus, aliquantulùm aſperis, per ambitum ſerrę modo inciſis, quercus cuiuſdam ſimilibus, ſed tamen minoribus: caulis tenuis, quadrangularis, aliquantulùm hirſutus, pedem (plus minùs) altus: flores profert ſpicatos, colore vt plurimùm rubentes, alicubi tamen, ſed rariùs, albidos: ſemen ſuccedit oblongum, anguloſum: radix ex multis fibris, ab vno dependentibus capite, committitur.

Amat loca opaca; reperitur tamen & in pratis Soli expoſitis, ſed humentibus; adoleſcit & in hortis.

Iulio menſe præcipuè floret.

Græcis Κέστρον & Ψυχότροφον: Latinis Betonica: à nonnullis Vetonica: Plinius lib. 25. cap. 8. in Italia etiam Serratulam dici affirmat: recentior ætas aliam oſtendit Serratulam, de qua mox. Eſt verò & altera Betonica à Paulo Ægineta deſcripta. Galenus lib. v. de ſanitate tuenda Κέστρον, id eſt, Betonicam, etiam Sarxiphagon vocari tradit: Dioſ. tamē omnino aliam Sarxiphagon deſcribit. Officinæ & Itali Latinum nomen retinent: Hiſpani *Bretonica:* Germani Braun betonick: Galli *Betoine, & Betoſne* appellant: Angli Betony: Bohemi Buckwice.

Calida autem & ſicca Betonica eſt, & ordine quidem ſecundo. Incidendi, vt Galenus ait, vim habet. Comitiali morbo obnoxiis, necnon & ceteris, capite ex frigida cauſa malè affectis, prodeſt: pulmonem & pectus cum melle expurgat: iocinoris, lienis, nec

Betonica.

non fellis obſtructionibus medetur: Regio morbo laborantes reficit ; concoctionem ventriculi promouet, acidum eructantibus ſubuenit, vrinam cit, ad renum & veſicæ dolores vtilis, conſiſtentes in renibus calculos rumpit & expellit, menſes prouocat ; vteri ſtrangulatui medetur, rupta, conuulſaque curat ; aduerſus ſerpentum & ferarum morſus, & epota, & vulneribus impoſita confert. Laudatur & aduerſus Iſchiadicos dolores. Aluum drachmarum quatuor pondo ſumpta, vt quidem Dioſ. tradit, ſubducit. Ex floribus Conſerua fit, ad multa vtilis, ad capitis tamen dolores præcipue conferens.

Radix Betonicæ reſiccata, & cum hydromelite denarij pondo aſſumpta, vomitum cit, & craſſos lentoſque humores educit ; vt quidem huius ætatis nonnulli referunt.

De Veronica ſiue Betonica Pauli.

CAP. XXI.

1. VERONICA caulibus dodrantalibus, aut longioribus ſerpit, & quidem vt plurimùm per terram: folia eius latiuſcula, Chamædryos repentis maiora, candidioraque; ſecundùm margines, vti illius, ſerrata; exigua lanugine pubeſcunt: floſculi, in pediculis ordine digeſti, dilutè cærulei: ſemen paruum, rotundum, nigricans, in ſiliquis planis, exiguum loculum præ ſe ferenti-

Veronica mas ſerpens.

Veronica aſſurgens.

bus

Veronica pratenſis.

bus, cōpletur: radix tenuis huc illuc diuaricatur.

Locis apricis, ſabuloſis ac arenoſis, non rarò iuxta tumulos ac aggeres, agrorum ſepimenta, quandoque & in ſaxoſis reperitur.

Huius autem & alia quædam ſpecies non accumbens aut proſerpens, ſed aſſurgens atque erecta, priori forma ſatis ſimilis, ſed viribus inferior. 2.

Exit & in pratis quædam, ac humentibus; cuius folia minora, virentia, læuia, lanugine carent, aliàs priori foliis, ramulis ſerpentibus, dilutè cæruleis floſculis, & theculis ſimilis. Ignaua autem & nullius vſus hæc habetur. 3.

Iunio ac Iulio quidem floret ac viget, reliquis anni menſibus etiam viret.

Recentior ætas Veronicam appellat: Germani Ehrenpreis/ Grundheil: Belgæ Eerenprijs. i. honos & laus: Bohemi Weronyka. Betonica autem quæ à Paulo Ægineta lib. 7. deſcribitur, & alia à κέστρῳ eſt, conuenire cum hac videtur: Serpit ſiquidem veluti Pulegium; ramuli eius tenuiores ſunt: folia forma & magnitudine reſpondent; guſtabilis qualitas longè quàm Pulegij inferior, ita vt huius comparatione nullam referat. De hac Betonica ſic Paulus: Βεττονικὴ λεπτόκλωνος, ἐστὶ πόα παραπλήσια τὰ κλωνία τοῖς τοῦ γλήχωνος ἔχουσα, καὶ λεπτότερα, καὶ σχεδὸν ἄποια γευομένοις, φύεται δὲ μάλιστα ἐν πετρώδεσι τόποις. id eſt, Betonica herba eſt ramulis exilibus, Pulegio ſimilibus, ſed tenuioribus, & propemodum, ſi guſtes nullam qualitatem referentibus; naſcitur potiſſimùm locis petroſis. *Betonica Pauli.*

Eſt autem Veronica, quantum quidem guſtu agnoſci poteſt, calida & ſicca; ſed tamen moderatè.

Huius autem ad cruenta vulnera, diuturnas exulcerationes, conferre decoctum, recentiores affirmant: tumores item diſcutere, præſertim colli: iocinoris ac lienis obſtructiones aperire, vrinas mouere, calculos expellere, renes & veſicam expurgare: quorum poſtremum de Betonica ſua quoque Paulus: In renum, inquit, medicinis vtuntur.

Aqua ſæpiùs deſtillata phthiſicis, purulentis ac tuſſientibus vtilis perhibetur. Aridæ puluis drachmæ pondo cum totidem theriaces, aduerſus peſtilentes febres commendatur.

De Veronica femina dicta, ſiue Elatine.

CAP. XXII.

CVM Veronica legitima vix vllam hæc ſimilitudinem habet, tota molli, tenuique lanugine contegitur; viticuloſis ſuis cauliculis compluribus humi repit. folia veluti Veronicæ, ſed magis acuminata, nec ambitu ſerrata. floſculi ſecundùm folia lutei, retrò propendens habent corniculum inſtar florum Linariæ, aut floris Regij. rotunda ſuccedunt veluti Anagallidis capitula; in quibus ſemen. radix fibroſa.

Riguis ac humidis gaudet locis, inter ſegetes etiam exit.

Æſtiuis menſibus florem, ac deinde ſemen perficit.

Leonhartus Fuchſius, & poſt eum Matthiolus Veronicam appellant feminam, quibus ſuperior mas eſt; potiùs tamen ad Elatinem referenda videtur; quam Dioſcorides & Plinius aiunt folia habere Helxines minora, rotundiora, piloſa; dodrantales ramulos qui nos ſenóſve à radice folioſos, naſcique in ſegetibus ac cultis. Cum qua deſcriptione hæc herba conuenit: folia ſiquidem eius multò quam Parietariæ (quæ propriè Helxine) minora ac rotundiora, piloſa quoque, vt iam ſcripſimus; dodrantales etiam ramuli, folioſi, non panciores quinque aut ſex; nec diſſident natales. *Elatine.*

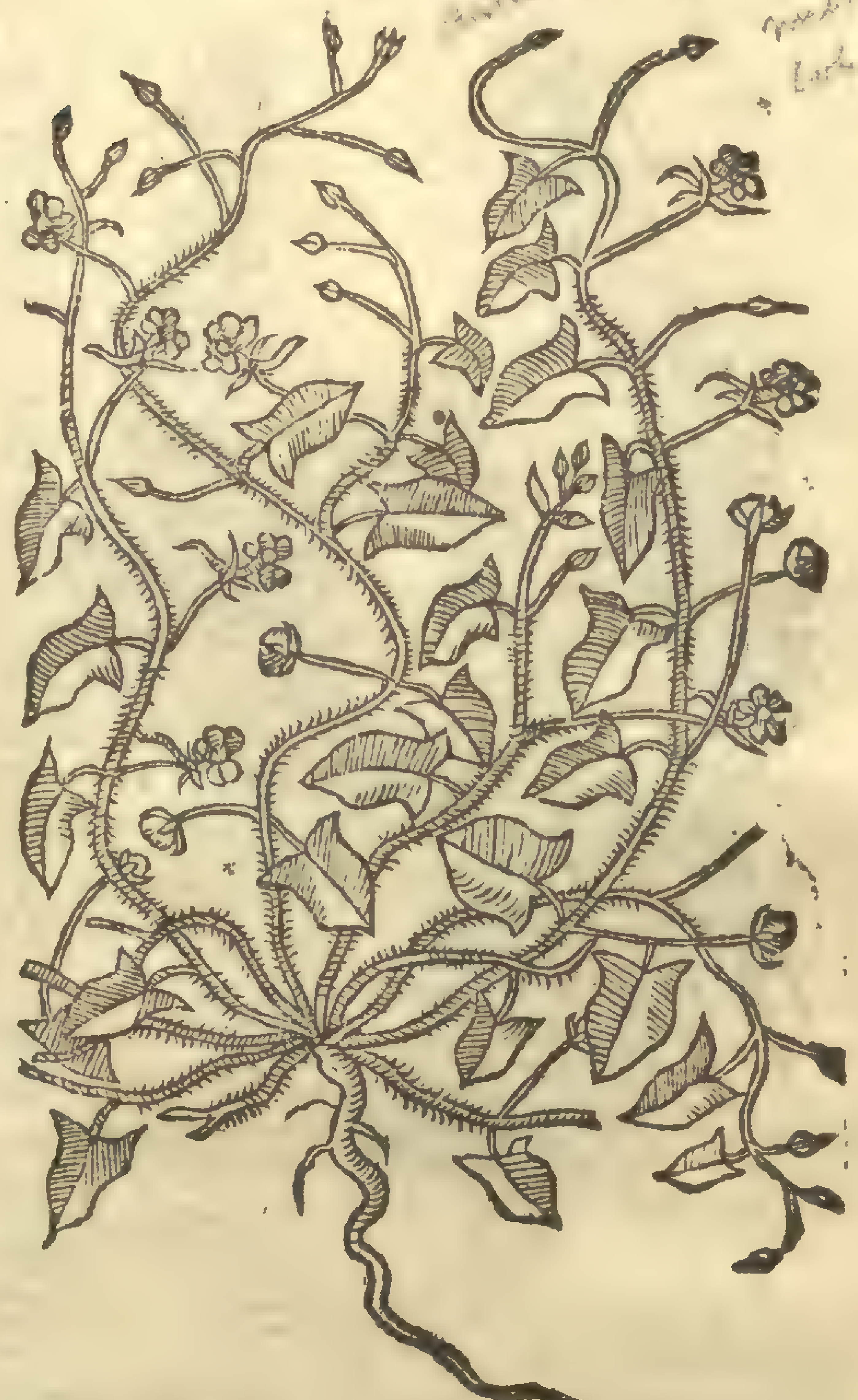
De facultatibus autem huius Veronicæ nihil apud recentiores extat.

Dioſcorides & Plinius oculorum fluxionibus & inflammationibus cum polenta folia

Veronica femina Fuchſij, ſiue Elatine.

Elatines altera icon.

Elatines trita & impoſita auxiliari tradunt; Eadem cocta (cum lini ſemine Plinius) in ſorbitione à dyſenteria liberare.

Serratula.

De Serratula. CAP. XXIII.

QVAM recentior ætas Serratulam vocat, à Betonica differt: folia eius prima, ac à radicibus exeuntia lata, oblonga, & per margines ſerræ modo crenata, maiora quàm Betonicæ: iuxta verò caules laciniosa, profundiùs altiuſque inciſa, inſtar ferè foliorum Scabioſæ. Vtraque autem cum cauliculis mediocriter ſaturato colore virent: caules ramoſi complures aſſurgunt, cubito altiores, in quorum faſtigiis è minutis ſquamoſis capitulis, floſculi purpuraſcentes. radix fibroſa, multis reſtat, ſingulis regerminans, annis.

In ſiluis, locis opacis ac humentibus, veluti in pratis naſcitur, & non modò in Bohemia, Anglia, aut Normannia, verùm & in Belgio.

Sub finem Æſtatis florem; ac deinde ſemen perficit.

Recentior ætas Serratulam appellat; differt, vt diximus, à Betonica, quæ & Serratula. Alia eius nomina, ſi quæ habet, nobis incognita.

Commendatur à nonnullis ad vulnera, & enterocelas, ſiue inteſtinorum ramices.

De Chamædry Repente. CAP. XXIIII.

CHAMÆDRYOS veteres nulla quidem genera ſtatuêre; nobis tamen haud abs re tria, vt minimum, viſa ſunt; & excepta ea quidem,

Chamædrys maior repens.

Chamædrys repens minor.

dem, quam Fuchſius Chamædryn feminam facit, Chamæpityis annumerandam. Eſt autem inter Chamædryes vna procumbens ſiue Repens: altera θαμνίσκου, ac exigui fruticis inſtar Aſſurgens: tertia Silueſtris ac ſpuria.

Prior Chamædrys complurimis humi (vt plurimùm) procumbentibus, tenuibus, duriuſculis, ac lignoſis virgulis, hinc inde ſparſis repit, quas foliola conueſtiunt exigua, lata, rotundis tamen aliquanto longiora, ambitu ſerrata, Quercus cuiuſdam ſimilia, ſed longè minora, ad Arietini Ciceris particularia proximè accedentia. Floſculi, & iuxta folia, & in coliculorum faſtigiis eminent, purpurei. ſemen exiguum, nigricans. radix tenuis, & fibroſa ſerpit, ac ſubinde noua germina emittit. I.

In petroſis & aſperis naſcitur: prouenit verò & quibuſdam aliis locis, ſed inſolatis: in hortis facilè comprehendit. Germaniæ vtrique, Italiæ, Galliæ, Bohemiæ, aliiſque prouinciis familiaris. naſcitur verò quibuſdam locis amplioribus foliis, alibi minoribus.

Iulio & Auguſto floret: colligitur verò, reſiccatur, & ad medicinæ vſus reponitur, etiam priùs quàm floreat.

Chamædryn hanc noſtri ſæculi Medici appellant: Italis *Querciuola*, & *Chalamandrina* dicitur: Hiſpanis *Chamedreos:* Gallis *Germandree ou Cheſnette:* Germanis Klein bathengell: ſunt qui Triſſaginem minorem, & Querculam minorem, aut Serratulam minorem vocitent.

A Dioſcoride appellata χαμαίδρυς eſſe exiſtimatur: ſi tamen Chamædryos deſcriptio diligenter expendatur, ac deinde Teucrij; hæc non Dioſcoridis Chamædrys, ſed Teucrion eſſe mox apparebit. Χαμαίδρυς ἐστι θαμνίσκος σπιθαμιαῖος; id eſt, Chamædrys exiguus eſt frutex dodrantalis. frutices autem ſponte ſua aſſurgunt, & erecti naſcuntur, quod hæc Chamædrys haud facit. Τεύκριον verò πόα ἐστι ῥαβδοειδής, hoc eſt, Teucrion herba eſt virgulas plures ferẽs: à quo & Plinius haud eſt alienus lib. 25. cap. 5. Teucrion, ſcribens, ſpargere iuncos tenues; quales vtique huius Repentis Chamædryos tenues coliculi, qui iuncis exiguis haud diſſimiles dici poſſunt, atque eam ob cauſſam Teucrij deſcriptioni magis accedẽs quàm Chamædryos. Teucrion.

Sed tamen non abſurdum fuerit, Chamædryn etiam hanc appellari. Teſte ſiquidem Dioſcoride, Teucrion à nonnullis Chamædrys nominatur: & vice verſa Chamędrys ab aliis Teucrion, propter vnius cum alterius in foliis ſimilitudinem.

Teucrion autem, vt Plinius ait, Teucer inuenit: addit, à nonnullis Hemionion, ab aliis Splenion dici: ſed hæc nomina ad Hemionitidem herbam pertinent, non ad Teucrion.

2. Huius verò Chamædryos & alia ſimilis ſpecies extat, cuius folia maiora auerſa parte inalbicant: coliculi, ſiue potius virgulæ duriores; ceteris priori ſimilis. Hæc fertur in Allobrogum ſiue Sabaudiæ ac Delphinatum montibus virere.

Leucas. Sunt qui velint Leucadem hanc eſſe, & quidem montanam. λευκὰς duorum ſiquidem eſt generum, vna ὀρεινὴ ſiue montana; altera ἥμερος ſiue ſatiua. Montana, vt Dioſ. tradit, latioribus eſt foliis, ſemine amariore acrioreque, & omnino efficacior quàm ſit ſatiua. in tanta autem veterum breuitate quis poterit certi aliquid ſtatuere?

At Chamædrys repens tenuium eſt partium, ac incidendi facultatem habet; calida & ſicca ordine propemodum tertio, veluti de Teucrio Galenus ſcribit; quamobrem & lienoſis confert: Recens ſiquidem cum oxycrato, vt Dioſ. aut aridæ decoctum, potenter lienem abſumit. Imponitur verò lienoſis cum aceto & ficubus: ſerpentum verò morſibus cum aceto ſolo. Poteſt autem omnia & quæ aſſurgens ſiue fruticans Chamædrys, proinde & citra errorem pro Chamedry accipi & vſurpari poteſt.

De Chamedry altera, ſiue Aſſurgente.

Cap. XXV.

Chamædrys aſſurgens.

CHAMÆDRYS altera recto, dodrantali, aut ſubinde altiore, lignoſo, duroque cauliculo aſſurgit, θαμνίσκου ſiue exigui fruticis ſpeciem referens, qui inde in ramulos complures diffuſus, folia adfert ambitu inciſa ac ſerrata, minora quàm quercus, aliàs eorumdem ęmula, repentis verò Chamædryos maiora: floſculi ſimiliter ſecundùm folia, & ad cauliculorum faſtigia eminent ſubpurpurei. radix multis fibris variè ſpargitur.

Naſcitur petroſis & aſperis; montes, loca arida, & aprica amat, nec hortos refugit.

Eodem, quo ſuperior, tempore & flores & ſemen perficit. Legendam cum ſemine Dioſcorides refert.

Græcis eſt χαμαίδρυς, à nonnullis χαμαίδρωψ ἢ λινόδρυς; Latinis Trixago, aut Triſſago, nec deſunt qui Τεύκριον vocitet, Dioſ. & Plinio auctoribus. Fuchſius & Matthiolus pro Teucrio depinxere: Germanis Groſſe Bathengell / Groſſe Gamanderlin. Poteſt hæc Trixago maior, Serratula maior, Quercula maior dici.

Ex tertio autem ordine eſt excalfacientium ac deſiccantium, Chamadrys, Galeno iudice, cum amaritudine acrimoniæ cuiuſdam particeps eſt. Lienes, eodem auctore, colliquat: cum aceto, addit Plinius. Vrinas ac menſes euocat, craſſos incidit humores, viſcera ab obſtructionibus expedit, incipientibus hydropicis auxiliaris, vt Plinius: aduerſus ſerpentium morſus cum vino & pota & impoſita efficax.

Trita ad ſuprà dicta, inquit Dioſ. digeritur in catapotia, ſiue, vt Plinius, in paſtillas. Purgat vetera vlcera & ſordida cum melle; caliginem etiã oculorũ diſcutit cum oleo, addit Plinius.

De Chamedry ſilueſtri. Cap. XXVI.

SILVESTRIS Chamedrys ramulos promit tenues, anguloſos, veluti geniculis diſtinctos, pedem aut ſubinde cubitum longos; circa quos per interualla folia latiuſcula, margine ſerrata, quàm repentis ſiue prioris Chamædryos paulò maiora molliorâque, quernis multò minora: floſculi elegantes ex quatuor foliolis circa faſtigia coliculorum ordine digeſti, cæruleo arrident colore; quibus valuulæ ſuccedunt latiores, in quibus ſemina parua. radix tenuis, fibris non deſtituitur. Huius coliculi non in altũ recte aſſurgunt, nec ſemper procumbentes

Chamædrys ſilueſtris.

bentes ſerpunt, ſæpè in latus inclinantur, veluti ea quę πλαγιόκαυλα Theophraſtus appellat; & tenuibus pilis vnà cum foliolis leuiter hirſuti.

Naſcitur pluribus locis in pratis iuxta flumina, riuulos, ſcrobes, ac fontes; ſubinde & in nemoroſis: & quibuſdam locis ratioribus foliis, paucioribuſque ramis, alibi ramoſior.

Reperitur verò & in ſiluis ac montibus alicubi, quod vel hirſutius, vel flore pallidius: pro loci videlicet & natalium genio, nonnihil à reliquis differens.

Iunio, Iulio, ac Auguſto cum floribus viget.

Ante notam Chamędryn vel etiam Teucrion, huic Chamędryos in Officinis nomē acceſſerat, ac pro Chamædry in medicamentorum compoſitionibus admittebatur; ſuperioribus deinde in notitiam perductis, Silueſtris ac Spuria Chamædrys appellari cœpit, à nonnullis verò etiam Teucrion Paluſtre: Germani Erdtweyhrauch.

Non eſſe autē Teucrion, nec legitimam Chamędryn, notius eſt quàm refelli opus habeat. Veteribus cognitam fuiſſe nō perinde manifeſtum.

Videretur ea eſſe poſſe, vel omnino proxima ei, quam Dioſ. ἱερὰν βοτάνην, id eſt, Sacram herbam appellat, ſi modò Herba ſacra, & Verbenaca, quæ Gręcis περιστερεὼν, differentes ſunt. Facit quidem differentes Dioſcorides, vnam poſt alteram ſeorſim deſcribens: verùm alij Auctores, Galenus videlicet, Paulus, Aëtius, & Oribaſius, dum Herbæ ſacræ nullam faciunt mentionem, ſed περιστερεῶνος tantummodò; atque hæc ipſa ἱερὰ βοτάνη etiam nuncupata reperiatur; vnam eamdemque eſſe variis appellationibus dictam apparet. Quæ ſi ita ſe habent, Chamædrys hæc ſilueſtris ἱερὰ βοτάνη nequaquam eſt.

Ceterùm particeps & hæc herba caloris eſt ac ſiccitatis, aperiendi atque expurgandi vi non integrè deſtituitur: poteſt inter ea, quæ iecur ac lienem aperiunt, admitti.

De Chamepityis. Cap. XXVII.

CHAMEPITYES tres, auctore ſunt Dioſcoride.

Prima multis per terram cauliculis quaſi repit: folia è ſingulis geniculis promit oblonga, anguſta, in tres particulas fiſſa: floſculi ex alis foliorum lutei. Tota herba nonnihil hirſuta, odore reſinam piceam, aut larignam refert. 1.

Dioſcorides hanc foliis eſſe ait Semperuiui minoris, tenuioribus, hirſutis, ac pinguioribus: atque huius quidem foliis, non exacte intuenti, mox eſſe apparet: nam ſingula foliorum ſegmenta, ipſa Semperuiui minoris folia ſatis referunt, eius videlicet, quod inter minora Semperuiua primum.

Altera ſpecies cauliculis eſt craſſioribus, quadrangularibus, ac geniculatis: ramis recuruis, foliis latis, & multipliciter diuiſis; dilute purpureis floſculis, è calycibus veluti Hyoſcyami, ſed longè minoribus: tenui ac longa radice, adhærentibus aliquot fibris. Et hæc hirſuta, ſubcandicans, & odore piceæ aut pineæ reſinæ; qui Chamæpityos hanc eſſe ſpeciem oſtendit, à vero idcircò receſſerunt, qui Chamædryn feminam nuncuparunt. 2.

Ramis hanc Dioſcorides eſſe ait ancoræ in modum recuruatis. Mirum videtur cur ancoræ comparauerit: ſed indicare voluit, repandas ſibi inuicem oppoſitas alas, ancoræ qualemcumque ſpeciem exhibere.

Tertia Camæpitys tenues omnino promit cauliculos, palmares: foliola perquàm exigua: floſculos paruos, e luteo pallentes, ad faſtigia cauliculorum: radiculas ſimiliter minutas, & tenuiſſimas: caneſcunt foliola cum ramulis; odor adeſt, qualis reſinæ pityinæ aut pineæ. 3.

Loca ruderata, ſaxoſa, ſabuloſa, vineta, & non rarò olíueta Chamæpityes amant: in hortis ſatæ luxuriant.

Iulio ac Auguſto cum floribus, ſuccedente mox ſemine vigent.

Χαμαιπίτυς Græcis; Latinis Ibiga, Aiuga, & quandoq; Abiga nominatur. In Officinis Iua,

Chamæpitys prima.

Chamæpitys altera.

Chamæpitys tertia.

Iua Artherica, Iua moſchata: Italis *Iua, Chamepitio:* Hiſpanis & Luſitanis *Pinitho*. Apud Germanos Vergiſs mein nicht: in Belgio, Veltcypres: à Gallis *Iue moſchate*.

Eſt autem Chamæpitys, vt ait Galenus, in ſiccando ordinis tertij, in calfaciendo verò ſecundi. expurgat interna viſcera: iocinoris ac renum vitiis vtilis: auriginoſis in vino pota prodeſt: menſes cùm epota, tum cum melle appoſita ducit: vrinam mouet. Ex hydromelite decocta, quadraginta diebus Iſchiadicos, vt fertur, ſanat. apud Heracleam Ponti, perinde ac Antidoto, aduerſus Aconitum ea vtuntur.

Puluis huius cum fico in pillulis ſumptus aluum emollit; mammarum duritias diſcutit: vulnera glutinat: vlcera putreſcentia ſanat cum melle appoſita. Et hæc quidem præcipuè prior præſtat; reliquæ duæ, prioris vim obtinent, ſed non adeò efficacem, Dioſ. auctore.

De Spuriis Chamæpityos generibus & Anthyllide altera. CAP. XXVIII.

SVPERSVNT præter legitimas Chamæpityes & aliæ duæ ipſis ſimiles, ſed ſpuriæ ac nothæ. vna Maior; altera Minor eſt.

1. Maior humi ſerpit inſtar prioris Chamæpityos, quam tenuibus, ſed tamen durioribus cauliculis, & foliis ſatis refert; niſi quòd huius ſubinde extremo margine nonnihil ſerræ modo inciſa conſpiciantur: flos ſimilis, ſed colore purpureus: ſemina in ſingulis calycibus quaterna:

radix

Chamæpitys ſpuria prior, ſiue Anthyllis altera.

Chamæpitys ſpuria altera.

Chamæpityos ſpuriæ alterius altera icon.

radix lignoſa, craſſa, ſubalbida, guſtu amara, Cichorij radici haud multùm diſſimilis. Tota hæc herba admodum hirſuta eſt, & odore graui prædita, haudquaquam grato, aut ad Chamæpityos accedente.

Altera Minor procumbentibus ac tenuibus pediculis, foliiſque inter legitimas primæ quoque ſatis ſimilis, ſed floſculi differunt, qui candidi ſunt, & inuerſos Lamij referunt; ipſis tamen longiores & patentiores: quaterna inde cohærent etiam ſemina: radicula mediocris craſſitudinis.

In nonnullis Hiſpaniæ regnis, tum & in Narbonenſi Gallia, in oliuetis, ac ſubinde ſecus agrorum margines Maior occurrit; Minor quoque ex Hiſpaniis ad Belgas peruenit, vbi locis incultis prouenire eam Carolus Cluſius refert.

Æſtate ac Autumno vtraque floret.

1. Prior à Luſitanis *Yerua crina* dicitur: plerique Iuam moſchatam nominant. & ſimilis quidem Iuæ moſchatæ ſiue Aiugæ, quam diximus χαμαιπίτυν appellari, ſed tamen haudquaquam Chamæpitys, vel odore ſolo (qui ingratus & grauis eſt) repugnante. Sed Anthyllis eſt altera, quam Dioſcorides Aiugæ foliis ramuliſque ſimilem refert, ſed hirſutioribus, breuioribus ac aſperioribus, flore purpureo, odore admodum graui, qualem hanc eſſe ſcripſimus. Haud perperàm idcirco à nonnullis Anthyllis Chamæpityides nominatur, ad differentiam prioris Anthyllidis.

Anthyllis altera.

Duæ etenim apud Dioſcoridem Anthyllides. vna Lenti ſimilia habet folia, altera, Aiugæ ſimilis; qualis eſt modò à nobis deſcripta. Non eſt autem hæc, nec Kali, nec eius aliqua ſpecies: omnes enim Kali ſpecies ſalſo humore redundant; iſta verò ſalſugine omnino caret.

2. Altera ad Anthyllidem alteram fortaſſis & referri poterit: ſed tamen ſpuriam ac Pſeudochamæpityn quoque dici quid vetat? eſt etenim Aiugæ ſimilis, non tamen legitima.

Anthyllidem autem alteram Chamæpityos ſimilitudinem referentem, præter alia, Dioſ. ait, cum aceto mulſo comitiales ſanare. Galenus hanc ſubtiliorum eſſe partium, & magis extergere poſſe, quàm priorem, ſcribit.

De Chelidonio maiore. CAP. XXIX.

Chelidonium maius.

CHELIDONII duo ex veterum ſententia genera, forma figuraque multùm differentia. Vnum Maius: alterum Minus.

Maioris Chelidonij cubitales, graciles, teretes, geniculati, ac nonnihil hirſuti cauliculi in nonnullas alas diſtribuuntur: folia ex pluribus ambitu crenatis cohærent, Ranunculi hortenſis filiorum æmula, ſed tamen maiora, teneriora, ac læuiora, eque cæſio ſiue dilute cæruleo colore vireſcentia: floſculi Leucoiis ſimiles, lutei; ſuccedunt ſiliquæ paruæ, anguſtæ, multò quàm Leucoij breuiores: ſemina in his exigua, ſublutea. radix breuis, intus foriſque croci colore, fibras concolores dimittit. Tota herba graueolens eſt, & quacumq; parte læſa aut vulnerata, lutei coloris ſuccũ acrem mordacemque, ac nonnihil amaricantẽ fundit.

Locis gignitur incultis, ſecus vias, in vepribus; circa veteres muros, in vmbroſis citius quàm in apricis.

Toto anno viret; ab Aprili menſe in multam Æſtatem floret: ſiliquæ intereà perficiuntur,

χελιδόνιον μέγα Græcis; Latinis Chelidonium maius, ac Hirundinaria maior: Officinis Chelidonia dicitur; à quibuſdam perperam Celidonium: Italis *Celidonia*: Hiſpanis *Celiduenha, Yerua de las golundrinhas*: Germanis Groſſe Schölwurtz / Schelkraut / Schwalbenkraut / Goldwurtz: Gallis *Eſclere, ou Eſclayre*: Belgis Gouwe / Stinckende Gouwe / Celidonie: Anglis Celondine: Bohemis Celidon. Inter nothas voces & παιονία, χοραζιά, ἀέβιος, γλαύκιον, πάνδιος ῥίζα, φελομήδειον, ὀθόνιον, & Fabium dici reperitur. Oribaſius Synop. lib. III. Othonnam etiam dici ait. Dioſcorides quoſdam Othonnam Chelidonij eſſe ſuccum opinatos fuiſſe refert. Aliam tamen Othonnam à Chelidonio differentem deſcribit, foliis Erucæ foraminoſis, de qua Pemptade altera in floris Africani deſcriptione. Athenæus & à quibuſdam Anemonem dici auctor eſt, multùm tamen vera Anemone à Chelidonio differens.

Auicenna cap. 199. Chelidonium appellat Cauchun, & à nonnullis quoque Memiran dici teſtatur: addit, pleroſque Minus Chelidonium, Memiran; Maius verò, Aluardachule ſiue Alexardahune appellare: cap. verò 486. Nemiren lignũ eſſe ait, veluti nodos ad nigredinem declinans, acutius quàm ſint venæ tinctorũ; ſatis oſtendens Memiren a Chelidonio differre.

Μαμίρας. Meminit Mamiræ & Paulus Ægineta, & Mamiran ceu radiculam quamdam eſſe ait cuiuſdam herbæ veluti nodos frequentes habentem; & quidem alio quàm de Chelidonio loco: quod & Chelidonij ac Mamiræ diſcrimen oſtendit.

Dictum

Dictum autem χελιδόνιον iſtud, non quòd aduentu χελιδόνων, id eſt hirundinum, demum proueniat, aut abeuntibus illis pereat; nam, vti diximus, toto anno reperiri poteſt: ſed quia excæcatis pullis hac herba matres reſtituere viſum in opinione ſit, ſed tamen vana, & à veritate aliena. Læſam ſiquidem extrinſecus pullorum nonnullorum auium oculorum aciem, interpoſito tempore ſponte reſtitui, & creberrimè hirundinis, teſtatur Cornel. Celſus lib. 6. cap. 6. Vnde (vt idem inquit) locus fabulæ per parentes id reſtitui herba, quod per ſe ſaneſcit. Affirmat idem Ariſtoteles De hiſtoria animalium lib. 6. Pullorũ hirundinis, ait, adhuc recentium oculi, ſi quis ſtimulo eos vexauerit, renaſcuntur, & cernendi vim poſtea planè recipiunt.

Chelidonium autem maius euidenter calefacit, deſiccat, & ordine quidem tertio, atque vnà validè extergit.

Succus herbæ ad viſum acuendum vtilis eſt; abſtergit enim & diſcutit craſſa, quæ circa oculi pupillam hærent aciem obtundentia: & quidem, vt Dioſ. ait, in æreo vaſe cum melle decoctus.

Radix Regio morbo medetur, & præſertim citra febrim, ex fellis obſtructione nato: aperit enim, & ab infarctu fel & iecur liberat. Manducata eadem radix dentium dolores ſedare fertur: prodeſt & vlceribus ſerpentibus cum vino.

Succus è foliis, caule, radiceque, ineunte Æſtate, inquit Dioſ. extrahendus; atque in vmbra ſiccatus, in paſtillos digeritur.

De Chelidonio minore. CAP. XXX.

Chelidonium minus.

MINVS Chelidonium foliis viret ſubrotundis, læuibus, glabris, ac reſplendentibus; quàm hederæ minoribus. tenues, breues, humique plurima parte procumbentes cauliculi floſculos promunt luteos, quales Ranunculi, quibus & veluti huius exiguum ex ſeminibus congeſtum capitulum ſuccedit, verùm minus. radix è tenuibus fibris conſtat, quibus adhærent aliquot protuberantia veluti grana, triticeis magnitudine ſimilia.

Naſcitur in pratis, ſecus vias, ad ſcrobes foſſaſque, locis riguis ac humentibus paſſim vulgare.

Circa Martij Kalendas exit, paulò pòſt floret; Aprili deficere incipit; Maio integre perit; pòſt difficile fuerit vel radiculam eius reperire.

χελιδόνιον μικρὸν; Latinis Cheliduniũ minus, & Hirundinaria minor appellatur: in Officinis, ac à nonnullis Scrophularia minor, Ficaria minor: Serapioni Memiren: Italis *Fauoſcello:* Germanis Feigwurtzẽ kraut/ Blaternkraut/ Kleyn ſchwalbenkraut/ Pfaffenhödlin/ Meyenkraut: Gallis *Eſclere, petit Baſſinet:* Belgis Speencruyt, Cleyn gouwe.

Poteſt iſtud ab Hirundinibus nomen inueniſſe ſuum, nam circa ipſarum hirundinum aduentum apparere incipit, ſed tamen prius quàm ipſæ recedant, iam diu euanuit.

Calidam quoque ac ſiccã facultatem & iſtud Chelidonium obtinet, ipſo etiam maiore acrius ac calidius; Ranunculis potentia proximum.

Cutem celeriter, vt Gal. ac Dioſ. aiunt, exulcerat: ſcabros vngues eiicit. Succus radicum per nares attractus, aut ipſis impoſitus, caput per ipſas nares expurgat.

Poſterior ætas ad hæmorrhoïdes radicibus vnà cum adhærentibus granulis vtitur, quę huius ſucco, cum vino, aut laborantis vrina permixto ſæpius ablutæ contrahuntur, ac dolore ſopito reſiccantur. Sunt etiam qui exiſtiment, vel geſtatam ſolummodò herbam prodeſſe aduerſus earumdem dolores poſſe.

De Scrophularia. CAP. XXXI.

SCROPHVLARIA, quæ Maior cognominatur, quadrangularibus, ac ſubinde cubito altioribus aſſurgit caulibus, colore ex obſcuriore purpura nigricantibus, interiùs vacuis. fo- I.

Scrophularia.

Betonica aquatilis.

lia ab vno veluti geniculo ſemper bina,contra ſe poſita,lata, acuminata,per margines crenata,vrticę maioris ſimilia,ſed maiora, nigriora,& haudquaquam attactu vrentia,ſiue pungentia: floſculi in ſummo alarum paruuli,colore obſcurè purpurei, forma exiguas caſſides ſatis exprimentes; in rotundis, ſed tamen acuminatis capitulis ſemen ſuccedit exiguum. radix albida, veluti nodos ac tubercula multa profert,& obliqua vt plurimùm naſcitur, quandoque idcircò & progerminans.

Secus agrorum margines, in ſcrobibus ſiccis non rarò prouenit,ac in ſiluis.

2. Huic verò & alia caule,foliis,floribus,capitulíſque ſimillima eſt.caules quandoque paulò craſſiores: folia etiam ſubinde exiguum maiora: radices autem huius nequaquam nodoſæ, aut tubercula eminentia habentes, ſed ex multis tenuibus fibris commiſſæ,quibus à ſuperiore potiſſimùm differens eſt.

Hæc iuxta aquas profluentes emicat; ac ſecus ſcrobium riuulorumque margines, ac fluuiorum ripas: in aridis vix reperitur.

Vtraque Iulio ac Auguſto cum flore viget: ſemen inde matureſcit.

1. Priorem paſſim Scrophulariam vocant, Maioris cognomen adiiciunt ad differentiã Chelidonij minoris, quod diximus Scrophulariam minorem dici. Appellatur verò & Millemorbia, Ferraria, Caſtrangula: ac Germanis Braunwurtz/ Saurwurtz/ Groſz Feigwurtzenkraut: Italis *Scrofolaria*: Gallis *Scrophulaire*: Belgis Groot Speencruyt. Non eſt Galeopſis, ſiue Galeobdolon; deſideratur enim præter alia odor grauis, quo Galeopſis prædita eſt.

2. Alteram Betonicam aquatilem nonnulli nominant,parum tamen cum κέςρῳ, ſiue Betonica conuenientem: Clymenon alij affirmant, quod à Dioſcoride foliis deſcribitur Plantaginis; cum cuius,haud huius reſpondent: ſemen quoque non hederæ, quale Clymeni Plinius eſſe tradit.

Belgæ hanc Beeckſchuym,& Sancti Antonij herbam ſubinde nominant. Ruellius (ſi non fallimur) Segeiam vulgò Gallorum appellari refert.

1. Vtraque autem facultate calida & ſicca eſt. Prior ad duros glandularum tumores,quos Græci χοιράδες, Latini ſtrumas,vulgò ſcrofulas appellant;& hæmorrhoidum cum dolore tumores prodeſſe fertur. Nonnulli vel collo appenſam,vel aliàs geſtatam ad ſanitatem conferre te-

re temerè prædicant: alij radicem cum butyro inſulſo tuſam, loco haud inſolato, ſed humenti ad dies xv. reponunt, mox lento igne decoquunt, percolatum aſſeruant, quo ſtrumas & hæmorrhoides illinunt non abſque ſucceſſu.

Alterius folia abſterſoria vi prædita, ad praua ac fœtida vlcera plurimùm prodeſſe feruntur: & cum melle ſuccus horum decoctus. 2.

De Conyza. Cap. XXXII.

Conyza maior.

Conyza maior altera.

Conyzæ duo genera Theophraſtus refert: marem & feminam. Dioſcorides tertium addit medium quoddam inter vtraque. Poſterior ætas circa harum notitiam nonnihil laborat; pleriſque has, nonnullis alias pro Conyzis oſtendentibus.

Quæ pro prima legitima Conyza habetur, complures à radice ſubinde caules promit teretes, lignoſos, ſeſquicubitales, interdum altiores. folia ex virore pallent frequentia, oblonga, veluti Oliuæ, ſed ampliora, duploque vt plurimùm maiora. Floſculi ad alarum faſtigia alterni, pediculis tenuibus inſident, lutei, Erigeri ſimiles, qui in pappos vaneſcunt; quibus ſubeſt ſemen exiguum, vt Hieracij. radix craſſa non abſque fibris perennat. 1.

Tota planta cum ſuauitate quadam graueolens eſt, hirſuta, pinguis, & lento glutine occupata.

Solo maritimo, & Auſtrino cælo gaudet, circa Adriatici ſinus littora, tum & circa Romam & Florentiam reperitur. In Narbonenſi quoque Gallia, haud procul Monſpelio, ſecus vias ac vinearum margines: nec non in agro Valentino & Murciano Hiſpaniæ, & ſupra Olyſſiponem, teſte Carolo Cluſio.

Altera Conyza maior, ab aliis pro prima ſpecie iudicata, folia habet, quàm ſuperioris, latiora, inſtar Verbaſculi ſiue Primulæ Veris, ſed tamen minora, nigriora, & lanuginoſiora, ſiue molliora. caules rotundi, ſeſquicubitales quoque vel altiores, & ipſi lanugine quadam aſperi, in ramulos diuiduntur; quorum faſtigiis aliquot floſculi adſunt oblongi, ſtaminei, coloris lutei, aut ex luteo nonnihil purpuraſcentes, qui & in pappos ſoluuntur. radix ramulos hinc inde in obliquum ſpargit. Et hæc ſtirps graui quoque, non admodum tamen ingrato odore, prædita eſt, ſed haudquaquam glutinoſa. B.

Conyza media.

Conyzæ mediæ ſpecies altera.

Conyza minima.

Locis apricis ac aridis frequens; petroſa & veteres etiam muros non refugit.

Medium Conyzæ genus cándida quoque lanugine pubeſcit, ac grauis odoris viroſum quiddam ſpirat: folia eius oblóga, digitum lata, caules teretes ac recti, cubito altiores. Flores in faſtigiis ramulorum Chamæmeli ſimiles, ſed non medio orbiculo ſiue diſco tantummodò, verùm & ambitu lutei, & paulò maiores, qui & in pappoſam lanuginem abeũt. radix fibras dimittit cõplures.

Locis gaudet humidis, ſecus profluentes, vel etiam reſides aquas nuſquam ferè non obuia.

Huius verò & aliud quoddam eſt genus, caules quod profert craſſos, leuiter ſtriatos, ſed interiùs inanes vacuoſque, circa faſtigia in ramulos diuiſos: folia, quæ caulem plurima ambiũt, margine criſpa ac veluti inciſa: flores lutei ſunt: fibræ ſimiliter pro radicibus nigræ. Molli tenuiq́ue lanugine & hæc tota incaneſcit, ſed minùs graueolens. Flos in lanuginem etiam perit, mellis odorem quadamtenus referens.

Exit in quibuſdam Hollandiæ aquoſis, &, vt fertur, circa Atrebatum quoque alicubi fines, locis paluſtribus.

Minor Conyza exigua eſt herba, palmum aut dodrantem alta, incana quoque ac lanuginoſa, odoreq; ceteris referens: folia exigua ſunt: flores Chamæmeli mediis orbiculis, ac Tanaceti ſimiles,

les, è colore luteo ſubnigricant, qui vti aliorum, in lanuginoſos ac molles pappos pereunt. radix tenuis eſt.

Humidis ac riguis locis creberrima exit.

Præter hanc verò & alia oſtenditur Minor, caule cubitali, vel altiore aſſurgens, eoque gracili, ramoſo, hirſuto, atque glutinoſo: foliola anguſta veluti Linariæ, ſed lanuginoſa, ac pinguia: floſculi ſecundùm ramulos tenues, lutei, in lanuginem abeunt. radix tenuis. hæc, quàm priores, odoratior eſt.

Apud Hiſpanos in agro Toletano, & in Narbonenſi Gallia pleriſq. locis reperta ſcribitur.

Florent Conyzæ plurima Æſtatis parte; ſed tamen prior Maior, & altera Parua ſub Autumni tempus potiſſimùm.

Κονύζα, Latinis Conyza; Plinio Cunilago. Gaza Policariam & Pulicariam appellat; differt tamen à Pſyllio, quod & Pulicaria dicitur. Officinis incognitæ ſunt Conyzæ.

Priorem nonnulli apud Hiſpanos *Yeruam pulgeram* appellant; alteram Maiorem ad Baccharim Dioſcoridis ſunt qui referre ſtudeant, cum qua ſimilitudinis tam exiguum obtinet, vt pro ea haberi nequeat. Extant maioris Conyzæ inter ſpurias voces multæ appellationes, vt κυνοζεματῖτις, θαναΐς, τανάχιον, φύκος, ἰσχύς, δείνοσμος, βρεφοκτόνος, ἀνυβίας, ἠδεμίας, Intybum, Militaris, Deliarium, Febrifuga, Phragmoſa, Muſteros, Piſſa; hanc autem marem Theophraſtus appellat. 1.

Mediam Conyzam Germanorum plerique Dürrwurtz/ & Donnerwurtz vocitant: Bohemi Blatij trauk. 2.

Minor Theophraſto femina eſt: aliis Panion, vel Libanotis; vt inter nothas appellationes reperitur.

Ceterùm Conyzæ omnes calidæ ſunt ac ſiccæ; Media tamen, & Minorum prior, ceteris infirmiores.

Folia earum, quæ viribus præſtant, cum vino ad menſes ducendos, & fœtus eiiciendos, & contra vrinæ ſtillicidia, regium morbum, dyſenteriam bibi, Dioſcorides refert, & Comitiales ex aceto pota adiuuare. Decoctum horum in inſeſſu vuluæ medetur: ſuccus ex oleo efficaciter horroribus oblinitur; capitis dolores hoc modo illitus etiam ſanat.

Suffitu ac ſubſtratu herba ſerpentes fugat, culices abigit, pulices necat. folia ſerpentium plagis & tuberculis conuenienter imponuntur; idem auctor: conſentit Galenus.

De Cynogloſſo. CAP. XXXIII.

CYNOGLOSSO folia ſunt oblonga, lata, exigua, molli tenuique admodum lanugine pubeſcentia, attactu læuia: caulis cubitalis, rotundus, & ipſe aliquatenus incaneſcens, in alias diuiſus, circa quas ordine digeſti floſculi punico colore purpuraſcentes: ſuccedunt ſingulis quaterna ſimul cohærentia ſemina aſpera, & lapparum modo veſtitui inhærentia, medius inter quæ ſtilus exiguus, non raro durus ac pungens. radix craſſa, recta, altè dimittitur.

Arenoſis, incultis ac deſertis locis, ſubinde etiam nonnihil humentibus gignitur, iuxta ſemitas item ac vias. Variat autem non raro huius magnitudo pro regionum, in quibus naſcitur, diuerſitate, ac cæli mutatione: quibuſdam ſiquidem in regionibus multò quàm in Germania amplior, maioribusque foliis exit; alibi verò etiam minor, humilior, & anguſtioris eſt folij; quale, quod Creticum quidam cognominant.

Viget caulis cum floribus Iunio ac Iulio, qui non primo, ſed altero vel etiam tertio anno demum aſſurgit. Primo etenim anno folia tantummodò Cynogloſſos promit, caule deſtituitur, atque hoc tempore à Dioſ. obſeruata, caule vidua trahitur: Sed non minùs in huius quàm in Dictamni deſcriptione lapſus eſt, quòd nullum florem ſemenque ferre contra veritatem ſcriptum reliquit. *Dioſcoridis lapſus.*

Græcis Κυνόγλωσσος ἢ Κυνόγλωσσον dicitur; Latinis Lingua canis. Plinio eſt Cynogloſſos; qui duas eius ſpecies refert: ſed quæ de priore ſcribit, ex cap. de Bugloſſo apud Dioſcoridem tranſlata apparent. alteram ait lappas minutas ferre; quæ vtique eſt Cynogloſſos modò deſcripta. *Plinius notatur.*

Extant verò & apud Apuleium, & partim inter nothas appellationes, & alia huius ſpuria nomina, vt Φθίγια, ἐμειώνιον, σπλήνιον, ſiue Spleneion, καβάλλιον, ſiue καβαλλάτιον, σκόλιμος, πύργις, λούκελος, Canina Lingua, Macedonica: Germanis eſt Hundszungen: Belgis Honts tonghe: Hiſpanis *Lengua de perro*: Italis *Lingua di cane:* Gallis *Langue de chien*: Anglis Houndes tunghe: Bohemis Pſy hazyk.

Aëtius lib. 1. & Tetrabibli tertij lib. 2. Limonium & Cynogloſſum eamdem eſſe ſtirpem ſentire videtur: Ad cuius ſententiam ſtabiliendam non parum faciunt, Galenus in lib. de ſimp. medic. facul. Oribaſius, ac Paulus, qui Limonij, ſiue Lemonij meminerunt, Cynogloſſi *Limonium.*

Cynogloſſum abſque flore.

Cynogloſſum cum flore.

Eufraſia.

præterito aut ſuppreſſo nomine. Rondeletius Glaſtum ſilueſtre eſſe voluit, ſed ſilueſtre Glaſtum à ſatiuo perquam exiguùm differens eſt, vt lib. 3. cap. 28. dictum eſt.

Ceterùm Cynogloſſi radix & folia, cum mediæ temperaturæ proxima quadam frigiditate, emolliendi quoque vim obtinent.

Aluum, inquit Dioſ. decoctum herbæ cum vino emollit: alopeciis (quas videlicet acres humores excitant) cum vetere adipe ſuillo folia permixta; & ambuſtis medentur. addit Dioſ. & canum morſibus. quod fortè è totius ſubſtantiæ proprietate poſſunt. Radix ſub cineribus cocta, & ſubdita, internarum ſiue cæcarum hæmorrhoïdum dolores lenire fertur.

De Eufraſia. Cap. XXXIIII.

TENVIS ac exigua eſt herba Eufraſia, palmum alta; cauliculi tenues ſubnigricant ramoſi: foliola perquàm minuta, ambitu ſerrata; circa quæ floſculi albicantes apparent, luteis tamen ac purpureis punctis minimis notati. radix tenuis, fibroſa.

Naſcitur locis herboſis non omnino aridis, ſed incultis, ſecus agrorum margines, ac vias, non rarò in ipſis viis. Auguſto ac Septembri menſe paſſim floret, tuncq; potiſſimùm agnoſci datur, & colligi optimum eſt. colligitur tota, ac reſiccata deinde reponitur.

Eufra-

Eufraſiam à multis annis Medici appellant: poſteriores εὐφροσύνην, Euphroſynen nominant: eſt tamen & aliud εὐφρόσυνον, ipſum videlicet Bugloſſum: à nonnullis verò Ocularis, & Ophthalmica, ab effectu vocatur: Germanis eſt Augentroſt: Belgis Ooghen trooſt: Itali, Hiſpani, ac Galli Latinum nomen ſeruant: Anglis Eyebright: Bohemis Ambrozka.

Calida autem & ſicca hæc herba, ſed tamen magis ſicca quàm calida.

Ad oculos plurimum commendata. poteſt & ſola & quouis modo aſſumpta, videndi potentiam conſeruare, adaugere, debilem ac deprauatam reſtituere. Datur autem commodiſſime in puluerem trita: additur non rarò Fœniculi ſemen pari pondere, & nonnihil maceris, qui interior eſt nucis Myriſticæ tenuis ac odoratus cortex, quibus ſachari tantum additur, quantum eſt omnium ſimul pondus. Huius mixturæ cochlear aut per ſe, vel cum exiguo vino exhibetur manè corpore ieiuno, & quidem per continuos non modò dies, ſed & menſes quandoque.

Fit & ex Eufraſia vinum vindemiæ tempore, cuius vſu ſenum etiam oculi reiuueneſcere feruntur, auferrique omne oculorum impedimentum, viſuſque defectionem; præſertim pituita crudiſque humoribus redundantibus, vt auctor eſt Arnoldus Villanouanus.

De Eufraſia altera. CAP. XXXV.

Eufraſia altera.

QVAM Eufraſiam alteram vocari contigit, cum legitima haudquaquam conuenit, niſi quòd ſimiliter ac illa vnicaulis, & ramoſa ſit. Prodit huic à radice vnicus teres cauliculus dodrantalis, nonnumquam etiam pedem ſuperans, in ramulos ac alas complures diſtributus; quibus folia adhærent parua, oblonga, anguſta, acuminata, deorſum vt plurimum reflexa, ac veluti dependentia: floſculi ſecundùm folia exeunt colore rubentes. radix tenues dimittit fibras.

Vliginoſis, non aridis prouenit locis, in pratis ſubinde ac vmbroſis occurrit.

Iulio ac aliquot pòſt menſibus cum flore conſpicitur.

Eufraſiæ alterius nomen, cur hæc ſibi aſciuerit, dici nequit. Crateogonon non eſſe (quod plerique volunt) caulis à radice vnicus, non plures, atque hic quidem nec geniculatus, nec calamo ſimilis, oſtendit.

De temperamento aut facultatibus aliis nihil, quod adferatur, occurrit.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMAE LIBER TERTIVS.

PRÆFATIO.

*P*RÆCEDENTE *libro, quæ ab elementis* A.B.C.D.E. *incipiunt, cum genere aut ſimilitudine coniunctis, deſcriptæ ſunt. Hoc verò libro ſuccedunt ab* F.G.H.I.K. L. *nominis ſui initium habentes, vnà cum ſuis affinibus atque cognatis explicandæ. Quarum prima Filipendula.*

DE FILIPENDVLA. CAPVT PRIMVM.

Filipendula.

Filipendula montana.

OBLONGA folia Filipendulæ ſunt, ex ſegmentis compluribus, longiuſculis, & ambitu ſerratis cõpoſita, veluti Potentillæ, ſiue Argentinæ, duriora tamen, nigriora, ſaturatiùs virentia, minora, tenuiuſque diuiſa. caules inter hæc aſſurgunt ſtriati, duri ſubinde bipedales in ramulos faſtigio diuiſi, quibus inſidet denſa coma ex floſculis ſex foliorum cãdidis, tenuiter odoratis, inſtar radiantis ſtellæ ſtaminibus in medio concoloribus. ſuccedit ſemen ſquamoſum, veluti in rotundum capitulum coactum. radix nigricans fibras hinc inde ſpargit, quæ in rotunda capitula, ac nodulos extuberant inſtar Pæoniæ feminæ, quibus tamen minores.

In aſperis, aridis, ac petroſis apud Germanos ac Britannos humilior exit; in hortis luxuriat, ac altiùs attollitur.

Iunio ac Iulio in flore eſt, ſuccedente mox ſemine.

Vulgò Filipendula, ac Philipendula: à Nicolao Mirepſo φιλιπένδουλα appellatur: Germanis Roter ſteinbrech .i. Saxifraga rubra; item & Wildgarben .i. Millefolium ſilueſtre: Italis ac Hiſpanis, nec non Gallis Filipendula.

Apparet eſſe à Dioſ. Oenanthe appellata herba, quæ differt ab Oenanthe ſilueſtris vitis

florente

florente fructu. Deſcribitur autem Oenanthe herba à Dioſcoride his quidem verbis: Οἰνάνθη φύλλα ἔχει ὥσπερ σταφυλῖνος· ἄνθη δὲ λευκά· καὶ καυλὸν παχύν, σπιθαμιαῖον· καρπὸν δὲ ὥσπερ ἀτραφάξιος· ῥίζαν μεγάλην, κεφαλὰς ἔχουσαν πλείονας, στρογγύλας: Hoc eſt Latinis verbis: Oenanthe folia habet Paſtinacæ ſimilia, flores candidos: caulem craſſum dodrantalem; fructum verò veluti Atriplicis: radicem magnam, capitula multa rotunda habentem. *Oenanthe.*

Cum qua deſcriptione Filipendula ſatis reſpondet. Folium ſiquidem eius Paſtinacæ, non tenuifoliæ, quæ Paſtinacæ Dauci nomine à Galeno agnoſcitur: ſed alterius latioris folij, ſatis (ſi forma ſpectetur) ſimile apparet, minus interim, durius, ac nigrius: flos albidus conuenit: caulis in aridis ac petroſis dodrantem ſæpè non excedit: ſemen ſquamoſum Atriplicis haud abſimile: radix ampla in multas extuberat glanduloſas appendices.

Præter hanc verò & aliam quamdam Filipendulam in altorum montium iugis reperiri Lobelius refert, caule dodrantali, rotundo, nonnihil ſtriato; floribus in cacumine albicantibus, cuculli aut galericuli forma, foliis Filipendulæ minoribus: cuius radices oblongæ, glanduloſæ, quæ non ex fibris, ſed cauli proximè adhæreant. Deſcribitur autem & à Clariſſ. C. Cluſio hæc eadem, ſed non Filipendulæ, verùm Alectorolophi Alpinæ nomine, in præaltus Pannoniæ montibus à ſe reperta. 2.

Matthiolus & alias pingit, quas appellat Oenanthes; quarum vna vel Bulbocaſtanon, vel ei proxima; reliquæ ad Sij genus referendæ, quod Iuncum odoratum ſcripſimus appellari, & pro loci ratione non exiguùm formam commutare.

Ceterùm Filipendula, ac præcipuè eius radix, manifeſtè calida ac ſicca eſt, aperiens, & abſtergens, cum nonnulla tamen adſtrictione.

Decoctum radices vrinam & calculos pellit: dyſuria ac vrinæ ſtillicidio laborantibus prodeſt. Simile de Oenanthe Dioſcorides ſcriptum reliquit: Radix è vino vrinæ, inquit, ſtillicidio conuenit.

Matthæus Syluaticus, ac Simon Ianuenſis puluerem radicis aduerſus morbum comitialem commendant; atque cibis frequenter permixtum valde vtilem & efficacem referunt, & contra tormina, inteſtinorumque flatus conuenire, præſertim addito Fœniculi ſemine quoque affirmant.

De Regina Prati. CAP. II.

Regina prati.

CVM Filipendula ſimilitudinem nonnullam hęc habet. Folia eius ex pluribus quoque collecta, ſed Agrimoniæ ſimiliora, dura, per oras crenata, interiore parte inalbicant, ſuperiore rugoſa apparent veluti Vlmi. caulis ad tres aut quatuor pedes, vel altiùs ſubinde attollitur anguloſus, inanis, colore è rubicundo purpuraſcens; in cuius faſtigio complures floſculi racematim cohærentes, candidi, ſuaue olentes inſtar Filipendulæ: ſemina parua, recurua, tria quatuórve ſimul implicantur, exiguum capitulum efformantia. radix ſubeſt odorata, in diuerſa tendens, foris nigricans, interiùs obſcurè ſubrubens.

Secus ſcrobes, & foſſas aquas habentes, nec non fluuiorum ripas, tum & in ipſis pratis gignitur: gaudet aquoſis ac humidis.

Iulio ac Auguſto cum flore potiſſimùm viget; eſt tamen & ſubinde Iunio reperiri.

Recentior ætas Reginam Prati nominat, & non rarò Capri barbam: Vlmariam quoque à ſimilitudine foliorum cum Vlmi: Germanis Geiſzbart. Eſt autē alia ab Hirci barba Græcis τραγοπώγων dicta. Belgæ vulgò Reynette appellant: Galli *Barbe de cheure.* Cum Rhodora Plinij ſimilitudinis aliquid obtinet, ſed tamen eamdem eſſe affirmari nō poteſt. Quam Galli, inquit lib. XXIIII. cap. XIX. Rhodoram vocant, caulem habet virgę ficulneæ modo geniculatum: *Rhodora.*

culatum: folia Vrticæ, in medio exalbida, eodem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum. Et eſt quidem caulis huius virgæ oblongæ ſimilis, & circa exortus foliorum quaſi geniculatus: folia ſingularia (ſegmenta videlicet totius) ambitu, vti Vrticæ, ſerrata, ſed non in medio, verùm ſubtus albicantia, quæ circa Autumni tempus, vnà cum rubentibus cauliculis, etiam ruborem citò peritura contrahunt.

Ceterùm Barba Capri facultate frigida ac ſicca, coniunctam adſtringendi potentiam manifeſtam habet.

Radix decocta, aut in puluerem contrita vtilis dyſentericis, aluei & ſanguinis vndequaque fluores ſupprimit.

Flores in vino cocti quartanos tollere circuitus feruntur.

De Thalietro. CAP. III.

Thalietrum magnum.

Thalietrum minus.

EIVS, quod ad Dioſ. Thalietrum referendum putatur, duo occurrunt genera: Maius ac Minus. Maius non vnius eſt modi, ſed aliquot nonnihil differentes ſpecies complectitur.

1. Inter Maiora primum, caulem attollit bipedalem, aut altiorem, ramoſum, ſtriatum, quaſi anguloſum, articulis geniculatum, intrinſecus cauum, ſubinde è punico colore purpuraſcentem, non rarò herbacei coloris: folia ampla in multas particulas latas, ſed tamen oblongiores, diuiſa; quarum plurimæ anteriùs duabus ad minus inciſuris denticulatæ. color foliorum ſaturatior ſuperiùs, inferiùs dilutior. flores in faſtigiis racemoſi, exigui, quorum muſcoſa ſtamina è pallido candicant, incaneſcentem veluti lanuginem oſtentantes. ſequuntur valuulæ triangulares exiguæ, in quibus ſemen teres. obliqua & lutea radix eſt, lateque ſerpens, & pleriſque locis germina emittens; ſtirpem ita multiplicans.

2. Huic ſimile alterum, ſed folio ſaturatiùs virente, & minore: cauliculo rotundiore, nullaſque ſtrias habente.

3. Tertium Thalietrum caules promit altiores, craſſiores, punico non rarò colore purpuraſcentes: folia maiora, latiora, cæruleo colore virentia: lutea floſculorum ſtamina. radix, vt aliorum, ſerpens. Grauioris iſtud odoris, quàm reliqua.

4. Quarti, floſculi dilutam Violæ nigræ purpuram reddunt, luteis tamen ſupereminentibus apicibus; reliquis primum ſatis refert.

5. Minus Thalietrum, ordine quintum, cauliculos edit tenellos, dodrãtales: foliola paruula:

floſculos

floſculos raros; è luteo langueſcunt quorum ſtamina. radix tenuis nigricat, ac dura eſt. Odor huius grauis quoque, vti priorum.

Primum in vtraque Germania, ſubinde in pratis ſecus ſcrobes & riuulos occurrit, quandoque etiam ad margines agrorum locis vliginoſis. 1.

Tertium ex Hiſpaniis in Belgium venit. 3.

Quintum in campeſtribus maritimis locis apud Belgas reperitur: alibi etiam in montoſis, 5.
vt in Baldo Italiæ monte, in quo prodire fertur.

Iulio ac Auguſto præcipuè florent, non rarò tamen vel priùs, vel ſeriùs. ſub hiemem herba perit, radice reſtibili: Vere noua prodeunt germina ac folia.

Inter recentiores nonnulli Pigamum appellant, quaſi πήγανον, id eſt, Rutam; vnde & à pleriſque Ruta paluſtris: alij Pſeudo-Rhabarbarum, ac Rhabarbarum Monachorum vocitant, propter radicis luteum colorem: ſed neutrorum videtur ſententia admodum probanda. Veriſimilior eorum apparet, qui Thalietrum eſſe iudicant: quod Dioſcor. folia tradit habere Coriandri pinguiora paulò, & caulem Rutæ, in quo folia. Θαλίκτρον, inquit Dioſcorides, φύλλα παραπλήσια κορίῳ ἔχει· λιπαρώτερα δὲ· καὶ καυλίον πηγανίου πάχος, ἐφ' οὗ τὰ φύλλα. id eſt, Thalietrum folia habet Coriandro ſimilia, pinguiora tamen; caulem Rutæ craſſitudine, in quo folia.

Folium autem horum à nobis deſcriptorum, maiorum quidem, Coriandri primis foliis non ineptè comparari poteſt, & iiſdem paulò pinguius ac craſſius: caulis craſſitudine Rutæ graueolentis reſpondet.

Dicitur verò θαλίητρον etiam θάλικτρον facili lapſu ex η in κ. Latini nomen ſeruant.

Ceterùm à nobis deſcripta Thalietra maiora, tēperatè calida, ac vnà reſiccantia apparent.

Folia eorum oleribus admixta aluum nonnihil commouent. Radicis decoctum idem potentius præſtat. Dioſ. Thalietri folia trita vetera vlcera ad cicatricem perducere refert: Galenus addit, citra morſum exſiccatoria eſſe.

De Fumaria. CAP. IIII.

Fumaria.

VALDE tenera herbula eſt Fumaria: cauliculi eius tenues, veluti genicula habentes, ramoſi, vix ſurſum, niſi adminiculo fulciantur, attolluntur, ſed in latus vt plurimùm declinant. folia circumquaque exigua ſunt, per margines diuiſa, veluti Coriandri, quæ ſimul cum cauliculo ſubcandido colore virent. flores ſpicatim digeſti exigui circa faſtigia ramulorum ex purpura rubent: valuulæ ſuccedunt rotundæ, minutulæ, in quibus ſemen paruum. radix tenuis rectè dimittitur.

In agris frumentariis inter hordea, & poſt meſſem in vineis ac hortis, aliiſque perinde cultis naſcitur.

A Maij initio in multam ſæpè Æſtatem cum flore reperitur, atque tunc colligi, reſiccari, ac reponi maximè conuenit.

Καπνὸς καὶ καπνιον, quandoque etiam καπνίτης: Latinis Fumaria: Plinio Capnos: In Officinis Fumus terræ. Appellatur verò & κορυδάλιον, κόριον, μαρμαρίτης, κάνδαρις, ſed vocibus inter nothas reiectis: Germanis Erdtrauch / Taubenkropff / Katzenkerbel. Italis *Fumoterra:* Belgis Grijſecom & Duyuenkeruel: Hiſpanis *Palomilha:* Gallis ac Anglis *Fumiterre:* Bohemis Polnyrucka.

Facultate autem Fumaria haud calida (vt creditum fuit) ſed refrigerans eſt, & aliquantulùm ſicca; aperit tamen, & per venas expurgat.

Confert omnibus quibus vel ſcabies vel alia quæuis cutis fœditas moleſta eſt; tum & lue venerea laborantibus: hepar & lienem ab infarctu liberat: ſanguinem puriorem reddit: non rarò & quartana laborantibus conducit.

Datur

Datur decoctum herbæ, vel quod ex eius ſucco Serapium conficitur: vtilis eſt & aqua deſtillata. Decoquitur ſubinde cum lactis ſero; hoc modo ſub finem Veris ac æſtiuis menſibus ſcabioſis prodeſt.

Paulus Ægineta vrinas bilioſas liberaliter promouere ait: iocinoris obſtructioni languorique mederi, ſtomachum confirmare, & aluum emollire.

Dioſcorides ſuccum Fumariæ (eius quæ in hordeis naſcitur, Ægineta addit) cum gummi τριχίασιν curare ait, pilis qui pungunt priùs euulſis, alios enim renaſci prohibet.

De Fumaria altera. CAP. V.

Fumaria altera.

Et hæc admodum tenella eſt herbula, ſed altior quàm prior Fumaria, cauliculos profert perquàm tenues, & circa eos folia exigua, ambitu haud inciſa, & clauiculas paruas at tenuiſſimas, quibus propè adſiſtentibus adhæret, ac ſeſe affigit: floſculi circa faſtigia albidi, nonnihil, ſed dilutè admodum, rubeſcentes; ſuccedentibus exiguis valuulis, in quibus ſemen. radix tenuis vti prioris altiùs deſcendit. Tota herba è virore quoque inalbicat veluti Fumaria prior, cuius non modò colorem, ſed & ſaporem refert.

Circa ſepes, ſenticeta, agrorum margines, quandoque & prope veteres muros exit.

Prouenit, floret, vigetque eodem, quo prior, anni tempore.

Ex recentioribus nonnulli hanc Splith vocitant, ac Corydalem herbam eſſe exiſtimant, cuius mentionem facit Galenus lib. XI. de ſimp. med. facul. vbi Corydalis auis facultatem refert. At Corydalis herba Fumaria apparet ſuperior, quæ inter nothas voces, vt ſcripſimus, Corydalion nũcupata reperitur. Plinij prior Capnos citiùs hæc eſſe videtur, quàm Pedes gallinaceos vocari refert; nam ſuperior, Capnos altera huic eſt. Plinius ſiquidem duas Capnos deſcribit lib. XXV. c. XIII.

Prima, ait, quam Pedes gallinaceos vocant, naſcens in parietinis ac ſepibus, ramis tenuiſſimis ſparſiſque, flore purpureo, viridis. Similis & nomine & effectu: ſed alia eſt Capnos, fruticoſa, prætenera, foliis Coriandri, cinericij coloris, flore purpureo: naſcitur in hortis, & ſegetibus hordeaceis.

Facultate autem priori vulgari Fumariæ ſimilis hæc exiſtimatur. Plinius vtrique ſimiles tribuit vires. De prima ſic ſcribit: Succus caliginem diſcutit; itaque in medicamenta oculorum additur. De altera verò; Claritatem facit inunctis oculis. Matthiolus præſtare Splith ait aduerſus colicos dolores, ſiue virens aſſumatur, aut arida in puluerem trita cum vino bibatur, pluribus continuis diebus.

De Geraniis, ac primùm de Geranio tuberoſo. CAP. VI.

GERANIORVM complures reperiuntur ſpecies. Ex his duæ Dioſ. notæ, Tuberoſæ radicis vna, altera Maluæ folio.

Primum Geranium, Tuberoſum cognominatum, multis luxuriat cauliculis tenuibus, teretibus, & aliquantulùm ramoſis: folia, vt Ranunculi vnius, in multas fiſſa ſunt lacinias, ad Anemones cuiuſdam accedentia, maiora tamen: flores in ſummis ramulorum alis eleganter, ſed dilutè rubentes, exiguis Roſis perſimiles, oblongum, tenuem, acuminatumque, inſtar Gruis roſtri, poſt ſe ſtylum relinquunt; vnde nomen. radix craſſa, rotunda, tuberoſa, non abſque nonnullis fibris.

In Dalmatia, Illyrico, nonnulliſque aliis Orientem verſus Prouinciis locis incultis, nullo ſerente, exit: apud Germanos, tum & alibi hortenſe eſt.

Tota

Geranium tuberoſum.

Tota propemodum Æſtate floriferum.

Γεράνιον Græcis; Latinis Gruinalis, vulgò Roſtrum Gruis, aut Roſtrum Ciconiæ, à ſimilitudine roſtri Gruis ac Ciconiæ: à nonnullis quoque Acus moſchata, aut Acus paſtoris: Italis *Geranio, & Roſtro di grua:* Hiſpanis *Pico de ciguona, Pico del grou* : Germanis Storckenſchnabel: Gallis *Bec de Cigogne :* Belgis Opevaers beck : Anglis Storkers bil: Bohemis Czapynůſek.

Appellatur autem iſtud primum, vulgò Geranium Tuberoſum: à nonnullis quoque Geranium Bulboſum, ab extuberantibus in rotunditatem radicibus. Dioſcoridis etiam eſt primum, quod ſpuriis vocibus πελωνῖτις, τρίκης, γερανογέρων, Ouchinaſtrum, aut Echinaſtrum nuncupatum reperitur.

At temperie Geranij Tuberoſi radices exiguæ cuiuſdam caliditatis participes videntur: edules eſſe Dioſcorides refert, & drachmæ pondere in vino potas, vteri inflationes diſſoluere. Plinius præterea reficientibus ſe ab imbecillitate, huius radicem vtiliſſimam ait, bibique contra phthiſim drachmam eius in vini cyathis tribus in die.

De Pede Columbino, altera Geranij ſpecie.

CAP. VII.

ALTERI Geranij ſpeciei, cui Pedi Columbino nomen, folia ſunt rotundiuſcula, mollia, exiguæ ac minoris Maluæ foliorum æmula, minora interim, candidiora, minùs glabra, ambituque ſerrata : cauliculi dodrantales, ſubinde duorum dodrantum, tenues, nonnihil piloſi, humi repentes, ſimilibus foliis conueſtiuntur, quorum alarum faſtigiis floſculi inſident paruuli, ſubpurpurei, ac poſteà capitella minuta, Gruini capitis modo roſtrata. radix tenuis & fibroſa.

Pes Columbinus.

Secus vias, locis deſertis, & non rarò incultis quoque reperitur, non modò in Germania, ſed & alibi.

Floret cum aliis plurima Æſtatis parte.

Pedem Columbinum vulgò appellant: Germani Taubenfus / Scarter kraut : Belgis Duyuen voet : Gallicè *Pied de pigeon*; Geranium hinc dici poteſt Columbinum. Dioſcoridis alterum eſſe Geranium ſatis apparet, cuius aliquot ſpuriæ extant voces, quarum tamen pleræque ad ſubſequentium aliquod, vel ad alias herbas magis referendæ videntur, vt ſunt ὀξύφυλλον, μερξύξ, μυῤῥὶς, καρδάμωμον, ὀρίγανον, Pulmonia, Cicutaria, & Gruina.

Ad hoc genus videtur verò & referendum 2.
Geranium illud, quod à Calceolario ſibi miſſum Matthiolus refert. Caules huius geniculati, molliter hirſuti, ac in plures diuiſi ramulos, humi repunt vti Maluæ, cuius folia, aut citiùs Altheæ, huius quoque referunt, aliquanto tamen longiora. Floſculi in ſummis ramulorum

ſaſtigiis è purpura, & quandoque quidem dilutiore rubent, exigui, oblongioris formæ, quibus ſuccedunt Gruum roſtris ſimilia, oblonga, & acuminata. radix tenuis & oblonga eſt.

Iuxta Monſpelium nonnullis locis ſponte naſcitur.

Ceterùm Geranium alterum Dioſcorides quidem nullius ait in Medicina eſſe vſus: Recentiorum tamen plerique Pedem Columbinum ad inteſtinorum tormina vtilem referunt, & balneis percommodum.

De Geranio Robertiano. CAP. VIII.

Geranium Robertianum.

GERANIVM Robertianum cauliculos profert cubito ſæpenumerò altiùs aſſurgentes, teretes, geniculatim articulatos, vt plurimùm rubentes, nonnullisque pilis oblitos; Folia ex interuallis fiſſa, Cicutæ aut Myrrhidis ſimilia, ſed minora, ad Chærephylli magis accedentia, nonnihil hirſuta, colore quoque ſæpenumerò rubicunda. Floſculi in cacuminibus emicant purpurei, ex quinque compoſiti foliolis, quorum ſingulos mucronatus & acuminatus ſequitur Gruini roſtri modo eminens apiculus. radices ſubſunt fibroſæ. Tota herba odore eſt graui ſatis, atque haud iucundo.

Exit Geranium iſtud non rarò iuxta veteres parietes, ac maceries, in ruderibus, ac arborum exciſarum caudicibus, locis humentibus, ac vmbroſis, & frequenter aſſioſis.

Floret ab Aprili in multam æſtatis partem; hieme etiam viret herba; à frigoris iniuria nec facilè offenditur.

Germani Ruprechts kraut/ ſubinde Schartenkraut/ aut Klein Scholwurtz: Belgæ Robrechts kruyt appellant, atque inde Ruberta, ac Roberti herba nuncupata eſt. Ruellius Robertianam dixit herbam: Nos Geranium Robertianum.

Conferenti autem Geranium iſtud cum tertia Dioſcoridis Sideritide, conuenire ſatis apparet, atque ipſa tertia eſſe Sideritis. Dioſcorides ſiquidem tres adfert Sideritides; Vnam Marrubij; Proximam Filicis folio; Tertiam verò in parietibus ac vineis naſcentem.

Reſpondent Geranij Robertiani natales: folia quæ ſcripſimus ad Chærephylli accedere, Coriandri non repugnant: in ramulis ſiue cauliculis ac floribus exigua remora.

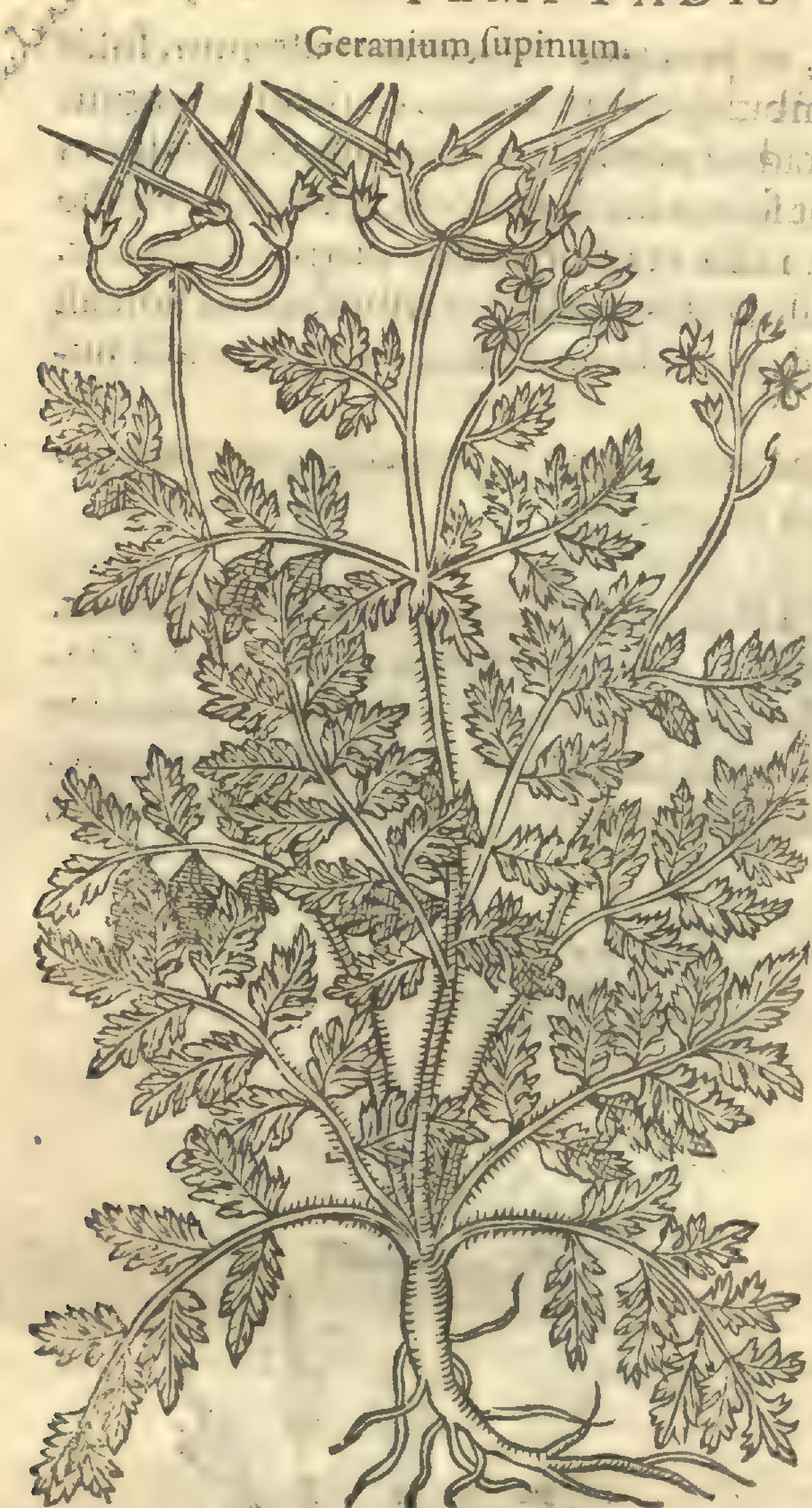
Sideritis tertia. Deſcribitur autem Sideritis tertia à Dioſcoride his quidem verbis: Ἔχει φύλλα πολλὰ ἀπὸ μιᾶς ῥίζης ὅμοια κοριάνῳ, περὶ καυλίοις σπιθαμιαίοις, λείοις, τρυφεροῖς, ὑπολεύκοις, ἐνερευθέσιν. ἄνθη δὲ φοινικᾶ, μικρά, γευομένῳ πικρὰ γλίσχρα. id eſt: Folia à radice habet numeroſa, ſimilia Coriandri, circa cauliculos dodrantales, leues, teneros; ſubalbidos, ac ſubrubentes: flores phœniceos, guſtu amaros & viſcoſos. Hanc autem & à Crateua Heraclean appellari ait, ac in parietinis & vinetis naſci.

Facultate autem Robertianum Geranium aliquantulum quidem refrigerans; ſed tamen & abſtergens cum adſtrictione quadam. ad mamillarum pudendorumque vulnera ac vlcera conducit; ſanguinem etiam profluentem ſupprimere poſſe putatur. Quod & de Tertia Sideritide Dioſcorides: Huius, inquit, impoſita vis eſt, vt cruenta & recentia vulnera glutinet.

De Geranio ſupino, ſiue Quarto. CAP. IX.

QVARTI Geranij oblonga ſunt folia, tenuibus multiplicibuſque ſectionibus diuiſa, veluti ex pluribus minoribus, Coriandri ſimilibus, ad vnum pediculum compoſita: cauliculi viticuloſi, oblongi, modicè hirſuti, non rarò dilutè rubentes, in quorum faſtigiis veluti laxæ paruæ vmbellæ, è quibus floſculi, in reflexis, recuruis aliquantulum pediculis ſeni aut ſepteni apparent, exigui, quinquefolij, rubentes; ac deinde parua capitula acuminatis ac mucronatis apicibus roſtrata: ad baſim quorum conceptacula quædam, in quibus ſemina minuta

Geranium ſupinum.

nuta & oblonga. radix gracilis & candida, altè dimittitur. Sternuntur humi non modò folia, ſed & cauliculi late ſubinde proſerpentes.

Iuxta vias, ac ſemitas, margineſque agrorum, ac non rarò, in ipſis aruis, locis aridis ac arenoſis ſpontè natum frequenter reperitur: riguâ ac herboſa non amat.

Tota æſtate floriferum eſt: hiemis tempore herba ipſa viret.

Germani hoc Geranij genus propriè Storkenſchnabel appellant: Belgę Oyeuaers beck, id eſt, Roſtrum Ciconiæ: dicitur etiam à nonnullis Acus paſtoris: à Valerio Cordo Geranium ſupinũ. eſt tamen non modò iſtud ſupinum ac repens, ſed & alterum genus, quod Pedẽ Columbinũ diximus vocitari. Habetur verò iſtud & à quibuſdam pro Plinij Geranio, quod ab ipſo primo deſcribitur loco lib. XXVI. cap. XI. his verbis: Geranion aliqui Myrrhin, alij Merthryda appellãt. Simile eſt Cicutæ, foliis minutioribus, & caule breuiore, rotundo, ſaporis & odoris iucundi. Sed quod pro Geranio hoc loco à Plinio refertur, Græcorum eſt Myrrhis, quam cum Geranio confundit. *Plinius notatur.*

Facultatem autem iſtud Geranium cognitam aut exploratam nullam habet; videtur autem refrigerans, & aliquantulùm eſſe reſiccans, cum nonnulla adſtrictione: ac recentibus cruentiſque vulneribus commodum: & aduerſus inflammationes incipientes vtile.

De Geranio Batrachioide. Cap. X.

Geranium Battrachioides.

Geranium Batrachioides alterum.

GERANIVM iſtud Ranunculum hortenſem, ac præcipuè Silueſtrium alterum, foliis ſuis refert, quæ profundis inciſuris diſſecta, ambituque ſunt ſerrata. cauliculi aſſurgunt complures, teretes, aliquátulùm lanuginoſi, mox à radice rubentes; in quorum faſtigiis flores quales fere Ranunculi, at colore cærulei: ſuccedunt ſeminum exigua conceptacula, è medio quorum tenuis prodit ſtylus Gruini roſtri æmulus. radix craſſior multis cirris confibratur.

2. Huius verò & alia quædam ſpecies eſt priori ſimilis, foliis paulò minoribus, cuius floſculi eleganti colore rubent, & quandoque odorati quodammodò moſchum referunt. radix huius proſerpens, pluribus etiam fibris capillatur.

Sunt hæc Gerania natura ſua quoque ſilueſtria, ac locis exeunt parum cultis; at planis potiùs quàm montanis: vtrumque ad hortos non raró transfertur.

Flores æſtatis plurima parte vigent.

Geranium Batrachioides, γεράνιον βατραχιοειδὲς, à Ranunculi ſimilitudine nomẽ inuenit. Primum genus vulgò Ranunculum Cæruleũ appellant: Fuchſius Gottes gnadt, id eſt, Gratiam Dei vocitat. Quod rubentis eſt floris, Acus moſchata à non paucis dicitur, quo nomine & Geranium Tuberoſum appellatur, cuius flores cũ huius ſatis & colore & forma cõueniunt.

Ad Medicinæ vſum neutrum recipitur: Fuchſius tamen quod cærulei eſt floris, inſigni ait in ſanandis vulneribus effectu præditum.

De reliquis duobus Geraniis. CAP. XI.

Geranium ſeptimum, ſiue Geranium gruinum.

Geranium montanum.

PRÆTER hactenus memorata ac tradita Gerania, & alia duo L. Fuchſio deſcribuntur.

1. Vnum foliis admodum laciniatis: cauliculis lanuginoſis, & vti aliorum à radice ſtatim rubentibus; floſculis purpureis, ex quibus capitella Gruini capitis inſtar roſtrata naſcuntur. radix. intus candida, foris ſublutea eſt.

2. Alterum priori ſimile quodammodò, ſed foliis, floribus, radicibuſque maius ac amplius: ramuli eius tenues lanuginem quamdam quoq; habent: folia tenuia in lacinias diuiſa: flores in faſtigiis purpurei, quibus ſimilia capitella, Gruini quoque capitis formam referentia, ſubnaſcuntur. radix interiùs exteriuſque rufo colore rubet.

In agrorum limitibus, ac iuxta ſepimenta ac ſcrobes, quod prius eſt: alterum verò & in montanis ac ſaxoſis in Germania gignitur.

Æſta-

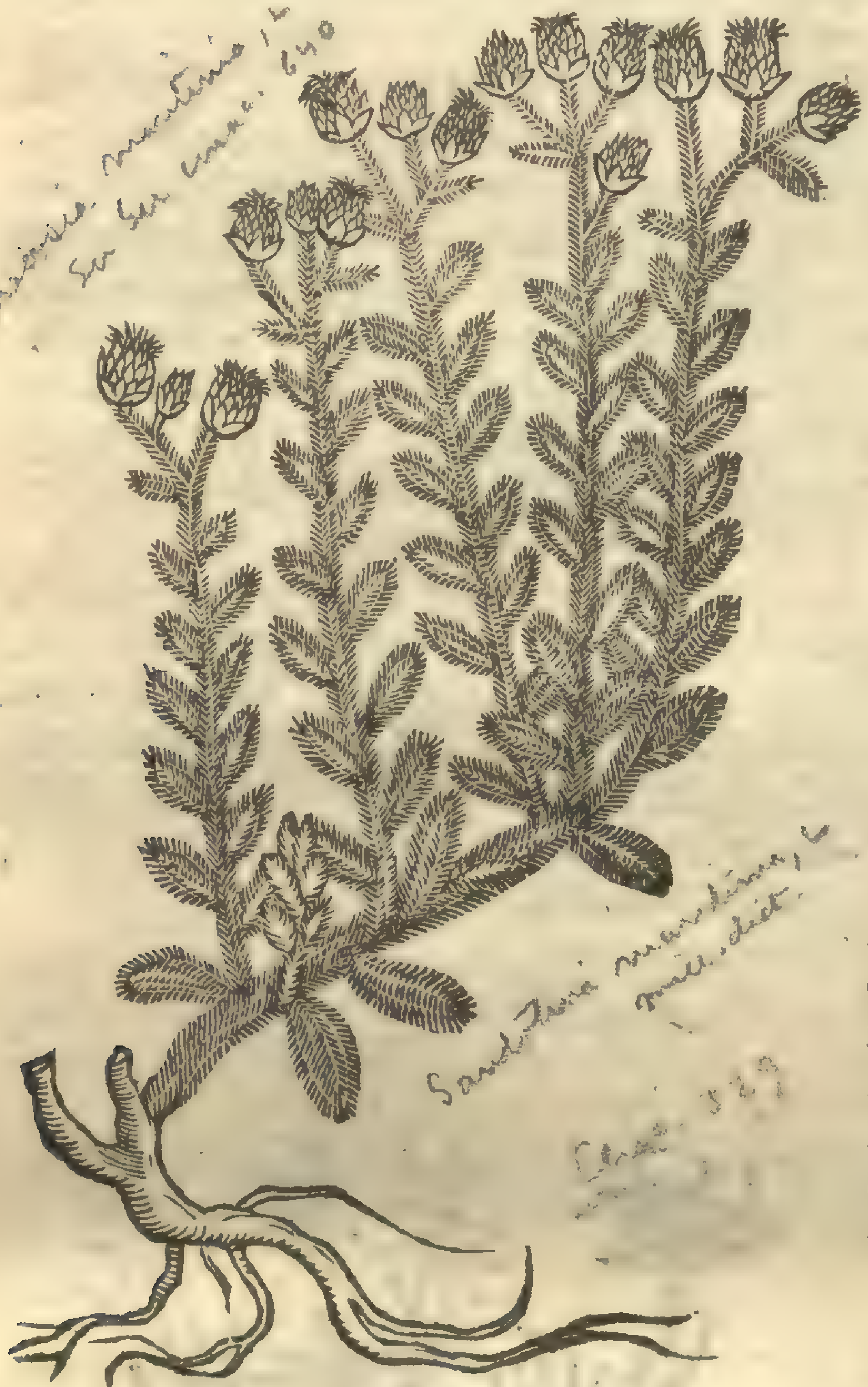
Æſtate flores vtriuſque apparent.

Nomen Fuchſius priori Kranichalſz/id eſt, collum Gruis dedit;ſecundum Blutwurtz/hoc eſt,Sanguinariam radicem appellat,à mirifica in ſiſtendo ſanguinis profluuio facultate. Montanum Geranium verò & iſtud dicitur.

Nullum autem, vt idem refert, ad ſanguinem vndequaque emanantem compeſcendum præſtantius hoc Geranio eſt, quod vnicum de eius potentia ac viribus referendum occurrit.

De Gnaphalio. CAP. XII.

Gnaphalium marinum.

CAVLICVLI ac ramuli Gnaphalio tenues,palmum alti,circa quos foliola parua, oblonga, vnà cum cauliculis ac ramulis denſa, candida,mollique lanugine pubeſcentia; quorum pro tomento vſus eſſe poteſt: capitula in faſtigiis emicant Abrotoni corymborum æmula: floſculi lutei ex his prodeunt, aut aurei fulgoris. radix in diuerſa tendit, dura ac lignoſa.

Haud procul à mari inculta amat: in Narbonenſi Gallia pleriſque locis copioſum.

Flores vigent menſe Iulio, ſemen inde perficitur.

Græci γναφάλιον appellant. Dictum autem Gnaphalion, quòd foliis ipſius teneris loco γναφάλου, id eſt, tomenti vtantur, vt Paulus Ægineta ſcribit. Plinius etiam Chamæzelon dici auctor eſt lib. 27. cap. 10. rectiùs fortaſſis Chamæxylon, quaſi humile Goſſipion: tomentoſa ſiquidem ſua lanugine molli candidaque Goſſipij lanuginem refert: vnde & à nonnullis Tomentitia & Cotonaria nominatur: ab aliis Centunculus,& Centuncularis dicitur,quæ vox inter ſpurias ac nothas occurrit. Plinius autem Centunculũ lib. XXIIII. cap. XV. ait Græcos Clematidem vocare.

Extant verò huius & hæc inter nothas appellationes vocabula, ἰρὲς, ἀμπέτοκος, ἀναφαλὶς, ἀνάξηπος, γελασὸ, Centuncularis, & Albinum; quæ poſterior appellàtio propter albicantem colorem huic haud perperàm conuenit.

Porrò Gnaphalion cum modica quadam adſtrictione reſiccat.

Bibuntur,inquit Dioſcorides, efficaciter folia cum vino auſtero ad dyſenteriam.

De Goſſipio ſiue Xylo. CAP. XIII.

GOSSIPIVM cubiti altitudine fruticat: ramulis brachiatur: latiuſcula,& quaſi triangula Vitis aut Alceę inſtar ferè inciſa ſunt folia,ſed minora,molliora,incana,ad tomenta etiam vtilia: flores lutei in medio nonnullo purpureo, qui poſt ſe nuculas veluti parua mala relinquunt,Ariſtolochię rotundę vnius fructui haud abſimiles,qui & matureſcentes ſpontè finduntur: in his autem vnà cum ſemine,molliſſima, candidiſſima lanugo ex ipſis hiantibus fructus rimis non rarò dependens,quæ ad veſtes ex ea conficiendas,netur. ſemen oblongum eſt, guſtu haud inſuaue. radix exigua, fibroſa.

Non modò in Aſia,Africa,aut in Tylo Arabici ſinus inſula,de qua Theophraſtus; verùm & in non paucis ad Europam pertinentibus locis diligenter ac ſtudioſè colitur, veluti in Melita & Candia inſulis maris Mediterranei, tũ & alibi in calidis Auſtrũ verſus ſitis regionibus.

Græcis eſt ξύλον καὶ γοσίπιον: Latini voces ſeruant: Officinis Lanugo, Bompax,& Cotum: Italis *Bombagia* & *Cotone*: Hiſpanis *Algodon*: Germanis Baumwol: Gallis, Belgis & Anglis Cotton.

Meminit huius Theophraſtus lib. 4. cap. 9. ſed abſque nomine, & arborem ait eſſe Lanigeram Tyli inſulæ. Nec mirum videri debet, ſi ſtirpem incognitam,& in remotis regionibus naſcentem arborem eſſe putauerit, cùm & hac ætate, qua plurima in cognitionem venerunt, lanugo huius Baumwoll/ id eſt, arborea lana à Germanis, vt diximus, appelletur.

Goſſipium ſiue Xylon.

De hoc autem Theophraſtus ita ſcribit: Proferre verò eamdem inſulam, Tylon ſcilicet, & arbores lanigeras multas, proditum eſt; has autem folium habere ſimile Viti, ſed minus; fructum verò in quo lana magnitudine mali, quem cùm tempeſtiuæ maturitatis ſit aperiri, ac lanam excipi, ex qua telas contexunt.

Theophraſti locus emendatus. In Græco exemplari, vbi legitur Καρπὸν δὲ οὐδὲν, &c. ſuperflua dictio οὐδὲν: ſi enim fructum fert magnitudine mali, in quo lana, quo tandem modo nullum ferre affirmari poterit?

Plinius de eodem lib.xix. cap.i. Superior (ait) pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Goſſipion vocant, plures Xylon, & ideò lina inde facta Xylina. Paruus eſt, ſimilemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla ſunt eis candore mollitiáve præferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Ægypti gratiſſimæ.

Lana huius fruticis quàm multis vſibus ſeruiat, non eſt huius inſtituti referre.

Combuſtæ cinis, non minùs quàm papyri, ſanguinem profluentem è vulneribus ſiſtit.

Seminis medulla tuſſientibus difficulterque reſpirantibus auxiliatur, &, adaucto genitali ſemine, ad Venerem inuitat.

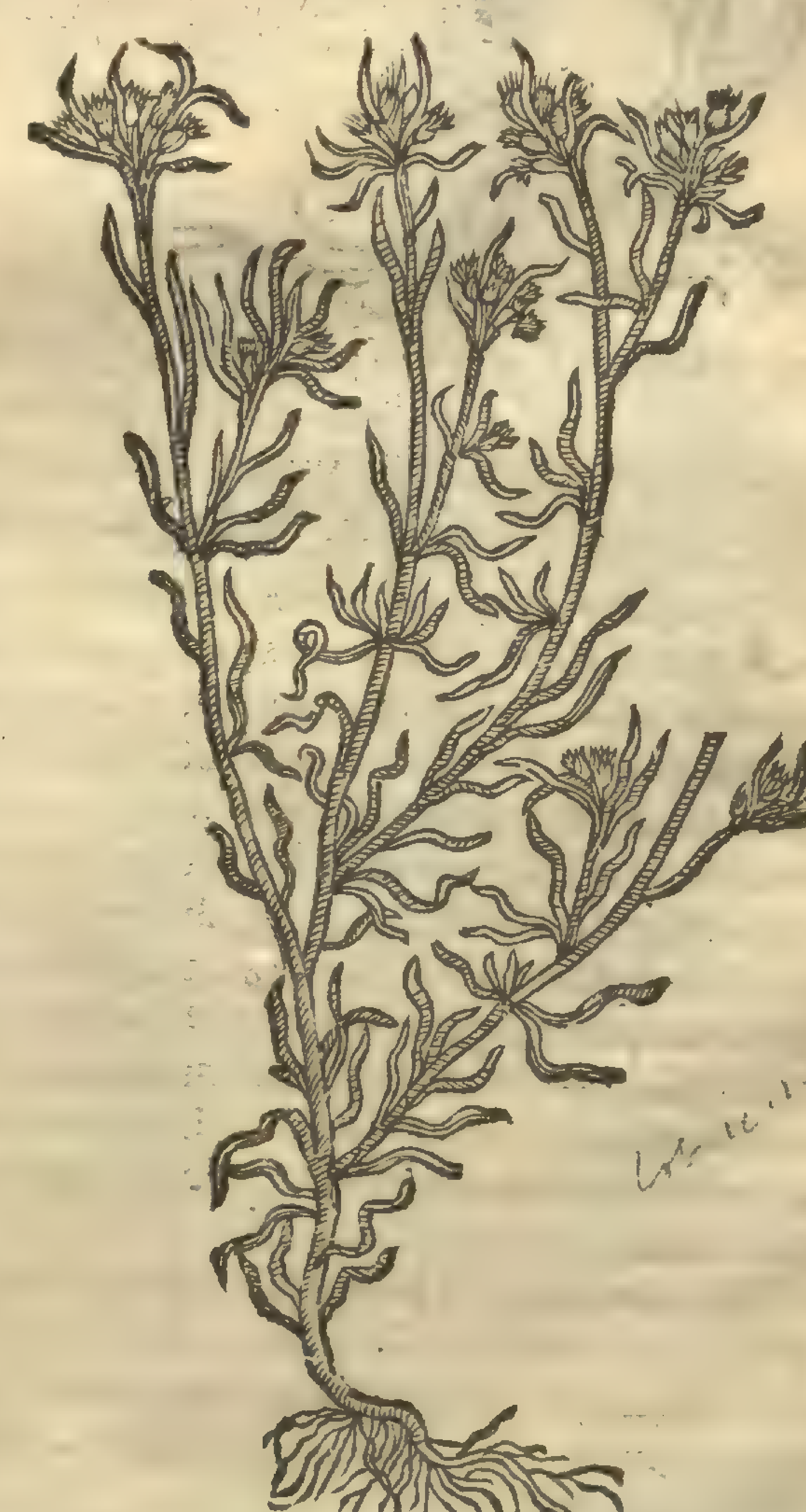
Oleum ex ſemine expreſſum lentigines tollit, aliaſque cutis infectiones delet.

De Filagine ſiue Impia. CAP. XIIII.

Filago ſiue Impia.

Filago minor.

MOL-

MOLLIS quoque ac tomentoſa herba Filago eſt, cauliculos promit tres aut quatuor 1.
dodrantales, quandoque altiores, circa quos foliola oblonga, anguſta, vtraque autem molli ac araneoſa lanugine pubeſcentia. floſculi in faſtigiis cauliculorum eminent è luteo pallentes, in pappos tandem euaneſcentes, quorum poſterius nati, longioribus inſidentes pediculis, priores ſuperant. radix tenuibus cirris confibrata.

Huius & alia ſpecies, cauliculis foliisque incanis, mollibus ac lanuginoſis, priori ſimilis; ve- 2.
rùm flores non in cacuminibus, ſed ſecundùm coliculos, ordine diſpoſiti, ponè folia exeunt priori ſimiles, qui & in pappos ſoluuntur.

Tertia etiam eſt quædam Filago, lanuginoſis coliculis, foliis floribuſque in cacumine 3.
priori ſimilis, ſed humilior ac multò minor.

Reperiuntur Filagines locis ſterilibus, arenoſis, ſubinde circa aridas ſcrobes, in ſiluis, & in neglectis agris.

A Maio in Auguſtum vſq; cum flore vigent, atque his menſibus opportunũ eas colligere.

Recentior ætas Filaginem appellat: nonnulli quoque Piloſellam; ſunt tamen & aliæ Piloſellæ. Gnaphalij autem ſpecies exiſtimatur; quam ob cauſſam & à nonnullis Gnaphalion dicitur: Germani Ruhrkraut vocant. Plinij Impia eſſe apparet, de quo lib. XXIIII. cap. XIX. his verbis: Herba Impia vocatur incana Roriſmarini aſpectu, thyrſi modo veſtita, atque capitata: inde alij ramuli exurgunt ſua capitella gerentes: ob id Impiam appellauere, quoniam liberi ſuper parentem excellant.

Reſiccantem ac nonnihil aſtringentem facultatem hæc herba habet.

Aqua ab hac deſtillata ad Cancrum, præcipuè mammillarum, magni eſt vſus: continet enim occultos cancros ne exulcerentur, cum linteolis ſemel in die impoſita. Sunt verò & qui Aſari foliis, huius aqua madefactis, non infeliciter ad Cancros reprimendos vtantur.

De Piloſella, ac primùm de Maiore. CAP. XV.

Piloſella maior.

DVÆ reperiuntur appellatæ Piloſellæ, forma differentes, quarũ vna Maior, altera Minor.

Maior Piloſella tenuibus ac viticuloſis coliculis, aſperis & hirſutis humi ſerpit, ſubinde & radiculas dimittens: folia forma oblonga, lata, non tamen magna, & ipſa hirſuta, ſuperne virentiora, inferiùs inalbicant: flores in tenuibus pediculis ſinguli farcti, lutei, Hieracij æmuli, ſed minores, qui & in papposſam lanuginem reſoluuntur, cui ſubeſt ſemen. radix digitalis longitudinis fibris multis capillatur.

In colliculis terrenis, & aggeribus, circum agros frequens per Germaniam vtramque reperitur.

A primo quoque tempore in multam æſtatem floret.

Piloſellam recentior ætas appellat, & ad differentiam ſequentis, Piloſellam maiorem. Nõnulli Auriculam muris nominant; differens tamen eſt à vera Muris Auricula. Germanis Nagelkraut: Italis verò, Gallis & Hiſpanis *Piloſelle*: Belgis etiam Naghel-cruyt & Muyſoor.

Facultate autem hæc aliquantulùm calida, & reſiccans, abſtergens quoque, & vnà ſimul adſtringens. Alui fluores reprimit, dyſentericis & cœliacis ea propter vtilis. ad vulnerum curationem eadem plurimùm poteſt, cùm foris admota, tum & potionibus admixta, ad horum curationem inſtitutis. Laudatur & decoctum eius ad enterocelas, quas recenter natas curare poſſe, aliquot diebus epotum, ſperatur. Succus dolentibus auribus immiſſus, dolores lenit.

Baptiſta Sardus hepaticis admodum vtilem ſcribit, omnes ſiquidem Iocinoris obſtructiones aquam ab hac deſtillatam aperire; eamdem quoque ad vlcera tibiarum commendat, præſertim Rhodomelitis, Lithargyri & Myrrhæ ſingulorum vnc. ij. ad libram vnam aquæ additis, cum quibus vbi triduo inſolata fuerit, colanda, & ad vſum reſeruanda eſt.

De Piloſella minore. CAP. XVI.

Piloſella minor.

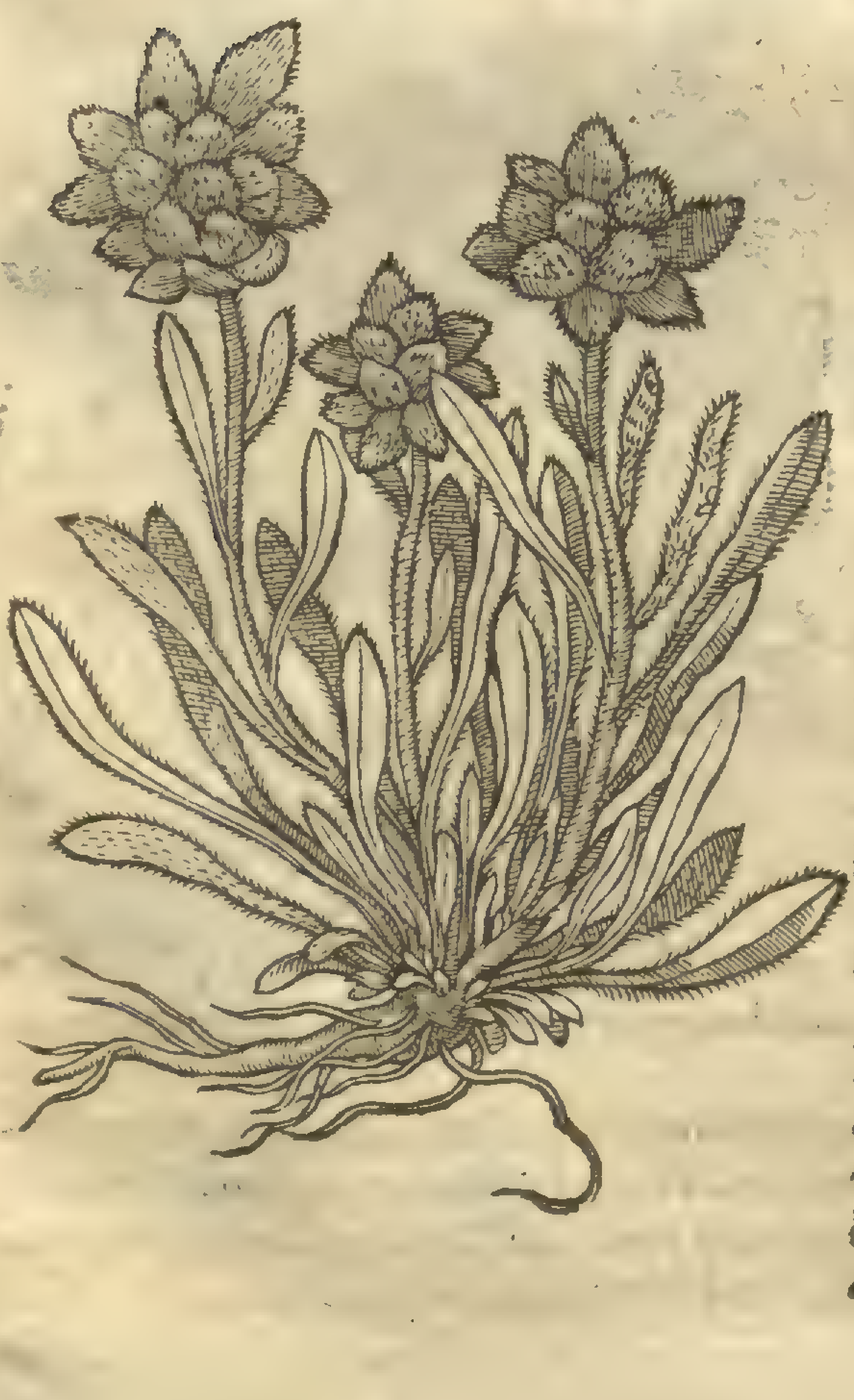

1. Leontopodium Matthioli.

2.

1.

2.

MINOR hæc quàm ſuperior, mollior, & candidior: foliola eius tenui lanugine incandicant, inter quæ cauliculus exit, cuius faſtigio floſculi inſident paruuli quatuor, quinque, pluréſve ſimul coniuncti, ſtaminei, non rarò albidi, quandoque è rubro purpurei, ſubinde è purpura nigricantes, aliàs variè colorati. radix tenuis adnatis fibris deſcendit.

Aliam huic ſimilem Matthiolus refert, foliis oblongis, anguſtis, hirſutis, ac incanis, duorum pollicum longitudine, in cuius caulis hiſpidi, tres quatuórve digitos alti, cacumine, capitula emineant lata, vna cum floribus Violę purpureę, colore ſaturato nigricantes, in quibus quædam foraminula impreſſa apparent. radix vti alterius.

Prior Germaniæ vtrique ſatis familiaris, aridis locis, in collibus, ac montium iugis.

Alteram in Alpibus, ac Baldo Veronenſi monte, ſimilibuſque locis reperiri contingit.

Floret apud Germanos prior Maio ac Iunio menſibus.

Vtraque ad Leontopodium refertur, quod à Dioſcoride his deſcribitur verbis: Λεοντοπόδιον διδακτυλιαῖον ἐστι βοτάνιον, ἔχον φυλλάρια στενά, ὡς τεσσάρων δακτύλων ἢ καὶ τριῶν τὸ μῆκος δασέα. ἐριωδέστερα τὰ πρὸς τὴν ῥίζαν καὶ ὑπόλευκα. ἐπ' ἄκρων δὲ τῶν καυλῶν κεφάλια ὥσπερ τετριμμένα, ἐν οἷς

ἄνθη

ἄνθη μέλανα. ὁ δὲ καρπὸς αὐτοῦ, δυσθεώρητος διὰ τὸν περικεχυμένον αὐτῷ χνοῦν. ῥίζα δ' ὕπεστι μικρά. Quæ Latinè ſonant: Leontopodion herbula duorum digitorum, folia fert anguſta, longitudine quaternorum triúmve digitorum, hirſuta, circa radicem lanuginoſiora, & ſubcandida; capitula in ſummis cauliculis veluti perforata: flores nigros: ſemen adeò ſpiſſa lanugine inuolutum, vt ſæpè fallat. radix ſubeſt exigua.

Cui deſcriptioni poſterior, quàm prior, ſimilior. Appellatur autem Leontopodium ſpuriis quidem vocibus ζωόνυχον, ἀετώνυχον, κημὸς, δαμναμένη, ἰδιόφυτον, φυτοβασίλα, κέρασιον, κερασόφθορον: Romanis Mineruium, aliis Palladium.

Diuerſum autem iſtud à Leontopodio, quod Plinius lib. 16. cap 8. deſcribit: nec conuenit cum eo quod ab Apuleio cap. 7. refertur, quod haud aliud quàm Leontopetalon eſt.

Leontopodij autem Galenus & Paulus Ægineta non meminerunt; Oribaſius Leontopetalon dici Leontopodium refert: Aëtius Leontopodij radicibus omnes eas aſſcribit facultates, quas alij Leontopetali; ita oſtendens à ſe appellatum Leontopodium, Dioſcoridis, Galeni, & Pauli Leontopetalon eſſe.

Priorem noſtra ætas dicit Piloſellam minorem: ſunt qui ad Gnaphalij genus referant, & Gnaphalium montanum appellitent, à quo non admodum differens, veluti neque Filago: & à nonnullis appellata Stœchas Citrina, quæ tenui & tomentoſa lanugine totæ caneſcunt.

Piloſella autem minor, tametſi vſum in Medicina nullum habeat, eſt tamen natura reſiccans & adſtringens.

De Leontopetalo. Cap. XVII.

Leontopetalon.

LEONTOPETALO folia ſunt lata, veluti braſſicæ, ſed ſectionibus diuiſa: caulis dodrantalis, ſubinde maior, in ramulos ſiue alas non paucas diſtribuitur, in quarum faſtigiis floſculi rubentes: deinde ſiliquæ, in quibus ſemina, Ciceres referentia: radix magna, ſtrumoſa, inſtar Raporum, foris nigra.

Naſcitur in aruis, in campis, inter ſegetes. Reperitur in nonnullis Italię locis, veluti in Hetruria & Apulia: item & in Creta, aliiſque prouinciis ac inſulis, Meridiem ac Orientem verſus.

Flores hieme, teſte Petro Bellonio, profert.

Λεοντοπέταλον Græci nominant, id eſt, Leonis folium, Plinio Leontopetalon quoque: Apuleio Leontopodion, vt ſuperiore capite oſtendimus: Italis *Leontopetalo*; Patam Leonis Officinis & Herbariis dici auctor eſt Ruellius; vulgò tamen alia pro Pata leonis oſtenditur, Alchymilla videlicet dicta.

Sunt verò & huius complurima ſpuria nomina: vt, Λευκόθεον, λεόντιον, δωρὶς, δωρικτερὶς, λυχνὶς ἀγρία, παρδάλη, θορύβηθρον, ὀρύβηθρον, μήκων κερατῖτις, ἀνεμώνη, Rapeium, Papauerculum, Semen leoninum, Pes leoninus, Brumaria.

Ceterùm Leontopetalon, auctore Galeno, digerendi, exſiccandi, & excalfaciendi facultatem in tertio ordine poſſidet. Radix, inquit Dioſcorides, in vino ſumpta, à ſerpentibus demorſis auxiliatur, citiſſime dolorem ſopiens. Miſcetur enematis iſchiadicorum.

De Heliotropio Maiore. Cap. XVIII.

HELIOTROPIA duo ſunt: Maius vnum, alterum Minus.

Heliotropium Maius, ſiue Magnum dictum, cauliculo aſſurgit rotundo, ramoſo, nonnihil hirſuto, & ſubalbido: folia latiuſcula ſunt, rotundis tamen longiora, veluti Ocymi, ſed albidiora aſperioraque, vtpote aliquantulùm quoque piloſa: floſculi candidi, ordinata ſerie digeſti, ſenſim prodeunt: ramulorum, cauliculorumque faſtigiis, Scorpionum caudæ inſtar reflexis. radix tenuis, dura, ac lignoſa.

Multis

Heliotropium.

Multis Italiæ & Narbonenſis Galliæ locis in aruis, & ſecus agrorum margines læto ſolo exit.

Huius generis & alterum eſt, foliis minoribus, quod non attollitur, ſed ramis ſuis humi ſparſis ſupinum procumbit.

Tale iuxta Monſpelium in Narbonenſi Gallia reperitur.

Circa æſtiuum Solſtitium potiſſimùm floret.

Græci ἡλιοτρόπιον μέγα, καὶ σκορπιοῦρον vocant: Latini voces ſeruant: ab Herbariis quibuſdam, teſte Ruellio, Herba Cancri. Heliotropium autem ex eo nomen habet, non quòd ad Solis diurnum motum conuertatur, ſed quòd æſtiuo Solſtitio floreat, quo tempore Sol longiſſimè ab æquinoctiali circulo digreſſus, ad ipſum rurſus τροπὴν (vnde & circulo nomen) ſiue conuerſionem facit. Scorpiuron verò, à ramulorum faſtigiis inſtar Scorpionis caudæ recuruatis dicitur.

Heliotropium autem calidam, ſiccam, & abſtergentem vim præ ſe fert, vt Paulus Ægineta tradit. Huius, quantum manu comprehendi poteſt, decoctum, potu bilem, pituitamque per aluum extrahit. Contra verò Scorpionum ictus, ex vino Heliotropium epotum, & impoſitum prodeſt. Seminis grana quatuor ante acceſſionem vnà cum vino ſumpta, quar-

Heliotropium ſupinum.

tanas finire; tria verò tertianas aiunt. Penſiles verrucas, thymos, epinyctidasque applicatum reſiccat: auctor Dioſcorides.

De Heliotropio minore. CAP. XIX.

MINVS Heliotropinm foliis maiori apparet proximum, ſed tamen iiſdem è virore nigrioribus: floſculi lutei ſunt; quibus ſuccedunt è tenuibus pediculis dependentes tricocci fructus, inſtar Tithymallorum. radix aliquot fibras habet.

In vinetis pleriſque Italiæ locis, alibi in oliuetis quoque reperitur: Dioſcorides in paluſtribus, & iuxta lacus naſci refert. Germaniæ peregrinum eſt.

Æſtiuis quoque menſibus floriferum. ſemen Septembri menſe perficitur.

Ἡλιο-

Heliotropium minus.

Ἡλιοτρόπιον μικρὸν Græci appellant, id eſt, Heliotropium paruum. Aëtius Tetrab. 4. lib. 3. cap. 14. Heliotropium tricoccum nominat Plinius ſimiliter lib. 22. cap. 21. à ſe Tricoccum appellatum refert, & alio nomine Scorpiuron quoque vocari. Hac ætate à nonnullis Verrucaria dicitur: Gallis eſt *Torneſol*, apud quos huius ſucco lineæ relæ imbuuntur, quæ purpurei coloris ſunt reſiccatæ, quibus deinde ſapores, intinctus, & ſecundæ menſæ bellaria, non modò apud Gallos, ſed apud Belgas inferiores Germanos, rubente purpureo inficiuntur colore. Quod tametſi ab aliis veteribus non fuerit obſeruatum, Plinio tamen haudquaquam fuit incognitum, qui libro XXI. cap. VIII. vnum ex purpureis coloribus in Heliotropio intelligi ſcribit.

Ceterùm Heliotropium minus cum ſemine ſuo ex aqua potum, adiecto nitro, hyſſopo, & naſturtio, vermes tam latos quàm rotundos pellit. acrochordones cum ſale appoſitum tollit, vt auctor Dioſcorides.

De Scorpioide. CAP. XX.

TAMETSI vnius Scorpioidis Dioſ. tantummodò meminerit, noſtra tamen ętate plura oſtenduntur. 1.

Prius parua ac humilis herba eſt, aliquot teneros ramulos proferens, ſemipedem aut

Scorpioides prius.

Scorpioides Matthioli.

dodran-

Scorpioïdes tertium.

dodrantem longos, qui ſubinde vel in latus declinant, vel humi procumbunt, rarò aſſurgunt, circa quos folia oblonga, latiuſcula, haud multa. floſculi tenuibus pediculis inſident lutei, Ochri, Lathyri, Viciæ, aliorumque leguminum ſimiles, ſed minores. ſuccedunt hirſuta, articulatim cohærentia, & inſtar ſcorpionum caudæ incuruata ſemina. radix tenuis eſt.

Pleriſque locis aridis & montoſis, in oliuetis quoque in Narbonenſi Gallia ſponte naſcitur: alibi hortenſis eſt. Vnà cum Heliotropiis ſub æſtiuum Solſtitium; aut paulò pòſt floret: ſemen intereà perficit.

Et hoc quidem ad Scorpioides proximè accedit, ac legitimum apparet, quod Dioſ. Βοτάνιον eſſe ait, φύλλα ἔχον ὀλίγα, καὶ σπέρματα οὐρᾷς σκορπίου ἐμφερῆ, id eſt, herbulam paucis foliis, ſemine ſcorpionis caudæ effigie. Dicitur σκορπιοειδὲς Plinio, Latinè Scorpius herba, lib. XXII. cap. XV. Ex argumento nomen accepit, ait, Scorpius herba: ſemen enim habet ad ſimilitudinem caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & aduerſus animal ſui nominis. Eſt tamen & Scorpius herba alia, quæ à Theophraſto Nepa, de qua ſuo loco.

2. Alterum Scorpioïdes Matthiolus exhibet, quod coliculos edit ſatis numeroſos, & foliis abunde multis conueſtitur, quorum quæ circa ramulos terna ſimul cohærent, quorum tamen medium, reliqua duo magnitudine ſuperat, & rotundo longius eſt, ad Portulacæ accedens: lutei floſculi in ſummis virgulis eminent: ſubnaſcuntur articulatæ ac tenues ſiliquæ faſtigio acuminatæ, ac inſtar ſcorpionis caudæ recuruatæ; in quibus ſemen Galegæ ſimile. tenuis & paruula radix.

Galliæ nonnullis locis in vinetis comparet.

Floret eodem, quo ſuperior, anni tempore.

Minus hoc Dioſ. deſcriptioni, quàm ſuperius reſpondet, vtpote non pauca habens folia. Exiſtimatur à nonnullis Telephium, quod nec nobis nec aliis doctis probatur.

3. Tertium Scorpioidis noſtræ ætatis genus, cauliculos promit anguloſos: hinc inde foliis, ſed raris, conueſtitos, quæ virentia ſunt, oblonga, & ſemidigitum fere lata, ac veluti ipſi coliculi exiguis pilis hirſuta apparent: ramulorum ac cauliculorum faſtigia vnà cum florum rudimentis inſtar ſcorpionis cauda recuruantur, ſenſim autem his ſeſe explicantibus particulatim floſculi panduntur, qui cærulei ſunt ex quinque foliolis, medio luteo, Chamædryos ſilueſtris ferè ſimiles, minores tamen ac dilutiores. radix exiguis fibris conſtat.

In vineis, in aruis, inter ſegetes, in locis herboſis, in pratis, iuxta profluentes aquas exit, & quo humidiore loco, eò amplius ac maius gignitur; quo verò aridiore, hoc minus, tenerius, ac quoque hirſutius reperitur.

Ab Aprili in multam Æſtatem floret.

Scorpioidem nominari contingit, à recuruatis & reflexis ramulorum cacuminibus, quæ veluti Heliotropij maioris contracta apparent.

Non eſſe Auriculam muris (quod pleriſque videtur) oſtendunt non modò folia haudquaquam geminata, ſed & radix nequaquam digitalis craſſitudinis.

Ceterùm Scorpioides, vt Dioſcorides refert, appoſitum ſcorpionum ictibus præſentaneo eſt auxilio.

De Hippuri ſiue Equiſeto. CAP. XXI.

HIPPVRIS ad paluſtres quidem pertinet, ſed tamen extra earum ordinem deſcribenda fuit, propter alias, quas ſimilitudine ſua ſecum trahit.

Duo autem eius paſſim cognita ſunt genera: vna Maior Hippuris, altera Minor.

Maior caule tereti, ac culmi modo inani aſſurgit, cubito altiore, ſubinde ſubrubente, aſpero, & geniculis pyxidatim cohærentibus articulato, iunceis ac tenuibus ad genicula foliolis,

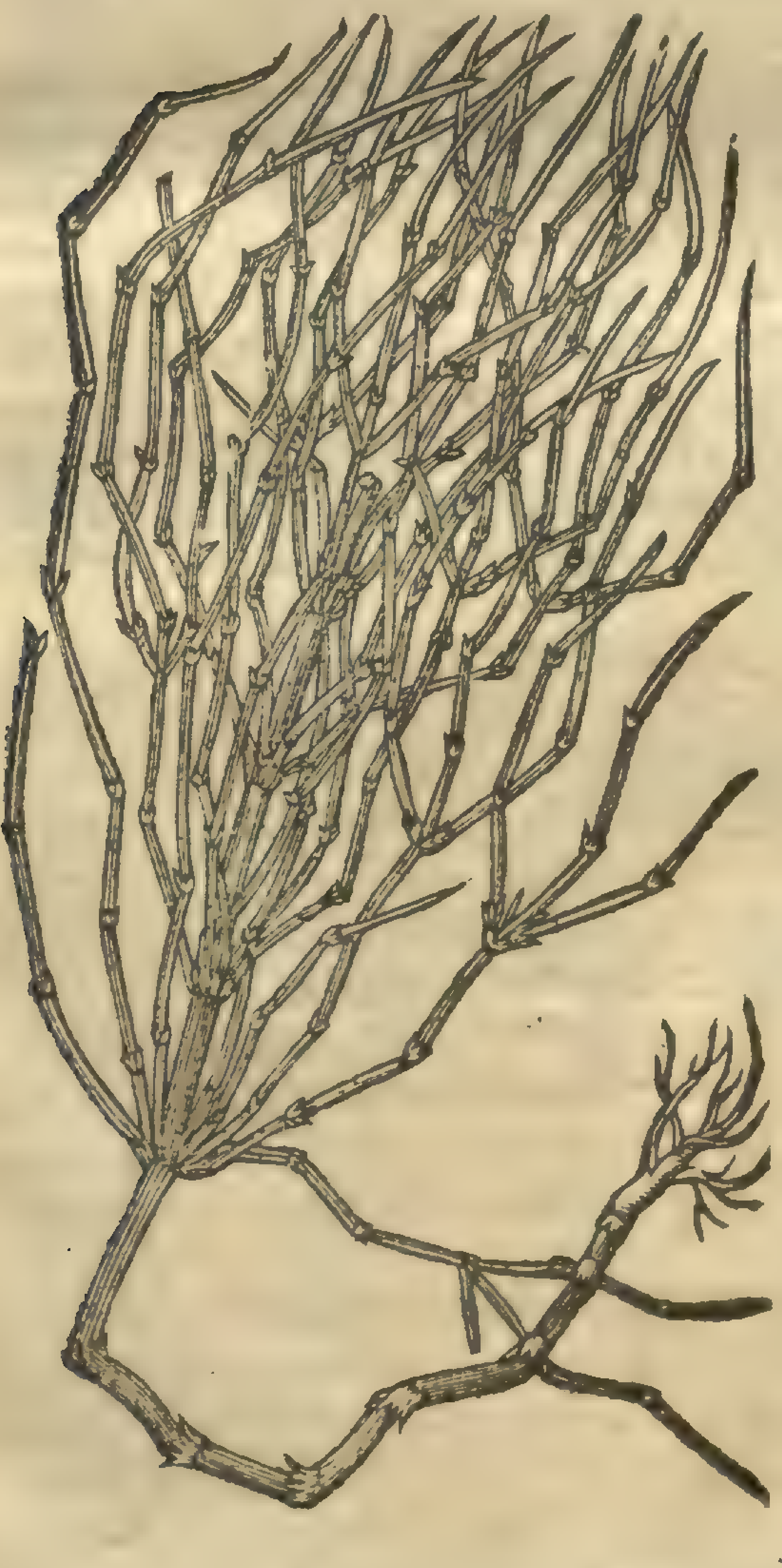
Hippuris maior, ſiue Equiſetum maius.

Hippuris minor cum flore.

Hippuris minor abſque flore.

aut potiùs geniculatis cirris, ſed tamen ſcabris: reperitur verò & abſque his, culmis tantummodò geniculatis, ſtriatis, & aſperis: pro floribus veluti Iuli aut Aſparagi eius, qui Myacantha dicitur, cacumina, in ſimilibus eminent cauliculis. radix ſubeſt geniculata & ſerpens.

Minor & cauliculis in ſe farctis, cirriſque iunceis ac tenuibus priorem ſatis refert, ſed humilior, ac non rarò comoſior, minuſque ſcabra: Iuli minùs compacti floſculos promunt candidos. radix nigricans late ſerpit, geniculis quoque articulata.

In ſcrobibus ac locis aquas habentibus maior reperitur, ſubinde in pratis humentibus ac riguis.

Minor in ſabuloſis ac arenoſis exit, ſed tamen haud irriguis; in vliginoſis non rarò.

Aprili & Maio prodeunt.

Græcis ἱππουρὶς; Latinis Equiſetum, Equinalis: à Plinio lib. XVIII. cap. XXVIII. Equiſetis à ſimilitudine equinæ ſetæ: a nonnullis quoque Salix equina: in Officinis Cauda equina: Germanis Schafftaw Roßſchwantz/ Pferdſchwantz: Gallis *Queue de cheual*: Hiſpanis *Coda de mula*, & *Rabo de mula*: Italis *Coda di cauallo*: Belgis Peertſteert: Anglis Horſe taile: Bohemis Preſlicka. Quæ maior eſt, Aſprella non temere nominatur à ſcabritie ac aſperitate ſua, quæ tanta, vt materiarij fabri multorum minutorum ligneorum operum, veluti pectinum, & manubriorum, ſcabritiem huius caulibus in nitorem expoliant: nota eſt & mulierculis, quæ ſtanneam ſuam ſupellectilem hac elegantiſſime extergunt; vnde & Germanis Kannenkraut. Dicitur verò ἔφυδρον, quòd videlicet in aquoſis proueniat. Differt tamen ab ea, quæ Ephedra & Anabaſis etiam Hippuris dicta; vt cap. de Ephedra ſubſequente oſtendetur.

Minus Equiſetum ἱππίον, veluti Equition, a nonnullis nominatur. Deſcribitur iſtud à Dioſ. ac Plinio breuioribus ac mollioribus comis: & quidem breuius ac mollius eſt, quam non Ephedra modò, verùm etiam quàm Equiſetum, a nobis Maius appellatum.

Poſſidet autem Equiſetum, Galeno auctore, facultatem adſtringentem cum amaritudine, ac proinde valenter, ſimulque citra mordacitatem exſiccantem.

Cruenta, inquit Dioſcorides, vulnera tritis ac impoſitis glutinari; etiam ſi neruos præciſos eſſe contigerit, addit Galenus. Tanta autem in his ſolidandis generoſa facultas, vt & veſicæ ac inteſtinorum vulnera & ramices hac coaleſcere poſſe credantur ac ferantur.

Ad ſanguinem è naribus erumpentem, ac alias eius profuſiones: ad muliebria profluuia, & dyſenterias, reliquaſque ventris fluxiones, ſtrenuum eſt remedium herba, aut ex aqua, aut ex vino pota. Eadem poteſt, & efficaciùs, ipſius herbæ ſuccus, eodem modo aſſumptus.

De Ephedra ſiue Anabaſi. CAP. XXII.

AD Equiſeti ſimilitudinem accedit & alia quædam ſtirps, verùm maior ac altior; caudice ſubinde aſſurgit brachij craſſitudine, in alas diſtributo, à quibus tenues, deinde oblongæ, plurimis geniculis articulatæ virgulæ proueniunt, Equiſeti cirris ſimiles. Floſculi circa genicula muſcoſi, minuti, pallentes, veluti Corni; quos fructus excipiunt rubentes, acidi ſucci pleni, exiguis moris haud abſimiles, in quibus ſemen. radix dura eſt & lignoſa. Aſſurgit hæc in magnam ſubinde altitudinem, quandoque breuior ac humilior conſiſtit: rariſſime ſolitaria pone arborem vel fruticem fere ſemper naſcitur, quarum etiam altitudinem aſſequitur.

Viſam hanc Bellonius in Singularibus ſuis refert, Platani altitudinem attigiſſe. Humilius iuxta breuiores ac minores arbores aut frutices adoleſcit. Nullis autem clauiculis ſeſe arboribus, aut eorum ramis innectit, multò minùs ſe iis circumuoluit: iuxtà ac ponè conſiſtere gaudet.

In conuallibus nonnullis Olympi montis, & haud procul Rhaguſio in Illyrico repertam ſibi, ſcribit Bellonius.

Maio menſe floret, Auguſto fructus maturi apparent.

A Plinio ἐφέδρα ſiue ἔφεδρον & Caucon appellatur: ab aliis ἀνάβασις, quòd ſcilicet in altum conſcendat. Deſcribitur à Plinio lib. XXVI. cap. VII. his verbis: Caucon, quæ & Ephedra, ab aliis Anabaſis vocata, naſcitur ventoſo fere tractu, ſcandens arbores, & ex ramis eius propendens: folio nullo, cirris numeroſis, qui ſunt iunci geniculati: radice pallida.

Meminit huius & eiuſdem lib. cap. XIII. vbi de Hippuri, circa quam varias ait Græcorum eſſe opiniones. Alij Hippurin (inquit) alij Ephedron, alij Anabaſin vocant, traduntque iuxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere comis iunceis multis, nigris, vt eſt equorum cauda, geniculatis ramulis: folia habere pauca, tenuia, exigua: ſemen rotundum, ſimile Coriandro: radice lignoſa. naſci in arbuſtis maximè.

Duas autem has ſtirpes, Equiſetum maius videlicet & Ephedram, quarum vtraque Hippuris, vna deſcriptione Dioſ. complexus. Hippurim ait in riguis ac ſcrobibus naſci; quod proprium primo Equiſeto: deinde addit, in ſublime attolli, & vicinos arborum ramos conſcendere; quod Ephedræ conuenit, quæ non in riguis, ſed in arbuſtiuis, Plinio teſte, naſcitur.

Dioſcorides notatur

Ceterùm

Ceterùm quòd ad Ephedræ temperiem attinet, & hanc frigidam quoque & amplius ſiccam, facultates eius oſtendunt omnino ſimiles Equiſeti viribus, cui ipſa tota planta, vt non admodum diſſimilis, ita quoque facultate proxima.

De Marina Vua. Cap. XXII.

Vua Marina.

HAVD abſimilis Ephedræ Vua appellatur Marina, verùm minor ac humilior; multos graciles, tenues ac teretes, iuncorum ferè inſtar, cauliculos promit, geniculis compluribus diſcretos, veluti Equiſeti, ac in multas alas ramoſque diuiſos, quorum omnium apices, acuminati, duriuſculi, ac ſpinoſi: foliis caret: flores è geniculis in tenuibus pediculis racemoſi, exigui, ex herbaceo colore inalbicant: fructus è pluribus minutis acinis congeſtus, Idæi rubi paruulum, nondumq; completum morum refert, per maturitatem cocci colore rubet, ſapore dulcis, ori gratus: ſemẽ ſiue vinaceum, durum, triangulare, vtrimq; acuminatum, ſapore adſtringens. radix geniculata, oblonga, per obliquum proſerpit. Ipſa quoque ſtirps magis humi accumbit, quàm aſſurgat, cauliculis ac ramulis ampliter late luxuriat.

Amat aggeres, locaque arenoſa in maritimis oris. Reperitur in Narbonenſi Gallia haud procul Monſpelio, & alibi iuxta mare. In hortis Germaniæ ac Belgij ſata ſubinde prouenit, duratque, ſed ſterilis, quæ alioqui natura fœcunda admodum eſt, fructuque turgens.

Autumno, vbi ſuæ ſpontis eſt, fructus maturatur, herba ipſa hiemis patiens diutinè viret.

Vuam marinam recentiores appellant: Galli *Raiſin de mer*; à fructu acinaceo, ac ipſius mori in Rubo nati æmulo, qui veluti vua aliqua ex pluribus acinis conſtat. Græcis eſt τράγος, aut τράγανον, ſiue τράγανος: à nonnullis, inquit Dioſcorides, σκορπίον. Tragus autem & Traganos, non ab hirco, aut ab eius viroſo odore, dicitur, ſed quia fructum ferat eſui aptum, & cibo idoneum, à verbo τρώγω, id eſt, comedo, vnde & τραγήματα ſecundæ menſæ bellaria nomen accepêre. Τραγήματα. Scorpion ex eo dici poteſt, quòd eius virgulę in acutum ac pungens faſtigium deſinant, veluti ſcorpionum cauda.

Facultate autem acini, & præſertim quæ eis inſunt ſemina, adſtringendi vim, vt diximus, poſſident: reſiccant verò ordine ſecundo ſatis intenſo. Dioſ. Tragi acinos cœliacis, & mulieribus fluxui nimio obnoxiis auxiliari refert.

De Hyperico. Cap. XXIIII.

HYPERICON pedalis vel amplioris altitudinis ſurculoſa & ramoſa ſtirps eſt: foliis latiuſculis, quàm rotunda longioribus, quæ ſoli aut lumini oppoſita foraminoſa apparẽt, multiſque minimis veluti poris pertuſa: lutei ex quinque foliolis in faſtigiis cauliculorum floſculi apparent; ſtaminibus in medio concoloribus. ſiliquæ ſequuntur oblongæ, magnitudine & forma grani hordeacij; in quibus ſemen minutiſſimum, quod odore reſinam confricatum redolet. radix dura, lignoſa, hinc inde fibroſis ac tenuibus veluti ramulis ſpargitur. Huius coma, flores, ac folia attrita, atro ſanguini haud abſimilem ſuccum fundunt. 1.

Naſcitur paſſim iuxta ſepimenta hortorum, & margines agrorum; ac non rarò in locis herboſis, ſubinde etiam humentioribus, in quibus, quod alibi rotundis, hic quadrangularibus cauliculis aſſurgit.

Iunio ac Iulio Auguſtoque menſibus potiſſimùm floret.

Similis huic, ſed omnino minor quædam ac humilis occurrit herba, quæ ad palmi altitudinem, vel ampliùs paulò attollitur, cauliculis prætenuibus, foliis minutis: flores & ſiliquæ quales Hyperici. 2.

In agris frumentariis nonnullis, præſertim quo tempore à ferendis frugibus conquieſcunt, vel ſponte naſcitur.

Viget æſtate: ſub Autumnum ſubinde ſubrubentem colorem folia contrahunt.

Hypericon.

Hypericon minus.

Hypericon Græci ὑπέρικον nominant: Officinæ Perforatam: nonnulli Fugam dæmonum: Germani Sant Johans kraut : Itali *Hyperico*:Hiſpani *Caraconzillo*, aut *Caraioncillo*: Angli S.Johans worte: Bohemi S. Jana zwonecť. Dicitur verò idem & Androſæmum, à ſucco qui preſſis coma,foliiſq;,&floribus ſanguini atro ſimilis profluit. Appellantur ea de cauſſa & Aſcyrũ & Ruta ſilueſtris Androſæma. Eſt verò & Androſęmum ſui generis herba. Vocatur verò pręterea Hypericon,à nonnullis Corion,item & Chamępitys,à reſinaceo nempe ſeminis odore.

Coris. Minutula herba Hyperico ſimilis creditur eſſe à Dioſ. Coris dicta; quæ & Hypericon à ſimilitudine vocata eſt: Coris eſt,inquit Dioſ., folio Ericæ rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodrante. Ericarum autem multæ ſunt ſpecies,& vna quidem cum hac herba folio non admodum diſſidet. Appellatur verò & vulgò Hypericum minus.

At Hypericum,vt Galenus tradit,calfacit ac deſiccat eſſentia tenui, adeò vt & menſes & vrinas prouocet: ad hæc verò totus ſumendus eſt fructus,non tantùm ſemen. Cũ foliis verò virens appoſitum,ad cicatricem ducit,cùm alia,tum etiam ambuſta. Siccum verò cõtuſum, ac inſperſum,mollia nimis,humidaque,& putredinoſa vlcera ſanat. Dioſ. à tertianis ac quartanis cum vino potũ liberare ait, & ſemen quadraginta diebus hauſtum Iſchiadicis mederi.

De Ruta ſilueſtri Hypericoïde. CAP. XXV.

1\. SILVESTRIS hæc Ruta cauliculis & foliis Hyperico ſimilis,ſed virore ſaturato nigricans, mollior,ac tenui lanugine pubeſcens: flores lutei; nec differunt ſiliquæ, in quibus minutum eſt ſemen, niſi quòd minutiſſimis nigris punctulis notatæ appareant. reſpondet & radix.

Non vſque adeò frequens hæc eſt: reperitur quandoque locis aliquantulùm opacis, aut vliginoſis. vnà cum Hyperico floris huius exitus apparet.

2\. Huc verò & referendum illud Hyperici genus, quod à doctiſſimo Carolo Cluſio Supinum cognominatur; rami eius hirſuti humi ſternuntur: folia qualia Hyperici, ſed lanugine quadam molli incaneſcentia. Floſculi ſecundùm ramulos lutei: ſiliquæ tenues: vtraque Hyperici ſimilia: radix dura.

In nonnullis Hiſpaniæ conuallibus, veluti haud procul Salmantica, reperitur: tum & in maritimis Regni Valentiæ, C. Cluſio teſte. Non deeſt verò & tale in nonnullis Batauorum paluſtribus.

Prius ac citiùs quàm præcedens floret: ſubinde Martio.

Ruta

Ruta ſilueſtris Hypericoides.

Ruta ſilueſtris & πήγανον ἄγριον à Dioſcoride prior appellatur: differt tamen & à Graueolente Ruta, tum etiam ab Harmala.

Hyperici ſpecies potiùs haberi debet, & eam ob cauſſam Hypericoides cognominari non abs re poteſt. Extat verò huius Rutæ deſcriptio in priùs editis Dioſ. exemplaribus poſt cap. de Ruta, lib. tertio: in poſterioribus verò inter ſpuria ac notha relata eſt, his verbis: Φύλλα ἔχει πηγάνῳ (aliàs ὑπερικῷ) παραπλήσια. θαμνίον φρυγανοειδὲς, ὑπέρυθρον. ἄνθος ἔχον μήλινον. ὃ διατριβὲν ἐν τοῖς δακτύλοις, αἱματώδη τὸν χυλὸν ἐκκρίνει. ὅθεν καὶ ἀνδρόσαιμον ἐκλήθη. κλωνάρια δὲ ὑπόδασεα. περιμήκη ἐν τῷ περιφερεῖ ὅμοιον κριθῇ, ἐν ᾧ σπέρμα μέλαν. ῥητίνης ὄζον. φύεται ἐν ἐργασίμοις καὶ τραχέσι χωρίοις. id eſt, Folia habet Rutæ (aliàs Hyperico) ſimilia, fruticulus ſurculoſus, rubeſcens: florem habet melinum, qui digitis tritus ſanguineum ſuccum reddit; vnde & Androſæmon vocatur: ramuli ſubhirſuti: ſiliquæ teretes hordeo ſimiles, in quibus ſemen nigrum, reſinam redolens. naſcitur in cultis & aſperis.

Non videtur autem de hac Ruta caput, veluti ſpurium, reiiciendum. cùm etenim herbarum quarumdam folia ad huius à Dioſ. cõparentur, omnino retinendum venit; præſertim cùm & ipſa ſtirps deſcriptioni reſpondens oſtendi queat.

Deſcribuntur autem huius Rutæ foliis Hypericum, Anonis, Polemonium; Androſæmum

Hypericum ſupinum.

eiuſdem triplo aut quadruplo maioribus, longioribus verò, Centaurium minus.

Appellatur verò non modò ſilueſtris Ruta, ſed & à ſimilitudine, etiam Hyperici appellationes admiſit. Nam, vt in cap. de hac ſilueſtri Ruta, etiam Hypericon, Androſæmum, Corion, aut Coris, & Chamæpitys dicitur. Vnde factum, vt hanc ab Hyperico haud differentem plerique exiſtimarint, atque eo magis, quòd facultates vtrobique ſimiles aſſcribantur. Sed vel vno hoc differunt, quòd huius ramuli ſubhirſuti vnà cum foliis ſunt; Hypericum verò hirſutie careat.

Quod verò ad facultates attinet, ſatis oſtendit Dioſ. aut quiſquis auctor eſt, idem quod Hypericum hanc poſſe; calidam videlicet ac ſiccam eſſe, & tenuium partium: vrinam ac menſes ciere. Pota cum vino à quartana liberat: folia cum ſemine impoſita ambuſtis medentur: & diebus quadraginta pota iſchiadicos ſanant.

De Aſcyro. Cap. XXVI.

Aſcyron.

Androſæmum.

ASCYRVM Hyperico altius aſſurgit: folia eius maiora, albidiora; foraminoſa haud apparent: flos ſicut Hyperici; ſiliquæ forma ſimiles, exiguis punctulis reſperguntur. radix durior. Manant & huius folia floreſque ſanguineo ſucco ſi terantur, aut digitis contricentur.

Vmbroſis quibuſdam locis, veluti in ſiluis, quandoque reperitur.

Flores & ſemina huius vnà cum Hyperici ad perfectionem veniunt.

Græcis eſt ἄσκυρον: Latinis non aliud nomen. Androſæmon ex eadem, qua Hypericon, occaſione quoque appellatur: Galenus Androſæmi etiam ac Hyperici ſpeciem eſſe ait, & Aſcyron ac Aſcyroides dici. Germanis Hartshew / & Waldhopff: Officinis non notum.

Facultate hęc herba calidà quoq; ac ſicca; eadē ferè, quæ Hypericon, poteſt. Semē, inquit Dioſc. potū in hydromelitis ſextario, bilioſa recrementa ampliſſimè detrahit. Vſus eius ad Iſchiadicos, ſed aſſiduè dandum, donec ſanitati reſtituantur. Galenus ſemen purgatorium eſſe etiam refert.

De Androſæmo. Cap. XXVII.

ANDROSÆMO cauliculi ſunt recti, rotundi, ſtriati, duri, ac lignoſi circa radicem, præſertim cubitales: folia triplo quadruplóve maiora quàm Hyperico, vel etiam Aſcyro, quæ initio virent, poſteà ac ſub finem æſtatis obſcurè rubent; e quibus non atriori ſanguini, ſed rubenti ac vermiculo vino ſimilis ſuccus attritu exprimitur, ac, vt Dioſ. ſcribit, οἰνώδης: flores lutei, maiores quàm ſuperiorum; quibus orbiculatum ac rotundum ſuccedit capitulum, initio virens, inde rubens, poſtremò nigricans, in quo ſemen rufum. dura lignoſa ac reſtibilis eſt radix.

Dioſcoridis locus caſtigatus. Dioſcorides capitulum huius ſimile facit calyci Papaueris nigri, cui haud diſſimile operculo, quo tegitur, ſublato, ſed tamen minus. Καρπὸς ἐν κάλυκι, ait, ὁμοίῳ τῷ τῆς μελαίνης μήκωνος. Exemplaria pleraque perperàm ὅμοιος habent, & fruſtrà hæc vox ad fructum applicatur, cùm ſit ad calycem referenda.

Quod ſequitur, οἱονεὶ κατάγραφος, non pertinet ad Androſæmi, ſed ad Rutæ huius ſilueſtris, & Aſcyri deſcriptiones, quorum ſiliquæ exiguis nigris punctulis notantur.

Apud Italos, Siculos, ac etiam Britannos in ſiluis, aut locis nemoroſis naſcitur.

Iulio ac Auguſto menſibus floret; ſemen intereà in capitulis matureſcit: Autumno folia ruborem contrahunt, atque tunc quidem οἰνώδης ſuccus dilutè rubens ex ipſis facilè nulloque negotio exprimitur: quam ob cauſſam non parum falluntur, qui huiuſcemodi ſuccum ex foliis exprimi temerè pernegant.

Gręcis eſt Ἀνδρόσαιμον: Latinis eadem vox manet. Dicitur & Dionyſias, vt Galenus teſtatur, &

inter nothas appellationes extat: Officinis incognita ſtirps. A vero tam apertè recedunt, qui Clymenum eſſe exiſtimant, vt reprehenſione horum error opus non habeat.

Calidam quoque ac ſiccam hanc eſſe facultates ſatis, quales Aſcyri, oſtendunt. Semen huius tritum, & denariorum duorum pondo potum, bilioſa pellere Dioſ. ſcribit, & Iſchiadicis maximè mederi, ſed à purgatione aquam exſorberi oportere: herbam ambuſtis mederi, & vulneribus impoſitam ſanguinem cohibere.

De Iſatide. CAP. XXVIII.

Iſatis ſatiua.

Iſatis ſilueſtris.

ISATIDI folia oblonga lataque ſunt, colore ſaturato virentia, plantaginis anguſtifoliæ foliis maiora: caulis bicubitalis, aut altior, qui in latam effuſus vmbellam, floſculos exiguos promit luteos, ac deinde dependentes veluti folliculos, per maturitatem nigricantes. radix candida, oblonga ſenſim attenuatur, & in altum deſcendit.

Seritur Iſatis compluribus Narbonenſis Galliæ, ac nonnullis Belgij locis; ſubinde & in Germania, Italia, ac Hiſpania: quandoque & citra culturam ſponte nata reperitur, quam ſilueſtrem appellant, ac veluti differentem Dioſ. ſeorſim deſcribit, folliculorum & florum formam & colorem addens, de quibus in Satiuæ deſcriptione nihil, cùm tamen vtrique non modò hæc, ſed reliqua omnia ſint ſimilia: proinde nec vllū inter hæc diſcrimen aliud, quàm quòd vna ſeratur, altera ſua ſponte gignatur.

Pingue ac lætum deſiderat aruum.

Maio ac Iunio floret: ſemen ſeriùs perficitur. Ante florem herba tuſa tritaque ſucco expreſſo in magnas pilas ſiue globos ad tincturæ vſum digeritur: imbuuntur verò his lanei panni, ipſæque lanæ, telæque lineæ, aliaque cæruleo colore.

Ἰσάτις Græcis; Iſatis Latinis, ac etiam Glaſtum. Cæſar lib. v. de bello Gallico, Omnes ſe Britanni, ait, Glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem. Quod & Plinius lib. XXII. cap. I. teſtatur: Simile, ait, Plantagini Glaſtum in Gallia vocant, quo Britannorum coniuges, nuruſque toto corpore oblitæ quibuſdam in ſacris & nudæ incedunt.

Sunt tamen qui in vtroque Auctore non Glaſtum, ſed Vitrum (quod Germanicè Glaß dicitur) legendum exiſtiment: nec deſunt qui Vitrum in Nitrum commutent; Nitro autem Britannia deſtituitur: in Gallia verò non modo noſtra, verum & antiquiſſima Plinij ætate omnino rariſſimum. Nihil deinde ad corporum infectionem Nitrum facit, multo minùs

cæruleo inficit. Qui Vitrum legunt, nituntur ferè fide exemplaris Oribaſij, ex vetere verſione corrupti videlicet ac multis modis deprauati. Raſarij ſiquidem cõuerſio ad Eunapium lib. 2. nihil tale habet. Habet verò & Marcellus vetus empiricus c.XIX. Iſatidem Vitrũ aut Vtrum (vt in exemplari legitur) dici. Sed cur Marcello plus deferendum quàm Cæſari aut Plinio?

Veriſimilius eſt Marcellum pro Glaſto voce Gallica vitrum perperàm ſcripſiſſe, quàm Cæſarem aut Plinium pro vitro Germanorũ Glas, aut ab hoc formatum Glaſtũ ſuppoſuiſſe.

Dicitur verò & Iſatis à nonnullis Guadum: ab Italis *Guado*, voce, vt videtur, à Glaſto detorta Hiſpanis ac Gallis *Paſtel*.

Extat Paſtelli ſiue Piſtelli nomen & qualiſcumque deſcriptio apud Plinium Valerianum lib.2.cap.3. Poteſt autem Iſatis Paſtillus dici, quod in paſtillos, ſiue, vt diximus, magnas pilas digeratur. Noſtra ætate Germani & Bohemi Iſatidem Weyt appellant: Belgæ Weet: Angli Wode & Wade. Ab Auicenna cap.512. Nil. Eſt tamen & aliud Arabibus Nil, quod Granum Nil, & Hab alnil, de quo Auicenna cap.306. & Serapio cap. 283. quod Conuoluuli, vt alibi diximus, ſpecies eſt.

Indicum. Supernatantem autem ſpumam, quam Iſatidis dilutum cum panni lanæve tinguntur eructat, ſunt qui Indicum, & quidem alterum Dioſ. eſſe exiſtiment, quod tamen non omnino manifeſtum: nam ex Iſatide efferueſcente Indicum efferri Dioſcorides non aſſerit, ſed ex æreis vaſis attolli tantummodò habet.

De vtroque autem Indico ita Dioſ. lib. V. Vnum ſua ſponte gignitur, & veluti ἐκβρασμα, ſiue reiectaneum eſt arundinum Indicarum: alterum Tinctorium. floſculus eſt purpureus; qui de æreis attollitur vaſis; quem detractum artifices ſiccant.

Ceterùm Iſatis, Galeno auctore, valenter exiccantis eſt facultatis; amara ſimul & adſtringens. Proinde & magna vulnera durorum corporum glutinat: ſanguinis profluuio laborantibus partibus vtiliter imponitur: tumores œdematoſos mirificè digerit ſimul ac reprimit: omnibus vlceribus malignis, & cacoëthis mirabiliter reſiſtit, etiamſi putreſcant aut exedantur, erodantúrve. Eadem verò & Dioſcorides. Quòd ſi quando (addit Galenus) valentior quàm pro laborantis natura appareat, foliis eius tritis miſcere oportebit, aut panem, aut hordeaceam farinam, triticeámve, aut polentam, pro vincente nimirum in vnoquoque affectu.

De Luto herba. CAP. XXIX.

Lutum herba.

Lob. ic. 1.353

FOLIA Lutum herba ſimiliter profert oblonga, anguſta, læuiaque; inter quæ caulis aſſurgit ſolidus, nullis geniculis interſeptus, duos cubitos altus, aut procerior, minoribus foliis conueſtitus; ſuperius floſculos proferens paruulos, dilutè luteos, quos ſequuntur capitula exigua, tribus exiguis foraminibus patentia, in quibus ſemen minutum, nigricans. radix longa candidaque. Tota herba, vbi inaruit, flauo ſiue luteo palleſcit colore.

Seritur pingui ac reſtibili gleba: pluribus in Belgio locis naſcitur, & ſponte non modò in Belgio, verùm & in Pannonia, Bohemia, tum & alibi.

Maio menſe floret: ſemen deinde adfert: poſteà collecta herba ſiccatur in vſum tinctorium.

Plinius lib. XXXIII. cap.V. huius obiter meminit, & Luteam appellat: Vitruuius lib. VII. Luteum: ſed Virgilius in Bucolicis Ecloga IIII. Lutum nominat;

Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto.

Luteus color. A Luto autem luteus color & lutea dicuntur, veluti à croco crocea, & à purpura purpurea. Belgę hanc vulgò Wouwe nuncupant. Non eſſe Struthion, multo minùs Ptarmicen, manifeſtius quàm vt refelli debeat: folia ſiquidem huius magnitudine Oleæ folia ſuperant At Ptarmice à Dioſcoride, & Struthion à Theophraſto Oleæ ſimilia habere folia traduntur.

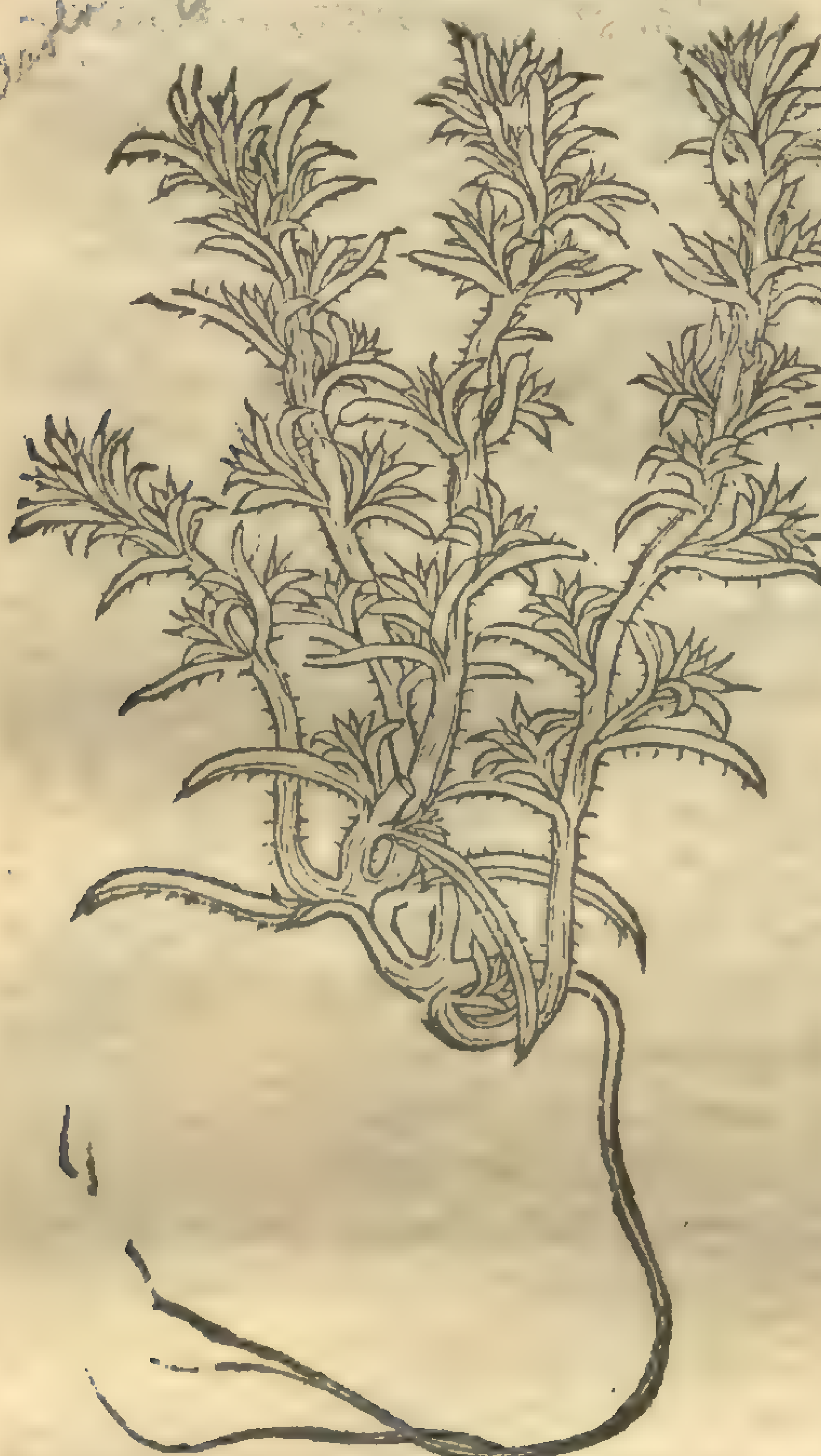
Reseda luteola, L. sp. 643
H. cliff. 212
Mat. med.
Lam. ...

Vſus huius in Medicina quidem nullus eſt, ſed in tinctoria frequentiſſimus. Inficiuntur hac herba panni lanei, aliaque ex lana opera, & lineæ telæ colore luteo & virenti: Luteo quidem candida, & nullo alio priùs imbuta: virenti verò cæruleo antè tincta: nam Luti herbæ color cæruleo ſuperinductus viridem efficit: id quod & Vitruuius cognitum habuit lib. 7. de Architectura, cap. 14. Qui non poſſunt, ait, Chryſocolla propter caritatem vti, herba quæ Luteũ (aut potiùs Lutum) appellatur, cæruleum inficiunt, & vtuntur viridiſſimo colore.

Marcellus Vergilius Dioſcoridis interpres in Commentariis ſuis hunc locum omnino mutilum adducit, exiſtimans eamdem cum Iſatide Lutum ſiue Luteum herbam eſſe, atque ea cæruleum tingi; in quo à vero receſſit. Differt ſiquidem Lutum herba ab Iſatide, & nequaquam cæruleo, ſed luteo, aut viridi colore, vti diximus, inficit. *Marcellus notatur.*

De Kali herba. CAP. XXX.

Kali.

Kali album.

KALI herbæ ſpecies complures ſunt, vt non modò recentiorum obſeruationibus, verùm & Auicennæ ac Serapionis ſcriptis euidens.

Prior ſpecies Kali cubitũ plus minus aſſurgit: cauliculos edit numeroſos, mediocris craſſitudinis: folia anguſta, craſſa, acuminata, non raro acumine pungentia; inter quæ capitula Ochri ferè magnitudine; quibus dehiſcentibus oblongum ac tenue erumpit ſemen, exiguum terrę lumbricũ aliquatenus referens, ſpirę aut cochleę inſtar conuolutum. radix è fibris cõmittitur. Tota herba ſucco turget ſalſo ac mordaci: cauliculi purpureo in natiuo ſolo colore rubent. 1.

Mari vicinis locis in Belgio gignitur: maritimis etiam Aquitaniæ ac Galliæ Narbonenſis, tum & alibi frequens.

Autumno herba collecta, ligniſque decuſſatim digeſtis impoſita, vritur: in ſubiectas ſcrobes defluens liquor ac cinis ad vſum ſeruantur.

Proxima ſpecies complures quoque cauliculos promit, ſed tenuiores, dilutoque colore virentes: foliis pluribus, ſed tenuioribus anguſtioribusque quàm ſuperioris conueſtitos: ſemen exiguum ſplendensque. radix non abſque fibris. Referre videtur hæc Kali ſpecies anguſtioris folij Aeizoon, aut Chamæpityn primam. Tota etiam ſalſo ac mordaci ſucco redundat. 2.

Reperitur & iiſdem, quibus ſuperior, locis, tum & ad Oceani littora Septemtrionem verſus, circa Scaldis & Moſæ oſtia in Belgij Zelandia.

Colligitur apud Narbonenſes & Aquitanos, eodem quo ſuperior, & tempore & modo.

Tertia ſpecies cauliculis aſſurgit teretibus, cubito altioribus, ramoſis, crebris geniculis articulatis abſque foliis: qui &, vti prioris Kali, ſuo tempore rubent. radix fibroſa eſt. ſuccus huius, vti ſuperioris, ſalſus quoque ac mordax. 3.

Eſt

Salicornia.

Eſt verò hanc non tantùm in Mediterranei aut Aquitanici Oceani maris littoribus reperire, verùm & in Belgij maritima ora, præſertim in Zelandiæ inſulis.

Has autem herbas Arabum interpretes vno nomine Kali & Alkali appellant. Ab Auicenna cap.724. deſcribuntur ſub nomine Vſnen, quod ab Vſnee differens: Vſnee ſiquidem Græcorum eſt βρύον, ac Latinorum Muſcus, de quo Auicenna cap.722. Apud Serapionem etiam cap. 247. Vſnen dicitur.

Cinerem harum herbarum Matthæus Syluaticus Sodam appellat: plerique Salem Alkali nuncupant: nonnulli Alumen Catinum: alij inter Salem Kali & Alumen Catinū huiuſcemodi differentiam ſtatuunt, vt Alumen Catinū ſit ipſe cinis; ex ipſo verò cinere confectum Sal, ſit ſal Alkali.

Diſſoluuntur cinere contriti lapides, qui colliquefacti materiem præbent conflandis vitreis vaſis, quæ dum in furno liquida ac tractabilis calet, innatantem veluti pinguedinem præbet, quæ refrigerata lapidis inſtar dureſcit, facilè tamen friabilis: Axungiam vitri hanc vulgò appellant: Galli *Suin de voirre*: Germani Gläſin ſchmaltz: Belgæ Gelaſen ſmout: Itali *Fior de Criſtallo*, id eſt, florem Cryſtalli.

1\. Primam huius ſpeciem qui Græcorum Tragum exiſtimant, non parum falluntur: Tragus ſiquidem alia omnino ſtirps eſt, de qua alibi. Baptiſta Montanus Kali Empetron eſſe quodam loco iudicat: *Empetron.* ἔμπετρον autem, Dioſcoride auctore, naſcitur in montoſis locis, & maritimis, ſalſo guſtu; plures autē in maritimis naſcuntur, plures etiam ſalſuginem guſtu referunt.

Aliqui ἔμπετρον, inquit Dioſcorides, φακοειδὲς appellant: Galenus πρασοειδὲς legit; neutra vox Kali conuenit; neque enim Lentem, vel etiam Porrum forma refert. Solent autem huiuſmodi voces non temerè, ſed à ſimilitudine aliqua ſtirpibus indi.

2\. Altera ſpecies ad Anthyllidem alteram Dioſ. accedere videretur, ſi quàm Chamæpitys hirſutior ac odoris admodum grauis eſſet: cùm verò his deſtituatur, non aliò, quàm ad Kali ſpecies referenda venit. Appellatur à Gallis *Blanchette*, quaſi Kali album, quòd cauliculi eius minimè, vt diximus, rubeant, & herba ipſa tota dilutiùs vireat.

3\. Tertiam Salicorniam recentior ætas appellat: eſt hæc & inter Kali ſpecies annumeranda, tametſi minùs ad vſum expetatur: Kali articulatum à nonnullis nominatur.

Calidum autem & ſiccum ipſum Kali eſt: ſiccior verò etiam ac calidior ipſe cinis, qui ad quartū qualitatis vtriuſq; gradum accedit. Vrendi hic & causticam vim habet: colliqueſcunt hoc contriti, vt diximus, lapides, & in materiam aptam vitreis vaſis conflandis diſſoluuntur.

Fit & ex hoc cinere lixiuium acerrimum ac mordaciſſimum, ex quo deinde addito oleo ex oliuis aut alio, ſapo decoquitur, cuius ad abluendas & purgandas telas lineas, & ex his veſtes, vſus.

Intra corpus exigua herbæ quantitas aſſumpta, non modò vrinas, ſed & menſes potenter euocat: fœtum tam viuum, quàm mortuum eiicit: aquoſos per aluum humores ducit, & hydropicos purgat. Maior quantitas pernicioſa eſt & exitialis. Fugantur huius herbæ dum vritur & odore & fumo ſerpentes.

Miſcetur cinis verò & iis, quæ ad ſcabiem & cutis fœditates faciunt, medicamentis: *Interpretis Serapionis error.* ſuperfluam ac excreſcentē in malignis vlceribus carnem facilè adimit, vt Auicenna & Serapio referunt. Legitur autem in huius exemplaribus, Kali arborem eſſe adeò magnam, vt ſub vmbra eius ſtari queat: ſed hunc magis Interpretis eſſe; quàm ipſius Serapionis, errorem ſit veriſimile.

Flos Cryſtalli, ſiue, vt vulgò, Axungia vitri, inſigniter reſiccat, ſcabiem cutiſque fœditates facile tollit, ſi aqua, in qua decoctus eſt, partes infectæ crebrius foueantur & lauentur.

De Lithoſpermo. Cap. XXXI.

Lithospermi duo ſunt genera: vnum rarius, quod Maius; alterum vulgaris vſus, Minus.

1\. Maiori Lithoſpermo multi à radice exiliunt graciles, tenues, longi, aſperi, & hirſuti ſurculi, humi plurima parte procumbentes: folia oblonga, acuminata; & ipſa aſperiuſcula ac hi ſpi-

Lithoſpermum maius.

Lithoſpermum minus.

hiſpida, è virore nigricant: iuxta quæ in breuibus pediculis flores apparent cærulei: ſemen deinde duritia lapidea, Erui magnitudine, candidum. radix fibroſa reſtat hieme.

Naſcitur in Italia, inquit Plinius, ſed laudatiſſimum in Creta: reperitur verò & ſpontè natum in Narbonenſi Gallia: in Germania vtraque, hortenſe eſt.

Minus Lithoſpermum caule in multas alas ac ramulos diuiſo rectè aſſurgit, rotundus hic eſt ac ſubdurus: folia latiora ſunt, ſed breuiora quàm ſuperioris, verùm & aſpera ac nigricantia. Floſculi ſecundùm cauliculos è foliorum ſinu albidi; ſuccedente ſemine per maturitatem candido, læui, ſplendente, duro, Milij grano paulò maiore, exiguis vnionibus aſſimili. radix altè deſcendit, craſſiuſcula, adnatis multis fibris; quæ & hieme permanet, foliis cauliculiſque pereuntibus. 2.

Paſſim pluribus Italiæ, Galliæ, Germaniæ, ac etiam Britanniæ locis incultis exit.

A Solſtitio æſtiuo ad Autumnum vſque floret; intereà & ſemen perficit.

A ſeminis duritia vtrumque λιθόσπερμον dicitur: à nonnullis γοργόνιον, Gorgonium: ab aliis Ægonychon, Leontion, aut Dioſporon, aut Dioſpyron, vt Plinius legit, item & Heracleos. Ab Arabibus Milium Soler: in Officinis ac apud Italos Milium Solis: Hiſpanis *Mijo del Sol:* Gallis *Gremil*, & *Herbe aux perles*. Quod maius eſt, Germaniæ ac Belgij Officinis incognitum.

Minus Germanis Meerhirſen: Belgis Steenſaet/ & Peerlenkruyt; huius in Officinis vtriuſq. nationis vſus: Hiſpanis *Millbart*: Anglis Gromell.

Præter iſta duo & tertium quoddam reperitur, quod caule, foliis, & floribus minori reſpondet; verùm ſemen eius minùs candidum, aſperius ac rugoſum, haudquaquam læue ac ſplendens. 3.

Ac tale quidem in Germania, Belgio, ac Bohemia in aruis, tum & incultis ac ruderatis pleriſque occurrit locis.

Hieronymus Tragus & exigui cuiuſdam Lithoſpermi meminit, cuius coliculi palmum alti: folia anguſta veluti Lini; iuxta quæ ſemina parua, glabra, colore nigricantia, ac dura inſtar alterius Lithoſpermi. 4.

Cete-

Ceterùm Lithoſpermi vtriuſque; maioris videlicet ac minoris, ſemen calidum ac ſiccum ſecundo ordine; vrinas mouet, calculos expellit: ipſos verò & frangere Dioſ. refert cum vino albo potum.

De Lyſimachiis, & primùm de legitimo.

Cap. XXXII.

Lyſimachium legitimum.

LYSIMACHIVM Dioſcoridi aliiſque veterum vnum tantùm, quod videlicet lutei floris: poſterior ætas tria adiecit, ſed ſpuria. Duo ex his purpureo ſunt, tertium verò cæruleo flore. his accedit & quartum inter aquatiles herbas, Pempt. IIII. lib. v. requirendum.

Legitimum Lyſimachium fruticoſum eſt, & multis cauliculis aſſurgit rectis, plurima parte rotundis, nonnihil anguloſis, geniculatis; duos aut tres pedes altis: foliis è ſingulis nodulis ternis quaterniſve, oblongis, anguſtis, Salicis ſimilibus, ambitu tamen haudquaquam inciſis: floſculi in ſummis alis exeunt lutei; ſuccedunt rotúda, paruula, Coriandri æmula ſemina. radix tenuis per obliquum ſerpit, & pluribus locis progerminat.

Paluſtribus & aquoſis locis iuxta riuulos, ſcrobes, aggeres, ac margines agrorum gignitur.

Iunio Iulioque cum flore reperitur.

Λυσιμάχιον, & à nonnullis λυτρὸν Græcis appellatur: Latinis Lyſimachium: à Plinio Lyſimachia: à quibuſdam recentiorum Salicaria: Italis *Lyſimachia*: Hiſpanis *Liſmacho:* vulgo Germanorum Wyderich: à Lyſimacho Agathoclis filio inuentore nomen accepit. Inuenit Lyſimachus herbam Lyſimachiam, inquit Plinius, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato libro XXV. cap. VII. Ruellius hanc in Galliis vulgò *Cornelle, Corneille*, & *Coroneolam* dici refert; temere aduerſatur. Matthiolus exiſtimans pro Lyſimachio à Ruellio exprimi. Cerettam Italis dictam, quæ Geniſtæ eſt ſpecies: Non caret tamen Ruellius errore, cùm Lyſimachium iudicat Luteam aut Lutum herbam eſſe; nam à Lutea, Lyſimachium multum differens eſt. *Ruellij error.* Hallucinatur verò & multò magis, dum appellatam Pelliboſſam, quaſi Peſtifugam, à ruſticis apud Cenomanos ſibi demonſtratam pro Lyſimachio etiam recipit.

Pelliboſſa. Pelliboſſa ſiquidem non Lyſimachium, ſed ſpecies eſt Ranunculi, Flammulæ nomine, folio oblongo, anguſto, & Salicis figura, floreque luteo; quæ in pratis frequens reperitur, & vlcerandi vi prædita, veſicas corpori admota breui procurat, virus peſtilentium bubonum aliorſum trahens; vt ſuo diximus loco.

Superantem autem Lyſimachium habet qualitatem adſtrictoriam, vti & Galenus ait. Succus auctore Dioſcoride vtilis eſt ad ſanguinis reiectiones & dyſenterias, tum in potu, tum per clyſterem infuſus. Fluxum muliebrem ſiſtit in peſſo appoſitus. Herba ipſa vulneraria ſanguinem cohibet, ſanguiniſque è naribus eruptiones ſiſtit naribus indita. Suffita fumo ſerpentes fugat, & muſcas occidit. Quod & Plinius lib. XXV. cap. VIII. refert: Angues, inquit, fugiunt odorem Lyſimachiæ. Idem Lyſimachium flauum facere capillum ſcribit lib. XXVI. cap. vltimo, quod veriſimile flores luteos præſtare poſſe.

De Pſeudolyſimachio Purpureo primo.

Cap. XXXIII.

1. PVRPVREO huic Pſeudolyſimachio cauliculi bicubitales, ſæpenumerò complures, ramoſi, ac teretes: folia anguſta, per margines crenata, veluti Salicis: floſculi in ſummis virgulis, ſiliquis exiguis antea enatis, inſident, rarò albicantes; frequentiſſimè rubente colore eleganter purpurei, ex quatuor foliolis, quandoque anguſtioribus, interdum latioribus: in ſi-

Pſeudolyſimachium purpureum I.

Pſeudolyſimachium purpureum minus.

in ſiliquis exigua ſemina molli, tenui, candidaque lanugine implicantur. pro radicibus tenues fibræ huc illuc repentes.

Huius & alia minor eſt ſpecies, à priore magnitudine ſola differens: floſculi verò & minores, & dilutiùs rubent. 2.

Iuxta ſcrobium, foſſarum, fluuiorum, riuulorumque margines, aliiſque locis humidis reperitur: quandoque tamen & in ſiccioribus exit, præſertim quod latioris folij florem gignit.

Tota ferè æſtate floret.

Lyſimachij ſpecies habetur & à Fuchſio ante nos pro Lyſimachio purpureo deſcripta: non eſt tamen legitimum Lyſimachium, ſed ſpurium ac Pſeudolyſimachium. Qua de cauſſa & aliis maluit ipſum nominibus Geſnerus compellare, & Epilobion, aut Chamænerion vocitare. ἐπιλοβιὸν quidem, quòd flos ſit Leucoio ſimilis ſuper ſiliquam natus: χαμαινήριον verò à ſimilitudine aliqua cum Nerio ſiue Rhododendro, præſertim altiùs aſſurgens, cuiuſque flos è latioribus foliis compoſitus exiguam Roſam æmulatur. Idem verò & Antonianam dici à nonnullis refert; ſed tamen & aliam ait Antonianam eſſe, quæ dentium dolori medeatur. Nominatur verò & paſſim Filius ante patrem, propterea quòd ſiliquæ appareant priùs quàm flos. Cenſetur etiam à quibuſdam Onagra veterum, quæ & Oenothera ſiue Onuris. Dioſcorides verò hanc ait eſſe fruticem prægrandem, arboris inſtar. Lyſimachium verò iſtud purpureum non niſi herba eſt, hieme etiam marceſcens, tantum abeſt, vt frutex ſit, aut arborem æmulari queat. *Onagra.*

Ceterùm vſum in Medicina cùm nullum habeat, vires quoque eius ac temperamentum cognoſcere non contigit: Geſnerus tamen calidum & ſiccum ſecundo gradu iudicauit eſſe, atque ex diuerſis conſtare partibus; nonnullis euidenter adſtringentibus, aliis verò modicè abſtergentibus.

De Pſeudolyſimachio purpureo altero. CAP. XXXIV.

PSEVDOLYSIMACHIVM purpureum alterum caules promit rectos, ferè bicubitales, quadrangulares, articulatos: folia è ſingulis geniculis bina, ex aduerſo locata, oblonga & acuminata, ad veri Lyſimachij ſatis accedentia. floſculi ſuperiùs verticillatim ambientes

Pſeudolyſimachium purpureum alterum.

bientes caulem conueſtiunt, colore eleganti rubentes. ſemen haudquaquam in ſiliquis, ſed in loculis, è quibus flores exciderunt, ſequitur exiguum. radix craſſa, dura, foris nigricans, durabilis naturæ.

Locis iſtud exit aquoſis; iuxta ripas fluminum, ac aliis perinde humidis.

Æſtate cum aliis floret.

Recentiores & huic Lyſimachio purpureo nomen dedêre: pingitur & pro altero Lyſimachio à Matthiolo: eſt verò non minùs, quàm prius purpureum, ſpurium quoque ac falſum Lyſimachium, ſiue Pſeudolyſimachium. Apud Belgas plerique Partijcke appellant. Falluntur qui pro Hepatorio colligunt; ſed multò magis qui ipſum Centauri ſpeciem eſſe rentur.

De facultatibus huius nihil adferendum, quando neque exploratas, neque compertas habeat.

Pſeudolyſimachium cæruleum.

De Pſeudolyſimachio cæruleo.
Cap. XXXV.

CÆRVLEI Pſeudolyſimachij rotundi ſunt caules, ſeſquicubitales: folia oblonga veluti Lyſimachiæ, ſed ambitu ſerrata, & profundiùs quidem quàm primi Pſeudolyſimachij purpurei, ſuperna parte virentia, inferiore verò albidiora, quibus caules ramuliq́ue conueſtiuntur: flores in ſummis virgulis ſpicati, cærulei, Lauandulæ quodammodò æmuli, ſed inodorati, & alterius figuræ: quos exigua ſequuntur capitula, in quibus ſemen minutiſſimum. radix multis fibris capillata propagines emittit, quibus latè ſerpens ſeipſam ſtirps multiplicat.

Naſcitur apud Germanos in foſſis aquam recipientibus, vt Geſnerus ait. In hortis apud Belgas facilè luxuriat, Soli expoſitis locis, non omnino aridis: vmbroſis non proficit aut ægrè.

Tota æſtate flores gignit.

Lyſimachium cæruleum appellant, ſed tamen veluti Purpurea, & Pſeudolyſimachium quoddam, quod à florum colore Cærulei cognomen accepit. Nonnulli Lauandulam ſilueſtrem, ſed parum rectè, vocant: Veronicam erectam alij: Geſnerus Anagallidis aquaticæ ſpeciem potiùs dicendam exiſtimauit; nulla tamen Anagallidi aquaticæ ſimilitudine affinem.

Facultates verò huius explorare, nondum cuiquam curæ fuit.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMAE LIBER QVARTVS.

PRÆFATIO.

Nvnc ad eas veniendum ſtirpes, quæ M. N. O. P. *aut* Q. *initiales habent: inter quas plurimæ occurrunt in frequenti medicantium vſu receptæ, & vtilitatem haud exiguam ad ſanandos curandoſq; morbos, non modò vulgares, ſed & difficiles, conferentes.*

DE MARRVBIO.

Capvt primvm.

Marrubium.

Marrubium candidum.

Marrubii genera Dioſcoridi duo: Vnum propriè hoc nomine dicitur; quod & candidum: Alterum Ballote & Marrubium nigrum vocatur. Sunt tamen & alia quæ ad Marrubij genus referri poſſunt, vt Alyſſon, & Marrubium aquatile, de quo Pemptadis 4. libro 5.

Marrubium propriè dictum, complures edit quadrangulares cauliculos, pedem altos, tenuique lanugine albicantes: folia per interualla bina, ſubrotunda, rugoſa, ambitu inciſa, & ipſa candicante lanugine pubeſcentia. Floſculi in nonnihil pungentibus conceptaculis ſubcandidi caulem verticillatim per interualla ambiunt. ſemen ſubrotundum, aſperiuſculum. radix fibroſa nigricat. Tota herba ſuauis & grati eſt odoris, & nonnihil Moſchum redolet, præſertim hibernis menſibus.

Iuxta parietes, vias, ſemitas, agrorum margines, locis neglectis, pingui ac læto ſolo gignitur: omnibus regionibus familiare, pro quarum tamen ſitu ac natura mutationem etiam ſubinde accipit: Creticum ſiquidem, ac quod apud Marcomannos, & in Pannonia ſuperiore haud infrequens occurrit, multò eſt eo, quod apud Belgas, & aliis Germaniæ locis prouenit, candidius ac odoratius, foliiſque quandoque anguſtioribus ac minoribus.

Iulio ac Auguſto floret, & quidem altero, à quo enatum, anno hieme reſtat.

Græci πράσιον: Latini Marrubium: Officinæ Praſſium, & quandoque Marrubium: Plerique Marrubium candidum ad differentiam Ballotes appellant. Inter nothas voces & apud Apuleium eius & hæc nomina extant, εὐπατώριον, φυλλόφαρες, χαμηλοπόδιον, κυνοπράσιον, Melittena, Labeonia, & Vlceraria: Italis eſt *Marrobio:* Hiſpanis *Marruuio, Malrubi*, ac *Marrolho*: Germanis Weyſſe andorn / Marobel: Belgis Malroue / Malrueuie / Witte andoren: Gallis *Marrubin* & *Marochemin:* Anglis Horehunde: Bohemis Jablecnik.

Marrubium autem, auctore Galeno, calidum eſt ordine ſecundo, tertio verò ſiccum; & ſicuti guſtu amarum eſt, ita iecur & lienem obſtructione liberans, & thoracem pulmonemque expurgans, ac menſes promouens.

Dioſcorides viridium foliorum ſuccum, aut aridorum cum ſemine decoctum dari cum melle ſcribit ſuſpirioſis, tuſſientibus, ac tabeſcentibus, craſſamque è pectore pituitam eiicere. Non modò autem craſſam viſcidamque pituitam, ſed & purulenta efficaciter expurgat. Vtiliſſimum idcircò omnibus tabidis, ac purulenta expuentibus, ſi modò abſit, præſertim cum tenui deſtillatione, febris. Apud Paulum Æginetam ex Marrubio Compoſitio traditur, tabeſcentibus, ac purulenta expuentibus vnice, ſingulariter, ac mirificè vtilis.

Iam datur & Marrubium mulieribus à partu non purgatis, vt menſes & ſecundas euocet. Vtile & his qui venena hauſerunt, aut à ſerpentibus demorſi ſunt: folia cum melle ſordidis vlceribus repurgandis admouentur: Pterygia & nomas ſiſtunt.

Succus è foliis expreſſus, & in ſole denſatus, ad eadem pollet: cum vino verò & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat: per nares auriginem purgat, & ad aurium inueteratos dolores inſtillatur, aut cum roſaceo, Dioſcorides.

De Alyſſo Galeni.

CAP. II.

Alyſſon Galeni.

POSSET iſtud inter Marrubia numerari, niſi à Galeno non pro Marrubij ſpecie, ſed pro Alyſſo haberetur: eſt etenim tota facie Marrubio ſimile, multicaule quoque, ſed folia eius minora, criſpiora, ampliùs incaneſcunt, & albidiora, odore deſtituuntur. verticilli cauliculos ambientes pungentibus aculeis horrent; è quibus floſculi quales Marrubij; at colore ex cæruleo purpuraſcentes. ſemen veluti Marrubij. radix dura, lignoſa, multifida.

In hortis ſubinde, apud Belgas præſertim, ſeritur, ſemine ex Hiſpania allato; vbi nonnuſquam ſponte gignitur, ac à diligentiſſimo Carolo Cluſio repertum eſt, & quidem Maio menſe flore ac ſemine prægnans.

Græcis eſt Ἄλυσσος ἢ ἄλυσσον: Latinis Alyſſum: nomen autem ex eo habet, quòd mirificè iuuet demorſos à cane rabido, vt Galenus ait, à quo lib. 2. de Antidotis in Compoſitione Antonini Coi his deſcribitur verbis: Ἄλυσσός ἐστι βοτάνη τῷ πρασίῳ παρεμφέρουσα, τραχυτέρα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαίρια, ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. id eſt, Alyſſos herba eſt Marrubio perſimilis, ſed aſperior & magis ſpinoſa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem.

Hæc

Hæc rabienti, vt idem VI. de ſimpl. medic. facult. quoque data, ſępè in totum ſanauit. Atque hoc ex totius ſubſtantiæ ſimilitudine efficit. Dictum enim eſt, talem facultatem ex ſola percipi experientia, & planè nulla conſtare methodo. Quòd ſi quis ad multa experiatur, cognoſcet facultatem habere mediocriter ſiccificam, & digerentem, cùm hoc vt abſterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelin expurgat: Galenus.

De Alyſſo Dioſcoridis. CAP. III.

Alyſſon Dioſcoridis.

ALIVD à ſuperiore Dioſcorides Alyſſum deſcribit. Fruticoſa, inquit, herba eſt, vnicaulis, ſubaſpera, rotundis foliis, fructu duplicium ſcutulorum effigie, in quo ſemen quadamtenus latum. Atque cum hac deſcriptione dudum nobis viſa eſt quædam ſtirps conuenire vnicaulis, pedem (plus minùs) alta, cuius folia prima & ante enatum caulem rotunda, circum verò caulem poſterius enata; lata quidem, ſed rotundis longiora, aſpera, & vna cum caule candicantia: floſculi ſurſum ſecundùm cauliculos exeunt è luteo palleſcentes; poſt nos ſiliquæ planæ, latæ, ſubrotundæ, albicantes, & non læues; in quibus ſemen planum ac latum, veluti Leucoij. radix tenuis ac fibroſa.

In montibus & aſperis locis emicat, Dioſcorides inquit.

Cum flore, & quidem in hortis Belgij, viſum eſt quod deſcripſimus, Iulio ac Auguſto menſibus: ſiliquis mox ſuccedentibus.

Dioſcorides ἄλυσσον nominat, non ex eo quòd rabiei à cane medeatur, ſed quòd ſingultus ſedet ac tollat. λυσσὰ ſiquidem non modò rabies, ſed & ſingultus; à verbo λυσσῶ, id eſt, ſingultio. Appellatur verò idem & ſpuriis nominibus, ἀσπίδιον, quaſi breue ac paruum ſcutum, à ſiliquis nempe ſcuti exigui formam referentibus; item & ἀπλόφυλλον, ἀκκύσιτον, ἀδέσετον, μονόκαυλον.

Reperiuntur verò præter hæc & alia apud Veteres Alyſſa: Aëtius lib. I. Sideritidem Heracleam Alyſſon eſſe cenſet. Plinius Alyſſon Rubiæ congenerem herbam facit. Sed de his ſuis locis; ad Dioſcoridis Alyſſon reuertimur.

Huius decoctum, eodem auctore, ſingultus ſine febri potu diſcutit: idem efficit, ſi quis eam aut teneat aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigenes emendat: contuſa in edulio, & exhibita rabiei canis mederi putatur: domibus appenſa ſalutaris eſſe creditur, & hominibus atque animalibus faſcini amuletum: purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

De Ballote ſiue Marrubio nigro. CAP. IIII.

ALTERVM Marrubij genus Ballote eſt: hæc Marrubio candido ſimilis appareret, niſi nigricans, non albida; & grauis ac ingrati, haudquaquam verò iucundi odoris eſſet. caules illi aſſurgunt complures hirſuti, anguloſi, foliis circumdati, latis, rugoſis, ambitu ſerratis, paulò maioribus & longioribus, quàm candidi Marrubij: floſculi in verticillis ſubinde rubent. radix ex fibris conſtat.

Similibus quibus candidum Marrubium locis reperitur, & non raro aridioribus ac minùs læto ſolo.

Viget ac floret eodem quoque, quo prius Marrubium, tempore.

Gręcis βαλλωτὴ, & μέλαν πράσιον, vt teſtatur Plinius lib. XXVII. cap. VIII. à nonnullis Marrubiaſtrum, aut Marrubium ſpurium: In Officinis Praſſium fœtidum: Ab Italis *Marrubiaſtro, Marrobio baſtardo:* Ab Hiſpanis *Marruuio negro:* A Germanis Schwartz andorn: Bel-

Ballote ſiue Marruuium nigrum.

I.

2.

gis Swarte malrubie / Stinckende andoren: Gallis *Marrubin noir, Marrubin puant*: Anglis Stynkyng horehound.

Calida ac ſicca Ballote: ac, vt Paulus Ægineta tradit, acris & abſterſoriæ facultatis. Impoſita cum ſale, canis morſui medetur, ad quem eius vim efficacem eſſe Dioſcorides ſcribit: folia ſub cineribus cocta, condylomata reprimunt: purgant & vlcera ſordida, eodem auctore.

De Stachy. CAP. V.

MARRVBIO ſimilis & Stachys eſt. caules huic à radice exeunt complures, altiores, geniculati, atque è ſingulis articulis folia bina ſibi mutuò oppoſita, duriuſcula, longiora paulò quàm Marrubij, atque vnà cum caulibus candidiora, molliter hirſuta, ac ſuauiter odorata. flores eodem quo Marrubij caules cingunt modo, ſed colore lutei ſunt, & verticilli anguſtiores, radix lignoſa perennat.

Germaniæ ac Belgio peregrina hæc Stachys eſt; in calidis regionibus inuenitur. Naſcitur, inquit Dioſcorides, in montibus & aſperis.

Præter hanc & alia à Fuchſio deſcripta eſt. caules huius craſſi, quadrangulares, duos treſue pedes ſubinde longi: folia lata, oblonga, incana, ambitu ſerrata, vtraque hirſuta, & multò quàm Marrubij ampliora: flores in verticil-

Stachys.

Stachys Fuchſij.

lis cau-

lis caulem ambientibus purpurei: ſemen rotundum & nigricans: radix dura, & ſublutei coloris.

Iſtud Germaniæ haud peregrinum eſt: locis nonnullis aſperis ac incultis prouenit.

Æſtiuis menſibus floret; caules ſub hiemem intercidunt, ſed radix aliquamdiu viuax permanet.

Prior pro legitima Stachy habetur, quæ Græcis ſimiliter σταχύς: Officinis, ac paſſim incognita. 1.

Altera cùm nomen nullum habeat, Pſeudoſtachys, ac ſpuria Stachys venit appellanda; vera ſiquidem non eſt: nec Sphacelus (quod plerique ſuſpicati) quoque eſt, cuius Theophraſtus meminit. 2.

Ceterùm genuina Stachys acris & amari guſtus, tertij eſt ordinis excalefacientium Galeno. foliorum decoctum menſtrua pellit potum, & ſecundas: auctor Dioſcorides.

De Meliſſa, ſiue Meliſſophyllo.

CAP. VI.

Meliſſa.

MELISSA quadrangularibus caulibus, foliis latis, ſubnigricantibus, rugoſis, aliquantulum aſperis, Ballotes ſimilitudinem referret, niſi minùs hirſuta eſſet; altior ſubinde, & ſuauiter odorata. folia ſiquidem minùs aſpera ſunt, pauloque longiora, & Citrium malum redolent: coronæ aut verticilli inſtar, cauliculos quoque circumdant calyces, è quibus floſculi albidi. ſemen minutum nigricat, radix fibris multis committitur.

In hortis ſæpè Meliſſa colitur. in ſiluis, ac montibus, vel aliis neglectis ſponte nata quandoque occurrit. Et vno quidem loco odoratior; nam pleriſque frigidis graueolentior eſt. Seritur autem vtiliter, vt Plinius libro XXI. cap. XII. circa apum aluearia, quæ hac herba delectantur, & aberrantes ad ſua reuocantur, vt Virgilius Georgicon quarto oſtendit:

—— huc tu iuſſos aſperge ſapores,
Trita Meliphylla, & Cerinthe ignobile gramen.

Floret Meliſſa Iunio, Iulio, ac Auguſto: ſub hiemem tota marceſcit radice reſtibili, quæ primo Vere noua folia, atque inde cauliculos promit.

Græcis μελισσόφυλλον, καὶ μελίφυλλον, item μελίτεια: Plinio etiam Melittis: Latinis Meliſſophyllum, Apiaſtrum & Citrago. Ab apibus autem, quibus hæc grata, nomen habet, quæ Græcis μελίτται ac μέλισσαι dicuntur: vnde & Apiaſtri vox Latinis: Officinæ Meliſſam appellant.

Plinius inter Meliſſophyllum & Apiaſtrum differentiam eſſe exiſtimauit, cùm veluti diuerſa Meliſſophyllon, ac deinde Apiaſtrum iuxta apum aluearia ſerenda eſſe ſcribat libro XXI. cap. XII. Quod & manifeſtiùs lib. XX. cap. XI. vbi ait, Apiaſtrum Hyginum quemdam Meliſſophyllon appellare, ſed in confeſſa damnatione eſſe venenatum in Sardinia. Sed fefellit Plinium non tam vocis ambiguitas, quàm cum altera ſimilitudo. Meliſſophyllon Apiaſtrum eſt. Ranunculi verò ſpecies in Sardinia venenata, Apiaſtellum ab Apuleio vocatur, quod ab Apiaſtro multùm differens eſt. Appellatur autem Meliſſa ab Italis *Meliſſa* & *Cedronella*: à Germanis Meliſſen kraut: à Belgis Confilie de grein/ Meliſſe: ab Hiſpanis *Torongil, yerua cidreira*: à Gallis *Meliſſe*: ab Anglis Baume. *Plinius notatur.*

Meliſſophyllon autem facultate quidem excalfacit ſiccatque, vt Auicenna ait, ordine ſecundo. Galenus ait, Marrubio ſimile eſſe facultate, ſed ab eo plurimùm vinci. Recen-

tior ætas vnà cum Arabibus ac Mauritanis Medicis, ſingulariter cordi prodeſſe, & eius affectibus auxiliari affirmat.

Auicenna ſiquidem, libro De viribus cordis inſcripto, Meliſſam cor ait exhilarare, vitaleſque ſpiritus roborare. Serapio præter hæc & humenti frigidoque ventriculo prodeſſe, concoctionem promouere, cerebrique obſtructiones aperire, anxietudineſque animi & ſollicitudines fugare.

Dioſcorides Meliſſophylli folia cum vino pota aut appoſita prodeſſe refert contra ictus phalangiorum, ſcorpionum, & aduerſus canis morſum: item ad ciendos menſes muliebres in defeſſionibus conuenire: dentes dolentes decocto vtiliter collui, atque hoc ipſum dyſentericis infundi: aduerſus verò fungorum ſtrangulationes folia addito nitro in potu auxiliari: orthopnoicis verò in delinctu: appoſita hæc eadem cum ſale ſtrumas diſcutere, vlcera purgare, articularioſque dolores ſedare.

De Moluccis, ſiue peregrinis Meliſſophyllis.

CAP. VII.

Molucca læuis.

Molucca ſpinoſa.

MOLVCCÆ duæ ſunt; Læuis vna; Spinoſa altera.

1. Læuis Molucca caules facit complures cubitales, circa quos folia multa, ambitu profundis inciſuris crenata, Meliſſophylli ſimilia: ſupra quæ flores orbiculatim ex amplis, & latè patentibus, veluti acetabulis, exeunt, colore candidulo, Lamij floribus ſimiles, attamen paulò minores.

2. Spinoſa Molucca caules ſimiliter multos & cubitales promit, eoſque ſtriatos & quadrangulares: folia vti prioris: flores ſimiles, ex acetabulis quoque, ſed anguſtioribus, oblongioribuſque, & eminentes duras, & acriter pungentes ſpinas ambitu habentibus.

A Moluccis, Orientis non ita dudum repertis inſulis, vtraque nomen habet, in quibus primùm repertæ creduntur: Matthiolus (niſi nos pictura fallat) Læuem Moluccam Conſtantinopolitanum Meliſſophyllon appellat.

De facultatibus harum nihil contingit adferre: ſunt tamen qui affirmant aduerſus venena vtiles.

De herba Iudaica.
CAP. VIII.

Herba Iudaica.

Iudaicæ herbæ altera ſpecies.

IVDAICA appellata herba haud omnino rectè aſſurgit nec tota decumbit, ſed in latus aliquantulùm cauliculi eius deflectunt, anguloſi, ac geniculati; circa quos inferiore parte folia multa, è ſingulis articulis bina contra ſe poſita, ambitu (quandoque tamen perquam exiguùm) crenata, nonnihil criſpa, longiora anguſtioraque quàm Marrubij: ſuperiore verò parte pauciora quidem folia, ſed crebriores verticilli, aſperi, & aliquantulùm pungentes; à quibus floſculi exeunt veluti dilutè cærulei, aut rubentes, vel etiam candidi, rarò ſublutei: radix fibroſa. Tota è virore inalbicat herba, & ſuauiter odorata ad Meliſſæ odorem accedit. 1.

In maritimis Inſubriæ, iuxta Apenninos montes: in Narbonenſi Gallia: haud procul Danubio in pratis prope Ratiſponam; tum & aliis multis locis occurrit. Arida ac ſabuloſa amare ſunt qui tradant: Diſcorides in petroſis prouenire refert.

Ab æſtatis medio vſque in Autumnum flores facit.

Huic autem non admodum diſſimilis & alia quædam eſt, cuius cauliculi ſimiliter anguloſi & articulati, & non rarò ramoſi, quandoque verò & abſque alis: folia lata, oblonga, acuminata: floſculi è ſingulis geniculis bina non contra ſe poſiti, ſed ſecundùm eamdem partem prodeuntes, cærulei, Lamij florum forma æmuli, ſed minores. Iudaicam hæc odore ſatis refert, & frequenter è virore candicat; rubent tamen quandoque cauliculi; & auerſa parte foliola. 2.

Apud Batauos, tum & alibi iuxta foſſas ac riuulos naſcitur, quæ albidior eſt: locis paulò aridioribus rubentior.

Iunio ac Iulio floret.

Recentior ætas priorem herbam appellat Iudaicam, & Tetrahil, aut Tetrahit voce Gallica: Germanis Glidkraut: Belgis Glidcrupt. Sunt in hac opinione complures docti, quòd Dioſcoridis ſit Sideritis prima, quæ Heraclea, id eſt, Herculana cognominatur, cum cuius deſcriptione ſatis reſpondet: folia ſiquidem ei longiora ſunt quam Marrubio, ad vnius generis Quercus accedere non minus, quàm Chamædryos repentis poſſunt: Aſperitate vero, tum & oblongiore forma Saluiæ ſimilia, præſertim ambitu minus ſerrata.

Deſcri-

Sideritis prima.

Deſcribitur autem Sideritis ex tribus prima à Dioſcoride his verbis: Σιδηρῖτις, οἱ δὲ ἡρακλείαν, πόα ἐστὶ φύλλα ἔχουσα ὅμοια πρασίῳ, ἐπιμηκέστερα δὲ πρὸς τὰ τῆς ἐλελισφάκου ἢ δρυός. μικρότερα μέντοι, καὶ τραχέα. καυλοὺς δὲ ἀνίησι τετραγώνους, σπιθαμιαίους, ἢ καὶ μείζονας, &c. Sideritis, aliqui Heracleam vocant, folia habet Marrubio ſimilia, longiora tamen, ad Saluiæ aut Quercus accedentia, minora tamen & aſpera. caules profert quadrangulares, dodrantem altos ac maiores, guſtu non iniucundo, cum quadam adſtrictione; in quibus per interualla verticilli orbiculares, veluti Marrubij; & in his ſemen nigrum.

Alteram Iudaicæ herbæ ac Sideritidis primæ ſpeciem quoque eſſe, odor ſimilis oſtendit, non repugnante cauliculorum foliorumque figura. Inter Lyſimachia (quod nonnullis viſum, qui Lyſimachiam galericulatam hanc dixerunt) referri commodè non poteſt. Nulli enim Lyſimachio ſimilis eſt, & ne ſpurio quidem alicui, multò minùs legitimo.

Appellatur autem Sideritis, quaſi Ferraria, à ferro quod Græcis σίδηρος; quia glutinandis recentibus ferro factis vulneribus conducat.

Ceterùm herba Iudaica valenter reſiccantem facultatem, ac nonnihil cum exterſione adſtringentem obtinet: ad cruenta & recentia ferro facta vulnera efficaciſſima eſt. Inteſtinorum ramices hac etiam citò poſſe curari feruntur. fluorem album mulierum reprimit. Nec diſſimilia his Dioſ. & Plinius de Sideritide hac prodidere: Appoſita, inquit ille, folia, vulnera abſque inflammationis periculo iungunt. Plinius, Sideritis, ait, tantam vim habet, vt quamuis recenti gladiatoris vulneri illigata, ſanguinem claudat.

De Cardiaca. CAP. IX.

Cardiaca.

CARDIACA quadrangulares promit caules, craſſos, duros, duos treſve pedes altos, obſcurè ac ex nigro rubẽtes: folia nigricantia veluti Vrticæ, maiora latioraq; multò quàm Marrubij, laciniosa, ac profundis inciſuris diſſecta. calyces duri ac pungentes orbiculatim caules amplectuntur, à quibus flores exeunt ex albido purpurei, veluti Lamij, ſed minores. ſemen paruum ac nigricans. plurimæ pro radicibus fibræ ab vno veluti capite deſcendunt. Tota herba graui ſatis odore prædita, guſtu amaricat.

Ruderibus, lapidoſis, ac aliis incultis & aſperis gaudet: iuxta ſepes & veteres muros ſubindè inuenitur. In hortis nimis facilè coaleſcit.

A Iunio in multum vſque Autumnum viget, floret, ac ſemen perficit. caules hieme intercidunt. radix viuax eſt.

Noſtra ætas Cardiacam nominat: Germani **Hertzgeſpür / Hertzgeſpan**: Belgæ **Hertegeſpan**: Galli *Agripaulme*: Angli **Motherworte**: Bohemi **Srdecnijk**. Sunt qui Meliſſæ ſpeciem faciant. Videtur verò & ad Sideritidem Herculanam referri poſſe. Folia ſiquidem eius maiora quàm Marrubij, & ad eius Quercus accedunt, cuius folia lacinioſiora, quàm multarum aliarum ſunt; ſed cum Saluiæ foliis nihil obtinent ſimilitudinis: habet verò & orbiculatas vertebras, ſemenque nigrum. Non rarò ad veterum deſcriptiones plures accedunt.

Ceterùm Cardiaca calida ac ſicca ordine ſecundo eſt, cum expurgandi, adſtringendi quoque facultatem habet. Ad cordis affectus à nonnullis commendatur; & tantum valere exiſtimatur, vt ab effectu nomen inueniſſe putetur. Fertur & conuulſis ac quoque reſolutis mederi: obſtructiones viſcerum aperire: ventris tineas ac lumbricos interimere: & puluerem herbæ cum vino exhibitum non modò vrinam aut menſes euocare, ſed & difficulter parientibus prodeſſe.

Ad cruenta eadem quoque laudatur. Medetur & quibuſdam boum morbis: à nonnullis ruſticis ea de cauſſa ſubinde expetitur.

De

De Mentha. CAP. X.

Mentha prima.

Mentha altera.

Mentha tertia.

Mentha quarta.

COMPLV-

Menthaſtrum.

1.
2.
3.
4.
5.

COMPLVRES Menthæ paſſim obuiæ; quarum pleræque ſunt Hortenſes; aliæ pro Silueſtribus habentur.

Prior inter hortenſes Mentha cauliculos edit quadrangulares, obſcurè rubentes, aliquantulùm piloſos, quos conueſtiunt folia rotunda, margine ſerrata, ſaturato colore virentia. Floſculi rubentes orbiculatim circum cauliculos naſcuntur veluti Pulegio. radix obliquè in terra ſerpit fibris haud deſtituta, ſubinde nouos hinc inde turiones promens. Tota herba ſuauiter odorata eſt,& magis procumbit quàm aſſurgat.

Altera nonnihil hirſutis cauliculis ſubrotundis,& nigricantibus foliis, radicibus proſerpentibus, tum & odore priorem refert: at flores haudquaquam caulem circumdant,ſed in faſtigiis ramulorum eminent, in exiguas veluti ſpicas, aut citiùs paniculas digeſti.

Tertiæ folia oblonga ad Salicis formam accedunt,ſed candidiora,molliora,ac hirſutiora: flores in faſtigiis cauliculorum & in ſpicas digeſti, ſicuti Secundæ. ſerpit & huius radix,haud aliter quàm Primæ, cui ſimilis.

Quarta longifolia quoque eſt, cauliculis, foliis, minoribus tamen, radicibuſque Tertiæ ſimilis, ſed flores huius non in ramulorum faſtigiis, ſed per orbiculos inſtar primæ cauliculos ambiunt, qui diluto colore purpuraſcunt.

Ex ſilueſtribus Menthis vna, quæ Menthaſtrum etiam appellatur, longis, quadrangularibus, piloſis, ac incanis caulibus luxuriat; folia huius candida, denſaque lanugine vtrimque pubeſcunt: in ramulorum ſummo florum eminent paniculæ. radix longa, late in omnem partem ſerpit, ſtirpem facilè multiplicans.

Huius verò & ſpecies quædam reperitur non modò foliis,ſed & reliquis partibus minor; cuius folia ſubinde partim virent, partim niuis ferè in modum albicant.

Seruntur Menthæ,& præſertim Prima à pleriſque in hortis: reperiuntur tamen nonnullæ harum in ſiluis, & alibi locis humentibus, prope aquas decurrentes, vel etiam ſtagnantes.

Florent ac vigent Menthæ æſtate,hieme ſolæ radices reſtant: ſemel ſatæ diutinè durant, ac pertinaciter hærent.

Mentha à Græcis ἡδύοσμος appellatur,& μινθή: Nomen ſuauitas odoris (inquit Plinius lib.XIX.cap.VIII.) apud Græcos mutauit, cùm alioqui Mintha vocaretur; vnde veteres noſtri nomen declinauerunt: ἡδὺς ſiquidem, ſuauis; & ὀσμὸς,odor. Officinæ, Itali ac Galli Latinam Menthæ appellationem retinent: Hiſpanis *Yerua buena*, & *Ortelana*: Germanis Müntz: Belgis Munte: Anglis Mynte: Bohemis Mata.

1. Prima à Germanis Diement vocatur: à Belgis Bruyn heylighe; Latinè qui interpretari voluerit, dixerit Sacram nigricantem.

2. Alteram Germani Kraus diement/ Krauſe müntz / & Krauſer balſam, id eſt,Mentham cruciatam: Galli *Beaume creſpu* appellant: Bohemi Balſam.

3. Tertia à nonnullis Mentha Sarracenica, Mentha Romana, Saluia Romana, aut herba Sanctæ Mariæ dicitur: Germanis Balſam Müntz / Unſer Frauwen müntz / Spitzige müntz/ Spitziger balſam; Anguſtifolia cognominari poteſt.

4. Quartam Germani Hertzkraut, quaſi Cardiacam aut Cardiacam Mentham appellant.

5. Quinta à Dioſcoride ἡδύοσμος ἄγριος, id eſt Mentha ſilueſtris: Latinè Menthaſtrum, Plinio auctore, appellatur: Officinæ Albam Mentham vocitant: Apud Germanos Wilde Müntz: Italis *Metha ſaluatica*: Hiſpanis *Metaſtro*: Anglis Horſe Mynte: Bohemis Plana Mata.

Mentha autem ex tertio ordine eſt excalfacientium ac reſiccantium. Habet, inquit Galenus, aliquid, amari atque acerbi,& infirmior eſt quàm Calamintha. Menthæ odor, Plinius ait,mentem excitat, & ſapor auiditatem in cibis.

Vtilis autem in primis ventriculo Mentha eſt; ſingultus, vomitiones,choleras cùm acidi

mali

mali punici ſucco ſiſtit; reprimit & ſanguinis reiectiones, ex oxycrato, vt Galenus, data: Plinius verò, in ſorbitione. Purgationes feminarum inhibet, & aduerſus album fluorem earumdem vtiliſſima, quę ſcilicet primo loco deſcripta eſt; compertum enim eſt multis huiuſcemodi fluorem huius vnius Menthæ frequenti vſu ſuppreſſum. Eadem fronti aut temporibus, vt Plinius, admota, capitis mulcet dolores. Epiphoris imponitur, & omnibus capitis eruptionibus, & ſedis vitijs: vlcera in capite infantium mirè ſanare fertur: auribus cum mulſo inſtillatur. Sumitur contra ſcolopendras, ſcorpiones marinos, & ſerpentes: cum ſale canum morſibus applicatur. Lac coire, & in caſeum denſari (aceſcere, addit Plinius) non patitur; quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu bibentes ſtrangulentur. Eadem vi & generationi reſiſtere creditur, cohibendo genituram denſari. Reſiſtere conceptioni, mulierum genitali ante congreſſum admotam, etiam Dioſcoridis eſt.

De Siſymbrio. CAP. XI.

Siſymbrium.

SILVESTRIS Menthæ ſpecies Siſymbrium eſt; primæ inter hortenſes Menthas ſimile apparet: folia eius ſunt rotunda, caules anguloſi, vtraque obſcurè rubentia: radices latè proſerpunt, ſed ſingula maiora: grauius etiam odorata eſt ipſa herba: flores in ſummo ramulorum, veluti in capitulum ex parte globoſum collecti, purpuraſcunt. 1.

In humentibus ac riguis, veluti in pratis, ſecus foſſas aquas habentes, ac flumina naſcitur.

Cum alijs Menthis floret, ac Vere reuireſcit.

Σισύμβριον Græcis dicitur: Latinis Siſymbrium: Germanis Roßmuntz, Waſſermuntz: Gallis *Menthe ſauuaige.*

Eſt verò & aliud Siſymbrium à Theophraſto memoriæ proditum, ex coronariorum ſurculoſorum tenuifoliorum numero, cui odor acrior quàm Serpylli, quod, niſi cultu retineatur, in Mentham tranſit. Huiuſmodi autem Siſymbrium à Dioſcoridis, & nobis deſcripto Siſymbrio, haud parùm differt: neque enim cultu retineri debet iſtud, ne in Mentham degeneret; ſed cùm tota natura ſilueſtre ſit, etiam multa cura, vt hortenſis fiat Mentha, non datur aſſequi. 2. *Siſymbriũ Theophraſti.*

Siſymbrium quoque eſt, Cardamine cognomento, quod inter paluſtres & aquatiles Pempt. quarta deſcriptum. 3.

Ceterùm Siſymbrium Menthæ ſilueſtris ſpecies, calidum ac ſiccum facultate eſt non minùs quàm Mentha: odore verò etiam vehementius.

Commendatur ad eadem, ad quæ Mentha, tum & ad apum & ad veſparum ictus. Vſus autem eius in medicina nullus eſt, non deficiente Mentha, quæ ſuauior, ac naturæ humanæ gratior apparet.

De Calamintha montana. CAP. XII.

CALAMINTHÆ Dioſcoride auctore tres ſunt: vna montana, altera Pulegio ſimilis, tertia Menthaſtro cognata.

Montana humilis eſt herba, rarò pedis altitudinem excedens, in multas alas diffuſa: ſurculi quadrangulares ſunt, & veluti genicula habentes; è quorum ſingulis bina folia ſubrotunda, Ocimi ac Meliſſophylli minora, tenuiſſima lanugine vnà cum coliculis hirſuta, ac modicè incaneſcentia, & ſuauiter odorata: flores ſummas exornant virgulas nonnihil purpuraſcentes: ſemen ſuccedit nigricans: radix valdè fibroſa & reſtibilis.

Montes amat, atque in ipſis vmbroſos & ſaxoſos cliuos: Italiæ, Galliæ, & Hiſpaniæ compluribus locis, cùm & alibi reperitur: transfertur quoque ad hortos, in quibus feliciter adoleſcit, ac ſeipſam facillimè ſerit.

Viget Æſtate, ac ferè toto anni tempore: à Iunio in Autumnum flores ſemenque perficit.

Καλαμίνθη à Græcis dicitur, quaſi elegans aut vtilis Mentha. Latini nomen ſeruant. Apu-

Apuleius notatur.

Calamintha montana.

Pulegium ſilueſtre, ſiue Calamintha altera.

Diacalaminthes.

leius etiam Mētaſtrum perperàm vocat, & nomina ſingulorum inter ſe confundit. Montanam Calaminthам Officinę Calamentum, & ſubinde Calamentum montanum appellant: Galli *Calament.*

Eſt autem Calamintha hæc in montibus prouenięns guſtu feruens, & acris, calida, ac tenui eſſentia, ſiccaq; ordine quodammodò, vt Galenus ait, tertio. Tenues humores digerit; craſſos verò extenuat, ac incidit: proinde intra corpus aſſumpta, cùm ipſa per ſe, tum cum melicrato perſpicuò excalfacit, ſudorem cit, omneq; corpus & digerit & exſiccat: febrium rigores per circuitum repetentes tollit: quod & pręſtat oleū in quo incocta, toto corpore cū hoc inuncto, adhibita frictione haud ſegni.

Decoctum eius potum vrinas cit, menſes pellit, & cōceptum eijcit; quod & admota poteſt. Ruptis, cōuulſis, orthopnoæ (Galenus aſthmaticis) torminibus, ac choleræ, Dioſcoride auctore, auxiliatur.

Ictericis prodeſt; vtpote iocinoris ac fellis obſtructiones aperiens & expurgans.

Præſumpta in vino venenis reſiſtit: pota aut impoſita demorſis à ſerpente opitulatur: accenſa aut ſubſtrata ſerpentes fugat.

Suggillata tollit, & atris cicatricibus candorem reſtituit: ſed ad talia recentem magis quàm reſiccatam (inquit Galenus) adhibere præſtat.

Lumbricos & aſcaridas cum ſale & melle pota enecat: eadem ratione & aurium vermes ſuccus infuſus. Plinius ſuccum naribus ſupinis inſtillatum ſanguinis profluuium ſiſtere ait: & radicem (quæ Dioſcoridi inutilis) cum Myrti ſemine in paſſo tepido gargarizatam anginis mederi. Iſchiadicis imponitur; humorem ſiquidem ex alto euocat, & articulum totum excalfacit. Paulus Ægineta etiam ad coxarum dolores ab inferioribus inijci refert: Bonum etiam elephanticorum eſitata remedium eſt, ſi (quod Dioſ. ait) poſteà ſerum lactis bibant. Apuleius, Folia, inquit, frequenter commanducata, elephantiacos ſanare certum eſt.

Componitur autem ex hac Antidotus, ab ipſa nomen habens, à Galeno lib. 4. De ſanitate tuenda deſcripta, quæ non modò maximè digerit, ſed & virginibus, quibus muliebria non ſuccedunt, vtiliter exhibetur, vacuationibus præmiſſis: temporis ſiquidem ſucceſſu citra omnem violentiam aut vllam moleſtiam menſes promouet.

De Pulegio ſilueſtri, ſiue altera Calamintha.

CAP. XIII.

SILVESTRI Pulegio oblongi, ac ſæpenumerò cubitales ſurculoſi, anguloſi, geniculis diſtincti, haudquaquam aſſurgentes, ſed plurima parte procumbentes exeunt cauliculi: folia circa hos ad ſingulos nodulos bina, ſibi mutuo oppoſita, rotundiuſcula, maiora, candidioraque quam Pulegij, ac molli lanugine incaneſcentia: flores Lamij ſimiles, ſupra folia, coronæ inſtar, vti Pulegio, prodeunt, candiduli quidem, ſed qui intercurſantibus plurimis notulis purpurei apparent: radix fibroſa eſt.

Nuſquam

Nuſquam frequentiùs quàm in agris, præſertim quando vel demeſſa ſeges eſt, vel cùm requieſcunt: reperiri tamen & alibi contingit locis apricis, ac Soli expoſitis, quibus gaudet.

Æſtiuis menſibus viget ac floret hæc Calaminthæ ſpecies; ſub Autumnum colligi poteſt.

Calaminthes ſpeciem eſſe haud dubium: Dioſcorides Pulegium ait ſilueſtre, ac γλήχωνα ἀγρίαν dici; Latinis verò Nepetam: (Officinæ aliam Nepetam appellant) Apuleius cap. 94. Minthen agrian, Italis Nepetá dici tradit: Germanis Wilder Poley: Belgis wilde munte/wilde paleije: Gallis *Poulliot ſauuage:* Italis *Nipotella:* Hiſpanis *Neuada:* Bohemis Marulka Polny.

Facultate autem & calida quoque, ac ſicca, & hæc Calaminthes ſpecies eſt.

Eadem quæ ſuperior præſtat. Eſt tamen hæc minùs potens quàm Montana. Galenus veluti efficaciorem reliquis, Montanam etiam prætulit.

De Cattaria Herba, ſiue Calaminthe Tertia. CAP. XIIII.

Cattaria Herba.

Cattaria folio longiore.

CATTARIA herba in altum aſſurgit: caules promit cubito altiores, anguloſos, ſtriatos, ramoſos: folia lata, marginibus crenata, Meliſſophylli æmula, aut Marrubij ſimilia, ſed longiora. Floſculi è dilutè luteo inalbeſcunt, partim ſuperiores virgulas ambiunt, partim ipſo faſtigio in ſpicam aut paniculam digeruntur: radix multifida confibratur & perennat. Tota herba vnà cum folijs ac ſurculis mollis, ac incana lanugine pubeſcit, minùs quàm Menthaſtrum, odore autem acris & caput feriens: ſapor feruidus cum amaritudine nonnulla. 1.

Naſcitur circa margines hortorum ac agrorum, ſecus aggeres, ſcrobes ac vias: humidum ac vliginoſum ſolum amat: transfertur ad hortos.

Huius & alia reperitur ſpecies folio longiore anguſtioreque, colore verò minùs albicáte; ſurculi quoq; huius quadrãguli, flores verò copioſiores, ac colore è rubro diluto purpureo ad cœruleum inclinantes, exiguis notulis purpureis reſperſi; odor huius vehemétior, at ſapor acrior. 2.

In Hiſpanijs hæc reperiri ac ſpontè naſci fertur.

Virent Cattariæ mox ab ipſo Vere: Iulio ac Auguſto flores proferunt.

Recentior ætas Herbam appellat Cattariã, & Herbam catti, ex eo quòd feles (cattos nominant) hac vnicè delectentur; odoris enim voluptate captæ, huic ſæpiùs ſeſe affricant, ac in ipſa volutantur, iam & magna auiditate ramulos & folia depaſcuntur: Officinæ Nepetam appellant; ſed Nepeta propriè (vt ſcripſimus) Pulegium eſt ſilueſtre. Cato in libro De re ruſtica Feliculæ herbæ meminit; ſit ne Cattaria hæc, vel ab ea differens, perquirendum. Germanis hæc Katzenmuntz: Belgis Catte cruyt: Flandris Nepte: Italis *Gattaria*, ſiue *Herba gatta:*

Hiſpanis *Yerua Gatera* : Gallis *Herbe de chat* : Anglis Cattis mynte : Bohemis Kocurnijk.

Temperamentum hæc calidum quoque ac ſiccum obtinet, & quæ aliæ Calaminthes eadem poteſt.

Commendatur ad capitis diuturniores, ventriculi, & vteri dolores, ac morbos ex pituitoſis crudiſque humoribus, & ex flatibus natos. Ruptis quoque, ex alto delapſis, ac præcipitatis, cæſis ſuccus cum vino aut hydromelite datus ſubinde confert. Additur & ad balnea, & inſeſſus muliebres, in quibus ad menſes euocandos facit, & ad fœcunditatem conducit.

De Millefolio, ſiue Achillea. CAP. XV.

Millefolium ſiue Achillea.

Millefolium purpurei floris.

MILLEFOLIO ſcapi ſubinde complures ſuprà cubiti altitudinem aſſurgunt, teretes, duriuſculi: circa quos folia quidem oblonga, à lateribus variè diſſecta, ac veluti è pluribus commiſſa, quorum ſingula ad tenuia Coriandri folia accedere poſſe apparent: eminent in ſummo vmbellæ orbiculatæ, latæ, quarum floſculi candidi aut purpurei: radices fibras demittunt multas: odore herba eſt non moleſto, ſed medicato.

Naſcitur iuxta aruorum, pratorum ac hortorum margines Achillea, atque non rarò in ipſis agris fœcundo ac reſtibili ſolo: & frequentiùs quidem quæ albidi eſt floris.

Flores ac vmbellas profert à Maio in multam Æſtatem; ſemina intereà perficiuntur.

A recentioribus Millefolium appellatur. Dioſcoridis eſt ἀχίλλειος & ἀχίλλειος σιδηρῖτις: Latinis Achillea & Achillea Sideritis; quod conferenti hanc cum Dioſcoridis deſcriptione, vel luce clarius eſt. Inuenit hanc (inquit Plinius lib. 25. c. 5.) Achilles diſcipulus Chironis, quę ob id Achilleios vocatur, alij Sideritim, apud nos Millefolium vocant. Sunt tamen & alię Sideritides, aliud item Panaces Heracleion, de quibus alibi. Apuleius varias huius appellationes adfert, quarum quædam inter nomenclaturas nothas apud Dioſcoridem quoque extant: vt, μυελόφυλλον, (aut μυελόμορφον) χιλιόφυλλον, στρατιωτικὴ, χρυσιτή: Latinis Militaris, Supercilium Veneris, Acrum (aut Acorum) ſiluaticum: Gallis *Bellocandium, Vigentiana*: hac ætate Germani Garben appellāt, Scharffgras/Scharffrip/ & Tauſent bladt: Belgę Gerwe: Itali *Millefoglio*: Hiſpani *Milhoyas Yerua*: Galli *Millefueille*: Angli Yarrowe/Noſe blede: Bohemi Rzebrijcek.

Achilleia autem, Galeno auctore, facultate Sideritidibus haud eſt diſſimilis, abſtergens videlicet, & mediocriter frigida, ceterùm adſtrictione exuperat. Trita coma cruenta vulnera glutinat, & ab inflammatione tuetur: ſanguinem vndequaque profluentem ſupprimit. Vteri

profluuia

Millefolium minus ſiue Stratiotes Chiliophyllos.

Oſyris.

profluuia in vellere oppoſita ſiſtit, tum & inſeſſibus muliebribus addita: aluum fluentem cohibet: & ad dyſenterias vtilis in potu aſſumpta.

Commanducata folia, plerique aiunt, & præſertim recentia, dentium dolores mulcere.

De Millefolio minore, ſiue Stratiote Chiliophyllo. CAP. XVI.

MINVS Millefolium exigua ſtirps eſt, vix dodrantem alta, cuius ſcapos conueſtiunt oblonga quidem, ſed exigua foliola, à lateribus tenuiſſimè diſſecta inſtar pennarũ ex alis paruarũ auicularũ: vmbellę in faſtigijs rotundę floſculos colore (vt quidem apud Belgas videre contigit) luteos proferunt: tenues fibrę radices ſunt.

Rariùs huiuſmodi Millefoliũ reperitur: gignitur autẽ pingui ac lęto ſolo, & ſubinde in pratis.

Auguſto menſe flores eius præcipuè cõſpicui.

Stratioten eſſe Millefolium, qui Græce *ϛρατιώτης χιλιόφυλλος*, ipſa apud Dioſcoridem deſcriptio ſatis oſtendit, quę ſic habet: *Στρατιώτης ὁ χιλιόφυλλος, ἐϛι θαμνίσκος μικρὸς, σπιθαμιαῖος καὶ μείζων· ἔχων τὰ φύλλα ὅμοια νεοττοῦ πτερῷ. εἰσὶ δὲ αἱ ἐκφύσεις τῶν φύλλων σφόδρα βραχεῖαι, ἐσχισμέναι, ἔοικε δὲ μάλιϛα τὰ φύλλα τῇ βραχύτητι, καὶ τῇ τραχύτητι κυμίνῳ ἀγρίῳ, καὶ ἔτι βραχύτερα. τὸ σκιάδιον δὲ πυκνότερον τούτου καὶ ἁδρότερον· ἔχει γὰρ ἐπ᾽ ἄκρου καρφία μικρὰ, ἐφ᾽ ὧν τὰ σκιάδιά ἐστιν ἀνήθου τρόπον. ἄνθη μικρὰ, λευκά.* Hoc eſt, Stratiotes millefolius, fruticulus eſt exiguus, palmũ altus vel maior: folia habet ſimilia pullorũ plumis; ſunt etenim exortu parua admodum & diſſecta, breuitate & aſperitate Cumini ſilueſtris valdè ſimilia; niſi breuiora eſſent. Vmbella huius denſior eſt & plenior; gerit etenim in faſtigio exiguos ſurculos, in quibus vmbellæ veluti Anethi, flores parui & albidi. Reſpondet & altitudo ſtirpis; cõuenit foliorum forma. In floris colore ambiguitas quædam occurrit, quem Dioſ. album deſcribit: *ἄνθη*, ait, *μικρὰ, λευκὰ*, vt vulgaria habent exemplaria. Andreas autẽ Lacuna ex veteri codice addit, *ὠχρὰ*, id eſt, lutei coloris. Recentior ætas Millefolium minus, ac Millefolium luteum appellat: Officinis ac vulgo incognitum.

Eſt verò & alius Stratiotes, cognomento *ποτάμιος*, de quo inter aquatiles ſtirpes Pemptade quarta.

Facultate autem Stratiotes Millefolius præter mediocrem frigiditatem, nonnihil quoque adſtrictionis habet.

Ad omnia ſanguinis profluuia ſiſtenda valdè vtilis eſt; & ad recentia veteraq; vlcera ſolidanda: vulnera quoque glutinat. Sunt verò & qui ad fiſtulas, ait Galenus, vtantur.

De Oſyride. CAP. XVII.

PROCERA & multùm ac valdè ramoſa herba Oſyris eſt: altitudo eius bicubitalis, vel altior: color dilute vireſcens; ſcapi ſiue potiùs virgę tenues ſunt & rotũdę: foliola oblonga, anguſta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim ſecus folia hærent, herbacei coloris:

inde tenui lanugine conditum ſemen, paruum, ac nigricans: fibroſa radix.

Pleriſq; Græciç locis ſpontè gignitur: apud Italos, tum & alibi in hortis ac viridarijs ſeritur.

Æſtate viret ac viget, ſub Autumnum ſemen maturatur.

Apud Italos *Beluedere*: in Græcia modò ὠξύρις dicitur, voce corrupta, teſte Anguillara: olim ὀσύρις: Latinis quoque Oſyris. Κορήματα, id eſt, ſcopæ ex hac olim fieri ſolitæ, & nunc pleriſque locis fiunt. Oſyridi autem, Galenus inquit, amara ineſt qualitas, & obſtructiones expediens facultas; quare & in iocinore conſiſtentes obſtructiones adimit. Decoctum eius epotum arquatos adiuuare Dioſcorides ſcribit.

De Parietaria. CAP. XVIII.

Parietaria.

FRVTICOSA ac cubitalis herba Parietaria eſt: cauliculi eius teretes, leuiter è virore rubent: folia Mercurialis, aut potius Ocymi maiora, acuminata, hirſuta: floſculi minutiſſimi: ſemen in capitulis lappaceis cauliculos ambiens aſperum, prætereuntium veſtitui adhæreſcit: radix ſubrubens fibris nonnullis capillatur.

Naſcitur iuxta muros, parietes, ſepes, in ruderibus, ac ſubinde in vinetis, ac in ipſis muris.

Maio menſe exit: Iulio ac Auguſto ſemen profert: radix hieme ſola reſtat.

Parietaria, aut corrupta voce Paritaria vulgò appellatur, quòd in parietinis exeat; atq; eadem ex cauſſa Muralis à nonnullis: Muralium verò Plinio ac Celſo dicitur: Græcis eſt ἑλξίνη, περδίκιον: eſt verò & alia Helxine cognomento Ciſſampelos. Perdicij nomen à perdicibus accepit, qui hac ſubinde veſcuntur. Dioſcorides, Plinius, & Apuleius παρθένιον quoque appellant; differens tamen ab alijs, de quibus lib. 2. huius Pemptadis. Reperitur verò & Vrceolaris, Vrceolaria, ac Vitraria dicta, quòd detergendis vrceolis vitreis polleat: extant verò & eius alia nomina, cùm apud Dioſcoridem, ac Plinium, tum apud Apuleium, vt, σιδηρῖτις ἡρακλεία. i. herculana, ὑγιεινὴ ἀγρία, κλιβάδιον, πολυώνυμος, ἐλεῖτις aut Alitis, ἀμελξίνη, ἀσίνη, ἀμοργίνη, σουκόταχος, ψυχόυακος, μελάμπελον, κιττάμπελον, ἀνατεταμένον: Germanis Tag vnd nacht / Sant Peters kraut / Maurkraut: Belgis Parietarie / Glaſcruyt: Gallis *Parietaire*: Hiſpanis *Yerua del muro*: Italis *Parietaria*: Anglis Pellitory of the wal.

Ceterùm vis, vt Gal. ait, Parietariæ ineſt abſtergendi, & leuiter conſtringendi cum humiditate ſubfrigida. Dioſcorides impoſitam ſanare ait eryſipelata, condylomata, aduſta, incipientia phygethla, omnes inflammationes ac œdemata: Succum verò ipſius cum ceruſſa permixtum eryſipelatis & herpetibus vtiliter illini: cum cerato verò Cyprino aut hirci ſeuo podagris. Idem affirmat Plinius lib. 22. cap. 17. Imponitur, ait, podagris cum caprino ſeuo ceraque Cypria; vbi pro cera Cypria, reponendum cerato Cyprino.

Locus Plinij reſtitutus.

Addit Dioſcorides diuturnas tuſſes huius ſucco adiuuari; contra inflammatas tonſillas gargarizari, & illitum quoque prodeſſe: aurium item dolores cum roſaceo infuſum lenire.

Recentiores trium vnciarum pondere ſuccum epotum remorantem vrinam citò prouocare aiunt: herbæ folia inſtar cataplaſmatis cum oleo ex amygdalis dulcibus permixta, pubi & dolentibus locis impoſita, calculoſis & vrinæ difficultate laborantibus præſidio ſunt. Sunt qui folia cum vino, & quidem Cretico permiſceant; ſed cum oleo amyg. dul. citius dolores ſedant. Eadem nonnihil contuſa & confricata recenti vulneri impoſita, & ſanguinem ſupprimunt, & vulnus ipſum glutinant, ſi triduo non permutata ſinantur.

De Paſtoria burſa. CAP. XIX.

PASTORIÆ burſæ folia initio exeunt oblonga, marginibus profundiùs inciſa, Erucæ ſimilia, humi ſparſa: ab his coliculi tenues ſubinde plures aſſurgunt in alas quandoque diuiſi;

Paſtoria burſa.

Paſtoria burſa minor.

diuiſi; folijs ſimilibus ſed minoribus adnatis, circa quorum faſtigia ordine digeſti exigui floſculi candidi; poſt hos ſiliquæ paruæ, planæ, anguloſæ, iuxta pediculum contractiores, burſæ cuiuſdam exiguæ ſpeciem referentes; in quibus ſemina: radix oblonga, candida, non caret fibris.

Secus vias, locis deſertis, & incultis, ac in ruderibus vt plurimùm ſpontè prouenit: & quandoque maior: ſubinde verò minor & omnino exigua.

Floret, viget, ac ſemen perficit tota æſtate.

Vulgò Paſtoria burſa, vel Pera paſtoris: Germanis Seckel/ vel Teſchelkraut: Belgis Borſekens cruyt: Gallis *Bourſe de paſteur, ou berger*.

Refrigerans autem temperamento ac reſiccans eſt, & facultate valdè adſtrictoria.

Sanguinem vndequaque ruentem ſupprimit, ſiue ſucco aut decocto eius poto, ſiue in cataplaſmate, balneo, aut alio quocumque modo adhibita. Medetur & dyſenteriæ in enemate. Cruenta vulnera ad ſanitatem perducit: incipientibus inflammationibus, ac omnibus quæ reprimi ac refrigerari deſiderant, vtiliter adhibetur.

De Perfoliata. CAP. XX.

CAVLICVLVS Perfoliatæ gracilis, teres, & glaber, pede altior, in ramulos diſtribuitur: quos folia ſic ambiunt, vt medios amplectantur ac circumdent, lata, læuia, glabra, venoſa, dilutè virentia: vmbellæ in faſtigijs, e quibus vnà cum foliolis exiguis, floſculi tenues, ſubIutei; ſuccedente ſemine ſubnigricante, maiore quàm Pulegij: radix vnica, candida, paucis fibris capillata.

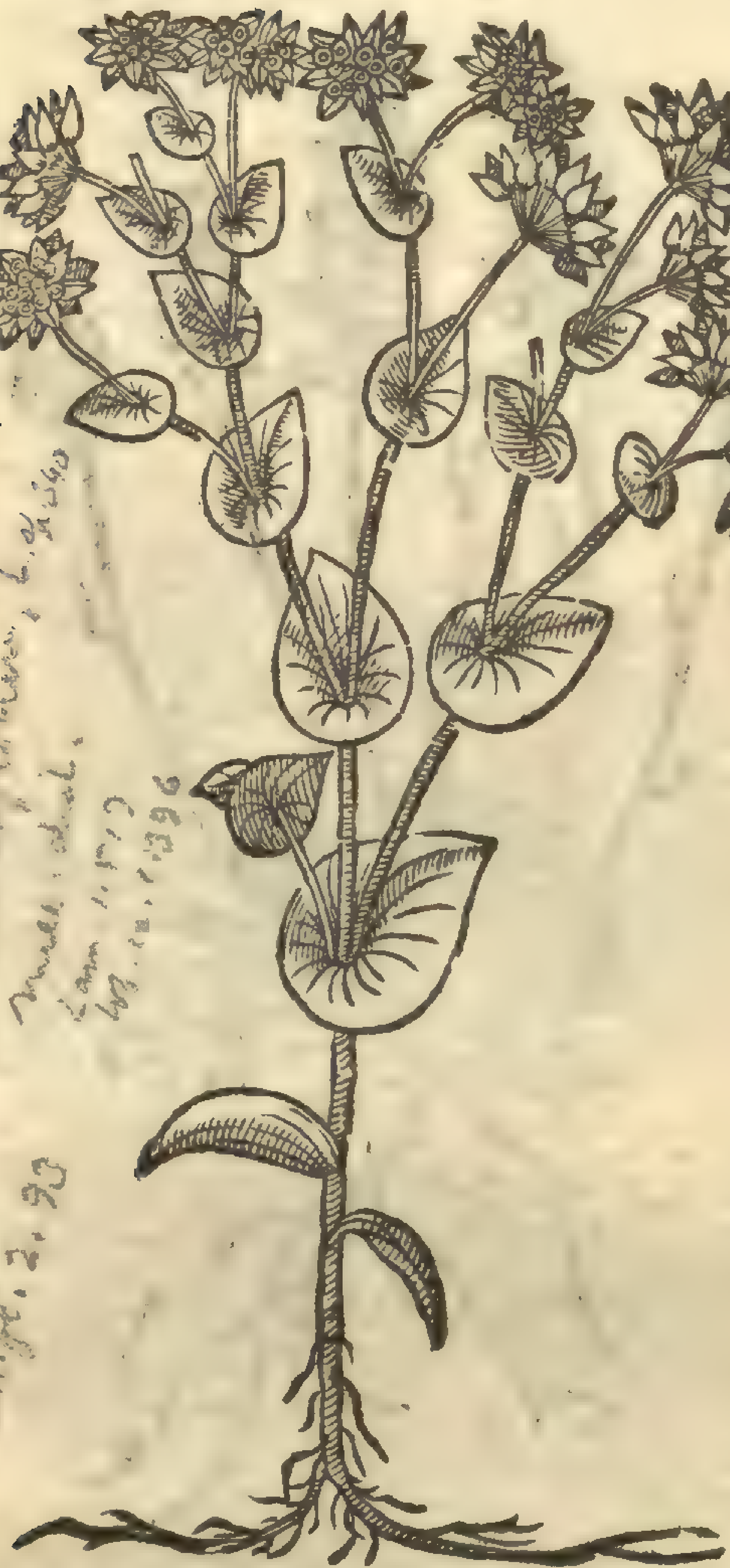
Nonnullis locis in aruis, inter ſegetes ſpontè exit; naſcitur & in pratis ac iuxta agrorum margines in Italia, Germania & Bohemia non infrequens, alibi in hortis ſeritur.

Iulio & Auguſto præcipuè floret: ſtirps eſt annua, quæ ſemine perfecto intercidit.

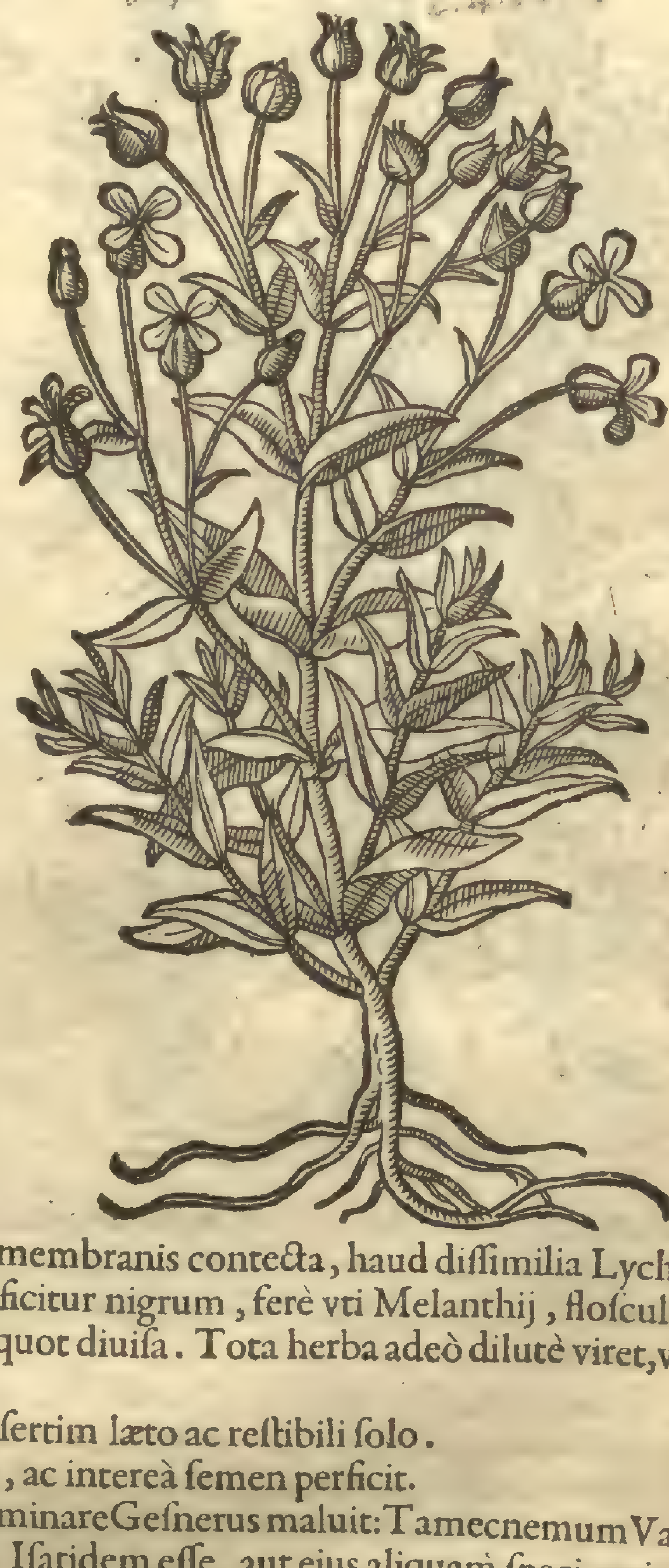
Perfoliatam aut Perfoliatum ex eo recentiores appellant, quòd coliculi per ipſa tranſeant folia, ipſaque penetrent: Germanis Durchwachs & Bruchwurtz: Deurwas Belgis: Gallis *Perfoliate*: Anglis Thorow waxe.

Ad hanc veluti congenerem à nonnullis referri contingit, quæ Vaccaria dicitur: aſſurgit *Vaccaria.*
hæc ſupra dodrantem teretibus, geniculatis, glabris ac rotundis virgulis, in alas diuiſis; e quorum articulis bina folia oblonga, læuia, acuminata, ſibi oppoſita, baſi ita coniuncta, vt vnita

Perfoliata.

Vaccaria.

appareant: eminent in ſingulis virgulis capitula membranis contecta, haud diſſimilia Lychnidis ſilueſtris, ſed minora; in quibus ſemen perficitur nigrum, ferè vti Melanthij, floſculo antecedente tenui ac rubente: radix in fibras aliquot diuiſa. Tota herba adeò dilutè viret, vt ſubalbida videatur.

Et hæc pleriſque locis in aruis reperitur, præſertim læto ac reſtibili ſolo.

A Solſtitio æſtiuo in Autumnum vſque flores, ac intereà ſemen perficit.

Vaccariam appellant: Perfoliatam rubram nominare Geſnerus maluit: Tamecnemum Valerius Cordus. Hallucinantur qui Glaſtum ſiue Iſatidem eſſe, aut eius aliquam ſpeciem iudicant; ad tincturam ſiquidem inutilis, multo minùs cæruleo inficit; quod Iſatis præſtat.

Sed ad Perfoliatam redeundum: Modicè calida, paulò verò ampliùs ſicca hæc eſt; vtpote nonnihil amaricans & adſtringens. Inter eas numeratur, quibus ſolidandi & ferruminandi vis eſt. Datur decoctum aut herbæ puluis ruptis, & ex alto delapſis: ad ramices inteſtinorum, præſertim puerorum commendatur; horum etiam prominentem vmbilicum, recens cum farina & vino tuſa, ac cataplaſmatis modo impoſita, reprimit. Strumas etiam hoc modo adhibita reſoluit.

De Pimpinella ſanguiſorba. CAP. XXI.

DIFFERT non parùm hæc ab ea Pimpinella, quæ & Saxifraga, de qua inter vmbelliferas: ſunt autem huius duo genera; vna Minor, vt plurimùm hortenſis; altera Maior, tota natura ſilueſtris.

1. Folia Hortenſi oblonga, ex pluribus ad vnum pediculum congeſta, quorum ſingularia ſubrotunda, ambitu crenata, nonnihil hirſuta: inter hæc caulis non omnino foliorum viduus, aliquantulùm ſtriatus; in cuius faſtigijs capitula rotunda, quæ exiguos floſculos purpureos, deinde anguloſa proferunt ſemina ſimul confarcta: radix ſubeſt longa. Odore hæc Pimpinella Peponem aut Cucumerem aliquo refert modo.

2. Silueſtris omnibus partibus maior, folia ampliora maioraque quàm ſuperioris: caulis longior, ſubinde bicubitalis; capitula maiora, obſcurè purpureſcentia: ſemen quoque anguloſum, & maius: radix longior. Hæc autem Pimpinella odoris gratia deſtituitur.

1. Exit prior Pimpinella quibuſdam locis aſperis, petroſis & montoſis, veluti pleriſque

Bohemiæ

Pimpinella ſanguiſorba.

Pimpinella ſilueſtris ſanguiſorba maior.

Bohemiæ, Germaniæ ac Belgij locis: in hortis quoque frequens ſeritur.

Silueſtris prata ac paluſtria magis amat; & non modò in Belgio, ſed & in Germania, Bohemia, Pannonia vtraque, & in alijs locis frequens. 2.

Pimpinellam hanc recentiores appellant, & ad differentiam alterius Sanguiſorbam cognominant; quamuis & ſeorſim Sanguiſorba & Sanguinaria nuncupata reperiatur. Geſnerus Peponellam dici maluit, à Peponum, quem refert, vt diximus, odore: alij Pampinulam, aut Bipennulam, plerique Solbaſtrellam nominant: Germani Kolbleſkraut / Herr Gotts bärtlin / Blutkraut / Megelkraut: Belgis Pimpinelle: Gallis *Sanguiſorbe*: Anglis Burnet.

Cum altera Sideritide Dioſcoridis conuenit: folium (& præſertim minoris) quod ſcripſimus ex multis ambitu ſerratis conflatum, ſimile eſt Trichomanis, quod ex Filicum eſt genere, & πτέειον quoque appellatur: ſemen anguloſum rotundius eſt & durius quàm Betæ: reſpondent & reliqua, ac ſimul facultates, vt ex ipſa Sideritidis alterius deſcriptione ſatis manifeſtum. Ait etenim Dioſ. hanc habere ramulos bicubitales, tenues; folia Filicis vtrimque per margines diuiſa; in ſummo virgularum tenues & longas apophyſes, in quorum faſtigijs globoſa capitula, in his ſemen veluti Betæ, ſed rotundius ac durius. *Sideritis altera.*

Poteſt verò & eadem hæc eſſe, quæ à Plinio lib. XXIIII. cap. XVII. Siſſitieteris in Perſide nominari traditur, quoniam hilarentur eâ. Eamdem & Protomediam appellat, ac Caſignetem, tum & Dionyſionymphadem, quoniam vino mirè conuenit; cui quoque hæc Pimpinella, vt dicemus, ſuauem gratiam confert: nec repugnat quod de Sideritidibus alio loco Plinius. Non rarò ſiquidem euenit, vt de eadem ſtirpe ſub differentibus nominibus diuerſis locis agatur; quod tunc citiùs accidit, quando ipſis Scriptoribus ſtirpes non ſatis notæ ſunt: veluti Sideritidem Plinio non ſatis cognitam fuiſſe, vel ex eo apparet, quòd non niſi aliorum de hac ſententias adferat. *Siſſitieteris* *De eadem ſtirpe ſub differẽtibus nominibus, ſeparatis locis ſubinde agitur.*

Ceterùm Sanguiſorba Pimpinella, aut Peponella, præter eximiam reſiccandi ac adſtringendi facultatem, refrigerat quoq; mediocriter: habet verò & Minor ſuperficietenus quamdam leuiter odoratam & temperatam qualitatem, quam in vinum iniecta deponit: hæc nec aridæ herbæ adeſt, nec ſucco aut decocto communicatur.

Ad vulnera autem Sanguiſorbæ vis ſingularis eſt (quod & de Sideritide altera Dioſ.) & à quam-

quamplurimis laudata: ſanguinem ſupprimit (Sanguiſorbæ inde nomen accepit) æquè intrò ac foris adhibita.

Datur autem vel ſuccus, vel decoctum, vel ipſius herbæ foliorum aridorum puluis; forinſecus contuſa imponitur, vel alijs externis remedijs admiſcetur. Ventris fluores, etiam dyſenterias ſiſtit: ad muliebria profluuia plurimùm quoque efficax.

Editur non inſuauiter in acetarijs minor, in quibus ad hilaritatem facere creditur, veluti & in vinum coniecta, cui gratiam quamdam inter bibendum conciliat.

De Phalangio. CAP. XXII.

Phalangium ramoſum.

Phalangium non ramoſum.

1. PHALANGII graminis inſtar anguſta exeunt folia, è medio horum teres aſſurgit ſcapulus, in ramulos diſtributus: flores in quibus candidi ſex foliorum, ſtaminibus aliquot concoloribus medijs: capitula ſuccedunt rotunda, Ochris minora, Lini valuulis ſimilia, per maturitatem in tres partes hæc dehiſcunt: ſemen verò in his nigrum, veluti Melanthij, non perinde tamen anguloſum: radices tenues & oblongæ non deſtituuntur tenuibus fibris.

2. Altera huius ſpecies ſuperiori folijs, floribus, ſemine & radicibus ſimilis, ſed cauliculis eius in ramulos nullos diſtributus, flores ordine digeſtos profert; Antherici ferè modo, quem ſatis refert.

3. Inter Phalangij ſpecies à nonnullis quoque refertur Aſphodelus minor, quem inter Aſphodelos retinere maluimus, quàm Phalangijs annumerare.

In collibus nonnullis accliuibus apud Gallos & alibi Phalangium gignitur, haud procul à fluminibus, ac ripis aquarum decurrentium.

Iulio ac ſubinde Iunio vigent flores; Auguſto ſemina perficiuntur.

Φαλάγγιον Græcis, Latinis Phalangium; à nonnullis Phalangites ab effectu: appellatione verò haud propria Leucacantha; nam ex Acanthôn, ſiue ſpinarum genere haberi non poteſt: Italis dicitur *Phalangio.*

Eſt autem Phalangium, Galeno teſte, tenuium partium, & deſiccantis facultatis: huius folia, ſemen, ac florem cum vino epota auxilio eſſe contra Scorpionum & Phalangiorum ictus: & tormina patientibus ſuccurrere Dioſ. tradit.

De Plan-

De Plantagine. Cap. XXIII.

Plantago maior.

Plantaginis maioris ſpica multiplex.

Plantago minor.

Plantago media.

PLAN-

Plantago anguſtifolia.

PLANTAGINIS genera Dioſcoridi duo; Maior, ac Minor: poſterior ætas Mediam obſeruauit. Anguſtifolia deinde eſt & quædam: nec à Plantaginis generibus aliena eſt herba, Stella dicta. Omnes hæ radicibus foliatæ. Quæ autem in riuulis & ſcrobibus aquas habentibus naſcitur, Plantaginis aquaticæ nomine, inter ſui generis alias aquatiles venit requirenda.

Maiori Plantagini ampla, lata, læuiaque ſunt fo-
1. lia, Betaceis ferè ſimilia, ſed tamen minora, neruis diſtincta, ac quidem ſeptem: inter folia aſſurgũt coliculi pedem alti, rotundi, lenti, nec frangi faciles, ſubinde nõnihil rubentes; qui à medio ad faſtigium vſque denſis minimis herbaceis floſculis ſpicato ordine, ac deinde exiguis conueſtiuntur loculis; in quibus ſemina parua, colore ſordentia: radix breuis, ſubinde digitalis craſſitudinis, vel tenuior, candida, multis tenuibus fibris capillatur.

Huius ſpecies quædam ſpicas profert, ex multis
B. ac ferè innumeris alijs paruis multiplices.

Item & alia, cuius breues ſpicæ multis adeò folijs
C. cõueſtiuntur, vt herbaceum florem, multiplicis roſæ inſtar, denſitate frequentiaq; foliorum referant.

Minoris Plantaginis anguſta ſunt folia, digitum
2. aut ſeſquidigitum lata, paucioribus neruis lirata, nonnihil piloſa; pediculi tenues, anguloſi; ſpicæ breuiores, molles: candidi ac lanuginoſi flores: radix albicat nõ abſq; frequentibus tenuiſſimis fibris.

3. MediaLatifolia quoq; eſt, ſed tamẽ quàm Maioris minora huius ſunt folia; latiora verò, ſed nõ rarò breuiora quã Minoris, ſubinde quoq; albida & molliter hirſuta: coliculi verò floreſq; ſpicati, molles ac candidi: radices ſimiliter fibroſæ.

4. Anguſtifolia Plantago folijs eſt & oblongis & anguſtis, craſſis interim: pediculi verò vnà cum ſuis ſpicis ac loculis, Maioris Plãtaginis ſpicas ęmulatur: radix mediocriter craſſa & lõga.

Paſſim obuiæ Maior ac Minor Plantago: Media in Germania abundè frequens: Anguſtifolia reperta in maritimis, ac iuxta fluuiorum ripas, quas quandoque ſalſa ac maris alluit vnda; quæ multiplici aut folioſa ſpica Plantagines raræ ſunt.

Æſtatis tempore omnes conſpicuæ, atque vnà cum ſpicis reperiuntur; hieme ſolæ reſtant radices, haud facilè pereuntes.

Plantago Græcis Ἀρνόγλωσος, id eſt, agni lingua: item & ἄρνειος, προβάτειος, πολύνευρος, & ἑπτάπλευρος, hoc eſt, ſeptineruia nominatur: Officinæ Latinum ſeruant nomen: Italis *Piantagine*, *Plantagine*: Hiſpanis *Lhantem*, *Tamchagem*: Germanis Wegrich / Schaffzunge: Belgis Weethbze / Weghebladt: Gallis *Plantain*: Anglis Plantayne: Bohemis Gitrocel.

1. Neq; alię Maioris Plãtaginis extãt appellationes, niſi quòd quandoq; Rubra cognominetur.

2. Minor Plantago πεντάνευρος, ſiue Quinque-neruia, & Lanceola, ſiue Lanceolata: Germanis Spitziger Wegrich: Gallis *Lanceole*: Belgis honts ribbe / id eſt, coſta canina: Anglis Ribbe worte appellatur.

3. Media Plantaginis ſpecies Mediæ nomen habet.

4. Anguſtifolia Plantago & ſuum retinet: nec videtur hæc diſſimilis Serpentinis, de quibus inferius.

Plantago autẽ, vt Gal. ait, miſtę eſt tẽperaturę; habet enim quoddã aqueum frigidũ, & auſterũ etiam quoddã, terreum ſiccũ ac frigidũ: itaq; refrigerat ſimul ac deſiccat ſecũdo exceſſu.

Ad vlcera rebellia omnia, ad fluxiones ac putredines conuenit, & ad dyſenterias: ſanguinis profluuia ſiſtit: ſinus glutinat, & alia vlcera, recentia ſimul ac vetera. In ſumma ſiccitatem obtinet morſus expertem, & frigiditatem quæ non obſtupefaciat.

Semẽ & radix ſimilis ſunt facultatis, niſi quòd ſiccioris & minùs frigidæ. Semẽ verò etiam & ſubtilium eſt partium: radices autem craſſiorum. Ipſa autem herbæ folia exſiccata tenuioris & minùs frigidæ ſunt facultatis. Ad dentium dolores radices manducantur: ad Iocinoris & renum dolores etiam adhibẽtur; tum & folia: ſed multò magis ſemẽ, auctore Galeno.

Præſtat inter Plantagines Maior, facultate ac viribus ceteris potentior.

De her-

De Herba Stella, ſiue Cornu Ceruino. CAP. XXIIII.

Herba Stellà, ſiue Cornu Ceruinum.

Serpentina Matthioli.

Coronopus ex Cod. Cæſ.

AD Plantagines accedit Herba Stella appellata: folia huius oblonga, anguſta, adnatis vtrimque appendicibus ramoſa, inſtar ceruini cornù, exiguis pilis tenuiſſimis aſperiuſcula; quę radiantis ſtellę in modum orbiculatim ſtrata humi decumbunt: exit inter hæc coliculus à medio faſtigium vſque floſculis, deinde ſeminibus grauidus, inſtar ſpicæ maioris Plantaginis, quam proximè, tametſi minor ac breuior, refert: radix oblonga, tenuis, albida.

Naſcitur locis incultis, aridis, arenoſis, ſecus vias: in Italia, Germania vtraque, Gallia, tum & alibi frequens reperitur. Seritur quandoque in hortis, vbi ampliter luxuriat.

Spicæ eius eodem, quo Plantaginis, tempore conſpicuæ.

Matthiolus aliam huius refert ſpeciem, dilutis, extenuatis, anguſtiſſimiſque folijs, humi quoque procumbentibus, ſapore adſtringente: ſpica Plantaginis ac Stellæ herbæ: radice tenui, oblonga, lignoſaque.

Hanc in collibus & ſabuloſis ait naſci locis, & quidem in agro Goritienſi, haud procul à Sotitij fluminis ripis. Lobelius & quamdam minimam adiungit præcedenti ſimilem, ſed coliculis adeò breuibus, vt ſeſquiunciam non ſuperent: quam ait in altis montium iugis in Narbonenſi Gallia à ſe obſeruatam.

Priorem Herbam Stellam non pauci nominant: 1.

nant: ſunt & qui Stellariam nuncupent; Stellaria tamen & Alchymilla à recentioribus dicitur: eſt & Aſter Atticus Stellaria.

Dicitur verò & Cornu Cerui, quòd folijs ramoſis ipſius cornu ceruini præ ſe ferat ſimilitudinem: à Belgis vulgò Hertzhooren / & alicubi Grauwne & Grauwne cruyt / id eſt, Comitiſſæ herba: Hiſpanis *Guiabelha*: Gallis *Dent au chien*: Germanis Crayenſus / quod illi à Leonharto Fuchſio putatur inditum, quòd Coronopum Dioſcoridis eſſe iudicauerit, veluti & nonnulli poſt eum alij. *κορωνόπους* ſiquidem Cornicis pedem, id eſt, Crayenſus ſonat: non tamen hæc Dioſcoridis *κορωνόπους* eſt. Neque enim oblonga herbula, nec vllo modo repit, viticuloſis cauliculis deſtituta quibus ſerpat: folia tantummodò per terram ſternuntur.

Coronopus autem herba exigua, oblonga, & ſerpens, vti Dioſcorides & Plinius teſtantur. Atque hanc ob cauſſam Herba Stella nequaquam pro Coronopo à nobis haberi potuit.

Coronopus ex Codice Cæſareo. Quòd ſi verò & fides iconi habenda, quæ in codice Cæſareo reperitur, longiſſime differens Herba Stella à Coronopo eſt; depingitur enim in hoc Coronopus tenuibus ac viticuloſis cauliculis, & recuruis coruorum pedum digitos referentibus ſiliquis, vt ipſa figura oſtendit. Cæſareani autem veteris manuſcripti codicis fidem nobis aſſeruit doctiſſimus ac diligentiſſimus Bernardus Paludanus, qui huiuſcemodi Coronopum, qualem icon exprimit, à ſe viſum ac repertum haud longè à Tripoli, & ad radices montis Libani nobis coram narrauit.

Sunt tamen inter reiectaneas Coronopi appellationes, quæ non perperàm Herbæ Stellæ conueniunt, vt ſunt *ἄμμονος*, ſiue Harenaria, *ἄστειον*, Sanguinaria, arenoſa etenim loca amat, ſtellæ ſiue aſtri modo per terram ſpargitur: & aduerſus ſanguinis quaſdam profuſiones perutilis. Sed nomina quædam pluribus ſtirpibus communia haud rarum eſt reperiri; ſubinde etiam diuerſarum ſtirpium voces inter ſe confunduntur, præſertim quæ inter nothas aſcribuntur; vt alibi oſtenſum eſt.

2. Alteram herbam Matthiolus Serpentinam vulgò à Goritienſibus appellari refert, ac ſuperioris ſpeciem eſſe exiſtimat; quantum verò conueniat cum Anguſtifolia Plantagine, aut ab hac differat, conſiderandum relinquimus.

Ceterùm Herba Stella manifeſtè adſtringens, frigida & ſicca, Plantagini facultate accedit. Prodeſt nephriticis in olere aut cibo ſumpta, non tamen calculum atterens aut expellens, ſed renes debiliores roborans, caloremque eorum contemperans: ſanguinis verò ex his eruptiones cohibet etiam ac ſiſtit.

Recipitur & inter acetaria, & cruda editur.

De Cornu Cerui altero, ſiue repente. CAP. XXV.

Cornu Cerui alterum repens.

CORNV Cerui repens à ſuperiore herba differt; mox etenim à radice tenues ramulos clauicularum inſtar promit complures, oblongos, in diuerſa tendentes, ac humi repentes, neque vmquam à terra ſeſe attollentes; circa quos foliola oblonga, laciniosa, & adnata habentia, Herbæ Stellæ ſatis ſimilia, ſed minora ac læuia: floſculi candidi exigui è foliorum ſinu: ſeminum conceptacula ſubſequuntur paruula, aſpera, in duos ſinus extuberantia: radix tenuis, candida, in altum deſcendit.

Reperitur incultis & arenoſis locis, non rarò ſecus vias ac ſemitas, in nonnullis aggeribus iuxta Scaldim apud Brabantos frequens; in Gallijs quoque non infrequens.

Tota

Tota Æſtate, & in multam hiemem viret.

Ruellius, qui hanc ante nos lib. 2. cap. 64. & cap. 134. deſcripſit, Cornu cerui quoque appellari ait, & Pedem Miluinum Columellæ eſſe ſuſpicatur. *Pes Miluinus Columella.*

Ad Coronopi deſcriptionem accedere aliquo modo poſſe videretur, niſi quem codex Cæſareus exhibet, differens multùm ab hoc Cornu ceruino eſſet, ac manifeſtè oſtenderet legitinum Coronopum hactenus fuiſſe incognitum. Quam ob cauſam Coronopus dici non debet, ſed Cornu cerui alterum ac repens nominandum: poſſet verò & Pſeudocoronopus dici, ſi modò hæc appellatio retinenda.

Facultate autem hæc herba aliquantulùm calida ac ſicca eſt, ad Naſturtij hortenſis, vti ſaporem, ſic & ad qualitatem accedens; eſt tamen mitior, & minùs calida.

Cruda, inquit Ruellius, eſtur in acetarijs, & cocta, & cum aceto manditur. Portulacę etiam modo ſale condita apud nonnullos ſeruatur.

De Plantagine Anguſtifolia albida, ſiue Holoſtio.

CAP. XXVI.

Plantago anguſtifolia albida.

AD Plantaginis genera referenda quoque videtur, quam doctiſſ. Cluſius pro Holoſtio depingendam curauit: folijs eſt hæc anguſtifoliæ Plantaginis minoribus, anguſtioribus, lanugine albida incaneſcentibus, humi procumbentibus: inter quæ quini ſenive pediculi attolluntur, à medio ſurſum verſus floſculis exiguis grauidi, ijſque ſpicatim digeſtis, & ex herbaceo colore candicantibus: ſuccedit in minutis valuulis ſemen quale Plantaginis: radix tenuis, longa, & lignoſa.

In aridis collibus pleriſque Hiſpaniæ regnis exit: nuſquam autem maiorem aut candidiorem ſe obſeruaſſe C. Cluſius refert, quàm haud procul Valentia ſecus vias.

Martio & Aprili illic floret: in agro Salmanticenſi Maio demum: in Belgio ac Germania etiam ſeriùs.

Plantaginem Anguſtifoliam albidam, aut Hiſpanienſem fortè non abs re quis appellauerit.

Cum Holoſtio conueniret, ſi κλήματα ſiue viticulas haberet; nam alioqui Herbæ Stellæ & Serpentinis ſatis ſimilis, ac deſcriptioni reſpondens; ſed veluti Herbam Stellam legitimum Coronopum haud eſſe exiſtimauimus, quòd non ſerpat; ita nec hanc verum Holoſtium eſſe facilè admittere poſſumus, quia viticulis careat.

Ὁλέστιον, vt Dioſcorides, aut Ὁλόστιον, πόα ἐστὶ μικρὰ ὑπὲρ γῆς ὡς τριῶν δακτύλων ἢ τεσσάρων. φύλλα δὲ ἔχει καὶ κλήματα κορωνόποδι παραπλήσια ἢ ἀγρώστει. id eſt, Holoſtium herba eſt exigua, humi incumbens, trium aut quatuor digitorum: folia & viticulas habet Coronopo ſimilia aut Gramini. *Holoſtium.*

Plinius Holoſtium ſine duritia herbam eſſe ait, & ex aduerſo appellatam à Græcis: & non ſolùm abſque duritia Plantaginis hæc ſpecies eſt, verùm etiam lanugine ſua mollis.

Holoſtium autem, Galeno auctore, deſiccandi vim habet cum adſtrictione: quamobrem ad vulnera potui adhibetur, ad quæ ſolidanda tam efficax eſt, vt vnà cum carnibus coctum, eas ſimul cogat, vt Dioſ. & Plinius referunt. Ab huiuſcemodi facultate haud aliena eſt hæc albida Anguſtifolia Plantago, guſtu ſiquidem & adſtringens, & reliquis Plantaginibus, vt forma, ita & potentia haud diſſimilis.

De Cauda Murina. CAP. XXVII.

HVMILIS & exigua hæc herba eſt, ſpicata, Plantaginis ferè modo, ſed omnibus partibus minor ac tenuior: foliola parua, perquam anguſta; inter quę cauliculi aſſurgunt teretes,

Cauda Murina.

retes, tenues; quorum faſtigio floſculi herbacei inſident; inde oblongæ anguſtæque ſpicæ, læues, caudis paruorum murium ſatis ſimiles, ſed breuiores tamen; in quibus minutiſſimum ſemen: radix fibris tenuiſſimis capillatur.

Læta & culta loca amat: inter ſegetes non rarò, quandoque etiam in pratis ac ſecus vias reperitur.

Aprili & Maio viget herba cum floſculis ac ſpicis, poſt Iunium vix reperiri poteſt.

Belgis Muyſenſteert/id eſt, Cauda murina, Cauda muris, & *μυόσουρος ἢ μυὸς οὐρά*: Gallis *Queue de ſouris*; Anglis Blod ſtrange: Germanis Mauſentrom appellatur. Holoſtium quidam exiſtimant: nobis pro veteribus incognita habenda apparet: nec eſt etiam Denticula canis Ruellij.

Temperie refrigerans eſt, & nonnihil cum adſtrictione reſiccans, vt ſapor eius oſtendit.

De Paronychia vulgari.

CAP. XXVIII.

PARVVLA herba eſt hæc: foliola eius exigua, latiuſcula, minutis Alſines ſatis ſimilia; pediculi admodum tenues inter hæc ad duarum aut trium vnciarum altitudinem aſſurgunt: floſculi in

Paronychia vulgaris.

Paronychia altera.

apophyſibus candiduli; mox valuulæ, rotundis longiores, planæ, ac paruulæ, in quibus ſemen perexiguum: pro radicibus paucæ tenuiſſimæ, ac capillatæ fibræ.

In petroſis exit, parietinis, ac arenoſis aruorum marginibus.

Ab

Ab Aprili in multam æſtatem viget, viret, ac floret.

Paronychiam nonnulli hac ætate appellant: verum ac legitimum eſſe non conſtat; vt enim Dioſ. Παρωνύχιά ἐςι θαμνισκίον ὅμοιον πέπλῳ, τὸ δὲ μήκει ἔλαττον, τοῖς δὲ φύλλοις μεῖζον. id eſt, Paronychia fruticulus eſt ſimilis Peplo, longitudine minor, folijs verò maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus aſſurgit, nec maiora ei, ſed minora quàm Peplo ſunt foliola. *Paronychia*

Eſt verò & altera humilis herbula, quæ & pro Paronychia habetur, cuius exigua foliola inciſuris aliquot crenata, graueolentis Rutę ęmulari videntur: aſſurgit huic cauliculus breuis, haud abſque adnatis & alis, in quarum faſtigijs floſculi candidi, & calyces poſteà paruuli, in quibus ſemen: radix tenuis. 2.

Locis vmbroſis, humidis, petroſis, & in parietibus reperiri & hanc contingit.

Vere primùm viget, ac floret: citò perficitur; æſtiuis caloribus perit.

Paronychiam verò ſunt qui & iſtam eſſe, vt diximus, velint: ſed nec hæc deſcriptioni ſatis reſpondet.

De facultatibus autem vel prioris, vel poſterioris nihil compertum adferri poteſt.

De Polygono. CAP. XXIX.

Polygonum mas.

Polygonum femina.

POLYGONI Dioſ. duo ſunt genera: vnum Maris, alterum Feminæ nomen accepit.

Polygonum mas multis tenuibus viticuloſis, oblongis, ac crebrò articulatis ſerpit coliculis, quos circa folia virentia, longiora, ac anguſtiora quàm Hyperici aut Rutę Hypericoidis, floſculi perquam exigui à geniculis exeunt: ſequuntur ſemina triangularia: radix tenuis, longa, non abſque fibris, ſubinde candida, nonnullis locis ſubrubet.

Prouenit locis incultis, vias ac ſemitas latè ſubinde occupat; non rarò & iuxta riuulos ſerpit: reperitur verò & prope littora marina, veluti Adriatici maris, quod ſpecioſius & amplioribus folijs. Eſt & quoddam montanum minimum.

Polygonum femina mari haudquaquam ſimile eſt, ſed citiùs ad Equiſeti genera accedit: rectos & inanes cauliculos promit pedem circiter altos, veluti Equiſeti, ſed leues, non aſperos, geniculis quoque frequentibus in ſe farctis, articulatos: folia anguſta, veluti Piceæ, orbi-

culariter digeſta, mollia ac virentia genicula ambiunt: radix articulata ſerpit.

Naſcitur in locis riguis, iuxta riuulos, ac fluuiorum ripas.

Mas omni ferè anni tempore viret, hieme excepta, ac ſemina facit: ſed femina non niſi æſtiuis menſibus reperitur, & quidem rarò.

1. Prius πολύγονον ἄῤῥεν, id eſt, Polygonum mas, & καλλίγονον, καὶ πολύκαρπον: Latinis Seminalis, Sanguinaria, à Columella Sanguinalis: in Officinis Centumnodia, & Corrigiola, & Polygonum quoque: apud Apuleiũ Proſerpinaca, apud quẽ & variæ huius reperiuntur nomenclaturę, quę inter nothas referuntur, vt ſunt πολυγόνατον, κυνοχάλη, ἡράκλεια, ἄσφαλτον, χιλιόφυλλον, κλῆμα, καρκίνηθρον, πευθαλὶς, μυρτοπέταλον, χνωπόδιον, ζαειθέα, πηδάλιον: Germani **Weggraß** & **Wegtritt** appellant: Belgæ **Verkens gras/Duyſent knop/kreupel gras**: Itali *Poligono, Coreggiola*: Hiſpani *Corriola*: Galli *Renouee* & *Corrigiole*. Angli **knotgraſſe**: Bohemi **Truſkawec**.

2. Alterum Polygonum, πολύγονον θῆλυ, Polygonum femina, & Sanguinalis femina dicitur, ac (vt inter ſpurias voces) Seminalis, tametſi ſemine deſtituatur: Officinis autem vulgò iſtud Polygonum cognitum non eſt, nulla idcirco eius nomina alia vſurpantur.

Sunt verò & aliæ nonnullæ ſtirpes, quæ & Polygona à nonnullis appellantur, à præſenti Polygono differentes, vti cap. de Rubia annotatum eſt.

Polygonum autem, auctore Galeno, adſtrictoriam vim habet: vincit in eo aqueum frigidum: ſecundi eſt ordinis refrigerantium, aut etiam in initio tertij.

Succi vis epoti, Dioſ. ait, ſpiſſare ac refrigerare. Cruentæ excreationi, ſanguiniſq; reiectioni prodeſt: item Cholerę & alui fluoribus. Addit deinde, & ſtranguria laborantibus prodeſſe, & vrinã manifeſtò prouocare. Non tamen vt Galenus ait, exacte diſcriminat in qua ipſum dari expediat. Auxiliatur verò ſuccus & à ſerpẽtibus demorſis cum vino potus: & ad febrium circuitus, per horam ante acceſſionem ſumptus: feminarũ profluuia impoſitus ſiſtit: dolentibus auribus idem inſtillatur; & cum vino ac melle coctus ad genitalium vlcera eximiè facit. Folia autem contra ſtomachi ardorem, ſanguinis reiectiones, herpetis, heryſipelatis, inflammationibus, œdematis, & vulneribus recentibus imponuntur.

Polygono feminæ refrigerandi ſpiſſandique facultas quoquę; ad eadem, ad quæ ſuperius, valet, ſed inefficacius.

De Herniaria. CAP. XXX.

Herniaria.

1. AD Polygoni prioris genus non abs re refertur, quam Herniariam vulgò appellant: parua hæc eſt herba, inſtar Chamæſycis aut Peplidis, ſupina humique procumbens; coliculis tenuibus vndique ſparſis, qui crebris geniculati internodijs ſubrubent, adnatis perquam exiguis, veluti Thymi, foliolis: floſculi minimi, luteoli, aut albidi: ſemen perpuſillum, racemoſum, adeò copioſum ac frequens, vt ſinguli coliculi eo turgeant: radix in altum deſcendit.

Locis gaudet incultis, arenoſis; reperitur & in vliginoſis, ſed patentibus, & Soli expoſitis.

Iunio, ac Iulio, necnon Auguſto ſatis frequens.

Herniariam ac Herniolam recentiores ab effectu appellant: nonnulli Herbam Turcam: à copia ſeminis Millegrana dicitur: Gallis *Boutonet*. Plinius Polygonoidis herbæ meminit, quæ alio nomine Clematis eſt Ægyptia, & ab Herniola differens; poſſet tamen & Herniola non abs re Polygonoides appellari.

2. Præter Herniariam verò & aliud quoddam exiguum à recentioribus numeratur Polygonum: palmi plus minùs altitudine iſtud aſſurgit; tenues virgulas, crebrò geniculatas, complures,

Knawel.

res, & ramoſas promit, circa quas foliola anguſta & exilia : floſculi è ſinu foliorum herbacei coloris : fibroſa radix, tenuis & oblonga. Tota herba vnà cum cauliculis ac floribus incaneſcit : Germani Knawel appellant.

Sabuloſis, ac aridis, ſed tamen opacis, aut riguis gaudet : per cæli humidam conſtitutionem feliciùs prouenit.

Herniaria autem inſigniter reſiccandi vim habet, &, vt creditur, ſolidandi ac ferruminandi.

Ad enterocelas in potu ſumpta præſtantiſſimum fertur eſſe remedium ; & complures huius vſu ab inteſtinorum ramice (Herniam vulgo) eſſe ſanitati reſtitutos : item & puluerem ex vino ſumptum ſuppreſſam vrinam ciere, & calculos renales comminuere, & eorum exitum ac deſcenſum promouere.

De Pſyllio. CAP. XXXI.

Pſyllium.

ROTVNDIS, tenuibus, dodrantalibus, frequentibus, ac folioſis ramulis Pſyllium luxuriat : folia oblonga ſunt, ſed anguſta, hirſutaque, ad primæ Chamæpityos accedentia : ex alarum faſtigijs capitula eminent ſquamatim cohærentia ; è quibus floſculi albidi, puſilli, lanuginoſi, veluti anguſtifoliæ Plantaginis, ſemine ſuccedente nigricante, relucente, pulicibus colore magnitudineque perſimili : radix ſubalbida fibris capillata.

In campis aut incultis locis ſubinde ſponte exit ; ſeritur & quandoque : ſemel ſatum facilè aliquot deinde annis recurrit. Pro loci natura non rarò lætius, præſertim circa maritima, gignitur ; alibi minus.

Sub finem Auguſti ſemen maturum legẽdum.

Ψύλλιον Græcis ; Latinis Pulicaria, (eſt tamen & Conyza quoque Pulicaria) & herba Pulicaris : in Officinis Pſyllium appellatur : à ſimilitudine cum pulicibus nomen accepit, quos ſemen referre diximus : Germanis Pſylien kraut & Flohe kraut : Belgis Vlooykruyt : Italis *Pſillio* : Hiſpanis *Zargatona* : Gallis *L'herbe des pulces* : Anglis Fleeworte.

Semen Pſyllij Galenus ex ſecundo refrigerantium ordine, in humectando autem & reſiccando ſymmetrum quodammodò eſſe ait. Auicenna in ſecundo humidum ſtatuit & frigidum.

Aqua in qua ſemen Pſyllij quaſſatum, ſiue agitatum maceratumque fuerit, donec lentorem contraxerit, omnes inflammationes ſedat ; ardentium febrium calores mitigat : ſitim reſtinguit : & in ore detenta aſperitates linguæ lenit : Interaneiorum ex acrimonia humorum dolores tollit : dyſentericis, & quibus inteſtina aut veſica exulcerantur, vtilis ; vtilior verò etiam ex ſemine anteà toſto. Aluum & hæc mollit, clementerque ſubducit, præſertim ſaccharo aut Iulebo ex violis addito ; vel potiùs ex infuſione frequenti dilutè rubentium roſarum, quo modo in ardentiſſimis febribus vtiliter exhibetur. Verùm non nimis crebrò hac muccagine vtendum admonet Serapio ; ſtomachum ſiquidem offendit, tandemq́; frequenti ac nimio vſu, ſubinde ſyncope aut animi deliquium etiam ſuccedit, vnà cum mortis periculo:

quia nimium eius venenoſum, vt ait, eſt: quod non modò Græci, ſed & Auicenna teſtatur.

Semen Pſyllij, aut eius muccago puerorum enterocelas curat, & vmbilicos prominentes impoſita: addito verò & oleo roſaceo articulorum doloribus, (ex cauſſa videlicet calente) parotidibus, œdematis, luxatis, prodeſſe Dioſcorides refert.

Muccaginem ſeminis Soli expoſitam reſiccari ac conſeruari poſſe Serapionis eſt.

De Quinquefolio. Cap. XXXII.

Quinquefolium maius.

Quinquefolium alterum vulgare.

Hvivs tametſi nullas ſpecies Theophraſtus aut Dioſcorides tradiderint, poſteritas tamen quaſdam obſeruauit.

1. Vnum, quod & maius Quinquefolium, cauliculis aſſurgit rotundis, cubitalibus, ac altioribus: folijs e ſingulis pediculis cohærentibus quinis, oblongis, ambitu profundis inciſuris crenatis: floribus in faſtigijs ramulorum luteis aut candicantibus, veluti Helianthemi dicti aut Potentillæ, fugaces quoque neque diutinè conſiſtentes: radices ſubſunt oblongæ, ſenſim attenuatæ, foris nigricantes, interiùs verò ſubrubentes, non abſque tenuibus fibris adnatis. Eſt autem iſtud Quinquefolium & caule & folijs (ac quidem præcipuè) nonnihil lanuginoſum, hirſutum ac inalbicans.

Pleriſque Italiæ & Galliæ Narbonenſis locis circa ſcrobium aut agrorum margines exit. In Auſtria verò in ſiluis, ac minùs humentibus pratis, quod flore eſt candido C. Cluſio teſte. In Apennino & flore rubens reperiri Lobelius auctor eſt.

2. Alterum Quinquefolium humilius eſt: folia huius minora, quinquepartita quoque, quæ ſuperiore parte virent, inferiore verò albida, & lanuginoſa vnà cum cauliculis: floſculi plurima parte lutei: radix teres, oblonga, forinſecus nigricans, intrinſecus rubens: reſiccata quadrangularis cernitur, veluti de Quinquefolij radice Theophraſtus ſcriptum reliquit.

Vulgare iſtud & Germaniæ, ac Belgio, tum & alibi eſt: naſcitur non rarò ſecus hortorum margines, agrorum ſepimenta ac aggeres, alias inter herbas.

3. Tertium genus tenuibus ac viticuloſis humi ſerpit cauliculis: folia ſunt Quinquefolij alterius, læuia, virentia: floſculi exigui lutei: pro radicibus tenues fibræ, quas hinc inde pluribus locis è viticulis dimittit, qua parte terram contingunt; quibus latiſſimè ſerpit ſeipſum multiplicans.

Iſtud Quinquefolium in hortis ac cultis potiſſimùm reperitur.

Quar-

Quinquefolium tertium ſerpens.

Quinquefolium quartum.

Quartum amplitudine foliorum primum ęmulatur, quę ſuperiùs virent; ſupina verò parte albidiora: caulis dodrantalis, glaber, in cuius faſtigio flores vt plurimùm gemini, obſcurè rubentes: capitulum ſuccedit ex ſeminibus aliquot confarctum, frago ſimile, ſed obſcuriùs rubens, ac durum: radix tenuibus fibris hinc inde ſparſis ſerpit. 4.

In ſcrobibus, & iuxta ſtagnantes aquas à nobis quandoque repertum.

Quinquefolia æſtiuis menſibus, & non rarò Maio vigent ac florent. Incipit ac deſinit (inquit Plinius) cum Vite. Legendam radicem Auguſto menſe Apuleius tradit.

Græcis eſt πεντάφυλλον: Quinquefolium Latinis: Officinæ modò Græcam, modò Latinam vocem vſurpant: dicitur & πενταπετὲς, ſiue χαμαίζηλον auctore Plinio: extant verò & aliæ inter ſpurias voces, & apud Apuleium huius nomenclaturæ, vt πεντάτομον, πενταδάκτυλον, ψευδοσέλινον, καλλιπέταλον, ξυλόλωτον, ξυλοπέταλον, ἄσφαλτον, ſiue ἀσφάλτιον, πεντάκοινον, θυματῖτις, Manus Martis. Germanis Funff fingerkraut aut Funffbladt: Belgis Vijfvingerkruijt: Italis *Cinquefoglio*: Gallis *Quinte fueille*: Hiſpanis *Cinco en rama*: Anglis Cinkfoly / & Fyue fingere graſſe.

Quod primum, magnum Quinquefolium à nonnullis appellatur: poterit verò & illud eſſe, quod ab Hipp. lib. De vlceribus commendatur, & altius, ait, quàm nigrum fore; duo ita manifeſtè Quinquefolia oſtendens; vnum album, alterum nigrum. Et herbam Quinquefolium, ait, (eſt autem alba & lanuginoſa, & altior à terra quàm nigrum Quinquefolium) in oleo tritum deligato, &c. 1.

Alterum humilius cum nigro Hippocratis conuenire poteſt. Sunt autem iſtorum duorum radices Medicinæ vtiles, reliquorum minimè. 2.

Tertium ſerpens aut repens ſiue ſupinum Quinquefolium eſto. 3.

Quartum an illud ſit, quod non modò Plinius Secundus Natur. hiſtoriæ lib. XXV. cap. IX. ſed & Plin. Valer. cap. LXVI. fraga gignere referunt, diligentiùs relinquimus expendendum. 4.

Ceterùm priorum duorum Quinquefoliorum radices (quarum potiſſimum vſus) vehementer, & tertio quidem ordine, ſed citra morſum deſiccant; euidentis enim caloris aut acrimoniæ minimum obtinent.

Decoctum radicum dentium dolores in ore detentum mitigat: putreſcentia oris vlcera ſiſtit: ad tonſillarum, & aſperæ arteriæ inflammationes conducit: contra alui profluuia, & dyſen-

dyſenterias auxiliatur. Cocta cum aceto radix herpetas cohibet, ſtrumas diſcutit, œdemata & aneuriſmata reprimit. Teneræ radicis ſuccus contra iocinoris pulmoniſque affectiones, & aduerſus venena prodeſt.

Foliorum ſuccum aliquot diebus continuis epotum, morbum ait Dioſcorides ſanare regium: folia verò cum hydromelite, aut diluto vino ac exiguo pipere contra febrium circuitus bibi; quatuor ramulorum aduerſus quartanas, trium in tertianis, vnius in quotidianis. Quæ vanitate non carent, vt & pleraque alia, quæ non modò apud Dioſcoridem, ſed & alibi reperiuntur, à quibus libenter abſtinemus.

De Tormentilla. CAP. XXXIII.

Tormentilla.

AD Quinquefoliorum genus pertinet & Tormentilla dicta, ipſis videlicet ſimilis: cauliculos promit complures, tenues, imbecilles, ſeſe non attollentes, ſed humi citiùs accumbentes: folia minora quàm Quinquefolij, numero autem plura; ſeptem etenim ſimul cohærent, quæ & ambitu ſerrata: floſculi lutei ſunt: radix foris nigricans, interiùs rubet, craſſa, tuberoſa, ac breuis.

In ſiluis naſci gaudet, & opacis: reperitur non rarò & in locis herboſis apricis, ſed minor ac tenerior.

Floret Æſtate; radices quouis tempore legi poſſunt.

Tormentillæ nomen recentior ætas dedit: ſunt qui à numero foliorum ἑπτάφυλλον, & Septifolium vocent: Germanis Birckwurtz / & Rote heilwurtz: reliquis nationibus *Tormentil* dicitur. Creditur à pleriſque Chryſogonon eſſe.

χρυσόγονον.

Extat autem apud Dioſcoridem breuis admodum Chryſogoni deſcriptio, quod ait, θάμνον πυκνὸν, id eſt, fruticem denſum eſſe, cuius flos ſimilis Coronarij Verbaſci: Tormentilla fruticis modo haudquaquam attollitur; & ſi Coronarium Verbaſcum Lychnis eſt, Tormentilla quoque non eſt huius Verbaſci flore: Lychnis ſiquidem flore rubet, vt alibi oſtenſum; quæ Tormentillam à Chryſogono differentem eſſe oſtendunt.

Eſt autem Tormentillæ radix potenter reſiccans, & ex eorum, quæ tertij ſunt ordinis, numero, & partium tenuium: caliditatis quàm minimum tenet, adſtringentis facultatis particeps.

Poteſt autem non modò quæ Quinquefolij radix, ſed & eadem efficaciùs præſtat. Aduerſus peſtilentes morbos magni eſt vſus; fortiter enim putredinibus aduerſatur, & ſudores mouet; additur idcircò antidotis & compoſitionibus eò facientibus: ſanguinis vndequaque eruptiones eadem ſupprimit. Decoctum radicis, aut aridæ puluis cum conueniente liquore propinatus, idem poteſt. Siſtit verò & radix ſuperfluentia muliebria profluuia, non modò intrò ſumpta, ſed & foris, ſiue in balneo, aut alio quouis adhibita modo. Ventriculum eadem humore madentem roborat, ac reſiccat: aduerſus alui fluores, & dyſenterias vtilis eſt. Datur & ruptis, ex alto delapſis, & quibus ſuſpicio eſt internum aliquod viſcus læſum eſſe.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ LIBER QVINTVS.

PRÆFATIO.

SVCCEDVNT nunc reliquæ claſsibus destitutæ herbæ, ab R. *videlicet* S. T. *&* V. *incipientes, haud prætermiſsis quæ affinitate quapiam ipſis coniunguntur: inter quas complures ad vulnera, rupta, caſus ab alto, & eiuſmodi alia, in frequenti ſunt vſu, quæ & idcircò Vulnerariæ vulgò dicuntur. Finem autem hæ primæ imponunt Pemptadi, & ad aliarum hiſtorias, in certas claſſes digeſtarum, viam ſternunt.*

DE RVTA GRAVEOLENTE
CAPVT PRIMVM.

Ruta graueolens hortenſis.

Ruta ſilueſtris graueolens.

GRAVEOLENTEM hanc appellamus, ad differentiã alterius Hypericoïdis Rutę. Eſt autẽ hæc duûm generũ; Hortenſis, & Silueſtris ſiue Montana: huius verò & ſpecies nonnullę.

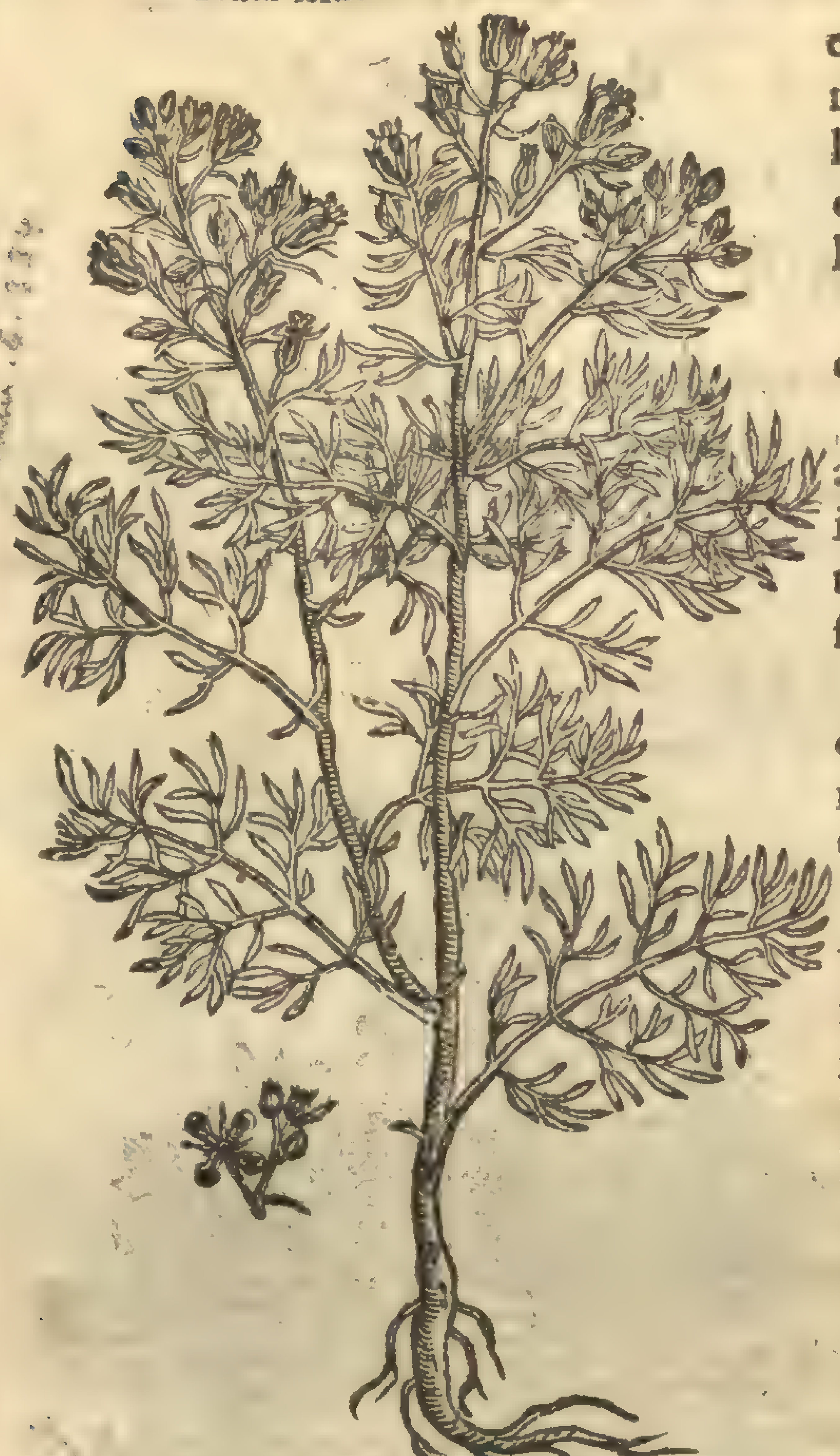
1. Hortenſis ſiue ſatiua Ruta frutex eſt ramoſus, ſubinde bicubitalis, vel altior; cuius caules lignoſi albicante veſtiuntur cortice: ſurculoſi ramuli ampliùs virent: horum folia ex pluribus collecta, inque alas diuiſa; circa quas exigua aliquot, impari numero, latiuſcula, rotundis longiora foliola, læuia, ac ſubpinguia, colore cæſia, ſiue è cæruleo virentia: floſculi in ſummis apparent ſurculis pallidè lutei, ex quatuor aliquantulùm concauis foliolis commiſſi; in quarum medio quadrangulare, raro quinquangulare capitulum eminet, totidem loculos, quot angulos, continens, ambientibus nonnullis ſtaminibus luteis; è quibus concolores exigui dependent apices: ſemen in loculis gignitur: radix lignoſa multis fibris firmatur. Grauis autem admodum odoris, ac acris ſaporis hæc Ruta eſt.

2. Silueſtrium Rutarum maiores Hortenſem omnibus partibus & colore referunt, niſi quòd ſingula foliorum ſegmenta anguſtiora ſint, & longiora. Harum vna maior ac procerior: altera verò minor anguſtioribuſq; folijs: vtraque odore grauior, ac ſapore acrior quàm Hortenſis.

Quæ

Ruta ſilueſtris minima.

3.

Quæ verò inter ſilueſtres ac montanas minima eſt, præ nimia foliorum tenuitate ſpeciem ac formam foliorum Rutę hortenſis non retinet; foliola ſiquidem tenuiſſimè diuiſa, color verò candidior, odor autem & ſapor acerrimi: flos, capitulum vti aliarum, ſed minora.

Ab his differt Harmala, quæ & ſilueſtris Ruta, de qua mox ſubſequente capite.

Satiua in hortis pluribus colitur ac habetur; aprica amat & ſicca, Solique expoſita: rudera item, aſpera, lateritiamque terram: cinere nutriri, vt Plinius ait, gaudet: fimum horret, vt fertur.

Silueſtres in montibus reperiuntur, & in calidis regionibus; vti Galatia, Cappadocia, in nonnullis Italiæ ac Hiſpaniæ prouincijs, in Saluatino Goritiæ monte, & alibi.

Amicitia ei, inquit Plinius, cum Fico in tantum, vt nuſquam lętior proueniat, quàm ſub hac arbore. Creditur & optima Fico inſita; inſeritur autem intra corticem, & circumpoſito luto fouetur. Dioſ. & ſatiuam, quæ iuxta Ficum naſcitur, in cibos magis admitti ſcribit. Cauſſam exprimit Plutarchus Sympoſiacon lib. v. ſuauiorem ſiquidem fieri, & ſapore mitiorem, quòd quaſi participet quãdam Fici dulcedinem, qua reſtinguatur nimia viroſa Rutę qualitas: niſi contrà Ficus alimentum ad ſe rapiens, acrimoniam Rutæ ſubtrahat.

Iulio ac Auguſto florent apud Germanos, alibi citiùs.

Πήγανον Græci nominant; & ex eo quidem, vti Plutarchus Sympoſiacon III. ſcribit, quòd ob ſiccitatem calori mixtam ſemen conſtringat genitale. Latini Rutam vocant: Apuleius Eriphion quoque appellari refert.

1. Prior ſiue hortenſis Ruta Germanis Rauten / & Weinrauten: Belgis Ruyte & Wijnruyte: Itali Latinam ſeruant nomenclaturam, vnà cum Officinis: Hiſpanis eſt *Aruda*: Gallis *Rue de Iardin*: Anglis Rue: Bohemis Rauta.

2. Altera ſilueſtris & montana πήγανον ὄρειον καὶ ἄγριον appellatur. Officinis hæc incognita. Huius radix μῶλυ ὄρειον, id eſt, Moly montanum appellatur, vt Dioſcorides ait.

Eſt autem Ruta potenter calida ac ſicca in tertio vtriuſque qualitatis gradu: ſilueſtris verò vehementior ad quartum accedit: tenuium eſt partium: flatus diſcutit: craſſos lentoſque humores incîdit ac digerit.

Ob eam vim, vt Galenus ait, & vrinas mouet, & cùm tenuium ſit partium, flatus extinguit. Quare ad inflationes competit, ac Veneris appetitum cohibet, digeritque, atque exiccat ſanè ſtrenuè: eſt enim ex eorum medicamentorũ numero, quæ valenter exſiccant. Dioſcorides, vrit, inquit, calfacit, exulcerat, vrinam mouet, menſtruaq; Ruta ducit: aluum ſiſtit pota & comeſta. Lethalium venenorum antidotum eſt, ſi ſemen acetabuli menſura in vino bibatur. Folia & per ſe, & cum nucibus Iuglandibus aridiſque Ficis ante cibum ſumpta inefficacia venena reddunt. Quod & à Galeno lib. II. de aliment. facult. refertur.

Plinius hoc Methridatis regis inuentum, & ſalis granum addendum ſcribit lib. XXIII. cap. VIII. In ſanctuarijs, ait, Methridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu, compoſitionem antidoti, è duabus Nucibus ſiccis, item Ficis totidem & Rutæ folijs XX. ſimul tritis, addito ſalis grano; & qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die.

Contra ſerpentes & ſimiliter Rutam, addit Dioſcorides, ſumere conuenit. Geniturã tam in cibo quàm in potu extinguit. Cocta cum Anetho tormina ſedat: facit ad lateris thoraciſque (frigidos) dolores, reſpirandi difficultates & tuſſes, & ad coxendicum articulorumq; cruciatus, & rigores circuitu redeuntes pota. Ad inflationem coli, vteri, & recti inteſtini cum oleo cocta & infuſa prodeſt. Ab vteri ſtrãgulatu liberat trita cum melle, ſi à genitali vſq; ad ſedem imponatur. Plinius, valuas, inquit, aperit, corrigitq; conuerſas, illita in melle toto ventre & pectine (exemplaria quędam perperàm pectore:) lib. XX. cap. XIII. Feruefacta cum oleo lumbricos

Plinij locus reſtitutus.

bricos excutit. Articulorũ doloribus cum melle: ad aquam intercutem, Hypoſarcam dictam, cum Ficis imponitur. Eiſdem pota auxiliatur in vino decocta ad dimidiũ, & ſi ea abſtergatur.

Cruda ſale condita ac comeſta, viſus aciem intendit: ſubuenit & oculorum hebetudinibus cum ſucco Fœniculi & melle adhibita: eorumdemque dolores cum polenta impoſita ſedat: cum roſaceo & aceto capitis doloribus ſuccurrit. Teſtium inflammationes cum Lauri folijs impoſita; & exanthematis cum cerato & Myrto prodeſt. Cum vino autem pipere & nitro affricta, albę vitiligini medetur: cum iiſdem thymos & myrmecias impoſita tollit: cum melle & alumine lichenibus confert.

Succus Rutæ in malicorio calfactus, aurium doloribus medetur inſtillatus: ignes ſacros, herpetes, achores, cum ceruſſa, aceto, & roſaceo ſanat.

Rutam verò & ſanguinis profluuia è naribus ſiſtere impoſitam, ait Dioſcorides; cui & Plinius accedit, cùm tamen ſanguinem citiùs prouocare & ſua acrimonia elicere potis ſit.

Nec etiam Alliorum aut Ceparum acrimoniam manducata domat, ſed eorumdem odorem tantummodò reprimit.

Valet verò & Ruta pro antidoto folijs tritis, & ex vino ſumptis, auctore Plinio.

Dioſcorides ſemen acetabuli menſura ſi in vino bibatur, lethalium medicamentorum antidotum eſſe ſcribit.

Probatur autem, Plinio auctore, & contra Aconitum, Ixiam, & fungos, ſiue in cibo, ſiue in potu: contra ſerpentum ictus: aduerſus ſcorpionum, aranearum, apum, crabronum, & veſparum aculeos. Succo Rutæ perunctos negant feriri ab his: & ſerpentes, ſi vratur, nidorem eius effugere. Muſtelæ contra ſerpentes pugnaturæ, Rutam priùs edendo ſeſe muniunt.

Commendatur & aduerſus canis rabidi morſum ſuccus acetabuli menſura epotus: folijs verò tritis cum ſale & melle, vulnerique impoſitis.

Oleum verò & ex Ruta conficitur cum oleo ex ſemine Lini. Quod nón modò ad coli dolores, inflationeſq; plurimùm conducit, ſed etiam ad lienis tumorem omneſq; durities eximium eſt ac ſingulare.

Montana Ruta ſiue ſilueſtris, ſi copioſiùs eſtur, interficit: auctor Dioſcorides.

De Harmala. CAP. II.

Harmala.

HARMALA inter Rutas ſilueſtres numeratur quidem, ſed tamen ab ipſis differens eſt: à radice mox cõplures promit cauliculos dodrantales: folia circa hos virentia, variè diſſecta, lõgiora, anguſtioraq; quàm ſilueſtris graueolẽtis Rutæ: flos candidus eſt, quinquefolius: fructus triãgularis, maior quàm ſatiuæ Rutæ; in quo ſemẽ: radix craſſa, oblonga nigricat. Grauem admodum hęc Ruta odorẽ in calidis ſpirat regionibus: in frigidioribus, veluti Germania, ſata, minùs graueolet.

In Cappadocia & Galatia, vt Dioſ. naſcitur, reperitur verò & non paucis Hiſpaniæ deſertis ac incultis collibus.

Ruta ſilueſtris, & *πήγανον ἄγριον* etiam dicitur: in Galatia & Cappadocia *μῶλυ*, Moly: nonnullis Harmala: Arabibus Harmel: Syris Beſaſa: Officinis incognita ſtirps.

Ceterùm Harmala calida ac ſicca vehementer, & tertio quidem ordine; tenuium item partium: craſſos humores attenuat, deſiccat, digerit, & vrinam mouet, auctor Galenus.

De Scabioſa. CAP. III.

SCABIOSÆ folia oblonga, lata, hirſuta, à lateribus laciniata, inſtar foliorum Erucæ ferè: medij inter hæc caules aſſurgunt teretes, aliquantulùm ſtriati, cubitales, & ipſi quoque hirſuti: folijs aliquot ſimilibus adnatis, ſed ſenſim minoribus factis: in ſummis tenuibus virgulis, ſiue apophyſibus eminent flores in vno orbiculo ſiue diſco, complures ſimul farcti, quorum circumambientes maiores, medij minores, vnà cum ſtaminibus è cæruleo diluto ſiue cæſio colore inalbicant: longa radix in altum deſcendit.

Scabioſa vulgaris maior.

Scabioſa minor.

Scabioſa media.

Scabioſa peregrina.

Circa

Stœbe ex cod. Cæſareo.

Circa decliues agrorum margines, ac ſubinde pratorum, multis paſſim locis gignitur.

Altera huic ſimilis reperitur omnino paruula, omnibuſq; partibus minor, & vix palmum alta, alioqui tum folijs, tum floribus reſpondens. In humidis pratis hanc reperiri quandoq; cõtingit. 2.

Eſt & mediæ magnitudinis quędam, cuius folia oblõga, lata, hirſuta, inalbicãt quoque, quàm prioris tamen minora multò, & nequaquam laciniata, ſed ambitu tantummodò crenata: floſculi in orbiculatis diſcis ſiue calycibus aliarum ſimiles: radix longa tenuiſque. In agris macro ac ſterili ſolo potiſſimùm hæc frequentior. 3.

Iam & quarta quædam eſt Scabioſa, ſed peregrina Germaniæ: huius laciniata, mollia, lanuginoſa, primæ ſimilia folia; cauleſque non diſſimiles, cubitales, & folioſi: orbiculi quoque diſcorum inſtar in faſtigijs virgularum, membranacea aliquot acetabula complectentes, à quibus floſculi candicantes; quibus hirſutum mediocriterque craſſum ſemen ſubeſt: candida craſſaque radix vti vulgaris Scabioſæ. 4.

Huius verò & alia ſpecies, ſola magnitudine differẽs, partibus ſingulis minor: flores huius ex cęruleo purpurei. Vtraq; in Hiſpanijs iuxta ſemitas, viarumque margines exit. In Salmanticenſi agro obſeruatas à diligẽtiſ. C. Cluſio habemus. 5.

Vulgò Scabioſę nomen accepit: exiſtimatur à nonnullis ψώρα dici, quod ſcabiei nomen eſt, & herbæ cuiuſdam apud Aëtium. Sit autem Scabioſa, quæ ab Aëtio Pſora, cuius vſtæ fumo arborum erucæ moriuntur, non habeo, ait Hermolaus Barbarus, compertum.

Auctor Pandectarum Scabioſam apud Dioſcoridem Stœben eſſe interpretatur: Stœben autem Dioſcorides, ſua ætate vulgaris notitiæ, nullis notis deſcribit; Galenus verò lib. I. de Antidotis; Herba, inquit, quædam apud nos inuẽnitur fruticoſa, calida, acris valdè, parumper aromata redolens, quam incolæ Colymbaden & Stœben appellant: ad præſeruanda vina aptiſſimam. Videtur autem hæc Stœbe differens ab ea, cuius in lib. De medic. facult. meminit, (quæ eadem cum Dioſ.) habere etenim hanc tradit vim adſtringentem mordacitatis expertem; qualis valdè acris eſſe nequit. Stœbe.

Theophraſtus lib. I. ex fruticum numero eam facit, & folio eſſe ait carnoſo: lib. verò VI. inter eas refert, quæ iuxta ſpinam folium habent, vt ſunt Anonis, Tribulus, &c. Poteſt hæc illa eſſe, cuius Dioſ. meminit, à qua plurimùm Scabioſa, quæ nequaquam ſpinoſa, differens eſt; quæ neque etiam cum Colymbade conuenit, cùm vehementi acrimonia deſtituta ſit.

Extat autem Stœbes ſpinoſæ imago in vetere Cæſareæ bibliothecæ codice, quam hoc loco adijciendam putauimus, vt vel ex hac cognoſcatur, quàm multùm Stœbe & Scabioſa differant. Atque huiuſcemodi ſpinoſam Stœben noſtra ætate reperiri eſt in Cypro atque Peloponneſo, vulgò Morea, planis ac apricis locis: vnde aridam ſecum attulit doctiſſimus Bernardus Paludanus, ſtirpium diligentiſſimus obſeruator. Stœbe ex codice Cæſareo.

Prior autem Scabioſa in Officinis nomen retinet, quibus notiſſima eſt: Germanis Fuchſio & Trago auctoribus Apoſtemenkraut/ Poſtemenkraut/ & Grindtkraut: Italorum, Hiſpanorum, Gallorum, Belgarum, & Anglorum nomenclaturæ ad Latinum accedunt; Bohemis Kawias. 1.

Altera minor Scabioſa appellatur. 2.

Tertia à nonnullis Schaeps ſchabieuſe/ id eſt, ouilla Scabioſa nominatur. 3.

Quartam Hiſpani pro Scabioſa habere feruntur. 4.

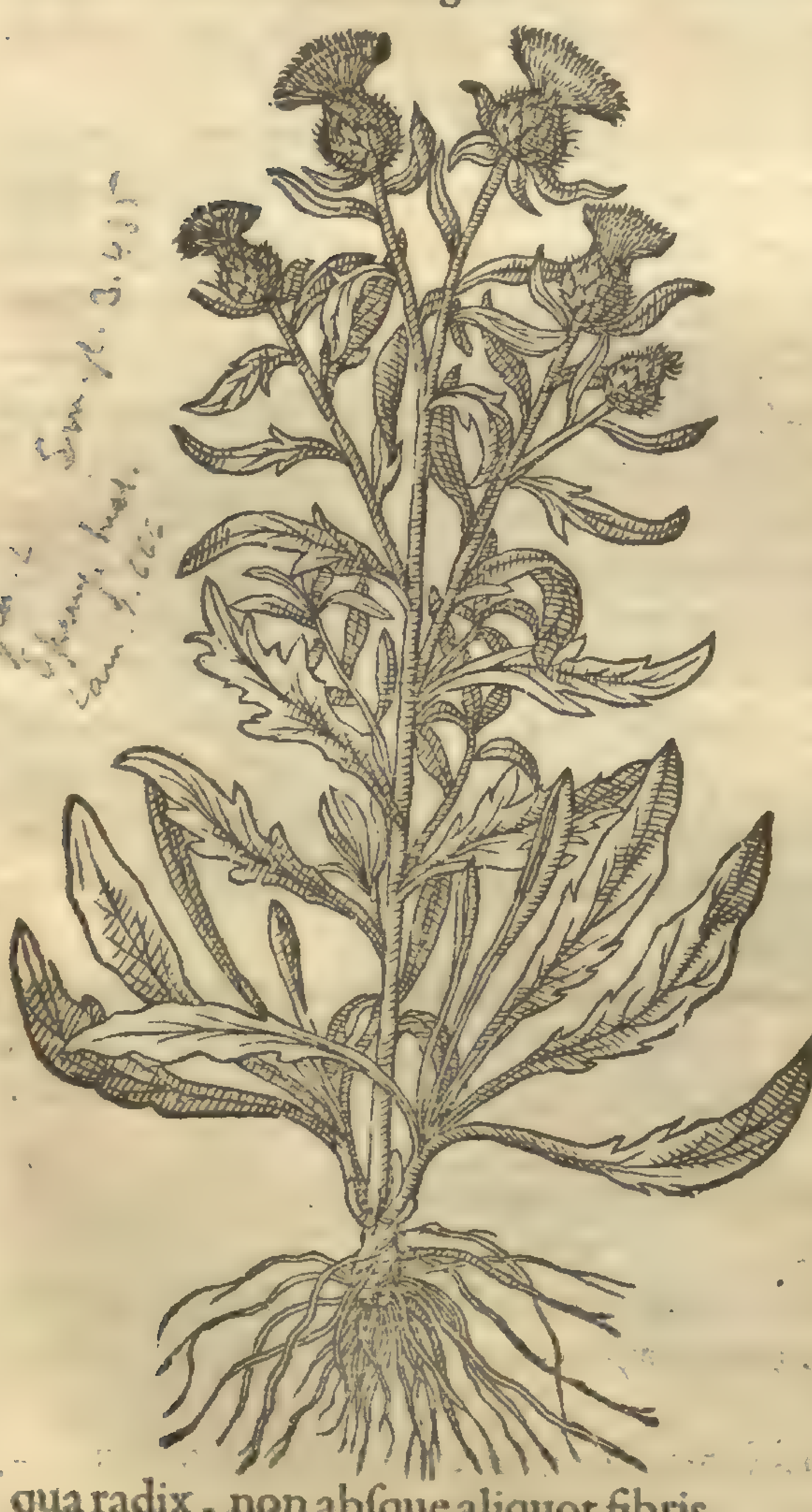
Eſt autem Scabioſa calida quidem ac ſicca ſecundo ordine ſatis intenſo, ad tertium gradum accedens, & partium tenuium. Lentos ac craſſos humores incidit, attenuat, & ad concoctionem perducit.

Pectus & pulmonem expurgat: confert aduerſus veterem tuſſim, reſpirationis difficultatem, laterum dolores, & alia huiuſmodi pectoris vitia. Vrinas eadem mouet, & per veſicam

Succiſa, ſiue Morſus Diaboli.

Iacea nigra.

qua radix, non abſque aliquot fibris.

purulēta ſubinde expurgat; vbi videlicet intra corpus abſceſſus alicubi ſubſtiterit. Mederi ſcabiei, decocto eius aliquot diebus bibito, & ſucco vnguētis permixto fertur: aduerſus ſerpentū morſus, & virulentorū ictus contuſam, ſuperpoſitamque, atque aſſumptam conducere, recentiores etiam affirmant. Succus ſumptus ſudores mouet, pręſertim Theriace addita: & peſtilentes bubones citò diſcutit, ſi tempeſtiuè, & ſtatim ipſo initio detur; repetendum tamen remedium: prodeſſe verò aduerſus omnes etiam peſtilentes febres creditur.

De Succiſa, ſiue Morſu Diaboli. CAP. IIII.

AD Scabioſæ genus pertinet & Succiſa: huic autem folia ſunt lata, oblonga vti anguſtifoliç Plantaginis, ſed lęuiora, & haudquaquam neruoſa, ad margines nonnihil crenata: cauliculi pedem aut cubitū alti, in tres ramulos vt plurimum diſtribuūtur, eminētibus in ſingulis, capitulis globoſis; à quibus floſculi vel albi, vel e cæruleo purpurei: radix craſſa, breuis, ac veluti præmorſa, vel ſuccīſa, fibris à lateribus adnatis, quibus firmatur.

Iuxta ſiluas ac agrorum limites, locis haud cultis, in pratis quandoque, aut herboſis lætis exiguis colliculis gignitur.

Iulio & Auguſto cum flore præcipuè reperitur; ſed & prius legenda herba, aridæ ſiquidem haud infrequens eſt vſus.

Morſum Diaboli à præmorſa, vt apparet, radice appellatur vulgò: nugantur enim ſuperſtitioſi, cacodæmonem huius radicem, ad multa vtilem futuram, inuidere hominibus, ideoq; illam morſu tollere. Fuchſius Succiſam rectiùs appellare maluit: Germanis eſt Teuffels abbiß: Belgis Duyuels beet: Gallis *Mors du diable:* Anglis Dewelles bit.

Amariuſcula eſt herba, calido ſiccoq; temperamento prædita, ad vtriuſque ſecundum ordinem intenſum referenda. Aduerſus diuturniores tonſillarum fauciumq; tumores, qui ad ſuppurationem ægrè perueniunt, nulli ſecunda: adhęrentem faucibus pituitam abſtergit: digerit eadem & diſcutit; tumoreſq; earum partium citò tollit, decocto in ore ſæpiùs retento aut gargarizato, præſertim mellis roſacei exiguo addito.

Poſſe verò & quæcunq; Scabioſa, fertur, & aduerſus ictus virulentorum, venena, & peſtilentes morbos non minùs efficax: tuſam & impoſitam, peſtilentes etiam aiunt bubones diſcutere: tum & decoctum eius ſi bibatur, vteri dolores lenire, flatuſque pellere.

De Iacea nigra, ſiue Aphyllanthe. CAP. V.

IACEÆ cognomento nigræ folia oblonga, lata, vtroque margine inciſa, aliquantulùm hirſuta: caules folioſi, rotundi, duri, aſperi, in alas faſtigio diuiſi, proferentibus ſingulis capitula conoide, ſquamulis multis exiguis foris apparentibus, veluti floris Cyani; è quibus pro floribus exeunt ſtamina tenuia complurima confarcta, coloris è purpura rubentis, rarò albidi: lignoſa, dura, obli-

In

In pratis, ac locis herboſis negligentiùs cultis, tum & iuxta ſepimenta agrorum ac pratorum frequenter occurrit. Inter vitia pratorum cenſeri poteſt; ab hac etenim boues & iumenta abſtinent, nec fœnum, cui admixta, paſcuntur.

Iunio ac Iulio, non raro & Auguſto cum flore videtur.

Recentior ætas Iaceam cognominat nigram; & nigram quidem ad differentiam tricoloris Violæ, quæ & Iacea. Plerique Matrefillon, voce (vt apparet) corrupta appellant: alij Stœbes ſpeciem faciunt: ad Scabioſas referri poteſt. Videtur quoque ἀφυλλανθὲς non temerè dici; abſque folijs ſiquidem flos eius eſt, ex ſolis denſe confarctis ſtaminibus conſtans; ex eo etenim Aphyllanthes nomen accepit, quod ἄφυλλον ἄνθος, id eſt, flos abſque folijs exiſtat.

Calida eſt hæc ac ſicca, ſed non adeò vt Succiſa ſiue Morſus diaboli: commendatur etiam ad faucium, tonſillarum, vuæque tumores, veluti Succiſa, ſed facultate ac potentia minor eſt.

De reliquis Aphyllanthis ſpeciebus. CAP. VI.

Aphyllanthes primum.

Aphyllanthes quartum.

SVNT verò & plures aliæ, quarum flores folijs carentes ex ſolis ſtaminibus conſtant; quæ & Aphyllanthes nominari hac de cauſſa poſſunt.

Prima caules à radice complures, eoſque ramoſos, virentes, & nonnihil anguloſos promit: 1. folia & à radicibus & circum ramulos oblonga, & vtroque margine profundis ac frequentibus inciſuris diuiſa, virentia, leuia, ac nonnihil reſplendentia: capitula veluti Iaceæ nigræ è ſquamulis compacta, aliquantulùm aſperiora: flores eleganter purpureos ex multis ſtaminibus vti Iaceæ: ſemen glabrum ſuperiùs vti Cyani barbatulum, ſed maius: radix fibroſa eſt.

Altera huic ſimilis; ſed caules eius breuiores; capitula minora, & folia nigriora ſaturatiuſ- 2. que virentia; ſquamulæ capitulorum aſperiores & nonnihil ſpinoſæ: flos purpureus è ſtaminibus confarctus.

Tertiæ folia magis inciſa, ſubalbida: capitula non ſpinoſa: flos vt præcedentium. 3.

Quarta folijs tenuiſſimè diſſectis ac laciniatis, prioribus ſimilis, præſertim tertiæ: huius 4. capitula ex ſquamis componuntur argenteo ſplendore relucentibus: flores etiam purpurei, ac veluti aliarum.

Gignuntur ſponte in campis, ſecus vias, prope vites, locis haud cultis, & quidem in compluribus Europæ prouincijs, præſertim calidioribus.

Iunio ac Iulio in aruis florent: in hortis Belgij ſubinde ſeriùs.

Omnia hęc rectè Aphyllanthea quoque appellari (vt diximus) poſſunt; ex ſtaminibus etenim

Sphæritis ex Cod. Cæſareo.

Sphæritis ex Codice Cæſareo.

nim flores tantummodò confarcti folijs deſtituuntur. Apud veteres ſi nomen habuerunt, idipſum nobis incognitum ingenuè fatemur. Stœbes genera eſſe non poſſunt, ad quam plerique noſtræ ætatis docti referre conati ſunt, ex eo falſi, quòd Scabioſa putata fuerit Stœbe, quam ab hac differentem eſſe, iam ſuperiùs oſtendimus; veluti & iſta ſunt Aphyllanthea, ſpinis omnino carentia.

Ad has verò & referri poſſe videtur, nec fortaſſis temerè, cuius icon in Cęſareo codice extat Sphæritidis nomine, cuius capitulum iſtorum ſimile, niſi quòd abſque enatis ſtaminibus depingatur. Nulla tamen Sphæritis à veteribus deſcripta reperitur, pręter Cupreſſum, quæ idcircò hoc nominis obtinuit, quòd galbuli eius ſubinde ſphæræ modo rotundi ſint.

Ceterùm Aphyllanthũ facultates incompertę ſunt; nec etenim in Medicinæ vſum admittuntur, nec ad alimentorum materiam faciunt.

De Scordio. CAP. VII.

SCORDIO cauliculi complures exeunt anguloſi, articulati, non in altum aſſurgentes, ſed humi procumbentes, ac proſerpẽtes. Folia è ſingulis geniculis bina, rotundis longiora, maiora quàm Chamædryos, ambitu ſerrata; quæ vnà cum cauliculis mollia, hirſuta, inalbicantia Allium redolent: è ſinu foliorum rubentes exeunt floſculi, minores quàm Lamij, alioqui forma haud diſſimiles, ramulorum partes occupantes ſuperiores: radix fibroſa ſub terra ſerpit.

Naſcitur locis paluſtribus, ſecus ſcrobes, ac foſſas aquas habentes: ad hortos tranſlatum locis vmbroſis ac humentibus facilè adoleſcit.

Iunio ac Iulio flores apparent: Auguſto menſe legere herbam expedit: hieme perit: æſtate redit, radice reſtibili.

Σκόρδιον Græci appellant: Latini nomen retinent, nec alia Officinis nomina. Sunt qui Trixaginem paluſtrem vocant: item & μιθριδάτιον, ab inuentore Mithridate: Scordij nomen accepit ab odore Allij, quod Græcis σκόροδον dicitur, & δύσοσμον ab odoris grauitate: Germanis Waſſer battenig: Gallis *Scordion:* Italis *Chalamandrina paluſtre.*

Scordium.

Calfaciendi ac reſiccandi vim habet: ſapore amarum, acerbum, ac acre quid obtinet, vt teſtatur Galenus. Viſcera interna expurgat: & ſimiliter vetuſta externa vlcera addito melle. Vrinam & menſes prouocat: craſſa & purulenta è pectore educit: facit ad veterem tuſſim, laterum dolores ab obſtructione & frigore natos: præterea & ad rupta & conuulſa. Aridum cum vino decoctum, contra ſerpentum morſus & lethalia venena bibitur. Miſcetur & antidotis. Fertur & podagricos lenire dolores cum aceto aut aqua impoſitum. Sunt & qui affirment crudas carnes inter huius folia incorruptas aliquamdiu ſeruari poſſe.

De

De Semperuiuo, ſiue Sedo maiore. CAP. VIII.

Semperuiuum ſiue Sedum arboreſcens maius.

Semperuiuum maius alterum,ſiue Iouis barba.

SEMPERVIVI Dioſ. tria ſunt genera; Maius, Minus,& tertium,quod Illecebra vocatur. Maioris vnum arboreſcens dicitur : alterum Barbæ Iouis nomen accepit.

Primum maius Semperuiuum, arboreſcens cognominatum, caulem profert cubito altio- 1.
rem,ſubinde bicubitalem, craſſum,durum, lignoſum, lentum,& frangi contumacem, in ramulos nonnullos diuiſum, cortice craſſo & carnoſo circumueſtitum ; foliorumq; quæ defluxerunt inferiùs quidem,veſtigia quædam retinentem; veluti Tithymali Characiæ primi caulis medius vmbelliferus:folia pinguia,carnoſa,ſucci plena,pollicis lati longitudine,linguis ſimilia, per margines tenuiſſime crenata, cauliculorum faſtigia ambiunt , oculi effigiem æmulantia : flores è cauliculis enaſcuntur in multos tenues pediculos diuiſis, tenues, lutei, ſtellati: ſuccedit ſemen perquã exiguum pediculis marceſcentibus:radix ſubeſt in propagines diuiſa.

Viret hæc ſtirps perpetuò , nec hiemis iniuria in natiuo ſolo afficitur , vnde illi ἀειζώῳ ac Semperuiuo nomen.

Proximum Semperuiuum (quod Iouis barbam vulgò appellant) folia edit terræ ac radici- 2.
bus proxima,craſſa,pinguia, lenti ſucci plena, acuminata,denſa,& in orbem ad effigiem oculi diſpoſita,atque huiuſmodi orbiculos complures proferens , latè ac in amplitudine ſeſe diffundit: non rarò & tenues fibras emittit,quibus latiùs ſerpat,atq; nouos orbiculos progignat: aſſurgit quandoque in medio horum caulis erectus, pedem (plus minus) altus , folijs ſenſim attenuatis communitus , in alas quaſdam circa faſtigium effuſus ; circa quas flores obſcure purpuraſcentes ordine digeſti : radix ſubeſt fibroſa.

Huius generis & alterum quoddam , cuius orbiculi magnitudine quidem ſuperioris re- B.
ſpondent,ſed folijs minoribus, frequentioribus,ac denſioribus,ſecundum margines tenuiſſimis veluti pilis , inſtar mollium ſpinularum adnatis. Viret iſtud paulò ſaturatius : caulis breuior : & flores è luteo palleſcunt.

Eſt & Tertium huc referendum,cuius folia in virore candicant, & ambitu tenuiſſimè ſer- C.
rata apparent.

Item & Quartum,cuius minores ſunt orbiculi:folia verò acuminata,denſiſſima,cacumine D.
obſcurè rubentia , & marginibus hirſuta : flores in breuibus caulibus eleganter purpurei.

1. Primum maius Semperuiuum in plurimis Orientis ac Græciæ prouincijs, tum & maris Mediterranei inſulis, Creta, quæ modò Candia, Rhodo, Zacyntho, & alijs ſponte natum in ædium tectis, vetuſtis parietibus, ac ſimilibus locis reperitur. nec deſtituitur eo Hiſpania; nam C. Cluſio teſte, in Luſitaniæ regno crebrò occurrit: alibi in fictilibus alitur. In frigidis ac Septemtrioni ſubiectis prouincijs, vt in Germania ac Belgio, nec ſponte naſcitur, nec ſtudioſe, ac diligentiùs exultum diutine durat, ſed cæli inclementia, ac hiemis nimio rigore extinguitur.

2. Alterum non modò Italię, verùm & Gallię, Germanię, Bohemiæ, ac Belgio ſatis eſt familiare. Locis in montibus petroſis, veteribus muris, ac ędificiorum vetuſtis pręſertim tectis gaudet. Variat autem huius forma pro ſoli genio: quibuſdam ſiquidem locis anguſtiora minoraque, ſed plura, vnius orbiculi ſunt folia: alijs pauciora, craſſiora, latioraque: virent & ſaturatiùs alicubi, alibi verò dilutiùs. Nam quæ deſcripſimus, non vno loco, ſed ſitu differẽtibus gignuntur. Hæc autem in elegantiſſimum hortum Clariſſ. Ioannis Ayckholtzij Doctoris Medici ac profeſſoris Viennenſis tranſlata, quandoque videre contigit.

1. Primo anni tempore mox poſt hibernum Solſtitium Semperuiuum, quod arboreſcens cognominatur, in Luſitania floret.

2. Alterius caulis floriferus poſt Solſtitium æſtiuum, ſubinde circa Auguſtum menſem demum aſſurgit, ſed Aprili, poſt vernum videlicet æquinoctium, inter folia tenues hinc exeunt fibræ orbiculorum rudimenta proferentes, quibus tandem adauctis ſeipſam in complures orbiculos multiplicat.

1. Primum haud dubiè Dioſ. eſt Ἀείζωον μέγα, id eſt, Semperuiuum magnum, aut Sedum maius: Apuleius Vitalem ac Semperflorium appellat. Dicitur ζωόφθαλμον, στεργηθρὸν, ἀειθαλής.

2. Alterum vulgò, ac in Officinis Iouis barba: Germanis Hauſwurtz/ Groſ Donnerbaer: Belgis Donderbaert: Hollandis Huyſlooch: Gallis *Iourbarbe:* Italis *Sempreuiuo maggiore:* Hiſpanis *Siempreuiua, Yerua puntera:* Anglis Houſleeke: Bohemis Netreſk. Cotyledonem alteram Dioſ. eſſe non pauci exiſtimant: nos maluimus inter Semperuiua retinere, nam & perpetuò viret ac viget, hiemiſque iniuria non facilè afficitur.

Aeizoa, ſiue Semperuiua maiora refrigerandi vim obtinent, & quidem tertio gradu: deſiccant verò eadem, ſed leuiter, abundante in eis eſſentia aquea. Proſunt ad eryſipelata, herpetas, & à fluxione natas, vt Gal. ait, inflammationes; & quidem oculorum, vt Dioſcorides. Epiphoris, inquit Plinius, medentur folia impoſita, vel ſuccus inunctus. Conferunt verò & ad ambuſta, & podagras per ſe, vel cum polenta impoſita. Dari diarrhœa laborantibus Dioſcoridis eſt; & teretes lumbricos cum vino pota excutere. Succus in peſſo ſubditus muliebres ex cauſſa calida fluxiones ſiſtit: folia in ardentibus febribus in ore retenta ſitim ſedant.

De Semperuiuo minore. CAP. IX.

MINORIS Semperuiui duo quoque ſunt genera.

1. Primum horum exigua eſt herbula, multis tenuibus pediculis humi repens, quos complurima craſſa, ſucculenta, parua, oblonga, acuminata folia conueſtiunt, e viridi ad cæruleum inclinantia: ſurgunt inter hæc coliculi palmum alti, faſtigio veluti vmbellam promentes; atque in his floſculos luteos: ſubeſt fibroſa radix.

2. Alterum minus Semperuiuum & parua quoque eſt ſtirps, plures producens cauliculos tenues, palmum rarò excedentes; in quorum faſtigijs, in laxioribus exiguis vmbellis, floſculi forma præcedentis; ſed albidi & aliquanto minores: folia circa cauliculos pauca, parua quidem, ſed oblonga, retuſa, & teretia, Tritici granis maiora, nucleis è ſtrobilis nucum pinearum repurgatis aliquanto minora, alioqui haud diſſimilia, quæ ſubinde vnà cum cauliculis ſubrubent: radix in terræ ſuperficie ſerpens, fibras tenues deorſum demittit.

1. Quod horum prius, Belgis hortenſe eſt: alibi in parietinis naſci fertur.

2. Alterum paſſim in veteribus muris; circa aggeres, ſepimenta agrorum, locis apricis exit.

Vtrumque menſibus æſtiuis flores promit.

1. Minus genus ἀείζωον μικρὸν Græcis: Latinis Sedum & Semperuiuum minus appellatur: à nonnullis βρύτιον, θεοβρότιον, Ceraunia, Vitalis: Germanis Kleyn Donnerbaer/ Kleyn Hauſwurtz: Italis *Semperuiuo minore:* Gallis *Tricque Madame:* Anglis Prikmadam.

2. Huius alterum genus Officinæ Craſſulam nominant minorem; & minoris quidem cognomen addunt, ad differentiam alterius appellatæ Craſſulæ, quæ ex genere eſt Telephij. Dicitur & Vermicularis: Italis *Pignola, Granelloſa, & Graſella:* Belgis Bladerlooſen.

Minora Semperuiua refrigerantem quoque facultatem & maioribus ſimilem obtinent,

& ad

Semperuiuum minus primum.

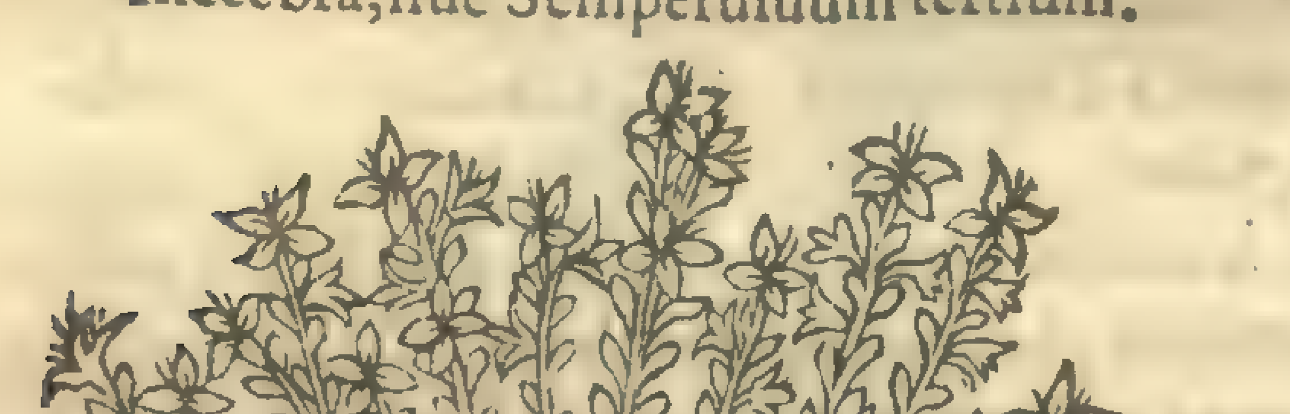
Semperuiuum minus alterum.

& ad eadem valent. Primum verò horum inter acetaria multis locis recipitur, in quibus & ſapit, & palato gratum: æſtuanti ventriculo confert.

De Illecebra, ſiue Semperuiuo tertio. CAP. X.

Illecebra, ſiue Semperuiuum tertium.

HVMILIS ac exigua hæc herba eſt: cauliculi eius tenues ac breues: foliola circa hos frequentia, perpuſilla, craſſa, & acuminata, ſucci plena: floſculi in ſummo eminent paruuli, lutei: fibroſæ radiculæ.

In locis petroſis, aridis, & in veterum murorum rimis vbique naſcitur: perpetuò viret; nec temerè idcircò inter Semperuiua refertur.

Æſtiuis menſibus cum floribus reperitur.

Dioſcoridis tertium iſtud eſt Semperuiuum, quod à Græcis ἀνδράχνην ἀγρίαν & τηλέφιον appellari: à Romanis verò Illecebram tradit. Plinius etiam Latinis Illecebram dici teſtatur. Eſt tamen & alia ἀνδράχνη ἀγρία, & aliud τηλέφιον: Germani hanc Maurpfeffer appellant, & Katzenträublin: Galli *Pain d'oiſeau*: Belgæ Muerpeper: Angli Stone crop / & Stone hore.

Suſpicantur tamen nonnulli non eſſe iſtud Dioſ. tertium Semperuiuum, quòd illi folia deſint Portulacæ: ſed Dioſ. hoc non Portulacæ eſſe folio, ſed ad illius craſſitiem tantùm accedere folia refert: παχύτερα, ait, τὰ φυλλάρια παρὰ τὰ τῆς ἀνδράχνης.

Acris autem ac vehementer excalfaciens eſt herbula iſta. Foris admota rubificat, veſicas excitat, ac tandem exulcerat.

Strumas, inquit Dioſ. cũ axungia impoſita diſcutit. Succus huius cũ aceto, vel alio liquore extractus vomitum mouet, & craſſos, pituitoſos, ac bilioſos humores educit; & ſubinde ita à quartanis, aut alijs diuturniorib. febrib. liberat: aduerſus aſsũpta venena & hoc modo cõfert.

De

De Telephio. CAP. XI.

Telephium primum.

Telephium alterum, ſiue Craſſula.

Telephium tertium.

TELEPHII vnius Dioſ. tantummodò mentionem fecit: accedunt verò alia duo poſterioris obſeruationis.

1\. Primum Telephium caules emittit rotundos, craſſos, glabros, veluti genicula habentes, circa radicem ſubinde rubentes: folia ſimiliter craſſa, læuia, carnoſa, lento ſucco plena, ambitu ſubinde leuiter inciſa, latioris folij, Portulacæ maiora; alioqui haud multùm abſimilia, è ſingulis articulis bina ſibi mutuò oppoſita, caulem alterno ordine conueſtientia. Flores in vmbellis ex luteo pallent: radix in multas extuberat veluti oblongiores glandes ſenſim attenuatas, candidas, fibris etiam adnatis.

2\. Alterum, quod Craſſulam vulgò vocant, caulibus ſimiliter compluribus aſſurgit rotundis, læuibus, ſed haudquaquam articulatis: folia carnoſa, craſſa, lata, & ambitu nonnihil quandoque crenata, minora quàm ſuperioris, nullo ordine digeſta: floſculi aut rubent, aut lutei ſunt, aut etiam inalbicant: radix candida, carnoſa, ac nodoſa. Viuax admodum ſtirps eſt, vel luto ſolo impoſiti cauliculi diutinè virent, & ſi ſubinde rigentur, etiam augmentum capiunt.

3\. Tertium Telephium humilius eſt, ac minus quàm priora: tenues eius cauliculi plurima parte humi procumbunt: folia quoque minora, rotundiora,

diora, è cæruleo magis virentia, carnoſa, inferiùs crebriora, ſuperiùs rariora, incerto ordine diſpoſita: floſculi in vmbellis faſtigia occupantibus è purpuraſcente cæruleo pallent: radices huius haud nodoſæ aut tuberoſæ, ſed fibris capillatæ.

Loca vmbroſa, petroſa, veteres muros, ac parietes amant. Oribaſius in vineis & cultis naſci ait.

Primum in Hiſpania, cùm & ſuperiore Pannonia ſubinde reperitur; nec eo Germania deſtituitur. Ad Rheni enim ripam iuxta vineta, locis aſperis & petroſis repertum; ab eo, quod in Hiſpania, nullatenus differens. 1.

Alterum in Germania vtraque, Gallia, Bohemia, & alibi circa vites, in veteribus muris, parietibus, etiam luteis ac cratitijs, ſatis frequens. 2.

Tertium rarius eſt: hortis apud Belgas & alibi familiare. 3.

Circa Auguſtum, vel priùs Telephia florent.

Primum, quod Græcis τηλέφιον, & ἀείζωον ἄγριον dicitur, Latinis Telephium & Semperuiuum ſilueſtre, & Illecebra; ſed ab acri & excalfaciente Illecebra, de qua cap. ſuperiore, multùm differt. Sunt & qui ἀνδράχνην, ſiue Portulacam ſilueſtrem appellant: eſt tamen & alia ſilueſtris Portulaca hortenſi ſimilis, ſed minor. 1.

Alterum genus Telephij quoq; ſpecies eſt: Craſſulam, & Craſſulam Fabariam hanc Officinæ vocãt, ac Craſſulam maiorem, ad differẽtiam eius, quæ cap. de Semperuiuo minore deſcripta eſt; itẽ & Fabariã: Germani Wundkraut/ Knabenkraut/ Forzzwang/ & Fotzwein: Itali *Faba graſſa:* Galli *Ioubarbe des vignes, Feue eſpeſſe:* Belgę Smeerwortele/ & Hemelſleutel: Angli Orpyne. 2.

Tertium genus vt paucis cognitum, ita nec nomen inuenit, niſi quòd plerique Telephium ſemperuiuum vocent, aliorum enim caules hieme pereunt, radice reſtibili; huius verò & caules & folia hiemis inclementiam ſuperant. 3.

Frigida autem Telephia, & cum eſſentiæ tenuitate reſiccantis facultatis.

Dioſcorides Vitiliginem albam, Galenus vtramque cum aceto impoſitam ſanare ait; quòd abſtergendo præſtat; vnde calidam ei facultatem tribuit Galenus, repugnante tamen guſtabili qualitate, quæ non modò primum, ſed & duo reliqua frigida eſſe oſtendit. Abſtergere autem poſſunt & quæ frigida, ſi ſiccitas adſit temperamenti, & eſſentiæ tenuitas. *Gal. notatur.*

De Cotyledone. CAP. XII.

Cotyledon.

Cotyledon altera.

Sedum ſerratum.

1.

2.

COTYLEDONES Dioſcoridi duæ deſcribuntur.

Priori Cotyledoni folia ſunt longa, carnoſa, ſucci plena, læuia, orbiculata, ambitu nihil aut parum crenata, breui pediculo ſui ferè centro inſidentia, quæ acetabuli figura modicè concaua apparent, & colore virent, aliquando tamen in natali ſolo purpuraſcentia: caulis inter hæc aſſurgit dodrantali breuior, in alas ſubinde diuiſus, circa quas floſculi exigui albicãtes, aut dilutè admodum purpurei: tuberoſa exigui bulbi inſtar ſubeſt candida radix, ex qua fibræ aliquot dependent.

In ſaxis & veterum ædificiorum parietibus naſci gaudet: in Hetruria, ac alibi in Italia, in Galliç Prouincia, ſed & in Britannia quoque reperitur, quod tamen ab Italico nonnihil differens eſt.

Viret ac viget præcipuè hieme, initio Æſtatis floret, ac ſemen minutiſſimum facit, deinde marceſcit, radice perenni.

Altera huius ſpecies à ſuperiore forma multùm differt, ad Semperuiui ſecundi, ſiue Barbæ Iouis ſimilitudinem magis accedens: folia eius craſſa, pinguia, ſucculenta, longiuſcula, & veluti exiguas linguas imitantia, orbiculariter vt Barbæ Iouis modo digeſta, è quorum veluti centro tenuis pediculus aſſurgit, flores proferens albicantes: radices fibroſæ ſunt.

Ad montium rupes & ſaxoſa gignitur: in Pannonia ac Italia ſubinde occurrit.

3. Ad Cotyledonem à recentioribus refertur, quod Aeizoon ſiue Semperuiuum ſerratum Valerius Cordus appellat. Craſſa & numeroſa huic ſunt, ſucci quoque plena, foliola, quæ circulari ambitu globum veluti oculi conſtituunt, Barbæ Iouis & Cotyledonis alterius modo, multo tamen minora, & vndique ſerræ modo minutim inciſa; è quorum medio caulis exit tenuis, rectus, dodrantalis, floſculos cacumine proferens Craſſulæ minoris æmulos, colore ſæpiùs albidos abſque notis, quandoque rubentibus punctulis diſtinctos: radicibus firmatur paucis & tenuiſſimis.

In altiſſimis petris, humido muſco ſubinde obductis, naſcitur.

1. Quæ Græcis κοτυληδών, Latinis Vmbilicus Veneris dicitur, & Acetabulum; à nonnullis Herba coxendicum: Iacobus Manlius Scatum cæli, & Scatellum appellat: Belgis Nauelcrupt: Italis *Cupertoiule & Ombilico di Venere*: Gallis *Eſcuelles*: Hiſpanis *Capedella, Scudetes*: inter nothas appellationes & hæc extant nomina, κῆπος Ἀφροδίτης, id eſt, hortus Veneris. γῆς ὀμφαλός, terræ vmbilicus, σίχις, ἐρυγθεον.

2. Altera Cotyledon à nonnullis κυμβάλιον appellatur.

3. Minorem illam recentiores ad Sedi referunt genera, & Sedum ſerratum nuncupant.

Cotyledon prior humidę ac ſubfrigidæ eſt ſubſtantiæ, & cuiuſdam obſcurè adſtringentis. Refrigerat, repercutit, abſtergit, ac diſcutit: auctore Galeno. Inflammationes eryſipelatodas, & eryſipelata phlegmonode curat impoſita: ad æſtuantem ardore ſtomachum vtilis eſt: feruntur & folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinas mouere.

Cotyledon altera ac tertia ſerrata, faciunt ad eadem, ad quæ Semperuiuum.

De Cotyledone paluſtri. CAP. XIII.

EST verò & præter ſuperiores alia Cotyledon, tenues hæc promit viticulas proſerpentes, ac ſubinde terræ adhæreſcentes; à quibus folia rotunda, & aliquantulùm acetabuli in modum leuiter concaua, exiguoque pediculo medio ſui, vti alterius, inſidentia, ſed planè tenuia, minora, nigrioraque quàm legitimæ: floſculi perpuſilli, albidi ſub folijs viſuntur: fibræ tenues pro radicibus ſunt.

Paluſtribus locis inuenitur, & præſertim humidioribus, & quæ frequentiùs hibernis menſibus rigantur.

Iulio menſe apud Belgas reperiri cum flore poteſt.

Vmbilicum Veneris Officinæ inferioris Germaniæ nominant: Cotyledon paluſtris dici poteſt.

Cotyledon paluſtris.

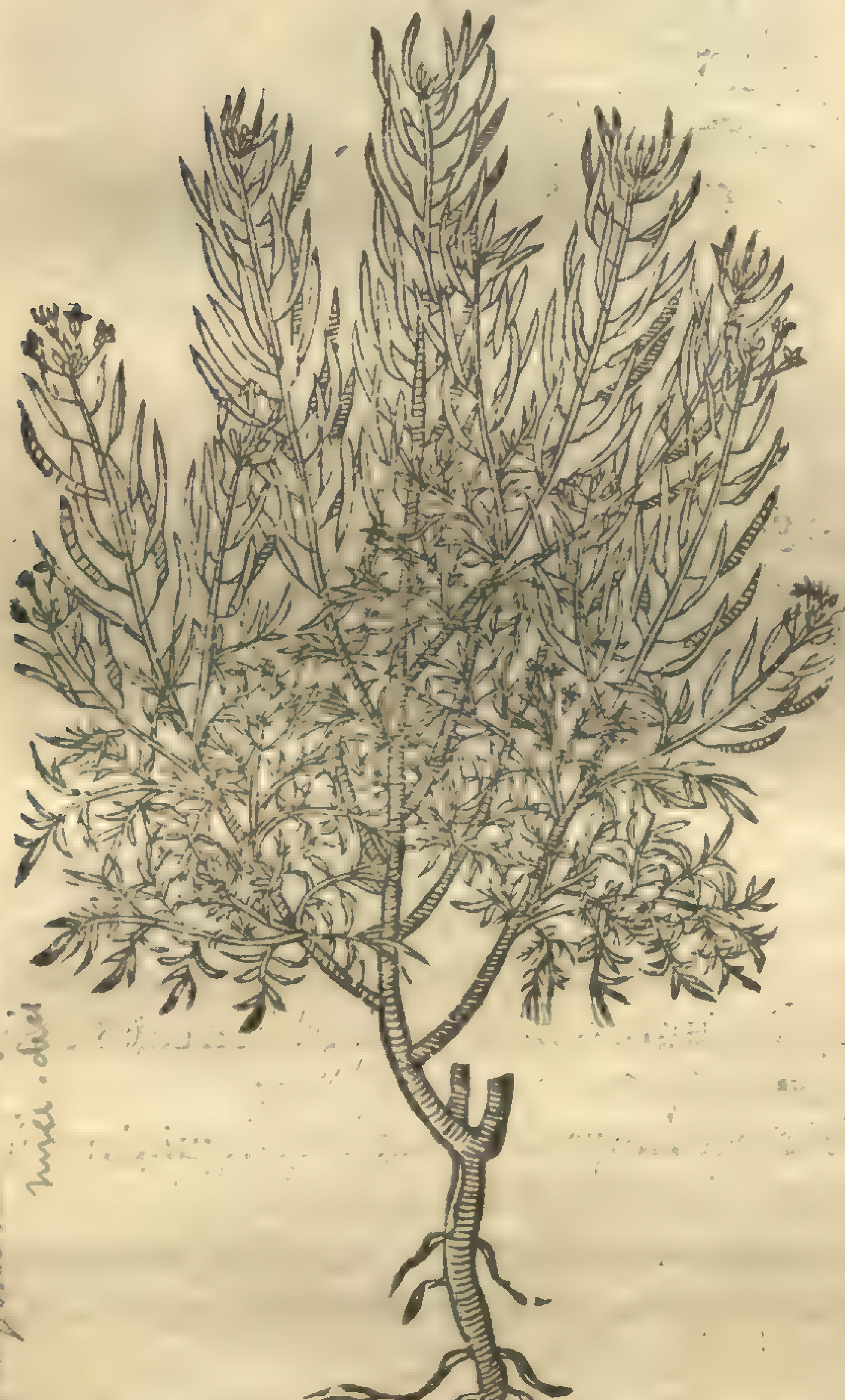
poteſt. Errant autem non parum Pharmacopœi, qui hanc loco legitimæ ac veræ Cotyledonis vnguento ex Populo nigra aut alijs admiſcent. *Error Officinarum.*

Calidam eſſe hanc Cotyledonem, guſtabilis eius qualitas aliquantulùm acris oſtendit. Proinde non ſolùm forma, ſed & facultate & viribus à vera differens eſt.

De Sophia. CAP. XIIII.

SOPHIA caules promit cubitales, rotundos, duros: folia verò circa hos ampla, ſed tenuiſſimè in complurima exigua ſegmenta diuiſa, Abſinthij tenuifolij haud multùm diſſimilia, ſed tamen tenuiora, & ad Coriandri tenuiſſima accedentia, colore albida. Floſculi ad ſuperiores virgularum partes ordine digeſti gignuntur exigui, pallidè lutei; paruæ, tenues, oblongæ ſuccedunt ſiliquæ; in quibus minuta ſemina ſubrubentia: dura, ac lignoſa, candidaque demittitur in altum radix, nonnullis adhæreſcentibus fibris.

Sophia.

In veteribus macerijs, locis ruderatis, lapidoſis, ac non rarò arenoſis, ac alijs incultis exit; vbi ſemel nata ſingulis facilè recurrit annis.

A Iunio in Autumnum vſque, & quidem particulatim, floret: ſemen intereà perficit.

Recentior ætas Sophiam appellat: Germani Welſamen, Sophictraut: Belgis Fiercrupt. Falluntur inſigniter qui Seriphium nominant, quod Marini Abſinthij nomen; nam cum Abſinthijs nihil commune, præter foliorum ſimilitudinem quamdam, habet: ſapor & facultas multùm differentes ſunt. Videtur aliquo modo cum Thalietro conuenire; reſpondet caulis graueolentis Rutæ non diſſimilis; nec folia repugnant, niſi Coriandrinis forent multò tenuiora: pro Thalietro autem, alias ſuperius ſtirpes oſtendimus.

Ceterùm facultate Sophia reſiccans & adſtringens eſt, & particeps alicuius frigiditatis.

Semen huius aſſumptum ventris fluores ſiſtit: aduerſus dyſenterias commendatur: ſanguinis profluuia reprimit.

De Symphyto maiore. CAP. XV.

SYMPHYTI iſtius caulis anguloſus, craſſus, & vt Sonchi inanis, ad duos ferè cubitos attollitur: folia tum à radice prodeuntia, tum & iuxta caules ampla, longa, lata, aſpera, pungenteque lanugine, nonnihil hirſuta, attactuque pruriginem excitantia, vulgò dictæ Boraginis colore & aſperitate ſatis ſimilia; ceterùm longiora, magna & acuminata veluti Enulæ campanæ: ex caulium alis flores ordine diſpoſiti apparent oblongi, intus caui, colore albidi, aut dilutè rubentes, rarò lutei; ſubſequente ſemine nigro: oblonga & craſſa radix, foris nigra, interiùs albida, ſucco glutinoſa; in qua vis conſiſtit medica. 1.

Huius altera reperitur ſpecies, radice quoque exteriùs nigra, intuſque candida, ſed tuberoſa; cuius folia minora, caules breuiores, flores ſubinde lutei. 2.

Riguos ſeceſſus, læta & pinguia prata amat Symphytum, nec ab hortis abhorret, ac alijs humentibus locis.

Iunio ac Iulio menſibus flores in vigore ſunt: radix quouis anni tempore commodè legi poteſt.

Symphytum magnum.

Symphytum tuberoſum.

Σύμφυτον Græci appellant; item & πηκτὸν: Latini Symphytum & Solidaginem : Officinæ Conſolidam maiorem,& Symphytum maius: Scribonius Largus Inulam ruſticam,& Alum Gallicam,alij Oſteocollon: Germanis Walwurtz/ Schmerwurtz/ Schwartzwurtz/ Schandwurtz/ Beinwellen : Belgis Waelwortele: Italis *Conſolida maggiore* : Hiſpanis *Suelda maiore* , & *Conſuelda maior* : Gallis *Conſyre & oreille d'aſne*: Anglis Confrey : Bohemis Swalnijk & Czernohlawek.

Superat autem in Symphyti radice frigida temperies , ſed tamen exigua ; adeſt humiditas viſcoſa ac glutinans : Hęc nequaquã pruritum excitat, nec guſtu acris aut mordax, ſed ἄποιος ſiue exqualis, & qualitatis guſtabilis expers ; tantum abeſt vt cum Scillæ acri viſciditate huius humiditas lenta ac glutinoſa conferri queat : folia pruritum excitare poſſunt, non caliditate aut acrimonia , ſed aſperitate ſua,vt iam ſcripſimus , minùs tamen quàm Vrticæ.

Ad multa radix vtilis eſt:vulnera & enterocelas recentes impoſita ſanat: ad ſanguinis cum tuſſi ſputationem ac profuſionem , & contra pulmonis vlcera multùm prodeſt.

Paratur in hunc vſum & ex ea Serapium , quod ſanguinis fluores ſiſtit , recentia pulmonis vlcera conſolidat , tuſſim ſedat, febrium calores contemperat, humorum defluentium acrimoniam retundit ; cuius deſcriptio hæc eſt.

Serapium ex Symphyto. ℞. Radicum Symphyti maioris vncias duas , dulcis radicis vnciam vnam , foliorum tuſſilaginis vnà cum radicibus manipulos duos,nucleorum nucum pinearum ſeſquiunciam, Zizipha xx. ſeminis Maluæ drachmas duas, capitum Papaueris drachmam vnam,fiat decoctio in aqua quantum ſatis eſt ad libram vnam : Colato addantur ſachari & mellis albiſſimorum ſingulorum vnciæ ſex , & fiat Serapium perfectè decoctum.

Eadem quoque radix renum vlcera etiam diuturna curat , & profluentem ex his ſanguinem ſiſtit: tum & ſuperfluentes quoque muliebres purgationes ſupprimit , ſi vel decoctum eius bibatur, vel ipſa cum ſacharo,aut melle condita, ſingulis continuis aliquot diebus aſſumatur.

Ad omnium quoque reliquorum viſcerum ac internarum partium læſiones , & ad rupta vnicè commendatur. Tanta autem conſolidandi huius vis eſt, vt vnà cum carnibus crudis in partis conciſis cocta , eas ſimul cogat ac vniat. Aduerſus etiam ſedis inflammationes conducit , & nimiùm profluentes hæmorrhoides impoſita reprimit.

De

De Symphyto maculoſo. CAP. XVI.

Symphytum maculoſum.

REFERT iſtud Symphytum ſatis antecedens ſiue maius Symphytum, ſed caules eius breuiores, dodrantales tantùm: folia minora, aſpera, & hirſuta, in quibus vt plurimùm albicantes apparent exiguæ maculæ; quamquam & abſque maculis nonnullis videntur locis: flores forma haud diſſimiles, rubri initio, hiantes verò ac patentes è cæruleo purpurei: nigricans radix dura eſt, per obliquum deſcendit, fibris adhærentibus concoloribus.

Loca amat opaca, & riguos tractus. Reperitur & in collibus vmbroſis; & in Bohemia quidem folijs haud maculatis: in hortis facilè adoleſcit.

Primo Vere erumpit; mox florifera eſt: pereunt Autumno folia: radix perennat.

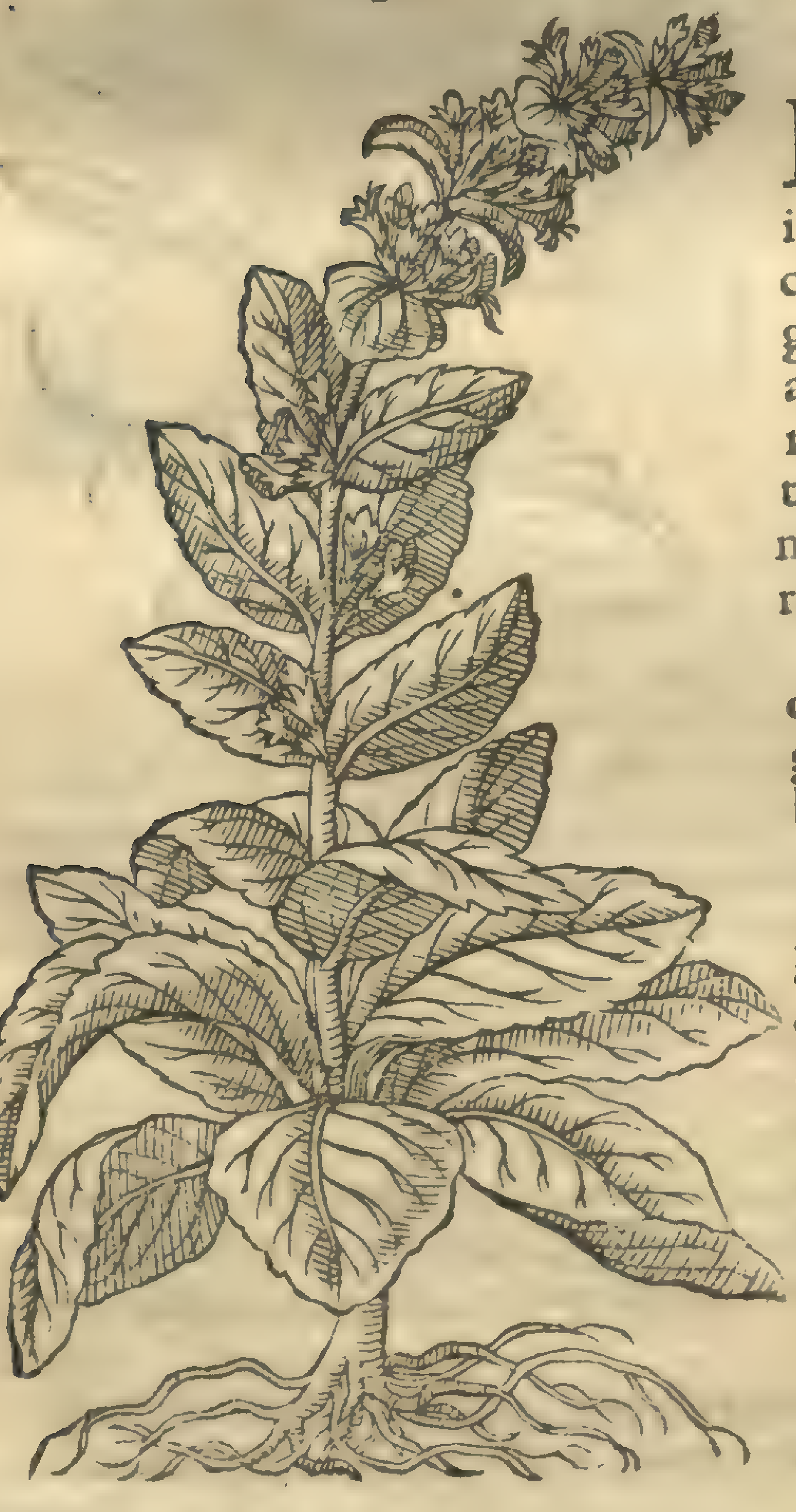
Pulmonariam & Pulmonalem Herbarij appellant: Cordus Symphytum ſilueſtre; cùm verò & aliud ſilueſtre ſua natura ſit, rectiùs Symphytum maculoſum aut maculatum dici poterit: Germanis Lungenkraut: Belgis Onſer Vrouwen melckcruyt / & Longencruyt. Differt non parum à Pulmonaria, de qua inter Muſci genera.

Ceterùm facultate hoc Symphytum priori reſponderet, ſi radix huius viſcoſa; verùm quandoquidem dura ac lignoſa, ſiccior huius qualitas & magis adſtringens.

Foliorum in oleribus vſus eſt. Putantur verò & ad Pulmonis vitia ac vlcera huius quoque radices conferre, & idem, quod maioris Symphyti poſſe.

De Bugula. CAP. XVII.

Bugula.

BVGVLÆ folia ſunt latiuſcula, oblonga, maiora quàm Origani, mollia, ambitu nonnihil inciſa, & inferiore parte, in ſaxoſis quidem & apricis, aliquatenus purpuraſcentia: caules quadrangulares, modicè hirſuti, inanes, geminatis, exque aduerſo poſitis folijs conueſtiuntur; & partim humi decumbentes ſerpunt; partim verò aſſurgentes ſupra dodrantem attolluntur: flores hoſce ponè folia ambiunt & faſtigium petunt colore cærulei: radices multis fibris conſtant.

Saxoſis, non raro quoque humidioribus; frequentiùs apricis & apertis, quàm opacis locis gignitur: tranſlata ad hortos luxuriat: compluribus regionibus familiaris.

Aprili ac poſteriùs cum flore reperiri poteſt.

Inter appellatas Solidagines ſiue Conſolidas à recentioribus numeratur: Conſolida media à quibuſdã horum dicitur: Germanis eſt Guntzel & Gülde guntzel: Belgis Senegroen / Ingroen: Officinis noſtratibus Bugula: Ruellius Buglum nominari à Gallis refert: Matthiolus Laurentinam, & à Senenſibus Morandolam dici auctor eſt. Sunt qui exiſtiment Symphyti illud genus eſſe, quod à Dioſ. πετραῖον cognominatur. Verùm hi non parum falluntur: Symphytum ſiquidem petræum ramulos tenues habet Origani ſimiles: capitula Symphytũ petræum.

 verò

verò veluti Thymi,& totum lignoſum ac odoratum eſt: at talis quidem non eſt Bugula, quæ nec lignoſa,nec odorata,& caules promit differentes ab Origani,& capitula nequaquam habet Thymi æmula.

Calidi temperamenti admodum exigui particeps eſt: reſiccat verò manifeſtè cum nonnulla adſtrictione. Commendatur ad diſrupta, fracta,conuulſa, cæſaque; idcircò & potionibus, quæ vulnerariæ dicuntur , additur , in quibus tanta eius facultas prædicatur , vt ſanguinem concretum reſoluere ac diſcutere valeat. Ruellius in Gallia vulgò dici refert, eum vulnerario Medico,aut Chirurgi opera non egere,qui Bugulam & Saniculam habuerit : nec enim ſumpta tantummodò vulneribus medentur, ſed & ipſis foris impoſita.

Ad iocinoris verò languores eadem confert, nam præterquam quòd obſtructiones aperiat, viſcera etiam ipſa roborat.

Vſus quoque eius ad vlcera maligna, præſertim pudendorum , quibus ſuccus prodeſt crebrò infuſus , ſi deinde herba contuſa ſuperimponatur : ad intertrigines eodem etiam modo conducit.

De Brunella. CAP. XVIII.

Brunella.

Brunellæ altera icon.

CAVLES Brunellæ tenues ſunt, quadrangulares , hirſuti, terram verſus reclinati , per ſe etenim conſiſtere nequeunt : folia lata,oblonga, acuminata, Menthæ æmula,ſed minora, hirſutie tenui aſperiuſcula,& haudquaquam odorata: in ramulorum faſtigijs flores ſpicati è cæruleo obſcurè purpurei, rarò albidi : radices tenues in fibras abeunt multis veluti capillamentis cohærentes.

Incultis & lapidoſis, non rarò verò & herboſis Brunella gignitur locis ; veluti ſecus margines pratorum : reperitur & quandoque in ſiluis.

A Maio menſe in Autumnum vſque cum flore colligi poteſt.

Recentiores Brunellam & Prunellam appellant : Germani Braunellen : Belgæ Brunelle: Matthiolus Conſolidam minorem,& Solidaginem minorem: Ruellius verò Bellidem Conſolidam minorem dici affirmat. Non eſt quoque Symphytum petræum,vt nonnullis viſum: nam nec odorata , nec lignoſa eſt.

Calidam ac ſiccam eſſe, ſapor eius modicè amarus oſtendit,& nonnihil abſtergentem.

Eadem quæ Bugula poſſe fertur : commendatur tamen & ad oris vitia, & præſertim ad

linguæ

linguæ cum tumore nonnullo exaſperationem, nigredinem, & ſiccitatem: malum id eſt caſtrenſe, Germani Die braun appellant, quod citra febrim continuam & mentis nonnullam perturbationem non ſuperuenit. Huic Brunellæ ex aqua decoctum, poſt ſanguinis è venis ſub lingua detractionem, præſidio eſt, ſæpiùs ore linguaque elotis, addito quandoque aceti momento, aut exiguo mellis roſacei. *Die braun.*

Exiſtimatur malum Veteribus incognitum, ſed tamen ſi conferatur cum eo quod à Paulo Ægineta lib. 3. Eryſipelas cerebri dicitur, haud multùm differens (ſi non idem) videbitur. Tundi & venas ſub lingua Paulus præcipit, quemadmodum in Germanis appellato Die braun/ quî caſtra ſequuntur, faciunt. *Eryſipelas cerebri.*

De Caryophyllata. CAP. XIX.

Caryophyllata.

Caryophyllata montana.

CARYOPHYLLATÆ vt plurimùm tripartita, ſubaſpera, hirſuta veluti Agrimoniæ, ſed nigriora, durioraque, ambitu quoque ſerrata folia in longis hærent pediculis; quibus & duo minuta quandoque ſubſunt: caules ſubinde cubitales, vel altiores, tenues, in ramulos finduntur, in quorum faſtigijs floſculi lutei, Pentaphylli aut Tormentillæ ſimiles, capitulo ſuccedente aſpero, ex multis acinulis cumulatis ſtipato, per maturitatem veſtitui adhæreſcentibus: radix multis capillamentis ſubruffis fibrata Caryophyllum odore refert. 1.

Naſcitur ſecus vias, agrorum & hortorum ſepimenta: gaudet magis opacis ac vmbroſis, quàm patentibus aut apricis.

Huius generis & montana quædam eſt: folia cuius craſſiora, maiora, aſperiora, hirſutioraque, non trifida, ſed rotundiora, per ambitum crenata, quæ & longis inſident pediculis, circa quos exigua veluti foliola adnaſcuntur: caules tenues quoque, ſed haud ramoſi, geniculati, vnicum proferunt florem, quàm ſuperioris maiorem, & ex pluribus foliolis commiſſum, auri colore luteum; poſt quem pinnatus orbiculus ſuccedit: radix ſubeſt longa, obliqua, craſſiuſcula, fibris capillata paucioribus: odore & hæc Caryophyllo ſimilis. 2.

In altis montibus reperitur, ac denſis ſiluis, non modò apud Bohemos, verùm & in Normandia, Britannia, ac alibi.

Vtraque Maio, Iunio, ac etiam ſeriùs floret.

Caryophyllata ab odore Caryophyllorum, quem radices præ ſe ferunt, nomen accepit. 1.

Dicitur & à nonnullis Sanamunda, & Herba benedicta; ac etiam à quibuſdam Nardus ruſtica: Germanis Benedicten wurtz: Brabantis Caryophyllate: Gallis *Galiot*: Anglis Auens. Geum eſſe Plinij (quod plerique ſuſpicantur) in tanta ipſius breuitate affirmari nequit: Geum, inquit Plinius lib. XXVI. cap. VII. radiculas tenues habet, nigras, benecolentes.

2. Altera ſpecies Caryophyllata montana à recentioribus appellatur. Cum Baccharis deſcriptione conuenire poſſet, ſi flores purpurei & ſubalbicantes eſſent, qui, modò vt diximus, lutei. Folia quidem ſatis reſpondent, maiora & aſperiora quàm Violæ nigræ, quæ propriè ἴον & Viola: cauliculi licet cubitales non ſint, geniculis tamen articulantur: pediculi foliorum adnata quædam foliola exigua habent: fibræ radicum Caryophyllos redolent. Baccharis autem fibroſa radix Cinamomi odore.

Cinamomum.

Caryophyllorum autem ac Cinamomi idem odor; ſiquidem ſarmenta ac virgulta illa tenuia, quæ cum Caryophyllis inferuntur, legitimum ſunt Cinamomum. quod nec abs re, nec temerè ſuſpicari licet; Dioſcorides etenim Cinamomum graciles ramulos, & tenuia teſtatur eſſe virgulta, nigra, & geniculata; qualia omnino ſunt lignoſa illa virgulta, quæ vnà cum Caryophyllis adferuntur, & in quibus Caryophylli ipſi naſcuntur; quæ Caryophyllos odore ac ſapore referunt, ipſis tamen infirmiores ac minùs præſtantes: vnde Caryophyllis in ipſorum locum ſuccedentibus, neglectim habita, ad legitimas Cinamomi notas non fuerunt hæc virgulta expenſa.

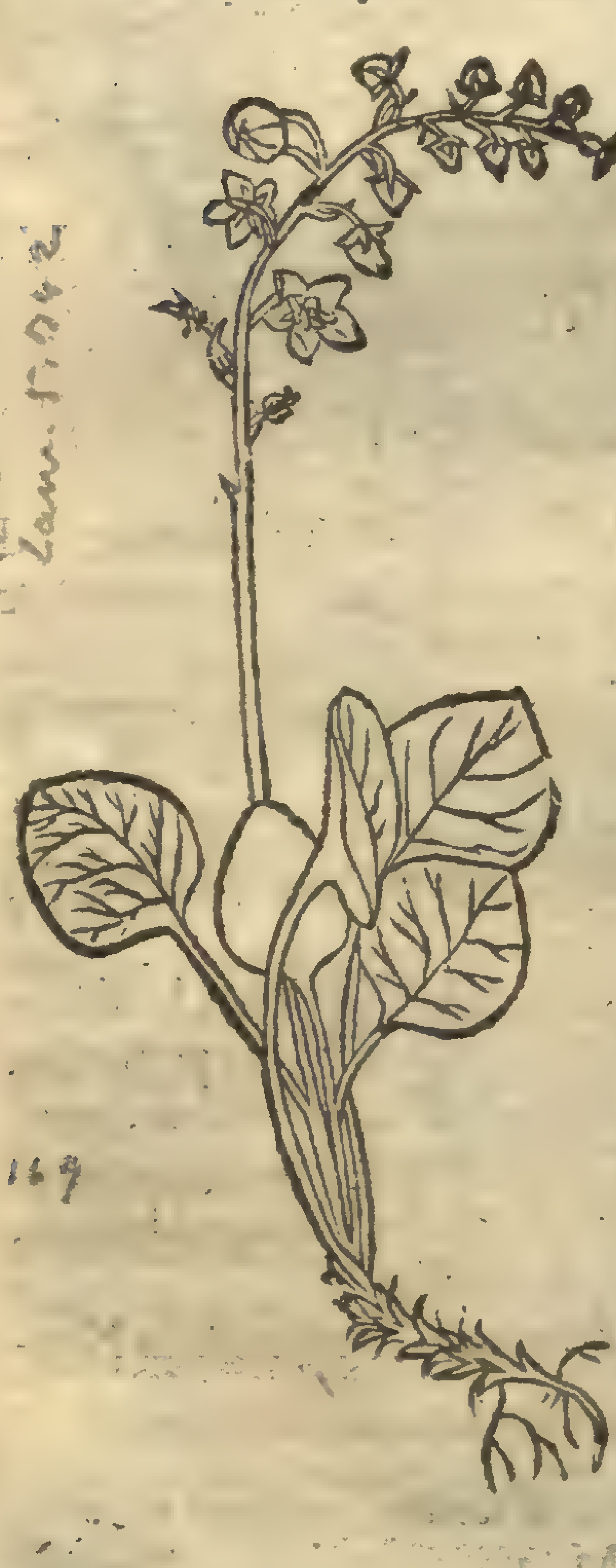
Proinde radices, quæ Caryophyllos redolent, odore Cinamomum referre rectè affirmantur: non obſtat idcircò radicum odor quò minùs Caryophyllata altera, Baccharis ſit: florum tantũmodò color, vt diximus, aduerſatur. Baccharis autẽ deſcriptio Pemp. 2. lib. 4. requirẽda.

Ceterùm Caryophyllatæ radices & folia haud obſcurè reſiccantem habent facultatem, & nonnihil calfacientem vnà cum expurgandi potentia. Ad ventriculi cruditates, coli labores, venenatorumque morſus decoctum horum commendatur. Prodeſt idem & ad lateris dolores, tum ad iocinoris obſtructiones: crudos humores concoquit, viſceribus inhærentia expurgat, & flatus diſcutit, præſertim ex vino: ſanguinem quoque alicubi interiùs concretum, hoc modo folia aut radices ſumptæ, reſoluunt atque diſcutiunt; idcircò & potionibus admiſcentur, quæ cæſis, ruptis, atque ex alto delapſis propinantur. Colluuntur & decocto haud inutiliter cùm recentia, tum & vetera vulnera.

Radices reſiccatæ, ac tenui imbre aceti reſperſæ, veſtes à tineis præſeruant, & iucundo odore commendant.

De Pyrola. CAP. XX.

Pyrola.

PYROLÆ quina, ſena, ſeptena à radice in oblongioribus pediculis prodeunt folia lata, rotundis paulò longiore, colore, læuore Betæ ſimilia, ſed multò minora, Pyri foliorum magnitudinem rarò aſſequuntur, quibus robore ac duritie ferè reſpondent: caules inter hæc medius aſſurgit, dodrantem, aut pedem altus, floſculis per interualla circumdatis elegantibus, odoratis, colore albidis, multis è medio ſtaminibus exeuntibus: radix tenuis, fibroſa, ſubinde ſerpens, haud altè demittitur.

Locis gaudet montanis ac vmbroſis, in multis per Germaniam, Bohemiam, ac Morauiam ſiluis occurrit: reperitur verò & in conuallibus tumulorum ad Oceani littora ſitorum, apud Hollandos ac Zelandos.

Cum floribus Iunio ac Iulio viget: toto anno viret: hiemis & frigoris patiens.

Pyrolam ac Pirolam recentior ætas appellat: Germanis Wintergrün: Belgis ſimiliter Wintergroen: Bohemis Hruſſticka. L. Fuchſius Limonium eſſe exiſtimans, Germanis Holtzmangoldt, & Waldtmangoldt nominauit: ſed Limonium non in montibus ac ſiluis, ſed in pratis paluſtribus naſcitur, nomenque ab ipſis accepit; λειμῶνες ſiquidem prata Græci appellant: iam & oſtendimus, quantum Cynogloſſos cum Limonio conueniat.

Reſiccat autem manifeſtè Pyrola, & euidenter adſtringit, atque vnà refrigerat.

Miſcetur potionibus quę ſanguinem profluentem ſiſtunt, & vulnerum recẽtium inflammationẽ arcent, curationemq; promo-

promouet: item & vnguentis ac emplaſtris ἐναίμοις, ſiue quę cruentis vulneribus adhibentur. Huius ex vino decoctum ad thoracis & internorum viſcerum vulnera ſolidanda commendatur: conducit verò & ad exulceratos renes, præſertim ex aqua, & Symphyti radice addita.

Ophiogloſſon.

De Ophiogloſſo. Cap. XXI.

VNICVM Ophiogloſſo eſt folium, latum, & oblongum, inſtar ferè foliorum Perſicariæ, ſed minus, læuius, ac pinguius, è cuius pediculo, & folij veluti ſinu, tenuis rectuſq; exit ſtylus, e acumine veluti ſerpentis linguam proferens: radices fibroſæ ſunt.

In humidis ac paluſtribus pratis gignitur: in Belgio, Germania, & nonnullis Italiæ locis reperitur.

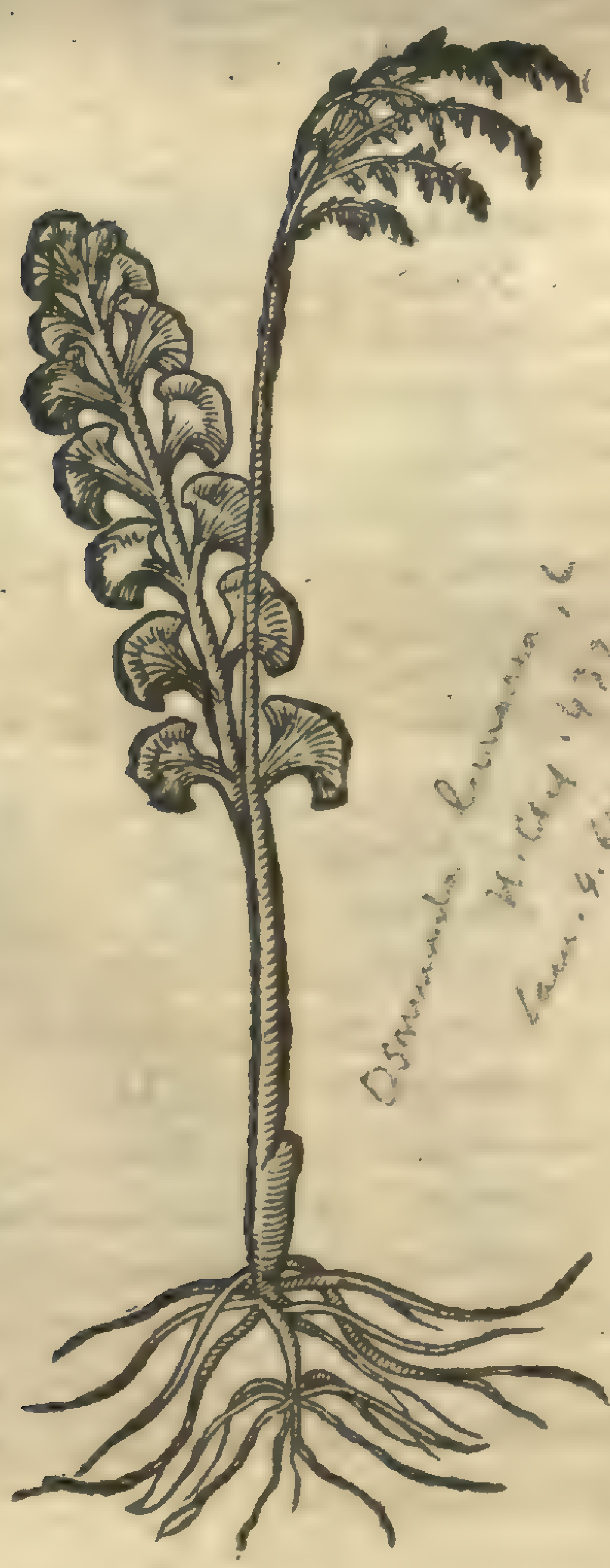
Maio menſe prodit, aduſq; Iunium viget, paulò pòſt tota marceſcit, nec deinceps conſpicitur.

Ophiogloſſum vulgò Lancea Chriſti nominatur: dicitur verò & Lucciola & Argentina. eſt tamen & alia Argentina, de qua inter paluſtres. Italis *Herba ſenza coſta:* Germanis Naterzünglein; vnde ὀφιόγλωσσον, & Lingua ſerpentina nominatur: Belgis Speercruyt: Gallis *Langue de ſerpent:* Anglis Adders tonge: Bohemis Hadij Jazyk. Plinius lib. 24. cap. 19. Linguæ herbæ circa fontes naſcentes meminit, quam poſteà lib. 25. cap. 11. Lingulacam vocat: Vtilis, ait, habetur radix vſta trita cum adipe nigræ ſuis quæ non pepererit ad alopecias. Hanc pleriq; ſuſpicantur eſſe Lanceam Chriſti: ſed cùm Lingua ſiue Lingulaca nullis notis deſcribatur, affirmare non fuerit facile.

Ceterùm Ophiogloſſum frigidum quidem, ſed moderatè: ſiccum verò temperamento ampliùs eſt, ad ſecundum gradum videlicet accedens.

Ad recentia vulnera conglutinanda conducit, & admirabilis eſſe efficaciæ, Baptiſta Sardus ſcribit. Conficitur ex hoc oleum, folijs cum oleo oliuarum ad Solem maceratis; quod non modò recentia vulnera, ſed & vetera vlcera citò ſanat. Herbæ puluerem aliquot diebus exhibitum ramices omnes curare poſſe idem affirmat.

Lunaria.

De Lunaria. Cap. XXII.

LVNARIÆ non niſi vnicum quoque folium in gracili, rotundo, ac læui pediculo aſſurgit, quod craſſum, glabrum, vtrimque ſectionibus, vt plurimùm ſex, diuiditur, ſpeciem exhibens complurium ad vnam ῥάχιν ſiue coſtam naſcentium, quorum ſingularia ſubrotunda & lunata. prodit ab hoc pediculo ſub initium folij, alius tenerior, in cuius faſtigio floſculi racematim cohærentes, qui dehiſcentes, attactu aut leui flatu impulſi, tenuiſſimum veluti puluerem demittunt: ſemina exigua, rotunda, in vuę modum congeruntur: pro radicibus fibræ ſubſunt.

In montium aut colliculorum decliuibus, ac herbidis locis ſubinde gignitur, ſolo tamen gracili ac inculto.

Sub finem Aprilis, Maio, ac Iunio inueniri poteſt: ceteris anni menſibus temerè fuerit, nuſquam apparentem, requirere.

Noſtra ætas Lunariam appellàt, & minorem cognominat ad differentiam Hemionitidis, quam Lunariam vocant maiorem. Dicitur & Lunaria Botrÿtis à racemoſo flore ac fructu: & vt nonnullis placet ἡμιονῖτις ἑτέρα & σεληνῖτις: Germanis Monkraut, & Mon rautten, nonnullis Man träublein: Brabantis cleyn Maencruyt: Gallis *Taure ou Lunaire*: Bohemis Wrat ſe zaſe.

Refrigerantem ac reſiccantem facultatem obtinet cum adſtrictione nonnulla.

Vis eius vulneribus glutinandis efficax; recentibus & cruentis adhibetur: ſuperfluentes menſes ſupprimit: dyſentericis vtilis eſt. Chymicos verò & hanc cõmendare, & ad ſuos vſus conuertere, fertur.

Sanicula.

De Sanicula. CAP. XXIII.

FOLIA Sanicula complura in oblongis tenuibus pediculis à radice promit lata, & rotunda quidem, niſi in quinque partes diuiderentur, Vitis folijs idcircò quodammodò ſimilia, ſed minora multò, & virentia, læuore nitentia, ambitu ſerrato, extremiſq; angulis rubentibus: aſſurgunt inter hæc cauliculi dodrantem aut pedem alti, ad radicem rubentes; in quorum cacumine floſculi muſcoſi, albidi; ſuccedente ſemine rotundo, aſpero, prætereuntium adhæreſcente veſtibus, Lapparum modo: radix ſuperius craſſiuſcula, multis inferiùs capillamentis fibratur.

In ſiluis ac vmbroſis naſcitur: gaudet pingui gleba, læto, humidoque ſolo: transfertur & ad hortos, in quibus ſubinde adoleſcit.

Florem Sanicula Maio ac Iunio profert: ſemen deinde maturatur: herbæ verò folia toto anno virent, nec hibernum horrent frigus.

Sanicula vulgò dicitur: à nonnullis Diapenſia: Germanis ac Belgis Sanikel: Gallis *Senicle*: Bohemis Zanyckl. A ſanandis vulneribus nomen traxiſſe conſtat, Ruellius ait. Sunt verò & aliæ à pleriſq; appellatæ Saniculæ, vt quæ Violæ dentariæ nomine Pempt. 2. lib. 1. deſcribitur; & Vrſi auricula nuncupata, ad Primulas Veris referenda.

Ceterùm hæc Sanicula, vt cum adſtrictione quadam guſtu amaricat, ita, præter quòd expurget, & adſtringendo roboret, calida, ſicca, & quidem ordine ſecundo eſt. Succus ad ſananda vulnera datus prodeſt. Datur verò & decoctum eius, quod ſanguinis ſputationem & dyſenterias curat. Sordida vulnera hoc etiam commodè abluuntur. Tumores frigidiores diſcutit, ac reſoluit in aqua decocta, & cataplaſmatis modo impoſita. Miſcetur potionibus, quas vulnerarias appellant.

Alchimilla.

De Alchimilla. CAP. XXIV.

CAVLES Alchimillæ dodrantales, rotundi, ramoſi, nonnihil hirſuti, frequentiùs humi decumbunt quàm aſſurgant; in diuerſa tendentes: folia è radicibus maiora, ſecundùm caules minora, lata, rotunda, angulis tamen aliquot, ſubinde octonis, eminentibus, per margines ſerrata, Maluæ folijs ferè ſimilia, ſed duriora, criſpiora, & albidiora, quæ, priùs quàm explicentur, plicis complicantur: in ramulis floſculi tenues, paruuli aliquot ſimul cohærent, colore pallidi ac herbacei: ſemen minutum in exiguis thecis: palmum longitudine radix non rarò æquat, craſſitudine ferè digitum, foris nigricans non abſque fibris demittitur.

In ver-

In veruactis herboſis gignitur; & in conuallibus: locis etiam non cultis.

Maio ac Iunio menſibus cum flore viget: toto quoque anno reſtibili radice viret.

Alchimillam & Achimillam Neoterici appellant: plerique & Stellariam; eſt tamen Stellaria & Aſter Atticus alijs: Germani Sinnaw/ Lewenfuß/ Lewentatzen/ Latinè Planta leonis, & Pes leonis, Vnſer Frauwen mantel/& groß Sanikel/ id eſt, Sanicula maior: Belgę Sinnauwe/ Onſer Vrouwen mantel: Gallis *Pied de Lion:* Anglis Ladies mantel.

Apud veteres nomen (quod ſcitur) non inuenit; nam quòd nonnulli Leontopodium eſſe iudicent, nominis Germanici appellatione falſi, veritatem non habet.

Eſt autem Alchimilla facultate Saniculę ſimilis, adſtringit tamẽ magis & ampliùs reſiccat. Vulneribus eodem, quo Sanicula, modo adhibetur, & eadem quæ illa præſtat: ſanguinem & profluentes menſes ſiſtit: reprimit & vbera virginum, laxiora aut nimium tumentia, duriora efficiens.

De Solidagine Saracenica. CAP. XXV.

Solidago Saracenica.

Herba Doria.

QVÆ Solidago Saracenicæ cognomen accepit, caules promit bicubitales, aut altiores, rectos, teretes, cauos interiùs ſiue inanes, nigricantes aut obſcurè, præſertim inferiùs, rubentes: folia virent læuia, oblonga, lata, acuminata, Salignis aut Lyſimachij lutei ferè ſimilia, ſed maiora, per oras crenata, quæ antè quàm caulis prodit, è radicibus exeunt; deinde verò ipſum conueſtiunt, floſculi in ramulis ipſo faſtigio plures, parui, lutei, ſtaminibus concoloribus medijs, qui in pappos reſoluuntur: radix fibroſa ſubeſt.

Humidis & opacis gaudet: in ſiluis iuxta foſſas in Germania, & Septemtrionem verſus regionibus non rarò obuia eſt.

Huic admodum ſimilis, quam Doriam herbam plerique nominant, ſed procerior & omnino amplior: folia eius ſimiliter lata, longa, acuminata, craſſa, pinguia, læuia, ambitu nonnihil ſerrato, ſed omnino maiora & craſſiora: caulis quoque craſſior, ad tres quatuórve cubitos altus etiam aſſurgit, qui in alas ramuloſque diuiſus cacumine floſculos gignit, & medio diſco ſtamineo, cùm & foliolis ponè poſitis, luteos, qui & in pappoſam lanuginem pereunt: à quodam veluti capitulo demittuntur radicum fibræ, quarum quædam proſerpentes ſtirpem multiplicant. *Herba Doria.*

Natales

Natales huius cum ſuperioris conueniunt; iuxta aquas etenim & fluenta tardè decurrentia naſcitur: in Prouincia dicta & Narbonenſi Gallia notior quàm in Germania aut Belgio: vbi in hortis feliciter prouenit.

Flores vtraque Iulio ac Auguſto, vel ſubinde priùs profert.

Priorem Belgæ ac Germani Solidaginem appellant Saracenicam, & Conſolidam Saracenicam; vulgò Heidniſch wundtkraut / & Heydens wonde cruyt: à nonnullis & Herba Fortis dicitur: Galli Germanicam appellationem imitantes *Conſoulde Saraſinne* nominant.

Alteram Galli Herbam Doriam, quaſi auream herbam, vocant: Germani ac Belgæ nomen retinent. Vtramque ad Panaces Cheironium referre nonnulli laborant: Apuleius autem Helenium, Panaces Cheironium facit, vt Pempt. 3. lib. 1. ſcripſimus. Theophraſtus quidem & Plinius Panaces Cheironium Lapathi folio, ſed maiore & hirſutiore, deſcribunt, quale omnino Helenij eſt folium. Dioſcorides verò & Nicander Panaces Cheironium folio referunt Amaraci eſſe.

Vſus huius Solidaginis ad vulnera curanda: & non modò cruentis, verùm & inueteratis ac ſordidis vtilis eſt.

Foliorum puluis vulneribus inſpergitur, aut oleis & vnguentis permiſcetur, cum quibus & ipſa folia recentia decoqui poſſunt.

Medetur eadem & fiſtulis ac malignis ſordidiſque vlceribus. Miſcetur verò & potionibus, quæ vulneratis, cęſis, ruptis, aut ex alto delapſis propinantur. Aperit verò & decoctum horum iocinoris, fellis, ac lienis obſtructiones: regium morbum curat: ac diuturnis febribus auxiliatur. Sordida ac fœtida gingiuarum ac oris vlcera hoc quoque vtiliter colluuntur, præſertim melle roſaceo addito. Herba Doria & temperamento & reliquis facultatibus Solidagini Saracenicæ ſimilis eſt.

De Virga aurea. CAP. XXVI.

Virga aurea.

Virga aurea margine crenato.

VIRGA aurea Solidaginem Saracenicam aliquo modo refert; ſunt etenim lata, oblonga, ambitu ſubinde nihil aut parùm, quandoque ampliùs crenata, ſed breuiora, nigrioraque folia, quæ quidem ab ipſis radicibus exeunt; anguſtiora verò quæ cauliculos conueſtiunt; qui

rotundi

rotundi, ſubrubentes, & cubitales ſunt, atque in alas diuiſi; iuxta quos floſculi ſurſum verſus (inſtar ſpicæ propemodum) ordine digeſti, auri colore lutei, & tandem pappoſi: radix nigricat fibras aliquot demittens.

Reperitur non rarò in ſiluis, ac in montoſis, vbi lætum pingueque ſolum.

Auguſto menſe potiſſimùm floret: radix reſtibilis eſt: folia tamen magna ex parte vnà cum cauliculis pereunt.

Virgam auream appellant: nomen ex eo accepit, quòd ramuli floribus grauidi, auricolorem virgulam referant: Belgis Gulden roede: Gallis *Verge d'or*: Germanis Fedderkraut.

Calidam quoque ac ſiccam ſortita eſt temperiem, ad vtriuſque qualitatis ſecundum gradum perueniens: expurgat verò cum nonnulla adſtrictione. Vrinam etiam prouocat, & renum calculos expellit ac comminuit, atque vnà lentos crudoſque pituitoſos humores educit, vrinarios meatus occupantes, qui ſubinde calculorum exitum ac deſcenſum remorantur, & arenulas in vnius calculi (ſed tamen friabilis) formam coaleſcere cogunt: quamobrem nec temerè, nec abs re Arnoldus Villanouanus hanc aduerſus calculum, & renum dolores commendatam reliquit.

Numeratur verò & inter vulneribus ac vulneratis conuenientes ſtirpes: & eadem omnino præſtare poſſe, quæ Solidago Saracenica, fertur.

De Verbaſco. CAP. XXVII.

Verbaſcum latius.

Verbaſcum anguſtius.

VERBASCI duo ſunt genera: candidum vnum, nigrum alterum. In candidi genere latioribus iſtud, anguſtioribus folijs aliud. Adijcit Dioſcorides, ac poſt eum Galenus Silueſtre Verbaſcum, Phlomides duas, & Thryallidem.

Sunt autem latiori Verbaſco ampla, lata, magnaq; folia, quaſi veluti Braſſicæ; ſed mollia, 1.
lanuginoſa, & albicantia; inter quæ medius aſſurgit caulis rectus, ſingularis, & ipſe molli candidaq; lanugine incaneſcens, inferiùs quidem folijs conueſtitus ſimilibus, ſed tamen ſenſim attenuatis; à medio verò ſurſum verſus frequentibus vndequaque floribus ſtipatus, è colore luteis, nonnihil odoratis, è quinis foliolis; quos ſequuntur exigua rotunda vaſcula, è quibus ſemen minutum: radix longa, digitalis ferè craſſitudinis, foris nigricat.

Anguſtio-

Verbaſcum nigrum.

Anguſtiori Verbaſco mollia ſimiliter, incana, ac lanuginoſa ſunt folia, veluti ſuperiori, ſed anguſtiora & minora: caulis ſimilis, ſed tenuior ſubinde, breuiorque: flores minores, paruuli, non rarò candidi, quandoque etiam lutei: radix reſpondet.

Nigro Verbaſco, nigricant folia, haudquaquam lanuginoſa aut mollia, ſed aliquantulùm aſpera, & nonnihil graueolentia, magnitudine Primi: ſingulares caules reſpondent: flores quoque aſſimiles, lutei, ſtaminibus in medio: nec radix differens eſt.

Prodeunt ſpontè Verbaſca iuxta agrorum aruorumque margines, aggeres, ſcrobes; alijſque locis haud cultis: latioris folij & quod nigrum, frequentiſſima.

A Iulio menſe in Autumnum vſque cum flore reperiuntur; ſed altero tamen, à quo enata ſunt, anno: ſemen intereà perficitur.

Verbaſcum Græcis φλόμος, aut, vt quibuſdam videtur, φλόγμος: Officinis Tapſus Barbatus, præſertim candidi folij: à nonnullis Candela regia, Candelaria, aut Lanaria: Italis *Verbaſco, Taſſo barbaſſo*: Hiſpanis *Gordolobo*: Germanis Wullkraut / Kertzẽkraut / Brennkraut / Himmelkraut / Königkertz: Gallis *Bouillon*: apud Belgas Wollekruyt / Wollebladeren / Toerſekruyt: in Anglia Milleyne: Bohemis Diwizna. Reperitur & apud Apuleium Pycnitis, & Lychnitis; & inter ſpurias voces, Pheminalis, φημιλαλὴ, dici. Dioſcordes, & Plinius, nec non Galenus anguſtioris folij Verbaſcum, marem; latioris verò folij, feminam appellant.

Deſiccandi autem vi aut potentia Verbaſcum præditum eſt: folia verò etiam nonnullam digerendi ac detergendi vim communem habent, vt quidem Galenus. Decocta hæc eadem in aqua œdematis & oculorum inflammationibus imponuntur: vlcera verò fœtida ac ſiderata cum vino & melle curant: cum aceto vulneribus & à ſcorpione percuſſis auxiliantur, auctor Dioſcorides.

Recentiores mollium, lanuginoſorum Verbaſci foliorum decocto, cum dolore prominentes hæmorrhoides vtiliter fouent; nam & dolorem ſopiunt, & ipſas hæmorrhoides reſiccando reſoluunt.

Radix acerba, ait Galenus, fluxionum affectibus prodeſt. Dioſcorides in alui profluuio tali magnitudine vtiliter cum vino dari; decoctumque ruptis, conuulſis, & tuſſi veteri auxiliari: dentium item dolores mitigare refert.

Sunt qui & geſtatam hanc Comitialibus prodeſſe rentur, præſertim eius, quæ nondum flores fecit, quæque collecta fuerit Sole Virginis dodecatimorion, Luna verò Arietis peragrante; quod tamen ſuperſtitione & vanitate non caret.

Flores lutei capillos tingere poſſe putantur: eoſdem cum exiguo oleo in fimo aliquot diebus maceratos, donec videlicet reſoluti fuerint, ad hæmorrhoidum dolores poſteriores commendant.

Aiunt, inquit Plinius, in folijs, quam feminam diximus, ficus omnino non putreſcere: quod & Dioſcorides refert.

De Blattaria. CAP. XXVIII.

VERBASCI nigri ſpecies quædam Blattaria apparet, caule floribuſque ipſum referens: folia eius obſcurè virent, læuia, haudquaquam lanuginoſa, & aliquantulùm reſplendentia, oblonga, & per margines crenata, minora quàm Verbaſci: caules recti in alas diuiſi, breuiores quoque ſunt; quos ſuperiùs conueſtiunt flores, vt plurimùm lutei, ſtaminibus aliquot in medio purpureis, & hirſutis, nonnihil odorati; ſubinde tamen dilutè rubentes, aut obſoleto colore purpuraſcentes, quandoque & nigræ Violæ eleganti colore nitentes; quibus ſuccedunt duriuſcula & rotunda vaſcula, maiora quàm Lini: ſemen verò in his nigricans, & minutum: radix dura non abſque adnatis fibris tenuibus.

Paſſim

Blattaria.

Blattariæ altera icon.

Paſſim pluribus Italiæ, Germaniæ vtriuſque locis iuxta aquarum margines, in lutoſis aggeribus, & haud longè à fluuiorum ripis prouenit; & quidem quæ lutei floris frequentiùs, purpurea rarior: Violæ nigræ coloris florem ferens, iuxta Albim in Bohemia reperitur. Semel ſata, facilè deinde ſingulis annis in hortis redit.

Floret Blattaria à Iunio in Septembrem vſque: ſemen intereà perficitur.

Poſterior ætas Blattariam appellat: atque eam eſſe nec temerè exiſtimat, quæ à Plinio libro XXXII.cap.IX. his deſcribitur verbis: Eſt ſimilis Verbaſco herba, quæ ſæpè fallit pro ea capta, foliis minùs candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. hęc abiecta blattas in ſe contrahit, ideoque Romæ Blattariam vocant. Et conueniunt quidem flores & cauliculi (vt ſcripſimus) cum nigro Verbaſco: blattas autem hanc contrahere, nondum obſeruatum accepimus.

Valerius Cordus Verbaſcum nominat Leptophyllum: Germani plerique Goldtknöpflin/ alij Schabenkraut/ Mottenkraut: Brabanti Mottencruyt/ Blattarie. Nec deſunt qui Chryſogonon eſſe ſuſpicentur; à cuius tamen deſcriptione longè abeſt. Neque enim fruticat; multò minùs denſus frutex: radix quoque non Rapi modo extuberat, nec interiùs rubet.

Chryſogonon autem, vt Dioſ. refert, θάμνος ἐστὶ πυκνός, ſiue denſus frutex, foliis quernis: *Chryſogonon.* flores habens ſimiles Verbaſco coronario: ῥίζαν ὁμοίαν γογγύλῃ, id eſt, radicem Rapo ſimilem, interiùs valdè rubentem, foris nigram.

De facultatibus huius nihil Plinius. Sapor autem ac amara guſtabilis eius qualitas, calidam & ſiccam eſſe teſtantur.

De Verbaſco ſilueſtri. CAP. XXIX.

SILVESTRE Verbaſcum multis fruticat cauliculis, quadrangularibus, articulatis, in 1. alas diſtributis, tomento albicante circumueſtitis. folia ei ex ſingulis bina ſunt ex aduerſo poſita, ſcabra, craſſiuſcula, denſa lanugine incana, anguſtiora, longioraque quàm Saluiæ, quibus aliàs ſimilia videri poſſent. flores verticillatim ſuperiores cauliculos ambiunt, patentibus Lamij floribus ſimiles, ſed maiores, & colore lutei. radix in altum demittitur fibris conueſtita.

Huius & altera ſpecies, foliis quoque Saluiæ, ſed maioribus albidis, ac hirſutis, cuius cauli- 2. culi ipſo faſtigio flores promunt luteos, & prioris ſimiles.

N Fertur

Verbaſcum ſiluestre.

Verbaſcum ſiluestre alterum.

3. Fertur item & aliud naſci foliis laciniatis, veluti Erucæ, aut Papaueris corniculati, quod ramoſis cauliculis ac exiguis floſculis à Matthiolo depingitur.

Siluestre Verbaſcum primum & alterum in nonnullis Hiſpaniæ prouinciis, ac etiam in Narbonenſi Gallia in collibus aridis, ac petroſis locis ſpontè gignitur. Apud Germanos ac Belgas, tum & alibi in excultis hortis ſubinde reperitur.

Floret vtrumque Maio ac Iunio in Hiſpania ac Luſitania, auctore C. Cluſio: apud Belgas verò & Germanos ſeriùs.

Verbaſca ſiluestria paſſim à noſtri temporis doctis ac ſtudioſis appellantur.

Primum pro Verbaſco Lychnitide à quibuſdam habetur, quòd videlicet folia eius apta ad lucernarum ſint lumina, in quibus ellychnij vſum præbere queant. Dicitur verò Verbaſcum Lychnitis etiam, Dioſ. teſte, Thryallis: flos autem Thryallidis rubet, vt Nicander in Theriacis refert; huius autem flos luteus. proinde neque Thryallis, neque Lychnitis, ſed ſiluestre Verbaſcum. Thryallidem oſtẽdimus eſſe Lychnitidem ſatiuam Pempt. 2. lib. 1. Plures autem eſſe quarũ mollia & lanuginoſa folia apta ſunt ad funiculos & ellychnia, haud repugnans eſt.

Ceterum facultates horum, vt aliorum ſimiles, ita temperamento quoque ſicca.

Ambuſtis, Dioſ. ait, folia cataplaſmatis modo imponuntur.

De Primula Veris. CAP. XXX.

PRIMVLARVM Veris vna Maior, & polyanthemos: altera Minor, vnius in ſingulis cauliculis floris.

1. Maior Primula Veris folia promit lata, rotundis tamen longiora, rugoſa inſtar foliorum Betonicæ, quibus tamen maiora ſunt, & dilutiùs multò virentia, per margines nihil aut exiguùm admodum ſerrata. aſſurgit è medio ſtylus tenuis, nudus, dodrante non altior, cacumine floſculos aliquot promens, ambitu denticulatos, frequenter deorſum nutantes. radix fibroſa in diuerſa ſpargitur.

In floribus huius non exigua differentia: quandoque eleganter lutei reperiuntur: ſæpiùs pallidi, ac dilutiùs colorati quaſi albidi: nonnumquam odorati: frequentius odore deſtituti: multiplices verò etiam pleriſque locis.

Minor

Primula Veris maior.

Primulæ Veris flos multiplex.

Primula Veris minor.

Minor foliis ſuperiorem refert, ſed tamen mi- 2.
noribus multò, pediculi tenues in mediis foliis
attolluntur breues, vix palmi altitudine, in quo-
rum faſtigiis floſculi ſinguli pallide lutei; prioris
ſimiles. radix ſimilis in fibras abit.

Huius fertur ſpecies reperiri floribus herbaceis,
obſcureq́; virentibus, qui & quandoque folia
multiplicant.

Amant Primulæ Veris loca humidiora, non ta-
mē omnino rigua: in ſiluis ſæpiùs occurrũt: repe-
riũtur verò & quandoq; in apertis ac patentibus.

Martio & Aprili florent: ſi verò hiems cle-
mens fuerit, etiam priùs, mox nempe vbi Ver
eſſe inceperit.

Vulgò Primulas Veris appellant, ex eo quòd
inter Vere florentes primæ, vel inter primas flo-
res proferunt. Nominantur & Artheticæ, & Her-
bæ Paralyſis: ad artuum enim & neruorum do-
lores cõferre exiſtimantur: ab Italis *Brache cuculi*.

Quæ maior eſt, à nonnullis Herba S. Petri di- 1.
citur: Germanicè Sant Peters kraut / Schluſſel-
blumen / Himmelſchluſſel: Apud Belgas Sinte Pee-
ters cruyt / Sleutel bloemen / Hemels ſleutele / & Witte
Betonie, id eſt, Betonica alba, ex quadam folio-
rum huius cum Betonica ſimilitudine.

Altera Primula Veris minor appellari cõſueuit. 2.

Ad φλόμιδες, Latinis Verbaſcula dicta, à ple-
riſque referuntur: ſed cùm folia eius nec hirſuta,
nec rotunda, ægrè eò pertrahuntur. Phlomides

ſiqui-

ſiquidem foliis deſcribuntur δασέσι, hoc eſt Plinio interprete, hirſutis & rotundis: vt enim Dioſcorides, φλόμιδες διπλαῖ δασεῖαι, περιφυεῖς τῇ γῇ στρογγύλα ἔχουσαι τὰ φύλλα. Plinius lib. xxv. cap. x. Sunt & Phlomides duæ hirſutæ, rotundis foliis, humiles.

Sunt autem Primulæ Veris facultate quidem reſiccantes, calidæ verò exiguum aut nihil.

Auricula Vrſi.

Commendantur ad articulorum dolores, & neruorum reſolutiones: radicum verò decoctum ad renum & veſicæ calculos: ſuccus foliorum luxatis & ruptis vtiliter exhiberi exiſtimatur.

De Auricula Vrſi. CAP. XXXI.

VRSI auricula ad Primulas Veris pertinet: foliola lata, è virore albicantia, reſponderent, niſi læuia, abſque rugis, carnoſa, atque omnino craſſiora eſſent. Pediculus tenuis, teres, qui è mediis effertur, floſculos faſtigio profert complures, Primulæ Veris maioris æmulos, pleriſque locis luteos, aut albidos; alibi purpureos, aut dilutè rubentes. radix compluribus craſſis, oblongis fibris firmatur.

In petroſis & præruptis Alpium iugis, iiſque multo tempore niuoſis: ſubinde apud Heluetios; locis Oenoponti finitimis: agro Goritienſi Saluatino monte, & in Pannoniæ montibus, præſertim quæ purpurei eſt floris, reperitur.

Vere vnà cum Primulis aliis floret.

Auriculam Vrſi recentiores appellant, atque in Solidaginum numerum aſcribunt: Paralyticam & Saniculam Alpinam nonnulli nominant: Matthiolus quoque pro Sanicula depinxit.

Facultate autem ſicca & adſtringens eſt.

Potionibus addita, aut per ſe decocta, non modò externa & interna etiam thoracis vulnera conglutinare, ſed & enterocelas ſanare poſſe fertur, aliquot continuis diebus ſumpta.

Æthiopis.

De Aethiopide. CAP. XXXII.

AETHIOPIDIS lata, mollia, albida, & lanuginoſa ſunt folia, Verbaſci ſimilia, ſed tamen candidiora, copioſioreq́; lanugine pubeſcentia, per margines ſinuoſa, ſerrataque, magna ex parte orbiculariter humi decumbentia: caulis quadrangularis, qua conueſtitur, lanugine, aſper & incanus, in ramulos ſiue alas diſtributus; circa quas flores per interualla ordine digeſti, candidi, cucullum referentes, Lamij floribus ſimiles: ſemen vno conceptaculo geminum, magnitudine (vt Dioſcorides refert) Erui: radices longæ, quæ reſiccatæ nigreſcunt.

Præter Æthiopiam, naſcitur & in Ida monte Troadis, & in Meſſenia, auctore Plinio libro XXVII. cap. IIII. Idem ait & Meroë naſci lib. XXIIII. cap. XVII. Eſt autem Meroë inſula Nili, ciuitatem habens eiuſdem nominis in Æthiopia, quæ Ægypto ſubeſt. Tranſlata verò in Italiam & Germaniam vtramque, ac Galliam Æthiopis in hortis haud infeliciter prouenit.

Cum flore quandoque apud Belgas Maio menſe viſa eſt: radices Autumno, Plinio auctore, colliguntur.

Aidιo-

Αἰθιοπὶς à Græcis; Latini nomen ſeruant: à regione in qua naſcitur, nomen habet: & ob id & Meroides à Meroë, Plinio teſte.

Radicis decoctum iſchiadicis & pleuriticis, vt Dioſcorides, auxiliatur. Paulus & ſanguinem expuentibus addit. Plinius in vino decoctum vulnus mederi prætereà refert, & eam, quæ ex Æthiopia adfertur, eximiam eſſe, & ilicò prodeſſe.

De Arctio ex Dioſ. & aliis. CAP. XXXIII.

Arction ex Codice Cæſareo.

VERBASCO foliis ſimile eſt, quòd Arction dicitur, lanuginoſis videlicet ac hirſutis, ſed tamen hirſutioribus ac rotundioribus (Plinius hirſutiora tantummodò eſſe tradit:) caulis longus & mollis: ſemine vt parui Cymini: radice tenera, alba, dulcique, vt auctor Dioſcorides.

Et hac quidem forma depingitur Arction in vetuſto Cæſareæ bibliothecæ Codice: foliis videlicet latis, ambitu crenatis: caule tenero erecto: capitulis aliquot in faſtigio mollibus ac lanuginoſis, vt primi Cymini ſilueſtris.

Naſci ait Plinius in petroſis.

Ἄρκτιον Græcè: Latinè ſimiliter Arction: item & Ἀρκτοῦρον & Arcturon appellat: ab vrſo nomen habet, qui Græcis ἄρκτος dicitur.

Hallucinantur qui Arction idem cū Arceio ſiue Perſonata faciunt, multò verò magis, qui & cum Vngula caballina confundunt. Inter Vngulam enim caballinam, quæ Gręcis Βήχιον, & Arction plurimum eſt diſcriminis.

Facultatis autem Arction eſt admodum tenuium partium, vt Gal. ait, & ob id exſiccantis, extergentis tamen modicè. Decoquitur in vino (inquit Plinius lib. XXVII. cap. v.) radix ad dentium dolorem, ita vt ore contineatur decoctum. Bibitur & propter Iſchiada & ſtranguriam è vino. Ambuſtis & pernionibus imponitur: fouentur eadem cum radice ſemine trito in vino.

De Verbenaca. CAP. XXXIIII.

VERBENACÆ duæ ſunt; & Plinio quidem Mas & Femina: ſiue, vt aliis placet, Recta & Supina.

Rectæ Verbenacæ à radice vnicus aſſurgit cauliculus, anguloſus, dodrante, raró cubito altior, nonnullis alis ſubinde ramoſus: folia oblonga, minora quàm Quercus, ſed diuiſuris maioribus & altioribus: floſculi ſecundùm virgulas exigui, cærulei aut albidi, ordine digeſti. radix ſubeſt oblonga fibris aliquot adnatis. 1.

Supina Verbenaca ſimiles ſuperioris emittit cauliculos, ſubinde cubitales, anguloſos, ſed complures, graciliores, humi plurima parte decumbentes: folia quoque veluti prioris, ſed profundioribus ac frequentioribus inciſuris diuiſa: floſculos in ſummis alis ex cæruleo etiam purpureos, & paruulos veluti prioris, eodemque modo ac ordine digeſtos. radix demittitur tenuis, oblonga, qualis ſuperioris. 2.

Locis incultis, ſed tamen decliuibus ac humidioribus vtraque exit: & prior quidem in vtraque Germania, Gallia, alibique iuxta ſepes, ſemitas, & ſcrobes frequenter reperitur; altera Belgis, ac reliquis Germanis hortenſis eſt: & quidem Hiſpano ſata ſemine, apud quos ſponte gignitur.

Iulio ac Auguſto Verbenacæ florent.

Nomen vtrique Verbenaca, quòd ſæpiùs pro Verbenis apud Veteres acceptæ fuerint: vnde & Verbenæ dictæ.

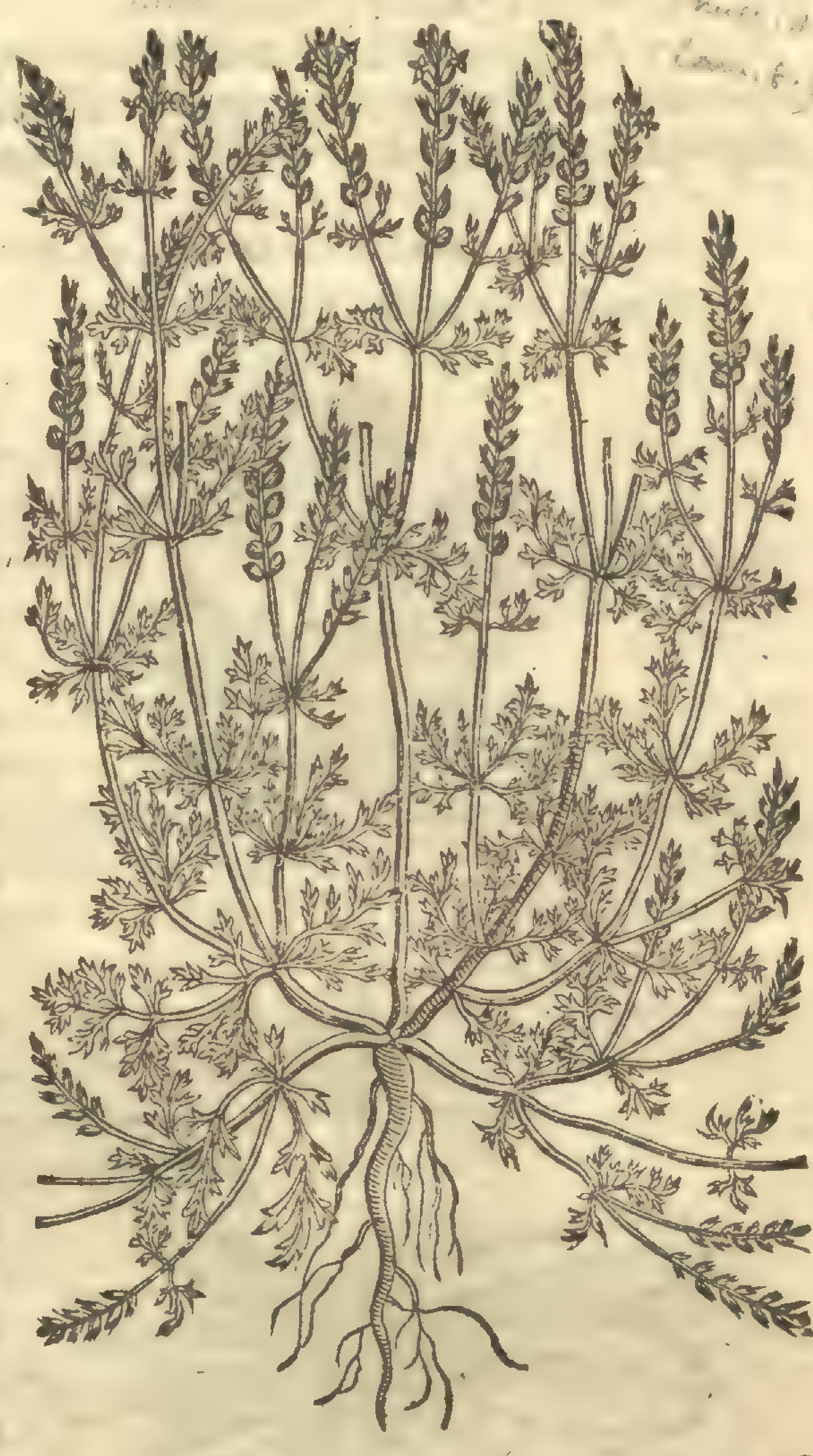
Sunt autem Verbenæ, herbæ ex ara aut ſacro loco ſumptæ; quæ quia à Conſule aut Prætore

 tore

Verbenaca recta.

Verbenaca ſupina.

tore ſecabantur, Sagmina quoque dicta ſunt, quæ ex arce, Graminis herbas quandoque fuiſſe, ex Liuio conſtat. Teſtatur & Plinius lib. XXII. cap. II. Verbenarum & Sagminum nomine idem ſignificari. Facit huc, quod in Andria apud Terentium legitur: Ex ara Verbenas hinc ſume. Quo loco Terentius non Verbenacam intellexit accipiendam, ſed aliquam ex ara ſumendam: nam apud Menandrum, ex quo hæc tranſlata, *μυρσίνη*, id eſt, Myrtus legitur, vt Donatus ait.

Prior à Græcis περιστερεὼν καὶ περιστερεὼν ὀρθὸς appellatur: Dicitur verò eadem, vt inter nothas voces reperitur, ἱερὰ βοτάνη, & Herba ſagminalis: item & ζυγώνιον, βούνιον, φιλτροδότης, ac apud Apuleium Criſta gallinacea, Columbina, Ferraria, Exupera, Matricalis, Herculania: Officinis Verbena: Germanis Eiſenkraut / Eiſenhart / Eiſerich: Hiſpanis *Verbena, Vrgebaom:* Italis *Verminacula, Berbena, & Berbenaca*: Gallis *Veruaine*: Belgis Iſercruyt / Iſerhert: Bohemis Werbena.

Plinius hanc marem: ſupinam verò feminam nominat: Genera eius duo, ait libro XXV. cap. IX. ſunt. Folioſa, quam Feminam vocant: Mas rarioribus foliis. Sunt autem Rectæ pauciora; Supinæ verò plura omnino folia.

Alteram Dioſcorides ἱερὰν βοτάνην appellat, ac à priore ſeiungere videtur: Idem & Apuleius fecit, de vtraque ſeorſim ſcribens. Plinius verò quoſdam non diſtinguere ait lib. XXV. cap. IX. ſed vnum omnino genus facere, quoniam vtraque eoſdem effectus habeat. Atque in hac ſententia Galenum quoque, tum & Paulum Æginetam eſſe, ſatis apparet: in libris ſiquidem de ſimp. medic. facult. ſolius περιστερεῶνος Galenus meminit: nec alterius quoque Paulus lib. VII. Scribonius Largus ἱερὰν βοτάνην Vetonicam interpretatur, ſed fortaſſe errore tranſſcribentium, qui pro Verbena Vetonica ſcripſerunt. Appellatur deinde & hæc Verbenaca altera à Græcis περιστερεὼν ὕπτιος, id eſt, Verbena ſupina, aut Columbina ſupina; & apud Apuleium Licinia, Luſtrago, Militaris, Vertipedium, Criſta gallinacea, & Demetria, e ſpuriis quidem appellationibus, quæ ad Dioſ. referuntur, χαμαίλυκος, σιδηρῖτις, κουρῖτις, ἀεροστεφόνιον, &c.

Scribonij locus ſuſpectus.

Περιστερεὼν autem ex eo, Dioſcoride auctore, appellatur, quòd columbæ libenter circa eam verſentur: atque eadem de cauſſa Latinis Columbina: Apuleius eam etiam iucundam eſſe columbis eſcam refert.

Verbe-

Verbenaca autem vtraque validè deſiccantem facultatem habet, adeſt & adſtringendi ac refrigerandi mediocris vis. Ad capitis dolores ex Verbenaca coronam facere, Archigenis eſt: conducit verò & ad hunc cum roſaceo & aceto trita, & impoſita, vel in oleo decocta, ſi hoc caput foueatur; quando videlicet cauſſa mali ex calore eſt. Nec tantùm capitis dolores ſedat; ſed & capillos defluentes retinet. Radicum decoctum calidum in ore detentum, dentium dolores mitigat, mobiles firmat, oriſque vlceribus medetur. ad colicos etiam dolores ſemicontuſæ in aqua ad dimidium concoquendæ, & quinque diebus decoctum bibendum. Facit verò & hæc Verbena ad calculum, & incipientem elephantiaſim, ſi cum melle bibatur. Vſus autem eius etiam ad epilepticos, & quotidiana quartanáve laborantes. Podagricis verò & coxendicum dolore laborantibus in vino decocta exhibetur, vt habet Aëtius.

Verbenæ autem Rectæ folia, Dioſ. auctore, cum roſaceo & recenti adipe ſuillo vteri dolores appoſita ſedant: eryſipelata & herpetas cum aceto impoſita reprimunt, putreſcentia vlcera cohibent, vulnera glutinant, veteraque cum melle ad cicatricem perducunt.

Supinæ autem Verbenacæ radix & foliola cum vino pota & impoſita, contra ſerpentes faciunt. Folia verò cum Thuris obolis tribus & vini veteris hemina ad morbum Regium quatuor diebus ieiuno bibuntur: vetera œdemata & inflammationes impoſita mitigant: ſordida vlcera expurgant. Tota autem herba in vino decocta tonſillarum cruſtas abrumpit, & depaſcentia oris vlcera gargarizatione cohibet: auctor idem. Aiunt, inquit Plinius, ſi in triclinio aqua ſpargatur in qua maduerit, lætiores conuiuas futuros: quod & à Dioſ. refertur.

Recentiorum plerique, ſuccum aut decoctum huius peſte laborantibus exhibent. Falluntur autem hi, non modò quòd à patre mendacij veri aliquid expectent: ſed & quòd pro ſalutari remedio, nihil ad ſanitatem conferens, exhibeant. fertur enim à cacodæmone tamquam arcanum aliquod reuelatum.

De Vrtica vrente. CAP. XXXV.

Vrtica vrens prior.

Vrtica vrens altera.

VRENTIVM Vrticarum duæ maiores ſunt: Tertia verò humilior ac minor.

Primæ caules ſubinde cubitales, rotundi, interiùs inanes: folia lata, acuminata, ambitu ſerræ modo inciſa, vtraque verò aſpera, mordaci lanugine obſita, quæ leui tantùm tactu pruritum ingentem excitat, cutimque veluti tuberculis exaſperat, ac ſubinde rubefacit. 1.

Vrtica vrens minima.

ſemen è foliorum ſinu in pilulis rotundis, maioribus quàm Ochri, naſcitur glabrum, ſplendens, inſtar ſeminis Lini, ſed tamen minus ac rotundius. radix fibroſa.

Altera Vrtica foliis cauleque priorem refert,
2. ſed tamen ſubinde procerior ac ramoſior; lanuginem quoq; non minùs mordacem vrentémve habet. ſemen huius exiguum, & haud in rotundis pilulis, ſed in oblongis tenuibus, veluti racemoſis vuis gignitur, Mercurialis feminæ modo, quæ ſecundum caules alaſque ſupra folia plurimæ exeunt. radix admodum fibroſa, colore ſublutea, latè ſerpit.

Tertia cauliculis, foliis ſemineque racematim cohærente Secundæ ſimilis eſt, ſed minor & fre-
3. quenter ramoſior, dilutiùs virens, magis vrens & mordicans. radix breuior, fibris tamen non deſtituta.

Exeunt Vrticæ locis incultis; & prior in den-
1. ſis ſiluis, & non rarò apud Belgas reperitur.

Altera frequentior eſt, quæ iuxta ſepes, du-
2. mos, vetereſque parietes neglectim naſcitur.

Nec ab huiuſmodi locis Tertia abhorret, quę
3. tamẽ & ad hortos & humidiora arua deſcendit.

Vigent omnes æſtate; minor hiemem fert: ſemen Iulio & Auguſto maturum legi poteſt.

A'καλύφη Græcis nominatur: Latinis Vrtica ab vrente eius ac mordicante potentia: vnde, vt Macer ait:

—nec immeritò nomen ſumpſiſſe videtur,
Tacta quòd exurat digitos Vrtica tenentis.

A nonnullis verò & κνίδη, quòd lanugine noxia pungat: Germanis Neſſel: Italis *Ortica:* Hiſpanis *Hortiga*: Gallis *Ortie*: Anglis Nettel: Bohemis Kopꝛiwa.

1. Priorem Belgæ Roomſche netelen. i. Romanam Vrticam, & ſimiliter Germani Welſche neſſelen / id eſt, Italicam Vrticam vocant; quòd rarior ſit, neque vbique occurrat, ſemine aliunde miſſo, ſubinde ſpectaculi cauſſa in hortis ſeratur. Dicitur & à nonnullis Vrtica Mas: à Dioſ. verò Silueſtris, quam aſperitatem, latioribus nigrioribuſque foliis eſſe ait, & ſemine Lini, ſed minore. Plinius Silueſtrem Vrticam Feminam facit, & mitiorem eſſe refert libro XXII. cap. XV.

2. Secunda vulgò Femina nominatur: & quandoque ad differentiam Tertiæ Maior dicitur.

3. Tertiam Germani Heyter neſſelen: Brabanti Heete netelen: vtrique à mordaci eius contactu appellant. Sítne autem hæc quam Plinius Caniam nominat, vel potiùs prior, ſtudioſi obſeruent: Eſt in ſilueſtri, inquit, quæ Cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis.

Temperamento autem Vrtica ſicca quidem, calet verò exiguùm, & vix primo ordine, vim tenuium partium ſimul obtinet. Neque enim ex eo vrit aut mordicat, quòd impensè calida ſit; ſed huius cauſſa eſt lanugo eius rigens, ac duriuſcula, aculeorum inſtar pungens, cutímque vellicans: nam flaccida facta ac decocta Vrtica, haudquaquam vrit, lanuginis nempe remiſſo rigore.

In olere ſumpta, aut cum conchulis, vt Dioſ. tradit, decocta, ad ventris deiectionem, & quidem abſterſione facit: promouet verò & vrinas, ac calculos è renibus expellit: cum ptiſana verò decocta, quæ in thorace hærent, educere poſſe exiſtimatur. Sanguinis è naribus profluuia trita, & cùm ſucco impoſita ſiſtit. Succus vuam inflammatam reprimit.

C. Semen Vrticæ Venerem extimulat, præſertim cum paſſo potum: habet enim flatuoſum quiddam, auctore Galeno. Quæ in thorace hærent cruda, concoquet ac educit: ad orthopnœas, ac pleuritides, nec non peripneumonias in eclegmate vtile habetur.

Cicutæ idem contrarium eſſe, & fungis, ac argento viuo Nicander affirmat; & Apollodorus aduerſari Hyoſciamo, & ſerpentibus, ac ſcorpionibus: Plinio teſte. Aduerſus autem pruriginem ab Vrtica excitatam notum eſt, idem ait, olei remedium.

De

De Vrtica inerte. CAP. XXXVI.

Vrtica iners, ſiue Lamium primum.

Vrtica iners altera.

Vrtica iners tertia ſiue Lamium luteo flore.

Vrtica iners quarta.

AD VR-

AD Vrticæ genera refertur: quæ quia innoxia, Iners ac Mortua dicitur. Sunt verò huius & aliquot ſpecies.

1. Prior caulibus aſſurgit quadrangularibus, pedem, rarò cubitum altis, ſubinde tribus aut quatuor foliis Vrticæ, per margines crenatis; nequaquam tamen mordacibus, ſed mollibus, ac veluti lanuginoſis. Flores verticillatim cauliculos ſecundùm folia ambiunt, cucullos aut caſſides referentes, colore ſæpenumerò candidi, quandoque lutei; ſubinde ex rubro purpuraſcentes: radices fibris multis cohærent.

2. Proxima cauliculis & longitudine Priori ſimilis, foliis quoque eſſet, niſi paulò minora & rotundiora forent: pallide lutei aut rubentes floſculi ſunt: ipſa verò herba ingratum ac grauem odorem ſpirat.

3. Tertia foliis quoque quàm Prima maioribus: cauliculis interim cubitalibus, & quadrangulis, quorum coma & ſuperiora foliola purpureo Violæ nigræ eleganti arrident colore, veluti Hormini ſatiui: flores verò ſecundùm caules, auri colore lutei.

4. Iam & Quarta quædam etiam reperitur Lamij ſpecies. caules huius craſſiores, geniculati & ramoſi, ſubinde ſeſquicubitales ſunt; folia qualia priori Lamio, margine ſerrata, maiora tamen. verticilli caules ambiunt ſpinoſi ac pungentes, è quibus flores quàm Lamij prioris maiores, quandoque candidi abſque notulis, ſubinde purpureis inſcripti punctulis, aliquando partim lutei, partim purpurei, vel etiam in totum lutei. Fibris multis radices cohærent.

Iuxta ſepes, parietes, vias, in ruderibus, ſecus agrorum margines, in ipſis quoque aruis, non rarò in hortis parum excultis reperiuntur: & quidem duæ priores frequentiùs: apud Quados, Marcomannos, & in Pannonia ſuperiore, Tertia notior eſt.

Quarta locis paluſtribus ſecus vias non rarò occurrit: & apud Batauos frequentiùs.

Tota æſtate magna ex parte florent.

Vrticam Inertem & Mortuam vulgò nominant: Germani **Todenessel/Taube nessel**: Belgæ
Lamium. **Dooue netelen**: Hiſpani *Hortiga muerta*: Itali *Ortica morta*: Galli *Ortie morte*: Plinius, Quæ innoxia eſt, ait, morſu carens, Lamium vocatur.

Γαλίοψις. Huius altera ſpecies cum ea conuenit, quæ Græcis γαλίοψις ἢ γαλεόβδολον, Latinis Vrtica labeo nominatur: eſt autem hæc, vt Dioſ. ſcribit, θαμνίον σὺν τῷ καυλῷ, καὶ τοῖς φύλλοις ἐμφερὲς κνίδῃ, λειότερα δὲ τὰ φύλλα, καὶ ἱκανῶς δυσώδη ἐν τῷ διατρίψαι, ἄνθη λεπτὰ πορφυρίζοντα. id eſt, Fruticulus ſiue fruticoſa herba cum caule & foliis ſimilis Vrticæ: læuiora tamen folia & valde graueolentia dum confricantur: flores tenues, purpuraſcentes. Facultatem autem habent, eodem auctore, folia, ſuccus, caulis & ſemen diſcutiendi durities, carcinomata, ſtrumas, parotidas & phygethla: ſed oportet biduo ex his tepidum cataplaſma imponi. Decoctum verò horum & fotu prodeſt: faciunt etiam ad depaſcentia vlcera, gangrenas & putredines cum ſale impoſita. Habet eadem de Galiopſi Plinius lib. XXVII. cap. IX. Folia, ait, cauleſque duritias & carcinomata ſanant, ex aceto trita & impoſita: item ſtrumas: panos & parotidas diſcutiunt. Ex vſu eſt, & decocto ſucco fouere. Putreſcentia quoque & gangrenas ſanat cum ſale. De Lamio ſcribit & idem lib. XXII. cap. XIIII. vbi vires eius his verbis refert: Medetur cum mica ſalis, contuſis, incuſſiſque, inuſtis & ſtrumis, tumoribus, podagris, vulneribus.

Recentiores flores Lamij candidos fluorem muliebrem albidum ſiſtere poſſe exiſtimant: parantque nonnulli in eum vſum, ex floribus iſtis cum ſacharo (vt vocant) Conſeruam, quam ſingulis aliquot diebus ſumendam præcipiunt.

REM-

REMBERTI DODONAEI
DE
FLORIBVS CORONARIIS,
ODORATIS, AC VMBELLIFERIS HERBIS,
STIRPIVM HISTORIAE
PEMPTAS SECVNDA.

DE VIOLIS AC ROSIS, EOQVE PERTINENTIBVS FLORIBVS, LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ABSOLVTA *priore noſtri operis parte, ſtirpibúſque non paucis elementorum ordine diſpoſitis ac deſcriptis, ad eas nunc, quæ in certas claſſes diſtributæ ſunt, tranſitum facimus. Florum autem, ac odoratarum herbarum claſſes, reliquis præponendas duximus. Non modò quòd odore aut tractatione horum animi quædam voluptas ac recreatio concipiatur, ſed & quòd compluribus ornatus ac decora gratia ex his concilietur. Nectuntur ex his capitis coronæ, faſciculi ex floribus ac odoratis herbis & aſpectu grati ſunt odoreq́ iucundi: maximum verò ornatum, haud exiguum decorem, ſummámque gratiam horti ab his accipiunt. Neque etenim ex vllis quantumuis artificioſè contextis, aut coloribus ornatis, topiariis vel perticalibus ſcenis, vmbraculis, aliíſve hortenſibus operibus, tantum ornatus his accedit, quantum ex floribus herbiſq́ odoratis ac coronariis; abſque quibus omnia etiam hortenſia opera, ornatu, gratia, & amœnitate deſtituuntur. Voluptas verò & animi recreatio, quæ ex his concipitur, non niſi honeſtiſſima. Ad id enim quod pulchrum honeſtúmque, hominem commonefaciunt: Suggerunt ſiquidem flores ſua pulchritudine, coloris elegantia, formæ præſtantia, generoſis animis honeſti pulchriq́ & omnium virtutum recordationem. Turpe namque fuerit, vt quidem ſapiens ait, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchriſq́ in locis verſantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Florum autem multa inueniri poſſent genera, ſi ſcrupuloſiùs ipſorum differentiæ expenderentur. Verùm hoc nobis curæ non fuit: ſatis eſſe rati ipſos in hortenſes ac ſilueſtres diſtinxiſſe, ac deinde hos ſeparaſſe ab iis qui ex bulbis exeunt. Quibus tribus generibus complecti ſtuduimus eas ſtirpes, quæ floribus ſuis præcipuè Medicinæ conferunt, aut oculis voluptatem adferunt: atque idcircò ab ipſis floribus primam commendationem accipiunt. Quas tribus prioribus complexi, quartum de Odoratis herbis ſubiunximus, Vmbelliferis quinto ſuccedentibus loco: ſiquidem & ſemina harum frequenter odorata ſunt, ægrè idcircò ab Odoratis ſeparari poſſe videntur; vt ſuo loco latiùs.*

Primus itaque huius Pemptadis de Violis ac Roſis liber, déque iis, quæ ipſis vel forma vel nominis ſimilitudine affines ſunt. Ad Violas autem contingit multos elegantes referri flores: vt Leucoia, Antirrhinon, & ciuſmodi alios. In Roſarum ſocietatem recipiuntur Pæonia, & Ciſtus: potuiſſet accedere Roſa ſerotina, verùm quando ex Maluarum hæc eſt genere, apud congeneres fuit relinquenda. Initio igitur à Violis facto reliquæ ſuccedent.

DE NIGRA SIVE PVRPVREA VIOLA.

CAPVT PRIMVM.

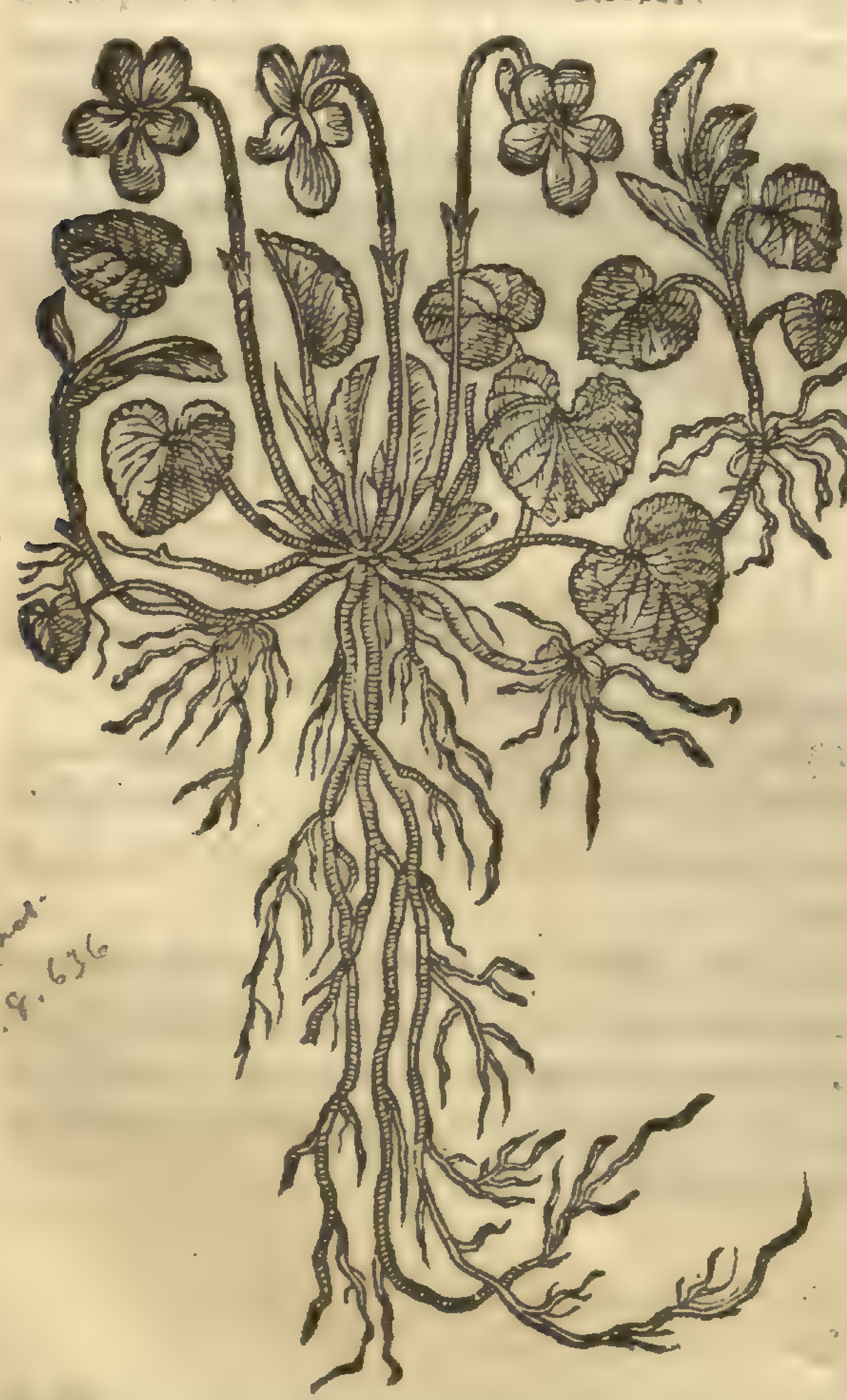
Viola nigra ſiue purpurea.

Viola flore multiplici.

Viola ſilueſtris inodora.

NIGRA ſiue purpurea Viola mox à radice folia promit multa, lata, venoſa, per ambitum leuiter crenata, Hederæ foliis rotundiora, tenuiora, nigrioraque, præſertim parte ſuperiore; inter quæ medij, tenues exeunt ſtyli, & in ſingulis flores ſinguli, pulchri, odorati, colore in cæruleo ſubnigro purpurei, nonnũquam, ſed rarò, candidi, ex quinque paruis foliolis compoſiti, quorum infimum maius; ac deinde penſiles calyculi, qui per maturitatem in tres partes dehiſcunt. ſemen paruum & in rotunditate oblongum eſt: radicibus tenuibus ac fibroſis firmatur.

Viret hieme pariter ac æſtate, frigoris patientiſſima. Locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumque margines, pingui ſolo plurima frequenſque emicat.

Flores vt plurimùm Martio, vbi ſeriùs, Aprili prodeunt menſe.

Eſt huius generis quædam, florũ foliola multiplicans, cùm purpurea, tum candida: hortenſis vtraque.

Eſt & genus quoddam ſilueſtre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minùs aut nõ odoratis: naſcitur id, & locis quidẽ opacis, ac ſecus vias & margines agrorum, verùm arido ſteriliq; ſolo.

Violam

Violam autem Græci ἴον & ἴον πορφυροῦν, id eſt, Violam purpuream nuncupant. Theophraſtus verò & ἴον μέλαν ἢ μελάνιον; hoc eſt, nigram Violam; à nigricantis purpurę florum colore. Plinius ſolam hanc Græco nomine, à ceteris Violis diſcerni, appellariq; ἴον, & ab his Ianthinam veſtem dici refert. Officinæ Latinum nomen ſeruant; at herbam Violariam nominant, & matrem Violarum. Germani florem, Blaw violen oder Mertzen violen: Galli ſimiliter *Violette de Mars*, hoc eſt, Violam Martiam: Itali *Viola mammola:* Hiſpani *Violeta*: Belgæ Violetten dicunt: Angli Violet: Bohemi Fiala.

Ἴον autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit, vt refert Hermolaus, quòd Nymphę quędam Ionię, florem eum Ioui primùm dedere muneri. Alij ἴον dictum affirmant, quòd cùm Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertiſſet, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipſam factus, ab ipſa nomen accepit. Atque inde etiam Latinis Viola, quaſi vitula, extrita littera t, dici putatur. Seruius Violam Latinis etiam Vaccinium, eadem occaſione dici refert, locum enarrans Virgilij in Bucolicis:

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Virgilius tamen Ecloga 10. Vaccinium à Viola differre oſtendit:

Et nigræ Violæ ſunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturæ libro ſeptimo, Violam à Vaccinio diſtinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem; ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoriæ prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Violam aridàm coniicientes in vas cum aqua conferueſcere faciunt ad ignem: deinde cùm eſt temperatum, coniiciunt in linteum, & inde manibus exprimentes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea Erethriam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miſcentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem ſint appellata Vaccinia, alio, & ſuo loco explicabitur. *Silis Attici color.*

Ad Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potiſſimum & pulmonis, vtiles ſunt: pectoris, aſperæ arteriæ, nec non faucium aſperitates & ſcabrities leniunt: iocinoris, renum, & veſicæ nimios calores reſtinguunt: ardentium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: ſitim arcent & ſedant.

Quod ex Violis fit δροσάτον, ſiue, vti Actuarius nominat, σερόπιον, ſi ex diluto decoquatur, in quo pluries recentes ipſæ fuerint maceratæ, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo ſumptum.

Fit & ex Violis oleum, quod refrigerandi humectandique potentia pollet: temporibus illitum ſomnum clementer conciliat, quem calida aut ſicca intemperies remoratur: cum oui luteo ſedis & hæmorrhoidum dolores mulcet: additur quoque vtiliſſimè cataplaſmatis refrigerantibus, ac dolorem ſopientibus.

Sit autem oleum, in quo Violæ macerantur, aut ex immaturis Oliuis, Græci ὠμοτριβὲς ἢ ὀμφάκινον nominant: aut ex Amygdalis dulcibus, vti Meſues ait: Sint & Violæ ipſæ recentes humenteſque oportet. Aridæ etenim iam deperdita humiditate, & minùs refrigerant, & caliditatis nonnihil adeptæ videntur.

Recentiores aridas Violas, medicamentis quæ cor roborare creduntur, vtiliter admiſceri ſentiunt.

Folia Violarum in olere ſumpta, refrigerant, humectant, aluumque leniunt: foris admota, calidas omnes inflammationes mitigant, cùm per ſe, tum cum polenta impoſita. Imponūtur & æſtuanti ſtomacho, & oculis, Galeno teſte. Dioſcorides ſedi etiam excidēti imponi ſcribit.

Prodeſſe autem excidenti ſedi poſſunt, non vti adſtringens aliquod ſedem reprimens, ſed veluti molliens & malacticon, qualia ſæpenumerò priùs admouenda, quàm reduci ea, præſertim inflammata, queat.

Plinius Violas quoque ait, crapulam & grauedines capitis, impoſitis coronis olfactúve diſcutere, anginas ex aqua potas: id quod purpureum eſt ex iis, comitialibus mederi, maximè pueris in aqua potum: ſemen ſcorpionibus aduerſari.

In quibus verbis, quod de purpureo floris additur, acceſſorium eſſe, & ex Hiſtoria Aſteris Attici tranſlatū, ſuſpicandū, & non temerè, videtur, Dioſcorides etenim florē purpureum nō Violæ, ſed Aſteris Attici, cū aqua potū anginis, & comitiali in morbo pueris auxiliari ſcribit. *Plinij locus ſuſpectus.*

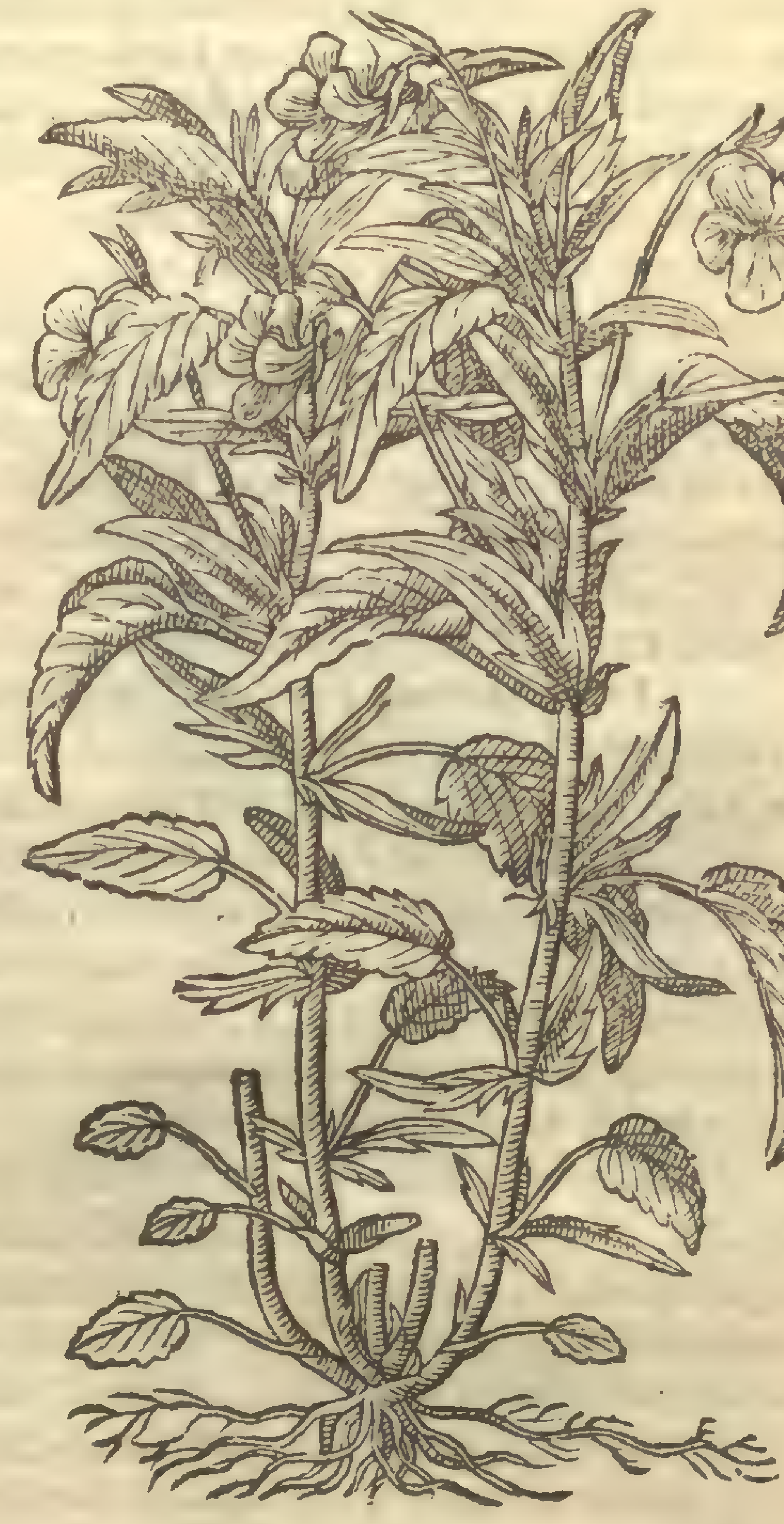
De tricolore Viola. Cap. II.

Folia tricolori Violæ exigua ſunt, ac initio quidem rotundiuſcula, deinde oblongiora, per ambitum modice ſerrata: caules infirmi, tenues, anguloſi, geniculati, palmi longitudine: flores longiuſculis pediculis inſident, purpureæ Violæ forma ſimiles, & magnitudine vt

Viola tricolor.

Viola aſſurgens tricolor.

plurimùm pares, triplici colore ſplendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoque vel cæruleo; quorum elegantia ac varietate colorum maximè placent, cùm odorem exiguum aut nullum habeant. In ſummis duobus floſculi foliolis, & ſubinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extima parte, purpureus relucet Violæ nigræ. Mediis vt plurimùm, ac nonnumquam inferiori candidus aut ceruleus inſidet. Luteus non rarò inferius foliolum vel magnam eius partem, ſemper autem floſculi medium, intercurſantibus vnà nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguis, in rotunditate oblongis, vaſculis, Ochri magnitudine continetur, quæ decidentibus ſuccedunt floribus, & vltrò ſemine iam maturo dehiſcunt. Radicibus nititur fibroſis.

In aruis pluribus locis exit: naſcitur & in hortis, & crebrò quidem ſua ſponte, ſilueſtri ſpecioſior & elegantior.

1. Vere vnà cum Viola nigra aut paulò pòſt emicat, æſtate dein tota & maxima Autumni parte, ac ſubinde etiam hieme, floret.

Viola aſſurgens. Huc autem referenda videtur illa Violæ ſpecies, quæ haud humi iacet, ſed duriuſculis ſuis cauliculis erigitur, & recta conſiſtit, quos ſubinde promit cubitales: folia ei latiuſcula, acuminata, per margines ſerrata: floſculi Violis paulò minores, alioqui ſimiles, vt plurimū trium colorum; ſuperante tamen candido, medium floris occupante; ſuperiora floris purpuraſcunt; inferiora ad luteum accedunt. floſculis ſuccedunt ſiliquæ oblongæ, in tres partes ſponte dehiſcentes ſemine maturo, quod candidum & minutum. fibroſa radix vti Violæ.

2. In Baldo Italiæ monte repertam hanc Violam Matthiolus refert: Lobelius in Narbonenſis Galliæ ac Angliæ montium iugis. Naſcitur verò & in Sudetis Bohemiæ montibus, in ſiluis, tum & in aliis Pannoniæ ſiue Auſtriæ locis.

Floret non modò Vere, ſed tota æſtate in Autumnum vſque.

Viola aſſurgens aut ſurrecta, & quidem tricolor, non impropriè appellari poteſt; rectiùs certè quàm arboreſcens, vtpotè ne fruticis altitudinem aut ſimilitudinem aſſecuta.

Nominatur autem tricolor Viola à pleriſque Iacea: eſt tamen & alia Iacea quæ nigra cognominatur. Aliis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba Clauellata. Galli flores *Penſees* nuncupant, qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis

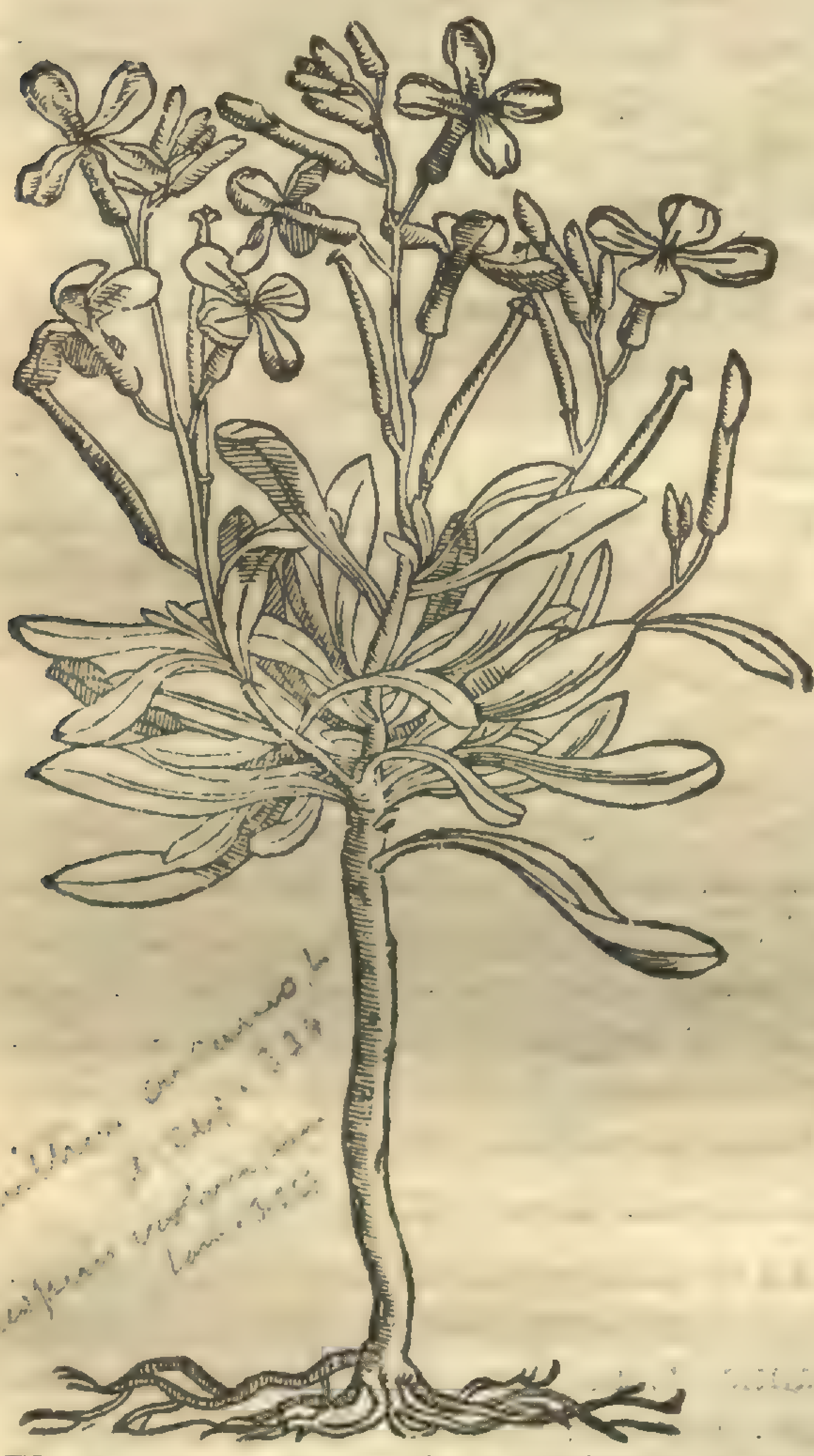
Belgis

Belgis innotuere. Germani Freiſcham kraut/vnd Dreifaltichheit blůmen appellant. Cum φλογὶ φλόξ Theophraſti conuenire videtur, quod φλόγιον etiam dicitur, & flos eſt tantùm ſilueſtris abſque odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulò pòſt exiens, plurimumque durans; cuiuſmodi hæc tricolor Viola eſt, quæ, vti ſcripſimus, natura ſua ſilueſtris eſt atque inodora, & diutinè floret. φλόγα autem ſiue φλόγιον, Gaza Violam flammeam interpretatur.

Qualitatem herba habet frigidam quidem obſcuram, ſed humidam manifeſtiorem, lenti glutinoſique ſucci, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de cauſſa quoque facultatis, verùm minùs quàm illa. Prodeſt, vt recentiores aiunt, febricitantibus maximè pueris & infantibus, quorum conuulſionibus ac comitialis morbi acceſſionibus ſubuenire creditur. commendatur item ad pulmonis pectoriſque inflammationes, & ad ſcabiem corporiſque pruritum. vlcera quoque glutinare fertur.

De Leucoio, ſiue Viola alba. CAP. III.

Leucoion candidum maius.

Leucoion multiplici flore.

LEVCOII voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, ſed tamen & nonnulla in foliis differentia. Poſſunt hæc in duo genera diſtingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum, non florum colore, quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore luteo. Sunt autem candidi Leucoij genera rurſus duo: Maius videlicet & Minus.

Maiori, caulis eſt bipedalis aut altior, rotundus, in alas nonnullas diuiſus: folia oblonga, 1. candida, mollia, & veluti lanuginem habentia, Salicis foliis quodãmodò ſimilia, verùm molliora: flores odorati, ex quatuor foliolis congeſti, ſecundùm cauliculos. ſuperiore parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, ſubinde varij. ſiliquæ inde ſequuntur, oblongæ, anguſtæ, in quibus ſemen latum, planum, & rotundum: radicibus nititur fibroſis, ſed validis.

Floret primo Vere & tota propemodum æſtate, altero à ſatione anno, deinde & aliquot ſequentibus, ſi diligentia & cura adhibitis, hibernis menſibus à frigore arceatur.

Minus genus à priore non forma, ſed magnitudine ſola differt: caules foliaque habet ſimi- 2. lia, ſed minora: flores etiam non vnius coloris, ſed vel candidos, vel rubentes, vel punicantes, vti Maioris: ſiliquas etiam, & ſemina ſimilia.

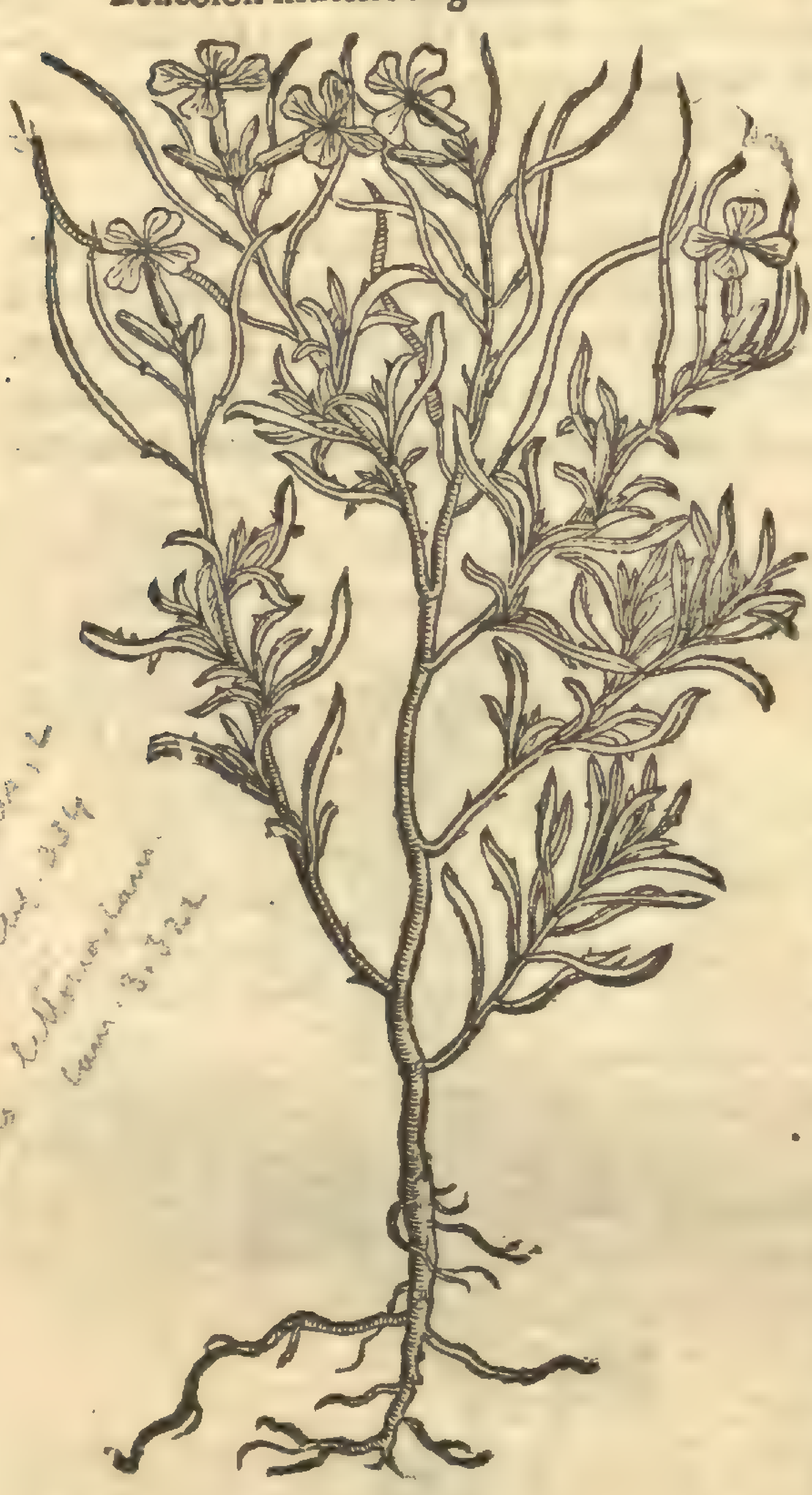
Floret iſtud genus, non quidem Vere, ſed Iunio, Iulio, aut Auguſto, & eodem quidem quo ſatum eſt anno: hieme perit.

Leucoion ſilueſtre anguſtifolium.

3.

4.

5.

Leucoion luteum.

Heſperis.

Eſt verò & Leucoion, florum folia multiplicans, ſed rariſſimum, quod ex maioris genere eſt, primoque Vere florere incipit, & maiorem curam hibernis menſibus, ne à frigore offendatur, requirit.

Extant verò & huius generis Leucoia nonnulla, quorum herbæ folia haudquaquam candida, mollia, aut lanuginoſa, ſed virentiora, ad lutei Leucoij foliorum lęuitatem & colorẽ accedunt.

Nec deſunt ſilueſtria Leucoia, quæ non modò in Zelandiæ maritimis ſponte naſcuntur, verùm & in Narbonenſi Gallia, ac pluribus per Hiſpanias locis, cùm maritimis, tum mediterraneis gignuntur: folia habent anguſtiora, & vt plurimũ candidiora: floſculi quatuor foliolorum, dilutè frequentiùs purpurei, quandoque rubentes, odorati, quorũ odor apud Hiſpanos ſub noctem occidente Sole intenditur, ac latiùs diffunditur, qui alias per diem exiguus. ſiliquæ prioribus ſimiles.

Iam & Leucoia quædam bulboſa ſunt, de quibus in ſubſequenti libro.

Serũtur in hortis Leucoia, cultura proficiũt, & cura hibernis mẽſibus apud Germanos indigent.

Appellatur autem λευκόϊον, Latinis quidem Viola alba: Arabibus verò *Keyri:* Italis *Viola bianca:* Hiſpanis *Violettas blanquas:* Noſtri maius genus, Stock Violieren nominant; minus verò, Hecte Violieren. Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præſtantiſſimum eſt, non impropriè dici poteſt.

In ſilueſtrium genere, quod ſub noctem odoratius eſt, Heſperis eſſe creditur. quæ, Plinio auctore, nocte odoratior: lib. XXI. cap. VII. Heſperis, ait, noctu magis olet, inde nomine inuento.

Facultate autem Leucoia hæc luteo Leucoio haud diſſimilia vidétur, viribus tamẽ infirmiora.

De Leucoio luteo. CAP. IIII.

LVTEO Leucoio caules ſunt ramoſi, virentes: folia oblonga, anguſta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij candidi foliis minora: flores lutei, perquam odorati; ſiliquæ tenues oblongæ, in quibus ſemen latum. Totus frutex lignoſus hiemis rigorem facilè ſuſtinet.

Floret Aprili & Maio, & ſi hiemis clemens fuerit, etiam Martio vel priùs.

In peruetuſtis muris, in ruderibus & aliis ſaxoſis locis libentiùs naſcitur: ſeritur & in hortis iuxta parietes ac muros.

Huius Leucoij quoddam quoque eſt genus, flore multiplici, cui ſiliquæ nullæ. Seritur hoc ſurculis, & in hortis colitur.

Λευκόϊον & iſtud Græci nominant, & λευκόϊον μήλινον; Latini Violam albam, & Leucoion luteũ: Arabibus *Keyri* eſt: Hiſpanis *Violettas amarilhas:* noſtris, Steen Violieren: Parietinas aut ſaxatiles Violas dixeris: & Geel Violieren: Germanis Gäle Violaten: Gallis *Giroffl ées iaulnes:* Anglis Walle Gyl'ofer.

Eſt autem Leucoij frutex vniuerſus, vt Galenus

nus

Viola matronalis.

Viola latifolia.

nus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium, plus tamen flores: & inter hos, qui ſint ſicciores, magis etiam quàm virides.

Dioſcorides lutea Leucoia præcipui in medicina vſus eſſe ſcribit; & huius aridos flores in deſſionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menſtrua ducenda facere: cerato exceptos ſedis rimas ſanare, & cum melle oris aphtas: ſemen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle ſubditum, menſes, ſecundas, & fœtus educere: radices cum aceto impoſitas, lienem reprimere, & podagricis prodeſſe.

Hippocrates lib. De natura muliebri, ad ſecundas educendas, & ſanguinem ex vteris pellendum, Leucoij ſemen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicem, eodem quoque modo ſumendam tradit.

De Viola matronali. CAP. V.

MATRONALIS Viola folia habet mox à radice longa, lata, ſubnigra, per ambitum crenata: caules cubitales aut altiores, foliis ſimilibus, ſed tamen minoribus circumdatos. flores in ſummis alarum virgis erumpunt, Leucoiis ſimiles, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæve purpuræ. ſemen in ſiliquis oblongis & rotundis gignitur paruum, figura oblongum, colore in ruffo ſubnigrũ. radices ſubſunt fibroſæ & validę.

Naſcitur in hortis.

Altero à quo ſata eſt anno, Maio & Iunio menſibus potiſſimum floret; non rarò tota æſtate floris eius productio.

Galli *Violettes des dames, & Girofflées des dames* appellant, hoc eſt, Violas matronales; noſtri corrupta voce, Damas bloemen: Germani Winter violen/ id eſt, Violas hibernas ſiue hiemales.

Sunt autem harum Violarum herbæ quidem folia, guſtu acria & calida, Erucæ, cuius ſpecies videntur, ſapore & facultate proxima.

Aqua ex floribus huius deſtillata, ad ſudorem prouocandum valdè efficax habetur.

De Viola latifolia. CAP. VI.

FOLIA Viola latifolia promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliariæ vocatæ herbę ſimilia, ſed maiora: caules rotundos ramoſos: flores Leucoij, colore purpureos, ſubcæruleos; quos ſequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ ſiliquæ, ex tenuiſſimis membranis, veluti laminis, compactæ; intra quas ſemina plana, lata obſcuri coloris, forma quodammodò διχοτόμυ Lunę, inter quę media tertia membrana. radices ſubſunt craſſæ, candidæ, in diuerſa tendentes, Pæoniæ feminæ alterius, radicibus quodãmodò ſimiles, ſed minores & tenuiores, intus poroſæ.

Belgę hanc Violã vnà cum aliis in hortis ſerũt.

Flores Aprili prodeunt menſe, altero à quo ſata eſt anno.

Bulbonac aut Bolbonac voce barbara vulgò,

nos Violam latifoliam, aut, vt pleriſque placet, Violam peregrinam nuncupare maluimus; Brabanti Penninckbloemen / à ſiliquarum forma, denarium quodammodò ferẽte, & Paeſchbloemen / quòd circa Paſchæ ſolemnitatem ferè ſemper floreat, nominant. Recentiorum plerique Lunariam: alij Lunariam Græcam appellant: vel ab ipſius ſeminis figura, aut ſiliquarum mediæ membranæ argenteo ſplendore, quo, decidentibus per ſummam ſiccitatem cum ſemine ex vtraque parte membranis, nitet.

Thlaſpi Crateuæ. Veterum autem Thlaſpi alterum videtur, quod videlicet à Crateua deſcribitur, à nonnullis Sinapi Perſicum appellatum. Nam, vt Dioſcorides ait, Crateuas Thlaſpi quoddam recenſet πλατύφυλλον καὶ μεγαλόῤῥιζον, id eſt, Latifolium & magnis radicibus: qualis omnino Viola hæc eſt, quam Latifoliam cognominauimus.

2. Huic latis foliis, & ſiliquis planis ac rotundis, ſimilis eſt & alia quædam Latifolia Viola. perenni hæc radice nititur, hieme nõ marceſcit: caules lignoſi, cubitales: folia multa, lata: ſiliquæ planæ & latæ; vtraque paulò minora quàm prioris: flores cãdidi inſtar Violæ matronalis.

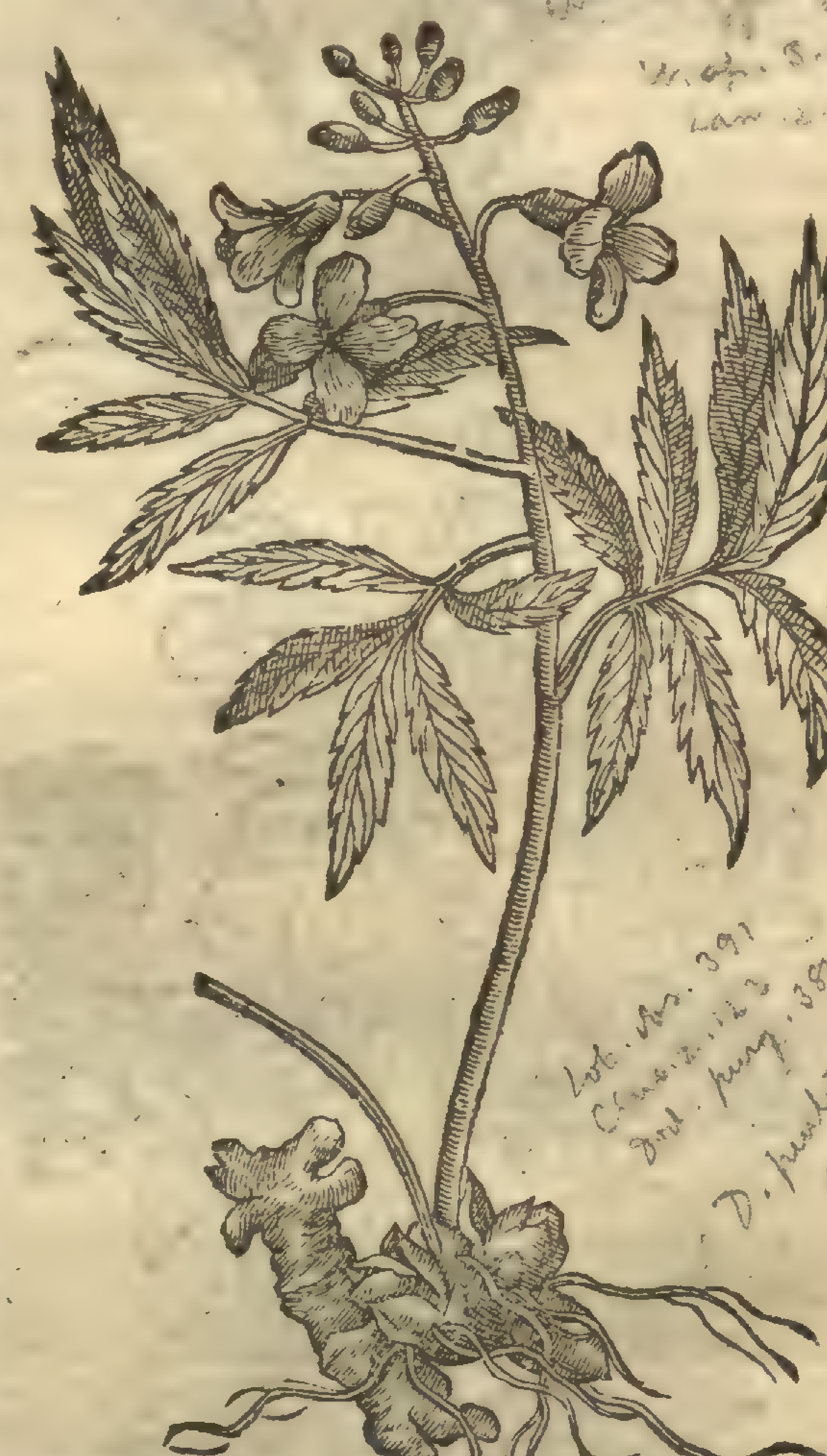
In ſiluis nonnullis prouenit veluti Hercynia, qua parte Germaniam ſpectat. transfertur & ad hortos, in quibus diutinè viuit.

Ceterùm facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ ſemen calidum quidem & ſiccum eſt, guſtuque acre, Thlaſpios ſemini ſapore & viribus ſimile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ, ſed non multæ participes ſunt: eduntur cum acetariis, vt quarumdam aliarum.

De Viola dentaria. CAP. VII.

Viola dentaria prima.

Viola dentaria altera.

IN Violarum numerum recipiendæ & admittendæ quoque videntur vulgò Dentariæ appellatæ: quæ duæ ſunt.

1. Priori cauliculus dodrantalis, folia Cannabis aut Pentaphylli modo quinque ad vnum hærent pediculum, oblonga, lata, ambitu ſerrata: Leucoiis ſimiles floſculi, è punico colore ſubpurpurei: ſiliquæ quoque tales, in quibus ſemina. radix oblonga, inæqualis, multis craſſis exaſperatur ſquamis.

2. Alterius Dentariæ folia haudquaquam Pentaphylli, ſed veluti Fraxini digeſta, ῥάχιν ſiue coſtam habent mediam, cui annectuntur: ſunt verò hæc oblonga lataque, & crenis ſecũdùm margines inciſa, crebrò ad vnam coſtam ſeptena: flores candidi, & quæ ſequuntur ſiliquæ

prioris

prioris ſimiles: radices quoque aſperæ & ſquamoſæ, ſed tamen nonnihil quàm prioris minus.

In Germaniæ nonnullis vmbroſis ac opacis montibus gignuntur. Priorem circa Hercyniam ſiluam, haud procul Northuſio, plurimam ſolo pingui, cui ſaxa ſubſunt, reperiri, Valerius Cordus auctor eſt.

Aprili & Maio præcipuè florent: ſemen poſteà perficitur.

Dentarias vulgò appellant: Cordo Coralloides dicuntur, à radice albi Coralli æmula. Matthiolus inter Solidagines & Symphyta reponit. Nos propter florum cum Leucoiis ſimilitudinem, Violas maluimus dentarias appellare.

Quod verò ad facultates attinet, vtraque inter vulnerarias herbas à recentioribus refertur: & ad interiorum viſcerum, præcipuè tamen thoracis ac pulmonis vulnera, nec non ad inteſtinorum ramices commendatur.

De Viola Mariana, ſiue Rapo ſilueſtri Dioſcoridis.

CAP. VIII.

Viola Mariana.

MARIANA Viola folia primum habet oblonga, lata, ſubnigra, aſpera, nonnihil hirſuta, vulgaris Bugloſſi foliis nigriora, minora, minuſque aſpera. Caules deinde ſecundo anno profert rotundos, rectos, ramoſos, aliquantulũ etiam hirſutos, circa quos folia ſimilia, ſed minora: flores in ſummis virgis exeunt oblongi, caui, rotundi, per oras inciſuris quinque, ſed non profundis, diuiſi, & angulis non perinde vti aliorum ſilueſtrium Raporum acutis; coloris vt plurimàm in cæruleo purpurei, ſubinde candicantes, in quibus ſtamina duo aut tria candida; qui & priuſquam dehiſcunt quinquangulares ſunt. poſt flores capitulum naſcitur, ſuperiore parte latius, quinque quoque angulos habens; & quinque loculis veluti caligulis aſperis & hirſutis deorſum dependentibus circumueſtitum, in quo ſemen exiguum, ſubruffi, & eius, cuius Caſtaneę fructus echino exemptus, propemodum coloris. radices ſubſunt longæ, craſſæ, candidæ, non ingrati ſaporis.

Naſcitur, vt aiunt, in ſiluis & montibus, nec non in opacis quibuſdam tractibus, vt Matthiolus refert, pleriſque Italiæ & Germaniæ locis. apud Belgas in hortis colitur.

Iunio, Iulio & Auguſto menſibus floris eius productio: ſemen intereà ad maturitatem peruenit; neque enim ſimul, ſed particulatim floret.

Violam Marianam noſtri appellant, & vulgò *Mariettes*. Recentiorum plerique Medion eſſe volunt.

Medion autem Dioſcorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent:) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpuraſcentem: fructum paruum, ſimilem Cnico; radicem dodrantalem, craſſitudine baculi, guſtu acerbo. Cum qua deſcriptione Viola Mariana non admodum reſpondet: tametſi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut ſemen, Cnici ſemini haud ſimile, vtpote valdè minutum, & ſubruffi, vti ſcripſimus, coloris. *Medion.*

Quas ob cauſſas Viola Mariana non Medion, ſed potiùs verum Dioſcoridis Rapum ſilueſtre videtur (γογγύλη ἀγρία quæ Græcis dicitur) cum cuius deſcriptione magis conuenit. Nam fruticoſa eſt ſtirps & ramoſa, cuius lobi ſiue capitula appendentibus aliquot loculis circumtecta, quibus ſublatis, interior lobus ſiue capitulum conſpicuum eſt; quale Rapum ſilueſtre eſſe, ex eius apud Dioſcoridem deſcriptione ſatis conſtat. Quæ tametſi ſuperfluorum quorumdam acceſſione corrupta, Rapo tamen ſilueſtri propriiſſima complectitur. *Dioſcoridis locus corruptus.*

Deſcribitur autem Rapum ſilueſtre à Dioſcoride his verbis: Ἀγρία γογγύλη φύεται ἐν ἀρούραις, θάμνος πηχυαῖος τὸ ὕψος, πολύκλαδος, ἐξ ἄκρου λεῖος· φύλλα ἔχουσα λεῖα, δακτύλου τὸ πάχος, ἢ καὶ μείζονα. καρπὸν δὲ ἐν λοβοῖς καλυκώδεσιν. ἀνοιχθέντων δὲ τῶν περικαρπίων, ἔσωθεν ἄλλος κεφα- *γογγύλη ἀγρία.*

λοειδής ἐστι λοβὸς, ἐν ᾧ σπερμάτια μέλανα, θρυφθέντα δὲ λευκὰ ἔνδοθεν. id eſt, Rapum ſilueſtre, naſcitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, ſumma parte læuis: folia habens lęuia, digiti latitudine maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum inuolucra cùm aperiuntur, alius capituli modo lobus ſubeſt, in quibus ſemina nigra, contrita verò intus candida.

In qua deſcriptione, quæ de læuitate ſummorum caulium ac foliorum, & ſeminis nigredine, ac interior eius medulla candida traduntur, ad ſilueſtris Rapi, huius præſertim, deſcriptionem non faciunt, ſed aliò pertinent. Huius ſiquidem ſilueſtris Rapi caules aut folia non ſunt læuia, ſed aliquantulùm hirſuta: ſemen etiam non nigrum, verùm ſubruffum, & caſtaneis, vt diximus, colore affine.

Videntur autem, quæ de læuitate foliorum & ſummarum partium, Rapunculo conuenire, aut Campanulæ, de qua in ſequentibus capitibus: ſemen verò, quod hîc deſcribitur, ſatiui Rapi eſt. Ita plurium ſtirpium deſcriptiones inter ſe confuſæ.

Ceterùm quòd ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adſtringentis eſt potentiæ: eſui, vt aliorum ſilueſtrium Raporum, apta eſt, & non incommodè acetariis additur.

De aliis ſilueſtribus Rapis. CAP. IX.

Ceruicaria maior.

Ceruicaria minor.

SVNT verò & multa alia Rapi ſilueſtris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianæ haud multùm diſſimilia.

1. Vni, quod à Viola Mariana alterum, caules ſunt cubitales aut altiores, anguloſi, aſperi, hirſuti; folia aliquantulùm aſpera, lata, in acutum deſinentia, per ambitum crenata; Vrticæ foliis & forma & colore quodammodò ſimilia: flores ſecundùm caules exeunt, Violæ Marianæ floribus minores, per ambitum quinque ſimiliter inciſuris, ſed profundioribus, diuiſi, intus aliquantulùm hirſuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes.

2. Huius verò ſpecies quædam eſt foliis aliquanto læuioribus: floribus elegantioribus, coloris purpurei è cæruleo; cuius radix aliquot annis viuax reſtat, & Vere regerminat.

Ceruicaria maior. Nominant hoc genus Germani Halſkraut/ Noſtri Halſcruyt/ id eſt Latinè Ceruicariam, & Ceruicariam maiorem: Græci τραχήλιον: plerique Vuulariam: Fuchſius Campanulam.

Ter-

Rapunculum.

Rapunculum Alopecuron.

Tertium genus caules habet breuiores, folia minora, candidiora, minùs aſpera, oblonga, Saluiæ foliis ſimiliora. flores Ceruicariæ minores, colore proximi Violæ nigræ, dilutam purpuram referentes, qui non vti aliorum deorſum nutant, ſed ſurſum eriguntur, plures ſimul ſummo caule exeuntes. radices quoque ſimiles. Hoc genus plerique Ceruicariam minorem appellant. 3.

Naſcuntur hæc in Germania ac Belgio pleriſque aridioribus locis ſecus pratorum margines, & crebrò locis ſenticoſis; transferuntur in hortos florum gratia.

Florent Iunio, Iulio & Auguſto menſibus.

His autem ſimile & quartum genus eſt. caules iſtud quoque breuiores facit: folia lata & Ceruicariæ prioris proxima, minus tamen aſpera, minuſque per ambitum crenata. flores deorſum pendent, coloris vt plurimùm dilutæ & quaſi ex cæruleo rubentis purpuræ. pro radicibus, multæ, tenues, tranſuerſim & obliquè ſerpentes fibræ ſunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ, Rapunculi radicibus ſimiles demittuntur. Ita facilè ſeipſum propagat & latè ſerpit hoc genus. 4.

Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis etiam non maritimis reperitur.

Floret eodem quo reliqua tempore.

Quintum genus, quod vulgò Rapunculum nominant, caules profert tenues: folia oblonga, anguſta, læuia: flores Ceruicariæ minores, cæruleo vt plurimùm colore: radices candidas, digitalis longitudinis, eſui aptas. 5.

Exit in aruis, multis locis frequens.

Plurima æſtatis parte floret: hibernis menſibus radices leguntur, & cum acetariis inferuntur.

Iſtud genus vulgò, vti diximus, Rapunculum, quaſi paruum Rapum appellant: Germani Rabunßen: Noſtri Raponce: Galli *Raiponce*.

Horum omnium flores, priuſquam adaperiuntur, quinquangulares ſunt; completi verò rotundi, & inuerſi calathi figuram referunt, ſtaminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque inciſuras, totidemque eminentes angulos acutos habent: capitula autem, in quibus ſemen, angularia, ſuperiore parte ampliora, ſed nuda, & nullis appendicibus aut loculis ſiue pericardiis circumtecta, vti ſunt Violæ Marianæ; quæ eam ob cauſſam, nempe quòd

capitula

capitula, ſiue lobos habeat circumtectos, cum ſilueſtris Rapi deſcriptione exactiùs quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa ſilueſtria ſunt.

6. Præter hæc verò & ſextum quoddam genus eſt à ſuperioribus forma aliquantulùm differens. huic autem folia primùm lata, poſteà ſecundùm caules anguſtiora; caules dodrantales, ſumma parte veluti ſpicam paruorum florum plenam proferunt, quorum ſinguli antequam panduntur, corniculi cuiuſdam ſimilitudinem referunt; aperti verò in quatuor anguſta foliola finduntur, colore aliàs candidi, aliàs cærulei, aliàs purpurei, floribus capitula parua ſuccedunt, Rapunculi capitulis ferè ſimilia, verùm minora, multa circa caulem ſimul arcteque compoſita: radices candidæ, vt aliorum Raporum ſilueſtrium.

Gignitur locis ſiluoſis & opacis, pingui lutoſoque ſolo.

Floret Maio, Iunio & Iulio menſibus.

Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipſa florum plena ſpica; quę iam apertis floſculis, mollis & veluti lanuginoſa, vulpiumque caudis propemodum aſſimilis, ea de cauſſa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino eſt herba, in frumentorum & leguminum hiſtoria à nobis deſcripta. Qua de cauſſa ab aliis Rapunculum Alopecuron dicitur, ad differentiam videlicet veri & legitimi Alopecuri.

Radices porrò omnium horum refrigerantis potentiæ ſunt & nonnihil adſtringentis: poſſunt autem omnes vnà cum aliis acetariis edi. Sunt etiam qui Ceruicariæ radicum decoctum, aduerſus incipientes oris & tonſillarum inflammationes conferre affirmant.

De Campanulis. CAP. X.

Campanula Maior.

Campanula Media.

CVM ſilueſtribus Rapis ſimilitudinem quamdam habere videntur, quas Campanulas vulgò nominant. Earum tres nobis obſeruare contigit ſpecies. Vnam maximam; alteram mediæ magnitudinis: tertiam ſilueſtrem minimam.

I. Maior ſiue maxima Campanula folia habet prima terræque proxima lata & Violæ nigræ forma ſimilia, ſed tamen paulò maiora; quæ verò circa caules, quos validos & præaltos promit, oblongiora, vtraque ſaturi viroris: flores ſecundùm caules gignuntur plurimi, Rapunculi floribus maiores ac patentiores, campanulis ac tintinnabulis ferè aſſimiles, cæruleo nitentes colore; ſtaminibus in medio candidis. radix nouellis plantis oblonga & digitalis ferè craſſitudinis, vetuſtis verò in multas fibras diſtributa.

Mediæ

Campanula ſilueſtris minima.

Mediæ magnitudinis Campanulæ folia non 2.
modò caulibus agnata, verùm & prima, anguſta
ſunt & oblonga, ſaturato quoque virore ſplendentia: caules ſtriati bicubitales & altiores; circa quorum partes ſuperiores flores prioris ſatis ſimiles; vel colore cærulei, vel candidi.

Tertia ſilueſtris minima, maiori ſimilis eſt, 3.
ſed tamen omnino minor. Prima etenim eius & terrę proxima folia lata ſunt, & Violæ nigrę ſatis ſimilia, attamen non tam magna; reliqua verò oblonga & anguſta: flores ſimiles cærulei, ſubinde candidi, ſæpè Rapunculi floribus maiores: radices verò tenues & fibroſæ.

Tres hæ lacti ſimilem ſuccum prębent, cauliculis & foliis vulneratis: flores earum nondum completi quinquangulares quoque ſunt, & patentes in quinque ſimiliter angulos exeunt, & capitula ſimiliter quinquangularia, Rapunculi & aliorum ſilueſtrium Raporũ ſatis ſimilia, ſed foraminoſa & perforata, in quibus ſemen perquam exiguum. Putari hinc poſſent fortaſſis Raporum ſilueſtrium eſſe ſpecies; ſed quia radix earum edulis non eſt, aliò videntur referendæ.

Priores duæ in hortis ſeruntur: tertia paſſim in Belgio iuxta aruorũ & agrorũ margines reperitur

Omnes Iunio, Iulio & Auguſto florent.

Vulgò Campanulas nuncupant; pleriq; Beluedere: ſed Italis *Beluedere*, Græcorum Oſyris eſt, cum qua Campanulæ ſimilitudinis nihil habẽt.

Et primam quidem harum ſunt qui Columnarem, & quidem Plinij iudicent; cùm tamen 1.
herbæ Columnaris nomen apud hunc non reperiatur. Alij Anthemum Plinij faciunt, & huius quidem nomen in multis exemplaribus reperitur, ſed deprauatis. Legendum ſiquidem *Plinij locus*
eſt, non Anthemum, ſed Eranthemum lib. XXVI. cap. VIII. Eranthemum autem Anthemi- *reſtitutus.*
dis eſt ſpecies, flore roſeo colore rubens, multumque ea de cauſa à Campanulis differens.

Secundam Matthiolus Phyteuma eſſe exiſtimat; at nobis tum hæc, tum aliæ Campanulæ 2.
Iaſionæ ſimiliores videntur: Phyteuma verò eſſe Antirrhini ſilueſtris ſpecies, de qua inferiùs ſuo loco. Ait etenim Theophraſtus, ἰασιώνης florem vnico folio conſtare, ſimilitudinem autem plurium oſtendere, quæ tamen non ſeparentur, & ſuperiorem floris partem anguloſam eſſe. Talis certè Campanularum flos eſt, vti & omnium ſimiliter Raporum ſilueſtrium (excepto generis ſexti) quæ tamen ea de cauſſa Iaſiones eſſe affirmari non poſſunt; ſi modò eadem Theophraſti & Plinij eſt Iaſione. Plinius ſiquidem Iaſionem lac ait habere copioſum, quod ſolæ Campanulæ præcipuè fundunt.

Dubitet fortaſſe aliquis, & Campanulam non eſſe Iaſionem exiſtimet, quòd Plinius olus eſſe Iaſionem ſcribat ſilueſtre, in terra repens, flore candido. Sed ſi olus eſt, omnis herba edulis, & Campanula olus eſt, cùm & eius folia edi poſſe non ſit dubium: repunt verò & in terra ſubinde ſecundæ ac tertiæ radices, atque ea de cauſſa citiſſimè vna aliqua ſtirps multiplicatur & ampla fit: florem etiam non rarò candidum eſſe ſcripſimus.

Theophraſti autem de Iaſione hæc ſunt verba, lib. I. vbi de florum agit differentiis: Non- *Iaſione.*
nulli, inquit, vnius folij naſcuntur, ſimilitudinem tantùm plurium oſtendentes, vt flos Iaſiones; huius etenim non ſeparatur vllum in flore folium: neque conceptaculo pars inferior eget, ſuperior autem anguloſa.

De Iaſione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iaſione olus ſilueſtre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Concilium vocant.

De facultatibus autem harum Campanularum nihil occurrit in medium adferendũ, cùm nullius vſus flos, herba, aut radix ſit. Apud Theophraſtum verò etiam ac Plinium nihil de Iaſiones viribus ſcriptum reperitur.

De Campanula aruenſi minima. CAP. XI.

PRÆTER verò ſuperiores Campanulas, & alia quædam humilis & parua eſt, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diuiſi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauli-

Campanula aruenſis minima.

I.

cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multùm patentibus, tintinnabulis aut campanulis ſimiles, ſtamine in medio candido, qui interdiu patent; circa verò occaſum Solis recluduntur, & in quinquangularem ſpeciem cõtrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti aliæ Campanulæ, referunt: radices tenuiſſimæ ſunt.

In agris frumentariis inter ſegetes exit, fertili & fœcundo ſolo.

Iunio & Iulio floret.

Anonymos noſtris eſt herba: pleriq; tamen Speculum Veneris: Brabanti vulgò Vrouwen ſpieghel vocant. non eſſe Onobrychim, quod quandoq; ſuſpicati fuimus, ſatis conſtat. Campanularum videtur eſſe ſpecies, non tamen Iaſiones, cùm lac nullum vulnerata fundat.

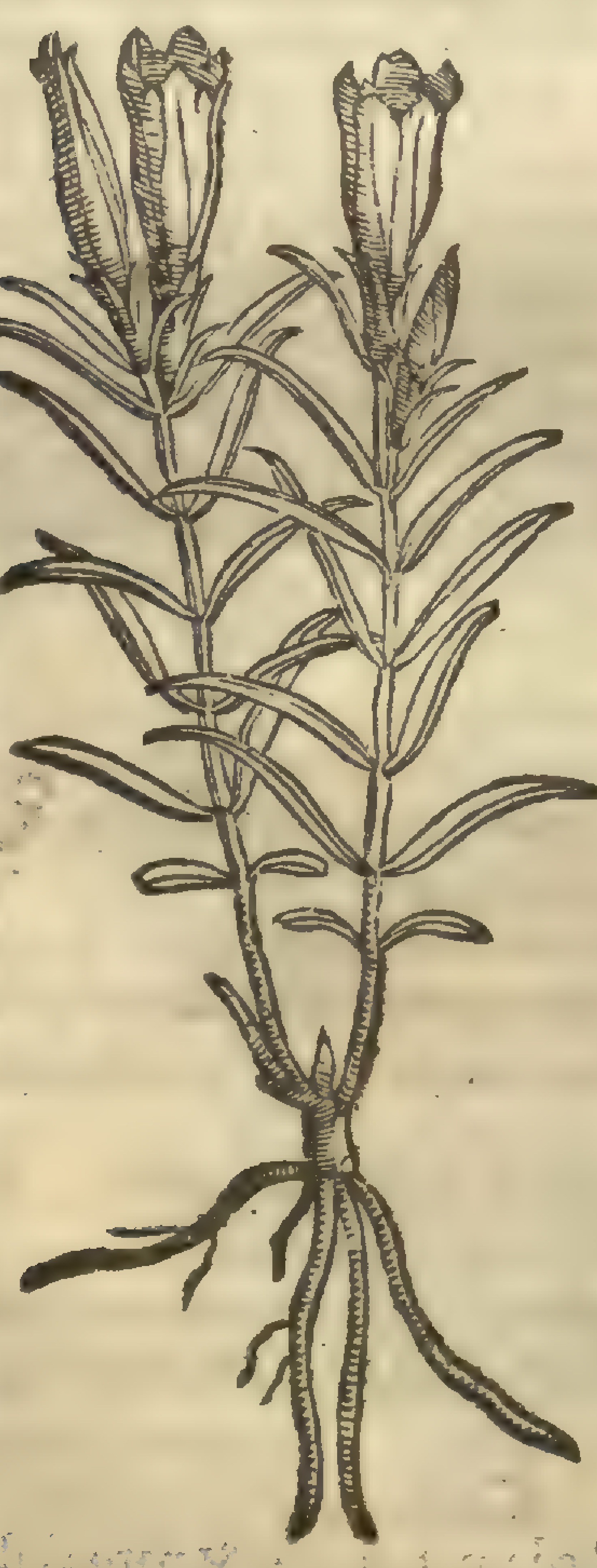
Facultatem autem Campanula hæc compertam nullam habet, cùm nullius in medicina ſit vſus.

De Campanula Autumnali.

CAP. XII.

IAM & in Campanularum numero quędam etiam ſerotina eſt, caulibus hæc exit dodrantalibus, tenuibus, foliis anguſtis, binis ex aduerſo poſitis: flores in cauliculorum ſummo faſtigio, & quandoque è foliorum ſinubus, prodeũt oblongi, calathoides, ſurſum hiantes, in cæruleo ſaturato eleganter purpurei, ſtaminibus in medio candidis, Raporũ ſilueſtrium ſiue Ceruicariarum dictarum floribus quodammodò ſimiles, quinquangulares quoque priùs quàm adaperiantur; adaperti verò quinque per circumferentiam fiſſuris diuiſi, totidem eminentibus angulis; ſed minus patentes, anguſtiores, minores, & colore elegantiores; vtpote cæruleum ipſum ſui coloris pulchritudine & gratia prouocantes: ſemen exiguum in paruis oblongis thecis continetur. radices ſubſunt tenues, oblongæ, bifidæ, trifidæ, aut ampliùs diuiſæ, guſtu amaricantes.

Campanula Autumnalis.

Reperitur aliquando in pratis, frequenter in aliis incultis, & iiſdem quibus Erica humidioribus locis. In pratis quidem procerior auctuq; amplior: in Ericaſtris verò tenuior ac minor prouenit. Nec deſtituũtur huiuſcemodi Campanula plana quædam & aprica loca, tumulis adiacentia maritimis apud Batauos, quę tamen cauliculis eſt breuioribus ac humilioribus: floribus non minoribus, ſed frequentioribus & dilutiùs coloratis.

Sub finem Auguſti, ac Septembri mẽſe elegantes huius floſculi vigent.

Apud Belgas nomen non habet: ſunt tamen, qui Blaw Lelikens, id eſt, cærulea Liliola nuncupent. Ananieſia rura Pettimborſa vulgò vocant, Matthiolo teſte. Videtur autem hæc reſpondere deſcriptioni Calathianæ Violæ, non quæ

quę apud Plinium, ſed apud Ruelliũ lib.II. cap. cxxix. extat: quá ipſe pluribus omnino verbis deſcribit, quàm Pliniana deſcriptio habeat. Plinius enim paucis verbis Calathianá expreſſit, & lutei eſſe coloris oſtendit: Ruellius verò cæruleum, & eum quidé elegantiſſimũ ei tribuit.

In totum, Plinius ait lib.xxi.cap.vi. ſine odore minutoq; folio Calathiana, munus Autumni, ceterę Veris. Proxima ei Caltha concolori magnitudine: vincit numero foliorum marinam quinque folia non excedentem. His verbis oſtendit Plinius, Calathianam concolorem eſſe Calthæ, id eſt, luteam, & æqualis magnitudinis; ſed tamen Calthæ florem ex pluribus componi foliolis. Caltham autem eſſe lutei coloris, oſtendunt Virgilij & Columellę verſus, capite de Calendula adducti. Ruellius verò vnde locupletatam illam deſcriptionem acceperit, non facile fuerit affirmare: non eſt tamen quòd ab eo excogitatam ſuſpicemur: talem enim qualem ipſa deſcriptio proponit, Calathianá non agnouit. Calathianam ſiquidem exiſtimare ſe ait, aut quæ ſit ſibi non cõſtare, quam Galli *Ancoiles* dicunt: Latini hac ætate Aquileiá: quæ cum Calathianæ ab ipſo adducta deſcriptione haud conuenit. Ruellij auté verba hæc ſunt:

Calathiana munus Autumni, Violæ ceteræ Veris; ea minuto eſt folio Violæ albæ non diſſimili, in totum ſine odore, Calathi ſimilitudine, Autumno tantùm proueniens, tanta coloris pulchritudine, vt cæruleum ipſum, quod imitatur, prouocet: in pratis poſt æſtatem emicat; Autumnalem Violam nominant: qualis Campanula eſt Autumnalis. Videtur verò eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè **Lungen blůme** dici refert.

Qualitate autem hæc Viola calida eſt, Gentianæ, cuius ſpecies nonnullis videtur, facultate quodammodò ſimilis, multò tamen imbecillior. Efficax à recentioribus habetur aduerſus peſtilentes morbos, & ad virulentorum animalium morſus & ictus.

De Digitali. CAP. XIII.

Digitalis purpurea.

DIGITALIVM plures ſunt ſpecies, non modò florum colore, ſed & foliorum forma coloreque differentes.

Vulgatiſſima purpurei floris eſt, cui longa, lata, per ambitum crenata, dilutè virentia folia, Verbaſci quodammodò ſimilia, minora tamen minuſq; lanuginoſa: caulis rectus, rotundus, à medio ſurſum verſus compluribus floribus grauidus, non alternatim, aut orbiculatim, ſed ab vno caulis latere ſupra inuicem, aut, vt Gręci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων diſpoſitis, deorſum verſus dependentibus, forma oblongis, intus cauis, dactylothecis propemodum ſimilibus, colore ex rubore purpureis, punctis quibuſdam candidis intercurſantibus; quos rotunda ſequuntur vaſcula, in quibus ſemen exiguum: radices multæ tenues fibrę ſunt. 1.

Pleriſque Germaniæ & Belgij locis ſaxoſis & vmbroſis, in montium conuallibus, & vbi ferri & Lithanthracon fodinæ vicinæ ſunt, ſpontè exit: transfertur etiam in hortos.

AlteraDigitalis, priori folijs ſimilis eſt, lõgioribus tamen ac latioribus: flores huius cum prioris floribus forma etiam conueniunt, colore verò candidi aut ſubinde dilutè in candido purpuraſcentes. 2.

Tertia folia habet anguſtiora, venoſa, glabra, ſaturato virore nigricantia, auerſa tamen parte candidiora, per ambitum nonnihil ſerrata: flores huic lutei, forma prioribus ferè ſimiles. 3.

Quarta Digitalis folia promit Tertię ſimilia, in virore quoque obſcuro nigricantia, & candidiora ſimiliter parte auerſa, ſed minora & anguſtiora; flores paruos, deorſumq; dependentes, verùm minores, colore ſubluteos aut pallẽtes. 4.

Appellant autem Germani quidem hanc ſtirpem vulgari lingua **Fingerhut** & **Fingerkraut**: Belgæ **Vingherhoet**: Galli, *Digitale*, aut, quidam aiunt, *Gants noſtre Dame*: Angli **Foxe gloue**: Fuchſius appoſitè Latinè Digitalem nuncupauit. Nonnulli θρυαλλίδα nominant, & Verbaſci ſpeciem faciunt, quæ λυχνῖτις dicitur. Sed Lychnitis ſiue Thryallis folia habet pinguia, craſſa & hirſuta, ad ellychnia in lucernis apta, qualia minimè Digitalis, cuius tam craſſa aut hirſuta non ſunt, vt ellychnij vicem explere queant. θρυαλλ

Facultatem autem Digitalis quidem folia, cùm amara ſint, calidam obtinent & ſiccam, cum nonnulla expurgandi vi coniunctam, interim tamen nullius ſunt vſus, nec medicamentis vllis admiſcentur: flos ſolus, ſola pulchritudine & forma placet gratuſque eſt.

Sunt tamen qui noxiam & venenoſam qualitatem huius folia habere affirment: idque euidenti experimento cognitum. Nam cùm ex huius & aliarum herbarum folijs cum ouis placentæ eſſent factæ, quotquot eas guſtaſſent atque ediſſent, mox ſeſe malè habuiſſe, & ad vomitionem irritati dicuntur.

De Lychnide Coronaria. CAP. XIIII.

Lychnis Coronaria.

LYCHNIS Coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulò latiora, mollia, lanoſa, cana, Verbaſci folijs minora quidem, ſed candidiora & lanuginoſiora: caules cubitales, rotūdos, geniculatos, canos quoq; & lanuginoſos, in plures breues alas diuiſos; in quarum ſummo ſinguli flores, è calycibus ſuis, aſpectu pulchri, ſed inodori, Violæ matronalis floribus maiores, colore rubro & veluti flammeo fulgentes, ſubinde, ſed rariùs, candidi, aut dilutè rubentes, ex foliolis vt plurimùm quinis, rariſſimè ſenis, nec pluribus congeſti; niſi floris foliolis (quod vti alijs floribus hortenſibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices ſunt acuti & pungentes: radices ſubſunt tenues.

Seritur in hortis; Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris: apud Ananienſes autem, vti Matthiolus refert, etiam ſilueſtris, ſponteque exit.

Iunio, Iulio ac Auguſto æſtiuis menſibus florum exortus.

Nominant hunc florem Germani, **Frauwen rößlin / Marien rößlin / Marghen rößlin /** & **Himmels rößlin**: Latinè Dominarū roſam, Marianam roſam, Cæli roſam, & Cæli florem: Belgæ **Christus ooghen**: id eſt, oculum Chriſti; Galli *Oeillets*, & *Oeillets Dieu*: Itali ac Hiſpani *Lychnide*. Dioſcoridi λυχνὶς ςεφανωματικὴ eſt, hoc eſt, Lychnis coronaria, ſiue ſatiua. Gaza λυχνίδα lucernulam conuertit. Videtur eadem & λυχνῖτις ἢ λυγνῖτις per γ, eſſe Verbaſci ſpecies, quæ & θρυαλλίς: folia ſiquidem habet mollia, hirſuta, ad lucernarum funiculos ſiue ellychnia apta, cuiuſmodi Lychnitidis eſſe Dioſcorides teſtatur: florem item vt plurimū rubentē habet, qualem θρυαλλίδος eſſe, Nicander innuit, rubentē eam in Theriacis nominans:

Ὅσσα τε λυχνὶς ἔνερθεν, ἐρεύθηεις τε θρυαλλίς.

In quo verſiculo Lychnis intelligi debet ſilueſtris, vt ipſe Nicandri interpres monet, ne coronariam Lychnida à Thryallide differre hinc quis exiſtimet. Conrardus Geſnerus hunc
Διὸς ἄνθος. Iouis florem & Græcè Διὸς ἄνθος nuncupari exiſtimat. Sed Theophraſtus inter Lychnida & Iouis florem, lib. 6. diſtinctionem facit; æſtiua ſunt, ait, λυχνὶς, Διὸς ἄνθος, &c. & ſimiliter Plinius, lib. 21. cap. 11. hæc Theophraſti verba referens; ſuccedunt illis æſtiui, ſcribit, Lychnis & Iouis flos, &c. Eſt autem Διὸς ἄνθος ſiue Iouis flos, flos æſtiuus, coronarius, abſque odore,
Roſa Græca. cui radices lignoſæ; Theophraſtus lib. 6. Sūnt verò & qui velint Lychnida, Plinij Roſam Græcam eſſe, quam refert, non niſi in humidis prouenire, nec vmquam excedere quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Porrò Lychnidis & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & ſuppoſititia relata, dicitur etenim & ἀθάνατος, quaſi immortalis, quòd diutinè pulchritudinem ſuam retineat. Item ἀκυλώνιον, βαλλάρια ſiue bellaria, γερανόποδιον, hoc eſt Gruis pes; κορύμβιον: & hanc eſſe Corymben Ruellius iudicat, cuius Columella lib. 10. hoc ſenario meminit:

Corymbe. *Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe.*

Coronis etenim, inquit, inſerta, igneo micans aſpectu, oculorum aciem obtundit. Iam &
Tora. Lychnis hæc ζιζέλιον dicitur: alia tamen, quæ Taura ſiue Tora vulgò nominatur, venenoſa herba, de qua inter Deleterias. Nominatur prætereà Lychnis & σκήπτρον, item μαλόιον, & Latinè Genicularis.

Facul-

Facultate autem Lychnidis coronariæ ſemen, Galenus ait, calidum eſt ſecundo quodammodò ordine, & ſiccum eodem modo: cum vino potum, à ſcorpione ictis auxiliatur, auctore Dioſcoride.

De Lychnide ſilueſtri. CAP. XV.

Lychnis ſilueſtris.

Lychnis ſilueſtris flore multiplici.

SILVESTRIS Lychnis geniculatis caulibus, folijſque mollibus, Coronariæ Lychnidi ſatis ſimilis eſt; minùs tamen cana, aut lanuginoſa, folijs item anguſtioribus, & caulibus tenerioribus, pluresque alas facientibus: floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubentibus; calycibus tamen maioribus; in quibus ſemen paruum, rotundum, ſubnigricans: radicibus longis & digitalis ſubinde craſſitudinis.

Iuxta pratorum, aruorumque margines, & alibi ſua ſponte exit: transfertur etiam in hortos, in quibus quandoque florum foliola multiplicat.

Plurima æſtatis parte, & in Autumnum vſque floret.

Noſtri Jenettekens appellant: Germani etiam Marien röſzlin / & Wilde Marien röſzlin: item Lydweyck / & Widerſtoß: Galli *Oeillets ſauuaiges*: Græcis λυχνὶς ἀγρία: Latinis Lychnis ſilueſtris dicitur.

Sunt tamen & aliæ ſilueſtres appellatæ & cognominatæ Lychnides, huic haud ſimiles. Silueſtris etenim Lychnis Antirrhinon quoque auctore Dioſcoride: & ſimiliter Leontopetalon, Apúleio teſte, appellatur.

Sunt verò huic Lychnidi & aliæ quoque quædam nomenclaturæ, vt, τετραγόνατον, ἀτόκιον, ἱερακοπόδιον, λαμπὰς, & apud Romanos Intybum agreſte, quę inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plerique Saponariam hanc nuncupant: eſt tamen & alia Saponaria, de qua inferiùs. Nõnullis etiam Ocimaſtrum eſſe videtur; at ὠκιμοειδὲς ſiue Ocimaſtrum, *Ocimaſtrũ.* Ocimo folijs ſimile eſt, ramoſque habet breues dodrantales modò, radicemque tenuem & ſuperuacuam. Lychnis verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga, Ocimo nullatenus ſimilia, & radices longas craſſaſque, quæ manifeſtam contradictionem, & euidentem huius cum Ocimaſtro differentiam oſtendunt.

Deſcribuntur autem & aliæ nonnullæ ſilueſtres Lychnides à Carolo Cluſio, quas ex eius diligentiſſimis per Hiſpanias obſeruationibus lib. II. cap. XXVIII. requirendas & cognoſcendás

das relinquimus: vnum ſolùm admonentes, eam videlicet, quam inter ſuas Secundam facit, à nobis inter Armerios flores quarto loco iam olim repoſitam.

Ceterùm Lychnidis ſilueſtris ſemen, duarum drachmarum pondere potum, biliosa per aluum ducit, & à ſcorpione ictis conuenit: aiunt etiam ſcorpiones torpeſcere, & ad lædendum inefficaces reddi, hac herba ipſis appoſita: auctor Dioſcorides.

De Beën Albo ſiue Polemonio. CAP. XVI.

Beën Album ſiue Polemonium.

AD ſilueſtris verò Lychnidis genus referri quoque poſſe videtur, à recentiorum nonnullis Beën Album vocitatum: cauliculi autem huic complures, tenues, teretes, & geniculati, atq; è ſingulis articulis folia bina oblonga, latiuſcula, acuminata, Polygoni ferè ſimilia, ſibi inuicem oppoſita, læuia, & ex albido virentia: floſculi albidi, ex oblongis erumpentes calycibus, tenui molliq; membrana velatis, plures ſimul cohærentes, deorſum nutant: ſemen nigricat: radix albida, & ſatis prolixa, ſed tenuis.

Pluribus per Germaniam, Bohemiam, & Galliam locis reperitur: in herboſis ac lætis collibus frequenter exit.

Æſtate floret, à Iunio nempe menſe in Auguſtum vſque.

Vulgò Beën Album nominant: & album quidem ad differentiam alterius, quod rubrum cognominatur, quod & Valeriana rubra dicitur: vt Pemptadis tertiæ lib. primo ſcripſimus. Neutrum tamen verum Arabum Beën. Appellatur verò & à nonnullis Papauer ſpumeum, cum quo ſimilitudinis habet nihil: ab alijs Herba Tunica: ab Hiſpanis *Saſſefica*. Tunicam autem dictam herbam Bernardus Gordonius Dioſcoridis Polemonium eſſe ſentit. Cum Polemonio verò non perperàm conuenit: ramulos ſiquidem habet tenues: folia Hypericoidis Rutæ: floſculos veluti ex corymbis dependentes: ſemina nigra: radicemque longiuſculam & albidam: quale Polemonium eſſe Dioſcorides refert.

Polemonium.

Κλωνία, id eſt, ramulos habet, inquit, tenues, πεταρσωμένα (pinnatos, reddunt interpretes: folia paulò maiora quàm Rutæ: in ſummo veluti corymbos: in quibus ſemen nigrum: radix cubitalis & alba, Struthij ſimilis. Exemplaria vulgaria, vbi legitur, Φύλλα δὲ ὀλίγῳ μείζονα πηγάνου: addita habent hæc ſubſequentia verba, ἐπιμηκέστερα δὲ πρὸς τὰ τοῦ πολυγόνου ἢ τοῖς καλαμίνθης: verùm hæc in Crateuę, quæ reperiuntur, fragmentis non extant: neque apud Plinium lib. XXI. cap. VI. reperiuntur. Perperàm etiam ἢ καλαμίνθης acceſſit: nam ad alterius Polemonij deſcriptionem hoc pertinet. Eſt ſiquidem & alterum quoddam Polemonium, quod ab Abſyrto Hippiatro breuiter deſcribitur. Latioris iſtud Calaminthæ ſimilitudinem refert, ſed magis incaneſcit, amarius eſt, odoremque grauiorem habet, & in vliginoſis pratis naſcitur. Iſtud autem Polemonium à Dioſcoridis Polemonio multùm differens eſt.

Dioſcoridis locus emẽdatus.

Polemoniũ Abſyrti.

Appellatur verò Polemonium Græcis ſimiliter πολεμώνιον: à nonnullis verò & φιλεταίριον: à Cappadocibus χιλιοδύναμις: Latini Philetærium & Chiliodynamin quoque vocant.

Tenuium autem, vt Galenus ait, Polemonium eſt partium, & deſiccandi vim obtinet. Bibitur radix, vt Dioſcorides refert, cum vino quidem aduerſus ſerpentes & dyſenteriam: contra verò vrinæ difficultatem & coxendicis dolores cum aqua: lienoſis drachmæ pondere ex aceto datur: circumligatur & eadem ſcorpionis ictui: dentium dolores manſa mitigat. Fertur & eum qui radicem geſtauerit à ſcorpione non feriri, eumque, ſi ictus fuerit, nihil moleſtiæ paſſurum. Hæc quidem de Polemonio.

Beën verò Albi vulgò dicti quæ ſint facultates (ſi Polemonium non eſt) nondum compertum.

De Nigellaſtro. CAP. XVII.

Nigellaſtrum.

NIGELLASTRVM folijs eſt oblongis, anguſtis, acuminatis: culmo cubito altiore, rotundo; vtriſque hirſutis ac piloſis: flore obſcurè purpureo, ad puniceum inclinante, Lychnidis ſatiuæ ſimili, ſed minore: ſemine nigro, cum aſperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis ſiue calycibus, vti ſilueſtris Lychnidis, continetur: radice tenui.

In agris vnà cum frumentis paſſim gignitur.

Maio ac Iunio menſe cum flore viget.

Germani Raden/Ratten/Kornroſe/Kornnägelin: Belgæ Coren rooſen/ & Negelbloemen appellant: Itali *Githone*, ſiue *Gitthone*: vnde plerique ſimilitudine vocis inducti, verum ac legitimum Gith ſiue Melanthium eſſe crediderunt: quos à veritate receſſiſſe, notius eſt quàm refelli debeat. A vero ſiquidem Melanthio non ſolùm folijs, ſed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith ſiue Melanthium, à ſeminis nempe nigredine; verùm non ſimpliciter, ſed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates ſiquidem *μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν*, hoc eſt, Melanthium ex Tritico; Octauius Horatianus Gith quod in ſegete naſcitur ipſum nominat: & eandem ob cauſam ab huius ætatis doctis, Nigellaſtrum, Githago, & Pſeudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis *Nielle* & florem Micancalum refert appellari, & Theophraſti *ἄνθεμον φυλλῶδες* eſſe iudicat. Sed Anthemon Theophraſti, Anthemis eſt apud Dioſcoridem, & *ἄνθεμον φυλλῶδες* ſiue folioſum Anthemidis ſpecies, cum Nigellaſtro parum conueniens.

Ceterùm Nigellaſtri ſemen, calidum & ſiccum ſecundo eſt ordine ſatis intenſo: in peſſo cum melle ſubditum menſes euocat, vt Hippocrates in lib. De morbis muliebribus teſtatur. Octauius Horatianus ſemen frictum & tritum ad auriginem bibendum exhibet.

De Caryophylleis floribus. CAP. XVIII.

CARYOPHYLLEORVM florum ſpecies quidem ſunt complures, Armerijs nuncupatis in horum numerum receptis: ijs autem ſeorſum habitis, duæ præcipue: Maior vna, altera verò Minor.

Maiori caules læues, teretes, cubitales, rarò altiores, geniculati: folia è ſingulis articulis bina, oblonga, dura, anguſta, per extremum acuminata, colore quaſi cæſia: flores ſpecioſi, ex longis teretibus denticulatis calycibus, & è ſenis vt plurimùm foliolis, qui ſimplices ſunt: multiplices verò omnino ex pluribus, iiſque lentè fimbriatis commiſſi, odore admodum ſuaui, & odoratos Indicos Caryophyllos referentes; colore aliàs in diluta purpura; aliàs in ſaturata rubentes; ſubinde candidi, aut ex candido purpuraſcentes; interdum verſicolores: in quorum medio ſtaminei emicant gemini apices candidi: ſemen in vaſculis oblongis paruum ac nigrum: radices fibroſæ. 1.

Habentur in hortis: ſed ſpecioſiſſimi ferè in fictilibus vaſis.

Seruntur frequentiùs auulſis exiguis cum folijs ſurculis; ſeminibus rariùs: nam è ſemine nati flores, ad agreſtem naturam redeunt; minores, minuſque odorati, & ſimplices; etiam ſi priùs multiplices, redduntur. Adiguntur ſubinde ſurculis cùm plantantur fiſſis Caryophylli; quo illorum odorem flores alliciant, & iucundam eorum ſuauitatem naribus abundantiùs repræſentent. Viuax eſt planta, & multis durat annis, ſi hibernis menſibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs ſimilibus locis tepidis aſſeruetur.

Floret diutiſſime, tota quidem æſtate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hieme tametſi rigida.

Caryophylleum florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis Nägelblumen/ Graßblumen: Italis *Garofoli*: Hiſpanis *Clauel*: Gallis *Oeilletz*, *Ouilletz*: Belgis Gi-

Caryophylleus flos maior.

Caryophyllei flos multiplex.

Caryophyllei flos ſimplex.

Caryophylleus minor.

Caryophylleus minor alter.

noſſelbloemen & Groſſelsbloemen / & Latinè à pleriſque Ocellus, Ocellus Damaſcenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nuncupatur. Sunt etiam qui Betonicam, aut Vetonicam ſiue Vettonicam appellent, altilem aut coronariam cognomēto; (Matthiolus Vettonicum coronarium dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicæ, quę Gręcis κέστρον καὶ ψυχότροφον dicitur; atq; hinc etiam Herbam Tunicam dictam, hanc eſſe plerique exiſtimant: ſed Bernardus Gordonius Herbam Tunicam Dioſcoridis Polemonium eſſe tradidit.

Turnerus Caryophylleum Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hiſpania inuentam ſcribit, per Diui Auguſti tempora, à Cantabris repertam. Naſcitur vbique, ait, caule iunceo, pedali; in quo ſunt floſculi oblongi, velut calathi: in his ſemē perquam minutum. *Cātabrica.*

Leonhartus verò Fuchſius, Vetonicam ſiue Betonicam alteram eſſe voluit, quæ inter notha Dioſcoridis deſcripta reperitur; & quidem his verbis: Βεττονικὴ γεννᾶται ἐν χορτοκοπείοις καὶ ὀρεινοῖς τόποις, καὶ καθαροῖς, καὶ ἡμέροις, περὶ τὰ γεννήματα· ἔχει δὲ τὴν μὲν ῥίζαν ὅλην ἐρυθρὰν, καὶ εὐώδη· τὰ δὲ φύλλα πράσινα· καὶ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν· καὶ εἰς τὸ ὀρθοκάλαμον τριγώνια, καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν ἄνθη πορφυρίζοντα: id eſt, Vettonica naſcitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipſis flores purpureos. *Vetonica altera.*

Ioannes Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus exiſtimauit; cuius optimum iudicium videtur: nam certè Vettonicæ alterius, aut Cantabricæ parum flos iſte ſimilis eſt. Mirum creditur, ait, vt tam celebris flos, tamq; iucundus, fuerit à veteribus ſilentio prætermiſſus: qui amplitudine, pulchritudine, varietate, Roſa non inferior videri poteſt.

2. Altera & minor Caryophylleorum ſpecies, priori tenuibus caulibus folijſq; ſimillima eſt, vtriſque tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus ſimiles, verùm minores & per ambitum magis diſſectos ac fimbriatos; colore candidos, aut è candore purpuraſcentes.

Apud Belgas in hortis naſcitur: Geſnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert.

Æſtate flores emicant.

Vettonicam altilem ſiue Coronariam minorem, aut Alteram nonnulli nominant: Germani Mutwillen aut Hochmut; atque hinc etiam à pleriſque Superba: Noſtri Pluymkens / à floſculorum folijs fimbriatis & plumarum ſimilitudine diſſectis, & Cleyn Ginoffelen / hoc eſt, Caryophylleum minorem appellant.

Vſus autem Caryophylleorum florum in medicina verè quidem nullus eſt, in coronis verò propè nimius, & præſertim floris altilis; qui etiam acetum iucundo ſapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchſius tamen, non modò ex floribus, quam Conſeruam vulgò appellant, verùm & radices altilis ad peſtis contagia à recentioribus commendari; ſilueſtris verò ſuccum calculo atterendo ac educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem credi, ſcriptum reliquit.

De Armeriis floribus. CAP. XIX.

ARMERIORVM florum aliquot etiam ſpecies ſunt; foliorum ipſius ſtirpis, cùm magnitudine, tum colore præcipuè differentes.

1. Prima ſpecies cauliculos habet rotundos, geniculatos, veluti Caryophyllei flores, circa inferiora genicula vt plurimùm rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, ſed

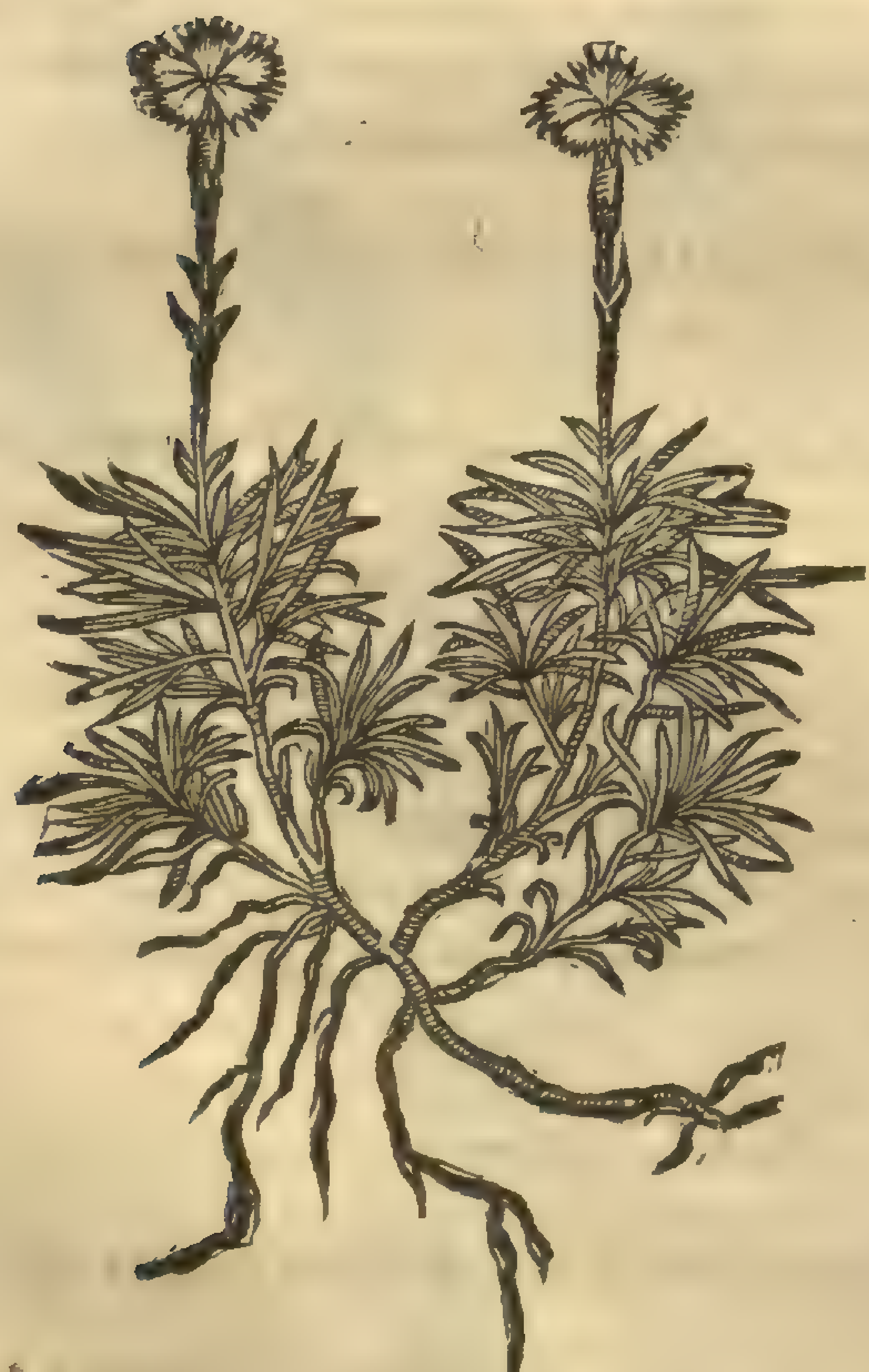
Armerius flos primus.

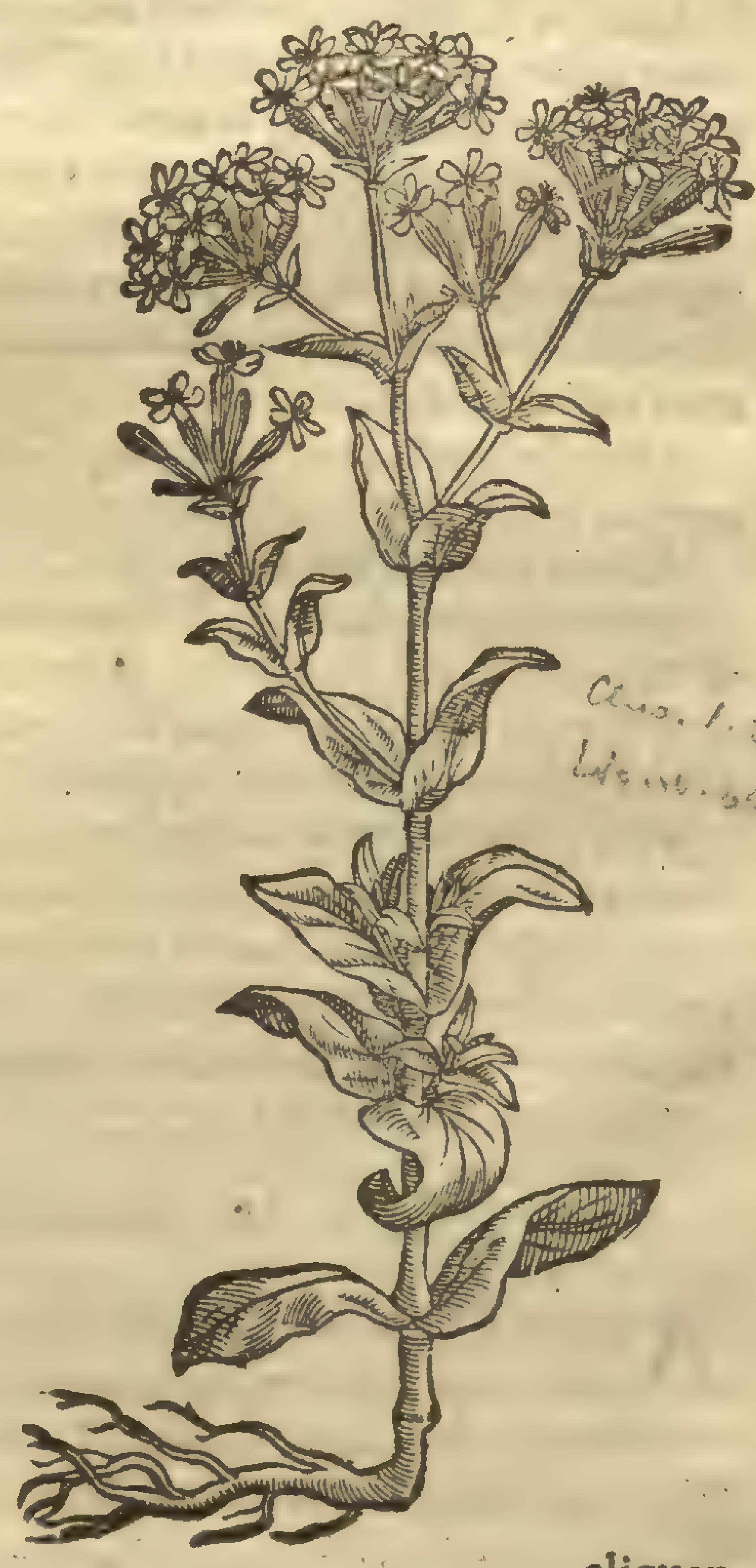
Armerius flos alter.

Armerius flos tertius.

Armerius flos quartus.

aliquan-

Armerius ſilueſtris.

aliquantulùm, quàm maioris Caryophyllei, latiora; colore herbaceo virentia: floſculos in ſummo cauliculorum paruulos, exiguis Caryophylleis perſimiles, verùm minores, plures ſimul in quamdam veluti vmbellam congeſtos, particulatim vt plurimùm prodeuntes, & ſemper ferè cocci rubore ſplendentes, punctis interim candidis circa medium interdum variegatos, rariſſimè candidos.

Ornat hic floſculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Geſnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à ſe repertum ſcribit: prouenit & alicubi in Belgio locis deſertis, iuxtaque aruorum & pratorum margines ac ſcrobes, ſed multò quàm in hortis minor & tenuior.

Maturè & Aprili ſæpè menſe aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde æſtatis parte viget.

Galli *Armoires* & *Armeiries* appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani Tonner nägelin/Feld nägelin: Belgę keykens/quaſi dicas, Faſciculũ: florum etenim faſciculos noſtri propria lingua keykens nominant. Caryophylleorum florum ſpecies quædam ſilueſtris videtur; quam ob cauſſam & à recentiorum quibuſdam Vettonica agreſtis aut ſilueſtris dicitur: nec deſunt qui Tunicam Herbam eſſe volunt: ſed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.

Altera Armeriorum ſpecies folia circum caules geniculatos, multò fert latiora, maiora & 2.
crebriora, nec non candidiora, Conſtantinopolitani floris folijs haud multùm diſſimilia: flores in vmbella vna plures ſimul congeſti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prioribus Armerijs ſimiles ſunt.

In petroſis collibus & aſperis, ſabuloſis apriciſque locis, apud Germanos & alias nationes naſcitur; à Belgis in hortis ſeritur, vbi ſecundo anno cum alijs Caryophylleis æſtate floret.

Germani Steinnägelin vocant, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccum referente. Et ſilueſtris hic Caryophylleus eſt, veluti & præcedens: vterque certè nulla cura eget: natura ſua viuax; & hiemis iniuriam non difficulter ſuſtinet.

Tertia & huius ſpecies, cui pauca à radice fibroſa, anguſta, duriuſcula, & acuminata foliola 3.
prodeunt, atque hæc inter coliculi breues, teretes, quibus quandoque vnicus, ſubinde duo aut tres inſident floſculi mediocris magnitudinis, Armerijs primis paulò maiores, nonnihil odorati, colore vt plurimùm eleganter rubentes.

Arido & inculto ſolo, quandoque iuxta margines aruorum in pleriſque Germaniæ, Bohemiæ, Sileſiæ, & Morauiæ locis frequens reperitur.

In multam æſtatem floret ac viget.

Iam & Quarta quædam eſt Armeriorum florum ſpecies cauliculis rotundis, geniculatis, 4.
tactu glutinoſis, pedis altitudine; folijs ex ſingulis geniculis binis, oblongis, anguſtis, acuminatis, in virore candicantibus & quaſi cæſijs: floribus in vmbella ſimiliter pluribus ſimul congeſtis, pulchris, Armerijs ſimilibus, verùm minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore: ſemine in oblongis vaſculis puſillo: radicibus tenuibus ac fibroſis.

Seritur in hortis.

Floret à Maio aut Iunio menſe in Autumnum vſque, & eodem quo ſata eſt anno.

Sunt qui velint Behen, ſiue Beën, vulgò nunc dicti, ſpeciem alquam eſſe, propter eam quam cum Behen rubentis floris Valeriana dicta rubra, ſimilitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis & folijs illi aliquantulùm, ſed colore ſimilior eſt: caules tamen breuiores & teneriores: foliaque minora; color verò leuitaſque foliorum in vtriſque ferè eadem. Carolus Cluſius hunc inter ſilueſtres Lychnides numerauit, vt ſuprà monuimus. Muſcipulam & Viſcariam M. Lobelius vocitat: at nos inter Armerios flores libentiùs retinemus.

Præter

5. Præter hos verò & alia quædam eſt, vel Caryophylleorum vel Armeriorum ſpecies, omnino, vbique, & apud Belgas quoque ſilueſtris: cauliculos habet dodrantales: folia e ſingulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum ſummo ſingulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma & magnitudine ſatis ſimiles, colore verò cocci diluto rubentes.

Exit paſſim in pratis & locis riguis.

Maio & Iunio menſibus flores potiſſimùm conſpicui.

Belgæ Craeyenbloemkens appellant, id eſt, Cornicis flores.

Ceterùm Armeriorum omnium iſtorum flores, nec vllum quoque aut in medicina, aut in cibatu vſum habent: ſed coronarij ſunt, & hortos ac corollas exornant.

De flore Conſtantinopolitano. CAP. XX.

1. Flos Conſtantinopolitanus.

2.

CONSTANTINOPOLITANO flori caules ſunt è radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia è ſingulis geniculis bina, oblonga, aliquantulùm lata, acuminata, obſcure virentia, nonnihil aſpera & hirſuta, ſicuti & caules: flores in latis vmbellis, multi ſimul congeſti, aſpectu pulchri, ceterùm inodori, colore floris Calendulæ, vel purpurei Lilij, ſiue maturi mali Anarantij corticis, ſubinde candidi: ſemen in oblongis acuminatis vaſculis exiguum & ſubrufſum: radices longæ, in plures tenues diuiſæ, guſtu aliquantulùm acres.

Belgis peregrinus eſt flos: ſeritur in hortis.

Iunio & Iulio altero à ſatione anno floret, deinde pluribus ſequentibus alijs. Radice etenim conſtat viuaci, diuque durat, hiemis & frigoris patiens.

Eſt & huius altera & minor ſpecies, cubitalis, aut paulò altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Geſnero teſte.

Noſtri vulgò Conſtantinopolitanum appellant florem: Germani verò florem Ieroſolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat: alius Lychnidem coronariam. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem eſſe, quę Gręcis ϛρόυθιον: Arabibus Condiſi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluunt, olim vtebantur; quos veritatem minus aſſecutos eſſe euidentius eſt, quàm vt refelli debeat. Neque enim ſpinoſa aut aculeata huius floris ſtirps eſt, quale Struthion eſſe Theophraſtus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam, aut Oleæ folia, vti Struthio ſunt.

Non deerunt autem fortaſſe, & qui florem hunc Conſtantinopolitanum, πόθον veteribus dictum florem eſſe ſuſpicabuntur, quem Gaza Latinè Deſiderium vocat: quorum ſententiæ cur aduerſemur, modò non habemus. Pothum enim florem Theophraſtus, Plinius, & Athenæus inter æſtiuos reponunt, duorumq; eſſe generum referunt: vnum Hyacintho ſimilem, alterum ἀχροῦν non coloratum ſiue candidum. Conſtantinopolitanus autē æſtiuis menſibus floret, & colore vel Hyacinthum ſcriptū, quem purpureū Lilium vocant, proximè refert, vel candidus eſt. Quæ magnam Conſtantinopolitani floris cum Potho ſimilitudinē oſtendunt. *Pothus flos.*

Ceterùm flos Conſtantinopolitanus, præter eam quam in hortis & coronis gratiam aſſecutus eſt, nullum, quod ſciamus, medicum vſum habet: facultas eius ea de cauſa incomperta eſt.

De Saponaria. CAP. XXI.

SAPONARIÆ vulgò dictæ caules ſunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venoſa, Plantaginis latifoliæ folijs ſimillima, ſed tamen minora, e ſingulis geniculis bina vt plurimùm, & præſertim radicibus viciniora, deorſum reflexa: flores in ſummo cauliculorum, & circa ſuperiora genicula multi, odorati, colore aliàs pulchro roſeo rubentes,

Saponaria.

rubentes, aliàs dilutè purpuraſcentes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinque foliolis commiſſi; in quorum medio exigua quædam ſtamina: radices craſſæ, longæ, obliquè ſerpentes, quibus fibræ quædam adhærent; Veratri nigri radicibus ſimiles.

Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, ſponte naſcitur.

In hortis diu durat, & vitæ eſt pertinacis.

Iunio & Iulio floret.

Saponariam vulgò nuncupant, ab abſtergendi potentia, qua folia pollent: ſuccum etenim quemdam ex ſe remittunt, dum confricantur, ſaponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quamdam Saponalem deſcribit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non eſt tamen Vettonicæ coronariæ, multò minùs Polemonij aliqua ſpecies; quas pro Tunicis herbis haberi, Cap. de Caryophylleis ſcripſimus. Videri citiùs poſſet Aliſma, ſiue Damaſonium, niſi caulis ei crebrò, non ſimplex, ſed ſubinde in alas quaſdam diuiſus; & radices eſſent quàm Veratri nigri craſſiores: folia ſiquidem habet Aliſmatis deſcriptioni conuenientia, & globoſam florum in ſummo caulium congeriem. Sed Aliſmatis tenuis eſt caulis & ſimplex; & radices ſimiliter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Aliſmatis oſtendunt.

Deſcribitur enim Aliſma à Dioſcoride hoc modo: Aliſma, ſunt qui Alceam, qui Damaſonium, qui Acyron, qui Lyron nominant, folia Plantagini ſimilia habet, anguſtiora tamen, verſus terram reflexa: caulis tenuis eſt, ſimplex, cubito altior, capitula habens, Thyrſo ſimilis: flores tenues, candidi, ſublutei; radices veluti Veratri nigri tenues, odoratæ, acres, ſubpingues: loca amat aquoſa. *Aliſma.*

Idem Plinius ijſdem pęnè verbis lib. 25. cap. 10. depingit: ſed duo eius ſtatuit genera; vnum in aquoſis, quod quidem à Dioſcoride deſcribitur; alterum in ſiluis prouenient, nigrius, ac maioribus folijs. folium etiam ei laciniosum eſſe ait, quod Diſcorides omiſit; & caulem capite Thyrſi, pro eo quòd ille θυρσοειδῆ eum eſſe ſcribat; qualis ſit Thyrſoides caulis ſic inſinuans: nempe ſuperiore parte & craſſior & latior.

Thyrſus enim ſiue θύρσος, virga, fax aut haſta eſt, frondibus aut hederis obtecta, cuius faſtigium pluribus frondibus aut floribus ſtipatur, inſtar videlicet globi aut pilæ. Sic etenim in antiquiſſimis quæ Romę paſſim extant marmoribus depictum reperiri Thyrſum, teſtis eſt Melchior Guilandinus in epiſtola ad Langium; ſummo videlicet cacumine globoſum quiddam inſtar pilæ geſtantem. Talem etiam Thyrſum eſſe, quarumdam ſtirpium deſcriptiones oſtendunt. Thymus etiam θύρσιον appellatur, qui in cauliculis globoſum capitulum profert: vnde & κεφαλωτὸς & capitatus cognominatur. θυρσίνη item Orobanche dicitur, caulis cui ſuperiore parte craſſior eſt: Thyrſus iam & Ferulæ caulis nuncupatur, qui licet ſenſim extenuetur, ſummo tamen cacumine vmbellam latam & rotundam florum primùm, deinde ſeminum plenam Thyrſi modo promit: vnde & νάρθηξ ſiue Ferula, pro Thyrſo ſubinde dicitur: atque hinc Bacchus, qui θυρσοφόρος, etiam aliquando ναρθηκοφόρος appellatur, à Thyrſis qui in eius Orgijs olim quatiebantur. Reperitur & Lactucæ caulis alicubi Thyrſus vocatus, qui & in latam vmbellam Ferulæ modo deſinit. *Thyrſus.*

Quæ omnia Thyrſum virgam, baculum aut haſtam eſſe oſtendunt, globoſo ex frondibus aut floribus cacumine: & θυρσοειδῆ caulem dici, ſumma parte ſphæroidem aut latiorem.

Neque repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrem, cùm Thyrſum tenet, latens telum gerere ſcribit. Nam inde Thyrſum non in exacutum cacumen, ſed potiùs in retuſum & globoſum apicem deſinere colligitur: ex eo enim quòd latens telum dicit, oſtendit ita cacumen contectum, vt agnoſci non poſſit; quod quidem multis fit frondibus circum compoſitis.

Verba

Verba Macrobij hæc ſunt: Colitur apud Lacedæmonios ſimulacrum Liberi patris, haſta inſigne, non Thyrſo: ſed cùm Thyrſum tenet, quid aliud quàm latens telum geritur, cuius mucro Hedera lambente protegitur?

Nonnumquam tamen & Thyrſoïdes caulis appellatur in acutum cacumen deſinens; modò floribus ſit adornatus. Apuleius enim Verbaſci caulem à medio ſurſum verſus floribus grauidum, & faſtigio acuminatum, Thyrſum appellat.

Porrò Saponaria, calida quidem & ſicca eſt temperie, facultate autem abſtergendi non exigua prædita.

De Calceolo Mariano. CAP. XXII.

Calceolus Marianus.

Calceoli Mariani altera icon.

CALCEOLVS Marianus caule aſſurgit dodrantali, circa quem aliquot folia lata, venoſa, Plantaginis æmula: in faſtigio flos eminet vt plurimùm vnicus, quatuor foliorum, è quorum medio prominet orbiculato oblongior vtriculus, exigui oui forma, colore luteus, inanis & vacuus, ſuperiuſque patens, inſtar calceoli aut crepidæ: vnde illi nomen eſt: cingunt autem atque ambiunt medium hoc folia quaterna, quæ ſubinde dilutè rubent, aut Punico obſcuro colore nitent, vel etiam lutei coloris, vnà cum ipſo medio, oui forma prominente, ſunt: radix craſſa, obliqua, à qua tenues fibræ dependent.

In Heluetiorum, & Norici, ac Pannoniæ ſuperioris ſiue Auſtriæ montibus ſpontè naſcitur.

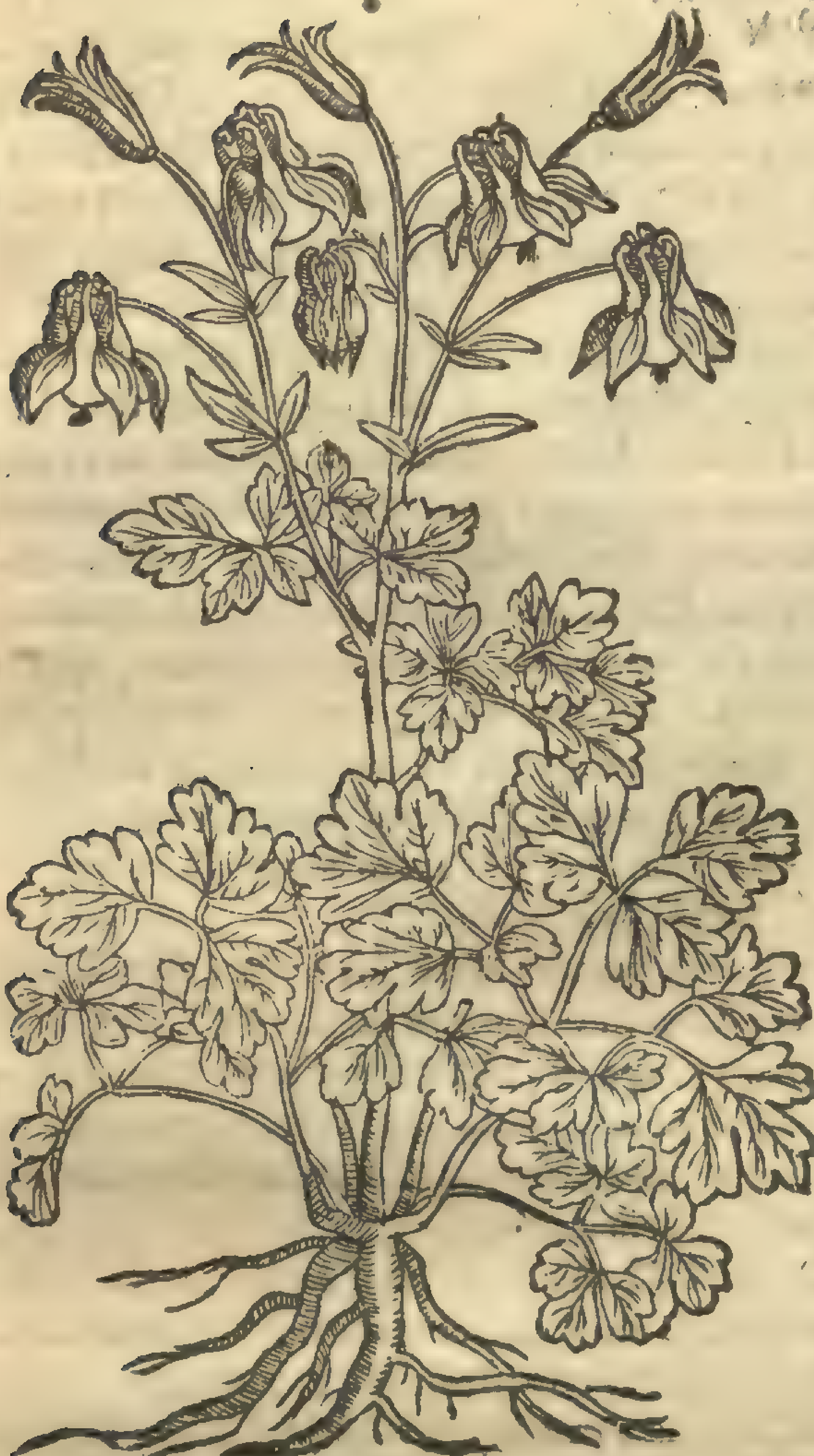
Vulgò Calceolus ſacerdotis; Germanicè Pfaffen ſchuch / Papenſchoen appellari fertur: Dicitur verò & Calceolus D. Mariæ, ſiue Calceolus Marianus. Exiſtimatur verò & à nonnullis Aliſma eſſe: ſed minùs quàm Saponaria cum eo conuenit. Folium quidem Plantaginis ſatis reſpondet, ſed deſiderantur capitula Thyrſi: flos tenuis, inalbicans; & radices Veratri nigri ſimiles.

De Calceoli autem Mariani facultatibus nihil occurrit adſcribendum; non modò Veteribus, ſed ne recentioribus quidem ſatis cogniti.

De Aquileia. CAP. XXIII.

AQVILEIA folia fert Chelidonij maioris, paulò tamen rotundiora, per ambitum inciſa, colore in virore cærulea, quæ vulnerata nullum, multò minùs luteum, ſuccum reddunt:

Aquileia.

Aquileia multiplici flore.

dunt: caulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirſutum; cuius alæ ſingulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermedijs, ſurſum erectis paruis foliolis, qui ſimplices ſunt, compoſitos (multiplices etenim ex pluribus corniculis commiſſi ſunt) colore aliàs cæruleos, aliàs in rubro purpureos, aliàs candidos, vel ex candido purpuraſcentes, ſubinde varios & ex cæruleo candidoque permixtis relucentes; erumpentibus e medio ſtaminibus, à quibus parui apices dependent: ſiliquæ poſt ſingulos flores quinque ſurgunt, in quibus ſemen paruum, nigrum & ſplendens: radices ſubſunt craſſæ fibroſæ, quæ pluribus annis durant.

In Belgij & Galliæ hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, ſiluoſis montibus & pinguibus pratis ſpontè gignitur. Flores Maio & Iunio vigent.

Recentiores Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani Agley & Ageley; noſtri Akeleyen: Galli *Ancoiles, ou Ancolye.*

Quibus autem viribus prædita, nondum ſatis compertum; nullum ſiquidem alium vſum habet, quàm quòd coronas & hortos exornet. Tragus tamen ſemen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, iocinoris obſtructione & morbo regio laborantibus vtiliter dari ſcribit; ſed eum qui aſſumpſit diligenter coopertum, ſudare deinde oportere. Plerique ei Ægylopis, alij Centaurij maioris vires, ſed temerè & citra omnem rationem tribuunt.

De Antirrhino. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO caules ſunt rotundi, glabri, fragiles, & ramoſi: folia multa, vt plurimùm oblonga & acuminata, Linariæ ſimilia, ſed maiora; ſubinde breuiora latioraque, & Anagallidis ſimiliora: flores ſecundùm caules ſuperiore parte ordine digeſti, forma oblongi, anteriore parte latiores, dum concluſi, vt naſcuntur, permanent Ranæ ori quodammodò ſimiles; aperti verò hiantis Leonis rictum referentes; colore roſeo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpuraſcentes, non raro etiam ſublutei; ei videlicet cui folia ſunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum ſequitur, oblongum, anteriore parte anguſtius & foraminoſum, narium vituli, aut canini capitis ſimilitudine; in quibus ſemen paruum & ſubnigricans: è radicibus non magnis fibræ dependent.

Q In

Antirrhinum.

Antirrhinum ſilueſtre Phyteuma.

In hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi ſeritur.

Maio menſe, quod hiemem ſuperauit, & reliqua deinde æſtate, floret: ſeriùs verò & ſub æſtatis finem, eiuſdem anni Vere ſatum. Hiemem autem, niſi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs repoſitum, abſque iniuria in Belgio non ſuſtinet.

Græcis ἀντίῤῥινον ἢ ἀντίῤῥιζον, ſi non vitioſum Theophraſti exemplar, & ἀνάῤῥινον dicitur: Latinis ſimiliter Antirrhinũ. Auctore Galeno etiam βουκεράνιον & λυχνὶς ἀγρία, ſiue Lychnis ſilueſtris, nominatur. Apuleius etiam ἀμέθυσον, πιθήκιον, κυνοκεφάλιον, Canis cerebrum, herbam Simininam, Venuſtam minorem, & Opalim gratam, appellari refert. Creditur quoq; eſſe Leo herba, quem inter flores Columella lib. 10. refert, ſic ſcribens:

Narciſsiq; comas, & hiantis ſæua Leonis
Ora feri. Item & infrà:
Oſcitat & Leo.

Geſnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam eſſe exiſtimauit, quam ea de cauſſa Leontoſtomium nuncupauit: ſed hoc nominis Antirrhino magis conuenire, quàm Aquileiæ, nobis videtur. Nam Antirrhini hians flos, Leonis rictum citiùs, quàm Aquileiæ refert.

Eſt verò & alius Leo, qui ὀσπρολέων, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche: de quo in Frumentorum hiſtoria egimus.

Eſt & alia Amethyſtos herba, cuius Plutarchus meminit, κεράμβη videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur hiſtoria.

Belgæ, Antirrhinum, Orant appellant: Itali *Antirrino*: Hiſpani *Cabeza de ternera.*

Ceterùm Antirrhini ſemen inutile in medicina, vt Galenus ait, eſt. Herba verò ipſa aſſimilis cum Bubonio facultatis, ſed multò minoris.

Narrant, inquit Dioſcorides, appenſum veneficijs aduerſari: & gratiam conciliare, ſi quis eo perunctus ſit cum oleo Liliorum, aut Cyprino.

Apuleius, radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum celeriter lenire refert.

De Antirrhino ſilueſtri, ſiue minore.
CAP. XXV.

PRÆTER hortenſe Antirrhinon ſuperiore capite deſcriptum, & aliud reperitur, tota ſua natura ſilueſtre, quod ſatiuo & minus & humilius eſt, & aliquantulùm, ſed tamen modicè hirſutum: Cauliculi huic quoq; ſunt tenues, ramoſi: folia oblonga & anguſta: flores autem non ad ſummum caulis, ſed iuxta foliola ex ipſorum ſinubus exeunt, Antirrhini ſimiles, ſed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei: Capitula ſimiliter minora & breuiora, foraminoſa, hominis caluariam propemodum referentia, in quibus ſemen minutum: radices ſubſunt tenues.

Naſcitur multis Belgij & Germaniæ locis, circa margines, & in ipſis agris, iuxta vias, in hortis,

tis, & alibi. Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio breuius & tenerius reperitur.

Iulio & Auguſto floret, hieme perit: æſtiua enim eſt herba.

Noſtri Cleyn Orant appellant: Antirrhini autem haud dubiè ſpecies eſt ſilueſtris. Sunt qui velint Orontium eſſe, ſimilitudine nominis inducti, cuius decocto Archigenes apud Galenum κατὰ τόπους lib. 9. auriginoſos lauandos conſulit. Sed an verè ipſum ſit, affirmari non poteſt, eius deſcriptione nuſquam, nec nomine, alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob cauſſam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam ſuſpicatus eſt, & legendum eſſe, Origanum; quod, Dioſcoride auctore, in balneo auriginoſis prodeſt.

Plus ſimilitudinis Antirrhinum ſilueſtre cum Phyteumate habet, quod à Dioſcoride his verbis lib. 4. deſcribitur: Φύτευμα φύλλα ἔχει ὅμοια στρουθίῳ, μικρότερα δέ· καρπὸν πολὺν τετρημένον· ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπόλαιον. id eſt, Phyteuma folia habet ſimilia Struthio, ſed minora: fructum multum, perforatum: radicem paruam, tenuem, terræ ſuperficiei inhærentem. Quæ deſcriptio Antirrhino ſilueſtri aptiſſime & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minora: ſiquidem, vt Plinius ait, Struthium folio eſt Oleæ minore, ſunt etenim eius folia Oleaginis anguſtiora & minora. Fructum etiam ſiue καρπὸν copioſum habet, eumque perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quo ſemen côtinetur, accipitur, quod non rarò, vti & ipſius Antirrhini capitulum, καρπὸς appellatur. De radicibus dubitari non poteſt, quæ tales, cuiuſmodi Phyteumati tribuuntur, ſunt. Quibus de cauſſis Antirrhinon iſtud ſilueſtre verum Phyteuma eſſe apparet. Matthiolus tamen non Antirrhinum iſtud, quod olim pro legitimo exhibuit, ſed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua ſuperiùs cap. 10. vbi & improbatæ ſententiæ Matthioli, & noſtri iudicij rationem indicauimus. Phyteuma. καρπός.

Porrò Antirrhinum iſtud ſilueſtre nullius quidem eſt vſus: ſi autem verum eſt Phyteuma, ad amores profuerit. Vt etenim auctor eſt Dioſcorides, Phyteuma ad amatoria philtra commodum eſſe perhibetur.

De Linariis. CAP. XXVI.

Linaria prima.

Linaria altera purpurea.

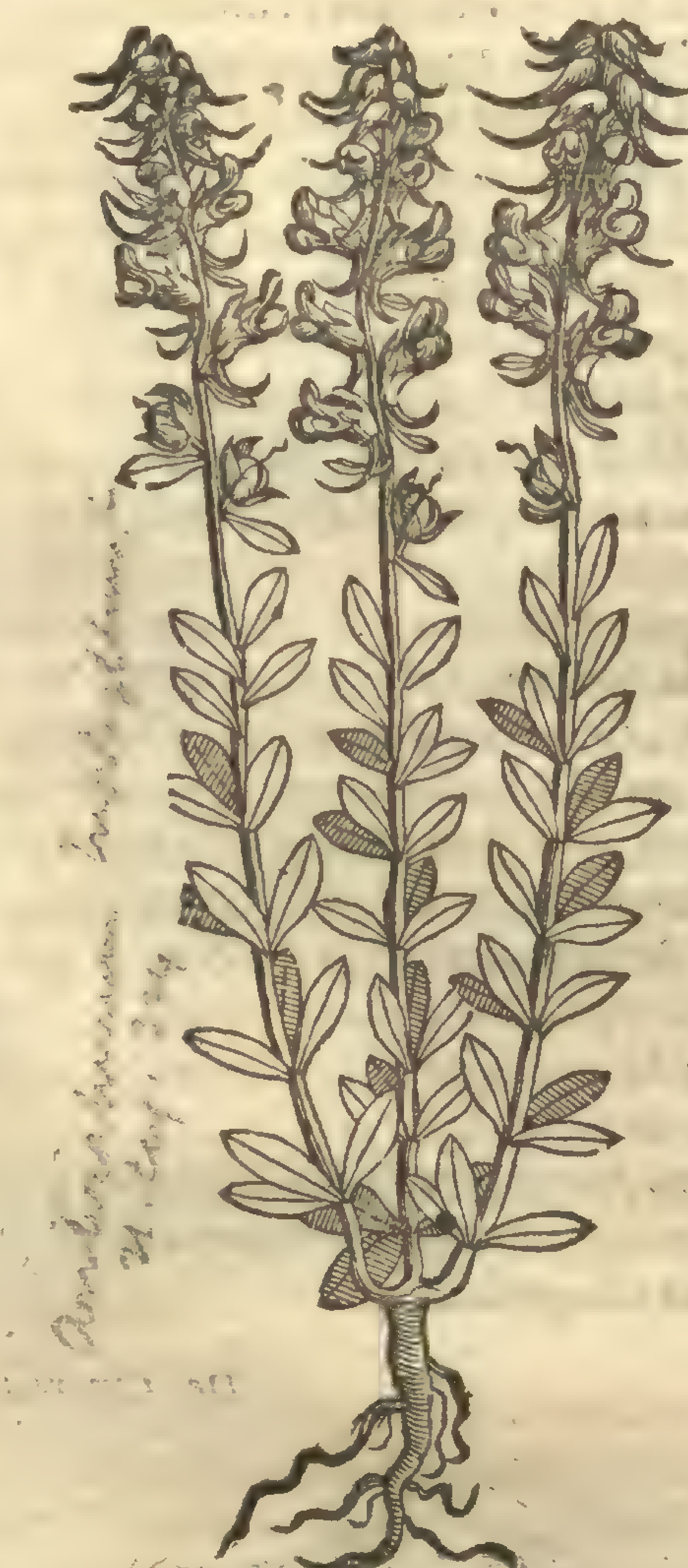

ANTIRRHINI ſpecies quoque quædam videntur, quas Linarias vulgò nominant. Quarum vna cauliculos habet bicubitales, complures, rotundos, tenues: folia multa, anguſta, 1.

Linaria odorata.

Linaria Valentina.

anguſta, oblonga, Lini folijs ſimilia: flores luteos ſecundùm caules iuxta ſummum, anteriore quidem parte Antirrhini floribus ſimiles, poſteriore verò in caudam ſiue corniculum quoddam deſinentes, floris Regij ſimilitudine; quos ſequitur capitulum rotundum, in quo ſemen nigrum: radix longa, tenuis & alba.

2\. Altera ſpecies huic caule, folijs & floribus ſimilis eſt: caulibus tamen ferè longioribus; folijs verò anguſtioribus, floribus paruis, multoq; quàm alterius minoribus, in cęruleo purpureis, nonnumquam etiam ſubcandidis aut ſubluteis; capitulis ſimiliter exiguis: radicibus tenuibus & fibroſis.

Naſcitur prior Linaria paſſim in Germania ac Belgio ſecus agrorum margines, & alijs locis; altera inuentu rarior.

Florent Iulio & Auguſto, ac etiam ſeriùs.

Pręter verò has duas & alias duas C. Cluſius in ſuis Obſeruationibus exhibet: vnam Odoratam, alteram Valentinam cognominat.

3\. Odoratę Linarię folia, non Lini, ſed Bellidis maioris ſimilia magis apparent; lata videlicet, & per marginem crenis inciſa: caulis rectus eſt: floſculi exigui ſpicatim digeſti, coloris è cęruleo purpurei, & quibuſdam locis, in calidioribus nempe regionibus, odorati: capitula parua, rotunda ſunt.

4\. Valentina vulgarem Linariam forma & colore florum refert, ſed folia breuiora & latiora quàm Linarię, ad Antirrhini lutei, aut Centaurij minoris accedunt: cauliculos hęc tres aut quatuor promit: radicem verò vnicam demittit.

Vtraque ſpecies prior Linaria noſtris dicitur, nonnullis Vrinalis. Germanis Leinkraut/Flachſkraut. Harnkraut. Vnſer Frauwen flachs/ Wald flachs/ Krotten flachs: Belgis Wilt vlas: Gallis *Lin ſauuage*. Exiſtimatur à multis eſſe Oſyris: ſed Oſyris ab hac differens eſt ſtirps, ex qua videlicet κορήματα, hoc eſt, ſcopas hac ętate in Italia componunt: vt & olim Galeni ſæculo; quam vulgò Itali *Beluedere* nuncupant.

Eſt autem Linaria prima quidem ac vulgaris calida quidem & aliquantulùm ſicca temperie, & aperiendi potentia prędita; nam, vt & Rhizotomi noſtri temporis exiſtimant, vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborantibus prodeſſe: quod ab Oſyride huc tranſlatum eſt.

De

De Amaranto purpureo. CAP. XXVII.

Amarantus purpureus.

Amarantus maior floribus obſoleti coloris.

CAVLE Amarantus purpureus ſurgit cubitali, vel altiore, ſtriato, iuxta radicem ſubinde rubente, læui, in alas quaſdam diuiſo; circa quem folia oblonga, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt ſpicæ, aſpectu gratiſſimæ, ceterùm inodoræ, in purpura ſplendentes, coccum ſaturatum qui in holoſerico villoſo micat, referentes, ac quodammodò coloris gratia ſuperantes; quæ in attritu ſimilem ferè colore ſuccum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinem ſuam retinent, aliquot etiam annis non marceſcentes; vnde & nomen inuenit. Semen maturatis ſpicis inſidet paruum, nigrum, & multùm ſplendens. Radices breues & fibroſæ. Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & lætiùs renaſci. Alexandrino palma eſt, qui decerptus aſſeruatur. Mirumq; poſtquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hibernas coronas facit. 1.

Α'*μάραντον*, quoniam non marceſcat, Plinius appellat: noſtra ętas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichryſi, quod ſimiliter *ἀμάραντον* dicitur, de quo inferiùs ſuo loco: Germanicè **Sammatblumen / Tauſentſchon / Floramor**: Noſtrate dialecto, **Flouweelbloemen**: Italicè *Fior velluto*: Gallicè *Paſſe velours*: Paſſiuelutum Ruellius reddit, quo nomine holoſericum villoſum coccineum Galli nuncupant, cum quo de coloris principatu certat.

Eſt verò & alia huius ſpecies, caule multo proceriore & craſſiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: folijs ſimiliter maioribus; cui ſpicæ ſunt longiores, ſed obſoleti admodum ruboris. 2.

Seritur vterque Amarantus in hortis, ſed prior frequentiùs. Alter enim Amarantus nullam vel omnino exiguam gratiam obtinet.

Proueniunt ſpicæ Auguſto menſe, durant in Autumnum.

Inſipidum vtrumque olus eſt, & Bliti ſpecies, de quo in Olerum hiſtoria, vbi illi ſuæ reddentur vires.

Recentiorum pleriq; Amaranto purpureo, & præcipuè primo, adſtringendi cum frigiditate & ſiccitate potentiam, ſanguiniſq; omnem fluorem ſiſtendi vires attribuunt; quas tamen ei ineſſe nulla qualitas oſtendit, præter ſolum fortè colorẽ, quo ſpicę rubent. Nam rubra omnia ſanguinem vndequaq; fluentem cohibere ac ſupprimere, quorumdam eſt opinio; eò quòd quædam ſanguinem ſupprimentia, talia colore ſint. Sed ex coloribus de viribus ſimpliciũ & medicamentorum certi nihil colligi, vt Galenus lib. De ſimpl. medica. faculta. ſecundo &

quarto dilucidè oſtendit. Qua de cauſſa & perperàm ratiocinantur, qui Amaranthum purpureum, ſanguinem ſupprimere, cœliacos & dyſentericos adiuuare, ex ſolo colore iudicant.

De Roſis. CAP. XXVIII.

Roſa ſatiua.

Roſa ſilueſtris.

ROSARVM ſtirps tametſi fruticoſa & ſpinoſa ſit, conſentaneum tamen & decens magis eſt, eam floribus iungere, quàm ſpinoſis fruticibus ſociare: principatum ſiquidem inter flores omnes Roſa facilè obtinet, eiuſque in coronis omnibus vſus propè nimius eſt; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetuſtiſſimo, Henricus Stephanus perquam eleganti carmine Latino reddidit:

Roſa, honor, decuſq; florum:
Roſa, cura, amorq; Veris.
Roſa, cælitum eſt voluptas.
Roſeis puer Cytheres
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

Sunt autem Roſæ genere quidem permultæ, aut ſtirpis ipſius magnitudine, aſperitate, læuitatéve, aut floris foliorum multitudine paucitatéve, vel colore odoreque differentes. Nonnullæ ſiquidem proceræ & excelſæ, aliæ breues & humiles: folia quibuſdam quina, alijs duodena, vicenáve aut plura. Theophraſtus etiam ἑκατοντάφυλλον, ſiue centifoliam quamdam circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes ſerunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ etiam quàm plurimæ, abſque odore nonnullæ. Harum omnium quædam ſatiuæ & hortenſes ſunt, aliæ verò ſilueſtres.

Rami aut potiùs virgæ omnibus duræ, lignoſæ, mordacibus aculeis horrentes; & ſilueſtribus quidem ſpinoſiores: folia aſpera, per ambitum ſerrata, ex quinq; aut ſeptem ex vno neruo cohęrentibus: flores è cauliculorum faſtigijs exeunt, primùm herbaceo incluſi calyci, qui tumeſcens in virides alabaſtros faſtigiatur, quibus paulatim dehiſcentibus flos panditur, in calycis ſui medio, ſtamina quædam capillacea, luteoſque complexus apices: ſemen in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus ſubſunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignoſæ, in diuerſa tendunt.

In

Roſa Dunenſis, ſpecies nona.

In ſatiuarum cenſu, vna proceritate caulium 1.
ſiue ramorum reliquas ſuperat: craſſis enim &
lignoſis ſuis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam
altius conſcendit: flores candidi, odorati &
multorum foliorum, quorum interiora mino-
ra, exteriora verò maiora & ampliora.

Proxima magnitudine, virgas habet breuio- 2.
res, ſed non minus aſperas, Roſas odore ſuaues,
ſed dilutè & pallidè rubentes: Incarnatas Itali
appellant.

Tertia huic ſimilis ramis & folijs eſt, ſed ſub- 3.
inde breuior, flore verò odoratiſſimo pulcher-
rimoque, ſaturato, & quodammodò puniceo
rubore nitente, Roſarum omnium præſtantiſſi-
ma, & ad medicamenta omnis fere generis vti-
liſſima.

Quarta breuior eſt, virgis bicubitalibus aut 4.
altioribus, flore eleganter quidem rubente, ſed
minus quàm tertia, & quandoque ſimplici,
quinque tantummodò foliorum; aliàs plu-
rium: aliquando etiam multiplici; odore grato
& perquam iucundo.

Quinta Roſarum hortenſis ſpecies, ramis & 5.
virgis ſilueſtrem Caninam Roſam quodam-
modò refert. Roſas profert paruas, plures ſimul
cohærentes, vt plurimum ſimplices, aliquando,
ſed raro, multiplices, odore admodum fragran-
ti ſuauiſſimas, & moſchum proximè referen-
tes; vnde & Roſæ Moſchettæ ab Hetruſcis
appellantur.

Silueſtrium ea quidem quæ Canina Roſa vulgò dicitur, & Belgio familiariſſima eſt, acu- 6.
leatis virgis, & aſperis folijs, ſatiuis ſimilis eſt; ſingulis tamen minoribus: flos ſimplex quinque
folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpuraſcens. Adnaſcitur huius virgis ali-
quando pilula quædam hirſuta, echino Caſtaneæ quaſi ſimilis, at mollis, quam Spongiolam
Roſæ nuncupant.

Huic ſimilis eſt & alia ſpecies, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ ſubrubente 7.
cortice veſtiuntur, flores pallide rubent, non in totum abſque odore: Cinamomina Roſa à
quibuſdam dicitur.

Inter ſilueſtres etiam quædam lutei coloris Roſas fert. 8.

Eſt & parua quædam humillima, virgis ſpinoſiſſimis, folijs minimis, Roſis perquam exi- 9.
guis, candidis, & ſuauiter odoratis: fructus huius niger, aliarum rubet.

Iam & ſilueſtris quædam folijs reperitur odoratis: hęc proceritate ſilueſtres omnes ſępè ſu- 10.
perat: virgas habet duras, craſſas, & lignoſas: folia ſplendentia & pulchrè virentia, odore gra-
tiſſima: Roſas verò paruulas quinquefolias, frequentiſſimè albicantes, rarò purpuraſcentes,
exigui aut nullius odoris: fructum oblongum, colore ſubrubentem, nucleo paruæ Oliuæ, &
Roſarum aliarum capitulis ſimilem, ſed minorem quàm hortenſium, in quibus lanoſi flocci
atque inter eos ſemen conditum, paruum & durum. Reperiuntur verò & circa huius tenues
virgas, rotundæ, molles, & hirſutæ ſpongiolæ, tales omnino, quales circa Caninæ Roſæ ſpinas
naſcuntur. Et totidem quidem Roſarum genera noſtra ætas adinuenit.

Sunt verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima ſuis appellata cognominibus, ſed
non omnia in Rubo, hoc eſt, ſpinoſo frutice, nata: (nam & ex Maluis flores in Roſarum cen-
ſu numerãtur) quorum quædam cum noſtris generibus conuenire, veriſimile eſt; non tamen
omnia. Genera eius, noſtri, inquit, fecere celeberrima, Præneſtinam & Campanam. Addide-
re alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſſimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei
Trachiniam minus rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus folijs. Viliſſimam
verò plurimis ſed minutiſſimis, Spineolam. Deinde paulò infra:

Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis Lychnis, non niſi in humidis locis proue-
niens, nec vnquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Gręcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſemperque

 naſcenti

naſcenti ſimilis, latiſſimis folijs. Alia funditur è caule Maluaceo, folia oleracea habens, Moſceuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Autumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes ſine odore, præter Coroneolam, & in Rubo natam.

Seruntur & plantantur Roſæ quidem mitiores & ſatiuæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis.

1. Silueſtres multis locis ſponte exeunt: & inter has quidem prima, paſſim circa ſcrobes, foſſas, ad margines agrorum & pratorum; locis humidis prouenit.

8. Lutea in Africa & Ægypto naſcitur: quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam.

9. Minima ſpinoſiſſima & aſperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Iccium portum, in arenoſis iuxta mare tumulis: tum & apud Batauos in planis ac apricis, quæ arenoſis maritimis tumulis adiacent. C. Cluſius verò & in montoſis ac editioribus nonnullis Auſtriæ locis huic ſimilem reperiri ſcribit: flore videlicet candido odorato, fructuque nigro, ſed folijs paulò maioribus.

10. Sed odorata ſilueſtris Roſa hortenſis eſt, nec vſquam in Gallia aut Belgio, quod ſciamus, ſponte exit.

Seri autem Roſa, vti Plinius ait, nec pinguibus vult, nec argilloſis, nec riguis, contenta raris, proprieque ruderatum agrum amat: omnis, locis ſiccis quàm humidis odoratior. Refert & cæli temperies; quibuſdam enim annis minùs odorata prouenit. Theophraſtus odoris colorìſque præſtantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratiſſimas Roſas, quæ apud Cyrenen naſcuntur; & proinde vnguentum iucundiſſimum illic fieri.

Naſcitur verò Roſa ex ſemine: ſed quoniam tardè perficitur, conciſo caule ſeritur. Omnis reciſione & vſtione proficit, floremque meliùs profert: relicta namque excreſcit & ſilueſcit. Sæpiùs eam transferre vtile eſt: ſic enim pulchriorem Roſam effundi affirmant: Theophraſtus & Plinius auctores.

Serendarum autem Roſarum modum Palladius oſtendit. Si indigus plantarum, ait, volueris ex paucis virgulis habere copioſa Roſaria, quaternorum digitorum ſurculos gemmantes cum geniculis ſuis debebis excidere, & in modum propaginis ſternere, & ſtercore ac rigationibus adiuuare: vbi anni ætatem compleuerint, pedis ſpatio inter ſe transferre diſiunctos, atque ita ſolum, quod huic generi deputabis, implere.

Florent Roſæ quædam citiùs, aliæ ſeriùs; omnes Maio aut initio Iunij menſis. Præcoces Cinamominæ, & aliæ quædam ſilueſtres: ſeriores ſatiuæ ſunt. Moſchettæ menſe Auguſto & Septembri florent. Theophraſtus, ſi Autumnus prolixior fuerit, Roſas etiam denuò erumpere poſſe teſtatur.

Roſa Græcis ῥόδον appellatur. Stirps verò ipſa Roſarum ῥοδωνία, quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet. Dicitur autem ῥόδον, vt Plutarchus ait, ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, quòd largum odoris effluuium emittat.

Medium floris Roſarum, lutea videlicet ſtamina & apices, ἄνθος τῶν ῥόδων, & flos Roſæ dicitur; Officinis Anthera.

Foliorum ipſius floris partes candidæ, quibus calycibus inſeruntur, ὄνυχες, & vngues appellantur.

Calyx vocatur, qui ſtamina & floris foliola complectitur ac continet.

Alabaſtri verò ſunt calycis partes lacinioſæ, conum floris priuſquam panditur complectentes; quæ quinque ſunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Roſarum à pleriſque appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicuntur capitula, in quibus ſemen gignitur, quæ ſcilicet floribus & calycibus ſubſunt.

Viburnum. Virgas ſtirpis Roſarum, Strabus Gallus in hortulo ſuo, Viburna nominat, ſic ſcribens:

Iam niſi me feſſum via longior indupediret,
Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo,
Debueram Viburna Roſa pretioſa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circumdare gemmis.

Virgilius tamen & Aurelius Nemeſianus, Viburnum fruticem aliquem ſui generis innuunt, paruum, humilem, lentum & obſequioſum. Ille quidem Ecloga prima vrbem commendans Romam:

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter Viburna Cupreſſi.

Nemeſianus verò Ecloga ſecunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,

Si modo

Si modò coniferas inter Viburna Cupreſſos,
Aut inter Pinos Corylum frondeſcere fas eſt.

In ſatiuarum Roſarum numero primam, vulgò Roſam albam; Belgæ **Witte Rooſen**: Germani **Weiſſe Roſen**: Galli *Blanche Roſe* appellant. Poteſt hæc Plinij Spineola Roſa eſſe, ſi modò Campana Roſa non eſt. 1.

Altera, quam incarnatam Roſam Italia nuncupat, Alabandicæ ſimilis eſt: Germani **Leibfärbige Roſen**. 2.

Tertia, Prouincialis Gallis dicitur: hanc Mileſiam eſſe, non temerè ſuſpicari licet. 3.

Quartam, Roſas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam fortè aut Præneſtinam dixerit. 4.

Quinta, Moſchata, ab odore, vt diximus, moſchi dicta; Damaſcenam autem & hanc nonnulli appellant: Itali *Roſam moſchettam*: Galli *Roſes muſquées ou muſcadelles*: Belgæ **Musket Rooſen**. 5.

Silueſtris Roſa, Germanis **Wilde Roſen / Heckroſen**: Brabantis **Wilde Rooſen**: Gallis *Roſes ſauuages*: Plinio lib. 8. & 25. κυνόροδος καὶ κυνόροδα eſt, id eſt, Roſa Canina: nonnullis etiam Canina ſentis. 6.

Quæ verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirſutæ pilulæ reperiuntur, Spongiolæ ſilueſtris Roſę aptiſſimè & proprijſſimè dictæ ſunt: Officinę perperàm *Bedeguar* appellarunt. Nam *Bedeguar* Arabibus Cardui ſpecies, quæ Græcis ἄκανθα λευκή, hoc eſt, Spina alba. *Officinarũ error.*

Aliæ ſilueſtres Roſæ, Cynorhodi etiam ſpecies quædam ſunt.

Earum vna, ordine ſeptima, vulgò **Canneel Rooskens**, id eſt, Cinnamomina Roſa appellatur. 7.

Octaua à colore nomen accepit, Lutea dicta. 8.

Nonam noſtri **Duyn Rooskens** vocitant, id eſt Roſam Dunenſem; ab ipſis in marino littore arenoſis tumulis, quos vulgò **Duynen** nominant. Sunt etiam qui **Pimpernelle Rooskens** nuncupant, Roſam pampinulam dixeris, à ſimilitudine nempe huius fruticis foliorum, cum folijs minoris Pampinulæ, quæ alio nomine Sanguiſorba Pimpinella vocatur. 9.

Decimam Cynorhodi ſiue Caninæ Roſæ, & quidem odoratam ſpeciem, Belgæ **Eglantier / aut Aglantier**: Galli *Englenterium*, Ruellio teſte, nominant: qui & hanc ſilueſtrem Roſam, Cynoſbaton, ſiue Canirubum eſſe ſuſpicatur. De quo Dioſcorides his verbis: κυνόσβατον, οἱ δὲ ὀξυάκανθαν καλοῦσι. θάμνος ἐστὶ βάτου πολλῷ μείζων, δενδρώδης, φύλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μυρσίνης· ἀκάνθας δὲ περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυράς· ἄνθος λευκόν· καρπὸν ἐπιμήκη, πυρῆνι ἐλαίας ἐοικότα, ἐν τῷ πεπαίνεσθαι πυρρόν, τὰ δὲ ἐντὸς ἐριώδη. Id eſt, Cynoſbatus, ſiue Canirubus, quem aliqui Oxyacantham vocant, frutex eſt Rubo longè maior, arboreſcens, folia fert latiora Myrto: ſpinas circa ramos robuſtas: florem candidum: fructum oblongum, nucleo Oliuæ ſimilem, per maturitatem fuluum, interiùs lanuginoſum. 10. *Cynosbatũ.*

Extat & Cynoſbati apud Theophraſtum huiuſcemodi deſcriptio: τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ὑπέρυθρον ἔχει, καὶ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας· ἐστὶ δὲ δένδρου καὶ θάμνου μεταξὺ καὶ παρόμοιον ταῖς ῥόαις, τὸ δὲ φύλλον ἀγλῶδες. (Exemplar vulgare ἀγνῶδες habet: ſed Athenæus ex Theophraſto ἀγλῶδες rectiùs legit,) hoc eſt; Cynoſbaton fructum ſubrubentem habet, & malo Punico ſimilem: eſt inter arborem & fruticem medium, veluti malus Punica: folium autē ſplendens. *Theophraſti locus reſtitutus.*

Cum harum deſcriptionum vtraque, non malè Englenterium ſiue Canina Roſa odorata conuenire videtur. Nam frutex eſt Rubo maior, caudices ſiue virgas habens craſſas, lignoſas, vti malus Punica, vel alia lignoſa & arboreſcens quædam ſtirps, aculeis & ſpinis duris munitas: folium eius non quidem integrum, ſed vnum aliquod ſingulare, totius folij pars, Myrti folijs latius eſt, ſuperioreque parte læue & ſplendens; fructus nucleo Oliuæ ſimilis, qui maturus, colore eſt rubente, lanoſos floccos & ſemen intus habens. Quæ omnia huius ſilueſtris & odoratæ Roſæ, cum Cynoſbato ſimilitudinem oſtendunt.

Eſt verò & alius Cynoſbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. deſcribit, quē alij Cynoſpaſton, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaſton vocant: folium habet veſtigio hominis ſimile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropaſtos dicitur. Sed huic Cynoſbato ſilueſtris odorata (ſi modò legitima & non corrupta eſt deſcriptio) nequaquam ſimilis eſt, veluti neque Cappari, nec Smilaci aſperæ, quarum vtraque etiam Cynoſbatos à nonnullis appellatur. *Plinij locus emendatus.*

Sed ad Roſas reuertamur; quarum florum foliola quia ex diuerſis partibus conſtant, diſſimiles etiam facultates obtinent. Inſunt etenim eis terreſtres quædam & adſtringentes, aliæ humidæ & aqueę, nonnullę ſpirituoſæ & aëreæ partes; quę tamen in ſingulis non ſimiliter ſe habent. In vno ſiquidem genere hæ, in alio illæ excellunt. Prędominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tamen temperiei medię, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

Superant humidę, aëreę, & ſpirituoſę partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damaſce-

Damaſcenis ſiue Moſcatis. Ex tribus his liquor ea de cauſſa elicitur gratiſſimi ac ſuauiſſimi odoris, qui ferè ex alijs Roſis inodorus eſt.

Vtilis autem Roſarum hæc ſtillatitia aqua, cùm ad cordis roborationem & ſpirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari poſtulant: tragematis, placentis, condimentis, & alijs quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, ſaporis gratiam confert, oculorum calidos dolores mitigat, ſomnum conciliat: quem & ipſæ virentes Roſæ, odore ſuo ſuaui prouocant.

Succus harum Roſarum, pręſertim dilutè rubentium, aluum lenit & ſubducit: efficaciſſimus earum quas Damaſcenas vocant: proximus dilutè rubentium, quarum frequẽtior vſus.

Idem præſtat earumdem dilutum, & quod ex eo coquitur Droſatum ſiue Serapium; Officinæ Syrupum Roſatum ſolutiuum nuncupant, quòd ex infuſo ſiue diluto apparari debet, in quo pluries harum Roſarum virentium folia multa macerata ſunt.

Ad leniendam autem ſiue ſubducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiore aut opus non eſt, aut vti non expedit. Nam pręter ea quę in inteſtinis hęrent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitoſa & ſubinde billioſa, alia non educit, ſi non alijs quibuſdam potentioribus medicamentis permiſceatur.

Humectat autem & refrigerat Serapium iſtud, ideò etiam febrium ardentium calores nimios ſedat, & viſcerum inflammationes mitigat, ſitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parùm vtile, nam eum laxiorem debilioremque relinquit.

Simile poſſunt & folia harum Roſarum ſacharo condîta, præſertim ſi manibus tantummodò contrita, ac diligenter cum ſacharo permixta, igni admota incaleſcant potiùs quàm decoquantur.

In rubentibus Roſis, quæ paſſim ſunt vulgares, & alijs ſaturatæ purpuræ, quas Prouinciales appellant, plus eſt terreæ ſubſtantiæ, & reſiccantis adſtringentiſq; facultatis, non tamen abſq; humido quodam permixto; quod quidem ipſis adhuc virentibus ineſt: in reſiccatis verò deperditum eſt. Succus hac de cauſſa, & dilutum earum, ad aluum ſubducendam quoque facit; minùs tamen quàm aliarum prædictarum.

Reſiccatæ autem hæ Roſæ, humiditate iam abſumpta, adſtringunt & reſiccant: refrigerant quoque, ſed minùs quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori & palpitationi eius ſuccurrunt: hepar, renes, & alia viſcera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum ſiccant & corroborant: fluorem muliebrem & ſuperfluam menſtruorum purgationem compeſcunt; ſanguinis vndequaque eruptiones ſiſtunt: ſudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam conſtringunt: antidotis omnibus vtiliter admiſcentur, & alijs quoque medicamentis, ſiue foris adhibendis, ſiue intra corpus aſſumendis, quibus adſtringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

Quod ex ipſis fit Rhodomeli, vulneribus, vlceribus, eruptionibus, ac in vniuerſum omnibus, quæ abſtergi & reſiccari poſtulant, longè vtiliſſimum eſt.

Oleum calores omnes ſedat, & inflammationes prohibet; aut iam incipientes mitigat.

Flores Roſarum, lutea videlicet ſtamina & apices, reſiccant ſimiliter & adſtringunt, & potentiùs quidem, quàm ipſarum Roſarum foliola. Idem poſſunt calyces & alabaſtri: ſed cùm his omnibus odor deſit, minùs vtilia ſunt, humanæque naturæ minùs amica.

Capita Roſarum, Plinio auctore, ſanguinem etiam & ventrem ſiſtunt: vngues epiphoris ſalubres ſunt.

Radix ſilueſtris Roſæ ad morſum canis rabidi vnicum remedium, oraculo repertum: vti idem lib. 8. cap. 41. ſcribit.

Spongiolæ, quæ in medijs eius ſpinis naſcitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib. 25. cap. 2.

Fuchſius Spongiolas & capitula ſilueſtris Roſæ contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat, ſi in puluerem trita exhibeantur. Prodeſſe autem poſſunt non vt Diuretica, aut calculum atterentia; ſed veluti alia quædam adſtringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculoſis non rarò vtiliora ſunt, quàm multa, præſertim potenter, Diuretica. Nam talium Diureticorum frequentiore aut nimio vſu, & renes multum debilitari, & ſæpè ſupercalefieri contingit, & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli, ſed copioſiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in ſanguine tenue, aqueum & ſeroſum eſt, ſegregant: quod verò craſſius, cogunt, ac indurari Diuretica fortiora faciunt: & ſimiliter etiam alia minùs potentia, frequentiore vſu: vt Galenus de ſimpl. med. facult. lib. 5.

De Ciſto. CAP. XXIX.

Ciſtus.

Ciſtus cum hypociſtide.

ROSARVM ſpecies & Ciſtus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; Marem & Feminam; præter tertium Ledum dictum.

Vterque frutex eſt lignoſus, multis alis ramoſus; ſed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis tenuibus: folia eis frequenter ſunt lata, aliquantulùm rugoſa & lanuginoſa, propemodum ſubalbicantia, hortenſis alterius Saluiæ folijs modo quodam ſimilia: flores in ſummo virgularum, veluti paruæ ſilueſtres Roſæ, fugaces tamen & citò pereuntes; colore Mari quidem, in cæruleo pænè ſubrubentes, aut purpurei: Feminæ verò candidi: capitula inde rotundiuſcula, in quibus ſemen paruum: radices lignoſæ, fiſſæ, in diuerſa tendentes.

Exit ſubinde ſub ipſo frutice ad radices, Limodori quoddam genus, craſſum, pingue, carnoſum, ſucco plenum, ſine folijs, ex multis veluti Hyoſcyami vtriculis, aut mali Punicæ cytinis totum conſtans: colore in vno genere πυῤῥῷ ſiue ruffo: in altero candido: in quodam etiam χλωρῷ, ſiue virente, aut herbaceo: vt Dioſcorides ait. *Hypociſtis.*

Naſcitur Ciſtus in Italia, Hiſpania, Narbonenſi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europæ prouincijs, aridis & ſaxoſis locis: & in vna quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus; alibi candidioribus mollioribuſque; in pleriſque minùs candidis, minuſque piloſis; in nonnullis longioribus, anguſtioribus, in quibuſdam rotundioribus aut minoribus. Mutationem enim haud exiguam, pro regionum diuerſitate Ciſtus recipit.

In calidis regionibus Aprili ac Maio floret: ſemen Auguſto & Septembri maturitatem aſſequitur. In hortis Belgij ſeriùs florem eius conſpici datur.

Κίστον ἢ κίσθον Græci appellant, nonnulli κίσσαρον, alij κίσθαρον: Latinis ſimiliter Ciſtus, & Roſa ſiluatica dicitur: à quibuſdam etiam Roſa Canina, vt Scribonius Largus refert: ab Hiſpanis *Eſtepa*: à Luſitanus *Roſella.*

E radicibus exiens Limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quoniam ſub Ciſto proueniat: à nonnullis ῥόβηθρον, aut ὀρόβηθρον: ab alijs κύτινος, inter quos Paulus eſt Ægineta; qui etiam non illud, quod Ciſto ſubnaſcitur, ſed huius ſuccum Hypochiſtida appellat: vnde manaſſe poteſt Hypoquiſtidos vox, qua Officinæ ſuccum hunc barbarè nominant. *Hypociſtis.*

Facultate porrò Ciſtus, vt Galenus ait, non inſtrenuè deſiccat, ſecundi propemodum ordinis

ordinis reſiccantium : adeò verò frigidus eſt, vt tepidi caloris ſit particeps. Folia & prima germina trita tantum deſiccant adſtringuntque, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis ſunt, vt Galenus ait, efficaces; adeò vt cum vino poti dyſenterias, ventris imbecillitates, fluxuſq; ac humiditates ſanent: cataplaſmatis modo impoſita, putredinoſa ipſorum vlcerum iuuant. Dioſcorides νομὰς, id eſt, vlcera depaſcentia cohibere, & cum cerato ambuſtis, veteribuſque vlceribus mederi tradit.

Hypociſtis multò magis adſtrictoria eſt: efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cœliacos, dyſentericoſque labores. Quin ſi partem roborare conſilium ſit, quæ videlicet pluſculo humore exoluta fuerit, robur ac firmitatem illi non ſegniter addit. Sic ſanè ſtomachicis, hepaticiſque epithematis admiſcetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

De Ciſto Ledo, & Ladano. CAP. XXX.

Ciſtus Ledon.

Ladanum.

CISTVS Ledon frutex eſt paruus, Ciſto aſſimilis, ſed folijs longioribus, nigrioribus, & tactu glutinoſis: flores parui albicantes, exiguis Roſis perſimiles: vna tamen eius ſpecies maiores habet, quorum ſingula foliola nigricans exornat macula, floribus gratiam ac decorem adferens.

Contrahunt folia pingue quoddam reſinoſum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioſcorides ait, vernali; ſed vt Petrus Bellonius, αὐτόπτης, in medijs æſtatis & Canicularium dierum ardentiſſimis feruoribus; quod non abſque ſingulari cura & diligentia, nec minore induſtria, ab ipſis ſtirpibus noſtra ætate colligitur, non, vt in fabulis eſt veterum, ex caprarum aut hircorum barbis villiſve depectitur: collectum colatur, & in maſſas formatum in medicinæ vſus reconditur.

In Creta inſula, eodem Bellonio teſte, paſſim locis incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore: tum & in compluribus Hiſpaniæ locis apricis. Variat verò & huius non minùs, quàm Ciſti, foliorum & forma & magnitudo, ac ipſius etiam ſtirpis, pro locorum ac regionum diuerſitate: vt videre eſt in C. Cluſij diligentiſſimis obſeruationibus, in quibus diuerſas ac differentes Ciſti ac Ledi ſpecies oſtendit.

Λῆδον καὶ λάδον ipſe frutex dicitur, & Ciſti ſpecies eſt. Pingue verò quod ex folijs colligitur, λάδανον καὶ λήδανον: Latini Græcas voces ſeruant: Officinæ corruptè Lapdanum enuntiant. Maximè probatur Dioſcoridi odoratum, ὑπόχλωρον, ſiue ſubuiride, facile molleſcens, pingue, non arenoſum, nec citò fragile, ſed reſinoſum.

Primo exceſſu completo Ladanum calidum eſt, Galenus inquit, habens etiam adſtrictionis paululum: ad hæc ſubſtantia tenui, ac proinde emolliens, pariterque moderatè digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non eſt, ſi peculiariter ad vteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adſtrictionis obtinet: quocircà etiam defluentes capillos retinet. Nam quidquid ad radices eorum praui humoris reſederit, id omne abſumit; tum meatus, quibus infixi ſunt, contrahit.

Vim habet Ladanum, Dioſcorides ait, adſtringentem, calfacientem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, Myrrha, & oleo Myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium doloribus cum hydromelite aut roſaceo infuſum: ſuffitu ſecundas eijcit: duritias vteri peſſis immixtum curat. Medicamentis dolorem ſopientibus, aduerſus tuſſim facientibus, & malagmatis vtiliter admiſcetur. Aluum ſiſtit, cum vino vetere potum: & vrinam cit.

De

De Flore Solis. CAP. XXXI.

Flos Solis.

REPERITVR porrò Ciſto ac Ledo ſimilis quædam, ſed multò minor ſtirps, ſubinde, niſi pedamentis quibuſdam fulciatur, quaſi repens: cauliculi ei ſunt numeroſi, tenues, & graciles: folia oblonga, Ledi ac Ciſti minora, carnoſa, leniter hirſuta, quibus lentus ineſt ſuccus: flores exigui, veluti paruulæ quædam Roſæ, ſed minores, pares forma & magnitudine Argentinæ ſiue Potentillæ dictæ floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignoſæ, ruffeſcentes. *Flos Solis.*

Aſperis, ſiccis & apricis, tam campeſtribus quàm montanis locis, ac non modò apud Italos aut Hiſpanos, verùm & apud Germanos, vbi cęlum rigentius, naſcitur: & modò maioribus, aliàs paulò minoribus, ſubinde virentioribus foliolis reperitur.

Apud Germanos & Belgas æſtiuis menſibus florem producit: ſemen poſteà perficitur.

Tragus Germanicè Heidenisop & Feldisop appellat: plerique Latinè Gratiam Dei. Eſt tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

Plinius Helianthen tradit, in Temiſcyra regione, & Ciliciæ montibus prouenire maritimis, folio Myrti. Hæc cum adipe leonino decocta, addito Croco & Palmeo vino perungi Magos, & Perſarum Reges, vt fiat corpus aſpectu iucundum: ideò eamdem Heliocalliden nominari. Quæ ſi eadem cum iſto Solis flore ſit, an diuerſa, nemo facilè in tanta Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum ſiue Solis florem, à quibuſdam Panaces Chironium exiſtimari refert: verùm cum eo ſimilitudinis habet nihil. *Helianthe.*

Vulnera autem, eodem auctore, glutinat: ſanguinem manantem ſiſtit: ad cruenta ſputa, dyſenteriam, menſium redundantiam vtilis: oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione ſanat: in ſumma, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quæ ſatis oſtendunt, cum Ciſto ac Ledo non modò forma, ſed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Ciſti & Ledi ſilueſtrem quamdam ſpeciem eſſe.

De Pæonia. CAP. XXXII.

PÆONIÆ tres ſunt: Maſcula vna, Feminæ duæ.

Maſculæ Pæoniæ caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commiſſa, nucis Iuglandis folijs fere ſimilia, niſi quòd Iuglandis ex ſeptem aut nouem particularibus, ſimul ad vnum neruum aut ῥάχιν cohęrentibus conſtent; Pæoniæ verò ex quinq; ſolùm, & ſubinde ex tribus tantùm committantur: flores in ſummo caulium veluti magnę Roſæ in purpura modò intenſiùs, aliàs dilutiùs rubent; ſtaminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: ſiliquæ foris lanuginoſæ, quæ per maturitatem ſponte dehiſcunt: ſemen in his nigrum, rotundum, Ochri fere magnitudine, & grana quædam coccineo colore ſplendentia: radices ſubſunt longæ, craſſæ, altè deſcendentes, ſubinde bifidæ aut trifidæ, intus candidæ & odoratæ. 1.

Prioris Feminæ caules parùm aut nihil rubent: folia incondita, Hipposelini (quod à Theophraſto Smyrnion appellatur) ferè modo laciniata, & ſingularia anguſtiora quàm Maris, ſuperna parte virentiora, inferiore albicantiora: flores vt maſculæ Pęonię, colore aliàs pulchrè, aliàs dilutè rubentes: ſemen, in ſiliquis Amygdalis ſimilibus, etiam ſimile: radices verò differentes & aliæ: non etenim huic eſt radix, ſed ab vno capite multæ deſcendunt glanduloſæ radices, veri Aſphodeli radicum æmulę, ſed multò craſſiores & longiores, à quibus ſæpè aliæ duæ aut tres procedunt, eiuſdem omnino formæ. 2.

Pæonia mas. Pæonia femina prior.

Huius verò & ſpecies quædam reperitur, adeò multiplicatis folijs, vt vnius floris ſupra ducenta foliola numerari contingat.

Altera Femina caules habet & folia ſimilia, folia tamen minùs incondita, & in virore candidiora, auerſaque parte etiam albidiora: flores minores, crebrò dilutiùs rubentes: radices quoque glanduloſas, ſed ſingulas multò longiores ac tenuiores. Hanc Plinius pro Mare habuiſſe videtur lib. XXVII. cap. X. Femina, inquit, exiſtimatur, cuius radicibus ſeu balani longiores, circa octo aut ſex adhęrent: Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaque. Poſſet verò & hæc Pæoniæ feminæ ſpecies altera, Dioſcoridis quoq; maſcula exiſtimari, ſi non folium Mari nucis Iuglandis, & radicem vnicam eſſe ſcripſiſſet. Nam Mari ſuo talem ferè radicem tribuit, qualis eſt tertię Pęonię, vna aliqua, ab ipſis radicibus, quę pluribus ſingularibus conſtant, auulſa. Sed tamen ex eo quod Pæoniæ mari, folia βασιλικῇ καρύᾳ, id eſt, nuci Regiæ ſimilia eſſe prodiderit, & radicem vnam numero ſingulari, non ſeptem aut octo, vti Feminam habere ait, oſtendit ſe non hanc tertiam, ſed primam, Marem appellauiſſe: quæ nempe nucis Iuglandis ſiue Regię habet folia, & radice eſt vnica. Plinius etiam Feminæ folia Myrrham redolere ait; ſed ſuſpicio euidens eſt, ἀντὶ τοῦ σμυρνίου, σμύρναν eum legiſſe, aut pro σμυρνίῳ, Myrrham parum rectè reddidiſſe.

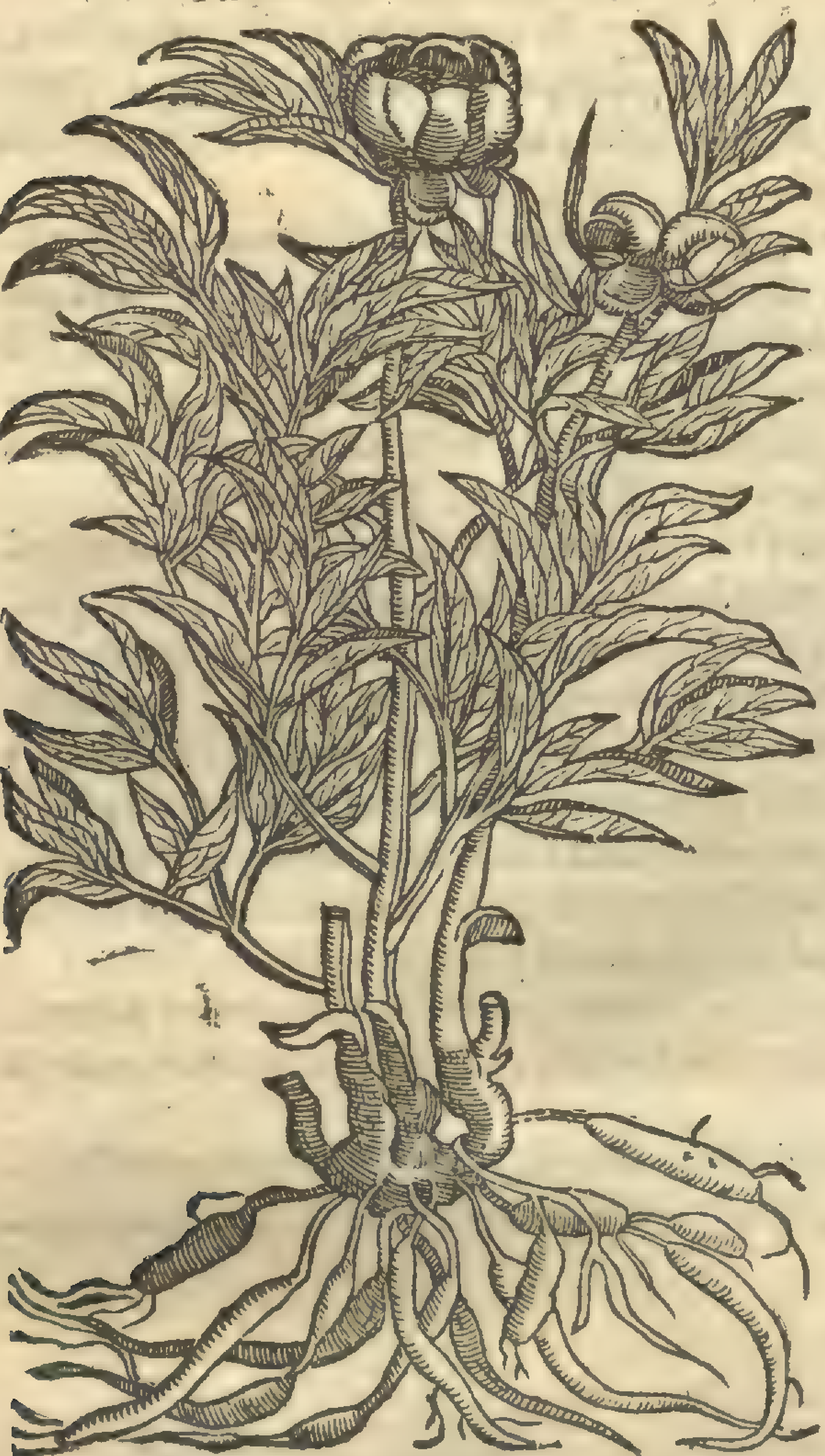
Plinij oſcitantia.

Naſcitur Pæonia, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, in altis & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis montibus, & alio loco in ſiluis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Geſnerus in Generoſo dicto Heluetiæ monte reperiri audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatiſſima quidem, Femina prior; altera deinde: Maſcula rariſſima eſt. Florent omnes menſe Maio: ſemen Iulio ad maturitatem peruenit.

Græcis παιονία καὶ γλυκυσίδη: & à nonnullis πεντόβοϱον; Latinis ſimiliter, Pæonia & Dulciſida dicitur. Officinis Pionia, Germanis Peonien blumen/ Peonien roſen/ Gichtwurtz/ Königblum/ Pfingſtroſen: Belgis ferè Pioenen: Flandris tamen Maſtbloemen: Gallis, *Piuoine*: Hiſpanis, *Roſa del monte*: Italis *Peonia*.

Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur: vt ſunt, ὀϱόβελιον, ὀϱόβαξ, αἱμάγωγον, παισαίδη, μηνογένειον, μήνιον, πανθικέϱατος, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόνιον, σελήνιον, σεληνόγονον, διχομήνιον: Roſa Fatuina, herba

Pæonia femina altera.

Pæoniæ feminæ multiplex flos.

Caſta. Menogenion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion, ἀπὸ τῆς μήνης, ϗ σελήνης nomina deriuantur; quarum vtraque vox Latinis Lunam ſignificat. Lunaris verò ſiue Lunaria Pæonia appellari poteſt, quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxilietur. Idæi dactyli appellatio Feminæ conuenit, cuius glanduloſæ radices dactylos Idæos referunt. Sunt autem Idæi dactyli, gemmæ quædam forma humani *Idæi dactyli.* pollicis, in Creta inſula naſcentes. Aglaophotis, id eſt, lucide ſplendens, Pæonia dicitur, à granis cocci colore ſplendentibus.

Aglaophotides autem duæ, apud Ælianum lib. 14. deſcriptæ reperiuntur: vna Marina, *Aglaophotis.* cap. 24. altera Terreſtris, cap. 27.

Marina, Fuci ſpecies eſt, quæ in profundis naſcitur petris, magnitudine Myricæ, fructu 1. Papaueris, qui æſtiuo Solſtitio dehiſcens, noctu igneum quemdam, & veluti ſcintillantem ſplendorem emittit.

Terreſtrem, quæ alio nomine Cynoſpaſtus dicitur, per diem ait inter ceteras herbas deliteſcere, nec vllo modo agnoſci; nocte verò ſtellæ inſtar lucentem, & igneo ſplendore coruſcantem, facilè in conſpectum venire.

Et hæc quidem terreſtris Aglaophotis ſiue Cynoſpaſtus, Pæonia eſt; Pæoniæ enim grana 2. rubentia, Apuleius ait, noctu lucere tamquam lucernam: & plurimùm noctu à paſtoribus inueniri ac colligi: Pręcipi etiam vt Pęonia noctu colligatur, Theophraſtus & Plinius referunt. Quæ de Aglaophotide Ælianus quoque affirmat.

Appellatur verò terreſtris hæc Aglaophotis à Ioſepho belli Iudaici ſcriptore, lib. 7. cap. 25. Baaras, à loco in quo reperitur. Quod, conferenti ea quæ de Aglaophotide terreſtri, ſiue Cynoſpaſto, Ælianus ſcribit, cum ijs quæ de Baara Ioſephus, fit manifeſtum. Cynoſpaſtum etenim Ælianus ait non abſque periculo euelli, & eum, qui primùm eius naturæ imperitus eam attigit, famam eſſe perijſſe: itaque ſignum ad eius radices noctu defigendum, canem verò ad alligandum famelicum qui nidore obiectarum aſſatarum carnium motus ad eas impetu facto, radicitus eam eruat. Ita etiam Ioſephus Baaram tradit circa veſperam veluti iubare fulgere, accedentibus & euellere cupientibus facilem non eſſe; ſed vel vrinam muliebrem, aut menſtruum ſanguinem ſuper eam fundendum, aut circumfodiendam, & ad eam canem religandum, atque ita demum euelli poſſe.

Vaniſſima autem hæc ſunt omnia:nullo etenim negotio, & citra omne periculum, quauis diei & noctis hora Pæoniæ radix colligi & euelli poteſt. Qua de cauſſa & ſimiliter vana ſunt, quæ Theophraſtus & Plinius de Pæonia tradi ferunt: præcipi videlicet, vt noctu colligatur. nam ſi interdiu quis fructum legat, à Pico Martio viſus, oculis periclitaturum: ſi verò radicem ſecet, periculum eſſe ne ſedes procidat.

Mirum autem videri non debet, huiuſmodi nugas & vaniſſimas ſuperſtitiones, ac impijſſimas cærimonias ſubinde in antiquiſſimorum Auctorum libris reſperſas reperiri: fuerunt enim multa illorum ſæculis, magna vanitate, ad oſtentationem, vt Plinius verè teſtatur, ab Ægyptijs & alijs præſtigiatoribus efficta: quorum ſectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præſtigiaturas ac mendacia in materiam medicam inuexiſſe: à cuius lectione, ea de cauſſa, & aliorum ſimiliter mendacium, abſtinendum præcipit.

Porrò Pæoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adſtringit: acrimoniæ cuiuſdam ſubamaræ quoque particeps: temperamentum haud inſigniter calidum obtinet, pauxillo ſymmetro calidius: exſiccatoria autem eſt & ſubtilium partium. Feminis à partu non purgatis, ſicca, Dioſcorides inquit, datur: menſes cit, Amygdalæ quantitate pota: in mulſa, Galenus addit. Prodeſt auriginoſis, renes & veſicam dolentibus: obſtructum hepar & renes expurgat: ventris dolores ſedat, & fluxiones ſiſtit, in vino decocta & bibita. Recentem pueris ex collo ſuſpenſam, aduerſus Comitialem morbum efficacem eſſe, à Galeno certo & euidenti experimento compertum eſt. Eſtur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Præfertur ad hæc maſculæ Pæoniæ radix.

Rubra grana 10. aut 12. pota in vino auſtero, nigro, fluxum rubrum muliebrem ſiſtunt: ſtomachicis qui roſiones ſentiunt, eſa proſunt: à pueris comeſta, aut in potu ſumpta, calculi initia excutiunt.

Nigra grana, ipſa videlicet ſemina, 15. numero in potu ſumpta, opitulantur ſuppreſſionibus nocturnis, quas ἐφιάλτας nominant; vterique ſtrangulationibus & doloribus. Vtraque auxiliantur à ſerpente percuſſis, Plinio auctore.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ LIBER SECVNDVS.

DE FLORIBVS EX BVLBIS.

PRÆFATIO.

Ex bulbis prodeuntes flores nunc ordine ſuccedunt. Inter bulbos autem edules & veſcendo nonnulli ſunt; vt Allium, Cepe, Porrum, & ſi qui ſunt ipſis ſimiles: de quibus alibi, in olerum videlicet hiſtoria agendum reſtat. Hoc loco de ÿs bulbis, quorum ſpecioſi ac elegantes flores, & in hortis, & in coronis gratiam conſecuti ſunt, ſcribēdum. Horum autem pleriq; odorati, alÿ abſq; odore.

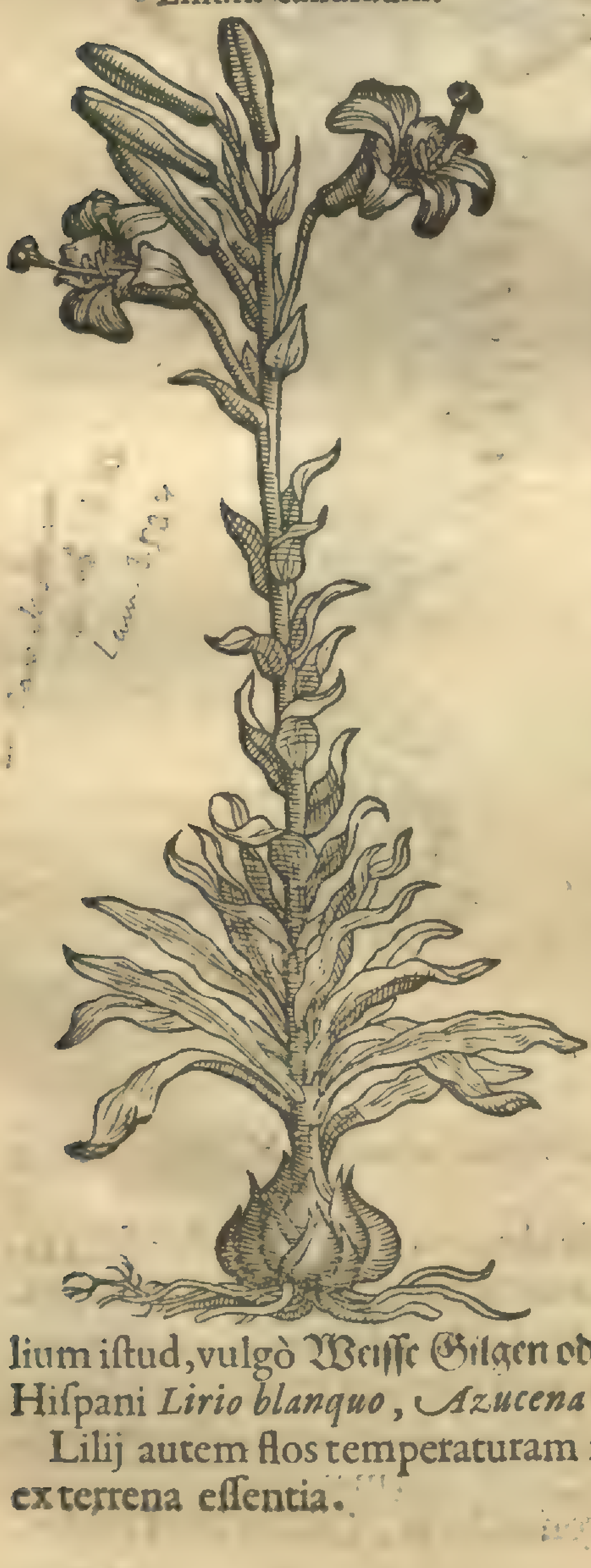
Differunt verò & forma & colore. Narciſſus & Lilium forma multùm diſsident. Lilia alba à purpureis, ac aliis colore diuerſa. Reperitur & in ipſis bulbis diſcrimen: quidam ſolidi, tunicis conſtant: alÿ ſquamis, aut nucleis; vt Liliorum.

Durabiles autem omnes bulbi, nec facilè aut citò ex terra eruti inareſcunt: idcircò & commodè transferri queunt, ſi, quando ſemen perfecerint, transferantur. Cauſſa huius lentus eorum ſuccus, quo omnes bulbi redundant: qui non facilè abſumitur nec reſiccatur, ſed tenaciùs hæret.

DE LILIO CANDIDO.

CAPVT PRIMVM.

Lilium candidum.

CANDIDO ſiue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vſu reliquis præſtat, folia ſunt oblonga, lata, carnoſa, læuia, in herbaceo & diluto virore ſplendentia: caules duobus cubitis altiores, multis folijs ſenſim attenuatis comoſi, qui inter folia exeunt: flores ad ſummum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab anguſtijs in latitudinem ſe laxantes, calathi forma, ſenis conſtantes foliolis, oblongis, extrinſecus ſtriatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulboſa, nucleis conſtans, & ex multis ſimul vnitis compoſita, ſucco lento & glutinoſo plena, quo & folia & caules redundant.

Seruntur Lilia paſſim in hortis. In Syria autem & Piſidia Pamphyliæ, vnguentis efficaciſſima naſci, Dioſcorides inquit.

Floret apud Germanos, Italos, Hiſpanos, Belgas, Gallos, & alibi Lilium Iunio menſe: Auguſto folia exeunt, tota hieme virentia: Vere caulis erumpit.

Stirps Liliorum à Græcis *κρινωνία* dicitur: flos verò *κρίνον* & *λείριον* (eſt tamen & Narciſſus *λείριον*) à nonnullis *καλλείριον* & *κρινάνθεμον*: à Latinis Lilium & Roſa Iunonis.

Appellatur autem Roſa Iunonis, quòd ex lacte eius in terram delapſo natum feratur. Fingunt ſiquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcumena Iupiter ſuſtulerat, admotum fuiſſe dormientis Iunonis vberibus, & poſt ſuctum lac copioſum effluxiſſe, & vna eius parte cælum perfuſum, alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata, inde verò Lacteum apparere in cælo circulum. Germani Lilium iſtud, vulgò Weiſſe Gilgen oder Weiſſe Lilien appellant. Belgæ Witte Lelien: Itali *Giglio:* Hiſpani *Lirio blanquo*, *Azucena blanqua:* Galli *Lys blanc.*

Lilij autem flos temperaturam miſtam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia.

 Radix

Radix foliaque per ſe trita, deſiccant & abſtergunt, ac moderatè digerunt.

Folia herbæ, Dioſcorides ait, impoſita, auxiliantur à ſerpentibus ictis: eadem feruefacta, ambuſtis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.

Succus melle & aceto mixtus, in æneo vaſe coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus vulneribus vtile.

Radix toſta, & cum roſaceo trita, ambuſta ſanat, vterum mollit, menſes mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes ſanat; vitiligines & lepras expurgat; furfures & manantia capitis vlcera abſtergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & Hyoſcyami folijs, ac farina triticea trita, teſtium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquuntur, triduoque non ſoluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos aduſtis reddunt. E mulſo potæ, inutilem ſanguinem cum aluo trahunt: Lieni, & ruptis, & vulſis proſunt.

Recentiores Lilij radices coctas, cataplaſmatis ſumma cum vtilitate admiſcent, abſceſſus maturantibus & ad ſuppurationem perducentibus. Eædem etiam in oris collutionibus ad idem facientibus vtiliter decoquuntur: nam omnes abſceſſus maturant, & ſuppurari faciunt, & dolorem ſimul ſedant.

Semen, Dioſcorides ait, potum, ſerpentium morſibus aduerſatur. Cataplaſma ex ſemine & folijs, eryſipelatis imponitur.

Fit ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Suſinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimque ad vteri durities vtile.

De Lilijs purpureis, Hyacintho ſcripto, & Comoſandalo. CAP. II.

Lilium purpureum maius.

Lilium purpureum minus.

PVRPVREORVM Liliorum tria genera ſunt: Maius vnum; alterum Minus: tertium Bulbiferum.

1. Maiori purpureo Lilio, caules ſunt proceri, longi, ſubinde altiores quàm Lilij albi: folia tamen nigriora & anguſtiora, circa caulem multa, ſed ante eius exortum è radicibus nulla: flores ſummo caule copioſi, 10. 12. aut plures, ad vſque 18. & 20. ac vltrà, ſupra inuicem incerto ordine digeſti, Lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinãte; multis exiguis nigris quaſi punctulis, litterarum quarumdam veluti rudimentis, reſperſi: radices, bulbi magni ſunt, ex multis quoque nucleis, vt Lilij candidi, ſed maiores.

In Italia, in aruis inter ſegetes; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium iſtud, Matthiolo

Lilium purpureum tertium.

thiolo teſte, emicat. Belgæ in hortis ſerunt.

Floret paulò ante candidum Lilium; poſt purpureum Minus, vnà cum Roſis.

Matthiolus Lilium ſilueſtre in Italia appellari, & Hemerocallida eſſe ait. Sed ἡμεροκαλλὶς, vt auctor Dioſcorides, in ſingulis apophyſibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἰσχυρῶς ὠχρὸν, id eſt, valde luteum. Ἀπόφυσεις autem ſiue ἀποφύαι, ramulares adnaſcentiæ, ſiue appendices dicuntur. Ochrę color, melino ſimilis & citrino, à malo Citrio nomen habenti: Lilium autem iſtud ramulares adnaſcentias nullas habet; & flores in caule non modò tres aut quatuor, ſed non rarò 18. aut 20. aut plures; ſubinde ad 50. aut 60. vſque, ac coloris non lutei, ſed purpurei crocei. Quibus de cauſſis non quidem Hemerocallis, ſed Lilium illud eſſe apparet, quod capite de Lilio, πόρφυρον, ſiue purpureum, reperiri, ex relatu Dioſcorides ſcribit; quodq; Rubens Plinius, & Græci, eo auctore, κρίνον vocant, florem verò Cynorhodon: & laudatiſſimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide, quartum locum in Italia naſcens. Niſi fortaſſis duæ Hemerocallides flores ſint: vna quidem apophyſes habens, alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Lilium iſtud Hemerocallis fuerit, & præſertim πορφυρανθὲς: qua appellatione Hemerocallida etiam dictam inter nothas voces reperitur. Sed veriſimile eſt Hemerocallida non eſſe; eſt enim & Hemerocallis quædam flore purpureo, cui πορφυρανθὲς nomen propriè conuenit.

Alterum & minus purpureum Lilium, caule eſt multo breuiore, cubitali videlicet tantùm aut minore: folijs ſimiliter nigricantibus & anguſtioribus ac minoribus: flores è ſummo caulis pariter erumpunt, ſinguli tamen ſuis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus inſidentes; coloris quoque purpurei crocei, notulis ſimiliter quibuſdam nigris & perquam exiguis ornati; Lilij etiam diuiſura, ſed paulò minores: pro radicibus & minores bulbi ſunt, infra ſupraque quos fibræ adhærent. 2.

Vnà cum alijs Lilijs apud Germanos, Belgas, & alibi colitur in hortis.

Floret ſub finem Maij, reliqua Lilia antecedens.

Lilium etiam eſt purpureum, & κρίνον πόρφυρον, quod ad differentiam pręcedentis, Minus cognominatur.

Tertium huius generis purpureum Lilium procerius eſt Minore, humilius verò Maiore: flores paulò quàm Minoris rubicundiores: huic è ſinu foliorum, & quandoque in ipſis florum pediculis parui naſcuntur bulbi, qui terræ commiſſi adoleſcunt, & tertio aut quarto anno flores proferunt: bulbis autem radicum, folijs, ac floribus nigris notulis inſcriptis, ſuperioribus duobus ſimile.

Et iſtud Lilij genus in montium conuallibus alicubi reperitur: Germanis verò ac Belgis hortenſe eſt.

Adeò autem in lætis & apricis hortis Lilium iſtud luxuriat, vt non tantùm è foliorum ſinubus multos bulbulos, ſed & à florum pediculis etiam quoſdam promat; ac flores non modò plures, verùm etiam multiplices, vel etiam in apophyſibus proferat. Quæ tamen facere deſinit, in aridius ſolum, vel minùs patentem locum iterùm tranſlatum. Quam etiam ob cauſſam, quæ ex cæli conditione, aut ſoli fecunditate, quandoque in ſtirpibus mutationes accidunt, ſpecie differentes ea propter haudquaquam eas reddunt.

Flores huius poſt Minoris, ante verò Maioris apparent: vt enim altitudine medium, ita quoque medio tempore floriferum.

Inter purpurea Lilia referendum: ab exiguis autem quos profert bulbis, Bulbiferi cognomen accepit.

Ouidius lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho ado- *Hyacinthus.*

adoleſcente, ex cuius ſanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens perijſſet, cui Apollinem gemitus ſui notas & literas inſcripſiſſe ait, ſic ſcribens:

Ecce cruor, qui fuſus humo ſignauerat herbas,
Deſinit eſſe cruor, Tyrioq́; nitentior oſtro
Flos oritur, formamq́; capit, quam Lilia, ſi non
Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.
Non ſatis hoc Phœbo eſt, (is enim fuit auctor honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtaq́; litera ducta eſt.

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, Eidyllio 19.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα καὶ πλέον αἶ αἶ
Λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

Meminit & huius Virgilius Bucolicôn Ecloga tertia:

Et me Phœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me
Munera ſunt, Lauri & ſuaue rubens Hyacinthus.

Similiter & Nemeſianus Bucolicôn Ecloga ſecunda:

Te ſine me, miſero mihi Lilia nigra videntur
Pallenteſq́; Roſæ, nec dulcè rubens Hyacinthus.
At ſi tu venias, & candida Lilia fient,
Purpureæq́; Roſæ, & dulcè rubens Hyacinthus.

Dicitur autem rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color ſiquidem florum rubens, ſubinde nominatur purpureus. Exiſtimatur verò & iſte Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis inſtar rubeat: vti enim ærugo æris, ſic ferri corruptela ferrugo eſſe creditur; quæ à ſubrubente colore rubigo dicitur. Et quidem in hac opinione non pauci

Ferrugineus color. ſunt, qui ferrugineum colorem à rubigine (quam ferruginem eſſe cenſent) dictam velint. Sed non omnibus hęc ſententia probatur; quibus ferrugineus non alius eſſe videtur, quàm ad cæruleum accedens: ferrum nempe quem contrahit, poſteaquam ab igne candefactum fuerit. Relinquitur etenim tunc in generoſiſſimo ac duriſſimo ferro color cæruleo proximus: à ferro ferrugineus appellatus. Nituntur hi auctoritate Virgilij, qui vno loco, Æneidos VI. Ferrugineam Charontis cymbam deſcribit, & eamdem mox cæruleam nominat:

Ipſe ratem conto ſubigit veliſq́; miniſtrat,
Et ferruginea ſubuectat corpora cymba.

Deinde paulò pòſt: *Cæruleam aduertit puppim, ripæq́; propinquat.*

Facit huc quoque, quòd vno loco Arcentis filium, in armis clarum, referat ferrugine Ibera: alibi verò arma Oceani coloris oſtendat, qui cæruleus apparet: vt Æneid. VIII.

—— chlamyde & pictis conſpectus in armis,
Qualis vbi Oceani perfuſus Lucifer vnda.

Et Æneidos IX. *Stabat in egregiis Arcentis filius armis,*
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera.

Confirmat verò & horum ſententiam non parum Claudianus, qui Violas ferrugine dulci pictas ſcribit; lib. II. de raptu Proſerpinæ:

Sanguineo ſplendore Roſas: Vaccinia nigro
Induit, & dulci Violas ferrugine pingit.

Occurrit autem ferruginei Hyacinthi mentio apud Virg. Georgicôn IIII.

Et pinguem tedam & ferrugineos Hyacinthos.

Item apud Columellam lib. X. in hortis:

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

Putatur autem ferrugineus color & obſcurus ac lugubris eſſe: Catullus enim in Argonauticis talem videtur affirmare:

Noſtros vt luctus, noſtræq́; incendia mentis
Carbaſus obſcura dicat ferrugine Ibera.

Et Ouidius: *—— quorum per colla iubaſq́;,*
Excutit obſcura tinctus ferrugine habenas.

Sed ad Hyacinthum purpureum ſiue rubentem, vnde ſumus digreſſi, reuertamur.

Recentiorum plerique hunc Hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem Hiſtoricum Iodocus VVillichius in commentarijs Georgicôn Virgilij nominat. At nobis magis placet, hunc Scriptum Hyacinthum dici: alterum verò, de quo inferiùs ſuo loco, Non ſcriptum: in hoc etenim lugubres notæ inſcriptæ reperiuntur: in illo verò nullæ ſunt.

Theo-

Theocritus ſiquidem Ε'ιδυλλίῳ x. hunc Hyacinthum γραπτὸν, id eſt, Scriptum appellat, ſic canens: Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐστὶ, καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος.

Et viola nigra eſt, & ſcriptus Hyacinthus.

In quo quidem carmine Hyacinthus niger dicitur, non quòd ipſe totus niger ſit, verùm ab ipſis punctis & nigris luctus notulis: haud aliter quàm purpureus dicitur Narciſſus, propter medij circuli eius purpureum criſpum ambitum; & luteus à calyce luteo; nam maxima pars floris, circumambientia videlicet foliola, candidiſſima in vtroque ſunt, vt in Narciſſi videre eſt hiſtoria.

Pauſanias Corinthiacon lib. ſecundo, ſcriptum Hyacinthum, aut ei ſimillimum florem Comoſandalon ab Hermionenſibus appellari, memoriæ prodidit, ritus referens, qui ab ipſis in honorem Chthoniæ deæ, ſtatis feſtis aguntur diebus. Pompæ agmen ducunt, inquit, ſacrificuli, & qui annuos magiſtratus gerunt: ſequuntur feminæ ac viri: ipſis etiam pueris ſolemne eſt, deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis veſtimentis, capitibus coronas ferentes: ſunt eæ corollæ ex flore contextæ, quem κομοσάνδαλον incolæ appellant. Hyacinthum ego illum exiſtimo: eſt enim ei tum magnitudine, tum colore perſimilis; habet præterea eaſdem luctus indices litteras. Hæc Pauſanias. *Comoſandalus.*

Porrò purpureorum Liliorum iſtorum, in medicina incognitus vſus eſt, & facultas incomperta: inter flores autem gratiam inuenere.

De Lilio ſilueſtri. CAP. III.

Lilium ſilueſtre.

SILVESTRE Lilium caules promit bicubitales aut altiores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non ſupra inuicem incerto ordine diſpoſita, ſed caulem quibuſdam locis, ſtellæ modo radiata, circumdantia: flores è ſuis pediculis deorſum dependent, Lilij diuiſura, ſed minores, colore purpureo frequenter obſoleto; quandoq; elegantiore, purpureiſque aliquot maculis ſplendentes, & ſtaminibus eiuſdem coloris in medio, quorum foliola retrorſum reflexa in circulum aut orbem ferè recuruantur: radices bulboſæ, veluti ex multis nucleis coniunctæ, aurei vel flaui coloris, ex quibus fibræ dependent.

Naſcitur Lilium iſtud complurimis Germaniæ locis, in ſiluis & montibus, Fuchſio & Geſnero teſtibus: apud Bohemos quoque in nonnullis collibus herboſis. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis habent.

Floret ſub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

Germani Goldtwurtz / à flauo bulbi colore, & Heidniſche blumen appellant. Noſtri Lelikens van Caluarien: Hiſpani *Lirio Amarilho ſaluage:* Galli *Lys ſauuage*, hoc eſt, Lilium ſilueſtre. Eſt tamen & aliud ſilueſtre Lilium, alio nomine Hemerocallis, de qua paulò pòſt. Matthiolus iſtud Lilium in Italia à Chymiſtis Martagon dici ait.

Vſum autem hoc Lilij genus in medicina nullum habet.

De Lilio ſilueſtri altero. CAP. IIII.

AD ſilueſtris Lilij genus & multò aliud elegantius accedit: caulē iſtud promit cubitalem, aut proceriorem, multis folijs ſenſim attenuatis comoſum, inferius ex purpura nigricantem: folia læuia ſunt, pinguia, & reſplendentia, Lilij ferè candidi æmula, attamen paulò nigriora, minuſque acuminata: flores è ſummo ac faſtigio caulis ſilueſtris Lilij modo reflexi ac repandi dependent, ſuaueolentes pigmentorum quorumdam inſtar; eleganti colore rubentes, medio inter Menium & Cinnabarim, vtraque factitia; aut inſtar floris Conſtantinopolitani: pro radice bulbus ex ſquamulis multis, ac nonnullis minoribus bulbulis congeſtus; fibris verò & aliquot demiſſis, quibuſdam verò & ſuprà adnatis, veluti Lilijs purpureis.

In

Lilium ſilueſtre alterum.

Corona Imperialis.

In Iapidiæ montibus hoc Lilij genus à ſe repertum Matthiolus ſcribit: Belgæ cum alijs, in hortis colunt.

Vnà cum candidis Lilijs in Belgio floruit.

Nomen huic Hemerocallidis alterius Matthiolus tribuit: nos tamen ad Lilij ſilueſtris genus potiùs referendum cenſuimus. Hemerocallis ſiquidem nobis, non bulboſum Lilium eſſe, nec temerè, videtur.

De facultate verò huius comperti habemus nihil.

De Corona Imperiali. CAP. V.

INTER ſilueſtria Lilia venit & numeranda Imperialis Corona dicta: cuius folia læuia, oblonga, caulem quoque ſtellæ ſimiliter in modum, veluti ſilueſtris Lilij, ambiunt: caulis quoque aſſimilis, ſed faſtigio ex aliquot folijs comam proferens, à qua ex tenuibus pediculis deorſum nutantes dependent frequentiùs quatuor flores, ſinguli ſenum foliorum, Lilijs ſimiles, ſed minùs patentes, minores, & haudquaquam reflexi; colore vel lutei, vel Hyacinthi ſcripti, ſiue purpurei Lilij inſtar rubentes: (duorum etenim eſt generum:) quorum ſtamina ſex, & medius piſtillus inalbicant, pro radice bulbus non vt aliorum Liliorum ſquamoſus, ſed ſolidus & cepaceo ſimilior, odore Allium referens.

Rarus iſte & peregrinus bulbus in Orientis regionibus naſcitur: apud Italos & Pannonios in hortis à paucis coli cœpit.

Circa Nonas Aprilis anno M. D. LXXVI. ex horto inuictiſſimi Imp. Maximiliani II. & nonnullorum procerum, flores in aulam Viennæ illati fuerunt.

Tale & Turſani patrijs vocibus appellari affirmatur: Itali Coronam nominant Imperialem.

De huius quoque facultatibus nihil adferri poteſt: nondum exploratæ ſunt vel floris vel bulbi vires.

De Dente canino & Ephemero. CAP. VI.

DENTI canino folia exeunt bina ternave, latiuſcula, Allij vrſini aut Colchici ſimilia, ſed minora & rubro maculata, aliquantulùm humum verſus reflexa: ſurgit ab his tenuis pediculus dodrante breuior, è cuius faſtigio floſculus dependet ex ſex foliolis, totidemque è medio prominentibus, cum ſuis apicibus, ſtaminibus, Lilium ſilueſtre, cùm forma, tum repandis extrorſumque reflexis foliolis referens, verùm minor, colore ſubinde candidus, aliquando eleganti, nec tamen intenſo rubore purpureus; non rarò medio inter vtroſque: capitulum ſubſequitur rotundum, exiguum, in quo ſemina: radix oblongum & tenuem refert bulbum, ex quo tenues fibræ demittuntur.

In Mutinenſibus & Bononienſibus Italiæ montibus reperiri fertur: Germanis ac Belgis non niſi hortenſis.

Aprili

Dens caninus.

Ephemerum Matthioli.

Aprili menſe apud Belgas quandoque cum flore videtur.

Satyrium plerique appellant, & quidem Erythronium dictum: deſideratur tamen in radice magnitudo Mali, & alia nonnulla. Alij Pſeudohermodactylum nominant: nec adeò à Colchico (ad quod legitimus Hermodactylus venit referendus) differens, quin aliquo modo ſimilis ei dici queat.

Cum Dioſcoridis Ephemero magis conuenit, prę ſertim in deſcriptione, paucis aliter ſe habentibus: Lilium ſiquidem ſilueſtre folijs ac floribus minoribus, tenuioribus, & reflexis refert: radix vna oblonga, digitalis craſſitudinis, oblongo ac tenui bulbo, vti ſcripſimus, ſimilis: deeſt tantummodò caulis Lilij æmulus: qui tamen fortaſſis cum Lilij ſilueſtris aliquo modo comparari poteſt; dependente nempe ex eo floſculo, inſtar Lilij huius reflexo.

Deſcribitur autem Ephemerum iſtud his verbis: Ἐφήμερον, οἱ δὲ ἴριν ἀγρίαν, φύλλα καὶ καυλὸν ὅμοια ἔχει κρίνῳ, λεπτότερα δὲ· ἄνθη λευκά, πικρά· καρπὸν δὲ μαλακόν· ῥίζα δὲ ὕπεστι δακτύλου πάχος μία μακρά, συπτική, εὐώδης: id eſt, Ephemerum, ſunt qui Iridem agreſtem, folia & caulem ſimilia habet Lilio, tenuiora tamen: flores candidos amaroſque: ſemen molle: radix ſubeſt vna, digiti craſſitudine longa, odorata, adſtringens. In qua deſcriptione vbi legitur ἴριν ἀγρίαν, malim legere κρίνον ἄγριον. Nam ſi folium cauleſque Lilij, citiùs Lilium ſilueſtre, quàm Iris ſilueſtris nuncupari debet. *Ephemerũ.* *Dioſcoridis locus animaduerſus*

Matthiolus pro hoc Ephemero, herbæ cuiuſdam iconem exhibet, cum hac deſctiptione nequaquam conuenientem: quod & in hortis Pannoniæ ſuperioris ac Belgij aliter quam ab eo depingitur, enatum vidimus. Prodijt ſiquidem folijs oblongis, latis, duriuſculis veluti Iſatidis, ſed tamen minoribus: cauliculis compluribus rotundis, cubito altioribus, non abſque adnatis; quos ſuperiùs candidi conueſtiunt floſculi quinque foliorum, haud magni, ſucceſſiuè prodeuntes: ſemen ſuccedit in rotundis capitulis exiguum: craſſis & multis fibris capillatæ radices. *Ephemerũ Matthioli.*

Ceterùm Dentis canini (ſi Ephemeron non eſt) facultas incognita, & nondum explorata latet.

Ephemeri verò radice Dioſcorides dentium dolores ſedari ait, ſi decocto earum colluantur: folia verò in vino decocta, diſcutere tumores & tubercula.

De

De Lilio non bulboſo. CAP. VII.

Lilium non bulboſum.

Lilium non bulboſum obſoleto colore rubens.

LILIORVM aliquot genera deſcripſimus bulboſa: nunc aliud genus occurrit, non bulboſum. Huius duo genera florum colore diſcreta: vni flos luteus: alteri in rubro obſoletiore purpureus.

1. Sunt autem Lilio non bulboſo luteo folia oblonga & anguſta, Porri aut Aſphodeli folijs ſimilia: caulis cubito altior, teres, læuis, abſque folijs, ſuperius in apophyſes, ſiue ramulos, aut propagines duas aut quatuor diuiſus; in quarum ſingulis flores tres aut quatuor, Lilium album forma & foliorum numero referentes, colore Ochræ luteo: poſt flores craſſæ, triangulares gignuntur ſiliquę; in quibus ſemen nigrum & ſplendens veluti Pæoniæ, ſed minus paulò: radices ſubſunt non vti alijs Lilijs bulboſæ, ſed veluti Aſphodeli glanduloſæ, lutei Aſphodeli radicum æmulæ, multæ videlicet, oblongæ ab vno capite deſcendentes, è quarum annexu fibræ quædam craſſiores ſerpunt; quibus in plures plantas multiplicatur.

2. Alterum Lilium folijs, caule, ſiliquis, ſemine, radicibus glanduloſis priori ſimile, ſingulis tamen aliquanto maioribus: flos obſoleto colore rubet, medio iuxta pediculum luteus eſt; qui matutino tempore dehiſcens, veſperi, mox deinde periturus, marceſcit: veluti & prioris.

Peregrinum Belgio vtrumque Lilium eſt, & aliunde inuectum.

Floret vnà cum Lilio purpureo maiore, vel paulò antè, Lilia candida præcedens: quod luteum eſt. Alterius flores ſeriùs prodeunt.

Liliaſphodelum nonnulli appellant; ſed rectiùs non bulboſum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliaſtrum, veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipſos Hemerocallides duæ: vna frutex, alia flos eſt.

Hemerocallis frutex. Hemerocallis frutex ex genere eſt coronariorum & lignoſorum, quæ minutis tenuibuſq; conſtant folijs: ſemine exit, radiceque eſt lignoſa: vt auctor Theophraſtus lib. 6. De hiſtoria ſtirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas ſtirpes numerat, quæ ſolis folijs coronant.

Hemerocallis flos. Alia Hemerocallis, flos eſt, qui nocte tabeſit, oriente verò Sole pullulat, Athenæo teſte: quale iſtud non bulboſum Lilium; præſertim quod purpureum & fugaciſſimum eſt, hoc enim vno tantùm die viget; matutino ſiquidem tempore exortum, veſperi flacceſcit: quam ob rem & propriè ἡμεροκαλλὶς, ab vnius videlicet diei pulchritudine, dici poteſt.

Hemero-

Hemerocallidis autem huius deſcriptio his verbis apud Dioſcoridem traditur: Ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει καὶ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ· χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσα· ἄνθη δὲ ἐν αὐτῷ καθ' ἑκάστην ἀπόφυσιν γ ἢ δ· τὴν σχίσιν τῷ κρίνῳ ἐοικότα ὅταν ἄρξηται χαίνειν· τὴν δὲ χρόαν ἰσχυρῶς ὠχρὰν· ῥίζαν ὁμοίαν βολβῷ εὐμεγέθει. Id eſt, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio ſimilia, viridia vt Porrum: flores in ipſo, iuxta ſingulas apophyſes tres aut quatuor, diuiſura Lilio ſimiles, cùm primùm hiare cœperint: colore Ochræ intenſo; radicem ſimilem bulbo magno.

Et cum hac quidem deſcriptione, Lilium non bulboſum, exceptis radicibus, conuenit. Caules etenim in propagines ſiue ramulos diſtribuuntur; ſingulique flores tres aut quatuor promunt: & eos quidem, vnius generis Ochræ luteo colore; alterius verò purpureos. Purpurei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam eſſe, πρφυρανθὲς nomen, inter nothas appellationes repertum, oſtendit.

Neque obſtat nobis, quòd Dioſcorides Hemerocallidi radicem ὁμοίαν βολβῷ εὐμεγέθει, id eſt, magno bulbo ſimilem tribuat. Innuit enim iſtud, Hemerocallidis deſcriptionem apud eum deprauatam: vel enim ſuperfluorum videlicet, ac veritati repugnantium adiectione ampliatam: vel duorum Liliorum mutilas deſcriptiones, in vnam contractas, Hemerocallidis videlicet & alicuius alterius Lilij. Niſi fortaſſis & bulboſum aliquod ſit Lilium, apophyſes faciens, & vnius tantùm diei florem luteum habens: quale tamen nondum conſtat alicubi repertum eſſe.

Dioſcoridis ſuſpecta deſcriptio.

Dicitur verò Hemerocallis & ἡμεροκατάλακτον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθὲς, βόλβος ὁ αἱματικὸς, ἀντικάνθαρον, Lilium agreſte & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulboſum nuncupari poteſt, excepta tantùm bulbi Hæmatici appellatione, quæ Lilio alicubi bulboſo magis conuenit. πορφυρανθὲς autem vox purpureo propria eſt.

Ceterùm facultates Lilij non bulboſi incompertæ ſunt, cùm nullius, hac ætate, in medicina aut cibatu ſit vſus.

Dioſcorides autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in peſſo appoſitam, aquam & ſanguinem ducere: folia trita impoſita, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: ſed & radicem & folia, ambuſtis vtiliter imponi.

De Lilio conuallium. CAP. VIII.

Lilium conuallium.

Vnifolium.

QVOD Lilium conuallium recentior nuncupat ætas, folia duo aut tria promit, virentia, læuia, latiuſcula, Lilij folijs ſimilia, ſed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio ſurſum verſus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Aſparagi baccis haud multùm abſimiles, verùm minores; ſemen in his durum & amaricans: radices tenues ſunt, longæ, aliquantulùm geniculatæ, ſerpentes.

In ſiluis & locis vmbroſis ſponte exit.

Floret circa Kalendas Maij menſis.

Germani Meyenblümlin & Meyenreiß / inde nominant: Belgæ Meyenbloemkens: Galli etiam *Muguet*: eſt tamen & alia ab ipſis *Muguet* dicta, Aſperula vulgò dicta. Geſnerus florem iſtum Callionymum appellari poſſe exiſtimat: noſtra ætas Lilium conuallium vocat.

Calidæ & ſiccæ qualitatis flores & fructus participes ſunt. Feruntur flores aduerſus apoplexiam, neruorum reſolutiones, vertiginem, morbum comitialem, ac alios cum cerebri frigida humidaque intemperie morbos, auxiliares eſſe. Sunt etiam qui velint flores iſtos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo aſſumptos prodeſſe: oculorum item caligines decocto aut ſucco eorum diſcuti.

Vnifolium. Eiuſdem cum Lilio iſto generis eſſe putatur, quod Vnifolium dicitur: folium huic vt plurimùm in tenui pediculo ſingulare & vnicum eſt, latum, neruoſum & acuminatum, magnitudine ferè foliorum Hederæ; circa cauliculum autem breuem tenuemque bina: eiuſdem formæ ſed minora, ſupra quæ flores candiduli, Lilij conuallij ſimiles, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ ſequuntur exiguæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, ſerpenteſque fibræ ſunt.

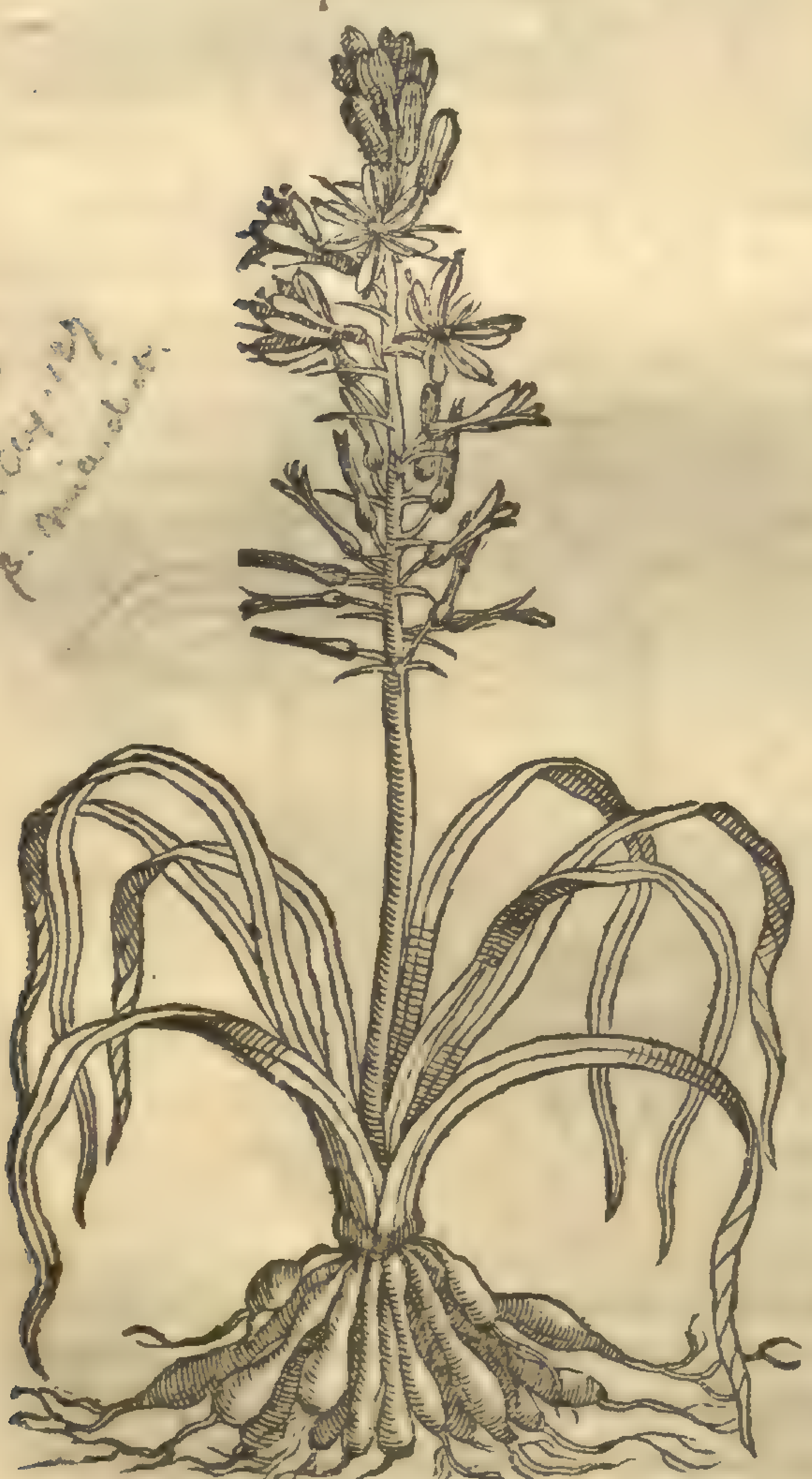
Exit iiſdem & ſimilibus quibus Lilium conuallium locis: floretque eodem tempore, aut paulò pòſt.

Cyclaminos tertia Plinij. Vulgò nuncupant Eenbladt / id eſt Vnifolium, ſiue μονόφυλλον. Apud Veteres nomen non habet, niſi tertia Plinij ſit Cyclaminos, cui ſimilis videtur, ſi modò in exemplaribus error non eſt. Quæ de hac lib. xxv. cap. ix. ſic habent: Mihi & tertia Cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine Chamæciſſos, vno omnino folio, radice ramoſa, qua piſces necantur. Quod ſi autem in his verbis pro, vno omnino folio; legatur, ſimili omnino folio, non iſtud Vnifolium, ſed ipſe Dioſcoridis Chamæciſſus, tertia Cyclaminos erit.

Ceterùm Vnifolij traditur à quibuſdam reſiccatarum radicularum puluis, aduerſus peſtilentem bubonem efficax eſſe, ſi ſtatim initio ipſius mali, drachmæ pondo cum aceto & vino aut aqua permixtis detur.

De Aſphodelo. CAP. IX.

Aſphodelus albus.

Aſphodelus minor.

ASPHODELI genus vnicum Dioſcorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionyſium feminam ac marem eſſe dixiſſe, refert. Poſterior ætas duo triáve Aſphodeli

deli genera obſeruauit; & præter bulboſum quidem, cuius Galenus meminit.

Primum genus, album quis dixerit: alterum verò, luteum.

Folia autem primus habet complura, oblonga, anguſta, Porri folijs ſimilia, acuminata: caulem rotundum, læuem, cubito longiorem; quem à medio ſurſum verſus multi quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, aut ex valde diluto rubro modice purpuraſcentes, ſtaminibus in medio; poſt quos capitula ſequuntur orbiculata: ſemen in his durum, triangulum, nigricantis obſoleti coloris: radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore ſede craſſiores, magnis glandibus quodammodò ſimiles, ſuccoſæ, cum amaritudine leni, ſapore adſtringente.

In Galliæ Prouincia, Italia, Hiſpania, & alijs locis, ſponte exit: apud Germanos & Belgas, non niſi ſatus prouenit.

Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot poſtquam ſatus eſt annis.

Huic ſimilis & alius quidam minor eſt Aſphodelus, ſed fibroſis, non autem glanduloſis radicibus: folia minora, anguſtiora dilutiùs virent: cauliculi inter hæc quini ſenive aſſurgunt; quos floſculi conueſtiunt albidi, paulò quàm ſuperioris minores: pro radicibus glanduloſis multæ craſſæ demittuntur fibræ. 2.

In Hiſpaniæ pleriſque locis ſponte gignitur, & aliquot annis reſtat: apud Belgas hortenſis eſt, & facilè hiemis iniuria perit.

Pſeudoaſphodelus quidam non abs re eſſe videtur, aut minor Aſphodelus: nonnulli Phalangij ſpeciem eſſe volunt; & Cretæ Phalangium appellant.

Aſphodelus autem Græcis quidem ἀσφόδελος: Latinis Albucum ſiue Albucus, & Haſtula regia dicitur. Caulis cum floribus ἀνθέρικος. Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id eſt bulbos, Aſphodelum nominari refert.

Meminit huius Aſphodeli Heſiodus in Operibus & diebus, vbi ſtultos ait ignorare, quàm magnum bonum ſit in Malua & Aſphodelo. Nam huius præcipue Aſphodeli radices edules ſunt. Galenus tamen non de hoc Aſphodelo, ſed de bulboſo eum ſcripſiſſe opinatur, eius tametſi bulbos non niſi compluribus elixationibus & Lupinorum modo paratos, eſculentos reddi, ipſemet teſtetur; quales non eſt veriſimile Heſiodum commendaſſe; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Aſphodelum inſinuaſſe videtur. Verba eius ſunt: *Galenus notatur.*

> Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
> Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. id eſt,
> *Stulti neque ſciunt, quanto plus dimidium ſit toto,*
> *Neque quàm magnum in Malua & Aſphodelo bonum.*

Ceterùm Aſphodeli, vt Dioſcorides tradit, radices potæ, vrinam & menſes ciunt; ſanant etiam lateris dolores, & tuſſes & rupta conuulſaque drachmæ pondo potæ ex vino: faciunt ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo ſumptæ: dantur vtiliter à ſerpente demorſis trium drachmarum pondo, ſed imponere morſibus oportet, & folia, & radices & flores in vino contrita: ſordida item & depaſcentia vlcera; mammarum etiam ac teſtium inflammationes, phymataque & furunculos in fęce vini radix decocta curat: ſed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.

Succus radicis addito vetere vino dulci, Myrrha & Croco, illinendis perquàm vtile oculis fit medicamentum, ſi ſimul decoquantur. Ad purulentas aures idem per ſe & cum thure, melle, vino & Myrrha tritus, prodeſt. In contrariam aurem infuſus, dentium dolores ſopit.

Vſtæ radicis cinis Alopecias impoſitus ad pilum reducit.

Oleum in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambuſtis illitu prodeſt: & in aures infuſum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo anteà in Sole perfrictam, illita radix exterit.

Semen, & flores præcipuè, aduerſus Scolopendras & Scorpiones excellens ſunt remedium, in vino pota.

De Aſphodelo luteo. CAP. X.

ASPHODELO luteo folia ſunt oblonga, anguſta, ſtriata, in virore quaſi cærulea, longiora & anguſtiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo à medio ſurſum verſus, plurimi, alterius ſatis ſimiles, ceterùm colore lutei, ſtaminibus in medio; capitula ſuccedunt rotunda, in quibus ſemen: radices ſimiliter complures, ſed ſingulæ oblongæ & tenues: multò quàm primi & tenuiores & longiores, colore luteolæ, ſupra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias ſtirps ipſa facile multiplicatur. 1.

Peregrinus & hic Aſphodelus Belgio eſt, nec alibi quàm in hortis reperitur.

Aſphodelus luteus.

Aſphodelus luteus paluſtris.

Floret ſimiliter Maio aut Iunio menſe; folia eius pleraque hieme, ſi non admodum rigida fuerit, virent; Vere noua exeunt.

Recentiores Aſphodelum luteum à florum colore luteo appellant; à Dionyſio femina dictus eſſe videri poteſt: Plinio ſiquidem teſte, marem & feminam Aſphodelum eſſe dixit; differentiam tamen vnius ab altero non oſtendit.

2. Reperitur & huic caule floreq; ſimilis paluſtris quidam Aſphodelus: folia promit pulchrè virentia, aliquantulùm ſtriata, Iridis aut Gladioli ſimilia, ſed anguſta, & dodrante breuiora: caulem rectum, pedalem, Antherico ſatis ſimilem: flores è ſenis foliolis, exiguis ſtaminibus in medio, colore luteo pallentes, Aſphodeli lutei ęmulos, ſed minores: ſemen perexiguum in oblongis acuminatis vaſculis: radix longa, geniculata, non abſque fibris ſerpit, graminis modo.

Naſcitur huiuſcemodi Aſphodelus in humidis quibuſdam ac paluſtribus Flandriæ ericetis: æſtiuis menſibus florens.

Aſphodeli lutei eſſe paluſtrem ſpeciem, aut Pſeudoaſphodelum luteum, caulis cum floribus oſtendit, tametſi folia Gladioli ſint aut Iridis.

Porrò quis horum Aſphodelorum vel in cibatu, vel in medicamentis vſus ſit, exploratum nondum eſt.

De Aſphodelo bulboſo Galeni. CAP. XI.

BVLBOSVS Aſphodelus folia habet porracea, ſed tamen anguſtiora & breuiora quàm primi Aſphodeli; caulem rectum, rotundum, floribus ſimiliter multis circumueſtitum, rarioribus tamen, qui primi Aſphodeli floribus haud multum diſſimiles, ex ſex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio ſtaminibus compoſiti: capitula quoque triangularia, ſed oblongiora, in quibus ſemen: radix ſubeſt bulboſa, eſculento bulbo maior.

Apud Belgas non niſi hortenſis eſt.

Floret eodem, quo primus, tempore, aut ſeriùs paulò.

Aſphodeli ſpeciem eſſe caulis Antherico ſimilis oſtendit; qua de cauſſa & eum Aſphodelum eſſe apparet, cuius Galenus lib. De alimentorũ facultatibus ſecundo, meminit his verbis: Radix Aſphodeli, & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodammodò eſt ſimilis: ſi tamen vt Lupini paretur, maximam partem ſui amaroris deponit; inque eo a Scilla diſcrepat. Nam Scillæ qualitas difficillime eluitur. Heſiodus certe Aſphodelum laudat cum

ſic

Aſphodelus bulboſus Galeni.

ſic ait: *Nec quanta in Malua & Albuco ſint bona, norunt*. Equidem noui quoſdam ruſticos, qui graſſante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci, eſculentam ipſam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij, facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro ſummo remedio ipſius Aſparagum ictero laborantibus exhibent.

De eodem verò bulboſo Aſphodelo, & lib. De ſimplicium medicamentorum facultatibus idem ſcribit. Radices etenim Aſphodeli viribus Aro, Ariſaro, & Dracontio ſimiles eſſe ait, quales certè non primi illius, ſed bulboſi ſunt.

Verba Galeni, hoc loco, de Aſphodelo, hæc ſunt: Et huius radix vtilis eſt, ſicut Ari, Ariſari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. Vſtæ autem cinis calidior, & exſiccantior, ſubtiliorque, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias ſanat.

De Gladiolo. CAP. XII.

GLADIOLO folia ſunt oblonga, anguſta, ſtriata, gladij modo mucronata, Iridis minora & anguſtiora: caulis læuis, teres, cubito longior, circa cuius ſummum flores ſex aut ſeptem diſtantes, in ordinem ſupra inuicem, ad

Gladiolus.

Gladiolus vtrimque floriferus.

vnam caulis partem digeſti, quandoque verò & ad vtramque, ex ſex foliolis commiſſi, colore purpureo rubentes, ſplendentes, aut (quod tamen rarò) candicantes: ſuccedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: ſemina in his tenuia, paleacea; radix gemini bulbi vno ſuper alterum inſidente, quorum ſuperior Veris initio minor ac vegetior; inferior maior, ſed flaccidior, qui paulò pòſt perit, in plures ſubinde multiplicatus.

Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter ſegetes agro fœcundo Italiæ pluribus locis: nec carent eo Auſtriæ ac Morauiæ agri. Cordus in frutetoſis herboſiſq; etiam naſci ſcribit. Et quibuſdam locis maior ac procerior, alijs verò minor ac breuior reperitur.

Maio ac Iunio flores eius vigent, ſubinde & Iulio reperiuntur menſe.

Grȩcis ξίφιον, Latinis Gladiolus, & nonnullis Enſis appellatur. Sunt qui φάσγανον, μαχαιρώνιον, μαχαιρόφυλλον, ἀνακτόρειον, λιμνικὴν, ἄρειον, Gladiolum Segetalem, & Linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cypirum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cypiri, hoc eſt, Gladioli radicem: dulcis ea eſt, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderoſioremq; ſimul ſubacta. Item cap. 18. Cypirus eſt Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophraſto de Phaſgano ad verbum tranſlata. Phaſganon autem idem cum Xiphio eſt: vnde Plinium perperàm Gladiolo Cypiri nomen dediſſe, eumque hoc modo cum Cypiro confudiſſe, euidens eſt & manifeſtum.

Plinij error

Valerius Cordus Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè, runde Siegwurtz/ ad differentiam cuiuſdam generis Allij, longa radice, quod in altiſſimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis Siegwurtz/ Victoriæ radix, & Victorialis longa dicitur. Flores Gladioli *Monacuccie* ab Italis, vt teſtis Matthiolus, nominantur.

Ceterùm radix Gladioli ſuperior, attrahentem, digerentem, deſiccantem etiam, vt Galenus ait, facultatem poſſidet.

Dioſcorides hanc cum vino, ait, & thure impoſitam ſpicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phygethla diſcutere, eamque ob cauſſam eiuſcemodi emplaſtris addi: menſes etiam appoſitam ducere.

Ferunt, eodem auctore, ſuperiorem cum vino ſumptam, Venerem excitare: inferiorẽ verò ſteriles facere: quin & ſuperiorẽ pueris enteroceliçis vtiliter ex aqua propinari. Plinius infantibus vrinã ciere, & veſicæ vitijs illiniri addit. Theophraſtus Phaſgani, id eſt Gladioli, radicem decoctã dulcem eſſe tradit, & tritam farinæ admixtam panem dulcem & innoxium reddere.

De Siſyrichio, CAP. XIII.

Siſyrichium maius.

Siſyrichium minus.

SISYNRICHIO folia ſunt graminis bina aut terna, oblonga & anguſta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo floſculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verùm fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodò florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compoſiti: quorum tria deorſum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam, alia tria ſurſum verſus aliquantulùm eriguntur; tria verò reliqua reſpondentia ijs, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic floſculo maiora & tenuiora ſunt, ſurſumq; arrecta medium floris tenent; ſumma extremaq; parte diuiſa: capitula inde ſuccedunt oblonga, in quibus ſemen rotundum, paruum vti Rapi: radix bulboſa, gemina, vno bulbo alteri ſuperpoſito, ſicuti Gladioli, ſapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus ſpiſſius eſt; minoribus verò minùs craſſum. Duo etenim huius genera eſſe videntur magnitudine ſola differentia. Vnum quidem maius, alterum verò minus.

In Luſitania & alibi apud Hiſpanos naſcitur.

Floruit Mechliniæ Maio menſe, in horto ampliſſimo & inſtructiſſimo D. Ioannis Brancionis viri generoſiſſimi.

Hiſpani *Nozelhas*, quaſi nuculas, ſiue paruas nuces maioris bulbulos; minoris verò *Macucas* appellant. Nobis Bulbi eſculenti genus illud eſſe videtur, quod Græcè σισυρίγχιον ἢ σισυγρίγχιον, & Latinè à Plinio Siſynrichium appellatur. Scribit etenim Theophraſtus lib. 7. Siſynrichij proprium eſſe, radicis quidem, quod infrà eſt, augeri primùm, Vere autem apparente hoc tabeſcere: quod verò ſuprà eſt edule incrementum ſumere. Quibus verbis geminam Siſynrichio radicem & edulem eſſe oſtendit: vt hinc bulbum hunc, quem Hiſpani *Nozelhas* nominant, verum Siſynrichium eſſe colligendum videatur. Nam gemina, vt ſcripſimus, eſt; & in Hiſpanijs paſſim editur.

De Iride bulboſa. CAP. XIIII.

Iris bulboſa.

Iris bulboſa Luſitanica.

BVLBOSA Iris folia habet quaterna aut quina oblonga, anguſta, ſtriata, Aſphodeli lutei ſatis ſimilia, ſuperiore parte caua, inferiore verò prominentia ac ſubrotunda: caulem cubitalem: florem in ſummo cærulei elegantis coloris, forma Iridis floris; è ſenis videlicet maioribus ac tribus minoribus foliolis: maioribus deorſum reflexis pro fimbria, linea eſt lutea: 1.

Iris bulboſa latifolia.

ſurſum erecta minus quàm Iridis curuantur: tria minora luteis lineis imminent, aliquantulùm eleuata, ita vt ſtamina & apices, quæ ſubſunt, hiante hac parte flore, facilè in conſpectum veniant: flori oblonga, craſſa, veluti ſiliqua ſuccedit, in qua ſemen: radix bulboſa, oblonga, ſubruſſa integitur membrana, quæ vbi florem facit, in duos bulbos abit, ipſo caule ex imo & ex bulbi fibris aſſurgente.

Ex Britanniæ inſulæ occidentali regione hic bulbus ad Belgium peruenit.

2. Miſit & Hiſpaniæ Bætica ac Luſitania huiuſcemodi bulbum, ſed tamen colore & forma floris nonnihil differentem. Deorſum etenim reflexa candicant; aſſurgentia verò dilutè cęruleum colorem referunt: anguſtiora ſiue minora, inferioribus ita incumbunt, vt ſtamina aut apices cerni non queant, ipſiſque etiam adhærere appareant, quæ & extremis partibus fiſſa ſunt atque reflexa. Bulbus vti prioris eſt, ſiliqua longior ac tenuior.

3. Eſt & huius generis tertia lutei coloris flore, forma ſecundæ ſimilis, quam etiam Hiſpania gignit.

4. Præter has verò & quartam quamdam Iridem bulboſam C. Cluſius deſcribit, ab amplitudine foliorum Latifoliam dictam: folia etenim huic lata, Lilij non bulboſi æmula, mollia, è viridi colore pallentia; inferiora verò etiam albidiora: inter quæ flos pediculo inſidens exit, aliarum ſimilis, odoratus, colore cæruleus, interdum candicans; quo pereunte, ſinguli vtrimque ſuccedunt: radix bulboſa, dulcis, multiplice cortice nigricante integitur. Et hæc Hiſpaniæ indigena.

Florem bulboſæ Irides initio menſis Iunij apud Belgas edunt.

Lirium, Nominare huiuſcemodi bulbum Luſitanos *Lirio* accepimus, & Lirij appellati à veteribus ſpecies aliqua eſſe videtur. Lirij ſiquidem apud hos, polyſemos vox eſt. Narciſſus enim Lirium eſt, & Lilium Lirium eſt: deinde & alia duo Liria apud Theophraſtũ ſunt. Vnum quod lib. VI. Vere poſt Violam albam & φλόγιον, vnà cum Narciſſo florere ait: alterum quod eodem libro, Autumno ſimul cum Croco florem facere incipere, atque ſtatim primis imbribus florere ſcriptũ reliquit. Et cum priore quidem horum, Iris hęc bulboſa conuenire poſſe videtur.

Hierobulbus Apuleij. Eſt autem fortaſſe & idem hic bulbus, Apuleij Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cùm Iris apud veteres Hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis ſit flore; non impropriè Hierobulbus aut Hieribulbus, quaſi dicas Iris bulboſa, nuncupari poterit: niſi quis velit ἱερόβολβον, veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna ſiquidem & grandia, ἱερὰ & ſacra ab antiquis cognominata fuiſſe, haud in ambiguo eſt.

De viribus autem Iridis bulboſæ nihil cõpertum habemus, aut ab alijs traditũ accepimus.

Apuleius, Herbæ Hierobulbi, ait, accipito vncias ſex, ſeui caprini tantundem, olei Cyprini libram & vncias duas, in ſe piſatis & commixtis vteris, dolorem articulorum tollit.

Item, Hierobulbi radice cum lomento Lupinaceo commixta, mulier ſi faciem lauerit, lentigines ſtatim purgat.

De Croco. CAP. XV.

INTER flores & Croci flos eſt: ſunt huic folia oblonga, perquam anguſta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus ſimiles, ſed magis ſaturata purpura nitentes; & in ſingulis ſtamina oblonga terna quaternáve, colore flammeo ſubrubentia, odore cùm inaruerint forti, & caput implente; quæ ceteris partibus præferuntur, colliguntur, & Croci nomine vel ſola væneunt: radix ſubeſt bulboſa, carnoſa, copioſa, & viuax.

Seritur Crocus in pluribus regnis & prouincijs, vbi in agris ſegetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophraſtus, calcari pedibus: ideoq; iuxta ſemitas & fontes pulcherrimus exit. Seritur depoſitis radicum bulbis.

Optimus,

Crocus abſque flore.

Croci flores.

Optimus, inquit Dioſcorides, Coryceus: ſecundum locum tenet, qui iuxta Corycum verſus Lyciam & in Lyciæ Olympo: deinde ex Ægibus Ætholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minùs pollent. Qui ab Aquila Veſtinorum vrbe adfertur, primum ſibi locum in Italia vendicare, Matthiolus ait: ſed Aquilino tamen præſtantior, qui circa Viennam Pannoniæ, ſiue, vt vulgò, Auſtriæ, naſcitur. In Gallia nuſquam vegetior quàm in Agenenſi agro, & Narbonenſi, Ruellio teſte. Probatur etiam in Britanniæ inſulæ meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera verò & Septemtrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus eſt.

Optimus autem vbicumque natus, qui pinguiſſimus, recens, fragranti odore, colore rutilo: peſſimus ſqualidus & ſitum redolens.

Crocus Autumno florere incipit, ſtatim, vt Theophraſtus ait, primis imbribus, Vergiliarum occaſu. Florem edit ante folia, quæ mox ſubſequuntur, & hieme tota virent, æſtate nullibi conſpicua.

Græcis ſimiliter κρόκος, Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis *Zaffaran*; atque inde in Italia, *Zaffarano*: Hiſpanis *Açafran*, *Safra*, *Açafraon*: Germanis Saffran: Gallis *Safran.*

Ceterùm Crocus paululùm quid adſtringens obtinet, ſed ſuperat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius eſſentia ſecundi ſit ordinis excalfacientium, primi exſiccantium: proinde & concoquendi vim quamdam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adſtrictione, vt Galenus ait. Sodam, id eſt, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, ſed nimio ſuo vſu efficere poteſt. Vigilias ſiquidem copioſus inducit, quæ modum excedentes capiti & ſenſibus obſunt. Moderatus autem Croci vſus cerebro prodeſt, ſenſus vegetiores reddit, ſomnum & torporem excutit, lætitiam gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obſtructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, vt ſubinde phthiſicis in ſummo vitæ diſcrimine, & propemodum animam agentibus, ſpiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, ſcriptuli dimidij, aut ad ſummum integri pondo, cum paſſo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauiſſimas ſubitò irruentes citra febrim dyſpnœas, ſtatim & momento temporis tollere, non ſemel à nobis compertum eſt. Crapulam etiam arcere, hoc modo ſumptum, Dioſcorides refert. Laudatur ad hepatis & fellis obſtructiones, nec non

non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioſcorides ſcribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum cauſſa temperantur potiones: ſed noſtra ætate ad eas potiſſimùm, quæ menſes, fœtus & ſecundas educunt. Vrinam cit: Venerem
a. excitat: ad vuluæ & ſedis cataplaſmata additur, nec non ad emplaſtra & cerata, veteres tumores & dolores diſcutientia: inflammationes eryſipelatodes mitigat: compoſitionibus auricularibus vtiliter admiſcetur. Oculos ab ectimatis & exanthematis cum lacte, aut fœniculi Roſarúmve liquore præſeruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

De Croco ſilueſtri. CAP. XVI.

Crocus ſilueſtris Autumnalis.

Crocus ſilueſtris Vernalis prior.

Crocus ſilueſtris Vernalis alter.

1.

2.

PRÆTER Crocum qui ſtaminum cauſſa colitur, ſunt & complures ſilueſtres alij, ſatiuum æmulantes, ſed haud vtiles. Vnus Autumno floret; reliqui Vere: inter Vernales nonnulli maiores, latioribus folijs: alij minores, tenuifolij.

Primus ſiue Autumnalis folia habet oblonga, virentia, Croci æmula; ſed in quibus ſtriæ quædam inalbicant: flos dilutioris coloris Nouembri viget: ſtamina crocea: ſuccedunt Maio ſiliquæ anguloſæ, in quibus ſemen: bulbus ſatiuum refert.

Montanum hunc appellant: Luſitani *Pie de borro*. Meminit Croci montani Theophraſtus lib. VI. Crocus, inquit, tam montanus inodorus, quàm ſatiuus, Autumno ſtatim primis imbribus florent.

Inter Vernales agreſtes Crocos maiores, ac latioris folij, prior, ſatiuo folijs reſpondet, ſed tamen paulò breuioribus: floſculus forma ſimilis, albicans, cuius exteriora foris ſaturatæ purpu-

Croci ſilueſtres Vernales minores priores.

purpuræ ac violacei coloris lineolis ſtriata: ſemen in ſiliquis anguloſis: pro radice bulbus inſtar aliorum: ſtamina lutea veluti Autumnalis.

Proximus folijs eſt paulò latioribus ac breuioribus: ſpecies huius duæ: vnius floſculus albidus, purpureo nititur pediculo: alterius purpureus eſt: ſtamina palleſcunt: bulbus minor quàm Croci ſatiui. 3.

Minorum ſilueſtrium prior folia oblonga & gracilia promit, anguſtiora quàm ſatiui: floſculum in breui pediculo minorem, ſubinde candidum, ſæpè purpureum; foris tamen albicantem, & qua parte calyci inſidet, luteolum: bulbus Auellanæ magnitudine albus, guſtu adſtringens. 4.

Alter minorum folijs antedicto ſimilis: in breui admodum pediculo ex terra prominet floſculus, ex octo foliolis compoſitus, (cùm aliorum ſenis conſtent) ex albido purpuraſcens: radix gemina, vna alteri impoſita, inſtar Gladioli; quarum ſuperior dulcis ac edulis, inferior flaccida. 5.

Tertius horum folijs paulò pluribus, & paulò craſſioribus aſſurgit: floſculus exiguus purpureus; foris tamen tribus exterioribus foliolis dilutiùs quaſi vireſcentibus. 6.

Externi autem hi omnes Belgio ſunt: Autumnalis in Luſitaniæ quibuſdam rupibus haud procul à mari naſcitur: reliqui partim ex Italia miſſi, partim ex Hiſpanijs, opera ac diligentia Doctiſſ. C. Cluſij ad nos peruenerunt: ex cuius Obſeruationibus horum deſcriptiones huc tranſtulimus.

Silueſtres Croci Vernales flores ſubinde Ianuario aut Februario in natiuo ſolo proferunt.

Inutiles omnes hi Croci ſunt; idcircò ſilueſtres verè dicuntur. Minorum ille, cuius radix veluti Gladioli gemina, exiſtimatur aut πτιῶν, vel βολϐίνη, vel κύϊξ eſſe, quorum Theophraſtus lib. VII. mentionem facit. Recenſet & quædam horum Plinius lib. XIX. cap. V. Genera, inquit, Græci hæc fecêre: Bulbinem, Setanion, Pytion, Acrocorion. In tanta autem horum breuitate, ſola nomina recenſentium, quid poteſt certi colligi aut ſtatui?

De facultatibus quoque horum hac de cauſſa nihil adferri poteſt.

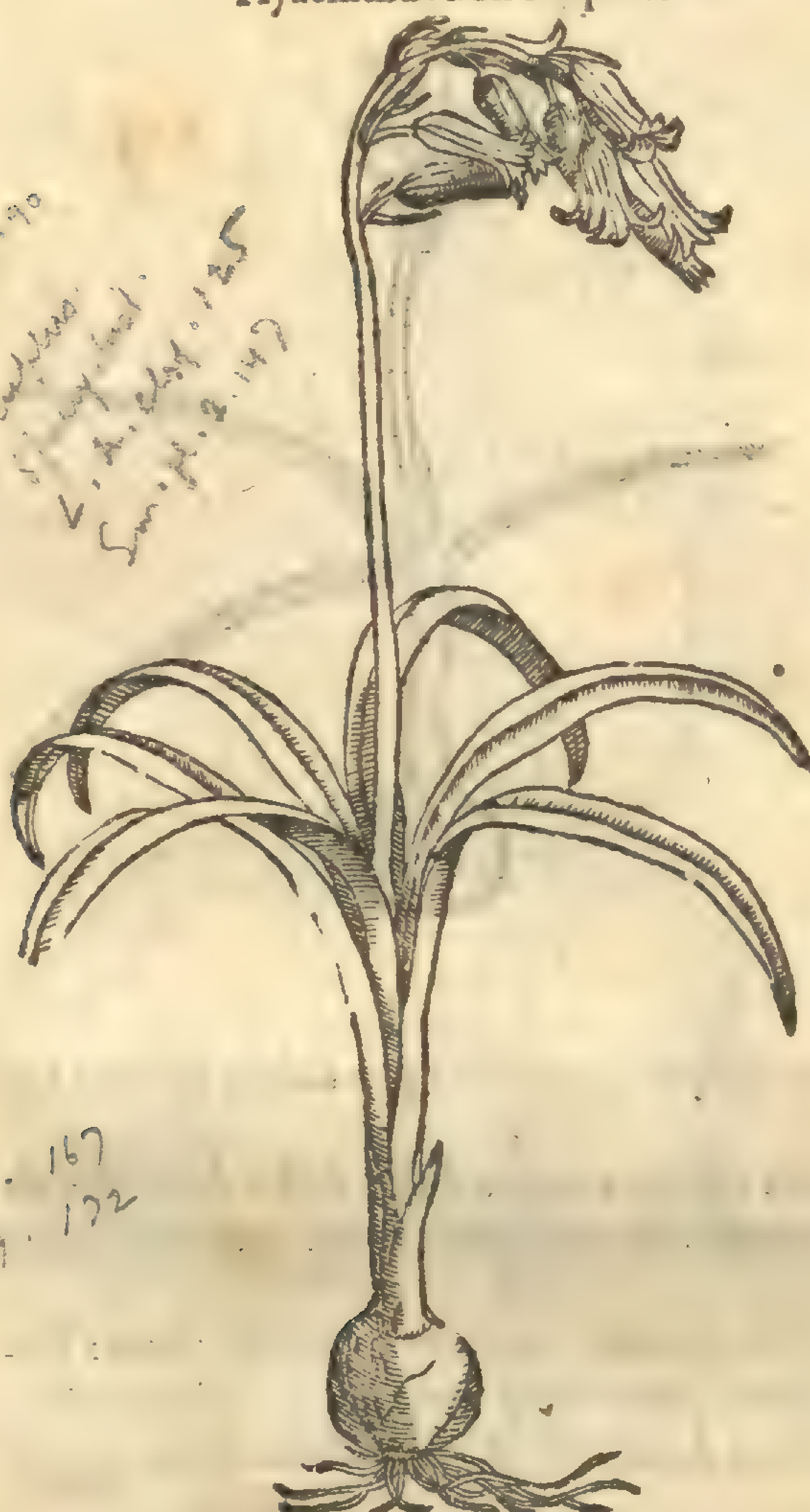
De Hyacintho non ſcripto. CAP. XVII.

HYACINTHVS apud Veteres duplex reperitur. Vnus à Theocrito Scriptus cognominatur, qui maior eſt, & Lilio forma ſimilis: de quo ſuprà cap. huius lib. II. alter minor, Non ſcriptus dici poteſt.

Non ſcripto autem Hyacintho folia ſunt oblonga, anguſta, læuia & ſplendentia, Porri folijs anguſtiora & minora: caulis folijs viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cùm primùm dehiſcere incipiunt, grauata, deorſum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latius ſe pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimùm cærulei, ſubinde albicantes, aut candidi ſiue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes: ſemen in ſiliquis triangularibus paruum, rotundum: radix bulboſa, candida, perennis, lento ſucco, vti & tota herba, plena.

Gigni-

Hyacinthus non ſcriptus.

Hyacinthus Orientalis maior.

Hyacinthus Orientalis minor.

Hyacinthus Orientalis.

Gignitur Hyacinthus iſte in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in alijs minor & magis ſerotinus.

Is etenim, quem Italia Orientalem nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules craſſiores, flores patentiores maioreſque, ac citiùs prodeuntes. Horum verò vnus maior, plures profert flores: alter minor, pauciores.

Germanicus & Belgicus vtroque minor: flores & plures gignit, ſed ſeriùs exit. Reperitur in Germania, vt Cordus ait, in apricis quibuſdam tumulis: in Belgio verò etiam in aruis, & iuxta agrorum margines, fruticibus aut arboribus conſitos: & præcipuè quidem prope Mechliniam vrbem, vbi copioſiùs naſcitur.

Floret Aprili & Maio menſe: Orientalis etiam Martio: & ſubinde multò antè.

Ὑάκινθον Græci, Latini ſimiliter Hyacinthum, vt Dioſcorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem à nonnullis etiam Viola dicitur nigra, vt ſuperiùs ſcripſimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non ſcriptus, ad differentiam nempe alterius ſuperiùs deſcripti, qui luctus notas inſcriptas habet.

Dioſcorides hunc Hyacinthum, citra adiectionem, nominat: nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine expreſſiſſe videtur. Meminit huius Columella lib. 10. diuerſitatem coloris, quæ in floribus, vno verſiculo complexus:

Nec

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum iſtum Græcam appellationem retinentes, Hyacinthen appellant. Ruellius Gallis *Vaciet* dici auctor eſt. Sunt verò & aliæ multæ huiuſcemodi Hyacinthorum ſpecies, vt recentiores iudicant, de quibus capite ſequente.

Huius porrò Hyacinthi radix ordinis eſt primi in deſiccando: ſecundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

Semen leuiter extergit & adſtringit, ordine quidem tertio quadamtenus exſiccans, ceterùm in medio conſiſtens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

Radix, inquit Dioſcorides, cum vino albo pueris impoſita, diu impuberes ſeruare creditur: aluum ſiſtit: pota vrinam ducit, & à Phalangio commorſis opitulatur.

Semen contra ſerpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.

De aliis recentiorum ſpuriis Hyacinthis. CAP. XVIII.

Hyacinthus racemoſus.

Hyacinthus ſpurius recentiorum alter.

DVOS Hyacinthos ſuperioribus capitibus deſcripſimus, vnum Lilij effigie ſcriptum, alterum minorem non ſcriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorum iudicio ſunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes, aut Hyacinthos, aut Narciſſos iudicant; maiores ſiquidem Narciſſos, minores verò Hyacinthos.

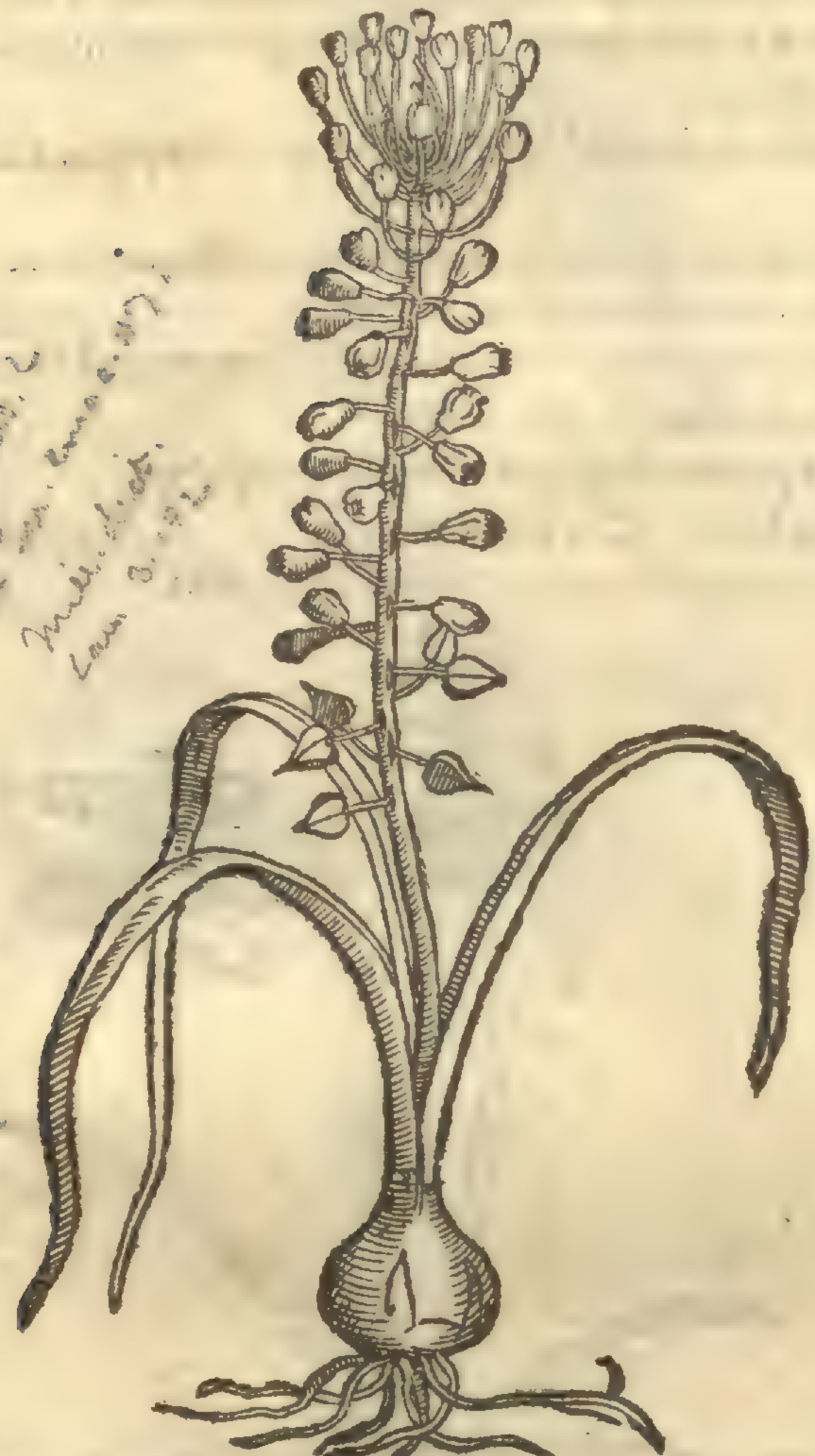
Inter Hyacinthos itaq; neotericos, primus folia habet anguſta quaſi rotunda, benè virentia, per terram plurima parte ſtrata: cauliculos inter ea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum ſummo floſculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore cæruleo, aliàs diluto, aliàs ſaturato: ſubinde candido, aut ex albido dilutè admodum purpuraſcentes: poſt quos ſiliquæ membranoſæ triangulares, in quibus ſemen paruum nigrum: radix ſubeſt bulboſa.

Pleriſque Italiæ, Germaniæ, Galliæ, ac etiam Hiſpaniæ locis hic bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Morinorum finibus, in ſiluis ac nemoribus. In hortis ſatus facilè comprehendit, inque plures bulbos citò multiplicatur.

Folia eius, qui ex Hiſpania in Belgium allatus eſt, ante hiemem exeunt; Germanici verò ac Belgici non ante Ver: flores Martio vigent, aut Aprili.

Hyacinthum autem hunc bulbum Fuchſius facit, ſecundam eius ſpeciem ſtatuens. Botryoiden ſiue Racemoſum nonnulli cognominant. Italorum pleriq; eum qui candicantis eſt floris, barbaro ac peregrino nomine Dipcadi appellitant. Ex eſculentorum autem bulborum genere aliquis eſſe videtur.

Hyacinthus comoſus ſpurius tertius.

Hyacinthus Autumnalis maior.

Reperiuntur autem eſculenti bulbi complura genera, vti Plinius & Theophraſtus ſcriptum reliquere.

Et genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecêre: Bulbinen, Setanion, Pytion, Acrocorion (nonnulli Acroſcorodon legunt) Ægylopa, Siſynrichion. Quæ & Theophraſtus, ſed tamen non omnia, lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipſe meminit, λευκόϊον, καὶ βολβίνη, καὶ ὁ πυτιῶν καὶ κύϊξ, καὶ ἕτερόν τινα τὸ σισυρίγχιον. Leucoion inferiùs deſcribetur. Bulbinen, Plinius

Bulbine. ait, Græcos appellare herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Setanium, Cepæ quoddam genus eſt, vt Theophraſtus & Plinius teſtantur. De Siſynrichio iam antè ſcripſimus. Pytion, Cyix, Acroſcorodon, Ægylops, cuiuſmodi bulbi ſint, nondum certò reperire licuit: ſuſpicandum videtur, κύϊκα & Acroſcorodon idem eſſe; apud Theophraſtum enim κύϊξ πυτιῶνα: apud Plinium eumdem Acroſcorodon ordine ſuccedit.

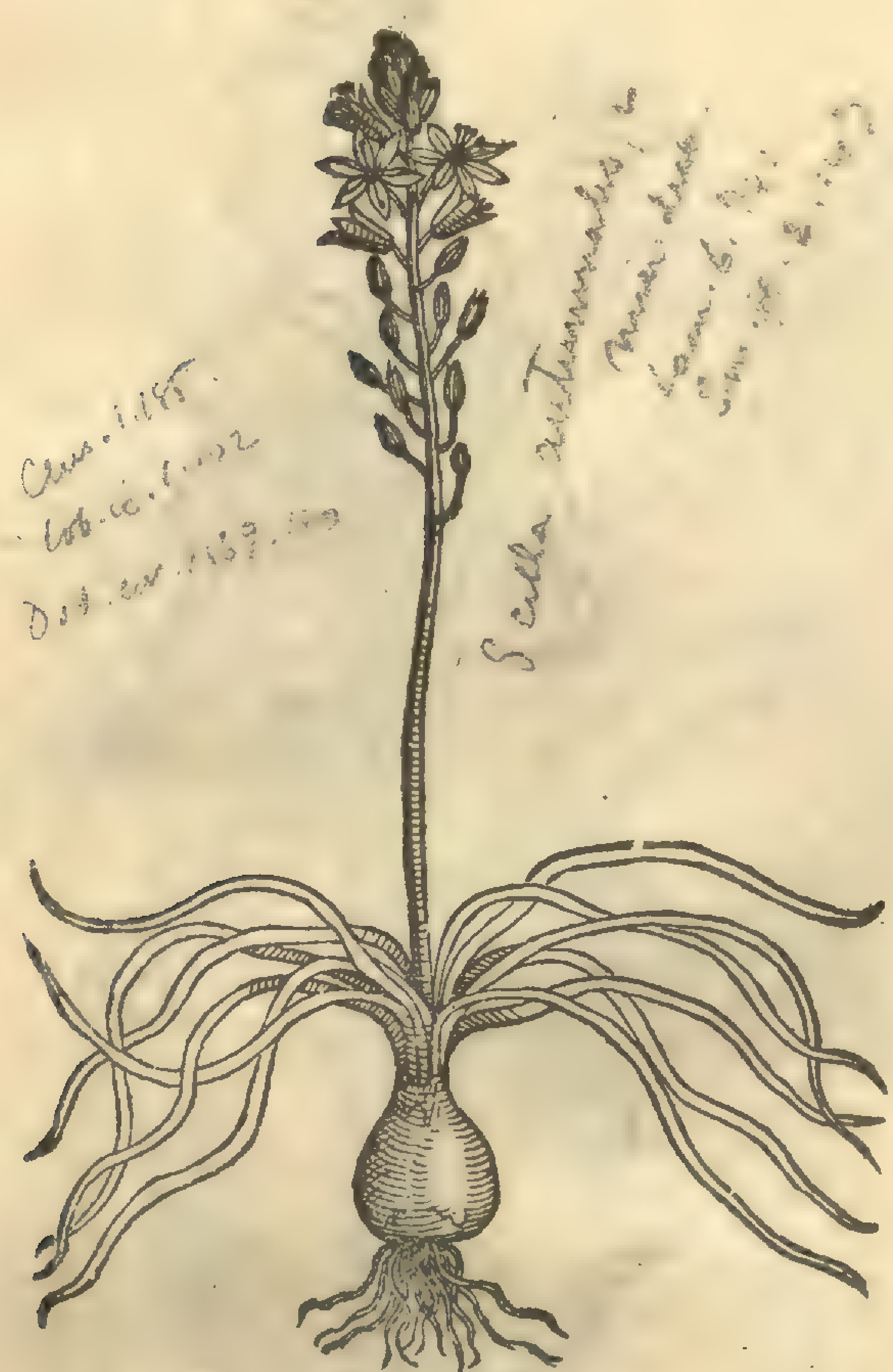
Ex horum autem bulborum numero aliquem eſſe, hoc Hyacinthi vulgò dicti genus veriſimile videtur; ſed quis tamen ſit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iſte Acroſcorodon eſt: ſi non, Acroſcorodon Allij genus ſilueſtre eſt. Nam folia, Allij quamdam ſimilitudinem habent: nomen autem Acroſcorodon ſimilitudinem aliquam cum Allio indicat.

2. Huic autem ſimilis eſt & alter quidam ſpurius Hyacinthus, foliis quinis ſeníſve ſimiliter per terram ſtratis, ſed latioribus craſſioribuſque, & Porri foliis ſimilioribus, caule craſſiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius, & quandoque ex purpura virentibus, aut ex virore albicantibus, vel ad cæruleum aut ad nigredinem accedentibus; quibus ſuccedunt triangulares valuulæ ſiue ſiliquæ, maiores quàm aliorum: in quibus ſemen rotundum nigricans. Bulbus magnus eſt, & albidus; à quo craſſæ frequenteſque demittuntur fibræ.

Floret eadem quo prior tempore, Martio videlicet & Aprili. Recentiorum plerique peregrino & à Conſtantinopolitanis mutuato nomine Muſcari appellant: ab odore floris, qui marceſcẽs Moſchum aut grati odoris aroma redolere percipitur. Hyacinthum Moſchatum ea de cauſſa quis dixerit. Sunt verò & qui hunc Tipcadi, aut Dipcadi cognomento Chalcedonicum dictum velint. Non eſſe autem Bulbum Vomitorium, pro quo à Matthiolo apparet depictus, ſatis eſt manifeſtum: legitimo Vomitorio paulò inferiùs oſtenſo, cap. XXII.

3. Qui tertius eſt inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pinguia, aliquantulùm lata, caules longos, ſubinde dodrante altiores: flores à medio ſurſum verſus, vndequaque circa caulem

Hyacinthus Autumnalis minor.

Hyacinthus Fuchſij.

caulem multos, paruos, cauos, primùm purpurei; vbi verò flaceſcunt, obſoleti coloris, (reperiuntur & candidi) cacumine comoſo: radicem vti aliorum, bulboſam, ſubruffam, ac ſubpurpurei coloris.

In Germaniæ quibuſdam prouinciis, vti in Norico ſiue Bauaria, frequenter in pratis gignitur: quandoque verò etiam iuxta agrorum margines. Vt etiam Matthiolus, apud Italos inter ſegetes & in ſiluis.

Aprili ac Maio, ſubinde & Iunio flores eius vigent: ſemen poſteà perficitur.

Hyacinthi ſpeciem, & quidem primam, Fuchſius, Tragus & Matthiolus faciunt: nõnulli Hyacinthum ſilueſtrem nuncupant: alij Comoſum, Germani alicubi Bräunling appellant, alibi Hunds Knoblauch/ id eſt, Allium caninum. Non eſt tamen Allij aliqua ſpecies, ſed bulbi eſculenti genus quoddam, veluti Bulbina; cui certè ſimillimus eſt. Bulbo enim Bulbina rubet, & Porri folia, Plinio auctore, habet. Videtur autem Bulbina ex Africa bulbus eſſe, quem Afrum cognominant. Huic ſiquidem Dioſcoridis πυῤῥὸν, id eſt, ruffum bulbum eſſe ait. Sunt tamen qui velint hunc tertium ſpurium Hyacinthum Scillę aut Pancratij ſpeciem eſſe: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd Scillæ & Pancratij bulbi grandes ſint, huius autem paruus, & illorum comparatione exiguus.

Quartus appellatus Hyacinthus, qui ſerotinus eſt, foliis eſt anguſtis, paruulis, & minoribus, quàm primi: cauliculis breuibus, tres aut quatuor digitos altis; floſculis in ſummo raris, cæruleis, ſtaminibus in medio exiguis, ſemine in ſiliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulboſa. 4.

Naſcitur in Hiſpaniæ & Galliæ quibuſdam prouinciis, vt iuxta Pariſiorum Lutetiam: reperitur verò & quandoque maior, ſubinde minor.

Sub æſtatis finem Auguſto aut Septembri florem profert; & maturiùs quidē, qui maior eſt.

Autumnalem Hyacinthum ea de cauſſa & Serotinum nominant; neque aliud eius nomen cognitum habemus.

Præter hos & alium quemdam pro Hyacintho bulbum Leonhartus deſcribit Fuchſius, 5.
foliis modò binis, modò ternis aut pluribus, latiuſculis, Porri minoribus: floribus circa cauliculi ſummum ſparſis, multùm & radiantis ſtellæ ferè ſimilitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis. quibus ſuccedunt capitula rotunda, Ochri magnitudine, in quibus ſemen Milio ſimile: radice bulboſa, rotunda.

Reperitur pleriſque Germaniæ locis & alibi, læto, pingui, ſed inculto ſolo.

Lilium Perſicum.

Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

Germani Blaw Mertzenblumen, & Blaw Hornungs blumen appellant. Fuchſius pro Hyacinthi ſpecie depinxit. Plerique Hyacinthum ſtellatum ab ipſa floris effigie vocant. Exiſtimauimus aliquando Satyrium eſſe, verùm hæc modò opinio diſplicet. Satyrio enim caulis eſt cubitalis, folia Lilij, bulbus mali magnitudine: Bulbo verò iſti folia paruula, anguſta, bulbus exiguus, & cauliculis breuis.

6. Ad ſpurios Hyacinthos pertrahi quoque poteſt, à nonnullis Lilium vocatum Perſicum. Folia huic oblonga, virentia, quàm Lilij anguſtiora, inferiorem caulis partem conueſtiunt; qui rectus, rotundus, ac admodum procerus, bicubitalis, & non rarò altior, ferè tricubitalis. multis hic floribus ſurſum verſus vndequaque circumfuſis ornatur; qui modò ex longioribus, quandoque breuioribus pediculis deorſum nutantes dependent, quinquefolij, colore Violæ nigræ dilutiore ac magis rubente purpurei, ſtaminibus aliquot mediis, particulatim & ab imo ſurſum verſus florentes. bulbus ſubeſt magnus, vna parte rotundioris formę, ab altera planioris, ex quo ſubtus nonnullæ fibræ demittuntur.

Peregrinus eſt flos, & à paucis annis in Belgij paradiſos illatus. Appellatur vulgò *Pinatzi di Perſiano*, & à quibuſdam, vt ſcripſimus, Lilium Perſicum; à nonnullis verò etiam Lilium Suſianum; flos nouus, veteribus, vt creditur, incognitus.

Ceterùm quod ad vſum attinet horum ſpuriorum Hyacinthorum, noſtris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus eſt; proinde & vires ac facultates eorumdem inexploratę: ſoli floſculi in hortis gratiam inuenêre.

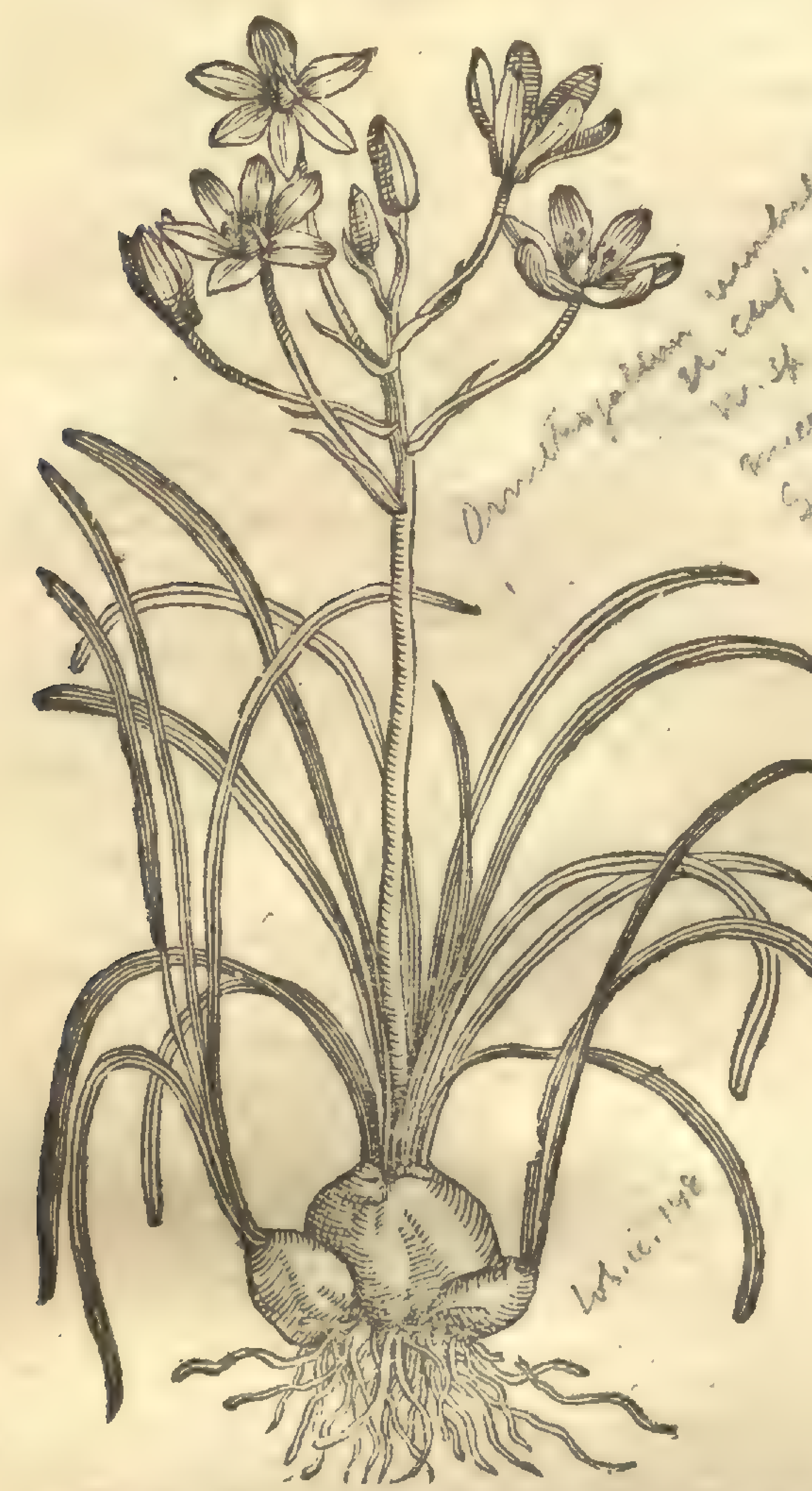
De bulbo Leucanthemo, ſiue Ornithogalo.

CAP. XIX.

LEVCANTHEMO bulbo folia multa ſunt & anguſta, graminis minora: caulis inter hęc exit dodrante minor, rotundus, glaber, abſque foliis; flores in ſummo diſperſi emicant ſex aut ſeptem, foris herbacei viroris, intus candidi, ex ſex foliolis commiſſi, exiguis liliis, præſertim priùs quàm adaperiuntur ſimiles, qui Sole quidem ſplendente patent, noctu verò, & cùm aër nubilus, etiam interdiu recluſi permanent: capitula ſuccedunt triangularia, Cachryos ſemini ſimilia, in quibus ſemen exiguum: radix bulboſa, lento ſucco plena, ſapore vt plurimùm inſipida & aquea, cum obſcura tamen quadam acredine.

Repe-

Bulbus Leucanthemus minor ſiue Ornithogalum.

Ornithogalum maius.

Reperitur in agris frumentariis, apud Brabantos locis compluribus.
Maio menſe flores edit.

Huic autem ſimilis flore eſt, & alius quidam bulbus Leucanthemus, ſed tamen maior omnino & peregrinus. folia habet oblonga & anguſta: caulem rotundum, læuem, ac glabrum, duos dodrantes aut cubitum altum; è cuius ſummo veluti ramuli exeunt; atque in ſingulis flores candidi, ſex foliolorum, exiguorum Liliorum æmuli; è rotunditate anguloſo in medio capitulo Cachryos modo, aliquot ſtaminibus circumdato. radix ſubeſt bulboſa, vti ſuperioris, & candida. 2.

Vterque autem hic bulbus ὀρνιθόγαλον Ornithogalon eſt, quod à Plinio Ornithogale dicitur. ſed Maior deſcriptioni Dioſcoridis ſimilior videtur, vtpote longioris caulis: eſt tamen & Minor Ornithogalon quoque. Nam & huic Ornithogali deſcriptio conuenit, & præſertim Pliniana. Plinius ſiquidem ei non caulem διασπιθαμιαῖον, vt Dioſcorides; ſed ſemipedalem tantùm tribuit, qualis eſt Minoris bulbi.

Deſcribitur autem Ornithogalon à Dioſcoride hoc modo: Cauliculus eſt τελφερὸς ſiue tener, tenuis, ſubcandidus, inſtar duorum dodrantum, ſupernè propagines tres aut quatuor habens paruas, in quibus flores foris herbacei, intus verò lactei candoris, inter quos capitulum vt Cachryi inciſum. radix bulboſa. A Plinio verò his verbis: Ornithogale caule tenero, candido, ſemipedali: radice bulboſa, molli, tribus aut quatuor agnatis. *Ornithogalon.*

Appellatur porrò horum Bulborum qui minor eſt, vulgò Velt ajuyn. Maiorem verò plerique Lilium Alexandrinum nominant: veluti ab Alexandria primitus allatum. Alexandria autem Ægypti vrbs eſt, haud procul à Canopico Nili oſtio. Eſt tamen & Alexandria quædam in Liguria.

Matthiolus maiorem hunc bulbum inter Narciſſos retulit, & quartum Narciſſum fecit, & aliud omnino ab iſtis Ornithogalon pictura expreſſit: caule videlicet folioſum, à Dioſcoridis & legitimo, ea de cauſſa differens. *Ornithogalon Matthioli.*

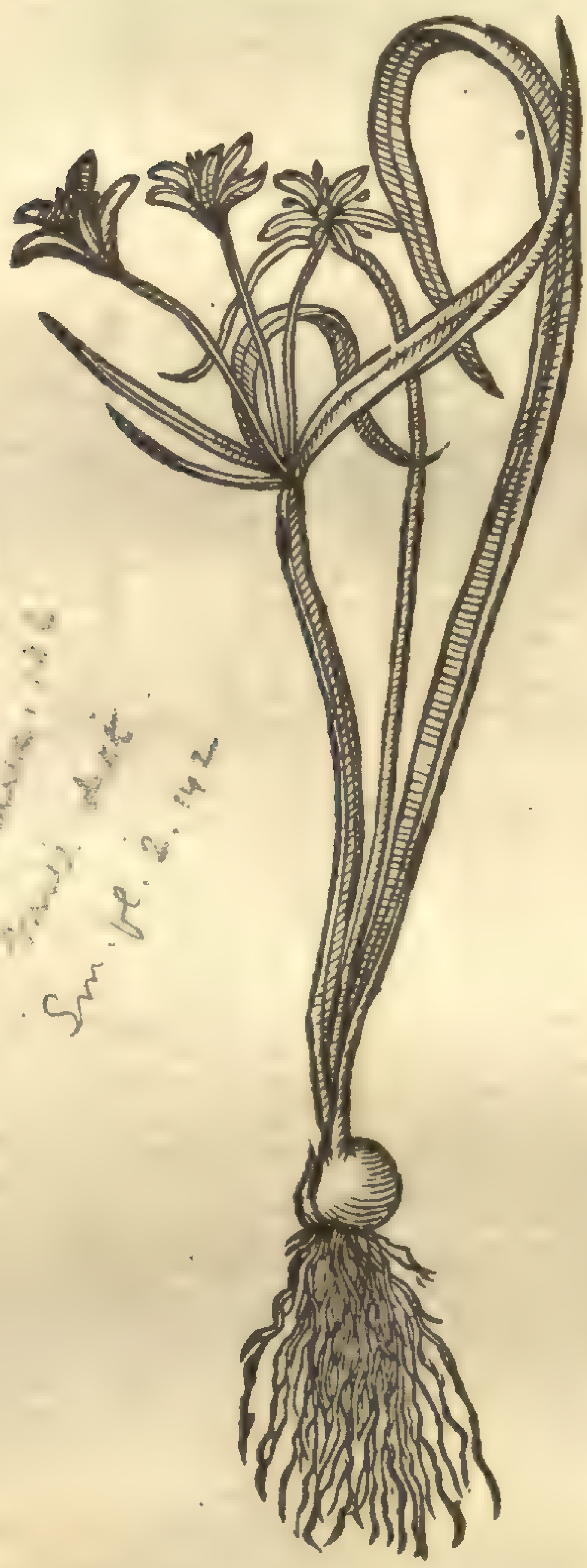
Deſcribit porrò & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à ruſticis in Sueſſionum agris eruitur: Radice, inquit, bulbaceam ſpeciem præ ſe ferente; è cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: foliis in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis, intus lacteo candore candicantibus, qui ſimul coaceruati, *Ornithogalon Ruellij.*

veluti paniculæ quædam compactili callo ſquamatim cohærentes, in pilulam extuberant, nucamentum Pineæ nucis repræſentantem: radix in orbem ferè collecta eſt, cortice pullo, candidiſſima intus carne, pulpáve perquàm odorata. Vere vel æſtate cum fronde viret: hieme vel Autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur: diu ſeruari poteſt: & vbi annonæ premit inopia, plebis ruſticæ famem & ieiunia Caſtanearum more ſatiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cùm frugum penuria gliſcit. Mirè ſuibus expetitur: rura ex agris ſponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam menſas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter aſtantes cùm aratro terra proſcinditur, aut in latiores porcas ſulcatur, erutos vomere colligunt, multò Caſtaneis ſuauiores: quibus & crudis, & in cineribus incoctis veſcuntur. Sueſſionenſis ager Churlos vocare conſueuit. Hactenus Ruellius. *Churli.*

At Ornithogali fructum, Dioſcorides ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulboſam, & crudam, & coctam edi.

De Bulbo ſilueſtri. CAP. XX.

Bulbus ſilueſtris.

Ornithogalum Narbonenſe.

1 BVLBO Leucanthemo minore ſuperiore capite deſcripto, non multùm abſimilis videtur, quem Leonhartus Fuchſius, & Hieronymus Tragus, Silueſtrem agnominant. Sunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantùm, anguſta & porracea: caulis breuis, tener, rotundus, dodrantalis, aliquot in ſummo adnatis, in quibus floſculi ſtellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elangueſcentes; ſtaminibus in medio capillaces, capitula ſemen ferentia triangularia: radix bulboſa, lenti ſucci, nullius odoris, ſapore aliquantulùm, ſed perobſcurè Cepam referens.

In Germania locis vmbroſis ad margines pratorum & aruorum, ac ſecus riuulos, exit.

Martio ac Aprili floret, fructumque perficit.

Germani Feldzwibel/Ackerzwibel appellant; quaſi dicas Cepam agrariam. Ex ſilueſtrium & ſpontè naſcentium bulborum eſt numero. Quo nomine à veteribus nuncupatus fuerit, non conſtat. Recentiorum nonnulli Ornithogalon luteum appellant, à ſimilitudine cum Ornithogalo minore albo.

2. Oſtendunt verò & hi aliud quoddam Ornithogalon, non modò ab iſto, ſed & à ſuperioribus duobus valdè differens: quod Narbonenſe cognominant.

Sunt

Sunt folia huius oblonga & tenuia, quámque aliorum anguſtiora: caulis tenellus, cubitalis aut procerior, nullis foliis conueſtitus; floribus verò exornatus quàm plurimis, à medio faſtigium petentibus, qui foris & extrinſecus herbacei ſunt, patentes verò interiùs lactei candoris viſuntur, Phalangij flores referentes: fructus triangularis eſt lobus, in quo ſemina. oblongus eſt bulbulus.

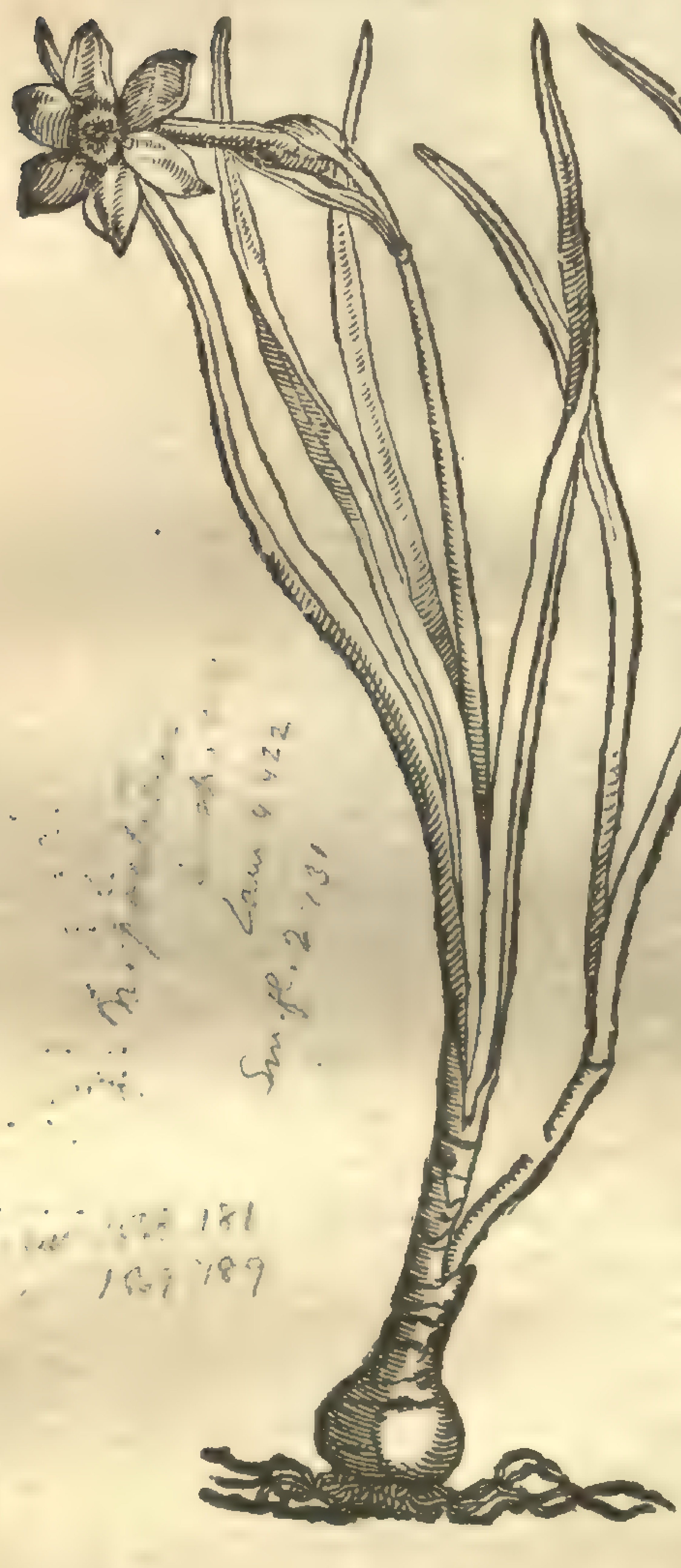
In Narbonenſi Gallia ac iuxta Monſpelium in agris frumenti feracibus naſci fertur.

De nomine huius non conſtat: nam legitimum Ornithogalon eſſe non videtur. Nec facile fuerit Scillam Epimenidiam affirmare, in tanta Plinij breuitate, qui ſolus huius meminit; niſi idcircò Scillæ ſpecies habeatur, quòd Scillæ modo flores haud diſſimiles proferat.

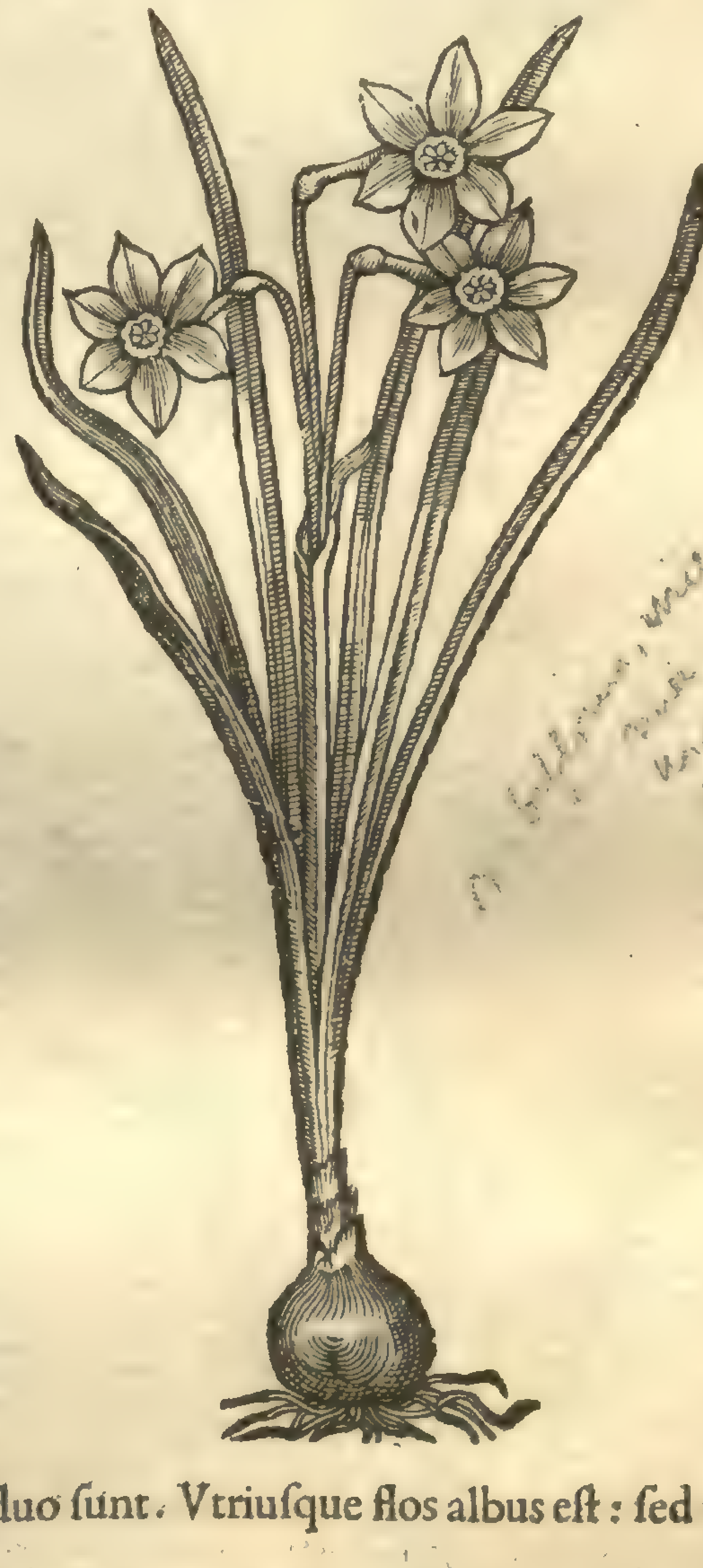
Facultates autem horum incognitæ ſunt. Hieronymus tamen Tragus, ex lutei bulbo ſub cineribus cocto, cum melle cataplaſma vlceribus depaſcentibus vtiliter imponi refert.

De Narciſſo. CAP. XXI.

Narciſſus medio purpureus.

Narciſſus medio luteus.

NARCISCI genera, Dioſcoride auctore, duo ſunt. Vtriuſque flos albus eſt: ſed vnius medio purpureus, alterius luteus.

Medio purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri foliis ſimilia: caulem anguloſum, 1
abſque foliis, dodrante aut pede altiorem, & in ſummo florem è membrana erumpentem, vt plurimùm vnicum, ſubinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex ſex candidis foliolis congeſtum, in quorum medio breuis calyx eſt circinatæ rotunditatis, purpurei per oras coloris, intra quem ſtamina breuia, cum apicibus ſubluteolis: capitula inde anguloſa: ſemen in his nigrum: radix bulboſa, Cepæ ſimilis, quæ nucleos ex ſe demittens, in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam, ſed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, ſed parum, diſſidentes. Maiores medij, præcoces & ſeriùs prodeuntes, minores ſunt.

Alter Narciſſus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulùm minùs vi- 2
rentia: caules proceriores, craſſiores, & in ſingulis flores tres aut quatuor, prioribus ſimiles, ſed medio calyce luteo; ſemen & radicem bulboſam ſimilia.

Huius generis & alius quidam Tertius Narciſſus eſt, foliis non modò quàm Primus, verùm

Narciſſus medio luteus alter.

Narciſſus totus albidus.

Narciſſus multiplex.

etiam quàm Aſphodelus, latioribus longioribusque; floribus in ſingulis caulibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narciſſi lutei ſilueſtris breuiore: radix ſimilis eſt & bulboſa.

4 Iam & Quartus quidam eſt Narciſſus, antedictis forma ſimilis, ſed per totum florem & medio quoque candidus.

5 Sunt & Narciſſi multiplicibus floribus, cùm primi, tum alterius generis, foliis & bulbis aliis haud diſſimiles. Ita varia ſemper natura, & ad ſtirpium herbarumq; genera multiplicanda fœcunda, tum ad ea permutanda prona; præſertim ſi cultus mangonio adiuuetur, vel in alium locum ſtirpes transferantur. Hæc etenim plurimũ poſſe ad ſtirpium mutationem, & alibi ſcripſimus.

Stirpes cultura mangonio mutantur.

Exeunt qui medio purpurei ſunt plerisq, Galliæ locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioſcor. in montibus potiſſimum naſci tradit. Theocritus in pratis Narciſſum gigni teſtis eſt, Eidyllio 20. vbi Europam cum ſuis prata ingreſſam, benè ſpirantem Narciſſum carpſiſſe, canit his verſibus:

Αἱ δ' ἐπεὶ οὖν λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
Ἄλλη ἐπ' ἀλλήλαισι τότ' ἄνθεσι θυμὸν ἔτερπον,
Τῶν ἡ μὲν νάρκισσον ἐΰπνοον, ἡ δὲ ὑάκινθον: id eſt,
Florida ſed poſtquam venêre in prata puellæ,
His illa, hæc aliis ſe floribus oblectabant; (tho.
Narciſſo illa quidem benè olēte, atq; illa Hyacin-

Florent

Florent in Belgij hortis, prioris generis præcoces Narciſſi, initio Aprilis: medij ſub finem, ſeriores Maio menſe: medio lutei eodem fere, quo primi generis medij, tempore.

Græci huiuſmodi flores Ναρκίσσους, Latini ſimiliter Narciſſos nuncupant. Belgæ Narciſſen/Spaenſche Jenetten: Germani Narcissen röſslin: Hiſpani *Narciſo*. Dictum autem Narciſſum Plutarch. in Sympoſ. quaſi neruos hebetantem, & torpidas facientem grauitates, refert. Quapropter & Sophocles magnorum ſubterraneorum deorum coronamentum eum vocat, quòd ſ. defuncti & morte torpidi, torpido flore merito coronarentur. Appellatur autem Narciſſus etiam λείριον, & Apuleio teſte, ἄνυδρος, βολβὸς ἐμετικὸς, αὐτοφυής. Lirium autẽ Theophraſtus eum appellat, cui latius eſt herbæ folium, & flos melinus longior, qualis vtique tertius eſt; quem & ait ſponte germinare: qua de cauſſa αὐτοφυὴς, id eſt, à ſeipſo genitus, vel per ſe naſcens, dici poteſt. Sunt verò & alia Liria ſui generis, de quibus ſuprà ſcripſimus: & Lilium quoque Lirium eſt, Iulius Pollux, Homerum Lirij appellatione, complecti omne florum genus auctor eſt. Ἄνυδρος autem Narciſſus propriè montanus eſt, eò quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ ἐμετικοῦ nomen ab effectu habet: Dioſcoride ſiquidem auctore Narciſſus etiam vomitum concitat. Eſt tamen & alius bulbus vomitorius propriè dictus, de quo capite ſubſequente.

Prior autem horum Narciſſorum, medio videlicet purpureus, ille eſt, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei flores eſſe ſcribit: Narciſſi duo genera, inquit, medici in vſum recipiũt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narciſſum nuncupat, cui medium purpureum, vt eiuſdem lib. cap. 5. ſeipſum explicans oſtendit: Huius alterum, ait, genus flore candido, calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore, circuli inſtar, & ſtamina ac apices continet. De hoc etiam Narciſſo Virgilius in Bucolicis Ecloga quinta:

Pro molli Viola, pro purpureo Narciſſo,
Carduus & ſpinis ſurgit Paliurus acutis.

Secundi verò & potiſſimùm tertij Narciſſi Ouidius tertio Metamorphoſeon lib. meminit, vbi Narciſſi formoſi adoleſcentis mutationẽ in florẽ ſui nominis deſcribit, hoc carmine:

Nuſquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

De tertio etiam ſcripſit Theophraſtus lib. 6. De alio ſiquidem hoc loco, quàm lib. 7. agit. Libro ſiquidem 7. folium ei tribuit anguſtum, quale vtique primus habet: ſexto verò, latius quàm Aſphodeli, vti tertij eſt, quod diuerſis locis, de differentibus Narciſſis eum ſcripſiſſe, conuincit. Scribit autem Theophraſtus lib. 6. Narciſſi florem eſſe luteum, ſiue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum eſſe, Ouidij teſtimonio iam oſtendimus. Ex eius ſiquidem de hoc Narciſſo carminibus, quæ attulimus, id manifeſtiſſimum eſt. Florẽ etenim, ait, Croceum, albis tamen foliis cinctum. Exẽplaria Theophraſti pænè omnia μέλανα τῇ χροιᾷ habent, quod Hermolao & Marcello occaſionem dedit, vt Narciſſi florem nigrum eſſe exiſtimauerint. Sed pro μέλανα reponendum eſt μήλινα. Eſt autem melinus color, idem qui Ochræ, ſiue luteus. *Theophraſti locus emendatus.*

Putatur autem & hic Narciſſus ſerotinus à Theophraſto haberi, & Autumno demum florere, propterea quòd in iis quæ extant exemplaribus, huius deſcriptionem mox ſubſequantur hæc verba: Μετὰ γὰρ Ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν, id eſt, poſt Arcturum productio floris eſt, & circa æquinoctium. Verùm ad Narciſſi hiſtoriam hæc non faciunt: inter Narciſſi ſiquidem deſcriptionem & verba iſta, defectus ac hiatus eſt. Nec ſpectant etiam ad Croci, vti Conradus Geſnerus in appendice ſcribit, quam Germaniæ ſuis hortis ſubiecit: ſed ad Lirij alterius hiſtoriam pertinent, quod eodem libro, paulò inferiùs Theophraſtus vnà cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc eſt, primis imbribus, ſiue Autumno, florere ait; vt diligenter vtrumque locum expendentibus manifeſtum ſtatim fiet.

Ac totidem quidem, quos propriè Narciſſos dici opinamur, obſeruare nobis contigit. Sunt tamen & alij lutei appellati Narciſſi, de quibus mox in ſequentibus capitibus.

Matthiolus verò & aliorum quorumdam icones exhibet, qui tamen non Narciſſi, ſed omnino alterius generis flores ſunt. Nam quem quartum facit, Ornithogalon eſt, Maius à nobis agnominatum. Quintum Geſnerus & omnes paſſim Tulipam vocant. Sextus ac ſeptimus Leucoia ſunt bulboſa.

Ceterùm Narciſſi radix, vt Galenus ait, vſque ad eò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad inciſiones vſque, quæ circa tendones accidũt: habet verò quiddam abſterſorium & attractorium. Eadem, auctore Dioſcoride, ſiue eſtur, ſiue bibitur, vomitus mouet: prodeſt ambuſtis ab igne cum melle trita: præciſos quoque neruos agglutinat impoſita: luxatis item malleolis, diuturniſque articulorum doloribus trita cum melle, & impoſita ſubuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ ſemine & aceto; at cum Eruo & melle

vlcerum

vlcerum ſordes expurgat, & abſceſſus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.

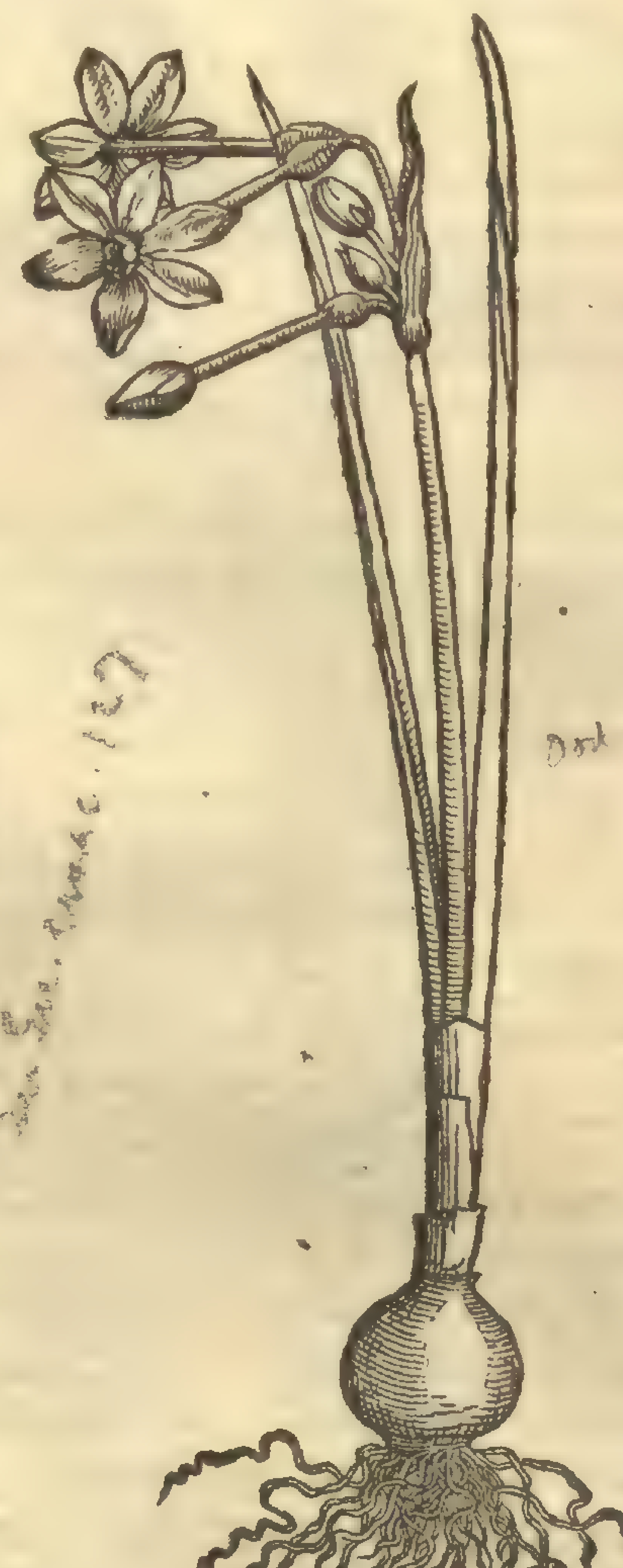
De Narciſſo luteo Iuncifolio, ſiue Bulbo vomitorio.

CAP. XXII.

Narciſſus Iuncifolius maior.

Narciſſus Iuncifolius minor.

PRÆTER Narciſſos ſuperiore capite deſcriptos, & alios ſupereſſe luteos diximus: vnus Iuncifolius, alter Silueſtris & Pſeudo-Narciſſus eſt: tertius Autumnalis.

Iuncifolio Narciſſo, folia ſunt oblonga, anguſta, craſſa, interim propemodum rotunda, admodum læuia & flexibilia, Iuncis cùm læuore, tum colore, & quodammodò flexibilitate, nec non rotunditate ſimilia; inter quę medius exit caulis; in ſummo cuius, floſculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narciſſis forma ſimiles, verùm minores, & colore per totum florem lutei: radix bulboſa, candida, tenui nigra membrana integitur.

In pleriſque humentioribus herboſis Hiſpaniæ montoſis locis gignitur. vno verò loco lætior & pluribus foliis floribuſque luxurians: altero autem minor, & flores pauciores proferens. Vterque Belgis hortenſis eſt.

In Belgio Aprili menſe florem vterque promit: & Martio, ſi hiems clemens fuerit.

Hiſpani à ſimilitudine, quam folia cum Iuncis habent, *Ionquillias* nuncupant: nos Narciſſum Iuncifolium dicere poſſumus. Dioſcoridis eſt Βολβὸς ἐμετικὸς, ſiue Bulbus vomitorius; id quod ex ipſa Bulbi vomitorij deſcriptione colligi poteſt; quæ ſic habet: Βολβὸς ὁ καλούμενος ἐμετικὸς, ἔχει τὰ φύλλα ἱμαντωδέστερα, καὶ πολλῷ μακρότερα τοῦ ἐδωδίμου· ῥίζαν ἐοικυῖαν βολβῷ, περὶ ὃν φλοιὸς μέλας. Id eſt, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora, & multò longiora quàm eſculentus; radicem bulbo ſimilem, circa quam membrana eſt nigra. Quæ deſcriptio huic Narciſſo Iuncifolio ſimillima eſt: folia ei ſiquidem ſunt multò quàm alicuius bulbi ἱμαντωδέστερα ſiue flexibiliora, vtpote iuncei propemodum lentoris; & perquàm longa, longioraque multò quàm eſculenti Bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.

Quibus autem facultatibus Narciſſus Iuncifolius præditus ſit, nullo recentiorum experimento aut teſtimonio conſtat. Dioſcorides verò Bulbi vomitorij radicem, ſi edatur, aut ſi decoctum eius bibatur, veſicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodit.

De

De Narciſſo luteo ſilueſtri, ſiue Pſeudonarciſſo. CAP. XXIII.

Narciſſus luteus ſilueſtris.

Narciſſi ſilueſtris alia icon.

Narciſſus ſilueſtris multiplex.

LVTEVS Narciſſus ſilueſtris, folia Porri aut Narciſſi ſimilia promit, ſed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in ſingulis flores ſingulos, Narciſſi ſimiles; ſed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi ſimilitudine, colore per totum luteo, abſque odore: capitula rotunda, oblonga, in quibus ſemen: radix bulboſa, vt aliorum Narciſſorum.

Contingit verò & huic, quod aliis quandoque floribus, & candidis Narciſſis accidit, vt videlicet floris foliola multiplicentur. & talis quidem flos medio calyce caret, compluribus foliolis mediū occupantibus. folia autem ac bulbi cum alterius conueniunt: flos quoque totus luteus.

Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido præſertim ſolo, & in ſiluis locíſque arboribus conſitis: & ſimilibus quoque cùm in Germania, tum in Hiſpania: transfertur etiam in hortos.

Floret Februario & Martio quandoq; menſe.

Germani ea de cauſſa Gälbe Hornungs blumē/ id eſt, noſtrate dialecto, Geel Sporckel bloemen nuncupant. Februarius enim Germanis Hornungs monat/ Belgis Sporckelle.

Appellant verò & hunc Narciſſum Belgæ Geel Tijdelooſen: Latinè autem vulgò Narciſſus luteus & Pſeudonarciſſus dicitur.

Ceterùm

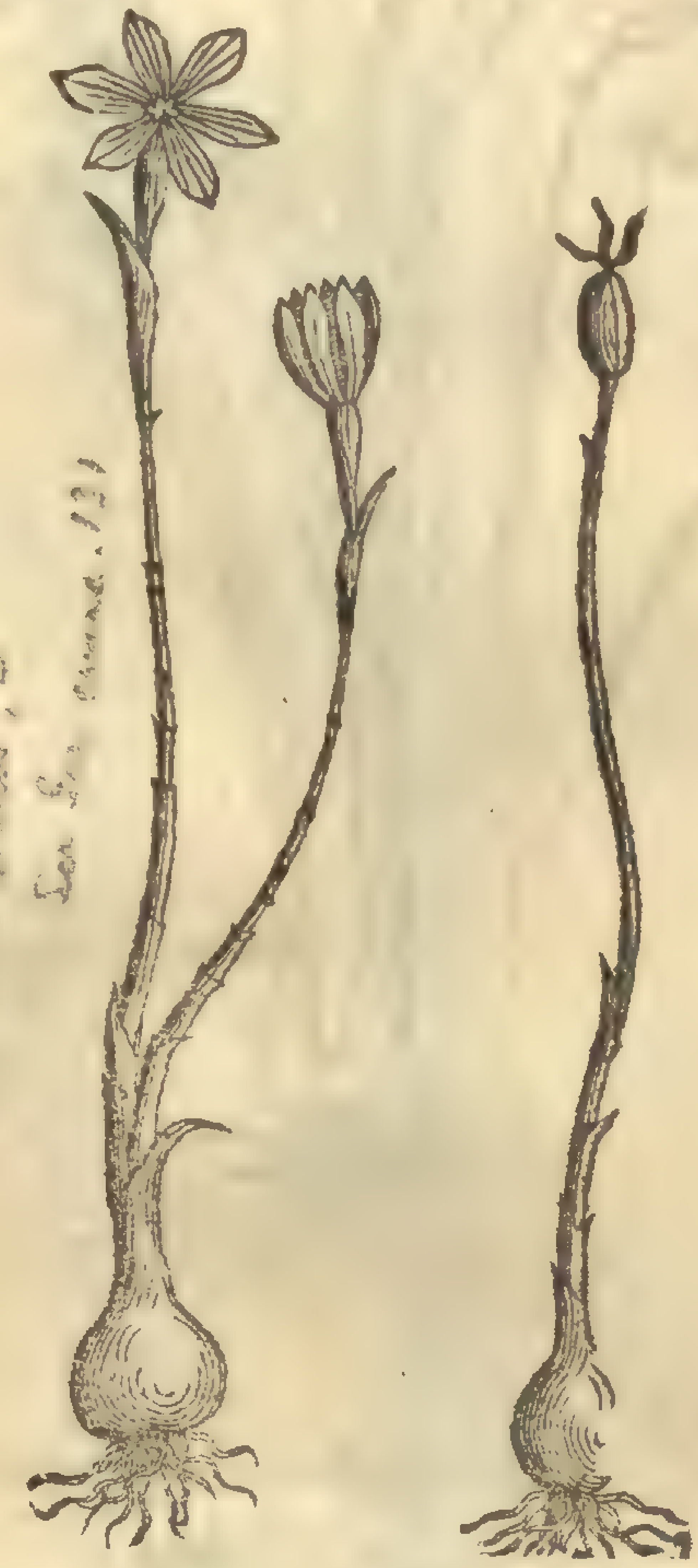
Ceterùm quod ad vires attinet, recentiorum quorumdam experimento exploratum eſt, Narciſſi huius ſilueſtris radicum decoctum, per aluum lentos & pituitoſos humores, nec nō ſeroſos expurgare, & his prodeſſe, qui crudorum copia grauantur humorum, ſemine Aniſi & Zinziberis nōnihil additis: quæ, vt minùs noceat, minusq; moleſtũ ſit ventriculo, adiiciũtur.

De Narciſſo Autumnali. CAP. XXIIII.

Narciſſus Autumnalis maior.

Narciſſus Autumnalis paruus.

1. QVEM noſtra ætas Narciſſum Autumnalem nominat, folia promit oblonga, læuia, reſplendentia, saturatè virentia: inter quæ pediculus aſſurgit breuis, faſtigio florem vnicum adferens, haudquaquam Narciſſis aliis ſimilem, ſed veluti Colchici aut Croci, ex ſex foliolis compoſitum; colore autem luteum: in cuius medio ſex ſtamina, & eiuſdem coloris piſtillus. ſubeſt bulbus mediocris magnitudinis, fibras aliorum modo deorſum demittens.

In Hiſpania ac Italia gignitur: & vno loco longioribus ac anguſtioribus, alio verò breuioribus ac latioribus foliis: amat humentia & pratenſia, ac etiam montana.

Autumno ſub finem Auguſti, ac Septembri menſe florem huius videre in Belgio contigit: eodem ferè in Italia tempore floret.

Narciſſus Marcelli Vergilij. Autumnalē hac de cauſſa Narciſſum appellant: Hiſpanis *Cibollina Alborana* dicitur. Narciſſi autem nomē accepit, quòd Marcellus Vergilius in Commentariis ſuis in Dioſcoridem, hunc pro Narciſſo deſcribat: Nos, inquit, in Apenninis montibus frequentem vidimus florem, Auguſto ac Septembri menſe florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine: foliis qualia in Narciſſo deſcribuntur; ſingulari caule, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, ſed inter luteum & candidum colorem: nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in mitioribus collibus enatum, ſed non tam ſpecioſum, & magis albicantem. Hæc Marcellus.

Videtur autem λειρίου ſiue Lirij ea ſpecies, quæ à Theophraſto Autumno, mox poſt primos imbres, vnà cum Croco florere refertur; quod λείριον ἕτερον, ſiue Lirium alterum ab ipſo nominatur.

2. Præter hunc verò & alium quemdam Narciſſum Autumnalem C. Cluſius deſcribit, foliis viduum, pediculo breui, floſculo paruo candido, odorato, Narciſſi æmulo, ſex videlicet foliorum, & calyce medio paruo luteo. bulbus exiguus eſt.

De Narciſſo marino. CAP. XXV.

PRIVS autem quàm Narciſſos deſeramus, deſcribendus & vnus adhuc bulbus, ad Pſeudo-Narciſſi genus pertinere apparens. folia huic quina ſenáve, oblonga, latiuſcula, veluti

vnius

Narciſſus marinus.

vnius Narciſſi; ſed duriora: caulis pede non rarò altior, in cuius faſtigio è tenui membrana terni quaternive, aut plures emergunt flores, Pſeudo Narciſſi æmuli; longis è medio calycibus prominentibus, ſtamina quibus continentur, ſed colore albidi. ſubſequuntur anguloſæ valuulæ, in quibus ſemen. magnus ſubeſt bulbus, candidus, nigra membrana circumtectus, quibuſdam ſubinde adnatis, quibus multiplicatur.

In maritimis non modò Narbonenſis Galliæ, verùm & Hiſpaniæ, præſertim Valentini regni, gignitur: tum & alibi, ſabuloſis & aridis locis, quæ ſubinde marina rigantur aqua.

Maio menſe florentem; Iulio verò ac Auguſto ſemine iam maturo, huius bulbos ſe eruiſſe iuxta Monſpelium C. Cluſius in Obſeruationibus ſuis refert.

Hiſpani huiuſcemodi bulbum *Amores myos* appellant: Italorum nonnulli *Giglio marino*: noſtri temporis plerique Scillam vocant, & ex ea Trochiſcos de Scilla formant: aliis placet eſſe Pancratium, & quidem Marinum. Pancratij autem bulbus, vt Dioſcorides refert, ὑπόπυῤῥος ἢ ὑποπόρφυρος, id eſt, ſubrufus aut ſubpurpureus eſt: iſtius verò, vt diximus, albidus. Matthiolus, quantum ex icone colligere licet, inter Narciſſos numerat, & Conſtantinopolitanum cognominat. Et præſtat inter Narciſſos retineri, & Marinum dici, quàm vel Scillam, vel Pancratium temerè affirmare.

Facultate autem Pſeudo-Narciſſo luteo aſſimilis videtur: nam & guſtatus tantummodò bulbus, nauſeam excitat: vt Lobelius auctor eſt.

De Leucoïo bulboſo. CAP. XXVI.

LEVCOII bulboſi tria nobis obſeruare genera contigit: vnum Trifolium: alterum Hexaphyllon: tertium Polyanthemon cognominari poteſt.

Primum folia ex ſingulis bulbis bina promit, oblonga, anguſta, in virore albicantia, foliis Pſeudo-Narciſſi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius 1.
ſummo flos è vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorſum dependens, foliolis tribus conſtans maioribus, candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallidè virentia, & aliquantulùm ſtriata, in medio floris ſtamina cùm apicibus luteis: radix bulboſa eſt, foris obſcuri & eius cuius Caſtaneæ nucleus, coloris, quæ facilè in plures bulbos multiplicatur.

Peregrinus Belgio flos, ſed Italiæ & aliis regionibus familiaris.

Exit præmature Februario menſe, reliquos omnes ferè flores antecedens.

Leucoion videtur bulboſum Theophraſti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenſet: & quod lib. 6. primum ſeſe oſtendere ait, & emicare vbi cælum clementius eſt, ſtatim etiam nondum hieme exacta; vbi verò immitius, poſteà. Nos ad differentiam ſequentium, non inconcinnè Leucoion bulboſum triphyllon, & Violam bulboſam trifoliam, nuncupari poſſe exiſtimauimus, à tribus nempe floris foliolis.

Proximo generi folia ſimiliter ſunt anguſta, Porri & Pſeudo-Narciſſi ſimilia, ſed breuiora, virentiora, læuiora & magis reſplendentia, verſus terram aliquatenus reflexa: cauliculi te- 2.
nues, palmares; flores in ſingulis ſinguli, rariſſimè gemini, deorſum quoque penduli, colore candidi, ex ſex foliolis aliquantulùm ſtriatis commiſſi, ſtaminibus in medio cum luteolis apicibus: ſemen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulboſa in plures facile propagatur.

Pleriſque Germaniæ ſuperioris locis in vmbroſis & humidis ſiluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat.

Floret eodem, quo ſuperius, tempore, aut non multò pòſt.

Germani Weiſſe Hornungs blumen: Noſtri Witte Tydeloosen appellant.

Leucoion bulboſum triphyllon.

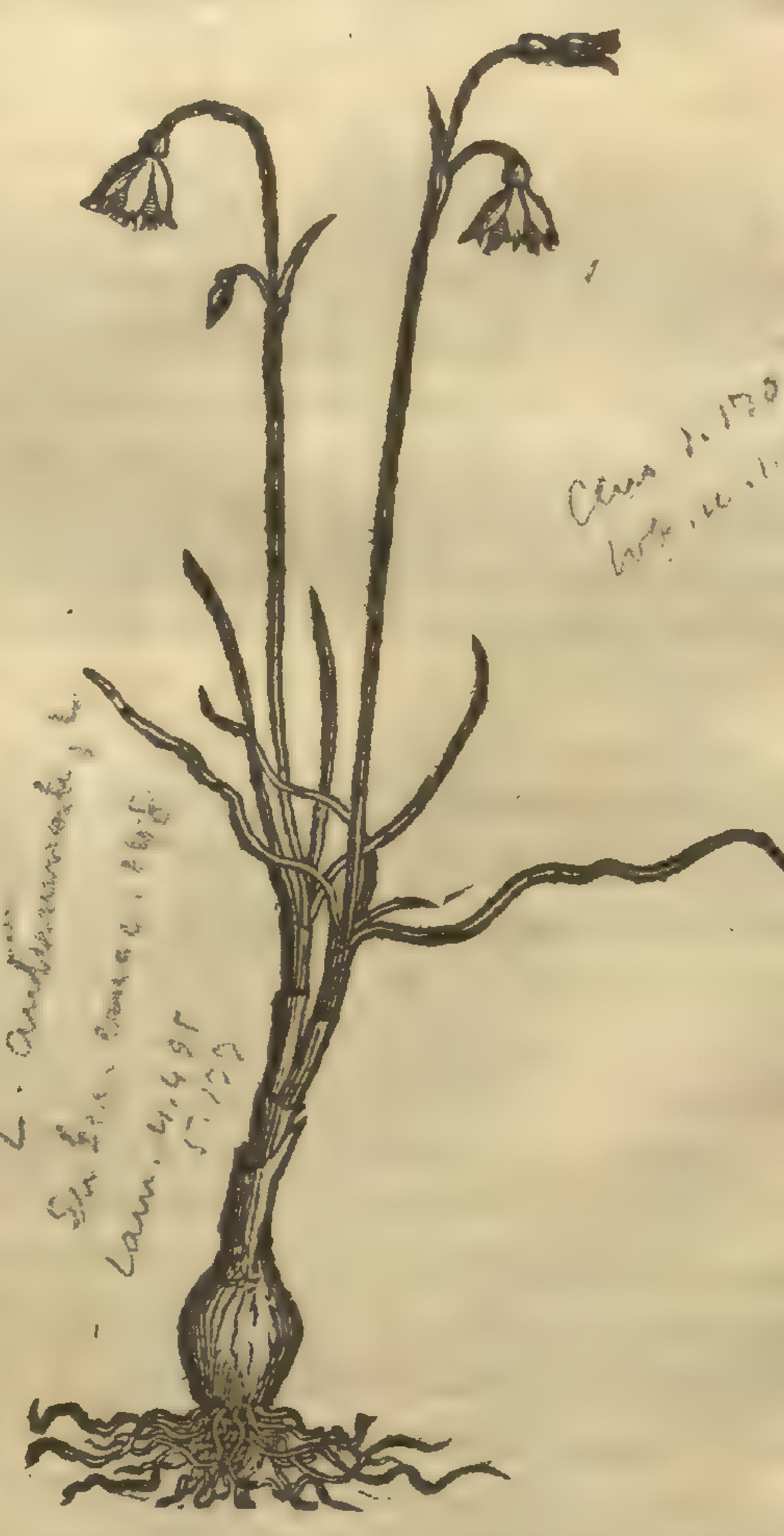
Leucoion bulboſum hexaphyllon.

Leucoion bulboſum polynathemum.

Leucoion bulboſum Autumnale minimum.

Leucoij bulboſi genus eſſe, manifeſtum eſt, quod Hexaphyllum, non abs re, à ſex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cùm iſtud, tum ſuperius Narciſſi ſpeciem facit, vt cap. De Narciſſo ſcriptum eſt.

Tertium Leucoion bulboſum caule & foliis Secundo ſimile eſt, maius tamen ac procerius: florem in ſingulis cauliculis non vnicum, ſed quinque aut ſex, & particulatim quidem 3.
florentes, profert, alterius floribus forma & magnitudine per omnia ſimiles.

Eſt & hoc nobis hortenſe tantùm.

Non primo Vere cum aliis duobus, ſed multo pòſt, Aprili videlicet demum menſe, vnà cum Narciſſis floret.

Violæ ſiue Leucoij bulboſi ſpecies haud dubio quædam eſt; ſed ſerotina.

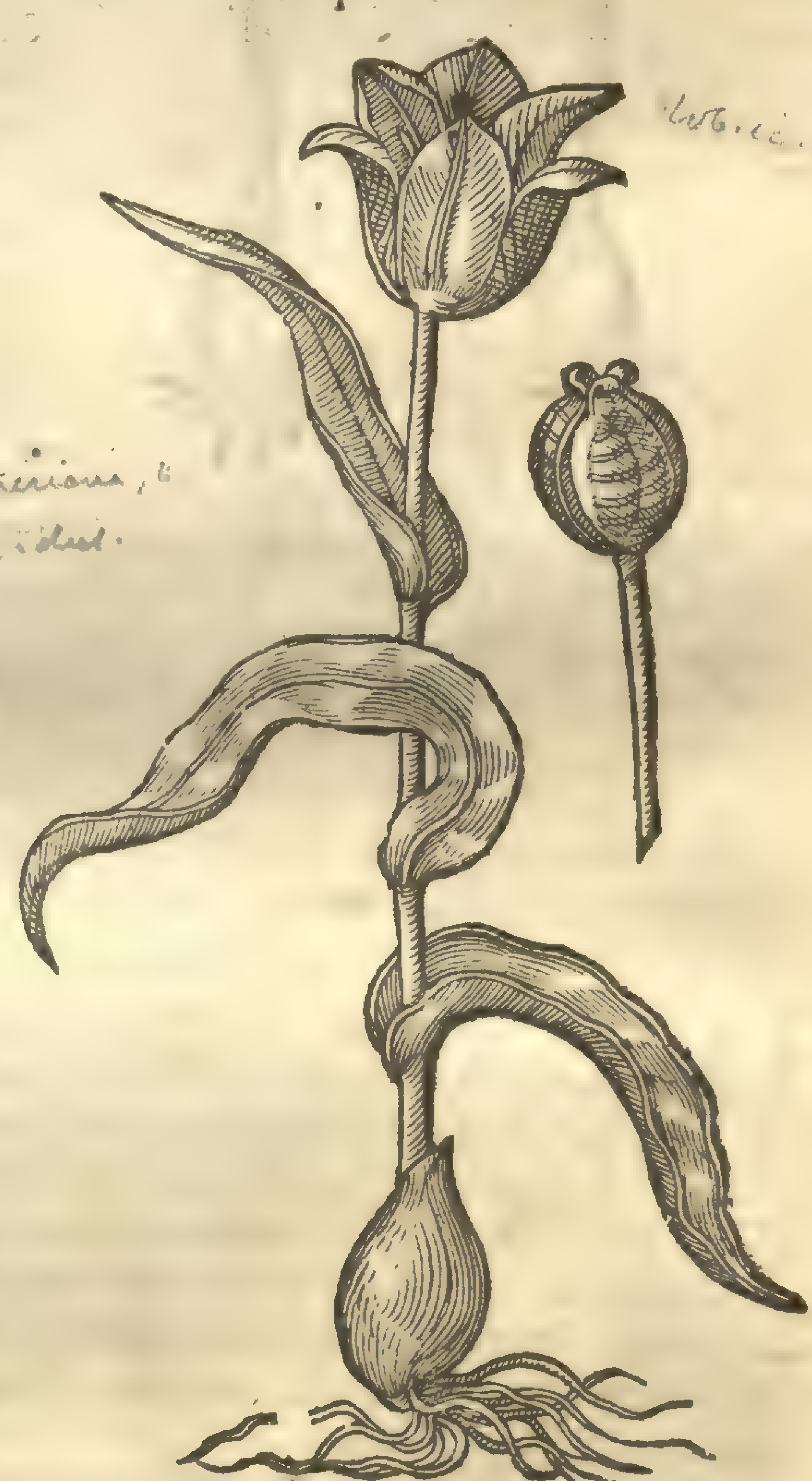
Annumeratur verò & iſtis Leucoiis Bulbus quidam paruus, ex multis tunicis compactus, 4.
cui folia exeunt exilia, & cauliculus gracilis palmum altus, è cuius faſtigio floſculus vnus aut alter dependet paruus, albidus, ſenum foliorum, Leucoio altero ſimilis, ſed minor multò, odore deſtitutus, & non Vere, ſed Autumno prodiens.

At de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cùm à veteribus de iis nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obſeruatum.

De Tulipa. CAP. XXVII.

Tulipa.

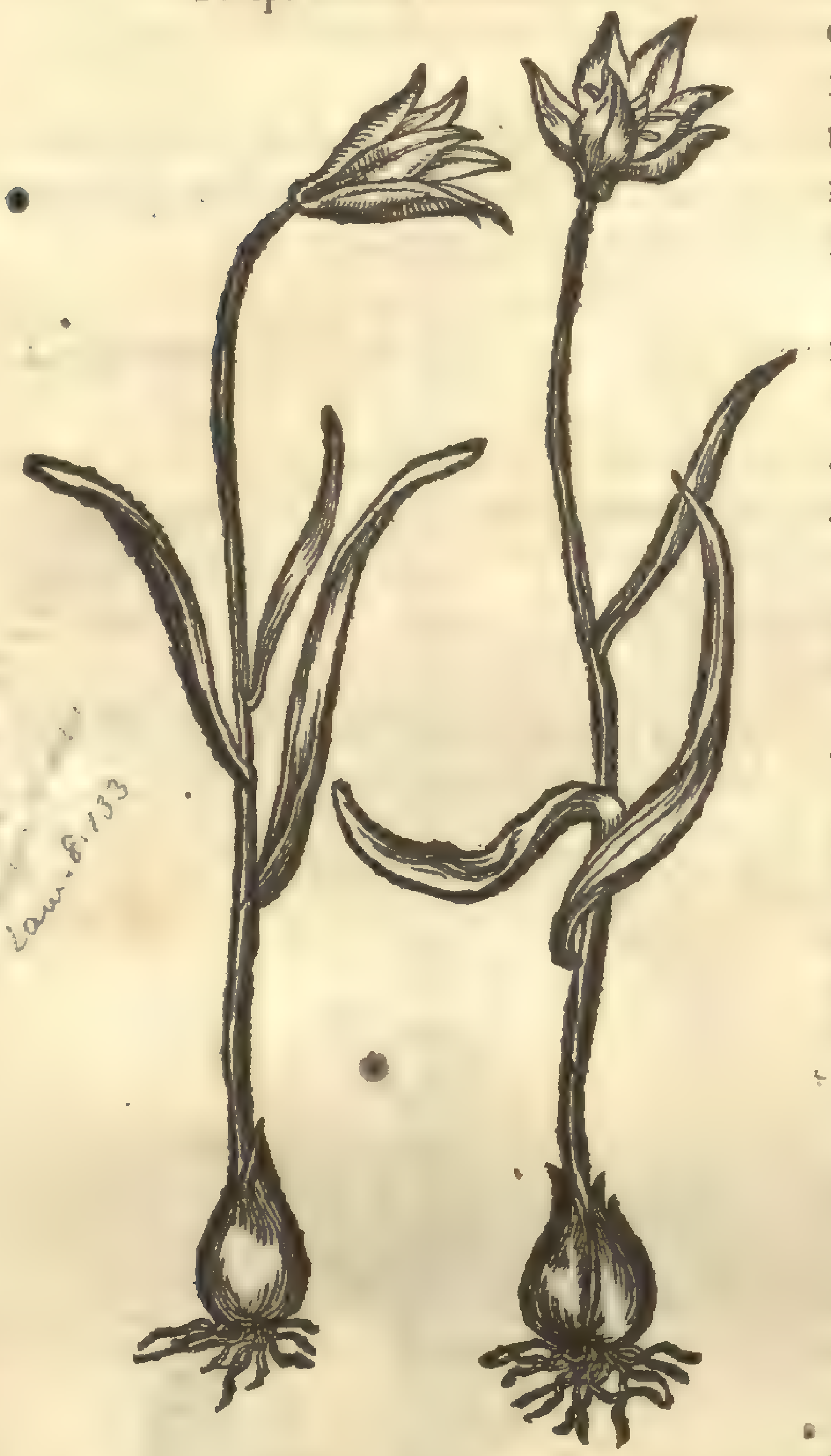

Tulipa cum ſemine.

Ex bulboſorum florum numero & Tulipa eſt flos peregrinus: cuius differentes ſunt ſpecies: quædam maiores ſunt, aliæ minores.

Maioribus forma eadem ſatis omnibus eſt: folia eius bina aut terna, craſſa, oblonga, lata, 1.
per oras ſubinde modicè reflexa: quæ cùm primùm erumpunt, modicè rubere videntur, adulta verò albicant: caulis inter ea exit pedalis aut paulò altior, cui vnicus flos inſidet ſurſum ſpectans, è ſenis foliolis, patenti profundiori & aliquantulùm anguſtioris oris cyatho, aut inuerſo huius formæ pileo quodammodò ſimilis; ſtaminibus in medio croceis: color flori ſubinde luteus eſt, nonnumquam candidus, aliquando dilutè quaſi purpureus, non rarò rubet: varietatem autem in his non exiguam etiam admittit; margines ſiquidem foliorum, & non rarò vngues ſiue inferiores particulæ, aliter quàm foliola ſubinde colorata ſunt: tranſeunt

Tulipa minor Narbonenſis.

verò per hæc & quandoque ſtriæ alterius coloris: odor nullus eſt, niſi luteo cuidam, qui odoratus ſentitur: ſemen cartilaginoſum, planum, in capitulis naſcitur, quæ maturato ſemine in tres dehiſcunt partes. radix bulboſa eſt, Narciſſi bulbis haud diſſimilis.

Minores Tulipæ foliis ſunt anguſtioribus, & ferè porraceis; cauliculis tenuioribus ac breuioribus: floribus minoribus & minùs in latitudinem ſeſe pandentibus, colore luteis: bulbis minoribus.

In Thracia & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus eſt flos. Minores alicubi in Gallia Narbonenſi ac in Italia naſci feruntur.

Aprili menſe Tulipæ florem Belgium videt: Thracia verò etiam Ianuario; veluti teſtis eſt Augerius Buſbequius in Itinere Conſtantinopolitano, in quo inter Hadrianopolim & Conſtantinopolim ingentem vbique florum copiam, media planè hieme, Ianuario menſe, ſeſe obtuliſſe refert, Narciſſorum videlicet, Hyacinthorum, & eorum quos Tulipan Turcæ vocant.

Turcico & peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formã referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, nõ conſtat. Suſpicari quis poſſet, πυπῶνα eſſe, ſi edulis bulbus eſſet, &cogendo lacte efficax. Nam πυπῶν quidem à Theophraſto inter edules bulbos refertur; & herba eſt, qua lac cogitur, vt ait Heſychius. Conradus Geſnerus Tulipam Satyrium eſſe exiſtimauit, & quidem Erythronium; quòd videlicet flore vna ſpecies rubeat, aut omnino Satyrij aliquam ſpeciem referat. Cum quibus an conueniat, & quantum, ex ſubſcriptis Satyriorum deſcriptionibus relinquimus diligentiùs conſiderandum.

Minor à nonnullis Hermodactylus flore luteo dicitur, ſed perperàm tamen. Neque etenim Hermodactyli ſpecies aliqua eſſe videtur.

De viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam ſcriptum reperimus.

De Meleagride. CAP. XXVIII.

QVI latè Narciſſi nomen extendunt, non modò Tulipam, ſed & Meleagridem eò referunt; quæ tamen à Narciſſis differens eſt, Tulipæ verò ſimilior. flos elegans, paulò minor Tulipa, & non ſurſum ſpectans, ſed deorſum dependens; è ſenis quoque componitur foliolis; violaceo colore purpuraſcit, quem dilutè admodum purpureæ, ac quaſi inalbicantes, ordine continuo digeſtæ ac intermixtæ maculæ, elegantiſſimam varietatem conferentes, commendant; & foris quidem: interiore verò parte nigricantibus ſparſim diſpoſitis lituris exornatur: ſtamina quoque huic ſex ſunt, & medius piſtillus, colore ſublutea. caulis tenuis, circa quem ſubinde quina, rarò plura, longa, anguſta foliola è virore candicantia. bulbus ſubeſt rotundus & albidus.

In Gallia Celtica prope Aurelios repertum accepimus: in Belgij hortis feliciter adoleſcit, & ſubinde florem geminat.

Vnà cum Tulipis Aprili menſe flos huius viget.

Nonnulli Fritillariam vocant, ab abaco ſiue alueolo, in quo Scacorum appellatus ludus exercetur, quem Fritillum dici exiſtimant, quod non conſtat. Martialis ſiquidem Fritillum appellare videtur abacum, in quo alea luditur; Epigrammaton lib. v. ad Gallam:

Iam triſtis, nucibus puer relictis,
Clamoſo reuocatur à magiſtro:
Et blando malè proditus fritillo
Arcana modò raptus è popina
Aedilem rogat vdus aleator.

Nobis rectiùs Meleagris nominari videtur: Meleagridis ſiquidem auis plumas, ſi non coloris

loris

Meleagris.

Meleagridis altera icon cum fructu.

loris ſpecie, attamen varietate & diſpoſitione, magnitudineque macularum refert. Meleagrides enim aues colore variatis ſunt plumis.

De facultatibus autem huius floris nihil contingit adferendum, exploratas ſiquidem nullas habet.

De Satyriis ex Dioſcoride & aliis. CAP. XXIX.

PRÆTER Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrij genera Dioſcorides eſſe tradit: vnum τρίφυλλον ſiue trifoliũ; alterũ cognomento ἐρυθρόνιον.

Trifolium folia fert tria deorſum reflexa, Lapatho aut Lilio ſimilia, verùm minora & rubentia: caulem ψιλὸν, id eſt tenuem ſiue nudum, cubitum longum; florẽ Lilij ſpecie, album: radicem bulboſam, vti Malum, πυῤῥὰν ſiue fuluam, intus vt ouum candidam, guſtu dulcem, & ori gratam. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, ſed paulò aliter deſcribit: Folia ei ſiquidem non Lapathi aut alterius Lilij, ſed rubri Lilij eſſe ait, quæ multò anguſtiora & minora ſunt, quàm candidi Lilij: & radices ei geminas, contrà planè quàm Dioſcorides, facit. Verba Plinij ſunt: Græci Satyrion foliis Lilij rubri minoribus, & tribus non ampliùs è terra exeuntibus tradunt: caule læui, cubitali, nudo: radice gemina, cuius ſuperior pars & maior mares gignat, inferior ac minor feminas. Pertinet autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrij hiſtoriam. Radicem autem huius Satyrij Dioſcorides ait oportere ex vino auſtero coctam ad opiſthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere, hac vtendum fore; fertur enim ipſam ad Venerem potentiam excitare. *Plinij locus animaduertitur.*

2. Erythronium Satyrium ſiue Erythraicum, ſemen habet Lini ſemini ſimile, ſed maius, robuſtum, ſplendens & læue, quod & ipſum narratur Venerem excitare, vti Scincus: eſt radicis cortex ſubtenuis & fuluus, interna verò pars candida, guſtu ori grata & dulcis. Naſcitur in ſoli expoſitis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam ſi manu teneatur: cum vino verò ſumpta multò magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; niſi quòd ſemen ei non Lini, ſed Viticis maius ac læuius tribuat, & vires ei plures, ex aliorum tamen relatu, adſcribat: arietibus ſcilicet quoque & hircis ſegnioribus in potu dari; & a Sarmatis, equis ob aſſiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium proſedamum vocant.

 Sed

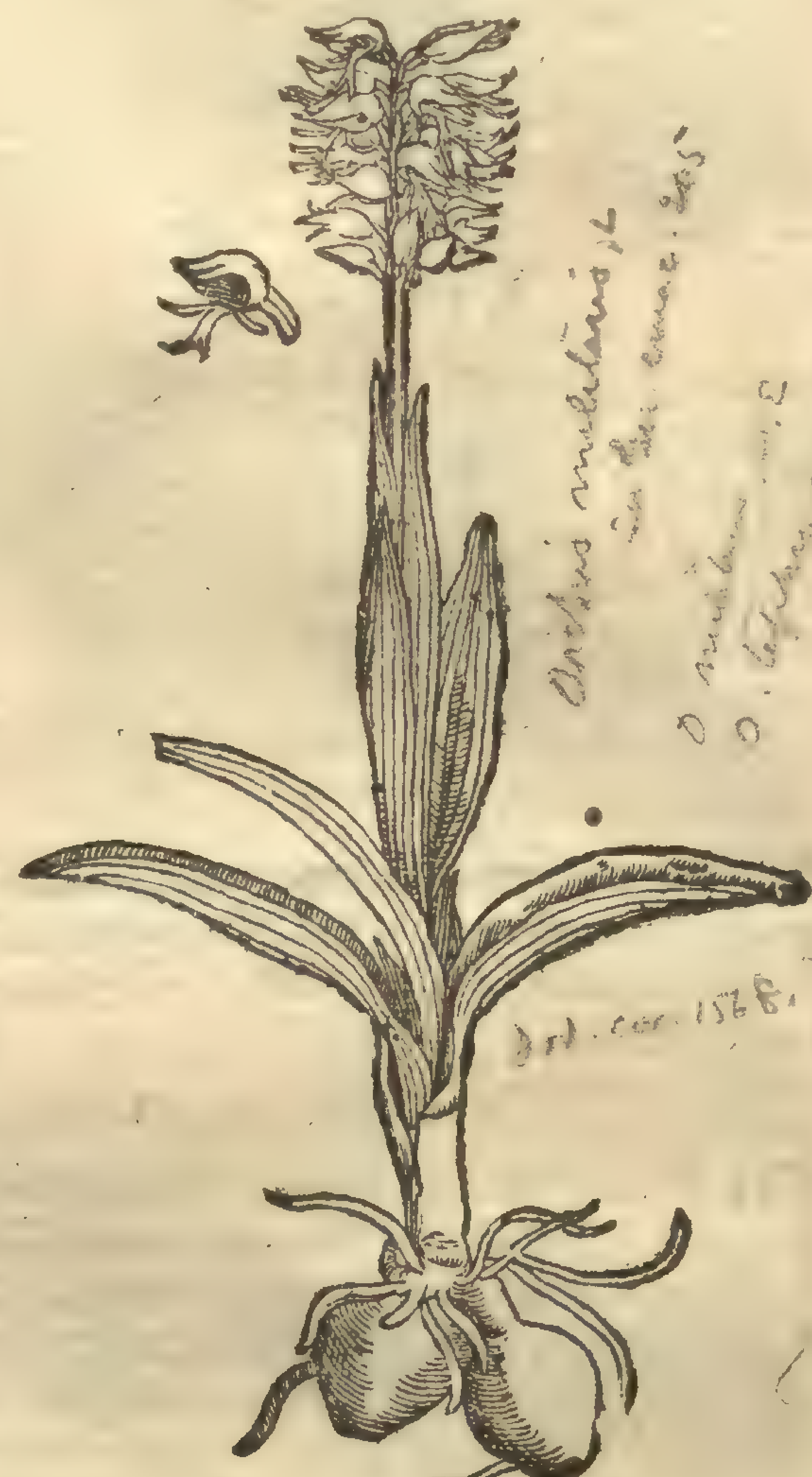
Sed poſteà quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad Venereas libidines incitandas, vires & Dioſcorides & Plinius tradi ſcribant; ſuſpicandum non temerè videtur, Satyrium iſtud herbam eſſe eam, quam Indum quemdam attuliſſe Theophraſtus lib. 9. ait, ad rem Veneream efficaciſſimam; potiſſimùm cùm nec huius, nec alterius Satyrij, Theophraſtus vſpiam meminerit. Si etenim Erythronio tam efficax vis eſt, vt etiam in manu ſumptum libidinem excitare queat; non multùm ab Indi illius herba (ſi non eadem eſt) facultate differens eſſe oportet. Ad rem ſiquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim ſolùm edentibus, ſed etiam tangentibus tantùm, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, vt quotiens vellent coire valerent; vti refert Theophraſtus. Verùm hanc ea de cauſſa cum Erythronio eamdem eſſe affirmari certò non poteſt, cùm non raro diſſimiles eiuſdem aut ſimilis facultatis ſtirpes reperiantur. Coniecturam noſtram indicauimus, iudicium exactius ſtudioſis permittimus.

De Orchiis. CAP. XXX.

Cynoſorchis prior.

Cynoſorchis alter.

ORCHIES, Dioſcoride auctore, duo ſunt: vnus Cynoſorchis; alter orchis Serapias dicitur. præter verò hos & eorum multæ aliæ ac differentes reperiuntur ſpecies. quas quia duobus illis complecti non poſſe videbamur, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynoſorchin, ſiue Canis teſticulum: proximum Teſticulum Morionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum Teſticulum odoratum, ſiue Teſticulum Pumilionem cum Cordo appellauimus.

Cynoſorchis. Cynoſorchios complures reperiuntur ſpecies.

1. Prima folia habet lata, pinguia, Lilij foliis propemodum ſimilia; caulem pedalem aut altiorem, anguloſum; & in eo flores copioſos, ſpicatim digeſtos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti ſimiles, ex quibus parte inferiore lacinioſum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio ſimile dependet, dilutè & ipſum purpuraſcens, punctulis magis purpureis reſperſum: pro radicibus, præter fibras ſuprà adhærentes, gemini ſunt bulbi veluti teſticuli; forma aliquantulùm oblongi; quorum vnus plenior ac vegetior, alter rugoſior.

2. Altera ſpecies foliis ſimiliter læuibus, oblongis & latis eſt, ſed quàm antecedentis minoribus

Cynoſorchis tertius.

Cynoſorchis quintus.

ribus & anguſtioribus, quinque aut ſex, nonnullis caulem amplectentibus, qui dodrantalis eſt: ſpica denſa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpuraſcentes, multis purpureis punctis, & interiore parte obſcurioribus copioſis exiguis lineis ornati, forma galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependēte ex ſingulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi extenſis brachiis & diuaricatis cruribus abſque capite corpuſculo, eodem ferè modo, quo ex Saturni ore depingi ſolent dependentes pueruli: radices ſubſunt duæ globoſæ, nuclei nucis Myriſticæ magnitudine; adhærentibus ad annexum fibris aliquot craſſis.

Tertia Cynoſorchios ſpecies, folia edit anguſta, ſtriata, Plantaginis anguſtifoliæ foliis modo quodam ſimilia: caulem dodrantalem: flores in breui denſaque ſpica copioſos; colore foris punico & obſcuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiuſdem cum ſuperioris formæ, ſed tamen minores; dependente quoque ex ipſis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices ſubſunt aliorum Orchion ſimiles. 3.

Huic & alius floribus per omnia ſimilis quidam Cynoſorchis eſt, foliis tamen latioribus, & ſecundum referentibus, quem Cynoſorchios ſpeciem quartam non ineptè quis fecerit. 4.

Iam & Quinta quædam ſpecies reperitur, foliis vti ſecundus Canis teſticulus: caule pedali, ſpica longa, floribus colore herbaceo ſubuirentibus, ex quibus quod laciniæ ſimile dependet, oblongum eſt, & quaſi quadrangulum. 5.

Ex horum numero Primus vel Secundus, vel vterque Cynoſorchis eſt à Dioſcoride deſcriptus. Vterque enim horum folia habet læuia, Scillæ mollioris ſiue Epimenidiæ foliis ſimilia, quædamque horum erecta caulem amplectentia: alia verò verſus terram inclinata: caulem non rarò altiorem dodrante, flores purpuraſcentes, bulbos radicum oblongis Oliuis ſimilis; præſertim qui primus eſt. Talem etenim Dioſcorides Cynoſorchin eſſe ſcribit: *Cynoſorchus Dioſcoridis.* Ὄρχις, ait, οἱ δὲ κυνὸς ὄρχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐστρωμένα, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὸν πυθμένα, σκίλλῃ μαλακῇ ὅμοια, στενώτερα δὴ καὶ λεῖα μακρότερα. καυλὸν σπιθαμῆς τὸ μῆκος, ἐφ' οὗ ἄνθη πορφυροειδῆ· ῥίζαν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλῆν, στενὸν ὡς ἐλαίας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω· καὶ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν καὶ ῥυσσήν. hoc eſt, Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terram ſtrata, & circum caulem ac ſpicam, Scillæ mollis ſimilia, anguſtiora, mollia & minora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpuraſcentes: radicem bulboſam, oblongam, geminam,

Teſticulus morionis mas.

Teſticulus morionis femina.

minam, anguſtam vt Oliua; vnam ſuperiorem, alteram inferiorem; & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugoſam.

Dioſcoridis locus reſtitutus. In qua deſcriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλάια μαλακῇ, pro σκίλλῃ μαλακῇ: nulla ſiquidem appellata eſt mollis Olea, & Oleæ folia multò & minora & anguſtiora ſunt, quàm Orchios. Scillarum autẽ quędam mollior. Hanc Dioſcorides mollem Scillam appellat, eiuſque foliis Cynoſorchios mollia ac læuia folia, ſimilia & anguſtiora eſſe ait.

Confirmat hanc lectionem Theophraſtus De hiſtoria ſtirpium lib. 9. vbi de Orchi ſcribens ait: Ἔχει δὲ φύλλον σκυλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον: hoc eſt, folium habet Scyllæ ſimile, ſed læuius ac minus. Et ſimiliter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ eſſe dicunt, læuiore ac minore. *Theophraſti & Plinij loca corrupta.* Eſt tamẽ in vtroque auctore huius Orchios deſcriptio deprauata. Pro σκυλλῶδες ſiquidem, vt Marcellus legit, in nonnullis Theophraſti exemplaribus (quæ Gazæ malę conuerſionis occaſionem dedêre) perperàm legitur σιλφῶδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιόστατον ἀσπίῳ, ἤτοι ἀπύρῳ, ἔστι ἀκάνθῃ, quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule ſpinoſo, & ſimiliter deprauatè: Orchios ſiquidem caulis ſpinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophraſti locum hoc modo putauit reſtituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὄρχιν δὲ ὁμοιόστατον ἀσπίῳ. Quomodo autem hæc Theophraſti & Plinij corrupta loca reſtitui debeant ac emendari, diligentiùs expendendum relinquimus.

Teſticulus Morionis duplex eſt: Mas videlicet, & Femina.

Teſticulus Morionis mas. Mari folia ſunt quinque, aut ſex, longa, lata, læuia, Lilij foliis ſimilia quidem, ſed minora, ſuperiùs maculis aliquot ſubnigricantibus ſignata; quorum vnum & ſubinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in ſpica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aſpectu grati, poſteriùs corniculum habent propendens, ſimile ferè corniculo Regij floris; anteriùs verò cucullum auriculatum & criſtatum Morionis referunt. Nam cucculli cuiuſdam & patentis galeæ modo floſculus hiat, & anguſta foliola, quæ à lateribus ſurgunt, auriculas; quod verò e medio attollitur, criſtam refert. radices gemini ſunt globuli, nucleo nucis Myriſticæ ſimiles, ſupra quos fibræ exeunt.

Teſticulus Morionis femina. Femina folia habet ſimiliter læuia, ſed anguſtiora & aliquantulùm venoſa ſiue ſtriata, Plantaginis anguſtifoliæ quodammodò ſimilia: flores hiantes quoque, & veluti patentes cuculli,

Tragorchis, Teſticulus hirci.

Orchis Serapias primus.

culli, à tergo dependente ſingulis corniculo, ſed foliolis, quæ criſtæ aut auricularum modo adnaſcuntur non erectis, ſed ipſis floris cucullo ita incumbentibus, vt non facilè obſeruentur. gemini & his teſticulis ſimiles globuli; exeunt & ſupra annexum aliquot fibræ.

Et vni quidē huius generis flores ſunt purpurei Violę ferè ingræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati, pluresque denſiore in ſpica; cauliſque quàm reliquorū longior. 1.

Alteri flores dilutè rubent; cauliculus breuior eſt, & folia aliquantulùm minora. 2.

Tertij flores purpuram referunt exquiſite rubentem, & vermiculū colorem, denſa huic breuiſq; ſpica. flores minores: folia nonnihil ſtriata, pleraq; erecta & caulē circùm amplectentia. 3.

Hunc Teſticulum ſunt qui velint Satyrion eſſe Erythronion, ſed parùm iſti attenderunt, Orchies à Satyriis differre.

Sunt verò & huius generis minores teſticuli, quibus cauliculus breuis eſt: folia paruula quina aut ſena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in ſpica breui rari; colore nunc in cælureo purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, ſed coloris obſoleti & odoris ingrati. 4.

Tragorchis folia ſimiliter lęuia, lata & longa fert, Liliaceis proxima, maiora quàm aliorum Orchion: caulem cubitalem, ſæpè foliis nonnullis inferiùs implicitum: flores ſecundùm caulem in longa veluti ſpica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma patenti quoque galeæ ſimilis eſt, ex quibus tamen non exuuio ſimile, ſed longa aliquantulùm retorta veluti lacertæ cum medio corpuſculo cauda propendet, coloris eius cuius eſt caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum maculata: ſemen in valuulis oblongis & ſtriatis gignitur perexiguum: teſticuli ſubſunt grandes. fibræ aliquot ſuprà adhærent. *Tragorchis*

Teſticulum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore eſt, refert, τραγόρχιν & Hirci teſticulum dicere maluimus.

Teſticuli Serapidis à nobis cognominati, tria obſeruauimus genera; flos vnius papilionem, alterius fucum, tertij muſcam refert. *Teſticulus Serapias.*

Primum itaque genus folia profert duo aut tria, læuia, latiuſcula, at Lilij foliis multo minora: caulem dodrantalē aut altiorem; flores in eo raros, candidos, papilionibus expanſis alis quodammodò ſimiles; è foliolis ſcilicet tribus commiſſi, vno ſuperiore, duobus lateralibus 1.

alas

Orchis Serapias ſecundus maior. Orchis Serapias ſecundus minor. Orchis Serapias tertius.

alas referentibus; & longiore, tenui, veluti papilionis corpore propendente, melleum & dulcem liquorem continente; qui contorto aliquantulùm pediculo, cauli adhærent: globuli ſubſunt gemini, candidi, & rotundi, & ſupra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus.

2. Alterum & ſecundum genus quinis ſeniſve conſtat foliis, venoſis, aliquantulùm latis, Plantaginis anguſtifoliæ quadamtenus ſimilibus, ſed minoribus, quibuſdam terram verſus reflexis, aliis circum caulem, qui palmaris aut dodrantalis eſt: floribus in ſummo quinque aut ſex ex aliquot foliolis compoſitis, quorum inferius forma, & colore ſubnigro ſordido fucum proximè referre videtur: teſticuli ſubſunt vt aliis gemini.

Reperiuntur huius ſpecies duæ: vnius flos ſuperiora foliola maiora, candidiora, & aliquantulùm è rubido purpuraſcentia habet; alterius omnino minora & ſubuirentia. Huius caulis breuior, illius altior.

3. Tertius teſticulus Serapias foliis eſt minoribus & paucioribus, cauleque breuiore ac tenuiore quàm ſecundus, cui alioqui ſatis ſimilis apparet: flores huic tres aut quatuor, ex tribus exiguis ſuperioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura triſti ſubnigro, nonnihil variegato; forma muſcæ cuiuſdam corpori ſimili: teſticuli veluti geminæ paruæ pilulæ ſunt.

Tria autem hæc genera Serapiades nuncupauimus, propterea quòd eorum flores inſecta quędam referunt fœcunda & laſciua, tamquam à Serapide nomen habentia, Alexandrinorũ olim Deo, cuius excellens Canopi templum erat, vbi laſciuis & cantibus & ſaltationibus colebatur: vt videre eſt apud Strabonem lib. 17. Fuchſius etiam ante nos, genus illud, quod flore fucum refert, Serapiada feminam fecit. Dioſcorides item Orchin Serapiada deſcribens, vnum iſtorum ſatis manifeſtè exprimit. Verba eius ſunt: Ὄρχις ἕτερος, ὃν σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, φύλλα ἔχει ἐοικότα πρασίῳ ἐπιμήκη πλατύτερα δὲ λιπαρά, ἐπικαμπῆ ἐν ταῖς μασχάλαις· καυλία σπιθαμιαῖα· ἄνθη δὲ ὑποπόρφυρα· ῥίζα δ' ὕπεστιν ὀρχιδίοις ὅμοια, id eſt, Orchis alter, quem Serapiada alij nominant, folia habet Marrubio ſimilia, oblonga, ſed latiora & pinguia, per extrema recuruata; cauliculum dodrantalem; flores ſubpurpureos: radix ſubeſt paruis teſticulis ſimilis. Cum qua deſcriptione ſi ſecundus noſter Serapias, pręſertim qui maior eſt, cõferatur; conuenire omnino reperietur. Folium etenim ei Marrubij folio longius latiuſque, & læue,

Teſticulus Serapias Dioſcoridis

quod

Teſticulus odoratus maior. Teſticulus odoratus minor.

quod reflectitur: cauliculus dodrantalis: florum ſuperiora foliola, dilutè in candore rubentem purpuram referunt: teſticuli exigui ſunt. Meminit huius eiuſdem & Plinius. ſed folia ei non Marrubij, ſed Porri tribuit, quod & Dioſcoridis interpretibus occaſionem præbuit, vt pro ἐοικότα πρασίῳ, reddiderint, Porro ſimilia.

Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis eſt Orchis herba, ſiue Serapias, foliis Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice teſticulis ſimili. Paulus Ægineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari ſcribit; veluti tres teſtes habentem. Vnde Fuchſius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non niſi geminos bulbos tribuit: neque nobis plures quàm duos eſſe, vel huic, vel illi quem Fuchſius depingit, vel aliis Orchiis, obſeruare contigit.

Quintus Teſticulus odoratus ſiue Pumilio nuncupatus, omnium foliis minimus eſt; ei ſiquidem foliola omnino paruula ſunt, eaq́; venoſa & Plantaginis aliquatenus ſimilia, ſed minutis ac paruulis eius foliis minora, virentia; caulis tenuis eſt, palmi altitudine, circa quem floſculi paruuli candidi, ſuauiter odorati, ordine digeſti, ac ſpiræ modo caulem ambientes: bulbi ſubſunt gemini, parui, oblongi. hic nonnullis locis maior ac lætior, aliis minor gignitur. *Teſticulus odoratus.*

Exeunt Orchies locis vt plurimum paluſtribus ac humentibus, in ſiluis ac pratis: quidam pingui & argilloſo ſolo, veluti Tragorchis dictus, qui ſolo pinguiſſimo gignitur: alij etiam macriore naſcuntur: Odoratus editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.

Maio & Iunio menſibus omnes florent, excepto odorato Pumilione, qui Auguſto demum aut Septembri flores promit.

Omnes à Græcis Ὄρχεις, & à Latinis Teſticuli nuncupantur. Germani Knabenkraut & Standelkraut: Belgæ Standelcruyt: Galli *du Satyrion* appellant. Officinarum nomen retinentes. Officinæ ſiquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorum medicamentis ac compoſitionibus admiſcent. Præbuiſſe his occaſionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, ſed vtrumque Satyrium, cum vtroque Orchi, Canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyrion; aliis Cynoſorchis, aliis Entaticos, Panion, Serapion; aliis Orchis. Galli *Vram:* Itali *Priapiſcon:* alij Orminalem, alij Teſticulum leporinum nominant.

Vis autem Cynoſorchios radicibus calida eſt & humida: ceterum Maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam, ac flatuoſam, & ea propter epota Venerem excitat.

excitat. Altera verò minor, econtrà, vt ſit eius temperamentum ad calidius & ſiccius vergens: itaque hæc radix tantum abeſt vt ad coitum ſtimulet, vt etiam planè contrà cohibeat ac reprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit Dioſcorides, narratur, maiorem ſi viri edant, mares generare; minorem ſi feminæ, feminas. Addunt in Theſſalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

Serapiadem, Galenus ait, ſicciorem facultatem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodum eſſe.

Noſtra ætas omnium Orchium bulbis, ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compoſitionibus eò facientibus indifferenter quoſuis admiſcent: præſtantiores tamen ſunt Tragorchios bulbi. Aſſumendi autem non ſunt ambo bulbi, ſed durior, plenior, ac ſucci plus habens: flaccidior ac rugoſior minùs aut non idoneus eſt.

Eſt autem plenior, non ſemper qui maior, ſed non raró minor: ſi videlicet bulbi colligantur priuſquam ſtirps defloruerit; aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim ſucculentior, alterum magnitudine ſuperat priùs quàm ſemen maturari cœperit. Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumeſcat, alter verò reſideat ac pereat, fieri non poteſt vt durior ac ſucco plenior ſemper maior ſit. Quando ſiquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multò antè plenior creſcere incipit, quo paulatim incrementum ſumente alter flacceſſit, rugasque contrahit, donec maturato ſemine vnà cum foliis & cauliculis ſubinde totus ſubſideat ac pereat; eo qui intereà creuit, vegeto ac ſucci pleno.

De Satyrio Baſilico. CAP. XXXI.

Satyrium Baſilicum mas.

Satyrium Baſilicum femina.

QVOD recentior ætas Satyrium Baſilicon nominat, non vnius eſt generis. Eſt etenim Maius genus vnum; alterum Minus: Maioris, quoddam folio non maculato, Mas; aliud maculato, Femina.

1. Maius Satyrion Baſilicon, quod Marem appellant, folia habet oblonga, lata, & læuia, Lilij foliis minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis reſperſa: caules pedales vel altiores, non abſque adnatis foliis: flores in ſummo ſpicatos, colore dilutè purpureos, & quandoque intenſiùs, ſubinde dilutiùs, vel ſubrubentes, nonnumquam albicantes; exiguis punctulis, vel etiam tenuibus minutiſque lineolis, ſaturatæ purpuræ colore inſcriptos, forma teſticuli

Satyrium Baſilicum folioſum.

culi Morionis maris; niſi quòd ipſis criſta deſit: ſub quibus ſingula acuminata naſcuntur foliola: radices geminæ veluti palmæ ſunt, ſingulæ in quatuor digitos diſtributæ; quarum vna flaccidior & quaſi fungoſa: altera vegeta ac ſolida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

Alterum maius genus, quod Feminam vocant, priori tamẽ minus, folia eiuſdem formæ promit, ſed minora, & multis nigris maculis conſperſa: flores cuculli ſimiles, criſtatos & hiantes, vti teſticuli Morionis maris: colore nunc candidos, aliàs in purpura vel rubentes, vel dilutè ad cæruleum inclinantes, ſemper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius ſimiles. 2.

Horum verò & ſpecies quædam adeò multis ſecundùm caulem foliis, vt etiam inter ipſos flores, ſed tamen minora, exeant. 3.

Minus genus foliis eſt anguſtis, &, vt Matthiolus inquit, Croci: caule dodrantali iunceo, læuique, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quàm ſuauiſſimum reddit: radicibus aliorum ſimilibus, ſed quæ magnitudine ipſis cedant. 4.

Naſcuntur Satyria hæc locis vt plurimùm humentibus, paluſtribus, in pratis ſubinde & in ſiluis.

Florent Maio ac Iunio: rarò ſeriùs.

Noſtra ætas Satyria nuncupat Baſilica ſiue Regia: item & Palmas Chriſti. Eſt tamen & alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Chriſti vulgò plerique nuncupant. Germani Satyrion Baſilicon, Creutzblum nominant: Belgæ Handekens cruyt: Galli *Satyrion royal*.

Sunt qui velint *Buzeiden* ſiue *Buzidan* Arabum eſſe. Sed Auicenna *Buzeiden* ait eſſe medicinam ligneam Indam. Et Serapio *Buzeiden* ait radices eſſe duras, albas, ſimiles Behen albo, & medicinam eſſe Indiæ. Satyrij autem huius Baſilici radices nihil minùs quàm ligneæ ſunt, & non ex India petuntur, ſed in omnibus Europæ prouinciis paſſim reperiuntur: tantum à *Buzeiden* abſunt.

Matthiolus Satyrium Baſilicum Digitos citrinos Auicennæ & vult, & Monachos, qui in compoſitiones Meſue commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes, ea de cauſſa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæſitatio, quàm Matthioli aſſertio. Neque enim Satyrij huius radices duræ ſunt, ſed recentes quidem vegetæ ac ſucculentæ; & arefactæ omnino flaccidæ: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta eſt.

Digiti autem citrini, auctore Auicenna, duri ſunt, & quidam citrini cùm puluerulentia. *Digiti citrini.* Verba eius ſunt: Aſabaſafra ſiue Digiti citrini quid eſt? Eius figura eſt ſicut vola manus, commiſta ex citrinitate & albedine, & eſt dura, in qua eſt parum dulcedinis; & ex ea eſt citrina cum puluerulentia abſque albedine.

Iam & Rhaſis libro Continentis vltimo, Digitos hos croceos, vt exemplaria habent, appellat; & eſſe gummi ſeu venam tinctorum ait. At Baſilici Satyrij radices nihil minùs quàm croceæ ſunt, & ad tingendum nequaquam vtiles habentur.

Quæ vtique Satyrium Baſilicum vulgò nuncupatum, à Digitis citrinis Auicennæ & Rhaſis differre, manifeſtè oſtendunt.

At Satyrij Baſilici radices, Orchion ſapore & guſtu referunt; proinde & facultatibus ſimiles exiſtimatur. Nicolaus autem Nicolus cap. De curatione quartanæ, vim habere ait & per ſuperiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduerſus quartanas febres inueteratas poſt purgationes, radicis partem pollicis longitudine tuſam, cum vino ante acceſſionem vtiliter exhiberi; hocque remedio ter ſumpto, Biliotum quemdam poſt 44. aut 45. acceſſionem, à quartana fuiſſe liberatum.

De Pſeudoorchi, ſiue Bifolio. CAP. XXXII.

Pſeudoorchis, Bifolium.

Bifolium bulboſum.

1. AD Orchies recentior ætas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. folia habet non plura quàm duo, eaque ad caulem ſibi mutuò oppoſita, lata, neruoſa, Plantaginis latifoliæ foliis ſimilia, ſed minora: caulem dodrantalem; flores ſecundùm ipſum ordine digeſtos, teſticuli Serapiæ tertij quodammodò ſimiles; ſed ſubuirides, aut in viridi albicantes, & anguſtiores, culicum formam proximè referentes: radices fibroſas in diuerſa tendentes.

2. Exit locis humidis ac paluſtribus: reperitur verò & in conuallibus tumulorum, in Batauorum Hollandia, haud procul ab Oceano. quod iuxta fibroſas radices exiguum Bulbum profert, interiùs virentem, membraniſque quibuſdam implicitum, foliis & floribus alioqui priori ſimile.

Bifolium bulboſum.

Floret vnà cum Orchiis Maio ac Iunio.

Noſtra ætas Bifolium appellat. Germani Zweyblat; Noſtri Tweeblat. Putatur eſſe à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam eſſe denticulato Oleri ſimilem, foliis duobus. Sed veram eſſe Ophrim aſſeri non poteſt, quàm diu quale ſit illud Olus déticulatum, cui Ophris ſimilis, ignoratur. Aliis videtur eſſe Aliſma, ſed & quàm parum cum Aliſmate conueniat, ex his quæ ſuperiùs cap. de Saponaria ſcripta ſunt, cuiuis promptum eſt colligere, vbi quale ſit Aliſma, oſtenſum eſt. Nobis noua aliqua ſtirps eſſe videtur, veteribus prætèrita.

Vtilem autem hanc herbam recentiores ferunt ad rupta & vulnera glutinanda.

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS SECVNDAE LIBER TERTIVS, DE SILVESTRIBVS FLORIBVS, AC NONNVLLIS ALIIS.

PRÆFATIO.

SILVESTRES nobis dicuntur flores, qui in aruis, agris, eorumq́; marginibus, ſiluis, pratis, ac paluſtribus gignuntur locis; ad hortos verò rariùs admittuntur, vtpote ad horum ornatum nihil aut exiguum facientes; nec idcircò magnopere deſiderati. Sunt tamen ex his plerique coronarij, quibus ad coronas nectendas ruſticæ virgines vtuntur: multi ad medicamentorum materiam faciunt. Præter hos verò ſunt & hortenſes nonnulli admiſſi, quos concolores & congeneres ad ſe pertraxerunt.

Prætermiſſi autem in hoc libro & aliquot ſilueſtres, qui propter nominis cum Violis, aut Roſis communionem & affinitatem, aut primò acceſſerunt, aut ad aliam operis partem ſimili de cauſſa tranſlati ſunt. Ita fit vt ad vnam aliquam claſſem ſubinde referantur, quæ alio deſcribi potuiſſent loco. Quod obiter modò iterùm monuiſſe ſatis ſit.

De Iride. CAP. I.

Iris.

Iridis altera icon.

IRIDIS ſpecies, colore floris differentes, complures eſſe Dioſcorides manifeſtè oſtendit. Flores ſiquidem, ait, varij, aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuerſitatem nõ in vno flore, vti Andreas Lacuna exiſtimauit, ſed in differẽtibus reperiri, ipſa obſeruatione cõſtat. Αὐτόπτης etiam teſtis eſt Antonius Muſa, qui à ſe conſpectos in Illyrico Iridis flores, pleroſque

Iris biflora Luſitanica.

Iris minor.

roſque candidos, alios pallidos, nonnullos luteos, quoſdam purpureos, in Examine ſimplicium ſcriptum reliquit.

Differunt verò Irides, non modò floris colore, ſed & ſtirpis magnitudine: quædam etenim maiores ac proceriores, aliæ humiliores ac minores ſunt Irides.

Folia maioribus oblonga, enſis aut gladij ſimilitudine: caules rotundi, teretes, glabri, læues, cubitales, vel altiores; in quorum ſummo flores παράλληλοι, ſiue alterno ordine poſiti, terni, quaternive, odorati. Conſtant flores ſenis potiſſimùm foliolis, quorum tria deorſum repanda arcus modò reflectuntur, alia tria ſurſum & contra ſe mutuò curuantur. Color candidæ per totum quidem florem candidus eſt; luteæ, luteus; cæruleæ ſiue nigræ in ſaturata cærulea purpura nitet, μελανίου ſiue Violæ nigræ colorem referens, purpureæ verò in cæruleo purpureus, ſed eius tamen quæ Belgio vulgaris eſt, non in omnibus foliolis, neque ab omni parte ſimilis; ſurſum etenim reflexa, pallidiora ſunt & colore dilutiore, præſertim vnius, cuius hæc pallidiſſima & ad aquæ κυάνεον colorem accedunt, deorſum curuata inferiore parte pallent; ſuperiore verò pulcherrimum purpureæ ſiue nigræ Violæ dilutum colorem proximè exprimunt, intermixtis interim lineis candidis, quæ ab ipſo folij exortu ac veluti baſe, tum & ab ipſa flaua fimbria exorientia, gratam coloris mixturam & varietatem efficiũt. Oritur fimbria ab ipſa inferiorum foliorum in ſingulis floribus parte, qua calyci inhærent, & inde ſurſum ad medium producitur, multis, tenuibus, breuibus, luteolis, rariſſimè candidis, veluti pilis concreta, humani ferè ſupercilij, aut Erucæ hirſutæ ſimilitudine. Præter ſex autem hæc, quæ propriè folia, ſunt & tria alia oblonga, anguſta foliola, extrema ſummaque parte bifida, quæ fimbriam illam quodammodò contegunt: ſub his ſingula ſtamina. Radices Iridi ſubiacent longæ, ſolidæ, nodoſæ, ac veluti geniculatæ, digitali aut ampliori craſſitudine, ſubinde in plures propagines, ipſis ex lateribus adnaſcentes diſtributæ, & ſumma terra hærentes, intus candidæ: quibus adhuc recentibus & nondum reſiccatis, nonnihil ineſt feruentioris ſaporis, qui tamen non ſtatim, ſed paulò pòſt quàm manſæ ſunt, deprehenditur: tunc etenim fauces & linguæ radicem impetens, igneæ qualitatis veſtigium, ac πυρώπεόν τι, quod non facile eluitur, ipſis imprimit: ſiccæ verò gratiore ſunt odore, & qualitate guſtabili minùs acri.

Minores

Minores Irides, foliis, floribus & radicibus aliis ſimiles; ſed folia tantùm dodrantalia, latiora tamen quàm Chamæiridis, aut Iridis minoris tenuifoliæ: flos eiuſdem cum aliarum formæ, ſed minor paulò; colore vel è luteo langueſcente, vel cæruleo; eoque nunc ſaturato; aliàs diluto. Poſt flores ſiliquæ ſuccedunt craſſæ, triangulares, in quibus ſemen ſubluteum, rotundo oblongius, Ochro minus; quod reſiccatum rugas contrahens nigreſcit.

Naſcitur Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouinciis. In Belgio, Purpurea quædam familiariſſima eſt; & non modò in hortis, ſed & quibuſdam paluſtribus locis ſponte exit, præſertim cuius flores dilutiorem purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida hortenſis tantùm eſt, veluti & Cærulea.

☞ Sunt & minores Irides Belgio hortenſes. Luteam apud Hiſpanos etiam in paluſtribus reperiri accepimus.

Optima Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamen parte maritima, ſed mediterranea, magiſque ad Septemtrionem ſita; vt Theophraſtus ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, ſed in paluſtribus (exemplaria, ferè ſilueſtribus, minùs rectè habent) Drylonis & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, ſic ſcribens: *Plinij locus reſtitutus.*

Ἶριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρύλων καὶ Νάρωνος ὄχθη. Id eſt,

Iridem quam aluit Drylon & Naronis ripa.

Sunt autem hi fluuij Ptolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò ſcholiaſtes, Drylonem fluuium eſſe ait Illyriorum & Narorum; qui Illyricos & Liburnos ſegregat; vbi Cadmus & Harmonia habitarunt, in ſerpentes transformati.

Dioſcorides inter Illyricas & Macedonicas præſtantiſſimam Iridem eſſe ait, quæ radice eſt denſa, minuta, frangi contumace, ſubruffo colore, multùm odorata, guſtu feruido, odore integro, non ſitum redolens, & ſternutamenta, dum tunditur, mouens.

Proxima bonitate, Plinio auctore, Macedonica eſt, quæ apud Galenum lib. 7. κατὰ γένη: in acopo quodam Aſclepiadis recipitur, cùm tamen in aliis compoſitionibus Illyrica ferè admiſceatur.

Tertio loco Africana eſt, quam Galenus lib. primo De antidotis, multò inferiorem Illyrica teſtatur. Nam ſi, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copioſiſſima affertur, tantum ab Illyrica abeſt, quantum mortuum corpus à viuo.

Quæ in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores ſunt. Theophraſtus has omnino abſque odore eſſe exiſtimauit. In Thracia, inquit, ceteriſque frigidioribus locis, ac minùs coctūræ idoneis, odore Iris penitus caret: quod tamen non abſolutè verum eſt. Nam & Belgica Iris reſiccata, non omnino abſque odore eſt; licet tamen odore quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

Iridis flores menſe Maio prodeunt: folia ferè ſemper virent: radices diuturnæ, vix vlla hiemis iniuria offenduntur; niſi fortaſſis externarum, quarum nimio hiemis rigore ſubinde radices in Belgio intermoriuntur.

Eſt tamen & inter Irides, & quidem maiores, quædam ex Luſitania Belgis aduena, non modò Vere, ſed & Autumno florem producens, quam idcircò rectè Bifloram Cluſius appellat, ac in Obſeruationibus ſuis Hiſpanicis latè deſcribit.

Iris Græcis ἶρις appellatur: Athenæus & Theophraſtus ἱερις legunt, quaſi Conſecratrix; quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potiùs radix Naronica, à Narone fluuio, circa quem optima & copioſiſſima, vt diximus, naſcitur. Item οὐρανία, Cæleſtis, ab arcu cæleſti, & ab eadem occaſione θαυμαστὸς, admirabilis; θαυμαντίαν enim arcum cæleſtem Poëtæ aliquando vocant Nominatur & θελπίδη aut θαλπίδη, καθαίρον purgans, ὀπερτείτος. Philinus Iridis flores λύκους, id eſt, Lupos vocari tradit, quòd deorſum arcus modo curuata, labiorum Lupi ſpeciem quamdam reddant. Germani Gilgen/ Schwertel: Noſtris Liſch ouer zee: Gallis *Flambe*: Italis *Giglio* & *Iride*, Iris nominatur.

Iridis ſpecies flore candido olim in Officinis gignendi caſu Græco ἴρεος nuncupabatur: 1.
Germani Violwurtz/ Weiſſe Violwurtz: Noſtri Wit Liſch: Galli *Flambe blanche* appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant.

Alia Iridis ſpecies, Iridis nomenclaturam retinet: pleriſque tamen Lilialis, & in Apulia
Spatula, vt Franciſcanæ familiæ fratres Angelus Palea & Barptolomæus ab Vrbe Veterum 2.
ſcribunt: Itali, *Giglio azurro*, & *Giglio celeſte*: Hiſpani *Lilio Cardeno*: Germani, blauw Gilgen/ Blaw Schwertel/ Hymmel Schwertel: Brabanti, Blauw Liſch ouer zee. Huius ſpeciem, quæ flore eſt dilutiore, plerique ſilueſtrem Iridem nominant; ad differentiam candidæ, cum alterius

terius hortenſis. Sunt tamen & aliæ apud veteres ſilueſtres Irides, Xyris videlicet, & Ephemeron non letale.

Aloiſius Anguillara Iridem à Palladio Hyacinthum vocari exiſtimat: alius Hyacintho, Iridis ac Gladioli nomen tributum dixerit. Verba Palladij ſunt lib. I. De apum caſtris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanum, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Meliſſophyllum, Violas agreſtes, Aſphodillum, Citraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel Gladiolus dicitur, ſimilitudine foliorum, &c.

Porrò Iridis radices recentes, & adhuc ſucco plenæ, impenſè calidæ ſunt, & ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, ſed potiſſimùm aquoſos humores potenter educit, & hydropicos inſigniter purgat, cum lactis ſero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

Aridæ in ſecundo ſunt ordine calefacientium & reſiccantium. Craſſos & lentos humores, qui ægrè ac difficulter educuntur, attenuant: reſpirationis difficultati, tuſſi veteri, & omnibus thoracis vitiis, quæ hinc oriuntur, multùm in eclegmate proſunt. Auxiliantur etiam lienoſis, conuulſis, à ſerpentibus demorſis, perfrictionibus, rigoribus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioſcorides, potæ: cum vino menſes ducunt. Decoctum ad inſeſſus muliebres vtile eſt, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicum verò dolores, infuſum: fiſtulas ac ſinus carne implet: inſtar collyræ ſiue peſſi cum melle ſubditæ, fœtus extrahunt: ſtrumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impoſitæ: aridæ vlcera replent; cum melle repurgant, & nudata oſſa carne operiunt. Proſunt capitis doloribus cum aceto & roſaceo impoſitæ: lentes & ephelidas abſtergunt, cum Veratro albo & duplo melle ſuperpoſitæ. Admiſcentur peſſis malagmatis & acopis: in vniuerſum multi vſus.

De Iride minore, ſiue tenuifolia. CAP. II.

Iris minor, ſiue tenuifolia.

PRÆTER Irides ſuperiore capite deſcriptas, reperiuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. Harum vna minor, & tenuifolia non temerè appallatur; altera Chamæiris.

Eſt autem tenuifolia Iris aliis ſimilis, ſed minor ac tenuior: folia habet breuiora, anguſtiora nigrioraque, aut cæſij quaſi coloris, quæ confricata, grauiuſculum reddunt odorem, Spatulę fœtidæ propemodum perſimilem, ſed tamen minùs graueolentem; caules ſimiliter breuiores, ſæpe vix cubitales: in quibus flores bini, ternive, alterni, colore cæruleo ſaturato, ſubindè Violaceo purpureo, forma aliarum Iridum propemodum ſimiles, niſi quòd ipſius foliola ſingula anguſtiora ſint, & ſuperiora contra ſe mutuò non adeò recuruentur, ſed ferè erecta conſiſtant: inferiora verò ac deorſum reflexa fimbriam non habeant, ſed ſolàm lineam luteam; qua tamen parte calyci proxima, nonnihil hirſuta eſt. radices quoque obliquæ, nodoſæ, & ſibi inuicem implicitæ, & quandoque quàm aliarum denſiores, longas multaſque fibras inferiùs demittentes, foris ruffæ, intus ſubcandidæ aut ſubluteæ, guſtu feruido, vti aliarum.

Reperitur in Germaniæ apricis planiſq; pratis, frutetoſis ac humentibus campis, teſte Valerio Cordo, & non procul, vt Geſnerus ait, Tiguro. apud Belgas non niſi in hortis prouenit.

Floret eodem quo aliæ ferè tempore.

Iridem minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet ſit ſubruffa, breui, denſaque. Sed Rhizotomos Illyricæ eſt ſpecies, & quidem præſtantior, Plinio auctore, hæc verò contrà, aliis odore & potentia inferior, nec in Illyride, ſed in Germanica reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos, ſed ſui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ

Spatulæ

Spatulæ fœtidæ ſpecies haberi poſſet, ſi ſemen quod in ſiliquis gignitur, non vti aliarũ Iridum planum, ſed veluti Spatulæ fœtidæ rotundum eſſet. Plinij autẽ de Rhizotomo hæc ſunt verba: Illyrica duorũ generũ eſt: Raphanitis à ſimilitudine: & quæ melior Rhizotomos ſubruffa.

Ceterùm potentia huius radix vehementer calida ferueņſque eſt; facultate & viribus aliis Iridibus non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præſertim recens, vtilis.

De Chamæiride. CAP. III.

Chamæiris.

CHAMÆIRIS inter Irides minima eſt, folia habet Gladiolo minora, anguſtiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, foliis breuiorem, in quo flores non alterno ordine ac ſitu, vt in aliis, ſed è ſummo cauliculi ſimul ſinguli ſuis inſidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maturi pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliæ Iridis floribus minores, forma alioqui ſimiles: foliola ſiquidem & huius floris anguſtiora ſunt, & deorſum reflexa, fimbriam illam humani ſupercilij non habent. radices paruæ & obliquæ ſunt, foris ruffæ, intus candidæ, duræ, guſtuq; feruẽtes.

Peregrina hæc Iris non modò Belgio aut Germaniæ, ſed & Italiæ, vt fertur, eſt: & non niſi in hortis reperitur.

Floret Maio menſe: folia hieme pereunt: Vere erumpunt noua.

Iridem eſſe Illyricam Hermolaus exiſtimauit Barbarus, cùm eam olim in horto Felicis Sophiæ Patauij conſpiceret; ſed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Muſa in Examine ſimplicium ſatis oſtendit. Nos Chamæiridem nuncupauimus, antiqua deſtitutam appellatione; niſi fortè Iris ſit Aſtragalites dicta, cui aliquatenus ſimilis eſt. Nam veluti Aſtragali ſiue Tali, paruæ, nodoſæ, duræque huius Iridis radiculæ ſunt. Aſtragalitidis Iridis meminit Soranus apud Galenum κτ̀ τόπους libro 7. & Aëtius ſermone 13. cap 3. in emplaſtro venatorum.

Facultate autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impenſè calida eſt, aliiſq; Iridibus ſimilis.

Spatula fœtida.

De Spatula fœtida. CAP. IIII.

SPATVLA fœtida, caule foliiſq; Iridi ſimilis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq; odorem ſpirant, præſertim ſi confricentur atque digitis atterantur: flores quoque ſimiles, ſed minores, purpurei, ſed ſordidi & obſoleti coloris: vel, vt Valerius Cordus, ſaturata purpura arridentes; qui ſiliquarum rudimentis triangularibus, quaſi ab ipſis exorientes, inſidẽt; quæ tandem, defluentibus floribus, maiores factæ dehiſcentes in tres finduntur partes. ſemen in his rotundum Ochri ſiue Eruiliæ magnitudine, rubẽs, ſplendens, quod reſiccatum contrahitur & nigreſcit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut Cepæ alicuius caput, ex qua craſſiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ longæ, geniculatæ ſibi inuicem implicitæ, magnum veluti ceſpitem conſtituentes, guſtu feruidæ, vt & ipſum eſt ſemen.

In Hetruria & aliis Italiæ locis ſpontè exit; apud Belgas vix aliis locis, quàm in hortis reperitur.

Florem edit Iulio & Auguſto: ſemen Autumno maturatur.

Paſſim Spatulam fœtidam appellant: plerique etiam Iridem ſilueſtrem: Germani Wandtleußkraut/ à potentia qua cimices enecat: Galli *Glayeul puant*: Belgæ Wantluyſcruyt/ Stinckende Liſch.

Ξυρὶς autem Græcè & Latinè dicitur, à nonnullis Xeris, Galeno teſte. Item ἶρις ἀγρία ſiue ſilueſtris Iris, & χαλὸς ſiue χακτός: Hiſpanis *Lirio ſpadanal.*

Tenuium partium, inquit, Galenus, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam deſiccandi, eſt facultatis cùm radix, tum multò etiam ampliùs fructus; qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos ſanare poteſt.

Dioſcorides ait Xyridis radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris æris tertia parte, & Centaurij radicis quinta, & melle: ſanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impoſitam: bibi ad conuulſa, rupta, coxendicum dolores, ſtillicidia vrinæ, & diarrhœas cum paſſo tritam: fructum vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.

Xyridis radix, Plinio auctore, ſtrumas vel panos vel inguina diſcutit. Præcipitur, addit, vt ſiniſtra manu lecta, ad hos vſus ſeruetur, colligenteſque dicant, cuius hominis, vitiique cauſa, eximant. Quæ & inter vana numeranda ſunt.

De Pſeudoiride, ſiue ſilueſtri Iride lutea. CAP. V.

Pſeudoiris.

Officinarũ error.

PSEVDOIRIS folia quoque Iridis gerit, ſed longiora & anguſtiora, dorſo aliquantulùm vtrimque extante: caules glabros, Iridis haud diſſimiles, ſubinde bicubitales; atque in iis flores complures, vti aliarum Iridum; niſi quòd horum ſuperiora foliola omnino paruula ſint, & eorum quæ in veris Iridibus viſuntur, quædam veluti tantùm rudimenta, ac prima lineamenta: ſiliquę ſuccedunt craſſæ, oblongæ & triangulares, in quibus ſemina multa ſimul compreſſa, ordine digeſta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longæ, geniculatæ, cirroſæ, in propagines diuiſæ, colore pallidè rubentes, guſtu adſtringentes.

Paluſtribus locis, humidis & riguis tractibus, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioque familiaris.

Floret Maio & Iunio.

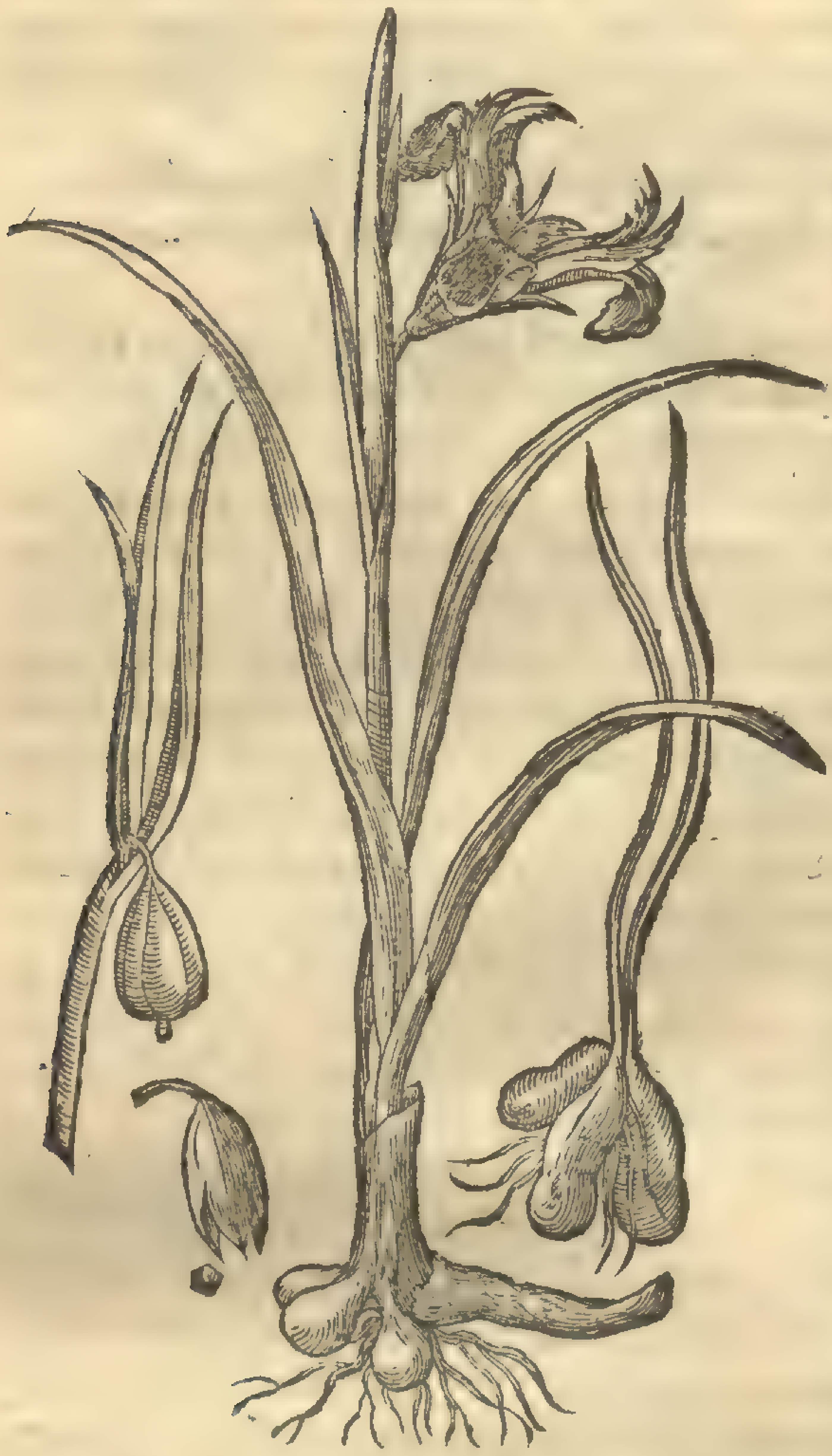
Vulgò Germani Gälb Schwertel & Drachenwurtz: Noſtri Geel Liſch: Galli *Glayeul ou Flambe baſtarde*. Officinæ perperàm olim Acoron appellauêre: & maiore cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vſæ ſunt. Nam non forma modò, quæ fortaſſe in aliquo conuenire poteſt, ſed viribus potiſſimùm ab Acoro plurimùm diſſidet. Plerique hac occaſione Pſeudo-Acoron nominant: nos Iridem luteam ſilueſtrem, aut potiùs Pſeudo-Iridem nuncupare maluimus, vtpote Iridi quàm Acoro ſimiliorem.

Facultatem habet radix huius adſtringentem, frigida & ſicca ſecundo exceſſu; dyſentericas & alias ventris fluxiones cohibet: menſes ſiſtit, & ſanguinem vndequaque manantem ſupprimit, in potu, aut aliter ſumpta. Sunt etiam qui ſolùm geſtantem eum ab omni ſanguinis fluore tutum affirment.

De Iride tuberoſa. CAP. VI.

AD Irides pertinet & quam Tuberoſam cognominari contingit: folia huic ſunt oblonga & anguſta, ferè Chamæiridis referentia: tenuis cauliculus: flos in cacumine erumpit, forma Iridis, verumtamen & minor & anguſtiorum foliolorum; qui obſcurè viret, ac quo Iridis

Iris tuberoſa.

Iridis floribus fimbria loco, nigricat: capitulum ſatis magnum perfecto ſemine dependet, in tres rimas fatiſcens: ſemen rotundum, Ochro minus; initio inalbicat: non vnius formæ radix; ante florem duo aut tres veluti bulbuli cohęrēt; hoc verò enato, in plures ſinguli extuberāt propagines, quarum nonnullæ digitum referunt.

Peregrina ſtirps eſt, quæ ex Orientis partibus, & vicinis Conſtantinopoli regionibus, & in Italiam, & in Belgium illata fertur.

Iridis ſilueſtris genus eſſe videtur: atque idcircò à forma radicum, Iris tuberoſa dici poteſt. Matthiolus Hermodactylon eſſe; alius Lonchitim priorem eſſe ſuſpicatur. Cum Hermodactylo, quo Officinæ vtuntur, à Serapione ſic appellato, haudquaquam reſpondet. Si autem idcircò Hermodactylus, quòd radix digiti figuram quandoque referat, alium eſſe à Serapionis Hermodactylo oportet. nam Colchicum Dioſcoridis Serapioni eſt Hermodactylus: ab hac Iride autem differens eſt Colchicum. Lonchitim verò hanc eſſe priorem, non ita quoque conſtat: ſi etenim ex eo Lonchitis nomen habet, quòd ſemen triquetrum lanceæ cuſpidi ſimile ſit, hęc Lonchitis eſſe nequit; cùm ſemen non ſit triangulare.

De facultatibus autem huius Iridis nihil ſcribendum occurrit.

De Acoro, ex Dioſcoride, Theophraſto, & aliis. CAP. VII.

Acorus.

Acorus cum Iulo.

ACORO

ACORO cognatio & ſimilitudo cum Iride eſt. folia ei ſunt Iridis longiora & anguſtiora virentia: radices haud diſſimiles, ſed tenuiores, obliquè ſecundùm terræ ſuperficiem proſerpentes, geniculis veluti interſeptæ, foris interiuſque albicantes, guſtu cum quadam amaritudine acres, odoris haud iniucundi, præſertim reſiccatæ.

Prouenit Acoron in Colchide, Galatia, & Creta inſula. Optimæ, inquit Plinius, Acori radices Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ: ſed primæ in Colchide iuxta Phaſim amnem, & vbicumque in aquoſis.

Inuentu rarum Apuleius ſcribit, & non niſi cùm floſculum produxerit, agnoſci poſſe. Theophraſtus Acoron inter eas ſtirpes refert, quæ cum ſeminibus flores edunt. Sed vtcumque olim rarum, noſtra tamen hac ætate, diligentia magnificorum DD. Augerij à Buſbeque, & Caroli Rymij, D. Maximiliani II. Rom. Imp. A. apud Turcorum Imp. oratorum, Viennam Auſtriæ miſſum fuit: vnde & ad nonnullorum hortos in Belgio peruenit; in quibus feliciter gignitur, hiemis patiens, ſed fructum non adferens, quantum quidem hactenus obſeruare licuit. In hortis autem Auſtriæ, vt C. V. Carolus Cluſius in ſuis Pannonicis Obſeruationibus refert, nucamentum vnicum à latere promit, Coryli iulo initio haud maius, ſed prominens & erectum, lineiſque obliquis & tranſuerſim ſe mutuò ſecantibus diſtinctum: floſculis, cùm ſe explicat, plenum pallidis; quod paulatim augeſcit, & amplitudinem craſſitiemque humani ferè digiti tandem adipiſcitur: frequentibus tuberculis viridibus tam eleganti ſerie diſpoſitis, exornatum, vt recentem Pinaſtri conum æmulari videatur.

Ἄκορος καὶ Ἄκορον Græcis: Latinis Acorum dicitur: nonnullis, teſte Apuleio, Ἀφροδισίας, &
Officinarũ error. Venerea, item radix Nautica, Singentiana, Vnguentaria. Officinæ Europæ magno cum errore Calamum Aromaticum appellarunt, & Calami odorati loco habuerunt: pro Acoro Pſeudoiridis radices perperàm ſubſtituentes, vt ſuprà oſtendimus.

Eſt verò & Acorus quibuſdam Oxymyrſines radix: ideoque hanc quidam ἄκορον ἄγριον vocare malunt, vt Plinius ait.

Acori autem radix, auctore Galeno, & in calfaciendo & reſiccãdo tertij eſt ordinis. Decoctum eius, Dioſcorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis, & hepatis dolores: item ad tormina, rupta, & conuulſa: lienem abſumit: prodeſt ſtillicidio vrinæ affectis, & à ſerpente demorſis: ſuccus radicis, quæ oculorum claritati officiunt, exterit. Miſcetur etiam Antidotis vtiliter hæc radix. Noſtra ætate & eclegmatis non abſque fructu additur; quando craſſi, crudi frigidique humores pulmonem & pectus occupant.

Præſtat verò, auctore Dioſcoride, Acorum denſum, candidum, non carioſum, plenum, odoratum. Plinius Creticas candidiores Ponticis ait: ſunt tamen, vt ipſe inquit, Creticæ Ponticis minùs probatæ.

De Cyano flore. CAP. VIII.

1. CYANO flori caules anguloſi: folia verò oblonga ſunt, acuminata, profundis inciſuris vtrimq; diuiſa, Erucæ ferè ſimilia, in virore albicantia: capitula in ſummis cauliculorum faſtigiis turbinata, & in anguſtiis ſe contrahentia, ex multis paruis veluti ſquamis ſibi inuicem impoſitis, coni alicuius exigui modo compoſita; è quibus flores erumpunt ex multis quaſi fimbriis ac ſtaminibus mediis, pulchra ſerie in ordinem digeſtis, colore cærulei: ſemen paruum forma oblongum, læue, ſplendidum, ſuperiore parte barbatulum, Centaurij maioris ſemini ſimile, ſed minus & candidius, quod in ipſis capitulis ſiue calycibus, inter eas, quæ in ipſis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibuſdam capillatæ.

Naſcitur in agris frumentariis, vnà cum Tritico, Secali, Hordeo, & aliis frugibus: ſeritur & in hortis, qui culturę mangonio colorem ſępè permutat, modo albicantis, modò purpurei, & eius, aliàs dilutè rubentis, aliàs ad puniceum inclinantis.

Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

Cyano flori, ab ipſo cæruleo colore nomen veteres dedêre. Recentiorum plerique vernaculam Germanorum appellationem ſecuti, Florem frumentorum nuncupant, Germani etenim **Kornblumen** / & **Blaw Kornblumen**: & Belgæ ſimiliter **Corenbloemen** appellant. Galli *Blaueole*, *Aubifoin*, aut *Bluet* dicunt. Ab Italis *Fior Campeſe*, & *Battiſecula* ſiue *Baptiſecula* nominatur: quaſi Blaptiſecula, quòd metẽtibus & ſecãtibus officiat, retuſa in eius occurſu falce.

2. Præter verò & hunc, & alius eſt Cyanus maior, foliis oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginoſis, albicantibus, Verbaſci tamen foliis & minoribus & nigrioribus: cauliculis dodrantalibus: capitulis etiam ſquamoſis vti alterius: floribus quoque ſimilibus & cæruleis, ſed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ craſſis hæreant fibris, & durabilis naturæ, ſingulis annis regerminent.

In ſiluis & montoſis, Trago teſte, reperitur: noſtri in hortis ſerunt.

Cyanus flos.

Cyanus maior.

Cyanoides flos.

Æſtate floret. Germani Wilde Kornblumen appellant.

Cyanus maior appoſitè dici poteſt. Thryallis Verbaſci ſpecies nonnullis eſſe videtur, ſed Thryallis, vt ſuperiùs ſcripſimus, flore rubet.

Ad Cyani floris genus pertinere & alius quidam haud ingratus flos videtur, qui tametſi cæruleus aut cyaneus non ſit, forma tamen Cyanum aliquatenus refert: vnde & κυανοειδὴς appellari poteſt. folia autem huic ſunt oblonga, candicantia, in partes diſſecta; cauliculi teneri, in ramulos complures diuiſi, foliis perquam exiguis circa eos; & in ſummo flores ſinguli Cyani forma, ſed ambientibus foliolis in purpura rubentibus; ſtaminibus verò mediis ex luteo, candido, purpureo permixtis coloratis. capitulum floris ſimile Cyani, ſed aſperius, exeuntibus à ſingulis ſquamis exiguis ſpinulis. radix ſubeſt craſſa aliquantulùm.

Porrò facultates horum florum nondum ſatis compertæ ſunt, cùm nullum in medicina vſum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, ſiue Frumentorum flos, refrigerantis nonnihil eſſe potentiæ, atque hinc oculorum inflammationibus poſſe prodeſſe; quod à pleriſque ei aſcribitur.

De Flore Regio. CAP. IX.

REGIO flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuiſi; circa quos folia tenuia, multiplici ſectione diuiſa, Abrotoni

Flos Regius.

Flos Regius ſilueſtris.

toni foliis maiora, è virore nigricantia: & ad ſuperiores eorumdem partes, flores pulchri ordine & ſpicatim digeſti, quibus à tergo paruum veluti corniculū, anguſtum & acuminatum veterum calcaris ſimilitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut cærulei: ſiliquæ inde oblongæ, rotundæ, ſubnigræ; in quibus ſemen anguloſum & nigrum.

1. In hortis & colitur, & ſingulis annis ſeritur, qui maior eſt.

2. Exit etiam in agris frumentariis, lætiori ſolo, ſilueſtris: qui foliis, floribus, ſiliquis, ſemine, ſatiuo ſimilis, humilior tamen; in ſingulis etiam ramulis flores habet pauciores, & colore tantùm cæruleos.

Floret vterque æſtiuis menſibus; & diutiſſimè hortenſis.

Appellatur à Germanis Ritter ſporn: à noſtris Ridders ſporen, hoc eſt, Equitis calcar, & Italicè: *Sperone de caualiere*: à Gallis *Pied d'alouette*, id eſt, Pes Alaudę: Anglicè Larkes claw: Latine Flos equeſtris, & Flos Regius: à nonnullis Conſolida Regalis, qui hanc ſtirpem inter Conſolidas appellatas referunt. Valerius Cordus Calcatrippam nominat: ſed Ioannes Ruellius Calcatrepam ſiue Chaucetrepam, in ſpinoſarum ſtirpium numero cenſet. Videtur etiam eſſe Delphinium, cuius apud Dioſcoridem lib. 3. deſcriptio occurrit, cum quo conuenire poteſt, ſi τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, ſed ad flores contrahatur. Quo modo in vetuſtis quibuſdam exemplaribus legi, memini me olim audire ex Gerardo a Veltvvijck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. oratoris, qui ſibi Conſtantinopoli viſum exemplar referebat, quod Delphinio, non folia, ſed flores Delphinorum ſpecie eſſe, haberet. Quæ lectio ſi vera eſt, florem Regium, Delphinium eſſe ſatis euidenter commonſtrat. Nam flores quidem & potiſſimùm priùs quàm completi ſunt, ſpeciem quamdam ac ſimilitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recurua repandaque figura, veteres picturæ, & nobilium aliquot familiarum auita inſignia exprimunt; qua etiam imagine cæleſtis Delphin repræſentatur. Neque refert quòd ſpurium aut adulterinum de Delphinio caput exiſtimetur: tametſi enim alterius cuiuſdam & non Dioſcoridis ſit; eſt alicuius tamen veterum, ex quo Dioſcoridis libris acceſſit.

Delphiniū. Deſcribitur autem Delphinium his verbis: Δελφίνιον κλῶνας ἀνίησι διασπιθάμους ἢ καὶ μείζονας ἀπὸ μιᾶς ῥίζας, περὶ οὓς φυλλάρια ἐπισχισμένα, λεπτά, ἐπιμήκη, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται· ἄνθος δὲ ὅμοιον λευκοΐῳ ἐμπόρφυρον· σπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρῳ ἐμφερές. Deinde inferiùs & alterum Delphinium: Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφερὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ· τοῖς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἰσχνότερον πολλῷ. Quorum verborum hic eſt ſenſus: Delphinium ſurculos emittit duorum dodrantum,

tum, aut maiores ab vna radice: circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga, Delphini ſpecie; vnde & nomen accepit: flos ſimilis Leucoio purpureus: ſemen in ſiliquis milio proximum. Delphinium alterum, etiam ipſum ſimile ſuperiori, ſed foliis & ramis gracilius multò.

Harum duarum deſcriptionum prior, voce δελφινοειδῆ ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet; Delphinium ſurculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores: circa quos folia fiſſa, tenuia, oblonga: flos ſimilis Leucoio, purpureus, Delphini ſpecie; vnde & nomen accepit: ſemen in ſiliquis milio proximum.

Atque hoc modo deſcriptione ſe habente, erit ſatiuus flos Regius ſimilis primo Delphinio: ſilueſtris verò ſecundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ, ſed quarum plurimæ pro nothis habentur, vt διάχυσις, διάχυτος, παράλυσις, κάμμαρος, ὑάκινθος, ὑήρειον, ὑπεράδειον, σώσανδρον, κέρνιον: & apud Latinos, Bucinus ſiue Bucinum, & Bucinus minor.

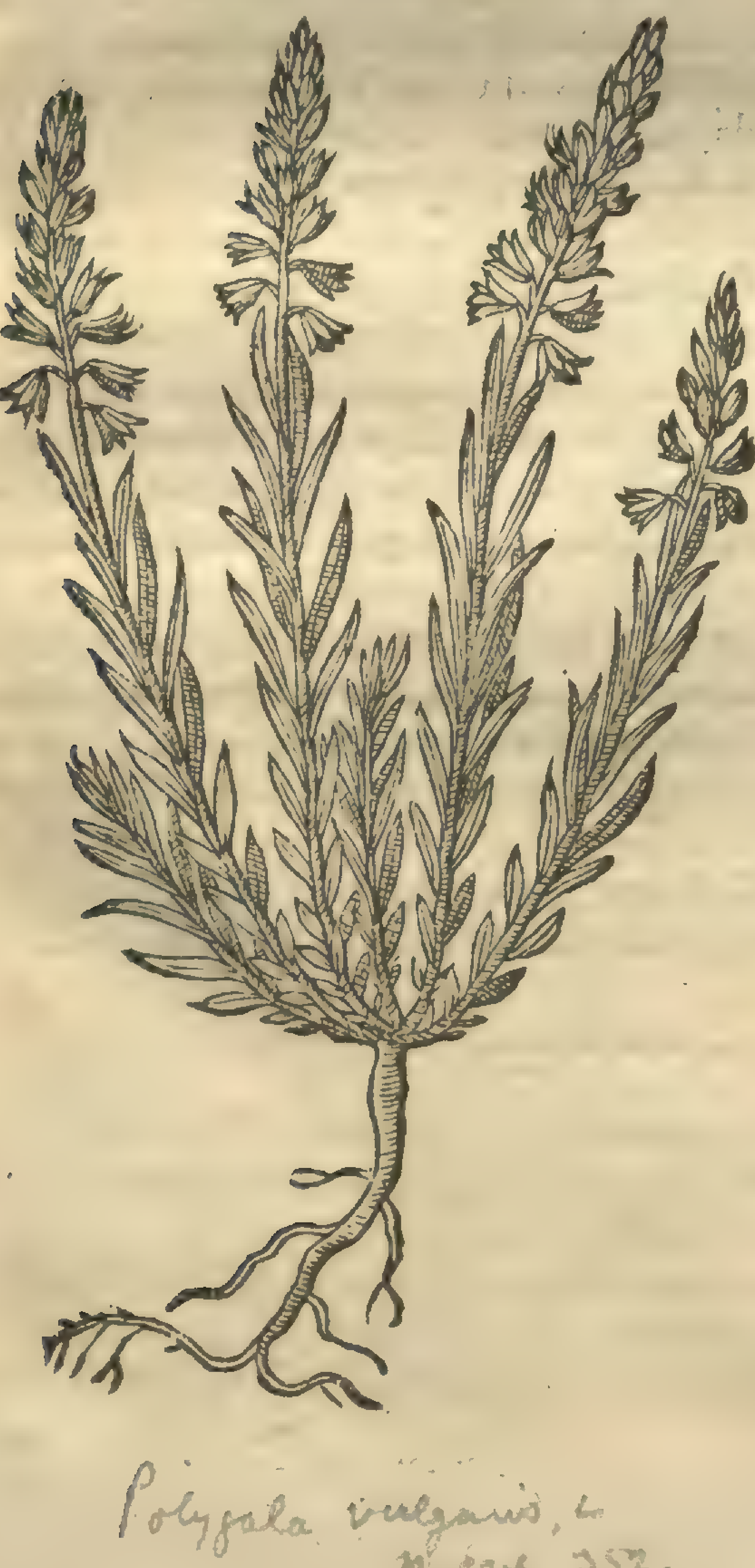
Sed vt ad florem Regium reuertamur, non deſunt qui & ipſum Cuminum ſilueſtre alterum Dioſcoridis eſſe velint, quæ Matthioli eſt ſententia, & veritati multùm conſona. Cum eius ſiquidem deſcriptione ſimilitudinis tantum, quantum quę plurimum, habet. Eſt etenim foliis tenuibus, ſatiuo Cumino ſatis ſimilibus; & à ſingulis floribus cornicula in ſublime erigit: ſemen deinde Melanthij profert: quale ſilueſtre Cuminum alterum eſſe Dioſcorides tradidit; ipſum his verbis delineans: Ἔστι καὶ ἕτερον γένος ἀγρίου κυμίνου ἐμφερὲς τῷ ἡμέρῳ, ἐξ ἑκάστου δ' ἄνθους ἀφιὲν κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ἐστι σπέρμα ὅμοιον μελανθίῳ. id eſt: Eſt & alterum genus ſilueſtris Cumini, ſatiuo ſimile, ex ſingulis floribus cornicula ſublimia proferens, in quibus ſemen Melanthio ſimile. *Cuminum ſilueſtre alterum.*

Et eſſe poteſt, vt idem ſit Cuminum ſilueſtre alterum, & pariter Delphinium; præſertim Delphinij deſcriptione acceſſoria, & ex aliquo alio auctore in Dioſcoridis exemplar tranſlata: crebrò ſiquidem eædem ſtirpes: aliis nominibus, à diuerſis ſcriptoribus appellantur.

Ceterùm ſilueſtris alterius Cumini ſemen potum, ad ſerpentium morſus remedium eſt optimum: auxiliatur & iis qui vrinæ ſtillicidio laborant, calculoſis, & his qui ſanguinis grumos mingunt: ſed his Apij ſemen feruefactum poſteà bibendum eſt: auctor Dioſcorides. Delphinij verò ſemen potum in vino à ſcorpione ictos, vt nullum aliud, auxiliatur. Aiunt ſcorpiones appoſita herba reſolui, ignauoſque ac torpidos fieri; ſemota verò, ſeſe recolligere.

De flore Ambaruali. CAP. X.

Flos Ambarualis.

AMBARVALI flori perquàm tenues, ſed duriuſculi ſunt coliculi, palmum aut ſemipedem longi, plurima parte procumbentes, aut humum verſus reclinati; qui foliolis conueſtiuntur exiguis, oblongis, acuminatis, particularium Lentium ſimilibus, ſed tamen aliquanto anguſtioribus: floſculi à medio ſurſum verſus ordine digeruntur exigui, colore vel Violæ ſaturato purpurei, vel cærulei, vel candidi, odore carentes: valuulæ ſuccedunt minores quàm Burſæ paſtoriæ, tenuibus membranulis vtrimque valde minutulis ſtipatæ. radix dura, lignoſa, tenuis, reſtibilis eſt, ſingulis annis regerminans.

In collibus herboſis, qui nunc aratro proſcinduntur, nec pedibus atteruntur, in pluribus Germaniæ ac Belgij regionibus, læto ac mediocri ſolo ſpontè gignitur.

Maio menſe præcipuè cum flore reperitur.

Nomen accepit apud Germanos Creutzblümlein/id eſt, Ambarualis flos: Appellari ſiquidem ſic contingit, quòd feſtis Ambarualium diebus præcipuè vigeant, ac ruſticæ virgines ex his, pleriſque locis, tunc coronas ſibi nectant. Ambarualia autem feſta ſunt, quæ Romana Eccleſia dies appellat Rogationum: Germanis Creutztagen; tunc enim arua à ſacerdotibus & populo luſtrantur. Hieronymus Tragus Polygalon eſſe exiſtimat: nec fuimus quandoque ab hac ſententia

Polygala vulgaris, L.

tentia alieni: ſed cùm apud Dioſcoridem & Plinium breuiſſima huius extet deſcriptio, quid affirmandum? præſertim cùm ad lactis abundantiam facere hanc non conſtet.

Polygalon. Polygalon, Dioſcorides ait, palmi altitudinem petit, foliis lentis, guſtu adſtricto, quod potum lactis abundantiam facit.

De Calendula, ſiue Caltha. CAP. XI.

Calendula.

CALENDVLÆ folia dilutè virent, oblonga, aliquantulùm lata, mollia, nonnihil lanuginoſa: caules folioſi, ſtriati, fungoſa intus medulla, in plures alas diuiſi: flores in ſummo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulùm odorati, diluti croci aurive purioris colore, in quorum medio multa breuia, ſimul compreſſa, lutea vel ſubnigra ſtamina; ſemen à ſingulis floribus numeroſum, recuruum: radices fibroſæ.

In hortis & cultis prouenit: circa Monſpelium etiam ſuæ ſpontis, Geſnero teſte.

Ab Aprili aut Maio menſe in hiemem vſque floret: qua etiam clemente flos eius emicat.

Calendulam recentior ætas appellat, quòd ferè ſingulis menſium Calendis florere conſpiciatur. Germani Ringelblumen: Belgæ Goutbloemen/ ab auri æmulo floris colore. Galli *Soucie* & *Soulſie*. In Hetruria, inquit Matthiolus, *Fior rancio*: Angli Marygold: Bohemi Meſyeck. Sunt qui Solſequium vocitent, quia ſub veſperam flos contrahatur: non eſt tamen Heliotropium, multò etiam minùs Scorpioides, vt plerique temerè crediderunt: ſed veterum potiùs eſt Caltha. Virgilius etenim & Columella Caltham florem eſſe oſtendunt, luteum aut flauum colore. Et Virgilius quidem in Bucolicis Ecloga ſecunda, ſic ſcribens:

Mollia luteola pingit vaccinia Caltha.

Columella verò in hortis libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Calthæ.

Plinius autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam eſſe ait, qualis in totũ Calendula eſt, quæ, vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo ſplendet.

Ceterùm facultate flos quidem Calendulæ calidus eſt, ſecundo propemodum ordine; præſertim reſiccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis reſiſtere: & aduerſus peſtilentes febres, quocumque modo ſumptus, efficax eſſe. Fuchſius ex vino potum menſes ciere, & ſuffitum ſecundas educere, ſcriptum reliquit.

Herbæ autem folia calidiora ſunt, acrimoniam enim quamdam feruidam habent, ſed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus ſe exerit, ratione cuius in olere ſumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchſius ſuccum dentium dolores ſedare ſcribit, ſi os eo colluatur. Alij ad idem puluerem foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetariis admiſceant.

Caltha Alpina. Eſt verò & alia præter hanc Caltha, Alpina à Geſnero cognominata, foliis Plantaginis, radice acri & aromatica, flore Calthæ aureo: naſcitur copioſe in ſummis Alpium pratis.

De flore Africano. CAP. XII.

INTER Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Africanus. Huius duæ ſunt ſpecies: vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte ſtratis; altera maior, procera & erecta, ad tres vel ampliùs cubitos aſſurgens.

Folia vtrique ſunt ſecundùm caules ſtriatos multa, oblonga, ex multis ſingularibus per ambitus crenatis coniuncta, Tanaceti foliis propemodum ſimilia; quæ cribri modo, ſoli aut lumini oppoſita, perforata cernuntur: flores in ſummis ramorum ſurculis ex longis

Flos Africanus.

gis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congeſti, inferiùs luteis, ſuperiore verò parte in fuluo rubentibus, & obſcurè rubens villoſum holoſericum æmulantibus; inter quæ media exeunt ſtamina lutea: ſemen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibrę. Eſt vtraque ſpecies, cùm foliis, tũ floribus grauiter odorata. Vtriuſque etiam flores, ſed maioris frequentiùs, ſubinde multiplicantur; quorum foliola ab vtraque parte vt plurimũ lutea.

Apud Belgas, Germanos, & alibi in hortis colitur, & ſingulis annis ſeritur. In Africa pleriſq. locis ſpontè prouenit: vnde primùm in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Rom. Imp. apud Tunetum celebri potitus eſſet victoria: ex quo illi & Africano aut Tunetenſi cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æſtatis parte: maior Auguſto demum menſe flores edit.

Brabanti Flandrique vulgò **Thunis bloemen** nuncupãt: Germani **Indianiſche blumen** & **Indianiſche någelin**, id eſt, florem aut caryophyllũ Indicũ: vnde & Gallis *Oeilletz d'Inde*. Cordus Tanacetum Peruuianum appellat: à ſimilitudine videlicet Tanaceti & Peru Americæ prouinciæ, ex qua primùm in Europam illatus à Germanis creditus eſt. Geſnerus Caltham nominat Africanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui velint Plinij Petiliũ eſſe florem: ſed Petilius flos eſt autumnalis, circa vepres naſcens, tantùm colore commendatus, qui eſt Roſæ ſilueſtris: foliis paruis quinis; calyce paruo, verſicolore, luteum ſemen includente. Mirum eſt, in eo flore inflecti cacumen, & non niſi retorto folia naſci: Plinius lib. 21. cap. 8. *Petilius flos*

Andreas Lacuna Othonnam herbam eſſe ſuſpicatus fuit, cum cuius tamen deſcriptione, haud per omnia flos iſte conuenit: niſi fortè ſqualidior, & paucioribus foliis, Erucæ ſimilioribus, manifeſtiuſque perforatis in Africa, quàm in Europâ naſcatur. In hac etenim amplus, multifolius, foliis Tanaceto quàm Erucæ ſimilioribus, iiſque non verè perforatis, ſed quæ talia lumini oppoſita tantummodò apparent, gignitur.

Et non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida, ſiccaque regione, & ſterili aut inculto & aprico ſolo, in humidius cultiuſque, vbique cælum clementius, tranſlatæ ſtirpes luxurient. Nam ſoli cælique mutatio, ad ſtirpium mutationem plurimum habet momenti; & maximè accedente culturæ mangonio. Quæ tamen an tantum potuerit, vt florem hunc totum pænè transformauerit, expendendum relinquimus. *Solum & cælum ſtirpes mutãt.*

Eſt autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in eo Arabiæ tractu naſcens, qui ad Ægyptum ſpectat: Ἔχει δὲ, Dioſcorides ait, τὰ φύλλα εὐζώμῳ ἐμφερῆ, πολύτρητα, ὥσπερ σητόκοπα, ψαφαρά, ὀλιγόφυλλα. ἄνθος δὲ φέρει κρόκινον, πλατύφυλλον. ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτό τινες εἶδος εἶναι: hoc eſt, folia habet Erucę ſimilia; foraminoſa, veluti à tineis eroſa, ſqualida, paucifolia: florem fert crocinum, latifolium: quare quidam Anemones ſpeciem eſſe putauerunt. *Othonna.*

Galenus lib. 4. de ſimpl. medic. facult. Lycoperſij cuiuſdam herbæ meminit, cuius ſuccũ Centurio quidã ex Barbarica circa Ægyptum regione comportauerat, odore adeò graui, adeoque inamœno, vt ne guſtare quidem ipſe auſus fuerit Galenus, ſed letalem eſſe coniiceret. Vtebatur autem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores: atq; ipſis etiã laborantibus refrigerãdi facultate pollere viſus eſt. Eſt autẽ, Galenus ait, colore ſubflauo: odore tam graui, quàm cicuta, niſi quòd leuem quamdam inſtar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbę ex qua ſuccus hic exprimitur, Lycoperſium eſſe dicebat. Quali autẽ prętereà ſit forma, Galenus non addidit: ideoque etiam an Lycoperſium flos Africanus ſit, definiri abſolutè non poteſt. Videtur tamen illi, ſi non idem, ſimillimus. folia etenim, & pręſertim flores graui admodũ & ingrato prædita ſunt odore, qualitateque venenoſâ, cicutæ proxima. Cuiuſmodi autẽ eius expreſſus & reſiccatus ſuccus, nondum quidẽ obſeruaſſe nos confitemur: veroſimile tamen eſt, ex floribus haud alterius, quàm flaui aut ſublutei coloris, & graueolentem futurũ. *Lycoperſiũ.*

 Vene-

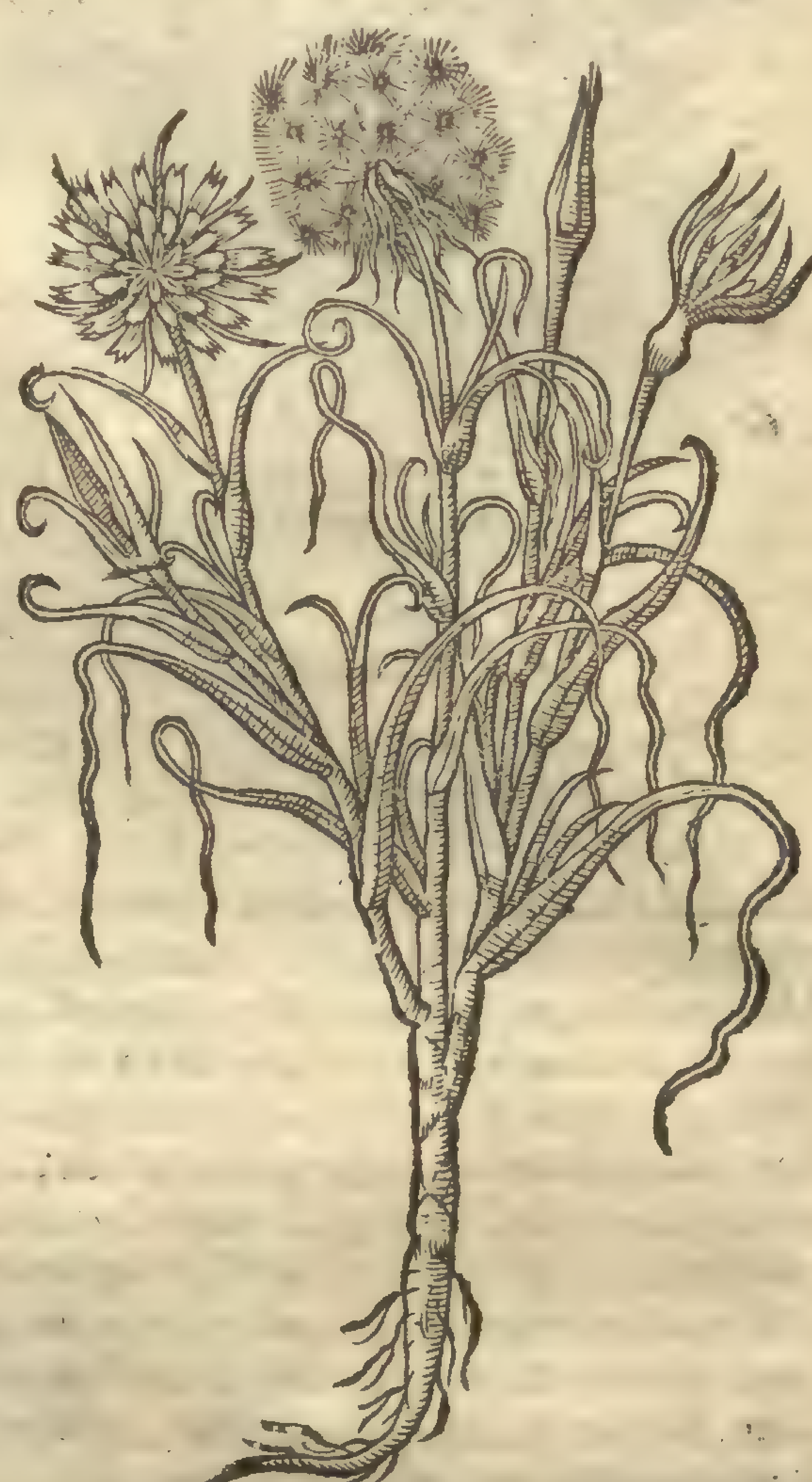
Venenoſa autem & refrigerandi potentia, florem Africanum donatum eſſe, odor ingratus, caput aggrauans, Cicutæ ſimilis, qualis Lycoperſij ſucco, oſtendit: deinde & experimentis nonnullis conſtat. Memini etenim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me videre; ſicuti crebrò iis accidit, qui cicutæ fiſtulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquamdiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caſeo permiſtos olim dedimus; quæ mox valdè inflata, & paulò pòſt mortua fuit. Mures quoque qui ſemen arroſerant, mortui feruntur reperti. Quæ omnia venenoſam & deleteriam huius herbæ facultatem oſtendunt: & non audiendos eſſe eos, qui hanc Tanaceti vel Artemiſiæ ſpeciem, aut innoxiam ſtirpem fore autumant.

De Tragopogone. CAP. XIII.

Tragopogon.

Tragopogon cum pappo.

TRAGOPOGON folia habet oblonga, anguſta, acuminata, Croci foliis latiora ac minora: caulem rotundum, in plures diuiſum; in cacumine calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, & multorum foliorum, Dentis leonis appellatæ herbæ floribus magnitudine ac forma ſimiles, vel etiam ampliores, colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, ipſa verò meridie recluduntur, & tandem pereuntes in caneſcentes pappos abeunt; quibus ſemen ſubeſt oblongum, ſubnigrum, acuminatum. radix candida & longa eſt. Tota autem herba vnà cum foliis, cauliculis, ac radice ſuccum præbet lacteum, qui vulnerata ea effluit.

Naſcitur ſua ſponte in compluribus vtriuſque Germaniæ incultis & humentibus, veluti in pratis; & præcipuè lutei floris. In hortis verò procerior, amplior, floribuſque maioribus ac ſpecioſioribus conſpicitur, præſertim purpurei floris.

Huius flores potiſſimùm Iunio ac Iulio menſibus vigent.

Τραγοπώγων & κομὴ Græcis nuncupatur; item & πτεραπώγων: Latinis Hirci barba, Coma: Germanis Bocksbart: Belgis Bocxbaert / Josephs bloemen: Gallis *Barbe de bouc*: Italis, Matthiolo teſte, *Saſſefrica*, *Barba cabruna*: Anglis Buckes bearde.

Herba autem, vt Dioſcorides ait, eſui apta eſt: noſtra quoque ætate radix hibernis menſibus à pleriſque vnà cum acetariis infertur ac editur.

De Scor-

De Scorzonera. CAP. XIIII.

Scorzonera.

AD Trogopogonis genus referenda, quam Hiſpania Scurzoneram aut Scorzoneram vocat: foliis oblongis, ſubcandidis, carnoſis, acuminatis, latioribus, & per ambitus ſubinde parum ſinuatis: caule rotundo, pedali vel altiore: flore luteo multiplici, omnino ſimili, qui etiam in pappos reſoluitur: ſemine oblongo, ſubcandido, & minore: radice longa, ſingulari, candida, quæ cortice obtegitur tenui & nigricante.

Naſcitur *Scurzonera* in Hiſpaniæ pleriſque montibus, locis humentibus obſcuris & vliginoſis: reperitur & in Germaniæ Thuringia, ac Bohemia in ſiluis ac montibus locis ſimilibus.

Apud Hiſpanos flos Maio menſe prodit: in Germania verò ſeriùs, Iunio videlicet & Iulio.

Hiſpani *Scorzoneram* appellant, quod Latinè Viperinam ſiue Viperariam aut Serpentariam ſonat; ſic dicta, quòd contra venena viperarum ac ſerpentum efficax habeatur. Nam Hiſpani viperam *Scurzo* appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

Ferunt autem hanc peſtis contagia arcere, & omnibus venenis reſiſtere venenatorum, & præcipuè viperarum morſibus mederi, epoto vel radicis vel herbæ ſucco: prodeſſe item cardiacis, & ſyncope moleſtatis, nec non comitiali morbo obnoxiis, & vertiginoſis: radicem commanducatam hilaritatem facere, triſtitiamque omnem diſcutere: lacteum radicis ſuccum oculis inditum, viſum exacuere.

Chamæmelum vulgare.

De Chamamelo vulgari. CAP. XV.

CHAMÆMELI flos tametſi coronarius non ſit, propter frequentem tamen quem in medicina vſum habet, inter flores locum vēdicauit.

Sunt autem Chamęmelorū complura genera. Vnum legitimum, medicinæ aptiſſimum, vulgaris vſus, quod ea de cauſſa vulgare Chamęmelum nuncupatur: alia deinde ſiluestria, nullius aut exigui vſus: tertium hortenſe odoratum. De eo autem quod familiariſſimum eſt, primùm agemus.

Sunt huic cauliculi tenues in alas multas diuiſi, cubitales: folia tenuia, diſſecta, numeroſa: flores in ſummo, medio lutei, forinſecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipſius floris multis exiguis candidis foliolis, quorū ſingula anguſta ſunt & forma oblonga: radices tenues & fibroſæ.

Exit paſſim in aruis vnà cum ſegete, & vniuerſæ Europæ familiare eſt.

Colliguntur flores Iunio potiſſimùm menſe.

Camomillam Officinę nūcupant: vulgò Camille & Camomille bloeme: Germani Camillen: Hiſpani *Mançanilla, Macela:* Itali *Camamilla:* Galli *Camomille*: Bohemi Hermanek. Veterum eſt χαμαίμηλον ſiue Chamæmelum, & Anthemidis genus, quod ab ipſis cādidis, floris medium circumdantibus orbem, foliolis, λευκάνθεμον dicitur. Sunt

etenim Anthemidis, Dioſcoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia: per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis conſtat, χρυσάνθεμον nominatur: tertium autem purpureis, ἠράνθεμον, quòd ſcilicet Vere floreat. Alexander Trallianus Chamæmelum etiam Anthemiſium dici ſcribit lib. VIII. cap. II.

Chamæmelum verò dicitur, quoniam flores μήλου ſiue mali odorem habeant, quem in vulgaris vſus Chamæmelo euidens & manifeſtum eſt ſentire, ita vt vel hinc vulgaris vſus Chamæmelum, verum & legitimum eſſe coniicere liceat, quod & ipſæ etiam facultates euidentiùs oſtendunt. Tales ſiquidem vulgaris Chamæmeli facultates omnino ſunt, quales Chamæmelo Galenus tribuit.

Chamæmelum, Galenus ait, calfacit & deſiccat in primo ordine, & tenuium eſt partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Idem & alio loco: Tenuitate roſę perſimile eſt, calore ad olei vires magis accedens, homini familiares & temperatas. Quapropter laſſitudini, ſi quid aliud, cum primis confert, doloreſque ſedat & mitigat: præterea tenſa remittit & laxat: quæque mediocriter dura ſunt, emollit; quæque conſtipata, rarefacit. Omnes autem has facultates noſtro vulgari Chamæmelo ineſſe, ipſa quotidiana commonſtrat experientia. Nam moderatè quidem ipſum excalefacit, parum reſiccat, valde tenuium eſt partium, digerendi, relaxandique ſingulari ac mirifica potentia præditum eſt: multi breuiter ad omnia vſus, quæ clementer calefieri, reſolui, diſcuti ac leniri deſiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina & roſiones ventris ſedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores diſcutit. Idem præſtat oleum ex floribus compoſitum, quod aduerſus laſſitudines omnes remedio eſt, & omnibus vtiliter admiſcetur, quæ ſopiendi alicuius doloris cauſſa adhibentur.

De ſiluestribus Chamæmelis, ſiue Cotulis. CAP. XVI.

Cotula alba.

SILVESTRIVM Chamæmelorum, Cotulas quas paſſim nominant, tria ſunt genera: vnum fœtidum, duo alia non fœtentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.

1. Chamæmelum ſilueſtre fœtidum, ſiue Cotula fœtida, caules promittit rotundos, virentes, fragiles & ſucculentos, in alas multas diuiſos, craſſiores & ſæpenumerò altiores quàm Chamæmeli: folia ſimiliter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore ſimiles. Fœtet herba tota, grauemque odorem ſpirat: vnde illi fœtidæ cognomen datum.

Naſcitur in aruis, iuxta ſemitas, & agrorum margines.

Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

Officinæ & Herbarij paſſim Cotulam fœtidã nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani Krötendill / Hundsdill / Hundsblum: Belgæ Paddebloemen / ſtinckende Camille: Galli *Eſpargoutte*: à nonnullis κυνανθεμὶς, ab aliis κυνοβοτανή. Leonhartus Fuchſius Parthenium eſſe voluit. Sed Parthenium verum & legitimum eſt vulgò dicta Matricaria, quæ odore longè eſt grauiore, & ſapore admodum amaro; foliis tenuibus & Coriandri ſimilibus. Cotula autem fœtida minùs grauiter olet, & foliis Coriandrum non æmulatur.

2. Altera Cotula alba non fœtida, quæ à pleriſq; etiam Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibilioreſque quàm Cotulæ fœtidæ; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli foliis paulò longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferentiam candidos, Chamæmeli & Cotulæ fœtidę floribus ſimiles, ſed maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & lignoſas non abſque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanentes, Vere regerminant.

In

In aruis & agris frumentariis vnà cum Chamæmelo reperitur.

Æſtiuis menſibus floret.

Noſtra ætas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam; pleriq; Oculum bouis & Buphthalmum. Germani Kühdil/Hundsaug/Kühaug: Belgæ Coedille/Cocooge: Hiſpani *Mançanilla loca, Ojo de buey*. Itali *Occhio di boue*. Et verum quidem eſſe Buphthalmum, Leonharti Fuchſij ſententia fuit. At nobis verum & legitimum ſolum illud eſſe videtur, quod infrà ſub Buphthalmi nomine deſcribitur. Nam Buphthalmo quidem, vt Dioſcorides auctor eſt, folia ſunt μαραθρώδη, id eſt, fœniculi foliorum ſimilitudinem habentia; & flos melinus: huic verò folia non ſunt fœniculi ſimilia, neque flos totus luteus ſiue melinus, ſed plurima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel ſolus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, ſiue vulgare Buphthalmum, verum & legitimum eſſe Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum (quo nomine à pleriſque appellatur) ſed Cotulæ & Chamæmeli ſilueſtris ſpecies quædam eſt. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrij herbæ meminit, in ſegete ac pratis naſcentis, flore albo & odorato: an Melandrium autem iſtud Cotula non fœtida ſit, diligentiùs inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem nemo facilè qualis herba Melandrium ſit, affirmauerit. **Melandrii.**

Tertia Cotula lutea, cauliculis exit non paucis; foliis Cotulæ albæ maioribus, craſſioribus candidioribuſque: flores & medio & orbiculato ambitu melini ſiue lutei ſunt: radix dura, lignoſa, diuturna. 3.

Naſcitur in Germania & Gallia, iiſdem ac ſimilibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortenſis eſt. Iunio ac Iulio florem promit.

Germani Streichblumen & Steinblumen appellant. Belgæ Strijckbloemen. Fuchſius Anthemidis ſpeciem, & Chamæmelum Chryſanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem ſiue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxiſſe videtur: deſideratur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalmo eſſe Dioſcorides teſtatur. Nos his de cauſſis inter Cotulas & ſilueſtria Chamæmela potiùs reponendam duximus, quàm alterutrum temerè aſſerere.

Vſum autem hæ Cotulæ in medicamentis aut cibatu nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulùm & ſiccæ, Chamæmelo vulgaris vſus viribus quodammodò ſimiles, ſed longè tamen inferiores imbecillioreſque. Quæ Fœtida dicitur, ad vteri morbos commendatur; ſed ab iis præſertim, qui Parthenium eſſe exiſtimant, & Parthenij vires ad hanc tranſtulerunt. Eſt tamen non omnino Cotula hæc inutilis; quando fœtida omnia ex vtero ſtrangulationibus proſunt.

De Chamæmelo odorato. CAP. XVII.

ODORATVM Chamæmelum duorum eſt generum: vnum Leucanthemum, alterum Chryſanthemum cognominari poteſt.

Leucanthemo odorato Chamæmelo caules exeunt multi, non erecti, ſed procũbentes, & quaſi per terram repentes: folia tenuia, diſſecta, vti Chamęmeli vulgaris, ſed maiora virentioraque: flos quoq; ſimilis, medio videlicet luteus, & per circumferentiã candidis foliolis cinctus: radix fibroſa, durabilis naturę. Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cũ grauitate quadam odorem, aromatum odoribus perſimilem, qui etiam in arida diutinè permanet. 1.

Eſt & huius generis quoddam, foliola medium floris ambientia denſiſſimè multiplicans, luteo in anguſtum orbem coacto, quod odore & forma pręcedenti per omnia ſimile aliàs eſt.

Chryſanthemum odoratum Chamæmelum cauliculos ſimiliter profert tenues inualidos, & in terram proſtratos: folia quoque tenuia, vti prioris, ſed candidiora & paululùm minora: pro flore, qui aliis omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius, luteus eſt orbiculus; nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus; radix ſimilis. Et huius herba odorata quoque eſt, odore & facultate priori ſimilis. 2.

Vtrumque in Belgio hortenſe eſt. Floret Iulio & Auguſto menſibus.

Chamæmelum odoratum propriè appellatur: Tragus Chamæmelum nobile nominat: Vulgus noſtrũ, Roomſche Camille, id eſt, Chamæmelum Romanum: Germani Edel Camillen. Quod flore candet, Leucanthemum; alterum Chryſanthemum dici poteſt. Sed tamen ea eſſe quæ à Dioſcoride, Galeno, aut aliis veteribus in vſu recepta fuêre, non omnino videtur aſſerendum: veriſimilius eſt, ab ipſis fuiſſe prætereita aut incognita.

Nam facultas eorum multò intenſior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate ſiquidem & ſiccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamque ipſum habere quotidiana oſtendit experientia, multum excedunt, vtpote ſecundo ordine calida & ſicca. Cùm autem & ipſa ſubſtantia tenuitatem

Chamæmelum odoratum.

Chamæmelum Chryſanthemum odoratum.

Eranthemum.

habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent ampliorem: molliendi verò, doloreſq́; ſedandi, aut mitigandi, remiſſiorem. Proinde vbi magis, quā vulgaris vſus Chamæmelū poteſt, incalfacere aut rarefacere opus eſt, vtiliter adhiberi poſſunt: vti in balneis, quæ ſudoris euocandi & rarefaciendæ cutis cauſſa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vſus haud eſt negligendus. Nam & cutim nimis adſtrictam rariorem faciunt, ſudorem euocant, bonumq́ue corpori odorem conciliant.

De Eranthemo vulgari. CAP. XVIII.

FLOS, quem Eranthemum nuncupauimus, cauliculos profert à radice cōplures, in alas ſubinde diuiſos, ſtriatos, virentes: folia tenuia Chamæmeli, aut potiùs Cotulæ fœtidæ ſimilia: flores non magnos, forma Ranunculi florum, pulchros, minij colore rubentes; quos capitulum ſequitur oblongum, ex multis collectum ſeminibus, rotūdis, acuminatis, colore in virore ſubnigricantibus: radices fibroſæ. Odorem herba herbaceum habet, aliquantulùm grauem, ſed minùs quàm Cotulæ fœtidæ, Chamæmeli verò odori nequaquam ſimilem.

Naſcitur compluribus Europæ prouinciis, in aruis vnà cum zea, tritico, aut aliis frumentis: Belgæ in hortis ſerunt.

Æſtiuis menſibus floret, Maio, Iunio & Iulio: ſubinde & ſeriùs.

Noſtri

Noſtri ſua lingua Bruynettekens appellant: Germanorum nonnulli, Feldröſslin: multi hac ætate ἠράνθεμον. Eſſe tamen tertium Anthemidis genus, quod proprie Eranthemum dicitur, nemo facilè affirmauerit. Nam Eranthemo, ſi fides Dioſcoridi, flos eſt forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato verò ambitu purpureus. Iſtud autem florem quidem habet purpureum, ſed medium eius non eſt luteum: quod ipſum non eſſe Anthemidis ſpeciem oſtendere videtur.

Hieronymus Tragus Aſtera Atticum, cuius flos medio luteus, & per circumferentiam cæruleus eſt, Eranthemum facit: Fuchſius verò Conſolidam regalem, ſiue florem Regium, de quo ſuperiùs egimus.

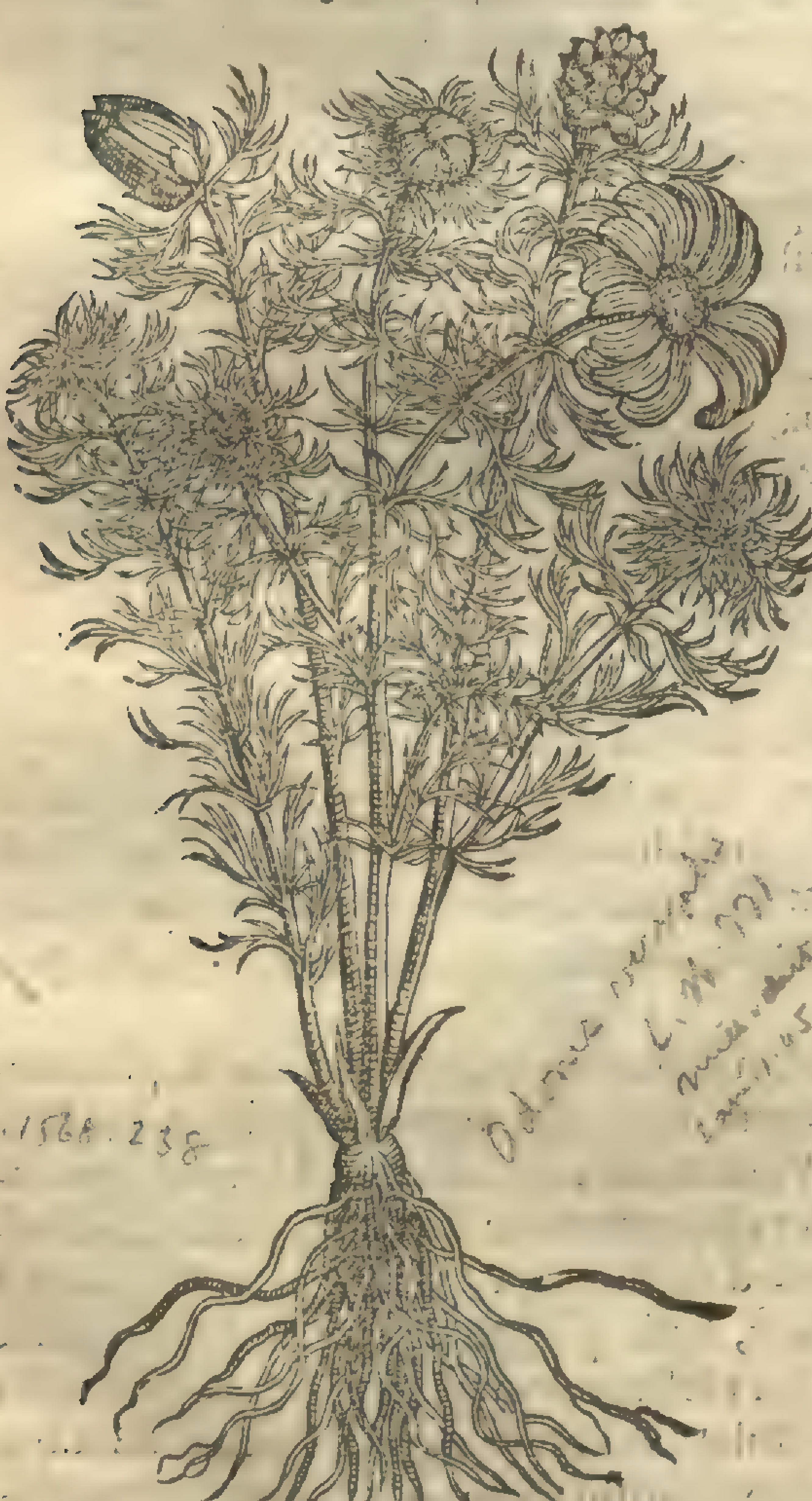
In Aſtere Attico autem, quem Virgilius Amellum florem nominat, deſideratur herbæ folium Chamęmelo ſimile, & floris color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriuſque huius flos cæruleus eſt. Eranthemi autem roſeo colore rubet, vt teſtis eſt Plinius lib. 26. cap. 8. quà de cauſſa & neutrum horum Eranthemum eſſe poteſt.

Matthiolus Eranthemum iſtud præſens, Adonidis florem nuncupat, ſed Adonidis flos Anemone eſſe creditur. Adonidis ſiquidem florem vento excuti Ouidius ſcribit, Metamor. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone eſt. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id eſt, à vento nomen habet, vt Plinius auctor eſt lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, numquam ſe aperit, niſi vento ſpirante: vnde & nomen accepit. Cùm Anemone autem Eranthemum quod deſcripſimus, non conuenire, manifeſtum eſt. *Anemone.*

Ceterùm Eranthemi iſtius nullus in medicina vſus; quantum autem guſtabilis qualitas eius oſtendit, alicuius caliditatis particeps eſt, ſed tamen non magnæ.

De Buphthalmo. CAP. XIX.

Buphthalmum.

STIRPI, cui Buphthalmo nomen dedimus, cauliculi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia virentia, tenuiter diſſecta, ſimilitudine foliorum Fœniculi, ſed multò quàm illius minora: flores in ſummo cauliculorum magni, Calendulæ ſatis ſimiles, colore luteo magis diluto, ſtaminibus in medio luteis, poſt quos capitulum ſuccedit veluti ſuprà deſcripti Eranthemi, ex multis ſeminibus ſimul congeſtis commiſſum: radices tenues ſunt & fibroſæ, Veratri nigri radicibus ſimiles.

Naſcitur ſua ſponte pleriſque Germaniæ & Bohemiæ prouinciis, locis incultis: apud Belgas hortenſis eſt.

Maio aut Iunio floret.

De huius autem ſtirpis nomenclatura recentiorum variant ſententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri ſpeciem eſſe; nonnulli Conſiliginem; quidam Seſamoides; Elleboraſtrum alius.

Veratri autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Seſamaceo: alterum folio Platani, ſemine Cnici. *Veratrum nigrum.*

Cum neutro autem horum Buphthalmum iſtud, à nobis hoc loco deſcriptum, conuenire notiſſimum eſt.

Conſiliginis herbæ qualis forma ſit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, ſua ætate in Marſis inuentam, & pulmonum vitio, ſuum & omnis pecoris remedium pręſens eſſe, vel traiecta tantùm auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib 6. cap. 5. in Marſis montibus plurimam naſci, etiam ait, omnique pecori maximè eſſe ſalutarem: & qua ratione ac modo auriculæ inſeri debeat, docet. Feruntur & Buphthalmi noſtri radices pecorum morbos quoſdam curare, ſi per auriculam perforatam inſerantur: ſed ea de cauſſa Conſiliginem eſſe conſequi non debet. Diuerſas ſiquidem ſtirpes ſimilis vel eiuſdem facultatis reperiri non eſt alienum. Nam & nigri Veratri radices idem poſſe teſtatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum pituitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & *Conſiligo.*

ĉto, & poſtera die eadem hora exempto. Quod & experimentis noſtræ ætatis ruſticorum compertiſſimum eſt: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum ſuorum morbis medentur. Præſtant ſimile & Veratri albi radices, vti Abſyrtus, & poſt eum Hierocles ſcribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurum, ſed ſub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Conſiligine vtitur, Veterinariæ ſuæ lib. 1. cap. 12. De cura morbi ſubcutanei: tametſi lib. 3. cap. 2. De Malleo, ipſas etiam auriculæ inſerendas ſcribat. Quæ ſatis oſtendunt, diuerſas ſtirpes ſimiles ſubinde habere facultates; & ea de cauſſa nequaquam conſequi, Buphthalmum noſtrum eſſe Conſiliginem, quòd perinde ac Conſiligo pecorum morbis medeatur. Quòd ſi ex facultatibus coniectura facienda eſt; Conſiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Conſiligine vtitur, quo Veratro albo Abſyrtus & Hierocles. Auget hanc ſuſpicionem, quòd Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepiſſe putetur. Qua de cauſſa, etiam pleriſque nihil aliud, quàm Veratrum album, Conſiligo videtur. Quod ſi ita eſt, multum à Conſiligine præſens Buphthalmum differens erit: Veratro ſiquidem albo nequaquam aſſimile eſt.

Seſamoides. Idem verò, Seſamoides, ſiue primũ, ſiue alterũ, non eſſe, notius eſt quàm vt refelli debeat.

Helleboraſtrum. Helleboraſtrum verò & hoc ipſum impropriè nuncupatur: propriè etenim Helleboraſtrum dici poteſt, quod Hellebori ſiue Veratri ſpeciem ac ſimilitudinem habet: iſtud autem Buphthalmum Veratri nullam ſpeciem habet.

Quibus omnibus de cauſſis nullam harũ appellationum huic ſtirpi cõuenire viſum eſt, ſed ſolum Buphthalmi nomẽ; cum cuius deſcriptione, quę apud Dioſcoridem extat, quia exquiſitiſſimè hæc ſtirps conuenit, proprium ac legitimũ Buphthalmum eſſe exiſtimamus. Buphthalmum ſiquidem cauliculos, vt Dioſcorides ait, emittit molles & tenues: folia μαραθοειδῆ, id eſt, ſpeciem ac ſimilitudinem foliorũ Fœniculi referentia: florem melinum, Anthemide maiorem; qualis omnino præſens ſtirps eſt, quæ tenuitate & multiplici ſectione foliorum, ſpeciem illam foliorũ Fœniculi tam exquiſite exprimit, vt nulla alia, parui folij, meliùs poſſit: ita vt citra omnem dubitationem hæc ſtirps legitimum Buphthalmum eſſe videatur.

Nominatur autem Buphthalmum ętiam Cachla, aut potiùs Caltha. Caltha autem eſt Calendula, quam flore Buphthalmum noſtrum proximè referre diximus.

Sunt verò & qui velint Buphthalmum idem cum Chryſanthemo eſſe, Dioſcoridemque ſeparatis locis, ſub diuerſis nominibus eamdem herbam tradidiſſe. Sed hi ſi paulò diligẽtiùs Dioſcoridis verba expendiſſent, aliter ſentirent. Licet etenim in multis vtriuſque deſcriptiones conueniant, non abeſt tamen proprietas aliqua, quæ differentes eſſe ſtirpes oſtendat. Folia Chryſanthemi πολυχιδῆ, id eſt, in multas partes diuiſa & diſſecta traduntur: Buphthalmi verò μαραθοειδῆ. Non omnia autem quæ laciniosa ſunt, & in multas partes diſſecta, Fœniculi foliorum ſpeciem habent. Iam florem proferre Chryſanthemum Dioſcoridis ita ἰσχυρῶς ςίλβοντα, hoc eſt, multùm relucentem: Buphthalmi verò relucentem eſſe non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita ſplendet, vt multùm relucens dici queat, aut debeat. An ne hæc euidentem Buphthalmi & Chryſanthemi differentiam oſtendunt, & legitimum eſſe à nobis depictum Buphthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chryſanthemum idem cum Buphthalmo eſſe volunt, aliud Buphthalmum, ſi iſtud eſſe negent, requirant. Nam quod & ab aliis & à nobis pro Chryſanthemo depingitur, legitimum Buphthalmum eſſe nequit: folia enim eius non ſunt μαραθοειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi eſſe debent.

Quod verò ad facultates attinet, Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopœos huius radicibus pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: ſed in medicamentis radices huius ἀντεμβαλλομένας radicum Veratri eſſe non affirmat. Memini ego obſeruare me olim, à quibuſdam medicis huius radices in quantitate ſatis magna adiectas fuiſſe decoctis ad purgationem per inferna præparatis, ſed nihilo plus ea aluum mouiſſe, quàm ſi non additæ fuiſſent. Quod mihi ſuſpicionem mouit, nulla purgandi potentia huius herbæ radices donatas eſſe: & alia omnino facultate, quàm Helleborum, per auriculas tranſmiſſas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fiſtularum nimis anguſta egregiè dilatant; idem poſſunt Ariſtolochiæ & Bryoniæ radices, ac ſpongiarum partes; quę tamen viribus aliis multùm inter ſe differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices ſimile aliquid Veratro nigro queant; idcircò tamen non omnia, quæ illud, poſſunt. Spinæ, aculei, ramenta lignorum & ſimilia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, ſi in partem aliquam adigantur. Partem aliquam lædi abſque dolore non contingit: is tranſmiſſa aut impoſita vulneri re quapiam intenditur. Fortaſſe etiam ſi quiduis aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius ſtirpis radice immiſſa, effectus ſubſequeretur. Nos nihil hîc affirmamus; curioſis, vt diligentius vires huius explorent, viã aperimus.

Chryſanthemum.

Chryſanthemum latifolium.

Dioſcorides Buphthalmi ait flores cum cerato tritos œdemata & duritias diſcutere ; & dici, ſi ſtatim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tempus ictericis facere. videntur autem hæc ex cap. de Chryſanthemo huc tranſlata ab his, qui inter Buphthalmum & Chryſanthemum differentiam nullam eſſe exiſtimarunt : non aliter quàm nonnullæ ex Aſteris Attici facultatibus, violæ nigræ apud Plinium acceſſere: & Dolicho legumini, in Dioſcoridis exemplaribus, quædam Smilacis læuis: vt ſuis annotauimus locis. Quæ autem propriæ ſint Buphthalmi vires, nondum compertum habemus.

De Chryſanthemo.

CAP. XX.

CHRYSANTHEMO caules ſunt ramoſi, læues: folia oblonga, digiti ferè latitudine, diſſecta & multifida : flores Anthemidis, ſed maiores, & non medio tantùm vmbilico, ſed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodò fulgore ſplendentes, odore non inſuaui : radices fibroſæ.

Reperitur in aruis, in hortis inter oleta, & alibi paſſim : & quibuſdam quidem locis, foliis magis conſectis, aliis minùs.

Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto floret.

A Germanis Sant Johans blum/ & Gänſzblů appellatur: à noſtris vulgò Dokelaer/ & quandoque Geel Ganſebloemen. Græci ab auro florum fulgore χρυσάνθεμον nuncupant. Eſt tamen & Chryſanthemum Anthemidis quædam ſpecies, vt ſuprà ſcripſimus. Batrachion etiam Chryſanthemum dicitur, teſtis Democritus in Geoponicis. Item & Elychryſum Chryſanthemum eſt. Sed hæc Chryſanthema ab iſto præſenti differunt.

Nominant verò & iſtud Chryſanthemū plerique Buphthalmū & Caltham ; quæ eius Buphthalmi propria nomina ſunt, quod capite præcedente deſcriptum eſt. Non deſunt quoque qui Bellidis ſpeciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Eſt autem Bellis alterius generis herba.

Caules autem Chryſanthemi olerum modo, Dioſcorides tradit, eduntur.

Flores cum cerato triti, ſteatomata diſcutere dicuntur. Ipſa herba pota in balneis poſt exitum de ſolio, morbo Regio correptis breui bonum colorem inducit.

De Chryſanthemo latifolio.

CAP. XXI.

LATIFOLIVM Chryſanthemum mox à radice folia promit oblonga, lata, virentia, ſuperiore parte aliquantulùm aſpera ; inferiore verò læuiora, dilutiuſque colorata ; inter quæ ſcapi exeunt tenues, cubitales, aliquantulùm hirſuti, duobus aut tribus geniculis articulati, à quorum ſingulis bina cōtra ſe poſita folia, atque

ſubinde

ſubinde pediculi exeunt; in quorum faſtigiis ampli orbiculati flores, Buphthalmi aut Chryſanthemi æmuli, ſed maiores coloratioreſque, & medio diſco, & circumambientibus foliolis, luteo reſplendentes colore, quorum medius diſcus tandem in pappos vaneſcens, oblonga, tenuia, nigricantiaque ſemina mittit. radix fibroſa eſt.

In Germaniæ incultis ac ſiluoſis locis frequenter reperitur.

Iunio menſe in hortis Belgij cum flore conſpici poteſt: ſequenti menſe ſemen cum pappis à vento rapitur.

Germanis Waldtblume dicitur. Sunt qui Aliſma Dioſcoridis eſſe velint: ſed vbi plantaginis neruoſum folium, & thyrſoides caulis? Aliſmati ſiquidem, quod Damaſonium etiam dicitur, Plantaginis ſimilia ſunt folia, & caulis Thyrſo ſimilis; quæ huic non adſunt. Chryſanthemum idcircò Latifolium citiùs appellandum, quàm temerè Aliſmatis nomen ei tribuendum.

De facultatibus verò huius nihil conſtat.

De Chryſanthemo Peruuiano. CAP. XXII.

1. Chryſanthemum Peruuianum.

AD Chryſanthemi genus referendus quoque occurrit peregrinus raræ magnitudinis flos, quem Solis florem quidam vocant. Procera admodum ſtirps eſt, hominis prægrandis ſtaturam longè ſæpenumerò ſuperans: caulis eius rectus, brachij ferè craſſitudinis: foliis circumueſtitur magnis, latiſſimis, non minoribus quàm Bardanæ, ambitu crenatis: in alas nullas diuiditur, faſtigio autem florem edit vnicum, prægrandem, Chryſanthemo forma ſimilem, ſed multò ampliorem; medius ſiquidem eius diſcus pedem latitudine non rarò excedit, ſingula verò orbiculariter ipſum ambientia folia, lilij purpurei floris ſatis ſimilia, auri quoque luteo colore nitentia; quibus tandem pereuntibus, ſemen in diſco gignitur oblongum, planùmque, quod tamen vix in Germania ad frugem & maturitatem peruenit.

2. Huius verò & aliud quoddam reperitur genus, cuius caulis breuior ac minor, in ramos diſtributus ſubinde duos, è quorum ſingulis, flores promit proris ſimiles, ſed multò minores.

In Peru aliiſque nonnullis Americæ prouinciis ſpontè gignitur. Satum Madritij apud Hiſpanos in horto regio ad XXIIII. pedes adoleuit.

Solem nonnulli appellant Indianum: alij florem Solis: nobis placuit Chryſanthemi Peruuiani nomenclatura. Exiſtimari poſſet hic flos Plinij eſſe Bellio, ſi credibile foret, illa ætate Romæ vel viſum, vel vllo modo agnitum: per ambitum ſiquidem luteus eſt, & plus quàm quinquaginta foliis medius eius orbis cingitur. Plinius ſiquidem lib. XXI. cap. VIII. Luteus, inquit, Bellio patulicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed veriſimilius, Bellionem omnino alium eſſe florem.

Bellio.

Pediculos autem foliorum teneros adhuc, piliſque deraſis, in craticula coctos, ſale oleoq; conditos, eſui ſuaues eſſe ſunt qui affirment, orique gratos; & ad Venerem promouendam plurimùm poſſe.

De Bellide. CAP. XXIII.

1. FOLIA Bellis è radicibus promit multa, parua, leuia, pinguia, in rotunditate oblonga, leniſſimè crenata, per terram plurima parte ſtrata; inter quæ floſculi exeunt, ſinguli ſuis tenuibus inſidentes pediculis, Chamæmeli florum pęnè forma; ſed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida, aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpuraſcentia: radices ſubſunt fibroſæ.

Naſcitur in pratis & ſimilibus perinde paluſtribus ac humidis compluribus locis.

Vernis menſibus floret.

Huic

Bellis ſilueſtris.

Bellis hortenſis.

Huic ſimilis eſt & alia ſpecies, ſed hortenſis tantùm, & floribus multiplicibus, ſpecioſiſſimis, tam denſo exiguorum foliolorum contextu, vt vix vllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuerſum & ambitum & medium floris occupet; colore aliàs rubentibus, ſubinde candidis, nonnumquam ex vtroque permixto variis, raro herbaceis aut virentibus, odoris nullius. 2.

Bellis maior.

Circumdant hos quandoque, ſed tamen non frequenter, alij parui, ſub ipſis, aut ex ipſis florum calycibus exorti quini ſeníve vel plures floſculi, matricibus ſuis ſimiles, ſed tamen minores.

Floret hæc Bellis Aprili quoque & Maio menſibus.

Germani Maßlieben & Maſſuſelen nuncupant: Belgæ Madelieuen/ Kerſſouwen/ Margrieten: Itali *Margarite*, & *Fiori di prima vera gentili*: Galli *Paſquettes*, & *Marguerites*: Bohemi Matecnyk / Sedmikraſa: Plinius Bellidem, eiuſque meminit lib. 26. cap 5. Bellis, inquit, in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Recentiores Bellidem etiam Conſolidam nominant minorem; alij Brunellam Conſolidam minorem faciunt: plerique herbam Margaritam; alij Primulam Veris. Sunt tamen & aliæ nuncupatę Primulę Veris, Phlomidum ſpecies, de quibus aliàs.

Ad Bellidis genus referunt & nonnulli ſilueſtrem quamdam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules hæc profert tenues, cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nonnihil

ſerrata, digiti ferè latitudine: flores in ſummo cauliculorum per circumferentiam candidos, medio luteos, Chamæmeli Leucanthemi & Cotulæ albæ ſimiles, nullius odoris; radices fibroſas.

Naſcitur in pratis, & ſecus margines agrorum locis non apricis.

Bellidem, vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchſio auctore, Gänßblům: nonnulli etiam Conſolidam mediam. Alia tamen & Conſolida media, vt Bugula quæ pro medij generis Conſolida habetur.

Ceterùm Bellidis minoris folia humectandi refrigerandique facultate donata ſunt; & humectant quidem ordine ſecundo intenſo, refrigerant verò eodem remiſſo. Dolores omnes, ſed præſertim articularios ac podagricos, ex calido ſiccoque humore, mitigant; cum butyro recenti & inſulſo trita, ac locis dolentibus impoſita, potiſſimùm additis Maluæ foliis. Eadem oleribus addita, facilem aluum faciunt, & in cauſonide febri, ac in inteſtinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiſcentur.

De Aſtere Attico. CAP. XXIIII.

Aſter Atticus.

Aſter Atticus ſupinus.

ASTERIS Attici duæ ſunt ſpecies; vna purpurei, alia lutei floris.

1. Purpurei floris Aſter cauliculos promit erectos, rotundos, aliquantulùm duros, fragiles aſperos, nonnihil piloſos, dodrante altiores: folia oblongiora, præſertim iuxta cauliculos enata, dura quoque & aſperiuſcula & latiuſcula; eſt tamen, ſpecies quædam anguſtioris folij. flores in ſummo virgularum emicant, forma ferè florum Chamæmeli, medio lutei, ſed orbiculato ambitu cæruleo purpurei, qui in pappos vaneſcunt; ſemen quibus ſubeſt exiguum. radix fibroſa eſt.

2. Lutei floris, rotundis, fragilibus, ramoſis cauliculis; foliis item duris, & vtriſque aſperiuſculis priori ſimilis eſt, aliquantulò tamen maior. flores & medius orbiculus & circumambientia foliola luteo ſplendent colore. in pappos & hi, ſed tamen non æque citò, abeunt. ſemen quoque exiguum; & radix haud diſſimilis.

3. Huius generis & ſupinus quidam inuenitur, cuius cauliculi non eriguntur, ſed deorſum reclinati decumbunt. ſunt hi rotundi quoque ac duri colore ſubrubentes; folia verò & dura ſimiliter, aliorum ſimilia. flos paulò maior.

Apud Germanos, Bohemoſque, in Italia & alibi aſperis & incultis reperitur locis, in ſiluis, in

in collibus, non raró etiam in pratis, & cum flore quidem Auguſto menſe. Apud Belgas nuſquam ſua ſponte Aſter iſte exit.

Α'ςὴρ Α'ττικὸς καὶ Βουβώνιον Græcis, Latinis Aſter Atticus, Bubonium, & Inguinalis dicitur. Nominatur verò & à nonnullis Aſterion, Aſteriſcon, & Hyophthalmon: Germani Megerkraut/ Bruchkraut/ Scartenkraut/ & Sternkraut appellant: Hiſpani *Bobas*, & *Eſtrellada*: Galli *Eſtoille*, & *Aſpergoutte menue*. Putatur & is, qui purpurei eſt floris, à Virgilio Amellus nũncupari flos, de quo Georgicon quarto: *Amellus flos.*

> *Eſt etiam flos in pratis, cui nomen Amello*
> *Fecêre agricolæ, facilis quærentibus herba.*
> *Namq; vno ingentem tollit de ceſpite ſiluam:*
> *Aureus ipſe, ſed in foliis, quæ plurima circum*
> *Funduntur, violæ ſublucet purpura nigræ.*

Ceterùm Aſter Atticus digerentis, vt Galenus tradit, mediocriter eſt facultatis, modicè videlicet calidus, & non vehementer deſiccans: maximè cùm etiamnum mollis ac recens fuerit.

Dioſcorides æſtuanti ſtomacho prodeſſe Aſterem Atticum impoſitum tradit, tum & oculorum inflammationibus, bubonibus & ſedi procidenti: tradi etiam refert, purpureum florem cum aqua potum, anginis auxiliari, & comitialibus puerorum morbis: eumque recentem adhuc ad inflammationes bubonum conducere impoſitum; aridum verò, ſi ſiniſtra dolentis manu decerpatur, buboni adalligatum, dolore liberare.

De Elichryſo. CAP. XXV.

Elichryſon.

ELICHRYSON cauliculos promit graciles, virentes, lignoſos, in alas quaſdam ſubinde diuiſos: folia conſecta, Abrotani ſimilia, aliquantulùm candicantia: flores in ſummo cauliculorum in vmbellis cohærentes, luteo auri colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medij orbiculi ſiue diſci florum Anthemidis; qui priùs quàm flacceſcát decerpti, ſpeciem ſuam ac pulchritudinem diutinè ſeruant. Qua de cauſſa & deorum ſimulachra eo coronari ſolere, & Ptolemæum Ægypti regem diligentiſſimè hoc ſeruaſſe, Plinius tradit.

Exit pleriſque Italiæ ac Hiſpaniæ locis incultis, in pratis ſolo gracili, ac circa fluuiorum ripas.

In Belgij hortis floret Auguſto aut Septembri menſe: Theophraſtus tamen & Plinius Eliochryſon inter Veris flores numerant.

Dioſcorides ἑλίχρυσον appellat; nonnulli etiam χρυσάνθεμον; alij, inter quos Galenus eſt, ἀμάραντον, propter floris diuturnitatem. Alius tamen & Amarantus eſt, purpureus, de quo ſuprà ſcriptum. Plinius hanc ſtirpem Heliochryſon nuncupat: Theophraſtus ſimiliter ἡλιόχρυσον, Gaza Aureliam vertit.

Facultatis, inquit Galenus, eſt incidentis & extenuantis. Prodeſt coma, Dioſcoride auctore, è vino pota contra vrinæ difficultates, ſerpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menſes etiam prouocat, ſanguinis grumos & in ventre & in veſica cum vino mulſo ſumpta diſſoluit: defluxiones à capite ſiſtit, trium obolorũ pondere ex vino albo diluto ieiunis data: veſtibus inſerta incorruptas eas conſeruat. Theophraſtus Eliochryſum ad ambuſta etiá torrefactum & melli permixtum valere tradit.

De Stœchade Citrina, ſiue Chryſocome. CAP. XXVI.

AVREI coloris coma Eliochryſo ſimilis eſt, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata. I.
Cauliculos hæc edit dodrantales, tenues: folia oblonga & anguſta: vtraque incana

Stœchas citrina.

& lanuginoſa: flores in ſummo cauliculorum, in diſſoluta inconditaq; veluti vmbella, odoratos, exiguis bullis ſimiles, colore luteo ſplendentes, qui priuſquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marceſcentes, diu retinent: radices graciles ac nigras.

Naſcitur locis aſperis & ſabuloſis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præſertim inter Spiram & Vormatiam.

Iunio menſe & poſt Solſtitium floret.

Germani, quòd in regionibus quæ Rheno vicinæ ſunt, proueniat, Rheinblumen nuncupant: Item & Jünglin / Mottenblume / Mottenkraut: Belgæ Rhijn bloemen / Motten cruyt: Latinè Tineariam: Officinæ Stœchadem ſiue Stichadem citrinam: Fuchſius & Tragus Eliochryſum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum cum eo conuenire, ex iis quæ ſuperiore capite ſcripta ſunt palàm eſt. Ageraton eſſe etiam ſunt qui ſentiát, propterea quòd flos bullarum inſtar globoſus ſit, & non facilè aut citò marceſcat: ἀγηράτου ſiquidem flos πομφολυγώδης, id eſt, bullæ modo tuberoſus eſt, & diutiſſimè in ſua coloris ſpecie conſeruatur: ſed folium Agerati, Origani folio ſimile eſt: tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus oblongum & anguſtum eſſe; vnde etiam non eſſe Dioſcorides Ageraton, euidens eſt. Nobis Stœchas citrina cum Chryſocome, quæ & Chryſitis, ſimilitudinis plurimum habere videtur: breuis ſiquidem eſt herba, coma aurei coloris, eaque diuulſa & corymborum ſimilitudinem referente, radices tenues ſunt & nigræ; qualem omnino Chryſocomen eſſe Dioſcorides ſcriptum reliquit: Χρυσοκόμη, ait, ῥαβδίον ἐστὶ
Chryſocome. σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ· ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν, ὡς ἐλλεβόρου μέλανος, γευσαμένῳ οὐκ ἀπηνῆ, κυπέρῳ ἴσην οὖσαν. id eſt, Chryſocome herbula eſt dodrantalis, comam habens corymborum ſpecie, ſimilem Hyſſopo; radicem hirſutam, tenuem, vt Veratri nigri, guſtu non iniucundam, Cypero ſimilem.

In qua deſcriptione occurrit obſeruandum, verum & legitimum antiquorum Hyſſopum, corymborum quamdam ſimilitudinem ſummis cauliculis proferre; atq; ea de cauſſa vulgaris vſus Hyſſopum, nequaquam eſſe genuinum: vtpote quòd flores non in corymbis aut corymborum ſpecie ferat, ſed ſecundùm cauliculos iuxta ſingula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubiò ſpecies, & maior quidem eſt.

2. Stœchadi autem citrinæ & aliam ſimilem obſeruare contigit herbam, ramulis à radice multis, tenuibus, foliis anguſtis, aliquantulùm, ſed minùs multò quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in vmbella luteis, non tamen globoſis, ſed medio orbiculo florum Chamæmeli ſimilibus, ſed minoribus.

Quo loco ſpontè exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis viſa eſt.

Anonymos quoque & abſque nomine eſt.

Eliochryſi ſpeciem anguſtifoliam nonnulli faciunt.

Ceterùm Stœchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere feruntur: & cum lixiuio pediculos & lendes delere.

Chryſocomes radicem, Dioſcorides ait, excalfacere & adſtringere, conuenientemq; eſſe hepaticis & peripneumonicis: ſumi & cum hydromelite decoctam ad vteri purgationes.

De Santolina. CAP. XXVII.

AVREI coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochryſon & Stœchas citrina profert, odorata eſt, & coronis non rarò admiſcetur. Eius aliquot ſunt genera.

1. Prima caudice ſurgit lignoſo, ex quo virgulæ, ramulorum inſtar, tenues, cubitales complurimæ, foliis circumdatæ paruis, oblongis, anguſtis, denticulatis: è ſummo virgularum, ſinguli eminent orbiculi, ex breuibus ſtaminibus farcti, Tanaceti floribus, & mediis diſcis florum Chamæ-

Santolina.

Santolina altera.

Chamæmeli ſimiles, ſed tamen aliquantulùm latiores, colore lutei, qui in ſemina obſcuri coloris permutantur: radix lignoſa. Eſt ipſe frutex cauliculis & foliis albicans, & ſuauiter cum grauitate quadam odoratus.

Huic ſimilis eſt & altera ſpecies, foliis tamen longioribus, virentioribus ac minus candidis; flore pallidiore. 2.

Tertia foliis breuiſſimis, tenuiſſimis, & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarũ ſimilibus. 3.

Quarta foliis eſt minus denticulatis & Cupreſſo ſimilioribus: floribus perinde vt aliarum. 4.

Quintæ cauliculi non eriguntur, ſed procumbentes per terram repunt: folia denticulata, craſſiora, & lanuginoſiora magis caneſcunt: flores in corymbis aurei, aliarum Santolinarum ſimiles. 5.

In Belgio omnes peregrinæ ſunt, neque alibi quàm in hortis reperiuntur. Primum genus familiariſſimum, reliqua rariora.

Florent Iulio & Auguſto.

Appellantur hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgò Cypres nominant. Chamæcypariſſim plerique faciunt; ſed de Chamæcypariſſo adeò breuis & ſuccinctus eſt Plinius, vt ex eo horum ſententia nec reiici nec probari queat. Hallucinantur autem non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam eſſe volunt. Abrotanum ſiquidem femina foliis eſt maris, Seriphij videlicet ſimilibus, ſed procerius, & fruticis modo arboreſcens. Santolina humilior eſt, & non Seriphium, ſed proximiùs Ericam folio exprimit. Plus ſimilitudinis cum Abrotano femina Eliochryſon habet, folio namque Abrotanum refert, odoreque ei vicinum eſt, non tamen Abrotanum, ſed ſui generis herba. *Chamæcypariſſus.*

Eſt autem Santolinæ ſemen, guſtu amarum, potentia calidum ſiccumque tertio ordine: ventris lumbricos ſumptum interimit, & aduerſus eoſdem efficax eſt.

Plinius Chamæcypariſſum herbam ait ex vino potam, contra venena ſerpentium omnium, ſcorpionumque pollere.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDAE LIBER QVARTVS,

DE ODORATIS AC CORONARIIS HERBIS.

PRÆFATIO.

POST flores odoratæ occurrunt herbæ, quas coronis & corollis addi ſæpenumerò contingit. Veteres ramis arborum aut fruticum in ſacris certaminibus coronari, primùm fuiſſe morem ex Plinio cognoſcitur: poſterior deinde, ac noſtra quoque ætas, herbarum etiam frondes in coronis admittit ac recipit; ſi modò odoris aliqua gratia ſint commendabiles. Atque harum quidem hiſtorias hoc libro proſequimur: arbores & frutices ſuis locis deſcribentur.

DE MAIORANA SIVE MARO.

CAPVT PRIMVM.

Maiorana ſiue Marum.

MAIORANA humilis & fruticoſa eſt ſtirps, candicans, & ſuauis admodum odoris, ſeſquipalmum aut pedem alta; cauliculis ſiue ſurculis tenuibus in plures alas diuiſis; circa quos foliola ſunt pænè rotunda, mollia & incana; & in ſummo floſculi candidi perpuſilli, è ſpicis Heracleotici Origani ſimilibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & ſquamatim compactilibus. radicibus nititur tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, ſubinde tenuior ac minor, odoreque præſtantior.

Hortenſis vtraque eſt.

Vtraque æſtate quoque floret.

Itali Perſam, & minorem Perſam gentilem nominant: Germani, Maioran & Meyran: Belgæ, Mariolepne: Hiſpani *Mayorana, Moradux, Almoradux*: Itali ſimiliter *Maiorana*: Galli *Mariolaine* & *Marone*: Officinæ & paſſim Maioranam. Creditur veterum Sampſychum. Sed σαμψύχον herba eſt, Dioſcoride auctore, per terram repens; Maiorana verò non repit, ſed in rectum & altum aſſurgit; quod eam non eſſe Sampſychum, vel ſolum, manifeſtè innuit.

Scripſimus aliàs, Maioranam legitimum Marum eſſe: confirmat ſententiam noſtram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatũ; ſed apertiùs ipſa Mari deſcriptio, cum qua exactiſſimè conuenit. Herba ſiquidem eſt fruticoſa, flore, vt diximus, Origani, foliis candidioribus, flore odoratiore, cuiuſmodi Marum eſſe Dioſcorides ſcriptum reliquit. Μάρον, ait, ὑσόβρυον, πόα γνώριμος, φρυγανώδης, ὁμοία τῷ ἄνθει ὀριγάνῳ· τὰ μέντοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῷ, καὶ τὸ ἄνθος εὐωδέστερον: hoc eſt, Marum ſiue Hyſobrion nota eſt herba, ſurculoſa, flore Origano ſimilis: folia tamen huius candidiora multò, & flos odoratior. *Marum.*

Et ſubſtitutam pro Sampſycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipſo Galeni tempore Marum Sampſychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immiſſum: vt lib. 1. De Antidotis ipſe teſtatur, vbi ait; Marum longè odoratius eſſe Sampſycho; & ea de cauſſa hoc omiſſo, Marum fuiſſe compoſitionibus additum. Præbuit iſtud occaſionem poſteris, vt Marum ſiue Maioranam, Sampſychi loco habuerint, eiuſq; nomine appellauerint.

Excalfacit autem Maiorana & reſiccat, & in vtraque qualitate ſecundi eſt ordinis: auxilia-

tur

tur cerebri & capitis frigidis morbis quouis modo aſſumpta: naribus impoſita ſternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dolores lenit commanſa aut appoſita, vrinas & aquoſos humores in potu ſumpta ducit; & menſes mouet: admiſcetur antidotis.

De Sampſycho, ſiue Amaraco ex Dioſcoride, Theophraſto, & alijs.

CAP. II.

SAMPSYCHON, Dioſcorides inquit, herba eſt πολύκλονος, ſiue multũ ramoſa, ſerpẽs per terram, folia habens hirſuta & rotunda, ſimilia Calaminthæ tenuifoliæ: multùm odorata & calida, quę in coronis nectitur. Cyzicenum & Cyprium laudatiſſimum. ſecundum locum habet Ægyptium. Appellatur autem à Cyzicenis & Siculis Α᾽μάρακον ſiue Amaracum.

Theophraſtus Amaracum in cenſu φρυγανικῶν ſiue ſuffruticum ſatiuorum ac coronariorum lib. 6. enumerat; & præſtare ait, ſeminis copia, quod εὔοσμον, id eſt, boni ac ſuauis eſt odoris; naſci ſemine & auulſione: ex æſtiuis eſſe, vnguentiſque miſceri.

Plinio lib. 21. cap. 2. auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauêre, quod Ægyptus & Syria Sampſychum. Seritur vtroque genere, & ſemine & ramo: copioſum Amaraco æquè ac Abrotano ſemen.

Virgilius Æneid. 1. Amaracum fruticem floriferum eſſe oſtendit, ſic ſcribens:

—— vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aſpirans complectitur vmbra.

Idem teſtatur Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

Cinge tempora floribus *Suaue olentis Amaraci.*

Galenus Amaracum & Sampſychum differentes facit ſtirpes, de vtroque locis agit ſeparatis, & ſuas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium eſt: veluti Pempt. 1. lib. 11. cap. xv. ſcriptum. Iam vt & Dioſcorides teſtis eſt, Parthenium quidam Amaracon vocant; & in libris De ſimpl. Medica. facult. Galenus nuſquam Parthenij meminit.

Porrò Sampſychum, vt Galenus ait, tenuium eſt partium & digerentis facultatis; deſiccat & excalfacit tertio ordine. Dioſcorides decoctum eius potum tradit conuenire hydropicis in morbi initio, & vrinæ difficultate, ac torminibus laborantibus: arida verò folia cum melle appoſita, tollere ſuggillata, & mẽſes ducere ſubdita; ad Scorpionũ ictus cum ſale & aceto imponenda; ad luxata verò cũ cerato excepta, & ſimiliter œdematis; ad oculorũ verò inflãmationes cũ tenuiſſima polentę farina apponenda: miſceri acopis & malagmatis calfacientibus.

Marum vulgare, Clinopodium.

Dod. cur. 1578. 260

De Maro vulgari, ſiue Clinopodio.

CAP. III.

QVOD à pleriſque modò Marum nominatur, frutex paruus eſt, odoris admodum ſuauis, ſeſquipedem aut duos dodrantes altus: ſurculos habet tenues, ramoſos, lignoſos, & foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris foliis ſimilia, ſed albicantia, candidiora, & aliquantulùm maiora, ac in ſummo veluti lanuginoſa capitula, & ambientes ſimiles verticillos; è quibus perpuſilli floſculi exeunt albidi: radices tenues & lignoſas.

In Hiſpania paſſim vnà cum Stœchade locis aridis deſertiſque gignitur: apud Belgas, & alibi, non abſque ſtudio & cura in hortis ſeritur.

Æſtate verticilli & capitula lanuginoſa, cum floribus emicant.

Multi hac ætate Marum vocant; Marum autem nequaquam eſt, verùm Dioſcoridis Clinopodium. Clinopodium autẽ Dioſcorides θάμνιον, id eſt, exiguum fruticem eſſe refert, φρυγανῶδες ſiue ſurçulaceum, duorum dodrantum, in petris naſcentem, folia habentem Serpyllo ſimilia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum qua deſcriptione hæc odorata ſtirps ſatis cõuenit. Surculacea etenim eſt, & ad duorum dodrantum altitudinem aſſurgit;

Thymus mastichina, ... 827
Mill. dict.
... 3.145 : ... 499
Lam. 7.649

flores ita habet per verticillos digeſtos, vt quibuſdam caulem veluti Marrubij ambientibus, alij in ſummo inſtar globoſum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri foliis colore ſimilia, nempe candicantia: (qualia Serpylli eſſe Dioſcorides oſtendit, quando candidiora ea, quàm Origani eſſe ait) ſunt eadem tenuia, veluti Serpylli eſſe Theophraſtus teſtatur. Quæ omnia maximum huius ſtirpis cum Clinopodio ſimilitudinem oſtendunt. Appellatur verò κλινοπόδιον, à quibuſdam etiam κλεώνικον, ὠκιμοειδὲς, ζώπυρον: Latinis Lectipes.

Vim autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum eſſentia ſubtili, & in tertio eſt cùm excalfacientium, tum reſiccantium ordine. Dioſcorides bibi herbam ſcribit, & decoctum eius aduerſus venenatarum beſtiarum morſus, conuulſa, rupta, & vrinæ ſtillicidia: ducere menſes: fœtus, & ſecundas eiicere, aliquot diebus potum: aluum idem ſiſtere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua. In quibus verbis vbi legitur ἀκροχορδόνας, reſtituendum eſt χοιρία.

Dioſcoridis locus emẽdatus.

De Roſmarino Coronario. CAP. IIII.

Roſmarinum Coronarium.

CORONARIVM Roſmarinum frutex eſt lignoſus, caudice ſubinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: foliis crebris, oblongis, anguſtis, duriuſculis, ſubtus candicantibus, ſuperiùs verò ſaturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex cæruleo albicantibus, è foliorum ſinubus prodeuntibus: ſemine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibroſis, non altè deſcendentibus.

In Gallia, Hiſpania, & aliis prouinciis locis ſilueſtribus & incultis naſcitur: tantus eius in Narbonenſi Gallica prouentus, vt haud temerè aliud incolæ lignum vrant. In Italia hortorum ſepit areas: Belgarum etiam exornat.

Floret primo quoque Veris tempore.

Λιβανωτίδα ςεφανωματικὴν Græci, Latini Roſmarinum coronarium nominant. Coronarium autem cognominatur, ad differentiam aliarum vmbelliferarum Libanotidum. Libanotidum ſiquidem ſpecies complures ſunt, quędam vmbelliferæ, vna non vmbellifera, forma ab aliis differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Roſmarein; & ſimiliter Galli nuncupant. Itali *Roſmarino coronario*: Hiſpani *Romero*: Bohemi Roſmarijn: Angli Roſemary.

Calidum autem & ſiccum Coronarium Roſmarinum ſecundo eſt ordine, & ſimul adſtringentis facultatis particeps; vtpote ex differentibus partibus & terreſtri quadam eſſentia copioſiùs admixta compoſitum. Proinde & omnes vteri diuturnos fluxus ſiſtit, & ſanguinis profluuia ſupprimit. Conuenit etiam, & præſertim flores omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaque cauſſa malis: cerebrum etenim hi deſiccant: ſenſus & memoriam acuunt: neruoſas partes confortant.

Serapio Roſmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multùm reſiccare, teſtis eſt; & ex auctoritate Abin Meſuai, conferre ait corizæ frigidæ cerebri.

Dioſcorides regium morbum ſanare tradit, ſi quis ipſam in aqua coctam, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

De Roſmarino ſilueſtri. CAP. V.

AD Roſmarini Coronarij genus refertur & quædam fruticoſa ſtirps. Ad cubiti hæc altitudinem lignoſis, ſed virgularum inſtar tenuibus, cauliculis attollitur; circa quos foliola oblonga & anguſta Roſmarini Coronarij æmula, ſuperna quidem parte virentia, ſed inferiore vnà cum cauliculis rubentia, ac deinde lanugine quadam pubeſcentia. Floſculi inter virgulas in laxioribus vmbellis prodeunt lutei; ſuccedentibus exiguis, rotundis longioribus baccis. Suauiter autem & hoc Roſmarinum odoratum eſt, & præſertim foliis, quibus Citrium Malum refert, quem reſiccatum & diutinè odorem retinet.

Naſci-

Roſmarinum ſilueſtre.

Naſcitur Roſmarinum iſtud in quibuſdam Quadorum ſiue Sileſiorum agris, ac in conuallibus Suditorum montium, qua Bohemiam ſpectant parte; tum & in Germania alibi Septemtrionem verſus. Aridam autem hanc olim, magnificus vir Iacobus Antonius Cortuſus Patauio, & Achilles Cromerus Niſſa ad me dederunt. Roſmarinum ſilueſtre vulgò appellatur. Sunt qui ad Ciſti aut ad Ledi genera referre ſtudeant.

Facultate autem Roſmarinum iſtud nonnihil cum mediocri ſiccitate calet, & ſimul quoque haud obſcuram adſtringendi potentiam habet. Laudatur ad oſſium & articulorum fracturas. In Pomerania (Germaniæ ad mare Balthicum hęc pars eſt) ceruiſiæ incoqui fertur, quæ inde ſuauitatem quamdam in guſtu referre exiſtimatur. Interponitur & aridum veſtimentis, quæ à tineis & blattis præſeruat.

De Lauandula. Cap. VI.

ODORATA & coronaria ſtirps Lauandula eſt, ſed humilis, ramulos ſiue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa ſingula genicula bina, oblonga, carnoſa, vtraque parte albicantia, Roſmarini coronariæ foliis multò longiora latioraque; & in ſummo ſpicas oblongas tenues, floribus refertas cæruleis: radices lignoſas in

Lauandula.

Lauandula altera.

fibras

fibras diuiſas. Spirant flores & folia copioſum caputque implentem odorem.

Vna huius ſpecies foliis eſt maioribus, craſſioribus & longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuioribus. inuenitur & flores candidos habens.

Veſtiuntur in Hiſpania & Narbonenſi Gallia plerique montes & campi deſerti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis ſeritur.

Iunio ac Iulio flores exeunt.

Itali maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgarique lingua *Spigo* nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramque Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem, minorem feminam: vulgò Lauender. Exiſtimatur eſſe Caſia odorata herba, cuius Virgilius ſubinde meminit, vt Bucolicon Ecloga ſecunda:

Tum Caſia atque aliis intexens ſuauibus herbis
Mollia luteola pingit Vaccinia Caltha.

Et ſimiliter Georgicon quarto, vbi agit de ſtatione & ſedibus apibus deligenda, apiarioque conſtituendo his verbis:

Hæc circum Caſiæ virides, & olentia latè
Serpylla, & grauiter ſpirantis copia Thymbræ
Floreat.

Eſt tamen & alia Caſia σύριγξ ſiue fiſtula, quæ paſſim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur: & Caſia quædam nigra quam Officinæ Caſſiam fiſtulam vocant. Plinius

Cneoron. Caſiam ab Hygino Cneoron appellari refert. Sunt autem Theophraſto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum candidum, folio carnoſo, oblongo, figura quodammodò Oleagino ſimili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris. radix vtrique alte deſcendens, grandis. ramuli permulti, craſſi, lenti; germinant florentque poſt Autumni æquinoctium, & multum deniq; temporis florent. Talis autem nequaquam Lauandula eſt, quæ nec craſſa eſt radice, nec altè deſcendente, ramulis non lentis, & non Autumno, ſed æſtate flores profert: proinde etiam nec Cneori aliqua ſpecies.

Eſt autem Lauandula potentia ac viribus calida ſiccaque, & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis ſpirituoſisque partibus conſtans: frigidis ea de cauſſa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præſertim iis qui non ex copioſo humore, ſed ex ſola potiſſimùm qualitate originem ducunt.

Proinde & ſtillatitius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, catalepſi, leuiori hemiplexia, & ſubinde comitiali morbo, ac nõ rarò ſyncope laborantes reficit. Sed vbi humorum copia adeſt, præſertim ſanguini permixtorum, non ſatis tutus huius vſus eſt: ſicuti neque compoſitionis, quæ ex ſtillatitio vino in quo huiuſcemodi herbæ, flores, ſeminâve, & aromata, quædam macerata ſunt, conficitur; quam pleriq; temerè & indifferenter exhibent. Nam calidorum huiuſcemodi caput implentium vſu, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur: præſertim quando ſanguinis miſſio aut purgatio non præceſſerunt. Quod ideò monendum duximus, quia paſſim nonnulli medici indocti, & temerarij audaceſque nimiùm pharmacopœi, aliæque ſtolidæ mulieres ſtatim ſimiles compoſitiones, & id genus alia non modò apopleticis, ſed & Catocho cum febri occupatis infundunt. quibus nihil poteſt peius dari, cum plurimùm obſint, & non rarò ipſos ægrotantes perimant.

De Stœchade. CAP. VII.

1. STOECHAS caudice eſt vti Lauandula breui & lignoſo, ſed tenuiore: ramulis ſiue virgulis multis ac tenuibus; foliis circumueſtitis oblongis, anguſtis, candicantibus, minoribus quàm Lauandulæ; comantibus in ſummo capitulis, ſiue ſpicis denſis, compactis, breuibus & craſſis, e quibus flores purpurei & puſilli exeunt; ſemen in his ſubnigrum: radices lignoſæ.

2. Huius verò & genus quoddã eſt, ſolis foliolis differens, quod hæc margine ſerrata profert.

Hiſpania, Narbonenſis Gallia, & Stœchades inſulæ è regione Maſſiliæ, Stœchade herba ſiue frutice redundant.

In Germania ac Belgio è ſemine ſata prima æſtate facilè adoleſcit; ſed hieme, niſi intra ædes aut penuarias cellas transferatur, perit; hiemis ſiquidem & frigoris impatiens eſt.

A Dioſcoride ςίχας, ab aliis, ac à Galeno ςοίχας, per οι diphthongum ſyllaba ſecunda: Latinè Stœchas, Germani Stichas kraut: Hiſpani *Tomani, Cantueſſo, & Cantuello*: Itali *Stœchade*: Angli French Lauender vocant.

Florem Officinæ Stœchados nuncupant.

Ceterùm Stœchadis, Galenus inquit, temperies compoſita eſt, ex terrena eſſentia frigida exigua, vnde adſtringit; & extenuata altera terrena copioſiore, à qua vtiq; amara eſt; ob vtrorumque

Stœchas.

Stœchas in Belgio nata.

Stœchas folio ſerrato.

ſumque verò conuenientiam, obſtructione liberare, extenuare, extergere, roborareque tum viſcera omnia, tum totum corpus eſt nata. Dioſcorides decoctum eius tradit, velut Hyſſopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admiſceri.

Poſteriores medici Stœchadem, & præſertim flores eius, aduerſus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida cauſſa morbos, valdè efficaces eſſe affirmant: miſcentur ea propter omnibus ferè compoſitionibus, quæ aduerſus cephalalgiam diuturniorem, apoplexiam, catalepſin, epilepſin, & ſimiles affectus adhibentur.

De Thymo. CAP. VIII.

THYMI duo apud veteres ſunt genera: vnum Cephaloton dictum, alterum durius.

Cephaloton multis exilibus ac tenuibus fru- 1.
ticat virgis, foliis exiguis & copioſis circumdatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè ſimilibus, ſed minoribus; è quibus floſculi exeunt purpurei.

In Creta inſula copioſum naſcitur: vnde illi Cretico cognomen datum eſt. Dioſcorides gracili ſolo & petroſo prouenire ſcribit.

Durius Thymũ ſurculoſum quoque eſt, & per- 2.
puſilla habet foliola; colore, quod vulgatiſſimũ eſt, vir étia, & ſuauè odorata; candida verò & grauéolétiora, quod rarius eſt: flores verò nó in capitulis aut ſpicis, ſed iuxta foliola: radices tenues.

Huius

Thymum cephaloton.

Thymum durius.

Huius generis Thymo, Hiſpaniæ & Narbonenſis Gallię loca deſerta & inculta abundant: in Germania, Belgio, & alibi in hortis ſtudioſè colitur.

Græcis θύμος dicitur, Latinè Thymus, & Thymum. Prior κεφαλωτὸς, id eſt, capitatus, & θύρσιον: Alter σκληρότερος, id eſt, durior, à Dioſcoride, cap. De Epithymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera eſſe tradit: vnum candidum, alterum nigrius, ac nigricans appellat: & candidum præſtare ait, ac in collibus naſci; lib. 21. cap. 21. Vtrumque ad durius genus referendum videtur; nam vt ſcripſimus, durioris Thymi quoddam folia habet candicantia; aliud verò vire ntia, quod nigricans dicitur, quia ſaturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ Thymum/ Thymus: Galli *du Thym*: Itali *Thymo*: Hiſpani *Tomilho*: Angli Tyme nominant.

Thymum autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exſiccandoque in tertio ſtatuendum eſt ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, viſcera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

Potum, Dioſcorides ſcribit, cum ſale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle orthopnoicis & aſthmaticis prodeſt. Lumbricos ventris, menſes, fœtus, & ſecundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recentia cum aceto impoſitum diſcutit, ſanguinis grumos diſſoluit, thymos & ἀκροχορδόνας ſiue penſiles verrucas tollit, iſchiadicos cum vino & polenta impoſitum iuuat, hebetibus oculis in cibo ſumptum prodeſt. Vtile etiam pro condimento tempore ſanitatis.

De Serpyllo vulgari. CAP. IX.

1. VVLGARI Serpyllo multi ſunt exiles cauliculi, duri tamen & lignoſi, nonnulli in rectum palmi altitudine ſurgentes, alij repentes, & alicubi terræ ſuperficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi ſimilia: capitula in cacuminibus rotunda, è quibus floſculi exeunt, colore rubente purpurei, nō rarò etiam albidi: radices tenuiſſimæ ac fibroſæ.

2. Huius verò & ſpecies quædam, cuius cauliculi non ſerpunt: radix craſſior, lignoſa. Tenui lanugine hæc quandoque tota incaneſcit, vt in Bohemiæ nonnullis collibus ac locis deſertis.

Naſcitur paſſim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præſertim & fœcundo ſolo:

Serpyllum vulgare.

Serpyllum alterum.

ſolo: ſubindè etiam locis petroſis: & non modò in Germania, Bohemia, aut Belgio, ſed & in Italia ac Gallia ſpontè exit.

Tota ferè æſtate floris eius prouentus.

Germani Quendel/Kümel/& Kienlin: Belgę Quendel/wilden Thymus/& Onſer Vrouwen bedſtroo: Hiſpani *Serpol* & *Serpillo*: Itali *Serpillo*: Galli *Pillolet:* Angli wild Tyme: Bohemi Materij Dauſſka. Officinæ Serpyllum; pleræque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et paſſim quidem Serpyllum veterum exiſtimatur: non tamẽ tam Serpyllis, quàm Saxifrangæ Dioſcoridis reſpondens. Si etenim diligenter, & ad Serpylli vtriuſque, & ad Saxifrangæ deſcriptionem expendatur, exiguùm Serpyllis, plurimùm verò Saxifrangæ ſimile eſſe comperietur. Veterum etenim Serpyllum, quod quidem prius, præter quòd ramulis & folijs Origano ſimile eſt, in quantamcumque altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis ſtirpibus innixum, creſcit, & quandoque ex Ocimo per nimiam ſiccitatem mutato gignitur: alterum verò non ſerpit, & folio eſt Rutæ, id eſt, Hyperici aut Centaurij minoris (vt alibi oſtendimus) longiore. Serpyllum verò vulgare humile eſt, frutices non conſcendit, ex Ocimo non prouenit, & folijs eſt multò quàm Hyperici aut Centaurij minoris, minoribus & breuioribus; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, folijs ſimilibus. Ex his Serpyllum vulgare, non Serpylli veterum aliquam ſpeciem, ſed Saxifrangam Dioſcoridis eſſe, palàm eſt. Saxifrangam enim ait eſſe herbam Thymo ſimilem, in petris naſcentem. Serpyllum autem vulgare Thymum folijs & capitulis refert, & non rarò in locis petroſis reperitur: propter eam ſiquidem quam cum Thymo ſimilitudinem habet, ſilueſtre Thymùm & à Belgis & ab alijs nominatur.

Verba Dioſcoridis de Saxifranga ſunt: Σαρξίφαγον, οἱ δὲ σαρξίφραγγον, οἱ δὲ ἔμπετρον· Ῥωμαῖοι σαξίφραγγα, θάμνος ἐστὶ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φυόμενος, θύμῳ ἐμφερής. hoc eſt, Sarxiphagon, alij Sarxiphrangon, alij Empetrum, Romani Saxifranga, frutex eſt ſurculaceus, in petris & aſperis locis naſcens, Thymo ſimilis. Exemplaria quędam ἐπιθύμῳ ἐμφερὴς legunt, ſed emendatiora θύμῳ habent. *Saxifrāga.* *Locus Dioſcoridis reſtitutus.*

Facultate autem Serpyllum vulgare calidum & ſiccum eſt, tertio pænè ordine; tenuium item partium & incidens: menſes euocat, vrinam cit, calculos expellit, & in balneis ac fomentis adhibitum, ſudorem euocat.

Eadem ferè de Saxifranga Dioſcorides memoriæ prodidit: Cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur, ſtranguriæ prodeſt, ſingultum ſedat, calculos veſicæ frangit, & vrinam cit.

De Serpyllo ex Dioſcoride, Theophraſto, & alijs.
CAPVT X.

SERPYLLVM, Dioſcoride auctore, duorum eſt generu m: hortenſe & ſilueſtre.

Hortenſe coronarium eſt, & odore Sampſychum refert: folia habet & ramulos Origani ſimilia, multò candidiora; iuxta ſepes relictum procerius aſſurgit.

Alterum non ſerpens, ſed erectum, ramulos emittit tenues ſurculoſos: folijs refertos Rutæ ſimilibus, anguſtioribus tamen, oblongioribus durioribusque: flores guſtu acres, odore ſuaues: radix inutilis. Naſcitur in petris efficacius, & magis excalfaciens ſatiuo.

Theophraſtus De hiſtoria ſtirpium, lib. 6. Serpyllum tradit ex ſuffruticibus eſſe lignoſis ac coronarijs, ac ramis & folijs tota ſua natura odoratum, veluti Helenium & Siſymbrium: apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere, ſummę terræ adhęrere, radice multifida torridaque peculiarem illi auctionem germinum, quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum adminiculum, aut iuxta ſepes aliquas ſatum: ſqualorem pati, atque aquæ paucæ indigum: naſci ex Ocimo per immodicam ſiccitatem degenerante; lib. De cauſſis quinto, Ocimo videlicet ipſo, minoris folij, ſed odoris potentioris facto. Vnde colligendum, Serpyllum Ocimo eſſe odoratius, & folijs minoribus.

Silueſtre Serpyllum idem quoddam eſſe ait, quod deferentes ex montibus ſerunt, vt apud Sicyonem fieri ſolet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, vt in Thracia, montes & plana omnia Serpyllo ſcatere. Silueſtre autem iſtud, à Dioſcoridis ſilueſtri aliud eſt: ſola etenim cultura ab hortenſi differt, veluti Theophraſtus ipſe oſtendit, ex montibus tranſlatum ſeri referens.

Dioſcoridi aduerſatur Plinius lib. 20. cap. 22. vbi ſilueſtre ait ſerpere, ſatiuum verò minimè. Serpyllum, inquit, à ſerpendo putant dictum, quod in ſilueſtri euenit, maximè in petris. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit.

Meminit Serpylli Ælianus variæ hiſtoriæ lib. 9. & ipſum inter flores numerare videtur. Dionyſius Iunior, inquit, in Locrenſium vrbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, eaſque roſis, ſerpyllis, alijſque id genus floribus ſtrauit. Virgilius tamen Bucolicôn Ecloga ſecunda, Serpyllum herbam eſſe manifeſtiſſimè teſtatur his verbis:

Teſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu
Allia, Serpyllúmque, herbas contundit olenteis.

Ex quo loco colligendum ſunt qui putent, vulgare Serpyllum verum & legitimum eſſe, quòd videlicet non aliud paſſim in Italia ſponte gignatur: quaſi nullibi quàm in agro reperiri, & non in hortis ſeri potuiſſet.

Serpyllum autem Græcis ἕρπυλλος καὶ ἕρπυλλον dicitur. Marcellus vetus auctor, à Gallis antiquitus Gilarum nominatum affirmat: vt verò Plinius Valerianus, ab ijſdem Laurio nuncupatur.

Excalfacit verò vſque adeò Serpyllum, vt Galenus dicit, vt & menſes & vrinas moueat: guſtu multùm eſt acre. Prodeſt etiam, vti Dioſcorides addit, ad tormina, rupta, conuulſa, iocinoris inflammationes, & ad ſerpentium morſus, & potum, & impoſitum: capitis dolores mitigat coctum roſaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, ſed & phreneticis conuenit: ſedat & ſanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto ſuccus eius.

De Ocimo. CAP. XI.

1. 2. SATIVI Ocimi ſpecies magnitudine differentes duæ ſunt vulgares, ambæ ſurculoſæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuiſis. Et maior quidem folia habet lata, per margines leniter crenata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma ſimilia: minor verò minora: vtraq; ſplendida, & dilutè virentia: floſculos exiguos, colore vel candidos, vel obſcuriùs purpuraſcentes: ſemen exiguum, nigricans: radices oblongas, duras, non abſque adhærentibus fibris: odor vtrique ſimilis, niſi quòd maioris, ſpecies quædam reperiatur, quæ Citrium Malum odore refert, quod Ocimum citratum appellant.

3. Matthiolus præter hæc duo Ocima etiam tertium quoddam maximum reperiri memoriæ prodidit, foliis Amaranthi maioribus, longis, latis & craſſis, Citriæ Mali folijs ſimilibus.

Seritur Ocimum in hortis & in fictilibus; celerrimè, vt Theophraſtus auctor eſt, prouenit. Quod Soli expoſitum eſt, eodem teſte, tranſit in Serpyllum; quia vehementiùs ſiccatur; folio namque minus, odoreque vehementius redditur.

Ocimum.

Ocimum minus.

Ocimum tertium maximum.

Iunio ac Iulio Ocimum floret, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.

Ὤκιμον, & per ω prima ſyllaba ὤκιμον Græci appellant; nonnulli etiam ὄζιμον: Latini Ocimum. Differt ab Ocymo, quod oſtendimus in Frumentorum hiſtoria pabuli genus eſſe, & ad differentiam huius per υ ſecunda ſyllaba ſcribitur; tametſi & per υ, odoratum Ocimum quandoque ſcriptum reperiatur. Recentiores βασιλικὸν, Latinè Regium id eſt, quoque nominant: Officinæ, Baſilicum: Germani Baſiligen: Belgę Baſilicom: Hiſpani *Albahaca*: Galli *Baſilic*: Angli Baſill: Bohemi Bazalika: Itali *Baſilico*, & quod minus eſt, *Baſilico gentile*: Hiſpani idem *Albahaquilla*: plerique Baſilicon Gariophyllatum hoc vocant.

Ocimum autem, auctore Galeno, ex ſecundo quidem eſt ordine excalfacientium, ſed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non eſt vt intra corpus ſumatur: ſed foris adhibitum ad digerendum concoquendumque idoneum eſt.

Dioſcorides Ocimum ait, ſi multum edatur, viſum hebetat, aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, ſed ægrè conficitur: impoſitum verò cum polentæ tenui farina, roſaceo & aceto, inflammationibus medetur, & Draconis marini ac Scorpionis plagæ; per ſe & cum vino Chio, oculorum doloribus.

Succus oculorum caligines purgat, & defluxiones exſiccat.

Semen potum prodeſt atram bilem colligentibus, ſuſpirioſis, & vrinæ difficultate laborantibus: facit idem ſternutationes frequentes, ſi per nares attrahatur: idem ipſa herba facit. Claudere autem oculos oportet, ſternutatione vrgente.

Sunt qui Ocimum vitant, & non edunt, eò quòd commanſum & in ſole poſitum vermiculos gignat. Afri adiiciunt, eos qui à Scorpione icti ſunt, & ipſum comederunt, abſque dolore permanere.

Recentiores, inter quos Simeon Zethy eſt, Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodeſſe: ſemen cardiacis affectibus ſuccurrere: animi mœrorem ab atra bile ortum diſcutere, & hilaritatem lætitiamque procurare.

De Ocimo ſilueſtri vulgari, ſiue Acino. CAP XII.

Ocimum ſilueſtre, Acinos.

QVOD recentiorum plerique Ocimum ſilueſtre nuncupant, cauliculos promit complures quadrangulares, infirmos, terram verſus reclinatos: folia ex interuallis bina contra ſe poſita, parua, longiuſcula, ac latiuſcula, aliquantulùm hirſuta & aſpera, vti & cauliculi: floſculos è foliorum ſinubus exeuntes, paruos, orbiculatim cauliculos ambientes, colore è candido nonnihil purpuraſcentes: ſemen exile: radices fibris cohærentes. Odore herba hæc multò quàm Ocimum eſt infirmiore; vtpote exili ac obſcuro, ſed tamen cum grauitate quadam non inſuaui ad Calaminthes aut Ocimi accedente.

Exit multis Germaniæ ac Italiæ locis ſua ſponte, præſertim incultis & arenoſis.

Æſtate tota floret, & non rarò Septembri etiam menſe.

Ocimoides. Ocimum ſilueſtre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum ſilueſtre Plinio, aliis eſt Ocimaſtrum & ὠκιμοειδὲς. Ocimoides verò multùm à præſente herbula differt. Siliquas ſiquidem Ocimoides habet, Hyoſcyami ſiliquis ſimiles, ſemine nigro, quale eſt Melanthij, prægnantes: huius autem ſemina minima ſunt, & vaſculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoſcyami cytinis ſimitudinem habentibus: ita vt hinc herbulam iſtam non eſſe legitimum Ocimum ſilueſtre ſiue Ocimaſtrum, euidens ſit. Quam ob cauſſam ab alijs non pro Ocimo ſilueſtri, ſed pro Clinopodio habetur: ſed nec horum ſententia laudanda videtur. Nam ſi propter florum ſecundùm cauliculos ambitum, Clinopodium dici meretur; multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Oruala, Hormini, Lamij, Dictamni, & Marrubij ſpecies quædam, Pulegium, Saluia, Scordium, Meliſſophyllon, Sideritis, Galeni Alyſſon, recentiorum Bugula & Cardiaca, ſimileſque aliæ, quarum omnium flores orbiculatim cauliculos circumdant, nulla tamen Clinopodium

Acinos. dicitur. Nobis hæc herba Acino haud diſſimilis videtur. Acinon etenim Dioſcorides ait πόαν λεπτόκαρφον, ſiue herbam tenuium ſarmentorum, coronariam, Ocimo ſimilem, ſed hirſutiorem, & odoratam. Cum qua deſcriptione præſens noſtra ſatis conuenit.

At Acinos Græcis ſimiliter ἄκινος, & quandoque ἄκονος nuncupatur: vocibus verò nothis etiam ἄγριον βασιλικὸν & ὠκιμάστρον dicitur.

Facultate autem Ocimum ſilueſtre, quod deſcripſimus, aliquantulùm calidum & ſiccum eſt, non abſque adſtringendi vi ac potentia.

Acinon verò Dioſcorides tradit, menſes & aluum ſiſtere potum: impoſitũ verò Phygethla & eryſipelata curare.

De Dictamno. CAPVT. XIII.

DICTAMNO rotundiuſcula, maiora quàm Pulegij, & ſpiſſa lanugine candicantia ſunt folia: cauliculi tenues, in alas nonnullas diuiſi, in quorum ſummo è ſquamulis compactæ dependent veluti ſpicæ, maiores craſſioreſque quàm Heracleotici Origani; à quibus exigui floſculi exeunt: ſemen inter ſquamulas reconditur. Odorata tota eſt herba.

Naſcitur

Dictamnum verum.

Pſeudodictamnum.

Naſcitur in Creta inſula, nec alibi requirendũ, non modò veterum, ſed & recentiorum eſt ſententia. Dioſcorides flore & ſemine carere contra omnem veritatem ſcribit. Floriferum eſſe, poſt Theophraſtum teſtatur Virgilius Æneidos XII. *Dioſcoridis error.*

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem folys, & flore comantem
Purpureo.

Δίκταμνος Græcis dicitur: Latinis Dictamnum, & Dictamnum Creticum; à nonnullis, vt Dioſcorides teſtatur, γλήχων ἀγρία, ſiue Pulegium ſilueſtre. Inter nothas appellationes extant & hæc eius nomina: Ἔμβακτρον, βελουάκος, ἀρτεμιδήιον, κρητική, ἐφήμερον, ἔλδια, βελοτόκος, δορκίδιον, ἐλβούνιον, Vſtilago ruſtica.

Officinæ pro Dictamno per *c* prima ſyllaba Diptamnum per *p* legunt, & leuis momenti error hic eſſet, niſi pro Dictamni foliis Fraxinellæ radices in vſum ducerent, quam falsò Dictamnum appellant. *Officinarũ error.*

Calidum ac ſiccum tertio exceſſu Dictamnum eſt, Pulegio facultate ſimillimum, ſed eſſentiæ tenuioris. Fœtus mortuos & in potu aſſumpta, vel in peſſo appoſita, vel etiam ſuffitu educit, menſes euocat, ſecundas expellit.

Foliorum, inquit Theophraſtus, vſus, non ramorum aut fructus, quæ ad multa valent, ſed præcipuè ad partus mulierum: efficiunt enim vt facile pariant, vel dolores citò ſedant: dantur bibenda ex aqua. Succus cum vino contra ſerpentium ictus præſidio eſt. Tanta autem huius herbę vis fertur, vt & olfactu beſtias abigat venenatas, & contactu interimat. Vulneribus etiam ferro illatis, & venenatis morſibus ſuccus infuſus remedio eſt, ſi mox & in potu ſumatur. Produnt in Creta capras ſagittis vulneratas huius paſtu eas excutere. Impactos pedibus aut reliquo corpori aculeos impoſitum educit: ad lienis dolorem efficax & ipſum habetur, ſiquidem ipſum imminuit. Antidotis verò & additur.

De Pſeudodictamno. CAP. XIIII.

PSEVDODICTAMNVM legitimo Dictamno aliquatenus foliis eſt ſimile, quæ & candida lanugine conueſtita promit. flores verò habet in verticillis cauliculos ambientibus, dilutè purpureos. cauliculis iſtud luxuriat complurimis, geniculatis, albida quoque lanugine hirſutis. radix tenuis, lignoſa, altè deſcendit fibras ſpargens. Odor huic nullus, aut perquam exiguus eſt.

Multis in terris, Dioſcorides ait, naſcitur, ſed tamen in Germania ac Belgio non niſi ſatum prouenit, & in paucorũ hortis olim repertum.

A ſimilitudine Dictamni ψευδοδικτάμνου nomen accepit: Latini ſimiliter Pſeudodictamnum vocant: Officinis incognitum eſſe parum refert.

Calidum quoque ac ſiccum eſt, ſed longè quàm legitimum Dictamnum facultate inferius. Præbet eoſdem, Dioſcoride auctore, effectus, ſed inefficaciùs multò.

Pulegium.

2.

De Pulegio. CAP. XV.

PVLEGIO caules exeunt abundè multi, teretes, & veluti geniculis articulati, plurimi procumbentes ac proſerpentes, ſeſe tamen, qui flores proferunt, attollentes: folia è ſingulis geniculis bina, ſubrotunda, quàm Maioranæ nigriora læuioraque, è quorum ſinu vel exigui cauliculi, vel minutula prodeunt foliola: flores verticillatim cauliculos iuxta folia ambiunt colore cærulei, rariſſimè albidi: radix multis fibris cohæret. Odore tota herba potens eſt, & præſertim cùm in flore eſt, quem & ſtillatitius eius liquor retinet, per organa extractus fuerit.

Reperitur verò & huius aliud genus ſuperiori cauliculis, flore, colore, læuore, & odore ſimile, cuius folia oblonga ad Polygoni accedunt.

Locis gaudet paluſtribus, & quę hibernis menſibus rigantur, incultis tamen.

Iulio & Auguſto floret, & tunc quidem colligendum.

Græci γλήχων, quandoque & βλήχων ἢ βλήχρον appellant: Latini Pulegium: Officinæ Pulegium quoque, & ſubinde Pulegium Regale, ad differentiam vulgaris Serpylli, quod, vt diximus, Pulegium vocant montanum: Italis *Pulegio:* Hiſpanis *Poleo*: Germanis ac Belgis Poley aut Paleye: Gallis *Pouliot*.

Pulegium valdè, vt Galenus ait, excalfacit, tertio nempe ordine, tum & valenter reſiccat ac extenuat. Menſes euocat, ſecundas & mortuos fœtus eiicit in potu datum. craſſa lentaque pulmoni pectorique infracta, eclegmatis admixtum, excreatu facilia reddit.

Nauſeam verò & ventriculi morſus ex poſca ſumptum, vt Dioſcorides, etiam ſedat: atram bilem per aluum educit: à ſerpentibus demorſis cum vino potum auxiliatur: animo linquentes recreat cum acetonaribus admotum: gingiuas roborat aridum tritum & combuſtum: inflammationes ſedat cum polenta impoſitum. Addit Dioſcorides, per ſe admotum, donec locus rubeat, podagricos adiuuare. Prodeſſe autem & hoc modo aduerſus coxendicum dolores poteſt. Cum cerato ἴονθους ſiue varos delet: lienoſos cum ſale impoſitum iuuat: decoctum lotione pruritus mitigat: in balneo ſiue inſeſſu inflationes, duritíes, & conuerſiones vteri adiuuat. Sunt verò & qui hydropicis & ictericis pulegium vtile eſſe affirment, & vrinam ciere: ſugillata delere, veteraque vlcera expurgare: tum & ad capitis dolores, ex cauſſa nempe frigida, & neruorum conuulſiones conferre. Sotion pulegium aridum commanſum & palpebris agglutinatum, lippitudinem in vigore conſiſtentem eximiè curare refert: adeò vt qui eius periculum fecerit, magis expetat ipſo in lippitudinibus vti, quàm probatiſſimis collyriis. Aqua ex pulegio deſtillata, menſes remorantes virginibus euocat, & colorem earum emendat, aliquot continuis diebus ſumpta. Aduerſus etiam ſtrangulationes ex vtero conducit, præſertim ſi nonnihil Antidoti Methridatis ſimul detur.

De Polio. CAP. XVI.

1. POLIO cauliculi aſſurgunt numeroſi, tenues, teretes, duri, ac lignoſi, palmo haud multo altiores: folia per interualla hos conueſtiunt oblonga, latiuſcula, ſed quàm Chamædryos anguſtiora, per margines ſerratim inciſa: in virgularum faſtigiis floſculi candidi, quos capitula proferunt vnà cum foliis ac cauliculis albida lanugine incaneſcentia: ſemen puſillum nigricat: radix fibras demittit.

2. Alterum ſuperiore minus ac tenuius eſt, cauliculi quoque teretes ac duriuſculi, folia minora & anguſtiora, floſculi è capitulis eminentibus albidi. Incaneſcit & iſtud, ac tenui candidaque lanugine pubeſcit. Vtrumque odoratum eſt, ſæpenumerò, quod minus, odoratius. C. Cluſius & minus quoddam odore infirmius refert.

Polium.

Polium tenuius.

Polium repens ac Polium tertium.

3. Præter hæc verò & quoddam ἐπιγειόκαυλον eſt Polium, cuius numeroſi cauliculi humi plurima parte decumbunt: folia latiora quàm primi, ambitu quoque ſerrata: capitula in ſummis virgis, è quibus floſculi quoque candidi. Tota quoque hæc lanugine tomentoſa inalbida, & cum grauitate quadam odorata.

4. Huic ſimile, cuius cauliculi teneriores repunt, & fibris quandoque demiſſis terræ ſeſe affigunt: folia huius & breuiora ac minora, ſed non minùs ſerrata. Copioſa & hæc lanugine vnà cum capitulis conueſtitur: floſculi non è capitulis modò, ſed & ſecundùm folia exeunt purpurei, aut albidi. Duo ſiquidem huius genera, ſed coloris floris tantummodò differentia. Odore autem hæc reliqua ſuperant.

5. Eſt verò & inter hæc quoddam medium, cuius tenues cauliculi partim rectè aſſurgunt, partim terram verſus inclinantur. Huius tenelli ac recèns nati, molles lanuginoſiq; ramuli è

Polium quartum etiam repens.

virore lutei apparent : flores quoque pallidè lutei, ſed reliqua ſtirps aliorum more incaneſcit.

Hæc Polij genera olim me obſeruare memini Mechliniæ in ampliſſ. horto generoſi viri Ioan-
1. 2 nis Brancionis. Naſcuntur verò horum quædam in Italia, Thracia, Macedonia, ac nonnullis in Hiſpania locis. Tertium C. Cluſius in maritimis
3. Valentini regni, ac in Hiſpania Bætica à ſe repertum ſcribit : quartum verò in agro Murciano :
4. 5. quintum in Granatenſi & Valentino regnis.

Florent quædam Martio, alia ſeriùs, præſertim in Belgij hortis, vbi Aprili aut Maio demum flores videre contingit.

A canitie Græcis πόλιον nomen accepit : Latini vocem ſeruant : dicitur verò & Officinis Polium.

Primum à Plinio Campeſtre appellatur. Duo, inquit lib. XXI. cap. VII. Polij genera, Campeſtre maius; Silueſtre, quod minus eſt, ab Hiſpanis primum *Altamiza* vocatur.

Alterum Dioſ. πόλιον ὀρεινὸν, id eſt, Polium montanum, & τεύθειον dicitur : & ſpuriis vocabulis φαλξααπίδιον, ἀχαμένις, ἐβενίτις, μέλοσμον, βέλιον, λεοντόχαρον. Atque horum duorum Dioſcorides, Galenus, Paulus, Aëtius, & inter Latinos Plinius tantummodò meminerunt.

Λευκάς. Suſpicantur nonnulli Polium Leucadem eſſe, & de ea herba ſub diuerſis nomenclaturis Dioſ. bis egiſſe : conueniunt genera, nominis occaſio & facultates. Leucades duæ, vna ὀρεινὴ, id eſt, montana; altera ἥμερος, quæ latioribus foliis, veluti Polium campeſtre, traditur. Ab albido colore λευκὰς dicitur: πόλιον à canitie, quòd canis hominis ſimile appareat : quidquid autem incaneſcit, albidum eſt. Facit huc, quòd Aëtius Leucadis non meminerit, veluti à Polio haud differentis. Cælius verò Aurelianus Tardarum paſſionum lib. 2. cap. 4. Leucem eamdem cum Polio facit: *Leuces, inquit, quam etiam Polium vocant.* Plinius lib. XXVII. cap. XI. Leucem quamdam herbam nominat, quam fortaſſe eamdem eſſe cum Leucade dicta ſcribit. Leucem autem Mercuriali ſimilem eſſe, & nomen ex cauſſa accepiſſe ait, per medium folium lineâ candida tranſcurrente : quare Meſoleucon quidam vocant. Oſtendit his verbis, ſe Leucadem herbam qualis ſit ignorare : ſicuti neque de Polio ſeſe explicare ſatis potuit : lib. ſiquidem XXI. cap. VII. vbi de Polio, quædam Tripolio à Dioſcoride attributa interſerit, Polium cum Tripolio confundens. *Plinius notatus.*

3. Tertium autem Polium fortaſſis non abs re παράλιον ac marinum cognominari poterit.

4. Quartum vtrumque apud Hiſpanos pro Chamæpity vulgò haberi, luculentiſſimus teſtis eſt Carolus Cluſius, dicique ab ipſis *Zamarilla.*

Ceterùm facultate Polium, quod minus, auctore Galeno, ex tertio eſt ordine deſiccantium : ſecundo verò completo excalfacientium; & acrius ac amarius quàm maius, quod & amarum guſtantibus & modicè acre eſt, & viſcera omnia obſtructione liberat.

Decoctum, inquit Dioſcorides, à ſerpentibus ictis, hydropicis, ictericis & lienoſis cum aceto auxiliatur; ſed caput dolore afficit, & ventriculum offendit : vrinas & menſes cit. Subſtratum & ſuffitum ſerpentes abigit. Magna vulnera recens, nondumque reſiccatum, impoſitum, auctore Galeno, glutinat; & maximè ſpecies eius maior : aridum verò ad rebellia vlcera facit; & magis hoc præſtat quod minus eſt, quo etiam, ait Galenus, ad antidotos vtimur.

De Origano. CAP. XVII.

ORIGANI duo prima genera Dioſcoridi ſunt, Heracleoticum ſcilicet, & Silueſtre.
1. Heracleoticum cauliculis erigitur rotundis, quandoque ſubrubentibus, ramoſis, pedem plus minùs altis : foliis latis, rotundis, paulò longioribus, quàm ſilueſtris Origani minoribus & albidioribus : in faſtigiis virgularum ſquamatim compactæ, paruæ, oblongæ promi-

Origanum Heracleoticum.

Origanum ſilueſtre.

prominent veluti ſpicæ, è quibus exigui floſculi candidi exeunt: ſemen exiguum eſt.

Huic ſimile, genere haudquaquam differens Dioſcoridi Origanum Onitis eſt. Quæ Onitis, inquit, appellatur, candidiore eſt folio, & hyſſopo ſimilior: ſemen veluti coniunctos corymbos habet. *Origanum Onitis.*

2. Silueſtre Origanum tenues quoque ac rotundos habet cauliculos, dodrante altiores: folia ſubrotunda, maiora & hirſutiora quàm Pulegij: flores in vmbellis dilutè rubentes, quandoque albidos; quibus ſuccedunt ſemina parua ſubrubentia.

3. Præter hæc verò & aliud Origani genus in Belgio colitur, quod Anglicanum cognominant: humilius iſtud quàm cetera: folia quoque minora, virentiora, & minùs aſpera; vmbellæ ſimiliter contractiores, è quibus floſculi purpuraſcentes. radix duriuſcula.

1. Naſcitur Origanum Heracleoticum in Creta, ac aliis calidioribus regionibus, inter quas ſunt Hiſpaniæ regna, vnde Antuerpiam reſiccatum infertur.

2. Silueſtre Origanum non modò in calidioribus regionibus, ſed & in Germania reperitur ſecus margines agrorum, viarum, & hortorum: transfertur etiam ad hortos & loca culta.

3. Anglicanum cognomento non memini me alio loco quàm in hortis videre.

Æſtiuis menſibus Origana florent, ſemen deinde perficitur.

1. Origanum Græcis ὀρίγανος, & quod Heracleoticum cognominatur, ὀρίγανος ἡρακλεωτική: à nonnullis Cunila: in Officinis Belgij Origanum Hiſpanicum: huius verò altera ſpecies ὀρίγανος ὀνῖτις, vt in Dioſcoridis exemplaribus: in Galeni verò ὀνίτις: apud Plinium ſimiliter Onitis eſt, per ἰῶτα.

2. Silueſtre Origanum ἀγριοορίγανος dicitur; quod aliqui Panaces Heracleum, πάνακες ἡράκλειον, & Cunilam appellant, inter quos eſt Nicander Colophonius, auctore Dioſcoride: differt tamen non parum ab eo Panace Heraclio, ex quo Opoponax colligitur. Officinis Origani vox nota eſt: Italis *Origano*: Hiſpanis *Oregano*, *Orenga*: Germanis Wolgemut / & Doſten vocatur: Belgis Groue marioleyne: Gallis *Origan*, & *Marioleine baſtarde*: Bohemis Dobramiſſl.

3. Tertium vnde Anglicani cognomen admiſerit, non conſtat: Heraclij eſt ſpecies, ſi modò, Plinio auctore, plures huius fuerint.

Heraclium, inquit lib. xx. cap. XVII. tria genera habet: Nigrum latioribus folijs, glutinoſum: Alterum exilioribus mollibuſque, Samſucho non diſſimile, quod Praſion aliqui

vocare

vocare malunt: Tertium inter hæc medium. Cum altero autem Heraclij Panacis genere, Tertium noſtrum conuenire apparet.

Omnia autem Origana incidendi, extenuandi, reſiccandi, calfaciendique facultatem, & quidem tertio ordine obtinent, & ſiueſtre quidem valentius eſſe, Galenus tradit: eſt tamen Heracleoticum, quod ex Hiſpaniis reſiccatum adfertur, acrius ſilueſtri, vel in hortis vel in agris apud Germanos nato.

Ceterùm cum vino Origanum exhibitum aduerſus venenatorum morſus & ictus prodeſt; & iis qui meconium aut cicutam biberunt, cum paſſo: cùm oxymelite, iis qui gypſum, aut ephemerum hauſerunt: ad rupta, conuulſa, & ad hydropes cum fico eſum.

Decoctum Origani vrinas cit, menſes euocat, & vtiliter hydropicis exhibetur.

In eclegmate ex melle veteri tuſſi medetur, & pulmonem expurgat. Scabiem, pruriginem, pſoras in balneo inſeſſu curat; emendatque à Regio morbo colorem. Aridum acetabuli menſura cum aqua mulſa ſumptum, per aluum atros humores educere, Dioſcorides & Plinius ſcribunt.

Succus virens tonſillas, vuam, & oris vlcera ſanat: cum lacte infuſus aurium dolores ſedat: cum oleo verò Irino permixtus, & per nares attractus pituitam detrahit: conficitur ex ſucco Vomitorium medicamentum cum cepis & rhu obſoniorum, in æreo vaſe per dies viginti Canicularibus diebus inſolatis. Herba ſubſtrata ſerpentes fugat.

2. Silueſtris Origani folia & flores à ſerpente percuſſis etiam auxiliantur, Dioſcoride auctore. Vſus autem huius apud Belgas & Germanos Heracleotici eſt loco: in cibis verò & gratiam obtinet, quos iucundo ſapore condit.

De Tragorigano. CAP. XVIII.

Tragoriganum.

Tragoriganum Cluſij alterum.

TRAGORIGANO cauliculi ſunt tenues, duri, ac lignoſi, colore ſubnigricantes: folia minora quàm ſilueſtris Origani, quàm vulgaris Serpylli maiora, odorata, aſpera, & nonnihil hirſuta: floſculi exigui in verticillis cauliculos ſuperna parte ambiunt, colore purpuraſcentes. radix parua ligni duritiem habet.

In Foroiulienſi agro Tragoriganum naſci Matthiolus tradit: verùm an illius cum iſto idem ſit, in tanta ipſius breuitate incertum relinquitur. Sunt qui exiſtiment, quod deſcripſimus,

mus, à Matthiolo pro Maro oſtendi, à quo multùm differt; Marum enim non in orbiculatis verticillis floret, ſed Origani Heracleotici modo ab exiguis veluti ſpicis floſculos promit.

Apud Belgas in hortis φιλοβοτανῶν, & ſtirpium cognitionis ſtudioſorum olim obſeruatum memini, in quibus Auguſto menſe cum flore conſpiciebatur.

Exhibentur verò & alia duo Tragorigana à Cluſio in Hiſpaniæ regnis reperta. Vnum lignoſis, cubitalibus ferè cauliculis: foliis mediæ inter Origanum & ſilueſtre Serpyllum magnitudinis: floribus orbiculariter cauliculos ambientibus (quale quod deſcripſimus) ſed folia eius incaneſcunt, & flores candidi ſunt, quibus differt. 1.

Alterum tenerioribus ſurculis humilius, foliis anguſtioribus aliquantulùm incanis: floribus albidis, quandoque purpureis, & quàm alterius maioribus, eodem modo iuxta ſummas virgulas enaſcentibus. Nec repugnat duo eſſe Tragorigana: Dioſcorides ſiquidem Tragoriganum vnum latius virentiuſque, alterum exilibus ſurculis ac tenuibus folijs inueniri refert. 2.

Dicitur autem hæc ſtirps Græcis τραγορίγανος; Latinis ſimiliter Tragoriganum: quod verò tenerius, πράσιον, Praſium; Officinis & vulgò incognitum eſt.

Facultate Tragorigana tertij quoque ordinis ſunt reſiccantium ac excalfacientium, veluti Origana: adeſſe, ait Galenus, adſtrictionis quidpiam.

Tragoriganum, vt Dioſcorides refert, vrinam cit, & aluo vtile eſt. Decoctum eius bilem per aluum expurgat. Lienoſis ex aceto bibere prodeſt. Eſt verò & potio Tragorigani mitis & grata cibum faſtidientibus, acidum ructantibus, imbecillo ventriculo, etiam vbi à maritima iactatione nauſea & æſtus præcordiorum excitantur.

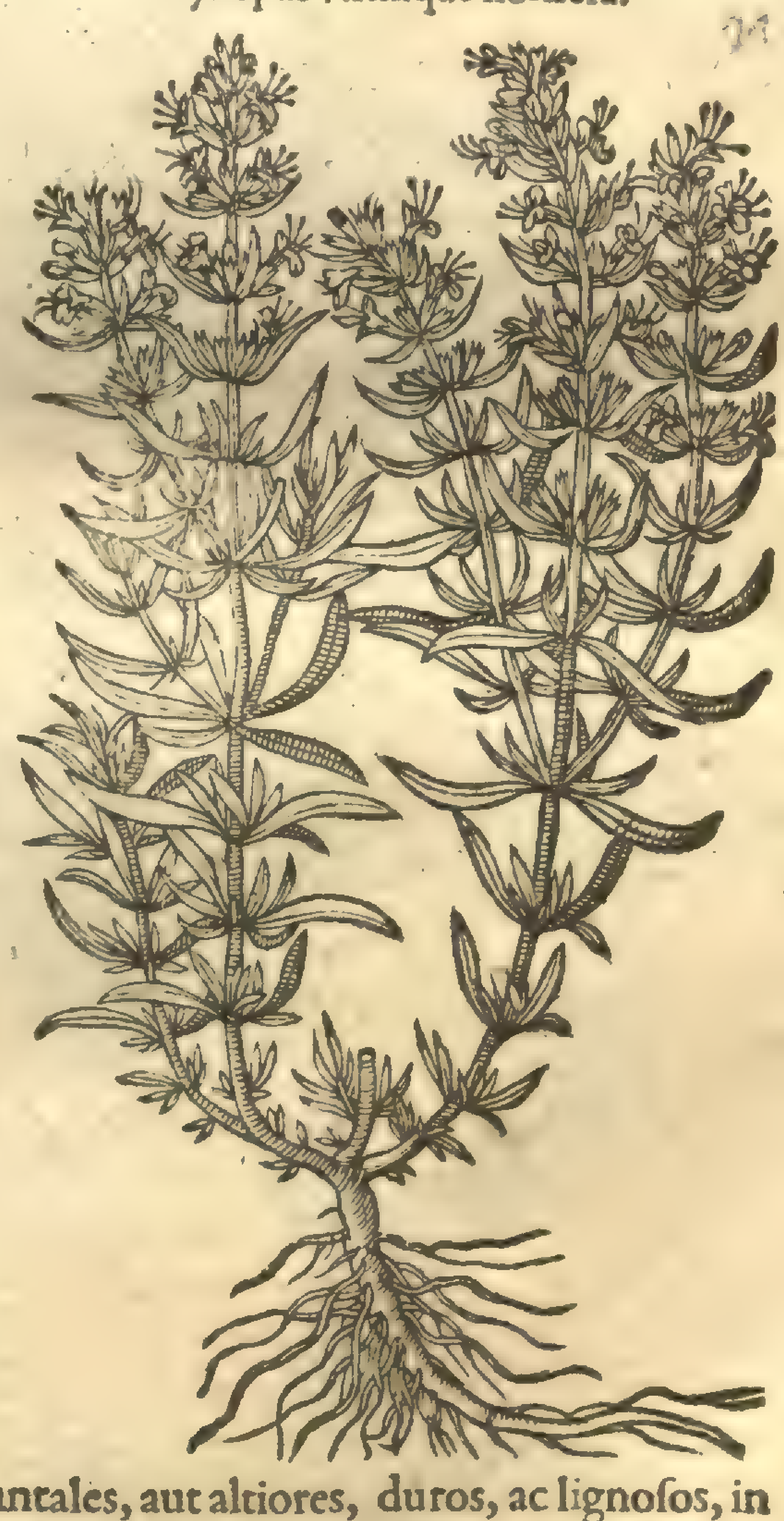
Contra Ixiæ venenum in vino bibitur, menſes ducit, in eclegmate ex melle tuſſientibus datur & peripneumonicis. Cum polenta œdemata diſcutit impoſitum.

De Hyſſopo vulgari. CAP. XIX.

Hyſſopus vulgaris.

Hyſſopus vtrimque florifera.

HYSSOPVS vulgaris vſus caules erigit dodrantales, aut altiores, duros, ac lignoſos, in virgulas aliquot diuiſos, ab imo ad faſtigium vſque foliis circumueſtitos oblongis, veluti Polygoni aut Lauandulæ, ſed minoribus, ſaturatiùs virentibus, ac odoratis, quæ ſurſum verſus ſenſim minora fiunt. floſculi è ſuis conceptaculis, quinis, ſenis, ſepteniſve iuxta folia coniunctis, à medio faſtigium petunt, cauliculos tamen non orbiculariter ambientes, ſed ad

Hyſſopus ex Codice Cæſareo.

ad vnum tantùm latus exeuntes, colore eleganter cęrulei, quandoque, ſed rarò, albidi, Echij floribus quodammodò ſimiles, ſed minores; ſtaminibus etiam aliquot mediis, è quibus minutiſſima ſtamina dependent purpurea: radix dura, lignoſa aliquot annis reſtat.

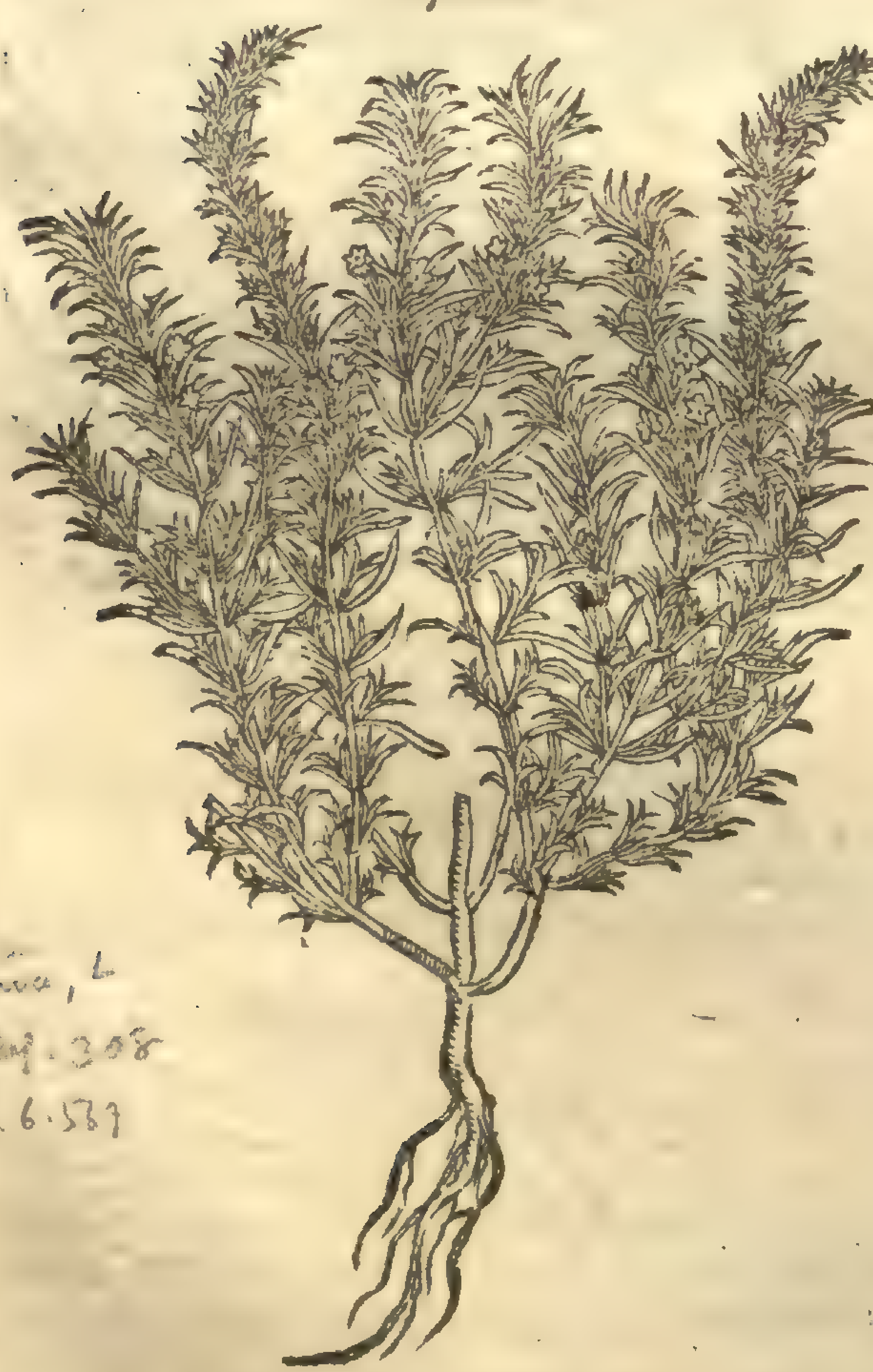
Paſſim in hortis Germanię ac Belgij colitur.

Floret Iulio ac Auguſto menſibus.

Huic ſimilem aliam reperiri contingit cauliculis breuioribus, & plurima parte humum verſus reclinatis: foliis paulò nigrioribus ac craſſioribus: floſculis cauliculos ambientibus in ſpicæ modum digeſtis, colorę quoque pulchre cæruleis, & ſuperioris forma ſimilibus. Verùm hæc ſpecies rarior.

Hyſſopum hanc paſſim Officinæ & vulgò appellant. Germani ac Belgę Jſpen aut Yſope: Itali *Hyſſopo*: Hiſpani *Iſopo*: Galli *Hyſſope*. An autem veterum legitima Hyſſopus ſit, non parùm, nec temerè, ambigitur: tametſi enim Hyſſopum veluti omnibus cognitam, nullis notis Dioſcorides expoſuerit, extant tamen quædã de eius forma alibi, quæ vulgari Hyſſopo nequaquam reſpondent. Origanũ Heracleoticum folium habet Hyſſopi ſimilitudine: Chryſocome comam habet corymboidem ſimilem Hyſſopo. Plinius lib. XXVII. cap. XII. Stœchadem ait odoratam herbam, coma Hyſſopi. Accedit icon ipſius Hyſſopi, quę in perquàm vetuſto Cęſareę bibliothecę exemplari reperitur, foliis latis, Origani ſimilibus, & capitulis in ſummis virgis eminentibus. Atque ex his, non eſſe legitimam quæ vulgò pro Hyſſopo habetur, manifeſtum eſt.

Thymbra.

Satureja montana, L.

Ceterùm quod ad facultates vulgaris Hyſſopi attinet, guſtabilis huius qualitas acris, cum nonnulla amaritudine coniuncta, calidam ipſam eſſe oſtendit, & ſiccam tertio ordine, tenuis quoque eſſentiæ, ac expurgandi vim habere. Non inutiliter idcircò, imò efficaciter, ad omnes pulmonis ac thoracis frigidos morbos in eclegmate, aut alio modo vulgaris Hyſſopus adhibetur. Obſtructiones aperit, craſſa incidit, lenta attenuat, & vt faciliùs exſpuantur, præſtat.

Cum carnibus bubulis decocta non inſuauiter ex iure editur, ori ac ventriculo grata: vrinas verò etiam mouet, & ad vrinæ ſtillicidium vtilis eſt.

De Thymbra. CAP. XX.

THYMBRA vulgari Hyſſopo ſimilis eſſet, niſi humilior ac tenerior foret: virgulas emittit complures foliis vndequaque circumdatas anguſtis & acuminatis, longioribus quàm Thymi: inter quæ floſculi, è paruis vaſculis ab imo faſtigium vſque exeunt, candidi, aut dilutè purpurei, hoc modo veluti herbaceam ſpicam efformantes, quæ, poſtquam floſculi emarcuerunt, manifeſtior: radix dura ac lignoſa.

In

In Germania ac Belgio temerè fuerit alibi quàm in hortis quærere. Fertur in Narbonenſi Gallia locis quibuſdam aſperis & incultis prouenire. Bellonius huic haud diſſimilem, ſi non eadem, in Tyrrheni maris littoribus naſci refert, ex obſoleta tamen purpura albicantem.

Iulio ac Auguſto apud Germanos ac Belgas cum flore reperitur.

Græcis θύμβρα eſt, nec aliud Latinis nomen verè habet. Nam quòd Satureiam interpretes dici velint, Columellæ Latino ſcriptori repugnat, qui inter Thymbram & Satureiam manifeſtum diſcrimen oſtendit lib. x. vbi Satureiam Thymi ac Thymbræ ſaporem præ ſe ferre ſcribit:

Et Satureia Thymi referens Thymbræq; ſaporem.

Quod & lib. IX. cap. IIII. ſatis manifeſtis verbis docet: Tum etiam Thymbræ, inquit, vel noſtrates Cunilæ, quam Satureiam ruſtici vocant. A vulgo, aut in Officinis, Thymbra nullum nomen accepit.

Facultas autem Thymbræ calida & ſicca tertio exceſſu: attenuat, incidit, meatus expurgat: breuiter, omnia quæ Thymum poteſt & præſtat.

De Satureia. CAP. XXI.

Satureia.

SATVREIA tenui ac fragili cauliculo aſſurgit, pedem plus minùs alto, & in ramulis diuiſo: foliis anguſtis, minoribus quàm Hyſſopi, Thymbræ æmulis, ſed iuxta ramulos rarioribus: floſculi ſecundùm folia candidi ſunt aut dilutè purpurei: ſemina parua ſubnigricant: radix fibroſa.

In hortis vbique ferè ſeritur: annua eſt herba.

Eodem quo ſata eſt anno floret, ſemen facit, ac deinde perit.

Latinis Satureia appellatur: à Columella verò etiam Cunila: dicitur & ſilueſtre Origanum à nonnullis Cunila, ſed legitima Cunila Satureia eſt: Germanis Garten Jſope/ Kunell/ Saturey/ & Sadaney: Brabantis Cuelen; nomine, vt apparet, à Cunila detorto, item Saturey: Italis *Sauoreggia*: Hiſpanis *Axedrea*, *Sagorida*: Gallis *Sariette*, *Sarriette*.

Non diſſimilis autem Satureia ab illa Thymbræ ſpecie, cuius Dioſcorides cap. De Thymbra meminit: Γίνεται, inquit, δὲ καὶ σπαρτὴ θύμβρα. Hæc etenim verè σπαρτὴ, id eſt ex ſemine nata, dici poteſt; ſingulis etenim annis, vt diximus, ſeri debet: altera verò durabilis naturæ radicem obtinet.

Porrò Satureia calida quoque ac ſicca, & tertio quoque ordine, ſed minùs tamen quàm Thymbra, qua mitior eſt: atque idcircò etiam, vt Dioſcorides ait, εὐχρηστοτέρα πρὸς βρῶσιν, id eſt, in cibis commodioris vſus.

Attenuat autem, & flatus inſigniter diſcutit, proinde vnà cum faſelis & aliis leguminibus flatuoſis vtiliter coquitur ac editur: imò ventri calens in fomento appoſita, vteri ex flatu ſtrangulatus mox ſedat.

De Saluia. CAP. XXII.

RECENTIORVM obſeruatione duplex Saluia eſt, maior videlicet, & minor.

Maior quadrágularibus, lignoſis caulibus, in alas effuſis luxuriat, circa quos folia lata, oblonga, rugoſa, aſpera, ſubalbicantia, Verbaſci ſilueſtris foliis ſatis ſimilia, ſed ſcabriora, ac minus candicantia, attritorum ex lana veſtimentorũ ſcabritiem referentia: flores in ſummis ramulis eminent falcati, Lamij aut Orualę ſimiles, colore cęruleo purpuraſcentes; ſuccedéte

Saluia maior.

Saluia minor.

in receptaculis ſemine ſubnigricante : radix dura ac lignoſa fibras demittit.

Huius vna reperitur ſpecies nonnullis foliis, vel totis, vel partim albida : item & alia, cuius foliorum pediculi ac nerui, tum & recens enata foliola rubent.

2. Minor Saluia fruticoſa quoque ſtirps eſt, alas in latitudinem expandens, priori ſimilis, ſed minor : caules huius teneriores ſunt : folia oblonga, minora, anguſtiora, ſed non minùs ſcabra; quibus, parte qua pediculo inſiſtunt, duo hinc inde foliola exigua adnaſcuntur, pinnarum aut auricularum quadam ſimilitudine : flores ſpicati, veluti ſuperioris cærulei : radix quoque lignoſa. Cum grauitate quadam, ſed minimè moleſta, odorata vtraque eſt, ſed præſtat quæ minor.

Locis aſperis & incultis nonnullis ſpontè naſcitur : & minor in campeſtribus Hiſpaniæ, in Maſſilienſi agro, in compluribus Italiæ prouinciis : in Creta quoque inſula gignitur; vbi ſubinde quædam cauliculorum pars, præſertim inter genicula media, in tantam craſſitudinem extuberat, vt Gallarum magnitudinem & ſimilitudinem aſſequatur. Cuiuſmodi Saluiam memini mihi olim ab excellentiſſ. viro Iacobo Antonio Cortuſo miſſam.

Maior Saluia ſubinde locis aſperis & ruderatis in Germania reperitur.

Vtraque autem ad hortos à Belgis transfertur, ſed minor frequentiùs.

Florent Saluię Iunio ac Iulio, vel etiam ſeriùs. Martio cómodè trãsferũtur ac plantantur.

Saluia Græcis ἐλελίσφακος: à nonnullis ἐλαφόβοσκον, & σφαγνόν: Officinæ vnà cum Italis ac Hiſpanis Latinam Saluiæ appellationem retinent: Germani Salbey: Galli *Sauge:* Belgæ Sauie dicunt. Inter nothas verò appellationes & hæc nomina occurrunt, κίοσμις, φάγνον, βήκιον.

Excalfacit autem Saluia euidenter, & non minùs reſiccat : ad tertium vtriuſque qualitatis ordinem pertinet, aut ſecundum intenſum : adſtrictionis quoque non exiguum obtinet.

Foliorum ramulorumq́ue Saluiæ decoctum vrinas mouet : menſes item & fœtus extrahit, auctore Dioſcoride. Sed ſanior Aëtij ſententia, qui hanc menſes compeſcere, & conceptum retinere memoriæ prodidit. Tradunt, inquit, quidam ſuffitam Saluiam menſes immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluuium compeſcere. Agrippa Sacram herbam vocauit, quam prægnantes mulieres, ſi fluidæ laxæq́ue fuerint, vtiliſſime comedunt, continet enim conceptum, vitalemq; reddit : ac ſi ſucci huius heminam cum modico ſale quarto à ſecubitu die mulier potauerit, deinde viro miſceatur, proculdubiò concipiet. Hæc ille.

Vtilis

Vtilis autem inprimis Saluia capiti ac cerebro eſt: ſenſuum ac memoriæ vim intendit, neruos roborat, humoreque reſolutos ſanitati reſtituit; tremores tollit, naribus indita pituitam è capite elicit. Commendatur verò & ſanguinem exſpuentibus, tum & aduerſus tuſſim lateriſque dolores, & ad ſerpentum morſus.

Auxiliatur verò & Paſtinacæ Marinæ ictibus; vt Dioſcorides ſcribit, capillos denigrat, ſanandis vulneribus apta eſt, ſanguinem ſiſtit, virulenta vlcera purgat, & pudendorum pruritus, foliorum ramulorumque decoctum ex vino ſedat, ſi eo abluantur.

De Saluia agreſti, ſiue Sphacelo. CAP. XXIII.

Saluia agreſtis ſiue Sphacelus.

AGRESTIS quæ Saluia appellatur, cauliculos erigit quadrangulos, nonnihil hirſutos, circa quos folia Saluiæ quidem æmula, ſed breuiora, latiora, mollioraque: floſculi è cauliculi & adnatorum ramulorum vno erumpunt latere hiantes, ac falcati, veluti Lamij, ſed minores, in albido pallentes. ſuccedunt ſemina in ſingulis pericardiis quaterna nigricantia: radix fibroſa: ſtirps annua eſt. Odore minùs quàm Saluia graueolet, & vinoſum quiddam ſpirat.

In ſiluis frequenter reperitur, & iuxta ſepimenta & agrorum margines. Solo gaudet aliquantulùm macro, non tamen omnino ſterili aut ſicco.

Iunio, Iulio, ac Auguſto menſibus cum flore ac ſemine viget; & tunc quidem colligenda ac reponenda eſt.

Recentior ætas Saluiam appellat agreſtem: nonnulli verò & Ambroſiam, ſed vera Ambroſia ab hac differens eſt. Valerius Cordus Scordoniam nominat. Ruellius Gallię rura *Boſciſaluiam* vocare refert, & Polemonium eſſe iudicat, quod veritati repugnans eſt. Germanis **Waldt Salbey:** Brabantis **Wilde Sauie.**

Videtur autem Theophraſti eſſe σφάκελος, cuius folium contractius, & minùs quàm Saluiæ ſqualens eſſe, ait; quale huius eſſe oſtendimus. addit Saluię folium βαρύτερον ſiue graueolentius ac ſcabrius eſſe, quod ita ſe habet: Nam Saluiæ vtriuſq; odor grauior quàm huius, & folium ſcabritie attritis veſtimentis ſimilius. Nec eſt quòd minor Saluia pro Sphacelo habeatur, vt quibuſdam videtur, cùm non minùs ſit ſcabra quàm maior, & quàm eadem odoratior. Σφάκελος.

Calida autem & ſicca facultate Saluia agreſtis eſt, minùs tamen quàm Saluia, in ſecundo idcircò vtriuſque qualitatis ordine conſiſtens. Commendatur ad rupta, cæſa, ac vulnerata: datur & ex alto præcipitatis decoctum eius, vrinas verò etiam prouocat. Sunt qui huius decoctum lue venerea infectis non infeliciter propinent: nam & ſudores mouet, vlcera reſiccat, humores digerit, tumoreſq; diſcutit ac reſoluit, ſi triginta aut quadraginta diebus aſſumatur.

De Oruala. CAP. XXIIII.

ORVALÆ ſpecies prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Oruala nuncupatur, caules promit craſſos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuiſos: folia & è radicibus multa, & ſecundùm caules ex interuallis bina contra ſe poſita, magna, palmum lata vel ampliora, aliquantulùm aſpera, inæqualia, albicantiaque, ac nonnihil vti & caules hirſuta: flores forma florum Saluiæ aut Lamij, colore ex diluto cæruleo candicantes, poſt quos oblonga denticulata vaſcula pro ſiliquis, in quibus ſemen nigrum: radices verò fibroſas. Tota herba grauem fortemque ſpirat odorem caput opplentem, & maturato ſemine interit, quod altero fit à ſatione anno.

Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.

Gallitricum Officinæ nuncupant. Dicitur & Oruala ſiue Orualla, Tota bona, Sclarea,

Oruala.

Oruala altera.

Oruala tertia.

Scarlea,

Oruala ſilueſtris, ſpecies quarta.

Scarlea, Centrum Galli, Matriſaluia: ab Italis *Sciaria:* à Gallis *Oruale:* à Germanis Scharlach: à Belgis Scharleye: ab Anglis Clarye. Falluntur qui Alectorolophon exiſtimant. Alectorolophon in Frumentorum ſiquidem hiſtoria Pemptadis IIII. lib. III. multùm ab Oruala differentem oſtendimus. Videtur autem hæc Orualæ ſpecies, Horminum ſilueſtre, quod Dioſcorides ait viribus magis pollere. Inter omnes etenim Orualæ ac Hormini ſpecies, nulla odore aut viribus hac potentior eſt.

Altera Orualæ ſpecies, caules habet ſimiliter quadrangulares, cubitales: folia quoque aſpera, ſcabra, ſed minùs albida, ac minora: flores ſimiles colore purpureos aut cæruleos: radices vti prioris. Odore hæc minùs præſtat, omnino exiguo prædita. In Pannonia, Norico, Bauaria ſiue Vindelicia, pleriſque & aliis Germaniæ ac Galliæ locis gignitur herboſis, ſubinde ſaxoſis. 2.

Floret eodem quo prior tempore.

Baccharim eſſe, ſunt qui putent; eorum autem ſententia quàm ſit probanda, oſtendet Baccharis deſcriptio, quam à ſubſequente proximum dabit caput.

Tertiæ Orualæ caules quoque quadranguloſi & nonnihil hirſuti ſunt: folia per ambitus ſerrata, Orualæ prioris ſimilia, ſed minora: flores lutei, ſemen ſufflauum, nigricans: radix fibroſa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. 3.

Apud Belgas à nonnullis in hortis ſeritur; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum ſponte gigni fertur. Æſtate floret.

Horminum luteum & Horminum Tridentinum à pleriſque appellatur.

Poteſt his & quarta addi ſpecies, quę pro ſilueſtri Hormino à Fuchſio depingitur: cauliculi huic breuiores, ceterùm hirſuti quoque & quadrãgulares: folia minora, oblonga, profundiùs inciſa: flores cærulei odorati, ſed quàm Orualæ minùs: ſiliquę per maturitatem deorſum nutant: ſemen nigricans: radices ſimiliter nigræ & fibroſæ. In Bohemia herboſos conueſtit colliculos & aruorum margines: Fuchſius Germaniæ prata exornare ſcribit, ſuaque ſponte in iis naſci. 4.

Tempore florendi cum ſuperioribus conuenit.

Orualæ & Hormini hæc quoque ſpecies, ſed iners, & nullius facultatis eſſe videtur.

At prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & ſicca eſt ordine tertio; menſes modo quouis ſumpta mouet, ſecundas eiicit, ceruiſiæ aut vino permixta ebrietatem facit, caputque implet.

Antonius Mizaldus ſemen Orualæ vtile tradit ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea quæ in illos inciderunt: in oculum ſiquidem immiſſum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac ſordibus onuſtum elabitur.

De Hormino. CAP. XXV.

HORMINVM Orualæ etiam quædam ſpecies eſt, ſed reliquis minor. caules promit complures, dodrantem aut pedem altos, anguloſos ſimiliter, ſubhirſutos: folia lata, rotundiuſcula, ſubaſpera, Orualæ multo minora, Marrubij ferè ſimilia, quorum quatuor aut ſex ſuperiora, purpureo nigræ Violæ colore, ſed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia cauliculos ambientes, colore purpureo diluto albicant: ſemen exiguum, oblongum, nigricans, in oblongis receptaculis, veluti ſiliquis, quæ maturato ſemine radicem verſus ſpectant: radix longa, tenuis, non abſque fibris.

Peregrinum Belgio Horminum eſt, & aliunde in hortos illatum.

Æſtiuis menſibus florum eius productio; ſemen intereà maturatur.

Horminum.

Ὅρμινον Græci: Latini Horminum & Geminalem appellant.

Calidum autem, vt inquit Paulus Ægineta, Horminum eſt, mediocriter ſiccum & abſtergens. Hormini ſemen, Dioſcorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verùm cum melle, argema & albugines oculorum depurgat: cum aqua impoſitum œdemata diſcutit, & aculeos extrahit. Idem herba impoſita facit. Galenus in libris De alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus læuigant, vt farina euadat; mel quoque ei admiſcent. Parum in ſeipſo habet alimenti, vt quod mediæ inter Eryſimum & Cuminum ſit naturæ.

De Bacchare, ex Dioſcoride & alijs.

CAP. XXVI.

BACCHARIS, auctore Dioſcoride, odorata & coronaria eſt herba, cuius folia τραχέα, id eſt, aſpera, aliàs δασέα, hoc eſt, denſa ſunt, magnitudine inter violam & verbaſcum media: caulis angulosus, cubitalis, ſubaſper, παραφυάδας, id eſt, iuxtà adnatas propagines habens: flores purpurei, ſubalbicantes, odorati: radices veratri nigri ſimiles, odore cinamomi.

Amat aſpera & ſqualida loca. Gracili ſolo nec humido prouenit: Plinius.

Βάκχαρις Græcè dicitur, aut πάκχαρις quaſi πάνχαρις, vt pleriſque placet: à quibuſdam Nardum ruſticum appellatur, vt Plinius lib. 21. cap. 6. teſtatur. Quin & ipſe Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum ruſticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperàm ita dici refert; ſtatim videlicet, vt quoſdam errore falſo Barbaricam eam appellare ſcripſit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus eſt, qui Baccar, ruſticum Nardum appellauêre. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quam Græci Aſaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharim quoſdam Perpenſam appellare ait. Perpenſa autem ſi Aſarum eſt, veluti inter nothas & aſſcriptitias voces reperitur, non minùs horum error, quàm priorum refellendus. Nam Baccharis & Aſarum non parum differunt, vti Plinius teſtis eſt, & ex vtriuſque deſcriptionibus collatis euidens. Proinde & perperàm Officinæ Aſarum, Aſaram bacaram nuncupant, nomine ex Aſaro & Bacchari compoſito; quaſi idem ſit Aſarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manaſſe, quòd inter nothas Aſari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quòd Baccharim Crateuas Aſarum nuncupauerit. Quod ſiquidem Crateuas Aſarum nominat, Dioſcoridi nequaquam Aſarum, ſed Baccharis eſt. Nam Aſarum Dioſcoridis caule caret: odoratum non eſt, niſi ſolis radicibus: nec etiam coronarium, ſi, vti Plinius ait, vocitatum ſit Aſarum, quoniam in coronas non addatur. Aſarum autem Crateuæ caules facit, & odoratum ac coronarium eſt. Patet ex ipſa deſcriptione, quæ ſic habet:

Officinarũ error.

Aſarum odorata & coronaria eſt herba: caules eius geniculati: folia δασέα, id eſt, denſa: flores purpurei: radix boni odoris, ſimilis veratri nigri, odore cinamomo ſimilis. Naſcitur in aſperis & ſqualidis.

Aſarum Crateuæ.

Ex quibus verbis manifeſtiſſimum eſt, Aſarum Crateuæ idem cum Dioſcoridis Bacchare, & ab Aſaro eiuſdem eſſe differens: & malè inter nothas voces Aſaro Baccharis nomen attributum: peiùs verò adiectum Aſarum coronariam & odoratam eſſe herbam, quod inter notha etiam aſſcriptum reperitur.

Meminit Baccharis etiam Virgilius in Bucolicis Ecloga ſeptima, & non modò coronariam eam eſſe ſtirpem oſtendit, verumetiam faſcini depulſoriam:

——*Bacchare*, inquit, *frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Eſt & Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchare odorata herba nomen

nomen habere poteſt. Nam, vt Plinius, vnguenta ex ea radice fieri ſolita, apud antiquos Ariſtophanes priſcæ Comœdiæ Poëta teſtis eſt.

Ceterùm Baccharis, vt Paulus Ægineta paucis complexus eſt, radicis decoctum meatus obſtructos aperit, vrinam & menſes citat. Folia ipſius cùm ſint adſtringentia, fluxionibus opitulantur.

De Balſamita. CAP. XXVII.

Balſamita maior.

Balſamita minor.

BALSAMITA coronaria herba non eſt, ſed foliorum eius cum grauitate quadam gratus eſt odor. Eius duo ſunt genera, foliis multùm differentia: maior videlicet & minor.

Maior caulibus aſſurgit rotundis, duris, ſeſquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi foliis ferè ſimilia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis floſculis veluti corymbis, tanaceti ac elichryſi modo in vmbella cohærentibus; quorum ſinguli ex multis exiguis ſtaminibus luteis ſimul farctis, compoſiti ſunt: radices lignoſæ, durabilis naturæ, non abſque multis adhærentibus fibris. 1.

Apud Belgas hortenſis eſt, paſſimque etiam ab olitoribus colitur.

Æſtiuis menſibus aurei coloris vmbellas promit.

Germani, Frauwenkraut: Itali, *Herba di S. Maria:* Belgæ Balſeme: & eorum Officinæ Balſamitam, ac Balſamitam maiorem nuncupant. Eſt tamen & alia Balſamina, quæ & Charantia ac Momordica; item Balſaminum genere neutro, herbæ ab hac Balſamita differentes ac diſſimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Laſſulatam, Coſtum hortenſem, Mentham Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volunt Panaces Chironium eſſe. Plinius etenim, & vulgaria Theophraſti exemplaria Chironium Panaces folio eſſe referunt Lapathi, floreque aureo, cuiuſmodi hæc herba eſt. Sed Dioſcorides, & Nicandri interpres teſtem citans Theophraſtum, folio illud aiunt eſſe Amaraci, cuius folium Balſamitæ nequaquam ſimile eſt.

Minor Balſamita colore, odore, ſapore & flore in vmbellis aureo, maiorem refert: cauliculos promit numeroſos, tenues, rotundos: folia parua, oblonga, ſerrata, ac profundè 2.

fundè inciſa; comam aurei coloris, ſed corymbos minores: radices vti prioris.

Rarior hæc eſt; nec alibi quàm apud cognitionis herbarum ſtudioſos reperitur.

Floret eodem quo præcedens tempore.

Balſamitæ haud dubio ſpecies minor eſt. Itali *Giulam* vocant. Valerius Cordus Mentham Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Mentham, Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Meſuæ: alij Dioſcoridis Ageraton eſſe volunt. Eupatorium autem Meſuæ idem cum Auicennæ Eupatorio eſt; vires etenim vtrobique eædem: ſed formæ deſcriptio in vtroque auctore corruptiſſima, vt ſatis oſtendunt Auicennæ exemplaria, cuius poſteriora ex Bellunenſis correctione, à prioribus hoc loco multùm differunt. Eupatorium autem Auicennæ à Dioſcoridis Eupatorio nequaquam differt, quod vulgò Agrimoniam nominant: herba ea notiſſima eſt, cum qua Balſamita minor, ſiue Giula ſimilitudinis nihil aut perexiguum habet. Ageraton verò hanc herbam eſſe, non eſt quoque veriſimile. Nam Agerato folia Dioſcorides tribuit Origani: at Origani folium ſubrotundum eſt, huius verò longum & ſerratum, ab Origani forma multùm differens; quod Giulam & Ageraton diſſimiles eſſe ſtirpes oſtendit.

Eupatoriū Meſuæ.

Ceterùm Balſamita vtraque calida & ſicca eſt ſecundo ordine, cum amaritudine & adſtringendi haud obſcura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conſeruam appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore ſumpta: defluxiones è capite reprimit ac reſiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodeſt item cachexia aut leucophlegmatia laborantibus, præſertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum eſt. Semen non ſecùs ac Santolinæ lumbricos & ventris tineas expellit.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ LIBER QVINTVS, DE VMBELLIFERIS HERBIS.

PRÆFATIO.

QVINTVS huius Pemptadis labor circa Vmbelliferas verſatur, quæ Coronarijs odoratiſq́ herbis ac φρυγάνοις *haud perperam ſuccedunt. Vmbellas ſiquidem circinatæ rotunditatis & coronarum inſtar proferunt. Semina verò & nonnullarum odorata ſunt, vt Aniſi, Fæniculi, Ammios, Cari, &c. Profluit ex nonnullis odoratus liquor, vt ex Panacis & Laſeris generibus. Quarumdam etiam radices inter odoramenta haberi poſſunt, vt Angelicæ, Aſtrantiæ, Mei. Non deſcribuntur autem hoc loco omnes Vmbelliferæ, ad olera ſiquidem pertinentes, ſuæ claſſi relictæ. A Fæniculo autem omnibus notiſſimo exordium ſumptum, ſic enim ad reliquas facilior ac expeditior via patebit.*

DE FOENICVLO. CAPVT I.

Fœniculum.

FOENICVLVM ferulacei generis herba eſt, hominis non rarò proceritaté ſuperans. caules eius digitalis craſſitudinis, geniculati, læui, tenui, ac virente cortice conueſtiuntur, fungoſa interiùs candida medulla, in alas quaſdam circa faſtigium diuiduntur. Folia è radicibus, tum ab ſingulis geniculis, ampla, ramoſa, in tenuiſſima ſegmenta diſſecta, colore virentia, odoris iucundi, quorum ſingulæ particulæ teretes ſunt; extremæ verò etiam capillamentorũ inſtar tenues. Vmbellæ latæ in cacuminibus cauliculorum ac ramulorum eminent rotundæ, ac in orbem circinatæ: floſculi lutei: ſemen oblongum, nudum, nullaq́; membrana implicitum: radix candida, recta, alte deſcendit, neruo lignoſo intus medio. 1.

Huius quædam ſpecies ſubnigricantibus foliis rubet: odore & ſapore à ſuperiore haud differens. 2.

Eſt & alia, cuius ſemina & quandoque folia dulciora ſunt. Hæc in hortis Belgij ſata non diu dulcedinem retinet, ſed citò in vulgare Fœniculum tranſit. 3.

Locis apricis etiam ſaxoſis benè proficit Fœniculum: hortos quoque amat ac loca culta. radix viuax eſt, & in plures annos reſtat.

Vere erumpunt folia, deinde caulis aſſurgit, ſequuntur cum floribus muſcaria: ſemen ſub finem Auguſti ac Autumno perficitur.

Gręci μάραθρον appellant: Latini Fœniculum: Officinæ nomen retinent: Germanis Fenchel: Belgis Venckel: Italis *Finocchio*: Hiſpanis *Hinoio*, & *Funcho*: Gallis *Fenoil*: Bohemis Wlaſſkopr.

Præter verò iſtud & ſilueſtre quoddam Fœniculum Dioſcorides refert ſatiuo grandius, foliis maioribus, caule tantæ amplitudinis, vt in Mauritania duodecim cubitis aſſurgat, cuius ſemen Cachryi ſimile. Hippomarathron iſtud appellat, & μάραθρον ἄγριον; à nonnullis μαραθεὶς, aut Myſineum. **Hippomarathrum.**

Traditur & aliud Hippomarathri ab eodem genus, folio anguſto, exiguo, oblongo: ſemine rotundo vt Coriandri. **Hippomarathrum alterum.**

Ceterùm

Ceterùm Fœniculi vulgaris ſemen quidem calidum eſt, ſed ſecundo, ſiccum verò primo ordine. Ventriculum aſſumptum roborat, nauſeam ſedat, tormina mitigat, flatus diſcutit: in vino potum ad ſerpentum & ſcorpionum ictus ac morſus valet: cum ſacharo puluis huius ieiuno ventriculo aſſumptus aciem oculorum conſeruat: lac quoque nutricibus auget, quod & ipſius herbæ ſuccus efficaciter præſtat, tum & ipſa comeſta ac in olere ſumpta. quæ minùs calida ipſo ſemine. Vtilis verò herba renibus ac veſicæ: vrinam cit, & calculos expellit.

Radices ad eadem valent, & potentiores, vtpote calidiores: proinde non modò vrinam prouocant, ſed & hepatis ac quoque lienis infarctus expediunt, & viſcera ab obſtructione liberant: menſes quoque promouent. Feruntur eædem cum melle contritæ canum morſibus mederi impoſitæ.

Succus ex caule foliiſque expreſſus, atque in ſole ſiccatus, vtilis eſt ad ocularia medicamenta, quorum ad viſum acuendum vſus eſt. Exprimitur verò & ſuccus ex ſemine virente, foliis ac ramulis primæ germinationis inciſis, ad eadem vtilis. E caule medio, dum floret, abſciſſo, igniquе admoto, gummi etiam exſudat, quod ſucco efficacius eſt: auctor Dioſcorides.

De Anetho. CAP. II.

Anethum.

ANETHVM cubitali aut proceriore cauliculo, terete, ac geniculato conſurgit: folijs tenuiſſimè diſſectis, & in ſtamina pænè extenuatis: floſculis in muſcario luteis: ſemine deinde rotundo, plano, tenui, ac foliato: radice fibroſa. Grauiter autem vnà cum floribus ac ſeminibus odoratum eſt, & colore, minùs, quàm Fœniculi: folium huius viret.

In hortis ſeritur ſimul cum oleribus.

Flores & ſemen æſtate perficit: hibernis menſibus intercidit.

Ἄνηθον Græcè: Latinè ſimiliter Anethum appellatur: à nonnullis ἀνήνηθον: conſeruarunt Anethi nomen Officinæ: Italis *Anetho*: Hiſpanis *Eneldo:* Germanis Dillen: Belgis Dille: Gallis *Anet*: Bohemis Kopr.

Eſt autem Anethum, auctore Galeno, excalfaciens quidem ſecundo ordine intenſo, exſiccat verò eodem remiſſo, vel primo deſinente. Vſtum verò tertij eſt ordinis tum excalfacientium, tum reſiccantium. Anethi aridæ comæ ſeminiſque decoctum potum lac euocat, tormina & inflationes ſedat, vrinam cit, ſingultus lenit, vt quidem Dioſcorides. Sedat autem ſingultus ſemen & odoratu, præſertim ſi in vino decoquatur; ſed potiſſimùm ſi Abſinthio ac Roſis rubris additis, & pariter in vino decoctis, ventriculus hoc foueatur. Promouet verò & ſemen; lactis copiam, veluti Fœniculi. oculorum claritati officit: genituram aſſiduo potu extinguit. Mulieribus autem ex vtero laborantibus, in deſeſſu Anethum vtile eſt. Semen vſtum condylometa impoſitum tollit.

Vſtum, Galenus ait, vlceribus admodum humidis impoſitum prodeſt; potiſſimùm iis quæ in pudendo conſiſtunt: quæ verò in præputio ſunt inueterata, iis probè cicatricem inducit. Vuam etiam in faucibus, vt Plinius ait, leuat.

Oleum, in quo decoctum Anethum, digerit, ſedat dolores, ſomnum conciliat, crudos ac inconcoctos humores ad concoctionem perducit.

De Aniſo. CAP. III.

ANISI rotundus & leuiter ſtriatus, ac inanis caulis in ramulos nonnullos diuiditur. folia inferiora rotunda ac latiora ſunt; ſuperiora diſſecta veluti Apij, ſed candidiora. vmbellæ floſculos candidos, deinde ſemen inalbicans proferunt, odoris iucundi ac ſaporis grati.

Aniſum.

In Creta, Syria, Ægypto, aliiſque Orientis regionibus feliciter gignitur: ſeritur quandoque in Germaniæ hortis, vbi Iulio ac Auguſto floret, ac ſemine prægnans.

Aniſum Latini ac Officinæ appellant: Græci ἄνισον, aut ἄνησον, vt quidam volunt: Germanis Aniß: Italis *Aniſo*: Hiſpanis *Matahalua* & *Yerua dulce*: Gallis *Anis*: Anglis Aneſe & Anyſe: Bohemis Anyz.

Galenus Aniſi ſemen tertij eſſe ordinis exſiccantium & calfacientium ſcribit, quia, vt ait, acre, ſubamarum, & ad vrentium caliditatem accedat. Tanta tamen acrimonia, vt vrentium caliditati quaſi ſimile ſit, in eo haudquaquam guſtu ſentitur. nam dulcedo quædam in eo percipitur grata, acrimoniæ verò quàm exiguum aut nihil; atque idcircò ſecundum caliditatis gradum non excedit: ſiccitatem verò etiam habet multò quàm tertij ordinis minorem. Nam ad lactis generationẽ confert; quod non faceret, ſi admodum deſiccaret, Gal. cap. de Marathro, vel inuito teſte. Ex eo ſiquidem quòd lac procreet, hoc non excedere primi ordinis ſiccitatem iudicauit; quod & de Aniſi ſemine, cùm hac de cauſſa, tum quòd dulce ſit, cenſendum. Eſt igitur ſemen Aniſi ex primo exſiccantium gradu, excalfacientium verò ſecundo. *Galenus notatur.*

Diſcutit verò idem flatus, tormina ſedat, vrinas clementer promouet, lactis copiam facit, ad venerem extimulat, aluum, & album muliebre profluuium ſiſtit: commanducatum oris bonum reddit odorem, aduerſus ſpirandi difficultatem conducit, ſuffitu capitis dolores ſedat, venenatorum ictibus reſiſtit. Fertur & ſitim arcere, atque idcircò hydropicis vtile. Cum Roſaceo tritum inſtillatumque aurium rupturis medetur.

Carum.

De Caro. CAP. IIII.

CARVM cauliculo aſſurgit cubitali vel altiore, quadrangulari, geniculis intercepto, glabro, intus inani, ac in ramulos diſtributo; circa quos foliola Paſtinacę ſilueſtris, ſed teneriora ac minora: floſculi exigui candidi in laxis muſcariis: ſemen ſubnigricans, longius quàm Aniſi: radix dodrantalis, carnoſa, ſed gracilis, ſapore Paſtinacæ, ſæpiùs candida, raro lutea.

In pinguibus ac lætis campis herboſis, & pratis, quæ ſubinde rigantur, apud Germanos Bohemoſque frequens naſcitur. Gignitur & in Caria, auctore Dioſcoride, vnde nomen accepit.

A Maio menſe vſque ad Auguſtum, & flores, & ſemen profert.

Græcis Κάρος, Latinis Carum vel Careum: Officinis Carui nominatur. Carnabadion Simeon Zethy vocat: Germani Küm/ Kümmel/ Weißkümmel: Itali *Caro*: Hiſpani *Carauea*, & addito articulo *Alkarauea*: Angli Carwayes.

Cari autem ſemen, vt Galenus ait, excalfacit & reſiccat tertio quodammodò ordine, & acrem moderatè qualitatem poſſidet: flatus verò idem diſcutit:

diſcutit: ventriculo & ori gratum; concoctiones adiuuat, vrinam cit, antidotis admiſcetur. Radix elixa Paſtinacæ modo edendo eſt.

De Cumino. CAP. V.

Cuminum ſatiuum.

Cuminum ſilueſtre.

SATIVVM Cuminum vnum Dioſcoridi eſt: ſilueſtria verò & alia.

Dodrantalis autem & rarò pedem excedens ſatiuum Cuminum herba eſt, vnicaulis, ramis tamen aliquot brachiata: folia Fœniculi modo in tenues particulas diſſecta, ſed breuiora ac minora multò. vmbellæ in alarum cauliculorumque faſtigiis ſemen proferunt acuminatum, coloris ſordidi, graueolens, ſapore acre: radix tenuis eſt, quæ poſt ſeminis maturitatem perit.

In Italia & Hiſpania colitur ac ſeritur: aliiſque calidis regionibus familiare, vt Æthiopiæ, Ægypto, Galatiæ, Ciliciæ, ac vniuerſę minori Aſiæ. Putridis & calidis maximè locis gaudet.

Medio Vere ſerendum: imber ſuccedens ſationi multùm officit, vt habet Ruellius.

Κύμινον Græcis, & ad differentiam ſilueſtrium, κύμινον ἥμερον, id eſt, ſatiuum Cuminum vocatur: Latini Cuminum: Officinæ Cyminum: Germani Rőmiſcher Kűmel: Itali *Comino*: Hiſpani *Cominchos*: Galli *Comin*. Belgæ & Angli Comijn dicunt: Bohemi Kmijn. Præfertur reliquis Æthiopicum, quod Hippocrates Regium appellauit.

Silueſtre Cuminum primum. Silueſtria autem Cumina à Dioſcoride duo deſcribuntur: vnum θάμνιον eſſe ait, caule dodrantali, tenui, ternis quaterniſve foliolis, οἱονεὶ πεπρισμένοις, id eſt, quaſi diſſectis, Gingidij diuiſura: capitulis in cacumine quinis aut ſenis, rotundis, ac mollibus, in quibus καρπὸς ἀχυρώδης, ſiue paleaceum ſemen. Naſci ait in collibus, efficaciuſque in Lycia, Galatia Aſiæ, ac Carthagine Hiſpaniæ: verum tale Germaniæ ac Belgio parùm cognitum: rarò & in paucorum hortis reperitur.

Silueſtre Cuminum alterum. Alterum ſatiuo haud diſſimile (foliis videlicet) eſſe refert, quod à ſingulis floribus cornicula profert μετέωρα, hoc eſt, ſublimia ſiue erecta; in quibus ſemen Melanthio ſimile. Atque iſtud eſt quod Pemptadis huius ſecundæ lib. III. cap. IX. floris Regij nomine deſcriptum eſt, vt & eo loco latiùs explicatum.

Dioſcorides notatur. Ceterum Cumini ſatiui ſemen, vt Galenus, ex tertio eſt excalfacientium ordine, reſiccat vero non minùs. Dioſcorides verò & ipſum adſtringere ait, non tamen adſtrictionem habet. Attenuando ſiquidem ac digerendo tumores diſcutit, non autem adſtringendo reprimit; veluti

veluti teſtium ac ſcroti ex flatu aut aquoſo humore , quos cataplaſmatis additum citò tollit : nec modò extrinſecus auxiliatur , ſed & intrò aſſumptum flatus extinguit, tormina torſioneſque ſedat . Vtile quoque pectori & pulmonibus refrigeratis , ac crudorum humorum copia grauatis , in ſorbitione aliqua ſumptum. Demorſis à ſerpentibus ex vino propinatur : fluorem muliebrem ſiſtit : ſanguinis è naribus profluuium , cum aceto tritum & odoratum , reprimit. Quod in cibis flatulentum , Cumino addito corrigitur.

De Ammi. CAPVT. VI.

Ammi vulgare.

Ammi alterum paruum.

AMMIOS duo genera poſteritas obſeruauit : vnum latioris folij maius , quod vulgare eſt , alterum tenuifolium ac minus.

Vulgare Ammi cubitali aut proceriore altitudine aſſurgit : alas è caule rotundo ſpargit : folia è pluribus conſtant oblongis ambitu ſerratis : floſculi in vmbellis candidi. ſemen cum acrimonia quadam amaricat, oblongum , Cumino minus. *Ammi vulgare.*

Alterum herba eſt exigua , tenui ac breui cauliculo : foliis oblongis , creberrimis inciſuris tenuiſſimè diſſectis, & ſurſum verſus magis attenuatis : flores ſunt in exiguis vmbellis candiduli : ſemen minutiſſimum , acre , ac feruidum. *Ammi alterum.*

Ex Alexandria Ægypti in Italiam infertur, vbi & gignitur. fuit huius quondam in Ægypto domeſticus ac quotidianus vſus , panibus enim compinſebant, ac alimentis admiſcebant. Satum in Germania ac Belgio facilè prouenit.

Floret in Auguſto, ſemen deinde perficit.

Græci ἄμμι, Latini ſimiliter Ammi vocant: nonnulli Cuminum Æthiopicum, alij Regium cognominant : Officinæ Ammios aut Ameos gignendi caſu appellant : Germani Amey.

Prius maius dici poteſt . Hoc autem Officinæ paſſim vtuntur , in quo minimè redarguendæ , cùm enim ei omnes , quæ Ammi adſcribuntur , facultates adſint, pro legitimo haberi poteſt. 1.

Alterum minus , à nonnullis præſtantius habetur. Quod tamen non pro Ammi , ſed pro Siſone habendum , non deſunt qui ſuſpicentur. 2.

Eſt autem Siſon, Dioſcoride teſte, exiguum ſemen, in Syria natum, Apio ſimile, nigrum, feruens, oblongum. Cui deſcriptioni Ammi paruum non malè reſpondet : ſemen ſiquidem *Siſon.*

exiguum eſt, Petroſelini vulgò dicti minus ac tenuius, nigricans, ac guſtu feruens, quod ex Syria ac ex Ægypti Alexandria aduehi fertur. Siue autem idipſum pro Ammi aut pro Siſone habeatur, nihil refert: nam vtriuſque conſimiles ſunt facultates, ſic vt vnum alterius ἀντιβαλλόμενον, ſiue ſuccedaneum, abſque errore eſſe queat.

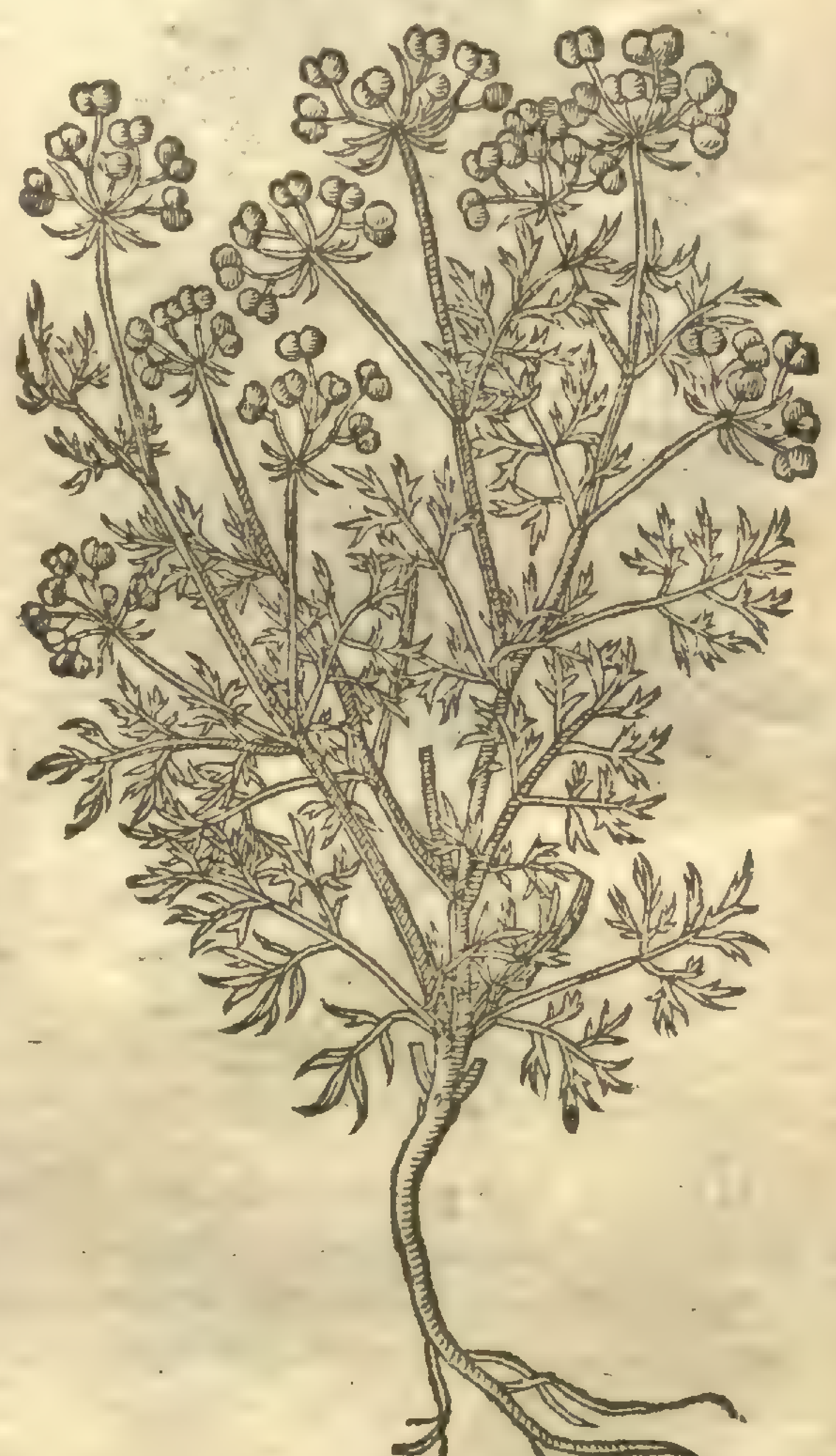
Eſt autem Ammios ſemen excalfactoriæ ac deſiccatoriæ tertij ordinis intenſæ facultatis, & partium tenuium, fa[illegible]it ad ventris tormina, vrinæ difficultates, ſerpentiumque ictus ex vino, menſes etiam prouocat. Suggillata cum melle impoſitum tollit, colorem quoque in pallentem è croceo mutare fertur, bibitum aut inunctum: & cum vua paſſa ac reſina ſuffitum, vterum purgare. Hæc eadem & Siſonis ſemen poteſt, nam & vehementer, ac tertio gradu calidum ſiccumque eſt, tenuium quoque partium, & vrinas ac menſes prouocans. Quod & contra lienis vitia, vt Dioſcorides ait, bibitur.

De Coriandro. CAP. VII.

Coriandrum.

Coriandri altera icon.

CORIANDRO tenuis, teres, cubitalis & ramoſus eſt cauliculus: folia laciniosa in partes diſſecta; latiores quidem quæ inferiora, in tenuiores verò ſuperiora: floſculi candidi in vmbellis laxis: ſemen globoſum, nudum ac inane, quod initio viret, reſiccatum ex luteo ſubalbicat: radix breuis paucis fibris cohæret.

In agris ac hortis multis ſeritur locis: ſolum amat lætum ac pingue; in macro tamen & prouenit.

Aprili aut Maio ſerendum. Sub Canis exortum floreſcit: ſemen maturum Autumno colligitur.

Græcis κόριον ἢ κορίαννον: Latinis Corion, & Coriannum ſimiliter: poſteriores Latini & Officinæ Coriandrum appellant: Germani & Belgæ Coriander: Itali *Coriandro:* Galli *Coriandre*: Hiſpani *Culantro, Ctliandro*: Bohemi Korzyandr.

Coriandri autem herba recens cum ſemine admodum graui & iniucundo odore fœtet, & non modò inſigniter refrigerat, verùm & pernicioſum eſt venenum, præſertim eius ſuccus epotus: vocem exaſperat, mentem mouet, ebrietati ſimilem inſaniam adfert, tandem

verò

verò & mortem inducit. Remedio præter alia vinum eſt meracum per ſe, vel cum Abſinthio propinatum.

Coriandri verò reſiccati ſemen, depoſito non modò fœtido odore, ſed & maligna ac deleteria qualitate, odoris haud iniucundi redditum, cum temperato calore maniteſtè reſiccat, ac nonnihil adſtrictionis obtinet.

Maceratur in aceto, deinde reſiccatur, atque ſic præparatum vſui magis idoneum. Ventriculo multum huiuſcemodi confert, præſertim à cibo, per ſe, vel cum alijs permixtum, oris ventriculi humiditatem reſiccat, ſaliuationem prohibet; ciborum concoctionem promouet. Cum vino ſumptum lumbricos educit, remorantes etiam vrinas mouet. Toſti cum aqua epotus puluis ventris fluores ſiſtit.

Mirum quod Xenocrates tradit, ſi vnum ſeminis granum femina biberit, vno die menſtrua cohiberi: biduo, ſi duo: & totidem diebus, quot grana ſumpſerit.

De Melanthio. CAP. VIII.

Melanthium.

Melanthium ſilueſtre.

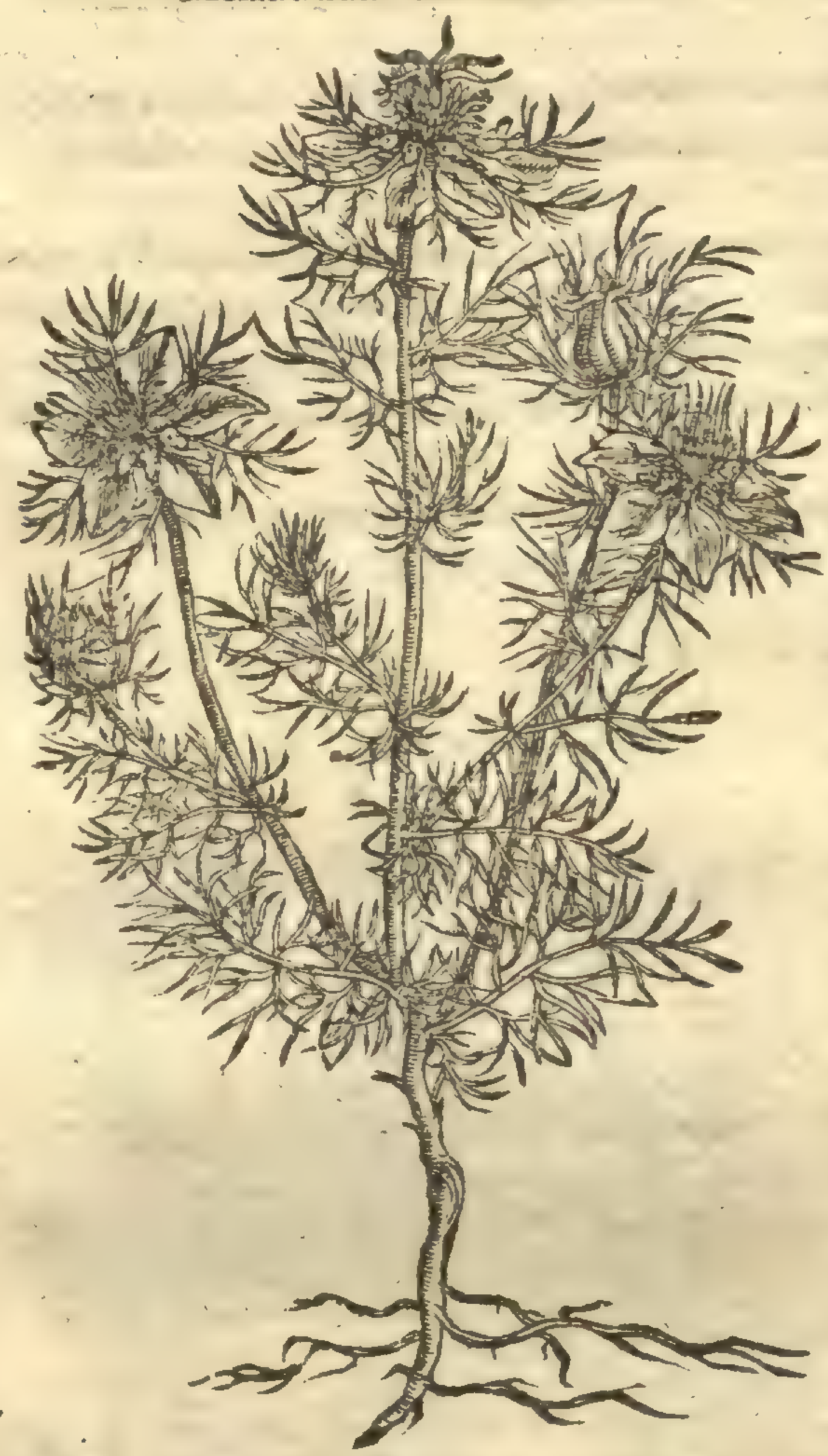
TRIPLEX Melanthium eſt: Satiuum, Silueſtre, ac tertium cognomine Damaſceno.

Satiuum Melanthium exigui inſtar fruticis aſſurgit, tenuibus cauliculis drodrantalibus, ramulis aliquot brachiatis: folia in minutulas partes diſſecta, ſuperioribus Coriandrinis ferè ſimilia: floſculi in ſummis virgis candiduli, multis ſtaminibus mediis; capitula ſuccedunt quadrangularia, intercurſantibus membranis interiùs diſtincta, prominentibus ſuperiùs exiguis veluti corniculis, in quibus ſemen acre, odoratum, anguloſum, colore nigrum, quandoque verò & ſubluteum, ſubſtantia oleoſum ac pingue. 1.

Silueſtre caulem promit ſtriatum, folia albidiora, teneriora, magiſque diſſecta, inſtar Anethi: floſculos prioris ſimiles, ſed tamen ſæpè elegantiores, ac dilutè cæruleos. hi non capitulum, ſed cornicula aliquot coniuncta, vt plurimum quinque, Aquileiæ ſimilia, poſt ſe relinquunt; in quibus ſemen nigrum exigui odòris. 2.

Damaſcenum Melanthium longioribus quàm ſuperiora cauliculis ac ramulis luxuriat, folia eius tenuiter quoque admodum diuiſa. floſculi elegantes, cærulei, quinquefolij, totidem alabaſtris prominentibus, varieque diſſectis, inſident. capitulum veluti Satiui: ſemen forma coloreque nigro aſſimile, ſed odore deſtitutum. 3.

Melanthium Damaſcenum.

Satiuum in agris ac hortis ſeritur. Silueſtria in non paucis regionibus ſponte inter ſegetes & frumenta proueniunt.

Semen Iulio ac Auguſto ad maturitatem peruenit: flores priùs apparent.

1. Melanthium Græci ſimiliter μελάνθιον vocant: In Officinis Nigella dicitur: à nonnullis Gith: ab alijs Saluſandria, & ſpuriis vocibus μήκων ἄγριος, & Papauer nigrum: Germanis Swartzkümmich: Belgis Nardus ſaet: Italis *Nigella:* Hiſpanis *Axenuz, Alipiure:* Gallis *Nielle:* Bohemis Czernyſkmyn. Satiuum iſtud cognominatur, tum quia ſeratur, tum quòd ſolum vſui ſit accommodum.

2. Silueſtria Melanthia ſpuria ſunt, ac à ſimilitudine nomen inuenerunt. Primum Germani quandoque Sant Katharinen blümen/ id eſt, Diuæ Catharinæ florem nuncupant. Placet nonnullis iſtud eſſe Cuminum ſilueſtre alterum; cum quo florem Regium ſatis conuenire, iam anteà monuimus. Et poteſt quoque iſtud non temerè pro ſilueſtri Cumino altero haberi. Veterum breuitas ſæpè in cauſſa eſt, vt certi definiri nihil queat.

3. Alterum ſilueſtre Damaſcenum Melanthium, ac Damaſcenam Nigellam appellant. Cum Iſopyro ſimilitudinem nullam habet, quæ quidem apparet; tametſi Mathiolus, cap. De Iſopyro, imaginem huius paulò aliter expreſſam, pro eo exhibeat: & quidem ſolam, nulla addita deſcriptione, vt & ſæpè aliàs.

Matthiolus notatur

Eſt autem Melanthij legitimi videlicet ac ſatiui ſemen excalfaciens & deſiccans tertio gradu, ac tenuium partium. Deſtillationes ex capite reſiccat calfactum & nodulo illigatum & aſſiduè olfactum: quo modo & torpentem odoratus ſenſum excitat & redintegrat. Aſſumptum flatus diſcutit, pituitam crudam incidit: pluribus diebus potum vrinas ac menſes prouocat, & cum vino datum ſpirandi difficultati medetur.

Tollit lentigines, lepras, vetera œdemata, duritiês, cum aceto impoſitum: capitis doloribus ſubuenit fronti impoſitum: ad recentes oculorum ſuffuſiones, cum oleo tritum & naribus inditum prodeſt; & ad dentium dolores, cum teda in aceto decoctum. Clauos circumſcarificatos excutit, cum vetere vrina admotum. In ſumma, inquit Galenus, vbi inciſione, exterſione, deſiccatione ac excalfactione eſt opus, præſtantiſſimum eſt remedium.

Phalangiorum etiam morſibus cum aqua denarij pondo hauſtum auxiliatur. Rotundos ventris lumbricos expellit, non modò aſſumptum, ſed & cum aqua vmbilico impoſitum. Suffitu ſerpentes fugantur. Tradunt, inquit Dioſcorides, largiùs potum enecare.

Pharmacopœorum error.

Exprimitur ex ſemine iſto oleum, quo imperiti Pharmacopœi plerique pro oleo Nardino non abſque graui vtuntur errore.

De Meo. CAP. IX.

MEO folia ſunt virentia, multiplicatis ſectionibus, quàm Fœniculi tenuiora, teneriora, anguſtioraque: cauliculi graciles, cubitales; in quorum faſtigijs vmbellæ, & floſculi candidi: ſemen anguloſum, Cumino maius, odoratum, & cum acrimonia amaricans: radices dodrantales in plures partes in obliquum & altum diuaricatæ, foris nigricantes, interiùs candidiores, acri ſapore linguam vellicant, odore cum ſuauitate graui.

Naſcitur pluribus Italiæ, Germaniæ, Hiſpaniæ, ac Galliæ locis, montanis quidem, ſed campeſtribus ac apricis; deſcendit verò & ad plana.

Belgio rarum, ſed tamen haud peregrinum. Laudatur Athamanticum, ac in Hiſpania natum.

Radix reſtibilis nouo Vere noua profert folia, cauliculi poſteà erumpunt cum vmbellis, Iulio flores ſeminaque perficiuntur.

Græci μεῖον vel μῆον: Latini ſimiliter Meum nominãt: Italis *Meo:* In Apulia, vt Matthiolus refert,

Meum.

refert, Imperatrix dicitur: in Hiſpaniis nonnullis locis *Siſtrà*, aliis *Pinello*: apud Germanos Bärwurtʒ: Ruellius Anethum, ait, tortuoſum & ſilueſtre in Gallia appellari. Belgij Officinæ quædam Fœniculum vocant porcinum: aliis autem Fœniculus porcinus Peucedanos eſt. Impoſuit multis Plinius, Meum ſcribens non naſci in Italia; & à Medicis, iiſque paucis, ſeri, lib. xx. cap. XXIII. hinc etenim creditum fuit Italiæ peregrinum, ac diutinè, tametſi familiare & frequens, pro quouis alio citiùs habitum, quàm pro Meo agnitum. Vnus Daucum Creticum: alius Seſeli Creticum ſiue Tordylion: quidam etiam Libanotidis ſpeciem credidit; quod tamen verum eſt Meum. *Plinij ignorantia.*

At Mei radices quidem vtiles ſunt, calidæ tertio ordine, ſiccæ verò ſecundo, & partium tenuium: proinde viſcera expurgant, renes & veſicam ab obſtructionibus liberant, vrinas prouocant, ac ſtillicidio earum medentur non modò in aqua feruefactæ, aut tritæ & potæ, ſed & pubi, præſertim puerorum, admotæ: calculos excutiunt, ventriculi flatibus, torminibus, vteri affectionibus ſuccurrunt, tum & articulorum doloribus: thoracis defluxionibus cum melle tritæ in eclegmate auxiliantur: ſanguinem per menſes etiam inſeſſu ducunt: ſed ſi pluſculum ſumantur, caput dolore afficiunt. Cum enim plus calidi quàm ſicci obtineat, crudam humiditatem & flatuoſam caliditatẽ, vt Galen. ait, ad caput referunt.

De Libanotide. CAPVT X.

INTER Libanotides vna στεφανωματικὴ ſiue Coronaria dicitur, de qua ſuprà egimus, vbi de Coronarijs herbis: reliquæ vmbelliferæ ſunt; huius tria Dioſcorides genera refert.

1. Caulem prior Libanotis vmbellifera cubitalem, quandoque bicubitalem edit, rotundum, nonnihil ſtriatum, articulis geniculatũ, & alis multis ramoſum: folia in tenuiſſimas anguſtiſſimaſque partes diſſecta, veluti Ferulæ, maiora latioraque quàm Fœniculi: vmbellas in faſtigijs amplas, ſed laxas, in quibus poſt floſculos fructus magni Corni ferè magnitudine, aut, vt Dioſcorides, σπονδύλῳ, id eſt, verticillo ſimiles, per maturitatem albicantes, qui in duas ſpontè partes finduntur; atque in his ſemen oblongum, guſtu acre, mordax, ac feruidum: radix candida, prægrandis, Thus redolet.

2. Altera κατὰ πάντα, ſiue in vniuerſum priori ſimilis, verùm ſemen eius latum veluti Spondylij, & odoratum quidem, ſed haudquaquam πυρότερον, ſiue acre ac mordax: radix huius foris nigra, intus candida.

3. Tertia ἄκαρπος, ſiue ſterilis, ſuperioribus omnino ſimilis, ſed nec caulem, nec florem, nec ſemen fert, vt Dioſcorides.

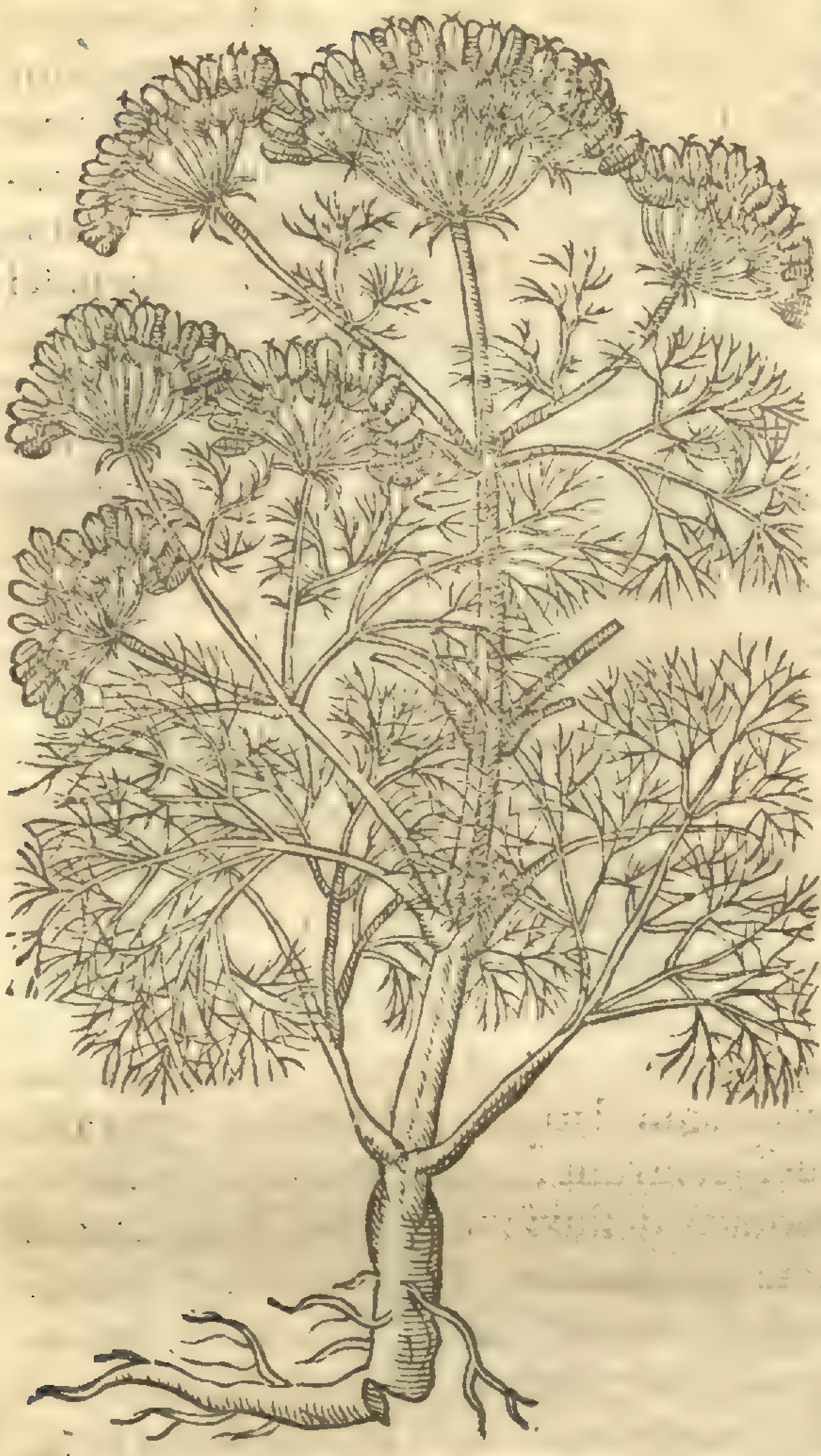
Meminit & Theophraſtus Libanotidum, ſed duarum tantùm: vnius ἀκάρπου ſiue ſterilis, alterius fœcundæ.

1. Κάρπον autem ſiue fructum fœcundæ κάχρυν vocari quoque ait, & folium hanc habere σελίνῳ ἑλείῳ, id eſt, Apio paluſtri ſimile: caulem cubitalem vel maiorẽ: fructum verò album, τραχὺν, aſperum, aut durum, & oblongum: radicem craſſam, albam, & Thus redolentem. Atque hæc eadem cum prima Dioſcoridis, niſi folium differentiam adferat. Fructus vtriuſque κάχρυς, ſiue κάγχρυς, oblongus, candicans, & durus: radices quoque aſſimiles.

2. Altera verò Theophraſti Libanotis folium habet θριδακίνης, amarum, ſed τραχύτερον, id eſt, aſperius & candidius, radice breui. Huius Dioſcorides mentionem facit, & ad auctorem Theophraſtum refert. Differens autem hæc eſt à ſterili Dioſcoridis.

Libanotidem autem naſci in ſaxoſis & aſperis Dioſcorides: in aridis ſiue ſqualidis & petroſis Theophraſtus. In calidis regionibus reperiuntur. In Germaniam aut Belgium quando-

Libanotis.

Κάχρυς.

que ſemina primæ inferuntur, quæ vbi adoleuerint, altero à ſatione, vel tertio anno vmbellas proferunt: & ſi æſtas calida feruenſque, ſemen perficiunt: veluti olim in horto generoſi viri Ioannis Brancionis Mechliniæ, obſeruare me memini.

Λιβανωτὶς Græcè, Latinè ſimiliter Libanotis dicitur. Quidam, inquit Plinius, alio nomine Roſmarinum appellant. Fructus à Dioſcoride κάγχρυς, Plinio ſimiliter Canchrys, ſed Theophraſti, Galeni, & Pauli exemplaria κάχρυς habent. Eſt verò & κάχρυς pilula quædam, quæ in Robore, Abiete, Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, poſtquam folia cecidêre, naſcitur, hieme durans, Vere aperitur; caditque cùm folia ceperint creſcere, vt Plinius lib. XVI. cap. VIII. de qua & Theophraſtus lib. III. cap. VII. hanc Gaza Amentum Latinè reddit.

Ceterùm Libanotidis folia temperatè calida ſunt. Trita herba (Dioſcorides ait) & impoſita, omnium cõmuniter hæmorrhoidum profluuia ſiſtit: ſedis inflammationes & condylomata mitigat: chœradas & abſceſſus crudos concoquit.

Siccæ radices cum melle vlcera expurgant, torminibus ventris medentur, & à ſerpentibus demorſis cum vino, vrinas & menſes ciunt, vetera œdemata impoſita diſcutiunt. Radicis & herbæ ſuccus, adiecto melle, oculorum aciem exacuit. fructus epotus idem poteſt. Auxiliatur verò & comitialibus morbis, & veteribus thoracis vitijs. Regio morbo laborantibus cum pipere & vino datur, ſudores etiam mouet cum oleo inunctum, ſuccurrit ruptis ac conuulſis. Podagris tritum cum loliacea farina & aceto imponitur, purgat vitiligines ſiue alphos addito aceto quàm acerrimo. Semine autem ad abſceſſus vtendum eius Libanotidis, quæ Cachryn non fert.

Cachrys autem vim habet vehementer excalfaciendi ac reſiccandi, & tertio quidem ordine ſatis intenſo. Smegmatis ſiue expurgantibus additur, quæ capiti aduerſus oculorum fluxiones imponuntur, ſed die tertio auferendum: Dioſcorides.

De Spondylio. CAP. XI.

SPONDYLION caule enaſcitur geniculato, veluti Fœniculi, ſæpè bicubitali vel altiore, rotundo, ſubhirſuto: folijs aſperis & nonnullis hirſutis, ex pluribus & frequentiſſimè quinque cohærentibus, per marginem & exiguis & profundis inciſuris diuiſis, Ficulnea aut Heraclij Panacis referentibus, attamen ipſis minoribus, latæ in ſummo eminent vmbellæ, in quibus floſculi candidi; ac deinde ſemen duplex, planum, latum, ac tenue: radix candida in diuerſa tendit.

Circa agrorum & pratorum margines locis humidioribus ac paluſtribus apud Germanos ac Belgas frequens occurrit.

Flores Iunio menſe vigent, ſemen Iulio ac Auguſto ad perfectionem peruenit.

Σπονδύλιον Græci: Latini ſimiliter Spondylium: in Galeni exemplari σπόνδυλον legitur: Germaniæ ac Belgij Officinæ Brancam vrſinam olim appellarunt, & pro Acantho in decoctis ad enemata temerè acceperunt: atque inde perperàm Germanis Bärenklaw: Brabantis Berenclauwe: & Gallis *Brance vrſine.* Extant autem huius inter ſpurias voces hæc eius nomina: ἀργάγη, φαλάγγιον, ἀστέριον, νίσυρις, σπονδυλὶς, χοιρόδανον, οἰνάνθη, herba Rutinalis.

Spondylij ſemen acris ac incidentis eſſe facultatis, ad aſthma, epilepſim, & Regium morbum aptum eſſe medicamentum Galenus ait, pituitam per aluum detrahere Dioſcorides refert, & iocinoris vitijs, hepaticis, ictericis, orthopnœa laborantibus, comitiali morbo obnoxijs, ac vteri ſtrangulationi prætereà mederi, ſuffitu excitare ſomnolentos, cum oleo

Spondylium.

oleo verò commodè phreniticis, lethargicis & capite dolentibus, inſtar fotus adhiberi, cum Ruta impoſitum herpetas cohibere.

Radix contra iocinoris vitia & Regium morbum ſimiliter commendatur: eadem circumraſa fiſtularum callos impoſita abrodit.

Recens floris ſuccus exulceratis & purulentis auribus conuenit. Reponitur hic inſolatus aliorum ſuccorum modò.

Poloni ac Lituani ex Spondylij folijs ac ſemine cum aqua, addito fermento, potionem coquere feruntur, quæ pauperibus ſit loco Cereuiſiæ.

Panaces Heraclium, vel potiùs Spondylium alterum.

De Panace, ac primùm de Heraclio.
CAP. XII.

PANACES, auctore Theophraſto lib. IX. multiplex eſt. Quoddam in Syria naſcitur: deinde & alia tria, Chironium, Heraclium, & Aſclepion: præter hæc verò & vnum πλατύφυλλον, Latifolium: & alterum tenuifolium, λεπτόφυλλον; ita in vniuerſum apud Theophraſtum ſex Panacis ſpecies; Dioſcorides verò tantùm tria deſcribit, Heraclium, Aſclepium, & Chironium.

Syriacum autem Panaces à Theophraſto *Panaces*
quale ſit non exprimitur: Plinius lib. XII. *Syriacum.*
cap. XXVI. folijs illud eſſe ait ampla magnitudine rotundis. Sed ſuſpicio eſt, hæc ex Heraclij Panacis deſcriptione tranſlata.

Panaces Latifolium, Centaurium eſſe magnum: & Tenuifolium, Centaurium minus non temerè exiſtimatur: teſte ſiquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum Centaurium cognominatur: vti latiùs ſcriptum Pempt. III. lib. primi cap. XI.

Heraclium Panaces folijs eſt, vt Dioſcori- *Panaces*
des, aſperis, virentibus, ad ficulnea acceden- *Heraclium*
tibus, quinquepartitò diuiſis, (magnis & amplis Theophraſtus:) caule ferulaceo, lanugine quadam incaneſcente, muſcario Anethi: flore luteo, ſemine odorato, πυρωτικῷ ſiue acri ac mordicante: radicibus ab vno capite pluribus, albis, graueolentibus, craſſi corticis, & ſubamari guſtus. Theophraſtus radice, inquit, digiti craſſitudine, bifida, aut trifida, guſtu ſubamara.

Huic autem deſcriptioni reſpondens, excepto ſolo floris colore, in Belgij hortis ſubinde reperitur, quod Heraclium Panaces vocát.

Spondylio verò iſtud adeò ſimile, vt *Spödylium*
maius, vel alterum genus eius eſſe appareat. *alterum.*
Caules etenim promit craſſos, geniculatos, ſubhirſutos, ſed altiores, ad Ferulæ altitudinem accedentes: folia ſimiliter aſpera, maiora, ex tribus ferè cohærentia, quorum ſingula quinquepartitò diuiſa, ficulnea proximè referunt: flores in vmbellis candidos, ſemen

latum, planum, ac tenue veluti Spondylij: radicem candidam, in plures mox diuiſam.

Oſtenditur iſtud, vt diximus, pro Panace Heraclio, tametſi flos non luteus, verùm candidus ſit: Lobelius tamen ſe floribus luteis iſtud vidiſſe ſcribit.

Matthiolus & tale aliquod pictura exhibet, quod in Apennini iugis, in Argentario promontorio, in maritimis Senenſibus ſponte naſcitur; in Italiæ autem hortis colitur. Lachrymam autem ex hoc colligi in Italia, affirmare nequit; nam Opopanax qui Venetijs venditur, ex Alexandria Ægypti, inquit, infertur. Quale autem Ægyptium Panaces, non conſtat. Fortaſſis Syriacum illud, cuius Theophraſtus meminit, quod ab Heraclio differens eſt.

Dioſcorides Panaces Heraclium plurimum in Bœotia & in Phocide Arcadiæ naſci refert: deinde multò inferiùs in Cyrene Libyæ ac Macedonia, atque inibi excipi ſuccum exciſa radice.

Quod verò Græcis πάνακες, Latinis ſimiliter Panaces dicitur. Et primum quidem Dioſcoridis πάνακες ἡρακλειον, Latinis Panaces Herculanum ſiue Herculeum. Nobis cùm non conſtaret, quod depictum eſt, legitimum eſſe Panaces Herculeum, maluimus id Spondylium alterum aut maius appellare, quàm temerè pro Heraclio exhibere.

Herculei autem Panacis radicum cortex exſiccatorium ſimul & excalfactorium eſt medicamentum, ſed minùs quàm ſuccus, auctore Galeno. Radix in ramenta conciſa, vt Dioſcorides, vteroque impoſita partus extrahit: ad vetera vlcera eadem efficax: nudatis oſſibus carnem ſuperinducit, ſi trita cum melle imponatur. Fructus cum Abſynthio menſes pellit, cum Ariſtolochia prodeſt contra morſus animalium venenatorum: aduerſus vteri ſtrangulationes cum vino bibitur.

De Panace Aſclepio ex Dioſcoride & Theophraſto.

C A P. XIII.

Panaces Aſclepium, vt exiſtimatur.

PANACES Aſclepion caulem à terra producit tenuem, cubitalem, geniculis articulatum: atque circa hunc folia maiora quàm Fœniculi, hirſutiora item & odorata, (folio Thapſię, ſed craſſiore, Theophraſtus) in faſtigijs vmbellas, in quibus flores auricolores, acres, ac odorati, (aliàs δυσώδεις, id eſt, graueolentes) radix, vt Theophraſtus, dodrantis longitudine, candida, craſſaque vehementer, cortice craſſo & ſalſo.

Incognitum iſtud eſt: Matthiolus iconem exhibet, ſed deſcriptionem nullam addit. Proponit & haud abſimilem, ſi non eadem eſt, Lobelius, quæ in Aduerſarijs lacteo ſucco multo turgere ſcribitur, veluti Ferulæ, ſed minùs quàm hæ, ſapore ſit acri.

Πάνακες ἀσκλήπιον, Latinis Æſculapium Panaces. Aliqui, inquit Dioſcorides, Panaces vocant ſilueſtre Origanum: cap. verò de Origano (vt ſuprà ſcripſimus) ſilueſtre Origanum vocari ait Panaces Heraclium.

At Panaces Aſclepion minùs calidum eſt Panace Heraclio, quamobrem floribus & ſemine melli mixtis ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur, Galenus: quæ & Dioſcorides, addens prætereà ex vino aduerſus ſerpentes bibi, & cum oleo illiniri.

De Peregrino quodam Panace, ac de Chironio. C A P. XIIII.

PANACES iſtud quod Peregrinum appellamus, folijs eſt amplis, ex aliis pluribus commiſſis, nonnihil hirſutis ac aſperis; quorũ ſingularia longa, lata, acuminata, Lapathi folia quodammodò ęmulantur, ſed tamẽ minora: caulis geniculatus, ferulaceus, tres aut quatuor cubitos

Panaces peregrinum.

cubitos altus, in ramulos ſuperiùs diuiſus: flores in vmbellis amplis lutei: ſemen latum, planum, & ſufflauum: longa & candida radix. Ex huius vulnerato, præſertim circa radicem, caule, ſuccus æſtiuis menſibus manat ſponte concreſcens, Opopanaci colore ſimilis, odoris quidem exigui, ſed guſtu excalfaciens.

Non modò aut in Italiæ, aut aliarum calidarum regionum hortis, vbi quandoque ſeritur, ſuccus è vulnerato caule exit, verùm & in Belgio obſeruatum eſt, æſtate feruida huiuſcemodi quoque lachrymam inciſo ſcapo effluxiſſe. Atque hic quidem ſuccus Panaces genus hanc ſtirpem eſſe euidenter oſtendit: Quod & ſemen confirmat in Panacis lachryma repertum, ex quo Petro Coudenbergo Pharmacopœo Antuerpienſi hæc primùm in Belgio enata ſtirps eſt.

Cùm autem Panacis multa exiſtant genera, quodnam ex ijs ſit conſiderandum, occurrit. Non eſſe autem Heraclium Panaces, nec ſimiliter Aſclepion, ex ſuperioribus ſatis patet. relinquitur vt vel Chironium, vel Syriacum ſit.

Chironium autem Panaces folium habet Amaraco ſimile: florem aureum, radicem tenuem, non altè deſcendentem, guſtu acrem, vt quidem Dioſcorides. Cum quo & Apuleius conuenit: Panaces Chironium habet folia, ait, Amaraco ſimilia, flores auroſos: radicem tenuem, non altam, acerrimam. *Chironium Panaces.*

Theophraſti verò deſcriptio ab horum multùm differens eſt. Chironium, inquit, folium habet ſimile Lapatho, maius ac δασύτερον, id eſt, denſius ſiue hirſutius: flores verò auricolores: radicem longam: amat loca τὰ πίονα, id eſt, pinguia.

Eadem & Plinius lib. 25. c. 4. niſi quòd radicem non longam, ſed paruã tradat, facili lapſu ex μακρὰν in μικρὰν. Tertium, ait, Panaces Chironium cognominatur ab inuentore. Folium eius Lapatho ſimile, maius tamen ac hirſutius, flos aureus, radix parua, naſcitur pinguibus locis.

Nicandri interpres verba Theophraſti de Chironio adferens, non Lapatho, ſed Amaraco ſimile tradit. Τὸ δὲ χειρώνιον, ait, ὅμοιον Ἀμαράκῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον, ἄνθος δὲ χρυσοειδὲς, ῥίζα μακρά. φιλεῖ δὲ μάλιστα χωρία ταπεινά. hoc eſt; Chironium ſimile Amaraco, maius tamen ac hirſutius: flos aurei coloris, radix longa, loca maximè amat aquoſa. Ex his cognoſcere eſt, veterum auctorum loca quędam eſſe corrupta, veluti Plinij & interpretis Nicandri: Deinde duo eſſe Chironia, vnum folio Amaraci, alterum Lapathi. *Plinij locus corruptus.*

Prius Panaces humilis ac tenuifolia ſtirps eſt. Amaracus ſiquidem (cui ſimile eſſe ſcribitur) herba eſt ramoſa, per terram ſerpens; folia habens hirſuta ac rotunda, tenuifoliæ Calaminthes æmula, valdè odorata, quæ coronis adduntur, vt Dioſcorides ſub Sampſuchi nomine ipſum deſcribens, teſtatur. Theophraſtus lib. VI. Amaracum inter vrbana coronaria reponit, quæ ξυλώδη, μικρόφυλλα, διὸ καὶ φρυγανικὰ, id eſt, lignoſa, tenuifolia, & idcircò ad ſuffruticum naturam accedunt. *Amaracus*

Alterum verò Panaces Chironium, quod folia habet Lapathi, maiora, ac hirſutiora, non temerè Helenium ſiue Enula campana eſſe videtur: Apuleio enim auctore, Panaces Chironium Helenium & Inula campana quoque appellatur. Nec refert, quòd Dioſcoridis adferens deſcriptionem, folio ipſum eſſe tradiderit Amaraci. Non animaduertiſſe enim potuit, aliter à Theophraſto quàm à Dioſcoride deſcribi; vt multa valdè oſcitanter à multis veterum & obſeruata & poſteritati commendata, atque ab ipſo quoque Apuleio, ſunt. *Helenium. Veterum negligentia.*

Cum neutro autem horum Panaces peregrinum conuenit, neque enim tenuifolio ſuffrutici Amaraco ſimile eſt, nec folium habet Lapathi maius; ſed ſi particularia ſegmenta conſiderentur, multò minora. Iam & vulneratum æſtiuis menſibus (vt ſcripſimus) lachrymam iſtud effundit, qualem à Chironio Panace profluere, à nullo veterum memoriæ proditum reperitur. Ex quibus ſanè conſtat, Peregrinum quod deſcripſimus Panaces, non eſſe Chironium, & iiſdem de cauſis Syriacum illud eſſe, vnde Opopanax colligitur, vel maximè

apparet:

apparet: nullius enim alterius, præter enumerata, apud veteres memoria extat.

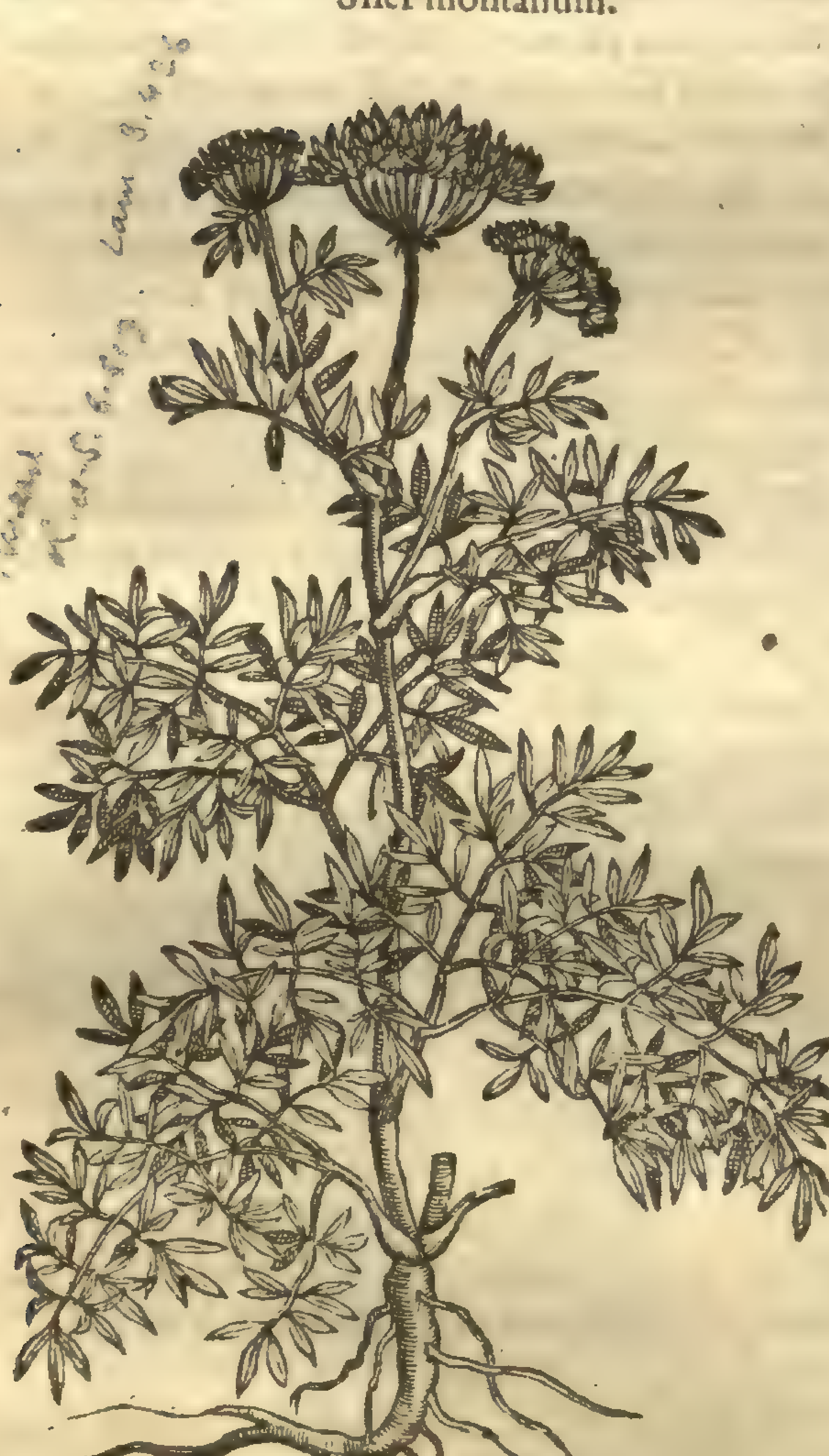
Effluere autem ex Syriaco lachrymam Plinius lib. XII. cap. XXVI. apertè ſcribit: Theophraſtus verò innuit, dum per meſſem ipſum ſecari (ſucci videlicet colligendi gratia) refert. Quòd autem ſuccus huius Peregrini Panacis in Belgio, eo qui in Officinis reperitur, minùs odore aut ſapore præſtet, regionis frigiditas in cauſſa eſt: in calidis etenim regionibus omnia odoratiora & fortiora, in frigidis verò minùs odorata, ac viribus imbecilliora gignuntur.

Opopanax. Ceterùm ſuccus, qui Græcis ὀποπάναξ, Latinis ſimiliter Opopanax, Officinis Oppopanacum vocatur, ad plurimos vſus, ait Galenus, aptiſſimus, vtpote excalfaciens, emolliens, digerens: in calfaciendo tertij ordinis, in deſiccando ſecundi.

Auxiliatur, inquit Dioſcorides, aduerſus febrium circuitus & horrores, conuulſa, rupta, lateris dolores, tuſſes, tormina, vrinæ ſtillicidium. Contra veſicę ſcabiem ex melicrato vel vino bibitur, menſes ducit, fœtus excutit, vteri flatus ac durities digerit cum melle dilutus. Eſt verò & iſchiadicis, ſi inungatur, vtilis. Acopis & capitalibus medicamentis admiſcetur. carbunculos rumpit, cum vua paſſa podagricis impoſitus prodeſt, cauis dentibus inditus dolorem tollit. Vſus quoque eius ad aciem oculorum excitandam. Cum pice mixtus emplaſtrum vtile eſt contra morſus rabidorum.

De Silere montano. CAP. XV.

Siler montanum.

Siler alterum pratenſe.

1. SILER montanum folia edit ampla, & in multas partes diſſecta, quorum ſegmenta latiora multò ſunt quàm Peucedani, atque ſemper terna ab vno pediculo cohærent, inſtar foliorum Trifolij aut Meliloti, ipſis tamen anguſtiora ac molliora, nonnihil ſi confricentur odorata: caulis tenuis, geniculatus, duorum ſubinde cubitorum, craſſior & procerior eſt quàm Anethi: vmbellæ prægrandes: floſculi candidi: ſemen verò oblongum vt Fœniculi, ſed longius & craſſius, maius etiam quàm Cumini, ſed acrius, alioqui ipſum non modò colore, ſed & ſapore quodammodò referens: radix albida, odorata, in altum deſcendit.

In Liguria haud procul Genua in aſperis montibus ſponte naſcitur, tum & alibi: in Belgij hortis ſatum prouenit, ſed raró, & non niſi vbi æſtas feruida, ſemen perficit.

Siler montanum vulgò nominant: Galli ac Flandri nomine corrupto *Sermontaine*: Officinæ nonnullæ Seſeleos. Non eſt tamen Seſeli, nec Seſelios ſpecies, vt ex ſequentibus capitibus ſatis erit manifeſtum. Sed Liguſticum eſt, quod Græcis Λιγυστικὸν à Λιγυρία ſiue Liguria nomen accepit: Galenus λιβυστικὸν nominat: nonnulli verò πανάκειαν, alij πάνακες. Reſpondet Liguſtici, quæ apud Dioſcoridem, deſcriptioni: conueniunt quoque natales, nam in Liguria plurimùm naſcitur. *Liguſticum*

Superiori & alterum ſimile reperitur genus, bicubitalis nempe altitudinis, ſed foliis amplioribus, nigrioribus, in multa ſimiliter ſegmenta, ſed anguſtiora, diuiſis, alioqui vt prioris, reſpondent muſcaria: at ſemen minus eſt, parum acre, exiguique odoris: radix foris nigricans, intus candida, in plures ſubinde diſtributa; quibuſdam in locis, veluti in hortis, fibras etiam emittens, quibus proſerpens ſeipſum multiplicat. 2.

In nonnullis pratis ac humidis locis in Gallia ſubinde gignitur. In hortis Belgij non infeliciter prouenit.

Nonnulli Seſeli nuncupant pratenſe, aut Monſpelienſe: verùm huius ſpecies non eſt. Sileris montani ſiue Liguſtici ſpurium ac ignauum genus eſt. Angli, vt Lobelius ait, huic ſimilem, folijs tantummodò minoribus, Saxifragam appellant, quam aduerſus calculos efficacem, atque eum confringere poſſe affirmant. *Saxifraga Anglicana*

Sileris autem montani ſeminis vis excalfactoria atque reſiccans ordine eſt tertio. Vrinas & menſes potu ducit: prodeſt ad inteſtinorum ex cruditate dolores: concoctionem promouet, flatus diſcutit, auxiliatur contra ventriculi inflationes ac tumores, ſerpentumque morſus.

Radix eoſdem præbet effectus, ſed minùs efficaciter, vtpote minùs calida ſiccaque.

De Leuiſtico vulgari. CAP. XVI.

Leuiſticum vulgare.

QVOD paſſim Leuiſticum, quaſi Liguſticum, vocatur, à Silere montano differens eſt. Proceri ac geniculati huius caules, interiùs inanes, plures ab vna non rarò aſſurgunt radice, in ramulos nõnullos ſubinde diuiſi. Folia lacinioſa ac veluti in plures partes diſſecta, eademque marginibus inciſa, læuia admodum ac reſplendentia, ex luteo colore, veluti & ipſi caules, virent. Flores in vmbellis lutei: ſemen oblongum, ſtriatum, geminum, ſordidi coloris: grandis, toroſa ac carnoſa reſtibilis radix, foris nigricans, intus alba. Tota ſtirps grato ac aroma redolente odore prædita eſt, ſed ſemen graueolentius.

In quamplurimis apud Germanos ac Belgas hortis reperitur: amat loca pinguia & nonnihil humentia.

Æſtate flores, Auguſto magna ex parte ſemen ad maturitatem peruenit: primo Vere germina erumpunt.

Leuiſticum paſſim appellant, quaſi Liguſticum, cuius loco iſtud olim Officinæ in vſum recepêre: Germanis **Liebſtöckel**: Gallis *Liueſche*: Brabantis **Lauetſe**: Hollandis **Lauas** dicitur. Non eſſe Liguſticum, ex ſuperiore capite ſatis patet. Fuchſius Smyrnium eſſe iudicauit. Duo autem ſunt Smyrnia: vnum à Theophraſto, alterum à Dioſcoride deſcribitur. Vtrumque cognitum eſt, cum neutro autem Leuiſticum conuenit. Nec recipienda eſt eorum ſententia, qui Hippoſelinum appellant: nam quod Dioſcoridi Hippoſelinum, Theophraſto Smyrnion dicitur. Laſerpitij aliquod genus eſſe potiùs videtur: nam vti differentes ſunt Laſerpitij ſucci, ſic & diuerſa eſſe genera, vnde hi profluant, veritati conſonum.

Deſcribitur Laſerpitium caule ferulaceo, foliis Apio ſimilibus: nec ab hac forma Leuiſticum alienum eſt. *Laſerpitiũ.*

Eſt

Eſt autem Leuiſticum & radice & folijs, tum & ſemine excalfaciens ac reſiccans ordine tertio incipiente, & tenuium admodum partium.

Radix reſiccata cum vino bibita ventriculo prodeſt, crudorum humorum concoctionem promouet, dolores ſedat, inflationes diſcutit, ſudores mouet.

Semen eadem poteſt: quod & vrinas ac menſes cit, ſecundas remorantes abigit, aduerſus vteri ſtrangulatus prodeſt: item & contra ſerpentium morſus.

Herbæ folia in balneo ſudores mouent, cutis fœditates tollunt, & menſes promouent: eadem trita & recenti vulneri impoſita ipſum citò curant.

De Seſeli Maſſilienſi. CAP. XVII.

SESELIOS genera tria ſunt Dioſcoridi; Maſſilienſe, Æthiopicum, & Peloponnenſe.

Maſſilienti caulis ſeſquicubitalis, vel altior, ferulaceus, multis articulis geniculatus, durus, rarò rectus, ſæpiùs modò in hanc, modò in illam partem reflexus: folia veluti Fœniculi, ſed ampliora, latiora, craſſiora, ac dilutiùs virentia: floſculi in muſcarijs candiduli: ſemina oblongioris formæ vt Fœniculi aut Aniſi, guſtu acria, non tamen ingrata: albida, alte deſcendens, iucundi odoris radix.

In Commonorum Prouincia, quæ à Rhodano ad Vocontios patet, vbi Maſſilia vrbs, frequens gignitur, tum & in aliis Galliæ ac Italiæ quibuſdam locis.

Gręci σέσελι μασσαλεωτικόν: Latini Seſeli Maſſilienſe quoque nominant, à natali loco cognomen accepit, à nonnullis & σφάγνος. Recentiorum quidam Fœniculum tortuoſum vocat.

Ceterùm Seſelios & radix & fructus excalfaciunt ac reſiccant ſecundo ordine, & tenuis ſunt eſſentiæ: vrinas mouent ac ſtranguriæ medentur: menſes & fetus trahunt: orthopnœam & veterem tuſſim ſanant: vteri ſuffocationibus & comitialibus proſunt.

Semen cum vino potum cruda concoquit, tormina diſcutit, epialis febribus, vt Dioſcorides, vtile. Capris ceteriſque pecudibus datur in potu, quò faciliùs ſuos fetus enitantur, auctore eodem.

De Seſeli Aethiopico. CAP. XVIII.

Seſeli Æthiopicum frutex.

Seſeli Æthiopicum herba.

AETHIOPICVM Seſeli lignoſis fruticat cauliculis, ſubnigricantibus, rarò ſubrubentibus, bicubitalibus. alas profert cubitales, folia oblonga, læuia, mediocriter lata, dilutè

& ex

& ex albido virentia, longiora quàm Hederæ, ad Periclymeni Germanici accedentia: vmbellæ luteos edunt floſculos: ſemina verò maiora quàm Fœniculi : radix longa eſt, & reſtibilis; veluti & ipſa ſtirps.

Reperitur & in ſaxoſis, & in maritimis haud procul Maſſilia, tum & aliis Narbonenſis Galliæ locis.

Iulio ac Auguſto cum floribus ac ſeminibus in vigore eſt.

Αἰθιοπικὸν σέσελι Græci: Latini Æthiopicum Seſeli ſimiliter appellant: Ægyptij κύνος φρί-κη, id eſt, canis horror.

Eſt verò præter iſtud & aliud ad hoc Seſelios genus, vt exiſtimatur, referendum, quod Herbaceum non abs re cognominatur. Caulis huius quandoque bicubitalis, ſed haudquaquam lignoſus, nec hiemem ſuſtinens: folia ampla ſunt ex pluribus cohærentia veluti Paluſtris Apij, quorum ſingularia lata, ambitu ſerrata: floſculi in vmbellis candidi: ſemen membranoſum ac paleaceum, latum, oblongum, candicans, odore & ſapore ſeminis Angelicæ. radix foris nigricans, intus albida eſt, odoreque commendabilis. *Seſeli herbaceum.*

Depinxêre iſtud pro legitimo Æthiopico Fuchſius, Tragus, & quandoque Matthiolus: at verum ac legitimum Æthiopicum ; fruticans ſolummodò eſt. Herbaceum ad Theophraſti Libanotidem citiùs referendum, quod folia ait habere σελίνῳ ἑλείῳ, id eſt, paluſtri Apio maiora; caulem ad magnitudinem cubiti: fructum candidum, τραχὺν ſiue aſperum, & oblongum, quale herbacei Seſelios ſemen. *Libanotis Theophraſti.*

Æthiopicum porrò Seſeli iiſdem, quibus Maſſilienſe, viribus præditum exiſtimatur.

De Seſeli Peloponnenſi ex Dioſcoride. CAP. XIX.

Seſeli Peloponnenſe vt putatur.

SESELI Peloponnenſe folia habet Cicutæ ſimilia, latiora, & παχύτερα, id eſt, craſſiora ſiue pinguiora, (aliàs τραχύτερα, hoc eſt, aſperiora.) caulem, quàm Maſſaleoticum, maiorem, ferulaceum ; in faſtigio muſcarium latum ; in quo ſemen odoratum, latius & carnoſius (videlicet quàm aliorum.)

Naſcitur in aſperis, riguis, ac collibus: gignitur & in Ida.

Vim eamdem, quam reliqua, obtinet. Pro huiuſcemodi autem Seſeli nonnulli ſtirpem exhibent à C. Cluſio in Obſeruationibus Hiſpanienſibus deſcriptam.

Ferulacea autem hæc eſt, caule cubito altiore, quandoque bicubitali, digiti craſſitudine, nodoſo, intus cauo ac fungoſo : foliis magnis, amplis, variè diſſectis, ſubhirſutis : vmbellis grandibus, latis : flore luteo : ſemine lato oblongo, plano : radice craſſa, longa, exteriùs nigricante, interiùs albida, lacteo ſucco turgente, qui guſtu amarus ac acris nauſeam excitet, & non rarò vomitionem. Quæ ſi ita ſeſe habeant (vt C. Cluſio credimus) veriſimile non eſt, Seſeli ſtirpem hanc eſſe Peloponnenſe. Neque enim vllius Seſelios radix ſucco acri & amaricante prædita, ſed omnium odore commendabilis & vires ſimiles.

Proponitur verò & alia quædam à Matthiolo Ferulacea ſtirps; verùm nec hæc legitimum eſt Peloponnenſe Seſeli, nam fœdo odore, ac Cicutæ ſimili moleſta eſt : omne verò Seſeli vel ſemine, vel radice, vel vtriſque odoratum. quamobrem nec abs re & illa ex Seſelium claſſe ac numero reiicitur. Et Seſeli Peloponnenſe inter incognita habetur.

De Seſeli Cretico ſiue Tordylio. CAP. XX.

TORDYLIVM humilis herba eſt, tenui cauliculo, dodrantali aut altiore: foliis diſſectis, ambitu crenatis: floribus in vmbellis albidis: ſemine lato, rotundo, duplici, ambitu vel-

Seſeli Creticum.

tu veluti limbum habente, clypeoli ſpeciem referente, aut, vt Dioſcorides, ἀσπιδίσκοις, id eſt, exiguis ſcutis ſimili, odorato, ac nonnihil acri. radix tenuis.

In Narbonenſi Gallia ſecus vias ac inter ſegetes ſponte gignitur. Dioſcorides iuxta Ciliciam in Amano monte naſci refert.

Iulio ac Auguſto in hortis Belgij ſubinde ſemen ad maturitatem peruenit.

Græci τορδύλιον, & σέσελι κρητικὸν: Paulus Ægineta γορδύλιον ſcribit: Latini Tordylion, & Seſeli Creticum ſimiliter appellant: Officinis incognitum eſt.

Calidum eſt, inquit Paulus Ægineta, Gordylij ſemen. Ad vrinam & menſes prouocandos vtile habetur. Succus herbæ, ſeminiſque σὺν γλυκεῖ, id eſt, cum vino paſſo, decem diebus trium obolorum pondere ſumptus, nephriticos ſanat.

Radix cum melle in delinctu ad promouendas pectoris excreationes efficax: auctor Dioſcorides.

De Saxifragis. CAP. XXI.

SAXIFRAGIÆ duæ ſunt: Maior vna, altera Minor.

1. Maior amplitudine foliorum cauliumque altitudine minorem ſuperat. folia variè ſciſſa, Paſtinacæ ſiue Elaphoboſci, aut Siſari aliquatenus æmulantur, ſed nigriora, aſperiora, minora, ambitu verò etiam ſerrata: caulis bicubitalis, anguloſus, ſtriatus. candicantes exiguis floſculis vmbellæ: ſemen quale Apij hortenſis, acre, feruentiſque guſtus: radix oblonga, teres, candida, ſapore acris, & ſaliuam commanducata ciens.

2. Minor primis ac radicibus proximis foliis priorem refert, ſunt tamen multò teneriora ac minora, circa cauliculos verò tenuiſſima, nec prioribus ſimilia: floſculi ac ſemina veluti Maioris: radiculæ tenuiores quoque ac minores, ſed non minùs acres.

Germaniæ ac Belgio vtraque ſatis familiaris, ſed minor frequentior. Lætum & pingue requirunt ſolum, ſed tamen incultum, veluti agrorum margines, & alia ſimilia, quæ aratro non proſcinduntur.

Iulio ac Auguſto flores ac ſemina perficiunt.

Vtramque recentior ætas Saxifragam aut Saxifragiam appellat: quidam Petræſindulam: alij Bibenellam aut Bipennulam: Baptiſta Sardus, deinde & Leonhartus Fuchſius Pimpinellam. Quam ob rem à nonnullis Pimpinella Saxifraga nominatur. Eſt etenim & alia Pimpinella cognomine Sanguiſorba. Extat tamen & vetus verſiculus qui Pimpinellam à Saxifraga differre oſtendit, qui talis eſt:

Pimpinella pilos, Saxifraga non habet vllos.

Eſt ſiquidem Sanguiſorba, quam Pimpinellam vocat, nonnihil hirſuta; Saxifraga verò hæc nequaquam: foliorum autem primorum Saxifragæ minoris & Pimpinellæ Sanguiſorbæ quædam ſimilitudo.

Maiorem Germani Bibernell: Brabanti Beuenaert: Bohemi Bedrnijk: Latinè Saxifragam magnam ſiue maiorem vocant.

Minorem Saxifragam hircinam quidam, alij Pimpinellam Saxifragam minorem: Brabanti Beuernelle. Qui autem Saxifragam hanc, Pyrethrum eſſe exiſtimant, non parum à vero recedunt. Legitimum Pyrethrum Pemptadis tertiæ lib. primo deſcriptum eſt.

Quòd ſi autem ad aliquam Dioſcoridis referenda videatur, cum nullo citiùs quàm cum Bunio conuenire poterit. Caulis ſiquidem anguloſus eſt, & maioris, digitalis fere craſſitudinis: folia inferiora Apio comparari poſſunt; ſuperiora, præſertim minoris, longè tenuiora: flores in vmbellis Anethi ſimilibus: ſemen odoratum, minùs quàm Hyoſcyami, acre ac excalfaciens: quale Bunion eſſe, Dioſcorides verbis iſtis oſtendit:

Saxifraga magna.

Saxifraga parua.

Βούνιον καυλὸν ἀνίησι τετράγωνον, εὐμήκη πάχος δακτυλιαῖον, φύλλα δὲ πρὸς τῇ ῥίζῃ ὅμοια σελίνῳ, λεπτότερα δὲ πολλῷ πρὸς τῷ ἄκρῳ· ἄνθος ἀνήθου, σπέρμα εὐῶδες, ὑοσκυάμου μικρότερον: Quæ Latinè ſic reddi poſſunt: Bunium caulem edit quadrangularem, prolixum, digiti craſſitudine: folia radici proxima Apio ſimilia, tenuiora verò multò, quæ ſurſum: flos Anethi: ſemen odoratum, Hyoſcyami minus. Habent exemplaria quædam aliter, verùm nos emendatiora amplectimur.

Facultate autem Saxifragiæ ſemen ac radix vehementer & tertio ordine excalfaciens ac reſiccans, & partium vnà tenuium.

Vtraque vrinas mouent, ſtranguriæ ac iſchuriæ medentur: calculos cohærentes diſſoluunt ac expellunt, (vnde Saxifragiæ nomen acceperunt) præſertim ſi in balneo horum puluis aut decoctum propinetur. Mouent eadem menſes, ac ſecundas pellunt: iocinoris lieniſq; obſtructiones aperiunt, ventriculi cruditates emendant, tormina colique dolores ſedant, flatus diſcutiunt. Aduerſantur etiam venenis; & contra ſerpentum morſus ex vino vtiliter dantur. Exiſtimantur quoque aduerſus morbos peſtilentes prodeſſe.

Radix commanducata dentium dolores ſedat, & multam ex ore pituitam elicit.

Aqua ex Saxifragia per organa vitrea deſtillata, oculorum caliginem diſcutere fertur, & ſuccus lentigines ac faciei maculas delere.

De Saxifraga alba. Cap. XXII.

NON eſt hæc vmbellifera, ſed nomen illi cum Saxifraga commune, in ſocietatem eius pertraxit.

Promit autem iſta folia aliquot in hirſutis & mediocriter longis pediculis rotunda, per margines crenata, Hederæ terreſtris molliora & albidiora, inter quæ cauliculi attolluntur teretes, tenelli, dodrante altiores, lanuginoſi, in faſtigiis quorum floſculi quinque folij inalbicant: radix multas demittit fibras, cui ſuperiùs veluti granula inſident, ſeminis Coriandri magnitudine, aut paulò maiora, guſtu amaricantia, colore partim purpureo rubentia, partim albida. Hæc ſemina huius Saxifragæ vulgò habentur.

Locis herboſis incultis, in montibus, collibus, in Germania, tum & in Bohemia multis locis gignitur: & nonnullis quidem locis altior & maioribus foliis: aliis, & frequentiùs, minor.

Saxifraga alba.

Saxifraga aurea.

Maio menſe cum floribus reperitur, paulò pôſt folia caulesque inareſcunt, relictis circa radicem granis, quæ tempeſtiuè colligenda, alioqui & euanida futura.

Saxifragam recentiores appellant. albam cognominant, ad differentiam eius, quæ cap. ſuperiore deſcripta eſt. Germanis Weiſſe Steinbrech: Brabantis Witte Steenbreeck: Gallis *Saxifrage blanche.*

Saxifraga aurea. Huic autem foliis aliquatenus ſimilis alia quædam Saxifraga dicta reperitur, quæ Aureæ cognomen accepit. folia ſiquidem ei quoque ſunt rotundiuſcula, & ambitu ſerrata: cauliculi autem omnino breues, palmi altitudine, in quorum ramoſis cacuminibus floſculi exigui auri luteo colore reſplendent. ſuccedunt exigua rotunda vaſcula, in quibus rubens puſillumque ſemen.

Reperitur in quibuſdam paluſtribus ac riguis Brabantiæ ac Flandriæ locis, ſolo arenoſo ac ſterili.

Maio ac Aprili cum flore ac ſemine viget.

Sed ad Saxifragam albam reuertamur. Grana huius quæ circa radicem reperiuntur, tum & folia ac radices, calida ac ſicca ſunt, vtriuſque qualitatis ordine ſecundo. Feruntur autem hæc veſicæ ac renum vitiis ac doloribus mederi, calculos diſſoluere, vrinas prouocare, ſtillicidioque auxiliari.

De Peucedano. CAP. XXIII.

PEVCEDANO caules tenues, geniculati, ſubinde cubitales; folia multò quàm Fœniculi ampliora, quorum ſingula ſegmenta, lenta, oblonga, tenuia, Pini foliis ſimilia apparent: floſculi exigui in vmbellis luteoli: ſemen oblongum, tenue, non carnoſum. radix supernè comoſa, mediocris craſſitudinis, foris nigricans, interiùs albidior, ſucci plena, alte & ad duos quandoque cubitos deſcendit. Hæc flauum, graueolentem ὀπὸν ſiue liquorem vulnerata emittit, qui mox concreſcens citò reſiccatur; colore ſulphur referens.

In colligendo (inquit Dioſcorides) capitis dolores & vertigines ſentiuntur, niſi nares priùs & caput roſaceo oleo perungantur. Radix exempto liquore deinceps inutilis.

Peucedanum.

inutilis. Colligitur prætereà ex caulibus, veluti è radice Mandragoræ, χύλος, id eſt, ſuccus; ſed minùs efficax ipſo ὀπῷ ſiue liquore, hic ſuccus eſt; citiuſque difflatis viribus ignauus redditur. Inuenitur verò & quandoque concreta Lacryma thuri ſimilis, caulibus radicibuſque adhærens: Dioſcorides auctor.

In montanis gignitur, non rarò in apricis & pinguibus: in Italia, Narbonenſi Gallia, Germania, tum & in aliis regionibus reperitur. Et ſubinde quidem nonnullis locis foliis denſioribus, vmbellaque anguſtiore: alibi foliis rarioribus, & ſingulis eorum ſegmentis longioribus ac anguſtioribus, vmbella verò laxiore & latiore.

Ὀπὸς ſiue Liquor Dioſcoridi præfertur è Sardonia ac Samothrace, odoris grauis, ruffus, feruenſque guſtu.

In Germania ac Belgij hortis Iulio Peucedanos floret: Auguſto ac Septembri ſemen maturum legitur. radix hieme reſtans, Vere noua folia cauleſque promit.

Græcis πευκέδανος; Latinis ſimiliter Peucedanos; tum & Pinaſtellum: Officinæ pleræque, tum & vulgò Fœniculum porcinum appellant: à nonnullis Stataria, ἄγειον, & ἀγειόφυλλον, vt inter notha; à prophetis ἀγαθὸς δαίμων, id eſt, bonus Genius: Germanis Haarſtrang/ Schwebelwurtzel/ Sewfenchel: Brabantis Verckens Venckel: Italis & Gallis *Peucedano*: Hiſpanis *Herbatum*: Anglis Horeſtrange. à πεύκῃ quæ Latinis Pinus, Peucedano & Pineſtello nomen acceſſit.

Liquor autem Peucedani ſiue ὀπὸς excalfaciens ac reſiccans ordine eſt tertio. Radix minùs quàm liquor excalfacit, ſed valdè reſiccat: excalfaciens quidem ordine ſecundo completo, deſiccans verò tertio incipiente, vt Galenus ſcriptum reliquit.

Prodeſt verò ὀπὸς ſiue liquor ex aceto & oleo roſaceo inunctus lethargicis, phreneticis, vertiginoſis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, paralyticis, conuulſis, atque in vniuerſum omnibus neruorum affectionibus cum aceto & oleo, vt Dioſcorides ſcribit. Idem olfactu ſtrangulatione vteri laborantes, & ſopore occupatos, reuocat: ſuffitu ſerpentes fugat: aurium doloribus cum aceto inſtillatus prodeſt: cauitati eroſorum dentium impoſitus dolores eorumdem mitigat. In ore ſumptus aduerſus tuſſim, difficultatem reſpirandi, tormina & inflationes auxiliatur: ex craſſitudine, addit Galenus, & viſcoſitate humorum nata. Aluum leniter mouet: lienem minuit, nempe incidendo, digerendo, & craſſos humores extenuando. Difficiles partus adiuuat, vterum aperit. Ad veſicæ & renum dolores bibitus facit.

Radix ad eadem vtilis, ſed inefficacior: farina eius ſordida vlcera purgat, carnem generat (Galenus addit:) & vetera cicatrice obducit: ſquamas oſſium celerrimè detrahit. Ceratis malagmatiſque calfacientibus admiſcetur. Eligenda autem eſt recens radix, non carioſa, ſolida, odoris plena, vt auctor Dioſcorides.

De Angelica. CAP. XXIIII.

ANGELICARVM vna maior eſt, quam Hortenſem & Satiuam nominat: altera minor, Silueſtris dicta.

Satiua procero caule, eoque læui, geniculato, atque interiùs inani aſſurgit, qui quandoque brachij craſſitudinem, & humanæ ſtaturæ excedit altitudinem. Folia ampliſſima, alis multis, partibuſque compluribus, latis ambituque inciſis luxuriant. Vmbellæ latæ ſunt: floſculi albicantes: ſemina ſufflaua, lata, plana, membranoſa. prægrandis eſt radix & craſſa; foris minùs, interiùs candidior, odore grato aroma redolens; ex qua liquor oleo-

Angelica maior.

Angelica ſilueſtris.

Archangelica.

ſus, pinguis, ſubluteus fluit, odoris aſſimilis, quem & ipſa folia ac caules referunt.

Silueſtris ſatiuam æmulatur, ſed tamen omnibus partibus ſuis minor: caules breuiores ac tenuiores ſunt: folia tametſi ampla, minora tamen ac nigriora: radix tenuior & minus oleoſa aut odorata.

Satiua in Belgij quidem hortis, ſed alibi ſpontanea eſt, vt in Noruegia, & Iſlandia dicta Septemtrionis inſula, prægrandi vbi naſcitur altitudine, & ab indigenis, caulis detracto editur cortice, vt ab ipſis accepimus, quos in Iſlandia peregrinantes, hiſce veſci alterius cibi quandoque coëgit inopia. ferunt autem ſapidum eſſe & palato eſurienti gratum. Gignitur verò & in nonnullis Germaniæ, ac potiſſimùm in Bohemiæ montibus.

Silueſtris ſiue minor Angelica, paſſim in vtraque Germania locis reperitur humidioribus, præſertim in ſiluis ac ſiluoſis.

Vtriuſque radix poſt ſeminis maturitatem marceſcit; quod altero aut rarò tertio, ex quo ſata eſt anno, accidit. Legenda radix priuſquam caulis erumpat: fungoſa alioqui & inefficax.

Recentior ætas Angelicam appellat: & maiorem quidem ſatiuam, quòd quandoque in hortis ſeratur: natura ſua tamen & ipſa

ipſa ſiluestris eſt. Minor verò paſſim ſiluestris dicitur ac habetur: Germanis Angelick Bruſtwurtz / vel Des heyligen Geiſts wurtzel / id eſt, ſancti Spiritus radix, teſte Leonharto Fuchſio: Belgis Angelica: Gallis ſimiliter *Angelic.*

Σιλφίου ſiue Laſerpitij ſpecies eſſe apparet (ſi non ipſum genuinum ac legitimum Laſerpitium.) Nam ſi cum iis conferatur, quæ à Theophraſto prolixè ſatis de Silphio ſiue Laſerpitio lib. VI. De Hiſtoria ſtirpium ſcribuntur, reſpondere comperietur. Radix craſſa, ſuperiùs veluti in caput extuberat: caulis quantus Ferulæ, cibo; vt ſcripſimus, idoneus; qui poſt ſeminis maturitatem perit: folium Apij diuiſura, ſed longè maius: ſemen vento facilè abripitur, latum ac foliaceum; vnde aliæ ſtirpes rurſus progignuntur: amat ſiluestria loca. Quale omnino Silphium à Theophraſto eſſe traditur, vt XXVI. ſubſequente capite latiùs oſtenditur. Iam & memini olim me ab excellentiſſimo ac clariſſimo viro Iacobo Antonio Cortuſo Laſer accipere, odore ac colore ſucco è radicibus Angelicæ inciſis profluenti ſimile: quod Angelicam Silphium eſſe quoque adſtruit.

Siluestris verò Angelica an illa ſit quæ à Theophraſto *μαγύδαρις*, Latini Magudaris, altera videlicet Laſerpitij ſpecies, expendendum ac conſiderandum relinquimus. 2.

Matthiolus & Geſnerus aquaticæ etiam cuiuſdam Angelicæ meminêre, ſed quandoque eam non deſcripſêre, ſuſpicandum videtur, eam hanc eſſe, quæ Archangelica apud nos dicitur. *Archangelica.* Eſt hæc & foliorum amplitudine, ſatiua haud inferior, ſed tamen ſingularium frequentia numeroſior: in plurima enim folia, huius diducuntur. caulis craſſus, quandoque vnà cum foliorum pediculis rubens, geniculatus quoque, valdè ramoſus, è ſingulis ſiquidem articulis tres aut quatuor alas promit; multis idcircò vndequaque vmbellis cingitur, quarum flores candicant: ſemen latum, longius & craſſius quàm Angelicæ: alta radix & albida, exigui odoris; maioris tamen, quàm folia vel caulis, quæ nullius aut admodum obſcuri.

At Angelicæ, & quidem maioris radix, cuius eſt vſus, excalfaciens ac reſiccans eſt ordine ſecundo intenſo, aut tertio incipiente. Proinde aperit, extenuat, digerit, & ſudores mouet, venenis reſiſtit, peſtilentes morbos curat, ſi tempeſtiuè exhibeatur. Datur autem pulueris eius drachma cum vino tenui; aut ſi febris vehementior, cum Cardui benedicti aut Tormentillæ ſtillatitia aqua & exiguo aceti, & per ſe quidem, aut addita Theriace ex viperis. à contagio deinde horum & præſeruat, in ore detenta, aut commanſa ſolùm. Lentos crudoſque humores eadem ad concoctionem perducit; craſſorum, quæ pulmonibus thoracique inhærent, expurgationem facilem procurat: hepar & lienem aperit, virginum remorantes menſes euocat, ſecundas expellit. aduerſus rigores febrium huius decoctum ex vino prodeſt. Valere etiam contra faſcinationes radicem adfirmant, ſiquis eam ſecum geſtarit, vt Fuchſius ait.

De Aſtrantia ſiue Imperatoria.

CAP. XXV.

ASTRANTIÆ magna & lata ſunt folia, margine ſerrata, vt plurimùm quæ radicibus proxima, præcipuè trifolia; non rarò verò & numeroſiora. cauliculi cubitales, tenues, & geniculati inferiùs rubent. muſcaria exiguis floſculis candicant. ſemen latum, planum, tenue, Anethi inſtar. obliquè ſerpunt radices, acres, odoratæ, & ſucco oleoſo plenæ, foris è punico colore ſubnigricantes, interiùs ſufflauæ, facili quæ fecunditate ſtirpem multiplicant.

In nonnullis Italiæ montoſis gignitur: tum & apud Germanos, quibus tamen ſæpenumerò, veluti & Belgis, hortenſis eſt.

Iunio floſculi apparent: ſemen ſuccedit. hiemis patiens radix, multo tempore viuit, ſerpendo progrediens.

Non modò Aſtrantiam, ſed & Imperatoriam recentiorum nonnulli hanc vocant: nonnulli verò Oſtrutium, quaſi Struthion: differt autem multùm à Struthio ſiue Lanaria herba. Alij Aſteriton ſiue Oſteritium legere malunt: qui voces has à Laſerpitio deprauatas volunt, & Aſterantiam Laſerpitium, vel eius ſpeciem eſſe. Laſerpitium autem caule deſcribitur ferulaceo, id eſt, magno atque procero: huius autem, vt ſcripſimus, tenuis ac breuis eſt cauliculus, qui ſolus à Laſerpitio differentem eſſe, ſatis oſtendit. Germanis eſt Meiſterwurtz: Brabantis Meeſterwortele.

Huius ſiluestris ſpecies eſt, quam vulgò Brabanti Geraert / id eſt, Gerardi herbam appellant. *Herba Gerardi.* foliis ſiquidem, floribus in muſcariis candidis, latè ſerpentibus radicibus, priorem refert, omnibus tamen minoribus. graueolens herba eſt, & hortis moleſta.

Feruentis admodum facultatis Aſtrantiæ radix, excalfaciens ordine tertio, nec minùs reſiccans.

Aſtrantia.

Herba Gerardi.

ſiccans. tenuium ſimiliter partium eſt: incidit, attenuat, digerit, ſudores ac vrinas mouet: craſſos frigidoſque humores concoquit: flatus inteſtinorum ac ventriculi, tum & vteri diſcutit: colicis ac nephriticis prodeſt: vrinas menſeſque prouocat, aduerſus vteri ſtrangulationes confert, ſecundas etiam pellit. Puluis drachmæ pondo aliquotiens datus hydropicis benè facit; conuulſis item ac epilepticis: à quartana ante acceſſionem cum vino exhibitus liberat, venenis reſiſtit, peſtilentibus morbis ſubuenit. In vino auſtero decocta radix dentium dolores mitigat: commanſa ſaliuam cit, atque inter apophlegmatiſmos non poſtremo eſt loco, qui cerebrum per ſputum à pituitoſis liberant humoribus, & apoplecticis, veternoſis, aliiſque huiuſcemodi morbis laborantibus vtiliter adhibentur.

De Laſerpitio & Magudari ex Theophraſto & alijs.

Cap. XXVI.

LASERPITIO folia exeunt Apio ſimilia: caulis quantus Ferulæ, craſſitudine proximus, ac ſimiliter annuus, hominum cibo modis omnibus idoneus, aſſus etiam ſiue elixus, qui poſteaquam ſemen maturum, intercidit: ſemen latum, φυλλῶδες ſiue foliaceum, quod & φύλλον ſiue folium vocatur. radix multa craſſaque, ſupernè extuberans nigro cortice contegitur. Colligitur ex caule, tum & ex radice ὄπος ſiue liquor, qui Laſer vocatur; quod & Dioſcorides affirmat.

In Cyrenaica regione, quæ Libyæ ſiue Africæ prouincia eſt, gignitur: proinde rectè Catullus:

Laſerpiciferis iacet Cyrenis.

Priùs autem quàm Cyrenenſes vrbem habitarent, illic Laſerpitium natum. Peculiare huius fertur culta fugere loca. Naſci verò & in Syria, Armenia, ac Media, quæ Aſiæ ſubſunt, à Dioſcoride refertur.

Vere ineunte folium exit: deinde caulis editur: ſemen, cùm Auſter poſt Caniculam flauerit, diſcutitur. vnde Laſerpitium prouenit.

Quadraginta diebus (æſtatis) ſuccus capitur. Eodem anno radix & caulis perficiuntur. Σίλφιον Græcis, Laſerpitium Latinis dicitur. Folium Theophraſtus Maſpeton vocari ſentit:

tit : Dioſcorides verò caulem μάσπετον dici refert: pôſt tamen, Nonnulli caulem Silphion, ait, nominant: radicem μαγύδαριν: folia verò Maſpeta.

Liquor Græcis ὀπὸς, Latinis Laſer, Arabibus *Aſſa* appellatur. & qui è caulibus, καυλίας; *Laſer.* è radicibus verò ῥιζίας: Gaza hunc Radicarium, illum Scaparium vocat. Præfertur à Dioſcoride Cyrenaicum Laſer, & quidem ſubrubens, tranſparens, Myrrhę æmulum, intenſi odòris, non terrenum, ſuaue guſtu, quod dilutum facilè albeſcat. Medicum & Syriacum Laſer viribus minùs valent, & magis viroſum reddunt odorem. Exiſtimatur autem Syriacum aut Medicum Laſer eſſe, quod Officinæ noſtra ætate Aſſam fœtidam appellant. *Aſſa fœtida.*

Fertur verò (Dioſcorides ſcribit) & altera μαγύδαρις in Libya naſci. radix Laſerpitio ſimilis nimis craſſa, acris, laxior, ὀπὸν ſiue Laſer non habens. De eadem & Theophraſtus, quam tamen non in Libya, ſed in Syria gigni refert. Quod Magydarim, inquit, vocant, ἕτερόν ἐστι τοῦ σιλφίου, id eſt, alterum eſt à Silphio, tenerius enim, minùs acre, & Laſer non habet. Gignitur in Syria, non in Cyrene: fertur in Parnaſo monte multum eſſe. Nonnulli id quoque Silphion vocant. *Magydaris*

Ceterùm Silphij liquor, Galenus ait, calidiſſimus eſt: verùm enimuerò & folia, & caulis & radix ſat ſtrenue excalfaciunt: ſed omnia flatulentæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde coctu difficilia: foris tamen corpori impoſita efficaciora, & omnium potiſſimùm ὀπὸς ſiue liquor, admodum trahentem facultatem poſſidens. Attamen & excreſcentias amoliendi & liquandi vim quamdam propter propoſitam temperiem obtinet.

Efficaciſſimum Laſer, Dioſcoride auctore, deinde folia, poſteà caulis. addit verò & multas alias particulares facultates, quas conſultò prætermittimus, Galeni compendio contenti. Theophraſtus foliis pecus pingueſcere vehementer, & carnes earum mirabilem in modum ſuaues reddi, ait. Purgari verò & hoc pecus quidam affirmant, ſed contrarium, quòd videlicet minimè purgentur, alij iudicant. Mandi radices ex aceto recenter exciſas, ex aliorum relatu Theophraſtus quoque adfert.

De Ferula & Ferulagine. CAP. XXVII.

Ferula.

Ferulago.

VNIVS Ferulæ Dioſcorides meminit, ex qua Sagapenum colligitur: Chalbanum verò & Ammoniacum Ferulæ quoque ὀποὺς ſiue liquores eſſe refert. Verùm an iſtæ cum priore

priore differant, nec ne, non exponit. Fieri autem poteſt, vt ex vnius generis Ferula differentes ſucci colligantur, pro regionum videlicet, vbi naſcuntur, varietate. Veluti enim Laſer Cyrenis natum diuerſum eſt à liquore, qui in Media & Syria prouenit: ita Ferulam in Media Sagapenem, iuxta Syrenen Ammoniacum, in Syria Chalbanum proferre poſſe apparet. Theophraſtus Ferulaceum genus in plures ſpecies diuidi ait, & vnam grandem, Ferulam nominat: alteram minorem, Ferulaginem.

Ferula. Ferula autem caulem promit quatuor aut quinûm cubitorum, geniculatum, craſſum, & ſub finem æſtatis durum, ac lignoſum, vnicum, ſed circa cacumen ramoſum: ex quo ſi prima germinatione futurorum foliorum ac vmbellarum rudimentum eximatur, oui coctum luteum magnitudine referet; quod Corculum Ferulæ nonnulli appellant. folia grandia ſunt, mollia, & multifida, in capillamenti modum attenuata, multò quàm Fœniculi maiora, alterno ordine diſpoſita. vmbellæ cùm in faſtigio, tum in alis latæ: floſculi in his lutei: & deinde ſemina plana, lata, foliacea. radix magna, recta, altè deſcendit.

Ferulago. Ferulago minor & humilior quàm Ferula, alioqui ſimilis: caulis quoque vnicus, & folia vniuſmodi. Sunt tamen, inquit Theophraſtus, qui differentem à Ferula exiſtiment.

Naſcitur Ferula in compluribus Africæ ac Aſiæ regionibus: nec deeſt in Europa: nam in Apulia & Narbonenſi Gallia cognita eſt.

Iunio ac Iulio, vel etiam priùs in calidis prouinciis floret, ac ſemen non multò pòſt perficit: perit inde caulis, qui annuus eſt.

Quæ maior eſt, Græcis *νάρθηξ*, Latinis Ferula appellatur: Italis *Ferola*: Hiſpanis *Cananheia.*

Minor *ναρθηκῖα* & Ferulago nominatur.

Quod in tenello ac primæ germinationis caule reperitur, Græcè *ἐντεριώνη τοῦ νάρθηκος*; ab interpretibus Medulla; à recentioribus Corculum Ferulæ dicitur.

Eſt autem medulla hæc, auctore Galeno, adſtringentis qualitatis particeps, atque idcircò vtilis ſanguinem ſpuentibus & cœliacis: Dioſcorides tritam & naribus inditam ſanguinem illinc erumpentem ſiſtere etiam ait; & contra viperarum morſus in vino eamdem dari.

Noſtra ætate fertur, præſertim in Apulia, à nonnullis ſub cineribus toſta (foliis tamen aut panniculo priùs inuoluta) edi, pipere & ſale additis, eſſeque edulium ſuaue, quod etiam ad Venerem excitet.

Semen excalfacit & attenuat, torminoſis auxiliatur, ſudores mouet cum oleo corpori illitum.

Caules ſi edantur, capitis dolores faciunt. Muria condiuntur: Dioſcorides auctor.

REMBERTI DODONAEI DE RADICIBVS, PVRGANTIBVS HERBIS, CONVOLVVLIS, DELETERIIS, AC PERNICIOSIS PLANTIS, FILICIBVS, MVSCIS, ET FVNGIS,

STIRPIVM HISTORIAE PEMPTAS TERTIA.

DE RADICIBVS LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

SVPERIORE Pemptade, flores, odoratas coronariasq́ʒ herbas, vnà cum vmbelliferis, proſequi ſtuduimus. hac verò tertia, quæ ad medicamentorum materiam faciunt reliquæ occurrunt: veluti ſunt, quarum ad multa vtiles radices: & quæ purgandi facultate pollent; quibus adminiculis ſeſe conuoluentes accedunt, quòd plurimæ harum inter purgantes ſint referendæ. Pertinent & huc, quæcumque deleteriam ac exitialem vim aut naturam ſortitæ: nec non Filices, Muſci, & Fungi. Primum ordine locum radices occupant: proximum purgantes: conuoluula tertium: ſuccedunt exitiales ac pernicioſæ: poſterior Filicibus, Muſcis, nec non Fungis relictus.

Radicum autem claſsis, aut, vt nuncupare libuit, liber, non omnes quæ comprehendi potuiſſent complectitur: verùm eas tantummodò continet, quæ inter purgantes, conuoluula, vel oleracea, aut omnino alio loco, referendæ non ſunt. Nam ex his quæ magnas ac efficaces radices obtinent, non paucæ in alias digeſtæ ſunt claſſes: propter ſimilitudinem videlicet aut affinitatem cum iis, quibus acceſſerunt. Iris & Pæonia, quia floribus præſtant, inter hos referuntur. Scammonium verò & Bryonia, & aliæ, quòd vicinis ſeſe implicent, inter conuuluula numerantur: edules radices cum oleribus deſcribuntur. Ita radicum claſsis pauciores complectitur, quàm poſſet, ſi efficaces radicibus omnes in hanc contraherentur.

DE ARISTOLOCHIIS. CAPVT PRIMVM.

ARISTOLOCHIÆ, auctore Dioſcoride, tres ſunt: Longa, Rotunda, & Clematitis. Plinius Piſtolochiam ſpeciem annumerauit quartam. Poſterior ætas quintam, Saracenicam dictam, adinuenit.

Longa Ariſtolochia multis à radice tenuibus ac viticuloſis germinat cauli- 1.
culis; circa quos folia hinc inde mollia odorataque: flores iuxta folia oblongi,
caui, vna parte longiores; coloris purpurei, odoris grauis: fructus turbinati, ſtriati, exiguis Py-
ris conformes; qui ſemine maturato in quinque vt plurimùm partes diſſiliunt, quod trian-
gulum, ac nigricantis eſt coloris. radix ſubeſt dodrantalis, aut breuior, digitalis craſſitudinis,
buxei flaueſcentis coloris, odorata, ſed perquam amara ac ori ingrata.

Rotunda Ariſtolochia cauliculis foliiſque priorem refert, ſunt tamen paulò rotundiora 2.
folia: eius præſertim, cuius fructus turbinatur: flos vnius (differentiæ etenim in hoc nonnihil)
oblongior & anguſtior, colore ſubluteus: alterius breuior, & qua reflectitur parte, in purpura
ſubnigricans: fructus huius Pyri modo è latiore ſede faſtigiatur: illius in rotundo oblongus:
vtriuſq; ſtriatus: ſemina qualia longæ: radices orbiculatæ ac tuberoſæ, guſtu & odore longæ.

Clema-

Ariſtolochia longa.

Ariſtolochia rotunda.

Ariſtolochia Clematitis.

3\. Clematitis longis, prętenuibus, viticuloſiſq́; ſuis cauliculis, ac non rarò ramoſis, vicina quæuis adminicula comprehendit, quibus ſe Smilacis modo implicat ac circumuoluit: folia longiori pediculo hærent, læuia, lata, acuminata, vti aliarum: flos ſimiliter cauus, oblongus, luteus, aut ex purpura nigricans: fructus haud differentes. tenues autem radices ſunt & prælongæ; modò per ſumma ſerpentes, mox altiùs demiſſæ; colore præcedentium.

Dioſcoridis locus emendatus. Dioſcoridis exemplaria Clématiten foliis eſſe habent, ἀειζώου μικροῦ ἐοικόσι, ſed legendum eſt: ἀσάρου ἐοικόσι, μικρά.

Theophraſti loca reſtituta. Deprauatus eſt de Clematite & Theophraſti locus. nam vbi legitur: Τῇ χροιᾷ δὲ μέλανα, & mox: φύλλον δὲ ἔχει προσεμφερὲς τῇ ἀλσίνῃ. reſtituendum eſt: Τῇ χροιᾷ δὲ μήλινα, id eſt, colore melina; & φύλλον δὲ ἔχει προσεμφερὲς τῇ ἑλξίνῃ.

Ariſtolochias autem naſci pinguibus & campeſtribus locis, Plinius refert. Hiſpaniæ agri harũ trium feraces ſunt. Longam & rotũdam in Italia ac Narbonenſi Gallia reperire quoq; eſt.

eſt. Clematiten Petrus Bellonius in Ida Cretæ monte à ſe inuentam ſcribit. Carolus Cluſius circa Hiſpalim, plurimiſque aliis Bæticæ Hiſpaniæ locis, in dumetis & vepribus offendiſſe ſe hanc refert.

Florent Ariſtolochiæ in Belgio quidem Maio aut Iunio: alibi & in calidioribus regionibus priùs.

Nuncupatur Ariſtolochia Græcis ἀριστολοχία, quoniam ἀρίστη ταῖς λοχοῖς, id eſt, optima puerperis ſit.

Priorem ἀριστολοχίαν μακρὰν, id eſt, Ariſtolochiam longam, ab ipſius radicis forma, item & δακτυλῖτιν, μηλόκαρπον καὶ πύξινον nuncupant, & Ariſtolochiam quoque marem. 1.

Altera femina exiſtimatur, & ἀριστολοχία στρογγύλη, ſiue rotunda Ariſtolochia dicitur: à nonnullis etiam χαμαίμηλον, ceu terræ Malum. Cyclaminus tamen & terræ Malum appellatur, ab Ariſtolochiis multùm differens. 2.

Tertia Ariſtolochia κληματῖτις veluti ſarmentitia cognominatur. 3.

Reperiuntur porrò & apud Apuleium Ariſtolochiæ & aliæ appellationes: vt, ἄδρα ῥίζα, ἐφέσια, ἐφέσιος, πυξιονος, δάρδανος, ὀπητίς; quæ cui ſpeciei propriæ ſint, non ſatis apparet; omnibus communes videntur.

Facultate autem omnes hæ Ariſtolochiæ excalfaciunt, reſiccantque, & ad tertium vtriuſq; qualitatis ordinem pertinent, extergendi potentiam vnà habentes.

Dioſcorides longam aduerſus ſerpentes & mortifera, drachmæ pondo cum vino bibi, & vtiliter imponi refert: ac cum myrrha pipereque potam, expellere omnia in vteris à partu relicta, item & menſes & fœtus; idemque cum peſſo impoſitam poſſe.

Rotunda tum ad hæc omnia, cùm ad alia reliqua venena facit: item ad aſthma, ſingultum, rigorem, ſplenem, rupta, conuulſa, laterum dolores, cum aqua pota: aculeos & ſpicula extrahit, oſſium ſquamas in cataplaſmatis permixta adimit, putredines remouet, vlcera ſordida expurgat, & caua cum iride melleque implet: gingiuas & dentes purgat.

Clematiten Galenus fragrantiorem eſſe ait, itaque ea ad vnguenta vnguentarios vti; ſed ad ſanationes infirmiorem.

De Piſtolochia. CAP. II.

Piſtolochia.

PISTOLOCHIA longæ rotundæque Ariſtolochiæ, & cauliculis & foliis ſimilis eſt; minor tamen ac tenerior: folia eius lata ac hederacea ſunt: floſculus oblongus, cauus, ſuprema ac extima parte nigricans: fructus ſubrotundus, veluti vnius rotundæ Ariſtolochiæ: pro radicibus tenues quàm plurimæ exeunt fibræ.

In Narbonenſis Galliæ, nec non Hiſpaniæ quibuſdam agris ſpontè naſcitur.

Floret fructumque perficit eodem, quo aliæ tempore.

Piſtolochiam hanc ſpeciem nuncupari, πολύῤῥιζον verò cognominari, Plinius lib. XXV. cap. VIII. ſcribit. Eſt, ait, & quæ Piſtolochia vocatur quarti generis (Ariſtolochiarum videlicet) tenuior quàm proximè dicta (nempe Clematitis) denſis radicum capillamentis, iunci pleníoris craſſitudine: hanc quidam Polyrrhizon cognominant.

At facultate & viribus hæc aliis reliquis haud abſimilis videtur, excalfaciens ſimiliter & exſiccans, non adeò tamen intenſè. Conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, ex aqua potam vtiliſſimam tradi, Plinius auctor eſt.

De Ariſtolochia Saracenica, Ariſtolochiarum ſpecie quinta. CAP. III.

HÆC Ariſtolochia tenuibus foliis frondoſiſque ramulis, reliquis ſimilis eſt, altior tamen ac procerior quàm longa aut rotunda: folia eius maiora quàm Aſari: flores concaui, oblongi, vna parte prominentes, colore ſubluteí: fructus Pyrorum inſtar turbinantur: ſemi-

Ariſtolochia Saracenica.

na in his interſepta, triangularia, ſordidè nigricantia. radix longiuſcula, mediocris ſubinde craſſitudinis, lutea, Buxi ligno colore ſimilis; amaritudine nec longa nec rotunda inferior. Eſt autem has interdum exiguas tenueſque reperiri; vbi videlicet quandoque & non ita dudum collectæ ac ſublatæ. Ex relictis ſiquidem radicum particulis nouellæ plantæ, tenellas initio ac ſarmentitias radiculas promunt.

Multis in Germania ac Belgio, nec non in Italia, & alibi locis, huiuſcemodi Ariſtolochia reperitur, iuxta vineas margineſque agrorum læto ac reſtibili ſolo. In hortis feliciter quoque adoleſcit. Quem ſemel occupauit locum, ægrè deſerit. Quantulacumque etenim radiculę pars, licet altè atque in profundò abdita, germen tamen emittit: adeò pertinacis eſt vitæ.

Huius æſtate flores, Autumno fructus colligi poſſunt.

Vulgò Saracenicam nuncupant: Galli *Saraſine:* Belgæ Saraſijn cruyt: Germani Oſterlucei: Officinæ Ariſtolochiam longam. Atque pro hac olim ab omnibus habita fuit. tandem Clematitis appellari cœpit. Sed iam legitima Clematite reperta, quo hanc nomine alio quàm Ariſtolochię Saracenicæ, vel quintę Ariſtolochię, compellabimus: niſi fortè Clematitem alteram, vel Ariſtolochiam longam maiorem eam nuncupari magis placeat.

Vi autem & potentia hæc Ariſtolochia reliquis etiam ſimilis, inſigniter amara & calida, longa non inferior: proinde & pro hac in omnibus compoſitionibus ſuccedere & recipi abſque vllo errore poteſt.

De radice Caua. CAP. IIII.

RADICES cauæ duæ ſunt: vna Maior; altera Minor.

1. Maiori folia ſunt, Coriandri modo diſſecta, tenuia, dilutè virentia; cæſio videlicet Aquileiæ foliorum colore; quorum & formam aliquatenus referunt, minora tamen pediculi teretes, tenues & læues, palmum longi; circa quos ſuperiore parte floſculi ordine digeſti, oblongi, in corniculum deſinentes, Linariæ floribus conformes, dilutè in rubro purpurei, ſubinde albidi. ſemen in valuulis latiuſculis exiguiſque nigrum, paruum & ſplendens. radix tuberoſa, inferiore parte ſeſſilis, & excauata: pulpa, dum recens, ſublutea; vbi verò exaruit, in virore ſubnigricante, guſtu cum amaritudine quadam auſtera.

2. Minor ſpecies foliis, pediculis, purpuraſcentibus oblongiſque floſculis, ſiliquulis, & ſemine maiori ſimilis eſt; humilior tantùm ac minor. radix huius non caua, verùm ſolida, globoſa verticilli ſpecie, colore ſubluteo, ſapore cum amaritudine adſtringente.

Exit vtraque circa ſepes, vepres, agrorum & vinearum margines, humilioribus locis ac ſolo pingui lætoque. Vtraque in Germania: Minor Belgis frequentior.

Primo ſtatim Vere vtraque erumpit; florem mox facit, ſemenque breui perficit. Menſe Maio eius præter radices nihil ſupereſt; ita paucis hebdomadis apparet.

Officinarum error. Germani Holwurtz: Belgæ Hoolwortele/ id eſt, radicem Cauam appellant. Officinas perperàm hac pro Ariſtolochia rotunda vſas notius eſt quàm referri aut refelli debeat: & ſimiliter eorum manifeſtus error, qui temerè Piſtolochiam iudicarunt. Quo autem nomine dici debeat (ſi modò veteribus cognita fuerit) non parum ambigendum videtur. Sunt qui Leontopetali ſpeciem faciant, alij Eriphion, nonnulli Theſium, plerique Capnon Chelidoniam.

Cum Leontopetalo autem tuberoſis radicibus & quadamtenus foliis conuenire poſſe videtur: ſed cauliculorum alæ plurimæ, floreſque Anemones deſiderata, diſcrimen adferunt. *Leontopetalon.* Leontopetali etenim caulis ramoſus in alas multas diuiditur; flos verò qualis Anemones: vt quidem Dioſcorides & Plinius referunt.

Eriphion autem ſi vtique ἀπὸ τοῦ ἦρος, id eſt, à Vere nomen habet, ἠρίφυον, aut citiùs ἠρίφυτον,

Veriſque

Radix caua.

Radix caua minor.

Veriſque planta non impropriè hæc radix nuncupari poterit: Veris ſiquidem tempore tantummodò apparet ac viret. Sed tamen ἐρίφιον ab hœdo dictum ea propter non eſt. Eriphion ſiquidem iſtud, longè aliud eſt, vt quidem deſcribitur, tum ab Apuleio, cùm in libro ad Paternianum Galeno attributo.

Apuleius, Eriphion, ait, naſcitur in Gallia, in monte Soracti: figuram habet Apij; florem purpureo ſimilem: naſcitur ſeptem radicibus, totidemq́ue ramulis; ipſa autem patula humo omni florens tempore, ſemen habet tamquàm faba. *Eriphion.*

In libro autem ad Paternianum hæc verba leguntur: Eriphion herba eſt, quæ in ſummis montibus inuenitur: folia habet ſimilia Apio, & thyrſulum oblongũ, in cuius ſummo floſculum quaſi violaceum, & ſemen in medio: radicem quoque ad magnitudinem & valetudinem cepæ oblongæ. Habet & radices alias, quę radiculas alias è radicibus emittũt, nigro cortice veſtitas. Ex quibus manifeſtum, radicem hanc nequaquam huiuſcemodi Eriphion eſſe.

De Theſio ſeu θησεΐα pauca apud veteres extant. Theophraſtus radicem eius amaram eſſe, & tuſam aluum purgare ait. Plinius lib. XXI. cap. XVII. radicem quæ Theſium appellatur, bulboſis non diſſimilem, & guſtu aſperam refert. Athenæus Timachidam citans auctorem Theſium florem tradit, ex quo Ariadnes corona compoſita fuit. Conuenire hæc ſatis radici Cauæ apparent. Tuberoſa ſiquidem radix, guſtu non abſque amarore auſtera, quæ ad purgationes facere creditur. Sed in tanta veterum breuitate quid affirmandum? *θήσειον.*

Capnos chelidonia, quæ iuxta ſepes enaſcitur, atque hinc φραγμίτης cognominatur, qualis ſit, Aëtius non exponit. ſolùm nomen eius reperitur Tetrab. II. lib. III. cap. CX. in Collyrio Martiani; & Tetrab. III. lib. II. cap. primo, inter calfacientia & firmitatem iecinori cõferentia. *Capnos chelidonia.*

Quòd ſi autem Capnos chelidonia illa eſt, quæ à Plinio lib. XXV. cap. XIII. prima Capnos nominatur, & ad oculorum caligines commendatur, ſatis manifeſtum Cauam radicem non eſſe Capnon chelidoniam. Prima etenim Plinij Capnos ramoſa eſt, & vicinis ſepimentis ſeſe implicat: Caua verò radix ramulis adnatis caret, humiliſq́ue nullis ſuſtinetur neque eget adminiculis.

Si autem alia eſt Aëtij Capnos chelidonia quàm Plinij, (quod fortaſſe Chelidoniæ cognominatio innuit) non citra aliquam occaſionem Capnos chelidonia appellari poteſt. Fumariam etenim foliis, tametſi maioribus, aliquatenus refert: & Vere quidem primo circa videlicet χελιδόνων, id eſt, hirundinũ aduentum apparet. Sed tamen idcircò veram & legitimam

Capnon Chelidoniam eſſe non conſequitur. Sunt ſiquidem & aliæ eodem tempore prodeuntes, breuique pòſt pereuntes, quæ tamen Chelidoniæ non appellantur.

Ceterùm Caua radix calida & ſicca potentia eſt, magis tamen ſicca quàm calida: vtpote tertio reſiccans, ſecundo verò ordine excalfaciens. adſtringit autem & abſtergit, nonnihilque digerit, vtilis ad veteres diuturnoſque tonſillarum faciúmve tumores. valet etiam aduerſus hæmorrhoidum cum tumore dolores cum vnguento ex Populo nigra, aut alio ſimili facultate permixta. Ferunt & hanc drachmæ vnius pondo ſumptam aluum ducere, pituitamque detrahere.

De Aro. CAP. V.

Arum.

Arum Ægyptium.

ARO folia aliquot ſunt magna, læuia, ſplendentia, lata, acuminata, hederæ foliis multò ampliora, nigricantibus nonnullis lituris veluti ſuggillata: ſcapus inter hæc exit ſemiſſem altus, purpureis nonnullis punctulis ſubinde notatus, inuolucrum proferens oblongum, patens, leporinæ auriculæ æmulum, è medio cuius piſtillo ſimile aſſurgit, membrana in purpura nigricante liuenteque contectum, qua tandem rimas faciente decidenteque, vua apparet, ex acinis pulchrè per maturitatẽ rubentibus & ſuccoſis: ſemen in his vnum aut alterum, exiguum, duriuſculum. radix tuberoſa, magnitudine maioris oliuæ aut exigui bulbi, candida, carnoſa, fibris non carens; multis quibus ſe propagat adnatis exiguis veluti bulbulis.

Naſcitur Arum in ſiluis, iuxta vrbium foſſas, ſub ſepibus, locis vbique vmbroſis: & quibuſdam locis maius, aliis minus ac omnino paruum reperitur.

Erumpunt mox poſt hiemem folia: piſtillos verò è vaginula Iunio exit; foliis marceſcentibus: quibus corruptis vuæ Iulio & Auguſto maturantur.

Exit & in Ægypto Ari ſpecies, quæ in Africa quoque reperitur, tum & in Luſitaniæ quibuſdam locis iuxta riuulos & fluenta, quod ab Europæo differens eſt. ampla & magna huius ſunt folia, maiora quàm Nymphææ: craſſa ac tuberoſa radix, inferiore ſede craſſior ac latior, quæ edulis eſt: flore ac ſemine deſtitui fertur; propagari verò fibris à radice emiſſis.

Caſtellani *Manta de nueſtra Senora* appellant: plerique Colocaſiam eſſe volunt. Colocaſiam autem Dioſcorides radicem appellat Fabæ Ægyptiæ, quæ vtique haud ſterilis. Herodotus Colocaſiam rotundam radicem eſſe refert.

Arum à Græcis ἄρον nominatur: ab Officinis Iarus, & Barba-Aron; ab aliis Pes vituli; à Syris Lu-

ris Lupha : à Cypriis Colocaſia: vt inter nothas voces; vbi & ἄλιμος ac δρακοντία appellari reperitur. Teſtatur Plinius lib.xxiiii.cap.xvi. Aron magnæ cum Dracontio litis eſſe,& quoſdam eamdem dixiſſe. Nonnulli Serpentariam minorem vocant: Germani Pfaffenpint/ & Teutſcher Jngwer : Itali *Gigaro*: Hiſpani *Yaro* : Belgæ Calfs voet: Galli *Pied de veau* : Angli Cockowpynt.

Ceterùm Ari vires pro regionum varietate differunt. Nam, vt Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, huius radix in quibuſdam regionibus acrior prouenit, vt propè ad Dracontij accedat. Cyrenis contrà minimè medicamentoſum eſt Arum aut acre: adeò vt & Rapis vtilius reputetur. Et tale in cibo eſt præſtantius.

Si quis autem humores craſſos vel lentos in thorace aut pulmonibus collectos, tuſſi expurgari velit, acrius ac medicamentoſius magis conueniet. Acrius autem eſt in Italia, Germania, Gallia, Belgio, & in Aſia quoque, Galeno teſte. Eſtur verò in aqua elixum ; ſed dum ipſa radix coquitur, effuſa priore aqua, in aliam calidam conicere ipſam conuenit.

Terrena autem ipſum Arum eſſentia conſtat, vt in lib De ſimplicium medicamentorum facult. Galenus ait, ſed calida: proinde extergendi vim poſſidet, verùm non valentem, ſicut Dracontion. Eſt itaque in exiccando & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maximè ſunt vtiles: ſiquidem comeſæ craſſitiem humorum mediocriter incidunt; adeò vt & execrationibus ex pectore idoneæ ſint: ſed magis tamen aptum eſt Dracontium.

Dioſcorides folia etiam ad eſum condiri, & arida per ſe decocta mandi refert: item radicem priuatim ex fimo bubulo illitam podagricis prodeſſe.

Vrſi poſt quadraginta dierum latebras & ab omni cibo abſtinentiam, exeuntes Arum edunt: cuius natura ventoſa inteſtinum diducit dilatatque ; & facultatem recipiendi cibi adfert. Abſtinentia ſiquidem tanti temporis inteſtinum eatenus lupi adducitur, vt propemodum cohæreat: vt quidem Ariſtoteles, Ælianus, Plutarchus, Plinius & alij ſcribunt.

De Dracontio. CAP. VI.

Dracontium.

Dracontium minus.

DRACONTIA duo ſunt: vnum Maius, alterum Minus: & præter tertium quidem, quod aquatilibus locis gignitur.

Maius ſiue magnum Dracontium caule aſſurgit recto, ſeſquicubitali aut altiore, craſſo, 1.

tereti, læui, verſicoloribus lituris veluti ſerpentum maculis reſperſo: folia magna & ampla ſunt, è ſenis, ſeptenis, pluribúſve ſimul ordinatè coniunctis; quorum ſingula oblonga ſunt & anguſta, acuti rumicis foliis ſatis ſimilia, at læuia & glabra: è ſcapi faſtigio vagina exit oblonga & quàm Ari maior, foris herbacei, interiùs verò in punico colore vnà cum piſtillo ſuo nigricante; qui longus, craſſus, & cornu modo in acumen faſtigiatus; cuius, ſeminis incremento, diſtenta diſſilienteque membrana, fructus racemoſus vuæ inſtar patet, primùm virentibus, deinde rubentibus ſuccique plenis baccis farctus: in quibus ſemen duriuſculum. radix ſubeſt perennis, craſſa, bulbo ſimilis, candida, tenui cortice induta, mediocris ſubinde Mali magnitudine, multis candidis capillamentis fibrata; adhærentibus quoque non rarò exiguis aliquot bulbis, quibus multiplicatur.

2. Minus Dracontium, foliis, inuolucro ſiue vagina, piſtillo, vuaque Aro ſimile eſt; foliis tamen non nigris, ſed albicantibus maculis reſperſis; quæ non ita citò vti Ari pereunt, ſed vnà cum vuis in hiemem vſque perdurant: acini quoque minùs ſaturato, ſed ad croci inclinante colore, rubent: radix non abſimilis Ari, candida, & bulbi ſpecie, fibras habet adhærentes, exiguaque nouarum ſtirpium rudimenta.

Locis vmbroſis, in calidioribus præſertim regionibus, vtrumque Dracontium reperitur. Maius Germaniæ & Belgio ſatis familiare; ſed minus rarius eſt.

Floret vtrumque vnà cum Aro aut aliquantò ſeriùs; vuæ Auguſto perficiuntur.

Græci δρακόντιον καὶ δρακοντίαν; Latini quandoque Dracunculum appellant.

1. Et quod maius eſt, recentiorum pleriq; Serpentariam maiorem nuncupant: alij Biſariam: nonnulli Colubrinam: Cordus Dracunculum polyphyllon & Luph criſpum: Germani Schlangenkraut/ Drachenwurtz: Brabanti Speerwortle: Galli *Serpentaire:* Itali *Dragonteia:* Hiſpani *Taragontia.* In cenſu notharum vocum etiam ἄρον, ἴταρον, ἴαρον, ἱεράκινος, βίαρον, ἀρμιάργιον, κύπρεις, Sauriaria, & Sigingiaria, dicta etiam reperitur.

Matthiolus hunc Dracunculum minorem facit, & alium quemdam pro maiore pingit; qui, ſi in rerum natura eſt, Biſtortæ ſpecies videtur. Occaſionem dediſſe potuit vox ἀντεμπλεκόμενα, pro qua, ſibi inuicem implicata, Matthiolus, & ante eum Marcellus Virgilius reddidit. Nam Dracunculi huius folia λαπαθοειδῆ ἀντεμπλεκόμενα Dioſcorides deſcribit. Sed ἀντεμπλεκόμενα dicuntur connexa & cohærentia. ἀντεμπλοκὴ ſiquidem connexio eſt. Et talia quidem huius Dracunculi folia, quæ pluribus Lapathi ſimilibus, vt diximus, connexis conſtant & cohærentibus.

Ἀντεμπλοκή.

2. Dracontium minus, ſunt qui Arum alterum, aut Arum minus vocent: Cordus Dracunculum henicophyllon, & Luph planum. poteſt etiam Serpentaria ac Colubrina minor nominari. Officinis autem Dracunculus iſte non eſt cognitus.

Apuleius Dracontion Draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina, quæ an maiori vel minori, aut vtrique conueniant, non explicatur: vt Pythonion, Aſclepias, Anchomanes, Sauchromaton, aut Sauromaton, Therion, Schœnos, Dorcadion, Typhonion, Crocodilion, Theriophonon, Eminion.

Athenæus Aroniam nuncupari Dracunculum etiam refert. & non impropriè minor, ἀρώνια dici poteſt, cùm ſit Aro ſimilis.

Ceterùm viribus Dracontium quiddam Aro perſimile, vt Galenus ait, obtinet, tum foliis, tum radice; illo tamen acrius & amarius: ac proinde excalfactorium magis tenuiorumque partium. Obtinet etiam leuiculam quamdam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, coniuncta eſt, medicamentum factum eſt vtique maximè efficax.

Nam radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſſimùm & lentos humores extenuans. Optimumque remedium eſt contumacium vlcerum, quæ κακοήθη nuncupantur. Expurgat extergitque ſtrenuè, tum alia quæ exterſionem deſiderant, tum alphos cum aceto.

Folia quoque vtpote ſimilem facultatem habentia, vlceribus, vulneribuſque recens inflictis accommoda ſunt; & quanto minùs fuerint ſicca, tanto magis conglutinant. Nam quæ ſicciora, viribus ſunt acrioribus, quàm vt vulneribus conueniant. Creditū eſt, caſeum humidum, ſi illis foliis tectus reponatur, ob temperaturæ illorū ſiccitatem, à putredine conſeruari. Fructus valentior eſt, non foliis tantùm, ſed & radice: proinde & cancros & polypos eliquare creditus eſt. Succus quoque eius oculorum vitia expurgat.

Præter hæc autem Dioſcorides ferri narrat, à viperis non feriri eos, qui folia aut radicem manibus affricuerint.

Plinius Dracunculum habentem ſerpentes fugere etiam ſcribit. Et hæc quidem de vtroque Dracunculo in duobus Dioſcoridis capitibus leguntur.

Meminit autem Dracunculi Galenus etiam in lib. De aliment. facult. vbi Dracunculi radicem

dicem bis térve elixam, quò omnem exuat medicamentoſam vim, in cibo, ait, interdum Ari modo exhiberi; cùm craſſi ac glutinoſi thoracem pulmonemque infeſtantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

Dioſcorides verò minoris Dracunculi radicem refert, tum coctam tum aſſatam cum melle, aut per ſe in cibo acceptam, humores in thorace hærentes ad eductionem faciles efficere.

De Dracunculo aquatili. Cap. VII.

Dracunculus aquatilis.

AQVATILI Dracunculo non rotunda bulbi ſpecie, ſed prælonga, repens & geniculata, mediocriſque craſſitudinis eſt radix; è cuius geniculis foliorum pediculi aſſurgunt teretes, glabri, intus fungoſi; deorſum verò candidæ & tenues aliquot demittuntur fibræ. Fructus in breui pediculo ſuprà, atque vnà cũ vno foliorum prodit, initiò quidem exiguis candidiſque ſtaminibus (quæ pro flore ſunt) circumdatus. excreſcit inde in racemum, primùm viridem, cùm maturuit, rubétem, Ari vua minorem, at non minùs acrem. folia lata ſunt, virentia, glabra, læuiaque, hederaceis conformia, ſed tamen minora quàm Ari. illud verò cui racemoſus fructus connaſcitur, etiam minus eſt, ac parte eũ verſus, ſuperiore nempe, candidum.

Naſcitur Dracunculus iſte in vliginoſis paluſtribuſque locis, in ipſis frequentiſſimè paludibus ac reſedibus aquis. in Germania ac Belgio non infrequens.

Autumno vuæ maturantur.

Dracunculus aquatilis & paluſtris non abs re nominatur; à nonnullis Arum paluſtre; perperàm verò Hydropeperi rubens dicitur: Germanis **Waſſerſchlangenkraut**; id eſt, noſtrate dialecto, **Waterſlangen cruyt**.

Deſcribitur autem Dracontion iſtud à Plin. lib. XXIIII. cap. XVI. & tertia eius ſpecies eſt. quam demonſtratam ait, folio maiore quàm cornus; radice arundinacea, totidem, vt affirmabant, geniculatam nodis quot haberet annos, totidemque eſſe folia. Conuenit foliorum forma & magnitudo, radicumque effigies. ſed an tot annos quot genicula habeat, explorandum.

Facultas autem huius Dracunculi, aliorum atque ipſius Ari ſimilis eſt, ſed tamen minùs potens minuſque efficax videtur.

De Ariſaro. Cap. VIII.

DVPLEX Ariſarum eſt: vnum latifolium, alterum anguſtioris folij: vt noſtra poſterior ætas obſeruauit.

Latifolium Ariſarum folio eſt hederaceo, lato, & acuminato; ſed multò quàm Ari minore: cauliculus eius tenuis & exilis eſt: vagina ſiue inuolucrum paruum: piſtillus exiguus, in nigro purpuraſcens: vua matura rubet, acini minuti: radix candida, forma Ari, ſed minor. 1.

Secundo Ariſano quina, ſena, pluráve ſunt oblonga & anguſta folia, læuia quoq; ac ſplendentia: vagina ſiue inuolucrum anguſtum & oblongum: piſtillus, qui ex eo prodit, tenuis & longus, iunci craſſioris modo, in purpura ſimul cum parte vaginæ interiore nigricans; ad quem tandem inferiùs iuxta terræ ſuperficiem, ac ſubinde profundiùs, aliquot perpauci acini in exiguam vuam conformantur; initio vt aliorum virentes, dein rubentes. radix globoſa & candida, veluti prioris. 2.

Peregrinum vtrumque Belgio ac Germaniæ. ſed primum in Italiæ ac præſertim Tuſciæ quibuſdam locis: alterum circa Romam, ac in Dalmatia, Aloiſio Anguillara teſte, reperitur.

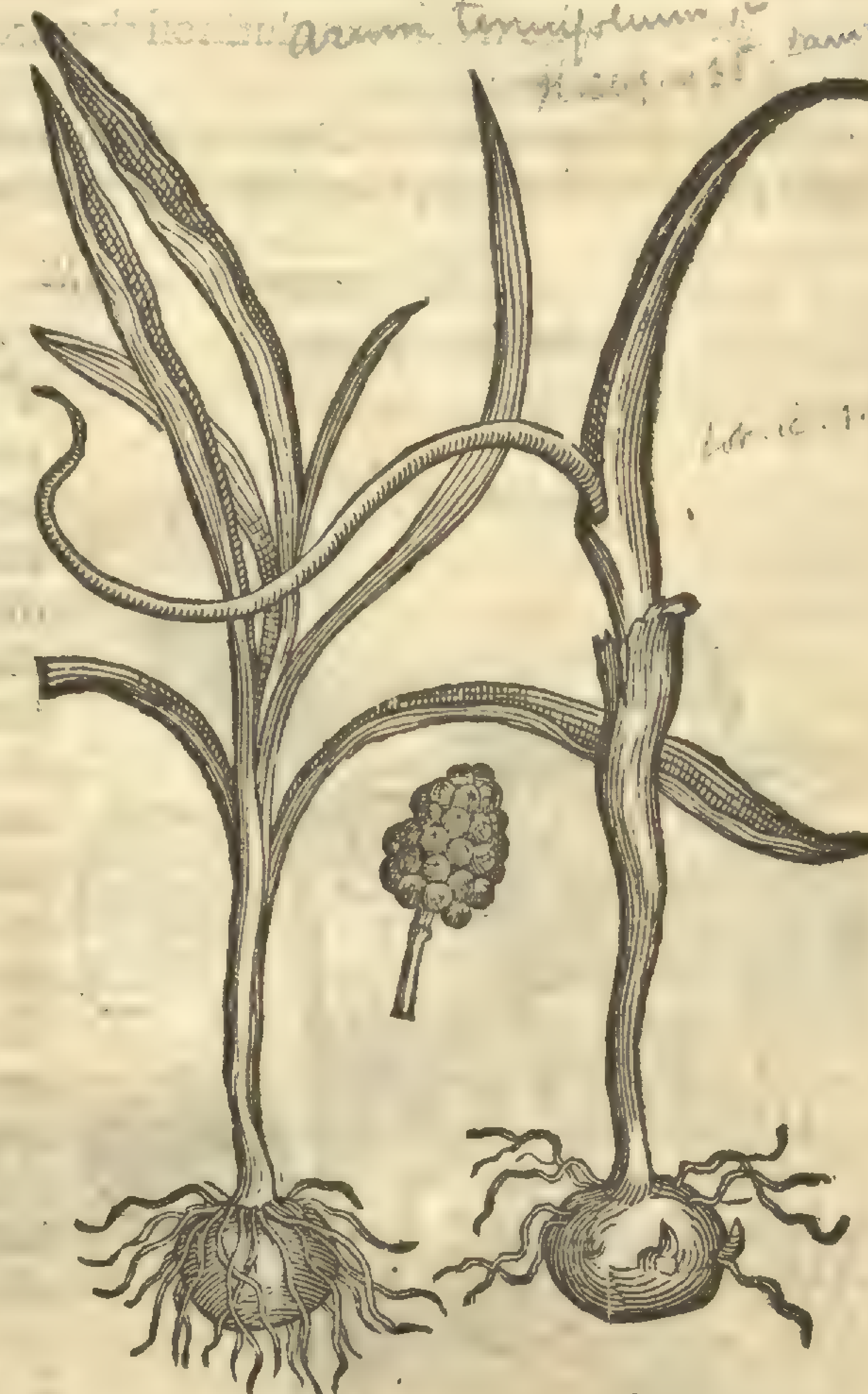
Flores & fructus vtriuſque eodem quo Ari & Dracontij tempore perficiuntur.

Atque primum horum Dioſcorides ἀρίσαρον appellat, à Plinio autem ἀρὶς dicitur. Libro ſiquidem XXIIII. cap. XVI.

Ariſarum latifolium.

Ariſarum anguſtifolium.

Eſt & Aris,ait,quæ in Ægypto naſcitur,ſimilis Aro, minor tantùm, minoribusque foliis, & vtique radice, quæ tamen oleæ magnitudinem implet.

2. Alterum Ariſarum ignoraſſe veteres exiſtimantur. Eſſe autem Ariſari ſpeciem, floris,fructus, radicumque forma & qualitas oſtendunt.

At potentia ac facultate Ariſarum Aro ſimile eſt: acrius tamen, vt Galenus ait. Nomas impoſita radix ſiſtit: fiunt ex ea collyria ad fiſtulas efficacia. corrumpit eadem genitale cuiuſuis animantis impoſita: auctor Dioſcorides.

De Biſtorta. CAP. IX.

FOLIA Biſtorta in longiuſculis pediculis promit oblonga, lata & acuminata, Lapathi ſimilia, verùm venoſa,& ſuperne quidem virentia,inferius verò in cæſio colore candicantia: inter quæ medij exeunt caules, pede altiores, rotundi, minoribus aliquot foliis circumueſtiti; ſpica in faſtigio exiguis floſculis è dilutiore rubore purpuraſcente; ſemina in qua tandem triangularia,ſplēdentia,veluti Oxalidis. radix ſubeſt craſſa, oblongior,geniculata,nonnumquam retorta, multis fibris capillata, foris nigricans, interiore verò pulpa non intenſè rubeſcens, guſtu adſtringens.

Fuchſius duas huius ſpecies facit: vnam foliis rugoſioribus,aliam læuioribus: & radice hâc magis in ſe contorta; illam verò maiore & minùs complicata, multumque fibroſa.

Reperitur Biſtorta locis humentibus, in opacis ſiluis,pingui ac lutoſo ſolo. Matthiolus in montibus exire refert. Adoleſcit etiam feliciter in hortis. perenni radice nititur.

Maio ac Iunio flores ſpicati vigent: ſemen poſteà matureſcit.

Ab intortis & conuolutis radicibus nomen Biſtorta habet. Germani Naterwurtz: Belgę Hertstonghe: Galli *Biſtorte*: Bohemi Had:j korenij appellant. Colubrina & Serpentaria à Germanica voce etiam dicitur:& à quibuſdam Dracunculus. Sed à Dioſcoridis Dracontio multùm differt. Plinianorum autem Dracūculorum aliqua fortaſſe ſpecies eſt. Plinius ſiquidem lib.XXIIII. cap. XVI. id quod Græci Dracontion vocant, triplici ſibi effigie demonſtratum refert: foliis Betæ,non ſine thyrſo, flore purpureo: alios radice longa, ſignata articuloſaque monſtraſſe: tertiam demonſtrationem fuiſſe folio maiore quàm Cornus, radice arundinacea. Deinde infrà lib.XXV.cap.II. in agro hoſpitis repertum ait, Dracunculum appellatum, caule pollicari craſſitudine, verſicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morſus eſſe remedium.

Atque

Biſtorta.

Atque primus horum Dracunculorum Aro, auctore ipſo Plinio, ſimilis eſt. Tertiũ aquatilem eſſe paulò antè ſcripſimus. Poſterior, Dracõtion maius Dioſcoridis eſſe videtur, & Plinius hunc à reliquis tribus differentem etiam oſtẽdit. Alius eſt, inquit lib. xxv. cap II. quàm nos in priore volumine eiuſdem nominis diximus; ſed huic alia figura. Supereſt ſecũdus Dracunculus, qui ſi idẽ eſt cum eo, cui cap. xvi. lib. xxiiii. ſtatim initio, radicem tradit eſſe ſubrutilam & draconis conuoluti modo, multùm cum Biſtorta conuenit. Nam Biſtortæ radix intorta & conuoluta eſt; ac colore, quem ſubrutilũ dicere liceat. Eſt eadem & veluti geniculis articulata, vt ſecũdi Dracontij. quod coniecturam & ſuſpicionem auget.

Sunt tamen ex recentioribus, qui Biſtortam omnino aliam eſſe volunt. Matthiolus ſiquidem in epiſtolis medicinalibus Behen rubrum eſſe ſcribit. Geſnerus ad Limonium refert; aliis placet Britannicam eſſe.

Sed Behen tam rubrum quàm album (duplex etenim eſt) radices ſunt odoratæ, potentia calidæ, ad venerea facientes: vt Auicenna & Serapio memoriæ prodiderunt. Biſtortæ verò radix odore caret, refrigerans adſtringenſque, venereis aduerſatur. *Behen.*

Limonium autem folia habet, Dioſcoride teſte, Betæ tenuiora & longiora, ſemenque rubrum. Contrà Biſtortæ minora durioraque ſunt folia, & ſemen Oxalidis. *Limoniũ.*

Britannica verò folio eſt Lapathi nigriore & hirſutiore; radice tenui & breui; Dioſcoride & Plinio auctoribus. Biſtortæ leuia folia, & inferna parte candidula, radixque multò maior quàm vt tenuis ac breuis appellanda ſit. Iam & Britannicę ſuccum & folia in hiemem reponenda Apuleius ſuadet; cauſſam addens, quòd non ſemper appareat. At Biſtorta viuax radice eſt, & nullo non anni tempore reperiri poteſt. Quæ Biſtortam & ab Arabum Behen, & à Dioſcoridis Limonio, necnon à Britannica differentem eſſe ſatis manifeſtè oſtendunt. *Britannica.*

At facultate Biſtorta frigida, & cum reſiccatione validè adſtringens. Radix menſes & vndequaque profluentem ſanguinem ſupprimit: aluum ſiſtit, vomitum compeſcit, dyſenteriis medetur, quouis modo aſſumpta tonſillarum, faucium, & oris inflammationibus ſuccurrit; gingiuas firmat decocto aut ſucco eius ore colluto. Idem poſſunt folia & ſemen, ſed tamen minus efficaciter.

De Bolbocaſtano. Cap. x.

BOLBOCASTANO folia ſunt tenuia, diſſecta, atque diuiſa, Apij tenuiora ac minora, Crithmi aut potiùs Anethi ſimilia: cauliculus tenuis & dodrantalis: floſculi parui in vmbellis candicantes: ſemen non magnum, oblongum, anguſtius quàm Fœniculi, odoratum, obſoleto Cymini colore nigricans. radix rotunda, exigui Rapi forma, foris nigra, & vbi inaruerit rugoſa, intus pulpa candida, ſapore inter Caſtaneam & Paſtinacam medio.

In aruis & agris nonnullis Zelandiæ ac Hollandiæ Bolbocaſtanon reperitur: item & in Græcia, Chio, & Rhodo, auctore Guilandino. Fertur & in Britannia ſiue Anglia prouenire. Nec deſtituitur eò quoque Germania, ſi non fallimur. Nam radices quas ad Rhenum Moguntiæ in aruis & hortis inueniri Lonicerus tradit, Bolbocaſtani ſunt, non autem, vt ipſe opinatur, Ornithogali. Scribit autem has eſſe rotundas, Caſtanearum magnitudine, pullo extrinſecus cortice, intus carne candida, guſtu dulci; crudas coctaſque in aqua edi: cauliculum eſſe ſingularem, tenerum, ab imo nudum, folia Cumini, flores in vmbellis veluti Anethi. quale Bolbocaſtanon eſſe iam diximus.

Vigent Bolbocaſtani flores Iunio: ſemen poſteà ad perfectionem venit.

Meminit βολβοκαςάνυ Alexander Trallianus lib. vii. inter ea, quæ purulentis vtilia ſunt, cibaria ipſum referens. Guinterius dictionem exiſtimauit corruptam, legendumque eſſe βαλανοκάςανον: ſed tam peregrina hæc vox eſt, quàm βολβοκάςανον.

Βολβο-

Bolbocaſtanon.

Βολβοκάστανον autem à forma bulbi & ſapore caſtaneæ nomen inuenit ſuum. Noſtra ætate plerique ἀγειοκάστανον nuncupant: Zelandi Cleyn Eerdtnoten: Germani Kleyn Erdnuß: Sabau di *Fauerottes*: Angli Kippernutz.

Eſt autem Bolbocaſtani radix moderatè calida & ſicca, ſimul & adſtringens: ſemen verò calidius & ſiccius. Editur illa cruda, ſed ſuauiùs cocta: ſanguinem ſpuentibus & mingentibus vtilis.

Semen aperiendi vi præditum, & διουρητικὸν eſſe videtur.

De Centaurio, & primùm de Maiore.
CAP. XI.

DVPLEX Centaurium, Dioſcoride auctore, Maius & Minus, quæ & forma & magnitudine multùm à ſe inuicem differunt.

Maius ſiue magnum Centaurium caules edit rotundos, teretes, duorum aut trium cubitorum: folia oblonga, in plures quaſi particulas diuiſa, Iuglandis foliis ea propter quaſi conformia, ſed ambitu crenato: flores capillacei ac staminei in diluto cæruleo purpuraſcunt, & in ramulorum faſtigiis è capitulis emicant ſquamoſis, rotundis aliquantulùm turbinatis; in quibus vnà cum lanoſis pappis ſemina oblõga, glabra, ſplendentia: radix ſubeſt longa, carnoſa, craſſa, fragilis, foris nigricans, interiùs rubeſcens,

Centaurium magnum.

Centaurium magnum alterum.

ſucco

ſucco ſanguinei coloris prægnans, cum dulcedine & adſtrictione nonnihil mordax.

Huius verò & alia reperitur ſpecies, folio non diſſecto; verùm Lapathi modo, longo, lato, ſimplici atque indiuiſo, per ambitum tamen ſerrato, caule breuiore: floribus, ſemine, radice priori conformis. Atque huius Centaurij maioris meminit auctor (qui Galenus fertur) libri De virtutibus Centaurij ad Papiam, Grateuam adducens teſtem, in libro eorum quæ effodiuntur. Vbi duæ Centaurij ſpecies referuntur, maior & minor: ac maior foliis deſcribitur Lapathi. Sed verba ipſa adferamus, quæ ſic habent: Vnum (videlicet Centaurium) folia habet ſicut Lapathum hortenſe, minora tamen, in circuitu verò ſciſſa veluti ſerra; caulem trium palmorum, ſuccum rubrum, in ſummitate caput laminiginoſum, radicem verò ſolidam & craſſam. 2.

Lætum ac pingue ſolum maius amat Centaurium, ac colles herboſos apricos. Copioſiſſimum, inquit Dioſcorides, in Lycia, Peloponneſo, Arcadia, Helide, Meſſenia, pluribuſque circa Pholoën, Lyciam ac Smyrnam locis. Reperitur & in Apuliæ Gargano, nec non in Baldo agri Veronenſis monte, ſed quod in Baldo monte, vt Matthiolus ſcribit, Apulo cedit. Simplicis folij Centaurium maius Hiſpania mittit, atque hinc aduectæ Antuerpiam radices, terræque commiſſæ, ſubinde in hortis reuireſcunt.

Æſtate huiuſcemodi Centauria florent; radices autem Autumno legi expedit.

A Chirone Centauro inuentore κενταύρειον nomen habet.

Quod maius eſt, Græci κενταύρειον τὸ μέγα appellant: Theophraſtus etiam Centaurida. In Officinis nonnullis perperàm Rha Ponticum dicitur. Rha Ponticum ſiquidem Rha eſt in Ponti regionibus natum, ſtirps à Centaurio maiore diuerſa. Extant porrò & alia huius nomina, inter nothas & adſcriptitias voces; tum & apud Apuleium, quarum nonnullæ ad Centaurium minus pertinere videntur, vt ſunt, ναρκὴ, μαρώνη ἢ μαρώνιον, νέαστιον, λιμνήσιον, λιμνησὶς, πλεκτερονία ἢ πηληθρόνιον, χειρωνία, αἷμα Ἡρακλέους. Vnefera, Fel terræ, Polyhydion ἡμερῶτον.

At Theophraſtus & Plinius Centaurium iſtud maius, tum & minus, de quo capite mox ſequente, inter Panacis genera referunt. Prẹter enim Syriacum Panaces, de quo vterque ſeorſum agit, deinde & præter alia tria, quæ à Dioſcoride quoque deſcribuntur, & duo reliqua ſupereſſe oſtendunt. Et Theophraſtus quidem lib. IX. vnum πλατύφυλλον ſiue latioris folij: alterum λεπτόφυλλον, hoc eſt, tenuifolium eſſe ait. Quæ Theophraſti verba ipſe Plinius reddens à Chirone Centauro reperta, & Centauria cognominata, lib. XXV. cap. IIII. ſcribit; idem quoque cap. VI. affirmans; vbi vtrumque Centaurium latiùs explicans, à Chirone repertum repetit; atque inde Chironium vocari addit. Sed Plinium ipſum audiamus.

Quartum, cap. IIII. inquit, genus Panaces ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, ſed & Pharnaceon in controuerſiam inuentionis à Pharnace Rege deductum. Et paulò pòſt:

Huius genera fecêre duo, alterum latioris (exemplaria pleraque læuioris perperàm habent) folij, alterum tenuioris. Cap. verò VI. Centaurea curatûs dicitur Chiron, cùm Herculis excepti hoſpitio, pertractanti arma ſagitta excidiſſet in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia ſunt lata, longa, ſerrato ambitu, &c. Et mox infrà: *Plinij locus emẽdatus.*

Eſt & alterum Centaurium cognomine λεπτὸν, minutis foliis, quod aliqui Libadion vocāt.

Ex his apparet, Centaurium vtrumq; inter Panacis genera relatum; & maius Centaurium eſſe quarti generis πλατύφυλλον, ſiue Latifolium Panaces.

Ceterùm quod ad facultates attinet: Centaurij magni radix (Galenus ſcribit, ſicuti guſtu contrarias qualitates, ita in vſu contrarios effectus præſtat. Secundùm omnium autem qualitatum actionem ruptis, conuulſis, dyſpnœæ & inueteratæ tuſſi conuenit.

Hæc eadem & plura quoque Dioſcorides tradit. Conuenit, inquit, radix ruptis, conuulſis, pleuriticis, ſpirandi difficultati, veteri tuſſi, ſanguinem expuentibus, non febrientibus cum vino, febricitantibus cum aqua drachmarum duarum pondere exhibita: item & ad tormina, ac ad vteri dolores. Ducit etiam menſes ac fetus collyrij forma vtero impoſita. Eſt & vulneribus idonea, recèns tuſa, aut arida, priùs madefacta contuſaque. coniungit etenim ea ac glutinat. Quin & carnes coaleſcunt, ſi contuſa ſimul decoquatur.

Eadem, quæ radix, Galenus ait, & ſuccus ipſius efficit; quo & vice Licij vtuntur. *Lycij ſuccedaneum.*

De Centaurio minore. CAP. XII.

EXIGVA herba minus eſt Centaurium: cauliculo aſſurgit anguloſo, ſemipedem aut dodrantem alto: foliis Hyperici ſiue Perforatæ forma & magnitudine: floris in ſummis virgulis è punico colore in purpura rubent, Lychnidis ſatiuæ floribus minores, qui interdiu & exorto ſole patent, ſub veſperam verò recluduntur: ſiliquæ ſequuntur exiguæ & oblongæ, grano Tritici ſimiles, in quibus ſemina minutiſſima: radix ſubeſt parua, dura, nullius vſus.

Centaurium minus.

Loca amat herboſa, aratro non proſciſſa, aliquantulùm, ſed tamen non omnino, rigua. Eſt non modò in Italiæ prouinciis, verùm & in Germania ac Belgio abundè frequens.

Iulio & Auguſto vnà cum floribus ac ſiliquis legitur.

Iſtud genus Græci κενταύρειον μικρὸν appellant: item & λιμνήσιον καὶ λιμναῖον, quòd videlicet circa paluſtria naſcatur. Plinius Libadion ab eadem occaſione (ſi integra lectio eſt) ac propter ſummam amaritudinem, Fel terræ dici affirmat. Appellatur etiam, vt inter ſpurias voces reperitur, ἐλλεβορίτης, ἀμάραντον, αἷμα Ἡρακλέους, Febrifugia, & Multiradix.

Theophraſtus & Plinius, vti ſuperiore capite oſtendimus, inter Panacis genera repoſuêre, inter quæ Panaces eſt λεπτόφυλλον, id eſt, tenuifolium. Itali in Hetruria *Biondella*: Hiſpani *Cintoria*: Germani Tauſentgülden kraut: Belgæ Santorie/& Cleyn Santorie: Galli *Petite Centaure* appellant: Bohémi Zemezluc.

Habent autem huius Centaurij cauliculi ſuperiores folia floreſque vincentem qualitatem amaram, & temperaturam calidam & ſiccam ordine ſecundo. Hepatis & fellis, nec non lienis obſtructiones decocta in aqua & epota aperiunt: regio morbo medentur, diuturnis ac prorogatis febribus auxiliantur, ventris tineas & lumbricos interimunt: in ſumma abſtergunt, expurgant, craſſitiem humorum attenuant, & quidquid amara poſſunt, inſigniter præſtant.

Dioſcorides & Galenus notantur. Dioſcorides, & poſt eum Galenus, bilem & craſſa per aluum ducere, iſchiadiciſque infundi Centaurij minoris decoctum referunt. Nos autem tametſi frequenter ac feliciter hoc vſi, per aluum tamen expurgationem vllam facere, obſeruare non potuimus. Quamobrem nullam huic Centaurio minori commouendæ aut expurgandæ alui vim ac potentiam adeſſe exiſtimamus.

Reperitur verò hæc facultas in ea herba, quam vulgò Itali *Stanca Cauallo* vocant, alij Gratiolam. Quæ amaritudine Centaurio minori non cedit, atque eius ſpecies quædam videtur, ac non modò per inferiorem ventrem, ſed ex vomitione craſſa & benigna biliosa educit. Fieri autem poteſt, vt vires vtriuſque inter ſe confuſæ ſint, & deſcriptiones permixtæ; id quod ex ipſis Dioſcoridis verbis quodammodò apparet.

Centaurium ſiquidem, ſcribit, minus herba eſt Organi aut Hyperici ſimilis, foliis Rutæ prælongis & paruis. At Centaurij noſtri minoris folia non prælonga, ſed rotundis modò paulò longiora, veluti Hyperici ſunt; Gratiolæ verò oblongiora ſunt, & ad Polygoni accedentia: quòd foliis Rutæ longioribus deſcribitur.

Facit huc quòd Helleborines vox inter ſpurias Centaurij minoris appellationes ſuperſit. Centaurio ſiquidem minori nequaquam, ſed Gratiolæ hæc optimè conuenit: vtpote quæ Hellebori ferè modo, per ſuperna expurget, vt capite de Gratiola latiùs, ſuo loco.

Glutinat autem iſtud Centaurium etiam vulnera recens virenſque tuſum ac impoſitum: vetera vlcera expurgat & ad cicatricem perducit. Succus ad oculorum medicamenta vtilis eſt: cum melle expurgat, quæ claritati eorum officiunt. In peſſo admotus fœtus & ſecundas educit. Potus autem priuatim neruorum affectionibus conuenit: auctor Dioſcorides.

Optimum, inquit Galenus, ſuccus etiam medicamentũ ad iecinoris obſtructiones ſoluendas, bonumque lieni indurato remedium foris impoſitum; nec ſeciùs, ſi quis bibere ſuſtineat.

Succi autem colligendi extrahendique rationem, & liber ad Papiam docet, & Dioſcorides breuiter oſtendit. Extrahitur autem ſuccus duplici modo.

1. *Extractum Centaurij minoris.* Aut enim herba vnà cum ſemine collecta, in aqua diebus quinque maceratur; côquitur deinde donec, imminuta aquæ quantitate, ipſa ſupereminеat: vbi paululùm refrixerit, quod coctum per linteum colandum & exprimendum eſt: poſteà colatum iterùm coquendum, donec mellis habeat conſiſtentiam.

Aut

Aut ex recenti herba tuſa ſuccus exprimitur, qui Soli expoſitus lignea rudicula ſæpiùs mouendus, donec inſpiſſatus fuerit: noctu verò diligenter operiendus, ne à nocturno rore (qui liquores denſari non ſinit) afficiatur.

De Cyclamino orbiculari. CAP. XIII.

Cyclaminus orbicularis.

Cyclaminus orbicularis rotundifolius.

PRÆTER Cyclaminum ſe vicinis fruticibus aut adminiculis circumuoluentem, quem alterum Dioſcorides cognominat, ſunt eius, qui orbiculari eſt radice, à recentioribus aliquot obſeruatæ ſpecies, & quidem foliis differentes.

Vna ac prima Cyclaminos foliis viret latis, anguloſis ac hederæ ſimilibus, ambitu leniter ſerratis, ſuperiore parte in virore nigricantibus, albicantibus tamen maculis variegatis, & vmbilico ſiue medio folij ſubalbido; inferiore verò ac prona parte purpureis, & ſubinde colore ſaturato, aliàs dilutiore: floſculi ex tenellis pendent pediculis, deorſum nutantes, foliolis eorum ſurſum reflexis, & purpureo Violę nigræ colore, non tamen intenſo, ſplendent; odoris exigui: ſuccedunt capitula ſeminifera, in ſpiras pediculis contractis. radix bulbi aut rapi modo in orbem circumacta & aliquantulùm in latitudinem preſſa, foris nigricat, intus candida, rugas inareſcens contrahit. 1.

Alterius ac ſecundæ Cyclamini & lata quidem ſunt, ſed nequaquam anguloſa, verùm quaſi rotunda, & nullis ſuperiùs aut omnino obſcuriſſimis apparentibus maculis; ſaturato colore virent, inferiùs verò è punicante purpura rubent: flores prioris ſimiles, at odoratiores. radix aliquanto minor. 2.

Tertia ſpecies foliis ſimiliter eſt haud anguloſis: ſed ambitu eorum aliquantulùm crenato: maculata hæc ſunt, ſed vmbilico nigriore: flos intenſiore colore purpuraſcit, odoris ſuauiſſimi, radix quàm aliarum minor. 3.

Naſcitur Cyclaminus locis vmbroſis ſub arboribus & in ſiluis, in vepribus, Plinius ait. Et prior quidem harum in Veromanduorum, Verocaſſum, ac Atrebatum finibus, altera in Arduenna ſilua, ac vicinis locis apud Belgas reperitur. Sunt Italiæ, Germaniæ ac aliis regionibus communes. Tertia rarior eſt, ſed tamen Italiæ non peregrina.

Septembri ferè menſe Cyclamini florent: folia inde noua ſuccedunt, hieme virentia. ſemen ſub æſtatem ſequentem ad maturitatem peruenit.

Κυκλάμινον Græci appellant: dicitur & *κισσόφυλλον, κισσάνθεμον, χελώνειον, ἰχθυόθηρον, χυλὴν*:

 à Zo-

à Zoroaſtre τελμφαλίτης,vt inter nothas voces:item Tuber terræ,& Terræ rapum,à Marcello Orbicularis,ab Apuleio ſimiliter Orbicularis & Palalia,Rapum porcinum,Terrę malum: in Officinis Cyclamen, Panis porcinus,Arthanita: Itali *Pan porcino*:Hiſpani nonnulli *Mazã de porco:* Germani Schweinbrot/ Erdtöpffel: Belgæ Verckens broot/Seughen broot:Galli *Pain de porceau*: Angli Sowbrede.

Coloſſinus color. Colorem floris Plinius Coloſſinum appellat. Flos eius, inquit, Coloſſinus in coronas admittitur.

Varias autem Cyclaminus, auctore Galeno, vires obtinet. Nam & extergit,& incîdit, & ora venarum aperit, & attrahit, & diſcutit.

Succus eius hæmorrhoidas aperit,& ad ſeceſſum prouocat in lanæ floccis appoſitus: medicamentis phymata,ſtrumas,aliaſque durities digerentibus admiſcetur: ſuffuſis cum melle illitus competit; ad hæc quoque per nares (cum melle addit Dioſcorides) expurgat: abdomine illito, ventrem ſubducit, & fœtum interimit: eſt & validum interimendo conceptui medicamentum in peſſo additus.

Tota radix ſucco imbecillior eſt,quamquã & ipſa vehemens ſit. Nam & menſes ſiue epoſita ſiue appoſita euocat,& regio morbo prodeſt; non modò viſcus expurgans,ſed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit,eam per ſudorem eiiciens. Cutem extergit,cùm in aliis,tum quòd alopecias,ephelidas,omniaque exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat impoſita, cùm recens tum arida. Sunt qui radicem ſiccam aſthmaticis exhibeant,Galenus.

Tradunt (vt pręter hęc Dioſcorides refert) ſi pręgnans radicem tranſgrediatur,abortũ fieri: & partum appenſam accelerare. Bibitur & in vino cõtra lethalia,& præſertim leporem marinum; & contra ſerpentũ ictus impoſita remedio eſt:immiſta vino ebrietatem facit. Decocto eius luxata,podagrę,pernioneſque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo expletur,& cineri feruenti imponitur, adiecto ceræ Tyrrhenicæ modico, vt ſtrigmentoſum fiat vnguentum, pernionibus vtiliſſimũ. Narratur & ad philtra amatoria aſſumi contuſa,& in paſtillos efformata.

De Cypero. CAP. XI.

Cyperus rotundus.

Cyperus longus.

CYPERI genera duo ſunt: longioribus radicibus vnum, alterum rotundioribus; & præter tertium quidem Dulcichinum appellatum, Indicus Cyperus inter aromata è longinquo allata referendus.

Vtrique

Pſeudocyperus.

Vtrique autem Cypero, tam rotundioris quàm longioris radicis, folia ſunt lõga, gracilia, arundinacea, Porraceis longiora, duriora, dorſo eminente cultellata: caulis rectus, enodis, glaber, triangularis, rariſſimè quadrangulus; in cacumine cuius foliola minuta, & iuba lata, laxaque; paniculæ ex qua dependent ſemina exigua recondentes. radices, vnius prælongæ, geniculatæ, Graminis modo ſerpentes, ſibique implicitæ, foris è punico colore nigricantes, interiore verò carne in ſubluteo albicantes, odore ſuaui, guſtu ſubamaro: alterius verò nodoſæ ſunt, è fibris aliquot cohærentes, oblongioribus Oliuis, ac non rarò rotundioribus ſimiles, odore & colore prioris. Sunt huius folia minora, & caules paulò breuiores: illius verò maiora folia, & caules altiores.

Amat Cyperus paluſtria loca ac rigua. In Italia locis quibuſdã ſponte naſcitur, & in aliis quoque calidioribus Meridiem verſus regionibus, vti in Syria, vbi & odoratior ac præſtantior. In Germania tam ſuperiore quàm hac noſtra inferiore, non niſi ſatus reperitur, & qui longus præcipuè; nam rotundus perrarus eſt.

Sed Pſeudocyperus Graminis ſpecies, caule angulo ſo, foliis Cypero & iuba ſimilis, radice verò cãdida, tenui, lõga, geniculata, omni odore & ſapore, exceptis herbaceis, deſtituta, locis paluſtribus in Belgio ſatis frequens occurrit. *Pſeudocyperus.*

Eminent Cyperi iubæ Iunio, Iulio & Auguſto.

Græci modò κύπερον, modò κύπειρον per diphthongum appellant; Latini Cypirum & Cyperum: Cornelius Celſus Iuncum quadratum: Plinius Iuncum anguloſum, & Iuncum triangularem. Dicitur & ἐρυσίσκηπτρον καὶ ἀσπάλαθον, atque, vt in Caſſij Dionyſij Geoponicis, à nonnullis ζέρνα: Italis *Cypero:* Hiſpanis *Iuncia olcroſa, & Iunça cheyroſa:* Germanis Wilder Galgan: noſtris Wilden Galigaen: Gallis *Souchet.* Officinæ Cyperi nomenclaturam retinent; & vnum Cyperum longum, alterum rotundum vocant.

Plinius Cyperi radicem, cùm oblonga eſt, Cyperida dici ait.

Cyperi autem radices maximè vſui ſunt: vt Galenus ait, excalefacientes pariter & exſiccantes citra mordacitatem; itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè proſunt. habent enim quiddam etiam adſtringens: quapropter vlceri item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis ineſſe teſtificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam menſeſque prouocant.

Dioſcorides à calculoſis ac hydropicis vtiliſſimè bibi, & à ſcorpione percuſſis: ad vteri refrigerationes & præcluſiones calentes impoſitas prodeſſe: malagmatis calfactoriis etiam miſceri, & ad vnguentorum ſpiſſamenta accommodas eſſe addit.

De Dulcichino. CAP. XV.

DVLCICHINVM Cyperum rotundum refert: folia etenim eius arundinacea, oblõga, dorſo eminente, triangula, Cyperinis ſimilia; caulis anguloſus & iuba ſimiliter reſpondent; omnia tamen breuiora ac minora. à tenuibus radicum fibris, Auellanis ferè cõformes, ſed tamen aliquanto oblongiores dependent globuli, veluti exigui bulbuli, ſpecie articulati, colore exterius ruffeſcente, interiore verò carne candidi, ſapore grato dulcique, & Caſtaneis proximo.

Colitur Dulcichinum pleriſque Italiæ locis. in fluminis Atheſis ſeritur ſabuloſis, vt tradit Alexander Benedictus. In agro Veronenſi vel ſponte, Matthiolo teſte, prouenit.

Autumno bulbuli leguntur, Vere ſeruntur in plures multiplicandi.

Stirpem ipſam noſtra ætas Dulcichinum, & radiculas Traſos ſiue Tragos appellat, aut Traſcos Cyperi ſpecies eſt, ſed dulcis, Theophraſto, vt ſatis apparet, non incognita. Libro ſi-

Dulcichinum.

Dulcichinum cum flore.

quidem de cauſſis VI. Cyperi radices inter dulces atque edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorum quæ in fluminibus & paludibus proueniunt. Quod proculdubiò non de alio, quàm de iſto accipi poteſt: aliorum ſiquidem Cyperorum radices amaricant & minimè edules ſunt. Non deſunt tamen, qui Traſos iſtos Arabum medicorum Habalzelin ſiue granum Zelin eſſe conſtanter exiſtimant; quod tamen veritati parùm conſentaneum. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus ſiue grana connumeratur, nequaquam autem inter radiculas. Serapio ſiquidem cap. CCCXXXVII. ſic habet:

Habalzelin Habalzelin granum eſt pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exteriùs, & album interiùs, & habet bonum ſaporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna his verbis, cap. CCCIII:

Granum Alzelin quid eſt? granum eius eſt boni ſaporis, & oritur in partibus Herzur. Ex quibus, quod inter hæc diſcrimen, palàm fit.

Ceterùm Traſi in moderatè calefacientium ac humectantium ſunt ordine. crudorum thoraci inhærentium humorum concoctionem promouent: vrinæ acrimoniam obtundunt, præſertim in carnis iure macerati, inde tuſi ac ſucco eorum extracto: genituram etiam adaugent, & ad venerea faciunt, flatus ſiquidem quodammodò gignunt; auctore Matthiolo. Vnà cum bellariis apud Veronenſes inferuntur.

De Glycyrrhiza, ſiue Dulci radice Dioſcoridis.

CAP. XVI.

VNIVS dulcis radicis Dioſcorides tantùm meminit: præter hanc tamen & alia eſt vulgaris vſus, de qua capite ſequente: hoc de Dioſcoridis Glycyrrhiza.

Promit autem hæc ſæpenumerò caules complures altos & ramoſos; folia circa quos oblonga, alata, ex multis ſibi inuicem oppoſitis collecta, Lentiſci foliorum figura, attamen maiora, viroris ſaturati, & tactu nonnihil glutinoſa: flores è foliorum alis exeunt parui, cærulei, atque eius cuius non ſcriptus Hyacinthus coloris, in rotundi globuli formam commiſſi; quibus tandem emarcidis maior factus orbiculus, rotundam aſperamque Platani pilulam referre videtur; multis paruis ſubruffis, aſperis & hirſutis ſiliquis conſtans, in quibus ſemen: radix prælonga, craſſa, & vnica eſt, brachij ſubinde longitudine ac craſſitie, buxei luteive intus coloris,

Glycyrrhiza vera Dioſcoridis.

loris; foris rarò alterius, ſed tamen quandoque nigricantis, guſtu dulcis cũ auſteritate quadam.

Plurima, inquit Dioſcorides, in Ponto & Cappadocia gignitur. Apud Belgas in hortis ſubinde videtur.

Flores æſtate, Autumno pilulæ cum ſiliquis perficiuntur. Vere herba regerminat, nouoſque caules producit; hieme ſiquidem cum caulibus folia intermoriuntur, radice interim viuace.

Γλυκύῤῥιζαν à dulcedine Græci; Latini dulcem radicem appellant. Sunt eius & alia nomina inter ſpuria; vt ποντικὴ à Ponto, γλυκήρατον, γλυκύφυτον, σύμφυτον, λεοντικὴ, σκύθιον, ἄδιψον, συλίθρα, λιβυεςάστων, ὁμοιονόμοιος, πινθαόμοιος. Officinis & vulgo hęc incognita Glycyrrhiza eſt.

Huius fruticis natura, vt Galenus ait, familiaris eſt noſtræ temperaturæ, & cùm adſtrictio quædam adiuncta ſit, eius temperamentum quantum ex caliditate & adſtrictione eſt, tepidæ potiſſimùm caliditatis fuerit, quàm proximè accedens ad temperatum. porrò quoniam & dulcis, nimirum & modicè humida eſt.

Succus radicis, Dioſcorides tradit, ad arteriæ exaſperationes vtilis eſt, quem linguę ſubditum eliqueſcere oportet. prodeſt & ad ardorem ſtomachi, aliàs oris, ad iecinoris thoraciſque vitia, veſicæ ſcabiem, renumque affectus cum paſſo potus. Sitim extinguit ſub lingua eliquatus: vulneribus prodeſt illitus; commanducatus ſtomacho conuenit.

Radicum recentium decoctum ad eadem facit. At radix arida læuiſſimè trita pterygiis commodiſſimè inſpergitur.

Plinius Glycyrrhizam ſtomaticem eſſe, & oris vlceribus inſpergi, præter ea quæ Dioſcorides, etiam refert.

Glycyrrhiza vulgaris.

De vulgari Glycyrrhiza. CAP. XVII.

VVLGARIS vſus Glycyrrhiza caulibus foliiſque priorem ſatis refert, ſunt tamen folia virentiora maioraque, cauliculi verò ſubinde teneriores: flores non in globulum aut orbiculum collecti, ſed in ſpicam veluti Viciæ digeruntur, exigui, colore dilutè cærulei: ſiliquæ inde eodem ordine paruæ ſuccedunt, nequaquam aſperæ aut hirſutæ, ſed læues & Lentium valuulis ſimiles, in quibus ſemina parua: radices tenues & longę ſunt, ramoſæ inſtar ſarmentorum Vitis, foris nigricantes, intus buxei coloris, quæ tam latè ſub terra per tranſuerſum & obliquum repunt, vt vix totæ erui queant, & pleriſque etiam locis progerminent.

Copioſa hæc in Germania, agro præſertim Padenbergenſi, in Franconia dicta. frequens & in Hiſpania. Belgarum horti hac non deſtituũtur. Theophraſtus, & poſt eum Plinius, iuxta Mæotidem paludem referunt naſci.

Rarius in Germania ac Belgio floret: ideoq; etiam ſterilis à nonnullis, ſed temerè, credita:

cùm autem floret, ſub finem floret æſtatis. Inareſcunt & huius folia cauleſque, radice reſtibili, viuacitate diuturna.

Glycyrrhizam hanc etiam eſſe palàm eſt. Officinæ corrupta voce Liquiritiam vocant: Itali *Regolitia*: Hiſpani *Regaliza*, & *Regalitia*: Germani Süßholtz / Süßwurtzel: Galli *Riglice*, *Rigoliſſe*: noſtri Calliſſichout/ Suethout: Angli Licores: Bohemi Licorice. Theophraſtus σκυθικὴν ῥίζαν, &, vt ait, nonnulli ἀδυγλύκειαν appellant. Plinius Scythicam herbam. Et verè ἀδυγλύκεια ſiue multùm dulcis, hæc dici poteſt, eſt etenim omnino dulciſſima, & quàm altera Glycyrrhiza dulcior. Scythice, à Scythiæ regione in qua gignitur, nominatur. Poteſt & hæc ἄλιμος citra aſpirationem, & ἄδιψος propriiſſimè nuncupari: exiguo ſiquidem guſtu famem & ſitim præcipuè ſedat.

Ceterùm autem quandoquidem hæc radix dulcis eſt, temperatè quoque calida & humida eſt. Cortex eius amaritudinem quamdam tamen habet, & calidioris qualitatis participat: ſed hunc abradere oportet. humectat autem magis recens & ſucco plena radix, quàm arida.

Vtilis eſt ad raucedines, tuſſes, difficilem reſpirationem, peripneumoniam, pleuritidem, ſanguinis puriſq; ſputationem, phthiſim, & ad omnes thoracis morbos, exaſperata lenit; inflammationes ſedat; acrimoniam & ſalſilaginem humorum mitigat contemperatque: crudiores humores concoquit; & ſputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate vel alio quouis modo ſumpta: aut aliquamdiu manſa, ſuccóve ſub lingua detento. Decoctum eius renibus ac veſicæ exulceratis confert: vrinę ſtillicidio medetur, ac in vniuerſum omnibus malis occurrit, ab acribus, ſalſis & mordacibus humoribus excitatis.

Hæc eadem de Scythica radice Theophraſtus quoque habet, qui hac & Hippace, Scythas etiam dici refert, ad dies vndecim aut duodecim poſſe viuere; & quidem his verbis: Radix Scythica vtilis ad anhelitus, & ad tuſſim ſiccam, atque in totum thoracis morbis: ad hæc vlceribus mederi poteſt cum melle: ſitim quoque extinguit ſi teneatur in ore. Qua de cauſſa ea & Hippace degere aiunt Scythas dies vndecim aut duodecim. *Hippace.*

Hippace autem caſeus eſt, vt Hippocrates teſtatur, ex equino lacte concretus. Plinius lib. XXV. cap. VIII. perperàm eius nominis herbam eſſe exiſtimauit. *Plinij error.*

De Gentiana. CAP. XVIII.

Gentiana.

Locus Dioſcoridis reſtitutus.

FOLIIS Gentiana viret latis, longis & neruoſis, veluti Plantaginis, ſed maioribus & Veratri albi ſimilioribus: ſcapi inter hæc ſurgunt alti, ſimplices, indiuiſi, inanes, læues, geniculati: foliis è ſingulis geniculis binis, ſenſim imminutis: circumambientibus coronæ modo, ſuperiorem partem ex interuallis floribus colore luteis, è ſenis anguſtis foliolis radiantis ſtellæ inſtar explicati; qui è calycibus exeunt oblongis; in quibus inde ſemen læue, latum, tenue, veluti Leucoij, colore ſubruffo ſordens. radix prolixa, craſſa, quandoque bifida aut trifida, lutei ac buxei coloris, guſtu amariſſima.

Locis gaudet vmbroſis, frequens in Italiæ, Illyrici, Germaniæ, Galliæque & Heduorum ſiue Burgundiæ montibus.

Flores æſtate, ſemen Autumno non rarò perficit.

Gentius Illyriorum rex inuentor nomen Γεντιανῇ dedit; quod & Officinæ ſeruãt, Gentianam nuncupantes, Germani Entzian/ Bitterwurtzel: Belgæ cùm Italis, Hiſpanis & Gallis, *Gentiane* dicunt: Angli Felworte. Sunt & eius ſpuriæ quædam nomenclaturæ, quę & apud Apuleium reperiuntur, vt κενταύρειος ῥίζα, ναρκὴ, χειρώνιον, ἀλοΐτης, Aloë Gallica, Baſilica, Cyminalis.

Habet autem Gentianæ radix calfactoriam, vt Dioſcorides ait, & ῥυπτικὴν, id eſt abſtergentem vim. (nonnulla exemplaria perperàm στυπτικήν.) Admodum efficax, auctore Galeno, eſt,

cùm

cùm opus extenuatione, purgatione, abſterſione, obſtructionis liberatione. Nec mirum ſi hæc poſſit, cùm impense amara ſit. Contra venenatorum, Dioſcorides ait, morſus (præcipuè contra angues Plinius) drachmarum duarum pondere ſuccurrit, cum Pipere, Ruta & vino pota: hepaticis & ſtomachicis ex aqua pota ſubuenit: collyrij modo ſubdita partus eiicit. vulneraria eſt impoſita, vt Lycium, & vlcerum ſinuatim depaſcentium medela: ac præſertim ſuccus. vitiligines etiam abſtergit. Plinius verò etiam farinam eius ex aqua tepida fabæ magnitudine potam interaneorum vitiis occurrere tradit; & tantam huic eſſe vim, vt iumentis non tuſſientibus modò, ſed & ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Miſcetur autem & antidotis, veluti Theriacæ Diateſſaron, quam Aëtius Myſterium appellat. Succi extracti drachma, auctore Dioſcoride, laterum doloribus, ex alto delapſis, conuulſis ac ruptis prodeſt. Oculis inflammatione laborantibus illinitur: pro Meronio acribus collyriis admiſcetur. Extrahitur autem ſuccus hoc modo: Contuſa radix quinque diebus aqua maceratur, poſteà in eadem decoquitur, dum radices aquæ ſuperſtent; deinde aqua linteolo percolata iterùm decoquitur, donec mellis craſſitudinem contraxerit. *Extractû Gentianæ.*

De Cruciata, ſiue Gentiana minore, atque aliis quibuſdam Gentianæ ſpuriis generibus. CAP. XIX.

Cruciata ſiue Gentiana minor.

CVM Gentiana cognationem magnam & ſimilitudinem nonnullam habet, à pleriſque nuncupata Cruciata. Caules eius rotundi ſunt, geniculis diſtincti, inanes, dodrantales, vel altiores: folia radicibus proxima, tum quæ circa caules geminata, Gentianæ ſimilia, verùm minora, crebroque deorſum reflexa: flores cærulei, oblongi, intus caui, cauliculorum faſtigia orbiculatim ambiunt, ab herbaceis calycibus exeuntes: radix candida, teres, & oblonga, ſubinde foraminoſa, & plerumque inter lapides ſub terra iacentes deſcendens; guſtu amariſſima. 1.

In collibus & montibus, necnon in aliis incultis & aſperis locis reperitur, & in Germania quidem frequenter.

Septembri in Germaniæ agris, Iulio menſe in Belgij hortis floret.

Germani Modelgheer / Speerenſtich / & Creutzwurtzel: Latinè Cruciatam appellant. Gentianæ ſpeciem eſſe, & forma & facultas oſtendunt; Gentiana minor idcircò nuncupari poterit. Nam & alia eſt Cruciata, decuſſatis foliolis, de qua inter Rubiæ affines agendum. Sunt verò & qui hanc Chiliodynamin dici velint: ſed Polemonia à Cappadocibus Chiliodynamis appellatur, auctor Dioſcorides. Cum Polemonia autem iſta Gentianæ minoris ſpecies ſimilitudinis habet nihil.

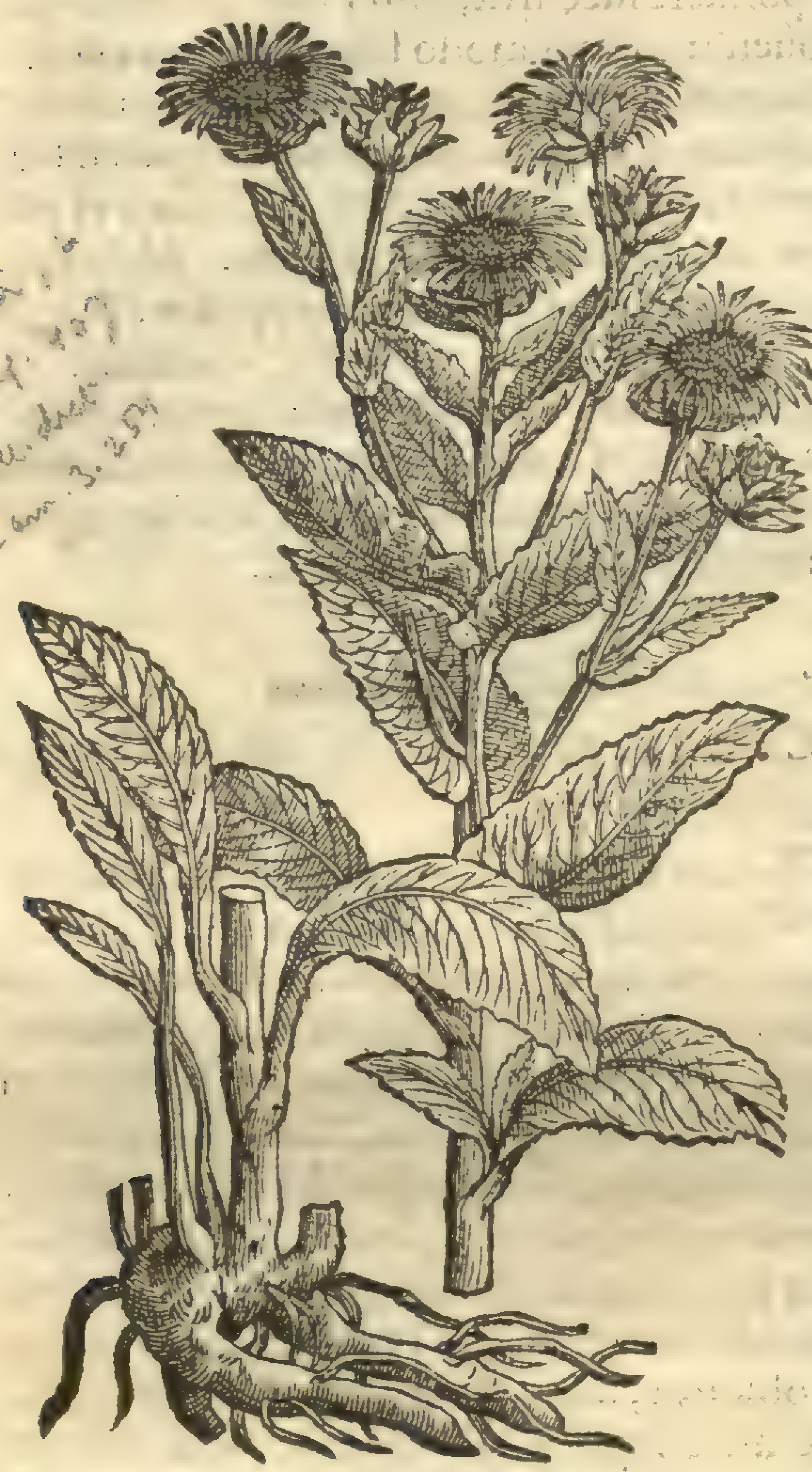
Huius ſpeciei & aliam Geſnerus ac Tragus perhibent: foliis Hirundinariæ ſiue Aſclepiadis: floribus multis confarctis & eleganter cæruleis, extrema æſtate vigentibus: radice multiplici, vehementer amara, quæ locis montanis apud Heluetios, & alibi in Germania ſecus ſemitas apparet, ac Geſtwurtz/ & Schelmkraut appellatur à vulgo. 2.

Gentianæ quoque ſpecies eſt Campanula Autumnalis, quam Matthiolus in poſterioribus commentariis Pettimborſam vocari ait: de qua nos Pemptadis alterius lib. I. ſcripſimus. 3.

Ceterùm omnes hæ amaræ & foliis & radicibus ſunt; temperiem calidam & ſiccam obtinent. Exiſtimantur, & præſertim Cruciata, ad omnia ad quæ Gentiana vtiles: præſtant autem quæcumque amara poſſunt.

De Helenio ſiue Inula. CAP. XX.

Helenium.

GRANDIA mox à radice folia promit Helenium, palmum aut ſemipedem lata, cubitum ſubinde longa, acuminata, Symphyti maioris ferè conformia, ſed mollia, tenuique lanugine piloſa, in virore candicantia, & inferiore parte albidiora, ambitu leniter crenataq; caulis tricubitalis, digito craſſior, non abſque lanugine, in cacumine diuiſus; in ſingulis verò adnatis flores magni, lati, rotundi; quorum non modò circum ambientia oblonga foliola, verùm & medius luteus eſt diſcus ſiue orbis, qui infinitis ſtaminibus confarcitur, tandemque in tenues ſoluitur pappos; quibus ſemen ſubeſt gracile & oblongum. radix inæqualis, toroſa, craſſa & manum implens, haud longa; foris quandoque nigricans, intus candida & carnoſa, odorata, guſtu amaricans.

In pinguibus & lætis naſcitur pratis. reperitur quandoque & in montibus, locis vmbroſis, at non omnino aridis. frequens non modò apud Belgas; verùm & alibi, vt in Italia, Gallia, Germania, &c.

Flores Iunio ac Iulio vigent. radices Autumno, & nõ rarò Aprili & Maio mẽſibus leguntur.

Helenium. Quod Græcis ἑλένιον, Latinis Inula & Enula dicitur: Officinis Enula campana: Germanis Alantwurtz: noſtris Galandtwortele: Italis *Enoa*, & *Enola*: Hiſpanis *Raiz del alla*: Gallis *Enule Campane*: Anglis Elecampane: Bohemis Woman. Extant & inter notha hæc eius nomina: σύμφυτον, περσική, μηδική, ὀρέστειον, κενταύρειον, ἠλιωνία, φλόμος ἰδαῖος, Terminalium.

Helenium Aegyptiũ. Præter autem iſtud Helenium, & aliud eiuſdem nominis in Ægypto gigni Crateuam tradere Dioſcorides aſſerit: & herbam eſſe cubitalibus ramulis, humi Serpylli modo repentem; foliis circa ramulos multis, Lenticulæ minoribus, radice lutea, digiti parui craſſitudine, infernè tenui, supernè craſſiore, cortice exteriùs nigro; naſcique in collibus & vmbroſis locis.

He hoc Helenio etiam Plinius, lib. XXI. cap. X. ſed tamen paulò aliter. radicem ſiquidem candidam, & ramulos dodrantales refert. Plinij autem hæc verba: Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum, & ideò in inſula Helena laudatiſſimum. Eſt autem frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis: folia ſimilia Serpyllo. Deinde cap. XXI. ait radicem eius intus candidam & dulcem.

Helenium Theophraſti. Meminit & Helenij cuiuſdam Theophraſtus. ſuffruticem id eſſe lignoſum ait, coronarium, & ramis foliiſque ac tota ſua natura odoratum. Exiſtimatur autem iſtud idem cum Ægyptio.

Helenium Apuleij. Adfert & Helenium Apuleius, ſed omnino ab Ægyptio, tum etiam ab alio differens, ipſum videlicet Panaces Chironium, quod ait à Græcis ἑλένιον, & à Latinis Inulam campanam appellari. Sed Apuleium ipſum audiamus, cap. XCV. de Inula campana:

Panaces Chironiũ. Græci, ſcribit, Panacen Chironion, alij Panacen Centaurion, alij Helenion, Latini Inulam campanam appellant. Habet folia Amaraco ſimilia, flores auroſos, radicem tenuem, non altam, acerrimam guſtu. medetur ſerpente vexatis. Quæ deſcriptio planè cum Panacis Chironij apud Dioſcoridem conuenit. Sed de hoc ſatis. ad Enulam campanam vulgarem regrediamur.

Eſt autem radix huius Inulæ ad multa maximè vtilis, natura excalfactoria & reſiccans tertio ordine, præſertim arida. Nam recens & adhuc ſucco plena, excrementitio redundat humore, qui calfaciendi ac reſiccandi eius potentiam nonnihil obtundit.

Prodeſt aduerſus reſpirandi difficultatem, orthopnœam, veteremque tuſſim; ad expurgandos ſiquidẽ craſſos, lentos & pertinaces humores, qui in thorace & pulmonibus hærent, multum in eclegmate, tum & condita poteſt, veluti & aliis modis data. Ventriculo autem commoda

moda & ſalubris radix condita eſt; à cœna ſumpta non modò concoctionem promouet, ſed & aluum faciliorem reddit.

Pellit lumbricos & ventris tineas decoctæ ſuccus, vt Plinius tradit: qui & eam à ieiunis commanducatam dentes confirmare ſcribit lib. xx. cap. v.

Miſcetur Inulæ radix vtiliter antidotis. Serpentum morſibus auxiliatur, venenis reſiſtit, ruptis ac conuulſis confert. Sunt etiam qui ipſis decoctis, tritis ac melli inſtar vnguenti permixtis, vetera vlcera expurgari atque ad cicatricem perduci affirmant.

Galenus rubificari quoque his partes diuturnis ac frigidis moleſtatas ait affectionibus; vt ſunt nonnullæ coxarum paſſiones, iſchiadas vocant, & exiguæ aſſiduæque articulorum quorumdam præ humiditate procidentiæ ac luxationes.

De Polygonato. CAP. XXI.

Polygonatum.

Polygonatum alterum.

DVPLEX Polygonatum eſt: vnum latioris folij, vulgare & vbique ſatis frequens; alterum anguſtifolium.

Polygonaton primum cauliculum emittit cubitalem tenuem, læuem, nullis ramis brachiatum, ſed ſimplicem, foliis ex interuallis adornatum, latis, oblongis, Lauri ſatis ſimilibus, læuioribus tamen tenuioribusque, latioribus aliquantò ac venoſis: flores oblongi, intus caui, candicantes, foliis numeroſiores. ab vnoquoque enim folij ſinu ſiue annexu, bini aut terni dependent: fructus rotundi Ochri magnitudine, nigricante colore, maturi virent. radix oblonga candida, frequentibus veluti articulis nodoſa, digitalis craſſitudinis, haudquaquam recte deſcendit, ſed per tranſuerſum oblique progreditur. I.

In ſiluis, locis vmbroſis, & iuxta margines naſcitur, nec modò in montoſis, ſed & in planis; tum & in conuallibus quibuſdam arenoſorum tumulorum, ad Oceani littora apud Batauos ſitorum, quod flore odoratum eſt. Quale etiam Clar. C. Cluſius in nonnullis Pannoniæ locis à ſe repertum ſcribit.

Deſcribuntur verò ab eodem in Pannonicis ſuis Obſeruationibus & alia duo huius generis Polygonata, ſed rara & peregrina, ſedula diligentia reperta.

Vnum folio magno, duplo quàm vulgaris maiore, & ad foliorum Veratri albi amplitudinem accedentis: caule autem, floribus, fructu ſiue baccis, vulgare ſatis referens. quod vmbroſis quibuſdam locis exit.

Alte-

Polygonatum latifolium. Polygonatum ramoſum.

Alterum caulem non ſingularem ſed vno aut altero ramulo brachiatum profert: folia Polygonati vulgaris ſatis ſimilia, ſed aliquanto molliora, quæ caulem alternatim conueſtiunt, ſic ei adhærentes, vt ferè perfoliatæ modo ipſum circumambire videatur; à quorum connexu pediculi inferiùs exeunt oblongi, tenues & incurui; dependente è ſingulis floſculo Lilij conuallium æmulo, ſed patentiore, ſecundùm marginem quoque reflexo, interiore parte exiguis nigris notulis maculato, odore florum Spinæ acutæ ſatis aſſimili: fructus initio viret ac triangularis; per maturitatem rubet, oblongus, exigua Corna referens. radix exilis fibroſa in frequens nodulos extuberat. In Sileſia reperitur: vmbroſis gaudet.

2. Anguſtifolium Polygonatum caule aſſurgit vulgatis haud abſimili, ſed foliis è quouis exortu quaternis quiníſve oblongis, acuminatis, multò quàm prioris anguſtioribus, læuibus & venoſis: floribus in virore albicantibus: baccis rubentibus: radice ſimiliter candida, nodoſa, obliqua, tenuibus fibris capillata.

In editis & montanis vmbroſis locis, veluti in Bohemiæ ac Morauiæ dēſis ſiluis, reperitur. Maio ac Iunio vtriuſque flores, Auguſto fructus colligi poſſunt.

Græci πολυγόνατον: Latini ſimiliter Polygonatum; Officinæ Sigillum Solomonis: Germani Weißwurtz: Galli *Seau de Salomon:* Hetruſci Fraſinellam & Fraxinellam: alij Geniculatam aut Genichellam vocant: Ioannes Manardus Arabum Secacul exiſtimat, ſed veritatem minùs aſſecutus.

Secacul. Secacul etenim noua ſtirps, & Arabum inuentum. Serapio ſiquidem in eius deſcriptione nullius Græci, nec etiam alterius auctoris teſtimonio nititur. qui aliàs ſolet ſingula ad ſuos auctores, & veteres quidem referre.

Ex raris autem quod ramoſum eſt, ſi pro Lauro Alexandrina expreſſum voluerit Matthiolus (vt fortaſſis quibuſdam videri poſſet) non parum falſum illum fuiſſe, cap.v. de Hippogloſſo Pempt. VI. lib.I. ſatis oſtenſum.

At Polygonati vulgaris quidem radices miſtam tum facultatem tũ qualitatem habere Galenus ait. Habent enim, inquit, adſtrictionis pariter & acrimoniæ quidpiam, nec non faſtidioſam quamdam amaritudinem explicatu difficilem: quamobrem nec admodũ ſunt vſui. Dioſcorides radicem tradit vulneribus auxiliari impoſitam, & vultus maculas delere ac

auferre

Pyrethrum.

auferre. Matthiolus è Polygonati radicibus aquam elici refert, qua ad faciem abſtergendam mulieres Italæ vtantur.

De Pyrethro. CAP. XXII.

PYRETHRO folia ſunt multipliciter diſſecta diuiſaque, ſimilitudine ferè foliorum Fœniculi, ſed tamen minora, Dauci ſilueſtris & Carotæ æmula: cauliculi dodrantales, aut paulò altiores; in quorum faſtigiis flos amplus, latus, Anthemidis ſimilis, ſed tamen maior, medio orbe ſubluteus; anguſtis oblongiſque circum ambientibus foliolis, ſupina parte albicantibus, prona verò nonnihil purpuraſcentibus: ſemen inter diſci ſiue orbis ſtamina gignitur tenue & oblongum: radix digitalis ferè eſt craſſitudinis, longa, ſubruffo colore nigricans, guſtu acri & admodum feruido.

Ex Orientis partibus infertur. Naſci in quibuſdam Italiæ montibus, ſed minùs acre, Matthiolus ſcribit.

In Belgij hortis ſatum adoleſcit, & florem inclinante Æſtate facit: quæ ſi feruens ſiccaque fuerit, ſemen etiam perficit.

Gręci *πύρεθρον* ab igneæ qualitatis guſtu nuncupant: item & *πύρειον, πύρωτον, πύρεθρον καὶ πυρείτην*, pleriq; etiam *δορύκνιον*, vt inter aſſcriptitias nomenclaturas reperitur. Latini Saliuarem: Officinæ Græcam vocem retinent: Italis *Pyrethro*: Hiſpanis *Pelitre* aut *Piletre*: Gallis *Pied d'Alexandre*, id eſt, Pes Alexandrinus; Germanis ac noſtratibus Bertram; à nonnullis Geyſerwurtz: Bohemis Peltram.

Et legitimum quidem iſtud eſt Pyrethrum. Nam quod verum à nonnullis exiſtimatur, alterius generis herba eſt, ſub Saxifragiæ nomine alibi deſcribenda. Impoſuit iſtis corrupta Dioſcoridis lectio; in floris ſiquidem deſcriptione, exemplaria pro *ἀνθέμιδος*, perperàm ſubſtitutam habent *ἀνήθου*. *Dioſcoridis locus emendatus.*

Pyrethri autem radix vehementer calidam & vrentem facultatem habet, qua & refrigeratos ac dolentes dentes mitigat, & pituitá ex ore copioſam elicit. Manditur auté ſicca, aut aceto, in quo decocta fuerit, os colluitur. Sudores etiam hæc mouet, & ad diuturnos horrores efficax, cũ oleo illinita: ad omnes etiam corporis partes perfrigeratas ac reſolutas plurimũ conducit: auctor Dioſ.

Miſcetur eadem vtiliter Antidotis & aliis cõpoſitionibus, quæ ad diuturnos capitis dolores, vertigines, apoplexiam, comitialem morbum, neruorum tremores reſolutioneſque faciunt; conducit etenim plurimùm ad omnes capitis & neruorum frigidas ac diutinas affectiones.

Rhodia radix.

De Rhodia radice. CAP. XXIII.

RHODIÆ radici cauliculi ſunt dodrantales aut altiores paulò, rotundi, nonnihil concauo; foliis circumueſtiti plurimis, oblongis, latis, acuminatis, virentibus, carnoſis; glabris, per ambitum

bitum ſerratis, Craſſulæ herbæ aliquatenus ſimilibus, attamen minoribus: in cacuminibus vmbellæ paruæ apparent, in quibus floſculi exigui è luteo pallentes tandemque rubeſcentes: radix craſſa, inæqualis, & tuberoſa, quæ recens candida & ſuccoſa trita roſarum odorem ſatis refert.

In Apennino & Gargano Italiæ montibus, necnon in Germaniæ Alpibus ſponte gignitur: &, vt Dioſcorides, in Macedonia quoque.

In Belgij hortis colitur, vbi æſtate viret, & aliquando floret: hieme latet, ſola radice viuace, frigoriſque patiente.

Ῥοδίαν ῥίζαν Græci: nonnulli ῥοδίδα nuncupant. Germani Roſenwurtʒ: Hiſpani *Rays Rodia:* noſtri Rooſen wortele. haudquaquam à Rhodo inſula, ſed à Roſis nomen accepit, quarum odorem attrita ſpirat.

Ceterùm vtilis hæc herba eſt, auctore Dioſcoride, capitis doloribus, ſi madefacta fronti & temporibus cum modico roſaceo imponatur.

Galenus tenuium eam eſſe partium, digerentiſque facultatis, & in calfaciendo ſecundi ordinis cenſendam eſſe, aut tertij incipientis.

At nobis refrigerans & Roſis vti odore, ita & temperatura affinis videtur; & aduerſus capitis ex calida cauſa dolores efficax eſſe poſſe.

De Fraxinella. CAP. XXIIII.

Fraxinella.

FRAXINELLÆ complures exeunt cauliculi, rotundi, cubitales aut altiores, inferiùs foliis, ſuperiùs verò floribus ſupra inuicem digeſtis exornati: folia oblonga ex pluribus ad vnum pediculum vnita, Glycyrrhizæ ſimilia, multò quàm Fraxini minora; ſingularia tamen eorum breuiora, duriora, magiſque acuminata quàm Glycyrrhizæ: florum color dilutè eſt rubentis purpuræ, quaſi vti ſiluestris Maluæ, ſed forma diſſimilis: à quinis etenim vt plurimum ſtriatis oblongiſque ſuperioribus foliolis, ſtamina aliquot recuruata barbæ inſtar dependent. Odor horum grauis eſt, ac hircinum olet, & ſimiliter earum quę ſequuntur ſiliquarum. Succedunt autem ſingulis floribus quinque ſimul, aſperæ, ſcabræ, & ſubrubentes; in quibus ſemen gignitur rotundum, nigrum, ſplendens, minus quam Pęoniæ aut etiam Lentiſci: radices ab vno capite plures diuaricantur longæ, candidæ, carnoſæ, tenui in medio neruo, cum obſcura acredine aliquantulùm amaricantes.

Videntur autem huius duæ eſſe ſpecies, non tamen valdè differentes. Vnius folia maiora, virentiora, duriora, magiſque acuminata: alterius verò nigriora, minùs dura, ac non æquè in acumen deſinentia: flores quoque huius aliquanto dilutiores, illius verò paulò rubicundiores.

In Italiæ, Pannoniæ ac Germaniæ montibus & collibus, lutoſo ac ſaxoſo reperitur ſolo: apud Belgas hortenſis eſt.

Flores Iunio, ſemen ſeriùs prouenit.

Recentiores Fraxinellam: pleriq; χαμαιμελίον quaſi humilem Fraxinum appellant: Officinę Diptamum, & pro legitimo Dictamno radicibus huius ſubinde vtuntur: vnde & à nonnullis Pſeudodictamnum & Dictamnum album nominatur. Non eſſe autem legitimum Dictamnum, notius modò eſt, quàm vllis verbis refelli opus ſit. Et Pſeudodictamnum quoq; Dioſcoridis nequaquam eſſe, non minùs manifeſtum. Sed non eſſe Tragij veterum ſpeciem, non æquè expeditum videtur. Nam cum Tragio, & quidem priore, conuenire poſſe apparet.

Tragium primum. Habet autem iſtud prius Tragium (duo ſiquidem ſunt) auctore Dioſcoride, folia, virgas & fructus Lentiſco ſimilia, ſed minora omnia, & ſuccum fert Gummi ſimilem: & in Creta tantùm naſcitur. Idem Plinius lib. XXVII. cap. XIII. Tragonis ſiue Tragium, ait, naſcitur in Cretæ tantùm inſulæ maritimis, Lentiſco (exemplaria perperàm Iunipero habent) ſimilis, & ſe-

& ſemine,& folio,& ramis: ſuccus eius lacteus in gummi ſpiſſatus, vel ſemen, impoſitione ſpicula è corpore eiicit. *Plinij locus reſtitutus.*

Et Fraxinella quidem Lentiſcum non minùs quàm Glycyrrhiza folio refert, & odorem τράγου,id eſt,hirci ſpirat. Quæ huius cum Tragio ſimilitudinem quamdam oſtendunt.

Sed tamen quia frutex non eſt; non baccas quales Lentiſcus,ſed ſiliquas ferat, adnatis ramulis careat,ad hęc neque lachrymam fundat,haudquaquam Tragium,ſed aliam,atque ab eo differentem ſtirpem eſſe conſequitur, quam veriſimile eſt veteres non obſeruaſſe, vel in nullo vſu,aut ſaltem negligentiùs habuiſſe. Facit huc quòd Bellonius libro primo Singularium referat, Tragium in Creta iuxta fluenta naſci,& flore eſſe luteo. Nam Fraxinella montes amat,& flore rubet. Ex quibus Fraxinellæ cum Tragio diſcrimen ſatis apparet.

At Fraxinellæ radix excalfacit & reſiccat ordine ſecundo, digerentis, attenuantis, & aperientis eſt facultatis. Menſes & vrinas mouet, partus adiuuat,ſecundas educit,vteri frigidioribus morbis auxiliaris eſt: conferre & ſtomachicis & anhelosis fertur. Tradunt etiam aduerſus ictus morſuſque ferarum,lethalia medicamenta,& peſtilentium morborum contagia prodeſſe, antidotisque vtiliter permiſceri.

De Valeriana. CAP. XXV.

Valeriana hortenſis.

Valeriana ſilueſtris.

VALERIANÆ tria genera paſſim occurrunt. Vnum hortenſe, ſilueſtria duo. Reperiuntur verò & aliæ quædam, ſed nomine, non effigie reliquis ſimiles, vt quam Rubram cognominant, & quam Græcam.

1. Satiua ſiue hortenſis Valeriana,prima folia edit oblonga,lata, læuia, virentia, atque indiuiſa; quæ verò ſecundùm caules,maiora,longiora,vtrimque profundiùs laciniata;Elaphoboſci ſiue Paſtinacæ maioris foliorum æmula, ſed tamen minora: caulis cubito altior, læuis & concauus, & interuallis rarioribus articulatus; è cuius geniculis bina exeunt folia, & in faſtigio flores in vmbellis aceruati, parui, ab oblongiore & anguſtiore exiguo veluti collo ſeſe pandentes, Narciſſi quidem effigiem aliquatenus exprimentes, ſed tamen multò tenuiores, & magnitudine ipſis plurimùm cedentes, colore è rubente diluta purpura albicantes: radix digitalis craſſitudinis, obliqua,fibris multis ſummæ terræ adhæret, plurima parte eminens: quæ dum reſiccatur,pinguis ac oleoſa efficitur, & odore eſt ſuauiore quàm recens.

Valeriana minima.

2. Silueſtrium quæ maior, foliis cùm prioribus, tum iis quæ circa cauliculos, eſt diuiſis ac laciniosis, maioribus & nigricantioribus quàm ſatiuæ: caulis huius læuis quoque, inanis & geniculatus, cubitoque procerior: flores in vmbellis ſimiles, & dilutè purpurei: radices tenues, & veluti multis capillamentis fibroſæ, odore non omnino deſtitutæ.

3. Altera ſilueſtris forma hortenſem ſatis refert, ſed longè minor eſt. prima eius folia indiuiſa, reliqua in partes ac lacinias diſſecta: cauliculus dodrantalis, flores in vmbellis aliarum ſimiles ex læui purpura albicantes: radices tenues, obliquæ, repentes, & tenuibus fibris capillatæ, odoris exigui.

Seritur hortenſis apud Germanos & Belgas: in Creta autem & Ponto ſuæ ſpontis eſſe fertur. Silueſtres humentibus locis, iuxta riuulos, foſſas & ſcrobes aquas habentes reperiuntur. maior harum in hortos tranſlata luxuriat, minor verò ægre coaleſcit.

Florent hæ Maio, Iunio & Iulio æſtiuis mēſib.

Valerianæ paſſim appellantur, & Græcè φοῦ. Et prima quidem φοῦ apud Dioſcoridē deſcriptioni reſpōdet: neq; obſtat flos paruus & Narciſſo minor. Quòd ſiquidem maior ſcribatur, errore fit Græci exemplaris; in quo ſic habetur: Ἄνθη πρὸς τὰ ναρκίσσου μείζω δὲ καὶ τρυφερώτερα. Sed pro μείζω, id eſt maior, reſtituendū eſt ἥσσω ſiue ἥττω, id eſt, minor. vt ante nos Ruellius quoq; annotauit. Id quod mox ſubſequens dictio τρυφερώτερα, hoc eſt, tenerior, non modò innuit, verū & palàm oſtendit. Neque enim maiora, ſed minora teneriora eſſe ſolent. Atque ſic ſe habente Dioſcoridis lectione, omnis adimitur ſcrupulus. Sunt namque Valerianæ flores ἥττονες καὶ τρυφερώτερες, quàm Narciſſi.

Dioſcoridis locus emendatus.

1. Appellatur præterea Valeriana ſatiua à Dioſcoride νάρδος ἀγρία, id eſt, ſilueſtris aut ruſtica Nardus; à Plinio Nardus Cretica; hac ætate à quibuſdam Marinella, Amantilla Valentiana, Genicularis, herba Benedicta, & Theriacaria: in Officinis Valeriana domeſtica: Theophraſto Paracelſo Terdina: Germanis Groß Baldrian: noſtris Groote Valeriane/ Speercruyt/ S. Joris cruyt: Gallis *Valeriane*: Anglis Setwal.

2. Altera ſpecies Valeriana ſilueſtris nuncupatur, & Germanicè Wild Baldrian/ Katzen wurtz/ Augenwurtz/ Wendwurtz/ Denmarck.

3. Tertia Valeriana minima nominari ferè ſolet.

Excalfacit autem Phu legitimum, vt Dioſcorides ait; ſed tamen non intenſè, neque ipſa recens radix, ſed areſcens tantùm. Recentem ſiquidem exiguū omnino caloris habere facilè deprehenditur: areſcentē verò calidiorem eſſe, & guſtus & odor vterque intenſior oſtendūt.

Mouet autem, auctore Dioſcoride, ſicca radix vrinas: menſes cit: prodeſt ad laterum dolores, & antidotis permiſcetur.

Silueſtrem autem Valerianam ruptis, conuulſis, ex alto præcipitatis, recentiores vtilem cenſent: folia huius, tum & ſatiuæ, ad oris & gingiuarū cum inflammatione exulcerationes, decocta & gargariſata prodeſſe feruntur. Nec deſunt, qui ſilueſtris Valerianæ radices aridas, tuſaſque, drachmę pondo cum vino ſumptas, infrà ſupraque purgationem moliri affirment.

De Valeriana rubra. CAP. XXVI.

1. HÆC herba duorum dodrantum caulibus aut longioribus, iiſque rotundis, læuibus & geniculatis aſſurgit: folia habet lata, longa, acuminata, læuia & diluti viroris: è faſtigiis caulium Valerianæ propemodum ſimiles vmbellas, ſed laxiores & magis inconditas; in quibus flores oblongi, tenues, rubentes; & ſemen inde exiguum, oblongum, quandoque ſumma parte barbatulum: radix ſubeſt candida, mediocris craſſitudinis & longitudinis.

2. Huic ſimilis alia reperitur, foliis quoque oblongis, cauliculis circa ſuperiorem partem in ramu-

Valeriana rubra.

Valerianæ rubræ ſimilis pro Limonio miſſa.

ramulos complures diuiſos; floſculis è diluto cæruleo purpuraſcentibus, breuioribus quàm ſuperioris; radice mediocris craſſitudinis.

Vtraque Belgis hortenſis, & altera quidem rarior. Floret æſtiuis menſibus.

Valerianæ rubræ à florũ vmbellarumque ſimilitudine plerique nomen dedère, quod huic permittere maluimus, quam impropriam appellationem temerè attribuere. Sunt etiam qui Behen recentiorem ſpeciem eſſe velint, idipſum Behen rubrum nuncupantes, ad differentiam alterius Behen albi dicti; quæ quidem eſt herba multùm à Behen Arabum differens; veluti & præſens. Alij inter Limonij genera referunt. Matthiolus etiam ſecundam ſpeciem pro Limonio depingit. Atque hanc ipſam aridam ad nos olim Patauio pro Limonio miſit præclariſſimus vir, & in notitia ſtirpium omniumque ſimplicium verſatiſſimus Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus. Et reſpondet ſatis cum Limonij deſcriptione poſterior. Sed Valeriana rubra non æquè; non modò quòd folia eius ſint longe quàm Betæ minora, verum potiſſimùm, quòd ſemen eius rarò perficiatur, & hoc ipſum nequaquam rubeat. Nam Limonio folia ſunt Betæ ſimilia, tenuiora tamen & minora: caulis tenuis, rectus, refertus ſemine rubicundo, vt Dioſcorides refert. *Limonium.*

Ceterùm quòd ad facultates attinet, nullas quidem harum compertas habemus: videtur autem vtraque vnà cum radicibus refrigerantis eſſe naturæ.

De Valeriana Græca.

CAP. XXVII.

GRÆCA Valeriana coliculos tres aut quatuor promit rectos, concauos, inanes, tenues & cubitales: foliis circumueſtitos compluribus oblongis, alatis, ex alis multis, medio intercurrente neruo, compoſitis, Viciæ foliis ferè conformibus, ſed tamen virentioribus; quorum ſingula paruula ſunt, latiuſcula, oblonga, acuminata, dorſoque aliquantulùm eminente: flores nequaquam in vmbellis, neque etiam ex alis foliorum, ſed in faſtigiis caliculorum ſparſi prodeunt, pulchri, colore cæruleo, ſed dilutiore ſplendentes, ex quinque foliolis, ſtaminibus aliquot exiguis & candidis in medio, à quibus apices parui ſublutei dependent: ſequuntur capitula parua, in quibus ſemen minutum: pro radicibus multæ tenuiſſimæ ſunt fibræ.

Valeriana Græca.

Nuſquam ſuæ ſpontis in Belgio eſt, ſed aliunde illata.

Plurima æſtatis parte floret.

Valerianam, vt diximus, Grȩcam, & Valerianam peregrinam, necnon Pſeudo-phu noſtri appellant, tametſi nullam cum Valeriana ſimilitudinem habeat.

Nullius eſt vſus, niſi quòd hortorum exornet margines.

De Rubia. CAP. XXVIII.

RVBIÆ quidem propriè ſpecies nullæ ſunt: ſed ſi omnes illi foliis ſimiles, ad eam referantur, multæ occurrent; vt Aparine, Mollugo, Gallium, Aſperula, Cruciata; quæ omnes foliis Rubiam referunt, & idcircò ſilueſtres eius ſpecies videntur.

Ramulis autem Rubia exit quadrangularibus, geniculatis, aſperis, craſſioribus maioribuſque quàm Aparines: foliis anguſtis, oblongis, aſperis quoque, è ſingulis geniculis quinq; ferè, in radiantis ſtellæ modũ diſpoſitis: flores in ſummis ramulis parui, dilutè lutei: ſemen rotundum, paruum, initio virens, inde rubens, poſteà nigrum: radices prælongæ, tenui medio neruo, cortice verò carnoſiore ac rubente, quo cùm lanæ, tum & alia, rubro inficiuntur colore.

Seritur Rubia non paucis Italiæ, Hiſpaniæ & Galliȩ, plurimis etiam Belgij locis, nec non apud Quados, quos Sileſios vocant, pingui fœcundoque ſolo. Dioſcorides quamdam ſuæ ſpontis eſſe tradit: alteram verò in Thebana Galliæ, & Rauenna Italiæ, necnon in Caria inter Oleas ſeri.

Rubia.

Ereuthedanon Theophraſti.

Valerius Cordus Rubiam etiam iuxta Germaniæ Spiram ſpontaneam in ſepibus naſci refert, ſatiuæ per omnia ſimilem, maiore tantùm radice.

Æſtate floret ſemenque facit. Maio ac Iunio radices leguntur, quæ reſiccatæ & attritæ, in vſus & tinctorum & medicinæ veneunt.

Grȩcis *ἐρυθρόδανον* & *ἐρευθέδανον*, vt quibuſdam placet, appellatur: Latinis Rubia & Rubeia: Officinis Rubia tinctorum. Paulus Ægineta *θάψον* quoque nuncupari refert lib. III. cap. II. *θάψον*, ait, *ᾗ τινι οἱ βαφεῖς χρῶνται, ἣν οἱ ῥωμαῖοι ἐρβαρουβίαν καλοῦσιν*. Eamdem ibidem *χρυσίζουσιν* etiam cognominat. Eſt tamen & alia Thapſia ferulacea, à Rubia multùm differens: aliud item Ereuthedanon (ſi mendo exemplaria carent) quod à Theophraſto lib. IX. deſcribitur.

Ereuthedanum folium, inquit, habet ſimile *κιττῷ*, id eſt, Hederæ, verumtamen rotundius; naſcitur humi velut Gramen, & loca amat vmbroſa. Radicem verò huius ſimiliter rubicundam, eodem libro & VII. etiam ſcriptum reliquit.

Sunt prætereà quibus Rubia *δεράκρος* dicitur; aliis *κιννάβαρις*, à rubicundo colore: Marcellus

cellus antiquus ſcriptor etiam Polygonon appellat. Idem tamen Millefolium, Sanguinalem & Verbenam Polygona quoque facit. Dicitur autem Rubia Italis quidem *Rubbia* & *Robbia:* Hiſpanis *Ruuia, Roya,* & *Garanza:* Gallis *Garance:* Germanis Röte; noſtratibus Mee: Anglis Madder: & vbi comminutæ ſunt radices, Belgis Mee crappen.

Rubiæ autem radices, quarum quidem cùm in medicina tum in tinctoria eſt vſus, vt potentiam ac vim haud obſcurè adſtringentem obtinent; ita quoque natura ac temperamento frigidæ ſunt ac ſiccæ: partes interim nonnullas tenues habent, quarum potentia color earum facilè permeat: adeò vt & vrina aſſumentiũ ab his tingatur. Guſtatæ ſiquidem acerbum ſaporem referunt, cum exigua tamen quadam dulcedine primò occurrẽte, quam acerba & aſtringens mox excipit qualitas. Quod nõ modò à nobis, ſed & ab Auicenna Arabum Medicorum principe obſeruatum, qui cap. LVIII. Rubiæ radicem pontici eſſe ſaporis ſcriptum reliquit.

Commendatur verò paſſim Rubiæ radicum decoctum ruptis, cæſis, vulneratis, ex alto præcipitatis: ſanguinis fluores reprimere, inflammationes mitigare, offenſas quaſſataſque partes ad ſanitatem perducere creditur. Miſcentur his de cauſſis potionibus, quas vulnerarias recentiores appellant. In quibus tantam earum vim ac efficaciam, & Matthiolus quoque eſſe refert, vt etiam thoracis & inteſtinorum letalia vulnera his curari poſſe ſperetur.

Accedit noſtræ ſententiæ expertiſſimus ac clariſſimus olim Louanij medicus Ioannes Spiringus, qui in Rhapſodiis ſuis annotatum reliquit, Rubię decoctum cum Triphera magna exhibitum valere aduerſus fluxum menſtruorum, hæmorrhoidum, & dyſenteriam: idque euidentibus experimentis compertum, quod Rubiam adſtringentis eſſe facultatis confirmat.

In eadem ſententia eſſe videtur & Eros Iuliæ (vulgò Trotula) qui in compoſitione aduerſus abortum hâc permiſcet. Si etenim Rubiam exiſtimaſſet talem qualem Dioſcorides eam perhibet, haudquaquam medicamentis aduerſus abortum additurus fuiſſet.

Dioſcorides ſiquidem Rubiæ radicem vrinam ciere ac multam craſſamque, & nonnumquam ſanguinem ducere tradit: & tantam ei aperiendi vim adeſſe, vt appoſita etiam menſes, ſecundas & fœtus extrahat. Fefellit autem eum vrinæ intenſus rubor, vſum Rubiæ mox conſequens, quem à permixto ſanguine eſſe exiſtimauit, qui tamen non aliunde eſt, quàm ab ipſo colore Rubiæ.

Radix etenim huius quouis modo aſſumpta, mox vrinam rubicũdo inficit colore, non ſecus ac Rhabarbarũ eamdem tingit luteo; ſubſtantiã interim eius non permutans, nec craſſiorẽ, quàm anteà fuerat, reddens, in iis ſcilicet qui integra ſanitate fruuntur. Quod non aperire eam, ſed adſtringentis quoque facultatis participem eſſe, non minùs quàm Rhabarbarũ, citiùs commonſtrat. Propter adſtringẽdi ſiquidem ipſius potentiã, colorem ſeroſi humores aliquamdiu retinẽt.

Aparine.

Adſtringentibus enim permixti colores, diutiùs coloratis inhærent, nec ita citò euaneſcunt. Probè iſtud norũt, qui ex florum herbarumque ſuccis colores colligunt. alumen etenim vnà cũ ipſis permiſcent, quo in longius tempus coloris ſpecies, alioqui citò peritura, retineri ac conſeruari poſſet. Ex his autem ſatis conſtat, extergendi aut aperiendi potentiam Rubię nullam vehementem eſſe, & Dioſcoridem huiuſcemodi vim ei temerè tribuiſſe: ac poſt eum Galenum & poſteriores reliquos, in eius verba iuratos. *Dioſcorides & Galenus notantur.*

Plinius contra ſerpentes Rubiæ ramos cum foliis imponi ait, & inuenire ſe apud quoſdam (quod vaniſſimum) morbum regium ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantùm.

De Aparine. CAP. XXIX.

APARINE tenuibus & quadrangularibus ramulis, foliiſque anguſtis, orbiculatim radiatis Rubię ſimilis eſt, interim minor: flores perpuſilli, candidi in ſummis emicãt virgulis: ſemina parua, rotunda, medio aliquantulũ concaua,

 vmbilici

vmbilici effigie, gemina vt plurimum ſimul: radices fibroſæ & tenues. Aſpera tota eſt herba, prætereuntium veſtibus ac laciniis ſcabritie ſua adhæret; linguæ inducta ſanguinem elicit. Paſtores hac herba Dioſcorides refert coli vice vti ad eximendos è lacte pilos, ſi qui in eo ſubſtiterint.

Exit Aparine iuxta margines agrorum, & quandoque in ipſis agris frugibus permixta: item ſecus vias, ſcrobes, ſepes, & inter ſentes. Theophraſtus & Galenus in Lente eam coaleſcere ſcribunt, & amplexu ſuo eam ſuffocare; eoque modo illi grauem ac moleſtam.

Æſtiuis menſibus vbique frequens.

Ἀπαρίνη Græcis: Latinis ſubinde etiam Lappa & Lappa minor. Plinius Lappaginis ſpeciem eſſe affirmat. Lappagines autem, ipſo auctore, duæ: vna aſpera, Aſperugo; altera mollis, Mollugo. Et Aparine quidem Aſperugo eſt.

Plinij locus reſtitutus. Lappago, inquit Plinius lib. XXVI. cap X. ſimilis Gallio, niſi eſſet ramoſior ac pluribus foliis aſpera, rugoſa, aſperioris ſucci, grauis odoris: quæ mollis eſt, Mollugo vocatur: ſimilis, ſed aſperioribus foliis Aſperugo (exemplaria multò aliter, ſed perperàm habent.)

Appellatur prętereà Aparine & φιλάνθρωπος, quaſi hominis amica; quòd veſtitu eius adhæreſcat: à nonnullis & ea de cauſſa φιλάδελφος. Ab Hippocrate, teſte Galeno, φιλίσιον & φιλαιτέριον. Nominatur & ὀμφαλόκαρπος, aut, vt aliis placet, ἀμπελόκαρπος: Italis *Speronella*: Hiſpanis *Preſera*, aut *Amor de hortolano*: Germanis Kleb kraut: Gallis *Reble*, *ou Grateron*: Belgis Kleefcruyt: Anglis Goeſhaerte.

Modice autem, vt Galenus ait, extergit & deſiccat, habetque nonnibil ſubtilium partium. Seminis, inquit Dioſcorides, caulium & foliorum expreſſus ſuccus auxiliatur à phalangiis ac viperis commorſis cum vino bibitus: aurium dolores ſuccus infuſus curat: ac herba cum axungia trita ſtrumas diſcutit. Sanguinis etiam abundantiam ex vulneribus reprimere folia impoſita Plinius tradit.

De Mollugine. CAP. XXX.

1\. Mollugo.

MOLLVGO Aparinen caulibus foliiſque ſatis refert, nequaquam tamen aſpera, ſed læuis & mollis: flores albicant, ſemen rotundum, radices tenues & nullius momenti. repit per terram, niſi fruticibus vicinis fulciatur.

Reperitur iiſdem ac ſimilibus quibus Aparine locis, atque eodem tempore.

2. Mollugo montana. Eſt tamen & alia montana, cuius aſſurgentes coliculi nullis egent adminiculis, priori ſimilis, niſi folio eſſet læuiore: floſculi eius candidi etiam ſunt, & perquam exigui: radix nigricat.

In aſperis quibuſdam iuxta Rhenum ac Moſam montibus naſcitur. à Martino Tulemanno hanc accepimus, viro noſtratium ſtirpium & obſeruantiſſimo & ſtudioſiſſimo.

Vtraque Lappaginis ſpecies eſt, atque à mollitie & lęuitate foliorum Mollugo nuncupari poteſt. plerique Rubiam ſilueſtrem nominant. Sed Rubia ſuæ ſpontis, à Satiua non differt.

Inutiles autem exiſtimantur hæ herbæ, & nullius vſus.

De Gallio. CAP. XXXI.

GALLIVM tenerius multo eſt ac minus quàm Aparine aut Mollugo, nequaquam aſperum. Cauliculi eius tenelli, teretes, pedem aut duos dodrantes alti: foliola exigua per interualla cauliculos ſtellatim radiata ambiunt: flores paruuli, frequentes, denſique in ſummis virgulis, luteo ſplendent colore, odore ſuaues: radices tenues fibræ ſunt.

Naſcitur apricis locis in collibus iuxta margines agrorum, ſolo lætiore.

Gallion paluſtre. Reperitur & paluſtribus locis aliud ſimile; ſed floribus albidis ac niuei propemodū candoris.

Huius Iunio, illius verò Iulio ac Auguſto flores vigent.

Græcè

Gallium. Græcè γάλλιον, aut potiùs γάλιον dicitur: à nonnullis γαλάπιον & γαλέειον.

A lacte, cui additum pro coagulo eſt, nomen habet, quod Græcè γάλα dicitur. Germani Megerkraut/ Wallſtro appellant; Galli *Petit muguet:* Itali *Galio:* Angli Maydes here.

Facultatem autem (quod quidem legitimum ac lutei floris) auctore Galeno, exiccatoriam obtinet & ſubacrem. flos eius, Dioſcorides ait, ambuſtis illinitur, & ſanguinis profluuia ſiſtit: miſcetur cerato roſaceo, inſolatur donec albeſcat; & tale acopum eſt laſſitudinibus vtile. radix, eodem teſte, venerem excitat.

De Aſperula odorata. Cap. XXXII.

RVBIÆ & Aparinæ hęc ſimilis quoque eſt, ſed humilior ac odoratior: cauliculi eius breues & pede vix altiores: folia è ſingulis geniculis ſena ſeptenáve, ſtellatim radiata, aliquantulùm ſcabra, ſed non perinde tamen vt Aparines: flores albidi: ſemen paruum, rotundum: radix tenuis, ſerpens, & ſtirpem ipſam facilè multiplicans. Tota herba gratum ſuauemque expirat odorem, præſertim in atriis cœnaculiſque pedibus attrita. 1.

Apud Germanos in ſiluis locis opacis pingui ſolo gignitur, Trago teſte, ſed apud Belgas hortenſis: vbi Maio, Iunio, ac ſeriùs floret.

Aſperulæ autem huic ſimilis eſt, ſed tamen non odorata, quam Cæruleam cognominant. 2. *Aſperula cærulea.*

Aſperula odorata flore albo.

Aſperula cærulea.

Dodrantalis herba, mollis, hirſuta, & aliquantulùm ramoſa, foliis ramuliſque Aſperulæ · flores eius cærulei in breuibus pediculis è ſummis virgulis emicant: ſemen rotundum, paruum, geminatum: radix tenuis, oblonga, rubet.

In Flandria pleriſque agris ſponte exit; annua eſt, ſed ex deciduo ſemine ſeipſam ſerit.

Plinij Alyſſos à pleriſque creditur, quem ab Erythrodano ſiue Rubia foliis tantùm ramiſque minoribus differre ait. Talis autem non modò iſta, ſed & odorata Aſperula eſt; ſed flos huic albus, illi verò cæruleus; & Galenus Alyſſo florem tribuit cæruleum. Differre tamen Galeni & Plinij videntur.

Galenus enim Alyſſon foliis deſcribit πρασίου, id eſt, Marrubij; differentibus videlicet multùm ab Erythrodani foliis. Suſpicari fortaſſis hinc licebit, Plinium perperàm pro Marrubij accepiſſe Rubiæ; atque hinc Alyſſon Erythrodani foliis ſcripſiſſe. Niſi Erythrodanum, cui ſimilem perhibet eſſe Alyſſon, non Dioſcoridis, ſed Theophraſti ſit Ereuthedanon, quod foliis Hederaceis rotundioribus eſſe, in capite de Rubia oſtendimus. Atque ita poſſet idem eſſe Galeni & Plinij Alyſſos, ſed ab Aſperula cærulea, & ſimiliter odorata, longè diſſidens.

Alyſſos Galeni. De Alyſſo autem Galenus lib. II. De Antidotis in compoſitione Antonini Coi ſic ſcribit: Ἄλυσσός ἐστι βοτάνη πρασίου παρεμφέρουσα, τραχυτέρα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαίρια· ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. id eſt, Alyſſos herba eſt Marrubio perſimilis, ſed aſperior, & magis ſpinoſa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem. Quod & à nobis cap. II. libro IIII. Pempt. prima oſtenſum & pluribus verbis deſcriptum eſt.

Alyſſos Plinij. Plinij autem hæc ſunt verba: Diſtat ab eo (ſcilicet Erythrodano) qui Alyſſos vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus. nomen accepit, quòd à cane commorſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto & adalligatus.

Ceterùm Aſperulam odoratam appellant plerique etiam Aſpergulam odoratam: alij Cordialem & Stellariam; Germani Hertzfreud / Waldmeiſter: Galli *Muguet*: nonnulli etiam Germanicè Leberkraut / ſiue Leuercruyt / id eſt, Iecorariam ſiue Hepaticam.

Facultatem hæc Aſperula Gallio aliquatenus ſimilem habet, ſed tamen imbecillior. fertur in vinum coniecta hilaritatem efficere, cordi ac iecinori prodeſſe.

De Spuria Aſperugine. CAP. XXXIII.

Aſperugo ſpuria.

CVM Aſperulis & Aparine affinitatem nonnullam obtinet, ſilueſtris quædam & ſpuria Aſperugo. Prætereuntium veſtitui hæc non minùs quàm Aparine adhæret. Cauliculos promit oblongos, tenues, teneros, anguloſos, articulatos & aſperos: folia è ſingulis bina, terna, quaternáve, non contra ſe mutuò nec orbiculariter, aut radiantis in ſtellæ modum diſpoſita; ſed ad vnum cauliculi latus enaſcentia, quę oblonga, latiuſcula & aſpera ſunt. nonnulliſque foraminibus pertuſa: floſculi ab oppoſito foliorum latere, ex latioribus quibuſdam loculis prodeunt cærulei. ſuccedit in his ſemen paruum, nigricans: radix tenuis eſt.

Secus vias, agrorum margines, hortorum ſepimenta, quibuſdã locis apud Batauos repertum.

Maio ac Iunio menſe cum flore viget.

Alyſſon, & pręſertim Plinij, hanc facere nonnulli laborant, cum quo tamen parum aut nihil conuenit. Ad Aparinem & Aſperulas referre nos maluimus, & ſpuriam Aſperuginem nominare, donec certius aliquod eius nomen cognitum fuerit.

De facultatibus huius nihil eſt quod afferatur, incompertæ & latentes ſiquidem eius vires adhuc ſunt.

De Cruciata. CAP. XXXIIII.

AD Rubiæ & Aparines ſimilitudinem aliquo modo etiam Cruciata accedit, ſed mollis & hirſuta herba: coliculi tenelli quadrangulares, geniculis articulati, folia è ſingulis inter-

Cruciata.

Rubia marina.

internodiis quaterna, decuſſata, breuiora, ſed latiora ferè quàm Aparines: flores exigui, coronæ modo verticillatim cauliculos ambiunt, colore dilute lutei; ad quem è viridi tota ipſa inclinat herba: radices ſubſunt perquàm tenues.

Iuxta foſſas, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines, inter ſentes, à Maio in finem vſque æſtatis reperitur; & quidem cum flore.

Cruciatam autem ac Crucialem nominãt, à foliorum in crucis formam decuſſato poſitu.

Huic autem ſimlis, & alia quædam locis exit maritimis, cauliculis & decuſſatis foliis eum referens, quam Rubiam appellant marinam. *Rubia marina.*

Ceterùm facultate Cruciata nonnihil videtur habere adſtrictionis, ſimul cum reſiccatione. Recentiores inter vulnerarias dictas numerant: & recentes aiunt ramices hac curari poſſe, decocto eius aliquot diebus epoto, herba verò ipſa loco impoſita.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIAE LIBER SECVNDVS,

DE PVRGANTIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

HERBAS aliquot deſcripſimus, radicibus ſuis medicinæ vtiles; ſequuntur nunc purgantes. Harum autem materies diuerſa eſt. ſunt folia & herbæ: ſunt fructus eiuſdem potentiæ: idem nonnullæ radices præſtant; arborum etiam quarumdam ac fruticum, vel cortices, vel fructus eò pertinent. Sed quæcumque ad arborum & fruticum genera referri poſtulant, ſua proferet pars; nunc tantùm herbaceas ſtirpes tractamus. Inter herbas autem huius generis, quædam pedamentis ſuſtinentur: aliæ nullis egent. Dabit has hic liber, illas ſubſequens.

DE ASARO.

CAPVT PRIMVM.

Aſarum.

ASARO folia ſunt læuia, in virore ſplendentia, rotundiora, latiora, tenerioraque quàm Hederæ, & nequaquam anguloſa: flores iuxta radices ſub ipſis foliis latitant, ipſorum annexi pediculis, ſordido purpuraſcentes colore, Hyoſcyami cytinis ſimiles, ſed tamen minores; in quibus tandem ſemina exigua, anguloſa, & aliquantulùm aſpera. radices multæ, tenues, & graciles, oblique ſparguntur, & ſibi inuicem implicantur; ſapore cum acrimonia quadam haud iniucundo, odore grato.

Amat montiũ opaca ac vmbroſa loca, & plerumq; ſub Corylis, vt Cordus refert, inuenitur.

Perpetuò viret herba, noua tamen vnà cum floſculis folia Vere promit.

Aſaron, Græci ſimiliter ἄσαρον: Latini etiam Nardum ruſticum, & nonnulli Perpenſam vocant. Eſt autem Perpenſa etiam Baccharis Plinio, lib. XXI. cap. XXI. Macer Aſarum Vulgaginem dicit:

Eſt Aſarõ Græcè (inquit) *Vulgago dicta Latinè.*

Olim etiam à Magis αἷμα Ἄρεως, hoc eſt, Martis ſanguis, & à Gallis *Baccar* nominatum fuiſſe, inter ſpurias voces extat: atque inde nata videtur Aſaræ baccaræ vox, qua Officinæ vtuntur. Sed alia eſt Baccharis, & ab Aſaro differens. Appellatur tamen & Baccharis à Crateua Aſarum, (ſi modò non legendum eſt ἄσαρον) vt altera Pemptade ſcripſimus.

Fecit autem hæc vtriuſque nominis confuſio, vt non ſatis ſe explicare de Aſaro & Bacchare plerique potuerint, & in multis Dioſcoridis exemplaribus nonnulla cap. de Aſaro perperàm acceſſerint. Nam quod initio ſtatim in Græcis exemplaribus occurrit: πόα εὐώδης στεφανωματική, hoc eſt, herba odorata coronaria, non ad huius Aſari, ſed ad Baccharis pertinet deſcriptionem. Aſarum etenim, vti Plinius ait, dictum eſt, quoniam in coronas non addatur. Atque ita euenit vt ſæpenumerò veterum deſcriptiones deprauatæ & confuſæ reperiantur: quod vt hoc loco manifeſtum eſt, ita ſubinde non perinde faciliter aliis locis animaduerti poteſt. Porrò Aſarum Gallis *Cabaret:* Germanis Haſelwurtz: Belgis Mans ooren/ & Haſelwortele dicitur: Hiſpanis *Azara baccara:* Italis *Aſaro*: Anglis Folfoote.

Dioſcoridis locus emẽdatur.

Veterum deſcriptiones quandoque deprauatæ aut confuſæ.

Vim

Vim autem Aſari folia excalfactoriam ſimul & reſiccantem habent, vnà cum expurgandi potentia; non tamen abſque nonnulla adſtrictione. vomitione craſſos, pituitoſos, bilioſóſque humores educunt, & ſimul inferiorem ventrem commouent; atque in hoc ipſis radicibus potentiora efficacioraque ſunt. Eadem cancroſos tumores appoſita, ne augeantur aut exulcerentur latiúſve ſerpant, continere putantur.

Radices excalfactoriam ſimiliter vim & reſiccatoriam obtinent; vtramque quàm folia intenſiorem: tenuium ſunt partium, vrinas ciunt, menſes promouent, facultate, vt Galenus ait, Acori radicibus ſimiles, ſed tamen intenſiores. Acori autem tenuis conſiſtentiæ, excalfacientes, extenuantes, reſiccantes, & vrinas mouentes eſſe tradit. Quæ quidem in exigua quantitate Aſari radices aſſumptæ, aut aliis permixtæ, feliciter exequuntur. Iecinoris idcircò, fellis & lienis obſtructionibus, duris ſcirrhoſiſque tumoribus, & aduerſus inueteratas febres vtiles. Sed in maiore quantitate aſſumptæ, non multò quàm folia minus (tametſi non ſcripſit Galenus) vomitione potiſſimùm, tum & per inferiorem ventrem pituitam & bilem educunt.

Sit autem radicum in puluerem contritarum (plus minùs) drachma oportet: ſi verò macerentur decoquantúrve, duabus, tribus aut quatuor opus erit. folia verò octo aut nouem ſufficiunt, quorum cum liquido aliquo contuſorum expreſſus ſuccus exhibetur. radices in vino macerari poſſunt, ſed vtiliùs in ſero lactis aut hydromelite, vt Meſues habet.

Prodeſt hoc modo Aſarum iſchiade laborantibus, & hydropicis, tum & ſubinde quartana excruciatis, quos vomitione nonnumquam curari ac liberari contingit.

De Aloë. Cap. II.

Aloë.

Aloë ex America.

Folia habet Aloë Scillæ ſimilia, oblonga, lata, læuia, craſſa, retrouorſum repanda, vtrimque crenata, aſpera, & retuſis aliquot ſpinulis aculeata, lento tenaciq; ſucco plena, inſtar foliorum Semperuiui. caulis, vt Dioſcorides ait, Antherico ſimilis eſt, flos albicans, ſemen vt Aſphodeli: radix ſingularis, craſſi pali in terram adacta effigie. Tota herba amariſſima eſt, ex ea quoque ſuccus collectus amariſſimus.

Copioſiſſima hæc ſtirps apud Indos, & in Arabia, Cœleſyria, ac Ægypto: vnde pellibus in-

fuſus ſuccus in Europam infertur. Naſcitur etiam, vt Dioſcorides tradit, in Aſia locis maritimis, ac in Andro, ſed non valde ſucco extrahendo idonea. Reperitur & in Apulia, & nonnullis Bæticæ Hiſpaniæ locis haud procul à mari, ſed & huius ſuccus inutilis.

Americæ nonnullæ prouinciæ & Aloën proferunt, cuius folia ampliora, maioraque in durum ac ſpinoſum mucronem deſinunt, & ſecundũ margines duriores omnino ſpinas habẽt.

Viret autem perpetuò ipſa herba, atque etiam è terra diu frondeſcit, præſertim luto radici circumalligato & ſubinde rigato. Sic etenim è tabulatis cœnaculorum ſuſpenſa, non modò diutine viret, verùm & incrementum ſumit, nouaque folia protrudit, ſed tepentem hieme locum eſſe oportet, congelata enim citò facileque tabeſcens perit.

Α'λόη Græci, Latini & Officinæ pariter Aloën, tum herbam ipſam, tum & eius denſatum ſuccum appellant. Dicitur & ſtirps ἀμφίβιον, ἠείζωον, ἕρμινον, τραγωκέρως, ſed ſpuriis vocibus. ἀμφίβιον autem dici poteſt, quòd non modò in terra, ſed & extra eam viuat. Galli *Perroquet*: Hiſpani *Azeuar*, & *Y.rua bauoſa* nominant. Appellatur verò à recentioribus ipſa herba nonnumquam Semperuiuum, & Semperuiuum marinum, quòd Semperuiui modo diu duret. Videtur & à Columella lib.x. Sedũ nominatũ. vbi videlicet remedia contra erucas oſtendit:

Profuit & plantis latices infundere amaros
Marrubij, multòque Sedi contingere ſucco.

Sedi etenim ſuccum inter amaros refert; nullius autem Sedi quàm huius amarus eſt.

Aloë autem, videlicet ſuccus, cuius in medicina vſus, ad plurimas res vtilis eſt. moderatè & primo ordine calida, ſed tertio exſiccans, vehementer amara, abſque mordacitate tamen; & ſimul emplaſtica, nonnihilque adſtringens.

Ventrem ſubducit: interim, ſi quod aliud, ſtomacho gratum & conueniens medicamentum. Nam vt Paulus Ægineta ſcribit, cùm omnia purgantia medicamina ſtomacho aduerſentur, ſola Aloë conducit. Et euacuat quidem non elota valentiùs, elota verò minùs, ventriculum magis roborans.

Bilem flauam educit, ſed potiſſimùm quæ in ventriculo, primis venis, proximiſque viis hærent, expurgat. Eſt enim ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo ſtercore ἐκκοπρωτικά vocant, quorumque vis purgans non longè vltra ventriculum ſeſe extendit. Aduerſatur prætereà Aloë putredinibus omnibus; & ab ea, omniq; corruptione omnes corporis partes tuetur atque defendit: cadauera etiam mortuorum conſeruat: ventris tineas lumbricoſque interimit ac expellit: graueolentiam oris vitio ſtomachi enatam emendat: ani hæmorrhoides aperit: menſes etiam promouet, in exigua quantitate aſſumpta: creditur ad reliquorum viſcerum obſtructiones & infarctus prodeſſe. Sunt tamen qui iecinori parùm commodam exiſtiment.

Ad purgationẽ datur eius, plus minùs, drachma. ſubinde oboli tres aut quatuor ſatis ſunt.

Vulnera etiam glutinat ac ſinus; vlcera expurgat: & quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt, maximè in ano & pudendo, ſanat. Ε'ναίμοις, id eſt, ſanguinem ſupprimentibus, & quæ cruentis vulneribus adhibentur emplaſtris vtiliter permiſcetur. Emplaſtica enim ſua natura ac ſubſtantia his prodeſt. In ocularia vtiliter collyria recipitur, vtpote extergens & abſque mordacitate reſiccans.

Dioſcorides torreri eam ait ad oculorum medicamenta, in teſte pura & candente, rudiculaque ſubinde verſari, donec æqualiter torreatur: lauari item, vt quod eſt arenoſiſſimum ſubſidat tamquam inutile, & læue pinguiſſimumque aſſumatur.

Idem Aloën etiam tradit liuores & ſuggillata cum melle delere: palpebrarum ſcabrities, angulorumque prurigines lenire; dolorem capitis ſedare, temporibus & fronti ex aceto cum roſaceo inunctam: capillos fluentes cum vino compeſcere: tonſillis, gingiuis & omnibus oris vlceribus ex melle & vino prodeſſe.

De Sena. CAP. III.

SENA cubitales erigit cauliculos, nonnullis alis ramoſos; folia verò oblonga, alata, è pluribus vnita, Glycyrrhizæ aut Colutræ ſimilia: flores ex alarum ſinu prodeunt lutei in tenuibus pediculis, à quibus deinde falcati, atque lunæ ἡμιτόμȣ inſtar recuruati dependent folliculi plani atque compreſſi; in quibus ſemina oblonga, vuarum ſeminibus ſiue vinaceis ſimilia, colore nigricantia: radix tenuis, oblonga & inutilis.

Seritur in Syria & Ægypto; item in Italia, Prouincia, ac Narbonenſi Gallia. Apud Germanos & Belgas difficulter prouenit. Amat calidas regiones; frigoris impatiens. Ob id Maio demum menſe in Italia ſeri ſuſtinet, neque vltra Autumnum perdurat.

Optima Alexandrina & ex Ægypto aduecta. Inuentio huius Arabibus debetur.

A Perſis Abalzemer, vt Meſuæ exemplar habet, appellatur: Officinis Sena dicitur, quo

nomine

Sena.

nomine Actuario Græco, & Latinis poſterioribus innotuit.

Eſt autem Sena, quod ad temperaturam attinet, ſatis temperata, in medio quaſi calidi ac frigidi, ad calorem tamen vergens: ſicca verò tertio fermè ordine. Purgandi autem per inferiorem ventrem facultatem naturæ humanæ haud multùm moleſtam obtinet, non citra adſtrictionem, quam poſt purgationem relinquit.

Educit autem pituitoſos humores & bilioſos, nec non craſſos & melancholicos, ſi eò faciente aliquo adiuuetur. Vtiliſſimum in multis morbis purgans medicamentum, quod omni ætati & ſexui conuenire poteſt. Citra violentiam ac noxam purgat: præſertim Aniſi ſemine, aut aliis odoratis ſimilibus vnà additis, vel lenientibus medicamentis contemperata.

Dari poteſt in puluere, ſed frequentiùs dilutum eius exhibetur.

Modus pulueris eſt drachma vna, dilutũ quatuor aut quinque pluréſve admittit. Macerari in quouis liquore poteſt. In febribus ardentibus ac aliis calidioribus morbis in decocto ſiue diluto refrigerantium temperatur: in frigidis verò & diuturnioribus malis cum excalfacientibus, aperientibus, aut ſimilibus decoquitur, vel etiam in vino maceratur; quo modo familiaris naturæ, citra omnem ferè moleſtiam aluum clementer ſubducit, crudoſque humeros detrahit.

Laudant Arabum plerique folliculos: at noſtri folia magis commendant: folliculi etenim niſi maturi, flatus gignunt & torſiones ventris adferunt. Sæpè autem ante maturitatem colligi illos contingit, & aliàs ventorum impetu deturbati facilè concidunt, è tenuibus pediculis dependentes.

Sunt etiam qui noxiam ventriculo Senam, & ipſum debilitare putant, ea de cauſſa Zinziber aut aroma aliquod adiiciendum aiunt, quo roboretur. Tardioris quoque operationis eſſe Meſues monet, & ſalis gemmæ, id eſt, foſſilis adiectione adiuuandam. Et ſeriùs quidem, quàm fortiora medicamenta facultatem ſuam Sena exercet; poteſt tamen non modò foſſitio ſale, verùm & aliis purgantibus admixtis vtilius exſtimulari: ſimplicibus videlicet, vt Rha Barbaro, Agarico, & aliis: compoſitis, vt Catholico appellato, vel ex Palmulis, aut ex Roſarum ſucco, vel alio pro conditione & qualitate, cùm morbi, tum ægrotantis.

De Gratiola. CAP. IIII.

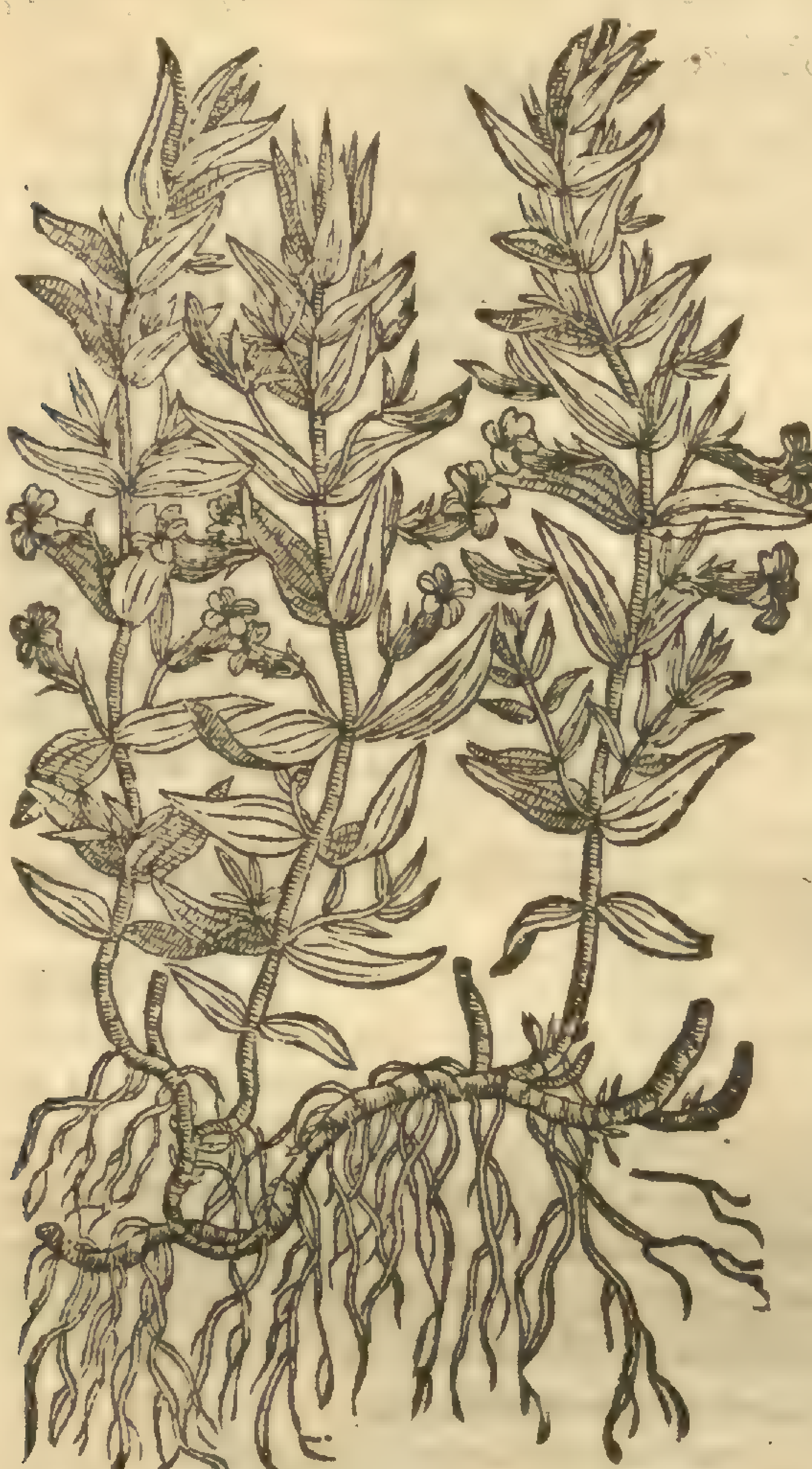
CAVLICVLOS Gratiola promit complures dodrantales & quadrangulares, frequentiaque circa hos folia anguſta, oblonga, Hyſſopi vulgaris ſimilia, cuius & ipſa herba effigiem & formam ſatis refert, niſi quòd non vt illud erigatur, ſed aliquatenus humi repat: flores in tenuibus pediculis oblongi, è foliorum alis exeunt, è diluta purpura albidi: capitula ſequuntur parua, rotunda, Anagallidis propemodum ſimilia; in quibus ſemen minutum: radices, frequentes, geniculatæ, Graminis modo ſerpunt, fibraſque multas deorſum mittunt. Saporem tota herba inſigniter amarum obtinet.

Naſcitur ſponte in Italiæ plerisque paluſtribus, humidis ac vliginoſis pratis, nec non Germaniæ: Belgis hortenſis eſt, vbi Iulio ac Auguſto cum flore reperiri poteſt.

Nomen huic recentior ætas Gratiolæ dedit, & Gratiæ Dei. Cordus Limneſion appellat: Italorum vulgus *Stanca Cauallo*. Sunt qui Eupatorium Meſuæ, Cetaurida alij faciunt. Sed Meſuæ, Auicennæ, Græcorum, & Dioſcoridis vnum idemq; eſt Eupatorium, vt alibi oſtendimus: à quo hæc herba differt. Centauris verò haud perperam dici poteſt. Nam cùm Centaurij ſpecies videatur, & viribus præcellat, non temerè Centauris nuncupari poterit: veluti Centaurij, & quidẽ minoris, ſpecies aliqua. Non eſt tamen Centauris illa Theophraſti, cuius Plinius lib. XXV. cap. VI. meminit. Hæc enim Centauris, ipſum Centaurium eſt magnum. Radices ſiquidem eius craſſas ſpiſſaſq; decẽ aut duodecim annis ſeruari poſſe Theophraſtus *Centauris Theophraſti.*

h lib.

Gratiola.

lib. IX. refert: quales non alterius quàm magni Centaurij ſunt. Scripſimus Centauriũ magnum Panacis eſſe ſpeciem, ſed nihil repugnat Centaurida etiam dici. Ab effectu ſiquidem & præſtantia remedij Panaces: ab inuentore Chironium Centaurium & Centauris appellatur.

Extant Helleborines præatereà & Multiradicis appellationes, inter ſpurias Centaurij, quæ vulgari Centaurio minori minùs conueniunt: Gratiolæ verò hæ propriiſſimè apparent. Veratri enim modo propemodum purgat, & radicibus complurimis firmatur.

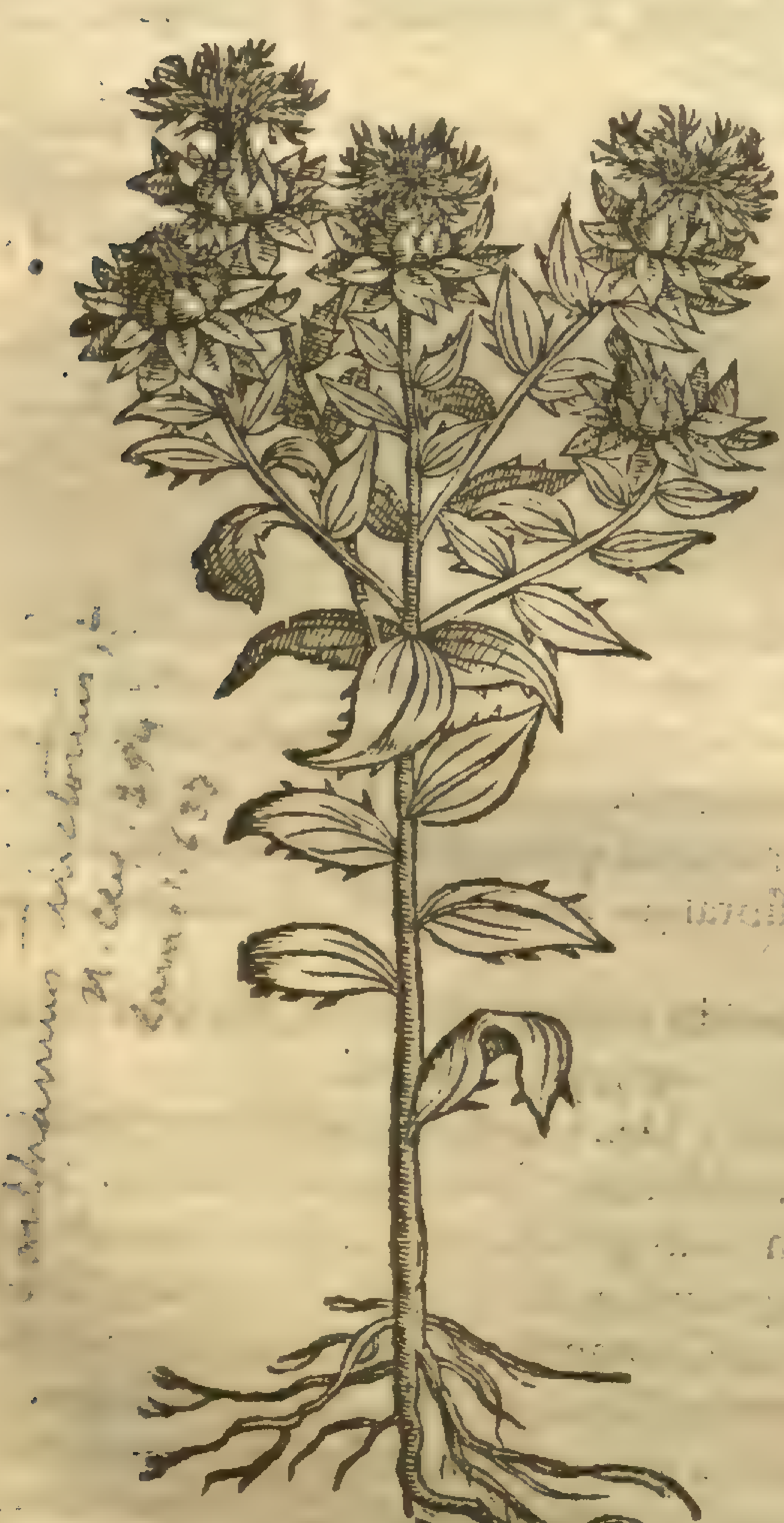
Eſt autem Gratiola, vt amariſſima, ita etiam temperie excalfactoria & reſiccans, eximiam ſimul expurgandi, cùm per ſuperiorem, tum per inferiorem ventrem potentiam obtinens.

Educit verò non modò lentam pituitam, verùm & craſſam flauam bilem. Prodeſt aduerſus diutinos coxendicis dolores, & aduerſus inueteratas febres, ſiue tertianas ſiue erroneas, iecur & lienem expurgat, ab obſtructionibus liberat, ventris lúbricos pellit, putredinibus aduerſatur.

Doſis maceratæ aut decoctæ eſt à drachma vna, vel vna & ſemis; ad duas, vel ampliùs paulò.

Conſolidat & glutinat eadem recentia etiam vulnera impoſita.

Cnicus ſiue Carthamus.

De Cnico ſiue Chartamo. CAP. V.

CNICVS caule aſſurgit ſeſquicubitali, recto, tereti, duro atque lignoſo, ſuperiuſque ramoſo: foliis munitur oblongis, latiuſculis, faſtigio acuminatis, & vtrimque ambitu aculeato: è cauliculorum ſummitatibus capitula eminent rotunda, oliuæ magnitudine vel maiora: multis acuminatis & acutis ſquamis cõpaginata; è quibus flores erumpunt ſtaminei, farcti, ſaturato luteo colore, ad Croci accidente, ſplendentes: ſemina ſubſunt oblonga, læuia, candida, nonnihil anguloſa, Hordei grano maiora; quorum cortex duriuſculus, interior medulla pinguis, candida, guſtu dulcis: radix Cnici gracilis & inutilis.

Seritur nonnullis Italiæ, Hiſpaniæ, Galliæ, & in hortis & agris. Plinius lib. XXV. cap. XV. Italiã Veſpaſiani principatu hanc ignoraſſe ait, & in ſola Ægypto celebrem; ipſis autem oleo non cibo gratam.

Floret Iulio & Auguſto, ſemẽ intereà perficitur, & eodẽ quo ſeritur anno, exinde inareſcit.

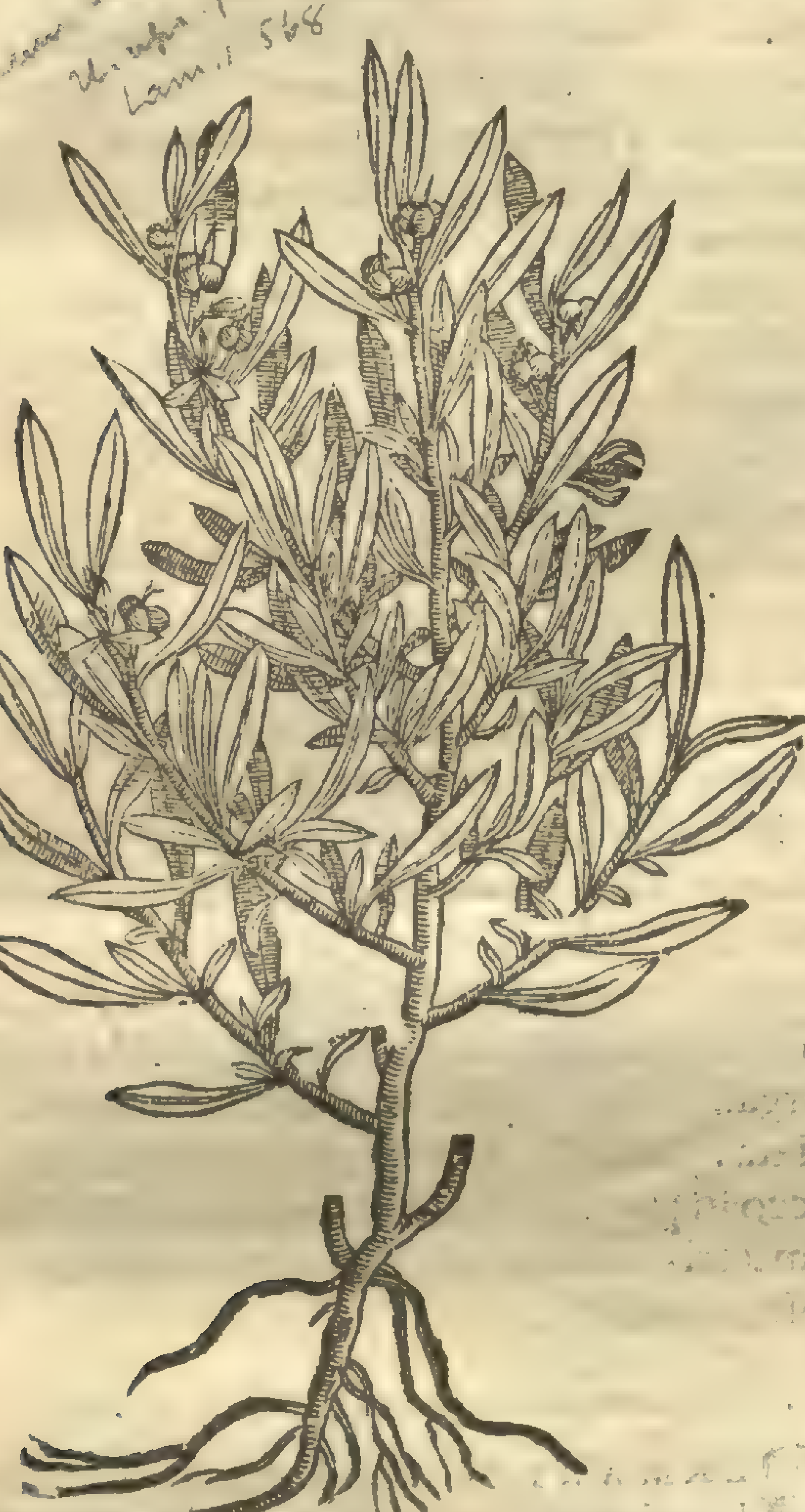
Κνίκον & *κνῆκον* Græci; Latini ſimiliter Cnicum & Cnecum vocant: Officinæ Chartamum; nonnulli Crocum hortenſem, & Crocum Saracenicum. Itali *Zaffarano Zaracineſco*, & *Zaffarano ſaluatico*: Hiſpani *Alaſor*, & *Semente de papagaios*: Germani Wilder Saffran: Galli *Safran ſauuage*: Angli Baſtaert Saffron: Bohemi Šafſran piany. Theophraſto & Plinio Cnecus eſt vrbana & ſatiua; ad differentiam Actractilidis, quam ſilueſtrem Cnecum faciunt.

Vtimur autem, vt Galenus ait, ſemine duntaxat

taxat ad purgationes. excalfacientis eſt naturæ; & quidem primi ordinis, vt Meſues. Tunditur, & ex eo exprimitur ſuccus, qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus, aluũ purgat, ſtomacho tamen aduerſatur: Dioſcorides auctor. Sed corrigitur, addit Meſues, Aniſo, Galanga, Zinzibere, aliiſque ſtomachicis additis: quæ non modò ventriculum roborant, ſed & actionem eius quoque accelerant. Ex huius autem interiore medulla celeberrimum & præſtantiſſimum hydragogon conficitur medicamentum, Diachartamou vulgò nominatum; ad hydropicorum purgationes vtiliſſimum. Cuius genuina deſcriptio apud Guidonem Chirurgum extat: Doct. I. Tract. VI. *Diachartamou.*

De Chamelæa. CAP. VII.

Chamelæa.

HVMILIS ac fruticoſa ſtirps Chamelæa, pedalis aut altioris magnitudinis, compluribus tenuibus virgulis ramoſa: foliis exornatur oblongis, & Oleæ ſimilibus, ſed tamen minoribus & nigrioribus: flores ex alis foliorum exigui, ſubluteі: fructus inde tricocci, virentes initio, poſteà rubentes, qui decerpti nigreſcunt, oleoſamque pinguitudinem contrahunt oliuarum inſtar; ſapore acres & mordaces, fauceſque exurentes; veluti & folia ac cortex: radix dura & lignoſa.

In Italiæ & Galliæ Narbonenſis pleriſque incultis, aſperis & deſertis reperitur.

Perpetuò viret. ſemen Autumno maturitatem aſſequitur.

χαμέλαιαν quaſi humilem Oleam Græci appellant: Latini Oleaginem & Oleaſtellum. Dicitur etiam, ſed ſpuriis appellationibus, *πυρὸς ἄχνη, ἄκνηστος, ἡράκλειον βδέλυρα*, & Latinè Citocacium: à nonnullis Oliuella etiam nominatur, vt Matthæus Syluaticus ait.

Nominatur fructus à nõnullis *κόκκος κνίδειος*: ſed hallucinantur, inquit Dioſcorides, qui Chamelææ fructum Coccum cnidium appellitant.

Auicenna & Serapio Chamelæam Mezereo vocant, ſub quo tamen nomine Chamæleonem vtrumque complexi quoque ſunt. Ita Chamelæam cum Chamæleonibus, atque vnà etiam Thymelæam confundentes. *Arabum confuſio.*

Ceterùm Chamelææ & folia, & fructus acria admodum, vt diximus, & vrentis vehementerque calidæ facultatis ſunt.

Folia, Dioſcorides ait, pituitam & bilem detrahunt; præſertim in catapotiis ſumpta; ita vt duæ Abſinthij partes ad vnam Chamelææ miſceantur, & hydromelite excepta in catapotia cogantur. Non liqueſcunt autem ita in ventre, ſed quotquot aſſumpta ſunt, egeruntur.

Meſues ex Mezereon, id eſt, Chamelææ (Syluius tamen Thymelææ reddit) foliis ſimiliter catapotiorum deſcriptionem habet, ſed Abſinthij loco cortices aſſumit Myrobalanorum lutearum & cepularum, & non cum hydromelite, ſed cum Tereniabin, id eſt, melle aëreo & Palmulis acidis, quas Thamarindos vocant, in ſtillatitij Intybi liquore diſſolutis efformat: ipſaque folia priùs in aceto acerrimo temperata reſiccari præcipit. Commendantur catapotia hæc ad hydropicorum purgationes: aquoſos etenim humores educunt, ſed violentiam naturæ inferunt; idcircò ab iis quantum licet abſtinendum.

Addit prætereà Dioſcorides foliis Chamelææ cum melle tritis ſordida & cruſtoſa vlcera repurgari.

De Thymelæa. CAP. VII.

THYMELÆA multas tenues ramoſas virgas profert, cubito longiores, foliis circumueſtitas oblongis & anguſtis, Lini effigie; anguſtioribus & minoribus quàm Chamelææ: flores candidi, exigui, in ſummis virgulis aceruati: fructus rotundi, initio virentes, ſed cùm maturi ſunt rubentes, Oxyacanthæ rotundis baccis propemodum aſſimiles; in quibus nucleus foris niger, interiore verò medulla candidus: radix lignoſa & dura.

 In

Thymelæa.

In montanis aſperis & incultis calidiorum regionum locis exit.

Quouis anni tempore viret, ſed fructus Autumno perficitur.

Græci θυμέλαιαν vocant: Syri, vt Dioſcorides teſtatur, ἀπόλινον: Eubœenſes αἰτώλιον: nonnulli etiam χαμέλαιαν, & πυρὸς ἄχνην, ſed impropriè: item & κέστρον, & κνέωρον. Sed vt Dioſcorides ait, folium peculiariter κνέωρον dicitur, fructus verò κόκκος κνείδιος. Quæ tamen à Theophraſto κνέωρα appellantur, à Thymelæa differre videntur, niſi nigrum Cneoron Thymelæa ſit. Duo enim ait Theophraſtus eſſe κνεώρου genera: vnum candidum, alterum nigrum.

Eſt autem Thymelæa tota ſua natura & foliis ac fructu valdè excalfactoria, acris & vrentis facultatis.

Granum, ait Dioſcorides, per inferna bilem, pituitam, aquaſque detrahit, ſi xx. granorum interior pars bibatur; verùm fauces adurit, quare cum farina aut polenta dandum, aut in vuæ acino, aut melle cocto obductum vt deuoretur. Idem tritum cum nitro & aceto illinitur iis qui difficulter ſudant.

Folia circa meſſem colligi debent, & reſiccata in vmbra reponi. Qui exhibere ea voluerint, contundere debent, & neruos eximere: purgat ex iis acetabuli menſura vino diluto inſperſa, & aquoſa ducit. Moderatiùs autem purgant lente cocta, & oleribus contritis admixta. Eadem folia trita, & cum vuæ acerbæ ſucco in paſtillos formata, reponuntur. Eſt autem herba ſtomacho infeſta, quæ & fœtus appoſita enecat.

Chamelæa Germanica.

De Chamelæa Germanica. CAP. VIII.

GERMANICA cognominata Chamelæa, frutex eſt ſurculoſus & lignoſus, bicubitalis, aut altior ſi cultura acceſſerit, lentis ac dodrantalibus ramulis: foliis oblongis, latiuſculis, mollibus, & pallidè virentibus: floſculi ſecundùm ramulos exeunt odorati, colore dilutæ rubentis purpuræ: baccæ rotundæ, Ochri ferè magnitudine, cùm maturuêre rubentes; reſiccatæ nigricant: interior harum nucleus Cannabis ſemini ſimilis, medulla refertus candida: radix longa, altè demittitur.

In pleriſque Germaniæ ſiluis reperitur vmbroſis, aſperis & deſertis locis.

Demittit hæc folia vt plurimæ arbores, aduentante hieme; florum verò germina ſtatim poſt Autumnum promit, qui primo mox Vere, & ſubinde ipſa hieme (ſi clemens fuerit) panduntur: folia poſt flores exeunt, baccæ æſtate maturantur.

Vulgò Germanorum Zeilant / Zeidelbaſt / Leuſzkraut / & Kellerhals appellatur. Officinæ noſtrates Mezereon vocant: nos autem Chamelæam

melæam Germanicam dicere maluimus. Italorum nonnullos fructum eius Piper montanum nuncupare accepimus. Sunt qui Laureolam & hanc ſtirpem nominant, ſed alia eſt Laureola, de qua mox agetur. Quo autem nomine à veteribus appellata, & an ipſis cognita, explicare non eſt facilè. Videtur quidem Cneoron album Theophraſti eſſe, ſed propter breuitatem huius nihil affirmare licet.

Κνεώρου, inquit, duo genera: candidum & nigrum. Candidum folium habet *δερματῶδες*, oblongum, figura quodammodò Oleagino ſimile. Nigrum vt Myrtus, carnoſum. Humile autem magis candidum eſt, idem *ὀσμῶδες*, hoc eſt, odoratum: nigrum verò *ἄοσμον*, id eſt, abſque odore. radix ambobus quæ altè deſcendit, grandis: ramuli permulti, craſſi, lignoſi, protinus ab ipſa tellure aut paulò ſuperiùs ſparſi, lenti; quamobrem hiſce ad colligandum iunci modo vtuntur. germinant florentque poſt æquinoctium Autumni, & multum denique temporis florent: hæc Theophraſtus. *Cneora Theophraſti.*

Et Chamelæa quidem Germanica folio non multùm diſſimili eſt Oleæ: flos odoratus, cuius, vt ſcripſimus, mox poſt Autumnum germina apparent: rami lignoſi, obſequioſi, radix prolixa, altè deſcendens. Quæ omnia magnam eius cum Cneoro albo coniunctionem & affinitatem (ſi non ipſum eſt) oſtendunt.

Eſt autem ſtirps hæc in vniuerſum etiam vehementer excalfactoria: fructus, folia, & cortices acria admodũ ſunt, guſtata linguã mordicant, & aduſtionis ſenſum in faucibus excitãt.

Officinæ Germaniæ & Belgij huius foliis (ſi quando opus eſt) pro Chamelææ vtuntur. Quod citra errorem fieri poteſt. Nam Chamelæa iſta viribus & potentia alteri ſimilis eſt; quamobrem eius loco ſubſtitui poteſt, & eodem ſimilique modo præparari.

De Laureola, ſiue Daphnoïde. CAP. IX.

Laureola.

CVBITALI & non rarò bicubitali quoque altitudine fruticat Laureola, multiſque ramis ampla diffunditur, qui lenti ſunt & obſequioſi, craſſioreque cortice veſtiuntur: folia oblonga, lata, carnoſa, læuia, nigricantia, ſplendentia, laurinis ſimilia, ſed minora ad maioris Myrti accedentia, non tamen odorata, plurima circa ramulorum faſtigia, numeroſiſſimaque: floſculi oblongi, caui, e virore ſubcandicantes, infra folia: baccæ maturæ nigræ, nucleo intus duro, Cannabis ſemine paulò longiore, medulla interior candida eſt. radix lignoſa, lenta, longa & multiplex, altè deſcendens: folia, fructus, cortex tam radicis quàm ramorum, acrimonia ſua & vrendi qualitate linguam & fauces mordicant, & incendunt.

Reperitur Laureola in montoſis, incultis, aſperis, vmbroſis ac ſiluoſis tractubus; vt apud Lemanum lacum, & non paucis iuxta Rhenum ac Moſam locis.

Flores præmaturè germinant, paulò poſt Autumni æquinoctium; hieme aut primo Vere perficiuntur: fructus Maio ac Iunio. ſtirps eſt perpetuò virens, & aduerſus frigora hiemiſque iniurias obdurans.

A Lauri foliorum ſimilitudine *δαφνοειδὴς* Græcè dicitur; Latini poſteriores Laureolam, veluti minorem Laurum, ex eadem cauſſa appellant. Vocatur & *εὐπέταλον*, à ſpecioſa foliorum pulchritudine, item & *χαμαιδάφνη* ac *πέπλιον*. Alia tamen & Chamedaphne, & aliud quoddam eſt Peplion.

Huius baccas Piper montanum, veluti Chamelææ Germanicæ, etiam ab Italis nuncupari ſunt qui affirmant. alij à Germanis etiam Zeilant dictum volunt.

Theophraſti Cneoron nigrum eſſe poteſt; folio ſiquidem Myrtum ſatis refert, & ramoſa, lenta, obſequioſaque ſtirps, altæ radicis, abſque odore, fructu nigro.

Ceterùm temperie & facultate ſimilis eſt Chamelææ Germanicæ, vniuerſa ſua ſubſtan-

tia acris & feruida. Ducit, inquit Dioſcorides, per inferna pituitoſa ſiccum aut recens Daphnoidis folium: vomitus & menſes cit: commanducatum pituitas capitis elicit: ſternutamenta itidem mouet. Purgant etiam ſeminis eius pota grana quindecim.

De Staphide agria. CAP. X.

Staphis agria.

STAPHIDI agriæ caulis eſt erectus, nigricans, cubito altior: folia magna, profundis inciſuris, quandoque ſeptem, ſubinde paucioribus diuiſa, Vitis ſilueſtris ſiue Labruſcæ foliorum æmula: flores Iſatidis colore cærulei: ſequuntur folliculi herbacei coloris, magnitudine Ciceris, in quibus ſemen, ſiue triangularis nucleus nigricans, pulpa interiore candida, guſtu valdè acris & ſaliuam ciens: cuius eſt vſus: radix inutilis.

Naſcitur in opacis. In Iſtria, inquit Matthiolus, Dalmatia, Apulia & Calabria frequentiſſima prouenit. Apud Germanos non niſi in hortis ſata reperitur.

Matureſcit & nigreſcit cum vindemia.

Græcis σταφὶς ἀγρία (Galenus ἀσταφὶς ἀγρία legit) nõnullis τείφυλλον, στήσιον, φθειροκτόνον, φθείριον, ἀπάνθρωπον πολυειδὲς, ψιλοδοπαθὲς, quæ tamen voces inter nothas referuntur. Latinis herba Pedicularis, & Peduncularia, vt Marcellus habet. Plinius lib. XXVI. cap. XIII. Vuam Taminiam nominare videtur. ſed lib. XXIII. cap. I. falsò vuam Taminiam dici ſcribit. Aſtaphis agria, inquit, ſiue Staphis, quam Vuam Taminiam aliqui vocant falsò. Dicitur & nonnullis Pituitaria, & Paſſula montana. in Officinis Staphiſagria: ab Italis *Staphuſaria:* ab Hiſpanis *Terua pioienta, Caparas, Terua piotheyra:* à Gallis *Herbe auz poulx:* à Germanis Leüßkraut: Belgis Luyſcruyt/ & Luyſpoedere: Anglis Stauis acker.

Sunt autem ſemina ſiue grana Staphidis agriæ natura intensè admodum excalfacientia, acria, & non abſque vrendi quidem potentia.

Craſſa purgant per vomitum quindecim in aqua mulſa trita ac data, ſed qui biberunt, ambulare debent; & diligenter animaduertendum, vt aqua mulſa aſſiduè detur, quòd pericula ſtrangulationis adferant, & fauces inurant. Dioſcorides auctor. Atque hanc ob cauſſam à medicis, cùm ad vomitum ciendum, tum ad alia intra corpus aſſumenda medicamenta, abdicata ſunt. Plinius ſed nec ad oris pituitam ſiccandam, eis vtendum cenſet; propter ancipitem, inquit, ſtrangulationem, & quia fauces lędunt. Eadem ſiquidem commanducata copioſam quoq; eliciunt pituitam, & dentiũ dolori hoc modo, pręſertim aceto incocta, occurrunt.

Cum aceto autem trita & illinita pedunculos ſiue pediculos necant, & veſtes ab eo tædio liberant. Dioſcorides etiam prurigini ac ſcabiei ex oleo inuncta auxiliari refert, & vrentibus malagmatis admiſceri.

De Ricino. CAP. XI.

RICINVS inſtar paruæ arboris citò aſſurgit, caulem erigens craſſum, quinûm ſenúmve cubitorum, arundinis modo intus fiſtuloſum ac concauum; aliquantulùm articulatum, ſuperius ramoſum, ex obſcura purpura nitentem & glabrum; candido videlicet deterſo, tenui inſtar farinæ puluere, quo veluti conſperſus ſubinde appâret: folia ampla ſunt, diuiſa, anguloſa, ficulneis ſimilia, ſed maiora, at nequaquam aſpera, verùm læuia; è quorum alis pediculi prodeunt dodrantales, flores & fructus racemoſos ferentes: flores muſcoſi pallentes, citò collabuntur: fructus foris liuidus & maculoſus, interiore medulla candida, in molliter aculeatis triquetris capitulis prouenit, quibus per maturitatem fiſſis ac rimas facientibus, cum impetu exilit. radix multifida ac multis cohærens fibris.

In Ægypto frequens olim fuit, & adhuc eſſe exiſtimatur, vbi ex ſemine oleum exprimitur, fœdum cibis, vt Plinius ait, ſed lucernis, vnguentis & emplaſtris vtile. Seritur & in hortis, tum

Ricinus.

tum apud Germanos, Gallos; tum & alibi, non modò ad ſpectaculum, verùm etiam aduerſus talparum iniuriam, quas ferunt Ricinũ fugere.

Annua in Germania ſtirps eſt. perficitur eodem quo ſata eſt anno; ſemen, ſi æſtas calida fuerit, Autumno maturatur. In calidis regionibus multos reſtat annos, vbi in tantam excreſcit altitudinem, vt ad conſcendendum ſcalis opus quandoque ſit: vt quidem Petrus Bellonius Singularium lib. primo tradit.

A Latinis Ricinus, à Græcis verò *κρότων* dicitur: ab animali cuius formam fructus eius refert. Sunt autem *κρότωνες* inſecta quędam nullis membris diſcreta, nullum cibi habentes exitum, colore liuida, quæ canibus præſertim adhærent, in globum continuè creſcentia, donec plenius ſaginata ſpontè decidant: Ægyptij Ricinum *κίκι* nominant: Herodotus *σιλλικύπριον*. Plinius Trixim & Seſamum ſilueſtre dici teſtatur: vulgò Palmam Chriſti: item Cataputiam maiorem; nonnulli Pentadactylon appellant. Germani Wunderbaum/Creutzbaum, & fructũm Zeckenkorn: Belgæ Wonderboom/ mollencrupt: *Palme de Chriſt* Galli & Angli: Itali *Giraſole:* Hiſpani *Figueyra de Linferno*: Arabicè Kerugha & Keruagh. fructum interpres Meſuæ Granum regium vocat. Crotones.

Ceterùm Ricini grana triginta numero, putaminibus purgata, trita ac pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deiiciunt, & vomitiones mouent. Sed ingrata admodum & laborioſa huiuſcemodi purgatio, ſtomachum valenter ſubuertens. Tuſa & impoſita grana *ἴονθους*, id eſt, varos & ephelidas expurgant: folia cum tenuiſſima polentę farina, oculorum œdemata & inflammationes ſedant, mammaſque turgentes cohibent; & per ſe aut cũ aceto impoſita eryſipelata reſtinguunt: auctor Dioſcorides.

Eadem ferè de granis iſtis Ioannes Meſues habet, ſed quinque aut ſeptem, vel ad ſummum quindecim numero tantùm exhibenda tradit: eademque ex iure veteris galli, coli, iuncturarũ & coxendicis doloribus vtilia; & cũ aqua caſei vel lacte caprino hydropicis prodeſſe.

Oleum, inquit Galenus, quod ex ſemine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm eſt oleum commune, ac proinde quoque digerit.

Stirpem eam, quam D. Deus Ionæ Prophetæ iuxta Niniuen pro vmbraculo præparauit, & quę ſubitò à verme corroſa collapſa eſt, Ricinum fuiſſe, vndequaque doctiſſimus ac clariſſimus D. B. Arias Montanus in Commentariis ſuis in Ionam cap. IIII. euidenter oſtendit, & *κικαιὸν* Hebræis dici, cui *κίκι* vicinum eſſe refert.

De Tithymalis. CAP. XII.

TITHYMALI genera, Dioſcoride, Plinio & Apuleio auctoribus ſeptem ſunt. Primus Characias ſiue maſculus; alter Myrtites ſiue Myrſinites, femina; tertius Paralius, quartus Helioſcopius, quintus Cypariſſias, ſextus Dendroïdes, ſeptimus Platyphyllos. Theophraſtus tres tantùm enumerat: Paralium videlicet, marem, & feminam Myrtitem.

Characias Tithymalus ſiue mas, caules promit cubitales, teretes & rubentes, foliis circumueſtitos tenuibus, oblongis, anguſtiſque, & longioribus maioribuſque quidem quàm Oleæ, at Amygdalinis anguſtioribus: medius inter quos alius exurgit abſque foliis caulis, eorum tamen, quæ defluxerunt, veſtigia retinens: coma cuius in cacumine larga, ampla, & Iunci odorati ferè modo effuſa, quæ concaua quædam rurſum ſpectantia profert vaſculis ſiue acetabulis ſimilia; e quibus floſculi ſublutei, dein triquetra exeunt capitula parua, in quibus ſemina. radix dura fibras habet multas. 1. Characias Tithymalus.

Eſt verò & altera huius ſpecies, foliis antedicto ſimilis, foliis tamen durioribus: caules quoque nonnihil, ſed tamen minùs, rubent: coma veluti prioris, & qui hanc fert caulis foliis haudquaquam totus exuitur, ſed inferiùs tantummodò; notas quoque eorum quæ perierũt, oſtentans: vaſcula, flores, ſemina & radices ſatis conueniunt. 2.

Tithymalus Characias I.

Tithymalus Characias II.

Tithymalus Characias III.

Tithymalus Characias IIII.

Tithymalus Characias V.

Tithymalus Myrſinites.

Ad hoc genus pertinere etiam videtur non caule rubens, ſed exalbidus ac candidus Tithymalus: caules eius teretes & ramoſi, cubito non rarò altiores, folia oblonga quoque & anguſta, albida, tenuique lanugine pubeſcunt: vmbella contractior; floſculi parui, luteoli: ſemina trigemina in acetabulis, vti aliorum. 3.

Iam & quartus quidam eſt Characias, foliis ſimiliter oblongis, anguſtiſque, paulò quàm primi aut ſecundi minoribus, albicantibus etiam candidiſque, ſed minimè lanuginoſis: vmbella è viridi ſublutea, quæ priùs quàm explicatur, oblongioris fructus, veluti Amygdali, rudimentum præ ſe fert, concolor tamen reliquis foliis: floſculi & ſemina aliorum ſimilia. radix altè demittitur. 4.

Quintus Characias foliis ſimiliter eſt oblongis, mucronatis tamen & circa annexum latioribus, & dilutiore colore virentibus, per ambitum crenatis; (vnde Serrato cognomen) vmbellæ anguſtiores ſunt: acetabula, floſculi, ſeminaque reſpondent. 5.

Myrſinites Tithymalus ſiue femina, ramulos ſiue cauliculos à radice habet complures, dodrantales, haud tamen erectos, ſed plurima parte procumbentes: folia verò circa hos breuia, lata, acuto & pungente nonnihil cacumine, Ruſci ſiue Oxymyrſines ſatis referentia, ſed læuia & candida: flores in vmbellis exiguis: & ſemina aliorum ſimilia. *Myrſinites Tithymalus.*

Paralio Tithymalo, hoc eſt, maritimo, cauliculi quini ſeníve erecti aſſurgunt cubitales, tenues, dilutè rubentes, quos multa, parua, anguſta, oblonga veſtiunt foliola, inſtar Lini; ſed candida denſioraque: rotundæ, ſed minimè amplæ; in cacuminibus vmbellæ; in quibus flores & ſemina perinde vt aliorum. *Paralius Tithymalus.*

Helioſcopius Tithymalus teretibus, tenuibus, dodrantalibus, nonnihil rubentibus aſſurgit cauliculis, ampla, laxaque vmbella comoſis: folia habet pauca, latiuſcula, breuiora, minora tenuioraque quàm Portulacæ ſatiuæ: floſculos & ſemina parua, effigie præcedentium. radix tenuis eſt. fertur hic comam cum Sole circumagere: vnde illi nomen. *Helioſcopius Tithymalus.*

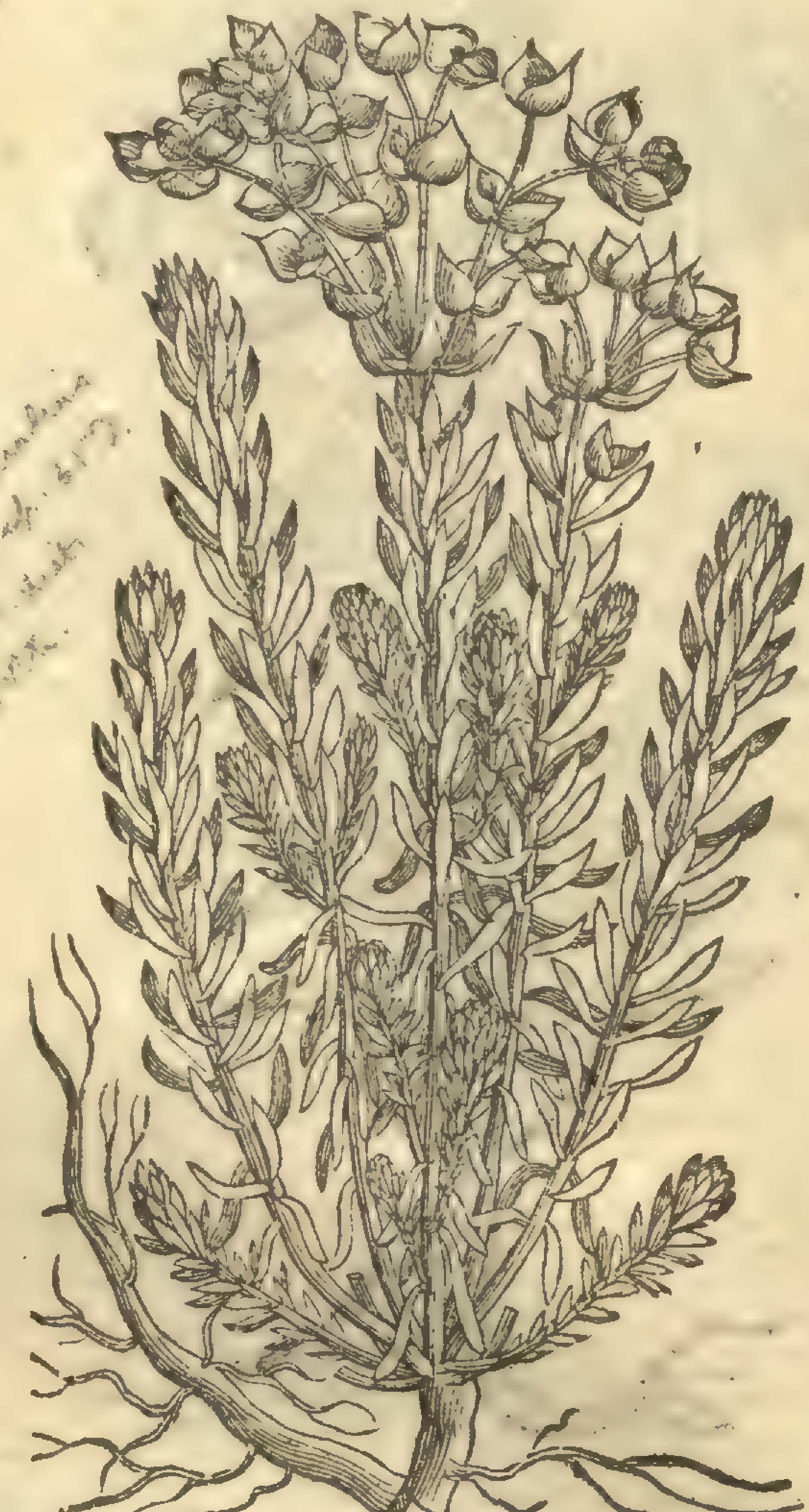
Cypariſſio foliola quidem ſunt oblonga, ſed peranguſta, & quàm Ezulæ minoris anguſtiora, ſatis ad Piceæ accedentia, molliora tamen ac tenuiora: cauliculus nonnihil rubet, dodrante ſubinde altior; ramulos effundit complures; in quorum medio vmbella cum acetabulis purpuraſcentibus, floribus ſeminibuſque perpuſillis: radix fibroſa. *Cypariſſius Tithymalus.*

Huius & ſpecies quædam minor reperitur, palmum modò alta, tenuibus cauliculis, anguſtiſſi- 2.

Tithymalus Paralius ex locis maritimis.

Tithymalus Paralius ex hortis.

ſtiſſimis, oblongis foliolis; vmbella exigua, floſculis luteolis, ſeminibuſque minutis.

Dendroides Tithymalus. Dendroides Tithymalus arboris ſpecie fruticat, ſupernè amplus & multùm comoſus: ramuli eius ſubrubent, circa quos ſunt folia tenui Myrto ſimilia: fructus qualis Characiæ, vt quidem Dioſcorides. Plinius hunc comoſiſſimum ex omnibus maximè cauliculis rubentibus, & ſeminis copioſiſſimum eſſe tradit. Bellonius verò ad duorum hominum altitudinem creſcere, & caudicem habere craſſitudine cruris humani memoriæ prodidit.

Platyphyllos Tithymalus. Platyphyllon Verbaſco ſimilem eſſe Dioſcorides, Plinius verò nec vllius latiora folia eſſe ait. Videtur autem hic eſſe, quem diligentiſſimus Carolus Cluſius in Valenciæ Hiſpaniæ regno à ſe repertum ſcribit, pedalis videlicet altitudinis, foliis circa cauliculos amplis, ad Iſatidis nouellæ formam accedentibus, viridibus & aliquantulùm carnoſis; flore è luteo purpuraſcente, acetabuliſque inſidente, vt reliquorum Tithymalorum.

Ex omnibus autem his ſuccus effluit acris, mordax, candidus, & ferè lacti ſimilis, quacumque eorum parte vulnerata.

Reperiuntur verò Characiæ Myrſinites & Cypariſſias in Belgij ſubinde hortis; alibi ſponte aſperis & incultis locis exeunt. Paralius maritima loca amat, ac non modò in Italiæ aut Hiſpaniæ, ſed & in Hollandiæ, Zelandiæ, reliquaque inferioris Germaniæ maritima ora, locis incultis, aridis & præaltis ſubinde naſcitur. Hic ad hortos translatus, luxuriantibus cauliculis & in longitudinem excreſcentibus, rarioribus efficitur foliis.

Helioſcopius hortis olitoriis frequenter moleſtus: circa vrbes & rudera etiam exit, aut circa agrorum margines, vbi & Cypariſſias alter quandoque reperitur.

Dendroïdem in petroſis locis exire Dioſcorides prodidit: in Creta Bellonius: Aloiſius in Tuſcia, Liguria, & prope Maſſiliam. Matthiolus Dendroïdem extra Terracinam agri Neapolitani vrbem offendiſſe ſe refert inter ſaxa antiquiſſimi ſpecus, plantæ arboreſcentis effigie; & in Tergeſtino littore haud procul Timauo fonte in ſaxoſis quibuſdam rupibus. Qui tamen ab eo exhibetur, nequaquam ampla eſt coma aut Myrti foliis, ſed oblongis & Characiæ æmulis pingitur.

Florem ſemenque Tithymali æſtate perficiunt; nonnulli ſeriùs, alij citiùs; in quibuſdam regio-

Tithymalus Helioſcopius.

Tithymalus Cypariſſias.

regionibus priùs, in frigidioribus tardiùs. Myrſinitis ſarmentoſos cauliculos non ſimul, ſed alternis annis fructificare Theophraſtus tradit.

Latini, Plinio auctore, Lactariam & Lactucam caprinam τιθύμαλον nominant; à lacti ſimili humore, qui ſecto aut vulnerato folio, caule, aliáve parte defluit. Reperitur & Lactoris. Cornelius Celſus lib. v. cap. VII. Lactucam marinam appellat: Lactuca, ait, marina, quæ à Græcis τιθύμαλος nominatur. Non tamen omnis Tithymalis, ſed marinus ita proprie vocandus. Tithymalum autem Itali *Tithymalo*: Hiſpani *Leche treſna*: Germani Wolfs milch: Belgæ Wolfs melck, id eſt, Lupinum lac: Galli *Herbe à laict* nominant.

Χαραχίας, i. vallaris, etiam κομήτης κωβιὸς καὶ ἀμυγδαλοειδὴς cognominatur. κομήτης, ab effuſa & ampla coma; ἀμυγδαλοειδὴς à foliorum figura, Amygdalæ ſimilium. Huius tertia à nobis tradita ſpecies, ea eſſe videtur, quæ à Matthiolo pro Dendroide exhibetur. quartam nonnulli perperàm Myrſiniten faciunt. In magno autem verſantur errore, qui quintum Characiam Hippophaën eſſe exiſtimant. Nam Hippophaës frutex eſt ſpinoſus, foliis Oleæ, multùm à Tithymalis differens. 1. *Hippophae*

Myrſinitis ſiue feminæ fructus κάρυον, i. nux, Theophraſto auctore, appellatur: vnde huic Tithymalo καρυίτη cognomen: vt quidem Plinius. 2.

Παράλιος ſiue marinus Tithymalus, à Theophraſto κόκκος appellari refertur; à nonnullis etiam τιθυμαλὶς aut μήκων dicitur. Eſt autem μήκων quoque papauer. 3.

Ἡλιοσκόπιον Latini Tithymalum Solſequium aut Lactariam Solſequiam vocant. 4.

Δενδροειδὴν, λεπτόφυλλον & tenuifolium etiam appellant. 6.

Πλατύφυλλος à pleriſque κορυμβίτης dicitur. 7.

Ceterùm Tithymali omnes vincentem habent acrem calidamque facultatem, ineſt verò & amaritudo.

Validiſſimus eorum eſt liquor: ſecundum locum tenent fructus & folia: ſed & radix dictarum facultatum particeps, ſed non ex æquo, vt quidem Galenus. Et habet quidem non modò Characiæ, ſed & reliquorum omnium ſuccus, per inferna purgandi validam vim atque potentiam. Bilem, pituitam & aquoſos humores ducit etiam in exigua quantitate ſumptus; ſed ventriculum vehementer conturbat, & interna viſcera inflammat; quam ob cauſſam ab eius vſu docti ac prudentes medici abſtinent.

Foris

Tithymalus Dendroïdes ex Cod Cæſareo.

Tithymalus platyphyllos.

Foris etiam non tutò adhibetur: vt enim vehementer acris & mordax, ita quoque facilè partem, cui illinitur, corrumpit: & tanta quidem eius vehementia, vt etiam oleo permixtus quod tamen acredinem illius retundit, aduſtis pilorum radicibus, corpus depile reddat; ſi identidem & ſæpè eo inungatur.

Fructus & folia tametſi mitiora, in aquam ſtagnalem iniecta celerrimè piſces in vertiginem agi ac ſemimortuos in aquæ ſuperficiem ferri efficiunt: auctore Galeno.

De Hippomane. CAP. XIII.

Ex Tithymalo Theophraſtus De hiſtoria ſtirpium lib. IX. Hippomanes appellatum apud Arcades fieri refert, quod optimum, inquit, confici apud Tegeam nouimus, maximeque in pretio haberi. Sed alij auctores aliter ſentiunt: omnes tamen veneficium eſſe affirmant.

Theocritus ſtirpem eſſe Hippomanes, qua equi in furorem aguntur, ἐν τῇ Φαρμακευτρίᾳ cecinit his verbis:

> Ἱππομανὲς φυτόν ἐστι παρ' Ἀρκάσι, τῷ δ' ἔπι πᾶσαι
> Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὤρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι.

Virgilius & Tibullus poëtæ, virus ab equarum inguinibus defluens, quo tempore amoris furore & inſania feruntur, ita nominant; & ille quidem Georgicon lib. III. ſic ſcribens:

> *Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt*
> *Paſtores, lentum deſtillat ab inguine virus*
> *Hippomanes, quod ſæpè malæ legêre nouercæ.* Tibullus verò lib. II. Elegia IIII.
> *Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,*
> *Hippomanes, cupidæ ſtillat ab inguine equæ.*

Et hoc vero nomine appellari Virgilius ait, volens, interprete Seruio, herbã abuſiuè Hippomanes dici, ab equorum furore & inſania.

Ariſtoteles lib. VI. De hiſtoria animalium, cap. XVIII. defluentam etiam à genitalibus equarum humorem Hippomanes appellari refert. Equæ, inquit, tempore coitus colligũt ſeſe, & ſocietate magis quàm anteà gaudent, iactant caudam crebrius, vocẽ immutant, humorem emittunt ſuis genitalibus, ſimilem genituræ, ſed multo tenuiorem quàm mares, quem Hippomanes

pomanes nonnulli appellant; non quod pullis naſcentibus adhæret. Hoc ipſum tamen quod pullis naſcentibus adhæret, poſtea cap. XXII. Hippomanes etiam eſſe aſſerit. Cùm equa, ait, peperit, ſtatim ſecundas deuorat, atque etiam quod fronti pulli naſcentis adhæret, Hippomanes dictum, magnitudine minus Carica parua, ſpecie latiuſculum, orbiculatum, nigrum: hoc ſi quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furitque agnito eo odore. Et ſane equis amoris innaſci veneficium, Hippomanes appellatum, in fronte Caricæ magnitudine, colore nigro, quod ſtatim edito partu deuorat fœta, partum ad vbera non admiſſura, ſi quis præreptum habeat, Plinius lib. VIII. cap. XLII. etiam ſcribit, tametſi lib. XXVIII. cap. XI. equarum à coitu virus eſſe concedat.

De hoc verò & Iulius Solinus Polyhiſtor cap. XLVII. vbi ait, in equarum partu amoris naſci veneficium, quod in frontibus referút recens editi, fuluo colore, Caricis ſimile, ἱππομανὲς nominatũ. Quod ſi præreptũ ſtatim fuerit, nequaquam mater pullo vbera præbet fellitanda.

Columella Hippomanes venenum eſſe tradit, quod equinæ cupidini ſimilem amorem mortalibus accendat. quale autem illud ſit, vnde fiat ſumatúrve, non explicat.

Accedit Plinius, qui Hippomanes tantas in veneficio vires habere lib. XXVIII. affirmat, vt affuſum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiẽ coitus agat.

De quo Pauſanias lib. V. vbi intra Altin Olympiæ locum, Phormidis Menalij Olympica dona, & duos ab eo Ioui Olympio equos dicatos recenſet. Inciſa eſt, ait, in prioris equi latere, inſcriptio verſu nullo adſtricta: Phormis poſuit Arcas Menalius, nunc Syracuſanus. Huic equo Hippomanes infuſum tradunt, Magi hominis aſtu, quò eſſet intuentibus miraculo. Magnitudine ille quidem & ſpecie inferior eſt equis multis intra Altin poſitis, & deformiorem cauda præciſa reddit: ſed illum equi mares non Vere tantùm, ſed planè quauis anni parte appetunt. irrumpentes enim vel effractis vinculis intra Altin, vel è rectorum manibus elapſi, illum inuadunt nihil minùs furenter, quàm ſi viuentem pulcherrimam equam gregalem adorirentur. Hactenus Pauſanias. Cuius quidem verba, & ſimiliter aliorũ veterum, occaſione Hippomanis, quod ex Tithymalo fieri Theophraſtus memorię mandauit, hoc loco adducta.

De Tithymalo tuberoſo, ſiue Apio. CAP. XLIIII.

Tithymalus tuberoſus.

TVBEROSVS Tithymalus exiguos promit cauliculos, aliquantulùm rubentes, tenues ac teretes; circa quos exigua & parua foliola, forma quidem foliorum Hyperici aut huiuſcemodi Rutæ ſilueſtris, at minora, Chamæſyces æmula: vmbellæ in faſtigiis raræ, in quibus acetabula; floſculi pallentes lutei, ſemina aſperiuſcula triquetra, vti aliorum Tithymalorum; minora tamen: radix tuberoſa Pyri modo turbinatur, inferiore parte anguſtior, foris nigricans, interiùs candida. Manat ex hoc lacteus quoque ſuccus, quacumque eius vulnerata aut læſa parte.

In Apulia Italiæ prouincia gignitur, nec non in Græcia ac vicinis inſulis, vt Creta, Lemno, aliiſque, & quidem illic locis montoſis. Exit vno loco longioribus cauliculis, aliis, tenerioribus breuioribuſque. Huius quandoque maior, illius verò ſubinde minor eſt radix. Memini ſiquidem me ab excellentiſſimo clariſſimoque viro Iacobo Antonio Cortuſo patritio Patauino, duas olim huius plantas accipere. Vnius radix maior craſſiorque, folia verò & ramuli minora: alterius verò radix minor, ſed ramuli longiores, & folia paulò maiora.

Hunc Tithymalum Græci ἄπιον à figura & ſimilitudine Pyri nuncupant. dicitur quoque & ἰσχὰς, & à Gaza Latinè Carica, quòd ἰσχάδα, id eſt, Caricam ſiue Ficum aridam radix referat: item & χαμαιβάλανος, ſiue Terreſtris glans, & à figura quoque. Sunt tamen & alij χαμαιβάλανοι Germaniæ familiares ac edules,

de quibus in hiſtoria Frumentorum Pempt. 4. ſcripſimus. Bellonius χαμαιπύδια modò in Græcia Apion dici ſcribit.

Facultate autem & temperamento Tithymalus iſte, ſiue Apios, vehementer calidus ac ſiccus eſt, reliquis Tithymalis ſimilis, ac perinde quoque humano corpori moleſtus ac noxius.

Pars radicis ſuperior, Dioſcorides ait, ſumpta vomitione bilem pituitamque educit: quæ ad radicem inferior, per aluum. Tota vtrimque purgationes mouet.

Succus ſeſquioboli pondere, vtraque etiam parte purgat. Hydropicis, inquit Plinius, datur acetabuli menſura.

De Ezula ſiue Pityuſa. CAP. XV.

Ezula maior.

Ezula minor.

EZVLÆ duæ ſunt, Maior & Minor.

1. Maior fruticoſa ſtirps eſt: caules eius complures, teretes, ſupra cubiti altitudinem longè aſſurgunt: foliis veſtiuntur oblongis & anguſtis, Tithymali Characiæ minoribus: vmbellæ anguſtiores ſunt, flores ſeminaque Tithymali. radix ampla, ramoſa, craſſioris corticis, ſucco lacteo plena; vti & tota ipſa ſtirps eſt.

2. Minor priori ſimilis, caules tamen eius breuiores tenerioreſque; folia etiam oblonga, anguſta, acuminata, minora: floſculi fructuſque reſpondent: radix tenerior, lignoſior, tenuioris corticis; tota lacteo ſimiliter ſucco redundat.

Reperitur Maior in collibus quibuſdã Germaniæ apricis circa Schaafhuſiam & Baſileam: in Apuliæ quoque Gargano monte, Matthiolo teſte: iuxta ſcrobes verò & foſſas aquas habentes non rarò in Sileſia: in aliquibus etiam paluſtribus locis apud Batauos. Minor aſperis & incultis Germaniæ, nonnullis etiam Belgij locis exit. Vtraque quandoque ad hortos transfertur: vtriuſque viuax eſt radix, ſed caules hieme marceſcunt, Vere noui erumpunt, æſtate fructus facturi.

Ezulam alij Eſulam, Arabes Alſcebran aut Alſcobran, & abſque articulo Scebran appellant. Videtur Græcorum πιτύουσα, præſertim quæ minor eſt. Nam hæc foliis πίτυος ſiue Piceæ ſatis eſt æmulis; Cypariſſiæ Tithymali maioribus latioribuſque. Atque huius etiam maiorem reperiri ſpeciem Dioſcorides teſtatur: cùm videlicet fruticem hunc quibuſdam in locis σφόδρα εὐμεγέθη, id eſt, valdè magnum inueniri tradit: ſatis innuẽs duas eius ſpecies exiſtere.

Ezulæ etiam nomen à πιτυούσης, luxatum eſſe poteſt. Sublatis etenim duabus prioribus ſyllabis,

labis, remanet ὖπα, cuius diminutiuum Vſula, & mutata vocali prima, Eſula. Nicolaus Myrepſus Ezulam Chamæpityn lib. De antidotis primo, compoſitione xxx. & cxxx. nominat. Et poteſt minor haud abſurdè Chamæpitys dici, folio videlicet πίτυν referens.

Sunt autem Ezulæ Tithymalorum quoque ſpecies, veluti & Galenus de Pityouſa teſtatur. Hanc quidam, inquit, ſpeciem putant eſſe Tithymali, quòd ſuccum habeat vt illi, quodq; ſimiliter illis purget, ceteraque omnia viribus illis ſit adſimilis.

Lathyris.

Meſues Ezulam purgatorium ruſticorum eſſe ſcribit; & maiorem viſcera interna exulcerare, atq; eam ob cauſſam pernicioſam: paruam præſtantiorem, hoc eſt, minùs nociuam. Ipſa tamen minor acrimonia & purgandi facultate maiore haud inferior.

Vtraque impensè calida, acris & exulcerans, ventriculoque moleſtiſſima.

Errant non parùm, qui cortices harũ radicum in medicamentorum compoſitionibus Turbith loco ſubſtituere temerè audent. *Error quorundam.*

De Lathyri. CAP. XVI.

LATHYRIS Tithymalorum etiam numero aſſcribenda; vtpote tota candido & lacti ſimili ſucco turgens. caules promit proceros, altiores cubito, digiti craſſitudine, intus inanes, multis alis ſuperiùs ramoſos: folia ſecundùm caulem oblonga, anguſta, Amygdalinis ſimilia, ceterùm longiora læuioraque, in ipſis verò ramulis breuiora latioraque: flores in faſtigiis exigui: fructus tres cohærentes loculi, maiores quàm Tithymalorum, minores quàm Ricini, in quibus ſemina rotunda, interiore medulla candida: radix nullius vſus, fibras aliquot habet.

In omnibus autem regionibus obuia Lathyris, præſertim in hortis, in quibus naſci gaudet, & frequenter reperitur.

Λαθυρὶς Græcis, vulga Cataputia minor Italis: *Catapuzza:* Germani Springkraut / Springkörner / Treibkörner: Hiſpanis *Tartago:* Gallis *Eſpurge:* noſtris Springcruyt & Spuergie dicitur.

Huius autem facultas aſſimilis etiam eſt Tithymalorum, vehementer videlicet expurgatoria, & acris; niſi quòd ſemen, inquit Galenus, guſtantibus videatur dulce; quod ſanè etiam maximam purgatoriam vim obtinet.

Peplus.

De Peplo. CAP. XVII.

DODRANTALIS herbula Peplus eſt, lacteo & ipſe ſucco manans, Helioſcopio Tithymalo aſſimilis, eiuſque quædam veluti ſpecies, ſed omnibus partibus minor: cauliculi ſubrubent: folia exigua in rotunditate oblongiuſcula, infernè maiora, ſupernè minora: coma circinata: ſemina tribus loculis diſcreta, ſed minuta: radix tenuis, fibroſa.

In hortis & vineis exit, & ſubinde in agris neglectis aut non cultis.

Æſtate viget, in hiemem vſque perdurat. Colligitur, inquit Dioſcorides, meſſibus, ſiccaturque in vmbra.

Πέπλος & Græcis appellatur: vulgò Ezula ro-

 tunda

tunda: Ruellius Vineale Reuelium à Gallica dictione nominat, Gallis ſiquidem eſt *Reueille mattin de vignes:* Germanis Teüfels milch. Dicitur & σύκη & μήκων ἀφρώδης, vt quidem inter notha aſſcribitur. In linguarum verò Hippocratis expoſitione etiam χαμαισύκη. Eſt tamen omnino alia χαμαισύκη, de qua mox.

Facultatem autem Peplus reliquis Tithymalis, quorum & ſpecies, aſſimilem obtinet, calidam videlicet, acrem, mordacem, & cum violentia expurgatricem. Teſtatur Galenus lib. De ſimplic. medic. facult. his verbis: Peplus quidam verò μήκωνα ἀφρώδη, & hic frutex paruus ſuccum habet ſimilem Tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat, ceu illi.

De Peplo ſiue Peplide. CAP. XVIII.

Peplion ſiue Peplis.

ACCEDIT Tithymalorum & Lactariarum generibus & Peplion humi procumbens, & nequaquam aliarum modo aſſurgens herba, & lacteo ſimiliter ſucco turgida: ramuli eius teretes, ſubinde purpurei, quandoque herbacei coloris: folia Pepli & Portulacæ ſilueſtris æmula, ſed prona parte rubentia: ſemen exiguum in triangularibus paruis valuulis veluti Pepli, ſub foliis reconditur: radix puſilla.

In maritimis, vt Dioſcorides ait, maximè naſcitur.

Appellatur verò non modò πέπλιον, verùm & πεπλὶς, & vtroque quidem nomine à ſimilitudine Pepli. Dioſcorides πεπλίου nomen ad Hippocratem refert: ab aliis & ἀνδράχνη ἀγρία, id eſt, Portulaca ſilueſtris, dicitur, quòd ſcilicet Portulacæ huius modo ſparſum per terram repat, foliiſque ipſam refert: eam nempe, quæ ſponte & non ſata in hortis & alibi gignitur.

Reſpondet Peplion iſtud viribus reliquis Tithymalis. Dioſcorides etiam colligi, reponi, dari & condiri Pepli modo ait. Galenus ſuccum habere validum non admodum vtilem: ſemen vtilius, ſed πυρώδες, hoc eſt, feruidum, ſimiliter Pepli modo purgans. Exemplaria Galeni φυσῶδες, id eſt, flatuoſum habent, ſed nos Cornarij emendationem amplectimur, & πυρώδες legimus.

Galeni locus emendatus.

De Chamæſyce. CAP. XIX.

CHAMÆSYCE ſupina humi procumbit, & Peplidis modo naſcitur, ramulis tantummodò numeroſioribus tenerioribuſque, qui teretes, rubêtes, & in rotundi orbis ſpeciem diſperſi iacent: folia perpuſilla, Pepli minora, rotundiuſcula, lentibus ipſis forma & magnitudine paria, ſub quorum alis fructus tricocci exigui: radix tenuis eſt: candidum & lacti ſimilem ſuccum hæc verba non minùs quàm Tithymali vulnerata emittit, ipſorum etiam generi aſſcribenda. Reperitur, ait Dioſcorides, in ſqualidis, aridis & petroſis.

Χαμαισύκην appellant, id eſt, humilem Sycen. Dicitur autem σύκη non modò ficus, ſed & Peplus, vt iam anteà meminimus: vnde Chamæſyce, quaſi humilis aut terreſtris Peplus, quem folio & facultate omnimodè refert. Appellatur verò hæc etiam μήκων ἀφρώδης, veluti ipſe Peplus.

μήκων ἀφρώδης, ἡρακλεία.

Μήκωνα autē ἀφρώδη Dioſcorides herbam eſſe tradit ab aliquibus ἡρακλείαν appellatam: caule dodrantali, foliis valdè exiguis, ςρουθίου ſiue Lanariæ herbæ: & fructu iuxta ipſa candido: ſed & totam herbam ipſam albam & ſpumeam. De eadem & Theophraſtus lib. IX. Meconem Heracliam folio aſſerens eſſe Struthij, quo lintea candidantur, fructuque albo. Sed totam herbam candidam eſſe non adiecit. Purgandi vim vterque huic Meconi tribuit, & vo-

Chamæſyce.

& vomitione expurgare, comitialique morbo obnoxiis hac purgatione prodeſſe. Suſpicari hinc poſſet aliquis, non aliam eſſe μήκωνα ἀφρώδην ἡρακλείαν, quàm vel Peplum vel Chamæſycen, & ſeparatis locis, ſub diuerſis nominibus de eadem ſtirpe Dioſcoridem egiſſe: niſi ipſe Theophraſtus hunc ſcrupulum videretur eximere: qui μήκωνα hanc in numero aliarum μηκώνων, id eſt, Papauerum habet, & poſt κερατῖτιν ac ῥοιάδα repoſuit. quòd legitimam μήκωνα ἀφρώδην ſiue ἡρακλείαν, Papaueris eſſe ſpeciem, & propriè Papauer ſpumeum Latinis dici oſtendit; & à Peplo & Chamæſyce differens.

Eſt autem Chamæſyce viribus reliquis Tithymalis aſſimilis. Galenus abſtergendi ſimul & acrem, ait, vim poſſidet. Itaque acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores in modum cataplaſmatis admoti, quique ex eis profluit liquor, auferunt.

Quod quidem & reliquæ omnes Lactariæ enumeratæ poſſunt, ſed quemadmodum anteà iam monuimus, vſus earum periculo non caret, veluti neque huius.

Hippophaës ex Codice Cæſareo.

De Hippophaë ex Dioſcoride, & aliis.
Cap. XX.

VENIT & iis quæ lacteum ſuccum fundunt Hippophaës annumerandum. Frutex (inquit Dioſcorides) eſt φρυγανώδης ſiue ſurculaceus, vndequaque denſus & amplus: folia ei oblonga veluti Oleę, anguſtiora tamen & teneriora; inter quæ ſpinæ ſiccæ & candicantes emicāt, articulatæ, interſtitio quodam diſtantes: flores Hederæ corymbos referunt, racematim cohærent, ſed tamen minores molleſque, & ex albido partim rubentes: radix craſſa & mollis, ſucci plena, guſtu amara, ex qua veluti ex Thapſia ſuccus colligitur. Anguillara radicem refert palmum eſſe longam vel maiorem, & ex hac fracta aut vulnerata ſuccum manare tenuem, lacti cōcolorem, guſtu amariſſimum, odore grauem.

In maritimis ac ſabuloſis, vt Dioſcorides ſcribit, naſcitur. Anguillara arenoſis & maritimis locis in Peloponneſo à ſe repertum refert.

Ἱπποφαὲς Græcis: Latinis quoque Hippophaës dicitur: à Plinio lib. XXII. cap. XII. (niſi corrupta vox) Hippophyes. Hippophyes, ait, in ſabuloſis maritimiſq; naſcitur, ſpinis albis, Hederæ modo racemoſa eſt, candidis & ex parte rubentibus acinis. radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut paſtillis farinæ. Extant verò & inter nothas appellationes quædam huius nomina: vt, Hippophanes, Hippion, Echinion, Pelecinon, & Lappago, quæ tamen vox Aparinæ conuenit: noſtra ætate ab indigenis Peloponneſi ἀκανθα νὰ καθαρίσῃ, id eſt, Spina purgatoria vocatur.

Ab Hippophaë differt Hippophæſtum, quod tamen & Hippophaës aliqui (Dioſcoride teſte) appellant: à Plinio Hippope (niſi & hìc vitium) dicitur. Spinæ fulloniæ genus eſt, abſque cauliculo, flore, aut fructu, inanibus tantùm capitulis, foliis paruis ſpinoſis, radicula molli & craſſa; ex qua cum foliis & capitulis ſuccus exprimitur. *Hippophæſtum.*

E Narbonenſi Gallia, inquit Ruellius, Hippophæſtum vidimus ſpinoſis capitulis, ſine flore, ſine cauliculo, minutis inter aculeos foliis candicantibus.

Debent (Plinio auctore) Hippophaës & Hippophæſtum accommodata eſſe equorum naturæ, neque ex alia cauſſa nomen accepiſſe. quippe quædam animalium remediis naſcuntur.

Eſt verò Hippophaës, præſertim verò radix ipſius ac ſuccus, calidæ ſiccæque facultatis, & ſimul valenter purgantis.

Succus ſincerus radicis huius pituitam, bilem, & aquoſos humores detrahit oboli pondere: cum farina verò ſubactus quatuor obolorum. Saluberrime autem cum aqua mulſa exhibetur. In comitiali morbo, vt Plinius ait, vtiliſſimus. Frutex verò ipſe ſiccatus tunditur, trituſque cum aqua mulſa exhibetur.

Extrahitur quoque ſuccus è radice, foliis & capitulo Hippophæſti, qui & ex aqua mulſa pituitam & aquam detrahit, & pręcipuè comitialibus morbis, neruorũ vitiis, & orthopnœæ, vt Dioſcorides tradit, conuenit.

De Euphorbio. CAP. XXI.

Euphorbium.

Anteuphorbium.

EVPHORBIO oblonga, craſſa, & virentia ſunt folia, in rotunda ac tereti figura anguloſa: Cucumerem vulgò, ſed Galeno Melopeponem nuncupatum, referrent, ſi non anguli, & eminentiores, & albicantibus ſpinis plurimis, duplici ferè ordine, obſiderentur. Effluit ex his vulneratis liquor vehementer acris & mordax, facilè concreſcens.

Dioſcorides, Euphorbium, inquit, Libyca arbor eſt, ναρθηκοειδής, id eſt, Ferulacei generis, aut Ferulæ ſpeciem referens, quæ in Maurouſiorum Tmolo reperitur, ſucco referta acerrimo; quem cum timore colligunt eius regionis homines, ob eximium eius feruorem.

Plinius herbam eſſe Euphorbium ait, & è mõte Atlante extra columnas Herculis portari.

Differentes autem & multùm diſſidentes montes Tmolus & Atlas ſunt. Nullus Tmolo nomine in Libya aut Mauritania mons à Geographis refertur. Eſt Lydiæ mons Tmolus in Aſia minore. Poteſt in exẽplaribus Dioſcoridis pro Atlãte perperã Tmolus ſubſtitutus eſſe.

Dioſcoridis locus corruptus.

Ioannes Leo in Africæ hiſtoria lib. IX. ex vno folio, aut vt ipſe nominat, fructu, XXV. aut XXX. quandoque prouenire ſcribit, è quibus maturis & vulneratis ſuccus effluat lacti ſimilis, qui lentorem contrahens concreſcat, atque inde colligatur.

Natum

Natum fuit Euphorbium anno M. D. LXX. Bruxellæ in amœniſſimo ac ditiſſimo horto Io. Boiſoti, viri vt generoſiſſimi, ita & doctiſſimi, à quo vnum terræ commiſſum folium, in plura multiplicatum eſt, & radicem demiſit in obliquos ramulos diuaricatam.

Græci pariter cum Latinis εὐφόρβιον vocant. Plinius vno loco herbam feminino genere, Euphorbiam appellat. Succus etiam Euphorbion, & quidem Officinis quoque eſt.

Iubæ Regi Ptolemæi patri, qui primus vtrique Mauritaniæ imperauit, inuentio huius aſſcribitur, à cuius medico Euphorbo nomen accepit.

Euphorbium autē, ſuccus nempe concretus quo vtimur, vehemēter calidæ, & vt Galenus ait, cauſticæ ſiue vrentis facultatis & tenuiū partiū eſt: quarto quidem ordine calidū & ſiccū.

Cum oleo Violæ luteæ, vt quidem Meſues, ſed & alio quouis, vel etiam vnguentis permixtum, refrigerata citò calfacit: aduerſus ſtupores, tremores, conuulſiones, neruorum reſolutiones conuenit: prodeſt etiam contra diuturnos coxendicum dolores.

Intrò aſſumptum, vt Aëtius, Paulus, Actuarius, & Meſues referunt, aquas & pituitam per inferna ducit; ſed vnà quoque non modò fauces ac os, ſed & ventriculum, iecur, reliquaque viſcera accendit, exurit atque erodit, vniuerſumque corpus inflammat.

Ob id, inquit Meſues, minùs tenuiter terendum, & permiſcendum eius acrimoniam obtundentibus, calorem remittentibus, & lubricantibus: quorum tantam eſſe oportet copiam, vt eius ſuperficies vndequaque contegatur.

Sed difficile eſt, Euphorbium aliis ita vel inuoluere, vel permiſcere, vt non exurendi ſuam vim exerat. Nam & plurimo contemperatum oleo, ſubinde foris inunctum, veſicas excitat; corpore præſertim mollioribus. quam ob cauſſam tutius eſt intro corpus non admittere.

Tunditur ipſum etiam cum moleſtia, niſi naribus diligenter obſtructis ac communitis. Si quando enim acrimonia eius ad nares peruenerit; mox pruriginem, ſternutationeſque excitat, ac deinde ardore intenſo, copioſam pituitam ac muccum, tandem verò & ſanguinem elicit: lacrymis non deficientibus.

Aduerſus autem Euphorbij acrimoniam, remedio indigenis fertur eſſe herba, quæ ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbij nomen accepit. Cauliculos hæc emittit complures, rotundos, virentes; atque circa eos folia qualia Portulacæ: radix multas quoque habet propagines; ſucco & hæc abundat, ſed nequaquam acri, verùm lento & refrigerante, ardorem ac acrimoniam Euphorbij retundente. Ἀντευφόρβιον.

Tripolium.

De hac veteres ſcripſiſſe nondum obſeruare licuit: videtur tamen ad Telephij ſpecies referri poſſe.

Creuit & iſtud Anteuphorbion doctiſſ. Ioanni Boiſoto, eodem quo Euphordium anno: atque vnà cum eodem periit.

De Tripolio. CAP. XXII.

TRIPOLIO noſtro folia exeunt oblonga, lata, læuia, virentia, craſſiuſcula, Glaſti foliis perquam ſimilia: caulis rectus, dodrante altior, faſtigio in alas diuiſo; in quibus floſculi elegantes, medio diſco lutei, orbiculato verò ambitu cærulei, Aſteris Attici florum æmuli, qui in pappos candidos contabeſcentes abeunt: radix oblonga, cortice induitur craſſiuſculo.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, Tripolium locis maritimis, quæ vnda alluit, recedenſque demittit. Ac talibus quidem in Belgij quibuſdam maritimis noſtrum reperitur: vt in Zelandiæ inſulis. Neque videlicet in mari, neque in ſicco, ſed locis, quæ æſtuans mare allidit, recedens, refluens, retroque commeans deſerit. Tranſlatum ad hortos diutinè viget, ſed luxurians grandeſcit, & in fibras radices commutat.

Æſtiuis menſibus flores facit.

Fabuloſum eſt, quod à Dioſcoride aſſcribitur, tradi nempe vno die ter colorem floris eius mutari; & manè album, meridie purpureum, veſperi Dioſcorides notatur.

φοινικοῦν, id eſt, phœniceum. Sed tamen tres florum colores vno die reperiri poſſe, veritati haud repugnat. Nam cùm flores omnes non ſimul, ſed particulatim & ſenſim perficiantur, tres facilè contingit florum colores obſeruari: incipientium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut completi, ſubpurpurei ſunt; perfecti patenteſque, quales ſcripſimus; deficientes papporum candidam oſtentant lanuginem.

Τριπόλιον, à nonnullis etiam ψυχὴ, ab aliis μνεὶς appellatur: vt quidem inter nothas voces refertur: poſſet Aſter marinus, aut Amellus marinus non ineptè dici. Arabs Serapio Tripolium Turbith nominat, & poſt eum Auicenna. Actuarius tamen Græcus, Alypi ſiue Alypiæ radicem Turbith eſſe exiſtimat. Meſues verò herbæ ferulaceæ radicem iudicauit. Habent Officinæ & ſuum Turbith non modò à Tripolio, verùm & ab Alypo differens, nequaquam etiam ferulaceum. Quod à Garcia ab horto Proregis Indiæ medico in Aromatum hiſtoria, quam clariſſ. ac doctiſſ. Carolus Cluſius Latinam dedit, deſcribitur, ex qua hiſtoriam eius in ſubſequens tranſtulimus Caput.

Ceterùm Tripolij radix, vti Galenus ait, guſtanti acris eſt, & facultate calida in tertio exceſſu. Dioſcorides radicem in vino potam duarum drachmarum pondere, per aluum aquam ducere refert: itemque vrinam. Conciditur etiam ad alexipharmaca ſiue venenis reſiſtentia medicamenta.

De Turbith ex Garcia. CAP. XXIII.

TVRBITH planta eſt radice neque magna neque longa: caulis dodrantalis, ſubinde longior, digitalis craſſitudinis, Hederæ modo per ſolum repit: folia profert Althææ: flores etiam ſimiles è candido rubentes, nonnumquam omnino exalbidos.

Vtilis autem medicinæ caulis dumtaxat pars inferior, radici proxima, quæ gummoſa. Atque huius cortex eſt, quem Officinæ oſtendunt; craſſior videlicet quidam ac inanis, caudicis inferioris exterior cortex, medio exempto.

Laudatur vacuum, arundinoſum, fragile, & plani corticis Turbith: deinde cum gummi adhæret concretum, quod gummoſum dicitur; & albidum.

At gummoſum non eſt ſemper ſua natura, Garcias ait, ſed Indi, quia viderunt à gummoſitate optimi Turbith notas à noſtris peti, ſolent eius ſtirpem ac cauliculos priùs quam colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, vt liquor efflueret. quo tandem denſato atque concreto, cauliculos gummoſos auferunt. Reperitur verò & quandoque abſque contorſione gummoſum factum, ſed tamen, quò faciliùs liquor emanare poſſet, vulnerari ac contorqueri ſolet. Candidum etiam fit, eodem auctore, in Sole reſiccatum: in vmbra etenim nigreſcit.

Prouenit in maritimis, verùm non adeò mari vicinis locis, vt vnda eius allui queant, ſed duabus aut tribus interdum à mari leucis ſiue milliaribus diſtantibus; & quidem in incultis, potiùs humentibus quàm ſiccis.

Naſcitur autem in Cambaya, Surrate, Dio inſula, Bazaim lociſque vicinis, & in Guzarate, vbi plurimum, atq; vnde magna copia in Perſiam, Arabiam, Aſiam minorem, & Luſitaniam effertur. Præfertur autem in Cambaya natum.

Arabibus, Perſis, & Turcis Turbith appellatur: in Guzarate verò Barcamans, in Canara prouincia, cuius ciuitas Goa, Tiguar.

Habetur ab Indis medicis pituitam deiiciens ac expurgans medicamentum; cui ſi febris abeſt, adiicere ſolent Zingiber; alioqui abſque hoc ex decocto pulli gallinacei aut cum aqua exhibent.

Meſues Turbith calidum eſſe refert ordine tertio, & craſſam lentamque pituitam vacuare; atque hanc è ventriculo, thorace, neruis, atque remotioribus artubus educere; ſed tardioris facultatis eſſe, & ventriculum ſubinde eo ſubuerti perturbarique, quocircà Zingiber, Maſtichen, aliaque aromata ei permiſcenda; addi & oleum Amygdalorum dulcium, vel ipſa Amygdala, aut Saccharum, ne corpus huius vſu extenuaretur aut emacreſceret: ab aliis item cum Palmulis, Amygdalis dulcibus, aliiſque contemperari, inde componentibus antidotum (electarium aut electuarium Officinæ appellant) quod διαφοινικῶν dicitur, Officinis ipſis & Medicis exercitatis in vſu frequens.

Datur ipſius Turbith drachma (plus minus) vna, ad ſummum duæ. In decocto verò aut diluto tres quatuórve admittuntur.

De Ebulo. CAP. XXIIII.

EBVLVS foliis Muſcario, fructuque Sambuco perſimilis eſt, ſed caudicem non facit lignoſum; caules tantummodò herbaceos profert hibernis menſibus contabeſcentes: anguloſi hi ſunt, ac frequentibus articulis geniculati, Sambuci nouellis ramulis ac propaginibus reſpondentes: folia ex interuallis geminata, ampla, ac veluti Sambuci ex pluribus ad craſſum neruo-

Ebulus.

neruoſum pediculũ commiſſis coaleſcunt, quorum ſingula oblonga ſunt, lata, & margine ſerrato, Amygdalinis ampliora maioraque: flores in vmbellis candidi, fructus ſiue acini ſubrotundi & rutilo colore nigricantes; in quibus ſemina parua oblonga: radix longa, digitalis craſſitudinis, minimè lignoſa.

Exit paſſim locis humentibus, incultis, ſecus vias & margines agrorum, pingui lætoque ſolo: aridum, ſterile, ſiccumque reſpuit.

Flores æſtate, baccæ Autumno maturantur.

Græci χαμαιάκτην, id eſt, humilem Sambucum nominant. Dicitur & ἑλιοσακτὴ, ἀγρία ἀκτὴ, καὶ ἀβοίκή. Latinis eſt Ebulus & Ebulum: Germanis Attich: Belgis Hadich: Italis *Ebulo:* Gallis *Hieble:* Hiſpanis *Yezgos*.

Temperamentum autem Ebulus calidum quidem ac ſiccum, vtrumque ordine tertio; & facultatem non modò, quam ei Galenus tribuit, digerendi exiguam, ſed & purgandi per aluum eximiam & validam habet: efficaciſſimæ radices ſunt: folia digerendi ac diſcutiendi potentia præſtant.

Educunt autem radices non modò pituitam, verùm & aquoſos potiſſimùm humores: vtiles idcircò ad hydropicorum purgationes: ſed tamen correctæ, & vbi vires ſuffecerint. Purgant enim cum moleſtia, ventriculum ſubuertunt, interioraque viſcera omnia perturbant. Malè omnibus vſus earum ſuccedit, quibus hepar obduruit, vt quando ex regio morbo Aſcites ſucceſſit. Quamobrem nec temerè, nec niſi valdè robuſtis ex Ebuli radicibus medicamentum, aut potio danda. Decoquitur in vino radix, ſi cauſſa morbi frigida, & febris abeſt: aliàs pro affectus natura temperanda potio eſt. Expurgant & acini & ſemina, ſed clementiùs multò ac minori cum moleſtia, præſertim priùs aceto infuſa, ac deinde ſemine Aniſi vel aliis aromatis vnà permixtis.

Foliis tumores œdematoſi diſcutiuntur, catapláſmatis vel fomentis additis.

Dioſcorides Ebuli radices vterum ait mollire, aperire, & affectus circa ipſum corrigere, ad inſeſſus decoctas: folia recentia & tenera inflammationes mitigare cum polenta impoſita; commodè item ambuſtis & canum morſibus imponi: auxiliari podagricis cum adipe taurino aut hircino.

De Cucumere ſilueſtri & Elaterio.

Cap. XXV.

SILVESTRIS Cucumis humi prorepentibus ſarmentoſis caulibus & ſubrotundis foliis ſatiuum æmulatur; & eum quidem, qui Galeno ſatiuus eſt (vulgò Melonem appellant) vtriſque tamen aſperioribus: flores ſubluteí ſunt: fructus oblongi, aſperi, oblongis glandibus maiores, alioqui forma ſatis ſimiles, ſatiuis verò Cucumeribus longè minores, qui maturi vel vltrò, vel leuiſſimo contactu deſiliunt, ſemen cum liquore eiaculantes: radix craſſa, candida, multiplex. Tota ſtirps vehementer amara, veluti & reliqua omnia ſilueſtria Cucumeraria.

Paratur ex fructu huius Elaterium dictum medicamentum, cuius colligendi conficiendique rationes ac modos Dioſcorides pluribus verbis refert. *Elaterium.*

In pleriſque calidis regionibus in ruderibus, ſabuloſis, aliiſq; incultis locis reperitur. apud Germanos hortenſis, ſemel autem ſatus, pluribus inde annis facilè renaſcitur; non tamen è radice reuireſcens, ſed ex ſeminibus ſparſis proueniens.

Circa Autumnum fructus maturantur; atque eo tempore, ad Elaterium conficiendum colligendi.

Græcis eſt σίκυς ἄγριος: Latinis agreſtis & erraticus Cucumis etiam appellatur: Officinis Cucumer aſininus. Sunt qui Cucumerem anguinum vocent. Sunt tamen inter ſatiuos & hortenſes vulgò habitos Cucumeres oblongi ac recurui, quos Anguinos cognominant. Italis

Cucumis ſilueſtris.

Colocynthis.

Cucurbita ſilueſtris.

Cocomero ſaluatico: Hiſpanis *Cogumbrillo amargo*: Germanis Wild cucumer: noſtris Wilde concommeren: Gallis *Concombre ſauuage* dicitur. Elaterium ſiue ἐλατήριον Officinæ corrupta voce Elacterium nominant.

Eſt autem denſatus iſte ſuccus ex ſecundo ordine excalfacientium, Galeno teſte, & ſubtilium partium: extergendi item digerendique vim obtinet.

Folia Cucumeris ſilueſtris, radices, earumque cortices, vti vehementer amara, ita ſimiliter quoque excalfaciunt & abſtergunt, ſed minus tamen quàm Elaterium. Expurgat autem iſtud Elaterium bilem, pituitam, aquoſoſque humores, & quidem valenter; ac non modò per inferiorem ventrem, ſed quandoq; per ſuperna.

Modus Dioſcoridi eſt à ſemiobolo ad obolum, pro virium portione.

Cit idem menſes in peſſo ſubditum. Naribus cum lacte infuſum oculorum in morbo regio colorem emendat.

De Colocynthide. CAP. XXVI.

COLOCYNTHIS per humum ſtrata Cucumerariorum modo repit, eum quem Citrulū Cucumerem noſtra ætas appellat proximè referens, cuius & ſilueſtris eſt ſpecies: folia eius lata aliquot inciſuris diſſecta: flores in luteo palleſcunt: fructus globoſus cortice integitur tenui, lutei vbi maturuit coloris; quo ablato interior candida fungoſa medulla ad medicinæ vſus reſiccatur, vnà cum in ea conditis ſeminibus paruis, & ſordentis coloris. Ingentis amaritudinis hæc medulla eſt, ſimiliter & ſemen, totaque ipſa omnibus ſuis partibus ſtirps.

In calidis regionibus ſeritur & perficitur Colocynthis; ſed in Germania ac Belgio ægrè ad maturitatem peruenit.

Appellari ſolet à Barbaris ac in Officinis Coloquintida. Græcis eſt κολοκύνθις, & quādoque σικυωνία. Atque hinc Hiera διασικυωνίας aliquādo inſcripta reperitur, quæ aliàs διακολοκυνθίδος dicitur. Eſt tamen & σικυωνία Cucumis agreſtis, de quo præcedente capite. Latini interpretes pro Colocynthide crebrò Cucurbitam reddunt ſilueſtrem. Differens tamen hæc à Colocynthide eſt. Cucurbita ſiquidem ſilueſtris Græcis κολοκύνθα ἀγρία vocatur, & ſatiuæ ſimilis eſt: ſcandit vt ſatiua vicina adminicula: folia eius ſimiliter lata & indiuiſa. fructus paruis Cucurbitulis ſimiles, duri, ac lignoſi admodum corticis: medulla interior adeò ſucculenta, vt reſiccari nequeat: amara interim tota, vti Colocynthidis & agreſtis Cucumeris.

Eſt autem Colocynthis veluti tota ſua natura, omnibuſque ſuis partibus amara, ita calida quoque ac ſicca ſecundo gradu, eoque intenſo; atque idcircò expurgare, abſtergere, aperire, & quæcumque amariſſima efficere poſſet, niſi

niſi validior eius per inferiorem ventrem euacuandi ac purgandi facultas reliqua eius opera, vt Galenus ait, præuerteret.

Tam valenter ſiquidem hanc vim exercet, vt non modò pituitam & bilem citiſſimè copioſiſſimeque educat, verùm & abraſis inteſtinis, venarumque meſeraicarum oſculis reſeratis, ſanguinem & cruenta ſubinde eliciat. Ita vt hac de cauſſa nec temerè, nec niſi grauiſſimo aliquo vrgente morbo, ea ſit vtendum; neque etiam niſi lento aliquo ac glutinoſo permixta, quo videlicet vehementia eius reprimatur; malefica vis obtundatur, & celeriùs per aluum permeante, inteſtina minùs abradantur. Admiſceri Maſtichen aut gummi Tragacanthæ, Meſues admonet.

Formantur & ex ea paſtilli cum Maſtiche, gummi Arabico ac Tragacanthæ, & Bdellio. Ex his Maſtiche etiam adſtringentis facultatis euidenter particeps eſt. Præſtant autem lenta ac glutinoſa, adſtrictionem nullam aut exiguam habentia. Adſtringentibus ſiquidem huiuſcemodi valida ac fortiſſima medicamenta coërcita ac refrænata, maiore deinde violentia ac moleſtia, vim ac facultatem ſuam peragunt. Quæ verò adſtringentia permixta non habent, faciliùs minorique cum labore opus ſuum perficiunt. Quales ſunt Pilulę, à Rhaſi lib. IX. ad Almanzorem Iliacæ appellatæ. Quæ componuntur ex Colocynthide & Scammonio duobus fortiſſimis; ac tertio Sagapeno, quod lentore ſuo inteſtina oblinit, & ab vtriuſque iniuria defendit. *Pilulæ Iliacæ.*

Quæ quidem compoſitio, tametſi fortiſſima, & qua nec temerè nec citra vrgentem vehementer neceſſitatem vtendum, facilè tamen ac citra magnas moleſtias expurgat, & cum minoribus torſionibus, quàm pleraque mitiora clementioraque medicamenta, Maſtichen aut alia quæ adſtringunt, admittentia.

Atque hanc ob cauſſam veriſimile eſt, à Cochiis catapotiis Galenum lib. I. De medicamentis ſecundum loca, Maſtichen & Bdellium reiecta voluiſſe, quæ tamen præceptor eius Quintus eiſdem addere anteà ſolitus fuerat.

Vtilis autem Colocynthis non modò ad purgationes, in quibus vertigini, hemicraniæ, cephaleæ, apoplexi, morbo comitiali, aſthmati, inteſtinorum cruciatibus, aliiſque pertinaciſſimis morbis ſuccurrit; verùm & foris nequaquam aſpernandas vires præſtat.

Valet ad aurium tinnitus & ſurditates oleum cum ea decoctum: idem lumbricos & ventris tineas interimit ac pellit, aluumque non raró mouet, vmbilico imoq; ventri admotum.

Acetum quod eius decoctionem admiſit, collutione dentium dolores ſopit, auctore Meſue.

Semen ad mortuorum corporum conſeruationem ac condituram vtile, præſertim Aloë & Myrrha admixtis.

Helleborum ſiue Veratrum album.

De Helleboro ſiue Veratro albo.
CAP. XXVII.

VERATRI apud Veteres duo genera ſunt, Album, & Nigrum.

Sunt autem albo Veratro folia magna, lata, maioris ſiue latifolię Plãtaginis, aut potiùs Gentianæ ſimilia, maiora, magis venoſa, liratim ſtriata, ac quaſdam plicas habentia: rectus & ferulaceus caulis, prælongus, multis inferiùs foliorum tunicis obuolutus, quas inareſcens demittit; ſuperiùs verò plures proferens ſpicas, in quibus flores non magni, e ſenis anguſtis ſtriatis foliolis herbaceo colore candicantes; quorum ſingulis tres aut quatuor ſuccedunt anguſtæ, paruæ ſiliquæ veluti Seſami: in his ſemen latum & candicans. Radix craſſa, candida, haud longa eſt, cum multis adhærentibus fibris, quibus etiam ſubinde propagatur.

Huius & alia ſpecies eſt floribus nigricantibus, foliiſque, caulem præſertim amplectentibus, anguſtioribus, alioqui antecedenti ſimilis.

Gaudet Veratrum album montanis & aſperis, & non modò in Gręcia, Italia, aut aliis calidioribus

bus regionibus, verùm & in Germaniæ ac Heluetiorum montibus viret: viuit & in hortis.

Floret æſtate; meſſibus, aut ſub Autumnum legendæ ſunt radices.

Nominatur Græcis ἑλλέβορος λευκὸς, & quandoque citra aſpirationem ἐλλέβορος λευκός: Latinis Veratrum album. Sunt qui ἀσκίδα, ἄδεμον, πιγγατοραξὶν, γόνον Ἡρακλῆος, πολυείδον, ἀνάφυτον etiam nuncupent: aliis Sanguis Herculis dicitur: Germanis Weiſſe Nieſwurtz: noſtris Witte Nieſwortele: Italis *Elleboro bianco:* Hiſpanis *Verde gambre blanco, & Yerua de balleſte*: Gallis *Ellebore blanche.*

Ex tertio eſt ordine excalfacientium ac deſiccantium; auctore Galeno.

Vomitione purgat; varios humores educit; & quidem magna cum vi & moleſtia ſumma: quocircà dari non debet, niſi vbi longi valenteſque morbi ſunt, ſpeſque ex aliis remediis adempta ſit, vt Paulus Ægineta ſcribit, apud quem & nonnulli exhibendi eius ac propinandi modi extant. Sternutationes huius radices puluis quoque excitat, naribus exceptus; & inter πταρμικὰ ſiue ſternutatoria valentiſſimus eſt.

Dioſcorides Veratrum iſtud menſes etiam ducere, & fœtus enecare in peſſo appoſitum refert; & mures interficere cum melle & polenta ſubactum. Plinius phthiriaſin hoc emendari addit.

De Helleborine. CAP. XXVIII.

Helleborine.

VERATRVM album effigie refert Helleborine, ea de cauſſa à nobis appellata, ſed humilior tamen ac minor multo: caulis eius erectus ad pedis ferè altitudinem aſſurgit: folia lata, ſimiliter venoſa & ſtriata, vti Veratri albi, ſed paruula: flores ſecundùm caulem ordine quodam digeſti, foliacei, albicantes medio aliquantulùm prominente ſubluteo; quibus oblongæ, non tamen magnæ, ſuccedunt veluti ſiliquæ, aliquantulùm ſtriatæ, in quibus ſemina minutiſſima. radices ſubſunt fibroſæ, Veratri albi tenuiores.

Reperitur locis haud ſitientibus ac vmbroſis, & cum flore quidem Iunio ac Iulio.

Helleborinen non impropriè dici ac nominari poſſe, ipſa cum Veratro albo ſimilitudo teſtatur. nam ſilueſtre ac ſpurium quoddam eius genus eſſe videtur.

Dioſcorides quidem ἐλλεβορίνην θαμνίσκον μικρὸν, hoc eſt, paruum fruticulum eſſe ait, habentem ἐλάχιστα φύλλα, id eſt, minima folia. Plinius verò lib. XXVII. cap. IX. Helleborinen paruam tradit herbam, exiguis foliis, & lib. XXIII. cap. XX. paruis foliis. Et parua quidem noſtra hæc Helleborine, & herba, & θαμνίσκος. θαμνίσκον ſiquidem herbam cuius cauliculus rectus aſſurgit, etiam ſi vnicaulis ſit, Dioſcorides non rarò nuncupat. Nam & Polygonaton quod ſingulari caule, & attollitur & naſcitur, θάμνον facit. πολυγόνατον, ait, θάμνος μείζων πήχεος. folia autem huius non quidem minima ſunt, ſed comparatione Veratri albi parua reuerà ſunt ac dici debent. Et Plinius non minima, ſed exigua & parua tantùm eſſe ſcribit. Oſtendunt & hæc noſtra Helleborines, cum ea quę à Dioſcoride ac Plinio deſcribitur ſimilitudinem maximam; ſed tamen legitimam eſſe, in tanta ac tám obſcura veterum breuitate, difficile fuerit affirmare.

Dicitur autem Helleborine Dioſcoridi ac Plinio etiam ἐπιπακτὶς, ſed vnde hoc illi nominis, non patet. Veratrum album etiam ἀσκὶς reperitur, vt diximus, appellatum. Si pro ἀσκὶς legi poſſet ἀκτὶς, exiſtimari poſſet ἐπιπακτὶν, quaſi ἐπὶ ἀκτὶν dictam, quòd videlicet Veratro albo ſuperaddatur. Vt etenim Theophraſtus lib. IX. miſcetur in potione ex Veratro albo, vt vomitio benè ſuccedat, Helleborines ſemen. τοῦτο δ' ἐστὶ ποάριον, addit, id eſt, hæc herbula quædam eſt. Atque coniuncturam ita facere, ſed certi aſſequi nihil datur: veluti etiam haud conſtat eamdem Theophraſti & Dioſcoridis Helleborinen eſſe. Dioſcorides ſiquidem vomitionem

mitionem adiuuare eam, quod Theophraſtus aſſerit, non ſcripſit; ſed tantùm aduerſus lethalia medicamenta, & iecinoris affectiones bibi. Plures autem eſſe poſſunt Helleborines. Nam & Centaurium minus ſuperiùs diximus Helleborinen quoque appellari.

Ceterùm noſtræ Helleborines qualis ſit temperies aut facultas, compertum nondum habemus.

De Veratro nigro. Cap. XXIX.

Veratrum nigrum I.

Veratrum nigrum II.

Veratri nigri tria ſunt genera, præter illud tamen, quod à Dioſcoride deſcribitur.

Primum folia promit ex pluribus collecta, quorum ſingularia oblonga, lata, læuia, & 1.
duriuſcula ſunt, veluti Lauri, ſed margine vtrimque à medio ſurſum verſus ſerrato: caule caret: flores in pediculis palmam altis è radicibus erumpentibus, magni, initio albidi, deinde purpuraſcentes, poſtremò virentes, cùm videlicet è mediis ſtaminibus luteis exortæ ſiliquæ increuerint: quatuor aut quinque coniunctæ Seſami modo hæ naſcuntur; in quibus ſemen: radices ſubſunt multis craſſis nigriſque fibris capillatæ: in quibus medius tenuis neruus.

Alterius Veratri folia prioris æmula ſunt, ſed anguſtiora, nigriora, ambituque toto ſerrato: caulem iſtud habet pedem, plus minus, altum, in ramulos cacumine diuiſo; à quibus 2.
floſculi deorſum nutantes dependent minores, coloris è pallido herbacei: radices fibroſæ aliquanto tenuiores, minùs nigricant.

Tertium Veratrum caules habet proceriores & ſubinde craſſiores: folia quàm ſecundi an- 3.
guſtiora, quorum & ambitus vtrimque ſerratus: flores magnitudine ſecundi: ſiliquæ paruæ Seſamaceæ: radices fibris multis vti aliorum cohærentes ſubnigricanteſque.

Naſcuntur Veratra hæc in montibus aſperis & petroſis. Duo poſteriora in Germania ac Belgio frequentiora.

Floret primum circa natalem Dominicum, ſi hiems clemens mitiſque fuerit, aliàs mox ſoluto gelu: proximum genus paulò ſeriùs: tertium circa Ver, & ipſo Vere.

Veratra autem hæc eſſe nigra, ſatis inter recentiores conuenit; ſed tamen ad quem veterum auctorum referri debeant, non æquè expeditum. Differentes etenim Veratri nigri deſcriptiones penes hos reperiuntur. Theophraſtus ſiquidem folio laurino Veratrum nigrum eſſe ait, & fructu Seſamaceo. Dioſcorides verò foliis Platani ac Spondylij, Cnicique ſemine

Veratrum nigrum III.

ipſum depingit. Quæ vt euidentem differentiam; ita & hæc Veratra ad Theophraſti accedere, cum Dioſcoridis verò Veratro parum conuenire oſtendunt: folio ſiquidem Laurum; & potiſſimùm primum, fructu verò Seſamum referunt. vti nigrum Veratrum facere Theophraſtus ſcribit: Platani aut Spondylij folium nequaquam (vt Dioſcorides) æmulantur. Appellatur autem Veratrum nigrum Græcis ἐλλέβορος μέλας: à nonnullis μελαμπόδιον: item πολύῤῥιζον, μελανόῤῥιζον, προίτιον, κυράνιον, aut potiùs ἀντικυράνιον, ἔκτομον, aut ἔκστομον: Italis *Elleboro nero:* Hiſpanis *Verde gambre negro.*

Nominatur verò Melampodion, quia Melampodem inuentorem habeat, qui furentes Prœti filias primus eo purgaſſe; & ad ſanitatem mentis reſtituiſſe creditur. Hunc Dioſcorides paſtorem, alij diuinationis peritum tradunt.

1. Quod autem inter hæc genera primum, vulgò à Germanis Chriſtwurtz / & à noſtris Heylich kerſtcruyt nominatur; idcircò videlicet, quòd hieme clemente circa natalem Domini noſtri Ieſu Chriſti diem floreat.

2. Alterum genus Pſeudohelleborum & Veratrum nigrum adulterinum ante nos etiam Fuchſius nuncupauit. Plerique Conſiliginem eſſe volunt, quia huius radicibus iumentorum quadrupedumque morbis noſtræ ætatis agricolæ medeantur, haud diſſimili quàm Conſiligine veteres Mulomedici modo; vnde & à noſtris Viercruyt dicitur. Sed idem poſſunt & Veratri albi radices, vt quidem Abſyrtus & Hierocles Græci Hippiatri tradunt; vti latiùs in cap. de Buphthalmo, in florum hiſtoria Pempt. ſecundæ lib. III. ſcripſimus.

3. Tertium genus Germanis Lüſzkraut vocatur, id eſt, Peduncularis; pediculos etenim interimere creditur. Placet nonnullis Aconitis iſtud genus annumerari: neque enim pediculos tantùm, ſed, veluti Aconitum, & oues aliaque animalia necare comeſum fertur. Verùm hoc non modò iſtud, ſed & reliqua Veratra nigra poſſunt: qua de cauſſa & inter Veratri genera hoc tertium retinendum videtur.

Ceterùm Veratrum nigrum, vt quidem Galenus ſentit, candido calidius ac amarius eſt, ex tertio ſimiliter excalfacientium & reſiccantium ordine.

Pituitam, bilem flauam, ſed & atram potiſſimùm, ac melancholicos omnes humores deorſum ducit, non tamē citra moleſtiam ac difficultatem. Idcircò non niſi robuſtis ac validiſſimis, vt Meſues ſuadet, exhibendum. Prodeſt autem ex Veratro nigro purgatio inſanientibus, maniacis, melancholicis, comitiali morbo afflictis, elephantiacis, quartana laborantibus, & omnibus breuiter, quos vel atra exagitat bilis, vel melancholicus humor moleſtat.

Modus exhibitionis, Actuarius lib. v. ait, ſunt ſcriptuli tres, paulò plus minúſve, tenuium fibrarum è radicibus pendentium, in aqua paululùm maceratarum; deinde cortice detracto, ac in vmbra ſiccato, proiectaque tenui quæ ipſi ſubeſt medulla. Datur autem ex paſſo & oxymelite; verùm ſuauitatis gratia, quædam ex odoratis ſeminibus ſunt inſerenda. Si verò efficaciorem cupis purgationem, Scammonij pauxillum adiicito. Hæc ille.

Præſtat autem inter hæc genera primum, deinde ſecundum, tertium minùs efficax habetur. Extergit verò Veratrum nigrum etiam alphos, lichenas, lepras, ac pſoras: in fiſtulam calloſam inditus, callum duobus aut tribus diebus, vt Galenus ait, detrahit.

De Veratro nigro Dioſcoridis. CAP. XXX.

ISTVD Veratrum nigrum, vt Dioſcorides ſcribit, folia habet viridia, Platano ſimilia, ſed minora, ad Spondylij folia accedentia, ſed fiſſa magis & nigriora, ſubaſpera: caulis aſper eſt: flores albi purpuraſcentes ſiue ἐμπορφύρεοι, ſchemate racemoſi, & in ipſo fructus Cnico ſimilis. radices ſubſunt tenues, nigræ, veluti à quodam capitulo Cepæ ſimili dependentes,

quarum

Veratrum nigrum Dioſc.

quarum & vſus eſt. Atque ita verba ipſa Dioſcoridis ſonant; è quibus manifeſtum, aliud omnino ab eo Veratrum nigrũ deſcribi, quàm à Theophraſto, de quo capite antecedente.

Conuenire autem cum hac Dioſcoridis deſcriptione ſatis apparet, quod & aliàs & modò pro Dioſcoridis Veratro nigro expreſſimus: folia etenim in primis eius lata, aliquot eminentes angulos, & vtrimque inciſuras habent, inſtar foliorum Ficus, Vitis, Aceris, qualia Platani eſſe abunde conſtat; ſed tamen prædictis minora: ad Spondylij folia ſatis etiam accedunt, non quidem tota ac integra, ſed ſingularia eorum (ex quinque enim totius folij Spondylij compoſitio eſt) profundioribus tamen fiſſuris diuiſa: eadem ſaturato colore nigricant, & aliquantulùm aſpera ſunt. Caulis rectus eſt, pede altior, nonnihil ſtriatus; quo ſuperiùs in ramulos diuiſo, complures prodeunt veluti latiores calyces, diſcorum inſtar; qui ſimul racemi quamdam referunt effigiem, præſertim cauliculis flacceſcentibus, ipſiſque deorſum nutantibus, quam & lati calyces multiplicibus floſculis aliquo quoque modo exhibere videntur. E ſingulis ſiquidem floſculi complures ſimul farcti, veluti Scabioſę, exeunt. Sunt candidi hi, diluto colore nonnihil purpuraſcentes, ſiue, vt Dioſcorides ait, λευκοὶ ἐμπορφύεσι. Semen inde in iiſdem ſubnaſcitur calycibus, candicans, oblongum, ferè vti Cnici, ſed tamen minus & tenuius, ac nõ perinde læue. Radices etiam ſubſunt nigræ, quàm alterius nigri Veratri tenuiores, ab vno exiguo capitulo confibratæ; in nouellis quidem plantis: nam in veteribus ætate multiplicatis à pluribus demittuntur.

Reperitur in Germaniæ pleriſque montibus, & aliis incultis ac aſperis locis. In hortis viuax eſt. Dioſcorides etiam in aſperis, editis & ſitientibus locis Veratrum nigrum enaſci ſcribit: optimumq́; quod ex eiuſmodi locis accipitur; quale eſt, inquit, quod ex Anticyra petitur.

Floret autem illud Veratrum nigrum non hieme, ſed æſtiuis menſibus. Toto autem anno herba viret.

Recentiorum plerique Aſtrantiam nigram, alij Saniculam feminam nominant. Differt tamen multùm ab Aſtrantia, quæ & Imperatoria, vmbellifera herba. Saniculæ etiam perquàm parum ſimilis eſt. Nobis diu viſa eſt, non quidem Theophraſti, ſed Dioſcoridis Veratrum nigrum eſſe. Reſpondet forma, vt retulimus: conueniunt etiam vires. Nam & atros alioſque humores radices huius expurgare, teſtes habemus in Germania nonnullos exercitatiſſimos Medicos, qui his melancholicos purgatos feliciter ad ſanitatem reduxêre. Purgandi quoque huic facultatem adeſſe, teſtatur etiam Conradus Geſnerus in epiſtola quadam ad Adolphum Occonem, in qua Aſtrantiæ nigræ Helleboro albo ferè ſimilem vim, ſed tamen mitiorem, & per aluum purgatricem primum ſe expertum refert. Quæ ſententiam noſtram, & Dioſcoridis Veratrum nigrum eſſe confirmant.

Tribuit autem huic omnes etiam eas nomenclaturas Dioſcorides, quæ ſuperiori aſſcriptæ ſunt. Semen verò eius ait in Anticyra Seſamoides vocari, eiuſque ad purgationes vſum eſſe; ſi modò genuina & non vitiata eſt lectio. videtur autem non omnino integra. Nam ſi Seſamoides, vt Plinius ait, & vox ipſa teſtatur, à Seſami ſimilitudine nomen habet, impropriè huius Veratri nigri ſemen, non Seſami ſed Cnici æmulum, Seſamoides nuncupabitur. Iam & Seſamoides ſui generis ſtirps eſt. Ex his aliũde hæc verba Dioſcoridi acceſſiſſe ſuſpicandũ: *Dioſcoridis locus deprauatus.* & forte ex Theophraſto tranſlata. Scribit ſiquidẽ Theophraſtus lib. IX. Anticyrenſes fructu Veratri, qui Seſamo ſimilis ſit, purgari: Helleborum, inquit, non ſolùm radice, ſed etiam fructu vtile eſt. ſiquidem in Anticyra, vt fertur, fructu eius purgantur. Deinde inferiùs: Anticyrenſes fructum Seſamacei Hellebori dare ſolẽt, qui Seſamo ſimilis eſt. Quibus verbis Theophraſtus Veratri fructum Seſamo quidem ſimilem refert; ſed Seſamoidem peculiariter ac

propriè dici non affirmat. Sed ad Veratrum noſtrum nigrum reuertamur, cuius facultates ſimiles eſſe alterius Veratri nigri, compertū eſſe iam ſcripſimus. Ad omnia tamen efficacius habendum, antecedente capite deſcriptum; quo veriſimile Anticyrenſes prȩcipuè vſos, penes quos prima ſummaque propinandi Veratri apud Veteres ſemper fuit auctoritas.

De Seſamoïde ex Dioſcoride & aliis. CAP. XXXI.

INCIDIMVS in Seſamoidum mentionem: Veratro potentia ac viribus proxima ſunt, & ex purgantium numero: opportunum idcircò eorum hiſtorias ex Dioſcoride & aliis hìc repetere. Duo autem ea ſunt: Vnum magnum, alterum paruum.

Seſamoides magnum. In magni autem Seſamoidis deſcriptione inter Veteres non ſatis cōuenit, Plinius lib. XXII. cap. XXV. ἠριγέροντι, id eſt, Senetioni ſimilem herbam ſcribit: Oribaſius ex Raſarij quidem conuerſione, Rutæ ſimiliorem facit. Seſamoides, inquit, maius folia habet Rutæ ſimilia, longa: florem album: radicem gracilem, ignauam: ſemen Seſamo ſimile, guſtu amarum.

Dioſcoridis verò exemplaria vtrique herbæ Seſamoides iſtud comparant. Ἔοικεν ἡ πόα, ait, ἠριγέροντι ἢ πηγάνῳ, φύλλα μακρὰ, ἄνθος λευκὸν, ῥίζα ἰσχνὴ ἄπρακτος, σπέρμα ὅμοιον σησάμῳ, πικρὸν ἐν τῇ γεύσει, id eſt, Similis eſt herba Senetioni aut Rutæ: folia longa: flos albus: radix gracilis, inefficax: ſemen ſimile Seſamo, amarum in guſtu.

Notatur Dioſcorides. Siue autem Dioſcorides, ſiue alius huius deſcriptionis auctor extiterit, oculata fide Seſamoides magnum non agnouiſſe videtur; ſed ex aliorum ſcriptis tantummodò deſcriptionem eius collegiſſe; atque idcircò diſiunctiua particula ἢ vſus; ignorans videlicet cui ſimile Seſamoides magnum eſſet, Senetionine an Rutæ. Vtrique autem ſimile eſſe, vix poſſibile. Sunt etenim diſſimiles multùm Senetio & Ruta, qualiſcumque etiam ea ſit, ſiue graueolens, ſiue altera Hyperico ſimilis.

Recentiores, inter quos Io. Ruellius & nonnulli poſt eum, Seſamoides magnū exiſtimant, quod à Theophraſto Veratrum nigrum deſcribitur. Cognominat enim ipſum Seſamaceum ſiue Σησαμοειδὲς: Anticyrenſes, inquit, fructum Seſamacei Veratri dare ſolent. Accedit Dioſcorides, qui Seſamoides magnum apud Anticyrenſes Veratrum (ſi modò genuina lectio) vocari refert: & Galen. in lib. De ſimplic. med. facult. vbi Seſamoides magnum Anticyricum Veratrum eſſe ſcribit. Anticyrenſe ſiquidem Veratrum eſt, cuius Theophraſtus meminit, & de quo cap. XXVII. Sed iſtud neque Senetioni, neque Rutæ ſimile eſt; & non modò ſemine, ſed & radice efficax eſt. Seſamoidis autem radix ἄπρακτος, hoc eſt, ignaua, & nullius vſus. Crediderim ego nondum repertum Seſamoides, & propter eam oſtendimus difficultatem, non facilè agnoſcendum.

Dicitur autem σησαμοειδὲς, vt Dioſcoridis & poſteriorum exemplaria habent, in Anticyra ἐλλέβορον. Cauſſa additur, quoniam Veratro albo in purgationibus miſceatur. At propter hanc cauſſam fortaſſe rectiùs ἐλλεβορίνη nuncupatur. nam Helleborines ſemen Theophraſtus ait purgationi ex Veratro miſceri, quod haud aliud quàm ipſius Seſamoidis eſſe veriſimillimum eſt. Hippocrates enim, Strabo & Dioſcorides non aliud admiſceri ſcribunt quàm Seſamoidis ſemen. In φωκικῇ, ait Strabo, naſcitur σησαμοειδὲς, cui permixtū præparant Oetæū Helleborū.

A Seſami autem forma, & ſimilitudine Seſamoides nomen, vt Plinius ait, accepit.

In abſtergendo, excalfaciendo, deſiccandoque ſimilem Veratro vim, Galeno auctore, obtinet. Purgat pituitam & bilem ſupernè. Dioſcorides refert, quantum tribus digitis capi poteſt, tritum, acceptum cum Veratri albi ſeſquiobolo, in aqua mulſa.

Eadem de hoc ferè Hippocrates ſub finem lib. De victus ratione in morbis acutis, at tamen non cum aqua mulſa, ſed cum aceto mulſo ſiue oxymelite exhibet. Seſamoides, ait, ſurſum purgat: potio eius eſt drachma media in aceto mulſo trita: commiſcetur etiam Veratris tertia portionis pars, & minùs ſuffocat.

De Seſamoïde paruo, ex Dioſcoride. CAP. XXXII.

SESAMOIDI paruo, vt Dioſcorides habet, dodrantales ſunt coliculi, folia habentes Coronopo ſimilia, hirſutiora tamen ac minora: in ſummo cauliculorum capitula ſunt florum ſubpurpureorum; quorum medium album; in quibus ſemen Seſamo ſimile, amarum & κίῤῥον ſiue ruffum: radix tenuis: naſcitur locis aſperis.

Nonnulli κορώνιον σησαμοειδὲς μικρὸν, alij σήσαμον ἄγριον, Galenus σησαμοειδὲς λευκὸν; & ſemen eius amaram qualitatem continere, multumque amarum eſſe, excalfacere, rumpere, extergereque ſcribit.

Dioſcorides, purgat, inquit, pituitam & bilem deorſum ſemen acetabuli menſura potum cum aqua mulſa. Idem impoſitum cum aqua tubercula & tumores diſcutit.

De

Rha ſiue Rhei, vt exiſtimatur, icon

De Rheo ſiue Rha. CAP. XXXIII.

De forma aut magnitudine vel ipſius ſtirpis, vel foliorũ florũmve Rhei, nihil quidẽ apud veteres proditũ reperitur. radicum modo ſimilitudinem nõnullam, cùm ſubſtantiam & colorem Dioſcorides expreſſit, ſed tamẽ eius tãtùm quod in iis, quæ ſupra Boſphorũ Thracium, ac Pontum Euxinũ, vel etiã Mæotidẽ paludẽ locis prouenit.

Variat autem non parum radicum Rhei magnitudo, &, vt veriſimile, ipſius quoq; totius ſtirpis, pro regionum, ſoli, cælique differentia, quæ (vt ſubinde repetendum) magnæ ſæpenumerò in ſtirpibus mutationis ac differentiæ cauſſæ ſunt. *Soli cœliq; differentia magna in ſtirpibus mutationis ſæpè cauſſa eſt.*

Minor ac tenuior eſt Põtici Rhei radix: craſſior verò multaq; maior, quæ in Officinis venũdatur.

De Põtico autem Rheo ſic Dioſcorides: Rha, quod nonnulli Rheon, gignitur in iis quæ ſupra Boſphorum ſunt locis: vnde affertur. radix nigra, Centaurio magno ſimilis, ſed minor & rubicundior, ἄοσμος, id eſt, inodorata (vt quidẽ exẽplaria habẽt) laxa, aliquantulũ leuis. Optimũ eſt, quod teredines nõ ſenſit, glutinoſum guſtu, cũ remiſſa adſtrictione, & quod commanducatum ochræ modo palleſcit, Crociq; colorem aliquem refert.

Eadem ferè & de hoc ipſo Plinius lib. XXVII. cap. XII. in nonnullis tamen non tam diſſidens, quàm euarians: radicem non Centaurio magno, ſed Coſto nigro ſimilem: & tritam aut manſam non ἐνώχροντα, ſed vini colorem reddere tradit. Eſt autem vinum non nigrum, aut rubens, vetus quidẽ & potens lutei & ad Crocum vergentis coloris, veluti Creticum, & alia eiuſcemodi. Coſti Indici radix Dioſcoridi nigra eſt; ſed tamen potuit & pro Centaurij magni, per errorem Coſti ſubſtituta eſſe. Verba eius hęc ſunt:

Rhacoma affertur ex his quæ ſupra Pontum ſunt regionibus. radix Coſto nigro ſimilis, minor & ruffior paulò, ſine odore, calfaciens guſtu & adſtringens. Eadem trita vini colorem reddit ad Crocum inclinantem.

Officinarum autẽ Rheon radix eſt multo maior, craſſior, & amplior quàm Centaurij maioris: quæ foris nigricans, interiùs verò, recens quidẽ, cum varietate quadam coloris dilutè ex purpura rubet; vetuſtior ex ſubluteo ſordet; ſed ampliùs à teredinibus exeſa: in mandendo aliquantulũ glutinoſa ac viſcoſa Croci colorem refert; quẽ papyro aut alteri candidæ rei illita manifeſtiorẽ exprimit: ſubſtantia eius neq; dura ſolidáve, neq; grauis; ſed leuiuſcula, ac inter duram cõpactámve ac raram veluti media, nonnihil fungoſa: odorata etiã & gratũ ſpirat.

Affertur ex Sinarum (vulgò Chinarum) regione, quæ eſt verſus Orientem, ſupra Indiam, etiam eam, quæ extra Gangen: haudquaquam verò ex Scenitarum prouincia (vt plerique temerè exiſtimant) quæ in Arabia eſt felici, & longè à Sinis abeſt.

Appellatur vulgò Rha Barbarum, aut Rha Barbaricum, à nonnullis Reu Barbarum, quòd ex Africa & Arabia, quas Barbarias etiã vocant, aduehatur. Rectiùs Punici & Arabes Raued Seni nominant; à Sinenſi prouincia, vnde in Indiã, Perſiam, Arabiamque, ac poſteà in Europam infertur. Eiuſdẽ ſpeciei cum Pontico eſt, quod Gręci ῥῆον & ῥᾶ: Plinius Rhacoma: Corn. Celſus, & etiam Paulus Ægineta Ponticam radicem appellat: Meſues Raued Turcicum.

Eſt vtriuſque eadem ſimilisque ſubſtantia, color idem recentium, idem inueteratorum: commanſa glutinoſum lentorem parem eumdemque, Croci videlicet æmulum, colorem reddunt: & odor quoque Pontico, & quidem haud eſt inſuauis: id quod euidenti certoque experimento cognitum habemus; nam huius radicem ab excellentiſſimo viro Iacobo Antonio Cortuſo, amico noſtro olim accepimus, haud graui odore ſuaueolentem.

Dioſcoridis tamẽ exemplar ἄοσμον, id eſt, ordine deſtitutũ Rha eſſe habet. Sed pro ἄοσμος, fortaſſis Rectiùs legẽdum εὔοσμος. Nam cùm Veteres omnes Rheo tenues aëreasq; quaſdam confiteantur adeſſe partes, odorem quoq; vnà eſſe innuere videntur. Tenuis etenim aëreæq; ſubſtantię odor comes eſſe ſolet. Odorata enim tenuia ſunt eſſentia. Neq; nos ab hac ſententia Plinius abſterrere debet. Potuit enim ipſe, vt & aliàs, in deprauatum incidiſſe codicem. *Dioſcoridis locus ſuſpectus.*

Nam & ab illo tẽpore nonnullis locis corrupta ac deprauata fuiſſe Dioſcoridis exemplaria, ſi non aliunde, vel ex ſola Orchios deſcriptione manifeſtũ, apud omnes poſteriores, qualis apud Dioſcoridem, extans: corrupta videlicet ac deprauata: vt cap. de Orchi in florum hiſtoria Pemptade ſecunda oſtendimus. Vtcumq; autem eſt Ponticũ Rha, non eſt odore deſtitutum.

Rha fluuius. Fluminis autem Rha ſibi nomen adoptauit, in cuius ſuperciliis, vt Ammianus Marcellinus ait, naſcitur. Oritur Rha ex Hyperboreis Septemtrionis montibus, & per Aſiaticam Sarmatiam defluens, in Caſpium ſiue Hircanium labitur mare.

Miſtam autẽ Rheon & ſubſtantiã, & temperaturam ac facultatem obtinet. Sunt eius partes quædam terreſtres, adſtringentes & reſiccantes: aliæ tenuiores, aëreæ, calidę & purgatorię.

Laudatur à Dioſcoride ad inflationes, ſtomachi imbecillitatem, & omnes eius dolores, conuulſa, lienoſos, hepaticos, nephriticos, tormina, veſicæ & thoracis vitia, præcordiorum diſtenſiones, vteri affectiones, coxendicum dolores, ſanguinis ſputationes, reſpirationes difficiles, ſingultus, dyſenterias, cœliacas paſſiones, circuitus febriles, & venenatorum morſus: tollere etiam liuida & impetigines cum aceto illitum ait. Galenus etiam ruptis, conuulſis, & orthopnϾæ prodeſſe, ſanguinemque ſpuentibus conferre ſcribit.

De expurgatoria autem facultate neuter quidquam ſcripſit. Non fuit Rhei ad purgationes illo ſæculo vſus. Quod in eo tenue ac aëreum, intendere eius adſtringendi potentiam Galenus exiſtimauit. Nec enim, inquit, reluctatur terreſtri frigido, tenue aëreum, imò eò quòd deducat, & in altum perducat, valentioris effectus cauſſa exiſtit: cùm tamen hoc ipſum aëreum ac tenue, purgatoriam, ac obſtructiones adaperiendi vim obtineat.

Paulus Ægineta primus videtur Rhei expurgatoriam facultatem exploratam habuiſſe. lib. enim primo, cap. XLIII. vbi Terebinthinam inter ea, quę ſanis aluum ſubducunt, enumerat. At cùm magis, ait ſubducere eam cogitamus, Rhei momentum admiſcens. Subſecuti Arabes ad vlteriorem ipſum medicinæ vſum perduxère, per quos quoque illud, quod è Sinarum aduehitur regione, receptum. Præſtantius iſtud eſt, Ponticum ſiue Turcicum debilius, non tamen purgandi vi deſtitutum. Reperitur & quoddam in Tartariæ vrbe Samarcandar, ſed improbum, & non niſi iumentorum purgationibus vtile, ait Garcias ab Orta.

Optimum autem eſt recens, à teredinibus non exeſum, & decoctionem non expertum. Vt enim Galenus, Auicenna, & Meſuës, decoquitur recens, & expreſſo ſucco, iterum reſiccatur. Tale purgatoria facultate omni aut quaſi deſtitutum eſt, & magis adſtringit. Separantur enim maceratione ac decoctione huius facultates.

Calida, tenuis, purgatoria, & aperiens in humorem transfertur, remanente reliqua terreſtri adſtringente ſubſtãtia. Denſius quod decoctum aut maceratũ eſt, Croci non, aut parum inficit colore; & amiſſa eius varietate, ſubnigro ſordet: facileque à teredinibus perforatur.

Expurgat autem Rheon per inferna bilem flauam, & quandoque pituitam in proximis viis hærentem.

Vtilis ac commoda ex eo purgatio omnibus quos bilis flaua infeſtat, vt laborantibus & acutis & tertianis febribus, ictericis, hepaticis; confert in pleuritide, peripneumonia, angina, inſania, furore, renum, veſicæ & omnium internarum partium inflammationibus, & præſertim eryſipelaceis affectionibus, tam externis quàm internis.

Vtiliſſimũ certè Rheon iecinori & felli laborantibus maleque affectis: præter enim quòd bilioſos prauoſque expurget humores, & ab obſtructionibus meatus expediat, robur quoque maximũ ipſis viſceribus confert: ita vt haud temerè Rheon vita hepatis à nonnullis dictum videatur. Commodiſſima enim ac vtiliſſima talia eſſe iecinori medicamẽta, Galenus XI. Methodi aſſerit: quæ videlicet mixtã habent cũ expurgandi & aperiendi, adſtringendi potentiã.

Modus exhibitionis à drachma vna ad duas: macerati verò ab vna cum media ad tres. Datur aut maceratur in calidioribus quidem morbis cum Cichorij, Intybi, aut alterius natura ſimilis, diluto, aut ſtillatitio liquore, vel etiã lactis ſero: ſi verò calor abeſt, ex vino dari poteſt.

Exhibetur quandoque & toſtum, ſed ita vt nulla eius pars vel minimum ſentiat aduſtionis: tale dyſentericis & cœliacis auxiliare; expurgatis ſiquidem vitioſis humoribus, aluum deinde reprimit ac cohibet.

Siſtit idem, eodem toſtum modo, & ſuperfluentes menſes, ſanguiniſque vndequaque fluores, præſertim per veſicam, ſed in exigua quantitate, & cum aſtringenti aliquo permixtum. Innoxium, inquit Meſuës, Rha medicamentum, omni tempore, omni ætati ſalubre: atque pueris & grauidis.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIAE LIBER TERTIVS,

DE CONVOLVVLIS, ET IIS QVÆ ALIIS INNITVNTVR STIRPIBVS.

PRÆFATIO.

AD PROXIMVM *à Purgantibus ordinem ſpectant vicinis ſeſe implicantes, & amplexu viuentes. Sunt enim inter has multa purgatoria vi valdè efficaces. Sunt & aliæ non tales, ſed quia in circumuoluendo ſcandendoq́ſ ſimiles, illis coniungendæ erant, exceptis tamen leguminibus & cucumerariis, vel ad frugum, vel ad olerum hiſtoriam pertinentibus. Tertius igitur hic liber ſtirpes habet adminiculis egentes, vicinis ſeſe implicantes, aut propè adſtantibus innitentes.*

DE SCAMMONIO.

CAPVT PRIMVM.

Scammonium.

SCAMMONIO multi ab vna radice exeunt longi tenues & viticuloſi cauliculi, quibus vicinos frutices, pedamentáve iuxtà poſita conſcendit, ac multis circumuolutionibus amplectitur: folia eius lata & acuminata, læuis Smilacis æmula: flores ſimiles, Calathi quoq; forma, candicantes, paulò minores: radix ſubeſt lóga, craſſa, candida interiùs; ex qua ſuccus colligitur, qui denſatus ad medicinæ vſus ſeruit.

In calidis pingui exit ſolo, veluti in Aſiæ Myſia, Syria, aliiſque ſimilibus. Reperitur & in Creta inſula, Bellonio teſte.

Veriſimile eſt, vbi ſuæ ſpontis eſt, citò & plurima deinde æſtatis parte florere: nam & in Belgio æſtiuis menſibus ſubinde cum flore videri poteſt.

Græci σκαμμωνίαν, Latini ferè Scammonium nominant; ita appellantes non modò ſtirpem ipſam, ſed & denſatum concretumq; ſuccum. Dicitur & à nonnullis σκαμβωνία ῥίζα; ab aliis κολοφώνιον. Officinæ ſuccum crudum quidem Scamoneam: in Cotoneo verò Malo decoctũ, Diagridium vocant: quaſi δακρύδιον, id eſt, lachrymulam.

Purgat autem hic ſuccus per inferiorem ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamentorum potentia cedens. Nulla enim parte, vt Oribaſius ait, ſuperatur ab iis quæ agitant & commouent.

Efficit iſtud non vehementer aliqua calida facultate; ſed alia quadam latente totius ſubſtantiæ proprietate. Nam guſtu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicumq; ſiquidem liquori aut rei permiſceatur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium ingratum ſaporem communicat; quamobrem nec inter calidiſſima, vt pleriſque videtur, ſed inter moderatiùs calida & ſicca habendum.

Extergit autem & educit potiſſimùm bilem flauam, ſeroſos item tenueſq; humores, & quandoque pituitam, ventriculo tamen magis quàm reliqua omnia medicamenta, vt Paulus tradit, noxium eſt Scammonium. Meſuës verò non modò vẽtriculo graue atque moleſtum, verùm & inteſtina ipſum abradere, interna viſcera erodere; venarum ora dilatare, totiuſque

ſuæ ſubſtantiæ eſſentia cordi viſceribusque reliquis obeſſe ſentit. Immoderatum & minùs opportunum idcircò eius vſum animi ſequuntur deliquia, ventriculi ſubuerſiones, alui fluores, dyſenteriæ & teneſmi.

Occurritur his malis, eodem auctore, ſi Scammonium in Cotoneo Malo decoquatur, & muccagine Pſilij, Prunorum carne aut ſucco, aliiſve lenti ſimiliter ſucci permiſceatur, addita Maſtiche, aut aliquo ex moderatè aſtringentibus.

Plinius noxam eius tolli poſſe affirmat admixta Aloë: Scammonium, inquit, diſſolutionem ſtomachi facit, bilem detrahit, aluum ſoluit, præterquàm ſi adiiciantur Aloës drachmæ duæ, obolis eius duobus. Quod & Oribaſio probatur Synopſeωn lib. primo: & Collectionum Medicinalium lib. VII.

Veteres Scammonium in Malo Cotoneo etiam decoxerunt, ſed omiſſo Scammonio ipſum Malum edendum præbuerunt, quod abſque ſtomachi ſubuerſione aluum ſubducit: vt lib. primo De facult. alimentorum Galenus ſcribit: & III. De ſimpl. med. facult.

Officinæ Scammonio in pomo præparato vtuntur, quod, vt diximus, Diagridium vocant, & compoſitionibus omnibus ferè crudi ac non præparati Scammonij loco admiſcent.

Parantur in iiſdem antidota ſiue electaria duo, ſatis familiaria, vnum ex Pſilio, cuius auctor Meſues; alterum ex Prunis, quod ad Nicolaum refertur inuentorem. Quæ ad ipſius Scammonij temperationem & correctionem excogitata ſunt; & ad febres ardentes, ac tertianas, adeoque omnes ex flaua bile morbos commendantur. Maſtichem & Bdellium catapotiis Cochiis, quæ ſatis magnam Scammonij quoque admittunt quantitatem, ademit Galenus lib. primo De medic. ſecundùm loca. quod & in cap. de Colocynthide admonuimus, vbi de Maſtichi aliiſque adſtringentibus, quæ ad correctionem vehementiùs purgantium admiſceri ſolent, latiùs egimus.

Modus autem Scammonij vel etiam ipſius Diagridij, vt quidem Meſues ſcribit, à granis eſt quinque ad X. aut XII.

Seruari poteſt, eodem auctore, ad annos quatuor. Plinius poſt bimatum parùm vtile cenſet. Vſus, ait, bimo; nec antè nec pòſt vtile.

De Smilace læui maiore. CAP. II.

Smilax læuis maior.

SMILACIS herbæ duo apud veteres genera reperiuntur: aſperum vnum: læue alterum. De illo poſteriùs, de læui nunc agetur.

Huius autem ſpecies aliquot ſunt: quæ vno hoc capite comprehendi quidem poſſunt; ſed quia cuique ſua nomenclatura, ſingulas ſeorſum explicabimus. Eius autem quæ læuis propriè dicitur, vna maior: altera minor eſt ſpecies.

Maior viticuloſis ac ſarmentoſis cauliculis longis ac tenuibus ſurſum ac deorſum arboribus, fruticibus, viciniſque ſepimentis obuoluitur circumligaturque: folio eſt lato, Hederaceo, ſed molliore, læuigatioreque: flores exiliunt candidi, copioſi, rotundi, calathi effigie, colore candidiſſimi ac Lilia æmulantes: ſemen anguloſum, ſordido colore nigricans, exiguis ſilueſtribus Lupinis propemodum ſimile, capitulo ex tenuibus membranis continetur: radices longæ, craſſioribus cirris ſimiles, intus candidiores, hac illac per obliquum, infra terræ tamen ſuperficiem, feruntur.

Reperitur paſſim circa fruteta & ſepes: quæ ſemel comprehendit loca, ægerrime deſerit; adeò pertinacis vitæ radices ſunt.

Æſtiuis menſibus copioſi dependent flores, nitore conſpicui.

Græcis σμίλαξ λεία, Latinis læuis Smilax: à Galeno & Paulo Ægineta, etiam μίλαξ λεία. Læuis cognominatur, quòd ſarmenta eius nullis horreant ſpinis.

Differt ab hac Dolichus, qui & Smilax hortenſis;

tenſis: item & σμίλαξ arbor, quam Latini Taxum nominant. Recentior ætas Smilacem hanc, Volubilem maiorem, Campanellam, Funem arborum, Conuoluulum album, & Smilacem læuem maiorem vocat. Plinius ſimiliter lib. XXI. cap. V. Conuoluulum etiam nominat. Exiſtimatur quoque Liguſtrum, non quidem frutex, ſed de quo Martialis Epigram. libro primo, ſcribens in Procillum:

Quadam me cupit inuide Procille
Toto candidior puella cygno,
Argento, niue, lilio, liguſtro.

Et Virgilius Ecloga ſecunda, hoc carmine:

Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Seruius ſiquidem Virgilij interpres Liguſtrum ait, florem candidiſſimum ſed viliſſimum. Inter candidiſſimos autem nullus hoc flore neglectus magis eſt, aut vilior habetur. Quòd ſi etiam Liguſtrum à ligando nomen ſortitum, Smilax hæc verè Liguſtrum, vicinis etenim omnibus circumligatur ac circumuolutionibus plurimis implicatur. Germani Windekraut: Belgæ Winde/ & Wrange: Galli *Liſeron, Liſet* nominant. Italis eſt *Vilucchio maggiore*: Hiſpanis *Campanilla yerua*.

Viribus autem hanc Galenus aſperæ Smilaci quodammodò ſimilem eſſe iudicat. Semen ſi cum Dorycnio bibatur, inſomnia multa turbulenta efficere fertur: auctor Dioſcorides. Plinius nullius efficaciæ eſſe herbam cenſet.

De Smilace læui minore. CAP. III.

Smilax læuis minor.

LÆVIS Smilacis minor ſpecies, maiorem ſatis refert, ſed humilior, tenerior, ac omnino minor. tenues illi quoq; & viticuloſi cauliculi, nonnulli quorum humi repunt; alij herbas frugesque ſcandunt, & crebris eas voluminibus reuinciunt: folia oblongiora, Hederaceis minora, mollia ac læuia: flos ſimiliter calathoïdes, nonnihil odoratus, plurima parte albidus, relucente tamen in eo diluto rubentis purpuræ colore, & radiantis ſtellæ effigie: ſemen ſubſequitur exiguum: radices tenues, candidæ, veluti prioris ſparguntur.

Gignitur in cultis aruis frequentiùs, non rarò tamen & in neglectis, ac ſecus margines agrorum: frugibus pluuioſo præſertim cæli ſtatu moleſta.

Floret vnà cum maiore.

Recentiores Volubilem minorem, & Conuoluulum minus appellant: Germani Klein Windekraut/ id eſt, Cleyn Winde: *Petit Liſeron* Galli: Itali *Vilucchio minore*. Læuis Smilacis ſpeciem eſſe, neque aliò referendam, ſatis manifeſtum. Non deſunt tamen, qui Helxinen eſſe velint cognomento Ciſſampelon. Sed pro hac nos aliam oſtendimus.

Non eſt etiam Chamæciſſus, quod quandoque ſuſpicati. Tametſi etiam foliorum, ramulorum, & radicum figura & color deſcriptioni, quæ paſſim extat, conformes appareant: & flores quia ſpecioſi ac elegantes Leucoïis aliquo modo comparari queant: atq; huic κίσσυ nomen non minùs quàm Ciſſampelo conueniat, non idcircò tamen Dioſcoridis Chamæciſſus. Vires quoque adeſſe oportet, quæ in hac Smilacis ſpecie deſiderantur. Chamæciſſus calida & amara foliis eſt, hæc verò nec amaritudinem nec caliditatem vllam obtinet: guſtata ſiquidem qualitatem nullam exerit, magis frigida quàm calida. Quod hanc nullatenus Chamæciſſum eſſe, abundè oſtendit.

Ignaua autem eſt, nulliusque vſus herba.

De Hedera terreſtri, ſiue Chamæciſſo. CAP. IIII.

TERRESTRIS Hedera humilis eſt herba; à terra non attollitur: vicina non petit adminicula; ſed multis incertæ longitudinis, tenuibus, viticuloſis, aliquantulùm anguloſis,

Hedera terreſtris.

ſis, geniculatis & quandoque ſubrubentibus cauliculis reptat, hac illac ſe diffundẽs. folia eius non magna ſunt, ſed lata, rotundiuſcula, corrugata, hirſuta, marginibus ſerrata, è ſingulis crebro bina: flores cucullati, hiantes, maiores quàm Chamædryos, è cæruleo purpuraſcentes: radices perquam tenues & fibroſæ, ſubalbidis paulò nigriores. Odore tota eſt grauiuſculo, & ſapore amaro.

In cultis pariter ac incultis locis reperitur, ac ſæpenumerò vmbroſis, iuxta ſepes, parietes, & hortorum areas.

Viret non modò æſtate, ſed & hieme, quouiſque anni tempore; ab Aprili autem in multam æſtatem flores facit.

Hederam terreſtrem vulgò appellant, id eſt, χαμαίκισσον, item & Coronam terræ; Germani Grundelrâb: Belgæ Onderhaue: Galli *Lierre terreſtre.*

Chamæciſſum autem veterum eſſe, plerique recentiorum non admittunt. Repugnare etenim apparet foliorum figura; cauliculorum longitudo; florum non modò figura, ſed & ſapor. Chamæciſſo ſiquidem (vt quidem paſſim extantia exemplaria habent) folia ſunt Hederæ tenuiora, oblonga; cauliculi dodrantales; flores ſimiles Leucoiis, candidiores, tenuiores, guſtu valdè amari. Huius verò herbæ folia rotundiora, nequaquam vti Hederæ læuia; latè ſerpentes & oblongi cauliculi; flores à Leucoiis differentes, & minùs multò quàm folia, ac exiguum quid tantùm amaricantes.

Sed poteſt ipſa deſcriptio corrupta eſſe, ac pro μικρότερα, perperàm μακρότερα legi; & quæ ſequuntur verba, πικρὰ πρὸς τὴν γεῦσιν ἰσχυρῶς, poſteriùs eſſe tranſlata. Facilis & non rarò occurrens huiuſcemodi ex vno elemento in alterum lapſus eſt; & tranſponuntur quoque quædam aliquando voces à tranſſcriptoribus. Facit in hanc ſententiam, quòd Dioſcorides folia iſchiadicis commendet, ac regium morbum expurgare ſcribat. Si enim flores amariores, his potiùs quàm foliis, præſertim purgandi regium morbum, potentia erat tribuenda; veluti Galenum feciſſe legitur, quem potuit corrupta Dioſcoridis lectio decepiſſe. *Galenus deceptus.*

Correctionem autem hanc ſi deſcriptio admittat, poterit vulgaris terreſtris Hedera, veterum eſſe Chamæciſſus: folia reſpõdebunt Hederaceis minora, tenuiora, & admodum amara: ramuli multùm folioſi ſunt, qui licet longi ac prolixi, dodrantem tamen vix progrediuntur, quin radiculas defigant, ita vt ab ipſis radiculis dodrante haud ſint longiores.

Flores etſi Leucoiis figura diſſimiles, poſſunt tamen non minùs quàm alij quidam differentes, Leucoiis quoque comparari. Color enim aut venuſtas floris, comparationis occaſionem ſubinde præbet. Antirrhini flos, Dioſcorides ait, ſimilis Leucoio: Sparti luteus veluti Leucoij: Plinio candidus Conuoluuli flos Lilio non diſſimilis: Eſt flos, ait lib. XXI. cap. V. non diſſimilis Lilio, in herba, quam Conuoluulum vocant, naſcens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum Lilia facere condiſcentis. Sunt & ita huius terreſtris Hederæ candidiores ac tenuiores, quàm purpurei Leucoij flores. Recognita autem ac reſtituta Chamæciſſi deſcriptio talis eſt:

Χαμαίκισσος φύλλα ἔχει ὅμοια κισσοῖς, μικρότερα δὲ καὶ λεπτότερα πολὺ, καὶ πικρὰ πρὸς τὴν γεῦσιν ἰσχυρῶς, κλωνία σπιθαμιαῖα πλήρη φύλλων ἀπὸ τῆς γῆς ε ἢ ς: ἄνθη λευκοίοις ὅμοια λευκότερα καὶ λεπτότερα, id eſt, Chamæciſſus, ſiue Hedera terreſtris folia habet Hederis ſimilia, minora tamen, & tenuiora multò, & in guſtu valdè amara: ramulos dodrantales foliis refertos à terra quinque aut ſex, flores Leucoiis ſimiles, candidiores ac tenuiores. Huic haud diſſimilem Chamęciſſi, Plinius quoque habet deſcriptionem lib. XXIIII. cap. XV. ſed tamen nonnihil etiam deprauatam. Delenda autem ſunt hæç verba: Spicata eſt Tritici modo. Vera lectio ſic habet: Chamæciſſus ramulis quinis ferè folioſa; cùm floret, exiſtimari poſſet alba Viola, radice tenui. *Plinij locus caſtigatus*

Extant verò & apud Plinium & aliæ Chamæciſſi. Eſt ſiquidem Chamæciſſus Hederæ ſpecies, quæ numquam à terra attollitur, ἐπίγειος dicta. Item Chamæciſſus vnifolia, quam pro

Cycla-

Cyclamino tertia ſibi demonſtratum libro xxv. cap. ix. refert.

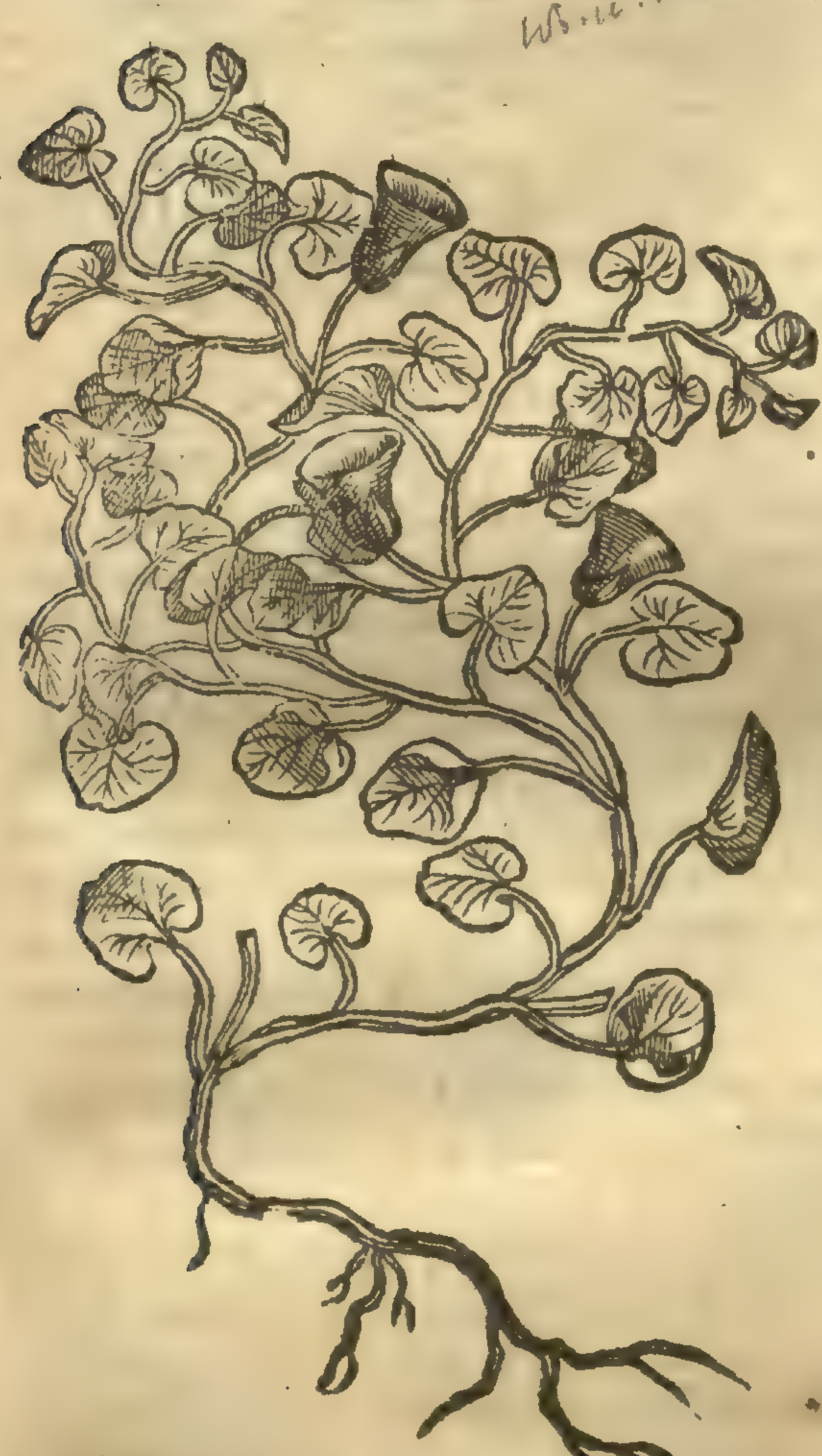
Chamæciſſi item nomenclaturæ variæ inter nothas occurrunt, & aliquot quidem diſſimilium ſtirpium inter ſe confuſæ; vt χαμαιλεύκη, κίσσος ἄκαρπος, σεληνῖτις, γῆς στέφανος, Hedera pluuiatica. Chamæleuce autem propriè Tuſſilago eſt, κίσσος ἄκαρπος, Hedera ſterilis. Selinitis appellatio multis communis eſt: γῆς στεφάνου, ſiue Coronæ terræ nomen huic verè debetur, folioſo ſiquidem veluti ſerto latè ſparſis ramulis terram coronat. Hedera pluuiatica rectè etiam appellari poteſt, nam per pluuioſam cæli tempeſtatem maximè luxuriat.

Ceterùm facultate Hedera terreſtris calida & ſicca eſt, & quia amara, abſtergere, & viſcera ab obſtructionibus liberare poteſt. Aduerſus tinnitus & ſurditates commendatur auribus impoſita. Matthiolus ærugini eius ſuccum permixtum cuniculoſis ac fiſtuloſis vlceribus vtiliter adhiberi refert.

Dioſcorides Chamæciſſi folia iſchiadicis trioboli pondere in aquæ cyathis tribus ad dies quadraginta aut quinquaginta pota auxiliari refert: eademque morbum regium expurgare ſimiliter ſumpta, ad dies ſex aut ſeptem. Galenus omnem (vt diximus) facultatem floribus tribuit: Chamæciſſi flos, ait, cùm ſit admodum amarus, iecur obſtructione liberat, daturque ex coxendice laborantibus.

De Soldanella. Cap. V.

Soldanella.

LÆVIS Smilacis generibus venit etiam aſcribenda Soldanella. ſpargit hæc per terram graciles, viticuloſos, ſubrubentes cauliculos, circa quos in longioribus pediculis folia Hederacea, læuia, ſplendentia, ſed lata, & ſubrotunda: flores calathi formam ſimiliter referunt, dilutò purpureo colore ſubrubent: ſemen in rotundis folliculis nigricat: radix oblonga, tenuis. Saporem herba amarum ac ſubſalſum à natali contrahit ſolo; naſcitur enim in maritimis.

Reperitur verò non modò in Italia, aut Gallia, verùm & in Zelandiæ inſulis, Flandriæ ac Hollandiæ littoribus.

Æſtiuis menſibus floret.

Recentiores Soldanam & Soldanellam vocitant: Belgæ Zeewinde: id eſt, Conuoluulum marinum. Dioſcoridi eſt κράμβη θαλασσία.

Calida autem & ſicca temperie Soldanella eſt, & tertio quidem exceſſu, vti amara, ſalſilaginem cum acredine quadam referens, guſtabilis eius qualitas oſtendit.

Aluum purgat, cruda & aquoſa detrahit, hydropicis cenſetur vtilis; aduerſatur tamen ventriculo, torſiones & moleſtias adfert, plus ſubinde incommodi, quàm auxilij confert.

Teſtatur hæc quoque Dioſcorides: Tota, inquit, herba ſtomacho incommoda eſt, acris, aluum maximè ſoluit, cocta in ciboque ſumpta. Coquunt cum ea quidam, ad obtundendam acrimoniam, pingues carnes.

De Conuoluulo nigro ſiue Helxine Ciſſampelo. Cap. VI.

AD SMILACIS læuis genus pertinet quoque, quod Conuoluulum dicitur nigrum. Huic pertenues multæ cirrorum inſtar ſubrubentes viticulæ, quibus fruticibus, omnibus quæcumque contingit vicinis, ſeſe crebris circumuolutionibus implicat, ab imis ad ſumma proſerpens: folia lata ſunt, longa, & acuminata, Hederæ foliis molliora tenuioraque: flores exigui racematim cohærent, candiduli: ſemen triangulare veluti Fegopyri, ſed minus & nigro reſplendens colore, tenuibus ſubrubentibus membranis, veluti glumis integitur: radix exigua breuiſque eſt.

Iuxta

Conuoluulum nigrum.

Iuxta ſepimenta, & frequenter in vinetis reperitur.

Vindemię tempore ſemen perficitur, ex quo, nec aliunde, primo Vere ſuccreſcit.

Germanis Schwartzwinde, id eſt, Conuoluulum nigrum, aut Volubilis nigra dicitur: nonnullis Volubilis media.

Dioſcoridi ἑλξίνη κισσάμπελος: Democrito in Geoponicis, μαλακόκισσος: Latine Mollis hedera. Ciſſampelos autem cognominatur, non modò ad differentiam alterius Helxines, quæ & Parietaria; verùm quòd & Vitibus crebris amplexibus ſæpenumerò circumuinciatur.

Plinij locus animaduerſus. Reperitur huius & multò alia, in exemplari quo Marcellus Vergilius vſus eſt, deſcriptio, & appellationes complurimæ: ſed Ruellij & Cornarij editiones magis probandæ. Plin. lib. XXI. cap. XVI. non de hac Helxine, ſed de Ixine ſcribit. Exemplaria perperàm Helxine pro Ixine habent. Ixine verò Chamæleon albus.

Facultatem autem Conuoluulum iſtud nigrum compertam aut probatam hoc tempore nullam habet. Dioſcorides foliorum Helxines Ciſſampeli ſuccum, vim habere ait ſoluendi aluum ſi bibatur.

De Campana Cærulea. CAP. VII.

Campana cærulea.

ACCEDIT læuium Conuoluulorum numero opportunè etiam Cãpana vulgò nuncupata Lazura, id eſt, cærulea. Longos, teneros, viticuloſoſq; hæc promit cauliculos, quibus ponè poſita quęcumq; conſcendit & amplectitur, crebris ſeſe iis implicans voluminibus: folia lata ſunt & anguloſa, mollia, vetuſtis anguloſis Hederæ foliis maiora, non in totum læuia, ſed nonnihil hirſuta: flores veluti Smilacis læuis, inſtar Campanulę, ſed per oras anguloſi, & colore in cæruleo purpurei: ſemen nigricans: radices tenues & fibroſæ.

Peregrina hæc ſtirps, & aliunde illata, ſub finem æſtatis, ſi calida feruenſque fuerit, in Belgio flores facit.

Campana, vt diximus, Lazura, & Campana cærulea à recentioribus nuncupatur: aut Conuoluulum cæruleum. Exiſtimatur Liguſtrum eſſe nigrum, cuius meminit Columella lib. x.

Fer calathis Violam, & nigro permiſta Liguſtro
Balſama, cum Caſia nectens, &c.

Si etenim Smilax læuis maior album eſt Liguſtrum, haud impropriè Campana iſta, nigrum appellari poterit Liguſtrum. Nam è cæruleo purpureus color ſubinde niger dicitur; veluti Violæ nigræ.

Granum Nil. Sunt autem qui hanc Campanam granum Nil Auicennæ eſſe volunt, de quo cap. CCCVI. Quod quidem differt ab eo Nil, quod deſcribitur DXII. cap. Iſtud enim Iſatis Græcorum eſt: illud verò peregrina ac Indica ſtirps, vt non modò Auicenna, ſed & Serapio teſtatur.

Sic

Naſturtium Indicum.

Naſturtij Indici flos.

Sic autem Auicenna: Granum Nil quid eſt? Eſt Chartamum Indum. Serapio verò, Hab al Nil eſt granum Indicum; cap. videlicet CCLXXXIII. vbi & ipſum his deſcribitur verbis: Planta eius eſt ſimilis plantæ Leblab, id eſt, Conuoluuli, adhærens arboribus duobus brachiis vel tribus: habet ramos & folia viridia, & è radice cuiuſque folij eſt flos coloris purpurei, ſimilis Campanulis in figura ſua: & quando cadit flos, dimittit ſemen in vaginis (lego capitulis) in quibus ſunt tria grana, minora granis Staphiſagriæ, læuia. Cui deſcriptioni conformis Campana hæc Lazura eſt.

Non deſunt verò & aliæ Conuoluulorum ſpecies, quæ ad Nil Auicennæ quoque referuntur; quarum ſemina ſuperioribus annis vir clariſſimus Iacobus Antonius Cortuſus ad nos miſit. Caules vtriuſque prælongi, veluti aliorum Conuoluulorum vicinis perticis circumuoluti; & vnius non paucis breuibus ſpinulis aſper, alterius verò abſque vllis. folia læuia, lata, haud anguloſa; & eius quæ ſpinis caret, prona parte candicantia: flores elegantis purpurei coloris, ſemina nigra, læuia ac reſplendentia. Et poſſunt & hæ quoque ſpecies eſſe Nil, plures etenim eiuſdem generis reperiri nihil prohibet.

Poſſe verò & huc referri videtur peregrinum quoddam Conuoluuli genus, quod Naſturtium vocât Indicum. Caulis huius teres, tenuis, oblongus, in ramulos plures diuiditur; & pedamentis quibus fulciatur indiget. folia circa ramulos rotunda, tenuia, quibus mediis pediculus ſubeſt, veluti Cotyledonis, cuius ſimilia admodum forent multò teneriora, tenuiora ac dilutiùs eſſent virentia. flos cum Regio dicto flore ſatis conuenit, ſed maior eſt, & propendens etiam longius habet corniculum, & colore eleganter luteus eſt, tum & ſuauiter odoratus.

Hanc autem ſtirpem raram admodum ac peregrinam videre contigit Coloniæ, in horto Chriſtinæ Bertolfiæ viduæ ampliſſ. ac clariſſ. viri Ioachimi Hopperi, quæ ſemine ex Hiſpania allato eam ſeuit & diligenter excoluit.

Sapore Naſturtium referunt folia, vnde illi nomen; quam ob cauſſam & facultate calidum ac ſiccum eſſe apparet.

Ceterùm Nil, vt Auicenna quidem, calidum & ſiccum eſt ordine primo: à Serapione verò inter tertij ordinis calida & ſicca reponitur.

Expurgandi vim habet, ducit crudos craſſoſq; & pituitoſos & melancholicos humores: pellit ventris lumbricos & aſcaridas; ſed ventrem conturbat, & nauſeam facit, vt Auicenna.

Tardè officium præſtare Serapio ſcribit, apud quem plura requirenda.

De Mechoacan. CAP. VIII.

AD genus peregrinorum Conuoluulorum accedit & quod modò Mechoacan appellatur. Sarmenta tenuia iſtud promit, & quidem multa longaque, quibus vicinis perticis, fruticibus, aliiſque propè conſiſtentibus circumuoluitur ac multiplici nexu implicatur: folia magna è virore nigricantia, lata, acuminata, ad Smilacis læuis accedentia, ſed maiora, nonni-

Mechoacan.

hiſque aſpera, ac hirſuta: ſemen nigrum ſplendens: radix oblonga, craſſa, interiùs candida, guſtu exiguam qualitatem præ ſe fert.

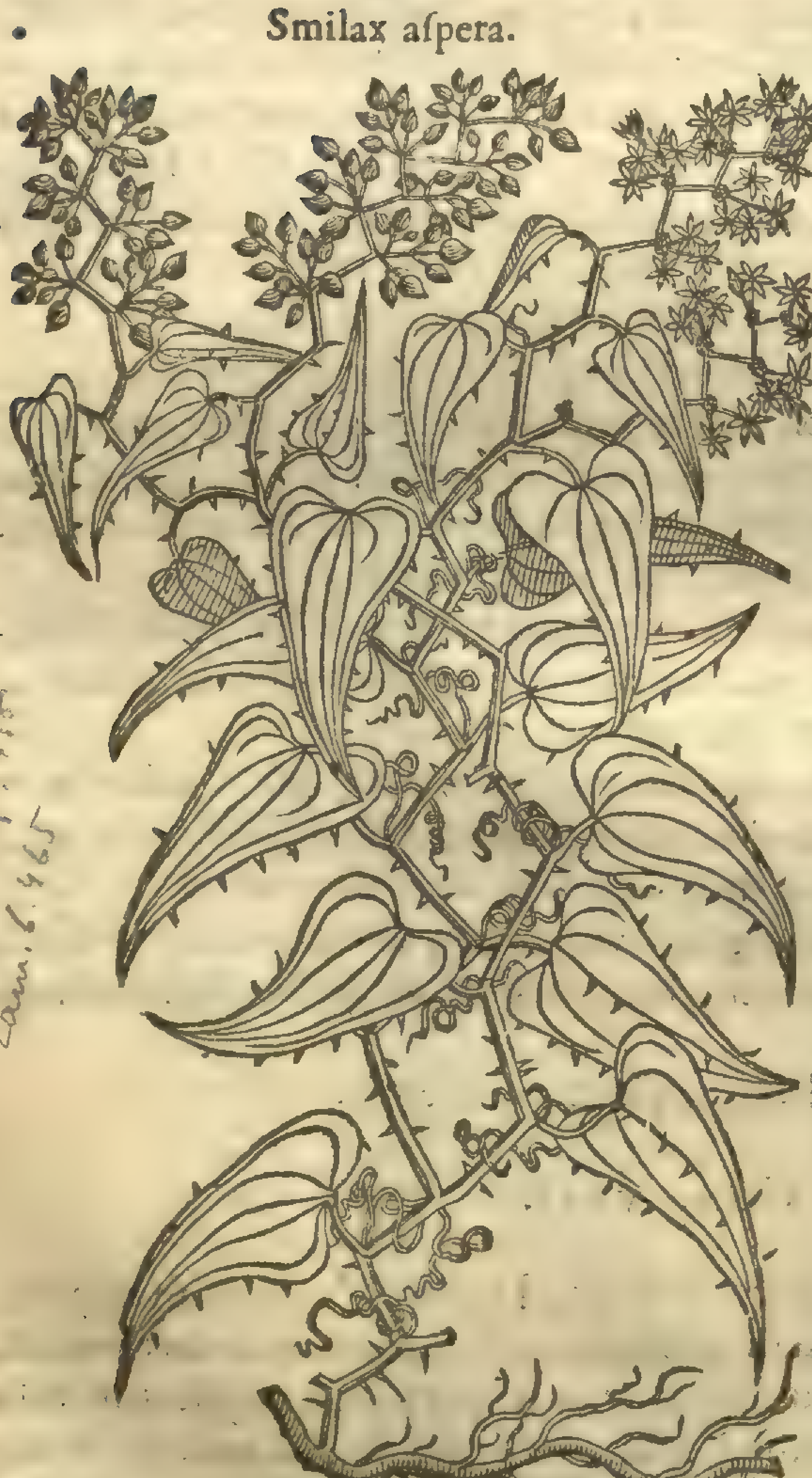
Nicolaus Monardis florem huius eſſe ſcribit veluti Mali aureæ, ex quinque foliis maioribus compoſitum: è cuius medio inſtar lobi capitulum exit, ad Auellanæ nucis magnitudinem excreſcens, quod interſepiente tenui membrana in duas partes dehiſcit, in quarum ſingulis duo ſemina Ciceris exigui magnitudine, colore nigra.

In prouincia nouæ Hiſpaniæ Mechoacan primùm fertur repertum: naſcitur verò & in Americæ continenti, veluti in Nicaragua ac Quito, quod præſtantius habetur.

Nomen à prouincia in qua reperitur retinet. Sunt qui exiſtiment Bryoniæ eſſe ſpeciem; ſed cùm radix non ſit amaricans, ſed citiùs ἄποιος, ſiue guſtabilis qualitatis expers, aut, vt quidam dicit, exqualis, cum Bryonia parum conuenit: Bryonię ſiquidem radix valde amara eſt: iam & forma foliorum, florum, ac fructuum differens. Nonnulli Rha album appellant, nec tamen Rha ſimile. Ad Scammonium magis accedit, & Scammonium quoddam eſſe Americanum apparet. repit Smilacis modo, vt diximus, Scammonium: radix & albida & craſſa: ſuccus exiguam qualitatem refert: veluti Mechoacan.

Eſt autem radix Mechoacan in calidi frigidique medio, ſed tamen ſicca. Purgat per inferiorem ventrem, pituitam præcipuè, deinde ſeroſos humores. Datur à denarij vnius pondere vſq; ad duorum; & quidem cum vino, aut ſtillatitio alicuius (pro morbi ratione) liquore, vel etiã in carnis iuſculo. Vtiliter verò exhiberi fertur omnibus, quorũ morbi cauſſa ex pituita & frigido eſt humore. valet aduerſus diuturnos capitis dolores, veteres tuſſes, reſpirãdi difficultates, coli, renum, vteri, & articulorum dolores.

Smilax aſpera.

De Smilace aſpera. CAP. IX.

SMILAX aſpera multis aculeatis ac ſpinoſis horret exilibus ramulis, quibus per ſepes, frutices, ac vicina quæq; ambiendo amplexandoque ab imis ad ſumma repit: folium eius eſt Hederæ, abſque angulis acuminatum, minus ac durius quàm læuis Smilacis; quandoque candidis maculis notatum: flores candidi, odorati: fructus in exiguo racemo inſtar Labruſcæ, cùm ematuruit rubens leuiterque mordax, in quo ſemen punico colore nigricans, ſimile Cannabis: radix longa, aliquantulùm nodoſa, dura, & in plures diuaricata ramulos.

Exit locis aſperis, incultis, circa ſepes, margines agrorum, in montibus & conuallibus: in regionibus quidem calidis, vt Italia, Narbonenſi Gallia, Hiſpania, Africa.

Flores Vere, fructus Autumno vel antè paulò matureſcit.

Σμίλαξ

Σμίλαξ τραχεῖα Græcis appellatur. Gaza Theophraſti interpres Hederam Ciliciam nominat, veluti & Plinius, qui & Nicophoron cognominatam ſcribit lib. XXXIIII. cap. X. Hetruſcis Hedera ſpinoſa, & Rubus ceruinus dicitur: Hiſpanis Caſtellanis, vt auctor Lacuna, *Zarza Parilla*, quaſi Rubus viticula, Zarza ſiquidem, eodem teſte, Rubum: Parra autem, Matthiolo interprete, Vitem; & Parilla paruam Vitem ſiue Viticulam ſignificat. Dicitur & ἐπάπτις, λυκάνθεμον, κυνόσβατον, ἀνίκητον, ἡλιόφυτον, ἀνατολικὸν, δυτικὸν, ἑλίδη, & Mergina.

Nonnulli, quam ex Peru Americæ prouincia aduectam radicem recentiores Zarzam quoque Parillam nuncupant, huius Smilacis radices eſſe affirmant. Et ſimilem quidem huic Garcias Lopius Luſitanus, ſed tamen eamdem eſſe non concedit. Reperiuntur ſæpenumerò ſimiles, quæ tamen vel minimo aliquo diſcrimine differunt. Differentiam etiam cæli ſolique diuerſa conſtitutio adfert. *Zarza Parilla.*

Zarza Parilla Peruuiana peregrina eſt, & è noui Orbis ſiue Americæ prouinciis infertur. Quæ autem illinc aduehuntur, licet etiam in Europa natis ſimilia videantur & ſint, viribus tamen non rarò differunt. Neque enim ſoli cælique diuerſitas, ad formæ modò commutationem aut alterationem facit, ſed plurimùm etiam ad qualitatum viriumque remiſſionem aut intenſionem confert. Calidis locis enata potentiora ferè odoratioraque ſunt, frigidis minùs. Quædam pernicioſa tranſlata miteſcunt, & vtilia redduntur. Ita Zarza Parilla Peruuiana tametſi Smilaci aſperæ ſiue Zarzæ Parillæ Hiſpanienſi ſimilis, temperati tamen cæli occaſione, tum & ipſius ſoli genio, longè efficacior eſt, quàm vel in Hiſpaniis, aut etiam in Africa nata.

Sunt autem Zarzæ Parillæ ex America radices (quæ ſolæ aduehuntur) longæ, & tenues, tenuioribus vulgaris Glycyrrhizæ radicibus ſimiles, ab vno complures dependentes quandoque capite, in quibus medius durior neruus: ſapore ſunt exiguo, & odore non perceptibili præditæ. Feruntur gigni in Honduras Peru prouincia. Nomen à ſimilitudine aſperæ Smilacis acceperunt.

Apud indigenas ſuũ ei nomẽ, quod Latinis ſpinoſam quoq; Vitẽ ſonat, Garcia Lopio teſte.

Calidi autem & ſicci temperamenti ſunt, partiumque adeò tenuium, vt earum decoctum quàm facillimè ſudorem prouocet. Articulorum capitiſque diuturnis doloribus, frigidiſque affectionibus auxiliantur; omnibus item malis, citra tamen febrim, proſunt, quæ ſudore tolli ac curari poſſe ſpes eſt.

Sufficiunt ad curationem pauci dies, leuiore morbo: maius aut diuturnius malum, diuturniorem curationem poſtulat.

Quæ verò ex Hiſpaniis aut aliunde Zarza Parilla, ſiue Smilax aſpera adfertur, minùs efficax habetur. Commendatur hæc à Dioſcoride & Plinio aduerſus venena.

Huius folia, inquit Dioſcorides, aduerſus lethalia medicamenta antidota ſunt, ſiue antè, ſiue pòſt pota.

De Bryonia alba & nigra. CAP. X.

BRYONIÆ duæ ſunt (præter ſilueſtrem nonnullis dictam Bryoniam:) vna Alba, altera Nigra cognominatur.

1. Alba Bryonia multa longa & tenuia ſarmenta promit, clauiculas ſiue capreolos habet inſtar Vitis: folia eius lata ſunt, quinquangularia, & ad ſimilitudinem Vitium diuiſa, ſed aſperiora, hirſutiora, candidioraque: flores exigui, candidi, racemoſi: fructus in vuis paruis, quarum acini initio virent, maturi rubent: radix prægrandis eſt, longa & craſſa, altè deſcendens, ex albido ſublutei coloris, guſtu perquàm amaro & ingrato. Sepimenta, dumos, frutices ſcandit & ſuperat, non tamen aliorum modo circumplicando ſe, ſed clauiculis ſuis vicina omnia apprehendendo, iiſque ſe diuerſimodè innectendo ac implicando.

2. Similis huic Bryonia eſt nigra: tenuibus ſiquidem & viticuloſis cauliculis, foliis, capreolis, floribus, vuarum acinorumque figura, radicis mole & quantitate priorem refert: ſed acini per maturitatem nigricant; radix quoque foris ſubnigra, interiùs buxeo pallet colore. Arbuſtorum hæc, ſepium dumorumque ramulos faſtigiaque capreolis ſuis quoque tantùm comprehendit, in omnes partes latè ſeſe veluti prior explicans.

Candida ſiue alba Bryonia multis in Belgio locis reperitur; ſimiliter in Sueuia ac Rhenana Germaniæ prouincia; & paſſim in Italia, ſecus vias ac agrorum margines.

Nigram gignunt Haſſia, Saxonia, VVeſtphalia, Pomerania, Miſnia, vbi candida non prouenit, vt Valerius Cordus ſcriptum reliquit.

Vtriuſque flores Maius, vuas verò Autumnus ſuppeditat.

Prior Græcis ἄμπελος λευκὴ, id eſt, Vitis alba. & ἄμπελος quidem dicitur, non modò quòd foliis Vitem referat, verùm etiam quia fructum in exiguæ vuæ, acinis licet raris, ſimilitudi- 1.

Bryonia alba.

2.

1.

nem conformatum producat. Dicitur & βρυωνία λευκὴ, ὀφιοστάφυλον, χελιδόνιον, μήλωθρον, ψίλωθρον, ἀρχέζωστις, ἄγρωστις, ἢ κέδρωστις: à Plinio etiam Madon; ab Arabibus Alpheſera; à Matthæo Siluatico Viticella: in Theſauro pauperum Roraſtrum: Apuleius Apiaſtellum, Vuam Taminiam, Agrifolium & Dentariam appellat: Germani Stichwurtz/ Hundskürbis/ Hundsräben/ Teuffels kirſen: noſtri vulgarem appellationem ſequentes, Bryonie: Galli *Couleuree:* Italis *Zucco ſaluatica*, Hiſpanis *Nueza blanca*, & *Norca blanca*.

Altera Græcis ἄμπελος μέλαινα, ἢ βρυωνία μέλαινα: Latinis Vitis nigra, Bryonia nigra: à nonnullis χειρώνειος ἄμπελος, βουκράνιον. Galenus propriè βρυωνίαν vocari ait. Idem Plinius affirmat, qui & à nonnullis Chironiam, γυναικάνθην, ac ἀπεγρίαν dici refert. Chironia autem cognominatur à Chirone inuentore. Eſt Chironis, inquit Plinius, inuentum Ampelos, quæ vocatur Chironia.

Facultate autem Bryonia alba omnibus ſuis partibus calida & ſicca eſt, ſecundum gradum, præſertim caloris, excedens, cum expurgandi potentiſſima vi, per quam non modò bilioſos ac pituitoſos, ſed & aquoſos humores educit.

Galenus notatur.

Aſparagos, qui prima germinatione prodeunt, ſi decocti edantur, aluum & vrinam ciere Dioſcorides ſcribit. Galenus verò ab omnibus pro more per Ver edi ait, eduliumque eſſe ſtomacho propter adſtrictionem gratum. Quod de Vitis ſilueſtris, ſiue Tami quidem, ſed nequaquam de huius germinibus veritatem habet. Nam albæ Bryoniæ aſparagi, ſiue prima germina nequaquam adſtringunt; ſed aluum vehementiùs commouent; ſtomachoque grauem moleſtiam inferunt.

Dioſcorides item radicis ſuccum Vere exprimi, bibique cum aqua mulſa, pituitamque ducere, ait. Ducit autem non modò ſuccus, ſed & radicis decoctum pituitam, bilem flauam, ac ſeroſos aquoſoſque humores; & quidem validiſſimè, vnà ventriculum ita ſæpenumero perturbans, vt & eoſdem vomitione reddi procuret.

Conferre huiuſcemodi vehemens purgatio hydropicis poſſe ſperatur. & quos comitialis morbus, aut capitis diuturnæ & pertinaces vertigines detinent. Sed tamen epilepticis non quotidie, vt Dioſcorides monet, exhibendæ: ſubinde etenim dediſſe ſatis erit moleſtum. Validum enim, vt diximus, eſt remedium, violenter purgans, & naturæ vim inferens.

Extrahit eadem radix mortuos fœtus & ſecundas ſubdita: idemque in inſeſſibus decocta poteſt. Cutim eadem extergit & erugat: maculas ſolares, varos, lentigines, cicatrices nigras, cum Eruo & Chia terra ac Fœnogræco depurgat; aut in oleo decocta vſque dum colliqueſcat. Tollit ſuggillata, digitorum pterygia compeſcit, cum vino impoſita imflammationes diſcutit ac abſceſſus rumpit: educit & oſſa trita ac impoſita: miſcetur & commodè erodentibus medicamentis: auctor Dioſcorides.

Plinius notatur.

Fructus ad ſcabiem & lepram facit illitus & impoſitus, eodem auctore. Galenus iis, qui coria denſant, vtilem perhibet. Plinius lactis abundantiam facere ſcribit. Videtur tamen magis lactis generationi aduerſari: nam acris eſt, & eo vellera ac coria, Dioſcoride teſte, depilatur.

Nigra Bryonia ſupradictæ, vt Galenus ait, ad omnia ſimilis, niſi quòd imbecillior.

De Vite ſilueſtri, ſiue Tamo. CAP. XI.

VITIS ſilueſtris longos, lignoſos, mediocris craſſitudinis, rimoſi corticis, inſtar ſarmentorum Vitis, obſcure ſubrubentes viticuloſos promit coliculos, quibus vicinis quibuſuis multis ſe amplexibus circumuoluit, ac crebris intorquet circuitionibus ab imis ad faſtigium ſcandens: capreolis ſiue viticulis caret: folia Hederacea, mollia, ſplendentia, Smilacis læuis haud abſimilia: flores candidi, exigui, muſcoſi, odorati, racematim dependent: vuæ paruæ ſunt, acini virent, maturi cocci modo rubent: radix craſſa, longa & magna, ſucco glutinoſo

Vitis ſilueſtris.

noſo & læto plena; adeò vt friata digitis adhæreat.

In ſiluis opacis & ſimilibus locis aſperis, præſertim vbi aquæ ſubſunt, gignitur: reperitur & ſub Corylis prope Argentinam, vt Kyberus prodidit.

Martio menſe aſparagi ſiue prima erumpunt germina: flores Maio: vuæ circa vindemiæ tempus maturantur.

Græci hanc ἄμπελον ἀγρίαν, id eſt, Vitem ſilueſtrem dicunt. Differt tamen non parum à Labruſca ſiue Vite vinifera ſilueſtri, quæ & ἄμπελος ἀγρία. Præbuit vtriuſque ὁμωνυμία Plinio occaſionem, vt ſatis de his ſe explicare non potuerit, lib. XXIII. cap. primo, & vtramque inter ſe confuderit. in quo ſunt & Arabes notandi. *Plinij hæſitantia.*

Dicitur verò & hæc ſilueſtris Vitis, Latinis Tamus: fructuſque eius vua Taminia, Italis *Tamaro*. Vua Taminia autem, etiam Staphiſagria eſt: ſed hanc falsò ita nuncupatam, Plinius inquit. Germanis eſt Schmartwurtzel. Allobroges Latinam vocem retinent, & Tamum quoque aut Tanum appellant. Plinius Salicaſtrum etiam vocat: Ruellius Sigillum B. Mariæ, in Officinis quibuſdam nominari refert.

Non eſt hoc loco refellenda eorum ſententia, qui Cyclaminum alteram hanc eſſe volunt. vel ſola enim radicis magnitudo facilè hos redarguit. Cyclamini ſiquidem radix ἄχρηστος, id eſt, nullius vſus ac exigua, huic autem magna & multi vſus. Cum eo magis videretur agendum, qui ἄμπελον ſiue βρυωνίαν μέλαιναν eſſe pertinaciùs tuetur: niſi reperta, & ab eo conſpecta legitima Bryonia nigra, ſententiam mutaturum ſperaremus. Sed tamen quid vetat & in huius errorem animaduertere, & Tamum non eſſe Bryoniam nigram docere? Caret capreolis Tamus; fructum non nigrum, ſed pulchrè rubentem gignit. Bryonia verò nigra capreolos habet inſtar Vitis, & acinos profert nigros. Oſtendunt hæc differentiam ſatis euidentem.

Sunt autem Tami ſiue ſilueſtris Vitis radices calidæ & ſiccæ ordine tertio: fructus adſimiles, facultate attamen mitiore. Vtraque abſtergunt & digerunt.

Dioſcorides radices ait, aquoſa detrahere & hydropicis vtiles; ſi in vino quod aquam marinam admixtam habeat, ferueſiant; & cum aquæ cyathis duobus bibantur: fructus ſiue acinos, cùm à ſole, tum & alias cutis maculas expurgare.

Abſtergunt autem non modò acini maculas, verùm & ſuggillatarum partium liuores citiſſimè digerunt ac reſoluunt; quod & radices impoſitæ poſſunt.

Recenter enata germina, muria condiri atque inter cibaria recipi, Dioſcorides refert: inferri menſis & noſtra ætate in Hetruria, Matthiolus ſcribit: idem quoque in Hiſpania Bætica fieri alij aſſerunt.

Dicuntur à porcis huius radices quæri, erui ac cum voluptate mandi, neque minùs eſſe gratæ, quàm Cyclamini orbicularis, quæ inde Panis porcini nomen indeptæ ſunt. Si quis autem hanc ob cauſſam Cyclaminum alteram eſſe contenderit, hunc & plures alias Cyclaminis annumerare oportebit. Neque enim huius tantummodò, ſed & multarum aliarum ſtirpium radices quærunt, eruunt, auidiſſimeque deuorant porci, quarum nullæ ad Cyclamini genera pertinent. Temerarium idcircò fuerit, Tamum Cyclamini ſpeciem aſſerere, quòd eius radices porcino generi gratæ ſint.

De Chriſtophoriana. CAP. XII.

TAMETSI Chriſtophoriana ex earum non ſit genere, quæ adminiculis egent aut amplexu viuunt, quia tamen vuas fert, ἀμπέλοις ſe facilè annumerari permittet.

Cauliculos hæc promit teneros, pedem longos, aut altiores non multò: folia circa hos & è radicibus, ex pluribus commiſſa, particularia quorum lata, acuminata, & ambitu

 ſerrata,

Chriſtophoriana.

ſerrata, in virore candicantia: flores tenues, muſcoſi, candidi, in faſtigiis cauliculorum veluti in ſpicam conditi: fructus rotundis paulò longiores, per maturitatem nigri, ſtriam lineámve ab vna parte oſtentantes, vuarum acinis alioqui ſimiles, & in vuæ modum cohærentes: radix craſſiuſcula, non abſque fibris, foris nigricans, interiùs buxi colore lutea, viuax ac diuturna, quotannis cauliculos & folia regenerans.

Pleriſque Germaniæ & citra Rhenum Moſamque locis, in ſiluis præſertim montoſis, hæc occurrit.

Flores Maio, ſed fructus Auguſto aut ſeriùs perficitur.

Noſtra ætas Chriſtophorianam, & S. Chriſtophori herbam vocitat. Sunt qui Coſtum nigrum dicant; alij malunt Aconitum bacciferum nominare. Coſto autem nihil habet reſpondens. Aconitis autem annumerari contigit, propter pernicioſam & Aconito ſimilem, quam habere creditur, facultatem.

Fertur enim exitialis, ac non minùs noxia quàm Aconitum.

De Dulcamara. CAP. XIII.

Dulcamara.

DVLCAMARA Vitis modo lignoſa promit ſarmenta, & ab iis ramulos complures, quibus ſcandendo vicinis ſepibus fruticibuſque innititur: cortex nouellorum ramulorum viret; ſed vetuſtiorum ipſorumque caudicum aſperior cineritio ſubcandicat colore, extrinſecus quidem; nam interiùs pulchrè etiam viret: lignum fragile, medullam fungoſam habet: foliis veſtitur oblongis, læuibus, mucronatis, Smilaceis minoribus, circa pediculum appendices vtrimque paruas ferétibus: floſculi in muſcariis exiguis, haud magni, ex quinque foliolis anguſtis, colore quandoque albidi, Geſnero teſte, in Belgio vt plurimùm in cæruleo purpurei; in quorum medio luteus prominet apex: baccæ oblongioris formæ, molles, lenti & ingrati guſtus, eleganti corallij colore rubent, raró albicant: radix modica multis fibris committitur.

Aquoſa & rigua amat, circa ſcrobes & foſſas frequenter reperitur.

Folia Vere erumpunt, flores Iulio exeunt, Auguſto baccæ ſiue acini maturi.

Poſterior ætas Amaram dulcem, Amarodulcem, & Dulcamaram, & Græcè γλυκύπικρον ἢ γλυκυπικρίδα nominant: Germanicè Je lenger Je lieber/ Heinſtraut: Belgæ Alfrante. Sunt qui Vitem ſilueſtrem Dioſcoridis eſſe exiſtiment: alij Solani ſpeciem faciunt, Solanum lignoſum aut fruticoſum cognominantes. Sed Vitem quidem ſilueſtrem iam anteà oſtendimus eſſe Tamum; Solano autem ſimile nihil habet. falluntur idcircò maximè, qui Solanum rubrum, aut Solanum fruticoſum appellant; ac eius baccis loco Acinorum Solani vnguentorum nonnullorum refri-

refrigerantium compoſitionibus admiſcent. Eſt enim fructus huius nequaquam frigidus vt Solani, ſed calidus, vt mox dicetur. Plus ſimilitudinis cum Cyclamino altera habet; folium reſpondet: caules licet non manifeſtè articulati, non tamen abſque geniculorum ſpecie; in flore alicubi candido; & fructu acinaceo corymborum Hederæ modo dependente nihil deſideratur; neque in ipſis ſimiliter radicibus vere ἀχρήστοις. Nam præter quod tenues, nullam quoque vtilitatem conferunt.

Deſcribitur Cyclaminus altera à Dioſcoride his verbis: Folia habet Hederæ ſimilia, ſed minora: caules craſſos, γονατώδεις, id eſt, geniculatos; vicinis ſe arboribus ἑλικοειδῶς, id eſt, modo capreolorum Vitis, circumligantes: flores candidi, odorati: fructus vt acini vuæ, ſimilis Hederæ, mollis, ſapore leuiter acris & viſcoſus: radix ἄχρηστος, ſiue inutilis. *Cyclaminus altera.*

Dicitur autem Cyclaminus altera, Dioſcoride teſte, κισσόφυλλον, & κισσάνθεμον. conuenit vtraque appellatio Dulcamaræ: nam foliis, floribus & fructibus Hederam æmulatur.

Ceterùm facultate, & foliis, & fructu calida, reſiccans, abſtergens & digerens eſt. Fertur foliorum decoctum iecinoris lieniſque obſtructiones reſerare, & aduerſus regium morbum vtiliter bibi. Ruptis verò & ex alto præcipitatis, aut cæſis etiam ſuccus vtilis habetur. Creditur ſiquidem concretum alicubi in viſceribus ſanguinem diſſoluere, & partium læſarum ſanitatem procurare.

Hieronymus Tragus è ligno minutim conciſo vini decoctum conficere docet, quod ictericos & hydropicos & per vrinam, & per inferiorem ventrem clemenrer purgare refert.

Haud diſſimiles iſtis Dioſcorides quoque, Cyclamino alteri facultates aſſcribit. Fructus, inquit, drachmæ vnius pondere potus, cum vini albi cyathis duobus, ad dies quadraginta, ſplenem liquat; ita vt per vrinam & aluum abſumatur. Bibitur ad orthopnœam: reliquias à partu purgat.

De Alſine repente. CAP. XIIII.

Alſine repens.

ACCEDERE poteſt ſuperiori, quam deſtitutus alio nomine Alſinen repentem Cluſius nuncupauit, nequit enim per ſe conſiſtere, & niſi pedamentis fulciatur, humi ſerpit: adminiculis ponè poſitis, perticis aut fruticibus ſi ſuſtineatur, in altum ſcandit: caules illi ſunt oblongi, tenues, teretes, ac geniculati: è ſingulis articulis bina contra ſe poſita folia enaſcuntur, oblonga, lata, læuia, dilutè virentia, Alſines ſimilia, verùm maiora, & ad Helxines ſiue Parietariæ magnitudinem accedentia: flores è folliculis albidi: ſuccedunt acini per maturitatem nigri, Piperis grano aut Hederæ acinis ſimiles, in quibus ſemina plana & minuta: radix candicans longis, tenuibus, viticuloſis ſarmentoſis fibris repit.

Copioſa in agro Salmanticenſi in Hiſpania, vt Cluſius ait, locis vmbroſis: naſcitur & in Italia, Pannonia ſuperiore, ac in Morauia, & alibi, humido ſolo.

Æſtate floret, & fructum perficit: radices ſolæ reſtibiles, Vere nouos turiones nouaque germina promunt.

Lucas Chynus in ſtirpium hiſtoria haud parum verſatus, Cyclaminum alteram Dioſcoridis eſſe iudicauit; nobis ſuperior magis ad deſcriptionem accedere videtur. Carolus Cluſius maluit Alſinen repentem appellare, propter eam quam caules foliaque cum maiore Alſine ſimilitudinem habent.

Refrigerans autem hęc eſſe videtur, & Alſinę facultate ac potentia proxima.

Vitalba.

Flammula.

1.

2.

De Vitalba. Cap. xv.

CAVLES ſarmentoſos, multos, craſſos, ramoſos, geniculatos, aliquantiſper rubẽtes, & ſubinde lentos ac obſequioſos edit Vitalba; ſepibus dumiſque ſe implicans, atque irretiens, vicina omnia appetens ac ſuperans: folia ad vnum neruum è quinis ferè coaleſcunt, eorum eminente vno; quæ lata ſunt, Hederaceis ſimilia, nequaquam tamen anguloſa, verùm per circumferentiam nonnihil crenata: flores in racemi aut vmbellæ formam digeruntur candidi & odorati, florum Myrti æmuli; ſemen ſubnaſcitur exiguum triangulari ſpecie; capillaceam tenuiſque plumæ inſtar incanam veluti criſtam gerens; guſtu acre: radix fibroſa, haud magni momenti.

Secus margines agrorum inter vepres & ſentes crebrò reperitur apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, vbi lætum fœcundumque ſolum.

Iulio menſe huius flores: fructus plumis ſuis incaneſcentes Autumno dependent.

De huius nomine inter recentiores concertatio quædam eſt. Fuchſius Vitem nigram ſiue Bryoniam nigrãm, Matthiolus Clematidem alteram facit. Legitimam autem Bryoniam nigram ſuperiùs oſtendimus. Ad Clematidem verò alteram accedere, atque eius ſpeciem eſſe, negari non poteſt. eſt tamen & alia ab hac differens, inferiùs explicanda. Germani Lynen & Linen appellant: Galli, Ruellio teſte, *Viorne*. Non eſt tamen frutex ille, qui Gallis *Viorne* & Latinis Viburnum dictus eſt.

Facultate autem acris & calida hæc eſt, vſum tamen nobis compertum, non habet vllum.

De Flammula. Cap. xvi.

FLAMMVLÆ duæ ſunt: vna adminiculis eget: altera aſſurgit nullius indiga ſuſtentaminis.

Prior lentos obtinet & perquam obſequioſos, ſarmentoſos cauliculos, cortice virenti veſtitos: folia minora ſunt quàm Vitalbæ, incondita, ad vnum complura pediculum, qui capreoli ſępenumerò munere officioque fungens, vicinis ſe circumplicat: flores candidi ſunt: ſemina exigua cohærentia, caneſcentibus quoque plumis, minoribus tamen ac breuioribus exornata: pro radicibus tenues ſunt fibræ.

Sponte ſua in Belgio nuſquam exit, ſed hortenſis eſt. flores ſub Auguſtum, ſemen ſeriùs ſuccedit.

Flammulæ nomen à recentioribus accepit; habita fuit pro Clematidis alterius ſpecie, ſed tamen & ſemine & florum cùm figura, tum colore & magnitudine ab ea differt.

Altera Flammula foliis eſt amplioribus maioribuſque, Vitalbæ ſimilioribus, quam & candidiſſi-

Flammula altera.

Clematis Daphnoïdes.

didiſſimis floſculis, tum & ſemine plumaceam criſtam gerente, in faſtigiis cauliculorum eminentibus, refert: cubito cauliculi altiores, per ſe conſiſtunt, ſurſumque arriguntur.

Rariſſima hæc Germanis ac Belgis eſt, & hortenſis tantummodò.

Vere noua promit foliola, & cauliculos: æſtate flores, hieme ſolæ reliquæ ſunt radices.

Ab acri & mordaci eius qualitate & hanc Flammulam recentiores atque huius ætatis docti appellant. Matthiolus hanc eam eſſe exiſtimat, quam Platearius lib. De ſimplici medicina cap. primo litteræ F, Flammulam nominat, & calidam ſiccamque quarto ſtatuit gradu. Eſt tamen & Flammula quædam Ranunculi ſpecies, cuius in exulcerando veſicaſque excitando nota palàm eſt facultas; de qua citiùs, quàm de hac, ſcripſiſſe Platearium crediderim.

Nihilominùs vtraque harum Flammularum multùm acris & valdè calida eſt, ipſa tamen Flammula Ranunculo, mitiores iſtæ videntur.

De Clematide Daphnoïde. CAP. XVII.

CLEMATIS Daphnoides, longa, gracilia, rotunda, Iuncorum inſtar tenuia, & geniculis interſepta, ſpargit ſarmenta, quibus per terram ſerpit, radiculas etiam ſubinde, ſed tamen rariùs defigens: folia ſunt læuia, latiuſcula, oblonga, forma quidem Laurinis ſimilia, ſed multò minora: flores ſecundùm folia, quinque foliolis patentes, inferiùs fiſtuloſi, Bugloſſi floribus maiores; colore, vt plurimùm cærulei; quãdoque candidi; rariùs rubentes, odoris nullius aut exigui; radices tenuiſſimæ fibræ.

Rigua & aquoſa quærit loca, amat ſiluas: viret perpetua in hortis fronde, vbi floſculi eius ſubinde multiplicatis luxuriant foliolis.

Huius & alia maior reperitur ſpecies quę mul- 2.
to longioribus repit viticulis, & foliis eſt floribuſq; multò amplioribus, ceteris priori ſimilis.

Peregrina hæc, & aliunde aduecta.

Vigent vtriuſque flores Martio, Aprili, Maio, & non raró ſeriùs.

Κληματὶς δαφνοειδὴς à Græcis dicitur: Clematis quidem, quia inſtar *κλημάτων* repentes proferat cauliculos: Daphnoïdes verò cùm à Lauri foliorum figura, tum & ad differentiam alterius, vel etiam aliarum. Nam Plinius plures eius nominis refert lib. XXIIII. cap. XV. vbi & hanc Ægyptiam cognominat. Eſt & alia, ait, Clematis Ægyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoïdes, ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, longa tenuiſque. Polygonoïdes verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioſcoridis exemplaribus reperitur. Præterhanc ſunt etiam *φιλεταίριον καὶ σμυρνοειδὴς*, aut potiùs *μυρτοειδής*. Alio autem loco Plinius libro XXI. cap. XI. Vincam Peruincam & Chamedaphnen appellat. Vinca Peruinca ſemper, inquit, viret in modum

dum

Plinij locus caſtigatus.

Clematis Daphnoides maior.

dum Lauri (exemplaria perperàm Lineæ habent:) foliis geniculatim circumdata, topiaria herba, inopiam tamen florum quandoque ſupplet. hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Deſcribitur tamen ab eodem, & à Dioſcoride, & alia Chamædaphne, de qua alibi. Officinæ hanc Clematidem Peruincam nominant: Itali *Prouenca*: Hiſpani *Peruinqua*: Germani Jngrün/ & Singrün: Belgæ Vincooꝛde/ Maeghden crupt: Galli *Liſſeron*.

Temperamento autem hæc aliquantulùm calet, ſed tamen infra ſecundum gradum conſiſtit; tantum abeſt vt vrat aut exulceret: ſiccat verò multò ampliùs, adſtringit quoque nonnihil. Alui profluuiis & dyſenteriis, Dioſcoride & Galeno auctoribus, prodeſt: vteri dolores cum lacte & Roſaceo aut Cyprino in peſſo appoſita ſanat: dentium dolores commanſa mitigat: venenatorum morſibus impoſita prodeſt. Fertur & contra aſpidum morſus ex aceto pota auxiliari.

De Clematide altera.
CAP. XVIII.

QVÆ alterius Clematidis nomine à veteribus deſcribitur, prolixis admodum & tenuibus, geniculatis, ſubrubentibus ſarmentis per arbores, frutices, perticas, pergulas, pedamenta ſcandendo in altum prorepit: folia complura, prioris Flammulæ modo diuiſa, ſed tamen maiora latioraque: flores perquàm elegantes è longis & tenuibus dependent pediculis, Clematidis Daphnoidis nonnihil referentes, ſed tamen maiores, & ex quatuor tantùm foliolis per ſumma latioribus coacti, colore ſæpè cærulei, quandoque rubentes, ſtaminibus aliquot mediis: ſemina plana, lata, rotunda, acuminata in globulum congeruntur: radices prolixæ, tenues, in omnem partem ſparguntur.

Clematis altera.

Gaudet Soli expoſitis, ſed tamen non omnino aridis, læto, & haud irriguo ſolo meliùs proficit. Apud Belgas hortenſis, in Hiſpania verò & quibuſdam Italiæ locis iuxta ſepes & agrorum margines ſpontè exit.

Auguſto menſe, & quandoque Iulio flores, ſemen Septembri perficitur.

Κληματὶς ἑτέρα, & à nonnullis ἐπιγῆτις, Latinis Ambuxum, vt Dioſcoridis hiſtoriis ſpuria addita habent: Hiſpanis *Gormadera*, quaſi Vomitoria, dicitur.

Acre & vehementer exulcerans huius eſt folium, cauſticam, vt Galenus ait, vim obtinens: in quarti eſt ordinis excalfacientium initio.

Dioſcorides folia impoſita lepras remouere refert, & cum ſale, addito Lepidio, ad cibos condiri: ſemen verò tritum cum aqua pura vel mulſa potum, pituitam & bilem deorſum ducere.

De

Vincetoxicum.

De Vincetoxico, ſiue Aſclepiade.

CAP. XIX.

VINCETOXICO plures aſſurgunt teretes, lenti, ac frangi contumaces pediculi, cubito vno aut altero altiores, qui non rarò cacumine vicina adminicula aliquot circumitionibus amplectuntur: folia lata, oblonga, læuia, in acutum deſinunt, anguſtiorum Hederæ foliorum figura: flores parui albicant, cum ſuauitate quadam grauiter odorati; ſequuntur ſiliquæ oblongæ in mucronem attenuatæ, candida intus lanugine, & ſemine plano, oblongioris formæ, ſubruffi coloris, ad Securidacæ accedente: radices tenues fibroſæ, numeroſæ, & graueolentes.

Reperitur & huius ſpecies, cauliculis crebrò longè procerioribus, perticas in proximo conſiſtentes, ad quinque aut ſex cubitos multiplicatis voluminibus conſcendens, cuius flores nigri; folia verò, ſiliquæ, & radices vti prioris.

Vtraque ſpecies hortenſis Belgio eſt, & nigra quidem rarior: alibi in montanis, aſperis, ſaxoſis, apricis frequentior.

Circa Iunium flores; ſub Autumnum è maturis ſiliquis lanugo dependet.

Nomen Vincetoxico recentior dedit ætas, Ruellio Hederalis eſt; Germanis Schwalben wurtzel: Swaluwe wortele / id eſt Latinis Hirundinaria.

Dioſcoridis habetur Aſclepias, cuius eſt deſcriptioni conformis, quod ſententiam approbat. Tergiuerſatur Matthiolus, & Vincetoxicum differens ab Aſclepiade affirmans, radices & folia negat odore commendari: flores ait virus non redolere, ſemen non eſſe Securidacæ, in exemplaribus nonnullis, vbi de foliis, dictionem μακρὰ; vbi vero de radicibus, πολλὰς non reperiri. Sed exigui ac nullius omnino momenti hæ rationes. Radices odoratas & ſimiliter flores, maximeque locis montoſis, nemo cui incorruptum odoratus organum, eſſe negauerit: *Matthiolus notatur.* filia odore commendari, Dioſcorides non aſſerit: non omnia βαρύοσμα virus redolent, graueolentia enim omnibus haud æquè magna eſt: ſemẽ tametſi non exquiſitè quadrangulum, plana tamen oblongaque figura, magnitudine item & colore ſatis Securidacæ refert. Voces μακρὰ & πολλὰς omiſſæ quid Matthiolo conferre poterunt? folia Hederacea ſæpenumerò longa, veluti Periclymeni & aliorum, & tenues radiculæ frequenter multiplices. Verba autem Dioſcoridis ita ſe habent: Aſclepias ramulos producit longos, circa quæ folia μακρὰ ſiue longa, Hederæ ſimilia: radices multas, tenues, εὐώδεις, id eſt, odoratas; florem graueolentem, ſemen vt Pelecini ſiue Securidacæ. Naſcitur in montibus. Extant inter ſpurias huius & κισσίου ac κισσοφύλλου nomenclaturæ, quarum vtraque Vincetoxico rectè conuenit.

Facultate autem Vincetoxici radices calidæ ſunt & ſiccæ: venenis aduerſari creduntur.

Dioſcorides Aſclepiadis radices cum vino epotas auxiliari ſcribit torminibus, & aduerſus ſerpentum ictus: folia verò impoſita ad mammarum & vteri κακοηθείας, i. malas difficulterque curabiles paſſiones prodeſſe.

De Periploca ſiue Apocyno. CAP. XX.

PERIPLOCÆ duæ reperiuntur: vna cognomen nondum inuenit, altera Repens dicitur. 1.

Prior Periploca longis, tenuibus, viticuloſis ramulis, adminicula ponè poſita Smilacis modo ambit: folia quoque Smilacis ac Hederæ ſunt ſimilia, ſed odore grauia, digitis præſertim attrita: flores in exiguis vmbellis rari, albidi: ſiliquæ quales Vincetoxici, ſed maiores, papposa & intus lanugine, qua ſemen conditur nigricans planumque: radices fibroſæ ſub terra latiùs ſerpentes, & ſubinde progerminantes.

Repens dicta Periploca & ipſa amplexicaulis eſt, proxima pedamenta etiam ſcandendo ambiens ac circumuinciens: caules eius longi, rotundi, lenti, geniculati, ſubrubent: folia lata, longiora, nonnihil venoſa: flores haud magni quinque foliolis albicant: ſiliquæ toroſæ, 2.

aliquan-

Periploca prior.

Periploca altera.

aliquantulùm recuruæ, vt plurimùm geminatæ, prioris ſiliquis maiores, minores tamen ac acutiores quàm Rhododendri, in quibus ſemen oblongum, duriuſculum, nigricans, & mollis, candida, tomentoque ſimilis lanugo, quæ inareſcentibus diſſilientibuſque ſiliquis in conſpectum prodit: radices fibroſæ, vti prioris progerminantes.

Vtraque vulnerata liquorem fundit: prior copioſiorem minùs candidum, atque non rarò flaueſcentem: Repens parciorem & candidiorem.

Perennant huius caules defluentibus foliis (vnde Repenti fortaſſe cognomen) illius verò intercidunt, ſolis hieme ſuperſtitibus radiculis.

Rara vtraque Belgio, & quidem, vt Matthiolus ſcribit, etiam Italiæ; ex Syria iſtuc adferuntur.

Periplocas huius ætatis docti appellant. ad Dioſcoridis Apocynum referendas ſatis videtur manifeſtum, præſertim eam quæ prior eſt. Appellatur autem Ἀπόκυνον etiam κυνοκράμβη, ac Braſſica canina. Sed & alia tamen eſt Cynocrambe Mercurialis ſilueſtris ſpecies.

Eſt autem Apocyni exitialis atque pernicioſa potiſſimùm quadrupedibus vis. Nam, vt Dioſcorides, huius folia cum pingui pani commixta, canes, lupos, vulpes, & pantheras obiecta interimunt; reſoluuntur enim protinus eorum coxendices.

De Lupulo. CAP. XXI.

LVPVLVS amplexu viuit, & perticas aliaque adminicula circumligando ſe ſcandit: cauliculos promit longiſſimos, aſperos, & hirſutos: folia quoque aſpera, lata, Vitis aut potiùs Bryoniæ albæ ſimilia, verumtamen nigriora & paucioribus inciſuris diuiſa: flores è ſummis virgulis racematim dependent parui, albidi; quibus ſuccedunt fructus, qui folliculoſi, haud magni, ſunt coni, ex tenuibus membranis ſquamatim, ſed laxè, compacti, colore ſubalbidi ad luteum vergentes, grauis odoris, in quibus ſemen nigricans facilè excidens: radices tenues, ſibi inuicem variè implicantur.

Reſtibile ac pingue deſiderat ſolum: lætior cultura exit. Naſcitur & inter vepres ſenticetaque circa agrorum margines, ſed ſilueſtris; conos minores, rariores, paucioreſque proferens.

Folliculoſi coni, qui non rarò flores (ſed impropriè) appellantur, Auguſto ac Septembri colli-

Lupulus.

colliguntur, & ad ceruiſiæ vſum reponuntur. Vere noui turiones erumpunt, floſculi deinde ſuccedunt: hieme ſolæ reſtant radices.

Lupulum Officinæ & paſſim vocant: pleríque Lupum ſalictarium, vel Lupulum ſalictarium: Germani Hopffen: Belgæ Hoppe & Hoppecruyt: Hiſpani *Hombrezillos*: Galli *du Houblon*. Meminit Plinius Lupi ſalictarij lib. XXI. cap. XV. inter ſponte naſcentes aculeatas, quibus pleræque gentes in cibis vtuntur. Quo auctore Fuchſius Græcis βρύον appellari aſſerat, nondum reperire licuit. Βρύον Muſcus eſt. Dicitur & Caucalis βρύον à Democrito, vt Oribaſius teſtis.

Calidi autem & ſicci ſecundo ordine coni ſunt Lupuli, caput facilè implent, odore grauiore ipſum ferientes. Eiuſdem temperamenti & folia ipſa ſunt, & ſimul aperientia ac abſtergentia.

Aſparagi ſiue primi turiones Vere erumpentes mitiores ſunt, in edulia recipiuntur; oblectamenta tamen magis, vt Plinius ait, quàm cibus. Nam alimenti quidem perexiguum conferunt. proſunt tamen viſceribus, & aperiendo, & vrinas mouendo: faciliorem etiam aluum faciunt.

Folia, teneriores que cauliculi, & ipſi quoque coni iecur & lienem ab obſtructionibus liberant: per vrinas expurgant: ſanguinem emundant: aduerſus diuturnas febres, ſcabiem & ſimiles cutis fœditates, decocta in lactis ſero proſunt.

Succus potentior eſt, & non modò viſcera ab obſtructionibus liberat; ſed & bilem ac pituitam educere per aluũ poſſe creditur. Eumdem auribus inſtillatum à fœtore eas liberare putredineque vindicare ſcribitur.

Conis ceruiſia conditur; copia tamen nimia amarorem ei conciliat, ac capiti moleſtiorem efficit.

Panem quoque leuiorem ac rariorem coni efficiunt, nec maſſam citiùs faciliuſque fermentari, ſi aqua in qua decocti fuerint, farina ſubigatur.

Iaſminum.

De Iaſmino. CAP. XXII.

IASMINVM ex earum quoque ſtirpium eſt numero, quæ adminiculis fulciuntur, non tamen amplexicaulis aut vicinis ſe circumuoluens; ſed aliis tantummodò innitens, veluti pergulis, hortenſibuſque ſcenis, quibus facili opere innectitur: cauliculi eius prolixi, teretes, ramoſi, flexibiles, geniculati, virentes: candida fungoſaque interiùs medulla: folia è ſingulis geniculis bina, ampla, alarum inſtar expanſa; compoſita videlicet ex quinque aut ſeptem aliis læuibus, oblongis, ſaturate virentibus, faſtigio acuminatis, eminente in cacumine reliquis maiore: flores in ſummis virgulis,

lis, rari, in muſcarij ſpecie cohærent, ſuaueolentes, colore albidi: ſemen latum Lupinis quadamtenus ſimile; quod tamen rarò ſuccreſcit: radix fibris firmatur.

Fertur huius eſſe ſpecies floribus luteis, & alia cæruleis. Sunt autem qui pro Iaſmino luteo, Trifolium fruticans 4. Pempt. lib. 4 cap. 1. depictum; & pro cæruleo Clematidem alteram oſtendant. Quòd ſi autem non aliæ quàm hæ pro Iaſmini ceteris ſpeciebus oſtendi queant, temerè plures eius ſpecies affirmantur: vtraq; enim harum multùm à Iaſmino abeſt.

Colitur Iaſminum in hortis, & topiariis operibus expetitur, non modò in Belgio, verùm & in Italia ac alibi. Ex Africa creditur aduectum.

Flores æſtate vigent.

Inter Arabes Serapio primi nominis hanc Zambach: interpres verò Ieſemin nominat; atque inde paſſim Iaſminum, Ieſeminum, Ioſmenum, aut etiam Gelſeminum.

Apud Dioſcoridem compoſitio eſt Iaſmini olei, quod apud Perſas ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τοῦ ἴου, id eſt, ex albis Violæ floribus fieri refert; quod non ex alterius ſtirpis, quàm ex huius floribus conficiendum apparet. Nam Dioſcorides inter τὰ ἴα, ſiue Violas, pulchros atque elegantes floſculos ſubinde habet. Ita vt & huius flores ab eo Violas dici; non debeat alienum videri; præſertim ipſa ſtirpe (vt ſatis apparet) illi incognita. Iam & ἴον πορφύρουν eam oleo conferre qualitatem nequit, quæ Iaſmino tribuitur: rariſſimeque idem albidum eſt; & ſi quando eſt, purpureo non præfertur. λευκόϊα calidiora ſunt; ſed tamen nequaquam candida, ſed eius generis lutea efficaciſſima ſunt.

Qualitate autem Iaſminum ac eius potiſſimùm flores calidi ſunt in initio ſecundi ordinis; vt Meſues apud Serapionem ait.

Oleum ex his confectum crudos diſcutit humores: frigidis ac catarrhoſis confert: & hiberno vtile tempore. Quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis, & ſi diutiùs odoretur, periculum adfert ſanguinis è naribus profluuij: eodem auctore.

In conuiuiis, ait Dioſcorides; & poſt eum Aëtius, odoris cauſſa apud Perſas vſurpatur. Prodeſt & lotis a balneo corporibus, quæ laxari calefierique expedit: grauiorem autem ſuaueolentiam habet, ita vt multi eo idcircò non libenter vtantur.

De Caprifolio, ſiue Periclymeno. CAP. XXIII.

CAPRIFOLIA ſiue Periclymena duo ſunt. vnum Germanicum, alterum Italicum dicere licebit. Vterque frutex amplexicaulis, vicinis adminiculis circumligatur.

1. Germanicum longis, tenuibus, ſed tamen lignoſis, & in ramulos partitis ſurſum repit cauliculis; circa quæ ex interuallis folia bina ex aduerſo poſita, oblonga, mollia, dilutè virentia, inferiore tamen parte magis incaneſcentia: flores in ſummis ramulis complures pariter emicant, oblongi, candidi, ſuaueolentes, interiùs caui, vna parte prominentiores, ſtaminibus aliquot è medio exeuntibus. fructus acinis ſimilis in exiguarum vuarum modum compactus; per maturitatem rubet, in quo ſemen duriuſculum, radix lignoſa non abſque adnatis.

2. Italicum lignoſis quoque & in longitudinem prorepentibus cauliculis priori omninò ſimile eſt: conueniunt etiam folia, niſi quòd ex aduerſo poſita ſubinde vniantur, & circa ramulorum præſertim faſtigia ita coaleſcant, vt acetabulorum profundiorum ſpeciem exhibeant; è quibus floſculi enaſcuntur ſimiles ſuperioris, breuiores tamen ac paulò minores: baccæ ſequuntur ſimiles & rubentes, ſed tamen dilutiùs.

Naſcitur Periclymenum in ſiluis & in ſenticetis, fruticibus nouelliſque arbuſtis, ita ſæpenumerò tenaciter & arctè ſe obuinciens, vt ſui veſtigia ipſis impreſſa relinquat.

Vere folia exeunt, vti aliis lignoſis: flores quandoque Aprili, crebriùs Maio ac Iunio conſpiciuntur: fructus ſub Autumni tempus maturi.

Græci περικλύμενον; Latini Volucrum maius: Scribonius Largus Siluæ matrem appellat: Officinæ Caprifolium, Matriſiluam; plerique Lilium inter ſpinas: Itali *Vincebosco:* Germani Geyßbladt/Speckgilgen/ Zäunling/ Waldtgilgen: Belgæ Gheytenbladt/ Mammekens crupt: Galli *Cheur-fueille:* Hiſpani *Madreſelua*. Inter Nothas appellationes ſunt, αἰγίνη, κλύμενον, κάρπαθον, σπλήνιον, ἡπατῖτις, ἀξίνη μείζων, κληματῖτις, μυρσίνη, καλυκάνθεμον.

Matthæi Siluatici error. Matthæus Siluaticus Pandectarū auctor, Caprifolium & Siluarum matrem, cap. CXXXVII. rectè quidem Periclymenon, ſed perperàm Licium & Pyxacantham interpretatur; Periclymenum cum Pyxacantha ineptè confundens: peiùs verò etiam facit, Caprifolio vires Pyxacanthæ aſſcribens. Sed cap. D. XXXI. Matriſiluam Periclymenon & Caprifolium rectè aſſerit, ac legitimas ei ex Dioſcoride vires refert.

Error pharmacopœorū. Præbuiſſe hic grauiſſimi erroris pharmacopœis occaſionem videtur, qui ſucco foliorum & fructuum Periclymeni denſato, pro Lycio, maximo cum periculo vtuntur.

Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Priclymeni decoctum, vel ex his, aut etiam

Caprifolium Germanicum

Caprifolium Italicum.

etiam ex floribus ſtillatitius liquor, oris fauciumque inflammationibus incipientibus, veluti adſtringentia ac refrigerantia prodeſſe temerè exiſtimentur. Periclymeni enim haudquaquam frigida aut adſtringens, ſed calida & attenuans eſt facultas. *Error medicantium.*

Vt enim Galenus, Periclymeni cùm fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis pariter & excalfacientis facultatis ſunt, vt ſi pluſculum bibantur, vrinam ſanguinolentam efficiant, principio tamen vrinam dumtaxat mouentia.

Dioſcorides ait: Huius ſemen poſtquam ematuruit collectum, ac in vmbra ſiccatum, drachmæ pondo quadraginta diebus datum, lienem abſumit, laſſitudinem diſcutit, orthopnœæ & ſingultui prodeſt, vrinam cit à ſexto die cruentam; idem & partus accelerat. Eamdem vim & folia habent, quæ XXX. diebus pota ſterilitatem efficere narrantur. Eadem cum oleo illita periodicarum ſiue intermittentium febrium horrores abigunt.

De Xyloſteo. CAP. XXIIII.

PERICLYMENO cognatus eſt frutex Xyloſteon nuncupatus, qui tamen aliis non circumuoluitur, ſed nullis egens adminiculis per ſe conſiſtit.

Caudices huius ſubinde mediocris craſſitudinis: materies ligni candida eſt: ramuli rotundi albicante veſtiuntur cortice; initio tamen & cùm primùm erumpunt, ſubrubentes ſpectantur: folia veluti Germanici Periclymeni oblonga, mollia, ex albido virentia, prona parte candidiora ac leniter hirſuta: flores minores ſunt, quàm alicuius Periclymeni, candidi; bini in vno pediculo; ſuccedunt fructus gemelli inſtar exiguorum Ceraſorum, rubentes, altero eorum ſæpè minore. 1.

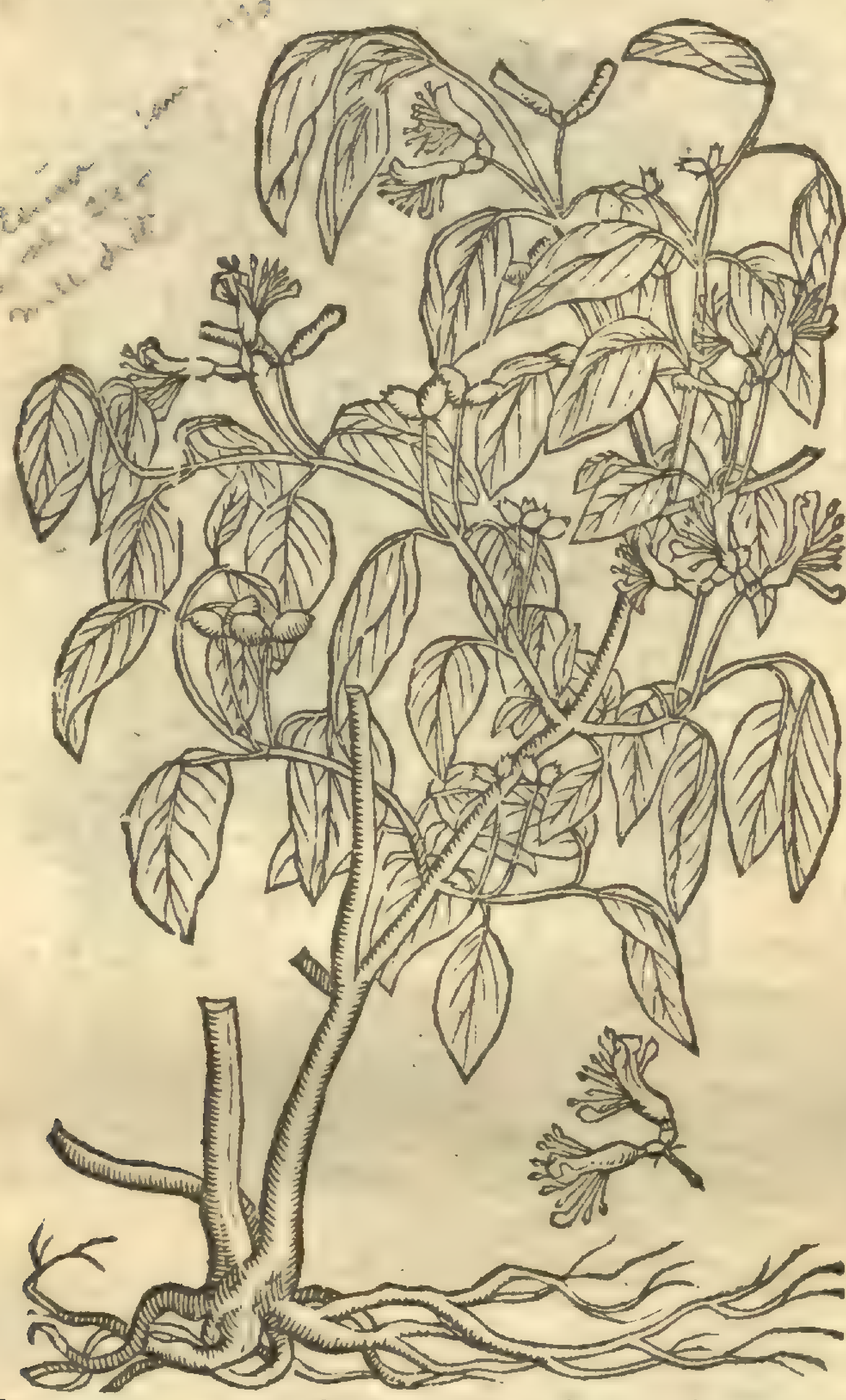
Apud Heluetios, & pleroſque alios Germaniæ populos, in ſiluis locis ſaxoſis reperitur.

Aprili aut Maio flores, ſed fructus Autumno appetente demum perficitur.

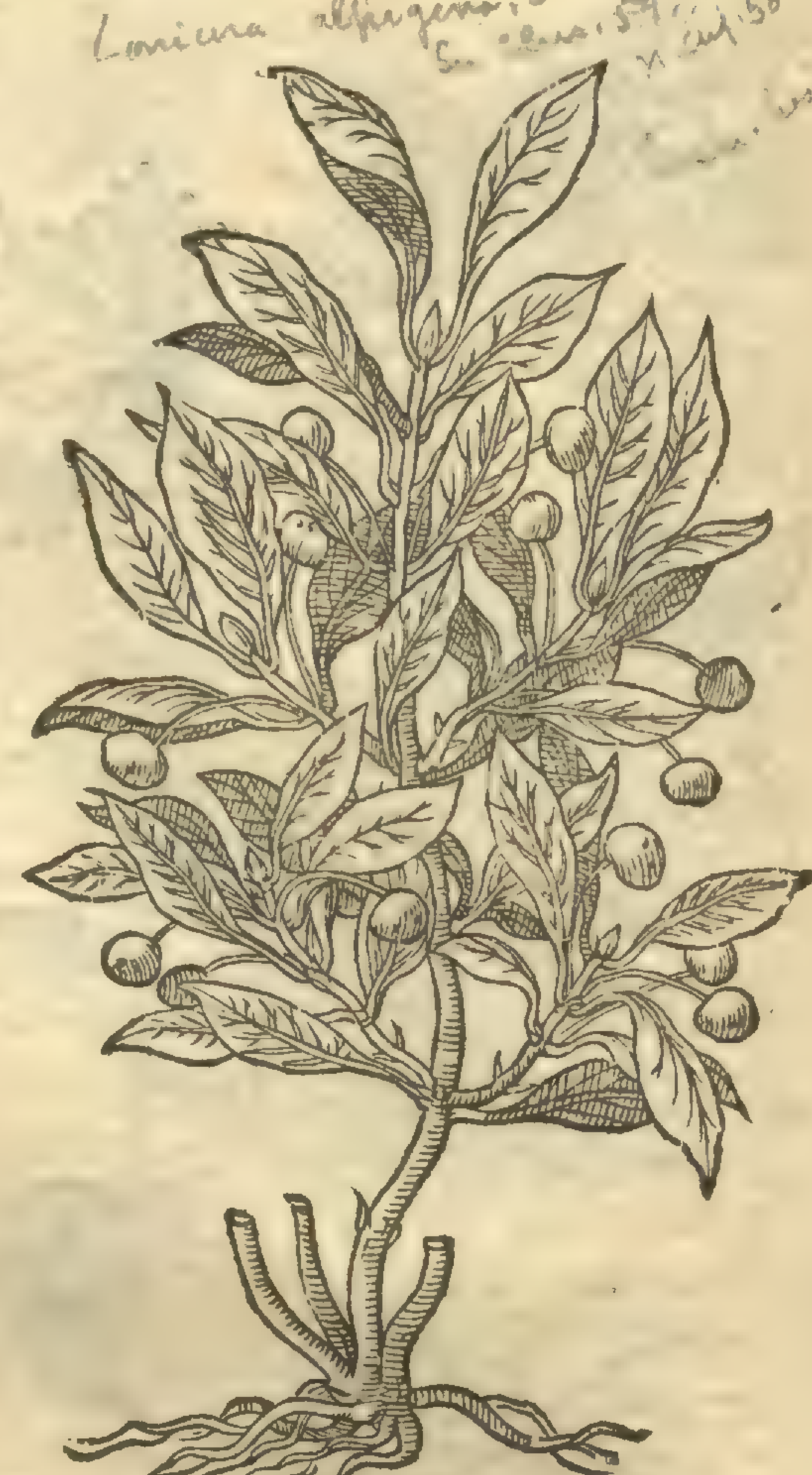
Plerique Periclymenum ſtans appellant: Germani alicubi Hunds Kirſen, & Honds kerſen, id eſt, Canum ceraſa: Heluetij Beinhültzin: vnde Xyloſteo nomen datum. Sunt qui Clymenon eſſe ſuſpicentur: quibus Periclymenon, ab huius ſimilitudine, veluti conuoluens ſe Clymenon dictum videtur. Sed Clymenon aliud omnino ſtirpis genus, caule Fabæ, & folio Plantaginis; vt quidem Dioſcorides ait.

Huius generis & alius minor, omnino humilis eſt frutex; cuius cauliculi lignoſi, tenelli, al- 2.

Xyloſteum.

Xyloſteum alterum.

bicante cortice veſtiuntur, & abſque pedamentis eriguntur, non multò tamen cubito altiùs aſſurgentes: folia maiora,latiora,durioraque ſunt, minùs tamen virentia: flores exigui,candiduli,in tenui oblongo pediculo bini; quibus fructus ſuccedit rubens, Ceraſo exiguo ſimilis, maior quàm Periclymeni aut Xyloſtei,floſculorum veſtigia duorum impreſſa retinens, in quo ſemen vnicum.

Floret vnà cum Periclymenis: fructus Auguſto perficitur. Ex Germania in Belgium illatus frutex eſt.

Nomen idem quod Xyloſteo poſteritas dedit, cuius minor ac humilis ſpecies habetur ac dicitur: falluntur qui Chamæceraſum appellant. Chamæceraſus non parum à Xyloſteo altero differt.

De viribus autem horum fruticum nihil compertum habemus, aut aliunde accepimus.

De Hedera. CAP. XXV.

IN cenſu earum, quæ adminiculis ſuſtinentur, Hedera etiam occurrit referenda, per ſe ſiquidem non conſiſtit, ſed aliis adhæret.

Eius genera, & prima quidem, auctore Theophraſto, duo.

Vna in altitudinem ſe attollit,altera humi repit. hęc minor, illa maior Hedera dici poteſt.

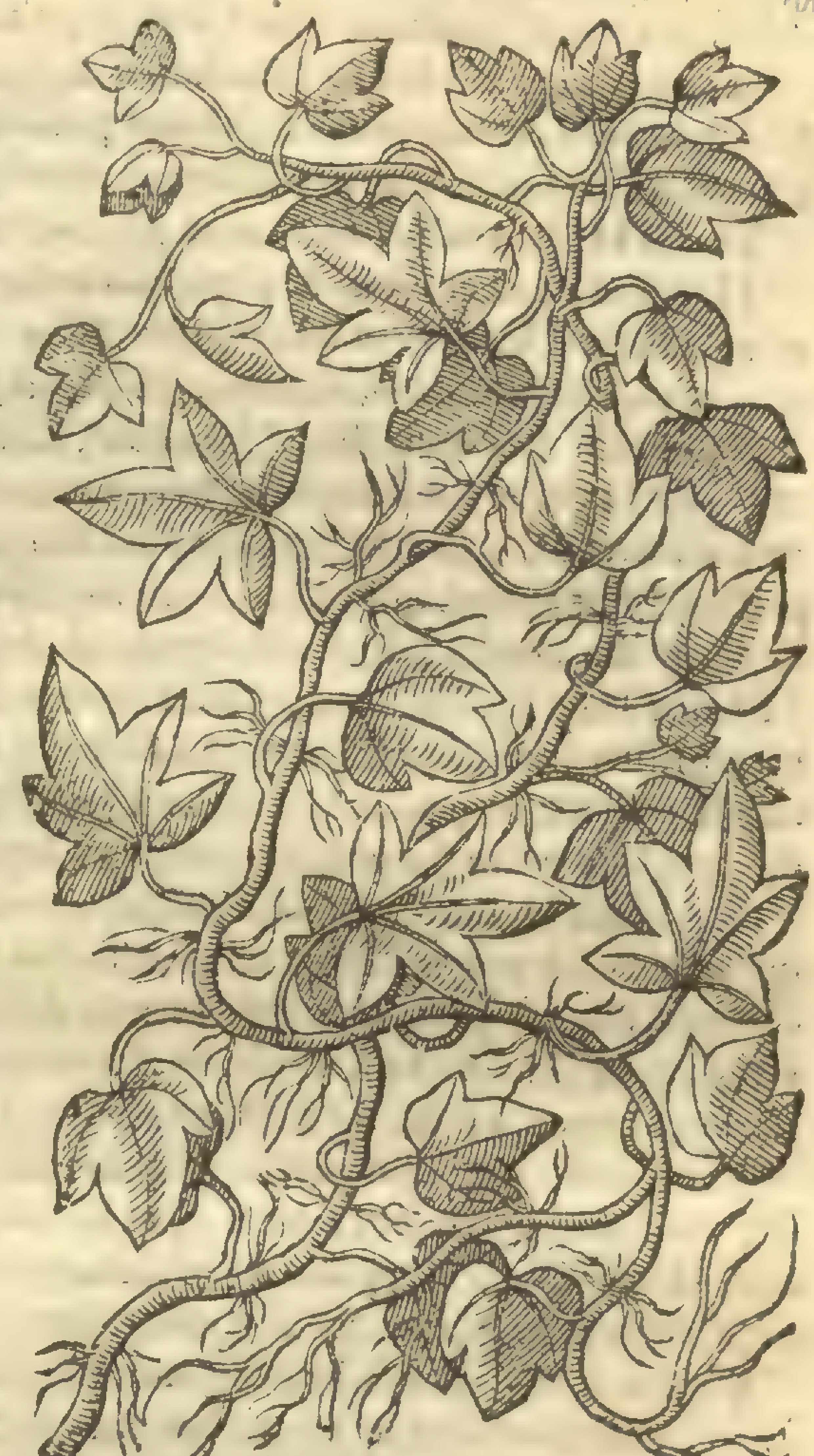
Maioris ſiue aſſurgentis plures quidem, ſed præcipuè tres rurſus ſpecies: Candida, Nigra, & Helix dicta; quarum trium Dioſcorides meminit.

Scandit maior arbores,vetuſta ædificia,parieteſque: caudices eius lignoſi,ſubinde ita craſſi, vt arboreſcere ipſa videatur, à quibus ramulos hac illac diffundit quam plurimos, quibus veluti brachiis late ſerpens in multam peruagatur partem;radiculas etiam ab ipſis aſſidue dimittens;quibus ſe arboribus ipſiſque parietibus annectens pertinaciter hæret:folia lęuia ſunt, ſplendentia,ſuperiore præſertim parte; initio quidem haudquaquam,ſed vbi conſenuerunt, anguloſa: flores muſcoſi: in baccis varietas eſt; in colore florum etiam quædam.

1. Candida ſiquidem Hedera fructum fert candidum: & huius vna ſpecies fructum tantummodò candidum habet: alia verò & folium quoque. Fructum verò candidum ferentium; quedam maiuſculum,denſum & compactiſſimum profert,veluti in σφαῖραν ſiue globum coactum, quam plerique κορυμβίαν, Athenienſes verò ἀχαρνικὴν ἀρδευομένην, Acharnicam irriguam

Hedera.

Hedera Helix.

guam nominant: altera verò minorem & διακεχυμένον, ſiue ſparſiorem, veluti nigræ racemum; hæc Plinio Selinitium.

Nigra fructum minorem, nec vti candida compactum, ſed ſparſum fert, & colore quidem aut nigrum, aut crocatum, ſiue crocei coloris. Hanc Dionyſiam nonnulli, auctore Dioſcoride, vocant; alij Bacchicam, cuius coronis Poëtæ vtuntur; Plinio teſte lib. XVI. cap. XXXIIII. 2.

Tertia ἕλιξ candida habet ſarmenta, folia tenuia, anguloſa, & vt Theophraſtus, εὐθυμότερα, id eſt lætiora, ſiue vti Plinius reddidit, concinniora. (Dioſcoridis exemplaria perperàm ἐρυθρὰ legunt.) fructum non gignit. 3. *Dioſcoridis corruptus locus.*

Huius præterea & ſpecies Theophraſto ſunt. Eſt enim vna virens ac herbacea, quæ plurima: altera candido folio: tertia ποικίλη ſiue verſicolor, quæ Trachia vocatur.

Plinius Helicen non genere, ſed ætate à reliquis differre quoſdam exiſtimare recenſet: primoque Helicen, fieri vetuſtate Hederam.

Addit Theophraſtus, Helices ſpecies ſuas quoque differentias habere: & harum quæque, inquit, diſtare videtur. Quippe inter herbaceas, quædam tenuioris folij; quædam verò minus hæc omnia habet: ποικίλης ſiue verſicoloris, vnius maius, alterius minus folium: differunt & ſecundùm ποικιλίαν, id eſt, coloris varietatem: ita & magnitudine, & colore differunt. εὐαυξεστάτη, ſiue auctu facilis, autem herbacea, καὶ ὅτι πλεῖστον προϊοῦσα, id eſt, & maximè ſe propagans. hæc ille.

Poſteriora verba ſic Plinius reddit: Adoleſcit in longitudinem maximè herbacea. Sequitur mox: Arbores autem necat candida, &c. Quæ verba non ad candidam Helicen pertinent, ſed de fructifera candida à Theophraſto ſcribuntur. Ex quo omnia ſua Plinius lib. XVI. cap. XXXIIII. transſcripſit, deſideratis tamē non paucis. Nam hoc loco de Hedera non pauca reperiuntur prætermiſſa. Poterunt autem hæc ipſa ex Theophraſti lib. De hiſtoria ſtirpium tertio, à diligenti aliquo facilè reſtitui. *Plinij mutilus locus.*

Refertur hoc loco turpem quoque Plinij lapſum oſtendere, hoc eodem de Hedera capite ſtatim initio, vtrumque Ciſtum, marem videlicet & feminam, inter Hederæ genera numerantis, vocum κίσϑ & κίοσϑ affinitate decepti, niſi iam ſæpè ab aliis doctiſſimis viris in hunc foret animaduerſum. *Plinij lapſus.*

Minor Hedera nigræ ſimilis eſt, ſed minor: cauliculi ſiue viticulæ eius tenues ſunt, folia 4.

angulosa, virentia, ſubinde maculoſa: non arbores, non muros, aut parietes aſcendit, ſed humi defixa repit: fructum etiam non gignit.

Nigra Hedera in Italia, Germania, Belgio, Gallia, circa parietes & arbores frequens eſt. Candida in Græcia reperitur. Minor paſſim in ſiluis & opacis locis gignitur. Hanc ſerpentibus gratiſſimam, & ſub hac hibernis menſibus eos latitare, Matthiolus ſcribit.

Flores Hedera ſub Autumnum producit: baccæ poſt hiemis ſolſtitium perficiuntur.

Hederam Græci κίττον & κισσόν: Germani Ephew: Belgæ Veyl: Hiſpan. *Yedra:* Galli *Liarre* appellant. Occurrunt inter ſpuria, & hæc eius nomina: κίθαρον, κίσσαρον, χρυσόκαρπος, ποιητικὴ, κορύμβηθρα, κύασιον, διονύσιον, ἰθυθήλιον, περσὶς, κῆμος, ἀσπάληνιος, Siluæ mater.

1. Maiorem Theophraſtus ὀρθὸν κισσὸν, Latine attollentem aut aſſurgentem Hederam dixeris; Gaza excelſam reddit; Plinius rigentem Hederam appellare videtur. Recentiores Hederam arboream, quæ arbores complectitur; muralem verò ſecundùm parietes naſcentem appellant. Sunt tamen qui velint omnem aſſurgentem arboream cognominari, quibuſcumque tandem illa conſcendens adhæreat; ad differentiam nempe alterius per humum repentis.

4. Minor ἐπίγειος κισσὸς vocatur: Germanis Kleyn Ephew: Dicitur & χαμαικισσός; differens tamen multùm ab Hedera terreſtri ſuperiùs deſcripta. Helicen ſiue clauiculam Latinè nuncupatam hanc non pauci exiſtimant, ſed Theophraſtus ἕλικα ab ἐπιγείῳ κισσῷ differre oſtendit; tertiam enim inter aſſurgentes Helicen facit.

Ceterùm Hedera, vt Galenus ait, ex contrariis compoſita eſt facultatibus; habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantiæ, terrenæ & frigidæ: habetque etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe vel guſtus comprobat: nec deeſt tertia; aqueam namque ſubſtantiam quamdam tepidam obtinet; certè ſi viridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt: manet quæ terrea eſt & frigida & adſtringens, & ea quæ calida ac acris.

Viridis autem, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæque maligna ſunt, ad ſanitatem reducit: tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cum aceto cocta folia lienoſis proſunt. Flores autem quodammodò validiores ſunt, vt ad læuorem redacti cum cerato ambuſtis conueniant.

Præterea ſuccus medicamentum eſt errhinon, capiti purgando idoneum; tum vetuſtas aurium fluxiones ſanat: ad hæc vlcera vetera, tum in auribus, tum in naribus. Porrò ſi acrior appareat, aut roſaceo aut dulci oleo miſcetur.

Lacryma eius lendes interimit, pilis nudat: vſque adeò calidæ poteſtatis, vt obſcurè adurat. Eſt autem velut aqueus quidam liquor, ſicut aliæ omnes lacrymæ. Hæc Galenus.

Eadem ferè Dioſcorides, ſed tamen & paulò plura habet. Nam & acinos, ait, quinque tritos, & cũ roſaceo in malicorio calfactos, & in oppoſitam aurem inſtillatos, dentium mitigare dolores: denigrare item corymbos capillos, mouere menſes tritos ac ſubditos: epotos verò, tum & horum ſuccum, imbecillitatem parere; & mentem perturbare, ſi largiùs ſumantur.

Noſtra ætate rariſſimus Hederæ vſus, niſi foliorum, quæ vlcuſculis in cruribus, aut aliis corporis partibus procuratis (fontanellas vocant) imponuntur. Humores enim & ichores ad eas partes alliciunt: inflammationes verò ab iiſdem arcent, recenter quidem decerpta nondumque reſiccata. Sunt etiam, qui corymbos ad ciendam vrinam efficaces aſſerant; & calculoſis ac nephriticis ea propter exhibeant.

De Vite vinifera. CAP. XXVI.

His quæ adminiculis egent, pedamentis fulciuntur, neque per ſe conſiſtunt, annumerari Vitis vinifera poteſt: Perticis & pergulis ſuſtinetur, horumque ſubſidio latè diuagatur, & in altum ſcandit: Vlmis & Opulis ſociatur: alias item arbores amplectitur, alioqui humi proſtrata iacet.

Vitium autem quæ vinum proferunt, hæ quidem cultiuæ: alia ſilueſtris eſt. Cultiuarum complures maiores, minor verò & paruula etiam quædam eſt.

Maiorum caudices ſiue trunci ſubinde craſſi ſunt, multiplici eoq; rimoſo cortice conueſtiuntur; ab his rami veluti brachia diffunduntur, e quibus ſarmenta & palmites articulati; ex ipſis verò articulis folia & capreoli, dependentesque vuæ compluribus acinis coaceruatæ; folia lata, ſubrotunda, inciſa, quinquangularia, capreoli tenues & intorti, quibus ſe vicinis innectit, & veluti manibus adminicula complectitur apprehenditque: vuæ colore & magnitudine, tum & aliis conditionibus differunt.

Candidi aut fului vnius vuæ acini ſunt: alterius & externo folliculo, & interiore carne ac ſucco, ſaturato rubore nigricant: tertiæ cæruleo aut ſubrubente arridet colore, carne tamen & ſucco veluti primæ. Vinum præbent hæ vuæ candidum mox prælo ſubditæ; rubens verò, ſi cum folliculis calcatæ relinquantur; cum quibus ſi diutiùs permanſerint, color etiã intenditur.

Vitis vinifera.

Nigrum ac obſcurè rubens ſecundæ vinum proferunt; ſed candidum ac fuluum priores vuæ.

Vuarum item nonnullæ maiores, magniſque acinis conſtant: aliæ minoribus. Acini quibuſdam frequentiores: rariores aliis. Vinaceum vnicum nonnullarum acini ferunt: plura verò aliarum. Vinum quædam auſterius dant, nonnullæ dulcius. Quarumdam inueteratum melius, non paucarum hornum vinum præſtantius.

Minor ſiue parua Vitis omnibus partibus minor eſt, folia ei minora ac rotundiora: vuæ exiguæ, parui acini, colore nigri, rariſſimè albidi aut fului; ſapore dulces, vinaceo ſiue nucleo interiùs minimo ac molli.

Silueſtris Vitis caudicibus, ramis, articulatis ſarmentis, foliis, clauiculis cultiuam refert, ſed vua eius non perficitur, immatura & auſtera permanens.

Aptum, inquit Florentinus, vitibus ſolùm omnis eſt terra nigra, non valdè denſa, neque glutinoſa, humiditatem habens. Refert tamen, L. Columella ait, cuius generis, aut quo habitu vitem pro regionis ſtatu colere cenſeas.

Pingui & vberi agro prudens dabit agricola gracilem vitem, nec natura nimis fœcundam: macro feracem, terræ denſæ vehementem, multaque materia frondentem: reſoluto & læto ſolo, rari ſarmenti: humido ſciet non rectè mandari fructus teneri Vitem, & amplioris acini; ſed calloſi, anguſti, frequentiſque vinacei: ſicco rectè diuerſæ quoque naturæ.

Negabat, idem ait L. Columella patruus, ſtercus Vitibus ingerendum; meliorem cenſebat eſſe materiam vindemiis exuberandis, congeſtitiam & aduectam humum.

Cælo porrò calido Vitis lætatur: æſtuoſiſſimum tamen non deſiderat; frigidum verò ac glaciale non ſuſtinet: in calidis idcircò regionibus vber eſt potentis vini prouentus: in frigidioribus tenuius eſt & ὀλιγόφορον, ac exiguam aquam admittens, vel etiam omnino ἀμέθυστον, quale eſt quod Louanij & alibi apud Brabantos, tum quod & apud Bohemos ac Saxones, ac circa horum fines naſcitur.

Validiores ſiquidem & potentiores vuas Sol efficit; ſed & dulciores, ſi multùm calefeceris: vt in Geoponicis Quintilij affirmant, qui & Lunam ad maturitatem, ad dulcedinem verò noctes conferre aiunt.

Putandas Vites, antequam ſurculus progerminet, Columella: Februario menſe, Palladius ait, ſi ſeriùs putetur, lachrymans alimentum perdit.

Vindemiare Octobri menſe commodiſſimum.

Ablaqueare autem Vitis, ſi quando expedit, Autumno vtiliſſimum cenſetur; priùs quàm frigora inuadant.

Vitis autem Græcis ἄμπελος οἰνόφορος, id eſt, vinifera Vitis, ac ἄμπελος ἥμερος, hoc eſt, manſuefacta ſiue cultiua Vitis appellatur: & οἰνόφορος quidem, ad differentiam vtriuſque Bryoniæ ac Tami, quæ & ἄμπελοι appellantur.

Vitis autem ex eo, quòd inuitatur ad vuas pariendas, auctore Varrone dicitur.

Minor ſiue parua Vitis, Idæa modò cognominatur, de qua Theophraſtus lib. III. Naſcitur, inquit, Vitis ea parte Idæ, quam vocant Phalacras, fruticoſa eſt, virgulis paruis & ramis cubitalibus pæne exporrigitur, quibus acini laterales nigri adhærent, magnitudine fabæ, dulces, qui γιγαρτῶδές τι, id eſt, vinaceis ſimile quid continent.

Plinius hanc Alexandriam lib. XIIII. capite III. facit, iiſdem quibus Theophraſtus verbis ipſam deſcribens: Dioſcorides ſilueſtris Vitis alterā ſtatuit ſpeciem. Nos maluimus inter cultiuas retinere. In Officinis huius exigui paſſi acini, paſſularū de Corintho nomine veneūt.

Silueſtris Vitis ἄμπελος ἀγρία Græcis, Latinis verò etiam Labruſca dicitur, vt apud Virgilium in Bucolicis: *Silueſtris raris ſparſit Labruſca racemus.*

Ad hoc ſilueſtre genus pertinent, quas Plinius lib. XVI. cap. XXVII. Triferas ac Inſanas vocari refert: quoniam in iis alia matureſcunt, alia turgeſcunt, alia florent.

Fructus Vitis Græcis βότρυς καὶ σταφυλή, Latinis racemus & vua eſt. Silueſtris verò Vitis fructus οἰνάνθη dicitur. οἰνάνθη, inquit Dioſcorides, καλεῖται ὁ τῆς ἀγρίας ἀμπέλου καρπὸς, id eſt, œnanthe appellatur ſilueſtris Vitis fructus. Galenus verò non modò fructum ipſum, ſed & primum eius rudimentum ſiue ἐκβλάστημα vnà cum floribus, vnde ſuccedentibus diebus ſilueſtris Vitis vua ſuccreſcit, œnanthen, lib. VIII. De medic. ſecundum loca, appellat.

Vua quæ ſolem paſſa eſt σταφὶς Græcè, & Atticè ἀσταφὶς, Latinè vua paſſa, ab Officinis paſſula.

Acinus ῥὰξ & κοκκός Grǽcis, Latinis etiam granum. Ῥὰξ τουτέστι κοκκὸς τοῦ βότρυος, Democritus, inquit, id eſt, Acinus ſiue ῥὰξ granum eſt vuæ. Compoſita eſt acinorum ſubſtantia ex ipſarum veluti carne, humore per carnem diſperſo, ſeminibus & membranoſo integumento ſiue folliculo.

Semina Græcis γίγαρτα, Latinis vinacea, quandoque etiam nuclei appellantur: Officinis arilli, quaſi ariduli, quòd ſicci, & ſuccum nullum præbeant: ſunt tamen & vinacea Columellæ, quæ ab vuis expreſſis ac prælo ſubiectis, reliqua ſunt.

Ramoſum, quod in vuis medium, vnde acini dependent, Galeno βόστρυχος, Varroni ſcapus eſt vuarum. Nonnulli racemum propriè appellari exiſtimant.

Στέμφυλα recrementa ſunt ab vuis expreſſis reliqua; membranoſi videlicet acinorum folliculi, & vinacea cum ſcapis. Sed Attici, inquit Galenus, quæ ex muſto expreſſo ſuperſunt βρύτια appellant: στέμφυλα verò, quæ ab oliuis relinquuntur.

Vitis autem palmites, folia, & ἕλικες ſiue capreoli refrigerant, & potenter adſtringunt: ſanguinem vndequaque fluentem ſupprimunt: aduerſus alui fluores, dyſenterias, ſtomachi ardores, nauſeam, grauidarum κίτταν prodeſſe poſſunt & foris impoſita, deinde & quouis aſſumpta modo: ad tonſillarum etiam ac oris inflammationes gargarizata.

Eiuſdem facultatis ſunt vuæ ante maturitatem collectæ; tum & œnanthæ, quæ ad omnia efficacior habetur.

Lacrymam è caudicibus & ſarmentis vulneratis effluentem, ſubindeque gummi inſtar concreſcentem, cum vino potam calculos pellere, Dioſcorides ait. Impetiginem item, ſcabiem ac lepram ſanare, ſed loco priùs nitro confricato: cum oleo frequenter illitam pilos abolere, ſed præſtare tamen eam præcipuè; quæ è virentibus ſarmentis dum vruntur exudat, quam addit & myrmecias inunctas tollere.

Vinacea, & quæ reliqua à prælo στέμφυλα adſtringunt, dyſentericis, cœliacis & ſtomacho reſolutis vtilia.

Vinacea quidem toſta & in puluerem trita exhibentur. στεμφύλων verò decoctum infunditur; quod & menſes inſeſſu ac fotu ſuperfluentes ſupprimit.

Eadem & cum ſale vtiliter imponuntur ad inflãmationes, durities & turgentes mammas.

Stemphylôn verò τέφρα, id eſt, cinis, tum & ſarmentorum, ablata circa ſedem condylomata & thymos cum aceto impoſitus ſanat: luxatis & à vipera commorſis auxiliatur: & ſplenis quoque inflammationibus cum oleo roſaceo, ruta & aceto impoſitus; eodem auctore.

Lixiuio è cineribus ſarmentorum Vitis recentiores vtuntur ad vrentium & cauſticorum compoſitiones, quæ cauterij vicem explent.

De Vuis. CAP. XXVII.

VVÆ recentes aluum perturbant, & ventriculum flatu implent, præſertim quæ ſapore acidæ ac auſteræ ſunt, concoctioni enim in ventriculo huiuſmodi plurimùm obſunt, ac dum per iecur & venas diſtribuuntur, frigidum ac crudum ingenerant ſuccum, qui non facilè in probum ſanguinem commutetur.

Dulces vuæ & probè maturæ innocentiores ſunt: ſuccum habent calidiorem, & qui faciliùs diſtribuatur: citiùs per aluum quoque ſecedunt, præſertim humidæ, & maximè ſi abſq; vinaceis & folliculo liquor tantummodò cum carne, vt Galenus ait, aſſumatur.

Peruadit autem vinaceorum ſubſtantia, tametſi ſiccior & aſtringens, omnia inteſtina, & nihil permutata deſcendit; veluti & folliculi, qui nullam quoque aut omnino exiguam mutationem ſubeunt, aut in corpore admittunt.

Quæ vinoſi ſaporis vuæ ſunt, medio ſe inter auſteras ſiue acidas ac dulces habent modo.

Nutriunt autem inter vuas magis, quibus exiguus ſuccus: minùs verò quibus vberior; ſed citiùs hæ deſcendunt, copioſiùs ſiquidem corpori ex carnea ſubſtantia alimentum, quàm ex ſucco accedit: ſucco magis aluus laxatur.

Principatum porrò vuæ inter Autumnales fructus obtinent, & horæis omnibus magis

nutriunt,

nutriunt, verumtamen minus quàm ficus; minimumque praui ſucci habent, præſertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ.

Adeſt verò & ipſis maximum id commodum, quòd velociter ſubſideant: ſi quando autem hæſerint, grauiter offendunt.

Tutiſſimus autem vſus vuarum, ſi moderatè quis iis vtatur, & cùm natura fuerint carnoſæ ac maturæ, nullamque auſteram vel acidam qualitatem præ ſe tulerint: auctor Galenus.

De Vua paſſa. CAP. XXVIII.

VVARVM paſſarum plurimæ dulces ſunt, auſteræ qualitatis participes nonnullæ. Dulces calidiores, auſteræ frigidiores ſunt: vtræq; modicè adſtringunt, ſed paulò amplius auſteræ, ſtomachũ hæ etiã magis roborãt. Dulces nec ſtomachũ diſſoluunt, nec ventrẽ ſubducũt.

Corpus autem probè nutriunt vuæ paſſæ; ſuccum habent haudquaquam vitioſum, ſed aliquanto craſſiorem ingenerant, qui tamen ad copioſiorem alimenti materiam facit. Copioſius autem ex dulcibus & pinguibus eſt alimentum, quarum præſtantiores, quæ corticem habent tenuem: ex auſteris & macris parcius accedit.

Ineſt verò & dulcibus contemperandi ac leniendi vis, cum mediocriter detergendi potentia. Thoraci, pulmonibus, aſperæ arteriæ, renibus, veſicæ, ac non rarò ſtomacho vtiles. Aſperę enim arteriæ aſperitudines leniunt; raucedini, dyſpnœę ſiue difficili reſpirationi auxiliantur, ad ſputi concoctionem facilemque expurgationem in quocumque thoracis, lateris & pulmonis morbo conducunt: renum ac veſicæ cum ardore & acrimonia dolores mitigant: infeſtantium os ventriculi mordacium humorum malitiam obtundunt.

Iocinori etiam vuæ paſſę, vt Galenus lib. VII. De medic. ſecundùm loca ait, proſunt, in tantum aſtringentes, quantum opus habet viſcus affectum. Habent ſiquidem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coërcendi maligna, ſuntq; ipſæ haud facilè putredini obnoxiæ; & vltra hæc ſecundùm totam ſubſtantiam viſceri ipſi familiares ſunt ac propriæ. Optimè enim faciunt, quæ vnà cum eo quòd intemperiem curent, etiam alere poſſunt. Vuæ ſiquidem paſſæ nutriunt, roborant, putrefactioni reſiſtunt, & ſi intemperies ex humiditate & frigiditate, citra omnem moleſtiam & ſecurè perſanant: vt idem Galenus.

Eximenda eſſe vinacea à veteribus ad poſteritatem peruenit; vt ex nonnullis veterum compoſitionibus videre eſt, qualis eſt Arteriaca Mithridatis apud Galenum, quæ vuam paſſam ἐκγιγαρτισμένην, id eſt à vinaceis expurgatam accipit. Nam cùm ſubſtantiam vuæ paſſæ craſſam habeant, facilè diſtribui nequeunt, & obſtructionibus viſcerum obnoxiæ ſunt, quæ ab ipſis vinaceis etiam augentur. Tantò enim difficiliùs diſtribuuntur, ac citiùs magiſque obſtruunt, quò plus ipſis adeſt aſtringentis. Quamobrem tollenda ſunt vinacea; ita enim ipſarum vuarum paſſarum ſuccus minùs hærebit, minuſque difficulter per viſcera diſtribuetur.

Dioſcorides vuam paſſam cum pipere manſam, pituitam refert è capite detrahere: ſedare teſtium inflammationes cum fabacea farina & cumino in cataplaſmate impoſitam: epinyctidas, carbunculos, κηρία, putredines circa articulos, & gangrænas ſanare, abſque vinaceis tritam & cum Ruta ſuperpoſitam: ad podagram quoque commodum ex ea cataplaſma eſſe cum ſucco Panacis; ſed & vngues mobiles citiùs remoueri, ſi imponatur.

De Muſto. CAP. XXIX.

MVSTVM, quod Græcis γλεῦκος, liquor videlicet recens ab vuis calcatis aut torculari ſubditis effluens, flatu ventriculum & inteſtina implet; difficilè concoquitur; craſſi eſt ſucci; & niſi celeriter deſcendat, nocentius etiam efficitur. Hoc autem vnum illi tantummodò bonum, vt Galenus ait, adeſt, quòd ventrem deiiciat.

Citiſſimè autem ſecedit dulciſſimum ac ex maturis vuis expreſſum. Quod verò ab acidis & auſteris redditum, ad omnia peſſimum eſt; magis inflat, difficiliùs concoquitur, crudiores ingenerat humores: & tametſi aluo perturbata etiam deſcendat, colicos tamen ſæpenumerò ſimul ingenerat dolores, & calculi moleſtias adfert. Quòd ſi verò aluus etiam non commoueatur, grauiora ac moleſtiora omnia ſunt; frequẽter verò & lienteriam & dyſenteriã efficit.

Πρότροπον aut πρόδρομον appellant Græci, quod vel ſponte, antequam calcantur vuæ, vel primum à preſſura effluit; tale ſucco vuarum reſpondet, & citò quoque deſcendit. Poſterius vinaceorum, folliculorum, ac ſcaporum naturæ particeps, deterius eſt.

De Sapa, ſiue Hepſemate. CAP. XXX.

Ex muſto conficitur quod Græci ἕψημα καὶ σίραιον vocant, Latini ſapam & defrutum; cùm videlicet muſtum dulciſſimi ſaporis ad tertias decoquitur, vt Columella ait.

Plinius ſapam & defrutum decoctionis modo differre aſſerit: & ſapam quidem fieri muſto ad

ſto ad tertiam partem reducto, defrutum ad dimidiam. Siræum, inquit lib. XIIII. cap. XVII. quod alij ἕψημα, noſtri ſapam appellant, ingenij non naturæ opus, muſto ad tertiam partem menſuræ decocto: quod vbi factum ad dimidium, defrutum vocamus.

Palladius his Carœnum adiicit, quod ait fieri cum tertia perdita, duæ partes remanſerint.

Leontius in Geoponicis hepſema ex muſti partibus octo, & vini centum, ad tertias decoctis conficiendum refert.

Galenus tamen ἕψημα, eſſe muſtum plurimùm decoctum teſtatur; recentiores hepſema ſiue ſapam, vinum coctum appellant.

Vim ſapa habet calfaciendi, non tamen æquè vt vinum; hoc autem craſſior eſt, minùs facile diſtribuitur, tardiuſque per vrinas deſcendit, per ventrem verò ſubinde citiùs, nam hunc modicè ſubducit.

Nutrit autem valenter, & corpus citò implet; in ventriculo tamen propter craſſitiem aliquantiſper hæret, ac iocinori aut lieni minùs idonea: concoquit etiam ſapa crudos humores, pectori ac pulmoni inhærentes, eorumque citam purgationem procurat. Tuſſi idcircò ac reſpirandi difficultati auxiliatur. Galenus libro III. De med. ſecundùm loca, ſapa aurium etiam dolores leniri tradit.

Refert verò non parum, ex cuiuſmodi muſto ſapa confecta fuerit. Nam ex optimi ac generoſi vini muſto haud dubiò præſtantior eſt, atque ad omnia ſupraſcripta efficacior: ex tenuis verò ac oligophori vini muſto, imbecillior & minùs efficax.

Belgij & præſertim Zelandiæ œnopolæ ex ſapa & vino vtriſque Hiſpanienſibus certa proportione permixtis vinum componunt miſcellaneum, quod pro Cretico, vulgò Maluatico nuncupato, ſubſtituunt ac venum exponunt.

Plinius ſapam in adulterium mellis excogitatam ait lib. XIIII. cap. IX.

De Vino. CAP. XXXI.

VVARVM ſuccus, quem diximus recenter expreſſum, γλεῦκον ac muſtum nominari, vbi ſordes fæculentaque reſederint, iamque purus nitiduſque apparuerit, οἶνος Græcis, Latinis vinum appellatur; & quidem proprie. Nam alij quidam ſucci ac liquores, vti malorum punicorum, cotoneorum, pyrorum, meſpilorum, ſorborúmve, vel qui aliunde veluti ex hordeo ac frugibus conſiunt, haudquaquam ſimpliciter, ſed addito nomine eius ex quo conficiuntur vina dicuntur. Ita vinum Rhoites ex punicorum malorum acinis expreſſum, Cydonites ex malis cotoneis, Apyites ex pyris; οἶνος κρίθινος ſiue vinum hordeaceum, quód & zythum, ex hordeo compoſitum. Cognomina tamen & alia quædam, & quidem à ſtirpibus in iis maceratis vina accepêre, quæ ex Vite tamen vina ſunt; vt abſynthites, myrſinites, hyſſopites; factitia autem hæc dicuntur.

Propriè verò ac ſimpliciter vinum appellatur, quod ex Vitis vuis expreſſum eſt, ac nullius alterius miſturam admiſit.

Eſt autem huiuſmodi vini non vna natura, non vna ſibi ſimilis facultas, aut potentia; verùm differentes quamplurimæ. Eſt ſiquidem ipſorum vna in guſtatu differentia, altera in colore, tertia ad conſiſtentiam ſiue vini ſubſtantiam refertur, quarta in virtute ac potentia ſita eſt. Addit Galenus eam, quæ in odore reperitur, quæ vini virtutem ac potentiam cõſequitur.

Accedere poteſt & ea, quæ ætatem reſpicit; ætate ſiquidem & calidiora & acriora vina redduntur, atque vnà & colorem ſæpè, & ſubſtantiam, & odorem mutant.

Guſtatu autem quædam dulcia vina ſunt, alia auſtera, acerba nonnulla, pleraque etiam ſatis acria: nec deſunt media, vel ad vnam vel ad aliam qualitatem inclinantia.

Colore verò aut albidum vinum, aut flauum, aut rubrum, aut ſaturato rubore nigricans, quod nigrum appellatur; aut medio aliquo inter hæc colore.

At conſiſtentia quoddá omnino tenue: aliud craſſum, pingue: intermedia quoq; nõ pauca.

Virtute hoc quidem potens, illud infirmum eſt: aquoſum illud & ὀλιγόφορον nominatur; illud verò vinoſum. ſunt & inter hæc medio ſe modo habentia complurima.

Ineſt autem omni vino quantumcumque debili, vinoſa quædam ſubſtantia tenuis ac calida: ſunt & aquoſæ partes, ac nonnullæ quoque terreſtres. Neque enim ſimilarium partium vinum eſt, ſed, vti Galenus lib. IIII. De ſimplic. medic. facult. teſtatur, ex diuerſis facultate partibus conſiſtit.

Ex varia harum ſubſtantiarum inter ſe mixtura ac proportione, diuerſæ ac differentes vini proueniunt facultates.

Optimum autem eſt ac generoſiſſimum, in quo calidæ ac vinoſæ plurimùm ſuperant: tenuiſſimum verò, in quo aqueæ nimiùm redundant.

Terreſtris ſubſtantia copioſior permiſta vinum reddit auſterum, veluti cruda acerbum. ſubti-

ſubſidet terreſtris ſubſtantia; temporiſque ſpatio ſecreta deorſum fertur, fitque ipſa vini fæx. Non tamen ſemper integrè ſecernitur, remanente in ipſo vino huius ſubſtantiæ & ſapore, & aliis qualitatibus.

Caliditatem autem omne vinum partim à propria Vitis natura, ac ingenito calido habet: partim à Sole accepit. Nam non modò vuas, ſed & reliquos fructus maturans duplex, vt Galenus quoq; teſtatur, caliditas eſt. Vna propria cuique naturalis, altera à Sole acquiſita; quæ ſi alicubi, in vuis certè maturandis manifeſtè cognoſcitur, percipiturque, & maximè requiritur.

A Sole ſiquidem calor procedens, vuas vuæque ſuccum percoquens, ad maturitatem potiſſimùm perducit, ingenitum naturalemque vini calorem excitans atque intendens, qui ſecùs & crudarum & aquoſarum partium copia ita obruitur, vt conſopitus & nullus propemodum appareat.

Niſi enim proprio ac ingenito calore calidum vinum eſſet, vi Solis ita excoqui vua non poſſet, vt calidum redderetur vinum; non minùs quàm multa alia tota natura frigida, quæ tametſi vi caloreque Solis & perficiantur & maturentur, ingenitam tamen naturam non amittunt: veluti Mandragoræ, Solani, Cicutæ, Papaueris, aliorumque ſimilium, & fructus & ſucci aut ſemina, quæ frigidam ſuam qualitatem etiam perfecta ac matura retinent.

Quandoquidem igitur Solis calore plurima parte ad proprium ſibi calorem vinum perducitur, huius autẽ feruor ac vis omnibus terræ regionibus aut locis haudquaquam æqualis, idcircò pro regionũ locorumq; diuerſitate, vina haud parũ difficultate differentia gignuntur.

In calidis regionibus ac Soli expoſitis locis generoſius naſcitur: in frigidioribus verò prouinciis, & ad Septemtriones patentibus tractibus, crudius ac imbecillius prouenit.

Æſtas feruidior generoſius vinum efficit, remiſſior aut humidior minùs maturum concedit, facit tamen non modò cæli Soliſque conditio ad differentes vini qualitates; ſed & ipſe natalis ſoli genius plurimũ & eò confert: tum & Vitis vuarumq; propria & ingenita facultas.

Terrę ſiquidẽ ſpeciẽ ac ſapor & aliæ vini qualitates, vt & Diophanes teſtatur, conſequũtur.

Pro vuarũ verò diuerſitate, vini alium non modò colorem, ſed & guſtum eſſe, notiſſimum.

Eſt autem vinum, Galeno auctore, ex ſecundo ordine excalfacientium, ſed quod admodum vetus, ex tertio; nouum verò ex primo, quæ de medio inter potentiſſima; & aquoſiſſima veritatem præcipuè obtinent. Nam vinoſiſſima & potentiſſima etiamnum horna, ſæpenumerò ſecundo ordine excalfaciunt. tenuiſſima verò ac aquoſiſſima, tametſi vetera, primum ordinem ſubinde non excedunt.

Caliditati verò proportione reſpondet (inquit Galenus in lib. De ſimp. med.) ſiccitas. in libris autem De ſanitate tuenda, vinum non modò excalfacere, ſed & humectare corpus noſtrum refert, ac quidquid immodicè ſiccatum, id humectare ac nutrire.

Veritatem autem vtraque ſententia habet.

Aliæ enim vini ſunt, vt medicamentum; aliæ vt alimentum, facultates. Quod Galenus in lib. III. De alimentorum facultatibus, apertè oſtendit, aſſerens eas vini vires, quas Hippocrates in lib. De ratione victus refert, ὀυχ ὡς τϱοφῆς εἰσιν, ἀλλ' ὡς φαρμάκου μᾶλλον, id eſt, non vt alimenti, ſed magis vt medicamenti eſſe. Vti enim medicamentum, euidenter ac manifeſtò vinum reſiccat; præſertim foris adhibitum: vbi cùm nulla eius in alendo aut nutriendo corpore ſentitur facultas, ſiccitas euidentiùs ac manifeſtiùs apparet ac percipitur.

Vlceri quatenus vlcus optimum medicamentum vinum eſt: vlceris verò, qua vlcus eſt, ſanatio, mediocris eſt reſiccatio, auctore Galeno Methodi lib. quarto.

Hippocrates quoq; vlcera madefacere quęcumque ea fuerint, niſi vino non oportere, ſcriptum reliquit. Nam ſiccum, Galenus addit, ſano vicinius eſt: humidum verò non ſano.

Quòd autem potentia ſiue facultate vinum quidem ſiccum, non autem ἐνεργείᾳ, ſiue actu, manifeſtum. Nam actu quidem humidum liquidumque vinum eſt, ac frigidum quoque; ſitim ea de cauſſa etiam ſedat, quę frigidi humidique appetẽtia. Atque hac ipſa actuali (vt ſic loquamur) humiditate non medicamentum, ſed alimentum, ſi quando aſſumitur, exiſtit. Nutrit enim, ac ſanguinis copiam humiditate ſua adauget, adauctoque alimento corpus humectat; niſi fortaſſis vetus, potens admodum; iamque præ vetuſtate acrefactum; tale ſiquidem non modò excalefacit, verùm etiam corpus extenuat atque reſiccat; vtpote non alimenti, ſed ad medicamenti naturam accedens.

Quod verò vetuſtate nec acre nec medicamentoſum factum eſt, nutrit, humectat, conferens videlicet ad alimenti ſanguiniſque copiam; ampliùs nempe actuali ſua humiditate alendo, nutriendo, fouendoque corpore humectans, quàm potentia reſiccare valeat.

Genuinum autem ac naturalem calorem vinum refocillat, ventriculo prodeſt, tum ad cibi appetentiam inuitat, concoctionem ciborum promouet, alimentumq; per corporis membra deducit, robur molemque corporis adauget, pituitam extenuat, bilioſos ac ſeroſos humores

mores per vrinam educit, ſudores promouet, ſanguinem ingenerat puriorem, bonum corporis colorem efficit, ac prauum in meliorem commutat. Ex morbo emaciatis, & quibus corpus refici opus eſt (modò non febricitent, Gal. VII. Method.) conducit, vires omnium maximè ac celeriter reparat, hilaritatem ac lætitiam confert: metus, curas, ac ſolicitudines, triſtitiamque depellit: voluptates parit, ſomnum clementer conciliat.

Atque hæc quidem, moderatum vini conſequuntur vſum.

Immodica verò vini potatio, contraria omnia planè adfert. Temulenti animo turbantur, deſipiunt, grauiorique ſomno premuntur, ac deinde apoplexi, articulorum doloribus, vel omnino aliis grauiſſimis circumueniuntur malis: cerebro, iocinore, pulmone aut alio aliquo ex internis viſceribus, largioris vini frequentiore potatione vitiatis.

Auxilio præterea vinum eſt contra Cicutam aſſumptam, aut Coriandrum recens, Meconium, Aconita, Fungos, aliaque frigida pernicioſa; tum & aduerſus ſerpentem morſus, omniumque ictus, quæ refrigerando nocent ac necant.

Facit quoque vinum ad diuturnas præcordiorum diſtentiones, inflationes, cachexiam, hydropiſin, omneſque generaliter frigidiores ventriculi, iocinoris, lienis, ac etiam vteri affectus.

Ceterùm vinum colore ac ſubſtantia aquæ ſimile, pellucidum, ſplendens; purum, conſiſtentia tenue, quod album appellatur, infirmiſſimum eſt, eoque ſi aqua diluatur, exiguum omnino fert: vnde & ab Hippocrate ὀλιγόφορον, id eſt, pauciferum dictum.

Minus iſtud quàm alia caput ferit, aut neruos offendit; ventriculo interim haud ingratum facilè ac citò in membra diſtribuitur; longè minore cùm periculo quàm aliud quoduis febricitantibus cõceditur (niſi phlegmonis ſuſpicio adſit) non rarò in intermittentibus vtiliter admittitur; concoctionem ſiquidem, vt Galen. VIII. Method. adiuuat, ſemicrudos humores concoquit, vrinas & ſudores mouet: laborantibus peruigiliis, curis, triſtitia, ac defatigatis vtile.

Nigrum autem, intenſi videlicet ruboris, craſſum, non facilè digeritur, aut ad veſicam permeat; cerebrum citò tentat, ac ebrietatem facit; concoctu difficiliùs, circa præcordia diutiùs hæret; iecur lienémve facilè obſtruit; aluum ferè adſtringit; ſed tamen plus alit, ſanguinique generando accommodatiſſimum; carne citiùs quàm alia corpus replet.

Quod verò diluto ac vermiculo colore ruber, ori vt plurimùm gratius eſt, ventriculo vtilius, minùs tardè ac difficulter digeritur, minùs caput ferit, minùs circa præcordia hæret, faciliuſque quàm nigrum ad veſicam deſcendit; adſtringit tamen & aluum, ſi modò maturum ſit, nam eiuſmodi cruda & auſtera ſæpenumerò debilem ventriculum perturbant, & aluum commouent.

Κιῤῥὸν ſiue fuluum vinum in medio eſſe apparet, tenuis & craſſæ conſiſtentiæ; alioqui inter omnia calidiſſimum: ab Hippocrate hanc ob cauſſam οἰνώδης appellatur, & tale quidem non ὀλιγόφορον, ſed multam aquam ſibi admiſceri ſuſtinet.

Huius generis quod ætate vetus, ſubſtantia tenue, & boni odoris, omnibus quos ſyncope malè habet vtiliſſimum; etiam ſi ex bile flaua os ventriculi infeſtante accidat; Galeno XII. Methodi auctore.

Dulce vinum quantum à caliditate abeſt, eò & caput minùs tentat, aut mentem offendit; meliùs verò & per aluum ſecedit, ipſam ſubinde emolliens: per vrinas verò non ita facilè deſcendit.

Quò verò & conſiſtentia craſſius, tantò etiam difficiliùs ac tardiùs permeat. Pulmoni confert, tuſſientibus vtile; crudos in thorace hærentes humores ad maturitatem perducit, & cum ſputo, vt faciliùs eiiciantur, procurat. Sed iocinori minùs commodum: cui, vbi vel inflammatione vel ſcirrho detinetur, inſigniter: aut cùm obſtructione laborat, non exiguùm nocet: lienem etiam offendit; circa præcordia hæret; haud commodum iis, qui amaram coaceruant bilem: ex huiuſmodi enim vino, præſertim craſſiore, citiſſimè flaua ipſis bilis gignitur; reliquis verò, vbi benè concoctum fuerit, alimenti copiam adauget.

Auſterum, quod αὐστηρὸν Græci ſimiliter nominant, tenuius alit: & ſiquidem tenue & album vrinæ ciendæ non ineptum, caput minùs tentat, ad digeſtionem in corpus non feſtinat, quò magis in animi defectu fugiendum, vt XII. Methodi Galenus ait.

Craſſius verò in hypochondriis quoque hæret, ægriùs diſtribuitur, non tamen diu ac nigrum, aut dulce in viſceribus permanet.

Si vero & vnà κιῤῥὸν ſiue fuluum fuerit, mentem conturbat ampliùs quàm nigrum; quoniam & eo calidius.

Acerbum autem vinum, quod Græcis στρυφνὸν, quantum à maturitate abeſt, tantum ad omphacitis vini qualitates accedit, haud obſcuræ adſtrictionis particeps. Ventriculum debi-

debilem confirmat, grauidarum κίττη ſiue malaciæ reſiſtit, alui fluores cohibet, ſed & in viſceribus hęret; iocinoris ac lienis obſtructiones fouet; per vrinas tardiùs deſcendit; caput exiguùm tentat.

Vetus vinum, quod quidem per vetuſtatem acre factum, non modò capiti moleſtum, ſed & neruos lædit, ventriculo ac internis viſceribus aduerſatur, corpus attenuat.

Nouum ac hornum vinum facile hypochondria diſtendit, flatuſque ingenerat, inſomnia grauiora parit, præſertim quod non integrè repurgatum, aut craſſum, aut admodum dulce eſt: talia ſiquidem citiùs quàm alia in viſceribus hærent. Reliqua vina, vel colore, vel conſiſtentia, vel guſtu, vel ætate in horum medio, vti viribus & præſtantia ab extremis deficiunt, ita quoque a vitiis & incommodis eorumdem ſimiliter abſunt: facultatibus autem ad ea, quibus proximè vel colore, vel ſapore, vel conſiſtentia, vel etiam odore, vel ætate accedunt.

Vtiliſſimum autem vinum natura frigidis, ſiccisque item & ſenibus, vt Galen. De ſanitate tuenda, lib. v. Nam membra eorum calfacit, & ſanguinis, ſi quod eſt ſerum, per vrinas expurgat. Præſtant ex flauis vinis, quæ pinguis ſunt ſubſtantiæ. Hæc enim & ſanguinem augent, & corpus nutriunt; quorum vtrumque ſenibus confert, præſertim eo tempore quo ſeroſam humiditatem in venis non habent, & liberaliùs nutriri deſiderant. Contingit autem, vt quandoque in ipſorum corporibus aquoſum excrementum abundet, atqui tunc iis vinis maximè indigent, quæ vrinas ciunt.

Senibus verò ſicuti aptiſſimum vinum, ita pueris eſt alieniſſimum; quippe quod hauſtum & humectet nimiùm & calfaciat, tum halitu caput repleat; iis qui humido calidoque ſunt temperamento; aut quorum corpus omnis exceſſus medium: quos quàm diutiſſimè ne guſtare quidem vinum Galenus primo De ſanitate tuenda ſuadet. Neque enim his caput repleri eſt vtile, nec ipſos ſuprà quàm par eſt, humidos calidoſque fieri, quoniam eò iam caloris humoriſque peruenerunt, vt ſi paululùm vtramuis qualitatem auxeris, iam modum exceſſerint.

Cùm autem ſit omnis exceſſus fugiendus, maximè hunc fugere expedit, ex quo non corpori modò, verùm & animo damnum accedit.

Quare neque iam adultis vinum, niſi modicè ſumptum exiſtimandum eſt vtile eſſe, quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites faciat, & partem animi rationalem hebetem, turbidamque reddat.

De Craſi ſiue temperatura vini. CAP. XXXII.

TEMPERARI autem vina & aqua miſceri apud veteres longa & antiqua conſuetudine receptum, veluti non modò ex Hippocratis, verùm & aliorum veterum ſcriptis euidens manifeſtumque. Sanitatis autem ac ſalubritatis cauſa, vino aqua primùm miſceri cœpit. Nam vt Hippocrates in lib. De veteri medicina, vinum meracum multum potum hominem aliquo modo debilem reddit. Quò videtur & reſpexiſſe Ouidius ſic ſcribens:

Vt Venus eneruat vires, ſic copia vini
Et tentat greſſus, debilitatq́ pedes.

Iam & ſuauius, vt Athenæus ait, vinum eſt aqua infuſa; laudatur & ab Homero quod idoneam accepit miſtionem. Amphictyonem autem Athenienſium Regem, Philochorus (referente Athenæo) ſcribit, primum omnium vinum miſcuiſſe, quippe qui miſtionem à Dionyſio didiciſſet, quare rectè homines ſe habuiſſe ait ita bibentes, qui priùs mero reſolutis corporibus flectebantur.

Craſeos autem ſiue temperaturæ non vnus fuit modus. Subinde ſiquidem ad vnam vini, duæ; alias tres, vel etiam quatuor aquæ portiones affundebantur, aut ad duas vini, aquæ tres. Meracior fuit ex vini & aquæ æqualibus partibus, quam ἴσον ἴσῳ appellare ſoliti fuêre.

Facere verò hanc veluti meraciorem ad inſaniam veteres exiſtimabant Comici, inter quos Mneſitheus, cuius hæc apud Athenæum extant verba:

Ἐὰν δ' ἴσον ἴσῳ προσφέρῃ, μανίαν ποιεῖ,
Inſaniam dat aqua vis aquè addita.

Hippocrates lib. VII. Aphoriſ. huiuſcemodi potionem ex æqualibus vini & aquæ portionibus permiſtam, veluti ebrietatem leuiorem excitantem, & voluptatem adferentem, anxietudinum, oſcitationum ac horrorum quaſi remedium eſſe ait. Ἀλύκην, χάσμην, φρίκην, οἶνος ἴσος ἴσῳ, πινόμενος, λύει τὴν νόσον. Anxietudinem, oſcitationem, horrorem, vinum æquale æquali potum, ſoluit ægritudinem. Atque huiuſcemodi miſcellam potentiſſima patiuntur vina, quæ ob eam cauſſam, vt diximus, οἰνώδη appellatur. Tenuia verò & aquoſa ὀλιγόφορα, exiguum aquæ admittunt.

Talia fuiſſe potuerunt vina quæ olim Scythæ impermixta bibiſſe à veteribus referuntur: qui hac de cauſſa impermixtum vinum Scythicam appellant potionem: & meraciùs bibentes Scythizare velle inquiunt: vt eſt apud Athenæum libro x.

Scythæ autem Hippocrati ac nonnullis aliis veterum, Germaniæ populi ſunt vltra Danubium, qui & Iſter dicitur. Rhenus fluuius eſt Scythiæ: & Cyrus traiecto Iſtro in fines refertur veniſſe Scytharum.

Bibunt verò & hac ætate omnes Germaniæ populi vinum impermixtum, quod quidem apud ipſos naſcitur, tum & Septemtrionales reliqui, qui tamen & potentiora vina mera non aſpernantur.

De ſtillatitio ex vino liquore, vulgò Aquam vitæ nominant.
CAP. XXXIII.

ELICITVR ex vino liquor quem Aquam vitæ, & Aquam ardentem vulgò appellant; quòd veluti ex herbis aut aliis ſtillatitij liquores, eodem ac ſimili modo e generoſo vino extrahatur, per organa videlicet ad hoc comparata, quæ Alembica paſſim appellitant.

Eſt autem eiuſmodi liquor colore & conſiſtentia ex herbis diſtillatis aquis, cùm & ſimplici puræ aquæ, colore ſimilis, ſed facultate longè diuerſus.

Vitæ cognomen accepit, quòd ad hominis vitam & cõſeruandam & prorogandam facit. Ardens verò dicitur, quia facilè flammam concipiat. Cùm enim vix aliud ſit, quàm generoſiſſima ac tenuiſſima vini pars, citò admota ignis flamma accenditur ac ardet.

Calidiſſimus hic liquor eſt, & ſubtiliſſimarum ac tenuiſſimarum partium, tertio ordine calidus ac ſiccus, & quidem intenſo, præſertim qui purior. Quò enim purior, hoc & calidior, ſiccior, ac tenuiorum partium: puriorem efficiunt aliquoties repetitæ per organum diſtillationes.

Prodeſt verò hæc ex vino ſtillatitia aqua omnibus vel per longiorem morbum, vel per ætatem grauiorem refrigeratis, vti ſenibus ac decrepitis. Calorem ſiquidem naturalem & fouet & auget; vires tuetur, reparat, ac intendit; vitam producit, ſenſus omnes vegetat, memoriam non modò conſeruat, verùm & redintegrat; viſum acuit: vtilis catalepticis ac caro, ſi febris abſit, occupatis, aliiſque frigidis cerebri ac capitis malis laborantibus; facit ad cordis debilitatem, tremorem, ac palpitationem; ventriculum languidum excitat ac excalfacit; flatus tum in hoc, tum in hypochondriis, vel etiam in inteſtinis hærentes diſcutit; cibi concoctionem promouet, frigidis venenis potenter reſiſtit.

Tanta in corroborando corde, ac ſenſuum organis excitandis huius vis ac potentia eſt, vt non modò intrò exigui cochlearis, vel etiam medij menſura ſumpta, verùm & foris admota efficax reperiatur: naribus videlicet applicata, vel temporibus, brachiorum item carpis illita.

Subinde hoc modo vſurpata etiam morientibus atque animam agentibus vitam ad aliquot horas producit, vel etiam reſtituit; quæ puriſſima ac exquiſitiſſima eſt.

Dentium dolores in ore detenta ſopit: lenit & neruoſarum partium ex frigido contractos, illita. Sunt qui in quartanis ante acceſſionem, præſertim poſt morbi ſtatum exhibere audeant.

Exhibenda autem hæc aqua ex vino, cum magno in morbis eſt iudicio ac delectu: cùm enim impensè calida ſit, & partium tenuiſſimarum, ac nec aliud quàm ſpiritus ipſe vini, citiſſimè permeat, ac cerebrum facillimè petit ac ferit. Apoplexi idcircò occupatis, comitiali morbo obnoxiis, hemicrania, cephalea, aut vertigine ex frigida licet cauſſa laborantibus, non tamen tutò ſemper dari poteſt: niſi enim materia morbi effectrix omnino ſit exigua; & temperamento ipſe ægrotus, perquam frigido, citra periculum exhiberi nequit; fuſis ſiquidem humoribus, caput ampliùs impletur, & morbi vis intenditur. Quòd ſi verò & calidi adſint humores, veluti ſanguis, inflammationes quoque non parum augentur.

Nocet verò hæc aqua omnibus natura ac temperamento calidis, ſumme bilioſis. Iecur etiam offendit: renibus quoque haud vtilis eſt, ſæpiùs aut copioſiùs ſumpta.

De Lora. CAP. XXXIIII.

IN vinorum genere habetur quod Græci *δευτερίαν*, Latini Loram appellitant. Tria huius, auctore Plinio lib. XIIII. cap. x. ſunt genera: Vinum decima parte aquæ addita, quæ muſti expreſſi ſit, & ita die ac nocte madefactis vinaceis, ruſuſque prœlo ſubiectis. Alterum tertia parte eius quod expreſſum ſit addita aquæ, expreſſoque decocto ad tertias partes. Tertium eſt ex fæcibus vini expreſſum. Prioris loræ compoſitionem Columella etiam docet; ex tanta nempe aquæ quantitate, quanta eſt muſti expreſſa decima, vinaceis ſuperfuſa; ſed

ſed adiici, ait, præterea ſpumam defruti ſiue ſapæ, & fæcem ex lacu: quorum Plinius non meminit.

Sint autem vinacea oportet, ex quibus vnius diei vinum expreſſum erit. Ita intrita vna nocte macerari ſinenda, poſtero die pedibus conculcanda, & permiſta prælo ſubiicienda præcipit; deinde quod fluxerit, aut doliis aut amphoris condendum.

Dioſcorides ſimilem aquæ ad muſtum, modum ac proportionem retinet, ſed à vinaceis loram expreſſam ad tertias recoquit, additque ad ſingulas metretas, ſalis ſextarios duos, & huiuſcemodi loram non modò δευτερίαν, ſed & πότιμον nuncupari refert.

Galenus verò ſecundo De alimentorum facultatibus, multò differentes huiuſcemodi loræ compoſitiones, & quidem duas habet: Vinaceis, inquit, in parua dolia coniectis tantum aquæ ſuperfunditur, quoad omnia permadeant; quod vbi ſatis viſum factum fuerit, in dolij fundo foramen aperitur, vt dilutum effluat, idque pro vino bibunt. Deinde rurſus, ait, aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis affundunt: ſic vt hoc quoque potioni ſit attemperatum. Priorem στεμφυλίτην appellari refert: ab ipſis nempe vinaceis, quæ Græcis στέμφυλα: alteram verò Atticæ proprietatis curioſos propriè δευτερίαν dici velle.

Secundam Plinij Loram Dioſcorides quoque videtur deſcripſiſſe, ſed tamen non tertiam ad muſtum aquæ, vti Plinius, partem accipit, ſed muſti & aquæ æquales. Par, inquit, aquæ & muſti menſura miſcetur; & clementi igne coquitur, donec aqua abſumatur; vbi refrixerit, picato vaſe reconditur.

Tertiæ loræ compoſitionem Caſſius Dionyſius Vticenſis in Geoponicis Conſtantino Imperatori dicatis haud abſimilem habet: στέμφυλα, inquit, hoc eſt, γίγαρτα, poſt muſti defluxum mox eiicienda ſunt, & in dolia reponenda ac conculcanda. Etenim ζύξ, id eſt, fæx ex his, quam patria lingua θάμναν vocant, haud iniucundus fit ruralibus potus. Conficitur autem hæc lora ex vinaceis prælo antè non ſubiectis, ſed à quibus muſtum tantummodò, citra preſſuram defluxit ac percolatum eſt. Quid enim ab ipſis exprimi vlteriùs poterit citra liquoris affuſionem, vbi ſemel prælo ſubditæ fuerint?

De Omphacio & vino omphacite. CAP. XXXV.

OMPHACIVM ſuccus eſt acerbæ atque nondum maturæ vuæ inſolatus, vſque dum denſatus ac reſiccatus fuerit. Dioſcorides ex Thaſiæ aut Amineæ Vitis vua fieri refert: poteſt verò & ex alterius cuiuſuis vitis cruda ac immatura vua confici.

Modum reſiccandi idem etiam oſtendit: Oportet, inquit, ante Canis exortum expreſſum ſuccum in rubro ære linteo cooperto inſolare, vſque dum inſpiſſetur, ſemper quod vaſi concretum adhæſerit, liquido reliquo permiſcere, noctuque à ſubdialibus locis ſub tectum referre: quandoquidem nocturni rores ipſum non ſinunt concreſcere.

Recentior ætas omphacium appellat, haud aridum vuæ immaturæ ſuccum, ſed liquidum & conſiſtentia vino ſimilem, ex collectis ante maturitatem vuis præloq; ſubditis expreſſum, qui deinde in vaſa reconditus inſolatur, vel tepenti loco reponitur, vſque dum efferueſcens & ſordes quaſdam à ſe abiecerit, & fæculenta reſederint, & tunc quidem ſale addito (vti acerbum permaneret) in vſum ſeruatur. Galli & Belgæ *du Verius* paſſim, Latinæ Agreſtam: Itali *Agreſto*: Hiſpani *Agraz* appellitant.

Eſt autem huiuſcemodi omphacium vino omphaciti non abſimile, imò reuerà ſpecie haudquaquam differens, exprimi Dioſcorides quod refert ex immatura atque acerba etiamnum vua, tres aut quatuor dies in cratibus, vſque dum rugas acini contrahant, reſiccata, atque deinde in cados reconditum inſolari.

Ceterùm omphacium quod in æreo vaſe inaruit, adſtringendi ac inſigniter reſiccandi potentia pollet; particeps eſt & abſterſionis ab æreo vaſe contractæ.

Alterum omphacium liquidum, ſiue agreſta, refrigerationem, réſiccationem, & egregiè adſtringentem facultatem habet, ori ventriculi gratum, nauſeam ac cibi faſtidium tollit, appetentiam excitat, alui fluores reprimit, ardores viſcerum mitigat non modò ſumptum, ſed & foris admotum; ſed tamen & iocinori lienibuſque obſtructis parum vtile.

De Fæce vini. CAP. XXXVI.

FÆX vini, quæ cruſtæ inſtar concreta, vaſorum ac cadorum vinariorum lateribus adhæreſcit, ſicca, ſolida, quæque in puluerem atteri poteſt, Officinis Tartarum appellatur: Græcis ζύξ, Italis *Feccia*, Hiſpanis *Raſura de vino*, Germanis Weinſtein / & Wynſteen. Laudatur verò à Dioſcoride è vino veteri Italico; ſin minùs ab alio conſimili. noſtra ætas eam commendat, quæ è vini non rubentis vaſis collecta eſt, hanc Tartarum vini albi nuncupant.

Vſus huius fæcis ad multa. Argentarij argentum hac poliunt, tinctores pannorum ad ſuos eam conuertunt vſus: vtilis & medicinæ.

Abunde, vt Paulus Ægineta ait, deſiccat ac diſcutit. Adſtrictoria ei ſubinde facultas ex vini ſpecie, vnde colligitur, accedit.

Facit ad humidas corporis affectiones, prodeſt cachexia ac hydropiſi, præſertim Leucophlegmatia laborantibus, ſingulis diebus ieiunis aſſumpta, inſtar dimidij aut integri quandoque denarij pondo, præter enim quòd ſeroſas ac aquoſas ſuperfluitates reſiccet, ac per vrinas pellat; ad alui quoque deiectionem non parum facit: profuerit verò & multò ampliùs, ſi vel calfacientibus aromatis, vel flatum diſcutientibus, vel etiam diureticis, vel aluum clementer mouentibus permixta fuerit: prout malè habentis conditio poſtulauerit. œdematoſos tumores, vt Dioſcorides, ſola vel cum myrto cohibet: ventris profluuia, ſtomachique fluores in Cataplaſmate ſiſtit; fluxum item muliebrem imo ventri ac genitalibus impoſita placat; phygethla nondum exulcerata ac phymata reſoluit: turgentes mammas lacque profundentes, cum aceto illita reſiccat.

Vritur hæc fæx non raró: ſignum legitimæ ac perfectæ vſtionis eſt, ſi tota inalbeſcat; eouſq; enim vrenda. Sic vſtam Græcis σφέκλην appellari Ægineta ait, Officinæ Tartarum vſtum & Tartarum calcinatum vocant.

Vehementer cauſticam ſiue vrentem, abſtergentem, ad cicatricem perducentem, adſtringentem, exedentem & valdè reſiccantem vim, Dioſcoride auctore, habet; vngues ſcabros cum reſina eiicit; medicamentis, quæ adurunt, Paulus ait, admiſcetur.

Vtendum ea, inquit Dioſcorides, recenti, quoniam celeriter euaneſcit: vſta ſiquidem vini fæx, citò humida fit, ac in liquorem reſoluitur. Idcircò qui ſicca ea vti volet, vitreo aut vitreato vaſe diligenter obſtructo, in calido ſiccoque loco repoſitam habeat oportet. Colliqueſcit verò hæc, & in liquorem reſoluitur, ſi ſacculo ex lino alicubi in cella ſubterranea frigida ſuſpendatur.

Appellant hunc liquorem Officinæ Oleum Tartari.

Cauſticam & adurentem vehementemque ſiccantem facultatem retinet. Lepras, ſcabies, impetigines, aliaſque cutis & faciei fœditates citiſſimè tollit: addita æquali menſura ex roſis ſtillatitia aqua, & ceruſſæ tanto, quanto ad linimenti conſiſtentiam ſatis ſit, quo veſperi affectæ partes illinendæ ſunt.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIAE LIBER QVARTVS,

DE DELETERIIS, AC PERNICIOSIS HERBIS.

PRÆFATIO.

PROXIMVM à purgantibus, deleteriæ ac pernicioſæ herbæ ordinem poſcere videntur. Vti enim purgantium quàm plurimorum vehemens, moleſtiſſima, ac non rarò pernicioſa quoque humanis corporibus facultas; ita & omnium impenſè vehementerq́; calidorum aut frigidorum periculoſiſſimus ac ſæpè mortiferus eſt vſus. Purgantes adhibitis frænis atque contemperantibus nonnullis reprimi ac corrigi opus habent: hæ etiam exquiſitiſſimam moderationem, optimum cum iuſtiſſima contemperatione modum requirunt. Neutræ per ſe vtiles. Vtræque intenſiſſimas facultates obtinent: vtræque correctionem deſiderant. Quibus de cauſſis purgantibus haud perperàm pernicioſæ ſuccedere videntur.

Eſt verò & harum ſtirpium notitia Medicis non minùs neceſſaria quàm aliarum, vt videlicet ipſas, vti Scribonius Largus ait, deuitent, & ne per ignorantiam aliquam aſſumant. Vel etiam, ſi quando neceſſitas incidat vt iis vtantur, id cum matura deliberatione, ſummo cum delectu, & adhibitis propriis frænis efficiant.

Habent ſiquidem & pernicioſæ ſuam quandoque vtilitatem, conferuntq́; quandoque commodum. Paucæ enim tam pernicioſæ, quæ non aliqua ex parte, quandoque & opportuno tempore ac loco proſint & conferre queant, contemperatione & modo adhibitis.

DE RANVNCVLIS, ET PRIMVM DE HORTENSI.

CAPVT PRIMVM.

Ranunculus hortenſis I.

RANVNCVLI genera quatuor Dioſcoridi ſunt; vnum latioribus foliis, alterum lanuginoſius, tertium minimum, quartum lactei ſiue candidi floris. Poſterioris verò obſeruationis multò etiam plura. Poſſunt autem hæc in duo prima diduci genera; ita vt vnus ſit hortenſis Ranunculus, reliqui autem ſilueſtres. Horum autem nonnulli vulgares, alij verò externi. Eſt porrò & radicum ac foliorum differentia. Quidam enim tuberoſa eſt radice, alius longifolius vt Flammula.

Hortenſis Ranunculus folia promit in particulas nonnullas diſſecta, ſpecie frequentiùs trifolia, quandoque quinquefolia, per margines rariùs crenata, ſaturatè virentia; in quibus nonnumquam veluti quædam maculæ inalbicant: caules rotundi, leniter hirſuti; partim reclinantur, radiculas demittentes, quibus ſe humo affigant; partim ad dodrantalem aut paulò ampliorem aſſurgunt altitudinem: in faſtigiis horum floſculi elucent quinquefolij, auri luteo colore ſplendentes; ſtaminibus aliquot exiguis concoloribus, medium ſepientibus orbiculum, qui auctior factus ſemina in globulum confarcta continet, ex quibus componitur: radices tenues fibroſæ candicant.

Locis vmbroſis & nonnihil humentibus, non

Ranunculus hortenſis II.

prorſus aridis, ſecus vias & in locis hortorum incultis ſponte exit: in pratis quoque & non rarò iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quòd in hortis tantummodò gignatur, hortenſis dicitur, ſed quia ferè præ ceteris hortis ſit familiarior; atque in his creberrimè πόᾳ ſiue Gramini permiſtus reperiatur, vbi & eius floſculi quandoque multiplicatis naſcuntur foliis.

Maio ac deinde ſeriùs multò vigent flores.

Ranunculi eſſe ſpeciem, non modò florum, verùm & ipſa totius herbæ facies & facultas oſtendunt. Plinio Polyanthemum eſt, quod & à nonnullis Batrachion appellari teſtatur: vulgò Boterbloemen: Germanice Schmaltzblum.

Temperamento hæc herba calida quoque & exurens eſt, Ranunculis ſimilis, paulò tamen mitior. Cauſtica vi, inquit Plinius, exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit; eademque vitiligines concorporant.

De ſilueſtribus Ranunculis. CAP. II.

INTER ſilueſtres Ranunculos caules primi ſunt rotundi, læues, interiùs vacui, ſubinde craſſi, in alas diuiſi: folia in longis, craſſis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus inciſa: floſculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortenſis Ranunculi, atque inde capitula, primùm erumpentis Myacanthæ aſparagi cacumen æmulantia: radices candidæ multis fibris capillatæ: tota ſtirps dilutè virenti reſplendet colore.

Ranunculus ſilueſtris I.

In paluſtribus & iuxta riuulos, nō rarò in ſcrobibus ac foſſis aquas habentibus, aliiſque ſimilibus locis exoritur. Nonnullibi etiam lætior, maioribuſque luxuriat foliis & caulibus, alibi minor.

Reperitur & purpureo flore, vt quidem Dioſcorides ait; ſed rarò, Cordus addit, in Germania; in Belgio verò nuſquam.

Proximus caulibus ac foliis eſt non perinde læuibus, diluti coloris aut reſplendentibus, ſed obſcuriùs omnino virentibus, & non rarò è punico colore nigricantibus, nonnihil quoq; hirſutis ac lanuginoſis, ſed tamen perquam exiguùm: folia in quinq; inſtar Pentaphylli, ſed tamen diſſimiles, latiores eaſque laciniosas partes profundioribus ſectionibus diuiduntur: cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam ampliorem aſſurgūt altitudinem: flores auricolores elegantes, forma & magnitudine hortenſis: ſemen ferentia capitula ſimilia: radices fibroſæ, è quarum capitibus nerui ſubinde obliqui, quibus propagatur. Eſt hæc frequēter altior & ramoſior non modò quàm hortenſis, verùm etiam quàm paluſtris & aruenſis.

In pratis reperitur, locis paulò ab ipſis ſcrobibus aut foſſis remotioribus, nequaquam tamen aridis aut irriguis. Luxuriat hortis illatus, & flores non rarò producit multiplicatos.

Tertio Ranunculo, quem Aruenſem nominant,

Ranunculus ſiluestris II.

Ranunculus ſiluestris III.

nant, minora ac teneriora ſunt folia, ſed magis
ac variè diſſecta, diluti viroris: cauliculi recti, ro-
tundi: flores parui, lutei, pallentes; quibus ſub-
naſcitur non Aſparagi cacumini ſimilis orbicu-
lus, ſed latum, aſperum, & pungens capitulum,
ex aliquot congeſtum ſeminibus maiuſculis, pla-
nis, acuminatis & breuibus, minimè tamen in-
nocentibus, ſpinis obſitis: radix candidis quoque
& capillaceis fibris conſtat.

In aruis pleriſque, locis alſioſis, vbi humidius
ſolum, gignitur.

Ranunculorum horum flores Maius ac Iu-
nius menſes, & ſubinde, ſed tamen rariùs, pòſt
ſequentes dant.

Dicitur autem Ranunculus Græcis βατεά-
χιον; à nonnullis σέλινον ἄγριον: Germanis Hanen-
fus, & Hanenvoet: Gallis *Bacinet*: Italis *Pie coruì-
no*: Hiſpanis *Yerua belida*. Apuleius plures appel-
lationes adfert, inter quas ſunt, γελωτοφυὴ, καυστι-
κὴ, ῥυσέλινον, καζεσικὴ, ἠφαίστιον, Apium riſus, Herba
ſcelerata, Apiaſtellum, Dentaria, Auricomum.
Paucæ autem harum appellationum omnibus,
nonnullæ his; quædam aliis ſpeciebus propriæ
magis videntur. Plinius Strumeam etiam appel-
lari refert. Noſtri, ait, herbarij Strumeam vo-
cant, quoniam medetur ſtrumis.

Prima ſpecies ῥυσέλινον καὶ σέλινον ὑδάτιον;
Apium paluſtre, Ranunculus aquatilis dici po- 1. *Primus Ranunculus Dioſcoridis*
teſt, nec malè Apiaſtellum: Germanicè Waſſer-
hanenfus, Waterhanenvoet. Et primus eſt Ra-
nunculorum à Dioſcoride deſcriptorum: quod
ex ipſa deſcriptione ſatis eſt manifeſtum.

Proximam ſpeciem noſtri Luparts clauwen, 2.
id eſt, vngues aut pedes Leopardi dicunt. at-
que hic eſt Ranunculus auricomus, & Demo-
criti Chryſanthemum. Plerique minùs rectè
Pedem coruinum faciunt. Poſſet iſte Dioſco-
ridis ſecundo reſpondere, niſi is, qui Illyricus
cognominatur, huic ſimilior eſſet.

Tertius aruenſis & à ſemine ſpinis horren- 3.
te Echinatus Ranunculus vocatur: Germani
Weißhanenfus, & Ackerhanenfus.

Omnes autem qualitatem, Galenus ait, ve-
hementer acrem poſſident, adeò vt cum dolore
exulcerent: hac ratione ſi moderatè ac conue-
nienter vtare, pſoras & lepras excoriant, & vn-
gues diuellunt: tum leproſis ſtigmata digerunt,
& acrochordonas & myrmecias detrahunt.
Quin & alopecias iuuant, pauco tempore ad-
mota: nam ſi diutiùs inhæreant, non excoriatur
ſolùm ipſa cutis, ſed & in cruſtam vritur. Atque
hæc omnia caulis & foliorum ſunt opera, ſi im-
ponas virentia.

Porrò radix arefacta ſternutationem prouo-
cat, ſimiliter aliis quæ valenter deſiccant: ſed
& dolentes dentes iuuat, & vt frangat eos; va-
lenti ſcilicet exiccatione; & vt ſemel dicam, ca-
lida & ſicca valdè eſt radix, tum vniuerſa adeò
herba. Hæc Galenus.

De externis Ranunculis. CAP. III.

Ranunculus Illyricus.

Ranunculus folio Graminis.

1\. EXTERNORVM Ranunculorum, qui videlicet Belgio peregrini ſunt, vnus Illyricus cognominatus, cauliculos fert tenues, teretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga plurimis fiſſa inciſuris, vtraque ſubcandida, & nonnulla tenui lanugine conueſtita: flores luteolos, pallidiores, quàm Auricomi Ranunculi: ſemina verò vti illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis aut oblongiuſculis exiguis bulbulis cohærentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum aliis flores ſeminaque producit.

Vniuerſa autem ſtirpis huius conſtitutio & figura cum ſecundi Dioſcoridis Ranunculi deſcriptione conuenit. Nam lanuginoſior eſt quàm alij, caulis ſatis longus eſt, & foliorum inciſuræ quàm plurimæ. Veriſimile autem eſt, non modò in Illyrico, verum & Sardinia quoque inſula reperiri: vtraque ſiquidem regio maris Mediterranei vndis alluitur.

Secundus Ranunculus Dioſcoridis. Dioſcorides enim ſecundum refert Ranunculum χνοωδέστερον, ſiue lanuginoſiorem eſſe; & μακροκαυλότερον, ſiue longioris caulis; & ἐντομὰς ἔχειν πλείους τῶν φύλλων, id eſt, foliorum inciſuras ſiue ſectiones quamplurimas habere: naſcique plurimùm in Sardinia inſula.

Plinij locus reſtitutus. Eadem quoque de hoc ſecundo genere Plinius lib. XXV. cap. XIII. niſi quòd non lanugi-noſius, ſed folioſius eſſe ſcribat: ſed ſuſpicio eſt, pro folioſius, reſtituendum eſſe piloſius.

Nominatur autem ſecundus Ranunculus σέλινον ἄγριον, id eſt, Apium ſilueſtre, item & Herba Sardoa. Poteſt & Apium riſus & γελωτοφυὴ dici. Eſſe & hæc videtur Gelotophyllis illa, cuius Plinius lib. XXIIII. cap. XVII. meminit; qua cum vino & Myrrha bibita, varias ait obſeruari ſpecies, ridendique finem non fieri, ni potis nucleis Pineæ nucis, cum Pipere & Melle in vino Palmeo. *Gelotophyllis.*

2\. Secundo externorum ſiue peregrinorum Ranunculorum folia ſunt oblonga, anguſta, nequaquam fiſſa, ſed Graminis aut Tritici æmula; è diluto & albicante cæruleo colore virentia: cauliculi breuiores, palmam aut ſeſquipedem tantùm alti: flores ſeminaque vt Illyrici, ſed radices multis tenuibus confibratæ.

Circa Narbonam & alibi in pratis reperiri fertur: veteribus cognitum fuiſſe nondum conſtat.

Nomen

Ranunculus Luſitanicus.

Ranunculus flore albo.

Ranunculus montanus.

Nomen ei nullum datum, niſi quis velit ab ipſa foliorum ſimilitudine Ranunculum gramineum dici.

Tertius inter externos Luſitanicus Ranunculus, reliquis humilior eſt, foliis exit latis, venoſis, læuibus, relucentibus, indiuiſis, margine tantùm aliquantulùm inciſis: pediculis ab ipſis radicibus palmaribus abſque adnatis, in quorum ſingulis flos vnicus, luteo auri colore reſplendens, odoratus, maior & folioſior quàm aliorum; ſtaminibus in medio concoloribus, inter quæ capitulum emicat: pro radicibus multa quaſi grana veluti Illyrico Ranunculo, ſed longiora. 3.

In Luſitaniæ & Bæticæ Hiſpaniæ montibus viret, floretque hibernis menſibus, ac non rarò ipſa Bruma.

Noſtri Luſitanicum & hiemalem Ranunculum appellant. Dioſcoridis tertius eſt, quem ait, σφόδρα μικρὸν καὶ εὔοσμον (exemplaria pleraque δύσοσμον minùs benè habent) τὸ ἄνθος χρυσῷ ὅμοιον, id eſt, multò minorem, odoratum, & florem auro ſimilem: cuiuſmodi Luſitanicum hunc eſſe oſtendimus. *Ranunculus tertius Dioſcoridis. Dioſcoridis locus emendatus.*

Externorum quartus humilis ſimiliter eſt. cauliculo aſſurgit breui, tenui, ſingulari, in cuius faſtigio floſculus quinquefolius aliorum æmulus, ſed albidus, odore deſtitutus: ſuccedéte capitulo ex multis exiguis granulis coaceruato. folia latiuſcula, ambitu crenata ſplendent, ac è virore nigricant: radix multis albidis fibris cohæret. 4.

Huius verò & ſpecies quædam, foliolis profundiùs inciſis, & flore maiore, ac ſubinde folioſiore.

In

Ranunculus flore globoſo.

Ranunculus Conſtantinopolitanus.

In Pannoniæ montium ſummis ac ſæpè niuoſis iugis, diligentia Clariſſ. Caroli Cluſij reperti ad hortos etiam tranſlati ſunt, in quibus flore alios Ranunculos antecedunt. In montibus ſeriùs & ſoluta demum niue florent.

Montanus dicitur Ranunculus, idem verò & Pannonicus cognominari poteſt. Dioſcoridis quartum eſſe ſatis apparet. Hunc enim tertio ſimilem, id eſt, paruum ac humilem; & flore lacteo eſſe refert.

5. Albus Ranunculus externorum quintus, foliis in lacinias ſectis & crenatis, ſed tamen maioribus, ſecundo ſilueſtrium accedit, ſeſquicubitalis caulis in alas ſparſus, in quibus flores vt ceteris Ranunculis, ſed albidi & lactei candoris; ſtaminibus tamen in medio ſubluteis capituli rudimentum ambientibus, quod ex contarctis ſeminibus quoque conſtat: radices fibræ ſunt.

In pleriſque Galliæ, præſertim Narbonenſis, montibus, & apud Allobroges ſubinde reperitur.

6. Accedit his & ſextus globoſi floris Ranunculus, qui foliis, caulibus, radicibuſque, ſatis ſecundum ſilueſtrium refert: flos eius quoque auricolor, verùm maior, pluriumque foliorum, qui non totus panditur aut explicatur, ſed in globuli formam collectus, naſcenti quodammodò ſimilis, viget: ſuccedunt exiguæ tres aut quatuor ſimul cohærentes ſiliquæ ſurſum arrectæ, in quibus ſemen minutum nigricans.

Proferunt hunc Heluetiorum montes, & præſertim is, quem Fractum nominant.

Geſnerus ait, Trollium florem vulgò dici.

Ad Aconiti genera à nonnullis refertur, propter eas quas profert ſiliquas: nos tamen inter Ranunculos retinere maluimus.

7. Accedere & iſtis poteſt, quem Cluſius in ſuis per Hiſpanias obſeruatis, Conſtantinopolitani cognomine exhibet: folia huic laciniosa quoque ſunt ac inciſa, diluto colore virentia: caulis pedem altus, in ramulum vnum aut alterum quandoque diuiſus, foliis minoribus ac tenerioribus adnatis: flos multiplex e purpura rubet. ſubſunt multæ ab vno capite dependentes oblongæ, tenues radiculæ, colore ſubluteæ.

In Orientis regionibus iuxta Conſtantinopolim reperitur.

Poteſt

Poteſt eſſe primi generis purpurei floris Ranunculus apud Dioſcoridem. & veriſimile eſt non perpetuo aut vbique multipliciter farcto flore, ſed & ſimplici non rarò naſci.

Eſt autem externorum horum omnium Ranunculorum facultas vehementer quoque calida, acris & exulcerans, & Illyrici potiſſimùm, Sardoam quam diximus eſſe herbam.

De Ranunculo tuberoſo. CAP. IIII.

Ranunculus tuberoſus.

Ranunculus tuberoſus flore multiplici.

TVBEROSVS Ranunculus variè diſſectis, latis ac virentibus foliis, cauliculis, auri calore ſplendentibus floſculis, ſemineque in capitulis aſpero, hortenſem aut ſilueſtrium alterum ſatis refert; ſed radix inſtar rotundi globuli, paruo exiguoque Rapo ſimilis, ex qua tenues graciſeſque dependent fibræ.

Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis: ad hortos tranſlatus ſæpè luxuriat non modò foliis, ſed & floribus denſe multiplicatis. Naſcitur & alicubi amplior ac maior, veluti in Britannia inſula ſiue Anglia, vbi rapum eius in maiorem excreſcit quantitatem. Qui ad hortos Belgij tranſlatus, lætior etiam gignitur, & non modò flores multiplicans, ſed ex vno & alterum etiam ſubinde promit.

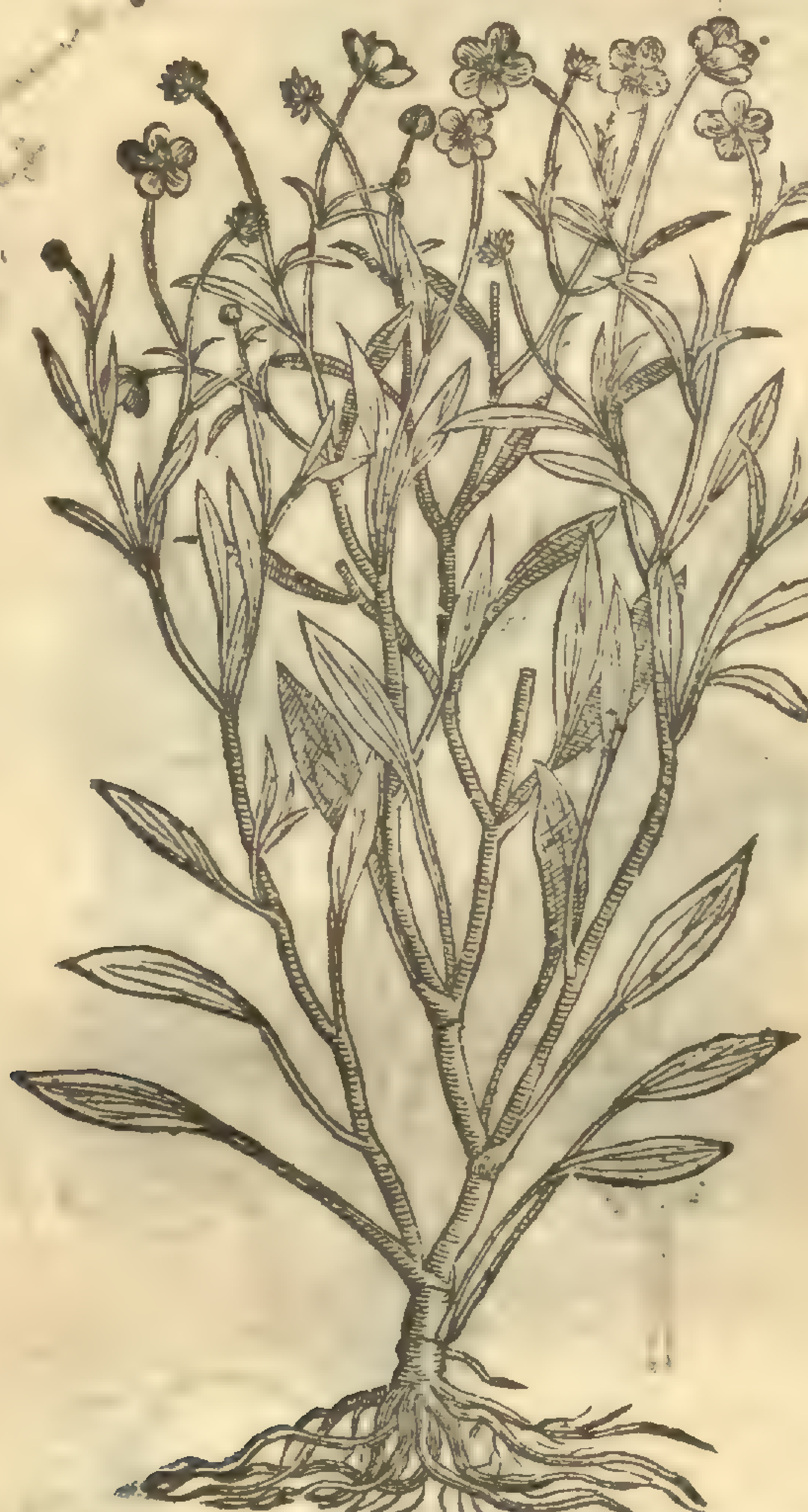
Dioſcorides huius non meminit: Apuleius verò ab aliis ſeparauit, ſeorſum de ipſo agens, & peculiariter Batrachion appellans: vnde & Apuleij Batrachion dicitur. vulgò Rapum D. Antonij nominant.

Non minùs autem huius acris, quàm aliorum vis & facultas. Vſus eſt præcipuè rapi, quod plerique peſtilenti bubone correptis cum ſale contuſum ſtatim initio, aut femori, aut brachio apponunt, ita virus & morbi malignitatem ad ignobiliorem partem attrahentes. Exulcerat enim, & veſicam mox excitat, cuicumque corporis parti fuerit applicatum.

Apuleius, ſi lunatico in ceruice, inquit, ligetur lino rubro Luna decreſcente, cùm erit ſignum Tauri vel Scorpionis parte prima, mox ſanabitur. Item, herbam Batrachion tuſam cum ſua radice mixto aceto impones his, qui habent cicatrices nigras; exedit eas, & ſimilem corpori reliquo reddit colorem.

De Flammula Ranunculo. CAP. V.

Flammula Ranunculus.

Flammula Ranunculus folio ſerrato.

FLAMMVLA hæc cauliculis aſſurgit cubitalibus ferè, nonnihil geniculatis, folia circa quos ſunt oblonga, Salicis ſimilia, longiora tamen, per margines ſubinde ſerrata: flores quales Ranunculis lutei, pallidiores paulò: ſemen in capitulis ſimile: radices fibroſæ vt & aliorum Ranunculorum.

Humidis & riguis gaudet, præſertim vbi ſterilius ſolum: apud Hollandos feliciter adoleſcit; vbi bicubitalem altitudinem quandoque aſſequitur.

Vnà cum aliis Ranunculis Maio menſe flores facit.

Recentiores Flammulam, & Ranunculum Flammulam vocant: Cordus Ranunculum πλατύφυλλον dicere maluit: alij Ranunculum longifolium: Belgæ Egeltoolen. Ferunt enim hanc ouillo generi eſſe perquam pernicioſam, oueſque hac paſtas herba, inflammationes iecinoris, internorumque viſcerum eroſionibus ac exulcerationibus corripi; quod malum Egel vulgò appellant: vnde herbæ nomen.

Meminit & Plinius lib. XXI. cap. XIII. herbæ cuiuſdam ab exitio iumentorum quidem, *Aegolethrō* ſed præcipuè caprarum, Ægolethron appellatæ; ſuſpicari fortè licet, hanc eſſe, ſed affirmare non æque facilè.

Cleoma. Occurrit apud Octauium Horatianum Cleoma herba, quam ait naſci in humidis, & Sinapi ſimilem eſſe. Si autem forma ſimilis, à Flammula iſta differens eſt. Nam Flammula hæc Sinapios formæ non reſpondet.

Facultate autem Flammula Ranunculus ceteris Ranunculis ſimilis eſt, acris ſimiliter, exulcerans, & veſicas faciens.

De Pulſatilla. CAP. VI.

FOLIIS Pulſatilla plurimis, tenuiter diſſectis, aſperis & piloſis agreſtem quodammodò æmulatur Paſtinacam; tenuius tamen diuiſa ac hirſutiora ſunt: ſurgunt inter hæc cauliculi ſemiſſem alti, tenues & hirſuti, vnico ſociati foliolo minore, in faſtigiis quorum floſculi, e ſenis foliolis oblongis, & non rarò reflexis; colore vt plurimùm Violæ nigræ purpureo, quandoque candido, alias luteo, rariùs rubente; ſtaminibus in medio luteis: capitulum ſuccedit

Pulſatilla.

Pulſatillæ altera Icon.

ſuccedit villoſa cæſarie comoſum & incaneſcens, ſub qua ſemen: radix longa, digitalis quandoque craſſitudinis.

Apud Gallos locis incultis gigni Ruellius ſcribit, nouoque Vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent: apud Germanos ſatis frequens locis aſperis & lapidoſis, & ſubinde in ipſis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo coloris: qui pro locorum ratione aut intenſior aut remiſſior. In ſiluis ſiquidem ac vmbroſis dilutiore colore quaſi inalbicat flos, in apricis coloratior eſt: albidi floris Auerniæ & Narbonenſis Galliæ montes ſuppeditant: lutei Taurinenſes Allobrogum: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe ſe habuiſſe, Petrus Pena & Matthias Lobelius referunt.

Galli *Coquelourdes*: Germani Küchenſchell nominant: vulgò Pulſatilla; & à nonnullis Apium riſus dicitur. Non eſt tamen herba Sardoa, quæ proprie Apium riſus videtur appellanda. Non eſt etiam Ranunculi, neque etiam Anemones (niſi fortè ſilueſtris) ſpecies; vtriſque tamen & præſertim facultatibus accedit.

Eſt enim Pulſatilla vehementer acris, quamcumque contigerit corporis partem, ſi imponatur trita, exulcerans & erodens: Ranunculis haud inferior, proinde & calida vehementer ac ſicca.

De Anemonibus. CAP. VII.

ANEMONES multæ & differentes reperiuntur. Dioſcorides has ad duo conatus eſt referre genera: quamdam enim, ait, ἡμέρον, cultiuam aut hortenſem dixeris: aliam verò ἀγρίαν, id eſt, ſilueſtrem eſſe: & ſatiuæ plures addit reperiri ſpecies, quas tamen non foliorum florúmve forma, ſed coloribus tantummodò diſtinguit. Nos eas quæ nobis occurrerunt, referemus.

Prima harum folia habet pauca, ſed in lacinias diuiſa, ſecundi ex ſilueſtribus Ranunculis aut hortenſis ſatis ſimilia, ſed tamen minora: flos in breui & palmum alto pediculo emicat, 1. ex XII. aut. XIII. foliolis anguſtis, oblongis, & acuminatis; in quorum medio capitulum aliquot circumſeptum ſtaminibus, quod exili incaneſcit piloſo flocco, cui ſubeſt ſemen. radix initio Oliuæ magnitudine, ſed temporis progreſſu adaugetur, & grandior facta veluti geniculis articulatur, obliqua, non rectè deſcendens, fibris adhæreſcentibus nonnullis. Color flori

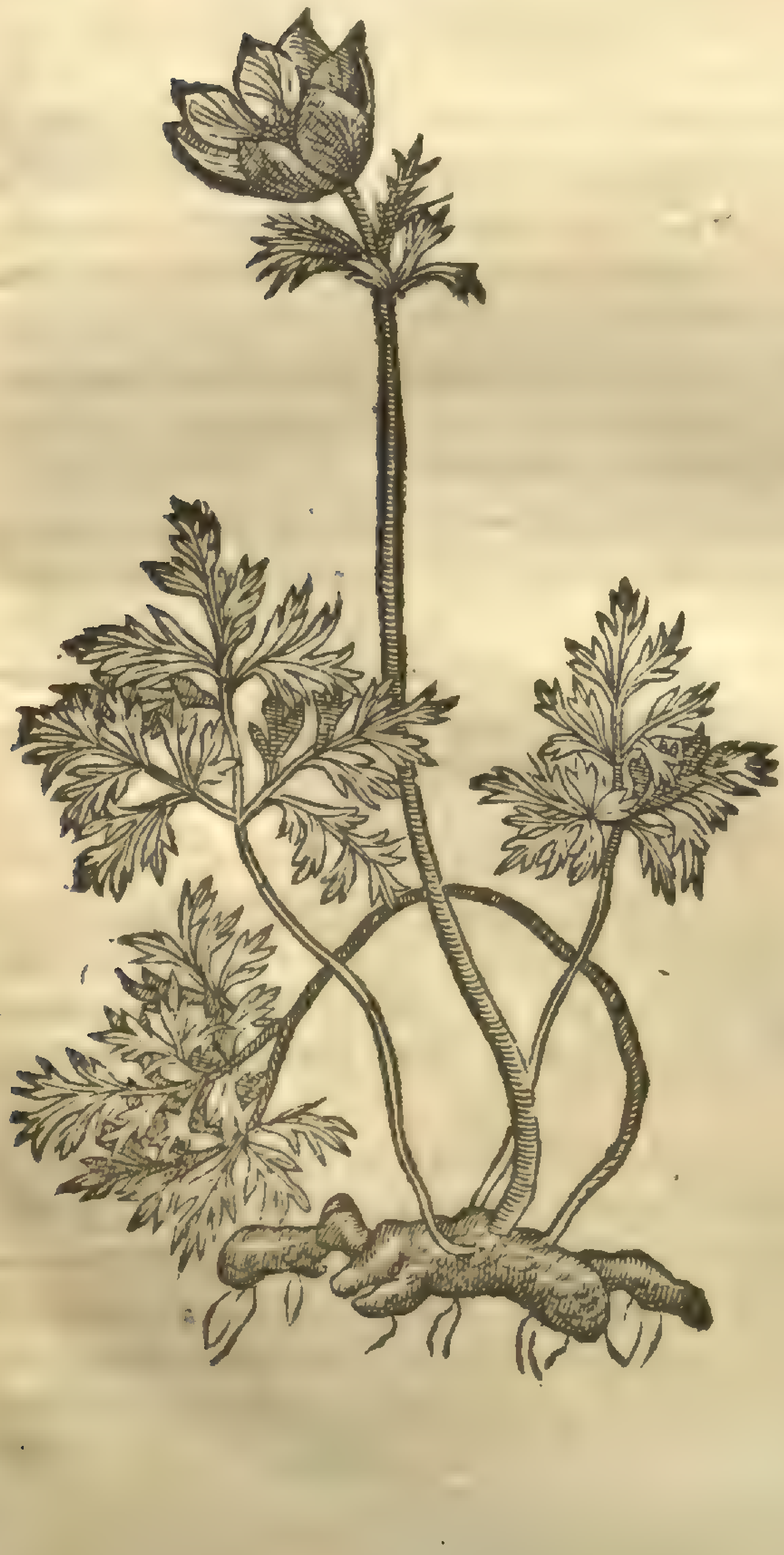
Anemone I.

Anemone II.

Anemone III.

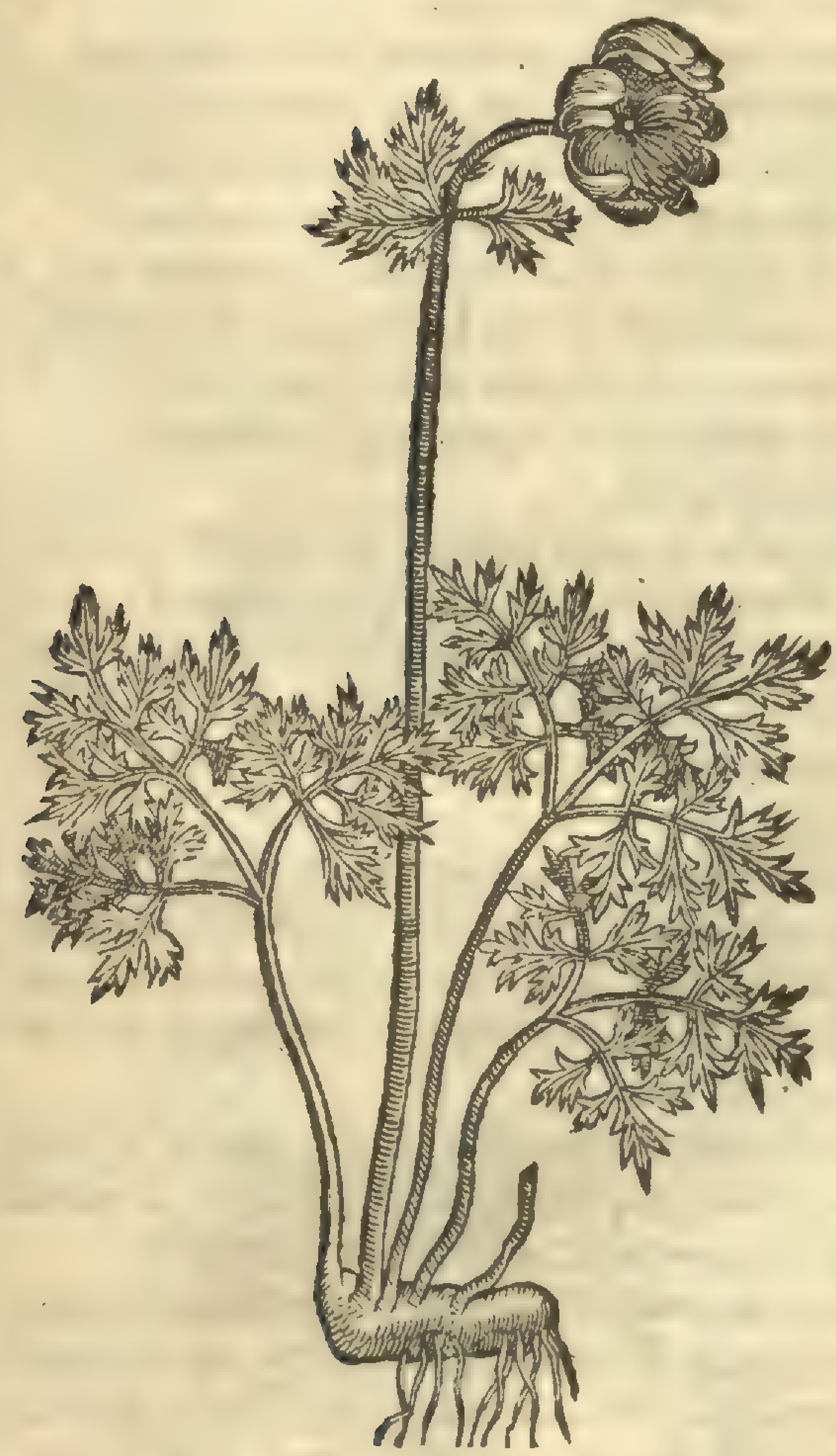

Anemone IIII.

flori

Anemone IIII.

Anemone V.

flori elegans eſt,in dilutiorẽ purpura rubens; qui quandoque ab vtraque, aliàs ab interiore
tantùm relucet parte intenſior, exteriùs remiſſior & inalbicans. Huius generis & albidi ſunt
flores, ſed rariores.

Proxima Anemone folia promit quàm præcedens ampliora & hortenſis Ranunculi ſimi- 2.
liora,attamen minora;trigemina videlicet cohærentia: flores huius ex XIII. aut XIIII. quoq;
foliolis,ſed haud acuminatis,ac ſubinde repandis committuntur, colore cærulei, & Cyaneo
flori concolores;ſtaminibus luteis medium orbiculum amplectentibus; quòd nullis incane-
ſcit pilis. ſed veluti Ranunculi, Aſparagi æmulatur germen: radix obliqua, craſſa, genicula
tuberaque plura habet.

Tertiæ Anemones maiora ſunt folia, crebrioribus ac tenuioribus etiam diuiſuris inſecta; 3.
pediculus ſimilis: flos maior, magnitudine cum Papaueris Rhœadis ferè decertans, VII. aut
VIII. foliorum tantùm;pulchro Violæ nigrę purpureo arridens colore, paulò tamen dilutio-
re: capitula huius pubeſcunt vt primæ: radix oblongior,craſſior, ſimiliter obliqua,crebriùs
geniculata,punico colore ſubnigricans. Eſt huius rubens quoque ſpecies,flore phœniceo,&
vt Rhœadis colorato, item tertia etiam candida. Ad hanc referenda videtur,quæ in Panno-
nia occurrit, folioſa admodum, maior, ac altior, flore candidiſſimo.

Quarta Anemone tertiam foliis, cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoque 4.
magnitudinis, Rhœadis colore rubens, denſis & frequentibus ſtipatus foliolis multiplex;
quorum X. aut XII. exteriora maiora, interiora verò reliqua exigua.

Quinta ſpecies foliis Ranunculum refert hortenſem, ſed tamen minoribus : flos paulò 5.
maior,ſenis ferè conſtat foliolis,candidus,aut è purpura rubens,ſed modò dilutiore,aliàs in-
tenſiore colore : capitula aſpera,parua,nuda: radices tenuiores,ſed obliquæ quoque,nihil aut
exiguùm geniculatæ,demiſſis aliquot deorſum fibris.

Huic ſimilis ſexta eſt, foliis tantummodò floreque minor,eoque luteo, Ranunculi flori- 6.
bus concolor: radix ſimilis quintæ.

Properat huc & alia quædam, tametſi foliis differens. Neque hæc enim Coriandro aut 7.
Ranunculo folia gerit ſimilia, ſed inſtar Trifolij potiùs : cohærent ſiquidem terna non
magna, lata, acuminata, indiuiſa, margine tantummodò crenato: cauliculus palmum
altus; cui flos inſidet candidus, aut ex albido purpuraſcens; formam Ranunculi florum
æmulatus, qui marceſcens nonnihil purpurei coloris contrahit: radix etiam obliqua, in

Anemone trifolia.

propagines quaſdam extuberat, non abſque capillamentis fibroſis ſubnatis.

Anemonum autem quintum & ſextum genus, in pratis & ſiluis, præſertim locis humidioribus ac vmbroſis, in Germania ac Belgio reperiri queunt. candidi floris maior generis tertij, in Auſtria ſecus vias locis incultis exit: reliqua peregrina ſunt, quæ nobis nobiliſſimi viri D. Ioannis Brancionis ampliſſimus ac ditiſſimus hortus præbuit.

Flores Anemones Aprili vt plurimùm menſe Belgium conſpicit.

Referendæ autem omnes hæ Anemones ad ἡμέρους, ſiue ſatiuas, ſunt; excepta tamen Pannonica, quæ ſilueſtris, tametſi florem non habeat Phœniceum. Nam non minùs huius colore floris differentes ſpecies reperiri poſſe quàm ſatiuæ, veriſimile.

Anemone ſilueſtris. Eſt enim ſilueſtris Anemone, auctore Dioſcoride, κατὰ πάντα, id eſt, omnibus ſuis partibus, ſatiua maior, foliis latior ac durior: caput habet oblongius, florem φοινικοῦν ſiue phœniceum, & radiculas tenues, numeroſas.

Phœniceus color. Phœniceus autem color is eſt, qui in erratici ſiue Rhœadis papaueris flore relucet. Nam & huius ἄνθος φοινικοῦν, id eſt, Phœniceus flos.

Similem autem hanc ſilueſtrem Anemonem, Argemonæ ac Rhœadi Dioſcorides innuit, referens pleroſque aberrantes Argemonem appellare Anemonem, propter colorum in floribus ſimilitudinem. Neque aliam etenim Anemonem (quod plerique ſuſpicantur) quàm ſilueſtrem Argemonę ac Rhœadi ſimilem facit. Reliquæ ſiquidem Anemones ſatiuæ, & minores ſunt, & variè coloratos flores promunt.

Dioſcoridis locus corruptus. Dioſcoridis exemplaria hoc loco perperàm dictionem εὐπατώριον habent, vt non ſolùm ipſe ſenſus verborum, ſed & Plinij exemplar ſatis oſtendit, Eupatorij vocem non admittens. Cuius hęc ſunt, Dioſcoridis cõſentientia, verba, lib. xxi. cap. xxiii. Hanc (ſcilicet ſilueſtrem) errore ducti Argemonem putant multi: alij rurſus Papauer, quod Rhœan appellauimus. ſed diſtinctio magna, quòd vtraque hæc poſteà floret. Nec autem ſuccum illarum Anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec niſi Aſparagi cacumen. hæc Plinius. Dioſcorides diſcrimen ſimile harum etiam adfert: In Argemone, inquit, & in Rhœade Papauere minùs ſaturatus eſt phœniceus color: & ambæ ſeriùs florent. Et Argemone quidem ſuccum emittit croceum, & ad guſtum vehementer acrem: Rhœas verò candidiorem & acrem. Ambæ verò in medio capita habent ſilueſtri Papaueri ſimilia, verùm Argemones caput ſupernè aliquanto craſſius eſt; Rheadis anguſtius. At Anemones neque ſuccum remittunt, neque capita ſiue calyces habent, ſed quaſi Aſparagi cacumen.

Accepit ἀνεμώνη, ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id eſt, à vento, nomen. Numquam enim ſe aperit flos, niſi vento ſpirante, auctor Plinius; vnde & Herba venti nonnullis.

Adonidis flos. Ouidius Adonidis florem deſcribens, Anemonem videtur adumbrare lib. x. Metamorph.

——— Sic fata cruorem
Nectare odorato ſparſit, qui tactus ab illo
Intumuit, ſicut fuluo perlucida cælo
Surgere bulla ſolet, nec plena longior hora
Facta mora eſt, cùm flos de ſanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento cælant ſub cortice granum,
Punica ferre ſolent; breuis eſt tamen vſus in illo:
Namque malè hærentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

Bion Smyrneus Poëta vetus in Adonidis epitaphio, Anemonem ait natam ex lacrymis Veneris, Adonidem deflentis.

Ceterùm Anemonę ambæ vim habent, auctore Dioſcoride, acrem. Galenus omnes extrahendi,

trahendi, & attrahendi, & ora vaſorum reſerandi facultatem obtinere ſcribit. Itaque radix, ait, commanducata pituitam euocat: ſuccus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. Inſuper ſordida vlcera Anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, menſesq́; appoſita eliciunt, & lac trahunt. & lac quidem attrahere, Dioſcorides inquit, folia & caules cum ptiſana cocta, & in cibo accepta: menſes verò eadem ciere in peſſo appoſita.

De Aconito Pardalianche. CAP. VIII.

Aconitum Pardalianches primum.

Aconitum Pardalianches alterum.

ACONITA veteribus duo ſunt; Pardalianches vnum, & Lycoctonon dictum alterum. Aconitum Pardalianches foliis exit ſubrotundis, latis, dilutè virentibus, mollibus, tenuique lanugine pubeſcentibus, Hederæ cuiuſdam, ac vnius Cyclamini foliorum quidem forma, ſed amplioribus, ad Cucumeris magis accedentibus, huius tamen & minoribus & mollioribus caulis dodrante altior, & ipſe lanugine haud carens, ſtriatus, quaſi multiangulus, alioqui rotundus; qui in pauculos diuiſus ramulos, ipſis faſtigiis flores promit Chryſanthemi æmulos; & medio videlicet diſco, & orbiculato ambitu luteos, qui in tenues & candidos pappos reſoluuntur, quibus ſubſunt exigua nigricantia ſemina. radiculæ haud magnæ, candidæ dum recentes ſunt, geniculis veluti articulatæ, non rectè deſcendunt, ſed per obliquum Graminis modo ſerpunt; & ſubinde extuberantes nouella protrudunt germina (ita ſeſe multiplicante ſtirpe) demiſſis etiam ab ipſis tuberoſis partibus, aliquot deorſum concoloribus fibris. Referunt radiculæ exanimatos ſcorpiones: nam anterior & tuberoſior cauliculis proxima, corpuſculum cum pedibus; poſterior articulatam exprimere videtur caudam. 1.

Alia verò & huius ſpecies ſubinde occurrit, antedicta paulò maior, ſaturatiùs virens, procerior, cuius radix longior minùs ſerpit, & vtrimque adnatis Cammarum citiùs, quàm Scorpionem refert. 2.

Aconitum Pardalianches montanis, aſperis, ſaxoſis & abruptis gignitur locis, in ipſis etiam Alpium iugis. Deſcendit quandoque ad mitiora. In hortis Belgij nimis feliciter adoleſcit: vbi Maio menſe flores conſpicui ſunt.

Dicitur Græcis ἀκόνιτον παρδαλιαγχές: item & κάμμορον, μυοκτόνον, θηλύφονον, θηρόφονον. Theophraſtus tamen de Aconito, Myophono & Telyphono ſeorſum egit. Et Aconitum quidem lib. IX. aliud omnino ab iſto deſcribit; de quo cap. X. ſequente agemus. Myophonon, *Thelyphonon Theophraſti.*

quod ſignificatione cum Myoctono conuenit, inter ſuffrutices ferulaceos vnà cum Fœniculo, Hippomaratro, Ferula,& ſimilibus refert. Relinquitur Thelyphonon. Aconito Pardalianchi Dioſcoridis iſtud reſpondet,de quo lib.IX.ita ſcribit: θηλύφονον,quod σκόρπιον vocant, quia radicem ſimilem ſcorpioni habet, admotum ſcorpionem occidere aiunt; & eum reuiuiſcere poſſe, ſi Helleboro albo aſpergatur.

Plinius de Thelyphono ac Aconito diuerſis quoque ac ſeiunctis agit locis: & de Thelyphono quidem lib.XXV.cap.X.vbi ipſum Scorpium dici,& quæ apud Theophraſtum,refert: de Aconito verò lib.XXVII. cap.XI. quo loco pleraque, quæ Thelyphoni ſunt, repetit, quæ tamen de Aconito non habet Theophraſtus.

Locus Dioſcoridis animaduerſus.

Dioſcorides autem radicem non ſcorpio, ſed caudæ eius ſimilem modò ait: ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾷ. Sed fortaſſe, vt apparet,dictio οὐρᾷ redundat, & legendum cum Theophraſto, ῥίζα ὁμοία σκορπίῳ.

Nomen autem huic Aconito ab ipſis cautibus, præruptis & ſaxoſis locis, quæ Græcis ἀκόναι, eſſe Ouidius Metamorphoſεων VII. ſentit:

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Agreſtes Aconita vocant.

Officinarum error.

Aconitum autem quod deſcripſimus, herbarum ſtudioſi,plurimi quidem, Doronicum appellant: Officinæ pharmacopœorum paſſim pro Doronico quoque radiculas huius medicamentorum cõpoſitionibus admiſcent.Quod tamen Arabes Doronicum nominant,aliud longè ab iſto Pardalianche eſt.Hoc enim Auicenna Strangulatorem Leopardi: illud verò Durinigi appellat.Strangulatori Leopardi ſuas ex Theophraſto & Dioſcoride vires aſſcribit: cap. videlicet DCLXXXV. Durinigi verò calidum & ſiccum ait in tertio gradu, cap.CCIX. Cui & ipſe Arabs conſentit Serapio, Doronicum in tertio conſtituens ordine calfacientium ac reſiccantiũ:à quo temperamẽto Pardalianchis (vulgò dicti Doronici) multũ abſunt radices.

Durinigi.

Nulla etenim amaritudo,nulla acrimonia,aut ſimilis guſtabilis qualitas in iis ſentitur, quæ tam intensè vel calidas vel ſiccas eſſe oſtendere queat. Præter enim euidentem dulcedinem, ſi quæ occurrit guſtanti alia, ea omnino exigua eſt. At dulcedo non exceſſum caloris vel ſiccitatis oſtendit, ſed temperiei mediæ, ac temperatæ proximæ vicinæque propria eſt.

Ac proinde huius herbæ & radicum eius qualitas haud longè à temperamenti mediocritate recedit. Videtur autem nonnihil tepidæ ac clementer aridæ obtinere,vbi inaruit ac reſiccata eſt, facultatis; ſed recens & ſucco madens frigiditatis non eſt expers.

Admiſcetur, inquit Dioſcorides,oculorum ἀνωδύνοις, ſiue dolorem ſopientibus compoſitionibus: & prodeſſe propter hanc qualitatem recens ad oculorum inflammationes poteſt.

Occidit, idem ait, pantheras,ſues,lupos, & omnes feras cum carnibus obiectum.Theophraſtus verò non eo modo,ſed vel folium,vel radicem genitalibus inditam, oues, boues,iumenta, & omnes quadrupedes eadem die interimere ait: potatam verò radicem aduerſus ſcorpionum ictus prodeſſe ſcribit. Quod haud exitialem homini, ſed nonnullis tantummodò animantibus herbam hanc aut eius radicem eſſe oſtendit: id quod euidentibus experimentis eſt compertum. Conradus Geſnerus enim vir noſtra ætate doctiſſ. & diligentiſſ. multorum explorator, refert ſe,in epiſtola quadam ad Adolphum Occonem, radices huius recentes, ſiccas,integras,melle conditas,in pollinem tritas ſæpè ingeſſiſſe,& quo hæc ſcribebat die,ex aqua calida drachmas duas radicum contritarum hauſiſſe, neque inde vllam mutationem ſenſiſſe: ægrotis ſæpè etiam illam, & per ſe, & cum aliis mixtam vtiliſſimè conſuluiſſe. Iam & Officinæ pharmacopœorum pro Doronico hactenus huius radicibus (licet perperàm) vtuntur,nullo tamẽ euidente periculo.Canibus autem letiferum iſtud Aconitum eſſe,ſatis certum & compertum, quod Matthiolus haud facilè credidit, donec tandem manifeſto exemplo verum eſſe comperit: vt in Commentariis ſuis confitetur.

Ferunt item,Dioſcorides addit, huius admotam ſcorpionibus radicem ipſos reſoluere ac ignauos efficere, rurſus verò eoſdem Veratro appoſito excitari. Quod & Theophraſtus iis, quæ ſuprà aſſcripſimus, verbis teſtatur.

De Aconitis Lycoctonis, & primùm de maiore luteo. CAP. IX.

AD Lycoctoni genus multæ referendæ occurrunt herbæ: pleræque lutei coloris florem, aliæ cæruleum aut purpuraſcentem proferunt. Inter lutea maius quoddam, minus ſiue paruum alterum.

Dioſcoridis locus caſtigatus.

Maiori Lycoctono luteo folia ſunt ampla,in complures partes conſecta,Platani foliorum ſimilitudine, ſed profundioribus diuiſuris, haud μακρότερα (vt perperàm Dioſcoridis exemplaria legũt) ſed μικρότερα,id eſt,minora,reſplendentia,ac non rarò nigriora,ſuperiore nempe parte; inferiore ſiquidem magis inalbicant: caulis bipedalis,& quandoq; altior,rotundus, læuis,

Aconitum Lycoctonon luteum maius.

Aconitum Lycoctonon ex Cod. Cæſareo.

læuis, ad latus nonnihil inclinans, & nequaquam in totum rectè aſſurgens, in ramulos etiam
ſubinde diffuſus: flores ordine ſupra inuicem digeruntur, colore pallentes ſubluteo: ſemen
in corniculis nigricat: radices vt plurimùm nigræ, multis cirris craſſis & flexuoſis implicatæ.

In opacis & montanis viret. Reperitur in Alpibus, tum & in aliis complurimis montibus,
ac non rarò in montium conuallibus: & pleriſque locis ampliore caule amplioribusque fo-
liis, nonnullis humilibus ac minoribus; dilutiùs etiam quandoque viret, interdum & flos pal-
lidior. Dioſcorides in Iuſtinis Italiæ montibus plurimùm naſci refert.

Platani autem huic folia tribuit, ſed crebriore diuiſura ac minora: caulem Filicis tenuem,
cubitali altitudine vel ampliore: ſemen in ſiliquis oblongis: radices veluti marinarum ſquilla- *Aconitum Lycoctonõ ex Codice Cæſareo.*
rum nigras. Cum iſto reſpondet (exceptis foliis) cuius icon in peruetuſto manuſcripto Græco
codice reperitur, qui Viennæ Pannoniæ in locupletiſſima bibliotheca, à D. Maximilia-
no II. Imp. Aug. inſtituta, aſſeruatur. Folia ei ſunt non omnino vt Plarani, ſed lata, & ambitu
ſerræ inſtar denticulata, caulis tenuis & læuis, ſiliquæ tenues & oblongæ: radices non modò
cirros, verùm ipſas ſquillas marinas referre videntur.

Aconitum iſtud Dioſcorides *λυκόκτονον* & *κυνόκτονον* cognominat: Arabes Strangulatorem
adip, id eſt, lupi: nonnulli Lupariam.

Primo loco deſcriptum, quod ſatis cognitum eſt, Germanis Wolfswurtz: Belgis Wolfswor- 1.
tel: Hiſpanis *Yerua mata louos:* Galli *Tue loup* dicitur: Officinæ plerǽque Napellum luteum.

Alterum, cuius imago in Cæſareo extat Codice, Lycoctonon tertium, Ponticum cogno-
minatum, eſſe poteſt. Trium ſiquidem Lycoctonorum in Dioſcoridis exemplaribus occurrit 2.
mentio: quorum vnum Venatores, reliqua duo in ſuum vſum Medici vertère, e quibus tèr-
tium Ponticum nominatur.

Exiſtimat tamen Marcellus Virgilius, quæ de primo & altero traduntur, ſpuria eſſe,
& vnicum tantùm à Dioſcoride deſcribi, quod videlicet plurimùm in Iuſtinis gignitur
montibus.

Facultas autem huius veluti & reliquorum Lycoctonorum homini exitialis eſt, & reli-
quis quoque animantibus pernicioſa. Vtuntur, inquit Dioſcorides, ad venationem luporum,
crudis ipſas inſerentes carnibus, quibus deuoratis lupi enecantur.

De Aconito Lycoctono luteo minore. CAP. X.

Aconitum luteum minus.

ACONITVM Lycoctonon luteum paruum ſiue minus, humilis eſt herba, præter foliorum pediculos nullos cauliculos habens. ſunt autem hi breues, vix palmum alti, & tenues: folium verò in ſingulis vnicum, circumſcriptione quidem rotundum, ſed inſtar Napelli multifidum, & profundis inciſuris radiatim diſſectum; quibus ſubinde medius inſidet floſculus luteus, forma Ranunculi; quem tamen non capitulum, ſed ſiliquæ pone ſequuntur paruæ tres aut quatuor ſurſum arrectæ, veluti Lycoctoni: radicula ſubeſt craſſa, tuberoſa, primæ Anemones æmula, quaſi geniculis aliquot articulata, guſtanti admodum acris; ex qua foliorum pediculi exeunt.

In collibus quibuſdam ac montibus reperitur, & quidem Patauio vicinis, vt diligentiſſimi P. Pena & M. Lobelius referunt.

Floret in hiſce montibus Aprili ac Maio, ſed in Belgij hortis multò ante, & non rarò ipſo Ianuario, vbi clementior hiems eſt.

Aconitum hiemale ſiue hibernum hinc à noſtris dici cœpit. Aconiti autem ſpeciem eſſe, & forma foliorum ſiliquarumque, tum & ipſa pernicioſa herbæ facultas oſtendit.

Ad Theophraſti autem Aconitum multùm accedit, quod ab ipſo lib. IX. deſcribitur. Eſt etenim, vt ſcripſimus, breuis herba, nullum περιττὸν ſiue ſuperfluum aut adnatum habens, nullis ramis brachiata. radix καρύᾳ ſiue Nuci, aut etiam καρυκῇ, id eſt, aridæ Ficui ſimilis dici poteſt. ſolum videtur repugnare folium, haudquaquam Cichoriodes. Sed fortaſſe non κιχωριώδες, ſed βατραχιώδες legendum eſt: quo modo ſi legatur, nulla erit repugnantia. Nam huius Aconiti folium ad Ranunculi vnius ſilueſtris ſatis accedit. Verba autem Theophraſti de Aconito ſic ſe habent:

Theophraſti locus animaduertitur.

Aconitum naſcitur, vt fertur, in Creta & in Zacyntho, ſed plurimum atque optimum in Heraclea Ponti: habet folium κιχωριώδες (aliàs βατραχιώδες) radicem ſimilem & forma & colore καρύᾳ, id eſt, Nuci: vim illam lethiferam in hac eſſe, folium verò & fructum nihil facere affirmant: fructus autem eſt herbæ, non fruticis. Breuis verò eſt herba, οὐδὲν ἔχουσα περιττὸν, id eſt, nullum habens ſuperfluum aut adnatum. Naſcitur vbique, & non in Aconis ſolùm, à quibus appellationem ſortitur. Eſt autem is vicus Periandynorum (nonnulli & rectiùs Maryandynorum legunt.) Amat loca potiſſimùm petroſa. Non paſcitur ea neque ouis neque vllum animal.

Aconitum Theophraſti.

Theophraſti locus reſtitutus.

Potentia autem ac facultate hæc herba pernicioſa admodum & valdè exitialis habetur: quale etiam ſuum Aconitum eſſe Theophraſtus apertis verbis teſtatur, remedium cuius numquam ait eſſe repertum.

De Aconitis Lycoctonis aliis non luteis. CAP. XI.

ALIIS Lycoctonis, quæ colore floris à ſuperioribus diſtinguuntur, & ſuæ ſunt ſpecies. Poſſet inter has Napellus recipi, niſi ſeorſum legitimis de cauſſis, deſcribendus foret.

Primum genus, quod à flore Delphinij cognominatur, proceris aſſurgit caulibus inſtar Napelli: folia variè ſimiliter & creberrimis inciſuris diuiſa: flores ſecundùm caules ſuperiùs, veluti in longam compoſiti ſpicam, è punico ac obſcuriore colore purpuram æmulantur; forma ferè floris Regij (quem Delphinium haberi ſcripſimus) in poſterius videlicet corniculum deſinentes; ſiliquæ & ſemen vt maioris Lycoctoni lutei: radices oblongæ, craſſæ, tres aut quatuor demittuntur paucis adhæreſcentibus filamentis.

Alterum

Lycoctonon flore Delphinij.

Lycoctonon cæruleum paruum.

Alterum tota externa facie Napellum refert, caulibus videlicet diſſectis, fiſſis nigricanti- 2.
bus foliis; flore cæruleo, hiante, ex totidem partibus, eodem ordine compoſitis; ſiliquis item ac ſemine omnino ſimilibus: ſed radix differt filamentis ac cirris multis tantum modò confibrata, ac Napo nequaquam ſimilis.

Tertium genus cauliculos profert tenuiores, breuiores, dodrante altiores: folia diuiſura 3.
Ranunculi aut Lycoctoni lutei, minora tamen: floſculi cæruleo nitent colore, paulò minores quàm Napelli: ſiliquæ & ſemina cum aliorum conueniunt: radix fibroſa, nigricans, adnatis ſubinde exiguis veluti bulbulis facilè propagatur.

Tranſlata hæc genera aliunde in Belgij ſunt hortos. Feruntur alicubi in montibus reperiri. Tertium Hieronymus Tragus Norimbergæ haberi ſcribit, atque illic etiam flore dilutè purpureo reperiri.

Primum ac tertium vnà cum Napello ſæpenumerò aut non multò pòſt, ſed ſecundum ſeriùs multò floriferum eſt.

Lycoctoni eſſe ſpeciem, abundè manifeſtum: & nocendi non minoribus facultatibus prǫditum fore.

De Napello. CAP. XII.

NAPELLI caulis ſupra duos aſſurgit cubitos: foliis circumueſtitur Ranunculi maioribus, è virore nigrioribus, prona tamen nonnihil albicantibus, numeroſioribus item altioribuſque inciſuris in plures lacinias fiſſis, & magis relucentibus. flores à mędio faſtigium petunt, ordinata ſucceſſione prodeuntes, colore eleganter cærulei, hiantem ac patentem galeam, omnibus ſuis partibus propemodum referentes; quinque enim conſtant particulis, quarum maior ſuperior cucullo, aut caſſidi capitis cauo operimento ſimilis: duæ latera contegunt mediocres: minores reliquæ anguſtæ inferiores: nonnullis exiguis ſtaminibus mediis: è quibus duo repandi exoriuntur ſtyli, non priùs quàm eleuetur cucullus, ſe exerentes: radix oblonga, craſſa, Napi figura, tamen minor, foris nigricans, intus candidior, creberrimè geminata, præſertim in hortis.

In Alpibus Ananiæ & Rhætiæ, tum alibi in montibus, nullo ſerente prouęnit; apud Belgas quandoque in horis reperitur.

Napellus.

Maio aut Iunio, interdum etiam ſeriùs, alſioſis locis flores vigent: ſemen Auguſtus dat.

Recentior ætas vnà cum Barbaris Napellum à figura & effigie Napi in radice apparentis vocat: Germani Eiſenhütlin/ Blaw Wolfswurtz/ Kappenblumen/ Narrenkappen/ Teuffelswurtz: noſtri Wolfswortele. Dicitur & Thora quaſi φθορὰ, id eſt, interitus aut corruptio; item & Taura, aut Tura, vocibus deprauatis.

Lycoctoni eſt ſpecies. Habet autem ſuas Auicenna rationes, cur & lib. II. deinde & lib. IIII. Fen. VI. tractatu primo, à Chanach adip, id eſt, ſtrangulatore lupi, ſiue Aconito Lycoctono ſeparauerit.

Toxicum. Poteſt verò & Toxicum dici. Toxicum etenim pernicioſum medicamentum, quo ſpicula, tela, ſagittæ præſentaneo inficiuntur veneno: dictum à telis, quæ Barbari Toxeumata & Toxa appellitant. Conficitur autem iſtud etiam ex Napello, quamquam tamen & ex aliis. Dioſcorides etiam Toxici ſymptomata & remedia referens, eadem ferè, quæ ab Auicenna de Napello adfert. Scribit tamen de Napello & Toxico ſeorſum Auicenna, ſed quid Toxicum ſit (vt ipſe fatetur) ignorans, vt minimè mirum fuerit, ſemel de Napello, iterùm poſteà de Toxico egiſſe.

Vis autem & facultas Napelli, & homini & quadrupedibus multis pernicioſa eſt. Euidenti ſed perquam miſerabili experimento, id Antuerpiæ olim compertum, in recenti adhuc eſt memoria. Cùm enim ab imperitis huius inter acetaria illatæ eſſent radices, quicumque eas ederunt, mox ſæuiſſimis correpti ſymptomatis, breui vitam cum morte commutarunt.

Intumeſcunt autem illicò ab aſſumpto Napello labia ac lingua, oculi prominent, crura rigeſcunt, vertigines & animi accedunt deliquia: vt quidem Auicenna lib. IIII. Tanta huius veneni vis, vt eo telorum mucrones imbuti lethalem vulneratis noxam adferant.

Aduerſus autem tam pernicioſum venenum & hunc Napellum remedia quædam enumerat Auicenna, quæ poſt venenum ipſum vomitione redditum præſidio ſunt: atque interea murem etiam (vt paſſim exemplaria habent) reperiri Napello enutritum, qui naturæ eius maleficæ tota ſubſtantia aduerſetur, & aſſumentem ab omni vindicet ac liberet periculo.

Antonius Guanerius Papienſis ſua ætate celebris medicus, in tractatu ſuo De venenis, hunc non murem, ſed muſcas eſſe exiſtimat. Refert ſiquidem quemdam Philoſophiæ ac veritatis ſtudioſum, ſollicitè admodum ac diligenter murem huiuſcemodi quæſiuiſſe, neque vmquam vel murem vel arroſam etiam Napelli radicem ab eo repertam; ſed muſcas abundè multas folia depaſcentes inuentas, quas Philoſophus ille muris loco accipiens, antidotum ex iis confecit, quam & aduerſus venena alia, ſed contra Napelli vtiliſſimam ac efficaciſſimam comperit.

Antidotus ex muſcis Napelli. Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarum Lauri, antidoti Mithridatis ſingulorum vncias duas, muſcas Napelli XXIIII: mellis & olei quantum ſatis eſt.

In eadem cum Guanerio & Philoſopho illo ſententia ſunt quoque P. Pena & M. Lobelius, qui murem Napellum depaſcentem nuſquam affirmant viſum; ſed muſcas eſſe, quæ turmatim aduolent, & floribus huius inſideant.

Sunt hæ maiores ceteris muſcis, & floribus Napelli propemodum (vt aiunt) concolores, nullamque herbam aut florem, quàm huius ſolius, appetunt.

Et veriſimile eſt non murem eſſe, qui Napello ſuſtentetur, ſed muſcas eſſe, quæ linctu eius viuant. Nam aconitum, cuius Napellus ſpecies, mures ipſos interimit: atque inde μυοκτόνον καὶ μυοφόνον, ſiue Muricida dicitur.

De Thora Valdenſi. CAP. XIII.

Thora Valdenſis.

HÆC herba neque magna eſt, neque in amplitudinem vllam effunditur: ſingulari tantùm aſſurgit cauliculo, eoq́; rotundo & palmum aut ſemipedem tantùm alto, cui vnicum, ſubinde duo, rarò plura adnaſcuntur foliola, duriuſcula, rotunda, læuia, dilutè & aliquatenus ex cæruleo virentia, ambitu crenato: floſculus in cacumine eminet luteus, minor quàm Ranunculi, alioqui aſſimilis: globatum capitulum ſequitur è ſeminibus congeſtum: radiculæ cohærent IX. aut X. inſtar Aſphodeli, ſed minores multò, & acuminatæ.

In Alpibus, & Allobrogum Heluetiorumque montibus gignitur; apud Valdenſes, qui partem horum montium Italiam verſus incolunt, frequens: reperitur & in Baldo Italiæ monte.

Thoram, Tauram & Turam appellant; Valdenſis cognominatur, ad differentiam Napelli, qui & Thora, vt diximus, vocatur.

Meminit exitialis cuiuſdam herbæ Auicenna lib. IIII. Fen. VI. Farfiun dictæ: eamdem autem hanc cum Thora Valdenſi eſſe, affirmare non fuerit facile; præſertim cùm Farfiun ſibi referat incognitum, & nullis ab eo depingatur notis.

Pernicioſa autem & venefica huius Thoræ vis, Napelli excedere fertur malitiam. Tantam autem eſſe aiunt, vt homo quidem pręcipuè, deinde & quadrupes ferum, ac aliud etiam, vulneratum aut ictum telo huius ſucco imbuto illitóve, intra ſemihoram pereat ac moriatur. Negatur, tamen mortiferum, ſi bibatur, aut deuoretur, tametſi abſque noxa id non fiat.

Vtuntur ſucco venatores ad ferarum venationem, quem expreſſum & præparatum in bubulis aſſeruant cornibus, ad ſagittas intingendas veneno ac toxico præſentaneo. Vim eius experturi acum eo ſucco inficiunt, qua ranam pungant; quæ ſi illicò moriatur, præſentaneum iudicant: auctor Geſnerus.

Anthora.

De Anthora. CAP. XIIII.

ANTHORA effigie Napellum refert, ſed humilior ac minor eſt: caulis eius dodrantalis, aut paulò altior: folia crebris ac profundis inciſuris fiſſa, vti Napelli, ſed minora: flores forma eadem, non tamē cærulei, ſed è luteo pallentes; ſemen & ſiliquę reſpondent: geminę ſubſunt radiculæ, Oliuas aut Orchios globulos referentes; foris ſufflaueſcentes, interiùs candidiores; frangi, vbi reſiccatæ, ſatis contumaces, friabiles tamen, vbi quidem ſuæ ſpontis eſt; fœcunditate enim læti aut hortenſis ſoli, laſciuienti ſubinde longiores ac plures ſubnaſcuntur radices.

In Alpibus apud Allobroges Heluetioſque, tum & alibi reperitur.

Lacus Lemani accolę & Taurini Ligures Anthoram, vulgò l'Anthoro appellant.

Auicenna herbam Napello ſimilem illiuſque veneno

Napellus Moyſis. Zedoaria. veneno repugnantem, Moyſis Napellum vocat. cap. D. lib. II. Cap. verò DCCXLV. Zedoariam ait vnà cum Napello creſcere, atque huius vicinia, illius vires & malitiam retundi, impotentioreſque reddi, & eſſe Theriacen, id eſt, Alexipharmacum viperæ, Napelli, & venenoſorum omnium aliorum. Atque hinc Anthoram non modò Napellum Moyſis, ſed & Auicennæ eſſe Zedoariam conſequitur. Officinæ tamen aliam & ab Anthora differentem Zedoariam venum exponunt, radicem videlicet oblongioris formæ. Quæ non abſque ratione Zerumbeth ſiue Zurſumbeth Auicennæ ac Serapionis eſſe putatur.

Dicta autem Anthora quaſi ἀντιφθορά: quòd nempe Thoræ aduerſetur, & alexipharmacum eius ſit.

Thoræ autem ac Anthoræ, ſiue Turæ & Anturæ voces, nouæ quidem videntur, ſed tamen extant apud veterem Marcellum Empiricum, qui ex Tura & Antura aduerſus leucomata & albugines oculorum medicamentum conficere docet.

Eſt autem Anthoræ radix valdè & inſigniter amara, aduerſatur venenis omnibus; vtilis ad purgationes; ſeroſos ſiquidem & muccoſos etiam per inferiorem ventrem educit humores, lumbricos & ventris tineas pellit educitque.

Hugo Salerius non modò per inferiorem ventrem, ſed & per ſuperiorem largas ait Anthoræ radices expurgationes moliri; modum eſſe ad quantitatem Faſeli (quem vulgò Fabam) ex iuſculo aliquo aut vino: darique duris corpore.

Antonius Guanerius Anthoram magnæ etiam aduerſus peſtem efficaciæ refert: tractatu de peſte, differentia II. cap. III. Et quod ad experientiam, inquit, vidi, conſimilis cum Dictamno virtutis Anthoræ radix exiſtit. Et eſt herba, quæ iuxta Thoram illam ſcilicet herbam naſcitur, ex qua venenum conficitur, cum qua in Alpibus Salutiarum & Pinarolij capras ſilueſtres venantur. Et hæc radix Anthoræ aſſimilatur nucleis oliuarum, & eſt Bezoar illius Thoræ, quæ eſt adeò venenoſa, quòd omnia animalia ſua interficit venenoſitate. Hæc ille.

Meminerunt quoque Anthoræ Simon Ianuenſis in Synonymis, & Arnoldus Villanouanus in tractatu De venenis: ſed quæ adferuntur, non ſatis notam aut cognitam ipſis fuiſſe Anthoram oſtendunt.

De herba Paride. CAP. XV.

Herba Paris.

PARIS herba cauliculum erigit teretem & ſingularem, atque circa hunc folia quaterna, ab vno veluti centro in decuſſis ſiue crucis figuram concinnè digeſta: ſunt hæc lata, venoſa, oblonga, ſubnigricantia, & aliquantulùm acuminata: in faſtigio ſupra hæc floſculus prodit herbaceus, foliolis aliquot anguſtis, veluti calycis ſui alabaſtris, inſidens: ſequitur inde bacca inſtar vuæ acini; ſemine intus minuto ſubcandicante, vt Halicacabi, farcta: radix tenuis, longiuſcula, geniculis aliquot articulata, oblique ſerpit, alicubi interdum progerminás.

In ſiluis opacis ac perinde aliis vmbroſis pingui ac læto reperitur ſolo.

Aprili flos exit: bacca Maio maturitatem aſſequitur.

Recentiores Paridem ferè herbam, plerique tamen Vuam verſam, & Vuam Lupinam appellant: nonnulli verò etiam Solanum tetraphyllon. Falluntur, qui Aconitum Pardalianches exiſtimant. Germani **Wolfsbeer / Einbeer**: Brabanti **Wolfbeſien / & Spinnecoppen/** id eſt, Araneam; ab ementita videlicet araneæ forma, quam bacca vnà cum reflexis exiguis alabaſtris per maturitatem exprimit: Gallis eſt *Raiſin de regnard*: Hiſpanis *Centelha*: vt quidam aiunt.

Facultate autem fertur refrigerans, & Solanis proxima.

Baptiſta Sardus aduerſus mentis emotionem,

nem, inſaniam, & fatuitatem, commendat; tam per morbi diuturnitatem aut ſæuitiam incidentes, quàm prauarum rerum aſſumptione contractas: ſi xx. continuis diebus dimidium cochlear pulueris huius herbæ ieiuno propinetur.

De Papauere. Cap. XVI.

Papauer nigrum ſatiuum.

Papauer ſatiuum tertium.

PAPAVERIS duo prima genera, Plinio auctore: Satiuum & Silueſtre.

Ad Silueſtre pertinent Erraticum & Corniculata; de quibus poſteriùs & ſeorſum.

Satiua Papauera tria ſunt: album, nigrum, vtrumque magnum; & minus tertium.

Album Papauer folia promit oblonga, lata, læuia, lactucæ foliis longiora, candidiora, marginibus ſinuoſa: caulis ſiue ſcapus rectus, quandoque tricubitalis; in cuius faſtigio flores candidi; in quibus mox ab initio multis ſtaminibus ſtipatum apparet capitulum; quod adultum globoſam, nonnihil tamen oblongam formam habet, & supernè operculo contegitur, interiùs membranis non paucis in loculos diſcernitur; in quibus ſemen copioſiſſimum, ſed minutum, rotundum & candicans: radix ſubeſt nullius momenti, deſcendens in altum. 1.

Huic ſimile eſt nigrum Papauer, ſed capitulo aliquanto rotundiore & magis globato: flos eleganti phœniceo rubet colore: ſemen nigricat. 2.

Sunt floribus horum duorum folia, vti & reliquorum, quaterna, eaque ſatis ampla, ſed quæ citò defluant: rarò, ſed tamen quandoque pluribus inciſuris ac diuiſuris diſſecta, ac fimbriarum inſtar multifida.

Tertium Papauer caule foliiſque, floribus item & capitulo minus eſt: flos è cæruleo ac purpureo obſoletum & dilutum quemdam colorem refert: capitulum quoque rotundatur, ſed maturato ſemine foraminibus aliquot, qua parte operculum ipſi inſidet, circulariter hiat, facilem defluenti ſemini viam præbens, quod alijs duobus non contingit, quorum ita recluſi permanent calyces, vt nullum queat elabi ſemen. 3.

Reperitur verò & Papaueris genus, cuius floris folia multiplicata, non rarò fimbriarum inſtar inciſa ac diſſecta apparent. Color horum ſubindè albidus, frequenter rubens, quandoque ex vtriſque variè permiſtus. Rubent verò nonnulli intenſo colore purpuræ æmulo: alij autem dilutiùs, vel minùs eleganter. 4.

Capita huius generis Papaueris ſuperiore parte, veluti tertij, hiant, facileque ab ipſis ſemen excidit; quod modò albidum, aliàs nigricans eſt; pro floris videlicet colore, quem refert.

Effluit ex his, capitulis eorum vulneratis, liquor candidus, qui ad medicinæ vſus colligitur,

P & den-

Papauer ſatiuum quartum.

& denſatus Opium appellatur. Colligitur tamen præcipuè ex ſecundo genere; non modò Dioſcoride, ſed & Galeno ac Plinio teſtibus.

Meconium. Exprimitur & ex capitulis ac folijs ſimul ſuccus, quem Meconium nominant.

Seruntur hæc genera in hortis, ac etiam non rarò in ipſis aruis: tertium frequentiſſimum, quod crebrò non ſatum pluribus quoque reperitur locis, præſertim tamen in hortis.

Iunio menſe flores exeunt: ſemē pòſt perficitur.

Græcis μήκων: Latinis Papauer: nomen Officinę ſeruant; nonnullis ὀξύτονον: Germanis Magſamen / Olmag: Belgis Heul/ & Mancop: Hiſpanis *Dormideras*, & *Caſcall*: Gallis *Pauot*: Italis *Papauero domeſtico*.

1. Primum genus, cui quandoque calyx oblongior & ſemen albidius, ἥμερον καὶ κηπευτὸν, id eſt, ſatiuum ac hortenſe dicitur. Dioſcorides θυλακῖτιν etiam nominari refert, vulgò Papauer albú.

2. Alterum genus nigro ſemine, Dioſcoridi ἄγριον ſiue ſilueſtre eſt, quòd, inquit, πιθῖτις vocatur, & à nonnullis ῥοιὰς, quia ex eo Opium colligitur. Plinio & Latinis Papauer nigrum: pleriſque noſtræ ætatis à florum rubente colore Papauer rubrum.

3. Tertium genus ἀγριώτερον ſiue agreſtius eſt, Dioſcoride auctore; idem & φαρμακωδέστερον, id eſt, medicamentoſius, aut ad medicamenta vtilius; maius & oblongiore capitulo.

Dioſcoridis corruptus locus. Veriſimile autem hoc loco ſubeſſe mendum ac errorem. Tertium ſiquidem iſtud genus humilius ac minus eſt; neque oblongioris, ſed globati ac rotundioris calycis. Fieri autem poteſt, vt pro μικρότερα perperàm ſcriptum ſit μακρότερα & ἔχουσα τὴν κωδίαν ἐπιμήκη, acceſſorium. Non enim huius (vt diximus) ſed candidi longius & maius eſt: longius item, ſed minus erratico Papaueri.

Apparet verò & tertiū iſtud Papauer agreſte illud eſſe, ex quo διακωδίων compoſitio paranda: de qua Galenus prolixè lib. VII. De medicamentis ſecundùm loca. Nam Crito, & poſt Themiſonem Democrates, ἄγριον ſiue agreſte accipiendum præcipiunt, & illud quidem, addit Democrates, quod non ſeritur: μήκωνα ἀγρίαν, inquit, οὐδὲ γὰρ πῶς σπείρεται. quale tertium, quod nullo ſerente ſæpè naſcitur.

Plinij haſitatio. Plinius lib. XX. cap. VIII. ſub finem, tertium Papaueris genus Rhœam Græcis, Latinis Erraticum dici ait; & ſpontè in aruis cum Hordeo naſci: tria tamen illic ſatiui genera eſſe, atque iſtud tertium eorum facit. At lib. XX. cap. XVIII. inter ſatiua & ſilueſtria medium conſtituit: ita oſtendens, vel tertium ex noſtris, vel ſaltem diſcrimen iſtius & Erratici in frugibus naſcentis, haud rectè ſe agnouiſſe.

Ceterùm Papauerum omnium refrigeratoria vis eſt, vt Galenus in lib. De ſimpl. med. facultatibus.

Semen, vt idem in lib. De alimentorum facultatibus ait, panibus vtiliter ceu condimentum inſpargitur. Sed album nigro, eodem auctore, pręſtat. Refrigerandi autem ipſum facultatem habere ac ſomnificum eſſe, corporiq; nullum commemorabile præſtare alimentum, etiam addit. Eſt autem ſeminis huius, ſaccharo quidem incruſtati, in ſecundis menſis quandoque vſus, cum alijs tragematis. Refrigerandi verò eius potentia haud magna obſeruatur. Ad ſomnum conciliandum non multùm efficax eſt.

Oleum quod ex eo exprimitur, gratum ac edule eſt, paniq́ue illitum, aut alio quouis modo in cibo, citra refrigerationis ſenſum ſumitur. Conficitur verò ex tertij generis ſemine frequentiùs.

Codyis ſiue capitulis maior ineſt vis, quæ ad ſomnum conciliandum, defluxioneſque ſiſtendas ac reprimendas plurimùm faciunt, propinquamq́ue, ſed tamen mitiorem vim Opio obtinent. Opium fortiſſimum eſt, hoc ignauius Meconium. Vtrumque autem quouis modo, vel aſſumptum, vel capiti applicatum, ſomnum, ac ſubinde profundum moleſtumq́ue ſoporem conciliat. Opium copioſiùs hauſtum etiam mortiferum: vt verè

Plinius.

Plinius. Dolores autem omnes ſopit, ſed ægriùs curabile malum non rarò relinquit.

Offenduntur eius vſu, vt Galenus lib. 11. De medic. ſecundùm loca, ſolidæ partes, adeò vt poſteà correctione opus habeant. Sic & collyria ex Opio multis detrimento fuère, ita vt debilem oculum reddiderint, & viſus hebetudinem; veluti etiam auditus grauitatem inducũt, quæcumq; ex Papaueris ſucco ad vehementes aurium dolores componuntur. Quapropter fugienda omnia ſunt medicamenta & pharmaca, quæ ex Papaueris ſucco conſiunt ſenſum ſtupefacientia, neque niſi extrema vrgente neceſſitate ad eorum vſum perueniendum; cùm videlicet nullum aliud mitigatorium ſæuiſſimis doloribus opem adfert, vel ſuccurrit, vt Galenus lib. De medicamentis ſecundùm loca tertio, luculenter docet.

De Papauere erratico. CAP. XVII.

Papauer erraticum.

ERRATICO Papaueri cauliculi & folia nigriora hirſutioraque: folia vtrimque altis inciſuris inſtar Cichorij aut Erucæ diuiſa: flores è faſtigiis cauliculorum pulchro ac rubente phœniceo emicant colore, ſtaminibus nigricantibus capitulum medium ambientibus, quod adultum minus eſt, ſed tamen oblongioris formæ quàm tertij ſatiui: ſemen exiguum nigricat. 1.

Huius & alia minor eſt ſpecies, folijs minoribus, oblongis, non Erucæ per margines diuiſura, ſed tantummodò ſerratis, reliquis priori ſimilis. 2.

Species eius etiam aliquot eſſe, ſatis Dioſcorides ipſe innuit, folia referens Origano, aut Erucæ, aut Thymo, aut Cichorio ſimilia conſpici. Nam in horum folijs magna diuerſitas. Sunt tamen, qui dictiones ὀριγάνῳ ac θύμῳ redundare, & nullum minutis Origani, aut minimis Thymi folijs erraticum Papauer reperiri affirment.

Vnà cum Tritico, Zea, Secali, Hordeo, Auena, reliquiſque frugibus in agris erraticum gignitur Papauer: non rarò quoque inter olera, ac ſecus margines hortorum.

Bellè colorati flores Maio ac Iunio pulchritudinis venuſtatiſq; quamdã gratiã aruis conciliant.

Dioſcoridi eſt μήκων ῥοιάς, Latinis Papauer erraticum, Gazę Papauer fluidum, Officinis Papauer rubrum: Italis *Papauero ſaluatico*, Hiſpanis *Amapolas, Roſella, Papoulas*, Germanis Clapperroſen / Kornroſen; Belgis Rooden Huel / Wilden Huel / Colleblomen: Gallis *Coquelicoc, Pauot ſauuage, Confanons.*

Et ῥοιὰς nominari Dioſcorides ait, quòd ei citò flos defluat. Decidunt tamen flores æquè citò & alijs Papauerum generibus etiam corniculatis; nulli enim Papaueri diutinus aut durabilis flos eſt: omnium citiſſimè pereunt. Vt enim omnibus commune eſt, florem membrana quadam integi, ac veluti vagina quadam contineri, quæ ipſo ſe exerente flore in duas dehiſcens delabitur partes; ita quaterna ipſis folia, citò defluentia. Rhœadis nomen non modò huic, ſed & alijs ea de cauſſa commune eſſe poteſt, ſi modò à floris facili acceſſit delapſu. Quòd ſi verò à ſeminis profluuio (vti apparet) Rhœadis cognomen acceſſerit, ſatiuorum tertio proprium erit, cuius, vt diximus, citiſſimè ac facillimè ſemen excidit: defluit verò & huic erratico, ſed minùs manifeſtè.

At facultas erratici Papaueris ſimilis eſt ſuperiorum Papauerum, frigida & ſomnifica.

Plerique fallacia experimenta magis quàm rationem ducem ſecuti, flores aduerſus pleuritidem commendant, ſtatim accedente dolore, vel ſtillatitium ex ipſis liquorem, aut ſerapium ex frequenti foliorum maceratione propinantes: & leniri non rarò dolorem contingit, ſed & pertinaciùs crebrò inde hæret, ægrè ac cum difficultate ſputo procedente; præſertim quibus non eſt robuſta corporis conſtitutio, valenteſque vires. Erroris huius occaſionem prębuiſſe potuit Baptiſta Sardus, qui flores huius Papaueris aduerſus lateris dolores à pleriſque feliciter exhiberi, & aduerſus ſanguinis ſputationes vtiles, memoriæ prodidit. *Quorundam error.*

De Papauere corniculato maiore. CAP. XVIII.

Papauer corniculatum maius.

PAPAVERIS corniculati tres reperiuntur ſpecies, & magnitudine & floris colore differentes.

1. Quod maius eſt, reliqua Papauera candidis & ambitu infractis ac lacinioſis folijs ſatis refert, non tamen læuibus, ſed nonnihil lanuginoſis, inſtar ferè foliorum Verbaſci: caules infirmiores breuioreſque in plures alas diuiduntur: flores Ochri colore luteo pallent; quos excipit non capitulum, ſed tenue oblongum incuruumque corniculum, ſiue ſiliqua, in qua ſemen nigricans: radix ſubeſt oblonga, craſſior, in nonnullos quandoque reſtans annos.

Vulnerata herba ſuccum prębet luteum, & guſtatu ſalſilaginem refert, vbi ſuæ ſpontis eſt; in maritimis videlicet, aridis, & ſqualidis quę amat locis: in hortis ſucco illo magna ex parte deſtituitur.

Iunio ac Iulio flores illi exeunt.

Græcis μήκων κερατῖτις, Latinis Papauer corniculatum, ab Oribaſio & Aëtio παράλιον, Plinio Papauer Paralium, Catullo Papauer luteum, alijs Papauer marinum, atque inde Hiſpanis *Dormideras marinas*. Sunt & quibus μήκων ἀγρία, id eſt, Papauer ſilueſtre, à nonnullis quoque, Dioſcoride teſte, Glaucion, propter foliorum ſimilitudinem. Atque hinc in Officinis olim Memitha: Memitha ſiquidem Arabibus Glaucium eſt: Germanis Gäl Olmagen / Geelen Duel: Gallis *Pauot cornu*: Italis *Papauero cornuto*.

Vim autem incidendi & abſtergendi, Galeno auctore, accepit.

Radix, inquit Dioſcorides, ad dimidias cocta in aqua & pota, coxendicum dolores & iecinoris affectus ſanare poteſt; his etiam qui craſſas & ἀραχνώδη reddunt vrinas, prodeſt.

Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum leniter purgat: folia cum oleo trita argemas iumentorum ſanant & abſtergunt.

De alijs corniculatis Papaueribus. CAP. XIX.

2. PROXIMVM ſiue alterum corniculati Papaueris genus, priori tenuius ac minus eſt, & folijs Erucę modo altè inciſis, nonnihilq; piloſis: cauliculi eius tenelli & ramoſi procumbunt: flores minores intenſo ſatis colore rubent, dilutiùs tamen quàm Papaueris erratici: corniculum minus eſt, cuius cacumini operculum ſubinde, aut veluti latius capitulum inſidet: ſemen in his exiguum nigrum: radix verò oblonga.

3. Tertium huius generis Papauer, etiam ſecundo exilius, ac folijs tenerioribus, in minutulas videlicet particulas diſſectis: floſculus minor, cęrulei purpurei coloris nigræ Violæ æmuli: radix tenuis longiuſcula.

Non in maritimis, ſed procul à mari hæc genera reperiuntur. Angelus Palea & Bartholomæus ab Vrbe-veterum, qui in Meſuem commentati ſunt, offendiſſe ſe iſta tradunt in Arragonum & Caſtellæ Hiſpaniæ regnis, locis mediterraneis, in agris & iuxta viarum ſemitas, ſapore ſalſilaginem nequaquam referente.

Vtrumque corniculati Papaueris genus habetur, neutrum Anemones.

Glaucium. Exiſtimatur à pleriſque rubentis floris Glaucium eſſe. Nec in totum à veritate aliena videtur ſententia: nam, vt Dioſcorides ait, Glaucio folia ſunt Papaueris corniculati ſimilia, ſed λιπαρώτερα, id eſt, pinguiora, χαμαίζηλα, humilia ſiue in terram procumbentia, grauis odoris, guſtuque amariora, ſuccus verò multum croceus. Atque huiuſcemodi ſucco Papauer iſtud corniculatum haud deſtitui, teſtes ſunt P. Pena & M. Lobelius: amarius quoque facilè eſſe poteſt, vtpote ſalſilaginis guſtu carens. Quæ ſanè affinitatem cum Glaucio (ſi non idem) magnam oſtendunt.

Ait Dioſcorides, naſci Glaucium ad Hierapolim Syriæ, ſed & alibi quoque reperiri quid prohibet?

Papauer corniculatum rubrum.

Papauer corniculatum violaceum.

Hypecoon.

prohibet? & fortaſſe nonnihil etiam immutatũ.

Ceterùm corniculatorum iſtorum duorum Papauerum noſtro quidem ſæculo nullus, quod ſciamus, vſus; atque idcircò de viribus ac facultatibus nihil occurrit afferendum.

Glaucij autem ſucci ad ocularia medicaméta initio vſus eſt, cùm ſit refrigerás: Dioſcor. auctor.

De Hypecoo. CAP. XX.

AD Papaueris corniculati genera quadamtenus etiam pertinet quod Hypecoon dicitur: folia huic quàm tertio corniculato Papaueri tenuiora, minutiſſimis inciſuris diuiſa, colore & aſpectu, tum & figura graueolentis agreſtis Rutæ minimæ ſatis ſimilia: cauliculus breuis eſt, floſculus odoratus, perpuſillus, lutei coloris, è ſenis foliolis, duobus maioribus, reliquis perquàm exiguis: cornicula ſuccedunt recurua, articulata; in his ſemen flaueſcens, quadrangulare: radix oblonga, fibris non carens.

In aruis & iuxta agrorum margines pleriſque locis reperitur, veluti nonnullis Hiſpaniæ, & in Gallia quoque Narbonenſi, præſertim iuxta Nemauſum Coloniam.

Ὑπήκοον, & à nonnullis Ὑπόφεων, teſte Dioſcoride, dicitur. Latini Hypecoi vocem retinent. Cur pro Cumino ſilueſtri hęc ſit habenda herba, nulla occurrit ratio: pro hac tamen ad ſe miſſam Matthiolus refert, ſi nos non fallit pictura.

Natura autem & facultate refrigerans Hypecoũ eſt, & Papaueris ſucco ſimile: auctor Dioſcor.

De Hyoſcyamo. CAP. XXI.

Hyoſcyamus niger.

Hyoſcyamus luteus.

HYOSCYAMI tres veteribus ſunt, niger, luteus, & albus: poſterior ætas Peruuianum quartum adinuenit.

1. Niger Hyoſcyamus folia promit ampla, longa, lata, candicantia, mollia, lanuginoſa, laciniata & marginibus conciſa: caules craſſi ſunt, cubito altiores, ramoſi; quos flores continua ſerie digeſti conueſtiunt, patentibus calathis figura aſſimiles; colore ſecundùm margines ſubluteo, diſcurrentibus vnà purpuraſcentibus aliquot venis; in medio verò ex obſcuriore purpura nigricantes: calyces ſuccedunt rotundi, oblongi, craſſi, ventricoſi, ſuperiùs aculeati ac operculati, in quibus ſemina haud ita magna, colore ſordentia: radix craſſa, prolixa, albicans, in alterum viuax annum, quoaduſque videlicet ſemen perfecerit. Grauis odoris ac ingrati tota ſtirps eſt, caput aggrauans, & ſomnolentiam inducens.

Secus vias vbique fere gignitur in ſabuloſis, & locis haud cultis.

2. Lutei Hyoſcyami caulis ſimplicior, folia indiuiſa, minora, lata tamen & oblonga, Solani lethalis maiora, candidiora, ac molliora: flores in cauliculorum faſtigijs inconditi, luteo pallentes colore, aliquanto minores quàm nigri; vaſcula ferè ſimilia, ſed minora, teneriora & ſpinis carentia: ſemen pallidius, ſufflauum, vt Irionis puſillum.

3. Candidus Hyoſcyamus candidiſſimis molliſſimiſque folijs exit, lanuginoſis videlicet, nonnihil quoque circumroſis ac ſinuatis, ſed minùs, ac minoribus quàm primi, ſiue nigri: cauliculi breuiores ſunt: floſculi ſecundùm cauliculos candidi, minores: calyces læues, haud quaquam ſpinoſi: ſemen candidius.

Duo hi poſteriores Hyoſcyami rari ſunt, nec alibi in Belgio quàm in hortis, & quidem non frequenter reperiuntur. Candidum tamen maritima rudera aſpera non rarò præbent, præſertim vbi Rhodanus in Narbonenſi Gallia mari influit.

Æſtiuis menſibus & non rarò in multũ Autumnum omnes florent: ſemẽ intereà perficitur.

Græci ὑοσκύαμον: Latini Apollinarem & Fabam ſuillam: Arabes, vt Plinius ait, Altercum & Altercangenum vocant. Alijs, veluti inter ſpurias voces refertur, διοσκύαμος ſiue Iouis Faba, πυθώνιον, ἀδαμάντη, ἀδάμυον, ὑπνωτικὸν ἐμμανές, ἄτομον διθιάμβειον; à Pythagora & alijs ξελέων; Zoroaſtri τιφώνιον aut τυφώνιον: Latinis, vt Apuleius ſcribit, Inſana, Alterculum, Sympho-

16b-ie.268

Hyoſcyamus albus.

phoniaca, Calycularis, Dentaria: Phrygibus Remenia: Tuſcis Fabulonia, aut, vt aliud exemplar habet, Faba Lupina: Gallis Bellinuntia; Matthæo Siluatico Dens caballinus, Milimandrum, Caſſilago; Iacobo à Manlijs Herba pinula: in Officinis Iuſquiamus: Italis *Hyoſquiamo*: Hiſpanis *Velenno*, *Meimendrò*: Germanis Bilſen kraut/ Billſamen/ Teuffels augen: noſtris Bilſen cruyt: Gallis *Hannebane*, & *Endormie*. Herculi aſſcriptum eſſe Hyoſcyamum, Plinius ait.

Primus à floris nigricante colore μέλας & niger: alter & hinc luteus, tertius candidus, cùm à florum, tum & foliorum totiuſque herbæ candore & albicante colore dicitur. In ſeminibus colorum diſcrimen non adeò magnum eſt.

In Plinianis codicibus candidus pro quarto, luteus pro tertio deſcribitur, errore manifeſto: huius tranſſcriptoribus occaſionem præbuiſſe potuerunt antecedentia, acceſſione ſuperfluorum deprauata. Legitimam lectionem talem eſſe oportet, lib. XXV. cap. IIII. Plura eius genera, vnum nigro ſemine, floribus pænè purpureis, ſpinoſum: vulgare autem eſt fruticoſius & altius Papauere. Secundi ſemen Irionis ſemini ſimile: ambo inſaniam gignentia capitiſque vertigines. Tertium genus molle, lanuginoſum, &c. *Plinij locus redintegratus.*

Temperamento autem omnis Hyoſcyamus omnibus ſuis particulis vehementer & quarto quidem ordine refrigerans eſt, ſoporiferus item, & dolores omnes ſedans: aduerſus acres calidaſque defluxiones oculorum aliarumque partium proficit: ſanguinis eruptiones & muliebria compeſcit profluuia: ad teſtium aliarumque partium inflammationes adhibetur.

Proſunt ſubinde vel ſola impoſita folia, quandoque eadem cataplaſmatis permiſcentur. Eſt & ſeminis ſolius nonnumquam vſus: additur verò & antidotis dolorem ſapientibus: radix commanſa aut in aceto decocta dentium dolores finire poteſt. Breuiter, Hyoſcyamus ſimilem Opio ac Meconio facultatem habet: imminet quoque & ab ipſo, quod ab illis periculum. Teſtatur Dioſcorides, folia in olere ſumpta mentis emotionem facere. Plinius etiam folijs mentem corrumpi ait, ſi plura quàm quatuor bibantur.

Mitior autem habetur candidus, quem medici, Dioſcorides inquit, recepêre; deinde luteus; niger vt deterrimus improbatur.

Galenus nigrum etiam inſaniam ac ſoporem afferre affirmat: huicque flauum ſiue luteum propinquam obtinere facultatem; fugiendum vtrumque vt inutilem ac venenoſum: candidum ad ſanationes maximè idoneum eſſe.

Officinę tamen paſſim pharmacopœorum in Germania quidem ac Belgio, nigro vtuntur: luteo & albo vt plurimùm deſideratis.

De Hyoſcyamo Peruuiano. CAP. XXII.

PERVVIANVS Hyoſcyamus altior eſt non modò nigro, ſed & luteo, caules eius ad tres vel plures cubitos non rarò attolluntur, ramis nonnullis brachiati; qui folijs conueſtiuntur latis, oblongis, acuminatis, maioribus quàm lutei Hyoſcyami, Oxylapathi ferè ſimilibus, ſed tamen latioribus, mollibus, dilutè virentibus, tenuiterque hirſutis, quæ quandoque cauli ſic adhærent, vt ipſum quodammodò amplecti videantur: aliàs verò è pediculo non exiguo prominent, flores oblongioris formæ, intus concaui, maiores patentioreſq; quàm Hyoſcyami lutei, ambitu quinquangulares, colore dilutè purpurei, & ad marginem propemodum albicantes: vaſcula & ſemina qualia luteo: radix craſſiuſcula in multos ramulos finditur.

Ex Americæ, quam Occidentalem Indiam vocant, prouincijs, inter quas regio Peru eſt, in Europam primùm venit, vbi in hortis ſatus feliciter adoleſcit, vno anno ad abſolutionem perueniens.

Hyoſcyamus Peruuianus.

Hyoſcyami Peruuiani altera icon.

Seritur Vere: ſub Auguſtum aut quandoque ſeriùs flores, ſemen poſteà ſuccedit.

Americæ incolæ Petun appellant, alij Herbam ſacram, aut Sanctam herbam: nonnulli Nicotianam, Nicolaus Monardis Tabaco. Hyoſcyami eſſe ſpeciem non forma modò qualis luteo, ſed & aſſimilis oſtendit facultas. Soporem ſiquidem inducit, mentem emouet, & ſimilem ebrietati conſtitutionem adfert, vel ſolo fumo accepto; vt teſtis eſt Andreas Theuetus. Sunt autem hæc ſtupefacientium ac frigidiſſimorum opera, qualis eſt Hyoſcyamus.

Inſeritur ſiccum eius folium Palmæ conuoluto folio; deinde illo vna à parte accenſo, per alteram fumus nidorque vrentis, patente ore naribuſque excipitur, dolorum ita lenimenta, famis ſitiſque obliuionem, & hilaritatem quamdam initio, pòſt largiore vſu ebrietatem etiam, veluti à meraciſſimo vino, adfert. Expurgari verò & eo modo multos per os, aiunt, humores, ac cerebri ſuperfluos abſumi.

Calidum ac ſiccum hunc Hyoſcyamum eſſe, & quidem ſecundo ordine, Nicolaus Monardis ſentit; ac vnà reſoluendi, ſordidaque repurgandi cum quadam exigua adſtrictione ei facultatem adeſſe. Adeſt verò & ei narcotica ſiue ſtupefaciens vis, tum & per aluum expurgatoria; nec non, vt Monardis ſcribit, & alexipharmaca quædam.

Calidam autem facultatem hunc obtinere foliorum oſtendit acrimonia, quæ non modò guſtu ſentitur, ſed & vlceribus neruoſarum partium virentibus folijs impoſitis, quandoque percipitur. Saliuam verò & cõmanducata folia ciunt ac pituitam detrahunt; quod & fumus aridorum receptus præſtat. Quæ caliditatis haud exiguæ hunc participem eſſe oſtendunt. Quæcumque enim commanſa aut in ore detenta pituitam euocant ac ſaliuationem procurant, ea omnia calida habentur, veluti Pyrethri radix, & Pimpinellæ ſaxifragæ, aliaque ſimilis potentiæ. Narcotica autem & huius facultas haud in obſcuro eſt: nam fumo per os nareſque recepto ſimilis ebrietati, mente perturbata, affectus ſuperuenit, cui non rarò ſomnus ſuccedit, veluti ab aſſumpto Opio: quod & acrimoniã quamdam guſtu refert, & caliditatis idcircò haud eſt expers; quam & cõmmanducatum ac aſſumptum mox exerit, in pectore calorem quemdam excitans, mentem tamen non minùs perturbans, vt Petrus Bellonius Singularium lib. tertio ſcribit, vbi & Turcas Opio frequenter vti refert, & ſemidrachmæ pondere ipſum aſſumere, nullo alio ſuccedente incommodo, quàm quòd leui inde quadam veluti ebrietate corripiantur. Ita quoque & Hyoſcyamus iſte guſtu acris & facultate calidus, narco-

Turcæ Opio vtuntur.

narcoticam nihilominus facultatem obtinet. Conſequi autem hinc videtur non modò Hyoſcyamum hunc Peruuianum, ſed & Papaueris ſuccum ſiue Opium ex differentibus partibus conſtare, quibuſdam videlicet acribus & calidis, alijs verò extremè frigidis; narcoticis nempe ſiue ſtupefacientibus; ſi modò narcotica vis ſiue facultas extremam frigiditatem conſequatur, vt Galeno & veteribus omnibus viſum. Sed ſi narcotica facultas non ab extremè & quarto ordine frigida qualitate pendeat, ſed à ſubſtantiæ eſſentia procedat, poterit Hyoſcyamus iſte calidus ſimul & narcoticus eſſe. Temperie quidem calidus, narcoticus autem non temperatura, ſed ab ipſius ſubſtantiæ proprietate: non ſecùs ac purganti medicamento, non à temperamento, ſed ex totius ſubſtantiæ eſſentia, ſua vis adeſt; de quo & Pempt. primæ lib. primi cap. ſexto ſcripſimus. Vt vt eſt, Hyoſcyamus Peruuianus, qui acrimonia ſua caliditatem oſtendit, narcotica facultate haud eſt deſtitutus.

Folia autem huius cephaleæ ac hemicraniæ præſidio eſſe; tum & ventriculo perfrigeratione laboranti, præſertim puerorum, nephriticiſque doloribus prodeſſe, vteri ſuffocationibus præſenti eſſe remedio, articulorum dolores ſedare, ſi calefacta ſub cineribus, parti dolenti admoueantur, Nicolaus Monardis ait.

Prodeſt verò & ad dentium dolores Hyoſcyamus iſte, ſi linteo huius ſucco imbuto dens extergatur, ac deinde ex folijs pilula admoueatur.

Succus cum ſacharo coctus aſſumptuſque ventris lumbricos expellit; vmbilico tamē folio impoſito. Idē verò & vlcera vetera expurgat, detergit, & ad ſanitatē perducit: eodē auctore.

Vtuntur autem huius folijs apud Belgas etiam plerique aduerſus ſcabiem cutiſque fœditates, & ad vulnerum curationes. Calidis verò & robuſtis corporibus tantummodò adhibenda, ſunt qui ſentiant: debilibus ſiquidem ac ſenibus non fore tutum horum vſum. Atque hanc, vt videtur, ob cauſſam, à Petun herba mulieres (quod ait Theuetus) in America abſtinent, neque vllo vtuntur modo.

Succo verò huius epoto quatuor aut quinque vnciarum pondere, aluum vehementer ſuprà infraque purgatam; longum deinde & profundum ſubſecutum ſomnum, ab amico obſeruatum accepimus: fuit autem is qui aſſumpſit ruſticus, homo fortis, mediæ ætatis, hydrope laborans, qui ex ſomno expergefactus, cibum potumque poſtulauit, ac deinceps benè habuit. Atque hinc expurgandi quoq; facultatem Hyoſcyamum hunc habere cognoſcere licet.

Narrauit verò & idem ſe aqua ex folijs per organa deſtillata à febribus ruſticos multos liberaſſe, hac pauco tempore ante acceſſiones propinata: deinde oleum ex relictis fæcibus in ſacculo ſuſpenſis collegiſſe, quod ad ſcabiem vulnerumque curationem ſingulare foret ac eximium: aridarum verò fęcum puluere intertrigines non modò hominum, ſed & equorum citò curari.

Venenis quoque & hunc Hyoſcyamum reſiſtere, & toxici malitiam reprimere, vulneribus ſucco infuſo, folio deinde ſuperpoſito, Monardis refert: qui & aduerſus omnium venenatorum morſus hunc quoque commendat.

De Solano hortenſi. CAP. XXIII.

INTER Solana vnum hortenſe eſt: Veſicarium, Soporiferum, Manicum reliqua, quibus Lethale vocatum ex recentiorum accedit ſententia.

Hortenſe Solanum caule cubitali aſſurgit, frequentibus alis ramoſo, folio nigricante, molli, lato, Ocymi aſſimili, ſed latiore ac maiore: flores candiduli: baccæ aliquot in racemis aut potiùs vmbellis exiguis dependent: per initia virentes; maturæ verò, aut nigricantes, aut rubentes, aut lutei coloris: radices candicant, tenues & fibroſæ.

Solanum iſtud multis gignitur locis, nec enim modò in hortis, à quibus cognomen tamen accepit, & in quibus crebrò alijs herbis permixtum reperitur; verùm & ſecus vias, agrorum margines, ſepimenta, veteres parietes, ruinas, & in aſperis ruderibus ſubinde reperitur.

Æſtate autem, & in multum quandoq; Autumnum floret: & tunc quidem fructus maturi.

Στρύχνος Græcis ἢ τρύχνος, & στρύχνος κηπαῖος: Latinis Solanum, & Solanum hortenſe: Officinis Solatrum: nonnullis Morella, Vua lupina, & Vua vulpis: Hiſpanis ſimiliter *Morella*, & *Terua mora*. Marcellus vetus medicinæ ſcriptor, & plerique alij eius ætatis, Strumum appellant. Plinius lib. XXVII. cap. VIII. etiam Cucubalum refert nominari. Vtraque vox inter confuſaneas Solani appellationes apud Apuleium etiam extat: qui omnia Solani genera vno capite complexus, nomina eorum inter ſe fœdè permiſcuit. Germanis eſt Nachtſchade: Belgis Naſcape: Gallis *Morelle*: Italis *Solatro*. *Apuleij error.*

Vſus autem Solani, auctore Galeno in lib. De ſimp. med. facult. ad ea, quæ refrigerari & adſtringi poſtulant: poteſt enim hæc duo ordine ſecundo. Quod & in lib. De aliment. facul. affirmat, vbi inter ea quibus veſcimur, nullū eſſe olus ait, quod tantam habeat adſtrictionem

ac So-

Solanum hortenſe.

ac Solanum, meritoque idcircò rarò quidem vt alimento; vt medicamento verò aſſiduè eo medicos vti: minimi autem eſſe alimenti.

Dioſcorides Solanum eryſipelatis, herpetibuſque, ægylopis, capitiſque doloribus, æſtuanti ſtomacho, aliiſque ſimilibus ſymptomatis ex acribus ac mordacibus humoribus prodeſſe ſcribit. Et fieri poteſt, vt huiuſcemodi malis auxilietur; ſed tamen ſemper non expedit, ſæpè etiam nocet adhibuiſſe... Plus etenim non rarò periculi ab huius generis remediis imminet, quàm ab ipſo morbo.

Eryſipelas ab exterioribus ad interiora verti, non eſſe bonum, ſcribit Hippocrates Aphoriſ. lib. VI. particula XXV. Et ſimiliter in Coacis. Eryſipelas foris quidem accedere commodum, intrò autem, ait, conuerti lethale. Quod non modò de Eryſipelatis, ſed & alijs quoque ſimilibus eruptionibus à natura procuratis veritatem habet.

Nam huiuſcemodi frigefacientium ac repercutientium remediorum vſu, vitioſi, corrupti, acreſque humores introrſum ad principes & nobiles partes repelluntur, quod abſque ſummo magnoque vitæ periculo fieri nequit.

Proinde nec temerè, nec facilè, aut citò ad talium remediorum adminiſtrationem perueniendum, eryſipelatis, herpetibus, ac alijs ſimilibus cutis efflorеſcentijs vitiiſve apparentibus.

Solanum veſicarium.

De Solano veſicario. CAP. XXIV.

VESICARIVM Solanum cubitales promit cauliculos, tenues, rotundos, læues, ſubrubentes, quaſi geniculatos, paucioribus alis ramoſos: folia Solani maiora, Smilaceis proxima, ſed aſperiora, quandoque albo maculata: floſculi ſubcandicantes è foliorum alis dependent; & poſt eos folliculi veſicularum inſtar, rotundi aliquantulùm, turbinati, ſingulari intus acino, magnitudine Ceraſi, vnà cum folliculo per maturitatem rubente; ſemine intus plano, rotundo, ſubcandicante, haud magno: tenues albicantes, latè ſerpunt radiculæ.

Naſcitur in parietinis, locis vmbroſis, aliquantulùm humentibus, quandoque circa agrorum margines.

Sub Autumnum fructus matureſcunt, flores antè apparent.

Græcis στρύχνος ἁλικάκαβος & φυσαλλὶς dicitur: Latinis Veſicaria, & Solanum veſicarium: Officinis Alkekengi. Plinius lib. XXI. Halicacabum & Callion vocari ait.

A folliculis autem veſicarum ſpeciem imitantibus nomen accepit; ſiue, vt Plinius, quoniam veſicæ & calculis proſit. Germanis Schutten/ Boberellen/ Júdenkirſen/ Teuffels kirſen: noſtris Krieckens ouer zee/ id eſt, vltramarina Ceraſa: Hiſpanis *Vexiga de perro*: Gallis *Alquequenges*, *Bagenauldes*.

Facultate autem huius folia, vt Galenus ſentit,

Halicacabus peregrinus.

tit, Solani ſimilia ſunt: fructus ciendæ vrinæ eſt idoneus, proinde multis compoſitis facultatibus, quæ ad iecur, veſicam, & renes accommodantur, miſcetur. Dioſcorides fructum potum vrinam mouere, & morbum regium expurgare ait.

De Halicacabo peregrino. CAP. XXV.

AD Halicacabi genus & aliam quamdam veſicariam recentiores referunt, quę tenuibus, ſtriatis, ac viticuloſis cauliculis latè ſeſe diffundens, vicina quæque apprehendit adminicula: folia huius oblonga, diuiſa, laciniata, & per ambitus profundiùs inciſa: floſculi è longis pediculis candidi: folliculi diſtenti magnitudine Halicacabi, interſepientibus membranulis in tres diſtincti loculos; fructu in ſingulis vnico, duro, rotūdo, Ochri figura & magnitudine, colore nigro, candido tamen vmbilico, qui mediocris magnitudinis, & cordis Conoidis latiorem ſpeciem imitari videtur: radix ſatis craſſa multis fibris capillatur.

Aliunde illata ſtirps eſt, Germanię nequaquam vernacula. Peregrinum Halicacabum, & Peregrinam veſicariam hac de cauſſa appellant. Sunt qui Cor Indicum vocent: alij Piſum cordatum. A vero aberrant, qui Dorycnion eſſe exiſtimant. Inter Solana non rectè quoque reponitur. Magis videtur conuenire cum grano à Serapione Abrong aut Abrugi dicto, de quo cap. CLIII. his verbis ſcribit: Eſt granum paruum punctatum nigredine & albedine, rotundum ſicut granum Mes, *Granum Abrong.* nullius odoris. Adfertur de Seni: in ſapore ipſius eſt amaritudo: & eſt calidum ac ſiccum in ſecundo gradu. Soluit ventrem & expellit lumbricos & aſcaridas, & purgat ſuperfluitates phlegmaticas ab inteſtinis.

Solanum ſomniferum.

De Solano ſomnifero. CAP. XXVI.

SOLANVM ſomniferum ad duorum aut trium pedum altitudinem ſubinde attollitur: caules eius craſſi, rotundi, duriuſculi, folijs veſtiuntur multis ſubpinguibus, latis, oblongis, Mali Cotonei maioribus, alioqui ſimilibus: floſculi ſubrubentes in breuibus pediculis, è ſinu foliorum, caules ambiunt: acini ſiue baccæ crocei coloris exiguis farctæ ſeminibus in folliculis ſuccedunt hirſutis: radix ſubeſt longa, craſſa, lignoſa, foris nigricans, aut, vt Dioſcorides, ὑπερύθρῳ, id eſt, ſubrubente cortice veſtita.

Naſcitur in ſaxoſis haud procul à mari, eodem auctore. In hortis Belgij ſatum, fructum perficere ægrè poteſt.

Dioſcorides στρύχνον ὑπνωτικὸν appellat: Theophraſtus στρύχνον ὑπνώδη: ab alijs δίρκαιον dicitur: Latinis Solanum ſomniferum; à pleriſque etiam Solanum Manicum, Apollinaris minor, Vlticana herba, Opſago.

Cortex radicis huius, inquit Dioſcorides, in vino potus drachmæ pondere vim habet ſomniferam,

feram, mitiorem tamen quàm Papaueris ſuccus: fructus valdè vrinam ciet. Dantur hydropicis corymbi XII. plures poti mentis emotionem faciunt.

Hæc Galenus ex Dioſcoride quoque tranſſcripta habet; adiiciens corticem radicis in tertio eſſe ordine refrigerantium, vtpote Opio imbecilliorem ac mitiorem.

De Solano Manico ex Dioſcoride & Theophraſto. CAP. XXVII.

MANICVM ſiue furioſum Solanum, folia habet, vt Dioſcorides ait, Erucæ ſimilia, attamen maiora, & ad Acanthi, quem Pæderota vocant, accedentia: caules producit à radice ὑψοφυεῖς ſiue proceros decem aut duodecim, Orgyæ altitudinem habentes: caput verò in faſtigio eminens, vti Oliua, ſed hirſutius, inſtar Platani pilulæ; grandius tamen ac latius: flos niger: poſt hunc fructus racemoſus, rotundus, niger, acinos X. aut XII. veluti Hederæ habens corymbos; ſed vuæ modo molles: radix ſubeſt candida, craſſa, concaua, cubitalis.

Theophraſtus huic folium etiam εὐζώμῳ, hoc eſt, Erucæ ſimile tribuit & maius; caulem Orgyę longitudinis: caput verò Gethyi, grandius tamen ac piloſius, fructui Platani ſimile.

Gethyon. Gethyon autem ex Ceparum eſt numero, & vt quidem Plinius, Aſcaloniæ genus: quod pænè, vt Theophraſtus ait, ἀκέφαλον, id eſt, abſque capite eſt, ceruicis tantùm longæ, & ideò totum in fronde.

Ὄργυα. Ὄργυα autem menſura eſt Heſychio, quanta eſt ambarum manuum extenſio, ſiue, vt Marcellus, quantum protenſa hominum vtrimque brachia per pectus longitudine patent.

Naſcitur in montanis & vento expoſitis ac πλαταμῶσι, hoc eſt, locis latis, magniſque, mari vicinis.

Στρύχνον appellatur μανικὸν, ſiue furioſum Solanum: à nonnullis πέρσιον, ab aliis θρύον, aut potiùs, vt Theophraſtus habet, θρυόρθον vel βρυόρθον, item & περιττόν. Dicitur & ἔνορθον, ὀρθόγυον, πεντάδρυον καὶ ἄνυδρον. Dioſcorides lib. ſexto De lethalibus medicamentis, Dorycnion etiam à nonnullis Solanum manicum appellari ait.

Vim autẽ habet Solani manici radix pota cum vino põdere drachmę vnius, vt imaginationes faciat nõ iniucundas. Duę verò potæ mentẽ ad triduũ emouent. Sed quatuor drachmę epotę interimunt. Remedium eſt aqua mulſa copioſa pota, & vomitu reiecta: auctor Dioſc.

Theophraſtus eadem ferè habet. Datur eius radicis, inquit, drachmæ pondus, ſi placuerit vt quis ludat, ſeq; pulcherrimũ putet: ſi verò vt ampliùs inſaniat, drachmis duabus opus eſt: ſi autem inſaniam numquã ſolui cupiueris, drachmas tres dabis: quatuor, ſi interimendum.

Solanum lethale.

De Solano lethali. CAP. XXVIII.

LETHALI Solano caules ſurgunt bicubitales aut altiores, rotundi, mediocris craſſitudinis, ramoſi, è ſubrubro colore nigricantes; quos conueſtiunt oblonga, lata, mollia, & nonnihil lanuginoſa folia, maiora latioraq; quàm Solani: flores oblongi, caui, è foliorum alis, obſcuriore purpura nigricant: bacca acino vuæ ſimillima ſuccedit, ſingulis vnica, ſplendidè nigricans, magnitudine ferè mediocris Ceraſi, exiguo ſemine grauida: radix longa, magna, inalbicans, diuturna ac viuax, in propagines plures diſtribuitur.

Circa ſiluas, iuxta parietes, ſepimentaque agrorum, aliiſque perinde parum cultis ac deſertis reperitur locis: vmbroſa amat.

Auguſto arrident maturæ baccæ: flores & antè & eodem reperiuntur tempore.

Vulgò Solanum lethale, ſiue Solatrum lethale appellatur: Italis ac Venetis *Bella dona:* Germanis Dollwurtz/ Dollkraut/ Schlaaff beeren/ Sewkraut: Belgis Groote Naſcape/ & Dulle beſien. Sunt qui putent Fabam inuerſam dici.

Mãdragoras Theophraſti. Ad Mandragoram Theophraſti (qui differt à Dioſcoridis Mandragora) plurimùm accedit; ſi non ipſiſſimus eſt. Theophraſtus hunc caulem habere ait, & fructum ferre nigrum ῥαγώδη καὶ οἰνώδην τῷ χυμῷ, id eſt, acino vuæ ſimilem, & ſucco vinoſum. Reſpondent quoque facultates.

Nam

Nam Solanum iſtud ſoporiferum eſt, mentem conturbat, inſaniam facit, ſi pauciores baccæ ſumantur: plures verò etiam interficiunt, citam feſtinamque mortem inferentes. Hæc & de Mandragora Theophraſtus de cauſſis lib. VI. Somnum, inquit, conciliat, & ſi copioſiùs etiam detur, mortem adfert Mandragoras.

Solani huius & aliud eſt reperire genus, foliis anguſtioribus, venoſis, deorſum reclinatis, caule anguloſo, floribus oblongioribus calathi ſpecie, marginibus crenatis, è pediculo dependentibus; quibus ſuccedunt ſingulæ baccæ nigræ, aut ex nigro purpuraſcentes, ſeminibus refertæ, media ſui parte calyci denticulato inhærentes: radix grandis, ſtrumoſa, & albicans. 2.

Matthiolus Solanum iſtud agro ait exire Goritienſi in monte Saluatino inter ſaxa; & ſpeciem alteram Solani ſomniferi eſſe ſentit. Eſt tamen Solano lethali ſimilius, ad cuius genus idcircò potiùs referendum.

De Mandragora. CAP. XXIX.

Mandragoras.

MANDRAGORAS Mas eſt & Femina; vt etiam Dioſcorides ait.

Mari folia ſunt magna, longa, lata, læuia, dilutè virentia, veluti Betæ, ſed maiora ampliora que & reſupina: floſculi in ſingularibus pediculis inter hæc exeunt, herbaceo candicantes colore: mala inde rotunda, lutei coloris, relucentis læuoris, ſoporifero odore ſuaueolentia; in quibus ſemina modicè plana & quaſi reſima: radix prolixa, craſſa, candicans, ſubinde bifida aut trifida. 1.

Feminæ folia anguſtiora ſunt & minora nigrioraque: fructus pallidiores, minores, turbinati, Sorbi aut Pyri effigie, ſed non minùs odorati: radix quoque prolixa, foris ampliùs nigricans, interiùs albida. Caret vterque caule, & folia ab ipſis promit radicibus. 2.

In calidis regionibus, in ſilueſtribus & montoſis gignitur, veluti in Gargano Apuliæ monte. At in Germaniis ſatus tantummodò reperitur, & femina quidem perquam rariſſimè.

Μανδραγόρας & à nõnullis κιρκαία Græcis dicitur: & Circæa quidem à Circe illa venefica procurãdi amoris artifice. Creditur enim huius radix ad amatoria facere. Appellatur & ἀντίμηλον, διρκαία, ac vt nota habent, ξηρεάνθη, ἀντίμνιον ἢ ἀντίμιον, βομβόχυλον: à Pythagora ἀνθρωπόμορφος: Latinis Terræ malum, Terreſtris malus, Canina malus: Germanis Alraun: Officinæ & reliquæ nationes Grę cam vocem retinent.

Marem Dioſcorides ait, à nonnullis μώριον dici. Deſcribitur tamen ab eo & alius Mandragoras Morion, qui, quantum ex ipſa datur colligere deſcriptione, mari ſimilis eſt, ſed omnibus partibus minor. 1.

Femina μέλας μανδραγόρας, & θριδακίας appellatur. 2.

Differt ab iſtis Mandragoris, Theophraſti Mandragoras, cuius ſuperiore meminimus cap.

Habet autem Mandragoras vincentem facultatem refrigeratoriam, vt Galenus ait, adeò vt tertij ſit ordinis refrigerantium.

Dioſcorides multas huius particulatim facultates enumerat, quarum tamen haud alię huic propriæ, quàm quæ narcoticam & ſomnificam eius potentiam conſequuntur. Eſt hæc in cortice radicum maior quàm in reliquis partibus. Poma mitiora, cum pipere & aliis perinde calidis cocta edi poſſe feruntur.

Galenus etiam pomis nonnihil caloris & humiditatis ineſſe ait: radicis autem corticem eſſe valentiſſimum, & non tantùm refrigerare, ſed & deſiccare.

De aureis Malis. CAP. XXX.

MALORVM aureorum ſtirps caules habet rotundos, bicubitales aut ampliores, multis alis ramoſos, ſucci plenos, facilè collabentes: foliis luxuriat multis, multipliciter diſſe-

Aurea mala.

ctis, Agrimoniæ ferè foliorum modo ſingularibus eorum inciſis: floſculi lutei ſub foliis prodeunt; excipiunt hos fructus rotundi, profundis crenis ſtriati, mediocris Mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo relucentes colore, in quibus copioſa humens medulla ſucci inſtar, qua ſemen conditur. Tota herba grauem fœtidumque odorem ſpirat, è viridi colore inalbicat, & aliquantulùm hirſuta eſt.

Seritur ſubinde in hortis. Eodem quo ſata eſt anno fructum, & quidē Autumno, perficit.

Noſtra ætas Aurea mala appellat: Itali *Pomi d'oro*: Germani Goldapffel: Belgæ Gulden appel: Galli *Pommes d'amours*, id eſt, Amoris poma.

Alia ſunt Aurea mala, de quibus fabulantur Poëtæ, hortorum filiarum Heſperi; quibus cuſtos adhibitus fuit Draco, quem ab Hercule interfectum ferunt.

Facultate autem hæc Mala aurea, cum vniuerſa ipſa herba refrigerant, aliquanto tamen minùs quàm Mandragoras.

Poma à nonnullis cum pipere, ſale & oleo præparata ac cocta eduntur. Præbent autem corpori alimenti quidem perquàm exiguum, & hoc ipſum prauum ac vitioſum.

De Malis inſanis. CAP. XXXI.

Mala inſana.

MALA inſana appellata humilis producit herba: cauliculus breuis eſt, pauci ramuli, ſed lata ſunt folia, maiora, craſſiora candidioraque quàm Solani, ambitu nonnihil ſinuata, ad Xanthij nonnihil accedentia: floſculi albicante aut purpuraſcente colore ſpecioſi, ſtellæ modo radiati, luteis in medio ſtaminibus: fructus calyci inhærens à mediocris longitudinis pediculo dependet, ſubinde oblongus, gallinacei oui forma & magnitudine; quandoque Mali inſtar rotundus, nonnunquam candidus, ſæpiùs purpuraſcens.

Annua & hæc ſtirps. Sata Vere, Autumno fructifera eſt.

Peregrina quoque Germaniæ ac Galliæ. Sed in Ægypto paſſim in arenoſis campis vel ſponte gignitur, fructus adferens duplo aut triplo maiores, quàm in Gallia aut Germania: vt quidem Petrus Bellonius in Singularium ſuorum lib. II. ſcriptum reliquit.

Iudicauit idem Theophraſti Malinathallam eſſe. Apud Inſubres Melongena; ab Hetruſcis verò Petranciani, vt quidem ait Matthiolus, dicuntur: alij Melanzana vocant: Latinè Mala inſana: Germani Melantzan/Dollöpfel: Galli *Pommes d'amours*, & *Verangenes*. poſterior appellatio Hiſpanis & Belgis innotuit.

Μαλινα-θάλλα.

De Malinathalla autem ſic Theophraſtus: Locis arenoſis (in Ægypto) haud procul à fluuio naſcitur terrenum, quod *μαλιναθάλλην* appellant,

pellant, figura rotundum, magnitudine Meſpili, ſine Nucleo: folia vt Cypeiros mittit: hæc (radicem nempe Loti Corſium appellatam & Malinathallam) incolę legentes in βρύτῳ hordeaceo coquunt, dulcia admodum redduntur, hisque pro bellariis vtuntur.

Quæ ſanè verba, Mala inſana, haudquaquam Malinathallam, ſed differentem omnino eſſe ſtirpem oſtendunt. Malum etenim ipſum Meſpilum magnitudine excedit, folia autem herbæ non ſunt Cypeiri.

Ceterùm Mala inſana apud Ægyptios, teſte Bellonio, cocta ſub cineribus, vel in aqua, aut etiam fricta ſingulis ferè diebus & menſis inferuntur, & eduntur. Hermolaus Barbarus ex oleo, ſale & pipere fungorum modo coqui & mandi refert.

Qualicumque autem tandem vel cocta vel præparata modo eſitentur, mali ſunt ſucci, & nullum aut omnino exiguum præbent alimentum.

De Malis Aethiopicis. CAP. XXXII.

Mala Æthiopica.

DIFFERVNT non parum à Malis inſanis, quæ noſtra ætas Æthiopica cognominat, horum ſtirps caule aſſurgit ſubinde cubitali, in duas treſve alas diuiſo: foliis latis, ex albido virentibus, anguloſis, duriuſculis, quibus à media coſta ſiue neruo ſpinulæ quædā breues exeunt: floſculi ſecundùm cauliculos albicant, ſenum foliolorū, ſtaminibus mediis ſubluteis. Fructus rotūdus, ſtriatus, Malo aureo minor ac durior, colore per maturitatem eleganter rubens; ſupereminente exiguo quodam veluti alterius mali rudimento, quod & rubet, ſed dilutiùs.

Peregrinum iſtud Belgio: ſemina ex Hiſpaniis attulit honeſta Domina Chriſtina Bertolfia vidua clariſſimi ac ampliſſ. viri D. Ioachimi Hopperi.

Tardè admodum (ſed tamen eodem quo ſatum anno) ad perfectionem Coloniæ venit.

Malum vocant Æthiopicum, quòd ex Æthiopia in Hiſpaniam primùm inuectum exiſtimetur. Veteribus cognitum fuiſſe, difficile fuerit affirmare. Cum Malinathalla, de qua ex Theophraſto ſuperiore cap. ſcripſimus, nequaquam etiam conuenit. folia ſiquidem cum Cypeirinis haud conueniunt, cuiuſmodi ſunt Malinathallæ.

Feruntur verò hæc Mala in pinguium carnium iure cum ſale ac pipere cocta inferri ac edi: & minùs mali ſucci eſſe, quàm Inſana aut Aurea. proptereà videlicet, quòd duriora, diutiuſque aſſeruari queant, nec ita facilè vti illa corrumpantur. Sunt tamen nec hæc Æthiopica boni ſucci, & alimenti non multum corpori adferunt.

De Stramonia, ſiue Pomo ſpinoſo. CAP. XXXIII.

STRAMONIÆ caulis cubito non rarò altior, digitum craſſus, in pauculos ramulos diuiditur: folia eius lata, ſinuata, & acuminata, maiora longioraque quàm Solani, aut Malorum inſanorum: flos ex oblongo denticulato calyce exit, magnus, candidus, calathi effigie, Conuoluuli maioris floris æmulus, ſed tamen omnino maior ac amplior, & per oras anguloſus, ſtaminibuſque aliquot albidis in medio: fructus ſuccedit ſingulis rotundus, breuibus, craſſis, non tamen acutis ſpinis aſper, magnitudine ferè Nucis regiæ, putamine ſuo nondum exutæ, aut maior; in quibus ſemina & magnitudine & forma Mandragoræ. Odor herbæ caput nonnihil aggrauat: floris gratior Lilio accedit, ſed tamen & ſoporiferus.

Rara & peregrina ſtirps eſt. Vere ſeritur; ſi feruens ſerenaque æſtas fuerit, fructus Autumno in Belgio perficitur; ſecùs non facilè.

Stramoniam nuncupant, & Pomum ſiue malum ſpinoſum: nonnulli Coronam regiam: alij Meloſpinū: Græci noſtri temporis παεγκόκκαλον aut potiùs βαρυοκόκκαλον, quaſi Nucem

Stramonia.

Colchicum.

grauantem & torporem ac moleſtiorẽ ſomnum inducentem: Itali hinc, vt quidem apparet, ***Paracoculi:*** Germani **Stechöpfel** vocant: Belgæ **Dozen appel**: Galli *Pomme de Peru*: Valerio Cordo Hyoſcyamus Peruuianus: Matthiolo verò atque aliis Nux Methel Arabum eſſe videtur. Nucem autem Methel Serapio cap. CCCLXXV. fructum eſſe ſcribit ſimilẽ Nuci vomicæ, cuius ſemen ſit veluti Mandragoræ: cortex aſper, ſapore gratus ac virtuoſus: qualitas quarto ordine frigida. Aloyſius Anguillara Stramoniam Hippomanes illud Theocriti eſſe ſuſpicatur, quo in Pharmaceutria equos in furorem agi refert. Crateuas ſiquidem, quem Theocriti citat interpres, Hippomanis plantam fructum habere ſcribit, vt Cucumeris ſilueſtris ſpinoſum.

Nux Methel Serapionis.

Hippomanes.

Facultate autem Stramonia ſoporifera ac narcotica, frigida etiam quarto ordine, Mandragora non inferior.

De Colchico & Hermodactylo.
CAP. XXXIIII.

COLCHICO folia terna, aut quaterna oblonga, lata, læuia, pinguia, Lilij albi foliis & forma ac læuore ſatis ſimilia; inter quæ medij in breuibus pediculis exeunt duo, tres, aut quatuor, inſtar ſiliquarũ folliculi, triangulares, craſſi, oblongi, per maturitatem in tres ſeſe explicantes partes; ſemine pleni rotundiuſculo, è ruffo colore nigricante; quo maturo folia vnà cum cauliculis intercidunt. Paulo ante Autumni æquinoctium in breuioribus, tenerioribus, albicantibus pediculis flores erumpunt (nullis iam apparentibus foliis) Croci floſculis & forma & colore aſſimiles, dilutiùs tamen cærulei; ſtaminibus internis pallidè luteis: radix bulbo ſimilis, turbinata, ab vna parte in planum compreſſior rimam ſiue ſulcum, cùm floret, habens, reliquo tempore nôn apparentem: tunicis conueſtitur nigricantibus; fibras aliquot inferiùs demittit. bulbus ipſe carnoſus, candidus, lacteo ſucco manans, dum quidem viret, & recenter è terra erutus: reſiccatus etenim rugoſus & foris interiuſque nigricat, aut etiam obſcurè rubeſcit, teſte Val. Cordo. ſapore autem eſt dulci, amaritudinis tamẽ exiguum ſaliuam eliciens ſubſequitur.

Vulgare autem iſtud Colchicum Italiæ, Galliæ, ac Germaniæ eſt: vbi in humidis, ſed tamen pinguibus ac lætis pratis exit, & non raro in montium conuallibus. Reperitur etiam nonnullis locis, foliis anguſtioribus. Dioſcorides in Meſſena & Colchide enaſci tradit. Germinant folia Vere; circa æſtiuum ſolſtitium ſiliquæ cum ſemine maturantur, flores circa Autumni æquinoctium, vt diximus, reperiuntur.

Κολχικὸν Dioſcorides appellat; plerique ἐφήμερον. eſt tamen & aliud ἐφήμερον non lethale Latinè à nonnullis Bulbus agreſtis: Germanis **Zeitloſen**: noſtris **Tijteloosen**: Gallis *Mort au chien*: vulgò Hermodactylus.

Sed

Sed tamen quo in medicamentorum compoſitionibus Hermodactylo vtimur, ab iſto differens eſt. Bulbus nempe huic magnitudine & forma ſatis reſpondens, verùm reſiccatus, & albidus permanens, neutiquã rugoſus, modicè durus, vndiq; facilis, cuius puluis cãdidus eſt. *Hermodactylus.*

Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri ſcribit ſuperioribus ſimile, ſed flore candido, & radicis bulbo, cùm reſiccatus eſt, in albicante interiusque candidiſſimo, cuius contuſi puluiſculus ſpeciem exhibeat farinæ triticeæ; ſapore ſuaui ac dulci. Hoc in Germania, inquit, non naſcitur, ſed aliunde infertur. Et veriſimile eſt, albidi iſtius & peregrini Colchici radices eſſe, quæ in Officinis Hermodactyli nomine veneunt: nihilque aliud Hermodactylum iſtum eſſe, quàm albæ candidæque radicis Colchicum.

Atque ita duo erunt vnius generis: legitimus videlicet Hermodactylus, candida & foris & intus radice; & ſpurius Hermodactylus, ſiue pernicioſum Colchicum, nigricante aut rubente foris, interiuſque bulbo.

In hac ſententia fuiſſe Auicennam, quæ ab eo ſcripta ſunt cap. CCCLII. oſtendunt. Hermodactylum ſiquidem ait radicem eſſe plantæ habentis roſas (id eſt flores) albos aut citrinos (rectius purpureos) & meliorem eſſe album: rubentem & nigrum malos, ac pernicioſa venena.

Ceterùm Hermodactylus vim habet purgandi; priuatim arthriticis, inquit Paulus, tunc cùm humores fluunt, exhibetur: verùm ſtomacho aduerſatur. At Colchici radix, in cibo accepta ſtrangulando enecat, ſimiliter vt Fungi; Dioſcorides auctor.

De Cicuta. CAP. XXXV.

Cicuta.

PROCERO, ferulaceo, glabro, læui, eoque craſſo, intus inani, dilute virenti, nonnullis tamen ſubrubentibus veluti ſerpentum maculis reſperſo culmo, ſupra tres non raro cubitos Cicuta aſſurgit, vmbellæ faſtigia occupant; candidi in his floſculi; ſemina poſteà Aniſi æmula aliquantò candidiora; radix dodrantalis, craſſitudinis digiti, candida, & quando caulem facit interiùs caua, priùs ſolida. Ingratum, grauem fœdumque ipſa tota ſpirat herba odorem.

Circa oppida & pagos abundat locis vmbroſis & pinguibus, prope foſſas aggereſque: agrorum pratorumque ſepimenta.

Cum floribus Iulio: ſemine prægnantem Auguſto ac ſeriùs videre eſt.

Græcis *κώνειον*; Latinis Cicuta eſt: Germanis Schirling/ Wutſcherling: Brabantis Scheerlinck/ Dulle keruel: Hiſpanis *Ceguta y Canaheia:* Gallis *Cigue.*

Extremè, vt Galenus teſtatur, refrigerantis eſt facultatis. Temerarium fuerit hanc vel puerorum teſtibus, vel virginum mamillis imponere, incrementumque harum partium eo modo reprimere. Præter enim quòd partes illas facilè efficiat contabeſcere, cordi quoque ac iecinori foris admota etiam obeſt, tametſi multò magis intrò aſſumpta. Eſt etenim ex lethalium numero, frigiditate ſua, vt Dioſcorides refert, enecans.

Remedio eſt, Plinius ait, priuſquam perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria: ſed in vino pota irremediabilis exiſtimatur.

Athenienſes in interimendo ſapientiſſimo philoſopho Socrate Cicuta vſos, Plato refert.

Quàm grauiter & periculoſè hallucinantes Officinæ, huius ſemine loco ſeminis Harmel, id eſt, Rutæ, quandoque vſæ fuerint, exploſo iamdudum errore, notiſſimum eſt.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIAE LIBER QVINTVS,

DE FILICIBVS, MVSCIS, AC FVNGIS.

PRÆFATIO.

Post deleterias ac pernicioſas herbas, ad Filicum explicanda deſcribendaq́; genera, tum & Muſcorum ac Fungorum conuertimur, quæ licet plurima parte pernicioſa homini non ſint, ſubinde tamen vel nocent, vel humano generi incommoda, vel parum vtilia exiſtunt.

Filicum autem cõplures ſunt ſpecies: ſunt & Muſcorũ: nec deeſt in Fungis differentia. Commune Filicibus omnibus eſt, vt, & floribus & ſemine deſtituantur. Deſiderantur eadem in Fungis: in plurimis quoque, ſed non tamẽ in omnibus, quæ inter Muſcos referri contingit.

DE FILICE.

CAPVT I.

Filix mas.

Filix femina.

Filix duorum eſt generum iuxta veterum ſententiam: Mas & Femina; quæ quidẽ proprie Filix eſt. nã aliæ, quas inter Filices referri contingit, proprias ſuas habẽt appellationes.

1. Mas folia mox a radice promit ampla, aſpera, ſubdura, frangi facilia, diluto colore virentia, odore grauia, cubito altiora, alarum inſtar expanſa, veluti de plurimis ad vnum cohærentibus pediculum compoſita, quorum ſingularia pinnata, & ſecundùm margines crenata, à tergo veluti tenuiſſimo ſordidoque puluere obſidentur, qui temerè ſemen eſſe à pleriſque creditur: radix e multis cirris confibrata, craſſa, nigraque eſt. caule, flore, ſemineque deſtituitur: tota natura ſterilis.

2. Femina Filix & flore ac ſemine caret, ſed caulẽ promit vnicũ, ſtriatum, aliquatenus anguloſum, medulla refertũ verſicolore; quo obliquè inciſo, bicipitis Aquilę ſpecies quædã apparet, circa

circa hunc folia ſunt cõplura, alata, & maris foliis ſimilia, ſed minora. radix oblõga, nigra, ſub terra ſerpit, digitũ ſubinde craſſa, aut aliquanto tenuior. odor quoq; huic grauis eſt, vti mari.

Amat vtraque Filix loca ſterilia, arida, ac deſerta: & vt Horatius teſtatur,

Neglectis vrenda Filix innaſcitur agris.

In cultis ac ſtercoratis locis non prouenit: nam & fimo ſuperiniecto, vt Theophraſtus libro VIII. cap. VIII. refert, interit.

Mas apertis gaudet ac patentibus locis: montibus ac ſaxoſis, vt Dioſcorides ait.

Femina circa margines agrorum; ſub ſentibus, & in ſiluis vmbroſis non rarò reperitur.

Marceſcit vtraq; Filix ſub hiemem: noua Vere erũpunt folia, tota æſtate in vigore futura.

Prior Græcis *πτέρις ἢ πτέριον*: nonnullis *βλῆχνον* appellatur: à Nicandro in Theriacis 1.
βλῆτρον: ab aliis *πολύρριζον*: item & *πτερίνιον, δασύκλωνον, ἀνάσφορον*: Latinis Filix mas: Italicè *Felce*: Hiſpanicè *Helecho, Falguero*, & *Feyto*: Germanicè Waldtfarn/ & Waldtfarn männlin: Gallicè *Fougere, ou Feuchiere maſle*: à Belgis Varen manneken.

Altera ſpecies Græcis eſt *θηλυπτέρις*, id eſt, Filix femina, & *νυμφαία πτέρις*: Latinis, vt qui- 2.
dem inter notha Dioſ. Lingua ceruina: Germanicè Waldtfarn weiblin/ & Groß Farnkraut: à Belgis Varen wijfken: Gallis *Fougere femelle.*

Calidam, amaram, ac ſiccam, paululumq; adſtringentem facultatem Filix vtraq; obtinet.

Latum lumbricũ radix maſcula, auctore Dioſc. denariorum quatuor pondere pellit, cum aqua mulſa pota; meliùs verò ſi cũ Scãmonij aut Veratri nigri obolis quatuor detur. Oportet autem, ait, vt ſumpturi allia præſumant. Ad eumdem modum, addit Galenus, fœtũ quidem viuum necare; mortuum verò eiicere mirum non eſt. Prodeſſe verò & huius radix lienoſis traditur: nam & cum axungia trita & impoſita contra ictus ab arundine factos vtilis. Cuius probationem Dioſcorides eſſe ait, quòd Filix per ambitũ ſata arundine pereat, & vice verſa, arundo Filice ſepta. Sed vanũ eſt, exiſtimare id per ſingularem aliquam antipathiam accidere, & aliunde contingere, quã quòd hæc Filix in humidis non adoleſcat, nec arundo in ſicco.

Filix femina ſimilem vim ſuperiori, vt Galenus ait, habet. Dioſcorides huius radices cum melle ſumptas latos vermes; cum vino verò teretes eiicere: feminis ſterilitatem, & abortum prægnantibus facere refert. Addit farinam huius humidis vlceribus inſpergi: & iumentorum ceruicibus attritis mederi. Fertur & vinum ne aceſcat conſeruare poſſe Filicis radix in dolium immiſſa.

De Filice paluſtri. CAP. II.

Filix paluſtris.

PALV-

PALVSTRIS Filix caules complures edit bicubitales aut altiores, folioſos veluti Filicis feminæ, cuius & folia referret, niſi particularia molliora latioraque eſſent, & haudquaquam per margines ſerrata: circa ſummos ramulos denſa veluti ſeminum futurorum rudimenta adhærent, quæ tamen ſemina non ſunt. (nam ſterilis & hæc Filix vti cetera) radix craſſa, ampliſſima omnium Filicum, multis craſſis nigris fibris capillata, in quarum medio ſubcandidum quoddam, quod efficaciſſimum putatur radicis.

Naſcitur hæc Filix locis riguis ac paluſtribus; non rarò in foſſis aquas habentibus, in humidioribus quoque ſiluis. Apud Gallos, tum & apud Britannos pleriſque locis reperitur: Germaniæ ac Belgio ſatis quoque frequens.

Viget vt antecedens æſtate: hieme marceſcunt folia, radix reſtibilis.

Vulgo Oſmunda in Belgio dicitur: rectiùs Filix paluſtris aut æquatilis nuncupatur. Sunt qui Filicaſtrum: plerique ex Chymicis Lunariam maiorem vocant: Valerius Cordus Filicem latifoliam facit. Videtur autem haud diſſimilis ei Filici, quæ πτέρις μεγάλη à Theophraſto appellatur, cui Polypodium ſimile facit: nam huius ſingulari folio, Polypodij folium ſatis ſimile eſt. Germanis Groß Farn: Belgis Groote Varen/ Wilt Varen.

Radix huius & calida quoque eſt, ac ſicca, ſed minùs quàm ſuperiorum. Vtilis habetur, ac præſertim quod eius medium, non modò vulneratis, ſed & cæſis, ruptis, ex alto deturbatis, decocta vel etiam tuſa, & cum liquore aliquo ſumpta; in decoctis, quæ Vulneraria recentiores appellant, ea de cauſſa ab Empiricis additur. Sunt qui tantam huius potentiam exiſtiment, vt ſanguinem alicubi intra corpus hærentem ac concretum diſſoluere queat, & foras etiam per vulnus expellere.

De Polypodio. CAP. III.

Polypodium maius.

Polypodium minus.

POLYPODII folia Filicis maris ſimilia videri poſſent, niſi & minora multò, per margines haudquaquam ſerrata aut crenata forent: exeunt hæc mox à radicibus, vtrimque pluribus altis ſectionibus ad mediam vſque coſtam diuiduntur, à fronte ac anteriore parte læuia ſunt, à poſteriore, veluti adhærentibus ex puluere verrucis, leuiter exaſperantur: radix longa, digito tenuior, per obliquum ſerpit, in qua tubercula quædam acetabulis iis ſimilia, quæ in Polyporum ac Sepiarum cirris apparent; ſapore hęc dulcedinem quamdam cum ſubacerbo

acerbo guſtu præ ſe fert. Caret & iſtud Filicis genus non modò flore ac ſemine, ſed & caule.

Naſcitur in veterum arborum carie exeſarum caudicibus, tum & ſuper veteres muros, ac ædium tecta: reperitur & in aggeribus ſecus agrorum margines, præſertim ſub arboribus ac ſentibus, ac ſubinde in ſiluis: & nõnullis lætius amplioreq́; folio: aliis locis minus ac tenerius.

Præfertur in veterum Quercuum caudicibus enatum. Huius loco vtuntur plerique eo quod ſub Quercubus reperitur; quod tamen reuerà Quercinum appellari nequit.

Quouis anni tempore viret colligiq́ue poteſt Polypodium: Vere nouo, noua folia promit.

Græcis πολυπόδιον eſt, ab acetabulis Polyporum in radicibus apparentibus: Latini nomen retinent, tamen & Filiculam, quaſi paruam Filicem, quandoque nominant: Itali *Polypodio*: Hiſpani *Filipodio*, & *Polypodio*: Germani Engelſüß/Baumfarn/Dropfwurtz: Belgæ Boom Varen: Galli *Polypode*.

Reſiccantis autem Polypodium eſt facultatis, ſed tamen citra morſum, vt Galenus ait.

Purgandi vim habere Dioſcorides refert, detrahereq́; bilem ac pituitam. Actuarius etiam bilem atram ſubducere poſſe addit: aliis nulla, aut ſi quæ ſit, omnino exigua clemenſq́; ſubducendi vis Polypodio eſſe videtur. In qua ſententia Ioannes quoque Manardus, qui admodum imbecilliter ipſum purgare ſentit: cui & accedit ipſa rerum magiſtra experientia. Nam reuerà Polypodium per ſe haudquaquã purgat, ſed ex iure veteris galli gallinacei cũ Beta aut Malua, aliiſve lubricãtibus aluũ decoctum, ad alui lenitionem nonnihil tantũmodò confert.

Ioannes Meſues Polypodium inter ea refert, quæ corpora maximè exiccare ac extenuare queant; fortaſſis ad Arthritidis quoddam genus reſpexit, quo non vna corporis pars, ſed complures ferè afficiuntur: ad quod à Menapiis aliiſque Rheni ac Moſæ accolis plurimùm commendatur. Tument in hoc morbi genere manus, pedes, vtriuſque genu cubitorumq́ue articuli: adeſt impotentia præ doloris magnitudine mouendi, ſubinde ſuperiores minùs; grauiùs verò inferiores partes afficiuntur: facile quoque ex vna in aliam partem humores fluentes decumbunt. Huic malo Menapij Polypodij decoctum, vt diximus, adhibent, quo ſuperfluos humores abſumi ac reſiccari poſſe ſperant, non quidem mox, ſed temporis mora: nam continuis aliquot diebus decocti huius vſum præcipiunt ac inſtituunt. *Arthritis vniuerſalis*

Citiùs autẽ hoc morbi articularis genus, aut venæ ſectione, vel purgationibus, vel vtriſque; deinde ſudore tollitur. Nec difficilis eius curatio, ſi tempeſtiuè vniuerſalia hæc remedia adhibeantur: neque enim in ipſis articulis humores impacti hærent, ſed circa ipſos non tam conſiſtunt quàm confluunt. Idcircò citiſſimè corpus vacuandum; deinde quod reliquum procuratis ſudoribus digerendum diſcutiendumq́ue eſt.

Dryopteris candida.

Luxatis prætereà efficaciter imponi Polypodij radicem, Dioſcorides ait, & rimis quæ inter digitos fiunt.

De Dryoptere. CAP. IIII.

FILICEM marem Dryopteris ſatis refert, minora tamen multò & tenuiùs diſſecta eius ſunt folia, anteriùs læuia, colore è viridi vnà cum pediculo mediiſq́ue neruis pallent: à tergo eodem quo Filicis exaſperantur modo: abſque caule & hæc Filix viuit: ſine ſemine gignitur: radix è fibris inter ſe complicatis commiſſa, & mediocris craſſitudinis, ſubinde noua germina molitur.

Locis rarò inſolatis, in montium colliumq́ue conuallibus quandoque reperitur, & in denſis ſiluis.

Pereunt huius folia per hiemem: Vere noua erumpunt.

Græcis δρυοπτερὶς eſt: Latinis Querna Filix dici poteſt. Oribaſius medicinalium collectionum lib. XI. Bryopterim appellat: & rectiùs fortaſſis βρυοπτερὶς, à muſco cum quo reperitur, quàm Dryopteris nominatur: nam & Dioſcoride auctore, in Quercuum muſco naſci-

naſcitur. Officinæ Pharmacopœorum Adiantum olim perperàm appellarunt: ineptiùs pro Adianto medicamentorum compoſitionibus admiſcuère. Valerio Cordo eſt πτερίδιον: Belgis Eycken Varen: Hiſpanis *Helecho de roble*.

Miſtam autem, vt quidem Galenus, Dryopteris guſtatu facultatem præ ſe fert, dulcem, acrem, amaram; in radice verò acerbam habet & ſepticam; proinde & pilis glabram cutem reddit. Dioſcorides Dryopterim cum radicibus tritam, pſilothrum ſiue depilatorium eſſe quoque refert, ſi poſt ſudorem, eumque extersſum, corpori imponatur.

De Dryoptere nigra. CAP. V.

Dryopteris nigra.

SVPERIORI Dryopteri & alia quædam Filicis ſpecies ſimilis reperitur, ſed cauliculis ac foliorum neruis nigricans, tum & foliis ſaturatiùs virens: exeunt hæc mox quoque à radice, variè etiam, ſed rariùs, diſſecta: radix ex pluribus tenuibus confibratur.

In ſiluis ac locis vmbroſis ſubinde, ſed tamen haud frequenter, naſcitur.

Viret non ſecùs ac Polypodium aut Adiantum anno toto; non ceſſat tamen ſub æſtatem noua folia promere: flore ſemineque veluti prior, deſtituitur.

À ſimilitudine cum Dryoptere, Dryopteris nigra à recentiorum nonnullis appellatur: ab aliis Adiantum nigrum, ad ſuperioris videlicet differentiam, quod perperàm, vti oſtendimus, Adiantum nominatur. Sunt autem ex recentioribus, qui Lonchitidem aſperam eſſe velint: ſed quæ foliorum cum Scolopendrij ſimilitudo? planè nulla. Non eſt igitur aſpera Lonchitis: multò minùs Adiantum Plinij, quod à Theophraſti Adianto non differt; quæ etenim de Adianto, ea ex Theophraſto habet. Adiantum legitimum paulò inferiùs deſcribendum. Vſurpatur tamen nihilominùs hæc Dryopteris nigra à nonnullis Adianti loco: & verſantur hi quidem quoque in errore, ſed non tam graui ac illi, qui Dryopteridem priorem loco Adianti veri aſſumunt.

Adiantum Plinij.

Error quorumdam.

Eſt ſiquidem hæc nigra Dryopteris haudquaquam ſeptica, ſed Adianto & Trichomani facultate reſpondet.

De Phyllitide. CAP. VI.

PHYLLITIDIS oblonga, haud diſſecta ſunt folia, Oxylapathi ſimilia, ſubinde longiora, duriora, virentioraque, parte anteriore læuia, poſteriore adhæreſcentes veluti vermiculos oſtentant; odore graueolentia, guſtu acerba: radix è tenuibus nigris fibris committitur: caule, flore, ſemineque, vt alia huius generis, deſtituitur.

Per ætatem quandoque folium in partes veluti lacinias quaſdam ita finditur, vt ex vno folio alia exire ac progigni videantur.

Locis petroſis, in vetuſtis parietibus, ſecus fontes, in conuallibus, & aliis humidis ac vmbroſis gignitur.

Viret quouis anni tempore, haud aliter quàm Polypodium.

Græcè φυλλῖτις dicitur: Latini nomen ſeruant: Officinæ Linguam ceruinam appellant; perperàm verò Scolopendriam: à legitimo ſiquidem Scolopendrio multùm differens: Germani Hirtzung: Belgæ Hertstonge: Hiſpani *Lengua ceruina*: Galli *Langue de Cerf.* Apuleius etiam Radiolum capite LXXXIII. nominat.

Ad

Phyllitis.

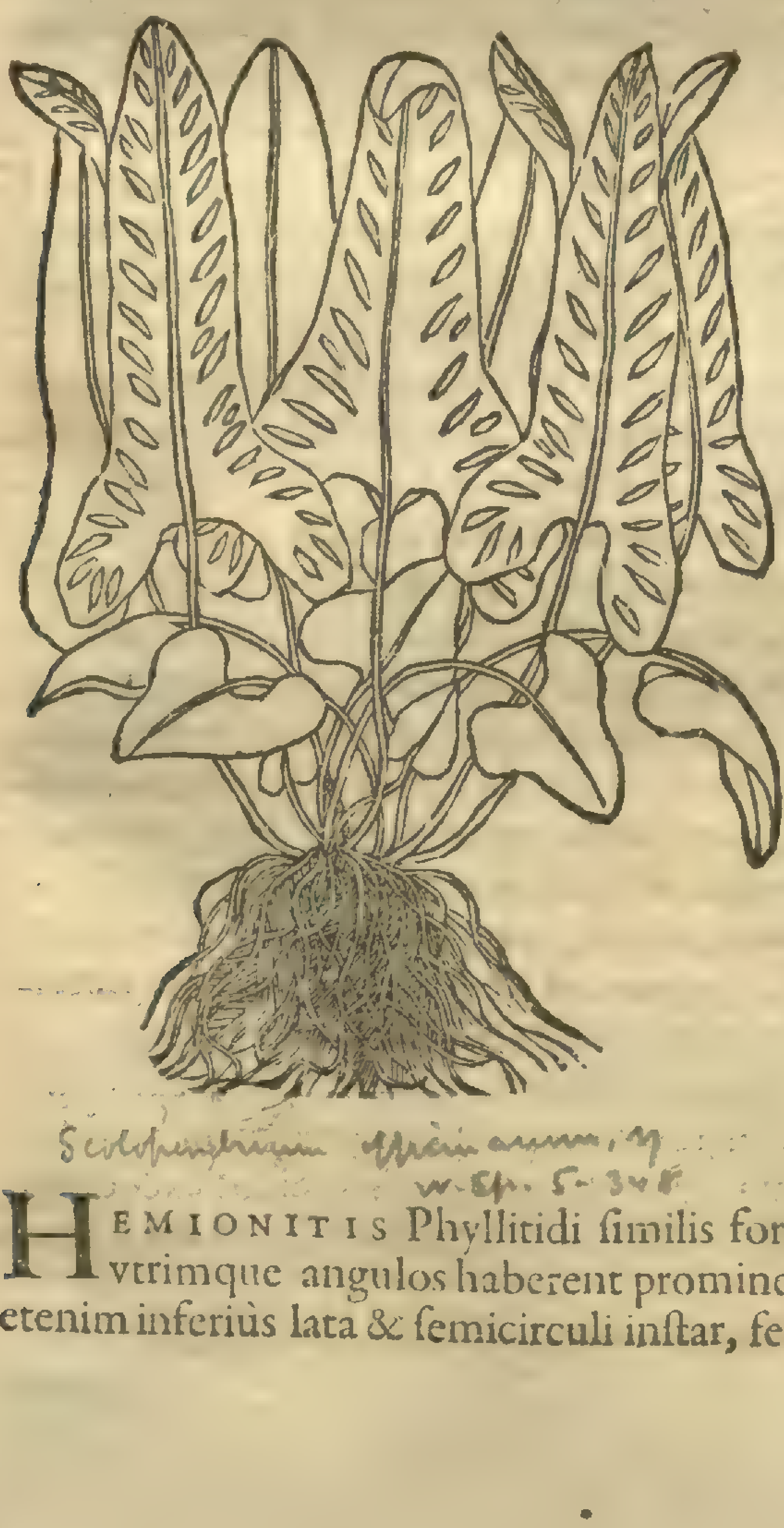
Phyllitis laciniata.

Adſtringens & reſiccans facultate eſt: ad dyſenterias & inteſtinorum leuitates commendatur. Serpentium etiam morſibus in vino potam aduerſari Dioſcorides refert.

De Hemionitide. CAP. VII.

Hemionitis.

Hemionitis peregrina.

HEMIONITIS Phyllitidi ſimilis foret, niſi folia eius inferiore ſede latiora eſſent, & vtrimque angulos haberent prominentiores, veluti Ari ac minoris Dracunculi: ſunt etenim inferiùs lata & ſemicirculi inſtar, ferè dimidiæ ac *διχοτόμου* Lunæ modo excauata,

reliqua parte anguſtiora ſunt & in acumen deſinentia: anteriore etiam ſuperficie læuia ac viridia; à tergo quædam vermiculorum ſpecie ipſis quoque adhærent: radices ſimiliter è pluribus tenuibus fibris commiſſæ.

Variat verò & quandoque foliorum huius forma, inferiore ſede ac circa baſim, veluti apophyſes vtrimque habentium.

In obſcuris quibuſdam Romæ locis naſci Anguillara ſcribit: reperitur & in Britanniæ vmbroſis. tranſlata illinc tenella quandoque in Belgium, poſteaquam adoleuiſſet, Phyllitidem anguſtis & oblongis foliis æmulari reperta eſt: ſoli anguli inferiores, paulò prominentiores, nonnihil diſcriminis oſtendêre.

Dioſcoridi ἡμιονῖτις eſt: nonnullis eodem auctore ἀσπλένιον dicitur. Meminit Theophraſtus Hemionij, ſed à Dioſcoridis Hemionitide multùm differt: Hemionion ſiquidem Theophraſto idem cum Aſplenio, de quo mox.

Sapore autem ac facultate Hemionitis proximè Phyllitidem refert: eſt etiam guſtu acerba, facultate adſtringens. Dioſcorides ait ex aceto potam lienem abſumere. Quod fortaſſis ex Aſplenij facultatibus huc tranſlatum.

De Aſplenio ſiue Scolopendrio. CAP. VIII.

Aſplenium.

ASPLENIO folia ſunt parua, longitudine palmi, vtrimque profundis ſectionibus alterno ordine inciſa; inferiùs mollia lanuginoſáque, ſuperiùs glabra ac virentia, quæ cùm inareſcunt complicantur, & in teretem figuram contracta, foriſque hirſuta, ſcolopendræ ſimilia apparent: pro radicibus tenues nigræ inter ſe complicantur fibræ.

Naſcitur in vetuſtis parietibus, in rupibus, in ſaxoſis, opacis, ac vmbroſis: Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæ, Britanniæ, Belgioque ſatis notum.

Toto anno viret, remiſſiùs tamen hieme: æſtiuis menſibus noua ſubinde folia promit.

Græcis eſt ἀσπλήνιον, καὶ σκολοπένδριον: Latini Aſplenum, Aſplenium, & Scolopendrium ſimiliter appellant: nonnullis ἀσπλένιον dicitur: Theophraſto ac aliis ἡμιόνιον: Gaza Mulam herbam nominat: Dicitur & πτέριξ: in Officinis Ceterach: Nicolao Myrepſo λιθοπτέριον, & (ſi non fallimur) ἀσπληνοδάπανον: Italis *Scolopendria:* Hiſpanis *Doradilla, Douradinha:* Germanis Steinfarn / Miltzkraut: Belgis Steen varen/Miltcruyt.

Aſplenion autem ac ἀσπλήνιον ex eo dicitur, quòd aduerſus ſplenis morbos efficax ſit: Scolopendrium verò à ſimilitudine cum ſcolopendra, hirſuto ac multorum pedum verme.

Tenuium partium, inquit Galenus, herba ipſa eſt, non tamen calida. Dioſcorides folia tradit in aceto decocta, per dies quadraginta epota, lienem abſumere: contrita quoque ex vino lieni imponi: vrinæ ſtillicidio, regioque morbo prodeſſe, calculoſque in veſica comminuere, (quæ ab iis perficiuntur quæ tenuium ſunt partium:) addit & ſingultus hanc ſedare: in opinione deinde eſſe, hac herba conceptum adimi, per ſe aut cum muli liene appenſam, atque eius rei gratia noctu colligendam luna ſilente.

Simile & Theophraſtus habet: Folium Hemionij, inquit, ſterilitatem mulieribus facere volunt, & aliquid vngulæ muli ac ἀσπέρματος, aliàs δέρματος, id eſt, cutis, miſcendum præcipiunt. Plinius etiam non dandum Aſplenium feminis ait, quoniam ſterilitatem faciat.

Inter huius ætatis Empiricos ſunt, qui hac herba non modò lienis durities ac tumores, ſed & omnes iocinoris languores ac morbos feliciter ac citò curari poſſe prædicant: tantaſque huius in roborando hoc viſcere vires eſſe affirmant, vt etiam animalis alicuius excoctum iecur, ſi cum hac recoquatur, crudo ſimile reddatur, & ad priorem ſuam conſtitutionem reſtituatur.

Sed hoc inter aniles fabulas referendum, vnà cum eo quod Dioſcorides de noctu colli-

gendo

gendo Aſplenio refert, & pleraque alia vaniſſima, quæ in veterum libris ſubinde ſparſim reperiuntur; à quibus nec recentiorum plerique abſtinent, qui mendaciis ac inanibus nugis paginas quandoque implent, ſtudioſiſque non parum imponunt.

De Lonchitide aſpera. CAP. IX.

Lonchitis aſpera.

ASPERÆ Lonchitidis dodrante longiora ſunt folia, ab vtraque parte pluribus, ac multò crebrioribus, quàm Polypodij, inciſuris diſſecta; quæ anteriore parte virent, læuia ac glabra ſunt; poſteriore verò vt Polypodij exaſperantur: radix nigricans multiplicibus tenuibus capillamentis confibratur.

Naſcitur in ſcrobibus ac foſſis locis vliginoſis, humidis ac vmbroſis.

Nec caulem, nec florem, nec ſemen vlla anni parte profert, perpetuò viret, æſtate viget.

Nonnulli hac ætate Aſplenium ſilueſtre aut Aſplenium magnum appellant: Valerio Cordo, Strutiopteris eſt: Dioſcoridi verò Lonchitis aſpera cognominatur. Duas ſiquidem Lonchitides Dioſcorides deſcribit: vnam folijs Porri; alteram Scolopendrij folio maiore ac aſperiore, quæ vtique præſens eſt, cuius folia ampliora maioraque ſunt quàm Scolopendrij; aſperiora etiam, crebrioribuſque ſectionibus inciſa. Græcis λογχῖτις τραχεῖα dicitur: Latinis, eodem auctore, Longina & Calabrina: Germani Groſz Miltz kraut: Belgæ Gracht Varen nominant.

Lonchitidis autem aſperæ, Dioſcoridis ait, folia vulnera glutinandi vim habere, & prohibere ne inflammationes excitentur, potaque ex aceto lienem abſumere.

Galenus virentia quidem Lonchitidis aſperæ folia ad glutinanda vulnera idonea eſſe tradit: ſicca vero ex aceto pota lienes induratos ſanare.

De Adianto. CAP. X.

Adiantum.

BREVIS ac humilis herba Adiantum eſt: cauliculi eius palmum longi, læues, ſubnigro punico colore nitent: folia exigua inciſuris diuiſa, ambituque crenata, Coriandri aliquatenus æmulantia, nullo ordine digeruntur: radix è tenuibus pluribus capillamentis conſtat.

In parietibus, locis petroſis, vmbroſis, humidis, ſecus fontes & aquarum ſtillicidia exit: Italiæ & Galliæ notius eſt, quàm Germaniæ aut Belgio.

Viret quauis anni parte; numquam tamen vel florem vel ſemen facit.

Græci ἀδίαντον appellant: Theophraſto, ac deinde Plinio Adiantum eſt nigrum: duo ſiquidem his Adianti ſunt genera: candidum ac nigrum. De candido ſequente capite agetur. Dicitur verò Adiantum iſtud & καλλίτριχον, πολύτριχον, καὶ ἐβενότριχον: Latine Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terrę capillus, Supercilium terræ: ab Apuleio Capillus Veneris, Capillaris, Crinita: à nonnullis Coriandrum putei: Officinæ Italiæ Capilli Veneris appellationem amplexæ ſunt: Officinæ Belgij pro Capillo Veneris, Ruta vtuntur muraria.

Ἀδίαντον autem ex eo dicitur, quòd folium, vt Theophraſtus ait, non madeſcat: aquas enim reſpuit, perfuſum merſumque ſicco ſimile, vt Plinius ait. Dicitur verò Callitrichon & Polytrichum

trichum ab effectu, tingit ſiquidem capillum, ac denſum eum facit.

Eſt autem Adiantum, Galeno auctore, reſiccans, extenuans, diſcutiens, in caloris frigoriſq; medio: viſcoſorum humorum craſſiorum è pectore ac pulmonibus excreationibus non mediocriter confert: calculoſque frangit epotum; & quidem non modò renum calculos expellit, verùm & eos qui in pulmonibus & aſperæ arteriæ exiguis ramulis hærent, frangit, atque cum ſputo educit, Eclegmate, ſiue vt vulgò, Serapio inde confecto.

Strumas verò & abſceſſus Adiantum quoque, eodem auctore, digerit; & caput ex alopecia glabrum conueſtit.

Dioſcorides notatur Adianti vires & facultates Dioſcorides multas refert, non modò differentes, ſed & repugnantes: inter alias, ſanguinis reiectiones ipſum cohibere ait: paulò verò antè, ſecundas ac menſes ciere. Quæcunq; verò ſanguinis reiectiones cohibent, ea etiam menſes ſupprimunt. Addit in fine, Seri circa ouilia vtilitatis pecorum gratia: quæ autem vtilitas ex eo, non oſtendit. Iam & ſeri Adiantum nequit, cùm ſemine careat; nec etiam commodè transferri. Apparent idcircò hoc loco multa aliunde tranſlata huic capiti addita. Et fortaſſe quædam ex Cytiſi hiſtoria acceſsêre.

Adiantum ex diſſimilaribus partibus Meſues conſtare tradit: quaſdam quidem aqueas ac terreas habere, eaſq; adſtringentes, alteram ſuperficiariã calidam ac tenuem. Et hac quidem obſtructa aperire, craſſa extenuare, ventrem ſubducere, præſertim dum recens eſt; nam vt tenuis hęc pars eſt, ita citò reſoluitur: adſtringentibus verò partibus ac terreis, ventrem ſiſtere ac fluxiones cohibere.

De Ruta muraria. CAP. XI.

Ruta muraria.

RVTA muraria cauliculos edit complures, teretes ac tenues; ac circa hos foliola exigũa indigeſta, ambitu crenata, graueolentis Rutæ ſatis ſimilia, anteriore parte læuia, virentiaque; auerſa verò obſoleti coloris, punctulis obſita: radix fibroſa nigra eſt.

Naſcitur in parietibus ac muris vetuſtis, iuxta aquas, puteos, fontes, locis videlicet humectis, ac quæ ſæpiùs rigantur, raroque à Sole illuſtrantur. viuax & hæc eſt, hiberno frigore non extinguitur.

Æſtate ampliùs viret: flore & ſemine caret.

Vulgò Rutam murariam, aut Rutam muralem appellant: Germani Mawrrauten: Belgæ Steenruyte: Galli *Rue de muraille*: ſunt qui Vitæ ſaluiam nuncupent: Officinæ Belgij Capillum Veneris nominant, ac pro legitimo multo vſæ ſunt tempore. Eſt autem Adianti genus, quod Candidum Theophraſto dicitur: nam Adianti duo hic genera facit, vt ſuperiore cap. diximus: Nigrum vnum, Candidũ alterum. Et Nigrum quidem ſuperiore capite deſcriptum eſt; Candidum verò ipſa Ruta eſt muraria, quę quidem nigro Adianto magnitudine & forma, deinde & reliquis ſatis ſimilis. Conueniunt natales, folia craſſiora pauloque minora ſunt, cauliculi non nigri, ſed ex albido virent; vnde Candidi cognomen accepit.

Plinius notatur. Plinius duo ſimiliter Adianti refert genera: candidius vnum, alterum nigrum læuiuſque: maius ait Polytrichon, minus verò Trichomanes nominari, perperàm Trichomanes inter Adianti genera referens: nam Trichomanes ab Adianto differt.

Nec deſunt, qui Rutam murariam Paronychiam Dioſcoridis eſſe ſentiant. Paronychia autem Peplo ſimilis eſt, minor longitudine, & maioribus folijs eſſe traditur: Pepli verò folia lata in rotunditate oblonga ſunt, ambitu nequaquam crenata, graueolentis Rutæ haud ſimilia; iam & quàm Rutæ muralis maiora, quæ manifeſtam Rutæ murariæ cum Paronychiæ deſcriptione diſſimilitudinem oſtendunt. Nec repugnat quòd Peplus Rutę folio deſcribatur: non etenim graueolentis Rutæ, ſed alterius Rutæ eſt folio, Hyperico ſimilis, cui multarum, vt alibi oſtendimus, herbarum folia comparantur.

Ceterùm

Ceterùm Ruta muraria Adianto temperamento ac facultatibus haud multò abſimilis. Prodeſt tuſſientibus, difficiliùs reſpirantibus, latera dolentibus: crudorum pulmoni inhærentium concoctionem decocta promouet: valet ad renum & veſicæ dolores, vrinam clementer cit: calculoſque expellit. Sunt qui ad puerorum enterocelas commendent, ac valdè efficacem referant, ſi quadraginta continuis diebus huius aridæ puluis ſumatur.

Trichomanes.

De Trichomane. Cap. XII.

TRICHOMANES cauliculos quoque promit tenues, teretes, complures, nigricante colore nitentes; circa quos ordine digeſta perquam exigua tenuia vtrimq; foliola, aliquantùm crenata, haud multò quàm ipſæ ſunt Lentes minora, ab aduerſa parte punctulis exiguis exaſperata, radices vt Adianti, tenuiſſima nigra capillamenta.

Iuxta fontes, riuulos, locis humidis, in vetuſtis parietibus ac muris, & ſaxoſis alijs vt plurimùm exit.

Diuturnum ac viuax quoque eſt: hiemis iniuria non offenditur: ſterile vti Adiantum, & reliquæ omnes Filices, cuius ſpecies eſt.

Græcis eſt τριχόμανες, Latinis Filicula, quaſi parua Filix; item & Capillaris. Apuleius cap. LI. cum Callitricho idem facit.

Adianto, vt Dioſcorides & Galenus referunt, facultatibus omnibus reſpondet.

Muſcus arboreus.

De Muſco arboreo. Cap. XIII.

MVSCI complures reperiuntur, & natalibus ferè differentes. Quidam arboribus adnaſcuntur & adhærent; alij terræ ſuperficiem occupant: non deſunt etiam marini.

Arborei muſci villoſa quædam ſunt, ex multis tenuiter ac variè diſſectis, ſubinde veluti folijs inter ſe implicitis, confuſa, quæ arborum adhæreſcentia corticibus, à truncis ac ramis dependent. Vnus in hoc genere magis tenuis, craſſior alter, quidam breuior, prolixior alius: ſubcandido vt plurimùm colore omnes candeſcentes, tamen quandoque & niger quidam eſt, ſed minor & tenuior. Prima laus, inquit Plinius, candidiſſimis; ſecunda rutilis; nulla nigris.

Reperitur hic Muſcus in Quercu, Populo alba & nigra, Vlmo, Betula, Pomo, Pyro, Pinu, Pinaſtris, Picea, Abiete, Cedro, Larice, ac alijs compluribus arboribus. Optimus, inquit Dioſcorides, Cedrinus eſt; proximus Populeus, quo in genere candidus & odoratus præſtat; nigricans improbatur. Matthiolus è Pinu, Picea, Abiete, ac Larice in Italia odoratum eſſe refert, & odoratiorem Larignum eſſe.

Græci *βρύον* appellant: Latinis Muſcus dicitur, & *σπλάγχνον, σφάγνος, καὶ ὕπνον*: Oribaſius Muſcum *δορκάδιαν βοτάνην* appellat: Arabes & Officinæ Vſnea: Germanis Moß: Belgis Moſch: Gallis *Du mouſch*: Italis *Muſge*: Hiſpanis *Muſco de los arboles*.

Ceterùm Muſcus refrigerandi ac adſtringendi nonnullam vim ac potentiam obtinet, quæ tamen pro natura ac facultate eius cui adnaſcitur arboris, ac potiſſimùm eius corticis, vel remittitur vel intenditur; eius ſiquidem cui adhæret corticis, veluti parentis ſui, aliquam ſibi aſciſcit ac retinet facultatē. Idcircò in Quercu natus Muſcus refrigerat ac valdè adſtringit; præter propriam, aſcita etiam ipſius Querni corticis vehementer adſtringente facultate.

Ex Cedro, Pinu, Picea, Abiete, Larice, reſiniferis minùs adſtringit, & prætereà digerendi ac emolliendi facultatis particeps eſt. Serapio vinum in quo Muſcus aliquot diebus maduerit, altum ait ſomnum inducere, ventriculũ roborare, vomitiones compeſcere, & aluũ ſiſtere.

Dioſcorides Muſci decoctum vtile ad inſidendum tradit, ex vtero fluore laborantibus: vnguento denique Balanino, oleiſque inſpiſſandi gratia miſceri: thymiamatum acoporumq; compoſitionibus conueniens eſſe; ad quæ potiſſimùm is conuenit, qui odoratiſſimus.

De Muſco paluſtri ac terreſtri. CAP. XIIII.

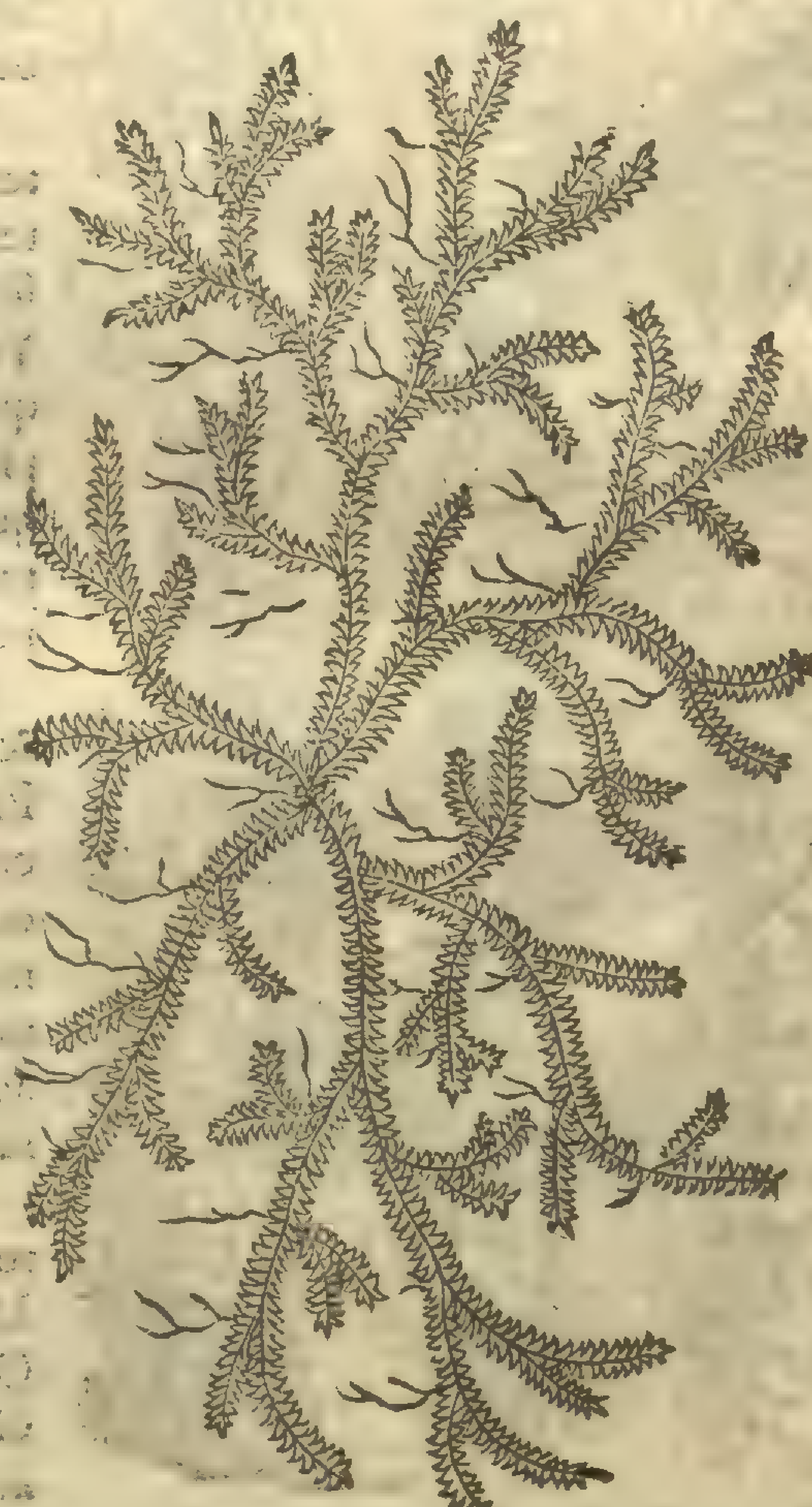
Muſcus paluſtris.

Muſcus terreſtris ſiue Lycopodium.

Muſcus terreſtris minor.

IN

Lycopodium helveticum, L
Lam. 3.650

Muſcus terreſtris minor alter.

In terræ ſuperficie varij quoque exoriuntur Muſci, forma non parum differentes.

Quędam enim ſpecies omnino villoſa, admodum denſa, candicans, quæ latè ſubinde expatiatur, ampla loca occupans: hæc macro ac ſterili ſolo, in ſiluis aut alijs deſertis, ſed tamen riguis, reperitur locis; rarum etenim eſt hunc Muſcum alibi inuenire, quàm vbi aquæ ſubſunt. 1.

Nomen hic aliud quàm generis commune, nondum inuenit; poterit tamen haud ineptè Paluſtris Muſcus appellari, quando vix aliis, quàm humidis reperiatur locis.

Altera ſpecies longis tenuibus, ac ſubinde ramoſis, è luteo colore vireſcentibus, latè ſerpit viticulis, quę minutiſſimis foliolis aut citiùs craſſioribus pilis denſiſſimè conueſtiuntur, ab his fibræ hinc inde demittuntur tenues, quibus pro radicibus vtitur; ſuperficiei ſeſe affigit, ac proximis adhæret: ſurgunt & à ramulis cauliculi albicantes, in quibus veluti quædam ſpicæ, Coryli iulis ferè perſimiles; quæ tamen ſteriles, nec ſemen nec florem ferunt. 2.

Locis hic Muſcus reperitur deſertis, inuiis, in ſiluis, ſubinde etiam petroſis: & non modò in Hercynia ſilua, aut in Germania, verùm & in Belgio: & nonnullis locis maior, aliis minor ac tenerior.

Iunio menſe ſpicæ vigent: reliquo tempore inanes ac effœtæ apparent.

Muſcum terreſtrem non pauci hac ætate appellant: Germani Bärlap / Gürtelkraut / Seilkraut / Haarſchaar / Teuffels klawen: Belgæ Wolfsclauwen appellant: vnde Lycopodium & Pes lupi à nobis dici cœpit: Officinæ pleræque perperàm Spicam Celticam nominant: peius ac cum maximo errore pro Spica Celtica in medicamentorum compoſitionibus ſubſtituunt. *Officinarum error.*

Ceterùm Muſcus terreſtris, Lycopodij donatus nomine, vrinas mouet, &, vt Hieronymus Tragus refert, calculos comminuit ac educit. Contuſus ac in vino decoctus, podagricos dolores impoſitus lenit. Vinum fluctuans quod iam lentorem contraxit, in vaſe ſuſpenſus, integritati reſtituit: eodem auctore.

De Lichene. Cap. XV.

Lichen.

Lichen Muſci quoque ſpecies, ex multiplicibus pinguibus foliolis, ſquamarum inſtar compactis, conſtat; quæ ſuperiore parte ampliùs, infera minùs virent: exeunt inter hæc tenuiſſimi breues pediculi, cacumine ſtellatim radiati, quædam perexiles deorſum demittuntur fibræ, quibus ſaxis ſemitiſque adhæreſcens, viuit ac viget.

Vmbroſis, humidis, petroſis, lapidibuſque ſtratis viis, item & aliis ſemitis, quò Solis radij rariùs perueniunt, & quas nullus viator frequentat, Lichen crebrò reperitur.

Maio ac Iunio menſe capitula ſtellata profert, & ſimul alia ſæpenumerò foliola prioribus addit.

Λειχὴν Græcis: Latinis Lichen: aliquibus etiam βρύον, id eſt, Muſcus, Dioſcoride teſte, appellatur: Officinę Hepaticam vocant: ſunt tamen & complures aliæ Hepaticæ nomine donatę, ad quarum differentiam Hepatica petræa haud incommodè hæc nuncupari poterit, à Germanis mutuata appellatione, qui hoc Muſci genus Stein Leberkraut appellant: Belgicè Steen Leuercruyt.

Frigida autem ac ſicca, & aliquantulùm adſtringens, temperamento. Hepatica hæc petræa eſt. Aduerſus iocinoris inflammationes, calores, febres acutas, & tertianas ex bile ortas efficax habetur.

Dioſcorides Lichenem impoſitum ſanguinis ſiſtere profluuia, inflammationes omnes arcere, impetigini ſiue Licheni mederi tradit: prodeſſe verò & iis, quos regius tenet morbus, à iocinoris nempe inflammatione exortus: oris deinde & linguæ inflammationes cohibere.

De Pulmonaria. CAP. XVI.

Pulmonaria.

ACCEDIT Licheni Pulmonaria & alia Muſci ſpecies, aridior, ambitu latior, ac ſquamoſa, huius ſibi inuicem multipliciter implicata folia maiora ſunt, non perinde læuia, ſed rugoſiora, aſpera, ac corij ferè modo denſa, lentaque: virent hæc ſupina parte, prona inalbicant aut pallent. Qua tota forma pulmonem aliquo modo referre hic Muſcus apparet.

In veterum quercuum, fagorum, aliarumque ſiluestrium arborum caudicibus, in opacis ac denſis ſiluis gignitur: reperitur & in petris quandoque, vel etiam vmbroſis alijs locis.

Nomen à formę ſimilitudine inuenit Pulmonaria: Germanis Lungenkraut / Belgis Longhencruyt / Gallis *Herbe à poulmon.*

Refrigerantis hæc eſſe facultatis & reſiccantis videtur. Feruntur autem paſtores, ac etiam mulomedici quidam, huius puluerem addito ſale vtiliter ouibus ac aliis pecoribus tuſſientibus & difficilius reſpirantibus exhibere. Prodeſſe hinc & hominibus poſſe creditur, & ad pulmonis vlcera ſanguiniſque ſputationem perquam vtilis.

Commendatur etiam ad cruenta ac recentia vulnera, pudendorum vlcera, muliebria profluuia; quin & ad dyſenterias, tum & ad alias vacuationes nimias, pręſertim bilioſas; ſiue per inferna, ſiue per ſuperna: vomitum, vt aiunt, ſiſtit, & aluum cohibet.

De Rore Solis. CAP. XVII.

Ros Solis.

Aqua Roris Solis.

PARVA & humilis hæc herba eſt: foliola habet in tenuibus pediculis pauca, exigua, ſubrotunda, aliquantulùm & inſtar auriſcalpij concaua, vnà cum cauliculis hirſuta ac rubentia, aridiſſimis temporibus, ſubque feruidiſſimo Solis æſtu, ipſa meridie ac pòſt, rore humoreque madentia: coliculi inter hæc ſurgunt quadrantales aut minores, in quibus floſculi candiduli, tenuiſſimæ ac capillaceæ radiculæ ſunt.

Exit locis deſertis, arenoſis, apricis, ſed riguis, & rarò alibi, quàm in ipſo humi naſcente candido paluſtri muſco.

Æſtate Ros Solis viget: Maio aut Iunio floret: colligendus cùm cæli conſtitutio ſicciſſima ac ſereniſſima fuerit. Aqua ex hoc per vitrea organa extracta ſiue deſtillata, auri luteo relucet colore.

Germanis Sonnentaw & Sindaw dicitur: Latinis Ros Solis: à nonnullis Rorella: ab aliis Salſirora. A rore, quo ſub ardentiſſimo Solis æſtu madet, nomen induit. Dicitur & Loopichcruyt / quòd huius etiam guſtatu pecudes ad Venerem incitentur; quod Loopich eſſe Belgæ vocant.

Acris

Acris admodum & cauſtica herba eſt: ad quartum caliditatis ac ſiccitatis gradum accedit. Trita cum exiguo ſalis foliola, veſicas excitant & locum exulcerant, cuicumque tandem corporis parti applicata fuerint.

Exiſtimarunt recentiores phthiſicis ac tabidis omnibus hanc herbam ſingulariter & valdè vtilem, & præſertim ſtillatitium eius liquorem. Veluti enim herba humoris roriſque tenaciſſima videtur, atque adeò quidem, vt ne feruentiſſimus Solis ardor humorem queat abſumere; ita & naturalem genitalemque in hominum corporibus humorem conſeruari ac foueri hac creditum fuit. Verùm aliud vſus docet: aliud & ratio dictitat. Nam cùm acerrima ſit herba, & hac ipſa acrimonia aqua ſtillatitia non integrè deſtituatur, citra offenſam & noxam ſumi nequit: perire etiam citiùs obſeruatum huius ſtillatitio liquore vſos, quàm eos qui abſtinuiſſent, & rectam viuendi victuſque rationem ſectati fuiſſent.

Incitantur huius vel exiguo paſtu ad Venerem quadrupedes feminæ, quod non parum vanam opinionem temere auxit: neque enim ex eo turgere facit & ad libidinem incitat quadrupedes, quòd ſeminis materiam augeat, ſed quia acrimonia ſua ſopitum Veneris deſiderium excitet.

De Muſco capillari. Cap. XVIII.

Muſcus capillaris.

EST inter Muſcos & alia humilis ſpecies, cuius exigui cauliculi palmum non alti, denſiſſimis breuibus, ex obſcuro luteo vireſcẽtibus, pilis conueſtiuntur, à quibus aliquando tenuiſſimi nudi ſubnigricantes ſurgunt pediculi, in quorum faſtigijs veluti exigua dependent granula: radices tenuiſſimæ ac minutiſſimæ. 1.

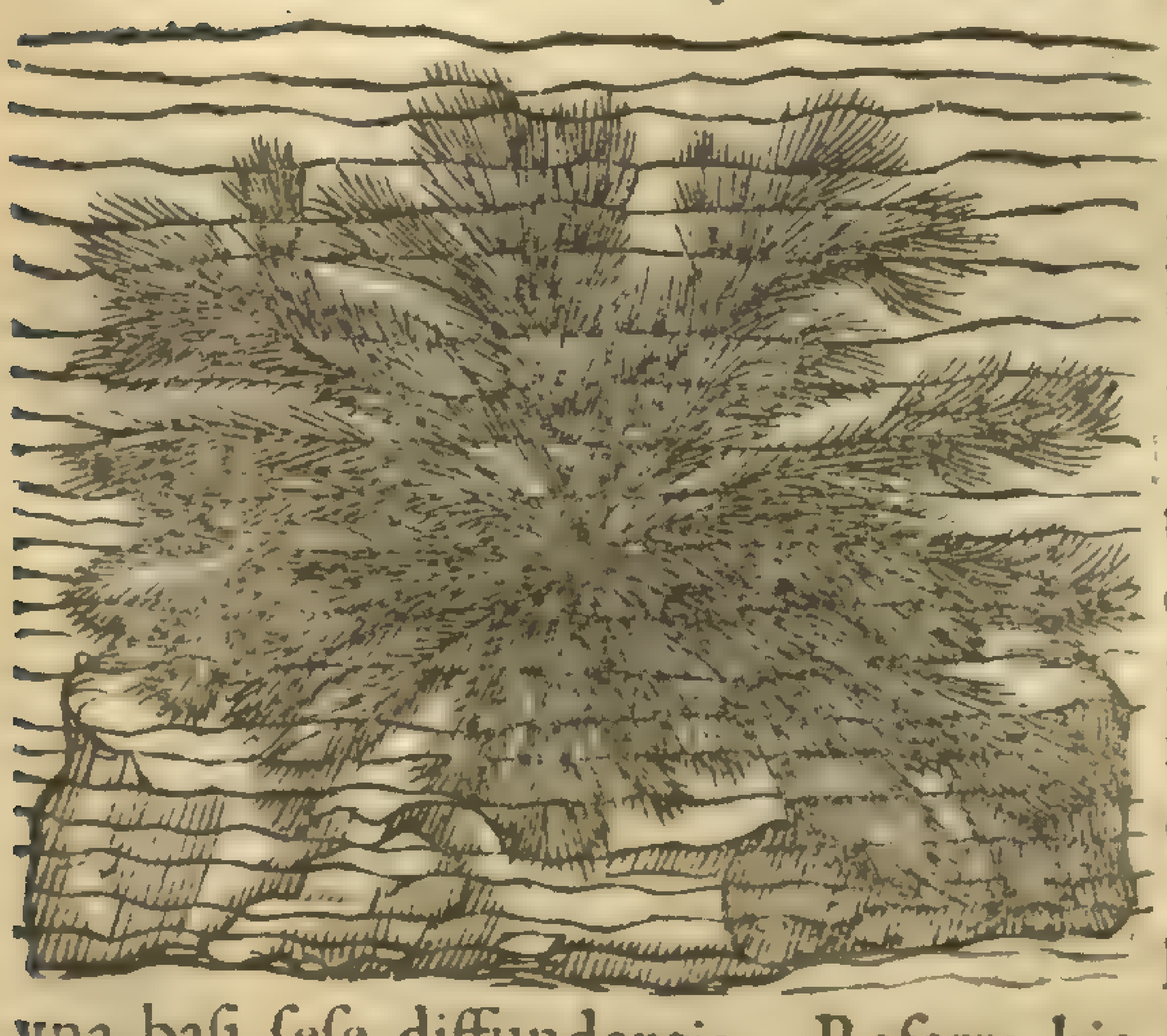
Huius & altera ſpecies omnino minor ac humilior. Naſcitur Muſci hæc ſpecies locis humectis, & frequenter in muſcoſis carieque exeſis vetuſtis arboribus; item & in petris, ac ſæpè in hiantibus parietum ac murorum rimis. 2.

Germani Widertodt/ Gülden Widertodt/ Jungfrauwen haar appellant: Belgę Gulden Wedertoot. Fuchſius Polytrichon nominat, & Apuleij eſſe exiſtimauit: reuerà tamen Apuleij Polytrichon haud aliud eſt, quàm Dioſcoridis Trichomanes: atque ea de cauſſa Muſcum maluimus capillarem dici, à multiplicibus quibus conueſtitur tenuibus pilis.

Ceterùm de facultate huius quod adferamus habemus nihil: videtur autem in calore ac frigore quidem eſſe ſymmeter, ſiccus verò aliquantulum.

De Muſco marino. Cap. XIX.

Muſcus marinus primus.

ARBORVM & terræ Muſcis ſuccedunt marini, quorum non vnum eſt genus.

Primus ex multis tenuibus, mollibus capillamentis ſpicatim digeſtis cohæret, colore ſubalbidus, humilis autem hic eſt, & duorum digitorum, altitudine ſua, vt plurimùm, vix excedit.

Alteri tenues admodum ſunt cirri, dodrantem (plus minùs) longi, qui in ramulos ſubinde paucos diſtributi, non ſpicatim digeruntur, ſed ſeorſim ab vno capite prodeunt; à lateribus ipſorum breuiſſimis ac tenuiſſimis veluti pilis exeuntibus. Colore iſte ſuperiorem ſatis refert.

Tertius ſimiliter humilis eſt, & veluti latiuſcula quædam habet foliola, ambitu diſſecta, ab vna baſi ſeſe diffundentia. Referre hic Muſcus videtur, qui ad quercuum & aliarum arborum cortices ſubinde adhærentes naſcuntur; niſi multò eſſet breuior. Colore & hic prioribus ſatis ſimilis, ſed tamen aliquanto albidior.

Muſcus marinus ſecundus.

Muſcus marinus tertius cum pulice marino.

Scopulis ac maris fundo huiuſcemodi Muſci adnaſci creduntur; tum & aliis nonnullis, quę mari continentur: nam tertius tenuibus lignorum ſarmentis ac ramulis,& fibris quibuſdam etiam accreſcit.

Inueniuntur autem frequenter ad maris littora, maximè poſt tempeſtates & Autumni tempore. Contingit verò & ſimul cum his, ſed ſæpiùs cum tertio, pulices marinos reiici. Sunt autem hæc exigua quædam locuſtis quodammodò ſimilia animalcula, quæ & in cauda appendices locuſtæ ac ſquillæ modo habent. Tam exigui verò quandoque hi pulices ſunt, vt particulæ corporis non niſi à benè oculato dignoſci queant. Veluti & Rondeletius ſcribit, qui cum maris purgamentis hos eiici etiam teſtatur.

Muſci marini hi omnes ſunt. Horum autem, qui prior cum Dioſcoridis deſcriptione plus quàm reliqui conuenit, magis etiam multò quàm Corallina pro Muſco marino hactenus habita, cùm tamen durior ſit quàm capilli, & in ramulos quoſdam diſtribuatur, quod pilorum naturæ etiam repugnat, qui in ſegmenta non diuiduntur.

Dicitur autem marinus Muſcus Græcis βρύον θαλάσσιον: Germanis Meermoß: Belgis Zee Moſch: Gallis *Mouſſe de mer*: Anglis Zee Moſſe.

Ælianus lib. XIII. inter herbas quæ in mari naſcuntur, præter Muſcos & Fucos, τρίχες ſiue Pilos etiam numerat. Quales verò hi ſint ex eius verbis non liquet: proinde an Muſcus prior, ad τρίχες referri debeat, non ſatis conſtat.

Compoſitus autem eſt Muſcus marinus, vt inquit Galenus, ex terrena & aquea eſſentia vtraque frigida; ſiquidem guſtu adſtringit, & calidis quibuſuis impoſitus euidenter refrigerat. Hæc & Dioſcorides, addens ipſum & podagras cohibere. Multa ei, ait, ſpiſſandi vis, facit ad inflammationes & podagras, quæ adſtrictione opus habent.

De Corallina. CAPVT XX.

AD Muſci genera Corallina etiam referenda exiſtimatur. Graciles autem & veluti geniculis interſeptos hæc promit coliculos, qui & in ſegmenta tenuiſſima ac capillacea ferè diuiduntur. Tota autem hæc dura eſt & lapidis ſubſtantiam, magis quàm herbæ alicuius refert: colore ſubalbicat, ſubinde nonnihil rubet.

Naſcitur in ſcopulis & teſtaceis marinis; non rarò verò etiam in Oſtrearum teſtis: Corallio etiam adhæreſcere quandoque ſunt qui tradant.

Officinæ

Corallina.

Officinæ, Itali, Galliq́ue Corallinam nuncupant. Hiſpanis Malhorquiana herba dicitur. Belgæ Officinarum nomen retinent. Similitudinem autem hęc cum altero Fuci genere, quod Trichophyllon à Theophraſto nominatur, habere, aliquo apparet modo. Nam folia in tenuia capillamenta Marathrique foliorum modo diuiſa, & color minimè herbaceus, ſatis reſpondent. Sed obſtat lapidea ipſius ſtirpis durities; qualem adeſſe Fuco Trichophyllo Theophraſtus non ſcripſit.

Ceterùm terrena Corallinæ ſubſtantia, magis eſt, quàm ſuperiorum Muſcorum, & haud exiguæ ſalſitudinis particeps, propter quam & potenter reſiccat, & ventris vermes ac lumbricos enecat expellitque. Quod ipſam efficaciter præſtare, recenti experientia compertum. Datur pulueris huius denarij pondus, vel etiam minus iunioribus pueris.

Muſcus marinus latifolius.

De virentibus Muſcis.

Cap. XXI.

Ad Muſcorum genera accedunt & alij quidam herbacei ac virentes Muſci.

Vnus latis ac tenuibus eſt folijs, aliquantulùm criſpis & eleganter virentibus: caule radicibuſque caret. 1.

Oceano Belgico inter ſaxoſos ſcopulos ſatis familiaris hic eſt, ipſis adhæreſcens; vnde ſimul cum mitulis, conchis, oſtreiſve, ſubinde æſtate ad vicina loca defertur.

Alter tenuiſſimè diſſectis foliis Fœniculi ęmulis, ſed multò minoribus ac breuioribus pulchrè etiam viret. Ex globoſis radicum tuberculis hæc prodeunt; radices ſiquidem tuberoſæ non vnico ſed pluribus ſubinde nodulis extuberant: nigricant eædem vnà cum adhærentibus fibris ac capillamentis ſurſum eminentibus. Tubercula arida inania ſunt, ſed virentibus foliis, tenuiſſimas intrinſecus fibras habent. 2.

Reperitur & iſte Muſcus inter maris purgamenta, & frequentiſſimè aridus & abſque foliis.

Prior latioris folij, Theophraſti eſt Muſcus, quem folio eſſe ſcribit herbidi coloris, amplo nec Lactucis diſſimili, rugoſiore tamen, & veluti contracto, cauleque carere, ſed ab vno principio plura ei huiuſmodi folia exire, tùm & ab alio, naſcique ſuper lapides & teſtacea; qualem priorem Muſcum eſſe ſcripſimus. Huius verò videtur & meminiſſe Ariſtoteles lib. de animalium hiſtoria VI. vbi hunc purgamentum eſſe ait maris, fieriq́ue initio æſtatis, eoque oſtreas & piſciculos ali. 1.

Alter tenuifolius Muſcus haud aliò referri poteſt, quàm ad herbas marinas, quas Ælianus ſcribit à piſcibus depaſci. Hunc verò, vel omnino 2.

Muſcus marinus virens tenuifolius.

nino huic ſimilem; fœniculaceo ſcilicet & capillamenti modo extenuato folio. Læuinus Lemnius à Zelandis Woct & Weert appellari refert.

Facultate autem Muſci iſti refrigerantis, & potiſſimùm latifolius, eſſe videntur, & ad eadem ad quæ priores poſſe adhiberi.

De Fuco ex Theophraſto & alijs.

Cap. XXII.

Fvcvs auctore Theophraſto multorum eſt generum.

1. Vnum genus latifolium, τεταινοειδὲς ſiue extenſum, colorem habens herbaceum: radicem foris δασεῖαν ſiue piloſam, intus teſtaecam, admodum longam craſſamque, κρομμυογητείοις non abſimilem.

2. Alterum genus τριχόφυλλον inſtar pilorum tenuifolio, veluti Marathri, non herbaceum, neque ἔξωχρον ſiue ex luteo palleſcens, caulem non habet, ſed per ſe erigitur.

Iuxta terram ambo hæc proueniunt; humilius autem Trichophyllon, prius ſublimius eſt.

1. In extero mari iſtud naſcitur, iuxta Herculis columnas, mira vt fertur magnitudine, & latitudine maiore quàm quatuor digitorum: fertur hoc ad mare (cùm videlicet refluum eſt) introrſum, cum fluxu foras.

2. In teſtaceis & ſuper lapides Trichophyllon gignitur; non veluti alterum in terra.

1. Primum autem annuum eſſe fertur, & naſci Vere, deſinente æſtate vigere: Autumno minui, ac decidere hieme.

Appellatur verò Fucus Græcè φύκος. Eſt tamen & Fucus herba Anthuſæ ſpecies, multùm ab hoc Fuco differens, qui & hac de cauſſa φύκος θαλάσσιος, ſiue Fucus marinus vocatur.

Sunt autem qui φύκον, Algam Latinè dici volunt; in qua fuit Theodorus Gaza ſententia, qui in Theophraſti verſione φύκον Algam reddidit. Plinius verò vno loco hanc interpretationem improbat, alibi ſequitur, lib. XXXII. cap. VI. Algam maris Theriacen eſſe ex Nicandro refert. Nicander autem in Theriacis φύκον commendat: & ibidem Plinius genera referens Algæ, ex Dioſcoride Fuci genera recenſet. Lib. autem XIII. in alia omnino eſt ſententia: Non habet, ait, lingua alia nomen, quod Græci vocant φύκον: quoniam Alga herbarum magis vocabulum intelligitur.

Plinij inconſtantia.

1. Primum genus quidam πράσον, alij ζωστῆρα, vt Theophraſtus ait, nominant. Plinius ſimiliter à nonnullis Praſum ab alijs Zoſtera dici refert.

2. Alterum τριχόφυλλον dicitur: capillaceo folio, vt Plinius.

3. Iam & aliud quoddam iſtis accedit Fuci genus πόντιον ſiue marinum, quod ſpongiarij ex pelago, inquit Theophraſtus, adferunt. Iuxta Cretam inſulam haud procul à terra ſuper ſaxa plurimum optimumque iſtud prouenit, quo non ſolùm vittas ſed etiam lanas veſteſque inficiunt, & quàm diu recens infectio eſt, color longè purpuram præſtat.

Dioſcorides Creticum etiam haud procul à terra naſci & valdè floridum ac ἄσηπτον ſiue incorruptibile eſſe ſcribit.

Gignitur autem parte Aquilonari, cùm copioſius tum melius, vt etiam ſpongiæ & reliqua ſimilia.

Præter hoc verò & alia ſunt, referente Theophraſto, Graminibus ſimilia; quippe ſimili folio & radice geniculata, longa & obliquè Graminis modo adhærente; caule etiam calamaceo vt Graminis, magnitudine Fuco maiora.

Meminit & horum Plinius, ſed inter Fuci genera pro tertio deſcribit, quod folio eſt Graminis; ſecùs planè quàm Theophraſtus, qui Creticum tertio loco numerat. Plinij verba ſunt: Tertium eſt Gramini ſimile, radice geniculata & caule quaſi Calami. Idem verò &

Creticum

Creticum cum ſecundo Fuco coniungere videtur. Vtrobique autem à Theophraſti ſententia recedit, ex cuius tamen libris hæc ſunt tranſſcripta. Quam ob rem hos Plinij locos *Plinij error.* errore non carere, manifeſtum eſt.

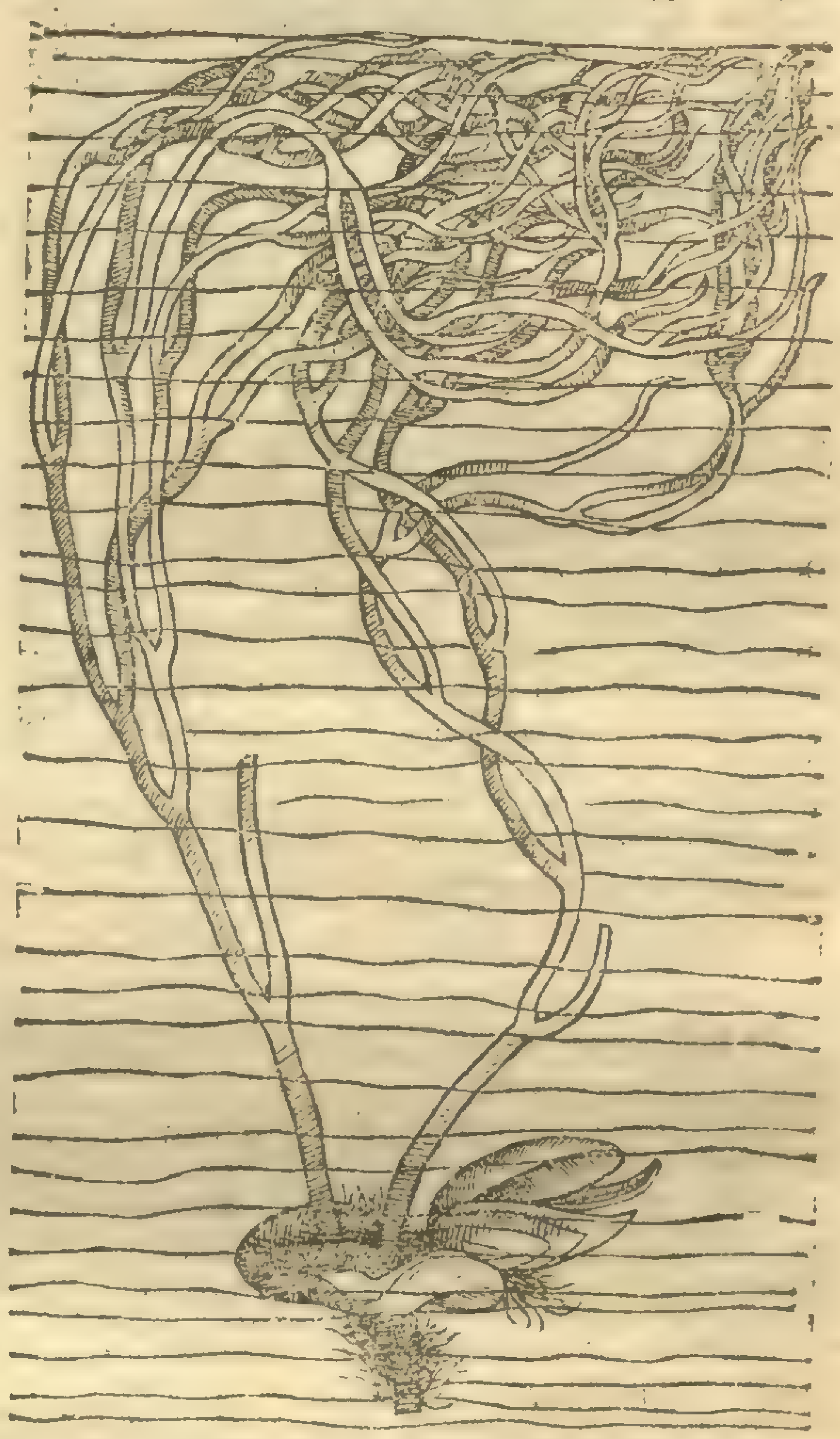
Ceterùm Fucum etiamnum humentem reſiccare ac refrigerare ordine ſecundo Galenus docet. Dioſcorides non modò podagræ, ſed etiam inflammationibus in cataplaſmate vtilem ait, & humido eo vtendum priuſquam inareſcat.

De alijs nonnullis Fuci generibus. CAP. XXIII.

Fucus marinus primus.

Fucus marinus ſecundus.

MARINA verò & alia quædam reperiuntur naſcentia, quæ cùm Muſcis multò ſint maiora, non aliò quàm ad Fucos referenda videntur.

Primum compluribus anguſtioribus aſſurgit cauliculis, ijs tamen non teretibus, aut angu- 1.
loſis, ſed planis & latiuſculis; qui paulatim latiores facti, in ramulos, & quædam veluti folia diſtribuuntur lata, oblonga per marginem, Quercus foliorum ſimilitudinem quamdam referentia, ſed tamen illis minora, quæ cum cauliculis, lentam membranaceam ſubſtantiam obtinent, & frequenter læuia ſunt, ſubinde tamen adnato tenui ac capillaceo Muſco hirſuta apparent: & modò ab vna, modò ab vtraque parte. Extuberant in his bullarum inſtar vtrimque turgidula tubercula inania, crebrò oblongioris formæ non rarò rotundiora, & ſubinde maiora, aliàs minora. Huius, dum viret, color è ſordido luteo viridis, arefacti verò admodum niger, maximeque eius quod in littoris arenis inaruit. Breuis non rarò ſtirps eſt, & dodrante non altior, quandoque cubiti altitudinem attingit.

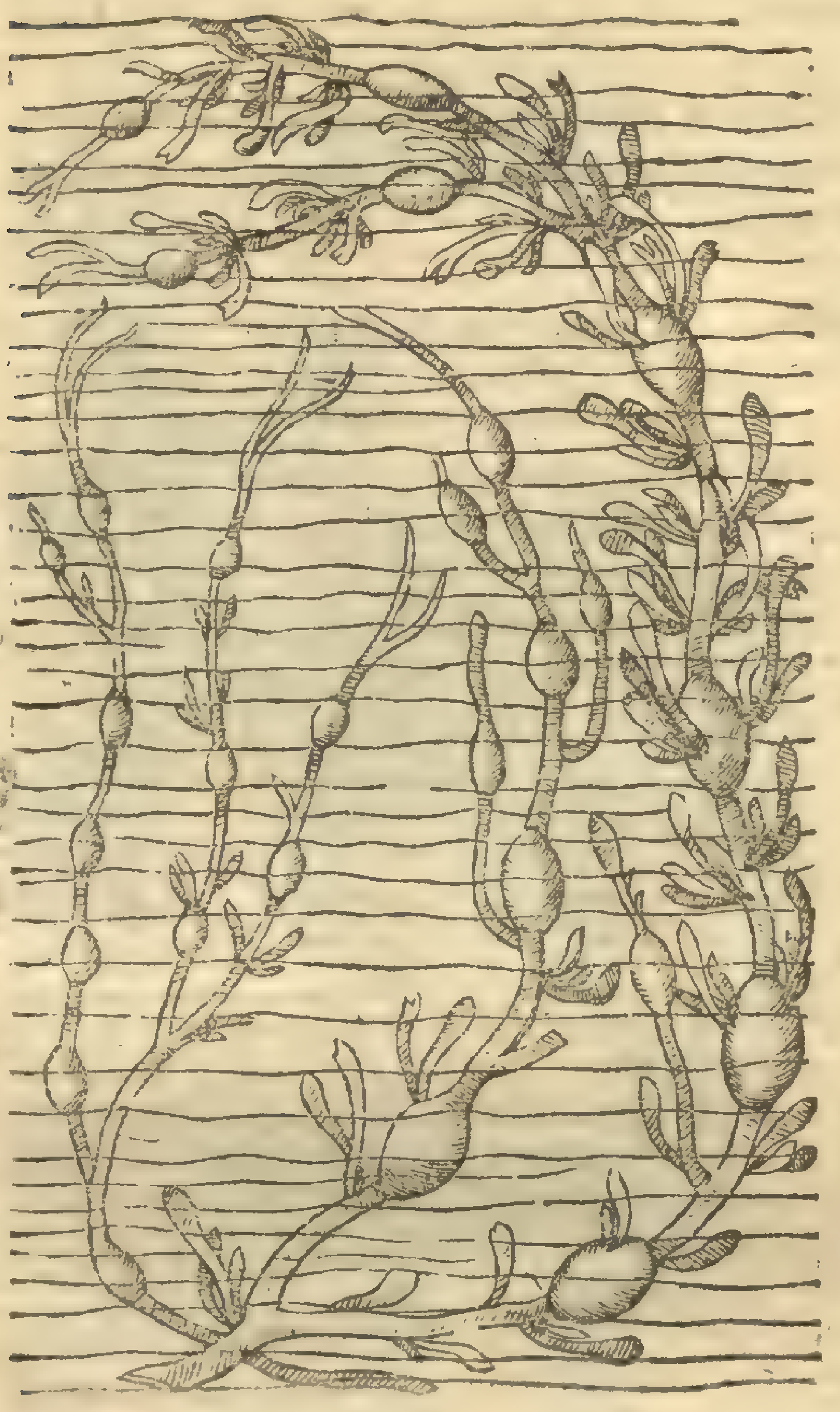
Alterum genus cauliculos promit, quinque aut ſex pedes ſubinde longos, non rarò etiam 2.
breuiores, membranaceos, planos, ſemidigitum latos, oblongiores ligulas referentes, in alas & quaſdam quandoque ſed pauciores diſtributos: folijs caret, neque bullarum inſtar tubercula vlla habet.

Tertium genus oblongos & ſimiliter planos ſed anguſtiores cauliculos obtinet, & pluri- 3.
bus inanibus tuberculis nodoſos: forma & non rarò magnitudine Corni fructus, vel etiam maiora, ſupra ac infra quæ ſubinde è caule breues quædam exeunt apophyſes.

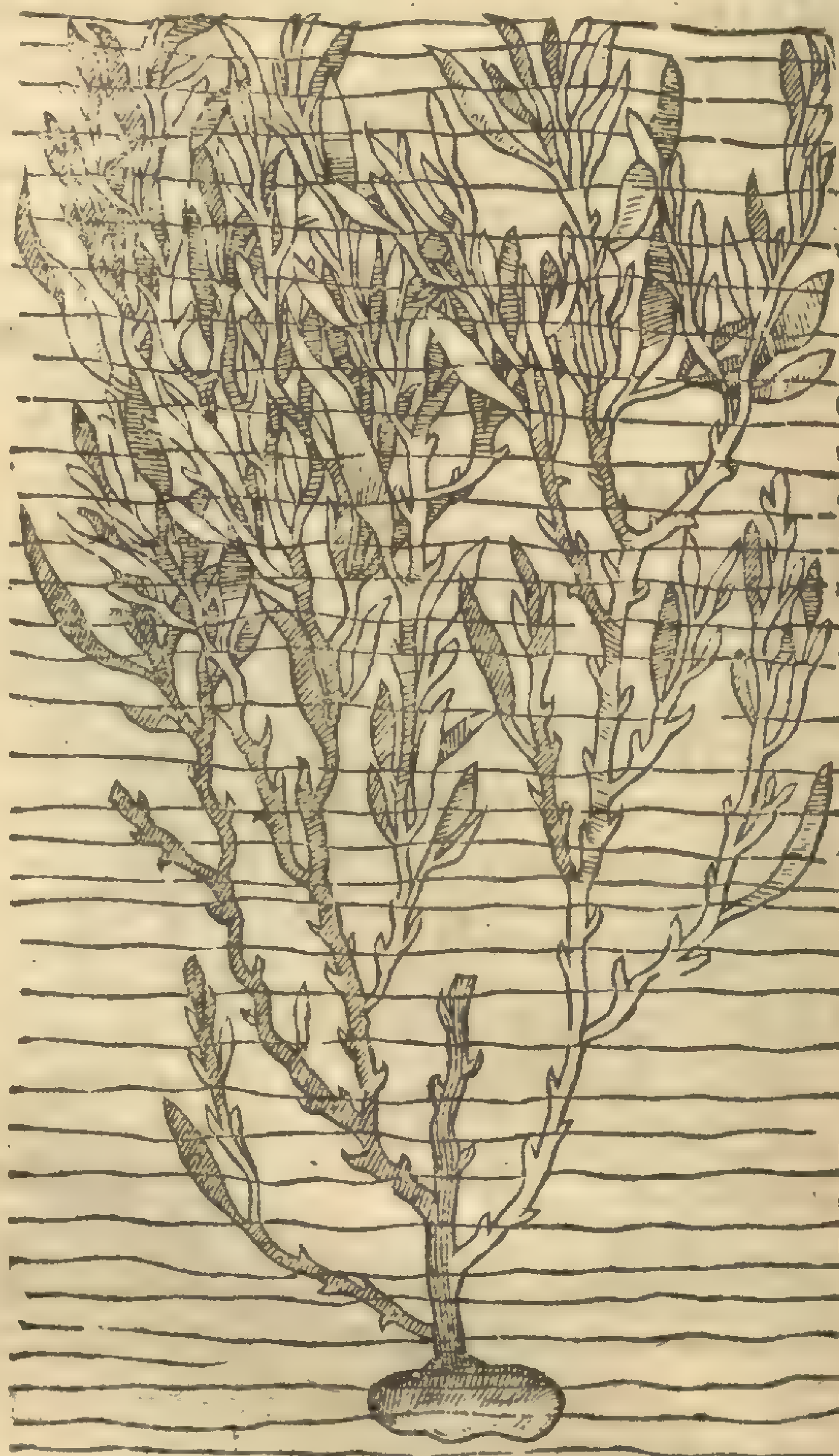
Quartum cauliculis eſt anguſtioribus ac tenuioribus, valdè ramoſis, tubercula huic nul- 4.
la, aut omnino pauciſſima adſunt.

In te-

Fucus marinus tertius.

Fucus marinus quartus.

In teſtaceis Fuci iſti ſępenumerò gignuntur, ac ſuper calculos, qui ad littora reiectis etiamnum adhæreſcunt.

2. Quod ſecundo loco deſcriptum, quandoque etiam ex oblongis hirſutis torulis prodire fertur. Adnaſcuntur verò & hæc genera palis ac ſudibus ligneis iuxta portus, quibus non minus firmiter adhærent, quàm viſcum arborum ramis. Eriguntur autem hæc quàm diu ſub aquis ſunt: hac deſtituta deorſum collabuntur: ac ſudibus proximiſque quibuſuis incumbunt. Dum virent, lenta ac viſcida ſentiuntur; ſed vbi inaruerunt, amiſſo lentore, nigro relucent colore.

Sub finem æſtatis & Autumno ad littora vnà cum Muſcis ac alijs purgamentis reiecta conſpiciuntur.

Hollandi qui loca habitant maritima, vno nomine omnia genera Weert vocitant. Ad Fucos vt diximus, referenda videntur, & præcipuè ad primum illud, quod in extero mari extra columnas Herculis naſci Theophraſtus refert: licet tamen non omnino idem ſit.

Quercus marina. Horum primum genus plerique Quercum marinam à Theophraſto nuncupatam exiſtimant. Hanc autem humilem fruticem cubitalis ait eſſe altitudinis, ſuper lapides & teſtacea naſcentem, quæ radicibus careat: folium ei eſſe carnoſum, oblongum & craſſum, tenuius tamen quàm marinæ Abietis ac odoratius; colore accedens ad purpuram, atque ad lanas inficiendas mulieribus vtilem: dependere verò & ramis annexa pleraque teſtaceorum animalia (Plinius: Ramis eius adhærent conchæ,) & alia quædam ſolida, ad quæ exeſa, & aliæ quædam generis eiuſdem beſtiolæ ingrediuntur. At cum tali Quercu Fucus prior non conuenit. Multò verò etiam minus cum altera marina Quercu, quam, vt Theophraſtus

Quercus marina altera. tradit, quidam in alto naſci referunt, & fructum ferre glandemque quæ vſui ſit. Nam iſte prior Fucus non modò odore, ſed & purpureo colore deſtituitur, neque glandes vllas profert: atque idcircò non marina Quercus; & nec aliò referendus quàm ad Fucos, veluti & reliqua, vt dictum eſt.

De facultatibus verò horum nihil exploratum aut compertum habemus.

De Fungis terrenis. CAP. XXIIII.

FVNGORVM quidam ex terra oriuntur, alij veterum arborum caudicibus adnaſcuntur, à prioribus differentes.

Ex terra

Fungi præcoces.

Fungi autumnales.

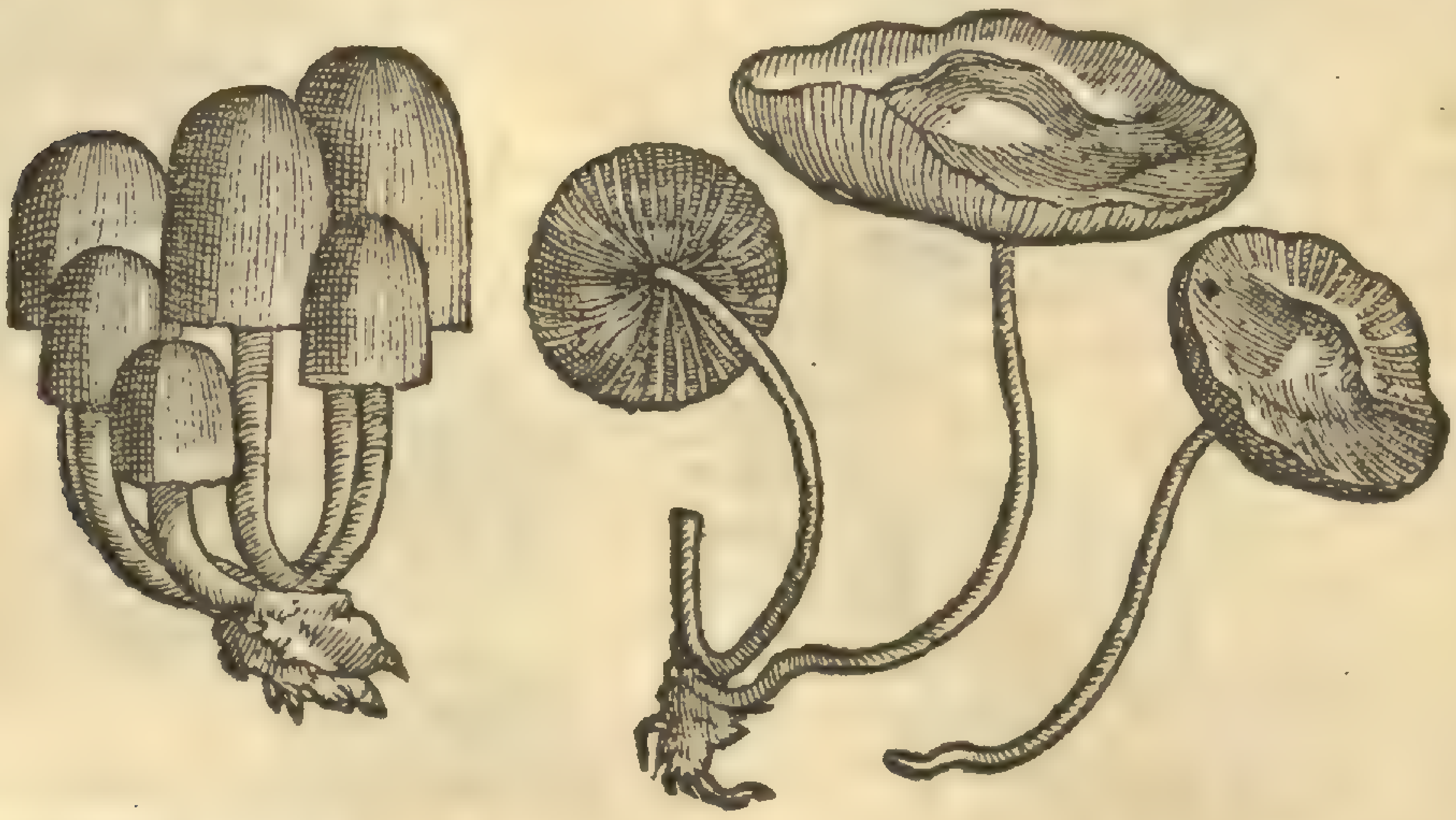

Ex terra natorum, præter orbiculares, duo
noſtra ætas obſeruauit genera. Præcox vnum
ac vernale, ſerotinum ac autumnale alterum.
Priores Fungi à ſerotinis diuerſi ſunt: oblon- 1.
gam enim ac oualem formam obtinent, ſuper-
ficie rugoſi, fauum quodammodò referunt,
colore ex albido ſordent, cauliculis tamen can-
didioribus.
Autumnales ac ſerotini Fungi, non oualem 2.
figuram obtinent, ſed rotundum pileum aut
galerum aliquem potiùs referunt, ſuperiore par-
te dum adhuc vigent conuexi, interiore verò
concaui, intercurſantibus interim tenuibus
membranis, à medio caule ad circumferentiam
vſque. Inſident Fungi iſti craſſo teretique pe-
diculo ex terra enato, omnes medulla, neruo
ac vena carent: differunt non parum magni-
tudine ac colore.
Ampli quidam ſunt, & exigui pilei magni-
tudinem referunt: minores alij, qui argentei
nummi (cui Talero nomen) latitudinem exi-
guum aut nihil excedunt, vel etiam minores
ſunt.
Rubent inferiore ac prona parte plerique,
nonnulli quidem intenſiùs, alij remiſſiùs; qui-
dam exiguum, aut nihil. Conuexa ſuperior fa-
cies aut pallet, aut inalbicat, vel etiam ſorden-
te colore (griſeum vulgò dicunt) cinerem re-
fert, aut ſublutea ſubrubenſve apparet.
Circa arborum radices, locis herboſis, in
pratis & in veruactis, in ſiluis quoq; locis arenoſis, ſed tamen humentibus proueniunt Fungi.
Naſcuntur etiam ex lignis arborumque caudicibus carioſis ac corruptis, ſed reprobi ac
inutiles. Venenoſi quoque gignuntur, Dioſcoride referente, vbi clauus ferreus rubigino-
ſus, aut panni marcor adfuerit, aut iuxta ſerpentis cauernam, vel arborum noxios profe-
rentium fructus radices. Plinius, Quercum (circa radicem nempe) probatiſſimos: Robur
autem Cupreſſum & Pinum noxios proferre, lib. XVI. cap. VIII. ſcribit. Tarentinus in
Geoponicis circa truncum Populi nigræ enatos commendat.
Præferuntur à nonnullis è montibus ac montoſis locis. Horatius verò ait:

Pratenſibus optima Fungis Natura eſt.

Aprili menſe in Bohemiæ ac Pannoniæ ſiluis præcoces colliguntur, qui filo tranſmiſſo, 1.
ſuſpenſi reſiccantur, cibis idonei futuri.

Fungi venenoſi.

Serotini circa Auguſtum ac Septembrem gignuntur. omnes tamen poſt pluuias: atque idcircò vno anno citiùs, altero ſeriùs reperiuntur. Imbribus, inquit Plinius, proueniunt Fungi. Origo, eodem auctore, ex pituita eſt arborum.

Græci Fungos *μυκήτας* appellant: Itali *Fonghi*: Hiſpani *Hungos, Cugumelos*; Galli *Campinion:* Belgæ Campernoellien: Germani Schwämme & Pfifferling.

1. Præcoces Aprili menſe apparentes à nonnullis Spongiolæ, ab Italis *Prignoli*, à Germanis verò Morchel & Maurchen appellantur. Exiſtimantur à nonnullis eſſe, quos Plinius Suillos vocat; verùm id non ſatis liquet: Suillos ſiquidem vnà cum Boletis lib. XVI. cap. VIII. gulæ eſſe ait nouiſſima irritamenta; & lib. XXII. cap. XXII. iunco transfixos pendentes reſiccari. Sed eoſdem, paulò antè, eodem cap. venenis accommodatiſſimos tradit. Tertium genus, ait, Suilli venenis accommodatiſſimum. Familias nuper interemêre & tota conuiuia.

2. Ex ſerotinis inferiore parte dilutiùs rubentes Boletos dictos volunt, quorum ortus & occaſus ſeptem diebus concluditur. Iuxta Populorum radices enati *αἰγειρῖται* Græcis: Latinis Populnei appellati reperiuntur.

Eſt autem Fungus, Galeno auctore, admodum frigidus ac humidus: quamobrem etiam proximè ad deleteriam enecantemque facultatem accedens; præſertim qui admixtam habet qualitatem putredinoſam. In libro verò de Alimentorum facultatibus; Boletos ait, ſi probè in aqua elixi fuerint, propè accedere ad cibos inſipidos, non tamen ipſos ſolos, ſed variè conditos edi; vt pleraque alia nulla inſigni qualitate prædita: alimentum verò ex ipſis eſſe pituitoſum ac frigidum prauique ſucci, atque hos quidem omnium minimè eſſe noxios; poſt hos ſecundo loco Aminitas (cum præcocibus conuenire putantur;) reliquos tutius non attingere.

Naſcuntur, inquit Athenæus, ex terra Fungi, ex quibus pauci ſunt edules; plurimi etiam ſuffocant.

De Fungo marino. CAP. XXV.

Ex Fungorum terrenorum & ſerotinorum numero & is quoque eſt, qui apud Batauos locis exit maritimis. Initio hic inſtar rotundæ ac globoſæ pilæ maſſa quædam eſt, magni alicuius Bulbi figuram referens, cui pro radicibus neruus, vt plurimùm biſulcus, ſubeſt: albicat colore pila; progreſſu temporis nonnihil quandoque purpuraſcit: duplici membrana conſtat, intra quam lentus admodum ac viſcidus humor continetur, pondere grauis ac tactu perquam frigidus, ex quo tandem (membrana, quæ pro ſcroto eſt, diſrupta) ſcapus erigitur teres palmum (plus minùs) altus, raræ ac fungoſæ ſubſtantiæ, maculis quibuſdam notatus, citoque flacceſcens, faſtigio foraminoſus, integumentum exiguum ac rugoſum ferens, eiuſdem cum ſcapo coloris. Grauis autem & fœtidi admodum odoris

hic

Fungus marinus.

hic Fungus eſt, humor verò eius longè fœtidiſſimus.

Haud procul à mari prouenit, in ipſis videlicet arenoſis tumulis, iuxta illic naſcens Helmum, inter cuius ſtirpes frequentiùs quàm alibi reperitur.

Naſcitur verò & in Auſtriæ hortis, vt Clariſſ. Carolus Cluſius ad me ſcripſit, in quibus marceſcens, ſi non pluuiæ ſucceſſerint, ſolum atro tingit colore.

Helmus autem Graminis eſt genus (Poëta Caricem vocat) tumulis, quos Duros nominant, familiare. Longis iſtud ac implicatis radicibus gramen proſerpit, arenas ne vento diffluant continens, quam ob cauſſam & in ipſis tumulorum arenis ſtudioſè ſeritur ac plantatur. *Helmus.*

Viget Fungus iſte Septembri menſe, vindemiæ tempore.

Nomen à loco Fungo marino datum eſt, vulgò Vngers eyeren/ id eſt, Manium ſiue Dæmonum oua vocantur. Hadrianus Iunius Phallum appellauit, atque eleganti hoc, quod ſequitur, carmine celebrauit:

Inſula quam biſido diſpeſcit gurgite Rhenus,
Quam Batauûm tenuit gens, quondam aſperrima bello,
Ciuiles Latias cùm fregit Marte ſecures,
Qua nitidum in fluctus Titan caput abdit Iberos,
Quaq́ Caledonijs obtenditur vltima terris,
Surgit areniferis tumulis, quos corniger Ammon
Egerit, Aeolijs adiutus flatibus, imo
Quos prior in littus Thetis euomit vda profundo.
At ſteriles ſubiecta tegant ne protinus arua,
Carice eos natura parens conſtrauit acuta,
Quæ fluidas Zephyris moles ſtatione ligaret.
Carectis eadem mediis conſurgere iuſſit,
Qualem de corio tenſo per compita geſtat
Græcia, cùm reſonant clamoribus orgia, formam,
Formam Lampſacio ſimilem (res vera) Ithyphallo.
Mentitur ſcroti faciem pars infima, fibris
Producta è geminis, laxam ſinuatur in aluum,
Ventre tumens grauido, ceruicemq́ exit in arctam,
Humanum qualis bibitura cucurbita tabum.
Principio hæc pallet, mox ſenſim plurima ſurgit
Venula, puniceo minij variata colore:
Fibræ ac concreti liueſcunt more cruoris.
Hæc turget lenta, veſciq́ ſequacis ad inſtar
Concreta ſanie, plumbum quæ fuſile adæquat
Pondere, ſed virus tetrum atque inamabile fundit,
Expirant qualem putentia ſtagna Mephitim.
Ipſa adeò terra ſummo de margine vulſa,
Aemula cryſtallo glaciali frigore certet.
Creditur hinc ſæuos podagræ intractabilis æſtus
Aut ope præſenti lenire, aut tollere poſſe.
Hæc eadem priùs, atque vterum Lucina ſecunda

 Laxarit,

Laxarit, neque dum in rimam diſceſſerit acta,
Quaq́ue locum cedat genitali erumpere cauli,
Terrigenæ ſpeciem Bulbi, laxæve crumenæ,
Cui nondum artificis formam manus addidit oris,
Exprimit: huic ætas poſtquam maturior exit,
Finditur, haud ſecùs ac putris ſe vomica ſcindit.
Hinc caulis ſuperas ſurgit fungoſus in auras,
Rarus, vel pluma læuior, pertuſus, hianſq́ue,
Ceu tubulo medio, pallens cineriſq́ue colore:
Læuis vtrimque, teres, planeq́ue cylindricus extat.
Hunc operit petaſus non pandus, Flaminis olim
Qualis apex, qualemq́ue Helines dat fratribus ætas
Priſca, ſed oblongus, referens faſtigia metæ.
Sanguinis idem expers, rugis peraratur, iiſq́ue
Cancellatim inter ſe coëuntibus, Inda
Bellua quale gerit tergus, vel reticulata
Teſſerulis, qualem oſtendunt aſarota figuram.
Vertice ſupremo præfert exile foramen,
Quod ſtipant auidè muſcarum examina nigra:
Halitus hac virus redolens ſe effundit in auras.
Ac poſtquam exueris caulem tellure refoſſum,
Viſcidus ille latex, grauido qui ventre latebat,
Haud durat longùm conſtans, mox liquitur, vndam
In fluidam tabens, floriſq́ue exempla ſecutus,
Marcidus occidua caulis ceruice relanguet.
Principio Autumni noctes cùm Libra diebus
Exæquat, feruetq́ue nouo vindemia muſto,
Donec continuant menſes, quibus aſper ab axe
Threïcio Boreas, viridi nemora orbat honore.
Caulis hic erectus ſurgit ſub luminis auras.

Ceterùm facultate Fungus iſte, pernicioſum eſſe, ſi aſſumatur, venenum odor virus ſpirans oſtendit. Extrinſecus admotus ſæuos calentis podagræ dolores lenire poſſe, ſunt qui ſentiant.

De Fungo orbiculari & Lucernarum Fungis. CAP. XXVI.

Fungus orbicularis.

SVNT & in Fungorum genere nonnulli, globoſæ formæ ac inſtar rotundi orbis terræ adhærentes, nullo pede aut cauliculo fulti, albidi, nulla quoque parte patentes; quorum interior medulla laxa & præhumida: qui dum reſiccati rumpuntur, tenuiſſimum puluerem inſtar fumi quodammodò eructant.

Locis iſti reperiuntur patentibus, arenoſis, & humidis, & quidem quoque poſt imbres.

Vulgò Lupi crepitus appellant, Itali *Veſcie de Lupo:* à Plinio Pezicæ dicti videntur, quaſi ſeſſiles:

Fungus ſemiorbicularis.

ſeſſiles: nam in Fungorum genere quoſdam ait Pezicas dici, qui ſine radice ac pediculo naſcuntur. Hi nullo manduntur modo. Puluis reſiccatarum citra morſum reſiccat: ad abraſa & intertrigines non inutiliter adhibetur.

Eſt verò & alius quidam huius generis Fungus, ſed ſemiorbicularis tantùm: ſuperiùs etenim non globoſus, verùm concauus, circumpoſitiſque oris calicis alicuius, non tamen profundi, figuram referens. color huic ſordidus qualis foſſilium glebarum, quibus ignis apud Batauos vicinaſque alias gentes fouetur: medulla verò eius nigrior eſt, ſolidiorque quàm ſuperioris; puluerem quoque fumi inſtar eructans dum arida frangitur, ſed pauciorem. *Fungus ſemiorbicularis niger.*

Locis aridis & apricis Fungus iſte exit, qualia in Hollandia etiam nonnulla ſunt, in quibus repertus.

Hactenus anonymum Fungum ſemiorbicularem nigrum nominauimus.

De Lucernarum Fungis hîc nihil adferendum, non etenim ad ſtirpium naturam pertinent, cùm aliud non ſint, quàm quod in extremitate ellychnij concreſcens, lumini impedimento eſt. Hos humidæ conſtitutionis eſſe præſagium, Virgilius Georgicon libro primo ſcribit, vbi ſigna futuræ pluuiæ recenſet: *Lucernarū Fungi.*

Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpatiatur arena:
Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſciuère hiemem: teſta cùm ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concreſcere Fungos.

De Fungis arboreis. CAP. XXVII.

ARBOREI Fungi caudicibus, ſubinde etiam ramis arborum adnaſcuntur, circumferentiæ partem occupant ipſi ſemiorbiculares, ſuperiore parte nonnihil plani, ſubinde exiguum concaui, inferiore in anguſtius contrahuntur. materia ſolida eſt, quæ reſiccata ignem concipit, & aliquamdiu retinet.

Vix vlla eſt arbor, cui non ſeneſcenti huiuſmodi Fungi ſubinde adnaſcantur.

Μυκῆτας quoque appellant: verùm ad differentiam ſuperiorum, Fungi dicuntur arborum, & Fungi arborei: Germani ſimiliter Schwemme appellant.

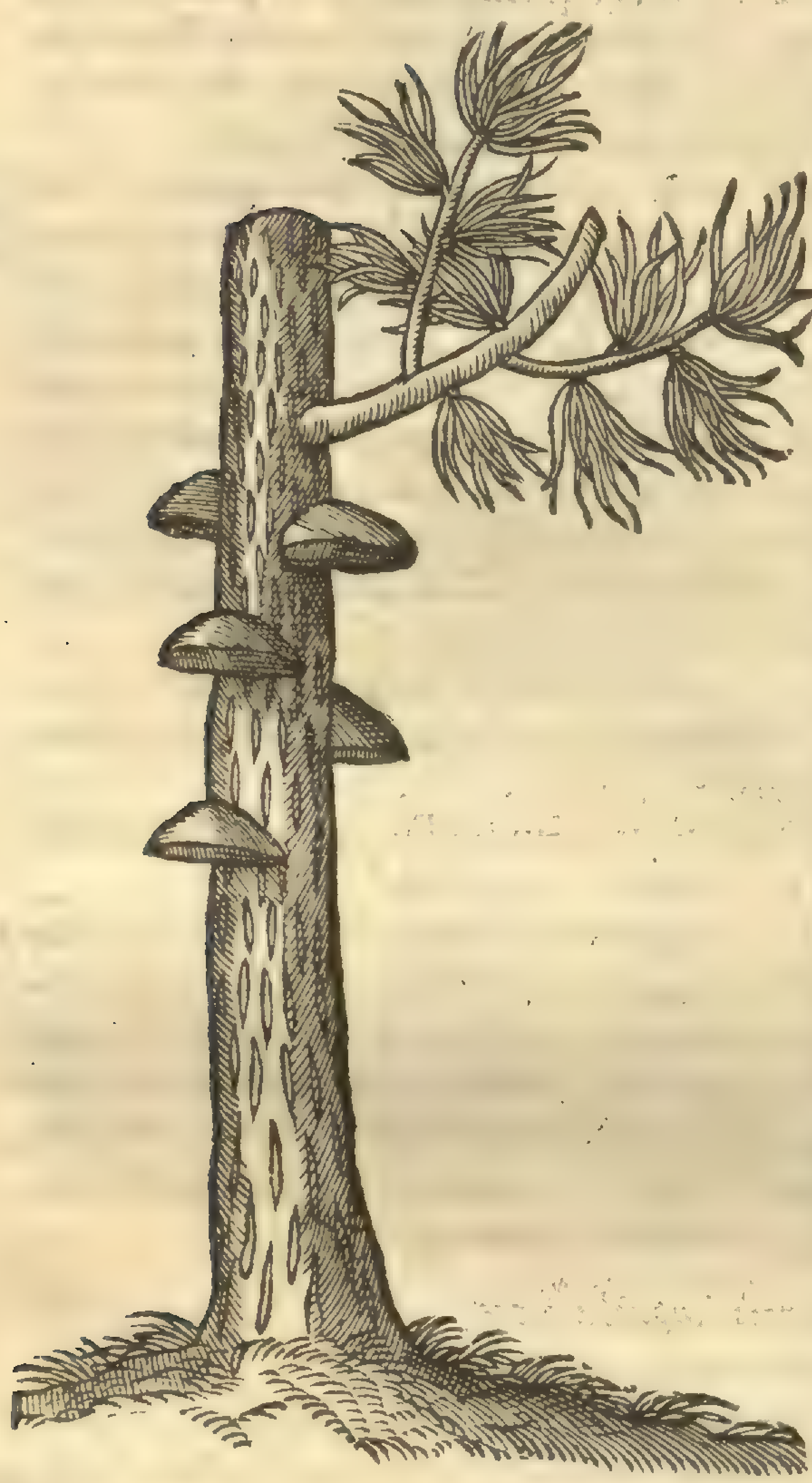
Pernicioſi omnes intrò aſſumpti exiſtimantur. Nicander lethales eſſe refert in Olea, Ilice, & Quercu enatos.

De Agarico. CAP. XXVIII.

INTER arboreos Fungos venit & Agaricum numerandum. eſt autem Fungus candidus, haud inodoratus, materia conſtans quàm præcedentium rariore. Plinius libro XVI. cap. VIII. Galliarum maximè glandiferas arbores Agaricum ait ferre. ſed non glandiferæ, verùm coniferæ, & inter has vel ſola Larix hunc profert, & quidem non in Gallia, quæ nunc Francia; ſed potiùs in Ciſalpina Italiæ Gallia, vbi Laricum ſiluæ: quamquam & alibi, vbi Laricum prouentus, ipſum etiam reperiri contingat.

Præſtat quod candidiſſimum, rariſſimum, frangi facile ac leue eſt, primoque guſtu dulce, durum, denſum. Graue, nigricans, in fragmentis ceu villos neruorum oſtentans, pernicioſum habetur.

Agaricus.

Græci ἀγαρικὸν: Latini & Officinæ Agaricum quoque vocitant: Itali, Hiſpani, aliæque nationes Græcam vocem imitantur.

Agaricum autem inter ea, quę ordine quidem primo excalfaciunt, ſecundo verò reſiccant, placuit veteribus numerari; incîdit, attenuat, extergit, viſcerum obſtructiones expurgat, tum & per aluum deorſum purgat.

Iuuat regio morbo ex obſtructione laborantes: rigores à craſſis frigidiſque humoribus perſanat: & demorſis à frigore lædentibus beſtijs, cùm foris appoſitum, tum intrò aſſumptum: vrinas remorantes mouere poteſt, item & menſes: corporis colorem emendat; lumbricos pellit, febres, præſertim quotidianas, tum & erraticas, aliaſque longiores curat, idoneis ad morbum facientibus permixtum. Et hæc quidem educendo expurgandoque craſſos, frigidos, & pituitoſos humores, morborum cauſſas, poteſt.

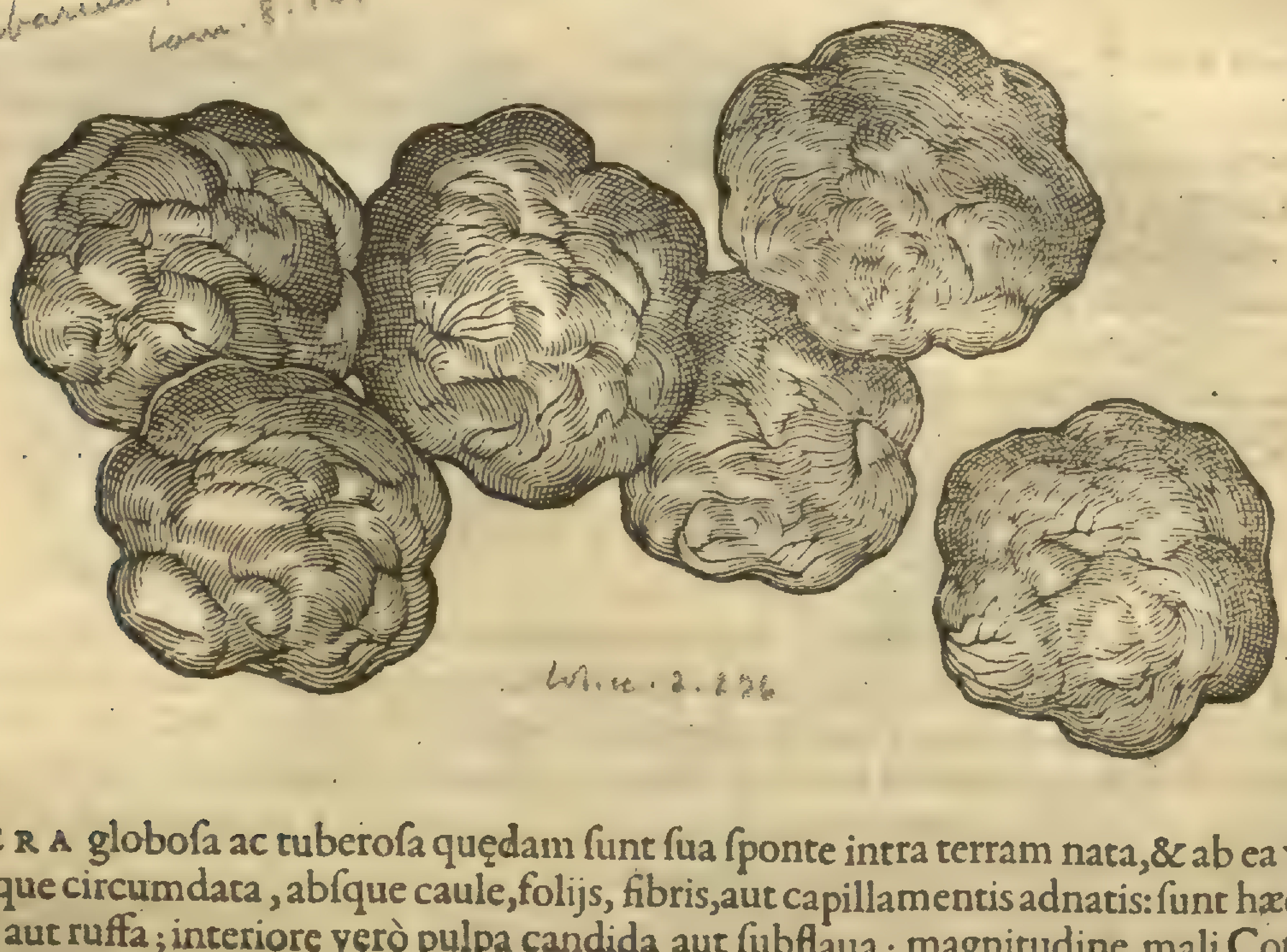
Modus exhibitionis in ſubſtantia aut puluere eſt, à denario vel ſeſquidenario ad duos: infuſi autem aut decocti à denarijs duobus ad quinque.

Tardè autem purgat: ventriculum quoque nonnihil perturbat: idcircò & Zinziber miſcendum ei præcipitur, vel Dauci, vel Liguſtici ſemen, vel ſal foſſilis, quem Gemmæ cognominant.

Galenus (vt quidem Meſues refert) cum vino in quo maceratum Zinziber, exhibuit. Non deſunt qui Agaricum cum Oxymelite propinent, quo modo tutiſſimè exhibetur.

De Tuberibus. CAPVT XXIX.

Tubera.

TVBERA globoſa ac tuberoſa quędam ſunt ſua ſponte intra terram nata, & ab ea vndequaque circumdata, abſque caule, folijs, fibris, aut capillamentis adnatis: ſunt hæc foris aut nigra aut ruffa; interiore verò pulpa candida aut ſubflaua; magnitudine mali Cotonei, ſubinde ampliora.

Siccis,

Siccis, ſabuloſis, frutetoſis tractibus gignuntur, vt in Pannonia,& pleriſque Italiæ regionibus: locum in quo gignuntur nec extuberare, nec rimas agere Plinius refert: Martialis verò findi frequenter ſolum cui ſubſunt, his verbis oſtendit:

Rumpimus altricem tenera de vertice terram
Tubera, boletis poma ſecunda ſumus.

Cùm fuerint imbres Autumnales ac crebra tonitrua, tunc potiſſimùm naſcuntur, Plinio auctore.

Vere & æſtate effodiuntur, Dioſcorides ait.

Ὕδνα Græcis: Latinis Tubera: Italis *Tertuffi, Tertufali*: Hiſpanis *Turmas de tierra, Toſenas, Tuberas de terra*: Gallis *Trufle*.

Tubera autem, vt quidem Galenus ait, ijs annumeranda ſunt, quæ nullam euidentem qualitatem habent; quibus omnibus commune eſt, vt alimentum nulla inſigni qualitate conſtans præbeant, frigidiuſculum tantùm.

De his Auicenna diligentiùs ac veriùs, Tubera terrena magis quàm aquea, omniſque qualitatis guſtabilis expertia refert; ſed tamen melancholicos & craſſos ab ipſis in corpore gigni humores, ſæpiuſque manducata apoplexim ac paralyſim inferre.

REMBERTI DODONAEI

DE FRVMENTIS, LEGVMINIBVS, PALVSTRIBVS, ET AQVATILIBVS, AC EO PERTINENTIBVS HERBIS,

STIRPIVM HISTORIAE PEMPTAS QVARTA.

DE FRVMENTIS LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS *ſtirpium herbarumq́ue proſecuti ſumus hiſtorias ad medicam materiam facientes: nunc verò ad eas properamus, quæ corpus alunt, atque ex numero ſunt alimentorum: Fruges videlicet & Olera.*

Frugum autem nomine continentur Frumenta & Legumina, quæ Latinis Cerealia ſemina, Græcis σιτηρὰ καὶ δημήτρια σπέρματα *appellantur, quarum hiſtorias modò proſequi huius eſt inſtituti, tum & eorum quæ eò pertinere, necnon ſtirpium earum, quæ ipſis coniungi poſſe videbantur.*

Pertinent verò ad frugum harum hiſtoriam, omnia ex frumentis factitia, vt far, chondrus, alica, tragus, amylum, ptiſana, polenta, maza, βύνη, *zythum, & ſi quæ ſunt alia eiuſcemodi.*

Faciunt eódem & alia multa ſemina à Theophraſto lib. octauo inter fruges, & tertio quidem loco, repoſita, quæ & à Galeno primo De facultatibus alimentorum libro, inter ἐδώδιμα *ſiue edulia enumerātur, cuiuſmodi ſunt Seſami, Eryſimi, Lini, Cannabis, Fœnogræci, & aliorum ſimilium, veluti & Fegopyri, quibus vel prior ætas in cibis vſa eſt, vel noſtra hæc vtitur.*

Iam & frugum vitia, tam ex ipſis frugibus degenerantibus, & per cæli aut ſoli inclementiam in peius mutatis enata, quàm etiam inter eas exeuntia ipſis moleſta, frugibus etiam opportunè ſuccedunt: commodè ſaltem omitti, aut ab iis ſeiungi non poſſunt. Cum quibus non inconcinnè, nec præter inſtitutum, aruorum quoque ac pratorum peſtes ac vitia, in hanc operis partem admittuntur.

Additæ ſunt paluſtrium multarum & aquatilium herbarum deſcriptiones, quia nulli noſtri operis parti commodiùs, quàm huic, coniungantur. Paluſtrium etenim plurimæ iumentorum aliorumq́ue pabula quadrupedum ſunt, veluti & multarum frugum vitia, & ipſæ quoque non rarò fruges. Aquatiles autem paucas quidem, aut nullas, animalia hæc paſcuntur, ſed natalium locorum vicinitas ac affinitas, eas in paluſtrium conſortium traxit.

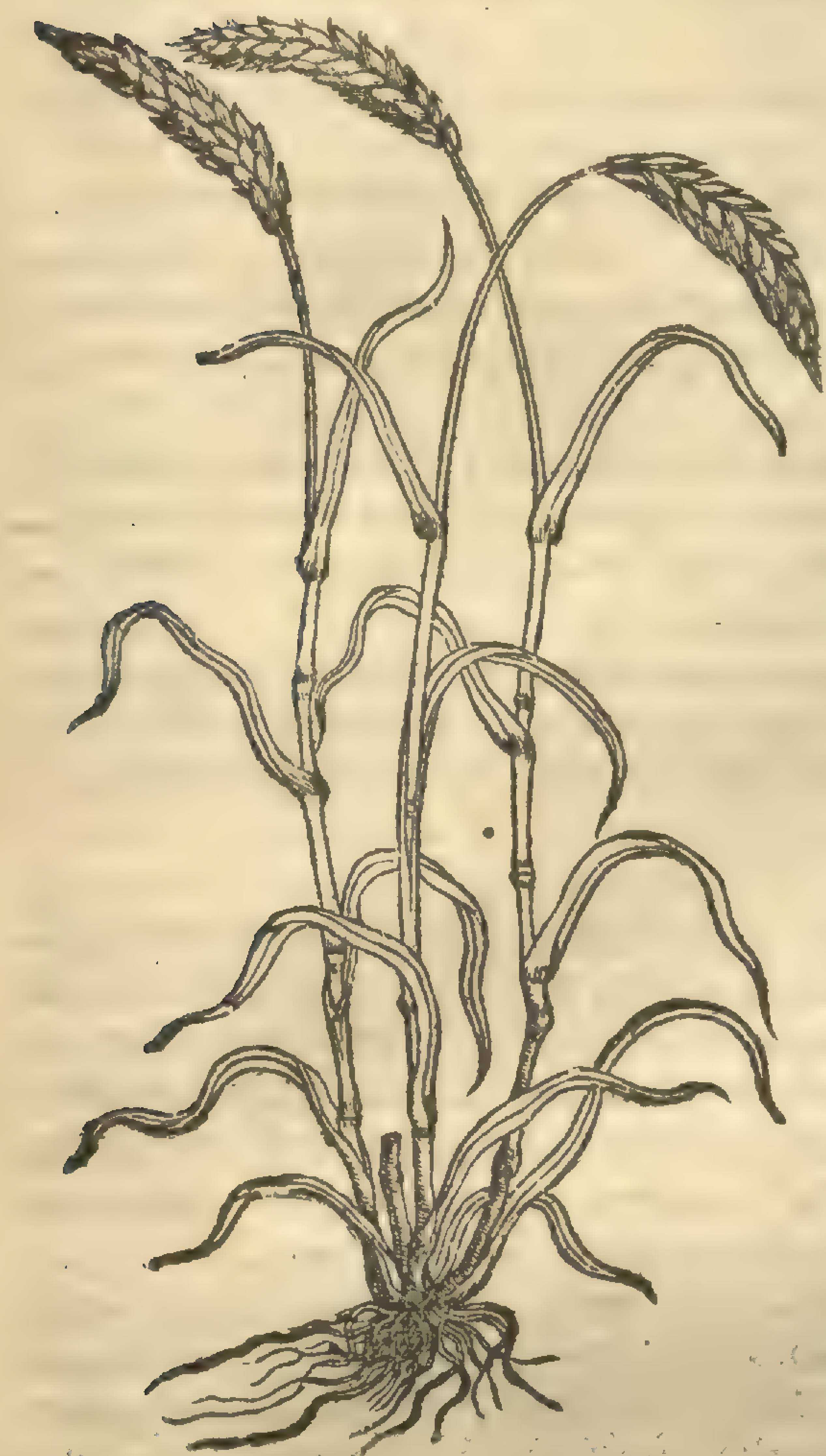
Deſcriptæ autem ſunt paluſtres non omnes, ſed quæ huic parti congruere magis viſæ ſunt; non paucas ſiquidem de induſtria & data etiam opera omiſimus, quæ videlicet aptiùs aliis locis deſcribi contigit. Sunt verò & inter paluſtres minimè tales, veluti trifolia quædam, quæ vel propter nominis communionē, vel terna cohærētia folia, ab aliis paluſtribus trifoliis diuelli non potuerunt.

Et propter has maximè rationes horum omnium hiſtorias in vnam hanc, vt diximus, partem contraximus. A frumentis autem exordientes, de Tritico primùm agemus, vt & priore loco deſcribatur, quod omnibus frumentis etiam præfertur.

DE TRITICO.

CAPVT PRIMVM.

Triticum.

TRITICVM folio exit Secalis minore: culmis aſſurgit plurimis, geniculatis, hordei altioribus; quorum tertio aut quarto articulo ſpica eminet, vt plurimùm mutica, interdum verò & ariſtis nonnullis breuibus cincta: grana profert colore flaua; quæ è glumis ac folliculis facilè excidunt, ac exiguo negotio in area exteruntur: radicibus firmatur multis tenuibus.

Prouenit in omnibus ferè habitati ac culti orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipſis natalibus ſortita; quæ colore, magnitudine, ſpecie, & proprietate inter ſe differunt: teſtis Theophraſtus.

Lætum autem pingueque ſolum Triticum poſtulat, idque magis apricum & ſiccum, quàm riguum. In ſicco enim, vt Columella refert, melius coaleſcit: in humido verò ac vliginoſo degenerat; & poſt tertiam ſationem in Siliginem, hoc eſt, læuius & candidius Triticum conuertitur: quæ tamen & rurſus in Robum, id eſt, præſtantius Triticum biennio tranſit, ſi in conueniens ſolum tranſlata, grauiſſima eius grana ſerantur: auctor Plinius.

Seritur frequentiùs Autumno, interdum Vere: Autumno ſatum per hiemem in herba eſt, & pluribus culmis attollitur, & frequentioribus radicibus firmatur; æſtiuis menſibus vtrumque ad maturitatem peruenit.

Appellant Germani **Weitzen** / Belgæ **Terwe** / Itali *Grano*, Hiſpani *Trigo*, Galli *Bled ou Fourment*, Angli **Weet**: Græcis πυρὸς dicitur, Latinis Triticum. Significat verò Triticum generaliter quidem omne frumentum, quod ex ſpicis tritum ac trituratione repurgatum eſt: in quo ſignificato Iuriſconſultus nonnumquam hac voce vtitur: vt ff. De verb. oblig. propriè tamen idem cum eo, quod Græcis πυρὸς, eſt.

In Tritici verò genere, quod durum ſolidumque, & rutilo colore non modò extrinſecus ſplendet, verùm etiam in partes diuiſum, eumdem interiùs refert, Columellæ Robus appellatur. Pondere hoc (quo maxime omnis frumenti præſtantia diſcernitur) & nitore præſtat. 1. *Robus.*

Aliud genus mollius, læuius, interioreque medulla laxius ac candidum, (quale pleriſque locis laudatiſſimum habetur) Siligo à veteribus Latinis appellatur. Hanc Plinius propter candorem, ac in mandendo ſuauitatem, commendat, & Tritici etiam delicias nuncupat. Siliginem (inquit) propriè dixerim Tritici delicias: candor eſt, ſine virtute, & ſine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ ſunt & Galliæ Comatæ: lib. XVIII. cap. VIII. Columella verò, eius quidem ſpeciem in pane præcipuam concedit; ſed tamen quia pondere inferior, Tritici vitium eſſe cenſet: Quod extrinſecus, inquit, albidum, intus verò conſpicitur candidum, leue ac vanum intelligi debet; nec nos tamquam optabilis agricolis, fallat Siligo: nam Tritici hoc eſt vitium, & quamuis candore præſtet, pondere tamen vincitur. 2. *Siligo.*

Quod Vere ſeritur, Galli, Ruellio auctore, Martium cognominant, Belgæ **Somerterwe**. Græcis τρίμηνος πυρὸς, id eſt, Trimeſtre Triticum, & σητάνιας: Latini Setanium vocant. Huius vſus, Columella ait, agricolis gratiſſimus: vbi enim propter aquas aliámve cauſſam matura ſatio eſt omiſſa, præſidium ab hoc petitur: Trimenon autem ſiue trimeſtre dicitur, quòd tertio à ſatione menſe, Italiæ matureſcat. A Tritico ac Siligine potiſſimùm, (cui candore leuitateque ſimile eſt, eiuſque idcircò genus quoddam) ſolo ſationis tempore differt. Quod ſi enim maturiùs ſereretur, commodiùs proueniret. neque enim vllum natura trimeſtre Triticum; quippe idem ſatum Autumno meliùs reſpondet: Columella. 3. *Setanium.*

Triticum autem, vt inquit Galenus, frequentiſſimè ac ſumma cum vtilitate ab hominibus vſurpatur. Inter ea plurimum habent alimenti, quæ denſa ſunt, totamque ſubſtantiam habent

habent adeò compactam; vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimùm nutriunt; quæ verò ijs ſunt contraria, quæque dentibus facilè franguntur, fractaque rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum.

Vt medicamentum verò foris impoſitum, primi eſt ordinis excalefacientium, non tamen nec reſiccare, nec humectare manifeſtè poteſt. habet etiam quiddam lentoris obſtruentiſque naturæ.

Tritica, Dioſcorides ait, cruda in cibis teretes lumbricos gignunt: canum morſibus proſunt manſa & impoſita.

Farina cum Hyoſcyami ſucco imponitur aduerſus neruorum rheumatiſmos, item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mulſo tollit. Setaniorum farina contra venenatos ictus cum aceto aut vino impoſita prodeſt: eadem ſi decocta in glutini modum delingatur, cruentis excreationibus ſuccurrit: contra tuſſim & exaſperatas arterias, cum Mentha & butyro decocta efficax eſt.

Tritici γύρυς ſi ex aqua mulſa aut hydrelæo decoquatur, omnem diſcutit inflammationẽ. Furfures autem in acri aceto decocti lepras remouent, & incipientibus omnibus inflammationibus commodè imponuntur: cum Rutæ verò decocto cocti, turgentes mammas ſedant, viperarum ictibus auxiliantur, & torminoſis proſunt.

Siliginis grana, Plinius lib. XXII. combuſta & trita in vino Amineo, oculis illita, epiphoras ſedant. Tritici verò combuſta, ijs, quæ frigus vſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur. Furfures tonſillis faucibuſque gargarizatione proſunt.

De Tritico Typhino. CAP. II.

Triticum Typhinum.

REPERITVR verò & aliud frumenti quoddam genus, grano & culmis Triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores; ſpicam verò ariſtis longis & duris Hordei ſimilitudine munitã; granum autem durum, denſum, colore fuluum, Tritico minus, quodque facilè è glumis ſuis exteritur.

Naſcitur in quibuſdam Hiſpaniæ, ac inſularum Fortunatarum agris: Phalaridis enim ſemini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur: vnde collectum atque in hortis ſatum, ea qua depictum eſt forma prodiit.

Suſpicari quis poſſet, ſemen hoc Typham eſſe, cuius Theophraſtus & Galenus meminerunt. Sed cùm Typhæ granum multiplici folliculo incluſum difficulter deglubatur, huius autem facilè, Typha propriè eſſe non poteſt: licet tamen ex Typha natum, & degeneratum eſſe poſſit; nàm quod ad reliquas notas attinet, ei ſimillimum eſt. Inter ea enim quæ Tritico ac Zeæ ſimilia, leuiſſimum eſt, tenui ac ſimplici culmo aſſurgit, vt de Typha Theophraſtus ſcribit. Semen eius paruum quoque eſt & exile, denſum item & coactum, atque colore quàm Triticum magis ruffo, vt Galenus de Typha ſcriptum prodidit. Iam & ſpica ariſtas habet longas ac duras, quales Typhæ eſſe ex veterum pleriſque locis manifeſtum eſt.

Quæ omnia tam magnam huius frugis cum Typha ſimilitudinem oſtendunt, vt planè non aliud, quàm ex Typha Triticum ac Typhinum quoddam Triticum eſſe videatur. Nam & Typha, auctore Theophraſto, in Triticum tranſit, ſi piſta ac purgata, ſeratur. Rationi autem conſentaneum videtur, Triticum ex Typha natum ſimilitudinis plurimum cum ea retinere, non ſecùs ac Triticum ex Zea genitum, quod culmo ſpicaque Zeam refert.

Triticum Romanum Huic non admodum diſſimile videtur, quod Hieronymus Tragus Wälſch Weitzen / hoc eſt, Triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius ſpica ariſtas habet longas & aſperas; eſt tamen culmis, ſpicis, atque granis maius, ſpicas etenim habet pleniores, rotundioreſque

dioreſque quàm Triticum, ſemen verò pulcherrimũ atque Triticeo ſimile, vti Tragus refert.

Seritur frequentiùs in Alſatia, rariùs in alijs Germaniæ regionibus, idque locis potiſſimùm montoſis, præſertim vbi apri fruges depaſcuntur, nam ab hoc vno fere abſtinent, quòd durioribus eius ariſtis offendantur.

De pane ex Tritico. CAP. III.

CONFICITVR panis ex omni quidem frumento, ſed ex Tritico longè præſtantiſſimus. Veluti etenim Triticum reliquis omnibus frugibus præſtat, ita & ex Tritico panis reliquorum omnium frumentorum panificia antecellit.

Sunt huius panis aliquot genera, quæ à Triticeæ farinæ partibus, primaria differentiæ nomina acceperunt.

Moliti ſiquidem Tritici partes quædam tenuiores ſunt ac puriores, aliæ craſſiores impurioreſque, quas inter ſe commixtas ac confuſas, tota farina continet.

Puriſſima, molliſſima, nec non tenuiſſima ea eſt, quæ ab omnibus furfuribus exactiſſimè repurgata. Dicitur hęc Latinis Flos & Siligo, tranſlato à candidiore ac leuiore Tritico nomine, quod propriè, vt diximus, Siligo nuncupatur. Gręci voce à Latinis mutuata hanc partem σιλίγνιν appellant, proprio, vti Galenus ait, nomine deſtituti, σεμίδαλις, inquit, Græcum nomen & antiquum; σιλίγνις verò neque Gręcum, neque ipſam aliter poſſum exprimere: lib. 1. De aliment. facul. Alij tenuiſſimam hanc partem, γύριν, ac παιπάλην appellari exiſtimant. Heſychius tamen γυρίτην ἄρτον, αὐτόπυρον ſiue con.uſaneum interpretatur, & παιπάλην, Hordei Miliique non farinæ tenuiſſimum; ſed ἄλευρον λεπτὸν, hoc eſt, farinam tenuem. Flos. Siligo.

Plinius puriſſimam Tritici farinam Latinè etiam Pollinem nominat, ſic tamen vt inter eum & florem diſcriminis nonnihil faciat. Flos ſiquidem puriſſima ei eſt farina Siliginis, ſiue candidioris Tritici, Pollen verò Tritici alterius. Pollinem, ait, appellant in Tritico, quod florem in Siligine. Verùm in hoc ſignificato Pollinis nomen à Cornelio Celſo non vſurpatur, qui per Pollinem impuriorem ac furfuraceam farinæ partem intelligit; vtpote ex quo panes fiunt cibarij, autopyris impuriores infirmioreſque, veluti hæc ipſius verba lib. II. cap. XVIII. euidenter commonſtrant. Ex Tritico firmiſſima Siligo: Simila deinde, cui nihil ademptum eſt (quod αὐτόπυρον Græci vocant) infirmior eſt: ex Polline infirmiſſimus cibarius panis. Quæ Corn. Celſi verba cum ijs conueniunt, quæ à Paulo Ægineta hunc in modum ſcripta ſunt, lib. I. cap. LXXVIII. Τροφιμώτατος δὲ τῶν ἄρτων ὁ σιλιγνίτης, ἐφεξῆς δ᾽ ὁ σεμιδαλίτης, καὶ τρίτος ὁ συγκόμιστος, ὁ δὲ ῥυπαρὸς ἄρτος ἧττον μὲν τρέφει. Pollen.

Quod cùm Marcellus Vergilius obſeruauerit, ac in Commentarijs, quos in Dioſcoridem edidit, ſcriptum reliquerit, admirari animo ſubit, qua ratione vel argumento inductus Pollinem exiſtimare potuerit tenuiſſimum pulucrem magis eſſe quàm farinam, qualis circa molas plerumque, & loca in quibus panis pinſitur, parietibus hærens inuenitur. Nam ſi panis ex Polline, cibarius, ac ῥυπαρῷ Græcorũ reſpondet, (vt ordo ipſe oſtendit) Pollen Corn. Celſo non puluis vel farina tenuiſſima, ſed aliud nihil eſſe poteſt, quàm ſordidior farinæ pars, furfurum multum habens, ex qua puriſſima molliſſimaque farina excuſſa eſt. Ex Polline ſiquidem cibarium panem, poſt αὐτοπύρους Celſus collocat, eodem videlicet loco, quo apud Græcos ῥυπαρός. Marcelli error.

Poſt Florem ſiue Siliginem, Similago, quæ & Simila eſt, à Græcis σεμίδαλις dicta, & tenuis quædam farinæ pars, ſed Siligine impurior, vtpote ex qua non omnes excuſſi ſunt furfures, ſed craſſiores tantùm repurgati: medium videlicet quoddam genus inter florem & farinam confuſaneam. Laudauit hanc Martialis in Xenijs hoc diſticho: Similago.

Nec dotes poteris Similæ numerare nec vſus,
Piſtori toties cùm ſit & apta coquo.

Ex craſſioribus verò moliti Tritici partibus, vna quidem impurior, quædam & furfuracea farina eſt, ex qua Flos ſiue Siligo hoc eſt, tenuiſſima farinæ pars excuſſa eſt, altera verò craſſiorum partium furfures ſunt. Priorem Corn. Celſus, vt diximus, Pollinem appellat: vnde & excuſſoria per quæ floris fit ſecretio, Pollinaria Plinio dicuntur. Poſteriorem veteres Canicas, Græci πίτυρα nominant, Palladio cretura eſt, plerique vtriculos & exta Tritici dici volunt: alij Græcè κυρήβια appellant, quæ tamen Galenus Hordei purgamenta interpretatur, in expoſitione linguarum Hippocratis.

In horum omnium medio farina eſt, omnes frumenti partes in ſe continens, cui nihil vel floris vel furfurum deceſſit, Latinè Farinam dixeris confuſaneam, Græci communi nomine ἄλευρον nuncupant.

Ex hac panis coctus αὐτόπυρος nominatur, & συγκόμιστος, quaſi confuſaneus, quoniam caſtratus non ſit, ſed ſimul omnia ferat: item & ἀλευρίτης, ξυρόπυρίτης, πύρινος: ac teſte Heſychio, γυρίτης. Αὐτόπυρος ἄρτος.

Sed

Siligineus panis. Sed ex puriſſima, molliſſima, nitidiſſimaque farina Siligineus ac σιλιγνίτης dicitur. Quod & Iuuenalis Sat. v. oſtendit, ſeruari referens domino, ex Siligine confectũ panem, his verbis:

Sed tener & niueus molliq́; Siligine factus
Seruatur domino.

Similagineus panis. Ex Similagine verò, Similagineus & σεμιδαλίτης.

Cibarius panis. Qui autem ex polline ſiue furfuracea farina coactus eſt, ῥύπαρος nuncupatur, ac Latinè Cibarius, gregarius, ac ſordidus, pauperum ac ſeruorum olim cibus.

Furfuraceus panis. Pacuuius ſordidum panem Canicaceum, Feſtus Pompeius Aceroſum nominat. Ex horum genere πιτυρίας, hoc eſt, Furfuraceus, qui furfuris plurimum recipit.

Panis autem nomen à Pano dici Varro putat: Meſſapij redundantiam & ſaturitatem πανίαν (teſtis Athenæus) appellant: vnde Latini nomen Panis deflexerunt, vt Ruellius ait.

Parantur porrò omnes panes aut cum ſale & fermento, aut abſque his: item aut in clibano furnóve coquuntur, aut in craticula, aut ſub cineribus, vel alio modo.

ζυμίτης ἄρτος. Azymus panis. Qui fermentum ac ſalem accepit, ζυμίτης & fermentatus, abſque fermento verò factus ἄζυμος, non fermentatus, & à Nicandro Colophonio δάρατος appellatur: teſtis Athenæus.

Teſtuaceus. Κλιβανίτης ἢ κριβανίτης appellatur in clibano coctus, idem Varroni Teſtuaceus; nam κλίβανον teſtum nominat. Ex horum genere ἰπνῖται quoque ſunt, in maioribus furnis cocti.

Eſcharites. Ἐπανθρακίς. Ἐσχαρίτης ſuper craticulam torretur. Huic ſimiles ſunt, ſuper cineres calidos, ἐπανθρακὶς Athenæo dicti, aut foci pauimentum aſſati. Eſcharitem, Athenæus ait, paſſo olim intingi ſolitum, ac ſub finem menſæ inferri, multis rebus iucundis ac mollibus ita miſtum, vt multam habeat ob delitias, ad vinum paſſum proportionem, ſic vt ebrios quaſi reſipiſcere faciat, ac rurſus eſurire eos, qui anteà ſatis comederant.

Subcineritius. Ἐγκρυφίας, ſiue ἐγκρυφίτος, Latinè Subcineritius dicitur, qui cineribus obductus coquitur, qualis Iudæis olim familiaris.

Biſcoctus. Eſt & διπυρίτης ſiue δίεφθος, Biſcoctus, qui ignem ac coctionem bis expertus eſt.

Inter panes autem (vt Galenus in libr. De alimentorum facultatibus ſcribit) Siligineus plurimum alimenti pręſtat: poſt ipſum autem Similagineus: tertio loco medius, qui & συγκομιστὸς καὶ αὐτόπυρος: quartum poſt hunc eſt ῥυπαρῶν ſiue ſordidorum genus, in quibus πιτυρίας, hoc eſt, Furfuraceus, poſtremus eſt, minimumque omnium nutrit, & omnium maximè per aluum ſecedit.

Concoctu autem inter panes, ſunt facillimi, qui plurimùm ſunt fermentati, & probiſſimè ſubacti, quique in clibano igne moderato cocti ſunt: vt Galenus refert. Quibus ſimiles & haud deteriores furnacei ſunt, ἰπνῖται dicti.

At qui ſuper craticulam, aut cineres calidos, aut foci pauimentum aſſantur, praui omnes ſunt, vt qui inæqualiter ſe habeant; nam partes ipſorum extimæ ſupra modum ſunt coctæ, interiores autem crudæ.

Ceterùm ijs, quos Subcineritios nuncupant, propterea quòd cineribus tecti decoquantur, cineres ipſi prauitatem quamdam aſpergunt; quapropter omnium panum (ſi ipſis cetera omnia pariter adfuerint) quod ad aſſandi ſaltem modum attinet, propemodum ſunt deterrimi.

Panis cum melicrato coctus, (Dioſcorides ait) & crudus, inflammationes omnes impoſitus mitigat. Nam emollit & quadamtenus refrigerat, præſertim herbis ſuccíſve quibuſdam permiſtus. Vetus panis ac aridus, cùm per ſeipſum, tum quibuſdam admixtus, citam aluum cohibet: recens autem muria maceratus & impoſitus, vetuſtas impetigines ſanat.

Quod ex pane fit cataplaſma, vt Galen. lib. De facul. ſimplic. medicament. tradit, vim habet magis digerentem, quàm quod ex Tritico; nimirum cùm ſalem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentũ etenim vim habet attrahendi, digerendiq́; ea quæ in alto reſident.

De Zea. CAP. IIII.

ZEA, ſiue, vt vulgò, Spelta, culmis ſpicaque Tritico ſimilis; culmis enim aſſurgit numeroſis, geniculatis, Hordei altioribus, ſpicam profert inconditam, vt plurimùm abſque ariſtis: grana multiplici folliculo, à quo non facilè deglubuntur, incluſa, geminis vtriculis duo ſimul iunguntur, quæ repurgata & è glumis extrita, Tritici granum referunt: radix ei quoque, vt Tritici, multiplex.

Naſcitur qualicumque ſolo, etiam humidiore, quoniam folliculum, ait Columella, quo continetur, firmum ac durabilem aduerſus longioris temporis humorem habet; læto tamen pinguique meliùs proficit.

Mutatur atque in Triticum tranſit, ſi piſta atque purgata ſeratur, idque non protinus, ſed anno tertio, vt Theophraſtus tradit.

Spelta, vt diximus, vulgò nominatur; Germanis Speltz / nonnullis verò Dinckel / noſtris Spelte /

Spelte: Gallis *Eſpeautre*: Italorum pleriſque *Pirra farra*: Hetruſcis *Biada*: Inſubribus *Alga*, quaſi alica. A Græcis ζέα καὶ ζεία nuncupatur.

Zeæ autem genera Dioſcorides duo facit, vnam ἁπλῆν ſiue ſimplicem; alteram δίκοκκον, quę in duobus putaminibus grana bina coniuncta fert. Eſt autem Spelta Dioſcoridis quidem Dicoccos, quæ eadem eſt cum Theophraſti ac Galeni Zea.

Antiquiſſimi ac priſci Latinorum, Zeam ſiue Speltã, Far nuncupauêre, vt locupletiſſimus teſtis eſt Dionyſius Halicarnaſſæus: Nominabant (inquit) priſci Romani ſacras nuptias vocabulo ſuo φαῤῥακία, quia coniuges veſcerentur eodem Farre, quod nos Græci ζέαν dicimus. idem affirmat Aſclepiades apud Galenum, κατὰ τόπους lib. 9. ita ſcribens: φάρεως ὃ καλοῦσι ζέαν. id eſt, Farris, quod ζέαν appellant.

Appellatur verò Far iſtud Latinis quoque Ador, Adoreum, & ſemen Adoreum, ac à poſterioribus propter frugis præſtantiam, peculiari nomine Semen. Hoc populum Romanum tantùm e frumento CCC. annis vſum, Verrius tradit. *Adoreum.*

Genera huius Columella quatuor ſcribit: Far Cluſinum candoris nitidi: Far quod vocatur Venniculum rutilum, atque alterum candidum, ſed vtrumque maioris ponderis, quàm Cluſinũ: Semen trimeſtre, quod dicitur Halicaſtrum, idq; pondere & bonitate præcipuum. Ex his cum Halicaſtro conuenire Spelta poſſet, ſi trimeſtris eſſet, ac Vere ſereretur; verùm cùm Autumno ſeratur, Venniculo albo magis ſimilis eſſe videtur. Nam veluti Venniculum, ſic & Spelta, pondere præſtat ac candida eſt.

Nutrit Zea Hordeo, vt Dioſ. tradit, potentiùs; εὔστομος, hoc eſt, ori grata eſt, (Galenus εὐστόμαχος, hoc eſt, ventriculum iuuat;) paniſicia ex eo confecta minùs quam ex Tritico nutriunt.

Galenus Zeam vniuerſa ſua facultate, in medio quodammodò Tritici & Hordei eſſe, in lib. De ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſcribit.

De frumento Monococco. CAP. V.

Monococcon.

QVOD Germani **Einkorn**/ hoc eſt, Monococcon, ſiue vnius grani appellãt, ad Zeam recentiores quoque referunt, breuioribus eſt & tenuioribus quàm Zea culmis: ſpicæ in ordines quoſdam veluti Hordei digeſtæ ſunt, ac ariſtas habent aſperas: ſemina parua ſunt, Zeæ granis minora, ſingulis ſingula vtriculis contenta, à quibus non in area, ſed in mola, ac quo Zea modo, repurgantur. Culmis autem id, glumis, ariſtis, ſemineque nigri ex rubore coloris eſſe, Tragus tradit. In Belgij tamen hortis ſatum, Tritico aut Hordeaceo colore ſatis ſimile enatum.

Naſcitur aſperis & montoſis pleriſque Germaniæ locis.

Autumnò cum reliquis frugibus ſeritur, ſeriùs tamen ac ſubinde Septembri demum menſe matureſcit.

Dinckel ac **Dinkelkorn** à quibuſdam etiam appellatur: ab aliis **Sant Peters korn**/ id eſt, D. Petri Frumentum: à nõnullis **Blicken**/ agro VVormatienſi **Einkorn**/ quod Monococcon ſonat.

Noſtri temporis ſcriptores, vt iam diximus, ad Zeam referũt, ac ἁπλῆν ſiue ſimplicem Zeam Dioſcoridis eſſe volunt, & nec temerè quidem. Poteſt verò idem & Mneſithei Zea eſſe, quam ipſe Typha ſua deteriorem facit; Typham nimirum, quæ Theophraſto Zea eſt; Zeam autem, tranſlatis & tranſpoſitis vocabulis, aliud omnino genus faciens, quod communi Græcorum Zea, à Theophraſto ac aliis deſcripta, longè ſit deterius. Nam ſimplex Dioſcoridis Zea cum Mneſithei Zea conuenire videtur, & non alia de cauſſa Zeę generi adſcripta, quàm quòd aliud eius nomen ignoraretur, à Mneſitheo autem Zea nominaretur. Simplicis ſiquidem Zeæ Theophraſtus, Diocles, & alij plerique Dioſcoride vetuſtiores non meminerunt. *Zea Mneſithei.*

Mneſithei autem hanc Zeam, Galenus non abſque ratione conuenire cum eo frumento ſuſpicatur, quod Macedoniæ ac Thraciæ incolæ Brizam appellant; frumentum Typhæ Græcorum, quæ in Aſia naſcitur, non ariſta modò, ſed & tota planta ſimillimum; ex quo panis fit ater, grauis odoris, ac membranoſam ſubſtantiam habens: cum qua Monococcon iſtud non exiguam quoque ſimilitudinem ac affinitatem habet. Panis etenim, qui ex Monococco conficitur, ex rubore nigricat, ſordidus atque ingrati ſaporis, (Trago teſte) eſt; veluti ex Briza factus.

Briza.

Conuenire præterea Monococcon iſtud videtur cum ea Farris, ac Frumenti barbati, ſiue, vt vulgò Galli nominare conſueuêre, Bladi apud Ruellium ſpecie; quod Rubrum agricolæ appellant frumentum; partim etiam Locar, quaſi loculare, quòd pluribus tunicis perinde quaſi loculis inuolutum condatur; partim item Pullare; quia ex rubro in pullum degeneret colorem. Serunt id Galli, ait Ruellius, concauis tractibus, qui facile ſentiunt rubiginem. Nam iſtud, vt volunt, nec pruinas, nec rubiginem horret; in perflatis & excelſis, etſi benè conualeſcat, ſationem tamen inibi damnant.

Frumentū loculare.

Similitudinem quoque nonnullam, fortaſſis & Monococcon cum Farre Venniculo rutilo habet: verùm in tanta Columellæ breuitate, ſimile aut idem ſit, nec ne, quis diuinauerit? Multa ſiquidem ſunt frumentorum genera, ſuis regionibus peculiaria, quæ licet aliarum regionum ſeminibus ſimilia videantur, in aliquo tamen ſubinde differunt; idque partim loci natura, partim cultus atque humanæ induſtriæ occaſione: quæ ambo ad mutationem & ſeminum & herbarum plurimùm poſſunt.

Far Venniculum rutilum.

Ex Monococco autem panis confectus, ater eſt & hominibus ingratus, vti ſuperiùs ſcriptum, & Tragus ait.

De Amyleo frumento. CAP. VI.

ZEÆ generibus non perperàm quoque accedit Amyleum Germanis dictum frumentum, æſtiuum ſiue trimeſtre genus, quod culmo ac grano Triticum proximè refert; ceterùm ſpicam habet, ariſtis quibuſdam Hordei ferè ſimilitudine cinctam, ac in duos verſus digeſtam. Semen folliculis includitur, & non ſecùs ac Zea, repurgari poſtulat.

Seritur Vere.

Germani, quia ex eo amylum conficiunt, Amelkorn appellant, Latinè Amileum frumentum dixerimus. Exiſtimant Tragus & Fuchſius trimeſtre Triticum eſſe, ſed cùm granum habeat glumis conditum, ex Tritici generibus eſſe nequit. Inter Farra citiùs reponendum fuerit, inter quæ Halicaſtrum fortè erit. Hoc enim, teſte Columella, Vere ſeritur, & trimeſtre eam ob cauſſam cognominatur.

Far Halicaſtrum.

De Oriza Germanica. CAP. VII.

AD Zeam quoque referre conſentaneum videtur, Orizam Germanicam à Trago nuncupatam. Frumentum eſt culmis geniculatis, ſpicis, ariſtis aſperis atque acutis, Hordeo ſimile, ſingulis tamen maioribus, & grano candidiore, quod vtriculis etiam continetur, ac Hordei, aut Zeæ modo deglubitur. Ex æſtiuarum ſiue trimeſtrium frugum numero eſt.

Apud Mediomatrices, cum aliis trimeſtribus ſeminibus lætiſſimis agris ſeritur.

Nomen huic Orizæ Germanicæ à vulgari nomenclatura Hieronymus Tragus inuenit, qui & ipſam Farris ſpeciem, ac Tragum cerealem eſſe exiſtimat, in quo veritatem nobis haud videtur aſſecutus. Nam Tragus ille Chondro aſſimilis, ex Olyra aut conſimili aliquo, res factitia eſt, vt Galenus teſtatur, tantum abeſt, vt frumentum aliquod naturale ſit.

Olyræ autem magis ſimilis Oriza hæc Germanica eſt, quæ à Dioſcoride Zeæ generi adſcribitur, aut Plinij Santalo, Farris Gallici ſpecie, nitidiſſimi grani, illic Brance, ait Plinius, vocant: aut certè Farri Cluſino, quod fortè idem cum Plinij Santalo eſt. vtrumque enim candidum, & Cluſinum, à Cluſio dici potuit, oppido tranſpadanæ Italiæ, quæ aliàs Togata Gallia nominatur. Si quid repugnet, quò minùs hæc Oriza, vel Cluſinum, vel Olyra ſit, ſola vtique erit vernalis ſatio. Nam Olyra & Cluſinum Far, ex hibernis ſementibus ſunt. Adeò certi de pleriſque frumentaceis definiri nihil poteſt, cùm propter veterum ipſorum breuitatem, tum frumentorum appellationes aut diuerſas, aut ſæpenumerò confuſas, eamdem rem aliis aliter ſubinde appellantibus.

Santalum Plinij. Far Cluſinum.

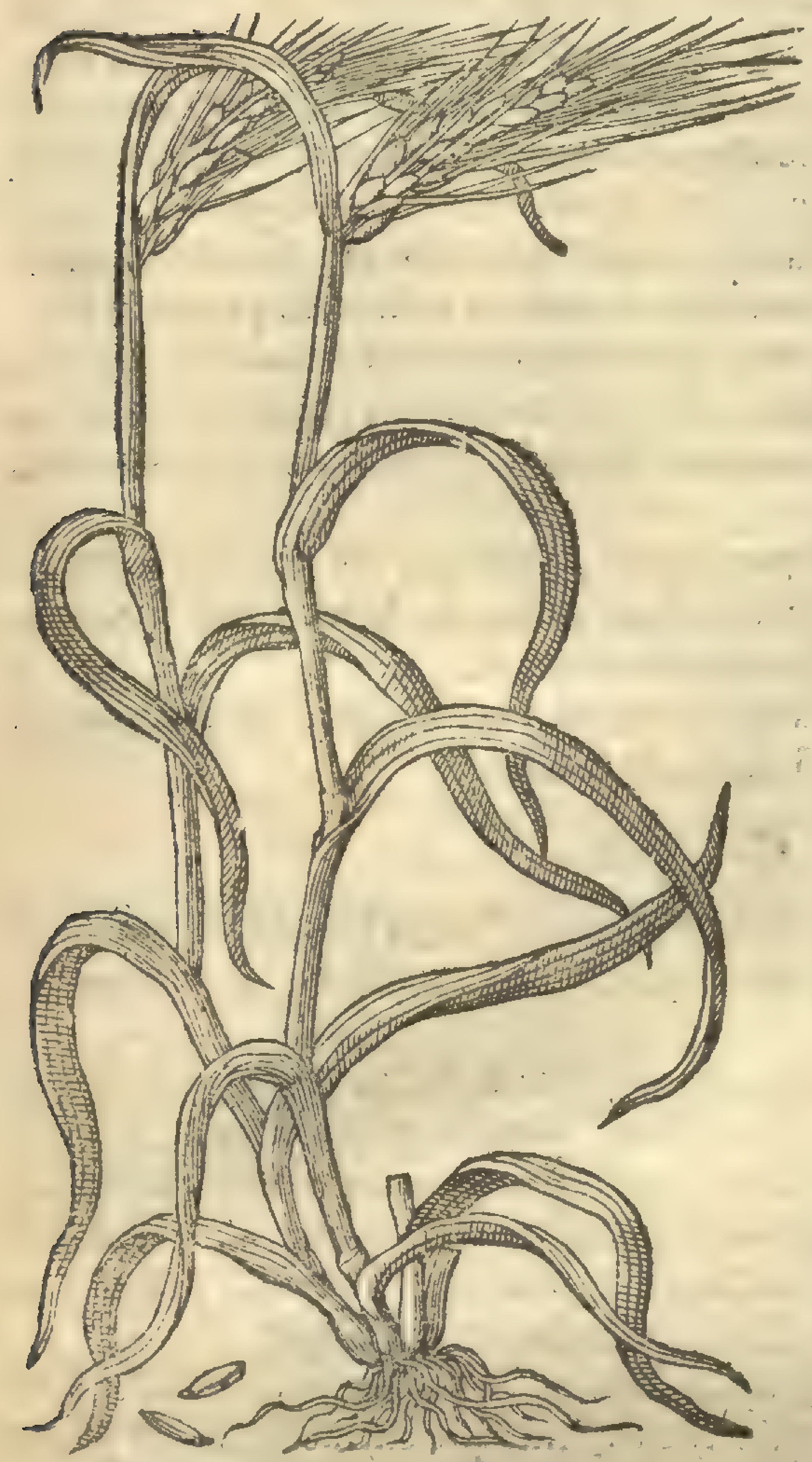
Ruellius Farris Gallici, ſiue frumenti Barbati genus quoddam eſſe ait, cuius granum candidius, ac ſpica minoribus ariſtis circumuallatur, quàm Locularis, quod, inquit, Cluſinum putatur: iſtud autem an ſimile ſit, vel idem cum Oriza Germanica, expendendum eſt.

Vtilis autem Oriza Germanica, ad multa culinæ opera, cibis admixta ori grata eſt: cum lacte Orizæ modò decocta, probè alit.

De

De Zeopyro. CAP. VIII.

Zeopyron.

ANNVMERATVR prætereà & Zeis, quod Germani Kern appellant. Naſcitur hoc, inquit Tragus, eodem quo Spelta modo, niſi quòd ſemen huius non perinde ac Zeæ ſiue Speltæ glumis ac folliculis inuoluatur, ſed in area facilè exteratur; veluti Triticum, cui ſubluteo colore ſimile eſt.

Seritur pleriſque Germaniæ locis, ad piſtrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vſum præbet.

Ζεόπυρον quoddam eſſe videtur, vtriuſque enim ſimilitudinem ac naturam habet, ζείας videlicet ac πυροῦ ſiue Tritici. Cum Chondro aut Alica rebus factitiis (quod Tragus ſuſpicatur) nullatenus conuenit.

Zeopyron ſiquidem, vt Galenus in lib. De alimentorum facultatibus ſcribit, vtriuſque naturam refert: ac ſicuti nomen ex Zea & Pyro compoſitum, ita ſubſtantia eius inter vtrumque media quodammodò eſt, veluti ſi ex vtroque eſſet commixta.

De Olyra ac Typha, ex Theophraſto, Galeno, & aliis. CAP. IX.

OLYRAM ac Typham Mneſitheus idem frumentum, vtroque nomine appellatum exiſtimauit, ſed eius opinionem Galenus reprobat, Diocli ac Theophraſto accedens, qui Olyram à Typha diſtinguunt. Olyram Dioſcorides Zeæ generi aſſcribit.

Theophraſtus Olyram ac Typham inter ea quæ maturè ſeruntur, ac Tritico ſimilia ſunt, enumerat; & Olyram quidem ait, Zea ac Bromo molliorem atque infirmiorem, Typham verò omnium leuiſſimam: nam ſimplici culmo aſſurgit, & ſolo tenui contenta eſt; nec, vti Zea, pingue lætumquę deſiderat. Vtramque prætereà ſcribit multiplici folliculo includi: ac Typham vti Zeam in Triticum mutari ſolere, ſi piſta ſeratur, idque non protinus, ſed tertio anno.

Plinius Olyram Latinis Arincam dici affirmat. Ex Arinca, inquit, dulciſſimus panis: ipſa ſpiſſior quàm Far, & maior ſpica, eadem ponderoſior, rarò modius grani non XVI. libras implet: exteritur in Gallia difficulter, ob id iumentis dari, ab Homero dicta; hęc eſt enim quam ὄλυραι vocant.

Recentiores Typham, cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius Typhæ, quæ in paludibus enaſcitur, de qua infrà ſuo loco.

Typhæ ſemen, Galenus ait, corticem extrinſecus veluti Olyra ac Hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in Hordeis quidem ac Olyris eſt albus, in Triticis verò ſubflauus: Typhæ autem vel Triticis ſunt flauiores. Quin & harum corpus coactum eſt ac denſum, quod fortaſſis ad ſeminis paruitatē nonnihil adfert momenti. Eſt enim id Tritico longè exilius, quamquam non deſint, qui ipſum quoque in Tritici numero ponant, velintque id ſemen eſſe, cuius Homerus meminit, cùm Hectorem equos ſuos alloquentem facit, his verbis: Ὑμῖν μὲν προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκεν:

Hoc eſt, Triticum enim vobis primum prædulce ferebam. Aiunt enim Typham paruum Triticum eſſe, eamque equos ſine noxa mandere, verum autem Triticum non abſque noxa. Nec abſurdè certè Typham quis exile Triticum vocauerit, cùm ei & colore, & denſitate, & caliditate ſit aſſimilis. Vtrumque autem ſemen, Olyrę videlicet ac Typhæ, in Aſia eſt frequēs, & potiſſimùm in regione quæ eſt ſupra Pergamum, adeò vt ruſtici ipſi panibus ex iis factis ſemper vtantur, proptereà quòd Triticum omne in oppida comportent. Olyrini ſane, ſi modò ex bona Olyra fiant, poſt Triticeos ſaltem ſunt præſtantiſſimi: ſecundi autem ab his ſunt Typhini. Quòd ſi Olyrini ex vitioſo ſemine ſunt facti, Typhini non erunt eis inferiores. Calidi

lidi verò panes ex laudatiſſima Typha facti, Olyrinis longè ſunt præſtantiores, aſſeruati verò deteriores ſeipſis euadunt. Cùm enim maſſa eorum ſit tenax ac ductilis, denſatur maiorem in modum, & maximè cùm neglig ẽter parati fuerint, adeò vt qui panem huiuſcemodi, poſt vnum aut duos dies, ac multò magis ſequentes aliquot, comederit, putaturus ſit lutum ventriculo ſuo ineſſe. At calidus adhuc cùm eſt, ab ipſis etiam vrbanis expetitur, ipſumque cum caſeo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὀξυγαλάκτινον appellant. Porrò hunc quoque tenerum eſſe oportet, & ipſum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certè hunc in modum eſt paratus, non ruſticis modò, ſed vrbanis quoque hominibus in deliciis habetur.

Qui verò trium quatuórve dierum eſt, vel ipſis ruſticis manditur inſuauiùs: prætereà concoctu eſt difficilior, ac tardiùs per aluum ſubducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametſi ab Hordeaceo, quod ad deiectionem attinet, multùm relinquitur; non tamen in eo adeò, vt Miliaceus, eſt vituperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus eſt, nutrit, vt pænè Triticeo ſyncomiſto par ſit.

Congeritur autem in panes Typhæ ſemen repurgatum, omnique vſu accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à ruſticis ἀπότερμον, hepſemate, quod alij σίραιον nominant, iniecto: nonnumquam etiam cum ſale eſitatur.

Et de Zea atque ei ſimilibus hactenus: nunc ex his factitia ſequuntur, quæ apud veteres in vſu eſſe ſolent, vt ſunt, Far, Chondrus, Alica, Tragus, & ſimilia.

De Farre factitio. CAP. X.

FAR aliàs naturale frumentum, quod Græcis, vti oſtendimus, ζέα καὶ ζεία appellatur; aliàs res factitia artiſque & non naturæ opus, de illo ſuperioribus capitibus, de factitio verò modò.

Fuiſſe autem iſtud apud veteres illos Romanos, quos pulte farracea, non pane, longo tempore vixiſſe Plinius ſcribit, ex Farre frumento factum, nomen ipſum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quòd inde tranſlatum eſt, ad cuiuſuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes Far confici tradit, repurgatum, atque in partes confractum. Nam & far Hordei, Palladius vino conſperſum, phaſianorum pullis primis diebus dare præcipit. & Plinius in Ægypto ex Olyra Far confici ſcriptum reliquit.

Modum autem conficiendi Farris, Archigenes apud Aëtium Sermone IX. oſtendit: Σῖτον id eſt, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indeque extractum ac in pilam coniectum, veluti ptiſanam à cortice repurgato: vbi verò corticem exuerit, tollito atque in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, craſſiſſimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & ſiccum aſſeruato.

Porrò factitium iſtud Far, præſertim ex Zea ſiue Farre frumento, plerique noſtræ ætatis idem cum Chondro aut Alica eſſe exiſtimant, ſimilitudine quadam eorum inducti. Chondro etenim ſimile eſt, non tamen idcircò idem, veluti ipſe Archigenes oſtendit, quando Far Chondri modo coqui ſcribit.

Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondrus ſiquidem gypſo arena addita (vt paulò pòſt dicetur) purgatur: Far abſque his cum aqua ſola. Differt verò etiam ab Alica; Far etenim antiquum, quo Romanorum vetuſtiſſimi vixerunt; Alica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompeij nondum cognita, cui non ſolùm aqua, ſed & creta candorem teneritudinemque confert Differentiam prætereà horum etiam oſtendit Trallianus lib. & cap. VIII. vtriſque vti diuerſis vtens, & eorum inter ſe comparationem faciens.

Quod autem Germani ac finitimi Friſij, Hollandi, Batauique ex Hordeo & Auena conficiunt, Farri ſimillimum eſt, ac eius quoddam genus: Germani Grupen / Hollandi Gort appellant, & ex Hordeo quidem Gerſten Grupen / Gerſten Gort / ex Auena verò Haberen Grupen / Haueren Gort.

Ceterùm Far quod ex Zea factum eſt, facultate Chondro aut Alicæ quodammodò ſimile eſt, nutrit ea de cauſſa valenter, ſed tardiùs deſcendit, ægriuſque concoquitur. Vſus tempore, vt Archigenes tradit, Chondri modo coquitur, & à ſanis in cibo ſumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiſcetur. Ex Hordeo autem vel Auena Far leuius eſt, minuſque alimenti adfert.

Far Cluſinum. Eſt & Far apud Aëtium cognomento Cluſinum, non naturale aliquod Far; verùm puls quædam Farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib. XIII.

Imbue plebeias Cluſinis pultibus ollas;
Vt ſatur in vacuis, dulcia muſta bibas.

De Chondro & Halica. CAP. XI.

CHONDRVS & ἄλιξ ex factitiarum ſimiliter rerum numero ſunt. Fit autem vtraque ex Zea, & Chondrus quidem ex Zea Dicocco, Dioſcoride auctore. Theophraſtus & ex Hordeo ſilueſtri bonum fieri Chondrum tradit. Galenus Chondrum ex Tritici genere eſſe ait, quod nihil aliud ſonat, quàm ex Triticeo genere ipſum confici, non quòd Tritici aut alterius frumenti aliquod genus ſit, veluti nonnulli perperàm ſibi perſuaſerunt. Non enim frumenti aliquod genus, ſed res planè, vt diximus, factitia.

Galeni & aliorum Græcorum medicorum interpretes χόνδρον, Latinè Halicam ſiue Alicam interpretantur, Chondrum omnino idem cum Halica eſſe putantes; qua in re non parum à veritate receſſerunt. Chondrus ſiquidem & Halica differunt, veluti abundè vnus pro multis Paulus Ægineta non vno oſtendit loco: aut videlicet de vtriſque ſeorſim agens, & ſuas cuique vires ac facultates tribuens, vt lib. I. cap. LXXVIII. aut vnam alterius loco ſubſtituens, veluti cap. XIX. XXXIX. & LXII. libri tertij.

Differunt autem hæc inter ſe, non quidem toto genere, ſed quodammodò, veluti genus & ſpecies, aut potiùs vt vnius generis duæ ſpecies. Nam Halica ſiue Alica, Latinis ac Plinio generalius eſt nomen, Græcorum cùm χόνδρον, tum ἄλικα ipſis peculiariter nominatam, ſub ſe continens.

Eſt enim vna Halica ex Zea, quæ Semen appellatur, propria quidem ac genuina, quæ à Plinio, lib. XXII. res Romana eſſe fertur, Magni Pompeij tempore nondum in vſu. Hæc à Paulo Ægineta Græcè ἄλιξ dicitur, & à χόνδρῳ ipſo præparationis modo differt; non enim gypſo & arena veluti hic repurgatur, ſed creta candorem perfectionemque ſuam aſſequitur.

Eſt verò & altera Halica, ex Zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorum Chondro ſimillima: gypſo ſiquidem & arena, veluti Chondrus perficitur: licet tamen Halica quidem ex degenerante, Chondrus verò ex Dicocco Zea fiat. Nam præparandi ratio apud vtraſque nationes conſimilis, eamdem eſſe rem prorſus oſtendit, quemadmodum & ea diſſimilis res diuerſas. Non enim tam ſpecies frumenti, quàm præparandi conficiendique ritus ac modus conſiderandus. Frumenti enim aliqua diuerſitas, ſpeciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex Zea & Hordeo Far: ex Zea & Hordeo ſilueſtri Chondrus: ex Hordeo & Tritico Ptiſana confici poſſunt.

Qua autem ratione Chondrus conficiatur ac præparetur, in libris De agricultura, ſiue τῶν γεωπονικῶν, Conſtantino Imp. dicatis à Caſſio Dionyſio Vticenſi, docetur his verbis:

Zea tunditur & in feruentem aquam inijcitur, ac premitur; deinde gypſum album tuſum cribatum, & arenæ albiſſimæ ac ſubtiliſſimæ ad gypſum pars quarta paulatim admiſcetur, donec Zea probè repurgetur. Præparetur autẽ in Canicularibus diebus, ne aceſcat. Poſtquã verò rurſus totus perpurgatus fuerit, per cribrum denſius excutiatur. Optimus eſt Chondrus, qui primùm excuſſus eſt; ſecundum locum habet, qui ſuccedit; deterior autem tertius eſt.

Halicarum verò præparationem Plinius lib. XVIII. cap. XI. tradit: Halica fit, inquit, ex Zea, quam Semen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum eſt, pilo vinctorum pœnali opera, primori ineſt pyxis ferrea, excuſſis inde tunicis, iterùm iiſdem armamentis nudata conciditur medulla; ita fiunt Halicæ tria genera, minimum, ac ſecundarium; grandiſſimum verò ἀφαίρημα appellant: nondum habent candorem ſuum, quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Poſteà, mirum dictu, admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, coloremque & teneritatem adfert.

Deinde paulò infrà: Halica adulterina fit maximè quidem ex Zea, quæ in Africa degenerat. Pinſunt cum arena, & ſic quoque difficulter conterunt vtriculos, fitque dimidij modij menſura, poſteaque gypſi quarta pars inſpergitur, atque vt cohæſit farinario cribro ſubcernunt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grandiſſima eſt: rurſus quæ tranſit, arctiori cernitur, & ſecundaria vocatur: item cribraria, quæ ſimili modo in tertio remanſit, cribro anguſtiſſimo, & arenas tantùm tranſmittente.

Et hactenus quidem Caſſij & Plinij verba: ex quibus manifeſtum eſt, ἄλικα à Chondro differre, & Chondrum cum ſecunda Plinij Halica conuenire, vtramque item rem factitiam eſſe, & non peculiaria frumentorum genera.

Ceterùm Chondrus, vti Paulus libro primo tradit, egregiè nutrit, & glutinoſos parit humores; verùm puls ex eo confecta nocet, quoniam quamprimùm craſſeſcens incocta permanet. Probatur magis χυλὸς ipſius ex integro Chondro benè decocto, expreſſus ptiſanę ſimilis.

Ἄλιξ in ceteris Chondro quidem reſpondet, ſed aluum magis adſtringit.

Galenus Chondrum valenter nutrire, ac ſuccum lentum habere affirmat: ſiue in aqua dumtaxat coctus, cum mulſo, vino dulci, adſtringentive: ſiue cum oleo ſaleque frixus ſuma-

tur. Atque eo modo, inquit, Chondrum medici ptiſanæ fuiſſe confectionem dictitant; quidam autem ex χονδροπτισάνης ægrotum fuiſſe cibatum.

Χονδρο-πτισάνη.

Veterum verò nonnulli, vt Diocles & Philotimus, πτισάνην πυρίνην, Chondrum hoc modo apparatum appellant. Et vno quidem horum modorum, eo videlicet qui prior eſt, Halicam etiam coqui ac edi apud Romanos ſolitam, Martialis in Xeniis hoc diſticho oſtendit:

Nos Halicam, mulſum poterit tibi mittere diues;
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

De Trago. CAP. XII.

TRAGVS Chondri, vt Dioſcorides ait, ſimilitudinem ac figuram gerit, res quoque factitia. Fieri eum, Galenus in lib. De alimentorum facultatibus, ex nobiliſſima Olyra ait, cùm vt decet fuerit excorticata: in Commentariis verò lib. primi De ratione victus in morbis acutis ἐκ τῶν ζειῶν, hoc eſt, ex Zeis, quarum vtique Olyra ſpecies eſt. Caſſius Dionyſius Tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib. XVIII. ex Tritici ſemine in Campania dumtaxat & Ægypto fieri tradit. In Ægypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, Olyra facilis fertiliſque eiuſdem lib. cap. X.

A Chondro & Halica & materia, ſed potiſſimùm ipſa præparatione differt: Chondrum ſiquidem, gypſum & arena perficiunt, Halicam creta emendat; Tragus ſola aqua maceratus excorticatur.

Eius conficiendi modum Caſſius tertio De agricultura lib. ſic docet: Frumentum Alexandrinum appellatum, maceratur decorticaturque, & in ſole calido ſiccatur; deinde idem rurſus fit, donec ei pelliculæ & quidquid fibroſum eſt, in frumento delabatur. Appellatur autem Tragus iſte, ſubinde cognomento frumentaceus, ad diſcrimen eiuſdem nominis, & animalis, & herbæ, non quòd naturale aliquod frumenti genus ſit. Nam vt veterum auctorum teſtimoniis abundè conſtat, res factitia eſt.

Trago autem, Galeno auctore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde ea effuſa ἕψημα, aut vinum dulce, aut mulſum infundentes, ſuperiniiciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minùs quàm Zea, Dioſcorides ait, nutrit.

De Amylo. CAP. XIII.

AMYLVM ex Siligine fit, vt Cato ſcribit; item & ex Zea: optimum verò ex Setanio, auctore Dioſcoride. Fit etiam in Germania hac ætate, ex eo quod Amelkorn / id eſt, Amyleum frumentum nuncupatur, quod veluti Zea quædam trimeſtris ac Halicaſtrum (vti ſcripſimus) eſt.

Rationem conficiendi paucis complexus eſt Cato cap. LXXXVII. Dioſcorides latiùs his verbis tradidit: Purgatum trimeſtre Triticum madeſcit quinquies die, & ſi fieri poteſt nocte. cùm emolliri cœperit, effundatur ſenſim ſine agitatione aqua, quò minus, quod vtile eſt, vnà effluat. Vbi molliſſimum factum fuerit, effuſa aqua pedibus calcare oportet, deinde affuſa aqua iterùm calcare, tum enatantes ibi furfures, cribro excipiendi, reliquumque per colum traiectum, confeſtim in tegulis nouis ſub ardentiſſimo ſole ſiccandum. Nam ſi vel modicè humidum manſerit, acorem contrahit.

Ἄμυλον autem ex eo nomen habet, quòd abſque mola, Græcis μύλη dicta, fiat. Officinæ corrupta voce Amydum appellant; Germani Ammeel / Kraftmeel: Brabanti Ameldonck / & quòd glutine inde facto mulierum pepla inalbentur, ac durentur, Stijfſel.

Tritico, inquit Galenus, cum frigidius, tum ſiccius eſt: læuigandi exaſperatas partes vim obtinet. Dioſcorides ſanguinis reiectiones potu cohibere, contraque oculorum fluxiones, cœlotetas, puſtulaſque efficax eſſe addit: quod verò ex Zea fit, nullius in medicina vſus eſſe, ad alia tamen conueniens.

Amyli ſuccedaneum.

Galenus lib. VII κατὰ τόπους Amyli loco, Siligine, id eſt, puriſſima Tritici farina vtitur.

De Athera & Κόλλα, ſiue Glutine. CAP. XIIII.

ATHERA ſorbitio eſt, inquit Dioſcorides, ὥσπερ πολτάριον ὑγρόν, id eſt, veluti pulticula liquida. Fit ex Zea tenuiſſimè molita. Apud Belgas non ex Zea tantùm, ſed ex quauis etiam puriore farina coquitur; veluti Secalis, Hordei, frequentiſſimè autem Tritici, cum tenui ceruiſia vel alio liquore permixta.

Eſt autem edulium, quod citò concoquitur, facileque nutrit, infantibus idcircò & ſenibus conueniens; interiora tamen viſcera nonnihil obſtruens. Datur capite dolentibus, ex tenuiſſima Secalis, vel Hordei farina; dolorem enim ſopit, & ſomnum clementer conciliat.

Κόλλα.

Athera craſſius & ſolidius eſt gluten, Græcis κόλλα, ex Similagine & farina Tritici, quo

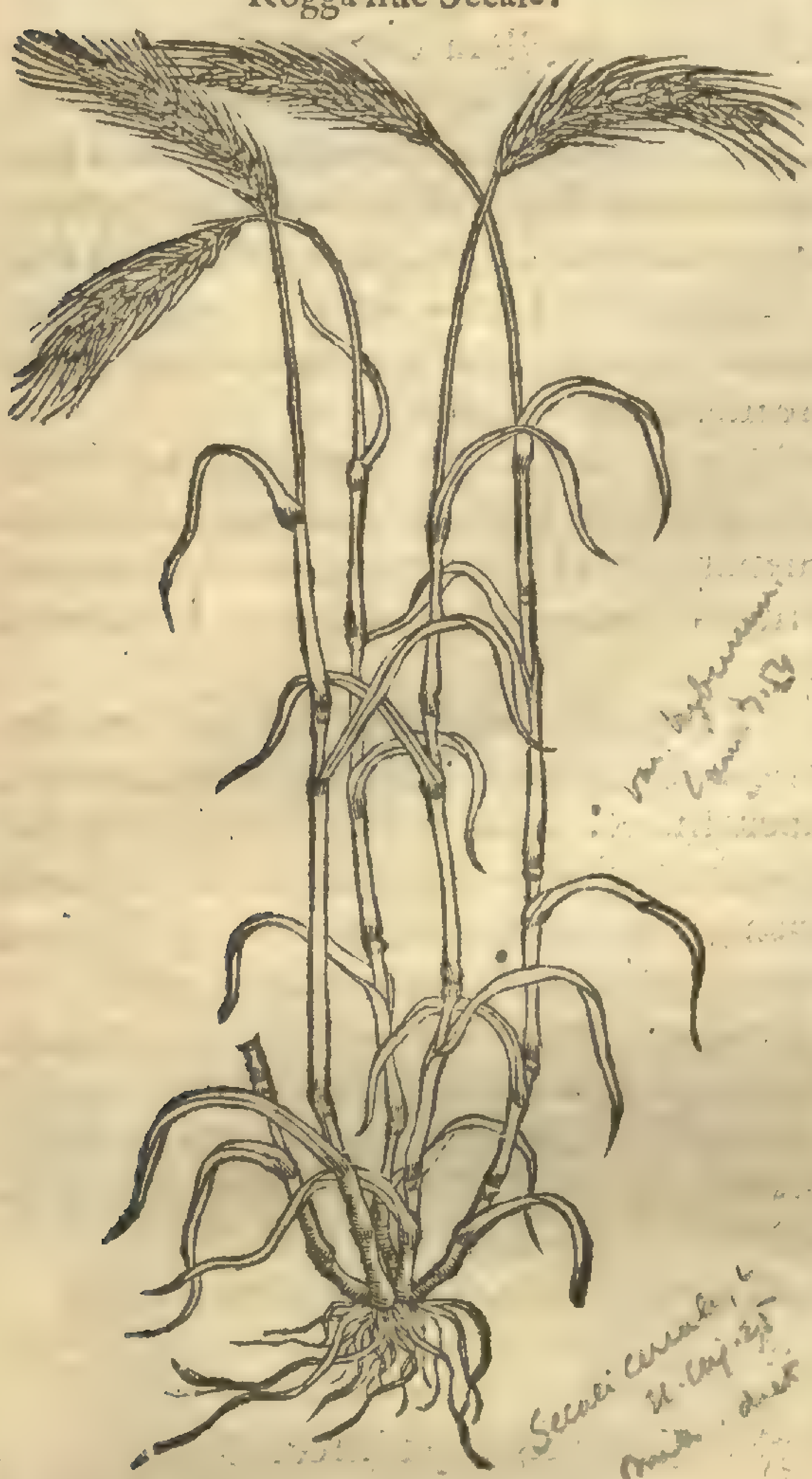
chartæ glutinantur. Quod propter eam, quam habet obſtruendi vim, ſanguinis excreationibus prodeſt.

In vtriuſque medio πολτὸς, ſiue puls eſt, ſolidior quidem ac ſpiſſior Athera; liquidior verò Glutine; & minùs Glutine, plus autem quàm Athera viſcera obſtruens. Πολτός. Puls.

Atheræ, aut potiùs pultis genus eſt, edulium, quod Galenus ex multa Tritici farina lacti permixta fieri ſcribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuerſa inferior Germania frequentiſſimè vtitur. Cibus boni ſucci & multi alimenti, ſed eos, qui ipſo aſſiduè vtuntur, offendens. Nam in hepate obſtructiones parit, & calculos in renibus gignit, auctore Galeno.

De Rogga ſiue Secali. CAP. XV.

Rogga ſiue Secale.

SECALE folio cùm primùm prodit, rubeſcit; inde vt reliqua fruméta viret: numeroſis culmis aſſurgit, Tritici tenuioribus, lõgioribus, quatuor, vt plurimùm, genicula habentibus: ſpica in ordines & verſus digeſta, breuibus, non acutis, ſed innocentioribus ariſtis cingitur, quæ cùm floret, erecta eſt; ſemine verò prægnans, procumbit ac deorſum dependet. Granum oblongum, nigricans, gracile, ac nudum, quod è glumis facilè concidit, ac ſæpenumerò ſponte exilit. radices multæ, tenues, fibroſæ.

Naſcitur cùm in Germania ac apud alias nationes plurimas, præſertim Septentrioni ſubiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam ſterilibus quàm lætis, veluti in Brabantiæ Cãpania, quæ hoc frumentum, licet arida ac ſterilis, feliciter progignit. Qualicumque enim ſolo prouenit, quantumuis rigenti, gracili, aut arido, fœcũdiore tamen ac lætiore melius præſtantiuſque.

Seritur Autumno, quod & lætius; item & Vere, æſtiuum, altero gracilius, paucioribus culmis, ſpica breuiore ac tenuiore, granoque leuiore.

Germani Rocken / Belgæ Rogge appellant: Hiſpani *Centeno*: Itali *Segala*: Galli *Seigle*, veteris Latinæ nomenclaturæ veſtigia retinentes.

Plinio Secale eſt, de quo lib. XVIII. cap. XVI. ſic ſcribit: Rarum dictu, eſſe aliquid cui profit negligentia; id autem, quod Secale & Farrago dicitur, occari tantùm deſiderat. Secale Taurini ſub Alpibus Aſiam vocant, deterrimum (ſed veriùs aterrimum) & tantùm ad arcendam famem vtile, fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuum, & tamen ſic quoque ingratiſſimum ventri eſt: naſcitur qualicumque ſolo cum centeſimo grano, ipſumque pro letamine eſt. Quæ Plinij verba frumentum Rocken ac Rogge dictum, cùm Secali conuenire ſatis commonſtrant. *Plinij locus emendatus*

Dicitur autem id, vt Plinius tradit, etiam Farrago; verùm non ſecùs, quàm Far, Hordeum, Auena, Triticúmve, ſubinde Farragines nominantur, quando videlicet iumentorum pecudumque pabulo cedunt.

Farrago ſiquidem, quam Græci χάσιν appellant, generale nomen eſt, ad omnem viridem ſegetũ herbam, quæ pabuli cauſſa ſeratur. Seritur ea ex recrementis Farris prędenſa, admixta aliquando & Vicia: eadem in Africa fit, ex Hordeo: Plinius. Atque inde Farrago, quòd Far ſit ferro cæſum. aut quòd primùm in farracea ſegete ſeri cœptum, Varrone auctore, dicitur. *Farrago.*

Ex Hordeo Farraginem facere docet Columella: Farraginem, ait, in reſtibili ſtercoratiſſimo loco, & altero ſulco ſerere conuenit. Ea fit optima cùm Chanterini Hordei decem modiis iugerum obſeritur, circa æquinoctium Autumnale, ſed impendentibus pluuiis, vt conſita rigataque imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hiemis violentiam. Nam frigoribus cùm alia pabula defecerint, ea bubus ceteriſque pecudibus, optimè deſecta præbetur: & ſi depaſcere ſæpiùs voles, vſque in menſem Maium ſufficit. Quòd ſi etiam ſemen ex ea voles percipere, à Calendis Martiis pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda eſt, vt ſit idonea frugibus. Similis ſatio Auenæ, quæ Autumno ſata, partim cæditur in fœnum, vel pabulum, dum adhuc viret: partim ſemini cuſtoditur.

Iam & ex Tritico Farraginem fieri Plinius quoque teſtatur. Et in Tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſſa ſati: vt Farrago. Abſyrtus etiam πυρίνην χράσιν, id eſt, Triticeam Farraginem, equulis maximè probat: ea ſi non adſit, κριθίνην, quam Eumelus iis refert poſt trimatum dari ſolitam. Hoc modo & Secale Farraginis genus eſt, quando videlicet pecudum iumentorumque per hiemem pabulum efficitur.

Recentiores Roggam Siliginem ferè interpretantur: qua in re quantum hallucinentur, ſatis ex iis, quæ capite De Tritico ſcripſimus, apertum eſt. Nam Siligo candidius ac leuius Triticum eſt, ac Tritici, vt inquit Plinius, delitiæ, ex qua lautiſſimus panis & piſtrinarum opera laudatiſſima fiunt; at Secale nigrum eſt, & ex eo panis ater, pauperum, non lautiorum, menſis ac cibis dicatus.

In non diſſimilem errorem lapſi videntur, qui Rocken cum Olyra conuenire autumant: Olyra ſiquidem candida eſt, ac vtriculis multis continetur; Secale verò præter quòd nigrum eſt, glumis nullis implicatur. Ruellij coniectura plus veriſimilitudinis habet, qui Secale à Briza non longè diſſidere credi ſcribit; atque inde putari nomen Bizi panis in Galliæ vulgus manaſſe. Panis ſiquidem ex Secali fit grauis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex Briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex Secali panem, extrita littera *r*, *pain biz* Galli nuncupant; ſic vt ab inuicem non diſſidere exiſtimari poſſint, niſi Secalis granum nudum foret, Brizæ verò glumis implicitum, quod hæc inter ſe differre manifeſtè oſtendit.

Briza. Quòd verò Brizæ ſemen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet, quòd eam Typhæ perſimilem Galenus ſcribat, quę multiplici folliculo conditur: tum etiam quòd membranoſam ſubſtantiam panis ex ea factus habeat, ex ipſorum nempe folliculorum admixtione; contrà planè quàm Secalinus, qui Triticeo ſyncomiſto membranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur.

Porrò Secale proximum inter frumenta à Tritico Triticeiſq; ſeminibus locum habet. Panis ex eo factus, lentoris atque obſtruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis eſt, præſertim ſi furfurum expers fuerit. Nam confuſaneus, qui ſimul omnia recipit, ac ex tota farina concinnatus eſt, ſi probè coctus beneque fermentatus fuerit, minùs lentus eſt, non admodum ęgrè conficitur, citoque deſcendit, nondum tamen Triticeo ſyncomiſto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum eſt. Alimentum autem corpori ſolidum ac firmum præſtat, nec mali ſucci, ſi ex bono frumento coctus fuerit; ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos ſuccos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis Schörbeck/ aut Schoorbuyck/ dictum. Admiſcetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratioremque panem efficiat, qui Secalino puro minùs grauis ac lentus eſt, & teneritudinem ſuam Triticeo diutiùs retinet.

Secale autem vt medicamentum, Tritico in calefaciendo ac digerendo potentius eſt.

Panis ex hoc aut fermentum, promptiùs ac citiùs abſceſſus maturant & rumpunt, quàm ex Tritico facta.

Farina confuſanea diuturniores capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata.

De Hordeo. CAP. XVI.

CVLMO Hordeum eſt quàm Triticum breuiore fragilioreque, pluribus articulis geniculato; folio in ſtipula latiore, ſcabrioreque: ſpica longarum, aſperarum, mordaciumque ariſtarum valle munitur, ac in verſus ſtriata, ordinibus conſtat; ſubinde binis, aliàs ternis quaternìſve, vt plurimùm, vti Theophraſtus ait, ſenis; ſed vt Tragus, etiam octonis. Spiſſior autem ſitúque arctior eſt, quæ pluribus conſtruitur. Granum tenui oblonga palea includitur: radices ſubſunt frequentes tenueſque.

Hordeum autem (vt Plinius inquit) frugum omnium molliſſimum, atque ex omni frumento minùs calamitoſum, quodque celerrimè reddit fertiliſſimumque.

Seritur (auctore Columella) ſoluta ſiccaque terrá, & vel præualida vel exili.

Naſcitur paſſim, ac vniuerſæ familiare Europæ eſt: cum Autumno, tum frequentiùs Martio, Aprili, Maioque menſibus ſeritur.

Gręcis κριθὴ dicitur: Germani Gerſten: Belgæ Gerſte: Itali *Orzo:* Hiſpani *Ceuada:* Galli *Orge* nuncupant. In huius genere, quod pluribus verſibus ſpicatur, πολυστιχὸν recentiores appellant, ac Germani Groſſe Gerſten. Quod ſex verſuum ἑξαστιχὸν: Cantherinum hoc Columellę eſt. Aliud duorum verſuum διστιχὸν, à Columella Galaticum, à Germanis Futter Gerſten/ Klein Gerſten, id eſt, exiguum ac paruum Hordeum nominatur. Quod magnum & plenum, ſpicamque gerit erectam, ἀχιλλαῖς κριθὴ, ab Hippocrate vocatur, ærugini id obnoxium eſt: quod verò incuruatur, ἀπόκριθος, ab ærugine hoc minùs infeſtatur.

Ad Hordei genus & reducendum, inquit Ruellius, putauerim, trimeſtre illud Hordeum, quod

Hordeum.

Hordeum diſtichon.

quod Gallicè *Secourgeon* dicitur, quòd rebus ad egeſtatem adductis, cùm annonę premit penuria, plebem alat, & à famis noxa vindicet. Seritur verò & in Gallia, quod mundum Hordeum vocant, Ruellio eodem teſte: huius granum nudum eſt, ac ſponte gluma concidit, cætera Hordeo ſimile: Γυμνόκριθον ac nudum Hordeum, tale à Galeno, in lib. De aliment. facult. appellatur. *Secourgeō.* Γυμνόκριθον.

Ceterùm Hordeum, vt Galenus in lib. De aliment. facult. non eamdem cum Tritico facultatem habet: ſiquidem Triticum palàm calefacit; Hordeum verò non modò non calefacit, ſed quoquo modo ea vtare, ſiue panes ex eo feceris, vim quamdam refrigerandi habere cernitur. Diſſidet præterea à Tritico ſucci ſpecie, quam vtrumque ipſorum gignere conſueuit. Siquidem Triticum craſſum & lentum eſt: Hordeum autem tenuem, & nonnihil deterſorium ſuccum in nobis gignit.

Panes Hordeacei Triticeis multò minùs alunt, qui tamen ex præſtantiſſimo Hordeo conficiuntur, minùs à Triticeis in eo ſuperantur: qui verò ex laxo & leui, panibus furfuraceis reſpondent. Panes autem ex Hordeo eiuſmodi citiſſimè per aluum ſubducuntur, quod reliquis non minimum accidit, ſi Triticeis eos contuleris. Sunt autem non modò Triticeis, verùm etiam Olyrinis, & multò magis Typhinis, friabiliores, nihil in ſe lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perſpicuum eſt, quòd exiguum corpori præbent alimentum, & potiſſimùm, ſi facti ex peiori Hordeo fuerint, ex quo Hippocrates ne Ptiſanam quidem fieri voluit: neque enim dum coquitur, ſuccum copioſum ex ſeipſo emittit.

Laudatiſſimum autem Hordeum quod candidum, vbi pinſitum eſt, apparet, nonnihilque denſitatis ac ponderis (quantum Hordeo datum eſt) habet. Porrò quod totum plenum eſt, & circumſcriptionem externam habet tenſam, melius eo eſt, quod gracile eſt ac rugoſum.

Hordeum primi eſt ordinis in exiccando & refrigerando, ait Galenus in lib. De facult. ſimplic. habet etiam pauxillum abſterſionis, paulò etiam plus deſiccat, quàm farina fabacea, cui non inſunt cortices.

Hordeum, Dioſcorides inquit, abſtergit, vrinam cit, inflationem parit, ſtomacho aduerſatur, œdemata concoquit. Farina hordeacea in mulſa aqua cum Ficu decocta, inflammationes & œdemata diſcutit: duritias, cum pice, reſina & fimo columbarum concoquit: cum Meliloto

liloto autem & Papaueris calyce, dolores finit, qui latus excruciant: aduerſus inteſtinorum inflationes, cum Lini ſemine, Fœnogræco & Ruta impoſita iuuat: ſtrumas cum pice liquida, cera, oleo & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: cum Myrto verò aut Lentiſco, aut Malicorio, aut ſilueſtribus Pyris, aut Rubo, alui profluuia ſiſtit: podagricis inflammationibus cum Cotoneis aut aceto prodeſt: decocta in acri aceto, modo quo ὠμὴ λύσις, & calida impoſita, lepris medetur.

ὠμὴ λύσις. Eſt autem ὠμὴ λύσις, Pelagonio auctore, miſtura æqualis Fœnigræci, ſeminis Lini, & farinæ Hordeaceæ.

Cremor verò farinæ Hordei ex aqua, aut cum pice & oleo decoctus, puri mouendo eſt: cum aceto ſubactus, itidem & cum pice, contra articulorum fluxiones prodeſt.

Habet præterea & Hordeum multiplicem vſum, nam ex eo Ptiſana, Polenta, Mazæ, Maltum & Ceruiſia conficiuntur, de quibus deinceps.

De Ptiſana. CAP. XVII.

PTISANA ἀπὸ τοῦ πτίσσειν dicitur, & nomen quidem commune omnium frumentorum à corticibus ſuis, διὰ τοῦ πτίσσειν, purgatorum eſſe poteſt, ſed propriè tamen & peculiariter non aliam, quàm Hordeaceam Ptiſanam ſignificat, quæ ſimpliciter ac citra adiectionem πτισσάνη nuncupatur. Nam ſi hoc modo frumentorum aliorum quorumdam ſemina mundata alicubi (quod tamen rariſſimum) Ptiſanæ nominentur, frumenti appellatio coniungitur. Ita Hippocrates lib. περὶ παθῶν, & Dioſcor. περὶ κελϑῶν cap. πτισσάνην πυρίνην, & ex Oriza Ptiſanam Plinius dixit: ad Hordeaceæ nempe Ptiſanæ differentiam, propriè & ſimpliciter Ptiſanæ nominatæ.

Eſt autem Ptiſana hæc aliud nihil, quàm Hordei granum à membranis & corticibus ſuis mundatum & excorticatum. Πτίσσειν, id eſt, macerare, tundendoque expurgare hoc oportet, ac in Sole ſiccare, deinde rurſus πτίσσειν, rurſuſq; ad ſolem ſiccare. Quod autem tenue ex eo decuſſum eſt, ipſi inſpergendum; hoc enim ipſam conſeruat, vti Didymus in Geoponicis.

Humectat autem & refrigerat Ptiſana, eduliumque eſt (Hippocrates ait περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων) in acutis morbis, reliquis omnibus frumentaceis præferendum. Nam viſcoſitas eius leuis, continua, iucunda, lubrica, & mediocriter humida ſitim minimè infert, & ſi quid ablui eget, probè abluit: non adſtringit, non malè turbat, nec in ventre intumeſcit, cùm ſaltem, vt decet (Galenus addit) fuerit parata: hoc eſt, quando in coctione quàm plurimùm intumuerit, poſteà igne lento, per multum otium in chylum fuerit redacta, acetum tunc ei admiſcetur, cùm planè intumuerit: vbi verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus, ſalem tenuem iniicere oportet. Oleum autem ſi initio ſtatim adieceris, coctioni nihil nocueris, aliud tamen nihil miſcendum, niſi velis Anethi aut Porri quidpiam, idque initio ſtatim admiſcere. hæc Galenus.

Noſtro tempore raro aut numquam horum aliquod additur, ſed ſacharum ferè, & aqua è Roſis albis ſtillatitia ei admiſcentur; & ſubinde Amygdala aliquot amara, vt palato gratior fiat: aut ſeminum Melonum vel Cucumeris nonnihil, præſertim quando impenſiùs refrigerandum, aut ſomnus ea conciliandus eſt. Admiſcetur ei & nonnumquam Amygdalorum dulcium χύλος, ſiue ſuccus, (Officinæ lac Amygdalinum vocant) præſertim cùm aluum liquidiorem cohibere vtile eſt.

Fit item ex Ptiſana potus, quem Officinæ Ptiſanam nominant, cùm tamen nec Ptiſana, nec Ptiſanę χύλος ſiue cremor ſit, ſed eius tantùm tenuius decoctum, ipſius ſubſtantiæ parum aut nihil retinens, quod ferè non ex ſola Ptiſana, ſiue Hordeo mundato, ſed & ex Glycyrrhiza, & Vuis paſſis additis, decoquitur. Qua ratione parata potio vtilis eſt iis qui inflammatione pulmonis, partiumque reſpirationi deſeruientium, vel renum veſicæque exulceratione aut inflammatione laborant.

Plus alimenti (inquit Dioſcorides) Ptiſana ob cremorem in decoctione redditum præbet, quàm Polenta ex Hordeo facta. Contra acrimonias atque arteriæ aſperitates exulcerationeſque pollet.

De Polenta. CAP. XVIII.

POLENTA Hordei frixi farina eſt, quàm Græci propriè ἄλφιτον nominant: quamquam ſubinde τοῦ ἀλφίτου nomen de omni alia, præſertim rudiore farina, ſed impropriè, dicatur.

Pluribus hæc, Plinius ait, fit modis: Græci perfuſum aqua Hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementiùs toſtum, rurſus exigua aqua aſpergant, ſiccentque priùs quàm molant: alij verò virentibus ſpicis decuſſum Hordeum, recens purgant, madidumque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac ſiccatum Sole, rurſus tundunt, & purgatum molunt.

Galenus ex recente Hordeo mediocriter frixo, laudatiſſimam fieri ait; atque ex has Mazas præparari; deficiente autem recente Hordeo, nonnumquam & ex aliis ipſam confici, omnemque rectè factam boni eſſe odoris, eam verò ſuaueolentiſſimam, quæ ex optimo & recente Hordeo, quod ariſtam nondum habet ſiccam, eſt confecta.

Exiguum autem corpori, vt Galenus quoque tradit, Polenta alimentum dat, & priuatis quidem ac ab omni exercitatione abſtinentibus ſatis multum; iis verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm ſatis eſt.

Deſiccat verò multò magis, quàm Hordeum: aluum etiam (Dioſcorides ait) cohibet, & inflammationes mitigat.

De Maza. Cap. XIX.

Maza ex Polenta humido aliquo permixta & ſubacta conficitur. Et aliqua quidem cum ſola aqua ſubigitur, aliæ verò aut cum vino, aut cum oleo, aut cum melle, aut cum aliquot horum permixtis.

Cum aqua autem eam ſubigi, præter quod ex libro Hippocratis De diæta ſecundo ſatis euidens ſit, teſtis quoque eſt Xenophon ſexto παιδείας Cyri, vbi hic concione conuocata, milites ſuos ad aquæ potionem adhortatur, & à conſuetis non admodum receſſuros oſtendit. Καὶ γὰρ ὅστις, φησὶ, ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι μεμυγμένην ἀεὶ τὴν μᾶζαν ἐσθίει· καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον. id eſt: Etenim qui Polenta victitat, Mazam aqua permixtam edit; & qui pane vtitur, panem aqua ſubactum.

Subigi verò Mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de internis affectionibus apparet, vbi in hepatico morbo, cui ſuffocatio accedit, & ſimiliter in coxendicum dolore, eam, quæ vino dulci ſubacta eſt, non edendum conſulit.

Idem Mazam oleo & melle quàm maximè ſubactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit.

Heſychius verò μάζαν interpretatur, Polentam aqua & oleo permixtam.

Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex Alphitis, Mazam veteres vocarunt, ipſamque præparare μάττειν dicebant, poſteà verò neceſſarium victum, ob intemperantiam varietate diſtinguentes, ſtudioſeque paulatim immutantes, nomen ipſum Mazæ in μάττυαν commutarunt, ita appellantes omnem cibum magnificum; ματτυάζειν verò ipſos cibos præparare dixerunt. Atque inde fortaſſe, quæ ex Amygdalis & ſaccharo placentæ conficiuntur, in Officinis Maſſepanes, hac ætate adhuc nominantur.

Porrò Maza, vt Galenus ait, panibus Hordeaceis ægriùs concoquitur, magiſque ventriculum flatu implet, in quo etiam ſi diutiùs manſerit, turbationem excitat. Citiùs autem ſubducitur, ſi commixta diutiùs fuerit ac ſubacta. Quòd ſi mel quoque addatur, citiùs etiam ob id, ventrem ad excretionem incitabit. *Maſſepanes.*

De Crimno. Cap. XX.

Crimno, inquit Galenus in Commentariis libri ſecundi prædictionum Hippocratis, craſſior Polentæ pars appellatur, quę grandiuſcula effracto inuehitur Hordeo, refugiens videlicet molæ exactiorem confractionem. Dioſcorides, quem Galenus etiam lib. De facultat. ſimplic. ſequitur, non Polentæ modò, ſed & Tritici, Zeæ, ac Olyræ, ſiue anteà toſtorum, ſiue non toſtorum craſſiorem farinam κρίμνον appellat, Crimni nomen ad rudiorem craſſioremque farinam cuiuſuis frumenti transferens.

Solo molæ diſcrimine ac trituræ modo à farina ſiue ἀλεύρῳ differt. Ἄλευρος enim dicitur quando granum in tenuiſſimas partes quàm exactiſſimè contritum eſt; κρίμνον verò rudior farina, quæ fragmenta maiuſcula ipſorum granorum continet. *Ἄλευρος.*

Πόλτον, id eſt, pultem ex eo faciunt, inquit Dioſcorides, quæ abundè alit, facilè conficitur, & aluum vehementiùs aſtringit, ſi Zea ex qua fit, priùs torreatur.

De Malto ſiue Byne. Cap. XXI.

Maltvm à recentioribus nuncupatum, ex Hordeo quoque fit. Nam ipſum Hordei granum eſt, primùm donec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emiſit, ac poſtremò cum ipſis germinibus ſiue enatis ligulis reſiccatum eſt.

Reſiccatur autem frequentiſſimè ignis calore, quam ad hoc conſtructus fornax per exigua ſpiramenta admittit: rarò verò abſque ignis ſubſidio, idque non niſi æſtiuis menſibus vigente æſtu, cùm in tabulato, eminentiore loco perflato, tenuiter ſparſum, ſæpiùs per diem vertitur.

Noſtri Mout/ Germani Maltz/ recentiores Maltum voce à Germanis mutuata appellant. Aëtius Græcus medicus, Hordeum hoc modo præparatum βύνην nominat.

Ad Beræ ſiue Ceruiſiæ decoctionem conficitur, & laudatiſſimum quidem Martio & Aprili menſibus. *Βύνη.*

Quali-

Qualitatem habet ſiccam quidem Hordei intenſiorem, frigidam verò multò remiſſiorem; præſertim quod ignis calore toſtum ac reſiccatum eſt. nam ἐμπύρευμα, quod illi ab aſſatione diutinaque toſtione inhæret, ſiccitatem eius intendit, ac frigidam non ſolùm remittit, ſed & qualitatem quamdam calidam ei imprimit. Quod verò æſtiuis caloribus reſiccatum, minùs quidem calet, tamen & ipſum Hordeo calidius vel ſola germinatione redditum; quæ abſque leui quadam putrefactione, ob alienam humiditatem, non ſuccedit. Putrefactione autem caliditatem multis accedere, ſatis notum.

Galenus lib. De aliment. facult. Hordeum ait, quoquo modo quis eo vtatur, ſiue ptiſanam coxerit, ſiue polentam fecerit, vim quamdam refrigerantem retinere, verùm id de Malto non videtur intelligendum, quod vel germinatione ſola, deinde & toſtione, ſi acceſſerit, magis à natura ſua receſſit, quàm polenta, quæ vel ex crudo nondumque maturo Hordeo, vel in aqua macerato tantùm, vt diximus, conficitur.

Abſtergit præterea & Maltum Hordeo potentiùs, minus lentoris habet, cùm, quia farinæ minus, ſiliquarum verò plus habeat, quàm crudum Hordeum, tum ab inhærente illi nonnullo calore; partim à leui illa corruptione, partim ab empyreumate, qui abſterſionem coniunctam habet. Ventris torminibus aliiſque ſimilibus ex frigida cauſſa doloribus Maltum ſubuenit, toſtum feruenſque in ſacculo appoſitum.

Cataplaſma ex Bynes farina tumoribus hydropicorum vtiliter, Aëtio teſte, imponitur.

De Bera ſiue Ceruiſia. CAP. XXII.

BERA ex Malto & Lupuli ſalictarij conis modo proportioneque certis, aquæ dulci permixtis, coquitur: & ſimpliciſſima quidem ac propriiſſima talis eſt. Proxima, quæ Triticum, Zeam, aliaſve fruges, vnà cum Malto Hordeaceo admittit. Quæ verò præter fruges, herbas, ſemina, flores, aromata, aut alia huiuſmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, à frugum natura aliena, permixta habent, compoſitæ quædam Beræ, ſiue Ceruiſiæ ſunt ac medicatæ, ab Hordeacea Triticeáve Bera & ſapore & qualitate diſſidentes.

Nominant autem huiuſmodi ex frugibus potum cùm Germani omnes, tum Britanni reliquæq; Septemtrioni ſubiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, Biere ſiue Bere/ Latina autem paſſim Ceruiſiam. Veteres verò ex Hordeo potum variis nominibus appellarunt: & οἶνον quidem κρίθινον, id eſt, Vinum hordeaceum, omnem ex Hordeo compoſitum Græci. Eumdem Ariſtoteles, Athenæo teſte, πῖνον dixit: alij βρύτον, veluti Sophocles in Triptolemo, & Hecatæus in Europæ periodo, vbi Pæonas βρύτον ait bibere ex Hordeo; παραβίην verò ex Milio & Conyza. Hellanicus tamen non ſolùm ex Hordeo, ſed & ex radicibus fieri βρύτον aſſerit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti Thraces ex Hordeo.

ζύθον. Ægyptij Hordeaceam potionem ζύθον ſiue ζῆθον, Theophraſtus ait, appellant. Idem teſtatur Plinius lib. XXII. Ex frugibus, inquit, potus, Zythum in Ægypto, Celia & Ceria, in Hiſpania, Ceruiſia & plura genera in Gallia, aliiſque prouinciis. Quos lib. XIIII. nominibus quidem aliis, ſed ratione eadem confici tradit.

Diodorus Siculus, Zythum non in Ægypto ſolùm, ſed & in Galatia quoque fieri affirmat. Tanta eſt (inquit, de Galatia ſcribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea regio, neque oleum producat; quare coacti homines potum ſibi ex Hordeo componunt, quē appellant Zythum.

Dioſcorides vnum Hordeacei potus genus Zythum, alterum Curmi nominat.

φούκας. Simeon Zethij ex poſterioris ætatis Græcis, huiuſmodi potionem Arabico nomine φούκαν vocat, alij φοκάδιον, ſiue φουκάδιον: Arabibus tamen, Phoucas non ex Hordeo tantùm potus eſt, ſed etiam, veluti Rhaſis ſcriptum reliquit, ex pane Heueri, hoc eſt, Similagineo, Mentha, ac Apio compoſitus: ac, vt Hali Abbas teſtatur, quædam etiam Phoucas ex pigmentis, aut ex Malorum punicorum ſucco conficitur.

Hæc autem omnia ſiue ſimilia ſint genera diuerſis appellata nominibus, ſiue proprietate aliqua diſcrepantia, cum Bera ſiue Ceruiſia noſtra in eo conuenire poſſunt, quòd ex Hordeo ac frugibus componantur, præparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea fortaſſe differunt. Nam ſi Zythum, vt Galenus ait, lib. De facultat. ſimplic. medicament. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec reſoluantur in liquorem Vino ſimilem, veluti Hermolaus Barbarus in Corollariis ſcribit: ac acre maliq; ſucci ſit, renes & neruos tentet, quæ à Dioſcoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cúm Bera ſiue Ceruiſia noſtra nequaquam conuenire poteſt. Nam Bera ex fruge non fit putreſcente, multò minùs ex ea in liquorem reſoluta, ſed ex hordeaceo Malto, vt diximus, coquitur, ab omni putredine aſſeruato. Eſt & Bera per ſe ſuauis, dulcis, ac boni omnino ſucci. Quæ certè Beram à Zytho, cùm conficiendi modo, tum facultate diſſidere oſtendunt. Sin autem Zythum non eo, quo Galenus aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, ſed ex Hordeo ac Tritico fiat leuiter

ter tantùm putrefactis,ac à natura ſua commutatis,vt Theophraſtus ſcribit, Zythum & Bera ſimillima ſunt. Nam Hordeum in Maltum tranſiens,leuiter quodammodò computreſcit & à natura ſua recedit. Verùm tunc Galenus, Dioſcorides, & qui deinceps eorũ ſententiam ac doctrinam inſequuti ſunt, minùs rectè Zythi facultates cognouiſſe videbuntur. Propter leuem hanc etenim putrefactionem ſiue mutationem, Hordeum,aut ex eo potus,mali ſucci ſtatim fieri non poteſt, non minùs quàm Polenta,quæ ex non recente Hordeo,ſed ex maturo & ſicco in aqua macerato conficitur. Siquidem & tunc leuiter quodammodò Hordeum computreſcit,humoremq; alienum imbibit, veluti dum Maltum futurum eſt. Polentam tamen hanc ob cauſſam neque Galenus ipſe,neque veterum quiſquam,mali ſucci fore aſſeruit, ſed contrà omnem boni odoris,ſuaueolentemque eſſe,ſicuti & Maltum ritè confectum eſt.

Zythum autem,ſiue ζῦθος,ex Hordeo & Tritico confici leuiter putrefactis,Theophraſtus lib. De cauſſis ſexto, vbi de ſaporibus agit,his verbis tradidit: Nonnullos verò, ait, naturam commutantes & leuiter putrefacientes, in ſuccos cogimus,ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex Hordeo ac Tritico conficiunt, quod in Ægypto ζῦθος appellatur.

Ceterùm vt ad temperiem Beræ veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus, ſunt aqua, Maltum Hordeaceum,ſubinde Triticum aut Zea,& Lupuli ſalictarij coni. Aqua quidem ſimplex, cuiuſmodi ad Beræ decoctionem ſumitur,frigida eſt & humida: Maltum cum exigua caliditate reſiccat & abſtergit: Triticum ac Zea temperatè calida ſiccaque ſunt: Lupuli coni ſecundo ordine calefaciunt reſiccantque, caput tentant, vrinas mouent,abſtergendi quoque ac aperiendi potẽtia præditi. Faciunt hi ad Beræ cũ ſaporem,tum diuturnitatẽ;fruges verò alimẽti materiam ſubminiſtrant.

Ex horum autem varia & inæquali miſtura, diuerſa Berarum genera, diſſimilibus qualitatibus prædita, fiunt. Tenues quædam,potentes aliæ,rubicundæ ſiue nigræ hæ,candidæ illæ, amaræ pleræque,dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimùm admiſerunt,potentiores ſunt: quæ minùs tenuiores, minimùm tenuiſſimæ. Ex Hordeaceo Malto,diutiùs toſto, rubicundæ; & præſertim, ſi diuturnior decoctio acceſſerit: præcipua autem parte ex Zea ac Tritico confectæ candidæ ſunt, ſeneſcenteſque tenue & aquoſum vinum ſubſtantiæ tenuitate quodammodò referunt: amariores caputque citiùs tentantes, Lupuli coni copioſiùs incocti efficiunt; dulciores eorum parſimonia. fruges enim ex ſe dulcedinem conferunt.

Inter has tenuiſſima, frigida quidem eſt & humida, ſuperante in ea aquæ qualitate ac ſubſtantia, non tamen alicuius caliditatis expers.

Potentiores caloris plus habẽt,cuius etiã vi atq; potentia,in vaſa conditæ non ſecùs ac muſtũ fluctuãt ac efferueſcũt,minùs tamẽ quã mediocre vinũ calidę,à quo non ſolũ tẽperamenti caliditate,ſed & tenuitate ſubſtantię ſuperãtur. Calefactio ſiquidẽ Beræ clemẽs mitiſq; eſt.

Alimentum autem præſtant illæ quidem exiguum,aut nullum; hæ verò copioſius,copioſiſſimum potentiores: omnes probi ſucci,ſi ex bonis frugibus & benè decoctæ fuerint. Craſſiores circa præcordia aliquantiſper hærent,tardeque deſcendunt: candidæ,tenuiores & citiùs digeruntur: amaræ, abſterſione aluum leniunt: mediæ, medio ſe modo habent.

Compoſitæ Beræ, quæ videlicet præter fruges ac Lupulum, & alias quaſdam herbas, vel flores,ſemina,fructus, aromata, ſimiliave recipiunt,pro qualitate eorum quæ admiſcentur, varias qualitates ac facultates obtinent, ſubinde etiam noxias.

Recens Bera quæ nondum ſubſedit,non ſecùs ac muſtum,vitia complura gignit: inflationem parit, aluum conturbat,calculum procreat, ac vrinæ ſæpenumerò ſtillicidium excitat: foris tamen admota, neruoſarum partium dolores ſopit, ſi dulci calenteque ea foueantur: præſtat ad hoc recentiſſima, & cui nondum Lupulus incoctus eſt, ac inter omnes potentior.

Acida neruos & renes tentat,ventriculum conturbat,ac vitioſum in corpore ſuccũ gignit.

Acetum quod ex Bera conficitur, Vini aceto minùs acre, minuſque potens eſt, nec partium adeò tenuium.

De Milio. Cap. XXIII.

MILIVM multiplici fruticat culmo,geniculato: folia habet ampla, arundinacea: ſummo caule,non ſpicam ſed effuſam promit iubã,ſiue φόβην,deorſum reflexam,flaui vt plurimùm coloris,ſubinde nigricantem,in qua ſemẽ gignitur paruũ,durum,ſplendenſque,paucis tenuibus tunicis conueſtitũ, à quibus facillimè excidit: radice nititur numeroſa, altaque.

Leuem ſolutamque humum deſiderat, nec in ſabuloſo ſolùm, ſed & in arenoſo quoque prouenit, modò vel humido cælo,vel riguo ſolo: nam ſiccum cretoſumque reformidat, Columella ait. Milio Plinius Campaniam præcipuè gaudere tradit: ante Ver commodè ſeri non poteſt; teporibus maximè lætatur.

Milium, Theophraſtus ait,ſiccitate ſua diuturnum eſſe, plus centum annis ſeruari poſſe, ſi quò ventus & aër non perueniunt, vt auctor quoque eſt Varro, condatur.

Milium.

Græcis κέγχρος, nonnullis κεγχρὺς dicitur, Hippocrati Paſpale, vt Hermolaus ait: Hiſpanis *Myo, Mill:* Italis *Miglio:* Germanis Hirſe: Gallis *Millet*: noſtris Hirs / & Milie.

Milij grana ac paleæ, vt Hippocrates ait, ſiccant & ventrem ſiſtunt, & cum ficubus, fortibus doloribus conferunt. Ipſum autem Milium coctum alit, non tamen aluo ſecedit.

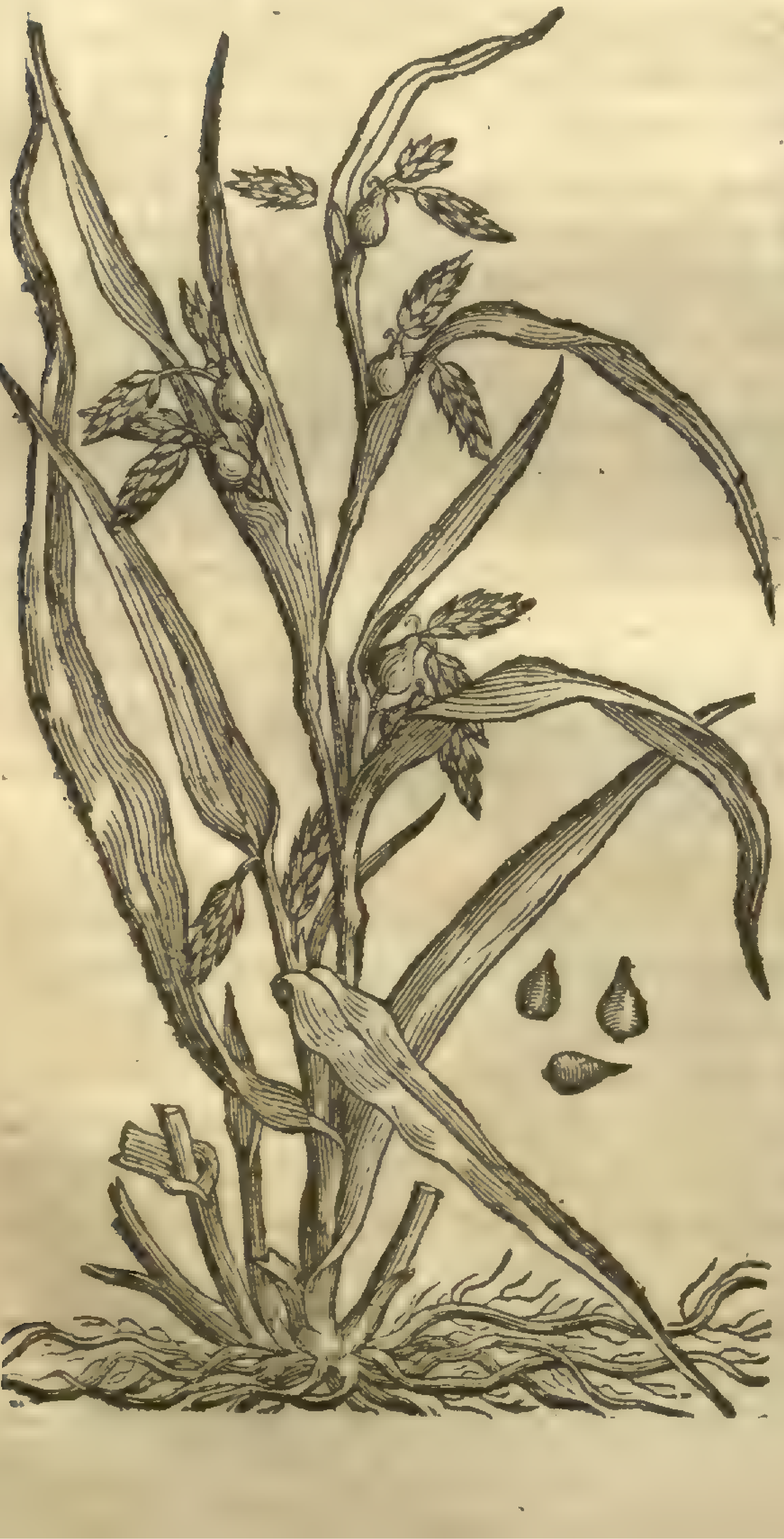
Primo ordine, Galenus ait, refrigerat, exſiccat verò tertio, aut certè ſecundo intenſo, paululum etiam habet tenuitatis.

Panis qui ex Milio fit, exigui eſt alimenti; frigidus, præaridus, & friabilis; nihil enim in ſe habet neque lentoris, neque pinguedinis: iure ergo aluum humentem deſiccat, veluti & Panicum, quo tamen ad omnia eſt præſtantius, ſuauiuſque editur, faciliùs concoquitur, ventrem minùs ſiſtit, magis nutrit: foris impoſitum in ſacculis, idoneum eſt fomentum iis, quæ citra morſum exſiccari poſtulant.

Torretur, auctore Dioſcoride, ferueńſque in ſacco ponitur, vt torminibus reliquiſque doloribus, ſi foueatur, auxilio ſit: neque aliud, teſte Plinio, vtilius, quoniam leuiſſimũ molliſſimumq́; eſt, & caloris capaciſſimum. Itaque talis vſus eius eſt, ad omnia quibus calor profuturus eſt.

Farina eius cum pice liquida, ſerpentum & multipedæ plagis imponitur.

Lacryma Iobi.

De Lacryma Iobi. CAP. XXIIII.

MILII generi aſſcribitur & quam Lacrymam Iobi recentiores nominant, arundinaceæ quoque naturæ φυτόν: folia habet longa, lata, & arundinacea; culmos craſſos, geniculatos, ex quorum ſuperioribus geniculis duo, tres, aut plures exeunt pediculi, & in ſingulis ſemina ſingula, dura, quaſi rotunda, Ochris maiora, à quibus dependent quædam veluti ſpicæ inanes. & muticæ: radices in fibras multas diuiduntur.

In hortis Italiæ, Galliæ, ac ſubinde etiam Belgij ſeritur; peregrinum ſiquidem eſt, & aliunde illatum.

Nonnulli Lithoſpermi ſpeciẽ faciunt, propter ſeminis duritiem; toto tamen genere à Dioſcoridis Lithoſpermo differt. Itali *Lacrymam Iobi* appellant: poſſet fortaſſe non ineptè Arundo Lithoſpermos nuncupari, vt Geſnerus ait.

Vſum habet nullum, niſi quòd mulierculæ, ſeminibus iſtis lycio ſiue filo tranſmiſſo pro ſphærulis precatoriis ſubinde vtantur, catenulas inde facientes.

De Panico. CAP. XXV.

PANICVM Milij ſimilitudine culmis prodit complurimis, intus farctis, multis articulis geniculatis, ac ſenſim extenuatis: folia ei arũdinacea ſunt, multò quàm Tritici latiora: ſpicã ſiue paniculam fert oblongã, craſſam, prædenſam, ex multis coaceruatam & compactã granis rotundis, duris, ſplendentibus, folliculis quibuſdam

Panicum.

dam inteƈtis, colore ſubluteis, Milio ſimilibus, ſed minoribus: radice nititur fibroſa & valida.

Seritur ſimili, quo Milium, ſolo: calidis & ſiccis regionibus libentiùs naſcitur: ex vernalium frugum numero eſt, quæ teporibus gaudent: nimia aquatione folium dimittit, vti & Milium: ſed validius, ait Theophraſtus, Milium, dulcius Panicum ac infirmius: conſummatur celerrimè, & reſeruari egregiè poteſt.

Græcis ἔλυμος dicitur; nonnullis μελίνη, aut μέλινος. Diocles medicus Mel frugum appellauit. Germani Heydelpfennig/aut Pfennig: Hiſpanis *Panizo*: Galli *Panic*; Latini à panicula, nomen Panico dedêre. Ruellius Panicum ab Italis *Melicam* nuncupari refert; Matthiolus autem Melicam Sorghum nominat.

Errãdi occaſionẽ prębuiſſe videtur Ruellio, nominis Melicæ cum μελίνης, ſiue μελίνη, vicinitas; quę fecit vt Panicũ & Sorghũ inter ſe cõfuderit, & Melicę deſcriptionem cum Panici miſcuerit.

Panicum autem facultate pauci nutrimenti eſt, & exſiccatoria, auƈtore Galeno: ſiſtit quoque ventris fluxus ceu Milium, in laƈte caprino decoƈtum (addit Plinius) & bis die hauſtum. ſi verò foris illinatur, exſiccat atque refrigerat.

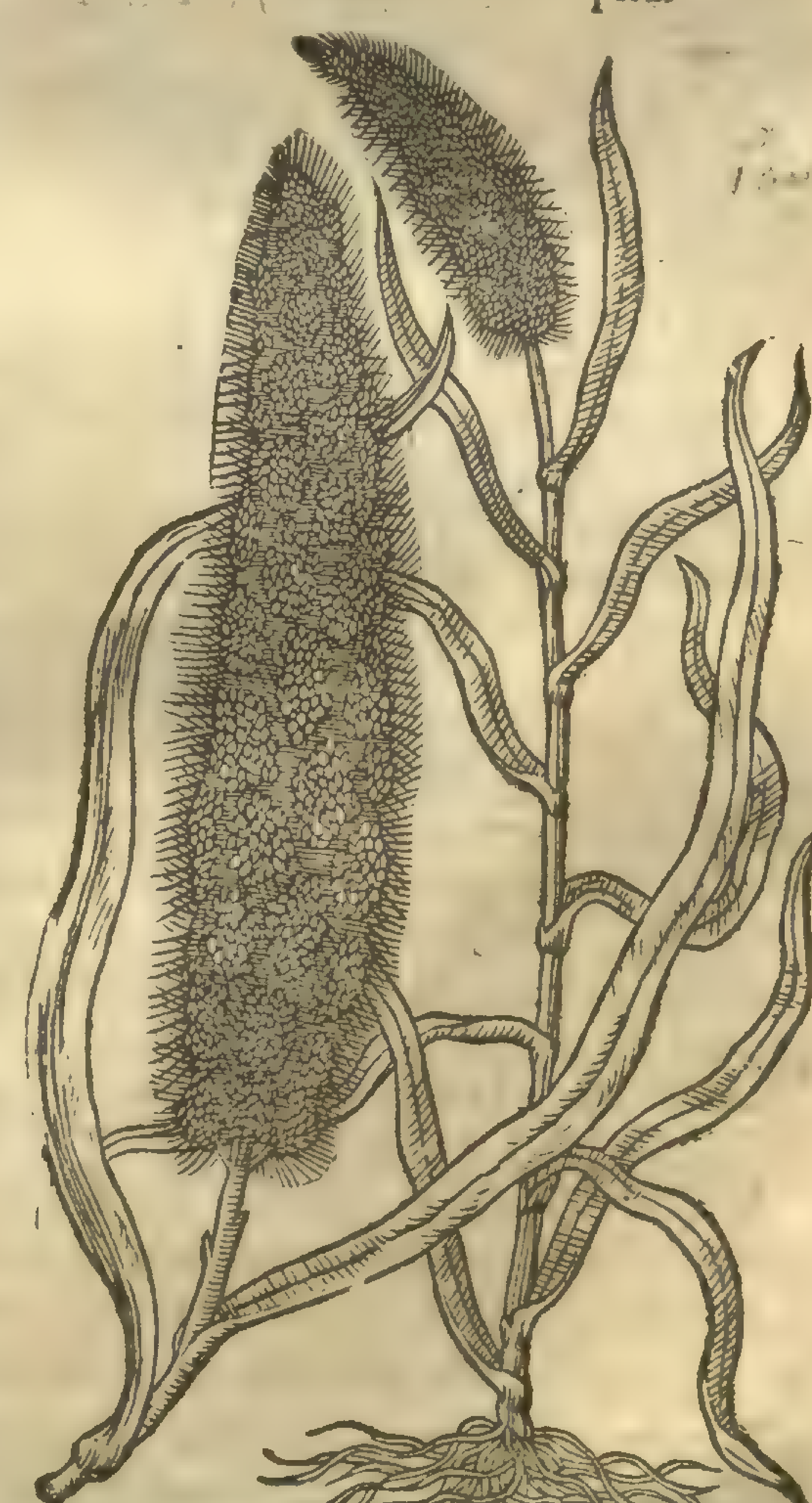
Panis, qui ex Panico fit, vt & is qui ex Milio, exigui eſt alimenti, frigidus, præaridus, friabilis, nihil in ſe habens neque lentoris, neque pinguedinis; quare & aluum humentem deſiccat.

De Panico Indico. CAP. XXVI.

Panicum Indicum.

Panici Indici ſpica.

PRÆTER ſuperius Panicum & aliud quoddam peregrinum oſtenditur, quod Indicum cognominatur. Culmos iſtud promit craſſos, VIII. aut IX. pedes altos, crebris geniculis articulatos: folia verò è ſingulis geniculis dura, magna, longa, lataque, omnino arundinacea: ſpicæ ſiue veriùs paniculæ craſſæ ſunt, & denſè compactæ, aliquantulùm hirſutæ, breuiores non rarò quàm vulgaris Panici, ſed craſſiores: exeunt hæ & è ſummo culmorum, & è foliorum ſinubis, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes: ſemen oblongum capillaceis glumis implicatur, quæ ipſas paniculas hirſutas efficiunt: radices validæ ſunt ac fibroſæ, ampliores quàm prioris Panici.

Sub finem æſtatis, etiamſi calida feruenſque fuerit, maturitatem ſemen in Belgio vix conſequitur: in calidioribus regionibus meliùs proficit.

Panici ſpeciem eſſe, ipſa densè compacta panicula oſtendit.

De Melica ſiue Sorgho. CAP. XXVII.

Melica ſiue Sorghum.

MELICA tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgit culmis arundinaceis prælatis, ſeptem, octo, ſubinde decem, pedum altitudine vel ampliore, nouem articulis vt plurimùm geniculatis, medulla candida farctis: foliis è ſingulis geniculis cubito longioribus, trium quatuórve digitorum latitudine: iuba dodrantali aut longiore, Milij craſſiore, erecta, non dependente: grano multò quàm Milij maiore, ac Lentis fere magnitudine, aliàs in rufo, aliàs pleniùs nigricante: radicibus nititur fibroſis, multis ac validis. Tota planta arundinem refert: culmi & ſpica, ſemine matureſcente rubeſcunt.

Solum amat pingue & humidum. ex æſtiuis ſementibus eſt: Autumno matureſcit: gigniter in Italia, Hiſpania, ac aliis calidioribus regionibus.

Ab Inſubribus *Melegua*, & *Melega*, Latinè Melica, in Hetruria *Saggina*, aliis Italiæ locis *Sorgho*, Germanis Sorgſamen/ hoc eſt Belgis Sorgſaet/ Luſitanis *Milium ſaburrum* appellatur: nonnulli Panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, idipſum videlicet ex Panici genere eſſe exiſtimantes; quorum certè opinio probabilior eſt, quàm eorum, qui illud inter Farris genera reponunt. Cum Farre ſiquidem ſimilitudinem nullam, cum Panico verò aliquam habere poteſt.

Conuenire & cum eo Milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo, adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem; prægrandibus comis, phobas (exemplaria perperàm culmis lobas, habent) vocant, omnium frugum fertiliſſimum, vt Plinius tradit. *Plinij locus emēdatus.*

Melicæ autem huic & ſimilis alia quædam Melica candida reperitur, quæ arundinaceis foliis, præaltis & geniculatis culmis, effuſa iuba Sorghum quoque refert; ſed ſemen eius rotundius & candidum eſt.

Bellonius hanc Melicæ ſpeciem in Cilicia ac Epiro ſeri, & illic à ſe repertam ſcribit: ibiq; panes ex ea coqui.

Ab Arabibus Hareoman, eodem teſte, appellatur. Apud Auicennam tamen cap. CCCXXXI. Areoman non Melica, ſed Zea eſt, ſi interpreti fides.

Ceterùm Melicæ vtriuſque ſemen Panico ſapore & temperamento ſimile eſt: cogitur ſubinde à ruſticis in panes, ſed friabiles, & parum alimenti ſubminiſtrantes: frequentius, & vt plurimùm, gallinacei generis ac columbarum ſaginæ ſeruit.

De Oriza, ex Theophraſto & aliis. CAP. XXVIII.

ORIZA Lolio aſpectu ſimilis eſt, vti Theophraſtus refert: non ſpicam, ſed veluti iubam effundit Milij aut Panici modo: folia ei, Plinius ait, carnoſa, ac Porro ſimilia, ſed latiora:

Oryza.

tiora: flos purpureus: radix gemmeæ rotũditatis.

Ariſtobulus apud Strabonem, Oryzam tradit in aquis concluſam ſtare, areolis quibuſdam factis: eamque eſſe altitudine cubitorum quatuor: multiplicem ſpicam habere: copioſumque fructum adferre, meti circa Pleiadum occaſum, atque vt Zeam repurgari: naſci in Bactriano agro, & in Babylonio, & in Suſio, & in inferiore Syria.

Hac autem ætate non in iis ſolùm regionibus, ſed & in aliis plurimis prouinciis, veluti in Fortunatis inſulis & Hiſpania prouenit: vnde in Belgium, piſta ac ptiſanæ modo repurgata adfertur. Naſcitur paluſtribus ac riguis.

Vere ſeritur, & in India quidem, auctore Eratoſthene, cùm æſtiuis imbribus madet.

Græci ὄρυζαν, aut vt Theophraſtus, ὄρυζον appellant: Latini Græcam vocem retinent: Galli *Riz*: Germani Riß & Reiß nominant.

Semine hoc, inquit, Galenus, omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo, quo Chondrum coquentes: difficiliùs tamen quàm Chondrus conficitur, & minùs alit. Belgæ Oryzam cum lacte coquunt, edulium parantes, quod mediocriter cùm aluum adſtringit, tum nutrit.

Frumentum Turcicum.

De frumento Turcico, ſiue Maizo.

CAP. XXIX.

TVRCICO frumento culmus eſt arundinaceus, ſolidus, fungoſa medulla refertus, multis articulis geniculatus, quinûm ſenúmve pedum proceritate, inferiore parte craſſus, ac ſubinde purpureus, ſuperiore paulatim extenuatus: folia lata, longa, venoſa, arundinacea: ſpicæ ſummo caule dodrantales, iubæ ferè modo multiplices, muticæ, procumbentes, vacuæ, nullum ſemen gignentes, inſtar tamen Secalis floreſcentes, flore aut candido, aut luteo, aut purpureo, prout videlicet fructus coloratus erit. Fructum ferunt prægrandes veluti ſpicæ, quæ ex culmi geniculis, atque ab vno culmo tres quatuórve, alterno exeunt ordine, multis foliaceis ac membranoſis tunicis, veluti vagina quadam obuolutæ, è qua longi tenueſque capilli prominent, ſinguli ſingulis granis adhærentes. Semina magna ſunt, Eruiliæ magnitudine, qua mediaſtino hærent anguloſa, ſuperficie verò rotunda: colore aliàs candida, aliàs lutea, purpurea aut rubra, ſapore dulcia ac ſuauia: quæ in ordines ac verſus octo aut decem digeſta arctiſſimè coniuncta, naſcuntur: radicibus nititur hoc frumentum multis fibroſis ac firmis.

Seritur in hortis, idque Martio aut Aprili: fructus Autumno matureſcit.

Haudquaquam ex Aſia quæ Turcorum Imperatori paret, (vt à pleriſque & vulgò creditum eſt) aut ex Oriente, ſed ab Occidente & ex America, viciniſque inſulis, in Hiſpaniam primùm, deinde in alias Europæ prouincias inue-

 ctum.

ctum eſt. vbi & ſeritur, & ex eo panis conficitur, ac ſubinde procerius multò adoleſcit.

Germani Turckſch Korn: Belgæ Torcx koren: vulgò Frumentum Turcicum: Galli *Blé de Turquie* appellant: Americæ ac vicinarum inſularum habitatores Maizium & Maizum nominant: Valerius Cordus Triticum nuncupat Bactrianum, ſed ratione aut occaſione non optima: nec enim cum Tritico noſtro ſimilitudinem habet: neque cum eo quoque frumento, quod in Aſiæ quodam loco vltra Bactra naſci proditur. Nam hoc Theophraſtus quidem adeò grande fieri, narrari refert, vt grana ſingula magnitudine nucleos Oliuæ æquiparent. Quod & Plinius lib. XVIII. cap. VII. ſcribit: Tradunt, inquit, in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, vt ſingula ſpicas noſtras æquent. In quibus verbis, pro dictione, ſpicas, fortaſſis rectiùs legeretur, Oliuas, vt apud Theophraſtum, ex quo hæc tranſſcripta.

Bactrianum Triticum.

Plinij locus ſuſpectus.

Βόσμορος.

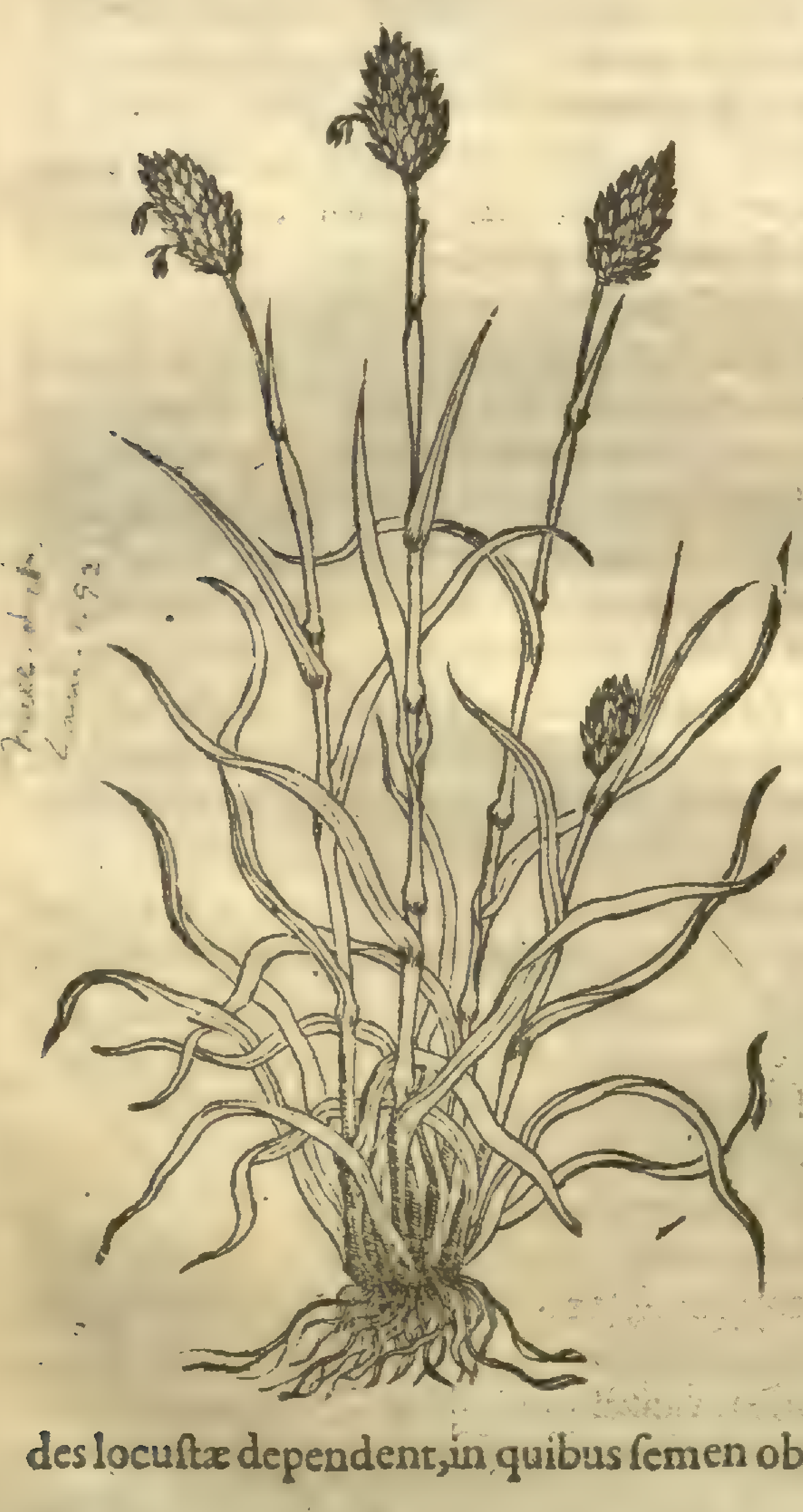
Extat etiam apud Strabonem lib. XV. Boſmori mentio, qui Eratoſthene teſte, in Bactriano quoque ac Babylonio agro, iiſdem quibus Oriza locis naſcitur. Eſt hoc frumenti genus, quod in veneratione eſſe Oneſicritus tradit, Tritico minus: inter amnes prouenit, excuſſumque areis protinus torretur. Iureiurando etenim adiguntur meſſores, non aſportaturos ſe inde, priuſquam coxerint, ne ſemen in alias terras exportari poſſit. Huic Boſmoro frumentum iſtud etiam parùm ſimile, cùm ſemen eius Triticeo diſſimile & maius ſit.

Quam ob cauſſam, cùm duo hæc apud veteres ſolùm reperiantur, quæ Bactriani Tritici nomine appellari poſſe videntur, atque his ipſis frumentum Turcicum diſſimile ſit: non Triticum Bactrianum, ſed nouo Tritici Turcici, aut Maizij nomine potiùs nuncupandum, donec vetus eius nomen Oedipus aliquis demonſtrârit, qui à veteribus alicubi deſcriptum, aut cognitum fuiſſe, perſuadere queat.

Ceterùm in nutriendo frumentum iſtud Turcicum, Triticeis omnibus, ipſoſque non ſolùm Secali, ſed & Hordeo longè eſt inferius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus eſt, abſque furfuribus concinnatus, ſed durus ac ſiccus, veluti biſcoctus, nihilque lentoris, aut omnino exiguum habens. Concoctu eas ob cauſſas difficilis, corporique nullum aut omnino exiguum alimentum præbens: tardè deſcendens, ac aluum conſtringens, veluti ex Milio aut Panico factus.

De Phalaride. CAP. XXX.

Phalaris.

PHALARIS culmos tres, aut quatuor promit, cubitales, geniculatos, Zeæ aut Tritici culmis minores: folia item ſimilia, ſed minora quoque; ſpicas breues turbinatas, exiguis ſquamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli, à breuibus ſtaminibus dependent: ſemen deinde inter eas gignitur, ſplendidum candidumque, vti Milium, maius, oblongum, Lini ſemini forma ac magnitudine, aut, vt Plinius ait, Seſamæ ſimile.

Peregrinum hoc ſemen Belgio eſt; infertur autem ex Hiſpania ac Fortunatis inſulis.

Seritur Vere, ſub finem æſtatis hîc matureſcit.

Græcis pariter ac Latinis φαλαρὶς dicitur: Galeno φαληρὶς: noſtri Canarie ſaet, hoc eſt, Canarienſe ſemen appellant, à Fortunatis nimirum inſulis, quarum vna Ptolemæo Canaria nominatur.

Succus & ſemen ad veſicæ cruciatus vtiliter bibi, Galenus ait, creduntur. Pharmacopœi plerique, deficiente Milio, eo in fomentis non infeliciter ſubinde vtuntur. In ſiccis ſiquidem fomentis Milij vſum habet, ac eius ſuccedaneum eſt.

De Auena. CAP. XXXI.

CVLMO geniculato, folioque Triticum ac Zeam Auena imitatur: in cacumine veluti iubam emittit, ex qua paruulæ veluti bipedes locuſtæ dependent, in quibus ſemen oblongũ ſuperiore parte, exiguis capillis hirſutum, ac glu-

Auena.

Auena nuda.

ac glumis inuolutum, conditur: radicibus nititur copioſis, à quibuſdam plurimis diſpargitur culmis.

Loca amat rigua. Vere ſata, ſub finem æſtatis matureſcit.

A Græcis βρῶμος ἢ βρόμος dicitur: Germanis Habern: Brabantis Hauere: Gallis *Auoine.*

Eſt verò & βρῶμος cognomento πόα, ex frugum vitiis, de qua infrà.

Iam & Auena quædam eſt, cuius ſemen nudum nullis glumis implicatur, aliàs vulgari Auenæ per omnia ſimilis: nudam Auenam quis nuncupauerit. *Auena nuda.*

Auena autem, vt Galenus ait, iumentorum eſt alimentum, non hominum; niſi vtique aliquando extrema fame, ad panes ex ea conficiendos compellantur. Panis qui ex ea fit, eſt inſuauis, non tamen aluum aut ſiſtit aut proritat; ſed, quod ad illud ſaltem pertinet, medium locum obtinet.

Vt medicamentum verò ſimilem Hordeo vim habet: nam cataplaſmatis modo impoſita deſiccat, & mediocriter ac ſine morſu digerit: temperiem autem habet paulò frigidiorem, nonnihil etiam aſtrictionis obtinet, vt ad ventris profluuia iuuet.

Pulte huius, Dioſcoride auctore, aluus ſiſtitur, & prodeſt eius in ſorbitione tuſſientibus ſuccus.

Auenæ farinam in aceto coctam tollere næuos, Plinius præterea tradit.

De Fegopyro. CAP. XXXII.

IN frumentaceorum numero Fegopyrum quoque eſſe videtur; ſubinde enim cogente neceſſitate, panis ex eo, aut cum eo conficitur: habet id culmos rotundos, læues, ſtriatos, rubicundos, in plures alas diuiſos: folia Hederæ molliora minoraque, Semydæ proxima: flores paruos, candidos, racemoſos: ſemina ſordido colore nigricantia, triangularia, Smilacis nigræ (Malacociſſum veteres nominant) ſimilia, ſed paululùm maiora: radicibus nititur paruis ac fibroſis.

Naſcitur qualicumque ſolo, neque vllum, quantumuis aridum, macrumque reſpuit: gaudet imbribus, citò prouenit, celeriter matureſcit.

Seritur Martio aut Aprili; ac non rarò Autumno, pabuli cauſſa. Pleriſque Germaniæ

 locis

Fegopyron.

locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare; Italiæ etiam non incognitum.

Tridentina rura *Formentone:* Foroiulienſia *Saracino*, vt teſtis Matthiolus, nominant: Germani ſuperiores Heydenkorn / inferiores Boeckweydt / aut Bueckenweydt / quę hirci aut Fagi Triticum ſonant: Græcè φαγόπυρον aut φηγόπυρον, Latinè Fagotriticum dixeris à ſeminis figura, quod Faginam glandem, forma triquetra & colore ſordido, quodammodò refert, licet quantitate multò minus.

Apud veteres nullum nomen habet: nam Ocymum quidem non eſt, ſiue illud Dioſcoridis, ſiue alterum Varronis & Columellæ. Ocymum ſiquidem Dioſcoridis, aut vt plerique Ozymon, herba eſt odorata, quam noſtra ætas Baſilicum nominat.

Ocymum.

At Varronis ac aliorum rei ruſticæ Latinorum ſcriptorum Ocymum, non alicuius herbæ genus, ſed pabuli nomen eſt, ex ſegetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro libro II. c.XXXII. de Ocymo ſcribens, teſtatur: Id genus pabuli ſunt, inquit, ſegetes virides ſectæ antequam ſiliquas ferant. Item & Plinius li. XVIII. cap. XVI. Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod Cato Ocymum vocat, quo ciebant (exemplaria pleraque minùs benè, ſiſtebant, habent) aluum bubus, id erat è pabulis, ſegete viridi diſſecta antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, Viciæ duos, tantumdem & Eruiliæ in iugero Autumno miſceri & ſeri ſolitos, meliùs & Auena Græca, cui non cadit ſemen admixta: hoc vocitatum Ocymum, boumque cauſſa ſeri ſolitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait.

Plinij locus emendatus.

Ex quibus ſanè euidentiſſimum eſt, Fegopyron propriè Ocymum non eſſe; ſed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non vſitatam, vel neglectam.

Ceterùm Fegopyron Tritico quidem, Secali ac Hordeo minùs nutrit, plus tamen quàm Milium aut Panicum.

Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò deſcendunt, alimentumque corpori adferunt, exiguum quidem non tamen malum aut vitioſum.

Panis qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuria, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus eſt, citiuſque deſcendit, ac flatulenti plus obtinet, quàm ex Secali coctus.

Herbam viridem priuſquam ſemen maturuerit, boues iumentaque paſcuntur. Semine gallinaceum genus paſtum citiſſimè pingueſcit.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTAE LIBER SECVNDVS, DE LEGVMINIBVS.

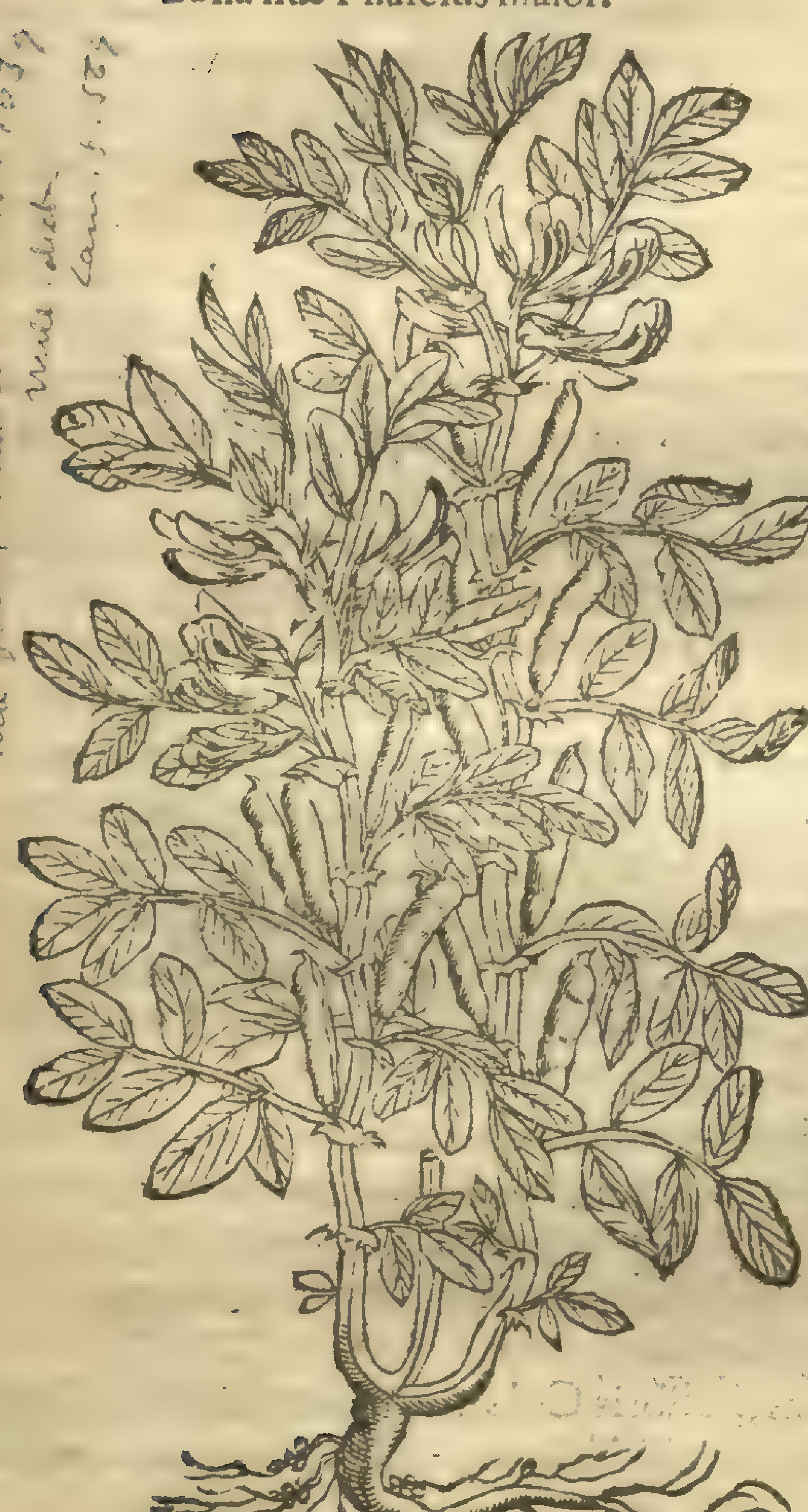
PRÆFATIO.

FRVMENTIS *ſuccedunt Legumina, Frugum alterum genus: veteres ſiquidem Frugum nomine Frumenta & Legumina complexi. Legumina Græcis* ὄσπρια *dicta ſunt, quæ quia manu leguntur, non autem vt frumenta ſubſecentur, Legumina Latinis nominari putantur. Galenus in lib. De alimentorum facult. tertium quoddam genus addit, eorum videlicet quorum ſemina in cibariorum numerum ſubinde admittuntur. horum autem multa inter Legumina repoſita, pauca alibi deſcripta.*

DE BΩNIS SIVE FASELIS, AC PRIMVM DE MAIORE.

CAPVT PRIMVM.

Bωna ſiue Phaſelus maior.

VVLGO dictarum Bωnarum tria occurrunt genera: Maior, Minor, & Silueſtris.

Maior Bωna culmo ſiue ſcapo exit quadrangulari, glabro, inani, nullis geniculis interſepto, longo & erecto; qui vbi quidem denſe ſeritur, pedamentis aut adminiculis quibus ſuſtentetur non eget: vbi verò ſeorſim, facile in terram collabitur: folia ex interuallis promit oblonga, ex pluribus vni coſtæ ſiue pediculo adnatis compoſita, quorum ſingularia ſubpinguia ſunt, venoſa, glabra, rotundis longiora: flores ſpicati ſunt, forma oblongi, colore, aut candidi, lituris nigris conſpicui, aut ex purpura nigreſcentes: ſuccedunt ſiliquæ longæ, craſſæ, carnoſæ, inferiore parte tenuiores, interiùs quodam veluti candido tomento aut mollibus floccis lanoſæ & hirſutæ, quæ ante maturitatem virent, pòſt verò ſicciores factæ, nigræ ſunt ac duriuſculæ, veluti & Geniſtæ ſiliquæ, his longiores tamen maioreſque, in quibus fructus tres, quatuor, aut quinque, raro plures, oblongi, lati, compreſſi, humani ferè vnguis ſimilitudine, magni & ſemidrachmæ ſæpenumerò pondo, vt plurimùm candidi, ſubinde ex rubicundo colore purpuraſcentes; qui ſuperiore ſua parte oblongum nigrum veluti vmbilicum habent, quem tegit oblongus dilutè virens vnguiculus. Putamen huius denſum eſt, interior pars reſiccata dura ſolidaque, in duas partes facilè finditur, & ab vno latere germinationis principium euidens habet; veluti & Ochri, Piſa, Ciceres, & plura alia legumina. radices huius longæ ſunt, ac multis fibris firmantur.

Seritur Bωna hæc in agris ac hortis.

Floret Aprili ac Maio menſibus, & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit.

Germani Bonen: Galli *Febues:* Itali *Fauam*, quaſi Fabam, vulgarem appellationem ſecuti, nominant. Hanc etenim veterum Græcorum κύαμον, ac Latinorum Fabam eſſe, non ſolùm Officinæ, ſed omnes paſſim crediderunt; qua in re quantum à veritate abſint, ea vel liquidò

quidò oſtendunt,quę de Fabæ forma & magnitudine apud veteres ſparſim reperiuntur,quę parum admodũ aut omnino nihil cum Bωna,præſertim eius fructu,conueniunt. Nam Fabæ quidẽ fructus rotũdus eſt,& paruus;Bωnę verò longus,latus,& Fabæ comparatione magnus.

Rotundam autem eſſe Fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum ad eam collationes oſtendunt. Theophraſtus Terebinthi ſemen magnitudine Fabæ eſſe ſcribit: ſimiliter & Loti rotundum fructum, quem Dioſcorides Pipere maiorem facit: Tiliæ item fructum,& acinos Vitis Idææ(paſſulas Corinthiacas nominant) quod Hederæ acinis ſimiles etiam perhibet: Taxi denique fructum Faba minorem affirmat. Dioſcor. Xyridis rotundum ſemen Fabæ ſimile aſſerit. Plinius Tithymali Paralij fructum, magnitudine Fabæ eſſe ait. Galenus lib. XI. De ſimplic.medicament. facul. Oniſcos qui ſub hydriis naſcuntur,etiam κυάμους,hoc eſt,Fabas appellari refert: quòd vbi ſeſe in globum conuoluerint,eſculentis Fabis ſunt perſimiles. Libro verò De aliment.facul.cap.de Aphace & Vicia,Horum ſeminum, inquit, figura non eſt rotunda, veluti Fabarum. Cornelius Celſus, acrochordones thymos epinyctidas, rotunda & exigua tubercula Fabis ſimilia facit.

Quæ omnes ſimilitudines & comparationes, non ſolùm Fabæ rotunditatem, ſed & paruam eam eſſe,euidenter commonſtrant. Omnia enim ipſis comparata non ſolùm rotunda, ſed & exigua quoque ſunt.

Paruitatem porrò earum præter illa & hoc ſimiliter confirmat, quòd Dioſcorides Ægyptiam Fabam, vulgarem Græcorum magnitudine ſuperare tradat: quæ tamen & ipſa parua eſt, Bωnaque longè minor. Pendet enim Ægyptia Faba,auctore Galeno lib. De ponderibus, ſemiobolum tantùm: Bωna verò ſemidrachmam (vti ſcripſimus) id eſt,obolos integros tres, ſæpè complet. Idem oſtendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiuntur & alia, veluti apud Galenum & alios eius ætatis ſcriptores, huiuſcemodi capituli alicuius titulus: Si calculus aut Faba aut conſimile quidpiam in auditorium meatum illapſum fuerit. Item quod Lucianus in ὀνείρῳ Mycillum adducat obiicientem gallo quòd Fabas ſublegiſſet: ac in Icaromenippo formicam fingat Fabæ tunicam apportantem, & alia ſimilia paſſim occurrentia: ſicuti & quòd Ariſtoteles libro De animalium hiſtoria ſexto, pullorum gallinaceorum oculos,decimo ab incubitu die, Fabis maiores eſſe ſcribit, qui tamen in excluſis non admodum magni ſunt: Decimo iam die, inquit, pullus totus perſpicuus eſt, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore eſt: oculi capite grandiores hærent, quippe qui Fabis maiores per id tempus emineant.

Ex quibus omnibus euidentiſſimum manifeſtiſſimumque, veras Fabas rotundas ac paruas eſſe;multoque ipſis Bωnis minores,quæ omnibus iis quæ Fabis comparantur,longè ſunt maiores,& ea de cauſſa à Fabis differentes. Vt interim prætereamus,Fabam ſubſtantiam habere,vti Galenus ait,raram & laxam, Bωnam verò reſiccatam cornu modo ſolidam. iam & Fabam,eodem auctore,minùs alere quàm ciceres, Bωnam autem Ciceribus gratiorem, ac alimentum corpori humano copioſius præſtare; & ſi quæ alia ſunt eiuſmodi argumenta, quæ Fabarum & Bωnarum diſſimilitudinem aliquo modo oſtendunt.

Bωna igitur non Faba, ſed omnino alterius nominis legumen. Cùm autem apud veteres nullum aliud reperiatur quod Bωnæ ſimilius eſſe queat, quam Faſelus, Bωnam eamdem cum Faſelo eſſe conſequi videtur: quem Græcorum complurimi φάσηλον, Dioſcorides φασίολον, Simeon Sethij φάσουλον nominauit.

Habet enim in primis Bωna fructum Dolichis forma ſimilem, at maiorem quæ maior eſt, cuiuſmodi Faſeli eſſe Dolichus innuit, diminutiua voce, à ſimilitudine Faſeli, φασέολος, nuncupatus.

Iam & Bωna alta proceraque eſt, qualem Faſelum eſſe Columella teſtatur lib. x.

Et grauis at triplici conſurgit longa Faſelus.

Vulgarem item olim per Italiam fuiſſe Faſelum,ex libris Columellæ,Palladij,Virgilij notiſſimum eſt, ſationis enim eius & tempus & modus in his docetur: Bωna verò hac ætate nihil familiarius.

His accedit, quòd minoris Bωnæ fructus, Sparti fruticis ſiue Spartij lobum magnitudine ac forma, & non rarò colore, proximè referat:at Spartij λοβοὺς ὥσπερ φασήλους ἢ φασιόλους, Dioſcorides tradit, id eſt, lobos veluti Phaſiolos.

Si enim minores Bωnæ Phaſioli ſiue Phaſeli ſunt, vt ſatis ex dictis apparet, maiores Bωnæ haud alterius generis eſſe poſſunt. caule ſiquidem, foliis, floribus, ſiliquis, ac nota in ſummo fructus nigra, minores referunt, & ſola quantitate maiore ab ipſis differunt.

Phaſioli autem, quibus Sparti fruticis lobi à Dioſcoride ſimiles perhibentur, iidem ſunt cum Phaſelis, à Galeno in lib. De aliment.facult. appellatis. Differentem etenim φασίολον à Smilace hortenſi, qui aliàs δόλιχος, Dioſcorides facit: tertium autem ſimilis nomenclaturæ

legumen,

legumen, nuſquam deſcriptum reperitur, quam ob rationem, quadriſyllabus φασίολος per ἰῶτα ſecunda ſyllaba, à triſyllabo φασήλῳ per ἦτα differre nequit.

Facere verò & huc poteſt, quod Galenus lib. 1. De alimentorum facult. inter ea ſemina, quę in aqua eouſque dum radices egerint macerata eduntur, Phaſelos quoque numeret: & noſtra hac ætate vulgares Fabæ ſiue Bωnæ, in aqua etiam maceratæ edantur; & quidem à religioſis montis Athou, vt Bellonius Singularium lib. primo cap. XXXVIII. & XLVIII. refert. Quos veriſimile hanc conſuetudinem à veteribus retinuiſſe, ſic vt & hinc colligendum videatur, olim Phaſelos dictos fuiſſe, quas noſtra ætas perperàm Fabas, Germani Bωnas vocant. Semina autem quæ in aqua macerata eduntur, referente Galeno ſunt, Fœnogræci, Phaſeli, Eruiliæ & Lupini. Horum autem nullum cum Bωna conuenire poteſt, excepto ſolo Phaſelo; qua de cauſſa & Bωnam Phaſelum eſſe ſatis manifeſtè conſequitur.

Iam & Simeon Zethi maiorem Bωnam ſatis manifeſtè etiam ſub φασούλου nomine (ita enim φάσηλον vocat) propoſuiſſe videtur: duos referens, vnum rubentem, alterum albidum, quales vtique maiores Bωnæ ſunt.

Reperiuntur poſtremò in Bωna facultates eæ, quas φασιόλῳ Dioſcorides tribuit: nam recens Bωna nondumque matura eſitata, & inflationem parit, & tam ægrè difficulterque concoquitur, vt ſæpè vnà cum excrementis alui, non permutata deſcendat, aluum quoq; commouet, ac non rarò cit; quæ Dioſcorides Phaſiolo tribuit: Phaſioli, inquit, inflant, flatus mouent, ægrè concoquuntur, virides cibo aluum emolliunt, ad vomitiones autem idonei.

Quæ omnia pariter ac ſimul tam manifeſtè innuunt, oſtendunt atque demonſtrant, Bωnam Germanicè dictam, veterum Gręcorum & Latinorum φάσηλον, ac Dioſcoridis φασίολον eſſe, vt dubitandi nullus locus ſupereſſe videatur: nihil enim de Phaſelo alicubi occurrit, quod non cum Bωna conueniat.

Eſt autem Bωna, ſiue Phaſelus, quod ad facultates eius attinet, in alimētorum numero non poſtremo loco, arida, vt cetera legumina, decocta & in cibis aſſumpta: nam recens quidem inflat, & flatus, veluti modò ſcripſimus, gignit. At reſiccata & arida, probeque deinde cocta, minùs aut parùm admodum flatulenta eſt, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: deſcendit autem cum putaminibus quidem, nec omnino facilè, nec omnino tardè; abſque his autem aluum conſtringit, & potentiùs quidem, quæ rubra eſt.

Farina Bωnarum, cataplaſmatis præſertim reſiccantibus, deficiente Fabarum, eius loco hac ætate admiſcetur, & non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parùm à medio receſſit, ita ad multa vtilis eſt. Talia ſiquidem medicamenta, auctore Galeno, multis aliis miſcentur, ceu materiæ quædam. Abſtergendi autem facultatem Fabaceæ farinæ, Bωnarum non habet.

Galenus lib. 1. De aliment. facult. Phaſelus, ait, medium quodammodò locum obtinet inter ea quæ ſuccum bonum & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia, tarde & celeriter tranſeuntia, flatulenta & flatus expertia, parùm & multùm nutrientia. Nullam enim affectricem habet qualitatem inſtar quorumdam, quæ acres, aut auſteros, aut acerbos, aut ſalſos, aut amaros, aut dulces habent ſapores.

De Bωna ſiue Faſelo minore. CAP. II.

MINOR Bωna caule, foliis, floribus, ac ſiliquis, maiori ſimilis eſt, ſingulis tamen minoribus, & foliis pluribus, multoque crebrioribus; ex quorum alis flores in ſingulis paruis pediculis, vt plurimùm ſeni, ſpicatim digeſti prodeunt, quos totidem ferè ſuccedunt ſiliquæ, toroſiores minoreſque quàm alterius: fructus quoque minor eſt, verùm non omnino latus neque compreſſus, ſed teretis quodammodò figuræ, ac in rotunditate oblongus; colore aliàs ſubalbicans aut ſubflauus, aliàs niger, qui & vmbilicum ſuperiore parte paruum ac nigrum habet. Putamen huius duriuſculum quoque eſt, interior autem medulla minùs denſa aut dura, ſed rarior & laxior. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem Bωnam non ſolùm multitudine foliorum, ſed & florum ſiliquarumque numero ſuperat.

Seritur in agris, & frequentiùs apud Zelandos, equorum iumentorumque pabulo. Medium quoddam genus eſt, inter maiorem, ac ſilueſtrem rotundam Bωnam: maioribus ſiquidem, minor & rotundior; ſilueſtribus verò maior ac longior.

Brabanti vnà cum Flandris, Hollandis, Zelandis, ac aliis finitimis vulgò Peerts Boonen/ hoc eſt, Bωnam equinam, & Cleyn Boonkens/ id eſt, paruas Bωnas, appellant; plerique etiam Zeeuſche Boonkens/ ſiue Zelandicas Bωnas.

Eſt verò hæc Bωna, & Phaſelus ſiue Phaſiolus quidam, & potiſſimùm ille, quem Dioſcorides videtur ſolùm nouiſſe; ille certè, cum cuius fructu Sparti lobum comparauit, qui huic fructui & forma & magnitudine tam ſimilis eſt, vt ſublato eo, quo ſtirpi adhæret ac adnaſci-

adnaſcitur pediculo,nihil aliud, quàm huiuſcemodi parua Bona, primo aſpectu videatur.

Nec poteſt hæc Bona,tametſi minor, κύαμος aut Faba veterum eſſe : licet pleriſque ſic videatur. Maior etenim eſt, quàm vel Terebinthi Feminæ vel Tiliæ fructus, qui κυάμοις comparantur. Pondere enim maior eſt quàm ſit Faba Ægyptia, quæ Græcorum κύαμον pondere ſuperat. Pendet enim Bona minor VIII. aut IX. grana : Faba verò Ægyptia ſemiobolum tantùm, qui quinque granorum pondus eſt. Item oblonga & quaſi teres eſt minor Bona, κύαμος verò abſolutè globoſus, quales videlicet oniſci ſunt contracti, qui globoſam ac ſphæricam figuram referunt.

Ceterùm facultate ac temperamento hæc Bona non admodum diſſimilis maiori eſt; non tamen tam hominum cibo,quàm equorum ſaginæ ſeruit ac vtilis eſt. In cataplaſmatis farina huius idem quod maioris poteſt.

De ſilueſtri Bona ſiue Faſelo. CAP. III.

Bona ſilueſtris.

SILVESTRIS ſiue nigra Bona caule quoque eſt angulari,inani, nullis geniculis interſepto, & quidem vbi ſuæ ſpontis eſt, vt fertur, breuiore ac erecto ; in hortis autem noſtræ inferioris Germaniæ, longioris,ac niſi adminiculis fulciatur, caduco : foliis quoque Bonæ ſimilibus,ſed in clauiculas deſinentibus,quibus propè aſſiſtentia apprehendit, ac complectitur. Flos Bonarum forma, colore è puniceo nigricans: ſiliquæ quoque veluti aliarum per maturitatem nigræ, interiore ſui parte albos molleſque floccos continentes, in quibus ſemina tria ,quatuor, aut quinque rotunda, Eruiliæ forma & magnitudine,ſubinde paulò maiora, colore nigra,paruum candidum vmbilicum habentia ; quorum ſeptem , octo, aut ſubinde nouem ſemidracham pendent. ſubſtantia horum ſeminum rarior eſt,ac minus dura ſolidáve,quàm Bonarum maiorum : dum autem manduntur , fœtorem veluti quemdam ingratum excitant.

In Narbonenſi Gallia ac Aquitania pleriſque locis ſua ſponte exit : apud Belgas rarum eſt legumen, neque alibi quàm vbi ſatum eſt,prouenit. Siccitatibus in Belgio gaudet : imbribus ac humido cæli ſtatu æruginoſum efficitur , maximè cùm in flore eſt: paucis à ſatione diebus exit, citoque attollitur.

Noſtri Wilde Boonkens/& Swerte Boonkens/ hoc eſt,ſilueſtrem & nigram Bonam appellant, à ſimilitudine videlicet & caulis , & foliorum , & ſiliquarum cum Bona.

Græcorum κύαμον,& Latinorum Fabam forſitan quis dixerit. Quæ enim de Faba ſparſim apud Theophraſtum aut alios veteres reperiuntur, multa cum hac Bona conueniunt, vt ex his quæ ſequente capite de Faba collegimus, ſatis manifeſtum eſt. An autem propter hanc ſimilitudinem pro vera Faba haberi debeat, conſiderandum relinquimus.

Porrò vſum Bona hæc nigra nullum apud nos habet, cùm,vt diximus, rara ſit , & in paucorum hortis,quos varietas & ſtudium herbarum delectat,tantùm ſeratur.

De Faba, ex Theophraſto & aliis. CAP. IIII.

FABA inter legumina ſola potiſſimùm, inquit Theophraſtus,caule conſtat erecto , quadrangulo,ac,vt Plinius tradit,vnico,eoque geniculato (aliàs ἀγονατώδει, hoc eſt, abſque geniculis) & inani, quamobrem calamus appellatus eſt : foliis exit rotundis , multis, floret diutiſſimè, diebus quadraginta , & particulatim quidem alio atque alio flore ſubinde prodeunte,fructus paruus,rotundus, & numeroſus, (inuentus eſt enim,teſte Plinio,ſcapus centum Fabis onuſtus) ſiliquæ adhæret, germinationis principium euidens oſtendit : putamen eius craſſum, interior ſubſtantia rara laxaque, in colore & ſapore differentiam obtinet,candidior autem dulcior ; eſt & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. De medicamentis ſecun-

ſecundùm loca; Aſclepiadis pharmaco admiſcetur, ἄλευρον ἐρεγμένον τοῦ μέλανος, hoc eſt, nigræ Fabæ lomentum ſiue farina. Radice nititur Faba parua, non numeroſa.

Solum amat leue, terramque ſolutam. Columella tamen, Fabæ, ait, pinguiſſimus locus vel ſtercoratus deſtinatur; & ſi veruactum erit, in valle ſitum, quod à ſuperiore parte ſuccum accipit. Aquas fluentes his magis prodeſſe quàm cęleſtes affirmat Theophraſtus. Solum in quo ſata eſt lætificat ſtercoris vice, ideoque circa Macedoniam & Theſſaliam cùm florere incipit, vertunt arua; Plinius. At Columella, ſunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice ſtercoris fungi; quod ego ſic interpretor, non ſationibus eius pingueſcere humum, ſed minùs hanc quàm cetera ſemina vim terræ conſumere.

Naſcitur & ſua ſponte pleriſque in locis, ſicuti in Septemtrionalis Oceani inſulis, quas ob id Fabarias Romani appellarunt. Item in Mauritania ſilueſtris paſſim, ſed prædura & quæ percoqui non poſſit: auctor Plinius.

Seri debet ante hiemem, maturè, imbecillitatis ſuæ cauſſa, quo ſerenis diebus radices concipiat, quibus valenter frigori & tempeſtatibus hiemis poſſit reſiſtere: ſi enim cùm ſata fuerit, imber plus æquo ſucceſſerit; prouentu omnino difficilis redditur. Virgilius per Ver eam ſeri iubet, Circumpadanæ Italiæ ritu; ſed maior pars malunt fabalia maturæ ſationis, quàm trimeſtrem fructum eius.

Floret Vere ortu Vergiliarum. Apicula procedens Fabam florere indicat, Fabaque floreſcens eam euocat. Solſtitio autem metitur.

Prodeſt Fabæ imber cùm floret, tunc enim præcipuè madefieri cupit, ſed poſteaquam defloruerit, parum omnino aquæ deſiderat, imberque ei tunc nocet.

Sentit Faba inter legumina ἐρυσίβην, hoc eſt, rubiginem magis: tum quia folia vndique multa gerit, tum quia densè obſeritur; tum etiam quia humorem maximè ad ſe trahit, ſuæ raritudinis cauſſa; adde quia fructum terræ proximum gerit: putreſcunt enim inferiora potiſſimùm; quoniam minùs perflantur.

Fabam autem hanc Græcè κύαμον ἑλληνικὸν appellant, hoc eſt, Fabam Græcam: item & πύανον, vnde πυανέψια Athenienſium feſta, Apollini ſacra, quibus πύανοι, id eſt, Fabæ & legumina coquebantur; à quibus rurſus menſis, quo hæc celebrabantur, πυανεψιὼν nuncupatus eſt, qui ferè cum Octobri conuenit.

Nominantur porrò κύαμοι, etiam teſticuli, quòd ſint τοῦ κύειν αἴτιοι, hoc eſt, pariendi auctores, vel εἰς τὸ κύειν δεινοὶ, quod eſt, ferendo vtero valentes. Ab his κυάμοις abſtinendum Pythagoram præcepiſſe plerique interpretantur, ac rei venereæ vſum hoc ſymbolo eum deteſtatum aiunt, non autem eſculentarum Fabarum.

Farina Fabarum lomentum, inquit Plinius, appellatur. Græcè ἐρεγμὸς aut ἔρεγμος, Faba freſa aut fracta nominatur; & ἐρεγμένον ἄλευρον, Fabæ freſæ farina.

Flatulentus autem cibus (inquit Galenus lib. De aliment. facult.) Faba eſt, etiam ſi cocta diutiſſimè fuerit, ac quouis modo parata. Habent verò ſubſtãtiam non denſam nec grauem, ſed fungoſam ac leuem: quæ vim quamdam habet detergendi. Apparet enim perſpicue, ipſarum farina ſordes à cute detergere: ob quam ſanè facultatem ventrem non cunctanter permeat. Cùm autem Fabarum puls ſit flatulenta, multò adhuc magis erunt flatulentæ, ſi quis integris ipſis coctis vtatur: ſi tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, ſed concoctu ſunt difficiliores, tardeque prætereunt, & craſſi ſucci alimentum corpori exhibent. Quòd ſi virides priuſquam maturæ ſint atque exſiccatæ, edantur, idem eis accidet, quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius ſcilicet alimentum corpori præbebunt; obque id excrementoſius non in inteſtinis modò, ſed in toto etiam habitu: meritò igitur Fabæ eiuſmodi minùs quidem nutriunt, ſed promptiùs deiiciuntur.

In lib. verò De ſimplic. medic. facult. Faba ait, in vtroque medij temperamenti proximè eſt in exſiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoque abſtergentis facultatis continet, ſicuti putamen nonnihil adſtringentis; idcircò medicorum nonnulli totam Fabam cum oxycrato decoctam, dyſentericis, cœliacis, ac vomentibus exhibuerunt. Excreationibus ex pectore & pulmone idonea eſt: foris impoſita deſiccat innoxiè in podagricis: ea ſæpenumerò vſi ſumus ex aqua cocta, & ita adipi ſuillæ admixta, ad neruorum tum contuſiones, tum vulnerationes farinam eius cum oximelite impoſuimus; ad eos quos ex ictu phlegmone occupauerat, cum polenta: ſed & teſtium & vberum aptum eſt cataplaſma. Nam hæ partes cùm inflammatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè quando vbera ex lacte in ipſis concreto inflammationem patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplaſmate extinguitur, ſicuti puerorum pubes farina Fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Furunculos (addit prætereà Dioſcorides) ſugillata parotidaſque cum Fœnigræci farina, & melle lomentum eius diſcutit: cum roſa autem, thure, & oui candido oculorum procidentias,

tias,ſtaphylomata & œdemata reprimit, ſubactum vino ſuffuſionibus & ictibus oculorum medetur.

Manducata ſine cortice Faba, ad ſiſtendas fluxiones fronti imponitur; decocta in vino, teſtium inflammationem ſanat; puerorum pubi ex ea cataplaſma impoſitum, ipſos diu impuberes conſeruat: alphos quoque abſtergit.

At cortices Fabarum, capillis euulſis impoſiti, graciles & vt non nutriantur eos conſeruat: cum polenta, ſciſſo alumine, & vetere oleo impoſiti, ſtrumas diſcutiunt: decoctum illorum lanas inficit.

Faba dempto cortice in duas illas partes diuiſa, ex quibus natura coaluit, ſanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, impoſita ſupprimit, ſi dimidia apponatur.

De Aegyptia Faba, ex Theophraſto & aliis. CAP. V.

ÆGYPTIA Faba, folia habet ampla, petaſi ſimilitudine, ſuper aquas eminentia; caulem lignoſiſſimum, quatuor cubitorum, (Dioſcorides cubitalem tradit) digiti craſſitudine, calamo molli, & non geniculato ſimilem, qui rimas intrinſecùs habet, tendentes per totum, Lilij modo: flos duplo maior, quàm Papaueris, colore roſeus, qui vbi defloruerit, caput profert fauo orbiculato veſparum ſimile, in cuius ſingulis cellulis, ſingulæ Fabæ continentur, paululùm & bullantis, vt Dioſcorides, ampullæ modo ſupereminentes, multitudine vt plurimùm triginta, quæ reſiccatæ nigreſcunt, & vulgares Græcorum Fabas magnitudine ſuperant. In his amarum quoddam eſt, ex quo fit, inquit Theophraſtus, ὁ πίλος: radix craſſiſſima, arundine plenior, ſpinoſa, rimas ſimiliter ac caulis habet.

Naſcitur Faba hæc in Ægypto, vel ſua ſponte plurima, in paludibus ac ſtagnis: ſeritur & in limo paleis admixtis, vt deſcendat, incorruptaque maneat, ſicq; fabeta, ſiue Græcè κυάμωνας, faciunt. Si autem ſemel apprehenderit, perpetuò manet: radix enim valida eſt, nec arundinum radicibus diſſimilis; cetèrùm ſpinas ferens, in Syriæ etiam & Ciliciæ lacubus reperitur, ſed tractus ipſi non plenè conficiunt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquitur & perficitur, & in plenum fructificat.

Fabam hanc Græci κύαμον αἰγύπτιον, id eſt, Fabam Ægyptiam appellant, nonnulli etiam κύαμον ποντικὸν, vt Dioſcorides refert.

Fructum, inquit Galenus, incolæ κίβη καὶ κιβώριον nominant. Item κιβώτιον, auctore Dioſcoride, quaſi ſcriniolum, aut arculam, quoniam ſeratur ipſa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demiſſa.

Radici κολοκασίῃ nomen eſt, quæ & cruda & elixa & aſſa manditur, eoque cibo, qui paludes incolunt, vtuntur.

Ceterùm Ægyptia faba, vt Galenus lib. I. De aliment. facult. tradit, ſicuti Græcorum magnitudine longe ſuperat, ita & naturam habet humidiorem, magiſque excrementitiam.

Adſtringendi facultatem obtinet, Dioſcorides ait, & ſtomacho vtilis eſt: dyſentericis, cœliaciſque prodeſt, inſperſa, polentæ vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices in vino mulſo decocti, ſi terni inde cyathi bibantur, magis efficaces ſunt.

Facit ad aurium dolores, quod in earum medio viride ſpectatur, guſtu amarum, ſi tritum & cum roſaceo coctum inſtilletur.

Cornelius Celſus Ægyptiæ Fabæ amarum cum Roſis contritum, oculorum cum dolore inflammationibus adhibet.

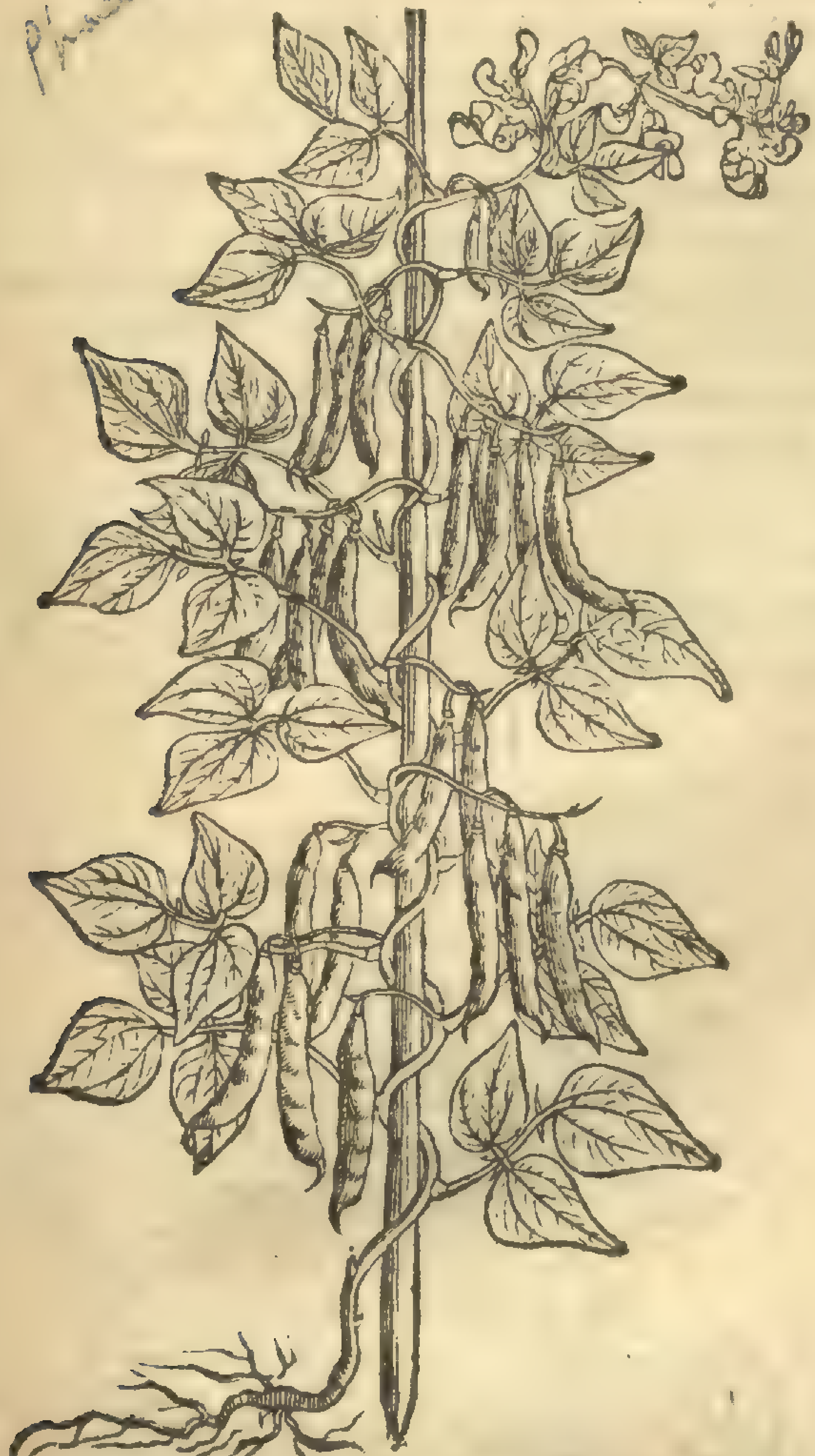
De Dolicho ſiue Phaſeolo. CAP. VI.

1\. DOLICHVS caules profert tenues, longos, ramoſos, perticis ac vicinis fruticibus ſeſe circumuoluentes: folia per interualla Hederæ foliis maiora, aſperioraque tria vni pediculo hærentia: flores ex omnibus aliis erumpunt numeroſi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes, Eruilæ ſimiles: ſiliquæ deorſum pendent longæ, rotundis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum deſinentes, in quibus continentur ſemina ſeptem, octo, aut nouem, oblonga, in latitudinem compreſſa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus Bœnis ſiue Faſelis ſimilia, ſed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, ſæpenumerò etiam candido, qui & reliquis paulò longiores ſunt, & renum formam preſſiùs referunt: radices ſubſunt multæ, longæ ac duræ.

Facilè ac citò Dolichus aſſurgit, ac in longitudinem maximam excreſcit, longis pedamentis propè affixis, aut iuxta topiarias ac perticales ſcenas ſatus, quas iis ſeſe circumuoluens adumbrat: aliàs humi procumbit, tarde germinat, difficulter fructificat, vitioſus ac æruginoſus, vt Theophraſtus ait, redditur.

Seritur

Dolichus ſiue Phaſeolus.

Phaſeolus peregrinus.

Seritur Vere, fructus ſub finem æſtatis matureſcit.

Hippocrates, Diocles, Theophraſtus & plerique alij, δόλιχον appellant; nonnulli à ſiliquarum magnitudine λόβον ac λόβιον, Latinè Siliquam: à Dioſcoride σμίλαξ κηπαία nominatur, quòd Smilacis ſimilitudine conſcendat, & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Ab aliis φασίολος dicitur voce diminutiua à φασήλῳ, cui fructum, vt diximus, ſimilem, ſed minorem gignit.

Neque enim, vt quidam exiſtimant, φάσηλος ac φασίολος idem ſunt legumen diuerſis nominibus appellatum, ſed fructus diuerſi ac differentes, veluti Galenus lib. I. De aliment. facult. ſatis oſtendit, vbi de vtroque agit. Nam primùm quidem de Phaſelis & Ochris, deinde poſteà aliis interpoſitis, de Dolicho, qui & Phaſeolus, diſputat: & licet videatur addubitare, quale legumen ſit à Theophraſto Dolichus appellatus; tamen Dolichum colligit ac reſoluit, fructum eſſe in Italia quidem hortenſis plantæ; in Caria verò, in agris naſcentis, qui formam habeat Lathyris longiorem; ac vulgò ſua ætate Faſeolus nominabatur.

Huic accedit Paulus Ægineta, de Phaſelo & Phaſeolo, quem Dolichum nominant, vt diuerſis, eodem cap. tractans, lib. videlicet primo cap. LXXIX.

Iam & Faſelus Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen, Dolichus verò peregrinum. Nam ſationis Faſeli, Columella & Palladius rei ruſticæ ſcriptores meminerunt, & vilem eum Virgilius appellat Georgicôn I.

Si verò Viciamq́; ſeres vilémque Faſelum.

De ſatione verò Dolichi nemo Latinorum ſcripſit, vtpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm ſatus, veluti Galenus innuit, eum ſubinde plantam hortenſem nominans, ac in Caria, vt diximus, ſeri referens: & ſimiliter Dioſ. σμίλακα κηπαίαν, id eſt, Smilacem hortenſen eum nuncupans, quòd videlicet in hortis ſeratur. Qui etiam ſeorſim, ſeparato ac alio capite hanc perſtringens, aliam ac differentem Smilacem hortenſem ſiue Dolichum à Faſelo eſſe, quem Phaſiolum nuncupat: euidenter commonſtrat.

Quas ob rationes dubium eſſe nequit, Faſelum trium ſyllabarum à Faſeolo quadriſyllabo diuerſum eſſe; non minùs quàm Cicer, Cicercula, & Cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia ſunt: ac à veritate receſſiſſe eos, qui vnum legumen diuerſimodè appellatum eſſe exiſtimant.

At Dolichi, vt Hippocrates tradit, magis Piſis per aluum ſecedunt, minùs inflant, & probè alunt, & non minùs quàm Piſa, auctore Diocle, nutriunt; prętereà flatu ſimiliter carent: quod verò ad ſuauitatem ac deiectionem pertinet, vincuntur.

Dioſcoridis locus ſuſpectus. Siliqua, vti Dioſcorides ait, cum ſeminibus cocta oleris loco, veluti Aſparagus eſtur; vrinam cit, & tumultuoſa ſomnia facit: quod tamen poſtremum, perperàm à nonnullis adiectum exiſtimatur, ac ex capite De Smilace læui, huc ab imperitis tranſlatum.

2. Eſt verò & alius Dolichus, minor, breuior, ſiliquis minoribus, cuius flores & fructus forma Dolichis ſimiles, ſed multò minores. Sunt hi fortè Faſioli illi quos Alexander Trallianus libro VII. φασιόλοις μικροὺς, & lib. XI. Faſiolos Alexandrinos nominat, ſi modò non per Faſiolum paruum, Dolichus veniat intelligendus, quod veriſimillimum videtur: Dolichus enim, vt diximus, Faſelo minor eſt.

3. Iam præter hos & alius quidam extat peregrinus Faſeolus, perticis & vicinis adminiculis ſeſe quoque circumuoluens, cui terna ab vno pediculo folia etiam dependent, veluti Faſeolis; ſed ſingula anguſtiora multò, ac ſimiliter nigriora: ſiliquæ breuiores, planiores ac magis compreſſæ, pauciores fructus continent.

De Piſo maiore. CAP. VII.

Piſum maius.

Piſi maioris alia icon.

PISVM quod Maius vulgò dicitur, caules habet longos, fiſtuloſos, fragiles, ex candore vireſcentes, ramoſos, humi ſparſos, niſi propè appoſitis adminiculis ſuſtineatur: folium frequens, amplum & longum, ex multis rotundis læuibus ac candidis, vni coſtæ adnatis, & ex aduerſo ſitis; compoſitum, extrema parte in clauiculas ac capreolos deſinit, quibus iuxtà aſſiſtentibus adminiculis ſeſe implicat: flos candidus, circa vmbilicum purpuream notam habet: ſiliquæ longæ ſunt, teretes cylindri figura, in quibus grana continentur, Ochris, id eſt, minoribus Piſis, maiora, quæ reſiccata anguloſa ſunt, inæqualeſque angulos habent: colore aliàs candido, aliàs ſordido: radices ſubſunt paruæ.

In Germania ac Belgio ſubinde in hortis ſeritur: ſerendum autem Vere, ſicuti & legumina alia, cum quibus etiam æſtate perficitur. Cæli ſtatu calido feliciùs prouenit: frigoribus, præſertim quando floret, facilè offenditur.

Noſtri vulgò Roomſche Erwten, & Groote Erwten / aut Stock Erwten appellant, ac Latinè Piſum

ſum

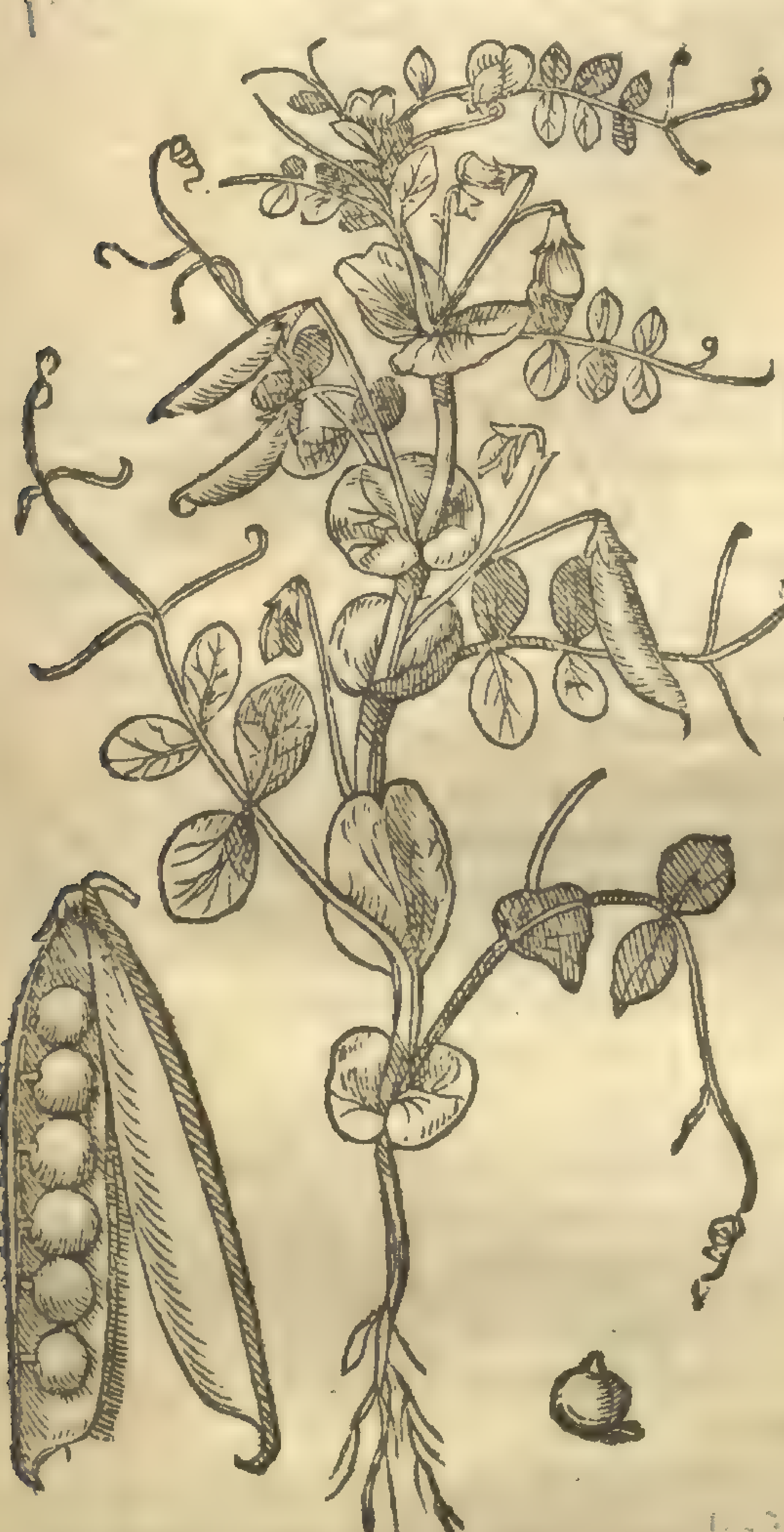
ſum Romanum aut maius, Theophraſtus & alij veteres, Græcè πίσον, Latinè Piſum nominarunt. Plerique etiam λέκυθον, ſed parum propriè nuncupant. Lecythos ſiquidem non peculiare aliquod legumen aut frugis genus, ſed pulmentarium ex leguminum farinis, vti Galenus lib. De Euchymia & Cacochymia teſtatur: Ἔτνος appello, inquit, pulticulam, quæ ex fractis leguminibus fit: λέκυθον verò ex molitorum farina, in aqua cum aliquo pingui decocta. Ἔτνος. Λέκυθος.

Piſum autem, veluti Hippocrates tradit, minùs Fabis inflat, per aluum autem magis ſecedit. Galenus, Piſa cum Fabis tota ſubſtantia quamdam habent, inquit, ſimilitudinem, eodemque cum Fabis modo ſumuntur. His duabus tamen rebus ab eis diſcrepant, tum quòd non æquè ac Fabę ſunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habent: ideoque ſegniùs quàm illæ per aluum ſecedunt.

De Piſo minore, ſiue Ochro aut Eruilia.

Cap. VIII.

Piſum minus.

PISVM minus, ſiue vt Græci ὦχρος, caule inani, foliis, capreolis, ſiliquiſque maiori Piſo ſimile eſt, ſingulis tamen minoribus: flores habet vt plurimùm candidos, aliquando tamen ex purpura obſcuros: ſiliquas quoque cylindri figura, rotundas ac longas, in quibus ſemina naſcuntur octo, nouem, aut decem rotunda, Piſis minora, colore vt plurimùm luteo, ſubinde virenti.

In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius eſt, ac niſi prope affixis adminiculis ac pedamentis ſuſtentetur, exiguum fructum eumque ſeriùs reddit. Quod verò in agris ſeritur, amplum vagumque humi ſpargitur, ac abſque vllis, quibus incumbat aut fulciatur adiutoriis, fructum perficit, vberiorem tamen loco aprico, & cæli ſtatu calidò ſiccoque; nam vliginoſis parum proficit, & veluti Piſum frigoribus quoque citò offenditur.

Seritur autem Vere: Iulio menſe ad maturitatem peruenit.

Germani Erbſen: noſtri Erwten: Gallis *des Pois* appellant. Græci ὦχρον, à luteo videlicet ochræ colore; quem interior fructus medulla refert: Plinius & alij Latini auctores Eruiliam; recentiores ac Officinæ paſſim Piſum, & Piſum minus nominant: propter eam nempe, quam cum Piſo, & caulis, & foliorum, & ſiliquarum ſimilitudinem gerit, licet tamen fructus rotundus, & non anguloſus ſit, quale, Plinio teſte, Piſum eſt.

Facultate autem & viribus Piſum iſtud Faſelo ſimile eſt, nullam effectricem qualitatem inſignem habet, & medium quodammodò locum obtinet inter ea, quæ boni ac praui ſunt ſucci, multùm ac parùm nutriunt, facilè ac difficulter concoquuntur, tardè & citò deſcendunt; flatulenta ſunt ac flatus expertia, veluti Galenus lib. De aliment. facult. de his & Faſelis ſcriptum reliquit.

De Eruilia, ſiue Ochro ſilueſtri. Cap. IX.

SILVESTRIS Eruilia caules promit anguloſos, Lathyri quodammodò ſimiles, ſed latiores, infirmos atque humi procumbentes, ex quibus per interualla folia exoriuntur longa, lata, in capreolos deſinentia, & inferiùs quidem ſingularia, altiùs verò in plura parua foliola diuiſa: flores candidi ſunt, ſiliquæ Lathyri ſimiles, minores, in quibus rotunda ſemina Eruiliis minora ac duriora, colore ſublutea, aut nigra, ſapore ſubinde amara: radix, vt aliorum leguminum, fibroſa eſt: caules foliaque Piſum, Ochrum, ac Lathyrum colore referunt.

Eruilia ſilueſtris.

Lathyrus ſiue Cicercula.

Rarum quidem & peregrinum legumen, quodque à ſtudioſis herbarum ſtirpiumque tantùm, ac raró quidem in hortis ſeritur.

Eruiliam ſiue Ochron ſilueſtrem appellauimus, alio deſtituti nomine, propter eam quam fructus cum Eruilia ſimilitudinem habet.

Multùm autem à veritate receſſit, qui legumen iſtud Aracum, & quidem nigrum fecit: fructus etenim tametſi quandoque, non tamen ſemper niger eſt. Aracus ſiquidem, Galeno teſte, Lathyro ſimilis eſt, anguloſus videlicet, ſed tamen minor ac durior: iſtius autem fructus, vt diximus, rotundus eſt. Plus autem huic ſimilitudinis cum legitimo Eruo eſt, vt inferiùs cap. XVII. latiùs oſtenditur.

De Lathyro ſiue Cicercula.
CAP. X.

LATHYRVS caules habet complures anguloſos, vtrimque in membranoſam latitudinem extenſos, vagos, humi procumbentes: folia è caulium geniculis exeunt glabra, anguſta, in mucronem deſinentia, bina vni inſiſtentia pediculo, inter quæ medius hæret capreolus, intortus, quo adminicula propè aſſiſtentia, ac proprios etiam cauliculos apprehendit: flores candidi ſunt: ſiliquæ Eruiliæ ſiliquis minores, non cylindraceæ, ſed latæ atque compreſſæ, colore ſimiles; fructus in his gignuntur anguloſi, foris candidi, intus lutei, ſapore Eruiliæ: radix tenuis & fibroſa.

Rarum Belgio legumen, quodque in hortis tantùm colitur, & eorum quidem, quos varietas ſtirpium delectat: vnà cum aliis leguminibus & ſeritur, & colligitur.

Græci λάθυρον, Latini Cicerculam nominant.

Subſtantiam Ochris & Faſelis aſſimilem, vt Galenus ſcribit, habet, craſſiorem tamen; obque eam ipſam cauſſam plùs aliquantò quàm illa nutriunt.

De Araco, ſiue Cicera.
CAP. XI.

SIMILIS Lathyro Aracus eſt, caule enim foliiſque eum omnino refert: flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes, ſiliquas paulò minores: atque in his grana anguloſa quoque & Lathyris ſimilia, ſed minora durioraque, minuſque compreſſa, colore obſoleta, nigroque proxima.

Rarum & hoc etiam legumen, quòd neque

Aracus ſiue Cicera.

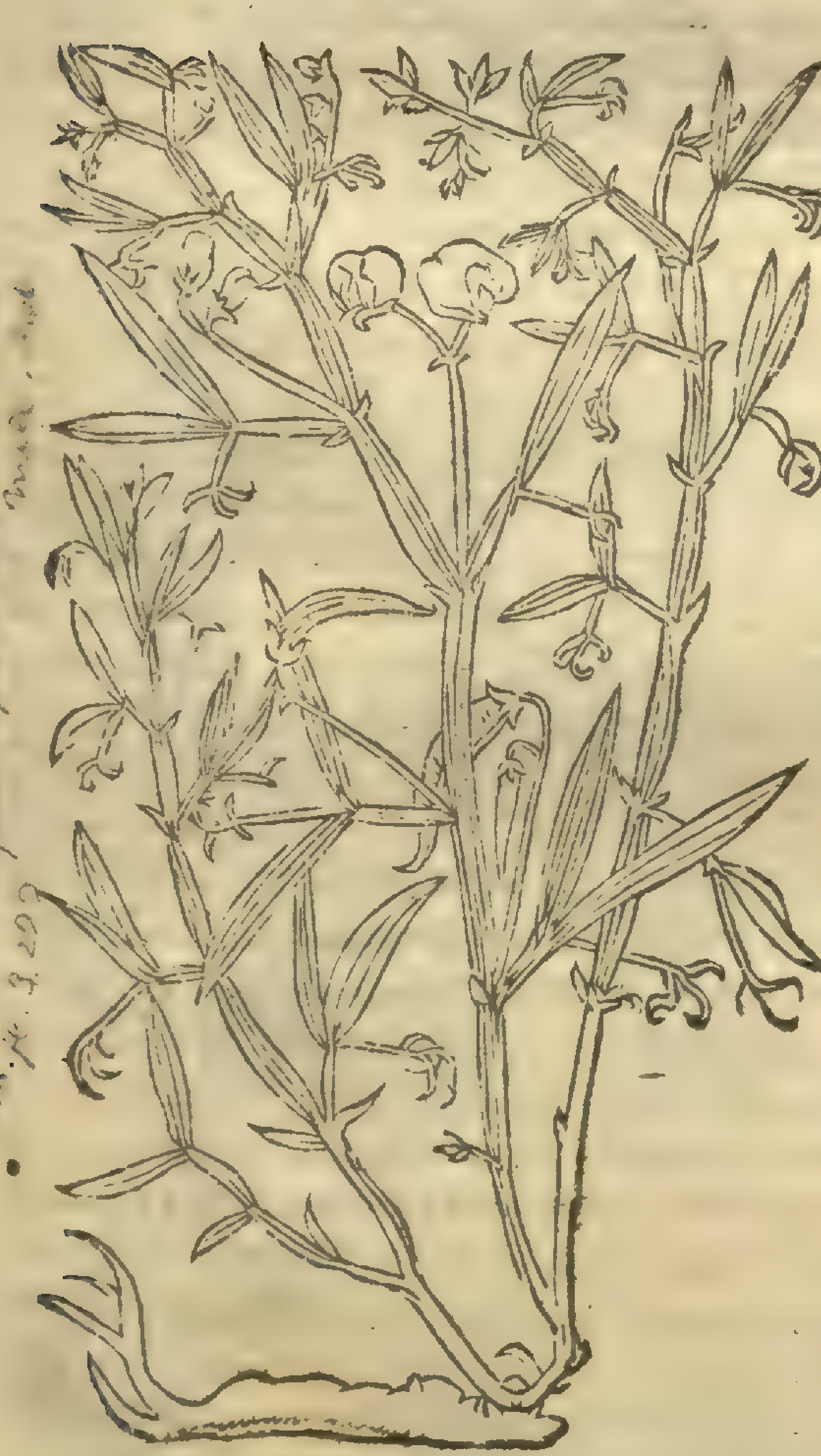

que ab aliis quàm rei herbariæ ſtudioſis ſeritur. Galenus lib. De aliment. facult. ἄρακον appellari ſcribit,& poſteriorem nominis ſyllabam, per κ, in Ariſtophanis Holcadibus,notatam inueniri, ad differentiam videlicet alterius Arachi,per χ,qui cerealium frugum vitium eſt. Latini Ciceram nominant, quòd videlicet Cicerculæ ſimilitudinem habeat, atque ſolo potiſſimùm colore ab eo diſſideat. Cicera,inquit Columella, ſapore nihil à Cicercula differt, colore tantùm diſcernitur, nam eſt obſoletior & nigro propior. Item Palladius in Martio: Nunc Cicera ſeritur, quæ diſtat à Cicercula ſolo colore, quo ſordet & nigrior eſt.

Vſus omnis Araci & facultas, inquit Galenus, Lathyri facultati eſt aſſimilis, niſi quòd Araci ſint duriores, minuſque facilè elixantur: quæ cauſſa etiam eſt, cur Ciccerculis concoctu ſint difficiliores.

Eſt porrò & alius Aracus, flore fructuque candidis, ceterùm magnitudine, & forma ſeminis, reliquiſque omnibus priori ſimilis, quem non Aracum, ſed Lathyrum minorem eſſe, fortè quis dixerit.

Lathyrus ſilueſtris.

De Lathyro ſilueſtri. CAP. XII.

CVM Lathyro & Araco ſimilitudinem magnam ſilueſtre quoddam legumen habet, quod pleriſque Germaniæ ac Brabantiæ locis ſua ſponte exit. Caules id promit, folia, capreoloſque Lathyri longiores maioreſque, flores Araci colore, ſiliquas deinde paruas, & anguſtas, in quibus ſemina parua, rotunda, duraque continentur, Craccæ ſiue Aracho rotundo ſimilia: radix huius magna, craſſa, dura, lignoſa ac diuturna,ſingulis regerminat annis.

Læto pinguique agro, circa eorumdem margines, prope ſepes, dumos ac ſenticeta enaſcitur,quæ capreolis ſuis apprehendens conſcendit ac ſuperat.

Silueſtrem Lathyrum,aliud eius nomen ignorantes,nuncupauimus: neque enim, vt plerique aliquando perperàm crediderunt, Eruum eſt. Eruum enim non viuiradice conſtat, ſed veluti alia legumina, ſingulis annis ſeritur,& fruticoſum, ſiue, vt Theophraſtus ait,πλαγιόκαυλον eſt, ſponteque ſua aſſurgit: iſtud autem inualidum & ἐπιγειόκαυλον,per terram ſpargitur, niſi propè naſcentibus fulciatur.

De Mocho, ſiue Cicere ſatiuo. CAP. XIII.

LEGVMEN quod ab Italis *Mochus* ſiue *Mocho* appellatur,caulem habet duriuſculum, non quidem erectum, nec tamen procumbentem,ſed in latus vergentem; πλαγιόκαυλον ſiquidem (vt huiuſmodi legumina Theophraſtus nominat) eſt: folia Lentis ſimilitudine ex par-

Mochus ſiue Cicer ſatiuum.

uulis & anguſtis compluribus, vni pediculo, ſiue coſtę aut ῥάχῃ vtrimque adnatis, & ſibi inuicem oppoſitis, componuntur: flores exigui ſunt, ſubcandidi; poſt quos paruæ, oblongæ, toroſæ, à ſeminibus interſeptæ ſiliquæ ſequuntur, in quibus terna quaternáve ſemina, plurima quidem parte rotunda, ſed vno eminente angulo, arietinis Ciceribus quodammodò ſimilia, ſed multò, atque ipſis etiam Eruiliis minora, guſtui non inſuauia, ſed Eruiliæ haud multùm abſimilia: radicibus firmatur tenuibus.

Naſcitur Hiſpaniæ & Italiæ compluribus locis: in Germania verò ac Belgio non niſi in hortis, & à paucis ſeritur.

Dioſcorides legumen iſtud ἐρέβινθον ἥμερον, id eſt, ſatiuum Cicer appellat. Theophraſtus Cicer magnitudine ab Arietino differens ὀρο-βίαιον nominat; ab Orobi videlicet aliqua ſimilitudine.

Plinius verò, Columbinum ac Venereum: Ciceris differentiæ, inquit, plures ſunt, magnitudine, figura, colore, ſapore. Eſt enim Arietino capiti ſimile, vnde ita appellatur, candidum & nigrum: eſt & Columbinum, quòd alij Venereum vocant, candidum & rotundum, læue, Arietino minus, quod relligio peruigiliis adhibet. Deinde mox: Dulciſſimum, quod Eruo ſimillimum.

Officinis legumen iſtud incognitum eſt: Itali *Mocko*, vti ſcripſimus: Hiſpani *Yeruo*, & *Yeruos*, quaſi Eruum appellant, non, vt veriſimile videtur, antiqua nuncupatione, ſed à quibuſdam medicis aut pharmacopœis recens introducta. nam Mochum hunc multi ex recentioribus ὄροβον ſiue Eruum eſſe exiſtimant. Sed hi, noſtra quidem opinione & aliorum rectè iudicantium ſententia, à veritate non parum receſſerunt. Mochus ſiquidem folia non habet anguſta, verùm Lentis modo alata, niſi ſingularia, ex quibus totius folij compoſitio eſt: ad quæ foliorum anguſtia non videtur referenda. Nulla prætereà guſtabilis qualitas euidenter amara aut ingrata ei ineſt, vnde & cum Eruo nequaquam conuenire poteſt.

Eruum. Eruum enim στενόφυλλον, ſiue anguſtofolium eſt, & vt Galenus ait, guſtu inſuauiſſimum, ac praui ſucci, & ab eo quidem homines abſtinent, boues verò in aqua dulcoratum paſcuntur.

Porrò Cicer ſatiuum aluo, Dioſcorides ait, idoneum eſt, vrinam cit, inflationem parit, colorem bonum facit, menſes ac fœtus pellit, lac auget. Cum Eruo decoctum imponitur ad teſtium inflammationes & myrmecias, ad ſcabiem, vlcera capitis manantia, impetigines, λειχῆνας vocant, carcinomata, & vlcera quæ cacoëthe dicuntur, cũ melle & Hordeo prodeſt.

De Cicere Arietino. CAP. XIIII.

ARIETINVM Cicer, caules profert tenues, lignoſos, ramoſos, modicè hirſutos, in latus declinantes: folia ex pluribus vni pediculo ſiue ῥάχῃ vtrimque adnatis, & ſibi inuicem oppoſitis congeſta, quorum ſingularia parua ſunt, lata ac in ambitu crenata, Teucrij foliis minora: flores parui ſunt, colore aut candidi, aut ex purpura rubeſcentes, quibus ſuccedunt ſingulæ paruæ breueſque ſiliquæ, vtriculorum modo ac veluti à flatu diſtentæ, in quibus duo, aut ad ſummum tria clauduntur ſemina anguloſa, turbinata, vnoque acuto angulo prædita, Arietino capiti non admodum diſſimilia, colore aut candida, aut ex ſubrubente purpura nigra, quæ germinationis principium haud obſcurum oſtendunt: radice nititur gracili, candida longaque; vt enim Theophraſtus ait, radicem inter legumina altiſſimam Cicer agit.

In Italia, Hiſpania, & Gallia paſſim in agris ſeritur: perutilis eique familiaris eſt ſalſilago. Natura enim eius, vt Theophraſtus tradit, eſt cum ſalſilagine naſci, ideoque ſolum vrit, & non niſi madefactum pridie, Plinio auctore, ſeri debet.

Græcis

Cicer Arietinum.

Græcis ἐρέβινθος κριὸς, Latinis Cicer arietinum dicitur, & colore quidem ex purpura ſubnigrum, Cicer nigrum, Officinis rubrum Cicer: alterum verò candidum, ſiue album appellatur.

Cicer autem edulium eſt, Galenus libro De aliment. facult. ſcribit, non minùs quàm Faba flatulentum, ſed valentiùs nutrit quàm illa. Ad Venerem autem incitat, creditumque eſt, ſemen quoque generare; vnde quidam equis admiſſariis ipſum exhibent. Ineſt prætereà Ciceribus facultas abſtergendi maior quàm Fabis, adeò vt quidam ex ipſis calculos in renibus conſtantes manifeſtè comminuant, nigra autem ſunt ea & exigua, Arietinaque ipſa nuncupant. Satius autem eſt, ſuccum ipſorum in aqua coctorum bibere.

Dioſcorides, Arietinum vtrumque, inquit, vrinas cit, dato cũ Rore marino, hydropicis aut regio morbo laborantibus eorum decocto: lædunt autem ea exulceratam veſicam & renes.

De ſilueſtri Cicere. CAP. XV.

CICER ſilueſtre ſatiuo ſimile eſt, Dioſcorides ait, odore acri, ſed ſemine diſcrepat. Recentiores aliquot ſilueſtria Cicera proponunt.

Vnum cauliculos promit complures, ramoſos, humi decumbẽtes, circa quos folia ex pluribus ad vnam coſtam commiſſa, veluti Arietini

Cicer ſilueſtre primum.

Cicer ſilueſtre tertium.

Ciceris,

Ciceris,ſed ambitu haud crenata,Securidacæ foliis idcircò ſimiliora : flores in pediculis iuxta cauliculos exeuntibus,e luteo pallentes, ſpicato ordine prodeunt: ſuccedunt folliculi exigui, Arietini Ciceris fructus figura & magnitudine,nigri & nõnihil hirſuti;in quibus ſemẽ exiguũ durum,planum,ſplendens,guſtu Phaſeoli : radix ſatis alte dimittitur, fibris aliquot firmata.

Herboſis & incultis prodit tractibus,& nõ modò in Italia autGallia,ſed & apud Bohemos. Æſtiuis menſibus ſemina perficit.

2. Alterum ſilueſtre Cicer cauliculos quoque complures habet per terram iacentes , circa quos folia mollia,ſubhirſuta, candicantia, ex tribus aut quinque ferè ad vnam coſtam commiſſis compoſita; quorum minima, quæ ad pediculum;maximum vera extremum:flores ex annexu foliorum exeunt lutei plures ſimul , ſequuntur folliculi oblongi, molles, & hirſuti; in quorum ſingulis ſiliqua parua, in qua duo grana Arachis ſimilia.

3. Tertium ſilueſtre Cicer & ramoſum,cauliculos verò ſpargit cubitales aut longiores; circa quos terna folia,Trifolij modo, maiora,craſſiora latioraque quàm ſingularia Arietini Ciceris, ambitu tamen crenata : ſiliqua breuis eſt: ſemina in his compreſſa, multò Ciceribus minora: radix reſtibilis ſingulis annis promit germina.

In Heluetiorum & Allobrogum , quos Sabaudos vocant , finibus reperiri P. Pena & M. Lobelius auctores ſunt.

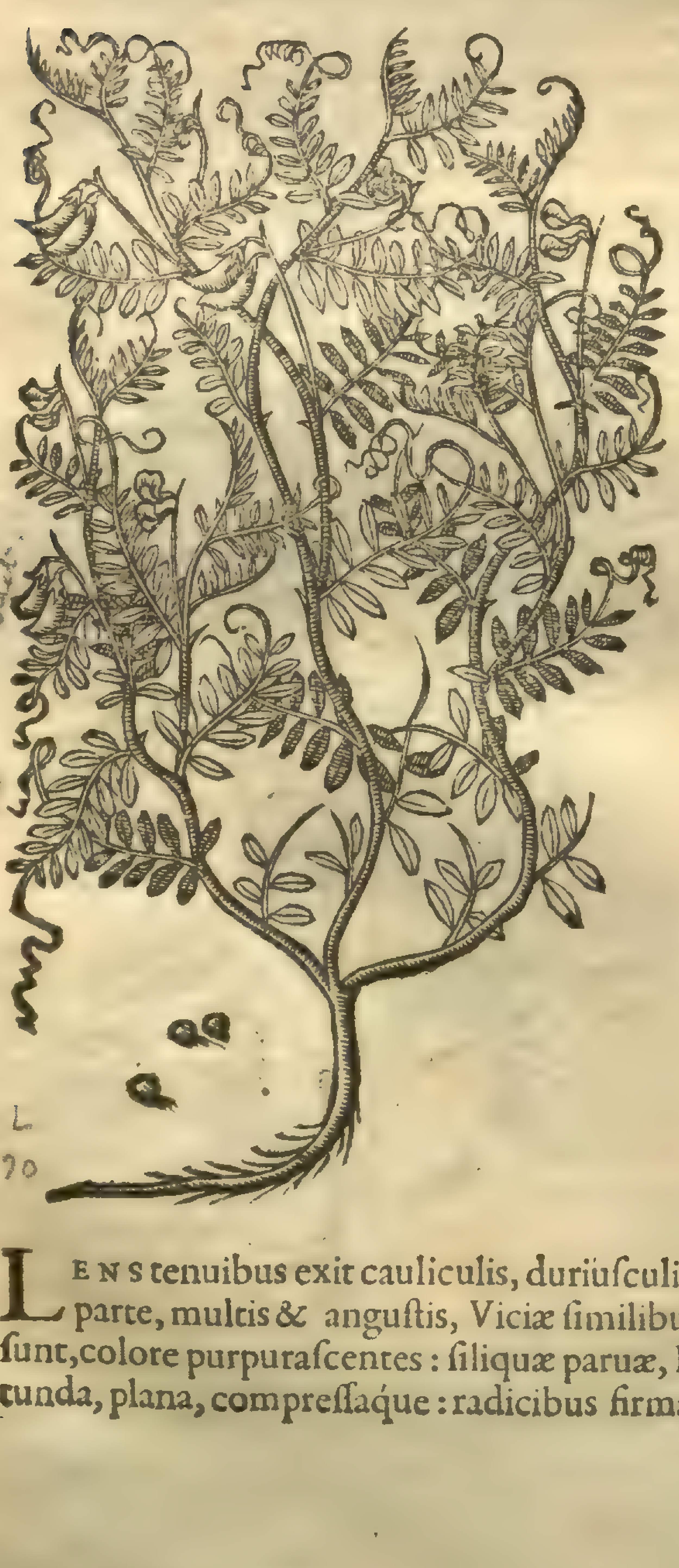
Cicer ſilueſtre non aliud apud Græcos quàm ἀγρίου ἐρεβίνθου nomen habet : à recentioribus verò nullum inuenit.

Ex illis verò , quæ pro ſilueſtri Cicere ab his oſtenduntur , quod primo loco deſcriptum, magis quàm reliqua,cum ſilueſtri Cicere conuenire nobis videtur.

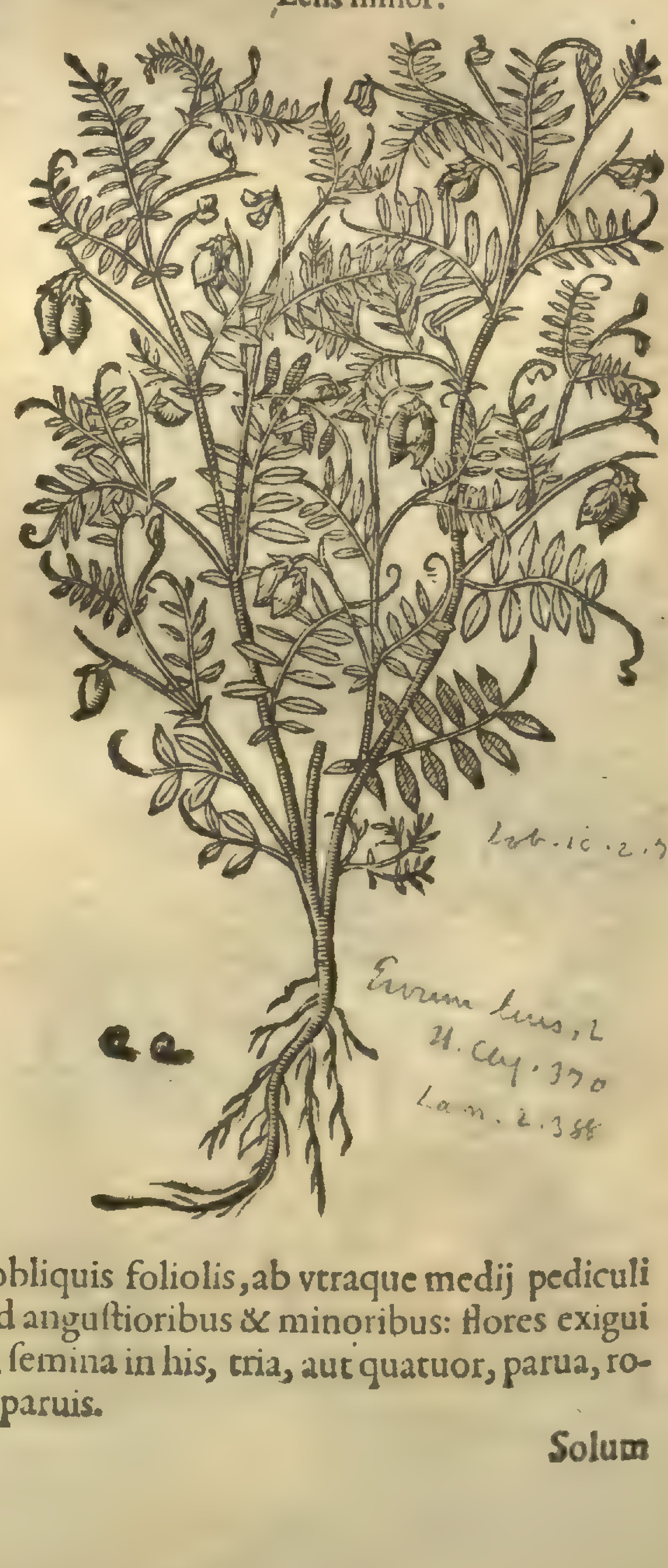
Ceterũ Cicer ſilueſtre,vt Dioſcorides ait, idem quod ſatiuũ præſtat. Galenus verò agreſte Cicer ad omnia efficacius ſatiuo ait;& eò tũ calidius,tum ſiccius, quãto & acrius & amarius.

De Lente. CAP. XVI.

Lens.

Lens minor.

LENS tenuibus exit cauliculis, duriuſculis ac obliquis foliolis,ab vtraque medij pediculi parte, multis & anguſtis, Viciæ ſimilibus, ſed anguſtioribus & minoribus: flores exigui ſunt,colore purpuraſcentes : ſiliquæ paruæ, latæ ; ſemina in his, tria, aut quatuor, parua, rotunda, plana, compreſſaque : radicibus firmatur paruis.

Solum

Solum amat tenue, cæliq́ue temperiem ſiccam.

Græcis φακὸς ἢ φακῆ, Latinis Lens & Lenticula, Germanis **Linſen** / Gallis *Lentille*, Italis *Lentichia* nominatur: Hiſpanis *Lenteia* & *Llentillas*.

Tenent autem Lentes, vt Galenus ait, medium caliditatis & frigiditatis, deſiccant tamen ſecundo ordine; corticem habent adſtringentem, & quæ ipſorum eſt veluti caro, craſſi eſt ſucci, ac terrei, auſteram qualitatem habens exiguam, cuius cortex multæ eſt particeps. Succus porrò in ipſis eſt, adſtringenti contrarius: quocircà ſi quis in aqua ipſas coxerit, & deinde aquam ſale & garo, aut cum ipſis oleo condiens ſumpſerit, potus is aluum deiicit. At ex biſcoctis Lentibus, Lens apparata, facultatem habet ſucco contrariam, vt quæ ventris fluxus ſiccet, ſtomachum, inteſtina, & totum denique ventrem corroboret: quam ob rem cœliacis & dyſentericis, cibus eſt accommodus.

Lens verò decorticata, vt illam adſtringendi vehementiam, & ea quæ ipſam conſequuntur, amittit, ita magis nutrit, quàm quæ cortice ſpoliata non eſt; ſuccum craſſum prauumq́ue gignit: tardeq́ue commeat; non tamen alui fluxus deſiccat, vti ea cui cortex non eſt ademptus. Iure igitur, qui largiùs hoc edulio vtuntur, elephantiaſin, & cancros incurrunt: ſiquidem craſſa ſiccaq́ue cibaria, ſucco melancholico generando ſunt idonea. Quare iis dumtaxat, quibus aqua in carnibus eſt καχεξία, Lens in cibo vtiliter præbetur: aridis verò & ſqualentibus admodum damnosè. Eamdem ob cauſſam viſum integrum & inculpatum hebetat, ipſum immoderatè exſiccans: ei verò, qui contrario modo ſe habet, confert. Ad menſtruas autem purgationes non eſt accommoda; craſſum enim & tardiſſimum ſanguinem reddit: at muliebri profluuio eſt vtiliſſima, vt Galenus in lib. De aliment. facult.

Somnia tumultuoſa (vt Dioſcorides præter hæc ſcribit) excitat, capiti, neruis, & pulmoni inutilis. Contra alui fluxiones, meliùs ſuo fungitur officio, addito cum aceto, Intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut Myrti baccis, aut putamine Punici, aut Roſis aridis, aut Meſpilis, aut Sorbis, aut Pyris Thebanis, aut Malis Cotoneis, aut Cichorio, aut Arnogloſſo, aut Gallis integris, quæ poſt decoctionem abiiciuntur, aut Rhoë, quæ obſoniis inſperguntur: verùm acetum; cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum cõturbat. Contra ſubuerſionem ſtomachi triginta grana Lentis decorticata, deuorari proderit; decocta cum polenta, & illita podagras lenit; ſinus cum melle glutinat; cruſtas rumpit; vlcera purgat; decocta in aceto duritias & ſtrumas diſcutit; cum Cotoneo Malo aut Meliloto medetur inflammationibus oculorum, ſediſq́ue, addito roſaceo: verùm in maioribus ſedis inflammationibus & magnis ſinubus, cum putamine Mali Punici, ac ſiccis Roſis adiecto melle decoquitur: & ſimiliter ad nomas gangrænicas, adiecta maris aqua: puſtulis item & herpetibus, ac eryſipelatis, pernionibuſq́ue, vti dictum eſt. contra mammas verò, in quibus lac in grumos coiit, & quæ lactis nimiam redundantiam non ferunt, cocta in aqua maris, & impoſita auxiliatur.

De Eruo, ex Theophraſto & aliis. Cap. XVII.

ERVVM ex leguminibus eſt, quorum in latus caulis tendit, vt Theophraſtus ait, ſiue, vt Dioſcorides, frutex paruus eſt, tenuis, anguſtis foliis: floris eius productio diuturniſſima eſt, veluti Ciceris: σπερμάτια, id eſt, exigua ſemina, in ſiliquis cylindraceis ſe inuicem contingunt, Arachis, Galeno teſte, maiora; Æthiopidis verò, Dorycnij, ac Lithoſpermi ſimilia; Lathyridis autem, auctore Dioſcoride, minora, ſapore inſuauiſſima: quæ ſapore & colore differentiam obtinent, & dulciora quidem, ac minùs medicamentoſa candida ſunt iis, quę ad flauitiem, ſiue πρὸς τὸ ξανθὸν, aut ad Ochræ colorem accedunt.

Lætatur ſolo, ait Columella, macro; maturè ac ſerò ſeritur, ſed ſi Vere ſeratur, facile gratumq́ue exit, non graue, veluti Autumno ſatum. Seritur inter Braſſicas, contra papiliones.

Græci ὄροβον nominant: Officinæ Germaniæ Orobi nomen retinuerunt, rem autem ignorantes, pro eo Viciam perperàm ſubſtituerunt. *Officinarũ error.*

Neotericorum plerique Eruum eſſe exiſtimant, quod ab Italis *Mocho* nominatur, verùm quàm parum cum Eruo conueniat, cùm ex capite de Mocho ſiue Cicere ſatiuo, tum ex præſente Erui deſcriptione, facilè animaduerti poteſt.

Eruo ſimilius videtur ſilueſtre quoddam legumen, quod ſubſequente capite pro Eruo ſilueſtri deſcriptum eſt, quamquam nec ipſum verum aut legitimũ ſit. Nam στενόφυλλον quidem eſt, ac πλαγιόκαυλον, ſiliquaſq́ue habet cylindraceas, & forma modoq́ue loquendi Dioſcoridis, oportuniſſimè θαμνισκὸν ipſum quis dixerit; nullis enim pedamentis, aut propè aſſiſtentibus adminiculis eget, ſponteq́ue ſua erigitur, & in altum aſſurgit, cuiuſmodi ſtirpes Dioſcoridem θάμνους ἢ θαμνίσκους aliquando appellare, πολυγόνατον abundè oſtendit, quod ipſe θάμνον facit, non alia de cauſſa, quàm quòd ab humo ſurſum ſpõte ſua aſſurgat. Sed cùm ſemen proferat Aracho non maius, & durum, ſapore non amarum, non ingratum, pro verò *Θαμνισκοί.*

Eruo haberi non poteſt, niſi fortè & paruum quoddam Eruum ſit, quod in has inferioris ac maritimæ Germaniæ regiones tranſlatū,inſuauitatem ſuā deponat, quod veriſimile non eſt.

Accedere verò ad Erui deſcriptionem & legumen illud apparet, quod Cap. IX. huius libri Eruiliæ ſilueſtris nomine deſcriptum eſt. folia ſiquidem eius oblonga ſunt, quæ nonnullorum comparatione anguſta dici poſſunt: fructus rotundi, Arachis maiores, Lithoſpermi ſeminibus magnitudine haud diſſimiles; colore ſublutei,quandoq; nigri; ſapore veluti Eruum amari; minùs tamen qui albicant quàm nigricantes. Quæ huius leguminis cum Eruo (ſi non idem) affinitatem maximam oſtendunt; & tantam quidem vt pro Erui ſuccedaneo citra errorem haberi queat, atque omnibus medicamentis eius loco adhiberi: repugnantibus licet ſiliquis non omnino cylindri modo teretibus: quales Eruo Theophraſtus tribuit. Quæ ſi tales,exiguum Erui deſcriptioni repugnans adeſſet: nunc verò ad Lathyri accedentes,ſcrupulum iniiciunt. Veluti quoque & ipſa ſtirps non θαμνίσκος,vt Dioſ. ait, hoc eſt fruticis in modum aſſurgentes, ſed humi, niſi pedamentis ſuſtineatur, procumbens. Quod & ſilueſtrem Eruiliam ab Eruo differentem facit.

Erui ſuccedaneum.

Ceterùm ab Eruo,vt Galenus lib. I. De aliment.facult. tradit,homines prorſus abſtinent, eſt enim inſuauiſſimum & praui ſucci;boues verò tum in Aſia,tum apud alias pleraſque gentes in aqua dulcoratum paſcuntur. In magna tamen fame, quemadmodum Hippocrates quoque ſcripſit, neceſſitate coacti ad ipſum nonnumquam accedunt. Nos verò ad eumdem modum, quo Lupinos, præparantes,Orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis craſſos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus.

Porrò inter Orobos, albi minùs ſunt medicamentoſi iis, qui ad flauitiem aut ochræ colorem accedunt. Qui verò cocti bis fuerint,& in aqua identidem dulcorati,inſuauitatem quidem deponunt, ſed vnà cum ea abſtergendi etiam & incidendi facultatem, vt ſola in eo relinquatur terreſtris ſubſtantia,quæ alimentum fit: quod citra inſignem amarorem,deſiccandi vim habet.

In libris verò De ſimplic.medicament.facult. deſiccat,ait,Orobus exceſſu ſecundo intenſo, calefacit verò primo: porrò quatenus amaritudinis eſt particeps,eatenus incidit, extergit, obſtructiones expedit: ceterùm ſi ſumatur copioſè, ſanguinem per vrinas euocat.

Dioſcorides,capitis,inquit,Eruum grauitatem efficit: aluum eſu turbat,& ſanguinem per vrinam extrahit: elixo tamen boues ſaginantur appoſito.

Fit è ſeminibus farina, quàm ὀρόβινον ἄλευρον, id eſt, farinam Eruinam nominant, ad medendi vſus conueniens.

Ὀρόβινον ἄλευρον.

Parandæ eius ratio hæc eſt: Vberiora grana candidaque deliguntur, permiſcendoq; aqua reſperguntur,& donec ſufficienter combiberint, ſinuntur,poſtea torrentur, vſque dum cortex diſrumpatur,deinde mola trita, farinario cribro incernuntur, farinaque reconditur.

Hæc aluo vtilis eſt: vrinam cit: meliorem colorem efficit: frequenter in cibo aut potu ſanguinem cum torminibus per aluum, & veſicam ducit: vlcera cum melle purgat, lentigines, item,ephelidas & maculas, quas σπίλους vocant,totumq; corpus emūdat: nomas, σκληρώματα,& gangrænas ſerpere non patitur: mammarum duritiem emollit: vlcera fera,quæ θηριώδη vocant, carbunculos,fauoſq; emarginat ac rumpit:cum vino ſubacta morſibus canū,hominum,viperarumq; illita medetur, vrinæ difficultates,tormina,teneſmoſque ex aceto mitigat. Prodeſt etiam iis,qui alimentum à cibo non ſentiunt,frixa & ad nucis magnitudinem melle excepta ſumptaque. Decoctum eius fouendo, perniones & pruritus in toto corpore ſanat.

De Eruo ſilueſtri ſiue Catanance prima. CAP. XVIII.

SILVESTRE iſtud à nobis nuncupatum Eruum, cauliculos profert pedales aut longiores,rotundos, erectos, nonnihil ad latus inclinantes, in exiguos quoſdam ramuſculos diuiſos: folia tenuia,oblonga, anguſta,graminis foliis multò & minora & anguſtiora: flores tenuibus pediculis, ex foliorum alarumque ſinubus exortis hærent, parui, luteoli: ſiliquæ deinde ſuboriuntur paruulæ, forma oblonga,tereti & anguſta, in quibus ſemina nouem aut decem vel plura, rotunda, dura,nigra, ſplendentia, Arachis aut exiguis Eruis ſimilia, guſtu non inſuauia.

Floret magna æſtatis parte,exorientibus ſubinde nouis,prioribus marceſcentibus floſculis. Naſcitur ſua ſponte pleriſque in aruis, & iuxta ſcrobes foſſaſque; reperitur etiam locis quibuſdam non procul à mari, quod ſiliquas non rotundas, ſed latiuſculas progignere fertur. Herbarum ſtudioſi ſubinde apud Belgas in hortis ſerunt.

Silueſtre quoddam Eruum videtur; cum deſcriptione enim eius, excepto ſolo ſemine, vt ſuperiore capite diximus,conuenit. Videtur etiam Dioſcorides prima Catanance,tametſi etiam ſemen non in capitulis,ſed in ſiliquis ferat. κεφαλὰς etenim in quibus ſemen hanc

Cata-

Eruum ſilueſtre.

Lupinus ſatiuus.

Catanancen ferre Dioſcorides ſcribit, nõ capitula, ſed ſiliquas hoc loco interpretari debere, quod cũ eo cõiungitur, oſtendit: nã Catanancen *κεφαλὰς* veluti Orobũ habere, Dioſcorides ait: at Orobus non capitula gerit, ſed ſiliquas.

Verba autem Dioſcoridis de priore Catanance hæc, in veteri exemplari, ſunt: *Ἡ μὲν τις αὐτῆς ἔχει φύλλα μακρὰ, ὡς κορωνόποδος, ῥίζαν λεπτὴν, σχοινώδη, κεφαλὰς δὲ ὡς ὄροβος, ς΄ ἢ ζ΄, ἐν αἷς καρπὸς ὅμοιος ὀρόβῳ· κάμπτεται δὲ ξηραινόμενος ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἰκτίνου ὄνυξιν ὁμοιοῦται νεκροῦ*: id eſt, Vna quidem folia habet longa vt Coronopus: radicem tenuem, iunceam, ſiliquas veluti Eruum ſenas ſeptenaſve, in quibus ſemen Eruo ſimile: areſcens in terram flectitur, & ſe contrahit ad ſpeciem vnguium milui exanimati.

Plinius Catanancen Theſſalam herbam, qualis ſit, ſuperuacuum ſcribi ait, cùm ſit eius vſus ad amatoria tantùm, ad quæ etiam ſola cùm hæc, tum altera à Dioſcoride vtilis traditur. Vtramque, inquit, narrant in amatoria expeti: Theſſalicæ mulieres his vti traduntur.

At Erui iſtius ſilueſtris nullus omnino eſt vſus.

De Lupinis, ac primùm de Satiuo. CAP. XIX.

INTER Lupinos hi ſatiui, alij ſilueſtres ſunt.

Satiuus Lupinus caule aſſurgit ſingulari, rotundo, interiùs concauo, exteriùs modicè lanuginoſo, firmo, & qui abſque adminiculis rectus conſiſtit; è quo, poſtquam primi marcidi facti ſunt, flores in huius faſtigio eminentes, alij tres ramuli infra ſpicám florum prodeunt, quorum ſinguli non rarò & alios quoque, modò binos, aliàs ternos eodem proferũnt modo; præſertim ſi tempeſtiuè Lupinus ſatus, æſtatem calidam diuturnamque nactus fuerit: folia ex quinque, ſex, aut ſeptem cohærentibus cõponuntur, Viticis ſimilia, ſuperiore parte virent, inferiore verò cãdida & lanuginoſa, & ſub veſperã circa Solis occaſum, veluti flaccida facta, deorſum depẽdent. Flores in ſummo cauliculorum ſpicatim digeſti candidi ſunt: ſuccedunt ſiliquæ craſſæ, latæ, Bωnæ ſiue Faſeli minores, duræ, ſubflauę, foris tenuiter hirſutę, intus verò glabræ, in quibus ſemina quina ſenave, plana, rotũda, ac veluti cõpreſſa, foris alba, intus lutea, ſapore amariſſima, quæ & germinationis principium haud obſcurũ, & qua parte ſiliquæ adhęrent, concauitatem quamdam, veluti exiguũ vmbilicũ habent: radice Lupinus nititur ſingulari, tenui, lignoſa, paucis capillamẽtis fibrata.

Poſcit, inquit Theophraſtus, ſolum arenoſum ac vitioſum, cultis ægrè prouenit, natura ſua ſilueſtris.

Floret apud Germanos, primùm quidem ſub finem Maij, deinde Iunio aut initio Iulij ſecũdò, tertiò verò Iulio aut Auguſto mẽſibus, ſi anni tempeſtas calida ſiccaque fuerit. Fru-

ctus duo priores ſæpè ad maturitatem perueniunt, tertius in inferiore Germania rariùs.

Græci hoc legumen θέρμον ἥμερον: Latini Lupinum, & Lupinum ſatiuum nominant: Germani Feigbonen: Itali *Lupino domeſtico*: Hiſpani *Entramocos*: Brabanti Vyghboonen/& Lupinen: Galli *Lupins*.

Lupini ſemen πολύχρηστον, hoc eſt, frequentis multique vſus eſt, Galenus in lib. De aliment. facult. ait: elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantiſper donec in ea omnem ſibi ingenitam exuerit inſuauitatem, ita demum manditur cum garo aut oxygaro, vel etiam ſine his, ſale mediocri conditus. Lupini dura & terreſtris eſt ſubſtantia: quocircà ipſe concoctu ſit difficilis, ſuccumque craſſum gignat eſt neceſſe, ex quo non probè in venis confecto, crudus propriè appellatus ſuccus aceruatur. Ceterùm cùm inter parandum quidquid habuit amaritudinis deponat, τοῖς ἀποίοις, id eſt, qualitatis quæ ſenſu deprehendatur expertibus, ſimilis euadit, & ita præparatus; vt in lib. De medicam. ſimplic. ait, ex genere eſt emplaſticorum.

At vbi natiua etiamnum manet amaritudo, extergendi digerendique vim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex poſca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eiicere poteſt: tum eti á foris idemtidem perfuſum vitiligines, achoras, exanthemata, pſoras, gangrænas, vlcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo ſiccandoque. Expurgat iecur & lienem cum Ruta & Pipere ſuauitatis gratia aſſumptum: elicit menſes, ac fœtum eiicit, cum myrrha & melle impoſitum.

Porrò Lupinorũ farina ſine mordacitate digerit, nec enim liuida tantùm, ſed & chœradas & phymata curat, ſed tunc in aceto aut oxymelite aut poſca coquatur oportet, idq; pro laborantiũ temperamento & affectus diuerſitate, quod ex vſu eſt eligendo: digerit item & quæ liuida ſunt, & quęcumq; modò diximus præſtare poſſe decoctũ, eadem omnia efficit & farina.

Decocti pluuiali aqua Lupini, Dioſcorides præter hæc ſcribit, donec in cremorem lenteſcant, faciem abſtergunt: medentur ouium ſcabiei, cum radice nigri Chameleonis, ſi tepente decocto abluantur.

Cit vrinam radix cum aqua cocta & pota.

Lupini vbi edulcati fuerint, triti cum aceto, poti ſtomachi faſtidium leniunt, & cibi appetentiam excitant.

De Lupino ſilueſtri. CAP. XX.

Lupinus ſilueſtris.

SILVESTRIVM Lupinorum duo triáve ſunt genera, vnum florem profert luteum, alia purpureum.

Luteus caule foliiſque ſatiuo ſimilis eſt, vtriſque tamen minoribus ac breuioribus; flores habet pulchros, luteos, ſuaueolentos, in ſpicá congeſtos, Violę luteę colore & quadamtenus odore: ſiliquas paruas, duras, aliquatenus hirſutas: ſemina parua, plana, rotunda, ſapore amariſſima, colore vario, ſordida, ſatiuis multò minora.

Purpurei, caules longiores proceriores que ſunt quàm lutei, & in plures alas ramoſque diuiſi: folia verò minora tenuioraque: flores parui ac luteis minores, ex purpura cærulei, aut ſubrubentes: fructus colore ſimiliter vario, amari, & inter omnes minimi.

Naſcuntur ſilueſtres Lupini pleriſque locis ſua ſponte, verùm apud Germanos non niſi ſati proueniunt.

Florent eodem quo ſatiui tempore.

Amariores ſunt, vt Galenus ait, & ad omnia valentiores quàm ſatiui, eiuſdem generecum ipſis facultatis.

De Vicia. CAP. XXI.

VICIA tenues habet & quadrangulares cauliculos, tres ferè pedes altos: folia oblonga in clauiculas deſinunt, ex pluribus vni coſtæ ſiue neruo adnatis compoſita, quorum ſingu-

Vicia.

ſingularia maiora, latiora, craſſioraque ſunt quàm Lentis: flores Bonæ ſiue Faſeli forma ſimiles, ſed colore ex purpura nigri: ſiliquæ latæ, exiguæ, atque in ſingulis grana quina ſenáve, non globoſa, ſed Lenticulæ inſtar propemodum compreſſa, colore nigra, guſtu inſuauia.

Seritur quocumque ſolo, cultu facillimo.

Maio floret, fructum inde perficit.

Latinis Vicia, à vinciendo, vt Varroni placet, dicitur, quòd item capreolos, inquit, habet vt Vitis, quibus ſurſum verſus ſerpit, ad ſcapum Lupini, aliúmve calamum, ad quem vt hæreat, eum ſolet vincire. Galenus in Aſia Pergami βίκιον: ab Atticis verò σάεγκον aut κύαμον nominari ait. Germani Wicken/ Brabanti Vitſen/ Galli *Veſce* nominant: Officinæ pleræque perperàm ὄροβον ac Eruum: multùm enim Eruum à Vicia differt.

Theophraſtus lib. VIII. Aphaces cuiuſdam leguminis meminit, cuius ſiliquæ latæ, & fructus celeriter perit: hæc an cum Vicia noſtra conueniat, conſiderandum eſt.

Porrò Viciam cum ipſis ſiliquis atque integra plana ruſtici reponunt, vt brutis pecudibuſque ſit pabulo. Per famem tamen noui, Galenus ait, qui hanc quoque comederint, potiſſimùm Vere cùm etiamnum viret, quemadmodum Fabas & Ciceres eſitare conſueuerunt. Eſt autem non inſuauis modò, ſed concoctu etiam difficilis, aluumque inhibet.

Perſpicuum ergo eſt, quòd cùm natura ſit huiuſmodi, alimentum, quod ex ipſa diſtribuitur, habeat haudquaquam boni ſucci, ſed craſſum & ad ſuccum melancholicum gignendum idoneum.

Seſamum.

De Seſamo ex Theophraſto, Plinio, & aliis.

CAP. XXII.

SESAMO caulis ſiue culmus eſt ferulaceus, altus, craſſior multipliciorque quàm Milio: ſeminis ferax & fœcundum eſt, quod oleoſum ac pingue & vaſculis continetur, cādidumque, vti Plinius: Theophraſtus, genus eius quoddam candidum, inquit, radice ſingulari cohæret. Viride Seſamum nullum mandit animal, propter amaritudinem & grauitatem ſaporis: ſed ſiccatus, acceptior euadit frutex eius, & ſuaue ſemen efficitur, ciboque idoneum.

Naſcitur cùm in Ægypto, tum in India. Ab Indis, Plinius ait, Seſama venit, ex eo oleum conficiunt.

Ex æſtiuis ſementibus eſt, & quæ ante Vergiliarum exortum, Plinio auctore, feruntur. Columella tamen, Seſama, ſcribit, ab æquinoctio autumnali ſerenda ſunt, in Idus Octob.

Putre ſolum, quod Campani pullum vocāt, plerumque deſiderant: non deterius tamen etiam pinguibus arenis, vel congeſtitia humo proueniunt. Sed hoc quidem ſemen Ciliciæ Syriæ-

que regionibus ipſe vidi menſe Iunio & Iulio conſeri,& per Autumnum cùm permaturuerit tolli. Palladius in Septembri, Nunc Seſama, inquit, ſeritur, putri ſolo vel pinguibus arenis, vel terra congeſtitia.

Quadraginta diebus à flore, Plinius ait,maturatur, magna tamen cæli terræque differentia. Moleſtiſſimum terræ Seſamum, plurimum eam poſſe extenuare putatur: diuturnum eſt: optimè reponitur, quia pingue.

Hanc frugem Græci *σήσαμον*, Latini quoque Seſamon ac Siſamum,nonnumquam feminino genere, Seſamam nominant: Officinis Germaniæ incognitum eſt.

Semen eius, vt Galenus lib. De aliment. facult. ait,pingue eſt,ideoque repoſitum celerrimè fit oleoſum: quamobrem eos,qui ipſo veſcuntur, celeriter implet, ſtomachumque ſubuertit, ac tardè concoquitur, pingueque corpori præbet alimentum. Liquet ergo quòd ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit,quemadmodum nec aliud quoduis pingue. Eſt autem craſſi ſucci, ideoque non properè peruadit. Ipſo autem ſolo non admodum veſcuntur,ſed cum melle crudo,quas *σησαμίδας* vocant effingentes.Panibus etiam inſpergitur, temperamento eſt calidum, ob eamque cauſſam ſitim etiam excitat.

In libris verò De facult. ſimplic. Seſamon non parum in ſe continet, ait, viſcoſum & pingue, quare emplaſticum eſt, & emolliens,ac modicè calidum. Eiuſdem facultatis eſt, quod conficitur oleum, & herbæ quoque decoctum ſimilem vim obtinet.

Dioſcorides,Seſamum,ſcribit,ſtomacho aduerſatur, oris graueolentiam facit, quoties inter mandendum commiſſuris dentium inhæſit: neruorum craſſitiem impoſitum diſcutit, medetur aurium contuſionibus,inflammationibus,ambuſtionibus,artuum doloribus,& ceraſtæ morſibus; capitis dolores, qui ab æſtuatione oriuntur, ex roſaceo lenit: eadem efficit herba decocta in vino, præſertim autem inflammationibus doloribuſque oculorum prodeſt.

Ex ea fit oleum,quo Ægyptij vtuntur,quod auribus, Plinio teſte, vtile eſt.

De Camelina, ſiue Theophraſti Eryſimo, & Myagrio Dioſcoridis.

CAPVT. XXIII.

Camelina ſiue Myagrion.

Eryſimum Galeni.

CAMELINA ſurculoſa eſt herba, caule recto, rotundo, in alas diuiſo, duos aut tres pedes longo: folia oblonga, anguſta, in acutum deſinunt, ſingularibus Rubiæ foliis haud diſſimilia: flores ſecundùm cauliculos exigui: ſemen orbiculatis vtriculis, Lini vaſculis propemodum ſimilibus, ſed compreſſioribus continetur, minutum Fœnogræco minus, pingue & oleoſum.

Pleriſque Galliæ locis, vt apud Sueſſiones, benè ſubactis & ſtercoratis agris, vt Ruellius ſcriptum reliquit, ſeritur: ſeritur & in agro Leodienſi, apud Zelandos, & aliis Belgij locis: in Germania nonnuſquam ſua ſponte exire fertur, atque vnà cum Lino enaſci, cuius vitium exiſtimatur.

Germani Flachſdottern/ & Leindottern nominant, Galli *Cameline*, quo etiam nomine Belgis innotuit: Officinæ pleræque Seſamum appellant, oleoque huius pro Seſamino vtuntur.

Eſt autem Camelina hæc, cereale illud Eryſimum, quod à Galeno lib. I. De aliment. facul. ac à Theophraſto *ἐρύσιμον* appellatur, quodque inter fruges vnà cum Seſamo refertur. Siccum id, vt inquit Theophraſtus, cibo idoneum eſt, quia quantum in eo amaritudinis difficultatiſque, Solis operâ percoctum excretumque eſt. Viride verò à nullo animali tangi videtur, propter amaritudinem & grauitatem ſaporis.

Eſt tamē & aliud *ἐρύσιμον*, à Dioſcoride lib. II. deſcriptum, cuius lib. De ſimplic. medicam. facult. VI. Galenus meminit, ab hoc Theophraſti

phraſti Eryſimo multùm differens; nam præſentem frugem Dioſcorides non ἐρύσιμον, ſed μυάγρον nominat, quòd aliqui, inquit, μελάμπυρον vocant, ſimilitudine fortè foliorum, quam cum altero Theophraſti ac Galeni Melampyro, à Myagrio differente, habet.

Plinius frugem Seſamo ſimilem Latinis Irionem, Græcis ἐρύσιμον, Gallis *Velarum* appellari, lib. XXII. cap. XXV. ſcribit: & libro XVIII. cap. X. huic (ſcilicet Seſamo) ſimile, ait, in Aſia Græciaque ἐρύσιμον: idemque erat, niſi pinguius eſſet, quod apud nos vocant Irionem.

Porrò quemadmodum, Galenus inquit, Milio Panicum adſimile quidem quodammodò eſt, verùm vndequaque deterius; ad eumdem modum & Seſamo Eryſimum, corporis ſubſtantia quodam pacto eſt affine, ſed in cibo eſt inſuauius, corporique alimentum parcius exhibet, prædictoque omnino eſt deterius.

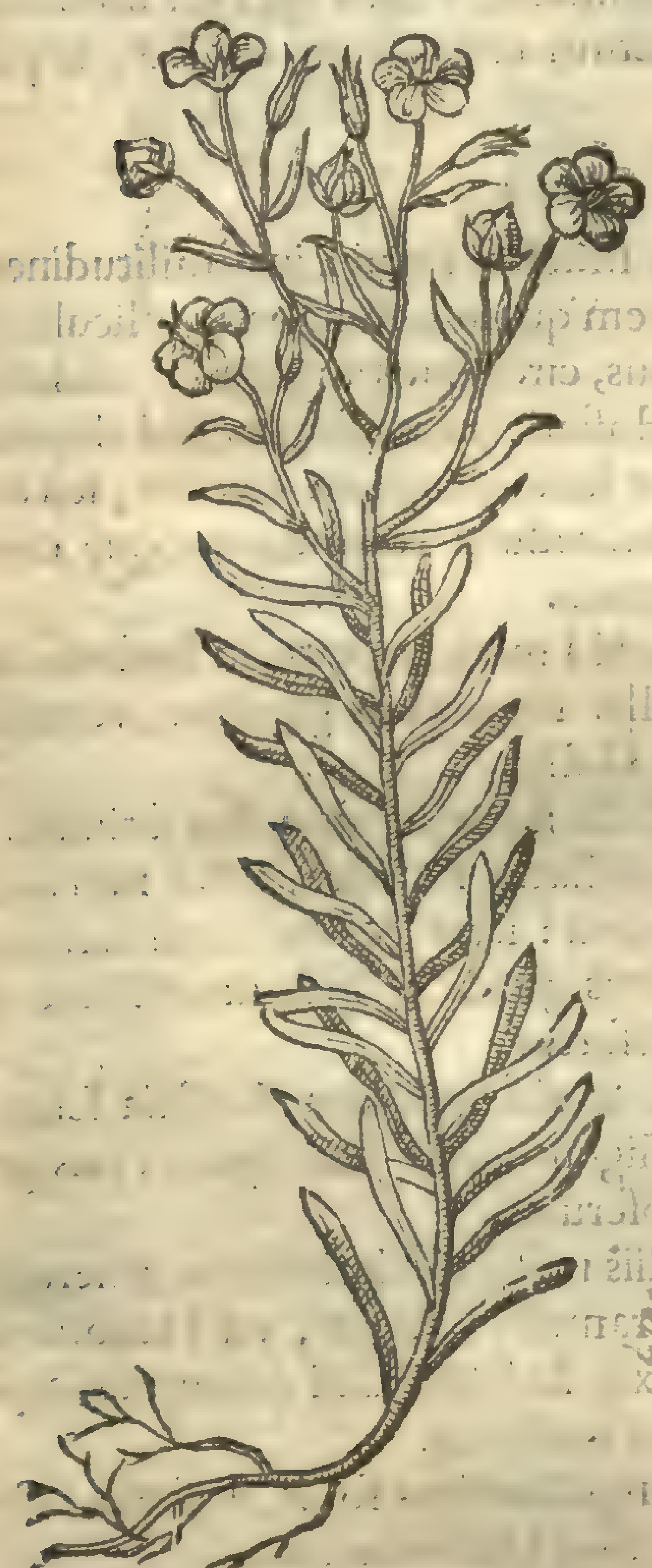
Temperamento autem, calidum quoque, vti Seſamum eſt, ſitimque etiam excitat.

Seminis oleoſa pinguitudine corporis aſperitates læuigari atque expoliri, Dioſcorides ait, creditur.

Vlceribus oris herbam ſucco ſuo mederi; oleo pauperes in epulis, diuites in lucernis vti, Ruellius auctor eſt.

De Lino. CAP. XXIIII.

Linum ſatiuum.

TENVIBVS ac rotundis culmis ſiue virgis Linum aſſurgit, folia ei oblonga, anguſta, acuminata: flores in ſummis virgis ſpecioſi, colore cærulei, quos parua, rotunda, orbiculata capitula, ſiue vaſcula ſuccedunt; in quibus ſemen, figura aliquatenùs oblonga, læue, glabrum, ſplendens, ex fuluo colore punicans: radicibus nititur exilibus.

Pingui lætoque ſolo, locis humilioribus non ſitientibus, feliciùs prouenit. Pinguiſſimum enim, vt Columella ait, locum & modicè humidum poſcit. Aliqui, inquit Palladius, macro ſolo ſpiſſum ſerunt, ita aſſequuntur vt Linum ſubtile naſcatur. Plinius ſcribit ſeri ſabuloſis, maximè vno ſulco, nec magis feſtinare aliud, vrereque agrum & deteriorem ipſum facere, quod & Virgilius in Georgicis atteſtatur:

Vrit Lini campum ſeges, vrit Auenæ,
Vrunt lethæo perfuſo Papauera ſomno.

Seritur Linum Vere, Maio & Iunio menſibus floret: poſt meſſem (Plinius lib. XIX. cap. I.) virgæ ipſæ merguntur in aquam, ſolibus tepefactam, pondere aliquo depreſſæ: maceratas indicio eſt membrana laxior, iterumque inuerſæ, vt priùs, Sole ſiccantur: mox arefactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris Lini, lucernarum fere luminibus aptior.

Græci λίνον pariter vt Latini nominant; Germani Flachs: Itali & Hiſpani *Lino*: Galli *du Lin*: Belgæ Vlas.

Hoc ſemine, Galenus lib. I. De aliment. facult. ait, nonnulli quidem frixo vti obſonio cum garo, non ſecùs ac factitio ſale, vtuntur. Vtuntur autem & melli permiſcentes: quidam panibus & ipſum quoque aſpergunt. Stomacho autem noxium & concoctu difficile, exiguumque alimentum corpori exhibet. Quod verò ad ventris deiectionem pertinet, ipſum nec probaueris nec vituperaueris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet cùm frixum ſumitur. tunc autem aluum quoque magis ſiſtit. Ruſtici autem homines eo vtuntur ſæpenumerò, frixo tuſoque mel admiſcentes.

In libris verò De ſimplic. medicament. facult. Lini ſemen eſum flatuoſum eſt, inquit, etiam ſi frigatur; adeò ſanè recrementitia humiditate plenum eſt. Eſt verò etiam in primo ordine quodammodò calidum, at humiditatis & ſiccitatis veluti in medio eſt ſitum.

Quantopere autem flatuoſum, & recrementitia humiditate plenum ſemen Lini ſit, pau-

cis ab hinc annis Middelburgi in Zelandiis animaduerti potuit, cùm propter frumenti aliarumque frugum inopiam, plerique ex ciuibus pane & libis ex hoc coctis veſcerentur. Diſtenta enim his valdè citò hypochondria fuerunt, & facies aliæque partes tumidæ factæ; quorum non pauci ſic affecti, etiam mortui ſunt. Neque enim aliunde hæc ſymptomata, quàm ex recrementitia ſeminis humiditate, quæ flatulentiam parit.

Lini ſemen, vt Dioſcorides memoriæ prodidit, eaſdem quas Fœnumgræcum vires obtinet: diſcutit & emollit, omnem intus foriſque inflammationem, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: cutis in facie vitia, quas ἐφήλεις vocant, crudum, & varos cum nitro & ficubus impoſitum tollit: cum lixiuio verò parotidas duritiaſq; diſcutit, herpetas fauoſque cum vino decoctum expurgat, vngues ſcabros eximit, cum pari modo Naſturtij & mellis; quæ in pectore vitioſa, educit; cum melle eclegmatis modo acceptum, & tuſſim lenit. Venerem extimulat, ſi pipere & melle acceptũ, pro placenta largiùs aſſumatur.

Huius decoctum ad interaneorum vuluæque eroſiones immittitur, & alui excrementa educenda: inſeſſu ad vteri inflammationes, veluti Fœnumgræcum, perquàm vtile eſt.

Oleum quod ex ſemine eius exprimitur, multiplicem vſum habet, nec enim à pictoribus aut ſtatuariis aliiſve artificibus expetitur ſolùm, vel ad lucernas tantùm vtile eſt, ſed etiam medico vſui ſeruit: nam & duritias omnes mollit, neruorum tenſiones contractioneſque laxat, dolores illitum ſopit. Sunt etiam qui bibendum exhibeant lateris aut coli dolore laborantibus, verùm recens ſit oportet, rancidum enim factum & nauſeam excitat, & plus quàm par eſt calefacit.

De Lino ſilueſtri. CAP. XXV.

Linum ſilueſtre.

LINVM ſilueſtre ſatiui Lini ſimilitudinem ac ſpeciem quamdam habet: cauliculis aſſurgit tenuibus, circa quos anguſta ſunt foliola, veluti Lini, floſculi forma ſimiles, ſed aliquantò minores, & haudquaquam cærulei, ſed colore lutei: ſuccedunt rotunda quoque capitula, ſed minora.

Haud procul à mari, in pratis ac herboſis locis, in nonnullis regionibus gignitur, veluti in Narbonenſi Gallia.

Iunio ac Iulio floret, ſeriùs quàm ſatiuum.

Linum appellatur ſilueſtre, quòd non ſatũ, ſed ſpontè exeat: item & Marinum Linum, quòd maritimis gaudeat; in ſtamina diduci & iſtud poſſe refertur.

Sunt verò & alia quædam ſilueſtria Lina à C. Cluſio diligentiſſimè deſcripta in ſuis per Hiſpanias obſeruatis.

1. Vnum foliis refert eſſe latiuſculis, trineruiis, lanuginoſis: ramulis faſtigio, vti Heliotropij maioris, reflexis, floſculis Lini maioribus, capitulis & ſemine ſimilibus.

2. Alterum anguſtioribus foliis, floſculis, capitulis, & ſeminibus Lini minoribus.

3. Tertium perpetuò virens: foliis anguſtis, ſubalbidis, & radice reſtibili.

Reperiuntur in Hiſpaniis primum & tertium, alterum in Gallia haud procul Lutetiâ.

Ceterùm ſilueſtria hæc Lina nullum in medicina vſum habent; facultates idcircò eorum incompertæ.

De Cannabe. CAP. XXVI.

CANNABIS caulis profert rotundos, erectos, inanes, quinque aut ſex pedes altos, alis compluribus luxuriantes; quando videlicet ſua ſponte ſilueſtris exit: vbi verò in agris ſeritur, ramis nullis, aut omnino pauciſſimis: folia ei dura ſunt, aſpera, ſubnigra, & ſi cõfricentur, graueolentia, ex ſex, ſeptem, aut pluribus aliis ſimul hærentibus coaceruata, quorum ſingularia

Cannabis ſterilis.

Cannabis fœcunda.

gularia anguſta, oblonga, acuminata, & per oras ſerrata: ſemen ex alarum & foliorum ſinubus exit rotundum, duriuſculum, medulla refertum candida: radices multas fibras habent.

Eſt in huius genere quædam ſterilis, flores tamen proferens paruos, herbaceos, racematim cohærentes, ſed inutiles & vaneſcentes: alia verò ſeminis fœcunda, cuius flos non eſt conſpicuus.

Eſt & ſilueſtris quædam Dioſcoridi Cannabis: eadem & Maluæ ſilueſtris, ſiue Alceæ ſpecies, de qua in olerum hiſtoria inter Maluas.

Solum autem Cannabis, vt Columella ſcribit, pingue ſtercoratumque & riguum, vel planum atque humidum, & altè ſubactum depoſcit. In quadratum pedem ſeruntur grana ſex ſeminis Arcturo exoriente, quod eſt vltimo menſe Februario, circa ſextum aut quintum Calendas Martias: nec tamen vſque in æquinoctium, ſi ſit pluuius cæli ſtatus, improbè ſeretur.

Apud Belgas hac ætate Aucturus ἀκρονυχῶς exoritur circa Martij diem XIX. aut XX. & Cannabis Martio ſeritur ac Aprili.

Græci κάνναβιν ϗ ἀϛέιον nominant, item χοινοϛρόφον, Latini Cannabem, Officinæ nomen retinent: Germanis Hanef/ Hanff/ Italis *Canape*, Hiſpanis *Canamo*, Gallis *Chanure*, Brabantis Hennip dicitur.

Semen Cannabis Galenus in lib. De alimentorum facultatibus prodidit, concoctu eſt difficile, ſtomacho ac capiti nocet, prauique eſt ſucci.

Sunt tamen, qui eo frixo cum aliis tragematis veſcantur. Τραγήματα voco, ait, quæ poſt cœnam, voluptatis inter bibendum excitandæ gratia, eduntur. Multùm autem calefacit, ideoque ſumptum paulò largiùs, caput ferit, vaporem ſurſum ad ipſum mittens calidum ſimul ac medicamentoſum. Τραγήματα.

Flatus item extinguit, vt lib. De medicament. facult. adeoque deſiccat, vt ſi pluſculum edatur, genituram exſiccet.

Succus ex recenti herba conuenienter aurium doloribus, Dioſcorides ait, inſtillatur, ab obſtructione, vt mihi videtur, Galenus addit, natis.

Ruſtici in Belgio ſeminis contuſi medullam, ac liquido aliquo expreſſam, ictero laboran-

tibus initio ipſius mali exhibent, & crebrò non abſque præſidio, ſi quando ex ſola obſtru-ctione, citraque febrim exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digeſtionem promouet.

Gallinas Matthiolus hoc ſemine ait ouiferaciores reddi.

De Fœnogræco. Cap. XXVII.

Fœnumgræcum.

CAVLEM Fœnumgræcum emittit ſingularem, tenuem, virentem, intus concauum, in alas ramoſque diuiſum: folia pratenſi Trifolio ſimilia, rotundiora tamen ac minora, quæ ſuperiore parte virent, inferiore verò ad cineritium inclinant: flores in ſummis virgis exiguos candicantes, Lupini floribus minores: ſiliquas longas, graciles, anguſtas, inſtar corniculorum recuruas, in quibus ſemina non magna, forma oblonga, anguloſa, flaueſcentia, quæ reſiccata cum grauitate quadam iucundè olent: radice nititur tenui & candida.

Seritur in Belgio in hortis medicinæ cauſſa, & quidem Verè; olim in agris ſerebatur. Lætum poſcit ſolum, tenui enim, vt Theophraſtus ait, inareſcit.

Duo tempora ſationum habet, auctor Columella, quorum alterum Septembris menſis, cùm pabuli cauſſa ſeritur, iiſdem diebus quibus Vicia, circa æquinoctium: alterum menſis Ianuarij vltimo, vel Februarij primo, cùm in meſſem ſeminatur.

Græcis *τῆλις* appellatur, item *κάρπος*, ſiue, vt Pliniana exemplaria, *κάρφος*: & *βούκερως*, *αἰγόκερως*, *κερατῖτις*, *λώτον*: Latini Fœnumgræcum: ruſtici Siliquam, Columella ait, appellant. In Plinio Silicia legitur, apud Varronem verò Silicula: Germanis Bockſhorn oder Kühorn: Italis *Fiengreco*: Hiſpanis *Alfornas* & *Alholuas*: Gallis *Fenegrec*: noſtris Fenigrieck dicitur.

Semen Fœnigræci inter manifeſtò calfacientia, Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, cenſetur, eumdemque hominibus in cibo vſum præſtat quem Lupini: ſumitur enim ipſum cum garo, alui ſubducendæ gratia: eſtque huic rei multò quàm Lupini accommodatius, cùm nihil ex propria ſubſtantia habeat, quod tranſitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & garo, ſicut Lupini. Multi prætereà & Fœnumgræcum & Lupinos ex vino, garo, & oleo ſumunt: alij etiam panem addunt, eoque obſonio ſunt contenti, quod vt ventrem minùs ſubducat, caput certè (ceu nonnullis Fœnumgræcum ex garo facere ſolet) non ferit: prætereà ſtomachum non ſubuertit: nam id quoque Fœnumgræcum in quibuſdam efficit.

Veſcuntur autem nonnulli Fœnogræco, priùs quàm planta ipſius ſemen produxerit, aceto & garo intingentes: quidam autem oleum affundentes, eo obſonij vice cum pane vtuntur: ſunt qui cum aceto quoque & garo ipſum mandunt. Caput autem hoc quoque ſumptum copioſiùs ferit: quod faciet impenſiùs, ſi quis ipſum ſine pane ſumpſerit: quibuſdam item ſtomachum ſubuertit.

Succus autem elixi Fœnigræci cum melle ſumptus, ad omnes prauos humores, qui in inteſtinis habentur, ſubducendos eſt accommodus, ſuo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem abſterſoriæ facultatis quoque ſit particeps, inteſtina etiam ad excretionem inſtigat, ſed parciùs mel ei eſt admiſcendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem affectibus, pingues cum eo Palmulas elixare quidem oportet; vbi autem ſuccum ipſum expreſſum copioſo melle miſcueris, ac rurſum ſuper carbones ad mediocrem craſſitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti.

In lib. De ſimplic. medicament. facult. Fœnumgræcum, ait, calidum eſt ſecundi ordinis, deſiccat primo: proinde feruentes phlegmonas irritat acerbatque: quæ verò minùs ſunt calidæ & magis duræ, eas digerendo curat.

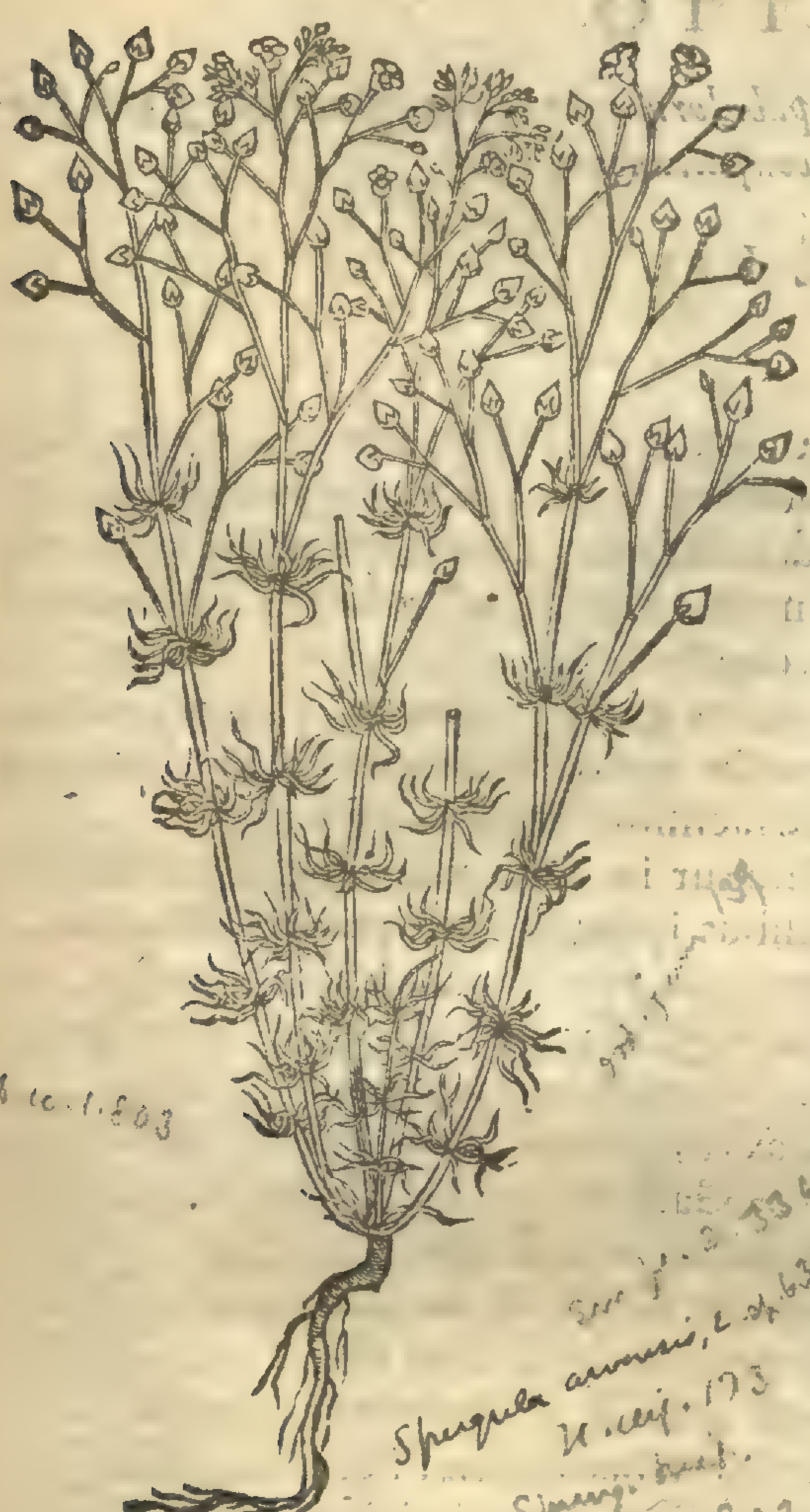
Fœni-

Fœnigræci farina, Dioſcorides tradit, vim habet emolliendi diſcutiendique: cum melicrato decocta & impoſita, facit ad inflammationes, tam internas quàm externas; lienem cum aceto & nitro ſubacta & impoſita extenuat.

Decoctum eius inſeſſu, ad muliebria mala, quæcumque ex inflammatione aut præcluſione conſiſtunt, vtile eſt.

Expreſſus in aqua decocti ſuccus, capillos, furfures & manantia capitis vlcera, ἀχῶρας vocant, purgat: cum anſerino adipe peſſi vice ſubiectum, locos circa vterum dilatat & emollit.

Spergula.

Viride cum aceto debilibus locis, & exulceratis prodeſt. Decoctum eius aduerſus teneſmos, & grauiter olentia dyſentericorum excrementa confert.

Oleum quod ex eo exprimitur, capillos & in genitalibus cicatrices abſtergit.

Sunt porrò & quædam ſilueſtria appellata Fœnogræca, de quibus inferiùs cap. XV. huius Pempt. lib. III.

De Spergula. CAP. XXVIII.

SPERGVLA cauliculis exit tenuibus, rotundis geniculatiſque, dodrantem aut pedem altis: foliola circa genicula radiantis ſtellæ modo in orbem diſponuntur, parua, tenuia, & anguſta: flores in ſummo cauliculorum candiduli, Alſines perſimiles: parua deinde rotunda ac orbiculata vaſcula, Lini capitulis ſimilia, in quibus ſemen conditur paruum, rotundum, nigrum, Rapi ſemine minus: radix tenuis eſt.

Seritur in aruis, & potiſſimùm quidem Autumno, vt hieme, ac primo Vere, cùm alia pabula defecerint, bubus præbeatur.

Vulgò in Brabantia Spuerie appellatur, atque inde Latinè Spergula: nonnulli Polygalum nominant, quòd lactis abundantiam bubus promoueat. Non eſt tamen Dioſcoridis πολύγαλον, quod multùm ab hac differt.

Pabuli, vt diximus, cauſſa ſeritur, nec alium vſum, quod ſciam, habet.

Semen vomitione pituitoſos humores educere plerique referunt; eſtur tamen à gallinis & columbis, quæ non ſolùm citra noxam idipſum ſublegunt, verumetiam, hoc paſtæ, & oua plura, & citiùs excludere creduntur.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTAE LIBER TERTIVS, DE VITIIS FRVGVM.

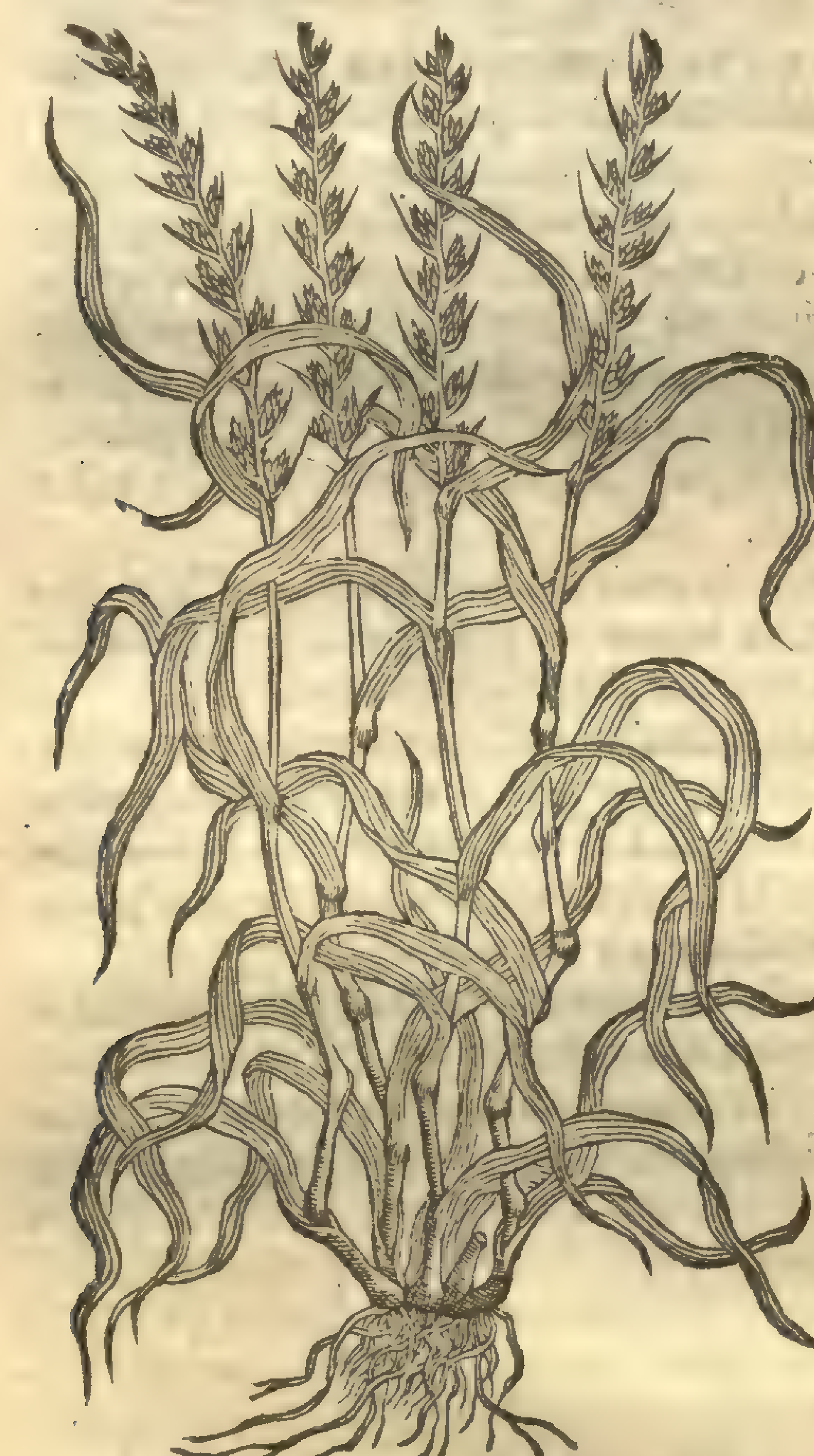
PRÆFATIO.

De Frugibus huc vſque egimus, ad earum vitia, pabulorúmque reliqua genera, & ſi quæ quoque ipſorum vitia, ac alias conſimiles tranſire conſentaneum eſt.

DE LOLIO.

CAPVT I.

Lolium.

PRIMVM inter vitia locum Lolium facilè obtinet. Gerit id folia culmoſq́; Tritici aut Hordei, hirſutiora tamen; ſpicam longam veluti ex multis paruulis παραλλήλοις ac alterno ordine digeſtis compoſitam; quorum ſingulæ bina ternáve grana continent, Triticeis minora, quæ nullis quoq; aut exiguis glumis includuntur, & facillimè ſimiliter exteruntur.

Naſcitur in aruis cum Tritico ac Hordeo, ſeminibus ipſorum corruptis ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & ſolo quidem, præſertim vliginoſo, per cæli, menſibus potiſſimùm hibernis, tempeſtatem humidam.

Græci αἶραν nominant, Arabes *Zizaniam* & *Sceylem*, Galli *Yuraye*, Itali *Loglio*, Belgæ Dolich.

Deſiccat, vt Galenus lib. VI. De ſimplic. medicament. facult. & excalefacit efficaciter, vt propinquùm ſit acribus magis quàm Iris: ſed non eſt perinde vt illa ſubtilis eſſentiæ, verùm multùm ab hac deficit. Secundum hoc ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excalefacientiũ, ſecundi verò in fine exſiccantium.

Dioſcorides, Lolium molitum, ait, vim habet compeſcendi nomas, putreſcentia vlcera, gangrænaſque cum raphanis & ſale impoſitum: feras impetigines ſiue λειχῆνας, & lepras cũ ſulfure viuo & aceto ſanat: cũ fimo columbino & Lini ſemine, in vino decoctum, ſtrumas diſcutit, & quæ ægrè maturantur rumpit: decoctum cum μελικράτῳ, & impoſitum Iſchiadicis prodeſt. Cum polenta autẽ, aut Myrrha, aut Croco, aut Thure ſuffitum, conceptionem adiuuat.

Lolium autem frugibus, ex quibus ceruiſia coquitur, permixtum, ebrietatem citò excitantem eam reddit: idem poteſt pani copioſiùs additum. Nocet verò & oculis, caliginem ipſis adferens; quod & Ouidius Faſtorum lib. primo ſcriptum reliquit:

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Atque hinc natum videtur Prouerbium, vt cæcutientes Lolio victitare dicantur.

De Aegilope. CAP. II.

ÆGILOPS Triticum ac Hordeum foliis æmulatur, ſed culmos promit tenues & breues, dodrante haud altiores, atque in horum faſtigio exiguas ſpicas, bina ternáve grana proferentes, quàm Hordei paulò minora, glumis ſtriatis implicita, à quibus tenues, prælongæ, & acutæ ariſtæ eminent.

In Italiæ & Narbonenſis Galliæ agris inter ſegetes crebrò reperitur. Frequenter, vt Galenus

Ægilops.

nus ait, in Hordeis inuenitur. Germaniæ minùs cognita eſt, cui tamen & alia vitia non deſunt, frugibus moleſta.

Græcis αἰγίλωψ dicitur; Latinis, Plinio teſte, Feſtuca.

Digerendi vim obtinet, Galenus ait: id quod ex guſtu patet, leuiter enim eſt acris: verùm & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas & ęgilopas ſanat.

Medetur, inquit Dioſcorides, herba ægilopiis, & duritias diſcutit, cum farina impoſita: ſuccus ad eadem ſeruatur, farinæ admixtus & reſiccatus.

De aliis Feſtucis. CAP. III.

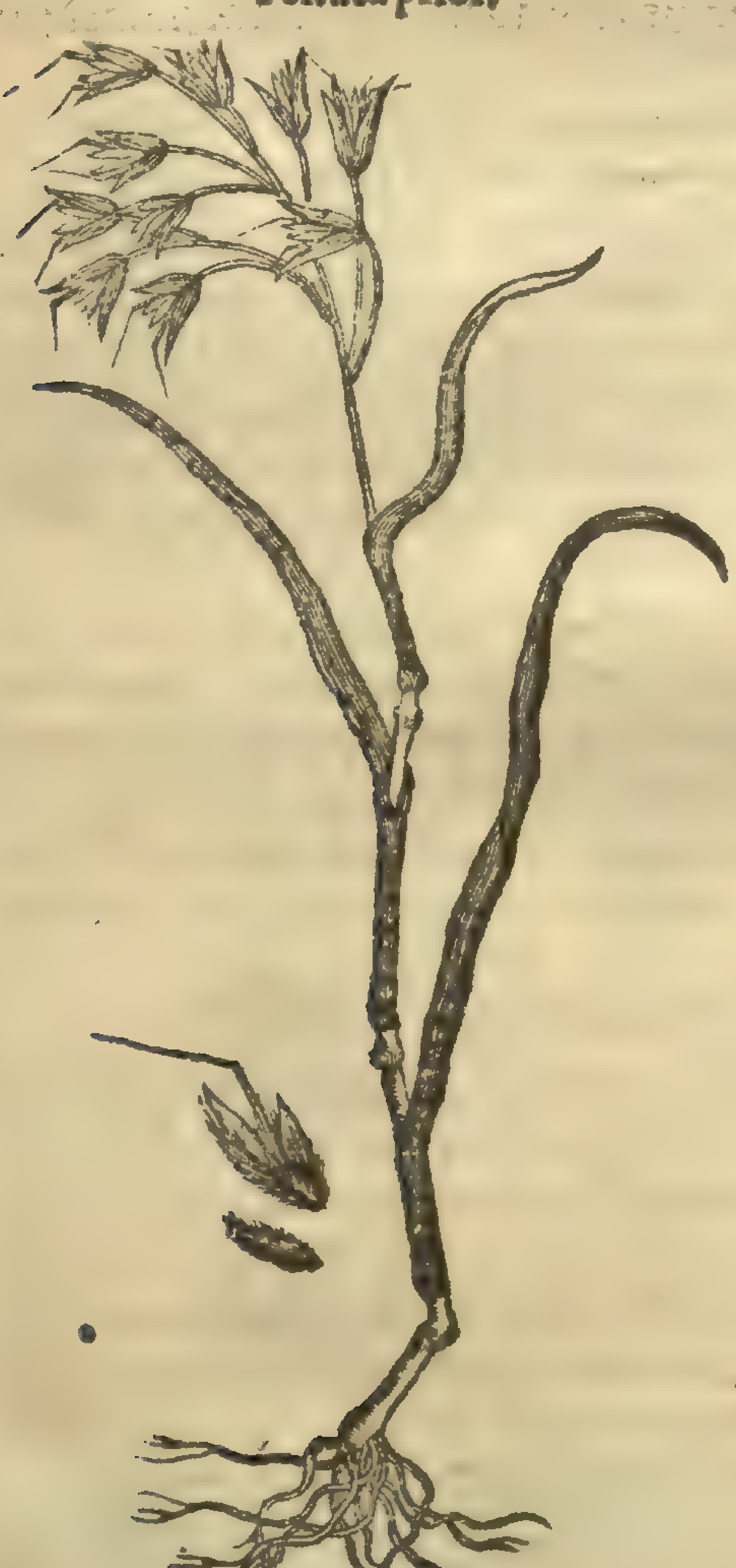
REPERIVNTVR verò & in Germaniæ ac Belgij agris, quæ ad Ægilopis ſiue Feſtucæ ſimilitudinem accedunt.

Prior Feſtuca folio quoque Tritico ſimilis eſt: 1.
culmi huius tenues; ſpicæ ſiue iubæ Auenæ ſimiliores: grana oblonga ſunt, hirſuta, ſubrubra, folliculis incluſa, ac tenuem capillaceam longamque ariſtam habent.

Non modò in Hordeo, ſed & cum Secali hæc frequentiùs enaſcitur: potiſſimùm vbi hiemis conſtitutio humida fuerit, aut ager fimo columbino, vt plerique aiunt, ſtercoratus.

Altera feſtuca culmis foliiſque Secale refert,
culmos obtinet Tritico Hordeóve tenuiores, in 2.
quorum ſummo veluti effuſæ pendent iubæ; Auenæ propemodum ſimilitudine, ſed breuiores arctiuſq; coniunctæ. Semina oblonga ſunt, longitudine grani Secalini, ſed anguſtiora, te-

Feſtuca prior.

Feſtuca altera.

nuiora,

Phœnix ſiue Lolium murinum.

1.

2.

nuiora leuioraque multò, quæ membranulis ſiue vtriculis paruis continentur, è quibus cùm in area teritur, concidunt.

Propriè Secalis eſt vitium, cum aliis enim frumentis, aut non, aut rariſſimè reperitur: ſuccreſcit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes, anni hiemiſque conſtitutionem clementem ac tepidam.

Priorem Ægilopis eſſe ſpeciem ſatis apparet: nec impropriè idcircò & Feſtuca dicitur: Brabantis Ghebaerde Euene appellatur.

Alteram Germani Dort & Lolch vocant, Brabanti Drauich: Latinè Feſtucam alteram non malè quis dixerit. Nam inter ea quæ frugum ſimilitudinem gerunt, illaſque interim infeſtant, minimum ac leuiſſimum eſt granum; Feſtucis ea de cauſſa ſimillimum.

Sunt autem facultates harum Feſtucarum incognitæ, & nondum exploratæ vires.

De Phœnice. CAP. IIII.

PHOENIX culmis, foliis, ſpicaque Lolio ſimilis, ſingulis tamen minoribus: culmos habet multos, breues, geniculatos: folia Hordei minora anguſtioraque: ſpicas Lolij, ſed minores, tenuiores, breuiores ac rariores.

Naſcitur in aruis, ſecus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia & Gallia frequens & vbiq; ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus.

Φοίνιξ Græcis à phœniceo colore dicitur, Latinis etiam Lolium rubrum & Lolium murinum: Plinius Hordeum murinum nuncupari ſcribit.

Bromos herba.

Triticum murinum.

Appellatur autem Belgis Hordeum aut Triticum murinum (vulgò Muyſe coren) & aliud omnino herbæ genus, breue ac humile, frequentibus breuibusque culmis, dodrantis altitudine, foliis anguſtis, quod ſpicas gignit complures, frequentibus ariſtis cinctas, Hordeo ſimiles, ſed breuiores, tenuiores, millioreſque: naſcitur ſecus vias, nullius planè vſus, ac omnino inutile.

At Phœnix, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, vim habet, vt in vino auſtero pota diarrhœam, ſanguinis ex vtero profluuium, & copioſiorem vrinæ fluxum ſiſtat.

Sunt etiam qui ſanguinem eam ſupprimere prodant, phœniceæ lanæ inuolutam & corpori alligatam.

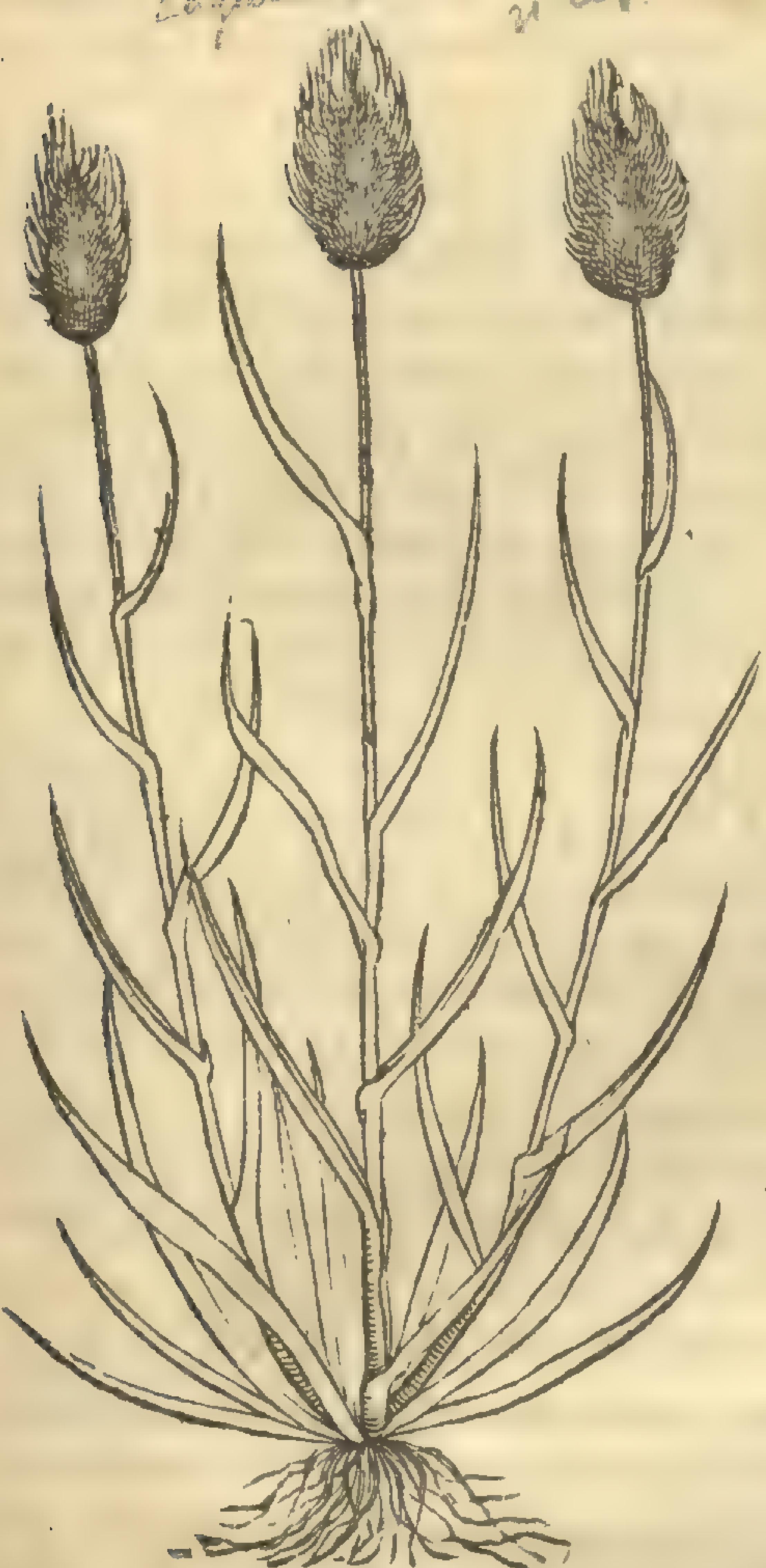
De Bromo herba. CAP. V.

BROMVS herba Auenæ & Ægilopi ſimilis eſt, habituque ipſo ſilueſtris quædam Auena; multiplicibus enim geniculatiſque culmis, foliiſque eam refert, licet vtriſque tenerioribus: iuba rarior, ariſtas aſperiores, longioreſque habet: radice firmatur copioſa ac tenui.

Herba natura ſua in totum ſilueſtris, æſtate ſecus vias & agrorum margines reperitur.

Nomi-

Alopecuros.

Nominant eam Græci βρῶμον πόαν, id eſt, Bromum herbam, ad differentiam Auenæ, quæ Græcis quoque βρῶμος aut βέρμος dicitur.

Exiccatoriam, Dioſcorides inquit, vim habet: decoquitur cum ſua radice in aqua ad tertias, colatur, deinde mellis tantumdem admiſcetur, rurſuſque decoquitur, ad liquidi mellis ſpiſſitudinem: facit ad narium ozænas & fœtida vlcera, linteo eo humore imbuto naribus indito: aliqui tritam Aloën addunt, & eo modo vtuntur: facit & cum Roſis ſiccis in vino decocta, ad oris graueolentiam.

Eſt verò & alia quædam quorumdam iudicio herba Bromos, Agroſtis videlicet altera, infrà deſcripta. Quam nos non Bromum aut Bromi herbæ ſpeciem, ſed à veteribus etiam pro legitimo Gramine ac Agroſti habitam non abſque veterum teſtimonio iudicauimus.

De Alopecuro. CAP. VI.

ALOPECVROS geniculatis culmis folijſque frumentaceis ſimilis eſt, culmos tamen habet breuiores, foliaque minora & anguſtiora: ſpica eius nec acuta nec ariſtata eſt, ſed mollis, hirſuta, denſaque lanugine conſtans, haud multùm diſſimilis vulpium caudis, vnde & nomen obtinet.

Naſcitur in aruis vnà cum frugibus æſtate, reperitur in pluribus Galliæ, præſertim Narbonenſis, agris.

Α'λωπέκουρον Græcè Theophraſtus nominat; Latinè Caudam vulpinam dixeris, Gallicè *Queue de renard*, noſtrate idiomate Voſſenſteert.

Nullius, quod ſcitur, eſt vſus; de viribus enim eius, Theophraſtus vel Plinius nihil ſcriptum reliquêre.

Triticum vaccinum.

De Tritico vaccino, ſiue Melampyro. CAP. VII.

VACCINVM Triticum, caulem gerit cubitalem aut minorem, in alas diuiſum: folia oblonga, acuminata, nigricantia, per oras ſerrata: ſpicas in ſummo caulium latas, craſſas, aſpectu pulchras, foliorum florumque purpureorum plenas, quæ, poſteaquam defloruerunt, virent, ac complures folliculos latos proferunt, in quibus bina vt plurimùm ſemina, Triticeis ſimilia, ſed minora nigrioraque.

Exit in aruis vnà cum Tritico ac Secali, & læto potiſſimùm pingui ac reſtibili agro. Theophraſtus ex Tritico aut Hordeo corruptis naſci ait.

Vnà cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit.

Germani Kühweitzen/ hoc eſt, Triticum vaccinum aut bouinum, nonnulli Braun Fleiſchblumen / Brabanti Peerts bloemen nominant.

Galenus Græcis *μελάμπυρον* dici ait, quaſi dicas, nigrum Triticum; & ex Tritici quoque mutatione generari, ſed prauitate quàm plurimùm à Lolio relinqui.

z Theo-

Vſtilago.

E'ρισίβη quid.

Theophraſtus quoque, Res innocens Melampyrum, ait, neque ſicuti Lolium graue, & caput tentans.

De Vſtilagine. CAP. VIII.

QVAM recentiores Vſtilaginem nuncupant, Auenę ac Tritici proprie morbus & vitium eſt, ſpicas ſiue iubas eius, priuſquam perfectè è vaginis ſuis erumpere queant, infeſtans. Marceſcunt hoc vitio ſpicę, & atro puluere obſidentur.

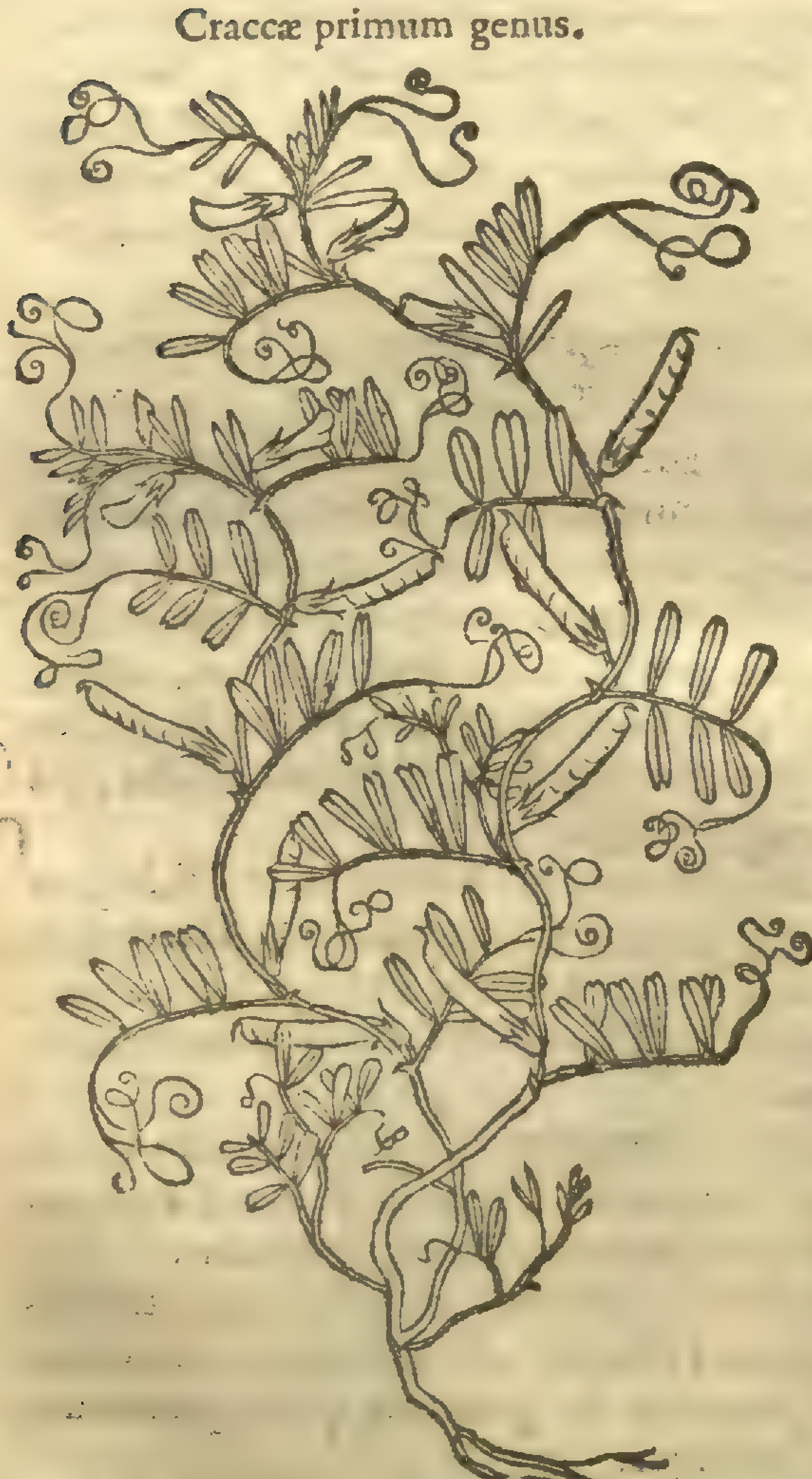
Naſcitur Aprili & Maio menſibus, cùm cæli tempeſtas crebrò inconſtans, aliàs nimboſa, aliàs ſerena, feruenſque fuerit; tunc enim ſpicæ humore madidæ, à ſolis feruore corrumpuntur, ac quodammodò, vti aiunt, aduruntur.

Germani vulgò Brandt / Latinè Vſtilaginem appellant. Videtur ἐρισίβη quædam, Latinè Rubigo, ac Robigo dicta; quæ, veluti Theophraſtus ait, corruptela quædam eſt reſidentis humoris, ac commune quoddam vitium cerealium ſeminum, frumentacea tamen magis quàm legumina infeſtans: frequentiſſima hæc in roſcido tractu, conuallibus, ac perflatum non habentibus: è diuerſo carent ea, ventoſa & excelſa. Gignitur plenilunio.

De Cracca ſiue Aracho. CAP. IX.

FRVGVM, ac frumentorum præcipuè, vitium quoque Cracca ſiue Arachus eſt, cauliculos promit graciles, anguſtos, folia ex pluribus, paruis, anguſtis foliolis, vni coſtæ, ſiue ῥάχι adna-

Craccæ primum genus.

Craccæ alterum genus.

tis, ac

tis, ac ſibi inuicem oppoſitis, congeſta, in capreolos ſiue viticulas deſinunt, flores parui & purpurei, ſiliquæ paruæ, rotundiores, minoreſque quàm Viciæ; ſemina in his ſena, ſeptenáve, rotunda, nigra, duriuſcula, Eruo, vt Galenus inquit, minora.

Gręci huiuſmodi Vicium *ἄραχον* nominant, & tertiam nominis ſyllabam per χ exprimunt, ad differentiam alterius Araci per κ ſcripti. Galli *Veſſe ſauuage* & *Veſſeron*, quaſi Viciolam aut Viciaſtrum dicas: Germani Wilde Wicken / & Sant Chriſtoffels kraut: Brabanti Crot. Ruellius Craccam etiam appellari refert. Leonhartus Fuchſius in Commentarijs ſuis de ſtirpium hiſtoria, Craccam hanc Aphacen appellat: Matthiolus verò, in Commentarijs in Dioſcoridem, Aphacen nominans quam paſſim Viciam, Craccam non Aphacen, ſed Viciam fecit. Quantum autem vterque hìc à veritate receſſerit, ſeminis Craccæ figura oſtendit, exquiſitè globoſa: nam Viciæ & Aphaces ſeminum forma non eſt rotunda, ſed aliquantò latior veluti lentium: teſtatur Galenus lib. 1. De aliment. facult. *Fuchſij & Matthioli errores.*

Craccæ autem huius & aliud ſimile genus eſt, caule foliiſq; paulò minus: floſculis, in paruis ſpicis, candidulis; ſiliquis deinde breuioribus ac paruulis, in quibus bina, terna aut quaterna gignuntur grana, rotunda, colore & ſapore prioris Craccæ ſimilia. 2.

Appellatur & iſtud genus Brabantis Crot / & Arachus quoque quidem eſt, aut potiùs *ἀραχίς* quædam: nam vt in expoſitione linguarum Hipp. ſcribitur, minuta Tritici legumina, Græci *ἀραχίδας* nominant. *Arachis.*

Prouenit vtrumque Vicium vnà cum ſegetibus, quibus cæli ſtatu humido admodum perniciosum eſt, tunc enim citò incrementum ſumens, confeſtim ſegetem pręoccupat, teneramque pertinaci vinctu, crebriſque circumuolutionibus, deorſum trahit, delapſamque erigi non patitur, ac calamitoſam ipſam efficit.

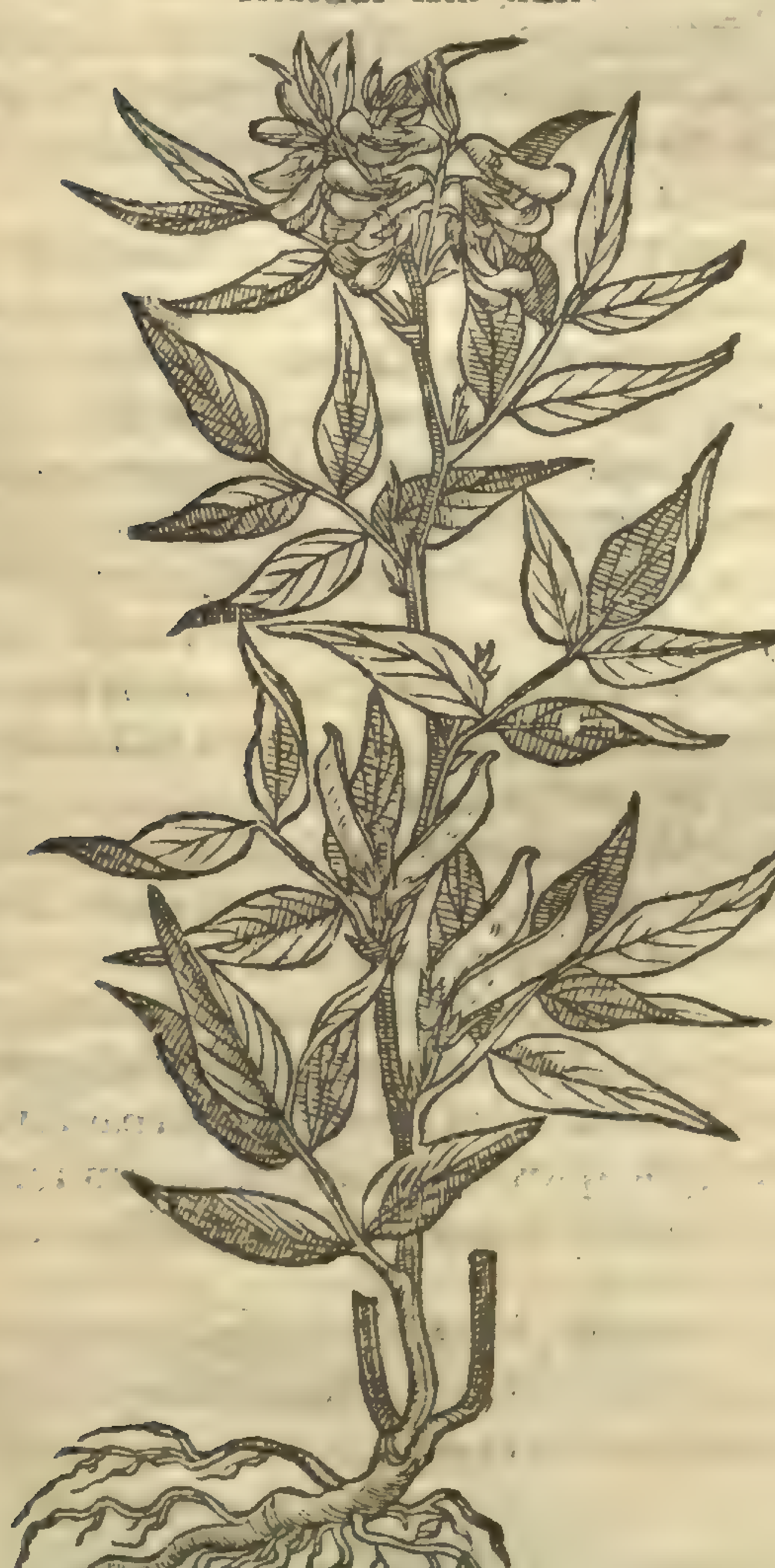
Seligunt hæc, Galenus ait, ruſtici apud nos, & abijciunt vti Securidacæ ſemen.

At noſtri cùm herbas ipſas virentes æſtate, tum reſiccatas hieme, cum alijs frugum repurgamentis, bubus non iniucundè obijciunt.

Craccæ granum, vt auctor Ruellius, columbarum cibo gratiſſimum habetur: ferunt ea de cauſſa eam villici, qui numeroſa fieri columbaria cupiunt, ſiquidem illectę eo cibatu columbæ, cùm emittuntur ad peculiares cellas tam cicures alias, quàm feras adcerſere noſcuntur.

De Aracho latifolio. CAP. X.

Arachus latifolius.

Arachi latifolij ſpecies alia.

EST verò & aliud quoddam ſilueſtre legumen, quod citiùs ad Arachos, quàm ad Eruum referri poteſt.

Cauliculos iſte Arachus profert complures, craſſiuſculos, ſed breues, pedalis vix longitudinis, qui non attolluntur, ſed humum verſus inclinantur: folijs luxuriat, quæ ad vnum pediculum ferè quinque, raro tria, lata, & in rotunditate oblonga; è ſinu horum in longioribus pediculis congeſti flores, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, minores quàm Eruiliæ, aliqui haud abſimiles: ſuccedunt ſiliquæ longæ, anguſtæ, planæ, in quibus ſemen Vicia minus: radix diutinè viuax, fibris firmatur.

In collibus herboſis apud Bohemos ſubinde reperitur, in hortis Belgij facilè proficit.

2. Huius autem generis & nonnulla alia ſilueſtria legumina à C. V. Carolo Cluſio in ſuis Pannonicis Obſeruationibus deſcribuntur, quorum quædam ſenis, alia pluribus vel etiam paucioribus ad vnam coſtam folijs conſtant; extremo, quòd in alijs ſupereminet, deficiente. Siliquæ horum ſubinde etiam teretes, ſemina verò globoſis longiora.

In Pannonia locis naſcuntur incultis; vt quædam in planis, alia in montanis.

Florent cùm hæc, tum priùs deſcriptum, Vere: æſtate ſiliquæ cum ſemine perficiuntur.

Orobi ſiue Erua, hæc à nonnullis appellantur, ſed legitima Erua haud eſſe, ſatis manifeſtum. Galenus ſilueſtria legumina Arachos per *ch* dici affirmat. Quam ob cauſſam, hæc omnia ad Arachos referenda ſunt: & Arachi latifolij nuncupandi.

De vſu autem ac facultate Arachorum iſtorum latifoliorum nihil compertum habemus, aut aliunde accepimus.

De Ornithopodio. CAP. XI.

Ornithopodium.

ORNITHOPODION paruulis, multis, tenuibus ac gracilibus exit cauliculis, non quidem erectis, ſed per terram ſtratis, foliola ei ſunt parua Arachi ac Lentis minora & tenuiora: floſculi in exiguis corymbis luteoli: ſiliquę paruę, tenues, oblongæ veluti articulatæ, extrema parte recuruæ, in quibus ſena ſeptenáve minuta rotunda ſemina, Napi ac Rapi ſimilia.

Naſcitur in aruis, ſegete potiſſimùm demeſſa: reperitur & locis incultis, veluti in collibus pratiſque ſiccis & apricis, ac ſecus vias, quod in aruis nato minus etiam ac tenerius eſt.

Brabanti Vogelvoet appellant, id Græcè eſt ὀρνιθοπόδιον, Latinè Auis pes, à ſimilitudine nempe pedum paruarum auicularum, quos ſimul coniunctimq; naſcentes, tenues, recuruæ articulatæque ſiliquæ referunt. Ex Arachidum quoque eſt numero ac genere.

Polygalon. Nonnulli πολύγαλον eſſe exiſtimant, quod Dioſcorides tradit exiguum fruticem eſſe, palmi altitudine, foliaque habere Lenticulę ſimilia, & guſtu eſſe ſubacerbo, qui potus lactis abundantiam facere credatur.

Porrò Ornithopodium eumdem quem Arachides vſum habet: bubus enim ac iumentis lætum iucundumque pabulum eſt.

2. Aliud prętereà ab iſto & nonnulli Ornithopodion oſtendũt, folia cuius maiora & Galegæ ferè ſimilia, attamen minora ſunt: flores in parua vmbella, corymbi forma exeunt, coloris dilutè rubentis; poſt quos tenues aliquantulùm recuruatæ, plures ſimul exiguæ ſiliquæ, Ornithopodij ſuperioris ſiliquis ferè ſimiles, ſed maiores, & nequaquam articulatam digitorum ſpeciem referentes.

Reperiri fertur pleriſque Galliæ, præſertim Narbonenſis, locis, ſecus vias & in agris.

Ornithopodion quoque appellari poſſe videtur, à ſimilitudine ſiliquarum cum paruarum auicularum pedum digitis, & Ornithopodion quoddam eſſe maius.

De

De Aphace. CAP. XII.

Aphace.

APHACE tenuibus, anguloſis, geniculatis, longis, Lenteque altioribus cauliculis aſſurgit: folia ei ſunt parua, tenuia, latiuſcula, in acutum deſinentia, è ſingulis geniculis bina, ſibi inuicem oppoſita, & circa hæc, tenues viticulæ, & graciles pediculi, flores ferentes, paruos ac luteolos: quos ſiliquæ ſequuntur latæ, Lentis longiores, in quibus ſemina quatuor quináve, lata, nigra, dura & Lente minora, plana, rotunda, radicibus nititur paruis ac fibroſis.

In agris frumentarijs læto pinguique ſolo, vnà cum Tritico, Secali ac alijs frugibus exit.

Floret Maio: ſemen Iunio ac Iulio maturum eſt.

Noſtris ἀνώνυμος, licet tamen nòn infrequens ſit. Dioſcoridi verò & Plinio ac ſimiliter Galeno ἀφάκη eſt: eſt tamen & ἀφάκη quædam apud Theophraſtum, cuius ſiliquæ & fructus celeriter perit, quę cum hac Dioſcoridis Aphaca non conuenit, ſed Viciæ, de qua ſuprà ſcriptum eſt, ſimilior videtur. Nam Aphace, hoc capite depicta, durabilis eſt, ac diutinè aſſeruari poteſt. *Aphace Theophraſti.*

Eſt item & Aphace apud Theophraſtum, ex olerum & intubaceorum numero, herba inguſtabilis & amara, quæ & cum hac Aphaca nihil habet commune. *Aphace olus.*

Ceterùm Aphace, vt Galenus libr. De facult. ſimplic. medic. ait, facultatem obtinet adſtrictoriam, ſicut & ipſa Lenticula: ſed & ſimiliter vt ipſa Lenticula edi ſolet; verùm ægriùs quàm illa concoquitur: valentiùs autem deſiccat, & moderati caloris eſt: his autem haud diſſimilia de Aphace & Dioſcorides quoque ſcribit.

Semina, inquit, adſtringendi vim habent, quapropter ſtomachi & alui fluxiones toſta, fracta & decocta Lentis modo ſiſtunt.

Hanc autem adſtringendi facultatem ac vim Aphacen, quam deſcripſimus, habere, certo experimento cognouimus.

De Hedyſaro. CAP. XIII.

HEDYSARVM caules promit à radice multos, cubitales, rotundos: folia oblonga ex multis Lentis foliolis rotundioribus vt Arachi, Viciæ & ſimilium, congeſta: flores in corymbis, luteos: ſiliquas deinde oblongas, planas, nonnihil recuruas, in quibus ſemina complura, ruffa, & amara, anguloſa ſecuris effigie. 1.

Eſt huius & alterum genus, ſuperiori caule folijſque ſimile, vtriſque tamen minoribus: ſiliquæ huic breuiores ſunt & magis recuruæ, in quibus & ſemina quadrangularia, ancipitem quoque ſecurim æmulantia. 2.

Naſcitur Hedyſaron, Dioſcorides ait, in Hordeis & Triticis. Galenus Lentis vitium eſſe, atque vnà cum ea enaſci, lib. I. De aliment. facult. ſcribit. Idem teſtatur Plinius. Theophraſtus autem, cum Aphace exire refert.

Primum in Germanijs incultum non prouenit, floret in hortis Maio ac Iunio menſibus: alterum ſua ſponte, pleriſque ſuperioris Germaniæ aridis & apricis locis exit, Geſnero in hortis Germaniæ teſte.

Græci hoc, ſiue legumen ſiue cerealium frugum vitium, ἡδύσαρον & πελεκῖνον nominant; Latini à ſeminis figura Securidacam: Officinis incognitum eſt.

Huius ſemen, Galenus lib. De ſimplic. medicament. facultat. VI. ait, amarum & ſubacerbum

Hedyſarum primum.

Hedyſarum alterum.

Ferrum equinum.

cerbum apparet. Quamobrem potum gratum eſt ſtomacho, & viſcerum obſtructiones expurgat: idem præſtant totius fruticis germina.

Dioſcorides, ſtomacho etiam in potu commodum refert, & antidotis admiſceri; ante verò coitus, exiſtimari, cùm melle appoſitum conceptionem impedire.

De Ferro equino. Cap. XIV.

FERRVM equinum vulgo Italorum nuncupatum, cauliculos habet multos, tenues, & procumbentes: folia tenuia Hedyſaro minora: flores ſecundùm ramulos paruos: ſiliquas deinde oblongas, latiuſculas, & nonnihil recurvas, quæ ab vno latere, profundas, rotundas, ac ſinuoſas inciſuras, ſoleam equi ferream quodammodò præ ſe ferentes, obtinent: radix longiuſcula eſt.

Prouenit incultis quibuſdam & apricis Italiæ & Narbonenſis Galliæ locis.

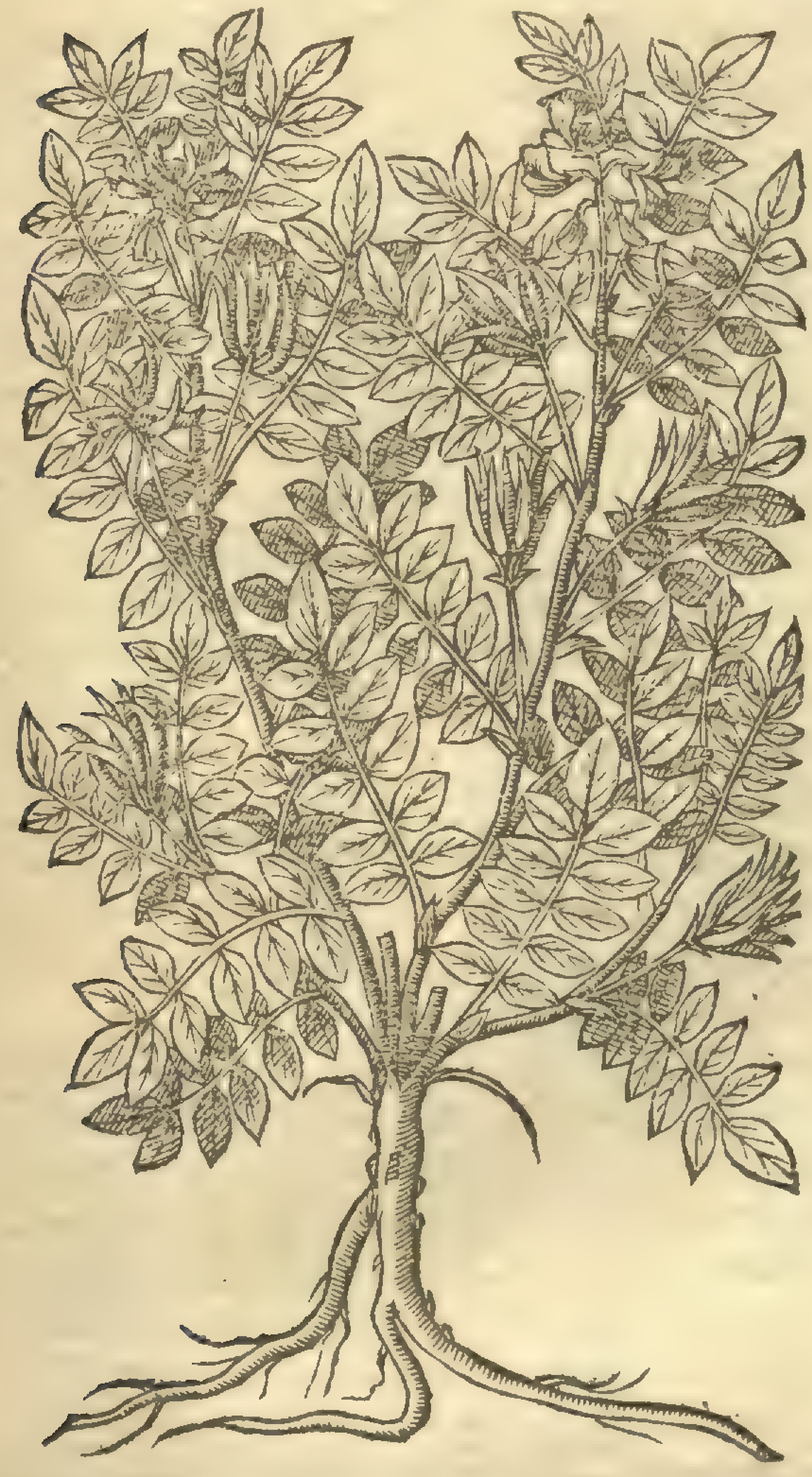
S ferro de cauallo Itali vulgò nominant: Latinè Ferrum equinum dixeris.

Tota amara eſt, & Hedyſaro natura aſſimilis.

De ſilueſtri Fœnogræco. Cap. XV.

1\. SILVESTRE appellatum à Trago & recentioribus Fœnumgræcum, multis, rotundis, & longis repit caulibus: folia ei oblonga ſunt, veluti Viciæ, ſingulis particularium tamen maioribus, latioribus ac rotundioribus: flores ex foliorum ſinubus prodeunt, albicantes: ſiliquæ

Fœnumgræcum ſiluestre primum.

Fœnumgræcum ſiluestre alterum.

ſiliquæ oblongæ ſunt & aliquantulùm recuruæ, Fœnigræci ſimiles, ſed minores; in quibus ſemen angulosum, ſapore Viciæ: radix longa & ſæpè tricubitalis, quæ non facilè intermoritur, verùm ſingulis annis primo Vere regerminat.

Reperitur in vtraque Germania, locis ſiluoſis, opacis & incultis.

Germani Waldtbockshorn / Belgæ Wildt Fenigriek / id eſt, ſilueſtre Fœnumgræcum appellant.

Nullius in medicina, aut cibatu, quod ſcitur, vſus.

Præter iſtud verò, & aliud ſilueſtre Fœnumgræcum recentior ætas obſeruauit, Fœnogræco legitimo ſimilius; vtpote etiam trium foliorum: folia ſiquidem habet terna Trifolij modo cohærentia, eaque exigua & per ambitum crenata: flores perpuſillos, aliorum minutorum leguminum perſimiles: ſiliquas deinde teretes, tenues, paruulas, oblongas, tres quatuórve ſimul ab annexu foliolorum exeuntes, in quibus ſemen exiguum. 2.

In Hiſpania plerique incultis locis ſponte exire iſtud Fœnumgræcum ſilueſtre accepimus.

Facultatem aut vtilitatem porrò nobis cognitam, nullam habet in medicinæ vſu.

De Galega. CAP. XVI.

GALEGA caulibus conſtat rotundis ac erectis: folia Arachi maiora ac longiora: flores ſpicati ſunt, colore aut cærulei aut candicantes: ſiliquæ forma oblongæ, rotundæ & anguſtæ: radix breuis & lignoſa, multas fibras habet, & diuturna eſt, aliquot continuis annis primo Vere regerminans. 1.

In Italia paſſim locis pinguibus, humectis, & prope aquarum riuos copioſè prouenit: in Germania verò & Belgio non niſi ſata.

Itali Galegam & Rutam caprariam, nonnulli corruptè Gralegam nominant. Hieronymus Fracaſtorius herbam Gallicam; Hetruſci *Lauaneſe.* Appellatur verò & alijs differentibus nominibus in diuerſis Italiæ locis, vt Geſnerus ait, vt ſunt: *Caſtracane*, *Lauanna*, *Thorina* vel *Taurina*, *Martanica*, *Sarracena*, *Capragina*; *Herbaneſa*, Fœnumgræcum ſilueſtre, & teſte Braſauolo, *Giarga.*

Galega.

Quidam Onobrychim à veteribus nuncupatam eſſe iudicant, alij Glaucem, nonnulli Polemonium eſſe volunt: verùm omnibus, non tam Petr. And. Matthiolus in ſuis commentarijs, quàm ſingularum deſcriptiones à Dioſcoride memoriæ mandatæ, ac ſcripto traditæ, contradicunt: quemadmodum & ijs, qui Galegam Polygalon eſſe autumant, & Galegæ nomen à Polygalo luxatum; ipſa quoque Polygali deſcriptio repugnat: altior enim & maior Galega eſt, quàm exiguus frutex palmum tantùm altus, dici poſſit.

Galegæ autem huic & alia quædam, altera veluti Galega, ſimilis reperitur, quæ caulibus, folijs, floribuſque eam æmulatur. Cauliculis hæc eſt tenuibus: folijs oblongis in exiguos capreolos deſinentibus, Aracho ſimilibus: flores in ſpicis ex purpura cærulei ſunt: ſiliquæ verò paruæ, latiuſculæ, & ſemina in his parua, Viciæ minora, radix durabilis quoque naturæ pluribus annis, primo Vere regerminat.

Naſcitur ſubinde in ſentibus circa margines agrorum, frequentiùs autem in pratis ſecus foſſas, fluminum ac riuulorum ſiue torrentiū ripas.

Noſtri Wilde Vitſen/hoc eſt, Viciam ſilueſtrem appellant: Galegam autem ſilueſtrem aut Germanicam non impropriè quis ipſam nominauerit: nam Galegæ quædam ſpecies videtur.

Porrò Galega, vt Baptiſta Sardus, & alij ſcriptum reliquêre, ad omnes peſtilentes morbos, contra ventris lumbricos, & venena aſſumpta efficax eſt: remedio quoque eſt, aduerſus animalium venenoſorum cùm morſus, tùm ictus, & ſucco epoto & herba contuſa plagis impoſita. Pueris etiam conuulſis, ac comitiali morbo laborantibus, ſuccus dimidiæ vnciæ pondo ſumptus prodeſſe fertur.

Onobrychis.

De Onobrychi. CAP. XVII.

QVAM Onobrychim hoc loco nominamus, caules profert à radice multos, cubitales, non ſua quidem ſponte erectos, ſed procumbentes, & per terram reptantes: folia Galegæ ſimilia, tenuiora tamen, ſubtus albicantia, ex pluribus anguſtis in acutum deſinentibus, coaceruata: flores in longiuſculis ſpicis dilutè rubent; fructus echinati ſunt, aſperi, plani, ac ſubrotundi.

Pleriſque ſuperioris Germaniæ locis exit; circa Curiam, inquit Geſnerus, in pratis abundat: in Bohemiæ agris ſecus ſcrobes, per quas pluuia delabitur aqua, frequens eſt: apud Brabantos ac Flandros ab herbarum ſtudioſis in hortis ſubinde ſeritur.

Auguſto cum flore & fructu reperitur.

Α᾽νώνυμος recentioribus herba eſt; à veteribus autem ὀνοβρυχὶς dicta apparet: quæ enim de Onobrychi apud Dioſcoridem aut Plinium reperiuntur, ea omnia huic maximè conuenire viden-

videntur. Scribit autem Dioſcorides quidem ſic: Ὀνοβρυχὶς φύλλα ἔχει ὅμοια φακῷ, μακρότερα· καυλὸν σπιθαμιαῖον· ἄνθος φοινικοῦν, μίκραν ῥίζαν. φύεται ἐν καθύγροις καὶ ἀργοῖς τόποις. hoc eſt: Onobrychis folia habet Lenti ſimilia, longiora: caulem dodrantalem, florem phœniceum, radicem paruam: naſcitur in humidis & incultis. Plinius verò hunc in modum:

Onobrychis folia habet Lentis, longiora paulò florem rubentem; radicem exiguam & gracilem: naſcitur circa fontes.

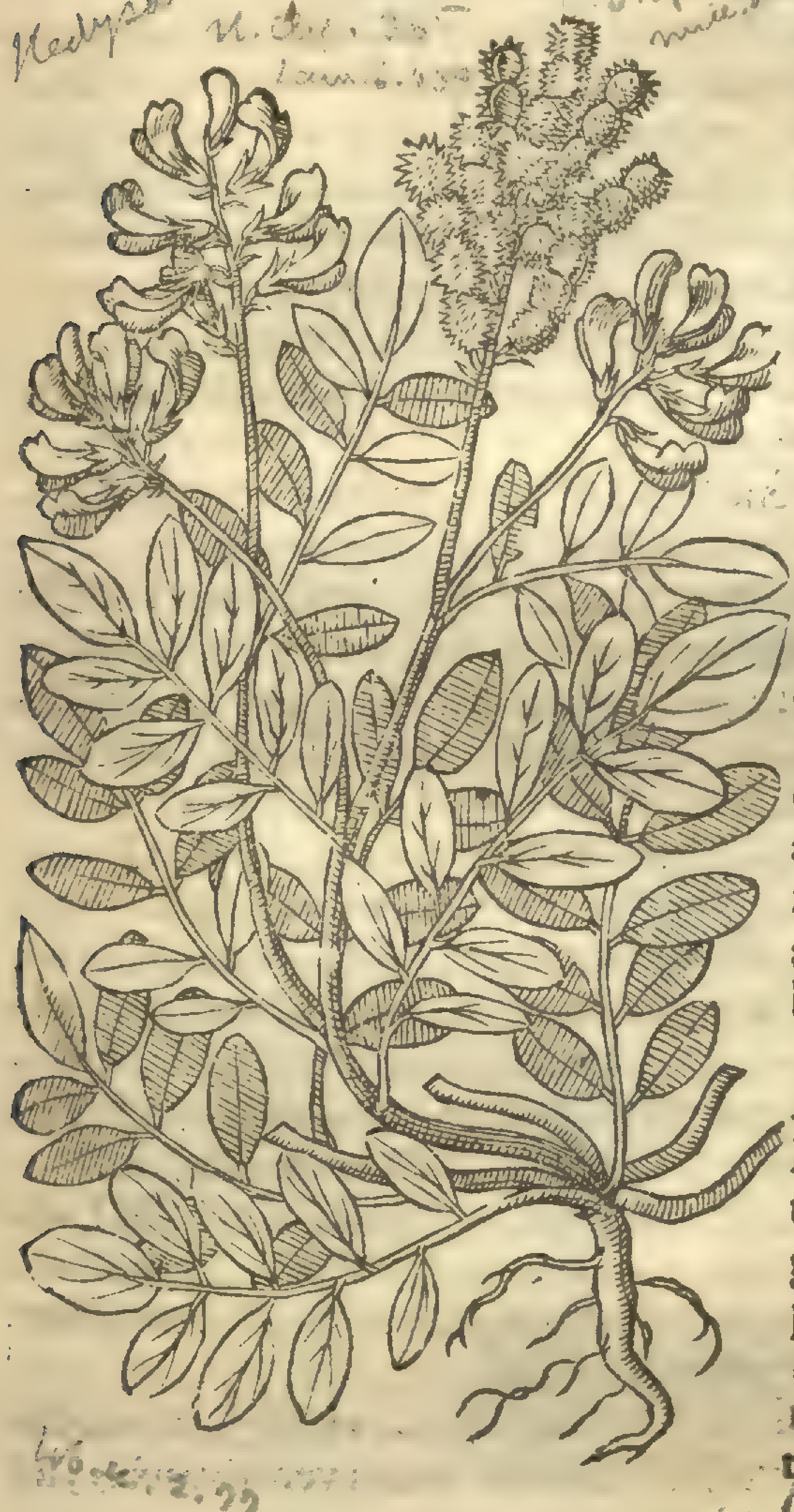
Quæ omnia & ſingula ἀνώνυμον hanc herbam habere euidens eſt. Quam ob cauſſam & eam veterum eſſe Onobrychim, minimè dubium eſſe videtur.

At Onobrychis, vt Galenus lib. De facultat. ſimplic. medicament. ſcriptum reliquit, rarefaciendi digerendique vim obtinet, proinde folia eius virentis, etiamnum impoſita ad morem cataplaſmatis phymata digerunt; arefactæ verò ſi in vino bibantur, ſtrangurias ſanant. Quin etiam ſudores elicit, cum oleo inunctum.

Quę & de Onobrychi Dioſcorides quoque his verbis perhibet: Vim habet herba phymata diſcutiendi trita & impoſita; cum vino verò pota ſtrangurias ſanat; cum oleo autem illita ſudores mouet.

De altera Onobrychi. CAP. XVIII.

Onobrychis altera.

AD Onobrychim ſuperiore capite deſcriptam proximè accedit alia, temerè inter Securidacas relata. Sunt huic multi à radice cubitales cauliculi, procumbentes ac humi proſerpentes: folia è multis congeſta veluti Lentis, ſed quàm Onobrychis ſuperioris latiora: floſculi veluti Geniſtæ, minores, eleganti colore rubent, ſpicatim digeſti: ſuccedunt fructus aſperi, ſpinoſi, plani, clypeolis exiguis ſimiles; in quibus ſemen minus quàm Geniſtæ: radix ſatis altè demittitur.

In hortis Belgij apud herbarum ſtudioſos conſpici interdum contingit: qua in regione ſponte naſcatur, aut qualibus locis gaudeat, nondum cognouimus.

Falluntur qui ad Securidacę genus referre ſtudent. Securidaca nomen habet, quòd ſemina eius anguloſa ſecurim æmulentur: talia autem huius non ſunt. Cum Onobrychi ſuperiore plus habet affinitatis: quamobrem & alteram idcircò Onobrychim nuncupauimus.

Non deſunt verò qui velint Helenium eſſe Ægyptium: Dioſcorides enim duo deſcripſit Helenia; vnum Inula & Enula campana vulgò dicitur, alterum ait Crateuam referre in Ægypto gigni, herbamque eſſe cubitalibus ramulis, Serpylli modo per humum repentibus, folijs veluti Lentis, ſed longioribus, & ad cauliculos multis; radice lutea, digiti parui craſſitudine, inferiùs tenui, ſuperiùs craſſa, cortice veſtita nigro, naſcique in maritimis collibuſque. *Helenium Ægyptium*

Meminit verò & Theophraſtus Helenij quod φρυγανώδης eſſe refert, & lignoſum, & vniuerſa ſua natura cum folijs ac floribus odoratum. *Helenium Theophraſti.*

Facit & mentionem Helenij Plinius lib. XXI. cap. X. quod ait fruticem eſſe humi ſe ſpargentem, dodrantalibus ramulis, folijs ſimilem Serpyllo. Sint autem hæc vna vel diuerſæ ſtirpes, relinquimus diligentiùs perquirendum: hoc tamen addendum, ſi inter ſe conueniant, non poſſe Onobrychim alteram, Helenium Crateuæ eſſe, cùm odorata non ſit. *Helenium Plinij.*

De Terræ glandibus. CAP. XIX.

TERRÆ glandes exilibus & infirmis cauliculis exeunt: folia tenuia & paruula, oblongis & tenuibus adnaſcuntur pediculis, qui in viticulas deſinunt, quibus propè aſſiſtentia complectuntur atque apprehendunt: flores ſummis caulibus, piſo ſimiles, ſed minores, ex pur-

Terræ glandes.

2.

ex purpura rubent, odoris non ingrati, quos paruulæ, oblongæ ſiliquæ ſuccedunt, in quibus ſemina terna quaternáve rotunda: radices craſſæ, oblongæ, glandibus forma quodammodò ſimiles, ſed multò maiores, foris nigræ, intus albicantes, ſapore ferè Caſtaneæ, à quibus inferiùs longa tenuiſque fibra dependet. Exeunt ab ijſdem & aliæ fibræ, iuxta caulis exortum, quibus obliquè ſerpentibus aliæ adnaſcuntur glanduloſæ radices, ita ſe multiplicante ſtirpe.

Proueniunt in agris frumentarijs, tum vnà cum ipſis frugibus, tum circa margines agrorum in rubetis ac ſenticetis. Reperiuntur in ſuperiore ac inferiore Germania, in Bohemia Belgioque locis plurimis, &, vt Ruellius teſtatur, in Gallia quoque.

Seri & ſemine & radice poteſt, ſed radice citiùs perficitur; vna enim glans ſata, in plures breui tempore multiplicatur.

Ceterùm huic ſimile & aliud quoddam reperitur Legumen: cauliculi eius tenues, imbecilles, anguloſi, vicinis ſtirpibus ſeſe implicant: folia paruula, veluti ſuperioris, bina cohærent, pediculo in capreolo deſinente: floſculi alterius ſimiles, ſed colore lutei; radix tenuis ſerpit, extuberantes glandes nullas profert; durabilis autem eſt.

Secus aruorum margines multis in Brabantia locis gignitur.

Florent Iunio & Iulio, poſt meſſem effodiuntur ac colliguntur radicum glandes.

Germani Erdnüs / Erdeichelen / Grundeichelen / Ackereichelen / Erdfeigen: Belgæ Eerdnoten, & Eerdeeckelen appellant, & ſubinde Muyſen met ſteerten / hoc eſt, mures caudatas, à domeſticorum paruorum murium ſimilitudine, quam nigræ, rotundæ, oblongæ, glandes retrò propendente tenuis fibræ parte referunt. Recentiores Latinè terræ glandes, ſiue terreſtres glandes nominant, & Græcè quidem χαμαιβαλάνους.

Ἄπιος. Eſt tamen & alius χαμαιβάλανος, qui ἄπιος & ἴσχας dicitur, cum quo terreſtres glandes non conueniunt, vtpote & forma non parùm; viribus autem plurimùm ab eo differentes. Nam Apios quidem Tithymali ſpecies eſt, & radice ſua aluum vtrimque mouet; glandes verò iſtæ eamdem conſtringunt, non ſecùs ac Aſtragalus, cui ſimiliores videntur. Talorum ſiquidem ſimilitudinem quamdam gerunt, ac formam etiam quodammodò referunt, vnius ſatiuæ rotundioris, ac breuioris Raphanidis, minores tamen, plures quoque παραφυάδας iuxta ipſas naſcentes, ſibi inuicem implicatas habent; & reſiccatæ duræ ſunt, ac ægrè tunduntur.

Porrò terræ glandes coctæ ac in cibo aſſumptæ, difficiliùs quidem quam Rapæ aut Paſtinacæ concoquuntur, ſed alimenti tamen non minùs quàm Paſtinacæ ſubminiſtrant, minùs quàm illæ inflant, tardiùs deſcendunt, ventrem quoque adſtringentes: crudæ verò eſitatæ etiam difficiliùs concoquuntur, & ægriùs ſeriuſque deſcendunt.

Temperiem autem obtinent calidam quidem mediocrem, ſiccam verò paulò intenſiorem, cum non exigua adſtrictione coniunctam; vnde etiam non ſolùm ventris fluxus, ſed & ſanguinis fluores, præſertim ex vtero, aut per veſicam reprimunt.

De Aſtragalo ex Plinio & alijs.

CAPVT XX.

ASTRAGALVS, vt Plinius tradit, folia habet longa, inciſuris multis, obliqua circa radicem: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem Hyacinthi: radices villoſas, implicatas, rubras, præduras.

Dioſcorides verò, Aſtragalus ait, paruulus in terra frutex, folijs & ramis Ciceri ſimilis: flores purpurei, parui; radix rotunda veluti Raphanus grandis, propagines habet firmas, nigras, duras, veluti cornua, inter ſe implicatas, guſtu adſtringentes.

Naſcitur in petroſis, apricis, & ijſdem niualibus: Plinius. Aut, vt Oribaſius, in ventoſis ac niualibus. Dioſcoridis exemplaria addunt, συσκίοις, id eſt, opacis. Copioſa in Pheneo Arcadiæ, vt

diæ, vt Galenus & Plinius. In Dioſcoridis exemplaribus ἐν Μέμφιδι τῆς Ἀρκαδίας legitur: at Memphis Ægypti ciuitas eſt, in Arcadia verò nulla. *Dioſcoridis locus animaduertitur.*

Radices habet Aſtragalus, inquit Galenus, adſtringentes: quamobrem etiam ex numero eſt non inſtrenuè exſiccantium: nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatum ſiſtit, ſiquis in vino decoctam radicem bibat.

Eadem quoque de Aſtragali viribus memoriæ Dioſcorides prodidit: Alui fluxum, ait, ſiſtit radix in vino pota, & vrinam mouet: facit ad vetuſta vlcera ſicca inſperſa: ſanguinem ſupprimit: ægrè autem propter duritiam tunditur.

De Aſtragaloide. CAP. XXI.

Aſtragaloides.

CAVLES Aſtragaloidi eriguntur, & cubiti altitudinem petunt, anguloſi ſunt, tenues, duri, & in alas diuiſi: folia qualia Galegæ, ex multis ad vnam coſtam collecta: floſculi elegantes in ſummis virgulis è cæruleo purpurei, minores quàm Viciæ: ſiliquæ ſuccedunt teretes, oblongæ, nigricantes, vti maioris Arachi; in quibus ſemen Vicia minus, maius verò quàm Arachi, ſed non perinde rotundum ac globoſum: radix longa, tenuis, non abſque fibris, altè deſcendit, & multo tempore durat, hiemis frigoriſque patiens.

Ad hortos Belgij aliunde illatum, peregrinum eſt legumen: ſed in ſuperioris Pannoniæ montibus ac ſiluis frequens reperitur.

Iunio ac etiam ſeriùs floret, ſiliquæ intereà perficiuntur.

Quòd cum Aſtragalo ſimilitudinem habere exiſtimatur, Aſtragaloidis nomen accepit: nonnulli Eruum ſilueſtre appellant.

Non deſunt verò & alia quædam leguminoſa, ſiliquas proferentia, quæ & Aſtragaloidea dici poſſunt: horum cognitionis cupidus requirat in Caroli Cluſij Obſeruationibus diligentiſſimis.

Aſtragaloides autem quali ſit facultate donatum, aut cuiuſmodi viribus præditum, compertum nondum eſt.

De Anthyllide Lenti ſimili. CAP. XXII.

DVPLEX Dioſcoridi Anthyllis: vna Lenti ſimilis, altera Chamæpytin ſiue Aiugam refert. 1.

Ad prioris deſcriptionem proximè accedit herba quædam humilis, cauliculi cuius dodrantales: folia Lentis modo ex pluribus formata; vtraque verò mollia, tenui lanugine incaneſcentia: floſculi in cauliculorum faſtigijs lutei, complures, veluti in vmbella coniuncti; poſt quos ſiliquæ paruæ, in quibus ſemen exiguum: radix tenuis, duriuſcula. Talem ſiquidem priorem Anthyllidem eſſe Dioſcorides refert; folijs ſiquidem Lentis ſimilibus, ſed mollibus; ramulis dodrantalibus rectis; radice parua tenui, qualis eſt quam deſcripſimus.

Nec tamen & illa ab Anthyllidis prioris ſimilitudine abhorret, quæ à C. Cluſio in ſuarum Obſeruationum lib. 2 pro Glauce depingitur. Ternis aut quaternis hęc aſſurgit tenuibus cauliculis, incanis; folia quos conueſtiunt e pluribus ad vnam coſtam cohærentibus veluti Lentis, ſuperiore parte herbido colore virentia, inferiore verò lanuginoſa & albicantia: floſculi in ſummis virgulis coaceruati purpuraſcunt: radix tenuis & candidula. 2.

Prior harum, circa agrorum margines pleriſque Galliæ Narbonenſis & Angliæ locis, teſte Lobelio, gignitur: reperitur & in longius à mari ſitis regionibus, veluti in quibuſdam Germaniæ & Pariſiorum agris: Brabantis hortenſis eſt. 1.

Alteram Cluſius refert à ſe iuxta Thormis fluuij ripas, infra Salamancam Hiſpaniæ, procul à mari repertam. 2.

Vtraque

Anthyllis Lenti ſimilis.

Anthyllis altera Lenti ſimilis.

Limodoron ſiue Orobanche.

Vtraque ad Anthyllidem priorem referenda videtur, quæ Græcis ἀνθυλλὶς, Latinis ſimiliter Anthyllis, Auicennæ Zahara appellatur cap. 755.

Ceterùm quòd ad facultates attinet prioris Anthyllidis, vrinę difficultatibus & renibus plurimùm prodeſſe denariorum quatuor pondere epotam, ſcribit Dioſcorides: tritam verò cum roſaceo & lacte vteri inflammationes emollire impoſitam. Plinius verò vuluis vtiliſſimam, torminibuſque & ſecundarum moræ in vino potam refert: Galenus autem vtramque modicè deſiccare ait.

De Limodoro ſiue Orobanche. CAP. XXIII.

LIMODORVM cauliculus eſt pedalis aut maior, ſubrubens, fiſtuloſus, fragilis: flores ſecundùm caulem parte ſuperiore naſcuntur ſubcandidi, aut ſublutei, Vrticæ inertis floribus haud multùm abſimiles: floribus ſuccedunt oblongi calyculi, in quibus ſemina minutiſſima, candicantia, & inutilia: radices ſubſunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis craſſitudine, foris ſquamis nigricantibus contectæ; intus verò ſubcandidæ aut ſubluteæ: quæ recentes ſuccum habent lentum, ac facilè franguntur; aridæ verò cornu modo dureſcunt.

Gignitur in agris, inter legumina quidem frequentiùs, cum Lino quoque Cannabe, & Fœnogræco non rarò: exit etiam vnà cum ſegete; iuxta vias quoque ſecúſq; agrorum ſepes, vt Matthiolus ſcribit, in Italia frequẽs prouenit: in Belgio in arenoſis iuxta maris littora tumulis etiam reperitur.

Theophraſtus huiuſmodi vitium λιμόδωρον appellat, veluti λίμον, hoc eſt, famem adferẽs, frugum enim alimentum ad ſe trahit, ipſaſque & extenuat, & incrementum ſumere, perte-

ctéve

étéve adoleſcere non ſinit. Sotioni ὀσπρολέων ſiue leguminum Leo eſt, alijs κυνομόριον, à ſimilitudine canini genitalis, vt Plinius refert: Dioſcoridi verò ὀροβάγχη nominatur.

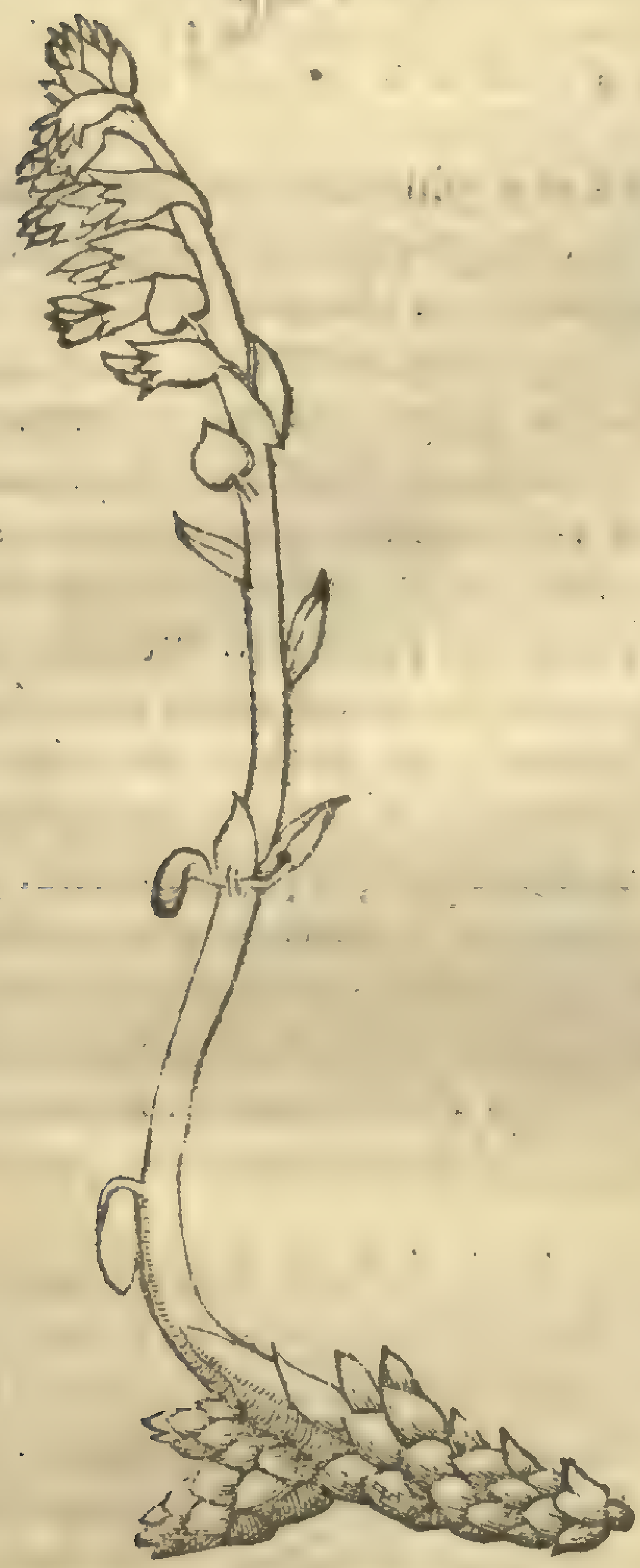
Eſt tamen & alia Orobanche, quæ complexu ac circumligando ſe, legumina Eruumque enecat, quam Theophraſtus & Plinius peculiariter Orobanchen nominant.

In olerum, inquit Dioſcorides, Orobanche numero eſt, & tum cruda tum cocta in patinis Aſparagi modo editur: cum leguminibus decocta facere creditur, vt ipſa citiùs percoquantur.

De Anblato, Neottia, alijs Limodori generibus.

CAPVT XXIIII.

Anblatum.

Neottia.

Ad Limodori genera referenda ſunt quoque Valerij Cordi Anblatum, & quam Neottiam ex vernaculæ vocis ſignificatione dixeris.

Sunt autem Anblato folia quidem nulla, cauliculus verò dodrantalis, erectus & ſucceoſus, à cuius medio ſummum verſus, flores in ruffo candicantes, ab exiguis veluti calyculis ſquamoſis exeunt, omnes antrorſus & ad eamdem partem ſpectantes, poſt quos parua acuminata vaſcula prodeunt, in quibus ſemen paruum: radices habet minuſculas, albicantes, ſucculentas, & ſquamis, vt Limodori, contectas.

Putri & vmbroſo gaudet ſolo: in Franconiæ, Bohemiæ, Sileſiæ, Italiæque ſiluis, ac alibi reperitur.

Vere germinat, Aprili ac Maio menſibus viget, poſteà deliteſcit.

Anblatum Cordus appellat, alij radicem ſquamatam, Matthiolus Dentariæ maiorem ſpeciem facit.

Facultate autem reſiccans hæc eſt, radix guſtu acerba: aquam ex tota ſtirpe deſtillatam aduerſus Comitialem morbum nonnulli commendant, ſi aliquanto tempore à ieiuno ſumatur.

AA Profert

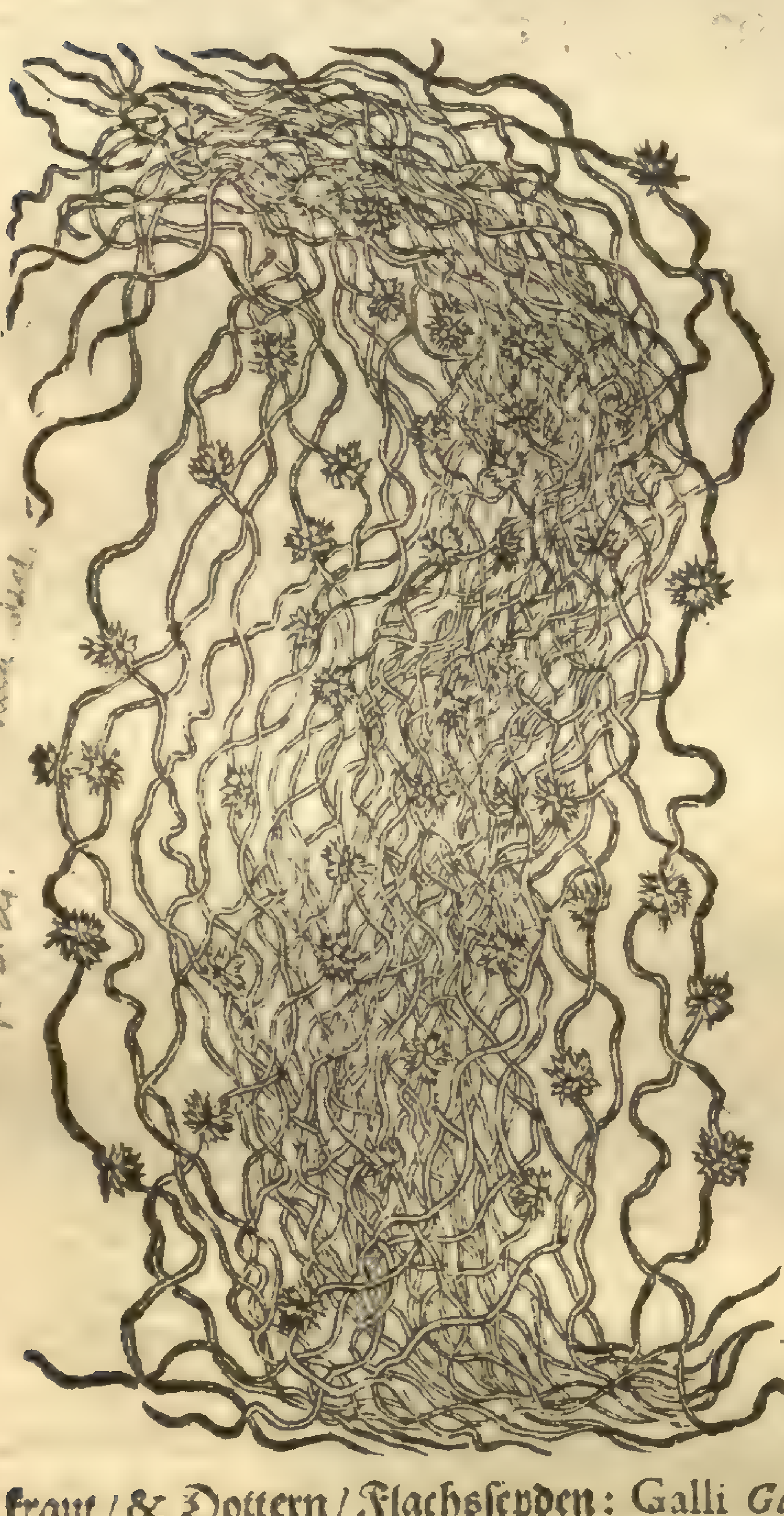
Profert ſimiliter & Neottia caulem abſque folijs, Limodori colore quidem ſimilem, ſed tenuiorem, teneriorem, ac minorem, in cuius ſummo floſculi veluti in paruam ſpicam congeſti, eiuſdem cum caule coloris: radices multæ fibroſæ ſibi inuicem, nidi alicuius auis modo, implicantur; vnde νεοττίαν, auis nidum, & vulgò noſtrate Brabantica lingua Vogels neſt nominarunt: Gallicè *Nid d'oiſeau*: Germani autem Margen drehen appellant.

Λιμόδωρον, vt diximus, genus quoddam eſt, quod fortè etiam λειμώδωρον per ει prima ſyllaba, aut λειμωνόδωρον potiùs, haud abs re quis nuncupauerit, veluti τῶν λειμωνῶν δῶρον, hoc eſt, pratorum donum: nam in paluſtribus & vliginoſis locis prouenit, ac in ſiluis humidioribus, veluti & Anblatum, quod eadem ex cauſſa & λειμωνόδωρον eſſe poteſt.

Sunt porrò & alia Limodori genera, vt quæ à Ciſti radicibus exit Hypociſtis, & Rapum quod paſſim cùm in ſuperiore, tum in inferiore Germania Geniſtæ connaſcitur. Sed de his in capitibus de Ciſto & Geniſta, ſuis locis agetur.

De Caſſutha. CAPVT XXV.

Caſſutha.

CASSVTHA plurimis lyrarum fidibus ſimilibus, longis repit cirrhis, aliàs craſſitudine capreolorum ac clauicularum Vitis, aliàs tenuibus ac capillamentorum quorumdam inſtar, qui ſtatim ab ipſo exortu herbarum fruticumque ramulis ac folijs ſeſe implicant, atque crebris voluminibus proſerpentes, comas complectuntur, tam ſpiſſo non rarò contextu, vt & propriam parentem ſubinde laqueis ſuis ſtrangulent, ſic vt aut mole oneratæ ſtirpes procumbant, aut natiuo alimento deſtitutæ contabeſcant. Cirrhi autem vel candidi ſunt, vel ex dilutiore purpura rubent. Flores edit Caſſutha paruos, cirrhos ipſos quibuſdam locis veluti ambientes, à quibus ſemina quædam exigua, ſed inutilia prodeunt: folia habet nulla: radicibus nititur nullis, in terra enim non gignitur, ſed fruticibus herbiſque tantùm innaſcitur.

Reperitur Iunio, Iulio & Auguſto menſibus: in Rubo, Vepribus, Lupulo & Lino, maior, craſſior & candidior: in Thymo verò, Thymbra, & alijs humilioribus, ac durioribus, vt Eryngio, Geniſta, & alijs, tenuior ac ruffior.

Maiorem craſſioremque Officinæ paſſim Cuſcutam appellant: nonnulli quòd Linum amplectatur, podagram Lini: doctiores Caſſutham aut Caſſytham, Geſnerus λινόδεσμον: Arabes *Keſſuth* ac *Chaſuth*: Brabanti vulgari ſua lingua Schorſte/& Wranghe: Germani Filtzkraut/& Dottern/Flachsſeyden: Galli *Goute de Lin*, & *Augurre de Lin*.

Minorem ac tenuiorem, quæ duriori Thymo Thymbræque ſe impilcat, Dioſcorides
Ἐπίθυμον ἐπίθυμον nominat, Officinæ nomen ſeruant. Alij, inter quos Acturius, ſolius Thymi Epithy-
Ἐπιστοίβη. mum; quod verò Thymbræ Epithymbrum; & ſimiliter quòd Stœbæ innaſcitur, Epiſtœben
nominauere, ſingularem cuique generi appellationem tribuentes.

Videtur autem Caſſutha, nonnullis quidem huius ætatis doctis, eadem eſſe cum Cadyta, quam Theophraſtus Syriacam herbulam tradit, arboribus, vepribus, & alijs quibuſdam innaſcentem. Verùm cùm Caſſutha non ſolùm non βοτάνιον, hoc eſt, herbula, ſiue exigua herba, ſed nec herba propriè videatur, vt quæ longioribus tantummodò cirrhis conſtet, ac vitium ſiue morbus potiùs ſit quàm herba: nec in Syria ſolùm, ſed nuſquam ferè non reperiatur: ac non arboribus quidem, ſed herbis citiùs, vel herboſis fruticibus vepribuſque ſe implicet, cum Cadyta non admodum conuenit.

Cadytas etenim, vt Theophraſtus ait, βοτάνιον eſt & Syriacum quidem, quod etiam arboribus innaſcitur, modo quo Viſcum, Stelis, Hyphear, Polypodium, & alia ſimilia quædam, de quibus eodem loco Theophraſtus agit, quo de Cadyta ſcribit. Meminit Cadytę Plinius quoque lib. XVI. exemplaria quædam Caſſythas, ſed emendatiora Cadytas habent. *Cadytas.* *Plinij locus emendatus*

Alij Caſſuthan ſiue Cuſcutam, Dioſcoridis Androſacen eſſe exiſtimant, ſed quantum & illi à vero aberrarint, Antonius Muſa Braſauolus in Examine ſimplicium dilucide commonſtrat. Tametſi enim Androſace ἄφυλλος ac ſine folijs ſit, alia tamen ac diuerſa à Caſſutha eſt: nam maritima Androſace eſt herba breuis, tenuibus veluti iuncis aut cirrhis, ab vna radice conſtans plurimis, in quorum ſummo, exigui naſcuntur folliculi, ſemen continentes: amara inſuper, totaque candida eſt, & non vepribus aut alijs herbis innaſcitur, ſed è terra, Muſa teſte, prodit. *Androſace.*

Probabilior ac vero ſimilior eorum videtur ſententia, qui Cuſcutam ſiue Caſſutham, Orobanchæ ſimilem, & genus quoddam eius eſſe exiſtimant, non quidem Dioſcoridis Orobanches, ſed eius de qua Theophraſtus, & quam Plinius lib. XVIII. ait, circumligando ſe, Cicer enecare ac Eruum. Hæc etenim Orobanche Caſſuthæ quædam ſpecies eſſe videtur, Erui videlicet Caſſutha.

Orobanchen ſiquidem Theophraſtus Erui vitium eſſe ſcribit, Eruumque ipſum ſuperare, & amplexu compreſſuq; ſuo necare: atque in hoc ei ſimilem Aparinen facit, quòd ea videlicet Lentem ita aggrediatur, ac veluti laqueis vel retibus totam capeſſat, ſicuti Eruum Orobanche, ſiue Eruangina, vt Latinè Theodorus Gaza vertit. *Orobanche Theophraſti.*

Temperiem autem Caſſutha habet calidam quidem remiſſiorem, ſiccam verò paulò intenſiorem, ſecundi nempe ordinis, abſtergendi deinde facultatem cum quadam adſtrictione coniunctam, & præſertim ea quæ in Rubo reperitur: parentis enim ſuæ, cuique innaſcitur ſtirpis, naturam ac facultatem aliquam ſibi quoque adſciſcit. Quæ enim calidioribus herbis, Thymo videlicet, ac Thymbræ adnaſcitur, calidior, ſiccior, tenuiorumq; partium redditur. Quæ Geniſtam ſuperat, vrinas potentiùs mouet, & ad alui deiectiones magis efficax eſt; humidior quæ Lino implicatur. Adſtringendi, vt diximus, facultatem admixtam habet, quæ Rubo inſidet; quæ & propter hanc potentiam adiunctam, alijs ad iocinoris lieniſque affectus meritò prefertur: cum enim expurgandi adſtringendique facultates ſimul habeat, viſceribus iſtis in primis vtiliſſima eſt. Talia enim iocinoris lieniſque oportere eſſe medicamenta, Galenus lib. XIII. Methodi medendi abundè docet.

Expedit autem hæc Caſſutha iocinoris infarctus, lieniſque obſtructi vitia, venas à pituitoſis bilioſiſque corruptis ac ſuperfluis humoribus exonerat, vrinam mediocriter pellit, renes aperit, regio morbo quem iocinoris felliſque obſtructio comitatur, ſuccurrit, febribus auxiliatur diuturnis, vt tertianis impuris ac longioribus, item quartanis, & propriè infantium febribus, vt Meſues apud Serapionem ait. qui & naturam Caſſuthæ eſſe tradit, flauam bilem per aluum deducere, ac efficaciorem cum Abſynthio præbere effectum, nimio deinde eius vſu ventriculum grauari. Auicenna tamen non grauare eam, ſed fortem efficere ventriculum qui debilis ſit, ſcriptum reliquit, quod & nobis magis probatur. *Caſſuthæ ex rubo vires.*

Epithymum Caſſutha de qua ſcripſimus calidius eſt & ſiccius, ad tertium videlicet vtriuſque qualitatis gradum, Galeno teſte, accedens; partium item tenuiorum, & extergendi aperiendique efficaciore potentia præditum; lieni idcircò vtiliſſimum, & longè quàm iocinori vtilius. Nam vt Galenus lib. XIII. Methodi ſcribit, valentiora lienis medicamenta eſſe debent, quàm iocinoris, tantò videlicet, quantò craſſiore vtitur alimento. *Epithymi vires.*

Opitulatur igitur Epithymum cunctis ferè lienis affectionibus: obſtructionibus ac ſchirroſis eius vitijs omnibus ſuccurrit: ad diuturnos capitis dolores, morbum comitialem, melancholiam, & potiſſimùm hypochondriacam efficax eſt, alioſque ab atra bile morbos exortos: prodeſt lue venerea, malignis vlceribus, elephantiaſi & ſcabie laborantibus: datur etiam vtiliter aduerſus quartanas.

Purgat humores atros & melancholicos per inferna, vt Aëtius, Actuarius & Meſues ſcribunt; nec non pituitam, Dioſcoride teſte. Purgat item & inferiorem ventrem, quod in Thymbra ac Stœbe naſcitur, ſed facultate, vt Actuarius ait, eſt imbecillius.

De Criſta galli. CAP. XXVI.

TENVIS & erectus caulis altitudine pedis, Criſtæ galli eſt, folia anguſta per ambitum crenata, flores lutei aut candidi, inertis Vrticæ haud multùm abſimiles: ſemen latum, colore nigrum aut ſubluteum, in valuulis latis, quæ quodam veluti folliculo breui continguntur: radix tenuis & parua.

Exit in aruis, & non raro in pratis, vtrobique inutilis & vitioſa; plurima ęſtatis parte floret.

 Belgæ

Criſta Galli.

Belgę Ratelen, & Geele Ratelen nominant, & plerique Hanecammekens / vulgò Latinè Criſtam galli, & gallinaceam Criſtam: Germani Hāl Rodel. Videtur nonnullis ἀλεκτωρόλοφος veteribus dicta, aut Mimmulus herba.

De priore Plinius lib. XXVII. cap. V. ſic: Alectorolophos, quæ apud nos Criſta dicitur, folia habet ſimilia gallinacei criſtæ, plura: caulem tenuem, ſemen nigrum in ſiliquis.

Mimmuli autem herbam in pratis peſſimam ait, lib. XVIII. cap. XXVIII.

Sed Alectorolopho ſimilior, quàm Mimmulo, Criſta galli noſtra videtur.

Qua autem hæc facultate aut potentia prædita, cognoſcere, curæ adhuc nulli fuit, cùm inutilis habeatur.

De Fiſtularia. CAP. XXVII.

FOLIA Fiſtularia parua habet, crebris inciſuris criſpa; caules tenues, breues, quoſdam per terram ſerpentes, alios erectos, circa quos flores vt Criſtæ gallinaceæ, ſed minores & colore rubentes aut albicantes: ſiliquæ deinde haud abſimiles, paruæ, in quibus ſemen latum & nigricans: radix tenuis & fibroſa.

Naſcitur in vliginoſis pratis: herba non ſolùm parum vtilis, ſed & noxia, ac pratorum ipſorum vitium.

In paluſtribus Hollandiæ procerior ſubinde quàm alibi reperitur.

Fiſtularia.

Maio ac Iunio menſibus cum flore ac valuulis reperitur.

Germanorum plerique Braun Rodel / alij Leußkraut / & Braun Leußkraut / Græcè φθίειον, Latinè Pedicularem ab effectu nominant quòd pecori ac iumentis, quæ in pratis vbi hæc prouenit, paſcuntur, pediculorum copiam gignat: noſtri Roode Ratelen; recentiorum nonnulli Fiſtulariam; non pauci Criſtam etiam galli appellant. Cum Mimmulo Plinij plus ſimilitudinis quàm ſuperior habet.

Creditur ad Fiſtulas & ſinuoſa vlcera vtilis eſſe, nec non menſes, & aliunde profluentem ſanguinem, in vino auſtero decocta, potaque ſiſtere.

De Tribulo terreſtri. CAP. XXVIII.

TERRESTRIS Tribulus, quem nunc deſcribimus, caules promit tenues, folioſos, circa quos folia ex multis vni coſtæ adnatis congeſta, Mochi ſiue ſatiui Ciceris, aut citiùs Lentis folijs ſimilia: fructus ſecundùm caules, poſt quinque foliolorum floſculos, iuxta foliorum exortus à breuibus dependent pediculis, duri, multis aculeis ac ſpinis horridi, in quibus ſemen; radice nititur fibroſa.

Apud Hiſpanos in aruis frequens, frugibus infeſtus, ſed tamen, vt Plinius ait, inter frugum morbos potiùs, quàm inter terræ peſtes numerandus: reperitur & pleriſque Italiæ ac Galliæ locis.

Fructus æſtate perficitur.

Tribulus terreſtris.

Τρίβολος Græcè, & Latinè Tribulus dicitur, ac ad differentiam alterius in aquis naſcentis τρίβολος χερσαῖος, & Tribulus terreſtris.

Eſt autem terreſtris Tribulus Theophraſto duplex: vnus folio exit Ciceris, alter ſpinoſo conſtat. Hunc φυλλάκανθον appellari ait, ſeriùs germinare, & ſemen nigricans in lobo ferre: illum verò πρώϊον ſiue præcoquum eſſe. Cum πρωΐῳ autem, qui hoc loco deſcriptus, magis conuenit; quem & terreſtrem Theophraſti Tribulum non omnino abs re quis nuncupauerit. Dioſcorides enim, qui vnius terreſtris tantùm meminit, hunc omiſit. Suum ſiquidem Tribulum non Ciceri, ſed Portulacæ ſimilia tradit habere folia, ac tenuiora, & κλήματα, ſiue tenuiores teneroſque ramulos, per terram ſtratos, in quibus ſpinæ acerbæ & duræ. Qui certè Tribulus φυλλακάνθῳ, alteri videlicet Theophraſti Tribulo, magis ſimilis eſt, quàm πρωΐῳ ſiue præcoquo. *Tribulus terreſtris Dioſcoridis*

Ceterùm in terreſtri Tribulo terrea & frigida qualitas, quæ & adſtringens, auctore Galeno, ſuperat: fructus eius, cùm tenuium ſit partium, potus lapides in renibus comminuit.

Terreſtris Tribulus, Dioſcorides ait, drachmę pondere epotus & impoſitus commorſis à vipera opitulatur: auxiliatur etiam aduerſus venena cùm vino potus; decoctum eius reſperſum pulices necat.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ LIBER QVARTVS, DE GRAMINIBVS ET TRIFOLIIS.

PRÆFATIO.

SVCCEDVNT *Frugum vitijs Gramina & Trifolia, quorum plurima in pabulum cedunt iumentorum; veluti quoque ex vitijs multa. Sunt autem Graminum innumeræ quodammodò ſpecies; ſed non omnes vtiles: Trifoliorum etiam non pauca genera, quæ aliò referri poſſent; ſed congeneres ac ſimiles ab inuicem diuellere, noſtrum inſtitutum non admiſit: proinde Graminum multa; Trifoliorum verò quotquot occurrerunt genera, hoc libro complecti conati ſumus.*

DE. GRAMINE, *quod Græcis ἄγρωστις dicitur.*

CAPVT PRIMVM.

Gramen.

FOLIIS, culmis, ac iuba paruæ Arundini Gramen iſtud haud multùm abſimile eſt: folia etenim ei ſunt anguſta, in acumen faſtigiata, Arundinis quidem longè minora, ſed quàm pratenſis Graminis duriora ac maiora: culmi rotundi, ſeſquipedales, aut paulò longiores, quatuor aut quinque genicula habentes: non ſpicam, ſed iubam fert, Milij aut Arundinis ſimilitudine, minores tamen ac rariores: radicibus ſerpit longis, candidis, geniculatis, guſtu non ingratę dulcedinis, ſibi inuicem implicitis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, folia cauleſque proferunt.

Naſcitur potiſſimùm in aruis, & agris frumentarijs, tam frugum quàm agrorum vitium ac peſtis, agricolis ingratum: nam agro proſciſſo radices raſtris eruunt, ac collectas, flammis ne renaſcantur exurunt. Facilè enim licet ſemiaridæ, terra obrutæ radices reuireſcunt; tam pertinacis eſt vitæ, & ægrè intermoritur.

Floret ęſtate vnà cum frugibus, Autumno radices leguntur. Rura Brabantiæ Peen nominant, alij Ledtgras: Græcis ἄγρωστις eſt; Latinis communi nomine Gramen. Ἄγρωστις autem ab ipſis agris dicta putatur, qui Græcis quoque ἄγροι nominantur. Appellatur porrò idem & ἁμαξῖτις, αἰγικὸν, Sanguinalis & Vniola.

Radix Graminis mediocriter frigida eſt & ſicca, ſapore dulcis inſtar aquæ, acre tamen quiddam exiguum ac ſubacerbum, vti Galenus ſcribit, obtinet: cruenta vulnera glutinat, decoctum radicis renibus & veſicæ prodeſt, vrinam mediocriter mouet, calculos ſubinde pellit.

Dioſcorides eaſdem Gramini, quas Galenus, tribuit vires: Radix, inquit, trita & impoſita vulnera glutinat: decoctum eius potum ad tormina facit, & vrinæ difficultatem: calculoſa etiam circa veſicam excrementa conterit.

Recentiores decoctum radicum infantium ac puerorum vermes necare ac excludere potum autumant.

Alıud item & Agroſteos reperitur genus, quod culmis folijſque præcedens refert, & non ſpicam,

ſpicam, ſed iubam quoque profert; tametſi non tam effuſam, ſed rariorem & Auenæ ſimiliorem, nonnihil tamen ab eius differentem: radices eius craſſis, magnis, crebriſque tuberibus valdè ſunt nodoſæ, & hac illacque ſerpentes progerminant.

Naſcitur iſtud Gramen ſimilibus vti præcedens locis, & non rarò ſecus agrorum margines reperitur.

Noſtri à crebris geniculis ac tuberoſis radicum nodis, Knoopgras, id eſt, Nodoſum Gramen, appellant.

Meminit huius Marcellus vetus auctor, cap. XXVI. Herba, inquit, quæ Gramen dicitur, nodorum XXVII. ex vino ad medias decocta & expreſſa atque colata, potuique ſtrangurioſo ex vini cyatho vno mixta data, adeò potenter ſuccurrit, vt vbi ſine tormento vrinam facere cœperit, dari non oporteat: ſed febricitantibus ex aqua ſola dabitur.

Ex quibus verbis apparet, nodoſum iſtud Gramen, apud veteres pro Gramine propriè dicto ſiue Agroſti habitum, & aduerſus calculum & veſicæ morbos commendatum quoque fuiſſe: recentior ætas nunc huius, modò illius indifferenter, pro Graminis radicibus vtitur.

De Gramine Mannæ. CAP. II.

Gramen Mannæ primum.

Gramen Mannæ alterum.

AD Graminis genus referenda videntur & alia duo ſilueſtria ſpuria degeneraque Frumenta, cerealium ſeminum vitia.

Vnum culmis aſſurgit cubitalibus aut altioribus, crebrò geniculatis, per maturitatem ſubrubentibus: folijs arundinaceis, piloſis, præſertim ea qua culmos ambiunt & amplectuntur parte. Iuba ferè Milij modo effunditur, minùs tamen denſa, colore nigricans, cuius ſingulæ ſectiones ac veluti ſpicæ, longæ & perquam tenues ſunt, ſemenque ab vna tantùm parte habent, Milio minus, forma oblonga; quod à glumis ac vtriculis, quibus continetur, repurgatum, candidum eſt: radix vt aliorum cerealium ſeminum fibroſa. *Gramen Mannæ primum.*

Pleriſque Italiæ & Germaniæ locis incultis ſua ſponte exit; reperitur & in Bohemia ſilueſtre, apud quos tamen & in agris ſeritur, veluti & in Goritienſi agro & Carinthia, vti Matthiolus refert; apud Belgas peregrinum, non niſi ſatum, prouenit.

Germani Himeldau, id eſt, Cęli rorem, appellãt; Matthiolus ea de cauſſa Mannæ gramen.

Milij ſilueſtre ac ſpurium quoddam videtur genus. Creditur à Leoniceno ac Ruellio Capriola ac Sanguinaria dicta. Sunt qui velint Plinij Gramen aculeatum eſſe, ſed quia eius omnino breuis deſcriptio, affirmari nihil poteſt. Multùm autem à veritate recedunt, qui Coronopum eſſe exiſtimant. Coronopus ſiquidem, vt Dioſcorides ait, per terram repit, & folijs eſt fiſſis: huius verò culmi erecti aſſurgunt; & folia arundinacea nequaquam in partes finduntur, quæ Mannæ Gramen non eſſe Coronopum euidenter oſtendunt.

Ceterùm facultate Graminis iſtius ſemen Milio ac Panico ſimile eſſe videtur. Bohemi cum pinguium carnium iure coctum edunt, & ſic apparatum, gratum ac ſuaue edulium eſt.

Gramen Mannæ alterum.

Alterum Mannæ Gramen arundiaceæ quoque naturæ eſt: culmos gignit complures, quoſdam autem erectos, nonnullos verò in latus & terram verſus reclinatos: folia vti prioris arundinacea: non iubam, ſed veluti ſpicam fert, eamque aſperiuſculam, Panici paniculis breuiorem, rariorem & tenuiorem multò; & ſubinde ſingularem, non raró autem multiplicem ac ex pluribus conſtantem; quandoque item herbacei coloris, aliàs in rubore nigricantem; in qua ſemen candicans, duriuſculum, Panico minus.

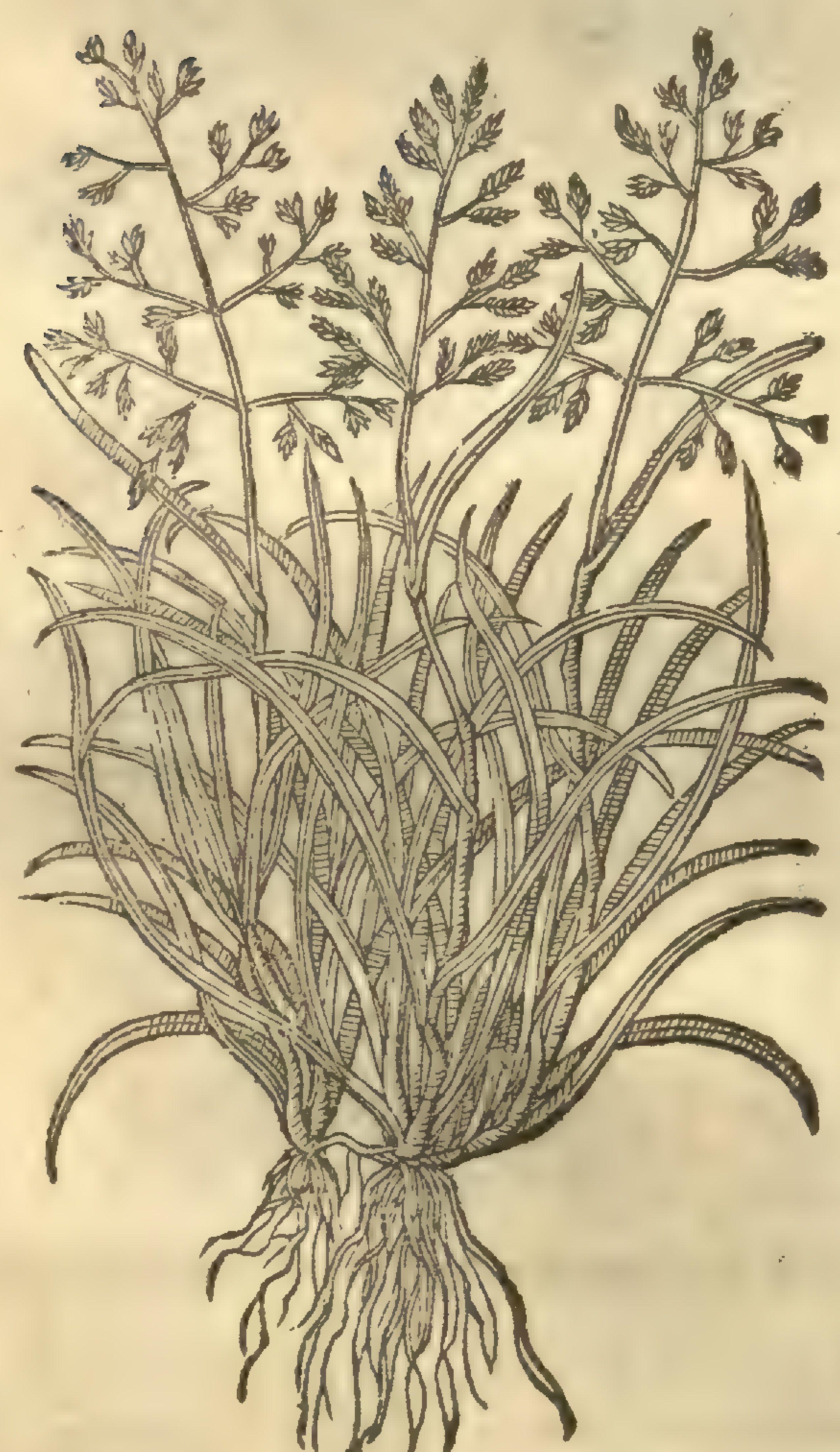
Frequens eſt iuxta agrorum aggeres, in hortis & alibi: reperitur non modò in Germania & Belgio, verùm & Italia, Gallia, ac alijs Europæ prouincijs.

Panicum paluſtre nonnulli, alij Panicum ſilueſtre appellant. Eiuſdem cum ſuperiore generis eſt, & cerealium quoque frugum vitium quoddam, veluti & illud, Mannæ Graminis ſpecies, ea de cauſſa, altera.

Semen à gallinis, columbis, atque alijs auiculis, veluti & ſuperioris, ſubinde editur.

De alijs Graminibus. CAP. III.

Gramen pratenſe I.

Gramen pratenſe II.

SVNT verò & alia multa propemodum infinita Graminum genera. Ex his quædam iumenta & quadrupedia paſcuntur animantia, alia parùm aut nihil vtilia ſunt.

Quæ pabulationi conueniunt, omnia anguſtis folijs, & gracilibus quoque exeunt culmis: quorum quædam Lolij, aut Milij, aut Panici, aut alterius omnino frugis; nonnulla peculiarem ac ſibi propriam ſpicam aut iubam proferunt: radices omnibus tenues, plurimis fibroſæ, capillamentis ſimiles, pauciſſimis longæ & ſerpentes.

Naſcun-

Gramen pratenſe III.

Gramen pratenſe IIII.

Gramen pratenſe V.

Gramen pratenſe VI.

Naſcun-

Gramen pratenſe VII.

Gramen Eriophoron.

Naſcuntur frequentiùs in pratis ac locis paluſtribus, non rarò tamen & in montibus, & quibuſuis alijs incultis aut deſertis locis virent.

Πόα. Hæc genera Theophraſtus πόας, hoc eſt, herbas nominat. Eſt tamen & πόα, eodem auctore, generaliter omnis herba à radice foliata, non ramoſa, quæ caule ſemen fert, vt frumenta, & pleraque olera.

Huiuſcemodi autem Gramen Latini generali ac communi Graminis nomine appellant, Gallis *De l'herbe* dicitur, Germanis ac Belgis Gras.

Paſcuntur id boues & iumenta, cùm viride, tum ſiccum & iam fœnum factum.

Inutilium Graminum non exigua quoque eſt turba. Quædam horum in locis exeunt paluſtribus, riguis, & plurima parte aquas habentibus, alia in aridis & apricis.

8. Inter paluſtria aut potiùs aquatilia, & vnum eſt quod Eriophoron rectè appellatur. Habet iſtud pauca perquàm anguſta & oblonga folia Gramini ſimilia, inter quæ medius exit teres & longus ſtylus, iunco læuore & forma ſimilis, ad cuius ſummum mollis candicans dependet lanugo: radix huius vti aliorum fibroſa.

Pleriſque humidis & deſertis Brabantię, Hollandię, & Germanię locis, huiuſcemodi Gramen reperitur; præſertim Iunio ac Iulio menſibus, quando ex ipſis iunceis ſtylis lana candicans dependet.

Germani Mattenflachs appellant.

9. Ex eorum verò numero, quæ in apricis & aridis locis exeunt, minimum quoddam ac tenuiſſimum eſt, ſubinde vix palmum altum, cui pro folijs iunci ſunt tenuiſſimi, inter quos geniculati & tenuiſſimi ſimiliter culmi exeunt, dodrantales, aut breuiores, mollem, lanuginoſam, inconditamque ſpicam, aut potiùs φοβὴν ſiue iubam proferentes: pro radicibus fibræ ſunt capillis ſimiles.

Naſcitur non in paluſtribus, ſed tenui ac macro ſolo, locis aridiſſimis.

Spicæ ſiue iubæ Iunio & Iulio menſibus emicant.

Gramen quis dixerit iunceum, propter eam quam cum tenuiſſimis iuncis folia ſimilitudinem habent.

Spartum herba. Sparti autem herbæ, quæ in Carthaginienſi Hiſpania gignitur, ſpecies fortè quædam eſt. nam & huic Sparto, pro folijs, ſtyli iuncei ſunt, lenti, obſequioſi, ad omnia vitilia vtiliſſimi: locis quoq; gignitur aridis: Plinio etenim auctore, Spartum iſtud, iuncus propriè eſt aridi ſoli.

De

De Gramine Leucanthemo. CAP. IIII.

Gramen Leucanthemum.

AD Graminum genera pertinet & Leucanthemum gramen: cauliculos id gerit à radicibus multos, tenues, teretes, crebrò geniculatos, facilè in terram, niſi prope naſcentibus fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex ſingulis geniculis bina, contra ſe poſita, anguſta, oblonga, duriuſcula, Graminis tamen breuiora. Floſculi ſummis caulibus erumpunt plurimi, ſinguli ſuis inſidentes pediculis, candidi, ex aliquot exiguis & anguſtis foliolis congeſti, Leucoij floribus minores; quibus pereuntibus, folliculi ſuccedunt oblongi, in quibus ſemen paruum Milio ſimile: radices tenues & geniculatæ, latè veluti Agroſteos ſerpunt.

Secus ſcrobes, agrorum aggeres, locis frutetoſis ac opacis crebrò reperitur.

Floret Maio & Iunio menſibus, & non rarò ſeriùs quoque.

Recentiorum plerique Eufragiam faciunt, verùm perperàm; multùm enim ab Eufragia differt. Germani Augentroſtgraß: Brabanti Ooghentrooſt gras nominant: cum κραταιογόνῳ autem Dioſcoridis ſimilitudinem habet nonnullam, quòd à nonnullis κραταιόγονον, à Theophraſto verò κραταῖος appellatur. Nam folium quidem habet Miagrio, quod à Dioſcoride Melampyron quoque dicitur, haud multùm diſſimile, verùm minus: culmos etiam geniculatos, ab radice vna complures, & ſemen exiguum: conueniunt etiam natales, nam frutetoſis quoque ac opacis locis prouenit.

Cratæogonon autem, vt Dioſcorides ait, folia habet Melampyro ſimilia: caules ab vna radice multos, geniculatos: ſemen Milio ſimile: naſcitur in vmbroſis ac fruticoſis, vehementer autem acre.

Porrò, vt Theophraſtus tradit, κραταῖος naſcitur ὥσπερ λίνον πύρινον, hoc eſt, veluti Linum triticeum, & fructum tamquam Milium fert.

Plinius autem Cratæogonon non Melampyri folio, aut Lino pyrino: ſed ſpicæ Tritici ſimile eſſe prodidit, non abſque errore: qui vti ſatis euidens eſt, ita & ſuſpicionem mouet, Theophraſti quoque locum corruptum ac vitiatum eſſe, ac pro eo, quod legitur, ὥσπερ λίνον πύρινον, legendum eſſe, ὥσπερ μελάμπυρον: præſertim cùm Lini pyrini, vel apud Theophraſtum, vel alios etiam auctores, ne nomen quidem vſpiam reperiatur. *Plinij error* *Theophraſti locus corrigitur.*

Ceterùm Cratæogoni, vt Galenus inquit, herbæ fructus & acris guſtanti eſt, & vtenti admodum ſimilis Milio. Traditum eſt à quibuſdam, Dioſcorides ſcribit, ſeminis Cratęogoni potionem efficere, vt mulier maſculum pariat, ſi poſt menſium purgationem, priuſquam concipiat, ieiuna ter in die, trium obolorum pondo, in cyathis aquæ duobus, per dies quadraginta bibat, ſimiliter & vir, totidem diebus, deinde cum ea coëat.

De Gramine Polyanthemo. CAP. V.

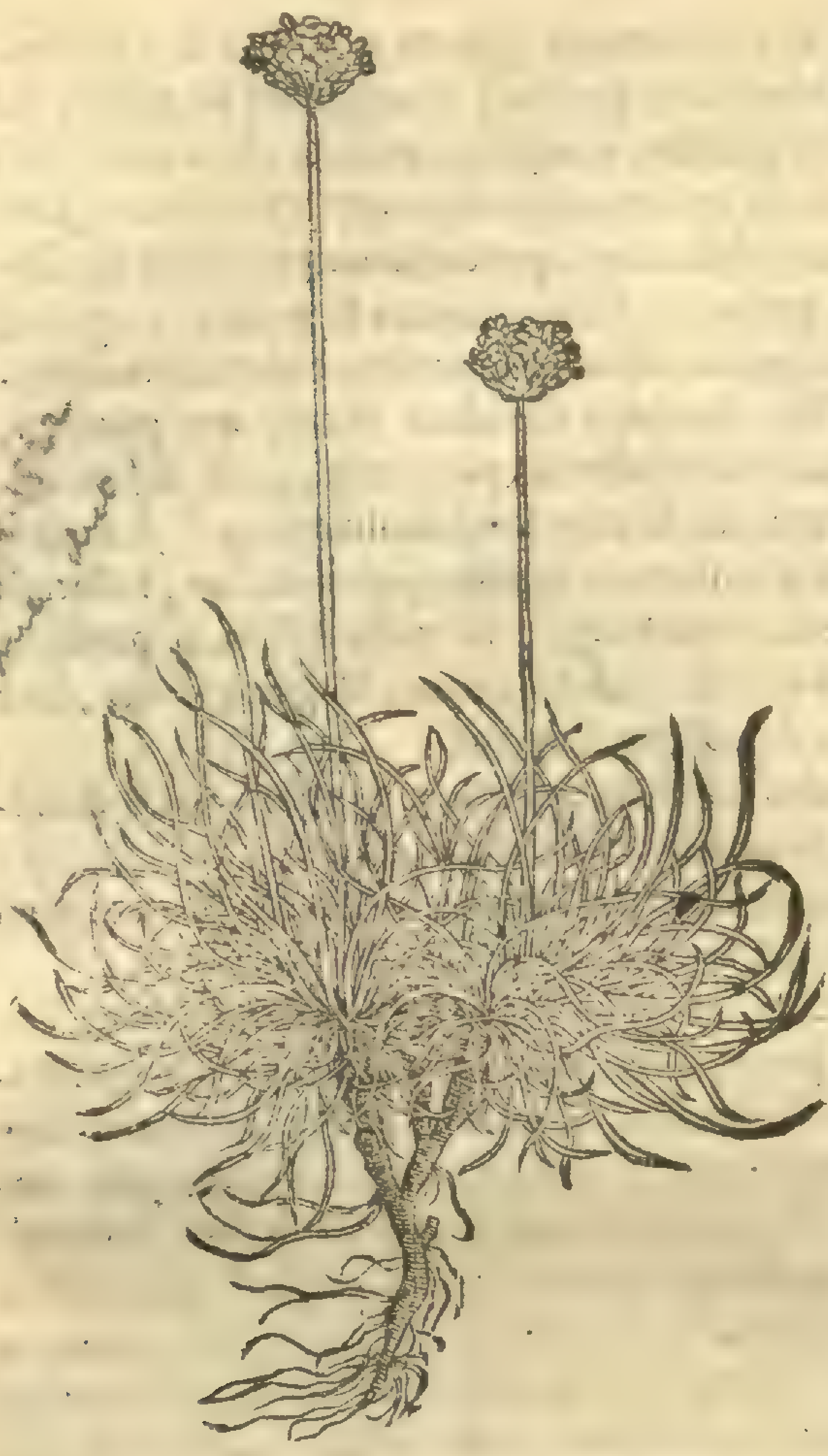
ACCEDIT Graminum generibus & Polyanthemum Gramen, quod folia pratenſis Graminis minora, tenuiora ac breuiora profert: cauliculi inter hæc exeunt dodrantales, folijs vidui, in quorum ſummo floſculi in exigua vmbella compacti, in candido leuiter purpuraſcentes, Leucoij floribus ſinguli minores: radice nititur tenui & longa.

Reperitur in pluribus per Germaniam, Bohemiam, & Sileſiam locis in agris, ac non rarò iuxta Rhenum ac Moſam: atque vno quidem loco maius ac altius, alio verò minus ac humilius. Exit & in paluſtribus nonnullis, haud procul à mari in Zelandia.

A Maio menſe in multam æſtatem floret.

Gramen appellari poteſt Polyanthemum, à florum multitudine, alio nempe deſtitutum nomine:

Gramen Polyanthemum minus.

Gramen Polyanthemum maius.

nomine: nam cùm μώλυος ſimilitudinem nullam habeat, propriè ψευδομώλυ (quod pleriſque viſum) eſſe non poteſt.

Vſum in medicina habet nullũ: floſculi gratiam aliquam obtinent, & coronis ſubinde adduntur.

Gramen Parnaſium.

De Gramine Parnaſio. CAP. VI.

AD Graminum genera pertinere videtur, quod Parnaſium vulgò cognominatur. Sunt huic folia lata, nonnihil acuminata, Hederæ folijs ſatis ſimilia, ſed nequaquam anguloſa, minora item & candidiora, dilutè nempe virentia, erumpunt inter hæc cõplures dodrantales, graciles, anguloſi cauliculi, vnico ferè folio, eóque abſque pediculo, ipſum amplectente; in cuius faſtigio floſculi odorati, candidi, quinque foliorum, atque inde capitula rotunda, acuminata tamen, in quibus ſemen: radix nigricans fibris multis firmatur.

In riguis & humidis pratis, ſolo tamen gracili, ſæpiùs prouenit, tum apud Germanos ac Belgas, tum & alibi, veluti patentibus quibuſdam locis haud procul ab arenoſis tumulis in Batauorum Hollandia.

Iulio menſe cum flore reperitur, ſemen poſteà ſuccedit.

Germani Leberblümlin appellant, atque idcircò Valerius Cordus Hepaticam albam: Poloni Enneadynamin Geſnero teſte vocant. Cum eo Gramine, quod à Dioſcoride Parnaſium dicitur, ſimilitud nem non exiguam habet, atque inde Belgis Gramen Parnaſium nominatum. Deſcribitur

bitur autem iſtud à Dioſcoride his verbis: Quod in Parnaſo Gramen naſcitur, *πολυκλαδώτερον* ſiue multorum eſt ramulorum: folia Hederæ ſimilia fert: florem album & odoratum: ſemen exiguum, non inutile: radices quinque aut ſex, digitalis craſſitudinis, cándidas, molles, & admodum dulces. Cum qua deſcriptione Gramen à nobis propoſitum conueniret, ſi radices reſponderent, quæ neque craſſæ neque candidæ ſunt. Qua de cauſſa non legitimum, ſed ſpurium genus habendum.

Ceterùm ſpurium iſtud Gramen Parnaſium adſtringentis facultatis non expers eſt, quod ſapor eius nonnihil acerbus ſatis oſtendit, quale quoque legitimum eſſe apparet. Nam Dioſcorides Graminis in Parnaſo naſcentis ſemen ait valdè quidem diureticum eſſe ſiue vrinas mouere, aluum autem & vomitiones ſiſtere.

De Trifolio pratenſi. CAP. VII.

Trifolium pratenſe.

PRATENSE Trifolium caules cubitales aut longiores promit, rotundos, ſubinde nonnihil hirſutos, plurima ſui parte per terram ſerpentes: folia circa hos per interualla ex tribus ſimul hærentibus compoſita, quorum ſingularia, quæ quidem terræ ac radicibus proxima, rotundiora ſunt; quæ verò ſecundùm caules enaſcuntur, oblongiora, & crebrò candidiorem maculam *διχοτόμου*, Lunæ ferè ſimilitudine in medio habent: flores in ſummis caulibus exeunt ab vmbella craſſiore ac breuiore veluti ſpica, colore aliàs in rubro purpurei, aliàs candidi, guſtanti dulces: ſemen in exiguis folliculis rotundum: radix longa & lignoſa, teres, in altum deſcendit.

Naſcitur in pratis ac paluſtribus locis, præſertim iis quæ ſubinde fluuiali aqua rigantur.

Seritur & in aruis apud Brabantos nonnumquam huius generis Trifolium: eſt hoc eo quod in pratis gignitur lætius & procerius.

Floret Maio & Iunio, ac reliquæ deinde æſtatis maxima ſæpenumerò parte.

Græci huiuſmodi Trifolium, *τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γινώμενον*, & non rarò *λωτὸν τὸν ἐν χορτοκοπείοις* nominant: Latinis Trifolium pratenſe dicitur: Italis *Trifoglio*: Hiſpanis *Trebol*: Germanis Wiſenklee vnd Fleyſchblumen: noſtris Claueren: Gallis *Treffle*, & vetere eiuſdem gentis lingua, *Viſumarus*, vt tradit Marcellus ſcriptor antiquus. Quod in agris ſeritur, Medicam, imperiti cognitionis herbarum ac ſimplicium, perperàm nominant.

Trifolij autem huius cùm folia tum flores refrigerandi ac reſiccandi potentiam obtinent. Fertur ex horum decocto, addito melle, enema inteſtinorum roſiones ac dolores ſedare, & viſcidos lentoſque adhærentes inteſtinis humores educere: ex ipſa verò herba cataplaſma vtiliter inflammationibus imponi.

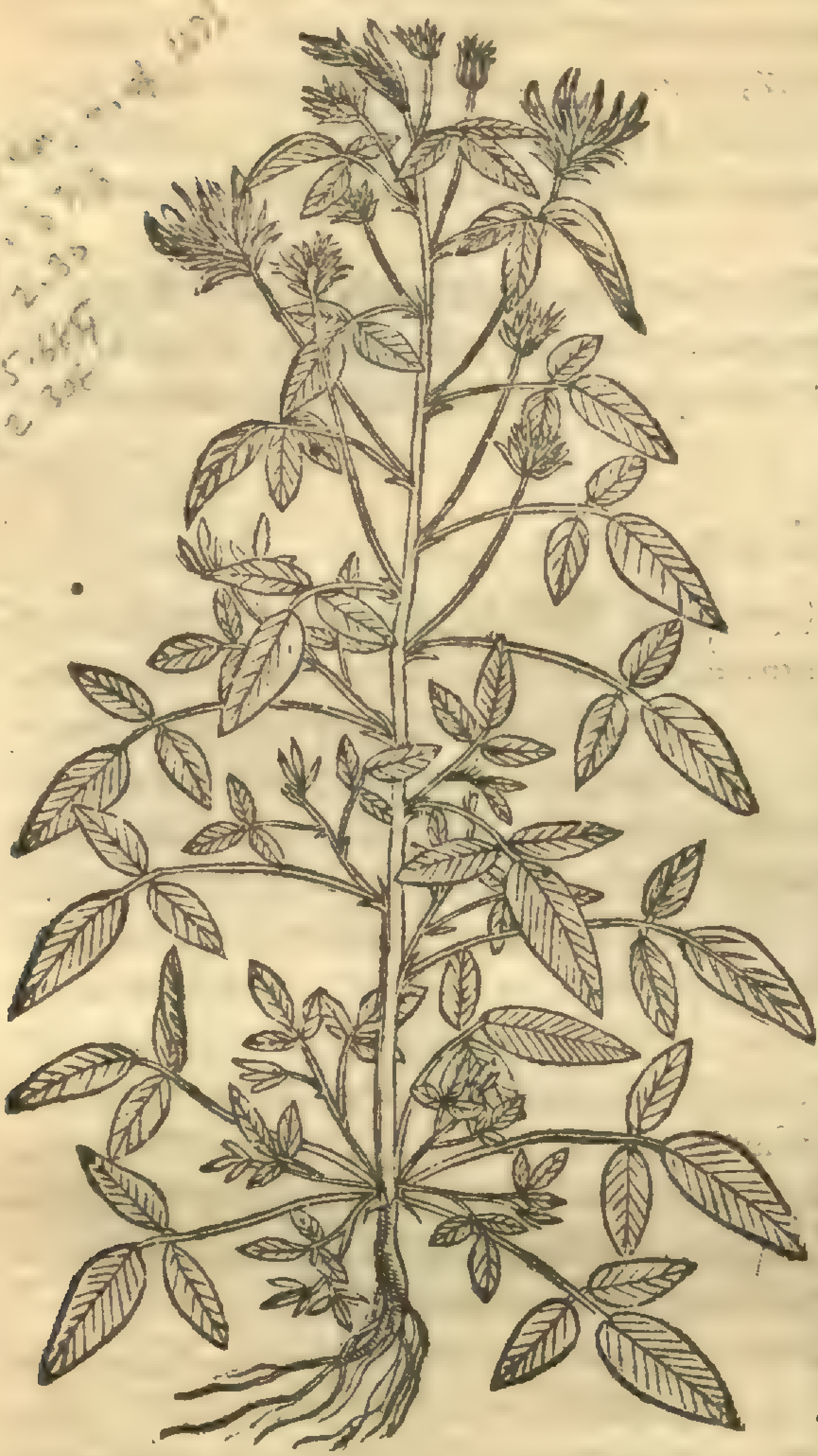
Paſcuntur herbam cùm boues & iumenta, tum vtiliſſimè vituli & agnelli: flores apibus grati ſunt.

Trifolium quoque inhorreſcere, & folio contra tempeſtatẽ ſurrigere certũ eſt, Plinius ait.

De Trifolio bituminoſo. CAP. VIII.

TRIFOLIVM bituminoſum virgis fruticat tenuibus, magna ex parte erectis, bicubitalibus & altioribus; vnde longiores enaſcuntur pediculi, tenues, veluti ramuli; in quibus terna folia, oblonga, veluti in mucronem deſinentia (quę tamẽ ante caulem exeunt, rotundiora ſunt) pratenſis Trifolij latiora, maiora ac nigriora, è quorum ſinubus rurſus alij tenues prodeunt cauliculi, vmbellas ferentes, Scabioſæ vmbellis ſiue *σκιαδίοις* minores, plenas florum, coloris cærulei, ſiue Hyacinthini, id eſt, eius quem Hyacinthus refert cæruleus. Semen inde ſubſequitur oblongum, & vti Dioſcorides tradit, aliquatenus latum, hirſutum,

Trifolium bituminoſum.

Tarifilon.

& ab altera parte ſummoque cacumine, veluti apicem habens: radix tenuis eſt & oblonga. Odorem herba foliaque bituminis referunt.

Naſcitur, Hippocrates non Cous, ſed Hippiatros ait, locis fragoſis, vt Ruellij conuerſio habet. In Belgio ac Germania nuſquam ſua ſponte, ſed in hortis tantummodò ſatum prouenit; vbi Iulio & Auguſto demum menſe floret.

Græci τρίφυλλον, & vti Dioſcorides ſcribit, ὀξυτρίφυλλον nominant: plerique μηνυανθὲς, alij ἀσφάλτιον, nonnulli κνήκιον, Nicander etiam τριπέτηλον, Romani Trifolium acutum aut odoratum, noſtra ætas Trifolium bituminoſum. Auicennæ Tarifilon eſt, non autem, vt quidam exiſtimant, Handacocha: ſub Handacochæ ſiquidem nomine Auicenna Dioſcoridi Lotos dictas comprehendit, vrbanam videlicet, ſilueſtrem, & Ægyptiam, quas vno capite inter ſe confundit.

Deſcribit Trifolium iſtud Scribonius etiam Largus cap. CLXIII. his verbis: Quod ὀξυτρίφυλλον Græci appellant, naſcitur hoc Siciliæ plurimum, nam in Italiæ regionibus nuſquam eam vidi herbam, niſi in Lunæ portu, cum Britanniam peteremus cum Deo noſtro Cæſare, plurimum ſuper circumdatos montes. Eſt autem folijs & ſpecie & numero ſimilis communi Trifolio, niſi quòd huius pleniora ſunt, & quaſi lanuginem quamdam ſuper ſe habent, & in extrema parte veluti aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conſpicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa pratenſe Trifolium inuenitur.

Vis autem Trifolio, quod Aſphaltion dicitur, calida & ſicca, Galenus ait, vti bitumen, vtrimque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obſtructione iuuat, & vrinam menſeſque prouocat.

Hippocrates Trifolium non ſolùm menſes prouocare, ſed & fœtus cùm ſumptum tum appoſitum expellere tradit: Mulier, inquit, ſi ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato, hoc etiam menſes educit & fœtus. Et alio loco: Idem etiam (de Trifolio ſcribens) appoſitum menſes erumpere facit, & fœtum eiicit.

Dioſcorides, Semen, ait, & folia in aqua pota, pleuriticis, vrinæ difficultati, comitialibus ijs qui aquæ inter cutem principia ſentiunt, & hyſtericis auxiliantur. Dari autem debent ſeminis drachmæ tres, foliorum verò quatuor. Præſidio etiam ſunt commorſis à ſerpentibus folia trita & ex aceto mulſo pota. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum, fotu dolores eorum finire, quos ſerpentes momorderint: qua autem aqua ſanatus quis fuerit, ſi ea quiſpiam alius vlcus habens foueatur, perinde eum affici ac à ſerpente ictus. Quidam etiam terna folia, aut ſemina in tertianis cum vino exhibent, & in quartanis quaterna, veluti febrium circuitus exoluentia. Radix quoque antidotis additur, Dioſcorides ait.

At veteres alij non radicem modò, ſed & ſemen ipſis admiſcuerunt, vt ex plurimis compoſitionibus, lib. II. De antidotis apud Galenum videre eſt: Theriacis videlicet Ælij Galli, Zenonis Laudocei, Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei, & Heræ.

De Trifolio ex America. CAP. IX.

Trifolium ex America

TRIFOLIO bituminoſo aliud quoddam ſimile reperitur peregrinum ex America Trifolium. Caules iſtud fert à radice complures, rotũdos, ramoſos, in latus declinantes: folia in ſingulis pediculis terna, colore in virore ſubnigra, figura rotundiuſcula, primis & è radice exeuntibus bituminoſi Trifolij, forma, colore & odore quoq; quadamtenus ſimilia, latiora tamen & per ambitus magis crenata, flores in ſummo ramulorum exeunt, exigui, ſub-

candidi,

Trifolium ex America.

candidi, ſpicatim digeſti; fructus inde rotundi, aliquantulùm plani, Aphaces à nobis deſcriptæ ſemini ferè ſimiles: radix in plures diuiditur.

Ex America in Belgium Trifolium iſtud illatum eſt, vbi Iulio & Auguſto floret.

Trifolij bituminoſi ſpeciem odor grauis, & eius odori haud multùm diſſimilis, oſtendere videtur.

De Trifolio odorato, ſiue Meliloto. Cap. x.

TRIFOLIVM odoratum, ſiue vt Pharma- 1.
copœorum Officinæ nominant, Melilotus, ſtirps eſt tres aut quatuor pedes alta, caule in alas ac ramulares adnaſcentias complures, mox à radice diuiſo: folia ei terna, Trifolio aut citiùs Fœnogræco ſimilia, candidiora, per oras lentè ac minutè fimbriata: flores lutei melini coloris, in breuibus ſpicis exeunt: ſemen inde ſubſequitur in exiguis, nigris ac latiuſculis ſiliquis, paruum, colore pallidum: radix longa eſt. Refert tota herba odorem gratum, ac præcipuè flos eius luteus, qui & ſicceſcentibus ipſis intenditur, exiguam quoque amaritudinem cùm folia, tum flores guſtatu referunt.

Eſt & alterum huius generis flore candido, cau- 2.
le, foliis & reliquis priori ſimile.

Item & tertium quoddam peregrinum ac 3.
rariſſimum genus, flore purpureo cæruleo, ſed inodorato.

Reperitur & lutei floris longioribus ſiliquis, 4.
quam Ciliciam plerique cognominant.

Pręter hanc & alia eſt lutei floris quædam, fo- 5.
liis per circumferentiam non crenatis.

Naſcitur lutea ſiue vulgaris Melilotus non in Germania, Gallia, ac Italia modò, verùm & in Belgio, circa aruorum & pratorum margines, fluuiorum ac torrentium ripas, ac ſubinde ſecus vias, locis aſperis & in ruderibus. Similibus locis & candida in multis regionibus exit, apud Belgas tamen rarior, vbi nonnumquam in hortis ſeritur.

Trifolium odoratum ſiue Melilotus.

Nominant priorem Melilotum recentiorum 1.
nonnulli Trifolium odoratum: plerique Trifolium equinum & caballinum, quod videlicet ab equis auidiſſimè in pabulo expetatur: Germani Groſſer Steinklee / id eſt, noſtra lingua, Groote Steenclaueren / item & Bärenklee / id eſt, Trifolium vrſinum: Romani ac Hetruſci *Tribolo*, vt Matthiolus ſcribit: Saxifragam luteam Fuchſius; alij Melilotum Germanicum aut Officinarum, appellare malunt. Altera, Melilotus al- 2.
ba dicitur.

Vtuntur autem luteo Trifolio odorato, vniuerſæ Germaniæ Officinæ in omnibus medicamentis ac compoſitionibus, pro veterum vera Meliloto.

Reprehendunt id ex recentioribus complurimi, qui veram eſſe Melilotum pernegant:

 quorum

quorum rurſus nonnulli nouum & veteribus incognitum Trifolij genus; alij Cytiſum veterum eſſe contendunt: verùm neutri horum veritatem aſſecuti. Cum Cytiſo enim exiguũ, imò nihil ſimilitudinis habet, vt ex ipſa Cytiſi deſcriptione ſatis euidens eſt: nec etiam prioribus ſęculis incognita ſtirps eſt. Nam etiam ſi non alterius (quod tamen non veriſimile) ipſius certè Auicennæ Melilotos eſt, quam eamdem cum Dioſcoridis Meliloto eſſe, de viribus ac facultatibus eius ipſius Dioſcoridis teſtimonium adductum oſtendit.

Duorum autem generum Melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei floris; alteram candidi: vtramque odoratam & nonnullæ amaritudinis participem, ac ſimul digerendi facultatem cum nonnulla adſtrictione habentem. qualis vtique eſt præſente capite delineata, qua Officinæ & huius inferioris & ſuperioris Germaniæ vtuntur. Qua de cauſſa nec noua nec veteribus incognita ſtirps, ſed ipſa veterum veriſſima videtur Melilotus; præſertim cùm ei nullæ veræ Meliloti notæ deſint, & in qua facultates ac vires omnes, Meliloto à veteribus aſſcriptæ, reperiantur.

Eſt enim odorata herba, quę & pleniùs reſiccata redolet, ac talis aliquamdiu perdurat, qualem Melilotũ eſſe, Theophraſtus lib. De cauſſis ſexto, XXII. & XXIII. cap. memorię prodidit.

Florem etiam habet lutei coloris, veluti eius eſſe, quæ in Campania naſcitur, Dioſcorides tradit, (color enim ad florem contrahẽdus, nam herba, Plinius ait, incana eſt) laudatiſſimam ſiquidem in Attica, Cyzico & Chalcedone natam ait, quæ colore Croco vicina eſt, & boni odoris; at eam quæ in Campania, in luteum langueſcere ac odore infirmiorem. Vnde colligendum odorem & colorem floris remitti atque intendi pro locorum ac regionũ varietate.

Iam & habet Melilotus Germanica amaritudinem, quam Auicenna, vti diximus, Meliloto ineſſe ſcripſit.

Digerendi quoque potentiam obtinet, quam non Auicenna modò, ſed & Galenus Meliloto tribuit. Cataplaſmatis ſiquidem, ac emplaſtris digerentibus reſoluentibuſque, necnon concoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiſcetur.

Quæ certè omnia ſatis luculenter oſtendunt, vulgarem Melilotum à veterum non diſcrepare, quam Græci quidem μελίλωτον, Latini Sertulam Campanam, Cato Sertam Campanam, plerique Coronam Regiam nominant.

Copioſior autem, vt Galenus ait, in Meliloto ſubſtantia eſt calida quàm frigida, (primi videlicet ordinis calida & ſicca) habet etiam quiddam adſtringens, ſed & diſcutit & maturat.

Dioſcorides Melilotum tradit adſtringentem & malacticam vim habere: at malacticam habet non propriam, ſed quatenus in inflammationibus, aut aliàs collectos humores diſcutit ac digerit: nam eatenus, quod durum eſt ac tenſum, emollit, quæ propriè non emollitio, ſed digeſtio & per halitum diſcuſſio eſt, cuiuſmodi facultatem διαφορητικὴν Græci nominant.

Atque hoc modo inflammationem omnem emollit, præſertim, vt Dioſcorides tradit, circa oculos, vterum, ſedem, aut teſtes, cum paſſo cocta & impoſita: interdum autem addito oui luteo aſſato, aut Fœnigræci farina, aut Lini ſemine, aut Tritici farina, aut capitulis Papaueris, Seridéve. Sanat eadem recentes melicerides per ſe in aqua: & ἀχῶρας ſiue manantia capitis vlcera, cum terra Chia, Vino aut Galla illita: ſtomachi item dolorem & cocta & cruda, cum aliquo ex antedictis, leuat.

Aurium etiam dolores crudæ expreſſæ ſuccus cum paſſo inſtillatus, ſedat: capitis verò dolorem, quem κεφαλαλγίαν nominant, lenit, cum aceto & roſaceo irrigatus.

De Cytiſo, ex Dioſcoride, Galeno, & alijs. CAP. XI.

FRVTEX Cytiſus eſt, vt Dioſcorides ait, candidus totus, vti Rhamnus, (aut, vt Plinius, aſpectu canus, breuiterque ſi quis exprimere ſimilitudinem velit, anguſtioris Trifolij frutex) ramos ſpargit cubitales aut longiores, in quibus folia Fœnogręci aut Loti trifoliæ, ſed minora, & medio eorum neruo maiore ac eminentiore, quæ digitis contrita Erucam olent, guſtu Cicer nondum maturum reſipiunt.

Galenus lib. I. De antidotis, Cytiſum fruticoſam plantam eſſe tradit, eam altitudinem attingentem, ad quam Myrti creſcunt. Theophraſtus χαλεπὸν, ſiue moleſtum eum eſſe ſcribit, ac omnia ſibi propè aſſiſtentia enecare, ſed eo tamen valentiorem ἅλιμον, qui ipſum etiam Cytiſum interimit.

Materies Cytiſi nigra eſt, & proximè ad Hebenum accedere videtur, vt Plinius poſt Theophraſtum lib. XVI. refert.

Pro legitimo autem Cytiſo à recentioribus oſtenditur frutex quidam lignoſus, bicubitalis, aut altior, in multos ramulos ſeſe explicans: folia cuius vnà cum caulibus incana & albicantia, quæ trita Erucam nonnihil redolent, & terna ab vno pediculo Trifolij inſtar dependent:

Cytiſus vt exiſtimatur.

dent: flores in ſummis virgulis elegantes, luteo auri relucent colore, forma Geniſtæ, ſed minores, & ampliùs colorati: valuulæ planæ ſunt ac recuruæ, & falcatæ, creſcentis Lunæ formam referunt, in quibus ſemen: radix in ramulos ſpargitur.

Belgis hæc ſtirps hortenſis tantùm eſt.

Inuentus eſt hic frutex in Cythno inſula, inde tranſlatus in omnes Cycladas: mox in vrbes Græcas, magno caſei prouentu, propter quod maximè miror rarum in Italia: non æſtuum, non frigorum, non grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit: Plinius.

Galenus in Myſia, qua parte Græciæ finitima eſt. tractum quemdam occurrere, memoriæ prodidit, quem Britum nominant, vbi collem non magnum, Thymo & Origano refertum, alibi locum Cytiſo plenum vidiſſe ſe ſcribit.

Satio autem Cytiſi (Columella ait) vel Autumno circa Idus Octobris, vel Vere fieri poteſt. Cùm terram benè ſubegeris, areolas facito, ibique, veluti Ocymi ſemen, Cytiſi Autumno ſerito, plantas deinde Vere diſponito, ita vt inter ſe quoquoverſus quatuor pedum ſpatia diſtent. Si ſemen non habueris, cacumina Cytiſorum Vere deponito, & ſtercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non inceſſerit, rigato quindecim proximis diebus, ſimulatque nouam frondem agere cœperit, ſarrito. Poteſt etiam ante Septembrem ſatis commodè ramis Cytiſus ſeri, quoniam facilè in quouis agro, quamuis macerrimo comprehendit, & iniuriam omnem ſine noxa ſuſtinet.

Nuncupant hunc fruticem Græci ac Latini κυτισὸν, Theocritus etiam κυτιλὸν, nonnulli κυθίσον per θ, alij τηλίν. A Cythno, aut vt alij, à Cythiſa inſula nomen, auctore Seruio, habet.

Refrigerant porrò Cytiſi folia, Dioſcoride auctore, tumores intra initia diſcutiunt, ſi cum pane trita imponantur: decoctum vrinam cit potum. Galenus Cytiſi folia digerendi facultatem obtinere refert, aqueæ ac temperatæ miſtam, ſicut & Maluæ.

Mulieres, Columella ait, ſi lactis inopia premantur, Cytiſum aridum in aquam macerare oportet, & cùm tota præmaduerit, poſtero die expreſſi ſucci ternas heminas permiſceri modico vino, atque ita potandum dari, ſic & ipſæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Hippocrates Cytiſum etiam inter ea quæ lac extinctum reuocant, lib. De natura muliebri, & De morb. muliebr. enumerat. Ariſtomachus quoque Athenienſis apud Plinium, nutricibus in defectu lactis, aridum, atque in aqua decoctum potui, cum vino dari iubet.

Apes non defore Cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Siquidem de Cytiſo ſcriptores vno ore, Galenus inquit, tradunt, apes ex Cytiſi flore plurimum mellis excerpere.

Columella Cytiſum etiam vtiliſſimum tradit gallinis, apibus, capris, bubus, & omni generi pecudum, quod ex eo citò pingueſcit; & lactis plurimum præbere ouibus.

Marcellus antiquus auctor alium quemdam Cytiſum deſcribit, à ſuperiore Græcorum Cytiſo differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam commendat; ſed mirum eſſe remedium tradit aduerſus iſchiadem & arthritim. *Cytiſus Marcelli.*

Herba eſt vel fructetum, ait, quòd maximè circa ſepes vinearum naſcitur, Latinè Cytiſus dicitur, virgultis eſt ſubtortis vel curuis, folijs oblongis, benè virentibus, floribus concluſis, oblongis, albis vel etiam galbineis, benè olentibus, id eſt, mellito odore, fructetum ipſum ſemper virens æſtate atque hieme.

De Pſeudocytiſis. CAP. XII.

OCCVRRVNT verò & aliæ Trifoliæ, lignoſæ ac fruticoſæ ſtirpes, quæ cum Cytiſo ſimilitudinem habere poſſe videntur.

Pſeudocytiſus prior.

Pſeudocytiſus alter.

1. Aſſurgit vna à radice cauliculis teretibus, fragilibus complurimis, in alas ac ramulos diuiſis, folia circa quos crebra, minora quàm Trifolij pratenſis, colore virentia: floſculi circa virgularum faſtigia ſpicato quodammodò ordine digeſti, lutei, minores quàm Geniſtæ, alioqui conſimiles: ſuccedunt ſiliquæ tenues, oblongæ, anguſtæ, & ipſis Geniſtæ ſiliquis minores; in quibus ſemina exigua nigricantia: radix longa, altè deſcendit, quandoque in obliquũ tendit.

2. Altera ſpecies copioſis ramulis ac cauliculis ſuperiorem referret, niſi humilior ac lanuginoſior eſſet, nec attollerentur, ſed magis ad latus cauliculi eius inclinarent: folia quoque paulò maiora, ſed tamen quàm Trifolij pratenſis minora: floſculi etiam magis coniuncti, atque veluti in capitulum compreſſi, tum etiam nonnihilo maiores ſunt: ſiliquæ quoque aliquanto grandiores, hirſutæque: radix altè demittitur, in paucos diuiſa appendices. Contingit autem non rarò vno loco hanc reperiri hirſutiorem ſiue lanuginoſiorem, quàm altero: quo autem hirſutior ac lanuginoſior, hoc etiam magis incaneſcit; nam ipſa hirſuties albicantem quemdam colorem vnà confert.

Reperiuntur huiuſmodi Cytiſi, in noſtra ætate appellata Morauia, Marcomannorum olim prouincia, & in Pannonia ſuperiore ſiue Auſtria, iuxta agrorum limites & vias, præſertim profundiores, & in ſiluis: vmbra etenim aliquo modo gaudere videntur.

Iunio ac Iulio cum floribus præcipuè vigent, ſemen intereà & pòſt ad maturitatẽ peruenit.

Cæli ſoliq; diuerſitas ad ſtirpium mutationẽ plurimùm facit.

Carolus Cluſius in ſuis per Hiſpanias Obſeruationibus & huiuſcemodi aliquot genera deſcribit, quæ ab iſtis exiguùm vel nihil differre videntur. Differentia ſi qua eſt, cæli ſoliq; differentium ac diſſimilium occaſione contingere poteſt: nam hæc duo ad ſtirpium mutationem plurimùm poſſe, Theophraſtus ſcribit. Deſcribuntur verò ab eodem & hæc quoque genera, in ſuis per Pannoniam & Auſtriam Obſeruationibus diligentiſſimis.

Cytiſi autem eſſe ſpurias ſpecies, ſatis manifeſtum; idcircò & Pſeudocytiſi dici ac nuncupari poſſunt, vel Cytiſi ſilueſtres.

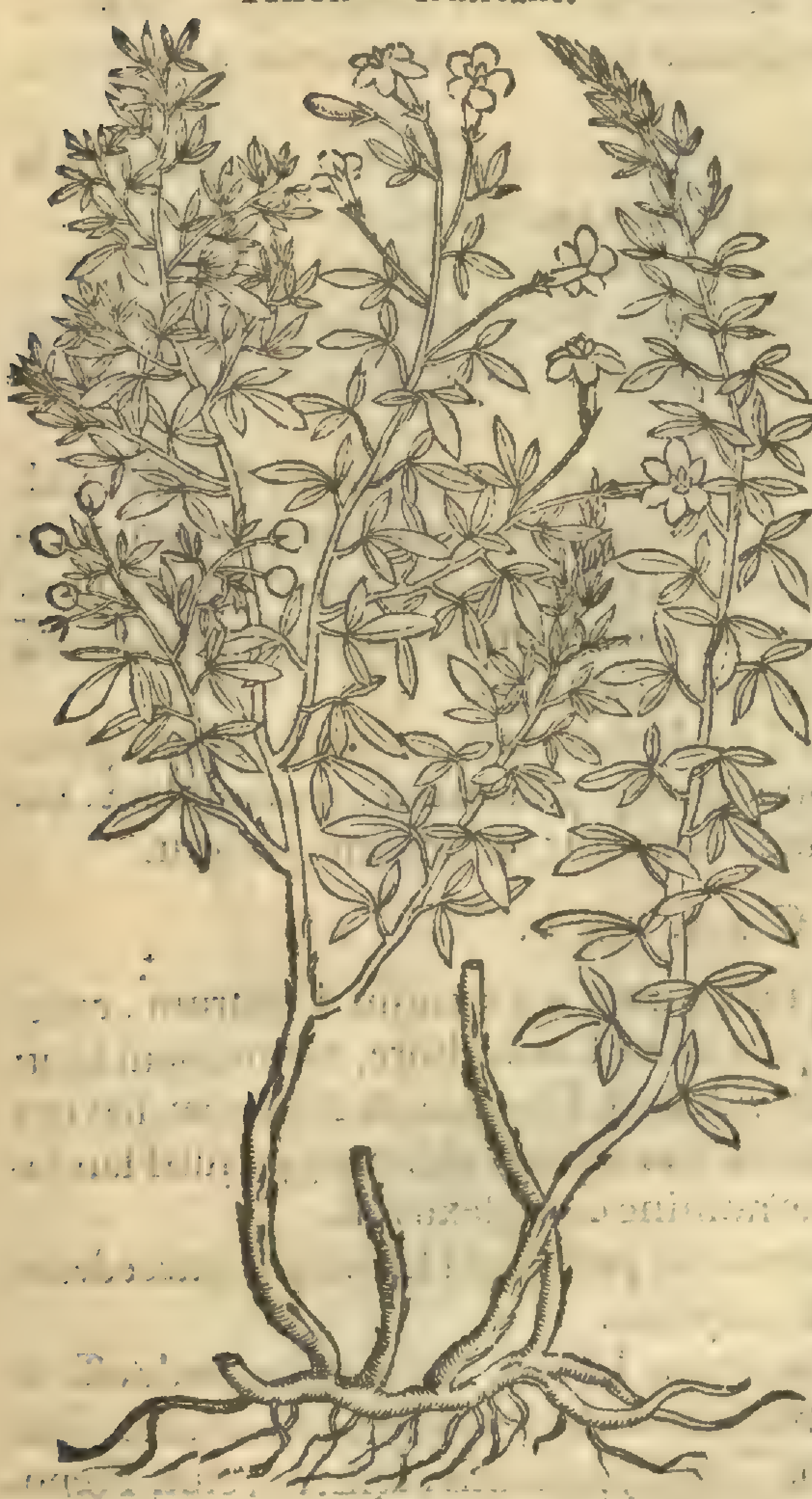
Qualis autem facultas horum fruticum, vel ad quæ vtiles, exploratum aut cognitum nondum habemus.

De Trifolio fruticante. CAP. XIII.

TRIFOLIVM fruticans virgulas profert tenues, virentes, bicubitales & longiores, in obliquas, breues, ramulares adnaſcentias ſubinde diuiſas: folia circa has proxime ab ipſis

radicibus

Trifolium fruticans.

radicibus plurima, ſingulis pediculis terna, ſed medio eorum maiore ac longiore, Trifolijs anguſtiora & minora, ex nigro virentia, inferiore tamen parte viridiora: floſculi in ramulorum ſummo, exiguis inſident pediculis, lutei, ab anguſtiore exigua veluti fiſtula, ſeſe in quinque aut ſex foliola pandentes, Bugloſſi vulgaris floribus quodammodò ſimiles, ſed minores: fructus rotundus eſt, magnitudine Eruiliæ, initio viridis, per maturitatem verò niger, in quibus ſemina lata, Lentibus ſimilia: radix alba, longa, latè ſub terra ſerpit, ac plurimis non rarò progerminat locis.

Reperitur iſtud Trifolium apud Belgas in ſtudioſorum hortis aliunde inuectum.

Floret æſtate, Autumno ſemen maturatur; frutex ipſe perpetuò viret, & viuiradice conſtat.

Cytiſum plerique appellant: nos Trifolium fruticans nominare maluimus; cum Cytiſo etenim non conuenit, vt ex eius deſcriptione ſuperiore capite ſatis manifeſtum, niſi Marcelli Cytiſus ſit, cum quo aliquam forte ſimilitudinem habere videri poſſet, ſi flos, qui ei luteus eſt, albus eſſet aut galbineus.

Galbineus color. Galbineus autem color idem videtur cum cæruleo, aut ſimilis. Vegetius enim Renatus in ſua Veterinaria lib. I. cap. XVII. & lib. III. cap. II. Eryngium herbam deſcribens, florem inquit habere aureum vel galbineum. Reperitur autem Eryngij flos cæruleus & luteus.

Sunt verò & nonnulli, qui Trifolium iſtud Polemonium eſſe exiſtimant, quòd videlicet cum vulgaris Rutæ aliquam huius folia ſimilitudinem habere videantur: ſed Polemonium non vulgaris ſiue graueolentis Rutæ eſt folio, ſed alterius, Hypericoidis videlicet, veluti & Hypericum, Anonis, & Centaurium minus, quæ etiam folio Rutæ deſcribuntur.

Porrò Trifolium fruticans nullius quidem vſus eſt, nec animantium cuiquam, multò minùs apibus, quod ſciatur, gratum.

Trifolium odoratum alterum, ſiue Lotus ſatiua.

De Trifolio odorato altero, ſiue Loto ſatiua. Cap. XIV.

Trifolivm odoratum alterum cauliculos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulares adnaſcentias multas: folia ſingulis germinationibus trina, Trifolio ſimilia, leniter ac ſuperficie tenus per ambitum crenata, ex quorum alis in ſingulis pediculis flores in exiguis veluti ſpicis, pallidi ex cęruleo albicantes, quos aſpera ſequuntur capitula, in quibus ſemen Fœnogræco minus: radix fibroſa eſt.

Tota herba cum caulibus & folijs Trifolio non ſolùm bituminoſo, ſed & pratenſi candidior eſt: odorata item eſt, & aroma cum grauitate quadam ſentit, & pleniùs reſiccata quidem: qui in decerpta aridaque diu etiam odor

inhæret,& pluuioſa ac humente cæli conſtitutione intenditur. Fertur virens atque creſcens ſepties in die odorem mutare, vnde & Germanicè Sieben gezeiten kraut annoſæ anus ipſum appellant.

Floret Iunio, Iulio ac Auguſto eiuſdem, quo ſatum eſt, anni menſibus: in hortis cùm in ſuperiore, tum in inferiore Germania, in Italia, Gallia, ac aliis in regionibus ſeritur.

Trifolium vulgò odoratum appellant: Germani, vt diximus, Sieben gezeiten / noſtri Seuenghetijcruyt, hoc eſt, ſeptem temporum herbam: Hiſpani *Trebol Real:* Galli *Treffle odoriferant.* Lotus videtur vrbana, ſiue ſatiua, de qua Dioſcorides lib. IV. quæ Græcis λωτὸς ἥμερος, & à quibuſdam ξίφυλλον, ab alijs ξιπόδιον nuncupatur.

Vim autem vrbanam ſiue domeſticam Lotum, mediocriter concoquendi & reſiccandi poſſidere, Galenus ait, & in caliditatis frigiditatiſque coniugatione mediam quodammodò ac temperatam eſſe. Quæ certè facultates in hoc odorato Trifolio euidenter conſpicuę ſunt.

Dioſcorides, extractus, ait, ſuccus addito melle oculorum argemas, nubeculas, λευκώματα (albugines vocant) & quæ pupillas oculorum obſcurant, expurgat.

Noſtri oleum in quo folia floreſq; odorati huius Trifolij macerata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad puerorum enterocelas, bubonocœlaſq; plurimùm commendant. Interponitur & arida herba veſtimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur.

De Loto ſilueſtri. CAP. XV.

Lotus ſilueſtris ex Cod. Cæſareo.

DIOSCORIDES trium Lotorum, excepta tamen Lotò arbore, mentionem facit: Satiuæ videlicet, Silueſtris, & Ægyptiæ; has tres Auicenna vno capite, videlicet 341. ſub Handocochæ nomine complexus eſt.

De ea quæ pro ſatiua habetur, præcedente capite ſcriptum.

Silueſtrem Lotum Dioſcorides caule eſſe ait bicubitali, & maiore, multas alas habente: folia ſimilia Trifolij pratenſis: ſemen veluti Fœnograeci, minus paulò, guſtu medicato.

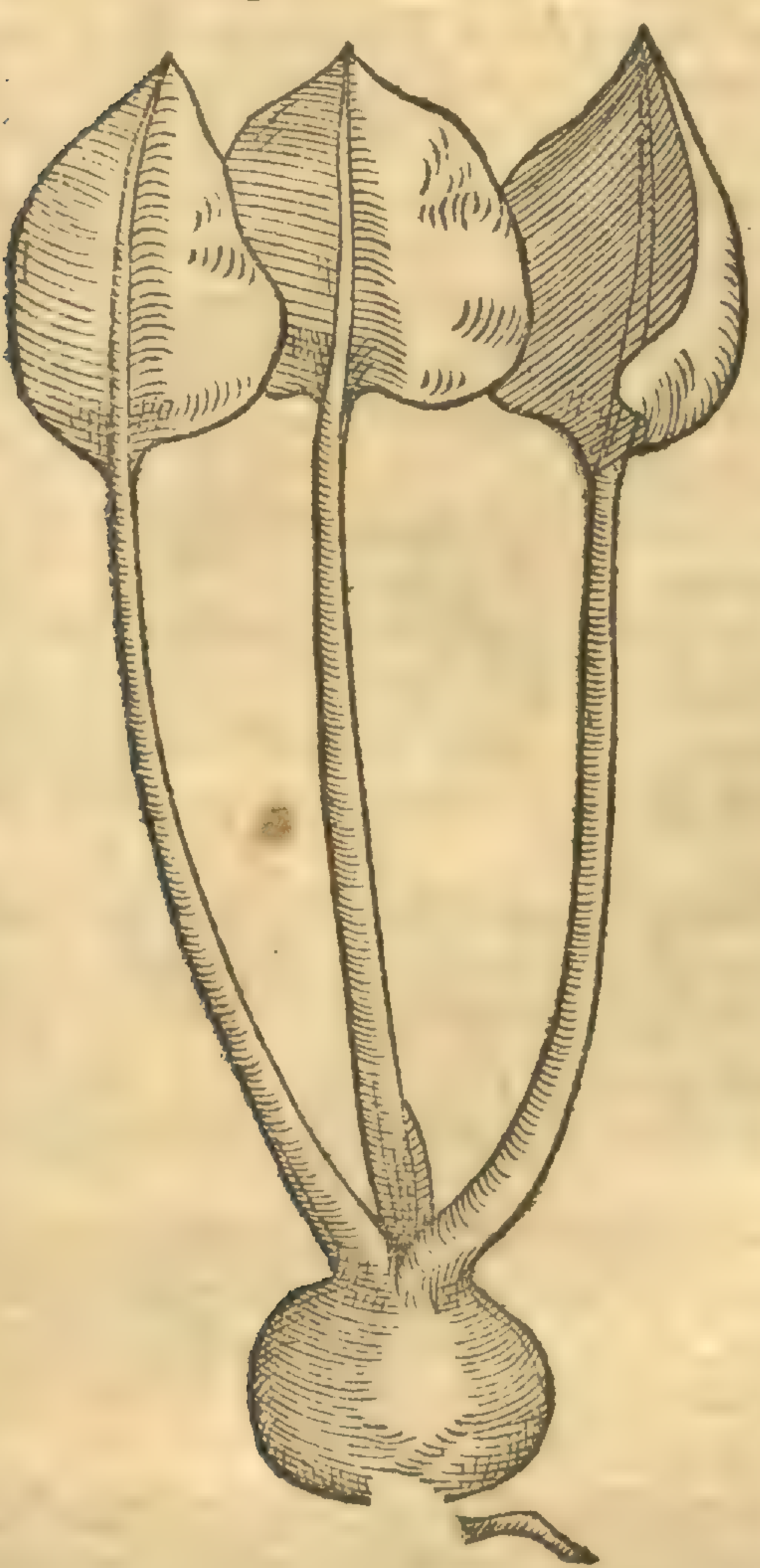
Plurimùm hanc in Libya naſci, idem auctor eſt, & Trifolium minus appellari. Huiuſcemodi autem ſilueſtris Lotus hactenus incognita latet: in vetuſto autem Bibliothecę Cæſareę Codice, Loti ſilueſtris huius imago reperitur. Depingitur autem caule recto, folijs Trifolij; & è ſinu horum, pediculis flores, deinde ſiliquas, proferentibus; quæ tenues ſunt, & quàm Fœnogræci minores, vt imago oſtendit.

Vim autem calfacientem & leuiter adſtringentem habet: vitia cutis in facie, & ephelidas cum melle perunctа expurgat, bibitur & vtiliter per ſe trita, aut cum Maluæ ſemine, cum vino paſſo, aduerſus veſicæ dolores.

De Loto Aegyptia. CAP. XVI.

LOTVS quæ in campis Ægypti aqua inundatis prouenit, caulis eſt, vt Dioſcorides refert, Ægyptiæ Fabæ aſſimilis: florem habet paruum, candidum, Lilijs ſimilem; quem ferunt oriente Sole explicari, occidente verò occludi; totoq; capite ſub aquis condi, & rurſus oriente Sole emergere. Simile caput eius eſt Papaueris maximo calyci; in quo ſemen Milij quantitate, quod reſiccatum Ægyptij in panificium recipiunt: radicem Cotoneo Malo ſimilem habet. Eadem de hac Loto Theophraſtus refert, paulò tamen latiùs hanc deſcribens: florem ſiquidem, ait, candidum, Lilijs anguſtia foliorum proximum; multos verò ac denſos promiſcuè exire, Sole occidente ſeſe contrahere caputq; integere; ad ortum verò aperiri, & ſupra aquam aſſurgere: idque facere dum caput perficiatur, floreſque defluant: capitis autem magnitudinem quantum Papaueris maximi: radicem rotundam Mali Cotonei amplitudine, cortice nigro, quali Nux caſtanea tegitur; corpus verò internum candidum eſſe.

Lotus Ægyptia ex Cod. Cæſareo.

Extat in antiquo illo Bibliothecæ Cæſareæ Codice, Ægyptiæ Loti icon, ſed quæ non niſi folia & radicem exprimat: folia autem depinguntur tria, lata, ſingula longis ac craſſis pediculis inſidentia, ac è radicibus exeuntia: radix verò rotunda, Mali inſtar.

Ægyptia Lotus dicitur, quòd in Ægypto gignatur. Radicem huius Corſium appellari Theophraſtus ait: Strabo autem Geographiæ lib. XVII. Corſium fructum eſſe tradit Piperi ſimilem.

Radicem crudam & coctam edi Dioſcorides ſcribit: Theophraſtus elixam aſſamque in ſpeciem albuminis verti memoriæ prodidit, & cibis gratam: mandi etiam crudam, ſed gratiorem decoctam, ſeu aqua, ſeu pruna.

Qui huius radicibus victitant, Lotophagos dici, Strabo auctor eſt: Theophraſtus autem ex Loti arboris fructu, qui dulcis ac ſuauis eſt, viuentes, Lotophagos appellat.

De Trifoliis Corniculatis.
CAP. XVII.

CORNICVLATORVM, hoc eſt, quæ exiguas ſiliquas inſtar corniculorum proferũt, Trifoliorum aliquot reperiuntur genera.

Corniculatorum autem horum Trifolio- 1.
rum primum genus, multis exit tenuibus & infirmis cauliculis, humi procumbentibus; circa quos foliola incana, minora & anguſtio-

Trifolium corniculatum I.

Trifolium corniculatum II.

ra quàm

ra quàm Trifolij: flores profert luteos, ſplendentes, Ochri floribus minores, complures ſimul in virgularum faſtigiis eminentes: ſuccedunt ſiliquæ aliquot paruæ, oblongæ, tenues, teretes, & anguſtę, in quibus ſemina rotunda exigua: radix dura ac lignoſa, ſingulis annis regerminat.

2. Alterum genus cauliculos quoque habet tenues, longoſque: folia Trifolij aut Fœnogræci, ambitu ſerrata: floſculos luteos, pallentes, in vmbella inſtar ferè pratenſis Trifolij; poſt quos exiguæ complures, recuruæ corniculorum modo, ſiliquæ exeunt, in quibus ſemina parua, ſapore ac forma ſeminis Geniſtæ: radicibus firmatur longis, tenuibus & fibroſis.

3. Tertium genus caule, foliis, ac radicibus, prioribus, vti Tragus ait, ſimile, flores autem maiores, & in luteo ſplendidiores; ſiliquæ verò ei longiores, ex ſingulis tres, aut quatuor, auium vnguibus perſimiles, in quibus ſemina rotunda, vt Arachi.

Naſcuntur hæc genera pluribus Germaniæ locis ſua ſponte: primum Belgio familiarius eſt, vbi ſecus vias & agrorum margines paſſim reperitur: florent æſtate.

Trifolia corniculata, ad differentiam aliorum nominari poſſunt, aut Loti ſilueſtres. Differunt tamen non parùm à Dioſcoridis ſilueſtri Loto, quæ in Libya prouenit. Nam Dioſcoridis ſilueſtris Lotus caule eſt bicubitali, & ſæpè maiore, alis multis, folijs Trifolij pratenſis, ſemine Fœnogræci, multò minore, guſtu medicato. quale in totum nullum horum corniculatorum Trifoliorum eſt.

Silueſtris Lotus.

Habent autem iſta corniculata Trifolia, cum Serapionis aut Yſaaci Meliloto ſimilitudinem maximam. Serapio enim ex Yſaaco Melilotum deſcribens, vaginas ipſam facere ait, veluti & iſta Trifolia faciunt, quam ob cauſſam (ceteris notis non repugnantibus) Yſaaci & Serapionis Meliloti videntur: non tamen idcircò Dioſcoridis aut Galeni, licet tamen has inter ſe Serapio confundat, vt ſæpè multas alias confundere Arabibus proprium quodammodò eſt vitium.

Differentiam vtriuſque ipſe ſiue Yſaac ſiue Serapio oſtendit, vaginam & ſemen huius Meliloti præcipuè commendans: nam alterius Meliloti floribus potiſſimùm veteres Græci vſi ſunt, non ſiliquis aut ſemine, vt ex emplaſtrorum, malagmatum, & aliorum compoſitionibus, quæ apud Galenum, Paulum, Aëtium, & alios reperiuntur, euidens eſt. Meliloti ſiquidem, quod à Dioſcoride deſcribitur, in floribus præcipua facultas eſt.

Melilotus Yſaaci aut Serapionis.

[ ] Videtur redundare.

Deſcribit autem Melilotum ſuam ex Yſaaco, Serapio his verbis: Alchilel, ſiue Melich (ita enim Melilotum Arabes hi nominãt) herba eſt, quæ habet folia rotunda, viridia: ramuli eius ſunt ſubtiles multùm, & folia rara, & fructus habens vaginas ſubtiles, rotundas [ſicut virgæ puerorum paruulorum] & ſunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis Sinapis, & quod de ipſa adminiſtratur, ſunt illæ vaginæ, cum eo, quod eſt in eis ex granis.

Quæ certè deſcriptio iſtis corniculatis Trifolijs ſatis reſpondet, & præſertim primo ac tertio generibus.

1. At primum horum Germani Wilder klee / Stein klee / Vnſer Frauwen ſchůchlin / vnd Vogels wicken appellant: noſtri Steen claueren / & Vogels Vitſen: nonnulli Herbam leporinam: Fuchſius Melilotum Germanicam facit.

2. Alterum genus idem Melilotum Italicam, & Germanis Wálſcher Steinklee nuncupat, & cum vera Meliloto conuenire exiſtimauit, cum qua tamen per omnia non communicat.

1. Facultatem autem primum genus poſſidet euidenter adſtringentem, frigidum ac ſiccum natura ſua, incipientibus idcircò inflammationibus vtile, & omnibus, quæ reprimi ac refrigerari deſiderant.

Ceterorum duorum non ita exploratæ aut cognitæ nobis vires ſunt.

De Trifoliis cochleatis, hoc eſt, quorum ſiliquæ, teſtæ cochlearum ſimilitudine, in vertiginem tortæ ſunt. CAP. XVIII.

1. HVIVSCEMODI Trifoliorum duo potiſſimùm ſunt genera. Primum cauliculos habet tenues, rotundos, non erectos, ſed per terram repentes: folia Trifolio ſimilia, verùm minora, teneriora, & per ambitum crenata: flores ex luteo pallentes, paruulos in ſummo pediculorum: fructus latus eſt, & aliquot circumuolutionibus in ſpiras cochleæ modo contorquetur, in quibus ſemina parua, candida, nonnihil recurua: radix tenuis eſt.

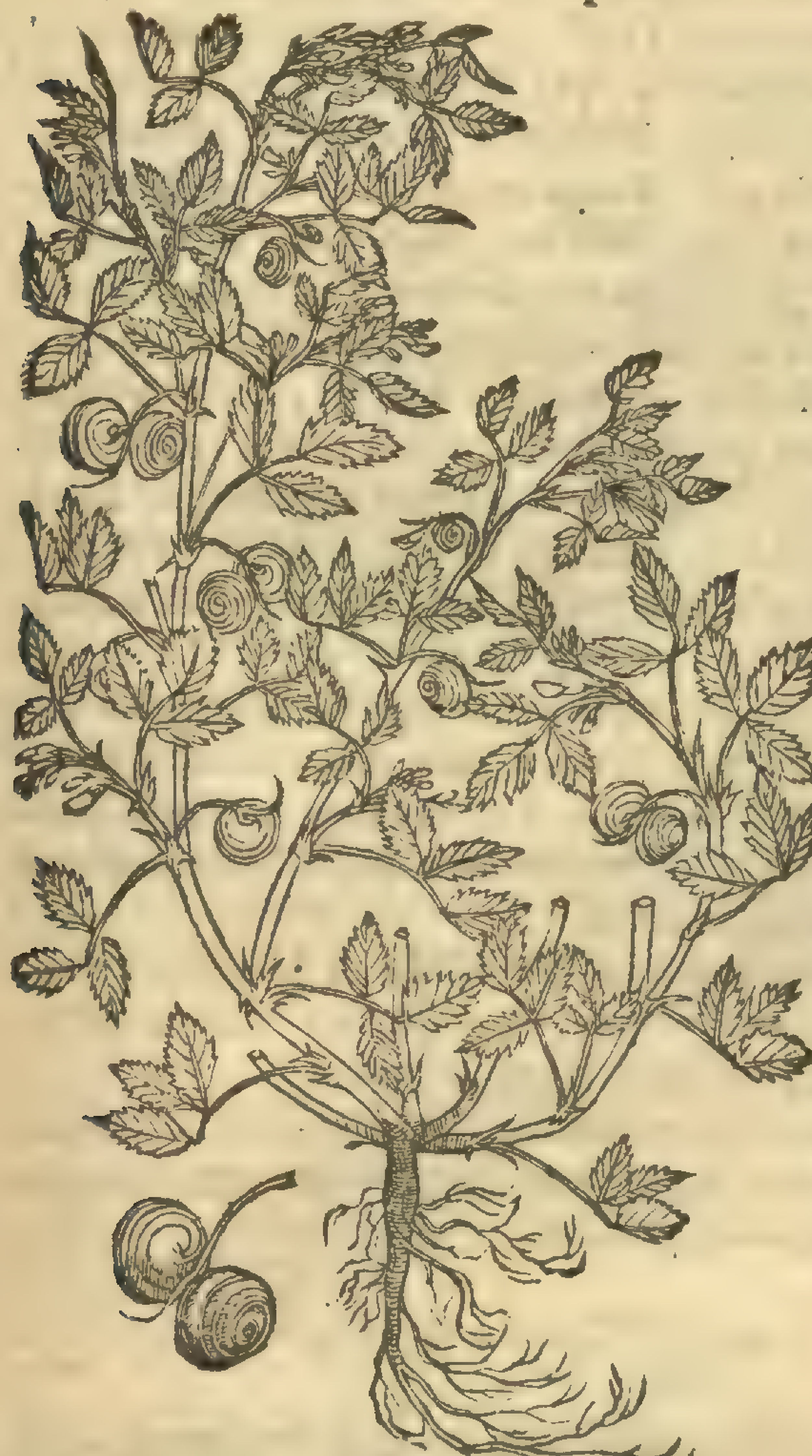
2. Alterum cauliculis prius refert: folia quoque Trifolij minora, ſed haudquaquam per margines inciſa: floſculi quoque lutei: valuulę quoque in ſpiras contortæ, ſed longiores, anguſtiores, & ſpinulis aliquot horridulæ.

Conuenit iſtud aut ſaltem proximum eſt ei, quod à Carolo Cluſio Medica Marina appellatur, & à ſe in Hiſpania & Gallia Narbonenſi iuxta maris Mediterranei; in Luſitania verò iuxta Oceani littora repertum refert.

Apud Belgas & Germanos vtrumque hortenſe eſt. Æſtate flores ac ſemina proferunt.

Galli

Trifolium cochleatum primum.

Trifolium cochleatum alterum.

Galli huiuſcemodi Trifolium *L'herbe au limaſſon* nuncupant: recentiorum plerique hæc Trifolia Medicas eſſe iudicant; nos Trifolia cochleata appellare malùimus, à ſiliquis cochleę alicuius modo conuolutis: nam cum Medicæ deſcriptione (licet fortè ſimilitudinem aliquam habeant) non conueniunt. Lentis enim magnitudinem, fructus ſiue ſiliqua multùm excedit: ſemen verò quod in ipſis continetur, non modò Lentis formam non habet, ſed nec magnitudinem, multò Lente minus. Iam & iumentorum aut boum pabulo hæc Trifolia nec requiruntur, nec vtilia habentur, ita vt his de cauſſis (præter alias rationes) non eſſe veras Medicas, abundè conſtare videatur.

De Medica. CAP. XIX.

Ex Trifoliorum, & eorum quidem quorum valuulæ cochlearum modo intorquentur, genere & Medica eſt. Virgulas hæc ſiue cauliculos habet complures, rotundos, virentes: folia Trifolio ſimilia, circa caules minora & contractiora: flores in vmbella breui, craſſæque ſpicæ quodammodò perſimili exeunt, pratenſis Trifolij anguſtiore & minore; colore vt plurimùm in cæruleo purpurei: ſequuntur inde ſiliquæ ſiue cornicula cochlearum ſimilitudine intorta, ſed multò, quàm cochleatorum Trifolium, anguſtiora; Lentis videlicet tantùm latitudine, aut paulò ampliore, ac in pauciores ſpiras contracta, duas videlicet aut tres tantùm, in quibus ſemen minutum & candidum; radices ſubſunt, vti aliorum Trifoliorum, longæ, tenues, & lignoſæ.

Naſcitur pleriſque Hiſpaniæ locis ſua ſponte, quod ſatiuo tenuiora habet folia, & flores ſubinde ſubluteos. In Valentino regno, & vocata Catalonia, Tarraconenſis Hiſpaniæ prouincijs, in agris ſeritur, vbi crebrò ſingulis æſtiuis menſibus reſecatur, & in decem aut duodecim annos perdurat.

Serendam Medicam Varro ait in terra non nimiùm arida, aut varia, ſed temperata. Palladius Aprili menſe ſerendam eſſe Medicam ſcribit, ac ſemel ſatam decem annis permanere, ita vt quater vel ſexies poſſet per annum recidi.

Appellant hanc herbam Græci μηδικὴν, Latini ſimiliter Medicam, Caſtellani *Mielguas*, Valentini ac Catalani *Alfafa*, voce aut Barbara, aut ab Arabica deflexa: nam Arabum princeps

Medica.

Σπέρμα

ceps Auicenna Medicam *Cot*, *Alaſeleti* & *Alfasfaſa* nominat. Veram autem & legitimam hanc eſſe Medicam, ipſa Medicæ dilucida apud Dioſcoridem deſcriptio euidenter oſtendit, quæ talis eſt: Μηδικὴ ἔοικε μὲν ἄρτι φυομένη τριφύλλῳ τῇ ἐν χορτοκοπίοις, προάγουσα δὲ στενοφυλλοτέρα γίνεται, καυλοὺς ἀνιεῖσα τριφύλλῳ ὁμοίους, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα προσπέφυκε φακοῦ τὸ μέγεθος, ἐπεστραμμένον ὡς κεράτιον. hoc eſt, Medica cùm recenter prodijt ſimilis eſt Trifolio pratenſi, verùm in progreſſu folia eius anguſtiora: caules producit Trifolio ſimiles, quibus fructus accreſcit Lentis magnitudine, corniculi modò intortus.

In qua deſcriptione σπέρματος nomen ad totum fructum (vt non rarò aliàs) referendum, qui, vti ſcripſimus, Lentis magnitudinem proximè exprimit, & corniculi implicati ac contorti ſimilitudinem refert.

Nominatur autem Medica à Media. Externa, inquit Plinius, Græciæ, per bellum Perſarum, quod Darius intulit, inuecta.

Facultatem autem Medica frigidam habet, ea de cauſſa, quibus refrigeratione opus eſt, viridis impoſita prodeſt.

De Trifolio agrario. CAP. XX.

Trifolium agrarium.

Trifolium agrarium.

IN Medicæ nomen & appellationem recipi quoque poſſe videtur Trifolij quoddam genus ſilueſtre. Cauliculi huic ſunt tenues, folia ex interuallis Trifolio ſimilia, verùm minora, per oras leniter crenata: flores exigui & lutei, in breues veluti ſpiculas aut paniculas compacti, quos ſuccedunt parua capitula, ex multis nigricantibus, latis, recuruis ſeminibus congeſta: radix tenuis eſt & fibroſa.

In Germania ac Belgio ſecus vias, agrorum margines, ac non rarò in ipſis agris frumentum ferentibus reperitur.

Plurima æſtatis parte floret, ſemen intereà producitur.

Plerique noſtrate idiomate Steenclaueren/ & Germanico Steinklee nominant; propriùs tamen Feldklee & Veltclaueren/ac Latinè Trifolium agrarium quis nuncupauerit: exiſtimatur, vti diximus, Medicæ eſſe ſpecies, propter ſeminis cum Lente aliquam ſimilitudinem, quod tamen non rotundum eſt, nec corniculi alicuius intorti, vel cochleæ modo in ſpiras vllas contractum: vnde manifeſtum eius cum Medica diſcrimen. Iam & herba ipſa iumentorum, pecudum & quadrupedum pabulo, non expetitur, ſed ferè negligitur. Medica enim, auctor Dioſcorides, pro gramine vtuntur, qui pecora alunt.

De Trifolio candido. CAP. XXI.

CANDIDVM Trifolium rectis aſſurgit caulibus compluribus, ſeſquipedalibus, aut

aut altioribus: folia ei Trifolio aut Fœnogræco minora, in ſingulis pediculis trina, acuminata: flores candidi, aut tenuiter ex albido purpuraſcentes: radix lignoſa & viuax eſt. Tota herba, vnà cum caulibus & foliis, ab vtraque parte incana eſt, & molli tenuiq; lanugine hirſuta.

Naſcitur in quorumdam hortis: peregrina enim Belgio & aliunde inuecta, floret hîc ſub finem æſtatis.

Studioſorum plerique Glaucem, alij Cytiſum faciunt, nonnulli Scribonij Oxytriphyllon. at Scribonij Oxytriphyllon à Trifolio bituminoſo non differt.

Cytiſus verò frutex eſt, vti paullò antè ſcripſimus, lignoſus, apibus & iumentis gratus; at iſtud Trifolium nec lignoſum eſt, nec vel apibus vel animantium cuiquam iucundum eſſe obſeruari potuit.

Cum Glauce autem ſimilitudinis quoque nihil aut exiguum omnino habet, neque enim caulibus ſuis ſerpit, neque flores habet purpureos, & ramuli eius dodrante ſunt longiores.

Deſcribit verò Glaucem Plinius his verbis: Glaux antiquitus εὐγαλακτὸν vocabatur, Cytiſo & Lenticulæ foliis ſimilis, auerſa candidiora (ſuperna virent, Dioſc. addit) rami in terram ſerpunt quini ſeníve, admodum tenues) dodrantales, Dioſcorides) ab radice: floſculi purpurei exeunt, inuenitur circa mare. Eugalacton ab effectu nominatur, & idcircò à quibuſdam non γλαῦξ, ſed γλᾶξ aut γάλαξ pronuntiatur: Hæc, inquit Dioſcorides, decocta cum farina hordeacea, & ſale, & oleo, & in ſorbitione exhibita, extinctum lac reuocat: eamque quæ hauſerit, Plinius ſuperaddit, balneis vti conuenit. *Glaux.*

At candidum Trifolium cuius facultatis ſit, aut ad quæ vtile, incompertum.

De Lagopo. CAP. XXII.

Lagopus.

Lagopus maior folio Trifolij.

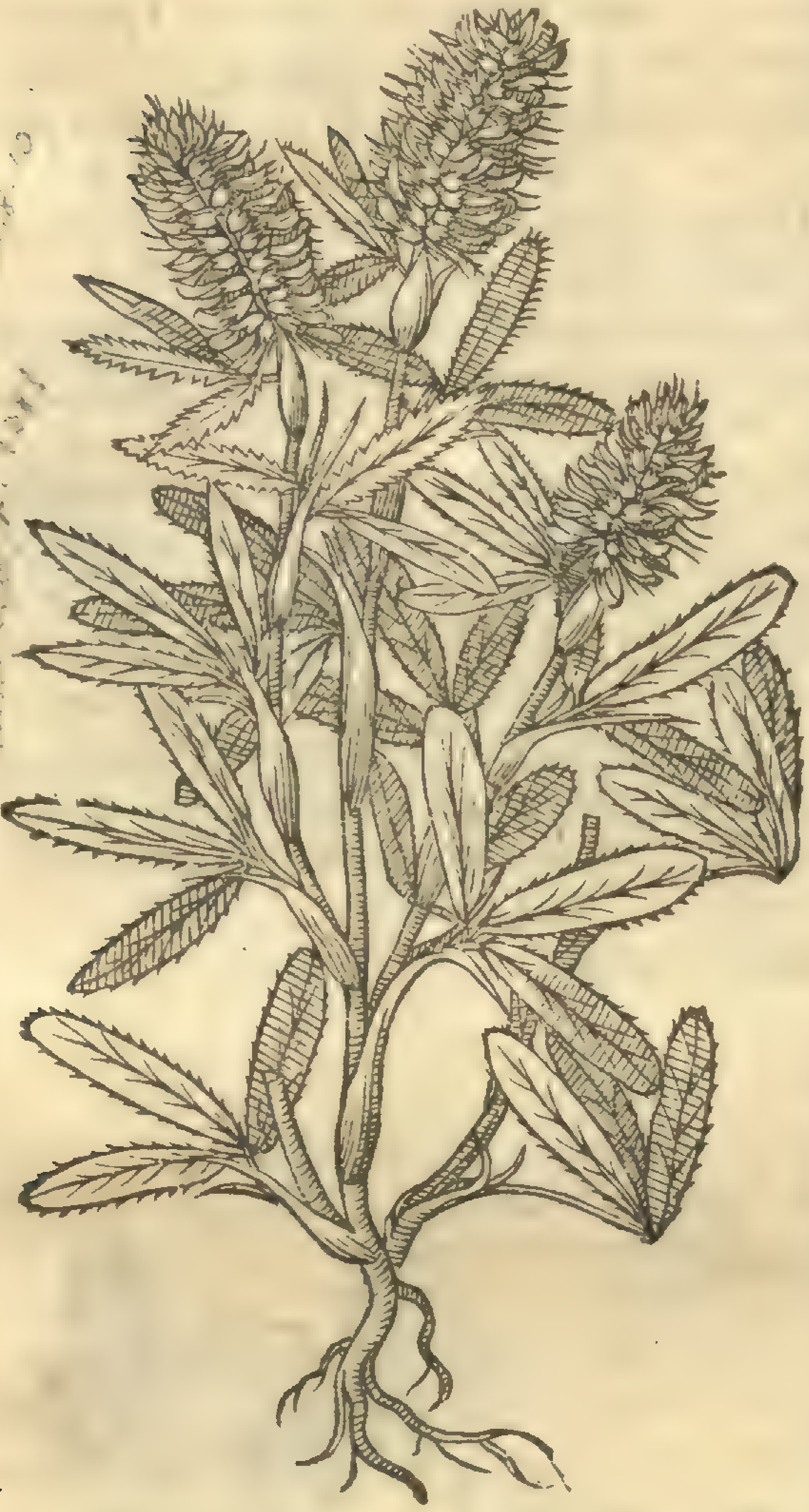

LAGOPVS caule enaſcitur rotundo, erecto, foliis Trifolij minoribus, paucis: paniculas ſiue ſpicas in ſummo cauliculorum & ramulorum gerit molles, lanuginoſas, leporinis pedibus ſimillimas: flores vt plurimùm luteoli, ſemen paruum. 1.

Sunt tamen & Lagopi quidam maiores, flore rubentes: vni folium latius, & Trifolij pratenſis æmulum; alteri oblongius. 2. 3.

Lagopus maior alter.

Lagopyrus.

1.

In ſegetibus & hortorum areis Iulio & Auguſto menſibus reperitur ; & quibuſdam locis maior & altior, aliis minor & humilior.

Græcis λαγώπους: Latinis Leporinus pes, & Pes leporis, à ſimilitudine dicitur: Germanis Haſenfuß/ Katzenklee: noſtris Haſen pootkens/ & Haſen voetkens: Hiſpanis *Pie de liebre*: Italis *Pie de lepre*: Gallis *Pied de lieure*: nonnullis Trifolium humile, quibuſdam Hippocratis λαγώπυρος videtur.

At Lagopyrus, non Trifolio, ſed Tritico ſimilis eſt vbi areſcit, & folio paruo velut Olea, ſed longiore, vti Hippocrates ſcribit.

Adſtringit autem Lagopus & exſiccat. Vim habet, Dioſcorides ait, ſiſtendi aluum, cum vino pota ; febrientibus autem, cum aqua danda. Alligatur eadem, contra inguinum inflammationes.

De Trifolio acetoſo.
Cap. XXIII.

HVMILIS herba Trifolium eſt acetoſum, cauliculi ei è radice tenues exeunt, in quorum ſingulis tria inſident foliola, exigua, tenuia, pallidè virentia, ſapore acida, quorum ſingula cordis effigiem quadamtenus referunt: flores in breuibus pediculis inter folia è radice proſiliunt, candidi, quinque ſoliolorum, poſt quos capitula Ochris minora, pentagona, in quibus ſemen exiguum & luteum: radix obliqua, tenuis & rufſa.

Naſcitur locis ſiluoſis, humidioribus, iuxta arborum ſæpè radices, ſecus aquoſa, & ſubinde petroſa loca. In Germania Belgioque ſatis frequens.

2.

Trifolium acetoſum.

Oxys Plinij

Apud Hiſpanos verò quibuſdam locis alia huius reperitur ſpecies, flores ferens luteos, & ſiliquas tenues, teretes, & oblongas, vulgari alioqui ſimilis.

Aprili menſe & ſub initium Maij florent, ſemen citò pôſt ſuccedit.

Trifolium nominant acetoſum: Officinæ & vulgò Alleluia, & Panem cuculi: quòd vel cuculus auis eo veſcatur, aut quia hoc erumpente ac florente vocem potiſſimùm edat, quo etiam tempore Alleluia in templis frequentiùs cani conſueuit. Hieronymus Fracaſtorius Luyulam nominat. Alexander Benedictus vulgò Alimoniam vocari tradit. Germanis Saurerklee / Buchklee / Buchampffer / Buchbrot / Guckguckklee / Gauchklee / & Haſenklee: Belgis Coeckcoeckbroot: Gallis *Pain de cocu* appellatur.

Plinio Oxys dicta putatur, de qua ſic libro XXVII. cap. XII. Oxys folia terna habet, datur ad ſtomachum diſſolutum, edunt & qui enterocelen habent. Galeno autem lib. IIII. De ſimplicibus, Oxys eadem quæ & Oxalis. Dicitur Plinio Oxys etiam Iunci ſpecies.

Porrò

Oxys ſiue Trifolium acetoſum, flore luteó.

Porrò temperiem Trifolium acetoſum frigidam & ſiccam habet, putridis ac fœtidis oris vlceribus medetur, ſitim arcet, & eadem quæ Oxalis poteſt.

De Trifolio aureo. CAP. XXIIII.

Trifolium aureum.

AVREVM Trifolium abſque caule herba eſt: folia habet lata, magnitudine foliorum Aſari, ſed in tres diuiſa partes, & magno alicui Trifolio ſimilia; inter quæ medij ex ipſis radicibus graciles tereteſque, ſubhirſuti, ac modicè ex virore rubentes, erumpunt coliculi, dodrante breuiores: in quorum ſummo ſinguli floſculi, forma & magnitudine Ranunculi hortenſis floribus ſimiles, colore cæruleo diluto, ex ſenis ſepteniſque foliolis commiſſi, quorum medium exiguum occupat capitulum, paucis & exiguis ſtaminibus candidis circumdatũ, in quo ſemen deinde naſcitur paruum cãdicanſque, quod ſua ſponte maturum exilit: radices ſubſunt graciles, numeroſæ, nigræ, & in diuerſa tendentes.

Folia hieme permanent: flores, ſi cælum clemens fuerit, circa Februarij medium erumpũt, ſin rigidius, menſe Martio. Semen Maio matureſcit. Poſt florum defluuium noua erumpunt folia, quæ auerſa parte nonnihil purpuraſcunt, ſed minùs tamen quàm Cyclamini minoris.

Reperitur pleriſque Germaniæ ſuperioris locis in ſiluis vmbroſis, inter fruteta, in Bohemia verò & ſecus vias; in Belgio autem non niſi ſatum prouenit. Inueniri & apud Italos, & non modò cæruleo flore, eoque ſubinde multiplici, ſed & candido, ab Alfonſo Pancio Doctore Medico in Academia Ferrarienſi, in ſimplicium cognitione verſatiſſimo, accepimus. Fertur & in Sileſia gigni flore rubens.

Herbarij noſtræ ætatis Hepaticam appellant: Germanicè Edel Leberkraut / item & Gülden Klee hoc eſt, Trifolium aureum: noſtris Edel Leuercrupt, & Gulden Leuercrupt: Gallis *Hepatique*. Baptiſta Sardus Trinitatem & Trinitatis herbam nominat.

Sunt qui βάλαριν eſſe ſuſpicentur, quam Trifoliam herbam eſſe Heſychius ſcribit. Sed Balaris deſcriptione nuſquam exſtante, nihil definiri poteſt. Βάλαρις.

Refrigerandi autem ac reſiccandi potentia cum adſtrictione hæc herba prædita eſt: hepati per calididatem debilitato conferre fertur; nam & refrigerat, & robur ei non exiguum confert.

Laudatur, & ad ramicem efficax à Bapt. Sardo perhibetur, ſi reſiccatæ puluis cochlearis menſura, ex vino aut iure aliquo aliquot continuis diebus exhibeatur.

De Trifolio paluſtri. CAP. XXV.

Trifolium paluſtre.

PALVSTRE Trifolium caulibus exit cubitalibus, virentibus, lęuibus, interna parte poroſis: folia ei lata, glabra & carnoſa, Faſelorum, ſiue Bœnarum foliis ſimilia, niſi quòd in ſingulis pediculis non plura, ſed tria tantùm vt Trifolio: flores à medio caulis ſurſum verſus ordine digeſti, candidi, folioſi: folliculi inde parui, rotundi, in quibus ſemen ruffum Milio ſimile: radicibus ſerpit pluribus, geniculatis, intus candidis, & poroſis, in diuerſa tendẽtibus, quæ & pluribus locis erumpunt, & caules foliaq; promũt, vnde facilè herba ipſa latè propagatur. Saporem habet ſemen nõnullæ amaritudinis participem.

Naſcitur vliginoſis paluſtribus locis, ſterili ac macro ſolo.

Germani Biberklee / id eſt, Caſtoris Trifolium, ſiue Trifolium fibrinum nuncupant. Belgæ autem à ſimilitudine foliorum cum Bœna ſiue Faſelo, Bocxboonen / hoc eſt, Faſelum hircinum, aut Bœnam hircinam: recentiores Trifolium paluſtre nominant. Cum Iſopyro autem non exiguam ſimilitudinem habet: nam Phaſiolo, ſiue Faſelo, foliis ſimillimum eſt, ita vt propter hanc quoque ſimilitudinem vulgò etiam à Belgis, vti iam diximus, Faſelus nuncupetur hircinus.

Iſopyron enim & Phaſiolum dici, propter eam quam cum Phaſiolo ſimilitudinem habet, Dioſcorides auctor eſt. Additur & alia in vulgaribus Dioſcoridis & Plinij exemplaribus ratio: & in illius quidem τῷ κατ' ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρειν, id eſt, quòd in ſummo folio clauiculas ferat: in huius verò, quoniam folium, quod eſt Aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Quæ vtrique auctori perperàm acceſſiſſe, ſatis manifeſtum: nec etenim Faſeli, nec Faſeoli, ſiue Dolichi, folium clauiculas habet; & Aniſi folium, præter quòd clauiculis careat, cum Faſeli aut etiam Faſeoli foliis, nullam habet ſimilitudinem.

Dioſcoridis & Plinij loca emendata.

Iſopyron.

Emendandum igitur Dioſcor. exemplar, & hoc modo legendum: Ἰσόπυρον, οἱ δὴ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ λεπταὶ, σπερματίων πλήρεις, παραπλησίων μελανθίῳ τὴν γεῦσιν. hoc eſt, Iſopyron aliqui Phaſiolum nominant, à ſimilitudine Phaſioli, capitula ei ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis, in guſtu Melãthio ſimilis.

Quod verò deinde ſequitur: τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ, id eſt, folium verò Aniſi, aut acceſſorium ſimiliter eſt, aut de guſtu quoque venit intelligendum: forma ſiquidem folium Iſopyri Aniſum referre non poteſt, cùm Phaſioli foliis ſimile ſit: ſed veriſimilius eſt ab aliquo adiectum; Oribãſij enim liber ex Dioſcoride tranſcriptus, hoc poſtremum non habet.

Atque hoc quidem modo Iſopyri deſcriptione emendata & caſtigata, Trifolium paluſtre ei tam ſimile eſt, vt non aliud quàm verum Iſopyrum videatur.

Iſopyri autem ſemen, vt Dioſcorides ait, contra tuſſim & dolores circa thoracem cum melicrato ſumptum prodeſt: confert etiam hepaticis & ſanguinem exſcreantibus. Extergit enim, inquit Galenus, & incidit humores craſſos, cũ hoc, vt corpora cõtrahat & conſtringat.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTAE LIBER QVINTVS,

DE AQVATILIBVS ET PALVSTRIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

POST *Gramina ac Trifolia ad aquatiles & reliquas paluſtres tranſeundum videtur: quæ, vt anteà diximus, nulli alteri operis noſtri parti quàm huic addi potuerunt. Subſequi hic liber tertium potuiſſet, ſed Graminum & Trifoliorum deſcriptiones præmittere magis conſonum fuit; aquatilium verò & paluſtrium poſteà tractare.*

DE TRIBVLO AQVATILI.

CAPVT PRIMVM.

Tribulus aquatilis.

AQVATILIS Tribulus caules habet longos, inferiore, & qua ſub aquis eſt parte, graciliores, iuxta verò aquæ ſuperficiem craſſiores ac folioſos: adhærent ſub aquis crebra capillamenta, quibus & fundo affigitur: ſuperior folia promit lata, Populeis aut Vlmeis propemodum ſimilia, ſed breuiora & forma quodammodò rhombi, per circumferentiam crenata, inter quæ floſculi exeunt, deinde fructus Auellanis nucibus paulo maiores, nigricantes, quatuor duris aculeis modicè recuruis ſpinoſi, in quibus nucleus candidus, guſtu haud ingratus, qui & recens mandi, & arefactus molaque contritus in panem cogi poſſe fertur.

In ſuperiore Germania in lutoſis lacubus & vrbiũ foſſis, quibus limoſus ſubeſt fundus, naſci Cordus refert: apud Brabantos verò & alibi in Belgio in ſtagnantibus puris & fontanis aquis non rarò reperitur. Matthiolus non modò in dulcium aquarum lacubus, ſed & in marinis quibuſdã iuxta Venetias prouenire, auctor eſt.

Τρίβολος ἔνυδρος Græcis: Latinis Tribulus aquatilis ſiue aquaticus, & Tribulus lacuſtris: Officinis Tribulus marinus dicitur: Germanis Waſſernůß/ Weihernůß/ Seenůß/ Stachelnůß/ Spitznůß: Brabãtis Waternoten; & à ſimilitudine aculeorum ferreorũ, Minckijſers: Galli *Macres.*

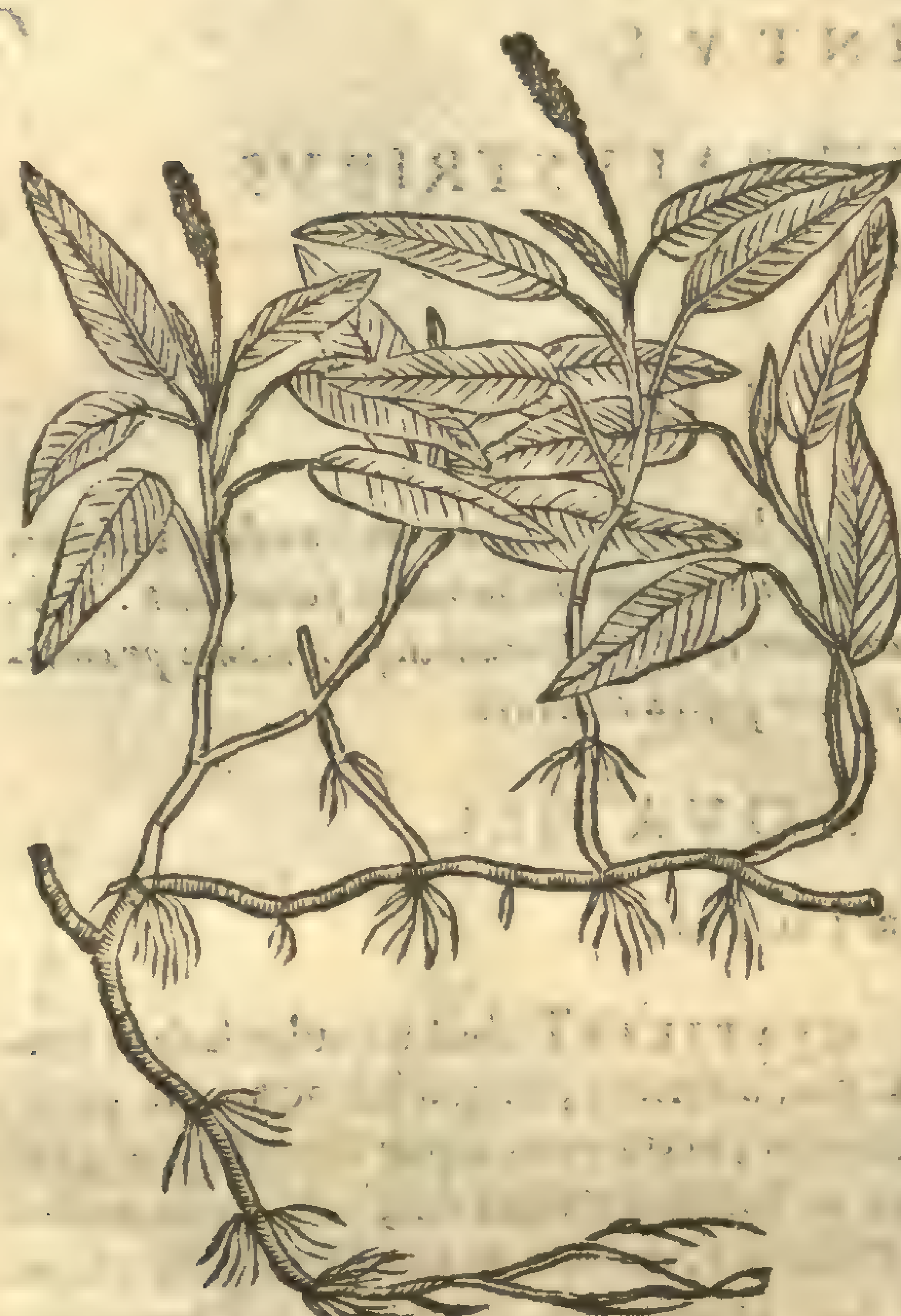
Fructus autem huius Tribuli, plerique Caſtaneas aquatiles appellant.

Refrigerantis porrò Tribulus iſte eſt naturæ, ex humida & frigida eſſentia componitur, quæ magis in hoc aquea eſt, quàm in terreſtri, in qua terreum frigidum potentius, vt Galenus ait: proinde inflammationes omnes, vti Dioſcorides tradit, cataplaſmate adiuuat: cum melle aphthas, tonſillas, oris putredines, gingiuaſque perſanat. Succus ad oculorum medicamenta colligitur.

Thraces, Plinius inquit, qui Strymona habitant, foliis Tribuli equos ſaginant, ipſi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem.

De Fontali ſiue Potamogeitone. CAP. II.

Potamogeiton.

Potamogeiton altera.

1. Potamogeiton tertia.

CAVLICVLOS habet Fontalis tenues, viticuloſos, geniculatos: folia oblonga, Betæ foliis minora durioraque, quæ tenuibus ac longiuſculis pediculis inſidentes, ſupra aquas eminent, & ipſius ſuperficiei, vti Nymphææ folia, incumbunt: flores in breuibus ſpicis, ex dilutiore purpura rubent, vt Biſtortæ: ſemen durum.

Reperitur in paludibus, lacubus, vrbium foſſis, & aliis ſtagnantibus aquis, non rarò etiam in riuulis lentè fluentibus: vbique frequens.

Flores conſpicui ſunt, Auguſto aut Septẽbri.

A Græcis ποταμογείτων dicitur & σταχυΐτης, Latinis Fontalis & Spicata: Germani Saamkraut/ noſtri Fontepuctupt/ Galli *Eſpi d'eau* nominant.

2. Huius verò & aliud maius quoddam genus reperiri eſt, quod albicantibus & articulatis radicibus ſecundùm aquæ fundum repit, à quibus (exiguis fibris deorſum emiſſis) cauliculi aſſurgunt tenues, oblongi, geniculis interſepti, inferiùs paruis, ſuperiùs autem maioribus, longioribus, anguſtis foliis adnatis; quorum medius neruus durus, ſubinde ſtili alicuius inſtar, folij faſtigium ſuperans eminet. Flores in craſſa ſpica ſubrubent. Sub aquis verò herba hæc vnà cum foliis ſuis conditur, ſolæ ſpicæ ſupereminent.

In ſtagnantibus aquis apud Hollandos ſatis frequens.

Iunio ac Iulio ſpicæ florentes conſpiciuntur.

3. Eſt autem & alia quędam Potamogeiton ſiue Spicata,

Spicata, quæ cõpluribus tenuibus ac teretibus cauliculis luxuriat, in alas ſubinde diſtributis folia huic ſunt lata, oblonga, acuminata, multò quàm prioris minora: è ſinu ramulorum ac foliorum pediculi ſubinde prodeunt, in quibus ſpica breuis, floſculos proferens candicantes, muſcoſos; ac deinde ſemina plana, rotunda veluti Aphaces: radix fibroſa fundo adhæret.

Tota & hæc ſub vndis naſcitur, eminente tantummodò cacumine, ſed in aquis haud profundis & dulcibus, quæ tamen maritimo æſtu attolluntur: veluti in ſinu illo qui à Dordraco Hollandiæ ciuitate ad Bredam Brabantiæ ciuitatem patet.

Potamogeiton autem, inquit Galenus, adſtringit & refrigerat ſimiliter Polygono, ſed eſſentia eius craſſior eſt quàm Polygoni.

Dioſcorides refrigerare & adſtringere ſimiliter ait, & vtile pruriginibus, malis depaſcentibus, vetuſtiſque vlceribus eſſe. Plinius ex vino dyſentericis & cœliacis mederi ſcribit, vſumque in foliis: quæ & cruribus vitioſis vtilia, & contra vlcerum nomas cum melle, vel aceto, lib. XXVI. cap. VIII.

De Ranæ morſu. CAP. III.

Ranæ morſus.

FLVITAT & in aquis, ac eius occupat ſuperficiem, ſicuti Fontalis, huius veluti ſpecies, quem Ranæ morſum plerique nominant: ſunt huic folia breuiora, rotunda; Aſari foliis ferè ſimilia, ſed minora, eodem quo Fontalis modo aquæ innatantia. Flores in longioribus pediculis inter folia exeunt, parui, candidi, medio lutei, ex tribus foliolis, Plantaginis aquaticæ floribus maiores; Iulio aut Auguſto conſpicui: pro radicibus tenues fibræ ſunt, quæ ex breui ac paruo veluti capite, vnde foliorum exortus, fundum verſus tendunt, à quo etiam obliquæ fibræ exeunt, quibus progerminantibus ſeipſum multiplicat.

Reperitur ſimilibus & iiſdem crebrò, quibus Fontalis, locis.

Noſtri Vorſchen Beet / id eſt, Ranæ morſum, vti diximus, appellant: plerique etiam Nymphæam paruam, & Cleyn Plompen.

Fontalis ſiue Potamogeitonis ſpecies videtur, & eiuſdem cum eo facultatis.

Ranæ morſus altera icon.

De Millefolio & Viola aquatilibus. CAP. IIII.

Millefolium aquatile.

Viola aquatilis.

Violæ aquatilis altera icon.

AQVATILE Millefolium caulem promit rectum, læuem, & tenerum: folia verò complura, multis inciſuris diuiſa, Fœniculi foliis ſimilia, ampliùs verò diſſecta, quæ ſuper vndas eminent: floſculi in vmbellis veluti Millefolij: radix ſingularis.

Huius autem ſpecies eſſe habetur, quæ Viola nuncupatur aquatilis. Caules quoque hæc habet teneros, rectos, ſingulares: folia circa imum caulis, orbiculatim ipſum ambientia, multifida, ſimilia quodammodò vulgari Millefolio, verùm quàm huius ampliora maioraque: flores iuxta ſummum caulis proueniunt, & ipſi orbiculato ambitu digeſti, & ex quinque foliolis congeſti, Leucoiis ſimiles, ſed minores, candidi, medio illorum luteo, odorati: radices ſubſunt tenues, fibroſæ, nigræ, extrema tamen parte alabaſtri modo reſplendentes. Tota herba ante caulis prouentum ſub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur Abies: caulis verò vbi excreuerit, vnà cum floribus ſuperficiem ſuperat ac ſupra aquas eminet.

Reperiuntur in lacubus & aquis ſtagnantibus aut pigriùs fluentibus, apud Belgas frequenter.

Priorem herbam Greci μυριόφυλλον appellant, Latini Millefolium ac Myriophyllon: dicitur verò & ſpuriis vocibus μιλλόφυλλον, στρατιωτικὴ, ἀχίλλειος, & Romanis Superciliũ Veneris: Officinis

cinis incognitum. Differt autem iſtud Millefolium ab altero terreſtri, στρατιώτην χιλιόφυλλον quem nominant, de quo Pemptadis primæ lib. IIII.

Alteram vulgò **Water Violieren** appellant, id eſt, Violam aquatilem: Gallicè *Gyrofflees d'eau*. Matthiolus hanc quoque Myriophylli ſpeciem facit, tametſi cum deſcriptione eius parum conueniat. Nec enim caule eſt ſingulari, nec radice vnica, quale Myriophyllon eſſe deſcribitur: conſtant ſiquidem radices multis fibris, & caules profert complures.

Deſcribitur autem Myriophyllon à Dioſcoride his verbis: Cauliculus eſt μονοφυὴς, id eſt, ſingularis, tener, vnica radice nixus; circa quem folia multa læuia, Fœniculo ſimilia.

At Myriophyllon, vt Galenus ait, reſiccatoriæ eſt facultatis: cùm verò & inflammationes vulnerum arceat, refrigerans quoque eſſe apparet. Dioſcorides ſiquidem Myriophyllon recentia vulnera inquit ab inflammatione vindicare, cum aceto virens aut reſiccatum impoſitum. Datur verò & ex alto præcipitatis cum aceto & ſale.

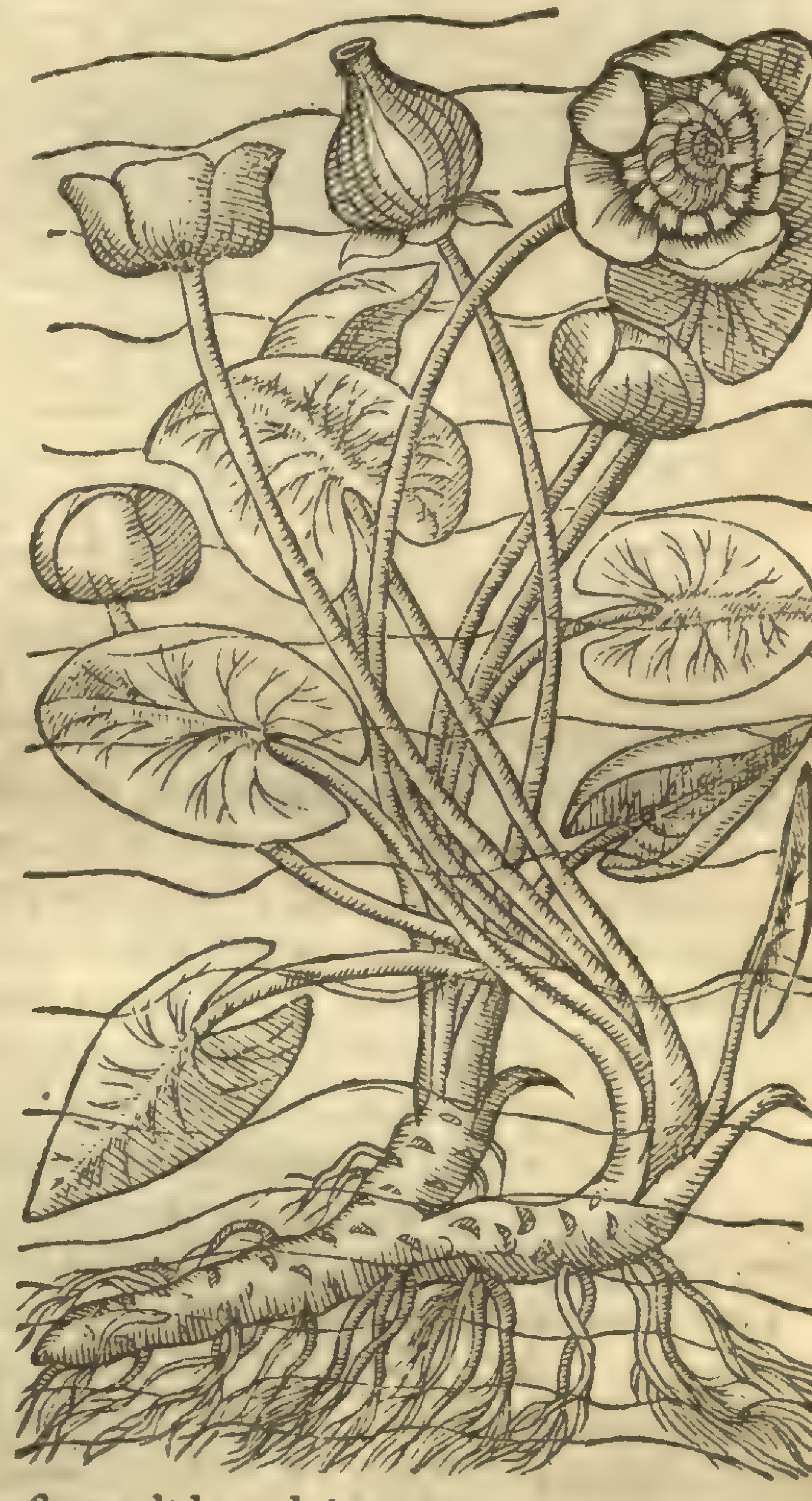
Facultatem autem Viola paluſtris frigidam ſimiliter videtur habere & ſiccam; nullius tamen in medicina vſus.

De Nymphæa. CAP. V.

Nymphæa alba.

Nymphæa lutea.

AQVARVM ſoboles & Nymphæa vtraque eſt, candida videlicet & lutea.

Folia candida habet in longis, teretibus, glabris, intuſque poroſis pediculis, magna, lata, & propemodum rotunda, aquæ plurima parte ſupernatantia, quæ ſuperiore parte glabra & læuia ſunt, inferiore verò fibris aliquot diſtincta, flores in ſimilibus cauliculis & in ſingulis ſinguli eminent candidi, ex compluribus foliolis oblongis & acuminatis, in quorum medio ſtamina multa lutea: poſt florem capitulum prodit rotundum, in quo ſemen nigricans, ſplendens, Milio maius: radices ſubſunt craſſæ, nodoſæ, foris nigræ, intus candidæ aç fungoſæ, vnde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret. 1.

Luteæ folia ſimilia candidæ ſunt, paulò tamen oblongiora; foliorum florumque pediculi ſimiles, niſi anguloſi eſſent: flores lutei, ex quinque tantùm foliolis breuibus, rotundiuſculis commiſſi, in medio quorum capitulum gignitur rotundum, turbinatum, compluribus luteis ſtaminibus circumdatum, in quo, vbi ad maturitatem peruenerit, ſemina quoque ſplendentia, maiora quàm alterius, Triticeo grano minora: radices craſſæ ſunt, longæ, quibuſdam veluti acetabulis aſperæ, intus foriſque candidæ, ſubſtantia fungoſa & poroſa. 2.

Naſcitur

Nymphæa lutea parua.

Naſcitur vtraque in paludibus, ſtagnantibus aquis, amplioribus foſſis, & pigro lapſu dilabentibus riuulis, ad ſubinde fluminibus.

Maio ac Iunio floret.

3. Præter verò ſuperiores duas Nymphæas & aliam luteam minorem luxurians natura progenuit. Hæc à radice craſſiore, & quodammodò geniculata fibras aliquot tenuiores, hinc inde ſparſas promit, & in longis pediculis folia, tum & cauliculos faſtigio floriferos, qui ab ipſis fibris, qua parte radiculas faciunt, exeunt: folia lata, quaſi rotũda, glabra veluti Nymphææ luteæ, ſed minora, nec palmo ampliora, aquæ ſimiliter vt illius ſupernatant: floſculi parui, & lutei particulatim prodeunt; ſuccedente capitulo multò quàm luteę minore. In reſidi Rheno apud Hollandos frequens, tũ & in aliis ſtagnantibus riuis.

Floret vnà cum maiore.

4. Iam & alia quędam parua eſt, folijs rotundis, minutis, haud multò quàm Braſſicæ marinæ maioribus, floſculis albidis, fructu veluti Capparis, in quo ſemina qualia Papaueris.

Apud Bohemos, in aquis ſtagnantibus hanc prodire, auctor eſt Matthiolus.

Græcis Νυμφαία, ac Latinis ſimiliter Nymphæa, quòd aquoſa loca amet, dicta, auctore Dioſcoride: Officinæ Nenuphar nuncupant. Apuleius Latinè ait appellari Matrem Herculaniam, Algam paluſtrem, Papauer paluſtre, Clauum Veneris ac Digitum Veneris. Marcellus peruetuſtus auctor, Latinè Clauam Herculis, & Gallicè *Baditin* nominari refert. Germani Waſſer mon / Harwurtz / Harſtrang / Seeblumen / Waſſer Gilgen / Belgæ Plompen appellant, Galli *Blanc d eau.* Luteæ flos βλέφαρα, vt Dioſcorides refert, dicitur.

Habet autem, Galenus ait, Nymphææ tum radix, tum ſemen deſiccandi vim citra morſum: itaque ventris profluuia cohibet, ſemenque ſiue per inſomnia, ſiue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dyſentericos.

Ceterùm Nymphæa quæ candidam habet radicem, potentioris eſt facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem, ex vino nigro auſtero bibitur: nonnullam verò habent & abſtergendi potentiam, itaque & alphos ſanant & alopecias: ad alphos macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior eſt ea cuius radix nigra eſt, ſicuti ad alia, cuius alba, Galeno auctore.

Theophraſtus, qui vnius Nymphææ tantummodò meminit, Folium, inquit, magnum ſuper aquam habet, quod ſanguinem ſupprimit, ſi tritum vulneri imponatur.

Dioſcorides, Radix, ait, Nymphææ (albæ videlicet) ſicca cum vino pota cœliacis & dyſentericis auxiliatur: ſtomachi & veſicæ doloribus imponitur, alphos ex aqua abſtergit, alopeciis cum pice ſuperpoſita medetur. Bibitur verò & radix ad Veneris inſomnia, ſiquidem ea prorſus adimit, & genitale infirmant paucis diebus aſſiduè pota. Idem ſemen potum efficit. Proſunt autem ſemen & radix luteæ, contra fluorem muliebrem ex nigro vino bibita, eodem auctore.

Noſtra ætas candidæ Nymphææ flores ad capitis ex cauſſa calida affectus commendat: luteæ verò radicem renum & veſicæ calidis morbis mederi, & aduerſus gonorrhœam efficacem, non temerè exiſtimat.

De Lente lacuſtri. CAP. VI.

LACVSTRIS Lens, veluti Muſcus quidam viridis eſt, minimis foliolis, rotundis, Lentis magnitudine, è quorum medio inferiore parte tenuiſſimæ fibræ capillorum inſtar deſcendunt, quæ ipſis radicum loco ſunt: caule, flore & fructu caret.

In lacubus, vrbium foſſis, & aliis non decurrentibus aut fluentibus aquis, innatans & latè ſæpè ſuperficiem eius occupans, reperitur.

Græcis

Lens lacuſtris.

Græcis φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων dicitur; Latinis Lens lacuſtris, Lens aquatilis, & Lens paluſtris. Pharmacopœi aquæ Léticulam nominant: Germani Meerlinſen/ Belgæ Waterlinſen / & frequentiùs Enden gruen/ hoc eſt, Anatum herbam, quòd videlicet eam Anates paſcantur. Itali *Lente di palude*: Galli *Lentille d'eau*: Hiſpani *Lenteias de agua*.

Eſt autem, vt Galenus tradit, humidæ & frigidæ temperaturæ, vtrimque ex ſecundo quodammodò ordine.

Prodeſt, Dioſcorides ait, omnibus inflammationibus, eryſipelatis, podagriſque, & per ſe, & cum polenta impoſita: puerorum etiam enterocelas glutinat.

De Ranunculo aquatili. CAP. VII.

RANVNCVLVS aquatilis cauliculos habet rotundos, tenues, in rectum & obliquum ſparſos: folia ſub aquis multifida, Chamæmeli foliis ſimilia, extra aquas autem rotunda, & per ambitum crenata: flores candidi ſunt & odorati, forma Ranunculi perſimiles, quos, veluti in hortenſi Ranunculo, aſpera conſequuntur capitula, ſemen continentia: radices tenues ſunt & capillaceæ.

In foſſis aquas habentibus, & lentè decurrentibus riuulis, necnon iuxta eorumdem ripas, ac aliis locis humentibus gignitur.

Ranunculus aquatilis.

Aprili, Maio & ſubinde Iunio menſibus abundè & latè floret.

Ranunculus quidem eſt aquatilis, & Polyanthemum aquatile: Pharmacopœorum & herbariorum plerique Hepaticam aquaticam, & Hepaticam albam perperàm appellant, & cum maiore errore refrigerantis Hepaticæ albæ loco, medicamentis admiſcent: facultate ſiquidem hic aquatilis Ranunculus calidus eſt, & Ranunculo herbæ ſimilis. *Pharmacopœorum error.*

De Sagitta. CAP. VIII.

SAGITTA herba in longis triangularibus læuibus pediculis, folia profert triangularia, Ari foliis longiora & anguſtiora, alatæ ſagittæ cuſpidem proximè referentia, inter quæ medius exit caulis rotundus, læuis, intus ſpongioſus, in quo per interualla terni naſcuntur flores, & ipſi ex tribus foliolis commiſſi, candidi, ſtaminibus quibuſdam in medio puniceis.

Flori-

Sagitta maior.

Sagitta minor.

Sedum aquatile ſiue Stratiotes potamios.

Πίςανα.

Floribus ſubnaſcuntur virentes rotundæ & nonnihil aſperæ pilulæ, Caſtaneis minores: radices ſubſunt pallidæ & fibroſæ.

Gignitur in lacubus & aquis reſedibus, vel etiam riuulis lentè defluentibus: radices fundo inhærent: folia, flores, & fructus ſuper aquas eminent, & vno quidem loco lætior ac maior reperitur, altero verò minor & anguſtioribus foliis.

Floret potiſſimùm Maio, fructus Iulio perficitur menſe.

Sagittam & Sagittalem recentiores appellant: nonnulli Linguam ſerpentis, & vulgò Serpents tonghen. Sagittam autem à Græcis πιςάναν appellari, Magonem referre Plinius tradit; Piſtanam dicit à Græcis vocari, quam inter vluas Sagittam appellamus, lib. XXI. cap. XVII.

De Sedo aquatili ſiue Stratiote potamio. Cap. IX.

AQVATILE Sedum, folia habet Aloës herbæ ſimilia, ſed breuiora & minora, per ambitus, duris quibuſdam breuibus aculeis ſpinoſa; inter quæ vaginæ quædam erumpunt, Cancrorum forficulis perſimiles, quibus dehiſcentibus flores exeunt candidi, trium foliorum, Ranæ morſus perſimiles, luteola exigua ſtamina in medio gerentes. Pro radicibus fibræ longæ ſunt, rotundæ, candidæ, craſſioribus lyrarum fidibus, aut longis lumbricis perſimiles, quæ ab ipſo, folia promente, breui capite deſcendentes, aquæ fundum petunt, quem tamen rariùs aſſequuntur. Exeunt

Sedi aquatilis icon cum floribus.

Exeunt ab eodem & aliæ obliquæ fibræ, quibus vti Ranæ morſus multiplicatur.

In ſtagnantiũ aquarũ lacubus & foſſis apud Hollandos frequẽs gignitur; atq; locis circa Scaldim & Diliam Belgij flumina cõplurimis reperitur. Maxima foliorum pars vnà cum floribus aquas ſuperat, reliquæ ipſius ſtirpis ſub aquis condũtur.

Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto floret.

Sedum appellari poteſt aquatile, ab Aloës videlicet ſimilitudine, quod Latinè quoque Sedum appellatur; à quibuſdam Cancri chela, ſiue Cancri forſicula dicitur. Videtur autem στρατιώτης ὁ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φυόμενος, id eſt, Stratiotes aquatilis, quem & στρατιώτην ποτάμιον nominant. Latinè Militarem aquatilem quis appellauerit. Nam aquis innaſcitur, iiſdemque ſupernatat, & ſi fibræ illæ quas ad aquarum fundum demittit, radices non ſunt, abſque radice etiam viuit: iam & Semperuiuo orbiculato foliorum ambitu ſimilis eſt, foliiſque quàm illud maioribus ac longioribus, necnon refrigerantis etiam naturę, qualem Stratiotem potamium eſſe Dioſcorides memoriæ prodidit.

Siſtit autem hic Stratiotes, eodem auctore, ſanguinem è renibus fluentem; vulnera ab inflammatione aſſeruat; eryſipelatis & œdematis cum aceto impoſitus prodeſt.

De Sio. CAP. X.

Sium.

Sium alterum.

SIVM longis, tricubitalibus aut amplioribus, craſſis, ſtriatis anguloſis & inanibus aſſurgit caulibus, qui ſuperiùs attenuati, in alas quaſdam diuiduntur: folia ei oblonga, ex pluribus

DD aliis

aliis commiſſa, quorum ſingularia, pinguia, glabra, & per circumferentiam ſerræ modo inciſa, particularibus Hippoſelini foliis minora: flores in vmbellis candidi: radices tenues, nigræ & capillaceæ veluti fibræ ſunt, quæ non modò ſubſunt, ſed & caulium geniculis adnaſcuntur, iis quibus aquis conduntur aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam Hippoſelino, tota herba odoratior eſt, Naphthæ (vulgò Petrolei) odore vicina.

Huic autem affine eſt, quod Lobelius in paluſtribus ſcrobibus nonnullis haud procul Antuerpiâ reperiri refert, foliis (vt pingitur) magis diſſectis, ſingularibus per marginem quoque crenatis: cuius flores in vmbellis e luteo virent: ſemen ſapore nonnihil habet acredinis: radix multis fibris fundo adhæret.

In perennibus naſcitur riuulis, & ſubinde, ſed rariùs, in reſedibus exit aquis.

Iulio & Auguſto floret.

Germanorum plerique Waſſereppich / Froſcheppich / Waſſermarck: & noſtra dialecto Water eppe nominant: aquatile Apium, aut Hydroſelinon quis dixerit: Itali *Gorgoleſtro*: Hiſpani *Rabaças*. Plinio ac Latinis Lauer; Dioſcoridi Σίον eſt: quod in vetuſtis eius exemplaribus, Anagallis aquatica & Iuncus quoque dici odoratus legitur: vnde occaſionem ſumpſiſſe videntur, qui Anagallidem vulgò dictam aquaticam, verum Sium eſſe exiſtimarunt. Qui ſi diligenter Sij deſcriptionem expendiſſent, vocibus his ſuppoſititiis aut adulterinis, licet ſæpenumerò ad ſtirpium notitiam conferant, non tamen temerè ipſis quidquam tribuendum, facilè animaduertiſſent. Nam cum Anagallide aquatica, aut Iunco odorato, Sium, vti à Dioſcoride deſcribitur, ſimilitudinis habet nihil. Eſt etenim Sium, vt ſcribit, *θαμνίον ὀρθὸν, λιπαρὸν, φύλλα ἔχον πλατέα ἱπποσελίνῳ ἐοικότα, μικρότερα δὲ καὶ ἀρωματίζοντα*: id eſt Frutex rectus, pinguis, folia habens lata, Hippoſelino ſimilia, ſed minora & odorata; qualis non eſt Iuncus odoratus, nec etiam Anagallis aquatica, quæ neque fruticis ſpecie adoleſcit, aut odorata, vel Hippoſelino aliquo modo ſimilis, ſed planè diſſimilis, à Sio his de cauſſis multùm differens.

Porrò Sium, vti Galenus ait, quantum guſtu odoratum eſt, tantum etiam excalefacientis facultatis eſt particeps. Crudum coctumque eſu calculos, Dioſcorides tradit, conterit & expellit, vrinas cit, partus & menſes euocat, comeſtum dyſentericis vtile.

De Iunco odorato aquatili, altera Sij ſpecie. CAP. XI.

Iuncus odoratus aquatilis.

SIO autem ſiue Laueri odore & facultate proximum eſt alterum quoddam veluti Sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Cauliculi huic ſunt tenues, rotundi, læues, obſcurè geniculati, inanes, Iuncis quodammodò ſimiles: pro foliis pauci tenues ſunt & inanes quoque pediculi, ſiue ῥάχεις aut coſtæ, à quibus parua aliquot & anguſta promuntur foliola: flores in exiguis vmbellis, Scabioſæ anguſtioribus & minoribus, candidi, ſimul compreſſi exeunt: ſemen Aniſo maius, ſubcandidum, ſuperiore parte latius: radices tenuiſſimæ & nigræ fibræ ſunt, caulibus inferiùs adhærentes. Emittit verò & ex imo caulis fibras obliquè ſerpentes, quæ alicubi terræ aut luto hærentes, radices faciunt & cauliculos promunt; ſeipſam hoc modo multiplicante ſtirpe, quæ tamen & ſemine ſeri poteſt.

Reperitur in perennatibus riuulis, aut aliis aquis frequentiùs, ac ſæpiſſimè vbi Sium gignitur: non rarò etiam in paluſtribus & riguis, iuxta riuulos ac foſſas.

Adoleſcit etiam in hortis aut alibi, locis non perinde humidis ſatum; quod tamen minùs attollitur, & breuius eſt, foliaque habet terræ proxima, Chærefolio ſimilia, ſed tenuiora, reliqua verò vti eius quod in aquis exit; radices autem craſſas, paruis ſilueſtribus Rapis ſimiles, verùm minores ac breuiores, à quibus & tranſuerſæ quædam ſerpentes exeunt fibræ, ab his verò & radiculæ ac folia prodeunt. Ita non

raro

rarò in alium locum tranſlatæ ſtirpes, formam effigiemque aliqua parte commutant.

Floret vtrumque æſtiuis menſibus.

Auguſto ſemen in hortis quidem ad maturitatem peruenit.

Anonymos & abſq; nomine eſt, niſi Siũ illud ſit, cui σχοίνου ἀρωματικοῦ, id eſt, Iunci odorati nomen tribui poteſt: quod Sio datum legitur, inter eas voces, quæ ſuppoſititię habentur: quo nomine iſtud Sij genus non impropriè appellari poſſe videtur, quando illi caules ſunt Iuncis ſimiles & odorati; tametſi non ille ſit odoratus Iuncus, qui propriè ac verè talis nominatur. *Iuncus odoratus.*

Matthiolus huius genus illud, quod in hortis aut alibi loco non paluſtri natum, formam commutauit, inter Oenanthes à ſe depictas quartam fecit, ab Oenanthe tamen multùm differens eſt.

Ceterùm Sium iſtud vt odore ſaporeque prius refert, ſic & viribus ac temperamento ſimile: calidum videlicet ac ſiccum, & vrinas ciens.

De Phellandrio Sÿ tertia ſpecie. CAP. XII.

Phellandrium.

EST verò & tertium, Sio odore & facultate cognatum genus: caulem iſtud habet craſſum, inanem, geniculatum, ſupra aquas bicubitalem, aut longiorem, in plures alas diuiſum, primùm viridem, poſteà verò, cùm ſemen maturum eſſe cœperit, in luteum langueſcentem: folia hortenſis Apij (vulgò Petroſelini) tenuiora: flores in non magnis vmbellis, parui ſunt & candidi: ſemen odoratum, ſubnigricans, Aniſo maius: radices fibrę ſunt veluti Sij nigrę, ad inferiore caulis parte ipſis geniculis adhæreſcentes.

Exit iiſdem ac ſimilibus quibus Sium locis, & ſimul cum eo ſæpè reperitur.

Æſtate floris productio, Auguſto ſemen maturum eſt.

Apud noſtros, quod ſciam, nomen non habet: Officinis etiam incognitum, ſicuti & Sium: à Plinio Phellandrium nominatum videtur, quod lib. XXVII. cap. XII. ſcribit in paluſtribus naſci folio Apij. poteſt autem & iſtud genus, Sium illud eſſe, quod Pſeuſippus apud Athenæum in aqua naſci affirmat, foliumque habere paluſtri Apio ſimile, de quo Homerus: *Phellandrium.*

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίου ἠδὲ σελίνου. id eſt,

Sunt Apio atque Sio circum molliſſima prata.

ſi modò hoc Pſeuſippi Sium non idem eſt, cum priore loco deſcripto Sio.

Quod autem ad facultates attinet, haud dubium eſt, quin calidum ſit & ſiccum, ac Sio potentia ac temperamento ſimillimum. Qua de cauſſa vrinam & menſes prouocat; ad veſicæ frigidos affectus vtile, & ad calculum, quem comminuere ac expellere poteſt, ſi natura ſua friabilis fuerit.

Plinius, Phellandrij, inquit, ſemen bibitur propter calculos & veſicæ incommoda.

De Naſturtio aquatico, ſiue Sio Crateuæ. CAP. XIII.

NASTVRTIO aquatico caulis eſt craſſus, longus, & inanis: folia multa, oblonga, & virentia, ex pluribus in rotunditate oblongis compoſita, flores iuxta alarum & caulis ſuperiores partes particulatim prodeunt: ſiliquæ deinde rotundæ, tenues, oblongæ, in quibus ſemen paruum lutei coloris. Pro radicibus fibræ tenues candidæque ſunt, cauli, qua parte aquis immergitur, pluribus locis adhæreſcentes.

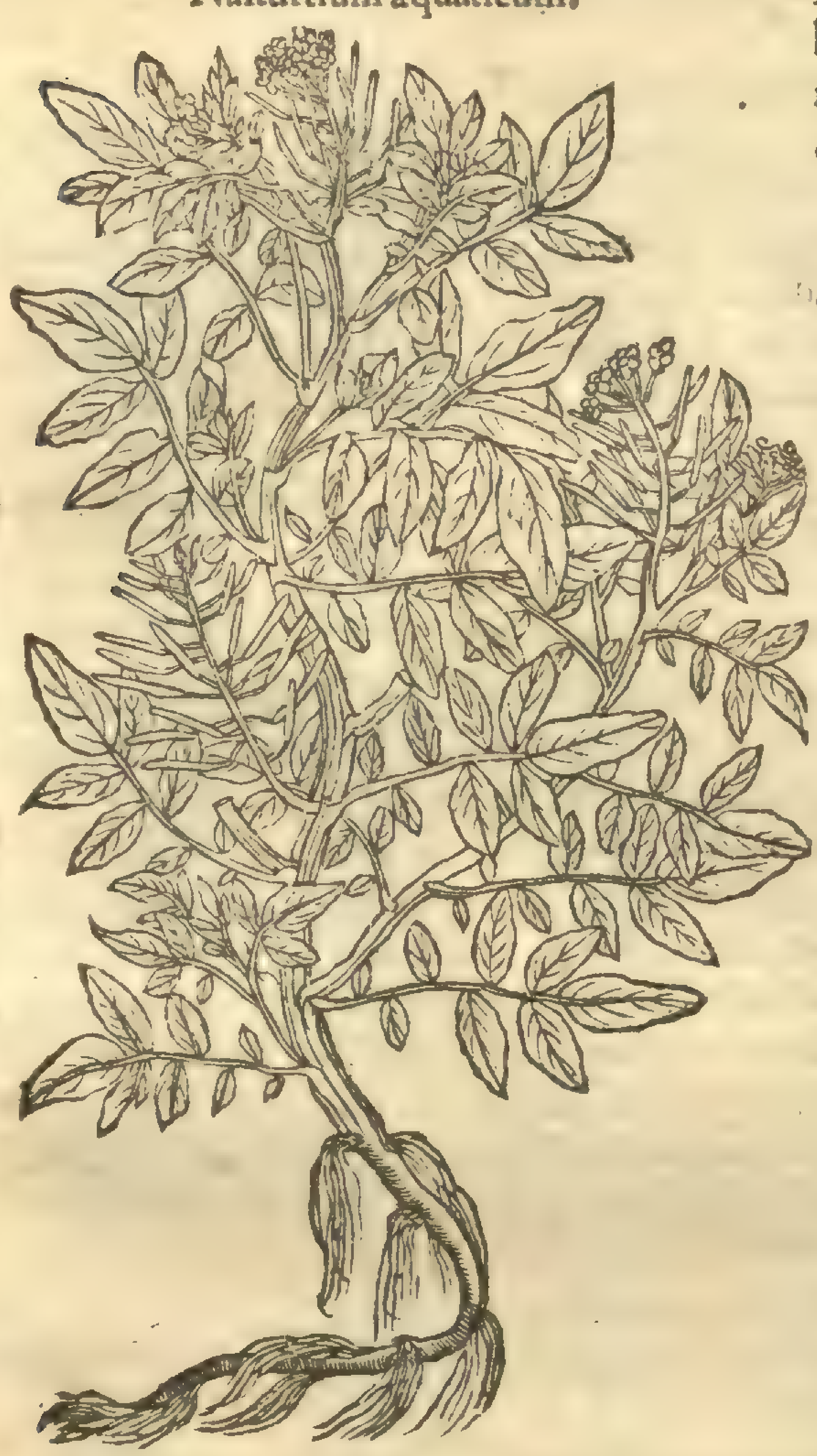
In fontium limpidiſſimorum riuulis, & aliis locis puras aquas habentibus, gignitur.

Floret æſtate, ſemẽ intereà maturatur: hibernis menſibus ad epulas infertur, & acetariorũ locum explet. Tota herba odorem, ſed ſaporem magis, Naſturtij refert, vnde & illi nomen.

Appellatur autem noſtris Waterkerſſe/ Germanis Brunkreß/ Italis *Creßione*, Gallis *Creſſon d'eau*. Latinè recentiores Naſturtium nominant aquaticum, plerique etiam Naſturtiariam.

 Dioſco-

Naſturtium aquaticum.

Sium Crateuæ.

Sium Plinij

Flos Cuculi.

Dioſcoridis autem σισύμβριον ἕτερον ſiue Siſymbrium alterum eſt, quod à nonnullis, quia guſtu κάρδαμον, hoc eſt Naſturtium repræſentet, καρδαμίνη nominatur; ab aliis verò Sium.

Appellatur autem Sium à Crateua ac Plinio. Crateuas ſiquidem, σίον, ait, πόα θαμνοειδὴς, ὀλίγη, ἔχουσα φύλλα πολλὰ, περιφερῆ, μείζονα ἡδυόσμου, μέλανα, παρεγγίζοντα εὐζώμῳ. id eſt, Sium herba eſt fruticoſa, vilis, multa ferens folia, rotunda, maiora quàm Menthæ, nigra & ad Erucam accedentia. Plinius verò lib. XXII. cap. XXII. Siũ, inquit, latius Apio in aqua naſcens, pinguius nigriuſque, copioſum ſemine, ſapore Naſturtij.

Quarum deſcriptionum vtraque Naſturtio aquatico conuenit, quod non modò diuiſura foliorum, aut flore & ſemine ad Erucam accedit; verumetiam odore ac ſapore hortenſi Naſturtio ac Erucæ ſimile eſt.

Facultatem autem iſtud Naſturtium euidenter habet calidam & ſiccam: ad ſtomacacen, quam Germani Schörbeck/ & Scheurbuyck nuncupant, in vino aut lacte decoctum, & aliquot continuis diebus epotum, multùm prodeſt. Vrinam prouocat, calculum & arenulas conterit ac expellit, renibus & veſicæ vtile.

Sunt qui referant maligna & antiqua vlcera vtiliter decocto huius foueri ac lauari, herbamque ipſam deinde imponi. Galenus Siſymbrium alterum calidam habere & ſiccam temperiem ait, & virens quidem ſecundi, ſiccum verò tertij ordinis.

Eſtur, inquit Dioſcorides, crudum, vrinas mouet, purgat lentiginem & ephelim, tota nocte impoſitum, matutinoque tempore detractum.

De flore Cuculi. CAP. XIIII.

FLORI, vti vulgò nuncupant, Cuculi mox à radice folia in oblongis pediculis ſunt rotundiuſcula, inter quæ medius exit caulis tenellus, pedali ferè altitudine: circa quem folia tenuia, Erucæ hortenſis foliorum diuiſura: flores in ſummo candidi, aut modicè purpuraſcentes, paruis Leucoiis quodammodò ſimiles: ſemen in exiguis valuulis minutum: radix fibroſa eſt.

Naſcitur non tam in aquis quàm in locis humilioribus, & quæ creberrimè, non modò cæleſti ac pluuia, ſed & riuulorum ac redundantium ſtagnorum aquis irrigantur.

Florem Aprili ac Maio edit.

Vulgò, vti ſcripſimus, Cuculi florem appellant; plerique Naſturtium aquaticum minus, vel Naſturtium aquatile alterum: Germanicè Gauchblum/ Wilderkreß/ & Wieſen kreß dicitur/ Brabanticè Coeckcoecx bloeme/ Cleyn Waterkerſſe/ Gallicè *Paſſerage ſauuage.*

Siſymbrij alterius ſpecies quædam eſſe videtur, ei facultate ac temperamento ſimilis, acris quoque & calida.

De

De Anagallide aquatili. CAP. XV.

Anagallis aquatica.

CAVLES Anagallis habet aquatica pingues, rotundos,& in nonnullas alas diuiſos: folia craſſa,læuia, lata, ſubnigra: flores circa caliculorum & alarum ſumma, cæruleos, Anagallidis feminæ floribus ſimiles, ſed minores: radix ſubeſt candida, longa, ſerpens, tenuibus hærens fibris, ex qua complures attolluntur caules.

Et hæc in reſidibus exit aquis, & circa fontes, ac riuorum ac fluuiorum margines.

Iunio, Iulio ac Auguſto flores ſemenq; profert.

Noſtra ætas Anagallidem aquaticam nominat; plerique Becabungam, à Germanica appellatione voce mutuata: Germani Bachbunghen & Bunghen/ Belgę Waterpunghen/ & Beeckpungen/ Galli *Berle* nominant, vnde & Berula Latinè dicitur. Marcellus tamen Berulam dici refert, quam Græci καρδαμίνην vocant.

Putatur autem Anagallis hæc, Cepæa eſſe, quam Dioſcorides Portulacæ ſimilem ſcribit, ſed nigriora habere folia, & radicem tenuem, cum qua Anagallis iſta aquatica conuenire poteſt, ſi per ἀντίφρασιν, κηπαῖα, id eſt, hortenſis dicatur. Quòd ſi verò idcircò κηπαῖα, quòd vel ſolùm, vel vt plurimùm in hortis naſcatur, nominata ſit; parùm ei Anagallis hæc reſpondebit, quæ nuſquam minùs quàm in hortis naſcitur: natura ſua in totum ſilueſtris, aquoſa requirens loca, perenniterque rigari poſtulans. *Cepæa.*

Qualitatem autem ac temperiem Anagallis aquatica calidam habet ac ſiccam, Naſturtio aquatico ſimilem, remiſſiorem tamen: editur etiam vt illud; & ad Germaniæ maritimæ σκορβούτειον malum, quod Scheurbuyck appellant, vtilis quoque, eodem quo Naſturtium aquatile ſumptum modo: facultate tamen ac viribus minùs potens.

De Cochlearia. CAP. XVI.

HVMILIS herba Cochlearia eſt: folia fert in mediocris longitudinis pediculis à radice exeuntibus complura, ſplendentia, lata, craſſa, modicè caua, inſtar parui & non valdè profundi cochlearis, interdum nonnihil anguloſa: inter folia caules prodeunt dodrantales: flores in coliculis candidi, ſecundùm longitudinem eorum naſcuntur: ſemen paruum, ruffum, in exiguis valuulis, vti Naſturtij: radices tenues ſunt & albæ fibræ.

In Friſia, Hollandia, ac aliis maritimis inferioris Germaniæ regionibus, locis paluſtribus, & circa aggeres ſpōtè naſcitur: apud Brabantos & alibi quoq; in horis ſata, feliciter prouenit.

Gignitur verò & Cochlearia in Britannia haud procul à Tameſi fluuio, & Lobelius refert, flore, ſemine, guſtuque priori ſimilis: foliis quoque, colore quidem, ſed non perinde cauis, & ad exigui Lapathi aut Atriplicis magis accedentibus.

Amat autem Cochlearia non aquas, ſed paluſtria loca & rigua.

Floret Aprili & Maio menſibus, altero à ſatione anno: ſemen Maio & Iunio particulatim matureſcit.

Nominant eam Hollandi, Friſij, ac aliæ finitimæ nationes Lœffelkraut/ & Lepelcruyt/ Latinè Cochleariam: veteribus, in fallor, incognita. nam cum Telephio aut Britannica (quod aliquando ſuſpicati fuimus) non conuenit: Caule enim & foliis Portulacam non refert, vti Telephium: nec adſtringens aut Lapathis facultate aſſimilis, veluti Britannica eſt, Dioſcoride & Galeno auctoribus.

Facultatem autem Cochlearia calidam euidenter habet & ſiccam, virenti Naſturtio ſapore & qualitate perſimilem. Malo, quod Schœrbeck Germania nuncupat, efficaciter medetur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. *Schœrbeck.*

Eſt autem malum iſtud graue, permoleſtum, ac diuturnum; abſcedunt, tument, exulce-

Cochlearia.

Cochlearia Britannica.

ranturque gingiuæ: ex ore malus odor: in femoribus aut cruribus liuores, haud multùm diſſimiles iis, qui parte quapiam ſuggillata excitantur, creberrimè concomitantur: facies reliquumque corpus ſæpenumerò pallet: pedeſque œdematoſi, veluti in leucophlegmatia.

Caſtrenſis, Olaus Magnus ait in gentium Septemtrionalium hiſtoria, eſt morbus, qui vexat obſeſſos & incluſos, ac ſalſorum videtur ciborum eſu naſci, frigida verò murorum exhalatione foueri.

Nominant hoc malum Germani, vt diximus, Scorbeck/ & Schoorbuyck: à Plinio huius mali ſymptoma, os infeſtans στομακακὴ, crura verò afficiens, σκελοτύρβη appellatur: Marcellus vetus ſcriptor, oris malum Oſcedinem nuncupat.

Hippocrates lib. De internis affectionibus, huic malo ſimile (ſi modò non idem eſt) deſcribit, quod εἰλέον αἱματίτην nominat. Ex ore malè, ait, olet à dentibus, & gingiuæ diſcedunt, & à naribus ſanguis fluit: aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia ſaneſcunt, alia emergunt, & color fit niger, & cutis tenuis.

Ex craſſo autem, frigido, lentoque ſanguine, qualis eſt, non ex aduſtione, ſed qui veluti limus ſanguinis, melancholicus ſuccus, originem ſumit: qui ex praua viuendi victuſque ratione, vt diximus, in corporibus colligitur.

Afficiuntur autem per hoc malum non modò oculis patentes partes, verùm & interiores non parum læduntur: nam iecur quidem non rarò, creberrimè autem lien, craſſo huiuſcemodi, frigido lentoque ſucco repletur, tumidumque efficitur, vtpote cuius ſubſtantia rara laxaque ſit, & promptiſſima ad recipiendos huius generis craſſiores frigidioreſque humores.

Quod & Hippocrates, Prorrhetici lib. II. ſcriptum reliquit: Gingiuæ, ait, vitiatæ, & ora graueolentia his ſunt, quibus ſplenes magni. Quicumque verò habent ſplenes magnos, & neque ſanguinis eruptiones ipſis contingunt, neque oris graueolentia, horum tibię vlcera praua habent & cicatrices nigras. Tradit idem Paulus Ægineta lib. III. cap. XLIX. vbi huius morbi differentiam, ab ictero nigro, promptum eſt videre.

Sed de hoc morbo hactenus, & præter inſtitutum: nunc ad ſtirpes herbaſque reuertimur.

De Hepatorio aquatili. CAP. XVII.

AQVATILE Hepatorium caule aſſurgit bicubitali, obſcurè rubente, complurimis alis ramoſo: folia, quàm vulgaris ſiue adulterini Hepatorij latiora ſunt, alioqui ei ſatis ſimilia,

Hepatorium aquatile.

lia, ambitu quoque crenata, atque inciſa: in faſtigiis cauliculorum ſloſculus eminet aliquot exiguis foliolis veluti alabaſtris cinctus, colore luteus ſed nigro permixto, Chryſanthemi aut Chamæmeli medio diſco ſimilis; cuius confarcta ſtamina plana & oblonga poſt ſe relinquunt ſemina parte ſuperiore aſpera, & prætereuntium veſtitui, vbi inaruerint, adhæreſcentia: radix multis fibris hinc inde ſpargitur.

In riguis gignitur, quæ rarò & non niſi ſicciſſimis ac feruentiſſimis temporibus, aquis carent: prodit verò & intra fluuiorum quorumdam latè patentes alueos; quod altius creſcit & flores profert, orbiculato ambitu, multis exiguis luteis foliolis ſtipatos, Buphthalmi æmulos. Non modò autem in Belgio, ſed & in Germania ac Bohemia reperitur; nec deſtituuntur eo humida Britanniæ loca.

Plurima æſtatis parte floret ac viget, ſemenque perficit.

Ad Hepatorium illud videtur referendum, quod vulgare & adulterinum cognominatur, quod & Terzola dicitur, de quo Pemptadis primæ lib. II. cap. VIII. qua de cauſſa Hepatorium aquatile & Terzola aquatica dici poteſt.

Amara autem hæc herba eſt, proinde calida ac ſicca, vſum tamen in medicina habere ignoratur.

De Marrubio aquatili.
CAP. XVIII.

Marrubium aquatile.

MARRVBIVM quod aquatile dicitur, nigrum Marrubium ſiue Ballotem caule & florum calycibus, aſperis pungentibus ac verticillatim cauliculos ambientibus ſatis refert: folia eius nigricant quoque, ſed longiora, duriora, per margines profundiùs inciſa quàm Ballotes, nequaquam tamen piloſa, ſed rugoſa quidem: floſculi parui inalbicant: radix multis nigricantibus fibris cohæret.

In riuulis, ad ſcrobium aquas habentium margines, & ſecus foſſas, gignitur: rigari etenim poſtulat; in aridis autem non prouenit.

Viget ac floret æſtiuis menſibus, Iulio & Auguſto.

Aquatile ac paluſtre Marrubium dicitur: videtur Matthiolo Sideritidis eſſe ſpecies, & illa quidem, quę à Dioſcoride primo loco deſcribitur, ſed cum hac magis conuenit herba Iudaica, vt primæ Pemptadis libro quarto ſatis luculenter oſtendimus. Cum ſecunda autem Sideritide (quod & ſuos aſſertores habet) multo minùs reſpondet: nulli ſiquidem Filici folio ſimilis eſt. Sunt verò & quibus placeat Ægyptiam dici herbam, quòd hi qui ſe Ægyptios mentiuntur (quales per Germaniæ ciuitates ſubinde diſcurrunt ac diuagantur) hac herba, nigricantem colorem, qualemque Ægyptij, & Africani obtinent, ſibi aſciſcant. Succus enim

huius herbæ, huiuſcemodi colore quæuis inficit; qui & adeò pertinaciter inhæret, vt elui aut abſtergi nequeat: adeò vt telæ lineæ hoc infectæ, perpetuò eum retineant.

Refrigerandi autem atque vnà validè adſtringendi facultatem habere videtur.

De Bechio ſiue Farfara. CAP. XIX.

Bechij ſiue Farfaræ flores.

Farfaræ folia.

BECHIO ſiue Farfaræ ſex, ſeptem, aut plura à radice prodeunt folia lata, anguloſa, Hederæ foliis maiora, candidioraque, Populi albæ ſimiliora, ſed tamen maiora, quæ ſuperius molli tenuique lanugine inalbicant; inferiùs herbaceo colore virent: flores in breuibus pediculis ante folia exeunt colore lutei è multis foliolis farcti, qui citiſſimè in pappos euaneſcunt: radix tenuis & candida latè ſub terra ſerpit.

Sub finem Martij & circa Aprilis Kalendas fugaciſſimi flores conſpicui ſunt, qui citò vnà cum pediculis marcent, inde folia progignuntur tota æſtate in vigore futura. Atque hinc data occaſio, vt abſque flore Bechium creditum fuerit, quod & Plinius lib. XXVI. cap. VI. etiam ſcripſit.

Secus fontes, & riuulorum fluuiorumque ripas, ſcrobium ac foſſarum margines, aliiſque humentibus & aquoſis locis ſpontè naſcitur.

Græci *βήχιον*, Latini Bechion & Tuſſilaginem nominant: in Officinis Farfara & Vngula caballina, nonnullis Pata equina, aliis Populago aut Farfarella: Germanis Roßhuf / Brandtlattich, Belgis Hoefbladeren / Italis *Vnghia di cauallo*, Hiſpanis *Vnha de aſno*, Gallis *Pas d'aſne*, Anglis Folefoote & Coltes foote dicitur.

Chamæleuce. Eadem verò & Chamæleuce eſt, quam Plinius lib. XXIIII. cap. XV. Farfugium & Farranum (ſi non in exemplari lapſus) appellari etiam refert. Quod & Aëtius ſatis innuit lib. primo, Bechij nomen prætermittens, Chamæleucæ verò omnes Bechij vires & facultates aſcribens. Accedere videtur Oribaſius Collectionum medicinalium lib. XV. Chamæleuces ſolius mentionem faciens. Conſentit & ipſe Plinius, quoſdam Bechion alio nomine Chameleucen *Dioſcoridis locus ſuſpectus.* dictam putare referens, lib. XXVI. cap. VI. Et fieri poteſt vt de vna eademque herba, ſeparatis locis, differentibuſque nominibus Dioſcorides ſcripſerit. Si modò pro *χαμαιλεύκη* non ſit legendum *χαμαιπεύκη*, vt quidam exiſtimat in Dioſcoridis exemplari legi oportere.

Bechion autem & Tuſſilago ab effectu dicitur: Farfara verò à Populo alba, cuius folia refert,

refert, quæ veteribus Latinis Farfarus dicta eſt, vt apud Plautum in Pœnulo:

——— Viſcum legioni dedi

Fundaſq; eos proſternebam vt folia Farfari.

Appellatur verò Populus alba Græcis λεύκη, atque hinc quoque Chamæleuces nomen Bechio acceſſit.

Recenſet Plinius lib. XXVI. cap. VI. duas Bechij ſpecies, quarum alteram à quibuſdam Saluiam appellari ait, & reuerà hæc non alia quàm Saluia, Græcis ἐλελίσφακος dicta, quam Apuleius cap. CI. Bechion ac Tuſſilaginem etiam dici teſtis eſt.

Ceterùm Bechij recentia & adhuc virentia folia refrigerandi nonnullam vnà cum reſiccandi potentia vim obtinent: vlceribus calidis, & partibus inflammationem laborantibus impoſita proſunt. Arida verò folia calida ſunt & ſicca, & modicè acria; horum in prunas candentes iniectorum fumus per infundibulum aut arundinem patente ac hiante ore receptus, orthopnœæ & tuſſi ſiccæ medetur, præſtant idem radices aridæ recepto quoque earũ fumo. Auxiliantur verò & eædem in tabellis ex ſacharo, aut eclegmate permixtæ aduerſus tuſſim veterem & reſpirandi difficultatem. Recentium verò foliorum & radicum decoctum, vel ex his Serapium, recenti & ex tenui deſtillatione tuſſi medetur.

De Petaſite. CAP. XX.

Petaſites.

Petaſites ſine flore.

PETASITES priùs quàm folia, flores, veluti Bechion, ſimiliter profert, ſed exiguos, muſcoſos, colore purpuraſcentes, qui in craſſam veluti ſpicam coacti, citò vnà cum craſſo, carnoſo, fragilique ſuo cauliculo marceſcunt ac concidunt: folia prægrandia petaſo ſiue galero aut rotundo pileo ſimilia, tantæ amplitudinis, vt humanum caput ab inſolatu & pluuiis vnicum vindicare queat; atque idcircò quàm Bardanæ maiora; colore ſubcandida, inferiore tamen parte albidiora: ſinguli autem pediculi ſua ſuſtinent folia, pediculus verò non rarò cubitalis, craſſus, carnoſus, cui folium circumferentiæ centro aut proximè inſidet, ampliſſimi Fungi (niſi vna parte fiſſuram ad pediculum pertingentem haberet) ſpeciem quamdam referens, præſertim pereuntis ac emarcidi. Nam initio quidem Fungorum ſuperior ſuperficies conuexa apparet; cùm verò marceſcunt, concaua magis. Ita & Petaſitis folium concaui non-

nihil

nihil ſuperiore parte habet; radix craſſa, longa; foris nigricat, interiùs candida, ſapore amariuſcula, ſæpenumerò tamen à vermiculis exeſa.

In humidis prouenit prope fluuiorum ripas, iuxta lacuum & ſtagnorum margines ac vicinos aggeres.

Circa Calendas Aprilis ſpica cum floribus viget; ſequuntur inde folia in hiemem vſque permanſura, nouis ſubinde ſubnaſcentibus.

Græcis eſt πεταϲίτης ab amplitudine folij πέταϲον ſiue galerum, vt diximus, referente: Latini Petaſitem ſimiliter appellant, Germani Peſtilentʒ wurtʒ, Belgæ Dockebladeren. Similem Bechio ſiue Tuſſilagini ac congenerem eſſe, ſatis apparet; ſed idcircò non eſſe Petaſitem, haudquaquam conſequitur. Sed folium, refractarius dicet, non eſt rotũdum ac ſolidum veluti Fungus, ſed rimam habet. At Dioſcorides folium non eſſe vti Fungum ſolidum ait; ſed ſuo pediculo προϲκείμενον ὥϲπερ μύκης, id eſt, incumbens veluti Fungus, vti re vera eſt. Sed quorſum hìc vrgemus nimium Dioſcoridis verba? conſtat enim, in comparationibus non ſemper ipſum fuiſſe valdè exquiſitum, & qualemcumque ſimilitudinem ſæpè illi ſatis fuiſſe. Quid Viticis & Conyzæ foliis cum Oliuæ? quid Althææ cum Cyclamini? quid Cannabis cum Fraxini? quid item Quinquefolij cum Menthæ? & tamen harum cum illarum foliis comparata reperiuntur.

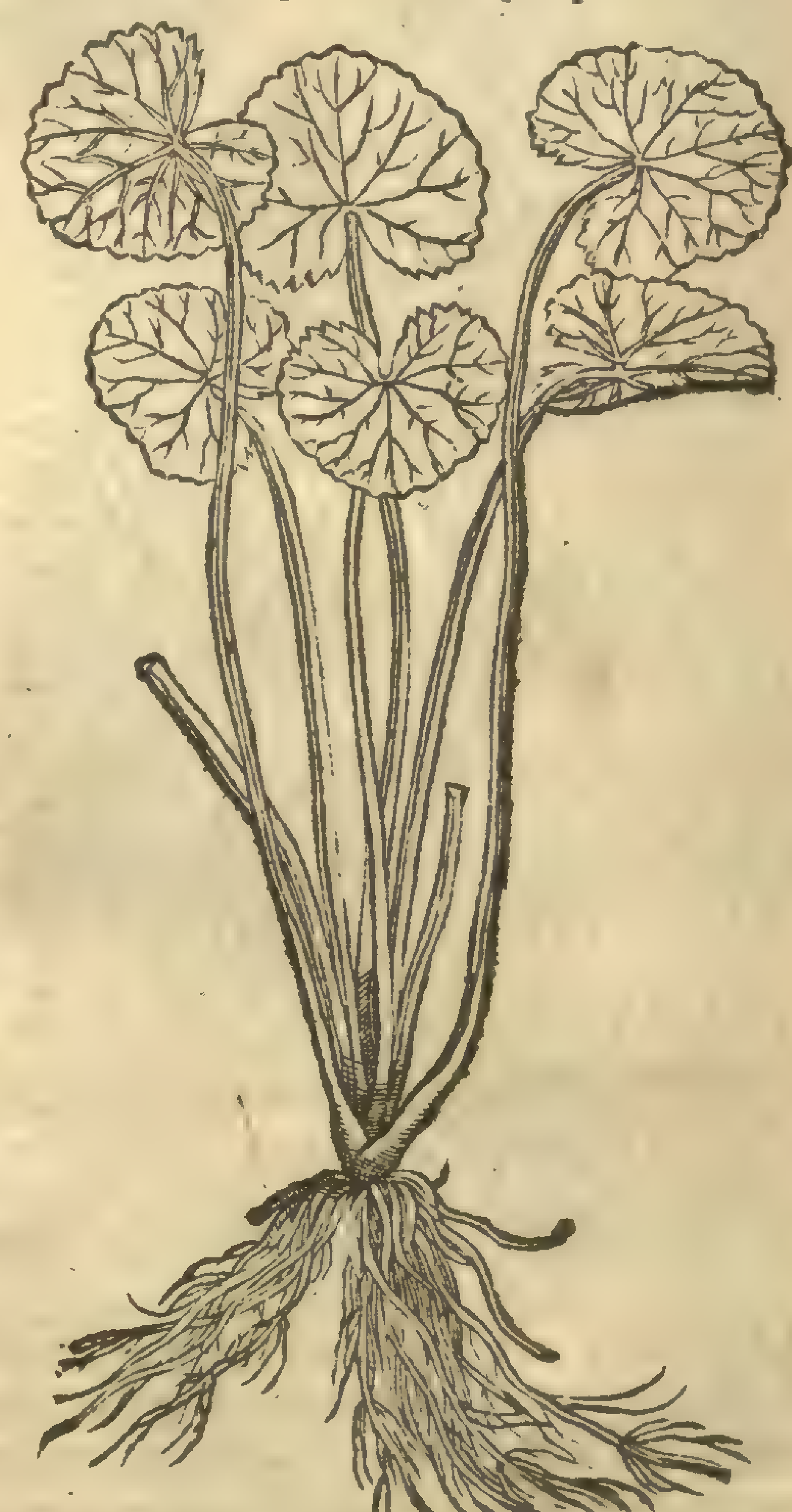
Temperiem Petaſitis radix, & quidem arida, calidam ac ſiccam obtinet ordine ſecundo; tenuium quoque eſt partium, & ad ſudores mouendos efficax; valet idcircò aduerſus peſtilentes morbos, & alios qui ſudore leuari poſſunt, ventris lumbricos eadem interimit, vrinas cit, & menſes promouet; præſertim cortex, qui radicis præſtantior pars eſt: folia malignis & erodentibus vlceribus vtiliter quoque imponi poſſe feruntur.

De Caltha paluſtri. CAP. XXI.

Caltha paluſtris.

Caltha paluſtris abſque flore in aquis proueniens.

PALVSTRIS Caltha foliis ac floribus minus Chelidonium ita refert, vt ſpecies omnino eius aliqua videri poſſet, niſi multò maior foret, ac durabilis, nec facilè intercidens. Folia huius lata ſunt, ſubrotunda, læuia, eleganter virentia, ambitu tenuiter crenata, quadruplo aut ampliùs quàm minoris Chelidonij maiora: caules inter hæc dodrantales in obliquum aſſurgunt, in quibus flores auri luteo reſplendent colore, Ranunculi ſimiles, ſed maiores etiam radices multis committuntur fibris.

Humidis,

Humidis paluſtribus locis, veluti riguis pratis gaudet, ſubinde ab ipſis aquis exit: cuius folia ſupereminentia longioribus nituntur pediculis, quæ aliàs breuioribus inſiſtunt: flores huic rarò vel numquam apparent; quamobrem Epimedium eſſe quandoque viſum fuit: ſed temerè: nam hæc ab illa, quæ in locis minùs aquoſis gignitur, in pratis videlicet, haud alia eſt.

Vnà cum Ranunculis Vere floret, tamen & ſeriùs; ſubinde quoque æſtate: toto autem anno ipſa viret herba.

Germanis Roßblumen/ Dotterblumen/ Gäl Wießblumen/ & Marterblumen appellatur. Valerius Cordues Caltham paluſtrem nominat. Non eſt Chamæleuce aut Tuſſilaginis ſpecies aliqua. Ineptè quoque Farfugium & Farranum habetur. Chameleuce ſiquidem, quæ à Plinio Farfugium ac Farranum dici perhibetur, à ſimilitudine foliorum λεύκης, id eſt, Populi albæ appellationem accepit. Virent autem Leuces folia ſuperiùs quidem, at inferiùs tenui candidaque lanugine incaneſcunt. Calthæ verò huius neutra inalbeſcunt parte: nec forma eorum reſpondet.

De facultatibus verò huius, quod vel ex aliorum ſcriptis, vel vſu & experientia compertum adferamus, occurrit nihil.

De Epimedio. CAP. XXII.

Epimedium.

INTER eas ſtirpes quæ locis exeunt riguis, venit & Epimedium numerandum, quod auctoribus Dioſcoride ac Plinio in humidis naſcitur. Caulis eſt haud magnus, Hederæ foliis, denis aut duodenis, neque florem neque fructum ferens, radice tenui, nigra, grauis odoris: atqui tale quidem Epimedium nondum à quoquam repertum accepimus. Oſtenditur tamen huius nomine, herba paluſtris, flores & fructus faciens.

Folia huius ampla, numeroſa, & creberrimè ter trina à teretibus tenuibuſque dependent pediculis: ſunt hæc Hederæ foliorum figura, lata, acuminata, duriuſcula; ſed dilutiùs virentia, ac per circumferentiam ſerrata: ſurgit inter hæc teres & dodrantalis cauliculus rarò folia ſuperans, perquam elegantes progignens floſculos, forma quadrangulares; quorum rubent margines, interiora lutea, medij verò virent apices: rubet verò & exteriore & auerſa parte floſculus, ſed diſcurrentibus rectis candidiſque ſtriis variegatus: radix multas in obliquum propagines emittit, inferiùs fibroſa.

Naſcitur in humidis & in pleriſque Italiæ pratis circa Bononiam ac Vincentiam; apud Belgas in hortis quandoque reperitur.

Appellant poſteriores Epimedium, ſed legitimum eſſe affirmari nequit. Nam, vt ſuprà diximus, Epimedio Dioſcorides florem & ſemen eſſe negat. Plinius numquam florere Epimedium etiam refert.

Epimedium autem moderatè refrigeratoriam vim habere Galenus affirmat, cum aquea humiditate: talis verò & facultas eius eſſe videtur herbæ, quæ pro Epimedio habetur.

De Argentina ſiue Potentilla. CAP. XXIII.

ARGENTINA ſiue Potentilla tenuibus & viticuloſis cauliculis humi ſerpit: folia eius oblonga, veluti ex pluribus compoſita, Agrimoniæ ferè ſimilia, ſed Tanaceto proximiora, minora tamen, ambitu quoque ſerrata; ſuperiore parte herbaceo colore virentia, inferiore verò inalbicantia: floſculi in tenuibus pediculis lutei, veluti Pentaphylli.

Humidis locis ac ſecus ſcrobes riuuloſque frequenter occurrit.

Flores Iunio ac Iulio promit.

Argentinam & Potentillam recentior ætas appellat: nonnulli Agrimoniam ſilueſtrem, alij

Argentina.

Nummularia.

alij Tanacetum ſilueſtre: Germani Grenſich/ & Genſerich: Brabanti Ganſerick: Galli *Argentine.*

Temperiem autem Argentina mediocriter frigidam habet, ſiccam verò ordine tertio ferè, vnà cum adſtringendi facultate.

Sanguinem autem vndequaque fluentem reprimit; menſes mulierum ſiſtit; hæmoptoicis ac dyſentericis vtilis. valet & ad alias alui fluxiones, quocumque tandem adhibeatur modo. puluis aridæ abraſa & intertrigines etiam iumentorum inſperſus ſanat; prodeſt & hoc modo cruentis vulneribus. Decoctum ex aqua mobiles dentes firmat, & gingiuarum ac oris vlceribus conducit.

De Nummularia. CAP. XXIIII.

SERPIT Nummularia veluti Argentina; tenues oblongos coliculos multos emittit, circa quos ab vtroque latere, folia digitalis latitudinis, propemodum rotundā, virentia; atque è ſinu horum floſculi in breuibus pediculis; colore lutei, Ranunculi floribus ſimiles: radix tenuis eſt.

Iuxta ſcrobes & fluenta, aliaque rigua loca prouenit, ſubinde & in humidis reperitur ſiluis.

A Maio menſe in multam æſtatem floret.

Nummulariam appellant, & Centummorbiam: nonnulli & Serpentariam. feruntur autem ſerpentes vulnerati, hac ſibi mederi, vnde nomen accepit Serpentariæ. Centummorbia à mirifica aduerſus multos morbos efficacia dicta exiſtimatur: Nummularia, verò à figura nummi, quam folia referunt. Germanis Egelkraut/ Pfenningkraut: Belgis Penningkrupt.

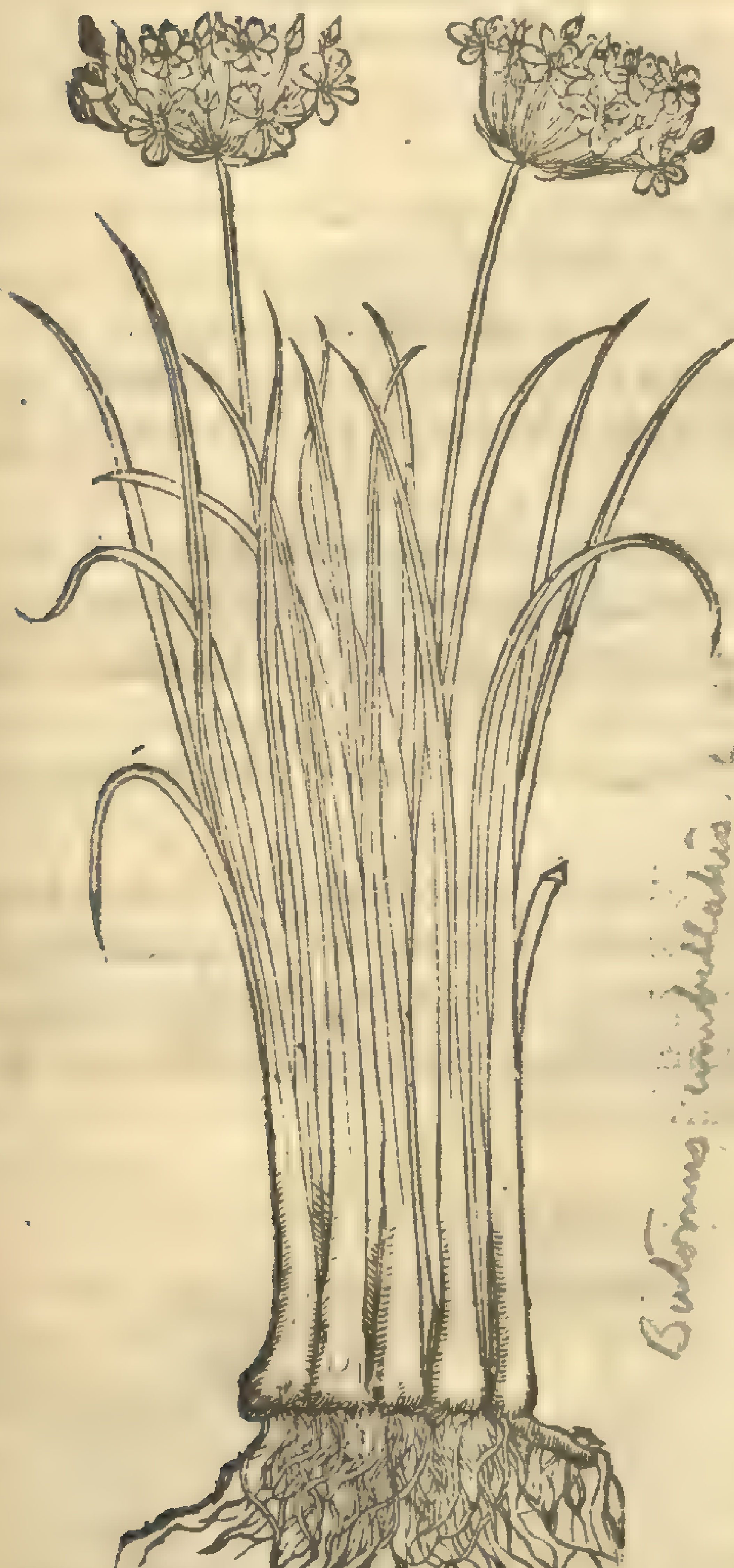
Reſiccantem autem hanc herbam eſſe, ſapor eius adſtringens oſtendit, eſt verò & ſimul modicè refrigerans.

Flores & folia trita vulneribus & nonnullis vlceribus impoſita proſunt: eadem cum vino ſumpta dyſenterias, ventris imbecillitates fluxuſque ſanant. Conducunt & ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & interaneorum vulnera, & pulmonis exulcerationes. Vinum in quo herbæ folia decocta, vlceribus confert, ſi hoc lauentur & abſtergantur: auctor Leonhartus Fuchſius.

De Gladiolo aquatili. CAP. XXV.

FOLIA à radice Gladiolus aquatilis multa emittit Pſeudoiridis luteæ foliis anguſtiora longioraque: inter quæ caulis medius exit duos longus cubitos, aut altior, læuis, æqualis, nullis internodiis interceptus; in cuius ſummo complures erumpunt floſculi, longioribus pediculis inſidentes, in purpura diluti aut albidi, in quibus ſtamina exigua crocei coloris: ſequuntur inde capitula purpurea, quaſi rotunda, paruarum pilularum inſtar, ſed corniculata, & in his ſemen minutum: radix craſſa, candida, geniculis conſtat,

Gladiolus aquatilis.

ſtat, & adhærentes fibras complures habet.

Naſcitur in locis paluſtribus in ſtagnantibus aquis, aut lentè pigreque fluentibus riuulis.

A Maio ad Auguſtum vſque floret.

Noſtri Water Lilch appellant: Latinè Gladiolum paluſtrem ſiue aquatilem: plerique etiam Scirpum: ſunt qui inter Iuncos perperàm referant, & Iuncum floridum vocitent. Videtur Dioſcoridis eſſe σπαργάνιον, quod folia Gladioli ſed anguſtiora, & magis inclinata habere, & in ſummo caule quaſi globulos ferre traditur. *Sparganion* ξιφίδιον id quoque à nonnullis nuncupatur.

Facultatem autem Gladiolus iſte paluſtris refrigerantem habet, non tamen inſignem. Dioſcorides Sparganij radicem & ſemen cum vino dari ait à ſerpentibus ictis.

De Platanaria, ſiue Butomo Theophraſti.
CAP. XXVI.

PLATANARIA anguſta habet folia, aſpera, dorſo eminentiore quodammodò triangula: caules læues, rotundos, bicubitales, aut altiores, in ramulos & alas quaſdam diuiſos: fructus circa hos complures, rotundi, nucis paruæ magnitudine, & vbi ad perfectionem peruenerunt, aſperi, Platani pilulis quadam tenus ſimiles, coloris herbacei: radices ſubſunt fibroſæ.

Locis paluſtribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorumdamque fluuiorum margines.

Pilulas Iulio & Auguſto menſe profert.

Platanaria ſiue Butomon.

Platanaria altera.

Platanaria à fructuum cum Platani pilulis ſimilitudine nuncupari poteſt. Ex noſtris plerique Rietgras nominant; id eſt, Gramen arundinaceum, ac Græcè καλαμάγρωστιν: non videtur tamen Gramen arundinaceum eſſe, quod Dioſcorides ait in Babylone iuxta vias naſci, & iumenta necare tradi.

Gramen arundinaceū

Matthiolus hanc vel huic omnino ſimilem pro Sparganio depingit: verùm quantum ab eius deſcriptione abſit, vel ſolus pilularum ſitus oſtendit, quæ non ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, ſiue in ſummo caulis modò, ſed & multò infra eius faſtigium & alibi quoque exoriuntur.

Eſt autem huius generis & alia quædam, pilulas & circa caulem & ἐπ' ἄκρου ferens, quæ cum Sparganio plus, quàm ſuperior, ſimilitudinis poſſe habere videtur. Hæc in Hollandiæ locis paluſtribus, tum & alibi, ſpontè naſcitur.

Plus tamen ſimilitudinis Platanaria cum βουτόμῳ habet, cuius Theophraſtus lib. I. & IIII. De ſtirpium hiſtoria ſæpiùs meminit, quodque ait locis paluſtribus exire, foliis multis angularibus, Arundini ac Cyperi ſimilibus: caule, qui æqualitatem peculiarem ſortitus ſit; & fructu nigro, Sidæ magnitudine proximo.

Sida.

Sida autem lacuſtris eſt planta, quæ caput gerit vti Papaueris, eodem Theophraſto teſte lib. IIII.

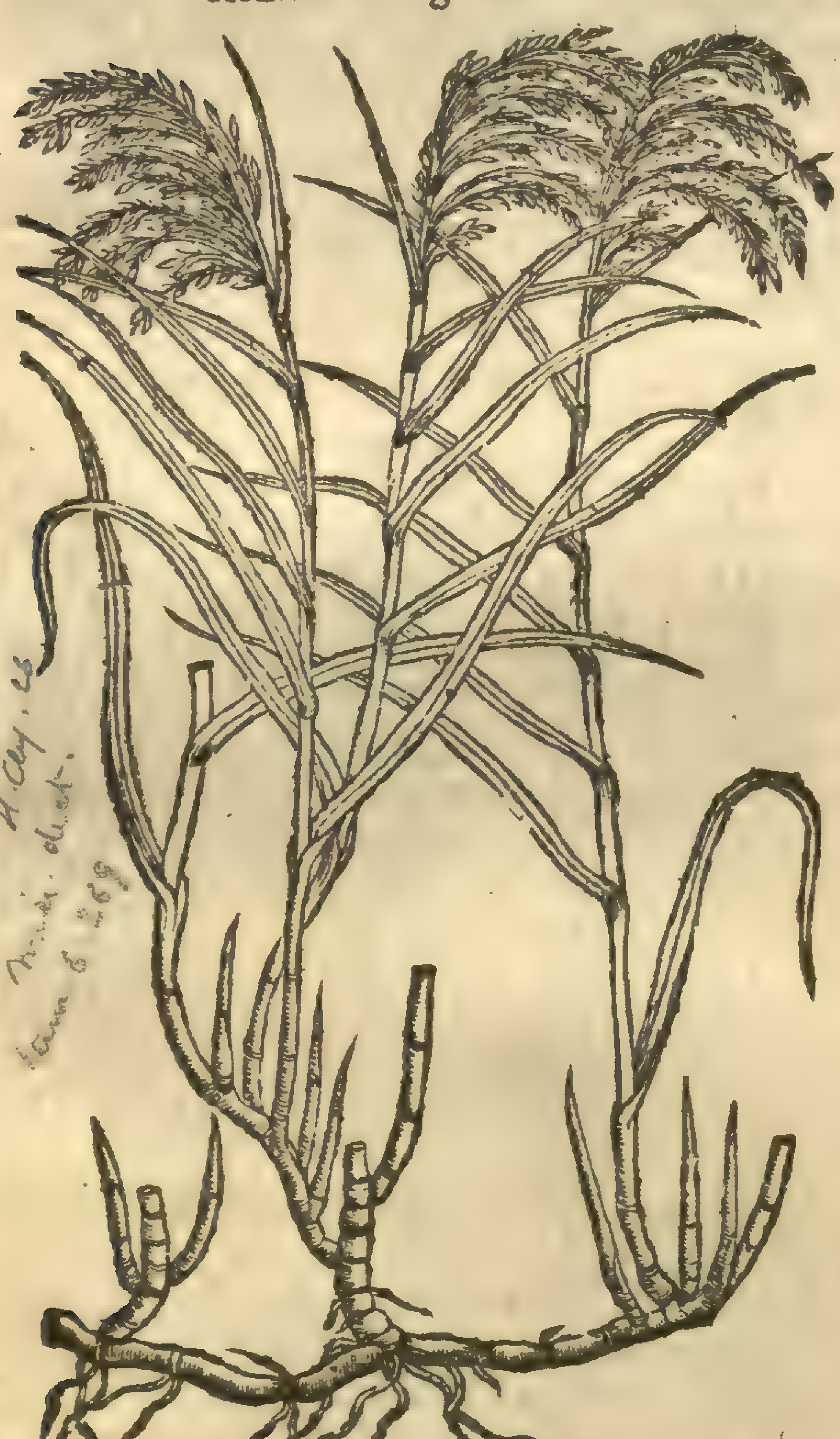
Geoponicon locus reſtitutus.

Huius Butomi mentionem facit Democritus Geoponicon Caſſij Dionyſij lib. II. vbi ait folia ipſum habere Cyperi, grata boum pabulo. vnde nomen, Ruellio auctore, accepit. In Græco exemplari habetur: Φύλλα ὅμοια φέρει ἀειζώοις. ſed pro ἀειζώοις, reſtituendū κυπειρίνοις.

Porrò Platanariæ facultas, cùm ea nullius ſit in Medicina vſus, incomperta eſt. Nec de Butomi viribus, apud Veteres quidquam ſcriptum reperitur.

De Arundine vulgari. CAP. XXVII.

Arundo Phragmites.

Arundo donax ſiue Cypria.

ARVNDO vulgaris multos profert culmos, craſſiores quidem quàm vllius vulgaris Frumenti, ſed tenuiores quàm multarum aliarum Arundinum, inanes, geniculatos, interiore parte membrana tenui ſubcinctos: folia longa, lata, aſpera: in ſummo caulis effuſa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginoſa: radices ſubſunt longæ, numeroſæ, geniculatæ, latè ſerpentes.

Naſcitur in aquis reſedibus, veluti in vrbium foſſis, & circa fluminum laxiorum ripas.

Iubæ

Iubæ ſub finem æſtatis exeunt.

Arundinem Græci κάλαμον nũcupant: noſtri Riet/ Germani Rohr/ Galli *Canne ou Roſeau.*

Tradunt autem veteres Calamorum ſiue Arundinum complura genera. Theophraſtus omnes in duo prima genera primùm diſtinxit, inde in plures ſpecies ſubdiuiſit: Calami, ait, duo genera tradunt, τὸν πεάυλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον, hoc eſt, tibialem, vt Plinius reddidit, & reliquum ſiue alterum.

Α᾿υλητικὸν, ſiue tibialem, Plinius foraminibus multis peruium eſſe ſcribit, ac tibiis vtilem, eumque & Orchomenium nominat: reliquos autem Calamos inter ſe differre, Theophraſtus affirmat, firmitate, craſſitudine, tenuitate, exilitate.

Craſſam & validam χαρακίαν nominant, Gaza Arundinem Vallatoriam; tenuem verò & exilem πλόκιμον, texilem, Plinius Plotiam, ſi modò nõ vitioſum exemplar. Hanc naſci Theophraſtus refert, ἐπὶ τῶν πλοάδων, id eſt, in inſulis fluitantibus, Plinio interprete: illam verò ἐπὶ ταῖς κώμυσι, in ripis expatiantis lacus, reddit Plinius. *Plinij locus ſuſpectus.*

Κώμυθας autem appellant, vbi aceruata Arundo, multo radicum mutuo implexu eſt. *Κωμύθαι.*

Feruntur auleticæ ſiue tibiales Arundines, aucta altitudine lacus, durante inundatione craſſari, & vt Plinius ait, cùm anno vno inundatio permanſerit, proficere in aucupatoriam amplitudinem: hanc ζευγίτην ille, hic armamentariam appellat: cùm verò aqua non permanſerit, & maturiùs reciproca fuerit, graciles βομβυκίας ſiue bombycinas naſci.

Eſt autem ζευγίτης plenior, carnoſior, folium eius amplius candidiuſque, & minus lanuginis habet quàm ceteræ: quædam etiam omnino nihil habent, quas θηλείας & ſpadones nominant: ex hac optima fieri affirmant τὰ ζεύγη, Gaza paria: Plinius, Hinc erant armamenta ad incluſos cantus, vertit.

Genera autem non hæc ſolùm, ſed plura etiam intelliguntur. Theophraſtus deinde ſcribit: Quædam enim denſa tam carne, quàm geniculis; alia caua tota, quam σύριγγα ſiue συρίγγιαν & fiſtularem nominãt, fiſtulis vtiliſſimam: alia ſolida & pænè tota intus repleta. Item alia breuis; alia procera, excelſa craſſaque; & alia gracilis & folioſa; alia paucis omnino foliis, ſiue vnifolia. Multæ etiam differentiæ pro natura vſuq; intelliguntur, ſingulæ autem ad ſingula vtiles, nominibus autem variis appellantur, ſed δόναξ communiſſima, quam denſiſſimam maximè omnium referũt, & apud flumina lacuſque potiſſimùm naſci: τοξικὴ quoque, quam Creticam quidam appellant, Plinius Sagittariam, ſui generis eſt, nodis paucis geniculata, carnoſior omnibus, flexumq; maximè recipiens, obſequenſq; quò libeat flecti, calefacta.

Sunt & differentiæ magnæ, ex foliorum non multitudine aut magnitudine modò, ſed & colore, quippe quę Laconica cognominatur, verſicolor eſt; item & ab ipſo ſitu: quędam enim ab ima parte foliorum plurimum ferunt, alia fruticis modo adoleſcit.

Genus etiam quoddam ἐπίγειον naſcitur, quod non erigit caulem, ſed iuxta terram Graminis modo ſe ſpargit: vocatur à quibuſdam Elegia, Plinius inquit. Huius maſcula ſolida eſt, femina verò caua & inanis.

Dioſcorides Arundines in quinque contraxit genera: verùm an benè vel ſecùs, expendendum Lectori relinquimus.

Primam in Arundinum genere, ναστὸν, id eſt, ſolidam ſiue plenam facit, ex qua ſagittæ 1.
fiunt: τοξικὸν κάλαμον hunc Theophraſtus, id eſt, ſagittariam Arundinem nominat.

Proxima femina eſt, ex qua ligulæ tibiarum: hæc ζευγίτης καὶ θηλείας dicitur. 2.

Tertia Syringias, quam πολυσάρκην, hoc eſt, multùm carnoſam, ſiue multũ carnis habentẽ, 3.
πυκνογονάτην ſiue frequentibus geniculis, & ad librorũ conſcriptionem vtilem Theophraſtus refert, qui & hanc κοίλην cauam & inanem eſſe tradit, quod & Syringię nomen ſatis oſtendit.

Quarta δόναξ craſſa, concaua, apud amnes naſcens, quæ à quibuſdam Cypria. 4.

Quinta phragmites, ſepicularis, ſepiaria, gracilis, candicans, vulgò cognita: Ruellius hanc 5.
Vallatoriam interpretatur: at Gaza Vallatoriam eam conuertit, quam Theophraſtus χαρακίαν vocat. Quod ſi Matthiolus animaduertiſſet, non tam facile vitioſam Dioſcoridis lectionem eſſe ſuſpicatus fuiſſet: nam mendum hîc nullum apparet, tali omnino exiſtente Sepiculari, qualem eam Dioſcorides perhibet. Siquidem, vt exiſtimamus, Phragmites ſit paſſim Belgio ac Germaniæ vulgarior, tenuis, candicans, præſertim vbi inaruerit, & inanis Arundo: quæ certè non ſolùm ad operiendas domos vtilis, ſed & ſepimentis maximè idonea eſt. *Matthiolus notatur*

Inanem verò & φραγμίτην eſſe, ipſe etiam Hippocrates lib. De Hæmorrhoidibus oſtendit, vbi καυστῆρα ſiue κλυστῆρα efformare docet, ad modum Calami Phragmitis, inſtrumentũ per quod ferrum candens in anum mittatur. Poteſt verò hæc vulgaris Arundo & Theophraſti συρίγγιας ſiue Fiſtularis eſſe, quæ, Theophraſto & Plinio auctoribus, vacua & inanis eſt.

Ceterùm quod ad facultates attinet, Calami Phragmitis, inquit Galenus, radicem cum bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripſere, ceu trahendi quædam vis ei ineſſet:

 eſſet:

eſſet: nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm quantum guſtu liceat coniicere, abſtergentem facultatem poſſidet non paucam, minimeq; acrem: quinetiam folia ipſa abſtergentis ſunt facultatis: cortex verò eius combuſtus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens abſterſorium quiddam, vt exiccet & excalefaciat tertio quodammodò ordine, plus tamen deſiccet quàm excalefaciat. Vitandus eſt eius flos, quem ἀνθήλην vocant; nam ſi in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, vt auelli non poſſit, auditumque vitiat; quamobrem ſæpiſſimè exſurdat.

De Typha paluſtri. CAP. XXVIII.

Typha paluſtris.

PALVSTRI Typhæ oblonga ſunt folia, anguſta, dorſo eminentiore triangula: caulis inter ea exit rectus, altus, glaber, læuiſque & enodis, non inanis, cui ſummo cacumine primùm tenuis gignitur ſpica muſcoſos flores proferens, qua marceſcente ac decidente panicula relinquitur, denſa compactaque lanugine ſtipata, pollicis craſſitudine, palmo non rarò longior, punicei ac obſcuri coloris, in pappos tandem euaneſcens: radices craſſæ, geniculatæ, candidæ, ſapore dulces.

Locis paluſtribus, in ſtagnantibus aquis, & iuxta laxorum fluuiorum ripas exit.

Iulio & Auguſto paniculæ vigent, floſculorum ſpica iam arida ac decidente. Reſtant ſubinde paniculæ ad alterius anni æſtatem, atque tunc non rarò pediculi in ipſa panicularum lanugine nati reperiuntur; quod admiratione haud caret. Cùm enim caulis tunc omnino ſit aridus, & lanugo adeò ſicca vt vento abripiatur, animalcula huiuſcemodi ſub lanugine iſta gigni ac viuere poſſe mirum eſt.

A Dioſcoride τύφη ſiue Typha nuncupatur: recentiores ad differentiam alterius Typhæ, quæ inter fruges eſt, paluſtrem & lacuſtrem Typham hanc nominant: appellatur ab iiſdem Ceſtum morionis, nec non Typha aquatica.

Theophraſtus Typhæ ſiue Tiphæ etiam cuiuſdam meminit in lacubus exeuntis, quæ abſque folio, vti ſcribit, eſt, quia non vt reliqua radice numeroſa adhæreat, & huic noſtræ ea de cauſſa parùm ſimilis. Plus certè ſimilitudinis

Φλεώς. noſtra cum φλεῷ Theophraſti habet, eo videlicet, qui in lacubus naſcitur.

Reperitur enim & alter Phleus, ſpinoſa ſtirps, quæ & ςοίβη.

Ἀνθήλη. Lacuſtris Phlei flos ἀνθήνη ſiue ἀνθήλη, id eſt, panicula dicitur: id πλαχανθῶδες, Theophraſtus ait, quoddã molle & ſubrubens eſt, quo vtuntur πρὸς τὰς κόνιας, hoc eſt, ad opera tectoria, miſcentes videlicet (vti veriſimile eſt) pappos ſiue lanuginẽ luteo aut calce, ſicuti nunc iiſdem, pilus aliquis, fœnum, aut conſimile quidpiam, ab his qui in operibus verſantur tectoriis, adiicitur admiſceturque, quò aut tenaciùs parietibus adhæreant: aut minùs findantur diſrumpantúrve, ex luteo illiniti, cratitij parietes.

De hac etiam paluſtri Ariſtophanes in Ranis, vbi eas inter ſe loquentes adducit, admodum lætantes, quòd totum diem conſumpſiſſent inter Cyperum & Phleum ſaltantes.

Huius generis feminam ait quoque Theophraſtus ſterilem & ad nexus vtilem, marem verò inutilem. Quod & noſtri de Typha paluſtri referunt: aiunt enim folia eius, quando caulem non promit, ad tegetes & ſtoreas, quas mattas vulgò, contexendas, vtilia fore; vbi verò caulem facit, inutilia.

Dioſcorides Typhæ paluſtris florem ἀνθήλην quoque à nonnullis nuncupari refert. Oui-

Scirpus. dius hanc ſtirpem Scirpum videtur nominare; ex ea etenim ſtoreas ſcirpeas mattas nominat, vt Faſtorum VI.

At dominus, diſcedite, ait, plauſtroq; morantes
Suſtulit, in plauſtro ſcirpea matta fuit.

Germani

Germani caulem cum ſpica Narrenkolben / & Lieſzknoſpen / noſtri Liſchdodden/& Donſen, Galli *Maſſes* appellitant: & appoſitè quidem, inquit Ruellius: Galliæ rura Maſſas dixerunt, quòd ſceptra regum, Maſſas vulgò dictas, perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur. Hetruſcis, Matthiolo auctore, *Mazza ſorda* dicitur, quòd eius lanugo, ſi in aures decidat, ſurditatem afferat.

Cibo idonea, Theophraſtus ait, Phlei pars tenera ab radicibus proxima eſt, vt quam pueri paruuli potiſſimùm mandunt.

Dioſcorides Typhæ florem ſuillo adipe eloto exceptum, ambuſtis mederi refert.

Herodotus Indos qui in paluſtribus fluminis habitant, veſtem ferre ſcribit φλοΐνην, id eſt, ex φλεῶ, quem ipſe φλοῦν nominat.

Noſtri ex foliis ſtoreas ſiue mattas, & alia multa contexunt.

De Iunco. CAP. XXIX.

Iuncus Holoſchœnos.

Iuncus læuis. Iuncus acutus.

IVNCORVM non vnum genus eſt, omnes autem abſque foliis, foliorum verò loco rectos, rotundos, tenues, longos & enodes promunt, veluti ſtylos, in acumen faſtigiatos: fructum non omnes, ſed qui ferunt, paulò infra cacumen, ab vno latere findente ſe Iunco edunt, in paruis breuibuſque pediculis, cohærentium paruarum vuarum modo, in quibus ſemen exiguum cuſpidis effigie: radices tenues & fibroſæ. Plinius, & eo prior Theophraſtus, Iunci radices omnibus annis emori, renaſci autem eumdem ex ſemine, marem verò ſterilem ex ſemetipſo cacumine in terram defixo, affirmant. Quale tamen nihil à nobis obſeruari potuit.

Horum vnum genus magnitudine & craſſitudine reliquos ſuperat, quod læue, plenumque medulla eſt fungoſa candida, ad lucernarum lumina, in quibus ellychnij vice eſt, tum & alia multa vtili. Iuncus etiam ipſe ad tegetes & vtilia omnia vtiliſſimus, locis gignitur humidioribus, aquas crebrò aut ſemper habentibus. 1.

Proximum huic læuore ſimilis alter eſt, ſed minor, breuior, tenuiorque, qui & ad nexus ſimiliter vtilis, & medulla candida fungoſaque refertus: exit locis haud diſſimilibus, ſed non perinde humidis. 2.

Tertius ſecundo magnitudine ſimilis eſt, ſed aſperior, & medullam habet candidam quidem, ſed omnino exiguam: plurima parte inanis, ad vinciendum quoq; idoneus; & præſertim 3.

reſiccatus & aridus: huius Iunci ſiue ſtyli, non omnes è radicibus, vt duorum aliorum, ſed nonnulli ex aliorum ſinubus oriuntur, ſicuti Iridis & Ferulaceorum multorum folia ab aliis ante caulis productionem exeunt: reperitur iiſdem, quibus priores, locis.

Appellatur autem Iuncus Græcis quidem σχοῖνος, Germanis Binßen/ Belgis Bieſen/ Italis *Giunco*, Hiſpanis *Iunco*, Gallis *Ionc*.

1. Et primum quidem à nobis deſcripti genus ὁλοσχοίνῳ à Græcis nuncupato ſimile eſt: pleri-que ex noſtris vulgò Mattenbieſen nominant.

2. Proximus læuis Iuncus, ſiue σχοῖνος λεία Dioſcoridis eſſe videtur.

3. Tertius acutus Iuncus, & ὀξύσχοινος appellari poteſt: à noſtris Pieren Bieſen nuncupatur. Iunci enim aliquot differentia genera veteres tradunt.

Tria enim Iunci genera ſunt, inquit Theophraſtus, vt nonnulli diſtinguunt, ὀξὺς καὶ ἄκαρπος, acutus & ſterilis, quem marem appellant; κάρπιμος frugifer, quem μελαγκρανὶν (artiferum Gaza vertit) vocitamus, quoniam ſemen nigrum ferat: craſſior hic Iuncus & carnoſior: tertius magnitudine, craſſitudine, carnoſitate inſignis, qui ὁλόσχοινος vocatus eſt, Gaza Mariſcum interpretatur.

Plinius tamen Holoſchœnum à Mariſco differentem facit.

Dioſcorides tria quoque Iunci aſſignat genera, aliter tamen, quàm Theophraſtus ea di-ſtinguens, vnum læuem Iuncum, ſiue σχοῖνον λείαν nuncupat, alterum ὀξύσχοινον & acutum, tertium cum Theophraſto ὁλόσχοινον. Et acuti quidem vnum ait ἄκαρπον ſiue ſterilem: alterum fructiferum, ſemen nigrum ferentem: hunc μελαγκρανὶν, illum marem Theophraſtus nuncupat.

Holoſchœni autem, vt Galenus inquit, fructus ſomnum adfert; conciliat & Oxyſchœni eius, quæ ſemen fert, ſomnum, ſed minùs quàm Holoſchœni: quamquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi frictum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & muliebre rubrum profluuium ſiſtit. Ex quibus clarum eſt, quòd compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida & aquea leuiter calida: vt & inferna deſiccare poſſunt, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſummittere, quibus ſomnolentos efficiant.

Dioſcorides, quæ proxima ſunt radici folia tenera, conuenienter, ait, imponuntur à phalangiis demorſis.

De Plantagine, vulgò dicta, aquatica. CAP. XXX.

Plantago aquatica.

PLANTAGO aquatica, vti à recentioribus nominatur, folia habet in prælongis craſſis pediculis, longa, lata, in mucronem deſinentia, Plantaginis maioris foliis longiora & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi triangulares, intus fungoſi, in complures ramulos diuiſi, in quibus flores candidi, parui, tribus conſtantes foliolis, & fructus deinde parui, & triangulares, virentes: radices ſubſunt fibroſæ.

Exit humilioribus & aquas habẽtibus locis, in foſſis iuxta lacuum & riuulorũ margines.

Floret Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto menſibus.

Noſtræ ætatis ſtudioſi Plantaginem appellant aquaticam; & Germanicè Waſſer Wegerich/ id eſt, noſtrate lingua Water Wechbree/ & Gallicè *Plantain d'eau*; Plantagini tamen non admodum ſimilem: prçter enim folium, nihil habet Plantaginis, quod tamen & ipſum Plantaginis folio non ſatis reſpondet: nam longius, magis faſtigiatum, & minùs neruoſum eſt. Simon Ianuenſis hanc Barbam ſiluanam nominat.

Sunt qui velint Aliſma eſſe, cui quoque non videtur ſimile: Aliſma ſiquidem, Dioſcoride & Plinio auctoribus, folia habet Plantaginis anguſtiora, in terram reflexa, & caulem ſimplicem:

Lyſimachium aquatile.

Hydropeperi.

plicem: ſed hæc herba, Plantaginis maiora, longiora, non deorſum reflexa, at ſurſum erecta habet, & caulem plurimis alis ramoſum. Quæ manifeſtam huius cum Aliſmate differentiam oſtendunt.

Facultatem autem hæc Plantago frigidam videtur habere & ſiccam, nullius interim tamen, quod ſciatur, vſus.

De Lyſimachio aquatili. CAP. XXXI.

AD numerum aquatilium & paluſtrium herbarum accedit & Lyſimachiũ quoddam ſpurium. Caule iſtud aſſurgit cubito altiore, erecto, quaſi articulis intercepto, inferiùs nudo, à medio verò ſurſum verſus foliis conueſtito, è ſingulis geniculis binis, alterno ordine contra ſe poſitis; quæ oblonga Salicis ac Lyſimachij lutei figura & magnitudine ſatis ſimilia ſunt. Ex quorum ſinu in breuibus pediculis capitula prodeunt quaterna ſenáve, quæ floſculos, exiguos, muſcoſos, luteos proferunt: radix rectè deſcendens à geniculis fibras complurimas emittit, veluti Phellandrij.

In ſtagnantibus riuis & foſſis Hollandię Batauorum, tum & alibi ſimilibus locis gignitur.

Æſtiuis menſibus flores profert.

Lyſimachij ſpeciem eſſe, oſtendunt folia; paluſtre idcircò & aquatile Lyſimachium rectè nuncupari poteſt, & inter ſpuria haberi: aliis eius nominibus (ſi quæ habet) incognitis.

De facultate autem & vſu huius Lyſimachij, nihil quod affirmemus occurrit.

De Hydropepere. CAP. XXXII.

HIDROPEPERI caules edit cubitales, rotundos, lęues, geniculatos, in plures ramulos diuiſos: folia oblonga, mali Perſicæ aut Salicis foliis ſimilia: flores ex alarum foliorumque ſinubus, tum & in ſummis cauliculis, in longioribus pediculis racematim cohærent, colore candidi, aut purpurei: quos deinde ſemen ſequitur minutum, latiuſculum, ruffum, aut nigricans: radicibus multis ac fibroſis nititur. Tota herba cum foliis, floribus & ſemine, acris eſt, & Piper ſapore refert, citra tamen vllam odoris gratiam.

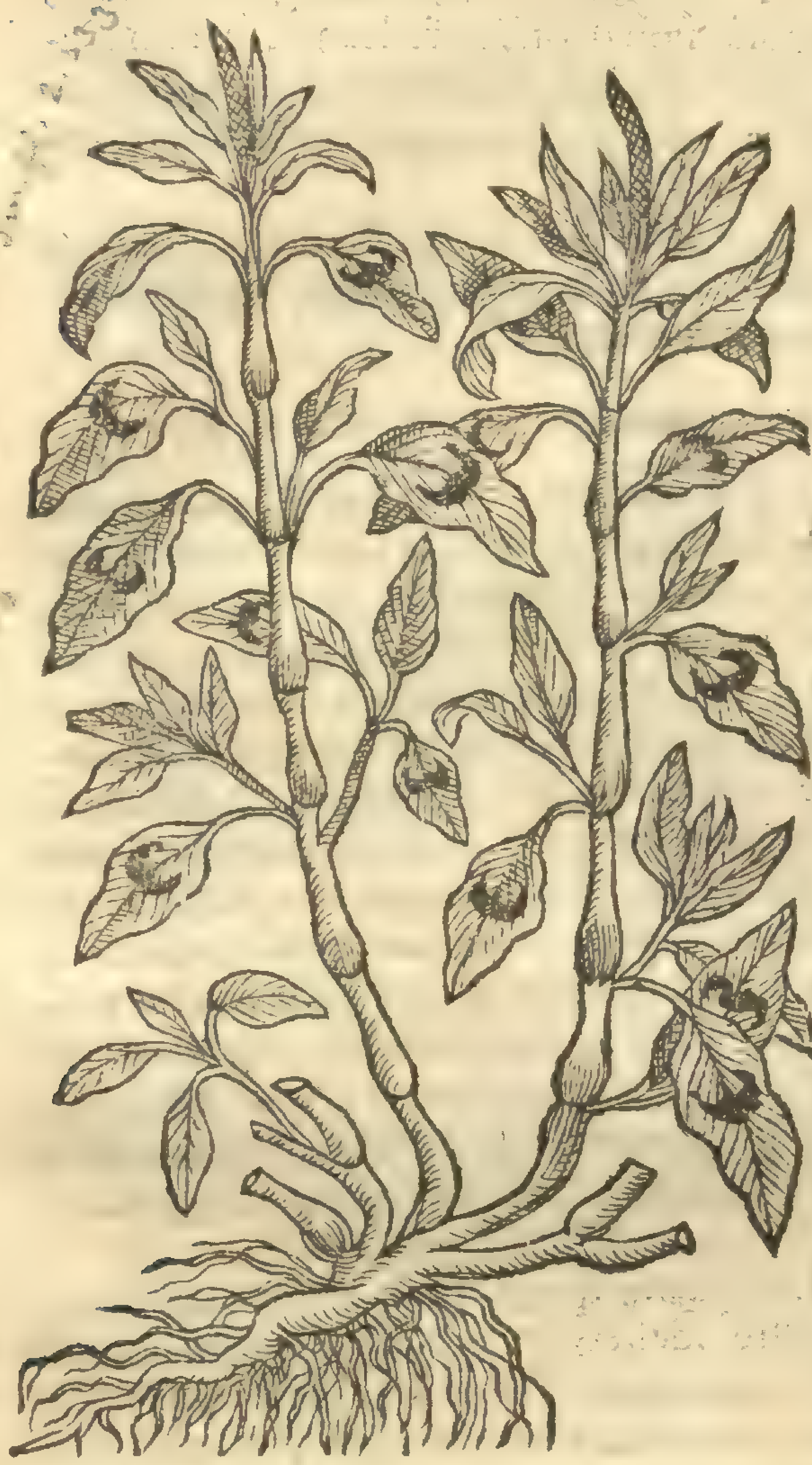
Naſcitur locis paluſtribus, in foſſis & ſcrobibus hibernis menſibus aquas habentibus, & iuxta ſtagnantes aquas.

Iulio & Auguſto potiſſimùm floret.

Græcis ὑδροπέπερι, Latinis Hidropiper ſiue Piper aquaticum, aut Piper aquatile dicitur, Germanis Waſſer Pfeffer / oder Mucken kraut / noſtris Water Peper / Gallis *Curaige*, Hiſpanis *Pimienta aquatica*.

Facultatem autem habet euidenter calidam

Perſicaria.

Molybdæna Plumbago.

& ſiccam: non tamen, vti Galenus affirmat, tam calidum, quàm Piper. Folia vnà cum fructu impoſita, Dioſcorides ait, œdemata & veteres durities diſcutiunt, ac ſuggillata delent.

De Perſicaria. CAP. XXXIII.

PERSICARIA caulibus, foliis, floribus, ſemine, Hydropeperi ſimillima eſt: caules habet rotundos, geniculatos, folia quoque Perſicæ aut Salicis, ſed ſæpe latiora & nigriora quàm Hydropeperis, macula ſiue litura in medio nigra, plumbi colore, qua nota manifeſtiſſima ab Hydropepere dignoſcitur: flores ſimiliter racemoſi, candidi, frequentiùs purpuraſcentes: ſemen nigrum, & radices fibroſæ. Sapore autem hæc herba non eſt acris, ſed ſubacidum quidpiam reſipit.

Reperitur ſimilibus, & ſæpè iiſdem quibus Hydropeperi locis; floretque eodem tempore.

Perſicaria à foliorum Perſicæ ſimilitudine nuncupatur. Germani Perſichkraut vnd Flöhkraut, Belgæ Perſencruypt nominant. Sunt qui velint Plinij Plumbaginem eſſe, propter eas, quæ in foliis conſpiciuntur plumbei coloris, notas: ſed Plumbaginem Plinius non à colore, ſed magis ab effectu nomen habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectui medeatur.

Naſcitur, Plinius libro XXV. cap. XIII. ait, vulgò Molybdæna, id eſt, Plumbago etiam in aruo, folio Lapathi, craſſa radice, hiſpida: hac commanducata, ſi oculus ſubinde linatur, plumbum, quod eſt genus vitij, ex oculo tollitur.

Temperiem autem Perſicaria frigidam habet, & nonnihil ſiccam, inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodeſſe impoſita.

REM-

REMBERTI DODONAEI AD IVLIVM ALEXANDRINVM DE FABA EPISTOLA.

POSTEAQVAM *Annotationes tuæ, mi Alexandrine, in quædam Galeni loca ad me peruenerunt, atque in cap.* XIX. *lib. primi De alimentorum facultatibus incidiſſem, non ſatis potui admirari, quòd noſtram de Bωna Germanis dicta ſententiam ac iudicium olim tibi probatum, nunc putaueris (vt planè loquar) futilibus vaniſq́; quibuſdam argumentis refellendum. Placebant tibi tum ex Veteribus adductæ obſeruationes & variorum locorum teſtimonia, quibus Bωnam vulgò dictam Fabam, non eſſe κύαμον ac legitimam Fabam euicimus. Tantoq́; magis iudiciū hoc noſtrum tibi cōmendabatur, quòd olim etiam in eadem ſententia fuiſſet doctiſſ. vir Euricius Cordus in ſuo Botanologico, quod tibi primus & oſtendi & communicaui. In quo iiſdem quidem, ſed paucioribus teſtimoniis vulgò habitam Fabam ſiue Bωnam, non eſſe legitimam ac genuinam veterum Latinorum Fabam ac Græcorum κύαμον, ipſe item docet. Cuius nos iudicium amplexantes, hoc ipſum quoque pluribus argumentis, ac ex Veteribus petitis teſtimoniis confirmare ac adſtruere anniſi ſumus. Quæ talia ſunt, vt vel ipſa luce clariùs oſtendant, vulgarem Fabam ſiue Bωnam non eſſe κύαμον & Fabam, ſed omnino alterius nominis legumen. Cumq́; confitearis ipſe, mi Alexandrine, argumenta ac teſtimonia noſtra magna & non pauca eſſe, tamen, à priore tua ſententia nunc recedens, hæc confutare conaris; vnicum & paruum, vt ipſe ais, his opponens, quo vniuerſum noſtrum iudicium corruiturum ſperas, ac neſcio qua temeritate tibi perſuades. An verò vnico & exiguo argumento dilui poterunt multa & magna? Falleris Alexandrine, ſi hoc ex animi ſententia cenſes. Maioris auctoritatis ſemper habita ſunt multa & magna argumenta, quàm pauca & exigua. Quid ergo te mouit, vt vnico eóque paruo argumento, putaueris magna & non pauca refellenda? Hilum ais. Hilúmne res minima ac nullius pretij? Sanè, ſi non aliud habes, quàm ab Hilo petitum aut diductum, ſententia tua in ſe mox corruet, & in nihilum abibit. Nam Hilum ne γρῦ quidem pro tua ſententia facere, aut tibi prodeſſe poteſt. Sed dilues quoque, dicéſque noſtra argumenta, atque ex Veteribus petita teſtimonia, aliter eſſe accipienda ac intelligenda, quàm nos fecimus. Sed de his poſteriùs. Nunc priùs de Hilo nobis reſpondendum. Teſtes adducis Ciceronem, Varronem, ac Feſtum, magnos quidem celebres claſſicos auctores, ſed qui in nullo tibi patrocinentur. Neque enim pro tua ſententia ex his quidquam in medium proferre potes. Cicero eloquentiæ princeps Tuſculanarum quæſtionum libro primo, ſatis quidem Hilum rem eſſe minimam oſtendit, ſed tamen quid propriè ſit, multò minùs aliquid eſſe Fabæ adhærens, non explicat, ex Poëta verba adferens:*

——— Num illud quod Siſiphus verſat
Saxum, ſudans nitendo, neque proficit hilum.

Varro Hilum ſignificare prodidit, non quod Fabæ adhærens reperitur, ſed medullam eius ferulaceæ plantæ quæ Aſphodelus dicitur, vt refert Iſidorus. Et hæc quidem de Hilo apud Ciceronem & Varronem. Ex his autem nihil quod ſecundùm te faciat colligere potes. Supereſt Sextus Pompeius Feſtus, ex quo Hilum interpretaris minimum eſſe in Fabæ grano nigricans illud, quod in ſummo grani eſt. Addis deinde: quod in nullo (quòd ſcias) cùm viſatur, quàm Fabæ (nempe vulgaris) grano, nigrum exiguúmque id, hoc in quo viſitur Fabæ habendum eſſe granum ſeménque, quaſi demonſtrari. Ac paulò pòſt, Et reperiri, ais, quidem in Phaſeoli quoque grano, ſed grani in medio, non autem in ſummitate nigrum quippiam. eſſeq́; id in Phaſeolo multò quàm in Faba maius, locumq́; occupare maiorem, vt propterea Hilum eſſe non poſſit, quippe non tam paruum: tum verò neque carpi aut decerpi digitis manuq́; ex Phaſeolis illud poſſe, vt ex Fabis poteſt; ex quibus exemptile eſt, & digitis decerptum, abiici in contemptum tamquam nihili res (vt fieri ſolet) poſſit. Hactenus quidem Alexandrine tua, in quibus Feſtum adducis, veluti pro tua facientem ſententia. Sed nec vel hunc ſententiæ tuæ adſtipulantem offendes; ſi modò emendata conſulueris exemplaria, quale eſt à Ioſepho Scaligero ſumma cum diligētia ac animaduerſione quàm correctiſſimum emendatiſſimumq́; an. LXXII. *editum, in quo Hilum eſſe in ſummitate (vt tu refers) nigricans Fabæ grano adhærens haudquaquam legitur; ſed omnino aliter. Verba autem hæc ſunt Feſti:* Hilum putant eſſe quod grano Fabæ adhæret. *Vides nunc, temerè Hilum te facere quod in ſummitate Fabæ grano adhæret: & Feſtum ſecùs quàm exemplar habet à te teſtem adduci. Feſtus ſiquidem nullum locum deſignans, Hilum illud putari ait, quod Fabæ grano adhæret. Iam verò, vt & ipſe affirmas, Hilum exiguum quiddam eſt, atque idcircò veſtigium illud in Phaſeoli medio, quo ſiliquæ annectitur, negas Hilum eſſe: Maius ſiquidem ais, quàm Hilum eſſe queat; vtpote nigrum*

illud in ſummitate Fabæ (vulgaris nempe) apparens, magnitudine excedens. Adhibe oculos, admoue perſpicilla ſi caligant, profer in medium Bωnam, etiam minorem, & Phaſeoli granum ſiue fructum: obſerua deinde notam qua Phaſeoli fructus ſiliquæ adhæret, & nigricans illud oblongum, quod in huius Bωnæ ſummitate conſpicuũ eſt, haud poteris non improbare ſententiam tuam; & alienã à veritate te ſcripſiſſe non mox confiteri. Manifeſtiſsimum ſiquidem eſt, etiam minoris Bωnæ notulam oblongam nigricantem, maiorem eſſe & plus ſpatij occupare, quàm Phaſeoli, de qua ſcripſimus, nota ſiue veſtigium. Si ergo Phaſeoli veſtigium, Hilum dici non debet, quòd maiuſculum ſit; nec certè vel oblonga nigra macula, vel id quo hæc tegitur, in ſummitate Bωnæ adhærens, Hilum eſſe poterit: nam ipſam in Phaſeoli grano apparentem notam quantitate excedunt: non modò quidem maioris, ſed etiam minoris Bωnæ, cuius, & nota nigra, & quo hæc contegitur vnguiculus, minora ſunt quàm maioris. Quid reſtat nunc, Alexandrine, niſi vt ingenuè agnoſcas, Hilum, quod multis & magnis argumentis opponere ſtuduiſti, ne γρῦ quidem ac ne Hilum pro te facere, aut ſententiæ noſtræ aduerſari poſſe. Præter verò iſtud de Hilo inualidum argumentum, & aliud in medium producis, & ipſum nihili; de pulte videlicet, quæ Græcis ἔτνος dicitur, quam Galenus lib. I. De aliment. facult. ex Fabis in ollis liquidam, in patinis ſpiſſam confici ſcribit. Tu verò ex nullo alio legumine meliorem præſtari, quàm ex vulgaribus Fabis, hoc eſt, Bωnis, nullamq́ hac frequentiorem menſis inferri addis. Ex quo autem legumine huiuſcemodi pultes Tridentini aut Ananienſes ruſtici coquant, ignorare me fateor. Sed in Pannonia ſuperiore, in Bohemia, ac in Belgio ſcio tales frequentiſsimè ex Eruiliis parari. Et Galenus nõ ex ſolis Fabis, ſed ex quouis legumine ἔτνον parari, in lib. De Euchymia & Cacochymia ſcriptum reliquit: Ἔτνος, *ait*, οὖν ὀνομάζω τὸ ἐκ τῶν ἐρεχθέντων ὀσπρίων τε καὶ χεδρόπων σκευαζόμενον: *hoc eſt, Etnos apello ex fractis oſpriis & leguminibus confectum. Quid nunc habes; Alexandrine, cũ* ἔτνος *non modò in Fabis, ſed & ex aliis leguminibus componatur? Atque ſic argumentis exiguis (vt ipſus ſcribis) quibus magna & non pauca oppugnanda duxiſti, reſponſum eſto. Reliqua ſiquidem quæ prætereà adfers reſponſione non ſunt digna, vtpote ad rem nõ facientia. Pergamus igitur ad ea quibus noſtra diluere ac conficere te præſumis. Occurrunt autem primùm quæ de rotunditate ac paruitate Fabæ adduxi, quam talem eſſe, ex quarumdam ſtirpium baccis ac ſeminibus ad Fabam comparatis oſtẽdimus, vt ſunt Terebinthi, Loti, Tiliæ, Taxi, Xyridisq́ fructus. Hîc tu nos plures Terebinthos à Theophraſto lib. De hiſtoria ſtirpium deſcribi in medium adfers. Quod vt nemo negauerit, ita quoque fatendum, ex feminis appellatis Terebinthis alteram fructu magnitudine Fabæ à Theophraſto deſcribi. Exiguum autem & rotundum huius eſſe vel amiciſsimus tuus Mattheolus teſtabitur: qui Terebinthum hanc pictura exprimit, quare non eſt quòd incognitam ſuſpiceris aut affirmes. Indica eſt Terebinthus quam tu haud notam exiſtimas, ſed hæc fructum non Fabæ magnitudine, ſed Amigdalis ſimilem profert. Loti verò, Tiliæ, & Taxi fructus, qui Fabis quoque comparati reperiuntur, neſcio vnde exiſtimes à Theophraſto maiores viſos, quàm ſint modò orbi noſtro ac præſenti tempore cogniti; hos etenim vel magnitudine vel forma iam alios factos à nemine hactenus proditum eſt; tuum iſtud eſt commentum aut potiùs ſomnium. Xyridis ſemen Fabæ ſimile quoque Dioſcorides refert, forma videlicet, nempe* στρογγύλον, *idcircò tamen nec colore nec ſapore ipſam referre ait, quod tu nihilominùs affirmare ſtudes, Dioſcoridis verba in alienum detorquens ſenſum, contra loquendi eius conſuetudinem, & ſecùs quàm à quoquam vmquam hæc verba accepta ſunt. Interpretaris verò &* στρογγύλον *eſſe id quod teres & cylindratum, & ſimiliter contra Dioſcoridis mentem loquendíque vſum. Dioſcorides ſiquidem* στρογγύλον *globoſam figuram habens appellat, non quòd teretem aut cylindri formam obtinet; Ariſtolochiam oblonga & cylindri ferè modo terete radice* μακρὰν, *alteram verò globoſa radice* στρογγύλην *vocat. ita &* κρόμμυον *ſiue cepam, cuius bulbus ad globoſam figuram accedit,* στρογγύλον *nominat:* Κρόμμυον, *ait*, δριμύτερον τὸ μακρὸν τοῦ στρογγύλου. *Sunt & talia globoſa rotunda nonnulla alia, vt Rubiæ ſemen, ſilueſtris vnius Cymini capitula, Ruſci baccæ, &c. quæ Græcè à Dioſcoride* στρογγύλα *quoque dicuntur. Latini hæc rotunda appellant; ſed magis propriè globoſa dixerint, nam & rotunda habentur, plana ac compreſſa circularem habentia circumferentiam, vt ſunt Sampſychi, Cotyledonis, Cyclaminiq́ folia, Cretici Seſeleos ſemen, Lupini fructus, Anthemidis capitula, Achilleæ aliorum ſimilium vmbellæ, quæ à Dioſcoride haudquaquam* στρογγύλα, *ſed* περιφερῆ *perhibentur. In Tithymalo Paralio non eſt hærendum, neque refert huc adduci, quomodo vel in Oribaſij vel Plinij exemplaribus legatur: ipſe notiſsimus eſt, & non in Italiæ tantùm, verùm & Belgij maritimis nonnullis frequens naſcitur. Vmbellam fert paruam, quam Dioſcorides* κεφαλὴν *nominat, &* περιφερῆ *eſſe tradit, in qua fructus, aliorum Tithymalorum æmulus. Plinij exemplaria quædam magnitudine Fabæ hunc eſſe habent; alia verò aliter. Oniſcos autem Galenus eſculentis Fabis ſimiles facit, non colore, vt tu interpretaris: ſed (ſi diligenter verba eius expendantur) tunc vbi ſeſe in globuli figuram contraxerint. Si etenim colore ſimiles eſſent, quorſum opus foret in globulum aut ſphæram cõtrahi, vt ſimiles Fabis redderentur? Nam ſeſe in orbiculum ſiue ſphærulam contrahendo colorem haud immutant. Sunt autem Oniſci*

non

non omnes natura tales, ſed præcipuè tantummodò φαιοὶ καὶ τὴν χρόαν ὄντες, *id eſt fuſci colore exiſtentes. Inter Oniſcos ſiquidem quidam ſunt colore ſordentes, ac terreum quid præ ſe ferentes, qui omnino non conglobantur, aut certè nec citò nec facilè: alij ad cæruleum colorem inclinant, & ſuperficie nonnihil ſplendent. Hi ſunt* φαιοὶ *à Galeno nuncupati, qui facilè & vel leuiſſimo contactu ſeſe in globulum conformant, quam formam vbi acceperint, Galenus ait eſculentis Fabis perſimiles eſſe, atque idcircò &* κυάμους *à nonnullis appellari. Intelligis modò Galenum, ac ſenſum verborum eius tenes? Hunc neſcio quomodo aliò detorquere conaris, perperàm eius verba transferens, ne Fabam veterũ paruam ac abſolutè rotundam tibi confitendum foret. quod tamen tandem agnoſcere debebis; vtcumque & alium elabendi modum quæras; Oniſcos cùm ſe contrahunt orbicularem ac ſphæricam formam prorſus non reddere, ſed oblongam ex parte referre ſcribens, quæ Fabæ figura eſt & forma, vt tu addis. Hic iterùm te moneo, vt cæcutiẽtibus tuis oculis perſpicilla admoueas, quò de figura Oniſcorum contractorum rectiùs iudicare, & in abſolutæ ſphæra modum hos ſeſe contrahere (talem enim formam exquiſitè referunt) meliùs videre queas, atque hanc elabendi rationem ac viam tibi in nullo vtilem eſſe cognoſcas. Simili modo & illudere noſtrum argumentum ex cap. de Aphace & Vicia ſtudes, in quo hæc verba ſtatim initio leguntur:* Τὸ σχῆμα τῶν σπερμάτων τούτων οὐ στρογγύλον ἐστὶν, ὥσπερ τὸ τῶν κυάμων. *&c. id eſt, Forma horum ſeminum non eſt globoſa, veluti eſt Fabarum. Quibus verbis* τοὺς κυάμους στρογγύλους, *hoc eſt, globoſos eſſe manifeſtè innuitur. Tu verò* στρογγύλον *non quod globoſum, ſed quod teretem figuram habet, iterùm eſſe contendis. Ad quod non aliud reſpõdeo, quàm quæ paulò antè de* στρογγύλῳ *ſcripta. Acrochordones, Thymos, Epinyctidasq́; exigua eſſe tubercula, quis negauerit? Si fortuito caſu aliquod iſtorũ quandoque maius reperiatur, ad hoc comparatio non eſt facienda. Ad ea enim quæ frequentiſſima ac communiſſima, comparatio adhiberi ſolet. temerè idcircò & præter rem adfers te verrucas vidiſſe dimidiatæ vulgaris Fabæ magnitudine. De pondere verò Fabæ quæ ſcripſimus per euidentem calumniam diluere laboras. Ais granum eius numquam tres obolos pendere, & verum hoc non reperiſſe te, atque ex aceruo commune granum Fabæ accepiſſe, idq́; vix decem tritici grana pependiſſe. Accepiſti haud dubiò minoris Bωnæ granum. At ego non iſtius ſed maioris Bωnæ fructum ſæpè dimidiam drachmam pendere ſcripſi, idq́; in cap. de Bωna maiore. Quod ne inficias ire poſſes, hinc quoque & maiores & minores aliquot Bωnas ad te miſi, vt diſcrimen vtrarumque cognoſceres, quod videris noluiſſe animaduertere, tametſi ſeparatis capitibus à me de his ſit ſcriptum. Harum maiores (plus minus) ſemidrachmam pondere æquarunt, tametſi non huius generis maximæ, ſed mediocris magnitudinis tantummodò. Anne manifeſta calumnia, ad minores pertrahere, quod de maioribus ſcripſi? Ita ſanè videtur. Maiores autem negabis fortaſſis te vmquam vidiſſe, quod certè non potes, cùm Viennæ & Pragæ harum & recentium & aridarum etiam ſit vſus, vbi haud dubiò illas non ſolùm vidiſti menſis inferri, ſed, vt veriſimile eſt, guſtaſti & ediſti quandoque. Sed diſſimulandum hoc erat, vt liberior calumniandi occaſio relinqueretur. Quod non modo hoc loco, ſed & alibi facere videris; ſiquidem quòd Bωna in auditoriũ meatum incidere nequeat, id quoq; de minoribus accipis, in cap. tamen de maioribus Bωnis à nobis traditum. Vidiſti ne aliquando tam patentem hominis auditorium meatum, vt in eum facilè maior Bωna incidere potuerit? negas. Quid ergo hîc cauillaris? Simile eſt de gallo gallinaceo, quem ais poſſe Fabas deglutire: minores Bωnas fortaſſis poſſet; ſed maiores à gallo non meminiſti integras (vt credo) deuoratas. Hîc verò etiam cauillaris, in* Ὀνείρῳ *Luciani legi affirmas, quod ex* Ἐνυπνίῳ *in priore editione citaui: eſto. ſit lapſus iſte tranſſcribentis vel meus, quid ad rem? Luciani locũ eſſe confiteris? atque in eius Dialogis reperiri Mycillũ obiicere gallo, quòd Fabas ſublegiſſet. De reliquis abſtineo, vt de formicis Fabæ tunicã adferentibus, &c. quia ne minora ac tenuia nimis, vt ais, proſequamur poſtulas. Ad Ariſtotelis locum lib. De Hiſtoria animalium ſexto veniendum. In hoc autem quaſdam voces aliter reddendas cenſes, quàm à Theodoro Gaza ſint conuerſa. Verùm prætermiſſis iſtis ad inſpectionem pulli te prouoco. Frange ac aperi ouum gallinaceũ decimo, vndecimo, aut duodecimo ab incubitu die, qualiſq́; tunc ſit pulli formatio, conſidera & vide. Reperies caput formatum, & vtrimq; eminentes oculos, partibus tamen eorum indiſcretis, reliqui verò corporis fibras ac rudimenta: vt hinc pateat haud perperàm ab Ariſtotele ſcriptum, decimo die caput reliquo corpore grandius eſſe, & oculos Fabis maiores per id tempus eminere; Fabis videlicet quas veteres* κυάμους *dixerunt. Quid nunc Alexãdrine, Fabam ne de loco ſedeq́; ſua deiectam reſtituiſti? & de bonorum facultatumq́; ſuarum poſſeſſione deturbatam reduxiſti? exauctoratæ auctoritatem reddidiſti ne omnem? Ita enim lib.* VII. *De ſimp. medic. facult. cap. de Faba inaniter gloriaris, triumphum canens ante victoriam. Sed erubeſcere te nunc video, ſalua res eſt. Agnoſcis modò te temerè nimis Euricij Cordi ac noſtram ſententiam impugnaſſe, tuaq́; argumenta omnia concidiſſe, ac in nihilum euanuiſſe: Bωnamq́; nec maiorem, nec etiam minorem, veterum* κύαμον, *Latinis Fabam dictam, eſſe confiteris. cùm orbicularem ſiue ſphæroidem formam neutra obtineat, qualem κυάμους eſſe abundè oſtenſum. Vale. Antuerpiæ, anno* 1582.

REM-

REMBERTI DODONAEI
AD IVLIVM ALEXANDRINVM
EPISTOLA ALTERA:
DE PHASELO.

DVDVM abſolueram, Alexandrine, priorem epiſtolam, cùm in locum ſecundi libri De alimentorum facultatibus cap. primi inciderem, vbi refers, recentis Phaſeli ſiliquas eſculentas eſſe, vt & Phaſeoli ſiue Dolichi; ex quo deinde nonnullam occaſionem iterùm arripis, reiiciendæ ac reprobandæ noſtræ de vulgari Faba ſiue Bωna ſententiæ. Galeni ſunt verba: Κυάμων δ' οὐκ ἔστιν χλωρῶν ὁ λοβὸς ἐδώδιμος: id eſt, Fabarum autem viridium ſiliqua non eſt eſculenta. Quibus tu hæc adiicis: Vbi igitur ſunt, qui noſtrates Fabas maiores, minoréſve, veterum eſſe Phaſeolos perſuadere nobis conantur? eſt ſiquidem Phaſeli ſiliqua eſculenta, recentis, vt & Faſioli, ſiue Dolichi, itidem recentis: eſtur enim vtraque hodie pariter; at Fabarum nuſquam editur. Hîc optarim interrogatum te Alexandrine, apud quem auctorem vmquam legeris Phaſeli recentis ſiliquas edules eſſe. Nullum enim (ſi rectè iudico) auctorem proferre poteris. Nam Galenus eodem loco ſolius Dolichi, dum adhuc vireſcit, fructum integrum veſcum eſſe teſtatur. Fructum autem nominat, quod ex ſiliqua & ſemine componitur. Vnde ergo Phaſeli etiam immaturum fructum eſculentum eſſe cognouiſti? Sed fortaßis Phaſelum Phaſeolo ſiue Dolicho congenerem facis: vt poſteriora tua verba oſtendunt, in quibus Phaſelos & Phaſeolos ſiue Dolichos veluti duo differentia quidem legumina nominas, ſed tamen forma ſimilia eorum ſemina affirmas, & renũ quorumdam animalium ſimilitudinem vtraq́; referre. Illud inſuper (ais) in vtriſque, Phaſelis inquam & Phaſiolis ſiue Dolichis, magna cum animalium quorumdam renibus ſimilitudo, in Fabis nulla. Hæc certè verba oſtendunt, exiguum te diſcrimen inter Phaſelum triſyllabum, & Phaſeolum tetraſyllabum ſiue Dolichum agnoſcere. Quod & cap. XXV. eiuſdem libri apertiùs oſtendis; vbi Phaſelum aliud nihil eſſe affirmas, quàm qui ab Italis omnibus Faſolo dicitur: Phaſiolum verò (vt quibuſdam placet) nihil aliud quàm Faſolo Turcheſco, à Dioſcoride Smilax hortenſis, à Galeno verò Dolichus dictus, cum Phaſelo genus non diuerſum, ſpecie, vt ais, diuerſa tamen. Hic velim ex te ſcire, mi Alexandrine, quid inter hæc genere eadem, ſpecificam differentiam pariat, quod tu nec exprimis nec oſtendis. Sunt quidem, ſcio, nonnulli, qui inter Phaſeoli albida ſemina, & alia quæ vel lutea, vel rubentia, vel nigricantia, vel ex albido nigroq́; permixtis colorata, diſcrimen facere conantur: propterea quòd albida ſemina renum quorumdam animalium figuram paulò magis exprimere videantur, quàm alterius coloris. Quòd ſi autem huiuſcemodi eſt diſcrimen, quo ſpecie diuerſa ac differentia eſſe exiſtimas: valdè exiguum illud eſt, & certè tam exiguum, vt nec nomine nec ſpecie, hæc ea propter diſtinguenda ſint. Neque enim color vel nomen vel ſpeciem mutat, niſi alia adſint diſcrimen oſtendentia. Cuiuſcumque ergo coloris Dolichi ſemina ſint, haud idcircò nominibus diſtinguenda, & quædam Phaſeli, alia Phaſeoli dicenda. Phaſelus etenim haud alius eſt, quàm vulgaris Faba Germanis Bωna dicta, à Phaſeolo ſiue Dolicho differens: vt Pempt. IIII. lib. II. cap. I. abundè multis oſtenſum eſt. Quibus accedere poteſt, quòd Galenus lib. I. De alimentorum facult. inter ea ſemina, quæ in aqua eouſque dum radices egerint, id eſt, germina fecerint, macerata eduntur, Phaſelos quoque recenſeat: & noſtra hac ætate vulgares Fabæ, ſiue Germanorum Bωnæ in aqua maceratæ quoque edantur; & quidem à Religioſis montis Athou, vt Bellonius Singularium lib. I. cap. XXXVIII. & XLVIII. refert, quos veriſimile eſt hanc conſuetudinem à veteribus retinuiſſe: ſic vt & hinc colligendum videatur, veteribus Phaſelos dictos fuiſſe, quas modò vulgò & perperàm Fabas, Germani verò Bωnas vocant. Semina verò, quæ in aqua macerata, donec radices produxerint, eduntur referente Galeno, ſunt Fœnigræci, Phaſeli ac Eruiliæ; item & Lupini. horum autem nullum cum vulgari Faba ſiue Bωna conuenire poteſt, excepto ſolo Phaſelo. Proinde & hæc tua argumenta planè, Alexandrine, concidunt, neq́; enim vulgarem Fabam Phaſelum eſſe negare potes: multò verò minùs legitimam Fabam eſſe affirmare. Neque tibi in vllo prodeſſe queunt Galeni verba quæ ex cap. de Dolicho, haud integra ſed mutila in medium profers, deinde & aliò detorques. Refert Galenus Dioclis verba de Dolicho ac Piſis, poſt quæ deinceps Ochri, Lentis, Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri ſiue Cicerculæ nomen prætermittens, eamdem, inquit, dubitationem præbet. (quam videlicet Hippocrates priùs) Dicere tamen (addit) quis poſſet: omnia hæc, Ochrum, Lathyrum, Faſelos, vnum

eſſe

eſſe genus, verùm pluribus nominibus appellari. Hîc tu mox Alexandrine adiicis: Et re vera ſunt genere eadem, ſpeciebus quibuſdam diuerſa cuncta hæc. *At Galenus, dicere aliquos poſſe eadem eſſe genere hæc refert; non, vt tu, affirmat. An ne Ochri, Lathyri, ac Faſeli eadem ſunt? negas. Sed Phaſelum ac Phaſeolum eadem genere eſſe reſpondes. Verùm hòc ex iſtis Galeni verbis colligi nequaquam poteſt. Deſine ergo Galeni verba ad alium ſenſum contra mentem eius detorquere, & integra, non mutila in medium proferto. Quod quia abs te non factum, hîc integra adſcribenda putauimus:* In libro De ratione victus, Hippocrates ſcriptum ſic reliquit: Piſa minùs quidem inflant, ſed magis per aluum ſecedunt: Ochri autem & Dolichi iis quidem ſecedunt celeriùs, verùm minus ſunt flatulenti, & nutriunt affluentiùs. Cùm enim Hippocrates his verbis Piſa Fabis comparet, quarum priùs vt cibi flatulenti meminerat, deinde Ochros & Dolichos adſcribat; in eo ſignificat, Dolichon eiuſdem eſſe generis cum prædictis ſeminibus, & potiſſimùm cum Ochris. Verùm cùm nullam prorſus Lathyri aut Phaſeli mentionem fecerit, ſuſpicari quodammodò poſſumus, illorum ſeminum quoddam licere appellare Dolichon. Quòd ſi quis Phaſelos etiam in Lathyrorum genere reponat, negare ſaltem non poterit, quin Lathyri in prædicta oratione Dolichi appellari queant. Nam & Diocles in Leguminum catalogo, vt Fabas primas recenſuit, mox Piſa, deinceps ad verbum ſic ſcribit: Dolichi verò non minùs quàm Piſa nutriunt, præterea flatu ſimiliter carent: quod verò ad ſuauitatem pertinet, ad deiectionem, vincuntur. Verùm is quoque deinceps Ochri quidem, & Lentis, & Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri autem nomen prætermittens, eamdem præbet dubitationem. Dicere tamen quis poſſit, omnia hæc, Ochros, Lathyros, Phaſelos, vnum eſſe genus, verùm pluribus nominibus appellari. *Hæc ſunt, mi Alexandrine, integra Galeni verba, quæ quàm nihil pro tua ſententia faciant, vel noſtra aduerſentur, ſatis manifeſtum. Vale.*

REMBERTI DODONAEI DE OLERIBVS, ET CARDVIS, STIRPIVM HISTORIAE PEMPTAS QVINTA.

DE HERBIS EDVLIBVS, LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ANTECEDENTE Pemptade Frumentorum Leguminumq́ materia comprehenſa eſt: nunc altera edulium herbarum ſuccedit pars, qua Olerum hiſtoria continetur. Eſt autem inter hæc differentia haud exigua: quædam etenim herba ſiue foliis edulia ſunt, alia fructu, radicibus verò non pauca.

Eorum autem, quæ herba ſiue foliis edendo ſunt, duplex eſt genus: nonnulla enim tota, ac ſubinde ſola edi poſſunt, vt Atriplex, Beta, Braßica, Lactuca, &c. alia verò nec ſola nec tota eduntur, ſed ciborum ac Olerum aliorum condimenta ſunt, vt Apij genera, Sinapi, Eruca, Naſturtium, &c. Quæ omnia vt verè Olera dicuntur, ſic & hæc, Pemptas iſta explicabit: additis quinto loco ſpinoſis Carduis, quorum nonnulli edules ſunt, vt Cinara, Carduus Leucographus, & alij.

Primo autem loco occurrunt herbæ, quæ totæ ac ſubinde ſolæ eſitantur; additis interim & iis, quæ cognatione aliqua ipſis adhærent, tametſi etiam edules non ſint. Nec enim, vt ſæpiùs admonuimus, ſimiles ab inuicem diuellendas exiſtimauimus: iam & expediens cum vtilibus inutiles deſcribi; ita enim faciliùs vna ab altera dignoſci poteſt.

DE ATRIPLICE.

CAPVT PRIMVM.

ATRIPLICIS genera ſunt duo, hortenſe ac ſilueſtre.

1. Hortenſi caulis procerus & erectus nonnullis alis & ramis brachiatur: folia lata, acuminata, & Bliti foliorum æmula, læuiora interim molliora que: floſculi exigui ſublutei coaceruati: ſemen foliatum, tenui cortice obductum, racematim cohæret: radix in altum deſcendit, multæ ex qua fibræ promuntur. Sunt folia cauleſque initiò ſubcandido relucentia colore, ac veluti tenui reſperſa farina; procedente verò tempore in luteum nonnihil ſubinde elangueſcunt.

2. Silueſtris læuitate formaque foliorum, floribus, ſemine folioſo hortenſem æmulatur, ſed humilior ac minor eſt omnibus partibus.

3. Vtriuſque generis caule, foliiſque, & ſucco rubens ſpecies etiam quandoque reperitur; frequentiùs tamen hortenſis.

4. Eſt verò & alia ſilueſtris, humillima, ramoſior, foliis anguſtioribus, floribus, ſeminibuſque prioribus reſpondens.

5. In hortis olitoriis frequenter, ſatiua etiam non ſata prouenit: ſilueſtres iuxta vias, ſemitas, ſcrobes, & margines agrorum ſæpiùs gignuntur.

In maritimis ad Tergeſtini ſalinas à ſe repertam & Atriplicem quamdam Matthiolus refert, humi ſuis caulibus procumbentem: foliis candidis, Spinachiæ minoribus: ſemine in ſummis virgis racematim congeſto, radice multiplici, quam Marinam appellat.

Iunio ac Iulio, ſubinde Auguſto menſe vigent, ſemenque perficiunt.

Græcis ἀτράφαξις dicitur, item & χρυσολάχανον: Latinis Atriplex, & Aureum olus: Officinæ Latinam retinent nuncupationem: Germanis Milden/Multen: Belgis Melde: Italis *Atriplice*, & *Armola, Trapeſe:* Hiſpanis *Armolles:* Gallis *Arrouches, ou Bonnes dames:* Anglis Orage: Bohemis Lebođa. Plinius de Atriplice & Chryſolachano ſeorſim diſſerit, veluti ab inuicem

Atriplex hortenſis.

Atriplex ſilueſtris.

Atriplex ſilueſtris humillima.

Atriplex Marina.

cem differentibus. De Atriplice ſiquidem lib. xx. De Chryſolachano lib.XXVII. cap.VIII. vbi ſic ſcribit: Chryſolachanon ,inquit,in Pineto Lactucæ ſimile naſcitur: ſanat neruos inciſos,ſi confeſtim imponatur.Et aliud genus Chryſolachani traditur flore aureo, foliis Oleris.

Pes anſerinus.

Temperamento Atriplex, Galeno auctore, in ſecundo ordine humida, frigida in primo; Hortenſis verò etiam humidior ac frigidior. Dioſcorides edi Olerum modo coctam ait, aluum item mollire, ac phygethla ſiue panos quoque diſcutere, ſiue cruda ſiue cocta imponatur; ſemen cum aqua mulſa regium morbum ſanare.

Galenus huic ex eo abſtergendi vim adeſſe exiſtimat,& iocinoris obſtructiones aperire poſſe.

De Pede anſerino. CAP. II.

AD Atriplicum genus referenda vulgaris occurrit herba,Pedem anſerinũ appellant,cubitali aut altiore caule,nonnihil ſtriato ac ramoſo hæc aſſurgit: foliis circumueſtitur latis, læuibus, ſplendẽtibus, aliquot ſectionibus per oras diuiſis: floſculi exigui ſubrubent: ſemen ramulorũ cacuminibus racematim adhærẽs: Atriplicis ſilueſtris ſatis ſimile eſt; radix in multas fibras diuiditur.

Secus veteres parietes, vias,ſemitas,alibique incultis ac deſertis humentibus nonnihil locis frequens exit.

Viget ac floret vnà cum Atriplicibus reliquis.

Nomen recentior ætas Pedi anſerino dedit, à ſimilitudine pedis anſeris,quem angulis & ſectionibus ſuis, folium quadamtenus exprimit: Germanicè Gänſe fuß: eadem vocatur Gallicè *Pied d'oye*, Italicè *Pede di ocha*, Anglicè Gooſe foote/ Belgicè Ganſen voet.

Garoſmus.

Facultate hæc herba frigida quoque ac humida eſt,& quidem non minùs Atriplice, ſed vti apparet,etiam ampliùs refrigerans. Suum generi exitialis ac pernicioſa,ſi edatur, fertur. In Medicinæ vſum non admittitur, multò minùs inter edulia.

De Garoſmo. CAP. III.

ADMODVM fœtida hæc herbula eſt, corrupta putridaque ſalſamenta,ac fœtens horum ius grauiſſimo moleſtiſſimoque odore ſuperat: exiguis repit cauliculis, circa quos foliola colore formaque Atriplicis,ſed minora multò, omnino videlicet exigua: floſculi puſilli, ſemenque minutum veluti ſilueſtri Atriplici: radix tenuis fibris nonnullis capillatur.

Locis incultis, iuxta ſemitas naſci gaudet: ſemel ad hortos tranſlata diutinè recurrit.

Annua eſt vti reliquæ Atriplices, cum quibus viret, viget, ac perit.

Garoſmum ex eo quòd fœtidum γάρον ſiue liquamen piſcium redoleat,Cordus appellat: Tragium Germanicum aut Atriplex fœtida dici poteſt; hirci ſiquidem viroſum odorem, huius fœtens odor etiam ſuperat. Ad Atriplicum autem genera referendum.

Nullus autem vſus eſt herbæ; ex vtero tamen laborantibus grauitate odoris prodeſſe poteſt: nam vti Hippocrates ait, cùm vterus ſtrangularit, ad nares graueolentia adhibenda.

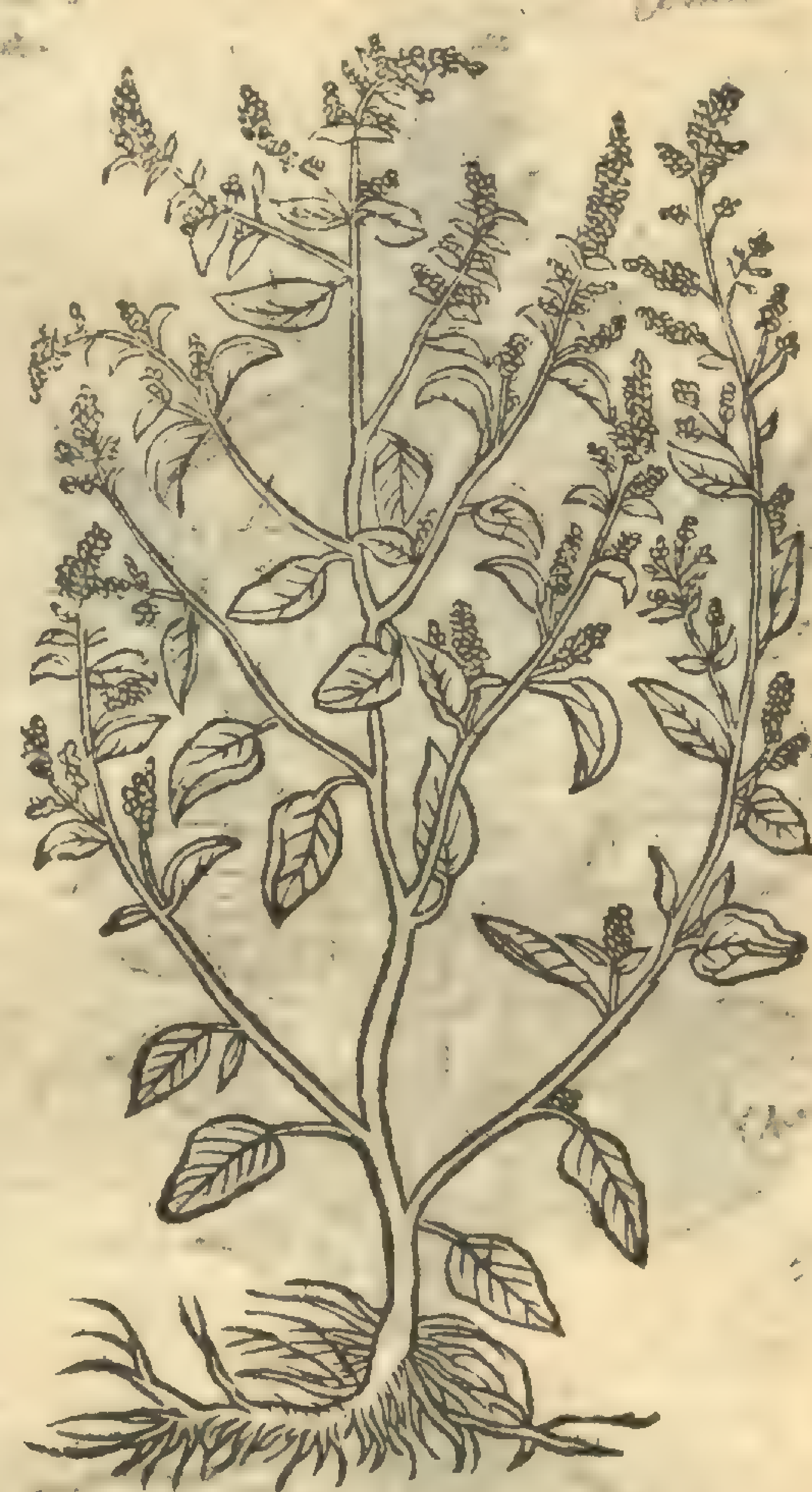
De

De Blito. CAP. IIII.

Blitum maius.

Blitum minus.

Blitum rubens.

Blitum maculoſum.

Amaranthus purpureus ſaturo cocci colore.

Amaranthus maior floribus obſoleti coloris.

BLITI plura ſunt genera, magnitudine, tum & nomine differentia.

1. Quod maius appellatur, ſupra duos aut tres pedes attollitur: caulis eius rotundus in alas non paucas diſtribuitur. Folia ſunt lata, acuminata, veluti Atriplicis, ſed virentiora ac glabra: floſculi & ſemina latis membranis incluſa in ramulorum faſtigiis racemoſa: radix multiplicibus fibris deorſum demittitur.

2. Minus Blitum humilius eſt, foliiſque anguſtioribus: floſculi huius obſcurè rubent: ſemina vt Atriplicis ac maioris Bliti: radix eiuſdem modi.

3. Vtriuſque rubens quædam reperitur ſpecies: maioris autem caules potiſſimùm rubent; minoris verò & caulis, foliaque, ac radices; quæ & è purpura rubicantem ſuccum attritu reddunt.

4. Eſt & Blitum foliis non modò virentibus, ſed rubro luteoque coloribus pulchrè diſtinctis, forma prioribus ſimile. Quod non abs re Blitum maculoſum ſiue maculatum dicitur, & à nonnullis herba Papagalli, aut rectiùs Pſittaci herba, à foliis variè coloratis, ſimilitudine Pſittaci plumas referentibus.

5. *Amaranthus.* Iam & ad Bliti genus referendus quoque venit Amaranthus purpureus vterque, cùm cocci ſaturato ac eleganti rubore tinctas, tum obſoleti coloris amplioris ac laxiores ſpicas progignens: de quibus Pemptadis II. lib. I. ſcriptum eſt.

Paſſim reperiuntur vulgaria Blita locis incultis; non rarò in hortis ſponte enaſcuntur.

Vnà cum Atriplicum generibus recurrunt, vigent, ac florent.

Græci βλίτον: Latini Blitum appellant: Germanen Mayer: Hiſpani *Bredos*: Itali *Biedoni, Blito*: Galli *Blete*.

Olus, Galenus ait lib. VI. De ſimplic. medic. facult. eſculentum eſt Blitum, humidæ frigidæque temperaturæ, in ſecundo maximè exceſſu. Alimentum autem corpori præbet exiguum, vt II. De aliment. facultatibus. Ex oleribus ſiquidem eſt ἀποίοις, ſiue guſtabilis qualitatis expertibus; quorum ſubſtantia aquoſior eſt.

Huiuſcemodi autem olera non ſolùm exiguum nutriunt, ſed & ad facilem deiectionem ſunt propenſa, non tamen vehementer, cùm nulla ipſis adſit qualitas acris aut nitroſa, quæ ventrem ad excernendum excitet.

De

De Spinachia. CAP. V.

Spinachia.

SPINACHIA Blito vel etiam Atriplici cognata eſt: folia profert mollia obſcurè virentia, ſucci plena, acuminata, & latiore baſe triangula, iuxta pediculum ſæpenumerò vna vtrimque profunda ſectione diuiſa: caules teretes, pedales, intus concauos, ſimilibus foliis conueſtitos, iuxta quæ, tum & in faſtigiis ramulorum floſculi racematim cohærent, ſuccedente molliter ſpinoſo ſemine: radix tenuibus fibris cõſtat.

In hortis facillimo cultu prouenit, ſolum vix vllum refugit.

Quouis ferè anni tempore ſeri poteſt. Vere ſata citò adoleſcit, & intra duos menſes perficitur. Quæ verò Autumno ſeritur, non ita celeriter increſcit; ſed per hiemem reſtans, mox primo Vere ſemen profert.

Spinachiam noſtra ætas appellat: nonnulli Spinacheum olus: alij Hiſpanicum olus: Fuchſius Græcè σπιναχίαν vocat: ab Arabibus ac Serapione Hiſpanac dicitur. Sunt qui σευτλομαλαχlὼ, aut πευτλομαλαχlὼ, id eſt, Maluaceam Betam nominant. Germanis Spinet: Belgis Spinagie: Hiſpanis *Eſpinaca:* Italis *Spinacci:* Gallis *Eſpinars:* Anglis Spinache.

Falluntur qui Plinij Boulapathon eſſe exiſtimant: Lapathi ſiquidem genus Boulapathon eſt: radicis tantùm altitudine ab aliis differens, vt lib. xx. cap. xxi. ipſe refert. Nec quoque Hippocratis Blitum eſt, quod veluti linguam eſſe ſcribit lib. II. De morbis muliebribus: nam inter ſubdititia iſtud refertur, quæ rubrum fluxum muliebrem reprimunt ac ſiſtunt. Talis autem Spinachiæ facultas haudquaquam eſt, adſtrictione omni carens. *Boulapathon.*

Eſt autem Spinachia humida planè ac frigida ordine ferè ſecundo; ſed humida magis: ex olerum numero, quorum ſubſtantia aquoſior, & ſapor qualitatis expers: citò idcircò deſcendit, & aluum emollit.

Editur decocta, ſed alimenti exiguum aut nihil confert: flatulenta nonnihil eſt, & nauſeam facilè parit, niſi Zinzibere aut alio conſimili condiatur: recipitur & inter cruda acetaria recèns enata, priùs ſcilicet quàm latiora ei ſubnata fuerint folia.

De Beta. CAP. VI.

BETA duorum eſt generum: candida vna, nigra altera: cuius vna ſpecies radice eſt craſſa admodum, ac eduli.

Sunt autem folia priori magna, lata, læuia, reſplendentia, quandoque dilutiùs, aliàs ſaturatiùs virentia: caules longi, bicubitales, ſtriati, in ramulos effuſi: circa quos initiò floſculi copioſi ordine digeſti, colore ſubuirentes: deinde ſemina aſpera, rugoſa: radix teres, longa, intus candida eſt. 1.

Altera Beta foliis, caule, ſemine, radiceque ſimilis, ſolo colore differens eſt: qui in foliis, caulibus rubens elucet. 2.

Tertia & caule foliiſque rubet, ſed ſubinde dilutiùs: radices verò habet paulò breuiores, ſed craſſas, Napis ſæpenumerò perſimiles, quæ interiore pulpa rubent, & ori quàm reliquorum gratiores, ciboque aptiores. 3.

Seritur in hortis Beta: ſolum amat madens ac lætum. Opportuniſſima ſatio eius eſt Vere: tota æſtate viret, nec non & hieme: altero anno caulis cum ſeminibus aſſurgit.

Iulio aut Auguſto ſemen ad maturitatem peruenit.

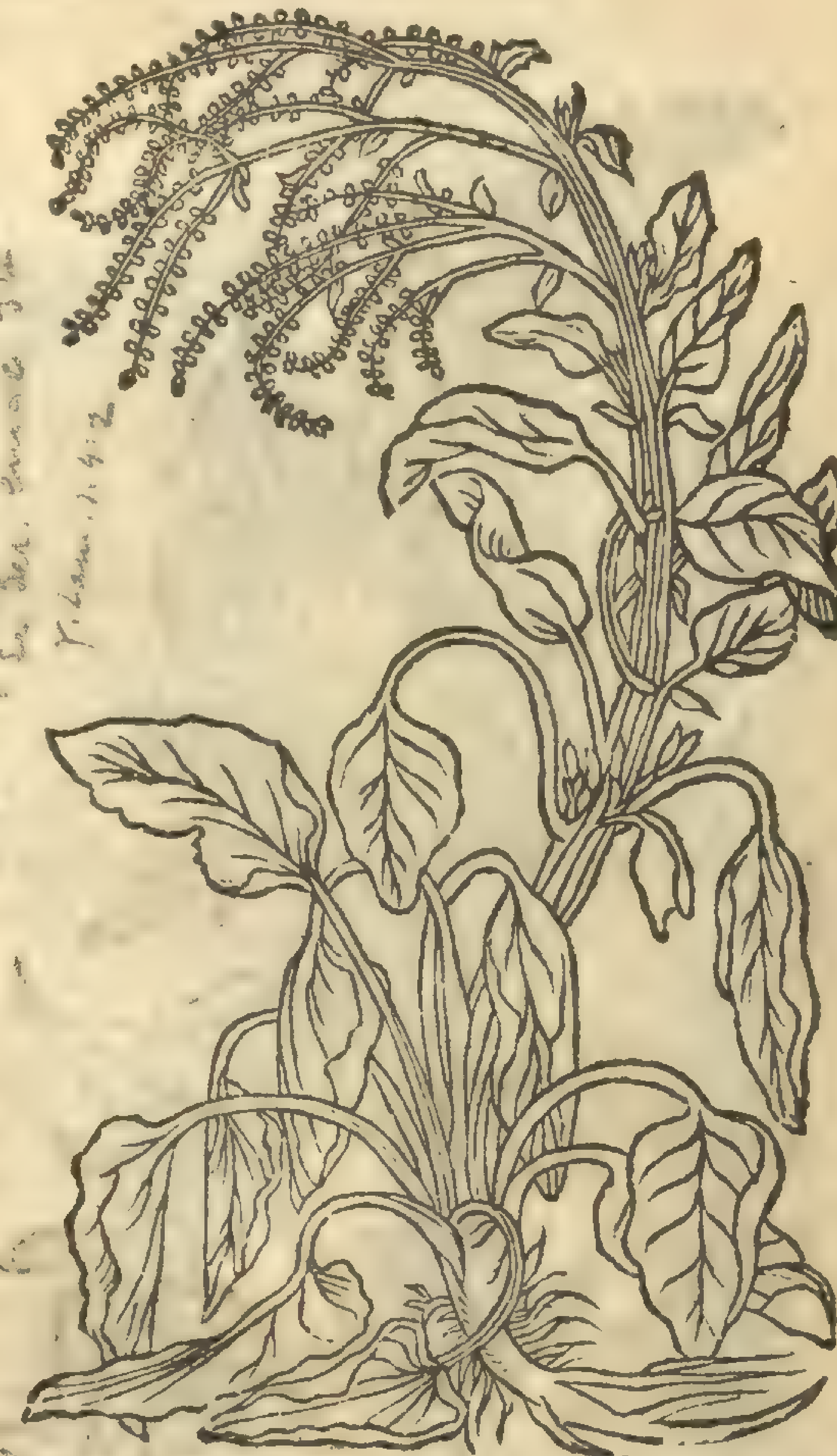
Tertiæ radix priuſquam caulis exeat eruenda, alioqui cibo inutilis futura.

Græcis σεῦτλον, τεῦτλον, & à nonnullis τεύτλιον dicitur: Latinis Beta: Germanis Mangoldt: Belgis Beete: Italis *Beta, Bietola:* Hiſpanis *Aſelgas:* Gallis *De la Porée, Bette:* Anglis Betis.

Beta candida.

Beta rubra.

Beta rubra Romana.

Nomine vicina eſt σευτλὶς dicta: ſed vt apud Athenæum, diuerſum genus, & à Beta differens.

Candidam Betam σικελικὴν, id eſt, Siculam cognominari Theophraſtus ait: hinc Siclæ vox, qua Barbari & Officinæ pleriq; Betá appellitant.

Tertiam Betam Germanis Rote Rüben/ id eſt, Rapum rubrum dici Fuchſius auctor eſt. Non eſt tamen Rapi, ſed Betæ ſpecies, quam nonnulli Romanam Betam vocant.

Ceterùm Beta candida quidem humidum ac frigidum olus eſt, quod adiunctam quamdam ſalſilaginem ac nitroſam facultatem habet: vnde & extergit, & per nares pituitam euocat. Cocta autem editur, citò deſcendit, & aluum ad excernendum & deponenda excrementa excitat; præſertim cum iure in quo decoquitur ſumpta: abſque iure eſitata, depoſita nitroſitate, minùs extergit, ac aluum irritat. Nutrimentum autem ex Beta qualicumque tandem exiguum aut nullum corpori accedit, idque minùs quàm ex Lactuca probum.

Succus autem naribus inditus pituitam clementer extrahit & caput purgat; decoctum foliorum & radicum furfures & lentes abſtergit. Radix ceraſo nonnihil cortice ano glandis modo impoſita, aluum quoque ad excrementorum expulſionem inuitat, præſertim exiguo ſale conſperſa.

Rubra Beta nonnullæ adſtrictionis particeps, aluum minùs mouet, ſed cibo minùs idonea.

Tertiæ

Tertiæ radix, menſibus hibernis cum ſale & aceto condita acetarij alterius loco ſubinde cocta infertur: palato & ori grata.

De Braſſica. CAP. VII.

Braſſica vulgaris ſatiua.

Braſſica rubra capitata.

BRASSICAS duas Dioſcorides facit: ſatiuam vnam, ſilueſtrem alteram: & quidem præter tertiam Marinam, quæ ad Helxines genera pertinet: de qua lib. 3. Pempt. tertiæ. Tria autem huius Theophraſtus genera ſtatuit, οὐλοφύλλον, ſiue Criſpum vnum: alterum λειοφύλλον, Læue: tertium ἄγριον, ſiue ſilueſtre. Theophraſtum Cato imitatur, tres quoque Braſſicas referens: primam quidem læuem, grandem, latis foliis, caule magno; alteram criſpam; tertiam minutis caulibus, teneram & acerrimam. Eamdem diſtinctionem refert & Plinius lib. XX. cap. IX. vbi in tres ſpecies diuiſiſſe eam ait Græcorum antiquiſſimos: vnam criſpam, alteram λείαν, & tertiam, quę propriè appellata ſit κράμβη: libro verò XIX. & alia plura genera his adiicit, Tritianum, Cumanum, Pompeianũ, Brutianũ, Sabellicum, Lacuturrium.

Noſtra ætas non paucas quoque obſeruauit, vel colore vel forma differentes Braſſicas. Quædam enim ſeſſili folio patulæ ſunt, aliæ contracto capitatæ, nigræ nonnullæ, pleræque albidæ, vel etiam ſaturato colore virentes; iam & læui folio iſtæ, illæ verò criſpo aut laciniato. Eſt & in caulibus differentia.

Prior Braſſicæ ſpecies foliis luxuriat magnis, latis, expanſis & patentibus, iiſque in ſaturato cum virore rubore nigricantibus, pediculis tamen foliorum, coſtis, ac fibris paulò dilutiùs rubentibus: caulis qui è mediis Vere ſurgit foliis ramoſus, floſculos profert luteos; ſiliquas oblongas, quales Rapi, & ſemina rotunda ſimilia: radix fibris firmatur. 1.

Huius ſpecies & quædam foliis in orbem & globum contractis capitata reperitur, cuius tamen globoſum caput minùs quàm albidæ capitatæ: color verò foliorum huius dilutiùs etiam quàm antecedentis rubet: reliqua conueniunt. 2.

Tertiæ folia minora ſunt, vtrimque ad coſtam vſque mediam profundiùs ſemel atque iterum inferiùs inciſa, per margines verò admodum criſpa: in reliquis non differt. 3.

Quarta foliis eſt fiſſis, & in lacinias multas diſſectis: ſecùs ab aliis non differens. 4.

Quinta caule foliiſq; omnino minor eſt, & natura ſua ſilueſtris: idcircò nec in cibatu deſiderata; 5.

Braſſica criſpa.

Braſſica Selinoïdes.

ſiderata: ſeminis autem cauſſa præcipuè ſeritur ac colitur, ex quo ſubinde non exiguus quæſtus accedit.

6. Sexta caule innititur craſſo; folia initio effundit ampla, lata, ex albo virentia, craſſis coſtis albidioribus diſtincta, reliq̃ua in globi aut capitis formam arctiſſimè contrahit, quæ candidiſſima ſunt; quibus Vere diſſolutis caulis aſſurgit ramoſus, floſculos, ſiliquas, ac in his ſemina proferens.

7. Eſt verò & alia quædam capitata, albida quoque, quam Sabaudam vocant. Oblongiora huius ſunt capita, minuſq́; arctè concluſa, quæ ſi Vere explicentur, caules emittunt ſimiliter ramoſos, floribus albidis ſpecioſos: quos ſiliquæ & ſemina ſuccedunt aliorum ſimilia. hiemis rigorem hæc non ſuſtinet, neque ad Ver peruenit, niſi admodum clemens hiems fuerit.

8. Succedit Cauliflora dicta, hæc priore caule foliiſque albidas refert, ſed foliorum loco, quæ illi caput conglomerantur, caules huic in mediis exeũt foliis craſſi, albidi, molles, qui ori grati cum ſuauitate cocti eduntur; à quibus Vere, ſi hiemem ſuperare (quod rariſſimum) potuerint, altioribus factis, flores, ſemina aliorum ſimilia prodeunt.

9. Iam & alia quædam ex albarum genere, cuius caulis omnino craſſus redditur; non quidem in mediis foliis, verùm infrà & proximè radicibus, quo loco ſtrumoſus factus etiam Rapi haud parui magnitudinem æmulatur: huius interior medulla, qualis reliqui caulis, & reliqua veluti aliarum.

10. Supereſt & alia Braſſica reliquis procerior: folia huius non læuia, ſed rugoſa, ſaturato virore nigricantia, caules, flores, ſiliquæ, & ſemina ab aliorum haud diſſident.

Braſſicæ omnes hortenſes ſunt, ſed quæ ſilueſtrior, in agris ſeritur. Amat Braſſica ſolum mediocre, pingue, probè ſtercoratum, & benè ſubactum. Tranſlatione omnis proficit, ac melior euadit. Indigenæ omnes Belgio ſunt; Sabauda, Cauliflora, & poſterioribus duabus exceptis, quarum ſemen aliunde infertur.

Seri ac transferri quouis anni tempore Braſſicam poſſe Petrus Creſcentius ſentit. Apud Belgas Martio menſe, Aprili, & quandoque Maio ſeritur: Auguſto verò etiam non rarò, aut ſub initium Septembris. Transferri, inquit Columella, ſex foliorum Braſſica debet. In alium autem locum transferuntur ac tranſplantantur Braſſicæ in Belgio, Maio aut Iunio, quæ quidem

Braſſica ſilueſtris Crambe dicta.

Braſſica capitata albida.

dem primis Veris menſibus ſatæ ſunt; quæ deinde hibernis menſibus virent, ac ſuccedente Vere flores ac ſemina proferunt: Auguſto verò demum menſe ſatæ, Octobri aut Nouembri transferuntur, vel quandoque etiam Martio menſe, qualis præcipuè albidæ capitatæ ſunt, quæ deinde poſt Solſtitium in capita extuberant. Sabaudæ verò & Cauliflora tempeſtiuè ſerendæ, Maioque transferendæ ſunt.

Omnis autem Braſſica Dioſcoride & Galeno Græcè κράμβη appellatur: & ſatiuæ quidem κράμβαι ἥμεραι: Theophraſto verò hæc ῥάφανος dicitur. Eſt quidem Rhaphanus vulgò, quæ Latinis Radicula; ſed Theophraſtus Radiculam non Rhaphanum, ſed Rhaphanida vocat: eadem verò & ἀμέθυσος herba eſt, ſic dicta, non modò quòd ebrietatem arceat, verùm quòd & colore (quæ prioris generis eſt) Amethyſton gemmam referat: Officinæ & vulgò Caulem nominant, ab ipſius caulis præſtantia: Germani Kolkraut: Brabanti Koolen: Galli *des Choux*: Hiſpani *Colbes, Couues*: Itali *Caulo, Verza*.

Prior ſpecies eſt ea, quam Theophraſtus λειοφύλλον, Plinius vno loco λείαν, alio Cumanam cognominat: eamdem & Cauloden quoſdã vocitare ait: Cato hanc Leuem appellat: vulgò Rubra caulis: Germanis Breiter roter Kol: Brabantis Groote roode Koolen: Gallis *Choux rouges*. 1.

Alteram ſpeciem Brabanti vulgò Roofkens vocant: Latinè Roſaceam Braſſicam dixeris. 2.
Pertinere hæc ad Tritianum genus nonnullis videtur; Plinius ſiquidem lib. XIX. cap. VIII. Tritiani caulem ſapore & magnitudine præcipuum eſſe ait, ſed ex terræ aggeſtione talem fieri: cuiuſmodi Roſacea non eſt. Magis cum Lacuturribus ex valle Aricina, capite prægrandibus, & foliis innumeris, conuenire videtur.

Tertiam Criſpam Theophraſtus οὐλοφύλλον nominat, atque inter Braſſicas primo loco refert; Catoni ſecunda eſt; Plinio Sabellica eſt: Sabellico, inquit, (generi) in admirationem criſpa ſunt folia. Germanis Kraußerkol: Belgis Ghecronckelde Koole: Gallis *Choux creſpuz*. 3.

Quarta foliis fiſſis σελινοειδής, Latinis Braſſica Apiana rectè vocari poteſt, tametſi Plinius lib. XX. cap. IX. Criſpam ſic dictam velit à ſimilitudine foliorum Apij: ſunt autem Apij folia haudquaquam criſpa, ſed in varias partes diſſecta: vulgò apud Brabantos Ghehackelde Koole. 4.

Quinta Veteribus tertia eſt, quam Plinius propriè κράμβην dici affirmat, Brabãtis Slooren. 5.

Quæ inter albidas prima eſt, vulgò Capitata nuncupatur: & à nonnullis Braſſica Imperialis: 6.

Braſſica Sabauda.

Braſſica Gauliflora.

lis: Germanis **Kappis kraut**: Belgis **Cabuys koole/ Sluytkoole**: Gallis *Choux Cabuz*: Hiſpanis *Repolho, Colhes morcianos*: Italis *Caulo Cappuccio, Cappuzzino*: Anglis **Cabbuge**.

6. Sextam Braſſicam Tritianam nonnulli à Plinio dictam eſſe cenſent, cuius magnum & ſæpè pedale caput aliquando conſpici lib. XIX. cap. VIII. & paulò antè ex terræ aggeſtione tale fieri, affirmat. Braſſica autem iſta capitata, non ex aggerendo aut accumulando terram, talis naſcitur; ſed ſua natura, ſi tempore & loco idoneis tranſplantetur, capitata efficitur.

7. Quæ ſuccedit, ſeptima ordine, Brabantis **Sauoye koole** / id eſt, Sabauda Braſſica dicitur. Fertur ex ſemine prouenire Cauliflorę; quod in Belgio maturuit. Inter Lacuturres capitatas non temerè numerari poteſt.

8. Caulifloram verò nonnulli etiam Cypriam Braſſicam vocitant: Italis *Caulofiore*: Gallis *Choux floriz*; Brabantis **Bloem koole**. Hæc cum Plinij Pompeiana conuenire videtur, de qua ſic lib. XIX. cap. VIII. Pompeianũ (genus) procerius, caule ab radice tenui, intra folia craſſeſcit.

9. Proximam Rapecaulem vulgò nominant.

10. Poſtremam Nigram cognominant Braſſicam: ab Italis *Negrecaulem* (vt fertur) dictam. An hæc ad Brutianum referenda ſit expendendum, quod Plinius prægrandibus foliis, caule tenui, ſapore acuto eſſe ſcribit.

Ceterùm Braſſica omnis reſiccantem & adſtringentem facultatem habet, atque vnà nitroſam quamdam vehementiùs abſtergentem qualitatem: hanc autem ſuccus aut decoctum eius ſibi vendicat. ſubſtantia ſiue Braſſicæ corpus adſtringentem & reſiccantem retinet. Deponit etenim Braſſica decoctione nitroſam hanc qualitatem, quæ ſucco ac humido eius inſidet: quam omnem aqua, in qua primò decoquitur, ad ſe pertrahit. Quam ob cauſſam decoctum eius aluum mouet, veluti & ſuccus ſi bibatur. Abiecto autem primo iure in quo decocta eſt, aluum Braſſica ſiccat & adſtringit: alimentum autem corpori præbet exiguum, ſuccum verò ingenerat non probum, vtpote craſſum ac melancholicum: minùs tamen craſſum aut vitioſum, quæ albidæ ſunt, quæ idcircò & aliis præſtant. Cato tamen criſpam maximè commendat: ſed huic albidæ cognitæ non fuerunt. Obſcuritate viſus laborantibus & tremulis comeſam auxiliari, Dioſc. auctor: Cymam verò eius acriorem, ſtomacho vtiliorem, & ad

Braſſica caule rapum gerens.

Braſſica nigra.

ad vrinam ciendam validiorem eſſe: ſale autem cõditam ſtomacho inimicam eſſe,& aluum conturbare: crudam verò ex aceto manſam lienoſis prodeſſe, idem ait: Plinius ſpleniticis in vino albo per dies quadraginta exhibendam ſcribit.

Fertur & Braſſica cruda ante alium cibum ſumpta ebrietatem arcere,neque inebriari poſſe eum, qui crudam præſumpſerit: poſteà verò ſumptam crapulam etiam diſcutere. cauſſa cuius naturale Braſſicæ cum Vite diſſidium;quod tale eſt,vt ſi quando in aruis appropinquauerit Viti,aut ſtatim tabefiat,aut Vitis ſarmenta tabefaciat: aut ſi, dum coquitur, vinum inſtilletur,de cętero non coquatur,ac color eius corrumpatur:vt in Geoponicis Caſſij Dionyſij Vticenſis ſcribitur. Athenæus tamen arcendi ebrietatem potentiam,non foliis,ſed ſemini Braſſicæ aſſcribit. Conferunt verò & folia omnibus inflammationibus ac œdematis cum polenta trita ac impoſita; cum ſale carbunculos rumpunt.

Succus Braſſicæ, auctore Dioſcoride,cum iride & nitro ſumptus aluum mollit:cum vino verò epotus viperarum morſibus aduerſatur. Idem cum Fœnogræci farina podagricis ac articularibus doloribus impoſitus prodeſt; tum & vlceribus ſordidis ac vetuſtis: caput purgat naribus infuſus: cum loliacea farina ſubditus menſes mouet: Plinius ſuccum cum vino auribus inſtillatum, auditus tarditati prodeſſe refert.

Semen, præſertim Ægyptiæ Braſſicæ,quod amaræ, Galeno teſte, qualitatis particeps eſt, lumbricos pellit: faciei lentigines,ephelidas, & quæcumque modicam abſterſionem expoſtulant, expurgat.

Aqua,in qua decocta eſt,neruos articuloſque mirè adiuuari ferunt: tum & vulnera recentia ac vetera: etiam carnicomata,quæ nullis aliis remediis ſanari poſſunt, ſi hac foueantur.

Cauliculorum cum radicibus crematorum cinis admodum reſiccans eſt, & adipe vetuſto exceptus ad inueteratos laterum dolores prodeſt.

De Silueſtri Braſsica. Cap. VIII.

SILVESTRIS Dioſcoridi nuncupata Braſſica, ſatiuarum minori quinto loco deſcriptæ ſimilis eſſet, niſi hirſutior, albidior, ac ſapore amarior foret; folia ſiquidem,flores,ſiliquæque ſatis reſpondent. I.

Braſſica ſilueſtris.

Braſſica ſilueſtris perfoliata.

Naſci autem hanc in maritimis præruptis locis Dioſcorides ait: reperitur verò & in Zelandiæ altioribus iuxta mare tumulis.

2. Præter hanc verò & alia ſilueſtris eſt, folio omnino minore, læui, indiuiſo, latæ & oblongæ formæ caulem quodammodò amplectente, perfoliatæ ferè ſimili: cuius cauliculi teretes, tenues, inanes, floſculos initiò proferunt candidos, atque ſiliquas inde tenues, oblongas, & anguloſas. In campis ſponte gignitur, in Hiſpaniis quidem auctore Cluſio, tum vero & in nonnullis Auſtriæ ac Germaniæ locis.

Florent Braſſicæ iſtæ æſtiuis menſibus, atque intereà etiam ſemen perficiunt.

1. Κράμβη ἀγρία à Dioſcoride Græcè prior dicitur; Latinis Braſſica ſilueſtris, Braſſica ruſtica, & à nonnullis Braſſica marina; differens tamen à Braſſica illa, quā Dioſcorides hoc nomine inſcribit, & recentiores Soldanellam appellant: de qua Pemptadis tertiæ lib. III. ſcriptum eſt.

2. Alteram campeſtrem Braſſicam nominant, nonnulli etiam montanam, vel perfoliatam.

Eſt verò prior illa ſilueſtris calida ac ſicca, & quia amara, extergens quoque. Folia, inquit Dioſcorides, impoſita vulnera conglutinant, & inflammationes tumoreſque diſcutiunt.

De alterius facultatibus compertum nihil extat: à nemine enim in cibum admittitur.

De Boragine ſiue Bugloſſo vero. CAP. IX.

1. BORAGINI lata ſunt folia, rotundis tamen longiora, humi decumbentia, Verbaſci foliorum ferè magnitudine; ſed nigricantia & aſpera, bubulas æmulantia linguas: caulis cubitalis, aut altior, ramoſus: floſculi in cacuminibus eleganter cærulei, rarò albidi, ex quinque foliolis compoſiti: è quorum medio nigra eminent ſtamina, faſtigio coëuntia, pyramidis in modum acuminata: radix fibris cohæret, hiemis ac frigoris impatiens.

2. Huius verò & altera extat ſpecies, foliis ſimilibus, ſed minoribus: floſculis cæruleis paruis, abſque ſtaminibus, quàm vulgaris Bugloſſi minoribus: radix reſtibilis hiemem ſuſtinet, foliis intereà quoque virentibus.

Vulgaris Borago paſſim in omnibus hortis reperitur: quouis ſolo prouenit.

Altera omnino rara eſt, paucíſque cognita.

Magna æſtatis parte, & in multum Autumnum vſque Borago floret ac viget.

Officinis

Borago.

Boraginis altera ſpecies.

Officinis Borago dicitur, Germanis Burretſch Italis *Borragine*, Hiſpanis *Borraces*, Gallis *Borrache*, & *Bourrache*, Brabantis Bernagie/ Anglis Borage Bohemis Borack à nonnullis Porrago. Veterum eſt *βούγλωσσον*, quod Latinis Lingua bubula, Lingua bouis, Bugloſſus, & Libanium dicitur; Apuleio & Corago: vnde fortaſſis Boraginis nomen C. in B. mutato, niſi apud Apuleium Borago pro Corago legendum ſit; à Plinio verò & *εὐφρόσυνον*, ſiue Euphroſynum, quòd hilaritatem excitet: quod & antiquus verſiculus de Boragine teſtatur: *Bugloſſus vera.*

Ego Borago gaudia ſemper ago.

Humidi autem euidenter eſt temperamenti, calidi non item; ſed in calore frigoreque medij eſſe apparet.

In vinum coniectum Bugloſſum, inquit Dioſcorides, animi lætitiam efficere creditur: Galenus quoque & Plinius, vino iniectum lætitiæ & hilaritatis cauſſam eſſe exiſtimari, animique voluptates augere, affirmant.

Noſtra ætas non modò herbam, ſed præcipuè flores ſubinde in vinum conijcit, vel acetariis inſpergit, lætitiæ ac hilaritatis excitandæ cauſſa: condiuntur & in hunc vſum cum ſacharo flores: tum & alia ex iis parantur, quibus ad cordis corroborationem, triſtitiam pellendam, & animi lætitiam augendam Medici paſſim vtuntur.

Folia cum aliis oleribus decocta ad aluum molliendam nonnihil conferunt: conueniunt verò & iis, qui ob faucium aſperitatem tuſſiunt, cum melicrato, auctore Galeno. Aiunt (vt inter Dioſcoridis notha) Bugloſſi herbam, quæ tres caules emittit, ſi cum radicibus & ſemine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodeſſe; ad quartanos verò, quæ quatuor.

De Bugloſſa vulgari, ſiue Lycopſi.

CAP. X.

QVAM Officinæ Bugloſſam appellant, folia quàm Boraginis longiora promit, acuminata, maiora quàm Lactucæ, aſpera, & hirſuta: caulis in altum ſurgit bipedalis, aut altior, ſuperiùs in ramulos diuiſus; quos ordine digeſti floſculi conueſtiunt, priuſquam toti dehiſcant in rubro purpuraſcentes, deinde cærulei, non magni, quinque foliolis patentes; in quorum conceptaculis oblonga, aliquantulùm rugoſa terna quaternaque ſuccedunt ſemina: radix oblonga, teres, digitalis craſſitudinis, pluribus annis reſtans: in calidis regionibus locis I.

 apricis

Bugloſſa vulgaris.

Bugloſſa ſilueſtris.

apricis foris rubens, alibi ſubnigricans, interiore carne candida, lentoque ſucco prædita.

2. Eſt huius & minor omnino ſpecies, foliis quæ& aſperis ac oblongis, ſed multò minoribus: floſculis quoque cæruleis, ſed exiguis; radix cuius tenuis & albida. Prior, vt Dioſcorides ait, in campeſtribus naſcitur: ſeritur verò in Germania ac Belgio, tum & alibi in hortis.

Minor frequenter in agris frumentum ferentibus reperitur.

Floret vulgaris Bugloſſa à Maio aut Iunio vſque in æſtatis finem: folia hieme pereunt, Vere noua erumpunt.

Minor æſtiuis quoque menſibus viget.

5. Poſterior ætas Bugloſſam, & Bugloſſam domeſticam hanc appellat; ac pro vero Bugloſſo in vſum recepit: vnde & Germanis Ochſſenzunge / Oſſentonghe / & Buglolle dicitur. Legitimum Bugloſſum Borago eſt.

Hæc autem à veteribus λύκοψις, ſiue Lycopſis eſt dicta, quam Galenus inter Anchuſæ ſpecies numerat: à quo Dioſcorides quoque haud alienus eſt, Lycopſim à nonnullis Anchuſam vocari referens. Nec temerè inter Anchuſas habetur, cùm omnibus partibus ipſas referat. Eſſe verò hanc Lycopſin veterum, dubitare non poterit, qui ipſam cum huius deſcriptione conferre voluerit, quæ ſic habet:

Lycopſis. Λύκοψις τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια θρίδακι, μακρότερα δὲ καὶ τραχύτερα καὶ παχέα καὶ πλατύτερα, πεπτωκότα περὶ τὴν τῆς ῥίζης κεφαλήν· καυλὸν ἀνίησι μακρὸν, ὀρθὸν, τραχὺν, παραφυάδας ἔχοντα πολλὰς, πηχυαίας τραχείας· καὶ ἐπ' αὐταῖς ἄνθη μικρὰ, πορφυρίζοντα. ῥίζα δὲ ἐρυθρά: hoc eſt: Lycopſis folia habet Lectucæ ſimilia, ſed maiora, aſperiora, & craſſa, ad radicis caput reflexa: caulem emittit longum, rectum, aſperum, adnata multa aſpera dodrantalia habentem; in quibus flores parui purpuraſcentes; radix rubicunda. An ne talis Bugloſſa vulgaris? folia aſpera & Lactucæ maiora reſpondent, & caules ramoſi, floſculi item circa alas è cæruleo purpuraſcentes, nec non radix in calidis regionibus foris rubens. Qua de cauſſa audiendi illi minimè ſunt, qui Bugloſſam vulgarem Cirſion eſſe exiſtimant: Cirſion ſiquidem ex Carduorum eſt generibus, cuius flos in pappos abit: ex horum autem genere Bugloſſa neutiquam eſt; nec flos eius in pappos reſoluitur.

2. Altera ſpecies, Lycopſis quædam minor eſt, aut potiùs Anchuſæ quoddam ſpurium genus: vulgò Bugloſſam ſilueſtrem nuncupant.

Cete-

Ceterùm facultate Lycopſis, auctore Galeno, refrigerans & deſiccans eſt. Cum oleo, inquit Dioſcorides, radix impoſita vulneribus medetur: cum farina hordeacea eryſipelatis. Sudorem, Plinius ait, in febribus mouet ſucco aquæ calidæ admoto.

Recentior ætas huius folia, flores, & radices eodem, quo Boraginis ſiue legitimi Bugloſſi, loco habet, & medicamentis omnis generis quæ triſtitiam depellere, mœrorem excutere, hilaritatem excitare, voluptatem adferre, & cor corroborare creduntur, admiſcet. Oleribus folia addita idem quod Boraginis queunt.

De Anchuſis. CAP. XI.

Anchuſa Alcibiadion.

Anchuſa tertia.

ANCHVSÆ excepta Lycopſi, tria Dioſcoridi ſunt genera, Onoclia videlicet, Alcibiadion, & tertia proprio nomine deſtituta.

Onoclia lata, acuminata, hirſuta, & aſpera promit folia, Bugloſſæ vulgaris breuiora, ſed quàm Lactucæ latiora: caules complures breues, humum verſus reclinatos, foliis non minus aſperos, quorum faſtigia in alas ſparſa floſculis ornantur, Bugloſſæ dictæ æmulis, ſed minoribus: radix digitalis craſſitudinis longa. 1.

Alcibiadion foliis eſt multò minoribus anguſtioribuſque, aſperis tamen, hirſutis, ac pungentibus: caulis mediocris exiles fundit ramulos: floſculi parui puniceo colore purpuraſcunt, forma Bugloſſæ ſimiles; radix teres & longa. 2.

Tertia foliis etiam quàm Alcibiadion minoribus, anguſtioribus, nihilominus aſperis & hirſutis: floſculi in alis cærulei: radix aliarum ſimilis. 3.

Harum radices in calidis locis ac regionibus rubent, & ſanguineo colore manus inficiunt: in Belgio verò ſatæ ac aliis frigidis regionibus id minime pręſtant, neque colore rubent. Tantum Solis calor feruorque ad colorem radicum intendendum poteſt.

Præter has verò & quarta quędam reperitur, foliis aſperis, hirſutis, ac pungentibus, ac non rarò humi orbiculariter procumbentibus, tertiæ ſimilis, è cuius cauliculo dodrantali floſculi dependent oblongi, interiùs caui, doliolis pertuſis ſimiles, colore lutei: radix oblonga altè deſcendit. 4.

Locis apricis Anchuſæ naſci gaudent, ac pingui lætoque ſolo. Prior in Hiſpaniæ agris reperiri fertur: reliquæ non modo Italiæ, ſed & Narbonenſis Galliæ indigenæ ſunt: reperiun-

 tur

Anchuſa quarta ſiue Pſeudoanchuſa.

tur & alibi. Dioſcorides Alcibiadion in locis arenoſis naſci ſcribit.

Quarta non raro in Bohemia occurrit ſecus agrorum & viarum margines.

Florent ac vigent Anchuſæ æſtiuis menſibus: meſſis tempore ſanguineum ſuccum radices fundunt, auctore Dioſcoride.

Ἄγχουσα Græcis dicta, apud Latinos nomẽ ſeruat: extant verò & huius inter nothas voces quædam nomina, vt, κατάγχουσα, λιβυκὴ, ἀρχεβέλλιον, ὀνόφυλλος, πορφυρὶς, μύδουσα aut μέδουσα, à nonnullis verò & Fucus herba.

1. Prior ὀνόκλεια appellatur, & à nonnullis κάλυξ, à nonnullis in Belgio Bugloſſa Hiſpanica.

2. Secunda ἀλκιβιάδιον, ὀνοχειλὲς, & Anchuſa altera.

3. Tertia Anchuſæ nomen retinet. Galli cùm hanc, tum alias *Orchanette* appellant, Hiſpani *Soagem*, Itali *Anchuſa*.

4. Pſeudoanchuſa. Quarta illa eſſe poteſt, quę à Plinio lib. XXII. cap. XX. Pſeudanchuſa appellatur: & à quibuſdam Enchuſa ac Doris.

1. Ceterùm Anchuſæ Onocliæ radix refrigerat & reſiccat, auctore Galeno, & vnà adſtringit: & quia ſubamara, bilioſos etiam extergit humores: folia imbecilliora, adſtringunt tamen quoque & reſiccant. Dioſcorides & ambuſta & vetera vlcera & oleo & cerato efficacem radicem ait, eryſipelatis cum polenta mederi, lepris & vitiliginibus cum aceto imponi, partus extrahere genitali impoſitam, decoctum exhiberi ictericis, nephriticis, & ſpleniticis, febricitantibus cum melicrato: ad vnguentorum ſpiſſamenta à pigmentariis vſurpari: folia in vino pota aluum ſiſtere.

2. Alcibiadij radicem Galenus calidiorem eſſe tradit, ac magis medicatam: hac verò etiam calidiorem tertiæ paruæ, vtpote quæ ceteris amarior ſit, & ampliùs medicata. Dioſcorides verò has aduerſus virus viperarum ac aliorum ſerpentum commendat, & ſiue in potu ſiue in cibo aut etiam alligatu auxiliari. Plinius lib. XXI. cap. XV. Anchuſæ radicem aptam eſſe tradit inficiendo ligno ac ceris.

Recentiorum nonnulli butyrum recens inſulſum cum Anchuſæ radice addito vino, donec ruborem contraxerit, coquunt: quod Butyrum rubrum appellant, & non modò ex alto *Butyrum rubrum.* delapſis exhibent; verùm & ad exanthematum facilem eruptionem prodeſſe ferunt, ſi cum calente ceruiſia mox initiò propinetur.

De Echio. CAP. XII.

1. ECHIO folia à radice exeunt oblonga, non admodum lata, hirſuta, aſpera, & veluti exiguis ſpinis horrida, humi procumbentia, Anchuſæ ſimilia; inter quæ medius aſſurgit caulis teres & rectus, folioſus, non minùs quàm folia aſper, adnatis multis appendicibus extrema parte reflexis, veluti ramuli Heliotropij; quæ præter exigua foliola floſculos proferunt cauos, ſurſum hiantes, initiò e rubro purpureos, inde cæruleos, ſtaminibus aliquot purpureis mediis, quibus ſemen ſuccedit anguloſum, acuminatum, anguis caput aliquo referens modo: radix prolixa, teres, locis apricis ſubinde foris rubeſcit.

2. Huius & ſpecies quædam flore rubens quandoque viſa, ceteris priori ſimilis. candidis etiam floſculis alicubi extare fertur.

Secus vias & ſemitas, nec non agrorum margines, ac in ipſis deſertis agris prouenit: lætum pingueque ſolum amat, locis gaudet apricis.

Tota æſtate floriferum eſt, ſemen intereà maturatur, hieme folia reſtant.

Græci ἔχιον & ἀλκιβιάδιον, auctore Dioſcoride, appellant: à Nicandro verò ἔχιος, ἐχίειον, & ἀλκίβιον dicitur. Facit autem hic duas Echij ſpecies, vnam Anchuſæ ſimilem; alteram altio-

rem,

Echium.

Echij altera ſpecies.

rem, maiore folio, flore paruulo, capitulis viperæ. Prior non temerè Anchuſæ ſpecies creditur, tertia videlicet aut ſecunda, quæ & Alcibiadion nominatur. Alterum autem Echium non aliud eſſe apparet, quàm quod à Dioſcoride deſcribitur.

Appellatur verò iſtud Echium ſpuriis quidem nomenclaturis, vt, ὑπέρυθρα, δυσία, aut ἀει-δά: Latinis Alcibiacum. Officinis hæc ſtirps incognita eſt.

Apuleius cap. v. de Viperina herba agit, quam ait ἐχίδνιον καὶ θηλύδελζον dici, Latinè Serpentariam & Radicem Macedonicam: ſed hęc ab Echio differens eſt. Echium Hiſpani *Yerua de la Biuora*, vel *Chupamel*, Itali *Bugloſſa ſaluatica*, Galli *Bugloſſe ſauuage*, Germani Wilde ochſenzungen nominant.

Facultate autem Echium Anchuſis, ſecundæ præſertim ac tertiæ ſimile eſt. Radix percuſſis à ſerpente ex vino prodeſt: eos verò qui ante biberunt feriri non patitur. folia & ſemen idem præſtant: Dioſcorides auctor. Nicander in Theriacis Echion quoque inter eas refert ſtirpes, quæ ſerpentium, ac præſertim viperæ morſui reſiſtunt, ac ſerpentes abigunt.

De Maru herba. CAP. XIII.

MARV folia promit lata, oblonga, è virore ad cæruleum inclinantia, candicantibus aliquot maculis ſignata, ſubinde deorſum reflexa: caules rotundos, ac ramoſos, ſimilibus foliis, ſed ſenſim attenuatis conueſtitos: è quorum cacuminibus floſculi dependent rotundi; oblongi, intus caui, colore lutei, circa annexum quandoque exiguo limbo purpuraſcentes; quibus ſemina ſuccedunt anguloſa, nigricantia: radix oblonga, mediocriter craſſa. 1.

Huius verò & minor quædam ſpecies, foliis anguſtioribus, nihilominùs oblongis: cauliculis tenerioribus, alioqui priori ſimilis. 2.

In lætis ac herboſis collibus exit, tum & ſecus vias ac agrorum margines in Bohemia, Rhetia, Vindelicia, Norico, Pannonia, ac vltra citraque Danubium locis complurimis.

Viget ac floret à Maio in multam æſtatem.

Recentior ætas Maru appellat. Meminit autem Maru herbæ Auicenna cap. CCCCLXIIII. quinq; eius ſpecies enumerans; quarum prima & ſecunda odoratæ calidæque; quarta similiter calida, ſicca & attenuans; tertia verò temperata, quæ exiſtimatur eſſe Bugloſſum; quinta re-

Maru herba.

Miſebar. ta refrigerans Miſebar dicta: cum qua autem harum ſpecierum Maru à nobis deſcriptum conueniat (ſi modò ex his eſt) difficile eſt in tanta Auicennæ breuitate, ne dicamus obſcuritate, cognoſcere. Si ex facultatibus iudicium faciendum, poterit eſſe Miſebar, nam & hæc Maru ſpecies frigida apparet potentia. Videtur verò & Cerinthe eadem ſtirps eſſe, de qua Plinius libro XXI. cap. XII. his verbis:

Cerinthe. Eſt Cerinthe folio candido, incuruo, cubitali, capite concauo, mellis ſuccum habente. Nec abhorret enim Maru ab iſta deſcriptione: albicantibus ſiquidem maculis folia candicant; deorſum quoque reflexa incuruantur; cubitalis ſtirps eſt, capitulum ſiue faſtigium caulis concauos floſculos promit, è quibus apes mel legunt. Theophraſtus κηρίνθον inter æſtiuos flores libro VI. enumerat: inter quos & Maru herbæ flos habendus. Meminit Virgilius Georg. IIII. vbi ipſam appellat ignobile gramen: quod Seruius interpretatur vile atque vbique naſcens:

—— hoc tu iuſſos aſperge ſapores,
Trita Meliphylla & Cerinthe ignobile gramen.

quibus verbis, aut Graminis nomine Poëta (quod veriſimile) abutitur, aut aliam vult intelligi Cerinthen, quæ Graminis ſit ſpecies.

Leucographis. Extat verò & apud Plinium Leucographidis herbæ nomen: lib. XXVII. cap. XI. quæ qualis eſſet, ſcriptum ſe non reperiſſe refert. Quòd ſi verò non temerè nomina ſtirpibus indita, hæc non abs re λευκογραφὶς dicetur, folia etenim albis maculis inſcripta habet. Poteſt verò eadem & Cerinthe ac Leucographis eſſe; non raró ſiquidem eadem ſtirps, ſub diuerſis nominibus locis ſeparatis occurrit, vt & alibi ſcripſimus.

Vna ſtirps ſub diuerſis nominibus ſeparatis locis quandoque deſcribitur.

Non eſſe autem hanc Memitham, quæ Græcis γλαύκιον, adeò palàm eſt, vt refutatione opus non habeat.

Ceterùm facultate hæc Maru ſpecies frigida apparet atque adſtringens: & talis quoque Leucographis eſt Plinio auctore: Vtilis, inquit, proditur ſanguinem excreantibus, tribus obolis cum Croco: item cœliacis, trita ex aqua & appoſita; profluuio feminarum; oculorum quoque medicamentis; & explendis vlceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De Bupleuro. CAP. XIIII.

DVÆ Bupleuri ſunt ſpecies, anguſtioris folij vnum, alterum latioris.

I. Anguſtioris folij Bupleuron bicubitalibus aut altioribus aſſurgit caulibus rotundis; geniculatis, in complures alas diffuſis; foliis circa ſingulos articulos oblongis, anguſtis, ſtriatis, latioribus quàm Graminis: floſculis in ramulorum faſtigiis exiguis, veluti Anethi, luteis, vmbellatim compoſitis; quibus ſuccedit oblongum, & perfoliatæ æmulum ſemen: radix tenuis in ramulos diuellitur.

2. Alterius folia latiora, breuiora, ſed non minùs ſtriata, quædam à radice, alia iuxta caulem exeunt, qui teres, geniculatus, craſſior, ac breuior eſt: floſculi ſimiliter lutei: vmbellæ paulò maiores, tum & ſemen: radix oblonga, craſſa, foris nigricans.

In montoſis ac iuxta ſaxoſas fluuiorum ripas naſcitur: anguſtioris folij pleriſque iuxta Mœnum Germaniæ fluuium valdè frequens. Vtrumque in Bohemia pluribus locis viret, ac non raró in ipſis rupibus, quod latioris eſt folij: reperitur & aliis Germaniæ, tum & Hiſpaniæ locis.

Iulio ac Auguſto florent: deinde ſemina perficiunt.

Pro Boupleuro vtrumque habetur: nec deſcriptioni βουπλεύρου repugnant, quæ apud Plinium lib. XXII. cap. XXII. extat. Boupleuron in ſponte naſcentium numero Græci, inquit, habent, caule bicubitali, foliis multis longiſque, capite Anethi.

Latioris foliis Valerius Cordus Iſophyllon, non ſcio quo auctore, nominauit: plerique Elapho-

Bupleurum anguſtifolium.

Bupleurum alterum latifolium.

Elaphoboſcum, alij Gratiam Dei vocitant: ſed aliud Elaphoboſcum, aliaque Gratia Dei, à nobis deſcribuntur.

Ceterùm Bupleuri ſemen calidum ſiccumque ſecundo apparet ordine: valet contra ſerpentum ictus, vt non modò Plinius, ſed & Nicander in Theriacis affirmat. Fouentur verò & decocta herba plagæ adiectis foliis Mori aut Origani: folia ad ſecundas, vel ſuccus ex vino illitus prodeſt; ſtrumis verò cum ſale & vino folia imponuntur: Plinius auctor. qui & in cibis ab Hippocrate Bupleurum laudatum refert.

De Cichorio & Intybo. CAP. XV.

EIVSDEM generis ſunt Cichorium & Intybum; ſed Intybum ſatiuum, Cichorium verò ſilueſtre.

Intybum folia edit oblonga, lata, læuia, ex albido virentia, Lactucæ ferè æmula, ambitu nonnihil crenata: caulis inter hæc aſſurgit rotundus, inanis, in ramulos diuiſus, è quo vulnerato lacteus profluit ſuccus nonnihil amaricans, flores ſecundùm caules ex multis foliolis commiſſi, colore frequenter cærulei, rarò candidi: radix oblonga, candida, non abſque adnatis fibris, poſt ſeminis maturitatem deficiens. *Intybum.*

Seritur Intybum in hortis, & quod Vere ſatum celeriter adoleſcit, ac ipſa æſtate florens ſemina profert, ac deinde intercidit: Iulio verò ſatum in hiemem reſtat, Septembri aut Octobri terra obrutum colligatis priùs foliis, niuis inſtar candidum redditur, ac deinde menſibus hibernis, menſis aliorum acetariorum loco infertur. Id quod Plinius haud ignoraſſe videtur lib. XX. cap. VIII. vbi Seridem duorum generum eſſe ait: nigram æſtiuam, deteriorem; & hibernam, candidiorem.

Cichorium duplex eſt: vnum folij latioris, ac minùs arroſi, veluti Intybi, ſed tamen minoris, ac non adeò læuis, & nonnihil piloſi: alterum foliis laciniosis, & ad coſtam vſque mediam vtrimque inciſis. vtrique caulis qualis Intybo, flores ſimiles, colore cærulei, ſemen ſubalbidum, radix oblonga, candida, in plures annos reſtans. Diffluit & ex his, caule, foliis, aut radice vulneratis, albicans & amarus ſuccus: amari verò ſaporis & ipſius herbæ folia ac radices ſunt. *Cichorium.*

Non

Intybum ſatiuum.

Cichorium latioris folij.

Non modò in hortis ſeritur, ſed & per vniuerſam Germaniam, tum & alibi ſecus vias, ac locis incultis exit; ac potiſſimùm folia habens profundioribus inciſuris laciniata, quod & reliquis amarius eſt.

Iulio & Auguſto menſibus præcipuè cum flore reperitur: ſemen intereà perficitur.

Cichorium ſilueſtre luteum. Eſt verò & præter iſta ſilueſtre quoddam, Cichorio foliis, ſed exiguis, ſimile: caulibus teretibus, ramoſis, in obliquum tendentibus: floſculis ſecundùm ramulos paucis, raris, & paruulis, luteis, qui in pappos ſoluuntur.

Naſcitur & iſtud paſſim in Germania locis neglectis ac incultis, & æſtiuis menſibus floriferum eſt.

Appellantur hæ herbæ vno nomine Græcis σέριδες, Latinis Intyba.

Prior σέρις ἥμερος, Intybum ſatiuum, à nonnullis Endiuia, ab Auicenna ac Serapione Taraxacon: ab Italis *Scariola*, quam appellationem pleræque Officinæ ſeruant, quæ & Seriolam ipſam quaſi Seridem haud perperàm vocitant, ſed minùs rectè Serriolam per duplex *r.* nam Serriola Lactuca eſt ſilueſtris: ab Hiſpanis *Serraya Enuide*, Germanis Scariol, Gallis *Scariole.*

Altera ſpecies σέρις ἀγρία ac κιχώριον dicitur: latioris folij Plinio Hedypnois eſt: quæ *Picris.* verò amarior, πικρὶς Dioſcoridi dicitur, Latinis Intubum ſilueſtre, Intubum agreſte, Intubum erraticum, & Cichorion: Officinis Cicorea dicitur: quæ vox non modò poſterioribus Medicis recepta, verùm & ab ipſo Horatio Ode XXXI. lib. primo vſurpatur:

—— me paſcunt Oliuæ,
Me Cicorea, leuéſque Maluæ.

Erraticum Intubum, Plinius lib. XX. cap. VIII. apud nos quidam, inquit, Ambugiam appellauêre. (Ambubeiam alij legunt.) Non deſunt verò & qui Roſtrum porcinum nominent, inter quos eſt Guilhelmus Placentinus: Petrus verò Creſcentius Sponſam Solis, & Solſequium vocat: Germani Wegwarten id eſt, Cuſtodem viarum, Itali *Cichorea*, Hiſpani *Almerones*, *Cicoria*, Galli *Cichoree*, Belgæ Cicoreye/ Angli Cychorye/ Bohemi Czakanka.

Hyoſeris. Tertium genus floribus exiguis luteis non abs re Hyoſiris, aut (vt quædam exemplaria) Hyoſciris eſſe exiſtimatur: de qua Plinius lib. XX. cap. VIII. Hyoſiris, inquit, Intubo ſimilis, ſed minor & tactu aſperior; contuſa vulneribus præclarè medetur.

Eſt

Cichorium ſilueſtre, Picris.

Eſt autem vtrumque Intubum frigidum ac ſiccum ſecundo exceſſu, atque adſtringendi facultatis particeps: quia verò ſubamarum, etiam extergens ac aperiens. Et ſatiuum quidem frigidius, ac minùs reſiccans aut extergens; ſilueſtre verò, quod Cichorium dicitur, ſiccius, minùs refrigerans, magis aperiens ac extergens: & propter has qualitates, vt Galen. lib. VIII. De compoſitione medicamentorum ſecundùm loca, ſcriptum reliquit, optima pharmaca calidis intemperaturis ipſius hepatis exiſtunt. Vltra hoc enim quòd moderatè refrigerant, amplius & robur viſceri addunt per adſtrictoriam facultatem. Inſuperque commiſſuras oſculorum venarum in ſima viſceris parte ad eas quæ in gibba ſunt, extergunt. Neque verò frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem abſque adſtrictione aut amaritudine poſſident, facere ſolent.

Iuuare etiam viſcus talium olerum ſubſtantia poteſt, etiam ſi citra ſeroſorum aut aliorum humorum vitiationem intemperies fiat per ſe, & cum humiditatis cuiuſcumque complexu; ex mixtura enim mellis, humiditatem per vrinam educunt: quapropter etiam ſi ſiccata tuſa quis potioni inſpergat, itidem iuuant: quin & decoctorum decoctum, potatum multum commodi adfert: ſi verò non calida aliqua intemperies infeſtet, aut ſi obturatio quædam ſit circa viſcus, magnopere auxiliatur, ex vino albo tenui potata, cum his quæ vrinam eiunt. Vtilis autem non ſolùm ſuccus ipſorum eſt tum recens, tum exſiccatus, ſed & ipſa olera exſiccata, tuſaque ac trita potui inſperſa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur. Hactenus Galenus.

Stomachum verò eadem, ſi edantur, æſtuantem adiuuant, & imbecillum roborant, præſertim quod ſilueſtre: nam vtrumque cibarij eſt generis, vel Galeno teſte.

Satiui folia in olere ſubinde coquuntur: eadem hibernis menſibus (vt dictum eſt) candefacta, cruda cum oleo & aceto alterius acetarij loco non rarò inferuntur, ac eduntur: foris adhibita, podagræ & oculorum inflammationibus ſuccurrunt.

Herba item & radix impoſita à ſcorpione percuſſis ſubueniunt, & eryſipelatis cum polenta medentur: Dioſcorides auctor.

De Dente Leonis. CAP. XVI.

DENS Leonis vulgò dicta herba, folia à radice promit oblonga, vtroque margine profundis inciſuris veluti per lacinias diuiſis, ſilueſtris Cichorij æmula, ſed leuiora: caule caret, ſed pediculos habet concauos, in quibus flores ſinguli maiores quàm Cichorij, & ex pluribus foliolis denſiùs farcti, colore lutei, odore ſuaues, qui tandem in globoſum pappum reſoluuntur; quibus ſemen ſubeſt: radix oblonga, tenuis, lacteo ſucco turget, qualis & e foliis florum, cauliculis, ac calycibus vulneratis manat. Amara autem hæc herba omnibus ſuis partibus eſt, & magis quàm Cichorium. 1.

Reperitur frequenter in locis herboſis, non omnino aridis: nam vnà cum Gramine, præſertim in hortis, naſci gaudet.

Mox ipſo Vere floret, & ante Auguſtum vix florere deſinit: pappi intereà ſuccreſcunt, qui vento rapiuntur.

Huic foliis, pediculis, flore & pappis ſimilem ſibi Conſtantinopoli miſſam P. A. Matthiolus depingit, cui radices multæ ſubſunt, veluti Aſphodelo, ſingulæ tamen minores. 2.

Ad hunc verò & referenda videtur & alia Cichoracei generis herba: folia huius oblonga, inciſa, veluti latioris folij Cichorio: caules haud diſſimiles, in ramulos diſtributi, Dentis leonis æmuli, ſed minores, in pappoſam lanuginem quoque pereuntes: radix oblonga, albida. 3.

In

Dens Leonis.

Dens Leonis Monſpelienſium.

Dentis Leonis tertia ſpecies.

In pratis ſecus ſcrobes aquas habentes quandoque reperitur.

Eodem cum Cichoriis tempore floret.

Pertinent hæ ſtirpes ad Olera Cichoroide ſiue Cichoracea dicta : inter quæ à Theophraſto libro VII. habentur, κιχώρειον (ſiue κιχώρη) propriè dictum, ἀφάκη, χονδρύλλα, (exemplaria quædam perperàm ἀνδρύαλα, aut χόνδρας) ὑποχοιρὶς, ἠριγέρον: quæ quòd Cichorio ſimilia ſint κιχωρειώδη appellantur, vt Theophraſtus ait.

Leonhartus Fuchſius Dentem Leonis Hedypnoida Plinij eſſe exiſtimat: de qua li. XX. c. VIII. quod ait eſſe Cichorij ſilueſtre genus latioris folij : idem verò Dentem Leonis & Taraxacon eſſe ait. Taraxacon autem, auctore Auicenna cap. VI^c. XCII. Intybum eſt ſatiuũ, & ſimiliter Serapione cap. I^c. XLIII. qui Paulum de facultatibus eius teſtem adducens, ea verba refert, quę à Paulo de Seride & Intybo ſcribuntur. Ex recentioribus nonnulli Dentem Leonis etiam Roſtrum porcinum vocant : quo nomine à Guilhelmo Placentino ſcripſimus Cichorium appellari. Germanis Koꝛlkraut/Pfaffenbladt/Pfaffenröhrlin/Lewen zahn: Belgis Papencrupt/Honts rooſen/Cancker-bloemen/Schoꝛſt bloemen/Peerdts bloemen: Hiſpanis *Diente de Leon:* Gallis *Piſſe en lict, ou Dēt de Lyon.*

Alteram ſpeciem Matthiolus Cichoriũ Conſtantinopolitanum nominat: ſed Lobelius Dentem

tem Leonis Monſpelienſium facit: nec etiam aliò, quàm ad Dentem Leonis referri poteſt.

Tertia abſque nomine oberrat: ex Cichoraceorum genere haud dubio eſt. 3.

Eſt autem Dens Leonis Cichorio, hoc eſt, ſilueſtri Intybo facultate ſimilis; refrigerans quidem, ſed magis reſiccans, & vnà extergens ac aperiens, propter eam quam habet coniunctam amaritudinem: proinde & ad eadem, ad quæ Cichorium, vtile ac commodum eſt.

De Chondrilla. CAP. XVII.

Chondrilla prior.

Chondrilla altera.

CHONDRILLÆ à Dioſcoride deſcribuntur duæ.

1. Prior folia habet oblonga, forma ac diuiſura Cichorij ſilueſtris ſimilia, ſed minora, & denſa lanugine, qua obſidentur, incaneſcentia: caulis pedalis, albidus, ac lanuginoſus, in aliquot alas diuiſus, in ſummis virgulis floſculos profert, farctos veluti Cichorij, ſed colore luteos, qui in pappos reſoluũtur: radix longa, mediocris craſſitudinis. Effluit non modò ex hac, verùm & è foliis ac caulibus ſuccus albidus, qui reſiccatus ruffeſcit & acris eſt: iuxta autem huius ramulos gummi reperitur, vt Dioſcorides ſcribit; cuius hac ætate in Lemno vſum eſſe, Bellonius teſtatur.

2. Altera Chondrillæ ſpecies foliis vtrimque profundiùs, & ad vſque mediam coſtam inciſis, ſilueſtre æmulatur Cichorium; ſunt tamen minora, & minoribus ſectionibus diuiſa: caulis tenuis ſimilibus, ſed ſenſim extenuatis foliolis exornatur, in cuius ramulorum faſtigiis floſculi eminent multiplices, colore cærulei, Cichorij ſimiles, ſed minores: radix albida, oblonga. Turgent & huius caulis, folia, ac radix lacteo ſucco.

Vtraque in Italiæ locis incultis iuxta ſcrobes & agrorum aggeres naſcitur. C. Cluſius priorem in pluribus Hiſpaniæ locis prouenire refert, atque inibi circa ramulos fulueſcentes grumos concreti ſucci reperiri.

3. Præter has & alia quædam reperitur ad Chondrillam referenda. folia oblonga, anguſta, & aliquantulùm aſpera hæc promit, adnatis veluti exiguis alis ramoſa, Cornu cerui dictæ herbę ſatis ſimilia, & eodem quo illius ferè modo per humum decumbentia, tamen aliquantò maiora ac longiora, è quibus mediis cauliculi aſſurgunt tenues, ramoſi, culminantibus in ſummo capitulis, ex paruis candicantibus argenteoque propemodum fulgore ſplendentibus ſquamis compacti; floſculi è quibus prodeunt multiplices, Cichorij ęmuli, colore pulchrè cæ-

ruleo: tenuis & oblonga radix altè deſcendit; ex qua ſimiliter vulnerata liquor lactei candoris, veluti è caulibus ac foliis, profluit.

Auguſto menſe, vel etiam ſeriùs apud Hiſpanos priorem Chondrillam florere ſcriptum reliquit Cluſius.

Chondrillæ ſpecies tertia.

3.

Poſteriores duæ in Belgij hortis Maio, Iunio, aut Iulio cum flore quandoque repertæ ſunt.

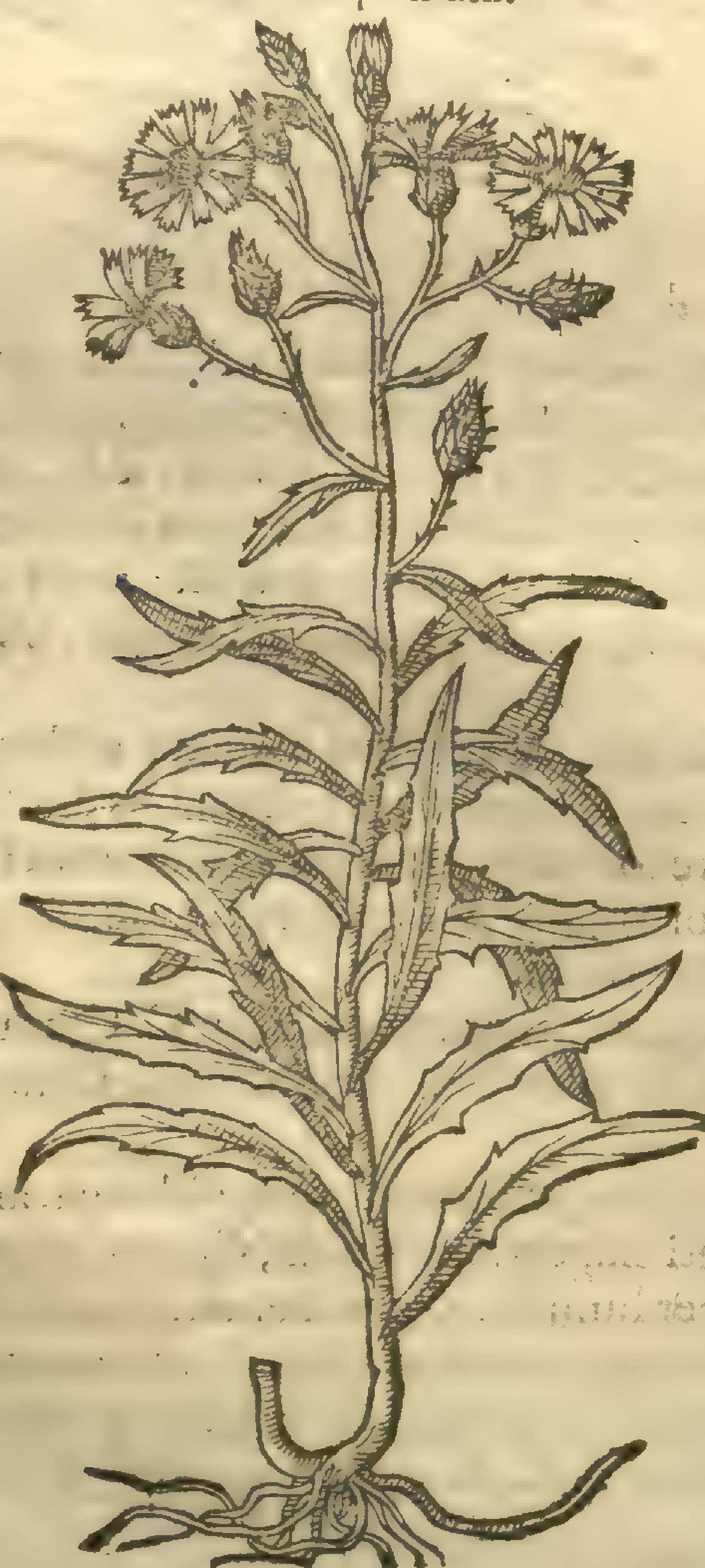
Græci κονδρίλλην & χονδρίλλην appellant: Latini nomē ſeruant: Plinio Chōdryllon & Chondrylle dicitur: à nonnullis verò, etiam Dioſcoride teſte, Cichorion ac Seris, propter nōnullam haud dubiò cum his ſimilitudinem: quæ ſi in floribus requiratur, in poſteriorū duarum elucet: nam vtriuſque cæruleus, veluti Cichorij.

Lobelius priorem Matthioli Zacintham & Cicoream verrucariam eſſe contendit: exhibet tamen Matthiolus pro priore Chondrilla quamdam, cuius imago à Zacinthæ icone (quam & expreſſit) differens eſt.

Tertia nōnullis Seſamoides minus eſſe videtur: parum tamen cum iſto Seſamoide cōuenit. Seſamoides vtrumque ab aliqua cum Seſamo ſimilitudine nomen & appellationem accepit: hæc verò herba nullam Seſami ſpeciem refert. Quamobrem ad Chondrillę genera citiùs referenda venit: flores etenim habet forma & colore Cichorij; liquorem qualem priores Chondrillæ. Non tamen ea de cauſſa vna earum, quæ à Dioſcoride deſcribuntur, ſed ipſis affinis. Neque enim alienū plures vnius herbæ ſpecies eſſe, quàm Dioſcorides referat. Quotidiana ſiquidem oſtendit obſeruatio, herbarum ac ſtirpium multarum genera multò plura reperiri, quàm veteribus cognita fuerint aut deſcripta.

Plura ſtirpium reperiuntur genera quàm veteribus cognita fuerint.

Hieracium primum.

Ceterùm Chondrilla Cichorio facultate ſimilis, ſed aliquantò ſiccior: vt Galenus. Succus prioris per ſe aut cum vino potus aluum ſiſtit: radix cum foliis trita, addito melle, in paſtillos formatur, qui nitro admiſto alphos ſiue vitiligines expurgant.

Gummi inordinatos palpebrarum pilos replicat: quod & alterius ſuccus poteſt: cum myrrha gummi tritum ac linteo impoſitum, menſes ducit, Dioſcorides auctor.

Priores duas, Matthiolus à ruſticis inter acetaria recipi ſcribit.

De Hieracio. CAP. XVIII.

Ad Intubaceum genus Hieracium etiam pertinet: huius genera Dioſcoridi quidem duo, poſteriori noſtræ ætati plura: quædam ex his caule aſſurgunt folioſo, aliorum caules foliis carent.

1. Primum Hieracium caules promit complures cubitales, aut altiores, foliis qui conueſtiuntur oblongis, digito latioribus, virentibus, per margines exiguum inciſis, flores in cacuminibus lutei, farcti, in pappos reſoluuntur: radix fibroſa.

2. Alterum caule quoque folioſo viret, ſed folia vtrimque profundiùs inciſa, & exiguis ſpinis, inſtar foliorum mollioris Sonchi, per margines exaſpe-

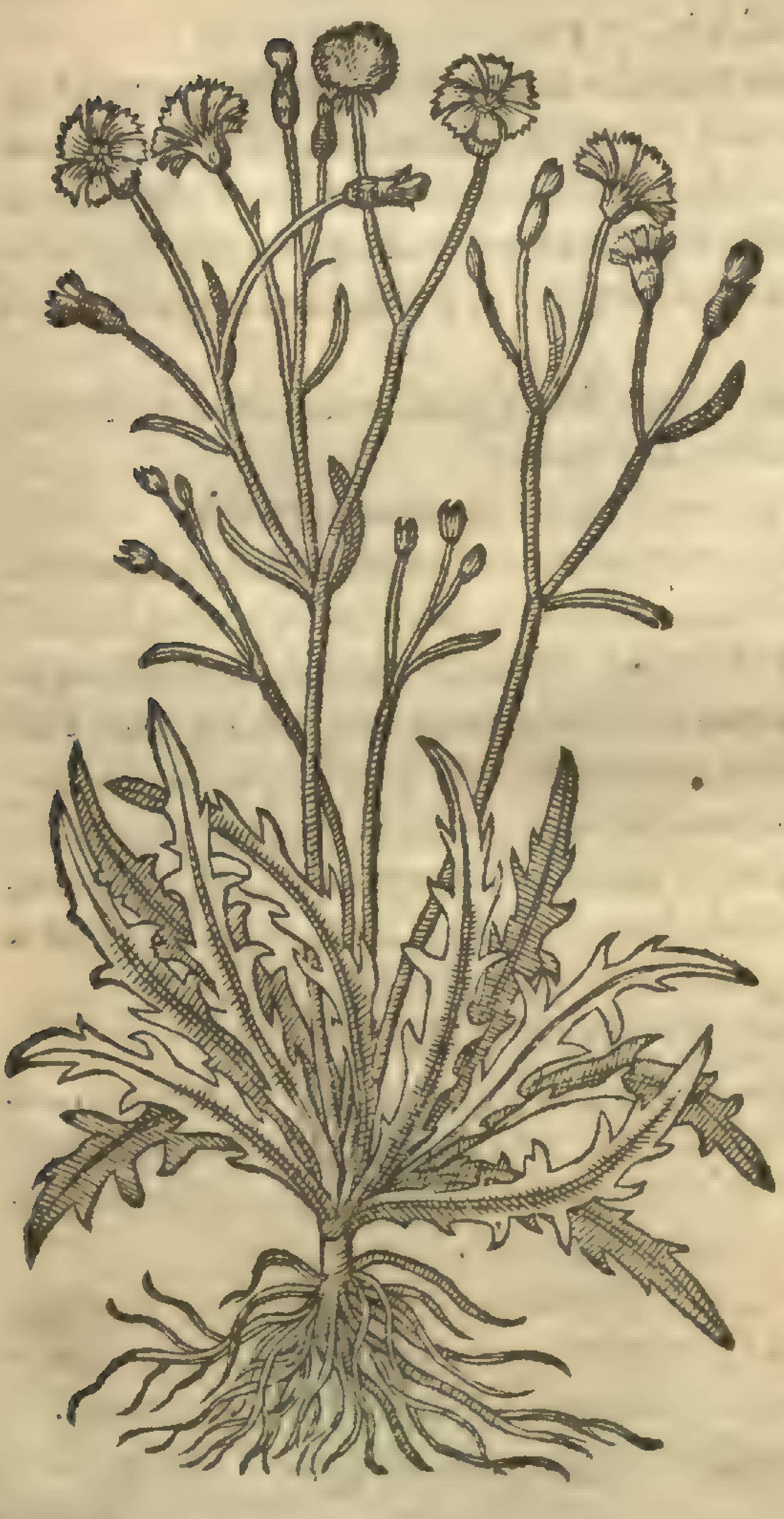
Hieracium alterum.

Hieracium tertium.

Hieracium quartum.

Hieracium quintum.

exaſperantur: flores & pappi quales prioris: radix ſimiliter fibris quoque cohæret.

3. Tertium folia promit à radice multa, oblonga, circumroſa, Dentis Leonis ferè ſimilia, ſed minora, non rarò procumbentia; aſſurgunt è medio horum aliquot cauliculi tenues, læues, glabri, ſubnigricantes, faſtigio flores proferentes luteos, ac deinde pappos: radix candida, tenuis, ac oblonga eſt.

4. Proximum folia habet ſatis ſimilia, ſed minora, & altioribus inciſuris diſſecta: cauliculi teneriores ſunt; flores minores: radix breuis, veluti præmorſa, multas fibras demittit.

5. Huic ſimile & minimum quoddam, quod foliis, nudis cauliculis, exiguis floſculis, pappis, ac radicibus fibroſis proximum refert.

Gignuntur Hieracia locis incultis, iuxtaque margines agrorum: primum quandoque in ſiluis reperitur, veluti quod minimum non rarò in agris inter frumenta exit.

Florent quædam citiùs; alia ſeriùs, omnia æſtate.

Continentur hæ plantæ vno Hieracij nomine; quod Græcis ἱεράκιον etiam appellatur: Latinè à nonnullis Accipitrina, quod Germanis eſt Habichkraut: Belgis Hauickscruyt: Gallis nonnullis *Cichoree iaulne*: Anglis Hawke wede. Apuleius etiam Lactucam ſiluaticam, & Græcis θρίδακα ἀγρίαν, & πικρίδα dici ait.

Ab accipitre, qui Græcis ἱέραξ, nomen habet: feruntur enim huius ſucco oculos tingendo, obſcuritatem eorum diſcutere.

Hypochœris. Poteſt verò & hæc ὑποχοιρὶς à Theophraſto dicta eſſe: à Gaza Porcellia. Numeratur enim inter Cichoraceas, inter quas Hieracium quoque eſt. Cuius vt nomen apud Theophraſtum non extat, ita nec ὑποχοιρίδης penes Dioſcoridem; cùm tamen reliquæ Cichoraceæ ab vtroque deſcribantur.

Duo priora ad illud genus referuntur, quod ἱεράκιον μέγα, & Hieracium magnum dicitur: à nonnullis σιθιλέα, σογχίτης, & Lampuca. Reliqua ad alterum pertinent, quod ἱεράκιον μικρὸν, ſiue Hieracium paruum; & à quibuſdam Intybum agreſte nuncupatur: quorum, quod præmorſa eſt radice, quandoque etiam Morſus diaboli appellatur: quod verò minimum, ab Hiſpanis *Terra crepoli*.

Hieracium autem frigidam habet, & cum adſtrictione nonnulla reſiccantem facultatem: vnde, Dioſcorides infert, ſtomacho æſtuanti ac inflammationibus impoſitum prodeſt. Auxiliatur & à ſcorpione ictis cum radicibus trita & impoſita. quæ non maiora modò, verùm & minora præſtant.

De Senecione ſiue Erigero. CAP. XIX.

ANNVMERATVR Cichoraceo generi à Theophraſto & Erigeron: caulis ei rotundus, ſtriatus, in ramulos effuſus. folia virentia, oblonga, ambitu nonnihil inciſa, ferè veluti Cichorij, ſed minus, ipſis etiam minora, Erucæ quodammodò ſimilia. flores lutei citiſſimè in pappos pereunt. radix fibras emittit. Eſt autem huius ſpeciem quamdam maiorem, paululùm

1. 2. hirſutam & graueolentem; alteram verò minorem, læuem, & inodoram reperire, ſola alioqui quantitate differentes.

Naſcuntur Erigera paſſim ſecus vias, agrorum margines, locis haud cultis: Maius ſiluoſis gaudet; Minus frequenter in hortis vnà cum oleribus ſuccreſcit.

Citò & primo Vere Erigerum floret, & mox in pappos flore permutato caneſcit.

3. Accedit his duobus & tertium quoddam, in Cichoraceorum ac Intubaceorum familiam quoque reponendum: differt tamen ab Erigero foliis maioribus, profundiùs ac Cichorij modo inciſis: caules ramoſi, pedales, comantibus in ſummo floſculis luteis, qui citiſſime &

Cichorium fœtidum. caneſcunt, & in pappos reſoluuntur, veluti Erigeri: radix craſſior: cetera Erigero æqualis. Fœtet autem hæc herba nonnihil; vnde Cichorij fœtidi à nonnullis appellationem adepta eſt.

4. Annumeranda Erigeris & alia quædam, citò quoque caneſcens, videtur: huius autem cauliculi tenues, dodrantales, parum hirſuti, ex obſcuriore rubore ſubnigricant: folia anguſta, pauca, molliaque: floſculi in ramulis eminentes, pallidè lutei, citiſſimè, ac non modò eodem die, ſed ſæpè intra horæ ſpatium in papposam lanuginem conuertuntur.

In vliginoſis ericetis, quandoque in ſiluis macro & ſterili ſolo naſcitur.

Dicitur autem ἠριγέρων Latinis Senecio, ex eo videlicet, quòd citò ac ipſo Vere caneſcat: appellatur verò & reiectaneis vocibus ἐρεχθίτης & Herbutum: à Germanis verò Creutzwurtz/ Grundtkraut/ hoc eſt Belgis Grindtcruyt/ Cruyſcruyt/ & à nonnullis Cruyſwortel: Hiſpanis *Bon varon*, & *Yerua cana*: Italis *Cardoncello*, *Speliciosa*: Anglis Grounſell.

Aphace olus. Tertium cum Aphace Theophraſti conuenire videtur: meminit autem lib. VII. Aphaces, non modò leguminis, ſed & herbæ, cui hæc Erigeri ſpecies perquam ſimilis: nam vt Theophraſtus, Aphace herba ex Olerum & Cichoraceorum eſt numero, inguſtabilis & amará: feſtinanter floret; ſed celeriùs flos ſeneſcit, atque lanugine papposa marceſcit. Talis quidem

Erige-

Erigerum maius.

Erigerum minus.

Erigerum tertium.

Erigerum quartum.

hæc Erigeri ſpecies. Sed addit Theophraſtus, tota hieme totoque Vere florere. Huius autem flores æſtate tantùm vidimus, inclementioris cæli noſtri fortaſſis occaſione. Poteſt in natiuo ac patrio ſolo diutiùs florere.

Mixtas autem vires Erigeron habet: refrigerat ac ſimul modicè diſcutit, vt Paulus Ægineta auctor eſt. Teſtium ac ſedis inflammationes folia cum floribus, addito exiguo vino, aut per ſe impoſita ſedant: Plinius verò cum thuris farina (quæ Manna dicitur) aut cum vino id præſtare ſcribit. Dioſcorides cum manna aliis vulneribus, etiam neruorum, mederi ait: ſimile pappi cum aceto impoſiti poſſunt; qui ſi recentes bibantur, ſtrangulationem adferunt.

Caulis in aqua decoctus, & cum vino muſto potus, ſtomachi à bile contractos dolores ſanat: Dioſcorides auctor.

Recipitur Erigeron, quod minus eſt, apud Belgas hibernis menſibus non rarò inter acetaria, nec ori ingratum eſt.

De Iacobea. Cap. XX.

Iacobea.

Ad Erigeri genus pertinere non abs re exiſtimantur Iacobeæ nuncupatæ herbæ: quarum non vna eſt ſpecies.

1. Prior, vulgò notiſſima, folia initiò promit ampla, magna, vtrimque laciniosa, quæ Abſinthij latifolij prioribus foliis reſponderent, niſi longiora, latiora, craſſiora, non albida aut mollia, ſed glabra ſaturato colore virerent: caulis aſſurgit cubito altior, ſtriatus, ſubrubente colore nigricans, in alas effuſus; quæ foliis conueſtiuntur minoribus, Erigeri aut ſilueſtris Erucæ æmulis: flores in faſtigiis ramulorum, & medio diſco, & ambientibus foliolis auri colore lutei, qui in papposam lanuginem reſoluuntur: fibræ pro radicibus ſunt.

2. Alterius caules haud rubent: folia candidiora, molliora, & ſubinde minora: flos pallidior: radicis fibræ longiores.

3. His accedit & Cineraria vulgò dicta, cuius maiora & ampliora multò ſunt folia, non modò prioris Iacobeæ, ſed & Abſinthij maiora, vtriſque marginibus ſinuoſa, craſſa, molli quodam tomento ſubalbida: flores ſimiliter lutei ſunt, qui & in papposam vaneſcunt lanuginem.

1. Prior paſſim per vtramque Germaniam locis incultis paulò humidioribus, & iuxta aruorum margines exit.

2. Altera Zelandiæ & maritimis locis frequētior.

3. Fertur & Cineraria haud procul à mari reperiri.

Æſtiuæ ſunt herbæ: quædam ſeriùs, aliæ citiùs in Belgij hortis olim floruerunt.

1. Herbam S. Iacobi, aut S. Iacobi florem, priorem appellari ex eo contigit, quòd Germanis Sant Jacobs blumen aut Sant Jacobs kraut dicatur, vnde Iacobeæ nomen accepit: & à Belgis Sint Jacobs cruyt: à Gallis *Herbe ou fleur de S. Iacques* dicitur.

2. Altera, vt huius ſpecies, ita & Iacobeæ nomenclaturam retinet, addito Marinæ epitheto. Non deſunt verò & qui Artemiſiam marinam faciant, in qua & nos quandoque ſententia fuimus.

3. Tertia à ſubalbido cinerum quorumdam colore quem refert, Cinerariæ nomen accepit: à nonnullis Erigeron marinum dicitur.

Eſt autem Iacobea ordine ſecundo calida ac ſicca, & propter eam quam habet amaritudinem etiam extergens. Ad vulnera & vlcera inueterata ac ſordida à recentioribus commendatur: quæ ſucco huius cum melle permixto expurgantur. Laudatur verò & huius decoctum gargarizatum ad gutturis tumores & abſceſſus, quos & diſcutit ac perſanat.

De

De Soncho. CAP. XXI.

Sonchus læuis.

Sonchus aſper.

Sonchus tertius aſperior.

SONCHI duo ſunt: vnus tenerior ac mollior, alter ſpinoſior ac ſilueſtrior, præter tertium marinum.

Caulis prioris ſubinde cubitalis, angulosſus, & inanis eſt, & ſubinde nonnihil rubens: folia virentia, læuia, lata, vtroq; margine altioribus inciſuris diuiſa, ſpinis carent: flores in ſummis cauliculis eminent lutei, ex pluribus foliolis confarcti, quos albi pappi, qui vento rapiuntur, ſuccedunt; quibus ſubeſt ſemen paruum, planum, oblongioris formæ, multò quàm Lini minus: radices multis fibris cohærent. Profluit ex huius foliis ac caule fractis candidus ac lacti ſimilis ſuccus. 1.

Alter priori ſimilis, ſed folia eius anguſtiora paulò, minuſque laciniosa, paruulis, ſed tamen duriuſculis ac pungentibus aculeis, per circumferentiam ſpinoſa. Flores, ſemina, albidus ſuccus, & radices à ſuperioribus non differunt. 2.

In hortis vnà cum oleribus frequentiùs quàm in agris naſcuntur.

Præter hos verò & tertius quidam ſpinoſior Sonchus reperitur: cuius caules ſubrubentes ſpinis horrent; ac folia, quæ & omnino aſpera veluti Echij, flos & reliqua cum aliorum conueniunt. 3.

In Flandriæ & Zelandiæ agris haud procul à mari ſponte naſcitur.

Iunio ac Iulio omnes florent, vel etiam ſeriùs.

Qui Græcis σόγχοι, Latinis ſimiliter Sonchi: à nonnullis verò Cicerbitæ, Lactucellæ, & Lacterones nominantur: Apuleio Sonchus Lactuca leporina dicitur.

1. Priorem Germani Haſenkohl, id eſt, Braſſicam leporinam nominant: Belgæ Haſen Lattouwe: Galli *Palays de lieure:* Hiſpani *Cerrayas, Cerralhas:* Itali *Lactucella:* Angli Cicerbita: Latini Sonchum teneriorem.

2. 3. Alter ſpinoſior, aſperior ac ſilueſtrior cognominatur; tertius verò Marinus.

Temperamentum autem Sonchi, auctore Galeno, miſtum eſt. conſtat enim ex aquea ac terreſtri ſubſtantia, vtraque leuiter frigida: adſtrictionis quoque cuiuſdam particeps eſt. Tener verò & adhuc virens editur aliorum olerum modo. Siue autem edatur, ſiue foris cataplaſmatis modo applicetur, manifeſte refrigerat: prodeſt idcircò omnibus inflammationibus impoſitus.

Succus in ſorbitione datus, ſtomachi ardores ac roſiones mitigat, & lactis abundantiam facit. Tam radix quàm herba ſcorpionum ictibus auxiliantur.

De Lactuca. CAP. XXII.

1 Lactuca ſatiua.

2 Lactuca criſpa.

DVORVM generum Lactuca eſt: hortenſis vna, ſilueſtris altera.

1. Hortenſis ſiue ſatiua Lactuca folio exit oblongo, lato, læui, diluteque virente: caule verò rotundo, craſſo, folioſo, lactei ſucci pleno, qui in latam effuſus comam, floſculos profert ſubluteos, pappoſos; ſuccedente ſemine puſillo, oblongo, plano, & albicante, rariſſime nigricante: radici longæ, craſſæ, multæ adhærent fibræ. Vulnerata hæc aquoſo lacti ſimilem quoque ſuccum non minùs quàm ipſe eius caulis effundit. & talis quidem quam natura produxit, non ars formauit, Lactuca eſt.

Culturæ ſiquidem mangonio non rarò folia eius in aliam ſpeciem transformantur; vel etenim criſpantur, aut ita in ſe contrahuntur, vt capitatam Braſſicam æmulari videantur: atque huius quidem media ac interiora folia ex diluto admodum luteo colore inalbicant.

2. Præter has verò & alia quædam Lactuca folio eſt obſcuriùs virente, aut, vt Columella ait, viridis coloris: quam Plinius Nigram appellat.

3. Iam & quædam fuſci ac veluti purpurei coloris, ſiue ex albido rubicunda: hanc Rubentem,

Lactuca capitata.

tem, ni fallimur, Plinius nominat.

Amat ſolũ Lactuca, Palladius ait, ſubactum, pingue, humidum, ſtercoratum. Aprico cæli ſtatu, locis quibus aquarum copia eſt, ſeri poteſt, Columella auctore. Lætior fit ſi rara ponatur.

Certum eſt, Palladio teſte, toto anno Lactucam benè ſeri: ſeritur verò in Belgio primo quoque Veris tempore, & mox quidem hiemis rigore remiſſo, in multam vſque æſtatem. Quæ maturè ſata eſt, citò transferri poteſt: quod niſi fiat, velociter quoq; & intra tres mẽſes, vel etiã citiùs in caulem abit: flores ſeminaque inde perficit.

Lactuca ſatiua Græcis θρίδαξ ἥμερος, Galeno θριδακίνη dicitur, à nonnullis μαρούλιον, à Pythagoricis ἄνουχον, in Officinis Lactuca. A lacteo ſucco qui vulneratis caulibus ac radicibus profluit, nomen Latinis accepit. Germanis Lattich: Belgis Lattouwe/ Salaet: Hiſpanis *Lechuga, Lettuga*, & *Alface:* Italis *Lattuca*: Gallis *Laictue:* Bohemis Salat: Anglis Lettice.

Huius generis cùm folia criſpantur, Criſpa Plinio, Cæciliana Columellæ cognominatur, Germanis Krauſer Lattich/ Belgis Ghekronckelde Lattouwe/ Gallis *Laictue creſpue*.

Altera verò foliis in orbem contractis vulgò Lactuca capitata, Lactuca ſeſſilis, Plinio Lactuca Laconica, Columellæ Lactuca Bætica, Petro Creſcentio Lactuca Romana, Belgis Crop Salaet/ Gallis *Laictue pommée ou teſtue*, Hiſpanis *Lechuga parada por el ſuelo*.

Purpurei folij, ſiue ex albido rubentis, Cypria eſt Lactuca Columellæ, Plinio Græca.

Olus autem Lactuca humidum ac frigidum eſt, non tamen vehementer, ſed omnino moderatè, alioqui enim edulis non eſſet. Æſtuantem verò ventriculum hæc refrigerat, à bile infeſtatum adiuuat, ſitim arcet, ſomnum conciliat, lactis abundantiam facit mulieribus quidem, quibus propter caliditatem ac ſiccitatem, lac vel deficit, vel parciùs ſuccedit; nam ſiccitatem & caliditatem contemperando ad huius generationem conducit: natura verò frigidis, lactis generationem non adeò promouet, ſed citiùs remoratur.

Editur autem Lactuca non iniucundè cruda aceto, oleo, & exiguo ſale condita: elixa verò in aqua citiùs concoquitur, & magis alit. Infertur mox initio cœnæ, & ante alium cibum editur. Quod & olim factum Martialis teſtatur, qui antiquiores eam ſub finem cœnæ appoſuiſſe, eodem diſticho refert:

Claudere quæ cœnas Lactuca ſolebat auorum,
Dic mihi, cur noſtras inchoat illa dapes?

Poteſt verò vtroque tempore ſubinde haud abſque fructu aſſumi: præſumpta etenim languentem appetentiam ſubinde excitat: à cœna verò temulentiam ex vino diſcutit, dum nempe vapores ad caput efferri impedit.

Succus autem, qui ex Lactuca in venis gignitur, humidus ac frigidus eſt, non tamen vitioſus, ſed non multus. Ex reliquis omnibus oleribus omninò pauciſſimus, ac prauus, Galeno teſte, ſuccedit. Aluum verò, eodem auctore, hæc nec ſiſtit, nec proritat: nihil enim habet neque auſteri neque acerbi, à quibus venter ſiſtitur: nihil quoque ſalſi aut acris, quæ vim habent extergendi ad excretionem excitantem. Vtcumque autem hęc Galenus ſcribat, & qualitatibus quoque iſtis deſtituta ſit, vſu tamen compertum, ad alui facilitatem, coctam præcipuè, conferre. Aluum ſiquidem humectans faciliorem eam reddit. Quod & Martialis haud ignorauit, ſic ſcribens Epigrammaton lib. XI. ad Iulium Cerealem:

Prima tibi dabitur, ventri Lactuca mouendo Vtilis.

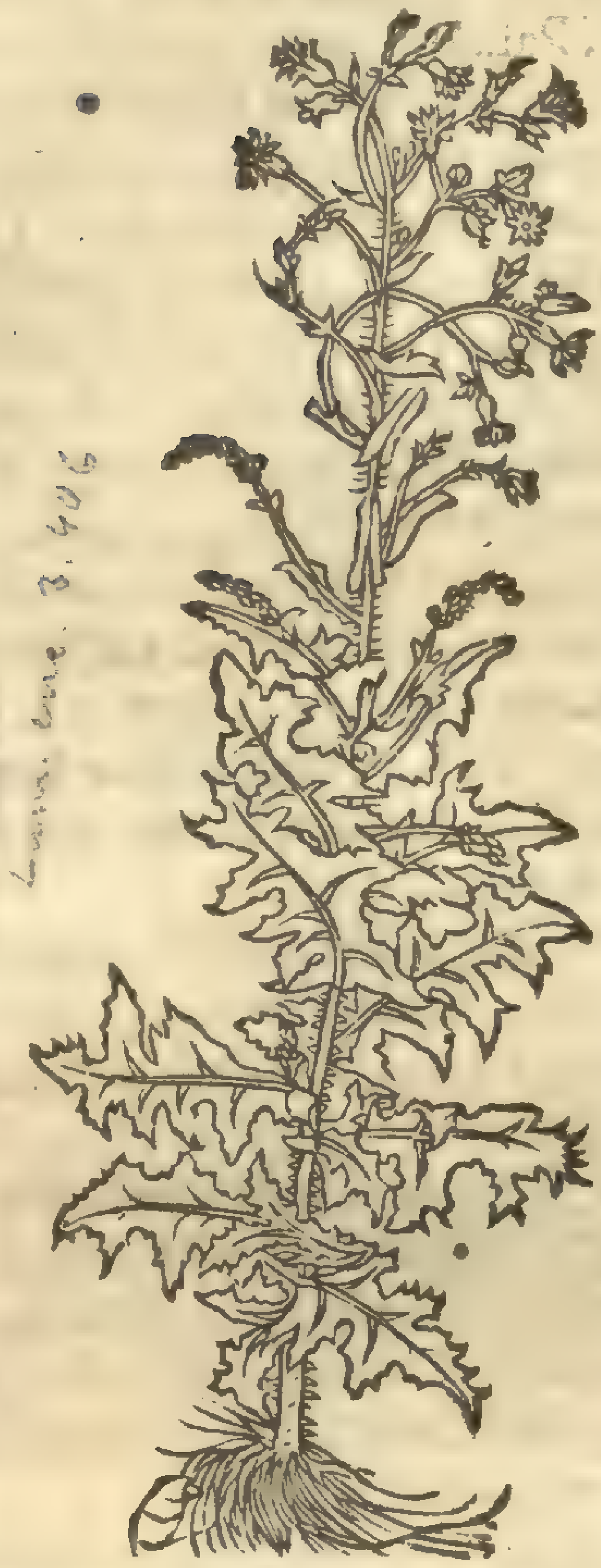
Foris admota omnes inflammationes Lactuca mitigat: ambuſtis priùs quàm puſtulæ aut veſicæ fiant cum ſale (Plinius ait) impoſita prodeſt.

Semen Lactucæ refrigerat, & genitale ſemen, ſi frequenter ſumatur, extinguit: ſomnum idem conciliat ſorbitionibus additum.

De

De ſilueſtri Lactuca, ſiue Officinarum Endiuia.
CAP. XXIII.

Lactuca ſilueſtris.

SILVESTRIS Lactuca folia promit oblonga, minora tamen & anguſtiora quàm ſatiuæ, ac vtroque latere profundioribus inciſuris ſinuoſa; quorum media coſta inferiore parte, à duriuſculis aliquot ſpinis, ordine quodam & inſtar ſerræ digeſtis, obſidetur: caulis cubitalis, qui in alas effuſus floſculos profert ſatiuæ Lactucæ æmulos, in pappos quoque ſuo tempore ſe reſoluentes: ſemen nigricans, aliàs veluti ſatiuæ: radix breuior ac minor. Effluit ex hac fracta aut inciſa ſuccus albidus, diluto lacti colore aſſimilis, ſapore amaricans.

Naſcitur ſecus vias, agrorum aut pratorum margines, tum & iuxta ſcrobes: reperitur & in vineis, ac hortis, in quibus olera ſeruntur. Facillimè autem, vbi ſemel ſata, ſingulis annis recurrit.

Iunio, Iulio, & Auguſto præcipuè viget ac floret.

Græcis *θρίδαξ ἀγρία*: Latinis Lactuca ſilueſtris: in Officinis Pharmacopœorum perperàm Endiuia vocatur: Intybum enim voce deprauata Endiuia dicitur. Appellatur verò Lactuca ſilueſtris à quibuſdam Serriola per duplex *rr.* quòd ſerræ modo acutas ſpinas folij coſta à tergo habeat: Germanis Wilder Lattich: Belgis Wilde Lattouwe: Gallis *Laictue ſauuage*: Italis *Lattuca ſaluatica*: Hiſpaniis *Lechuga ſaluage.*

Apud Galenum De alimentorum facultatibus lib. 2. legitur, Lactucam ſatiuam *θριδακίνην* appellari: preter hanc verò apud ſuos (id eſt, Pergamenos in Aſia) & aliud quoddam eſſe olus agreſte *θριδακίνης* nomine, quod in viis ipſis naſcitur & locis foſſarum eminentioribus, & prætereà riguis ac pleriſque incultis.

Thridacina. Exiguum autem id olus eſt, inſtar Lactucæ hortenſis nuper enatæ, amaroriſque quidpiam præ ſe fert, & multò magis dum adoleſcit: vbi autem caulem iam produxerit, ſaporem amarum habet vel manifeſtiſſimum. Hactenus Galenus.

An autem hæc Thridacina, Lactuca iſta ſilueſtris ſit, nec ne, cui integrum erit diligentiùs perquirere, per nos licet. Nobis ſatis fuit ea de Thridacina hoc loco aſſcripſiſſe, quæ de hac à Galeno referuntur.

Ceterùm Lactuca ſilueſtris frigida eſt, & quidem (ſi Papaueri, Dioſcorides ſcribit, ſimilis) circiter tertium ordinem, ſicca verò ſecundo, & ſimul expurgans atque aperiens, quia nonnullius amaritudinis particeps eſt. Dioſcorides huic quoque purgandi per aluum facultatem tribuit: Purgat, inquit, cum oxycrato epotus ſuccus, duorum obolorum pondere, aquoſa per aluum: argemas & oculorum caligines expurgat: cum lacte muliebri aduerſus ambuſta confert: in ſumma ſomnifera & dolorem ſopiens: menſes verò etiam mouet, & contra ſcorpionum ac phalangiorum ictus bibitur. Hæc Dioſcorides.

Recentior ætas loco Intybi hac non infeliciter vtitur: nam ad iocinoris inflammationes, & morbum regium confert; calorem ſiquidem contemperat, & meatus expurgando aperit.

Semen huius idem quod ſatiuæ poteſt, & Veneri refragatur.

De albo Olere. CAP. XXIIII.

LACTVCÆ generibus accedere poteſt vulgò dictum Olus album, herbula exigua, primùm erumpenti Lactucæ foliorum quantitate, forma, & colore ſatis ſimilis: foliola ſiquidem eius paruula, latiuſcula, non tamen digitum lata, rotundis longiora, dilutè quoque virent: cauliculum hæc promit tenuem, anguloſum, tres aut quatuor digitos altum, rariùs dodrantalem, duobus aut tribus geniculis articulatum, è quorum ſingulis foliola bina prioribus è radicibus erumpentibus anguſtiora longioraque: in faſtigio verò cauliculorum floſculi albidi

Album Olus.

albidi perquam exigui aliquot veluti in ſciadio cohærent: capillaceæ fibræ paucæ pro radicibus ſunt.

In agris vnà cum frumentis frequentiſſimè naſcitur in Germania, Belgio ac Bohemia, tum & alibi. Hieme & paulò pòſt herbula in agris viret, & collecta menſis infertur.

Belgæ Wit moes / id eſt, Olus album appellant; nonnullis verò & Veltcrop / aliis Clercooge dicitur; nec alia eius nomina cognita: λευκολάχανον Græcè quis dixerit.

Refrigerans autem hæc herba, & nonnihil humectans, facultate ac temperamento Lactucæ haud diſſimilis; cuius loco hibernis & primis Veris menſibus infertur, ac cum aceto, ſale, & oleo iucundè editur, veluti alia acetaria: inter quæ haud poſtremum locum obtinet.

De Lapatho ſiue Rumice.
CAP. XXV.

GENERA Lapathi Dioſcorides quidem quatuor refert: ſilueſtre ſiue Oxylapathũ, alterum ſatiuum, tertium rotundi folij, & quartum acetoſum, quod Oxalis dicitur: quibus & Hippolapathum poſteà annumerat. Poſterioris ætatis obſeruatio & alia quædam his adiecit.

Silueſtri Lapatho ſiue Oxylapatho folia ſunt 1.
oblonga, dodrantalia, acuminata, non valdè lata, duriuſcula: caulis rotundus, articulatus, ſubinde bipedalis, cuius ramulis ac appendicibus floſculi adhærent exigui ordine digeſti, & deinde ſemina triangularia haud magna, tenuibus membranis implicita, colore ſubruffo nigricantia: radix recta, æqualis, prolixa, lutei interiùs coloris.

Huic foliis, caule, ſemine, longa, luteaque radice ſimile eſt ſatiuum Lapathum; foliis ta- 2.
men maioribus, mollioribuſque, & caule multò altiore, vt qui hominis altitudinem non rarò aſſequatur.

Præter hæc verò & tertiũ eſt Hippolapathũ dictũ, quod etiam folio eſt ampliore ac maio- 3.
re quàm ſatiuum: floſculi & ſemina ſimilia: radix verò craſſa, interior pulpa dilutè rubeſcens.

Oxalis, Oxylapathum foliis & reliquis æmulatur, ſed folia molliora virentioraque ſunt, 4.
& ſapore acida.

Huius verò & ſpecies quædam reperitur, radice in multa rotunda capitula, ex fibris depen- 5.
dentia, extuberante, inſtar Filipendulæ: ſed rara admodum hæc Oxalis eſt.

Accedit & alia quædam Oxalis, folio breui, lato, & quaſi rotundo, ex albido virenti, cau- 6.
liculis tenuibus ac tenellis, qui facilè concidunt; ſemine exiguo.

Iam & minima quædam Oxalis eſt, caule palmi vix altitudine; foliis anguſtis ac paruulis, 7.
quæ frequenter, præſertim ſemine maturo, tota rubens apparet.

Nec deeſt verò & rubens ſiue nigrum Lapathum, quod caule eſt Oxylapathi breuiore, fo- 8.
liis minoribus, ſaturato rubore nigricantibus, coſta tamen media ac fibris dilutiùs rubentibus, ex quibus ſuccus inſtar vini rubentis exprimitur.

Oxylapathum autem in pratis locis humentibus riguiſque ſponte gignitur. 1.

Satiuum in hortis ſeritur; ſolo gaudet ſtercorato & benè ſubacto. 2.

Hydrolapathum in foſſis ac ſcrobibus aquas habentibus requirendum. 3.

Oxalis licet quandoq; in ſilueſtribus reperiatur, cultura tamen melior ac ſpecioſior euadit. 4.

Rotundi folij Oxalis ſilueſtris eſt, & in aſperis ac montoſis pleriſque locis exit; transfer- 6.
tur verò & ad hortos.

Minimum genus in aruis ac agris occurrit. 7.

Poſtremum frequentiùs in hortis quàm alibi, nemine tamen ſerente, naſcitur. 8.

Semine maturo plurima Lapatha Iulio & Auguſto turgent: Oxalis verò minima Autumno ac Septembri menſe viget.

Quod

Lapathum ſiluestre ſiue Oxylapathum.

Lapathum ſatiuum.

Hippolapathum ſiue Rhabarbarum Monachorum.

Oxalis.

Quod

Oxalis tuberoſa.

Oxalis rotundifolia.

Quod verò Græcis λάπαθον, Latinis Rumex nominatur: Plinius tamen lib.XIX. cap.XII. Rumicis appellationem ſatiuo ſoli tribuere videtur.

Ὀξυλάπαθον Latinis Rumex acutus, in Officinis Lapathium acutum dicitur: à Germanis Mengelwurtz/ Streyffwurtz/ Grindtwurtz/ Zitterwurtz: Italis *Rombice:* Hiſpanis *Romaza, Paradella,* & *Lapaça*: Belgis Patich / à Lapatho voce deducta; vel etiam Peerdicu: Gallis *Pareille*: Anglis Dock. 1.

Alterum λάπαθον ἥμερον, Rumex ſatiuus, Lapathum ſatiuum: vulgò Patientia à Gallis nomenclatura mutuata, qui hoc Lapathi genus *La patience* appellant; quos & Belgæ imitantes Patientie hoc quoque olus vocant. 2.

Tertium genus quod reliquis maius ac procerius eſt, Dioſcoridi & Galeno ἱππολάπαθον eſt: Plinio verò etiam ὑδρολάπαθον, à loco in quo naſcitur: Latinis Lapathum magnum, Lapathum aquatile, Rumex paluſtris. Hoc genus plerique Rhabarbarum nominant Monachorum, quòd eius radice Rhabarbari loco quidam vtantur. 3.

Quartum Lapathum Græcis ὀξαλὶς eſt, & ἀναξυρὶς, Galeno etiam ὀξυλάπαθον, id eſt, acidum Lapathum, ſiue acidus Rumex: Officinis & vulgò Acetoſa: Germanis Sawrampffer: Belgis Surckele/ Surinck: Hiſpanis *Azederas, Agrelles,* & *Azedas*: Italis *Acetoſa:* Gallis *Ozeille:* Anglis Sorrel: Bohemis Sſtowijk. 4.

Tuberoſam Acetoſam, & Tuberoſum Lapathum quintum genus non abs re recentiores nuncupant. 5.

Sextum genus ſilueſtre Lapathum, & ἄγριον λάπαθον eſt, quod Dioſcorides tertium facit: & à nonnullis Oxalis Romana, & Acetoſa Romana temerè vocitatur. 6.

Minima Acetoſellæ rectè, & Oxalidis paruulæ nomen adepta eſt: Germanis Kleyn Sawrampffer: Brabantis Schaeps Surckele / hoc eſt, Acetoſa ouilla: à Gallis *Petite Ozeille.* 7.

Poſterius nigrum Lapathum, & niger Rumex dicitur, aut rubrum Lapathum. Perperàm autem faciunt, qui illud Sanguinem Draconis vel eſſe ſuſpicantur, vel nuncupant: nam ſuccus aridus qui Sanguinis Draconis nomine in Officinis venumdatur, non ex herba hac, ſed omnino ex alia ſtirpe colligitur. 8.

At Lapathum omne temperiem habet nonnihil frigidam; & quoddam quidem exiguam ac moderatam: aliud verò intenſiorem, reſiccant verò & omnia, ſed non omnia æqualiter.

Oxalis minima.

Lapathum rubens.

2. Satiui Lapathi folia, quæ eſculenta ſunt, frigiditatem quidem exiguam, humiditatem verò maiorem obtinent, ac vnà lentorem: vnde & facilè ac citò, quando eduntur, per aluum deſcendunt. Dioſcorides etiam omnium decocto olere aluum emolliri tradit. Quod & Horatius annotauit Sermonum lib. 2. Satyra quarta ſic ſcribens:

——— Si dura morabitur aluus,
Mugilus, & viles pellent obſtantia conchæ,
Et Lapathi breuis herba.

Breuem autem appellat Lapathi herbam, priùs quàm caulis enatus fuerit decerptam; quo tempore eſui potiſſimùm idonea eſt. Editur autem hæc cocta, ſed minùs quàm Beta vel etiam Spinachia ſuauis: ſuccum verò ingenerat humidum, mediocriter craſſum, & parum alimenti conferentem.

1. Oxylapathi autem folia cum frigiditate reſiccant: ſemina verò huius, tum & ſatiui, ac etiam Oxalidis cum tenuitate quadam ſubſtantiæ refrigerant, valdè reſiccant & adſtringunt. Contra dyſenterias, cœliacos affectus, ventriculi ex bile ſubuerſiones & faſtidia, tum & aduerſus ſcorpionum ictus, vt Dioſcorides refert, bibuntur. Proſunt & ſanguinem ſpuentibus addita acacia, auctore Plinio.

4. Oxalis haud dubiò refrigerat, & potenter reſiccat: quia verò acida, etiam lentos humores incîdit. Huius ſuccus æſtiuis menſibus multorum cibariorum vtile condimentum eſt, ac palato gratum. Ventriculum æſtuantem refrigerat, appetentiam ciborum excitat, Iocinoris calorem contemperat, obſtructiones eiuſdem aperit. Folia decoctis (quorum aduerſus febres vſus) vtiliter adduntur.

6. Similis facultate Oxalis rotundioris folij eſt, quam, vt diximus, Romanam cognominant.

7. Nec inferioris facultatis paruula illa Acetoſella eſt, quæ etiam magis reſiccat.

1. Radices Oxylapathi, ſatiui Lapathi, & Oxalidis ex aceto decoctæ, & per ſetaceum tranſmiſſæ, ſcabies, impetigines, & pruritus curant, ſi affectis partibus illinantur; præſertim butyro per decoctionem nigrefacto, aut oleo ex Lauri baccis, & Zinziberis nonnihilo additis. Dioſcorides hoc & crudas radices poſſe refert: & earum ex vino decoctum dentium auriumque dolores mulcere, ſi eo os colluatur. Decoctum autem harum etiam ſcabies ac pruritus collutione mitigat; quod & balneo radices præſtant. Feruntur verò eædem ex vino decoctæ potione

tione regio morbo mederi, & corporis colorem emendare: ex aceto coctas lieni impoſitas prodeſſe: cum vino verò ſtrumas ac parotidas diſcutere; quod & vinculo collo appenſas præſtare quidam nugantur: in peſſo muliebres fluxiones tritæ & appoſitæ ſiſtunt.

Hydrolapathi autem radix aluum ſumpta mouere fertur: quod tamen nobis compertum affirmare nequimus.

De Tota bona. Cap. XXVI.

Tota bona.

Tota bona recentioribus dicta, Lapathi ab iiſdem generibus annumeratur. Caules hæc edit complures craſſos, folioſos, pedales, vel paulò altiores; cuius ramulis ſurſum verſus herbacei racemoſi adhærent floſculi, ac deinde ſemina Atriplicis æmula: folia, quæ longis innituntur pediculis, lata ſunt & acuminata, forma quodammodò foliorum Ari, ſed candida, & veluti tenui farina reſperſa: radix craſſa in plures quandoque diuaricatur, colore veluti Oxylapathi interiùs lutea.

Incultis locis, ac ſæpenumerò ruderatis, ſecus vias, veteres muros, & agrorum ſepimenta frequenter reperitur.

Iunio ac Iulio præcipuè cum flore viget.

Recentiori ætati Tota bona dicitur: Belgis Al goede/& Lammekens oore: Anglis English Mercury. Sunt qui ſuſpicentur χρυσολάχανον, id eſt, aureum Olus eſſe: ſed Chryſolachanon Atriplicem eſſe diximus, niſi quis velit Plinij illud Chryſolachanon eſſe, quod in Pineto Lactucæ ſimile naſci refert lib. XXVII. cap. VIII. Germanis Schmergel vocatur, & Guter Heinrich, id eſt, Bonus Henricus, à ſingulari quadam vtili facultate: veluti & pernicioſam quamdam, Malum Henricum appellant: quam Conrardus Geſnerus in Quadrupedum hiſtoria cap. de Boue his deſcribit verbis: *Malus Henricus.*

Prouenit apud nos (in Heluetia) noxia quędam herba, à qua non ſolùm ipſi boues abſtinent, ſed etiam gramine circumcircà naſcente, licet eodem equi veſcantur. Ruſtici quidam apud nos Malum florem, alij Malum Henricum appellant (Ægolethron eſſe exiſtimo.) Caulis ei albus, pedalis, ſolidus, & ſubſtantia quadam humida mollique infarctus: flores hirſuti, purpuraſcentes, in ſpicam congeſti, vt in Teſticulo canis ferè: ſemine rotundo inſtar Milij, guſtu ſubaſtringente: radice altiſſima, nodis quibuſdam exaſperata, & veluti ſquamata, longiſſima, ad quinque vel ſex cubitos deſcendēte: quamuis rarò integra effodiatur. Recens plane frigida humidaque tactu percipitur. vites vicinas corrumpit & frigore ſuo lædit. Hæc Geſnerus.

Sed vt ad Bonum Henricum ſiue Totam bonam redeamus, calida & ſicca hęc moderatè eſt, & vnà abſtergens atque expurgans.

Folia cum oleribus cocta atque eſitata, lubricam reddunt aluum: eadem conciſa aut contuſa, recentia vulnera impoſita vniunt: ſordida verò ac vetera, tum & eiuſmodi vlcera expurgant, & vermes, ſi qui in ipſis enati fuerint, interimunt.

Plinius Chryſolachanum quod in Pineto naſcitur, ſanare ait neruos inciſos, ſi confeſtim imponatur. Hoc autem ſi Tota bona præſtare queat, non abs re, nec temerè nomen ſuum adepta eſt.

De Malua, & primùm de hortenſi. Cap. XXVII.

Malvæ genera complura ſunt: ex quibus ſatiua ſiue hortenſis vna eſt, reliquæ ſilueſtres Maluæ ſunt.

Satiua ſiue hortenſis Malua folia ampla & rotunda promit, in virore albicantia, aſperiora & maiora quàm ſilueſtris: caulem ſiue ſcapum rectum, ſimplicem, quatuor aut quinque cubitos non rarò altiorem, cui præter inferiora folia flores è pediculis breuibus adhærent, ma-

Malua hortenſis.

Malua hortenſis multiplici flore.

iores multò quàm ſilueſtris, alioqui forma non admodum diſſimiles, quandoque ſimplices, & quinque tantummodò foliorum ; frequenter verò multiplices, colore aut candidi, aut rubentes, eoque modò ſaturato, aliàs purpuræ modò relucente, non rarò verò omnino diluto. His ſuccedit orbiculus rotundus inſtar placentæ ex multis tunicatis ſeminibus planis coagmentatus: radix longa, albida, lenta, ac flecti facilis, altè deſcendit.

In hortis ſeritur, temerè alibi quæritur.

Altero anno à quo ſata eſt, caulem profert, ac flores Iulio aut Auguſto facit: ſemine perfecto caulis inareſcit: radix ſubinde aliquot annis reſtat, Vere nouo noua folia promens.

Μαλάχη Græcis dicitur, & ad differentiam alterius, μαλάχη κηπευτὴ, id eſt, Malua hortenſis: à nonnullis verò Roſa vltramarina, & Roſa hiemalis. Atque hæc illa eſt Roſa, quam ex *Plinij locus emendatus* Maluaceo caule fundi, Plinius lib. XXI. cap. IIII. tradit: folia oleracea (perperàm in plerisque exemplaribus, Oleæ, aut Oleacea) habens, quam Moſceuton vocant. Germanis Garten Pappeln/ Herbſtroſe/ Ehrenroſe: Belgis Winter Rooſen/ Herfſt Rooſen: Gallis *Roſe d'outre mer, Maulue de iardin, ou cultiuée*: Anglis Holy Hocke.

Appellari verò iſtam Maluam aliis quibuſdam nominibus inter ſpurias Dioſcoridis voces reperitur: vt à Pythagora ἄνθεμα, à Zoroaſtre διάδεσμα, ab Ægyptiis χοκορτὴς, ab aliis αἰγὸς σπλὴν, id eſt, capræ ſplen, aut οὖρα μυός, id eſt, vrina muris.

Calida autem moderatè hortenſis Malua eſt, & humida quoque, ſed paulò, quàm ſilueſtris, minus: glutinoſam ſimiliter vt illa ſubſtantiam habet, quæ in flore, ſemine, ac radice manifeſtior.

Florum huius Maluæ decoctum, præſertim rubentium, ſuperfluentes muliebres menſes ſiſtit, ſi in vino rubro decoquantur, & alia quædam eò facientia addantur.

Folia, radices, & ſemina, omnia poſſunt quæ ſilueſtrium, quarum frequentior & familiarior eſt vſus.

De Malua ſilueſtri. CAP. XXVIII.

I. SILVESTRIVM Maluarum vna folio eſt lato, rotundo ſimili, ſed tamen anguloſo, per circumferentiam leuiter crenato, glabro, læui, ac virente: caules ſubinde emittit plures, rotundos, quandoque bicubitales vel altiores; circa quos præter folia, floſculi in mediocris longi-

Malua ſilueſtris procerior.

Malua ſilueſtris pumila.

Malua criſpa.

longitudinis pediculis, ex dilutè purpureo rubentes; quibus ſuccedit & placentæ inſtar orbiculus, Lupino non maior, ex pluribus congeſtus ſeminibus: radix albida, longa, mediocris craſſitudinis.

Altera humilior eſt: cauliculi huius tenues non erecti aſſurgunt, ſed procumbentes quaſi repunt: folia rotundiora, ſed minora; ambitu tenuiter inciſa: floſculi exigui & albidi: ſeminum orbiculus paruulus: radix albida, craſſa, & longa eſt. 2.

Maluæ item ſpecies quædam procera, & erecto caule: folia cuius rotunda, læuia, dilutè virentia, per circumferentiam criſpa ſunt: floſculi minuti, albidi: radix haud magna. 3.

Arboreſcens verò & quædam Malua eſt, ad VIII. aut X. cubitos aſſurgens: caule, aut potiùs caudice recto, foliis viduo, brachij craſſitudine; qui faſtigio inſtar arboris in alas diuiſus, folia profert rotunda, mollia, leuia, virentia, maiora quàm prioris ſilueſtris Maluæ: floſculi ſaturata purpura rubent, medio nigri, à quo & ſtriæ quædam nigræ aſcendūt: radice firmatur ſatis valida, ſed fibroſa. 4.

Silueſtris Malua prior incultis locis exit, ſolo tamen fœcundo, non ſterili, iuxta vias, hortorum ſepimenta, agrorum margines, locis nonnihil humentibus. 1.

Proxima non rarò in ruderibus, ac aliis perinde incultis ac neglectis locis reperitur. 2.

3. 4. Reliquas duas non memini me alio quàm in hortis loco videre.

Maluæ agreſtes à Iunio menſe in multam æſtatem flores proferunt, intereà & ſemen earum ad maturitatem peruenit.

1. Silueſtris Malua Græcis μαλάχη ἀγρία dicitur: à Dioſcoride verò μαλάχη χερσαία: à nonnullis ἄκοπος, quaſi doloris mitigatiua: item & ἡλιοσέρφος, Oſiriaca: Germanis Bappeln: Brabantis Malue/ keeſkens crupt: Italis & Hiſpanis *Malua:* Gallis *Maulue:* Anglis Mallow: Bohemis Sliz.

2. Huius alteram ſpeciem plerique Maluam Pumilam nominant, Belgæ Cleyn Maluwe/ Galli *petite Maulue.*

3. Tertiam Criſpam cognominant.

4. Quarta à Theophraſto δενδρομαλάχη, hoc eſt, arboreſcens Malua.

Moderatum autem & tepidum quemdam calorem cum humiditate ſilueſtris Malua obtinet: ſuccus eius lentus ac glutinoſus eſt. Satiuæ autem hæc præferenda eſt, vt apud Athenæum Diphilus Siphnius rectè ſentit, qui apertè agreſtem Maluam meliorem eſſe hortenſi refert: tametſi Dioſcorides hortenſem præferat, in quo nec ei nec Galeno accedendum: nam ſilueſtris haud dubiò eſui aptior, ac ſuauior eſt. Inter olera autem hæc non poſtremo eſt loco: commendatur ab Heſiodo:

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. id eſt,
Stulti, neque ſciunt, quantò plus dimidium ſit toto,
Neque quàm magnum in Malua & Aſphodelo bonum.

In hanc ſententiam & Horatius Epodon Ode ſecunda ſcribit:

—— *& graui Maluæ ſalubres corpori.*

Nutrit autem Malua, vt Galenus ait, mediocriter: ſuccum verò ingenerat craſſiorem, aluum reddit lubricam, ac duram emollit: facilè autem deſcendit, non ſolùm quòd humida, ſed & quia glutinoſa.

Folia Maluæ aduerſus omnes aculeatos ictus ſcorpionum, veſparum, apum, & ſimilium efficacia ſunt ſi imponantur: his verò tritis cum oleo priùs peruncti, etiam (vt Dioſcorides ait) non feriuntur. Achoras, furfures, omneſque in cute aſperitates cum vetere oleo (Dioſcoridis exemplaria quædam perperàm μετ' οὔρου habent) impoſita ſanant. Eryſipelatis & ambuſtis vtiliter quoque adhibentur. Inteſtinorum roſiones ac dolores, foliorum, tum & ſeminis & radicum decoctum per clyſterem infuſum ſedat: vteri verò durities inſeſſu mollit; quod & ipſa Malua in cibo aſſumpta efficit. Datur & ſuccus parturientibus, vt partũ faciliorem reddat, aut ex vino decoctum. In ſumma, veſicam, renes, inteſtina, thoracem, & pulmonẽ iuuat.

Dioſcoridis locus emendatus.

De Althæa. Cap. XXIX.

1. Malvæ & quædam agreſtis ſpecies Althæa eſt, ſed albida mollis & lanuginoſa: folia ſimiliter lata ſunt, nonnihil acuminata, ambitu modicè ſerrata: caules rotundi erecti, binûm frequenter cubitorum, vel altiores: flores vt ſilueſtris prioris Maluæ, non tamen rubentes, verùm candidi, aut ex albido dilutè admodum purpuraſcentes: ſeminum orbiculus qualis & illius: radix craſſa, lenta, intus albida, & viſcido lentoque ſucco prædita.

Pinguibus ac humentibus gaudet: iuxta ſcrobes & lentè decurrentes riuulos ad pratorum margines naſcitur.

Flores Iulio & Auguſto menſibus vigent: radix viuax ſingulis annis primo Vere regerminat, quæ & vel tunc, vel Nouembri menſe colligi poteſt.

Ἀλθαία & ἰβίσκος, aut ἰβίσκος Græcis appellatur: à nonnullis ἀρισταλθαία: Latini Althææ & Ibiſci nomina ſeruant: Officinæ Biſmaluam ac Maluauiſcum, quaſi Maluam Ibiſcum dicunt. Germanis Ibiſch: Belgis Witte Maluwe / Witten Huemſt: Italis ac Hiſpanis *Maluauiſco:* Gallis *Guimaulue:* Anglis Marſhe Mallowe.

2. Althææ verò & peregrina quædam ſpecies, apud Belgas tantummodò hortenſis, occurrit, ex albido hæc vireſcens, minus quàm prior incaneſcit. caules eius craſſi, rotundi: folia mollia, inferiore parte albidiora: quinque foliorum flos, maior quàm Althææ, dilutè in rubro purpureus, aut ex albido purpuraſcens, ſtamine, vt reliquis Maluis, medio: fructus haudquaquam planus, ſed tuberoſus, rotunda ferè ac globoſa, quinquangulari tamen ſpecie: radix qualis Althææ.

Nonnulli hanc Sidam eſſe voluerunt, ſed Sida aquatilis eſt ſtirps, capite quàm Papaueris maiore, vt Theophraſtus teſtatur; qualis non hæc Althæa. Quæ autem de Sida Theophraſtus lib. IIII. ſcripta reliquit, in hunc modum ſe habent:

Sida.

Sida forma Papaueri ſimilis eſt, nam & Cytinodes caput ſuperius gerit, verùm maius, magnitu-

Althæa, Ibiſcus.

Althæa hortenſis ſiue peregrina.

gnitudine tantæ amplitudinis quantæ pomum, non nudum, ſed candidis iuxta ipſum membranis, ſuper quę folia foris herbacea, numero quaterna, ſimilia Roſarum alabaſtris adhuc in calyce contentis. apertum caput grana rubra oſtendit, figura non vt Mali punici, ſed orbiculata, exigua, nec multò Milio maiora: ſuccum aliquatenus aquoſum veluti Tritici reddit: matureſcit æſtate, pediculo paruo annectitur: flos Roſę calyci ſimilis, ſed maior & duplex ferè magnitudine. Hunc itaque & folium ſupra aquas emicare affirmant: & mox, vbi defloruerit flos, fructum formatum magis in aquam declinare, demumque terram attingere.

Naſci autem hanc in lacu Orchomenio Athenæus teſtem citans Theophraſtum refert, & oues frondibus veſci, germina verò ſues comedere. Theophraſtus in hoc lacu tria fructificare proditum ait, Sidam, Boutomon, & Phleon.

Moderatè autem calida Althæa eſt, ſed ſiccior quàm ceteræ Maluæ: ſicciores verò huius radices & ſemen, ac partium tenuiorum, vt quidem Galenus.

Folia digerendi, laxandi, & dolores mitigandi, & concoquendi vim obtinent. Fomentis, tum & cataplaſmatis ad lateris, calculi, ventris, veſicæque dolores ac cruciatus vtiliter admiſcentur: in balneo etiam dolores omnes leniunt. Decoctum eorum idem præſtat, ſi bibatur, quod & non modò dolores ex calculo ſopit, verùm & ad ipſius faciliorem deſcenſum ac exitum confert.

Radices & ſemina ad eadem proficiunt. Iuuat verò & dyſentericos radicum decoctum, non quidem adſtringendo, ſed torſiones roſioneſque mitigando: non enim adſtrictionem vllam habent; tametſi Galenus aliter ſentiat. Additis verò & adſtringentibus, vt Biſtortæ, Tormentillæ, aut ſimilium radicibus, dyſenteriam curant.

Muccago radicum omnibus oleis, vnguentis, emplaſtris laxantibus & dolorem ſedantibus vtiliſſimè admiſcetur.

De Abutilo. CAP. XXX.

ABVTILON caule aſſurgit rotundo, duriuſculo, ramoſo, duos aut tres cubitos alto; quem cum ſuis alis folia conueſtiunt lata, ſubrotunda, ſed acuminata, albida, mollia, tenuiſſimè hirſuta; Cucurbitinis ſimilia, è longiuſculis pediculis dependentia. Flores è foliorum ac ramulorum ſinubus exigui lutei: fructus rotundi, nigri, criſpi, ex multis paruis ſiliquis cohærentes; in quibus & ſemen nigricans: in ramulos tenues radix diuaricatur.

Abutilon.

Theophraſti locus ſuſpectus.

Peregrinum Belgio eſt, nec alibi quàm in hortis conſpicuum olim fuit.

Solet ſub finem æſtatis florere, quod erat Martio aut Aprili ſatum.

Abutilon nominant, nec repugnat ei quod Auicenna cap. XXIX. ſimile Cucurbitæ (ſcilicet folio) eſſe ſcribit, & Abutilon ac Arblutilon dici. Videtur verò & nonnullis Althæa hæc eſſe illa, cui Theophraſtus lib. IX. De hiſtoria ſtirpium, florem tribuit μήλινον, hoc eſt, Melini ſiue lutei coloris: nam vulgò notæ Althææ non luteus ſed albidus eſt flos. Sed poteſt Theophraſti exemplar, quod multis locis vitioſum, & hiatus multos habet, & hoc loco mendo non carere: quamobrem non facilè fuerit hanc Theophraſti Althæam affirmare, præſertim cùm tantum lentoris etiam Althææ radici Theophraſtus tribuere videatur, vt aquam condenſare queat, ſi trita huic iniiciatur, quod vulgaris Althææ radix omnino poteſt; Abutili verò minimè.

Abutilon autem Auicenna ait vtile haberi vulneribus recentibus, & conglutinare ac conſolidare ea ſtatim.

De Alcea. CAP. XXXI.

1\. SILVESTRIS quoque Maluæ ſpecies Alcea eſt: caules huius rotundi, erecti, cortice conueſtiuntur lento, & qui in ſtamina etiam diduci queat, veluti Cannabis: folia circa hos virentia, profundis inciſuris in quinque particulas diſſecta: flos qualis ſilueſtris Maluæ: orbiculus placentæ inſtar & conſimilis: radix prolixa, mediocris craſſitudinis, intus albicat.

Alcea vulgaris.

2\. Huius verò & alia quædam ſpecies minor, ſola magnitudine differẽs: cetera reſpõdent.

Inculta amant loca, agrorum margines, ſcrobeſque aquas non habentes.

Vnà cum ſilueſtribus reliquis Maluis florent, ac ſemen proferunt.

Alceam Græci eadem quoque voce ἀλκέαν nominant: à nõnullis noſtræ ætatis Herba Hungarica, & Herba Simeonis dicitur: Germanis Sigmars kraut: Italis *Malua ſaluatica:* Hiſpanis *Malua monteſina:* Belgis Sigmaerts cruyt: Gallis *Guimaulue ſauluage.*

Cannabis ſilueſtris.

Dicitur verò & eadem κάνναβις ἀγρία, ſiue Cannabis ſilueſtris, quòd videlicet ex cortice eius, Cannabino perſimili, funes intorqueri queant. Deſcribitur tamen & quædam Cannabis ſilueſtris à Dioſcoride. Sed qui volet diligenter expendere & Alceæ & Cannabis ſilueſtris deſcriptiones, mox vtramque vnius eſſe ſtirpis facilè agnoſcet:

Cannabis ſilueſtris, inquit, virgas habet Althææ ſimiles, minores & nigriores: folia nigriora & aſperiora: florem Lychnidis: ſemina & radices Althææ. Quæ deſcriptio ipſi Alceæ

Alceæ vel maximè reſpondet: caule foliiſque non albicat, ſed viret, atque idcircò vtraque nigriora quàm Althææ: flos qui eſt agreſtis Maluæ primæ, & Lychnidis ſatiuæ, & ſilueſtri Roſæ comparari poteſt: reliqua Althææ ſimilia perhibentur. Quid ergo reſtat, niſi vt Cannabis ſilueſtris & Alcea eadem ſit ſtirps, à Dioſcoride bis ſub diuerſis nominibus deſcripta? præſertim cùm & ipſa Alcea cortice conueſtiatur Cannabino ſimili, vt prius ſcripſimus, & Dioſcorides etiam referat.

Alcea autem veluti glutinoſum lentorem quemdam obtinet, ita quoque ad Maluarum facultatem accedit, media, vt apparet, inter ſilueſtres Maluas & Althæam. Radices dyſentericis & ruptis cum vino aut aqua potæ medentur, Dioſcoride & Paulo Ægineta auctoribus.

De Alcea veſicaria. CAP. XXXII.

Alcea veſicaria.

Sabdariſa.

DIFFERT hæc à præcedente Alcea: cauliculis autem exit rotundis, ramoſis, haud firmis, ſed facilè collabentibus: foliis verò altis inciſuris diſſectis, per margines crenatis, læuore, ſplendore, ac colore, tum & quadamtenus forma ad ſatiui Acanthi accedentibus, ſed tamen minoribus multò: flores pulchri, Maluaceis ſimiles, ſubalbidi, ſed medio ac vmbilicum verſus eleganti colore nigricant, è quo auri lutei coloris ſtamen eminet: aperiuntur hi tribus aut quatuor horis poſt Solis exortum: hora vna aut ſeſquihora vigent. relinquitur poſt florem folliculus patens, in quo capitulum rotundo longius, hirſutum, ſemine intus paruo ac nigricante: radix mediocris longitudinis fibras emittit. 1.

In Atrebatum ac Morinorum finibus iuxta agrorum margines reperiri ac ſponte progigni fertur: Italiæ ac aliis prouinciis haud incognita.

Eodem & naſcitur & perit anno.

Alcea veſicaria haud perperàm dici poteſt: plerique Venetam cognominant: alij Maluam Theophraſti nuncupant: ſed Theophraſti Malua à vulgari haudquaquam diuerſa eſt. Matthiolus pro Hypecoo depingere videtur, cum quo nihil habet vel ſimilitudinis vel affinitatis. Hypecoon foliis eſt, (vt oſtendimus) Rutæ: huius verò longè ab iis diſſident.

Ad hanc verò non abs re pertinere exiſtimatur Sabdariſa appellata herba, Maluacei quoque generis: cauliculi huius teretes, in nonnullaſque alas diuiſi, erecti per ſe conſiſtunt: folia in 2. *Sabdariſa.*

aliquot

aliquot partes diſſecta: flores ſpicato ordine digeſti, Alceæ Veſicariæ æmuli, medio videlicet eleganter nigricantes.

Aliunde autem in hortos Belgicos olim illata fuit.

Sed vt ad Alceam Veſicariam reuertamur, folium huius læue, lento ſucco præditum, ad Maluæ temperiem hanc accedere, & emollientis quoque facultatis eſſe participem, oſtendere videtur. Sed tamen cùm nihil compertum habeatur, quid affirmandum?

De Mercuriali. CAP. XXXIII.

Mercurialis mas.

Mercurialis femina.

MERCVRIALIS duûm eſt generum: mas & femina. Vtrique caules teretes, leues, internodiis aliquot geniculati, dodrante altiores, ſubinde cubitales, in ramulos diſtributi: folia circa hos complura, lata, oblonga, acuminata, ad Parietariæ accedentia, ſed tamen læuiora, virentiora, ac per margines ſerræ modo inciſa, Ocymi foliis ſatis ſimilia: radices ſubſunt fibroſæ.

1. Maſculæ è ſinu foliorum in breuibus ac tenuibus pediculis bina cohærentia prodeunt ſemina, ad Aparines & forma & aſperitate accedentia, compreſſiora tamen; in quorum ſingulis vnicum ſemen paruum ac rotundum.

2. Feminæ veluti exiguæ ſpicæ, in quibus racematim muſcoſi tenues cohærent floſculi, abſque fructu, nulloque ſuccedente ſemine pereuntes.

Reperitur Mercurialis in hortis olitoriis, in vinetis, aliiſque locis humentioribus ac vmbroſis, ſecus hortorum aruorumque ſepimenta.

Tota æſtate vtraque viget, hieme plurima parte intercidit.

Phyllon Theophraſti. Græcis λινόζωσις, item & παρθένιον, καὶ Ἑρμοῦ βοτάνιον: vnde Latinis Mercurialis, à Theophraſto φύλλον. Eſt tamen & aliud Parthenium, & apud Dioſcoridem quoque aliud Phyllon: Germanis Zam Bingelkraut/ Kůhwurtz/ Mercurius kraut: Italis *Mercorella:* Hiſpanis ac Gallis *Mercuriale*: Belgis ſimiliter Mercuriael/ & Tam Bingelcruyt: Anglis French Mercury.

Mas Theophraſto Græcè ἀῤῥεγόνος; femina verò θηλυγόνος appellatur.

Plinius λινόζωσιν Mercurij inuentum eſſe refert: ideò, inquit, apud Græcos, Ἑρμοῦ πόαν multi vocant, & apud nos omnes Mercurialem.

At Mer-

Cynocrambe, Mercurialis ſilueſtris.

At Mercurialis calida quidem & ſicca temperatura, neutra tamen primum gradum excedit: abſtergentem verò præterea obtinet, & (vt Galenus) digerentem etiam facultatem.

Vſus eius in œnematis hac ætate frequens, in quibus ad excrementorum aliorumque in inteſtinis hærentium facilem expurgationem abſterſionemq́; non exiguũ poteſt. Facit etiam ad alui deiectionẽ in olere aut aliàs aſſumpta; non modò excrementa, ſed ſubinde pituitoſa ac bilioſa expurgans. Dioſcorides etiam aquoſos humores huius decocto duci poſſe refert.

Mirum, vt etiam Plinius, quod de vtraque proditur, vt mares gignantur maſculam facere, vt feminæ feminam.

De Mercuriali ſilueſtri, ſiue Cynocrambe.

CAP. XXXIIII.

SILVESTRIS Mercurialis alteram ſatis refert, ſed humilior tamen: cauliculi eius tenelli dodrantales ſunt: folia quàm alterius maiora: ſemina veluti maſculæ Mercuriali: radix fibroſa, candida, latè ſub terra progrediens ſerpit. Tota herba viroſi odoris ingratum redolet.

In ſiluis ac aliis perinde vmbroſis gignitur.

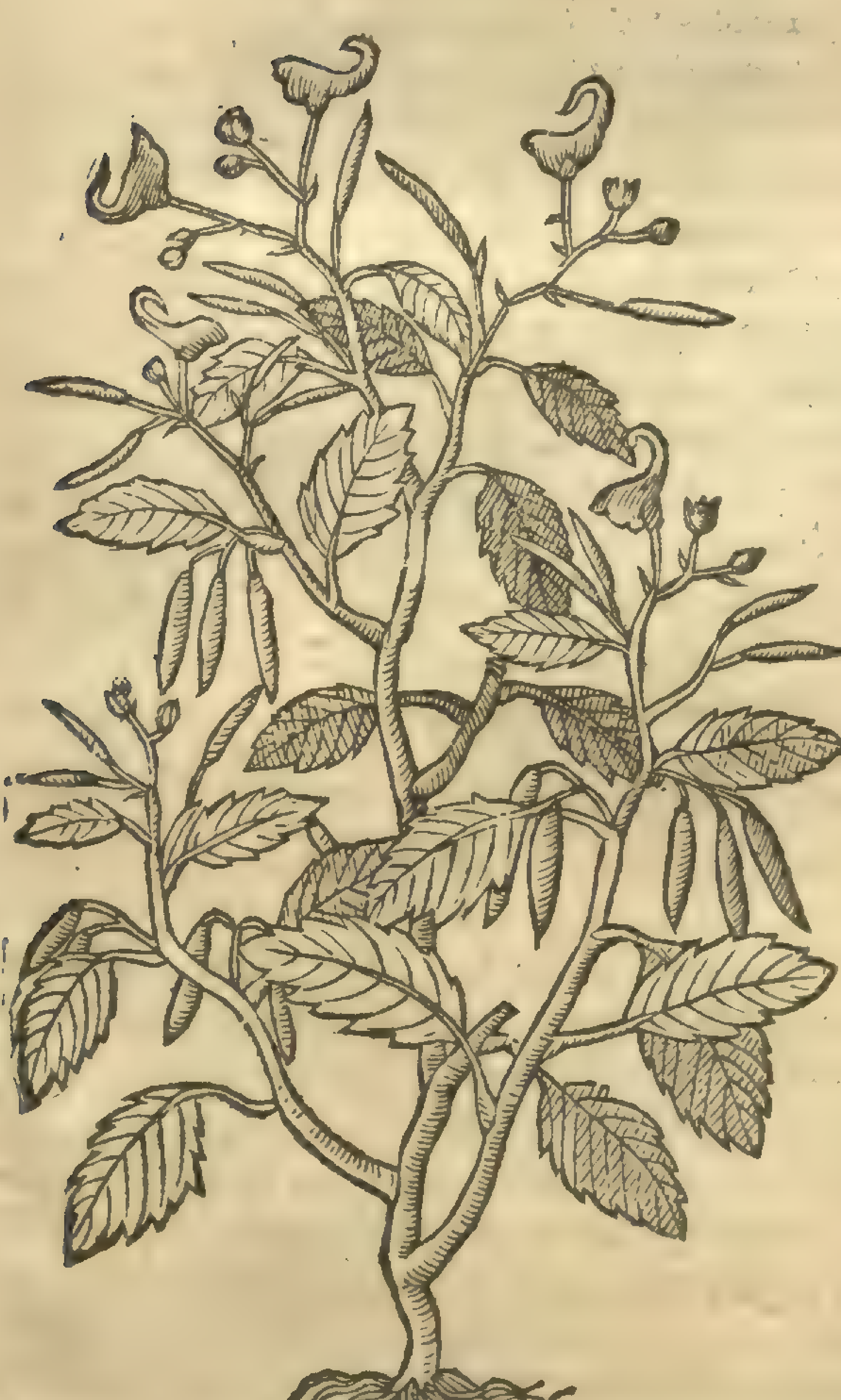
Viret vigetq́; eodem, quo altera Mercurialis, anni tempore.

Græcis *χύνια* & *κυνοκράμβη*: Latinis Canina, & Braſſica Canina; & paſſim Mercurialis ſilueſtris.

Eſt tamen & alia *κυνοκράμβη*, quæ & *ἀπόκυνον*: de quo lib. III. Pempt. tertiæ. Germanis Waldt Bingelkraut/ Hundtskohl: Italis *Mercorella baſtarda*: Belgis Wildt Mercuriael: Gallis *Mercuriale ſauuage.*

Facultate autem hæc Cynocrambe, ſiue ſilueſtris Mercurialis alteri reſpondet: ſi folia quidem cum cauliculis aluum moueant, & inter olera recipi queant, & decoctæ herbæ ius pituitam, bilem, & aquoſa detrahant, vti Dioſcorides ſcribit.

Impatiens herba.

De Impatiente herba. CAP. XXXV.

AD Mercurialis formam ac effigiem accedit quoque Impatiens. Cauliculis hæc aſſurgit teretibus, glabris ac geniculatis, cubito altioribus, in alas ac ramulos diuiſis: folia lata, acuminata veluti Mercurialis, ſed tamen teneriora, ac dilutiùs virentia: floſculi è faſtigiis pediculorum dependent lutei, anteriùs latiores, in corniculum tenue poſteriùs deſinentes: ſuccedunt ſiliquæ teretes, paruæ, Chelidonij maioris perſimiles, quæ vel leuiſſimo contactu, exiliente maturo ſemine, in ſpiras contrahuntur: radix tenuibus fibris cohæret.

In Germaniæ, Bohemiæ, Galliæque ſiluis, tum & alibi reperitur: adoleſcit citò, ac nimis facilè in hortis: locis gaudet humidis ac vmbroſis, haud apricis.

Floret

Floret æſtate: annua eſt herba: hiemem non ſuſtinet; ſemel tamen ſata ſingulis facilè annis renaſcitur, niſi priùs quàm ſemen maturuerit, fuerit euulſa.

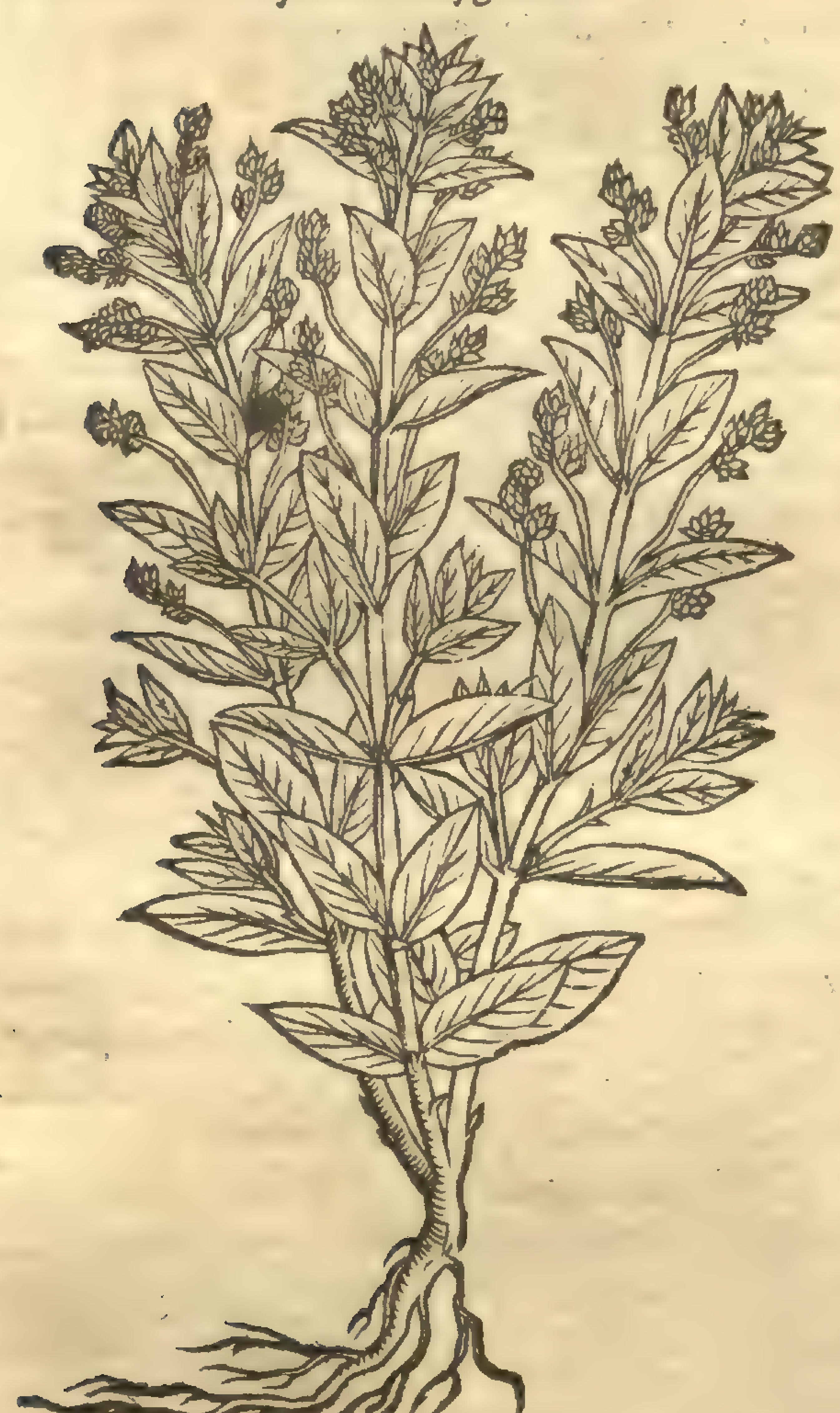
Germani Springkraut: Belgæ Cruydeken en ruert my niet: vulgò Noli me tangere, quòd videlicet vel leuiſſimum manus contactum ſiliquæ haud admittant. Qua de cauſſa Impatiens dici poteſt, vtpote quæ non patiatur ſiliquas maturato ſemine attingi. Plinius lib. XXIIII. cap. XVII. Æſchinomenen herbam nominat ſic appellatam, quoniam appropinquante manu folia contrahat. Quod ſi mutare lectionem Plinij integrum foret, & pro dictione Folia, Siliquas recipere, Impatiens hæc Æſchinomene eſſet, nam appropinquantibus digitis, ſiliquas mox, vt diximus, contrahit.

Æſchinomene.

Ceterùm facultate hæc herba fertur pernicioſa, ac inter Deleterias habenda.

De Phyllo Dioſcoridis. Cap. XXXVI.

Phyllon Thelygonon.

DVORVM generum Phyllon eſt: mas, & femina, veluti Mercurialis.

Aſſurgit vtrumque Phyllon tribus, quatuor aut pluribus rotũdis cauliculis, dodrantalibus: è cuius ſingulis veluti geniculis bina oppoſita exeunt folia oblonga, Oliuæ foliis latiora, multò quàm Mercurialis anguſtiora: radix deſcendit vnica, non abſque adnatis fibris. Mari ſemina gemina, veluti Mercuriali maſculæ: feminæ verò ſpicæ muticæ ac ſteriles, veluti feminæ. Herbæ verò ipſius & cauliculi & folia, perquàm tenui ac exigua mollique lanugine ſubalbida.

Nec paſſim, nec vbique obuium Phyllon: in Narbonenſi Gallia ac in Hiſpaniis repertum accepimus: in ſaxoſis Dioſcorides naſci tradit.

Æſtiuis mẽſibus & viget & floret Phyllõ.

Dioſcorides φύλλον appellat, & ἐλαιόφυλλον; ad differentiam fortaſſe Mercurialis, quæ & φύλλον à Theophraſto vocatur: deſcribit enim Theophraſtus φύλλον folio Ocimi: quod haudquaquam de iſto Phyllo, ſed de Mercuriali veritatem habet. Maſculum autem Phyllon Dioſcorides ἀῤῥενογόνον; feminam verò θηλυγόνον nominat, iiſdem videlicet vocibus, quibus φύλλου ſui genera Theophraſtus diſtinguit.

Facultatem autem Dioſcorides huic Phyllo omnino eam tribuit, quam alteri Phyllo ſiue Mercuriali etiam Theophraſtus: Arrhenogonon videlicet maſculi ſexus partum efficere; feminam verò feminei adferre, cuius Crateuam eſſe auctorem refert.

De Portulaca. Cap. XXXVII.

PORTVLACÆ duæ ſunt: maior ac ſatiua vna, altera minor ſylueſtris.

1. Maioris caules non rarò dodrantales, teretes, craſſi, ſubrubentes, ſucccoſi, læues, reſplendentes, in alas quaſdam diſtribuuntur: folia vncialis longitudinis, latiuſcula, craſſa, pinguia, glabra, virentia, à tergo albidiora: floſculi minuti, pallidè lutei ad annexum foliolorum gignuntur, ſuccedente conceptaculo exiguo herbacei ac virentis coloris, inſtar ferè dimidij grani hordeacei, in quo ſemen puſillum nigrum: radix fibras habet.

2. Altera minor cauliculis ſimilibus rubentibus, ſed minoribus per humum ſternitur: folia priori forma, colore, læuore, craſſitudineque reſpondent, ſed minora multò.

In hortis ac eorum areis ſubactis ac ſtercoratis commodè prior ſeritur: ſolum deſiderat lætum, pingue, non aridum.

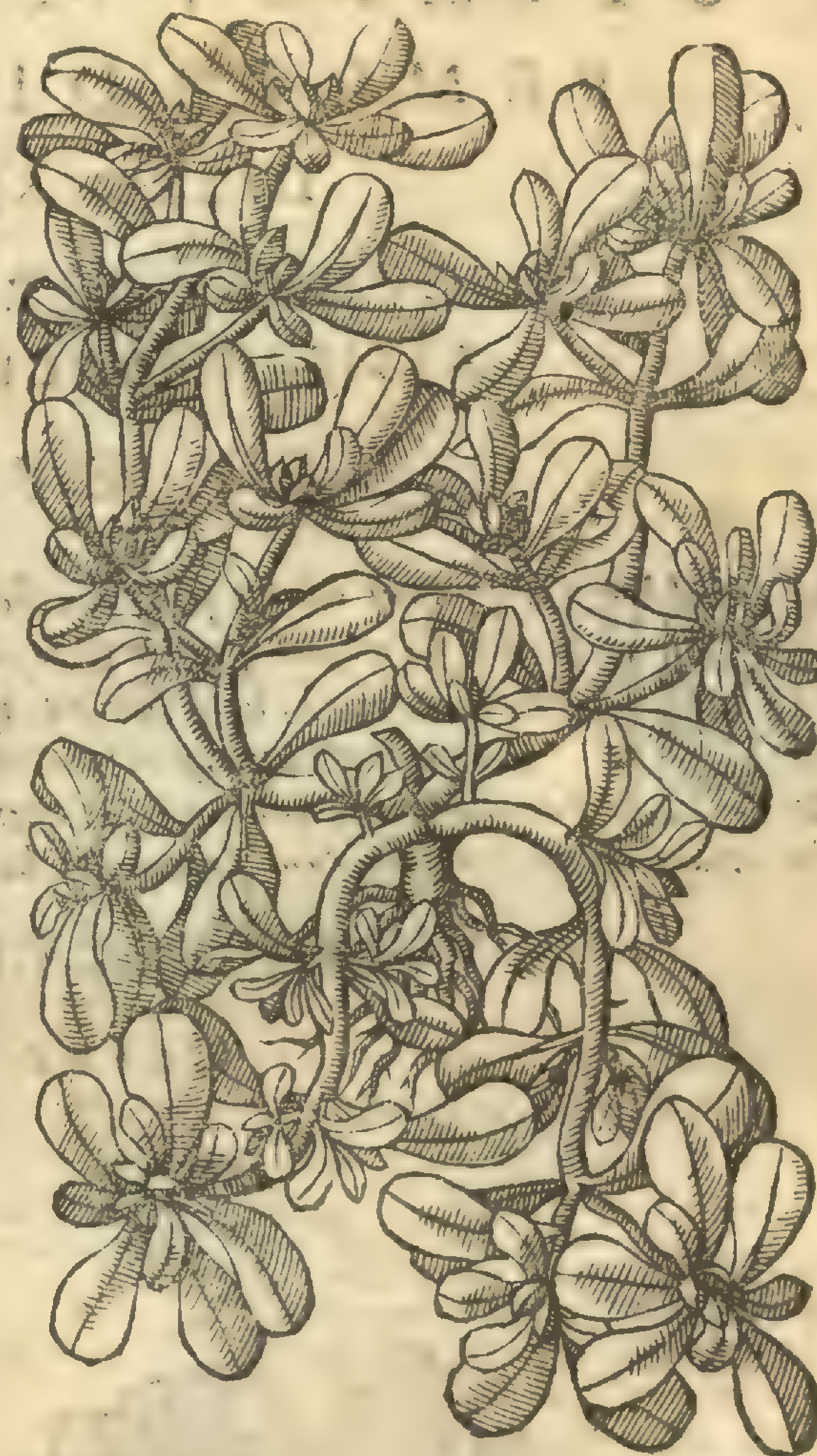
Altera in ſemitis hortorum ac vinearum, ac quandoque in petroſis ſponte gignitur: rigua & hæc amat loca: ſemel ſata, ſi ad ſeminis maturitatem relinquatur, facilè annis aliquot pòſt ſequentibus renaſcitur.

Seri

Portulaca ſatiua.

Portulaca ſilueſtris.

Seri poteſt Martio aut Aprili, Iunio verò ac deinde in Autumnum vſque viget ac viret.

Græcè ἀνδράχνην nominant, Latini Portulacam: eſt tamen & ἀνδράχνη quædam arbor ſilueſtris, quę vnius litteræ diuerſitate Latinis Potulaca dicitur. Germani Burtzel kraut: Galli *du Poupier*, aut *Pourcellaine* vocant: Belgæ Porceleyne: Itali *Procacchia*, *Porcellana*: Hiſpani *Verdolagas*, *Baldroegues*: Angli Porcelain.

Præter has verò duas eiuſdem generis, & aliam quamdam Portulacam, & quidem ſilue- 3.
ſtrem, à Græcis quoque ἀνδράχνην ἀγρίαν nuncupatam, veteres referunt, quæ alio nomine Illecebra à Latinis appellata eſt. Confunditur autem hæc quandoque cum minore ſiue ſilueſtri Portulaca modò deſcripta. Neque ab hoc errore pleraque Dioſcoridis exemplaria libera ſunt. Nam quòd in Portulacæ ſilueſtris deſcriptione, Cauliculos manducatos bonum ſuccum parere, viſcoſos & aliquantulùm ſalſos eſſe affirmatur, ad minorem ſilueſtrem referendum eſt. Quod verò ſequitur, Vis ei excalfactoria, acris, exulcerans, &c. non huius, ſed Illecebræ facultas eſt; de qua nos cap. x. lib. v. Pemptadis primæ. *Dioſcorides notatur*

Iam & Peplis, ab Hippocrate Peplion, à nonnullis quoque Portulaca ſilueſtris appellatur, 4.
Dioſcoride teſte. Quod nomen idcircò ad Portulacam etiam Plinius lib. xx. cap. xx. ſed minùs rectè tranſtulit. *Plinij error.*

Recentior ætas & quamdam ſuperioribus marinam dictam Portulacam annumerat; quæ 5.
cùm fruticoſa ſit, libro ſecundo Pemptadis ſextæ requirenda.

At Portulaca frigida eſt, ac tertio quidem ordine, humida verò ſecundo: ſilueſtris verò minùs humida. Salſilaginem quamdam cõiunctam habet, quæ in ſilueſtri copioſior apparet. Cruda non rarò in acetariis etiam ſola editur cum oleo, ſale & aceto. Æſtuantem autem ventriculum ſedat, appetentiam excitat, alimentum autem ab hac corpori exiguum, vitioſum, frigidum, craſſum, humidumque accedit. Commanducata dentium ſtupores tollit: idem poteſt & ſuccus in ore detentus, & aqua per organa extracta. Quæ & aduerſus vermes pueris commendatur, & valdè vtilis eſt, præſertim ſi febris adſit: nam & nimium calorem contemperat, & vermes interimit. Quod quidem ſalſilagine permixta efficit, quæ & vermibus & putredinibus aduerſatur.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTAE LIBER SECVNDVS,

DE CVCVMERARIIS ET ALIQVOT ALIIS HERBACEIS FRVCTIBVS.

PRÆFATIO.

M*VLTI ſunt edules fructus arborum & fruticum, herbarum verò & nonnulli; & præter frumenta quidem & legumina: hæc ſiquidem & fructus ſunt, frequentiùs tamen σπέρματα, id eſt ſemina, quàm καρποὶ ſiue fructus nominantur.*

Qui autem καρποὶ ſiue fructus dicuntur, herbarum haud multi ſunt, & exceptis paucis, non alij quàm ad Cucumerum naturam accedentes, atque idcircò Cucumerarios etiam appellatos, quos cum paucis aliis hoc libro proſequi præſentis eſt inſtituti.

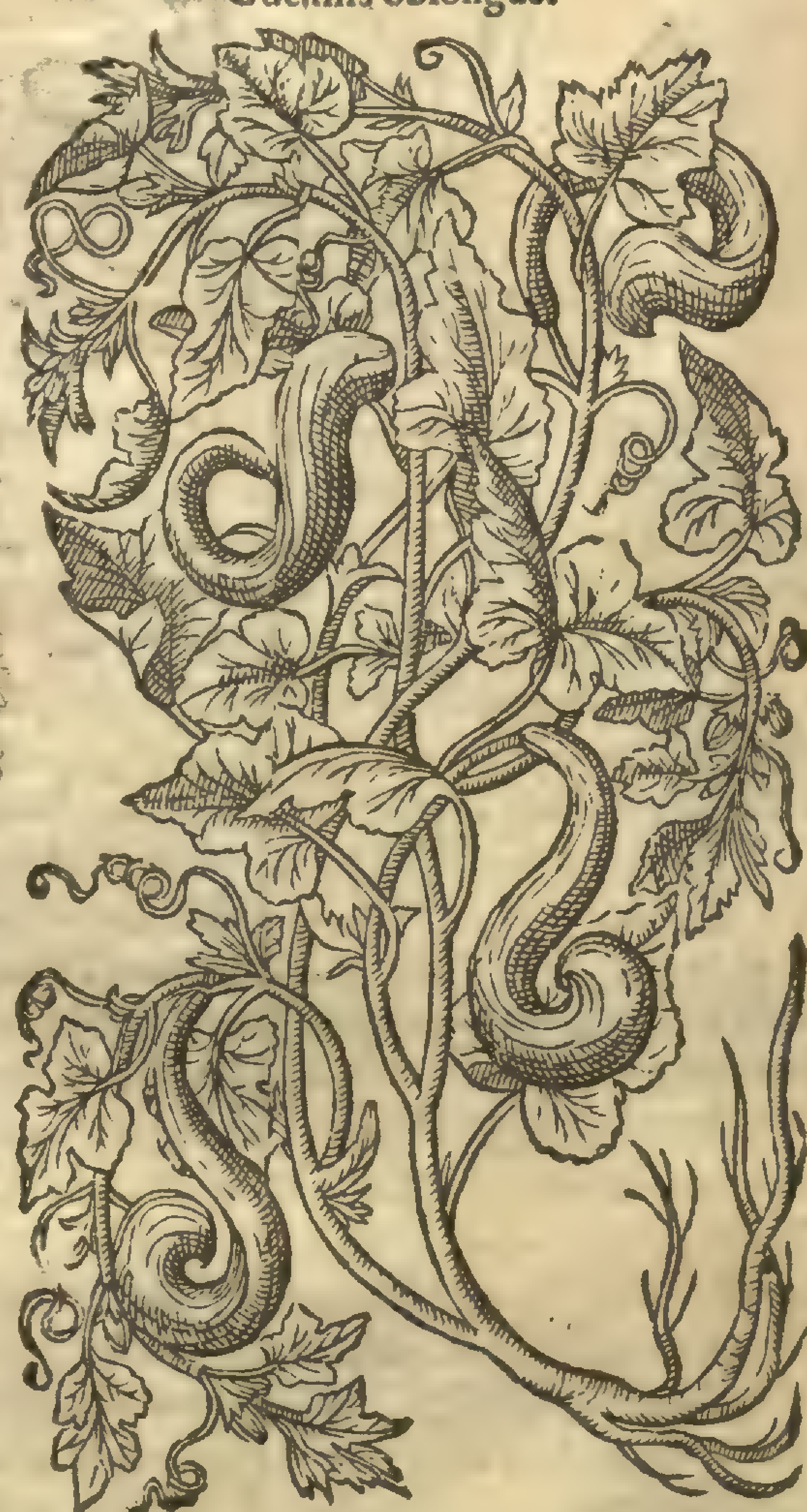
DE VVLGO DICTIS CVCVMIRIBVS.

CAPVT PRIMVM.

Cucumis vulgaris.

Cucumis oblongus.

LONGIS, ſarmentoſis, ramoſis, & aſperis caulibus Cucumeres iſti per terram huc illuc reptant: circa quos folia anguloſa, ampla, aſpera, ambitu ſerrata; & ſubinde clauiculæ quædam: e ſinu foliorum floſculi erumpunt dilute lutei; deinde fructus craſſi, ſemipedem longi, quandoque ſed rarò dodrantales, anguloſi, tuberculis quibuſdam exaſperati, per maturitatem lutei, in quibus tranſparens ſolidior medulla, quæ vnà cum ſeminibus editur, paulò antequam ad integram maturitatem peruenerint: ſemina autem oblonga & plana ſubcandicant.

Seritur in hortis Cucumis, pinguia & aprica amat loca.

Iulio & Auguſto menſe fructus edules, ſed Septembri demum ad perfectam maturitatem perueniunt.

Paſſim Cucumis, & in Officinis Cucumer appellatur, & pro eo habetur qui Græcis σίκυς ἥμερος, id eſt, Cucumis ſatiuus dicitur.

Galeno autem non Cucumis aut σίκυς, ſed μηλοπέπων eſt. Nullius enim fructus Cucumerarij medulla ſiue caro interior editur, ſed omnis abiicitur, excepta huius carne, quæ cum ſeminibus, vt diximus, eſtur. quod de Melopeponibus fieri Galenus ſcribit lib. 2. De alimentorum facultatibus: Homines, inquit, à carne intima Peponum abſtinent, Melopeponum autem mandunt. *Melopepon Galeni.*

Germani Cucumern: Itali Inſubres *Concomero:* Hiſpani *Cogombro:* Galli *Concombre:* Belgæ Concommeren vocant: Bohemi Wokurka. In Hetruria, inquit Matthiolus, Citrulum appellant, à Citrij lutei colore, qui in maturo fructu euidens eſt. Sunt verò & qui Anguriam dici velint, ſed omnino alius fructus Anguria.

Sunt verò huius generis & oblongi quidam Cucumeres, quos ars & cultura primùm (vt fertur) produxit, natura deinde conſeruauit: primo enim fructus rudimento in fiſtulam aut tubum impoſito, oblongus naſcitur Cucumis, cauitate ſiquidem anguſtiore impleta, in longitudinem incrementum capit: & huiuſcemodi Cucumerum ſemen ſatum, non quales anteà erant, ſed quales culturæ mangonium genuit, profert; qui cum ſuopte ductu, longi quidem, ſed crebrò recurui reperiuntur: quos & Anguinos inde vocant. *Cucumis longus.*

Omnium autem Cucumerum frigida ac humida ordine ſecundo temperies eſt: horum autem minùs quàm reliquorum humida, atque idcircò quando eduntur, minùs citò in ventriculo corrumpuntur: ſucci verò etiam minùs praui ſunt. Alimentum verò corpori conferunt frigidum quidem nec non humidum, ac omnino exiguum, & ſucci haud probi.

Eligi debēt virides, nondū maturi, maturi ſiquidē & iā Citrini facti, eſui haud ſunt idonei.

Semen frigidum quidem, ſed multò minùs quàm fructus: aperiendi vim atque extergendi prætereà obtinet: vrinas mouet, iocinoris obſtructiones aperit, pectori ac pulmoni inflammatione laborantibus prodeſt, contuſum foriſque abſterſorij loco adhibitum, cutim ſplendidam reddit.

De Melone ſiue Melopepone. CAP. II.

Melo ſiue Melopepo vulgò, Cucumis Galeni.

Cucumis ſilueſtris.

 QVEM

Qvem recentior ætas Melonem nuncupat caulibus humi procumbentibus, longis, ſarmentoſis, atque aſperis, vulgari Cucumeri ſimilis: folia ſatis reſpondent, minora tamen, rotundiora, minuſque anguloſa: floſculi ſimiliter lutei: fructus craſſiores, initio nonnihil piloſi, qui modò oblongam, alias contractiorem rotundam figuram obtinent; ſubinde verò & maiores, quandoque minores reperiuntur; cortex horum vt plurimùm exteriùs viret, ſubdita pulpa ſiue caro, quæ editur, è luteo langueſcit, medulla lutea, muſcilaginoſa, humida, defluens, in qua ſemen veluti ſuperioris Cucumeris.

Seritur locis cultis: tumulos amat Soli vel maximè expoſitos, terram verò mediocrem, non nimis pinguem aut ſtercoratam.

In Germania ac Belgio non niſi ſerò, & cùm æſtas calens ac ſicca fuerit, ad maturitatem perueniunt.

Vulgò Melones appellant: Itali *Mellone:* Hiſpani *Melon:* Galli *Melons:* Germani ac Bohemi Melaun: Belgæ Meloenen. μῆλον autem Græcis pomum ſignificat. Proinde rectiùs *μηλοπέπων* hic Cucumis appellandus, Pepon videlicet Mali odorem referens. Nam huius fructus odoriferis Malis odore ſæpenumerò vicini ſunt, ſubinde verò & obſcurè moſchum redolent; qui idcircò & Moſchatellini cognominantur. Galenus tamen non iſtum, ſed ſuperiore capite deſcriptum Melopeponem facit; hunc verò pro Cucumi habuiſſe videtur, qui Græcis *σίκυς ἥμερος*, Latinis Satiuus Cucumis dicitur.

Cucumis Galeni.

Huius autem vel etiam ſuperioris ſilueſtre genus eſt, quem *σίκυν ἄγριον*, & ſilueſtrem Cucumerem vocant, de quo Pempt. tertiæ lib. II. cap. XXV.

Cucumis ſilueſtris.

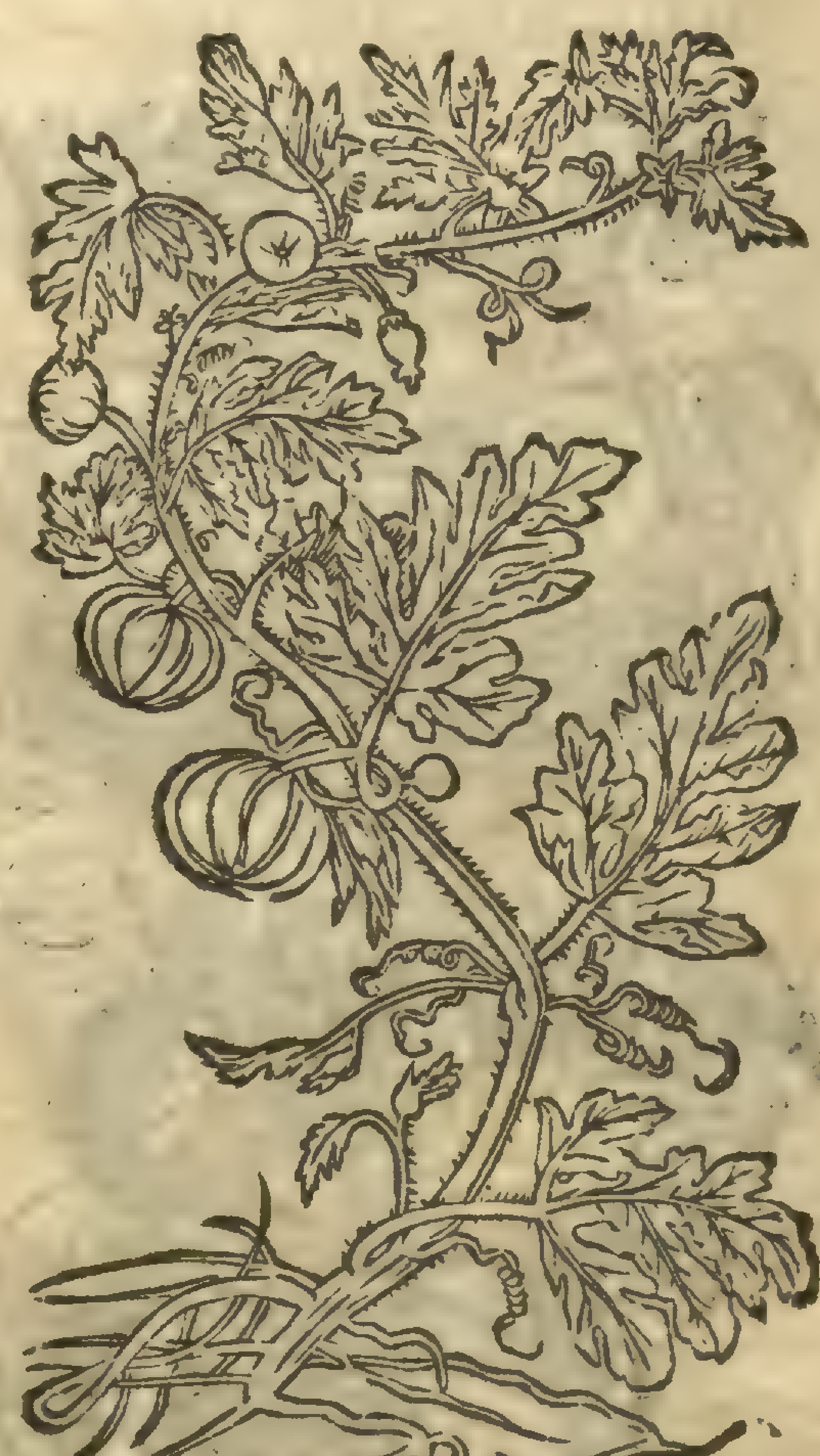
Frigida porrò quoque ac humida Melonum caro eſt: difficiliùs quàm reliquorum Cucumerariorum concoquitur: in ventriculo autem ſi diutiùs hæreat, corrumpitur, & malignis febribus occaſionem præbet. Quod & Aëtius teſtatur Tetrab. primi lib. I. febres malignas inducere eſum Cucumerum ſcribens; eſt ſiquidem & huic Cucumis, qui vulgò Melon. Semen verò huius idem quod alterius ac ſuperioris Cucumeris poteſt.

De Anguria. CAP. III.

Anguria, Cucumis Citrulus.

Cucumeris Citruli alia icon.

Angvria ſarmentoſis, viticuloſis, aſperis, ac humi repentibus caulibus, tum & clauiculis ſuperiores Cucumeres refert, folia autem maiora ſunt, & profundis vtrimque inciſuris

Colocynthis.

ciſuris diſſecta: flos aurei coloris: fructus globoſi, ſtriati, colore ſuperiùs virentes, inferiùs, quà humi iacent, inalbicantes, quorum exterior cutis læuis; interior caro mediocriter dura, Peponum quàm Melonum ſimilior: medulla fungoſa, in qua ſemen oblongum, planum, maius quàm Cucumerum aut Melonum, minus quàm Peponum, exterior cuius cortex nigricans aut ſubrubens ac durus eſt. Non facilè autem iſtius Cucumerarij fructus computreſcunt (veluti vulgaris Cucumeris aut Melonis dicti, qui decerpti facilè corrumpũtur) ſed diutinè aſſeruari queunt, præſertim Tritici aceruis, vt Matthiolus ait, impoſiti.

In calidis regionibus, vt, Apulia, Calabria, Sicilia, ac ſimilibus facilè prouenit: in Germania rarò ſeritur, rariùs verò etiam matureſcit.

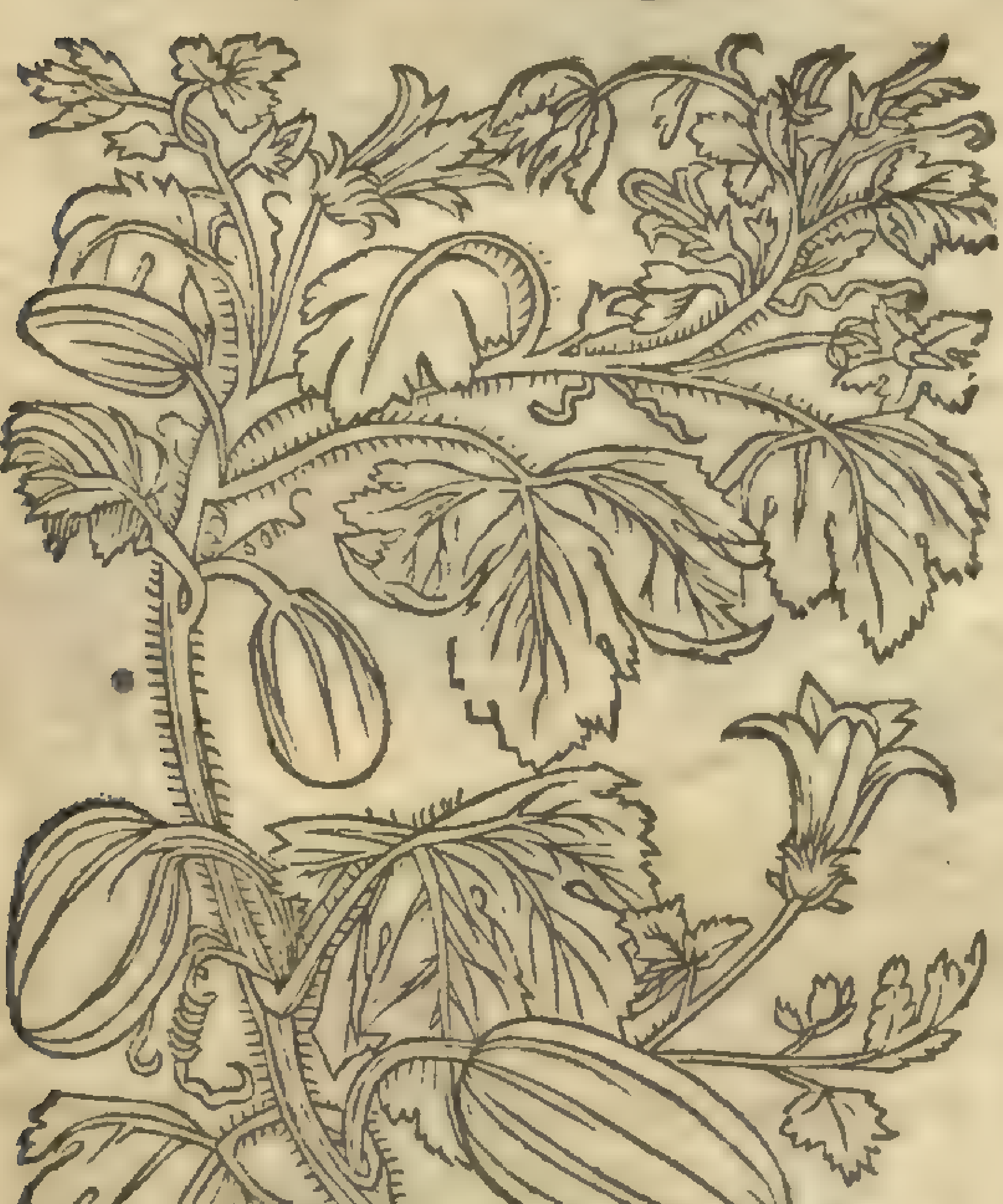
Anguriam recentior ætas appellat: Officinis Citrulus & Cucumis Citrulus dicitur: inter ſemina ſiquidem frigida, Officinis nuncupata maiora, huius ſemen admittitur nomine ſeminis Citruli. Si autem Cucumis Citrulus à Citri luteo colore nomen habet, vulgaris Cucumis propriè Cucumis Citrulus eſt. *Cucumis Citrulus.*

Siluestre autem huius genus eſt κολοκύνθις ſiue Colochyntis dicta, de qua cap. XXVI. lib. II. Pempt. III. *Colocynthis.*

Ceterùm Anguriæ caro, quæ cortici ſubeſt, cruda, ſed frequentiùs cocta comeditur; alimentum autem confert exiguum, idque frigidum ac humidum, ſanguinemque ingenerat aquoſum, qui internarum partium inflammationes mitigat, & bilis acrimoniam ac feruorem contemperat. Cruda in ore commanſa linguæ in febribus aſperitatem lenit, & ſitim ſedat.

Semen facultate Cucumerum ſimile eſt.

Pepo maior oblongus.

De Pepone. CAP. IIII.

PEPONVM aliquot reperiuntur ſpecies vel magnitudine vel forma differentes.

1. Maior Pepon craſſos, aſperos, ſpiniſque nonnullis obſitos caules promit prælongos, qui clauilis ſiue capreolis ſuis vicina comprehendentes, perticas, ſcenas, ac ſepimenta conſcendunt, quæ niſi iuxtà poſita fuerint, humi repunt: folia ampla ſunt, valdè aſpera, aliquot profundis inciſuris diuiſa, marginibus ſerratis: flores admodum magni ſunt, calathi forma, auri colore lutei, per ora quinque prominentibus angulis denticulati: fructus magni, craſſi, rotundi, oblongi, craſſioribus ſtriis veluti anguloſi, quorum pulpa cortici ſubiacens candida mediocriterque dura eſt, interior medulla fungoſa: ſemen magnum, latum, planum, ſubalbidum, multò quàm Cucumeris maius, forma alioqui haud differens: color corticis quandoque obſcurè virens, aliàs albidus: virentis autem Peponis cortex durior eſt, ac veluti lignoſus; albidi verò mollior ac tenerior.

Alterum Peponum genus caulibus ac foliis, vtriſque aſperis, tum & clauiculis priori ſimile

 eſt;

Pepo rotundus maior.

Pepo rotundus minor.

Pepo latus.

eſt; ſed foliorum fiſſuræ minùs profundæ, cauleſq; teneriores: flores ſimiliter lutei, patentes & anteriùs anguloſi veluti prioris: fructus autem globoſi, rotundiores, modò maiores, frequenter minores; & quandoque virentes, duriorisque corticis: ſubinde cute molliore ac albicante, caro quibus ſubeſt veluti prioris: ſemina quoque eiuſdẽ formæ, ſed aliquantò minora.

3. Huius generis & tertius eſt Pepon, aſperis caulibus, foliiſque fiſſis ac ſerratis priorem referens: flos magnus quoque ac luteus veluti aliorum: fructus mediæ magnitudinis, cuius cortex tuberculis nonnullis exaſperatur veluti Mali Citrij cutis, qui per maturitatem ſimiliter luteus eſt, proinde & Citrium Malum cùm colore tum aſperitate referens.

4. Quarti generis Pepon forma ab aliis plurimùm differt: caules quidem, folia, floreſque aliorum ſimiles ſunt; fructus autem haud longus aut globoſus, verùm omnino latus, & quodammodò planus, ſcuto alicui prope modum ſimilis; in medio quidem craſſior, per circumferentiam verò tenuior, & quibuſdam locis reflexus criſporum inſtar: cortex huius mollis,

Peponis latioris fructus.

lis, tenuis, ac candidus eſt; caro interior ſatis dura ac durabilis: ſemen quàm Cucumeris maius, forma & colore conueniens.

Omnes Pepones hortenſes ſunt: lætum ſolum, pinguemque mediocriter terram poſtulant.

In calidis regionibus citiùs matureſcunt, apud Belgas omnes ſerotini ſunt, & niſi æſtas calida ſiccaque fuerit, vix ad perfectionem perueniunt.

Græcis πέπων, Latinis ſimiliter Pepo. πέπονες autem omnes fructus perfecti ac maturi communi nomine dicuntur: vnde Medici quidam, inquit Galenus, fructum hunc σικυοπέπονα, id eſt Peponem Cucumeralem nominari oportere contenderunt. Plin. lib. IX. cap. V. Cucumeres, inquit, cùm magnitudine exceſſere, Pepones vocantur. Germanis Pfeber: Bohemis Dyne; Gallis *Ponpons:* Belgis Pepoenen vocantur. Maiores à nonnullis Turcici cognominantur, Secundi verò Marini, Tertij Hiſpanici, Quarti autem Latorum Peponum nomen obtinuerunt. Σικυοπέπων.

Eſt autem omnium Peponum natura frigida cum copioſa humiditate: habent autem vim quamdam abſtergendi, cuius beneficio vrinam ciunt, & deorſum expeditius quàm Cucurbitæ aut Melopepones permeant, vt Galenus ſcriptum reliquit.

Editur autem caro Peponum haudquaquam cruda, ſed cocta. Deſcendit autem ſic omnino faciliter, aluum facilem & quodammodò lubricam reddens. Alimentum autem confert exiguum, tenue, humidum frigidumque, (vitioſum, inquit Galenus) idque potiſſimùm cùm probè concocta non fuerit. quo caſu choleræ morbo obnoxios efficere ſolet.

Durior caro Latorum eſt, qui & idcircò diutiùs quàm reliqui incorrupti aſſeruari queunt: eduntur autem hi non modò elixi, ſed & in pingui aliquo fricti. Deſcendunt verò & per aluum haud ſegniter, alimentum verò adferunt quale aliorum.

Semen magis quàm caro extergit, vrinas promouet, renibus ex calculo infeſtatis vtile eſt.

De Pepone ſylueſtri.

CAP. V.

VELVTI Cucumeribus & Anguriæ ſilueſtres ſuæ ſunt ſpecies, ita quoque & Pepones quidam agreſtes & tota natura ſilueſtres. Proferunt hi caules aſperos ſpinis obſitos, folia aſpera, flores luteos veluti ſatiui; ſed minora ſingula: fructus craſſos, oblongos, ſtriatos, durioris corticis ac colore virentes, ſed minores multò; quorum pulpa & interior medulla vnà cum ſemine, veluti ſatiuorum, ſed admodum amara; ſemen quoque paulò minus.

Alicubi locis incultis ſpontè huiuſcemodi Pepones gigni dubio procul eſt: verùm in Germania ac Belgio non niſi ſati proueniunt.

Tametſi veteres horum non meminerint, res ipſa tamen oſtendit πέπονες ἀγρίους, & Pepones ſilueſtres hos dici oportere.

Silueſtres autem Pepones vti tota ſua natura valdè amari, ita quoque temperamento calidi ſiccique, & ſecundo quidem ordine intenſo: expurgandi quoque non minorem vim,

 quàm

Pepo ſilueſtris.

Cucurbita prior.

quàm ſilueſtres Cucumeres, obtinent.

Vinum quod calyci, exempta cum ſemine medulla, infuſum, tantiſper in eo hæſerit, donec amaritudinem plenè contraxerit, per aluum purgat, ac pituitoſos bilioſoſque educit humores. In ſumma, huius ſuccus idem quod Cucumeris agreſtis præſtat: reſiccatus verò, Elaterij loco ſuccedere poteſt.

De Cucurbita. CAP. VI.

CVCVRBITA oblongos, viticuloſos, & anguloſos caules in alas nonnullas diſtributos profert, qui adnatis capreolis vicina propeq; aſſiſtentia, adminicula comprehendentes, ſurſum ſcandunt, & in altum tolluntur: folia admodum magna, lata, & nonnihil acuminata, Bardanæ ferè magnitudine ſimilia, ſed mollia, alboque veluti tomento vnà cum caulibus ac foliorum pediculis candicantia, inſtar Althææ: flores foliorum è ſinu albidi exeunt: fructus ſubſequuntur non vnius formæ: quandoque enim lagenarum formam quaſi exprimens, in ventris modum turgeſcit, ſupereminente collo, quod, qua parte ventri adhæret, frequenter anguſtius: ſubinde verò & ventricoſa ac craſſa, ſed abſque collo, & inferiore ſede latior, pyri turbinatam figuram quodammodò referens: aliàs verò in longitudinem producitur. Creſcit, inquit Plinius lib. XIX. cap. V. Cucurbita qua cogitur forma, plerumque & intorti draconis figura. Libertate penſili conceſſa viſa eſt nouem pedum longitudinis. Omnibus autem cortex per maturitatem durus, ligneus, ac flaui coloris: caro autem ſiue pulpa interior candida; ſemina oblonga, plana, compreſſa, anteriore parte acuminata, poſteriore lata, duobus eminentibus angulis quaſi cornuta; cortex quorum durus & candidus, medulla ſimiliter albida ac dulcis.

Cucurbitæ in hortis coluntur ac ſeruntur.

Sub Autumni tempus ad maturitatem demum perueniunt: in calidis tamen regionibus citiùs, maximè præcoces. Præcoces autem Cucurbitæ, tum & Cucumeres ſic redduntur, vt Quintilij tradunt: In cophinos aut fictilia inutilia terra cribrata mittenda ſtercore admixto liquidior facta, & anticipato conſueto tempore, Vere videlicet inchoante, ſemina implantanda, & cùm Sol fuerit, & calor, & moderata pluuia, cophinos ſub dio expones, circaque Solis occaſus in domum contectam inferendi: atque hòc aſſiduè faciendum, aqua irrorata quando vſus poſtulauerit: poſtquam verò perfectè ceſſabunt frigora & glacies, cophini ſiue dolia in locum ſubactum & excultum defodiendi, ita vt labra æqualia ſint terræ, deinde reliqua cura adhibenda. Sic ille.

Græcis κολόκυνθα, & κολόκυνθαι ἐδώδιμος: item κολόκυνθα ἥμερος dicitur: Latinis Cucurbita, Cucurbita edulis, Cucurbita ſatiua: à nonnullis

Cucurbita latior. | Cucurbita longior.

nullus verò *κολόκυντα* per τ vltima ſyllaba: ab aliis *σικυώνια*: à Plinio Cucurbita Cameraria, quòd cameras, teſtudines, pergulas, topiarias hortorum ſcenas ſcandat ac operiat. Huic verò & altera, quæ nullis propè aſſiſtentibus fulta humi repit, Plebeia cognominatur. Italis autem Cucurbita *Zucca* dicitur: Hiſpanis *Calabazza:* Gallis *Courge:* Germanis Kürbis: Belgis Cauwoorden: Bohemis Tiſkew.

Cucurbitæ autem caro ſiue interior pulpa frigida ac humida temperamento eſt, vtraque qualitate ſecundi ordinis. Succus ad aurium cum phlegmone dolores, addito roſaceo, infuſus prodeſt: tumores etiam omnes calidos pulpa impoſita mitigat, capitis dolores puerorum & oculorum inflammationes hoc modo ſedat. Si infanti dormienti paris longitudinis Cucurbita vel etiam Cucumis in lectulo adiungatur, & febricitauerit, mox à febri liber erit.

Editur verò & hæc pulpa cocta, ſed quia ſuccum habet aqueum ac tenuem, exiguum corpori præbet alimentum, atque frigidum ac humidum: facile autem ſubſidet, præcipuè elixa, quæ & propter ſubſtantiæ ſuæ lubricitatem, tum & humiditatem, aluum emollit.

Aſſa autem vel frixa in ſartagine, quàm plurimum de propria humiditate deponit, atque idcircò minùs facilè deſcendit, nec aluum adeò citò emollit.

Semen vrinæ acrimoniam contemperat, & eamdem mediocriter prouocat.

De Cucurbita ſilueſtri. CAP. VII.

SILVESTRIS autem Cucurbita & quædam præter ſuperiores eſt: hæc autem viticuloſis caulibus, capreolis, ac foliis mollibus, ac veluti lanuginoſis ſatiuam æmulatur, omnibus ac ſingulis multò minoribus. Scandit verò & hæc ſcenas, vmbracula, ac teſtudines hortenſes: fructus Cucurbitis ventricoſis ac lagenulas referentibus forma quidam ſimilis, ſed magnitudine longè inferior, omnino videlicet paruulus, nec vulgari pyro maior, vtpote qui & manu concludi ac comprehendi queat. cortex huius exterior initio viret, poſtea durus factus ligni quoque colorem aſſumit. interior medulla humida & admodum ſucculenta eſt, in qua ſemen latet, amara autem hæc eſt, veluti ſilueſtrium Peponum.

In calidis regionibus ſponte alicubi gignitur, ſed in Germania ac Belgio non niſi ſata reperitur, vbi & tarde ac rarò perficitur.

Græcis

Cucurbita ſilueſtris.

Σόμφος.

Græcis κολόκυνθα ἀγρία: Latinis Cucurbita ſilueſtris. Plinius lib. xx. cap. III. Cucurbitam ſilueſtrem Græcis σόμφον dici affirmat, quæ inanis eſt, digitali craſſitudine, non niſi in ſaxoſis naſcens, cuius commanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt. Sed huiuſcemodi hæc Cucurbita ſilueſtris non eſt, quæ craſſitudine digitum excedit; nec inanis, ſed ſucci plena, ac ſtomachum nimia amaritudine offendit.

Sunt verò & quibus legitima hæc Colocynthis videtur, ſed à veritate aberrantibus: nam κολοκύνθις Anguria ſilueſtris eſt, cuius & tenuis cortex facilè adimitur, & pulpa interior fungoſa reſiccatur; de qua Pempt. tertiæ libri tertij cap. XXVII. Huius autem Cucurbitæ ſilueſtris durum ac lignoſum putamen, medulla verò adeò humida, vt reſiccari ſe non aut ęgrè admodum patiatur.

Ceterùm facultate hæc Cucurbita calida & ſicca eſt, nec minùs quàm Colocynthis, aut Pepones ſilueſtres, vtriuſque videlicet qualitatis ordine ſecundo: eſt verò & inſigniter amara, quamobrem & obſtructos meatus expurgat ac aperit: purgandi quoque vim per inferiorem ventrem æquè ac ſilueſtres Pepones obtinet.

Vinum etiam quod in excauatam hanc Cucurbitulam nocte tota permanſerit, valenter quoque purgat, & bilioſos ac pituitoſos humores educit.

Charantia.

De Charantia. CAP. VIII.

CHARANTIA tenuibus aliquot ac gracilibus viticuloſis cauliculis vicina quæque conſcendit, & capreolis ſuis, ex alarum ſinu prodeuntibus, apprehendit: folia non magna, lata, glabra, ac mollia, in quinque partes diſſecta, quarum ſingulæ ambitu circumroſæ: floſculi ex quinque foliolis mediocris latitudinis ex albido in luteum elangueſcunt: fructus oblongi, aliquantulùm turbinati, oui ferè forma, ſed minores, veluti ſpinulis aut aculeis innocentibus exaſperati, qui per maturitatem foris intuſque rubent, ſponteque finduntur; in quibus ſemen latum, planum, ferè veluti Anguriæ, ſubnigricans vbi inaruerit.

Non niſi ſata prouenit: meliùs ac faciliùs in Italiæ calidiſque regionibus proficit, quàm in Germania vtraque, vbi raró & tardè fructus matureſcit.

Baptiſta Sardus Momordicam appellat: alij Viticellam, Balſaminam, Charantiam: Italis eſt *Garanza*: Germanis Balſam öpffel: Gallis *Merueille*: Latinis Pomum mirabile: nonnullis Pomum Ieroſolymitanum: Belgis Balſam appel. Balſaminæ nomen inde accepiſſe exiſtimatur, quòd oleum in quo maturum pomum maceratum, ad multa vtile, veluti Opobalſamum, habeatur. Eſt tamē & alia Balſamina, de qua mox.

Obtinent autem fructus huius, tum & folia eximiam

eximiam reſiccandi vim cum moderata quadam frigiditate temperiei mediæ proxima.

Vulnera recentia conglutinare folia impoſita feruntur, cum vino verò aſſumpta coli inteſtinorumque dolores ſopire & ruptis conuulſiſque vtiliter exhiberi.

Oleum in quo fructus, exempto ſemine, vel inſolatus, vel in calentis aquæ balneo decoctus, vel in fumo equino maceratus, vulnerum inflammationes arcet: eadem & facilè ac citò vnit ac perſanat: doloribus ac vlceribus mammillarum auxiliatur: vteri exulcerationes ac inflammationes iniectum curare poſſe exiſtimatur: punctis ac vulneratis neruis vtiliter adhibetur: aduerſus combuſtionem ex aqua oleóve feruente, ferro ignito, vel igne multùm confert: cicatrices extenuat. ramices quoque huius vnctione ſaneſcunt, ſi foliorum puluis aliquot diebus intereà exhibeatur. ſteriles quoque hoc fœcundas reddi affirmatur, ſi poſt balnei conuenientis vſum partes circa pubem ac vterum iſto vngantur, ac demum viro mulier miſceatur.

De Balſamina. CAP. IX.

Balſamina.

BALSAMINA hæc à Charantia, quę & Balſamina, non parum differens eſt: caules promit non tenues aut viticuloſos, ſed rectos, craſſos, ab imo ramoſos, glabros, læues, ſuccoſos, veluti Portulacæ, inferiùs nonnihil ſæpè rubentes, circa quos folia oblonga, acuminata, Salicis ſimilia, per marginem tenuiter ſerrata, è quorum ſinu duo aut tres ſubrubentibus inſidentes pediculis flores erumpunt, anteriùs latiores ac patentes, poſteriùs in tenue corniculum, veluti recuruam caudam, deſinentes; colore eleganti dilutè rubentes: ſuccedunt fructus rotundi, aſperi ac hirſuti, ſed quàm ſuperioris minores, per maturitatem lutei, qui & ſponte diffinduntur, ſemina ſpargentes, Lentibus ſatis ſimilia.

Et hæc ſtirps non niſi hortenſis ac peregrina Belgio.

Autumni tempore quandoque fructus matureſcunt: flos anteà apparet.

Vulgò Balſaminam nuncupant; & quandoque neutro genere Balſaminum: Geſnerus Balſaminam amygdaloidem: Cordus maluit Balſamellam appellare: alij Balſaminam feminam, quibus prior mas: vnde hæc Germanis Balſam apfel weiblein / & Brabantis Balſam appel wijfken.

De huius autem facultatibus nihil aſſerendum: plerique priori facultate ſimilem affirmare audent, ſed temerè, cùm huius experimentum à quoquam factum non conſtet.

De Fragis. CAP. X.

INTER herbaceos fructus Fraga quoque locum obtinent. Horum herba nullis caulibus nititur, ſed pediculos tenues & lanuginoſos à radicibus promit, quorum nonnulli folia, alij floſculos proferunt: deinde & fibras quaſdam proſerpentes edit, quibus ſeipſam multiplicat: folia autem in vno pediculo terna, oblonga, lata, per circumferentias ſerræ modo inciſa, ſuperiùs virentia, inferiùs albidiora, quorum ſingula maiora latioraque quàm Pentaphylli: flores quatuor aut quini ab vno pediculo exeunt albidi, quinquefolij: ſubſequuntur Fraga ſuperficie exaſperata, exiguis Moris quodammodò ſimilia, colore rubentia, quandoque ſed raró candida, guſtu vinoſo ſuauia, quorum interior pulpa mollis, humida, & albida, in qua ſemen puſillum: radix diuturna, ſubnigricans, multis fibris capillata.

Horum verò & alterum genus, quod ſuperiori pediculis, fibris, foliis, floſculis ſimile eſt, ſed Fraga guſtu dulciora: firmiùs etiam ſuis pediculis adhæreſcunt, nec ita facilè decerpi ſe, vt ſuperiora, patiuntur: radix huius quoque reſtibilis, & capillis fibrata.

In montibus, non raró in conuallibus, in ſiluis ac aliis ſimiliter aliquantulùm vmbroſis Fraga gignuntur: proficiunt & in hortis. Priora paſſim vbique vulgaria ſunt, ſed altera rariora, nec alibi quàm in hortis requirenda.

Viret

Fragaria & Fraga.

Fraga altera.

Viret toto anno herba: Vere latiùs fibris ſuis exſpatiatur, ac deinde flores facit: Iunio, vel etiam priùs, fructus maturi ſunt.

Fraga ipſi fructus Latinè Virgilio ac Ouidio dicuntur, nec aliud nomen vulgò cognitum: Germani Erdbeeren/ Belgæ Eertbeſien/ Galli *Fraiſes* appellant. Herbam Fragariam vocant, Iacobus verò Manlius Fragulam, Germani Erdbeeren kraut/ Brabanti Eertbeſien crupt.

Hallucinantur autem non parum, qui fructum hunc Rubi Ideæ morum exiſtimant: nec minùs qui Comarum faciunt.

Ceterùm herbæ folia ac radices refrigerant, & cum adſtrictione reſiccant: Fraga verò frigida ſunt & humida.

Vulnerum inflammationem folia impoſita arcent. Decoctum eorum gingiuas roborat, dentes firmat, & aduerſus incipientes oris & tonſillarum inflammationes vtiliter gargarizatur. Fluxus muliebres eadem ſiſtunt, & dyſenterias curant.

Fraga ſitim ſedant, & ventriculi inflammationes, caloremque reprimunt: alimentum conferunt exiguum, tenue & aquoſum; & ſi in ventriculo ipſa corrumpi contingat, etiam prauum.

Stillatitius horum liquor faciem fertur expurgare, & deletis maculis nitidam ipſam reddere, aduerſuſque calculum renum vtiliter bibi.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTAE LIBER TERTIVS,

DE ESCVLENTIS RADICIBVS, ET EIVS GENERIS BVLBIS, AC NONNVLLIS ALIIS.

PRÆFATIO.

CVCVMERARIIS fructibus, pauciſque herbarum aliis qui veſcendo ſunt, radices edules opportunè ſuccedunt. Cùm autem illarum exiguus ſit numerus, & bulbos, qui eſui idonei habentur, in iſtarum ſocietatem admittere operæ pretium fuit. Plurimos quidem bulbos Pemptadis ſecundæ libro ſecundo deſcripſimus, ſed quorum flores elegantes ac venuſti hortis gratiam ac ornatum conferunt, oculóſque magis quàm ventrem paſcunt.

Reſtant præter illos nonnulli, ſed tamen non omnes edules, quos tamen vnà cum his proſequemur, ne qui vnius generis cenſentur, ab inuicem diuellerentur. Satis ſit floriferos ab iſtis ſeparaſſe, qui alioqui vnà cum reliquis ſimul vno libro comprehendi potuiſſent.

DE RAPO. CAPVT I.

Rapum vulgare.

Rapum oblongius.

RAPO oblonga, aſpera, & virentia ſunt folia, vtrimque profundis inciſuris diſſecta: caulis verò ramoſus, floſculi lutei, ſiliquæ ac ſemina qualia Braſſicæ. Rapum, quod pro radice eſt, tuberoſum, rarò globi inſtar orbiculatum, frequétiùs in latitudinem effuſum, rariſſimè oblongius ſupra terram extans, inferiùs tenuem quamdam radiculam demittit, cortice veſtitur craſſo, albicante, & carne interiùs albida, quæ cruda coctaque editur.

Ferunt autem nonnulli & Rapum quoddam eſſe, interiore pulpa rubens; ſed fortaſſis hoc illud eſt, quod inter Betas repoſuimus, & à nonnullis pro Rapo rubente haberi ſcripſimus Pemptadis huius libro primo cap. VI.

Eſt verò & ſiluestre quoddam Rapum, cuius varias ſpecies Pemptadis ſecundæ lib. primo oſtendimus.

Terram Rapum mediocrem poſtulat & ſolutam, ac adeò ſolutam, Petro Creſcentio auctore, vt fere in puluerem ſit redacta: in agris & nonnullis vinetis quibuſdam locis gignitur.

Seritur Vere, vel poſt demeſſam ſegetem, in eodem in quo Secale natum agro: altero anno vnàcum Braſſica flores & ſemina producit. Transferri autem primo Vere, vel etiam citiùs Rapa oportet, ſi ad ſationem Raporum ſemen vtile ſperatur: non tranſlatorum ad reliqua quidem vtile ſemen, verùm ex eo non extuberans Rapum, ſed exiguæ radicis excreſcit.

Rapum autem Græcis γογγύλη, aut γογγυλὶς dicitur; & γογγύλη ἥμερος, quod vulgaris vſus; in Officinis & paſſim Rapa: à Lacedæmoniis verò γαστήρ: apud Bœotios verò ζεκελτὶς, vt Athenæus refert: Germanis Ruben: Belgis Rapen: Gallis *Naueau rond*: Hiſpanis *Nabo redondo*, vel *Naps redons*: Italis *Rapi*: Anglis Turnepe.

Ceterum Rapi tuberoſa radix, quæ propriè Rapum, & ſtirpi nomen dedit, cruda quandoque, ſed frequentiùs cocta editur. Cruda inflat, & ſuccum craſſum frigidumque ingenerat: cocta minùs refrigerat, imò adeò exiguum, vt refrigerare non percipiatur; humida tamen nihilominùs & flatulenta exiſtit. Refert autem non parum quo modo Rapum decoquatur: in aqua aut iure aliquo decoctum humidius eſt, citoque deſcendit, & aluum facilem reddit. Super carbones verò aſſatum ſiccius eſt, & flatuum minus ingenerat, non omnis tamen expers. Quocumque autem tandem coquantur modo, ampliùs multò quàm cruda alunt, alimentum conferunt non vitioſum, temperato proximum, ſed non copioſum: ad lactis tamen & ſeminis generationem faciunt. Eſt verò & facultas eorum nonnihil diuretica.

Decoctum Rapi ad tuſſim & vocis raucedinem confert, veſperi bibitum addito ſacharo aut exiguo mellis deſpumati. Dioſcorides hoc & podagras & perniones foueri refert. Idem & ipſum Rapum tritum vtiliter pernionibus imponi addit, tum & ceratum roſaceum, quod in excauato Rapo per cineres feruentes excoctum fuerit, exulceratis pernionibus prodeſſe.

Aſparagi Rapi ſiue prima à tranſplantatione germina decocta, vrinas, ſi edantur, mouent.

Semen in antidota recipitur, & Theriacis admiſcetur: in potu ſumptũ venenis aduerſatur.

Belgæ oleum ex ſemine expreſſum ad reliquos à partu dolores ſubinde exhibent: tum & ipſis pueris aduerſus vermes, quos perimit & expellit. Idem lotum cum aqua frigida calores, feruoreſque, & aſperitudines cutis illitum mitigat. Vtũtur verò & hoc in cibatu, ſed non priùs quam probè coctũ aliquamdiu efferbuerit, vel pleraque in eo incocta fuerint. tale autem facile, in ventriculo innatans, amareſcit, & bilem commouet.

Napus.

De Napo. CAP. II.

NAPVS foliis, caulibus, flore, ſiliquis, ſemineq; Rapum refert, ſed radix quæ Rapo in orbiculatam latitudinẽ extuberat, Napo in longitudinem exporrigitur: Napi ſiquidem craſſa & longa radix eſt, Napi & ipſa nomen retinens.

Solutam quoque terram haud aliter quam Rapum poſtulat, in lætiori tamen etiam prouenit: naſcitur in Gallia, Bauaria, aliiſque frequenter regionibus.

Seritur, transfertur, ſemen perficit eodem quo Rapum tempore.

Naueta. Huius autem, tum & Rapi, ſilueſtris habetur ſpecies, quam Galliæ rura Nauetam, Ruellio teſte, appellant. Quæ ex non tranſplantatorum ſiue Raporum ſiue Naporum ſemine naſcitur: & foliis, caule, reliquiſque Rapum ac Napum æmulatur, ſed radice non craſſa, oblonga quidem, & haud magna eſt. Rapum etenim transferri, & in alium locum defigi debere, ex cuius ſemine naſciturum

ſciturum exſpectatur Rapum, antè dictum: eodem modo & Napus tranſlationem deſiderat.

Seritur autem huiuſcemodi ſtirps non paucis locis in agris ſeminis cauſſa, veluti & ſilueſtrior illa Braſſica, Crambe veteribus nuncupata. Ex vberiore enim horum ſeminum prouentu magnum ſubinde lucrum, & haud mediocris quæſtus agricolis accedit: truſatilibus ſiquidem molis ex eo oleum excluditur, cuius non modò ad obſonia, aut ad lucernarum lumina vſus eſt, verùm etiam ad ſaponis compoſitionem requiritur. Nam ex hoc, & vnà fortiſſimo ex nonnullis cineribus lixiuio, ſapo decoquitur, quo ad eluendas expurgandaſque lineas veſtes vniuerſum ferè Belgium vtitur.

Rapiſtrum.

Napus Græcis βουνίας dicitur; quod tamen nomen Rapo magis conuenit: nam Bouniadis appellatio à tumente figura diducta apparet: Germanis Stockrüben: Brabantis Steckrapen/ Parijſche Rapen: Hiſpanis *Nabo commun*, & *Naps*: Italis *Napo:* Gallis *Naueau*: Anglis Naps.

Galenus inter γογγύλιδα & βουνιάδα differentiā nullā facit, & reuerà Napus à Rapo niſi ſola radicis forma diſſidet: vt & antè ſcriptum eſt.

Eſt & Napus à Rapo facultate & temperatura non differens, niſi quòd Napus paulò ſiccior, minuſque facilè concoquatur aut deſcendat, pauciореſque flatus ingeneret: in reliquis cum Rapo conuenit.

De Rapiſtro. CAP. III.

RAPISTRO folia exeunt lata, oblonga, aſpera, veluti Rapi ac Napi, ſed lateribus indiuiſa: cauliculi eius tenues, hirſuti, pedales, vel altiores: ſecundùm ramulos exiguos floſculos proferunt colore ſubluteos, ac poſteà tenues, oblongas, & paruas ſiliquas, in quibus ſemen veluti Rapi, ſed feruens ac acre guſtu veluti Sinapis, ſed amarius: radix non magna.

Frequenter in agris, dum requieſcunt, & aratro non proſcinduntur, ſponte naſcitur; non minùs tamen & ſecus vias, prope veteres muros, & aliis incultis & aſperis.

Lampſana.

A Martio menſe in multam ęſtatem cum flore reperitur: interea verò & ſemen perficitur.

Noſtra ætas Rapiſtrū nominat: nonnulli verò & Sinapi ſilueſtre: Germanis Hederich: Belgis Herick: Gallis *Velar, ou de la Tortelle:* nō eſſe Eryſimum, vt quibuſdam viſum, folium indiuiſum, & haudquaquam Erucæ ſimile, oſtendit.

Ceterùm Rapiſtri ſemen calidum & ſiccum nō minùs quàm Sinapis. Vſurpatur à nonnullis huius loco, qui condimentū à Sinapi nomē habens, vel ex hoc componunt, vel ei admiſcent; ſed palato tale minùs gratū, quòd amaricans ſit.

De Lampſana. CAP. IIII.

LAMPSANÆ folia Napi aut Rapi ſimiliter ſatis ſimilia ſunt, ſed minora, minuſque aſpera: cauliculi cubitales, tenues ac ramoſi: floſculi in faſtigiis virgularū lutei, minores, Hieracij æmuli, ex aliquot videlicet paruis foliolis congeſti: radices tenues ac cohærentes fibræ.

Iuxta agrorum & hortorum latera ac margines, ſecus vias, locis incultis, non omnino aridis haud raro exit.

Tota æſtate cum floribus viget.

Λαμψάνην hoc olus Græci nominant: Latini eadem voce vtuntur: inter nothas tamen à Romanis Napium dici refertur. Napio autem illi nomen à Napi ſimilitudine, quem folio refert.

Reſiccantem autem ac extergentem, nonnihilque digerentem facultatem obtinet. Galenus hanc eſam malos ſuccos procreare ſcribit: Dioſcorides verò plus alere ait quàm Rumicem, & ſtomacho vtiliorem. Coquuntur autem, eodem auctore, caules foliaque, & in cibum recipiuntur.

De Raphanide, ſiue Radicula. CAP. V.

Raphanis ſiue Radicula ſatiua.

Radicula ſatiua minor.

RADICVLARVM ſatiua vna, ſilueſtris altera, tertia Magnæ cognomen accepit. De ſingulis autem ſeorſim agendum.

Satiua Radicula folia emittit magna, virentia, aſpera, vtroque latere profundis inciſuris diſſecta, Rapi foliis haud diſſimilia, ſed maiora: caules teretes ſunt inque alas ſparſi; è quibus floſculi quatuor foliolorum dilutè purpurei; ſuccedentibus ſiliquis craſſis, acuminatis, interiùs fungoſis, in quibus duo aut tria ſemina, maiora quam Rapi aut Braſſicæ: radix foris intuſque frequentiſſimè albida, quandoque exteriùs nigricans: craſſa, & longa, ſi conueniens ſolum nacta fuerit; ſubinde verò craſſior ac breuior.

Diu beneque ſubactam ac ſolutam terram Radicula requirit, & mediocriter pinguem: in arenoſa etiam quandoque non infeliciter prouenit.

Poſt æſtatis ſolſtitium Iunio aut Iulio menſe commodiſſimè ac optimè Radicula ſeritur. Vere tempeſtiuè ſata, parum radice probatur aut proficit: nimis enim citò in caulem aſſurgens, mox flores, ſeminaque profert: ſeriùs ſata radice grandeſcit, hibernis menſibus infertur, Vere ſequente flores ſeminaque demum facit.

Theophraſto, Dioſcoridi, ac Galeno, aliiſque Veterum Græcè ῥαφανὶς dicitur: & quæ ſeritur ῥαφανὶς ἥμερος: poſteriores ῥάφανον appellant: antiquiores autem, & Attici, teſte Galeno, Braſſicam ῥάφανον vocarunt. Latinis autem ῥαφανὶς Radicula, & ſatiua Radicula eſt: Officinis verò Raphanus, Germanis Rettich/ Belgis Radijs/ Gallis *Raifort*, Italis *Radice, Rafano*, Hiſpanis *Rauano*, Anglis Raddyſhe Radon/ Bohemis Rzedkew. Radiculæ ſemen Cælius à Mar-

Bacanon. cello Empirico Bacanon dici affirmat: & ſimiliter ab Aëtio Tetrabibli lib. II. cap. II. Cornarius

rius tamen non Bacanon, ſed Cacanon legit. Inuenitur verò nomen Bacani etiam apud Nicolaum Myrepſum compoſ. CCLV. lib. primi.

Radicula manifeſtè excalfacit & reſiccat: attenuandi & aperiendi vim habet, acri in ea qualitate ſuperante: in tertio autem ordine excalfacientium, & ſecundo reſiccantium hanc Galenus ſtatuit, & obſonium magis eſſe refert quàm alimentum.

Editur autem cruda. Nonnulli autem hanc cum pane alterius cibi loco ſumunt: hoc modo eſitata, pauciſſimum confert alimentum, idque vitioſum ac reprobum. Plerique verò non ſolam hanc mandunt, ſed inter prandendum, aut cœnandum, aliorum ciborum veluti condimentum, & appetentiæ incitamentum adhibent: & minùs vitioſum ſuccum ſic ingenerat; ſed cùm difficiliùs reliquis cibis concoquatur, quandoque & ventriculo moleſta, ipſum perturbat: ad ciborum tamen diſtributionem adiuuat, præſertim ſi à cibo ſumatur: antè verò cibum ſumpta ipſum ſubleuat, ructus excitat, ventriculum ſubuertit: vomitum etiam ante cibum data promouet, ſed præcipuè cortex, qui ipſa interiore carne vt acrior, ita quoque maiore efficacia vomitiones cum oxymelite datus facit. Prouocat verò & Radicula vrinas, ac cohærentes calculos diſſoluit ac expellit: decocto eius ad ternos cyathos manè, vt Plinius ait, epoto: quod &, auctore Dioſcoride, ad veterem tuſſim confert, & quæ in pectore craſſa hærent extenuat. Huius loco noſtra ætas ſtillatitio vtitur per organa extracto liquore, qui & vrinas potenter cit, & calculos renum eiicit. Idem verò & ad vomitionem confert, additis iis quæ ipſam prouocant. Radicula verò tuſa, lienoſis impoſita prodeſt: ſuggillata tollit, & contra viperarum morſus auxiliatur.

Eadem & ſemen poteſt, nam & vomitionem facit, vrinas ſimiliter mouet, & ex aceto impoſitum lienem extenuat. Galenus Radiculæ cauliculum Vere erumpentem elixum à nonnullis edi refert, ipſumque magis ait nutrire quàm Radiculam crudam, propterea quòd in aqua magnam decoctione acrimoniæ partem depoſuerit; nihilominùs tamen pauciſſimum habere alimentum.

De Radicula ſilueſtri. CAP. VI.

SILVESTRIS Radicula folio eſt breuiore, anguſtiore, crebrioribuſque inciſuris diſſecto, propemodum veluti Erucæ, ſed multò quàm huius maiore: cauliculi tenues, pedales, vel altiores: floſculi lutei exigui: ſiliquæ paruæ: minutum quoque ſemen: radix digitum quandoque craſſa, oblonga, alba, ſapore acris, mordaxque ac viuax.

Iuxta foſſas ac ſcrobes aquas habentes ſpontè naſcitur, & pluribus annis reſtat.

Flores eius Iunio menſe potiſſimùm vigent, radix Februario aut Martio aliquando effoditur, & ſatiuæ loco infertur, ac editur.

Radicula ſilueſtris Græcis ῥαφανὶς ἀγρία: à nonnullis verò & Armoracia dicitur: Germanis Wilder Rettich / Belgis Wilde Radijs / Hiſp. *Xaramago*, Italis *Ramolacci*, Gallis *Raifort ſauuage*.

Facultate autem hæc Radicula non inferior ſatiua eſt, ſed calidior ac ſiccior, quia & acrior.

Dioſcorides folium inter olera recipi ſcribit: tum & radicem coctam, quæ, vt ait, excalfacit, vrinas mouet, & æſtuoſa eſt.

De Raphanide, ſiue Radicula magna. CAP. VII.

MAGNA Raphanis grandia profert folia, longa, lata, acuminata, ſaturato colore virentia, Hippolapathi æmula, ſed maiora & aſperiora: caulem (ſi quando promit) edit tenuem, atque in eo floſculos albidos, paruulos, & exiguas ſiliquas: radix magna & albida eſt, guſtu admodum acris.

Humentibus hortorum locis gaudet, atque in his meliùs, quàm in aridioribus aut aridis proficit: gigni verò & in pratis nonnullis Fuchſius auctor eſt.

Aprili aut Maio quandoque huius flores apparent, ſiliquis pòſt ſuccedentibus. adeò verò rarum hoc eſt, vt ſemen nullum hanc proferre Petrus Creſcentius ſcripſerit: qui Nouembri, Decembri, Ianuario, Februario, vel etiam Martio ait menſe radicum particulas ſerendas, ac in pinguem ſolutamque terram defigendas, exque iis facilè magnas craſſaſque ſubnaſcituras radices.

Raphanum magnum aut Raphanum Ruſticanum vulgò appellant: nonnulli & ſimpliciter Raphanum: nos Raphanidem magnam, aut Radiculam magnam, aut Ruſticanam dicere maluimus: Germanis verò eſt Meerrettich / aut Krain ſiue Kren: Gallis *Grand Raſain, grand Raifort*: Belgis frequentiùs Raphanus, quandoque ad imitationem Germanorum Meer Radijs / Bohemis Chren.

Inimicam autem hanc magnam Raphanidem ſiue Radiculam vitibus eſſe nonnulli ſentiunt, & tantum quidem inter hæc odium eſſe, vt Raphanis magna iuxta vitem ſata retror-

Raphanis magna.

ſum fugiens abeat; & huius radix arida ac tuſa in vinum coniecta, ipſum mox in acetum cõmutet. Vetuſtiſſimi autem ſcriptores, diſſidium cum Vite, Raphano quidem, ſed non huic, ſed Braſſicæ aſſcribunt; quam antiquiſſimos ῥάφανον nominare iam antè ſcriptum eſt.

Ceterùm Raphanidis huius radix admodum acris eſt, calida tertio, & ſicca ſecundo intenſo: contuſæ admodum frequens apud Germanos pro condimento vſus eſt. Valent ad eadem ad quæ ſatiuæ, ſed & vehementiores ſunt.

Oxymeli ex aceto, in quo triduum cortices maduerint, vomitum excitat, & aduerſus quartanas commẽdatur: quin & cortices ipſi in aceto macerati, ſi cum exiguo mellis edantur, deinde aqua ſuperbibatur tepida, vomitione quoq; expurgat.

Herbæ folia cum vino decocta, additoque modico oleo, ac cataplaſmatis in modum impoſita, iocinoris ac lienis durities molliunt: pectini verò admota, vrinæ ſtillicidio auxiliantur.

De Paſtinacis tenuifoliis. CAP. VIII.

PASTINACARVM duo poſterior ætas genera oſtendit, tenuioris folij vnũ, latioris alterũ.

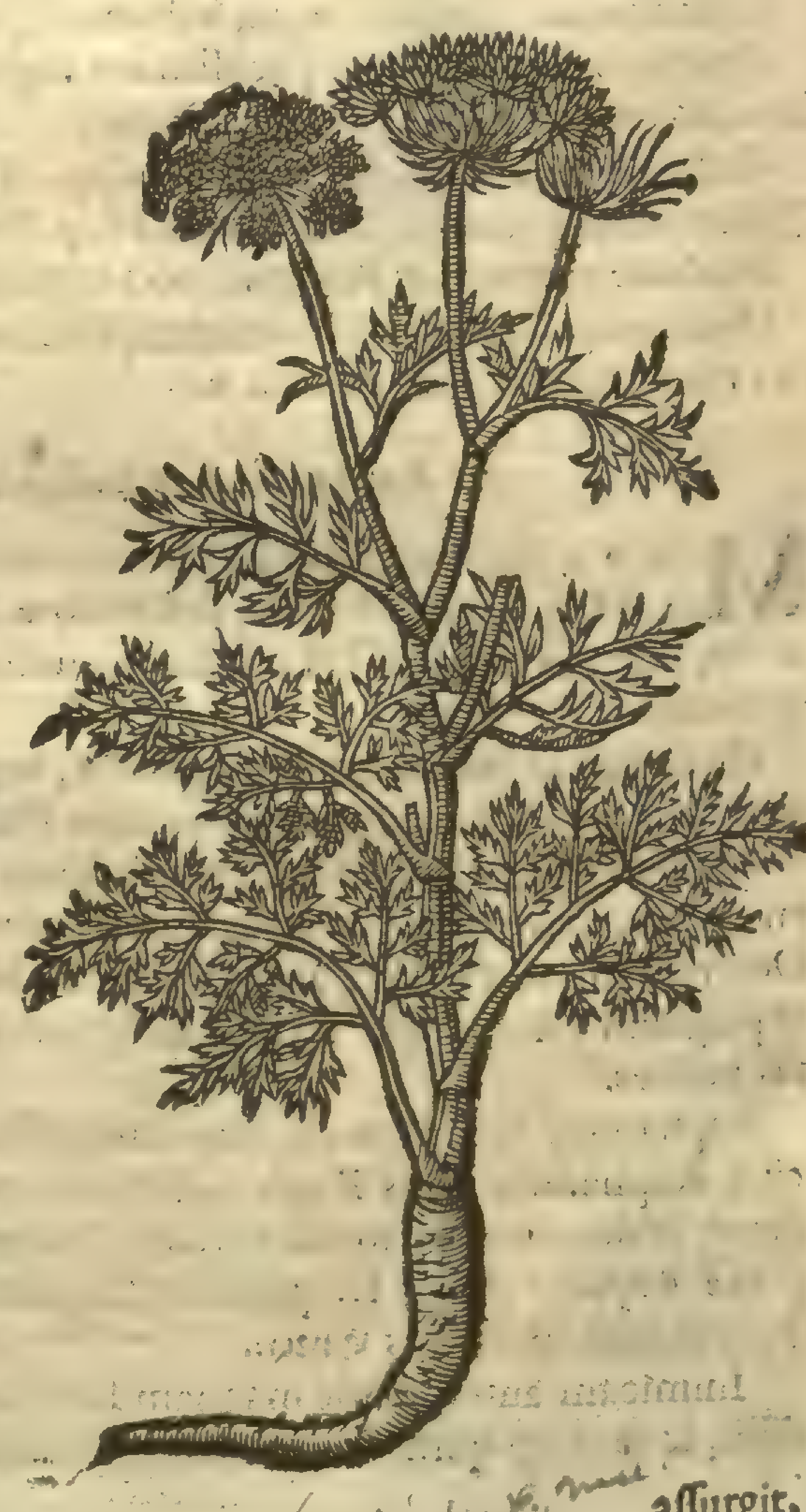
Tenuifoliarum autem Paſtinacarum quædam ſatiuæ ſunt, ſiluestris verò alia.

Satiuæ Paſtinacæ folia ſaturato colore virent, ampla ſunt, ſed in tenuiſſimas ac minutas partes multiplicibus ſectionibus diuiſa: caulis, quando

Paſtinaca tenuifolia ſatiua.

Paſtinaca ſatiua rubens.

aſſurgit,

aſſurgit, rectus & rotundus eſt, foriſque nonnihil hirſutus, interiore parte cauus, culminantibus in ſummo rotundis vmbellis, in quibus floſculi paruuli albicantes: ſuccedit ſemen non magnum, ſed aſperum & hirſutum: radix craſſa, dodrantalis, lutea, eſui grata, & ori iucunda.

Huius altera ſpecies, priori omnibus partibus ſimilis, ſolo radicis colore ab ea differt, qui 2.
huic non luteus, ſed ſaturato rubore nigricat.

Seruntur iſtæ Paſtinacę in agris ac hortis, in quibus & alia olera habentur: terram quoque deſiderant non firmam & benè ſubactam.

Altero à ſatione anno caulem promunt, & floſculos, ſemenque proferunt.

Eſt verò hæc propriè à Græcis σταφυλῖνος dicta: nam quam nos latioris folij Paſtinacam nuncupauimus, à veteribus alio deſcripta eſt nomine: huius autem ſatiuum genus σταφυλῖνος ἥμερος, Latinis Paſtinaca ſatiua dicitur: Theophraſtus autem lib. IX. De ſtirpium hiſtoria *Daucus Theophraſti.* hunc Staphylinum δαῦκον nominat, & apud Arcades naſci refert: ac in Spartenſi Achaiæ laudatiſſimum, radicemque ait μηλῖναν, id eſt, luteam eſſe; exemplaria quædam μέλαιναν legunt: quod de altera ſpecie veritatem habet. Galenus lib. De med. ſimp. facultatibus Daucum quoque facit, ſed tamen non ſimpliciter Daucum, ſed compoſito nomine Daucum Paſtinacam appellat. Nam Theophraſto quidem, vt diximus, Daucus eſt. à Dioſcoride verò pro Paſtinaca hanc haberi, ſilueſtris ab ipſo deſcripta Paſtinaca, huic foliis, flore, ſemineque aſſimilis, ſatis oſtendit. Nos autem hanc Paſtinacam tenuifoliam, ad differentiam alterius latioris folij, & candidæ radicis, vocauimus.

Priorem autem harum Paſtinacarum Germani Zam Peſtnachen & Gäle Rüben appellant: Brabanti Geel Peen/ Geel Pooten/ Geel wortelen: Galli *Paſtinade iaulne*: Itali *Paſtinaca*: Hiſpani *Canahoria*, *Paſtinagues* & *Cenouras*.

Alteram verò Carotam vocant. Iacobus Manlius Caryotam, & Paſtinacæ, cuius radix citrina eſt, ſpeciem facit: veteres autem Caryotam inter Palmæ fructus numerant. Carota autem hæc Paſtinaca dicitur a Germanica voce Gar roth/ quod eſt, in totum rubens: quæ non modò ad Brabantos, verùm & ad Italos Galloſque vox peruenit.

Ceterùm Paſtinacæ luteę radix frequentiſſime cum pinguium carnium iure cocta editur. temperatè calida eſt, & nonnihil humida alimentum, non multùm quidem, ſed minus vitioſum, quàm alia pleraque, ſuggerit. flatulentum quoque quiddam obtinet, ſed minus quàm Rapa; quibus etiam minus citò deſcendit.

Rubra ſiue nigra, & ipſa coquitur, ſed rarò cum carnibus: cum oleo verò, ſale (quod pro garo Veterum) & aceto frequẽtius editur: acetariorum aliorum loco hibernis mẽſibus ſuccedẽs. Similis autem hæc facultate Luteæ eſt. Semen vtriuſque calidum ac ſiccum: flatus diſcutit, vrinaſque mouet, veluti ſilueſtris Paſtinacæ, ſed minus efficax eſt.

Paſtinaca ſilueſtris tenuifolia.

De Paſtinaca tenuifolia ſilueſtri.

CAP. IX.

SILVESTRIS tenuifoliæ Paſtinacæ folia tenuiter ac variè diſſecta ſunt, veluti ſatiuarum, ſed albidiora, & paulò hirſutiora: caules ſimiliter hirſuti & aſperiuſculi: floſculi in latis rotundiſque vmbellis parui, albidi, quorum medius ſaturato colore purpureus eſt: ſemen aſperũ & hirſutum, quo ad maturitatẽ perueniente, vmbella cõtrahitur: radix albida, tenuis, mediocris longitudinis.

Incultis locis ſecus agros, ipſorum margines, prope vias ac ſemitas, quandoque & in ruderibus ſua ſponte gignitur.

Auguſto ſemen legi poteſt, flores Iunio aut Iulio vigent.

Græce σταφυλῖνος ἄγριος: Latinè Paſtinaca ſilueſtris: Officinæ pro Dauco habent, eiuſq; loco nec malè nec infeliciter vtuntur. Nam & Galenus ſuo tempore pro Dauco habitum fuiſſe teſtatur, & Dauci à Theophraſto dicti ſilueſtre genus eſt. Germanis Wild Peſtnachẽ/ Vogelneſt: Braban-

tis Vogels neſt/Croonkens cruyt/wilde Paſtenaken: Gallis *Paſtenade ſauuage*: Italis *Paſtinaca ſaluatica*: Hiſpanis *çanahoria ſaluage*. Athenæus Diphilum auctorem citans, Paſtinacam ait φίλξον vocari, quòd ad res promoueat Venereas. Orpheus etiam, auctore Plinio, amatorium & huic quid ineſſe dixit. Sunt autem hæc de ſiluestri Paſtinaca ſcripta, cuius radix efficacior eſt quàm ſatiuæ: & Venereum quid, vt Galenus ait, obtinet.

At ſemen huius ſiluestris Paſtinacæ, tum & radix ſecundo ordine excalfaciunt, reſiccant, & vnà aperiunt ac attenuant.

Radix decocta, aut epota vrinam cit, calculos pellit, fœtus ex vtero detrahit, quod & in peſſo appoſita facit: flatuoſum autem quid obtinet, vnde & ad Venerem extimulat.

Semen potum & appoſitum ſimiliter & menſes ducit, vrinæ difficultati ſuccurrit, flatus diſcutit, hydropicis prodeſt, & quibus venter tumidus eſt: aduerſus colicos ac nephriticos dolores cum vino ſumptum, aut decoctum, plurimum confert: muliebres ſuffocationes & hoc modo aſſumptum lenit, & conceptus adiuuat: contra venenatorum omnium morſus ac ictus vtiliſſimum fertur, ait Dioſcorides, ab his non lædi qui præſumpſerit.

De Paſtinaca latifolia. CAP. X.

Paſtinaca latifolia ſatiua.

Paſtinaca latifolia ſiluestris.

LATIFOLIA Paſtinaca duplex quoque eſt, ſatiua videlicet & ſiluestris.

1. Satiuæ folia ampla ſunt, ex multis ad vnam coſtam cohærentibus collecta, Fraxini ſimilia, ſiue (vt Dioſcorides) vt Terebinthi: quorum ſingularia oblonga, digitos duos lata, & ambitu ſerræ modo inciſa: caulis rectus, ſtriatus, ad hominis altitudinem quandoque attollitur; comantibus in ſummo floſculis, in vmbellis, luteis, & ſemine deinde plano, rotundoque, maiore quàm Anethi: radix candida, oblonga, dulcis eſui apta.

In hortis ac nonnullis agris & hæc Paſtinaca ſeritur: terram autem requirit pinguem, ac ſolutam, alteque perfoſſam.

2. Siluestris huius generis Paſtinaca ſatiuam foliis, caule, vmbella, floſculis luteis, ſemine plano rotundoque refert, ſed radix tenuis, durior, ac lignoſior, eſui minùs idonea eſt.

Gignitur hæc non paucis Belgij ac Germaniæ locis incultis, ac ſubinde penes hortorum ſepimenta.

Vtraque

Vtraq; Iulio aut Auguſto florē profert, ſemen deinde perficit, & altero quidē ex quo vel ſata vel enata eſt anno: ſatiuæ radix Autumno & hieme vſq; in proximū Ver eſui aptiſſima eſt.

Noſtra ætas eam quæ ſeritur σταφυλῖνον ac Paſtinacam quoque appellat: idcircò & eam Latifoliam, ad differentiam alterius tenuifoliæ (quæ verè & propriè veterum Staphylinus) cognominauimus: Germanis eſt Mören. weiß Mören/ zam Mören: Brabantis Paſtinaken.

Siluestre huius genus, quidam hæſitantes ac ignorantes quò referri poſſet, Panacis ſpeciem eſſe finxerunt: nonnulli verò Bauciam, alij Brancam Leoninam vocarunt. Baucia autem, auctore Iacobo Manlio in Luminari maiore, Paſtinaca eſt Dioſcoridis & reliquorum veterum, Tenuifolia videlicet dicta.

A veteribus autem, ac præcipuè a Dioſcoride, Paſtinaca hæc Græcè ἐλαφόβοσκον nominatur: id quod conferenti Elaphoboſci deſcriptionem cum hac mox fit manifeſtum. Radicem verò & eſui idoneam eſſe, ipſe etiam Dioſcorides agnoſcit.

Elaphoboſci ſiquidem caulis, vti Dioſcorides ſcribit, eſt Libanotidis ſiue Fœniculi ſimilis, geniculatus: folia digitos duos lata, ſed longiora multò, ac veluti Terebinthi, περικεκλασμένα, hoc eſt, ambitu perfracta ſiue inciſa, aliquantulùm aſpera; caules verò habent παραφυάδας, ſiue ramulares adnaſcentias complures, proferentes vmbellas quales Anethi; flores ſubluteos: ſemen Anetho ſimile: radix trium digitorum longitudine, vnius craſſitudine, candida, dulcis, & eſui idonea. *Elaphoboſcum.*

Dicitur verò iſtud etiam ἐλάφικον, νέφελον, ὀφιγένιον, ὀφιοκτόνον, ἑρπυξῆ, λύμη, & Latinè Cerui ocellus, vt inter nothas aſſcriptum reperitur.

Dulces autem ac edules Paſtinacæ huius radices moderatè calidæ ſunt, & plus ſiccæ quàm humidæ: alimentum conferunt amplius quàm Rapa, aut ceteræ Paſtinacæ, idq; etiam paulò craſſius, non tamen vitioſum aut reprobum: eduntur autem coctæ; flatulenti quoque aliquid obtinent: deſcendunt autem nec tardè nec citò; ſed quod ad aluum pertinet, mediocriter ſeſe habent: vrinas autem promouent: ventriculo, renibus, veſicæ, ac pulmonibus vtiles.

Semen calidius ac ſiccius eſt, ad ſecundum vtriuſque qualitatis gradum pertingens. Vrinas hoc mouet, & flatus diſcutit. Fama eſt, Dioſcorides ait, Elaphoboſci herbæ pabulo ceruas ſerpentum morſibus reſiſtere: vnde & contra ſerpentum ictus ſemen ex vino datur.

De Siſaro. CAP. XI.

Siſarum.

SISARI folia ex pluribus ſimiliter ad vnam coſtam committuntur, quorum particularia per circumferentias nonnihil quoque crenata; ſed minora, virentiora, ac læuiora ſunt, quàm Latifoliæ Paſtinacæ: cauliculi breues cubitum frequenter non attingunt: floſculi in vmbellis albidi: radiculæ verò ab vno capite plures dimittuntur, palmi longitudine, digito ſæpiſſimè tenuiores, duriuſculo in medio neruo, dulces, candidæ, & eſui idoneæ, orique ſuauiſſimæ.

Siſarum iſtud in hortis ſeritur, & radice potiſſimùm: nam maioribus ac craſſioribus ſublatis, minores iterū in terram defiguntur: quod Martio ac Aprili opportunè fit, priuſquā caules aſſurgant: atq; hoc tēpore exemptæ radiculæ coctæ educ tur.

Siſarum autem Græci pariter σίσαρον vocant: Latini verò etiam Siſer: poſteriores nonnulli Seruillum, aut Cheruillum, vel Seruillam: Germani Gierlin / Tragus Zam garten Rapuntzelen: Belgæ Suycker wortelen / id eſt, ſacchariæ radiculæ, & quandoque Serillen: Hiſpani *Cherinia*: Itali *Siſaro*: Galli *Cheruy*: Angli Skyrret. Atque Siſer illud eſt, quod à Gelduba ad Rhenum caſtello ſibi Tiberius imperator adferri iubebat, vt refert Plinius lib. XIX. cap. V. Inter medica, inquit, dicendum Siſer, & ipſum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur caſtellum Rheno impoſitum, vbi generoſitas præcipua.

Serapio-

Secacul. Serapionis autem Secacul, de quo cap. LXXXIX. vt nonnulli exiſtimant, haudquaquam eſt: Secacul ſiquidem folio deſcribitur Iulben, id eſt, Piſi, interprete Matthæo Siluatico: & fructum fert nigrum Ciceris magnitudine, humore plenum, ac ſapore dulcem: qui granum Culcul dicitur. Piſi autem folium non habet Siſarum, nec fructum nec granum fert nigrum Ciceri ſimile. Vnde ſatis conſtat, Siſarum à Serapionis Secacul plurimùm differre: tantum abeſt vt idem ſit.

Siſari autem radiculæ moderatè calidæ ac humidæ ſunt: facilè concoquuntur, non tardè deſcendunt: nutriunt mediocriter, nec praui ſunt ſucci: flatulenti autem quiddam etiam obtinent Venerem promouentis: eduntur coctæ, & quandoque cum aceto, ſale, & exiguo oleo acetarij in modum: quandoque verò in oleo aut butyro frixæ apparantur & aliis modis. In Sueuia, ait Hieronymus Heroldus, mulieres præparant maritis ſuis, atque vſum norunt.

De Allio. CAP. XII.

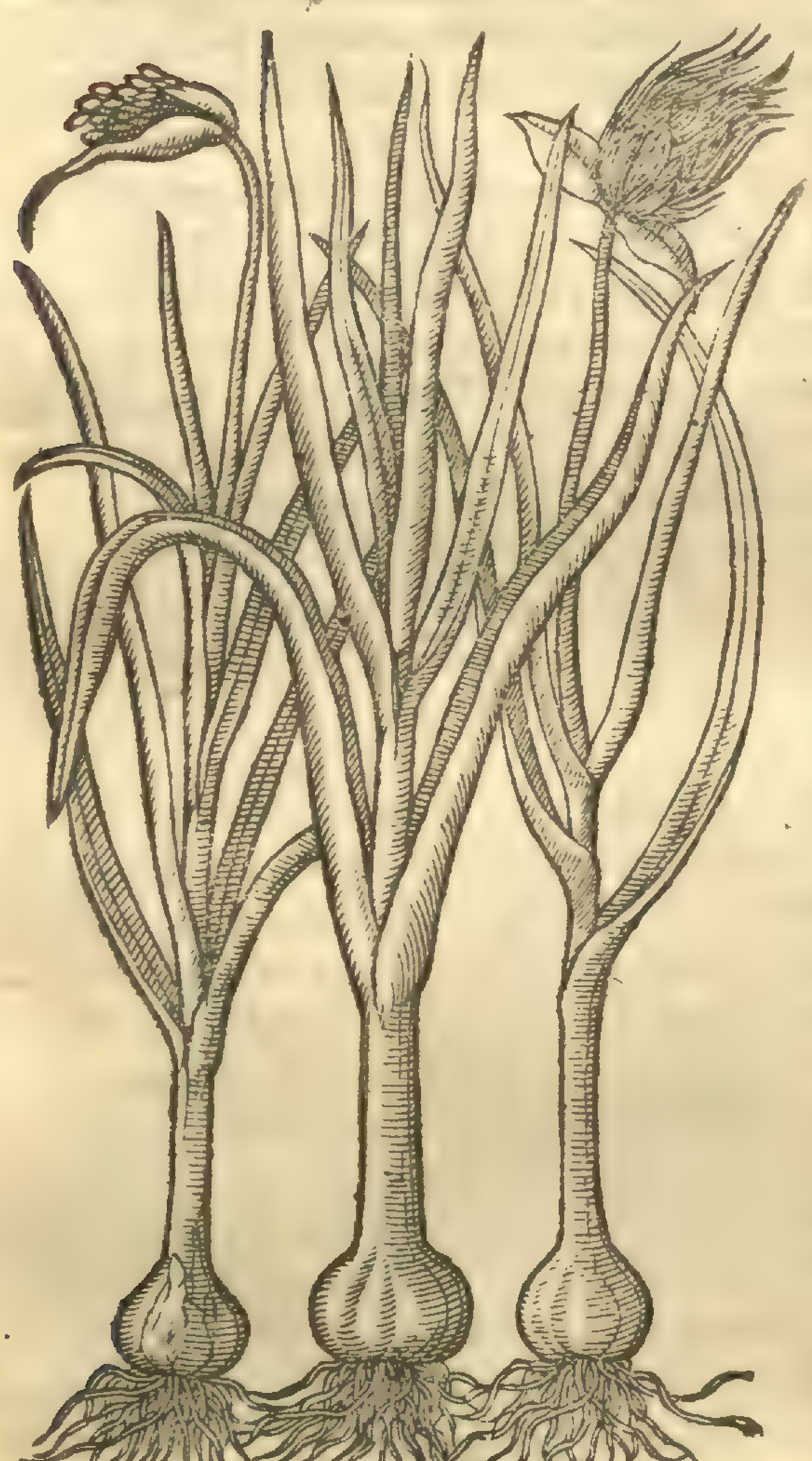
Allium.

1.

2.

3.

Vlpicum.

ALLII ſatiua quædam ſunt genera, ſilueſtria verò alia. Satiui Allij bulbus tenuiſſimis membranis ex albido dilutè admodum purpuraſcentibus velatus, ex pluribus cohærentibus nucleis, ſiue, vt vocant, ſpicis ſeparatim conueſtitis coaugmentatur; à quibus inferiùs tenues quædam fibræ pro radicibus dimittuntur: foliis viret oblongis, Cepæ ſimilibus, inter quæ caulis, ſed admodum raro, nec primo aut altero anno, ſed ſeriùs, aſſurgit: quamobrem & caule ſemineque carere à quibuſdam creditur.

Præter verò iſtud & aliud quoddam ſatiuum Allium Valerius deſcribit Cordus, cuius bulbus minor eſt, & ex paucioribus nucleis, ipſiſq; nudis ac non conueſtitis compoſitus, membrana tamen tenuiſſima ac dilutè purpuraſcente, bulbum ipſum quoque contegente. folia huius qualia prioris, ſed nonnihilo minora: cauliculus verò teres, cubitalis, glaber, faſtigio capitulum proferens acuminatum, candida membrana velatum, qua per maturitatem diſrupta, fructus apparent inſtar pilularum, orbicularem figuram habentes, Piſis maiores, racematim cohærentes, colore foris purpuraſcentes, ſed pulpa interiore candida, ſapore & odore bulbi nucleis ſimiles, qui in terram defixi in plantis ſuccreſcunt.

Veteres verò & aliud quoddam ſatiuum Allium deſcriptum reliquerunt Vlpico nomine. Hoc, Columella lib. XI. ait, lõgè maioris eſt incrementi, quàm Allium: habet autem velut Allium plures cohærentes ſpicas. Plinius lib. XIX. cap. V. & hoc grandius eſſe teſtatur, & præcipuè Africæ celebratum inter pulmentaria ruris.

Nouembri menſe aut Decembri Allium benè ſeritur, Palladio auctore, & Vlpicum terra maximè alba foſſa & ſubacta ſine ſtercore: licet & in alia etiam ſtercorata, addit Petrus Creſcentius, proueniant: qui ſeri poſſe hæc menſe Septembri, Octobri, Februario & Martio; in calidis autem locis menſe Decembri tradit. Plantantur autem, vt idem ait, in areis vno palmo diſtantes.

1. Allium autem Græci σκόροδον dicunt: Officinæ Latinam appellationem retinent. Germani Knoblauch: Belgæ Loock: Hiſpani *Aio, Alho:* Itali *Aglio:* Galli *Ail,* aut *Aux*: Bohemi Cžeſnek: Angli Garlyke. Appellatur verò & ſpuriis vocibus γήθοσκον, & ἐλαφόβοσκον.

2. Alterum genus Cordus ἀφικάρπον appellat, quòd duobus locis fructus ſine nucleis gignat.

3. Vlpicum Græcis ἀφροσκόροδον nominant, à ſpuma quæ ab eo effertur, vt Plinio videtur. Tritum, inquit, in oleo & aceto, mirum quantum increſcat ſpuma: dicitur verò ab eodem & ἀντισκόροδον ac Cyprium Allium.

Poteſt verò & iſtud Allij genus eſſe, quod μώλυζα nũcupatur, quo nomine Galenus in expoſitione

poſitione linguarum Hippocratis Allium appellari ait ſimplex caput habens, & non diuiſum in ſpicas, cuiuſmodi tamen & primum eſt Allium.

Ceterùm Allium acre admodum eſt, reſiccat ac calfacit quarto, vt Galenus ait, exceſſu; ſummam corporis cutem veſicas excitando exulcerat.

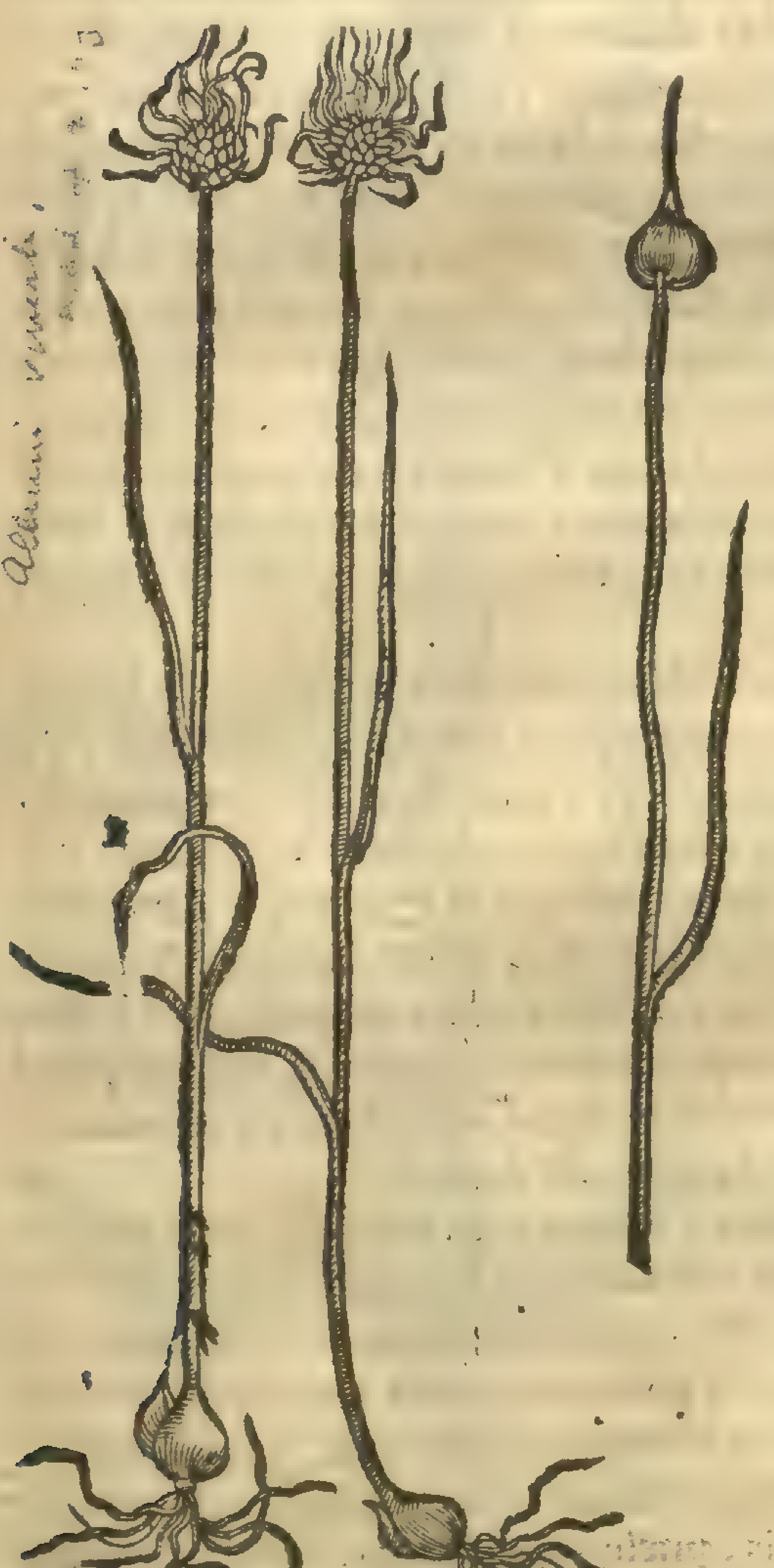
In cibo ſumptum corpus inſigniter excalfacit, & qui in ipſo ſunt humores craſſos attenuat, lentos tenaceſque incidit, digerendi etiam vim ac obſtructiones aperiendi facultatem quoque habet: aduerſatur verò & omnibus venenis frigidis, & virulentorum animalium ictibus: quamobrem & à Galeno Theriaca appellatur ruſticorum.

Alimentum autem corpori confert omnino nullum, ſuccum autem ingenerat prauum ac acrem: ab eius idcircò vſu, qui calido præditi ſunt temperamento, abſtinere vel maximè oportet. Quod ſi autem in aqua elixum fuerit eouſque donec acrimoniam depoſuerit, vires habet imbecilliores, & ſucci quidem prauitatem, vt Galenus ait, non amplius retinet, alimenti tamen corpori quàm pauciſſimum confert. Vtile verò in cibo ſumptum contra aquarum mutationes, aſperam arteriam clarificat, veterem tuſſim lenit ac mitiorem reddit, vrinas cit, flatus diſcutit, hydropicis ex aqua frigida auxiliatur, ventris vermes interimit atque expellit. Datur verò & pueris lac in quo decoctum fuerit, vtiliter aduerſus vermes. Nonnulli cum carnibus coctum Allium edunt, & ſic quidem minùs quoque acre eſt; ventriculum verò frigidum adiuuat, flatuſque tum in hoc, tum in inteſtinis hærentes diſcutit, vrinas mediocriter promouet, & à peſtilentis aëris contagio tutos reddit.

Allij comæ decoctum in inſeſſionibus menſes & ſecundas, Dioſcorides ait, trahit; quod & ſuffitu poteſt. Cum Origani verò decocto Allium epotum pediculos & lendes enecat: vſtum & cum melle permiſtum, illitumque hypopia & alopecias ſanat. Cum nardino vnguento, ſale, & oleo exanthemata curat: aufert verò & alphos, impetigines, lentigines, achoras, furfures, & lepras cum melle. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur, dentium dolores mitigat. Contra muris aranei ſiue μυγαλῆς morſus cum Fici foliis & Cumino imponitur.

De Allio ſilueſtri. Cap. XIII.

Allium ſilueſtre tenuifolium.

Allium ſilueſtre latioris folij ſiue Allium vrſinum.

SILVESTRIA Allia recentioribus duo ſunt: vnum folij anguſtioris, alterum latifolium. Priori folia ſunt Iuncis ſimilia, teretia, glabra, & interiùs vacua, inter quæ medius exit

caulis nudus, teres, glaber, durus, ac ſolidus, in cuius faſtigio poſt floſculos ſemina exigua in globum collecta, exiguis nucleis perſimilia, odore ſaporeque Allij: pro radice vnicus paruus eſt bulbus in nullos nucleos diuiſibilis.

Gignitur non rarò in agris frumenti feracibus, non rarò verò & in pratis; quod tamen aruenſi magna ex parte minus eſt.

2. Alterum ſilueſtre Allium folia emittit bina ternáve, palmo longiora, duos digitos lata, læuia, & dilute virentia: caulem dodrantalem, tenuem, comantibus in ſummo aliquot floſculis candidis: pro radice bulbulus eſt oblongus, tenuis, fibras qui multas deorſum demittit, & membranis conueſtitur.

In ſiluis frequenter iſtud reperitur, in hortis verò & quandoque naſcitur.

Vtrumque autem ſatiuum Allium odore ac ſapore refert.

1. Silueſtria Allia ambo quoque ſunt, ſiue σκόροδα ἄγρια: & prius quidem Dioſcoridi ὀφιοσκόροδον, id eſt, Anguinum Allium; à nonnullis verò & ἐλαφοσκόροδον, ſiue Ceruinum Allium dicitur: à Germanis Wilder Knoblauch/ Feld Lauch, Brabantis Wildt Loock, Hiſpanis *Aio ſaluage*, Italis *Aglio ſaluatico*, Gallis *Aux ſauuage*, Anglis Wilde Garlyke.

2. Alterum Allij vrſini nomen à recentioribus accepit: Germanis Wildt Lauch/ Waldt Knoblauch/ id eſt, Allium nemorenſe: Brabantis verò Das Loock/ Allium Taxi: exiſtimatur verò iſtud & Hippocratis μῶλυ eſſe, de quo tamen pauca apud ipſum extant.

Eſt autem ſilueſtre Allium, & præcipue Ophioſcorodon, auctore Galeno, ſatiuo valentius ac potentius. Allij autem vrſini folia contuſa, nonnulli in Belgio cum nonnullorum piſcium ſalſamentis pro condimento edunt.

De Allio Alpino ſiue Victoriali longa.

CAP. XIIII.

Allium Alpinum.

AD Allij vrſini genus accedit Alpinum cognominatum Allium; quod & Victorialis longa dicitur. Caules iſtud promit cubitales, ſtriatos, digito craſſiores, inferiùs purpuraſcentes, superiùs verò virentes: folia circa caulem terna quaternáve, oblonga, lata, & neruoſa: floſculos candidos & ſenis quoque foliolis, veluti vrſini, in oblongis è caulis faſtigio pediculis, admodum frequentes & copioſos: capitula deinde triangularia, in quibus ſemen nigrum: pro radice bulbus eſt oblongior, multiplici & reticulato cortici implicatus: inferiore ſede latior craſſiorque, fibras aliquot emittens.

In quibuſdam Alpium iugis, & in Suditis montibus, qua parte Sileſiam a Bohemia dirimunt, gignitur, tum & alibi in montoſis. Paſtores montanos Lanlauch appellare Carolus Cluſius refert, alij Siegwurtz/ nonnulli Siebenhamtorn/ & Latinè Allium Alpinum: Matthiolus Allium vocat Anguinum. Victorialem cognomento longam alij nominant; ad differentiam nempe Gladioli, qui Victorialis & Victorialis rotunda dicitur.

Calidum autem & ſiccum & iſtud Allium eſt, non minùs quàm ſatiuum, quod odore ac ſapore refert. Commendatur verò & aduerſus corrupti & peſtilentis aëris contagia, nec non contra dæmonum quorumdam ſubterraneorum (Bergmänlein/ Germanis) inuaſiones, qui in fodinis, præſertim argenti, ſubinde verſantur, hominibuſque moleſti ac infeſti ſunt, vt Georgius Agricola in Bermanno ſuo ſcriptum reliquit.

De Moly. CAP. XV.

Moly anguſtifolium.

Moly latifolium.

Moly Indicum.

NON vnius modi Moly eſt: differentes etenim aliquot eius reperiuntur ſpecies.

Foliis autem anguſtis primum eſt, & Graminis ſimilibus, quæ cùm à ſeipſis robur non habeant, facilè in terram concidunt. caulis procerus, glaber, ac tenuis, culminante in ſummo muſcario floſculos proferente candidos Leucoiis minores: bulbus paruus ſubeſt, fibris aliquot deorſum demiſſis; qui nigricantibus membranis implicitus, interiore ſubſtantia albicat, guſtu feruens, & odore ingratus eſt. 1.

Alterum folia promit longa, lata, læuia, pinguia, quàm Porri maiora, intra quæ medium globoſum quoddam exilit, eiuſdem cum foliis coloris: caulis rectus, craſſiuſculus, teres, ac glaber, cubito altior, faſtigio vmbellam fert latam, in qua floſculi purpurei, & capitula poſteà exigua triangularia: bulbus cepaceus pro radice eſt: Tota herba cepacei generis ſpeciem præ ſe fert, odorem tamen nullum, aut perquam exiguum à ſe demittit. 2.

Huic foliis, orbiculo è foliorum ſinu erumpente, caule, bulboque ſimile eſt, quod Indicum cognominatur; ſed vmbellam floriferam iſtud non habet, ſed veluti capitulum, aliquanto latioris quàm globoſæ formæ, tenui conte-ctum membrana, in quo fructus gignuntur (nullo apparente flore) nucleis aut exiguis 3.

M M bulbis

bulbis ſimiles, qui terræ commiſſi, incrementum accipiunt, & folia cauleſque proferunt.

Solent hæc quandoque in Belgij elegantioribus hortis coli. Theophraſtus Moly apud Phenæum exire ſcribit, & affirmari apud Cyllenam quoque eſſe. Ad Moly, cuius Homerus Odyſſeias κ. mentionem facit, tria hæc recentiores referre conantur. In Galatia verò & Cappadocia & aliud Moly prouenit, non bulboſum quidem, ſed quod Harmala dicitur, vt teſtis Dioſcorides: de quo Pemptadis primæ lib. v. ſcripſimus.

1. Primum autem, μώλυος apud Dioſcoridem extantis deſcriptioni ſatis reſpondet; folia ſiquidem habet ἀγρώστει ſimilia: flores λευκοΐοις perſimiles, albidos, minores: caulem λεπτὸν, hoc eſt tenuem, vt Oribaſij exemplar habet; (non λευκὸν, vt in Dioſcoride perperàm legitur) & radicem exiguam bulboſam. Atque iſtud eſt, quod à Galeno lib. VII. De ſimpl. med. facultatibus μυλὴ appellatur, ſi non tranſſcribentium errore pro μῶλυ ſcriptum ſit μυλή.

Dioſcoridis locus corruptus.

2. Proximum genus latioris folij, Moly eſt à Theophraſto lib. De hiſtoria IX. deſcriptum: radice videlicet rotunda, Cepæ ſimili, folio Scillæ; cuius vſus vt Alexipharmaci aduerſus veneficia & incantamenta: quod etiam non difficulter, (vt haud verè Homer. ait) effoditur.

3. Tertium ad ſecundi generis Moly referendum: nonnulli hoc Caucaſon vocant, aut Moly Indicum.

Ceterùm Molyos bulboſa radix valdè vtilis ad apertiones vteri cum Irino vnguento trita & ſubdita, vt Dioſcorides auctor. Sed Galenus etiam teſtem citans Dioſcoridem, pro ἰρίνου μύρου, ſiue vnguento Irino, legit αἰρίνου ἀλεύρου, hoc eſt, Lolij farina. Cum farina, ait, ærina apertum vterum ſanare ſcribit Dioſcorides.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

De Alliaria. CAP. XVI.

Alliaria.

AD Allij ſocietatem, Alliariam dictam herbam, non forma, quæ differens eſt, ſed odor pertrahit; contrita ſiquidem Allium omnino redolet. Folia autem huic lata ſunt, dilutè virentia, ambitu inciſa, & acuminata: caulis tenuis, cubito altior, circa cuius ramulos floſculi gignuntur candidi, quibus ſuccedunt tenues, paruæ, formæ oblongioris ſiliquæ, atque in his ſemen nigrum exiguum: radix oblonga, tenuis, duriuſcula.

Prope hortorum ſepimenta, veteres muros, ſecus vias, vel ad pratorum margines frequenter ſponte ſua prouenit.

Flores huius Maio aut Iunio præcipuè vigent, ſemen intereà perficitur: Martio aut Aprili folia ad condimenta adhibentur.

Recentioribus Alliaria ac Alliaris dicitur. Non eſt autem Scordium, pro quo olim Officinæ hac perperàm vſæ ſunt: nec Scordij ſpecies eſt, de quo Pempt. primæ lib. v. à nobis ſcriptum. Fertur verò à nõnullis Pes aſininus dici. Germani Knoblauchkraut/ Leuchel / & Saßkraut vocant: Belgæ Loock ſonder Loock: Allium non bulboſum Latinè dixeris: Galli *Alliayre*.

Excalfacit quidem ac reſiccat Alliaria, ſed multò quàm Allium minùs, ſecundo videlicet ordine intenſo, aut tertio remiſſo.

In Medicina autem vſum nobis cognitum nullum habet: folia autem contuſa cum piſcibus ſalitis à nonnullis pro condimento eſitantur, veluti Allij vrſini, vt paulò antè ſcripſimus.

Sunt verò & qui folia enematis incoquant, quæ vel ad coli vel nephriticos dolores iniiciuntur, in quibus non modò flatus inſigniter diſcutere, ſed & ex calculo dolores mitigare ac ſopire feruntur.

De Cepa. CAP. XVII.

CEPARVM, inquit Theophraſtus, genera plura, quæ à locis cognomina accepêre. Sunt verò & minores nonnullæ, maiores aliæ: item quædam rotundæ, oblongiores verò & non paucæ. Silueſtres autem nullæ ſunt, auctore Plinio.

Folia

Cepa rotunda.

Cepa oblonga.

Folia autem Cepæ anguſta ſunt, & intus concaua: caulis ſingularis, teres, inferiore parte craſſior, cuius faſtigio capitulum profertur membrana tenui velatum, qua diſrupta floſculi in globi formam congeſti apparent candidi, ac deinde ſemen triangulare nigrum, ſed albicantibus glumis implicitum: pro radice bulbus ex pluribus compactus tunicis, fibras aliquot deorſum à medio demittens; qui quandoque latior Rapi in modum extuberat, non rarò oui modo oblongus; ſummatim autem prætenuibus conueſtitur membranis, vt plurimùm ſubrubentibus.

Terram autem Cepa deſiderat pinguem, vehementer ſubactam, irriguam, ſtercoratam, vt Palladius ait. Paſſim autem per vtramque Germaniam in hortis olitoriis pingui beneque foſſo ſolo colitur. Subinde autem in areis ſola ſeminatur: quandoque verò cum aliis herbis permixta, veluti Lactuca. Palladius cum Satureia ſeri probat, quoniam meliùs, Plinius ait, proueniat.

Seritur autem Martio aut Aprili, in Italia verò etiam Ianuario ac Februario, Palladio auctore, vel etiam Nouembri, vt per vniuerſam Tuſciam, teſte Petro Creſcentio. Bulbi Vere quoque plantandi ſunt, à quibus ſemen ſperatur, quod Auguſto menſe ad perfectionem venit. Nouellæ autem Cepæ exactis meſſibus colligi ac reponi poſtulant.

Cepa autem Græcis κρόμμυον dicitur: Latinis, vt diximus, Cepa, & quandoque Cepe neutro genere: Officinæ nomen retinent. Cognomina autem huic multa à locis apud Veteres acceſſerunt: quædam enim Cypriæ, Sardiæ, Cnidiæ, Creticæ, Samothraciæ, Aſcaloniæ ab oppido Iudææ, quæ & Pompeiana Iam & Mariſca quædam, quam Vnionem vocant ruſtici, inquit Columella: atque inde eſſe, quòd à Gallis *Oignon* dicatur, Ruellius ſentit: hinc fortaſſis etiam à Belgis Aiuyn / Gallica voce corrupta, nomen habet.

Setaniæ appellantur quæ minimæ ſunt & dulces. atque hæ putantur illæ eſſe, quas Palladius Cepullas, quaſi paruas Cepas nominat. *Setaniæ.*

Schiſtæ verò ſiue Sciſſiles, quæ hieme cum coma relinquuntur, quibus & Vere noua folia detrahuntur, & alia ſubnaſcuntur iiſdem diuiſuris, vt Plinius ait. *Schiſtæ.*

Cepæ verò ſpecies ἀκέφαλος, ſiue abſque capite, & quaſi longam ceruicem habens, germinationemque totam in fronde obtinens, quæque ſæpiùs vt Porrum attondetur, à Theophraſto γήθυον nominatur. de hoc verò & Plinius lib. XIX. cap. VI. Apud nos duo prima genera *Γήθυον.*

 (Cepæ

(Cepæ videlicet:) vnum condimentarium, quod illi Gethyon, noſtri Pallacanam vocant; alterum capitatum.

Germani autem Cepam Zwibel nuncupant: Itali *Cipolla:* Hiſpani *Cebolla, Ceba,* & *Cebola:* Angli Onyon: Bohemi Cybule.

Cepa autem omnis acris eſt, & odore lacrymoſa, calida & ſicca, auctore Galeno, ordine quarto, ſed tamen minùs quàm Allium feruet: ſuccus tenuis, aqueæ aëreæque ſubſtantiæ: reliquum craſſarum eſt partium. Optima autem quæ rotundiſſima: longa acrior quàm rotunda: rufa ſiue ξανθὴ quàm candida: ſicca quàm viridis: cruda quàm cocta, aut ſale condita.

Mordicant autem omnes Cepæ, extenuant, ſitim excitant. Acrimoniam coctæ deponunt, præſertim bis terve aqua mutata; extenuandi tamen potentiam ne ſic quidem amittunt: flatus verò etiam diſcutiunt, vrinas mouent, & aluo quàm crudæ vtiliores: alimentum autem crudæ corpori nullum, coctæ exiguum conferunt: natura biloſis aduerſantur: his autem, qui crudum ac craſſum ſuccum pituitoſum coaceruarunt, conueniunt, & quibus menſtrua ex frigiditate deficiunt; obſtructa enim aperiunt, refrigerata excalfaciunt, & menſes prouocant. Hæmorrhoides verò & eædem appoſitæ, vel cum aceto inunctæ, prouocant, vt Galenus ait. Dioſcorides verò aperitiuas ait eſſe hæmorrhoidum, & aliarum ἐκκρίσεων ſiue expurgationum, detractis tunicis in oleum coniectis, ac glandis inſtar ſubditis.

Succus Ceparum per nares attractus caput purgat; crudos pituitoſos humores extrahit. Frequenter autem Cepa in cibo etiam cocta comeſa, capitis dolores efficit, oculos lædit, ac aciem eorum retundit, & ſenſus ſtupidiores reddit. Trita autem cum ſale, ruta, ac melle, canis rabioſi morſui impoſita, prodeſt.

De Porro. CAP. XVIII.

Porrum.

Porrum ſectiuum.

FOLIA Porro oblonga ſunt, latiuſcula, ſed complura, & dorſo eminentiore carinata, odore ſaporeque Cepæ ſimilia: caulis ſi non frequenter folia ſubſecantur, altero aut tertio anno aſſurgit rotundus, flores proferens in cacumine in orbiculum collectos, veluti Cepa: ſuccedunt & talia ſemina, ſed non nigra: bulbus tenuis & oblongus eſt, potiſſimùm ſectiuo; craſſior ac maior, ei quod non attondetur.

Mediocrem terram Porrum poſtulat: in pingui, ſtercorata, & mediocriter ſoluta benè proficit.

ficit: habetur in Germania ac Belgio, in omnium ferè hortis.

Tempeſtiuè ſeri poteſt: Martio aut Aprili in vtraque Germania, in Italia verò etiam Februario. Sectiuum ſiue Sectile poſt duos à ſatione menſes, manens in areis ſuis, deſecari poteſt: ſed quod capitatum vt fiat deſideratur, attondendum non eſt, & Octobri menſe, vel etiam priùs, transferri debet.

Πρᾶσον Græcis, Latinis Porrum, & Palladio maſculino genere Porrus dicitur: Germanis Lauch/ Brabantis Parepe/Hiſpanis *Puerro*, Italis *Porro*, Gallis *Porreau*, Anglis Leke/ Bohemis Woſſleich.

Quod frequenter reſecatur & attondetur, Porrum ſectiuum ſiue Sectile Columellæ ac Palladio nominatur: ſed quod non reſecatur Porrum capitatum eſt: Græcis πρᾶσον κεφαλωτόν. Iſtud autem Diphilus apud Athenæum vocari ait γηθυλλίδα, à nonnullis verò & γήθυον dici. Gethyum autem Plinius Cepæ ſpeciem facit, & Theophraſtus frequenter veluti Porrum attonderi tradit, vt ſuperiore capite ſcripſimus. Γηθυλλίς.

Excalfacit autem Porrum: reſiccat & extenuat, perinde ac Cepa, corpus excalfacit, craſſos lentoſque humores incîdit: noxium tamen ſuccum ingenerat, tumultuoſa ac terribilia inſomnia parit, oculos offendit, viſus aciem obſcurat, natura calidiores ac bilioſos lædit: ingratum & ventriculo, inflationes facit.

Coctum minùs nocens, acrimoniæ ſuæ parte depoſita: & nec ſic tamen bonum ſuccum corpori confert. Cum frigidis autem oleribus permixtum, qualitatem eorum contemperat. Cum Ptiſana coctum & comeſtum, quæ in pectore cruda ſunt, concoquit & educit. Scribitur etiam & in delinctu vtile eſſe, & arteriam expurgare.

Succus cum melle potus contra ferarum morſus prodeſt: & ſimiliter folia trita impoſita. Idem verò ſuccus cum aceto, thure & lacte, aut roſaceo inſtillatus, aurium doloribus & ſonitui prodeſt. Veteres ſanguinis reiectiones cohibent ſeminis drachmæ duæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ. Idem in vinum coniectum, ipſum in acetum mutari prohibet, & iam conuerſum emendat, vt nonnulli ſcribunt.

De Schœnopraſo. CAP. XIX.

Schœnopraſum.

PORRI ſpecies & iſtud eſt. folia verò promit multa quidem, ſed palmo raro longiora, tenuia, teretia, exiguis iuncis ſimilia: inter quæ ſubinde cauliculi breues eminent, capitula quædam cum floſculis proferentes, inſtar Cepæ, ſed minores multò. bulbuli ſubſunt exigui multi cohærentes, à quibus fibræ deorſum plurimæ dimittuntur. Odore autem & ſapore Cepam ac Porrum refert.

Seritur in hortis Germaniæ ac Belgij, diutinè viget, ac plurimis annis reſtat: hiemis ac frigoris patiens: ſubſecatur & attondetur frequenter, veluti Porrum ſectiuum.

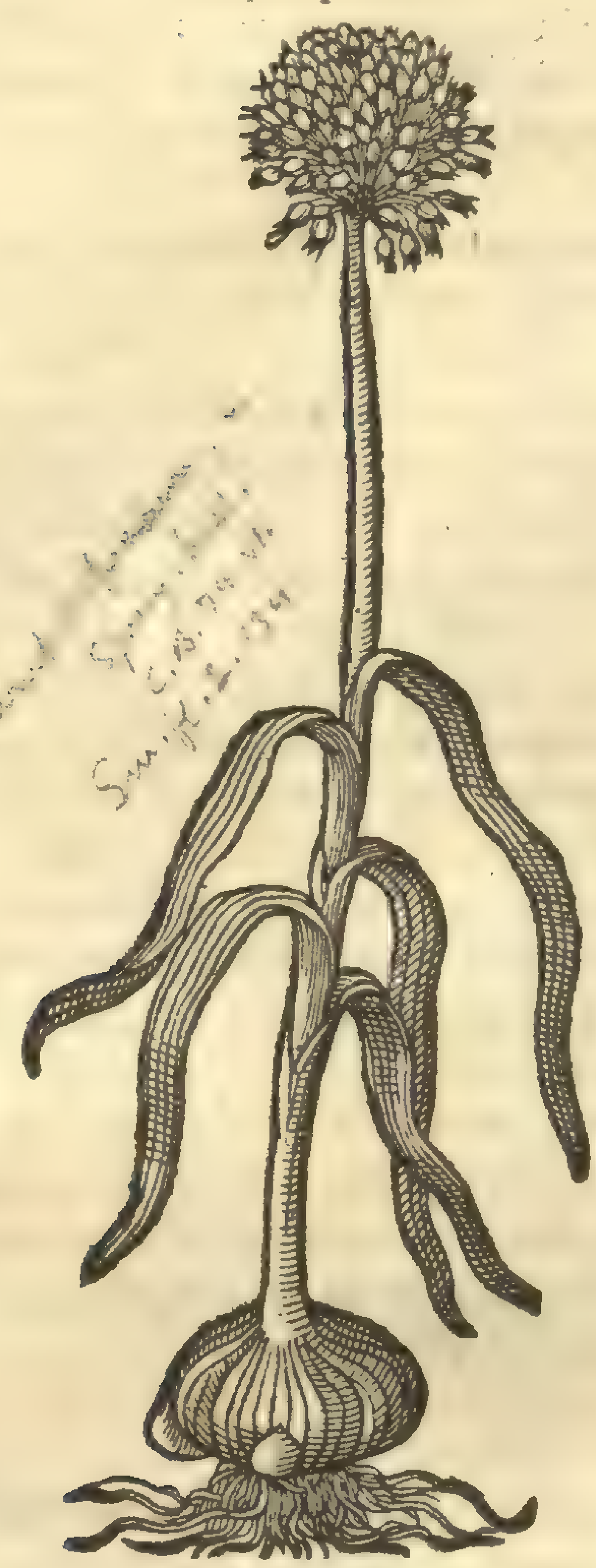
Germani Schnitt Lauch/& Bryßlauch appellant: Galli *Petit Pourreau*: Brabantis Bieſlook/ quaſi dicas, Iunceum Porrum: vnde nomen illi facere auſi σχοινόπρασον, Schœnopraſum appellauimus.

Facultate autem iſtud Porro ſimile eſt: excalfaciens, reſiccans, attenuans, aperiens, vrinas prouocans; calidiorem verò & noxium ſuccum ingenerat, frigidos humores comtemperat, concoquit, incîdit: vapores craſſos ſurſum mittit, oculis cerebroque moleſtos: tumultuoſa inſomnia adfert, & quæcumque Porrum, iſtud quoque poteſt.

De Ampelopraſo. CAP. XX.

AMPELOPRASVM foliis exit porraceis, caule verò aſſurgit bicubitali, aut haud multò inferiore, in cuius faſtigio capitulum ini-

Ampeloprasum.

tiò membrana tenui contectum, qua tandem ſponte dehiſcente, flores & ſemina proueniunt Cepæ ſimilia: bulbus rotundus, durus, ac ſolidus eſt, qui plures à ſe remittens, facilè ac citò multiplicatur.

In vineis ac iuxta Vites in pleriſque regionibus ſua ſponte naſcitur: tranſlatum ad hortos diutinè viuit, ſingulis annis regerminans; nec enim vlla vel aëris inclementia, vel hiemis rigore bulbus eius, etiam in Belgio, corrumpitur.

Æſtiuis autem menſibus folia cauleſque virent, ac ſuo tempore flores, fructus procedunt: hieme bulbi in terra latent.

A Vitibus ac natali loco ἀμπελόπρασον appellationem accepit: Latinis Porrum Vitium, aut Vitigineum Porrum dici poſſet: Officinis incognitum. Silueſtre autem tota ſua natura eſt, nec inter edulia idcircò recipitur.

Plus autem quàm Porrum excalfacit: κακοστομαχώτερον, hoc eſt, ſtomacho magis aduerſatur: vrinas ac menſes vehementiùs cit, contra ſerpentum morſus eſum conuenit, auctor Dioſcorides.

De Scilla. CAP. XXI.

SCILLA, priùs quàm folia apparent, caulem profert cubitalem vel altiorem, rectum, foliis viduum, ῥαβδοειδῆ vt Berytius ait, ac Anterico ſimilem, à medio ſurſum verſus floribus particulatim prodeuntibus grauidum, iiſq; can-

Scilla abſque caule.

Scilla cum flore ac ſemine.

didis:

didis: (quidam luteos eſſe ſcribit) quos excipiunt valuulæ ſiue ſiliquæ triangulares compreſſæ, in quibus ſemina nigricantia plana ac paleacea: folia quæ ſeriùs exeunt latiuſcula ſunt, quina ſenáve, lata, pinguia, & elatiore dorſo quaſi carinata, quæ humum verſus reclinantur: bulbus magnus eſt, albidus, ex tunicis veluti Cepa compactus, lento ſucco plenus, multis fibris deorſum capillatus.

Non modò in Hiſpania, verùm & in Italia, aliiſque prouinciis Scilla ſponte exit, & frequentiùs locis arenoſis apricis, haud procul à mari diſſitis.

Septembri ac Auguſto menſibus floret, & particulatim quidem: primùm ſiquidem inferiores, deinde medij, poſtremò caulis faſtigium occupantes vigent; quos ternos florum exortus Theophraſtus tria arandi tempora oſtendere affirmat, ſic vt primum arandi tempus ſit prioribus prodeuntibus, alterum medio tempore, tertium cùm ſuperiores florent. Octobri ac Nouembri ſemen perficitur: poſteaquam autem caulis emarcidus factus inarueri, tum demum folia in conſpectum veniunt, ante caulis aduentum peritura.

Bulbum hunc Græci σκίλλαν, & Latini quoque Scillam, Officinæ Squillam nominant: nonnulli Cepam muris: Germani Meerzwibel: Brabanti Zee ayuyn: Hiſpani *Cebolla Albarrana*: Galli *Scipoulle, Squille*: Angli Sea onyons.

Scilla ex ſecundo eſt ordine excalfacientium, & admodum incidentem facultatem obtinet, vt Galenus ait: præſtat autem aſſam aut elixam ſumere, ſic enim virium eius vehementia exoluitur.

Aſſatur autem paſta farinacea aut luto obducta (vt Dioſcorides docet) in clibanum deinde coniicitur, aut carbonibus obruitur, donec obducta paſta ſufficienter toſta fuerit. Qua adempta, ſi Scilla probè cocta non fuerit, altera ſimili paſta, aut luto iterùm obducitur ac denuò coquitur. Nam quæ ita non aſſatur, interaneis maximè noxia eſt. Torretur item in olla, indito operculo, quæ in furnum demittatur. Sumitur verò, quod maximè eſt medium, exterioribus partibus abiectis: quod fruſtatim conſectum coquitur, mutata ſæpiùs aqua, donec ipſa nec amaritudinem nec acrimoniam habeat, traiectaque lino fruſta ſiccantur in vmbra, ita vt ne vlla quidem parte ſe contingant. his Scillæ ſegminibus ad oleum, vinum, aut acetum ſcillinum vtimur.

Ex aceto autem ſcillitico, addito melle, oxymeli coquitur; cuius ad incidendum craſſos, lentos, viſcidos humores vſus eſt.

Pancratium.

Aſſa Scilla potionibus aliiſque medicamentis admiſcetur, quæ vrinam prouocant, obſtructiones iocinoris lieniſq; aperiunt, tum & theriacis: datur hydropicis; regio morbo & torminibus laborantibus, & contra veterem tuſſim, difficulterque reſpirantibus in eclegmate.

Pars autem Scillæ cum octo ſalis partibus ſubacta, & à ieiunis vnius aut duorum cochlearium pondere ſumpta aluum mouet: ſemen etiam tritum cum caricis, aut melle exceptum, ſi manditur, idem præſtat.

Cauendus autem Scillæ vſus iis, quibus interaneum aliquod exulceratum.

Pythagoras Scillam in limine ianuæ ſuſpenſam malorum medicamentorum introitum pellere tradit, vt Plinius refert.

De Pancratio. CAP. XXII.

CVM Scilla ſimilitudinem haud exiguam habet, quod Pácration dicitur. Folia huius maiora amplioraque ſunt, &, vt Dioſcorides ait, Lilij foliis longiora, ſed anguſtiora: bulbus verò etiam maior eſt quàm Scillæ, ex multis ſimiliter tunicis conſtans, exteriùs rubens, ſiue ὑπόπυῤῥος ἢ ὑποπόρφυρος, ſubrubens, aut ſubpurpureus.

In mediterraneis Hiſpaniæ locis reperitur: cum Scilla autem germinat.

Παγκράτιον Græcis dicitur, & ſimiliter Latinis

Pancratium: à nonnullis verò & Scilla, & ab Hiſpaniæ ruſticis, vt C. Cluſius refert, etiam *Cebolla albarrana*.

Scillæ autem ſpeciem eſſe ſimilitudo oſtendit. Poteſt autem illud genus eſſe, quod à Plinio femina dicitur lib. XIX. cap. V. Nobiliſſima eſt, inquit, Scilla, quamquam medicamini nata, acetoque exacuendo. Duo genera medica: maſculus albis foliis, (malim legere, bulbis): femina nigris, (potiùs rubris.) Meminit tamen & Pancratij lib. XXVII. cap. XII. Pancration, ait, aliqui Scillam puſillam appellare malunt, foliis albi Lilij longioribus craſſioribuſque, radice bulbi magni, colore rufo. In quibus verbis & contradictio quædam apparet, & à Dioſcoridis ſententia diuerſa. Si enim radice magni bulbi, quare Scilla puſilla appellatur? Folia Lilij albi craſſiora, Plinius, anguſtiora Dioſcorides habet. Atque vel hinc Plinij exemplaria pleriſque locis corrupta eſſe, apparet: proinde & quæ de vtraque Scilla ſcribuntur, poſſe vitiata eſſe.

Plinij exemplaria corrupta.

Ceterùm Pancratij radix Scillæ ſimilem guſtum refert, vt Galenus ait: quare & ea pro Scilla quidem, ea ſi non adſit, vtuntur; efficit enim omnia ſimiliter, ſed longè imbecilliùs, quod & Dioſcorides ſentit: Scillæ, inquit, vires & præparationem habet, eodemque pondere in morbis efficaciter aſſumitur; minor tamen quàm Scillæ ei facultas ineſt.

De Bulbo Eriophoro. CAP. XXIII.

Bulbi Eriophori icon ab amico miſſa.

Bulbi Eriophori Viennæ nati effigies.

BVLBI Eriophori meminit Theophraſtus lib. VII. De ſtirpium hiſtoria, & poſt eum Athenæus Dipnoſophiſtarum lib. II. quem aiunt lanam ſub primis tunicis habere, ſic vt inter internum quod editur, & externum media contineatur, ex qua & togæ & alia veſtimenta texuntur.

Hunc in littoribus naſci tradunt.

Ἐριόφορος autem dicitur, hoc eſt, laniferus, ab ipſa quam ſub primis tunicis reconditam lanam habet. interpres quidam Lanoſum cognominat.

Huius autem iconem olim vir quidam magnificus ad me miſit, quam tamen non genuinam eſſe nonnulli affirmant.

Memini verò & me quandoque in horto Ioannis Brancionis bulbum videre Eriophori nomine inſcriptum, ſed caulem floremque non proferentem; quem C. Cluſius Viennæ ſupe-

Tigridis flos.

ſuperioris Pannoniæ in horto Ioannis Aicholtzij Medicinæ profeſſoris florem feciſſe ſcribit, imaginem eius in ſtirpium per Hiſpanias obſeruatarum hiſtoria ſua vnà cum deſcriptione exhibens.

Sunt autem ei folia Hyacinthinis ſimilia: caulis cubitalis vel altior, veluti Scillæ, floſculos proferens cæruleos, inodoros, particulatim quoque ſeſe explicantes: bulbus ex pluribus tunicis contextus, albus, tomentoſus, ac veluti aranearum telis obſitus, adnaſcentibus aliis bulbis, quibus multiplicatur.

Et ſanè hic bulbus cum pictura nobis miſſa haud conuenit: quapropter ſi iſte Eriophorus verus eſt, haud poterit legitimus eſſe, cuius iconem accepimus. Non poſſum tamen facilè induci, vt exiſtimem fictam ac ementitiam imaginem ab honeſtiſſimo ac amiciſſimo viro tranſmiſſam, niſi fortaſſis huic ab alio fuiſſet impoſitum, quod haud veriſimile: citiùs idcircò crediderim, ſi Eriophori hæc icon eſt, eſſe tamen peregrini ac rari alicuius bulbi, veluti τριχωδοῦς, quem apud Indos naſci Theophraſtus & Athenæus referunt: nam flos qui Narciſſis ſimilis, lanuginoſus ac capillaceus ei depingitur: quam ob cauſſam rectè τριχώδης, ſiue capillaceus aut capillaris dici poteſt. Vtcumque autem eſt, nos & huius & alterius imaginem coronidis loco hîc duximus apponendam. *Bulbus Trichodes.*

Quibus accedere poſſe videtur, & peregrini cuiuſdam floris, olim ad nos miſſa Icon, Tigridis floris nomine inſcripta, libro huic finem impoſitura. Stirpem ipſam videre haud contigit; quantum autem ex figura coloribus depicta cognoſcere licuit, oblonga, anguſta, & acuminata huic v rent folia: flos plurima parte luteus, rubentibus tamen quamplurimis maculis notatus: ſtilus medius diluto ruber purpureo: bulbus ſubnigricat. Videtur autem ex Bulborum eſſe generibus; aut quod veriſimilius, inter Ari genera referendus, & Dracunculi peregrina aliqua eſſe ſpecies, niſi nos fallit pictura.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTAE LIBER QVARTVS,

DE OLERACEIS QVÆ AD CIBARIORVM CONDITVRAM ADHIBENTVR.

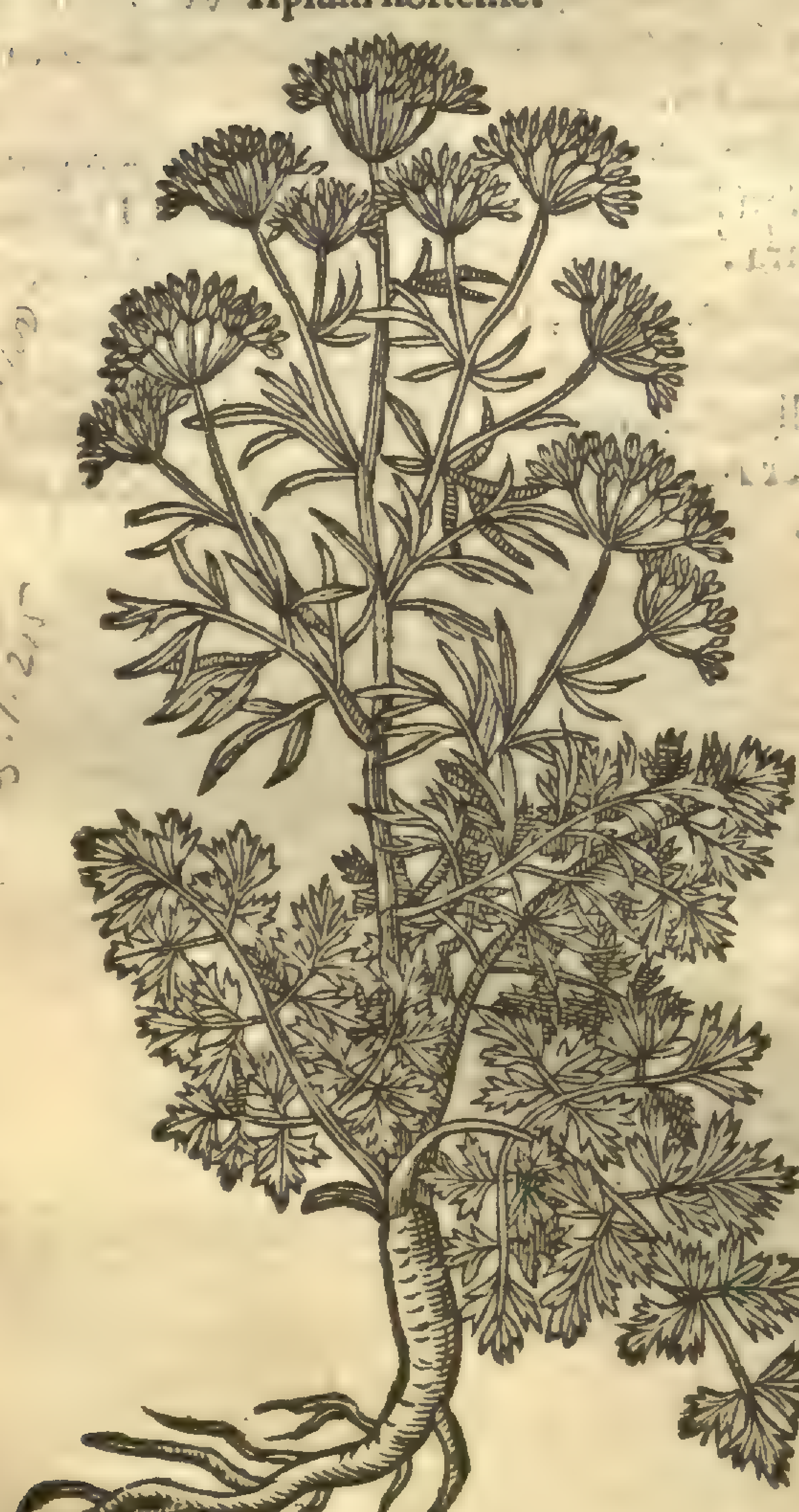
PRÆFATIO.

RELIQVA Olerum ac Oleraceorum ſeſe offert multitudo, eorum videlicet, quæ ad cibariorum conditur am magis quàm ad alimenti materiam faciunt ac pertinent. Multa autem ex his licet acrimoniam habeant, & propriè Olera idcircò non cenſeantur, neque per ſe ſoláque, vt alia Olera, edantur, veluti Beta, Braßica, ac ſimilia, tamen ab Olerum cenſu ac familia nec excludi nec ſeiungi debuerunt, cùm plurimum in cibatu vſum obtineant, & cibos grato ſapore condiant, palatoq́ue vel gratiores vel ſalubriores reddant. Id quod Apium, Sinapi, Eruca, Naſturtium, ſimiliaq́ue his, efficaciter præſtant, quæ ſola & per ſe non eduntur, ſed cibariis admiſcentur: & ipſorum vel qualitates corrigunt, ac in melius emendant, vel concoctionem promouent; aut languentem appetentiam excitant.

DE APIO HORTENSI.

CAPVT PRIMVM.

Apium hortenſe.

APII genera complura ſunt; ſed de ſingulis ſeorſim agendum, ac primùm de hortenſi, quod familiarius ac ceteris notius eſt.

Folia autem hortenſis Apij pulchrè virentia, ex multis exiguis cohærentibus, tripartitò ferè diuiſis, ambitu etiam inciſis compoſita ſunt: caulis cubito altior, tenuis, aliquantùm ſtriatus, in cuius faſtigio culminantes vmbellę floſculos perquàm exiguos, ac deinde ſemina parua proferunt, guſtu nonnihil feruida: radix longa & albida eſt, eſui grata.

In hortorum areis ſeritur: calida ac frigida ſuſtinet loca, modò vel humidum natura ſolum ſit, vel ſæpiùs rigetur. Loca ſiquidem amat humentia, aqua lætatur, atque idcircò circa fontes commodè prouenit. Fuchſius in paluſtribus nonnullis Germaniæ ſpontè natum reperiri ſcriptum reliquit.

Tempeſtiuè ſeri poteſt, ſed tardè erumpit: æſtate ſæpiùs attonderi ac demeti poteſt: caulem altero anno profert: ſemina verò Iulio vel Auguſto ad maturitatem perueniunt.

Omne Apium Græcis *σέλινον* dicitur: iſtud verò *σέλινον κηπαῖον*, id eſt, Apium hortenſe: Officinæ & vulgò Petroſelinum nuncupant: Germani Peterſilgen & Peterlin: Belgæ Petercelie: Galli *du Perſil:* Hiſpani *Perexil*, *Iuliuert*, & *Salſa*: Itali *Petroſello*: Angli Perſele: Bohemi Petruzel.

Non eſt tamen verum aut legitimum Petroſelinum, quod in petroſis gignitur: vnde nomen accepit, & in Macedonia præſtantiſſimum eſt: parùm rectè idcircò ſentiunt, qui hortenſe Apium à Petroſelino genuino ſola cultura differre exiſtimant; & nihil aliud intereſſe, quàm quòd hortenſe imbecillius ſit, ſilueſtre verò potentius: ſolent enim ſilueſtria facultatibus, ſatiuis ſuperiora eſſe.

Hortenſis autem Apij calida quidem ac reſiccans eſt facultas, ſed magis excalfaciens ac ſiccans ſemen, quod ad ſecundum caliditatis, & tertium ferè ſiccitatis ordinem attingit: radix moderatam etiam caliditatem obtinet.

Folia in condimentis ſingularem gratiam habent, per iura, vt Plinius lib. xx. cap. xi. largis portionibus innatant, in quibus præter quòd grato ſapore ipſa condiunt, ad aperiendum obſtructa, vrinaſque promouendas etiam non exiguum conferunt: quod & radices iuri ſimiliter incoctæ haud ſegniter præſtant; deinde & ori ventriculoque gratæ ſunt.

Semina Medicinæ vſui vtiliora, extenuant, aperiunt, vrinas ciunt, calculos cohærentes diſſoluunt, flatus diſcutiunt, conueniunt hydropicis, menſes promouent, ſecundas & fœtus mortuos expellunt: commendantur & contra veterem tuſſim eclegmatis permixta, aut incocta: venenis etiam aduerſantur, atque idcircò Theriacis admiſcentur.

De Eleoſelino, ſiue Apio paluſtri. CAP. II.

Eleoſelinum.

PALVSTRE Apium foliis lęuibus ac reſplendentibus, ac in complures particulas diſſectis ſimiliter viret, maioribus tamẽ & latioribus quàm hortenſis: cauliculi ſtriati in alas diffuſi, ſummis virgulis floſculos candidulos proferunt, ac deinde ſemina paulò minora quàm hortenſis: radix multis fibris cohæret.

Humentibus locis Apij iſtud genus naſci gaudet, transfertur verò & ad hortos.

Cum hortenſi Apio viget ac viret: altero quoque à ſatione anno caulis eius aſſurgit, ac ſemina adfert: quæ & poſt ſolſtitium matura ſunt.

Ἐλαιοσέλινον, aut potiùs ἐλειοσέλινον: Latinis paluſtre Apium: à Gaza Paludapium: Officinis abſolutè Apium nuncupatur: Germanis Epfſich: Belgis Eppe/ & nonnullis Jouffrouwmerck: Hiſpanis ac Italis *Apio*: Gallis *de L'ache*. Extant verò huius & inter ſpurias voces quædam nomina, vt πεδινὸν, ὑδροσέλινον ἄγριον, & Apium ruſticum: Hydroſelinon verò ſiue aquatile Apium etiam à Germanis Sium dicitur, vt cap. x. lib. v. Pemptadis quartæ ſcripſimus.

At facultate ac temperamento hortenſi quidem iſtud Apium ſimile, ſed & calidius ſicciuſque, & ad pleraque efficacius. In cibatu autem huius nullus vſus, neque ad condimenta vtile habetur, Medicinæ autem haud inutile.

Succus eius ad multa confert, extergit, aperit, craſſa attenuat; obſtructiones tollit, & vrinas mouet; atque idcircò Serapio dicta, quæ hunc permixtũ habent, veluti Byzantinum, iocinoris lieniſq; obſtructiones aperiunt, & diuturnis, ſiue tertianis, ſiue quartanis febribus, omnibuſq; ex cauſſa frigida, tum & obſtructionibus, enatis, auxiliantur, ac regio morbo ſuccurrũt. Idem ſuccus oris tonſillarumq; etiam maligna vlcera cũ hordei decocto, addito melle roſaceo, gargarizatu ad ſanitatem perducit: prodeſt verò & omnibus externis vlceribus & ſordidis vulneribus cum melle; cancris etiam exulceratis confert: nam tametſi hos curare nequeat, putredini tamẽ reſiſtit, ac fœtorem eorum reprimit.

Semen ad eadem, ad quæ ſatiui Apij, vtile habetur; minùs tamen tutus vſus eius eſt: nam comitiali morbo obnoxij, ab hoc offenduntur, vt euidentibus experimentis compertum.

Eleoſelino vis, vt Plinius ſcribit, priuata contra araneos.

De Oreoſelino, ſiue Apio montano. CAP. III.

OREOSELINO autem, vt Dioſcorides ait, caulis eſt dodrantalis, ex tenui radice prodiens, circa quem ramuli & capitula (Theophraſtus folia) Cicutæ ſimilia, multo tamen tenuiora, in quibus καρπὸς, id eſt, fructus, ſiue ſemen oblõgum, acre, tenue, & odoratum, Cumino ſimile. Et tale quidem Oreoſelinon in notitiam hac ætate perueniſſe non cõſtat. nam Chærephyllon verum Oreoſelinon eſſe (vt pleriſque videtur) haud eſt veriſimile. Pro Oreo-

ſelino

Veelgutta.

Oreoſelinum ſiue Veelgutta.

ſelino autem exhibetur à nonnullis, quam Sileſij, olim Quadi dicti, Veelguttam modò appellant.

Folia huic ſunt veluti hortenſis Apij, ſed maiora & ampliora, ex multis in tenuibus pediculis hærentibus compoſita: caulis breuis eſt, floſculi in muſcariis albidi, ſemen exiguum: radix mediocris longitudinis ac craſſitudinis albida, guſtu nonnihil acris, & amaricans, ac odorata.

Naſci in petroſis & montibus Oreoſelinon Dioſcorides refert; prouenit verò & in montibus Veelgutta, vt in iis qui Sileſiam à Morauia, olim Marcomannorum prouincia, dirimunt; tum & in aliis montibus ac collibus. Memini verò & olim hanc ad me miſſam à Martino Tulemanno, qui in montoſis apud Eburones ac Tungros, nunc Leodios, hanc repertam, in horto ſuo Traiecti ad Moſam ſtudioſè alebat.

A montibus autem ὀρεοσελίνῳ apud Græcos nomen eſt, quod Latini & idcircò Apium montanum ac Montapium appellant. Dicitur verò & idem, vt inter reiectaneas voces reperitur, πετροσέλινον ἄγριον, & Latinis Apium: Sed Dioſcorides Petroſelinum ab Oreoſelino diuerſum ſtatuit. Nec enim, ait, hallucinari nos oportet, exiſtimantes Oreoſelinon eſſe quod in ſaxis prouenit; aliud ſiquidem eſt Petroſelinum.

Veelguttam verò Latinè Multibonam quis dixerit: hoc enim nomen accepit, quòd ad multa vtilis & commoda habeatur. Non omnino verò impropriè & hæc Oreoſelinon nuncupatur, nam in montibus, vt diximus, gignitur, & Apio non diſſimilis eſt. Deſideratur ſemen Cumino ſimile: tale ſi haberet, Oreoſelinon legitimum eſſe quis negauerit?

Oreoſelinum autem, auctore Galeno, facultate Apio ſimile, ſed & valentius. Dioſcorides vrinas, inquit, cit, ſemine ac radice in vino potis: menſes mouet: antidotis, diureticis, & calfacientibus medicamentis admiſcetur.

Veelguttæ radix excalfaciens & reſiccans quoque eſt, & ſecundo quidem ordine intenſo. extenuat, incîdit, aperit, vrinas mouet, calculos diſſoluit & expellit, menſes promouet, iocinoris ac lienis obſtructiones aperit, regio morbo auxiliatur; manducata dentium dolores mitigat, ac ſaliuam elicit.

De Petroſelino. CAP. IIII.

DE Petroſelino admodum pauca Veteres ſcripta reliquêre. Dioſcorides ſemine illud eſſe Ammios ſimili, odoratiore verò, acri, ac aroma redolente tantummodò ſcribit; de foliorum forma, florum colore, & radicis modò nihil. Breuior verò etiam Plinius eſt. Theophraſtus verò ne nomen quidem habet: Apij, Hippoſelini, Elióſelini, & Oreoſelini tantummodò mentionem faciens.

Petroſelinum Macedonicum Fuchſij.

Pro Petroſelino autem Leonhartus Fuchſius olim propoſuit ſtirpem, non Apij modo ſparſis ac diſſectis foliis, ſed oblongis & ex nonnullis ambitu crenatis, pediculoque medio vtrimque connexis compoſitis, Pimpinellæ Saxifragæ, eius quæ minor eſt, primis foliis aliquatenus, non tamen omnino ſimilibus: cauliculis tenuis & cubitalis eſt: floſculi in vmbellis albidi: ſemen ſubnigricans, Ammij ac hortenſis Apij æmulum, admodum odoratum, nonnihil acrimoniæ obtinens: radix tenuis, fibroſa.

Petroſelinum Macedonicum Venetorũ.

Pro legitimo verò Petroſelino aliud Lobelius exhibet, à Venetis Macedonicum vocatum, cui folia Apij hortenſis, vel potiùs Pimpinellæ Saxifragæ: caulis cubitalis: albicantes vmbellæ: ſemen puſillum, euanidum (vt ait) facultate & viribus quàm ſatiui Apij inferius. An autem iſtud verum ac legitimum ſit, neſcire ſe addit.

In præruptis locis ac petroſis Petroſelinum gignitur, apud Macedones verò præſtantiſſimum: vnde illi Macedonico cognomen acceſſit.

A pe-

Petroſelinum Macedonicum Fuchſij.

Petroſelinum Macedonicum ex Lobelio.

A petroſis autem locis πετροσέλινον dicitur: Latinè Petrapium ac Petroſelinum Macedonicum: Officinis incognitum eſt. Hallucinantur non parum, qui à Fuchſio depictam Amomum eſſe volunt: multùm enim ab hac differens Amomum eſt, vt ex eius apud Dioſcoridem deſcriptione vel luce clariùs conſtat. Nos verò & hanc pro Petroſelino amplectimur, donec aliquis aliud nobis oſtenderit, Apiis folio ſimilius, & ſemine tali, quale Petroſelini eſſe oportet. Et poteſt vel ſolum ſemen in hac ſententia nos retinere, adeò deſcriptioni reſpondens, vt nullum magis; acre nempe, & quàm Ammios odoratius, aromaque redolens: non repugnantibus interim foliis, quæ licet exquiſite aliorum Apiorum formam non referant, non omnino tamen diſſimilia his ſunt.

At Petroſelini ſemen, quod maximè vſui eſt, calidum ac ſiccum eſt, vnà cum incidendi effectu: vrinam & menſes cit, contra ventriculi & coli inflationes, ac tormina prodeſt: ἄφυσον ſiquidem, vt Galenus ait, hoc eſt, flatus diſcutiens eſt: laterum, renum, & veſicæ doloribus auxiliatur; miſcetur & antidotis: Dioſcorides.

De Hippoſelino. CAP. V.

FOLIA Hippoſelino in plures lacinias diſſecta, Eleoſelini quidem ſimilia, ſed multò maiora latioraque, læuia quoque, & ſaturato colore virentia: caulis craſſus, ſubinde cubitalis: ex vmbellis floſculi prodeuntes albidi: ſemen verò craſſum, oblongum, nigrum, amaricans, & aroma redolens: radix craſſa, foris nigricans, intus alba, Raphanidi exiguæ ſimilis, eſui idonea: qua vulnerata aut præciſa, ſuccus profluit citò concreſcens, acri amaritudine, Myrrham ſapore referens; quod & Theophraſtus annotatum reliquit: Lacryma ex eo Myrrhæ ſimilis, inquit, defluit.

Apud Arcades, Theophraſtus; in vmbroſis ac paluſtribus, Dioſcorides inquit, naſcitur.

Semen altero anno in Belgij hortis matureſcit, Auguſto menſe.

A magnitudine, qua reliqua Apia ſuperat, Græcis ἱπποσέλινον dicitur: à Gaza Equapium. Appellatur verò & Olus atrum; & à nõnullis ζέμιλον, & ἀγελοσέλινον, hoc eſt, ſilueſtre Apium: Galeno verò, & aliis quibuſdam etiam σμύρνιον eſt, propter ſuccum ab ipſo profluentem, qui Myrrham, hoc eſt, σμύρναν (vt diximus) refert: eſt verò & aliud Smyrnium Amani montis, de

 quo

Hippoſelinum.

quo ſequente capite. Officinæ Petroſelinum appellant Macedonicum, alij Petroſelinum Alexandrinum: Germani Groß Epffich: Belgæ Peterſelie van Macedonien / Peterſelie van Alexandrien: Itali *Macerrone*: Hiſpani *Perexil Macedonico*: Galli & Angli *Alexandre*.

Excalfacit autem & reſiccat Hippoſelini ſemen ac radix non minùs quàm Apij hortenſis: expurgant verò & extenuant, ordine tertio calida & ſicca.

Dioſcorides folia cum caulibus decocta manducari ait, & per ſe, vel cum piſcibus præparari: eadem etiam cruda muria condiri: radicem ſimiliter & crudam & coctam edi; & *εὐςόμαχον*, ſiue ori gratum eſſe. Infertur autem ac menſæ apponitur hac etiam ætate cruda huius radix, acetariorũ aliorum locum explés. Semina remorantes menſes prouocant, ſecundas expellunt, flatus diſcutiunt, vrinam ciunt, eiuſque ſtillicidio auxiliantur. Idem radicis poteſt, præſertim ex vino, decoctum.

De Smyrnio montis Amani. CAP. VI.

SMYRNII huius inferiora ac ex radicibus prodeuntia folia lata & ampla quidem ſunt, & in complures particulas multipliciter diſſecta, quarum ſingulares ambitu ſerratæ, ab vno pediculo ferè ternæ cohærent: reliqua rotunda, veluti Ariſtolochiæ, cauliculos ſic ambiunt, vt per medium eorum quodammodò tranſire appareant: ſunt autem hi ramoſi, in quorum alis comantes vmbellæ floſculos edunt luteos: ſemina verò rotunda, globoſa, Braſſicæ ſimilia, ſubnigricantia, intus candida: radix foris nigricat, odorata.

Smyrnium Amani montis.

In Amano monte prouenit: in ſaxoſis, & collibus, & aridis, ac incultis terræ angulis, vt Dioſcorides refert, naſcitur.

Σμύρνιον & iſtud dicitur: differens tamen ab Hippoſelino, quod etiam Smyrnion eſt, vt ſuperiore cap. ſcriptum. In Cilicia verò olim Petroſelinum nuncupatum fuit, vt Dioſcorides & Galenus teſtantur.

Viribus autem non longè iſtud à Petroſelino, Galeno auctore, abeſt; Petroſelino tamen ac Apio minùs acre. vlceribus imponi poteſt, quia videlicet citra moleſtiam deſiccat: digerere verò & quæ indurata ſunt poteſt: reliqua vis Apio ac Petroſelino ſimilis: quocircà & ſemine eius vtimur ad menſes, vrinas, & aſthmata: hæc Galenus.

Vis radicis, herbæ, & ſeminis excalfacere; radicem autem contra ſerpentum ictus bibere conuenit: tuſſes & orthopnœas mitigat: vrinæ difficultati medetur: partus abortu vitiat, ſi feruefacta ſubiiciatur. Semen lienis, renum, ac veſicæ vitiis prodeſt: menſes & ſecundas pellit: peculiariter hydropicis in potu datur, & contra febrium circuitus: Dioſcorides auctor.

De

De Apio ſilueſtri, ſiue Thyſſelio.

CAP. VII.

Apium ſilueſtre, ſiue Thyſſelium.

MVLTIPLICI foliorum ſectione, tum & magnitudine, Apij iſtud genera refert: ſunt etenim ampla, in pluresque partes diſſecta: caules verò rotundi, ſtriati, geniculis aliquot articulati, interiùs concaui, cubitales, vel altiores, ab vna radice ſubinde bini ternive, inferiore ſede quandoque obſcurè ſubrubentes: flores in rotundis muſcariis albidi: ſemen rotundum, planum, Anethi ſimile: radix in ramulos ac appendices diſtributa, in rectum & obliquum ſpargitur, interiùs candida. Tota autem hæc ſtirps lacteo redundat ſucco, qui, quacumque tandem parte vulnerata, ex ea profluit.

Iuxta lacus, vliginoſis ac humidis locis, in ſcrobibus aquas reſedes habentes, quandoque iuxta Alnorũ etiam veteres truncos reperitur.

Iunio ac Iulio menſibus flores ac ſemen profert.

Officinæ Belgij olim perperàm Meum nuncuparunt, ac legitimi Mei loco in vſu habuerunt. Germanis Olſenich: Valerio Cordo Olſenichium dicitur: apud Belgas à nonnullis Wilde Eppe / hoc eſt, Apium ſilueſtre: non defuerunt verò & qui Water Eppe/ id eſt, Hydroſelinon ſiue aquatile Apium nominarent. Hydroſelinon autem, vt antè ſcriptum, & Eleoſelinum & Sium quandoque appellatur: Silueſtre Apium rectiùs dici poteſt. *Olſenichiũ.* *Silueſtre Apium.*

Meminit ſilueſtris Apij Dioſcorides cap. de Dauco: & Theophraſtus lib. VII. vbi Apiorum cùm in foliis tum in caulibus diſcrimen conſtare refert: & quædam caule candido, alia purpureo, vel verſicolore: ſilueſtre etiam quoddam Apium eſſe oſtendit: nam quæ purpureum caulem, aut verſicolorem habent, ſilueſtri Apio proxima eſſe refert. Atque idcircò cùm Olſenichium caule inferiùs eſſet ſubpurpureo, ac foliis Apio accederet, olim maluimus ipſum Apium ſilueſtre appellare, quàm cum Officinis in errore verſari ac pro Meo habere. Poſteaquam verò nunc pro Plinij Thyſſelio recipi cognouimus, nec haberemus cur aduerſaremur, facilè quoque in eamdem ſententiam deuenimus, præſertim facultatibus etiam conuenientibus.

Thyſſelium, inquit Plinius lib. XXV. cap. XI. eſt non diſſimile Apio: huius radix purgat capitis pituitas: quod & Olſenichij radix efficaciter, vt mox dicemus, præſtat. Reſpondet verò & nomen; dictum ſiquidem θυσσέλειον videtur, quia ſe per ἑλείως, ſiue loca paluſtria θύσση, hoc eſt, extendit. *Thyſſelium*

Eſt autem huius radix calida, & ſicca tertio ordine: commanducata multam ex ore pituitam elicit, & dentium dolores ſopit. Non dubium verò eſt, quin & eadem extenuet, incîdat, & aperiat, vrinas & menſes moueat, & quæ Apij genera reliqua, eadem & nec ſegniùs ſed etiam efficaciùs præſtat.

De Caucalide. CAP. VIII.

FOLIA Caucalidi ſunt aſpera, veluti Paſtinacæ ſilueſtris, variiſque modis diſſecta, multoque quàm Apij tenuiùs diuiſa: cauliculus raro cubitalis, in cuius alis vmbellæ culminantes floſculos edunt ſuauè olentes, albicantes, exiguos, per circumferentiam tamen maiores: ſemen aſperum, oblongum, non minus quàm ſilueſtris Paſtinacæ, maius quàm Cumini: radix nullius momenti.

In campeſtribus ſolo inculto per Italiam frequenter, veluti in Hetruria, occurrit: reperitur & quandoque in agris haud procul Traiecto ad Moſam, in Tungrorum finibus.

Floret in Belgio Iunio ferè menſe, ſemen deinde ſuccedit.

NN 2 Caucalis,

Caucalis.

Caucalis, Græcis ſimiliter καυκαλὶς dicitur: à nonnullis verò & δαῦκος ἄγριος, hoc eſt, Daucus ſilueſtris: & ſpuriis vocabulis καῦκον, μυῖτις; à Democrito βέιον: Latinis Pes gallinaceus, Pes pulli: Ægyptiis Seſelis: Hetruriæ rura *Petroſello ſaluatico* nominant.

Caucalidem autem Dioſcorides olus eſſe affirmat, quod crudum ac coctum editur, vrinaſq; moueat. Plinius Caucalidem inter olera quoque enumerat: Galenus verò muria ad repoſitionem hanc condiri adiicit.

Semen autem Caucalidis euidenter excalfacit ac reſiccat, nec minùs quàm ſecundo ordine: vrinas & menſes cit: calculos & arenulas diſſoluit ac expellit: à iocinoris, lienis, & renum obſtructionibus liberat: crudos pituitoſoſque humores incîdit & concoquit: ventriculum frigidum adiuuat: flatus diſſoluit. fertur à ieiuno ſumptum, aciem oculorum intendere, cordique prodeſſe.

De Chærefolio. CAP. IX.

CHÆREFOLIO tenuia ac multipliciter diuiſa ſunt folia, nonnihil hirſuta, ex albido virentia: cauliculi breues, tenues, teretes, intuſque concaui, qui initio vnà cum foliis dilutè virent, ſed ſeminibus perfectis ſubrubent: floſculi in laxis vmbellis albidi: ſemen verò oblongum, anguſtum, tenue, acuminatum: radix fibroſa.

In hortis cum aliis oleribus colitur: terra ſtercorata, & aliquantulùm humente lætatur.

Vere ſatum celeriter in caulem aſſurgit, eſuiq; citò parum idoneum redditur: ſed quod Auguſto ſeritur, per totam inſequentem hiemem, ac etiam ſeriùs vtile eſt.

Chærefolium.

Cerefolium vulgò dicitur, &, vt nonnullis placet, Cerofolium per o ſecunda ſyllaba: Columellæ verò Chærephyllum, ſiue χαιρέφυλλον: nominari autem ſic putatur, quòd multis foliis gaudeat: vel potiùs, quòd gaudium ac hilaritatem excitet. Germani Korffelkraut / aut Kervelkraut: Belgæ Kervel: Itali *Cerefoglio*: Galli *du Cerfueil*: Angli Cheruyle vocant.

Non eſt autem Gingidium, vt pleriſque viſum fuit, haud amarum equidem, ſed grato iucundoque ſapore commendatum. Oreoſelinon quoque haud eſt; hortenſe etenim eſt, non montanum; ſemen etiam non acre, aut Cumino guſtu ſimile, veluti Oreoſelini eſſe ſcribitur. Plinius lib. XIX. cap. VIII. inter ea quæ Autumni æquinoctio ſeruntur, Chærefolij meminit, ſed quemadmodum Cornarius admonet, locus admodum corruptus eſt: qui & Macro imponere potuit.

Plinij locus corruptus.

Ceterùm Chærefolium inter familiaria olera recipitur: ventriculo ac ori gratum eſt: temperatè excalfacit, modiceque deſiccat, multoque minùs quàm Apij genera. Vrinas verò etiam promouet, & potiſſimùm in vino decoctum, & pubi

deinde

Myrrhis.

Scandix, Pecten Veneris.

deinde calens admotum, vino verò, in quo decoctum fuerit, hauſto. Flatulentum verò etiam aliquid obtinet, quamobrem & Venerem promouet.

De Myrrhide. CAP. X.

MYRRHIS caule foliiſque Cicutæ, vt Dioſcorides ſcribit, ſimilis eſt. ſunt etenim huius folia magna, ampla, & admodum diſſecta veluti Cicutæ, ſed & nonnihil hirſuta, colore verò, ſapore, & odore Chærefolium referentia: caulis verò quandoque binûm cubitorum, craſſus, geniculatus: flores in vmbellis candidi: ſemen verò magnum, oblongum, craſſum, nigricans, Cumino maius: radix longa, candida, mollis, quaſique fungoſa, dulcis, cibo, vt Dioſcorides quoque ſcripſit, idonea, ſapore ferè Paſtinacæ albæ.

Fertur apud Germanos in pratis alicubi naſci, apud Belgas hortenſis tantummodò eſt.

Maio menſe flores profert, Iunio ac Iulio ſemen matureſcit: radix ſingulis annis primo Vere regerminat, poſt ſeminis perfectionem reſtans.

Græcis μύῤῥις dicitur: nec aliud nomen apud Latinos habet: nonnulli verò & Myrrham aut Conilam vocant, vt inter ſpurias voces annotatum eſt. Germanis Wilde Kerbelkraut: Brabantis Wilde Keruel.

Meminit verò & huius Plinius lib. XXIIII. cap. XVI. vbi & Smyrrhizam appellari refert: Myrrhis, ait, quam alij Smyrrhizam, alij Myrham vocāt, ſimillima eſt Cicutę, caule foliiſque & flore, minor tantùm & exilior, cibo non inſuauis. Occurrit verò & mentio huius lib. XXVI. cap. XI. ſed ibi cum Geranio confunditur, vt Pempt. primæ lib. III. ſcriptum eſt. *Plinius notatur.*

Myrrhidis autem folia non minùs quàm Chęrefolij edulia ſunt, in eorumdemque locum quandoque aſſumuntur.

Radix, auctore Galeno, ex ſecundo eſt ordine excalfacientium, & tenuitatem ſubſtantiæ adiunctam habet. Dioſcorides hanc in vino potam aduerſus phalangiorum morſus auxiliari refert, expurgare verò & menſes ac ſecundas, in ſorbitione verò coctam phthiſicis vtiliter exhiberi.

De Scandice. CAP. XI.

EX ſilueſtrium olerum numero Scandix eſt: folia habet tenuiora quidem quàm luteæ radicis Paſtinacę, latiora verò crebriuſque diſſecta, nigriora item minuſq; odorata quàm Chærefolij: cauliculus dodrantalis: vmbellæ anguſtæ, floſculi candiduli: ſemen longum in mucronem extenuatum, roſtellis, aut citiùs craſſis magniſque acubus ſimile: perquam exiguæ radiculæ ſubſunt.

In aruis pingui lætoque ſolo exit: & non rarò inter ipſas ſegetes, non modò in Italia, verùm & in Belgio.

Maio ac Iunio menſibus præcipuè viget. Scandicem Latini appellant, à Græcis mutuato nomine, quibus σκάνδιξ eſt. Inter nothas autem voces reperitur Romanos Scanariam herbam & Aculam vocare: Acula autem à ſemine acum referēte aptè dicitur. Ruellius hanc ſub Pectinis Veneris nomine deſcribit. Apud Hiſpanos alicubi in forum venalis infertur, ac editur: *Quixones* vocant: Belgæ Nael de Venus: Angli Pinke nelde, & Stoꝛkes byll nuncupant. *Pecten Veneris.* Hæc eſt, Plinius lib. XXII. cap. XXII. ait, quam Ariſtophanes Euripidi Poëtæ obiicit ioculariter: matrem eius ne olus quidem legitimum venditaſſe olim, ſed Scandicem.

Scandix autem, vt Galenus ait, olus ſubacre eſt & amarum, adeò vt in ſiccando & excalfaciendo aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertij ſit incipientis. Crudum & coctum, Dioſcorides ait, manditur: ſtomacho & ventri vtile. Decoctū eius veſicæ, renibus, & iocinori confert.

De Gingidio. CAP. XII.

Gingidium primum.

Gingidium alterum.

GINGIDIVM, Dioſcorides ait, βοτάνιον ſiue exigua herba eſt, Paſtinacæ ſilueſtri ſimilis; tenuior, & amarior: radicula ſubalbida & amaricans. Duo autem Gingidia noſtra ætas exhibet.

1. Primum folio eſt Paſtinacæ, cauliculo rotundo, ſtriato, geniculato, ac quandoque ſubnigricante, & hirſutilo in ramulos diſtributo: in quorum faſtigiis eminentes vmbellæ, aliquot circumambientibus foliolis ſtipatæ, floſculos edunt albidos, ſuccedente ſemine; quo ad maturitatem perueniente, vmbellæ ſimiliter, vt Paſtinacæ ſilueſtris, contrahuntur, & tactu aliquantulùm glutinoſæ ſentiuntur: radix parua & albida. Amara autem huius herbæ folia, tum & radix eſt.

2. Alterum Gingidium Paſtinacam ſilueſtrem quoque ſatis refert, teneriora tamen, latiora, minuſque piloſa huius apparent variè diſſecta folia: caules geniculati ſatis reſpondent: floſculi ſimiliter albidi: contrahuntur & huius vmbellæ ſemine maturo, quarum pediculi nonnihil odorati, adeò duri tandem redduntur, vt ad expurganda ea, quæ dentibus à cibo inhærent, dentiſcalpiorum vicem ſuppleant. Et huius quoque folia ac radices amaricant.

Vtrumque in Syria naſcitur, & plerumque in Cilicia: poſtremum verò & in Hiſpania alicubi reperiri fertur.

Quod

Quod Græcis *γιγγίδιον*, Latinis etiam Gingidium eſt: in Syria verò etiam Lepidium: & aliud tamen Lepidium eſt, de quo poſteriùs agetur. A Romanis Biſacutum dici inter nothas ac reiectas voces extat, cuius nominis apud Syros reliquum veſtigium eſt, quibus alterum Gingidium; vulgò Viſnaga dicitur.

Gingidij autem maximus eſt, Galenus in lib. de aliment. facult. ait, in Syria prouentus, manditurque non aliter, quàm Scandix apud nos Pergami: ſtomachumq; admodum iuuat, ſiue crudum, ſiue elixum ipſum mandere velis. Perſpicuum autem quòd medicamentum potiùs quàm alimentum. Sicuti autem guſtu amaritudinem & adſtrictionem præ ſe fert; ſic & temperie caliditatem & ſiccitatem: caliditatem verò non admodum conſpicuam obtinet, duobus autem numeris deſiccat: idem in lib. De ſimpl. medic. facult.

Dioſcorides eadem quoque habet: Olus hoc crudum, ait, coctum conditumque eſtur magna ſtomachi vtilitate, vrinam cit, decoctum ex vino potum veſicæ prodeſt.

De Aſparago. CAP. XIII.

Aſparagus hortenſis.

Aſparagus ſilueſtris ſiue Corruda prior.

ASPARAGI duo ſunt: hortenſis ſiue altilis vnus, ſilueſtris alter.

Hortenſis Aſparagi caulis, poſteaquam adoleuit, craſſus, durus, ac rotundus, bicubitalis, ac non rarò altior, in multos ramulos diffunditur; qui foliolis conueſtiuntur mollibus, virentibus, copioſis quidem, ſed exiguis, & capillamenti inſtar tenuibus. Floſculi ſecundùm ramulos exeunt minuti: ſuccedunt baccæ per maturitatem Corallij ſimilitudine rubentes, rotundæ, Ochri magnitudine, in quibus aliquot nigra ſemina condũtur: radices ſunt multæ, craſſæ, molles, ſpongioſæque fibræ, ab vno capite dependentes, & in omnem partem ſparſæ. L

Seritur autem huiuſcemodi Aſparagus in hortis, pingui, humido, beneque ſubacto loco. Hieme vel ſtercus, ait Columella, vel cinis iniiciendus, vt ſuccus eius pluuiis manans ad radicem perueniat. Palladius ſolum quoque ſtercore tegi præcipit, ſed per hiemem ſuper ſtramina iaciendum, & primo Vere tollenda.

Contingit verò & huiuſcemodi Aſparagum quandoque ſponte & citra culturam prouenire, & locis quidem humentibus ac herboſis, veluti in pratis, in quibus haud procul Moguntia frequens reperiri fertur. Exiguùm hic ab hortenſi differt, nec ab eo genere aut ſpecie, ſed cultura tantummodò differens eſt: quæ ſpecioſiora & ampliora omnia reddit.

Aſparagus ſilueſtris alter.

Aſparagus ſilueſtris tertius.

Naſcitur porrò & ſpontaneus in conuallibus tumulorum arenoſorum ad Oceani littora, nonnullis apud Hollandos locis, qui ſatiuo etiam craſſior ſubinde eſt.

Cauliculorum prima rudimenta Aprili erumpunt, & dum adhuc tenera ſunt, cruda, ſed ſæpiùs cocta eduntur, quæ niſi citò decerpantur, in caulem aſſurgunt, cui adnaſcentes fructus ſub finem æſtatis maturitatem conſequuntur.

1. 2. Silueſtres Aſparagi caulibus ac ramulis ſatiuum referunt, ſed quæ huic mollia, inertia, tenuiaque veluti capillamenta; acutæ ſilueſtribus, duræ, & pugnantes (exiguæ licet & tenues) ſpinæ ſunt: differentia verò & inter hos; vni etenim ſpinæ frequentiores, alteri rariores ac pauciores: baccæ rotundæ ſunt, huic quidem nigræ, priori verò cinericio colore ſordentes: radices ambobus quales ſatiuo, aut breuiores paulò.

3. Tertium verò & quemdam ſilueſtrem deſcribit C. Cluſius, acutis ſecundùm ramulos alterno ordine diſpoſitis, duris, horrentibus, & candicantibus ſpinis deorſum nutantibus, circa quos quina ſenáve cohærentia foliola longiora, mollioraq́; quàm prioris ſilueſtris, quæ commanducata ſubdulcia ſunt, & lenti aliquid habeant. Floſculi huius, deinde & fructus ex longis dependet pediculis carnoſus, initiò virens, ſed per maturitatem rubeſcens, rotundus quidem, ſed tricocci ſpeciem referens: radix multiplex veluti aliorum.

1. Silueſtrium horum prior locis petroſis, tum in agris, ac iuxta ſepes in Caſtellæ ac Granatæ regnis à C. Cluſio repertus: naſcitur verò & idem in Narbonenſi Gallia.

2. Alter in petroſis quoque in Bætica inuentus.

3. Tertius verò in Luſitaniæ locis ſabuloſis. Meminit verò & ſilueſtris in Creta naſcentis Petrus Bellonius Singularium lib. primo, cap. XVIII.

Appellatur autem qui hortenſis eſt, Græcis quidem ἀσπάραγος, nonnullis ἀσφάραγος: Latinis ſimiliter Aſparagus: Officinis Sparagus, & Speragus: Germanis Spargen: Gallis *Aſperges*: Belgis ſimiliter Aſperges / & quandoque Coraelcruyt, id eſt, herba Coralli, à baccis coralli inſtar, vt dictum eſt, rubentibus: Italis *Aſparago*: Hiſpanis *Eſparragos*: Anglis Sperage aut Sperache: Bohemis Hromoue Korenij.

Per eminentiam autem ſiue ἐξοχὴν Aſparago nomen datum, quòd videlicet huius reliquarum omnium ſtirpium Aſparagis præferantur. Proprie ſiquidem Aſparagus primum germen

germen cuiuſque ſtirpis, præſertim tenerum ac prius quàm in caulem abiens dureſcat: vt ſunt Lupuli primi turiones, item Vitis ſilueſtris, Bardanæ, Rubi, Oxyacanthæ acidæ, Sambuci, & aliorum ſimilium.

Silueſtris Aſparagus propriè μυάκανθα, hoc eſt, muris ſpina, & ἀσπάραγος πετραῖος, ſiue petræus Aſparagus dicitur: Latinis etiam Aſparagus ſilueſtris, & Corruda: Officinis incognitus eſt.

Recens autem enati turiones ſiue Aſparagi quandoque in pinguium carnium iure decocti eduntur: vel in aqua cocti, cum oleo, aceto, & exiguo ſale acetarij loco inferuntur. Ori autem grati ſunt, facilè concoquuntur, aluum leniter molliunt, vrinas nonnihil promouent: renibus & veſicæ vtiles: alimentum verò corpori exiguum & humidum, non tamen vitioſum adferunt. Semen genitale augere, & ad Venerem excitare exiſtimantur.

Radices autem cùm ſatiui, tum ſilueſtris Myacanthæ citra manifeſtam caliditatem ac ſiccitatem extergendi vim habent: renes & iecur ab infarctu liberant, pectori ac pulmonibus proſunt. Decoctum earum dentium doloribus mederi, Dioſcoridis eſt.

Commendatur verò & ſemen ad eadem.

De Crithmo. CAP. XIIII.

Crithmum marinum.

Crithmum ſpinoſum.

CRITHMI ſiue Crithami aliquot genera poſteritas obſeruauit.

Primum fruticoſum & vndequaque folioſum eſt, caulibus quandoque cubitalibus: foliis pinguibus, numeroſis, in particulas diſſectis, quarum ſingulares longiores quàm minoris Portulacæ, guſtu cum exigua ſalſilagine aroma referentes: vmbellæ in ſummo culminantes flores proferunt candidos: ſemen ſuccedens, ceu Libanotidis eſt, & odoratum: tres aut quatuor radices cohærent grati ac iucundi odoris. 1.

In rupibus ac ſcopuloſis littoribus maritimis Italiæ, Hiſpaniæ, & Galliæ naſcitur, & abundè frequens eſt.

Proximum genus priori ſimile eſt, ſed caulis geniculatus, procerior: folia in anguſtiora ſementa diuiſa, duro mucrone pungentia ac ſpinoſa: ſemen maius eſt, oblongum, & ſpinis obſitum: radix oblonga, Paſtinacæ albæ ſapore & figura, eſui apta. 2.

Tertium Crithmum complures ab vna radice cauliculos promit, foliis circumdatos multis oblongis, extrema parte diſſectis, craſſioribus, latioribuſque quam Abrotoni, in quorum 3.

faſtigiis

Crithmum Chryſanthemum.

Sinapi ſatiuum prius.

faſtigiis flos exit Chryſanthemi æmulus, medio videlicet diſco & orbiculato ambitu luteus. Hæc duo genera rariora ſunt, gignuntur tamen alicubi haud procul à mari; & ſpinoſum quidē in Narbonenſis Galliæ ſabuloſis maritimis.

Κρίθμον ſiue κρίθαμον, à Galeno verò κρέθμον Græcè dicitur: Latinis eadem vox manet: à nonnullis verò & Bati: in Belgij Officinis Creta marina: Petro Creſcentio Cretamū & Rincum marinum: Germanis Meerfenchel: Italis Fœniculus marinus, *Fenocchio marino*, *Herba di San Pietro*: vnde & à nonnullis Sampetra: Hiſpanis *Perexil de la mar*, *Hinoio marino*, *Fenol mari*, & *Funcho marinho*: Gallis *Bacille*, & *Fenoil marin*. Et hęc quidē prioris nomina ſunt.

Reliqua duo reuerà & Crithma ſunt, ſed recentiorum plerique aliò pertrahere conantur: nam ſecundum, Paſtinacam marinam quidam appellat, tertium verò, Aſtera Atticum marinum facit. Nobis verò, ſicuti & Matthiolo, inter Crithmi genera recipere magis placuit: & alterū quidem Crithmum ſpinoſum, tertium verò Crithmum Chryſanthemum nuncupare.

Ceterùm Crithmi vis, vt Galenus ait, exſiccatoria eſt & abſterſoria. Dioſcorides radicem, ſemen, & folia vino incocta vrinæ difficultati ac regio morbo auxiliari tradit; menſes item & ciere: edi verò & crudum & coctum oleris modo, tum & in muria aſſeruari.

In muria autem conditum quandoque in Belgium infertur, quod coctum, veluti Cappares cum oleo & aceto manditur. Gratū autem admodum ciborum condimentum eſt: ventriculo benè facit: iocinori, lieni, renibus, ac veſicæ prodeſt: vrinam moderatè prouocat: viſcera ab obſtructionibus expedit, appetentiam ciborum excitat.

De Sinapi. CAP. XV.

SINAPIOS tria ſunt genera: ſatiua duo, & ſilueſtre tertium.

Satiuo priori Rapo ſimilia ſunt folia, aſperiora tamen & minora: caulis rotundus, aſper, & hirſutus, bicubitalis vel altior, ramulis aliquot brachiatus; circa quos floſculi ordine digeſti, colore lutei: ſiliquæ deinde oblongæ, tenues, aſperæ, in quibus ſemen globoſum, maius quàm Rapi, colore luteum, guſtu acre ac mordax.

Alterum ſatiuum foliis, ramoſis caulibus, vtriſque aſperis, floribuſque luteis prius refert: ſemen huius non luteum, ſed è nigro ſubruffum, interiore medulla, è luteo vireſcens: quod & ſimiliter non parum acre aut mordax eſt.

Silueſtre à ſatiuis minore proceritate differens eſt: floſculi quoque lutei ſunt, quadrifolij: ſemen in ſiliquis ſubrubet, nec minoris tamen, quàm reliquorum, acrimoniæ.

Satiua in agris ac hortis ſeruntur. Terram diligunt,

Sinapi ſatiuum alterum.

Sinapi ſilueſtre.

diligunt, vt inquit Palladius, aratam, & ſi fieri poteſt congeſtitiam: gaudent humore.

Silueſtre vbique ſponte naſcitur, aſperis, petroſis, & ruderatis locis, quandoque verò etiam humentibus.

Primo tempore Sinapi ſeri poteſt: Iulio aut Auguſto ſemen maturum reddit; perficitur ſiquidem eodem anno.

Græcorum quidem reliqui *σίνηπι*: Atticorum verò nemo, vt apud Athenæum legitur, *σίνηπι*, ſed *νάπυ* dixit: Latinis Sinapi eſt: Barbaris Sinapium: Germanis Senff: Gallis *Seneue*, & *Mouſtarde:* Belgis Moſtaert ſaet: (quod autem ex ſemine condimentum conficitur, Moſtaert ſimpliciter appellatur) Italis *Senape*: Hiſpanis *Moſtaza, Moſtalla*, & *Moſtarda*: Anglis Muſtarde/ Senveye: Bohemis Horcice: Plinius Sinapi etiam à quibuſdam Thlaſpi, ab aliis Saurion dici refert.

Satiui ſemen quod luteum & maius Belgij Officinæ pro Erucæ ſemine exponunt & vendunt: vulgò tamen Wit Moſtaert ſaet nominatur, id eſt, Sinapios albi ſemen.

Alterum Sinapios nomine cognitum: & ex hoc condimentum conficitur, quo ad ciborum intinctus vtuntur. Vtrumque autem Sinapi hortenſe, & *σίνηπι κηπαῖον* eſt.

Tertium *σίνηπι ἄγριον* dicitur, & Sinapi ſilueſtre: Germanis Wilder Senff: Brabantis Wilden Moſtaert: Gallis *Seneue ſauuage*: Hiſpanis *Moſtaza ſaluage*: Italis *Senape ſaluatica.*

Sinapios autem ſemen, quod præcipui vſus, calfaciendi, extenuandi, & extrahendi vim habet: excalfacit verò, vt Galenus ait, & reſiccat ordine quarto.

Commanducatum pituitam elicit, & dentium dolores mitigat: tritum naribus appoſitum ſternutamenta cit, & feminas ab vtero ſtrangulatas excitat: epilepticis prodeſt. Lethargicis deraſo capite emplaſtri modo imponitur: cum ficis admiſtum, & donec locus rubeſcat admotum iſchiadicis: ad omnes item diutinos ex frigida cauſſa dolores confert: conducit quoq; cùm ex alto aliquid in ſuperficiem attrahendum eſt. Extrahentibus emplaſtris nec non ſcabiem extenuantibus vtiliter admiſcetur. Alopeciis impoſitum auxiliatur. Suggillata cum melle, adipe, & cerato delet: cum aceto contra lepras & feras impetigines illinitur, tum & contra ſcorpionum ac ſerpentum ictus. Breuiter Sinapios ſeminis magna vis eſt, non modò ad nares, ſed & ad cerebrum etiam penetrans: quod facilè percipitur, quando nimium condimenti ex Sinapi cum cibo aſſumitur, mox enim nares impetũtur, cerebro etiã conſentiente.

Fit

Fit autem ex ſemine Sinapios, quo Germania & Belgium frequenter vtitur, condimentum, quod & Sinapi dicitur, vt plurimùm cum aceto, quandoque verò & cum vino muſto.

Palladius verò ex Sinapi condimentum componere docet, cui præter acetum, mel & oleum adduntur: Sinapis ſemen, inquit, ad modum ſextarij vnius & ſemis redigere curabis in puluerem, cui mellis pondo quinque, olei Hiſpani vnam libram, aceti acris vnum ſextarium miſcebis, & tritis omnibus diligenter, vtêris.

Columella autem lib. XII. cap. LV. multò alium modum oſtendit: Semen Sinapis, inquit, diligenter purgato & cribrato, deinde aqua frigida eluito, & cùm fuerit benè lotum, duabus horis in aqua ſinito: poſteà tollito, & manibus expreſſum in mortarium nouum aut benè emundatum coniicito, & piſtillis conterito. cùm contritum fuerit, totam intritam ad medium mortarium contrahito, & comprimito manu plana, deinde cùm compreſſeris, ſacrificato, & impoſitis paucis carbonibus viuis, aquam nitratam ſuffundito, vt omnem amaritudinem eius & pallorem exaniet. deinde ſtatim mortarium erigito, vt omnis humor eliquetur. poſt hoc album acre acetum adiicito, & piſtillo permiſceto, colatoque. Hoc ius ad Rapa condienda optimè facit. Ceterùm ſi velis ad vſum conuiuiorum præparare, cùm exanieris Sinapi, nucleos pineos quàm recentiſſimos, & amygdalum adiicito, diligenterque conterito infuſo aceto: cetera, vt ſuprà dixi, facito. Hactenus Columella.

De Eruca. CAP. XVI.

Eruca ſatiua.

Eruca ſilueſtris.

DVPLEX Eruca eſt: vna hortenſis & ſatiua, altera agreſtis.

1. Caule cubitali ſatiua aſſurgit Eruca: folio longo, anguſto, vtrimque profundis inciſuris laciniato: floſculis ſecundùm ramulos quadrifoliis ſublutei: ſemine in ſiliquis oblongis Rapi ac Napi ſimili: radix candida ac reſtibilis eſt.

2. Agreſtis ſiue ſilueſtris Eruca caule foliiſque ſatiua minor eſt: flores lutei: ſiliquæ verò etiam tenuiores: cetera reſpondent.

Satiua in hortis colitur, quandoque verò & inter rudera veterũ ædificiorũ ſpontè gignitur. Silueſtris ſecus vias incultis locis naſcitur.

Viget ac florem vtraque profert Iunio ac Iulio menſibus.

Erucam

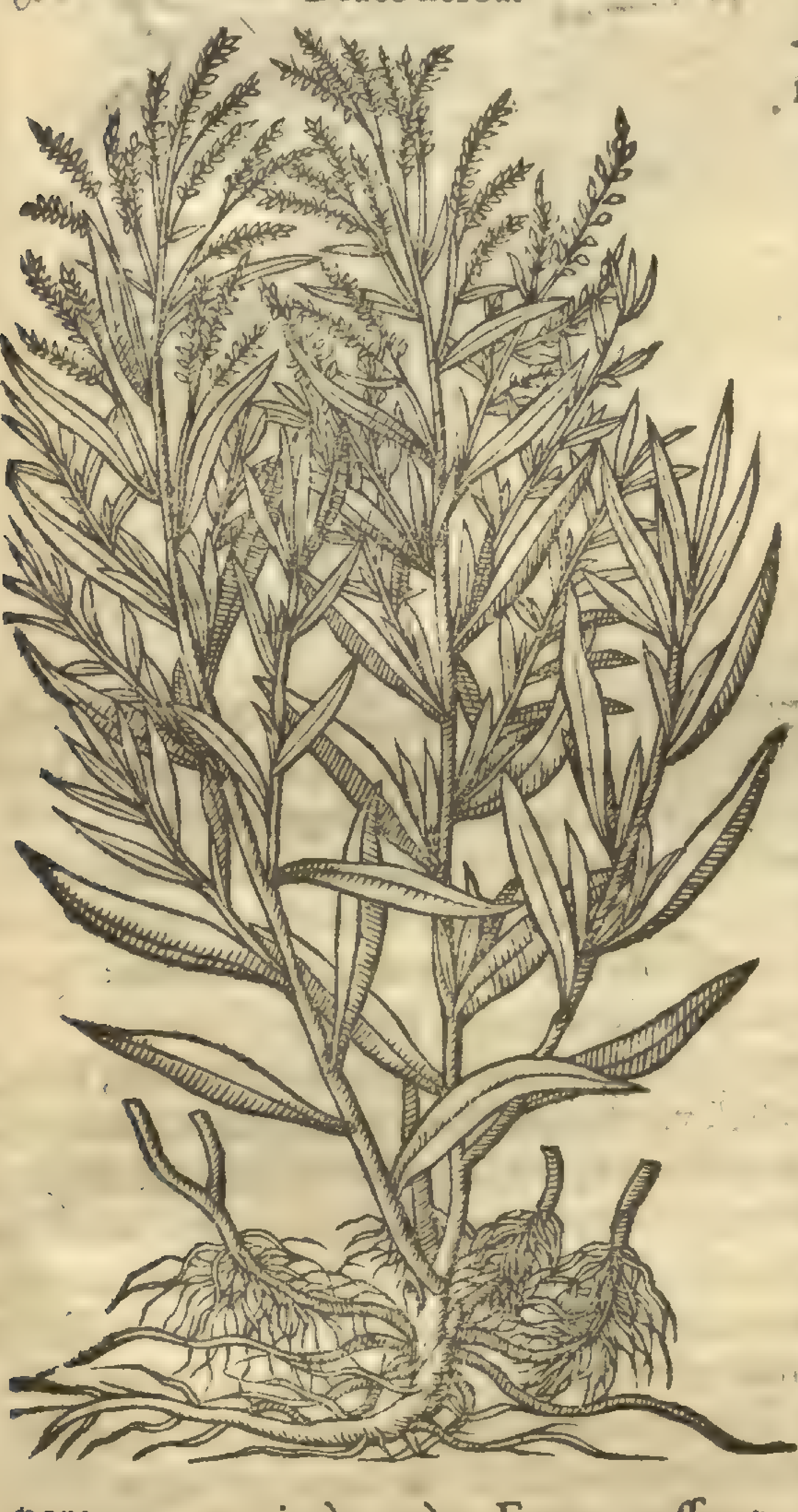
Erucam autem Græci εὔζωμον nominant: Germani Raucken/ Rauckenkraut: Galli *Roquette*: Belgæ Rakette: Itali *Ruchetta*, & *Rucola*: Hiſpani *Oruga*, & *Arugua*: Angli Great Rokett: à Poëtis, quandoque Herba ſalax appellatur. Differt autem Eruca herba ab Æruca per diphthongum: hæc ſiquidem æris corruptela, quæ & Ærugo dicitur. Eſt verò & Eruca inſectum animal oleribus & maximè Braſſicis infeſtum, Græcis κάμπη, cuius varias ſpecies & metamorphoſes, non intereſt huc referre.

Excalfacit autem ac reſiccat Eruca tertio ordine; proinde ipſam ſolam edere, vt Galenus ait, non eſt facile, nec verò vſu receptum. Additur cruda in acetariis Lactucæ aut Portulacæ, aliiſve frigidis herbis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet; vt Plinius rectè ait. Semen generare creditur, & Veneris concitatrix eſſe. Capiti autem dolorem infert, præſertim ſi quis ſola ea veſcatur, auctore Galeno.

Semen eius vrinam quoque mouet, & ſcorpionum ac muris aranei venenis medetur. Beſtiolas omnes corpori innaſcentes arcet: vitia cutis in facie cum melle illitum emundat; lentigines ex aceto; cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo: Plinius.

De Dracone herba. Cap. XVII.

Draco herba.

DRACONI dictę herbæ oblonga & anguſta ſunt folia, obſcurè virentia, maiora longioraq́; quàm vulgaris Hyſſopi: cauliculi tenues ac rotundi, cubitales vel altiores; circa quorum ramulos rotundi exigui floſculi numquam integrè patentes dependent lutei nigro permixti: radice ſerpit tenui Graminis modo, qua progerminante multiplicatur.

In hortis colitur, ſæpius ramulis quàm ſemine ſeritur. Mirabili modo hæc, Ruellius inquit, naſci prædicatur, ex ſemine Lini, Raphanis aut Scyllæ bulbo incluſo, & in terram obruto. Matthiolus facto periculo nihil ſcribit ſucceſſiſſe, atque idcircò eos, qui eo modo naſci tradunt, falli.

Tota æſtate in multum Autumnum viret: Iulio autem floſculos facit.

Draconem noſtra ætas appellat: Itali *Dragoncellum*: Galliæ olitores *Dragon*, quo nomine Belgis ac Anglis innotuit. Exiſtimatur verò Auicennæ Tarcon illud eſſe, de quo cap. DCLXXXVI. Sed breuis adeò de hoc Auicenna eſt, vt certò affirmari nihil queat. Fertur & Dracone herba, quæ & πολυΐδος, Glaucus olim in vitam reſtitutus; de quo in Eraſmi Chiliadibus. Differentem verò hanc à vulgari Dracone veriſimillimum eſt.

Acria autem huius Draconis folia ſunt: ſaliuam dum manduntur ciunt: atque idcircò valdè calfacientia.

In acetariis autem eduntur non ſola, ſed Lactucis addita, quarum etiam frigiditatem temperare non minùs quàm Eruca poſſunt. Nec alium huius herbæ vſum nouimus.

De Dracone ſilueſtri, ſiue Ptarmice. Cap. XVIII.

AD Draconis herbæ, ſi non abſolutam ſimilitudinem, facultate certè proximè accedit, 1.
quem Draconem ſilueſtrem nominant, & Dioſcoridis Ptarmice eſſe creditur. Cauliculi huius cubitales vel altiores, alis nonnullis brachiati: foliis conueſtiuntur oblongis, forma & magnitudine Oleaginis ſimilibus, ſed marginibus crenatis: floſculi in ſummis virgulis medio diſco ſublutei, ſed circumambientibus plurimis foliolis albidi, minores quàm Chamæmeli: radici multæ adhærent fibræ.

In montoſis, ſaxoſis, iam & circa margines quandoque agrorum vel pratorum, lociſque vmbroſis naſcitur: ad hortos verò etiam transfertur, in quibus citò multumq́ue luxuriat.

Cum flore Maio, Iunio, ac Iulio menſibus viget.

Alterum verò & huius genus habetur, foliis quoque oblongis & anguſtis veluti Oleæ: co- 2.

 liculis

Draco ſilueſtris ſiue Ptarmice.

Ptarmice Auſtriaca.

liculis quandoque cubitalibus,faſtigiante in ſingulis flore eleganti mediocris magnitudinis, medium cuius diſcum XIIII. aut XV. oblonga orbiculariter cingunt ſoliola, diluto rubore purpuraſcentia, è capitulo hic prodit ſquamoſo: radix recta in altum deſcendit.

In campeſtribus ſuperioris Pannoniæ ſiue Auſtriæ, ac in Morauia non rarò occurrint.

De prioris autem nomine non omnino conuenit: ſunt qui velint Pyrethrum dici ſilueſtre; aliis verò Draco ſilueſtris aut Tarcon videtur eſſe ſilueſtre, quod magis placet: nam Draconem foliis referre poteſt,cum Pyrethro autem ſimilitudinem habet nullam.

Leonhartus Fuchſius hanc Dioſcoridis Ptarmicen eſſe iudicauit: quadrant caules, folia, & floris forma: ſed florem odoratu vel acrem eſſe, vel ſternutationem excitare, nondum Belgis exploratum; Ptarmice ſiquidem, vt Dioſcorides ait, θάμνιον ſiue exiguus eſt frutex, ramulos habens λεπτοὺς, tenues, multos,rotundiores, ſimiles Abrotoni, atque circa hos folia oblonga, qualia Oleæ, multa, in ſummo capitulum veluti Anthemidis paruum, rotundum, odore acre & ſternutationem excitans. Poteſt autem in frigidis regionibus ignauior vis huius eſſe,quàm in calidioribus;in calidis ſiquidem omnia odoratiora & efficaciora, vt Theophraſtus ait, gignuntur. Ptarmices autem Plinius & Theophraſtus non meminerunt. quod ſuſpicionem nonnullis adfert, nullam eſſe πταρμικὴν propriè dictam, & eamdem cum Struthio hanc eſſe.

Ptarmica. Πταρμικὰ ſiquidem generali voce Græcis dicuntur,quæcumque ſternutationem excitant: *Struthion.* inter quæ & Struthion. Quod ſi ita ſe habeat,eademq; ſit Ptarmice cum Stuthio, ſilueſtris Draco nequaquam Ptarmice erit: nam Struthion ſpinoſa ſtirps eſt, caule ferulaceo, tenui, lanuginoſo, foliis Oleæ, vt Plinius lib. XIX. cap. III. ſcribit; qualis modò deſcripta non eſt.

Alteram Matthiolus pro Ptarmice quandoque etiam habuit, ſed poſteà mutata ſententia, Fuchſij iudicium amplexus, priorem quoque pro Ptarmice habet,& hanc quaſi alteram eius ſpeciem facit.

Facultate autem & viribus Draco ſilueſtris hortenſi non eſt inferior: excalfacit & reſiccat: guſtu acris & feruens. Adduntur verò & Lactucis aliiſque acetariis huius folia, quorum frigiditatem, veluti Eruca & Draco, corrigunt quoque ac temperant.

De Naſturtio. CAP. XIX.

Naſturtium hortenſe.

ANGVSTA, laciniata, ac diſſecta, non tamen magna Naſturtio ſunt foliola: cauliculi rotundi, pede altiores, floſculis primùm albidis, deinde valuulis paruis rotundiuſculis grauidi, in quibus ſemen ruffo colore rubens.

In hortis ſeritur: quocumque ſolo prouenit, præſertim ſi rigetur.

Quoduis anni tempus, excepta hieme, ad ſationem eius commodum: celeriter enaſcitur, citò quoque in caulem aſſurgit, ac ſemen perficit: quod tamen ſeriùs ſatum eſt, non ita citò attollitur.

Græcis κάρδαμον: à quibuſdam & κυνοκάρδαμον, vt inter nothas voces habetur: Latinis Naſturtium: nonnullis verò mutuata, à Germanica & Gallica appellatione, voce Creſſio: Germanis Kreß / & Garten Kreß: Belgis kerſſe / & Hofkerſſe: Italis *Naſturtio*, & *Agretto*: Hiſpanis *Maſtuerço, Morritort*, & *Meſturço*: Gallis *Creſſon*, & *Creſſon du iardin*: Anglis Gardyn Creſſys / aut Towne Creſſys: Bohemis Zahradnij Rzericha.

Naſturtium autem Latinis appellatum, vt Varro & Plinius ſentiunt, à naribus torquendis, quodque odore & ſeminis acrimonia ſternutamenta prouocet.

Naſturtij autem herba acris & mordax eſt: potenter idcircò excalfaciens ac reſiccans: ſed minùs tamen cùm adhuc virens & tenella eſt, propter aqueæ humiditatis admixtionem acrimoniam eius obtundente, adeò vt cum pane veluti obſonium, vt Galenus ait, hoc vti liceat: veluti non rarò apud Belgas, qui Naſturtio cum pane & butyro menſe Maio frequenter veſcuntur. Acetariis verò & inditur, veluti Draco & Eruca: atque huius cauſſa maximè ſeritur. Facit eadem ad graue illud malum, quod Germani Scorbutum appellant: nec minor eſt huius, quàm vel Cochleariæ, aut Naſturtij aquatilis, in hoc morbo vis & facultas.

Semen Naſturtij multò acrius eſt quàm herba: calfacit & deſiccat ordine propemodum quarto: adurentis facultatis particeps, & inter rubefacientia ſiue φοινιγμοὺς non poſtremo eſt loco: proinde ad coxendicis dolores, alioſque veteres, qui rubefieri poſtulant, conducibile. Lienem cum melle impoſitum extenuare & reprimere Dioſcorides ait: cum aceto autem ac polenta iſchiadicis auxiliatur, & œdemata ac inflammationes diſcutit: lepras & impetigines abſtergit, furunculos, quos Græci δοθιῆνας, cum muria ad ſuppurationem ducit. Sorbitionibus admixtum quæ aſthmaticis exhibentur, craſſos thoracis humores valenter incidit ac educit. Stomacho autem, referente Dioſcoride, inimicum eſt, aluum turbat, lumbricos pellit, lienem imminuit, menſes cit, fœtus enecat, Venerem tamen excitat.

Ex alto delapſis aut præcipitatis datum confert: ſanguinem coagulatum diſſoluit, & ne alicubi in corpore coëat aut coaguletur præcauet: ſudorem etiam mouet, vt recentiorum experientia inuentum ac comprobatum.

De Barbarea. CAP. XX.

BARBAREA Rapum ac Napum foliis æmulatur, quæ tamen læuiora, ac minùs aſpera ſunt: caulis rectus, ſtriatus, cubitalis, qui à medio ferè ad faſtigium vſque tam ipſe quàm eius ramuli flores promunt luteos, ac ſiliquas oblongas, teretes, in quibus exiguum & colore rufum ſemen: radix mediocriter craſſa & oblonga eſt.

In campis ac hortis in quibus olera ſeruntur, tum & alibi, veluti ſecus ſemitas ac vias quandoque naſcitur.

Tota hieme viret, flores Maius, Iunius ſemen largitur.

Germani Sant Barberen kraut nominant, Latinè Barbaream idcircò vocauimus: Belgis

Barbarea.

Pſeudobunium.

1.

Winter kerſſe dicitur, hoc eſt, Cardamum ſiue Naſturtium hibernum, quòd videlicet Naſturtij loco acetariis hieme addatur: à nonnullis verò & Steencruyt / à facultate qua aduerſus calculum pollere fertur.

Dioſcoridis autem ψευδοβούνιον, hoc eſt, falſum Bunium eſſe videtur: folia ſiquidem & ramulos cum floribus ac ſiliquis Napi fert, & guſtu acre eſt, quale Pſeudobunium eſſe ipſe ſcribit. Non eſt autem Sideritis, aut aliqua eius ſpecies, vel Scopa regia, vt nonnullis viſum.

Ceterùm Barbarea valdè excalfacit ac reſiccat, vtpote ſapore acris, & Naſturtio facultate aſſimilis eſt. Acetariis verò & additur, hieme præſertim, cùm Naſturtij copia deeſt: in quibus quod illud poteſt.

Medetur verò & eadem Scorbuto non minùs quàm Naſturtium. Semen admodum quoque acre, calidum ac ſiccum, adeoque tenuium partium, vt vrinas euocet, & cohærentes calculoſas arenulas diſſoluat ac expellat.

De Thlaſpi. CAP. XXI.

THLASPIOS tria genera noſtra obſeruauit ætas.

Primum latioribus eſt foliis atque oblongis, vtroque margine nonnihil inciſis: caule pedem alto non abſque adnatis ramulis; circa quos floſculi primùm albidi, poſteà verò planæ rotūdiuſculæ

Thlaſpi latius.

Thlaſpi alterum.

Thlaſpi minimum.

Draba ſiue Arabis aut Thlaſpi Candiæ.

culæ valuulæ, ſuperiore parte fiſſæ ac infractæ; in quibus ſemen nigricans, acre, & feruens guſtu, Allium etiam ſimul nonnihil reſipiens: radix tenuis eſt.

Alterius folia minora ſunt & acuminata: caulis ſimiliter ramoſus & paris altitudinis: cauliculi quoque ramoſi, floſculi albidi, valuulæ planæ, rotundæ ac infractæ, ſed minores multò: ſemen acre, mordax, Naſturtio ſimile. 2.

Tertium cauliculis tenuiſſimũ eſt, ſed magis ramoſum: folia exilia, valuulæ minimæ, ſemen valdè exiguum, non tamen minùs quàm ſuperiorum acre aut feruens. 3.

Iuxta vias, ſæpè in agris, locis non rarò ſaxoſis ac incultis Thlaſpi gignitur. In Bohemia ac Germania frequentia ſunt: Rheni ſaxoſam amant ripam. Galenus Thlaſpi in Cappadocia ac Creta natum commendat, ſed peculiariter ex Sauro aſportatum, quod optimum eſſe ait, & nec Cretico, nec paſſim naſcenti ſimile: lib. 1. De Antidotis.

Thlaſpi cum maturo ſemine à menſe Iulio vſque in Auguſti finem reperitur.

Hoc herbæ genus Græci *θλάσπι*, à fructu qui ſcutum exiguum infarctum refert, nominant. Exſtant verò & aliæ eius inter nothas voces appellationes: vt *θλασπίδιον, σίνηπι περσικὸν, σίνηπι ἄγριον, μυΐτης, μυόπτερον, δασμοφῶν, εἴζον*, Scandulaceum, Capſella, Pes gallinaceus. Nec deſunt recentioribus ſua nomina, quibus Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum dicitur: Germanis Bawrenſenff / Bawrenkreß / Wilder kreß: Brabantis Wilde kerſſe / Boerenkerſſe: Gallis *Seneue ſauuage*.

Primum genus à nonnullis in Belgio Wiſſelcruypt / & Scorodothlaſpi: tertium à Germanis Biſemkraut / hoc eſt Brabantis Beſſemcruypt / quandoque nuncupatur.

Dioſcorides & aliud prætereà Thlaſpi à Crateua traditum refert, foliis latis, magnis radicibus, quod eſſe videtur vulgò Bolbonac dictum, ac lib. 1. Pempt. ſecundæ Violæ latifoliæ nomine deſcriptum extat. *Thlaſpi Crateuæ.*

Thlaſpios autem ſemen facultatem habet, vt Galenus ait, acrem: internos abſceſſus rumpit, menſes mouet, fœtus enecat, per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadicis prodeſt, bilem per inferna & ſuperna acetabuli menſura potum expurgat, auctore Dioſcoride. Admiſcetur verò & antidotis veluti Theriace, & aliis eiuſmodi.

De Draba ſiue Arabi.

CAP. XXII.

DRABA caule aſſurgit pedalis altitudinis, aut proceriore, in tenues ramulos ſparſo: foliis oblongis, anguſtis: faſtigiantibus muſcariiscum floſculis è cæruleo rubroq; permixtis; vtriſq; dilutis, eleganter purpuraſcentibus: ſuccedunt thecæ paruæ infractæ, alterius

Thlaſpios magnitudine, in quibus ſemen ſimiliter acre veluti Naſturtij.

Huius verò & ſpecies quædam floſculis in vmbellis candidis, veluti Sambuci.

In Pannonia ſuperiore, Auſtria nunc dicta, locis incultis, & ſecus vias hæc naſcitur.

Iulio ac Auguſto menſibus florem ac ſemen profert.

Græcis δράβη dicitur, vel ἀράβις facili lapſu Δ in A, Latinis Arabis & Draba, à Plinio lib. XXVII. cap. IX. Dryophonon, vulgò Thlaſpi Candiæ.

Feruentis guſtus; at potenter idcirco excalfaciens huius nôn minùs quàm Thlaſpios ſemen eſt. Admiſceri verò idipſum aridum obſoniis, maxime in Cappadocia, Dioſcorides ait: herbam verò vnà cum ptiſana coqui, cui incocta ad crudorum humorum pectori inhærentium concoctionem & expurgationem conferre poteſt.

De Irione. CAP. XXIII.

Irio ſiue Eryſimum.

IRIO foliis ab vtraque parte profundiùs inciſis Erucam vel potiùs Sinapi refert: cauliculi tum & ramuli tenues ſunt, lenti admodum ac obſequioſi, ac flecti faciles; quibus adhærent floſculi lutei, ac deinde ſiliquæ teretes, tenues, oblongæ, graciliores quàm Fœnogræci, in quibus ſemen exiguum veluti Naſturtij, feruentioris guſtus.

Locis ſaxoſis, iuxta rudera, ſecus ſemitas, aliiſque incultis ac deſertis, ſubinde nonnihil humentibus reperitur.

Flores, & ſemen, & hæc Iulio & Auguſto perficit.

Irionem Græci ἐρύσιμον vocant: nonnulli verò & χαμαίπλιον, Chamæplium. Deſcribitur autem iſtud à Dioſcoride. Theophraſto autem aliud eſt Eryſimum: illud videlicet quod Dioſcorides Myagrum appellat, vt libro II. cap. XXIII. quartæ Pempt. latiùs ſcriptum eſt. Hallucinantur autem non parum, qui Irionem Verbenę ſpeciem exiſtimant, & Verbenam feminam nominant.

At Irionis ſemen ſicuti guſtu Naſturtio apparet ſimile, ita Galenus ait, & facultate igneum eſt & excalfactorium: eſt verò & ſimul extenuans. Facit autem ad thoracis rheumatiſmos, ſuppurationes, tuſſes, icterum & coxendicum dolores cum melle delinctum. Vbi autem in eclegmate, vti eo expedit, præſtat aqua maceratum refrigerari, aut linteo inuolutum, & maſſa piſtoria oblitum, peraſſari.

Bibitur verò & aduerſus mortifera venena, addit Dioſcorides, quod cum aqua & melle cataplaſmat s in modum impoſitum occultis proſit cancris, parotidibus, duritiis, & mammarum teſtiumque inflammationibus.

De Iberide. CAP. XXIIII.

MVLTIS tenuibus ramulis à cubitali cauliculo prodeuntibus Iberis luxuriat: folia ei parua, oblonga, anguſta veluti Naſturtij: floſculi ſecundùm ramulos albidi, exiguęque valuulæ, in quibus ſemen: radix longa, ſenſim attenuatur, intus foriſque candida, ſapore acris.

Iuxta veteres muros, & inculta itinerum in Italia alibique prouenit: apud Belgas non niſi hortenſis eſt.

Græcis ἰβηρὶς & καρδαμαντική: à nonnullis & Galeno λεπίδιον: à Plinio Latinè Hiberis, Naſturtium ſilueſtre, & ſimiliter etiam Lepidium. Aliud tamen & Lepidium latioris eſt folij Plinianum, proximo capite deſcribendum. Exiſtimatur verò & iſtud herba eſſe Grias dicta, de quo Apuleius cap. XL. cuius ad iſchiadicos vſus quoque eſt commendatus. *Grias herba.*

Iberis autem ex quarto eſt ordine excalfacientium, ſimile Naſturtio tum odore, tum guſtu, tum viribus, ſed minùs ea deſiccat, auctore Galeno.

Radices, inquit Dioſcorides, calfacientes & adurentes, quæ vtiliter cum pinguedine porcina

Iberis.

cina ſalſa cataplaſmatis in modum iſchiadicis horis quatuor imponuntur: ſi deinde in balneum deſcendatur, & poſteà locus oleo cum lana perungatur. Quæ & latiùs à Damocrate aliquot carminibus explicantur apud Galenum lib. IX. De medic. ſecundũ locos his verſibus extantibus:

Herba hæc vbique multáq; frequens naſcitur,
Monumenta iuxta antiqua, muros & veteres,
Tritaſq; quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola,
Semper vireſcens, foliis Naſturtij
Florentibus Vere, attamen maioribus.
Caulem cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem aut rurſus ampliorem, ab hoc
Aeſtate pendent folia, donec multa hiems
Sarmentitiam deducat hac ad imaginem, &
Deiecta & exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aeſtate florem fert colore lacteo
Multum tenuem variumq; valdè cauliculum.
Ad quem ſequitur ſemen penitus ſic exiguum,
Viſum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Vero ſimilem quàm maximè Naſturtio,
Hanc erutam larga ſatis cape copia
Aeſtate, nam tunc optima & fortiſſima eſt
Adhuc recens, ſiccata fit ſed debilior.
Tuſam hinc probè, (nam difficulter tunditur)
Pauca ſubactamq; excipies axungia,
Cruriq; toti & maximè coxendici
Adhibebis, & ligabis, & ſines duas
Horas mulieribus, viris ſed quattuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vnguine,
Nec ſmegmate vllo pinguiore collines,
Sudore ſed modico exiliente, in ſolium
Merges, iubens perferre, nam mordacitas
Ingens, caloris ſenſus atque exoritur.
Verùm hinc rigatos leuiter producito.
Illati enim quamuis manibus ſint plurimum,
Exibit attamen ſuis pedibus valens
Quicumque conſilium hoc bonum ſuſceperit.
Ad multum oleum miſcebis hinc vinum modicum:
Et concuties, & illines lotos eo.
Ac mox madore terſo & pinguetudine,
Totum teges crus mollibus tu velleribus,
Iubens obire aſſueta vitæ munia,
Quæcumque vult, & non grauatim ſuſcipit.
Hoc auxilium certum atque conſtans integrè eſt.
Et nullo alio adiiciendo ei ſimul indigum.
Quare dolore ablato adora radiculam,
Cuius beneficio tibi ſanitas data eſt.
Quod ſi tamen inde affectionis veſtigium
Quoddam ſuperſit, poſt repetes hoc præſidium,
Diebus vt multum decem his præteritis.

De Lepidio Pliniano. CAP. XXV.

LEPIDIO huic folia ſunt oblonga, lata, è cæruleo virentia, Laurinis maiora, mollioraque, ambitu verò etiam crenata: caules cubito altiores, teretes, ac lenti; quorum ramulis floſculi adnaſcuntur candidi, ſemenque exiguum: radix albida, ſerpit & non nullibi progermi-

Lepidium Plinij.

nans ſtirpem multiplicat, veluti Rhaphanidis magnæ.

Apud Belgas temerè fuerit alibi quàm in hortis requirere, in quibus diutinè radix viget: vmbroſa autem amat loca, & nõ omnino arida.

Vere folia erumpunt, Iunio ac Iulio apparent floſculi.

Deſcribitur iſtud Lepidium à Plinio lib. XIX. cap. IX. Exit, ait, in cubitalem altitudinem foliis Laurinis, ſed mollibus. Dicitur idem & à nonnullis Raphanus ſilueſtris, aut potiùs Raphanis ſilueſtris; item & Piperitis: eſt tamen Piperitis etiam Capſicum, de quo mox. Germani Pfefferkraut nominant: Belgæ Peperkruyt: Galli *Paſſerage*: Angli Dittammer.

Huius autem folia, ſed præcipuè radices, vehementer quoque excalfaciunt, vtpote feruida & acria guſtu.

Inter vrentia, inquit Plinius lib. XX. cap. XVII. intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatrices vlcerum.

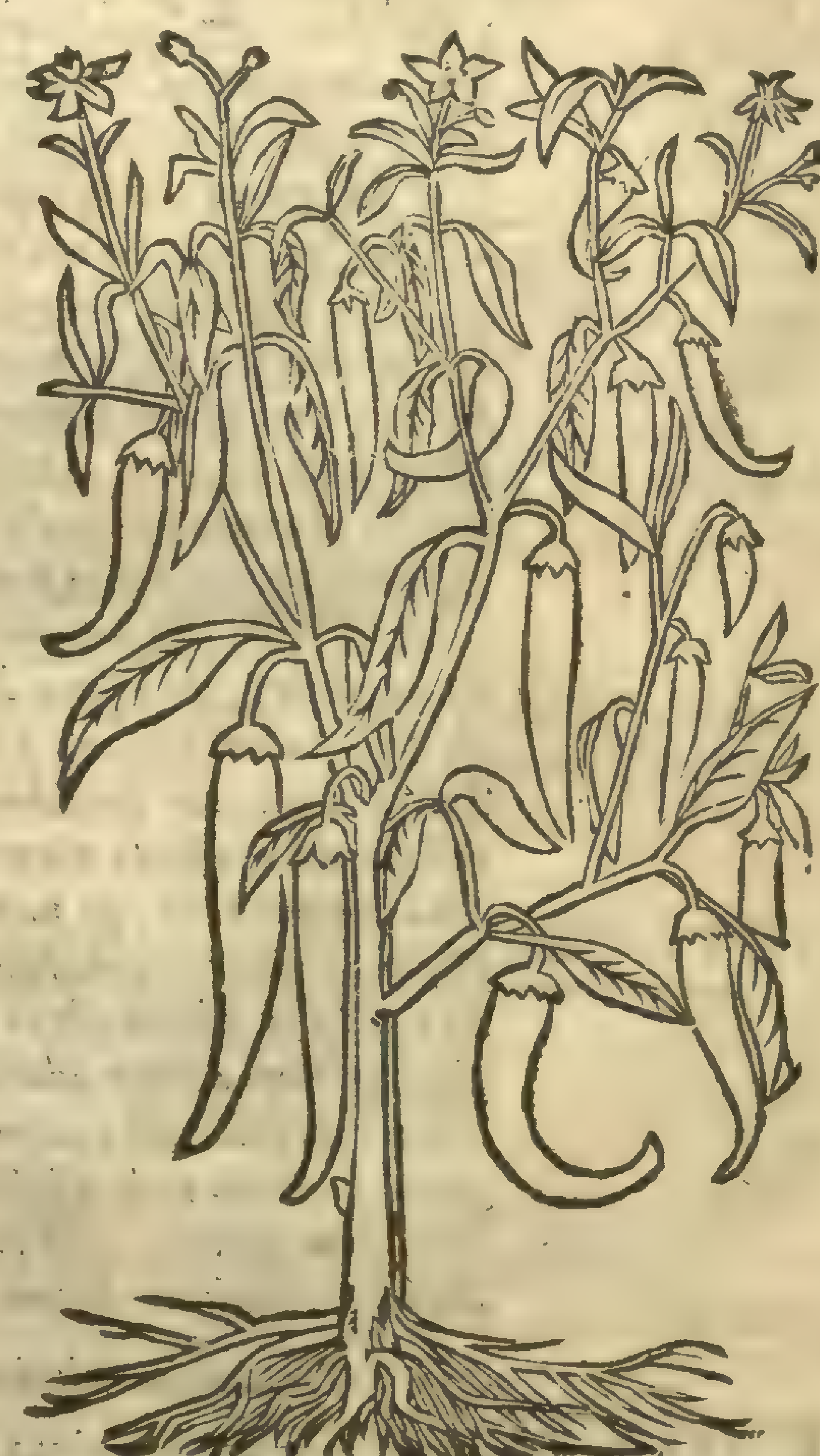
De Capſico. CAP. XXVI.

CAVLICVLVM promit Capſicum virentem, nonnihil ſtriatum, cubito quandoque longiorem: folia oblonga, latiuſcula, læuia, hortenſis Solani ferè ſimilia, ſed anguſtiora, ac ma-

Capſicum oblongioribus ſiliquis.

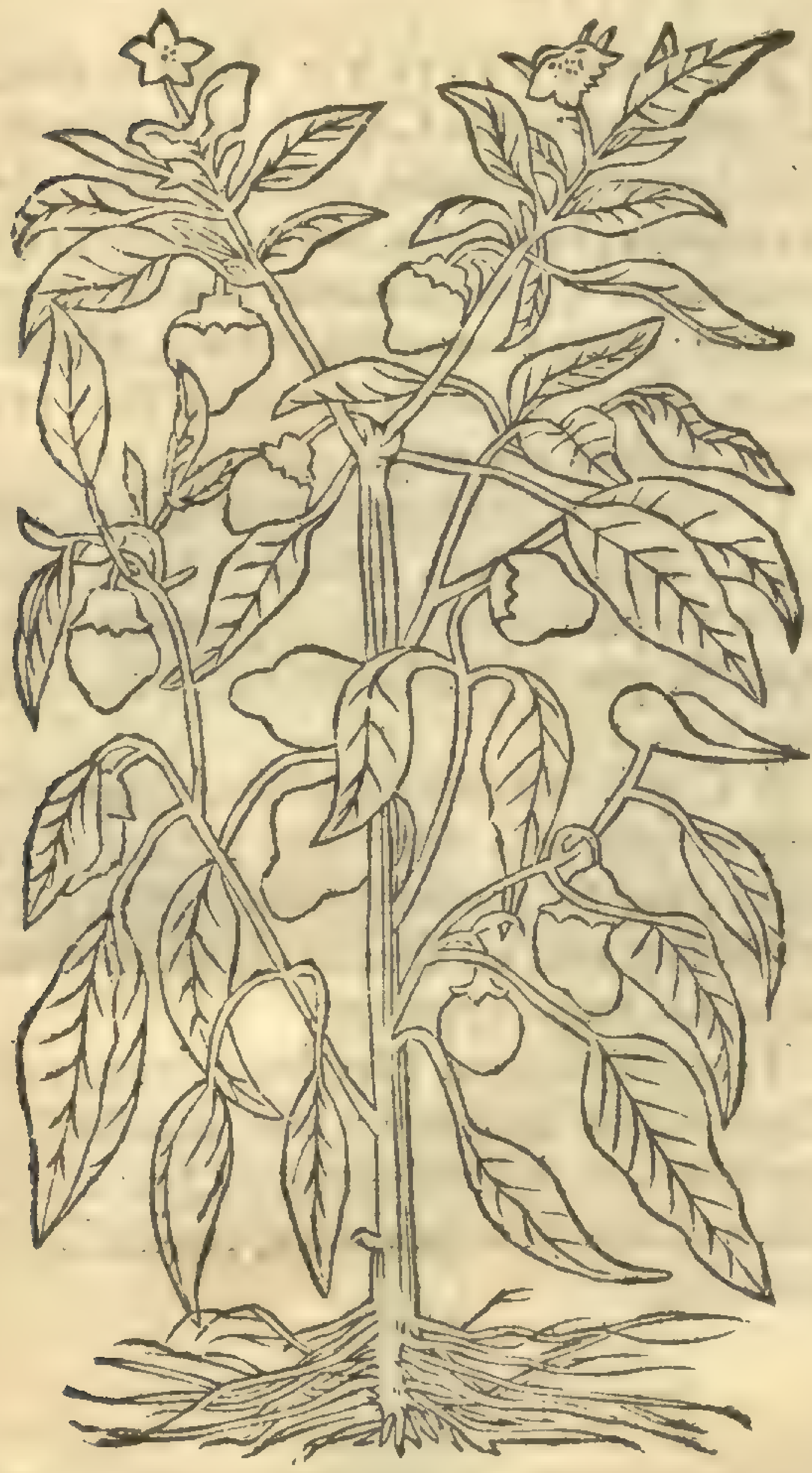

Capſicum recuruis ſiliquis.

gis

Capſicum latis ſiliquis.

Capſicum minimis ſiliquis.

gis acuminata: ſecundùm ramulos floſculi è foliorum alis apparent candidi, vt plurimùm quinquefolij, vmbilico medio aſteriſci inſtar virente: ſiliquæ forma & magnitudine differentes poſteà ſequuntur, initio quidem virentes, ſed per maturitatem eleganti rubentis Corallij colore, ac nitore reſplendentes; in quibus exiguum planum, ex diluto luteo ſubalbicans ſemen, guſtu Piperis modo acre, veluti & ipſa eſt ſiliqua: ſunt autem hæ quandoque oblongæ, & inſtar digiti rectæ; aliàs oblongæ quidem, ſed corniculi modo recuruatæ: nonnumquam latiores, & cordis turbinatam figuram referentes: rotundæ ſphæroides etiam quædam ac minimæ; acredinis autem vehementia omnibus ſimilis.

Aliunde & ex Indiis aductum apud Germanos ac Belgas in hortis ſeritur: ſed frequentiùs in fictilibus colitur, ſic etenim commodiùs transferri, & hieme, quæ huic inimica eſt, ſub tectum deferri poteſt.

Tardè admodum, & ſub finem Autumni demum fructus in Germania maturitatem conſequuntur.

Appellatur autem iſtud ab Actuario Græcè καψικόν: exiſtimatur verò & illud eſſe, quod ab Auicenna Zinziber caninum dicitur: à Plinio verò Siliquaſtrum, quod Piperis ſaporem magis quàm Panax refert; Piperitis idcircò & nominatur, vt lib. XIX. cap. XII. ſcriptum reliquit: Panax, inquit, Piperis ſaporem reddit, magis etiam Siliquaſtrum; ob id Piperitidis nomine accepto.

Recentiores ſubinde Piper vocant Indianum, aut Indicum: aliquando Piper Calecuthium, vel Piper Hiſpanum: Germani Indianiſcher Pfeffer / Kalecutiſcher Pfeffer: Belgæ frequentiùs Breſilie Peper / Breſilianum Piper: quandoque & Peper van Indien: Galli *Guinee*, aut *Poiure d'Inde*, & *de Breſil*.

Ceterùm excalfactorium vehementer ac pariter reſiccans Capſicum eſt, ad quartum vtriuſque qualitatis ordinem accedens; multò videlicet calidius ac ſiccius, quàm Zinziber caninum eſſe Auicenna tradit. Vtuntur autem nonnulli huius ſemine Piperis loco, ſed non rectè: nam malignum ac venenoſum quid obtinet, quo iocinori aliiſque viſceribus incommodat. Auicenna Zinziber caninum canes ſcribit interimere.

De

De Pſeudocapſico. CAP. XXVII.

Pſeudocapſicum.

PSEVDOCAPSICVM altius ac fruticoſius eſt quàm Capſicum: caules eius quandoque bicubitales, lignoſi, ramoſi: folia oblonga, latiuſcula, læuia, longiora anguſtioraque quàm hortenſis Solani: flores candidi: fructus rotundus, rubens, dilutiùs tamen quàm Capſici: ſemen in hoc planum, nullius aut exigui guſtus.

Peregrina etiam ſtirps, quæ & in fictilibus à Belgis alitur. Diuturnioris autem quàm Capſicum vitæ eſt, & pluribus annis ſupereſſe poteſt, ſi hibernis menſibus à frigore caueatur.

A Capſici ſimilitudine Pſeudocapſicum nomen inuenit: ſunt qui Solanum rubrum, aut Solanum lignoſum eſſe velint: ſed Solani non eſt ſpecies. Hiſpani *Guindas de las Indas* appellant.

Temperie autem Pſeudocapſicum cum Capſico non conuenit: non excalfaciens ſiquidem eſt, ſed refrigerans. Quæ autem prætereà eius ſint facultates, nondum exploratum.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTAE LIBER QVINTVS, DE CARDVIS.

PRÆFATIO.

CARDVORVM *varia eſt materia. ad Olerum genera referri poteſt: Cinara, Scolymus. Carlinæ radix ad multa vtilis medicamentis annumeratur. Inter medicas herbas Carduo etiam Benedicto locus, veluti & Eryngio, ac aliis nonnullis. Venenatis accedit Chamæleon niger.*

Cùm igitur ad vnum aliquod genus, vel claſſem aliquam à nobis inſtitutam referri hac de cauſſa nequeant, nec ſeparari eos cõueniat, in quintum huius Pemptadis librum digeſtos, veluti Parerga Olerum hiſtoriæ ſubiunximus, atque in hunc recepti, ſtirpium earum hiſtoriæ, quæ ad herbarum cenſum pertinent, finem imponunt. Reliqua enim ſexta Pemptas frutices & arbores proponit ac proſequitur.

DE ACANTHO.

CAPVT PRIMVM.

Acanthus ſatiuus.

Acanthus ſilueſtris.

ACANTHI duo genera: vnum aculeatum & ſpinoſum, vereq́ue ἀκανθώδης; alterum læue, ſpinis carens, quod à ſimilitudine cum priore Acanthi quoque nomen & appellationem accepit: hic hortenſis ac ſatiuus, ille ſilueſtris.

Satiuo Acantho ampla, læuia, ſubnigricantia ſunt folia, profundis ab vtroq; margine, & frequentibus inciſuris ſinuoſa; inter quæ medius erectus aſſurgit caulis craſſus, compluribus floribus à medio ordine digeſtis adornatus, colore candidis, forma oblongis, qui duobus

duobus veluti nucamentis,vno ſuperiore, altero inferiore muniuntur: ſequuntur valuulæ,in quibus ſemen latum:radices foris nigricant, intus candidæ, lentoque ſucco plenæ, in plures diuiduntur propagines,quæ vti latè ſerpunt,ita ſubinde progerminant.Tam pertinacis autem hæ ſunt vitæ, vt quantulacumque earum relicta pars ſtirpem non rarò etiam progignat.

Silueſtris Acanthus caule, faſtigio acuminato,floribuſque cincto, florum colore ac ſpecie, tum & ſemine ſatiuum refert, ſed tamen breuior ac humilior: folia ſimiliter ampla, multis inciſuris lacinioſa, ſed haudquaquam læuia, verùm frequentibus,aſperis, duris ſpinis circa marginum crepidines horrentia.

Satiuum Acanthum Dioſcorides in petroſis, riguis,ac etiam in hortis naſci tradit: in vtraque Germania temerè fuerit alibi quàm in hortis requirere.

Silueſtris in maritimis quibuſdam Italiæ locis reperitur. Huius folium, flores, ac ſemen olim ad me in Belgium miſit Clariſſimus vir Alfonſus Pancius Ferrarienſis Ducis Medicus, & Simplicium ac Medicinæ,dum viueret, profeſſor.

Vterque Acanthus æſtiuis floret menſibus, ſemen ſub Autumnum perficitur, radix reſtibilis; ſubinde tamen hieme in vtraque perit Germania, ſi rigidior fuerit.

Græci ἄκανθον nominant: Latini nomen ſeruant: Acanthus tamen generaliter omnem ſpinam ſignificat: per Antonomaſiam autem iſte Acanthi nomen accepit.

Satiuus ſiue hortenſis Acanthus παίδερως quoque appellatur & μελάμφυλλος, Galeno, Oribaſio,& Plinio auctoribus: Plinius verò & hunc Acanthum læuem nominat,ac topiariam & vrbanam herbam eſſe refert.Dicitur à quibuſdam Branca vrſina: (alij Spondylium Brancam vrſinam vocitant:) Italis *Acantho*, & *Branca orſina*: Hiſpanis *Yerua giguante.*

Huius Acanthi folia in epiſtyliis columnis, ac aliis operibus, poculorum etiam anſis veteres ſculptores olim imitati ſunt: vti inter alios Virgilius vel ipſe teſtatur Bucolicorum Ecloga tertia:

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circùm eſt anſas amplexus Acantho.

Item & Theocritus Eidyllio primo:

Παντᾶ δ' ἀμφὶ δέπας περιπέπταται ὑγρὸς ἄκανθος.

Alter Acanthus ſpinis horrens ἄγριος ἄκανθος, & ſilueſtris Acanthus nominatur: atque hic propriè ἄκανθα ſiue ſpina dici poteſt; quo nomine Acanthus pleriſque dictus reperitur.

Eſt tamen & alia Acantha frutex ſpinoſus,cuius,vt Herodotus & Theophraſtus aiunt, lacryma gummi eſt: ad cuius fortaſſis differentiam, Herbacantha hoc Acanthi genus à nonnullis dictum. Reperitur & inter Acanthi appellationes Mamolariæ vox, item & Crepulæ, ſed cui, ſilueſtrine an ſatiuo, debeatur, non expreſſum.

Ceterùm Acanthi ſatiui folia temperie in calidi & frigidi medio quaſi conſiſtunt, nonnihil humida, emollientem ac leuiter digerentem facultatem, veluti Maluæ obtinent. Enematis idcircò non minùs quàm Maluæ vtiliter incoquuntur: radix, auctore Galeno, reſiccatoria magis eſt.

Dioſcorides ait, ab igne vſtis & luxatis artubus has impoſitas ſubuenire: potas vrinas ciere, & aluum cohibere: ruptis, conuulſis,tabidiſque prodeſſe. Proſunt autem tabidis ſanguinem ſpuentibus, tum ex alto delapſis, ab ictu,aut conatu aliquo ſupra vires læſis non minus quàm Symphyti maioris radices,quas ſubſtantia, lento ſucco,& qualitate proximè referunt.

De Acanthio. CAP. II.

1. ACANTHIO magna, longa, lataque ſunt folia vtrimque inciſuris diſſecta,& acutis duriſque ſecundùm marginum crepidines ſpinis horrentia, quæ molli lanugine tota candicant; è quibus medius caulis aſſurgit procerus, ſupra duos cubitos altus, adnatis membranis anguloſus ac ſpinoſus: capitula ſimiliter ſpinoſa, ac acanacea in caulis ac alarum faſtigiis eminent;flores ex multis purpurei coloris ſtaminibus,hæc proferunt: ſemen ſuccedens lanugine conditur,oblongum,glabrum,diluti punicei coloris,minus quàm Cnici:radix alta,candida, dura, ac lignoſa, fibris non deſtituitur.

Naſcitur in vtraque Germania ſecus vias, tum & alibi.

A Iunio in Auguſtum vſque floret, altero à quo enatum eſt anno: intereà & ſemen maturitatem conſequitur, quo maturo perit, vt plerique & alij Cardui, quibus non diuturnior eſt vita, quàm ad ſeminis vſque perfectionem.

2. Huic autem & ſimilis Carduus, foliis quoque candicantibus, & ſecundùm margines & angulos ſpinoſis, ſed anguſtioribus; tenuioreque ac non ita denſa lanugine obſitis: caules alti veluti prioris: capitula minora quàm ſuperioris, longioribus pediculis inſiſtunt, & innocentioribus ſpinis horrent: flores purpurei ac ſtaminei ſunt, veluti prioris.

Habe-

Acanthium.

Acanthium alterum.

Habetur autem iſte Carduus pro eo, qui Græcis ἀκάνθιον dicitur, quod Dioſcorides foliis deſcribit per extremitatem aculeatis, & araneoſa lanugine obductis, ex qua collecta & neta veſtes ſimiles bombycinis parari queant. Germanis Weiſſe weg diſtel: Belgis Witte wech diſtel: Gallis *Chardon argentin*: Anglis Ote thiſtell / vel Cotton thiſtell.

Dioſcorides, folia vel radices hujus ad remedia Opiſthotoni bibuntur, ait: Galenus excalfactoriæ facultatis hæc eſſe, ex eo ſentit.

De Carduo Leucographo. CAP. III.

SVPERIORI Acanthio foliorum magnitudine non cedit Carduus Leucographus; folia ſiquidem eius magna, lata, ampla, ambitu crenata, multis duris ac aſperis ſpinulis ſtipata, veluti Acanthij, ſed lanugine carent, omnino glabra, dilutè virentia, notis ac lineis variè ductis, iiſque candidis ac lactei coloris maculata: caulis altus, digito craſſior: flores è capitulis ſpinoſis ſtaminei ac colore purpurei: ſemen lanugini implicatum Acanthij ſimile.

In hortis in quibus olera ſeruntur, non rarò & ſecus vias locis incultis exit.

Floret ſemenque facit eodem quo Acanthium tempore.

Vulgò Carduus lacteus, & Carduus Mariæ nuncupatur: Germanicè Marien diſtel / Frauwen diſtel: Belgicè Onſer Vrouwen diſtel: Gallicè *Chardon de noſtre Dame:* Anglicè Our Lady thiſtell.

Leucographus autem haud impropriè dici poteſt, à candidis foliorum notis ac lineis. Meminit Plinius lib. XXVII. cap. XI. Leucographidis herbæ, ſed qualis ea ſit non expreſſit; difficile idcircò fuerit hanc cum Carduo Leucographo eamdem eſſe aſſerere. Exiſtimatur verò hic Carduus eſſe Spina alba, Græcis ἄκανθα λευκὴ dicta, quæ à λευκακάνθα differens Ἄκανθα
eſt, & ſpuriis vocibus etiam ἀγριοκινάρα, δονακῖτις, ἱερασίσκηπτρον, ῥῆγια, & Carduus ramptarius λευκή.
vocatur, ab Arabibus Bedoard ſiue Bedeguar Matthæo Siluatico teſte. Deſcribitur autem hæc ſpina à Dioſcoride foliis Chamæleonis albi anguſtioribus & candidioribus, ὑποδασέοις ſiue ſubhirſutis: talia autem cùm Cardui Leucographi non ſint, legitimam Spinam albam eſſe, non ſatis etiam conſtat.

Ceterùm Cardui Leucographi folia tenera, demptis ſpinis, aliquando oleribus non in-

Carduus Leucographus.

1.

commodè adduntur: ad quæ præterea vtilia, incognitum eſt.

Galenus Spinæ albæ radicem deſiccatoriam eſſe inquit, & modicè adſtringentem; cœliacos & dyſentericos idcircò adiuuare; ſanguinis reiectiones cohibere, œdemata contrahere, dentium dolores lenire, ſi decocto eius colluantur: ſemen eius tenuis eſſentiæ ac calidæ facultatis eſſe, itaque potui datum conuenire iis qui conuelluntur. Dioſcorides autem epotum ſemen conuulſis infantibus, & à ſerpente demorſis ſcribit auxiliari; & geſtatum pro amuleto, tradi ſerpentes abigere.

De Carduo ſphærocephalo.

CAP. IIII.

SPHÆROCEPHALI reperiuntur complures Cardui.

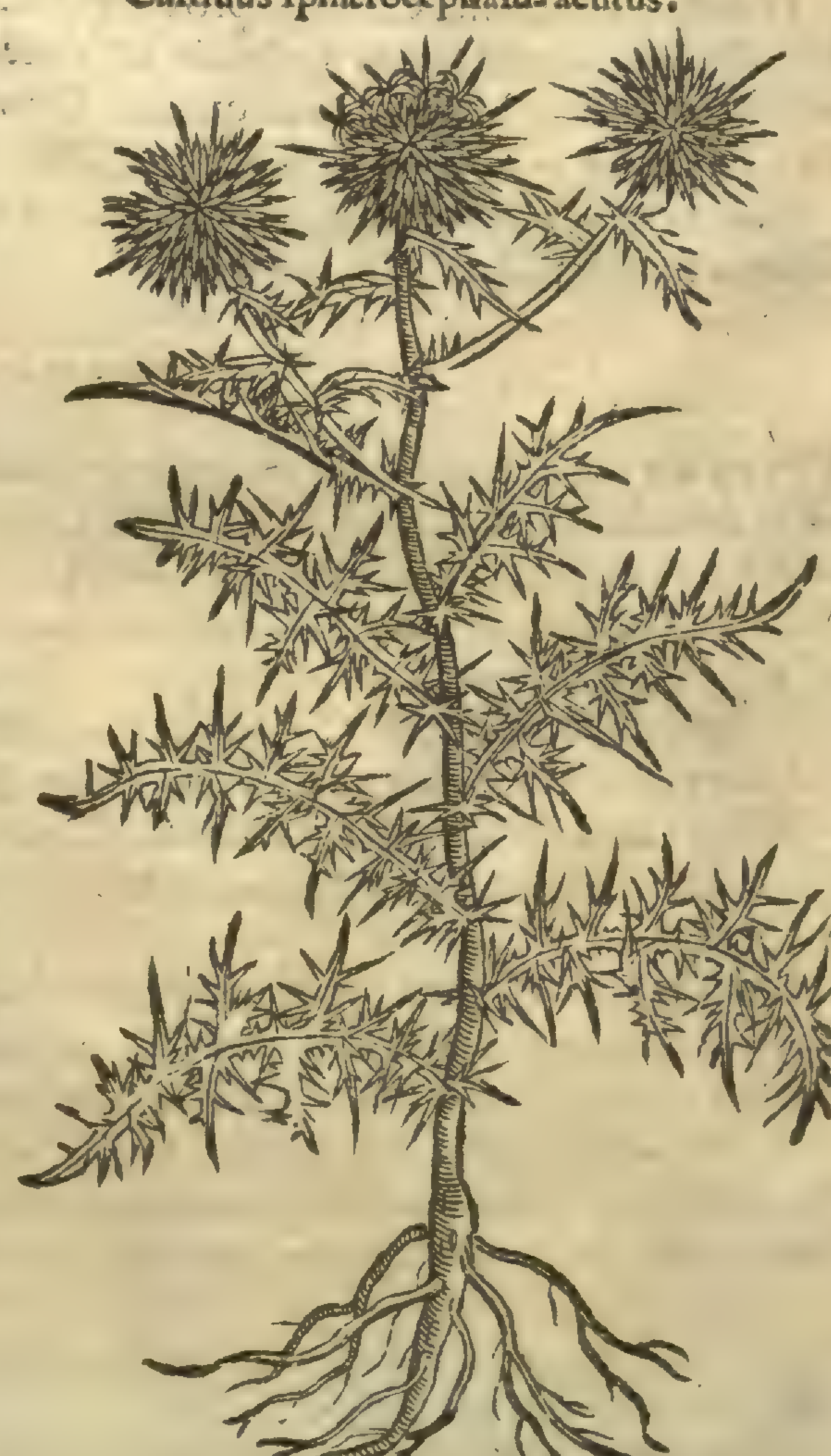
Vnus caule eſt præalto: foliis laciniofis, magnis, longis, latis, profundiùs inciſis, graueolentibus, ſuperiore parte virentibus, inferiore verò candidioribus ac lanuginoſis: floſculi e globoſo & abſolutæ rotunditatis capitulo in cauliculorum faſtigiis exeunt candidi, exigui, ſtamine in medio cæruleo: ſemen oblongum, nonnihil hirſutum, mediocris longitudinis: craſſa & ramoſa radix.

Alter acutus Sphærocephalus folia habet minora, at ſpinoſiora: capitula quoque globata, ſed è quibus præter flores, longæ quædam & duræ eminent ſpinæ.

Carduus ſphærocephalus.

Carduus ſphærocephalus acutus.

Ter-

Tertius primo forma figuraque ſimilis, ſed longè minor, & floſculi eius ad cæruleum magis accedunt colorem. 3.

Minimus eſt quartus, foliiſque acutiſſimis & ſpinoſiſſimis, capitulo exiguo; cuius floſculi, vt primi, albidi ſunt. 4.

Referri huc & alius quidam poſſe videtur, ſed tamen capitulo minùs globoſo; compreſſiore videlicet ac ſuperiùs latiore, à quo floſculi cærulei: tenuis huic caulis eſt, exilique lanugine candicans: folia oblonga, vtrimque ſimiliter laciniatim diuiſa, & ad ſingulos angulos ſpinis munita. 5.

Sua ſponte nati in Germania Cardui iſti non reperiuntur; memini verò olim hos videre in horto Petri Coudebergi Pharmacopœi Antuerpienſis. Prior verò & in aliorum hortis frequenter ſeri ſolet.

Priorem Fuchſius quandoque Chamæleonem nigrum facere ſtuduit, ſed poſteà rectiùs ſentiens, Spinam peregrinam nuncupauit. Valerius Cordus Sphærocephalum appoſitè appellauit: conuenit & reliquis idem nomen, nam orbiculatum ſphæræ inſtar capitulum habent. Quintum autem plerique eſſe volunt, quem Matthiolus pro Spina alba proponit.

Ceterum de temperatura & facultatibus Sphærocephali Cardui nihil compertũ habetur.

De Eriocephalo Carduo. CAP. V.

Carduus Eriocephalus.

ERIOCEPHALVS Carduus caulibus aſſurgit craſſis & altis: folia eius lacinioſa, magna, ſpinoſa, prona parte candidiora: capitula rotunda multa, tenui, candida, mollique lanugine conueſtiuntur, emicantibus vndequaque exiguis pungentibus aculeis, ſuperiùs verò stamineis purpureis floribus: ſemen ſplendens & oblongius, vti multis Carduis.

Aliunde in Belgium hic venit: fertur compluribus Hiſpaniæ incultis locis reperiri; ſed tamen breuior, humilior, ac minor, quàm in Germaniæ inferioris hortis, in quibus luxurians, altior atque omnino amplior naſcitur.

Eriocephalus à capitulo lanoſo, alio deſtitutus nomine, appellatur. Videtur nonnullis eſſe, quam Barptolomæus Vrbeueteranus & Angelus Palea Franciſcanæ familiæ fratres Coronam fratrum nominari referunt: ſed ab Eriocephalo multùm differens hic Carduus eſt, vt ex iis, quæ de Corona fratrum ab ipſis ſcripta, manifeſtum. Quæ ſic habent: In confinibus Regni Aragoniæ, verſus Regnum Caſtellæ reperimus aliud Cardui genus, quod copioſè ibi iuxta viarum ſemitas, & in triticeis campis naſcitur, Quod quidem habet folia ſuper terram expanſa, ſimilia foliis Carlinæ. Caret caule omnino, & producit capita plura, taliter ordinatè compoſita: videlicet vnum magnũ caput, echino marino ſimile eſt in medio, ac immediatè radici annexum, & circumcirca ipſum octo, nouem, vel decem, & aliquando plura pauciorave capitula. Nucis Iuglandis & ampliore magnitudine ſic contigua, quòd vnum tangit aliud, omniaque terræ adhærentia, &c. Et dum baculo effodiebamus ex ipſis plantam vnam, tranſeuntem quemdam ruſticum interrogauimus, an ſciret nomen illius plantæ. Qui vulgari ſuo idiomate nomen indicans, idem eſt quod Latinè Corona fratrum. Quod nomen nobis viſum eſt non diſconueniens eſſe rei. quia caput magnum ſtat tamquam pater, capitula verò tamquam filij eius & fratres in modum coronæ ſtant circumdantes ipſum patrem, &c. Demum effoſſa ex parte radix, baculi groſſitiem habens, tenera, alba, & cum quadam adſtrictione iucundi ſaporis erat. Hæc illi.

Corona fratrum.

De Eriocephali verò facultatibus nihil quoque adferri poteſt.

De Cinara. CAP. VI.

Cinara.

CINARÆ nulla quidem verè genera ſunt: nam aculeata & ſpinoſa (Carduum vocant) non niſi degenerans Cinara eſt; ex eiuſdem ſiquidem ſtirpis ſemine vtraque tam ſpinoſa quàm non ſpinoſa enaſcitur.

Folia autem Cinaræ ampla, magna, oblonga, & lata ſunt, profundis inciſuris ab vtroque latere laciniata, ſpinis carentia, aut omnino paucis obſita, è viridi cineritio colore candicantia: caulis cubito altior, faſtigio fructum profert globoſum, Pini cono initio ſimilem, ex multis videlicet cõpactum ſquamis, quæ fructu grandiore facto diſſoluuntur ac ſuperiùs virent, interiùs verò ac inferiùs carnoſæ ſunt & albidæ: pandente verò ſe & ipſo cono, flos prodit ſtamineus ex ſubcæruleo colore eleganter purpureus: ſemen oblongum, maius & craſſius quàm Cardui Leucographi; mollibus ac lanoſis pilis ſubeſt, qui intra fructum continentur: radix craſſa, mediocris longitudinis.

Carduus ſiue ſpinoſa Cinara à priore non differt, niſi quòd foliorum huius omnes anguli, ac coni ſquamę, duris pungentibus ſpinis armentur; vnde & Cardui nomen meritò accepit.

Colitur autem Cinara in hortis: ſtercoratam & ſolutam terram diligit; quamuis & in pingui poſſet meliùs prouenire.

Serenda eſt circa Calendas Martias Luna creſcente, ſi fieri poteſt: ſemina in area ſpatio ſemipedis diſcreta, non altè imprimenda ſunt, ſed tribus digitis comprehēſa mergantur, donec ad primos articulos terra peruenerit: tunc leuiter terra operiantur, & herbis liberentur aſſiduè. Cacumina ſeminũm ſi confracta fuerint, ſpinis carebunt. Circa Calendas Nouembris, (vel etiam citiùs in Germania,) planta deprimenda, multoque cinere ſtercoranda: id enim genus ſtercoris huic oleri videtur aptiſſimum. Singulis annis à caudice auferendæ ſunt plantæ ſiue ſoboles, cum aliqua tamen radicis parte vellendæ, quæ circa Autumni æquinoctium diſponendæ ſunt, Columella & Palladio auctoribus.

A cinere, quo ſtercorari amat, Cinara dicta: Galenus κύναραν quoque Græcè appellat, ſed per κ & υ prima ſyllaba: Italis *Carcioffi*, *Archiocchi*: Hiſpanis *Alcarrhofa*: Gallis & Belgis *Artichaux*: vnde & Articocalus, & Articoca à nonnullis nuncupatur: Germanis Strobudorn.

Spinoſa Cinara non modò vulgò, verùm & à Palladio Carduus vocatur: Italis *Cardo*: Hiſpanis *Cardos*: à Gallis *Chardons*. Scolymum autem hunc eſſe Dioſcoridis, Leonharto Fuchſio, & pleriſque aliis viſum fuit. Scolymus autem Dioſcoridis folio eſt Chamæleonis aut Spinæ albæ, caule multùm folioſo, capite ſpinoſo. Cinara autem huiuſcemodi non eſt, & nec illa quidem quæ ſpinoſa. Nam tametſi caput ſpinoſum illi ſit, caulem tamen non habet multùm folioſum, ſed ſæpè foliis viduum, vel vno aut altero tantumdem folio ornatum.

Cactus. Conuenit magis Cinara cum eo qui κάκτος à Theophraſto ac Plinio dicitur; tametſi per terram repentes caules à radice non emittat: folia habet lata & ſpinoſa: deſquamatæ ſiue detracto cortice, foliorum mediæ coſtæ edules ſunt, & fructus, exempta cum ſemine lanugine, veſcendus: quodque ſubeſt, Palmæ cerebro teneritudine haud inferius. Quæ de Cacto Theophraſtus & Plinius referunt.

Quod autem de caulibus ſcribunt, mox in terram à radice miſſis, qui eſui ſunt idonei, fortaſſis foliorum ſunt coſtæ, quæ ſublatis vtrimque folioſis additamentis (quemadmodũ menſis inferuntur) caulem referre poſſunt. Niſi vel in Sicilia, vbi tantùm Theophraſti ætate naſcebantur, & caules quoſdam ἐπιγείους, ſiue in terram procumbentes, & alium erectum quoque proferat: poſteà verò in Italiam aut Germaniam tranſlatus ἐπιγείους illos emittere deſinat. Solum ſiquidem ac cælum ad ſtirpium mutationem plurimum poſſe, non modò Theophraſtus auctor, ſed & ipſa rerum experientia oſtendit. De Cacto verò hæc Theophraſtus:

Κάκτος

Κάκτος in Sicilia tantùm naſcitur, ſtatim à radice caules in terram procumbentes emittit, folio lato atque ſpinoſo, caules deſquamati cibo idonei ſunt, paululùm amaricantes, qui in muria aſſeruari queunt, alium verò & caulem producit, quem πτέρνικα vocant, is quoque cibo aptus, ſed reſeruari nequit, περικάρπιον ſiue fructus ſpinoſa facie, exemptis lanuginoſis ſeminibus, veſcendo eſt, & Palmæ cerebro ſimilis, σκαλίαν appellant, (Plinius Aſcaliam legit) Athenæus ἀσκάληρον. Πτέρνιξ.

Ipſius autem Cinaræ fructus exteriorum ſquamarum vngues, hoc eſt, inferiores albidæ craſſioresque partes, tum & ipſius medius diſcus, cui papposum ſemen inſidet, & cruda cum pipere & ſale, frequenter verò cum pinguium carnium iure addito pipere decocta eduntur, ac inter delicias habentur, gulæque Veneriſque incitamenta. Sic & foliorum mediæ ſpinæ ſiue coſtæ culturæ mangonio candidæ teneræque factæ magno apparatu menſæ vnà cum bellariis inferuntur: manduntur verò ſale & pipere additis veluti crudæ Cinaræ. Vtraque autem praui ſunt ſucci.

Cinara ſiquidem ſuccum in ſe continet biliosum copioſiorem, ſubſtantiam verò habet duriorem, adeò vt ex hac ſuccus melancholicus, ex illo verò tenuis ac biliosus gignatur: auctore Galeno in lib. De aliment. facultatibus. Præſtat autem ipſam elixam mandere. Foliorum autem coſtæ omnino durioris ſubſtantiæ, crudum & melancholicum ſuccum corpori conferunt, & flatulenti multum obtinent.

De Carduo Chryſanthemo, ſiue Scolymo Theophraſti.

CAP. VII.

Carduus Chryſanthemus. Cardui Chryſanthemi altera icon.

CHRYSANTHEMO Carduo caules à radice ſubinde complures efferuntur rotundi ac ramoſi: folia autem hos conueſtiunt oblonga, pulchrè virentia, vtroque latere profundiùs inciſa, ac ſpinis per angulos horrentia: flores à foliorum alis è paruo acanaceo capitulo folioſi prodeunt, Cichorij floribus perſimiles, ſed auri colore lutei, latum, planum, paleaceumque ſemen, non magnum, nulla lanugine implicitum ſuccedit: radix longa, digitalis craſſitudinis, dulcis ac mollis, eſuique idonea; qua & ſues delectantur. Effluit autem ex hoc Carduo, quacumque parte vulnerata, albidus & lacteus ſuccus.

In Belgij hortis ſatum cognouimus. Petrus Bellonius in Creta frequentem eſſe ſcribit:

 tum

tum & in Italiæ plerіſque locis gigni. Cluſius in Hiſpaniæ, & præſertim regni Caſtellæ agris à ſe repertum refert, & circa Monſpelium; paucioribus tamen ramis & altius aſſurgentem.

Diutine & ſerò in Belgij hortis floruit, a menſe videlicet Iunio ad Autumnum vſque.

Chryſanthemus autem iſte Carduus à Theophraſto σκόλυμος nuncupatur: quæ etenim de Scolymo lib. VI. & VII. apud hunc leguntur, ea Chryſanthemo huic omnino quadrant: *Scolymus Theophraſti.* Scolymus, ait, ſolſtitio floret, pulchrè diuque floret, radicem veſcendam cùm decoctam, tum crudam obtinet, & dureſcens lacteum emittit ſuccum. Gaza Carduum nominat. Meminit verò & huius Plinius lib. XXI. cap. XVI. Scolymos, inquit, Carduorum generis ab iis (Acorna videlicet & Atractili) diſtat, quòd radix eius veſcendo eſt decocta. Item lib. XXII. cap. XXII. Scolymum in cibos recipit Oriens, & alio nomine λειμώνιον appellat. Quod & Theophraſtus lib. VI. innuere videtur: vbi etenim φυλλάκανθα, hoc eſt, foliis ſpinoſa recenſet; addit σκόλυμος ἢ λειμωνία.

Facit tamen Plinius & alterius Scolymi mentionem, quem ait florem mittere purpureum, & inter medios aculeos celeriter caneſcere, & cum aura abire, lib. XX. cap. XXIII. Qui haud dubiò differens eſt à Carduo Chryſanthemo, hoc eſt, Theophraſti Scolymo, atque illo de quo priùs. Ita duo apud Plinium Scolymi: vnus radice eduli, alter flore purpureo papposo, & celeriter caneſcente.

Scolymus verò & à Dioſcoride deſcribitur, ſed hic cum Theophraſti Scolymo haud conuenit: vnus autem eorum eſt qui à Plinio referuntur, vt infrà latiùs oſtendetur.

Sed ad Chryſanthemum conuertatur oratio. Hunc Cretæ inhabitatores, veteris veſtigia nominis retinentes, Aſcolymbros vocant: Itali Anconitani *Riuci*, Romani *Spina borda*: ab Hiſpanis *Cardon Lechar*: à nonnullis verò & Glycyrrhizon, id eſt, dulcis radix. Sunt qui velint Eryngium eſſe à Vegetio in Arte veterinaria nuncupatum, qui falluntur. Nam Eryngium illud, de quo Vegetius, Marinum eſt Eryngium, de quo paulò pòſt agendum.

Porrò Scolymi huius radix & tenera folia, quæ ſubinde eduntur, ſtomachum mediocriter iuuant, ſed nutrimentum habent pauciſſimum, ipſumque tenue & aquoſum, Galeno auctore. Plinius radicem huius Eratoſtheni laudatam eſſe ait in pauperis cœna: vrinam verò & ciere præcipuè tradi, ſanare lichenas & lepras ex aceto, Venerem ſtimulare in vino, Heſiodo & Alcæo teſtibus: item graueolentiam alarum emendare radicis emedullatæ vnciam in vini Falerni heminis tribus decoctam ad tertias, & à balneo ieiuno, itemque poſt cibum cyathis ſingulis potam. Quæ poſteriora verba, Dioſcorides quoque de ſuo Scolymo habet; ex quo Plinius hæc tranſcripſiſſe videtur.

De Carlina ſiue Leucacantha. CAP. VIII.

1. CARLINÆ valdè ſpinoſa ſunt folia, vtroque margine frequentibus ſectionibus profundiùs inciſa, & per angulos duris multumq; pungentibus ſpinis communita, quorum mediæ coſtæ ſubinde rubent: caulis dodrantalis aut altior, vnicum vt plurimùm proferens capitulum, exteriore circuitu ac ambitu echini Caſtaneæ inſtar ſpinoſum; quo ſuperiùs patente, flos exit latus, medio diſco ex multis ſtaminibus farctus, quem paruula oblonga foliola cingunt, ſæpè albicantia, rariſſime rubentia: ſemen tenue & anguſtum ſubeſt: radix oblonga, digitalis craſſitudinis, ſubnigricans, adeò rimoſa, vt ſciſſa videatur, odorata, guſtu nonnihil amaricans.

2. Huius verò & altera ſpecies caule carens: foliis quoque valdè ſpinoſis, alterius ferè ſimilibus, circumquaque per terram procumbentibus; inter quæ medium orbiculatum erumpit capitulum, exteriùs eodem ſpinoſum modo, ſed maius, cuius flos medio ſtamineus rubentibus foliolis, quandoque verò candidis ambitu circumſeptus eſt. Sereno autem cælo cùm huius, tum & ſuperioris flos explicatur lateque patet; nubilo verò veluti ſe recludens contrahitur: radix huius oblonga quoque & odorata, ſed albida, ſolida, non rimoſa, aut fiſſa, ſapore verò etiam minùs acris aut amaricans, atque idcircò Medicinæ minùs expetita.

Naſcuntur ambo in montibus altis, locis deſertis, ac quandoque ſecus vias: ſed quæ caulem fert, Germaniæ frequentior.

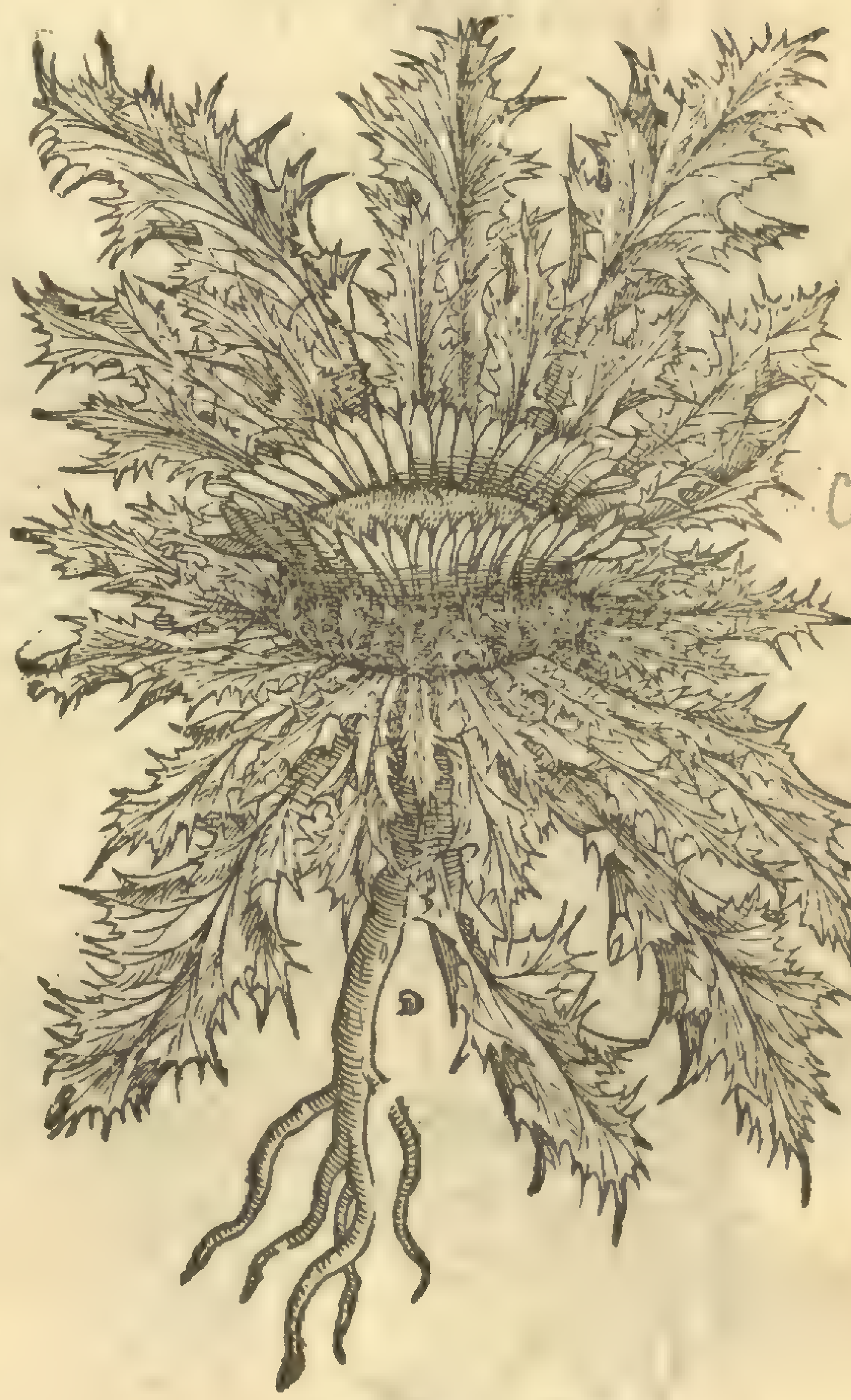
Iulio & Auguſto, tum & ſeriùs quandoque florent ac ſemen maturum proferunt.

1. Prior Carlina & Cardopatium, ac à nonnullis Carolina dicitur; à Carolo Magno primo eius nominis Romanorum Imperatore, cuius exercitus huius radice liberatus & præſeruatus à peſte olim fuiſſe fertur: Germani Eberwurtz: Belgis, Gallis, ac aliis quoque *Carline*. Dioſcoridis eſt λευκάκανθη: conueniunt radices validæ & amaræ: reſpondent quoque facultates, *Leucacantha.* vt mox referetur. Appellatur verò Leucacantha & aliis, ſed nothis vocibus, πολύγονατον, φύλλον, ἰσχιάς, à Romanis Gniacardus, à Thuſcis verò Spina alba. Differens tamen ab ea ſpina, quam Dioſcorides ἄκανθαν λευκὴν, hoc eſt, Spinam albam facit: de qua etiam ſeorſim ſcribens, vires quoque cuique ſuas, & diſſimiles quidem, tribuit.

Carlina ſiue Leucacantha.

Carlina altera.

Alteram verò & Carlinam recentiores faciunt, & Carlinam humilem vel minorem appellant. Falluntur autem non parum, qui ambas ad Chamæleones referre ſtudent: in Italia ſiquidem, Germania aut Gallia nuſquam Chamæleones naſcuntur, vt vnus pro multis teſtis eſt Petrus Bellonius lib. Singularium primo: qui quantum diſcriminis inter Carlinas ac Chamæleones ſit, ſatis oſtendit, quod & ex Chamæleonum ſubſequente deſcriptione manifeſtum fiet. 2.

At Carlinæ radix, cuius præcipuè vſus eſt, ſecundo ordine ſatis intenſo excalfacit: & cum partium ac ſubſtantiæ tenuitate, tertio ordine reſiccat: ſudores verò etiam mouet, ventris tineas ac lumbricos pellit, venenis omnibus reſiſtit, peſtis contagia non modò arcet, ſed & eamdem curat ſi tempeſtiuè propinetur, commanducata dentium dolores ſedat, iocinoris ac lienis obſtructiones aperit, vrinas cit, menſes promouet, hydropicis confert, datur & ex alto delapſis ac cæſis.

Atque his ſimilia de Leucacantha Dioſcorides habet: Leucacantha, inquit, prædita eſt radice Cypero ſimili, amara ac forti, quæ commanducata dentium dolores ſopit. Decoctum eius cum vini cyathis tribus auxiliatur aduerſus veteres laterum dolores: iſchiadicis item, ruptis ac conuulſis. Succus verò & eadem poteſt epotus.

De Carlina ſilueſtri. Cap. IX.

Cavle aſſurgit ſilueſtris Carlina dodrantali vel altiore in ramulos aliquot diſtributo: foliis oblongis, marginibus aſperis ac valdè ſpinoſis, Carlinæ æmulis, flore è ſpinoſis ſimiliter capitulis in medio ſtamineo, ambitu vero foliolis ſubluteis circumſepto: radix tenuis, & acre reſipit. 1.

Paſſim in locis incultis ac deſertis per vtramq; Germaniã, & quandoq; in mõtoſis reperitur.

Huius verò & alteram quamdam ſpeciem Carolus Cluſius deſcribit, cauliculo vnico, tenui, breui, & palmum non ſuperante: foliis ſpinoſis veluti prioris, ſed minoribus, vtriſque lanugine quadam incaneſcentibus: capitulis ferè binis: flos media lanugine pallet, foliolis verò circumambientibus rigiduſculis ac luteis: radix tenuis ac ruffeſcens. 2.

Hanc in aridis, petroſis, ac deſertis quibuſdam circa Salmanticam Hiſpaniæ vrbem ſe reperiſſe memoriæ prodidit.

Carlina ſilueſtris.

Carlina ſilueſtris minor.

Germani Treidiſtel / Frawendiſtel / & Sewdiſtel ſubinde nominant: Belgæ Drie diſtel: vulgò non ineptè Carlina ſilueſtris dicitur: nam flore Carlinam æmulatur, nec foliis valdè diſſimilis eſt. Hanc autem eſſe ἄκορναν, tantò eſt difficilius affirmare, quò breuior de hac Theophraſtus eſt: Ait autem hanc Cneco vrbano ſimilem, colore flaueſcentem, ſucco pinguem. Differt autem Acorna ab Acarna: Acarna ſiquidem, vt Heſychius ait, δάφνη ἐστὶ, ſiue Laurus eſt; ſed ἄκορνα ἀκανθῶδες φυτόν, id eſt, ſpinoſa ſtirps.

Acorna.

Excalfacientem verò & hanc eſſe, præſertim radice, ſapor eius acrimoniæ particeps oſtendit. Sed cùm nullius ſit vſus, facultates eius reliquæ non exploratæ ſunt.

De Chamæleone, & primùm de albo, ex Dioſcoride, Theophraſto, & aliis. CAP. X.

CHAMÆLEONES duo ſunt: vnus candidus, alter niger: vires radicum inter ſe diſtant, & ipſæ radices ſpecie differunt, vt Theophraſtus.

Chamæleon albus foliis Silybi aut Scolymi amplioribus, & per terram ſtratis, craſſioribus, aſperioribus & validioribus quàm Chamæleonis nigri: caule caret, ſed è mediis foliis caput promit marino Echino, Cinaræ aut Acano ſimile: flos purpuraſcens, qui ſeneſcens in pappos conuertitur: ſemen veluti Cnici; radix magna, craſſa, in lætis collibus inſtar humani cruris, interius albida, valdè odorata, ſic vt odore facilè cameram aliquam totam, caput interim aggrauans, adimpleat; ſapore verò dulcis. Sub huius foliis circa radicem gummi reperitur; quod à mulieribus Cretenſibus non aliter manditur, quàm in Chio ab iiſdem Maſtix.

In Creta inſula à ſe repertum Chamæleonem album Bellonius prodidit, nuſquam verò in Italia, Germania, aut Gallia illum prouenire.

Plinius gummi circa radicem maximè circa Caniculæ exortum reperiri ait.

A Græcis χαμαιλέων λευκός: à nonnullis verò & ἰξία: Latinis Chamæleon albus, & Ixine. Gummi tamen ſiue viſcum propriè Ixia dicitur. Nothis verò etiam ac ſpuriis vocibus χρυσίσκηπτρον, & Carduus ſuarius. Extant & multæ eiuſmodi voces apud Apuleium cap. cx. ſed multorum Carduorum inter ſe confuſæ.

Vocari autem hunc Chamæleonem idem ait propter foliorum varietatem. Quod & Plinius

nius lib.xxii.cap.xviii.aſſerit: Mutat enim,inquit,cum terra colores, hîc niger,illic virens, alibi cyaneus, alicubi croceus, atque aliis coloribus; quod Dioſcorides de nigro ſcriptum reliquit.

Porrò Chamæleonis albi radix temperamento calida eſt & ſicca,ordine ad minus ſecũdo.

Hæc,inquit Dioſcorides,oxybaphi menſura latos lumbricos pellit: ſumenda autem cum vino auſtero aut Origani decocto: hydropicis drachma commodè in vino datur,etenim eos extenuat. Contra difficultatem vrinæ decoctum eius propinatur: cum vino autem ſumpta Theriace eſt, hoc eſt, aduerſus omnium virulentorum animalium morſus & ictus remedium. Occidit autem canes, ſues & mures cùm polenta, addito hydrelæo, ſubacta.

Radicem,inquit Plinius, eius aliqui conciſam ſeruari iubent funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quæ Græci rheumatiſmos vocant.

De Chamæleone nigro. CAP. XI.

Chamæleon niger Cortuſi.

Chamæleon niger Salmanticenſis.

NIGER Chamæleon foliis eſt Scolymi minoribus, tenuioribus,& rubro diſtinctis: caulis dodrantalis,digitum craſſus,ſubrubens: *σκιάδιον* ſiue vmbellam profert,in qua flores ſpinoſi,tenues,cærulei hyacinthini coloris: radix verò craſſa,foris nigra, denſa,interdum exeſa: quæ diſſecta interiùs eſt colore ſufflauo, manducata verò mordicat.

In Lemno, inquit Bellonius, valdè communis, vbi tam eleganter cæruleum florem profert,vt coloris pulchritudine cum ipſo cælo certare, & Cyanus flos cum iſto collatus,pallere videatur. Naſcitur & in campis iuxta Abydum,& prope flumina Helleſponti,& in Heraclea Thraciæ.

Iconem autem Chamæleonis nigri coloribus expreſſam olim ad me miſit magnificus vir Iacobus Antonius Cortuſus patricius Patauinus, radice craſſa ac nigra, inferiùs in plures diuaricata, per ſumma capillata; foliis oblongis,vtrimque valdè ſpinoſis, caule rubente, in alas quaſdam diuiſo, vmbellis faſtigiantibus, è quibus flores è paruis virentibus acanaceis capitulis, dilutè purpurei rubentis coloris. *Chamæleõ niger Cortuſi.*

Accedit verò hæc icon ad deſcriptionem propoſitam, niſi quòd flores non depingantur cærulei hyacinthini coloris, quales eſſe Chamæleonis nigri non modò Dioſcorides, ſed & Nicander

Nicander in Theriacis teſtatur, in quibus nigrum Chamæleonem κυάνεον, à florum nempe colore appellat: niſi fortaſſis alicubi alterius coloris flos eius exiſtat. id quod dictionem ποικίλα poſt ὑακινθίζοντα ſubſequentem oſtendere plerique ſuſpicantur; ſed hoc non veriſimile. Nam dictio ποικίλα varietatem ſignificans cum ὑακινθίζοντα cohærens, non niſi cærulei varietatem oſtendit, qui modò remiſſior ſiue dilutior, aliàs intenſior eſſe poteſt.

Memini verò & in hortis Belgij olim me ſpinoſum quemdam humilem videre Carduum Chamæleonis nigri nomine: folia huic numeroſa, longa, & anguſta, valdè ſpinoſa, dilutè virentia quaſi candicantia: caule ſtriato, pedem alto, in ramulos diuiſo; quorum faſtigia occupant aliquot cohærentes floſculi è ſpinoſis acaneis prodeuntes, colore purpurei: radice nigra ac dulci. Deſcribitur hic à Cluſio in ſuis Hiſpanienſibus Obſeruationibus Chamæleonis Salmanticenſis nomine, à loco in quo ab ipſo repertus. In agro ſiquidem Salmáticenſi frequentem hunc eſſe ait. Verùm hunc non eſſe Chamæleonem nigrum ſatis manifeſtum, nec Cluſius quoque affirmat. *Chamæleon niger Salmaticenſis.*

Sed vt ad Chamæleonem nigrum reditum faciamus: dicitur hic Græcis χαμαιλέων μέλας: à nonnullis verò & inter notha reperitur πάγκαρπον, ἐλόφωνον, ἰξία, κυνόμαζον, κυνόξυλον: Romanis Carduus niger, Vernilago.

Radix autem huius letale quiddam, vt Galenus ait, obtinet. Numeratur verò & inter deleterias à Nicandro in Theriacis, à Dioſcoride lib. VI. & à Paulo Ægineta; quamobrem & ad externa tantùmodò adhibetur, veluti ad pſoras, lichenas, vitiligines, & in ſumma ad ea quę deterſionem poſtulant: prętereà digerentibus & emollientibus admiſcetur, Galeno auctore.

De Eryngio. CAP. XII.

Eryngium marinum.

Eryngium campeſtre.

ERYNGII vnius Dioſcorides meminit. Plinius lib. XXII. cap VII. duo videtur agnouiſſe: vnum in aſperis natum, alterum in littoribus maris. Poſteritati verò & plura ſunt obſeruata: marinum quidem vnum, campeſtre verò & aliud, deinde & alia quædam ſpuria.

1. Marino Eryngio lata ſunt folia, Maluaceis ferè ſimilia, ſed marginibus anguloſa, duriſque ſpinis circumſepta, pinguia, è cæſio candida, guſtu aromatico: caulis craſſus, dodrante altior, inferiùs ſubinde nonnihil rubeſcens, cacuminibus verò capitula proferens ſpinoſa ac globoſa, nucis ferè magnitudine, ſenis vt plurimùm ſpinoſis foliolis cauliculi faſtigium orbiculariter

ter ambientibus incumbentia, quæ vnà cum capitulis cæruleo nitent colore: floſculi autem è capitulis ſimiliter cærulei, ſtaminibus mediis candidis: radix digiti aut pollicis craſſitudine, valdè longa, & adeò prolixa, vt tota extrahi nequeat, niſi admodum raro, aliquot locis nodoſa, candicans, ſapore dulcis & grata.

In tumulis arenoſis littore marino apud Belgas naſcitur, veluti & in Italia ac alibi.

Alterius Eryngij folia multipliciter in varias particulas diſſecta ſpinis ſecundùm margi-
num crepidines horrent: caulis in complures alas diuiſus capitula promit ſpinoſa, ſed quàm 2.
Marini minora, à quibus & floſculi cærulei exeunt, rarò lutei: ſubſunt & ſingulis horum ſex aſpera pungentiaque foliola, vti prioris, ſed tenuiora minoraq́; radix huius oblonga quoque, foris nigricans, intus albida, digitum craſſa, ſapore & odore alterius, veluti & folia & ipſa guſtu aromatica, quæ recens enata, & adhuc tenella, eſui etiam apta ſunt.

Locis incultis, aſperis, etiam quandoque ſaxoſis, ſecus vias per vniuerſam Germaniam, tum & in Bohemia frequens reperitur.

Vtrumque poſt ſolſtitium floret æſtiuum, ac Iulio menſe.

Dicitur hæc Spina Græcis ἠρύγγιον: Latinis ſimiliter Eryngium: à Plinio verò etiam Erynge; in Officinis Iringus: inter ſpurias verò voces & hæc ſequentia extant nomina: ἐρυγγῆς, κάρυον, γοργίνιον, ἕρμιον, χλώνιον, μυεάκανθον, Capitulum Martis.

Prius Eryngium marinum: a Belgis vulgò Cruyſdiſtel / Eindeloos / Meerwortele dicitur: An- 1.
glis Sea holpe.

Alterum à Plinio lib. XXII. cap. VIII. Centum capita vocatur: à Germanis Manſztrew/ 2.
Branchendiſtel / Radendiſtel: ab Hiſpanis *Cardo corredor*: ab Italis *Eringio*, & *Iringo*. Campeſtre autem iſtud ad alterius differentiam cognominatur.

Vtriuſque autem radix excalfactoria, ſed moderatè, ſiccitatem verò cum tenuitate ſubſtantiæ non exiguum abtinet, Galeno teſte. Vrinas mouet, menſes pellit, tormina & inflationes diſcutit in vino decocta, iocinoroſis, aduerſus venenatorum ictus, & contra aſſumpta venena eodem auxiliatur modo. Saccharo aut melle condita non modò nephriticis prodeſt, ſed & Veneris concitatrix eſt. Idem in pinguium carnium iure decocta poteſt, ſi edatur.

Affirmabat quidam, inquit Aëtius, aſſiduo Eryngij vſu numquam poſteà minxiſſe calculos, cùm priùs eo morbo frequentiſſimè vexaretur. Bibitur, inquit Dioſcorides, cum Staphylini ſemine aduerſus plurima drachmæ vnius pondere.

Foliorum ſuccus cum vino expreſſus iis prodeſt, qui venerea gonorrhœa vexantur.

Aiunt autem Eryngium herbam, ſi capella vna in os ſumat, ipſam primùm, mox totum gregem ſubſiſtere, donec accedens paſtor ori eam eximat; Plutarchus auctor.

De ſpuriis Eryngiis. CAP. XIII.

SPVRIORVM Eryngiorum primùm folia & è radicibus, tum & ſecundùm caules lata 1.
profert, rotundis longiora, virentia, mollia, non ſpinoſa, ſed ſecundùm margines leniter crenata, Mali Cotonei foliis maiora: caules verò cubito altiores in altum ſurgentes, in quorum faſtigiis ſpinoſa capitula quina ſenáve eminent veluti aliorum, colore vnà cum floribus cærulea: radices ſubſunt tres aut quatuor rectæ, albidæ.

In hortis Vratiſlauiæ primum iſtud obſeruauimus: oſtendit verò Adamus Zaſchſlauw ciuis Glazenſis, à quo in Boruſſia ſponte naſci locis accepimus maritimis, iuxta videlicet mare Germanicum.

Matthiolus verò & Eryngium quoddam pictura exhibet, Plano cognomine, foliis latis, 2.
ambitu ſerratis, cauliculis compluribus, quod nullis ab ipſo deſcribitur verbis: ſi autem hoc illud eſt, cuius P. Pena & M. Lobelius in Aduerſariis meminerunt, perquam cæruleo arridet colore, & cauliculos promit rectos ſeſquicubitales vel altiores, per interualla geniculatos: folia inferiora maiora latioraque, ambitu crenata; ſuperiora verò minora ſtellatim articulos ambientia, molliter ac innocentibus aculeis ſpinoſa: capitula item ſpinoſa, colore cærulea: radicem toroſam, veluti Helenij, foris nigricantem, intus albidam, odoratam, ſapore Eryngij.

Prouenire iſtud ſcribitur in Iuræ montis, aliorumque finitimorum arduis iugis, paluſtribus humentibuſque locis.

Tertium verò & C. Cluſius oſtendit pumilum ac humile Eryngium, cuius priora folia 3.
maiuſcula, lata, ac mollia, in orbem circa radicem humi ſparguntur: caulis gracilis, alis aliquot brachiatus, foliolis multifidis, tenuibus, aculeatis, radiatim circumpoſitis: capitula in alarum cacuminibus globoſa ſpinoſaque, colore cum circumambientibus foliolis ac floribus cærulea: radix tenuis & annua.

In agro Salmanticenſi in collibus à ſe repertum Cluſius refert.

Præter hæc verò & aliud quoddam, non quidem forma, ſed ſapore Eryngium referens. 4.
Eryn-

Eryngium ſpurium primum.

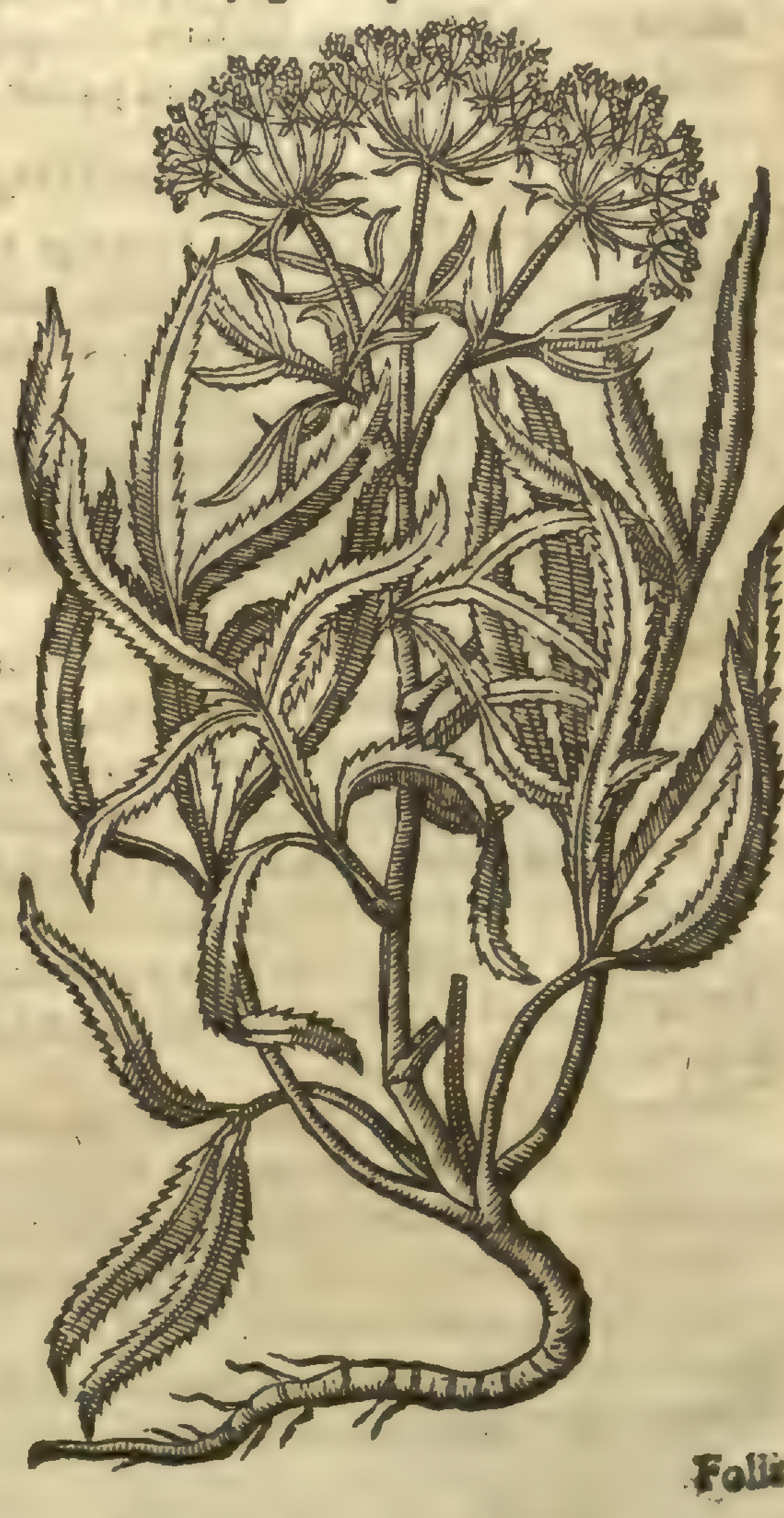
Eryngium planum Matthioli.

Eryngium pumilum Cluſij.

Eryngium quartum.

Folia

folia huic ab vno mediocris longitudinis pediculo terna vt plurimùm cohærent, rarò quina, anguſta, oblonga, dura, dilutè virentia, vtroque margine ſerræ modo inciſa, ſapore foliorum Eryngij: caulis cubitalis, ramoſus, geniculatus, diſſoluta profert muſcaria, in quibus floſculi, ac ſemina deinde parua, longioris figuræ, odorata, & aliquantulùm acria: radix albida, prolixa, digito tenuior, guſtu initiò dulcis, poſteà acre quiddam reſipiens, & non ingratum redolens, quæ reſiccata admodum friabilis citiſſimè conteritur.

In planis ac campeſtribus haud procul Praga in Bohemia reperitur: naſcitur & in Flandriç quibuſdam ſabuloſis.

Spuria autem hæc ſunt Eryngia, ac poſterioris obſeruationis: idcircò & nulla eorum vetera nomina.

Primum Eryngium Boruſſicum, aut non ſpinoſum appellari poteſt. 1.

Alterum Matthiolus Planum vocat, alij Alpinum Eryngium dicere malunt. 2.

Tertium rectè Pumilum nominatur. 3.

Quartum Crithmi generibus aſſcripſit Matthiolus: alij verò Eryngij, quod nobis probatur: odore ſiquidem & ſapore non Crithmum, ſed Eryngium refert. 4.

De facultatibus autem horum nihil adferendum ſeſe offert, cùm in Medicina vſum nullum hactenus habuerint, nec inter edules numerentur; ſed tamen excalfacientia eſſe, vel ſolus ſapor oſtendit.

De Carduo Stellato. CAP. XIIII.

Carduus ſtellatus.

STELLATVS Carduus, tametſi Carduus appellatus, nuſquam tamen ſpinas, quàm in ſolis capitulis gerit: folia eius initiò oblonga, dodrantalia, molli lanugine hirſuta, ſecundùm margines grandibus inciſuris lacinioſa; inter quæ cauliculi cubitales in alas quàm plurimas diuiſi, faſtigiantibus oblongis, haud magnis, numeroſis capitulis, quæ longæ, acutæ, duriſſimæque ſpinæ in modum radiantis ſtellæ ambiunt: floſculi purpurei; prolixa radix & tenuis eſt.

Exit paſſim in Zelandiis & aliis maritimis: circa Antuerpiam frequens: reperitur & in Germania, Italia, ac alibi ſecus vias.

Iulio ac Auguſto potiſſimũ cum flore viget.

Nonnulli Stellariam vocant: Cordus Polyacantham; ſed tamen πολυάκανθα ſiue πολυάκανθος Theophraſti (Gaza Aculeoſam vocat) fortaſſis ab hac differt. Falluntur autem qui Eryngium, aut aliquam eius ſpeciem eſſe autumant. Matthiolus *Calcatrippam* Italis dici ait: Germanis Wallendiſtel/Radendiſtel: Belgis Sterre diſtel: Gallis *Chauſſe trappe.*

Facultate autem hic Carduus excalfacientis naturæ eſt.

Semen ad vrinæ difficultatem commendatur: vrinas ciere & calculos expellere fertur cum vino exhibitum.

Baptiſta Sardus aquam ex hoc Carduo deſtillatam auxiliari affirmat lue venerea infectis: iecur item huius vſu adiuuari, obſtructiones eius tolli, ſanguinemque à vitioſis humoribus emundari, & aduerſus diuturnas febres, ſiue quotidianas, ſiue tertianas, vtiliter exhiberi.

De Spina Solſtitiali. CAP. XV.

SPINA Solſtitialis Cardui ſtellati altera quædam ſpecies eſſe videtur: neque etenim alibi quàm circa capitulum ſpinoſa eſt; ſpinæ eius ſtellatim quoque digeruntur: caules cubitales in ramulos pauciores quàm Stellati diſtribuuntur: membranaceas ſecundùm longitudinem appendices habent, quibus quadrangulares apparent: folia longiuſcula ſunt, incana, ab vtraque parte profundis ſectionibus lacinioſa: floſculi ex ſtaminibus compacti lutei: ſemen exiguum: radix oblonga, tenuis. 1.

Iuxta Monſpelium vulgarem eſſe Geſnerus ſcribit.

Spina Solſtitialis.

Spina Solſtitialis altera.

Solſtitialis autem Spina dicitur, quòd ſolſtitio æſtiuo floreat, Geſnero auctore: vel potiùs quòd poſt ſolſtitium ſpinæ eius maximè pungant. Alia eius nomina, ſi quæ habet, incognita.

Facere huc videtur & alia Iaceæ luteæ nomine deſcripta: foliis vtrimque profundius diſſectis, floribus luteis, capitulis perquàm ſpinoſis, ſed priore maior, & caule abſque membranaceis appendicibus. Hanc autem in Salmanticenſi agro iuxta vineas, arido ſolo, à ſe repertam Cluſius ſcribit.

De facultatibus harum quæ incompertæ ſunt, nihil adferendum.

De Dipſaco. CAP. XVI.

DIPSACI genera noſtra ætas duo ſtatuit: ſatiuum vnum, ſilueſtre alterum. Non autem niſi culturæ hæc mangonio differunt: lætiora ſiquidem quæ excoluntur, & vſibus humanis vtiliora pleraque reddi ſolent.

Aculeatarum autem generis Dipſacos quoque eſt: caulem edit rectum, præaltum, geniculatum, & ſpinis horrentem: folia è ſingulis articulis bina, non modò contra ſe poſita, ſed & caulem amplectentia, ſimulque coalita, atque ita cohærentia, vt exigui labri modo rorem imbremque pluuium contineant; longa autem hæc ſunt, dilutè virentia, ac Lactucæ ſimilia, ſed marginibus ſpinoſa; dorſo verò eminente durioribus etiam ſpinis rigentiora: ſcaporum faſtigia oblonga occupant capitula, mordacibus ſpinis echinata, mucronibus hamulorum inſtar reflexis; è quibus floſculi candidi, frequentiùs quidem ſatiuo, ſed dilutè purpurei ſilueſtri: ſemen ſuccedit veluti Fœniculi, guſtu amaricans: inalbicant per vetuſtatem capitula, ac in ipſis per medium ſectis ſubinde paruuli quidam vermiculi reperiuntur: radix candida, mediocris longitudinis.

Nonnullis locis in agris Dipſacus ſeritur, cuius echinata capitula vtiliora ad rudes pannos expoliendos habentur, quàm ſponte ac citra culturam nati: naſcitur verò ſponte iuxta fluuiorum ac ſcrobium margines, humidos ac madentes tractus ſequitur ac diligit.

Præter verò iſta & tertium huius generis oſtenditur, prioribus foliis cauleque aculeato ſimile, ſed procerius ac altius, capitulis verò breuioribus ac rotundioribus, magnitudine videlicet tantummodò nucis.

Reperitur

Dipſacus ſatiuus.

Dipſacus ſiluestris.

Dipſacus tertius.

Reperitur verò & iſtud, præſertim in Belgio, humidis etiam limitibus, ac iuxta fluenta & ſcrobes aquas habentes.

Iunio ac Iulio Dipſacus floret: echinata capitula Autumno colligenda ſunt.

Appellatur autem Dipſacus Græcis ſimiliter δίψακος, ἀφροδίτης λουτρόν: Latinis verò etiam Labrum Veneris, Carduus Veneris. Dipſacus autem quaſi ſitiens dicitur, quòd aquam in cohærentium foliorum ſinu contineat, qua ad ſitis iniurias abigendas vtatur.

Labrum verò Veneris à foliorum etiam poſitu, peluis vel lauacri ſpeciem coſtituente, humorem perpetuò continente: vulgò Virga paſtoris, & Carduus fullonum: Germanis Karten diſtel/ Bubenſträhel/ Weberkarte: Belgis Caerden/ Volders taerden: Hiſpanis *Cardencha*, & *Cardo penteador*: Italis *Diſſaco*, & *Cardo*: Gallis *Chardon de foullon*, *Verge à bergier*: Anglis Taſyl.

Nominibus verò & aliis appellatur, ſed ſpuriis ac reiectaneis, vt ſunt κροκοδείλιον, χαμαιλέων, ὀνοκάρδιον.

Tertium genus Plinij Galedragon eſſe non temerè exiſtimatur, de quo lib. XXVII. cap. X. Galedragon vocat, ait Xenocrates, Leucacantho ſimilem, paluſtrem ac ſpinoſam, caule ferulaceo, alto, cui ſummo capite inhæret ſimile ouo. In hoc creſcente ætate vermiculos naſci tradunt.

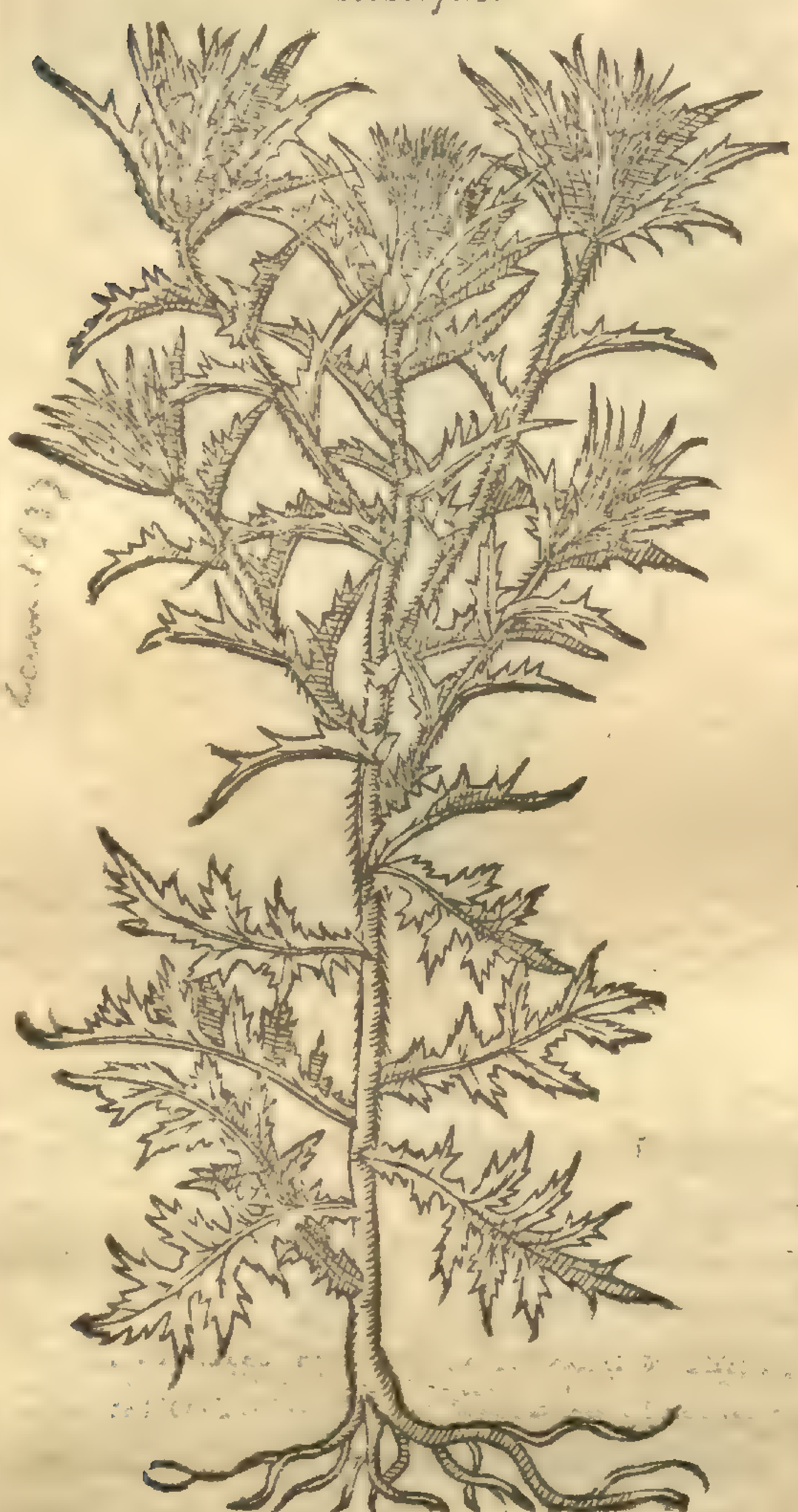
Ceterùm Dipſaci exiguus quidem in Medici-

na vſus eſt. Capita, vt diximus, ad interpoliendum laneos pannos vſurpantur: radix ad quædam à Dioſcoride commendatur. Galenus ex ſecundo ordine exiccantium hanc eſſe ait, habereque nonnihil abſterſorium. Dioſcorides in vino decoctam & tuſam ad cerati craſſitudinem, rimas fiſtulaſque ſedis impoſitam ſanare refert: recondi autem ærea pyxide medicamentum hoc deberi, ac præterea dici formicis ac verrucis penſilibus remedio eſſe.

Quæ autem de vermiculis in Cardui capitulo repertis & appenſis præterea adduntur; & ſimile quod de Galedragone Plinius, non refert huc transferri, non enim niſi vaniſſimæ ſunt nugæ.

De Atractylide. CAP. XVII.

Atractylis.

Cnici ſpecies & ſilueſtris quidem Atractylis eſt. Duplex verò & hæc, Theophraſto & Plinio auctoribus: Recticaulis vna, ὑπηγειόκαυλος ſiue procumbentis caulis altera, Carduum benedictum vulgò nominant.

Recticaulis Atractylis rigidum, rectum, ac firmum caulem promit, ſuperiùs in alas quaſdam diuiſum: folia autem habet oblonga, ſinuoſa, ac ſpinis horridula: capitula in cacuminibus alarum valdè aculeata; è quibus flores ſtaminei, veluti Cnici, ſed dilutè lutei coloris, quandoque verò & purpurei: ſemen maiuſculum, nigricans, amarum, Cnici alioqui ſimile. radix mediocris eſt craſſitudinis.

Naſcitur in Creta, nonnulliſque Græciæ prouinciis ac inſulis, & in Narbonenſi Gallia: Germanis ac Belgis hortenſis eſt.

Serò admodum floret, & ſemen maturat.

Nominatur Græcis ἀτρακτυλὶς, & κνῖκος ἀγρία: à nonnullis φόνος, vt Theophraſtus ſcribit: Latinis Atractylis, Silueſtris Cnicus; & quòd olim mulieres rigido eius caule pro fuſo aut colo vterentur, Fuſus agreſtis & Colus ruſtica; quod & hac ætate apud Græcos mulieres facere Bellonius refert, qui voce deprauata Atractylidem nunc Ardactyla nominant. Recentiorum nonnulli ſilueſtrem Carthamum appellant, hoc eſt, Belgis Wilden Carthamus. Nothis verò vocibus ἄμυξις, ἀσπίδιον, & Præſepium etiam dicitur.

At facultatem Atractylida habere deſiccandi & modicè digerendi Galenus tradit. Coma, ſemen, & folia, Dioſcorides ait, trita ac cum pipere & vino pota, à ſcorpione ictis auxiliantur.

De Carduo benedicto, altera Atractylidis ſpecie. CAP. XVIII.

Cardvi benedicti caules teretes, lenti ac obſequioſi, & in alas nonnullas effuſi, humi accumbunt: folia vtrimque laciniata, innocentibus aculeis per margines ſpinoſa ſunt: capitula in ſummis virgulis acanacea, ſpinoſis & pungentibus foliis ac aculeis ſtipata, è quibus flos emicat luteus: ſemen oblongum ſuperiùs barbæ modo capillatum: radix albida in fibras diuiditur. Tota herba cum foliis ac caulibus, nec non capitulis, molli tenuique lanugine contegitur, & guſtu amara eſt.

In Lemno Mediterranei maris inſula locis campeſtribus frequens occurrit, Petro Bellonio teſte: apud Germanos & Belgas, tum & Italos ac Gallos ſtudioſè in hortis colitur.

Iulio ac Auguſto floret, quo tempore ad Medicinæ vſum maximè colligendus ac reponendus eſt.

Carduum benedictum paſſim vulgò nominant: Officinæ Cardobenedictum compoſita dictione. Atractylidis alteram eſſe ſpeciem, vt ante diximus, ſatis manifeſtum: nam quæ de hac Atractylide Theophraſtus, huic adſunt: δασεῖος ſiue lanuginoſus eſt, ac ὑπηγειόκαυλος, cauliculiſque per terram reptantibus: ſemē barbæ modo hirſutum; & amara ſunt folia. Quamobrem & a nonnullis Atractylis hirſutior dicitur. Valerius Cordus Cnecum ſupinum nominat:

Carduus benedictus.

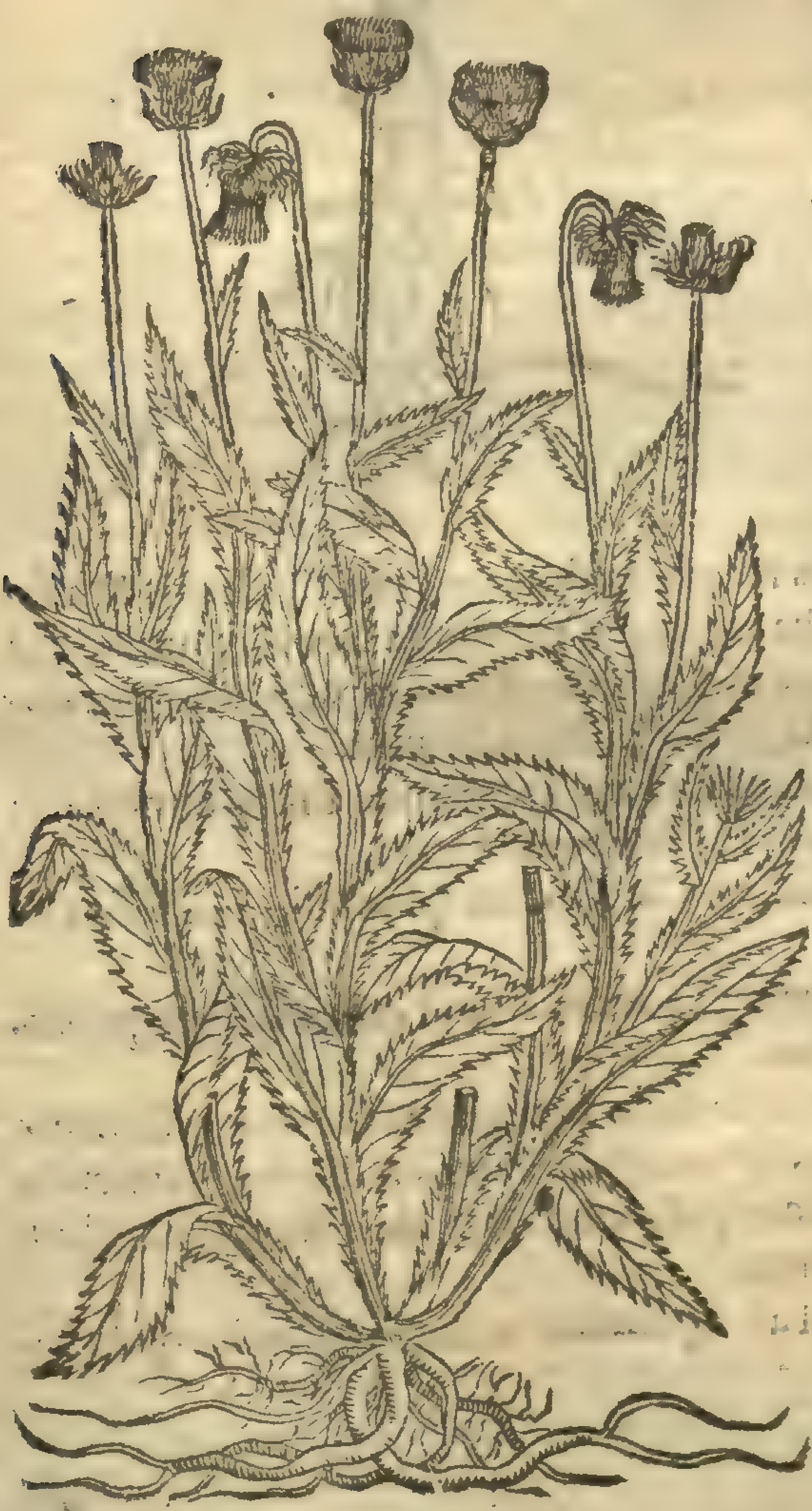
nat: Germani Geſegnete diſtel / Kardobenedict: quarum poſtrema vox etiam Belgis innotuit: Hiſpanis *Cardo ſancto*: Gallis *Chardon benoiſt, ou beneiſt*: Bohemis Kard benedykt: in Lemno *Garderacantha*.

Veluti autem amara Cardui huius herba eſt, ita quoque & excalfaciens ac reſiccans ordine ſecundo, & ſimul expurgans ac aperiens: Venenis omnibus reſiſtit, & peſtilentibus morbis auxiliatur, ſi tempeſtiuè propinatur: curat & quartanas, ac inueteratas ac diuturnas alias febres: viſcera, hepar, ac lienem ab obſtructionibus liberat: ventriculo, quem bilis infeſtat, confert, eiuſque dolores, præſertim vitio ventriculi ſuperuenientes, ſopit; ventris lumbricos interimit ac expellit, tormina ſedat, ſudores mouet, vrinam cit, nephriticis ac calculoſis prodeſt, renum ac laterum dolores mitigat.

Optimum autem herbæ decoctum ex vino ſi febris adſit. Datur & aridæ puluis cum vino. Minùs efficax aqua eſt per organa deſtillatoria extracta. Contumacia præterea ac rebellia vlcera huius decocto aliquot diebus aſſumpto curari quoque affirmant: prodeſt verò & herba tuſa impoſita, vel ſuccus eius: commendatur & eodem vſurpata modo aduerſus virulentorum animalium morſus ac ictus; tum & aſſumpta.

De Cirſio. CAP. XIX.

Cirſion.

Ex Carduorum & Spinarum numero etiam Cirſion eſt: folia eius oblõga, Lactucę quaſi ſimilia, verùm acuminata, & per circumferentias aculeata, candidiora longioraque quàm vulgaris Bugloſſi: caules recti, bicubitales, in alas nonnullas diſcreti, in quorum ſingulis capitulum eminet ſpinoſum ac hiſpidũ, quod poſt floris vigorem deorſum reflexum nutat, tandemque in papposam lanuginem reſoluitur: flos purpureo rubet colore: ſemen læue reſplendet aliorum multorum Carduorum inſtar.

Similes verò & huic nonnullæ aliæ Spinæ, quæ ad Cirſij genus non ineptè referri poſſe videntur.

Vna foliis eſt Cirſio nigrioribus, per circumferentiam altiùs ſerratis, floribus purpureis, capitulo Cirſij, quod etiam aliquantulùm reflectitur. Altior hæc ſpina eſt, & caules eius membranaceis appendicibus anguloſi. 1.

Altera foliis eſt ſpinoſioribus: floſculis concoloribus, ſed tribus quatuórve vnitis, quorum minora capitula non reflectuntur. Hanc pro Cirſio Matthiolus depinxiſſe videtur. 2.

Tertia tota ſua ſtirpe magis ſpinoſa eſt: folia profundis inciſuris ſecta, duriſſimis & acutiſſimis ſpinis horrent, colore virentia, medio tamen candicante neruo: capitula nutant quoque; floſculi purpurei, caules craſſi, membranacei, & anguloſi. 3.

Naſcuntur quædam horũ plurimis per Germaniam

maniam locis incultis quidem, non rarò ſaxoſis ac ruderatis, ac ſecus vias: quædam verò in maritimis, vt in Zelandia, Flandria, ac Hollandia iuxta Oceani littora.

Florent omnes menſibus æſtiuis: quædam citiùs, aliæ tardius.

Huiuſcemodi Spinam Græci *κίρσιον* appellant: Latini eadem voce vtuntur: aliqui verò etiam, vt inter ſpurias voces, Bugloſſum magnum, & Spinam mollem nominant.

De facultatibus autem Cirſij nihil apud veteres ſcriptum reperitur. Andreas quidam, qui nugas multas & mendacia in Medicinam inuexit, radicem adalligatam varicum dolores ſedare ſcripſit, vt Dioſcorides refert.

De Carduo, quem Onopordon appellant recentiores.

Cap. XX.

Onopordon.

Leo, Carduus ferox.

1. Inter omnes ſpinas & Carduos ſpinoſiſſimus hic eſt: caules eius præalti, adnatis & à foliis demiſſis membranis anguloſi apparent: folia vtrimque profunde laciniata multis vnà cum caulibus horrent ſpinis: capitula ſpinoſiſſima, ex ſquamis multis compacta, è quibus flores purpurei veluti aliis, rarò albidi: radix ferè recta, ſed non altè deſcendit.

Peregrinus iſte Carduus Belgio eſt. Onopordon Herbarij appellant: Plinij tamen eſſe Onopordon affirmari nequit, nihil enim apud eum de Onopordi forma.

Fortaſſis etiam Acanos eſt, quem Bellonius omnium Carduorum ſpinoſiſſimum refert, & in Creta hac ætate Aconachiani vocari.

Pauca autem de Acano à veteribus prodita extant, pauciora verò etiam de Onopordo. Certius eſt Acanon ſpinam eſſe, quàm Onopordon.

2. Huic verò & ille accedere poteſt, quem Lobelius ab Italis Leonem & Carduum ferocem dici ſcribit, ab infeſtiſſimis ſiquidem ac duriſſimis ſpinis, quibus totus redundat. cauliculus eius breuis, vix palmum æquat: flos è capite acanaceo pallide luteus, veluti Atractylidis, longis, duris ſpinis ac aculeis circumambientibus horrens.

Fertur in aridis nonnullis collibus haud procul ab Apennino monte, in Italia quandoque, ſed tamen rarò, reperiri.

De reliquis ſilueſtribus Carduis. CAP. XXI.

Carduus ſilueſtris primus.

Carduus ſilueſtris alter.

SVPERSVNT verò preter eos quos hactenus deſcripſimus Carduos,& alij ſilueſtres,non modò in Belgio, ſed & alibi occurrentes.

Primus ſupra cubitalem aut bipedalem altitudinem rarò aſſurgit: caules promit complures, rotundos, alis multis ramoſos: folia Acanthij æmula, ſed minora nigrioraque, & non lanuginoſa: in faſtigio cauliculorum ſpinoſa echini inſtar capitula prodeunt, è quibus flores eleganter purpurei exeunt; qui in papposam lanuginem tandem commutati, ſemina aliorum ſimilia relinquunt: radix ex multis fibris commiſſa eſt. 1.

Alter caule aſſurgit altiore, ſubinde bicubitali, rotundo, minùs ramoſo, paucioribus foliis conueſtito, quæ ſicuti prioris ſpinoſa ac mordacia ſunt, ſed minora & anguſtiora: capitula quoque minora, oblongiora, non vſque adeò ſpinoſa: floſculi purpurei in pappos abeuntes: radix nigra ac pedem longa. 2.

Tertius altitudine, alarum paucitate, nec non & foliis, item & floribus ſecundum refert, ſed caules multò ſpinoſiores, & radices magis fibroſæ. 3.

Paſſim ſecus vias ac ſemitas exeunt, præſertim primus: reliqui duo non rarò in pratis reperiuntur.

Iulio menſe, deinde & Auguſto præcipuè florent: Septembri verò papposa lanugo vento abripitur.

Silueſtres quidem hi Cardui ſunt, qui verò ſecundus Scolymus eſt, non quidem ille quem Theophraſtus oſtendit lacteſcens, de quo priùs ſcriptum, ſed vnus illorum, quos Plinius libro XX. cap. XXIII. deſcribit.

Silueſtrium, inquit, Carduorum genera ſunt duo: vnum fruticoſius à terra ſtatim, alterum vnicaule craſſius: vtrique folia pauca (aliàs plura) ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcentem & abeuntem cum aura: σκόλυμον Græci vocant. *Scolymus Plinij.*

Meminit verò & alterius Scolymi Plinius lib. XXII. cap. XXII. quem ait in cibos Orientem recipere; qui idem cum Theophraſti Scolymo, & ab iſto differens eſt. Nominatur verò ille

Carduus ſilueſtris tertius.

Scolymus Dioſcoridis.

ille & λειμώνιον. poteſt & hoc nomen huic quoque conuenire, in pratis ac paluſtribus ſiquidem gignitur.

Deſcribitur verò & à Dioſcoride Scolymus, qui cũ hoc Pliniano conuenire exiſtimatur. Folia habet, inquit, Chamæleonis aut λευκῆς ἀκάνθης, nigriora & pinguiora: caulem edit longum, foliolum, capite ſpinoſo, radice nigra & craſſa. Quę certè deſcriptio à Scolymo iſto ſilueſtri aliena non eſt. Facit huc quòd Scolymus Carduus intelligatur ſilueſter, & agreſtium nomine veniat, vt Ruellius ſentit.

Scolymum autem hunc Galenus ait calidum ſiccúmque ſecundo ordine eſſe: ab eſſentiæ tamen proprietate & graueolentem vrinam, ſi in vino cocta radix bibatur, euocare: ac graueolentiam corporis ac alarum ſanare.

Dioſcorides radicem ait emplaſtri modo impoſitam graueolentiam alarum totiuſque corporis emendare: ac idem poſſe ſi in vino decocta bibatur, copioſamque vrinam fœtidam expellere. Idem verò & herbam recentem adhuc teneram inter olera Aſparagi modo recipi aſſerit.

Plinius, Hic antequam floreat contuſus, ait, atque expreſſus, illito ſucco alopecias replet. Radix cuiuſcumque ex aqua decocta, potatoribus ſitim facere narratur: ſtomachum corroborat, & vuluis (ſi credimus) etiam conferre aliquid traditur, vt mares gignantur. Ita enim Chereas Athenienſis ſcripſit & Glaucias, qui circa Carduos diligentiſſimus videtur. Manducatus Carduus hic odorem commendat oris. Sic ille libro xx. cap. xxiii.

REM-

REMBERTI DODONAEI DE FRVTICIBVS, ET ARBORIBVS, STIRPIVM HISTORIAE PEMPTAS SEXTA.

DE FRVTICIBVS SPINOSIS, LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS *circa herbarum hiſtorias ac deſcriptiones præcipuè verſati ſumus: nunc Frutices ſeſe offerunt ac Arbores, hanc operis partem poſteriorem ambientes. In qua primi occurrunt ſpinoſi Frutices, deinde ſpinis carentes, tertio loco Arbores ſuccedunt fructiferæ; quarum videlicet fructus edules ſunt, & vſibus humanis deſeruiunt: quarto loco reliquæ ſunt Arbores, fructu hominibus inutiles; quas idcircò ſilueſtres appellauimus: poſteriorem ſedem ac ordinem occupant perpetua fronde virentes, inter quas Coniferæ ſunt ac Reſiniferæ.*

Atque ſiç noſtro operi tandem finis imponitur, quod animo diu conceptum, aliquando attentatum, antehac ad perfectionem peruenire non potuit: vel otio deſiderato, quod inter Medicæ negotioſas ægrotorum curationes ſæpè ac frequenter exiguum contigit: vel animo, communi patriæ, tum & domeſtica clade perturbatiſſimo, à ſtudiorum laboribus nos auocante.

A ſpinoſis autem hanc Pemptadem auſpicati ſumus, quòd præcedentis finem concludant ſpinæ. Sic enim à ſpinis ad ſpinas tranſitus fit, & aſſimiles non videntur ſeparatæ.

DE RVBO. CAPVT I.

RVBI duo ſunt: vnus fructu nigro, vulgaris; alter rubro, qui Idæus cognominatur.

Vulgaris rubus tenues, oblongos, lentos, ac obſequioſos, ſed per ſe non conſiſtentes caules edit, duris, minacibus, ac aſperis ſpinis communitos: folia ex pluribus cohærentibus componuntur, quæ aſpera, dura, & per margines inciſa ſunt, ſuperna parte virentiora, inferiore verò candicantia: floſculi aliquot, ſinguli in breuibus pediculis, in caulium faſtigiis ſpicatim ferè digeſti oriuntur albidi, ex quinque foliolis commiſſi. fructus ex compluribus acinis Moris ſimilis, ſed multò minor eſt; initio rubens, per maturitatem niger, guſtu cum dulcedine quadam ſubacidus: radix fibroſa etiam ſerpit, ſubinde noua germina proferens.

Huius autem duo genera Ruellius ſtatuit, ſed ſola magnitudine differentia. Fit autem non rarò, vt vno loco lætior, altero tenerior eadem ſtirps proueniat, pro ſoli videlicet, in quo naſcitur, conditione.

Ad limites agrorum Rubi gignuntur, ac in ſiluis, agriſque qui coli deſierunt.

Maio menſe flores conſpicui ſunt: ſed Auguſto ac Septembri Mora ad maturitatem perueniunt.

Hic frutex Græcis βάτος, Latinis Rubus & Sentis dicitur: quandoque & Vepres, vt ab Ouidio Metamorphoſeon quinto:

Aut lepori, qui Vepre latens hoſtilia cernit
Ora canum.

à nonnullis κυνόσβατος: ſed Cynosbatus Roſa eſt ſilueſtris, vt alibi ſcriptum: Germanis Braemen: Brabantis Braemen & Breemen: Gallis *Ronce*: Italis *Rouo*: Hiſpanis *Carça*: Anglis Bramble buſſhe / aut Black berrye buſſhe: Bohemis Woſtruzina.

Fructum

Rubus.

Rubus minor.

Fructum Græci μόρον τῆς βάτου, μόρον βάτινον: Latini Morum Rubi nominant, ac, vt Fuchſius ſentit, Vacinium: quod tamen nec nobis, nec aliis probatur: Officinæ Morabati, & quæ barbariores ſunt, Mora baſſi: Germani **Brombeer**: Belgæ **Braembeſien**/ & **Haghebeſien**: Hiſpani *Carçamoras*: Bohemi **Woſtruziny**.

Minorem Rubum χαμαίβατον ac Humirubum à Theophraſto dictum nonnulli eſſe volunt. Fructum Ruellius Gallis *Catherine* nominari affirmat.

Rubi autem germina, folia, flores, ac immaturi fructus valenter exiccatoriam vim habent, & ſimul adſtringentem facultatem obtinent. Manducata oris tonſillarumque inflammationes reprimunt: aduerſum dyſenteriam, alui profluuia conferunt, ſanguiniſque eruptiones qualeſcumque ſiſtunt Idem poteſt & illorum decoctum, quod & oris vlcera addito melle curat. Oculos procidentes, condylomata, hæmorrhoides ſanguinem fundentes folia impoſita ſanant. Succus ex caulibus, foliis, aut immaturis fructibus expreſſus, ac in Sole denſatus ad omnia efficacior eſt.

Maturus fructus dulcis eſt, & non parum habet ſucci temperatè calidi; eſui idcircò non inſuauis: adſtrictionis verò nonnihil etiam retinet, ventriculo idcircò & gratus eſt: & ſi quis, Galenus ait, largiùs eo veſcatur, capitis dolorem ſentiet. Reſiccatus verò dum adhuc immaturus eſt, magis quàm maturus adſtringit ac exiccat.

Radix præter adſtrictionem non paucam in ſe habet ſubſtantiam tenuem, propter quam & in renibus lapides comminuit: Galenus ait. Plinius Rubi mora & flores vrinam ciere refert, & calculorum ex vino decoctum præſentaneum eſſe remedium.

De Rubo Idæo. CAP. II.

IDÆVS Rubus vulgarem non paucis refert, ſed caules & folia dilutiùs virentia, paucioribus ſpinis ac aculeis exaſperantur; tenelli verò recenſque enati turiones ſpinis quandoque etiam carent: fructus acinoſi, ſed colore rubentes, cum dulcedine inſuaue quiddam reſipiunt: radix valde ſerpit, & multis locis erumpens germina noua profert.

Fertur & in nónullis Germaniæ ac Bohemiæ ſiluis reperiri: apud Belgas in hortis habetur.

Floret

Rubus Idæus.

Anonis.

Floret eodem, quo prior, tempore: fructus verò & ſerotinus Auguſto demum matureſcit.

βάτος ἰδαῖα: Latinis Rubus Idæus, ab Ida monte iuxta quem naſcitur: Germanis Himbrämen: Belgis Hinnebeſien: Hiſpanis *Carça llamada Idea*: Gallis *Framboiſes*: Anglis Frambopſe/ Raſpis/ & Hindberp.

Fructum Matthiolus à Tridentinis ac Ananienſibus *Ampoucele* nominari refert.

Viribus autem ac facultate alteri Rubo iſte ſimilis videtur, ſed tamen minùs adſtringens aut reſiccans. Eadem, Dioſcorides ait, præſtat quæ ſupradictus.

Flos cum melle oculorum inflammationibus commodiſſimè illinitur, eryſipelata reſtinguit, ſtomachicis ex aqua bibendus datur.

De Anonide. CAP. III.

CAVLICVLIS Anonis dodrantalibus aut paulò altioribus exit, geniculis aliquot articulatis ramoſis, obſequioſis, duris acutiſſimiſque ſpinis horrentibus, iuxta quas folia parua Hypericoidis Rutę magnitudine & forma ſimilia, particularibus Lentis foliolis maiora, colore ſaturato virentia: floſculi ſecundùm cauliculos quoque enaſcuntur, forma veluti Ochri, ſed colore vt plurimùm purpurei, rarò albidi, rariſſimè verò lutei; ſubſequuntur valuulæ exiguæ, in quibus ſemina plana: radix longa latè per ſumma terræ progreditur, lenta admodum ac frangi contumax.

In agris ac iuxta limites ſiue margines læto, pingui ac reſtibili ſolo gignitur: reperitur in Germania ac Belgio, ac in Italia, tum & alibi. Stirps autem admodum viuax eſt, quę nec facilè perit, ſed nec extirpati, niſi difficillimè, poteſt. Agricolis ſæpè moleſta eſt, quando duræ ac lentæ radices aratrum remorantur, & boues ſiſtunt.

Noua ſub finem Veris germina emittit, Autumno perficitur, & tunc quidem ſpinoſiſſima, Iulio & Auguſto cum flore videtur.

Α'νωνὶς ſiue ὀνωνὶς Græcis quidem appellatur, ac ſimiliter Latinis Anonis & Ononis: vulgò autē Herbariorum Arreſta bouis, Reſta bouis, & Remora aratri, quòd arantes boues in opere hærere efficiat, & quò minùs aratrum progredi queat, frequenter radices eius impedimēto ſint. Dicitur verò & Acutella, à duris acutis ſpinis, quibus tranſeuntes pungit.

A Crateua verò αἰγίπυρος ſiue Ægipyrus: Germanis eſt Hewhechel/ Ochſenkraut/ Stahlkraut: Belgis Prangwortele/ Stalcrupt: Italis *Bonaga*: Hiſpanis *Detieue buey*, & *Gattilhos*: Gallis *Arreſte beuf*: Anglis Camoche/ & Peti wyne.

Anonidis autem radix excalfaciens eſt, &, vt Galenus, tertio quadamtenus ordine; extenuans verò ac incidens quoque eſt. Cortex eius cum vino epotus vrinam cit, calculosque diſſoluit ac pellit; cruſtas verò & abſtergit.

Decocta

Decocta radix in poſca dentium dolores mitigat, ore ſæpiùs colluto. Plinius comitialibus decoctam in oxymelite ad dimidias, dari refert. Matthiolus ſibi notum hominem affirmat, puluere huius radicis pluribus menſibus aſſumpto, à carnoſo ramice curatum.

Primos huius fruticis turiones ſiue aſparagos, priuſquam ſpinoſi fiant, muria condiri, & cibis gratiſſimos eſſe, auctor Dioſcorides.

De Ruſco. CAP. IIII.

Ruſcum.

HVMILIS ſtirps Ruſcum eſt, cauliculi aut potiùs pediculi eius rotundi, lenti virentes, & ramoſi, ſemipedem alti: folia parua latiuſcula, Buxi, aut citiùs Myrtinis ſimilia, ſed pungenti cacumine mucronata: baccæ è mediis dependent foliis, per maturitatem rubentes, maiores quàm Aſparagi: radices albidæ, ramoſæ, ſerpentes, mediocris craſſitudinis, guſtu dulce quiddam reſipientes.

In nonnullis regionibus, veluti in Burgundia, & Italia, tum & alibi locis aſperis frequens naſcitur: in Belgij hortos transferri ſolet.

Primo Vere virentes ac teneros admodum turiones promit, qui edi aliorum Aſparagorum modo poſſunt: Autumno ſemen perficitur.

Ὀξυμυρσίνη, quaſi acuta Myrtus, & μυρσίνη ἀγρία, id eſt, ſilueſtris Myrtus Græcè dicitur: Latinis Ruſcum aut Ruſcus: Officinis Bruſcus: à nonnullis Scopa regia, vt teſtatur Marcellus Empiricus vetus ſcriptor: Germanis Mäußdorn: Belgis Stekende Palm: Italis *Ruſco*, & *Pongotopi*: Hiſpanis *Gilbarbeyra*. Reperiuntur verò & huius ſpuria quædam nomina ac nothæ appellationes, vt μυρτάκανθα, ἱερόμυρτον, μυάκανθα, ἄγρονον, σκίγκος, κατάγγελος, ἀνάγγελος, ἄκαιρον, χαμαιμύρτη, ἐπιφυλλόκαρπος, & tales aliæ.

Inueniuntur, inquit Plinius lib. XXV. cap. XIII. qui Oxymyrſine radicem Acaron vocant: ideóque quidam Acaron agrion vocare malunt. Sed potuit Plinio vocum affinitas impoſuiſſe, & pro Acæron, quæ vox inter nothas, Acaron aut Acoron legiſſe. *Plinius notatur.*

Serapio cap. CCLXXXVIII. Myrtum agriam eamdem cum Cubebis eſſe ſentit, rationem adducit, quòd Galenus Myrtum agriam, hoc eſt, Ruſcum non deſcripſerit, nec Dioſcorides Cubebas. Quæ vt nullius momenti ratio eſt, ita nec veritatem habet: Galenus etenim nuſquam Cubebarum mentionem facit; & vt feciſſet, non conſequeretur idcircò Ruſcum Cubebas eſſe. Meminit autem Galenus Carpeſij, quod Auicennæ interpres cap. CXXXVII. Cubebas facit. Carpeſium autem à Ruſco multùm differens eſſe, oſtendunt ea quæ de hoc lib. primo De Antidotis Galenus ſcripta reliquit.

Carpeſium Eſt Carpeſium herba, inquit, Phu appellato genere ſimilis, validior tamen & aromaticum quiddam plus ſpirans: plurimum hæc in Sida vrbe Pamphiliæ naſcitur. tenuia autem quædam Carpeſij ſarmenta Cinamomi virgultis ſimilia ſunt. Eius duo genera reperiuntur: vnum quod Laërtium, alterum quod Ponticum nominatur: à monte, in quo naſcuntur, vtraque nomen habent; ſed Ponticum melius eſt; quod cùm plurimum haberem permultis medicamentis admiſcui, in quibus Phu vocata imponi debuerat. Eſt enim Carpeſium, vt dixi, Phu ſimile, validius tamen, & qualitatem quamdam aromaticam guſtatum odoratumque remittens. Hactenus Galeni verba.

Ex quibus manifeſtè conſtat, Ruſcum non eſſe Carpeſium, hoc eſt, Auicennæ interpretis Cubebas; & hallucinatum Serapionem qui tale aliquid ſuſpicatus fuerit. Sunt verò & fructus ſiue grana quædam Cubebe nomine, non ſarmenta; verùm nec illa cum Ruſco quadrant, nec Galeno cognita extitêre. *Serapionis error. Cubebe.*

Rotunda ſiquidem grana ſunt, Piperis magnitudine, ſed oblongo angulo eminente, quaſi caudata, guſtu aromatica, & acre nonnihil reſipientia. Yſaac Practicæ ſuæ lib. ſecundo inter grana

grana numerat: & ſimiliter Hali Abbas Practicæ etiam lib. ſecundo, numero CLXII. Poſteriores Græci, inter quos Nicolaus Myrepſus, Combebas appellant.

Ceterùm Ruſci radices, quarum præcipuè vſus, temperatè calidæ ſunt, ac eſſentiæ tenuitate mediocriter quoque reſiccantes. Vrinam ciunt, renum calculos, ac arenulas expellunt: vrinæ ſtillicidio ſuccurrunt, decocto earum ex vino aſſumpto. Eadem Dioſcorides de foliis ac baccis, quæ prætereà & menſes pellere, capitis dolores, ac regium morbum ſanare ait. Proſunt verò & radices ad craſſorum pulmoni pectorique inhærentium humorum facilem expurgationem, ac concoctionem eorumdem promouent.

De Hippogloſſo. CAP. V.

Hippogloſſum.

HIPPOGLOSSVM cauliculos erigit dodrantales, rotundos: folia circa hos oblonga, lata, acuminata, ſed non pungentia, Laurinis quidem ſimilia, ſed multò minora; maiora verò quàm Ruſci, è quorum medio neruo alterum exit folium acuminatū etiam, ſed paruum, nec Ruſci folio maius: deinde & bacca Ochri magnitudine, colore per maturitatem rubens, quæ ipſo exiguo foliolo quaſi tota ſubinde contegitur: radix albida, longa, & ſuauis odoris.

In Liguriæ Alpibus, ac Pannoniæ ſuperioris montibus reperitur: Bellonius circa Athon montem valdè frequentem eſſe ſcriptum reliquit.

Sub Autumni tempus fructus maturus eſt.

Græcis ἱππόγλωσσον dicitur: à nonnullis verò & ἐπίγλωσσον: ab aliis ὑπόγλωσσον: à recentioribus Bonifacia, Vuularia, Biſlingua, Lingua pagana, Victoriola. Eadem verò & δάφνη ἀλεξάνδρεια, & δάφνη ἰδαῖα, ab Ida Troadis monte; quæ & Alexandri Troas dicta eſt.

Nec refert quòd Dioſcorides de Hippogloſſo vno loco, alio verò de Lauro Alexandrina ſcripſerit; aut quòd Ruellij verſio habet, ſemina inter folia exire; aut quòd talem iconem, Ruellianæ nempe interpretationi reſpondentem, Matthiolus exhibuerit, fructu videlicet in longis pediculis è cauliculis inter folia dependente. Nam de vna ſtirpe quandoque ſub diuerſis appellationibus, ſeparatiſque locis Dioſcoridem agere, & alibi oſtendimus: veluti cap. de Tuſſilagine. Ruellij autem conuerſionem non eſſe fidelem & ipſe Matthiolus poſteà agnouit. *Ruellij verſio infidelis.* Græcum exemplar habet, καρπὸν ἐν μέσοις (ſcilicet φύλλοις) ἐρυθρὸν, hoc eſt, fructum in mediis foliis rubentem. Quod & ſic ſe habere Theophraſtus etiam teſtis, qui Laurum Alexandrinam & Ruſcum lib. III. ἐπιφυλλόκαρπα, hoc eſt, fructum folio ferentia eſſe refert. Præter *Ἐπιφυλλόκαρπα.* hæc duo nec alia ἐπιφυλλόκαρπα nominans, innuere volens, non reſtare epiphyllocarpa alia. Quod ſententiam noſtram adſtruit, & Hippogloſſum Laurum Alexandrinam ſiue Idæam eſſe confirmat. Huc verò etiam facit, quòd inter appellationes Lauri Alexandrinæ nomen ὑπόγλωττον aſſcriptum quoque ſit. Matthioli verò falſam eſſe iconem, & ad infidelem Ruel- *Matthioli falſa icon.* lij verſionem excogitatam, ex his quæ hactenus ſcripſimus ſatis apparet. Niſi fortaſſis, quam icone exhibet, illa ſit, quæ à C. Cluſio in Obſeruationibus Pannonicis pro tertio Polygonato depingitur, cuius & nos Pempt. III. lib. I. cap. XXI. meminimus; quod tamen veriſimile haud videtur: nam Matthioli icon, licet fortaſſis aliquo modo, non tamen ſatis reſpondet. Et vt illa ſit, quā expreſſam voluit, tamen Laurus Alexandrina nequit eſſe. Laurus ſiquidem Alexandrina Dioſcoridis, à Theophraſti Lauro Alexandrina non differt. Nam & hanc in mediis foliis fructum ferre Dioſcoridis Græca & emendata exemplaria paſſim habent. Mirum autem quòd cùm ipſe errorem Ruellianæ interpretationis animaduerterit, talem iconem in ſuis Commentariis relictam voluerit.

Ceterùm Hippogloſſum ſiue Laurus Alexandrina à Germanis quidem Zäpfleinkraut / & Zungenblat dicitur: Belgis Tongheblaedt: Hiſpanis *Lengua de cauallo*: Anglis Double tonge.

RR Super-

Superſunt verò & alia quædam eius apud veteres Græcos nomina: vt, *δανάη, ζάλεια, στεφάνη*, ac inter nothas *σαμοθρακική, μεθεῖον, δίγλωσσον*: apud Græcos verò noſtri temporis Coraco Votano.

Porrò Laurus Alexandrina temperatura euidenter calida eſt. Radix pondere drachmarum ſex cum dulci vino difficulter parientibus, & ſtillicidio laborantibus ſuccurrit; & ſanguinem quoque menſtruum elicit, vt auctor Dioſcorides. Similia & Plinius habet: Celeres partus, ait, facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit menſeſque eodem modo pota.

Baptiſta Sardus ad ſuffocationes ex vtero hanc vehementer commendat: Exhibendo, inquit, cochlear paruum pulueris, vel herbæ, vel radicis mulierem ſuffocatione ex vtero laborantem mox liberat: eamdem verò & ad inteſtinorum ramices extremum eſſe ſcribit remedium, puluere videlicet radicis exigui cochlearis menſura cum iuſculo carnis aliquot continuis diebus propinato.

De Cappare. CAP. VI.

Capparis.

ACVLEATVS frutex Capparis eſt, cuius ramuli non minùs acutis & hamorum inſtar aduncis ſpinis horrentes quàm Rubi, per terram orbiculariter ſternuntur, ſi non pedamentis quibuſdam fulciantur: folia circa hos lata, veluti Mali Cotoneæ, ſed tamen rotundiora, è ſinu quorum tenues exeunt pediculi capita rotunda proferentes, quibus dehiſcentibus flos candidus panditur, quem ſequuntur fructus oblongi, Oliuis ſimiles, in quibus ſemina parua & albida conduntur: radix lignoſa, grandis, numeroſa, craſſiore cortice conueſtitur, cuius in Medicina frequens vſus.

In Italia, Hiſpania, aliiſque calidioribus regionibus abſque cultura Capparis naſcitur, tenui ſolo, aſperiſque locis, & iuxta rudera, vt Dioſcorides ſcribit. Theophraſtus natura ſua ſilueſtrem eſſe, & cultum non admittere refert: noſtra tamen ætate à nonnullis colitur, ac ſiccis lapidoſiſque locis ſeritur.

Capparis æſtate floret: viget verò in Autumnum vſque: rudimenta florum antequam dehiſcant colligenda, & muria aut ſale condienda.

Nomen apud Græcos idem quod apud Latinos obtinet, *κάππαρις* ſiquidem dicitur: à nonnullis verò & *κυνόσβατος*, ſed propriè Cynoſbatos ſiue Canirubus, eſt ſilueſtris Roſa, vt alibi oſtenſum eſt. Germanis Kappern: Belgis Cappers: Italis *Capparo*: Hiſpanis *Alcaparras*: Gallis *Cappres*: Anglis Capper.

Capitula ſiue rudimenta florum, hoc eſt, nondum completi flores, Capparorum nomen in Officinis acceperunt.

Cappares itaque ſiue flores nondum completi temperamento calidi ſunt ac tenuium partium, ſi recentes edantur, exiguum admodum alimenti conferunt; ſale verò macerati multò etiam minus: non tam edulia idcircò, quàm ciborum obſonium & medicamentoſum condimentum, collapſam ciborum appetentiam excitant, humido ventriculo conferunt, ſaliuationem eius reprimunt, pituitam verò & in eo hærentem detergunt, iocinoris lieniſque obſtructiones expurgant, quartana laborantibus ac lienoſis cum cibo proſunt. Eduntur autem, ſale priùs eloto, decocti, addito oleo & aceto, acetariorum aliorum inſtar, aut vnà cum cibis coquuntur.

Cortex autem radicis ex diuerſis facultatibus conſtat: excalfacit, extergit, purgat, incidit, digerit, contrahendi adſtringendique quadam potentia coniuncta.

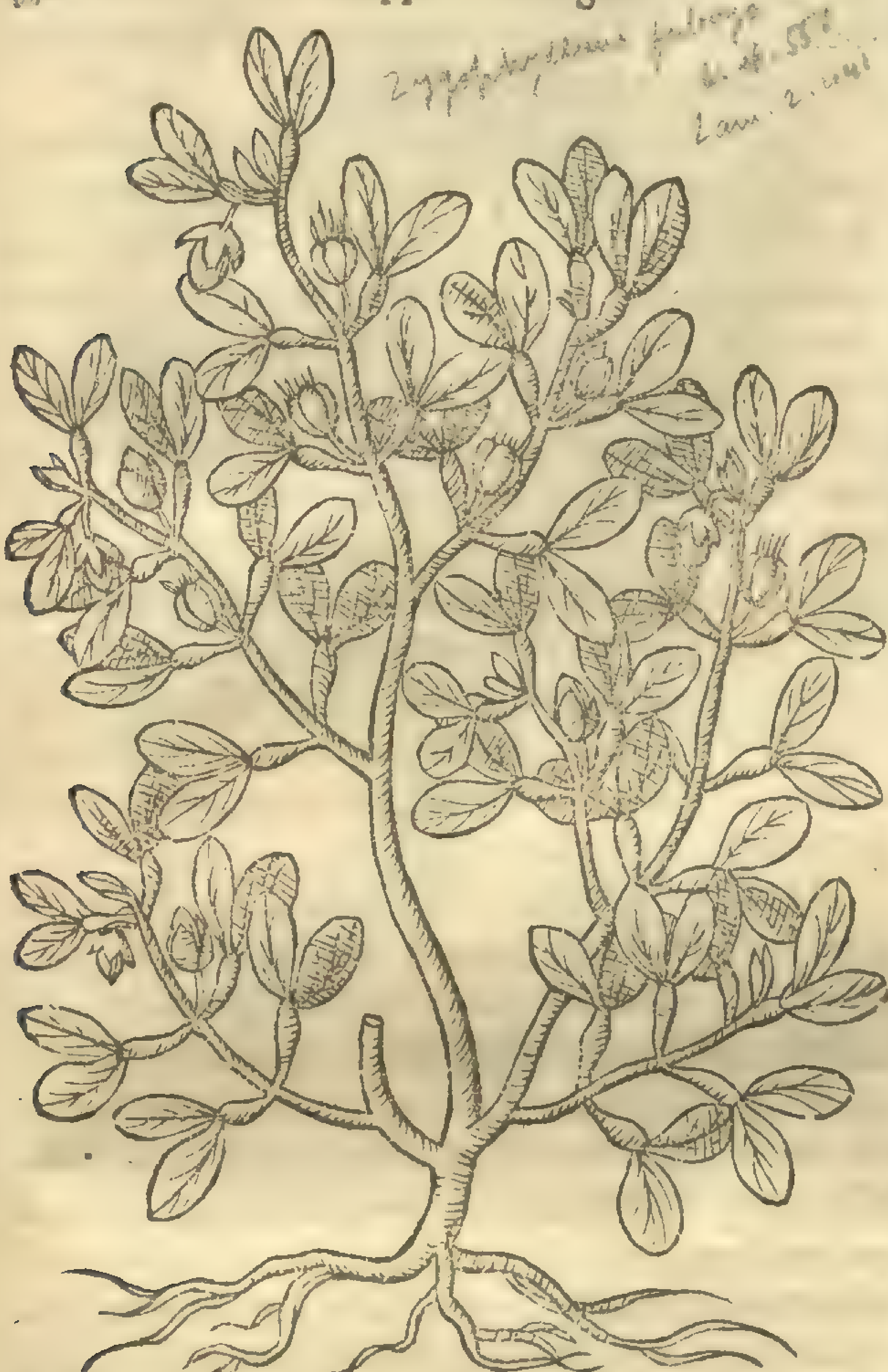
Lienes induratos, ſi quod aliud medicamentum, iuuare valet, cùm foris idoneis remediis

admixtus,

admixtus, tum intra corpus aſſumptus; & quidem vel in aceto aut oxymelite decoctus, vel aridus contuſus, aliiſque permiſtus: hoc etenim modo craſſos lentoſque humores euacuat, & eos per vrinas, ſæpe etiam per ventrem ſanguinolentos defert; vnde & lienes adiuti & coxendicum dolores: menſes verò etiam promouet, & ex capite pituitas purgat detrahitque, quod ἀποφλεγματίζειν vocant: auctor Galenus. Idem cortex, vt Dioſcorides ſcribit, vlcera vetera ſordida, & quæ occalluerunt expurgat: lienoſis cũ Omelyſi imponitur: manducata dentium doloribus auxiliatur, cum aceto verò vitiligines abſtergit: folia verò & radices contrita, duritias & χοιράδας ſiue ſtrumas diſcutiunt: ſuccus aurium vermiculos infuſus enecat.

De Cappare Fabagine. Cap. VII.

Capparis Fabago.

AD Capparem autem & referre recentiorum plerique ſtudent Capparem Fabaginem nuncupatam, non fruticis quidem, ſed herbę ſpeciem. Cauliculos hæc promit teretes, læues, ramoſos; & circa hos folia lata, oblonga, craſſiuſcula, minora quàm Capparis, Portulacæ æmula, ab vno pediculo bina, ſaturato colore vnà cum cauliculis virentia, flores verò priuſquam pateant rudimentorum Capparis florum ſimilitudinem referentes; completos autem inalbicantes, ſtaminibus aliquot luteis mediis: ſuccedunt ſiliquæ in quibus ſemina: radix tenuis in diuerſa tendit.

Quibus locis ſpontè exeat aut gignatur nondum accepimus: in hortis Belgij olim hanc conſpicere datum fuit.

Nominatur hæc à recentioribus Capparis Fabago, vt ſcripſimus, & à pleriſque Capparis leguminoſa. Veteribus notam fuiſſe non conſtat; Cepæam ſiquidem eſſe non fuerit facile affirmare, breui ac ſuccincta admodum apud Dioſcoridem deſcriptione extante. Deſcribitur verò ab Auicenna cap. XXVIII. herba quædam Ardiſrigi nomine, cum qua Capparis Fabago meliùs reſponderet, ſi tam graui eſſet odore, quàm ſapore amaricat: Ardiſrigi ſiquidem valdè acuti & grauis odoris eſt, vt Auicenna ſcribit:

Eſt herba, inquit, ſimilis Cappari, acuti odoris valdè & grauis, habens fructum in vaginis. *Ardiſrigi.*
Quòd ſi autem errore tranſſcribentium, pro ſaporis, odoris vox ſuppoſita eſſet, Capparis Fabago cum Ardiſrigi conuenire poſſe videretur. Sed quis hoc temerè affirmauerit? Sit ergo Capparis Fabago, ſua contenta appellatione, nec aliam expetat aut requirat.

De facultatibus verò nihil occurrit ſcribendum.

De Vua criſpa. Cap. VIII.

BICVBITALIS aut altior hic frutex eſt, & admodum ſpinoſus: multis tenuibus lignoſis aculeatis & albicantibus ramulis luxuriat: folia non magna, lata, rotunda quoque eſſent, niſi profundiùs inciſa, Vitiginea quodammodò referrent, ambitu verò reliqua etiam crenata, colore autem pulchrè virent, mollia verò & vnà ſunt ac modicè piloſa: floſculi ex herbaceo albidi, aut perquam exiguum purpurei: fructus acini rotundi, non racematim cohærentes, ſed ſecundùm ramulos ſparſim baccarum aliarum modo dependentes, colore initiò virentes, guſtuque auſteri, per maturitatem verò ſubflaueſcentes, vinoſo ſucco pleni, ſapore aliquantulùm dulces, in quibus ſemen candicans: radix lignoſa fibris non deſtituitur.

Ad limites agrorum & hortorum hæc ſpina collocatur, & non rarò ipſa hortorum eſt ſepimentum.

Citò admodum, & frequenter ante Veris æquinoctium folia erumpunt: acerbi fructus Aprili ac Maio menſibus colliguntur: maturi vero ſub finem Iunij demum decerpuntur.

Vua criſpa.

Nomen frutex hic apud Veteres non habet, qui eum non cognouerunt, vel neglexerunt: recentiores quandoque Groſſulariam, frequentiùs verò ab acinis Vuam criſpam, Vuam ſpinam, Vuam ſpinellam, Vuam criſpinam appellãt: Germani Krauſzbeer/ aut Krauſelbeer: Belgę Stekelbeſiē/ Knoeſelen/ & Croeſbeſien: Hiſpani *Vua creſpa*, ſiue *Eſpina*: Itali *Vua ſpina*: Galli *Groiſelles*: Angli Goosberrye. Non eſt autem Rhamni ſpecies, vt ex iis, quæ de Rhamno mox ſcribenda, ſatis conſtat. Non eſt etiam ſpina Græcis *ἄκανθα κεανῶθος* dicta, quàm Theophraſtus Graminis ferè modo germinare ſcriptum reliquit.

Sunt autem huius fruticis baccæ nondum quidem maturæ temperamento frigidæ ac ſiccæ, & ordine quidem ſecundo intenſo, & facultate adſtringentes. In cibatu harum vſus omphacij loco eſt. Iuſcula in quibus incoctæ, ori grata, & febricitantibus vtilia: eduntur verò & aliis decocta modis; quocumque autem tandem modo, ſemper crudum ac frigidum ſuccum ingenerant, qui ad alimenti ſubſtantiam nihil aut exiguum admodum conferat: aluum verò etiam ſiſtunt, & ſanguinis fluores, ac menſium purgationes reprimunt, niſi in debilem admodum ac frigidum incidant ventriculum, quem non adiuuant, ſed vel aggrauant, vel aluo quoque vnà permota conturbant.

Maturi fructus vti dulciores ſunt, ſic & parum aut nihil adſtringunt, & caloris exiguum quid obtinent: alimenti verò & paulò amplius quàm immaturi conferunt, idque non adeò crudum; verùm raró hi vel ad condimenta deſiderantur, vel eduntur.

De Ribeſio. CAP. IX.

RIBESIVM non ſpinoſum quidem eſt, ſed certis de cauſſis ab Vua criſpa non videbatur diuellendum. Eius ſpecies duæ ſunt, fructus colore & ſapore differentes; vnius enim rubet, alterius niger eſt.

1. Fruticoſa autem ſtirps eſt, lentos ac flexibiles ramos profert cortice ſubnigricantes, quibus adnaſcuntur folia lata, ambitu & crenata, & Vitis foliorum modo diſſecta, ſed minora multò, è quorum ſinu pediculi dependent oblongi, floribus initio onuſti, deinde baccis vuæ non racemoſæ modo digeſtis, colore per maturitatem rubentibus, ſapore grato acidulis.

2. Altera ſpecies priorem ramis, foliis floribuſque refert, ſed fructus niger eſt, & ingrati ſaporis, & idcircò nullius pretij ac inutilis habetur.

1. Ribeſium rubentis baccæ in multorum hortis habetur: ad ſepimenta vtile, tum & ad topiarias ſcenas, quas non difficili opere conueſtit ac ornat.

2. Alterum in hortis habere paucis curæ eſt: iuxta foſſas & ſcrobes agrorum aut pratorum quandoque reperitur.

Floret Ribeſium Aprili ac Maio, ſub finem verò Iunij quandoque, ſæpiùs verò Iulio menſe baccæ maturæ.

Noſtra ætas Ribeſium appellat, & Groſſulariam rubram, ac Groſſulariam tranſmarinam: Germani Sant Johans traubel ſiue traublin/ Sant Johans beerlin: Belgæ Beſikens ouer zee: Itali *Vuetta roſſa:* Galli *Groiſſeletz, Groiſelles d'outre mer:* Bohemi Jahodi S. Jana/ Officinis Ribes nomine cognitum quod fructu rubet. Deſcribitur verò iſtud à Serapione capite CCXLI. Sed Fuchſius & Matthiolus noſtrum negant idem cum illius eſſe: facultates tamen conuenire diffiteri nequeunt; at deſcriptio, aiunt, non reſpondet.

Ribes eſt, inquit Serapio, planta, habens capreolos rubros ad viriditatem tendentes, & folia magna, lata, rotunda, viridia: grana, quorum eſt ſapor dulcis cum acetoſitate, & ipſa ſunt frigida & ſicca in ſecundo gradu. Quid autem in hac deſcriptione repugnans? Plantam eſſe, ait, hoc eſt, fruticem, habentem ramulos (interpres capreolos nominat) rubeos, ad viriditatem tendentes, & talia ſunt Vere nouo erumpentia cum foliis germina, quæ vetuſtate ſubnigricant.

Ribeſium fructu rubro.

Ribeſium fructu nigro.

gricant: folia, ſi cum aliorum minorum nonnullorum fruticum multò minoribus comparentur foliis, magna ſunt; lata eadem & virentia eſſe, manifeſtum: rotunda verò etiam dici poſſunt. Quid igitur deſideratur, niſi rectum iudicium: id ſi adhibeatur, Rubes noſtrũ idem cum Serapionis ac reliquorum Arabum eſt. Quòd ſi in aliquo verbo, veluti in dictione, Capreolos, hæſitatio aliqua occurrat, interpreti imputandum, qui non fidiſſimus Serapioni contigit, vt ex cap. de Mummia ſatis conſtat. Numquam Serapio Mummiam exiſtimauit eſſe mixturam ex aloë & myrrha & eo quod his admiſcetur ex humiditate corporis humani: interpretis iſtud eſt commentum. Ita eum hîc pro Ramulis, Capreolos ſcripſiſſe, quid vetat?

Ribes Bellonij.

Petrus Bellonius in lib. De arboribus Coniferis, pro Ribeſio aliam oſtendit ſtirpem à ſe in Libano monte locis frigidiſſimis repertam, vbi ferè toto anno nix viſitur; foliis Lapathi grandioribus ac rotundioribus, ſenis ſepteniſve ab vna radice, baccis rubentibus, è medio ſinu foliorum veluti Lauro Alexandrinæ & Ruſco exeuntibus, racematimque dependentibus. quod legitimum eſſe Ribes ex eo colligit, quia Serapio Ribes in niuoſis prouenire ſcriptum reliquerit: verùm & aliæ ſtirpes in niuoſis non rarò naſcuntur, quæ tamen idcircò Ribeſia non ſunt. In ſumma autem Arabum breuitate nihil temerè affirmandum, præſertim cùm Ribes vulgare deſcriptioni quam ex Yſaaco Serapio adfert, non repugnare queat, & facultates conueniant, vt oſtendimus.

Ribeſij autem noſtratis rubentes baccæ, quarum vſus & non aliarum eſt, frigidæ & ſiccæ temperamento ſunt, ordine ſecundo ſatis intenſo, & cum partium tenuitate nonnihil quoque adſtrictionis obtinent. Ardores febriles reſtinguunt ac mitigant, bilem reprimunt, ſanguinem contemperant, putredinibus aduerſantur, ſitim vehementer ſedant, ventriculi ſubuerſiones, & choleram morbum ſiſtunt, dyſentericis ex calida cauſſa laborantibus vtiles.

De Spina acida ſiue Oxyacantha. CAP. X.

FRVTEX acida Spina eſt procerus, plurimis virgultis ac ramis aſſurgens, aculeis candicantibus ac valdè pungentibus, admodum ſpinoſis, quorum cortex læuis ac tenuis eſt, ligni verò materies lutea; foliis hæc conueſtiuntur paruis, oblongis, dilutè virentibus, ambitu crenatis,

Spina acida ſiue Oxyacantha.

natis, & nonnihil aſperis, ſapore acidis: floſculi ex oblongis pediculis cohærent lutei: baccæ ſuccedunt paruæ, oblongæ, tenues, colore per maturitatem rubentes, oſſeo intus exiguo nucleo, ſapore acida; quæ vbi inaruerunt, nigræ ſunt: radices lignoſæ in diuerſa ſparguntur, luteæ quoque, ſed coloratiores quàm ſit ligni materies.

In pluribus regionibus incultis ac deſertis, non tamen arentibus, ſed nonnihil humentibus locis gignitur, tum & in ſiluis; quandoque verò & iuxta agrorum limites. Transfertur verò & ad hortos, ad quorum ſepimenta vtilis eſt.

Aprili folia ei ſubnaſcuntur noua, atque eodem tempore ex veteribus caudicibus turiones erumpunt oblongi, molles, Myacanthæ Aſparagis ſimiles, qui eſui idonei ſunt, nec citò lignoſi fiunt aut dureſcunt. Maius flores adfert, ſed September fructus.

Galenus hanc Spinam Græcè ὀξυάκανθαν vocat, & ab ὀξυακάνθῳ differẽtem in lib. De facult. ſimp. medic. facit: ſed & manifeſtiùs in lib. De facult. aliment. vbi Oxyacanthæ. Aſparagos inter edules refert, quales non Oxyacanthus, ſed Oxyacantha ſiue Acida Spina, vt iam ſcripſimus, profert.

Dioſcorides huius Spinæ non meminit; nam quam ipſe Oxyacantham feminino genere nominat, Galeni eſt maſculini generis Oxyacanthus; vt ſequente capite etiam dicendum.

Amyrberis Auicenna vtrumque fruticem ſub Amyrberis nomine complexus videtur: ait enim: Et ex eo eſt rotundum, rubeum, campeſtre: & nigrum, oblongum, arenoſum (*lego* acetoſum) & & montanum. Quibus verbis vtriuſque fructum expreſſit: nam rotundus ac rubens Oxyacanthi eſt: niger verò & oblongus Oxyacanthæ, quem ſcripſimus arefactum nigrum eſſe. Officinis autem hic frutex Berberis appellatur, ab Amyrberis voce deprauata: recentioribus Creſpinus, Italis ſimiliter *Creſpino:* Hiſpanis *Eſpino de maiuelas:* Germanis Paiſſelbeer / Sawrich / Erbſel / Berſich: Belgis Sauſeboom / Suerboom: Gallis *Eſpine vinette*, atque inde Latino nomine Spiniuineta: Anglis Haudthorntre / & May: Bohemis Drack / Duſtall.

Folia autem & fructus huius Spinæ ordine ſecundo refrigerant ac reſiccant: &, vt Galenus quoque affirmat, tenuium ſunt partium, ac inciſiuum quid obtinent.

Folia ad ciborum condituram & obſonij loco à nonnullis vſurpantur, veluti Oxalidis. Decoctum eorumdem aduerſus ardentes & bilioſas febres confert: ſanguinis feruorem & iocinoris nimium calorem contemperat.

Fructus ad eadem conferunt, qui & cœliacis ac dyſentericis vtiles habentur; & omnes ſanguinis ſuperfluos fluores cohibere poſſunt.

De Spina acuta. CAP. XI.

1. ACVTA Spina magnus eſt frutex, non rarò in arborem Pyri altitudine excreſcens, præſertim cultu accedente: caudices ei ſunt craſſi rami duri ac lignoſi, oblongis acutis & duris ſpinis horrentes: folia latiuſcula, profundis inciſuris diſſecta, læuia, cum virore reſplendentia: flores in vmbellis albidi, ſuauè odorati: baccæ rotundæ, per maturitatem rubentes, in quibus mollis ac dulcis pulpa, & ſemina aliquot albida: radix alte in terram deſcendit.

In ſiluis, ſecus vias, agrorum hortorumque ſepimenta ac limites naſcitur, ac non rarò hortos ipſos ſepit: vbique frequens.

2. Huic verò & altera quædam annumeratur acuta Spina, cuius folia anguſtiora, ſed oblonga ſunt: flores quoque in exiguis muſcariis candidi & odorati, prioris ſimiles: baccæ forma & magnitudine pares, ſed luteo Croci colore rubentes. Humilior autem hæc Spina eſt, nec ita facilè arboreſcit; rara quoque, & in paucorum tantummodò hortis apud Belgas reperibilis.

Vtra-

Oxyacanthus ſiue Spina acuta.

Tragacantha, ſiue Hirci ſpina.

Vtraque menſe Maio floret: folia paulò priùs erumpunt: baccæ Auguſto aut ſeriùs matureſcunt, eſca futuræ turdis, ſturnis, merulis, ac aliis per hiemem auibus.

Dioſcorides hanc deſcribit, & ὀξυάκανθαν feminino genere nominat: Galenus verò in lib. De ſimpl. med. facult. maſculino genere ὀξυάκανθον. Oxyacanthus, ait, arbor, vt Pyri ſilueſtris habet ſpeciem, ita & vires non diſſimiles, &c. Sic & Dioſcorides de Oxyacantha: Arbor eſt Pyraſto ſimilis, valdè ſpinoſa, &c. Serapio hanc Amyrberim appellat. Sunt verò, vt & Dioſcorides ſcribit, quibus πυρίνα dicitur aut πυράκανθη. Pyrinæ autem nomen alteri ac minori Spinæ proprium eſſe videtur. Germanis Hagdorn: Belgis Hagedoren / & Witte Hagedoren prior Spina dicitur: Italis *Bagaia, Amperlo:* Hiſpanis *Pirlitero:* Gallis *Aube ſpine*. Nuncupatur verò & à nonnullis Spina vallaris, & Spina ſepicularis.

Ceterùm huius baccæ, vt Dioſcorides ſcribit, alui profluuium & menſium abundantiam ſiſtunt.

De Tragacantha, ſiue Hirci ſpina.
CAP. XII.

TRAGACANTHA humilis ſpina eſt, ſurculos edit breues, robuſtos, latè diſperſos: folia verò circa hos complura, ex multis ad vnum neruum ſiue coſtam cohærentia, inſtar foliorum Lentis, quorum ſingularia tenuia ſunt & anguſta, ſub his autem duræ, albicantes, rectæque ſpinæ: radix lignoſa in obliquum latè ſpargitur, ſummo terræ ceſpite hærens; ex qua vulnerata lacryma ſiue gummi effluit albidum, facileque concreſcens.

Theophraſtus ſpontè lacrymam effluere atque ſpiſſari, nec opus eſſe vt radix vulneretur, lib. IX. ſcriptum reliquit. Præſtat autem, Dioſcorides ait, pellucens, gracilis, læuis, ſincera, & ſubdulcis.

In Creta inſula copioſam reperiri Bellonius lib. primo Singularium refert, & quidem non niſi in montium iugis. Theophraſtus, Hæc anteà naſci tantùm in Creta, ait, putabatur: nunc verò in Achaia, Peloponneſo, & aliis locis, ac in Aſia circa Mediam comperiri certum eſt. In Arcadia etiam naſcitur, quæ Cretica non deterior exiſtimatur. Noſtra ætas in Gallia Narbonenſi hanc etiam obſeruauit.

Græci hanc Spinam τραγάκανθαν vocant, Latinè Hirci ſpinam dixeris. Lacryma ſiue gummi, Tragacanthæ quoque nomen habet: in Officinis gummi Tragacanthę, aut gummi Draganganti barbarè vocatur.

Tragacantha autem ſiue Lacryma Tragacanthæ, emplaſticam vim obtinet, quare

Astragalus tragacantha L.
A. aristatus

acrimoniam humorum obtundit, reſiccat verò etiam nonnihil. Ad tuſſes, arteriæ exaſperationes, raucedines, omneſque acriores ac tenues deſtillationes plurimùm in eclegmate prodeſt. Linguæ ſubdita aſperitatem eius colliqueſcens tollit: renum doloribus, veſicæ roſionibus, ac vrinæ ardoribus auxiliatur cum paſſo aut glycyrrhizæ decocto epota. Vſus quoque eius ad ocularia medicamenta.

De Acacia. CAP. XIII.

Acacia.

DVARVM Acaciarum Dioſcorides meminit, quarum prior vera ac legitima eſt.

Eſt autem hæc frutex arboreſcens, non tamen ὀρθοφυὴς, hoc eſt, rectè aſſurgens, proferens ramos ligneſos, duris & oblongis ſpinis aculeatos, circa quos folia ſunt ex pluribus ad vnam ῥάχιν ſiue coſtam hærentibus compoſita, veluti ſunt Lentis: flores albidi: lobi ſiue ſiliquę planæ ſunt, & latæ quidem inſtar Lupini qua parte ſemen continent: quod modò vna, quandoque duabus lobi particulis anguſtiore collo cohærentibus comprehēditur: ſemen glabrum & reſplendens. Exprimitur autem ex his ſuccus, qui in vmbra ſiccatus, niger ex maturis eſt, ὑπόκυῤῥος ſiue ſubruffus ex immaturis: aliqui verò ex foliis & fructu ſuccum colligunt.

Gummi verò & ex hac ſtirpe profluit.

Naſcitur, ait Dioſcorides, Acacia in Ægypto. Inter frutices autem ac arbores perpetuò virentes Acaciam etiam numerat Petrus Bellonius Singul. lib. I. cap. XLIIII.

Hanc ſpinam Græci ἀκακίαν etiam noſtra ætate vocant: Latinis ſimiliter Acacia eſt: dicitur & Ægyptia ſpina.

Succus Acaciæ quoque nomen habet. Officinæ Germanię huius loco ſuccum ex ſilueſtribus Prunis expreſſum ſubſtituunt: quem & Acaciam appellant.

Gummi in Officinis Arabicū gūmi dicitur.

Deprauata Matthioli imago. Matthiolus pro Acacia Arborem Iudæ recentioribus dictam, pictura exhibet, cui præter veritatem ſpinas addidit, vt Acaciam mentiretur. ſed tamen nec ſic Dioſcoridis deſcriptioni reſpondentem reddidit.

Acaciæ autem ſuccus, vt Galenus ait, non eſt partium ſimilarium; ſed cum ſubſtantia frigida & terrea, cui & quædam aquea commiſta, quaſdam etiam in ſeſe diſperſas partes habet tenues & calidas. Eſt itaque tertij ordinis exiccantium, refrigerantium. verò non lotus primi, ſecundi verò vbi lotus fuerit; lotione enim acrimoniam ac partes calidiores deponit.

Conducit autem, inquit Dioſcorides, ad oculorum medicamenta, & ad eryſipelata, herpetas, chimetla, pterygia, oris vlcera: proptoſes oculorum reprimit: menſium abundantiam ſiſtit: procidentem vterum contrahit: alui fluorem ſupprimit, tum potus, tum per clyſterem inditus: capillos denigrat. Ad oculorum autem medicamenta lauatur.

Gummi adſtringens & modicè refrigerans eſt: emplaſticam verò vnà facultatem habet, qua acrimoniam medicamentorum, quibus admiſcetur, retundit. Ambuſtis cum ouo illitum, veſicas excitari prohibet: Dioſcorides.

De Acacia altera. CAP. XIIII.

ALTERA Acacia Spinæ Ægyptiæ aſſimilis, vt Dioſcorides ait, ſed longè minor teneriorque, ſtirps humilis, aculeatis ſpinis conuallata, folia habens Rutæ: ſemen in ſiliquis trium aut quatuor capacibus Lente minus. Et pro hac quidem exhibita olim à Matthiolo fuit ſtirps lignoſis & aculeatis ramis, foliis ternis cohærentibus, Rutæ graueolentis non valdè diſſimilibus; ſemine minore quàm Lentis, tribus aut quatuor in vna ſiliqua, quæ per maturitatem colore ſunt luteo, & ſub radiis Solis auri colore refulgent. Si verò & hæc eadem eſt quam

Acacia altera.

quam Anguillara ſecundam Acaciam eſſe iudicat: flos ei quoque luteus, veluti ſiliqua eſt.

Naſcitur altera Acacia in Cappadocia ac Ponto, vt Dioſcorides refert: reperitur verò & in Corſica, ac nonnullis Italiæ montibus; tum & alibi.

Autumno ſemen maturum eſt.

Hanc ἑτέραν ἀκακίαν, ſiue alteram Acaciam, & Ponticam Acaciam nominant: Officinis & multis incognita eſt.

Huius autem ſuccum Dioſcorides adſtringere etiam ait, ſed viribus quàm alterius inferiorem, & ad ocularia medicamenta inutilem.

De Pruno ſilueſtri, ſiue Acacia Germanica. Cap. XV.

SILVESTRIS Prunus humilis ac ſpinoſus frutex eſt, Pruno multò breuior ac minor, ramis tenuioribus duriſque hinc inde ſpinis aculeatis: foliis verò & anguſtioribus, durioribus, ac minoribus: floſculi ſimiliter albidi: fructus rotundus, paruus inſtar magni vuæ acini, è cæruleo vireſcens, oſſe intus exiguo, guſtu admodum auſtero adſtringens: radix lignoſa in diuerſa tẽdit.

Aggeres agros ſepientes, aliaque eiuſmodi editiora & inculta loca ſilueſtris Prunus occupat.

Apud Germanos & Belgas frequens, tum & alibi.

Primo Vere floret, Autumno exigua Pruna colligi poſſunt, & expreſſus ſuccus reſiccandus: reſiccari verò & ipſos expediens ac vtile quoque fuerit.

Prunus ſilueſtris.

Fruticem hunc ἀγριοκοκκιμηλέαν, aut κοκκιμηλέαν ἀγρίαν nominant: fructum verò ἀγριοκοκκιμῆλον, hoc eſt, ſilueſtre Prunum.

Succum ex his expreſſum & reſiccatum Officinæ Acaciam appellant; & deficiente legitima Acacia, hanc eius loco ſubſtituunt: vnde & Acaciæ Germanicæ ſtirpi nomen factum. *Acaciæ ſuccedaneum.*

Germani fruticem Schlehedorn: fructum Schlehen vocant: Belgæ ſimiliter Slehedoren / & Slehen dicunt: Galli *Prunier ſauuage*: Angli Slootree: Bohemi Trnky.

Refrigerant autem & reſiccant tertio propemodum ordine Pruna ſilueſtria, ac præſertim ipſorũ denſatus ſuccus: & vnà validè adſtringũt.

Prodeſt ſuccus ad omnia quæ adſtrictionem poſtulant: ſanguinis vndequaque fluores reprimit: emplaſtris ac cataplaſmatis quæ reprimendi vim habent vtiliter admiſcetur, tum & cœliacorum ac dyſentericorum medicamentis.

Fructus poſt maturitatem, vt Dioſcorides ait, reſiccati, & cum paſſo decocti, ventriculo vtiliores, aluumq́ue magis adſtringunt, quàm hortenſia videlicet Pruna.

De Rhamno. Cap. XVI.

RHAMNI Theophraſto duo ſunt, albus & niger, vterque ἀκανθοφόρος, ſiue ſpinas ferens. Plinius ſimiliter lib. XXIIII. cap. XIIII. Rham-

Rhamnus primus.

Rhamnus primus alter.

Rhamnos duos recenſet. Inter genera,inquit,Ruborum Rhamnos appellatur à Græcis candidior ac fruticoſior: alterum eſt ſilueſtre, nigrius,ac quadamtenus rubens: fert veluti folliculos: huius radice decocta fit medicamentum quod Licium dicitur. Horum duorum Rhamnorum meminit & Dioſcorides, ſed tertium addit, quem reliquis præponit, priore loco ipſum enumerans, candidum ſecundum, nigrum verò tertium facit.

1. Primum autem fruticem eſſe refert iuxta ſepes naſcentem, & ramos ferentem rectos ac ſpinas duras veluti Oxyacanthæ: foliis paruis,oblongis, ſubpinguibus & mollibus. Et hunc quidem doctiſsimus Cluſius diligentiùs deſcripſit his verbis:

Eſt Rhamnus frutex ſepibus faciendis idoneus,ramis rectis,in multa virgulta ſeſe diuidentibus,candidis,validis ac firmis aculeis horrentibus: foliis, quæ plerumque quaterna aut quina ad ſingularum ſpinarum exortus naſcuntur,oblongis,ſubpinguibus, Oleæ ſimilibus, ſubalbidis,ſed teneris,& ſucculentis,quæ Autumno,nouis ſuccreſcentibus,interdum decidunt: flores Autumno longiuſculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas diuiſi: quibus decidentibus, quoddam ſeminis rudimentum, vt in Iaſmino relinquitur: numquam tamen eius fructum videre mihi contigit: craſſa multiplicique radice firmatur.

Iſtius verò generis & alium ſe obſeruaſſe addit,fere aſſimilem,ſed humiliorem,& frequentioribus ramis fruticantem, ac candidiorem: minoribus foliis,magis carnoſis: floribus eiuſdem formæ, ſed colore purpureis.

Horum priorem naſci ait multis Hiſpaniæ, Luſitaniæ,& Galliæ Narbonenſis locis: alterum verò rariorem, & non niſi vno loco in Regni Valentini finibus à ſe repertum.

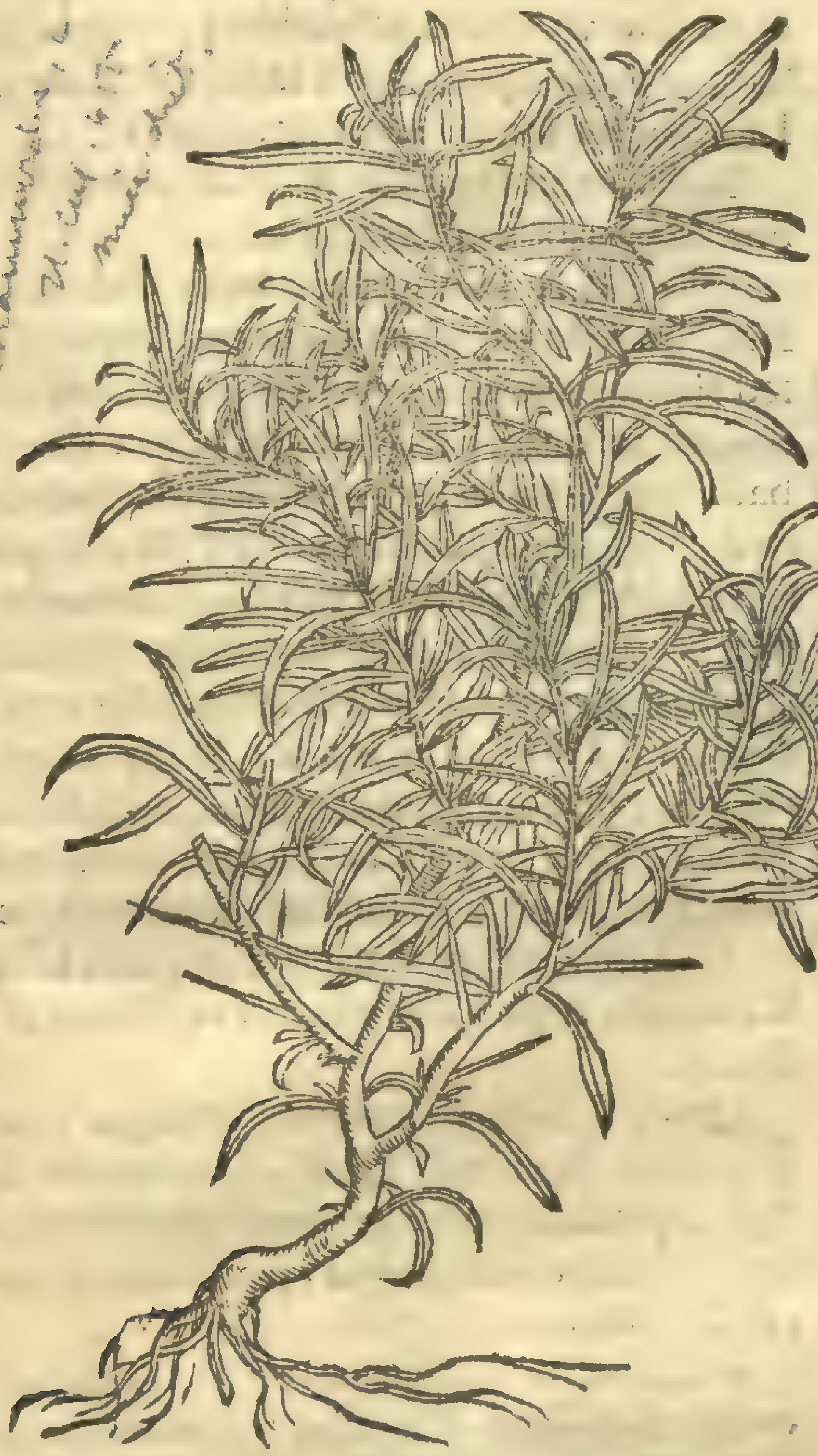
2. Alter Rhamnus multis albidis ramulis, lentis ac frangi contumacibus, acutarum longarumque ſpinarum vallo communitis latè diffunditur: folia oblonga,anguſtiora,candidiora, minoraque quàm Oleæ: flos herbaceus circa ramulos frequens: baccæ deinde rotundæ, racematim quaſi cohærentes, Aſparagi minores, colore flaueſcentes, ſucco interiùs luteo.

Non deeſt hic Rhamnus in Hollandiæ, ac potiſſimùm Flandriæ maritimis littoribus: reperitur verò & alibi in conuallibus, ac iuxta profluentes amnes: veluti iuxta Lycum Vindeliciæ fluuium, vbi eum frequentem eſſe Valerius Cordus ſcribit.

Vterque autem hic Rhamnus,prior videlicet ac ſecundus,perpetuò cum foliis virent: fructus ſiue baccæ ſecundi, etiam hieme frutici adhærentes permanent.

Tertium

Rhamnus ſecundus.

Rhamnus tertius.

Tertium Rhamnum Dioſcorides deſcribit nigricantibus, & quadamtenus rubentibus: ramis oblongis, quinûm cubitorum, ſpinoſis, ſed minùs duras ac infirmiores ſpinas habentibus: fructu lato, tenui, folliculari, σφονδυλίῳ ſiue verticillo ſimilem. Exiſtimantur autem hæc verba à nonnullis doctis, & quidem haud temerè, non ad tertij Rhamni, ſed ad Paliuri deſcriptionem facere, quæ mutila & imperfecta apud Dioſcoridem eſt. 3.

Nam Theophraſtus & ipſus Plinius, non videntur inter ſecundum & tertium, hoc eſt, inter album & nigrum, aliud quàm coloris diſcrimen agnouiſſe. Quod ſi ita eſt, Paliurus tertia Rhamni ſpecies eſſe non poterit, qui pro tertio Rhamno à multis habitus fuit: ſed omnino ſtirpem aliam tertium Rhamnum eſſe conſequetur, Rhamnis ceteris non abſimilem, qualis eſt Cluſij Rhamnus tertius.

Fruticoſus autem hic admodum eſt, frequentes habet ramos, cortice veſtitos nigro, ſpiniſque longis aculeatos: folia oblonga, anguſta, craſſiuſcula, aliquot ſimul enata cohærentia, colore virentia, guſtu adſtringente: flores exiguos iuxta folia plurimos, coloris herbacei: fructus nigri, rotundi, ac acerbi. *Rhamnus tertius.*

Perpetuò & hic viret: fructus verò æſtate ad maturitatem peruenit.

Spinam autem hanc Græci ῥάμνον appellant: Latinis ſimiliter Rhamnus: à nonnullis verò & περσεφόνιον, λευκάκανθα, id eſt, Spina alba, Spina Cerualis: vt inter nothas voces aſſcriptum eſt: à Marcello verò etiam Spina ſalutaris, & Herba ſalutaris, quæ velut vuam, inquit, habet. Italis *Marruca*, & *Rhamno*: Hiſpanis *Scambrones*.

Valerius Cordus alteram Rhamni ſpeciem Oleaſtrum Germanicam facit.

At Rhamnus, vt Galenus ait, deſiccat & digerit ordine ſecundo, refrigerat verò primo completo, ac ſecundo incipiente.

Omnium folia, Dioſcorides ait, eryſipelatis ac herpetibus efficaciter in cataplaſmate adhibentur: ſed teneris adhuc vtendum, Galenus addit.

De Paliuro. CAP. XX.

PALIVRVS frutex prędurus, quandoque in arborem tranſiens, ramis longis & aculeatis, ſed ſpinis iuxta folia minoribus ac minus nocentibus: foliis verò paruis, latis, quaſi rotundis, acuminatis, e virenti nigro quaſi ſubrubentibus, floſculis ad faſtigia cauliculorum coacer- 1.

uatis,

Paliurus.

uatis, colore luteis: lobis planis ac latis ſpondylis ſiue verticillis aſſimilibus, in quibus ſemina terna quaternáve læuia, pinguia vt Lini, ſiue, vt Dioſcorides ait, λινωδῆ.

Naſcitur in humidis & aridis veluti Rubus, & pluribus in Græcia locis.

Eſt verò & alius præter hunc Paliurus, fruticoſior Loto: folia cuius qualia prioris, ſed fructus differens; qui non planus, ſed rotundus ac ruber, magnitudine qua Cedri bacca aut paulò minor, nuclei cuius non ſimul eduntur: fructus ſuauis eſt, & eſui per ſe iucundus; ſi quis autem vinum infundit, tum & ipſe ſuauior, & ipſum vinum ſuauius reddi aſſeueratur. Quod & Plinius lib. XIII. cap. XIX. Fruticoſior hic fructuque magis rubens, cuius nucleus non ſimul manditur: iucundus per ſe (fructus) atque ſuauiter è vino, quin & vina ſucco ſuo commendans.

In Libya hic naſcitur. Poſtponit huic Cyrenaica regio Loton ſuam, vt Plinius affirmat.

Huius Paliuri mentionem quoque facit Diphilus Siphnius apud Athenæum libro XIIII. referens ſæpiùs in ſecundis menſis in pulchra Alexandria appoſitos ſe comediſſe fructus.

Folia autem Paliuro decidua ſunt, non quemadmodum Rhamnis perpetua. Ceptiuo Vere germinat Paliurus; Plinio teſte.

Spinoſus autem hic frutex Græcis παλίουρος dicitur: Latini ac Itali eamdem retinent vocem. Plinius ſemen Zuram appellari refert.

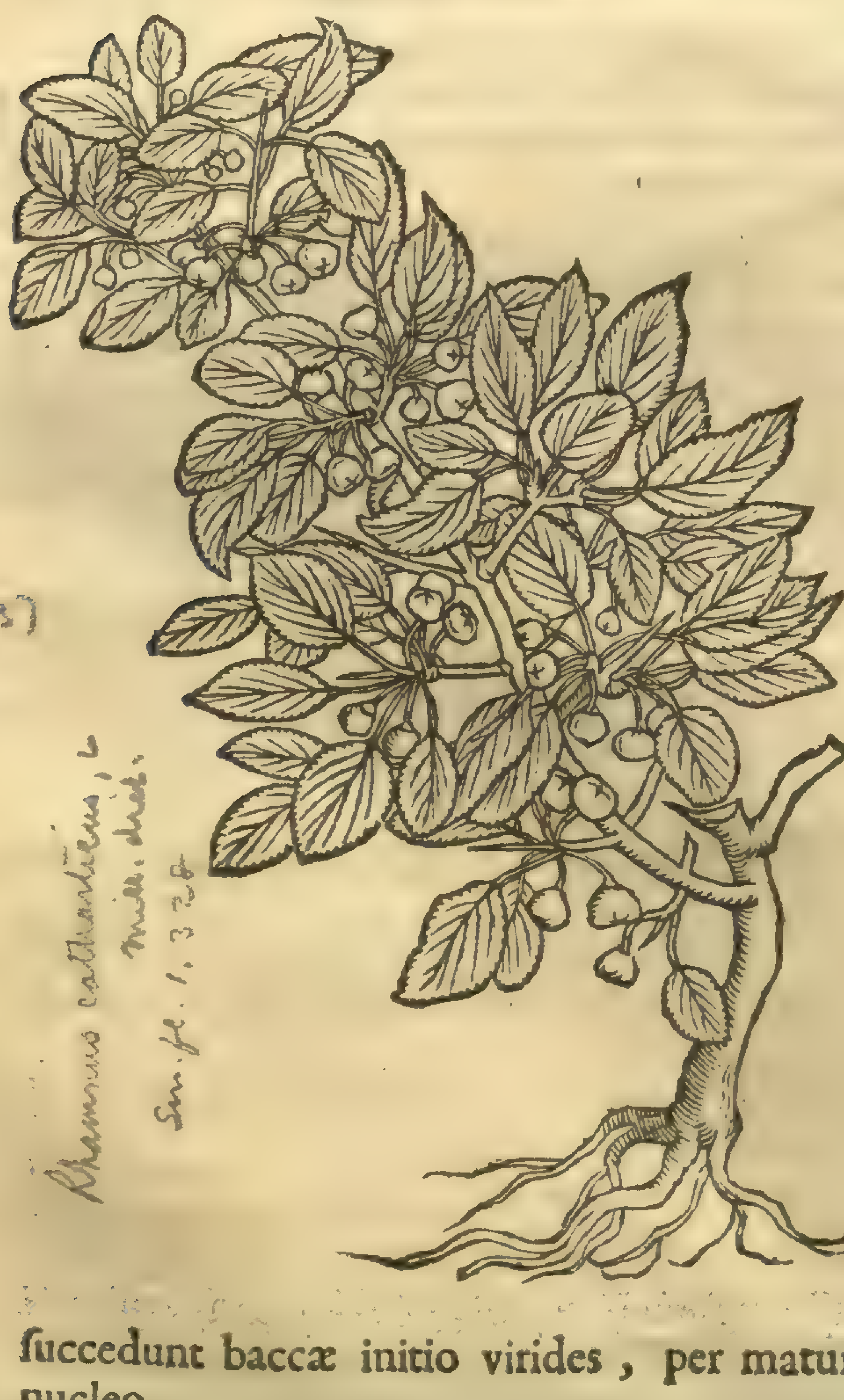
Porrò Paliuri folia & radix non obſcuram habent adſtringendi vim: ſemina verò incidendi, qua calculos veſicæ comminuunt, & ad pectoris pulmoniſque excretiones auxiliantur: vt Galenus ait.

Foliorum, inquit Dioſcorides, & radicis decoctum aluum ſiſtit, vrinas mouet, contra venena & ſerpentum morſus auxiliatur.

Radix phymata & œdemata diſcutit trita & impoſita.

Semen tuſſi opitulatur, & veſicæ calculos comminuit.

Rhamnus ſolutiuus.

De Rhamno ſolutiuo. CAP. XVIII.

QVEM Rhamnum ſolutiuum appellant, frutex eſt facilè arboreſcens, caudice mediocris craſſitudinis, cuius exterior cortex qualis Ceraſo, interior verò ligni materies ſublutea, & rami aliquot acutis ſpinis veluti Pyraſtri ſepiuntur: folia viridia, lata, tenuiſſimè per margines ſerrata, minora quàm Pomi: floſculi exigui iuxta foliorum pediculos aliquot exeunt herbacei: ſuccedunt baccæ initio virides, per maturitatem nigræ, vno aut altero intus exiguo nucleo.

Iuxta limites agrorum, in ſepibus, in ſiluis, atque aliis incultis exit locis, amat riuulos & ſcrobes aquas habentes.

Maio menſe flores promit, Autumno baccæ matureſcunt.

Rhamnum ſolutiuum recentiores nominant, quòd videlicet inſtar Rhamni ſpinoſa ſit, & expurgandi facultatem baccæ obtineant. Matthiolus Spinam infectoriam, Valerius Cordus Cerui Spinam facit; nonnullis verò & Burgiſpina: Germanis Creutzbeer/ Wegdorn: Italis *Spino merlo, Spino zerlino, Spino Ceruino:* Belgæ fructum Rhijnbesien/ id eſt, quaſi dicas, Baccas Rhenanas vocitant.

Baccæ autem huius Spinæ, vt guſtu amaritudinem cum adſtrictione nonnulla referunt, ita & calidæ ſiccæque ſunt ordine ſecundo. Purgatrices eædem ſunt, craſſam pituitam & bilioſos quoq; humores per aluum educunt. Datur aridarum in puluerem tritarum à drachma ad ſeſquidrachmam: nonnulli baccas numerant, qui à XV. ad XX: exhibent, vel etiam plures duris hominibus. Præſtat autem ipſas confractas in iuſculo pinguis carnis abſque ſale incoquere, atque iuſculum ebibere: ſic etenim minore cum moleſtia, ac paucioribus ventris doloribus ac torſionibus euacuant. Incoquuntur autem baccæ à XL. ad LX. pro robuſtiſſimis etiam plures.

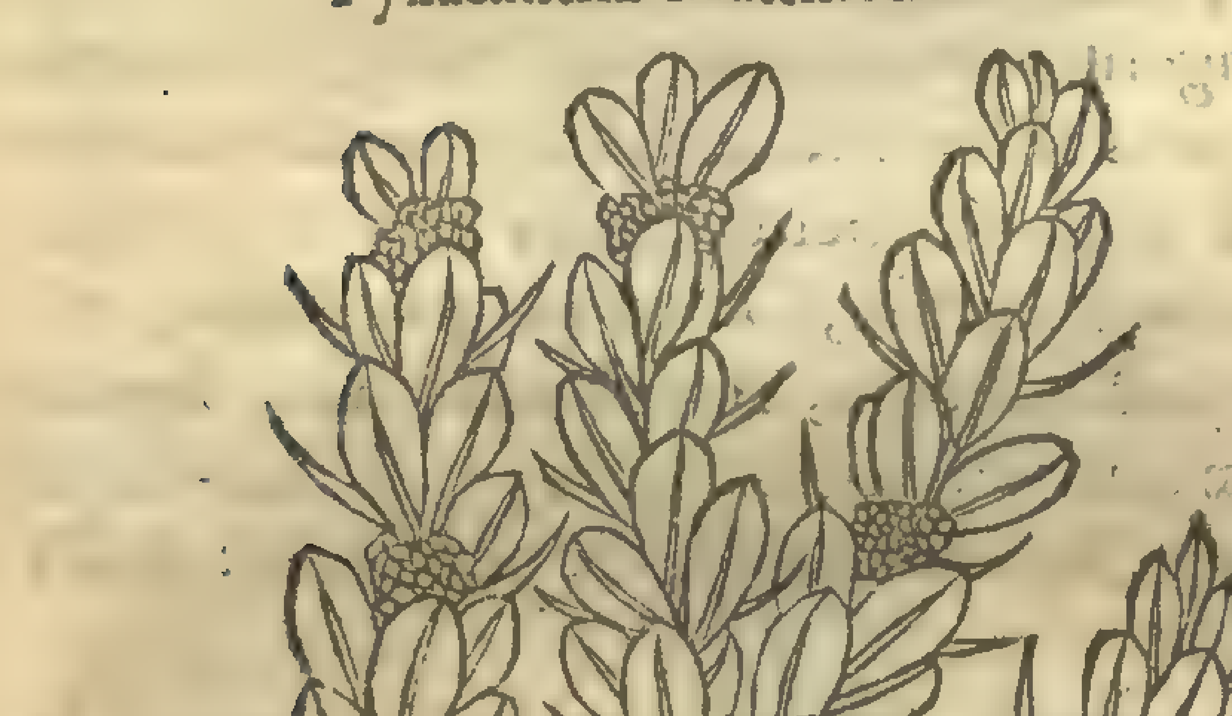
Baccæ nondum maturæ reſiccatæ, in aqua temperatæ, luteum præbent colorem, ſed maturæ virentem.

Exprimitur ex maturis ſuccus, qui cum modico aluminis decoctus, pictoribus pro ſaturato virenti colore in vſu eſt, quem Safftgruen appellant. Safftgruen.

De Pyxacantha & Lycio ex Dioſcoride.

CAPVT XIX.

Pyxacantha Matthioli.

PYXACANTHA ſpinoſa eſt arbor, ramulis trium cubitorum aut longioribus, cortice luteo, & colore diluti Lycij; iuxta quos folia Buxi æmula, πυκνὰ, denſa ſiue craſſa. Fructum habet Piperis magnitudine, nigrum, amarum, πυκνὸν, denſum ſiue ſucci plenum, & læuem: radices multas obliquas lignoſas.

Naſcitur in Cappadocia & Lycia, & aliis regionibus plurimis: loca amat aſpera. Bellonius in Palæſtina à ſe repertam ſcribit.

Pro Pyxacantha à Matthiolo pictura exhibetur ſtirps foliis Buxi, frequentibus admodum foliis, ſpinis aliquot intermediis, ſed hanc non eſſe legitimam, doctiſſ. Anguillaræ aliorumque eſt ſententia, cui quoque & nos accedimus. Leonhartus autem Rauwolfius in ſuo Itinerario diligentiſſimo, aliam omnino Lycij iconem exhibet, ramulis ſpinoſis, & circa hos foliis Buxi æmulis, & fructu in breuibus pediculus rotundo. *Matthioli icon ſuſpecta.*

Extrahitur autem ex Pyxacanthæ foliis ac ramulis, aut, vt Plinius, ex ramis & radicibus, per decoctionem ſuccus, cui Lycio nomen.

Folia, inquit Dioſcorides, cum ramis tūduntur, & multis diebus macerata decoquuntur; poſteà lignoſis reiectis, quod reliquum rurſus decoquitur, donec mellis habeat conſiſtentiam. Plinius ſic habet: Coquuntur in aqua tuſi rami radiceſque ſummæ amaritudinis æreo vaſe ferè per triduum; iterumque exempto ligno donec mellis craſſitudo fiat: lib. XXIIII. cap. XVIII.

Quam Græci πυξάκανθαν vocant, Latinè Buxeam ſpinam quis dixerit: nominatur verò & λύκιον, à ſucco qui ex ea coquitur.

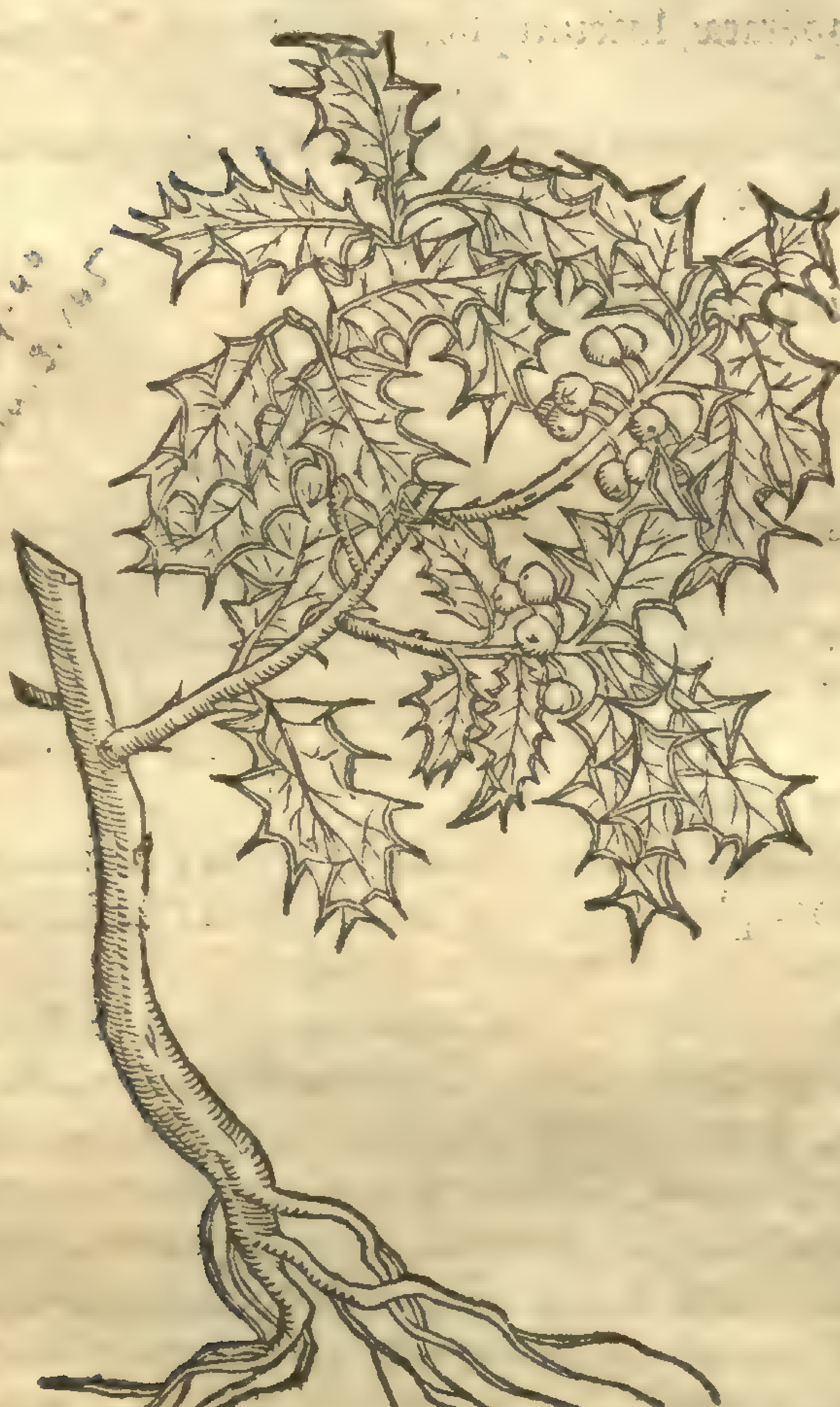
Succus propriè λύκιον dicitur, apud Latinos idem nomen retinens. Officinis Lycium incognitum eſt, quæ eius loco ſuccum fructuum Periclymeni ſiue Caprifolij perperàm, & cum grauiſſimo errore ſubſtituunt: vt ſuo loco ſcriptum eſt. *Officinarum error.*

Lycii ſuccedaneum. Dioſcorides ex Rhu χύλισμα facere docet, ad eadem ad quæ Lycium conueniens, quod deficientis ac deſiderati Lycij ſuccedaneum eſt,& in omnibus medicamentis eius loco adhiberi ex re eſt.

Lycium autem, auctore Galeno, exiccatoriæ eſt facultatis, & compoſitum ex diuerſi generis ſubſtantiis: vna quidem tenuium partium digerente atque calida, altera terreſtri ac frigida, ex qua adſtrictionem obtinet: in calore autem mediis ac ſymmetris proximum eſt. Proinde ad varia eius vſus. Caliginem, inquit Dioſcorides, oculorum diſcutit: palpebrarum ſcabiem, pruritus, intereſque fluxiones ſanat: facit ad aurium putredines, exulceratas gingiuas,& tonſillas, labiorum fiſſuras, ſedis rimas, attrituſque illitum. Cœliacis & dyſentericis potum & per clyſterem inditum prodeſt. Datur ſanguinem excreantibus & tuſſientibus ex aqua: muliebria etiam appoſitum ſiſtit. Contra rabioſi canis morſus in catapotio deuoratur, aut in aqua bibitur, aut in melle ſumitur.

De Agrifolio. CAP. XX.

Agrifolium.

AGRIFOLIVM frutex eſt, quandoque, cultura præcipuè, in arborem excreſcens: caudices arboribus mediocris craſſitudinis; fruticibus non valdè craſſi, quorum ramuli lenti ſunt ac flexibiles, & cortice conteguntur læui ac virente. materies ligni dura ac ſolida, ac interiùs nigricans, quæ & in aqua ſidit, veluti Lignum Indicum, quod Guaiacum dicitur: folia pulchrè virent, læuia ac glabra, Laurinis ferè ſimilia, ſed minora, ac pungentibus aculeis per margines anguloſa; quos tamen ſeneſcente arbore pauciores vel nullos habent, flores albi & odorati: baccæ rotundæ, Ochri magnitudine, vel non multò maiores, colore rubentes, ſapore ingratæ, nucleo intus albido, quæ non facilè deciduntur, ſed diutinè ramis adhærent: radix lignoſa.

Fit ex huius arboris aut fruticis cortice, qui læuis eſt, Viſcum, quo in capiendis auibus aucupes & ruſtici vtuntur. Corticem, inquit Ruellius, detrahunt, & facta humi ſcrobe, locis vliginoſis maximè, obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & inibi putreſcere patiuntur, quod ferè duodenis diebus fieri ſolet. Tunc marcidum eruunt, & tantiſper pila contundunt, donec in viſcum lenteſcat: demum in profluente, vt adhærentes corticum reliquiæ ſordeſque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momento, fictilibus recondunt.

Exit Agrifolium locis incultis ac deſertis, tum & quibuſdam locis iuxta vias, ac in ſiluis.

Perpetua autem ac immortali coma viret: Autumno ferè baccæ maturantur, quæ non rarò etiam hieme ramulis adhærent.

Agrifolium hunc fruticem arboreſcentem Latini vocant: Itali *Agrifoglio* ac *Aguifoglio*: Hiſpani *Azebo*: Germani Walddiſtel / & nonnulli Stechpalmen: Belgæ Hulſt: Galli *Hous*, & *Houſſon*: Angli Holy.

Creditur eſſe à Theophraſto ἀγρία dicta, quam plerique Latinè etiam Aquifolium aut Aquifoliam dici volunt. Plinius autem lib. XXVII. cap. XXVIII. Aquifolium interpretatur κράταιγον: ſed Cratægus folio eſt oblongo Meſpili ſimili, quem Athenæus lib. ſecundo eumdem cum Ceraſo eſſe iudicat. Theodorus Gaza φιλύκην Thophraſto nuncupatum Aquifolium interpretatur. *φιλύκη.* Philyce autem ex perpetuò virentibus quidem eſt, ſed candor ei qualis Celaſtro, cuius materies albida: & in alendo pecore honor, fronde ſemper redundans. At tale Agrifolium non eſt, cuius materies neque albida, neque frondes pecori vtiles præbet.

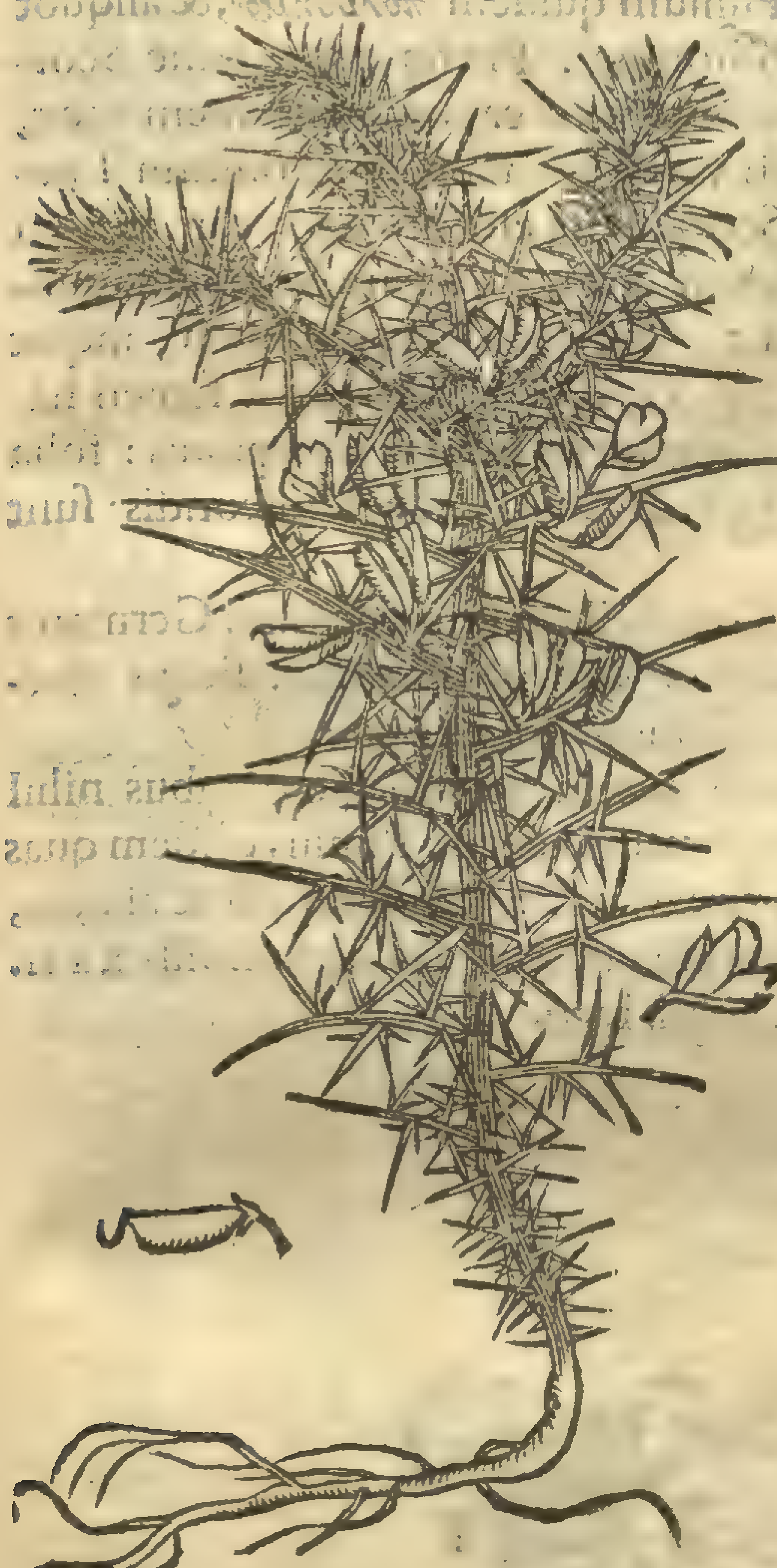
Agri-

Agrifolij autem baccæ temperamento calidæ ſunt ac ſiccæ , tenuiorum item partium, & flatus diſcutiunt. Ad colicos dolores vtiles ſunt : craſſos ſiquidem pituitoſos humores per aluum educunt, x. aut xii. numero aſſumptæ, vt ab his accepimus, qui earum experimentum quandoque fecerunt.

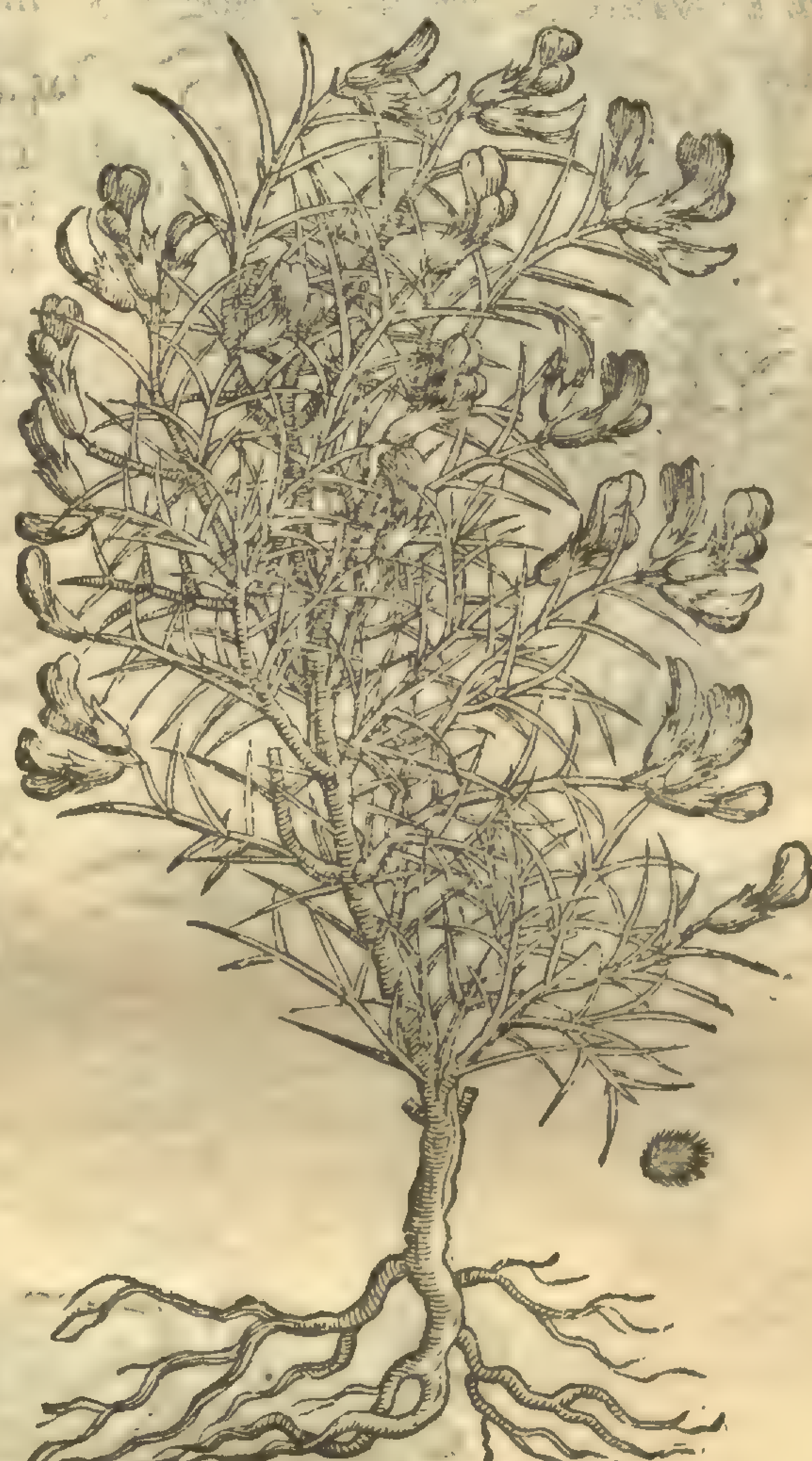
Viſcum autem ex huius cortice factum non minùs nociuum eſt, quàm ex arboreo viſco præparatum : tenaciſſimum ſiquidem eſt : interanea omnia conglutinat : excrementorum exitus contrahit ac claudit, atque hoc modo perniciem homini adfert, non qualitate aliqua, ſed glutinoſa ſua ſubſtantia.

De Geniſta ſpinoſa. CAP. XXI.

Geniſta ſpinoſa.

Geniſtæ ſpinoſæ altera icon.

In totum Spina hæc ſtirps eſt, denſa ſpinarum durarum acutarumque agmine circumquaque circumſepta : foliis caret, niſi Vere, & quidem exiguis ac mox deciduis : fruticoſa autem eſt, & non raró cauliculis lignoſis pluribus aſſurgens, humilior quandoque, ſubinde altior, pro loci natura : floſculi è ſpinoſis ramulis erumpunt, quales Geniſtæ, lutei, qui in calidis regionibus ſub feruenti Solis æſtu adeò rufo colore intenſo ſunt, vt purpurei appareant: ſiliquæ ſequuntur aſſimiles: radix lignoſa ac lenta, modò recta deſcendit, aliàs per obliquum fertur. 1.

Huic accedere poteſt & altera ſpinoſæ Geniſtæ ſpecies, quæ virgulas quaſdam admodum tenues promit, initio minutulis foliis ac innocentibus exiguis ſpinulis circumuallatas. poſteà verò cùm annuæ fuerint, defluentibus foliolis, ſolis durioribus ſpinulis communitas: floſculi huic pallidè lutei, minores quàm Geniſtæ : ſiliquæ paruulæ, in quibus ſemina exigua rotunda & ſubrubentia : radix lignoſa & lenta quoque eſt. 2.

Prior in pluribus reperitur regionibus, vt in Germania, Belgio, Italia, Gallia, Hiſpania, Anglia, & locis quidem incultis quoque ac neglectis. 1.

Altera pluribus per Brabantiam locis occurrit, nonnihil humentibus, ſed incultis quoque ac neglectis. 2.

Flores harum Maio conſpicui : & prioris quidem in Hiſpania Autumno etiam, vt Cluſius refert.

1. Geniſtella.

Scorpius.

2.

Harum priorem Belgæ Geniſtam nominant ſpinoſam, vulgò Gaſpeldoren. Habetur autem hæc pro Theophraſti Scorpio, quem Gaza Nepam nominat. Duo ſiquidem Theophraſtus ait ex toto aculeata eſſe, & difficulter alia præter hæc reperiri poſſe. In totum aculei ſunt, inquit, Corruda & σκόρπιος. deinde pòſt: Quod ex toto ſpinoſum exiguo eſt numero, & difficilè quidquam inueneris præter Corrudam & Scorpium. Corruda autem nota eſt: relinquitur Scorpius idem cum Geniſta ſpinoſa. Scorpij autem nomen apud Plinium quidem πολυώνυμον, & aliquot ſtirpibus commune. Præter enim hunc Scorpium, cuius libro XXV. cap. V. mentionem facit, Theophraſti verba referens, & Aconitum Theliphonem Scorpius illi eſt libro XXV. cap. X. Iam & Scorpioidem dictam herbam Scorpium quoque nominat. Ex argumento nomen, inquit lib. XXII. cap. XV. accepit Scorpius: ſemen habet ad ſimilitudinem caudæ Scorpionis: folia pauca. Quæ de Scorpioide Dioſcoridis ſunt verba.

Altera, Geniſtella paſſim vocatur: Germanis Erdtpfriemen / Stechend pfriemen: Belgis Stekende brem: Gallis *Geneſt picquant*.

De ſpinoſi autem Scorpij facultatibus nihil apud Theophraſtum extat. Plinius eaſdem quas Scorpioidi vires ei tribuere videtur. Eſt & alia, ait, eiuſdem nominis effectuſque ſine foliis: lib. XXII. eodem quo ſuprà loco.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ LIBER SECVNDVS, DE FRVTICIBVS NON SPINOSIS.

PRÆFATIO.

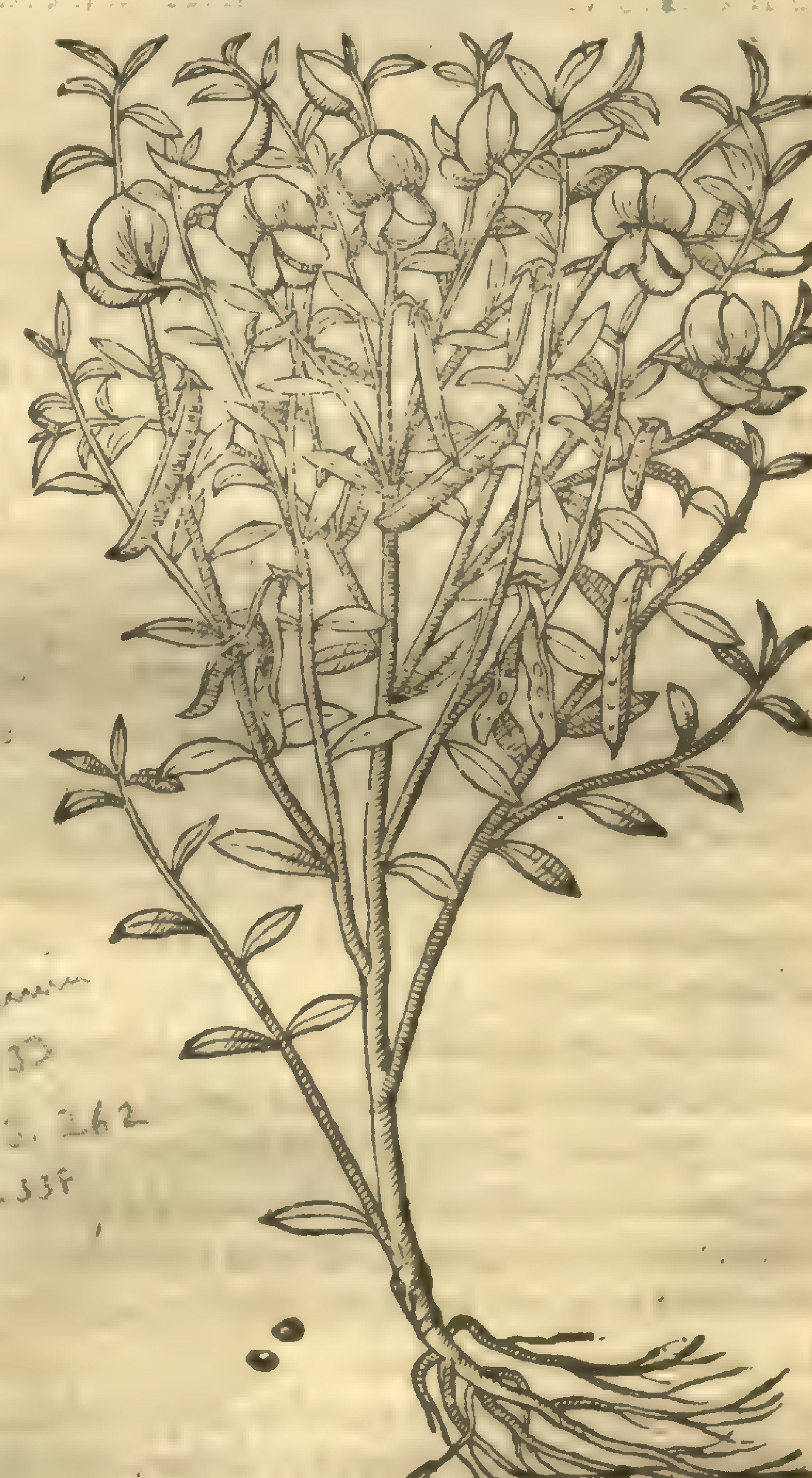
A SPINOSIS *fruticibus ad non ſpinoſos tranſeundum, quorum non exiguus numerus occurrit: ſed tamen non omnes veteribus cognitos deſcribere inſtituimus, ſed quorum notitia ad poſteritatem peruenit, vel quos cognoſcere refert. Superiori autem libro finem impoſuit Geniſta ſpinoſa, huius verò initium non ſpinoſa exhibet Geniſta.*

DE GENISTA. CAPVT I.

Geniſta cum rapo.

Geniſta Italica.

FRVTICOSA ſtirps Geniſta eſt: caules aut potiùs tenues caudices habet lignoſos, à quibus plurimæ tenues ſparguntur virgulæ anguloſæ, virentes, lentæ, & flecti nectique faciles, non rarò quoque in alas diuiſæ; circa quas folia exigua, obſcurè virentia, & floſculi eleganti colore lutei, & tandem ſiliquæ planæ per maturitatem nigricantes, veluti Faſeli ſiue Bωnæ dictæ, in quibus ſemina plana, dura, ſubruffa, Lentibus minora: radix dura & lignoſa fibras quaſdã obliquas ſubinde à ſe dimittit. Attollitur autem Geniſta frequenter in ſatis magnam altitudinem, hominis ſtaturam attingens: floribus hæc multis ſæpe grauida; quandoque verò humilis permanet, quæ rarò florifera. Huius verò radicum fibris adnaſcitur quod Rapum appellant Geniſtæ. 1.

Rapum Geniſtæ.

Eſt autem hoc tuberoſum quoddam, turbinatum, ſubnigricantibus ſquamis opertum, pulpa interiore ſublutea, à quo caulis aſſurgit dodrante breuior, floribus circa faſtigium ſubcandidis, Lamij ferè æmulis, ſuccedentibus oblongis, craſſis, teretibus, non tamen magnis loculis,

culis; in quibus ſemina minutiſſima & ſuperuacanea. Tota autem facie iſtud Orobanchen Dioſcoridis refert, lib. III. Pempt. IIII. deſcriptam: hoc ſolo ab ea differens, quòd non inter Legumina exeat: ſed è fibris radicum Geniſtæ, quibus adhæreſcit.

Naſcitur Geniſta in Germania, inferiore præſertim, frequentiſſima aridis, incultis ac deſertis locis, tum & iuxta ſiluarum & agrorum limites: & quæ humilior eſt rapumque ferens, macro, tenui, ac arenoſo ſolo gaudet.

2. Præter verò hanc & alia elegantior Geniſta eſt, ramuli ſiue virgæ cuius virentes quoque, lentæ ſimiliter, & ad vinciendum accommodæ, paucis adeò foliis conueſtiuntur, vt nudæ ferè appareant: circa harum autem faſtigia flores ſpicato ordine exeunt, eleganter quoque lutei, odorati, maiores quàm prioris; ſiliquæ verò & nigræ, planæ, & longiores.

Hæc Italiæ indigena eſt: fertur & in Hiſpania prouenire: apud Belgas verò hortenſis.

3. Iam & hirſuta quædam Geniſta eſt, candidioribus ac mollioribus foliis, qualis in Hiſpaniæ nonnullis regnis; & præſertim iuxta Calpem naſcitur. Meminit huius Titus Calphurnius Bucolicôn Ecloga ſecunda ſic ſcribens:

Cernis vt, ecce pater, quas tradidit Ornite vacca,
Molle ſub hirſuta latus explicuere Geniſta?

Floret Germanica Geniſta ſub finem Aprilis, aut Maio menſe, atque tunc rudimenta florum adhuc virentia, priùs videlicet quàm lutea fiant, decerpta, muria aut ſale condiuntur, quæ poſteà elota & decocta Capparorum in obſoniis loco habentur, nec minore cum ſuauitate manduntur.

Siliquas cum maturis ſeminibus Auguſtus menſis præbet. Rapum Iunio præcipuè menſe apparet ac conſpicuum eſt.

Italica Geniſta ſeriùs quidem, ſed diutiùs in Belgio floret.

Appellatur autem hic frutex à Latinis quidem Geniſta, aut, vt quidam volunt, Geneſta: Italis *Geneſtra*: Hiſpanis ſimiliter *Geneſtra*, aut *Gieſtra*: Germanis Pfriemen: Belgis Brem: Gallis *Geneſt*: Anglis Broome.

At Geniſtæ virgæ, flores, ac ſemina excalfaciunt ac reſiccant ſecundo ordine: tenuis quoque ſunt eſſentiæ, & expurgandi ac aperiendi vim obtinent: & præcipuè ſemen quod ſiccius eſt, minuſque excrementitiis humiditatibus redundat.

Decoctum virgularum & cymarum Geniſtæ, hepar, lienem, & renes expurgat ac aperit: per aluum aquoſos humores detrahit, hydropicis idcircò auxiliare, præſertim ex vino, reliquis ex aqua vtilius. Ad eadem commendatur & ſemen.

Paratur verò & ex Geniſtæ ramulorum ac virgultorum aridorum & combuſtorum cinere cum vino tenui albo, cuiuſmodi Rhenanum eſt, lixiuium, quod ad Cachexiam & Leucophlegmatiam à nonnullis valdè commendatur: & potenter quidem hoc aquoſos ac ſeroſos humores cum vrina & per veſicam expellit, ſed & acrimonia ſua interna viſcera quandoque & lædit & exedit.

Meſues floribus ac ramulis humiditatem ait incidentem adeſſe, ſed excrementoſam, & ob id vomitoriam: & ſtirpem omnibus ſuis partibus conturbare, prouocare, incidere, attenuare, pituitam & crudam materiam à iuncturis cum violentia vomitione ac deiectione expurgare. Videntur autem iſta non de Geniſta, ſed de Sparto ſcripta, quod per ſuperna Hellebori ritu purgare, auctores ſunt Dioſcorides & Plinius. Addit verò de Meſues Geniſtam calculum frangere renalem atque veſicæ, neque permittere vt in his materia diutiùs hæreat, aut in calculum dureſcat.

Flores exigui muria conditi, & pro obſonio manſi, languentem excitant appetentiam, & hepatis ac lienis infarctus expediunt. Iidem completæ maturitatis cum axungia porcina triti ac permiſti, dolores podagricos lenire feruntur. Meſues verò hos cum melle roſato, aut ouo ſtrumas ſcribit reſoluere.

Rapum Geniſtæ in vino decoctum ad renum & veſicæ dolores commendatur, vrinas promouet, calculos diſſoluit & expellit. Succus è recenti rapo Geniſtæ expreſſus, recentia vulnera glutinat, vetera & ſordida expurgat: vlceribus quoque malignis ac diuturnis prodeſſe recentiores affirmant.

De Geniſta tinctoria. CAP. II.

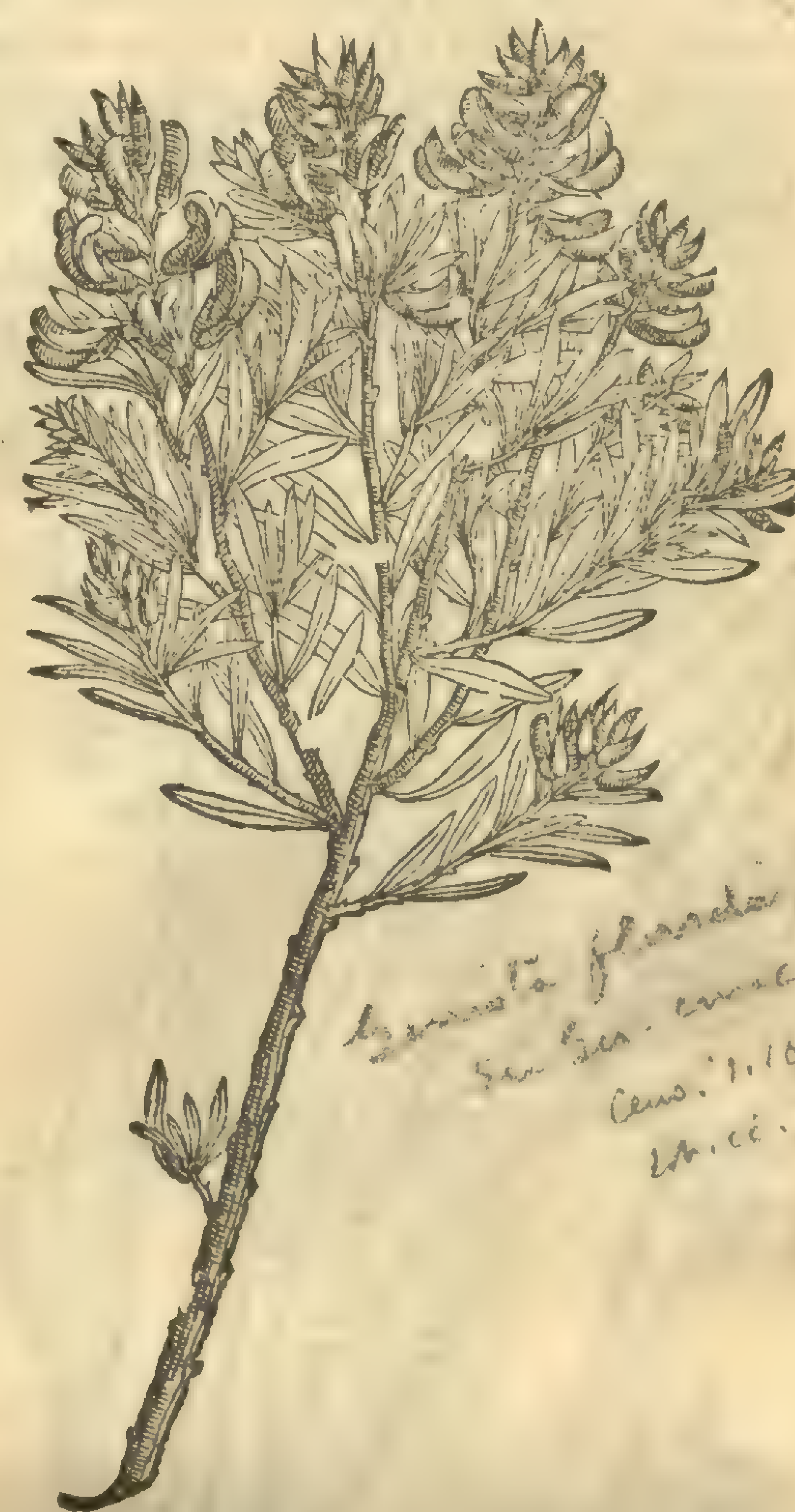
FOLIOSA hæc Geniſta ampliùs eſt quàm præcedentes, humilior tamen & rarò rectè aſſurgens, ſed ad latus declinans: ſarmentoſas quoque ac tenues herbaceas virgulas à caudice exiguo & lignoſo promit, foliis circumueſtitas multis virentibus, latioribus, longioribuſque quàm vulgaris, flores circa faſtigia copioſi, pulchrè lutei, quales Geniſtæ: ſiliquæ quoque eiuſmodi: ſemen non abſimile: radix lignoſa.

Pluribus

Geniſta tinctoria.

Geniſtæ tinctoriæ altera icon.

Geniſta humilis.

Pluribus per vtramque Germaniam prouenit locis incultis, quandoque humentibus aut vmbroſis: ſiluas quoque ac montoſa non raro ſubit: Italiæ quoque haud incognita.

Iulio & Auguſto cum flore reperitur: atque tunc à nonnullis ad tincturæ vſum colligitur ac ſubſecatur.

Cluſius & alteram huius ſpeciem exhibet magis fruticoſam & altiorem, & ad duorum cubitorum altitudinem rectè aſſurgentem: cuius caudex enodis, digitum craſſus, candicante obducitur cortice, ramoſque multos ſpargit fragiles, circa quos folia Lini, supernè virentia, interiùs incana ac reſplendentia: flores ſpicati, Geniſtæ tinctoriæ æmuli. Hanc autem in Murciano Hiſpaniæ regno ſecus vias à ſe conſpectam, & menſe Martio cum flore repertam refert. 2.

Eſt verò & inter Geniſtas quædã omnino humilis, ac terræ ſuperficiei incumbens, cuius cauliculi in membranoſam latitudinẽ extẽſi, folia oblõga referũt; à quibus & deinde alij enaſcũtur, & ab his rurſus alij, nec finis donec ad faſtigiũ peruentum: folia autem nulla habet alia. ex horum faſtigiis emicant floſculi lutei veluti Geniſtæ, ſed minores; & ſiliquæ exiguæ, radix tenuis eſt. 3.

Harum autem Geniſtarum priorem plerique florem appellant tinctorium: rectiùs verò Geniſta tinctoria dicitur. Meminit huius Plinius: 1.

 Tin-

Tingendis, inquit, veſtibus naſcentes Geniſtæ: lib. XVI. cap. XVIII. Germanis Ferbblumen/ Heydenſchmuck: Belgis Ackerbrem. Italis (ni fallor) *Cerretta, Braglia,* & *Coſaria,* vt cap. de Lyſimachia Matthiolus ſcribit: Anglis Dieweed.

2. Altera ab Hiſpanis *Scoba* nominatur.

3. Tertia à nonnullis Geniſta humilis vocatur: à Germanis Erdtpfriemen/ hoc eſt, terreſtris Geniſta, ſiue Chamægeniſta.

Sapore autem Geniſta tinctoria amaro, Geniſtam priorem refert, proinde & ſecundo exceſſu calida ſiccaque: exiſtimatur verò & reliquis facultatibus ei aſſimilis.

De Sparto frutice. CAP. III.

Spartum frutex maius.

Spartum frutex minus.

DVPLEX Spartum eſt: vnum frutex, alterum herba.

Spartum frutex Geniſtæ, quam Itala terra producit, virgulis ſimilis eſt; quæ virentes, ſtriatæ, tenues, & ad nexum flexumque faciles ac expeditæ ſunt. Folia ei nulla, niſi prima germinatione, quæ paruula & citò defluunt: flores in lateralibus pediculis ſpicato exeunt ordine lutei: lobi qui ſuccedunt rotundis oblongiores, minoribus Bœnis ſiue Faſelis (quos Dioſcorides Phaſiolos nominat) adeò ſimiles, vt ſublato pediculo, ab huiuſmodi Faſelis non mox diſcernantur; in quibus ſemen durum ac nigrum: radix lignoſa.

In Hiſpaniæ prouinciis Spartum naſcitur, & vno loco altius ac fruticoſius; altero verò humilius, cuius tamen lobi maiores ſunt.

Græcis σπάρτον ac σπάρτιον dicitur: Latini iiſdem vocibus vtuntur, modò Spartum, aliàs Spartium nominantes: Hiſpani *Retama* vocant.

Sparti autem, quo vites alligantur, tum fructus, tum virgarum ſuccus non inſtrenuè trahentis eſt facultatis: ſic Galenus. Dioſcorides verò, Semina, ait, & flores cum melicrato quinque obolorum pondere pota, purgant per ſuperiora vehementer, veluti Helleborum; ſed tutò, ac citra periculum: ſemen per interna purgat.

Ramorum in aqua maceratorum ac tuſorum extractus ſuccus, iſchiadicis & angina laborantibus auxiliatur, ſi quantū cyathus mane bibatur. Quidam verò hos ramulos marina aqua macerantes, iſchiadicis per clyſterem iniiciunt: educunt autem ſanguinea & ſtrigmentoſa.

De

De Sparto herba. CAP. IIII.

Spartum herba.

Sparti herbæ alia ſpecies.

ALTERVM Spartum herba, vt inquit Plinius, ſponte naſcens. tenuia ac iuncea hæc è radice numeroſa emittit folia, cubitalis ſubinde longitudinis, lenta quoque & obſequioſa, quæ ætate duriora redduntur, culmi inter hæc aſſurgunt altiores, paniculam ferè arundinaceam proferentes, nonnullorum Graminum aſſimilem, in quibus oblongum naſcitur ſemen. radices fibroſæ ſunt ac perpetuæ, quæ facilè luxuriantes atque inter ſe implicitæ latum conſtituunt ceſpitem, duorum quandoque pedum ſpatium occupantem.

In compluribus Hiſpaniæ Bæticæ locis hoc Spartum prouenire Cluſius ſcribit, ſed tamen omnium frequentiſſimè ab initio Granatenſis regni ad Murgim vſque vrbem, quæ modò Murcia, in quo terræ ſpatio & Noua Carthago, nunc Cartagena, ſita eſt: reperitur verò & in Valentino agro, vbi lætius & vberius exit.

Conueniunt autem hæc cum iis quæ de Sparto herba Plinius lib. XIX. cap. II. ſcriptum reliquit; & quidem his verbis: Herba hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri. Iuncuſque propriè aridi ſoli, vni terræ dato vitio: namque id malum telluris eſt, nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africa exiguum ac inutile gignitur, Carthaginienſis Hiſpaniç citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque Sparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes faceſque, hinc calceamina, & paſtorum veſtes: animalibus noxium præterquam cacuminum teneritate.

Conficiuntur verò ex hoc & hac ætate aulæa, corbes in quibus vuæ paſſæ & caricæ, tum & alia conduntur: nec alius huius, quod ſcitur, vſus eſt: nec nomen præterquam Sparti, aut Sparti herbæ.

De Tamarice. CAP. V.

TAMARIX frutex haud magnus eſt, hominis ferè altitudine: caudices habet lignoſos quidem, ſed nequaquam craſſos: ramulos verò ab his complures: folia verò circa hos frequentia, parua, oblonga, teretia, ac tenuia, quaſi lineolis tranſuerſis ac obliquis ſiue inciſuris ſuperficietenus exaſperata, indiuiſa tamen: flores muſcoſi, numeroſi, albidi, aut ex albido purpuraſcentes tenuium ſurculorum faſtigia occupant; quibus ſemen ſuccedit papposum,

quod

Tamarix.

Tamaricis ramulus cum floribus.

quod per maturitatem, dehiſcentibus conceptaculis in quibus continetur, effluit, ac à vento abripitur, non minùs quàm Salicis: radix qualis fruticum lignoſa, in diuerſa tendens.

Secus profluentes amnes, ac quandoque exorbitantes fluuios, non rarò etiam circa paludes naſcitur, ſolo frequenter ſaxoſo: humidiores ſiquidem & lapidoſos amat tractus: reperitur in Germania, Vindelicia, Italia, Hiſpania, ac in Græcia quoque.

In Ægypto autem ac Syria, vt Dioſcorides, Tamarices quoque gignuntur: in Tylo verò & Arabiæ inſula, vt Theophraſtus ſcribit, quarum, inquit, lignum, non vt apud nos Græcos imbecillum, ſed validum veluti πρίνινον, ſiue Ilignum, aut aliud quoddam forte.

Tamaricem hanc Dioſcorides ἥμερον, ſiue ſatiuam aut vrbanam nominat, & fructum ait proferre Gallis perſimilem, guſtu inæqualiter adſtringentem.

Petrus Bellonius Singularium lib. ſecundo Tamarices præaltas & aliarum arborum inſtar magnas ſe in Ægypto vidiſſe refert: & locis quidem quandoque humidis ſecus flumina, non rarò verò etiam in aridis & ſabuloſis, vbi nulla alia naſceretur arbor. quæ Gallas, incolis Chermaſel dictas, ſubinde adeò multas e ramis dependentes ferrent, vt onere earum grauatę ferè fatiſcerent.

Tamarix Græcis μυρίκη: Latinis verò etiam Myrica: in Officinis Tamariſcus dicitur: ab Octauio Horatiano Murica. Dioſcorides in Græcia & Italia naſcentem ἀγρίαν ac ſilueſtrem facit: Germanis eſt Tamariſſehen holtz & Porß: Belgis Tamariſchboom: Italis *Tamarigio:* Hiſpanis *Tamargueira*, & *Tamariz*: Gallis *Tamaris:* Anglis Tamariſck: Bohemis Tamaryſſk.

Myrica autem abſtergentis eſt ac incidentis facultatis abſque perſpicua deſiccatione: habet verò & adſtrictionem nonnullam. Atque ob has facultates admodum prodeſt lieni indurato decocta cum aceto aut vino; ſiue radice, ſiue foliis, ſiue extremis ramulis: auctor Galenus.

Decoctum foliorum ex vino lienem abſumere Dioſcorides quoq; ſcribit: deinde & idem ad dolorem collutione prodeſſe, & ad muliebres menſes inſeſſu: & apte iis qui pediculis & lentibus abundant affundi.

Cinis combuſtæ admodum deſiccatoriæ eſt facultatis, plurimam abſtergendi facultatem habens, pauxillum adſtringendi.

Fructus autem ſiue Galla maioris Tamaricis non paucam ſortita eſt adſtrictionem, adeò vt Gallæ

Gallæ omphacitidi ſiue immaturæ proxima ſit, niſi quòd acerbitas euidentior eſt in Galla: Myricæ autem fructus temperatura inæqualis; immiſta eſt enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abſtergendi, quod ſanè Gallæ haud ineſt, vt Galenus ait.

Conuenienter hoc vtimur, inquit Dioſcorides, vice Gallæ in medicamentis oculorum ac oris, ad ſanguinis excretiones: prodeſt verò & cœliacis, fluxui muliebri, ictero, ac à phalangio demorſis. Cortex ad eoſdem vſus adhibetur. Conficiuntur ex ligno ad bibendum pocula, vt ex his potus ſumptus lienoſis proſit.

De Erica. CAP. VI.

Erica prior.

Erica altera.

ERICA humilis, ſed tamen lignoſa ac fruticoſa ſtirps, raro dodrantalis altitudinis, virgulas promit complures, ac circa has foliola duriuſcula ac aſperiuſcula, Tamaricis aut Cupreſſi quodammodò ſimilia: floſculos ſecundùm virgulas ordine digeſtos, exiguos, diluto rubente colore purpuraſcentes, raro albidos: radicem lignoſam per ſummam terram ſparſam. Et hæc verè ac propriè Erica apud Veteres habetur. 1.

Sunt verò & alij humiles lignoſi frutices, qui inter Ericas numerantur; quarum vni virgulæ quoque lignoſæ à radicibus complures, ſed tenues, ſubrubente colore nigricantes, non raro ſeſquipedales vel altiores, foliis quæ admodum exiguis circumueſtiuntur, quàm vulgaris Thymi minoribus: floſculi in faſtigiis ac cacuminibus virgularum quini ſenive, aut plures cohærent, deorſum dependentes, forma oblongi, intus caui, dolioli alicuius effigiem referentes, colore diluto purpuraſcentes: radix ſerpens, pluribus germina locis edit. Ex hac Erica ſcopæ fiunt, quibus domus verruntur, tum & aliæ, quibus veſtes expurgantur. 2.

Vtraq; inferiori Germaniæ ſiue Belgio ſatis vulgaris, locis aridiſſimis, ſterilibus, ac incultis.

Floret & vtraque æſtate, ſed prior diutiùs, ſic vt & Autumno cum flore reperiri queat.

Memini verò & aliam quamdam me obſeruare Ericam, humilem quidem, ſed lignoſis virgulis etiam luxuriantem, cuius exigua quoque ſunt foliola, ſed anguſta, & oblongioris formæ: huic ſpicato ordine ad faſtigia virgularum, vnico tamen tantummodò latere, exeunt floſculi eleganter rubentes, nigris prominentibus apicibus. 3.

Naſcitur hæc in Germaniæ illo tractu, qui ex Bohemia Norimbergam ducit, locis aridis & incultis, ac iuxta ſiluas.

Menſe

Erica tertia.

Menſe Aprili cum elegantibus floſculis reperta.

Deſcribuntur verò & multæ aliæ à doctiſs. C. Cluſio Ericæ, quas ex ſuis per Hiſpaniam Obſeruationibus requirendas relinquimus.

Erica autem à Græcis ἐρείκη dicitur: nonnulli perperàm Myricam nuncupant: Germanis ac Belgis Heyden: Italis *Erica*: Hiſpanis *Breço*, *Queiro*: Gallis *Bruyre*: Anglis Heth.

At Ericæ, vt Galenus ſentit, digerendi per halitum facultatem obtinet. Flore eius ac foliis vtendum.

Auxiliantur, inquit Dioſcorides, coma & flores ſerpentium morſibus impoſita. Ex floribus autem reprobum mel apes colligunt.

De Vacciniis nigris. CAP. VII.

VACCINIA, de quibus hoc loco agimus, à Violis differunt; nec flores ſunt, ſed baccæ: iſtorum autem Vacciniorum aliquot reperiuntur ſpecies, Nigra videlicet, Rubra, & quæ Paluſtria dicuntur.

Vulgatiſſima Germaniæ ſunt nigra, quorum fruticem Myrtillum quidam appellant: eſt autem hic exiguus, vix dodrantalis, cauliculis & ramulis tenuibus, virenti cortice conueſtitis: foliis maioris Buxi, tenuioribus tamen & ambitu leuiter ſerratis, ad Myrti vnius generis accedentibus: floſculi ſecundùm ramulos rotundi, concaui: baccæ Iuniperis magnitudine ſatis reſpondent, in ſummitate concauum veluti vmbilicum habent, perinde ferè vt Taxi; colore è cæruleo ſaturato nigricant, ſapore ſubacido ac adſtringente, in quibus complura tenuia parua, albicantia ſemina: radix ſubeſt lignoſa, tenuis, & ſubinde proſerpens.

Vaccinia nigra.

Macro ſteriliq́ue ſolo, ac incultis ſiluoſiſq́ue gaudet: ſubinde in editis, vento expoſitis, ac montanis reperitur: non ratò etiam ad plana deſcendit. In Germania vtraque, Bohemia, & nonnullis Galliæ locis frequens.

Subnatis Vere nouis foliolis, paulò pòſt floſculi apparent: baccæ ſub finem Iunij ac Iulio perficiuntur: reperiuntur verò nonnunquam & Septembri: tametſi enim maturæ, non facilè tamen corrumpuntur.

Baccas iſtas Germani Heydelbeeren appellant: Brabanti Crakebeſien/ quòd ſtrepitum quemdam, dum dentibus franguntur, edant: nonnulli Hauerbeſien/ & Poſtelbeſien: Galli *Airelle* aut *Aurelle*, vt Ioannes de Choul ſcribit: Bohemi Czerne iahody. Germanię pleræq; Officinæ Myrtillos; propriè autem Myrtilli fructus ſunt Myrti, prout hoc tempore Pharmacopœi loquuntur. Apud Græcos & veteres Latinos nomen, quòd ſciamus, non habent; nam quòd plerique Vitem Idæam, à Plinio Alexandrinam cognominatam, exiſtiment, veritati repugnat. Vitis

Vitis ſiquidem Idæa non modò cum Vite vinifera ſimilitudinem aliquam habet; ſed Vitis etiam ſpecies eſt. Siquidem Theophraſtus, qui huius meminit, nullo addito epitheto, ἄμπελον ſimpliciter nominat (vt paulò pòſt oſtendetur) quod haud dubiè non fuiſſet facturus, ſi à Vite vinifera differentem habuiſſet.

Quæcumque enim ſtirpis alicuius nomen acceperunt, addito aliquo epitheto exprimuntur, vt ab ea, cuius nomen mutuatæ ſunt, differentes agnoſcantur: vt, Laurus Alexandrina, Vitis alba, Vitis nigra, Vitis ſilueſtris, & tales aliæ.

Iam quę & à ſtirpe aliqua appellationem mutuantur, ſi non in vniuerſum, tamen vel folio, vel fructu, vel alio aliquo ipſas referunt: Vitis alba & nigra, ſiue Bryonia vtraque folia clauiculaſque habent, vt Vitis vinifera; repunt & eodem modo. Vitis ſilueſtris ſarmenta Vitis modo emittit, & fructū exiguis vuis ſimilem profert. Laurus Alexandrina & Chamædaphne, item & Daphnoides Laurum foliis æmulantur. Sycomorus fructu Ficum, foliis Morum refert. Chamædrys folio eſt Quercus ſimili, Peucedanus Peuces. Ita de aliis quæ ab alia aliqua nomen acceperunt. Frutex autem iſte humilis, nec vllo modo, nec vlla parte Vitem refert.

Naſcitur autem Vitis, quam modò Idæam cognominant, non in altiſſimis ac niuoſis Idæ tractibus, (vt quidam interpretari ſtuduerunt) ſed circa Idam prouenit: Idam quidem montem non Cretæ, ſed Troadis in Aſia minore, quæ à Ptolomæo Geographiæ lib. v. cap. II. Alexandri Troas appellatur. Vnde & non temerè à Plinio lib. XIIII. cap. III. Vitis Alexandrina dicta eſt: haud ſecùs quàm illic enata Alexandrina Laurus à Theophraſto nominatur: Propria περὶ τὴν Ἴδην, id eſt, circa Idam eſſe ferūtur, inquit, Alexādrina dicta Laurus, & Ficus quædam, & ἄμπελος, id eſt, Vitis. Huic autem Viti ſimiles apparent, quas Philoſtratus in Vita Apollonij apud Mæones & Lydos (haud procul à Troade ſitos) naſci refert, cum iis Vitibus illas comparans, quæ apud Indos vltra Caucaſum gignuntur. Vites autem, ait, paruæ admodum, quales apud Mæones Lydoſque ibi naſcuntur: vinum tamen ex illis expreſſum guſtatu ac ore iucundiſſimum.

Traditur autem hæc Vitis, iuxta Idam nata, θαμνώδης, id eſt, fruticis inſtar eſſe, ῥαβδίοις μικροῖς, id eſt, virgulis paruis, ramulis verò ad inſtar cubitum extenſis, circa quos ῥᾶγες, ſiue acini, ἐκ πλαγίου, ſiue obliqui, nigri, magnitudine Fabæ, dulces; intus habentes γιγαρτῶδές τι, id eſt, vinaceum quoddam, molle: folium autem huius rotundum, indiuiſum, ac paruum. *Vitis Idæa.*

Deſcribitur hæc à Plinio lib. XIIII. cap. III. iiſdem ferè verbis: Alexandrina appellatur, inquit, Vitis iuxta Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus: folio paruo ac rotundo ſine diuiſuris.

In quibus verbis, pro eo quod Theophraſtus habet, ῥᾶγες εἰσὶν ἐκ πλαγίου, Plinius non acinos, ſed racemos obliquos legit: quod Viti magis conuenit.

Cum deſcriptione autem hac, fruticulum Germaniæ Officinis Myrtillum dictum, haudquaquam conuenire ſatis manifeſtum: humilis enim eſt, vix cubitum altus, paucis breuibus & nequaquam cubitalibus ramulis; haud racemos, ſed nec vuarum acinis ſimiles fructus, ſed veluti Taxi baccas profert; non dulces, ſed ſubacidos & adſtringentes; in quibus quoque non γιγαρτῶδές τι molle, ſed multa exigua candida plana ſemina: folium verò non rotundum, ſed rotundo longius; non vt Vitis, ſed ad Buxi accedens. Iam & credibile eſt hunc in Italia, Græcia, ac minore Aſia non reperiri, cùm Germaniæ & Bohemiæ proprium Matthiolus aſſerere videatur: tantum abeſt vt Vitis Idæa aut Alexandrina dici aut haberi queat.

Vaccinia autem huius fructus poſſe non abs re nominari videntur, cùm baccæ ſint: nam à baccis Vaccinia quaſi Baccinia dici poſſunt. Sed tamen & alia Vaccinia eſſe non repugnat: Vaccinium etiam πολυώνυμος eſt dictio pluribus communis. Violas Vaccinia dici cap. de Violis ſcriptum. Hyacinthum ſcriptum & Vaccinium Latinis appellari innuit Virgilius Bucolicôn primo Ecloga x. Theocriti verſiculum Latinè reddens, qui eſt Eidyllio x.

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐστὶ καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος.

Virgilius:

Et nigra Violæ, ſunt & Vaccinia nigra.

Vitruuius Architecturæ lib. VII. Vaccinium quoque à Viola diſtinguit, & ex ea purpuram elegantem fieri refert, ad quam cùm Hyacinthus ſcriptus non conferat, aliud omnino iſtud Vaccinium ab Hyacintho eſſe oportet, quòd ad tingendum purpureo colore faciat.

Meminit & Plinius lib. XVI. cap. XVIII. Vacciniorum, quæ ad veſtes ſeruitiorum purpura tingendas adhibentur.

Sint autem hæc eadem cum noſtris Vacciniis, difficile fuerit aſſerere: præſertim cùm Plinius Vaccinia inter eas ſtirpes recenſeat, quæ in aquoſis gignantur: noſtra verò in montanis, editis ac vento expoſitis: nec conſtat deinde in Italia cognita eſſe. Vtcumq; eſt, Vaccinia hæc

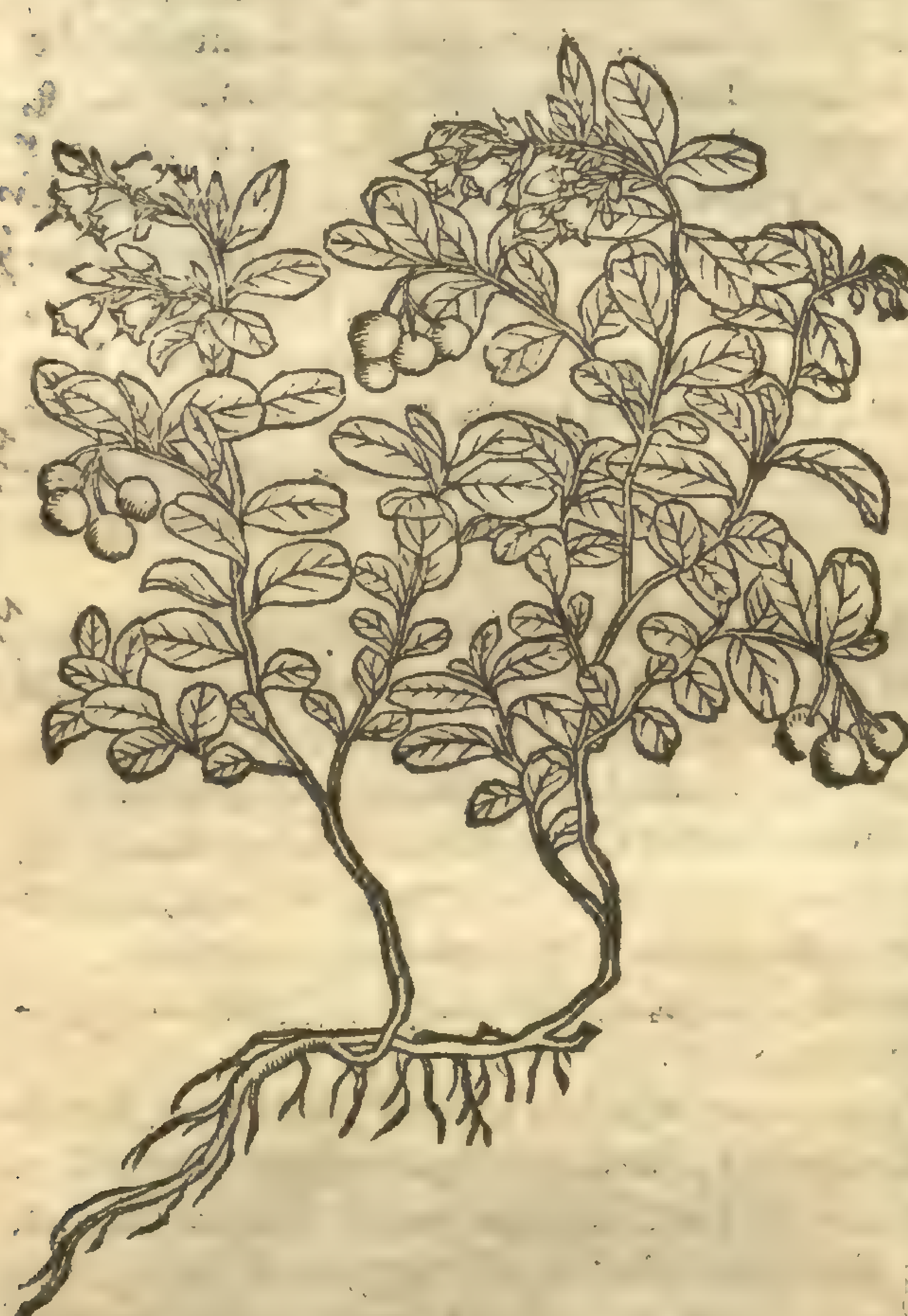
noſtra dici poſſunt, & cum Vacciniis Plinij ac Vitruuij in eo conueniunt, quòd veſtes telæque lineæ tingi purpureo colore his queant.

Ceterum Vaccinia hæc facultate ſecundo ordine, eoque ſatis intenſo frigida ſunt, & vnà cum manifeſta adſtrictione reſiccant. Ventriculo æſtuanti conueniunt, ſitim ſedant, ardentium febrium calores mitigant, aluum reprimunt, vomitum ſiſtunt, dyſenteriam ex flaua bile natam curant, aduerſus choleram morbum proſunt.

Excoquitur horum ſuccus donec craſſeſcat, & addito melle & ſacharo conſeruatur. Rob Officinæ appellant: quod ipſis crudis baccis ad omnia præferendum: nam ſubinde, dum hæ crudæ eduntur aut aſſumuntur, ventriculum debilem ac frigidum offendunt, & tantum abeſt vt aluum adſtringant, aut fluentem reprimant, vt etiam eam ſua frigiditate ac cruditate perturbent: quod ſuccus coctus ſiue Rob haudquaquam efficit.

De rubris Vacciniis. CAP. VIII.

Vaccinia rubra.

RVBRORVM Vacciniorum frutex quoque humilis eſt, nec quàm nigrorum altior, virgulis tenuibus, paucis ramis, foliis durioribus, perpetuò virentibus, maioris Buxi ſimilibus, aliquantò maioribus: floſculi non ſecundùm ramulos, ſed in faſtigiis virgularum aliquot ſimul proueniunt, forma oblongi, rotundi, diluto colore rubentes: ſuccedentibus baccis, quæ maturæ rubent, ſapore acidæ & adſtringentes: radix tenuis ſerpit.

Siluoſis & interdum opacis quibuſdã Brabantiæ locis reperitur. Geſnerus in altis Heluetiorum montibus gigni ſcriptum reliquit.

Nomen à nigris, quibus forma ſatis reſpondent, Vaccinia rubra habent. Germanis Rothe Heydelbeer: Belgis Roode Crakebeſien: Gallis *Aurelles rouges*: Conrardus Geſnerus Vitem Idæam rubris acinis dixit. ſed multò minùs quàm nigram cum Idæa Vite hanc conuenire ipſarum baccarum exortus oſtendit: non etenim ad latera cauliculorum veluti nigra (quod exiſtimantibus Vitem Idæam hanc eſſe impoſuit) ſed è ramulorum cacuminibus corymborum inſtar dependent.

Facultatem autem rubra Vaccinia & frigidam ſiccamque habent, & ſimul adſtringendi vim.

Vaccinia paluſtria.

De Vacciniis paluſtribus. CAP. IX.

PALVSTRIBVS Vacciniis graciles ac ferè inſtar ſetarum tenues, nonnihil ſubrubentes coliculi, dodrante breuiores exeunt; circa quos parua foliola, veluti Thymi aut vulgaris Serpylli: floſculi in extremis virgis, deinde baccæ dependent, rubra Vaccinia referentes; ſed turbinatæ, per maturitatem rubentes, quandoque punctulis purpureis conſperſæ, ſapore acidæ: radix inſtar tenuis bacilli, obliqua, ex qua ſurſum complures coliculi, & inferius fibræ aliquot demittuntur. Talem enim obſeruare me memini, quando virens ceſpes vnà cũ baccis olim ad me miſſus fuit, ſublata ſiquidem vndequaque terra ac herbis, radix, qualem deſcripſimus, relicta eſt.

In humidis & vliginoſis locis proueniunt ſæpenumerò apud Hollandos. Valerius Cordus quaſdam his ſimiles baccas, ſi non eædem, in macris, humidis, putridis, muſcoſiſque

quoque

quoque reperiri refert, & plurimum circa VVittenbergam Saxoniæ oppidum.

Sub finem Iulij, ac Auguſto menſe baccæ ad maturitatem perueniunt.

Hollandi Veenbeſien: Germani Moßbeeren/ id eſt, acinos aut baccas paluſtres appellant: Oxycoccon Valerius Cordus: nos Vaccinia paluſtria nominauimus, à ſimilitudine, quam ab aliis habent Vacciniis.

Frigida autem & ſicca huiuſmodi Vaccinia, vnà cum quadam partium ac ſubſtantiæ tenuitate, quæ tamen quamdam adſtrictionem coniunctam habeat.

Ardentium febrium calorem, atque in his ſitim, mulcent, bilis ardorem reprimunt, vomitum ſiſtunt: ciborum appetentiam, per bilioſos corruptoſque humores deiectam, reſtaurant, peſtilentibus morbis aduerſantur.

Coquitur verò & horum ſuccus, donec craſſior factus addito ſacharo conſeruari queat; qui ad omnia, ad quæ baccæ, etiam vtilior eſt.

De Portulaca marina. Cap. X.

Portulaca marina.

Portulacæ marinæ ramulus.

Marina dicta Portulaca non herba veluti hortenſis, ſed exiguus eſt frutex: cuius ramuli duri ac lignoſi: folia pinguia, carnoſa, forma Poſtulacæ æmula, ſed albidiora ac duriora: floſculi cauliculos parte ſuperiore ambiunt, quales Blito aut Atriplici fere; nec diſſimile ſemen latum ac planum: radix lignoſa, viuax, veluti & ipſa ſtirps, quæ defluentibus paucis foliis hiemem ſuſtinet. 1.

In maritimis Zelandiæ, Flandriæ, & aliquibus Hollandiæ aggeribus ac tumulis arenoſis gignitur, & alibi ſimilibus locis.

Iulio menſe cum flore potiſſimùm viget.

Huius verò & aliæ reperiuntur ſpecies foliis candidioribus, longioribus, & Oliuæ ferè ſimilibus; non rarò quoque altiores aut ramulis teneriores, quales in Luſitania & Valentino Hiſpaniæ regno ſe vidiſſe & obſeruaſſe Cluſius ſcribit. 2.

Hanc ſtirpem Græci ἅλιμον cum aſpiratione vocant: differt ab ἀλίμῳ abſque aſpiratione: Latinis quoq; Halimus eſt: vulgò Portulaca marina: Belgis Zee Porcelepne: Angl. Sea Porcelline.

Partium autem eſt Halimus, vt inquit Galenus, diſſimilarium: maior verò pars eius ca-

lida eſt temperatè , cum humiditate non concocta & leuiter flatuoſa.

Folia, Dioſcorides ait, decoquuntur ciborum gratia. radix conuulſa, rupta, torminaque mitigat cum melicrato drachmæ pondere pota: eadem lactis vbertatem facit. Folia autem in Belgio veluti Cappares ſale aut muria condiuntur,& eorum loco menſis inferuntur eduntúrque, & nec quidem reluctante palato, cui grata ſunt. Galenus verò etiam prima eius germina in Cilicia eſitari ac reponi, in poſterum vſui futura, memoriæ proditum reliquit.

De Myrto. CAP. XI.

Myrtus prior.

Myrtus altera.

MYRTVS magnitudine foliorum non parum differens eſt: differt & fructus colore, qui modò albicans, aliàs niger eſt.

Frutex autem Myrtus haud magnus, cultura in exiguæ arboris ſpeciem quandoque adoleſcens, cuius ramuli ſiue virgæ lentæ, flexibiles ac obſequioſæ, ſubrubente cortice conueſtiuntur: folia circa hos læuia ac reſplendentia, lata aliquantulùm & acuminata, vni quidem minuta, alteri verò maiora, & Vincæ peruincæ vulgaris æmula, tertiæ autem mediæ magnitudinis: ſunt eadem nonnullis rariora, quibuſdam frequentia cauliculos denſiùs ſtipantia: flores candidi ſunt, ſtaminibus aliquot concoloribus mediis: fructus baccæ ſunt oblongæ, colore aut nigræ aut ſubalbidæ, in quibus copioſa minuta candidaque ſemina. Foliis ac floribus Myrtus iucundè odorata eſt: qui etiam ex his, & præſertim è floribus, ſtillatitius elicitur liquor, gratùm ac ſuauè redolet.

Myrtidanum. Circa autem Myrti ramulos ac caudices inæquale quoddam eminenſque ſubinde naſcitur, eiuſdem coloris, ramos ipſos veluti manus aliqua amplectens ac ambiens: quod Myrtidanum vocatur.

Lætatur Myrtus littoribus marinis, lacuum, ſtagnorum, fluuiorumque ripis, montium conuallibus: gignitur feliciter in hortis & viridariis, cultuque luxuriat. Vento Septemtrionali expoſita ac frigidiora odit loca: montes fugit: in calidis idcircò regionibus facilis copioſuſque eius prouentus.

In Germania verò reliquiſque frigidis ac rigidis prouinciis ægrè ac difficulter colitur, & niſi intra penuarias cellas hibernis menſibus transferatur, intercidit.

Vbi

Myrtus tertia. | Myrti ramuli cum flore ac ſemine.

Vbi ſuæ ſpontis eſt ac naſci gaudet, vnà cum Roſis floret: fructus Autumno matureſcit: alibi florem tardè, fructum numquam perficit.

Græcis μυρσίνη eſt: Latinis Myrtus: Arabibus Alas: Italis *Myrto:* Hiſpanis *Arrayhan*: Luſitanis *Murta*, & *Murtella:* reliquæ nationes Latinam ferè appellationem ſeruant.

Inter Myrtos autem, quæ minuto ac exili folio, Plinio Tarentina eſt: quæ verò frequentibus foliis denſiſſima, exotica. Nigra Myrtus, cuius baccæ nigræ; candida, quæ albidas baccas gignit, appellatur: virent verò & huius dilutiùs folia. Satiua autem habetur in hortis ac viridariis culta: ſilueſtris quæ ſua ſponte naſcitur: huius baccæ crebrò minores: illius autem maiores. Numerat Plinius & alias ſpecies, Patritiam, Plebeiam, ac Coniugalem, quæ qualeſq; ſint, non oſtendit. Oxymyrſinen etiam inter Myrti ſpecies reponit, quæ tamen Myrtus non eſt, ſed aculeata ſtirps: de qua inter Spinoſas.

Quod caudices ambit, μυρτίδανον, vt ſcripſimus, appellatur: Plinius tamen libro XIIII. cap. XVI. vinum ex ſilueſtribus Myrti baccis Myrtidanum vocari ait, ſi modò integrum eſt exemplar. Dioſcorides ſiquidem, & ſimiliter Sotion in Geoponicis, ex maturiſſimis Myrti nigris baccis vinum exprimi referunt: verùm hoc ipſum μυρτίτης οἶνος, hoc eſt, vinum Myrteum aut Myrtites dicitur. *Vinũ Myrteum.*

Conficitur verò & vinum ex Myrti baccis cum foliis tuſis, ac in muſtum infuſis, quod μυρσινίτης οἶνος, id eſt, Myrſinite vinum, vt Dioſcorides ait, vocatur. Neutrum Myrtidanum à Græcis nominatur. *Vinũ Myrſinites.*

Veneri autem ſacra habita olim fuit Myrtus: Plinius lib. XV. cap. XXIX. Ara, inquit, vetus fuit Veneri Myrtæ, quam nunc Murtiam vocant.

Ceterùm Myrtus ex contrariis ſubſtantiis conſtat, vincente frigido terreno: habet & tenue quiddam calidum, itaque valenter, vt Galenus ait, deſiccat.

Adſtringunt autem folia, fructus, germina, ac ſuccus, tum foris appoſita, tum aſſumpta: ſanguinis ſputationes, tum & alias eruptiones reprimunt: contra muliebria profluuia inſeſſu proſunt: quo modo, tum & fotu ſuperfluentes hæmorrhoides ſiſtunt: alui fluore laborantibus ac dyſentericis auxiliantur: renum ac veſicæ vlcera roſioneſque ſanant: oculorum inflammationes mitigant cum farina polenta impoſita: vtiliter quoque omnibus incipienti-

bus inflammationibus exteriùs admouentur: nec non recentibus ex caſu, ictu, aut conatu ſupra vires doloribus. Ventriculum humidiorem adiuuant: vrinas mouent fructus foliaque reſiccata; virentibus enim humiditas quædam ſuperflua ac nocens adeſt.

Luxatos artus horum decocto foueri expedit, & fracta curationi rebellia, tum & extremarum partium vlcera ex vino: vitiligines emendat, purgat furfures & achoras, capillos denigrat, & fluentes continet.

E virentibus autem baccis extrahitur ſuccus, qui reſiccatur, & ad vſus ſupradictos ſeruatur. Exprimitur verò & è foliis ſuccus, affuſo vetere vino aut aqua pluuia; cuius recentis vſus eſt; nam exiccatus cariem ſentit, & vires, vt Dioſcorides ait, amittit.

Myrtidanum magis quàm Myrtus deſiccat, & vehementiùs adſtringit. Quidam id tundentes, ac vino auſtero ſubigentes, paſtillos formant, qui ceratis, inſeſſionibus, cataplaſmatiſque admiſti, ac aliis vbi adſtringendum eſt, folio ac ſemine efficaciores ſunt.

De Vitice ſiue Agno caſto. CAP. XII.

Vitex.

Viticis ramulus cum flore.

VITEX haud magnus frutex eſt, arboris exiguæ in modum aſſurgit: caudices habet lignoſos non craſſos: ramulos verò oblongos, lentos, flexibiles, frangique contumaces: folia ex vno pediculo cohærent quina, oblonga, acuminata, veluti Salicis, ſed minora mollioraque, medio horum maiore ac longiore: flores verticillatim ſpicato ordine virgularum faſtigia circumdant, colore aut purpurei toti, vel purpurei albo intermixto: ſemen rotundum inſtar piperis.

Naſcitur in fluuiorum aſperis ripis, in conuallibus, torrentium alueis, locis videlicet paluſtribus, in Italia, ac aliis calidioribus prouinciis. Germania aut Belgium Viticem non habet, niſi cum diligentia ac cura in hortis excultam.

In Belgio ſerò, ac Auguſto demum menſe cum flore reperiri quandoque contigit.

Græci hunc fruticem *ἄγνον* nominant, & *λύγον*: Quoniã, inquit Plinius lib. XXIIII. cap. IX. matronæ Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, hic foliis cubitus ſibi ſternunt: Latinis verò Vitex appellatur. Dicitur verò & à nonnullis, vt inter voces nothas ac ſpurias refertur, *ἄγνινος, ἀμικτόμιαινος, τελδάκτυλος*: Latinis Salix marina, aut Salix Amerina, &

Piper

Piper agreſte: Germanis Schaaffmülle/ Keüſchbaum: Belgis vnà cum Officinis Agnus caſtus: Italis *Vitice, Agno caſto*: Hiſpanis *Gattilo caſto*: Anglis Chaſte tree.

Agni autem folia & fructus excalfaciunt ac reſiccant tertio ordine: partium ſunt admodum tenuium;& flatus diſcutiunt.Edule autẽ apud nonnullos ſemen habetur,teſte Galeno, & quidem per ſe vel frixum. Non frixum dolorem capitis adfert; frixum verò minùs caput tentat. Alimentum autem præbet corpori exiguum; idque reſiccans: flatus valide diſſipat: quamobrem accommodũ iis, qui à venereis puros ſe conſeruare cupiunt; huic enim reſiſtit.

Præſtant eadem fruticis flores ac folia; tum & aſſumpta,tum & ſubſtrata. Prodeſt verò & Viticis ſemen ad iecur & lienem indurata ac obſtructa: à ſerpentibus demorſis: ſpleniticis & hydropicis bibitum: lac euocat, & in vino drachmæ pondere potum promouet.

Decoctum herbæ ac ſeminis circa vterum morbos ac inflammationes inſeſſu mitigat. Cit menſes etiam ſemen cum Pulegio bibitum: item & ſuffitum ac ſuppoſitum: capitis dolores in cataplaſmate ſoluit. fouentur hoc addito oleo & aceto lethargici ac phrenetici.

Folia ſuffita ac ſubſtrata venena fugant, & impoſita morſibus illorũ auxiliantur. Teſtium duritias cum butyro & foliis Vitium emolliunt: ſedis rimas ſemen cum aqua impoſitum mitigat: cum foliis verò medetur luxatis & vulneribus. Virgulam qui manu tenuerit, dum iter facit, negatur intertriginem ſentire: auctor Dioſcorides.

De Liguſtro ſiue Phillyrea. CAP. XIII.

Phillyrea.

FRVTEX arboreſcens Liguſtrum eſt, cuius ramuli aut virgæ rectæ foliis conueſtiuntur mollibus, reſplendentibus, ſaturato colore virentibus, Clematidis Daphnoidis ſiue Peruincæ æmulis, ſed tamen longioribus, quàm Oleæ etiam maioribus, latioribus ac nigrioribus: flores candidi, ſuauiter odorati, paruuli, racemoſi; ſequuntur baccæ initiò virentes, per maturitatem nigræ, in exiguæ vuæ modum congeſtæ; quæ ſuccum redeunt è rubro punicante purpureum: radices hinc inde per obliquum ſparguntur.

Italiæ, Galliæ, Germaniæ vtrique, aliiſque plurimis Occidentis regionibus Liguſtrum familiare eſt: ſecus aruorum margines, & in ſiluis quandoque reperitur: rigua & aquoſa amat. Ad topiarias ſcenas à nonnullis expetitur, quas facili opere haud ineleganter conueſtit.

Sub finem Maij menſis,aut Iunio flores facit: Autumno ac circa hiemem baccæ maturantur, quæ ſubinde tota hieme reſtant, defluentibus interim foliis, quæ Vere noua renaſcuntur.

Latini Liguſtrum: Itali hac ætate *Guiſtrico*, voce à Liguſtro corrupta appellant: Græcorum eſt φιλλύρεα, nequaquam verò κύπρος: Cyprus ſiquidem frutex Orienti proprius, Liguſtrum Occidenti familiarius. Magna quidem vnius cum altero ſimilitudo eſt, vt ipſæ deſcriptiones oſtendunt: ſed tamen hoc differunt, Bellonio teſte, quòd Liguſtro folia hieme defluant; Cyprus verò perpetua fronde vireat. Iam & Cypri folia capillos ruffant, vt Dioſcorides ait; ac, vt Bellonius refert, ad luteo tingenda colore faciunt; Liguſtri verò ad tincturæ vſum haudquaquam ſeruiunt. Proinde perperàm Plinius lib. XXIIII. cap. X. Liguſtrum eamdem arborem eſſe cenſet, quæ in Oriente Cyprus. Quod tamen non ex ſua, ſed ex aliorum videtur ſententia ſcripſiſſe: nam lib. XII. cap. XXIIII. Quidam, ait, hanc (ſcilicet Cyprum) eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Liguſtrum vocetur. Eſſe verò Liguſtrum ipſam Græcis appellatam φιλλύρεαν, deſcriptio oſtendit. *Plinius notatur.*

Phillyrea, inquit Dioſcorides, arbor eſt Cypro magnitudine ſimilis: foliis Oleæ nigriobus, ac latioribus: fructum habet Lentiſci ſimilem, nigrum, ſubdulcem, racematim cohærentem: & tale omnino ipſum Liguſtrum, vt iam oſtendimus.

Arabs Serapio Liguſtrum cap.XLIIII. Mahaleb nominat: eſt tamen & aliud Mahaleb granũ,cuius mentionem facit Auicenna cap.478.tepido calore reſoluens ac dolores ſopiens. *Mahaleb Serapionis.* Serapio de vtroq; ſimul egiſſe videtur, & diuerſa Mahaleb ſub vnius capitis titulo cõplexus. Appellatur verò à Germanis Liguſtrum Beynhöltzlein / Mundtholtz / Rheyn oder Schulweiden: à Belgis Keelcruypt/ Monthout. à Gallis *Troeſne*: ab Anglis Pryuet: à Bohemis Hijwonij.

Baccas ſunt qui velint Vaccinia etiam dici, atque Vaccinium illud eſſe, cuius architecturæ lib.VII. Vitruuius meminit cap.XIIII. de coloribus purpureis: Eadem ratione,inquit,Vaccinium temperantes, & lac miſcentes, purpuram faciunt elegantem. In tanta veterum breuitate quid poterit certi adferri aut ſtatui?

Frigida autem & adſtringentia ſunt folia: ad oris & tonſillarum incipientes inflammationes plurimùm conducunt. Baccis merulæ, turdi, aliæque nonnullæ aues hieme haud iniucundè veſcuntur.

De Cypro ex Dioſcoride & aliis. CAP. XIIII.

Cyprus.

Cyprus latiore folio.

NON magna quoque arbos Cyprus eſt,Mali Punicæ magnitudine, aut paulò amplior: folia eius oblonga ſunt vti Oliuæ, ſed tamen latiora, molliora,& non perinde candida, ſed virentiora: flores candidi, racemoſi, odorati: fructus ſunt baccæ nigræ, Sambuci acinis ſimiles.

Optimum,inquit Dioſcorides, naſcitur in Canopo & Aſcalone: Canopus autem vrbs eſt Ægypti,olim celebris,quæ vni ex ſeptem Canopico Nili oſtio agnomen dedit. Aſcalon ciuitas eſt Palæſtinæ, quæ Syriæ eſt prouinciæ.

Plinius Cyprum in Ægypto quoq; arborem eſſe tradit, Ziziphi foliis, ſemine Coriandri, flore cãdido,odorato: Coriandri autẽ ſemen cum Sambuci baccis magnitudine ſatis cõuenit.

In Ægypto magnus huius, & hac ætate eſt prouentus, vbi eius folia ſtudioſè colliguntur, reſiccataque in alias prouincias mittuntur, præſertim Turcarum Imperio ſubditas, vt Bellonius lib.II. Singularium refert.

Græcis κύπρος eſt: Latini eamdem vocem retinent. Falluntur qui Liguſtrum, Plinij auctoritate decepti, exiſtimant, vt ſuperiore capite oſtendimus. Arabum Alkanna ſiue Henne eſt: appellatur & modò à Turcis Henne.

Adſtri-

Pſeudoliguſtrum.

Adſtrictoriam autem vim Cypri habent folia, vt Dioſcorides. Commanducata oris vlceribus medentur: feruidis inflammationibus impoſita proſunt. Decoctum ipſorum ambuſtis affunditur. Ruffant eadem trita capillos, herbæ Lanariç ſucco macerata, & illita, vt quidem Dioſcorides. Bellonius non modò capillos, ſed & inferiores humani corporis partes, tum & vngues his colorari ac tingi refert, quod apud Turcas, vt ait, pulchrum habetur.

Flores cum aceto fronti impoſiti, capitis dolores ſedant.

Fit & ex his Cyprinum oleum, odoratum, calfaciens, & neruos emolliens.

De Pſeudoliguſtro. CAP. XV.

PSEVDOLIGVSTRVM ad mediocris arboris magnitudinem ferè adoleſcit: folia ei ſunt oblonga, lataq; veluti minoris Ceraſi: flores candidi, ſuaueolentes, plures ab vno tenui oblongo pediculo ordine digeſti dependent; quibus ſuccedunt baccæ per maturitatem nigræ, oſſe intus duro, haud magno; criſpis lineolis elegãter imbricato, in quo exiguus nucleus.

Reperitur hæc arbos non paucis Belgij locis, ſed tamẽ raro obuia: in Auſtria freques admodũ viſitur, ac in denſis Sileſiæ quibuſdam ſiluis.

Floret autem Liguſtrum iſtud incipiente Maio menſe, baccæ ſub Autumnum ad maturitatem perueniunt.

Pſeudoliguſtrum, alio deſtitutum nomine, appellatur: ſunt qui ἄγνον ſiue Viticem, ſed perperàm vocitent; vnde & Pſeudoagnos à nonnullis dictum: vulgò Vogelkerſen / id eſt, auium Ceraſa, Germanicè Elxen nominant. Suſpicantur nonnulli Mahaleb iſtud eſſe, de quo Auicenna cap. 478. & quod à Serapione ex Meſuæ ſententia refertur: ſed idipſum difficillimum fuerit aſſerere: cùm Mahaleb iſtud ab Auicenna nullis exprimatur notis.

Ceterùm quod ad Pſeudoliguſtrum attinet, eius quidem in Medicina vſum eſſe nondum accepimus.

Nuclei qui in oſſiculis continentur, vti Ceraſi nucleos ſapore ſatis referunt, ita quoque facultate ipſis reſpondere videntur; temperatè videlicet calidi, & vrinas clementer promouentes, ac nephriticis ea propter vtiles.

Syringa.

De Syringa. CAP. XVI.

SYRINGA frutex ampliter luxuriat: caudices eius ac rami geniculis articulati, tenui cortice ſubrubro exteriùs ſordeſcunt, interiùs verò cãdida, fungoſa, molliq; medulla replentur: folia oblonga, lata, venoſa, ambitu leuiter inciſa, Pyri foliis magnitudine formaq; ferè aſſimilia, ſed aſperiora, ex vno geniculo bina ſibi oppoſita: flores ſpicato breui ordine digeſti faſtigiis adnaſcuntur candidi, ex quatuor mediocris longitudinis foliis, cum grauitate quadam odorati:

odorati: fructus parui, criſpi, ac quaſi ex multis exiguis valuulis cohærentes, ſuperiùs latiores, verſus pediculum contractiores, per maturitatem nigri; in quibus ſemen tenue & oblongum: radix aliorum fruticum modo in ramulos diuiſa.

Apud Belgas temerè alibi quàm in hortis requiritur: fertur ex Hiſpania allatus frutex.

Sub finē Maij aut ſeriùs flores in hortis apparent, ſemen Auguſto aut Septēbri perficitur.

Syringa à recentioribus nominatur, aut potiùs σύριγξ, id eſt, fiſtula, quòd caudices & ramuli exempta medulla fiſtuloſi ſint & inanes. Cognominatur non rarò quoque candida, aut Syringa candido flore, ad differentiam nempe Lillach, quæ Syringa cęrulea ſubinde dicitur.

De vſu autem & facultate huius fruticis nihil compertum vel ipſi habemus, vel ab aliis accepimus.

De Lillach. CAP. XVII.

Lillach.

FRVTICOSA ſtirps eſt quæ noſtra ætate Lillach appellatur. Complures hæc à radice promit virgas, ſiue tenues caudices rectos, ramoſos, geniculis quoque, vt Syringæ, interſeptos, ſed breuiores; cortice minùs ruffo, interiore verò medulla candida quoque ac fungoſa: folia huic è ſingulis geniculis duo ſitu oppoſita, lata, acuminata, læuia, minora, duriora, virentiora, ac magis reſplendentia quàm Syringæ: flores racematim cohærent exigui, dilutè cærulei, ex tenui oblongiore collo in quatuor paruula folia explicati: ſuccedunt ſiliquæ planæ, oblongæ, per maturitatem punici coloris, membrana media interſeptæ, in quibus ſemina quaterna ferè, anguſta, ac ruffa: radix in non paucas fibras diſtribuitur.

Aliunde quoque in Belgium hæc ſtirps venit, hortorum facta alumna.

Floret ſub finem Aprilis ac Maio menſe.

Recētiores, vt diximus, Lillach nominant: quidam etiam Syringam cæruleam. Vocem autem Lillach plerique Ben interpretantur: Ben verò Serapionis & Arabum, Glans eſt vnguētaria, hoc eſt, βάλανος μυρεψική Græcorum, à qua Lillach plurimùm differens eſt. Inter alia diſcrimina euidentiſſimum eſt, Lillach nullam nucem ferre; vtcumque à Matthiolo contra veritatem ei appingatur: ſed ſiliquam exiguam tantummodò profert, cuius ſemen nihil oleoſi continet. *Matthiolus notatur.*

Glans vnguentaria. Glans vnguentaria fructus eſt arboris Tamarici ſimilis, magnitudine Auellanæ nucis, è cuius nucleo, non ſecùs ac ex Amygdalis amaris, oleoſus exprimitur ſuccus, cuius ad pretioſa vnguenta vſus eſt, vt Dioſcorides ait: hac verò ætate non omnino etiam neglectus: nam huius oleo odoribus imbuto, chirothecis aliiſque, ſuauis odoris gratia conciliatur.

Ceterùm Lillach vſum aliquem in Medicina eſſe ignoratur, idcircò & facultates eius incompertæ & latentes.

De Rhoë ſiue Rhu coriaria. CAP. XVIII.

RHVS ad duos aut tres cubitos aſſurgit, ſubinde culto & fecundo ſolo proceri hominis altitudinem ſuperat, in ramulos, aut citiùs virgulas multas diffunditur: folia ex pluribus, IX. videlicet aut XI. committuntur, quorum medius neruus ſiue coſta ruber, ſingularia verò foliola inalbicant, lata, oblonga, & ambitu ſerrata: flores candidi racematim prodeunt, ſuccedente ſemine aliquantulùm lato, quaſi Lentis, ad Terebinthi fructus magnitudinem accedente; quod tandem rubeſcit: radix haud altè deſcendens, per ſumma ceſpitum hæret.

Theophraſtus huius duas facit ſpecies, maſculum & feminam; quarum vna ſterilis, altera fructifera.

Plinius lib. XXIIII. cap. II. Rhois duo etiam genera deſcribit, alterum ἐρύθρον, quod reuerà non niſi Rhois ſemen: prius herbam ſiluestrem foliis Myrti eſſe refert: mox fruticem coriarium appellari ait, ſubrutilum, cubitalem, craſſitudine digitali, &c. Suſpectus autem hic *Plinij locus ſuſpectus.*

locus

Rhus coriaria.

locus videtur, & duarum ſtirpium deſcriptiones complecti, vel aliàs errore ac vitio aliquo haud carere.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, Rhus in petroſis: apud Hiſpanos nonnullis in montibus ac ſiluis frequens: prouenit & pluribus in Apennino Italiæ monte locis, tum & iuxta Pontum. Archigenes apud Galenum De med. ſecundùm loca lib. VIII. in Syria gigni oſtēdit, Syriacum eligens.

Flores Rhois Iulio menſe prodeunt, ſemen Autumno cum vua maturatur.

Græcis ῥοῦς: Rhus, inquit Plinius, Latinis nomen non habet. Gaza tamen ex etymo Græcæ vocis nomen effingens, Fluidam appellat. Arabibus eſt *Sumach:* Italis *Somacho*: Hiſpanis *Sumagre:* Belgæ Arabicam vocem contrahētes Smack vocant: Folia fruticis ῥοῦς βυρσοδεψικὴ appellantur: Latini Rhun coriariam dicunt ſiue Rhoën. Semen verò ἐρυθρὸς, & ῥοῦς ἐπὶ τὰ ὄψα nominatur: Latini Rhoën culinariam, & Rhoën obſoniorum nuncupant.

Huius fructus, folia, & ſemen inſigniter adſtringunt, vnaque refrigerant ac reſiccant: & reſiccant quidem ordine tertio, ſecundo verò refrigerant; vt auctor Galenus.

Foliorum vſus ad denſanda coria præcipuus: laudantur hircorum & caprarum his præparata. Decoctum verò foliorum capillos denigrat, dyſentericis vtiliter infunditur, & in horum potiones ac inſeſſus additur. Eadem ex aceto & melle gangrænas & pterygia cohibent impoſita.

Conficitur ex aridis foliis in aqua ad mellis conſiſtentiam decoctis χύλισμα (recentior ætas extractum dixerit) ad eadem vti Lycium conueniens, auctore Dioſcoride: Paulus verò Ægineta expreſſum è virentibus foliis ſuccum huius loco commendat. *Lycii ſuccedaneum.*

Semen eoſdem effectus præbet: cœliacorum & dyſentericorum obſoniis admiſcetur: fractis, luxatis, ſuggillatis cum aqua impoſitum inflammationes arcet: linguæ aſperitatem cum melle permixtum abſtergit: muliebria profluuia ſiſtit: hemorrhoides nimiùm profluentes cum querno carbone impoſitum cohibet.

Aqua in qua ſemen infuſum decocta, concreſcit, ſpiſſaturque, quæ & ipſo ſemine efficacior habetur. Defluit & ex ipſo frutice gummi, quod dentium cauitatibus inditum dolores tollit, vti Dioſcorides refert.

De Cotino Coriaria. CAP. XIX.

COTINVS Coriaria frutex quoque eſt haud magnæ altitudinis, ad quatuor aut quinque cubitos aſſurgens: ramulos fert complures, rotundos, obſcure ſubrubente cortice conueſtitos: folia lata, venoſa, rotundis longiora, quorum pediculi rubent, Vlmi foliis ferè ſimilia, ſed minora, læuiora, & dilutiùs virentia: pro floribus in ſummis caulibus criſpa exit, tenuis, mollis, veluti lanugo, copioſa, inſtar racemi compacta, obſcurè purpurei ſiue punici coloris: Lentibus minora exigua ſemina, quæ poſteà ſequūntur, è ruffo ſubnigricant: radix lignoſa haud altè dimittitur.

Reperitur in pleriſque Italiæ & Galliæ montibus, in Hiſtriæ Alpibus, in Pannoniæ ſuperioris, ſiue Auſtriæ, tum & in Hungariæ, ac Bohemiæ arduis ſiluis.

Nominatur à Plinio Cotinus lib. XVI. cap. XVIII. Eſt, inquit, in Apennino frutex, qui vocatur Cotinus, ad lineamenta modo Conchylij colore inſignis. Eſt tamen & κότινος Oleaſter ſiue Olea ſilueſtris, à qua frutex iſte multùm differt. Proinde Cotinus Coriaria rectè dici poteſt: placet nonnullis Scotinum appellari, quæ apud nullum veterum vox extat. Pannonij Färblaub vocāt. Exiſtimatur verò & hic frutex Plinij eſſe Coggygria, de qua lib. XIII. c. XXII his verbis agit: Similis (ſcilicet Vnedoni) & Coggygria folio magnitudine minor, proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arborum euenit. *Coggygria.*

Sunt

Cotinus coriaria.

Sunt autem huius folia, tenuiaque virgulta, vnà cum ſeminibus validè adſtringentia, frigida, ſiccaque, veluti Rhus. Denſantur etiam coria non minùs feliciter & eleganter huius fruticis foliis, ac tenuibus virgultis, quàm cum Rhoë.

Radix ad tincturam (vt refert Anguillara) vtilis, rubente colore lanas pannoſque inficiens. Quod Plinius haud ignorauit, ad lineamenta modo Conchylij colore inſignem fruticem hunc (radice nempe) eſſe referens.

De Chamelæagno. CAP. XX.

CHAMELÆAGNVS humilis & exiguus eſt frutex, cubiti altitudinem, raro attingens: ramulos promit nonnullos: foliola circa hos latiuſcula, oblonga, Myrti foliis haud multùm diſſimilia, ſed duriora, & ſubinde longiora: è ſinu foliorum flores ſpicati exigui luteoli exeunt; quibus ſemina ſuccedunt aſpera, cacumine pungentia, in racemi exigui & oblongi formam cohærentia, oleoſo ſucco per maturitatem redundantia: radix ſubeſt lenta & dura. Totus frutex cum grauitate quadam odoratus eſt, præſertim ſemen, & eius oleoſa pinguetudo.

Gaudet locis incultis & ericaſtris, aliquantulùm aquoſis ac paluſtribus. In Britannia pleriſque locis, & apud Brabantos ac Flandros non raro occurrit.

Chamelæagnus.

Maio ac Iunio flores apparent: Iulio & Auguſto ſemen perficitur. tunc collectus fruticulus ad forum vnà cum fructu infertur.

Elæagnus. Brabanti ac Flandri Gagel appellant, nonnulli Myrtum Brabanticam, & Pſeudomyrſinen: Cordus Elæagnum: nobis Chamelæagni vox placuit. Elæagnus ſiquidem Theophraſto deſcribitur fruticoſa, Vitici ſimilis, folio molli ac lanuginoſo, flore Populi: qualis haud eſt à nobis deſcripta.

Nomen apud Veteres, quod ſciamus, non inuenit, niſi ſit Rhus ſilueſtris Plinij, de quo lib. XXIIII. cap. XI. Herba eſt, inquit, ſilueſtris, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit.

Rhus ſilueſtris. P. Pena & M. Lobelius alium omnino pro Rhu ſilueſtri fruticem exhibent, ad coria præparanda etiam vtilem, ramulis quadrangulis luxuriantem: virentibus frequentibus foliis exornatum, Myrti aut Ruſci ſimilibus; cuius ſemen in anguloſis valuulis ſpiræ aut cochleæ modo conuolutum gignitur: quod minùs quàm Kali herba ſit.

Familiare eſſe referunt Narbonenſi Galliæ, & iuxta Lani fluminis ripas ſiue margines copioſum frequenſque naſci.

Sed ad Chamelæagnum reuertimur: huius ſemina impensè calida ac ſicca ſunt, ad tertiū vtriuſque gradum accedunt. Folia quoque calida

calida & facultate ſicca ſunt, ſed multo minùs. Fructus cerebro moleſtus: ceruiſiæ inter coquendum additus (quod à pleriſque fit) admodum caput tentantem, & citò ebrietatem adferentem eam reddit. Totus frutex cum fructu aridus, veſtimentis interpoſitus, à tineis & vermibus ea tuetur.

De Lantana ſiue Viburno. CAP. XXI.

Lantana.

INTER humiles frutices & Lantana numeratur. Virgas lignoſas ſiue tenues caudices edit bicubitales, aut altiores, digitalis aut pollicaris craſſitudinis, lentos, flecti faciles, frangiq́ue contumaces, cortice albicantes: folia verò magna, lata, ambitu ſiue marginibus crenata, Vlmeis magnitudine & forma ferè ſimilia, ſed hirſuta & dum vigent candida, rubentia verò cùm citò caſura emarceſcunt, quæ ex ſingulis ramulorum geniculis bina ex aduerſo cohęrent: flores racematim enaſcuntur candidi: acini ſuccedunt in vuam congeſti, Lentis magnitudine ac ſimilitudine, vtrimque leuiter compreſſi, qui initiò virent, inde rubent, per maturitatem nigricant: radix per ſumma ceſpitum huc & illuc diuagatur.

Locis frutetoſis, aſperis, ac petroſis, in montibus ac ſiluis etiam prouenit: Italiæ, Germaniæ ac Galliæ nota.

Æſtate flores viſuntur: baccæ ſiue acini ſub Autumnum ad maturitatem perueniunt: Vere noua folia exeunt.

Itali vulgò *Lantanam* nominant: Gallis *Viorne* dicitur. Creditur eſſe Viburnum, quod humilem lentumq́ue fruticem Virgilius Bucolicôn Ecloga prima oſtendit, Romam commendans vrbem:

Verùm hæc tantùm alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter Viburna Cupreſſi.

Sunt autem Lantanæ & folia & baccæ refrigerantis, reſiccantis, & adſtringentis facultatis.

Ad tonſillarum & gutturis, omneſq́ue oris cum inflammatione tumores decoctum initiò vtiliter gargarizatur: laxiores gingiuas contrahit & dentes firmat. In lixiuio eadem decocta capillos denigrant. Acini facultate reſpondent, quorum aridorum puluis alui fluores, ſanguiniſq́ue profluuia, tum & muliebria cohibet. Ex cortice radicis aliquamdiu ſub terra macerato, ac deinde decocto tuſoque, viſcum ad aucupia parari poſſe ſunt qui referant ac affirment.

De Buxo. CAP. XXII.

BVXVS paruæ arboris ſimilitudine aſſurgit, caudicibus ſubinde humani cruris, rarò fe- 1.
moris craſſitudine: ramoſa eſt: folia verò habet magnitudine Myrti ferè, ſed duriora craſſioraq́ue, rotundis longiora, læuia, ac reſplendentia: floſculi herbacei ſunt: fructus rotundiuſculi, inguſtabiles, & omnibus animantibus inuiſi: vt & Theophraſtus lib. III. teſtatur. Materies ligni duriſſima ac denſiſſima quidem, ſed ad opera quæuis conueniens, & valdè tractabilis, grauiſſima quoque, & in aqua ſubſidens, colore luteo palleſcens, cariem ac teredines non ſentit.

Huius verò & alia quædam ſpecies humilis exiſtit, quæ ad duos aut tres pedes tantum- 2.
modò attollitur, ſed in latitudinem diffunditur: ramuli huic numeroſi tenues admodum: folia verò rotundiora & dilutiùs virentia.

Algentia & vmbroſa Buxus loca amat: naſcitur in altis quoque ac rigentibus montibus.

Perpetuò autem viret, nec frigora horret: Aprili noua germina promit, atque ſubinde floſculos.

Buxus.

Buxum autem Græci πύξον vocant: Germani Buchßbaum: Belgæ Buxboom: imperitum verò vulgus Palmboom: Itali *Boſſo*: Galli *Buys*: Angli Boxe: Bohemi Puſſpan.

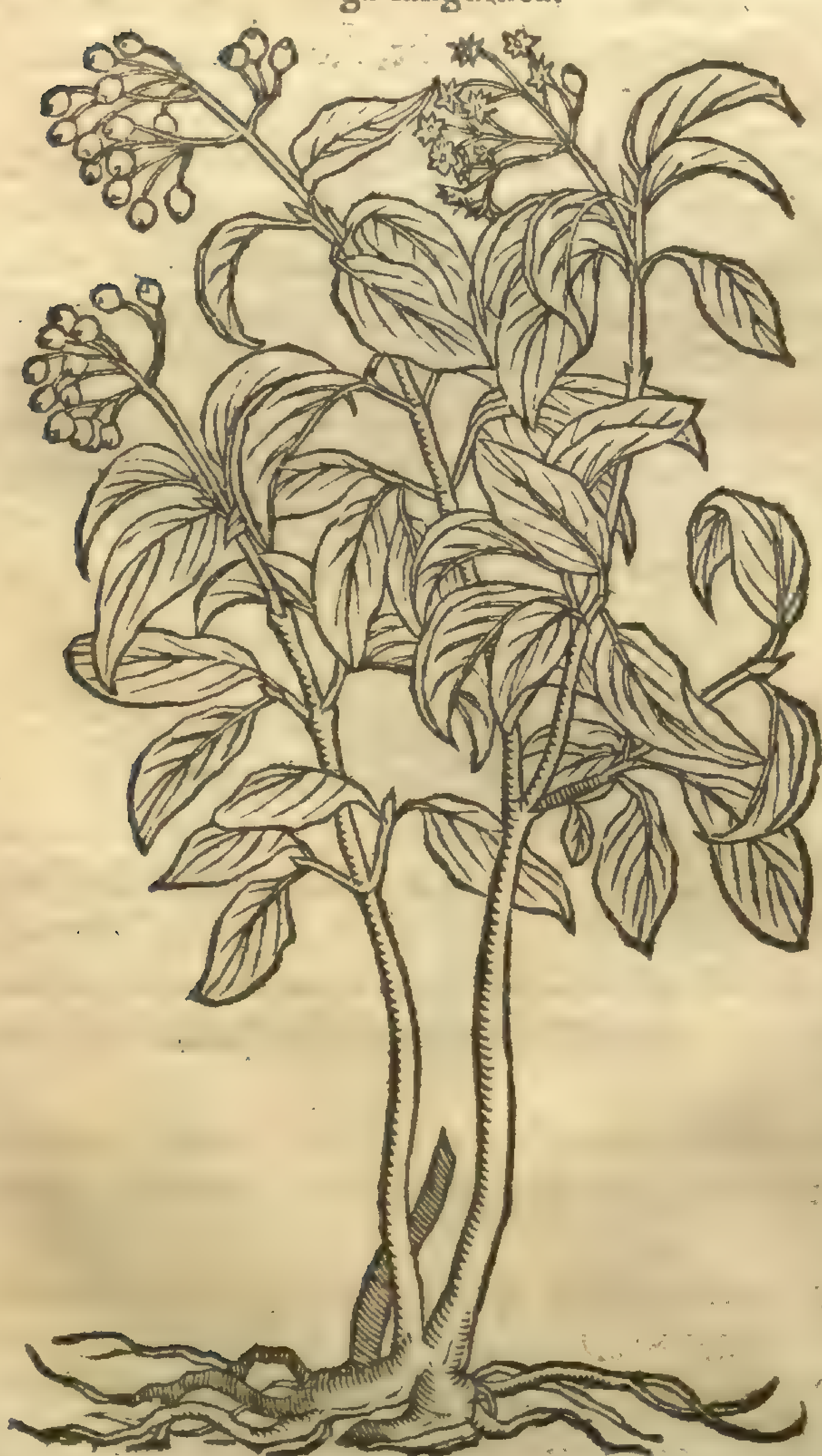
Minor χαμαιπύξος ac Humibuxus dici poſſe videtur, aut humilis Buxus.

Buxi folia, quantum quidem guſtabilis qualitas oſtēdit, cum ſiccitate quādam adſtringunt; vſum tamen nullum in Medicina habent: nam quòd quidam huius comam tuſam apoplecticis propinent, ratione caret; nam fructus vel odore frequenti, quem tamen exiguum habet, cerebro ac capiti moleſtus eſt. Multùm verò & à veritate aberrabit, qui huius ſcobe, ligni Guaiaci loco vti voluerit.

De Virga ſanguinea. CAP. XXIII.

VIRGA ſanguinea ab Italis dicta, Corno aſſimilis eſt, in arborem tamen non excreſcit, ſed fruticoſa permanet: virgulæ eius nouellæ geniculatæ ſunt, ac obſcurè purpureo colore rubent: intus verò medullam albidam ac fungoſam habent, veluti Sambuci: vetuſtiores verò caudices, ligni materia dura ac oſſea, Corno non cedunt, quam & albidam habent: folia qualia Corno, lata, virentia ſunt ac neruoſa, quorum pediculi etiam rubent, quandoque & quædam intercurſantes venulæ: faſtigiantes vmbellæ floribus albidis grauidæ ſunt: baccis verò initio virentibus, cùm verò maturæ fuerint nigricantibus, ſapore ingratis, & volucrium nulli deſideratis.

Virga ſanguinea.

In dumis ac ſepibus creſcit, ponè agros ac ſiluas.

Vere, Aprili menſe flores exeunt: fructus Autumno maturitatem conſequuntur.

Italis vulgò *Sanguino* & *Sanguinello* vocatur: Petro Creſcentio Sanguinus: Matthiolo Virga ſanguinea. Extant pauca de Virga ſanguinea apud Plinium lib. XXIIII. cap. x. Nec Virga, inquit, ſanguinea felicior habetur: cortex eius interior cicatrices, quę præſanauêre, aperit. Difficilè aut fortaſſis etiam temerè fuerit, ex hís paucis verbis, Plinij Virgam ſanguineam eamdem cum Sanguino affirmare. Germani hanc Hartriegel nominant: Belgæ Wilde Cornoellie id eſt, Cornum ſilueſtrem: & Gallicè *Cornellier ſauuage*. Valerius Cordus ψευδοκρανίαν facit, id eſt, falſam ſiue ſpuriam Cornum. Videtur verò & hęc eſſe Theophraſti θηλυκρανία, ſiue Cornus femina. Virgulas hæc habet paruas, medullam intus continentes, non veluti maris duras ac ſolidas: fructum verò ἄβρωτον, hoc eſt, eſui haud idoneum, & ſerotinum, vt qui poſt Autumni æquinoctium demum perficiatur. Ac talis quidem Cornus ſilueſtris ſiue Virga ſanguinea, cuius noui ac tenelli termites rubentes medullam intus, vt ſcripſimus, habent; fructus verò ingrati, & qui tardè maturentur.

Θηλυκρανία.

Partium

Partium diſſimilarium baccæ iſtius ſunt: quaſdam enim habent calicas, amaras, & exterſorias: plurimas verò frigidas ſiccas, acerbas & adſtringentes: vſum tamen in Medicina nullum habent. Matthiolus ex baccis priùs decoctis, deinde prælo ſubditis, oleum exprimi refert, quo Ananienſes ruſtici in lucernis vtantur. Quod verò de cortice Virgæ ſanguineæ Plinius ſcribit, id præſtare poſſe corticem huius Corni ſilueſtris ſiue Virgæ ſanguineæ, nec compertum, nec veriſimile eſt: Ait enim, vt iam retulimus, corticem eius interiorem cicatrices, quæ præſanauêre, aperire.

De Euonymo. CAP. XXIIII.

Euonymus.

HAVD procerus frutex Euonymus eſt, Mali Punicæ magnitudine: ramulis plurimis diffunditur. veteres caudices corticibus inalbicant: recentiores ac non ita dudum enati virent, & quibuſdam à cortice eminentiis quadrangulares apparent: ligni materies dura, ex dilutè luteo albida: folia oblonga, lata, tenuia, ac mollia ſunt: floſculi albidi quini ſeníve, ex tenui pediculo vmbellæ ferè inſtar cohærent: fructus quadrangularis, rubens, quatuor continet grana albida, quorum ſingula luteo conteguntur cortice, qui detractus luteo inficit colore.

Locis incultis ac frutetoſis exit, circa aſperos colles & aggeres: non rarò & agris pro ſepimento eſt vnà cum Rubis aliiſque ſentibus.

Aprili menſe flores, fructus ſub finem Auguſti aut Septembri menſe maturi apparent.

A Theophraſto hic frutex εὐώνυμος appellatur, & lib. III. De ſtirpium hiſtoria ab ipſo deſcribitur: nonnulli Anonymos parum rectè legunt. Petrus Creſcentius Fuſanum appellat, quòd ex huius ligno fuſi fiant: atque ex eadem cauſſa à Germanis Spindelbaum, plerique tamen Hahnhödlin dicunt: Brabanti verò Papenhout: Itali *Fuſano:* Galli *Fuſin*, & *Bonnet de preſtre*: Angli Spindel tree. Qui hanc ζυγίαν ſiue Iugalem faciunt, à vero recedunt: Zygia ſiquidem Aceris eſt ſpecies, vt infrà dicetur.

Pernicioſus autem hic frutex ouibus eſt, vt Theophraſtus ſcribit; capris verò & nociuus. Fructus huius, inquit, oues enecat: ſimiliter & folium ac fructus capras maximè interimit, niſi infrà ſupraque purgentur. Fertur verò hic fructus homini exhibitus, & per ſuperna ac per inferna purgationem moliri, ſi terni aut quaterni fructus dentur.

De Frangula. CAP. XXV.

COMPLVRES à radicibus rectas virgas edit Frangula, x. aut XII. pedes altas, pollicaris craſſitudinis, in ramulos nonnullos diuiſas; quarum exterior cortex niger eſt; qui verò ligno proximus ſubeſt, luteus, ac luteo quoque Croci colore tingit. ligni materies candida & fragilis, ruffeſcente quadam medulla media. folia ſunt qualia Alni vel Ceraſi, nigriora tamen & paulò rotundiora: floſculi inalbicant: baccæ rotundæ fructus ſunt, in quibus fiſſura quædam apparet, quaſi ex duabus in vnam coaluiſſent, colore initio virentes, deinde rubentes, poſteà nigricantes; nuclei verò in his duo ſunt exigui: radix per ſumma ceſpitum vagatur.

In ſiluis apud Brabantos frequens eſt, præſertim humidioribus ac vliginoſo ſolo ſitis. Reperitur & in Germania ac Bohemia.

Vere noua folia & flores naſcuntur, Autumno baccæ.

Frangula.

Alnum nigram fruticem hunc ſunt qui vocitent: aliis Frangulæ nomen magis placet: Petro Creſcentio Auornus eſt: Brabātis Sporkenhout / & quandoque Pylhout / quòd pueri ex his ſibi tela conficiant: Germanis Faulbaum: Bohemis Kruſſyna.

Interior autem huius cortex apud ruſticos nonnullos in vſu eſt, qui eius vtuntur diluto, quando corpus expurgare cupiunt. Expurgat autem craſſos pituitoſos humores, tum & bilioſos: & non modò per inferiorem ſedem, ſed frequenter etiam vomitione, cum magna ventriculi perturbatione ac moleſtia. Ruſticorum idcircò magis eſt medicamentum, quàm vrbanorum; ac eorum qui craſſa victus ratione vtuntur, quàm delicatè viuentium. Sunt verò & qui aſſerant, corticem aridum mitiorem eſſe, & minores moleſtias excitare: recenti ſiquidem ac nondum reſiccato humiditatem quamdam ſuperfluam adeſſe, quæ torſiones adferat ac vomitiones excitet, ventriculumque perturbet.

Idem verò cortex in vino aut aceto decoctus collutione dentium dolores mitigat: aduerſus ſcabiem & cutis fœditates etiam commendatur.

Folia lætum feruntur bubus, ac præcipuè vaccis pabulum, quæ horum paſtu lac reddunt copioſius.

Colutea.

Colytea.

De Colutea. CAP. XXVI.

FRVTICOSA quoque ſtirps Colutea eſt, hominis altitudinem ſuperans; caudicibus lignoſis non admodū craſſis, qui in tenues ramos ſparguntur: folia oblonga ſunt, ex pluribus ad vnum neruum compoſita, veluti Viciæ, ſed maiora; quorum ſingularia cum particularibus Fœnogræci conuenire poſſunt: flores lutei ſunt inſtar Geniſtæ, ſuccedunt ſiliquæ veſicularum inſtar diſtentæ, ac veluti vento inflatæ, colore nonnihil purpuraſcentes; in quibus ſemina dura, nigra, plana, ac Lentibus proxima.

Hortenſis apud Belgas eſt ſtirps; & ſemine naſcitur: citò perficitur: tertio anno flores & fructus facit.

A Maio in multam æſtatem floret: intereà ſiliquæ maturum ſemen præbent.

Frutex hic à Theophraſto Græcè *κολοῦτεα* per *ου* diphthongum in ſecunda ſyllaba dicitur: Latinè, interprete Gaza, Coloutea, aut Colutea: Germani Welſch Linſen: Gallis *Baguenaudier*. Falluntur qui Senam eſſe rentur: idcircò & impropriè Belgis Senеboom vocatur.

Differens autem hæc Colutea eſt ab altera *κολύτεα* per *υ* ſecunda ſyllaba: Colytea ſiquidem hæc, vt Theophraſtus lib. III ſcribit,

bit fruticoſa & ὀζώδης, id eſt, odorata, & multiramoſa eſt, inuentu rara, non frequens; folium habet Laurinum veluti latifoliæ Lauri, rotundius tamen ac maius, ſimile apparens Vlmi folio, ſed oblongius, colore vna parte herbido; inferiore verò albido ac neruoſo, cortice non læui, ſed veluti Vitis veſtitur: ligni materies dura ſolidaque: radices per ſumma vagantur graciles, ſolutæ, criſpæ, & valdè luteæ: florem fructumque dicitur non proferre. Et de Colytea quidem hæc.

At Coluteæ fructum ſiue ſemen, quod in ſiliqua naſcitur, mirum in modum oues pinguefacere, Theophraſtus ſcriptum reliquit.

De Anagyri. Cap. XXVII.

Anagyris.

Eghelo.

Anagyris exiguæ arboris inſtar frutex eſt, ad hominis altitudinem, aut interdum ampliùs aſſurgens: ramos à caudicibus ſuis fundit complures, ſubinde tenues, quorum cortex ſaturato virore nigricat. Folia circa hos ab vno pediculo terna, Trifolij Aſphaltitis æmula, dilutiùs tamen ſuperiùs virentia: flores oblongi, auri colore lutei, Geniſtæ perſimiles, bini ternive quoque cohærentes: ſiliquæ ſuccedunt pollicem latæ, in quibus renum forma Phaſeolis ſimiles duri fructus, ſed minores, initiò albidi, deinde purpuraſcentes, poſtremò è cæruleo nigricantes. Ingrato autem huius folia ac flores odore ſunt, veluti Spatulæ fœtidæ, adeoque graui, vt & prætereuntibus moleſtus ſit. 1.

In pleriſque Galliæ Narbonenſis, tum & Hiſpaniæ locis abſque cultura gignitur; tum & alibi ſecus vias, veluti in Creta inſula, vt Bellonius refert.

Primo quoque tempore flores producit: ſemen cum vua, Dioſcorides inquit, dureſcit.

Græcis ἀνάγυρις, aut ἀνάγυρος, quæ & incorrupta adhuc vox in Creta permanet: Latinis Anagyris: à nonnullis verò & ἄκοπος, aut, vt inter nothas ſcribitur, ἀγνάκοπος.

Exiſtit verò & alter huic haud multùm diſſimilis frutex, non raro arboreſcens: folio quoque Trifolij, floribus luteis, racematim palmi longitudine digeſtis, ſiliquis ac ſemine vti prioris; qui non modò graui, ſed & omni deſtitutus eſt odore. 2.

In ſiluis ac montibus haud procul Tridento frequens naſcitur.

Vulgò apud Ananienſes Eghelo dicitur. Refertur hic ad Laburnum, de quo Plinius lib. *Laburnum*

lib.xvi.cap.xviii. Alpina hæc arbor eſt, nec vulgò nota, cuius florem cubitalem longitudine, apes non attingunt. Repugnat autem Matthiolus, qui mauult Anagyridis alteram ſpeciem ſtatuere, quàm Laburnum eſſe concedere: floris ſiquidem racemum, ait, non cubitalem, ſed palmi tantummodò longitudinis eſſe: apibus verò flores gratos affirmari; quæ à Plinij diſſentiunt verbis.

Ceterùm Anagyris, vt Galenus ſcribit, excalfacientis ac digerentis eſt facultatis. Folia, Dioſcorides ait, tenera trita œdemata reprimunt impoſita: cum paſſo verò drachmæ pondere bibuntur aduerſus aſthma, & ſi menſes, ſecundæ, aut fœtus hæreat; ad capitis verò cum vino dolores. Radicis ſuccus digerit ac maturat; ſemen comeſtum vomitiones cit. Quod non modò graueolentis Anagyridis, ſed & alterius Eghelo dicti, vt Matthiolus ſcribit, facit.

De Arbore Iudæ. CAP. XXVIII.

Arbor Iudæ.

INTER frutices numeranda venit & Arbor Iudæ dicta, non niſi cultura arboreſcens; qua accedente, haud difficulter arboris aſſurgit modo: è caudice lignoſo ramulos nonnullos promit, corticibus è purpura nigricantibus; à quibus flores in breuibus pediculis exeunt forma Ochri, ſed colore eleganti purpureo rubentes, quandoque & cādidi, ramulorum cortice & vnà albicante: folia rotunda ſunt, Aſari ferè ſimilia, ſed molliora, tenuiora, dilutiuſque virentia: ſiliquæ ſuccedunt floribus digitum longæ ac latæ, planæ, tenues, compreſſæ, in quibus ſemen planum durumque veluti Lentis.

In nonnullis Hiſpaniæ prouinciis in ſepibus ac dumis reperitur: Italiæ quoque montes, ac Narbonenſis Galliæ agri hoc non deſtituuntur frutice.

Flores primo tempore erumpunt, & priùs quàm folia; ſiliquas æſtas maturat.

Vulgò Arboris Iudæ nomen inuenit. *Sycomorus* Sunt qui Sycomoron appellauerint, quòd videlicet è craſſioribus ramulis flores ac ſiliquæ dependeant: ſed legitima Sycomorus fructu Ficum refert, & folia habet qualia Morus arbor, vnde illi nomen. Ab aliis κερκὶς creditur eſſe, de qua his verbis Theophraſtus: *Cercis.* Cercis fructum in ſiliqua facit. Quæ adeò pauca ſunt verba, vt ex his nihil certi haberi queat: plures etenim in ſiliqua fructum ferentes frutices ſunt. Galli *Guainier*, quaſi vaginulam, appellant. Hiſpanorum plerique *Algorouo loco*, id eſt, ſiliquam ſilueſtrem aut fatuam: alij *Arbol d'amor*, propter elegantiam.

Matthiolus notatur Incompertæ autem & incognitæ huius fruticis vires ſunt & facultates: nam quòd Matthiolus hanc Acaciam (additis præter veritatem ſpinis) faciat, figmentum eſt.

De Ceratonia. CAP. XXIX.

CERATONIA ex fruticum arborumque ſiliquas ferentium numero quoque eſt: mediocris autem magnitudinis arbor, valdè ramoſa, foliis oblongis ex aliis pluribus coaceruatis, veluti Fraxini, ſed particularibus eorum latioribus, durioribus, rotundioribuſque: fructus oblongæ ſunt ſiliquæ, pede longiores, pollicem latæ, planæ, craſſæ, in quibus ſemina plana lataque: ſiliquæ ipſæ ſapore dulces ſunt, & à nonnullis eduntur; ſed non priùs quàm dudum collectæ & reſiccatæ fuerint; nam virentes adhuc, etiam maturæ, ingrato ſapore eſui diſplicent.

In Apulia regni Neapolitani prouincia, tum & nonnullis Hiſpaniæ locis incultis gignitur. Naſcitur verò & apud Indos alioſque Orientales populos, vbi ſiliquæ melleo adeò redundant ſucco, vt eo ad condituram Zinziberis, aliorumque fructuum vtantur, vt Matthiolus refert,

Ceratonia.

referꝫ. Strabo autem lib. xv. Ariſtobulum referre ait, arborem eſſe in India non magnam, quæ magnas ſiliquas habeat, denûm digitorum longitudine, mellis plenas, quas qui ederint, non facilè ſeruari. Quod de recentibus, atque nondum reſiccatis ſiliquis veritatem tantummodò fortaſſis habet.

Floret Ceratonia mox ſoluta hieme: Vere appetente fructus maturos ſub Autumnum proferunt.

Arbori *κερατωνία* nomen eſt: Latinis ſimiliter Ceratonia: Hiſpanis *Garouo*.

Fructus ſiue reliqua *κεράτιον* dicitur: Siliqua Latinis, aut Siliqua dulcis: in Officinis nonnullis Xylocaracta: in aliis *Carobe* aut *Carobole* vocibus Italicis: ab Apulis verò *Salequa* vocatur: Hiſpani *Alfarobas* aut *Algarouas*, & abſque articulo *Garouas*: Germani Sant Johans brot / id eſt, Sancti Ioannis panem, nec alio nomine vulgo Belgarum innotuit.

Ceratonia autem exſiccantis eſt & adſtringentis facultatis, ſicuti & fructus, nonnihil etiam dulcedinis continens, vt Galenus auctor. Siliquæ autem recentes aſſumptæ ſtomacho aduerſantur, vt Dioſcorides ait, & aluum ſoluunt: reſiccatæ verò eamdem ſiſtunt, & ſtomacho gratiores ſunt. Vrinam quoque ciunt, ſed præcipuè vinaceis exemptis. Eſt autem praui ſucci edulium, concoctu difficile, & quod non facilè aut celeriter deſcendit.

Caſia nigra.

De Caſia nigra. CAP. XXX.

TAMETSI non frutex ſed arbor ſit Caſiæ nigræ, quia tamen ſiliquas profert, hoc loco deſcribenda fuit, ne ſiſiquarum feraces ſeiungerentur. Magna autem & procera eſt hæc arbor inſtar nucis Iuglandis: folia habet haud diſſimilia, ex pluribus compoſita, ſed ſingularibus magis acuminatis: materia arboris ſolida & compacta eſt, coloriſque nigri veluti Guaiaci; exterius verò cortice contegitur lutei aut buxei coloris. Fructus ſiliquæ ſunt oblongæ, teretes, nigræ ac lignoſæ, crebris ligneis membranis tranſuerſalibus interſeptæ, inter quas, præter ſemina plana lataque qualia Siliquæ, & nigra dulciſque continetur medulla; quæ exempta inter medicamenta clementia locum inuenit.

In Ægypto hæc arbor frequens naſcitur: præfertur Memphitica & Alexandrina.

Veteribus hæc arbor incognita, vel adeò neglectim habita, vt eius non meminerint. Arabes vſu medullæ ſiliquarum cognito in pretio primi habuerunt, atque deinde poſteriores Græci, vt Actuarius & eius ætatis alij, à quibus *κασία μέλαινα*, id eſt, Caſia nigra appellatur. Eſt autem fructus, inquit Actuarius lib. v. eius fiſtuloſus & oblongus, nigrum intus humorem

concretum geſtans, qui haudquaquam vna continuatione coaluit, ſed ex interuallo tenuibus lignoſis membranis dirimitur.

Officinæ Caſiam fiſtulam, & Caſſiam, per duplex ſſ, fiſſulam nominant. At Veterum Caſia fiſtula, ſiue σύριγξ Græcè, cortex ille odoratus eſt, fiſtulæ oblongæ ac teretis inſtar conuolutus: quem nunc Officinæ Canellam vocant, & quo legitimi Cinamomi loco vtuntur.

Caſia ſyrinx. Ceterùm medulla Caſiæ nigræ, cuius eſt vſus, humida eſt ordine primo ſatis intenſo: in calore verò parum medium temperatumque excedit. Vim habet leniendi, & aluum clementer ſubducendi: fæces educit, & humores qui circa primas venas hærent, idque citra torſiones & moleſtiam, ſed tamen ventriculo minùs grata, facilè nauſeam excitat. Admiſcetur idcircò à nonnullis ei vel Aloë, vel Hierę picrę puluis nondum melle addito: ſic verò & ventrem magis ſubducit, & ventriculo minùs nocens redditur. Alij Rhabarbarum addunt, & ita quidem cholagogum fit medicamentum, atque febricitantibus ac tertiana laborantibus vtile. Poſſunt & alia admiſceri pro conditione morbi & laborantis. Calculoſis quoque ac nephriticis hæc quoque admodum conueniens eſt, præſertim admixtis nonnullis diureticis, ſed non vehementibus: dolores ſiquidem ſopit, vias laxat, & ad calculi aut arenularum faciliorem deſcenſum ac exitum non parum confert.

Tam benignum autem, vt Meſues ait, & innoxium hæc medulla eſt medicamentum, vt cuiuſcumque tandem ætatis hominibus, ac etiam pueris, tum & grauidis ac puerperis tutò exhiberi queat. Foris admota cutis aſperitates mitigat, & inflammationibus impoſita ad ſuppurationem adiuuat.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ LIBER TERTIVS,

DE ARBORIBVS FRVCTIFERIS.

PRÆFATIO.

FRVTICIBVS *Arbores ſuccedunt: quarum tria nobis ſunt faſtigia; vnum fructiferarum, alterum ſilueſtrium; tertium perpetua fronde virentium. Fructiferæ autem hæ omnes ſunt: ſed illas fructiferas nuncupare libuit, quarum fructus hominibus edules ac vtiles, quæ* ἥμεροι, *ſiue domeſticæ aut cultiuæ idcircò etiam dicuntur. Plinius has vrbanas non improbè dici ſentit; quia videlicet fructu mites, vel aliqua dote homines iuuant: lib.* XVI. *cap.* XIX.

Quæ verò fructus ferunt humanis vſibus abdicatos, ἄγριαι *ac ſilueſtres dici poſſunt.*

Arborum verò & earum, quæ fructus idoneos proferunt, diſcrimina quædam ſunt: quædam fructus carne edules ſunt, vt Poma ac Pyra: alia nucleo, vt Amygdala & Nuces: nonnulla verò & carne ac nucleo, veluti Mala Perſica, Pruna, Ceraſa, & id generis alia. Sunt verò & in ſingulis differentiæ, quas hiſtoriæ progreſſu facile erit cognoſcere.

Cùm autem de iis arboribus primùm agendum videretur, quarũ fructus carne ſua præcipuè eſui apti, Malus ſiue Pomus ſe reliquis omnibus præferendã offert. Ab hac igitur initium ſumendum.

DE POMO SIVE MALO.

CAPVT PRIMVM.

Malus.

MALI nomen latè apud Veteres patet, pluribusque commune eſt: ſed de præcipuè dictis Malis primùm, de reliquis deinde.

Eſt autem, Malus arbor quidem caudice ſubinde mediocris craſſitudinis, nõ alta, ſed longis ramis iiſque inconditis in latitudinem expanſa: cortex mediocriter æqualis, non valdè ſcaber eſt: folia lata, rotundis longiora, marginibus leuiter crenata: flores quinquefolij, non parui, colore albidi, ſed frequentiùs ex albido & diluto purpureo rubentes: fructus magnitudine, forma, colore, & ſapore differentes ſunt. horum ſuperior pars floris ſpecimen retinet; inferiori, qua ſinuoſi ſunt, pediculus adhæret breuis, cum quo arbori annectuntur: radicum quædam altiùs, ſed per obliquum tamen, deſcendunt, reliquæ ſub ipſo terræ ceſpite huc illuc ſpargũtur. Conſtant autem fructus exteriore cute, interiore carne & ſemine, quod in loculis duriuſculis membranaceis incluſum in medio reſidet, & cortice quidem nigricat, medulla verò albidum eſt. Permagna autem nõnulla Poma ſunt: quædam paruula: medij generis plurima non deſunt: pallido colore albicant pleraque: cineritio ſordent alia: rubent illa, & vel parte aliqua vel tota: forma

forma quibuſdam rotundior, pleriſque oblongior, ſapore vel dulcia, vel ſubacida: plurima ex his variè miſtum ſaporem obtinent: auſtera ſunt ſilueſtria.

2. Sunt etenim & quædam ſilueſtres Mali culturæ expertes, non inſitæ videlicet, quarum fructus acerbi ſunt & adſtringentes. Inſitione ſiquidem Poma & Pyra miteſcunt.

3. Eſt tamen & χαμαιμηλέα quædam, ſiue humilis Malus, fruticis modo adoleſcens, quæ non propter inſitionem, ſed natura ſua Poma fert præcocia, mediocriter dulcia, colore admodum dilutè flauo albicantia.

Plantantur ac ſeruntur in hortis ac paradiſis eò deſtinatis cultæ ac inſitæ Mali: ſilueſtres alicubi neglectim habentur.

Florent circa finem Aprilis, aut ſub initium Maij: Poma præcocia quidem, matura circa Calendas Iulij: reliqua Septembri ferè menſe: pauciſſima priùs.

Malus Græcis μηλέα eſt: Latinis & Pomus: Germanis Apffelbaum: Belgis Appelboom: Galliæ *Pommier*: Bohemis Jablon.

Fructum Græci μῆλον vocant: Latini Malum aut Pomum: Germani Apffel: Belgi Appel: Galli *Pome*: Hiſpani *Manſanas*: Bohemi Jablko.

Præcocia poma humilis Mali, Brabâti vulgò Poma Paradiſi, aut Poma D. Ioânis nominât.

Eſt autem Pomorum omnium temperies frigida & humida, coniuncta cum humore quodam excrementitio: verùm ſicuti neque frigiditas omnibus æqualis eſt, ita nec quantitas ſuperflui humoris. Citiùs corrumpuntur in quibus hic redundat: diutiùs verò aſſeruari poſſunt in quibus paucior eſt; aduentitia ſiquidè & excrementitia humiditas corruptionis eſt cauſſa.

Dulcia Poma. Dulcia autem Poma minùs frigida ſunt ac humida: carnis ſuæ ſoliditatem hæc cocta retinent: alimentum conferunt amplius ac minùs humidum, quàm cetera Poma: minùs facilè per ventrem etiam deſcendunt.

Acida Poma. Acida frigidiora ſunt, tum & humidiora: horum coctorum ſubſtantia diffluit, nec ſoliditatem ſuam retinet: alimentum parcius ſubminiſtrant, idque crudum ac frigidum: ita verò & facilè ac citò delabuntur, vt etiam remorantem aluum promoueant, prætertim ante alium cibum aſſumpta.

Acerba ſiue Auſtera Poma. Acerba aut Auſtera Poma, vt ſunt ſilueſtria ac immatura, frigidiora ſunt: ſuccum ingenerant craſſiorem, ac omnino flatulentum: minùs nocent, ſi citò ac velociter deſcenderint; ſi hæſerint, flatus gignunt, ac colicos adferunt dolores.

Medij ſaporis Poma. Quæ inter hæc medij ſunt ſaporis Poma, ac non rarò duarum vel trium qualitatum guſtum referunt, vincentis ſaporis facultates præcipuè obtinent; aliarū verò & participes ſunt.

Præſtant autem ſemper crudis, Poma cocta: quorum malignitas ſæpenumerò non modò per ignem emendatur, ſed & additis vel aromatis, vel aliis corrigi poteſt.

Prodeſſe autem poſſunt Poma ventriculo calido: auſtera verò etiam calore languentem ac reſolutum roborare queunt. Inflammationibus omnibus, ſed præcipuè incipientibus, Poma etiam commodè imponuntur.

Succus Pomorum odoratorum ac medij ſaporis compoſitionibus nonnullorum medicamentorum admiſcetur, tum ad humorum melancholicorum contemperationem, tum & ad medicamentorum impenſiùs reſiccantium qualitatem remittendam: vt ſunt, Serapium ex Pomis Regis Saporis, Antidotum ex granis cocci Baphici, & ſi quæ ſunt alia.

Vnguëtum Pomatum. Conficitur verò & cum eiuſmodi Pomis vnguentum ex adipe porcina & aqua roſacea, cuius ad nitorem faciei & aduerſus cutis aſperitatem vſus eſt.

Arboris folia cum adſtringendi facultate refrigerantia: inflammationibus initio quoque vtilia habentur.

De Malo Medica. CAP. II.

ARBOR hæc non admodum magna eſt: rami eius lenti ac obſequioſi cortice virent, & ſpinulas aliquas, non tamen frequentes adnatas habent: folium oblongum, latum, læue, odoratum, Laurino ſimile: flores ſubpurpurei, ſtaminibus in medio tenuibus ac capillaceis: fructus oblongus eſt, Cucumere vulgò dicto non rarò maior, quandoque minor, & Limonia mala non multùm magnitudine excedens: cortex huic diluti aurei coloris, tuberculis nonnullis exaſperatus, odore grato præſtans: ſubeſt caro craſſa, albida, dura, aromaticum quid reſipiens, ſed exiguum, & neque acris neque acida, ſed ferè qualitatis guſtabilis expers: interior medulla non multa quidem, ſucco acido plena turget; in qua ſemen conditur Hordei grano maius ac craſſius; cortice duro, interiore ſubſtantia albida ac amara.

Ad huius genus pertinent & Limonia Mala, tum & Anerantia dicta, quorum arbores Malum Medicam magnitudine, virentibus ſpinoſiſque ramis, ac foliis auri Læmulis referunt. flores autem vtriuſque candidi ſunt; & Anerantij odorati admodum, cuius & folia ſubinde maiora.

Limo-

Malus Medica.

Malus Limonia.

Limonia autem Mala oblongi craſſiq́ue ſunt fructus, Citriis tamen minores: cortex luteus, amaricans & ſuaueolens, ſed tenuis; caro albida cui valdè exigua accedit: copioſam autem admodum hęc Mala medullam habent, ſucco magis pręgnantem ac redundantem, qui & acidior eſt: ſemina & in hac continentur veluti Citrij, nec minùs amara. *Mala Limonia.*

Anerantia Mala rotundam formam inſtar globi obtinent, & Limoniis minora ſunt: cortex horum intenſiore auri colore nitet; odoratus quoque, exterioreq́ue cute amaricat, nonnihil aſper, quaſi rugoſus, ſubinde craſſior, quandoque tenuior, ſed tamen quàm Limoniorum craſſior, ſubditam habens ſubſtantiam albidam, mollem, ac fungoſam: interior pulpa ſiue medulla multo copioſoq́ue ſucco madet; & ſemina comprehendit minora quàm Citriorum, forma, colore, ſaporeq́ue alioqui ſimilia, ſuccus modò dulcis eſt, aliàs acidus, non rarò medij ac vinoſi ſaporis. *Mala Anerantia.*

Huc verò & alia quædam referuntur Mala, Aſſyria nuncupata: horum arbor aliarum Malorum ſimilitudinem refert: rami haud diſſimiles: folia paulò quàm Limoniorum maiora: flores Medicę Mali æmuli: fructus rotundus, ſed triplo quadruplóve quàm Anerantij maior, craſſo è luteo pallidulo rugoſo ac aſperiuſculo cortice, in quo quandoque quędam veluti fiſſuræ patent: interior ſubſtantia ſuccoſa admodum eſt, ſapore acidula veluti Limoniorum, ſed palato minùs grata, in qua & ſemina gignuntur veluti Mali Citrij & aliorum. *Malus Aſſyria.*

Naſcuntur Mali Medicæ, tum & Limoniæ & Anerantiæ, in Italiæ præcipuè maritimis, ac in Adriatici & Tyrrheni, tum & Ægæi maris inſulis: gignuntur verò & in Mediterraneis iuxta grandiores lacus, qualis eſt Benacus, vbi & Citria, ſed ceteris minora, proueniunt. Eſt & Hiſpania horum ferax, ſed locis præcipuè vel iuxta mare, vel haud procul diſſitis: Galliæ & quædam prouinciæ, quæ Mediterraneum mare attingunt, etiam iſtis gaudent fructibus.

A Media autem primùm in Italiam veniſſe non modò Plinius apertè ſcribit, ſed & Virgilius innuit Georgicôn II. de Malo Medica ſic ſcribens:

Media fert triſtes ſuccos, tardumq́; ſaporem
Felicis Mali, quo non præſentius vllum,
Pocula ſi quando ſæua infecere nouercæ,
Miſcueruntq́; herbas, & non innoxia verba,

Auxi-

Malus Anarantia.

Malus Aſſyria.

Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipſa ingens arbos, faciemq́ ſimillima Lauro.
Et, ſi non alium latè iactaret odorem,
Laurus erit. folia haud vllis labentia ventis,
Flos apprima tenax, animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & ſenibus medicantur anhelis.

Arbores iſtæ perpetuò virent, &, vt Plinius inquit, omnibus horis pomiferæ ſunt, aliis cadentibus, aliis matureſcentibus, aliis verò ſubnaſcentibus.

1. Prior μηλέα μηδική: Latinis Malus Medica, ac Malus Citria dicitur.

Fructus verò μῆλον μηδικὸν ἢ κίτριον, Malum Medicum ſiue Citrium, & Citromalum. Æmylianus apud Athenæum, Iubam Mauritaniæ Regem refert, de Citrio meminiſſe, qui Malum hoc apud eos Malum Heſpericum dicat nominari. Galenus Malum Medicum ampliùs vocari negat, ſed Citrium dici, atque eos qui Medicum appellant, hoc agere ait, vt quæ loquuntur nemo intelligat: Officinæ huiuſcemodi Mala Citrones vocant: Germani Curin öpffel/ Citrinaten: Belgæ Citroenen: Itali *Citroni* ac *Cedri:* Hiſpani *Cidras:* Galli *Citrons*: Angli Citron appel: Bohemi Cytrynowe iablko.

2. Alterum Pomi genus Limonium Malum dicitur: Officinis Limones: Gallis *Limons:* Belgis Limonen.

3. Tertium Malum Anerantium aut Anarantium; à quibuſdam verò Aurantium: ab aliis Aurengium, ab auri luteo colore: ſunt qui Arantia dici velint ab Arantio Achaiæ oppido: vel Arania à gente eius nominis in Perſia: Italis *Arancio*: Germanis Pomerantzen: Belgis Araengie appelen: Gallis *Pommes d'Oranges:* Hiſpanis *Naranſas:* Bohemis Pomerancij.

4 Quartum Pomum Aſſyrium à quibuſdam dicitur: vulgo Italorũ *Lomie* appellatur, à quibus & Pomi Adami nomen accepit, ex eo nempe, quòd rude vulgus huiuſcemodi Pomum fuiſſe exiſtimet, de quo Adamus in Paradiſo, tranſgreſſus Dei mandatũ, comederit: vnde & in illo morſus veſtigia apparere aiũt. Sed alij, non huius generis Pomũ, ſed illud fuiſſe ferunt, quòd Arabes Muſam ſiue Moſam vocãt, cuius Auicẽna cap. 395. meminit: Iſtud etenim Iudæorũ nonnulli pro eo habent, ex quo Adamus comedens peccauit, vt And. Theuetus refert.

Cete-

Ceterùm fructus omnes iſti ex diſſimilibus & facultate multùm differentibus partibus compoſiti ſunt.

Cortices odorati, amaricantes, ſicci ſunt ac calidi.

Caro albida frigida ac craſſi ſucci, præſertim Citriorum.

Interior ſuccoſa pulpa ſiue medulla acida, qualis Citriorum ac Limoniorum, refrigeratis eſt, & cum partium tenuitate reſiccans.

Semen verò quia amarum, excalfaciens atque reſiccans.

Cortex autem Citrij venenis omnibus aduerſatur, qua de cauſſa & Theriacis compoſitionibus quandoque admiſcetur: commanducatus oris halitum commendat, & ſuaueolentem reddit: aſſumptus verò & frigidum ventriculum roborat. *Citrij Mali vires.*

Caro verò albida, ſolida, duraque ſubinde editur, ſed difficulter admodum concoquitur, & craſſum, frigidum pituitoſumque ſuccum procreat. Galenus cum garo & aceto ipſam mandi refert, vt ſaporis hebetudinem acuant, atque hoc modo aſſumptam faciliùs concoqui. Poſteritas hanc cum ſacharo condire didicit: quo modo præparata ori gratior, facilioris concoctionis, & copioſioris alimenti redditur, & obſtructionibus minùs obnoxia.

Veteres Citria Mala (vt Theophraſtus hiſt. lib. IIII. ſcribit) non edebant, placebant odore, & inter veſtes reponebantur, quas à tineis & blattis inoffenſas cõſeruant: contra verò venena mortifera, quando opus, ipſis vtebantur, quo nomine vel maximè fuiſſe commendata, etiam Virgiliani verſus, quos ſupra attulimus, atteſtantur. Extat apud Athenæum lib. III. facinoroſorum ad ſerpentes damnatorum, qui ab eſu Citrij Mali liberi ac ſalui euaſerint, hiſtoria.

Interiorem pulpam ſucco acido plenam Galenus non veſcam ait: ſed noſtra ætas hac non rarò pro condimento vtitur, atque inter hæc aſſumpta, bilem, ſi quæ in ventriculo eſt, reprimit, languentem appetentiam excitat, & ventriculo grata eſt. Facit eadem aduerſus vehementes ardenteſque febres, & omnes morbos peſtilentes ac venenoſos, quibus à totius ſubſtantiæ proprietate reſiſtit. Cor eadem roborat: refrigerat, & ſimul craſſa attenuat, & lenta viſcidaque incidit.

Paratur ex hac & Serapium, quod de acetoſitate Citri Officinæ nominant, ad eadem vtile & conueniens, palato gratius.

Conficitur verò & tale Serapium ex Limoniorum acido ſucco, ſimilis omnino facultatis. Nam & Limoniorum interioris pulpæ ſiue ſubſtantię ſuccus acidus, Citrij ſuccum tum qualitate, tum facultatibus reliquis ita refert, vt vno deficiente, alter eius loco ſubſtitui queat. Cortex Limonij nec inferior Citrij cortice habetur: albidam autem carnem Limonium Malum tam habet exiguam, vt nullius cenſeatur momenti. *Limonij Mali facultates.*

Aqua ex integris Limoniis per vitrea organa elicita, vitiligines & maculas tollit, facieique nitorem conciliat. Eadem pota vrinas prouocat, & calculos cohærentes diſſoluit, frangit, & expellit.

Malorum verò Anarantiorum cortex Citriorum ac Limoniorum facultate ſatis ſimilis, tantò tamen calidior, quantò acrior ac amarior. Interior ſuccoſa pulpa ſiue medulla acida quidem eiuſdem aut non multò inferioris eſt facultatis, quàm ſit Citriorum aut Limonum, at dulcis non adeò refrigerat aut reſiccat, ſed ad temperatum quemdam calorem & humiditatem accedit, ori grata, & alimenti plus quàm acida confert, ſed idipſum tenue ac exiguum: medij autem ſaporis ſucco vinoſo prædita, medio ſe habet modo, frigidior quàm dulcis, minùs verò frigida quàm acida. Flores Anarantij odorati ab vnguentariis ad odoramenta paranda vſurpantur. Extrahitur verò & ab ipſis per vitrea organa aqua admodum odorata, quæ aſſumpta ſeſquiunciæ pondo ſudorem mouet, & febribus medetur. *Anarantij Mali vires*

Semen autem omnium iſtorum ventris lumbricos necat & expellit: venenis quoque potenter reſiſtit, & aduerſus ſcorpionum ictus aſſumptum conducit. *Seminis facultates.*

Quæ Adami vocantur Poma, Limoniis præſertim acido ſucco facultatibus reſpondere videntur, ſed tamen minùs efficacia.

De Malo Punica. CAP. III.

MALI Punicæ duæ ſunt: vna fructifera, altera ſterilis.

Vtraque humilis & haud magnus frutex eſt, tenues aliquot ramulos promit, exiguis pauciſque aculeis ſpinoſos: foliola parua ſunt, & Myrti æmula, pediculis annexa rubentibus: flores ſecundùm ramulos vnà cum ſtaminibus mediis ac ipſis quoque Cytinis eleganti purpureo colore rubent.

Cytinus calyx eſt oblongus, anteriore parte latior, in ſeptem rimulas (totidem videlicet quot flori foliola) fatiſcens, Aſari floribus maior, cuius inferior pars in fructum ac amplum tranſit pomum: ſuperior denticulata vnà cum ſtaminibus ipſi medio inſidet Pomo: durus ac *Cytinus.*

Malus Punica.

quaſi lignoſus huius Pomi cortex eſt, foris obſcuri ac ſordidi purpurei coloris, interiùs luteus, in quo oblongioris figuræ granula reconduntur, quæ, vbi maturitatem aſſecuta fuerint, eleganti colore rubent; ac ſucci plurimum habent, vno in ſingulis vinaceo ſimili ſemine: differunt grana ſapore; quædam dulcia, alia acida, tertia vinoſo guſtu media.

Silueſtris Malus Punica florem quidem facit, ſed qui nullo ſuccedente fructu perit: è breuibus calyculis hic exit, & frequentibus denſiſque foliolis multiplex eſt. Huius genera complura Dioſcorides colore differentia eſſe refert: vnum candidum, alterum πυῤῥὸν ſiue fuluum, & tertium ῥοδόχρουν ſiue rubentis roſei coloris: Officinis autem Belgij notior eſt rubentis coloris.

Proueniũt Mala Punica in calidis Meridiem verſus regionibus, veluti in Italia, Balearibus inſulis, Hiſpania, ac præcipuè in regno nunc appellato Granatę: quod à frequentia malorũ Punicorum (quæ vulgò Granata) nomen accepiſſe creditur. Gignuntur autem paſſim etiam citra culturam, culta tamen meliùs proficiunt: in hortis ſiquidem, vinetis, viridariis, aliiſque perinde excultis lætiora proueniunt.

Malus Punica Græcè ab Atticis ῥόα: ab Ionibus verò ῥοία, vt Galenus ait. Fructus verò & ipſe ῥόα ſiue ῥοία dicitur: Latinis Malum Punicum: Officinis Malum aut Pomum Granatum: Germanis Granatapffel: Belgis Granaetappel: Italis *Melagrano*, & *Pomo Granato*: Hiſpanis *Granadas* & *Romanas:* Gallis *Pommes Granades*. Anglis Pomgranat: Bohemia. Granatowe.

Flos fœcundæ Mali Punicæ Græcis κύτινος dicitur, qui tamen propriè ipſius floris calyx eſt: Latini nomen ſeruant.

Silueſtris verò ac ſterilis flos βαλαύστιον nominatur: Officinæ ſimiliter Balauſtium vocant.

Cortex ſiue putamen ipſius Mali, cuius frequens vſus, Græcis σίδιον: Latinis Malicorium & Sidium: Officinis cortex Granatorum appellatur.

Sunt autem Mali Punici interiora ſucculenta grana eſui apta, boni mediocriter ſucci, ventriculo grata, ſed omnia tenuis ac exigui aut nullius alimenti.

Dulcia non æquè vti cetera refrigerant: ad nutriendum aptiora ſunt, ſed promptè inflationes pariunt, febricitantibus idcircò minùs laudata.

Acida, & præſertim nonnihil auſteritatis referentia, manifeſtè refrigerant, reſiccant, & nonnihil adſtringunt: æſtuanti ventriculo proſunt: choleram morbum reprimunt ac ſiſtunt: aduerſus dyſenterias, nauſeam, & vomitum conducunt.

Fit autem ex acidorum eiuſmodi granorum ſucco Serapium, quod eadem poteſt, & grauidis κιττᾷ laborantibus ſepenumerò multũ prodeſt, niſi omnino vẽtriculi frigiditas obſtet.

Nuclei acinorum, ac præſertim acidorum, reſiccati refrigerant ſimiliter & adſtringunt: ventris fluores, vomitus, & ſanguinis excreationes cohibent: ventriculum roborant.

Idem verò & Cytini & Balauſtia præſtant, temperamento ac facultatibus nucleis ſimilia: mobiles verò dentes firmant, gingiuarumque vitia & hæc collutione emendant: Enterocœlen erumpentem cum cataplaſmate impoſita repellunt.

Malicorium, acinos, Cytinos, ac Balauſtia facultate non modò refert, ſed & ipſis potẽtius eſt: refrigerat etenim & adſtringit valentiùs: oris tonſillarumque inflammationes gargarizatione reprimit: & ad omnia quæ refrigerari adſtringique poſtulant, valdè conducit.

Succum verò refert Dioſcorides & ex Cytinis ac Balauſtiis colligi: hic autem facultate ac viribus aſſimilis eſt Hypociſtidi, eodem auctore.

De

De Malo aurea. CAP. IIII.

AD Mali Punici formam accedit Mali aureæ dictæ Pomum, & ipſum cognomento aureum, ſed magna & procera hæc arbor eſt, longis ramis valde patula: folia etiam prægrandia, tres ſubinde cubitos longa & duos lata, in quibus craſſiores venæ ſecundùm longitudinem productæ, veluti in Cynaræ foliis: fructus permagnus eſt, ad inſtar humani capitis, forma & colore Malo Punico ſimilis: habet verò & intus recondita complurima ſucci plena grana, ſed oblongiora & maiora quàm Punici Mali, & colore non rubentia, ſed auri luteo ſplendentia, ſapore ſubacidulo, ori grata.

A quo huius deſcriptionem habuimus, ſibi hanc Panormi in Sicilia viſam retulit in horto excellentiſſimi cuiuſdam Medici: haud dubium autem, quin peregrina ſit, & ex India vel aliunde illuc olim aduecta.

Nomen autem hic vel arboris vel fructus huius nullum ſibi aliud cognitum affirmabat, quàm Mali aurei, atque hoc nomine fructum appellari: poteſt autem hoc nomen accepiſſe, quòd grana auri luteum colorem referant.

Plinius huius, vt videtur, meminit lib. XII. cap. VI vbi arborem hanc Palam, fructum verò Arienam dici refert. *Pala. Ariena.*

Maior alia (videlicet in India) Pomo & ſuauitate præcellentior, quo ſapientes Indorum viuunt: folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duûm: fructum cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, vt vno quaternos ſatiet. Arbori nomen Palæ, Pomo Arienæ. Plurima eſt in Sydracis, expeditionum Alexandri termino.

De facultatibus verò nihil quoque aliud accepimus, quàm quòd ipſa auri colore ſucculenta grana valdè & acutè febricitantibus admodum eſſent & grata & vtilia; vtpote quæ & calorem magnum contemperarent, ac ſitim vehementer ſedarent.

De Malo Cotonea. CAP. V.

Malus Cotonea.

HAVD magna arbor Malus Cotonea, ſed humilis, frequenter verò etiam inſtar fruticis naſcitur: cortice veſtitur aſperiuſculo, ſquamas quaſdã quandoque dimittente: ramos explicat aliarum arborum modo, circa quos folia ſubrotunda, veluti vulgaris Pomi, ſuperna parte virentia ac glabra, prona verò mollia ac albicantia: flores ex purpureo candidi ſunt: fructus Pomo ſimiles, niſi inciſuris quibuſdam quandoq; criſpentur: figura & magnitudine differunt: quidam enim rotunditatis in orbem circinatæ, minores; alij oblongiores, maiores; tertij ſe medio habent modo; omnes tenui pubeſcunt lanugine, colore auri lutei, odore fragranti caput ſubinde ferientes: ſapor quoque omnibus auſterus: caro interior lutea, ſemenque nigricans in membranis, vti aliorum Pomorum, conditum.

In hortis & cultis locis proueniunt: non rarò verò in hortorum ac vinearum ſepimentis ſeruntur: planis ac mediocriter humentibus gaudent.

Autumno & Octobri potiſſimùm menſe maturitatem poma iſta adipiſcuntur.

Arbor *μηλέα κυδωνία*: Latinis Malus Cotonea. Fructus *μῆλον κυδώνιον*, Malum Cotoneum, Pomum Cydonium, & non rarò Cydonium abſolutè; quo nomine Officinis innotuit: à quibuſdam verò etiam *χρυσόμηλον*, ab exterioris cutis colore aurum referente: Germanis Quitten / Quittenapffel aut Kuttenapffel: Belgis Queappel: Italis *Mele cotogne*: Hiſpanis *Codoyons*, *Membrilhos*, & *Marmellos*: Gallis *Pomme de coing*: Anglis Quince: Bohemis Kdaule.

Maiora huius generis Mala, quæ fere Pyri turbinatam figuram exprimunt, Galeno *στρουθία*, Struthia, & *στρουθιομῆλα* appellatur: Belgis Queperen, id eſt, Cotonea Pyra. Columella

tria Cydoniorum genera ſtatuit, Struthia, Chryſomeliana & Muſtea: ſed quæ aut qualia ſint non exponit. Struthia Galenus commendat: Dioſcorides verò minora iſtis præfert.

Sunt autem Mala Cotonea refrigerantia quidem ac reſiccantia ordine ſiue exceſſu ſecundo, ac vnà validè adſtringunt, præſertim cruda: adeſt verò & ipſis ſuperflua quædam & excrementitia humiditas, quæ diu ipſa incorrupta aſſeruari non patitur. Crudorum vix vllus eſt vſus: cocta gratiora ſunt; ventriculum roborant, vomitum ſedant, alui fluores reprimunt, dyſentericis ac cœliacis vtilia; proſunt verò & ſanguinem expuentibus, vel etiam vomentibus, tum & quibus menſes copioſius fluunt.

Cotoneum Malum addito oleo Maſtichino coctum, ac deinde tritum, & cataplaſmatis in modum ventriculo impoſitum, ſingultum potenter ſedat, & vomitum ac choleram ſiſtit.

Ex carne leuigata & cum melle cocta, quod μηλοπλακοῦντα Galenus appellari ait, olim in Hiſpaniis coquebatur, ac Romam deferebatur, diuque aſſeruari poterat. Nunc caro eorumdem non cum melle, ſed cum ſacharo coquitur, varieque apparatur: quæ non modò ſeruari diutinè poteſt, ſed & multis annis incorrupta durat: veluti & illud, quod ex decocti Pomi expreſſa ſubſtantia cum ſacharo concreti iuris inſtar gluten conficitur: vel quæ ex crudorum ſucco parantur, vt ſunt Serapia: vel etiam ipſa poma integra ſacharo condita. quæ omnia diutiſſimè citra corruptionem aſſeruari poſſunt. Sapiunt hæc omnia palato: ventriculo grata ipſum roborant: fluores omnes ſiſtunt, ſiue ventris, ſiue aliarũ partium, tum etiam ſanguinis.

Coquitur & oleum cum Cotoneis, quòd μήλινον vocatur, quo vtimur, inquit Dioſcorides, quotiens adſtringente opus eſt.

Semen Cotoneorum in aqua temperatum muccaginem reddit, quæ in ore detenta linguæ aſperitates in ardentibus febribus vehementer ac citò lenit: ambuſtis eadem vtiliter illinitur, ac dyſentericorum enematis additur, dolores etenim inteſtinorum lenit, & mordacium humorum acrimoniam obtundit.

De Malo Perſica. CAP. VI.

Malus Perſica.

ARBORESCIT quidem Malus Perſica, ſed in arborem magnam haud excreſcit: ramos effundit nõnullos, fragiles adeò, vt quandoque fructuum ponderi ſuccumbentes diſrumpantur. Folia oblonga ſunt, ambitu crenata, Salignis ferè ſimilia, guſtu amara: flores dilutè purpurei: fructus rotundi, rimæ quodammodò perſimilem figuram ab vna parte oſtẽtant; molli tenuique lanugine pubeſcunt; colore foris vt plurimùm albidi; quidam vna parte, alij in totum ſaturo colore rubentes, lutei etiam nonnulli: caro exteriorem corticem colore refert, lutea luteis, rubens ſaturatè rubentibus, candida albicantibus: quorum tamen nonnullis, vna videlicet parte extrinſecus rubicundis, circa nucem eleganti purpuræ rubeæ colore caro nitet. Sunt verò huiuſcemodi Perſica ſapore vinoſiſſima, atque idcircò gratiſſima; lutea verò ceteris duriora: in medio autem Perſici lignoſa, dura, ſcabra, & rimoſa nux latet, in qua amygdali æmulus nucleus, cortice perſimili: ſubſtantia interiùs albida, ſapore ſubamara.

Ex cortice autem Perſicæ vulnerato gummi profluit initiò liquidum, quod ſucceſſu temporis ſiccius ac durius redditur, veluti ex Amygdalis ac Ceraſis.

Perſica in hortis ac vinetis ſeruntur ac plantantur.

Citò Perſica Malus enaſcitur: tertio aut quarto à ſatione anno fructus facit: facilè etiam perit: diuturna non eſt: floret paulò pòſt erumpentibus foliis Aprili menſe: fructus Septembri maturos reddit.

Μηλέα περσική: Latinis Malus Perſica, & Perſica: Germanis Pferſigbaum: Belgis Perſe boom: Gallis *Perſcher*: Anglis Perche tree.

Μῆλον

Μῆλον περσικὸν, & *πέρσικον* quoque abſolutè, fructus, vt Galenus teſtatur, dicitur: Latinè Malum Perſicum, & Perſicum: Germanis Pferſig: Belgis Perſen: Italis *Peſche:* Hiſpanis *Pexegos:* Gallis *Peſches:* Bohemis Breſkew. Horum quædam Duracina Latinis dicuntur, quorum nempe caro à nuce non facilè abſcedit, ſed firmiùs adhæreſcit.

Sunt verò & alia quædam Perſica nullam ferentia lanuginem, ſed glabra, læuia, exteriùs 2.
tum & interiore carne virentia, aliis duriora; in cuius lignoſa nuce nucleus reconditur Amygdalo perſimilis. Arbor horum Perſicam refert. Medium quoddam genus inter Perſicum & Amygdalum videtur: vulgò *Perſenaux* aut *Perſenoix* appellant: Latinè id Nucem Perſicam ſonat.

Perſica autem frigida ſunt & humida, vtriuſque qualitatis ordine ſecundo: ſuccum habent ac vnà ſubſtantiam facilè corruptibilem, qui alimenti conferre queat nihil, nocere verò poteſt, præſertim ſi poſt alios cibos poſtremoque loco edantur; tunc enim & alios cibos in corruptionem pertrahunt. Sed ante alios cibos aſſumpta minùs mala exiſtunt: cùm enim humida ac lubrica ſint, facilè ac citò deſcendunt, & aluum lubricam reddentes aliis ad deſcenſum viam præparant.

Nuclei autem Perſicorum calidi ſunt ac ſicci: aperiunt & extergunt: aduerſus lienis ac iocinoris obſtructiones conducunt: breuiter, Amygdalis amaris facultate ac viribus ſimiles. Extrahitur verò ex his cum aqua Pulegij ſuccus lacti ſimilis, quem in ore frequenter contineri Apoplecticis prodeſt, ſaliuam elicit, & linguam expedit.

Folia Perſicæ amara excalfaciunt quoque ac reſiccant: viſcerum obſtructiones aperiunt: ac purgandi potentiam obtinent, qua bilioſos ac pituitoſos humeros per aluum detrahunt: decoquuntur in aqua, ſero lactis, aut vino diluto. Eadem contuſa ac vmbilico puerorum impoſita, vermes interficiunt ac educunt. Reſiccata verò & cruentis vulneribus inſperſa, ad ſanitatem ea perducunt.

Feruntur & flores, ſacharo potiſſimùm conditi, ad alui expurgationem quoque facere.

Gummi temperamento mediocre eſt: ſed ſubſtantia lentum ac glutinoſum, cuius beneficio tenuium humorum acrimoniam obtundit: phthiſicis ac tuſſientibus in eclegmate conducit, & ad omnes ſanguinis excretiones, alioſque fluores accommodatur.

De Malo Armeniaca. CAP. VII.

Malus Armeniaca.

HÆC arbor maior eſt quàm Perſica: caudices nanciſcitur craſſiores: durabilior eſt, præſertim inſita: folia huius lata & acuminata veluti nigræ Populi, at minora, & ad Betulæ magis accedentia, marginibus ſerrata: flores albicant: fructus rotundus Perſico ſimilis, colore intus foriſque luteus; in quo cõcluditur oſſea nux nigricans, nequaquam aſpera aut ſcabra vt Perſici, breuior etiam ac minor, in qua nucleus dulcis.

Differunt autem poma ſiue fructus non parum magnitudine: parui quidam ſunt, nec Prunis vulgaribus maiores; alij verò ad mediocrium Perſicorum magnitudinem accedunt, vel etiam æquant. Ex huius autem arboris caudice, qua parte cortex rimoſus eſt, vel etiam ramis, gummi quoq; quoddam effluit, veluti ex Perſica.

Habentur ac feruntur in hortis: & quædam abſque cultura aut inſitione, quæ exigua ſunt: alia inſita maiora. Inſeruntur autem optimè in Prunum, & ſi taleolus ſiue ſurculus, qui inſeritur, arboris fuerit per inſitionem cultiuæ, elegantes magnique fructus ſunt futuri.

Præueniunt Armeniaca multo tempore Perſica, nam Iulio matura ſunt.

Græci arborem *μηλέαν Ἀρμενιακὴν*: Latini

tini Malum Armeniacam faciunt. Fructus verò μῆλον ἀρμενιακὸν vocatur : à nonnullis verò πραικόκκιον, vel βερικόκκιον vocibus à Latina deprauatis, Latine ſiquidem præcox quandoque præcoquum dicitur : nominatur verò & Malum Armeniacum : vulgò Armeniacum: Germanis Molletten/Molleten / Sant Johans Pfersig : Belgis Vroege Persen/Auant Persen : Italis *Armeniache, Bacoche, Griſomele, Moniache* : Gallis *Abricoz* : Hiſpanis *Aluarcoques, Aluarchigas, & Albercocs* : Anglis Abrecock.

Galenus inter Præcocia & Armeniaca differentiam facere videtur in lib De aliment. facultatibus, Præcocia Armeniacis præferens : vtraque tamen ἀρμενιακὰ appellari confitetur, quæ alij ἀρμένια per quattuor ſyllabas proferunt In libris verò De ſimp. medic. facultatibus, tum fructum, tum arborem πραικόκκιον vocari affirmat. Recentiorum nonnulli differentiam quamdam inter hæc etiam conſtituunt : vt quidem maiora ac inſita Armeniaca ſint, Gallis *Auant Perſes* : minora verò Præcocia, Gallis *Abricoz.*

Sunt autem Armeniaca ſiue præcocia Mala frigida quoque ac humida ſecundo ordine, ſed tamen minùs humida quàm Perſica, qua de cauſſa nec ita citò aut facilè corrumpuntur, & ventriculo ac ori gratiora apparent. Corrumpuntur tamen & ipſa, nec alimenti conferunt quidquam : atque hoc ipſum frigidum, humidum, ac excrementitium. Poſt alios cibos ſumpta ipſos corrumpunt ac vitiant: initio verò & ante alios cibos eſa, facile deſcendunt, & aliorum faciliorem deſcenſum procurant, veluti & Perſica.

Nucleus interior horum dulcis eſt, Perſicorum nucleis facultate nullatenus ſimilis.

Foliorum huius arboris facultas nondum explorata.

De Amygdalo. Cap. VIII.

Amygdalus.

PERSICÆ ſimilitudinem Amygdalus refert, arbor tamen procerior, caudice craſſior, & vita diuturnior: folia eius oblõga, acuminata, marginibus crenata, qualia Perſicæ : flores ſimiles : fructus Perſicum quoque æmulatur, fiſſuram ab vna parte inſtar rimæ habens, & exteriore cute molli, araneoſaque quaſi lanugine obducta; ſed ſub hac nulla, vel exigua eaque dura ac cartilaginea caro ſubeſt, quæ nõ editur: interior nux longior quàm Perſico, non ita aſpera, ſed læuis, in qua nucleus, hoc eſt, Amygdalũ continetur, Perſici nucleo longius, ſapore dulce, quandoque amarũ: radix arboris altè deſcendit. Gummi autem quod ex hac manat, ſimile eſt Perſicorum.

Amat loca regioneſque calidiores, atque idcircò rarò ac difficulter naſcitur aut fructum facit in Belgio.

Floret eodem, quo Perſica tempore: Amygdala ſubinde Iulio ad perfectionem perueniunt.

Arbor à Græcis ἀμυγδαλῆ, Latinis Amygdalus nominatur, Germanis Mandelbaum / Gallis *Amandier.*

Ἀμυγδαλὸν, & Amygdalum fructus appellatur : Officinis Amygdala : Germanis Mandel : Belgis Amandelen : Italis *Mandole:* Hiſpanis *Almendras, Amelles, & Amendoas:* Gallis *Amandes:* Anglis Almond: Bohemis Mandly

Amygdala autem quæ dulcia ſunt, vbi inaruerunt moderatè calida ac ſicca ſunt : amara verò calida ac ſicca ordine ſecundo. Adeſt verò vtriſque oleoſa quædam ac pinguis ſubſtantia, quæ prælo excuti poteſt, ſed tamen exigua.

Dulcia Amygdala recenter decerpta ori grata ſunt, alimenti nonnihil conferunt, ſed hoc ipſum craſſum ac terreſtre : craſſius verò etiam quę arida ac dudum collecta ſunt. Tarde autem & hæc deſcendunt, prælertim à putaminibus liberata : nam veluti frumentorum cortices

ces ſiue furfures ad facilem excrementorum alui deſcenſum adiuuant; ita quoque & Amygdalorum putamina. Ab his itaque quæ repurgata ſunt, adeò tarde deſcendunt, vt etiam fluentem aluum cohibeant: quamobrem & cœliacis & dyſentericis vtiliter exhibentur.

Extrahitur ex Amygdalis dulcibus, addito liquore, chylus albidus lacti ſimilis, qui præter quòd alat, ac dyſentericis ac cœliacis vtilis ſit, pleuriticis quoque ac purulenta expuentibus prodeſt, vt Alexander Trallianus teſtatur: adeſt enim & Amygdalis aperiendi concoquendique cum extertione quadam facultas, qua pectori ac pulmonibus auxiliantur, & ad ſputi purulentorumque expurgationem adiuuant. Conficiuntur verò & ex Amygdalis iſtis bellaria ac tragemata, vt ſunt vocati Maſſepanes, & alia eiuſmodi, quæ plus quidem, quàm extractus ſuccus reſiccant, & ventrem fluentem retinent; ad pectoris tamen pulmoniſque expurgationes non minùs faciunt.

Oleum ex Amygdalis dulcibus recenter expreſſum anodynon eſt, & dolores omnes ſopit: exhibetur ſanguine priùs detracto pleuriticis, ſed vtiliſſimè nephriticis, & à calculi doloribus moleſtatis: vrinarios meatus laxat, lubricoſque, & ad calculorum deſcenſum aptiores reddit: aluum etiam lenit, faciliorem facit, quamobrem & colicis huius vſus accommodus: vtile verò & puerperis, relictos enim à partu dolores citò tollit.

Amygdala amara extenuandi ac aperiendi vim obtinent: iecur ac lienem ab obſtructionibus liberant; lateris doloribus idcircò auxiliantur: aluum quoque faciliorem efficiunt, vrinas & menſes prouocant; ſtranguriæ medentur, expurgantur & faciliùs in pulmonibus ac pectore hærentia, Amygdalis amaris in eclegmate admixtis: ſanguinis ſputationes addito Amylo ſuppriment. feruntur quina ſenáve à ieiuno aſſumpta ebrietatem arcere. Abſtergunt verò & hæc cutis in facie vitia, & in reliquis corporis partibus: putreſcentia vlcera quæ ſerpunt emundant: canis morſibus cum melle imponuntur: cum aceto vel roſaceo temporibus impoſita, capitis doloribus prodeſſe Dioſcorides refert.

Exprimitur & ex iſtis oleum, quod vrinas prouocat, ſed potiſſimùm ſcorpionibus aliquot *Oleũ ſcor-*
in eo extinctis ac maceratis, quod calculoſis, ac cum moleſtia ac difficultate vrinam redden- *pionum.*
tibus, pubi perinæoque illitum, multùm prodeſt.

Gummi Dioſcorides ait calfacere & adſtringere, quæ tamen in hoc non percipiuntur. Sanguinem autem expuentibus auxilio eſſe poteſt, non adſtringendi facultate, ſed ſubſtantiæ ſuæ lentore; meatus videlicet, ac poros obliniendo, & ſic quidem & veteri tuſſi mederi poteſt, & magnos ex calculo dolores lenire, & potiſſimùm vrinę acrimoniam retundere, ſi cum paſſo vino bibatur, vel etiam cum alia quauis dulci potione, vt glycyrrhizæ, vel vuarum paſſarum decocto. Extergere verò idem cum aceto diſſolutum impetigines, ſummum corpus occupantes (quod Dioſcorides addit) à ratione haud alienum eſt.

De Pyro. CAP. IX.

PYRORVM vrbanæ plurimæ ſunt, ſilueſtres verò aliæ.

Vrbana Pyrus arbor eſt Malo procerior: ramis non in latitudinem effuſis, ſed altum pe- 1.
tentibus: caudex ſubinde craſſus: ligni materies admodum tractabilis, ad typos ex ea ſculpendos valde accommoda, colore ſubluteа: folium latiuſculum, ambitu leuiter circinatum, virens, ſed prona ſiue inferiore parte albidius: flores albicant Pyra (hoc eſt, fructus) magna ex parte oblonga, & turbinatæ formæ, ſed magnitudine, colore, forma, & guſtu ſiue ſapore admodum differentia: cute etiam conteguntur non vnius coloris. quædam enim virenti; alia ex parte, vel in totum ſubrubente; pleraque ſordente. caro albida eſt: ſemen in membranaceis loculis nigrum, medium occupat. radix Pyri in rectum ac obliquum fertur.

Silueſtris Pyrus vrbanam ſatis referret, niſi ſubinde breuior, & ſpinas ſecundùm ramos 2.
duras haberet ac pungentes, & fructus duros, auſteros, & eſui haudquaquam aptos.

Plantantur ac in hortis habentur Pyri vrbanæ, non ſecùs ac Mali, quorum varia inſitione
ex agreſtibus mites ac edules fructus redditi ſunt. 1.

Silueſtres Pyri in pleriſque locis, vel in ſiluis, vel circa agrorum margines, ſecuſque vias, 2.
nulla cura aut cultura adhibita ſponte ſua naſcuntur.

Flores Pyri Aprili menſe vt plurimùm apparent: folia inde ſequuntur: fructus non omnis eodem tempore maturatur: quædam enim Pyra Iulio, alia Auguſto: Septembri nonnulla, vel etiam ſeriùs, vt auſteriora quæ hiemem attingunt.

Nominatur Pyrus vrbana ſiue cultiua Græcis ἄπιος, ἀπίδιος, vel per duplex πω ἀππίος & 1.
ἀππίδιος: à Tarentino in Geωponicis ἀππίδιον: Germanis Byrbaum: Belgis Peerboom: Gallis *Poyrier.*

Pyrum Græcis ἄπιον & ἀππίδιον: Germanis Byrn/Byre: Belgis Peere: Italis *Pere:* Gallis *Poyre:* Hiſpanis *Peras*: Anglis Pear: Bohemis Hruſſka.

Pyrus.

Silueſtris Pyrus Latinis Pyraſter etiam dicitur: Græcis ἀχράς: quo nomine & fructus & arbor ipſis cognita . Cognomina Pyrorum multa apud veteres ac præcipuè Plinium lib. xv. cap. xv. quorum nullum ad poſteritatem perueniſſe apparet: non deſunt verò & recentioribus ſuæ nomenclaturæ, quas ad veterum referre difficillimum, cùm præter ſola cognomina vix quidquam poſteritati reliquerint: deinde & ſingulis nationibus, vel etiam vrbibus ſuæ ſint: & aliis atque aliis locis, aliter Pyra nuncupentur.

Relictis igitur Pyrorum variis cognominationibus, ad facultates, quę Medico cognoſcendæ, conuertimur, quæ pro ſaporum differentiis etiam variant: Pyrorum enim quædam dulcia, vnctuoſa nonnulla, acida alia, auſtera aut acerba pleraque, præſertim ſilueſtria: nec deſunt ex horum miſtione compoſita, vel etiam quæ inſipida dici queant, ad aquæ ſaporem accedentia.

Sunt autem Pyra quidem omnia frigida; adeſt verò & cunctis adſtringendi quædam facultas, ac terrena ſubſtantia: & acerbis quidem & auſteris copioſior, dulcibus verò paucior: quæ nonnullis adeò multo eſt excrementitio humore imbuta, vt diutinè conſeruari nequeant: alia verò minùs huiuſcemodi humoris obtinent, quæ diutiùs conſeruari, vel omnino etiam reſiccari queunt.

Alimenti autem Pyra omnia amplius & copioſius quàm Mala ſiue Poma conferunt, ſed hoc ipſum frigidum quidem ac reprobum.

Dulcia & vnctuoſi ſaporis plus quàm cetera nutriunt: aquoſa exiguum habent alimenti: parcè etiam alunt acerba & auſtera, velut & acidiora. Crudis ſemper cocta vtiliora, & ad corporis nutritionem meliora. Quædam verò & adeò acerba aut auſtera ſunt, vt non niſi cocta edi queant: horum autem & nonnullis tam copioſa humiditas, vt ſuper prunas, vel ſub ipſis coqui ipſa expediat.

Retinent autem Pyra omnia ventrem, & acerba quidem & auſtera potiſſimùm: dyſentericis & cœliacis in cibo conueniunt.

Arida ac reſiccata Pyra, ſiue cocta ſiue cruda edantur, ventris fluxus ſedant, & ſanguinis quoque fluores ſiſtunt: ad muliebria profluuia accommodari poſſunt.

Incipientibus inflammationibus Pyra, auſtera aut acerba maximè, vtiliter imponi poſſunt, tum & arboris folia, quæ & adſtringendi cum refrigeratione vim & facultatem obtinent.

De Meſpilo. CAP. X.

MESPILI duæ Dioſcoridi, vna Aronia vocitata: altera in Italia naſcẽs, quæ vulgaris eſt. Vulgaris Meſpilus arbor eſt non magna, caudice frequenter tortuoſo, ramis duris, frangi contumacibus: foliis oblongioribus, ſed anguſtioribus quàm Mali: floribus albis magnis, quinque foliis: pomo paruo, rotundo, vmbilico lato & amplo: pulpa initiò albida, & tam acerba, vt edendo non ſit, priùs quàm molleſcat; in qua ſemina ſiue oſſicula quina, plana, dura recondita ſunt.

Meſpili in hortis habentur: non rarò verò & in dumetis ac viuis ſepibus virent ac vigent. In Oxyacanthum, non quidem in Acidam illam ſpinam, ſed in alteram acutam, inſita, optimè proficit, & fructus profert duplo triplóve, quàm non inſitę maiores; exiguis Malis magnitudine ferè æquales.

Serò admodum ſub finem Octobris menſis Meſpila matureſcunt; flores tamen ſatis tempeſtiuè exeunt.

Arbor

Meſpilus.

Meſpilus Aronia.

Arbor à Theophraſto Græcè μεσπίλη: Latinè Meſpilus: Germanis Meſpilbaum: Belgis Miſpelboom: Gallis *Nefflier.*

Pomum μέσπιλον: Latinis ſimiliter Meſpilum: Germanis Meſpil: Belgis Miſpele: Italis *Neſpolo:* Gallis *Neffle:* Hiſpanis *Neſperas:* Anglis Meloer/& Medeler: Bohemis Nyſpule.

Hanc autem Meſpilum Dioſcorides ἐπιμηλίδα quoque dici affirmat, & à nonnullis σιτάνιον: Galeno etiam in lib. De ſimp. medic. facultatibus hæc ἐπιμηλὶς eſt: quæ à ruſticis in Italia (vt ait) ἀνθηδὼν, ſiue *Vnedo* appellatur, ac plurima in Calabria gignitur. Sub Meſpili ſiquidem voce, haud alterius quàm Tricocci, quæ & Aronia, meminit. Ἐπιμηλίς. *Vnedo.*

Sitanij nomen Theophraſto cognitum eſt, tametſi non σιτάνιον, ſed σατάνειος exemplaria habeant. Tria huic Meſpilo ſunt genera, ἀνθηδὼν, σατάνειος, ἀνθηδονοειδής. Satanios fructum grandiorem, candidioremque habet: reliquæ minorem. Conuenit Satanios hac de cauſſa cum Meſpilo vulgari: aliæ ad Aroniam Meſpilum referendæ.

Aronia Meſpilus, quæ apud Dioſcoridem prima, arbor eſt Malo altitudine inferior: ramis duris ac aculeatis: foliis fiſſis veluti acutæ ſpinæ, maioribus (vt Theophraſtus ait) quàm Apij (videlicet hortenſis) diuiſuris, quæ antequam decidunt rubeſcunt: flores herbacei racematim cohærent: fructus rotundis longiores, quàm vulgaria Meſpila minores, qui initiò virent ac duri ſunt; maturi rubentes ac molles, guſtuque ſuaues, in quibus tria tantummodò continentur dura oſſicula. 2.

Eſt autem Meſpilus Aronia Græciæ quàm Italiæ, à Galeni & Dioſcoridis ætate notior. Naſcitur modò Neapoli in hortis, teſte Matthiolo.

Fructus huius tardè etiam matureſcit.

Appellatur hæc Græcis μέσπιλος & μεσπίλη: à nonnulis ἀρωνία. Galenus hanc quoque μεσπιλὸν nominat, nec alterius mentionem facit: priorem ſiquidem, vt ſcripſimus, ἐπιμηλίδα vocat. Huius fructus τρίκοκκος etiam à tribus granis dicitur: Neapolitanis verò *Azarolo.*

Vtriuſque autem Meſpili fructus refrigerans, & potenter adſtringens eſt. Vulgaris quidem acerbus admodum & κακοστόμαχος ac ventriculo ingratus; capitis mouet, vt Galenus ait, dolores, quod quidem verum eſt, ſi adhuc durus & priuſquam mollis tenerque redditus fuerit, edatur. Mollior factus minùs adſtringit, nec ventriculo æquè moleſtus, citò tamen corrumpitur,

pitur, vt qui iam ſemicorruptus exiſtat: quamobrem & parcè admodũ hoc fructu vtendũ eſt.

Aroniæ verò Meſpili fructus ventriculo gratiores, crudi ac cocti eduntur: condiuntur hi quandoque cum ſacharo aut melle, quo modo apparati ori ac palato grati ſunt ac iucundi: vterum verò gerentibus etiam perquam vtiles, ventriculum etenim roborant, & illarum malaciæ ac nauſeæ reſiſtunt.

De Corno. CAP. XI.

Cornus.

MEDIOCRIS arboris in modum frequenter Cornus naſcitur, quandoq; verò numeroſis virgis fruticat: cortice veſtitur ſcabro: materies ligni admodum dura & ſolida eſt: folia læuia, lata, & venoſa: flores muſcoſi, ſubluteí: baccæ oblongæ, initio virent, maturitate rubent, ſapore cum aciditate quadam auſteræ; oblongo, oſſeo, albido intus nucleo, veluti in Oliuis; quibus & fructus forma, & non rarò magnitudine aſſimilis eſt.

Pleriſque Germaniæ locis citra culturam gignitur: habetur tamen & in hortis, & non modò Germaniæ aut Belgij, ſed & in aliis regionibus.

Citò & multò priùs quàm pleræque aliæ arbores Cornus flores ſuos profert: fructus tamen Auguſto demum menſe maturitatem nanciſcitur.

Græci *κρανίαν* arborem vocant: Latini Cornum: Germani Cornelbaum/ Thierlinbaum/ Kurbeerbaum: Belgæ Cornoele boom: Itali *Corniolo:* Galli *Cornillier:* Hiſpani *Cornizolos:* Angli Cornell tree: Bohemi Wlaſka wiſſne.

Cornum fructus eſt: Germani Cornell: Belgis Cornoele: Italis *Cornole.*

Atque hæc Cornus, Theophraſti mas quidem eſſe videtur, duplicem ſiquidem Cornũ facit: marem videlicet & feminam. Mari tribuit ſolidum lignum, quale huic Corno; quam tum propter hanc, tum & alias rationes pro mare recipimus. Femina videtur vulgò dicta Virga ſanguinea, quæ & Cornus ſilueſtris, & *θηλυκρανία*, vt huius Pemptadis lib. II. cap. XXIII. latiùs oſtenſum eſt.

Ceterùm Corni fructus admodum acerbus: refrigerat, deſiccat, & adſtringit, eſui tamen & aptus; non rarò quoque editur: aduerſus alui profluuia & dyſenterias auxiliatur: frigido tamen ventriculo nocet, & cruditates eius adauget. Folia autem arboriſque germina acerba ſimiliter guſtu ſunt, valenterque deſiccant: maxima vulnera glutinare poſſunt, potiſſimùm durorum corporum: at paruis vulneribus mollioribuſque corporibus magis contraria, Galeno auctore.

De Sorbo. CAP. XII.

1. PROCERÆ magnitudinis arbor Sorbus eſt: caudice recto, cortice læui, ligni materia ſolida & cõpacta, folio oblongo Fraxini æmulo, ab vnius medij pediculi lateribus, vtrimque alarum inſtar ſingularibus prodeuntibus ac expanſis, vno ad faſtigium eminente; quæ mollia, oblonga, auerſa parte inalbicantia, per margines ſerrata, Orni foliis perquam ſimilia: minuti candidi & racemoſi flores cohærent, & fructus racematim, palliduli, ab vno latere rubentes, forma nonnihil differentes, ac etiam ſapore. Quidam enim rotundiores ſunt, alij oblongiores, ouali figura Pyris quibuſdam quodammodò aſſimiles: hi guſtu ſunt aſperiores, illi verò ſuauiores ac mitiores.

2. Eſt verò & ſilueſtris quædam Sorbus, Vitigineo folio, læui, Aceris aſſimili, quæ arbor quoque procera, cortice læui, & materia ſatis dura: floſculis in laxiore vmbella candidis; ſuccedunt baccę oblongiores, Auellanarum aut Oliuarum non magnarum magnitudine, punicei aut rubentis coloris, ſapore cum aciditate quadam acerbæ, in quibus exigui nuclei nigricant.

Ad

Sorbus.

Sorbus torminalis.

Ad Sorbi ſilueſtris genus refertur & à nonnullis Ornus dicta, quæ lib. IIII. huius Pempt. cap. XIII. exhibetur. 3.

Sorbi Italiæ familiares ſunt: in Germania verò & quandoque reperiuntur, in montanis ac frigidis, ſolo lapidoſo, & non rarò iuxta Rhenum, aut alios fluuios.

Silueſtris ſiluis quoque gaudet ac montoſis, ac pingui cretoſoque ſolo.

Fructus Sorborum Autumno demum ad maturitatem vnà cum Meſpilis perueniunt.

Dicitur arbor Græcis quidem ὄη & οὔη: Latinis Sorbus: Germanis Spetverbaum: Belgis Sorbenboom: Gallis *Cormier*.

Silueſtris verò à Plinio Sorbus torminalis: Germanis Areſſel/Aeſchrößlin/& Wilder Sperberbaum.

Baccæ ſiue fructus Sorbi ὄον ſiue οὖον: Latinis Sorbum, Germanis Speierling/ Spörapffel: Belgis Sorben: Italis *Sorbe*, & *Sorbole*: Gallis *Corme*: Hiſpanis *Seruas* & *Sorbas*: Bohemis Kzerbinij.

Adſtringentem autem ac refrigerantem Sorba facultatem obtinent; & validiùs quidem dura, quàm quæ mitia molliaque reddita ſunt. Molleſcunt autem alicubi tepente, aut non omnino frigido loco, ſuſpenſa, aut fœno paleíſve ſubſtratis repoſita. Nimiū fluente aluo talia in cibo admittuntur, ventrem enim retinent; alimenti verò ſi quid præbeant, hoc ipſum valdè exiguum, craſſum, frigidumq; eſt, quamobrem cùm ab his, tum aliis ſimilibus fructibus in cibatu abſtinere expedit, nec aliter quàm vt medicamentoſis vti. Siſtunt autem hæc omnes ventris cœliacas & dyſentericas fluxiones: vomitiones reprimunt: ſanguinis item eruptiones compeſcunt, ſi priùs quàm matura fuerint, diſſecta, & in Sole ſiccata, ad vſum ſeruentur. Poteſt verò variis modis iſtis vti, pro conditione videlicet affectus & loci malè habentis.

De Arbuto. CAP. XIII.

HVMILIS magna ex parte Arbutus eſt, Cotoneæ Mali (cui hanc Dioſcorides cōparat) magnitudine plurima parte ſatis aſſimilis: caudice aſperi ac ſcabri corticis: ramis frequentibus per faſtigia rubentibus: foliis latis, oblongis, læuibus, Lauri vel Ilicis æmulis, è virente colore pallidulis: floſculis racematim cohærentibus, concauis & albidis, ſubinde vna parte

Arbutus.

Arbuti ramus cum flore.

parte purpuraſcentibus: ſuccedunt fructus è tenuibus dependentes pediculis Fragis ſimiles, ſed maiores, magnitudine Sorbi, nullo intus oſſiculo, ſed exiguis tantummodò ſeminibus; qui per initia virent, maturi verò eleganti colore rubent; guſtu ſubauſteri, ac quaſi inſipidi, quibus turdi ac merulæ per hiemem veſcuntur.

Arbuti in Græciæ pleriſque regionibus, in Creta inſula, in Italia, ac Hiſpania gignuntur. Proueniunt & in conuallibus Athou montis, vbi, quæ alibi pumilæ, in magnas arbores excreſcunt, vt Petrus Bellonius ſcribit. Iuba etiam auctor eſt, quinquaginta cubitorum in Arabia eſſe, vt tradit Plinius lib. XV. cap. XXIIII.

Iulio & Auguſto Arbuti flores demum erumpunt, hieme fructus maturitatem aſſequitur. Theophraſtus anno integro fructum ait matureſcere, ſic vt ſimul vnum haberi, alterum verò flore ſponderi contingat. Quod & Plinius. Fructus, inquit, anno matureſcit; pariterque floret ſubnaſcens, & prior coquitur.

Arbor hæc Græcis κόμαρος dicitur, Latinis verò Arbutus.

Fructus μιμαίκυλον, aut vt alij legunt, μεμάκυλον: Latinè Memæcylon: Plinius verò etiam *Vnedo.* Vnedonem appellat. Aliud corpus, ait, eſt terreſtribus Fragis, aliud congeneri eorum Vnedoni, quod ſolum Pomum ſimile fructui terræ gignitur. Galenus tamen Vnedonem Epimelidem facit, vt antè ſcriptum. Arbutum autem Itali *Albatro*: Hiſpani *Madrono, Medronheyro, & Medronho*: Galli *Arboutes*.

Dioſcoridis locus ſuſpectus. At Arbuti fructus edulis quidem eſt, ſed ἀχυρώδης: vt exemplar Dioſcoridis habet: (aceToſus, Ruellius vertit; fortaſſis rectius ἀχυλώδης, ſiue inſipidus) ventriculo infeſtus, capitiſque dolorem adferens.

De Pruno. CAP. XIIII.

MEDIOCREM Prunus altitudinem & craſſitudinem aſſequitur: cortice veſtitur læuiuſculo: folia habet lata, & quàm ſint rotunda longiora, circumferentiis ſerræ modo inciſis; floſculos albos. Pruna colore, forma, & magnitudine differunt, omnia carne cuteque conſtant, ac nucleo lignoſo putamini incluſo, quod oſſiculum dicitur. Prunorum ſiquidem quædam ex cæruleo nigricant; quorum & lõgiora hæc, rotundiora illa, alia ceræ colore lutea, ex punico rubentia nonnulla, reliquis ferè maiora: nec deſunt virentia ſubinde admodum longa,

Prunus.

longa, ſapore dulci gratiſſima. Caro etiam quibuſdam ſiccior, facileq; ab oſſe ſeparabilis: aliis humidior, & pertinacior adhærens.

Gignuntur Pruni in omnibus cogniti orbis regionibus: terram amant ſolutam & hortenſem. Differétiam verò ab ipſis regionibus etiam accipiunt, non ſolùm formæ quidem, ſed præcipuè, vt dicetur, facultatum.

Inſeruntur verò & Pruni in alterius nonnumquam generis arborem, quæ faciem parentis, ſuccum adoptionis, vt Plinius dicit, exhibent.

Præter has verò & ſilueſtris quædam Prunus eſt: vt cap. XIIII. huius Pempt. lib. I. ſcriptum. 2.

Theophraſtus autem, & Plinius Ægyptiæ etiam cuiuſdam Pruni meminerunt: quæ inſignis magnitudinis eſt arbor, fructum ferens natura & magnitudine Meſpilo proximum: quæ menſe Pyanepſione florere incipit: fructum verò circa ſolſtitium hibernum perficit, nec folia dimittit. Verùm huiuſmodi Prunus incognita eſt. 3.

Vulgares ac hortenſes Pruni & Aprili menſe flores edunt: folia mox vnà erumpunt. æſtate Pruna matureſcunt: quædam citiùs, nonnulla tardiùs.

Prunus autem Græcis *κοκκυμηλέα* appellatur: Germani Pflaumenbaum: Belgis Pruymboom: Hiſpanis *Ciruelo, Andrino, & Amexeiyra:* Gallis *Prunier.*

Pomum, *κοκκύμηλον*, Prunum, Germanis Pflaumen/ Praumen: Belgis Pruymen: Italis *Prune, & Suſino:* Gallis ſimiliter *Prune*: Hiſpanis *Prunas, Andrinas, Amexas, & Ciruelas*: Bohemis Sſweſſka Sływa. Acceſſerunt autem his à regionibus & patria cognomina. Damaſcena veteres appellarunt in Syria prope Damaſcum nata: Hiſpanica, quæ in ea regione proueniunt: ſic & noſtra ætas Pannonica ſiue Hungarica: item Morauica: quædam & Gallica, à patria appellat. Clearchus Peripateticus Damaſcena Pruna Rhodios ac Siculos dicit *βράβυλα* appellare: quemadmodũ & Theocritus Syracuſius: *Brabyla.*

Ὅρπηκες βραβύλοισι καταβρίθοντες ἔραζε.
Flectuntur Brabylorum onerati pondere rami.

Et rurſus:

Ὅσον μῆλον βραβύλοιο ἥδιον.
Quàm malum Brabyli iucundius.

Eſt autem hic fructus, Athenæo auctore, circumferentia Prunis minor, cibo verò idem, ſed paulò *δριμύτερος*, ſiue acrior. Seleucus (teſte eodem) *βράβυλα, ἦλα, κοκκυμῆλα, &* *μάδρυα* eadem eſſe affirmat. & Madrya veluti *μαλόδρυα* dici: Brabyla quia *εὐκοίλια* ſiue ventri grata, & cibum expellant: *ἦλα* quaſi *μῆλα*, ſicuti Demetrius Ixion in Etymologia.

At Pruna, quæ quidem matura, recèns abs arbore decerpta, qualiacumque tandem ſint, humectant ac refrigerant, atque ab ipſis quàm minimum corpori alimenti accedit, atque hoc ipſum nequaquam bonum. Nam veluti Pruna citiſſimè corrumpuntur, ita quoque & ipſorum ſuccus in corpore corruptioni ac putredini obnoxius eſt, & alia ſecum aſſumpta alimenta corrumpit: vtilia autem tantummodò his ſunt qui aluum ſibi mediocriter humectari ac refrigerari poſtulant: humiditate enim ſua ac lentore aluum faciliorem reddunt.

Paſſa verò Pruna ac reſiccata vtiliora ſunt, ſtomacho gratiora: alimenti plus ac omnino melius, nec facilè corruptibile conferunt. Fama eſt, inquit Galenus in lib. De aliment. facult. omnium eſſe præſtantiſſima, quæ in Damaſco vrbe Syriæ naſcuntur: ſecunda autem poſt illa, quæ in regione quam Iberiam ac Hiſpaniam nominant, proueniunt: verùm hæc nihil adſtrictionis præ ſe ferunt: nonnulla verò Damaſcenorum plurimum. Damaſcena ſiquidem magis adſtringunt: at quæ Iberia profert, dulciora ſunt. Dioſcorides Damaſcena reſiccata ventrem ſiſtere dicit: ſed Galenus in lib. De ſimp. medic. facult. ipſa palàm etiam ſubducere aluum affirmat, minùs tamen, quàm quæ ex Iberia importantur. Cocta autem in melicrato 4.

in quo pluſculum ſit mellis; aluum admodum (eodem auctore) deiiciunt, etiam ſi quis ſola ipſa ſumpſerit, & multò magis ſi poſt ipſa Melicratum ſorpſerit.

Noſtra ætas in Germania circa Damaſcum Syriæ vrbem natis caret: Pannonica ſiue Hungarica laudat, oblonga & dulcia; ſed magis tamen Morauica ad aluum leniendam commendat, præſertim Brunnæ nata, quæ Morauiæ olim Marcomannorum prouinciæ vrbs eſt primaria: hæc etenim, vbi aquea humiditate conſumpta, reſiccata fuerint, ori ſuauia palatoque gratiſſima, aluum citra moleſtiam ita facilè ciunt, vt deiectoria vi Caſſiam & Mannam poſt ſe relinquant, vt Thomas Iordanus affirmat.

Gummi autem quod ex Pruno profluit, Dioſcorides ait agglutinare, potum in vino calculum comminuere, ex aceto illitum lichenas infantium ſanare. Poteſt autem idem, quod Perſicæ ac Ceraſi.

De Myxis. CAP. XV.

AD Prunorum genus Myxa referri poſſe videntur. Arbor horum Pruno haud multùm diſſimilis, ſed humilior: folia rotundiora ac duriora, flores in racemulis, aut citius in laxioribus exiguis vmbellis albicantes; ſubſequuntur paruis Prunis aſſimiles fructus ſiue baccæ calyculo cuidam veluti glandis inſidentes; quibus maturis color eſt ex atro ſiue nigro vireſcens, triangulum in his oſſiculum nucleum continens: ſapore autem hi fructus dulces ſunt, ſed pulpam habent lentam admodum ac viſcidam, ad viſcum conficiendum idoneam.

In Syria ac Ægypto frequentia Myxorum arbuſta ſunt: olim Italiæ peregrina, nunc in illius hortis familiaria, Plinij ætate primùm illata: nunc cœperunt, inquit lib. XV. cap. XXVIII. Myxæ Romæ naſci inſitæ Sorbis.

Ἀμαμυξίς. Arborem Plinius Myxam appellat. hanc verò eam eſſe, quam ἀμαμυξὶν Matron Parodus in cœna Attica apud Athenęum appellat, ſuſpicari quidem licet: ſed affirmare non eſt promptum, præſertim cùm & exemplaria quædam ἀμαμαξῦς habeant. Bacca autem ſiue fructus μύξον & μυξάριον dicitur; neque aliud nomẽ Latinis: Arabes & Officinæ Sebeſten appellant.

Sunt autem Myxa ſiue Myxaria temperatè admodum frigida ac humida, ac ſubſtantiam habent viſcidam ac craſſam; corpus idcircò plus quàm alij quidam fructus nutriunt; ſed & viſcera anguſtoſque meatus facilè obſtruunt, ac inflationes pariunt. Leniunt eadem exaſperatas fauces & pulmones: ſitim quoque ſedant in eclegmate, aut alio quocumque modo apparata, vel etiam per ſe aſſumpta. Ventrem verò & horum pulpa lenit drachmarum X. aut ſeſquiunciæ pondere exhibita.

Conficitur verò & ex his Antidotus ſiue Electuarium ventrem ſubducens, ſed quod facilè mucorem contrahit: proinde non niſi recenter parato vtendum.

De Zizypho. CAP. XVIII.

1. ZIZYPHVS arbor eſt Pruno non multò minor, caudice contorto, cortice ſcabro ac rimoſo: ramis duris, frequentibus ac fortibus aculeis, ſpinoſis, à quibus dodrantales aut longiores pediculi emittuntur, Iuncorum inſtar, lenti ac obſequioſi, tenueſque inſtar virgularum Sparti; circa quæ ex interuallis alterno ordine folia prodeunt oblonga, haud magna, duriuſcula, Clematidis prioris, Peruincæ dictæ, æmula; iuxta verò folia pallidùli ac muſcoſi exeunt floſculi, deinde baccæ ſuccedunt oblongæ, magnitudine mediocrium Oliuarum aut paruorum Prunorum, in quibus ligneum veluti in Prunis oſſiculum, quo nucleus cõtinetur.

In Italiæ complurimis locis Zizyphi nunc naſcuntur, quæ olim peregrinæ ex Syria illuc allatæ ſunt, & circa Plinij quidem ætatem, vt ipſe lib. XV. cap. XIIII. ſcriptum reliquit.

Zizypha grano ſeruntur menſe Aprili, inquit Plinius lib. XVII. cap. X.

Græcis ζίζυφος, & ζίζιφος per ἰῶτα ſecunda ſyllaba nuncupatur: Latinis ſimiliter Zizyphus: Petro Creſcentio Zezulus.

Fructus ζίζυφα, ζίζιφα, & à nonnullis ζίνζιφα dicuntur. Galenus etiam σηρικὰ appellat, vt ſatis oſtendit Auicenna cap. 369. de Iuiubis, hoc eſt, Ziziphis, in quo aſſcripta ea ſunt, quæ de Sericis in lib. de aliment. facult. Galeni habentur. Latinis ſimiliter Zizipha ac Serica: Officinis verò Iuiubæ nominantur.

2. Præter hanc verò & alia eſt appellata Zizyphus.

Arbor autem hæc eſt non magna, ſed fruticoſa ac ramoſa: cortex læuis eſt, & veterum ramulorum puniceo colore nitet, à quibus & tenues veluti priori Zizypho virgulæ exoriuntur tenues, albidæ ac molles, quibus folia adnaſcuntur oblonga, mollia ſimiliter & albicantia, & auerſa parte etiam candidiora, Salicis ſimilia, niſi anguſtiora & albidiora eſſent: floſculi verò & ſecundùm folia bini ternive prodeunt, concaui, ſublutei, odorati, ſtaminibus aliquot exiguis mediis: fructus qualis prioris Zizyphi; Oliuæ ſimilis, albidus, dulci quoque & candida pulpa, oſſiculo medio, in quo nucleus.

Ziziphus.

Ziziphus Cappadocia.

Non paucis Italiæ & præſertim Hiſpaniæ locis naſcitur: colitur quoque in nonnullis Germaniæ ac Belgij hortis.

Flores Iunio menſe in Belgio apparent: fructum Autumno in Italia ac Hiſpania maturari contingit: in Belgio nullus floribus ſuccedit.

Altera hæc Ziziphi ſpecies eſt, quam Columella lib. IX. cap. IIII. albam nominat, ad differentiam prioris, quæ illi rutila. Plinius hanc Cappadociam cognominat, lib. XXI. cap. IX. vbi agit de honore Coronarum, quarum duo ait eſſe genera; quando aliæ flore conſtant, aliæ folio. florem eſſe dixerim, inquit, geniſtas (nam ex iis decerpitur luteus:) item Rhododendron: item Zizipha, quæ Cappadocia vocantur: his odoratus, ſimiliſque Olearum floribus. Nec temerè hæc à Columella, vel à Plinio pro Zizipho haberi videtur: nam & folia & flores ex teneris recenterque enatis virgulis, veluti priori Zizipho, exeunt: flores valde odorati, vtpote latè etiam odorem diffundentes: & fructus Ziziphi alterius ſimiles. *Ziziphus Cappadocia.*

Sunt autem Zizipha, priora quidem illa Officinis notiſſima, temperie quidem frigida, ſed non vehementer, vtpote primum frigiditatis ordinem non excedentes: humida quoque nonnihil, ſubſtantiæ autem ſiue eſſentiæ craſſioris: pro edulio aſſumpta difficulter concoquuntur: ægrè ac tardè deſcendunt: ventriculum aggrauant: parum omnino corpori alimenti exhibent. Medicamenti vice data, acrimoniam tenuium mordacium ac ſalſorum humorum obtundunt ac mitigant, eoſdemque incraſſant; atque idcircò quæ ex ipſis fiunt eclegmata aut Serapia perquam commoda ſunt aduerſus tuſſes, ſanguiniſque ſputationes; ex acrium tenuium aut ſalſorum humorum deſtillationibus.

Valet ad eadem & decoctum ipſorum, ſed potiſſimùm aduerſus vrinæ ardores ac ſtillicidia, renum exulcerationes, & veſicæ roſiones.

De Ceraſis. CAP. XVII.

CERASORVM quatuor genera noſtra ætas numerat: vna maior ac ſilueſtris eſt, altera hortenſis, tertia aciduli fructus, Chamæceraſus quarta eſt.

Prior magna & procera arbor eſt: caudice mediocriter craſſo, atque in ramos plurimos ſuperiùs diſtributo: cortice nonnihil læui è puniceo colore ſubnigricante, lento ac obſequioſo. I.

Ceraſus.

Chamæceraſus.

ligni materia medio quoque ſubnigricat; circumferentia inalbida, folia magna ſunt, lata, oblonga, venoſa, ambituque crenata: flores albi, mediocris magnitudinis, quinque conſtant foliolis, & aliquot ſtaminibus concoloribus mediis: fructus in rotunditate oblongi ex tenuibus ac prælongis deſcendunt pediculis, oſſiculo intus duro, quod exigua carne contegitur; cuius nucleus cum leui quadam ac exigua amaritudine non ingratus. Colore autem fructus quidam rubent, alij nigricant; ſapore verò dulces.

2. Altera Ceraſus cortice, magnis foliis, floribus candidis priorem refert; ſed humilior eſt, nec in tantam vt illa altitudinem excreſcit: caudices etiam minùs craſſi: Ceraſum autem maius, carnoſius, plus ſucci habet, quod & dulce, & colore vel rubens, vna tamen parte albidiore, vel nigrum: oſſiculum huius & nucleus, veluti ſuperioris.

3. Tertia Ceraſus etiam quàm priores humilior ac tenerior eſt: caudices tenuiores: cortex aſperior, non minùs tamen obſequioſus: folia ſimilia quidem, ſed minora: flores haud diſſimiles; at fructus, hoc eſt, Ceraſum rotundius, carnoſius, plus ſucci habens, ſapore vinoſo acidulum: colore ſimiliter aut rubens aut nigricans; quoddam verò & quaſi albidum, quod rarius eſt. Eſt autem in hoc, & nonnulla varietas alia. quæ etenim citra inſitionem naſcuntur Ceraſi, aut in alias eiuſdem generis inſitæ, magna admodum Ceraſa frequenter ex breuibus pediculis dependentia gignunt, quæ ſubinde adeò magna ſunt, vt XVI. vel etiam plura ſuorum oſſiculorum pendeant: earum verò quæ in ſilueſtrem ſiue priorem Ceraſum (quod ſæpè fit) inſeruntur, Ceraſa minora ſunt, & longioribus hærent pediculis; citiùs autem maturitatem hæc aſſequuntur; oſſicula verò iſtorum minora ſunt quàm ſuperiorum.

Præbent autem & hæ omnes Ceraſi gummi, è corticibus aliqua parte vulneratis; quod ex luteo colore palleſcit, & tandem durum redditur.

4 Quarta, quæ quidem Chamæceraſus, humilis eſt, non arbor, ſed exigua fruticoſa ac ramoſa ſtirps, ſubinde cubitalem altitudinem non excedens: foliola cum aliarum forma conueniunt, ſed omnino exigua ſunt: fructus verò etiam paruuli, aliiſque perſimiles.

5. Præter has verò Ceraſos & alterius cuiuſdam iconem Matthiolus exhibet, cuius Ceraſa complura racematim inſtar vuæ ſimul cohærent, quam & idcircò Racemoſum appellat, & ſibi Verona à Franciſco Calzolario miſſam refert.

Ceraſus prior natura ſua ſilueſtris in ſiluis, ſecus agrorum margines, aliiſque incultis frequentius quàm alibi gignitur. 1.

Duæ ſuccedentes hortenſes ſunt. 2. 3.

Chamæceraſus in Bohemia, Morauia, Auſtria iuxta ſemitas, ac vias non raro reperitur, & vt Matthiolus, in Tridentino ſolo. 4.

Aprili menſe Ceraſi florent. In fructu præbendo quædam præcociores, aliæ ſeriores. Rubra autem Ceraſa ſemper ſui generis nigra præcedunt. Prima autem ſilueſtria ſunt Ceraſa, quæ Iunio maturantur: ſuccedunt circa Iulij Calendas Amarenæ, præſertim in ſilueſtrem Ceraſum inſitæ, nam aliæ ſunt tardiores: tardiſſima ſunt ſecundi generis Ceraſa, quæ & hortenſia ac dulcia.

Arbor Græcis κέρασος: Latinis ſimiliter Ceraſus eſt: Germanis Kirſchbaum: Belgis Kerſenboom/ & Krieckenboom: Gallis *Ceriſier*.

At fructus κεράσια & κέρασα à Græcis appellantur: & Latinis ſimiliter Ceraſa: Germanis Kirſen/ & Kirſchen: Belgis Kerſen & Kriecken: Italis *Ceregie*: Gallis *Ceriſes*. Hiſpanis *Cerezas*: Bohemis Wiſſne.

Prioris generis Ceraſa vulgò Cleyn kerſen/ id eſt, parua Ceraſa, quia ceteris minora, dicũtur: item & Wilde kerſen: Germani Wilde Kirſchen/ hoc eſt, ſilueſtria Ceraſa, ſunt enim ſilueſtris Ceraſi fructus: eadẽ & præcocia ſunt, prius ſiquidẽ quàm reliqua maturitatẽ conſequũtur. 1.

Secundi generis vulgò Hiſpanica cognominantur Ceraſa. fieri autem poteſt, vt hæc ſint Luſitana à Plinio dicta; quibus principatum Belgica illius ætate tribuit. 2.

Amarenas tertiæ Ceraſi fructus, poſterior ætas nuncupat, vel etiam Merendas: Italorum plerique *Maraſche*, & *Amerine*: alij *Marchiane*, vel *Duracine*: Germani Amarellen/ & quæ nigra ſunt Weichſſlen/ Weinſtell: Brabanti Kriecken: alibi in Belgio etiam Kerſen. Plinius libro XV. cap. XXV. Duracinis principatum tribuit, quæ Campania, Pliniana, ait, appellat. Ad hoc verò genus referenda videntur Cæciliana rotunda, neque enim ex Ceraſis alia his rotundiora: item & nigerrima Actia nominata, quædam ſiquidem & horum nigra ſunt, quæ reſiccari ac diutinè conſeruari queunt. 3.

Inter Ceraſia autem optima ſunt acidula, Amarena dicta: dulcia illa parua ſilueſtria ſiue præcocia deterrima, mali ſunt ſucci, citiſſimè corrumpuntur, & malos ingenerant humores: vnde non ſolùm facilè lumbrici, ſed & moleſtæ ac ſubinde peſtilentes febres gignuntur. Atque idcirco in benè inſtitutis Rebuſpublicis, ne in forum veneant peſtilentiæ temporibus, diligenter cauetur.

Luſitanica ſiue Hiſpanica Ceraſa, facultatibus his vicina ſunt, minùs tamen promptè corrumpuntur, & frigidiora ſunt, nec tamen boni ſucci.

Amarena verò, quæ quidem rubent, melioris ſunt ſucci, ſed aquei, frigidi, ac humdi: ſitim ſedant: æſtuanti ventriculo proſunt: febricitantibus vtilia: facilè deſcendunt, & aluum lubricam reddunt: nutrimenti verò nihil exhibent. At nigra huius generis ſicciora ſunt, & nonnihil quoque adſtringunt: hæc reſiccata ſiue paſſa, Prunorum inſtar ori ac ventriculo grata ſunt, & aluum laxiorem cohibent.

Ceraſorum gummi cum vino diluto ſumptum, fertur adiuuare calculoſos: prodeſſe autem poteſt vias lubricando, & humores, ſi qui acres ſunt, contemperando: tuſſi veteri & hoc modo medetur: addit Dioſcorides bonum colorem, oculorum claritatem, & ciborum appetentiam facere.

De Moro. CAP. XVIII.

PROCERA arbor Morus eſt, nec minùs ramoſa, caudex eius non raro craſſus: cortex ſcaber, radicis verò luteus: folia lata & acuminata, duriuſcula, & ſecundùm margines ſerrata: pro floribus iuli ſunt virentes, lanuginoſi: fructus oblongus, ex granis coaceruatus, Moro in Rubo naſcenti, ſimilis, ſed craſſior, longior, ac omnino maior, initiò virens, maturitate nigricans, ſucco tamen, quo redundat, rubens: radix in multas ſpargitur propagines.

In hortis ſeritur ac plantatur Morus: calida & ſicca loca deſiderat, ac lætum ſolum: in humido deterior redditur, & pauciora Mora adfert. Seritur Morus commodè talea ſiue ſurculo: inſeri verò aut inoculari etiam poteſt in nonnullas arbores: in Populum albam inſita Mora fert candida, vt quidem Beritius in Geoponicis refert.

Inter vrbanas arbores nouiſſimè Morus germen emittit, nec priùs quàm frigore ſoluto, Maio menſe; arborem idcirco ſapientiſſimam, eam veterum nonnulli appellarunt.

Auguſto menſe matura Mora leguntur. Hegeſander apud Athenæum, ſuis temporibus intra viginti annorum ſpatium Moros fructum non tuliſſe affirmat, atque tantam podagræ peſtem omnes inuaſiſſe, vt non viri ſolùm, ſed pueri, puellę, eunuchique, & mulieres eo morbo laborarent.

Morus. Morus candida.

Μορέα autem & συκαμινέα vel συκάμινος arbor Græcis: Latinis Morus eſt: Officinis Morus Celſi: Germanis Maulbeerbaum: Belgis Moerbeſie boom: Gallis *Meurier.*

Μόρον & συκάμινον fructus nominatur: Latinis Morum: Officinis Morum Celſi: Germanis Maulbeer: Belgis Moerbeſie: Italis *Moro:* Gallis *Meure:* Hiſpanis *Moras*, & *Mores:* Bohemis Moruſſe.

At Mora ante maturitatem collecta refrigerant & reſiccant ordine propemodum tertio, & valenter adſtringunt: reſiccata ad cœliacos & dyſentericos affectus vtilia ſunt: admiſcetur puluis obſoniis, vel cum vino & aqua bibitur. Sanguinis fluores, & ſuperfluentes menſes eadem reprimunt, ad oris & faucium inflammationes conducunt, tum & ad aliarum partium inflammationes incipientes idonea.

Matura ac recentia Mora frigida ſimiliter ſunt, & humore vinoſi ſaporis copioſo redundant, qui nonnihil reſiccantis eſt facultatis, & adſtrictionis haud expers eſt: atque idcircò quoque ad ſtomatica medicamenta, qui oris tonſillarumque inflammationibus adhibentur, vtilis & perquam commodus.

In cibo hæc Mora ſumpta, ac ante alios ingeſta, citiſſimè per inteſtina ſubſtantiæ ſuæ humiditate ac lubricitate deſcendunt, & aliis cibis ductu ſuo viam, vt Galenus ait, ſtruunt: aduerſus ſitim conducunt, appetentiam calore languentem excitant: ventriculo non aduerſantur; parciſſimè autem corpus alunt. Secundo autem loco, aut poſt cibos aſſumpta, citò quoque vnà cum cibis corrumpuntur: tametſi enim fugacibus ſint innocentiores, corrumpuntur tamen ac vitiantur, niſi celeriter deſcendant.

Cortex radicis Mori amarus, calidus, ac ſiccus eſt, & expurgandi facultatem obtinet. Decoctum huius iocinoris ac lienis obſtructiones aperit, aluum mouet, & latos lumbricos expellit. Idem cortex in aceto maceratus dentium dolores ſedat. præſtat hoc ipſum foliorum & corticis decoctum, Dioſc. ait. Qui & circa meſſis tẽpus ex Mori inciſa radice ſuccum promanare tradit, quem poſtridie ſit concretum inueniri, atque hunc aduerſus dentium dolorem efficacem, phyma diſcutere, & ventrem purgare. In foliis autem ac primis germinibus huius arboris, mediam quamdam eſſe Galenus ait adſtringentis ac expurgantis facultatem.

Vermes ſericum præbentes. Foliis verò nutriuntur ac ſuſtinentur vermes illi qui ſericum nent ac præbent: ex Erucarum

rum ſunt hi genere, ſerico confecto in Aurelias tranſeunt: inde in Papiliones vertuntur, veluti & aliæ omnes Erucæ. Papiliones iſti corpore graues, exiguas pro ratione corporis habent alas, proinde non auolant, ſed generationi intenti citò pereunt: mas quidem coitu, femina vbi oua excluſerit.

De Sycomoro. CAP. XIX.

Sycomorus.

SYCOMORVS non exiguæ proceritatis arbor eſt, Moro magnitudine & aſpectu proxima, folio verò & ipſum referens: fructum verò fert magnitudine & figura Ficus, ſucco & ſapore Caprifici perſimilem; verùm dulciorem, & interioribus granis carentem, qui non ex tenerioribus ramulis prodit, ſed ex caudice & maioribus vetuſtiſque ramis fœcundiſſimo prouentu erumpit: multo autem lacteo ſucco hæc arbor turget, qui vulnerata parte aliqua mox effluit.

Naſcitur, vt Dioſcorides ſcribit, plurimùm in Caria, Rhodo, lociſque non multi Tritici feracibus, in quibus iuuamentum adfert, & pro pane frumentoque ſufficit, cùm annonæ premit penuria. Galenus Sycomori plantam in Alexandria Ægypti, vnà cum fructu Ficui albæ aſſimilem, ſe vidiſſe ſcribit. Huius ramum cum fructu ac foliis olim ad me miſit magnificus vir Iacobus Antonius Cortuſus patritius Patauinus.

Ternos quaternoſque fructus anno vno fundit, & ſi ferreis vnguibus ſcalpatur, etiam frequentiores.

Huic arbori *συκομόρῳ* à Ficu & Moro nomen eſt: Cornelius Celſus inuerſo nomine Moroſycon appellat: Ægyptij noſtro tempore Ficum Pharaonis, teſte Bellonio: dicitur verò & *συκῆ* Αἰγυπτία, ſiue Ficus Ægyptia: item & *συκάμινος* Αἰγυπτία, id eſt, Morus Ægyptia.

Fructus verò *συκόμορον* quoque appellatur, & ab Italis *Sycomoro,* & *Fico d'Egitto.*

Sycomori autem fructus, vt Galenus ait, nullam habet acrimoniam; exiguæ dulcedinis particeps; eſtque facultate vt Mora humidior quodammodò ac frigidior.

Vtilis, inquit Dioſcorides, aluo, ſed ἄτροφος, hoc eſt, nullius aliméti, & ventriculo moleſtus.

Eximitur verò ex arboris cortice lachryma primo Vere priùs quàm fructus ferat, quæ ſpongia aut vellere excepta ſiccatur, in paſtillos cogitur, ac fictili reponitur. Facultatem hæc habet mollientem, vulnerum conglutinatricem, & crudorum reſolutricem: bibitur verò & illinitur contra ſerpentium morſus, lienis durities, ſtomachi cum refrigeratione dolores. Celerrimè autem hic ſuccus teredinem ſentit.

De Ficu. CAP. XX.

FICVS non omnino recto aſſurgit caudice, nec omnino læui cortice, ſed aſperiuſculo contegitur: materies ligni alba, fungoſa, tenellorum verò ramulorum mollis etiam ac medulloſa. Folia ampla in quinque partes, eminentibus totidem angulis, diſſecta, veluti Vitis; ſed maiora, duriora, aſperiora, ac nigriora: fructus nullo apparente priùs flore aut iulo, alióve quod floris vicem ſupplere queat, iuxta pediculorum, quibus folia adhærent, annexum erumpunt, & quidem particulatim; initio admodum paruuli, ſucceſſu temporis maiores; forma turbinata vt Pyri, nonnulli tamen longiores, alij verò breuiores ac magis ſeſſiles, colore vel albidi, vel ſubrubentes, vel ex cæruleo ſaturato purpurei; pulpa interiore molli, ſuaui, ac prædulci, granis compluribus referta. Ex Ficus autem cortice, foliorum pediculis, immaturis Ficubus vulneratis liquor fluit lacti ſimilis, ſed acris & amarus.

Ficus.

Ficus Pumila.

In Græcia, Italia, Hiſpania, aliiſque regionibus perinde calidis, ac Solis radiis expoſitis frequentes Ficus ſunt: in Germania at Belgio creſcunt quidem; ſed rarò ad perfectionem fructus perueniunt, niſi vel diligenti cura adhibita, vel hiems admodum clemens, æſtaſque feruida fuerit.

Germina cum foliis Maio menſe in Germania erumpunt, atque his in longitudinem proficientibus multiplicantur & folia & Ficuum rudimenta: quorum priores Septembri ad maturitatem perueniunt, ſi æſtas fuerit calida: in Italia verò ac Hiſpania etiam citiùs ac priùs. poſteriùs verò enatæ Ficus, ſi per hiemem non deciderint, altero anno mox adueniente æſtate perficiuntur.

Arbor Ficus Græcis *συκῆ* dicitur, & à nonnullis ad differentiam Caprifici *συκῆ ἥμερος*: Latinis Ficus, & Ficus ſatiua, ſiue Vrbana: Germanis Feygenbaum: Belgis Vijgheboom: Gallis *Figuier*: Italis *Fico*: Hiſpanis *Higuera*.

At fructus *σῦκον* Græcis: Latinis verò etiam Ficus; & qui nondum maturus eſt, *ὄλυνθος*: Latinis Groſſus: qui verò reſiccatus ſiue paſſus, Græcè *ἰσχάς*, Latinis Carica dicitur: Germanis Feygen: Belgis Vijghen: Gallis *Figues*: Italis *Fichi*: Hiſpanis *Higos*: Bohemis Fijck. Semina quæ in ipſis Ficubus, *κεγχραμίδες*, Cechramides Galenus appellat.

2. Inter vrbanas Ficus & humilis quoque ac parua quædam eſt ſeſquicubitalis altitudinis, foliis & fructu priori aſſimilis. Pumilam hanc Ficum recentior ætas rectè appellat.

3. Eſt verò & ſilueſtris quædam ſpecies, cuius fructus ad maturitatem peruenit numquam: Theophraſto *ἐρινεός*: Plinio Caprificus appellatur. fructus *ὄλυνθοι* quoque nominantur; &, vt Dioſcorides, *ἐρινεοί*.

Virides autem recentes ac maturæ Ficus reliquis fugacibus in cibo præferuntur, alimenti quoque amplius quàm ceteri præbent, ſed non omnino optimi ſucci. Superfluam verò & quamdam excrementitiam humiditatem coniunctam habent, propter quam & flatibus ventrem implerent, niſi citò deſcenderent, & facilè per ventrem permearent; huius etenim beneficio nec flatus vel permanent vel dolorifici ſunt. Proſunt verò & eædem Ficus nephriticis, nam vias laxant, lubricant, aperiunt, & nonnihil quoque abſtergunt: vnde poſt earum eſum arenulas ſubinde multas excerni contingit.

Siccæ

Siccæ autem Ficus, ſiue Caricæ, mediocriter excalfaciunt; nutriunt quoque, & alimenti non exiguum conferunt, ſed tamen non probum ſanguinem gignunt: quamobrem & offenduntur qui iis largiùs veſcuntur, & copia pediculorum ipſis prouenit: aluum verò & faciliorem reddunt, & ad excretionem irritant; præſertim ante alios cibos præſumptæ. Aſperæ arteriæ, pectori, pulmoni, renibus, ac veſicæ vtiles ſunt, nec muliebri vtero incommodæ: attenuandi ſiquidem, leniendi, concoquendi, ac maturandi facultatem obtinent. Quæ pectori inhærent concoquunt, maturant, & expurgant, præſertim cum Hyſſopi aut conſimilis herbæ decocto: ventri, tuſſi, ac diuturnis pectoris ac pulmonis vitiis hoc modo auxiliantur: renes expurgant, & ab arenulis liberant: veſicæ dolores mitigant: grauidæ ſi Ficubus aliquot ante partum diebus veſcuntur, faciliùs pariunt: exanthemata ſiue papulas prætereà, & ſudores Ficus etiam, vt Dioſcorides ait, prouocant. Tumores vel concoquunt vel diſcutiunt; ad concoquendum Triticea farina; ad digerendum Hordeacea admixta, Galeno auctore, conferunt.

Decoctum Ficuum oris ac faucium tumores & abſceſſus citò facileq; ad ſuppurationem perducit, ſæpiùs in ore detentum aut gargarizatum.

Lacteus autem Fici arboris liquor & ſuccus foliorum eius non mordicat tantùm, aut abſtergit vehementer, ſed & vlcerat, & ora vaſorum reſerat, & myrmecias eiicit: verùm & purgare poteſt: auctor Galenus. Coaguli modo, Dioſc. ait, lac coagulat, concretumq; vt acetum diſſoluit. Menſtrua cum oui luteo aut Tyrrhenica cera appoſitus cit: podagricorum cataplaſmatis cum farina Fœnigræci & aceto vtilis: lepras, lichenas, diſcolorem a Sole cutem, alphos, ſcabies, ichoras cum polenta expurgat: inſtillatum plagæ percuſſis à ſcorpione, venenatorum ictibus, & rabioſi canis morſibus auxiliatur: dentium doloribus lana exceptus prodeſt, & cauitati eorum inditus: myrmeciam tollit cum adipe circumlita in ambitu carne.

De Ficu Indica. CAP. XXII.

Ficus Indica.

Ficus Indicæ fructus & flos.

Cactus Opuntia L.
H. ups. 120
H. cliff. 183

INDICA hæc Ficus appellata arboris ſpecie abſque caudice & ramis adoleſcere videtur, tota enim nihil aliud quàm ex foliis folia apparet; folium ſiquidem in terram depactum mox radices agit, & alia ex ſe promit, à quibus & aliis prodeuntibus ſuccedunt rurſus & alia, donec ad arboris altitudinem peruenerint, effuſis interim & veluti ramis, ab vno nempe ſubinde

inde duobus aut tribus foliis enatis:nonnumquã tamen caudicem facit;tunc videlicet quando non ex folio enata,ſed ex ſemine ſata fuerit. Oblonga autem Ficus Indicæ lataq; ſunt folia,& pollice non rarò craſſiora,è quibus albidæ,tenues,oblongæ,acutæque prominent ſpinę (rarò abſque his prouenit) in extremis autem foliis primùm flores erumpunt oblongi; deinde fructus ſubſequuntur Ficubus turbinata forma quodammodò ſimiles, nec minores; colore è viridi purpureo,interiore pulpa ſuccoſa rubicunda,ſanguineoque colore manus veluti Mora inficiente, quorum faſtigium folioſa quædam inſtar coronæ ambiunt; veluti oſtendit icon,quam magnifico viro Iacobo Antonio Cortuſo patritio Patauino acceptam ferimus.

Ex India in Italiam aliaſque prouincias illata fertur. In Germaniæ ac Belgij hortis hanc quandoque reperiri contingit, ſed haudquaquam fructum proferentem: quem Italia tamen quandoque videt, Hiſpania autem frequentiùs.

Opuntia. Exiſtimatur autem hæc eſſe Opuntia à Plinio dicta herba, de qua lib.XXI. cap.XVII. ſic habet: Circa Opuntem Opuntia eſt herba, etiam homini dulcis: mirumq; è folio eius radicem fieri,ac ſic eam naſci. Opuns autem ciuitas Phocidi in Græcia vicina, vt Pauſanias, Strabo,& Plinius teſtantur. Vulgò autem hęc ſtirps Ficus Indica nominatur, ab Indis verò Tune.

Ficus Indica Theophraſti. Deſcribitur autem alia quædam pro Ficu Indica à Theophraſto lib.IIII. quam Plinius lib.XII.cap.V. iiſdem ferè verbis,ſed Latinè redditis,eleganter exprimit: Ficus,ait, ibi exilia poma habet. Ipſa ſe ſemper ſerens, vaſtis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram curuantur, vt annuo ſpatio infigantur, nouamque ſibi propaginem faciant circa parentem in orbem quodam opere topiario. Intra ſepem eam æſtiuant paſtores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora ſpecie ſubter intuenti, proculque fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelſum emicant,ſiluoſa multitudine,vaſto matris corpore, vt LX. p. pleræque orbe colligant, vmbra verò bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea cauſſa fructum integens, creſcere prohibet. Raruſque eſt,nec Fabæ magnitudinem excedens; ſed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore,dignus miraculo arboris: gignitur circa Aceſinem maximè amnem.

De Caſtanea. CAP. XXII.

Caſtanea.

Caſtanea Equina.

ADMODVM magna & procera arbor Caſtanea eſt: ramos extendit plurimos: caudex craſſus,qui aliquãdo tantæ amplitudinis viſus,vt à tribus hominibus vix complecti potuerit:

tuerit: ligni materia ſolida ac durabilis; folia magna, aſpera, rugoſa, ambitu inciſa, ſingularibus Nucis iuglandis foliis maiora: tenues, oblongi, virideſque iuli: fructus calyce concluditur rotundo, aſpero, & echini modo ſpinoſo, qui ſpontè dehiſcens maturum fructum ſiue nucem demittit. Nux non rotunda, ſed compreſſior ab vno latere, plana, & ſuperiore parte acuminata: cute contegitur dura, lenta, & admodum læui, obſcuri punicei coloris: caro ſiue interior nuclei ſubſtantia dura ac alba, tenuique membrana velatur, quæ cuti ſubeſt.

Montibus & opacis gaudent: deſcendunt verò quandoque & ad plana: ſolum amant molle ac nigrum. Quibuſdam verò in locis ac regionibus maiores ac mitiores: aliis verò minores gignuntur.

Iuli cum foliis Aprili menſe erumpunt; ſed Nuces ſeriùs, ac Autumno demum perficiuntur.

Caſtanearum autem arbor Græcis pariter ac Latinis cum fructu nomen habet commune: Germani Keſtenbaum/ & Kaſtanienbaum: Belgæ Caſtanboom: Galli *Chaſtaignier*: Angli Cheſtnuts tree vocant.

Nux autem Græcis *κάσανον*: à nonnullis *Διὸς βάλανος, σαρδιάνα βάλανος, λόπιμα* aut *κασάνιον* appellatur: Latinis Caſtanea, Iouis glans, Sardinia glans: Germanis Keſten/Caſtanien: Belgis Caſtanien: Italis *Caſtagne*: Gallis *Chaſtaigne*: Hiſpanis *Morones, Caſtanas*: Anglis Cheſtnuts: Bohemis Kaſſtan: quæ autem maiores Italis *Marroni*: Gallis atque Belgarum nonnullis *Marons* vocantur.

Eſt verò præter hanc & alia quædam Caſtanea, arbor procera quoque & magna, cuius folia in quinque ſegmenta diuiſa Pentaphylli referunt, ſed maiora & ad Ricini quodammodò accedentia. clauduntur & huius nuces duris ac ſpinoſis echinis, quæ craſſiores, & quàm vulgares Caſtaneæ rotundiores ſunt. 2.

Hæc Italiæ peregrina, in Orientis regionibus gignitur. Equina autem Caſtanea idcircò nominatur, quòd anheloſis & tuſſientibus equis auxilietur. *Caſtanea equina.*

At vulgares noſtræ Caſtaneæ admodum reſiccant, & ſimul adſtringendi facultatis participes; in calido verò ac frigido temperatæ videntur; habent tamen & flatulentum quiddam, atque propter hoc, niſi priùs cute vulnerata, cum ſtrepitu repentè, dum ab igne coquuntur, exiliunt.

Inter omnes glandes, Galenus ait, principatum Caſtaneæ tenent, ſolæq; ſilueſtrium fructuum alimentum memorabile corpori præbent. Tardè autem admodum deſcendunt, difficulter concoquuntur, & craſſum humorem adferunt, flatuſque ingenerant; ventrem verò etiam ſiſtunt, præſertim crudæ.

Coctæ Caſtaneæ minùs difficulter conficiuntur, faciliùs deſcendunt, flatulenti minus habent, ventrem tamen & adſtringunt.

Ex Caſtaneis crudis arefactis, & in farinam deinde redactis, panem coqui poſſe, ſunt qui affirment; verùm hunc ſiccum & friabilem admodum eſſe oporteret, difficulter concoqui, & tardè admodum deſcendere: auxiliaris autem talis eſſe poſſet cœliacis & dyſentericis.

De Nuce Iuglande. CAP. XXIII.

PRÆGRANDIS arbor hæc Nux eſt, craſſo ac procero caudice: cortici cineritio colore ſubuirente, & frequenter rimoſo: ramis in amplitudinem ſeſe diffundentibus: foliis ex quinis ſeniſve ad vnam coſtam Fraxini modo cohærentibus, vnoque eminente; quæ latiora longioraque ſunt quàm ſingularia Fraxini, læuia item & odore graueolentia. Iuli nuces præcedunt, quæ iuxta foliorum pediculos binæ aut ternæ prodeunt, per initia, cùm tenellæ, ſuaueolentes: herbaceo ac virente hæ conteguntur cortice; lignoſum putamen ſubeſt, in quo nucleus continetur, tenui velatus cuticula, quadripartitò ferè diuiſus, intermedia lignoſa veluti membrana, cuius interior caro albida, dulcis, & ori grata eſt: recés quidem; arida enim oleoſum ac rancidum quid ſubinde contrahit.

In agris ſecus vias ac ſemitas, pingui ac reſtibili ſolo Nux proficit, & in hortis: lætis gaudet collibus: aquoſos non amat tractus.

Primo Vere folia ac vnà iuli erumpunt: Nuces Auguſto menſe leguntur.

Ipſa arbor *κάρυα* appellatur: Latinis Nucis nomen & arbori & fructui commune eſt: Germanis Nůſzbaum: Belgis Noteboom/ & Notelaer: Gallis *Noiſier*: Hiſpanis *Nogueyra*: Anglis Walnutte tree: Bohemis Wlaſky wokech.

Nucem Græci *κάρυον* vocant, & *κάρυον βασιλικὸν*, id eſt, Nucem regiam: dicitur verò & Nux Iuglans, quaſi Iouis glans, aut iuuans glans: & à quibuſdam Perſica nux: Germanis Welſchenůſz / & Baumnůſz: Brabantis Oker noten/ Walſche noten: Itali *Noci*: Galli *Noix*: Hiſpanis *Nuezes* & *Nous*: Anglis Walnut: Bohemis Wlaſky worech.

Nucum

Nux iuglans.

Nux auellana, ſiue Corylus.

Nucum autem adhuc virentium recentes nuclei ori quidem grati ſunt, frigidi exiguum habent, humidi verò imperfectè concocti non parum. Difficulter concoquuntur, parum alunt, ægrè deſcendunt.

Aridæ nuces excalfaciunt & reſiccant, & magis quæ oleoſæ ac rancidæ factæ ſunt: ventriculo næ valde inutiles, & præter quòd difficulter concoquantur, bilem etiam adaugent; capitis item dolorem adferunt, & tuſſientibus ac pectori nocent. Cum Carycis autem & Ruta præſumptæ, lethalibus venenis aduerſari feruntur; & latos lumbricos largiùs eſitatæ pellere. Cum Cepa, ſale, & melle canis hominiſque morſui impoſita conueniunt. Commanducatæ verò ac impoſitæ gangrænas, carbunculos, ægilopas, & alopecias celeriter, vt Dioſcorides refert, ſanant. Efficaciter & hoc præſtat oleum ex ipſis expreſſum, quod tenuium eſt partium, digerens ac excalfaciens.

Nuces integræ, priuſquam lignoſum indurverit putamen, decerptæ, ac cum ſacharo aut melle conditæ, ori ac palato gratæ ſunt, aromaticum quid reſipiunt, & propter exterioris corticis adſtringendi potentiam, ventriculum etiam roborant; non tamen vt alimentum, ſed vt medicamentum aſſumptæ.

Exterior Nucum virens cortex adſtringendi eximiam vim obtinet: ſtomaticum medicamentum ex eius ſuccò componere Galenus inuenit ac docuit, ad omnes oris inflămationes vtiliſſimum.

Folia & prima germina aliquid adſtrictionis, eodem auctore, poſſident; excellit tamen in ipſis ſicca calidaque temperatura. Ad balnea, corporiſque lotiones quidam recentiorum hæc adhibent, in quibus & digerendi, & ſudores mouendi vim exercent.

De Nuce auellana, ſiue Corylo.

CAP. XXIIII.

CORYLVS craſſis ſæpenumerò caudicibus aut robuſtis fruticat ſtolonibus, qui hominis ſtaturam frequenter multùm ſuperant, & in ramos ſparguntur enodes, lentos, ac obſequioſos: folia lata ſunt, maiora rugoſioraque quàm Alni, marginibus ſerratim inciſa, colore virentia, auerſa parte albidiora: cortex tenuis eſt, radix craſſa, alta, & robuſta: oblongi tenues compactiq; iuli pro floribus dependent: nuces Iuglandibus multò minores calyci inhærent calloſo, herbacei coloris, extremis partibus fimbriatis, Roſarum alabaſtra propemodum referentibus: putamen læue & lignoſum eſt: interior nucleus carne cõſtat albida, dura ſolidaque, tenuis quem contegit membranula, quandoque rubicunda, ſæpiùs candicans, ſapore non ingratus.

Coryli frequenter in ſiluis ac in vliginoſis incultis proueniunt: ſeruntur & in hortis, quarum

Nuces

Nuces meliores ſapidioreſque, nucleo foris plerumque rubent.

Iuli primo quoque tempore erumpunt, nondum ſoluta hieme, qui Martio aut Aprili ſuccedentibus foliis defluunt: Auguſto menſe maturæ carpuntur Nuces.

Frutex Latinis Corylus dicitur: Græcis verò κάρυα ποντικὴ, id eſt, Nux Pontica: Germanis Haſelſtrauch: Belgis Haſeleer.

Nux κάρυον ποντικὸν, & λεπτοκάρυον; id eſt, Nux Pontica, tenuis Nux, parua Nux: nominatur verò & Nux Præneſtina, Nux Heracleotica, & vulgò Nux auellana, quo nomine etiam Officinis innotuit: Germanis Haſelnüß: Belgis Haſelnoten: Italis *Nocciuole, Auellana, Nocelle:* Gallis *Noiſettes, Noiſelles:* Hiſpanis *Auellanas*: Bohemis Lyſkowy Worech.

Quæ autem harum cute rubent, ſatiuæ ac vrbanæ Auellanæ habentur, ac legitimæ Ponticæ: Germanis Rhornüß/ & Rothnüß: Belgis Roode haſelnoten dictæ.

Aliæ verò albidæ, ſilueſtres iudicantur.

Auellanæ autem Nuces recentes nondumque reſiccatæ, humiditatis quoque excrementitiæ nonnihil in ſe continent, cuius occaſione flatulentæ ſunt. Concoctioni verò non modò recentes, ſed & aridæ admodum rebelles ſunt, eſſentiæ ſiquidem ſunt terreſtris & frigidæ, & denſioris ſolidioriſque ſubſtantiæ, qua de cauſſa & difficulter admodum deſcendunt: ventriculo quoque idcircò moleſtæ ipſum aggrauant.

Succus autem ex his, veluti ex Amygdalis, lacteus extractus valenter aluum adſtringit, atque cœliacis & dyſentericis hac ratione prodeſſe poteſt.

Iuli frigidi ac ſicci, & ſimiliter adſtringentes: ventris quoque fluxiones ſiſtunt.

De Piſtaciis. CAP. XXV.

Piſtaciorum arbuſtum.

Piſtacij ramulus cum fructu & corniculis.

ARBOR Piſtacia ferens Terebintho ſimilis eſt. Folia huius quàm Lentiſci maiora, ſed eodem modo compoſita, ſimilique ordine diſpoſita ac digeſta; colore è viridi in luteum langueſcente. Fructus ſiue nuces racematim ex ſuis pediculis dependent, conorum Pini nucibus ſiue ſtrobylis maiores, Amygdalis verò multò minores; exterius horum corium tenue ac virens eſt; putamen ligneum fragile & albicans; nucleus pulpa viret, ſapore ſubamaro dulcis, ori gratus, nonnihilque odoratus.

In Perſia, Arabia, Syria, tum & apud Indos Piſtacia naſcuntur: iam verò & Italiæ indigena facta ſunt: Venetiis enim, & Neapoli, ac alibi proueniunt.

Nucem autem hanc Græci πιστάκιον vocitant, apud Athenæum, Nicander Colophonius in Theriacis ψιττάκιον nominat:

Ψιττάκι' ἀκρεμόνεσσιν ἀμυγδαλέοισιν ὅμοια.

Poſſidonius βιστάκιον, alij φιστάκιον: Latini voces ſeruantes, & Piſtacion, Biſtacion, aut Phiſtacion dixerunt: Officinæ Fiſtici: Hiſpanis *Alhocigos*, & *Fiſticos*: Italis *Piſtacchi*.

Terebinthus Indica. Theophraſtus lib. IIII. De ſtirpium hiſtoria Piſtaciorum arborem ſub Terebinthi apud Indos naſcentis nomine deſcripſiſſe videtur: in India ſiquidem Terebinthum eſſe tradit, aut Terebintho ſimilem, quæ folio, ramis, ac reliquis Terebinthum æmuletur, ſed fructu differens ſit, quem Amygdalis ſimilem facit. Et hanc in Bactris eſſe, & fructus Amygdalis etiam ſuauitate præſtantiores.

Piſtaciorum autem nuclei non rarò veluti ſtrobylôn eduntur: temperati calidi ac humidi ſunt: concoquuntur non ita facile, ſed multò quàm Nuces faciliùs: ſucci ſunt boni, aliquantulum tamen craſſi; alimenti corporibus conferunt non exiguum: extenuata reficiunt: vires reparant: phthiſicis ac tabidis proſunt: cruda pulmoni aut pectori inhærentia concoquunt, maturant & expurgant: iecur ab obſtructionibus liberant: nephriticis quoque auxiliantur; renes etiam ab arenulis & calculis liberant, dolores eorum mulcent; vlcera leniunt, ſemen & libidinem augent.

De Nuce veſicaria. CAP. XXVI.

Nux veſicaria.

HVMILIS arbor Nux veſicaria eſt, non rarò emiſſis aliquot à radice virgis fruticans: ligni materia albida & perquam dura ac ſolida eſt: cortice è viridi inalbicat: folia ex quinis ferè particularibus cohærent, per ambitus inciſa, Sambuci æmula, ſed minora, dilutiùs virentia, nec graueolentia: flores candidi racematim ex tenuibus pediculis dependent: folliculi ſuccedunt veſicarum inſtar, in quibus crebrò duæ, quandoque vna tantummodò nux parua, Auellana minor, ſed quàm Cicer Arietinum maior, putamine lignoſo ac ſubruffo, pulpa interiore vireſcente, ſapore initiò dulci, ſed tandem nauſeoſo.

Loca amat inculta, neglecta, ſiluas, dumos, & ſepimenta.

In Italia, Germania, Gallia, & alibi gignitur.

Flores Maius menſis, nuces præbent Auguſtus ac September.

Vulgo Germanorum Pimpernüß / hoc eſt Belgis Pimpernoten: Gallis *Nez coupez*: nonnullis Piſtacium Germanicum: aliis Arbor vitis: Nucis veſicariæ appellatio nobis præ ceteris placuit. Matthiolus in Epiſtolis ſuis Coulcoul & Hebulben Turcorum cum hac conuenire ſentit. *Coulcoul.* Gulielmus Quacelbenus Coulcoul à quibuſdam Conſtantinopoli in deliciis haberi affirmat, præſertim quando recentes ex Ægypto aduehuntur. Vetus autem nomen hæc ſtirps non habet, niſi ſit Staphylodendron Plinij, pro quo à recentioribus habetur. Meminit verò huius Plinius lib. XVI. cap. XVI.

Staphylodendron. Eſt & trans Alpes, inquit, arbor, ſimillima Aceri albo materia, quæ vocatur Staphylodendron: fert ſiliquas, & in iis nucleos ſapore nucis Auellanæ.

Ceterùm nuces iſtæ humidæ ſunt, ſuperfluoque crudo humore redundant: atque idcircò & facilè nauſeam excitant, & ventriculũ perturbant, vtpote quę adſtrictionis obtineant nihil, atque idcircò edules non habentur. Vſum verò in medicamentis nec vllũ habent cõpertum.

De

De Palma. CAP. XXVII.

Palma.

Palmarum fructus & flores cum Elate.

PALMA procera admodum eſt arbor; caudice craſſo & ſquamoſo, ramos faſtigio tantummodò promit, & quidem numeroſos ac folioſos; foliis veſtitos oblongis quaſi veluti Iridis. flores inuolucro quodam includuntur, quod inter ramos exit; quo tandem dehiſcente ac ſeſe pandente, albidi prodeunt, ex breuibus ac tenuibus pediculis, virgulis quibuſdam adhærentes: ſuccedunt ab iiſdem virgulis dependentes Palmulæ, forma tereti ac oblonga, dulces, & quandoque cum leui quadam auſteritate, colore ſubruffæ; oſſiculo intus duro ac oblongo; quod pro nucleo ac ſemine eſt.

In Africa ac Ægypto Palmæ frequentes ſunt: earum autem quæ in Palæſtina Syriæ præſtantiores Palmulæ ſunt: iudice Galeno.

Autumno Palmulæ matureſcunt, atque tunc decerptæ in Sole ſiccantur, vt commodiùs & transferri & conſeruari queant.

Arbor φοίνιξ Græcis dicitur: Latinis Palma.

Fructus βάλανος φοινίκων, id eſt, Glans Palmarum, & vna dictione φοινικοϐάλανος: Latinis Palmula: Officinis Dactylus: Germanis Datteln: Belgis Dadelen: Italis *Dattoli:* Gallis *Dattes:* Hiſpanis *Tamaras*, & *Dattiles:* Bohemis Daktyle. Palmularum autem dulciores, quales Palæſtinæ καρυωταὶ appellantur.

Inuolucrum ſiue tegumentum florum ac Palmularum σπάθη, & à quibuſdam ἐλάτη nominatur: à nonnullis verò & ipſorum florum ac fructuum rudimentum inuolucro contentum ἐλάτη vocatur, ab aliis verò βόρασος.

At Palmulæ qualeſcumque tandem omnes concoctu difficiles ſunt, & capitis dolorem mouent: deteriores quidem ſiccæ & adſtringentes, vt Ægyptiæ: molles verò humidæ & dulces, vt καρυωταὶ, innocentiores ſunt. Succus autem qui a Palmulis in corpore generatur craſſus omnino eſt, lentoris quoque quippiam obtinet. Celerrime autem à talibus iecur obſtruitur, præſertim inflammatione aut ſcirrho occupatum: lien quoque læditur ac offenditur. In regionibus frigidioribus enatæ Palmulæ, vbi integre matureſcere nequeunt,

 ſi fre-

ſi frequentiùs edantur, crudis etiam humoribus corpus implent, & flatus gignunt.

Sicciores Palmulæ, vt Dioſcorides refert, ſanguinem excreantibus, ſtomachicis ac dyſentericis vtiles ſunt: cum Cotoneo & cerato œnanthino veſicæ medentur malis impoſitæ.

Caryotæ pulmonis & arteriæ aſperitatem leniunt.

Oſſiculorum ſiue nucleorum cinis adſtringendi, & ſimul emplaſticam facultatem habet: contra oculorum puſtulas, ſtaphylomata, palpebrarum defluuia cum Nardo efficax eſt: cum vino ὑπερσαρκώματα, in vlceribus carnis excreſcentias reprimit, atque vlcera ad cicatricem perducit.

Rami & folia adſtrictionem euidentem quoque obtinent, ſed præcipuè ipſa Elate, hoc eſt, florum inuolucrum: proinde vbi adſtrictione opus eſt, his vti licet.

Extat compoſitio Diacalcitheos in lib. De medic. ſecundùm genera, quæ cum Palmæ ramo, rudiculæ loco, mouenda eſt, nõ alia de cauſſa, quàm vt adſtrictionis aliquid inde accipiat.

De Chamærrhiphe. CAP. XXVIII.

Chamærrhiphes.

PALMÆ ſed humile genus Chamærrhiphes à Theophraſto habetur. Huic autem mox à radice germen quoddam erumpit cubitale, inferiore parte omnino craſſum, ſuperiore tenuius; à quo folia Palmæ ſimilia, ſed minora ac breuiora; à latere verò & coma erumpit, cum floſculis racematim cohærentibus: germen verò iſtud, priùs quàm flores conſpicui ſunt, innumeris ferè membranaceis inuolucris, circumſepta in ſe continet foliorum florumque rudimenta; vtraque admodum candida, quæ ſecundis menſis cum exiguo ſalis & piperis eduntur, ori palatoque grata.

Naſcuntur, vt Theophraſtus tradit, in Creta, ſed multò plures in Sicilia: iam verò & in maritimis quibuſdam Italiæ reperiuntur, tum & in Hiſpaniæ nonnullis locis proueniunt: vnde Antuerpiam adferuntur.

Χαμαρρίφὴς à Theophraſto appellatur: à Neapolitanis *Cephaglione*: vulgò Palmites. Quod verò in medio ipſius germinis edule habetur, ἐγκέφαλος τῆς φοίνικος: Latinè Palmæ cerebrum dicitur.

Galenus Palmæ cerebrum ex differentibus partibus conſtare ſentit; aquea videlicet quadam ſubſtantia tepida, & altera terreſtri frigida: proinde humidum eſt, & cum adſtrictione quadam refrigerans.

In cibo ſumptum crudos humores ac flatus gignit: atque idcircò cum ſale & pipere edi conducibile eſt.

De Olea. CAP. XXIX.

OLEARVM quædam ſatiuæ ac vrbanæ, aliæ ſilueſtres.

1. Vrbanæ ſiue ſatiuæ Oleæ prægrandes ſæpiſſimè ac proceræ arbores ſunt: ramis complurimis in latum amplumque diffuſis: folia oblonga, anguſta, dura ſubcandicant: flores racemoſi albidi: fructus ſiue baccæ oblongæ virent initiò, ſed maturæ nigricant ac oleoſæ ſunt, nucleo interiùs duro.

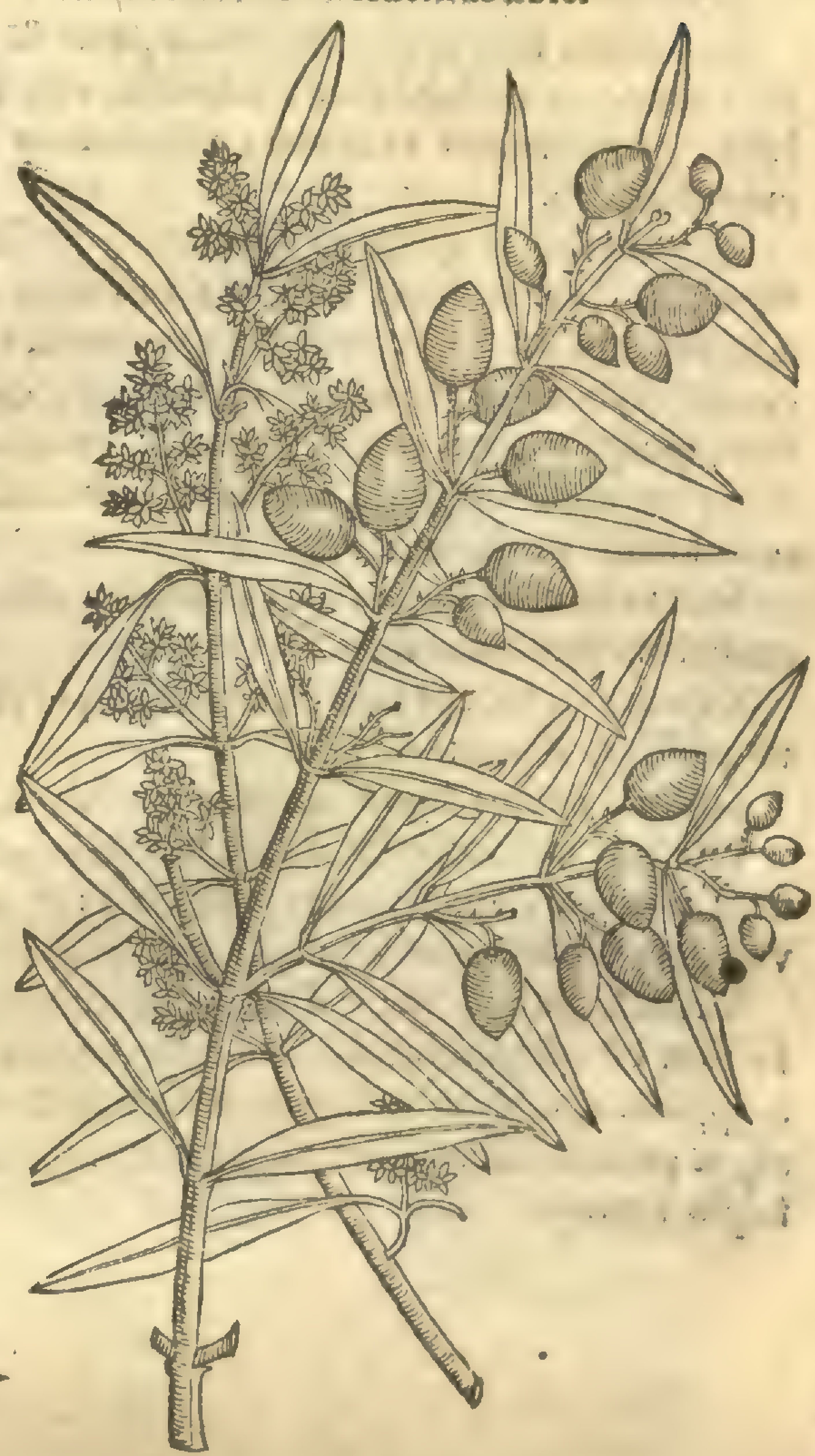
2. Silueſtres Oleæ humiliores ac minores ſunt: rami harum aculeati: folia magnitudine cedunt ſatiuis: baccæ quandoque frequentiores dependent, ſed minores, paucioriſque carnis.

Naſcuntur ſatiuæ ac ſilueſtres Oleæ in complurimis Italiæ, Galliæ, ac Hiſpaniæ locis, tum & circumuicinis inſulis: amare feruntur loca maritima: plerique enim, vt Columella refert, exiſtimant vltra miliarium ſexageſimum à mari Oleam aut non viuere, aut non eſſe feracem.

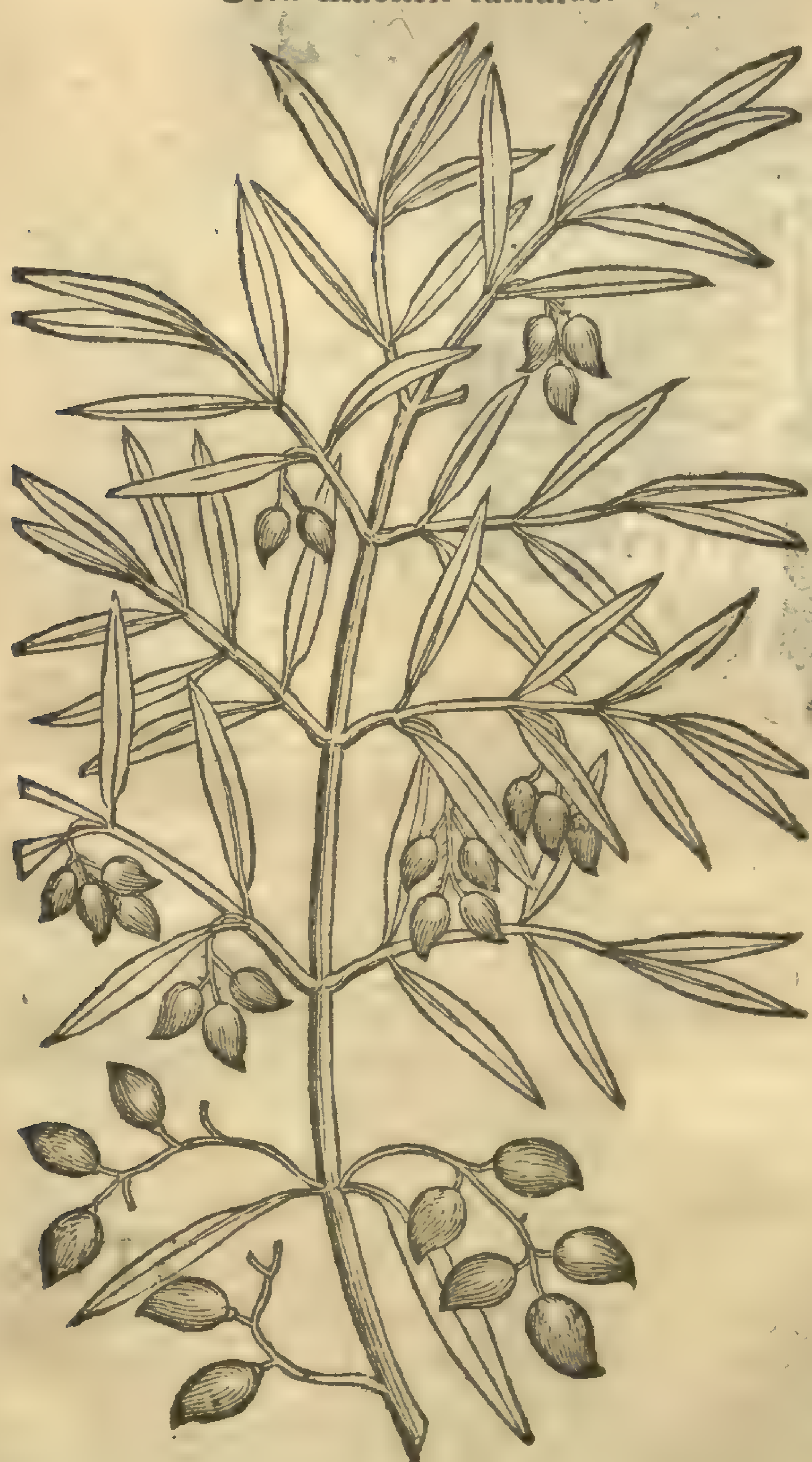
Olea.

Olea cum fructu ac flore.

Oleæ ſilueſtris ramulus.

Iunio menſe Oleæ omnes florent, decerpuntur Nouembri aut Decembri: vbi verò paululùm reſiccatę fuerint, & rugas contraxerint, torcularibus ſubiiciuntur, & oleum ex ipſis addita aqua exprimitur. Quæ ſale autem & muria condiendæ ac aſſeruandæ ſunt, priùs legi debent; & quidem antequam maturę ſint, dumque adhuc virent.

Ἐλαία, & ἐλαία ἥμερος Græcis appellatur; quę ſatiua ac vrbana Latinis Olea eſt: Germanis Oelbaum: Belgis Olijfboom: Italis *Oliuo domeſtico*: Gallis *Oliuier*: Hiſpanis *Oliuo*, & *Oliuera*.

Bacca Oliua dicitur: Græcis verò etiam ἐλαία: Hiſpanis *Azeytuna*: Gallis & Belgis *Oliue*.

Oliuæ ſale ac muria conditæ, Græcis ἁλμάδες, & κολυμβάδες nominantur.

Silueſtris Olea ἀγριελαία, ac etiam κότινος vocatur: à nonnullis ἐλαία Αἰθιοπική: Latinis Oleaſter, Cotinus, Olea Æthiopica: Germanis Wilder Oelbaum: Italis *Oliuo ſaluatico*: Hiſpanis *Azebuche*, *Azambulheyro*: Gallis *Oliuier ſauuage*.

Oliuæ autem, quæ quidem adeò maturæ ſunt, vt ſponte ſua vel cadant, vel mox caſuræ (quas δρυπεπεῖς appellant) moderatè calidæ ac humidæ ſunt; exiguum tamen, ſi edantur, corpori præbent alimentum.

 Inma-

Immaturæ adſtringunt ac reſiccant.

Halmades ſiue muria aſſeruatæ, quæ & Colymbades, humentem nimiùm ventriculum reſiccant & roborant, aduerſus eius ſaliuationem conducibiles: cibi faſtidium tollunt, appetentiam excitant; alimentum verò ab his nullum, multò minùs probum expectandum.

Rami, folia, & germina Oliuarum refrigerant, reſiccant, adſtringunt; & potiſſimùm ſilueſtris: ſatiuæ vi ac facultate inferiora ſunt, idcircò ad ocularia medicamenta, quæ adſtringentia admiſceri poſtulant, vtiliora, vtpote mitiora. Cohibent eadem, auctore Dioſcoride, eryſipelata, herpetas, epinyctidas, carbunculos, nomas, ſiue depaſcentia vlcera: cruſtas expurgant cum melle impoſita; emundant verò & ſordida: inflammationes & phygethla cum melle impoſita diſcutiunt: amotam capitis cutem agglutinant: oris vlceribus commanducata medentur.

Succus & decoctum eoſdem præbet effectus, ſuccus verò etiam ſanguinis eruptiones & muliebria profluuia ſiſtit.

Exprimitur ſuccus tuſis foliis, affuſoque vino (quod præſtat) aut aqua, ſiccatuſque in ſole, in paſtillos digeritur.

Sudor è virenti ligno accenſo profluens, lichenes, furfures, & ſcabiem illitu ſanat.

Oleum ex maturis Oliuis, quales δρυπεπεῖς dictæ, humectat ac modicè calfacit: ac tale quidem omnino dulciſſimum quoque eſt: at ὠμοτελὲς & ὀμφάκινον appellatum, ex immaturis videlicet Oliuis, quantum habet adſtrictionis, tantumdem & frigiditatis.

Vetus Oleum quod ex dulci ac maturo inueterato tale redditum eſt, calidius vnà etiam factum eſt, & potentioribus ad digerendum viribus pollet: quod verò ex crudo conſenuit, quippiam adhuc adſtrictionis conſeruat, & mixtæ eſt facultatis, partim videlicet adſtringentis, & partim diſcutientis; digerendi ſiquidem facultatem ætate contraxit, adſtringendi à ſeipſo retinuit.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ LIBER QVARTVS, DE ARBORIBVS SILVESTRIBVS.

PRÆFATIO.

QVÆ ſint ſilueſtres nobis Arbores, in præcedentis libri præfatione dictum eſt, nempe quarum fructus homini edendo non ſunt: quæ verè ſilueſtres ac ἄγρεια, magna ſiquidem ex parte in ſiluis, aut aliis locis agreſtibus proueniunt; neq; etiam cultura ſic miteſcunt, vt fructus eſui idonei reddantur.

DE QVERCV. CAPVT I.

Quercus.

Quercus humilis.

GLANDIFERARVM arborum, quas Græci δρύες appellant, complura ſunt genera: eius tamen quæ communiter δρῦς, à Latinis Quercus, duo ſunt: ἥμερος videlicet, quæ ἡμερίς; & ἄγρεια, quam Robur appellant: nam reliquæ δρύες propria nomina obtinent. veluti πρῖνος, φέλλος, αἰγίλωψ, πλατύφυλλος, ἀλίφλοιος, quibus quandoque & φηγὸς ſiue Fagus & ὄξυα annumerantur.

Hemeris Quercus Robore ſiue agreſti Quercu ſæpè humilior eſt, caudice tamen craſſiſſimo, eo autem nec recto nec læui, ſed detorto, multis ramis aliſque comoſo. materies huic robuſta, verùm infirmior quàm Fago; tractatu ad omnia opera quam Roboris facilior; Glans omnium maxima, & dulcis. 1.

Silueſtris Quercus non rarò in permagnam altitudinem aſſurgit, frequenter ingentium ramorum armamentis latiſſimè patet: caudices eius ſubinde admodum craſſi, ambitu duas aut tres orgyas patentes: ramos ampliſſimos fundit, in plurimas alas diuiſos: folia læuia ſunt, 2.

 duriuſ-

duriuſcula,lata,oblonga,ambitu ſinuoſa,ſuperna parte viretiora: Glandes oblongæ quidem, ſed breuiores quàm Hemeridis; ſingulæ ſuis inhærent calycibus,foris aſperiuſculis, & membranaceo cortice conteguntur: interior nucleus ex duabus partibus componitur, veluti Faſelorum Eruiliorumque fructus, & Amygdala. Cortex nouellarum, ac veluti fruticantium, læuis,glaber,ad coria denſanda vtilis: veterum verò aſper, craſſus, durus & rimoſus: interior ligni materies ſufflaua, dura, ac ſolida,& quò vetuſtior,hoc quoque durior, exterior cortici proxima candida, facilè cariem ſentit, præſertim ſi tempore non idoneo cæſa arbor fuerit, radices & latè fundit Quercus,& partim in altum demittit,quibus firmiter inhæret.

Vix vllum ſolum Quercus reſpuit, nam & arido ſteriliq́ue prouenit; lætiore tamen ſolo meliùs proficit: in collibus & montoſis gignitur: ad plana etiam deſcendit. paſſim per Europæ prouincias obuia eſt Quercus,præſertim Robur: Hemeris ſiquidem nó ita vulgaris eſt.

Silueſtris autem in quibuſdam regionibus altior, in aliis humilior euadit: nam in pleriſq; Hiſpaniæ prouinciis ad tantam, vt Cluſius refert, altitudinem haud excreſcit, quantam vel in Germania, vel in Belgio: adeò verò & humilem Quercum quamdam haud procul Vlixipone à ſe repertam refert, vt pedem altitudine vix ſuperet, quæ tamen & Glandem fert Roboris ſimilem,ſed calyci foris læuiori inſidentem, quæ guſtu admodum amara.

Folia Quercubus vt plurimùm ſub Autumni finem defluunt: quibuſdam tota hieme, ſed arida permanent, donec à nouis ſuperuenientibus deturbentur, quod ſub finem Aprilis in Germania accidit.

In agro Thurio quamdam Quercum Theophraſtus eſſe inquit,quæ numquam folia demittit, & non cum aliis, ſed poſt exortum Caniculæ germinet.

Glandes Autumno maturæ è calycibus decidunt, & non multò pòſt ipſi calyces.

Cædendæ ſunt Quercus ad ædificia vtiles futuræ Decembri aut Ianuario menſe, & decreſcente quidem Lunæ lumine. Si etenim incrementum Luna capiente ſuccidatur Quercus, ligni materies citò carioſa fit, præſertim candida.

Quercus Græcis δρῦς, vt diximus, appellatur.

Quæ Glandem dulciorem & maiorem profert, ἥμερος eſt, quę & ἡμερὶς nominatur: Latinè Placida, vt Gaza vertit: poteſt ſatiua & vrbana,aut etiam culta dici: nonnulli μύδιον quoque vocant: Macedones ἐτυμόδρυν aut ἐτυμόδρυον, quaſi dicas Veriquercum, interprete Gaza, aut verè Quercum.

Altera δρῦς ἀγρία: Latinis Robur dicitur & ſilueſtris Quercus: vulgò Quercus: Italis *Quercia*: Hiſpanis *Roble*, aut *Roure*: Gallis *Cheſne*: Germanis Eychenbaum: Belgis Eyckenboom: Anglis Oke tree; Bohemis Dub.

Fructus Græcis βάλανος: Latinis Glans; Germanis Eychel: Belgis Eekel: Hiſpanis *Bellotas*: Italis *Chiande*: Bohemis Zialud appellatur. Sunt tamen & aliæ βαλάνοι, ſed quæ non ſimpliciter,verùm cum adiectione alterius vocis proferuntur: vt, Διὸς βάλανος, & Σαρδιάνα βάλανος, Caſtaneæ fructus: φοινικοβάλανος, Palmæ fructus.

Cauum cui Glans inhæret,Græcis ὀμφακὶς appellatur, Paulo Ægineta lib. III. cap. XLII. teſte: Ὀμφακὶς,inquit, ἐστὶ τὸ κοῖλον ἐξ οὗ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος: hoc eſt, Omphacis eſt cauum ex quo Glans quercina enaſcitur,Latinis Calyx Glandis: Officinis Cupula Glandis.

Ὀμφακίς.

Quercus autem folia,cortices,Glandium calyces,Glandeſque ipſæ vim habent validè adſtringentem cum reſiccandi tertio ordine potentia & nonnulla refrigeratione. Præſtat autem reliquis (vt Galenus ait) membrana quæ cortici caudicis ſubeſt, & quæ fructus carnem conueſtit. Ad fluxum muliebrem, ſuperfluentes menſes, ſanguinis expuitiones, ventriſque fluores vtilia & commoda habentur: datur decoctum horum aut aridorum puluis: miſcentur & peſſis.

Glandes, ſi edantur, ægrè concoquuntur; alimenti homini quidem nihil,niſi fortaſſis craſſum, crudum, & frigidum conferunt: ſues his pingueſcunt, & duram ſolidamque carnem colligunt.

De Galla, & pilula Quercus. CAP. II.

MVLTA præter Glandem proferre Quercum Theophraſtus annotauit, quorum non omnia,ſed præcipuè nota,ac in vſum recepta,nobis deſcribenda: vt ſunt Galla, Pilula, & Viſcum.

Gallas autem ferunt ſingula glandiferarum genera,ſed Hemeris & Robur Medicinæ vtilem, & ad coria denſanda accommodam.

Duplex autem Dioſcoridi & Galeno Galla eſt: vna paruula, ſolida, non perforata: altera maior, flaueſcens, foraminoſa,& interiore parte laxior; vtraque rotunda, & pilulæ formam refert: & quædam exteriore ſuperficie læuis,in aliis tubercula quædam exigua eminent.

Similis forma Gallæ eſt, quæ foliis abſque pediculo quoque inhæret ac inſidet,pilula ſiue

Galla maior.

Galla minor.

ſphærula dilutè virens, laxa, & aquoſa, in cuius medio ſubinde aut muſca aut vermiculus reperitur: quæ in calidis regionibus, in modum læuis paruæ Gallæ quandoque indureſcit, vt Theophraſtus ait. *Pilula Quercus.*

In ramulis tenuibus abſque pediculo vt plurimùm gignuntur Gallæ, quandoque, ſed rarò, ab extremis virgulis dependent.

Apud Italos, Hiſpanos, atque Bohemos frequenter reperiuntur: in vtraque Germania raræ aut nullæ naſcuntur; ſed pilulæ in foliis in his regionibus ſatis frequentes.

Naſcitur, inquit Plinius, Galla Sole de Geminis exeũte, erumpens noctu ſemper vniuerſa.

Galla autem Græcis κηκὶς dicitur: Latinis, vt diximus, Galla: nomen Officinæ & Itali retinent: Germanis Gallapffel: Belgis Galnoten: Hiſpanis *Agalla, Galha,* & *Bugalha*: Gallis *Noix de Galle*: Bohemis Dubowa kulka / Galles.

Prior, quæ minor Græcis ὀμφακιτὶς dicitur, non quòd immatura, ſed acerba, admodum ſit, Omphacij ſiue ſucci immaturæ vuæ inſtar. Differt ab hac Galla ὀμφακὶς, quæ eſt, vt ſuprà ſcripſimus, cauum Glandem continens.

Maiorem Galenus à ruſticis appellari refert οἰνοκηκίδα, quaſi vini Gallam: nonnulli legunt ὀνοκηκίδα, hoc eſt, aſininam Gallam.

Theophraſtus quoque duarum Gallarum meminit: vnam paruulam eſſe ait: alteram πιττώδη καὶ μελαίναν, hoc eſt, piceam (alij reſinoſam) & nigram: Plinius nigram lib. XVI. capite VII. tradit diutiùs virere & creſcere, vt interdum Mali compleat magnitudinem.

Quod in foliis natum reperitur, σφαίριον τῆς δρυός appellatur: Latinè Pilula Quercus: plerique Gallam viridem, aut mollem Gallam: Germani Eychapffel: Brabanti Eycken appel.

At Galla Omphacitis, auctore Galeno, tertij in deſiccandi, ſecundi in refrigerando eſt ordinis: admodum acerbum eſt medicamentum: partes languidas & laxas conſtringit contrahitque, veluti in carne excreſcentias: fluxiones repercutit, ac reſiccat ſtrenuè ipſis reſiſtés, præſertim ad gingiuas, tonſillas, aut vicinas oris partes decumbentes.

Altera Galla deſiccat & adſtringit quoque, ſed tantò minùs, quanto acerbæ qualitatis minùs eſt particeps. Decocta, trita, & cataplaſmatis modo ad ſedis inflammationem & procidentiam vtiliter imponitur. Decoquitur in aqua, ſi modica adſtrictione opus: in vino verò, præſertim acerbo, ſi vehementiore.

Denique Gallæ combuſtæ, ſanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ſuntque iis quæ ignem expertæ non fuerint, tum ſubtiliorum partium, tum maiore deſiccandi poteſtate: carbonibus autem imponere ipſas oportet vſque dum vndequaque candeant: aceto & vino deinde extinguendæ.

Proſunt verò Gallæ dyſentericis & cœliacis cũ vino aut aqua & impoſitæ & aſſumptæ, vel obſoniis additæ. In ſumma his vtendum ad reſiccanda & adſtringẽda, quæ his opus habent.

Pilulæ quæ in foliis reperiuntur ad Gallarum facultatem accedunt, ſed tamen ipſis multò infirmiores ac minùs efficaces.

De Viſco. CAP. III.

Viſcum.

CVBITI altitudinem Viſcum non excedit, in latitudinẽ verò ſeſe effundit, ramis multis, geniculatis, lentis, & lignoſis, qui in multas alas diuiduntur, & cortice conueſtiuntur dilutè admodum virente. Folia oblonga ſunt, duriuſcula, Buxi maioris foliis ſatis ſimilia, attamen paulò longiora, circa genicula, poſt exiguos floſculos ſubluteos ſuccedunt baccæ tres aut quatuor cohærentes, candidæ, tranſparentes, exiguo in medio ſemine nigro, quibus ineſt lentus admodum, viſcidus, ac tenax ſuccus: radices nullas profert, arborum enim ramis adhæret.

Naſcitur autem non modò in Quercu, ac reliquis δρυῶν generibus, verùm & in Pomis, Pyris, Tiliis, Betulis, Salicibus, Meſpilis, Cotoneis, & aliis: in terra ſatum non prodit, ſolius arboris comes eſt; nec naſci proditur, niſi ſemine per auis alicuius aluum reddito. Fertur, inquit Athenæus lib. IX. ſi οἰνὰς Viſci ſemen comederit, ſuper quacumque arbore ventrem exonerauerit, Viſcum naſci.

Oenadem autem Latini interpretes Vinaginem nominant; quæ à nonnullis turdus exiſtimatur, nam hæc Vinearum accola eſt.

Viſcum ſemper viret, tam hieme quàm æſtate: baccæ Autumno perficiuntur, tota hieme reſtant, eſca futuræ nonnullis auibus, vt turdis, merulis, ac palumbis.

Ἰξὸς & ἰξία Græcis, Latinis Viſcum appellatur: Germanis Miſtel: Belgis Marentacken: Italis *Viſchio*: Hiſpanis *Liga*: Portugallenſibus *Viſgo*.

Glutinum autem, quod ex baccis Viſci conficitur, ſimiliter Viſcum & Ixia vocatur. Dicitur verò ἰξία quoque Chamæleon albus, propter Viſcum quod iuxta radices eius quandoque reperitur. Chamæleoni quoque nigro hæc vox inter nothas adſcripta eſt. Refertur Ixia quoque lib. VI. à Dioſcoride, & à Paulo Ægineta lib. V. inter deleteria & venenoſa: quæ autem ſit hæc venenoſa & maligna Ixia, difficultate & ambiguitate non caret. Multi Chamæleonem nigrum eſſe volunt: alij glutinum eſſe, quod ex Viſci acinis ſiue baccis confectum, qui Ixiam à Chamæleone nigro differentem haud temerè exiſtimant.

Paulus ſiquidem Ægineta in enumeratione ſimplicium venenorum, lib. V. cap. XXX. Chamæleonis nigri primùm meminit; deinde paulò pòſt Ixiæ. Cùm verò particulatim ſingula proſequitur, de Chamæleone nigro cap. XXXII. de Ixia verò, quæ & Vlophonon, cap. XLVII. agit, & vtriſque multùm differentia ſymptomata praua oſtendit.

Dioſcorides verò & ipſe lib. VI. in cenſu ſimplicium venenoſorum, Chamæleonem nigrum priùs, deinde paulò pòſt Ixiam reponit; tametſi de ſola Ixia particulatim ſcripſerit.

Oſtendunt hæc Chamæleonem nigrum ab Ixia, quæ inter venenoſa habetur, differre. Iam & Chamæleonem nigrum Viſcum ferre, aut ita glutinoſam & lentam habere ſubſtantiam, vt ἰξία aut Viſcum dici debeat aut queat, nuſquam legitur.

Proinde Ixia inter venena relata, ex acinis ſiue baccis Viſci glutinum eſt, quod cùm acre ſit, linguæ inflammationem excitare poteſt, & tenaci ac lẽta ſuo ſubſtantia interanea ita conglutí-

glutinare, ſimul contrahere ac concludere, vt excrementorum exitus ac deſcenſus impediatur: quæ inter nocumenta Ixiæ referuntur.

Cum acrimonia autem viſcum, id eſt, glutinum ex acinis confectum, calfacit; ex plurima etenim aërea & aquea, pauciſſima terreſtri ſubſtantia, auctore Galeno, conſtat; nam acrimonia in eo amaritudinem ſuperat: humores vehementer ex alto extrahit, nec eos tantùm tenues, ſed etiam craſſiores, eosq; diffundit ac digerit. Phymata, ait Dioſcorides, parotidas, & alios abſceſſus cum reſina ac pari cera maturat: cũ thure vetera vlcera & malignos abſceſſus mollit: lienem cũ calce aut gagate lapide, aut aſio coctum, & impoſitum minuit: cum Auripigmẽto aut ſandaracha vngues extrahit: mixtum cum calce & vini fæce vim ſuam intendit.

Intrò autem aſſumptum iſtud viſcum lethale eſt, & grauiſſima ſymptomata adfert: vehemens linguæ cum tumore inflammatio excitatur; mens mouetur; cordis vires, animuſque recedunt. ——— *& ambo*

In cæco obſtructi conniuent ventre meatus
Potus atque cibi. flatus vbi carcere clauſi
Dant ſtrepitum, & circùm ſpatiis voluuntur iniquis:
Sic miſerè afflictus vix tandem ducere preſſo
Ore poteſt animam. vt in Alexipharmacis Nicander, interprete Gorræo.

Ligno in Quercu nati viſci, pro amuleto aduerſus comitialem morbum nonnulli vtuntur, & ſimiliter contra ſanguinis vndequaque eruptiones; ſed exiguo, imò nullo cum fructu aut ſucceſſu.

De Ilice coccum ferente, ſiue minore. CAP. IIII.

Ilex minor coccigera.

TAMETSI Theophraſtus vnius tantummodò πρίνου ſiue Ilicis meminerit, duo tamen eius genera poſteritas ſtatuit: vnũ Coccum ferens, alterum glandiferum tantùm. Quod à Dioſcoridis ſententia haud alienum: Ilicem ſiquidem glandiferam lib. I. inter δρύες refert: alteram verò lib. IIII. ſub titulo κόκκου βαφικῆς deſcribit.

Coccum autem ferens Ilex quandoque vnico caudice arboreſcens attollitur: ſæpè fruticans plures à radice caules promit ramoſos; circa quos folia oblonga, marginibus crenata, ad ſingulos angulos aculeata ac ſpinoſa, minora non modò quàm Roboris, ſed & quàm Ilicis glandiferæ; ramulis grana abſque pediculis adhærent, colore primùm albido, per maturitatem verò cineritio, Eruiliæ magnitudine, in quibus exigui vermiculi gignuntur, qui immobiles initiò, donec Soli expoſiti vi caloris prorepant, & aufugere conentur, ſed à cuſtodibus qui aſſident in linteo tantiſper concutiuntur, donec exanimentur: glandem (ſi quando profert) puſillam gignit, calyce ſpinoſo ac echinato inhærentem, guſtu amaram. Alta, inquit Theophraſtus, radice deſcendit.

In Gallia Narbonenſi, ac eiuſdem Prouincia, in Hiſpaniis quoque Ilex creſcit, ſed tamen non vbique Coccum gignit, ſed iis potiſſimùm quæ ad mediterraneum mare vergunt locis, & quæ Solis ardore torrentur, C. Cluſio teſte: neq; illic perpetuò, ſed tantiſper quàm humiles frutices ſunt; vbi enim adoleuerint & glandem fecerint, Coccum ferre deſinunt. idcircò incolæ prægrandiores ſuccidunt, vt iterùm noui prodire cauliculi queant, qui Coccum adferant.

Petrus Bellonius in Singularium ſuorum libris in Palæſtina, ac iuxta Lacum qui mare Tyberiadis dicitur, naſci Coccum baphicum refert, & in exiguis quidem arboribus prouenire: item & in Creta inſula paruulas eſſe arbores Coccum ferentes, ex quo indigenæ locupletem prouentum accipiunt, qui cortices à pulpa ſiue vermiculis ſeparant, atque hanc leui compreſſu in pilam efformatam, multò pluris quàm inanes exuuias, & veluti relictas granorum veſiculas,

veſiculas, diſtrahunt; ad tincturam purpurei coloris, quem vulgò Scarlatum vocant, vtilem.

Meminit & huius Cocci Pauſanias lib.x.atq; arborem, quæ hanc producit, haud magnam quoque oſtendit, vtpote Rhamni magnitudine; & in Phocide quidem naſci, quæ Macedoniæ prouincia eſt, iuxta Bœotos, haud procul à Parnaſſo monte.

Gignitur, inquit Plinius, in Galatia, Africa, Piſidia, & Cilicia.

Theophraſtus *πρῖνον* arborem eſſe magnam, & Roboris modo aſſurgere, & quidem non vbique; ſed ſi locum & ſolum adipiſcatur idoneum, montibus propriam eſſe, & in planis haud naſci, quorum contrarium recentiorum obſeruationes docent.

Ipſo Vere, ſpirantibus Fauoniis ac imbribus decidentibus, granula exigua circa ramulos, præſertim vbi in alios diuiduntur, apparere incipiunt: Iunio menſe ad perfectionem veniunt vnà cum innatis vermiculis, qui calore Solis animati mox auolant, ſi non ſtudio ac diligentia cuſtodum ſæpiùs concuſſi interimantur. Arbuſcula ſiue frutex perpetua fronde ac coma viret. Glans ſerò admodum perficitur, noua veterem occupat: quamobrem biferam quidam exiſtimant, auctore Theophraſto.

Frutici ſiue paruulæ arbori huic *πρῖνος* Græcis nomen eſt: Latinis Ilex: recentiores Ilicem Coccigeram aut Cocciferam appellant: Hiſpani *Coſcoia*: Dioſcoridi *κόκκος βαφικὴ* dicitur, ſed minùs propriè.

Granum autem, quod tingendo eſt, propriè *κόκκος βαφική*: Latinis Coccus infectoria, aut Coccum infectorium: Plinio etiam Cuſculium, ſiue (vt plerique legunt) Quiſquilium dicitur: idem & Scolecion nominari ait, quod in Aſia & Africa naſcitur; quia celerrimè in vermiculum mutetur: Arabes & Officinæ Cheſmes & Kermes nomine agnoſcunt. Hallucinantur qui Cheſmes ab Infectorio Cocco differens eſſe opinantur: & circa radices alicuius herbæ veluti Pimpinellæ reperiri ac colligi. Itali Cocci granum, *Grano de tintori*: Hiſpani *Grana para tannir*, & *Grana de tintoreros*: Germani Scharlachbeer: Galli *Vermillon*, & *Graine eſcarlate*, & *Scarlatum* vocitant.

Glans ſiue fructus huius à nonnullis, Theophraſtus ait, *ἄκυλον* dicitur.

Ceterùm Granum tinctorium adſtringendi vim cum nonnulla amaritudine habet, citra acrimoniam ac morſum reſiccat. Proinde, inquit Galenus, ad ingentia vulnera conuenit, & ad neruorum læſiones impoſitum: cum aceto nonnulli, alij cum oxymelite terunt.

Aduerſus ſuperfluentes menſes à recentioribus commendatur, & exhibetur. Refertur & inter ea quæ cordi proſunt, & ipſum corroborare exiſtimantur. Ab hoc celebris illa apud Arabes Medicos compoſitio Alkermes nomen accepit: quæ ad cordis affectus à multis probatur, tametſi non niſi ad melancholicorum purgationes præcipuè inuenta ac inſtituta. Id quod lapidis Cyanei, vulgò Lazuli, in abundè magna quantitate additio, euidenter oſtendit: nam hic cùm facultatem habeat deleteriam, & ſimul melancholici humoris expurgatricem, cordi per ſe prodeſſe nequit: proſunt autem reliqua, quæ idcircò admixta, vt cor à Cyanei lapidis iniuria tuerentur, & malitiam ipſius reprimerent.

Confectio Alkermes.

Commendatur autem hæc compoſitio ad cordis tremorem, palpitationemque & ſyncopen: aduerſus melancholicas affectiones, triſtitiamque abſque cauſſa euidente: animum recreare & exhilarare fertur.

Aduerſus melancholicos affectus, vanas imaginationes, ſuſpiria, triſtitias, & mœrores citra manifeſtam occaſionem conuenit quidem, quòd melancholicos & atros humores expurget. Prodeſſe & hoc modo cordi poteſt, & animum hilariorem reddere, auferendo nempè cauſſam quæ moleſta eſt: ſed alio modo cor debile aut malè affectum roborare non poteſt, niſi lapide Cyaneo prætermiſſo.

Idcircò qui hac compoſitione aduerſus palpitationes, tremoreſque cordis, animi defectiones, ſed haudquaquam veluti expurgante medicamento vti inſtituit, prudenter & rectè faciet prætermittendo lapidem Cyaneum: nam exiguo pondere aut parua quantitate hic aſſumptus, expurgare nequit, perturbare interim ventriculum poteſt, præter quòd acri ſua qualitate ac deleteria potentia interna viſcera (ſi frequenter ſumatur) plurimùm offendat: atque hoc modo plus mali quàm auxilij conferat.

Lapidis Cyanei nocumenta.

Deinde non neceſſe, imò non expediens eſt, vt in hanc compoſitionem addatur ſeta tincta in Cheſmes, vt Officinę loquuntur, nam ſeta hæc abſque Auripigmento & aliis pernicioſis additis non tingitur, quorum malignæ qualitates vnà cum colore ſuccis communicantur; ſi ſericum tinctum his incoquatur.

Cocci grana per ſe ſumenda ſunt, quæ ſola ſuccos tingere abundè poterunt, & ſuarum virium participes reddere: neque opus quoque eſt ſetam crudam vnà cum granis incoquere, vt plerique iudicant; omitti hæc poteſt, ad cordis enim roborationem nihil facit.

De

De Ilice glandifera, ſiue maiore. CAP. V.

Ilex maior glandifera.

ILEX maior ad iuſtæ arboris altitudinem non rarò excreſcit, ſubinde Pyro magnitudine haud inferior; ramis aliarum glandiferarum more diffunditur: materies firma ac ſolida. Folia humilis ac tenellæ, per margines, ferè vti prioris, ſpinoſa & aculeata; adultæ verò haudquaquam ſpinis horrēt; ambitu quidem nonnihil ſed minùs quàm Roboris ſinuoſa, inſtar foliorum Suberis; ſed maiora & latiora; quæ ſuperiùs virentiora, inferiùs inalbicant. Glans calyci ſpinoſo inhæret, Quernæ ſimilis; quæ per maturitatem nonnullis locis nigricans eſt; nucleo intus candido, ſapore haud ingrato.

Dependet ex huius ramis ſubinde tenuis & capillaceus muſcus cineritij coloris.

Veſtiuntur Ilicibus in nonnullis regionibus nemora, colles, loca campeſtria, aut conualles: compluribus Hiſpaniæ regnis familiaris. In Narbonenſi Gallia ac Prouincia etiam haud infrequens. In Italia quoque naſcitur. Glandem verò vno loco maiorem ac grandiorem quàm ſit Quercus, alio minorem ac breuiorem profert.

Omni anni tēpore viret: Glādes ſerò ac tardè perficiuntur: florem racemoſum flaueſcentem ſe Maio menſe conſpexiſſe Cluſius ſcribit.

Græcis eſt πρίνος: Latinis Ilex: Hipſanis *Enzina*: Italis *Elice*: Gallis *Cheſne verd*, & *Eouſe*: Allobrogibus *Eulſe*. Fructum Hiſpani *Bellota* aut *Abillota* nominant. Theophraſtus hanc arborem non πρίνον ſed σμίλακα appellare videtur: vnius ſiquidem Ilicis tantummodò meminit, coccum videlicet ferentis: altera verò non Ilicem, ſed Smilacem ab Arcadibus vocari tradit. Eſt autem σμίλαξ vox πολύσημος ſiue multa ſignificans. Inter Legumina eſt Smilax cognomento hortenſis, quæ Dolichus & Phaſeolus quoque appellatur: Smilax aſpera & læuis inter eas quæ ſeſe aliis conuoluunt: Smilax item Dioſcoridi eſt Latinis Taxus dicta. *Smilax.*

De Smilace autē Theophraſtus ſic habet lib. III. Qui Arcadiam incolunt, arborem quamdam Smilacem appellant: ſimilis hæc Ilici eſt: folia eius haud aculeata, ſed teneriora & longiora, plurimaſque differentias habentia.

De hac Smilace etiam Plinius lib. XVI. cap. VI. Ilicis, inquit, duo genera: ex iis in Italia folio non multùm ab Oleis diſtant, Smilaces à quibuſdam Græcis dictæ, in prouinciis Aquifoliæ. In quibus verbis pro Oleis, rectiùs fortaſſis Suberis aut φέλλοις erit reponendum: nam Oleæ folio neque eſt, neque à quoquam veterum hæc Ilicis ſpecies ſiue Smilax eſſe traditur: Suber autem, vt diximus, folio refert, quod Græcis φέλλος. *Plinij locus ſuſpectus.*

Cæterùm Ilicis folia refrigerandi ac reprimendi vim, veluti omnium glandiferarum, habent: tuſa aut trita tumoribus œdematoſis impoſita proſunt, & imbecilles partes corroborāt.

Radicis cortex cum aqua coctus vſque dum diſſoluatur, nocteque tota impoſitus, capillos denigrat: priùs cimolia terra purgatos, vt Dioſcorides ait.

Glandem expeti, edi, ac in forum venalem inferri apud Salmanticenſes, ac pleriſque aliis Hiſpaniæ locis C. Cluſius refert. Atque de hac Glande ſcripſiſſe potuit Plinius lib. XVI. cap. V. his verbis: Quin & hodieque per Hiſpanias ſecundis menſis Glans infertur.

De Phello ſiue Subere. CAP. VI.

SVBER mediocris magnitudinis arbor eſt, Ilici ſimilis; caudice tamen craſſiore; ὀλιγόκλαδος, ſiue paucorum ramorum: folia plerumque maiora, latiora, rotundiora, per margines inciſa & aculeata, quandoque verò longiora & acuminata. cortex craſſus, admodum ſcaber, & rimoſus, ſponteq; dehiſcens, ac in fragmenta ſeſe ſeparans; quæ niſi tempeſtiue detrahantur, alteri ſubnaſcenti cortici cedunt; qui ſublato vetere veluti colore aliquo oblitus inſigniter rubet. Glans calice maiore, hiſpido, aſpero, magiſque echinato inſidet, adſtringens,

 & guſtu

Phellos ſiue Suber.

& guſtu multò quàm Iligna ingratior: vno loco maior, altero minor.

Naſcitur in Aquitaniæ tractu Pyrenæis montibus vicino: eſt verò & in Hiſpaniæ regnis frequens, ab Aquitanico nonnihil differens, vt C. Cluſius tradit: gignitur & in Italia, ac in agro quidem Piſano folio longiore ac acuminatiore; in Romano verò ſolo, latiore, & per margines ſerrato ac aſperiore, Matthiolo teſte.

Perpetua fronde in Hiſpania ac Italia viret: circa Pyrenæos montes foliis hiberno tempore exuitur. Quod & de φελλῷ Theophraſtus ſcribit: Γίνεται μὲν ἐν Πυῤῥηνίᾳ οὐκ ἀείφυλλον. id eſt: Naſcitur quidē in Pyrrhene folio haud perpetuò virente.

Φελλὸς Græcis: Latinis Suber dicitur: Gallis *Liege*: Italis *Sugaro*: eadem & cortici apud hos nomina: Hiſpani arborem *Alcornoque*: corticem verò *Corcha de Alcornoque* vocant: vnde Belgis Corck dicitur, qui tamen & ipſum Vlothout appellant.

Euidenter autem cortex iſte cum adſtrictione reſiccat: tritus & cum aqua ſumptus ſanguinem vndequaque fluentem reprimit. Suber ex vinorum cadis, inquit Paulus, combuſtum, cinerem reddit ſiccando vehementiſſimum, qui medicinis ad dyſenterias inſcriptis admiſcetur.

Eſt deinde ad multa Suber vtile. Vſus eius, inquit Plinius, ancoralibus maximè nauium, piſcantiumque tragulis, & cadorum obturamentis, præterea in hiberno feminarum calceatu. Qui ætate adhuc noſtra vſus perdurat; nam piſcatores corticem hunc, reticulorum alis, ne ſidant, appendunt: & ſutores ſoleas aduerſus frigora hoc muniunt.

De Phellodry ex Theophraſto. CAP. VII.

INTER glandiferas arbores reponitur & Phellodrys dicta: hæc media quædam inter Ilicem & Robur apparet: materies eius mollior ac ſolutior quàm Ilicis, fuluior verò quàm Quercus: fructum minorem quàm Ilex habet, minimis Glandibus ſimilem, & dulciorem quidem quàm Ilicis, amariorem verò quàm Quercus.

In Arcadia naſcitur, &, ſi Matthiolo credimus, in agro Senenſi, & Comitatu S. Floræ apud Italos.

Ex ſilueſtribus perpetuò virentibus & hæc eſt.

Φελλόδρυν Arcades, inquit Theophraſtus, appellant, & θήλειαν πρῖνον, id eſt, Ilicem feminam eſſe exiſtimant: ideoque vbi Ilex non prouenit, hac ad plauſtra ſimiliaque vtuntur opera: Lacedæmonij verò, Elij, & Dores ἀγρίαν, id eſt, ſilueſtrem (nempe Ilicem) nominant: nonnulli
Ἀρία. non ἀγρίαν, ſed ἀρίαν legunt: (eſt autem Aria ſilueſtris quoque arbor, perpetuò vireſcens.) Itali, Matthiolo auctore, Phellodryn *Cerro ſugaro* vocant, quaſi Cerri Suberem: dicitur autem Φελλόδρυς quaſi Suberi Quercus. Plinius eamdem cum Subere eſſe exiſtimare videtur, verba quæ de Phellodry Theophraſtus habet ad φέλλον transferens, lib. XVI. cap. VIII. his verbis: Sunt & qui feminam Ilicem vocent: atque vbi non naſcitur Ilex, pro ea Subere vtantur, in carpentariis præcipuè fabricis, vt circa Elin & Lacedæmonem.

Glans huius ἄκυλον ἢ ἄκυλος etiam dicitur. Appellant, inquit Theophraſtus, Ilicis & huius fructum ἄκυλον.

De facultatibus ex veteribus quod adferamus non occurrit.

De

De Aegilope, ex Plinio & alijs. CAP. VIII.

Ægilops ſiue Cerris maiore Glande.

Ægilops minore Glande.

Ex numero glandiferarum δρυῶν, Ægilops quoque eſt arbor procera, caudice recto, excelſo, ac læui, per longitudinem robuſtiſſimo, ſed materia improba. Glans triſtis, amara: echinatus aſperque calyx, veluti Caſtaneæ: fert quoque & Gallas Hemeridis ſimiles, ſed læuiores ac inutiles.

Quod verò φάσκον (Gaza penem) appellant, βραγχίοις ſimile ſola Ægilops producit, canum, muſcoſum, cubitali longitudine dependens, ceu villus lintei alicuius prolixus: naſcitur id è cortice, non è ſurculo vnde Glans, nec ex ὀφθαλμοῦ ſiue gemma, ſed à latere ſupernorum ramulorum. Φάσκον.

Incultis autem amica Ægilops: rarò non niſi in ſilueſtribus reperitur: Italiæ magna ex parte incognita, vt Plinius refert. Græcis αἰγίλωψ: Latinis Cerrus. Meminit tamen & Ægilopis & Cerri Plinius. Eſt verò & αἰγίλωψ inter frugum Vitia, quæ Feſtuca dicitur, multùm ab arbore Ægilope differens.

Ex ramis dependens Plinius Panum nominat, lib. XVI. cap. VIII. E glandiferis, inquit, ſola quæ vocatur Ægilops fert panos arentes, muſcoſo villo, canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta.

Nihil autem apud veteres de huius facultatibus ſcriptum reperitur.

De Platyphyllo ſiue Latifolia ex Plinio. CAP. IX.

Ab Ægilope proxima Latifoliæ proceritas eſt, & ipſa inter glandiferas δρύες referenda: ſed materies ædificiis minùs vtilis, quæ carbone dotata, Vitiis obnoxia eſt. Glans huic poſt Quercus gratiſſima: radix altè deſcendit: & ſi Virgilio credimus, Æſculus quantum corpore eminet, tantum radice deſcendit. Non vbique, vt Plinius ait, naſcitur.

A latitudine & magnitudine folij, πλατύφυλλος, ac Latinis Latifolia dicitur: eadem verò & Latinis Æſculus nuncupari cenſetur: de qua in Odis Horatius: *Aeſculus.*

Nec rigida mollior Aeſculo.

Dicata olim Æſculus Ioui fuit: nec de eius vſu aut facultatibus plura cognoſcere contigit.

De Haliphlæo, ſiue Salſicortice, ex Plinio & Theophraſto. CAP. X.

HALIPHLOEOS altitudine non excellit: cui, vt Plinius ait, cortex craſſiſſimus atque caudex plerumq; cauus fungoſuſque: nec alia putreſcit ex hoc genere etiã cùm viuit, peſſima verò & carboni & materiæ. Ad axes materiem eius tantùmodò accommodã Theophraſtus tradit, alioqui omnino inutilem: carbonem quoq; parum vtilem, quòd ſcintillet & tranſiliat: rarò eidẽ Glans, vt & ſterilem nõnulli exiſtiment: cùm autẽ fert, amaram gignit, & adeò vitioſam, vt eã prẹter ſues nullũ attingat animal; ac ne eæ quidẽ, ſi aliud pabulũ habeant.

Gignit verò & Haliphlœos quiddam ſimile Phaſco quem Ægilops profert, ſed idipſum nigricans & puſillum.

Ἁλίφλοιος Græcis, Latinis & Plinio Salſicortex appellatur: Macedonibus, auctore Theophraſto ἄσπερις dicitur; huius etenim fructum adeò ait vitioſum, vt eum nullum animal mandere queat, præter ſues, & has cùm alium non habeant. Quod de Ægilope ſcribitur.

Ἄσπερις.

De Fago. CAP. XI.

Fagus.

FAGVS procera arbor eſt, in orbem nõ rarò latè comoſa: caudice craſſo multis ramis brachiato: cortex cuius læuis eſt, interior verò materies cãdida, dura, ad multa vtilis, folia læuia, tenuia, lata, minora quàm nigræ Populi: iuli minores quoque ac breuiores quàm Betulæ, lutei. Fructus calyci includuntur foris hiſpido, & aliquantulùm echini modo aſpero, minùs tamen quàm Caſtaneæ, qui læui mollique cute contecti, colore & læuore Caſtaneis ab echinis exemptis ſimiles, ſed multo ſunt minores, & formâ differentes, vtpote triangulares: interior horum nucleus dulcis eſt, adiuncta quadam adſtrictione: radices Fagus nec multas nec altas agit, ſed quæ ſummo terræ ceſpite gaudeant.

Plana & cãpeſtria Fagus amat: naſcitur & in montoſis, ſed nonnihil humentibus.

Iuli cum foliis Aprili menſe erumpunt, ſed fructus Autumno demum maturatur.

Græcis eſt φηγός: Latinis Fagus: Germanis Buchbaum aut Buche: Belgis Buekenboom: Italis *Faggi:* Hiſpanis *Haia, Faia,* & *Fax*: Gallis *Fau*, aut *Heſtre:* Anglis Beche tree: Bohemis Buk.

Fructus, Nuces fagi: Græcis βάλανοι τῦ φηγοῦ: Belgis Buecken nootkens: Gallis *Faine*: Bohemis Bukwice dicuntur. Glandiferis autem arboribus Dioſcorides Fagum annumerat, tametſi fructus Quernæ Glandi nihil ſimile habeat.

Oxya. Ad Fagi genus à nonnullis refertur, quæ ὀξύη à Theophraſto dicitur, à Gaza Sciſcima. Arbor hæc eſt erecta, læuis, enodis, craſſitudiine & altitudine Abietis ſimilitudinem referens: lignum eius εὔχρουν ſiue benè coloratum, robuſtum, ac neruoſum: cortex læuis: folium, craſſum, σχιδὲς, id eſt, diſſectum, oblongius quàm Pyro, extremo aculeatum: radices neque multæ neque profundæ: fructus læuis βαλανώδης in echino; non tamen ſpinoſo, ſed læui, non hiſpido vt Caſtaneæ, ſimilis tamen illi dulcedine atque ſucco. Gignitur & in montibus. vtile lignum eius ad multa. Hucuſque Theophraſtus.

Oſtrya. Plinius & huius arboris meminit, ſed ſub Oſtryæ nomine (ſi modò non pro Oſtrya legendum ſit Oxya) lib. XIII. cap. XXI. Gignit, inquit, (Græcia videlicet) arborem Oſtryn, quam & Oſtryam vocant, ſolitariam circa ſaxa aquoſa ſimilem Fraxinæ cortice & ramis: foliis Pyri, paulò tamen longioribus craſſioribuſque ac rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine Caſtaneæ (perperàm Hordeo) ſimili colore. materia eſt dura atque firma: qua in domum illata, difficiles partus fieri produnt, morteſque miſeras.

Plinij locus emendatus.

Cete-

Ceterùm vt ad Fagum redeat noſter ſermo, folia huius refrigerandi facultatem cum nonnulla adſtrictione obtinent: inflammationibus omnibus incipientibus vtiliter imponuntur: commanducata labiorum aſperitatibus & gingiuarum doloribus medentur.

Interiores fructus nuclei ſapore cum leui adſtrictione dulces, calidi quidem ſunt ac humidi: feruntur renum ex calculo dolores ſi edantur mitigare; & ad calculorum ac arenularum faciliorem exitum prodeſſe. Muribus autem hi gratiſſimi ſunt, ac ſciuris, quorum etiam prouentum augent. Saginantur & horum paſtu porci, & alia quædam animalia: delectantur his quoque turdi ac columbæ.

Ligni autem cinerem ad vitri compoſitionem vtilem Petrus Creſcentius ſcribit.

De Fraxino. CAP. XII.

Fraxinus.

ALTA & procera arbor Fraxinus quoq; eſt: caudice aſſurgit recto, craſſitudinis ſubinde haud exiguæ, frequenter mediocris: cortice contegitur læui: lignum albidum eſt, læue, durum, & ſubcriſpum: ramuli huius teneriores, recenſq; enati geniculis aliquot nodoſi ſunt, medullamq; intus habent candidam & fungoſam; ſed vetuſtiores toti lignoſi geniculis ac medulla carent. Folia oblonga, pennata ex cõpluribus conſtant, ab vno pediculo ſiue coſta, aut, vt Theophraſtus, *ἀφ᾽ ἑνὸς μίσχου*, coniugatim hærentibus, ſibiq; inuicem ex aduerſo poſitis; excepto extremo, vnico; quorum ſingularia oblonga, lata, Laurinis ſimilia, niſi molliora, dilutiùs virentia, ac nequaquam odorata, & per circumferentiam leuiter ſerrata: à tenerioribus ramis iuxta foliorum exortum multæ prodeunt ſimul dependentes, oblongæ, anguſtæ, planæque veluti ſiliquæ, volucrium nonnullorum linguis ferè aſſimiles, in quibus ſemen perficitur; quod guſtu amaricans eſt: radices multæ & ſublimes.

Locis humentibus, veluti circa pratorum margines, aut fluuiorum ripas, meliùs Fraxinus proficit quàm in ſiccis aut aridioribus.

Aprili menſe in Germania ac Belgio folia & ſiliquæ prodeunt: ſemen tamen non ante Autumnum maturitatem conſequitur.

Arbor hæc Græcis *μελία* dicta eſt: à nonnullis etiã *μίλεα*: Latinis Fraxinus: Germanis Eſchenbaum / Eſchen holtz / & Steyneſchen: Belgis Eſſchen/Eſſchen boom Italis *Fraſſino:* Gallis *Freſne:* Hiſpanis *Freſno: Fraxino*, & *Freixo:* Anglis Aſche tree: Bohemis Jeſen.

Fructus ſiliquarum inſtar Officinæ Linguam auis & Linguam paſſerinam vocitant: Græcè *ὀρνιθόγλωσσον* quis dixerit: ſunt tamen qui velint Orneogloſſum dici: alij Ornum ipſam Orneogloſſum faciunt.

Facultatem autem Fraxini folia & cortex cum moderato calore efficaciter reſiccantem habent: ſemen calidum ac ſiccum eſt ordine ſecundo.

Foliorum ſuccus, aut ipſa folia impoſita, aut ex vino aſſumpta viperarum morſibus ac ictibus reſiſtunt, vt Dioſcorides ait. Tanta autem eſt huius arboris contra ſerpentes vis, vt ne matutinas occidenteſve vmbras, quàm ſint longiſſimæ, arboris eius, ſerpens attingat, adeoque ipſam procul fugiat: vt Plinius lib. XVI. cap. XIII. Idem verò ait Fraxini frondibus circumſeptum ſerpentem, citiùs in ignem proximum, ſi adſit, abiturum, quàm ad Fraxini frondem acceſſurum: & præterea florere Fraxinum priùs quàm ſerpentes appareant; nec priùs demittere folia, quàm hi conditi ſunt.

Experti, inquit, prodimus: ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potiùs quàm in Fraxinum fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas, prius quam hæ prodeant florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

Vtraque, hoc eſt, folia & cortex ventrem feruntur adſtringere, & cum aceto & aqua decocta ventriculo impoſita vomitum ſiſtere.

Semen quod folliculis eius ineſt medetur iocinoris ac lateris doloribus ex cauſſa frigida cum vino: aquam quæ cutim ſubit educit: vrinam cit: fertur & Veneris eſſe incitamentum, præſertim vnà cum Piſtaciis ac Pini nucleis aſſumptum.

Ligni materies eſt ad plurima vtilis, Homeri præconio & Achillis haſta, vt Plinius ait, nobilitata. Eius verò τορνεύματα ſiue ramenta potu perniciem adferre tradunt, Dioſcorides ait. Corticis cinis ex aqua illitus lepras curat, Plinio auctore.

De Orno. CAP. XIII.

Ornus.

ORNVS & arbor quidem ſubinde magna eſt, & Fraxino ſimilis, eiuſq; altera ſpecies, ſed humilior. folia ex pluribus ad vnum pediculum cohærētibus, vnoque eminente, conſtant, veluti Fraxini; ſed minùs dilutè virentibus, mollioribus, ac nonnihil piloſis, per ambitum profundiùs ſerratis, inſtar Sorbi: cortex mediocriter læuis eſt, interior ligni ſubſtantia minùs criſpa, coloratior, ſed non minùs dura: flores in vmbellis albidi & odorati: baccæ initiò virent, maturæ rubent, guſtu inſuaues, ac ſapore ingratæ.

In prӕaltis & aſperis montibus Ornus gignitur, atque his gaudet: ad plana non, aut rarò admodum deſcendit; in quibus ægrè quoque adoleſcit, fruticis tantummodò, non arboris ſpeciem referens.

Maio menſe & folia redeunt & flores vigent: Autumno verò baccæ ad maturitatem perueniunt.

Ornum hanc arborem Latini nominant, & non rarò ſilueſtrem Fraxinum: & Fraxini quoque ſpecies eſt. Græci ſiquidem, vt non modò Plinius ſcribit, ſed & Theophraſtus, duo Fraxini genera fecêre: vnum altum atque procerum, alterum humilius: alta autem & procera, Fraxinus vulgaris eſt; humilior verò Ornus, quæ & ὀρεινὴ μελία, ſiue montana Fraxinus, quia montibus propria: velut altera πεδεινὴ ſiue campeſtris vocatur, quæ & βουμελία, ſiue (vt Gaza) Bubula Fraxinus; ſed rectiùs magna dicitur Fraxinus. Particula enim βοῦ, intentionis nota, ſolet magnis præponi: ſic βουλιμία, aut βούλιμος magnam ſignificant famem, & βουμελία, Fraxinum magnam. Nominatur verò Ornus Germanis Walbaum: Belgis Bauereſſchen, nonnullis Qualſter: Gallis Freſne ſauuage: Bohemis Habr. Matthiolus hanc Sorbum ſilueſtrem facit. Βουμελία.

De facultatibus autem vel foliorum, vel corticis, aut etiam baccarum, vt nihil apud veteres extat, ſic & à recentioribus nihil compertum. Plinius verò Ornum facultatibus ſimilem Fraxino facere videtur; lib. ſiquidem XVI. cap. XIII. vbi de vtraque Fraxino ſcribit, campeſtrem criſpam eſſe tradit, montanam ſpiſſam; mox hæc ſubdit: Folia earum iumentis mortifera, ceteris ruminantium innocua Græci prodidêre. Quæ quidem de Taxo veteres ſcripſêre, non autem de Fraxino. Fefellit Plinium vocum μίλου ac μελίας affinitas: μίλος Taxus eſt, μελία Fraxinus ſic vt Fraxino pernicioſam illam facultatē perperàm tribuerit, quæ Taxi eſt. *Plinij error.*

Symphoriani lapſus. Lapſus eſt & in Orni hiſtoria Benedictus Curtius Symphorianus, cùm ex Virgilij Georgicis Ornum Pyri flore eſſe exiſtimat: ex ipſo ſiquidem Virgilij carmine nequaquam hoc rectè colligi poteſt; agit ſiquidem non de formis arborum, ſed de inſitione nonnullarum in alias diſſimiles ac natura differentes, veluti Nucis in Arbutum, Mali in Platanum, Fagi in Caſtaneam: Pyri in Ornum: Quercus in Vlmum. Atque hoc modo Platanum ſcribit pomiferam, Fagos Caſtaneam ferre, Ornum incaneſcere Pyri flore, &c. vt ex ipſis Virgilij verbis manifeſtiſſimum eſt, quæ ſic habent Georgicôn ſecundo;

Inſeritur verò ex fœtu nucis Arbutus horrida,

Et

Et ſteriles Platani Malos geſſere valentes,
Caſtaneæ Fagos: Ornus incanuit albo
Flore Pyri, glandemq́; ſues fregêre ſub Vlmis.

De Populo. CAP. XIIII.

Populus alba.

POPVLI duæ ſunt: alba, & nigra: Plinius tertiam annumerat Libycam; Theophraſtus verò κερκὶν dictam.

Alba Populus perquam facilis auctu 1.
arbor eſt, citò in altitudinem aſſurgit, ſuperiùs ramoſa: caudicis cortex læuis eſt, ramulorum verò etiam albicans: lignum candidum facilè finditur. Folia lata profundiùs inciſa ac anguloſa, Vitigineis ferè ſimilia, ſed multò minora, ſuperiore parte læuia, glabra, ac virentia; auerſa verò albida, ac lanuginoſa: iuli oblongi, pappoſi, initiò purpuraſcentes: radices in diuerſa tendunt, ſummo terræ ceſpiti ſubſunt, nec altiùs demittuntur: atque idcircò validiore vento has arbores ſubuerti non rarò accidit.

Nigra Populus proceritate alba non 2.
eſt inferior, ſubinde verò & excelſior, frequenter ramoſior, non rarò craſſioris caudicis: cortex eius læuis ſimiliter eſt, ſed ligni materia durior, flauior, ac minùs albida, neruoſior, ac difficiliùs finditur: prima huius germina futurorumquè foliorum rudimenta oblonga, hordeaceo grano maiora, pingue oleoſum ac reſinoſum quiddam continent digitis adhæreſcens, colore flauo ad luteum accedens, odore ſuaui gratum, quod maioribus factis & in folia iam abeuntibus perit: folium autem non anguloſum, ſed inſtar priorum Hederæ foliorum latum & acuminatum, per ambitum verò nonnihil crenatum, colore virens, læue ac reſplendens, longo tenuique pediculo appenſum, quamobrem ventis concuſſum ſtrepitum exhibet: profert hæc & iulos, ac deinde poſt hos oblongum veluti racemum, vuæ oblongioris ſpeciem exhibentem, cui baccæ adhærent rotundæ, quæ vbi maturuêre, in pappoſam vaneſcunt lanuginem: radix huius altiùs deſcendit, & firmiùs hæret.

Tertia Populus non multò minùs quàm priores excelſa & procera eſt: cortex ac ligni materies ad nigræ ſimilitudinem accedunt: iuli longiores ac nigriores, folia quoque nigriora ac duriora, ſubrotunda, marginibus profundiùs inciſa, quæ è longioribus pediculis dependentia continuò ferè mouentur, atque inter ſe colliſa crepitant, cælo etiam tranquillo ac ſudo, vel quàm minimum ventoſo: radices huius firmiores, profundiùs quàm albæ deſcendunt.

Lucos, aquoſa, & paluſtria Populi amant, ſtagnis gaudent, lætiores circa amnes naſcuntur, ac præſertim alba.

Inter primas Populus germinat: præcedit reliquas nigra, cuius prima germina tunc colligenda, cùm in ipſis reſinoſus liquor reperitur, quod ſubinde circa æquinoctij tempus, aut paulò pòſt contingit.

Populus alba Græcis λεύκη nominatur: Latinè verò à nonnullis Farfarus; vt à Plauto in 3.
Penulo: —— *viſcum legioni dedi*
Fundáſque: eos proſternebam vt folia Farfari.

Germanis eſt Papelnbaum/ Weiß Alberbaum/ Weiß Popelweyden: Belgis Abeelboom/ quam Grammatici perperàm Abietem interpretantur: Italis *Popolo bianco:* Hiſpanis *Alamo blanco, & Amieyro*: Gallis *Peuplier blanc*: Bohemis Topol.

Altera ſpecies Græcis αἴγειρος: Latinis Populus nigra: Petro Creſcentio Albarus: Ger- 2.
manis Aſpen: Belgis Populier/ & Popelaer: Italis *Popolo nero*: Gallis *Peuplier noir*: Hiſpanis *Alamo nigrilho*: Anglis Aſpe/ vel Popler tree.

Populus nigra. Populus Lybica.

Primum illud erumpens germen, cuius in Medicina vſus, Officinæ Oculos Populi appellant: alij malunt Gemmam Populi dicere: Græcorum quidam ἀπέρμα appellant. vnde erroris occaſionem acceperunt, qui non prima illa germina reſinoſa, ſed racematim cohærentia granula, in compoſitione vnguenti ex Populo aſſumenda temerè exiſtimant; in quibus nihil reſinoſum. Græci certè non aliud quàm quod reſinoſum eſt, accipi volunt, licet fortaſſis hoc ipſum haud proprio nomine exprimant. Πολλὴ, Paulus Ægineta lib. VII. ait, περὶ τὸ ἀπέρμα, ἐςὶ ῥητινή: id eſt, multa circa ſemen reſina exiſtit.

Error quorumdam notatur.

In non minore autem verſantur errore, qui Poëtarum fabulis addicti, Succinum ex Populi lachrymis in Padum defluentibus coire ac durari credunt. Neque enim ex Populi liquore, ſed ex alio concreſcit: neque in Pado, ſed in littore Boruſſico, Germanici ſiue Balthici maris Succinum colligitur.

Succinum.

3. Tertia autem Populus Tremula à quibuſdam cognominatur, voce à Gallis mutuata, quibus *Tremble* dicitur: Belgis à crepitu ac ſtrepitu foliorum nomen quoque accepit, qui **Rateleer** ipſam nominant. Exiſtimatur verò hæc eſſe à Plinio Libyca dicta, & à Theophraſto κερκὶς, quam Gaza montanam Populum vocat.

1. Ceterùm alba Populus abſterſoriæ eſt facultatis, inquit Galenus, & temperaturæ miſtæ, ex aquea tepida & terrena extenuata eſſentia.

Cortex, Dioſcoride auctore, vnciæ (aut vt alij, & rectiùs, denarij) pondere iſchiadicis prodeſt, & aduerſus vrinæ ſtillicidium. Iſchiadicis verò hunc corticem vtilem ſcribit & Q. Sorenus Sammonicus:

Sæpiùs occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & greſſus diro languore moratur:
Populus alba dabit medicos de cortice potus.

Fertur verò & idem cortex ſterilitatem facere cum Muli rene potus, quod & folia poſt purgationes ſumpta poſſe exiſtimantur: foliorum tepens ſuccus aurium dolori inſtillatus ſuccurrit.

Populi verò nigræ reſina, quæ primis ineſt germinibus ſiue Oculis dictis, calida ac ſicca, partium tenuium, attenuandi ac molliendi facultatem obtinet; acopis & malagmatis commodè admiſcetur.

Folia

Folia ſimilem quodammodò facultatem habent, ſed ad omnia infirmiorem, Galeni ſententia. Cum aceto hęc trita magna vtilitate podagricis doloribus imponi, Dioſcorides tradit. Semen, hoc eſt, prima germina, vt antè oſtendimus, ex aceto potum comitialibus vtile eſſe, idem auctor eſt. Fit ex Populi oculis vnguentum Officinis notiſſimum: docet verò & oleum ex his conficere Paulus Ægineta, quod Ægyrinum dicitur. 2.

De Vlmo. CAP. XV.

Vlmus.

INTER proceras & altas arbores & Vlmus eſt, ab imo ferè frequenter ramoſa: craſſi, ſcabri, ac rimoſi exteriores caudicis cortices ſunt; lenti verò & flexibiles, qui ſubſunt; veluti & ramulorum, qui non minùs quàm Tiliæ obſequioſi ac flexu inuicti ſunt: ligni ſubſtantia ſolida ac ſufflaua: folia lata, indiuiſa, rugoſa, venoſa, longiora quàm Pyri, ambitu crenata, quadrupedum nonnullorum animantium, ac præcipue boum, pabulo grata; in quibus folliculi ſuperiore parte eminentes gignuntur, præter exiguos veluti culices, & liquorem continentes lentum ac viſcoſum, qui quandoque Solis caloribus induratus gummi inſtar concreſcit: ſemen planum, rotundum, tenue, membranoſum, maius quàm Atriplicis, quod inter folia ac ſub ipſis latitat: radix non in altum dimittitur, ſed per obliquum ſpargitur. 1.

Loca amat plana ac campeſtria, lætumque ac humidum ſolum: iuxta fluenta, vel ſcrobes aquas habentes feliciter gignitur, & facilè in altitudinem aſſurgit.

Huic autẽ non multùm diſſimilis & alia quędam præalta quoque ac procera arbor naſcitur, cuius lignoſa materies multò durior eſt, & ad opera idcircò vſurpatur quæ pondus ac vim ſuſtinent: vt ſunt Cochleæ & molendinorum rotæ. Folia huius rugoſa ſimiliter & ambitu ſerrata exiſtunt, veluti prioris, ſed longiora & auerſa parte læuiora, dilutiùs virentia; quæ vbi reſiccata fuerint gratũ olent: ab his verò nulli exeunt aut naſcuntur folliculi, & bubus eadem minùs grata ſunt: ſemen prioris ſatis ſimile. 2.

In denſis ſiluis, locis montoſis ac arduis hoc genus prouenit, veluti in Arduenna ſilua ac Sonia in Brabantia dicta, olim Arduennæ parte, in quibus hæc arbor frequens reperitur.

Erumpunt vtriuſque folia ſub finem Aprilis aut circa Maij initiũ in Belgio quidem: eodem tẽpore & ſemen non modò prodit, ſed & perficitur, ac vento mox abripitur & decidit, quod inutile habetur. Nemo enim, vt Columella ait, Vlmos ex ſemine ſerit, ſed ex ſobolibus.

Liquor & folliculus Iunio menſe colligi poteſt, priuſquam denſari incipiat.

Vlmum Græci πτελέαν nominant: Germani Rüſtholtz / Rüſterbaum / Ulmerbaum: Belgæ Olmen: Galli *Orme:* Itali *Olmo:* Hiſpani *Vlmo:* Angli Elm tree: Bohemi Gilm.

Semen à Plinio ac Columella Samera dicitur.

Vermiculi qui inter folliculos cum liquore reperiuntur, Græcis κνίπες: Latinis Culices ac Muliones vocantur.

Et prior quidem harum ea eſt, quam Theophraſtus ſimpliciter ac citra adiectiuum πτελέαν appellat: duo ſiquidem huic genera ſunt; vnum ὀρειπτελέα; alterum πτελέα. Eadem verò & Atinia Columellæ, ſiue Gallica Vlmus. Nam & hic duo Vlmi genera facit, Gallicum, & vernaculum: Illud, inquit, Atinia, hoc noſtras dicitur. Atiniam ſiquidẽ lætiorem ac proceriorem eſſe, frondemq; iucundiorem bubus præbere, quàm aliam; quod de priore quoq; ſcripſimus. 1.

Altera Vlmus ὀρειπτελέα Theophraſto eſt, quam Gaza Montiulmum interpretatur: Columellæ verò vernacula ac noſtras dicitur, id eſt, Italica: Belgis hæc Herſeleer: & quibuſdam locis Heerenteer nuncupatur. 2.

Plinius lib. XVI. cap. XVII. quatuor Vlmi genera refert: ſed Atiniam & Gallicam tamquam differentes pro duobus numerat, quæ Columellæ vnum idemque ſunt genus: tertium noſtratem ſibi ac Columellæ dictam facit: quartum genus addit ſilueſtrem Vlmum, cuius nec Columella nec Theophraſtus meminerunt.

Vlmi autem prioris folia & cortex cum moderato calore abſterſionem non obſcuram obtinent: lentum ac viſcidum quid in mandendo habent.

Vulnera folia glutinant: idem & cortex faſciæ modo ipſis impoſitus ac circumligatus. ad lepras cum aceto trita faciunt & folia. Craſſiorem corticem vncię pondo cum vino aut aqua potum pituitam detrahere Dioſcorides refert.

Humor in folliculis repertus abſterſorius eſt, atque vnà conglutinans: illitus cuti nitorem inducit, facieique maculas delet, vulnera recentia conſolidat, curat & enterocœlas non inueteratas cum ſplenio impoſitus, ligatura rectè adhibita.

De Tilia. Cap. XVI.

Tilia.

DVVM generum Tilia eſt: mas, & femina.

Tilia femina, vulgò nota, & magna arbor eſt: multis & oblongis ramis in latitudinem amplam ſeſe facilè diffundens: caudices craſſi ſunt: cortex læuis, foris ſubnigricans, ſed interiùs ex luteo inalbicans, lentus, flexibilis, admodum obſequioſus, ex quo & funes, & chordæ conficiuntur, ac alia quædam texuntur. interior materia læuis, non dura, enodis, & inalbicans, ex qua carbones confiunt, quorum ad pulueris eius compoſitionem vſus, quo bombardæ & bellica implentur tormenta: folia læuia, ſplendentia, lata, acuminata, Hederæ non anguloſis ferè ſimilia, ſed dilutiùs virentia, & per margines inciſa. Floſculi racematim aut vmbellatim potiùs, in longis cohærent pediculis, qui à quibuſdam veluti anguſtis & albicantibus foliolis exeunt. ſemen in rotundis folliculis baccatum Hederę magnitudine nigricans, ſpontè vbi maturuerit excidit: radices in profundum deſcendunt, ac in latitudinem ſimul expatiantur.

Tilia mas, non minor aut minùs in amplitudinem diffuſa eſt quàm femina: cortices lenti ac obſequioſi ſimiliter ſunt, & ad funes conficiendos idonei, ſed tamen paulò duriores ac fragiliores. lignum durius, nodoſius, & ex luteo coloratius, Vlmi ſatis ſimile: folia lata, haudquaquam læuia, ſed aſperiora, propemodum veluti Vlmi, in quibus tamen folliculi nulli gignuntur. Fructum adeò rarò profert, vt ſterilis & nec vllum facere exiſtimetur. Eſt autem hic planus, rotundus, & vti maioris Thlaſpios infarctus, cohærentque plures è longiuſculis pediculis racematim.

Pingue lætumque ſolum Tiliæ requirunt: in ſtercorato optimè proficiunt: in arido ægrè adoleſcunt: gignuntur quandoque, ſed rarò, in ſiluis.

Flores femina Maio menſe adfert: fructū verò maturū Septembri menſe, aut paulò priùs.

Ruellij error. Tiliam Græci φιλύραν nominant, quæ differens à φιλυρέα eſt: Ruellius perperàm φιλυρέαν Latinè Tiliam interpretatus eſt. Dicitur autē Tilia Germanis Linden/ & Lindenbaum: Belgis Linde/ & Lindenboom: Italis *Tilia:* Hiſpanis *Teia:* Gallis *Tilet:* Angli Linden tree: Bohemis Lypa.

Marem, Belgarum nonnulli patria voce Ypelme appellant.

Error quorundam. Falluntur autem non parùm, qui Vlmum, aut huic cum folliculis in foliis ſimilem pro Tilia mare icone exprimunt ac exhibent.

Tiliæ autem folia & cortex reſiccandi quamdam vim habent, & vnà repellendi. Folia in aqua decocta oris puſtulas reſiccant ac ſanant ore ex hac colluto: tumores etiam pedum reprimere feruntur, cum aqua decocta, & emplaſtri modo impoſita.

Flores calidi ſunt ac ſicci, & partium admodum tenuium: aduerſus capitis ex cauſſa frigida dolores, vertigines, apoplexiam, ac etiam morbum comitialem, à quibuſdam commendantur: & non modò ipſi flores, ſed & ex ipſis ſtillatitius liquor.

Tiliæ folia, Theophraſtus ait, prædulcia, & pleriſque animalibus pabulo: fructus mandi à nullo poteſt.

De

De Alno. CAP. XVII.

Alnus.

NON minùs quàm præcedentes alta ac procera Alnus eſt: caudice aſſurgit mediocris craſſitudinis rectæ: cortex eius ſcaber, fragilis, nigricans, ad corij aliorumque tincturas vtilis: lignum ſubrubet, molle, ac tractabile; quod extra aquas non diu incorruptum durat; ſub ipſis verò aquis, ac in aquoſis ad æternitatem immortale, ædificiorum fundamenta ac immania ſtructurarum pondera ſuſtinet: multa certè ædificia ex Alno palos ſubditos habent. Folia autem Alni, Pyri foliis maiora rugoſioraque ad Colurna accedunt, per circumferentiam ſimiliter crenata, tactu glutinoſa: iulos quales Betula pro floribus emittit: oblõgum eſt & ex multis ſquamulis compactum quod pro fructu habetur; quibus dehiſcentibus ſemen excidit.

In aquoſis naſcitur, ac in humidis & paludoſis ſiluis, nec alibi proficit.

Iuli Vere erumpunt; ſemen Autumno excidit.

Græcis κλήθρα nominatur: Latinis Alnus: Petro Creſcentio Amedanus: Germanis Erlenbaum / & Ellernbaum: Belgis Elſen / & Elſenboom: Italis *Alno:* Gallis *Aulne:* Bohemis Wolſſe.

Ceterùm Alni cortex refrigerantem ac adſtringentem cum ſiccitate facultatem obtinet. Incipientibus inflammationibus vtiliter imponi poſſunt. Conducunt quoque ad oris & tonſillarum inflammationes ac tumores, veluti nucum Iuglandium cortices.

Betula.

De Betula. CAP. XVIII.

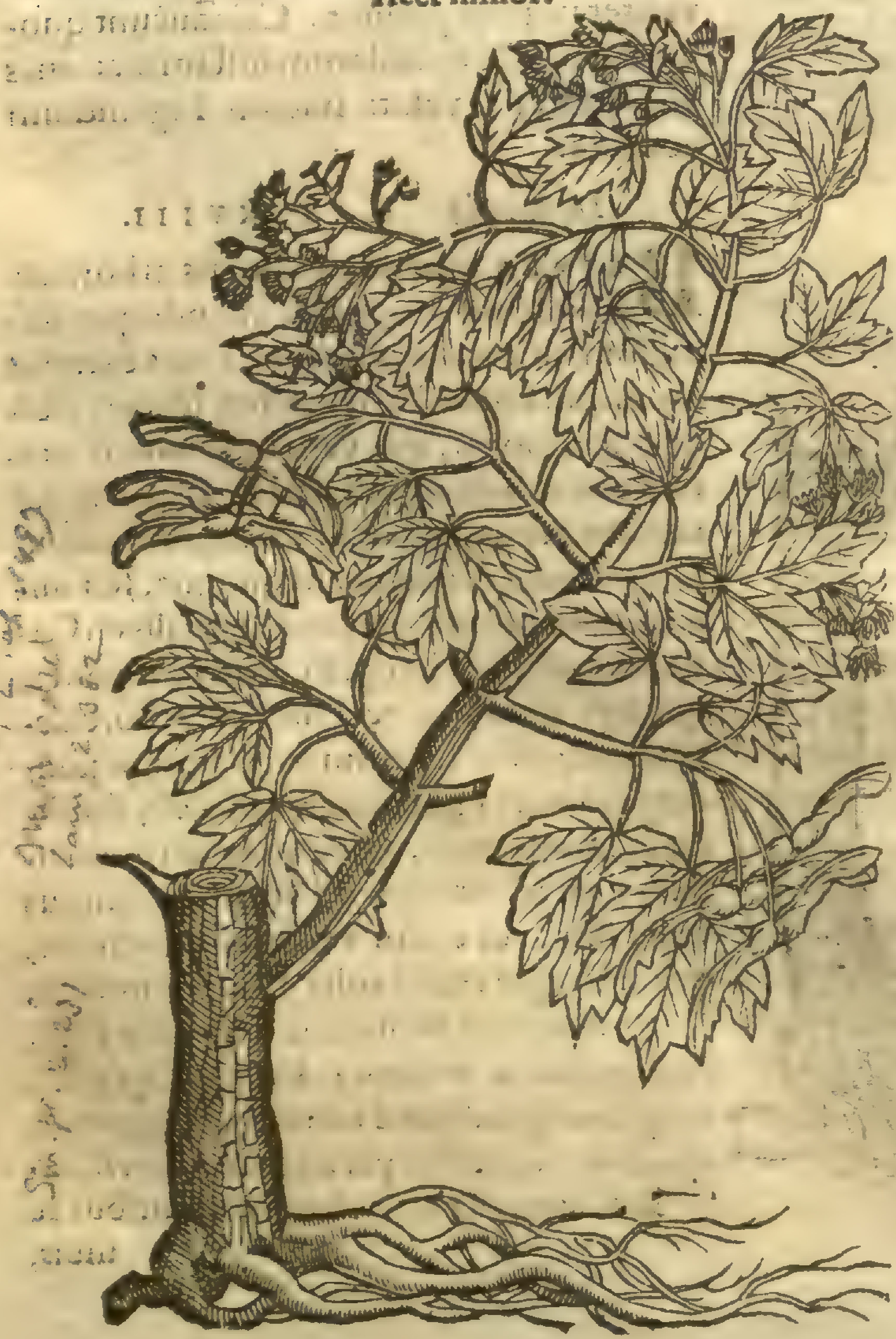
BETVLA ſæpè ad mediocris arboris altitudinem excreſcit, quandoque humilior fruticoſa magis: cortex eius exterior caudicem conueſtiens craſſus, ſcaber, albidus, ac rimoſus; qui verò huic ſubeſt interior, tenuis admodum, læuis, atque inſtar membranæ pellucidus: craſſiorum ramulorum cortices inalbicant quoque, ſed minimorum non ita, qui punico, qualis eſt Caſtaneæ echino exemptæ color, reſplendet, qui ferè deorſum reclinati ex arbore dependent, veluti iulorum aut foliorum pondere grauati: ligni materia alba eſt, ſimiliter & ramulorum, qui & adeò lẽti ac flexibiles, vt ad circulos vaſarios non minùs vtiles ſint, vel etiam vtiliores habeantur, quàm Saligni rami: folia lata, acuminata, & per margines inciſa, minora quàm Fagi, læuioraque ac virẽtiora. Iuli oblongi ſunt, in quibus quod ſemẽ exiſtimatur, gignitur; quod dehiſcẽtibus per ætatem iulis effluit.

In Germaniæ ac Bohemiæ montibus ac ſiluis,

Acer maior.

Acer minor.

ſiluis,tum & alibi gignitur: & quandoque in arenoſis ac aridiſſimis, veluti in Brabantiæ Campania, quibuſdam locis adeò ſterilibus, vt ne herbam quidem producant, in quibus tamen Betula viget ac creſcit.

Iuli primo tempore prodeunt: deinde folia Aprili menſe aut paulò ſerius.

Nominatur hęc arbor Gręce à Theophraſto σημύδα: à nonnullis σημύς: ab aliis σημός: Latinis Betula: non deſunt verò & qui per duplex *ll* Betulla ſcribant, veluti quædam Plinij exemplaria habẽt: Germanis Birckenbaum. Belgis Berckenboō: Italis *Betula:* Tridẽtinis *Bedollo*: Gallis *Bouleau:* Bohemis Bryza.

De medico autem vſu Betulæ vel partium eius, nihil vel apud veteres, vel recentiores extat.

Gallica hæc arbor, inquit Plinius lib. XVI. cap. XVIII. mirabili candore atq; tenuitate terribilis Magiſtratuum virgis: nam ex ea olim conſtabant faſces magiſtratuum. hac verò ętate, pueros quoque pædagogi ac parentes virgis ex Betula terrent.

De Acere & Carpino. CAP. XIX.

ACERIS ſpecies tres ſunt: vna maior, altera minor, tertia Carpinus dicta.

Maior ſpecioſa ac procera arbor eſt: cortice mediocriter læui: materia interiore tenera ac tractabili: ramos expandit in omnem partem complures, circa quos folia magna, lata, anguloſa, vitigineis ſatis ſimilia, ſed læuiora mollioraque, & pediculo longiore eoque rubente annexa: flores racematim dependent ex albido herbacei: ſuccedunt fructus oblongi, bini ex aduerſo cohærentes, circa annexum nuclei cõceptaculo tumentes, reliqua parte plena, ac membranæ inſtar tenui, Ephemeri aut interiorum Cicadæ alarum ſimiles: nuclei candidi ac exigui ſunt.

Minor Acer frequenter in arboris ſpeciem quoque adoleſcit, ſæpè verò fruticis in modum humilis permanens naſcitur: cortex huius ſimiliter læuis: interior ligni ſubſtantia albida ac tractabilis: folium vti prioris anguloſum, lęue, glabrumque, pediculoque adhæreſcens rubente, ſed multò minus, Saniculæ folio cùm magnitudine, tum & ſplendore ferè perſimile, niſi quòd profundiùs inciſum: flores veluti maioris, herbacei, non tamen racematim, ſed in vmbellis exeunt: fructus ſimiliter ſimiles bini ab vno pediculo dependent.

Car-

Carpinus.

Carpinus caudice aſſurgit procero, cortice inalbicante, nonnihil aſpero ac ſcabro: ligno ſolido ac tenaci: rami in latitudinem effunduntur foliis circumueſtiti latis, haud anguloſis, ſed ad Vlmi folia accedentibus, niſi teneriora eſſent: inter hæc triangularia quædam racematim dependent, iuxta quæ capitula Cicerum magnitudine, in quibus fructus ſiue ſemen: radix firma craſſaque.

Montibus propria maior Acer eſt, deſcendit tamen & ad plana ac campeſtria; præſertim cultu accedente. 1.

Minor & in ſiluis montoſis gignitur, vbi facilè arboreſcit: reperitur verò & iuxta agrorum ſepta, ac quandoque ſecus riuulos fruticis inſtar naſcens. 2.

Carpinus & ſiluis & montibus gaudet. 3.

Vere omnibus folia exeunt, ac flores vtrique Aceri: ſemen ſub finem æſtatis perficitur.

Acer Græcis σφένδαμνος nominatur.

Maiorem Germani Ahorn/& Waldtſchern vocant: Galli *Plaſne*: Bohemi Bꝛeck: & propriè σφένδαμνος hæc dicta eſſe exiſtimatur. A veritate autem longè recedunt, qui pro Platano hanc habent, vicinitate Gallicæ vocis decepti: Platanus ſiquidem multùm ab hac differens eſt. 1.

Minorem Germani Maßholder: Brabanti Booghout: Galli *Erable* appellant: creditur eſſe γλῖνος dicta. 2.

Tertia Carpinus eſt: nomen Itali & Allobroges retinent. ζυγίαν hanc Græcis vocari teſtis Plinius eſt. Dicitur autam ζυγία quaſi coniugalis, quòd ad ζυγία, Latinis iuga, quibus boues iunguntur, conueniat: quæ & nunc ex hac confici teſtatur Benedictus Curtius Symphorianus. 3.

Theophraſtus tria quoque Aceris genera ſtatuens, primum σφένδαμνον, alterum ζυγίαν, tertium κλινότροχον appellari ait: prout videlicet Stagyritæ diſtinguere ſolent: Zygiam autem à Sphendamno differre, quòd huic candida ac neruoſa materia ſit; illi autem flaua ac criſpa. At verò Olympi incolæ, eodem auctore, Zygiam montanam eſſe volunt, Sphendamnon verò in planis naſci: naſcentem verò in monte Acerem gratè coloratam, criſpam, & ligno ſolidam eſſe: campeſtrem verò in planis candidam, rariorem corpore, minuſque criſpam: & hanc à nonnullis γλῖνον ſiue γλεῖνον, non autem σφένδαμνον, vocari.

Plinius quoque tria Aceris genera tradit lib. XVI. cap. XV. (Titulus perperàm notam denarij X. pro ternarij III. habet) ſed Zygiam ſiue Carpinum tertiam facit, κλινοτρόχου non meminit: campeſtrem γλῖνον etiam vocari refert. *Plinij locus emaculatus.*

Ceterùm Aceris aut Carpini quis ſit in Medicina vſus, à Græcis proditum non reperitur. Plinius verò lib. XXIIII. cap. VIII. Aceris radicem contuſam iocinoris doloribus efficaciſſimè imponi ſcriptum reliquit.

Q. Serenus Sammonicus bibi cum vino aduerſus lateris dolorem affirmat:

Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accenſum tinges lapidem ſtridentibus vndis,
Hinc bibis: aut Aceris radicem tundis, & vnà
Cum vino capis: hoc præſens medicamen habetur.

De Platano. CAP. XX.

MAGNA arbor Platanus eſt, prælongis & ampliſſimè luxuriantibus ramis latiſſimè patet, ſpatioſam admodum vmbram efficiens, cuius gratia olim Romanis gratiſſima, expetita, & commendabilis fuit: folia habet Ricini modo anguloſa, maiora quàm Vitis, rubentibus annexa pediculis: floſculi non magni, pallliduli: fructus pilularum inſtar rotundus, ſcaber, & nonnihil hirſutus: in Aſia quidem hirſutior ac maior, ad Iuglandis nucis quantitatem accedens.

Fontes ac fluuios Platani amant: Plinius aliquando vino enutritas refert. Tantum, inquit,

Platanus.

poſteà honoris (ſcilicet Platanis) increuit, vt mero perfuſo enutriantur: compertum id maximè prodeſſe radicibus. docuimuſque arbores vina potare: lib. XII. cap. primo.

Italiæ autem hæc arbor aduena & peregrina: in Germania aut Belgio nuſquam apparet: in Aſia frequentior eſt: reperitur & in Cretæ conuallibus, ac iuxta Athon montem: vt Petrus Bellonius in Singularibus refert.

Platani folia hieme dimittunt, teſte Bellonio; proinde nec mirum ſi ſolem æſtate arceant, hieme verò minimè. Commendatio arboris, Plinius ait, nulla alia maior, quàm ſolem æſtate arcere, hieme admittere.

Dicitur autem hæc arbor Græcis πλάτανος: & ſimiliter Latinis Platanus: à latitudine nomen habet. Gallorum *Plaſne* multùm ab hac differt, quæ Aceris ſpecies eſt.

At Platanus humidioris ac frigidioris eſſentiæ eſt, vt Galenus ait: folia viridia ad œdemata & incipientes inflammationes faciunt, in vino decocta oculorum fluxiones impoſita ſedant.

Cortex & pilulæ maiorem reſiccandi potentiam habent. in aceto decoctus cortex dentium dolores ſopit: pilulæ virentes cum adipe tritæ ambuſta perſanant: eædem ex vino potæ, à ſerpentibus demorſis auxiliantur. Crematus cortex vehementiùs reſiccat, & vnà abſtergit, lepras pellit, & humidis vlceribus medetur.

Vitandus eſt puluis, Galenus ait, foliis arboris inſidens, ſpiritu ſiquidem attractus, arteriam offendit, valenter deſiccans & exaſperans, vocemque lædit; ſicuti & viſum & auditum, ſi in oculos aut aures inciderit. Dioſcorides hoc non modò foliorum, ſed & pilularum lanugini tribuit.

De Salice. CAP. XXI.

1. SALICES duæ ſunt: vna procera, altera minor.

Procera Salix, caudice mediocriter craſſo, in altitudinem non minorem aſſurgit, quàm aliæ maiores arbores, ſi non initiò & citò à ſatione præciſa illi ſumma pars fuerit: cortex eius læuis, lentus, ac flexibilis eſt: lignum albidum, & adeò lentum frangique contumax, vt nullo oneri ſuccumbat; quamobrem & machinæ ex eo ad eleuanda maximi ponderis onera conficiuntur: folia oblonga, minora & anguſtiora quàm Perſici, ſuperiore parte virentia ac glabra; auerſa verò molliora albidioraque: rami cortice vel purpureo vel albido conueſtiuntur: iuli
2. qui primo tempore promuntur oblongi, muſcoſi, citò in albidos & lanoſos pappos abeunt.

Minor à capite paululùm eminente virgas progignit tenues, cortice nonnihil rubentes aut virentes, viminibns vtiles, & ad crates, corbes, aliamque non modò agricolarum, ſed & vrbanorum ſupellectilem, ſpectabili ſubtilitate, vt inquit Plinius, texendam. ſeritur taleis aut virgis in terram depoſitis, quarum, vbi incrementum acceperint, ſuperior pars præſcinditur, ſic quod caput dicitur, illis ſubnaſcitur; vnde tenues virgulæ exeunt, quibus ſæpiùs reciſis, caput grandius redditur. Mutilantur quandoque & procerarum Salicum depoſitæ ac plantatæ taleæ ſiue ſurculi, ſed altiùs & ſupra hominis ſtaturam; vnde craſſiores naſcuntur perticæ, ad multa vtiles, & frequentiùs ad circulos, quibus lignea vaſa ac dolia colligantur.

Salix aquoſa deſiderat ac humentia loca, nec etenim alibi Saliceta commodè proueniunt. Minor in paluſtribus omnino riguis feliciter naſcitur.

Aprili menſe, vel ſi ſeriùs, Maio, cum foliis prodeunt iuli, in quibus ſemen (ſi modò ferant)

Salix.

rant) citiùs cum pappis abripitur, quàm ad perfectionem perueniat. Ocyſſimè, inquit Plinius poſt Theophraſtum, Salix amittit ſemen, antequam omnino maturitatem ſentiat; ob id dicta Homero Frugiperda; Græcè ὠλεσίκαρπος. Virgulæ & perticæ cæduntur quoque Vere, priuſquam germinare Salix incipiat, & eodem tempore ſurculos deponere & ſerere conuenit.

Salix Græcis ἰτέα vocatur: Germanis Weyden: Belgis Wilgen: Italis *Salice, Saltio*: Gallis *Saux*: Hiſpanis *Salgueiro, Salzer, Sauz*: Bohemis Wzba.

Maior Salix perticalis appellatur, præſertim quæ ſæpiùs mutilata ab vno capite plures ramos effundit. Huius generis cortice rubens Theophraſto nigra dicitur, altera verò candida. Plinius nigram Græcam cognominat (Finditur, inquit, Græca rubens) candidiorem verò Amerinam.

Minorem ἑλίκην, non ἰτέαν Arcades nominare, Theophraſtus ſcribit: Plinius & hanc Helicen nominat. Vterque hanc Salicis tertiam ſpeciem ſtatuit: dicitur verò & eadem Salix viminalis, Gallica Salix, & à Columella Sabina, quam & Amerinam vocari à plurimis ſcribit: Germanis Kleyne Weyden: Belgis Wijmen: Petro Creſcentio Vincus.

Salicis autem folia refrigerandi facultatem obtinent, & cum nonnulla adſtrictione citra morſum reſiccantem: ad cruenti idcircò vulneris curationem adhiberi commodè poſſunt.

Inferuntur etiam perquàm vtiliter rami cũ foliis virentes in cubicula, ac iuxta lectulos ponuntur acutè febricitantium; aëris ſiquidem calorem vehementer contemperant, quod febricitantibus multùm expedit.

Cortices ſimilem facultatem habent, hos in cineres combuſtos, & cum aceto maceratos, callos & clauos extrahere Dioſcorides ſcribit. Nonnulli, inquit Galenus, dum floret Salix, corticem incidũt, & ſuccum quemdam colligunt, quo vtuntur ad ea quæ pupillas offuſcant; extergente videlicet ſimulque tenuium partium medicamine.

Salix pumila prior.

De Salicibus pumilis, ſiue Chamæiteis.

CAP. XXII.

PRÆTER Salices ſuperiore capite deſcriptas, quibus nullæ ex aquatilibus arboribus, vt Plinius ait, vtiliores, & aliæ quædam ſuperſunt. Vna quidem latioris folij, altera anguſtioris; vtraque autem humilis ac pumila.

Prior caudices profert tenues, lignoſos, cubitales aut paulò longiores, in tenuiores ramulos diuiſos, haudquaquam aſſurgentes, ſed in obliquum tendentes & terram verſus reclinatos; folia circa quos latiuſcula, rotundis longiora,

Salix pumila altera.

2.

Portulacæ marinæ Zelandiæ forma & magnitudine non multùm abſimilia, quæ inferiore parte molli quadam lanugine incaneſcunt, ſuperiore verò virent: iuli circa ramulorum faſtigia, mox dehiſcentes in albidam reſoluuntur lanuginem, quæ vento abripitur: radix lignoſa in altum & obliquum demittitur.

Prope maritimos tumulos, parte tamē à mari auerſa, frequens in Batauorum Hollandia naſcitur. C. Cluſius ſimilem (ſi non eadem eſt) in Pannoniæ ſuperioris montibus herboſis, ac apertis locis reperiri ſcribit.

Altera cauliculis eſt gracilioribus, ſed tamen lignoſis, lentis, ac obſequioſis, in obliquum quoq; vergētibus: folia parua ſunt, & anguſta: iuli in papposam lanuginem, veluti aliarum Salicum, citò pereunt: radix ſimiliter lignoſa.

Hæc non in maritimis, ſed in ericetis quibuſdam Brabantiæ haud procul Antuerpiâ reperitur. Huic quoque ſatis ſimilis anguſtifolia pumila Salix à Carolo Cluſio in Auſtriæ cæduis ſiluis & vliginoſis pratis obſeruata.

Salices pumilæ & χαμαιἰτέαι rectè dici poſſunt, & prior Marinæ cognomen non temerè vſurpauerit.

Nullius autem ſunt vſus, & ne viminibus quidem vtiles, multò minùs ad medicinam conferentes.

De Sambuco. CAP. XXIII.

1. SAMBVCVS ſubinde mediocris arboris magnitudinē æquat, ramis ſuis latè effuſa, quandoq; verò fruticoſa permanet. caudex plurima parte lignoſus exiguū admodum medullæ intus habet; at rami, & præſertim iuniores geniculis articulati medullam multam albidam craſſam interiùs recondunt, ac lignoſi minus habent: cortex caudicū ſcaber ac rimoſus cineritio colore ſordeſcit: ramulorū non omnino læuis, colore ferè aſſimilis, qui quidem exterior; ſubeſt enim huic & alius, ligno vicinior, virens: ligni materies dura ſolidaque, ſufflaueſcens, findi facilis. Folia ex pluribus ad vnum medium pediculum quinis ſeniſve cohærent, veluti Iuglandis, ſed ſingulis minoribus, ambitu ſerratis, & graueolentibus: floſculi in latis laxiſque vmbellis albidi & odorati: ſuccedunt baccæ non magnæ, initiò virentes, poſteà nigricantes, quorum ſuccus ſaturo colore rubet: ſemina in his parua, plana, oblongioris formæ.

Adnaſcitur non rarò veterum arborum aut fruticum caudicibus gummi quoddam, molle, nigricans, tenue, membranoſumque, hominis auriculam quodammodò ſubinde referens, quod ablatum, reſiccatumque contrahitur ac dureſcit. Et huiuſmodi quidem eſt paſſim vulgaris Sambucus.

2. Præter hanc verò & aliæ quædam naſcuntur raræ ac peregrinæ: cuiuſdam ſiquidem baccæ non nigræ, ſed albidæ exiſtunt: foliis ac floribus priorem referens.

3. Tertiæ folia admodum fiſſa & multùm laciniosa: floribus ac baccis primæ ſimillima.

4. Quartæ flores quidem albidi ſunt, ſed baccæ rubent, & vtraque non in vmbellis, ſed racematim congeſta, ac vuæ in modum gignuntur: foliis autem ac reliquis vulgari accedit, niſi quòd ſubinde altiùs excreſcat, & procerior reddatur.

Iam & Sambuci ſpecies eſſet Ebulus, niſi herba foret, & nequaquam arbor aut fruticoſa ſtirps. de hoc autem Pempt. III. lib. II. cap. XXIIII. ſcriptum.

Humidis lætatur Sambucus ac opacis, tamen & alibi prouenit, vt in hortorum, agrorum, pratorumque ſepimentis.

Reliquæ ſpecies ſimiles requirunt natales: ſed cui fructus racemoſus, montana eſt.

Sub finem Maij, aut circa Iunij Calendas apud Germanos ac Belgas Sambucus cum flore eſt: maturæ baccæ Septembri ac Octobri leguntur.

Græcis ἀκτὴ, quæ Latinis & Officinis Sambucus: Gulielmo Saliceto Beza: Germanis

Sambucus.

Sambucus lacinioſo folio.

nis Holunder/Holder: Belgis Vlier: Italis *Sambuco*: Gallis *Hus*, & *Suin*: Hiſpanis *Sauco*, *Sauch*, *Sambugueyro*: Anglis Elder tree: Bohemis Bez.

Quartam ſpeciem nonnulli Sambucum ſiluestrem, ſed Matthiolus montanam facit.

Gummi è caudice Sambuci profluens, Aurem Sambuci plerique: alij Iudæ auriculam nominant.

Galenus Sambuco qualem Ebulo facultatem aſſcribit, reſiccandi videlicet, conglutinandi, ac modicè digerendi: verùm non hæ tantùm, ſed & aliæ ei facultates adſunt. Nam Sambuci quidem cortices, folia, prima germina, flores, ac fructus non modò reſiccant, ſed & calfaciunt, & vnà quidem purgandi vim obtinent, ſed non abſque moleſtia, & ventriculi incommodo.

Prima enim germina cocta, & Aſparagi modo aſſumpta ventrem commouent, & quandoque ventriculo perturbato vomitionem faciunt. Simile poſſunt & folia.

Interior virenſque cortex potentiùs purgat: bilem & aquoſos humores detrahit, hydropicis ea de cauſſa vtilis. Tunditur, & cum vino aut lactis ſero liquor expreſſus propinatur.

Facultates huius participes ſunt & floſculi recentes quidem; cum cibo aliquo permixti; veluti cum ouis frixi, ventrem quoque conturbant & deiectionem moliuntur: reſiccati verò ſimul cum humiditate purgandi potentiam amittunt: digerendi & attenuandi retinent: acetum in quo flores aridi macerati ſunt, in cibis ventriculo gratum, appetentiam excitat, craſſos crudoſque humores incîdit ac attenuat.

Seminis facultas paulò quàm reliquorum mitior: ventrem quoque mouet; & humores aquoſos detrahit, in puluerem redactum, & drachmæ pondere exhibitum: recens collectum in aceto id macerari expedit, ac deinde reſiccari, commodè additur fæcis vini aridæ par pondus, & nonnihil ſeminis Aniſi; ſic etenim citra omnem moleſtiam potentiam ſuam exercet, & hydropicis ſubuenit, continuis autem aliquot diebus exhibendum, cum modico vini, quibus placet.

Gummi Sambuci adſtringendi ac reſiccandi vim obtinet. Dilutum eius in quo paucis horis maceratum fuerit collutione ac gargarizatione oris tonſillarumque incipientes inflammationes ſedat, & columellam laxiorem reprimit.

Dioſcorides tenera ac virentia Sambuci ait folia cum polenta inflammationes mitigare: ambu-

ambuſtis ac à cane demorſis prodeſſe: dolores podagricos cum ſeuo arietino aut hircino lenire impoſita: glutinare verò & ὑποφορὰς, id eſt, cauernoſa vlcera. Nouellorum ramulorum medulla qualitatis expers eſt: hæc reſiccata, atque nonnihil compreſſa aut contorta, ad fiſtularum anguſtiora ora dilatanda, impoſita conducit.

De Sambuco paluſtri. CAP. XXIIII.

1. Sambucus paluſtris.

PALVSTRIS quæ dicitur Sambucus, non foliis, ſed ramis ipſam refert. Humilior multò eſt, & fruticis in modum naſcitur: rami cortice conueſtiuntur veluti Sambuci, cineritio colore ſordente; geniculis per interualla interſepti ſunt, ac multam copioſamque albidam medullam íntus recõditam habent; lignoſi idcircò minus, quod candidum & fragile eſt: folia lata, anguloſa, Vitigineis ferè ſimilia, ſed minora & molliora: vmbellæ floſculos edunt, quorum exteriores ſecundùm marginum crepidines maiores ſunt, eleganter albidi & quinquefolij, Leucoiis minores; reliqui verò medij ac intra margines exigui: baccæ vbi maturuerint, rubent, vuæ acinis minores, maiores quàm Sambuci, ſapore haud gratæ, in quibus duri planique nuclei.

Circa humidos tractus & paluſtres gignitur: ſepit verò & non rarò prata ac veruacta.

Vmbellæ cum floribus Maio vigent: Autumno baccæ perficiuntur, quę ſubinde tota hieme in frutice reſtant.

2. Huius verò & altera eſt ſpecies, ſimiliter fruticoſa tantummodò, quæ caudicibus, ramis per interualla articulatis ac nodoſis, medullaque candida refertis; foliiſque anguloſis priorem omnino exprimit; ſed flores huius non ab vmbellis exeunt, ſed in rotundum, denſum, orbicularemque globum confertim collecti ſimul vigent, exterioribus & vmbellam ſuperioris ambientibus, magnitudine & forma pares omnes; colore eleganter albidi, ſed odore deſtituti; nullo ſuccedente fructu.

Hortenſis hæc eſt, & culturæ mangonio talis, vt creditur, facta. Apud Germanos ac Belgas ſubinde reperitur.

De hac Sambuci ſpecie apud veteres nihil memoriæ proditum: neque enim Opulus eſt, vt nonnullos temerè ſuſpicari contigit: multò minùs Platani ſpecies. Recentiores Sambucum paluſtrem, aut Sambucum aquaticam nominant. Valerius Cordus Lycoſtaphylon facit, & priorem fructiferam feminam, alteram ſterilem marem nuncupat. Saxones, inquit Geſnerus, Vuam lupinam vocant, vnde λυκοςαφύλου nomen Cordus inuenit: Germanis Waldtholder/& Hirſchholder: Belgis Swelcken/& Swelckenhout: Gallis quibuſdam *Obiere*.

De facultatibus autem huius & baccarum eius nihil compertum apud aliquem extat, neque nos quidquam adferre poſſumus.

De Loto. CAP. XXV.

LOTVS, de qua ſcribimus, arbor magnitudine Pyri, vel etiam maior altiorque: caudices ſubinde habet valdè craſſos, cortice circumueſtitos leui, atque è cæruleo colore eleganter virente: ramos promit longos, in latitudinem expanſos; folia verò veluti Ilicis, ſerræ modo marginibus inciſis: baccæ rotundæ ſunt, ac è longioribus dependent pediculis inſtar Ceraſorum, initiò ex cãdido flaueſcentes, rubentes deinde, ſed vbi maturuerint, nigricantes.

Peregrina & rara admodum hæc arbor Belgio ac Germaniæ, ex Italia olim illata fuit, vbi ſatis frequens, Matthiolo teſte, reperitur.

Naſcitur

Lotus.

Naſcitur verò & Lotos arbor in Africa, ſed ab Italica in fructu aliqualiter differens, vt Plinius apertis verbis lib. XIII. cap. XVII. oſtendit: Africa, inquit, quà vergit ad nos, inſignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipſam Italię familiarem, ſed terra mutatam. Magnitudo quæ Pyro, quamquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores; alioquin Ilicis viderentur. Differentiæ plures, eæque maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic Fabæ, color Croci, ſed ante maturitatem alius atque alius, ſicut in Vuis. *Lotus Africana.*

Naſcitur denſus in ramis Myrti modo, non vt in Italia, Ceraſi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hoſpitali aduenarũ obliuione patriæ.

Ferunt ventris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus videtur. Vinum quoq; exprimitur illi, ſimile mulſo, quod vltra denos dies negat durare idẽ Nepos: baccaſque contuſas cum alica ad cibos doliis cõdi. Quin & exercitus paſtos eo accepimus, vltrò citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breueſque alios vſus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Hactenus Plinius. Præcipuam autem hanc, eodem loco ait, circa Syrtes ac Naſamonas; lib. verò V. cap. VII. haud procul à Syrti minore inſulam eſſe tradit Menyngem, Lotophagitim dictam, à copia Lotorum.

Strabo autem lib. XVII. non modò Menyngem, ſed & ipſam minorem Syrtim Lotophagitim dici affirmat. In principio, inquit, Syrtis inſula quædam adiacet oblonga, nomine Cercinna: item altera minor Cercinnitis: his continua eſt minor Syrtis, quam Lotophagitim Syrtim vocant; huius ſinus ambitus eſt M. & DC. ferè ſtadiorum; oris latitudo DC. iuxta vtrumque promontorium inſulæ adhæreſcunt continenti, Cercinna ſcilicet & Menynx, magnitudine æquales. Menyngem Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit, & ſigna quædam extant, & Vlyſſis ara, & fructus ipſe. Nam Lotus arbor multa in ea eſt fructu ſuauiſſimo. Hæc Strabo.

Deſcribit & hanc Lotum Theophraſtus lib. IIII. Genera eius complura eſſe refert, fructu diſcreta: qui magnitudine Fabæ, matureſcens Vuarum more colorem immutat. apud Lotophagos editur, dulcis, ſuauis, innocuus, & ventri ſalubris: ſuauior verò qui abſque nucleo, ex quo & vinum exprimitur.

Natura autem hæc Lotos, eodem auctore, perpetua eſt: exemplo ſunt Loti, de quibus Plinius lib. XVI. cap. XLIIII. Romæ, inquit, Lotos in Lucinæ area, anno qui fuit ſine Magiſtratibus CCCCLXIX. Vrbis æde condita, incertum ipſa quanto vetuſtior. Eſſe quidem vetuſtiorem non eſt dubium, cùm ab eo luco Lucina mominetur. hæc nunc circiter annum CCCCL. habet. Antiquior illa eſt, ſed incerta eius ætas, quæ Capillata dicitur, quoniam Veſtalium virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera Lotus in Vulcanali, quod Romulus conſtituit ex victoria de decumis, æquæua vrbi intelligitur, vt auctor eſt Maſurius.

Græcè hæc arbor λωτός: Latinè à Plinio Celtis vocatur: ab Italis *Perlaro*: a Tridentinis *Bagolaro*. Sunt verò & eiuſdem nominis herbæ trifoliæ complures, de quibus Pempt. IIII. lib. IIII. latiſſimè ſcriptum eſt.

In Ægypto etiam quædam Lotos, ex paluſtrium genere: huic, vt Theophraſtus ait, caulis natura ſimilis Fabæ (videlicet Ægyptiæ) & fructus eodem modo: naſcitur enim fructus in capite modo quo in Faba: flos candidis liliis foliorum anguſtia proximus: radix huius Loti, κόρσιον dicta, rotunda & Mali Cotonei amplitudine, cortice nigro, quaſi nux Caſtanea tegi- *Lotus Ægyptia.* *Κόρσιον.*

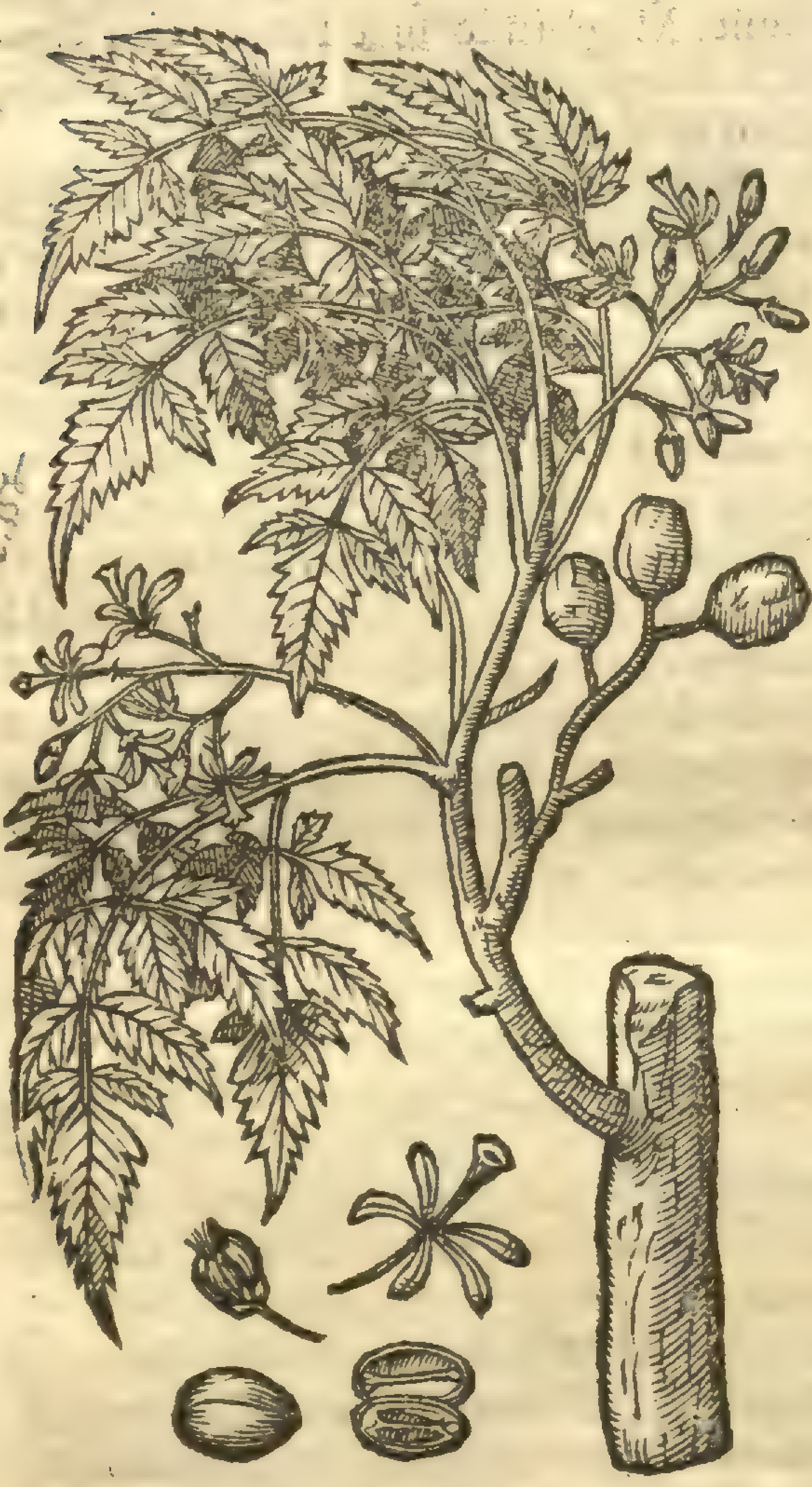
tur; cuius interius candidum elixum aut aſſum gratum cibis: manditur verò & crudum; ſed crudo gratius decoctum.

Lotus autem arbor (vt ad hanc redeat dictio) non multæ adſtrictoriæ facultatis eſt particeps, auctore Galeno, ſed & tenuium partium ac exiccatoria.

Ramentorum ligni decoctum ſiue potum ſiue infuſum dyſentericis & fluxione vteri laborantibus auxiliatur: citam aluum cohibet, & capillos rufat: & defluentes, addit Galenus, cohibet. Coquuntur autem, eodem auctore, ramenta, interim in aqua, interim in vino, nimirum prout vſus popoſcerit.

De Azedarach. CAP. XXVI.

Azedarach.

Quorumdam error.

ARBOR magna Azedarach eſt, cuius folia ex pluribus compoſita, Fraxini, Orni, aut Sorbi referunt, ſed tamen minùs denſè cohærentia, & profundioribus inciſuris per circumferentiam ſerrata, colore ſaturo virentia: flores quinque anguſtis foliolis ſtellæ inſtar radiati, è medio longiore tenuíq; eminente calyce: fructus forma Ziziphorum inſtar, ſed luteo colore palleſcentes, guſtu viroſo & amaricante, ſapore ingrati, oſſeo intus nucleo; quem tranſmiſſo licio ad precatorias catenulas, aliarum ſphærularum loco, nonnulli adhibent.

In Italiæ quorumdam monaſteriorum ſeptis hanc arborem haberi Matthiolus refert: Lobelius Venetiis & Norbonæ frequentem eſſe ait. Solet verò & olim in elegantiſſimis Belgij viridariis ſeri ac coli.

Nomen autem huic ab Auicenna Azedarach, aut, vt nonnulli legunt, Azedaraeth: & nominant eam, ait, in Rechi arborem Myrobalanorum: & in Tabraſten, & Kien, & Thahich. Recentiores autem non parum errarunt, hanc Sycomorum eſſe volentes; & non multò minùs, qui Loton arborem affirmarunt.

At flos huius, auctore Auicenna, calidus eſt ordine tertio, & ſiccus in fine primi: obſtructiones aperit, ac præcipuè cerebri: fructus pectori valde nocet, ventriculo aduerſatur, ac moleſtiam adfert: pernicioſus eſt, & fortaſſis interficit. Aqua foliorum pedunculos enecat, & capillos longiores reddit.

Fertur & decoctum corticum, Fumoterræ & Myrobalanis additis, conferre aduerſus febres ex pituita natas. Succus extremorum foliorum cum melle venenis reſiſtit.

Similia & Rhaſis habet: Azedarecht, ait, calida eſt & ſicca; obſtructionibus quæ in capite congrua exiſtit: capillos prolongat. Fructus tamen eius valde ſtomacho nociuus, qui & quandoque pernicioſus inuenitur. Matthiolus folia huius & lignum animalia etiam necare tradit: veneno verò ipſius, remediis quibus Nerio occurrendum.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ LIBER QVINTVS ET VLTIMVS,

DE PERPETVA FRONDE VIRENTIBVS, ET CONIFERIS, ET RESINIFERIS.

PRÆFATIO.

IAM ad operis noſtri κορωνίδα ac finem properamus, vltimumq́; non modò ſextæ Pemptadis, ſed & totius ſtirpium hiſtoriæ librum aggredimur, quo non paucæ comprehenduntur perpetua virentes fronde, inter quas Coniferæ ac Reſiniferæ occurrunt; de quibus pro operis noſtri inſtituto deinceps agēdum.

Auſpicamur autem à Lauro ſemper frondente ac virente frutice, atque eodem quoque coronario. Operi fine impoſito, veluti & certamini feliciter peracto, corona debetur. Non quidem cuiuis abſoluto eadem, ſed pro eiuſdem conditione differens. Medico operi nulla aptior quàm ex Lauro conferri poteſt. Apollini ſiquidem hæc ſacra eſt: dedicata quoque & adamata. Apollo autem non vaticinationis tantummodò, ſed & Medicinæ parens ac inuentor celebratur: atque vniuerſarum herbarum ei ſubiecta potentia fertur. Opportunè idcircò ad operis huius finem Laurus aditum præbet.

DE LAVRO. CAPVT I.

Laurus.

1\. LAVRVS non rarò mediocris arboris altitudinem aſſequitur: ramis pluribus luxuriat, cortice virentibus. folia ei oblonga, lata, dura, colore virētia, ſuaueolentia, ſapore nonnihil amaricantia: flores herbacei coloris ſecundùm ramulos ac folia exeunt: baccæ ſiue fructus rotundis longiores, cortice integuntur nigricante; interior harum nucleus in duas partes finditur, veluti Perſici, & Amygdali, aliorumq́ue, colore è ruffo ſubnigricās, odoratus, ſapore cum exigua acrimonia nōnihil amaricans.

2\. Huius verò & altera ſpecies fruticoſa magis exiſtit, à radicibus germina plura emittens, quæ tamen in altitudinem tantam vt prior, non aſſurgit, & corticibus ramulorum rubet: folia verò etiam teneriora ac minùs dura habet: ceteris priori non abſimilis.

Duas autem has Laurus Dioſcorides haud ignorauit. Quamdam enim tenuifoliam eſſe ait, alteram verò πλατυτέραν ſiue folio latiorem; aut potiùs τραχυτέραν, id eſt, duriorem, quod magis conuenit.

Naſcitur Laurus in Hiſpania, Italia, aliiſque calidioribus regionibus: ſolo apud Belgas ſalſilagine infecto meliùs proficit, vt in Zelandiæ inſulis: alibi cura eget, & hieme à frigore arceri debet.

Vere noua germina, atque vnà floſculos profert: baccæ ſub Autumnum perficiuntur. Viret arbos perpetuò.

Græcis hæc Δάφνη dicitur: Latinis Laurus: Italis *Lauro*: Germanis Lorbeerbaum: Belgis Laurus boom: Gallis *Laurier*: Hiſpanis *Laurel, Lorer*, & *Loureiro*: Anglis Laurel / vel Bay tree: Bohemis Bobeck.

Fructus Græcis δαφνίδες: Latinis Lauri baccæ: Germanis Lorbeeren: Belgis Bakeleer: Hiſpanis *Vayas*.

A Δάφνη Ladonis filia quam Apollo adamauit, nomen habere à Poëtis fertur.

At Lauri baccæ & folia, vt Galenus ait, reſiccant & excalfaciunt vehementer: plus tamen fructus quàm folia.

Cortex minus acris & calidus eſt, ſed magis amarus: habet verò & adſtrictionis nonnihil.

Lauri baccæ cum melle aut paſſo in eclegmate proſunt. Dioſcorides ait, aduerſus phthiſim, orthopnœam, & omnes circa thoracem defluxiones ſiue rheumatiſmos: contra ſcorpionum ictus ex vino bibuntur: vitiligines ſiue ἀλφοὺς expurgant: expreſſum verò harum aurium doloribus & auditus grauitati auxiliatur, cum vino vetere & roſaceo oleo inſtillatum: miſcetur verò & iſtud acopis, & calfacientibus ac diſcutientibus vnguentis.

Noſtra ætas baccis non ad pulmonis aut pectoris morbos vtitur, ſed ad ventriculi, iocinoris, lienis, ac veſicæ affectus has exhibet: refrigeratum ventriculum concalfaciunt: concoctionem crudorum humorum promouent: languentem appetentiam excitant: cibi faſtidium pellunt: iocinoris ac lienis obſtructiones aperiunt: vrinas ciunt: menſes mouent, & ad ſecundarum expulſionem faciunt.

Oleum verò ex his expreſſum aut decoctione elicitum, ſcabiem atque ſimiles cutis fœditates citò curat: cæſis atque ab alto delapſis quoque illitum prodeſt: ſuggillata tollit & ſanguinem concretum, & humores circa dolentem locum digerit ac diſcutit.

Folia, Dioſcorides ait, in balneo aut inſeſſu vteri ac veſicæ vitiis conuenire: virentia folia placide adſtringere: trita verò ac impoſita veſparum ac apum ictibus mederi: cum polenta autem & pane inflammationem omnem mitigare; mitigare verò & ſtomachum cum potu aſſumpta, ſed vomitum ciere.

Coquuntur verò Lauri folia à recentioribus non rarò cum nonnullis cibariis, præſertim piſcibus: verùm inde nulla nauſea accedit, ſed cibus iſtis conditus ſapidior, ac ventriculo gratior redditur. Radicis cortex, auctore Galeno, calculos confringit, & iocinori prodeſt, trium obolorum pondere ex vino odorato potus: quod & Dioſcorides habet, qui & addit, fœtus in vtero necare.

De Tino, ſiue Lauro ſilueſtri. CAP. II.

Tinus, Laurus ſilueſtris.

TINVS Lauro minor ac humilior eſt: ramulis oblongis, articulatis, in alas diuiſis: foliis latis, læuibus, relucentibus, Lauri æmulis, odore deſtitutis, non alternatim diſpoſitis, ſed è ſingulis articulis ſitu oppoſitis: floſculis in vmbellis paruulis ad ramulorum cacumina albidis, foris ſubinde nonnihil purpuraſcentibus: baccis veluti Myrti, ſed longioribus, ac cærulei elegantiſſimi coloris.

Peregrina hæc ſtirps Belgio eſt, in pauciſſimorum hortis olim conſpicua. Italiæ ac Hiſpaniæ agri, tum & aliarum regionum huius feraces exiſtunt: pro quarum differente ſitu ac natura mutationem quoque nonnullam accipit.

Viret Tinus perpetuò, & frequenter vno eodemque tempore cum flore & maturis baccis conſpici poteſt.

Tino huic nomen eſt, dicitur & Laurus ſilueſtris, ſiue δάφνη ἀγρία: à Catone Laurus ſiluatica: Italis *Lauro ſaluatico:* ab Hiſpanis *Vua de perro:* ab aliis *Follado:* à nonnullis *Durillo*.

Occurrit huius apud Plinium mentio lib. XV. cap. XXX. his verbis: Tinus, hanc ſilueſtrem Laurum aliqui intelligunt, nonnulli ſui generis arborem. Differt colore: eſt enim ei cærulea bacca.

De viribus verò huius nihil vel Plinius, vel veterum alius quidquam habet.

De

De Rhododendro. CAP. III.

Rhododendrum.

ARBORESCENS ſtirps Rhododendrum eſt, Lauri effigie ſpectabilis: folia eius oblonga, maiora latioraq́; quàm Amygdali, craſſa item duraque: flores elegantiſſimi, rubentes Roſarum ſpeciem exhibent; quibus pereuntibus ſiliquæ ſuccedunt digitalis longitudinis, teretes, in quibus ſemen lanoſis floccis albidis implicitum, qui & vento ſicuti pappi abripiuntur: radix longa, polita, & lignoſa.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, in παραδείσοις, id eſt, amœnis viridariis, maritimis, & ſecus flumina: in Italiæ quibuſdam huiuſcemodi locis reperitur.

Iunio menſe flores prodeunt; ſiliquæ ſerius perficiuntur.

Apud Græcos νήριον: à Nicandro νηρεύς: Latinis ſimiliter Nerion: item & ῥοδόδενδρον, Rhododendron, & ῥοδοδάφνη, Rhododaphne; id eſt, Roſea arbor, & Roſea Laurus: à nonnullis verò, vt inter ſpurias voces, σπόγγος, αἱμοσταγές: in Officinis Oleander: Italis *Oleandro*: Hiſpanis *Adelfa*, *Eloendro*, ac *Alendro*: Gallis *Roſagine*.

Nerion autem ſiue Rhododendron foris impoſitum digerendi vim, vt Galenus ait, obtinet. at ſi intra corpus aſſumatur, pernicioſum ac venenoſum non tantùm hominibus, ſed pleriſque etiam pecudibus.

Vim habent, Dioſcorides ſcribit, flores & folia canibus, aſinis, mulis, & plurimis aliis quadrupedibus animantibus exitialem ac lethalem: hominibus verò ex vino pota, ſunt contra ſerpentium morſus præſidia; ac magis addita Ruta. Imbecillæ animantes, vt oues & capræ, ſi aquam bibant in qua folia maduerint, moriuntur.

De Iunipero. CAP. IIII.

INTER Iuniperos vna minor, altera maior peregrina. Eſt verò harum quædam florem edens, non tamen fructificans: alia fructum gignens florem haud adferens.

Minor Iuniperus lignoſus eſt frutex, frequentibus alis ramoſus: cortice membranaceo ſponte diſrumpente: materia ligni fulua, & cùm accenditur odorata: foliola habet anguſta, acumine pungentia, ſpinas idcircò magis quàm folia referentia, non tamen admodum duras: baccæ eius, quæ fructum fert, initiò virides, per maturitatem nigræ, legitimæ Fabæ, (in Græco perperàm καρύου pro κυάμου legitur) ac Ochri, id eſt, Eruiliæ magnitudine: radices hinc inde ſparguntur, quædam tamen altè deſcendunt. *Dioſcoridis locus emendatus.*

Iuniperus maior ad Cupreſſi altitudinem ſubinde excreſcit, folio maiore ac duriore, fructu quoque grandiore, ad Auellanæ nucis quantitatem accedente, & ferè inſtar Gallæ, Bellonio auctore. Lachrymam hæc fundit liquidam æſtiuis menſibus, quæ caloris officio in gummi coit.

Minor Iuniperus paſſim in vtraque Germania, Gallia, & alibi gignitur in incultis, deſertis, apricis, montoſis: rarò ad plana deſcendit, & frequenter humilis, ſeſſilibus in terra ramulis latè ſeſe diffundens, quandoque tamen exiguæ arboris inſtar ſe attollit, præſertim cultu accedente, aut in calidis regionibus.

In Tauro monte Bellonius maiorem gigni refert: Aloiſius Anguillara iuxta littora maris Liguſtici & Adriatici, & in Illyrico Iuniperum magnas baccas ferentem: alij in Galliæ quoque Prouincia reperiri ſcribunt. Aſperis maritimiſque locis plerumque naſcitur, vt inter notha Dioſcorides.

Vtraque Iuniperus perpetua fronde viret, nec frigora horret: fructum tardè perficit, nec ante bimatum, ſingularis tamẽ annis nouos promit, quo fit vt numquam abſque fructu ſit, & recen-

Iuniperus.

recentes veteres occupent. Autumno autem demum ad maturitatem perueniunt.

Iuniperus Græcis ἄρκευθος: Officinæ Latinam vocem retinent: Arabibus *Arconas*, & *Archencas*: Italis *Ginepro*: Germanis Weckhholter: Hiſpanis *Enebro*, *Ginebre*, & *Zimbro:* Gallis & Belgis *Geneure:* Anglis Juniper tree: Bohemis Jalowec.

Appellatur verò & minor ἀρκευθὶς, μνησίθεος, & ἀκαταλὶς, vocibus quidem inter nothas relatis.

Maior verò & ſimilibus vocabulis κυπάρισσος ἀγρία, ἢ ἀκατέρα, necnon & μνησίθεος.

Bacca Iuniperi Græcis ἀρκευθὶς dicitur, quamquam & ipſa Iuniperus ἀρκευθὶς quandoque appelletur: Germanis Krametveer/ Weckholterbeer: Belgis Geneuerbeſien: Hiſpanis *Neurinas:* Bohemis Zeno Jalowcowe.

Lachryma Iuniperi, recepta Officinis voce, Vernix nuncupatur: Serapioni Sandarax & Sandaracha dicitur. Græcis verò alia Sandaracha Auripigmenti ſpecies, quæ in iiſdem metallis quibus Auripigmentum gignitur, longè à Vernice hæc differt. Plinius lib. XI. cap. VII. & alterius quoque Sandarachæ meminit, quæ Erithace & Cerinthus vocatur: hæc eſt apum, dum operantur, cibus.

Calida autem & ſicca eſt Iuniperus: vtrimque, vt Galenus ait, tertij ordinis. Baccæ verò & calidę ſunt, ſed non perinde reſiccātes. Vernix primo ordine excalfacit ac reſiccat, vt Arabes referunt.

Iuniperi fructus iecur reneſque, Galeno auctore, expurgat: craſſos glutinoſoſque humores extenuat: ſalubribus medicamentis & antidotis admiſcetur: affatim ſumptus ſtomachum mordicat, caputque calefacit: alui excrementa nec retinet, nec propellit: vrinam cit. Potum hunc, Dioſcorides ad vitia thoracis, tuſſes, inflationes, tormina, & venena prodeſſe: conuulſis, ruptis, & vuluæ ſtrangulationibus conferre refert.

Aduerſus autem veterem tuſſim, & difficilem illam, qua ſubinde pueri, excruciantur, & per quam crudi, lenti, viſcoſi humores, ſanguine vnà quandoque permixto eiiciuntur, decoctum horum plurimum valere certiſſimum eſt.

Nonnulli in Bohemia aquam, in qua fructus iſti macerati, alterius potus loco aſſumunt, qui admodum ſalubriter viuunt. Vtiliter autem hæc aduerſus febres peſtilentes & venena bibitur. reſipit autem haud ingratum. Superfunditur non ſemel tantùm aqua, ſed priore ferè exhauſta, iterùm vaſculum noua adimpletur.

Foliorum ac ligni accenſorum ſuffitu ſerpentes fugantur: & ſi quæ eſt maligua aëris qualitas, hoc emendatur. Succum foliorum ex vino illini & bibi, aduerſus viperarum morſus prodeſt.

Corticis cremati cinis cum aqua illitus, lepras eximit.

Ramenta ligni aſſumpta pernicioſa eſſe, vulgaria Dioſcoridis exemplaria habent: ſed emendatiora nequaquam: nec quiſquam veterum hoc aſſerit.

Vernix defluentes è capite pituitoſos humores ſuffitu reprimit: aſſumpta potaque ventriculo ac inteſtinis crudos pituitoſoſque inhærentes humores concoquit: lumbricos & ventris tineas necat: menſium profluuia & hæmorrhoides ſiſtit: commendatur & ad ſanguinis ſputationem, ſinuoſa vlcera inſperſa reſiccat ac carne replet: cum oleo roſato permixta manuum & pedum rimas ſanat.

Fit ex hac cum oleo ex ſemine Lini temperata, liquida Vernix, cuius vſus ad tabulas depictas illuſtrandas, tum etiam ad ferri nitorem, & à rubigine defenſionem, vtilis.

De Oxycedro, ſiue Cedro minore. CAP. V.

IVNIPERO ſimilis Oxycedrus, quæ & minor Cedrus dicitur, ad differentiam videlicet magnæ, proceræ & coniferæ arboris Cedrelates, de qua poſteriùs. Huius verò & duo genera,

Oxycedrus Phœnicea.

Oxycedrus Lycia.

nera, Theophraſto ac Plinio auctoribus: Lycia videlicet & Phœnicea.

Phœnicia Cedrus, quæ & Oxycedrus, caudice ramiſque tortuoſis ac nodoſis, in alas complures diffuſis, Iunipero perſimilis apparet: ligni materies rubet, & vti Cupreſſi redolet: folia anguſta & acuminata, Iuniperinis duriora, acutiora, magiſque pungentia, ac circa cauliculos rariora: fructus Auellanæ ſubinde nucis magnitudine, aut, vt Theophraſtus, Myrti baccarum, per maturitatem fuluus aut rubeſcens, odoratus, guſtatuque adeò ſuauis, vt & ruſtici ſubinde addito pane hoc veſcantur. 1.

Exudat quoque ex huius caudice, in calidis regionibus, gummi durum & perſpicuum, Maſtichi ſimile, quod tamen non vti hæc in mandendo lentum coaleſcit, ſed friabile in tenuiſſimas facilè reſoluitur partes.

Altera humilis Cedrus Lycia, prioris altitudinem haud aſſequitur, caudice verò ſimiliter tortuoſo, brachij craſſitudine, alis multis ramoſo: cortice ſcabro, exteriùs fuluo, interiùs rubente: folia frequentiora, initio Iuniperi æmula, ſed tamen paulò breuiora; tertio verò aut quarto anno craſſiora, & tereti figura, ad Cupreſſi vel alterius Sabinæ accedunt, retuſa videlicet & minimè pungentia, quæ digitis trita odorem ſpirant pergratum. Ita vna eademque ſtirps inferiùs acuta & pungentia, ſuperiùs verò craſſa & retuſa promit folia: vt à doctiſſ. Cluſio diligentiſſimè obſeruatum: fructus autem huius rotundus baccarum Iuniperi inſtar colore per maturitatem flauus, ad ruborem inclinans: guſtu ſubamarus, ceterùm odoratus. 2.

Vtraque humilis Cedrus Germaniæ non modò inferiori, ſed & ſuperiori peregrina. Amant tamen, vt Theophraſtus ait, ſaxoſis & frigidis naſci.

Phœnicia Oxycedrus in Italiæ, Hiſpaniæ, ac Aſiæ quibuſdam locis, & alibi procerior & maior exit. Quæ etenim in Gargano Apuliæ monte multò alibi enatis altior, procerior, ac amplior eſt, baccaſque profert maiores, nucem Ponticam magnitudine æquantes, ac dulciores, vt diligentiſſimus ſcriptor Bellonius refert. C. Cluſius Oxycedrum & Iuniperum tantæ magnitudinis in nonnullis Hiſpaniæ locis ſe obſeruaſſe tradit, vt ad hominis craſſitudinem caudex earum acceſſerit. 1.

Lycia in Galliæ Prouincia haud procul Maſſiliâ reperitur, & in magna Græciæ parte in Illyrico ac Epiro gignitur. 2.

Perpetuò vtraque virens eſt, & hybernis quoque menſibus fructu ambæ grauidæ, vtpote ſemper prægnantes, vetere nouum excipiente. Vere noua germina, rudimentaque fructuum promuntur: Autumno maturitatem altero anno, veluti Iuniperi baccæ, aſſequuntur.

Minores ac humiles Cedri appellantur, ad differentiam Coniferæ proceræ Cedrelates.

1. Prior ὀξύκεδρος ac κέδρος φοινικὴ, Oxycedrus, ſiue acuta Cedrus, & Cedrus Punica: à Plinio verò Phœnicea cognominatur, à Phœnicei coloris fructu. Hanc Hiſpani *Enebro* quoque, Cluſio teſte, appellant, eodem videlicet quo Iuniperum nomine; in quo & veteres nonnullos imitari videntur, qui Iuniperum & Cedrum nominibus minimè diuiſerunt, ſed ambos, vt Theophraſtus ait, Cedros vocarunt; Cedrũ tamen cum additione ὀξύκεδρον nuncupantes.

2. Altera retuſo folio λύκια κέδρος Theophraſto: Plinio ſimiliter Lycia Cedrus dicitur: in Galliæ Prouincia *Morucinc*: hanc nonnulli Sabinam appellant, ac pro Sabina, qua carent, vtuntur veluti Pharmacopœi Epidauri, & in pluribus Græciæ ciuitatibus, tum & in Illyrico ac Epiro: Bellonio teſte. Sunt verò qui & θύαν ſiue Thyam eſſe exiſtiment, ſed Thya, auctore Theophraſto, non modò caudice, foliis, & ramis, ſed & fructu Cupreſſo ſimilis eſt: huius verò fructus cum Cupreſſi galbulis non conuenit.

Cedris. Cedri fructus κεδρὶς Theophraſto appellatur. Eſt tamen, & ipſo teſte, Cedris (Gazæ Credula) ex genere θαμνωδῶν ſiue fruticantium, paruum quoddam, quod numquam arboreſcit.

Gummi autem ſiue Lachryma, quæ ab Oxycedro profluit, Vernix quoque dicitur, ac eius loco diuenditur.

Ceterùm Cedrus minor, auctore Galeno, calidæ ac ſiccæ temperaturæ, & tertij quodammodò ſecundùm vtrumque ordinis. Materies verò eius veluti Iuniperi odorata, & ad ſuffimenta vnà cum foliis vtilis.

Cedrides, id eſt, baccæ ſiue fructus humilis Cedri, moderatiores vires eodem teſte habent, ſic vt & comedi queant: ſi liberaliùs tamen quis iis vtatur, capiti dolorem inferunt, & ardorem ac morſum in ventriculo ſentiet. Eſt autem inter Cedrides diſcrimen, nam Phœniciæ Cedrides minùs calent ac reſiccant, vtpote dulciores, guſtatuque ſuauiores, ad edendum idcircò vtiliores; alimenti verò corpori & nonnihil conferunt. Lyciæ verò fructus acres, calidiores & ſicciores etiam quàm Iuniperi, à quibus acrimonia potiſſimùm differunt: alimenti omnino nihil adferunt; ac etiam ſiquis parciſſimè ipſis vtatur, ſtomachum mordicant, & capiti dolorem inferunt.

Sabina.

De Sabina. CAP. VI.

SABINA duûm eſt generum: vna folio Tamarici ſimilis, altera Cupreſſum refert.

1. Prior humilis eſt ac breuis arbuſcula, in latitudinem frequenter ſeſe diffundens ac explicans, immortali coma virens: foliis
Dioſcoridis locus emendatus. Myricæ [Græcum exemplar perperàm κυπαρίσσῳ] ſed durioribus, & aliquantulùm ſpinoſis, graui odore, acuto feruidoq; guſtu: fructus, rotundæ ſunt baccæ; nigricantes, Iuniperinis ſimiles.

2. Altera Sabina arbor eſt procera, vt Bellonius ait, Amygdali altitudinem petens, & ad Cupreſſi ſatiuæ ſimilitudinem multùm accedens: caudice ſinuoſo, craſſo, & tantæ quandoque amplitudinis, vt hominis vlna comprehendi nequeat: ligni materies vt Iuniperi & Oxycedri interiùs rubet: cortex haud valdè craſſus, rufus: folia elegantiſſimo virore nitent, Cupreſſinis ſimilia, frequentiora tamen, ſapore amara, aroma olent, & reſinaceum quiddam præ ſe ferunt: rami latiores multis adnatis appendicibus alarum inſtar expanſi, veluti Piceæ & Taxi, in quibus baccæ frequentes, admodum rotundæ Cedridibus ſimiles, quæ initiò virent; maturitatem verò conſecutæ, ex cyaneo ſiue cæruleo nigricant.

E radice

Sabina altera.

Sabinæ alterius altera icon.

E radice huius Reſina quandoque fluit, quæ concreta Vernici ſimilis, & in mandendo quoque friabilis eſt.

In montibus ac ſiluis, aliiſque perinde incultis vtraque gignitur, veluti in Creta, Myſia, & alibi. P. Bellonius vtramque in Tauri, Amani, & Olympi montium excelſis à ſe repertam memoriæ prodidit.

Prior in vtriuſque Germaniæ, & Galliæ hortis frequenter culta reperitur: ſeritur hæc ſemine & ſurculo. Defigendi ſurculi mediocriter humido ac vmbroſo loco, donec radices egerint: frutices ab his enati in latus declinant, rami naturam retinentes. Quæ verò ex ſemine ſata eſt Sabina, rectiùs aſſurgit: temporis progreſſu hęc ſemina profert, illa vt plurimùm ſterilis permanet.

Viret perpetuò vtraque, fœtibus ſuis grauida altera frequenter hieme reperitur; ſemper ſiquidem fructus arbori huic inſidet; priùs enim quàm veteres perficiuntur, noui ſuperueniunt.

Græcis *βράθυς* aut *βράθυ*, vel, vt nonnulli legunt, *βράθυξ* dicitur: Latinis Sabina: *βάρυθρον* verò & *βάρον* vocibus ſpuriis. Prior vulgò in Officinis Pharmacopœorum cognita Sauinæ 1.
nomine: à nonnullis Sauimera: Itali & Hiſpani Latinam appellationem ſeruant: Germanis Sibenbaum: Belgis Sauelboom: Gallis *Sauenier:* Bohemis Kiaſterra.

Alteram Cupreſſum Creticam quidam, inquit Plinius, dixerunt. Idem lib. XII. cap. XVII. 2.
Brutæ arboris meminit. Hanc alteram Sabinam eſſe ſunt qui opinentur, & tranſpoſitis voca- *Bruta.*
libus pro *βράθυ*, Bruta legi. Deſcribitur ſiquidem à Plinio lib. XII. cap. XVII. Cupreſſo ſimilis his quidem verbis: Petunt in Elymæos arborem Brutam, Cupreſſo fuſæ ſimilem, exalbidis ramis, iucundi odoris accenſam, & cum miraculo hiſtoriis Claudij Cæſaris prædicatam. Folia eius inſpergere potionibus Parthos traditur. Odorem eſſe proximum Cedro, fumumque eius contra alia ligna remedio. Naſcitur vltra Paſitigrin in finibus oppidi Sittacæ, monte Zagro. Hæc ille.

Elymæi autem in Aſſyriorum regione poſt Sagrum montem ſupra Babylonios Straboni deſcribuntur; haud procul à Sinu Perſico Ptolomæo. Difficilè idcircò fuerit Brutam eſſe Sabinam alteram affirmare, cùm tanta loci diſtantia haud dubiò differentiam adferre queat,

& non niſi paucis ac breuiter deſcripta ſit. Plus ſimilitudinis cum Sabina Thya habere videtur à Theophraſto deſcripta: ſed tamen cùm Thya fructu Cupreſſum referat, non Cedrides, ſatis quoque manifeſtum, Sabinam alteram non eſſe Thyam. Non eſſe quoque hanc Vitæ, à recentioribus appellatam, arborem, ex ſubſequentibus euidens fiet, ac indubitatum relinquetur.

Sabina autem tertij ordinis cùm excalfacientium, tum deſiccantium, & ex numero eorum, quæ vel maximè tenuium ſunt partium, vt Galenus ait.

Sabina cum vino decocta, aut epota, ſanguinem per vrinas ducit; menſes ſuppreſſos etiam potenter prouocat: ſecundas poſt partum relictas eiicit: fetum mortuum expellit: nocet & viuo. Eadem ſubtus appoſita vel ſuffita poſſe exiſtimatur.

Plinius cum melle & vino ſumptam regio morbo mederi ſcriptum reliquit. Rarum ſunt vitium verrucæ in pene extuberantes, has tollit Sabinæ ex aqua decoctum, ſi eo foueantur, inſperſo deinde puluere.

De Cupreſſo. Cap. VII.

Cupreſſus.

Cupreſſi ramus cum fructu.

PROCERA arbor Cupreſſus eſt, caudice longo ſurrecto, faſtigio acuminato: ramis compluribus in orbem cingitur, qui non in amplitudinem diffunduntur, ſed ſecundùm caudicem aſſurgunt, cacumen tamen non attingentes, coni ſimilitudinem effingunt: ligni materies dura, ſolida compacta, odorata, & ſublutea, ferè veluti Sandalorum luteorum, ſed paulò dilutiore colore, nec cariem, nec vetuſtatem ſentit, nec fiſſuram ſponte capit. Folia oblonga, teretia, veluti Tamaricis, ſed carnoſiora. Fructus ad ramulos dependent Larignis conis ferè aſſimiles, ſed tamen craſſiores & compactiores; qui per maturitatem ſponte in rimas fatiſcunt, ſemenque deinde delabitur, ac vento impellente excutitur, paruum, planum, prætenue, obſoleti coloris, quod formicis gratum, ciboque ab ipſis expetitum.

Huius genera duo nonnulli ſtatuunt, feminam, & marem: feminam quidem ſterilem, marem verò fecundam. Theophraſtus ex femina marem prouenire, nonnullos affirmare refert. Fundit autem Cupreſſus liquidam quamdam reſinam, Larignæ conſiſtentia ſimilem, ſed ſapore acerrimam.

Loca

Loca feruida, inquit Theophraſtus, Cupreſſum habent, vt Creta, Lycia, Rhodus: in Cyrenenſi agro etiam prouenit: in Cretæ autem montibus Idæis, Leuciſque, id eſt, albis vocatis, ſuper ſumma quorum nix numquam deeſt, etiam reperiri affirmatur. Bellonius negat in iugis horum montium inueniri, ſed circa radices in ruderibus & ſuperciliis montium. Aduena quondam Italiæ, nunc verò Galliæ ac Germaniæ inferiori. Nullo pacto nec fimum nec aquam concupiſcit: emori dicitur ſi nouella copioſè adaquetur. Ceteris in locis ſemine exit, in Creta verò etiam ἀπὸ τοῦ στελεχοῦς, id eſt, ex ramulis.

Semper viret ipſa arbos: fructus ter vno anno colligi poſſunt, Ianuario, Maio, ac Septembri menſibus; idcircò & Trifera appellatur.

Κυπάρισσος, vel κυπάριττος Græcis: Latinis Cupreſſus: Officinis Cypreſſus: Italis *Cipreſſo*: Gallis ac Hiſpanis *Cipres*: Germanis Cypreſſenbaum: Belgis Cypreſſe boom.

Fructus σφαίρια τῆς κυπαρίσσου: Latinis Pilulæ Cupreſſi, Nuces Cupreſſi ac Galbuli dicuntur: Officinæ Nuces Cypreſſi appellant. Diti olim hæc ſacra habita fuit, & feralis dicta; ex quo creditur vmbra eius infauſta.

Cupreſſi autem folia, germina, & recentes galbuli, reſiccandi vim habent, & vnà adſtringendi, abſque inſigni tamen acrimonia aut caliditate: tanta autem & caliditas eis adeſt, quantum ſatis ſit deducendæ in altum abſtrictioni & acerbitati, vt Galenus auctor. Magna vlcera in duris corporibus conglutinant: in alto latentes in flaccidis affectibus humiditates innoxiè tutoque depaſcuntur atque abſumunt. Ad enterocœlas hoc modo proſunt; partes ſiquidem præ humiditate laxas reſiccant, deinde ipſis robur addunt. Quidam etiam ad carbunculos & herpetas polentæ permiſcentes his vtuntur.

Pilulæ tuſæ ex vino, auctore Dioſcoride, in dyſenteria, alui fluore, & ſi reiiciatur, commodiſſimè bibuntur. Eoſdem decoctum harum & foliorum præbet effectus.

Folia ſuffitu culices abigere feruntur: atque idem poſſe pilulas. Ligni ramenta veſtimentis interpoſita à tineis ea tuentur. Reſina tineas, vermiculos, & teredines quoque necat.

De Thya, ſiue Cupreſſo ſilueſtri ex Theophraſto & aliis.

CAP. VIII.

THYA, auctore Theophraſto, procera ac perpetuò virens eſt arbor, Cupreſſo adeò forma ſimilis, vt & ramis, caudice, foliis, & fructu ipſam referat, ac potius ſilueſtris quædam Cupreſſus: materies ligni ſolida, odorata veluti Cedri, quæ non corrumpitur: radice huius nihil criſpius, pretioſa opera idcircò ex hac conficiuntur.

Præcipua autem hæc eſt iuxta Ammonis delubrum, & in reliqua Cyrenaicæ regionis parte enaſcitur montium cacuminibus lociſque algentibus. Cupreſſum verò quamdam ſilueſtrem in Creta quoque reperiri Bellonius refert, quæ non ad aliarum Cupreſſorum altitudinem excreſcit, nec metæ modo faſtigiata attollitur, ſed humiliore ſtatu contenta patulam comam in altitudinem diffundat: caudice verò & craſſo eam eſſe affirmat. Sitne hæc Thya, de qua Theophraſtus & Plinius, expendendum reliquimus. *Cupreſſus ſilueſtris.*

Serotina autem Thya eſt, & tardiſſimè germinat.

Græcis θύα ſiue θεῖον & θύον: differt ab his θυεία non ſtirpis nomen, ſed mortarij, in quo res aridæ teruntur. Nota (inquit Plinius lib. XIII. cap. XVI.) Homero Thya: hanc igitur inter odores vri tradit in deliciis Circes, quam Deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta (videlicet omnia) in eo vocabulo accipiunt, cùm præſertim eodem verſu Cedrum & Thyam (Laricem perperàm exemplaria) vnà tradat: in quo manifeſtum, de arboribus tantùm locutum. *Θυεία.* *Plinij locus reſtitutus.*

Extat verſus Odyſſeas quinto, vbi Mercurium inducit Iouis mandato Calypſus antrum petiiſſe, & Thyæ Cedrique combuſtarum arborum odorem longè præſenſiſſe: ait enim,

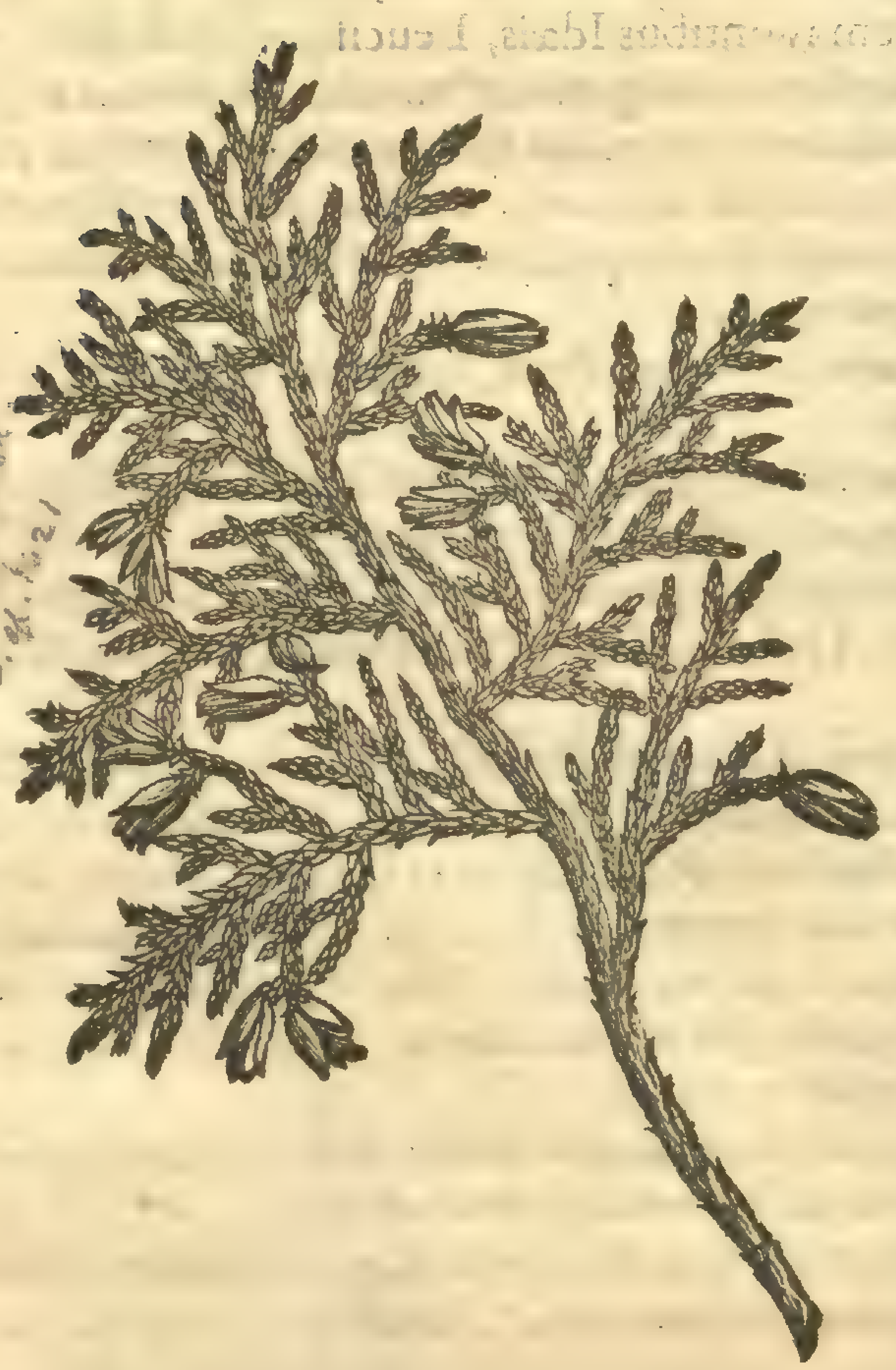
—— τηλόσε δ' ὀδμὴ
Κέδρου τ' εὐκεάτοιο θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει.
—— *Ex longinquo odorem*
Cedri & incenſæ Thyæ iuxta inſulam olebant.

Theophraſtus magnum huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quamdamque immortalitatem materiæ in tectis, contra vitia omnia incorruptæ.

De arbore Vita dicta. CAP. IX.

QVÆ arboris Vitæ nomen accepit, in altitudinem exereſcere poſſe fertur: caudice aſſurgit lignoſo, duro, & nodoſo, cortice è rubro nigricante conueſtito, ramuli ab hoc

Arbor Vitæ.

vtrimque complures alterni ſparguntur, à quibus rurſus alij frequentes alarum inſtar expanſi, qui recti eſſent, ſi non ad foliorum exortus reflecterentur, & adeò applanati apparerēt, veluti ſi prælo compreſſi forent. Folia autem Cupreſſi quodammodò referunt, ſed tamen planiora, & ſupra inuicem ſeſſilia, veluti compactili nucamento cohærent. Floſculi in extremis ramulis exigui, ac ſufflaui exoriuntur; ſubſequente cono perquàm exiguo, nuclei ſtrobili nucis pineæ magnitudine, è tenellis ſquamulis compacto, quo dehiſcente paleacea quædam ſemina excidunt exigua.

Odoratus totus frutex eſt, & ceteris huius generis odoratior: folia guſtata amaricant, quorum odor contritorum ita digitis adhæret, vt difficulter ablui queat. Spirant autem hunc odorem non modò virentes ramuli ac folia, ſed & reciſa ac reſiccata diutinè eumdem retinent.

Ex peregrino orbe, Galliæ primùm aduena eſt facta, tempore Franciſci I. Regis Franciæ, & in hortos Regiæ Fontanæblæi, ex Canadas Septemtrionalis Americæ prouincia illata; vnde ad complura Galliæ, & non pauca Belgij peruenit loca: ramulo in terram depacto ſeritur: radices facilè loco haud inſolato concipit.

Hiemis ac frigoris patiens eſt, amiſſo tamen hibernis menſibus eleganti virore, folia ramulique ſubnigricant, quæ Vere veluti rediuiua iterùm virorem ac priſtinum nitorem recipiunt; vt non temerè Arbor Vitæ dicta videatur.

Nominant ſiquidem hanc recentiores Arborem Vitæ, neque aliud exploratum habemus eius vocabulum, Thyam Theophraſti aut Plinij Brutam eſſe aſſerere non fuerit facile. Noui orbis noua ſtirps habenda eſt.

Calida autem ac ſicca temperamento & folia & ramulos eſſe, non modò amaricans ſapor, ſed & odor abundè vehemens docent.

De Taxo. Cap. x.

Taxvs longa ac procera arbor eſt, caudice mediocris craſſitudinis recto, & circa verticem ramoſo, reliqua parte enode, qui exteriùs cortice contegitur ex albido ſordente, ſcabro, ac rimoſo; & interiore materia lignea nigricat: rami in latus effunduntur, in complures virgulas ac alas diſtributi; quæ foliis vtroque latere frequentibus multiſque densè circumſeptæ ſunt, inſtar ramulorum Piceæ; quæ Roſmarini coronarij haud diſſimilia ſunt, ſed læuiora, & in virore nigriora, non odorata. Floſculi ab inferiore virgularum parte ſecundùm folia, tum & circa cacumina frequentiores dependent, ex luteo herbacei: baccæ ſuccedentes rotundæ ac rubentes ſunt, concauo quodam exiguo ſuperiùs apparente, veluti in nigris Vacciniis, quibus & forma & magnitudine proximè reſpondent.

Prouenit in pluribus regionibus Taxus: apud Græcos in Macedonia & Arcadia, in Italiæ quibuſdam conuallibus, in Narbonenſi Gallia, in Arduenna Belgij ſilua, tum & pleriſque aliis, vbi ſata eſt, locis: gaudet autem vmbroſis.

Martio aut Aprili floſculi exeunt, nouis germinibus mox ſuccedentibus: Autumno maturæ baccæ ex arbore decidunt.

Arbor hæc Græcè à Dioſcoride σμίλαξ nominatur, à Theophraſto μίλος; ſed à Nicandro in Alexipharmacis σμίλος: Galenus verò etiam κάκτον vocat: Latinis Taxus eſt: Germanis Eibenbaum: Belgis Ibenboom: Italis *Taſſo:* Hiſpanis *Texo*, & *Taxo*: Gallis *If*: Bohemis Tis.

Error nonnullarum Officinarū. In Officinis indoctis, ſi quæ adhuc reſtant, Tamariſcus; quæ olim huius corticem, pro Tamaricis cortice, medicamentis non abſque graui errore admiſcuerunt.

Venenoſæ, inquit Galenus, facultatis arbor eſt. Dioſcorides tam præſentis Narbonæ Taxum

Taxus.

Taxum eſſe veneni ſcribit, vt etiam ſub vmbra eius requieſcentes aut dormientes offendantur, & quandoque moriantur. In Belgio minùs perniciosa eſt, & vmbra periculo caret. Theophraſtus λόφουρα animalia, Iumenta vertit Gaza, mori ait ſi folia comederint: ſed μηρυκάζοντα, id eſt, ruminantia non offendi: fructuſque verò & aliquibus hominibus mandi, ſuaueſque eſſe ac innoxios. Nicander in Alexipharmacis Taxum inter venenatas ſtirpes quoque retulit, aſcripto ſimul remedio, & quidem his verbis, Interprete Ioanne Gorræo:

Parce venenatæ Taxo, quæ ſurgit in Oeta
Abietibus ſimilis, letóque abſumit acerbo,
Ni præter morem pleno cratere meraca
Fundere vina pares, cùm primùm ſentiet æger
Arctari obſtructas fauces, animæq; canalem.

De Pinu. CAP. XI.

PINVS duplex eſt, Theophraſto auctore: vna ἥμερος, cultiua ſiue manſueta, altera ἀγρία, ſilueſtris. Macedones verò & tertiam ait addere, ἄκαρπον ſiue ſterilem, nobis incognitam.

Manſueta Pinus procero & craſſo caudice in altum tollitur: inferiore quidem parte nudo, ſed ſuperiore admodum ramoſo. Folia ſetæ equinæ ferè modo tenuia, oblonga, dura, cacumine pungentia ac aculeata, extremas ramulorum partes, comarum inſtar, plurima ambiunt; quorum bina ab vno ferè exeunt tuberculo: coni magni ſunt ex multis ſolidis, duris, lignoſis compacti ſquamis, ſub quibus ſtrobili lignoſi putaminis, inſtar paruarum nucum, lacunatis includuntur toris; horum nucleus albidus, dulcis, oblongus, tenui membrana, facilè attritu digitorum decidente, velatus, cuius vſus eſt.

Pinus.

In multis Italiæ locis, & præſertim in agro Rauennate, & circa Maſſiliam in Narbonenſi Gallia, in Hiſpania, tum & alibi, veluti in Orientis prouinciis ſponte ſua naſcitur: colitur verò in hortis ac viridariis.

Latinis Pinus, & Pinus ſatiua, vrbana, aut potiùs manſueta dicitur: Macedonibus ac reliquis Græcis πεύκη ἥμερος, ſed Arcadibus πίτυς: nam quam Macedones πεύκην ἥμερον, Arcadiæ incolæ πίτυν vocăt, vt Theophraſtus ait: atque Πίτυς. ſic ἥμερος Pinus in Arcadia ac circa Ἠλείαν nomen permutat. Ex hac autem nominis permutatione accidit, vt fructus Pini in conis reperti, à Dioſcoride, Galeno, & Paulo, aliiſque πιτυΐδες nominentur, quaſi πίτυος fructus, quos Dioſcorides fructus eſſe aït πιτύων καὶ πεύκης, qui tamen non alterius quàm ἡμέρου πεύκης ſunt, ab Arcadibus πίτυς appellatæ. Eſt verò & alia πίτυς, Picea Latinis, à Pinu multùm differens: ſed Pitys Arcadiæ nihil à Pinu differt.

Fructus autem harum κῶνοι Græcis dicuntur, & Latinis ſimiliter Coni, eſt tamen κῶνος commune nomen omnium fructuum huius

generis arborum: nominantur verò & Latinè Nuces Pineæ: à Mneſitheo Græcè ὀστραχίδες à Diocle verò Caryſtio πιτυΐνα κάρυα, quæ tamen fructus eſſe arboris à Theophraſto πεύκης appellatæ Athenæus teſtatur. Videtur & idem fructus totus, στρόβιλος & κόκκαλος à Galeno vocari, Commentario quarto lib. Hipp. De victus ratione in morbis acutis: libro tamen ſecundo De alimentorum facultatibus non κῶνον, ſed nuces in eo contentas στροβίλους nominat: & ſimiliter lib. VII. De ſimplicium medicamentorum facultatibus: Coni, inquit, fructus, quem Coccalum & Strobilum vocant: hos autem πιτυΐδας etiam nominari paulò antè dictum eſt. Germani Conum Zyrbel: Brabanti Pijnappel nuncupant.

At fructus iſtius interior nucleus vim habet concoctoriam & moderatè excalfacientem, in medio quaſi frigidi ac calidi conſiſtentem: exaſperata lenit: tuſſi veteri & pectoris diuturnis vitiis auxiliatur, per ſe, aut cum melle, alióve eclegmate ſumptus: phthificis ac tabeſcentibus vtilis eſt: vires reparat: corpus alit ac reficit: craſſi ac boni eſt ſucci, multúmque nutrit, non tamen omnino facilè concoquitur; idcircò bellariis tritus admiſcetur, aut ſaccharo incoquitur.

Prodeſt verò & idem nephriticis, ac aduerſus veſicæ roſiones, vrinæque ardores; acrimoniam enim mitigat, dolores ſedat, vrinam clementer prouocat: auget item & lac & ſemen genitale; Venerem idcircò etiam excitat.

Totus conus cum Marrubio recenti decoctus, inquit Galenus, ſi poſteà addito modico mellis iterùm coquatur, donec ipſum decoctum mellis accipiat craſſitudinem, medicamentum eſt ad thoracis pulmoniſque excreationes conueniens.

Simile & Dioſcorides habet: Integri, ait, ac recenter ab arboribus decerpti, confracti, & in paſſo decocti, veteri tuſſi & tabitudini conferunt, ſi quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

De Pinu ſilueſtri, ſiue Pinaſtro.
CAP. XII.

Pinus ſilueſtris, ſiue Pinaſter.

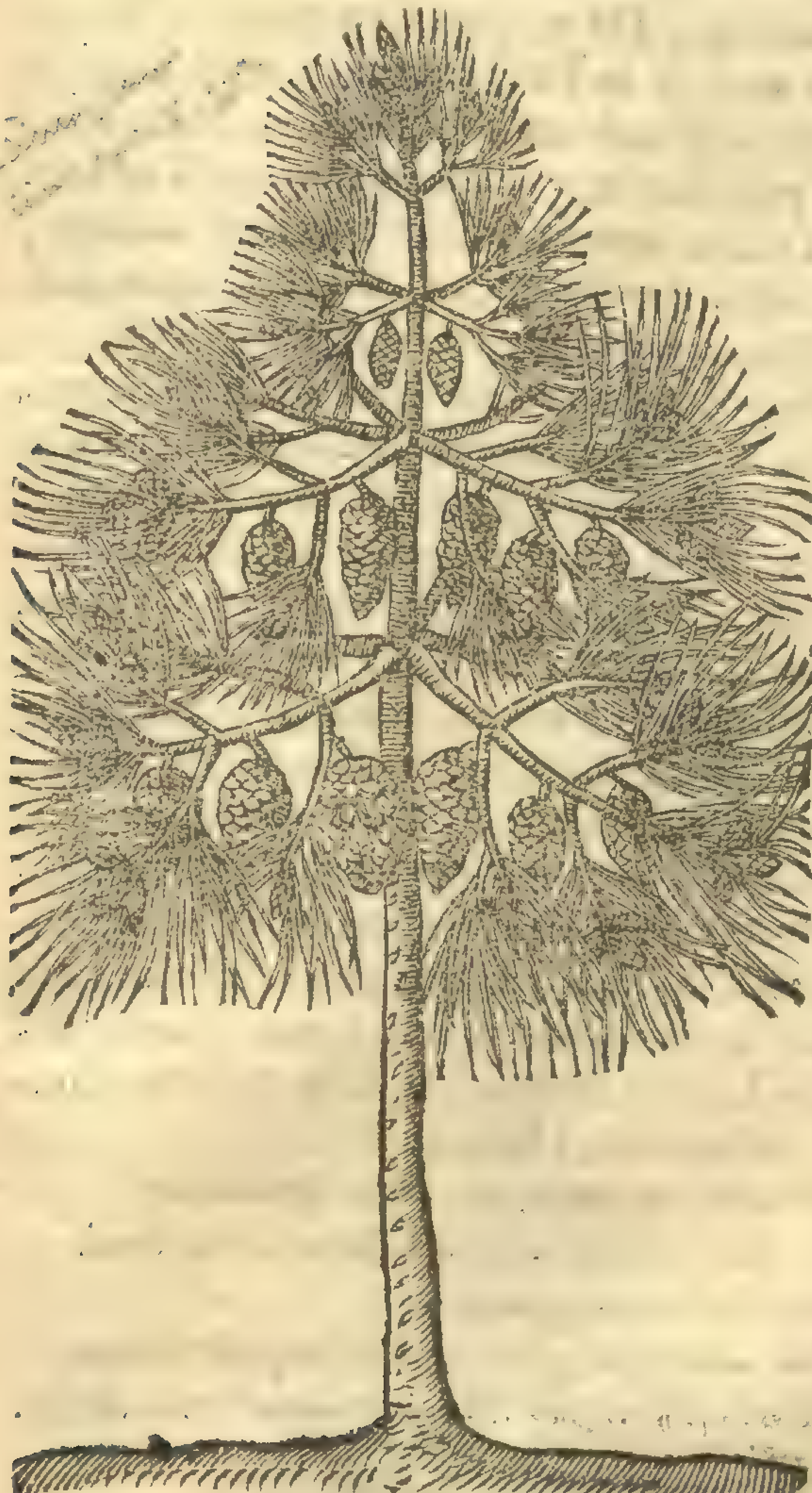
Pinus ſilueſtris altera.

SILVESTRIVM Pinorum complura ſunt genera, quæ ad duo ſi referantur, vna erit ſilueſtris montana Pinus, altera παράλια, ſiue Marina Pinus.

Inter

Pinus maritima maior.

Pini maritimæ maioris ramulus.

Inter montanas autem prima, vrbanæ ſiue ἡμέρῳ ſimilis eſt, ſed frequenter humilior, ac minùs alta, craſſitudine verò haud cedens: cortex eius glaber eſt: folia qualia Pini vrbanæ, dura, gracilia, acuminata, ſed breuiora, inter quæ ſubinde fructus futuri rudimentum latet: coni verò multò minores, breues ac parui, reſinoſi, ac odorati; qui quamprimum inaruerint, dehiſcunt, & ex arbore decidunt. 1.

In ſiluis Bohemiæ, Sileſiæ, Morauiæ, Luſatiæ, Poloniæ, aliiſque Germaniæ, ac etiam Boruſſiæ, largè prouenit, ac in omnibus Septemtrionalibus regionibus: frigidos tractus amat, & montoſa: grandines, niues, & gelu non reformidat: in Pyrenæis montibus, ac Italicis Alpibus, tum & Gallia Celtica etiam reperitur.

Altera ſpecies altitudine & proceritate minor eſt, alioqui arbor elegans ac ſpecioſa: folia veluti alterius Pini frequentia, tenuia, & acuminata. Conus Piceo craſſitudine fere æqualis, ſed breuior; reſinoſus quoque & admodum fragilis: nuces vrbanis minores ac fere triangulares: ligni materies elegans eſt, & odorata, idonea ad tabulas aliaque opera ex ea conficienda. 2.

In Tridentino agro, vt Matthiolus ſcribit, ac in Rhetinorum montibus, in Comitatu Tyrolenſi, ac prope Oenipontem prouenit.

Tertiam verò præter hanc & montanam idem refert: hæc autem caudice nullo aſſurgit, ſed plurimis ramis effunditur humi ſerpentibus, duodecim aut quindecim cubitos longis, flexibilibus ac obſequioſis, & ad circulos vaſarios perquam idoneis: coni huius quales prioris montani, ſed odoratiores, & plus reſinæ proferentes. 3.

Marina Pinus duorum hominum ſtaturam ſubinde non excedit: folio Pini breuiore: fructu coni forma oblongo & turbinato, multam Reſinam proferente: huius duæ ſunt ſpecies, fructus magnitudine tantummodò differentes. 4.

Gignitur in maritimis Italiæ, ac etiam Hiſpaniæ, tum & in aliis prouinciis, haud procul à mari locis.

Minorem verò & quamdam huius generis Carolus Cluſius exhibet, hominis ſtaturam vix attingentem, foliis minutis, & veluti Laricis, ſed perpetuis; cono paruulo, ac nucleis puſillis. 5.

Fluit

Pinus maritima minor.

Fluit autem ex his omnibus Reſina alba & odorata: conuertuntur verò & in Tedam, & ex his nigra Pix vi ignis excoquitur. Tranſeunt verò & in Tedam quandoque Picea & Larix, ſed rarò admodum: Pini enim ſilueſtris proprius ac peculiaris morbus Teda eſt. *Teda.* In Tedam autem arbor conuerſa dicitur, cùm non modò cor eius, ſed & reliqua eius ſubſtantia in pinguetudinem mutata eſt.

Appellantur autem omnes hæ Græcis πύκαι ἀγρίαι, & Latinè ſilueſtres Pini: à Plinio verò Pinaſtri. Pinaſter, inquit lib. XVI. cap. X. nihil aliud eſt quàm Pinus ſilueſtris minore altitudine, & à medio ramoſa, ſicut Pinus in vertice (exemplaria pleraque perperàm habent, mira altitudine.) *Plinij locus emaculatus* Falluntur autem non parum, qui Pinum Græcis πίτυν appellari exiſtimant, præter vrbanam: quæ tamen non ab omnibus, ſed ab Arcadibus tantummodò (vt antè ſcriptum) πίτυς nominatur. Silueſtris Pinus πύκη omnibus eſt: atque huius idcircò Teda, non Picea, ſed Pinea Latinis dicitur, vt ſatis teſtatur Ouidius in epiſtolis Heroidum:

Vt vidi, vt perij, nec notis ignibus arſi,
Ardet vt ad magnos Pinea Teda Deos.

Item Faſtorum quarto:

Illic accendit geminas pro lampade Pinus,
Hinc Cereris ſacris nunc quoque Teda datur.

Huc facit quoque quod apud Virgilium legitur Æneid. VII.

Ipſa inter medias, flagrantem feruida Pinum
Suſtinet.

Vbi per flagrantem Pinum, Tedam Pineam intelligendam Seruius admonet. Accedit Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

——— manu
Pineam quate Tedam.

Et Prudentius in Hymno cerei Paſchalis:

Seu Pinus Piceam fert alimentum.

Iam & Peucedanos à ſimilitudine πύκης nomen habens, Latinis à Pinu quoque appellationem Piſtanelli inuenit. Quæ ſanè omnia ſatis oſtendunt, πύκην Latinis non Piceam, ſed Pinum dici.

1. Prior autem ſilueſtrium harum ſpecies Idæa Theophraſti eſſe poſſet, ſi conus qui breuior eſt, oblongior foret; nam ex ſilueſtribus vnam Idæam nominat, fructu longiore: alteram Marinam fructu rotundiore. At nobis contrario hæc ſe habent modo: nam ſilueſtris montanæ breuior eſt conus, maritimæ verò longior. Poteſt verò hæc veriùs Macedonum mas eſſe: hi etenim ſilueſtrium vnam marem, alteram feminam ſtatuunt. Et marem quidem contortiorem & operi difficiliorem, feminam verò faciliorem. Contortius autem huius lignum eſt, minuſque operibus expetitum, quàm proximæ: idcircò & mas eſſe poſſe videtur.

Germanis hæc arbor Hartzbaum/& Wilder Hartzbaum: Gallis in Celtica *Eluo, Aleuo*: Hiſpanis *Pino Carax*.

2. Altera ſpecies Italis, Tridentinis, & Ananienſibus vulgò *Cembro & Cirmolo* dicitur. A Macedonum femina ſilueſtri nihil differre apparet; nam tractabilem & ad multa opera materiam habet idoneam.

3. Tertia ab iiſdem Mugo nuncupatur: hæc non abs re χαμαιπύκη dici poteſt, hoc eſt, humilis Pinus, alia tamen ac differens à χαμαιπύκη herba.

4. Quarta θαλαττία πύκη Græcis: Latinis Maritima ac marina Pinus nominatur.

Teda autem Latinis dicta, Græcis δᾴς & δάδιον nominatur: Germanis Kynholtz.

Plinij error. Plinius non abſque errore Tedam ſui generis arborem eſſe exiſtimauit, ac ſextum Coniferarum genus ſtatuit: ſicuti & non recte pro πύκη, Laricem Latinè vertit.

Veluti

Veluti autem Dioſcorides inter πεύκην & πίτυν tam exiguum, vt vix vllum, diſcrimen ſtatuit; ac eiuſdem generis vtramque facit: ſic & facultates vtrique communes tradit.

Vtriuſque, inquit, cortex adſtringit: prodeſt aduerſus intertrigines tritus ac impoſitus: ad ſuperficiaria item vlcera & ambuſta cum argenti ſpuma & manna thuris: cerato verò myrtino exceptus teneriorum vlcera claudit: cum atramento ſutorio tritus ſerpentia cohibet: ſuffitu partus & ſecundas extrahit: potus aluum ſiſtit, & vrinas mouet.

Galenus ferè eadem; ſed Peuces corticem, Pityos moderatiorem eſſe ait. Folia trita inflammationes ſoluunt, & vulnera ab ipſis arcent. Trita & in aceto decocta dentium dolores mitigant, ſi hoc calido decocto colluantur: hepaticis verò & eadem vtilia ſunt, cum aqua vel melicrato pota. Idem verò poteſt & ſtrobilôn cortex, quod folia pota: ſed Galenus in cono, quamquam his ſimilis videatur, minùs tamen validam facultatem eſſe affirmat, ſic vt nihil dictorum propè efficere queat, ſed moleſtam quamdam habeat mordacitatem.

Teda particulatim ſecta, & in aceto decocta, dolores dentium etiam ſopit, ex decocto dente colluto. Ex hac etiam fit Spatha ad acoporum & peſſorum compoſitiones vtilis. Ex hac verò combuſta fuligo ad atramenti librarij confectionem excipitur, & ad καλλιβλέφαρα, & ad eroſionem angulorum oculi, & ad palpebrarum caluitiem, & lacrymantes & lippientes oculos, Dioſcoride auctore.

De Picea. CAP. XIII.

Picea.

PROCERA arbor Picea eſt, multis ramis luxurians non ſolùm quidem circa verticem, ſed multò inferiùs, ac etiam infra caudicis medium, qui reflexi terram verſus nutantes non rarò dependent: folia anguſta ſunt, non qualia Pini, ſed breuiora latioraque, Abietis ſimiliora, quibus tamen nigriora, latiora, molliora tenerioraque, quæ etiam non orbiculariter, vt Abietis, teneriores virgulas conueſtiunt, ſed è duobus tantummodò ſibi oppoſitis lateribus, frequentia admodum denſeque exeunt, veluti Taxo, cuius folia ſatis æmulantur. Conus huius oblongus eſt, & Abiegno ferè ſimilis: cortex arboris nigricat, lentus ac flexibilis eſt, non vt Abietis fragilis; ſub quo, proximè ligno, Reſina colligitur, quæ quandoque effluens Larignæ ſimilis apparet.

In ſiluis Bohemiæ ac Germaniæ iuxta Pinaſtros & Abietes ſæpè hæc reperitur: naſcitur & in aliis regionibus.

Coniferam autem hanc arborem Græci πίτυν nominant: Latini Piceam, non autem Pinum: nam Pinum Græcorum πεύκην eſſe ſuperiore capite oſtenſum: πίτυν autem Latinis Piceam dici teſtatur Scribonius Largus Compoſitione CCI. Reſinæ, inquit, Pituinæ, id eſt, ex Picea arbore. Accedit Plinius lib. XVI. cap. X. vbi verba Theophraſti de Peuce & Pityi transferens, Pityn Piceam interpretatur, tametſi pro Pauce Laricem ſcripſerit, vt iam antè indicatum eſt.

Verba autem Theophraſti ſic habent: Πεύκην μὲν γὰρ ἐπικαυθεισῶν τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαστάνειν. τὴν πίτυν δὲ, φασί τινες ἀναβλαστάνειν, ὥσπερ καὶ εἰς Λέσβον ἐμπρησθέντος τοῦ Πυρραίων ὄρους τοῦ πιτυώδους: Plinij verò hoc modo: Larix vſtis radicibus non repullulat: Picea repullulat, vt in Leſbo accidit incenſo nemore Pyrrhæo.

Iam & πιτυοκάμπαι vix in alia vlla arbore, quàm in ſola Picea reperiuntur, teſte Bellonio: ſic vt non temerè Pityocampæ ac Picearum Erucæ vocentur, tametſi plerique interpretes, Pinorum erucas nominent; atque idcircò etiam πίτυς à Theophraſto φθειροποιός cognominatur, quòd videlicet vermes ac pediculi in ea gignantur. Πιτυοκάμπαι.

Quandoquidem autem πίτυος nomen commune ad Pinum, vrbanam & Piceam eſt, vt anteà

anteà oſtenſum, recentiorum nonnulli hac de cauſſa Piceam πίτυν ἀγρίαν à Theophraſto nuncupari exiſtimant. Theophraſtus ſiquidem hiſtoriæ lib. III. Montibus, inquit, iuxta Macedoniam propriæ ἐλάτη, πεύκη, πίτυς, ἀγρία, &c. paulò verò inferiùs, inter ſilueſtria ἀείφυλλα ſiue ſemper folioſa, πεύκη, πίτυς, ἀγρία. Sed lib. primo inter πίτυν & ἀγρίαν medias alias numerat, ita πίτυν ab ἀγρίᾳ ſeparans: Interpres etiam ἀγρίαν Aquifoliam interpretatus eſt. Appellatur autem Picea hæc à Germanis Schwartzer Tannenbaum / & Roter Tannenbaum: quandoque verò & Förenholtz / quod tamen & aliis nomen quadrat.

De facultatibus verò vel corticis vel fruticis huius arboris, ſuperiore capite ſcriptum eſt. Nam veteres Peuces & Pityos facultates, veluti conſimiles, ſimul deſcripſerunt. Reſtat de Reſinis, de quibus mox ſequente capite agendum.

De Reſinis. CAP. XIIII.

1. Ex Pinorum, præſertim ſilueſtrium generibus, liquida, ſubalbida, & odorata Reſina profluit; & non rarò quidem ſponte; ſed ex ramis aut caudice vulneratis copioſior, arbore
2. in Tedam conuerſa. Exit verò & arida quædam è corticis rimis, vel circa abſciſſos ramulos,
3. & quidem Piceæ vel Abietis. Iam & circa conos ſiue ſtrobylos & concreta quædam reperitur Reſina.

Reſina autem omnis Græcè ῥητίνη dicitur: Germanis Hartz: Belgis Herst: Italis *Ragia:* Hiſpanis *Reſina.*

1. Liquida Reſina Græcis ῥητίνη ὑγρὰ nominatur, & à nonnullis αὐτόῤῥυτος, id eſt, ſpōtè fluens: à Lacedæmoniis πρωτόῤῥυτος, ſiue Primiflua: in Cilicia verò καπναίλεον: vt Galenus III. De medicamentis ſecundùm genera ſcribit: in Officinis Reſina Pini. Contingit autem quandoque dum negligentiùs hæc collecta fuerit, vt quædam lignoſa aut lapidoſa ei admixta ſint: huiuſcemodi autem Galenus συγκομιστὴν quaſi confuſaneam vocat, quæ liquefacta ac à ſordibus repurgata, dura redditur ac friabilis.

Simile accidit & Reſinæ alij liquidæ, quæ vbi colliquefacta fuerit & cocta, refrigerata dura ac friabilis eſt, & tundi, teri, cribrarique poteſt. Talis autem Græcè φρυκτὴ, Latinis Fri-

Colophonia. cta dicitur, & non rarò Colophonia ſiue κολοφωνία. Galenus ſiquidem in lib. De medic. ſecundùm genera III. Frictam ab aliis Colophoniam appellari affirmat: Reſinarum, inquit, omnium ſicciſſima, quam nonnulli Frictam, alij Colophoniam nominant. Colophonia autem vocatur, quòd olim à Colophone, vt Dioſcorides, petebatur. Hæc præ ceteris fulua, ſi teratur, alba fit: Plinius lib. XIIII. cap. XX.

2. Altera arida ῥητίνη ξηρὰ nuncupatur, præſertim ex Picea arbore, pinguedinis expers, & celeriter areſcens, quæ, vt Galenus VI. De medic. ſecundùm genera, propriè φύσημα πιτύϊνον: in Aſia quæ fit è Picea admodum candida Spagas vocatur, Plinio auctore.

3. Tertia ῥητίνης στροβιλίνης nomen accepit: eadem verò & φύσημα στροβίλινον dicitur: Officinis hæc incognita eſt. Proſtat tamen in his venalis quædam arida quidem Reſina, ſed ex Pityina, Strobilina, Abietinaque confuſis permixta, quam *Garipot* nominant: Thuris loco hæc non rarò ſuffitur; à quo tamen multùm differens eſt.

Reſina autem omnis deſiccat & excalfacit, ſed non æqualiter omnes: eſt ſiquidem inter eas differentia. Quæ acriores, excalfaciunt magis, vt Strobilina, omnium Reſinarum calidiſſima; quia & acrior. Pityinum phyſema minùs acre, minùs excalfacit: in huius & Strobilinæ medio, Abietina eſt. Liquida Pinea humidior eſt: ad Laricis qualitatem & facultatē accedit.

Vtiles ſunt Reſinæ, Dioſcoride auctore, vſtæ ſiue frictæ ad malagmata & acopa: præter enim emollientem quam retinent facultatem, etiam tenuitate partium ſuarum ac ſiccitate digerunt: tumores idcircò & emolliunt ac diſcutiunt: eadem quoque facultate acopis permiſti laſſitudinibus medentur.

Liquidæ reſinæ vnguentis ad recentia vulnera ſolidanda commendatis, commodiſſimè admiſcentur, nam & ad ſuppurationem, tum & facilem vnitionem faciunt.

Excipitur verò & Fuligo, λιγνὺς Græcis dicta, ex Reſinis perinde ac ex thure, quæ ad καλλιβλέφαρα, hoc eſt, palpebras ornantia conducit, & angulorum oculi eroſiones, & collacrymationes, citra morſum ſiquidem reſiccat.

Conficitur ex hac, inquit Dioſcorides, atramentum ſcriptorium: verùm hac ætate non quo ſcribitur, ſed quod à Typographis in excudendis libris vſurpatur, ex hac fuligine, aliis nonnullis permiſtis, paratur.

De Pice. CAP. XV.

Ex pinguiſſimis Pini lignis in Tedam conuerſis, vi ignis Pix elicitur. Locum oportet eſſe lapidibus, aut duriore aliqua materia ſtratum, medioq; paulò elatiorem, quem ſcrobes ambiant,

ambiant, in quos humor defluat, à quibus deinde & alij canales diducuntur, per quos delatus excipiatur: exceptus in vaſa ac dolia reconditur. Loco parato, Tedæ fiſſa ligna erecta congeruntur, deinde ramis Abietum & Picearum plurimis circumpoſitis, luto ac terra multa circumquaque conteguntur, ac diligenter ne vlla rima pateat cauetur; ſolo in vertice foramine relicto, per quod & ignis emitti queat, & hoc immiſſo flammæ ac fumo exitus pateat. Accenſo igne Pix defluit, primùm quidem liquidior, poſteà verò ſpiſſior.

Liquor hic Græcis πίσσα: Latinis verò Pix dicitur: & humidior quidem ac primò defluens à Plinio lib. XVI. cap. XI. Cedria: Pix, inquit, liquida in Europa e Teda coquitur, naualibus muniendis, multoſque alios ad vſus. Lignum eius conciſum, furnis vndique igni extrà circumdato, feruet: primus ſudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria Cedrium vocatur, cuius tanta vis eſt, vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur. Sequens liquor, craſſior iam, Picem fundit. Sed Dioſcorides Cedriam ex Cedro magna arbore colligi ſcribit, & ex Teda Pinea liquorem vi ignis extractum πίσσαν ὑγρὰν nominat: Latinis hæc eſt Pix liquida: Italis *Pece liquida:* Germanis Weich Pech: Belgis Teer: Gallis *Poix foudire:* Hiſpanis *Pez liquida*: in Officinis quibuſdam Kitran. *Cedria.*

Ex hac verò cùm coquitur, durior efficitur Pix: hæc Græcis ξηρὰ πίσσα: Latinis Arida aut ſicca Pix: nonnullis παλιμπίσσα, quaſi iterata Pix, quia ſecundò decocta eſt: huius autem quædam viſcoſa facta βοσκὰς nominatur: in Officinis Pix naualis: Germanis Pech: Belgis Steenpeck: Italis *Pece ſecca:* Gallis *Poix ſeche*: Hiſpanis *Pez ſeca.* *Arida Pix.*

Pix autem excalfacit quoque ac reſiccat: & humida ſiue liquida calidior eſt: durior verò plus deſiccare poteſt, auctore Galeno. Conducit autem liquida ad tonſillarũ & vuæ inflammationes, ac ad anginas foris illata: ad purulentas aures cum roſaceo: ad ſerpentum morſus cum ſale trita & impoſita: cum æquali portione ceræ ſcabros vngues aufert: phymata diſcutit, & vteri ac ani duritias: addita hordei farina, & cum pueri vrina decocta, χοιράδας ſiue ſtrumas diſſoluit: cum ſulphure verò ac Piceæ cortice vel furfuribus, ſerpentia vlcera illita cohibet: cum thuris manna & cerato permixta profundas ſedis ac pedum rimas conſolidat.

Dura ſiue ſicca Pix, Malactice eſt, duritiem emollit, pus promouet, phymata ac phygethla diſcutit, vlcera caua replet, vulnerariis medicamentis commode permiſcetur.

Intra corpus quid liquida Pix aſſumpta præſtare queat, Dioſcorides & Galenus ſcriptum quoque reliquerunt: verùm hæc aſſcribere curæ nobis non fuit: nemo ſiquidem hoc ſæculo hanc ſibi exhiberi facilè admiſſurus eſt.

Colligitur quoque ex Pice Fuligo, quæ, quod ex Reſinis, eadem poteſt.

De Abiete. CAP. XVI.

EXCELSA & admodum procera Abies ſimiliter eſt, Pinum altitudine ſuperat: caudex eius rectus, inferiùs enodis, creſcendo in altitudinem progreditur, naturali contractura peræquata ad cacumen vſque; circa quod ramos promit, ex eadem caudicis parte ſimul quaternos, ex aduerſo ita ſitos, vt decuſſim imitentur; è quatuor caudicis lateribus erumpentes, tali ad faſtigium vſque ordine obſeruato: ab his verò ramis & alij exeunt, ſed bini tantummodò laterales, ſibi mutuò oppoſiti, qui ſubinde deorſum nutant, reliquis ſurſum magis reclinatis. Folia ramulos ac eorum propagines nullo ordine digeſta circumdant, oblonga, teretia, & leuiter mucronata, anguſtiora albidioraque multò quàm Piceæ, diluto videlicet & quaſi albido colore virentia: coni oblongi ſunt, & longiores quàm vllius Coniferæ, mollibus compacti ſquamis, ab extremis virgulis deorſum dependentes, qui nec facile decidunt, ſed diutiſſimè in arbore hærent: coccali in his exigui, nucleo oſſis Ceraſi non maiores, adnata vna parte membrana, alis apum aut grandiorum muſcarum ferè perſimili: materies ligni albida eſt, & ex multiplici tunica contexta, veluti Cepæ bulbus. 1.

Huius verò & alteram ſpeciem Bellonius in lib. De arboribus coniferis oſtendit, conis non dependentibus, ſed ſurſum erectis, quam legitimam eſſe Abietem, & marem dici poſſe, exiſtimat. Theophraſtus ſiquidem lib. III. duas Abietes facit: vnam maſculam, alteram feminam. Maris folia acutiora, magiſque pungentia, pinnata, & in anguſtius tendentia eſſe ait; ligni verò materiam duriorem, & forma decoram eſſe arborem: feminæ verò materiam candidiorem mollioremque, & ad opera faciliorem. 2.

Abies in montibus altis naſcitur: in Germaniæ ac Bohemiæ ſiluis ſatis frequens, in quibus vnà cum Pinaſtris viret: gignitur verò & in Italiæ, Galliæ, & aliarum regionum montanis: deſcendit verò quandoque & ad plana.

Ex Abietis autem cortice liquida quædam colligitur Reſina, Laricea cõſiſtentia aſſimilis, ſed magis tranſparens; amaricans & ſapore Citrij Mali corticem proxime referens, quæ in tuberculis nonnullis corticis, non quidem vetuſtiorum, ſed nouellarum Abietum continetur;

Abies.

Abies altera.

tur; ex quibus non niſi vulneratis eximitur, ſponte etenim non profluit.

Fert & aridam Reſinam Abies, quę circa corticis rimas, vel abſciſſos ramos veterum arborum reperitur, vel etiam ſub ipſis corticibus.

Abies autem Græcis ἐλάτη dicitur: apud Græcos noſtri temporis vox integra ac incorrupta reſtat: Germanis Weiſſe Dannen/ & Weiſſer Dannenbaum: Belgis Witte Denneboom: Italis *Abete*: Hiſpanis *Abeto*.

Gallis prior, cuius nempe coni oblongiores dependent, *Suiffe*: altera verò conis ſurſum arrectis, *Du Sap*, aut *Sapin*, vt quidem Bellonius ait: qui & hanc marem, vt diximus, facit, & legitimam Abietem; illam verò feminam, & Latinis Sapinum dici affirmat.

Sapinus. Sed Sapinus non arboris ſpecies eſt, ſed caudicis Abiegni inferior ac enodis pars, vt non modò Plinius lib. XVI. cap. XXXIX. ſed & Vitruuius lib. II. cap. XI. teſtatur, qui & ſuperiorem partem nodoſam ac duriorem *Fuſterna.* Fuſternam nominant.

Liquidam Reſinam, quę ex nouellarum Abietũ cortice eximitur, Græcè δάκρυον τῆς ἐλάτης vocant: Latinè Lachrymam Abietis, & Lachrymam Abiegnã: Officinæ Germanię perperàm Terebinthinam Venetam: Italis *Lagrimo* eſt. Exiſtimant nonnulli à Dioſcoride ἐλαιώδη ῥητίνην, ſiue oleoſam Reſinam appellari: verũ oleoſa Reſina, à Pinea liquida differẽs haud eſt.

Arida Abietum Reſina, ῥητίνη ἐλατίνη & Abiegna Reſina rectè nuncupatur, odorata eſt, thuriſque loco non rarò vnà cum aliis ſuffitur.

Ceterùm Abietis cortex, Peuces cortici facultatem aſſimilem obtinet; moderatiorem videlicet quàm Pityos.

Reſinæ verò facultas qualis Pityinæ, mitior nempe quàm Strobilina; acrior autem & calidior quàm Terebinthinæ.

Lachryma verò Abietis vti Terebinthina ac Laricea amarior eſt, ita quoque his calidior ac ſiccior: abſtergit, aperit, vulnera recentia conglutinat, ſordidiora emundat: capitis vulneribus præcipue conducit. Dimidiæ vnciæ pondere aſſumpta, aluum clementer mouet, & in inteſtinis contenta expurgat: tum & calculos & arenulas in viis vrinariis hærentes expellit: mediocriter verò & vrinam cit. Aduerſus autem ſordidorum ex pene humorum profluuium, Gonorrhæa Venerea quæ dicitur, huius vſus confert, ſi aliquot diebus continuis

matutino

matutino tempore ſumatur: præſtat verò elotam eſſe cum ſtillatitio liquore Plantaginis, Lactucæ, aut alio conſimili refrigerante, qui acrimoniam & calorem eius remittat.

De Cedro magna. CAP. XVII.

Cedri magnæ ramulus cum conis.

CEDRI duæ ſunt: vna maior, Conifera: altera humilis, baccas ferens Iuniperinis ſimiles: & de hac quidem cap. huius libri v. actum eſt: nunc maior deſcribenda.

Eſt autem maior Cedrus magna admodum & procera arbor, non modò ceteras reſiniferas ac coniferas excedens, ſed & reliquas arbores omnes vaſtâ amplitudine ſuperans: caudex eius frequenter admodum craſſus eſt, vt quatuor hominum vlnæ eum complecti, auctore Theophraſto, nequeant: cortex inferioris partis, quæ à terra ad primos porrigitur ramos, aſperior eſt: reliquus verò læuis ac glaber inter ramos conſpicuus: rami ab imo ferè, & haud alte à terra, ad faſtigium vſque exeunt, paulatim altiuſque ſcandendo minores breuioreſque facti; arbore Pyramidis formam referente: orbiculariter autem hi caudicem ambiunt, taliq; alterno ordine diſpoſiti ſunt, vt per hos ad cacumen vſque, veluti per ſcalas, conſcendi queat. Folia capillata veluti Pini, ſed breuiora ac minimè aculeata. coni multò breuiora ſunt, & craſſiores quàm Abietis, mollibus, non duris ſquamis compacti, qui non deorſum pendent, ſed ſurſum arrecti, in ramis conſiſtunt, quibus & adeò pertinaciter hærent, vt citra rami particulam auelli nequeant, vt Bellonius ſcribit: ligni materies duriſſima, nec cariem nec vetuſtatem ſentit: cor odoratum ac ſubrubens. Dei Opt. Max. templum ex Cedrino ligno idcircò Salomon Iudæorum Rex Ieroſolymis extrui voluit: & Gentiles Diuorum ſuorum ſimulachra ex hoc finxerunt.

Fluit autem & ex Cedro Reſina Abiegnæ ſimilis, odorata, lentæ admodum ſubſtantiæ; manſa ſiquidem dentibus adeò firmiter adhæret, vt ægrè auelli queat; quæ initio liquidior & albida, vi ardoreque Solis dureſcit & arida fit; vi vero ignis & ex hac Pix excoquitur, cui Cedriæ nomen; & quidem propriè. *Cedria.*

In niuoſis montibus Cedri naſcuntur, veluti in Syriæ Libano, in quo adhuc nonnullas extare Bellonius refert, Salomonis, vt creditur, manu ſatas: iam & in Tauro ac Amano montibus reperiuntur: frigidis & ſaxoſis gaudent. Cedrum, inquit Theophraſtus, Syria gignit, eaque ad triremes vtuntur, qui Syriam ac Phœnicen incolunt; quia Pino carent.

Perpetua coma, vt ceteræ coniferæ, viret: humido ac Auſtrino cæli ſtatu Cedri materies, atque ex hac ſtatuæ aliaque opera ſudare & humorem emittere videntur: veluti & omnes quibus oleoſus eſt ſuccus: auctor Theophraſtus.

Proceram autem ac vaſtæ magnitudinis arborem hanc Græci κέδρον: Latini ſimiliter Cedrum: Plinius lib. XXIIII. cap. v. Cedrelaten nominat, quaſi Cedrum Abietem aut Cedrinam Abietem; tum ad differentiam minoris Cedri, tum quòd Abietem valde referat.

Reſina proprium nomen non accepit, Cedrina autem cognominari poteſt.

Pix autem ex hac extracta, κεδρία propriè dicitur: Plinius tamen & priorem Tedæ liquorem Cedrium in Syria vocari ſcribit, vt iam ante diximus. Optima eſt, inquit Dioſcorides, pinguis, pellucida, odore grauis, quæ guttatim effuſa coit, non diſſipata permanet.

At Cedria temperatura calida eſt & ſicca, cum partium tam exquiſita tenuitate, vt vtriuſq; qualitatis ordinem quartum attingere videatur. Mollem itaque carnem citò ac prompte

citra dolorem putrefacit, veluti ſeptica dicta medicamenta, ex quorum medicamentorum genere ipſa quoque eſt, ſed infimo loco, vtpote debiliſſima: atque idcircò mortuorum corpora non corrumpit, ſed reſiccat, & à corruptione tuetur, humiditates eorum depaſcens.

At in viuentibus calor ipſe qui in corporibus eſt, Cedriæ vires adaúgens, cauſſa efficitur, vt teneræ carnes ab ea deurantur, Galeno teſte.

Condiebantur autem olim mortuorum corpora magna ex parte Cedria apud Ægyptios, tametſi & alij conditurae fuerint modi, quos Herodotus latiùs refert.

Mumia. Conditum verò corpus Officinæ Mumiam nominant, ſed perperàm: Mumia ſiquidem Arabum nihil aliud eſt quàm a Græcis Piſſaſphalton dictum, vt ex Auicennæ cap. 474. & Serapionis 295. ſatis manifeſtum.

Error interpretis Serapionis. Erroris occaſionem præbuit Serapionis interpres, qui ex ſua, non autem ex Serapionis ſententia Mumiam interpretatur, mixturam ex Aloë & Myrrha, & quod eis admiſcetur ex humiditate corporis humani. Sed ad Cedriam redeamus.

Hæc ad ocularia quoque medicamenta commendatur: oculorum aciem intendit illita, albugines & cicatrices detergit, aurium vermes necat cum aceto infuſa, & ſonitus ſibiloſque cum Hyſſopi decocto, dentium cauitatibus impoſita eos frangit & dolorem ſedat; idem facit cum aceto colluta: contra anginas & tonſillarum inflammationes illita prodeſt: lendes pediculoſque enecat: Ceraſtæ morſibus cum ſale impoſita auxiliatur: contra venena leporis marini in paſſo ſumpta conuenit: prodeſt & elephantiacis inuncta: vermes & tineas ſubtus iniecta enecat, & partus extrahit, vt quidem Dioſcorides.

De Larice. CAP. XVIII.

Larix.

LARIX non exiguæ quoque proceritatis arbor eſt, caudice rectè aſſurgente, cuius cortex inferiore parte, quæ ramis ſubeſt, craſſus, aſper, in frequentes rimas dehiſcit, præciſus interiùs rubere conſpicitur; reliqua parte læuis, glaber, nonnihil foris inalbicans: ramos Larix multos promit, in alios minores diuiſos, qui lenti ac obſequioſi ſunt: folia verò circa ramulos multa, ab vno tuberculo numeroſa, ſimul cohærentia, breuiora, tenuiora, molliora que quàm

Pini,

Laricis ramulus.

Pini, haud aculeata ſed retuſa: floſculi, ſeu potiùs conorum rudimenta è tenerrimis ramulis erumpunt rotunda, eleganti tandem purpura rubentia. Coni parui Cupreſſinis magnitudine ferè ſimiles, ſed tamen longiores, gracilibus folioſis ſquamulis compacti; ſub quibus latent fructus exigui, adnata tenui membranula, apum aut veſparum alis perſimili: ligni materies duriſſima, colore præſertim quæ media ac interior eſt rubeſcens, ad diuturna opera perquam vtilis.

Flammis autem nō accendi Laricis lignum, aut ab igne non comburi, vt Vitruuius de Caſtro Larigno à Cæſare oppugnato refert, veritatem non habet: nam & in fornacibus ardet, & in carbones vertitur, ferrariis Officinis vtiliſſimos, vt Matthiolus ſcribit.

Colligitur verò ex Larice & Reſina liquida, candicanti melli, veluti Attico aut Hiſpanico, colore & conſiſtentia perſimilis, quæ tamen non ſponte effluit, ſed ex arboris trunco manat, craſſo oblongoque terebro ad cor vſque perforato. *Reſina Laricea.*

Galenus hanc duplicem quodammodò eſſe tradit lib. De medic. ſecundùm genera IIII. Vnam ſimilem Terebinthinæ, alteram hac acriorem, calidiorem, magis liquidam, odoratu grauiorem, guſtu amariorem, calidioremque. Sed poſterior nō Larigna, ſed Lachryma fuiſſe videtur Abietis, quam Galenus, quia cōſiſtentia quodammodò ſimilis, pro Laricea habuiſſe potuit. Adnaſcitur & Larici fungus, non qualis aliis arboribus, ſed albidus, Medicinæque vtilis, qui Agarici nomen adeptus; de hoc autem vbi de Fungis agitur, latiùs ſcriptum eſt. *Agaricus.*

Naſcitur autem Larix non quidem in Græcia aut Macedonia, ſed præcipuè in Italiæ Alpibus, haud longè à Tridento: iuxta Benacum ac Padum fluuios, tum & alia eorumdem montium loca: reperitur & in Morauia, quæ olim Marcomannorum prouincia, locis montoſis: Fuchſius in Sileſia quoque gigni refert: alij verò & in Luſatia, circa Poloniæ fines.

Inter coniferas ſola Larix abſque foliis hieme reperitur: Vere noua ex iiſdem, vnde priora deciderunt, tuberculis erumpunt. Coni legendi ſunt ante hiemem cùm folia defluere incipiunt: poſteà etenim ſeſe pandentibus ac diſſoluentibus ſquamulis, ſemina effluunt. Reſina æſtiuis menſibus colligitur.

Larix Græcè ſimiliter λάριξ dicitur: Italis ac Hiſpanis *Larice:* Germanis **Lerchenbaum:** Belgis **Lorkenboom:** Gallis *Meleſe.*

Liquida Reſina à Galeno quoque λάριξ nominatur: Latinis Reſina Larigna, vel Reſina Laricea: Italis *Larga*: in Officinis Terebinthina appellatur, atque eius loco diuenditur, & medicamentis admiſcetur. Nec nouum id eſt: nam & ſua ætate Galenus Rhopopolas Laricem Terebinthinæ loco vendidiſſe refert. Et poteſt hoc citra errorem fieri: ipſe ſiquidem Galenus vno loco pro Terebinthina Lariceam, alio loco pro Laricea Terebinthinam ſubſtituit: in lib. De medic. ſecundùm genera.

At facultate Laricea reliquis omnibus Reſinis humidior eſt, ac vnà acrimoniæ ac morſus expers, Terebinthinæ aſſimilis: medicamentis quæ vlcera & recentia vulnera probe curatura ſunt, vtiliter admiſcetur. Omnes, inquit Galenus, Reſinæ huiuſcemodi humiditatis gratia ſimul & viſcoſitatis, quam coniunctam habent, ſicca medicamenta veluti colligant: quia verò non euidentem obtinent acrimoniam, vlcera nequaquam irritant. Quapropter nonnulli meritò talibus medicamentorum compoſitionibus vel Terebinthinam vel Lariceam admiſcuerunt. Hæc Galenus. Poteſt verò & Laricea omnia quæ Terebinthina, cui facultate, vt diximus, aſſimilis eſt; quod & ipſe Galenus affirmat.

De Terebintho. CAP. XIX.

Terebinthus.

Terebinthi ramus cum corniculo.

Ex ſilueſtribus perpetuò virentibus Terebinthus quoque, Theophraſto teſte, eſt. Hæc quandoque fruticis inſtar, frequenter verò arboris modo attollitur: ramos ſpargit non paucos, oblongos: folia quoque oblongiora, ex pluribus ad vnam coſtam, ſiue, vt Theophraſtus vocat, *μίσχον* cohærentia; veluti Fraxini, ſed craſſiora pinguioraque; ſingularia quorum Laurinis ſimilia: flores racematim cohærent muſcoſi, vti Oleæ, purpuraſcentes: fructus per maturitatem ex cæruleo viret, baccarum Iuniperi magnitudine, durus, attactu pinguis ac reſinoſus, manuſque inficiens: ligni materies dura, & qualis Lentiſco.

Fert præterea, Theophraſtus ait, oblonga quædam veluti *κεράτια*, ſiue cornicula, interiùs vacua, colore nonnihil rubentia, in quibus exigui vermiculi culicibus ſimiles, & quandoque humor quidam reperitur.

Ex huius autem trunco ac lignoſis ramis Reſina profluit liquida, quæ Terebinthina dicitur.

In Iudæa, Syria, Cypro, Africa, & Cycladibus inſulis, vt Dioſcorides ait, prouenit. Teſtatur Bellonius in Syria ac Cilicia copioſam inueniri, atque illinc venalem Damaſcum adferri: Cluſius in Narbonenſi Gallia, ac in plurimis Luſitaniæ, Hiſpaniæque locis ſponte gigni ait, ſed maxima ex parte fruticoſam, & Reſinam haud proferentem.

Theophraſtus circa Idam & circa Macedoniam breuem, fruticoſam contortamque naſci refert; apud Damaſcum verò Syriæ magnam, copioſam, decoramque. Idem Terebinthum quamdam maſculam, alteram feminam facit: maſculam quidem ſterilem, feminam autem fructiferam. Huius verò vnam fructu protinus rubente, magnitudine Lentis, qui concoqui nequit; alteram fructu initio viridi, poſteà ruffeſcente, poſtremò nigro, cum Vite matureſcente, Fabæ magnitudine, reſinoſo.

Tradit verò & Indicam quamdam eſſe Terebinthum: arborem videlicet ramis ac foliis Terebintho ſimilem, ſed fructu differentem, quem Amygdalis ſimilem habet. Videtur autem hæc eadem cum arbore Piſtacia ferente, vt anteà ſcriptum. *Terebinthus Indica.*

Vere autem Terebinthi floſculi vnà cum nouis germinibus erumpunt, Septembri ac

Octobri

Octobri vindemiæ tempore baccæ maturitatem aſſequuntur. Cornicula circa idem tempus naſcuntur.

Hæc arbor Græcis τέρμινθος, quandoque verò etiam τερέβινθος dicitur: Latinis Terebinthus: Italis *Terebintho*: Hiſpanis *Cornicabra*: Gallis *Terebinte*: Arabibus *Botin*, & cum articulo *Albotin*.

Græcis Reſina τερμινθίνη cognominatur: Latinis Terebinthina: Germanis Terpentin: Belgis Termentijn: Arabes gluten *Albotin* nominant, quibus fructus Granum viride eſt.

Ceterùm Terebinthi cortex, folia, & fructus adſtrictionis quippiam obtinent, ſecundo verò ordine excalfaciunt: reſiccant quidem virentia modicè, arida verò ordine ſecundo: fructus verò etiam ampliùs, propinquus tertiò ordine reſiccantibus, & calidior quoque. Eſui hic aptus eſt, vt Dioſcorides ait, ſed ventriculo aduerſatur, vrinam prouocat, lienoſis prodeſt: contra phalangiorum morſus ex vino bibitur.

Reſina verò Terebinthina omnes alias, Dioſcoridis ſententia, antecedit: ſed Galeno auctore primas omnium Lentiſcina meruit: poſt hanc verò Terebinthina.

Manifeſtam quoque hæc, non tamen ſimiliter ac Lentiſcina, adſtrictionem poſſidet, ceterùm adiunctam habet amaritudinem quamdam, per quam magis quàm Lentiſcina digerit. ob eamdem qualitatem ineſt & abſterſio tanta quidem, vt & pſoras ſanet; lib. VIII. De ſimp. medic. facultatibus: in lib. verò De medic. ſecundùm genera, Terebinthinam Laricea aſſimilem facit, quam reliquis omnibus humidiorem, & acrimoniæ & morſus expertem eſſe affirmat, vt ſuperiore capite latiùs ſcriptum.

De Lentiſco. CAP. XX.

Lentiſcus.

LENTISCVS frequenter inſtar fruticis nullo grandiore caudice, ſed compluribus ſtolonibus Coryli modo luxuriat: ſæpiùs verò & ad mediocris arboris altitudinem aſſurgit & magnitudinem aſſequitur: lenti ac flexibiles rami eius ſunt: cortex ſubruffus, ſimiliter obſequioſus ac frangi contumax: folia ab vno pediculo octona fere cohærēt, Glycyrrhizæ foliis aſſimilia, ſed duriora, colore ſaturato virentia, ambitu quandoque nonnihil rubētia, veluti & nonnullis diſcurrentibus venulis, odore nonnihil graueolentia. Flores muſcoſi racematim longis pediculis adhærent: baccæ ſuccedunt Erui magnitudine, initiò virentes, inde purpureæ, poſtremò nigræ, pingues ac oleaginoſæ, nucleo intus duro, nigro, cuius medulla candida eſt, ex quibus & oleum fit, Dioſcoride teſte.

Folliculos Lentiſcus quoque profert, corniculi modo intortos, in quibus initiò liquor, deinde hoc veteraſcente animalcula exigua culicibus ſimilia, veluti in Terebinthi corniculis, ac complicatis Vlmi foliis.

Effluit quoque ex Lentiſco Reſina, ſed arida, Maſtiche dicta.

Lentiſcus in pluribus regionibus prouenit: veluti in Syria, Creta, Italia, Narbonenſi Gallia, pleriſque Hiſpaniæ prouinciis, &c. Sed in Chio maris Ægæi inſula præcipua: in qua vel ſola diligenter, & Maſtiches quidem cauſſa colitur, quæ ex cultis Lentiſcis illic ab indigenis vulnerato caule ſingulis annis diligenti adhibita cura colligitur, ac inde in omnes orbis partes mittitur.

Lentiſci floſculi Vere, baccæ ſub Autumnum perficiuntur. Maſtiche verò circa vindemiæ tempus colligenda.

Dicitur Græcis σχῖνος: Latinis Lentiſcus: Italis *Lentiſco*: Gallis *Lentiſque*: Hiſpanis *Mata*, & *Arcoyra*.

Reſina, ῥητίνη σχινίνη, & μαςίχη: Latinis Lentiſcina Reſina, & ſimiliter Maſtiche nominatur:

tur: in Officinis Maſtix: Italis *Maſtice*: Germanis Maſtix: Belgis & Gallis *Maſtic*: Hiſpanis *Almaſtiga, Maſtech, & Almecega.*

Oleum ex baccis expreſſum Hiſpanos *Azeyte de Mata* nominare Cluſius ſcribit.

Lentiſcus autem, vt Galenus ait, ex aquea eſſentia leuiter calida, & non pauca terrena frigida compoſitus eſt: deſiccat ordine ſecundo completo, in caliditatis ac frigiditatis quodammodo medius: omnibus ſuis partibus ſimiliter adſtringit; extremis turionibus, germinibus, foliis, fructu, ramorum ac radicum corticibus, tum & ſucco ex foliis expreſſo. Bibitur aliquod horum per ſe, vel cum aliis eiuſmodi medicamentis, ad dyſenterias, alui fluores, ſanguinis ſputationes, & ex vtero eruptiones, eiuſdem ac etiam ſedis procidentiam: idem ſiquidem poſſunt quod Acacia & Hypociſtis.

Decoctum verò horum fotu caua vlcera carne implet, fracta oſſa conſolidat, fluxiones muliebres ſiſtit, nomas reprimit, vrinas prouocat, mobileſque dentes collutione firmat ac ſtabilit. Ex ramulis aut ligno dentiſcalpia quoque in eumdem vſum conficiuntur.

Oleum ex baccis adſtringendi vim ſimiliter retinet.

Maſtiche. Similem quoque facultatem Maſtiche obtinet, omnium Reſinarum optima, & primas partes meritò occupans: nam præter quòd modicè adſtringat, ineſt illi quoque mordacitatis expers deſiccatio, Galeno auctore.

Vtilis autem in primis debili ventriculo Maſtiche eſt: dolores eius ſedat, vel in exigua quantitate, trium videlicet granorum, aſſumpta, vel foris cum oleo illita, ſed præcipuè alutæ inducta & emplaſtri modo admota, quo modò nauſeam cibique faſtigium tollit, dolores ſopit, retinendi potentiam intendit, & concoctionem promouet.

Auxiliatur verò & ſanguinem expuentibus in eclegmate, & veteri tuſſi: additur ad dentifricia, quæ mobiles dentes confirmant, & ſordidiores emundant: faciei illinitionibus quæ cutis nitorem conciliant permiſcetur.

Commanducata verò Maſtiche oris halitum emendat: pituitam è capite clementer citraque moleſtiam detrahit: dolores dentium mitigat, denteſque ipſos firmiores reddit, ac gingiuas contrahit; replicare verò & in oculis pilos Dioſcorides addit.

FINIS.

INDEX

INDEX
NOMINVM GRAECORVM,
OMNIVM STIRPIVM
IN HIS LIBRIS DESCRIPTARVM.

Ἀβούτονον pag. 22
ἀβρότονον 22
ἀγαθὸς δαίμων 317
ἀγαρικὸν 486
ἀγήρατον 268
ἀγλαοφωτὶς 194
ἀγνάκοπος 785
ἄγνος 774.777
ἄγρωον 744
ἀγρία 658
ἀγριελαία 821
ἀγριοκάστανον 334
ἀγριοκινάρα 721
ἀγριοκοκκιμηλέα 753
ἄγριον 317
ἀγριορίγανος 285
ἀγριοσέλινον 697
ἀγριόφυλλον 317
ἄγρωστις 400.558
ἄγυνος 774
ἄγχουσα 630
ἀδαμάντη 450
ἀδάμεσον 450
ἀδέσετον 89
ἀδίαντον 469
ἄδιψον, ἢ ἄδιψος 341.342
ἀδρὰ ῥίζα 325
ἀείζωον μέγα 128
ἀείζωον μικρὸν 128
ἀείζωον ἄγριον 131
ἀετώνυχον 69
ἀερίτις 32
ἄζυμος ἄρτος 492
ἀθάνατος 170
ἀθήρα 499
αἴγειρος 835
αἰγικὸν 558
αἰγίλωψ 539.831
αἰγίνη 410
αἰγίπυρος 743
αἰγῖτις 32
αἰγόκερως 536
αἶγος σπλὴν 652
αἰθαλὶς 128
αἰθιοπὶς 149
αἱμάγωγον 194
αἷμα ἄρεως 358
αἷμα Ἡρακλέους 335.336
αἱμαξίτις 558
αἱμοστατὶς 851
αἰτώλιον 364
αἶρα 538
ἀκακία 752
ἀκακία ἑτέρα 753
ἀκαλύφη 152
ἄκαιρον 744
ἄκανθα 720
ἄκανθα κεανωθος 748
ἄκανθα λευκὴ 721
ἄκανθα νὰ καθαρίση 377
ἄκανθος 720
ἄκανθος ἄγριος 720
ἀκάνθιον 721
ἀκαταλὶς 852
ἀκατέρα 852
ἄκινος, ἢ ἄκονος 280
ἀκκύσητον 89
ἄκνηστος 363
ἀκόνιτον λυκόκτονον 439
ἀκόνιτον παρδαλιαγχὲς 437
ἄκοπος 654.785
ἄκορνα 728
ἄκορος καὶ ἄκορον 250
ἀκτὴ 844
ἀκτὴ ἀγρία 381
ἄκυλον, ἢ ἄκυλος 828.830
ἀκυλώνιον 170
ἀλεκτορολόφος 556
ἄλευρος 491.503
ἀλευρίτης ἄρτος 491
ἀλθαία 654
ἄλιμος 329.342.771
ἅλιξ 497
ἀλίφλοιος 832
ἀλκέα 656
ἀλκιβιάδιον 630
ἀλκίβιον 630
ἄλκυαδες 821
ἀλόη 360
ἀλοΐτης 342
ἀλσίνη 30
ἄλυσσον 88.89
ἄλυσσος 88.356
ἄλφιτον 502
ἀλωπέκουρος 541
ἀμάρακος, ἢ ἀμάρακον 35.271
ἀμάρανθον 185.267.336
ἀμαμυξὶς 806
ἀμαξίτις 558
ἀμβροσία 35
ἀμέθυσος 182.623
ἀμέθυσος οἶνος 415
ἀμελξίνη 102
ἀμικτομίαινος 774
ἄμμι 301
ἄμμινος 110
ἀμοργίνη 102
ἀμπελόκαρπος 354
ἀμπελοπρασον 690
ἄμπελος ἀγρία 401.415
ἄμπελος ἥμερος 415
ἄμπελος λευκὴ 399
ἄμπελος μέλαινα 400
ἄμπελος οἰνοφόρος 415
ἀμπέτοκος 65
ἀμυγδάλη 798
ἀμύγδαλον 798
ἀμυγδαλοειδὴς πιθύμαλος 371
ἄμυλον 498
ἄμυρον 736
ἀμφίβιον 360
ἀμφίκαρπον 682
ἀνάβασις 74
ἀναγαλλὶς 32
ἀνάγγαλλος 744
ἀνάγυρις, ἢ ανάγυρος 785
ἀνακτόρειον 210
ἀνάξητος 65
ἀναξυρὶς 649
ἀνάῤῥινον 182
ἀνάσφορον 463
ἀναπεταμένον 102
ἀνατολικὸν 399
ἀναταλὶς 65
ἀναφύτον 384
ἀνδράχνη 131.661
ἀνδράχνη ἀγρία 129.661
ἀνδρόσαιμον 78
ἀνεμώνη 69.433
ἀνήκηθον 298
ἄνηθον 298
ἄνησον 299
ἄνθεμα 652
ἄνθεμον φυλλῶδες 173
ἀνθεμοειδὴς 801
ἀνθεικὸς 207
ἀνθηδὼν 801
ἀνθύλλη, ἢ ἀνθίνη 604
ἀνθημὶς 36
ἄνθος πεδικὸν 36
ἀνθρωπόμορφος 457
ἀνθυλλὶς 552
ἀνίκητον 399
ἄνισον 299
ἀνουβίας 53
ἀντευφόρβιον 379
ἀντικάνθαρον 205
ἀντικυράνιον 386
ἀντίμηλον 457
ἀντίμιον, ἢ ἀντίμνιον 457
ἀντίῤῥιζον 182
ἀντίῤῥινον 182
ἀντισκόροδον 682
ἄνυδρον 456
ἄνυδρος 225
ἀνωνὶς 743
ἀξίνη μείζων 410
ἀξίβιος 48
ἀπάνθρωπον 366
ἀπαρίνη 354
ἀπίδιος 799

ἀπιο-

ἀπίνθιος 23
ἄπινον 23
ἄπιον 799
ἄπιος, ἢ ἄππιος 799
ἄπιος 373
ἀπλόφυλλον 89
ἀπόκυνον 408.659
ἀπόλινον 364
ἀππίδιον 799
ἀππίδιος 799
ἀπρωνία 400
ἀραβὶς 714
ἀράγγη 306
ἄρακος 523
ἀραχὶς 543
ἄραχος 543
ἄρια 830
ἀριδὰ 631
ἄριον 210
ἀρὶς 331
ἀρίσαρον 331
ἀρισταλθαία 654
ἀριστολοχία 325
ἀριστολοχία μακρὰ 325
ἀριστολοχία στρογγύλη 325
ἀρκεῖον 38
ἀρκευθὶς 825
ἄρκευθος 852
ἄρκτιον 149
ἀρκτοῦρος 149
ἀρμιάγχιον 330
ἄρνειος 108
ἀρνόγλωσσος 108
ἄρον 328.330
ἀρρενογόνος 658.660
ἀρτεμιδώνιον 281
ἀρτεμισία 33
ἄρτος 491.492
ἀρχέζωστις 400
ἀρχιβέλλιον 630
ἀρώνια 330.801
ἄσαρον 258
ἀσκάληρον 725
ἀσκὶς 384
ἄσκυρον 78
ἀσπαλάθος 339
ἀσπάραγος 704
ἀσπάραγος πετραῖος 705
ἀσπίδιον 89.736
ἀσπλήνιον 468
ἄσπληνος 414
ἄσπεις 832
ἀσταφὶς 416
ἀσταφὶς ἀγρία 366
ἀστέριον 306.535
ἀστὴρ Ἀττικὸς 267
ἀστράγαλος 550
ἄστριον 110
ἀσφαλτον 114.117
ἀσφάλτιον 566.117
ἀσφάραγος 704
ἀστόβηλος 207
ἄτομον διθιάμβριον 450
ἄτομος 384
ἀτόκιον 171
ἀτρακτυλὶς 736
ἀτράφαξις 614
αὐλητικὸς κάλαμος 603
αὐξύρις 102
αὐτογενὲς 225
αὐτόπυρος ἄρτος 491
ἀφακὴ 545.636
ἀφροδισίας 250
ἀφροδίτης λουτρὸν 735
ἀφροσκόροδον 682
ἀχυλλανθὲς 125
ἀχαμαρὶς 284
ἀχαρνικὴ ἀρδευομένη 412
ἀχιλλαὶς κριθὴ 500
ἀχίλλειος, ἢ ἀχίλλειος σιδηρῖτις 100
ἀχίλλειος 584
ἀχρὰς 800
ἀψινθιόμηνον 22
ἀψίνθιον 233
ἀψίνθιον θαλάσσιον 25

Βαθύπικρον 23
βάκχαρις 294
βάλανος 824
βάλανος φοινίκων 819
βάλανοι τοῦ φηγοῦ 832
βαλανοκάστανον 33
βάλαρις 579
βαλαύστιον 794
βαλλάειον 170
βαλλωτὴ 89
βάρον 855
βάρυθρον 855
βαριοκόκκαλον 459
βαρύπικρον 23
βασιλικὸν 279
βασιλικὸν ἄγριον 280
βάτος 741
βάτος ἰδαία 743
βατράχιον 427
βδελυρὰ 363
βέλιον 284
βελοτόκος 281
βελουάκος 281
βρεικόκκιον 798
βεττονικὴ 41
βήκιον 290
βήχιον 596
βιάρον 330
βίκιον 531
βισάκιον 818
βίζον 713
βλέφαρα 586
βλῆτρον 463
βλῆττον 618
βλῆχρον 463
βλήχρον 282
βλήχων 282
βολβίνη 215.218
βολβοκάστανον 334
βολβὸς αἱματικὸς 205
βολβὸς ἐμετικὸς 225.226
βομβόχυλον 457
βομβύκιος κάλαμος 633
βόρασος 819
βοσκὰς 865
βότρυς 34.416
βότρυχος 416
βυβώνιον 267
βούγλωσσον 627
βούκερας 536
βουκράνιον 182.400
βουλάπαθον 619
βουμελία 834
βουνίας 675
βούνιον 150.315
βούπλευρον 632
βούτομον 602
βράβυλα 805
βράθυ, βράθυξ, ἢ βράθυς 855
βρεφοκτόνος 53
βρίον 700
βρύον 409.471.473
βρύον θαλάσσιον 476
βρύορον 456
βρυοπτερὶς 465
βρύτια 416
βρύτιον 128
βρύτον 504
βρυωνία λευκὴ 400
βρυωνία μέλαινα 400
βρῶμος, ἢ βρόμος 511
βρῶμος πόα 741
βύνη 503
βύσμορος 510

Γάλαξ 577
γαλάτιον 355
γαλεόβδολον 154
γαλέειον 355
γάλιον 355
γαλίοψις 154
γάλλιον 355
γαστὴρ 674
γελασὸ 65
γελωτοφυὴ 427.428
γεντιανὴ 342
γεράνιον 61
γεράνιον βατραχοειδὲς 64
γεροντογέρων 61
γερανοπόδιον 170
γήβοσκον 682
γηθυλλὶς 689
γήθυον 687.689
γῆς ὀμφαλὸς 132
γῆς στέφανος 395
γίγαρτα 416
γιγγίδιον 703
γλαῦξ 577
γλαύκιος 48
γλαῦξ 577
γλαῦκος 417
γλήχων 282
γλήχων ἀγρία 99.281
γλῖνος, ἢ γλεῖνος 841
γλυκιέρατον 341
γλυκύπικρος, ἢ γλυκυπικρὶς 402
γλυκύρριζα 341
γλυκυσίδη 194
γλυκόφυτον 341
γναφάλιον 65
γογγύλη 674
γογγύλη ἀγρία 163
γογγύλη ἥμερος 674
γογγυλὶς 674
γόνος Ἡρακλέους 384
γορδύλιον 314
γογίνιον 731
γοργόνιον 83

γρασίτιον

γρασίππιον 65
γράστις 499
γρίπλον 697
γυμνόκειθον 501
γυνηκάνθη 400
γύρις 490.491
γυρίτης ἄρτος 491

Δάδιον 862
δάκρυον τῆς ἐλάτης 866
δακτυλίτης 325
δαμναμένη 69
δανάη 746
δαναῒς 53
δάρδανος 325
δάρατος ἄρτος 492
δὰς 862
δασέα 631
δασμοφῶν 713
δασύκλωνον 463
δαῦκος 679
δαῦκος ἄγριος 700
δάφνη 849
δάφνη ἀγρία 850
δάφνη Ἀλεξανδρεῖα 745
δάφνη Ἰδαία 745
δαφνίδες 849
δαφνοειδὲς 365
δείνοσμος 53
δελφίνιον 252
δενδροειδὴς τιθύμαλος 371
δενδρομαλάχη 654
διατερία 422
διάδεσμα 652
διάχυσις 253
διάχυτος 253
δίγλωσσον 746
δίεφθος ἄρτος 492
δίκοκκος ζέα 493
δίκταμνος 281
διὸς ἄνθος 170
διὸς βάλανος 815
διοσκύαμος 450
διονύσιον 414
διπυρίτης ἄρτος 492
διρκαία 457
δίρκαιον 455
διχομήνιον 194
δίψακος 735
δόλιχες 519
δονακῖτις 721
δόναξ 603
δορκάδιας βοτάνη 471
δορκίδιον 281
δορύκνιον 347
δράβη 714
δρακάνος 352
δρακοντία 329.330
δρακόντιον 330
δρυοπτερὶς 465
δρυπετεῖς 821
δρῦς 823
δρῦς ἥμερος 823.824
δρῦς ἀγρία ibid.
δύσοσμον 126
δυτικὸν 309
δωεικτερὶς 69
δωρὶς 69

Ἐβενίτης 248
ἐβενότειχον 469
ἐβίσκος 654
ἐγκέφαλος τῆς φοίνικος 820
ἐγκρυφίας, ἢ ἔγκρυφος ἄρτος 492
ἔκτομον, ἢ ἔκστομον 386
ἐκύπιον 74
ἐλαία, ἐλαία ἥμερος 821
ἐλαία Αἰθιοπικὴ 821
ἐλαιόφυλλον 660
ἐλάτη 819.866
ἐλαφικὸν 681
ἐλαφόβοσκον 290.681.682
ἐλαφοσκόροδον 684
ἐλβένιον 281
ἔλδια 281
ἐλειοσέλινον, ἢ ἐλαιοσέλινον 695
ἐλειόχρυσον 267
ἐλεῖτις 102
ἐλελίσφακος 290
ἐλένιον 344
ἐλεδὴ 399
ἐλίκες 416
ἑλικὴ 843
ἔλιμος 507
ἔλιος ἀκτὴ 381
ἕλιξ 413
ἑλίχρυσον 267
ἐλλεβορίνη 384.388
ἐλλεβορίτης 336
ἐλλέβορος λευκὸς 384
ἐλλέβορος μέλας 386.387
ἐλξίνη 102
ἐλξίνη κισσάμπελος 396
ἐμβάκτρον 281
ἐμμώνιον 53
ἔμπετρον 82.277
ἔνορον 456
ἐπανθρακὶς ἄρτος 492
ἐπατῖτις 399.410
ἐπιγῆτις 406
ἐπίγλωσσον 745
ἐπίθυμον 554
ἐπιλοβιὸν 85
ἐπιμελὶς 801
ἐπιμήδιον 599
ἐπιπακτὶς 384
ἐπισόιβη 554
ἐπιφυλλόκαρπος 744
ἑπτάπλευρος 108
ἑπτάφυλλον 118
ἐρέβινθος ἄγριος 526
ἐρέβινθος ἥμερος 524
ἐρέβινθος κριὸς 525
ἐρέβινθος ὀροβίαιος 524
ἔρευγμος 517
ἐρείκη 768
ἐρυθέδανον 352
ἐρευθρόδανον 352
ἐρεχθίτης 640
ἔρεγμος 517
ἐρινεὸς 812
ἐριόφορος βολβὸς 692
ἐρισίβη 542
ἐρισίσκηπτρον 721
ἐρίφιον 327
ἔρμινον 360
ἕρμιον 731
ἑρμοῦ βοτάνιον 658
ἑρμοῦ πόα 658
ἕρπυλλος, καὶ ἕρπυλλον 278
ἐρπυξὴ 681
ἐρύγγιον 731
ἐρυθρόδανον 352
ἔρυθρος 779
ἐρυνῆεις 731
ἐρύσιμον 532.714
ἐρυσίσκηπτρον 339
ἐσχαρίτης ἄρτος 492
ἐτεόκειθος 500
ἔτνος 521
ἐτυμόδρυς, ἢ ἐτυμόδρυο 824
εὐβοϊκὴ 381
εὐγαλακτὸν 577
εὐθυγλύκεια 342
εὔζωμον 709
εὐνέχιας κάλαμος 603
εὐνέχιον 645
εὐπατώριον 27.88
εὐπέταλον 345
εὔσαρον 358
εὐσίνη 102
εὐτυγλύκεια 342
εὐφόρβιον 379
εὐφρόσυνον 627
εὐφροσύνη 55
εὐώνυμος 783
ἐφέδρα, ἢ ἔφεδρον 74
ἐφέσια 33.325
ἐφέσιος 325
ἐφήμερον 203.281.460
ἐχίδνιον 631
ἐχίειον 630
ἔχιον 630
ἔχιος 630

Ζάλεια 746
ζαριθέα 114
ζέα 493
ζεία 493
ζεκελτὶς 674
ζεόπυρον 495
ζέρνα 339
ζευγίτης κάλαμος 603
ζῆθον 504.505
ζηλίαυρος 32
ζίζυφα, ζίζιφα, ἢ ζίνζιφα 806
ζίζυφος, ἢ ζίζιφος 806
ζυγία 841
ζῦθον 504.505
ζυμίτης ἄρτος 492
ζωόνυχον 69
ζωόφθαλμον 128
ζώπυρον 272
ζωστὴρ 478

Ἡδεμίας 53
ἡδύοσμος 96
ἡδύοσμος ἄγριος 96
ἡδύσαρον 545
ἥλα 805
ἡλιοσκόπιος τιθύμαλος 371
ἡλιοστρόφος 654
ἡλιοτρόπιον μέγα 70
ἡλιοτρόπιον μικρὸν 71
ἡλιόφυτον 399

ἡμερὶς

ἡμερὶς 823.824
ἡμεροκαλλὶς 204.205
ἡμεροκατάλλακτον 205
ἡμερῶτον 335
ἡμιόνιον 468
ἡμιονῖτις 468
ἡμιονῖτις ἰτέα 140
ἡπατῖτις 27
ἡπατώριον 27
ἡράκλειον 22.369
ἡράκλεια 114.376
ἡράνθεμον 258.261
ἠριγέρων 636.640
ἠρύγγιον 360
ἡφαίστιον 427

Θαλίκτρον 59
θαυμαστὸς 245
θάψος 352
θεῖον 857
θελπίδη, ἢ θαλπίδη 245
θεοβρόμιον 128
θεοδόνιον 194
θέρμος ἥμερος 530
θηλυγόνος 658.660
θηλύθαμνον 22
θηλυκρανία 782.802
θηλυπτέρις 463
θηλύφονον 437
θηλυφθόριον 22
θηριόριζον 631
θηριόφονον 437
θήσειον 327
θλάσπι 713
θλασπίδιον 713
θορύβηθρον 69
θριδακίνη 645.646
θρίδαξ ἀγρία 640.646
θρίδαξ ἥμερος 645
θρυαλλὶς 169.170
θρύον 456
θρυόρον 456
θύα 857
θυλακῖτις 446
θύμβρα 289
θυμέλαια 364
θυμιατῖτις 117
θύμος 276
θύμος κεφαλωτὸς 276
θύμος σκληρότερος 276
θύον 857
θύρσιον 276
θυσσέλινον 699

Ἴασον 330
ἰασιώνη 167
ἰβηρὶς 714
ἰβίσκος 654
ἰδαῖος δάκτυλος 194
ἰδιόφυτον 69
ἴδνα 487
ἱερὰ βοτάνη 150
ἱεράκιος 330
ἱεράκιον 640
ἱεράκιον μέγα 640
ἱεράκιον μικρὸν 640
ἱερακοπόδιον 171
ἴκεις 245
ἱεροβόλος 212
ἱερόμυρτον 744
ἰθυθήριον 414
ἰξία 728.730.826
ἰξὸς 826
ἴον 157
ἴον πορφυροῦν 157
ἴον μέλαν, καὶ μελάνιον 157
ἰπνῖται ἄρτοι 492
ἱππόγλωσσον 745
ἱππολάπαθον 649
ἱππομανὲς 372
ἱππομάραθρον 297
ἱπποσέλινον 697
ἱππουρὶς 74
ἱπποφαὲς 377
ἱρὲς 65
ἶρις 245
ἶρις ἀγρία 248
ἴσαρον 300
ἰσάτις 79
ἰσόπυρον 580
ἰσχὰς 373.812
ἰσχιὰς 726
ἰσχὺς 53
ἰτέα 843
ἰχθυόθηρον 337

Καβάλλιον, ἢ καβαλλάτιον 53
κάγχρυς 305.306
καθαίρων 245
κακὸς, ἢ κακτὸς 248.724.725.858
καλαμαγρωστὶς 602
καλαμίνθη 97
κάλαμος 603
κάλαμος αὐλητικὸς 603
κάλαμος βομβύκιος 603
κάλαμος ἕτερος 603
κάλαμος ζαγίτης 603
κάλαμος πλόκιμος 603
κάλαμος συρίγγιας 603
κάλαμος τοξικὸς 603
κάλαμος φραγμίτης 603
κάλαμος χαρακίας 603
καλλιέρειον 197
καλλίγονον 114
καλλιπέταλον 117
καλλίθριχον 469
καλυκάνθεμον 410
κάλυξ 630
κάμαρος 253
καμηλοπόδιον 88
κάμμορον 437
κάνδαεις 59
κάνναβις 535
κάνναβις ἀγρία 656
καπνέλαιον 864
καπνίτης 59
κάπνιον 59
καπνὸς 59
καπνὸς φραγμίτης 327
κάππαρις 746
καρδαμαντικὴ 714
καρδαμίνη 592
κάρδαμον 711
καρδάμωμον 61
καρκίνηθρον 114
κάρος 299
κάρπαθον 410
κάρπος 536
κάρυα 815
κάρυα ποντικὴ 817
καρυΐτης τιθύμαλος 371
κάρυον 713
κάρυον, ἢ κάρυον βασιλικὸν 815
κάρυον ποντικὸν 817
καρυωταὶ 819
κάρφος 536
κασία μέλαινα 787
κάστανον, ἢ καστάνιον 815
κατάγγελος 744
κατάγχουσα 630
καταστικὴ 427
καυκαλὶς 700
καύκον 700
καυστικὴ 427
κάχρυς 305.306
καψικὸν 717
κέγχρος, ἢ κεγχρὺς 506
κεδρία 867
κεδρὶς 854
κέδρος 867
κέδρος λυκία 854
κέδρος φοινικὴ 854
κεδρωτὶς 400
κενταύρειος ῥίζα 342
κενταύριον τὸ μέγα 335
κενταύριον τὸ μικρὸν 336
κερατῖτις 536
κέρασα, ἢ κεράσια 809
κέρασος 809
κεράτιον 787
κερατώνια 787
κερκὶς 786.836
κέστρον 39.175.364
κεχραμίδες 812
κηκὶς 825
κημὸς 69
κῆμος 414
κηπαία 593
κῆπος Ἀφροδίτης 132
κίκινθον 632
κιβώριον, ἢ κιβώτιον 518
κίθαρον 191.414
κίθη 518
κίκι 367
κιννάβαρις 352
κίοσμις 290
κιρκαία 457
κίρσιον 738
κισσάνθεμον 337.403
κίσσαρον 191.414
κίσσιον 407
κισσὸς 414
κισσὸς ὕψος 414
κισσὸς ἐπίγειος 414
κισσὸς ἄκαρπος 395
κισσόφυλλον 337.403.407
κίστον, ἢ κίσθον 191
κίτρειον 792
κισσάμπελον 102
κιττὸς 414
κιχώρειον 634.636
κλεωνία 344
κλεώνικον 272
κλήθρα 839

κλῆμα

κλῖμα 114
κληματὶς Αἰγυπτία 405
κληματὶς δαφνοειδὴς 405
κληματὶς ἑτέρα 406
κληματῖτις 325.410
κλιβάδιον 102
κλιβανίτης ἄρτος 492
κλινοπόδιον 272
κλινότροχος 841
κλύμενον 410
κνέωρον 364.365
κνῆκος 362
κνίδη 152
κνίκιον 566
κνίκος 362
κνῆκος ἀγρία 736
κνωπόδιον 114
κόκκαλος 860
κοκκιμηλέα ἀγρία 753
κοκκὸς 416
κόκκος 371
κόκκος βαφικὴ 828
κόκκος κνίδειος 363.364
κοκκυμηλέα 805
κοκκύμηλον 805
κολλὰ 498
κολοκασία 518
κολόκυνθα, ἢ κολόκυντα 668.669
κολόκυνθα ἐδώδιμος, ἢ ἥμερος 668
κολόκυνθα ἀγρία 382.670
κολοκυνθὶς 382.665.670
κολοῦτεα 784
κολοφωνία 864
κολοφώνιον 391
κολυμβάδες 821
κολυτέα 784
κολχικὸν 460
κόμαρος 804
κομήτης τιθύμαλος 371
κονδρίλλη 638
κόνυζα 53
κορίαννον 302
κόριον 59.302
κόρσιον 847
κορυδάλιον 59
κορύμβηθρα 414
κορυμβία 412
κορύμβιον 170
κορυμβίτης τιθύμαλος 371
κορωνόπους 110
κότινος 779.821
κοτυληδὼν 132
κηρῖτις 150
κράμβη 621.623
κράμβη ἀγρία 624
κράμβη ἡμέρα 623
κράμβη θαλασσία 395
κρανία 802
κραταιὰ 48
κράταιγος 758
κραταιόγονον 563
κραταίονον 563
κραταῖγος 563
κρέθμον 706
κρηπικὴ 281
κριβανίτης ἄρτος 492
κρίθαμον 706
κριθὴ 500
κρίθμον 706
κρίμνον 503
κρινάνθεμον 197.205
κρίνον 197
κρίνον πόρφυρον 199
κρίνον ἄγριον 205
κρινωνιὰ 197
κροκοδείλιον 735
κρόκος 213
κρόμμυον 687
κρόνιον 253
κρόσσιον 69
κροσσόφθορον 69
κρότων 367
κύαμος 531
κύαμος Ἑλληνικὸς 517
κύαμος Αἰγύπτιος 518
κύαμος Ποντικός 518
κυθίσος 569
κύιξ 215.218
κυκλάμινος 337
κυμβάλιον 132
κύμινον ἥμερον 300
κύμινον ἄγριον 253.300
κυνάγχιτη 22
κυνάνθεμις 258
κύναρα 724
κύνια 659
κυνοβοτάνη 258
κυνόγλωσσον 53
κυνοσιματῖτις 53
κυνοκάρδαμον 711
κυνοκέφαλον 184
κυνοκράμβη 408.659
κυνόκτονον 439
κυνόμαζον 730
κυνομόρειον 553
κυνόξυλον 730
κυνόροδος, καὶ κυνόροδα 189
κυνόσβατος 189.399.744.746
κυνὸς ὄρχις 235
κυνόσπράσιον 88
κυνοχάλη 114
κυπάρισσος 857
κυπαρισσὸς ἀγρία 852
κυπαρίττος 857
κύπειρος 339
κυπερὶς 330
κύπηρος 339
κύπρος 776
κυράνιον 386
κυρίβια 491
κύστιον 407.418
κυτισόφυλλον 337.403
κύτος 191
κύτινος 191
κυτιλὸς 569
κυτισὸς 569
κυβδὸς τίθυμαλος 371
κώδυα 256
κωμύθας 603
κώνειον 461
κῶνος 859
Λαγώπυρος 578
λαγώπους 578
λάδον 191
λάδανον 192
λάθυρις 375
λάθυρος 522
λαμπτὰς 171
λαμψάνη 676
λάπαθον 649
λάπαθον ἥμερον 649
λάπαθον ἄγριον 649
λάριξ 869
λειμάδωρον, ἢ λειμονόδωρον 554
λειμωνία 726
λειμώνιον 740
λείριον 197.225
λείριον ἕτερον 228
λειχὴν 473
λέκυθος 521
λεοντικὴ 341
λεόντιον 69
λεοντοπέταλον 69
λεοντοπόδιον 68
λεοντόχαρον 284
λεπίδιον 703.714.716
λεπτοκάρυον 817
λεπτόφυλλον πάνακες 336
λεπτόφυλλος τιθύμαλος 371
λευκάκανθα 755
λευκακάνθη 726
λευκάνθεμον 35.257
λευκὰς ἥμερος 44.284
λευκὰς ὀρεινὴ 44.284
λευκὴ 855
λευκήορον 69
λευκογραφὶς 632
λευκόιον 160
λευκόιον μήλινον 160
λευκολάχανον 647
λεύκειος 53
λευκῶπις 33
λήδανον 192
λῆδον 192
λιβανωτὶς 306
λιβανωτὶς στεφανωματικὴ 272
λιβυκὴ 630
λιβυστάσαν 341
λιβυστικὸν 311
λίγνις 864
λιγυστικὸν 311
λιθόσπερμον 83
λιθοσπέειον 468
λιμναῖον 336
λιμνήσιον 335.336
λιμνῆσις 335
λιμνικὴ 210
λιμόδωρον 552.554
λίνον 533
λινόδεσμον 554
λίνοδρις 44
λινόζωστις 658
λόβιος, ἢ λόβος 519
λογχῖτις τραχεῖα 469
λόπιμα 815
λυγνῖτις 169
λύγος 774
λυκάνθεμον 399
λύκιον 757
λύκοι 245
λυκόκτονον 439
λυκοςέφυρος 846
λύκοψις 628
λυκὴ 681
λυσιμάχιον 84
λυτρὸν 84

λυχνὶς ἀγρία 69.171.182
λυχνὶς στεφανωματικὴ 170
λυχνῖτις, ἢ λυγνῖτις 170
λωτὸς 536. 847
λωτὸς ἥμερος 572
λωτὸς ὁ ἐν χερτοκοπείοις 565

Μάδρυα 805
μαγύδαρις 319.321
μάζα 503
μαλακόκισσος 396
μαλάχη ἀγρία 654
μαλάχη κηπευτὴ 652
μαλάχη χερσαία 654
μαλιναθάλλη 458
μαλόϊον 170
μαμίρας 48
μανδραγόρας 457
μάραθρον 297
μάραθρον ἄγριον 297
μάραθρις 297
μαρμαρίτης 59
μάρον 270
μαρύλλιον 645
μαρώνη 335
μαρώνιον 335
μασίχη 871
μαχαιρώνιον 210
μαχαιρόφυλλον 210
μέδουσα 630
μέθριον 746
μαῖον 304
μελαβάθρον 36
μελαγκρανὶς 606
μελάμπελον 102
μελάμπυρον 533.541
μελαμπόδιον 386
μελάμφυλλον 720
μελάνθιον 304
μελάνθιον ἐκ τῶν πυρῶν 173
μελανόῤῥιζον 386
μέλαν παράσιον 89
μελία 833
μελία ὀρεινὴ 834
μελίνη, ἢ μέλινος 507
μελίλωτος 468
μελισσόφυλλον 91
μελίττεια 91
μελίφυλλον 91
μέλοσμον 284
μεμαίκυλον 804
μέσπιλον 801
μέσπιλος, μεσπίλη, μεσπιλὸν 801
μέρθρυξ 61
μηδικὴ 344.575
μήκων 371.446
μήκων ἀγρία 304.446.448
μήκων ἀφρώδης 376.377
μήκων κερατῖτις 69.448
μήκων ῥοιὰς 447
μηλέα 790
μηλέα Ἀρμενιακὴ 797
μηλέα Κυδωνία 795
μηλέα Μηδικὴ 792
μηλέα Περσικὴ 796
μῆλον 790
μῆλον Μηδικὸν, ἢ κίτριον 792
μῆλον Κυδώνιον 795
μῆλον Περσικὸν 797
μῆλον Ἀρμενιακὸν 798
μηλόκαρπος 325
μηλοπέπων 663.664
μήλωθρον 400
μήκιον 194
μηνογένειον 194
μηνυανθὲς 566
μῆον 304
μηρὶς 380
μιθριδάτιον 126
μίλαξ λεία 392
μιλέα 833
μιλλόφυλλον 584
μίλος 858
μινθὴ 96
μονησίδιος 852
μονόκαυλον 89
μονόκλωνος 34
μονόφυλλον 206
μορέα 810
μόρον 810
μυάγριον 533
μυάκανθα 705.744
μύδιον 824
μύδουσα 630
μυΐτης μυόπτερον 713
μυΐτις 700
μυκῆται 482.485
μυκῆται αἰγειρῖται 382
μυλὴ 684
μυλλόφυλλον 584
μυξάριον 806
μύξον 806
μυοκτόνον 437.442
μυόρτοχον 30
μυορτόσπληνον 30
μυόσωρος, ἢ μυὸς ὦρος 112
μυὸς ὦτα 3031
μυόφονον 442
μυράκανθον 731
μυρίκη 766
μυριόφυλλον 584
μυριόφυλλον, ἢ μυρσίμορφον 100
μυῤῥὶς 61.701
μυρσίνη 410.773
μυρσίνη ἀγρία 744
μυρσινίτης οἶνος 773
μυρτάκανθα 744
μυρτίδανον 773
μυρτίτης οἶνος 773
μυρτοειδὴς 405
μυρτοπέταλον 114
μῶλυ 121.684.686
μῶλυ ὄρεινον 120
μώλυζα 682

Νάπυ 707
νάρδος ἀγρία 350
νάρθηξ 322
ναρθηκία 322
ναρκὴ 335.342
ναρκίσσος 225
νασὸς 603
νεκτάριον 344
νεόπλια 554
νέασιον 335
νέφειον 681
νηριάδιον, καὶ νήριον 253
νήριον 851
νηρὶς 851
νίσυρις 306
νυκτερῖτις 32
νυμφαία 586
νυμφαία πτέρις 463

Ξάνθιον 39
ξέλεων 450
ξηροπυρίτης ἄρτος 491
ξηράνθη 457
ξηρὰ πίσσα 865
ξιφίδιον 601
ξίφιον 210
ξύλον 65
ξυλόλωτον 117
ξυλοπέταλον 117
ξυρὶς 248

Ὤζιμον 279
ὂν 803
ὀθόνιον 48
ὀθόννη 255
οἰνάνθη 57. 306. 416
οἰνοκυκὶς 825
οἶνος 418
οἶνος αὐστηρὸς 420
οἶνος κηθινος 418
οἶνος κιῤῥὸς 420
οἶνος κρίθινος 504
οἶνος μυρσινίτης 773
οἶνος μυρτίτης 773
οἶνος ὀλιγόφορος 420
οἶνος οἰνώδης 420
οἶνος στεμφυλίτης 424
οἶνος στρυφνὸς 420
ὄκιμον 279
ὀλόστιον 111
ὄλυνθος 812
ὀλοχοῖνος 606
ὄλυρα 495
ὁμοιονδυμος 341
ὀμφαλόκαρπος 354
ὀμφάκιον 420
ὀμφακὶς 824
ὀνοβρυχὶς 548 549
ὀνοκάρδιον 735
ὀνοκυκὶς 825
ὀνόκλεια 630
ὀνόφυλλος 630
ὀνοχειλὲς 630
ὀνωνὶς 743
ᾧον 803
ὀξαλὶς 649
ὀξυάκανθα 750
ὀξυάκανθος 751
ὀξύη 832
ὀξύκεδρος 854
ὀξυλάπαθον 649
ὀξυμυρσίνη 744
ὀξυσχοῖνος 606
ὀξύτονον 446
ὀξυβάφυλλον 566
ὀξύφυλλον 61
ὀπιρτξίτος 245
ὀπτὶς 325
ὀποπάναξ 310
ὀρειπτελέα 837
ὀρεοσέλινον 696
ὀρεχεῖον 344

ὀρθόγωον

ὀρθόγυον	456
ὀρίγανος	61.285
ὀρίγανος ἡρακλεωτικὴ	285
ὀρίγανος ὀνῖτις	285
ὅρμινον	294
ὀρνιθόγαλον	221
ὀρνιθόγλωσσον	833
ὀρνιθοπόδιον	544
ὀροβάγχη	553
ὄροβαξ	194
ὀροβέλιον	194
ὀρόβυθρον	191
ὄροβος	527
ὀρύβηθρον	69
ὄρυζα, ἢ ὄρυζον	509
ὄρχις	235
ὄρχις ἕτερος	238
ὄρχις σεράπιας	238
ὀστρολέων	553
ὀστρακίδες	860
ὀσύρις	102
οὖα	802
οὖον	803
οὐλόφονον	730
οὐενίδων	801
οὐρανία	245
οὐρὰ μυὸς	652
ὀφιογένιον	681
ὀφιόγλωσσον	139
ὀφιοκτόνον	681
ὀφιοσκόροδον	684
ὀφιοστάφυλον	400
Πάγκαρπον	730
παγκράτιον	691
παιδέρως	720
παιονία	48.194
παιπάλη	491
παισαίδη	194
πάγχαεις, ἢ πάκχαεις	294
παλιμπίσσα	865
παλίουρος	756
πανάκεια	311
πάνακες	308.311.335.336
πάνακες ἀσκλήπιον	308
πάνακες ἡράκλειον	285.308
πάνακες χειρώνιον	309
πάνδιος ῥίζα	48
πανθηκέρατος	194
παραβίη	504
παράλιον	448
παράλιος τιθύμαλος	371
παράλυσις	253
παρδάλη	69
παρθένιον	33.35.102.658
παρθένις	33
παροκόκκαλον	459
παρονυχία	113
πεδινὸν	695
πελεκῖνος	545
πελωνῖτις	61
πενθαόμιος	341
πενταδάκτυλον	117
πεντάδρυον	456
πεντάκλινον	117
πέντανδρος	108
πενταπετὲς	117
πεντάτομον	117
πεντάφυλλον	117
πεντόδορον	194
πέπλιον	365.376
πεπλὶς	376
πέπλος	375
πέπων	667
πέπων ἄγριος	667
περδίκιον	102
περικλύμενον	410
περιστερεὼν ὀρθὸς	150
περιστερεὼν ὕπτιος	150
περιπλὸν	456
περσεφόνιον	755
περσικὴ	344
περσικὸν	797
πέρσιον	456
περσὶς	414
πετασίτης	598
πετροσέλινον	697
πετροσέλινον ἄγριον	696
πευθαλὶς	114
πευκέδανος	317
πεύκη	859.862
πεύκη ἀγρία	862
πεύκη ἥμερος	859
πεύκη παράλια	862
πήγανον	120
πήγανον ἄγριον	77.121
πήγανον ὄρεινον, καὶ ἄγριον	120
πηδάλιον	114
πηκτὸν	134
πηληβόνιον	335
πηγνατορεξὶς	384
πιθῖτις	446
πιθήκιον	182
πικρὶς	634.640
πῖλος	518
πῖνον	504
πίσον	521
πιστάκιον	818
πιστάνα	588
πίσσα	865
πίσσα ὑγρὰ	865
πίσσα ξηρὰ	865
πιτυακάνθη	751
πιτυΐδες	860
πιτυΐνα κάρυα	860
πιτυῶν	215.218.232
πιτυοκάμπαι	863
πιτύουσα	374
πίτυρα	491
πίτυς	859.862.863
πλάτανος	842
πλατύφυλλον πάνακες	335
πλατύφυλλος	851
πλατύφυλλος τιθύμαλος	371
πλεκτορία	335
πλόκιμος κάλαμος	603
πόα	562
ποντικὴ	414
πόθος	179
πλευμόνιον	172
πόλιον	284
πόλιον ἐπιγειόκαυλον	283
πόλιον ὀρεινὸν	284
πόλιον παράλιον	284
πολτὸς	499.503
πολυάκανθα, ἢ πολυάκανθος	733
πολύγαλον	544
πολυγόνατον	114.346.726
πολύγονον ἄρρεν	114
πολύγονον θῆλυ	114
πολυειδὲς	366
πολυεῖδος	384.709
πολύκαρπον	114
πολύκλωνος	33
πολύανδρος	108
πολυπόδιον	465
πολύρριζος	325.386.463
πολύτειχον	469
πολυώνυμος	102
ποντικὴ ῥίζα	341
πορφυρανθὲς	205
πορφυρὶς	630
ποταμογείτων	582
πράσιον	88.287
πράσιον μέλαν	88
πράσον	689
πράσον κεφαλωτὸν	689
πράσος	478
πρῖνος	828.829
πρῖνος θῆλυ	830
προβάτειος	108
πρόδρομον	417
προκάμπυλον	22
προκόκκιον	798
προΐτιον	386
προσώπιον	38
προσωπὶς	38
πρόβοπον	417
πταρμικὴ	710
πτελέα	837
πτερίδιον	466
πτερίνεον	463
πτέριξ	468
πτέριον	105.463
πτέρις	463
πτέρις μεγάλη	464
πτέρνιξ	725
πτισάνη	502
πτισάνη πυρίνη	498
πυθώνιον	450
πυξάκανθα	657
πυξίονες	325
πύξος	782
πύρεμς	53
πύρεθρον	347
πυρίνα	751
πύρινον	347
πύρινος ἄρτος	491
πυρίτης	347
πυρὸς ἄχνη	363.364
πυρὸς	489
πυρὸς τρίμηνος	489
πύραιθρον	347
πύρετον	347
πυπρίας ἄρτος	492
πυτιῶν	215.218.232
Ῥᾶ	389
ῥάμνος	755
ῥὰξ	416
ῥαφανὶς	676
ῥαφανὶς ἀγρία	677
ῥαφανὶς ἥμερος	676
ῥάφανος	623.676
ῥῆγμα	721
ῥῆον	389
ῥητίνη	864

ῥητίνη αὐτόῤῥιτος, πρωτόῤῥιτος 864
ῥητίνη ἐλατίνη 866
ῥητίνη ἐλαιώδης 866
ῥητίνη ξηρὰ 864
ῥητίνη στροβιλίνη 864
ῥητίνη συγκομιστὴ 864
ῥητίνη σχινίνη 871
ῥητίνη ὑγρὰ 864
ῥητίνη φρυκτὴ 864
ῥόα 794
ῥόβηθρον 191
ῥοδία ῥίζα 348
ῥόδις 348
ῥοδοδάφνη 851
ῥόδον 188
ῥοδόδενδρον 851
ῥοδωνία 188
ῥόια 794
ῥοιὰς 446
ῥοῦς 779
ῥοῦς βυρσοδεψικὴ 779
ῥοῦς ἐπὶ τὰ ὄψα 779
ῥουσέλινον 427
ῥυπαρὸς ἄρτος 492

Σαμοθρακικὴ 746
σάμψυχον 270
σάρακος 531
σαρδιάνα βάλανος 815
σαρξίφαγον 277
σαρξίφραγξον 277
σατάνειος 801
σατύριον ἐρυθρόνιον 233
σατύριον τρίφυλλον 233
σαυρίτης 32
σέλινον ἄγριον 427.428
σέλινον ὑδάτιον 427
σέλινον κηπαῖον 694
σελίνιον 194
σεληνίτης 140.395
σεληνόγονον 194
σεμίδαλις 491
σεμιδαλίτης ἄρτος 492
σέρις 634.638
σέρις ἀγρία 634
σέρις ἥμερος 634
σερίφιον 25
σέσελι Αἰθιοπικὸν 313
σέσελι Κρητικὸν 314
σέσελι μασσαλεωτικὸν 312
σέσελι Μελοποννησιακὸν 313
σευτλὶς 620
σεῦτλον 619
σευτλομαλάχη 619
σημὸς, ἢ σημύς 840
σημύδα 840
σηκιὰ 806
σήσαμον 532
σήσαμον ἄγριον 388
σησαμοειδὲς 388
σησαμοειδὲς λευκὸν 388
σητάνειος 489
σιδηρῖτις 94.150
σιδηρῖτις ἡράκλεια 102
σίδιον 794
σιθιλέα 640
σίκυς ἄγριος 381.664
σίκυς ἥμερος 663.664
σικυοσπέπων 667

σικυωνία 382.669
σιλίγνις 493
σιλιγνίτης ἄρτος 492
σιλλικύπριον 366
σίλφιον 319.320
σίνηπι 707
σίνηπι ἄγριον 707.713
σίνηπι κηπαῖον 707
σίνηπι Περσικὸν 713
σίον 590
σιρῖον 417
σίσαρον 681
σισυγχίον, ἢ σισυρίχιον 211
σισύμβριον 97
σισύμβριον ἕτερον 592
σιτάνιον 801
σκαλία 725
σκαμβωνία ῥίζα 391
σκαμμωνία 391
σκάνδιξ 702
σκίγκος 744
σκίλλα 691
σκῖπερον 170
σκόλιμος 53
σκολοπένδριον 468
σκόλυμος 726.739
σκόρδιον 126
σκόροδον 682
σκόροδον ἄγριον 684
σκορπίον 75. σκόρπιος 438.760
σκορπιοειδὲς 72
σκορπιοῦρον 70
σκυθικὴ ῥίζα 342
σκύθιον 341
σμίλαξ 829.858
σμίλαξ κηπαία 519
σμίλαξ λεία 392
σμίλαξ τραχεῖα 369
σμίλος 858
σμύρνιον 697.698
σμυρνοειδὴς 405
σογχίτης 640
σόγχος 644
σόμφος 670
σουκόταχες 102
σπάθη 819
σπάρτον 764
σπάρτιον 764
σπαργάνιον 601
σπιναχία 619
σπλάγχιον 461
σπλένιον 468
σπλήνιον 53.410
σπληνοδάπανον 468
σπόγγος 851
σπονδύλιον 306
σπονδυλὶς 306
σταφὶς 416
σταφὶς ἀγρία 366
σταφυλὴ 416
σταφυλῖνος 679.781
σταφυλῖνος ἄγριος 679
σταφυλῖνος ἥμερος 679
σταχὺς 91
σταχυΐτης 582
στέμφυλα 416
στεργηθρὸν 128.132
στεφάνη 746
στίσος 366

στίχας 274
στίχις 132
στοίβη 604
στοίχας 274
στρατιώτης χιλιόφυλλος 101
στρατιώτης ποτάμιος 589
στρατιωτικὴ 100.584
στρόβιλος 860
στρουθία 795
στρουθιομῆλα 795
στρύχνος ὑπνώδης 455
στρύχνος 453
στρύχνος ἁλικάκαβος 454
στρύχνος κηπαῖος 453
στρύχνος μανικὸς 456
στρύχνος ὑπνωτικὸς 455
συγκόμιστος ἄρτος 491
συγχίτης 640
συκάμινον 810
συκάμινος, συκαμινέα 810
συκάμινος Αἰγυπτία 811
συκῆ 376.812
συκῆ Αἰγυπτία 811
συκῆ ἥμερος 812
συκόμορον 811
συκόμορος 811
σῦκον 812
συλίθρα 341
σύμφυτον 134.341.344
σύμφυτον πετραῖον 135
σύριγξ 778.788
σύριγξ, ἢ συριγγίας κάλαμος 603
σφάγνος 471
σφάγνον 290.312
σφαίρια τῆς κυπαρίσσου 857
σφαίριον τῆς δρυὸς 825
σφάκελος 391
σφέκλη 424
σφένδαμνος 841
σχῖνος 871
σχοινόπρασον 689
σχοινοστρόφος 535
σχοῖνος 606
σχοῖνος λεία 606
σχοῖνος ἀρωματικὸς 591
σώσανδρον 253

Τανάχιον 53
ταύρειον 170
τελέφιον 129.131
τερέβινθος 871
τερμινθίνη 871
τέρμινθος 871
τετραπώγων 256
τεύθριον 284
τεύκριον 43.44
τεύξινος 325
τεύτλιον 619
τεῦτλον 619
τευτλομαλάχη 619
τῆλις 536.569
τιτόνιον 450
τιθυμαλλὶς 371
τιθύμαλλος 371
τοξικὸς κάλαμος 603
τορδύλιον 314
τραγάκανθα 751
τράγανος 75
τραγόκερως 360

τραγόνατον 171
τραγόπυρον 512
τραγοπώγων 256
τραγορίγανος 287
τραγόρχις 237
τράγος 75.498
τραχήλιον 164
τρίβολος ἔνυδρος 581
τρίβολος τρώϊος 557
τρίβολος χερσαῖος 557
τριδάκτυλος 774
τρίκα 61
τρίκοκκος 801
τριμφαλίτης 338
τριπέταλον 566
τριπόδιον 572
τριπόλιον 380
τρίφυλλον 366.566.572
τρίφυλλον ἐν τοῖς χορτοκοπείοις γινόμενον 565
τριχόμανες 471
τριχόφυλλον 478
τριχώδης βολβὸς 693
τρυγώνιον 150
τρὺξ οἴνου 423
τρύχνος 453
τύφη 604
τυφώνιον 450

Ὑάκινθος 199.216.253
ὑγιεινὴ ἀγρία 103
ὑδρολάπαθον 649
ὑδροπέπερι 607
ὑδροσέλινον ἄγριον 695
ὑπέρεικον 76
ὑπέρυθρα 631
ὑπήκοον 449
ὕπνον 471
ὑπνωτικὸν ἐμμανὲς 450
ὑπόγλωσσον 745
ὑπόφεων 449
ὑποχειρὶς 636.640
ὑσώβειον 270
ὕσσωπον 387
ὑοσκύαμος 450

Φάγρον 290
φακοειδὲς 82
φακὸς, ἢ φακῆ 527
φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων 587
φαλάγγιον 106.306
φαλαρὶς, ἢ φαληρὶς 510
φασγάνιον 39
φάσγανον 39.210
φάσκον 831
φασέολος 519
φασήλος 514
φασίολος 514
φασίολος μικρὸς 520
φάσυλος 514
φελλὸς 830
φελλόδρυς 830
φελομύδειον 48
φερσεφόνιον 150

φευξασπίδιον 284
φηγόπυρον 512
φηγὸς 832
φημιλαλὴ 144
φθείρειον 366
φθειροκτόνον 366
φθειρόπτιος 863
φθίριον 556
φθορὰ 442
φιλάδελφος 354
φιλαιτέριον 354
φιλάνθρωπος 354
φιλεταίριον 172.405
φιλιπένδουλα 56
φιλίστον 354
φιλλύρεα 775
φιλύρα 838
φιλτροδότης 150
φιλύκη 758
φισάκιον 818
φλεὼς 604
φλόγιον 159
φλόγμος 144
φλὸξ 159
φλόμιδες 146
φλόμος 144
φλόμος ἰδαῖος 344
φοίνιξ 540.819
φοινικοβάλανος 819
φοκάδιον 504
φόνος 736
φοῦ 350
φουκὰς, ἢ φυκάδιον 504
φραγμίτης κάλαμος 603
φρίγια 53
φίκος 53.478
φύκος θαλάσσιος 478
φυλλάκανθος 557
φυλλόφαρες 88
φυλλῖτις 466
φύλλον 658.660.726
φυσαλὶς 454
φύσημα πιτύϊνον 864
φύσημα στροβίλινον 864
φύτευμα 183
φυτοβασίλεια 69

Χαιρέφυλλον 700
χαμαιάκτη 381
χαμαιβάλανος 373.550
χαμαίβατος 742
χαμαιδάφνη 365
χαμαίδρυς 34.44
χαμαίδρωψ 44
χαμαίζηλον 117
χαμαιΐτέα 844
χαμαίκισσος 394.414
χαμαιλεύκη 395.596
χαμαιλέων 735
χαμαιλέων λευκὸς 728
χαμαιλέων μέλας 730
χαμαίλυκος 150
χαμαιμήλιον 348
χαμαιμηλέα 790

χαμαίμηλον 36.257
χαμαιμῆλον 325
χαμαιμύρτη 744
χαμαινήρειον 85
χαμαιπεύκη 862
χαμαιπίτυς 45
χαμαίπλιον 714
χαμαιπύδια 374
χαμαιπύξος 782
χαμαιῤῥιφὲς 820
χαμαισύκη 376.377
χαμέλαια 363.364
χαρακίας κάλαμος 603
χαρακίας τιθύμαλος 371
χαριστολοχία 33
χειρώνιον 342
χειρώνειος ἄμπελος 400
χελιδόνιον 400
χελιδόνιον τὸ μέγα 48
χελιδόνιον τὸ μικρὸν 49
χελώνιον 337
χερωνία 335
χιλιοδύναμις 172
χιλιόφυλλον 100.114
χλούνιον 731
χοκορτὴς 652
χολόπτιον 22
χονδρίλλη 638
χονδροπιστάτη 498
χόνδρος 497
χονδρύλλα 636
χρόδανον 306
χρυσάνθεμον 258.263.267
χρυσιζέσις 351
χρυσίσκηπτρον 728
χρυσιττὴ 100
χρυσόγονον 118.145
χρυσόκαλις 56
χρυσόκαρπος 414
χρυσοκόμη 268
χρυσολάχανον 614.651
χρυσομῆλον 795
χυλίνη 337

Ψευδοβένιον 712
ψευδαδίκταμνον 281
ψευδοκαψικὸν 718
ψευδοκερατία 782
ψευδοπαθὲς 366
ψευδοσέλινον 117
ψυχὴ 380
ψίλωθρον 400
ψιλάκιον 818
ψυχότροφον 39.175
ψυχέανος 102
ψύλλιον 115
ψώρα 123

Ὠκιμάστρον 280
ὠκιμοειδὲς 171.272
ὤκιμον 279
ὠλεσίκαρπος 843
ὠμηλύσις 502
ὦχρος 521

INDEX
OMNIVM STIRPIVM
HIS LIBRIS DESCRIPTARVM.

ABalzemer pag. 360
Abies 865.866
eius ſpecies 866
femina 865
maſcula 865
Abietis lachryma 866
Abiegna reſina, Abiegnum oleum 865
Abiga 45
Abrong 455
Abrotonum 21
campeſtre 22
femina, ſeu Santolina 269
femina arboreſcens 21.22
humile odoratum 22
maius 21
mas, marinum, Siculum, Galaticum 22
minus 22
montanum 22
Abrugi 455
Abſinthium 23
Ægyptium 25
anguſtifolium 26.27
anguſtifolium foliis fiſſis 26
fatuum, inodorum, inſipidum 26.27
latifolium 23
marinum 25
Ponticum 22.23 24
Romanum 23.24
ruſticum 23
Santonicum 24
Seriphium 25
Seriphium femina 27
ſupinum 23
tenuifolium 24
Abutilon 655.656
Acacia 752
altera 752.753
Germanica 753
Pontica 753
Acanos 718
Acanthium, & eius ſpecies 720. 721
Acanthus 719
ſatiuus, ſilueſtris 719
læuis 720
Acarna 728
Accipitrina 640
Acer 840
maior, minor 840.841
Acetabulum 132
Acetoſa 649
minima 649.650
Romana 649
tuberoſa 649
Acetoſella 749.750
Acharnica irrigua 412
Achillea, Achillea Sideritis 100
Achimilla 140.141
Acinos 280
Acinus vuæ 416
Aconachia 738
Aconitum bacciferum 402
hiemale, ſiue hibernum 440
Lycoctonum luteum maius, & eius ſpecies 438.439
minus 440
pardalianches, & eius ſpecies 437
Theophraſti 440
Acorna 728
Acorum, aut Acrũ ſiluaticum 100
Acorus 248.249.250
Acrocorion 215.218
Acroſcorodon 218
Acula 702
Aculeoſa 733
Acus moſchata, 61.64
Acus paſtoris 61.63
Acutella 743
Acyron 179
Adiantum 469
candidum 470
nigrum 466.469
Adonidis flos 436
Ador, Adoreum 493
Ægilops herba 538.539
Ægilops arbor 831
Ægipyrus 743
Ægolethron 432
Ægonychon 83
Ægylops 218
Æſchynomene 660
Æſculus 831
Æthiopis 148
Agaricus, & eius ſpecies 485. 486. 869
Ageraton quorumdam 268
Agliophoris 195
marina & terreſtris 195
Agnus caſtus 774.775
Agreſta 423
Agrifolium 400.758
Agrimonia 27.28
Agrimonia ſilueſtris 599
Aiuga 45
Alabaſtri 188
Alas 773
Alaſeleti 576
Albarus 835
Albinum 65
Albucum, Albucus 207
Album olus 646.647
Alcea, & eius ſpecies 179. 656.657
vulgaris 656
veſicaria 657
Veneta 657
Alchilel 574
Alchimilla 140.141
Alcibiacum 631
Alectorolophos 556
Alexardahune 48
Alfasfaſa 576
Alga 478
Alga paluſtris 568
Alica, & eius ſpecies 497
Alimonia 578
Aliſma 179.180
Aliſma quorumdam 264.606
Alkali 82
Alkanna 776
Alkekengi 454
Alkermes, 828
Alleluia 578
Alliaria, Alliaris 686
Allium, & eius ſpecies 682. & ſeqq.
Cyprium 682
Vlpicum 682
Allium ſilueſtre, & eius ſpecies 683.684
Alpinum 684
anguinum 684
non bulboſum 686
ceruinum 684
nemorenſe 684
Taxi 684
tenuifolium 683
vrſinum ſeu latifolium 683
Alnus 839
Alnus nigra 784
Aloë 359
ex America 359.360
Gallica 342
Alopecuros 541
Alpheſera 400
Alſcebran, Alſcobran 374
Alſine maior 29
marina 30
minor 29
minima 30
repens 403
Alſines ſpuriæ 31
Alterculum 450
Althea 654.655
hortenſis ſiue peregrina 654. 655
quorumdam 656
Aluardachule 48
Alumen catinum 82
Alus Gallica 134
Altercangenum 450
Altercum 450
Alyſſum, Alyſſos Dioſcoridis 89
Galeni

Galeni 88.356
Plinij 356
Alzelin 340
Amantilla Valentiana 350
Amaracum, Amaracus 271.309
Amara dulcis 402
Amaranthus purpureus 185 267. 618
maior floribus obſoleti coloris 185.618
Amarella 35
Amarena 809
Amarodulcis 402
Ambarualis flos 253
Ambubeia 634
Ambugia 634
Ambuxum 406
Ambroſia 35
quorumdam 34 221
Amedanus 839
Amellus flos 261.267
Amellus marinus 380
Amentum 306
Ameos, Ammios 301
Ammi 301 alterum 301
vulgare 301
Ammoniacum 321.322
Ampelopraſum 689.690
Amuleum frumentum 494
Amydum 498
Amygdala dulcia 798
amara 799
Amygdalus, Amygdalum, Amygdala 798
Amylum 498
Amyrberis 750
Anabaſis 74
Anagallis aquatica, vel aquatilis 593
mas 32
femina 32
Anagyris 785
Anblatum 553
Anchomanes 330
Anchuſa, & variæ eius ſpecies 629. 630
onoclia 629
Alcibiadion 629
Androſace 555
Androſæmum 76.78
Anemone 433 434. & ſeqq.
hortenſis, & eius ſpecies 433. & ſeqq.
Pannonica 436
ſilueſtris, & eius ſpecies 436
trifolia 436
Anemone flos 261
Anethum 298
Anethũ tortuoſũ & ſilueſtre 305
Angelica 317
aquatica 319
maior ſatiua 317.318
ſilueſtris minor 318.319
Anguria 664.665
Aniſum 298.299
Anonis 743
Anonymos 783
Anteuphorbium 378
Anthemis chryſanthemos 259. 263
eranthemos 261
leucanthemos 257.259
Anthemiſium 258
Anthera 188
Anthericus 207
Anthora 443
Anthyllis Lenti ſimilis 551.552
altera 552
Anthyllis altera 47.48
Antirrhinon 171
Antirrhinum 181.182
ſilueſtre, ſiue minus 182
Antoniana 85
Aparine 353
Aphace, Aphaca 531.545
Theophraſti, ſeu Aphace olus 545.640
Fuchſij 543
Aphyllantes 124.125
Apiaſtellum 91.400.427
Apiaſtrum 91
Apium 375.694 695
aquatile 590.695.699
hortenſe 694
montanum 695.696
paluſtre 427.695
ruſticum 695
ſilueſtre 428.697.699
Apium riſus 427.428
Apollinaris 450
Apollinaris minor 455
Aqua ardens 424
Aqua roris ſolis 474
Aqua vitæ 421
Aquifolia 829
Aquifolium, Aquifolia 758
Aquileia, Aquilina 180.181
multiplici flore 181
Arabis 713
Arachus 542
latifolius, & alia eius ſpecies 543.544
minor 542.543
prior 542.543
Aracus 522.523
Arbutilon 656
Arbor Iudæ 786
vitæ 857.858
vitis 818
Arbutus 803.804
Archangelica 318.319
Arcium 38
Arctium 149
Ardactylida 736
Ardifrigi 747
Arenaria 110
Argentina 139.599.600
Aria 830
Ariena 795
Arilli 416
Arinca 495
Aris 332
Ariſarum 331
anguſtifolium 331.332
latifolium 331.332
Ariſtolochia 323
clematitis 324
longa 323.324.
mas 325
polyrrhizos 325
rotunda 323.324
femina 325
Saracenica 325.326
Armeniacum 798
Armerius flos 175
eius variæ ſpecies 176.177
Armoracia 677
Aronia 330
Arreſta bouis 743
Artemiſia latioris folij 33
tenuifolia 33
Traganti 36
Artemiſia marina quorũdam 642
Arthanita 338
Arthetica 147
Arum 328
Ægyptium 328
paluſtre 331
Arundo 602. & ſeqq.
candicans 603
Cretica, Cypria, ſiue Donax 602. 603
elegia 603
femina 603
fiſtularis 603
gracilis 603
inanis 603
Laconica 603
lithoſpermos 506
Orchomenia 603
phragmites 602.603
ploria 603
ſagittaria 603
ſepiaria, ſepicularis 603
ſpado 603
ſyringias 603
textilis 603
tibialis 603
vallatoria 603
vulgaris 603
Aſabaſafra 241
Aſara bacara 294
Aſarum 358
Aſarum Crateuæ 294
Aſclepias 330.407
Aſcolymbros 726
Aſcyroides 78
Aſcyrum 78
Aſparagus 703.704
hortenſis 703
ſilueſtris 703
eius ſpecies 704
Aſpergula odorata 356
Aſperugo 354
ſpuria 356
Aſperula 355
cærulea 355
odorata 355
Aſphaltium 566
Aſphodelus 206
albus 206.207
minor 206.207
Aſphodelus bulboſus Galeni 208.209

Aſphodelus luteus, paluſtris 207. 208
Aſplenium, Aſplenum 468
Aſplenium magnum aut ſilueſtre 469
Aſprella 74
Aſſa 321
Aſſa fœtida 321
Aſtaphis agria 366
Aſter Atticus 261.266
marinus 706
ſupinus, & aliæ ſpecies 266
Aſter marinus 380
Aſterion 267
Aſteriſcon 267
Aſterition 319
Aſtragaloïdes 551
Aſtragalus 550
Aſtrantia 319.320
Aſtrantia nigra 387
Athanaſia 37
Athera 498
Atractylis recticaulis 736
hirſutior 736
Atriplex 614.615
hortenſis ſiue ſatiua 614.615
marina 614.615
ſilueſtris, & eius ſpecies 614. 615
Auena 510.511
nuda 511
Auis pes 544
Auornus 784
Auricomum 427
Auricula muris 30.31.67
Auricula vrſi 148
Axungia vitri 82
Azedarach, Azedaraeth 848

BAaras 195
Bacanon 676
Bacca Iuniperi 852
Bacca Lauri 849.850
Baccharis 138.294
Bacchica 413
Bacchion 38
Balauſtion 794
Ballote 89 90
Balſamella 671
Balſamina mas 670
amygdaloïdes 671
femina 671
Balſaminum 671
Balſamita maior, minor 295.296
Barba-Aron 328
Barba Iouis 127
Barbarea 711.712
Barbarica 175
Barba ſiluana 606
Barcaman 380
Bardana 38
Baſilica 342
Baſilicum 279
Baſilicum garyophyllatum 279
Bati 706
Batrachion 420
Batrachion Apuleij 431
Baucia 681
Becabunga 593
Bechion 596
Bedeguar 189.721
Bedoard 721
Beën, Behen 177
album 172.351
rubrum 351
rubrum Matthioli 333
Bellinuntia 451
Bellio 264
Bellis hortenſis, ſilueſtris, maior, & aliæ ſpecies 264.265
Bera 504
Berberis 750
Berula 593
Beſaſa 121
Beta 619
candida 619.620
rubra 619.620
rubra Romana 620
Sicula 620
Betonica 39.40.175
aquatilis 50
Pauli, ſeu Veronica 40
Betula, Betulla 839
Bibenella 314
Bifolium 242
bulboſum 242
Bipennula 105.314
Biſacutum 703
Biſaria 330
Biſlingua 745
Biſmalua 654
Biſtacion 818
Biſtorta, & eius ſpecies 332.333
Blattaria 144.145
Blitum 617. maius, minus, rubens, maculoſum 617.618
Bompax 65
Bona 513.& ſeqq.
maior 513
minor 515
nigra 516
ſilueſtris 516
Bonus genius 317
Bonus Henricus 651
Bolbocaſtanon 333.334
Bonifacia 745
Borago 626.627 altera ibid.
Boſciſaluia 291
Boſmorus 510
Botrys 34
Boulapathon 619
Brabyla 805
Branca leonina 681
vrſina 306
vrſina quorumdam 720
Brance 494
Braſſica, & eius ſpecies 621. & ſeqq.
Apiana 625
campeſtris 626
canina 659
capitata albida 623
capitata rubra 621
caule rapum gerens 625
cauliflora 624
caulodes 623
criſpa 622.623
Cumana 623
Cypria 624
Imperialis 623
lacuturris capitata 623
leporina 644
leuis 623
marina 626
montana 626
nigra 624. 625
Pompeiana 624
roſacea 623
ruſtica 626
Sabauda 624
Sabellica 623
Selinoïdes 622
ſilueſtris, ſeu Crambe 623
ſilueſtris 625.626
ſilueſtris perfoliata 626
Tritiana 624
vulgaris ſatiua 621.623
Britannica 333
Briza 494.500
Bromus herba 540
Brumaria 69
Brunella 136
Bruſcus 744
Bruta 855
Bryonia 399
alba 399.400
nigra 399.400
Bryopteris 465
Bubonium 267
Bucinum, Bucinus, Bucinus minor 253
Bugloſſa, Bugloſſum, Bugloſſus 627
domeſtica 628
Hiſpanica 630
magna 738
filueſtris 628
vulgaris 627.628
Buglum 135
Bugula 135
Bulbine, Bulbina 215.218 219
Bulbonac, Bolbonac 161
Bulbus agreſtis 460
eriophorus 692
leucanthemus, & eius ſpecies 220. 221
ſilueſtris 222
trichodes 693
vomitorius 226
Bunium 315
ſpurium 712
Buphthalmũ 252.261.262.263
Bupleurum 632
anguſtifolium 632.633
latifolium ibid.
Burgiſpina 757
Burſa paſtoris 103
Butomum 601.602
Buxus 781.782
humilis Buxus 782
Buzeiden, Buzidan 241

CAchla 262
Cactus 724.725

Cady-

Cadytas 555
Cæleſtis 245
Cæli flos 170
Cæli roſa 170
Calabrina 469
Calamentum, Calamētum montanum 98
Calamintha montana 97.98
altera 98
Calamus aromaticus 250
Calatiana viola 169
Calcatrippa 252
Calceolus D. Mariæ, Marianus, ſiue Sacerdotis 180
Calendula 254
Callion 454
Callionymum, Callionymus 206
Callitrichum 469
Caltha 254.262.263
Africana 255
Alpina 254
paluſtris & eius ſpecies 598. 599
Calycularis 451
Calyx Glandis 824
Camelina 532
Camomilla 257
Camomilla fœtida 258
Campana cærulea 396
lazura 396
Campanella 393
Campanula 164. 166
aruenſis minima 167.168
Autumnalis 168
maior 166
media 166,167
ſilueſtris minima 167
Canchrys 306
Cancri chela 589
Cancri forficula 589
Candela regia 144
Candelaria 144
Canella 788
Canica 491
Canina 659
Canina lingua 53
Canina Malus 457
Canina Roſa 187
Canina ſentis 189
Canirubus 189
Canirubus quorumdam 746
Canis cerebrum 182
Cannabina 28
Cannabis 534.535
ſecunda 535
ſilueſtris 656
ſterilis 535
Cantabrica 175
Capillaris 469.471
Capillus Veneris 469.470
Capitulum Martis 731
Capnos 59
chelidonia 327
fruticoſa 60
prior Plinij 60
altera 60
Capparis 746
Capparis fabago 747
Capparis leguminoſa 747
Capri barba 57
Caprificus 812
Caprifolium 410
Germanicum 410.411
Italicum 410.411
Capriola 560
Capſella 713
Capſicum, & eius ſpecies 716. 717
Cardamum hibernum 712
Cardiaca 94
Cardobenedictus 736
Cardopatium 726
Carduus 724.725
benedictus 736.737
chryſanthemus 725
eriocephalus 723
ferox 738
fullonum 735
lacteus 721
leucographus 721.722
Mariæ 721
niger 730
ramptarius 721
ſilueſtris 739
ſilueſtris ſecundus 739
ſilueſtris tertius 739.740
ſphærocephalus 722
ſphærocephalus acutus 722
ſtellatus 733
ſuarius 728
Veneris 735
Carium 299
Carica 373.812
Carlina 726.727
ſilueſtris 727.728
ſilueſtris minor 728
Carnabadion 299
Carobe 787
Carobole 787
Carœnum 418
Carolina 726
Carpeſium 744
Laërtium 744
Ponticum 744
Carpinus 841
Carthamus ſilueſtris quorumdam 736
Carui 299
Carum 299
Caryophyllata 137
montana 137.138
Caryophylleus flos 173
eius variæ ſpecies 174.175
ſilueſtris 177
Caryotæ 819
Caſia fiſtula 788
Caſia Virgilij 274
Caſia nigra 787
Caſignete 105
Caſſia fiſtula 788
Caſſilago 451
Caſſutha, Caſſytha 554
Caſtanea 814.815
aquatilis 581
equina 814.815
Caſtrangula 50
Catanance 528.529
Cataputia maior 367
minor 375
Cattaria 99
folio longiore 99
Caucaſon 686
Caucalis 699.700
Cauchun 48
Caucon 74
Cauda equina 74
murina, aut muris 111.112
vulpina 541
Caulis 623
rubra 623
Cechramides 812
Cedrelate 867
Cedria 865.867
Cedris 854
Cedrium 865.867
Cedrus acuta, humilis, ſeu minor, &c. 853
humilis Lycia 853.854.
humilis Phœnicea, ſeu Punica ibidem
Celidonium 48
Celtis 847
Centauris, Centaurida 335. 361. 362
Centaurium maius, & eius ſpecies 334.335
minus 335. 336
Centrum galli 293
Centum capita 731
Centummorbia 600
Centumnodia 114
Centuncularis 65
Centunculus 65
Cepa, Cepe, & eius variæ ſpecies 687
muris 691
oblonga 687
rotunda 687
Cepæa 593
Ceraſa 809
Hiſpanica, Luſitana 809
Ceraſus, & eius ſpecies 807. 808.809
Ceratonia 786.787
Ceraunia 128
Cercis 786
Cerefolium, Cerofolium 700
Cerinthe 632
Cerinthus 852
Cerris, Cerrus 831
Ceruicaria, Ceruicaria maior 164
minor 164
Cerui ocellus 681
Ceruiſia 504
Ceterach 468
Chærefolium 700
Chærephyllum 700
Chalbanum 321.322
Chamæceraſus 808
Chamæciſſus 393. 394
eius ſpecies 394
Chamæcypariſſus 269
Chamædaphne 405

Chamædrys aſſurgens 44
maior repens 43
minor repens 43
ſilueſtris ac ſpuria 44.45
Chamægeniſta 764
Chamæiris 247
Chamelæa 363
Chamelæa Germanica 364
Chamelæagnos 780
Chamæleon,& eius ſpecies 728. 729.730
albus 728
niger Cortuſi 729
niger Salmanticenſis 729.730
Chamæleuce 596
Chamæmelum odoratum, leucanthemum, chryſanthemum, nobile, Romanum 259.260
vulgare 257
Chamænerion 85
Chamæpitys 45.46.76
alia 375
ſpuria 47
Chamæplium 714
Chamærriphes 820
Chamæſyce 376.377
Chamæxylon 65
Chamæzelon 65
Charantia 670
Chartamus 362
Chaſuth 554
Chelidonium, Chelidonia 48
maius 48
minus 49
Cheruillum 681
Cheſmes 828
Chiliodynamis 172
quorumdam 343
Chondrilla, & eius ſpecies 637
Chondrus, & eius ſpecies 497
Chondryllon, Chondrylle 638
Chriſtophoriana 401.402
Chryſanthemum 263
batrachion 263
Democriti 427
elychryſum 263
latifolium 263
Peruuianum 264
Chryſitis 268
Chryſocome 268
Chryſogonon 145
quorumdam 118
Chryſolachanon 616
quorumdam 651
Churli 222
Cicer ſatiuum 524
album ſiue candidum 524.525
arietinum 524.525
columbinum 524
nigrum 524.525
rotundum 524
rubrum 525
ſilueſtre, & eius ſpecies 525. 526
Venereum 524
Cicera 523
Cicerbita 644
Cicercula 522
Cichorion, Cichorium 633.634
Conſtantinopolitanum 636
fœtidum 640
latioris folij 633.634
ſilueſtre anguſtifolium & luteum 634.635
verrucarium 640
Cicuta 461
Cicutaria 61
Cinamomum 138
Cinara 724
Cincinnalis 469
Cineraria 642
Circæa 457
Circion, & eius ſpecies 737
quorumdam 628
Ciſtus 191
Ciſtus Ledon 192
Citocacium 363
Citrago 91
Citromalum 792
Citrones 792
Citrulus, vulgaris Cucumis 663. 664.665
Claua Herculis 386
Clauicula 414
Clauus Veneris 586
Clematis altera 406
Clematis Daphnoïdes 405
Daphnoïdes maior 406
polygonoïdes 405
Cleoma herba 432
Clinopodium 271
Cnecus 362
ſupinus 736
Cneoron 274.364.365
album 365
nigrum 365
Cnicus 362
ſilueſtris 736
Coccus infectoria 828
Cochlearia 593.594
Britannica 594
Coggygria 779
Colchicum 460
eius ſpecies 461
molocaſia 328
Colocynthis 382.665
Coloquintida 382
Colubrina 332
minor 330
Columbina 150
ſupina 150
Colus ruſtica 736
Colutea, aut Coloutea 784
Colymbades 822
Coma 256
Comoſandalus 201
Concilium 167
Concordia 28
Condiſi 178
Conila 701
Conſecratrix 245
Conſiligo 261
quorumdam 386
Conſolida maior 134
media 135
media quorumdam 266
minor 136.265
regalis Fuchſij 261
regalis quorumdam 252
Saracenica 142
Conuoluulum album 393
cæruleum 396
marinum 395
minus 393
nigrum 395.396
Conus 859
Conyza, & eius ſpecies 52
Corago 627
Corallina 476.477
Corallion 32
Coralloïdes 163
Corchorus 32
Corculum Ferulæ 322
Cordialis 356
Coriandrum 302
Coriandrum putei 469
Coriannum 302
Cor Indicum 455
Corion 76.302
Coris 76
Cornu cerui, ceruinum 109
repens 110
Cornum 802
Cornus femina, ſilueſtris, falſa aut ſpuria 782
mas 802
Corona fratrum 723
imperialis 202
regia 459.568
terræ 394
Coroneola 84
Coronopus 110
ex Cod. Cæſ. 109.110
Corrigiola 114
Corruda 703
Corſium 573
Cortex Granatorum 794
Corydalis 60
Corylus 816.817
Corymbe 170
Coſtus hortenſis 295
niger 402
Cot 576
Cotinus 821
coriaria 779.780
Cotonaria 65
Cotula alba, aut non fœtida 258
fœtida 258
lutea 259
Cotum 65
Cotyledon 131.132
altera ibidem
paluſtris 132.133
Coulcoul 818
Cracca 542.543. altera ibid.
Craſis 421
Craſſula 130
fabaria 131
maior 131
minor 128
Cratægus 758
Crateogonum 563
Crepitus lupi 484
Credula 854

Crepu-

Crepula 720
Creſpinus 750
Creſſio 711
Creta marina 706
Cretamum 706
Crimnum 503
Crinita 469
Criſta galli, aut gallinacea 150. 555.556
Crithmum, & eius ſpecies 705. 706
Chryſanthemum 708
fruticoſum 705
marinum 705
ſpinoſum 705
Crocodilion 330
Crocus, Crocum 212.213
hortenſis 362
Saracenicus 362
Crocus ſilueſtris, & eius ſpecies 214. & ſeqq.
Autumnalis 214
montanus 214
vernalis latifolius 214
Crucialis 357
Cruciata 343. 356. 357
Cubebe 744
Cucubalum 453
Cuculi flos 592
Cucumer, Cucumis, & eius ſpecies 662. & ſeqq.
agreſtis & erraticus 381
anguinus quorumdam 381
aſininus 381
citrulus 663.664.665
Galeni 663.664
oblongus, ſatiuus, vulgaris 662.663
ſilueſtris 381.382.663.664
Cucurbita, & eius ſpecies 668. & ſeqq.
cameraria 669
edulis, ſatiua 668
latior, longior 669
plebeia 669
ſilueſtris 382.669.670
Culices Vlmi 837
Cuminum 300
ſatiuum, 300
Æthiopicũ Regium 300 301
ſilueſtre 330
ſilueſtre alterum 253
Cunila 285.289
Cunilago 53
Cupreſſus 856
Cretica 855
ſilueſtris 857
Cupula Glandis 824
Curmi 504
Cuſculium 828
Cuſcuta 554
Cyanoïdes flos 251
Cyanus flos, & eius ſpecies 250. 251
Cyclamen 338
Cyclamenus 338
altera 403
orbicularis & eius ſpecies 337
tertia Plinij 206
Cydonium 795
Cyïx 218
Cyminalis 342
Cyminum 300
Cynocrambe 659
Cynogloſſum 53
abſque flore 54
cum flore 54
Cynoſbatus 189
quorumdam 741.746
Cynoſorchis, & eius ſpecies 234.235
Cynoſpaſtos 189.195
Cyperis 339
Cyperus, Cypirus 338.339
rotundus 338
longus 338
Cypreſſus, *vide* Cupreſſus
Cyprus 775.776
Cytinus 793.734
Cytiſus 569
Marcelli 569
quorumdam 568. 571.577
ſilueſtris, & eius ſpecies 570

DActylus 819
Dæmonum oua 483
Damaſonium 179264
Daphnoïdes 365
Dardana 38
Daucus 679
Creticus 305
ſilueſtris 700
Theophraſti 679
Defrutum 417
Deliarium 53
Delphinium 252
Demetria 150
Dens caballinus 451
caninus 202.203
leonis 635.636
eius aliæ ſpecies 636
Dentaria 162 400.427. 451
eius ſpecies 162.163
Deſiderium 178
Diagridium 391.392
Diapenſia 140
Dichomenium 195
Dictamnum 281
album 348
Creticum 281
Digitalis 169
purpurea, & aliæ ſpecies ibid.
Digiti citrini 241
Digitus Veneris 586
Dionyſia 413
Dionyſias 78
Dionyſionymphas 105
Dioſporon, Dioſpyron 83
Dipcadi 217
Dipcadi Chalcedonicum 218
Diptamnum 281
Diptamum 348
Dipſacus, & eius ſpecies 734. 735
ſatiuus ibidem
ſilueſtris ibid.
tertius ibid.
Dolichus 518.519
alter 520
Dorcadion 330
Doris 630
Doronicum 438
Offic. & vulgi ibid.
Dorycnion 456
Draba 713
Draco herba 709
ſilueſtris 709.710
Dracontea 330
Dracontium, & eius ſpecies 329
aquatile 331
maius ſiue magnum 329
minus 329.330
Dracunculus 330. 332
aquatilis 331
henicophyllos 330
polyphyllos 330
Dryophonon 714
Dryopteris 465
candida 465
nigra 466
Dulcamara 402
Dulcichinum 339.340
Dulcis radix 340.341
Dulciſida 194
Duracinum 797
Durinigi 438

EBulus, Ebulum 380.381
Echinaſtrum 61
Echinion 377
Echium 630. 831.
eius alia ſpecies ibid
Eghelo 785
Eglenterium 189
Elacterium 382
Elæagnus 780
Elaphoboſcum 681
Elaphoboſcum quorumdam 633
Elate 819. 820
Elaterium 381
Elatine 41.42
Eleoſelinum 695
Elephantoſis 38
Elichryſon, Eliochryſon 267
Elleboraſtrum 261.262
Eminion 330
Empetron, Empetrum 82.277
Enchuſa 630
Endiuia 634
Endiuia Officinarum quarumdam 646
Enneadynamis 564
Enſis 210
Enula campana 344
quorumdam 309
Ephedra, Ephedron 74
Ephemeron non letale 246
Ephemeron Dioſcoridis 203
Matthioli 203
Epilobion 85
Epimedium 599
Epiſtœbe 554
Epithymbrum 554
Epithymum 554

Equapium 697
Equinalis 74
Equiſetis 74
Equiſetum 72.73.74
minus 74
Equition 74
Eranthemum vulgare 260
Ereuthedanum Theophraſti 352
Erica, & eius variæ ſpecies 767. 768
Erigerum, & eius variæ ſpecies 640.641
marinum 642
Eriophorus bulbus 692
Eriphion 327
Erithace 852
Eruangina 555
Eruca herba 708
ſatiua, ſilueſtris 708.709
Eruilia 521
ſilueſtris 521.522
Eruum 524.527
Officinarum 531
ſilueſtre 528.529
Erynge 731
Eryngium, & eius ſpecies 730. & ſeqq.
Alpinum 733
Boruſſicum 733
campeſtre 730
marinum 730
non ſpinoſum 733
planum Matthioli 731.732. 733
pumilum Cluſij 731.732
ſpurium, & eius ſpecies 731. & ſeqq.
Eryſimum 714
Galeni & Theophraſti 532
Eſula, & eius ſpecies 374
rotunda 375
Eufraſia, Eufragia 54
altera 55
quorumdam 565
Euonymus 783
Eupatoria 27
Eupatorium 27.28
adulterinum 28
Meſuæ 296
Euphorbium 378
Euphroſyne 55
Euphroſynum 627
Exupera 150
Ezula, & eius ſpecies 374
rotunda 375

FAba 514.516
Ægyptia 518
freſa, aut fracta 517
Græca 517
inuerſa 456
lupina 451
maior 513
minor 515
ſilueſtris 516
ſuilla 450
vera antiquorum 516
vulgaris 513

Fabaria 131
Fabium 48
Fabulonia 451
Fax vini 423
Fagotriticum 512
Fagus 832
Far 493
candidum 493
Cluſinum 493.496
Far factitium 496
Far Venniculum album, rutilum 493.494
barbatum 494
Gallicum 494
Farfara 596
Farfarella 596
Farfarus 835
Farſium 443
Farina 491
confuſanea, & aliæ eius ſpecies ibid.
Farrago 499
Faſelas, ſiue Faſelus 513.& ſeqq.
Faſelus hircinus 580
maior 513
minor 515
ſilueſtris 516
Faſiolus vel Phaſiolus 514
minor 515
Febrifuga 53
Febrifugia 336
Fegopyrum 511.512
Fel terræ 335.336
Ferraria 30.150
minor 28
Ferrum equinum 546
Ferula 321.322
Ferulago 321.322
Feſtuca 539
Plinij 539
prior & altera 539
Ficaria minor 49
Ficus, Ficus ſatiua, ſiue vrbana 811.812
Ægyptia 811
Indica 813
Indica Theophraſti 814
Pharaonis 811
pumila 112 ſilueſtris 812
Filago 66.67
minor 66.67
alia ſpecies 67
Filicaſtrum 464
Filicula 465.471
Filipendula 56
montana 56
Filius ante patrem 85
Filix 462
aquatilis 464
mas 462.463
femina 462.463
latifolia 464
paluſtris 463.464
querna 465
Fiſtici 818
Fiſtularia 556
Flammula 404.405.432
folio ſerrato 432

Flammula Ranunculus 432
folio ſerrato 432
Flos Adonidis 436
Africanus 254.255
Ambarualis 255
cæli 170
Conſtantinopolitanus 178
Creticus 178
Cryſtalli 82
cuculi 592
equeſtris 252
farinæ 491
frumentorum 251
S. Iacobi 642
Ieroſolymorum 178
Iouis 170
Regius, & eius ſpecies 252
Regius Fuchſij 261
ſolis 193.264
tigridis 693
Fluida 779
Fœniculum 297
porcinum 305.317
ſilueſtre 297
torruoſum 312
Fœniculus marinus 706
Fœnum græcum 536
ſilueſtre, eius ſpecies 546.547
Fontalis & eius ſpecies 582
Fraga 671.672
Fragaria, Fragula 672
Frangula 783.784
Fraxinella 348
Fraxinus 833
bubula campeſtris magna 834
montana 834
ſilueſtris 834
vulgaris 834
Fritillaria 232
Frugiperda 843
Frumentum amuleum 494
barbatum 494
locar, loculare 494
D.Petri 493
pullare 494
Turcicum 509.510
Fucus 478
capillaceo folio 478
Creticus 478
folio graminis 478
latifolius 478
marinus 478
marini variæ ſpecies 479.480
trichophyllus 478
Fucus herba 630
Fuga dæmonum 76
Fuligo 864
Fumaria 59
Fumaria altera 60
Fumus terræ 59
Fungus, Fungi 481
arboreus 485
Autumnalis 481
lucernarum 485
marinus 482.483
orbicularis 484
populneus 482
præcox 481

ſemi-

ſemiorbicularis 485
ſerotinus 482
ſuillus 482
venenoſus 482
Funis arborum 393
Fuſanum, Fuſanus 783
Fuſterna 866
Fuſus agreſtis 736

GAlbuli 857
Galedragon Plinij 755
Galega, & eius ſpecies 547. 548
ſilueſtris aut Germanica 548
Galla 824
maior, minor 825
omphacitis 825
vini, aſinina 825
viridis, mollis 825
Gallitricum 291
Gallium 354. 355
paluſtre 354
Garipot 864
Garoſmus 616
Gelotophyllis 428
Gelleminum 410
Geminalis 294
Gemma Populi 836
Genicularis 170. 350
Geniculata 346
Geniſta, Geneſta, & eius variæ ſpecies 761. & ſeqq.
humilis 763
Italica 761
ſpinoſa 759
eius alia ſpecies ibid.
tinctoria 762. 763
cum rapo 761
Geniſtella 760
Gentiana 342
minor, & eius ſpecies 343
Geranium batrachioïdes 63. 64
bulboſum 61
columbinum 61
alterum Dioſcoridis 61
gruinum 64
montanum 64
Robertianum 62
ſupinum 62. 63
tuberoſum 60. 61
Gethyon, Gethyũ 456. 688 689
Geum 238
Gilarum 278
Gingidiũ, & eius ſpecies 702. 703
Gith 173. 304
ex tritico 173
Githago 173
Giula 296
Gladiolus 209. 210
aquatilis, ſiue paluſtris 600. 601
vtrimque floriferus 209
ſegetalis 210
Glans 814
terreſtris 373. 550
vnguentaria 778
Glaſtum 79
Glaucium 448
Glaux 577

Gluten 498
Glycyrrhiza 340. 341
vulgaris 341
Gnaphalium marinum 65
montanum 69
Gniacardus 726
Gordylion 314
Gorgonium 83
Goſſipium 65. 66
Gralega 547
Gramen 558
aculeatum quorumdam 560
arundinaceum 602
eriophoron 562
iunceum 562
leucanthemum 563
Mannæ primum 559
alterum 560
Parnaſium 564
polyanthemum maius, minus 563. 564
pratenſe, & eius ſpecies 560. 561. 562
Granum alzelin 340
Nil 396 397
regium 367
tinctorium 828
zelin 340
Gratia Dei 193. 631
quorumdam 635
Gratiola 193. 361. 362
Grias herba 714
Groſſularia 748
rubra 748
tranſmarina 748
Groſſus 812
Gruina 61
Gruinalis 61
Guadum 80
Gummi Tragacanthæ 751
Dragaganti 751
Arabicum 752

HAb al Nil 397
Habalzelin 340
Halica, & eius ſpecies 497
Halicacabus 454
peregrinus 455
Halicaſtrum 493
Haliphlœos 832
Halmades 822
Halymus 771
Handacocha 556
Hareoman 508
Harmala 121
Harmel 121
Haſtula regia 207
Hebulben 818
Hedera 412
arborea 414
aſſurgens, attollens 414
candida 412
Cilicia 399
excelſa 414
helix 413
herbacea 413
maior 412. 414
minor 413

mollis 396
muralis 414
nigra 413. 414
pluuiatica 395
rigens 414
ſpinoſa 399
ſterilis 395
terreſtris 393. 394
virens 413
Hederalis 407
Hedypnoïs 634
Hedyſarũ, & eius ſpecies 545. 546
Helenium 344
Ægyptium 344 549
Apuleij 344
Crateuæ 549
Plinij 549
quorumdam 304
Theophraſti 344. 549
Helianthe 193
Helianthemum 193
Heliocallis 193
Heliochryſon 267
Heliotropium 69
maius, ſiue magnum 69 70
minus, ſiue paruum 70. 71
ſupinum 70
tricoccum 72
Helleboraſtrum 264
Helleborine 362. 383
Helleborum 383
album 383
nigrũ, & aliæ ſpecies 385. & ſeqq.
Helmus 483
Helxine ciſſampelos 396
Hemerocallis 199. 201. 202
Hemerocallis frutex 204
flos 204
Hemionitis 467
peregrina 467
Henne 776
Hepatica 356. 579. 473
alba 564. 587
aquatica 587
petræa 475
Hepatorium aquatile 594. 595
vulgare, ſiue adulterinum 28
Hepſema 418
Heracleos 83
Heraclium 285
Herba alba 27
S. Antonij 50
benedicta 138. 350
caſta 194
cancri 70
catti, cattaria 99
S Chriſtophori 402
Clauellata 118
coxendicum 132
Doria 141
fortis 142
Gallica 547
Gerardi 319 320
Hungarica 656
S Iacobi 642
Iudaica 93
Laſſulata 295
leporina 574

Malhorquiana 477
Margarita 265
S. Mariæ 96.295
papagalli 618
paralyſis 147
Paris 444
pedicularis 366
S. Petri 147
pinula 451
pulicaris 115
Roberti, aut Robertiana 62
Rutinalis 306
ſacra 452
ſagminalis 150
ſalax 709
ſalutaris 755
ſancta 452
Sardoa 428
ſcelerata 427
Simeonis 656
Siminina 182
ſtella 109
Trinitatis 158.579
Tunica 172. 179
Turca 114
venti 436
Herbacantha 720
Herbutum 640
Herculania 150
Herculis ſanguis 384
Hermodactylus 460.461
eius ſpecies 461
Matthioli 249
Herniaria 114
Herniola ibid.
Heſperis 160
Hiberis 714
Hieracium, & eius ſpecies 638. 639. 640
magnum, paruum 640
Hierobulbus, Hieribulbus 212
Hippace 342
Hippia maior 30
minor 30
Hippion 377
Hippogloſſum 745
Hippolapathum 648. 649
Hippomanes 372.373
Hippomarathrum 297
Hippope 377
Hippophae 371.377
Hippophæſtum 377
Hippophanes 377
Hippophyes 377
Hippoſelinum 697.698
Hippuris maior 72.73
minor cum flore 73
minor abſque flore 73
Hirci barba 256
Hirundinaria 48.407
maior 48
minor 49
Hiſpaniac 619
Hiſpanicum olus 619
Holoſchœnos iuncus 605.606
Holoſtium 111
Hordeum 500.501
Cantherinum 500
diſtichon 501
Galaticum 500
murinum 540
nudum 501
trimeſtre 500
Horminum 293. 294
ſilueſtre, luteum, Tridentinum 293
Humibuxus 782
Humirubus 742
Hyacinthus 218
Autumnalis maior 218
minor 219
botryoïdes 217
comoſus 219
ferrugineus 200
Fuchſij 219
moſchatus 218
poëticus 200
racemoſus 217
ſpurius, eiuſque ſpecies 217 & ſeqq.
ſcriptus 200
non ſcriptus 215.216
eius ſpecies 216
ſerotinus 219
ſtellatus 220
Hydrolapathum 647
Hydropeperi 331
Hydropiper 607
Hydroſelinon 590.695.699
Hyophthalmon 267
Hyoſciris 634
Hyoſcyamus 450. & ſeqq.
albus 450.451
luteus 450
niger 450
Peruuianus 451. 452
Peruuianus Cordi 460
Hyoſiris 634
Hypecoum 449
Hypericon 75.76
minus 76
ſupinum 76.77
Hypociſtis 191
Hypoquiſtidos 191
Hyſſopus vulgaris 287
vtrimque florifera 287
ex codice Cæſareo 288
IAcea 158
nigra 124
Iacobea, & eius ſpecies 642
marina 642
Iarus 328
Iaſione 167
Iaſminum 409
Iberis 714.715
Ibiga 45
Ibiſcus 654.655
Iecoraria 356
Ieſemin 410
Ieſeminum 410
Ilex 827.828.829
femina 830
maior, ſiue glandifera 829
minor coccigera, aut coccifera 827.828
ſilueſtris 830
Illecebra 129.661
altera 131
Impatiens herba 659
Imperatoria 319
Imperatrix 305
Impia 66.67
Indicum, color 80
Inguinalis 267
Inſana 450
Intubum, Intybum 53.633
agreſte 171.634.640
erraticum 634
ſatiuum 633.634
ſilueſtre 634
Inula, Inula campana 344
quorumdam 309
ruſtica 134
Ioſmenum 410
Iouis barba 127
flos 170
glans 815
Iringus 731
Irio, Irion 533.714
Iris, & eius ſpecies 243. 244. & ſeqq.
Africana 245
agreſtis 205
aſtragalites 247
biflora Luſitanica 244
bulboſa 211
cærulea 245
candida 245
Florentina 245
Illyrica 245
Illyrica Plinij 246. 247
latifolia 212
Luſitanica 211
lutea 245
lutea Hiſpanica 212
Macedonica 245
minor 244
minor tenuifolia 246
purpurea 245
ſilueſtris 245. 246.248
ſilueſtris lutea 248
tuberoſa 248.249
Iſatis ſatiua 79
ſilueſtris 79
Iſophyllon Valerij Cordi 632
Iſopyrum 580
Iua Arthetica, ſeu moſchata 45
Iuiubæ 806
Iuncus, & variæ eius ſpecies 605. 606
acutus 605.606
anguloſus 339
artifer 606
frugifer 606
holoſchœnos 605. 606
læuis 605.606
mariſcus 606
odoratus aquatilis 590. 591
quadratus 339
ſterilis 606
triangularis 339
Iuniperus 851.852
maior, minor 851.852

Iuſquiamus 451
Ixia 728. 826
Ixine 728

KAli 81
album 81. 82
articulatum 82
Kermes 828
Kerugha, Keruagh 367
Keſſuth 554
Keyri 160
Kitran 865

LAbeonia 88
Labrum Veneris 735
Labruſca 415
Laburnum 785
Lachryma Abietis, ſiue Abiegna 866
Iobi 506
Iuniperi 852
Tragacanthæ 751
Lactaria 371
Lactero 644
Lactoris 371
Lactuca, & variæ eius ſpecies 644. & ſeqq.
Bætica 645
Cæciliana 645
capitata 645
caprina 371
criſpa 644. 645
Cypria 645
Græca 645
hortenſis, ſiue ſatiua 644. 645
Laconica 645
leporina 644
marina 371
nigra 644
Romana 645
rubens 644
ſeſſilis 645
ſiluatica 640
ſilueſtris 646
Lactaria ſolſequia 371
Lactucella 644
Ladanum 192
Lagopus 577
maior folio Trifolij 577
maior alter 578
Lagopyrus 578
Lamium 153
luteo flore 153
Lampſana 675
Lampuca 640
Lanaria 144
Lanaria radix 178
Lancea Chriſti 139
Lanceola, Lanceolata 108
Lantana 781
Lanugo 65
Lapathium acutum 649
Lapathum, eiuſque variæ ſpecies 647. & ſeqq.
acidum 649
aquatile 649
magnum 649
nigrum 649
rubrum 649
ſatiuum 648. 649
ſilueſtre 648. 649
tuberoſum 649
Lapdanum 192
Lappa inuerſa 28. 39
maior 38
minor 39. 354
Lappago 354. 377
Larix 868. 869
Laſer 321
Cyrenaicum, Medicum, Syriacum 321
radicarium 321
ſcaparium 321
Laſerpitium 311. 320
Lathyris 375
Lathyrus 522
ſilueſtris 523
Lauanda, Lauandula, Lauendula 273
mas, femina 274
flore Abſinthij 27
ſilueſtris 86
Lauer 590
Laurentina 135
Laureola 365
quorumdam ibid.
Laurio 278
Laurus 849
Alexandrina 745
Idæa 745
ſilueſtris, aut ſiluatica 850
Lectipes 272
Lecythos 521
Ledon, & eius genera 192
Lens, & eius ſpecies 526. 527
lacuſtris, aquatilis, paluſtris 586. 587
Lenticula 527
Lenticula aquæ 587
Lentiſcus 871
Leo herba 182
Leo 738
Leporinus pes 578
Leontium 83
Leontopetalon 69. 171. 326
Leontopodium 68
aliud 69
Lepidium 703. 714
Plinianum 715. 716
Leucacantha 726. 727
Leucas, & eius ſpecies 284
montana 44
ſatiua 44
Leuce 284
Leucographis 632
Leucoion Autumnale minimum 230. 231
bulboſum 229
bulboſum polyanthemum 230
hexaphyllon 230. 231
triphyllon 229. 230
Leucoium candidum maius 159
luteum 160
multiplici flore 159
ſilueſtre anguſtifolium 160
Leuiſticum vulgare 311
Libadion 335. 336
Libanium 627
Libanotis 53. 305. 306
ferulacea 305
fecunda, ſterilis 305
Theophraſti 313
Lichen 473
Licinia 150
Liguſticum 311
Liguſtrum 775
album 393
nigrum 396
Liliago 204
Lilialis 245
Liliaſphodelum 204
Liliaſtrum 204
Lilium 197
eius variæ ſpecies 179. 198. & ſeqq.
agreſte 205
Alexandrinum 221
non bulboſum 204
non bulboſum obſoleto colore rubens 204
candidum 197
conuallium 205
marinum 205
Perſicum 220
purpureum 198. 199
ſilueſtre, & eius ſpecies 199. 201. 202
inter ſpinas 410
Suſianum 220
vnifolium 205. 206
Lillach 778
Limneſion 361
Limones 792
Limodorum 552
aliæ ſpecies 553
Limonium herba 53. 351
Geſneri 333
Linaria 183
purpurea 183
odorata 184
Valentina 184
Lingua auis 833
bubula aut bouis 627
canis 53
ceruina 210. 463
ceruina Officinarum 466
pagana 745
paſſerina 833
ſerpentina 139. 588
Linum 533
marinum 534
ſatiuum 533
ſilueſtre, & eius ſpecies 534
Liquiritia 342
Lirium 212. 225
alterum 228
Lithoſpermum 82
aliæ ſpecies 83
Lolium 538
murinum 540
rubrum 540
Lomentum 517
Lonchitis 249

aſpera 469
prior 249
Longina 469
Lora 422.423
Lotus arbor 846.847
Ægyptia 847
Africana 847
Lotus herba 571.572
Ægyptia 572.573
domeſtica, ſatiua, ſeu vrbana 572
ſilueſtris,& eius ſpecies 572
ſilueſtris alia 574
Yſaaci ſiue Serapionis,& Arabum 574
Lucciola 139
Lunaria, Lunaria botrytis 139.140
Græca 162
maior 464
Lunaris, Lunaria Pæonia 195
Luparia 439
Luph criſpum 330
Luph planum 330
Lupha 329
Lupi crepitus 484
Lupinus 529
ſatiuus 529
ſilueſtris 530
Lupulus 408.409
Lupus, Lupulus ſalictarius 409
Luſtrago 150
Lutum herba 80
Lugula 578
Lychnis coronaria 170.178
ſilueſtris ,& eius variæ ſpecies 171.182
Lychnitis 144
Lycium 757
ſuccedaneum 355.758.779
Lycoctonum,& eius ſpecies 439
Ponticum 439
flore Delphinij 440.441
cæruleum paruum, & eius ſpecies 441
Lycoperſium 255
Lycopodium 472.473
Lycopſis 628
Lycoſtaphylos 846
Lyron 179
Lyſimachia, Lyſimachium 84
aquatile 607
Macedonica 53
Macia 32
Madon 400
Madrya 805
Magudaris 319.321
Mahaleb 776.777
Maiz um, Maizum 510
Maiorana 270
Malhorquiana herba 477
Malicorium 794
Malinathalla 458
Maltum 503
Malua,& eius variæ ſpecies 651. & ſeqq.
hortenſis ſiue ſatiua 651.652
ſilueſtris procerior, pumila, arboreſcens 653.654
Theophraſti 657
Maluauiſcus 654
Malum 790
Æthiopicum 459
Armeniacum 798
aureum 458
Granatum 794
inſanum 458
Perſicum 797
Punicum 794
ſpinoſum 459
Malus 789.790
Anerancia, ſiue Anarantia 792
Armeniaca 797
Aſſyria 791.792
aurea 795
Citria 792
Cotonea 795
humilis 790
Limonia 791
Medica 790.791
Perſica 796
Punica 793.794
ſilueſtris 794
Malus flos 651
Malus Henricus 651
Mamiras 48
Mamolaria 720
Mandragoras 457
femina, mas 457
morion 457
Theophraſti 456
Manifolium 38
Manium oua 483
Manus Martis 117
Marica radix 245
Marinella 350
Mariſca cepa 687
Mariſcus 606
Marmorella 28
Marum 270
vulgare 271
Marrubiaſtrum 89
Marrubium 87.88
aquatile ac paluſtre 595
candidum 87
nigrum 89.90
ſpurium 89
Martagon 201
Maru herba 631.632
Maſpeton 320.321
Maſſa 605
Maſſepanes 503
Maſtiche 872
Maſtix 872
Mater herbarum 33
Herculania 586
Violarum 157
Matrefillon 125
Matricalis 150
Matricaria 35
Matriſaluia 293
Matriſilua 410
Maza 503
Mechoacan 397.398
Meconicum 446
Medica herba 575.576
Medica marina 574
Medion 169
Mel frugum 507
Melampodion 386
Melampyrum 541.542
Melandrium 259
Melanthium 173.303
Damaſcenum 303.304
ex Tritico 173
ſatiuum, ſilueſtre 303
Melanzana 458
Meleagris 232.233
Melica, & eius ſpecies 508
Melich 574
Melilotus 567
alba ſiue candida 567
Cilicia 567
Germanica, ſeu Officinarũ 567
Germanica Fuchſij 574
Italica 547
lutea 567
peregrina 567
Meliſſa 91
Meliſſophyllon 91
Melittena 88
Melittis 91
Melo 663.664
Melongena 458
Melopepo 663
Galeni 663
Moſchatellinus 664
Meloſpinum 459
Memæcylon 804
Memiran, Mamiran 48
Memiren 49
Memitha 448
Menion 195
Menogenion 195
Mentha 95
corymbifera 296
cruciata anguſtifolia 96
Græca 295
Romana, Cardiaca, alba, 96
Sarracenica 96.295
ſilueſtris 96
Menthaſtrum 96
Mercurialis, & eius ſpecies 658.659
mas, femina 658
ſilueſtris 659
Merenda 809
Mergina 399
Merthrys 63
Meſoleucon 284
Meſpilum 801
Meſpilus vulgaris 800.801
Aronia 801
Methel nux 460
Meum 304.305
Athamanticum 304
Officinarum quondam 699
Mezereon Arabum 363
Officinarum 364
Milimandrum 451
Militaris 53.100.150
aquatilis 589
Milium 505.506
Milium Soler 83
Milium Solis 83

Millefolium 36.100
aquatile 584
luteum 101
minus 101
purpurei floris 100
ſilueſtre 56
Millegrana 114
Millemorbia 50
Mimmulus herba 556
Mineruium 69
Miſebar 632
Mochus 523. 524
Mollugo 354
montana 354
Molucca læuis 92
ſpinoſa 92
Moly, & eius ſpecies 121.685
anguſtifolium 685
Dioſcoridis 686
Indicum 685
latifolium 685
montanum 120
Theophraſti 686
Molybdena 608
Momordica 670
Monococcon 493
Montapium 696
Montiulmus 837
Mora bati 742
baſſi 742
Morandula 135
Morella 453
Moroſycus 811
Morſus diaboli 124.640
gallinæ 30.31
ranæ 583
Morum 810
Morum rubi 742
Morus 809.810
Ægyptia 811
candida 819
Morus, Morum Celſi 810
Moſa, ſiue Muſa 792
Mugo 862
Mula herba 468
Muliones 837
Multibona 696
Multiradix 362
Mumia 868
Muralis 102
Muralium 102
Murica 766
Muricida 442
Murtiradix 336
Muſcari 218
Muſcipula 177
Muſcus arboreus 471
capillaris 475
marinus, & eius ſpecies 475. & ſeqq.
marinus virens latifolius 477
tenuifolius 477.478
paluſtris 472
terreſtris, & eius ſpecies 472. 473
Muſteros 53
Muſtum 417
Myagrion 532
Myrica 766
quorumdam 768
Myriophyllon aquatile 584
Myrrha 701
Myrrhis 63.701
Myrtidanum 773
Myrtilli 768
Myrtus 772
aliæ eius ſpecies 773
Brabantica 780
ſilueſtris, ſeu acuta 744
Myxa 806
Myxa, ſiue Myxaria 806

NApellus 441.442
luteus 439
Moyſis 444
Napium 676
Napus 674
Narciſſus 223
autumnalis, & eius ſpecies 228
iuncifolius luteus, maior, minor 226
marinus 228.229
Marcelli Virgilij 228
medio luteus 223
medio luteus latifolius 224
medio purpureus 223
multiplex 224
ſilueſtris luteus 227
eius ſpecies ibid.
totus albidus 224
Nardum ruſticum 294
Nardus Cretica 350
Italica 274
ruſtica 138.358
ſilueſtris 350
Naronica radix 245
Naſturtiaria 591
Naſturtium aquaticum 591.592
aquaticum minus, vel aquatile alterum 592
hortenſe 711
hibernum 712
Indicum 397
ſilueſtre 714
tectorum 713
Naueta 674
Nautica radix 350
Nenuphar 586
Neottia 553
Nepa 760
Nepeta 99
Nephelion 38
Nerion 851
Neuropaſtos 189
Nicophoros 399
Nicotiana 452
Nigella 304
Nigella Damaſcena 304
Nigellaſtrum 173
Nil Auicennæ 396.397
Noli me tangere 660
Nuces Cupreſſi 857
Fagi 832
Pineæ 860
Nummularia 600
Nux auellana 816.817
auellana vrbana 817
Heracleotica 817
iuglans 815.816
Methel 460
Perſica 797.815
Pontica 817
Præneſtina 817
Regia 815
veſicaria 818
Nymphæa, & eius ſpecies 585. 586
alba 585
lutea 585
lutea minor 586
parua 583.586

OCellus Barbaricus 175
Ocellus, Ocellus Damaſcenus 175
Ochrus 521
ſilueſtris 521.522
Ocimaſtrum 171.180
Ocimoides 280
Ocimum, eiuſque ſpecies 278. 279
minus 279
ſilueſtre vulgare 280
tertium maximum 279
Ocularis 55
Oculus bouis 258
Oculus Populi 836
Ocymum 512
Oenanthe 416
Oenanthe herba 57
Oenothera 85
Olea Æthiopica 821
vrbana ſiue ſatiua 820.821
ſilueſtris 820.821
Oleago 363
Oleander 851
Oleaſtellum 363
Oleaſter 821
Germanicus 755
Oleum Tartari 424
Oliua 821
Oliuella 363
Olus album 646.647
atrum 697
aureum 614
aureum quorumdam 651
Olſenichium 699
Olyra 495
Omphacis 824
Omphacium 423
Onagra 85
Onitis 285
Onobrychis 548
altera 549
Onoclia 630
Ononis 743
Onopordon 738
Onuris 85
Opalis grata 182
Ophiogloſſum 139
Ophthalmica 55
Opium 446
Opoponax, Oppoponacum 310

Opſago 455
Opuntia herba 814
Orbicularis 338
Orchis,& eius ſpecies 234.235. & ſeqq.
Oreoſelinum 695.696
Origanum, & eius ſpecies 284. 285
Anglicanum 283
Heracleoticum 285
Hiſpanicum 285
onitis 285
ſilueſtre 285
Oriza, Oryza 508. 509
Oriza Germanica 494
Orneogloſſum 833
Ornithogalum, & eius ſpecies 220.221. & ſeqq.
Dioſcoridis 221
luteum 222
Matthioli 221
Narbonenſe 222
Ruellij 221
Ornithopodium, & eius ſpecies 544
Ornus 834
Orobanche 552.553
Orobanche Theophraſti 555
Orobus 527
Orontium 183
Oruala, Orualla, eiuſque ſpecies 291. & ſeqq.
Oruala ſilueſtris 493
Oſiriaca 654
Oſmunda 464
Oſteocollon 134
Oſteritium 319
Oſtrutium 319
Oſtrya, Oſtrys 832
Oſyris 101
Othonna 48.255
Oua Manium, ſiue dæmonum 483
Ouchinaſtrum 61
Oxalis,& variæ eius ſpecies 647. & ſeqq.
minima, paruula 649.650
Romana 649
rotundifolia 647.649
tuberoſa 647.649
Oxya 832
Oxyacantha 749.750
Oxyacanthus 751
Oxycedrus 852.853
Lycia 853
Phœnicea 853
Oxycoccon 771
Oxylapathum 648.649
Oxymyrſine 744
Oxys Plinij 578. 579
Oxytriphyllon Scribonij 577

PÆonia 193
femina 193.194.195
mas 193.194
aliæ ſpecies 195
Pala 795
Palalia 338
Paliurus 755.756
eius alia ſpecies 756
Pallacana 688
Palladium 69
Palma 819
Palma Chriſti 241. 367
Palmæ cerebrum 820
Palmites 820
Palmula 819
Paludapium 695
Panaces 307
Æſculapium, ſeu Aſclepiũ 308
chironium 193.295.309
Heraclium 285.307
Herculaneũ, Herculeum 308
latifolium 335
peregrinum 308. 309
Syriacum 307
tenuifolium 336
Pancratium 691
marinum quorumdam 229
Panicum 506. 507
Indicum 507. 508
aliud quorumdam 508
paluſtre 560
peregrinum 508
ſilueſtre 560
Panion 53
Panis 491
confuſaneus 491
cuculi 578
porcinus 338
ſiligineus, ſimilagineus, cibarius, & aliæ plurimæ eius ſpecies 492
Panus 831
Papauer album 445.446
agreſte 446
corniculatum maius & minus 448
corniculatum rubrum & violaceum 448.449
erraticum, & eius ſpecies 446. 447
fluidum 447
hortenſe, & eius ſpecies 445
luteum 448
marinum 448
minus 445
nigrum 304. 445. 446
paluſtre 586
paralium 448
rubrum 447
ſatiuum, & eius ſpecies 445
ſilueſtre 447
ſpumeum 172
Papauerculum 69
Papinula 105
Paralyſis herba 147
Paralytica Alpina 148
Parietaria, Paritaria 102
Paris herba 444
Paronychia vulgaris 112. 113
altera 112.113
Parthenium 35
Parthenium Fuchſij 258
Paſpale 506
Paſſula 416
Paſſula de Corintho 415
Paſſula montana 366
Paſtinaca 678.679.680
latifolia ſatiua 680
latifolia ſilueſtris 680
marina 706
ſatiua 678
ſilueſtris 679
tenuifolia ſatiua, rubens, lutea 678.679
tenuifolia ſilueſtris 679
Paſſiuelutum 185
Paſtoria burſa 102. 103
Pata equina 596
Pata leonis 69
Patientia 649
Pecten Veneris 701.702
Pedes gallinacei 60
Pedicularis 556
Pedua 255
Peduncularia 369
Peduncularis 386
Pelecinon 377
Pelliboſſa 84
Pentadactylon 367
Peplion 376.661
Peplis 376.661
Peplus 375
Pepo, & eius ſpecies 665. & ſeqq.
Hiſpanicus 667
latus 666
marinus 667
Mali odorem referens 664
oblongus maior 665
rotundus maior, minor 666
ſilueſtris 667.668
Turcicus 667
Peponella 105
Pera paſtoris 103
Perdicium 102
Perfoliata, Perfoliatum 103.104
Perfoliata rubra 104
Perforata 76
Periclymenum 410
Periclymenum ſtans 411
Periploca 407.408
repens 407.408
Perpenſa 294.358
Perſa 270
Perſica 796
Perſica nux 815
Perſicaria 608
Perſicum 797
Perſonata, Perſonatia 38
Pes anſerinus 616
aſininus 686
auis 544
columbinus 61
coruinus 427
gallinaceus 700.713
leonis, leoninus 69.141
leporis 578
lupi 473
miluinus Columellæ 111
pulli 700
vituli 328
Petaſites 597

Peti-

Petilius flos 255
Petræſindula 314
Petranciani 458
Petrapium 697
Petroſelinum 694
Alexandrinum 698
Macedonicum 697
Macedonicũ ex Lobelio 697
Macedonicum Fuchſij 696. 697
Macedonicum Officinarum 698
Macedonicum Venetorũ 696
Pettimborſa 168
Petum 452
Peucedanum 316.317
Pezicæ 484
Phalangites 106
Phalangium Cretæ 207
ramoſum 106
non ramoſum 106
Phalaris 510
Phallus Hadr. Iunij 483
Pharnaceon 335
Phaſelus 513.& ſeqq.
maior 513
minor 515
ſilueſtris 516
Phaſeolus 518.519
peregrinus 519.520
Phaſganon 210
Phaſiolus 514
hircinus 580
minor 515
paruus vel Alexandrinus 520
Phellandrium 591
Phellodrys 830
Phellos 829.830
Pheminalis 144
Philetærium 172
Philipendula 56
Phillyrea 775
Philyce 758
Phiſtacion 818
Phleus, & eius ſpecies 604
Phœnicion 32
Phœnix 540
Phoucas 504
Phragmoſa 53
Phu 350
Phyllitis 466.467
laciniata 467
Phyllon Dioſcoridis 660
Phyllon Theophraſti 658
Phyteuma 183
Picea 863
Picris 634.635
Piganum 59
Philoſella 67
maior 67
minor 68
Pilula Quercus 824.825
Pilulæ Cupreſſi 857
Pimpinella ſanguiſorba 104.105
ſilueſtris ſãguiſorba maior 105
Pimpinella ſaxifraga 314
Fuchſij & Sardi 314
ſaxifraga minor 314
Pinaſtellum 317
Pinaſter 860.862
Pinus 859
humilis 862
manſueta, ſatiua, vrbana 859
maritima maior 861
maritima minor 861.862
ſilueſtris montana, & eius ſpecies 860.861
Pionia 194
Piper agreſte 774
aquaticum, ſiue aquatile 607
Breſilianum 717
Calecuthium 717
Hiſpanum 717
Indianum, vel Indicum 717
montanum 365
Piperitis 717
Piperitis quorumdam 716
Piſſa 53
Piſtacia 818
Piſtacion, Piſtacium 817.818
Germanicum 818
Piſtana 588
Piſtolochia 325
Piſum cordatum 455
maius 520
minus 521
Romanum 520.521
Pituitaria 366
Pityocampæ 163
Pitys Arcadum 859
Pityuſa 374
Pix 865
arida, ſicca 865
iterata 865
liquida 865
naualis 865
Planta leonis 141
Plantago 107.108
anguſtifolia, albida, Hiſpanienſis 111
aquatica 606
maior, minor, media, anguſtifolia, rubra, quinquenernia 108
Platanaria 601
altera 601.602
Platanus 841.842
Platyphyllos 831
Plumbago 608
Pneumonanthe 161
Podagra lini 554
Polemonium 172
Abſyrti ibid.
Polenta 502
Policaria 53
Polyum 282.283
campeſtre, ſilueſtre, montanum, marinum 284
Pollen 491
Polyacantha 733
Polyanthemum 426
Polyanthemum aquatile 587
Polygalon, Polygalum 253.254
quorumdam 537.544
Polygonatum 345
alterum 345
anguſtifolium 346
latifolium 346
ramoſum 346
Polygonon, Polygonum 353
mas 113
femina 113
Polyhydion ἡμεροφᾶνον 335
Polypodium, & eius ſpecies 464.465
Polytrichum 469
Fuchſij 475
Pomum 790
acerbum ſiue auſterum 790
acidum 790
Adami 792
Arantium, Aranium 792
Aſſyrium 792
Aurantium 792
Aurengium 792
aureum 795
Citrium 792
Cotoneum 795
Cydonium 795
dulce 790
Granatum 794
Ieroſolymitanum 679
D. Ioannis 790
Limonium 792
Medicum 792
medij ſaporis 790
mirabile 670
Paradiſi 790
ſpinoſum 459.460
Pomus 789.790
Pontica radix 389
Populago 596
Populus alba, nigra 835.836
Lybica, montana, tremula 836
Porcellia 640
Porrago 627
Porrum, Porrus 688.689
capitatum 689
iunceum 689
ſectiuum, ſectile 689
Vitium, aut vitigineum 690
Portulaca, & eius ſpecies 660.661
marina 661.771
ſatiua 661
ſilueſtris 376.661
Potamogeiton, & eius ſpecies 582
Potentilla 599
Pothus flos 178
Præſepium 736
Praſium 287
Praſſium 88
Praſſium fœtidum 89
Primula Veris 146.265
eius ſpecies 147
Proſerpinaca 114
Protomedia 105
Prunella 136
Prunum 805
Damaſcenum 805
Hiſpanicum 805
Hungaricum, Morauicum, Gallicum 805
Panno-

Pannonicum 805
Prunus 804.805
ſilueſtris 753
Pſeudanchuſa 630
Peudoacoron 248
Pſeudoagnus 777
Pſeudoaſphodelus 207
luteus 208
Pſeudobunium 712
Pſeudocapſicum 718
Pſeudocyperus 339
Pſeudocytiſus 570
Pſeudod ictamnum 281.348
Pſeudohelleborum 386
Pſeudohermodactylus 203
Pſeudoiris 248
Pſeudoliguſtrum 777
Pſeudolyſimachium purpureum primum 84
minus 85
purpureum alterum 85.86
cæruleum 86
Pſeudomelanthium 173
Pſeudomyrſine 780
Pſeudonarciſſus, & eius ſpecies 227
Pſeudoorchis 242
Pſeudophu 352
Pſeudo-Rhabarbarum 59
Pſeudoſtachys 91
Pſittaci herba 618
Pſyllium 115
Ptarmice 709.710
Auſtriaca 710
Ptiſana 502
Pulegium, Pulegium Regale 282
montanum 277
ſilueſtre 98.281
Pulicaria 53.115
Pulmonaria 474
Pulmonia 61
Pulmonalis, Pulmonaria 135
Puls 499
Pulſatilla, & eius ſpecies 432.433
Pycnitis 144
Pyraſter 800
Pyrethrum 347
ſilueſtre quorumdam 710
Pyrus cultiua ſiue vrbana 799.800
ſilueſtris 799
Pyrola, Pirola 138
Pyrum 799
Pythonion 330
Pytion 215.218
Pyxacantha 757
Quercula maior 44
Quercula minor 43
Quercus 823
hemeris, placida, ſatiua & vrbana 823.824
humilis 823
latifolia 831
marina 480
ſilueſtris 823.824
Quinquefolium 116
eius ſpecies 116.117
Quinqueneruia 108
Quiſquilion 828
Racemus 416
Radicula 676.677
magna 677.678
ruſticana 677
ſatiua 676
ſatiua minor 676
ſilueſtris 677
Radiolus 466
Radix caua maior, minor 326.327
dulcis 726
Macedonica 631
Marica, aut Maronica 245
Nautica 250
Rhodia 347
Singentiana 250
ſquamata 553
vnguentaria 250
Ranæ morſus 583
Ranunculus 425
aquatilis 427.587
aruenſis 426.427
auricomus 427
cæruleus 64
Conſtantinopolitanus 430
echinatus 427
flore albo 429.430
flore globoſo 430
folio graminis 428
hiemalis 429
hortenſis 425
alter 426
Illyricus 428
longifolius 432
Luſitanicus 429
montanus 429
Pannonicus 430
tuberoſus, & eius ſpecies 431
ſilueſtris, & eius ſpecies 426.427
Rapa 674
Rapeium 69
Raphanis 676
magna 677.678
ſatiua 676
ſatiua minor 676
ſilueſtris 677
ſilueſtris quorumdam 716
Raphanus 676
magnus 677
ruſticanus 677
ſilueſtris quorumdam 716
Theophraſti 623
Rapiſtum 675
Rapum 673.674
D. Antonij 431
Geniſtæ 761
oblongius 673
porcinum 338
ſilueſtre Dioſcoridis 163.164
terræ 338
vulgare 673
Rapunculum 165
alopecuron, & aliæ ſpecies 165.166
Raued Seni 389
Turcicum 389
Regina prati 57
Remenia 451
Remora aratri 743
Reſina 864
abietina 864
colophonia 864
confuſanea 864
fricta 864
larigna & laricea 869
lentiſcina 871
liquida, ſponte fluens, primiflua 864.869
Pini 864
pityina 864
ſtrobilina 864
terebinthina 869
Reſta bouis 743
Reu Barbarum 389
Rha album 398
Rha, Rha Barbarum, Rha Barbaricum 389
Rhabarbarum monachorum 59.648.649
Rha Ponticum quarumdam Officinarum 335
Rhacoma 389
Rhamnus, & eius ſpecies 754.755
albus 754
niger 755
ſolutiuus 756
Rheon 389
Rhizotomos herba, Plinij 246
Rhodia radix 347
Rhododaphne 851
Rhododendrum 851
Rhodora 57
Rhoë 778
coriaria 778.779
culinaria ſiue obſoniorum 779
Rhus 778
coriaria 778.779
culinaria, ſiue obſoniorum 779
ſilueſtris 780
Ribes Bellonij 749
Serapionis 748
Ribes, Ribeſium 748
fructu rubro 748.749
fructu nigro ibid.
Ricinus 366.367
Rincum marinum 706
Roberti herba, Robertiana 62
Robur 824
Robus 489
Rogga 499
Roraſtrum 400
Rorella 474
Ros ſolis 474
Roſa, eiuſque ſpecies 186.187. & ſeqq.
Alabandica 187
alba 189
cæli 170
Campana 187
canina 187.189
cina-

cinamomina 187.189
Damaſcena 189
dominarum 170
Dunenſis 187.189
fatuina 194
Francha 189
Græca 170.187
Græcula 187
hiemalis 652
incarnata 189
Iunonis 197
lutea 189
Mariana 170
Mileſia 187
Moſchettæ 187
moſchata 189
moſceuton 188.652
Pampinula 189
Præneſtina 187.189
Prouincialis 189
ſatiua 186
ſpineola 187.189
ſilueſtris 186.189
Trachinia 187.189
vltramarina 652
Roſea arbor 851
Roſea Laurus 851
Roſmarinum 306
coronarium 272
ſilueſtre 272.273
Roſtrum ciconiæ 61
gruis 61
porcinum 634
Rubeia 352
Ruberta 62
Rubia 352
marina 357
ſilueſtris 354
tinctorum 352
Rubigo, Robigo 542
Rubus 741.742
ceruinus 399
Idæus 742.743
minor 742
Rumex, & variæ eius ſpecies 647. & ſeqq.
acidus 649
acutus 649
niger 649
paluſtris 649
ſatiuus 469
Ruſcum, Ruſcus 744
Ruta capraria 547
graueolens hortenſis 119
montana 120
muraria, muralis 470
paluſtris 59
ſilueſtris 121
ſilueſtris graueolens 119
ſilueſtris hypericoïdes 76.77
ſilueſtris minima 120

SAbdariſa 657
Sabina 854
eius ſpecies 855
quorumdam 854
Sacra herba Agrippæ 290
Sagapenum 321.322
Sagitta, Sagittalis maior & minor 587.588
Sagminalis, Sagmen 150
Sal Alkali 82
Salicaria 84
Salicaſtrum 401
Salicornia 82
Saliuaris 347
Salix 842.843
Amerina 774.843
equina 74
marina 774
maior, ſiue perticalis 843
minor, viminalis, Gallica, Sabina 843
pumila, & eius ſpecies 843. 844
Salſicortex 832
Salſirora 474
Saluia, & eius ſpecies 289.290
agreſtis 291
maior, minor 290
Romana 96.295
vitæ 470
Saluſandria 304
Sambucus 844.845
aquatica 846
lacinioſo folio 845
montana, aut ſilueſtris 845
paluſtris 846
Samera 837
Sampetra 706
Sampſychum 270.271
Dioſcoridis 271
Sanamunda 138
Sandaracha, Sandarax 852
Sanguinalis 558
Sanguinalis femina 114
Sanguinaria 110.560
Sanguinaria, Sanguinalis 114
Sanguinaria radix 65
Sanguinus 782
Sanguis Herculis 384
Sanicula 140
Alpina 148
femina 387
maior 141
Santalum Plinij 494
Santolina, & eius ſpecies 268. 269
Sapa 417
Sapinus 866
Saponaria 171.178.179.180
Saracenica 326
Sardinia glans 815
Sardoa herba 428
Sarxiphagon 39
Satureia 289
Satyrium 233
Erythronium, ſiue Erythraicum 203.231.233
trifolium 233
Satyrium baſilicum mas, femina, folioſum, minus, & aliæ ſpecies 240. 241
Sauchromaton 330
Sauimera 855
Sauina 855
Sauriaria
Saurion quorumdam 339
Sauromaton 707
Saxifraga, Saxifragia & ſeqq. 314.
alba 315.316
Anglicana 311
aurea 316
hircina 314
lutea Fuchſij 567
magna ſiue maior 314.315
minor ſiue parua 314.315
Saxifranga 277
Scabioſa 121
eius variæ ſpecies 122.123
ouilla 123
Scamonea 391
Scammonium 391
Americanum 398
Scanaria herba 702
Scandix 701
Scandulaceum 713
Scarlata 177
Scarlea 293
Scatellum 132
Scatum cœli 132
Sclarea 291
Scebran 374
Sceyle 538
Schiſtæ, cepæ 687
Schœnopraſum 689
Schœnos 330
Scilla 690.691
mas, femina 692
quorumdam 229.692
Scirpus 601
Sciſcima 832
Scolecion 828
Scolopendria 466
Scolopendrium 468
Scolymus Dioſcoridis 724. 740
Plinij 739
Theophraſti 726
Scopa regia 744
Scordium 126
Scordonia 291
Scorodothlaſpi 713
Scorpioides prius 71.72
Matthioli 71.72
tertium 72
Scorpiuron 70.71
Scorpius herba 70.71
Scorpius Theophraſti 760
Scorzonera 257
Scotinus 779
Scrophularia maior 50
minor 49
Scythica herba, Scythica radix 342
Sebeſte 806
Secacul 346.682
Secale 499
Securidaca 545
Sedum aquatile 588.589
arboreſcens maius 127
Columellæ 360
minus 128

ſerra-

ſerratum 132
Segetalis 210
Selenion 195
Selinitis 395
Selinitium 413
Selenogonion 195
Semen Adoreum 493
contra lumbricos 27
leoninum 69
ſanctum 27
trimeſtre 493
Zedoariæ 27
Sementina 27
Seminalis 114
Semperflorium 128
Semperuiuum maius 127
eius ſpecies 127.128
marinum 360
minus 128.129
eius ſpecies ibid.
ſerratum 132
ſilueſtre 131
tertium 129
Sena 360.361
Senecio, & variæ eius ſpecies 640.641
Sentis 741
Septineruia 108
Serica 806
Seriola 634
Seriphium 25
Serpentaria 257.332.600.631
maior 330
minor quorumdam 329.330
Serpentina 110
Serpentina Matthioli 109
Serpillum, Serpillum vulgare 277
hortenſe 278
ſilueſtre 278
verum 278
veterum 277
Serratula 39.42
maior 44
minor 43
Serriola 634.646
Serta, Sertula Campana 568
Seruilla, Seruillum 681
Seſamum, Seſama 531.532
Officinarum 532
ſilueſtre 367
Seſamoïdes 388
magnum 388
paruum 388
Seſeleos 311
Seſeli, & eius variæ ſpecies 312 & ſeqq.
Æthiopicum frutex 312
Æthiopicum herba 312.313
Creticum 305.313.314
herbaceum 313
Maſſilienſe 312
Peloponnenſe 313
Seſelis 700
Setaniæ, cepæ 687
Setanion, Setanium 215.218.489
Sicla 620
Sida 602.654
Sideritis prima Dioſcoridis 93.94
Achillea 38
altera 105
Heraclea, aut Herculana 93.94
tertia 62
Sidium 794
Sigillum B. Mariæ 401
Sigillum Salomonis 346
Sigingiaria 330
Siler 310
alterum pratenſe 310
montanum 310
Silicia 536
Silicula 536
Siligo 489.491
Siliqua 519.536
Siliqua, Siliqua dulcis 787
Siliquaſtrum 717
Silphion 321
Siluæ mater 410.414
Simila, Similago 491
Sinapi 706
ruſticum 713
ſatiuum prius 706
alterum 707
ſilueſtre 675.707
Sinapium 707
Singentiana radix 250
Siræum 418
Siſamum 532
Siſarum 681
Siſer 681
Siſon 301
Siſſitieteris 105
Siſymbrium 97
Siſymbrium alterum 592
Siſyrichium maius 210.211
minus ibidem
Sium, & eius ſpecies 589.590
Crateuæ 592
Plinij 592
Smilax aſpera 398
læuis maior 392
læuis minor 393
Smilax arbor Theophraſti 829
Smyrrhiſa 701
Smyrnium Amani montis 698
Fuchſij 311
quorumdam 697
Soda 82
Solanum 453
fruticoſum 402
furioſum 456
hortenſe 453.454
lethale 456
lignoſum 718
manicum 456
rubrum 718
ſoporiferum 455
tetraphyllon 454
veſicarium 454
Solatrum 453
Solatrum lethale 456
Solbaſtrella 105
Soldana 395
Soldanella 395
Sol Indianus 264
Solidago 134
minor 136
Saracenica 141.142
Solis ſæculum 36
Solſequium 254.634
Sonchus 643
aſper, aſperior, læuis 643
marinus 644
tenerior 644
ſilueſtrior 644
Sophia 133
Sorbum 803
Sorbus 802.803
ſilueſtris ſiue torminalis 803
ſilueſtris Matthioli 834
Sorghum 508
Spagas 864
Sparagus 704
Spartumi, Spartum frutex, & eius ſpecies 764
herba, & eius ſpecies 564.765
Spatula 245
Spatula fœtida 247
Speculum Veneris 168
Spelta 492.493
Speragus 704
Spergula 537
Sphacelus 291
Sphæritis ex codice Cæſareo 126
Spica Celtica 473
Spicata, & eius ſpecies 582
Spina acida 749.750
Spina acuta, & eius ſpecies 750.751
Ægyptia 752
alba 721.726
alba quorumdam 755
buxea 757
cerualis 755
cerui 757
hirci 751
infectoria 757
mollis 758
peregrina 723
ſalutaris 755
ſepicularis 751
ſolſtitialis 733.734
vallaris 751
Spinachia, Spinacheum olus 619
Spiniuineta 750
Splith 60
Spondylium 306.307
Spondylium alterum 307
Spongiola Roſæ 187
Spongiolæ 482
Sponſa Solis 634
Squilla 691
Stachys 90
Fuchſij 90
ſpuria 91
Staphis agria, Staphiſagria 366
Staphylodendron 818
Stataria 317
Stellaria 141.356.733
quorumdam 110

Stœbe 123
ex codice Cæſareo 123
Stœchados 274
Stœchas 274
in Belgio nata 275
folio ſerrato 275
Stœchas citrina, ſiue Stichas 267. 268
Stramonia 459.460
Strangulator adip 439
lupi 439
Strangulator leopardi 438
Stratiotes millefolius 101
potamios 588. 589
Strobilus 860
Strumaria 39
Strumea 427
Strumum, Strumus 453
Struthia 795
Struthion 710
Strutiopteris 469
Suber 829 830
Succinum 836
Succiſa 124
Sumach 779
Supercilium terræ 469
Supercilium Veneris 100. 584
Sycomorus 786. 811
Symphoniaca 450
Symphytum maius, ſiue magnum 133. 134
tuberoſum 134
maculoſum 135
petræum 135
Syringa 777
candida 778
cærulea, ſiue Lillach 778

TAbaco 452
Tamariſcus, Tamarix 765. 766.
Tamariſcus Officinarum 858
Tamecnemum 104
Tamus 401
Tanacetum 36
criſpum 36
inodorum 37
minus, ſiue album 37
Peruuianum 255
ſilueſtre 600
Tanus 401
Tapſus barbatus 144
Taraxacon 634 636
Tarcon 709
ſilueſtre 710
Tarifilon 566
Tartarum 423
vſtum 424
calcinatum 424
Taura 442
Valdenſis 443
Taxus 858. 859
Teda 862
Telephium 130
ſemperuiuum 131
aliæ ſpecies 130. 131
Terdina 350
Terebinthina reſina 869
Terebinthus 870. 871
Indica 818. 870
Terminalium 344
Terræ capillus 469
glandes 549.550
malum 338.457
rapum 338
Terreſtris glans 373
Terreſtris malus 457
Terzola 28
aquatica 595
Teucrion 43
paluſtre 45
Tetrahil, Tetrahit 95
Teſticulus canis, & eius ſpecies 234. 235
hirci 237
leporis 237
morionis mas & femina 236
odora us maior & minor 239
Serapias 237
eius ſpecies 238
Serapias Dioſcoridis 238
Thalietrum magnum 58
minus 58
eius ſpecies aliæ 58
Theriacaria 350
Therion 330
Theriophonon 330
Theſium 327
Thlaſpi, & eius ſpecies 712
alterum 712
Candiæ 713.714
Crateuæ 362.715
latius 712
minimum 715
quorumdam 707
Thora 442
Valdenſis 443
Thridacina 646
Thya 854 857
Thymbra 268
Thymelea 363.364
Thymum, Thymus 275. 276
capitatum 275.276
durius 275. 276
ſilueſtre 277
candidum, nigrius 276
Thyrſus 179
Thyſſelium 699
Tiguar 380
Tigridis flos 693
Tilia 838
femina, mas 838
Tipcadi Chalcedonicum 218
Tinearia 208
Tinus 850
Tithymalus 367. & ſeqq.
Characias, & eius ſpecies 367. 368. 369
cypariſſius 369. 371
dendroides 370
dendroides ex codice Cæſareo 372
femina 369
helioſcopius 369.371
marinus 371
mas 367
Myrſinites 369
paralius ex locis maritimis 369. 370
ex hortis 370
ſolſequius 371
platyphyllos 370. 372
tenuifolius 371
tuberoſus 373
Tomentitia 65
Tordylion, Tordylium 305. 313. 314.
Tormentilla 118
Tota bona 291. 651
Toxicum 442
Trachia 413
Tragacantha 751
Traganos 75
Tragium 348
Germanicum 616
primum 348
Tragonis 348
Tragopogon, & eius ſpecies 256
Tragorchis 237
Tragoriganum 286
Cluſij 286. 287
Tragus 75. 498
Traſi, Tragi, Traſci 339
Tribulus aquatilis ſiue aquaticus 581
Dioſcoridis 557
lacuſtris 581
marinus 581
terreſtris 556 557
Trichodes bulbus 693
Trichomanes 471
Trifolium 565
acetoſum, & eius ſpecies 578
acetoſum flore luteo 579
acutum 566
agrarium 576
alphaltion 568
ex America 566. 567
aureum 579
bituminoſum 565. 566
caballinum 567
cochleatum, & eius ſpecies 574. 575
candidum 576 577
corniculatum, & eius ſpecies 573. 574
equinum 567
fibrinum 580
fruticans 570. 571
minus 572
odoratum 566. 567
odoratum alterum 571
paluſtre 580
pratenſe 565
vrſinum 567
Trinitas, Trinitatis herba 579
Tripolium 379
Triticum 489
Bactrianum 510
bouinum 541
Italicum 490

Mar-

Martium 489
murinum 540
Romanum 490
trimeſtre 489
Typhinum 490
vaccinum 541
Trixago, aut Triſſago maior 44
minor 43
paluſtris 126
Trixis 367
Trolhus flos 430
Tuber terræ 338
Tubera 486
Tune 814
Tunica herba 172.179
Tulipa, Tulipan 231
minor Narbonenſis 232
Tura 442
Valdenſis 443
Turbith 380
Turſani 202
Tuſſilago 596
Typha cerealis 495
Typha paluſtris, lacuſtris 604
Typhonion 330

Vaccaria 103.104
Vaccinia, fructus 768
nigra 768
paluſtria 770
rubra 770
Vaccinium 157.216
Valentina 33
Valeriana, & eius ſpecies 349. & ſeqq.
domeſtica 350
Græca 351.352
hortenſis 349
minima 350
peregrina 352
rubra 172.350.351
ſilueſtris 349.350
Veelgutta 696
Venerea 250
Veneris labrum 735
Venniculũ rutilum, candidũ 493
Venuſta minor 182
Vepres 741
Veratrum album 383
Anticyranum 388
nigrum, & eius ſpecies 261. 385.386
nigrum adulterinum 385
nigrum Dioſcoridis 386.387
Seſamaceum 388
Verbaſcula 147
Verbaſcum anguſtius 143.144
latius 143
leptophyllum 145
nigrum 144
ſilueſtre 145
eius ſpecies 145.146
Verbena, Verbenaca recta 149. 150
femina 150
mas 150
ſupina 149.150
Veriquercus 824
Vermicularis 128
Vernilago 730
Vernix 852.854
Veronica 40
aſſurgens 40
erecta 86
femina 41.42
mas ſerpens 40
pratenſis 41
Vertipedium 150
Veſicaria 454
Veſicaria peregrina 455
Vetonica 39
Vetonica, Vettonica, altilis aut coronaria 175
altera 175
agreſtis, aut ſilueſtris 177
Vettonicum coronarium 175
Viburna roſarum 188
Viburnum 781
Vicia 530.531
ſilueſtris 548
Viciaſtrum 543
Victorialis femina, ſiue rotunda 210
longa 684
Victoriola 745
Vinacea 416
Vinago 826
Vinca Peruinca 405
Vincetoxicum 407
Vincus 843
Vineale Reuelium 376
Vinum 418.419.420.421
album 420
Apyites 418
aquoſum 418
auſterum 420
coctum 418
Cydonites 418
dulce 420
fuluum 420
hordeaceum 418
nigrum 420
omphacites 423
Rhoïtes 418
Viola alba 159.160
aquatilis, ſiue paluſtris, & eius ſpecies 584.585
aſſurgens 158
Calathiana 169
dentaria 162
flammea 159
flore multiplici 156
latifolia 161
Mariana 161
matronalis 161
nigra 156
peregrina 161
purpurea 156
ſilueſtris inodora 156
tricolor, & eius alia ſpecies 157.158
Violaria 157
Viperaria, Viperina 257
Virga aurea 142
alia margine crenato 142
paſtoris 735
ſanguinea 782
Viſcatia 177
Viſcum 826
Viſnaga 703
Viſumarus 565
Vitalba 404
Vitalis 128
Vitæ ſaluia 470
Vitex 774
Vitis Alexandrina 415.769
Chironia 400
Idæa 415.769
Idæa rubris acinis 770
inſana 416
nigra 400
ſilueſtris 400.401
vinifera 414.415
maior 414
minor, ſiue parua 415
ſilueſtris 415
trifera 416
Viticella 400.670
Vitraria 102
Vlceraria 88
Vlmaria 57
Vlmus 837
Atinia 837
Gallica 837
Vlpicum 682
Vlticana herba 455
Vmbilicus Veneris 132
Vnedo 801.804
Vneſera 335
Vnguentaria radix 250
Vngula caballina 596
Vnifolium 205
Vniola 558
Volubilis maior 393
media 396
minor 393
nigra 396
Volucrum maius 410
Vrceolaris, Vrceolaria 102
Vrinalis 184
Vrtica vrens 151
Romana 152
mas, ſilueſtris, femina, maior, minor, minima 152
iners, vel mortua 153.154.
eius ſpecies ibid.
labeo 154
Vſnea 471
Vſnen 82
Vſtilago 542
Vſtilago ruſtica 281
Vua 416
criſpa 747.748
criſpina 748
lupina 444.453.846
marina 75
paſſa 416.417
ſpina 748
ſpinella 748
Taminia 366.400.401
verſa 444

vulpis

vulpis 453
Vulgago 358
Vuularia 164.745

XAnthium 39
Xeris 248
Xylocaracta 787
Xylon 65.66
Xyloſteum 411.412
eius altera ſpecies 411.412

Xyris 246.248

ZAcintha 638
Zahara 552
Zambach 410
Zarza Parilla 399
Zea 492
dicoccos 493
Mneſithei 493
ſimplex 493

Zedoaria 444
Zeopyron 494
Zerumbeth, Zurumbeth 444
Zezulus 806
Zinziber caninum 717
Z zipha 806
Zizyphus 806.807
Cappadocia 807
Zura 756
Zythum 504

INDEX
ARABICARVM, BARBARARVM, ET OFFICINIS RECEPTARVM APPELLATIONVM.

ABalzemer 360
Abrong 455
Abrugi 455
Abutillon 655.656
Acetoſa 649
Aconachia 738
Acorus 248
Acus moſchata 64
Agnus caſtus 774.775
Agrimonia 27.28
Alas 773
Alaſeleti 576
Albarus 835
Albotin 871
Alchilel 574
Alexardahune 48
Alfasfaſa 576
Alkali 82
Alkanna 776
Alkekengi 454
Alleluia 578
Alpheſera 400
Alſcebran, Alſcobran 374
Altercangenum 450
Altercum 450
Aluardachule 48
Alzelin 430
Amarella 35
Ameos, Ammios 301
Amoris poma 548
Amydum 498
Amygdala 798
Amyrberis 750
Anthera 188
S. Antonij herba 50
Apium 695
Arblutilon 656
Archencas 852
Arconas 852
Ardiſrigi 747
Arilli 416
Arreſta bouis 743
Arthanita 338
Aſabaſafra 241
Aſara bacara 294
Aſſa 321
Aſſa fœtida 321
Axungia vitri 82
Azedarach, Azedaraëth 848

BAarae 195
Baditis 586
Balauſtium 794
Baptiſecula 250
Barba-Aaron 328
Barba ſiluana 606
Barcaman 380
Bardana 38
Baſilicum 279
Baucia 681
Becabunga 593
Bedeguar 189.721
Bedoard 721
Bëen album 172.351
Bëen rubrum 351
Bella dona 456
Ben 778
Berberis 750
Berula 593
Beſaſa 121
Beza 844
Biſaria 330
Biſmalua 654
Blattaria 144.145
Bolbonac 161
Bompax 65
Bona 513. & ſeqq.
Bonus genius 317
Bonus Henricus 651
Boſciſaluia 291
Botin 871
Branca leonina 681
Branca vrſina 306
Brunella 136
Bruſcus 744
Bugloſſa 627
Bugula 135
Bulbonac 161
Burgiſpina 757
Buzeiden, Buzidan 241

CAlamentum 98
Calamus aromaticus 250
Calcatrippa 252
Camelina 532
Camomilla 257
Campana laZura 396
Cancri chela 589
Cancri forficula 589
Candelaria 144
Canella 788
Canum Ceraſa 411
Capillus Veneris 470
Cardiaca 94
Cardobenedictus 736
Cardopatium 726
Carnabadion 299
Carobe 787
Carobole 787
Carui 299
Caſia fiſtula, Caſſia fiſtula 788
Caſſilago 451
Caſtrangula 50
Cataputia maior 367
minor 375
Caucafon 686
Cauchun 48
Cauda equina 74
vulpina 541
Centummorbia 600
Centumnodia 114
Ceſtum morionis 604
Ceterach 468
Chanach adip 439
Chartamus 362
Chaſuth 554
Chelidonia 48
Cheruillum 681
Cheſmes 828
Cicer rubrum 525
Cicorea 634
Citrones 792
Colocaſia 328
Coloquintida 382
Concordia 28
Condiſi 178
Conſolida maior 134
Corallina 476.477
Corona fratrum 723
Corrigiola 114
Cortex Granatorum 494

Cot 576
Cotum 65
Coulcoul 818
Cracca 542. 543
Craſſula fabaria 131
maior 131
minor 128
Creſſio 711
Creta marina 706
Cubebe 744
Cucumer 663
Cucumer aſininus 381
Cupula Glandis 824
Curmi 504
Cuſcuta 554
Cyclamen 338
Cydonium 795
Cyminum 300
Cypreſſus 857

DActylus 819
Dens caballinus 451
Dentaria 162
Diagridium 391.392
Diapenſia 140
Digiti citrini 241
Dipcadi 217
Diptamnum 281
Diptamum 348
Durinigi 438

ELacterium 382
Endinia 646
Enula Campana 309
Equitis calcar 252
Eruum 531

FArſium 443
Ferraria minor 28
Ficaria minor 49
Filago 66
Fiſtici 818
Fœniculum porcinum 317
Fragula 672
Fuga dæmonum 76

GAllitricum 291
Garipot 864
Gith 307
ex tritico 173
Giula 396
Granum Alzelin 340
Nil 396. 397
Zelin 340
Gratia Dei 193
Gummi Dragaganti 751
Arabicum 752

HAb al Nil 397
Habalzelin 340
Handacocha 556
Hareoman 508
Hebulben 818
Henne 776
Hepatica 473
alba 587
aquatica 587
petræa 473

Herba S. Antonij 50
benedicta 138
catti 99
clauellata 158
Doria 141
laſſulata 295
leporina 574
paralyſis 147
S. Petri 147
pinula 451
ſtella 109
tunica 172, 179
Turca 114
venti 436
Hippia 30
Hiſpanac 619
Hipoquiſtidos 191

IArus 328
Ieſemin 410
Ieſeminum 410
Iouis barba 127
Iringus 731
Iua, Iua moſchata 45
Iuiuba 806
Iuſquiamus 451

KAli 81
Kermes 828
Kerugha, Kernagh 367
Keſſuth 554
Keyri 160
Kitran 865

LAncea Chriſti 139
Lapathium acutum 649
Lapdanum 192
Lappa maior 38
Lazura Campana 396
Lenticula aquæ 587
Leuiſticum vulgare 311
Lillach 778
Limones 792
Lingua auis 833
ceruina 466
paſſerina 833
Liquiritia 342
Lucciola 139
Lunaria maior 464
Luparia 439
Lupha 329
Luph criſpum 330

MAcia 32
Mahaleb 776.777
Maizium, Maizum 510
Maltum 503
Malum Granatum 794
Malus Henricus 651
Marmorella 28
Martagon 201
Maru 631.632
Maſſa 605
Maſſepanes 503
Maſtix 872
Mater herbarum 33
violarum 157
Matricaria 35

Matriſilua 410
Mechoacan 397.398
Melich 574
Melilotos 567
Memiran, Mamiran 48
Memiren 49
Memitha 448
Methel nux 460
Meum 699
Mezereon 363.364
Milimandrum 451
Milium Soler 83
Miſebar 632
Mochus 523.524
Molucca 92
Momordica 670
Mora bati 742
Morandula 135
Morſus diaboli 124
gallinæ 30.31
ranæ 583
Morus Celſi 810
Moſa ſiue Muſa 792
Muſcipula 177
Myrtilli 768

NApellus 441.442
luteus 439
Moyſis 444
Naueta 674
Nenuphar 586
Nepeta 99
Nigella 304
Nil granum 396.397
Noli me tangere 660
Nux Methel 460

OCulus Chriſti 170
Oleander 851
Oleum Tartari 424
Olſenichium 699
Oppoponacum 310
Origanum Hiſpanicum 285
Orobus 527
Oſmunda 464

PAlma Chriſti 241.367
Panis cuculi 578
Papauer rubrum 447
Paſſula 416
Paſſula de Corintho 415
Pata equina 596
leonis 69
Pedua 255
Pelliboſſa 84
Pera paſtoris 103
Perforata 76
Perninco 405
Pes Alexandrinus 347
leonis 141
leopardi 427
lupi 473
Petroſelinum 694
Pettimborſa 168
Petun 452
Phoucas 504
Pigamum 59
Pionia 194

Pix naualis 865
Planta leonis 141
Pomum Adami 792
Granatum 794
Praſſium 88
Primula Veris 146
Pulegium montanum 277
Regale 282
Pulmonaria 135
Pulſatilla 432.433

RAnæ morſus 583
Rapa 674
Raphanus 676
Rapum D. Antonij 431
Rapunculum 165
Raued Seni 389
Turcicum 389
Regina prati 57
Remenia 451
Reſta bouis 743
Reu Barbarum 389
Rha album 398
Rha Ponticum 335
Ribes 748
Rincum marinum 706
Rogga 409
Roraſtrum 400
Roſtrum ciconia 61
porcinum 634
Ruberta 62
Rubia tinctorum 352

SAbdariffa 657
Sabina 854
Sal Alkali 82
Salicornia 82
Sandaracha, Sandarax 852
Sanguinus 782
Saumera 855
Sauina 855
Scamonea 391
Scarlata 177
Scarlea 293
Scatellum 132
Scatum cæli 132
Scebran 374
Sceyle 538
Scopa regia 744
Scorzonera 257
Sebeſte 806
Secacul 346
Semen contra lumbricos 27
ſanctum 27
Zedoariæ 27
Sementina 27
Sena 360.361
Septem temporum herba 572
Seriola 634
Seruillum 681
Seſeleos 311
Sicla 620
Sigillum B. Mariæ 401
Sigillum Salomonis 346
Sinapium 707
Soda 82
Solatrum 453
letale 456
Solſequium 254
Sorghum 508
Spagas 864
Sparagus 704
Speculum Veneris 168
Spelta 492.493
Speragus 604
Spica Celtica 473
Spinineta 750
Sponſa Solis 634
Squilla 691
Staphiſagria 366
Stœchas citrina 267.268
Strangulator adip 439
leopardi 438
Sumach 779

TAbaco 452
Tamariſcus 765.766.858
Tapſus barbatus 144
Taraxacon 634.636
Tarcon 709
Tariſilon 566
Tartarum 423
calcinatum 424
vſtum 424
Taura 442
Terdina 350
Terzola 28
aquatica 595
Tetrabil, Tetrabit 93
Tiguar 380
Trinitatis herba 579
Trollius flos 430
Tune 814
Turbith 380
Turſani 202

VAleriana domeſtica 350
Vernix 852.854
Violaria 157
Vngula caballina 596
Vſnea 471
Vſnen 82

XYlocaracta 787

ZAbara 552
Zambach 410
Zarza Parilla 399
Zerumbeth 444
Zurumbeth 444

ITALICARVM APPELLATIONVM INDEX.

ABete 866
Abrotano 22
Acantho 720
Aceroſa 649
Aglio 682
Aglio ſaluatico 684
Agno caſto 775
Agreſto 423
Agretto 711
Aglifoglio 758
Agrimonia 28
Aguifoglio 758
Albatro 804
Alga 493
Alno 839
Amerine 809
Amperlo 751
Ampoucele 743
Anchuſa 630
Anetho 298
Aniſo 299
Antirrino 182
Apio 695
Arancio 792
Archiocchi 724
Armeniache 798
Armola 614
Artemiſia 33
Azaro 358
Aſparago 704
Aſſenſo 23
Atriplice 614
Auellana 817
Azarola 801

BAcoche 798
Bagaia 751
Bagolaro 847
Baptitecula 250
Barba cabruna 256
Baſilico 279
Baſilico gentile 279
Battiſecula 250
Bedollo 840
Bella dona 456
Beluedere 167
Berbena 150
Berbenaca 150
Beta 619
Betonica 39
Betula 840
Biada 493
Biedoni 618
Bietola 619
Biondella 336
Blito 618
Bombagia 65
Bonaga 743
Borragine 627
Boſſo 782

Botri 34
Brache cuculi 147
Braglia 764
Branca orſina 720
Bugloſſa ſaluatica 631

Calcatrippa 733
Camamilla 257
Canape 535
Capparo 746
Cappuzzino 624
Capragina 547
Carcioffi 724
Cardo 735
Cardonçello 640
Caro 299
Carobe, Carobole 787
Caſtagne 815
Caſtracane 547
Catapuzza 375
Caulo 623
Caulo capuccio 624
Caulofiore 624
Cedri 792
Cedronella 91
Celidonia 48
Cembro 862
Cephaglione 820
Cerefoglio 700
Ceregie 809
Cerretta 764
Cerro Sugaro 830
Chalamandrina 43
Chalamandrina paluſtre 126
Chamepitio 46
Chiande 824
Cichorea 634
Cinquefoglio 117
Cipolla 688
Cipreſſo 857
Cirmolo 862
Citroni 792
Coda di cauallo 74
Comino 300
Concomero 663
Concomero ſaluatico 382
Conſolida maggiore 134
Coreggiola 114
Coriandro 302
Corniolo 802
Cornole 802
Coſaria 764
Cotone 65
Creſpino 750
Creſſione 591
Cypero 339

Dattoli 819
Diſſaco 735
Dragoncello 709
Dragonteia 330
Duracine 809

Ebulo 381
Elice 829
Elleboro bianco 384
Elleboro nero 386
Enoa 344
Enola 344
Erica 768
Eringio 731
Eufraſia 55

Faba graſſa 131
Faggi 832
Faua 513
Fauoſcello 49
Feccia 423
Felce 463
Fenocchio marino 706
Ferola 322
Fichi 812
Fico 812
Fico d'Egytto 811
Fiengreco 536
Filipendula 56
Finocchio 297
Fior Campeſe 250
Fior de criſtallo 82
Fior rancio 254
Fiori di prima vera gentili 265
Fior velluto 185
Fonghi 482
Formentone 512
Fraſinella 346
Fraſſino 833
Fraxinella 346
Fumoterra 59
Fuſano 783

Galio 355
Galla 825
Garanzi 670
Garderacantha 737
Garofoli 173
Gattaria 99
Geneſtra 762
Gentiane 342
Giarga 547
Gigaro 329
Giglio 197. 245
Giglio azurro 245
Giglio celeſte 245
Giglio marino 229
Ginepro 852
Giranio 61
Giraſole 367
Githone, Gitthone 173
Giula 296
Giunco 606
Gorgoleſtro 590
Gormadera 406
Granelloſa 128
Grano 489
Grano di tintori 828
Graſella 128
Griſomele 798
Guado 80
Guiſtrico 775

Herba gatta 99
Herba di S. Maria 295
Herba ſenza coſta 139
Herba di San Pietro 706
Herbaneſa 547
Hyoſquiamo 451
Hyperico 76
Hyſſopo 288

Iride 245
Iringo 751
Iua 46

Lattucella 644
Lagrime de Giobbe 506
Lagrimo 866
Lantana 781
Lappola maggiore 38
Lappola minore 39
Larga 869
Larice 869
Lattuca 645
Lattuca ſaluatica 646
Lauameſe 547
Lauanna 547
Lauro 849
Lauro ſaluatico 850
Lente di palude 587
Lentichia 527
Lentiſco 871
Leontopetalo 69
Lingua di cane 53
Lino 533
Loglio 538
Lomie 792
Lupino domeſtico 530
Lychnide 170
Lyſimachia 84

Macerrone 698
Maiorana 270
Malua 654
Malua ſaluatica 656
Maluauiſco 654
Mandole 798
Maraſche 809
Marella 36
Marchiane 809
Margarite 265
Marrobio 88
Marrobio baſtardo 89
Marroni 815
Maurubiaſtro 89
Marruca 755
Martanica 547
Maſtice 872
Mazza ſorda 605
Melagrano 794
Mele cotogne 795
Melica 507
Meliſſa 91
Mellone 664
Mentha 96
Mentha ſaluatica 96
Meo 304
Mercorella 658
Mercorella baſtarda 659
Miglio 506
Millefoglio 100
Mocho 523. 524
Monacuccie 210
Moniache 798
Moro 810
Muſgo 471
Myrto 773

NApo 675
Naſturtio 711
Neſpolo 801
Nigella 304
Nipotella 99
Nocciuole 817
Nocelle 817
Noci 815

OCchio di boue 259
Oleandro 851
Oliuo domeſtico 821
Oliuo ſaluatico 821
Olmo 837
Origano 285
Ortica 152
Ortica morta 154
Orzo 500

PAn porcino 338
Panatzi di Perſiano 220
Papauero cornuto 448
Papauero domeſtico 446
Papauero ſaluatico 447
Parietaria 102
Paſſerina 30
Paſtinaca 679
Paſtinaca ſaluatica 680
Pece liquida 865
Pece ſecca 865
Pede di ocha 616
Peonia 194
Pere 799
Perlaro 847
Peſche 797
Petroſello 694
Petroſello ſaluatico 700
Peucedano 317
Phalangio 106
Piantagine 108
Pie coruino 427
Pie de lepre 578
Pignola 128
Pirra farra 493
Piſtacchi 818
Plantagine 108
Poligono 114
Polypodio 465
Pomi d'oro 458
Pomo Granato 794
Pongotopi 744
Popolo bianco 835
nero 835
Porcellana 661
Porro 689
Priapiſcon 239
Prignoli 482
Procacchia 661
Prouenca 406
Pſillio 115
Prune 805
Pulegio 282
Pyrethro 347

QVercia 824
Querciuola 43

RAdice 676
Rafano 676
Ragia 864
Ramolacci 677
Rapi 674
Regolitia 342
Rhamno 755
Riuci 726
Robbia 353
Rombice 649
Roſmarino coronario 272
Roſtro di grua 61
Rouo 741
Rubbia 353
Ruchetta 709
Rucola 709
Ruſco 744
Ruta 120

SAbina 855
Saggina 508
Salcio 843
Salequa 787
Salice 843
Saluia 290
Samboco 845
Sanguino, Sanguinello 782
Saracino 512
Sarracena 547
Saſſefrica 256
Sauoreggia 289
Scabioſa 123
Scariola 634
Sciaria 293
Scolopendria 468
Scrofolaria 50
Segala 499
Semenzena 27
Sempreuiuo maggiore 128
Sempreuiuo minore 128
Senape 707
Senape ſaluatica 707
Serpillo 277
Sferro de cauallo 546
Siſaro 681
Solatro 453
Somacho 779
Sorbe 803
Sorbole 803
Sorgho 508
Speliciosa 640
Sperone de caualiere 252
Speronella 354
Spina borda 726
Spino ceruino 757
Spino merlo 757
Spino zerlino 757
Spinacci 619
Stanca cauallo 336.361
Staphuſaria 366
Stœchade 274
Sugaro 830
cerro Sugaro 830
Suſino 805
Sycomoro 811

TAmarigio 766
Tanaceto 37
Taſſo 858
Taſſo barbaſſo 144
Taurina 547
Terebintho 871
Tertuffi 487
Tertufali 487
Thorina 547
Thymo 276
Tilia 838
Tithymalo 371
Tormentil 118
Trapeſe 614
Tribolo 567
Trifoglio 565

VErbaſco 144
Verminacula 150
Verza 623
Veſcie di lupo 484
Vilucchio maggiore 393
Vilucchio minore 393
Vinceboſco 410
Viola bianca 160
Viola mammola 157
Viſchio 826
Vitice 775
Vnghia di cauallo 596
Vua ſpina 748
Vuetta roſſa 748

ZAffarano 213.362
Zaffarano ſaluatico 362
Zaracineſco 362
Zucca 669
Zucco ſaluatica 400

HISPANICARVM APPELLATIONVM INDEX.

ABeto 866
Abillota 829
Abrotano 22
Açafran 213
Açafraon 213
Adelfa 851
Agalla 825
Agramonia 28
Agraz 423
Agrelles 649
Ajo 682
Ajo ſaluage 684
Alamo blanco 835
Alamo nigrilho 835
Alaſor 362
Albahaca 279
Albahaquilla 279
Albercocs 798
Alcaparras 746
Alcarhoſa 724
Alcornoque 830
Alendro 851
Alface 645
Alfaſa 575
Alfarobas 787
Alfornas 536
Algarouas 787
Algodon 65
Algorouo loco 786
Alho 682
Alhocigos 818
Alholuas 536
Alipiure 304
Alkarauea 299
Almaſtiga 872
Almecega 872
Almendras 798
Almerones 634
Almoradux 270
Aloſna 23
Aluachigas 798
Aluarcoques 798
Amapolas 447
Amelles 798
Amendoas 798
Amexas 805
Amexeiyra 805
Amieyro 835
Amor de hortolano 354
Amores myos 229
Andrinas 805
Andrino 805
Apio 695
Arbol d'amor 786
Arcoyra 871
Armolles 614
Arrayhan 773
Artemiſa 33
Aruda 120
Arugua 709
Aſelgas 619
Aſſenſios 23
Auellanas 817
Axedrea 289
Axenuz 304
Axenxios 23
Azambulheyro 821
Azara baccara 358
Azebo 758
Azebuche 821
Azedas 649
Azederas 649
Azeuar 360
Azeyte de Mata 872
Azeytuna 821
Azucena blanqua 197

BAldroegues 661
Bardana 38
Bellota 829
Bellotas 824
Bien granada 34
Bobas 267
Bon varon 640
Borraces 627
Breço 768
Bredos 618
Bretonica 39
Bugalha 825

CAbeza de ternera 182
Calabazza 669
Campanilla yerua 393
Canaheia 461
Çanahoria 679
Çanahoria ſaluage 680
Canamo 535
Cananheia 322
Cantuello 274
Cantueſſo 274
Caparas 366
Caraconzillo 76
Caraioncillo 76
Carauea 299
Çarça 741
Çarça llamada Idea 743
Çarça mora 742
Çarça parilla 399
Cardencha 735
Cardos 724
Cardo corredor 731
Cardon lechar 726
Cardo penteador 735
Cardo ſancto 737
Caſcall 446
Caſtanas 815
Ceba 688
Cebola 688
Cebolla 688
Cebolla Albarrana 691.692
Cegura 461
Ciliduenha 48
Cenouras 679
Centelha 444
Centeno 499
Cerezas 809
Cerrayas 644
Cerralhas 644
Ceuada 500
Chamedreos 43
Cheriuia 681
Chupamel 631
Cicoria 634
Cidras 792
Ciliandro 302
Cinco en rama 117
Cintoria 336
Cipres 857
Ciruelas 805
Ciruelo 805
Clauel 173
Coda de mula 74
Codoions 795
Corumbrillo amargo 382
Cogombro 663
Colhes 623
Colhes morcianos 624
Cominchos 300
Conſuelda maior 134
Corcha de Alcornoque 830
Cornicabra 871
Cornizolos 802
Corriola 114
Coſcoia 828
Coues 623
Cugumelos 482
Culantro 302

DAttiles 819
Detiene buey 743
Diente de Leon 636
Donzell 23
Doradilla 468
Dormideras 446
Dormideras marinas 448
Douradenha 468
Durillo 850

ELoendro 851
Enebro 852.854
Eneldo 298
Entramocos 530
Enzina 829
Eſparragos 704
Eſpina 7 8
Eſpinaca 619
Eſpino de maiuelas 7 0
Eſtepa 198
Eſtrellada 267
Eufraſia 55

FAia 832
Falguero 463
Fax 832
Fenol mari 706
Feyto 463
Figueyra del inferno 367
Filipendula 56
Filipodio 465

Fiſti-

Fiſticos 818
Follado 850
Fraxino 833
Freixo 833
Freſno 833
Funcho 297
Funcho marinho 706

GAlha 825
Garanza 353
Garouas 787
Garouo 787
Gatrilhos 743
Gattilo caſto 775
Geneſtra 762
Gentiane 342
Gieſtra 762
Gilbarbeyra 744
Ginebre 852
Gordolobo 144
Grana de tintoreros 828
Grana para tannir 828
Granadas 794
Guiabelha 110
Guindas de las Indas 718

HAia 832
Helecho 463
Helecho de roble 466
Herbatum 317
Higos 812
Higuera 812
Hinoio 297
Hinoio marino 706
Hombrezillos 409
Hortiga 152
Hortiga muerta 154
Hungos 482

ISopo 288
Ionquillias 226
Iuliuert 694
Iunça, Iunzia cheyroſa 339
oleroſa 339
Iunco 606

LApaça 649
Lappa menor 39
Larice 869
Laurel 849
Leche treſna 371
Lechuga 645
Lechuga parada por el ſuelo
645
Lechuga ſaluage 646
Lengua ceruina 466
Lengua de cauallo 745
Lengua de perro 55
Lenteia 527
Lenteias de agua 587
Lettuga 645
Lhantem 108
Liga 826
Lino 533
Lirio 212
Lirio Amarilho ſaluage 201
Lirio blanco 197
Lirio Cardeno 245

Lirio ſpadanal 248
Liſmacho 84
Llentillas 527
Lorer 849
Loureiro 849
Lychnide 170

MAcela 257
Macucas 211
Madreſelua 410
Madrono 804
Malrubi 88
Malua monteſina 656
Maluauiſco 654
Mançanilla 257
Mançanilla loca 259
Manſanas 790
Manta de nueſtra Señora 328
Malua 654
Marmellos 795
Marrolho 88
Marruuio 88
Marruuio negro 89
Maſtech 872
Maſtuerço 711
Mata 871
Matahalua 299
Matricaria 36
Mayorana 270
Mazan de porco 338
Medronheyro 804
Medronho 804
Meimendro 451
Melega 508
Melegua 508
Melon 664
Membrilhos 795
Mentaſtro 96
Mercuriale 658
Mercuriale ſaluage 659
Meſturço 711
Mielguas 575
Mijo 506
Milhoyas yerua 100
Milium ſaburrum 508
Mil 506
Millbart 83
Moradux 270
Moras, Mores 810
Morella 453
Morones 815
Morritort 711
Moſtalla 707
Moſtarda 707
Moſtaza 707
Moſtaza ſaluage 707
Murta 773
Muſco de los arboles 471
Murtella 773

NAbo commun 675
Nabo redondo 674
Naps 675
Naps redons 674
Naranzas 792
Narciſo 225
Neſperas 801
Neuada 99

Neurinas 852
Nogueyra 815
Norca blanca 400
Nous 815
Nozelhas 211
Nueza blanca 400
Nuezes 815

OIo de buey 259
Oliuera 821
Oliuo 821
Oregano 285
Orenga 285
Ortelana 96
Oruga 709

PAlomilha 59
Panizo 507
Papoulas 447
Paradella 649
Paſtel 80
Paſtinagues 679
Pelitre 347
Peras 799
Perexil 694
Perexil Macedonico 698
Perexil de la mar 706
Peruinqua 406
Pexegos 797
Pez liquida 865
Pez ſeca 865
Pico de ciguona 61
Pico del grou 61
Pie de borro 214
Pie de liebre 578
Piletre 347
Piloſelle 67
Pimienta aquatica 607
Pinello 305
Pinitho 46
Pino Carax 862
Pirlitero 751
Poleo 282
Polypodio 465
Preſera 354
Prunas 805
Puerro 689

QVeiro 768
Quixones 702

RAbo de mula 74
Rabaças 590
Raiz del alla 344
Raſura de vino 423
Rays Rodia 348
Rauano 676
Regalitia 342
Regaliza 342
Repolho 624
Retama 764
Romanas 794
Romaza 649
Romero 272
Roſa del monte 194
Roſella 191. 447
Roya 353
Ruuia 353

Safra 213
Sagorida 289
Salgueiro 843
Salſa 694
Saluia 290
Salzer 843
Sambugueyro 845
Saſſefica 172
Sauch 845
Sauco 845
Sauina 855
Sauz 843
Scabioſa 123
Scambrones 755
Scoba 764
Scorzonera 257
Semente de papagaios 362
Serpillo 277
Sepol 277
Serraya enuide 634
Seruas 803
Siempreuiua 128
Siſtra 305
Soagem 630
Sorbas 803
Suelda maiore 134
Sumagre 779

Tamaras 819
Tamargueira 766
Tamariz 766
Tamchagem 108
Taragontia 330
Tartago 375
Taxo 858
Teia 838
Texo 858
Tofenas 487
Tomani 274
Tomilho 276
Tormentil 118
Torongil 91
Trebol 565
Trebol Real 572
Trigo 489
Tuberas de tierra 487
Turmos de tierra 487

Vayas 849
Velenno 451
Verbena 150
Verde gambre blanco 384
Verde gambre negro 386
Verdolagas 661
Vexiga de perro 454
Violeta 157
Violettas amarilhas 160
Violettas blanquas 160
Viſgo 826
Vlmo 837
Vnha deaſno 596
Vrgebaom 150
Vua creſpa 748
Vua de perro 850

Xaramago 677

Yaro 329
Yedra 414
Yerua bauoſa 360
Yerua de balleſte 384
Yerua belida 427
Yerua de la Biuora 631
Yerua buena 96
Yerua cana 640
Yerua cidreira 91
Yerua crina 48
Yerua dulce 299
Yerua Gatera 100
Yerua giguante 720
Yerua de las golundrinhas 48
Yerua lombriguera 22
Yerua mata louos 439
Yerua mora 453
Yerua del muro 102
Yerua pioienta 336
Yerua piotheyra 366
Yerua pulgera 53
Yerua puntera 128
Yeruo 524
Yeruos 524
Yezgos 381

Zamarilla 284
Zargatona 115
Zimbro 852

GALLICARVM APPELLATIONVM INDEX.

Abricoz 798
de l'Acho 695
Agrimonie 28
Agripaulme 94
Ail 682
Airelle 768
Aleuo 862
Alexandre 698
Alliayre 686
Alquequenges 454
Aluyne 23
Amandes 798
Amandier 798
Ancoiles 181
Ancolye 181
Angelic 319
Anis 299
Arboutes 804
Argentine 600
Armoires 177
Armoirtes 177
Arreſte beuf 743
Artichaux 724
Arrouches 614
Aſperges 704
Aſpergoutte menue 267
Auant Perſes 798
Aube ſpine 751
Aubifoin 250
Augurre de Lin 554
Aulne 839
Auoine 511
Aurelle 768
Aurelles rouges 770
Auroeſne 22
Auronne 22
Aux 682
Aux ſauuage 684

Baccar 358
Bacille 706
Bacinet 427
Baditin 586
Baguenauldes 454
Baguenaudier 784
Barbe de bouc 256
Barbe de cheure 57
Barbotine 27
Baſilic 279
petit Baſſinet 49
Beaume creſpu 96
Bec de cigogne 61
Bellocandium 100
Berle 593
Betoine, Betoſne 39
Bette 619
Biſtorte 332
Blanc d'eau 586
Blanchette 82
Blaueole 250
Bled ou Fourment 489
Blé de Turquie 510
Blete 618
Bluet 250
Bonnes dames 614
Bonnet de preſtre 783
Borrache, Bourrache 627
Bourſe de paſteur, ou berger 103
Bouronet 114
Bouillon 144
Bouleau 840
Brance vrſine 306
Bruyre 768
Bugloſſe ſauuage 631
Buys 782

Cabaret 358
Calament 98
Cameline 532
Camomille 257
Campinion 482

Canne 603
Cappres 746
Carline 726
Catherine 742
petite Centaure 356
Ceriſes 809
Ceriſier 809
du Cerfueil 700
Chanure 535
Chardons 724
Chardon argentin 721
Chardõ benoiſt,ou beneiſt 737
Chardon de noſtre Dame 721
Chardon de foullon 735
Chaſtaigne 815
Chaſtaignier 815
Chauſſe trappe 733
Cheruy 681
Cheſne 824
Cheſne verd 829
Cheſnette 43
Cheure fueille 410
de Choux 623
Choux cabuz 624
Choux creſpuz 623
Choux fleuriz 624
Choux rouges 623
Cichoree 634
Cichoree iaulne 640
Cigue 461
Cipres 857
Citrons 792
Comin 300
Concombre 663
Concombre ſauuage 382
Confanons 447
Conſoulde Saraſinne 142
Conſyre 134
Coquelicoc 447
Coquelourdes 433
Coriandre 302
Corme 803
Corneille 84
Cornelle 84
Cornillier 802
Cornillier ſauuage 782
Cormier 803
Coroneolle 84
Corrigiole 114
Cotton 65
Coulouree 400
Courge 669
Creſſon d'eau 591
Creſſon, Creſſon du iardin 711
Curaige 607

Dattes 819
Dent du chien 110
Dent de lion 636
Digitale 169
Dragon 709

Eglentier 189
Ellebore blanche 384
Eluo 862
Endormie 451
Enule Campane 344
Eouſe 829
Erable 841
Eſclere 49
Eſclere, Eſclayre 48
Eſcuelles 132
Eſpargoutte 258
Eſpeautre 493
Eſpi d'eau 582
Eſpinars 619
Eſpine vinette 750
Eſpurge 375
Eſtoile 267
Eufraſie 55
Eulſe 829

Faine 832
Fau 832
Fauerottes 334
Febues 513
Fenegrec 536
Fenoil 297
Fenoil marin 706
Feuchiere, ou Fougere femelle 463
Feuchiere,ou Fougere maſle 463
Feue eſpeſſe 131
Figues 812
Figueir 812
Filipendula 56
Flambe 245
Flambe baſtarde 248
Flambe blanche 245
Fleur de S. Iacques 642
Fougere, ou Feuchiere femelle 463
Fougere,ou Feuchiere maſle 463
Fraiſes 672
Framboiſes 743
Freſne 833
Freſne ſauuage 834
Fumiterre 59
Fuſin 783

Galiot 138
Gants noſtre Dame 169
Garance 353
Geneſt 762
Geneſt picquant 760
Geneure 852
Gentiane 342
Germandree 43
Giroffl'ees des dames 161
Giroffl'ees iaulnes 160
Glayeul baſtarde 248
Glayeul puant 248
Gletteron 38
Glouteron 38 petit 39
Goute de lin 554
Graine eſcarlate 828
Grateron 354
Gremil 83
Groiſelles 748
Groiſelles d'outre mer 748
Groiſeletz 748
Guainier 786
Guimaulue 654
Guimaulue ſauuage 656
Guinee 717
Gyroffl'ees d'eau 585

Hannebane 451
Hepatique 579
de l'Herbe 562
Herbe de chat 100
Herb de S. Iacques 642
Herbe à laict 371
l'Herbe au limaſſon 575
Herbe aux perles 83
Herbe à poulmon 474
Herbe aux poulx 366
l'Herbe des pulces 115
Heſtre 832
Hieble 381
du Houblon 409
Hous 758
Houſſon 758
Hus 845
Hyſſope 288

Ionc 606
Ioubarbe 128
Ioubarbe des vignes 131
Iue moſchate 46

Laictue 645
Laictue creſpue 645
Laictue pommée,ou teſtue 645
Laictue ſauuage 646
Langue de cerf 466
Langue de Chien 53
Langue de ſerpent 139
Laurier 849
Lentille 527
Lentille d'eau 587
Lentiſque 871
Liarre 414
Liege 830
Lierre terreſtre 394
Limons 792
du Lin 533
Lin ſauuage 184
Liſeron 393
petit Liſeron 393
Liſet 393
Liſſeron 406
Liueſche 311
Lunaire 140
Lupins 530
Lys blanc 179
Lys ſauuage 201

Macres 581
Marguerites 265
Mariettes 163
Mariolaine 270
Mariolaine baſtarde 285
Marochemin 88
Marone 36
Marone 270
Marons 815
Marrubin 88
Marrubin noir 90
Marrubin puant 90
Maſtic 872
Maſſes 605
Maulue 654
Maulue de iardin, ou cultiuée 652

petite

petite Maulue 654
Meleſe 869
Meliſſa 91
Melons 664
Menthe 96
Menthe ſauuage 97
Mercuriale 658
Mercuriale ſauuage 659
Merueille 670
Meure 810
Meurier 810
Mille fueille 100
Millet 506
Morelle 453
Mors du diable 124
Morſgelin 31
Mort au chien 460
Morueinc 854
du Mouron 30
du Mouſch 471
Mouſſe de mer 476
Mouſtarde 707
Muguet 206.356
petit Muguet 355
Murte 773

NAueau 675
Naueau rond 674
Neſfle 801
Neſflier 801
Nez coupez 818
Nid d'oiſeau 554
Nielle 173.304
Noiſettes, Noiſelles 817
Noiſier 815
Noix 815
Noix de Galle 825

OBiere 846
Oeilletz 170.173
Oeilletz Dieu 170
Oeilletz d'Inde 255
Oeilletz ſauuages 171
Oignon 687
Oliue 821
Oliuier 821
Oliuier ſauuage 821
Orchanette 630
Oreille d'aſne 134
Orge 500
Origan 285
Orme 837
Ortie 152
Ortie morte 154
Oruale 293
Ouillets 173
Ozeille 649
petite Ozeille 649

PAin de porceau 338
Pain d'oiſeau 129
Pain de cocu 578
Palays de lieure 644
Panic 507
Pareille 649
Parietaire 102
Pas d'aſne 596
Paſquettes 265
Paſſe velours 185
Paſſerage 716
Paſſerage ſauuage 592
Paſtenade iaulne 679
Paſtenade ſauuage 680
Paſtel 80
la Patience 649
Pauot 446
Pauot cornu 448
Pauot ſauuage 447
Penſees 158
Perfoliate 103
Perroquet 360
Perſcher 796
Perſenaux 797
Perſenoix 797
du Perſil 694
Peſches 797
Peucedane 317
Peuplier blanc 835
noir 835
Pied d'Alexandre 347
Pied d'alouette 252
Pied de lieure 578
Pied de lion 141
Pied d'oye 616
Pied de pigeon 61
Pied de veau 329
Pillolet 277
Piloſelle 67
Piſſe en lict 636
Piuoine 194
Plantain 180
Plantain d'eau 606
Plaſne 841
des Pois 521
Poiure d'Inde, de Breſil 717
Poix foudiere 865
Poix ſeche 865
Polypode 465
Pome 790
Pomme de coing 795
Pommes d'amours 458
Pommes Granades 794
Pommes d'Oranges 792
Pomme de Peru 460
Pommier 790
Ponpons 667
Porreau 689
petit Porreau 689
de la Porrée 619
Poulliot 282
Poulliot ſauuage 99
du Poupier 661
Porcellaine 661
Poyre 799
Poyrier 799
Prune 805
Prunier 805
Prunier ſauuage 751

QVeue de cheual 74
Queue de renard 541
Queue de ſourris 112
Quinte fueille 117

RAfain grand 677
Raifort 676
grand Raifort 677
Raifort ſauuage 677
Raiponce 165
Raiſin de mer 75
Raiſin de regnard 444
Reble 354
Renouee 114
Reueille mattin de vignes 376
Riglice 342
Rigoliſſe 342
Riz 509
Ronce 741
Roquette 709
Roſagine 851
Roſe blanche 189
Roſe Franche 189
Roſe d'outre mer 652
Roſe de Prouence 189
Roſes muſquées, ou muſcadelles 189
Roſes ſauuages 189
Roſeau 603
Roſmarin 272
Rue de iardin 120
Rue de muraille 470

SAfran 215
Safran ſauuage 362
Sanguiſorbe 105
du Sap, Sapin 866
Sariette, Sarriette 289
Saraſine 326
du Satyrion 239
Satyrion royal 341
Sauenier 855
Sauge 290
Saux 843
Saxifrage blanche 316
Scabieuſe 125
Scariole 634
Scarlat 828
Scipoulle 691
Scordion 126
Scrophulaire 50
Seau de Salomon 346
Secourgeon 501
Seigle 994
Seneue 707
Seneue ſauuage 707.713
Senicle 140
Serpentaire 330
Souchet 339
Soucie 254
Soulſie 254
Squille 691
Suiſſe 866
Suin 845
Suin de voire 82

TAmaris 766
Taure 140
Terebinte 871
du Thym 276
Tilet 838
Tormentil 118
Torneſol 71
de la Tortelle 675
Treffle 565
Trefle odoriferant 572

Tremble 836
Tricque madame 128
Troeſne 776
Truſle 487
Tue loup 439

VAciet 217
Valeriane 350
Velar 533.675

Verangenes 458
Verge à bergier 735
Verge d'or 143
du Verius 423
Vermillon 828
Veruaine 150
Veſce 531
Veſſe ſauuage 543
Veſſeron 543

Vigentiana 100
Violette de Mars 157
Violettes des dames 161
Viorne 404.781
Viſumar 565

YF 858
Yuraye 538

GERMANICARVM APPELLATIONVM INDEX.

ACkereychelen 550
Ackerhahnenfus 427
Ackerzwibel 222
Aeſchroſzlin 803
Ageley/ Agley 181
Ahorn 841
Alantwurtz 344
Alberbaum/ weiſz 835
Amarellen 809
Amelkorn 494
Amey 301
Ammeel 498
Ampffer/ buch Ampffer 578
ſawr Ampffer 649
kleyn ſawr Ampffer 649
ſwartze Andorn 89
weiſſe Andorn 88
Angelik 319
Aniſz 299
Apffel 790
Apffelbaum 790
Apoſtemenkraut 123
Areſſel 803
Aſpen 835
Atrich 381
Auffruſch 22
Augentroſt 55
Augentroſt gras 563
Augenwurtz 350

BAldrian / groſz 350
wild Baldrian 350
Balſam opffel 670
weiblin 671
Balſam Muntz 196
krauſer Balſam 196
ſpitziger Balſam 96
Bappeln 654
garten Bappeln 652
S. Barberen kraut 711
Barenklaw 306
Barenklee 567
Barlap 473
Barwurtz 305
Baſiligen 279
Bathengell/ kleyn 43
groſſe 44
Battenig / waſſerb attenig 126
Baumfarn 465
Baumnuſz 815
Baumwoll 65
Bawrenkreſz 713
Bawrenſenff 713
Beinhoeltzin 411
Beinwellen 134
Benedicten wurtz 138
Bertram 347
Betonick / braun betonick 39
Betclerleus 39
Beyfus 33
Beynholtzlein 776
Biberklee 580
Bibernell 314
Bilſamen 451
Bilſenkraut 451
walt Bingelkraut 659
zam Bingelkraut 658

Bintzen 606
Birckwurtz 118
Birckenbaum 840
Biſemkraut 713
Bitterwurtzel 342
Blatern kraut 49
Blawe Gilgen 245
Blawe hornungsblumen 220
Blawe Kornblumen 250
Blawe Mertzenblumen 220
Blawe Schwertel 245
Blawe Violen 157
Blawe Wolfwurtz 442
Blicken 393
Blutkraut 105
Blutwurtz 65
Boberellen 454
Bocks bart 256
Bockshorn 536
waldt Bockshorn 547
Bonen 513
Bramen 741
Branchendiſtel 731
Brandt 542
Brandlattich 596
Braunellen 136
Braun Fleyſchblumen 541
Braun Leuſkraut 556
Braun Kodel 516
Braunling 219
Braunwurtz 50
Brennkraut 144
Brombeer 742
Bruchkraut 267
Bruchwurtz 103
Bruckwurtz 28
Brunkreſz 591
Bruſtwurtz 319
Byrſlauch 689
Bubenſtahl 735
Buchampffer 578
Buchbrot 578
Buchklee 578
Buche 832
Buchbaum 832
Buchſzbaum 782
Bunghen 593
bach Bunghen 593
Burretſch 627
Burtzel kraut 661
Byrbaum 799
Byre 799
Byrn 799

CAmillen 257
edel Camillen 259
S. Chriſtoffels kraut 541
Chriſtwurtz 386
Citrin opffel 792
Citrinaten 792
Clapperroſen 447
Coriander 302
Cornell 802
Cornel baum 802
Crayenfus 110
Ceutzbaum 367
Creutzbeer 757

Creutzblum 241
Creutzblumlein 253
Creutzwurtz 640
Creutzwurtzel 343
Cucumern 663
wilde Cucumern 382
Cypreſſenbaum 857

DAnnen/ weiſſe 866
weiſſer Dannenbaum 866
Datteln 812
Denmarck 350
Des heyligen Geiſts wurtzel 319
Diſtel 739
brachen Diſtel 731
geſegnete Diſtel 737
karten Diſtel 735
Frauwen Diſtel 721.728
Marien Diſtel 721
weiſſe weg Diſtel 722
Diement 96
kraus Diement 96
Dinckel 492.493
Dinkel korn 493
Dolkraut 456
Dollopffel 458
Dollwurtz 456
Donnerbaer/ groſſ 128
klein Donnerbaer 128
Dort 540
Doſten 285
Dottern 554
dotterblumen 599
Drachenwurtz 248.330
Dropfwurtz 465
Durchwachs 103
Durrwurtz 53

EBerwurtz 726
Egelkraut 600
Ehrenpreys 41
Eibenbaum 858
Eimbeer 444
Einkorn 493
Eiſenhart 150
Eiſenhutlin 442
Eiſenkraut 150
Eiſerich 150
Ellernbaum 839
Elren 777
Engelſuſz 465
Entzian 342
Epffich 695
groſz Epffich 698
waſſer Eppich 590
froſch Eppich 590
Ephew 414 kleyn Ephew 414
Erbſel 750
Erbſen 521
Erdbeeren 672
Erdbeeren kraut 672
Erdeychelen 550
Erdfeygen 550
Erdnuſz 550
kleyne Erdnuſz 334
Erdopffel 338
Erdpfrinnen 760.764

Erdt-

Erdtrauch 59
Erdtweihrauch 45
Erlenbaum 839
Eſchenbaum 833
Eſchen holtz 833
Eychapffel 825
Eychel 824
Eychenbaum 824

FArblaw 779
Farn groſz 464
Farnkraut groſz 465
baum Farn 465
ſtein Farn 468
waldt Farn weiblin 463
Faulbaum 784
Fedderkraut 143
Feigbonen 530
Feigwurtzenkraut 49
groſz Feigwurtzenkraut 50
Feldiſop 193
Feldklee 576
Feldlauch 684
Feld negelin 177
Feldzwibel 222
Fenchel 297
meer Fenchel 706
Ferbblumen 764
Feygen 812
Feygenbaum 812
Filtzkraut 554
Fingerhut 169
Fingerkraut 169
Flachs 533
krotten Flachs 184
matten Flachs 562
wald Flachs 184
Flachs dottern 532
Flachſkraut 184
Flachszeyden 554
Fleyſchblumen 565
braun Fleyſchblumen 541
Flochkraut/Flohekraut 115.608
Floramor 185
Forenholtz 864
Fortzwein 131
Fortz zwang 131
vnſer Frauwen Flachs 184
Frauwen kraut 295
vnſer Frauwen mantel 141
vnſer Frauwen Muntz 96
Frauwen roſlin 170
vnſer Frauwen ſchuchlin 574
Freiſchem kraut 159
Froſch Eppich 590
Funffbladt 117
Funff fingerkraut 117
Futter gerſten 501

GAl Olmagen 448
Gal Bodel 556
Galbe Hornungs blumen 227
Galbe Ruben 626
Galb Schwertel 248
Galbe Violaten 160
Gal Wiſzblumen 599
wilder Galgan 339
Gallapffel 825
Gamanderlin groſſe 44
Ganſzblum 263.266
Ganſefuſz 616
Garben 100
Garten Bappeln 652
Garten iſop 289
Garten kreſz 711
Garthaglen 22
Gauchblum 592
Gauchheyl 32
Gauchklee 578
Geſtwurtz 343
Geiſzbart 57
Genſerich 600
Gerſten 500
futter Gerſten 500
groſſe Gerſten 500
kleyn Gerſten 500
Gerſten grupen 496
Gertwurtz 22
Geſegnete diſtel 737
Geyfer wurtz 347
Geyſzbladt 410

Gilgen 245
blaw Gilgen 245
ſpeck Gilgen 410
waldt Gilgen 410
waſſer Gilgen 586
weiſſe Gilgen 197
Glaſin ſchmaltz 82
Glidkraut 93
Goldapfel 458
Gold knopflin 145
Goldwurtz 48.201
Gottes gnade 64
Granat apffel 794
augentroſt Gras 563
Graſblumen 173
Grenſich 600
Grindtkraut 122.640
Grindtwurtz 649
Groſz Baldrian 350
Groſz donnerbar 128
Groſz Epfich 590
Groſz Farn 464
Groſz Farn kraut 463
Groſs Feygwurtzkraut 50
Groſſe Gerſten 500
Groſſe Kletten 38
Groſz Miltzkraut 469
Groſz Sanickel 141
Groſz Scholwurtz 48
Groſſer Steynklee 567
Grundeychelen 550
Grundelrab 394
Grundheyl 41
Grupen 496
gerſten Grupen 496
Guckguckklee 578
Guldenklee 579
Gulden widdertodt 475
Guter Heinrich 651
Guntzel / gulde Guntzel 135
Gurtelkraut 473

HAarſchaar 473
Haarſtrang 317.586
Haarwurtz 586
Habern 511
Habich kraut 640
Hagdorn 751
Hahnhodlin 783
Hahnenfus 427
acker Hahnenfus 427
waſſer Hahnenfus 427
weiſz Hahnenfus 427
Hainſkraut 402
Halskraut 164
Harnkraut 184
Hartriegel 782
Hartzbaum 862
wilder Hartzbaum 862
Hartzhew 78
Haſelnus 817
Haſelſtrauch 817
Haſelwurtz 358
Haſenfuſz 578
Haſenklee 578
Haſenkohl 644
Hauſzwurtz 128
kleyn Hauſwurtz 125
Heckroſen 189
Hederich 675
HErr Gotts bartlin 105
Heiden iſop 193
Heidniſche blumen 201
Heidniſch wundtkraut 242
Hertzfrewd 356
Hertzgeſpan 94
Hertzgeſpur 94
Hertzkraut 96
Heychel 743
Heydelbeeren 768
rothe Heydelbeeren 770
Heydelpfennig 507
Heyden 758
Heydenkorn 512
Heydenſchmuck 764
Heyterneſſeln 152
Himbramen 743
Himmeldaw 559
Himmelkraut 144
Himmels roſzlin 170
Himmelſchluſſel 147

Himmelſchwertel 245
Hirſchholder 846
Hirſe 506
Hirtzzung 466
Hochmut 175
Holder 845
Holtzmangolt 138
Holunder 845
Holwurtz 326
blaw Hornungs blumen 220
galbe Hornungs blumen 227
weiſſe Hornungs blumen 229
Hopffen 409
Hundsaug 259
Hundsdill 258
Hundskirſen 411
Hundsknoblauch 219
Hundskohl 659
Hundskurbis 400
Hundsraben 400
Hundszungen 53
Hunerbiſz 30.31

S. IAcobs blumen 642
S. Jacobs kraut 642
Jbiſch 654
Je lenger je lieber 402
Jndianiſche blumen 255
Jndianiſche Nagelin 255
Jndianiſcher Pfeffer 717
Jngrun 406
S. Johans Berlin 748
S. Johans blum 263
S. Johans brot 787
S. Johans gurtel 33
S. Johans kraut 76
S. Johans Pferſig 798
S. Johans traubel / oder traublin 748
Jſpen 288
Juden kirſen 454
Jungfrauwen haar 475
Junglin 268

KAlecutiſcher Pfeffer 717
Kappenblumen 442
Kappern 746
Kappis kraut 624
Kardobenedict 737
Kartendiſtel 735
Kaſtanien 815
Kaſtanienbaum 815
S. Katharinen blumen 304
Katzenkerbel 52
Katzenklee 578
Katzenmuntz 99
Katzentraublin 129
Katzenwurtz 305
Kellers hals 364
Kerbelkraut 700
wild Kerbelkraut 700
Kern 495
Kertzenkraut 144
Keſten 815
Keſtenbaum 815
Keuſchbaum 775
Kienlin 277
Kirſchen/Kirſen 809
hunds Kirſen 411
Juden Kirſen 454
wilde Kirſchen 809
Kirſchbaum 809
Klebkraut 354
buch Klee 578
feld Klee 576
gauch Klee 578
guckguck Klee 678
gulden Klee 579
haſen Klee 578
katzen Klee 578
ſawrer Klee 578
ſtein Klee 574
wilder Klee 574
Klein Ephew 414
Klein Erdnuſz 334
Klein Hauſzwurtz 128
Klein Sawrampfe 649
Klein Scholwurtz 62
Klein Schwalbenkraut 49
Kleine Weyden 843

Klei-

Kletten/ groſſe, 38
ſpitzige 39
Knabenkraut 131.239
Knalkel 115
Knoblauch 682
hunds Knoblauch 219
wilder Knoblauch 684
Knoblauchkraut 686
Kohlkraut 623
krauſſer Kohl 623
hunds Kohl 659
breiter rother Kohl 623
Kolbles kraut 105
Konigblum 194
Konighertz 144
Koꝛffelkraut 700
Koꝛlkraut 636
Koꝛnblumen 250
blaw Koꝛnblumen 250
wilde Koꝛnblumen 251
Koꝛn naglin 173
Koꝛnroſe 173.447
Kraftmeel 498
Krain 677
Krammetsbeer 852
Kꝛanichhals 65
Krauſelbeer 748
Krauſer Balſam 96
Krauſer Kohl 623
Krauſer Lattich 645
Krauſe muntz 96
Krauſzbeer 748
Kren 677
Kreſz/ 711
garten Kreſz 711
bawꝛen Kreſz 713
bꝛun Kreſz 591
wieſen Kꝛeſz 592
wilder Kꝛeſz 592.713
Krotendill 258
Kroten flachs 184
Krotenkraut 34
Kuhaug 259
Kuhdil 259
Kuhweitzen 541
Kuhhoꝛn 536
Kuhwurtz 658
Kuchenſchell 433
Kum 299
Kumel 277.299
Romiſcher Kummel 300
weiſſer Kummel 299
Kunel 289
S. Kunigunden kraut 28
Kurbeerbaum 802
Kurbis 669
Kuttenapffel 795

Lanlauch 684
Lattich 645
bꝛ. nt Lattich 596
krauſſer Lattich 645
wilder Lattich 646
Lauch 689
bꝛys Lauch 689
feld Lauch 684
Leberblumlin 564
Leberkraut 356
edel Leberkraut 579
ſtein Leberkraut 473
Leibfarbige Roſen 189
Leindottern 532
Leinkraut 184
Lerchenbaum 869
Leuchel 686
Leuſzkraut 364.369.386.556
bꝛaun Leuſkraut 556
Lewenfuz 141
Lewentatzen 141
Lewen zahn 636
Liebſtockel 311
Lieſzknoſpen 605
weiſſe Lilien 197
Linden/ Lindenbaum 838
Linſen 527
meer Linſen 587
Welſche Linſen 784
Loffelkraut 593
Lolch 540
Loꝛbeeren 849
Loꝛbeerbaum 849
Lungen blume 169
Lungenkraut 335.474
Lydweick 171

Magſamen 446
Maier 618
Majoꝛan 270
Malbaum 834
Maltz 503
Mandel 798
Mandelbaum 798
Mangolt 619
Man traublein 140
Manſztrew 731
Margen dꝛehen 554
Margen roſlin 170
Marien roſlin 170.171
wilde Marien roſlin 171
Marobel 88
Marterblumen 599
Maſſuſelen 265
Maſtix 872
Maſzholder 841
Maſzlieben 265
Mattenflachs 562
Maulbeer 810
Maulbeerbaum 810
Maurchen 482
Maurkraut 102
Maurpfeffer 129
Maurrauten 470
Meerfenchel 706
Meerhirſen 83
Meerlinſen 587
Meermoſz 476
Meerreittich 677
Meerzwibel 691
Megelkraut 105
Megerkraut 267.355
Meidtblumen 36
Meiſterwurtz 319
Melantzan 458
Melaun 664
Meliſſen kraut 91
Mengelwurtz 649
Mercurius kraut 658
blaw Mertzenblumen 220
Mertzen Violen 157
Meſpil 801
Meſpilbaum 801
Meuſdoꝛn 744
Meyenblumen 206
Meyenkraut 49
Meyeran 270
Meyenreiſz 206
Milden/ Milten 614
Miltzkraut 468
groſz Miltzkꝛaut 469
Miſtel 826
Modelgheer 343
Molleim 798
Molletten 798
Monkraut 140
Monrauten 140
Moꝛchel 482
Moꝛen 681
weiſſe Moꝛen 681
Moſz 471
Moſzbeeren 771
Moſzblumen 599
Mottenblume 268
Mottenkraut 145.268
Muckenkraut 607
Mundtholtz 776
Muntz 96
katzen Muntz 99
krauſe Muntz 96
roſz Muntz 97
ſpitzige Muntz 58
waſſer Muntz 97
wilde Muntz 96
Mutterkraut 36
Mutwillen 875

Nachtſchade 453
Nagelblumen 173
Nagelkraut 67
Indianiſche Nagelin 255
Narciſſen roſlin 225
Narrenkappen 442
Narrenkolben 605
Naterwurtz 332
Naterzunglein 139
Neſſel 152
heyter Neſſelen 152
taube Neſſel 154
tode Neſſel 154
Welſche Neſſelen 152
weiſſe Nieſwurtz 384
Nuſzbaum 815

Ochſenkraut 743
Ochſenzunge 628
wilde Ochſenzungen 631
Odermenge 28
Oelbaum 821
wilder Oelbaum 821
Olmag 446
gal Olmagen 448
Olſenich 699
Oſterlucei 326

Paiſſelbeer 750
Papelnbaum 835
Pech 864
weich Pech 865
Peonien blumen 194
Peionen roſen 194
wilt Peſtnachen 679
zam Peſtnachen 679
Peſtilentzwurtz 598
Perſich kraut 608
S. Peters koꝛn 493
S. Peters kraut 102.147
Peterlin 694
Peterſilgen 694
Pfaffenblade 636
Pfaffenhodlin 49
Pfaffenpint 329
Pfaffenrohꝛlin 636
Pfaffenſchuch 180
Pfefferkraut 716
Calecutiſcher Pfeffer 717
Indianiſcher Pfeffer 717
waſſer Pfeffer 607
Pfennig 507
Pfennigkraut 600
Pferdſchwantz 74
Pferſich 797
Pferſigbaum 769
Pfifferling 482
Pfingſtroſen 164
Pflaumen 805
Pflaumenbaum 805
Pfriemen 762
Pimpernuſz 818
Plutzer 667
Polep/ Palept 282
wilder Polep 99
Pomerantzen 792
weiſz Popelweydꝛen 835
Poꝛtz 766
Poſtemenkraut 123
Pꝛaumen 805
Pſyllenkraut 115

Quendel 277
Quitten 795
Quitten apffel 795

Rabuntzelen 165
Raden 173
Radendiſtel 731.733
zam garten Rapuntzelen 681
Ratten 173
Raucken/ Rauckenkraut 709
Rauten 110
mawꝛ Rauten 470
Reinfarn 37
Reiſz 509
Rettich 676
meer Rettich 677
wilder Rettich 677
Rheinblumen 268
Rheinweiden 776
Rhoꝛnuſz 817
Rhotnuſz 817
Ringelblumen 254
Riſz 509
Ritter ſpoꝛn 252

Rotken 499
braun Rodel 556
gal Rodel 556
Rohr 603
Romiſcher Kumel 300
Ehren Roſe 652
heck Roſen 189
Herbſt Roſe 652
leibfarbige Roſen 189
weiſſe Roſen 189
wilde Roſen 189
Roſenwurtz 348
Roſmarin 272
Roſzhuf 596
Roſmuntz 97
Roſzſchwantz 74
Rote 353
Rothe Heylwurtz 118
Rothe Steynbrech 316
Rother Dannenbaum 864
Ruben 674
gale Ruben 679
rothe Ruben 620
ſtock Ruben 675
Runde Siegwurtz 210
Ruprechts kraut 62
Ruhrkraut 67
Ruſterbaum 837
Ruſtholtz 837

SAdeney 289
Saffran 213
wilder Saffran 362
Salbey 290
waldt Salbey 291
Sammatblumen 185
Sanikel 140
groſz Sanikel 141
Sant Barbaren kraut 711
Sant Chriſtoffels kraut 543
Sant Jacobs blumen 642
Sant Jacobs kraut 642
Sant Johans beerlin 748
Sant Johans blum 263
Sant Johans brot 787
Sant Johans gurtel 33
Sant Johans kraut 76
Sant Johans pferſig 798
Sant Johans traubel / oder traublin 748
Sant Kunigunden kraut 28
Sant Peters korn 493
Sant Peters kraut 102.147
Salzkraut 686
Saturey 289
Saurerklee 578
Sautich 750
Sawr ampffer 649
kleyn Sawrampffer 649
Saurwurtz 50
Scariol 634
Scartenkraut 267
Scarterkraut 61
Schaffmulle 775
Schabenkraut 145
Schaffraw 74
Schaffzunge 108
Schandwurtz 134
Scharffgras 100
Scharfrip 100
Scharlach 293
Scharlachbeer 828
Schartenkraut 62
Schartz kummich 304
Schelkraut 48
Schelmkraut 343
Schirling 461
Schlaaff beeren 456
Schlangenkraut 330
waſſer Schlangenkraut 331
Schlehedorn 753
Schlehen 753
Schuſſelblumen 147
Schmaltzblum 426
Schmarwurzel 401
Schmerwurtz 134
Schmergel 651
Schnittlauch 689
Scholwurtz/ groſſe 48
klein Scholwurtz 62
Schoſzwurtz 22
Schulweyden 776
Schutten 454
Schwalbenkraut 48
kleyn Schwalbenkraut 49
Schwamme 482.485
Schwartzer Dannenbaum 864
Schwartze Winde 396
Schwartzwurtz 134
Schwebelwurtzel 317
Schweinbrot 338
Schwertel 245
blaw Schwertel 245
galb Schwertel 248
himmel Schwertel 245
Seckel 103
Seeblumen 586
Seenuſz 581
Seilkraut 473
Senff 707
bawren Senff 713
wilder Senff 707
Sewfenchel 317
Sewkraut 456
Sichtwurtz 194
Sibenbaum 855
Sieben gezeiten kraut 572
Siebenhamkorn 684
Siegwurtz 210.684
runde Siegwurtz 210
Signaers kraut 656
Sindaw 474
Singrun 406
Sinnaw 141
Sonnentaw 474
Sorgſamen 508
Spargen 743
Speckgilgen 410
Speltz 492
Speerenſtich 343
Speierling 803
Sperberbaum 803
wilder Sperberbaum 803
Spindelbaum 783
Spinet 619
Spitznuſz 581
Spitzige kletten 39
Spitzige Muntz 96
Spitziger Balſam 66
Spitziger Wegrich 108
Sporapffel 803
Springkorner 375
Springkraut 375.660
Stabwurtz 22
Stachelnuſz 581
Stahlkraut 743
Standelkraut 239
Stechopffel 460
Stechpalmen 758
Stechende Pfriemen 760
Steinblumen 259
rother Steinbrech 56
weiſſe Steinbrech 316
Steineſchen 833
Steinfarn 468
Steinklee 574. 576
groſſer Steinklee 576
welſcher Steinklee 574
Stein Leberkraut 473
Steinnagelin 177
Sternkraut 267
Stichas kraut 274
Stichwurtz 400
Streichblumen 257
Strepffwurtz 649
Stockruben 675
Storkenſchnabel 61.63
Strobildorn 724
Sulzholtz 342
Suſzwurtzel 342

TAg vnd nacht 102
Tamariſchen holtz 766
rother Tannenbaum 864
ſchwartzer Tannenbaum 864
Taube Neſſelen 154
Taubenfus 61
Taubenkropff 59
Tauſent blat 100
Tauſentguldenkraut 336
Täuſentkorn 112
Tauſentſchon 185
Terpentin 871
Teſchelkraut 103
Teuffels abbiſz 124
Teuffels augen 451
Teuffels kirſen 400.454
Teuffels klawen 473
Teufels milch 376
Teuffels wurtz 442
Teutſcher Jngwer 329
Thierling baum 802
Thym 276
Tillen 298
Tode Neſſelen 154
Tonner Naglin 177
Tonnerwurtz 55
Traubenkraut 34
Treibkorner 375
Trepdiſtel 728
Trepfaltichept blumen 159
Turckſch korn 510

VAlwurtz 134
Vergiſs mein nicht 46
Verſich 750
blaw Violen 157
galbe Violaten 160
Mertzen Violen 157
winter Violen 162
Violwurtz 245
weiſſe Violwurtz 245
Vlmerbaum 837
Vnſer Frawwen Flachs 184
Vnſer Frawwen mantel 141
Vnſer Frawwen muntz 96
Vnſer Frawwen ſchuchlin 574
Vogelneſt 679
Vogels wicken 574

VVAldt bockshorn 547
Waldt diſtel 758
Waldtblume 264
Waldteſchern 841
Waldtfarn/ manlin 463
Waldt farn/ weiblin 463
Waldt flachs 184
Waldtgilgen 410
Waldthopff 78
Waldtholder 846
Waldt mangoldt 138
Waldmeiſter 356
Wallendiſtel 733
Wallſtroo 355
Wandtleuſzkraut 248
Waſſer Batenig 126
Waſſerdoſt 28
Waſſer Eppich 590
Waſſergilgen 586
Waſſerhahnenfus 427
Waſſermarck 590
Waſſer mon 586
Waſſermuntz 97
Waſſernuſz 581
Waſſerpfeffer 607
Waſſerſchlangenkraut 331
Weberkarten 735
Weckholter 852
Weckholterbeer 852
Wegdorn 757
Weggraſz 114
Wegrich 108
ſpitziger Wegrich 108
waſſer Wegrich 606
Wegtritt 114
Wegwarten 634
Weich Pech 865
Weichſzlen 809
Weihernuſz 581
Weinrauten 120
Weinſtein 423
Weinſtell 809
Weiſſe Dannen 866
Weiſſe Gilgen oder Lilien 197
Weiſſe Hornungs blumen 229
Weiſſe Moren 681
Weiſſe Nieſwurtz 384
Weiſſer Dannenbaum 866
Weiſſe Popelweyden 835
Weiſſe Roſen 189
Weiſſer Steinbrech 316

Weiſſe Violwurtz 245
Weiſz Hahnenfus 427
Weiſzkraut 27
Weiſzwurtz 346
Weitzen 489
kuh Weitzen 541
welſch Weitzen 490
Welſche Linſen 784
Welſche Neſſelen 152
Welſche Nuſz 815
Welſcher Steynklee 574
Wendwurtz 3.0
Weyden 843
kleyne Weyden 843
Weydt 80
Wermut 23
Weronmut 23
Wicken 531
wilde Wicken 543
Widerich 84
Widertodt 475
guldin Widertodt 476
Widerſtoſz 171
gal Wieſz blumen 599
Wildgarben 56
Wild Kerbelkraut 700
Wilde Kirſchen 809
Wilde Kornblumen 251
Wilde Muntz 96
Wilde Ochſenzung 631
Wilde Peſtnachen 676
Wilde Roſen 189
Wilde Salbey 291
Wilde Wicken 543
Wilder Baldrian 350
Wilder Galgan 339
Wilder Hartzbaum 862
Wilder Klee 574
Wilder Kres 592.713
Wilder Lattich 646
Wilder Oelbaum 821
Wilder Poley 99
Wilder Rettich 677
Wilder Saffran 362
Wilder Senf 707
Wilder Sperberbaum 803
Windekraut 393
kleyn Windekraut 393
Wintergrun 138
Winterviolen 161
Wiſenklee 565
Wiſenkreſz 592
Witſcherling 461
Wolfs beer 444
Wolfsmilch 371
Wolfswurtz 439
blaw Wolfs wurtz 442
Wolgemut 255
Wullkraut 144
Wunderbaum 367
Wundkraut 131

YSope 288
garten Yſope 289

ZAmkraut 582
Zam Bingelkraut 658
Zam garten Rapuntzeln 681
Zam Mozen 681
Zam Peſtnachen 679
Zamer Hanff 535
Zapflinkraut 745
Zaunling 410
Zeidelbaſt 364
Zeilant 364.365
Zitterwurtz 649
Zungenblat 745
Zweyblat 242
Zwibel 688
acker Zwibel 222
feld Zwibel 222
meer Zwibel 691
Zyrbel 860

BOHEMICARVM APPELLATIONVM INDEX.

AMbroſka 55
Anyz 299

BAlſzam 96
Bazalika 179
Bedrnyck 314
Brz 845
Bobeck 849
Borack 627
Breck 841
Breſkew 797
Brotan 22
Bryza 840
Buk 832
Buckwice 39.832

CElidon 48
Chren 677
Cybule 688
Cypryſnowe iablko 792
Czakanka 634
Czappnuſek 61
Czerne iahody 768
Czernobyl 33
Czernohlawek 134
Czernykmijn 304
Czeſnek 682

DAktyle 819
Dijne 667
Diwizna 144
Dobramyſſl 285
Drak 750
Driſtall 750
Dub 824
Dubowa kulka 825

FIala 157
Fijck 812

GAlles 825
Geſen 833
Gijwonij 776
Gilin 837
Gitrocel 108
Granatowe 794

HAbr 834
Hadij Jazyk 1.9
Hadij Korenij 332
Hermanek 257
Horcice 707
Hromowe Korenij 704
Hruſſka 799
Hruſſka 138

IAbleenik 88
Jablko 790
Jablon 790
Jahodi S. Jana 748
Jalowec 852
S. Jana Zwoncek 76

KArd benedykt 737
Kaſtean 815
Kawias 125
Kdaule 795
Klaſterka 855
Kmijn 300
czerny kmijn 304
Kocurnijk 100
Kopr 298
wlaſky Kopr 297
Kopriwa 152
Korpandr 302
Kruſſyna 784
Krzerbynij 803

LEboda 614
Licorice 342
Lnya 858
Lyſkowij worech 817

MAndlij 798
Marulka Polny 99
Mata 96
plana Mata 96
Materſij 265
Materij Dauſſka 277
Melaun 664
Meſpcek 254
Moruſſe 810

NEtreſk 128
Nyſpule 801

PLana Mata 96
Peltrain 347
Pelinek 23
Petruzel 654
Polnyrutka 59
Pomerancij 792
Preſlicka 74
Pſy hazyk 53
marulka Polny 99
Puſſpan 782

RUta 120
Roſmarijn 272
Rzebrijcek 100
Rzedkew 676
Rzepijck 38
Rzimbaba 36

SEdmikraſa 265
Slywa 805
Slijz 654
Srdecnijk 94
Saffran planij 362
Sſweſtka 805
Starcek 28
Sſtowijk 649
Swalnijk 134

TAmarijſſk 766
Tis 858
Tykew 669
Topel 835
Trnka 753
Truſkawec 114

VVErbena 150
Weronyka 41
Weyt 78
Wiſſne 809
Wlaſkawiſſne 802
Wlaſky wokech 815
Wlaſky worech 815
Wlaſkykopr 297
Wolſſe 839
Wokurka 663
Woman 344
Woſkleich 689
Woſtruzina 741
Woſtruzi ny 742
Wrat ſe zaſe 140
Wratyc 57
Wrba 843

ZAhradnij Rzericha 711
Zanyckl 140
Zemeſluck 336
Zeno Jalowcowe 852
Zlaty trauck 53

BELGICARVM APPELLATIONVM

INDEX.

ABeelboom 835
Ackerbrem 764
Aglantier 189
Agnus caſtus 775
Agrimonie 28
Akelepen 181
Alfrance 402
Algoede 651
Alſene 23
Roomſche Alſene 24
zee Alſene 25
Amandelen 798
Ameldonck 498
Andorn 90
ſtinckende Andorn 90
witte Andorn 88
Angelica 319
Appel 790
Appelboom 790
Araengie appelen 792
Artichoeken/Articiocken 724
Aſperges 704
Auant Perſen 798
Averoone 22
Avercruyt 22
Ayuyn 687
velt Ayuyn 221
zee Ayuyn 691

BAlſam appel 670
Balſam appel/ wijfken 671
Balſeme 295
Bakeleer 849
Baſilicom 279
Bedelaers luyſen 39
Beeckſchuym 50
Beete 619
Belvedere 167
Berckenboom 840
Berenclauwe 306
Bernagie 627
Beſikens over zee 748
Beſſemcruyt 713
Betonie/ witte 147
Bevenaert 314
Bieſen 606
ijſeren Bieſen 606
Bieſloock 689
Bijvoet 33
Bilſen cruyt 451
tam Bingelcruyt 658
Bladerlooſen 128
Blattarie 145
Bocksbaert 256
Bocksboonen 580
Bockweydt 512
Boelkens kruyt 28
Booghout 841
Boonen 513
bocks Boonen 580
peerts Boonen 515
cleyn Boonkens 515
ſwerte Boonkens 516
vrygh Boonen 530
wilde Boonkens 516
Borſekens cruyt 103
Boterbloemen 426
Braemen 741
Braembeſien 742
Breemen 741
Brem 762
acker Brem 764
ſtekende Brem 760
Bruynettekens 261
Bruyn heylighe 96
Bryonie 400
Buckenboom 832
Bucken nootkens 832
Bueckenweydt 512
Bugloſſe 628
Buxboom 782

CAerden 735
Volders Caerden 735
Calliſſie hout 342
Calfs voet 329
Camille 257
ſtinckende Camille 258
Camomille bloemen 257
Campernoellien 482
Canckerbloemen 636
Canarie ſaet 510
Carline 726
Carthamus/ wilden 736
Caryophyllate 138
Caſtanien 815
Caſtanienboom 815
Catte cruyt 99
Cauwoorden 669
Ceulen 289
Chriſtus ooghe 107
Cicoreye 634
Citroenen 792
Claveren 565
ſteen-Claveren 574-576
groote ſteen Claveren 565
veldt Claveren 576
Cleerooghe 647
Cliſſen/ groote 38
cleyne 39
Coeckcoeks bloeme 592
Coeckcoeks broot 578
Coedille 259
Coeooghe 259
Collebloemen 447
Comijn 360
Concommeren 663
wilde Concommeren 382
Confilie de grein 91
Coolen 623
bloem Coole 624
Cabuys Coole 624
egelcoolen 432
ghehackelde Coole 623
ghekronckelde Coole 623
roode Coolen / groote 623
Rooſkens 623
Sloore n 623
ſluyt Coole 624
Savoye Coole 624
Coraelcruyt 704
Corck 830
Coren 488
muyſe Coren 540
Torcks Koren 540
Corenbloemen 250
Corenrooſen 173
Coriander 302
Cornoelie 802
wilde Cornoelie 782
Cornoelieboom 802
Cottoen 65
Craeyenbloemkens 178
Crakebeſien 768
Croc 543
Croeſbeſien 748
Croonken s cruyt 680
Cruydeken en ruert my niet 660
Cruyſcruyt 640
Cruyſdiſtel 731
Cruyſwortel 640
Cypreſſeboom 857

DAdelen 819
Damas bloemen 161
Das loock 684
Dennenboom / witte 866
Deurwas 103
Dille 298
cōe Dille 259
Diſtel 719
cruys Diſtel 731
drie Diſtel 728
onſer Vrouwen Diſtel 721
ſterre Diſtel 733
witte wech Diſtel 721
Docke bladeren 598
Dodden 605
Dolick 538
Donderbaert 128
Doren appel 460
Dragon 709
Dravich 540
Drie diſtel 728
Duyvencruyt 34
Dulle beſien 456
Dulle kervel 461
Duyſent knop 114
Duyvels beet 324
Duyven kervel 59
Duyven voet 61

EEkel 824
Eenbladt 206
Eertbeſien 672
Eertbeſien cruyt 672
Eerdeeckelen 550
Eerdnoten 550
cleyn Erdnoten 334
Eerenprijs 41
Egelcoolen 432
Eglantier 189
Eindeloos 731
Elſen/ Elſenboom 839
Enden gruen 587
Eppe 695
water Eppe 590
wilde Eppe 699
Erwten 521
groote Erwten 520
Roomſche Erwten 520
ſtock Erwten 520
Euene / ghebaerde 540
Eſſchen/ Eſſchenboom 833
Eycken appel 825
Eyckenboom 824

FEnigrieck 535
wilt Fenigrieck 547
Fiecruyt 133
Flouweelbloemen 185
Fonteyncruyt 582

GAgel 780
Galantwortele 344
Galigaen / wilden 339
Galnoten 825
Ganſebloemen / geel 263
Ganſenvoet 616
Ganſerick 600
Gaſpeldoren 760
Gelaeſen ſmout 82
Geneuer 852
Geneuerbeſien 852
Gerſte 500
Gerſten Gort 496
Geraert 319
Geruwe 100
Gheytenbladt 410
Ginoffelbloemen 175
cleyn Ginofflen 175
Glaſcruyt 102
Glidcruyt 93
Gort / gerſten Gort 496
haveren Gort 496
Gouwe 48
cleyn Gouwe 49
ſtinckende Gouwe 48
Goutbloemen 254
Gouwortele 48
Granaet appel 794
Gras 561
knoop Gras 559

kreu-

kreupel Gras 114
ooghentrooſt Gras 563
rier Gras 602
verckens Gras 114
Grauwme/ Grauwme cruyt 110
Griſſecom 59
Grindcruyt 640
Groffels bloemen 175
Gulden appel 458
Gulden roede 143
Guychelheyl 32

HAdigh 381
Haeſenpootkens 578
Haeſenvoetkens 578
Haghebeſien 742
Haghedorn 751
witte Haghedorn 751
Handekens kruyt 241
Hanecammekens 556
Hanenvoet 427
water Hanenvoet 427
Haſelnoten 817
roode Haſelnoten 817
Haſelwortele 358
Hauere 511
Hauerbeſien 768
Hauereſſchen 834
Haueren Gort 496
Hauicks cruyt 640
Heerenteer 837
Hemelſleutel 131.147
Herft rooſen 652
Herick 675
Herſeleer 837
Herſt 864
Herteghelpan 94
Hertshoren 110
Herts tonghe 332.466
Heyde 768
Heydens wondekruyt 142
Heylich Kerſtcruyt 386
Heul 446
geelen Heul 448
rooden Heul 447
wilden Heul 447
Hinnebeſien 743
Hirs 506
Hoefbladeren 596
Hoolwortele 326
Honds kerſen 411
Honds ribbe 108
Honds tonghe 53
Hoppe/ Hoppecruyt 409
witten Huemſt 654
Hulſt 758
Huyſloock 128
Hyacinthen 217

S. IAcobs cruyt 642
S. Jans broot 787
S. Jans cruyt 33
Ibenboom 858
Jenettekens 171
Iſercruyt 150
Iſerhert 150
Iſope 288
Ingroen 135
S. Joris cruyt 350
Joſephs bloemen 256
Jouffrouwmerck 695

KAppers 746
Kardobenedict 737
Keeſkens cruyt 654
Keelcruyt 776
Kemp 535
Kerſen 809
cleyn Kerſen 809
honds Kerſen 411
wilde Kerſen 809
Kerſenboom 809
Kerſſe 711
boeren Kerſſe 713
hof Kerſſe 711
water Kerſſe 591
wilde Kerſſe 713
winter Kerſſe 712
Kerſſouwen 265
Keruel 700
dulle Keruel 461
dubbel Keruel 59
naelde Keruel 702
wilde Keruel 701
Keykens 177
Kleecruyt 354
Knoeſelen 748
Knoopgras 559
roode Krakebeſien 770
Kreupel gras 114
Kricken 809
cleyn Kricken 809
Kricken ouer zee 454
Krickenboom 809

LAmmekens oore 651
Lattouwe 645
gecronckelde Lattouwe 654
haſen Lattouwe 644
wilde Lattouwe 646
Lauas 311
Lauetſe 311
Laurus boom 849
Lelien/ witte 197
blaw Lelikens 168
Lelikens van Caluarien 201
Lepelcruyt 593
Leuercruyt 356
edel Leuercruyt 579
gulden Leuercruyt 579
ſteen Leuercruyt 473
Limoenen 762
Linſen/ water Linſen 587
Liſch / menigherley 243
geel Liſch 248
ſtinckende Liſch 248
water Liſch 601
wit Liſch 245
Liſch ouer zee 245
blauw Liſch ouer zee 245
Liſchdodden 605
Linde / Lindeboom 838
Longhencruyt 135.474
Loock 682
bieſlooch 689
das Loock 684
huys Loock 128
wilde Loock 684
Loock ſonder loock 686
Loopich cruyt 474
Lorkenboom 869
Lupaerts klauwen 427
Lupinen 520
Luyſcruyt 366
Luyſpoeder 366

MAdelieuen 265
Maeghden cruyt 406
Maencruyt/ cleyn 140
Malroue 88
Malrueuie 88
ſwerte Malrueuie 90
Maluwe/ witte Maluwe 654
Mammekens cruyt 410
Mancop 446
Mans ooren 358
Marentacken 826
Margrieten 265
Marioleyne 270
groote Marioleyne 285
Maſtbloemen 194
Maſtic 872
Mater 36
Mee 353
Mee crappen 353
Meer radijs 677
Meerwortele 731
Meeſterwortele 319
Melde 614
Meliſſe 91
Meloenen 664
Mercuriael 658
wilt Mercuriael 659
Meur 30
Meyenbloemkens 206
Milie 506
Miltcruyt 468
Minckijſers 581
Miſpele 801
Miſpelboom 801
Moerdercruyt 36
Moerbeſie 810
Moerbeſie boom 810
Mollen cruyt 367
Monthout 776
Moſch 471
zee Moſch 476
Moſtaert 707
wilden Moſtaert 707
Moſtaert ſaet 707
wit Moſtaert ſaet 707
Mottenkruyt 145.268
Mout 503
Muerpeper 129
Munte 96
wilde Munte 99
Muyſe coren 540
Muyſ-oor 67
Muyſen ſteert 112
Muyſen met ſteerten 550
Myrtus 773

NAhelcruyt 67
Nauelcruyt 132
Narciſſen 225
Nardus ſaet 304
Naſcape 453
groote Naſcape 456
Neghelbloemen 173
Neyte 99
Netelen 151
doove Netelen 154
heete Netelen 152
Roomſche Netelen 152
Nieſwortele/ witte 384
Noteboom/ Notelaer 815
Noten 815
gal Noten 825
haſel Noten/roode haſel Noten 817
oker Noten 815
walſche Noten 815

OKer Noten 815
Olijfboom 821
Olmen 835
Onderhaue 394
Onſer Vrouwen bedtſtroo 277
Onſer Vrouwen diſtel 721
Onſer Vrouwen mantel 141
Onſer Vrouwen melckcruyt 135
Ooghentrooſt 55
Ooghentrooſt gras 563
Orant 182
cleyn Orant 183
Oſſentonghe 628
Opeuaers beck 61.63

PAddenbloemen 258
Paeſchbloemen 162
Paleye 282
Palmboom 782
ſtekende Palm 744
Papencruyt 636
Papenhout 783
Papen ſchoen 180
Paleys/ wilde 99
Parcye 689
Parietarie 102
Paſtinaken 681
wilde Paſtinaken 680
Patich 649
Patientie 649
Peck/ ſteenpeck 865
Peen 558
geel Peen 679
Peerdick 649
Peere 799
Peerboom 799
Peerts bloemen 541.636
Peerts boonen 515
Peert ſteert 74
Peerlencruyt 83
S. Peeters cruyt 147
Penninckbloemen 162
Penninghcruyt 600
Penſeen 158
Peperkruyt 716
Vreſilie Peper 717
Peper van Indien 717
muer Peper 129
water Peper 607
Pepoenen 667
Perſen 797

broege Perſen 798
Perſe boom 796
Perſenecrupt 608
Petercelie 694
Petercelie van Alexandrien 698
Petercelie van Macedonien 698
Pijlhout 784
Pynappel 860
Piment 34
Pimpernoten 868
Pimpinelle 105
Pioenen 194
Plompen 586
cleyn Plompen 583
Pluymkens 175
Poley 282
Pooten/ geel 679
Popelier 835
Populier 835
Porcelepne 661
Poſtelbeſien 768
Prangwortele 743
Pruymen 805
Pruymboom 805
Punghen/ water Pungen 593
beeck Pungen 593

Q Walſter 834
Queappel 795
Queperen 795
Quendel 277

R Adijs 678
meer Radijs 677
wilde Radijs 677
Rakette 709
Rapen 674
Parijſche Rapen 675
steck Rapen 675
Rapon ce 165
Ratelen 556
geele Ratelen 556
roode Ratelen 556
Reteleer 836
Reindaer 37
Reynette 57
Rhijnbeſien 757
Rhijn bloemen 268
Ridders ſporen 252
Riet 603
Rietgras 602
Robrechts kruyt 62
Rogghe 499
Roomſche Camille 259
canneel Rooſkens 189
coren Rooſen 173
duyn Rooſkens 189
Herſt Rooſen 652
honds Rooſen 636
muſket Rooſen 189
pimpernelle Rooſkens 189
wilde Rooſen 189
winter Rooſen 652
witte Rooſen 189
Rooſen wortele 348
Ruyte 120
ſteen Ruyte 470

S Alaet 645
Scrop Salaet 645
Sanikel 140
Santorie 336
cleyn Santorie 336
Saraſijn cruyt 326
Saturey 289
Savelboom 855
wilde Savie 291
Sauſeboom 750
Scabieuſe 123
ſchaeps Scabituſe 123
Scharleye 293
Scheerlinck 461
Schorſte 554
Schorſte bloemen 636
Seneboom 784
Senegroen 135
Serillen 681
Sevenghetijcruyt 572
Seughen broot 338
Sigmaerts cruyt 656
Sinnauwe 141
Slehen 753
Slehedoren 753
Sleutel bloemen 147
Smack 779
Smeerwortele 131
Sorben 803
Sorbenboom 803
Sorghſaet 308
Spaenſche Jenetten 225
Spreencruyt 49
groot Spreencruyt 50
Speercruyt 139. 350
Speerwortele 330
Spelte 493
Spinagie 619
Spinnecoppen 444
Sporckel bloemen / geel 227
Sporkenhout 784
Springcruyt 375
Spuergie 375
Spuerie 537
Stalcruyt 743
Standelcruyt 239
Steenbreeck/ witte 316
Steenclaueren 574. 576
groote Steenclaueren 565
Steenpeck 865
Steenruyte 470
Steenſaet 83
Stekelbeſien 748
Sterredistel 733
Stijffel 458
Strijckbloemen 259
Suerboom 750
Suerhout 342
Surckele 649
ſchaeps Surckele 649
Surinck 649
Suycker wortelen 681
Swaluewortele 407
Swelcken/ Swelckenhout 846

T Amariſchboom 766
Teer 865
Termentijn 871
Terwe 489
ſomer Terwe 489
Thunis bloemen 255
Thijmus 276
wilden Thijmus 277
Tijdelooſen 460
geel Tijdelooſen 227
witte Tijdelooſen 229
Toerſekruyt 144
Tonghenbladt 745
Torcks koren 510
Tormentil 118
Tweeblat 242

V Aleriane/ groote 350
Varen manneken/ wijfken 463
boom Varen 465
eycken Varen 466
gracht Varen 469
groote Varen 464
ſteen Varen 468
wildt Varen 464
Veenbeſien 771
Veltclaueren 576
Veltcrop 647
Veltreppers 46
Venckel 297
Verckens Venckel 317
Verckens broot 338
Verckens gras 114
Veriuys 423
Veyl 414
Vincorche 406
Vingherhoet 169
Violetten 157
geel Violieren 160
heete Violieren 160
ſteen Violieren 160
ſtock Violieren 160
water Violieren 589
Vijfvingherecruyt 117
Vijghboonen 530
Vijgheboom 812
Vijghen 812
Viſſelcruyt 713
Vitſen 528
wilde Vitſen 548
Vlas 533
wilt Vlas 1 4
Vlier 8 5
Vlierhout 830
Vlooycruyt 115
Vngers eyeren 483
Vogelkerſen 777
Voghels neſt 554. 680
Voghels Vitſen 574
Voghelvoet 544
Vokelaer 263
Vorſchen beet 583
Voſſen ſteert 5 1
Vrouwen ſpieghel 168

VV Aelwortele 134
Wantluyſcruyt 248
Water Eppe 699
Waterkerſſe 501
cleyn Waterkerſſe 592
Waterlinſen 587
Waternoten 581
Waterpunghen 5 3
Waterſlanghen cruyt 331
Wechbree 138
water Wechbree 606
gulden Wederdoodt 475
Weert 478. 480
Weet 80
Weghe blat 108
Wijmen 843
Wijnruyte 120
Wijnſteen 423
Wilghen 843
Winde 393
cleyn Winde 393
zee Winde 395
Wintergroen 138
Wit moes 647
Witte wech diſtel 721
Woer 478
Wolfs beſien 444
Wolfs clauwen 473
Wolfs melck 371
Wolfs wortele 439. 442
Wolle bladeren 144
Wollekruyt 144
Wonderboom 367
Wormcruyt 37
Wortelen/ geel 679
Wouwe 80
Wranghe 395. 554

Y Peline 838

Z Eemoſch 476
Zee Porcelepne 771
Zeewinde 395
Zeeuſche boonkens 315

ANGLICARVM APPELLATIONVM INDEX.

ABrecock 798
Adders tonge 139
Agrimonie 28
Alexandre 698
Almond 798
Aneſe/Anyſe 299
Aſche tree 833
Aſpe 835
Auens 138

BAſill 279
Baſtart Saffron 362
Bawme 91
Bay tree 849
Bechetree 832
Betis 619
Betony 39
Black bery buſhe 741
Blod ſtrange 112
Borage 627
Boxe 782
Bramble buſhe 741
Broome 762
Buckes bearde 256
Burre/ great 38
Burnet 105

CAbbuge 624
Camoche 743
Capper 746
Carline 726
Caruwayes 299
Celondine 48
Chaſte tree 775
Cheruyle 700
Cheſtnuts 815
Cheſtnuts tree 815
Chickeweede 30
Cicerbita 644
Cinckfoly 117
Citron appel 792
Clarye 293
Cockowpynt 329
Coltes foote 596
Comijn 300
Common worme wood 23
Confrey 134
Cornel tree 802
Cotton 65
Cotton thiſtel 721
Cychorye 634

DEwelles bit 124
Dieweed 764
Dittammer 716
Dock 649
Double tonge 745
Dragon 709

ELder tree 845
Elecampane 344
Elm tree 837
Engliſh Mercury 651
Eyebricht 55

FElworte 342
Feuerfew / Fedderfew 36
Fleeworte 115
Felfoote 358.596
Foxe gloue 169
Framboyſe 743
French Lauender 274
French Mercury 658
Fumeterre 59
Fyue fingere graſſe 117

GArdijn Creſſys 711
Garlyke 682
wilde Garlyke 684
Giraſole 367
Goes bery 748
Goeſharte 354
Gooſe foote 616
Gromel 83
Grounſell 640

HAudthorntree 750
Hawke weede 640
Heth 768
Hindbery 743
Holy 758
Holy Hocke 652
Honſtelilie 128
Horehunde 88
ſtynking Horehund 90
Horeſtrange 317
Horſe taile 74
Houndes tonge 53
S. Johans worte 7
Juniper tree 852

KIpper nuts 334
Knotgraſſe 114

LAdies mantel 141
Larkes claw 252
Leke 689
Lettice 645
Leſſe burre 39
Licores 342
Linden tree 838
Lowſe burre 39

MAdder 353
Mallow 654
Marſhe Mallowe 654
Marygold 254
May 750
Maydes here 315
Medeler 801
Melder 801
Milleyne 144
Motherworte 94
Mugworte 33
Muſtarde 707
Mynte 96
horſe Mynte 96
kattis Mynte 100
Myrte 773

NApe 675
Netel 152
Noſe blede 100

OKe of hieruſalem 34
Oke tree 824
Onyon 688
ſea Onyons 691
Orpyne 131
Orye thiſtel 721
Our Lady thiſtel 721
Orage 614

PEar 799
Pellitory of the wall 102
Perche tree 796
Perſele 694
Pety wyne 743
Pimpernell 32
Pinke nelde 702
Plantayne 108
Pomgranat 794
Popler tree 853
Porcelain 661
Pricimadam 128
Prijuet 776

QVince 795

RAbon 676
Raddijſhe 676
Raſpis 743
Ribbe worte 108
great Rokett 709
Roſmary 272
Rue 120

SCabius 123
Sepyret 681
Sea Holpe 731
Sea Onyons 691
Sea Porcelyne 778
Senbeye 707
Setwal 350
Slootree 753
Sorrel 649
Sotherwood 22
Sowbrede 338
Sperache/ Sperage 704
Spindel tree 783
Spynache 619
Stauis aker 366
Stone crop 129
Stone hore 129
Storkesbick 61
Storkes byll 702

TAmariſck 766
Tanſy 37
Taſyll 735
Thorow ware 103
Tormentil 118
Toune Creſſys 711
Turneye 674
Tyme 276
wild Tyme 277

VIolet 157

VVAde 78
Walle Gyllofer 160
Walnut 815
Walnutte tree 815
Weet 489
Wode 78

YArrowe 100

ZEa Moſſe 479
Zea wormwoode 25

INDEX RERVM QVO STIRPIVM VIRTVTES INDICANTVR.

Numerus paginam, a *initium,* b *medium,* c *finem paginæ deſignat.*

ABortum procurantia *pagina* 338,a,b. 463, b. 698,c
Abraſa curare 484,a. 600,a.
Abſceſſus maturare, ad ſuppurationem perducere, rumpere 198,a. 226,a. 306. b. 400, c. 500. b
Abſceſſus crudos concoquere 306,b. 470.a
Abſceſſus internos rumpere 713,c
Abſtergentia quæ 9, b
Acerbus ſapor 15,b
Acetaria 106,a. 110,b. 111,a. 129,b. 162,a. 164,a. 165,c. 166,a. 254, c. 256, c. 619, b. 621, a. 635, b. 638, c. 642,a. 645, b. 647. a. 661. c. 679. b. 682,a. 698. a. 705,a. 709, a.c. 710, c. 711, b. 712, a. 746, c. 772,a
Acidus ſapor 15,c
Acris ſapor 15,a
Acria cauſtica ac deleteria 15,a
Acria edulia, aut medicamenta 15,a
Achoras purgare, & curare 121,a. 530, a. 537, a. 568,b. 654, b. 683, b. 774, a
Aconito reſiſtentia. 121,a. 420,a
Acrochordonas tollentia 71,b. 377,a. 427,c
Actu eſſe quid dicatur 6.b
Aculeos corpori infixos extrahentia 32,c. 210, b. 226, a. 248,a. 281, b. 294, a. 325, b. 603,c
Adſtringẽtium admixtione purgantia medicamenta repreſſa, violentiùs ſubinde vim ſuam exercent 383,a,b. 392,a,b
Aduſta ſanare 102, c. *vide* Ambuſtis mederi.
Ægylopis mederi 454,a. 539.a
Aëris corrupti & peſtilentis contagio reſiſtentia 683.a.684.c
Agnellos paſcere 565.c
Alarum graueolentiam emendare 726,b. 740,a
Album muliebre profluuiũ ſiſtere 299,b *vide* Fluorem muliebrem, & Muliebria profluuia.
Alburnum quid ſit 5,c
Alexipharmaca quæ 13,c
Ἀλεξιτήρια quæ 13,c
Alimentum quid dicatur 19,a
Alimenta boni ſucci 19,b
praui ſucci 19,b
Alimentorum facultates 19,20
Alkermes confectio 828,b
Alliorum odorem reprimentia 121,a
Alopecias curare 22,c. 54,b,c. 139,b. 190, c. 207, c. 209,a. 338,a. 427, c. 586,b,c. 683,b. 707, c. 740, b
Alphos expugnantia 225, c. 306, b. 330, c. 386, c. 518, a. 586,b,c. 638,b,c. 683,b. 813,b
ex Alto delapſis & præcipitatis vtilia 291, c. 325, c. 343,a. 350, c. 353, a. 403, a. 464, a. 585,a. 630,c. 711, c. 720, b,c. 727,b,c. 774,a. 850,a
Alui fluores gignere 392, a
Alui fluores ſiſtere 114,a, b. 421,a. 423,c
Aluo vtilia 287,a
Aluum mollientia, & ſubducentia, 25,c. 40,a. 46,c, 54,b. 59,b. 60,a. 115,c. 152, c. 157, b, c. 190,a, b. 254,c. 266,a. 279,c. 317,c. 328,a. 345,a 350,c, 359,a. 360,b. 361,b. 363.a. 371.c. 383, b. 390, b. 395,c. 396,b. 400,b. 407,b. 417,c. 420,b. 424,a. 448,b. 452,c. 453,b. 455,b. 465, a. 470, a. 486, a. 503, b. 506, a. 515. a. 524,c. 527,a. 534,a. 555, b,c. 616,a. 618, c. 619, b. 624,c. 625, c. 627, c. 645, c. 650, b. 651,a, c. 654,b, 657,a. 667,b. 669,c. 674,b. 691, b. 705,a. 787, b. 788, a. 790. b. 797, a. 799,a. 805,c. 806,a. 813, a. 866,c.
Aluum ſiſtentia 67,c. 101, a. 117,c. 118. c. 120,c. 133,c. 144,b. 190,b,c. 192,c. 217,a. 272,a. 280,c. 299,b. 333,b. 406,a. 416, b. 420,b. 470,a. 472,a. 474, b. 492, c. 502. a. 503,a,c. 507,b. 509, b. 511, c, 515,c. 527,a, b. 533,c. 545,b. 550, c. 551,a. 565,a. 578,a. 586,b. 600,a. 606,b. 624,c. 630,b. 638. b. 720,b. 742,b c. 748,b. 751,b. 752,c. 756.c. 770,a. 773,c. 781,b,c. 787,b. 796,a. 799,a. 800, b,c. 802,c. 803, c. 805,c. 817, a. 848,a. 857,b. 863,a. 872,a.
Aluum humentem ſiccantia 507,b.
Aluum purgantia 620,c. 797,b. *vide* Purgantia.
Aluum conturbantia 505,c. 515,a. 527,b. 528,b. 625,b. 711,c
Amarus ſapor 15,a
Amatoria philtra 183,b. 529.a,b
Ambuſtis medentia 54,c, 76,c. 77,c. 79,a. 128,b. 146,c. 149,b. 154,b. 192,a. 198, a. 205,b. 207, c. 225, c. 267, a. 355, a. 381, b. 414, b. 532, b. 605,a. 630, b. 645, c. 646 c. 654, b. 671,a. 752, c. 777,a. 796, b. 842,b. 846,a. 863,a.
Amuleta quæ 13, b,c
Anaſtomatica quæ 9,a
Aneuriſmata reprimere 118,a
Angina laborantibus vtilia 24,a. 98, b. 157, c. 267, a. 390, b. 764,c. 865,b. 868,a
Anguium morſus curare 343,a
Anheloſis mederi 349,a. *vide* Orthopnœæ mederi, & Reſpirandi difficultati mederi.
Animalia virus eiaculantia quæ 13,a,b
Animalia interimere 386,b. 444,b
Animum turbantia 420,a
Anodyna quæ dicantur 10,a
Antidotus Diachartamou 363,a
Antidotus ex muſcis Napelli 442.c
Ἀντιπάθεια 14,a
Ani duritias diſcutere 865,b
Ani vlcera curare 360,b
Anum euocare 32,c
Anum prociduum reprimere 32,c. 157,c
Anxietudines animi fugantia 92,a. 421,c
Aperientia quæ 9,a
Apes vnde plurimum mellis excerpant 569,c
Apum ictus curantia 97,c. 121, b. 654,b. 850,b
Apes in aluearibus ſuis continere 569,c
Apibus grata 565,c. 569,c
Aphthas curare 161,a. 581,c
Apices qui dicantur 5,c
Apocrouſtica quæ 9, b.
Ἄποιος ſapor 16,a
Apoplexiam gignentia 420,a. 487,a
Apoplexiam curare 206,a. 275,c. 347,c. 383. b. 838,c
Apoplecticis vtilia 320,b 797,a

Ἀπο-

A'ποροτια quæ 13,b,c
Appetentiam languentem excitantia 645,b. 650,c. 661,c. 677,a. 706,b. 746,c. 762,c. 771,a. 793,b. 809,c. 810,c. 821,a. 845,c. 850,a. *vide* Ciborum appetentiam excitantia.
Aquæ interenti reſiſtere 566,c
Aquam intercutem educere 834,a
Aqua intercute laborantibus vtilia 121,a
Aquoſos humores educentia, 246,a. 271,a. 363,c. 364,a. b. 367,b. 371,c. 378,a. 379,a. 380,a. 381,b. 382,a. 395,c. 400,b. 401,b
per aluum educere 646,c. 657,a. 762,b
vomitione educere 400,b
per veſicā expellentia 424,a. 762,b
Aranearum morſui & venenis mederi 121,b. 695,c
Arbor quæ dicatur 4,b
Argemas iumentorum ſanare 448,b
Argemas oculorum expurgare 646,c
Argento viuo reſiſtere 152,c
Argentum polire 424,a
Arquatis mederi 102,a
Arteriæ aſperitates & exulcerationes curare 157,b. 341,b. 417,a. 490,a. 502,c. 683,a. 752,a. 813,a. 820,a
Arteriæ inflammationes ſedare 117,c
Arteriam expurgantia 689,a,b
Arthriticis mederi 461,a. 465,b 569,c
Arthritis vniuerſalis 465,b
Articulorum dolores cauſſare 420,a
Articulorum dolores ſedare, tollere, lenire 92,a. 116,a. 120,c. 121,a. 148,a. 212,c. 225,c. 255,c. 266,a. 305,b. 398,b. 399,b. 453,a. 615,c
Articulorum fluxiones curare 502,a
Articulorum fracturas curare 273,a
Artuum dolores mitigare 532,b
Aſcaridas pellere, necare 25,c. 98,b. 397,c. 455,b
Aſinos interimere 851,b
Aſpidum morſus curare 406,a
Aſthmaticis vtilia 34,a. 36,a. 66,b. 98,a. 276,c. 306,c. 325,b. 338,a. 383,b. 698,c. 711,c. 786,a. *vide* Suſpirioſis vtilia
Atramentum librarium conficere 863,a. 864,c
Attenuans victus 20,a
Attenuantia quæ 9,c
Attrahentia quæ 9,a
Auditus tarditati mederi 625,c
Auditum vitiantia 604,a
Aures exulceratas & purulentas curare 24,a. 207,c. 307,a. 758,a. 865,b
Aurium dolores mitigantia 30,c. 67,c. 88,b. 102,c. 14,b. 121,a. 192,c. 207,c. 286,a. 317,b,c. 354,b. 418,a. 518,c. 568,c. 650,c. 689,b. 836,c. 850,a
Aurium doloribus ab obſtructione naris mederi 535,c
Aurium cum phlegmone dolores curare 669,b
Aurium contuſionibus mederi 532,b
Aurium fluxiones ſanare 414,b
Aurium fœtori mederi 409,b
Aurium putredini aduerſantia 409,b
Aurium rupturis mederi 299,b
Aurium tinnitus, ſonitus & ſibilos tollere & curare 385,b. 395,a. 689,b. 868,a
Aurium vermes necantia 98,b. 747,a. 868,a
Aurium vlcera ſanare 414,b
Auribus vtilia 214,a
Auribus noxia 447,a
Auriginem curantia 88,b. 173,b
Auriginoſis vtilia 46,b,c. 196,a
Auſterus ſapor 15,b

Barbam elicere 22,c
Bηχικὰ quæ 12,b
Bilis acrimoniam & feruorem contemperare & reprimere 157,b. 665,b. 749,c. 771,a
Bilem flauam gignentia 410,c
Bilem commouentia 674,b
Bilem ventriculo inhærentem reprimentia 793,b
Bilem expurgantia 23,c. 29,a. 70,b, 78,a,b. 79,a. 129,c. 246,a. 360,b. 536,a. 630,b
per aluum educere 157,b. 172,a. 287,a. 336,b. 361,b. 362,a, 363,c. 364,a,b. 367,b. 371,c. 374,a. 378,a. 382,a. 383,a. 386,b,c. 388,c. 390,b. 406,c. 409,b. 391,c. 400,b. 465,a. 555,b. 657,a. 668,a. 670,b. 757,a. 797,b. 845,c
vomitione educere 336,b. 359,a. 362,a. 374,a. 382,a. 388,c. 400,b
per vrinam educere 419,c. 420,a
per inferna & ſuperna expurgare 713,c. 784,a
per ſudorem eiicere 338,a
Bilem atram per aluum educentia 36,a. 280,a. 282,b. 386,b,c. 465,a. 555,c.
Bilioſis noxia 422,c. 688,a. 689,a
à Blattis veſtes conſeruantia 34,c. *vide* Veſtimenta
Boum quibuſdam morbis mederi 94,c
Boum pabulum 543,b. 544,c. 562,b. 565,c. 569,c. 784,b
Boues necare 438,b
Boues ſaginare 528,b
De Bumon qualis morbus, & quomodo curetur 137,a
Bubones curare 267,a
Butyrum rubrum vnde conficiatur 630,b

Cachexia laborantibus mederi 296,a. 410,a. 424,a. 762,b
Cacochyma quæ 19,b
Cadauera incorrupta ſeruare 360,b. 383,b. 868,a
Cæli ac ſoli mutatio ad Stirpium mutationem plurimum facit 33,b. 191,c. 192,b. 224,c. 255,b
Cæſis medentia 100,a. 136,a. 138,b. 142,a. 291,c. 353,a. 403,a. 464,a. 720,b,c. 727,b,c. 774,a
Calculum in veſica aut renibus procreantia 417,c. 499,a. 505,c
Calculi initia excutere 196,b
Calculi dolores lenire, ſopire 258,a,b. 655,c. 686,c. 799,b. 833,a
Calculos renibus aut veſicæ inhærentes comminuentia & expellentia 11,c. 12,a. 34,a. 40,a. 41,b. 57,b. 84,a. 102,c. 115,a. 132,c. 143,a. 148,a. 151,a. 152,c. 175,c. 190,c. 277,c. 278,a. 298,c. 305,a,b. 315,b. 316,c. 416,b. 468,c. 470,a. 471,a. 473,b. 525,a. 557,b. 558,c. 590,b. 591,c. 592,b. 655,c. 667,c. 677,a. 680,a. 695,a. 696,b. 700,a. 712,b. 733,c. 742,c. 743,c. 745,a. 756,b,c. 762,c. 793,b. 799,a. 806,a. 812,c. 813,a. 818,b. 850,b. 866,c
Calculo renum mederi 672,c
Calculoſis vtilia 36,a. 253,b. 339,c. 414,c. 737,a. 788,a. 799,a,b. 809,c
Caliginem oculorum diſcutientia 758,a. *vide* Oculorum aciem acuentia.
Callus, quid ſit 11,b
Callum gignentia quæ 11,b
Callos extrahere 843,c
Calyx quis dicatur 5,c
Calorem naturalem fouentia & augentia 422,b
Calorem nimium ſedantia & cōtemperantia 190,b. 474,a. 661,c. 794,c
Canceros generantia 527,a
curantia 67,b. 330,c

Cancris occultis mederi 714,c
Cancroſos tumores ne latiùs ſerpant continere 359,a
Cancrorum putredini reſiſtentia, & eorumdem fœtorem reprimentia 695,c
Canis morſui medentia 54,c. 90,a. 92,a. 298,a. 381,b. 490,a. 528,b.c 799,b. 846.a
Canis rabidi morſum ſanare 38,c 121,b. 190,c. 356,b. 688.b. 758,a. 813,b
Canes interimentia 408,c. 438,c. 717,c. 729,a. 851,b
Capellarum gregem ſiſtendi modus 731,b
Capillos graciles reddere, & ne nutriantur eos conſeruare 518,a
Capillos denſare 470,a
Capillos longiores facere 848,c
Capillos purgare 537,a
Capillos defluentes retinere 151,a. 192,c. 360,c. 774,a. 848,a
Capillos tingere 144,c. 470,a
Capillos denigrantia 291,a. 414,b. 752,c. 774,a. 779,b. 781,b. 829,c
Capillos ruffantia 39,b. 84,c. 777,a, 848,a
Capitulum 6,a
Capris vt faciliùs fœtus ſuos enitantur auxiliantia 312 b
Capris vt citò pingueſcant vtilia 569,c
Capras interimentia 782,c. 851,b
Capras ſilueſtres necantia 444,b
Caput quid 6,a
Caput calefacere 852,b
Caput ferientia 409,a,b 505,b. 535,c. 536,c. 606,b
Caput purgātia 32,c. 49,c. 338,a, 414,b. 437,a. 620,c. 625,c. 688,a. 699,c
Caput ex alopecia glabrum conueſtire 470,a
Capitis cutem agglutinare 822,a
Capitis dolores efficere 284,c. 305,b. 322,b. 688,b. 709,a. 742,c. 775,a. 801,c. 804,c. 854,b
Capitis doloribus mederi 40,a. 53,b. 97,a. 100,a. 121,a. 151,a. 346,a,b. 275,b. 278,c. 299,b. 304,b. 307,a. 317,b. 347,c. 348,a. 360,c. 398,b. 399,b. 454,a. 498,c. 500,b. 532,b. 568,c. 745,a. 775,a. 777,a. 786,a. 799,b. 838,c
diuturnis doloribus mederi 296,a. 555,c
puerorum dolores curare 669,b
Capitis eruptionibus vtilia 97,a
ex calida cauſſa morbis mederi 586,c
frigidis morbis mederi 271,a. 272,c. 274,b. 275,b. 282,c. 422,b
grauedinem efficere 528,b
diſcutere 157,c
vertigines gignere 451,b
curare 400,b
manantia vlcera purgare & curare 198,a, 537,a. 568,b
vulnera & fracturas curare 248,a. 866,c
Capiti vtilia 280,a. 291,a
nociua 213,c. 527,b. 782,a
Carbunculos cohibere 822.a
rumpere 310,a. 528,b, 625,c
ſanare 417,b. 857,b
emarginare 528,b
Carcinomata curare 524,c. 625,c
diſcutere 154,b
Cardiacis vtilia 206,a. 257,b. 280,a
Carnem generantia 317,c
Carnem nudatis oſſibus ſuperinducentia 308,a
Carnem ſuperfluam in malignis vlceribus excreſcentem adimentia 82.c. 820,a. 825,c
Carnem putrefacere 867,c. 868,a
Carnibus gratum ſaporem conciliantia 54,c
Carnes conciſas conglutinare 111,c. 134,c. 335,c
Carnes crudas aliquamdiu incorruptas ſeruare 126,c
Caſeum à putredine conſeruare 330,c
Catalepſin curare 274,b. 275,c. 422,b
Catarrhoſis vtilia 410,b
Cathartica quæ 13,c
Caudex quid, 5,b
Cauliculus, quid 5,c
Caulis quis 5,b
Ceparum odorem reprimentia 121,a
Cephalalgiam facere 213,c
curare 275,c
Cephaleæ mederi 383,b. 453,c. *vide* Capitis diuturnis doloribus mederi
Ceras rubro colore inficere 630,b
Ceraſtæ morſibus mederi 532,b. 868,a
Cerebri morbis mederi 206,a
frigidis affectionibus mederi 271,a. 272,c. 422,b
pituitoſos & ſuperfluos humores educere 320,b. 452,b,c
obſtructiones aperire 92,a. 848,c
Cerebro noxia 689,c. 781,a. 782,a
vtilia 213,c. 291,a
Characteriſmi Stirpium an quid ad earumdem cognitionem conferant 16,b
Chimetla curare 752,c
Chirothecas ſuaueolentes reddentia 777,c
Chœradas concoquere 506,b
curare 530,a b
Choleram gignentia 667,b
Choleras ſiſtentia 96,c
Choleræ mederi 98,a. 114,a,b. 749,c. 770,a. 794,c. 796,a
Cibi appetentiam excitantia 419,c. 423,c. 530,b
concoctionem promouentia 303,a. 677,a
faſtidium tollentia 287,a. 423,c. 872,b
Cicatrices inducentia quæ 11,a. 317,c
extenuare, pulchriores efficere, & ad priſtinum colorem reducere 98,b, 192,c. 400,c. 426,a. 431,c. 671,a. 709,a. 716,b
pudendorum abſtergentia 537,a
Cicutæ reſiſtentia 24,a. 152,c. 286,a. 420,a. 461,c
Citò tranſeuntia 20,c
Clauos pedum tollere 198,a. 304,b
Cœliacis mederi 67,c. 75,b,c. 192,a. 322,b. 390,a. 416,b. 517,c. 518,b. 527,a. 583,a. 586,c. 632,b. 650.c. 722.a. 750,c. 752.c. 758,a. 767.a. 779,b. 796,a. 799,a. 800,b,c. 803,c. 810,c. 815,c. 817,b. 826,a
Coli dolores inflationeſque ſedare 120,c 121,b. 138,b. 315,c. 367,b. 398,b. 534,a. 671,a. 697,c
Colicos dolores ingenerantia 317,c. 790,b
ſedantia 60,c. 151,a. 258,a,b. 320,b. 680,a. 686,c. 759,a. 799,a
Coliculus quid 5,c
Colletica quæ 11.a
Color Coloſſinus 338,a
ferrugineus 200,b
galbineus 571,b
Phœniceus 436,a
Silis Attici 157,b
Colorem corporis emendantia 214,a. 420,a. 486,a. 524,c. 528,b. 651,a. 809,c
à Regio morbo emendare 286,a
croceum in pallentem mutare 302,a
priſtinum membris frigidis affectionibus moleſtatis inducere 345,a
virginum emendare 281,c
Columbarum cibus gratiſſimus 543,b. 566,b
Columbas ouiferaciores reddere 537,b

alias, etiam feras accerſere 543, b
Combuſtioni mederi 671,a, *vide* Ambuſtis mederi
Comitiali morbo laborantibus noxia 695,c
Comitiali morbo laborantibus vtilia 744,a
Comitiali morbo laborantibus auxiliantia 39,c. 48,a.57,b. 157,c. 175, c. 196, a. 206, a. 257,b. 274,b. 306,b,c.312, b. 317, b. 347, c. 377, a. 378, a. 383, b. 386,c. 400,b, 548,b, 553, c. 555, c. 566, c. 744, a. 837, a. 838, c *vide* Epilepticis mederi
Comitialis morbi acceſſioni infantium reſiſtere 159,a
Comitiali morbo puerorum mederi 196,a. 267.a
Conceptus promouentia 538,c. *vide* Mulieres fœcundas reddere
Conceptum retinere, vitalemque reddere 290,c
Conceptum impedientia 97,a. 468,c. 546, b
Concoctionem promouentia 92,a. 300,a. 311, a. 345,a. 419,c.420, b. 422,b.872.b
Concoctu facilia 20, a
difficilia 20,a.
Condenſantia quæ 8,c
Condylomata reprimere 90,a. 102,c.
ſanare 298,c.416,b. 842, c
Conglutinantia quæ 11,a
Conſentientia inuicem ac diſſentientia 14,a
Conſtipantia quæ 9,a
Conſtringentia 9,a
Contrahentia quæ 9,a
Contuſis mederi 154,b. 325,c
Conuiuas exhilarare 151,a
Conuulſis auxiliantia 22,c.94,c. 126,c. 136, a. 144, c. 154, b. 207, b, 246, a. 248, a. 250, b. 272, a. 278, c. 286, a. 306, b. 310,a.317,b. 320,b. 325,b, c. 333, c. 343, a. 350, c. 379, a. 390, a. 548,b. 671, a. 720, b. 722,a. 727,c. 772, a. 852,b
Conuulſionibus infantium mederi 159,a
Cor ligni quid ſit 5,c
Cor roborantia 157,c.190,a,b. 206, a. 213,c. 254, c. 422,b. 627,c. 629, a. 793,b. 828,b
Cordis palpitationi & tremori ſuccurrentia 190, b. 422, b. 828, c
Cordi noxia 392, a.461,c
Cordi vtilia 92,a. 94,c. 280,a. 356,b. 700,a
Corrumpi aliquid multis modis poteſt 10,c
Coria depilare 400,c
Coria denſare & præparare 779, b. 780, a,c
Coriandro recenti reſiſtẽtia 420,a
Corpus calefacientia 410, b
Corpus exiccantia & extenuantia 419,c.421, a, 465,a
inflammantia 379, a.
laxantia 410,b
colorem eius emendantia 486,a
graueolentiam eius ſanantia 740,a
meatus omnes expurgantia 289,a
eius robur & molem adaugentia 419,c
Cortex 5, b
Coxendicum dolore laborantibus noxia 503,b
vtilia 151, a
Coxendicum dolores mitigare & curare 98, b. 120, c. 172, c. 246, a. 248, a. 267, c. 282, b. 390,a. 448, b. 711, b. 714, b. 747,a
diutinis doloribus mederi 362,a. 367,b. 379,a
Crabronum aculeis mederi 121,b
Crapulam arcere 23,c. 213,c
diſcutere 23,c. 157,c. 625,b
Craſſarum partium quæ ſint 7,c
Craſſi ſucci alimenta quæ 19,c
Cremium quid 4, b
Crines eradicantia 372, b
Crotones qui ſint 367,a
Cruribus vitioſis mederi 583,a
Cruſtas rumpentia 527,b
Culices abigentia 24,a,53,b. 857,b
Culmi 5,c
Curas pellentia 420,a,b
Cutis aſperitates læuigare 533,a. 654,b.674, b. 788, b.790,c
Cutis næuos, maculas, & fœditates abſtergentia 29,a.59, c, 66,b.82,c. 89,c. 312,a. 338,a. 400,c.401,b,c.409,b. 424, b. 453,b.517, b. 528, b. 571, c. 709, a. 716,a, b.784,b. 799,b
Cutis nigredinem à ſole contractam mundare 813,b
Cuti nitorem conciliantia 663,b. 838.a. 872, b
Cutim adſtrictam rariorem facientia 260, b
depilem & glabram reddentia 272,b. 466,a.
Cutim puerorum glabram ſeruare 517,c
Cutim erugare 400,c
Cutim rubificare & exulcerare 49, c. 129, c. 427, c. 431, a, c. 432, c. 433, c. 475, a. 683, a.
Cyanei lapidis nocumenta 828.c

DÆmonum quorũdam ſubterraneorum incurſiones arcere 684,c
Defluxiones ſiſtere ac reprimere 267,a.296,a.446,c.451,b
Delapſis ex alto auxiliantia 100,a. 104, c. 118,c. 138,b. 142, a. *vide* ex Alto delapſis mederi
Deleteria 402, a. 660, a. 730, a. 759, a. 827, a. 834, a. 859, a. *vide* Mortifera.
Deliquium animi gignentia 392,a
eidem mederi 282,b
Dendrolachana 4,c
Dendromalache 4,c
Denſum quid 8,c
Dentium cauorum dolores tollere 310,a
Dentium dolores mitigare & ſopire 32,c. 49, a.92,a. 101, a. 108, c. 117, c. 144, c. 149. b, 151, a. 172, c. 203, c. 207, c. 254, c. 271, a. 304, b.315, c. 317,b,c. 320,b.347,c. 366, c. 383, b. 406, a.414, b. 422, b. 427, c. 451, b. 453, a. 650. c. 683, b. 696, b. 699, c. 705, a. 707, c. 722,a. 727,b.c. 744,a. 747, a. 766,c.779,b,c. 784,b. 813, b. 842, b. 863, a. 868,a. 872, b
ſtupores tollere 661, c
Dentes mobiles firmare 151,a. 345, a. 601, a. 672, c. 781, b. 794,c.872,a,b.
purgare 325,b.872,b
Depilatorium 466,a
Deſtillationes ex capite reſiccare 304, b. *vide* Defluxiones ſiſtere
Diaphoretica quæ 8,c
Diarrhœam ſiſtere 128,b.248,a 540,c. *vide* Aluum ſiſtere
Digitorum pterygia compeſcere 400,c
Diuretica quæ 11,b
Dolores ſedantia & ſopientia 10,a. 157,b. 192, c, 198, a. 258, a, b. 266. a, 298, c. 312,a. 447,a. 451, b. 452, b. 506,a,b. 534,a. 646,c. 655, c. 799, a
Dolores veteres curare 214,a
Doloribus ex caſu, ictu, aut conatu ſupra vires mederi 774,a
Dolores à partu reliquos curare 674,b. 799,a
Draconis marini morſum vel ictum curantia 24,a. 279,c
Dulcis ſapor 15,c
Duritias mollire, concoquere, & diſcutere 246,a.154,b. 263, a. 304. b. 338, a. 501, c. 527, b. 534, a. 539, a. 608, a. 714, c. 747,a
Durum quid dicatur 8,c
Dyſenteriam gignere 392, a. 417, c.

Dyſenteriæ mederi 28,b. 42,b. 53,b. 58,a. 65,b,c. 67,c. 74,b. 84,c.92,a. 101,a.103,c. 106,a. 108,c. 115,c. 118,a,c. 133,c. 140,a,b. 172,c. 192,a. 193,b. 248,c. 353,b. 353,a. 390,a. 406,a. 416,b. 467,b. 474,b. 517,c. 518,b. 527,a. 537,a. 583,a.586,b,c.590,b.600,a,b. 650,c. 655,c. 657,a. 672,c. 722,a. 742,b,c. 749,c. 750,c. 752,c. 758,a. 773,c. 779,b. 794,c.796,a,b.799,a, 800,b,c. 802,c. 803,c. 810,c. 815,c. 817,b. 820,a. 826,a. 848,a. 857,b.872,a
Dyſenteriam ex flaua bile natam curare 770,a
Dyſpnœæ mederi 213,c. 335,c. 417,a. *vide* Reſpirandi difficultati mederi
Dyſuriæ medentia 57,b. *vide* Vrinæ difficultati mederi.

EBrietatem excitantia 293,c. 338,b. 538,c. 781,a.
arcentia 625,b.799,b
diſcutientia 645,b
Echinata 6,a
Echini 6,a
Elephantiaſin generare 527,a
curare 98,b.151,a. 386,c. 555,c. 868,a
Emollientia quæ ſint 8,b
Emplaſtica 9,c
Ἔναιμα quæ dicantur 11,a
Enecantia 304,c. *vide* Deleteria
Enterocelas, præſertim puerorum, reprimere & curare 42,c. 67,c. 115,a. 116,a.134,c. 148,b.210,b. 471,a. 578,c. 794,c.838,a. 857,b
Ephelidas abſtergere 89,a. 225,c.246,b. 338,a. 367,b. 528,b.572,c. 592,b. 625,c
Ephemero reſiſtentia 286,a
Epilepticis mederi 151,a.275,c. 306,c.320,b. 707,c. *vide* Comitiali morbo mederi
Epinyctidas cohibere 822,a
reſiccare 79,c. 417,b
Epiphoris medentia 97,a.128,b. 182,c. 190,c. 490,a. *vide* Oculorum fluxiones
Ἐπουλωτικὰ quæ 11,b
Equos ad coitum excitare 373,a,b
ſaginare 581,c
Erucas arborum necare 123,b
Eryſipelata cohibere 822,a
Eryſipelatis mederi 36,a. 102,c. 114,b. 128,b. 132,a. 151,a. 198,a. 214,c. 280,a. 367,b. 390,b,c.454,a. 527,b. 587,a. 589,b. 629,a. 630,b. 635,b,c. 654,b. 743,a. 752,c.755,c. 822,a
Eryſipelatis cerebri mederi 137,a
Eſcharotica quæ 10,b
Euchyma quæ 19,b
Euphorbij acrimoniæ aduerſantia 379,b
Exanthemata curare 121,a. 338,a. 530,a. 683,b
eorum facili eruptioni vtilia 630,c
Exaſperata lenire 342,a. 860,a
Excalfacientia 99,a. 683,a. 688,a. 689,a
Excreationes faciliores reddere 276,c
Excreationi cruentæ mederi 114,a.
Exceſcentias amoliri 321,a
Exhilarantia 828,c
Experientia quid 18,b
per Experientiam medicamentorum ſimpliciũ facultas quomodo cognoſcatur 18,b,c
Expurgantia quæ 9,b
Exqualis ſapor 16,a
Extenuantia quæ 9,c
Exulcerationes curantia 41,b
Exulcerationes ab igne factas curare 414,b
Exulceratis partibus vtilia 537,a

FAciei maculas & fœditates abſtergentia 89,c. 198,a. 315,c. 346,c. 347,a. 424,b. 530,b. 534,a. 625,c.709,a, 8. 716,a,b. 799,b, 838,a.
nitorem conciliantia 672,c. 790,c.793,b. 872,b
Faciem erugare 198,a
Facultates medicamentorum, earumque differentiæ 7,a,b
Facultates ſecundæ 8,a. & ſeqq.
tertiæ 10,c. & ſeqq.
quartæ 13,a. & ſeqq.
Facultates ſtirpium cognoſcuntur odore 14,b,c
ſapore 15,a,b,c
characteriſmis ſiue ſignaturis 16,b, & ſeqq.
experientia 18,b,c
Famis obliuionem inducentia 452,b
Faſcini amuletum 89,c. 319,b
Fatigatis vtilia 420,b
Fauces inflammare 379,a
Faucium aſperitates lenire 157,b. 617,c
inflammationibus mederi 333,b. 490,a. 810,c.
veteres tumores curare 124,b. 125,a. 328,a. 813,a
Fauos emarginare & rumpere 528,b
expurgare 534,a
Febres curantia, ſiue horrores & rigores earumdem pellentia 22,c. 23,c. 37,b. 98,a. 114,b. 118,a. 120,c. 278,a. 310,a. 319,b. 325,b. 390,a. 411,b,c. 453,b. 474,a. 486,a. 630,b. 650,c. 698,c. 748,a. 793,c. 795,b. 843,b
Febrium ardores mitigare 115,c. 134,c. 175,b. 190,a. 749,c. 770,a, 771,a.
Febres ardentes curare 226,a. 750,c. 793,b
Febres diuturnas curare 23,c. 29,a. 129,c. 142,a,b. 336,b. 359,a. 362,a,b.409,b.486,a. 555,b. 695,c. 733,c.737,a
Febribus epialis mederi 312,b. 528,b
Febres erroneas curare 486,a
Febres infantium curare 159,a. 669,b,c
Febres peſtilentes curantia 41,b. 124,a. 254,c. 319,b,852,c
Febres quartanas curare 29,a. 58,a. 59,c. 70,b,c. 76,c.77,c. 129,c. 151,a. 241,c. 320,b. 359,b. 386,c. 422,b,c. 555,b,c. 566,c. 627,c. 678,a. 695,c. 737,a. 746,c
Febres quotidianas ſanare 151,a. 733,c
Febres tertianas curare 23,c. 29,a. 70,c. 76,c. 362,a,b. 390,b. 474,a. 555,b. 566,c. 627,c,695,c. 733,c. 788,a
Febres gignere 664,b
Fel expurgantia 29,a.40,a. 536,a
eius obſtructiones diſcutientia, 49,a, 98,a,b. 142,a,b. 213,c.336,b. 359,a.403,a
Feles necantia 256,a
Feminarum malis medentia 34,a
Feminarũ profluuia ſiſtere 114,b. *vide* Muliebria profluuia
Feminis à partu non purgatis vtilia 196,a
Feminas generare 240,a. 657,a. 660,c
Ferarum morſus & ictus ſanare 40,a. 349,a. 689,b
Feras necantia 438,b. 443,b
Ficus à putredine ſeruare 144,c.
Fiſtularum callos molliẽtia 386,c
abrodentia 307,a
Fiſtulas curare 101,c.142,a. 332,b. 556,c
ab inflammationibus præſeruare 414,c
carne implere 246,a
Flatus expertia 20,c
Flatus gignentia 20,b.279,c. 361,b. 421,a. 790,b. 820,a,c
pellẽtia 120,b,c. 124,c.138,b. 289,c.298,a. 299,b,c.301,a. 304,b.311,a,b.315,c. 320,b. 535,c.679,b. 680,a. 681,b. 683,a.686,c. 688,a.695,a. 697,c. 698,a. 700,a. 759,a. 775,a
in hypochondriis vel inteſtinis hærentes diſcutere 57,b. 422,b
Flos quid 5,c

Fluorem album mulierum ſiſtere 94,a. 97,a. 154,c. 164,c. 299,b. 773,c. 779,b
Fluorem rubrum ſiſtere, *vide* Muliebria profluuia
Fluores qualeſcumque ſiſtere 796,a
Fluxionibus oculorum medentia 41,c. *vide* Oculorum fluxiones.
Fluxiones impedire, ſiſtere, curare 108,c. 144,b. 192,a. 196,a. 295,a. 470,a. 518,a. 825,c.
ad Fœcunditatem conducentia 100,a
Fœtorem oris emendantia 24,a. *vide* Oris graueolentiam emendantia
Fœtui noxia 856,a
Fœtus viuos vel mortuos expellentia 34,a. 36,a. 53,b. 82,c. 98,a. 161,a. 214,a. 246,a. 272,a. 276,c. 281,b. 282,b. 290,c. 308,a. 310,a. 312,b. 325,a,b. 335,c. 336,c. 343,a. 353,b. 400,c. 463,b. 524,c. 530,a. 566,b. 590,b. 630,b. 680,a. 695,a. 786,a. 856,a.
interimentia 338,a. 364,b. 384,a. 463,b. 711,c. 713,c. 850,b
Folium quid dicatur 5,c
Folliculus 6,a
Fontanellas ab inflammationibus præſeruantia 414,c
Fractis mederi 136,a. 774,a
Frigidis affectionibus mederi 345,a. 347,c. 399,b. 410,b
à Frigore læſis mederi 490,a
Fructus quid ſit 6,a
Frutex quid dicatur 4,b
Fungorum ſtrangulationibus & venenis reſiſtentia 92,a. 121,a. 152,c. 420,a
Furfures abſtergentia 198,a. 537,a. 620,c. 654,b. 683,b. 774,a. 822,b
Furioſis mederi 390,b
Furorem inducentia 827,a
Furunculos curare 207,b,c
ad ſuppurationem perducere 711,c

GAlbineus color 571
Gallinas alere, ſaginare, 512,c. 560,b. 569,c
ouiferaciores reddere 536,a. 537,b
Gangrænas cohibere & ſanare 154,b. 417,b. 528,b. 530,c. 538,c. 779,b
Generationi reſiſtentia 97,a
Genitale corrumpentia 332,b
infirmantia 586,c
Genitalium vlcera curare 114,b
cicatrices abſtergere 537,a
Genitale ſemen adaugentia 340,c
extinguentia 298,c. 535,c. 645,a
Geniturам profluentem ſiſtere 246,a
Gingiuarum dolores, vlcera, inflammationes curare 142,b. 350,c. 360,c. 581,c. 600,a. 758,a. 794,c. 833,a
Gingiuas purgare 325,b
eaſdem roborare & laxiores contrahere, firmare 282,b 333,b. 672,c. 781,b. 872,b
Gonorrhœæ venereæ mederi 586,c. 731,b
Gratiam conciliantia 182,b,c
Graueolentiam oris emendantia, 24,a. *vide* Oris graueolentiam emendantia
Grauidarum κίττη mederi 416,b. 421,a. 794,c
Grauidarum malaciæ & nauſeæ reſiſtentia 802,a
Grauidis vtilia 802,a
Gutturis tumores & abſceſſus diſcutere 642,c. 781,b
Gypſo reſiſtentia 286,a

HÆmoptoicis vtilia 38,c. 600,a
Hæmorrhoidum dolores ſedare 144,c. 157,b. 328,a
Hæmorrhoides aperientia 360,b
prouocantia 688,a
curantia & profluentes reprimẽtia 49,c. 50,c. 51,a. 154,c. 144,b. 306,a,b. 338,a. 353,a. 742,c. 773,c. 779,b. 852,c
Hæmorrhoides internas curantia 54,c
Halitum ſuaueolentem reddere 793,a
Hemicraniȩ mederi 383,b. 453,c
Hemiplexiam curare 274,b
Hepar corroborantia 190,b. 597,c. 635,a
inflammatum refrigerantia 579,c. 635,a
obſtruentia 499,a
obſtructum expurgantia 59,b. 196,a. 213,c. 298,a. 319,b. 336,b. 737,a. 762,b,c
Hepatis dolores curare 250,b
Hepati obdurato noxia 381,b. *vide* Iecur.
Hepaticis auxiliantia 28,b. 268,c. 306,c. 343,a. 390,a,b. 580,c. 863,a.
noxia 505,b
Herba quæ ſit 4,b
Herniam curare 115,a
Herpetas cohibere, expurgare, curare 102,c. 114,b. 118,a. 121,a. 128,b. 151,a. 307,a. 454,a. 527,b. 534,a. 752,c. 755,c. 822,a. 857,b
Hilaritatem cauſſantia 106,a. 257,b. 280,a. 356,b. 420,a. 421,c. 452,b. 627,b. 629,a
ab Hirudinibus natas ſanguinis fluxiones ſupprimere 518,a
Hominũ morſibus mederi 528,b
Horrores membrorum ſanantia 53,b. 421,c. 347,c.
Humidas corporis affectiones ſanare 424,a
Humorum acrimoniam & ſalſilaginem contemperantia 134,c. 342,a
Humores atros per aluum educere 286,a
Humores craſſos gignentia 487,a
craſſos, crudos, lentos attenuantia & incidentia 44,c. 98,a. 246,a. 288,c. 329,a. 330,c. 336,b. 397,c. 470,a. 580,c. 683,a. 689,a. c. 691,b. 695,c. 711,c. 793,b. 852,b. 845,c
digerentia 120,b. c. 121,c. 123,c. 129,c. 138,b. 291,c. 296,a. 298,c. 312,a,b. 319,b. 320,b. 342,a. 417,b. 827,a. 850,a
per aluum educere 82,c. 143,a. 228,c. 258,b. 361,b. 384,a. 391,c. 398,b. 400,b. 410,b. 444,a. 852,b
per vomitum purgare 366,b
per vrinas expellere 29,a. 419,c. 420,a. 424,a. 635,b. 747,a
Humores oculos infeſtantes reprimere 214,a, *vide* Oculorum fluxiones
pulmoni & pectori inhærentes educere 282,b. 344,c
inteſtinis inhærentes ſubducere 536,c
ventriculo & inteſtinis inhærentes concoquentia 852,c
Hydropicis initio vtilia 271,b
Hydropicis mederi 44,c. 82,c. 246,a. 282,b,c. 284,c. 286,a. 299,b. 320,b. 339,c. 359,a. 363,a,c. 367,b. 374,a. 381,b. 395,c. 400,b. 401,b. 403,a. 420,a. 424,a. 456,a. 525,a,b. 680,a. 683,a. 691,b. 695,a. 698,c. 727,b,c. 729,a. 762,b. 775,a. 845,c
Hydropicorum tumoribus mederi 504,a
Hyoſciamo aduerſantia 152,c
Hypochondria diſtẽdentia 421,a
Hypopia ſanare 683,b
ὑπτιωτικὰ quæ 10,a
Hyſtericis mederi 566,c

IChoras expurgare 813,b
Ictericis auxiliantia 29,a. 98,a,b. 209,a. 282,b,c. 284,c 306,c. 390,b. 403,a. 535,c. 536,a. 630,b. 714,b. 767,a.
colorẽ eorum emendare 263,a
vide Regio morbo mederi.

Iecur corroborantia, ab obſtructionibus liberantia 23, c. 28,a,b.29,a.39,c.40, a.41, b. 49,a. 136, a. 296, b. 468, c. 530,a. 775,a. 852, b
inflammantia 379,a
eius nimios calores & inflammationes ſedare 157, b. 278,c. 474, a. 646, c. 650, c. 750,c
Iecur obſtruentia 420,b.421,a
ab obſtructione liberantia 60,a.67,c.88,a.98,a,b.102,a. 138,b.142,a,b.181,c. 315,c. 336,c.359,a. 362, b. 395, a. 403,a.409,b.555,b,c. 650,c. 663,b. 691,b. 695,c. 696. b. 700,a.705,a.727, b,c. 733,c. 746,c.797,a.799,a
Iocinoris frigidis affectibus mederi 296,a,b.420,a
dolores curare 108, c. 834, a. 841,c
duritiesmollire 678,a.775,a.
morbos & vitia curare 32, c. 46, b. 118, a. 306, c. 307, a. 341, b.385, a. 448, b.468,c
Iocinori vtilia 356, b. 417, b. 455,a.702,a.706,b.733,c
noxia 418, a. 420, c. 422, c. 423,c.461,c.717,c
Iocinoroſis vtilia 731,b. *vide* Hepaticis auxiliantia
Ignes ſacros ſanare 121,a
Illinentia quæ 9,c
Imaginationes iucundas gignentia 456,b
Imbecillitatem gignentia 414,b
Impetigini mederi 390,a. 416,b. 474, a. 492, c. 524, c. 538, c. 650, c. 683, b.707, c. 711, c. 799,b
Impuberes pueros diu ſeruare 217,a.
Incraſſantia quæ 9,c
Indurantia quæ 8,b
Infantibus cõuulſis mederi 722,a
vrinam ciere 210,b
eorumdem febribus mederi 555,b. 669, b,c.
Inflammationes à fractis, luxatis, ſuggillatis, & recentibus vulneribus arcere 32,c. 138,c. 190,b. 469,b. 474, a. 779, b.
incipientes curare 63, b. 103, c. 574, c. 608,b. 774,a. 790,b,c.800,c
internas & externas mitigare & ſedare 36,a.102,c. 114,b. 115,c.128, b. 132, c. 157, c. 190,b.207,b,c.214, a. 248,a. 279,c. 282,b.342, a. 353, a. 381,b.451, b. 476, c. 479, a. 501,c. 503,a.532, b. 565, c. 581,c.587,a. 597,a.625,b,c. 640, b 644, a 645,c. 711, c. 777, a. 833, a. 850, b. 863, a
diſcutere & emollire 400, c. 490,a. 492,c. 534,a. 537,a. 568,b. 626,c. 822,a
ad ſuppurationem perducere 788,b
Inflammationibus oculorũ ſubuenientia 22, c. 30, c. 41, c. 128, b. *vide* Oculorum inflammationes
Inflationes parientia 501,c. 505, c. 515, a, b. 524,c.689,a. 794,c
ſedantia & diſcutientia 24, a. 120, c. 298, b, c.312,a.317,c. 390, a. 490,a.731, b. 852, b.
Inguinum inflammationes curare 248,a.578,a
Inſaniam gignentia 451,b.c. 456,b.457,a
ebrietati ſimilẽ efficere 302,c
Inſaniæ mederi 386,c.390,b. 445,a
Inſipidus ſapor 16,a
Inſomnia grauiora gignere 421,a
Inſomnia tumultuoſa & terribilia parere 393,a.689,a,c
Interaneorũ dolores tollere 115,c
eroſiones curare 534,a
vitiis mederi 343,a
vulnera curare 139,a.163,a. 600,c
Intertriginem arcere 775,a
curare 136,a.485,a.863,a
Intertrigines iumentorum curare 600,a
Inteſtina corroborare 527,a
Inteſtina flatu implere 417,c
eorumdem flatus diſcutere 320,b.502,a
Inteſtinorum cruciatibus, doloribus, & roſionibus mederi 311, a. 383,b.565, c. 654, b. 671,a. 796, b
exulcerationes curare 115,c
Inteſtinorum inflammationibus mederi 266,a
leuitates curare 467, b
phlegmaticas ſuperfluitates purgare 455,b.536,c.565,c. 657, a
ramices & vulnera curare 74,b.94,a. 353,a
Inteſtinis vtilia 654.b
ad Iram incitantia 421,b
Iſchiadicis auxiliantia 22,c.40,a, 46,c. 76,c. 77, c. 78, b.79,a. 98,b. 149, a,b. 276, c. 307, c. 310, a. 336, b. 345,a. 359, a. 395, a. 538, c. 569, c. 711, c. 713, c. 715, a. 727, c. 764, c. 836, c
Iſchuriæ mederi 315,b
Iulus quid ſit 5,c
Iumentorum ceruicibus attritis mederi 463,b
eorum pabulum 543,b.544,c. 562,b.565,c.569,c
Iumentorum purgationibus vtilia 390,b
Iumentorum tuſſi & aliis morbis mederi 343,a.386,b
Iumentis pediculorum copiam gignere 556,b
Iumenta necare 438,b
Iuncturarum doloribus mederi 367,b
Ixię aduerſantia 24,a.121,a.287,b

Καρπὸς quid 6,a

L Abiorum aſperitatibus mederi 833,a
fiſſuras curare 758,a
Lac generantia 12,c.254,a. 299,a, b.437,a. 569,b.674,b
augentia 298,a. 524,c.644,a. 645,b.772,a.860,a
euocantia & promouentia 298,b,c.775,a
extinctum reuocantia 569,b,c
Lactis abundantiam vaccis gignentia 537,b
Lætitiam animi gignentia 213,c. 420,a.627,b.629,a.828,c
Lanas inficere 518, a
Laſſitudinem arcere 34,a.864,c
diſcutere 258,a,b.355,a.411,b
Laterum doloribus mederi 120,c. 123, c. 126,c. 138, b. 207, b. 250, b. 258,a,b. 291,a. 310,a. 325, b. 343,a. 350,c. 417, a. 471,a. 502, a. 534, a. 655, c. 697, c.799,a.834,a.841,c
veteres dolores curare 625,c. 727,c.737,a
inflãmationibus mederi 157,b
ab obſtructione dolores curare 566,b
Lendes interimentia 268,c. 414, b. 620, c. 683,b. 766,c. 868,a
Lentigines tollentia 66,b. 89,c. 212,c. 246, b. 315, b. 400.c. 490,a. 528, b. 592, b. 625, c. 683,b. 709,a
Leporis marini venenis reſiſtentia 338,a,b. 868. a
Lepras expurgare, curare 198,a. 304, b. 386, c. 400, c. 406, c. 416, b. 424,b. 427, c. 437,a. 490, a. 502, a. 538, c. 630, b. 683,b. 707,c. 711,c. 716,a.b. 726, b. 813, b. 834, a. 838, a. 842,b.852,c
Leptyntica quæ 9,c
Lethargicis mederi 278,c. 307,a. 317,b. 707,c.775,a
Leucophlegmatia laborantibus vtilia 296,a.b. 424,a.762,b
ad Libidinem incitantia 421,a. 818,b. *vide* Venerẽ excitare.
Lichenas extergere & ſanare 121,a. 386, c. 474, a. 726, b. 730,a. 806,a.813, b.822,a,b
Lienis dolores ſedare, morbos & vitia curare 44,a.172,c. 198, a. 246, a. 281, b. 282, b. 284,

284,c.287,a.301,a.390,a.414,b.463,b.625,b.651,a.677,a,b.706,b.746,c.767,a.850,a.871,a
frigidis affectibus mederi 420,a
tumorem & duritiem curare 121,b.248,a.336,c.338,a.468,c.469,b.678,a.746,c.747,a.766,c.775,a
Lieni noxia 418,a.420,c.423,c.811,c
Lienem obſtruentia 420,b.421,a
ab obſtructione liberãtia 23,c.29,a.39,c.40,a.41,b.59,c.88,a.142,a,b.298,a.315,c.319,b.336,b.359 a.362,b.409,b.530,a.555,b,c.691,b.695,c.696,b.700,a.727,b,c.746,b,c.762,b,c.797,a.799,a
Lienem reprimere, minuere, abſumere 44,a,c.161,a.248,a.250,b.281,b.317,c.411,b.468,a,c.469,b.537,a.714,b,c.766,c.827,a
Lienteriam efficientia 417,c
Lignum quid dicatur 5,c
Ligna rubro colore inficere 630,b
Linguæ vitio, vulgo De Bruyn dicto, mederi 137,a
Linguæ aſperitates lenietia 115,c.665,b.752,a.779,b.796,b
inflãmationes cohibere 474,a
Linguam expedientia 797,a
Lippitudinem curare 282,c
Λίθων θρυπτικὰ quæ 11,c
Liuores tollere 360,c.390,a.530,a,b
Loculamenta quæ 6,a
Lue venerea laborantibus auxiliantia 59,c.291,c.555,c.733,c
Lumbricos gignere 490,a
interimere & expellere 22,c.24,a.25,c.27,b,c.29,a.37,b,71,a,b.94,c.98,b.120,c,121,a.128,b 296,b.303,a,304,c.336,b,345,a.360,b.362,b.383,b.397,c.444,a.453,a.455,b.463,a,b.477,a.486,a.530,a.548,b.558,c,598,a,b.625,c.711,c.717,b.729,a.737,a.793,c.852,c
Lunaticis mederi 431,c
Lupos interimentia 408,c.438,b.439,b
Luxatis artubus mederi 116,a.148,a.271,b.338,b.345,a,416,b.465,b.720,b,c.774,a.775,a

MAculas tollentia 793,b. *vide* Cutis vitia
Maculas ſolares tollere 400,c.401,c.*vide* Ephelidas abſtergere
Malactica 8,b
Malleolis luxatis mederi 225,c
Mammillarum doloribus mederi 407,c.671,a
vulnera & vlcera ſanare 62,c.671,a
duritias emollire, diſcutere 46,c.416,b.528,b
inflãmationes mitigare 205,b.207,b,c.416,b.714,c
Mammas in quibus lac in grumos coït ſanare 527,b
turgentes cohibere 367,b.490,a
turgentes & lac profundentes reſiccare 424,a
Maniacis mederi 386,c
Manuum rimas ſanare 852,c
Mares generare 240,a.657,a.660,c.740,b
Maſſepanes vnde conficiantur 799,a
Matrix ligni quæ 5,c
Matras contexere 604,c
Maturantia quæ 11,a
Meatus obſtructos aperire 295,a. *vide* Obſtructionibus mederi.
Meconio reſiſtentia 286,a.420,a
Medulla 5,c
Melancholicos humores gignentia 487,a.527,a.531,b
educentia & expurgãtia 361,b.386,b,c.397,c.
Melancholiæ mederi 36,a.828.c
Melancholiam hypochondriacam curare 555,c
Melicerides recẽtes curare 568,b
Memoriam acuentia 272,c.291,a
conſeruantia & redintegrantia 422,b
Menſes euocantia quæ 12,a,b
Menſes ducentia & promouentia 22,c.34,a,c.36,a.40,a.44,c.46,b,c.53,b.76,c.77,c.82,c.88,a,b.91,a.92,a.94,c.98,a.100,a.120,c.126,c.161,a.173,b.196,a.198,a.207,b.210,b.214,a.246,a.254,c.267,c.271,a,b.272,a.276,c.277,c.278,c.281,b.282,b.284,c.286,a.287,b.290,c.293,c.295,a.301,a.304,b.306,b.308,a.310,a.311,a.312,a,b.315,c.320,b.325,a,b.335,c.338,a.339,c.349,a.350,c.353,b.359,a.360,b.366,a.382,a.384,a.414,b.437,a.486,a.524,c.530,a.566,b.590,b.591,c.598,b.625,c.638,c.646,c.680,a.683,b.688,a.690,b,695,a.696,b.697,c.698,a,c.699,c.700,a.701,c.706,b.711,c.713,c.727,b,c.731,b.745,a.746,a.747,a.775,a.786,a.799,a.850,a.856,a.
ſiſtentia 140,a.141,a.190,b.193,b.248,c.280,c.290,c.303,a.333,b.353,a.416,b.556,c.600,a.651,a.652,c.748,b.751,b.752,c.758,a.766,c.773,c.796,a.810,c.824,c.828,b.852,c
Menſes virginum remorantes euocare 282,c
Mentem excitantia 96,c
mouentia & perturbantia 302,c.414,b
obtundentia 421,b
Mentis emotionem inducẽtia 451,b.452,b.456,a,b.457,a
Mentis emotioni mederi 444,c
Menti auxiliantia 196,a
Μετασυγκριτικὰ quę 10,b
Metus pellentia 420,a
Mitigantia 32,c
Molle quid dicatur 8,c
Morbum regium ſanantia 24,a.40,a. *vide* Regio morbo mederi
Morſus qualeſcumque curare 332,c
Mortifera, exitialia 303,a.439,c.440,c.441,c.442,a,b.443,b.446,c.456,b.457,a.461,a,c.482,b.484,b.485,c. *vide* Deleteria.
Mortuorum corpora incorrupta ſeruare 868,a
Muccũ è naribus eliciẽtia 379,b
Muliebres ſuffocationes lenire 680,a
Muliebria rubra profluuia ſiſtere 74,b.75,b,c.84,c.97,a.101,a.106,a.118,c.128,b.134,c.190,b.196,b.290,c.301,a.424,a.451,b.474,b.527,a,b.586,b,c.606,b.651,a.672,c.758,a.767,a.773,c.779,b.781,c.800,c.822,a.824,c.872,a
Mulieres fœcundas reddere 290,c.671,a.680,a
Mulieri vt maſculum pariat quid agendum 563,b
Mulas interimentia 851,b
Multipedæ plagis mederi 506,b
Mumia vnde conficiatur 168,a
Mures interimentia 256,a.384,a.442,c.729,a
Muris aranei morſibus & venenis mederi 24,a.683,b.709,a
Muſcarium quid 6,a
Muſcas necantia 84,c
Myrmecias tollere 121,a.377,a.416,b.427,c.524,c.813,b

NÆuos tollentia 511,c *vide* Cutis næuos, &c. abſtergentia.
Napelli veneno reſiſtentia 442,b.443,c.444,a
Narcotica 10,a.452,c.453,a.457,c.460,a
Nariũ vlcera ſanare 414,b.541,a
Nauſeam excitantia 229,b.313,c.

397,c.534,a.619,b.788,a
tollentia 298,a.416,b.423,c. 794,c.872,b
Nauſeam à maritima iactatione excitatam curare 287,a,b
Nephriticis auxiliantia 28,b. 110,b. 320,b. 390,a. 414,c. 453,a. 630,b. 680,a. 686,c. 731,b. 737,a. 777,c. 788,a. 799,a.812,c.818,b.860,a
Neruorum morbis & affectionibus mederi 317,b.336,c. 378,a.625,c
contractiones & tenſiones laxare 37,b.490,a.534,a
contuſiones, vulnerationes, & luxationes curare 198,a. 517,c.642,a.671,a.828,b
conuulſioni mederi 281,c
craſſities diſcutere 532,b
reſolutiones curare 148,a. 206,a.347,c.379,a
rheumatiſmos curare 490,a
Neruis noxia 421,a.505,c.527,b
Neruos præciſos glutinare 74,b. 225,c.616,a.651,c
Neruos roborare 291,a
mollire 198,a.777,a
Neruoſarum partium dolores ſopire 422,b,c.505,c
Neruoſas partes confortantia 272,c
Nomas ſiſtētia 32,c.88,b.192,a. 332,b.527,b.528,b. 538,b,c. 583,a.822,a.872,a

OBſtructionibus mederi 94,a. 102,a. 295,a. 390,a,b. 470,a.505,b.528,b. 670,b.683,a.688,695,a,c
Obſtruentia quæ 9,c
Occludentia quæ 9,a
Oculorum aciem acuentia, eorumque caliginem diſcutientia 24,a.32,c.44,c.49,a.55,a. 60,c.88,b.121,a.206,a.250,b. 276,c.279,c.293,c. 306,b. 315,c. 336,c. 572,a. 624,c. 646.c.700,a.758,a.868,a
conſeruantia 298,a
angulorum eroſiones curare 863,a.864.c
argemas, nubeculas, albugines, ſuffuſiones expurgantia 294,a. 304,b.518,a.572,a
cicatrices extenuantia 437,a
claritati officientia 298,c.
dolores ſedare 121,a.279,c. 438,b.532,b
fluxiones & lippitudines curare 41,c.279,c.306,b.451,b. 498,c.758,a. 842,b. 863,a. 864,c.
puſtulas curare 498,c.820,a
ictibus mederi 518,a
inflammationes mitigare, curare 22,c.30,c.41,c.128,b. 144,b. 157,c. 190,a. 205,b. 251,c. 267,a. 271,b. 343,a. 367,b. 438,b. 518,c. 527,b. 532,b. 568,b.635,b. 669,b. 743,a.773,c
procidentias, ſtaphylomata & œdemata reprimere 517,c. 518,a.742,c.752.c
in morbo Regio colorē emendantia 382,a
prurigines lenire 360,c
pilos replicare 872,b
morbis & vitijs mederi 207,c. 330.c.336,c.360,b,c. 752,c. 753,a.767,a
Oculis noxia 447,a.538,c. 688,b.689,a,c
in Oculos quæ inciderunt educere 293,c
Oculos ab ectematis & exanthematis præſeruare 214,a
Odoratum excitantia 304,b
Odorem gratum corpori conciliare 260,b
Oedemata contrahere 424,a. 722,a
diſcutere 263,a.276,c. 287,b. 294,a. 304,b. 306,b. 381,b. 501,c.608,a.625,b,c. 711,c. 756,c
mitigare 151,a
reprimere 114,b.116,a.118,a. 786,a
ſanare 102,c.144,b.248,a. 271,b.589,b.842,b
Olera 263,c
Oleri arbores 4,c
Opiſthothono mederi 233,c. 721,b
Orthopnœæ mederi 92,a.98,a. 152,c. 276,c. 306,c. 312,b. 344,c. 378,a.403,b. 411,b. 597,a.698,c.850,a
Os inflammantia 379,a.
Oris aphthas curare 161,a
graueolentiam facientia 532,a
emendantia, & halitum ſuaueolentem reddentia 24,a. 299,b.740,b.793,a.872,b
graueolentiam ex ſtomachi vitio natam curare 360,b
humiditatem reſiccare 303,a
inflammationibus reſiſtere 166,a
inflammationibus & ardoribus mederi 333,b.341,b. 416,b.474,a. 672,c. 742,b. 776,a.794,c.839,b.845,c
cum inflammatione exulcerationes curare 350,c.781.b
vitiis & putridis fœtidiſque vlceribus mederi 117,c. 136,c. 142.b. 151,a. 193,b. 198,a. 286,a. 360,c. 533,a. 579,a. 581,c. 600,a. 742,c. 752,c.767,a.777,a,822,a
vlcera depaſcentia cohibere 151,a
maligna vlcera curare 695,c
Oſcitationi mederi 421,c
Oſſa educere 400,c
Oſſa nudata carne operire 246,a,b
Oſſium fracturis mederi 273,a. 872,a
Ouium ſcabiei mederi 530,b
Ouibus plurimum lactis generantia 569,c
Ouibus tuſſientibus mederi 474,b
Ouibus noxia 432,c
Oues interimentia 851,b.386,b. 438,b.782,c
pinguefacientia 785,a
Ozænas curare 541,a.

PAlpebrarum caluitiem curare 820,a. 863,a
inordinatos pilos replicare 638,b
ſcabiem & pruritus curare 758,a
ſcabrities lenire 360,c
Panem leuiorem & rariorem efficientia 409,b,c
Panos diſcutere 154,b. 248,a. 616,a
Pantheras interimere 408,c 438,b
Pappus quis 6,a
Paralyſim inferentia 487,a
Paralyticis mederi 317,b
Parotidas curare 116,a. 154,b. 714,c
diſcutere 517,c. 534,a.651,a
maturare 827,a
Parti alicui quæ proſunt aut nocent 14,b
Partum accelerantia, eiuſque dolores lenientia, 94,a.281,b. 317,c.338,a,b, 349,a.411,b. 654,b.746,a. 813,a
Partus extrahentia 868,a
Paſtinacæ marinæ ictibus mederi 291,a
Pectines qui ſint 5,c
Pectoris inflammationibus mederi 159,a 663,b
crudos, craſſos & viſcoſos humores extenuantia & expurgantia 39,c.123,c. 314,a,b. 418,a. 470,a. 534,a.677,a. 689,a,b.714,a.745,a.756,b. 799,a,b.818,1
morbos curantia 275,b.705,a 799,a.813,a.860,a
obſtructionibus medentia 282,b.301,a
Pectori noxia 848,c
Pecorum morbos curare 89,c. 261,c
Pecoribus tuſſientibus & difficilius reſpirantibus mederi 474,b
Pecudes ad Venerem incitantia 474,c. 475,a
impinguantia, & earum carnes ſuaues

ſuaues reddentia 321,b
Pecudibus vt faciliùs fœtus ſuos enitantur auxiliantia 312,b
Pediculos gignentia 813.a
necantia 268, c. 366, c. 386, b. 683, b. 766, c. 848, c. 868,a
Pedum rimas ſanare 852,c
tumores reprimere 838,c
Penis vitia curare 856,a. 866,c, *vide* Pudendorum vlcera & vulnera curare
Perfrictionibus mederi 246,a
Πεσσάμματα quæ 13, b, c
Peripneumoniam curare 152,c. 268,c. 287,b. 342,a. 390,b
Pernionibus mederi 149,b. 338,b. 490,a. 527,b 528,c
Pernionibus exulceratis mederi 207,c. 674,b
Peſtem curare 175,c. 727,b,c
Peſtis contagia arcere 257, b. 319, b. 349,a. 683,a. 727, b. 771,a
Peſtilentes bubones diſcutere 124,a,c. 206,b. 431,c
Peſtilentes febres & morbos curare 124,a,c. 169,b. 315, c. 319,b. 320,b. 548,b. 598,a,b. 737,a. 793,b
Phalangiorum morſus & ictus ſanare 22,c. 92,a. 106,c. 217,a. 304, c. 354, b. 606,b. 646, c. 701, c. 767,a, 871,a
Phagedænas curare 308,c
Philtra 529,a,b
Philtris amatoriis reſiſtentia 338, b
Phlegmonas induratas diſcutere 539,a
Phreneticis mederi 278,c. 307,a. 317, b. 775,a
Φρύγανον quid 4,b
Phthiriaſin emendantia 384, a
Phthiſicis auxiliantia 41,b. 61,b. 213, c. 342, a. 701, c. 797, b. 818,a. 850,a. 860,a,b
Phygethla diſcutere, curare 154,b. 210, b. 280,a. 616, a. 822,a
Phygethla nondum exulcerata reſoluere 102,c. 424,a. 616,a. 822,a
Phymata curare 207, b,c. 308, c. 338,a. 530, a,b
reſoluere, diſcutere 22,c. 424,a. 549,a. 756,c. 865,b
maturare 827,a.
Pilos aduſtis reddere 198,a
Pilos euellentia 414, b. 416,b. 466,a
Pinguis ſapor 16,a
Piſces in vertiginem agere, & ad aquæ ſuperficiem educere 372,b
Pituitam extenuantia, craſſos & crudos eius humores incidentia 304,b. 419,c. 700,a
Pituitam expurgantia & per aluum educentia 36, a, 70, b. 88, a. 129, c. 271, a. 276, c. 286, a. 306, c. 328, a. 361, b. 362, a. 363, c. 364,a,b. 366,a. 367, b. 371, c. 374, a. 378, a. 379, a. 380, c. 381, b. 382,a. 383,a. 386,b. c. 388, c. 390, b. 391, c. 397, c. 398, b. 400, b. 406, c. 409, b 465, a. 555 c. 657, a. 668,a. 670, b. 688, a. 757, a. 762,b, c. 759, a. 797,b. 838,a.
è capite & ore elicere 291,a. 315,c. 347,c. 366,a,c. 417,b. 437, a. 451, c. 699, c. 707, c. 747,a. 872, b
ex capite defluentem reprimere 852,c.
per nares euocare 379, b 620, c
vomitione educere 359.a. 362, a. 374,a. 382,a. 388, c, 400,b. 537,b. 762,b,c
per ſuperna & inferna purgare 784,a
Pleuritidi mederi 149,a. 152,c. 335, c. 342, a. 390,b. 566, c. 799,a
Podagræ mederi 37.c. 128,b. 151,a. 154, b. 161,a. 281, b. 306,b. 310, a. 329, a. 338, b. 381, b. 417, b. 473. b. 502, a. 517, c. 587, a. 635,b. 674, b. 813, b. 837,a
Podagrę dolores lenientia 102,c. 126, c. 266, a. 476, c. 479, a. 484, b. 527, b. 625, c. 762, c. 846,a
Polypos curare 330,c
Porcorum morbos curare 261,c
Porcos ſaginare 833,a.
Πωρωτικὰ quæ 11,b
Poteſtate eſſe quid dicatur 6,b
Præcipitatis ex alto auxiliantia 100, a. *vide* ex Alto delapſis mederi
Præcordiorum diſtenſiones curare 390,a. 420,a
Profluuia muliebria ſiſtere 192,a. 600, c. 632,b. *vide* Muliebria profluuia
Prurigines oculorũ lenire 360.c
Prurigini ab vrtica excitatæ mederi 152,c
Pruritum excitare 134,4
mitigare, tollere 159,a. 282, b, 286, a. 366, c. 528, c. 583,a. 650,c
Pſilothrum 466,a.
Pſoras extergere & curare 286, a. 386,c. 427, c. 530, c. 716,b. 730,a. 871,a
Ptarmica quæ 710,c.
Pterygijs mederi 88, b. 341, b. 400, c. 752, c. 779,b
Pudendorum vlcera & vulnera ſanare 62, c. 136, a. 193, b. 360,b. 474,b. 856,a
pruritus ſedare 291,a
Puerorum capitis dolores curare, 669,b
conuulſioni mederi 548, b
enterocelas, bubonocœlaſque curare 572,a. 587,a
tuſſim curare 852,b
vermes interimere & expellere 661,c. 674,b. 683,a. 797,b
Pueris comitiali morbo laborantibus mederi 548,b
Pueros diu impuberes ſeruare 217,a. 517,c. 518,a
Puerperis vtilia 799,a
Pulices necantia 53,b. 557,b
Pulmonis aſperitatem lenire 820,a
crudos & viſcidos humores cõcoquere, expurgare 418,a. 470, a. 471, a. 528, a, b. 745,a. 818,a
excretiones promouere 756,b. 860,b
exulcerationibus mederi 600, c
frigidis morbis mederi 288,b,c. 301,a
inflammationi mederi 157, b. 159,a. 502,c. 663,b
morbos, vlcera & affectiones curare 118,a. 134,c. 135,b. 162,a. 261, c. 417,a. 474,b
Pulmoni noxia 527, b
vtilia 420, c. 654, b. 681, b. 705,a. 799,a
Pulmonem ab obſtructione liberare 213,c. 282,b
expurgare 39, c. 88,a. 123, c. 286, a. 319,b. 329, a. 331,a. 344,c. 799,a,b.
Purgãtia 374,a. 375,a,c. 376,a,c. 378,a. 381,a,b. 382,c. 383, a. 391,c. 397, c. 398, b. 400, b. 444,a. 461,a. 465,a. 646.c
per ſuperiora 764,c
per inferiora 668,a. 670,b. 764,c
per ſuperna & inferna 782,c
Purpureum colorem efficere 157, b. 478, c. 770. a
Purulenta expuentibus vtilia 34,a. 38,c. 41,b. 88,a,b. 342,a. 799,a.
Purulenta è pectore educere 126, c.
per veſicam expurgare 123, c. 124,a
Pus mouentia 8,b. 11,a. 502,a
Puſtulas curare 24, a. 527, b. 838.c
Putredinem arcere 24, c. 108, c. 118, c. 154, b. 325, b. 360,b. 362,b. 417,b. 661, c. 749,c.
Putredines circa articulos ſanare 417,b

QVadrupedes necãtia 408,c. 438,b. 439, c

RAbidorum morſus curare 310,a
Rabiei canis medentia 89,c
Rabientibus auxiliantia 89,a
Radix quid 5,a
Ramici carnoſo mederi 744,a
Ramices curare 139, b. 163, a. 357, c. 579, c. 671, a
Ramices inteſtinorũ curare 41.c. 74, b. 94, a. 104, c. 115, a. 746, a
Rami qui 5,b
Rarefacientia 8,c
Rarum quid 8,c
Raucedinem curare 342, a. 417, a. 674, b. 752, a
Refrigerantia 504, a. 507, b. 574, c. 576, b. 596, a. 597, a.
Refrigeratas partes calfacientia 379, a
Regio morbo mederi 49, a. 53, b. 118, a. 142, a. 151, a. 181, c. 184, c. 214, a. 217, a. 272, c. 306, b, c. 307, a. 336, b. 338, a. 353, c. 395, a. 403, a. 455, a. 468, c. 474, a. 486, a. 525, a, b. 555, b. 616, a. 646, c. 651, a. 691, b. 695, c. 696, b. 706, b. 745, a. 856, a
Regio morbo correptis bonum colorem inducere 263,c
Renibus noxia 422, c. 505, c
exulceratis noxia 525, b
Renum dolores & vitia curare 32, c. 40, a. 46, b. 108, c. 134, c. 143, a. 298, a. 316, c. 317, c. 341, b. 398, b. 455, a. 552, b. 558, c. 592. b. 654, b. 667, c. 681, b. 697, c. 702, a. 705, a. 706, b. 752, a. 762, c. 773, c. 813, a
mitigare 196, a. 417, a, b. 737, a
calores nimios reſtinguere 157, b. 586, c
inflammationibus mederi 390, b
Renes cõfirmare 110, b. 190, b, c
exulceratos ſanare 139, a. 342, a. 502, c. 807, c
obſtructos expurgare & aperire 196, a. 305, a. 555, b. 700, a. 705, a. 762, b. 852, b
Repercutientia 9,b
Reſoluentia 8,c.
Reſpirandi difficultati mederi 22, c. 34, c. 66, b. 120, c. 123, c. 246, a. 317, c. 342, a. 344, c. 390, a. 398, b. 417, a. 471, a. 597, a. 691, b. *vide* Orthopnœæ mederi
Rheumatiſmos cohibere 729, a. 850, a
Rhyptica quæ 9,b
Rigoribus mederi 246, a. 486, a
Rimis quæ inter digitos fiunt mederi 465,b
Roris ſolis aqua 18,a
Roſiones ventris ſedare 258, a, b
vide Ventris dolores curare
Rubefacientia quæ 10,b
Rubeo colore tingentia 780,a
Ructus excitare 677,a
iiſdem mederi 287,a
Ruptis vtilia & auxiliantia 40, a. 100, a. 104, c. 118, c. 126, c. 134, c. 136, a. 138, b. 142, a. 144, c. 148, a. 198. a. 207, b. 242, c. 248, a. 250, b. 267, c. 272, a. 278, c. 286, a. 291, c. 306, b. 310, a. 325, b. 333, c. 343, a. 345, a. 350, c. 353, a. 390, a. 403, a. 464, a. 671, a. 720, b. 727. c. 772, a. 852, b

SAgittas corpori impactas excutere 281, b. *vide* Aculeos corpori infixos extrahere
Saliuam cientia 320, b. 366, a. 452, c. 696, b. 709, c, 797. a
Saliuationem reprimentia 303, a. 746, c
Salſus ſapor 15,b
Sanguinis copiam adaugentia 419, b. 420, b
Sanguinis qualeſcumque fluores ſupprimentia 58, a. 62, c. 65, a. 74, b. 80, b. 84, c. 100, c. 101, c. 103, c. 106, a. 108, c. 118. c. 133, c. 134, c. 138, c. 190, b, c. 193, b. 248, c. 272. c. 291, a. 333, b. 353, a. 355, a. 360, b. 416, b. 451, b. 474, a. 540, c. 551, a. 556, c. 600, a. 742, b, c. 748, b. 750, c. 753, c. 781, c. 796, a. 797, b. 800, c. 803, c. 810, c. 822, a. 830, b
Sanguinis excreationes, ſputationes, reiectiones reprimere & curare 38, c. 97, a. 114, a, b. 134, c. 140, b. 141, a. 149, a. 192, a. 193, b. 291, a. 322, b. 334, a. 335, c. 342, a. 390, a. 474, b. 490, a. 498, c. 499, a. 517, c. 580, c. 600, c. 632, b. 689, b. 722, a. 758, a. 767, a. 773, c. 794, c. 797, b. 799, b. 807, c. 824, c. 852, c. 872, a, b
Sanguinem è naribus elicientia 379,b
ſiſtentia 84, c. 98, b. 121, a. 152, c. 301, a. 322, b
Sanguinem inutilem per aluum educere 198, a. 528, b
Sanguinem ex renibus profluentem ſiſtere 110, b. 134, c. 589, a
Sanguinem per vrinas euocantia 528, b. 856, a
Sanguinem mingentibus auxiliantia 28, b. 253, b. 267, c. 276, c. 334, a. 550, c
Sanguinis ex vtero profluuium ſiſtere 540, c. 550, c
Sanguinis vomitum ſiſtere 23, c. 278, c. 796, a. 820, a
Sanguinem ex vulneribus profluentem ſiſtere 66, b. 79, a. 84, c. 102, c. 354, b. 586, c
Sanguinem & aquam ex vtero ducere 205,b
Sanguinem per menſes educere 305, b
Sanguinem concretum diſſoluere & expellere 136, a, 138. b. 403, a. 464, a. 711, c. 850, a
Sanguinem, ne alicubi in corpore coaguletur, præſeruantia 711,c
Sanguinem contemperantia 749, c. 750, c
Sanguinem puriorem generantia 420, a
Sanguinem emundantia & puriorem reddentia 29, a. 59, c. 409, b. 421, a. 733, c
Sapo quomodo & vnde conficiatur 82, b, c. 675, a
Sapores nouem 15, a. & ſeqq.
Sarcotica quæ 11,a
Scabiem curantia 29, a, 59, c 60, a. 82, c. 124, a. 159, a. 286, a. 366, c. 400, c, 409, b. 416, b. 424, b. 453, b. 524, c. 555, c. 650, c. 707, c. 784, b. 813, b, 822, b. 850, a
Scapi qui dicantur 5,c
Scolopendrarum morſus & ictus ſanantia 97, a. 207, c
ad Scopas conficiendas vtilia 102, a. 184, c
Scorbutum, ſiue Scheurbuyck, qualis morbus 593, c. 594, b
vnde oriatur 594,c
quomodo curetur 593, b, c. 711, b. 712, a
Scorpionum marinorum ictus ſanantia 97,a
Scorpionum morſus & ictus ſanare 22, c. 70, b. 71, c. 92, a. 106, c. 121, b. 144, b. 152, c. 157, c. 171, a. 172, a, c. 207, c. 253, b. 269, c. 271, b. 279, c. 280, a. 298, a. 339, c. 438, b, 635, b. 640, b. 644, a. 646, c. 654, b. 707, c. 709, a. 736, c. 793, c. 813, b. 850, a
Scorpionos torpidos, ignauos, & ad lædendum inefficaces reddere 172, a, c. 253, b. 438, c
torpidos excitare 438,c
Scrofulas curare 50, c. *vide* Strumas mollire.
Scroti tumores diſcutere 301,a
Secundas euocantia, ducentia, expellentia 12, b. 34, a, c. 36, a. 88, b, 91, a. 162, a. 192, c. 214, a. 254, c. 272, a. 276, c. 281, b. 282, b. 293, c. 312, a. 315, c. 319, b. 320, b. 325, a, b. 336, c. 349, a. 353, b. 400, c. 403, b. 552, b, 566, b. 633, b. 683, b. 698, a, c. 701, c. 746, a. 786, a. 856, a. 863, a

Sedis inflammationes & condylomata mitigare 134,c.306,b. 416,b. 527,b. 568,b. 642,a. 825,c
Sedis attritus, rimas, fiſtulas, & alia vitia ſanare 97,a. 161,a. 214,a. 736,a. 758,a. 775,a. 865,b
Sedem prociduam reprimere 32,c.157,c.267,a. 872,a
Semen generantia & augentia 13,a.38,c. 66,b.525,a.674,b. 705,a. 709,a. 818,b. 860,a.
constringentia 120,b
Semen quomodocumque immodicè profluens retinere 586.b, *vide* Gonorrhœæ mederi
Senſus acuere & vegetare 213,c. 272,c.291,a. 422,b
ſtupidiores reddere 688,b
Septica quæ 10,c
Serpentum morſus & ictus curare 28,b.38,c.40,a.44,a. 53,b. 69,c. 88,b. 97,a.98,b. 114,b. 120,c. 121,a. 124,a. 126,c. 151,a. 152,c. 172,c. 196,b. 198,a. 207,b. 217,a. 246,a. 250,b. 253,b. 267,c. 269,c. 278,c. 281,b. 282,b. 284,c. 286,a. 291,a. 298,a. 301,a. 302,a. 306,b. 308,c. 311,a,b. 312,a. 315,c. 325,a. 338,b. 344,c. 345,a. 353,c. 407,c. 420,a. 467,b, 506,b. 566,c. 601,a. 631,c. 633,b. 681,b. 690,b. 698,c. 707,c. 722,a. 756,c. 768,a. 775,a. 811,c.842,b. 851,b.865,b
eorumdem venenis reſiſtentia 630,b.631,c
Serpentes fugantia 22,c. 53,b. 82,c.84,c. 98,b.121, b.284,c. 286,a. 304,c. 317,b. 330,c. 631,c.722,a.833,c. 852,c
Signaturæ ſtirpium an quid ad earumdem cognitionem conferant 16,b
Siliqua 6,a
Silis Attici colorē facere 157,a,b
Singultus diſcutere,cohibere, ſedare 89,c.96,c.298,c.325,b. 390,a.468,c.796,a
Sinus carne implere 246,a.
glutinare 108,c.360,b. 527,b
Sitim arcentia 157,b.299,b. 579,a. 645,b
excitantia 532,a.533,a.688,a. 740,b
reſtinguentia, & ſedantia, & eius obliuionem inducentia 115,c.128,b. 157,b. 190,a. 341,b.342,b.419,c. 452,b. 665,b. 672,c. 749,c. 770,a. 771,a. 794,c.810,c
Sodam facere 213,c
Sollicitudines fugantia 92, a. 420,a
Somnia tumultuoſa excitare 527,b
Somnolentos excitantia 213,c. 306,c. 317,b
Somnum cōciliantia 10,a.157,b. 190,a. 298,c. 420,a, b. 446,c. 455,c. 456,a. 457,a. 498,c. 606,b. 645,b,c
Soporifera 420,a. 451, b, c. 452,b. 457,a,c. 446,c. 460,a. 472,a. 646,c
Sphærulæ precatoriæ vnde conficiantur 506,c
Spicula extrahere 210,b. 325,b
Spirandi difficultati mederi 299,b. 304,b.335, c. *vide* Reſpirandi difficultati mederi
Splenis inflammationibus mederi 416,b,c
morbos curare 325,b. 625,b. 630,b.775,a
Splenem abſumentia 403,a, b. *vide* Lienis morbos curare
Sputi exitum faciliorem reddere 342,a
Squamas oſſium detrahentia 317,c. 325,b
Stamina quæ ſint 5,c
Staphylomata curare 820,a
Steatomata diſcutere 263,c
Sterilitatem inducentia 210,b. 411,b,c.463,b. 468,c.836,c
Sternutationes mouentia 271,a. 280,a. 366,a. 379,b. 384,a. 427,c.707,c
Stirpium partes 5,a,b,c.6,a
Stirpium facultates cognoſcuntur odore 14,b,c.
ſapore 15,a,b,c.
characteriſmis ſiue ſignaturis 16,b. & ſeqq.
experientia 18,b,c
Stolones 5,b
Stomacacæ mederi 592,a,b
Stomachi doloribus mederi 24,a. 390,a. 568,b. 586,c. 642,a.811,c
faſtidium lenire 530,b
fluxiones ſiſtere 424,a.545,b
roſiones tollere 196,b. 644,a
Stomacho æſtuanti vtilia 114,b 132,c. 157,c. 267,a. 341,b. 416,b.454,a
Stomacho diſſoluto mederi 578,c.635,b. 640,b. 644,a. 645,b
Stomachum roborantia, eidemq; auxiliantia & vtilia 23,c.60,a. 341,b. 343,a. 349,a. 360,b. 390,a. 416,b. 417,a. 518,a. 527,a. 546,b. 635,b. 760,a. 702,a.703,a. 740.b. 743,a
Stomacho aduerſantia & noxia 25,c. 115,c. 461,a. 501,c. 532,a. 533,c. 625,b. 670,a. 711,c.787,b. 852,b
Stomachum ſubuertentia 367,b. 532,a. 536,c
eiuſdem ſubuerſioni mederi 529,b
Storeas contexere 604,c
Strangulationem gignere 642,a
curare 24,a
Stranguriæ mederi 114,a,b. 149,b. 278,a. 312,b. 315,b. 549,a. 559,a.799,a. *vide* Vrinæ ſtillicidio mederi
Strumas mollire, ad concoctionem perducere, diſcutere 38,c. 39,b. 50,c. 51,a. 92,a. 104,c. 129,c. 154,b.246,a. 248,a. 338,a. 354,b.470,a. 502,a. 518,a. 527,b. 538,c. 633,b. 651,a. 747,a. 762,c. 865,b
Stupores curare 379,a.
Sudorem prouocare, mouere 98,a. 118,c. 124,a. 161,b,c. 260,b. 277,c. 291,c. 306,b. 312,a. 319,b. 320,b. 322,b. 347,c. 399,b. 364,b. 420,a,b. 549,a. 598,a. 629,a. 711.c. 727,b.737,a.793,c. 816,b
reprimere 190,b
Sues interimentia 438,b.616,a. 729,a
Suum morbos curare 261,c
Suffrutex quis 4,b
Suffuſioni oculorum mederi 338,a *vide* Oculorum argemas, &c. ſuffuſiones expurgantia
Suggillatis mederi 24,a. 98,b. 271,b. 282,c. 302,a. 360,c. 400,c. 401,c. 517,c. 608,a. 677,a. 707,c
Suppreſſionibus nocturnis opitulari 196,b
ad Suppurationem, abſceſſus perducere 198,a. 226,a
Surditatem gignere 604,a
curare 383,b.395,a.625,c
Suſpirioſis vtilia 34,a. 88,a. 280,a. *vide* Aſthmaticis vtilia
Syncope moleſtatis auxiliantia 257,b.274,b. 828,c
Συμπάθεια 14,a

TAbidis vtilia 88,a. 720,b. 818,a
Tabidis ſanguinem ſpuentibus auxiliantia 720,b,c
Tardè deſcendentia 20,c
Tegetes contexere 604,c
Tela citra dolorem extrahere 248,a
Tempeſtatis futuræ indicium 565,c
Temulentiam diſcutientia 645,b
Teneſmum gignere 392,a
curare 528,c. 537,a
Tenuis ſucci alimenta 19.c
Tenuis victus 20,a
Tenuium partium quæ ſint 7,c
Teredines necare 857,b
Teſtium duritias emollire 775,a
inflāmationibus mederi 121,a. 198,a.

198,a.207,b,c.417,b.451,b. 517,c. 518,a. 524,c. 568,b. 642,a.714,c
tumores diſcutere 301,a
Theriaca 13,b
Thoracis crudos humores incidere & ad concoctioné perducere 213,c.340,c.420,c.711,c
expurgare 88,a.152,c.319,b. 329,a. 331,a. 344,c. 417,a. 528,a,b.711,c
defluxionibus auxiliari 305,b
doloribus mederi 120,c. 250,b.580,c
excreationes promouere 860,b
frigidis morbis mederi 288,b.c
rheumatiſmos & ſuppurationes curare 714,b
vitia & morbos curare 246,a. 306,b.341,b.342,a,b,390,a. 536,c.654,b.852,b
vulnera curare 139,a.163,a, 148,b.353,a
Thymos tollere 70,c.121,a.276,c
Tibias vlceratas curare 67,c
Tineas necare, arcere 24,a. 780,c.857,b.868,a
Tonſillarum inflammationes ſedare & curare 102,c.117,c. 151,a. 166,a. 333,b. 416,b. 672,c. 742,b. 776, a.781,b. 794,c. 839,b. 845,c. 865,b. 868,a
tumores diſcutere & ſanare 124,b. 125,a. 286,a. 328,a. 360,c.490,a.581,c.781,b
vlcera curare 695,c.758,a
Tormina inteſtinorũ ſedare 57,b. 62,a.98,a.106,c.120,c.250,b. 258,a,b. 271,b. 278,c.298,a. b,c.299,b.301,a.302,a.306,b. 310,a. 312,b. 315,c. 317,c. 322,b. 335,c. 390,a. 407,c. 490,a. 506,b. 528,c. 558,c. 691,b. 697,c. 731,b.737,a. 772,a. 852,b
gignere 395,c
Torporem inducere 460,a
excutere 213,c
Toxici venenis reſiſtentia 453,b
Tremores tollere 291,a.379,a. 624,c
Τειχίασιν curantia 60,a
Triſtitiam diſcutere 357,b.280,a. 420,a,b.627,c.629,a
Truncus quid 5,b
Tubercula diſcutere 203,c. 388,c
Tumores diſcutere 41,b.154,b. 203,c. 214,a. 291,c. 300,c. 388,c. 569,b.626,c.813,a
emollire 258,b.864,c
cancroſos cohibere 359,a
duros & ſcirrhoſos curare 359,a
frigidos reſoluere 140,c
œdematoſos reprimere 79,b. 829,c
Tuſſientibus vtilia 41,b.66,b. 88,a.102,c.120,c.123,c.126,c. 134,c. 144,c. 192,c. 207,b. 287,b. 291,a. 310,a. 317,c. 342,a,b. 420,c. 471,a. 490,a. 511,c. 534,a. 580,c. 597,a. 674,b. 698,c. 714,b. 752,a. 756,c. 758,a. 797,b. 807,c. 813,a.852,b
Tuſſi ſiccæ mederi 597,a
veteri mederi 246,a.286,a. 312,b. 335,c. 344,c. 398,b. 597,a. 677,a. 683,a. 691,b. 695,a. 799,b. 809,c. 852,b. 860,a,b.872,b

VAccarum pabulum 543, b. 544,c.784,b
Vaccis lactis abundantiam gignentia 537,b. 784,b
Valuulæ 6,a
Varicum dolores ſedare 738,a
Varos expurgare, delere 282, b. 367,b.400,c.534,a
Vaſcula 6,a
Vbera virginum reprimere & duriora efficere 141,a
Vberum inflammationes ſedare 517,c. *vide* Mamillarum
Vellera depilare 400,c
Venarum ora aperire & extergere 338,a. 391,c. 437,a. 635,a
Venarum meſeraicarum oſcula reſerare 383,a
Venas à pituitoſis bilioſiſq; corruptis humoribus exonerare 555,b
Veneficiis aduerſantia 182,b
Venena quæ 13,b
Venenis reſiſtentia 22,c.88,b. 92,c.98,b.118,a.120,c. 121,a. 126,c. 129,c. 254,c. 315,c. 319,b. 320,b. 325,a. 338,a,b. 345,a. 349,a. 380,a. 385, a. 399, b. 407,c. 444,a. 452,c. 453,b. 548,b. 557,b. 566,c. 674,b. 683,a. 691,b. 695,a. 697,c. 713,c. 714,c. 727,b. 737,a. 756,c. 780,c.793,a,c. 848,c.852,b,c
frigidis reſiſtentia 422,b
viperarum ac ſerpentium reſiſtentia 257,a,b
Venenata animalia interimere 281,b
fugare 29,a.281,b.775,a
Venenatorum morſus & ictus curare 138,b.272,a.281,b. 286,a. 308,a,b. 343,a. 390,a. 406,a. 420,a. 453,b. 486,a. 490,a. 548,b. 680,a. 683,a. 775,a.813,b
Venenoſa 170,a,c. 302,c
Venenoſos morbos curare 793,b
Venerem excitare 22,c. 38,c. 66,b. 152,c. 210,b. 214,a. 233,c. 239,c. 240,a. 264,c. 294,a. 299,b. 322,b. 340,c. 355,a. 525,a. 534,a. 680,a. 682,a. 701,a. 705,a. 709,a. 711,c. 725,a. 726,b. 731,b. 834,a. 860,a
Veneri refragantia 120,c.240,a. 646,c.775,a
Venerea inſomnia adimere 586,c
Ventriculi cruditates tollere 138,b. 315,c
flatus gignere 417,c
flatus, inflationes, tumores diſcutere, dolores & tormina ſedare 282,c.305,b.311,a,b. 320,b.422,b.697,c.872,b
humores vẽtriculi os infeſtantes obtundere 417,a,b
Ventriculi ori grata 423,c
Ventriculum roborantia, eidemque vtilia 23,c. 37,b. 40,a. 96,c. 190,b. 287,a. 298,a. 303,a. 312,a. 344,c. 419,c. 420,c. 421,a. 422,b. 472,a. 681,b.706,b.794,c.796,a. 802,a .850,a
offendentia 190,a. 284,c. 361,b. 363,a. 364,b. 375,a. 391,c. 395,c.420,b. 421,a. 500,b. 555,b. 689,a. 690,a. 804,c. 817,a. 848,c. 854,b. 871,a
ſubuertentia & conturbantia 371,c. 380,c. 381,b. 392,a. 400,b.486,a. 503,b. 505,c. 677,a
eius ſubuerſiones, faſtidia, & nauſeam tollentia 280,b. 650,c. 749,c
inflammantia 379,a
Ventriculo æſtuanti & inflammato mederi 129,b. 650,c. 661,c. 672,c. 770,a. 790,b. 794,c
frigido vtilia 420,a. 683,a. 700,a.793,a
noxia 190,a.802,c
humido mederi 92,a. 118,c. 190,a,b.192,a. 303,c. 446,c. 774,a.822,a
Ventriculo frigido puerorum mederi 453,a
Ventriculo quem bilis infeſtat mederi 737,a. *vide* Stomachi morbos
Ventris dolores curare 24,a. 196,a.504,a.655,c
fluxiones ſiſtere 74,b. 106,a. 133,c. 192,a. 248,c. 303,a. 424,a. 586,b. 600,b. 794,c. 796,a.817,b.824,c
lumbricos interimere, pellere 268,c. 269,c. 276,c.296,b. 336,b. 477,a. 683,a.727,b. *vide* Lumbricos pellere
torſiones gignentia 361,b
Ventri vtilia 527,a. 702,a. 847,b
Ventrẽ conturbãtia 397,c. 845,c
ſubducentia 338,a
Vermes in ſordidis vulneribus

aut

aut vlceribus enatos necantia 651,c
Vermes interaneorum pellere. *vide* Lumbricos pellere
Vermes puerorum interimentia & expellentia 661,c.674,b. 683,a. 797,b
Vermibus reſiſtētia 661,c.857,b. 868,a
Verrucas penſiles tollentia 70,c. 276,c.736,a
Vertigines capitis gignere 451,b
curare 206,a. 257,b. 317,b. 347,c.383,b.838,c
Veſicæ vtilia 298,a.455,a. 558,c. 592,b.654,b. 681,b.702,a. 703,a.705,a. 706,b.813,a
noxia 525,b
calores nimios reſtinguere 157,b
dolores & morbos curare 37,b. 38,c. 40,a. 196,a.210,b. 226,c.316,c. 317,c. 390,a. 417,a,b,510,c. 572,c. 586,c. 655,c. 697,c. 762,c. 820,a. 850,a,b
frigidis morbis mederi, 591,c.
inflammationibus mederi 390,b.502,c
vlcera & roſiones ſanare 752,a. 773,c.807,c, 860,a
ſcabiem curare 310,a.341,b
Veſicam ab obſtructionibus liberare 305,a
expurgare 41,b
exulceratam ſanare 115,c. 342,a.502,c
Veſicas excitare 129,c. 379,a. 431,c.432,c.475,a
in ambuſtis excitari prohibentia 752,c
Veſparum ictus curantia 97,c. 121,b.654,b.850,b
Veſtimenta à pediculis liberantia 366,c
à tineis, vermibus & blattis præſeruātia 24,a. 34,c.138,b. 273,a. 572,a.781,a. 793,a. 857,b
incorrupta ſeruare 267,a
ijſdem gratum odorem conferre 34,c.138,b
Veternoſis mederi 320,b
Vigilias inducere 213,c
Vinum ne aceſcat præſeruare 123,b. 463,b.689,b
in acetum commutare 678,a
in acetum conuerſum emendare 689,b
Vinum quod lentorem contraxit integritati reſtituere 473,b
à Viperarum ictibus & morſibus præſeruantia 330,c
Viperarum morſus curātia 32,c. 257,b. 322,b. 354,b. 416,b. 444,a.490,a. 528,b,c. 557,b. 625,c. 630,b. 631,c. 677,a. 833,c. 852,c
venenis reſiſtentia 630,b. 631,c
Vires reparantia 420,a. 422,b. 860,a
Virginum remorantes menſes euocare 98,c. 319,b
Virginum vbera. *vide* Vbera virginum
Viridis color, quem pictores Saffgrun appellant, quomodo conficiatur 757,a,b
Viridem colorem conficere 81,a
Virulentorum animalium morſus vel ictus curare 124,a,c. 169,b. 729,a. 731,b. 737,b. *vide* Venenata animalia
Viſcera ab obſtructionibus liberare 44,c.136,a. 275,b.284,c. 288,c. 298,a. 360,b. 395,a. 409,b. 486,a. 546,b. 706,b. 737,a.797,a
eorum ardores & inflammationes mitigare 190,a.390,b. 423,c. 665,b
debilia confirmare 190,b
expurgare 46,b.126,c.138,b. 276,c. 305,a. 330,c. 338,a
exulcerare 375,a
inflammare 371,c. 379,a
perturbare 381,b
Viſceribus læſis mederi 118,c. 134,c
Viſceribus noxia 391,c.392,a. 421,a. 717,c
vtilia 409,b
Viſcida alimenta quæ 19,c
Viſcum quo aucupes vtuntur, quomodo conficiatur 758,b. 781,c
Viſum acuentia 49,a.55,a.60,c. 88,b. 121,a. 257,b. 298,a. 306,b. 310,a. 422,b. 572,a. 624,c. 809,c *vide* Oculorum aciem acuentia
hebetantia 279,c.527,a. 688,b.689,a,c.
Vitam producentia 422,b
morientibus ad aliquot producere 422,b
ad dies aliquot prorogare 213,c
Vitri compoſitio 833,a
Vitulos paſcere & ſaginare 565,c
Vitiliginem curare 89,a.131,b. 198,a. 306,b. 343,a. 426,a. 530,a. 630,b. 638,b. 730,a. 747,a. 774,a. 793,b. 850,a
Vitiligini albæ mederi 121,a. 131,b. 207,c
Vlcera quæ cacoëthe dicuntur curare 524,c
Vlcera capitis manantia ſanare 524,c
Vlcera in capite infantium curantia 97,a
Vlcera caua & ſinuoſa carne replere 246,a,b.325,b. 556,c. 632,b. 852,c. 872,a
depaſcentia cohibere & curare 154,b.192,a. 207,b. 223,a. 343,a. 583,a. 592,b.598,b. 822,a
fera rumpere 528,b
grandia conglutinare 414,b
humida curare 298,c. 463,b. 842,b
lenire 818,b
maligna & rebellia curare 108,c. 136,a. 284,c. 330,c. 414,b. 530,c. 555,c. 737,b. 762,c
putrida, ſordida, vetera curare & expurgare 28,b.44,c. 46,c.59,b. 76,c. 80,b. 88,b. 90,a.92,a.101,c,126,c.139,b. 142,a. 144,b. 159,a. 190,b. 192,a. 198,a. 207,b. 226,a. 228,c.246,a,b.306,b. 308,a, c. 317,c. 325,b. 341,a,b. 360,b,363,c. 419,c. 437,a. 453,a. 527,b. 528,b. 583,a. 592,b. 598,b. 600,b. 625,c. 630,b. 642,c. 651,c. 695,c. 698,c. 747,a. 763,a. 774,a. 799,b. 820,a. 857,b. 869,c
compeſcere & cohibere 151,a. 538,b,c
reſiccare 291,c
ſerpentia curare 49,a
cohibere 863,a.865,b
Vlcera vetera expurgare, & ad cicatricem perducere 126,c. 282,c. 536,c. 339,b,c. 345,a. 551,a. 642,c.651,c
mollire 827,a
virulenta purgare 291,a.
Vlceribus calidis mederi 597,a
fiſtuloſis mederi 395,a
Vmbella quæ 6,a
Vmbilicos prominentes curare 116,a
Vmbilicum puerorum prominentem reprimentia 104,c
Vngues qui ſint 5,c
Vngues extrahentia 827,a
mobiles remouere 417,b
ruſſare 777,a
ſcabros eiicere 49,c.424,a,b. 427,c.534,a. 865,b
Vocem exaſperantia 302,c
Voluptates producentia 420,a
Vomitione purgantia 377,a. 384,a. 388,c. 678,a
Vomitorium medicamentum 286,a
Vomitum cientia 40,a. 129,c. 170,a. 207,b. 225,c. 226,c. 313,c. 350,c. 366,a. 367,b. 384,c. 385,a. 515,a.677,a,b. 678,a. 786,a. 845,c.850,b
ſiſtentia 96,c. 333,b. 472,a. 474,b. 517,c. 565,a. 770,a. 771,a. 794,c. 796,a. 803,c. 833,c
Vrinam remoratam prouocantia 34,a

Vrinam prouocantia 37,b. 38,c. 40,a. 41,b. 44,c. 46,b,c. 57,b. 76,c. 77,c. 82,c. 84,a. 94,c. 98,a. 102,c. 114,a,b. 115,a. 120,c. 121,c. 123,c. 126,c. 132,c. 143,a. 152,c. 172,c. 184,c. 190,c. 192,c. 207,b. 214,a. 217,a. 248,a. 250,b. 258,a,b. 271,a. 276,c. 277,c. 278,a,c. 279,c. 282,c. 284,c. 286,a. 287,a. 288,c. 290,c. 291,c. 295,a. 298,a,c. 299,b. 300,a. 303,a. 304,b. 305,a,b. 306,b. 311,a. 312,a,b. 315,b. 316,c. 320,b. 339,c. 349,a. 350,c. 353,b. 359,a. 380,a. 400,b. 407,b. 411,b. 414,c. 420,b. 448,b. 455,a. 456,a. 471,a. 473,b. 486,a. 501,c. 505,b. 524,c. 525,a,b. 528,b,c. 533,c. 551,a. 555,b. 558,c. 565,a. 566,b. 569,c. 590,b. 591,a,c. 592,b. 598,b. 625,b. 663,b. 667,b,c. 669,c. 674,b. 677,a,b. 679,b. 680,a. 681,b. 683,a. 688,a. 689,c. 690,b. 691,b. 695,a,c. 696,b. 697,c. 698,a,c. 699,c. 700,a,c. 703,a. 705,a. 706,b. 709,a. 712,a,b. 720,b. 726,b. 727,b,c. 731,b. 733,c. 737,a. 742,c. 743,c. 745,a. 756,c. 762,c. 774,a. 777,c. 787,b. 793,b. 799,a,b. 834,a. 850,a. 852,b. 863,a. 866,c. 871,a. 872,a

Vrinæ acrimoniam obtundere 340,c. 799,b
contemperare 669,c

Vrinæ ardores reſtinguere 752,a. 860,a

Vrinæ copioſiorem fluxum ſiſtere 540,c

Vrinæ difficultati mederi 22,c. 267,c. 271,b. 280,a. 302,a. 552,b. 558,c. 566,c. 680,a. 698,c. 706,b. 729,a. 733,c. 799,b

Vrinæ ſtillicidium excitantia 505,c

Vrinæ ſtillicidio medentia 37,b. 53,b. 57,b. 114,a,b. 149,b. 248,a. 250,b. 253,b. 272,a. 288,c. 305,a,b. 310,a. 316,c. 341,a. 468,c. 678,a. 698,a. 745,a. 746,a. 807,c. 836,c. *vide* Stranguriæ mederi

Vrinam graueolentem euocare 740,a
rubicundo colore inficere 353,b
ſanguinolentam reddere 411,b

Vrinas bilioſas mouentia 60,a

Vrinarios meatus laxantia 799,a

Vſtis mederi 720,b. *vide* Ambuſtis mederi

Vteri morbis & vitiis mederi 53,b. 192,c. 259,b. 298,c. 305,b. 381,b. 390,a. 566,c. 850,b
dolores lenire 124,c. 151,a. 196,b. 335,c. 398,b. 406,a. 552,b. 775,a
duritiem mollientia 36,a. 192,c. 198,a. 310,a. 654,b. 865,b
eruptiones ſiſtere 872,a
exulcerationes & inflammationes curare 671,a
flatus ac durities digerere 310,a. 320,b
fluxus ſiſtere 272,c. 472,a
frigidis morbis mederi 349,a. 420,a
inflammationes curare 34,a. 161,a. 534,a. 537,a. 552,b. 568,b. 775,a
inflationes diſſoluentia 61,a,b. 120,c. 282,b,c

Vteri pertinacibus paſſionibus mederi 407,c
præcluſiones curantia 34,a. 339,c
ſtrangulationibus medentia 40,a. 196,b. 282,c. 289,c. 306,c. 308,a,b. 312,a. 317,b. 320,b. 616,c. 707,c
ſuffocationibus auxiliantia 36,a. 312,b. 453,a. 680,a. 746,a

Vterũ à partu purgantia 325,a,b

Vterum aperientia 317,c. 381,b. 686,a,b

Vterum gerentibus vtilia 802,a

Vterum mollire 198,a. 381,b
procidentem contrahentia 752,c
purgantia 268,c. 302,a
refrigerantia 339,c

Vuæ inflammationem reprimere 152,c. 865,b

Vuæ tumores tollere 125,a

Vuam in faucibus leuare 298,c

Vuam ſanare 286,a

Vulnera curare 41,b. 42,c. 46,c. 67,c. 105,c. 136,a. 138,c. 139,a. 149,a. 154,b. 190,b. 198,a. 281,b. 291,a. 341,b. 343,a. 346,c. 353,a. 453,b. 464,a. 600,a,b. 625,c. 626,c. 629,a. 634,c. 642,a. 775,a. 797,b

Vulnera maxima glutinare 802,c. 828,b
recentia glutinare 62,c. 63,b. 64,a. 74,b. 80,b. 94,a,c. 100,c. 101,c. 102,c. 103,c. 111,c. 139,b. 140,a,b. 141,a. 142,a. 143,a. 151,a. 193,b. 225,c. 242,c. 284,c. 312,a. 330,c. 335,c. 336,c. 360,b. 362,b. 469,b. 558,c. 572,a. 651,c. 656,b. 671,a. 762,c. 838,a. 843,b. 846,a. 864,c. 866,c. 869,c

Vulneribus recentibus mederi 114,b. 134,c. 474,b. 608,b
ab inflammationibus præſeruare 100,c. 469,b
inueterata & ſordida curare 142,a. 151,a. 695,c
purgare 642,c. 651,c. 762,c. 866,c

Vulnera inteſtinorũ curantia 74,b

Vulnerum inflammationes arcere 585,a. 589,b. 671,a. 672,c

Vulpes interimentia 408,c

Vulſis vtilia 198,a

Vultus maculas delere 346,c. 347,a. *vide* Faciei maculas abſtergentia

Vuluæ eroſiones curare 534,a
ſtrangulationibus mederi 852,b

Vuluæ vitia curare 214,a

AVCTORES ILLVSTRATI VEL EMENDATI.

APVLEIVS 98,a.453,c
Cæſarei codicis fides aſſerta 110,a
Democritus 602,a
Dioſcorides 53,c.74,c.78,b,c.163,c.172,c.203,c.205,a.236,b.272,a.277,c.281,a.300,c.324,c.336,b.342,c.347,b.350,b.353,c.358,c.378,c.379,c.387,c.388,a.389,c.413,b.429,c.436,b.438,a,c.446,b.470,a.520,a.551,a.580,b.596,c.654,b.661,b.686,a.804,c.851,c.854,b,c
Fuchſius 543,a
Galenus 299,a.336,b.353,c.376,c.394,b.400,b
Marcellus 81,a.411,b
Matthæus Siluaticus 410,c
Matthiolus 304,b.407,b.543,a.603,c.745,c.752,b,c.757,b,c.778,b.786,c
Officinarum, Pharmacopœorum, & aliorum quorumdã error 248,c.250,a,b.281,a.294,b,c.304,c.326,c.375,a.410,c.438,a.447,c.473,b.527,c.587,c.757,c.836,b.838,c.848,b.858,c
Plinius 53,c.63,a,b.91,c.102,c.120,c.157,c.167,b.189,c.194,c.210,a.233,c.236,c.245,a.284,c.305,a.342,b.349,a.354,a.394,c.396,a.400,b.406,a.409,b,c.413,c.428,c.446,b.451,a,b.470,c.478,b.499,b,c.508,c.510,a.512,b.555,a.563,c.580,b.603,a.652,c.661,c.692,a.700,c.701,b.744,b.775,c.778,c.829,c.832,c.834,c.841,b,c.857,c.862,a,c.
Ruellius 84,b,c.745,c.838,c
Scribonius 150,c
Serapio 744,c
Serapionis Interpres 82,c.868,a
Theophraſtus 66,a.189,b.225,b.236,c.324,c.440,b,c.563,c.656,a

---

Series chartarum.

*ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO
PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.
aa bb cc dd ee ff gg hh ii.

Omnes ſunt terniones, præter * & ii quaterniones.

APPROBATIO.

COMMENTARIOS hos de Stirpium Hiſtoria, à Remberto Dodonæo Medicinę Doctore expertiſſimo luce donatos olim, nunc variarum obſeruationum acceſſione eodem auctore ampliores & emendatiores, recenſui iterato prælo digniſſimos: vt è quibus non modò herbarum virtutem humanis vſibus commodam vel incommodam, certò hauriunt artis Medicæ candidati; ſed inſuper egregiam voluptatem ac ingenuam delectationem capiunt omnes, dum ſacras illas Terræ opes, & hunc inferioris mundi variegatum cultum (nulla enim regio aut hortus, qui non nouas florum ſtirpiúmque imagines, odores, cultúmve oſtentet) mente complectitur; ac velut tacita quadam melioris ſenſus titillatione rapitur in meritas laudes hæc ipſa mille modis paria & diuerſa producentis Opificis: imbecillitatis denique ſuæ (cuius imaginem hi ſubitò enaſcentes, morientes alij flores deferunt) admonentur. Actum Antuerp. in Seminario Epiſcopali, Kal. Octob. ∞. IↃC. XIV.

Laurentius Beyerlinck, S. Theol. Licentiatus,
Canonicus, & Cenſor librorum Antuerp.

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA Archiduces Auſtriæ, Duces Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Sereniſſimi Belgarum Principes, Diplomatibus ſuis ſanxerunt; nequis, præter Balthaſaris & Ioannis Moretorum fratrum voluntatem, *Remberti Dodonæi Mechlinienſis, Medici Cæſarei, Stirpium Hiſtoriæ Pemptades ſex, ſiue Libros* XXX. *variè ab Auctore, paullò ante mortem, auctos & emendatos*, vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impreſſos in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum, & alia graui pœna mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XVII. Ianuarij, M. DC. XI.

Signat.

S. de Grimaldi.

Et in Concilio Brabantiæ,

I. de Buſchere.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD BALTHASAREM ET IOANNEM
MORETOS FRATRES,
M. DC. XVI.

LABORE ET CONSTANTIA